

Õ'âkĩhi yeere uúkũri turi Tukano

Tucano New Testament

This Bible is copyrighted by Wycliffe Bible Translators (Wycliffe.org) and is printed with permission by the Digital Bible Society (dbs.org) for non-commercial use.

This Bible is available for free download in a variety of digital formats at dbs.org/bibles.

GÉNESIS	4	FILIPENSES	322
ÉXODO	49	COLOSENSES	326
JOSUÉ	71	1 TESALONICENSES	330
JUECES	86	2 TESALONICENSES	334
RUT	99	1 TIMOTEO	336
ESTER	103	2 TIMOTEO	341
JONÁS	108	TITO	345
SAN MATEO	110	FILEMÓN	347
SAN MARCOS	147	HEBREOS	348
SAN LUCAS	170	SANTIAGO	360
SAN JUAN	209	1 PEDRO	364
HECHOS	234	2 PEDRO	370
ROMANOS	270	1 JUAN	373
1 CORINTIOS	286	2 JUAN	377
2 CORINTIOS	300	3 JUAN	378
GÁLATAS	309	JUDAS	379
EFESIOS	316	APOCALIPSIS	381

GÉNESIS

A'ti pūrī a'tiro weero ojanopā nise ni'i

Génesis Ō'acū cū ucūse ojamētāca pūrī ni'i. Ne waro bajua, ninu'cā'que cjasere wereri pūrī ni'i. Génesis p̄aro d̄ucawati'i. Nimu'tārō Ō'acū a'ti nucūcā, u'mūse bajurēnu'cā'que, tojo nicā masārē cū bajurēnu'cā'que cjasere were'e. (Capítulos 1–11)

Ō'acū Abrahārē "M̄u' macū, m̄u' pō'rā, m̄u' p̄rāmerā nituriarā dia pajiri maa sumuto cjase nucūpori weronojō p̄jārā nirāsama. M̄u' me'rā nipe'tirā a'ti nucūcāc̄jārārē añurō wa'acā weeḡti", nicu niwī. Cū "Tojo wa'arosa'a" nī'caronojō wa'a, Abrahā p̄rāmi nituriaḡu Jesucristo nimi.

Abrahā, Isaa, Jacob, José na catiri um̄co na weeseti'quere were'e. Na nima up̄tu ucūno'rā Génesip̄re. (Capítulos 12–50)

Ō'acū Jacob wāmerē Israe d̄ucayucu niwī. Jacob cū wāmerē d̄ucayu, cū pō'rā me'rā Israe curuacjārā nu'cācārā niwā. Ti curua nidecoti'i yujup̄u.

A'ti pūrī Génesire Moisé ojacu niwī.

U'mūse, a'ti di'tare ne waro Ō'acū cū weenu'cā'que ni'i

1 Ne waro Ō'acū u'mūse, tojo nicā di'tare bajurēcu niwī. 2 Titare di'ta ne bajuticaro niwū. Tojo weero ne apeyenojō marīcaro niwū. Aco dia'cū nipe'tirop̄u nicaro niwū. Tojo nicā na'itī'arō nicaro niwū. Espiritu Santu aco bu'ip̄u w̄ucusiacu niwī.

3 Ō'acū tere ī'agū, a'tiro nicu niwī: "Bo'reyuse niato", nicu niwī. Cū tojo nicāta, bo'reyua wa'acaro niwū. 4 Te bo'reyuse añuse nicā ī'agū, "Añu'u", nicu niwī. To be'ro bo'reyusere d̄ucawaacu niwī. 5 Tere d̄ucawaagu, a'tiro wāmeyecu niwī. Bo'reyusere "um̄co", na'itī'asere "ñami" wāmeyecu niwī. Cū tojo nīca be'ro um̄co, ñami nu'cācaro niwū. Ticūseta weecu niwī Ō'acū ne nu'cārī num̄rē.

6 Tere wéca be'ro ape num̄ pe'e, te acore ī'agū, Ō'acū a'tiro nicu niwī: "Acore d̄ucawaarua'a. Apeye u'mūsep̄u, apeye nucūcāp̄u tojato", nicu niwī. 7 Cū nī'caronojōta acore d̄ucawaacu niwī. Apeye u'mūsep̄u, apeye nucūcāp̄u tojacaro niwū. 8 U'mūarōp̄u o'mecurari nirōp̄re "u'mūse" wāmeyecu niwī. A'tere weecu niwī Ō'acū, ni'cā num̄ be'ro cja num̄rē.

9 Ape num̄rē Ō'acū "Di'ta boposājā bajuato nígū, aco u'mūse docap̄u nise ni'cārōp̄ta nerēato", nicu niwī. Cū nī'caronojōta wa'acaro niwū. 10 Te boposājā'quere ī'agū, "di'ta" wāmeyecu niwī. Aco ni'cārō me'rā nerē'quere "dia pajiri maajo" wāmeyecu niwī. Ō'acū te cū wee'quere ī'agū, "Añu'u", nicu niwī. 11 Te nipe'tise añurō bajucā ī'agū, "Di'tap̄re no'o nise pī'rīato. No'o nipe'tise otese cape o'osenojō, tojo nicā yuc̄paḡu nipe'tise d̄ucatisē cape o'osenojō pī'rīato. Tojo weero te d̄ucata pī'rīturiarosa'a", nicu niwī Ō'acū. Cū tojo nī'caronojōta wa'acaro niwū. 12 Di'tap̄re no'o otese cape c̄osenojō pī'rī, d̄ucaticaro niwū. Tojo nicā pacase yuc̄paḡu quē'rā pī'rī, d̄ucaticaro niwū. A'te cū wee'-

quere ī'agū, "Añu'u", nicu niwī. 13 A'tere weecu niwī Ō'acū p̄a num̄ be'ro cja num̄rē.

14 I'tia num̄ be'ro Ō'acū nicu niwī tja: "U'mūsep̄re sī'ose cūurōua'a. Tojo weecā, um̄core, ñamirē d̄ucawaarosa'a. Te me'rā ī'amasīno'rōsa'a um̄cori, ñamirī, cū'marī, pu'ec̄ri wa'asere. 15 A'te di'tare sī'oatje u'mūsep̄u nirōsa'a", nicu niwī Ō'acū. Cū nī'caronojōta tojacaro niwū. 16 Tojo weegu Ō'acū p̄arā mujīp̄ūa weecu niwī. Ni'cū mujīp̄ū pajigu um̄core sī'oacj̄re, apī cā'ḡacā ñamirē sī'oacj̄re weecu niwī. Nōcōa quē'rārē weecu niwī. 17 Cū a'ti di'tare sī'oato nígū, narē u'mūsep̄u cūucu niwī. Bo'reyusere, na'itī'asere d̄ucawaagu, tojo weecu niwī. Te sī'ose añuse nicā ī'agū, "Añu'u", nicu niwī. 19 A'tere weecu niwī Ō'acū i'tia num̄ be'ro cja num̄rē.

20 Ba'paritise num̄rī be'rore Ō'acū apeye bajurēnemocu niwī tja. A'tiro nicu niwī: "Diap̄re wa'i, no'o nirānojō nirāsama. Na p̄jārā masāputirāsama. Tojo nicā u'mūarōp̄re mirīcā w̄urā nirāsama", nicu niwī. 21 Cū nī'caronojōta wa'acaro niwū. Pacarā dia pajiri maap̄u nirā, tojo nicā wa'i, āp̄rā nipe'tirā diap̄u nirānojōrē, nipe'tirā wa'ic̄rā w̄urārē bajurēcu niwī. Tu'ajatojanu'cō, "Añu'u", ni ī'acu niwī.

22 Narē añurō wa'ato nígū, a'tiro nicu niwī: "Pō'rāti weetjārā, nipe'tirop̄u u'mūarōp̄u, tojo nicā maarīp̄re tuuse'sanu'cārā wa'aya", nicu niwī.

23 A'tere weecu niwī Ō'acū ba'paritise num̄rī be'ro cja num̄rē.

24 Ni'cāmoc̄se num̄rī be'rore Ō'acū a'tiro nicu niwī tja: "Di'tap̄re wa'ic̄rārē cūḡti. Na nu'c̄c̄jārā, ecarā, b̄arā, nucūcāp̄u sī'cōsijārā nirāsama", nicu niwī. Cū nī'caronojōta wa'acaro niwū. 25 Tojo weegu wa'ic̄rā nu'c̄c̄jārā, ecarā, b̄arā, nucūcāp̄u sī'cōsijārārē da'recu niwī. Narē ī'agū, "Añu'u", nicu niwī.

26 Cū nipe'tise wéca be'ro a'tiro nicu niwī: "Ni'cū masū marī weronojō niseti, bajuḡre da'rerā. Tu'o-

masise c̄oḡu niḡsami. C̄u wa'i, mir̄c̄ā, wa'ic̄r̄ā ecarā, n̄c̄c̄j̄r̄ā, b̄arā, nuc̄c̄p̄ s̄'c̄ōsijarā, nipe'tirā a'ti nuc̄c̄p̄ nirā bu'ip̄ dutiḡu niḡsami", nic̄u niwī.

²⁷ Ō'ac̄u mas̄rē da'reḡu, c̄u weronojō niseti, bajuḡre weec̄u niwī.

Ūm̄u, numio da'rec̄u niwī majā.

²⁸ Narē a'tiro nic̄u niwī:

"M̄s̄rē añurō wa'ato.

P̄j̄r̄ā p̄ō'r̄āti mas̄putiya.

Nipe'tirop̄re tuuse'san̄c̄āña.

M̄s̄ā a'ti di'ta wiorā nirāsa'a.

Wa'ire, mir̄c̄arē, nipe'tirā wa'ic̄r̄rē dutirāsa'a."

²⁹ Be'ro narē ninemoc̄u niwī: "No'o ba'ase otese peric̄osenojōrē, yuc̄d̄ca d̄catisenojōrē m̄s̄rē o'o'o. Te m̄s̄ā ba'ase nirōsa'a.

³⁰ Apeye quē'r̄rē, nipe'tirā wa'ic̄r̄ā, w̄r̄ā, nuc̄c̄p̄ s̄'c̄ōsijarā, nipe'tirā catise c̄orānojō tā, tojo nic̄ā p̄r̄i ya'sasere ba'arāsama.

Narē tere c̄ū'u", nic̄u niwī Ō'ac̄u. C̄u ni'caronojōta wa'acaro niwī.

³¹ Te nipe'tise c̄u wee'quere weetu'ajan̄c̄ō, "Añubutia'a", ni ū'ac̄u niwī. Toc̄ā'r̄ōta weec̄u niwī Ō'ac̄u ni'c̄ā-moc̄se n̄m̄r̄i be'ro cja n̄m̄r̄e.

2 Ū'm̄use, tojo nic̄ā a'ti di'tare Ō'ac̄u nipe'tise c̄u wee'quere tu'ajan̄c̄ōc̄u niwī. ² Nit̄ori n̄m̄r̄e, c̄u nipe'tise wéeca be'ro sooc̄u niwī majā. ³ Tojo weeḡu Ō'ac̄u a'tiro nic̄u niwī: "Nit̄ori n̄m̄u ȳ'u weem̄'tā'que n̄m̄r̄i weronojō nisome. Ya n̄m̄u, ȳ'u soodutiri n̄m̄u nirōsa'a. Ti n̄m̄u añur̄i n̄m̄u nirōsa'a", ni c̄ūuc̄u niwī Ō'ac̄u.

⁴ Ū'm̄use, di'ta nipe'tise Ō'ac̄u c̄u wee'que a'tiro weeno'caro niwī.

Ō'ac̄u ūm̄r̄e, tojo nic̄ā numiorē bajurē'que ni'i

Ne waro Ō'ac̄u a'ti di'ta, ū'm̄sere wéeḡu, ⁵ maata acoro pejac̄ā weetic̄u niwī. Tojo weero ne no'o nisenojō p̄r̄itic̄aro niwī. Di'tare da'raḡu quē'r̄ā mar̄ic̄u niwī.

⁶ Tojo nimic̄ā, aco di'tap̄u nise wijati, di'tare puocaro niwī. ⁷ Ō'ac̄u mas̄rē bajurēḡu, di'ta me'rā da'rec̄u niwī. Tojo weeḡu c̄ūrē catise o'oḡu, ē'quēp̄ putisāac̄u niwī. C̄u tojo weec̄āta, catin̄c̄āc̄u niwī.

⁸ C̄ūrē tojo wéeca be'ro Edē wāmetirop̄u, Ō'ac̄u ni'c̄ā wese c̄ūrē da'rebosac̄u niwī. Muj̄p̄u m̄j̄ātiro pe'e nicaro niwī. Top̄u c̄u ūm̄r̄e, c̄u da're'c̄ure c̄ūuc̄u niwī.

⁹ Ti wesep̄u peje yuc̄p̄aḡu añuse ba'ase d̄catisepaḡure p̄r̄ic̄ā weec̄u niwī. Tepaḡu añusepaḡu bajucaro niwī. Ti wese decop̄re p̄aḡu nicaro niwī. Ni'c̄āḡu catin̄c̄ūse o'oc̄j̄u nicaro niwī. Apeḡu pe'e t̄'o-mas̄isere o'oc̄j̄u nicaro niwī. Tiḡu d̄care ba'arā, "A'tiro weese añu ni'i, a'te ña'a ni'i", ni t̄'o-mas̄ise o'oc̄j̄u nicaro niwī.

¹⁰ Edēp̄re ni'c̄ā maa nicaro niwī. Ti wese deco ȳ'r̄t̄er̄w̄ā'c̄ā, ba'paritise maar̄i d̄cawaticaro niwī.

¹¹ Nim̄'t̄ar̄i maa Pisón wāmetirop̄u niwī. Ti maa nipe'tirop̄u Havila wāmetirop̄u o'mab̄rocaro niwī. Top̄u peje uru ¹² añuse nicaro niwī. Top̄re añuse yuc̄u ū'm̄tisepaḡu, tojo nic̄ā ūt̄āperi wapab̄j̄use peri ónice wāmetise peri nicaro niwī. ¹³ Ape maa pe'e Gihón wāmetirop̄u niwī. Ti maa nipe'tirop̄u Cus wāmetirop̄u di'tare

ȳ'r̄t̄er̄caro niwī. ¹⁴ Ape maa Tigris wāmetirop̄u niwī. Ti maa Asiria wāmetirop̄u muj̄p̄u m̄j̄ātiro pe'e o'mab̄rocaro niwī. Ape maa Éufrates wāmetirop̄u niwī.

¹⁵ Ō'ac̄u mas̄rē ti wesere c̄ūḡu, te otelere co'te-dutiḡu, a'tiro ni weroc̄u niwī: ¹⁶ "A'ti wese cjase nipe'tise yuc̄d̄care ba'aḡusa'a, ba'aḡu pe'e. ¹⁷ Tepaḡu wa'terop̄re ni'c̄āḡu ni'i. Tiḡu d̄care ba'atic̄ā'ña. Tiḡu añuse, ña'asere mas̄ise o'oc̄j̄u ni'i. Tiḡu d̄care ba'aḡu, ti n̄m̄ta wē'r̄ḡusa'a", nic̄u niwī.

¹⁸ Be'ro Ō'ac̄u nic̄u niwī: "Mas̄u ni'c̄āta nic̄ā, añuwe'e. C̄ūrē ba'pati, weetamuac̄jore weeḡu", nic̄u niwī.

¹⁹ Ō'ac̄u ne warop̄re wa'ic̄r̄rē, mir̄c̄arē di'ta me'rā da'rec̄u niwī. Be'ro narē wāme ō'oato n̄ḡu, mas̄u tirop̄u miac̄u niwī. Ō'ac̄u c̄u duti'caronojōta weec̄u niwī.

Nipe'tirā ecarā, mir̄c̄ā, wa'ic̄r̄ā n̄c̄c̄j̄r̄ā wāme ō'oc̄u niwī. Tojo weerā c̄u ō'o'que wāme me'rā tojac̄arā niwī. Ā'rā p̄j̄r̄ā nimic̄ā, ne ni'c̄ō c̄ūrē ba'pati weetamuac̄jore mar̄ico niwī. ²¹ Tojo weeḡu Ō'ac̄u c̄ūrē c̄ār̄i'ȳ'ñc̄ā weec̄u niwī. C̄u c̄ār̄i' cura, ni'c̄ā paatipa'maca ō'arē miic̄u niwī. Miitoja, ti ō'a c̄u miil'carore añurō bi'ac̄ā'c̄u niwī. ²² Ti ō'a me'rā c̄ūrē weetamuac̄jore da'rec̄u niwī majā. Co numiorē da'retojan̄c̄ō, miiti, c̄ūrē ū'oc̄u niwī. ²³ C̄u core ū'aḡu, p̄r̄ō e'catise me'rā ū'ac̄u niwī. Tojo weeḡu a'tiro nic̄u niwī:

"A'tigo p̄r̄ic̄ā, ye di'i, ya ō'a me'rā da'reno'co nimo. Co ūm̄p̄re miino'co niyugo, 'numio' pisuno'ḡōsamo", nic̄u niwī. ²⁴ Tojo weeḡu ūm̄u c̄u pac̄ure, c̄u pacore wijaḡusami. C̄u n̄mo me'rā niḡsami. Na p̄arā ni'c̄ā up̄u weronojō nirāsama. †

²⁵ Titap̄re na p̄arā su'ti mar̄irā nic̄ūc̄arā niwī. Tojo nimirā, ne bopoyase mooc̄arā niwī.

Ūm̄u, numio nim̄'tā'c̄ārā Ō'ac̄ūrē ȳ'r̄n̄c̄ā'que ni'i

3 Ūm̄u, numio Ō'ac̄u c̄u narē weebos̄āca wesep̄u nic̄ārā niwī. Top̄u na niseti, na p̄arā nir̄i curare, ni'c̄ū p̄r̄ō †† numio tirop̄u etac̄u niwī. C̄u nipe'tirā wa'ic̄r̄ā ȳ'r̄ro nisoome'r̄iḡu nic̄u niwī. Co tiro etaḡu, core s̄er̄itiña'c̄u niwī:

—¿Nirōta Ō'ac̄u mas̄rē a'tepaḡu d̄care ba'adutiati? nic̄u niwī.

² C̄u tojo nic̄ā t̄'ogo, c̄ūrē ȳ'tico niwī:

—Nipe'tise a'to nisere ba'adutiati. ³ Tojo nimiḡūta, ni'c̄āḡu tepaḡu wa'tero nic̄j̄u d̄care ba'adutiati.

"M̄s̄ā tiḡu d̄care ba'arā, ñe'eña'rā, wē'r̄r̄āsa'a", niami Ō'ac̄u, ni ȳ'tico niwī p̄r̄ōrē.

⁴ Co tojo nic̄ā t̄'oḡu, añurō nisoome'r̄ise me'rā core nic̄u niwī:

—Wē'r̄isome. ⁵ Ō'ac̄u añurō mas̄isami. M̄s̄ā te d̄care ba'arā, c̄u weronojō nirāsa'a; ña'asere, añusere mas̄r̄āsa'a, nic̄u niwī.

⁶ C̄u tojo nisere t̄'ogo, co numio pe'e, tiḡu d̄care ū'amorō weeco niwī. Co ū'ac̄ā, tiḡu d̄ca añuse waro bajucaro niwī. "Añurō ū's̄asenojō ni'i" n̄ḡō, ba'as̄r̄i'ȳ'r̄ñaco niwī. Tojo nic̄ā, "T̄'o-mas̄ise c̄oḡoti",

† 2.24 Mt 19.5; Mr 10.7-8; 1Co 6.16; Ef 5.31 †† 3.1 Jn 8.44; Ap 12.9

ni wăcŭgō, tigŭ dŭcare tée, ba'aco niwō. Ba'ato-janŭ'cō, co marāpŭre o'oco niwō. Cŭ quē'rā ba'acŭ niwī. ⁷ Na tere ba'áca be'ro narē tŭ'omasīse ejacaro niwŭ. Tere ba'atjārā, na su'ti marīrā nisere tŭ'omasīcārā niwā. Tojo weetjārā, higuera wāmeticjŭ pŭrī me'rā mii, dero, cā'mota'asī'rīmicārā niwā.

⁸ Be'ro na tojo wéeca be'ro űamica'a mujjŭpŭ sājārī cura, Ő'acŭ ti wesepŭ sijawā'cāticā tŭ'ocārā niwā. Cŭrē uirā, yucŭpagŭ wa'teropŭ du'ticārā niwā. ⁹ Tojo weegŭ Ő'acŭ pe'e űmurē pisucŭ niwī:

—¿No'opŭ niti mŭ'ŭ?

¹⁰ Cŭ pe'e Ő'acŭrē yŭ'ticŭ niwī:

—Mŭ'ŭ wesepŭ sijawā'cāticā tŭ'oapŭ. Yŭ'ŭ pe'e su'ti marīgŭ niasŭ. Tojo weegŭ uigŭ du'tiasŭ, ni yŭ'ticŭ niwī.

¹¹ Cŭ tojo nisere tŭogŭ, Ő'acŭ cŭrē sērītiña'cŭ niwī:

—¿Noa mŭ'ŭrē “Su'ti marīgŭ ni'i”, niati? ¿Mŭ'ŭ yucŭdŭca yŭ'ŭ “Ba'aticā'ña” ní'cŭ dŭcare ba'ati? Tere ba'atigŭ, mŭ'ŭ masītiboaŭ, nicŭ niwī Ő'acŭ cŭrē.

¹² Cŭ tojo nicā tŭ'ogŭ, űmŭ cŭrē yŭ'ticŭ niwī:

—Mŭ'ŭ yŭ'ŭre ba'pada're'co yŭ'ŭre tigŭ dŭcare ecamo. Tojo weegŭ ba'asŭ, ni yŭ'ticŭ niwī.

¹³ Cŭ tojo nicā tŭ'ogŭ, co numiorē sērītiña'cŭ niwī:

—¿Mŭ'ŭ de'ro tojo weeati?

Co cŭrē yŭ'tico niwō:

—Pīrō yŭ'ŭre nisoami. Yŭ'ŭ tojo weego ba'asŭ, ni yŭ'tico niwō.

¹⁴ Ő'acŭ co tojo nicā tŭ'ogŭ, pīrōrē nicŭ niwī:

—Mŭ'ŭ niso'o'que wapa nipe'tirā āpērā wa'icŭrā nemorō űa'arō wa'agŭsa'a. Ni'cārōacā me'rāta tée no'o mŭ'ŭ catiro pōtēorō di'tapŭ sī'cōsijagŭsa'a. Tojo sī'cōsijagŭ, di'tare ba'agŭsa'a. ¹⁵ Numio mŭ'ŭrē ne űasī'rītigosamo. Co pō'rā, co pārāmerā nituriarā quē'rā mejārōta weerāsama. Ni'cācā me'rā a'merī'ī'atu't-inŭ'cārāsa'a. Mŭ'ŭ, co macŭ ya dŭ'podiare cŭ'rīgŭsa'a. Cŭ pe'e mŭ'ŭ dŭpoare ű'tamŭtōgŭsami, ni werēcŭ niwī.

¹⁶ Cŭrē tojo nitoja, numio pe'ere a'tiro nicŭ niwī:

—Mŭ'ŭ yŭ'rŭnŭ'cā'que bu'iri wī'magŭrē űe'egōtigo, pŭrō pi'etigosa'a. Tojo pō'rāti, pŭrīno'migō, mŭ'ŭ marāpŭ me'rā nisī'rīgōsa'a. Cŭ pe'e mŭ'ŭ wioŭŭ weronojō nigŭsami, nicŭ niwī.

¹⁷ Core tojo nitu'ajanŭ'cō, co marāpŭ pe'ere a'tiro nicŭ niwī:

—Mŭ'ŭ nŭmo co ucŭsere tŭ'o ējōpeotjagŭ, yŭ'ŭ ba'adutiti'quere ba'a'que bu'iri, mŭ'ŭ pŭrō pi'etise me'rā da'ra, ba'asere bocagŭsa'a. Ni'cācā me'rāta űpŭtŭ da'ratjagŭ, pi'etinŭ'cāgŭsa'a. Tée wērīgŭpŭ tojo weetŭogŭsa'a. Mŭ'ŭ yŭ'ŭre yŭ'rŭnŭ'cā'que bu'iri nipe'tiro di'tapŭre űa'ase pī'rīrōsa'a. Pota, tá, apeye peje űa'ase pī'rīnemorōsa'a. Tojo nicā nŭcŭ cjase ote-tisenojōrē ba'arāsa'a. ¹⁹ Ba'asere a'magŭ, mŭ'ŭ pŭrō asituuase me'rā da'ragŭsa'a. Tée wērīgŭpŭ soogŭsa'a. Mŭ'ŭ di'ta me'rā weeno'cŭ ni'i. Tojo weegŭ mŭ'ŭ wērīgŭ, di'tata apaturi dojogŭsa'a, ni werēcŭ niwī Ő'acŭ cŭrē.

²⁰ Adā cŭ nŭmorē Eva wāme ō'ocŭ niwī. “Co nipe'tirā paco nigōsamo,” nígŭ, tojo wāme ō'ocŭ niwī.

²¹ Be'ro Ő'acŭ narē na su'ti sāñatjere weebosacŭ niwī. Wa'icŭrā caseri me'rā weecŭ niwī. ²² Tojo wee, Ő'acŭ a'tiro nicŭ niwī: “Á'rī yŭ'ŭ dutisere yŭ'rŭnŭ'cātjagŭ, marī weronojō añuse, űa'asere tŭ'omasīgŭ wa'ami. Cŭ apegŭ catinu'cŭsere o'ocŭŭ dŭcare ba'acā, űa'a nibosa'a. Cŭ tere ba'agŭ pŭrīcā, catinu'cŭcā'bosami”, nicŭ niwī.

²³ Tojo weegŭ cŭrē apesepŭ wīorēcŭ niwī. Cŭ, cŭrē cŭumi'carore niduticŭ niwī majā. Ne waro añurōpŭ Edēpŭ nimi'cŭre cō'awīrōcā'cŭ niwī. Cŭ di'ta me'rā da'reno'cŭre ba'asere a'magŭ, di'tareta da'raduticŭ niwī.

²⁴ Ő'acŭ Adā, Evare cō'awīrōca be'ro na catinu'cŭsere o'ocŭŭ dŭcare ba'abosama nígŭ, ű'mŭsecjārā Ő'acŭrē wereco'terārē Edē mujjŭpŭ mŭjātiro pe'ere co'tedutigŭ cŭucŭ niwī. Tojo nicā cŭ di'pŭjŭ pajiri pŭjŭ pecame'e weronojō ējŭ, sŭtŭanu'cŭrī pŭjŭrē cŭucŭ niwī. Ne ni'cŭ catinu'cŭse cŭocŭŭ tiorpŭ ejaticā'to nígŭ, tojo weecŭ niwī.

Caí, tojo nicā cŭ acabiji Abel ye cjase ni'i

4 Be'ro Adā, Eva añurī wese Edēpŭ ní'cārā na wijā-ca be'ro aperopŭ wa'acārā niwā. Topŭ Adā cŭ nŭmo me'rā nicŭ niwī. Tojo weego nijjŭpaco tojaco niwō. Be'ro ni'cŭ wī'magŭŭ wŭaco niwō. Cŭrē Caí wāme ō'ocārā niwā. Cŭ bajuacā ű'agō, Eva, “Ő'acŭ weetamuse me'rā yŭ'ŭ wī'magŭrē wŭapŭ”, nico niwō. ² Be'ro apaturi Eva apī wī'magŭŭ wŭaco niwō. Cŭ wāmeticŭ niwī Abel. Cŭ Abel, Caí acabiji nicŭ niwī. Na pŭarā bŭcŭa weetjārā, nanŭcŭ da'rase cŭocārā niwā. Abel oveja co'tegŭŭ nicŭ niwī. Cŭ ma'mi Caí pe'e otesere oteri masŭ nicŭ niwī.

³ Yoāca be'ro Caí ni'cā nŭmŭ cŭ da'rase cjasere Ő'acŭrē o'ogŭŭ wa'acŭ niwī. ⁴ Cŭ acabiji Abel quē'rā cŭ da'rasere miacŭ niwī. Cŭ yarā oveja ne pō'rāti'cārā añurārē miacŭ niwī. Ő'acŭ Abere, cŭ mia'quere añurō e'catise me'rā ű'acŭ niwī. ⁵ Cŭ ma'mi Caí pe'ere, cŭ mi-a'quere Ő'acŭ tŭ'saticŭ niwī. Tojo weegŭ Caí ua wa'acŭ niwī. ⁶ Cŭ tojo uacā ű'agŭ, Ő'acŭ Caírē a'tiro nicŭ niwī: “¿De'ro weegŭ mŭ'ŭ uati? ⁷ Mŭ'ŭ añurō weecā, e'catise me'rā mŭ'ŭrē ű'agŭsa'a. Añurō weetigŭ pŭrīcā, űa'arō nisetinu'cŭgŭsa'a. Tojo weegŭ mŭ'ŭ űa'arō weesī'rīsere tojo tŭ'oña'a, wăcŭtutuaya”, ni werēcŭ niwī Ő'acŭ Caírē.

⁸ Be'ro ni'cā nŭmŭ Caí cŭ acabiji Abere, “Te'a cāpŭpŭ sjarā”, nicŭ niwī. To cāpŭpŭ na pŭarā nīrā, Caí pe'e cŭ acabijire wējēcā'cŭ niwī. ⁹ Ő'acŭ cŭ tojo weecā ű'agŭ, Caírē a'tiro nicŭ niwī:

—¿Mŭ'ŭ acabiji Abel no'opŭ niti? nicŭ niwī.

Caí cŭrē yŭ'ticŭ niwī:

—Masītisa'a. Cŭrē co'tegŭŭ mejēta ni'i, ni yŭ'ticŭ niwī.

¹⁰ Cŭ tojo yŭ'ticā tŭ'ogŭ, Ő'acŭ cŭrē nicŭ niwī:

—¿De'ro weegŭ mŭ'ŭ acabijire wējēati? Mŭ'ŭ acabiji ye dí di'tapŭ yŭ'ŭre pisu caricŭcŭñarō weronojō ni'i.

¹¹ Tojo weegŭ mŭ'ŭ acabijire wējē'que bu'iri mŭ'ŭrē űa'arō wa'arosa'a. Pi'eti, bjaque'atinu'cŭgŭsa'a. Cŭrē wējēcā, cŭ ye dí di'tapŭ si'bisājā wa'apŭ. Tojo weegŭ ni'cārōacārē a'ti di'tare cō'awīrōno'gŭsa'a. ¹² Mŭ'ŭ

otecã, ne dæca marĩrõsa'a. Sooro marĩrõ nipe'tiropu sijabajaque'atigu nigũsa'a, nicu niwĩ Õ'acũ Caĩré.

¹³ Caĩ cũrẽ yu'ticu niwĩ:

—Mũ'u yu'ure to cã'rõjo bu'iri da'recã, ne põtëosome. ¹⁴ Ni'cãcã yu'ure a'ti di'ta nimi'cure cõ'abutia'a. Tojo weegu mũ'u ĩ'orõpũre nisome. Sooro marĩrõ nipe'tiropũre sijabajaque'atigusa'a. Tojo weecãma, no'o yu'ure bocaiejagu wẽjẽgũsami, ni yu'ticu niwĩ Caĩ Õ'acũrẽ.

¹⁵ Cũ tojo nicã tu'ogũ, Õ'acũ yu'ticu niwĩ:

—No'o mũ'urẽ bocaieja wẽjẽgũnojõ sietetiri mũ'urẽ bu'iri da'rero nemorõ da'reno'gũsami, nicu niwĩ. Tojo weegu Õ'acũ Caĩré wẽjeticã'to nígũ, cũ upũpũre apeyenojõ ojaõ'ocũ niwĩ. Cũrẽ ĩ'amasĩ, wẽjeticã'to nígũ, tojo weecu niwĩ. ¹⁶ Tojo weegu, Caĩ Õ'acũ ĩ'orõpũ nimi'cu wija wa'acu niwĩ. Nod † wãmetiropũ, Edé mu-jĩpũ mũjãtiro pe'e nirõpũ niseticu niwĩ majã.

Caĩ pãrãmerã nituriarã nise ni'i

¹⁷ Caĩ yoãca be'ro nũmotia wa'acu niwĩ. Cũ nũmo me'rã nicu niwĩ. Tojo weego co nijĩpaco tojaco niwõ. Be'ro ni'cũ wĩ'magũ wũaco niwõ. Cũ wãmeticu niwĩ Enoc. Titare Caĩ ni'cã macã da'recu niwĩ. Ti macãrẽ Enoc wãmeyecu niwĩ. Cũ macũ nimu'tãgũ ye wãme weronojõ õ'ocũ niwĩ. ¹⁸ Enoc, Irad pacu nicu niwĩ. Irata Mehujael pacu nicu niwĩ. Mehujaeta Metusael pacu nicu niwĩ. Metusael Lamec pacu nicu niwĩ. ¹⁹ Cũ, Lamec pũarã numia nũmoticu niwĩ. Ni'cõ Ada wãmetico niwõ, apego Zila. ²⁰ Ada ni'cũ põ'rãtico niwõ. Cũ Jabal wãmeticu niwĩ. Cũ pãrãmerã nituriarã wecuã cõorã nicãrã niwã. Na sijari masã nitjãrã, su'ti caseri me'rã wee'que wi'serire cõocũcãrã niwã. ²¹ Jabal acabiji Jubal wãmeticu niwĩ. Cũ Jubal pãrãmerã nituriarã wẽopawũ putirã, bũapũtẽrĩ masã nicũcãrã niwã. ²² Apego Lamec nũmo Zila wãmetigo ni'cũ põ'rãtico niwõ. Tubal-caĩ wãmetigu cõme, tojo nicã bronze wãmetise me'rã apeyenojõ da'recũcu niwĩ. Cũ ni'cõ acabijoticu niwĩ. Co Naama wãmetico niwõ.

²³ Ni'cã nũmũ Lamec cũ nũmosãnumiarẽ, Ada, Zilare a'tiro nicu niwĩ:

“Yu'ũ ucũsere añurõ tu'oya.

Yu'ure cãmida'rese wapa ni'cũ mũ'urẽ wẽjẽcã'pũ.

Ni'cũ ma'mũrẽ yu'ure paase wapa mejãrõta weepũ.

²⁴ Caĩré wẽjẽgũnojõ sietetiri cũrẽ a'meno'gũsami', nicu niwĩ Õ'acũ.

Yu'ũ pe'ema setenta y sietetiri a'meno'rõsa'a", nicu niwĩ.

Set, tojo nicã cũ macũ Enós ye cjase ni'i

²⁵ Adã apaturi cũ nũmo me'rã nicu niwĩ tja. Tojo weego co ni'cũ wĩ'magũ wũaco niwõ. Cũ bajuacã ĩ'agõ, cũrẽ Set wãme õ'oco niwõ. “Õ'acũ yu'ure o'omi” nígõ, tojo weeco niwõ. “Õ'acũ ã'rĩ, Caĩ wẽjẽ'cu Abere dũcayugũre yu'ure o'omi”, nico niwõ.

²⁶ Be'ro cũ Set quẽ'rã bũcuã, nũmoticu niwĩ. Cũ nũmo ni'cũ põ'rãtico niwõ. Cũrẽ Enós wãme õ'ocũ niwĩ.

Cũ bajuãca be'ro masã Õ'acũrẽ “Õ'sã wiogũ ni'i” ni ẽjõpeo, sẽrĩnu'cãcãrã niwã.

Adã põ'rã nituriarã ye cjase ni'i

5 A'te Adã põ'rã nituriarã ye queti oja'que ni'i.

Ne waro Õ'acũ masũrẽ wéégũ, cũ weronojõ bajugũta weecu niwĩ. ² Ƴmũ, numio weecu niwĩ. Narẽ bajurẽgũ, “Á'rã masã nima; narẽ añurõ wa'ato” ni, cũucũ niwĩ. ††

³ Adã ciento treinta cũ'marĩ cõogũ, ni'cũ cũ weronojõ bajugũ macũticu niwĩ. Cũ wĩ'magũrẽ Set wãme õ'ocũ niwĩ. ⁴ Set bajuãca be'rore Adã ochocientos cũ'marĩ catinemocu niwĩ. Tojo weegu pãjãrã mũũã, numia põ'rãtinemocu niwĩ. ⁵ Nipe'tise cũ'marĩ catigu, novecientos treinta cũ'marĩ caticu niwĩ. Ticũse cũ'marĩ cõogũ, Adã wẽrĩcu niwĩ.

⁶ Adã macũ Set ni'cũ macũticu niwĩ. Cũ wĩ'magũrẽ Enós wãme õ'ocũ niwĩ. Cũ macũ Enós bajuãcaterore ciento cinco cũ'marĩ cõocũ niwĩ. ⁷ Cũ bajuãca be'rore Set ochocientos siete cũ'marĩ catinemocu niwĩ. Cũ mũũã, numia põ'rãtinemocu niwĩ. ⁸ Set novecientos doce cũ'marĩ cõogũ, wẽrĩcu niwĩ.

⁹ Cũ macũ Enós, Cainán wãmetigũre macũticu niwĩ. Cainán bajuãcaterore Enós noventa cũ'marĩ cõocũ niwĩ. ¹⁰ Be'ro Enós ochocientos quince cũ'marĩ catinemocu niwĩ. Te cũ'marĩrẽ mũũã, numia põ'rãtinemocu niwĩ. ¹¹ Enós novecientos cinco cũ'marĩ cõogũ, wẽrĩcu niwĩ.

¹² Enós macũ Cainán Mahalaleel wãmetigũre macũticu niwĩ. Mahalaleel bajuãcaterore Cainán setenta cũ'marĩ cõocũ niwĩ. ¹³ Cainán ochocientos cuarenta cũ'marĩ catinemocu niwĩ. Ticũse cũ'marĩ cõogũ, mũũã, numia põ'rãtinemocu niwĩ. ¹⁴ Cainán novecientos diez cũ'marĩ cõogũ, wẽrĩcu niwĩ.

¹⁵ Cainán macũ Mahalaleel Jared wãmetigũre macũticu niwĩ. Jared bajuãcaterore Mahalaleel sesenta y cinco cũ'marĩ cõocũ niwĩ. ¹⁶ Be'ro te cũ'marĩ be'rore ochocientos treinta cũ'marĩ catinemocu niwĩ. Pãjãrã mũũã, numia põ'rãtinemocu niwĩ. ¹⁷ Mahalaleel ochocientos noventa y cinco cũ'marĩ cõogũ, wẽrĩcu niwĩ.

¹⁸ Jared quẽ'rã Enoc wãmetigũre macũticu niwĩ. Enoc bajuãcaterore Jared ciento sesenta y dos cũ'marĩ cõocũ niwĩ. ¹⁹ Be'ro pãjãrã mũũã, numia põ'rãtinemocu niwĩ. Ochocientos cũ'marĩ catinemocu niwĩ. ²⁰ Jared novecientos sesenta y dos cũ'marĩ cõogũ, wẽrĩcu niwĩ.

²¹ Be'ro Jared macũ Enoc, Matusalén wãmetigũre macũticu niwĩ. Cũ macũ Matusalén bajuãcaterore sesenta y cinco cũ'marĩ cõocũ niwĩ. ²² Enoc Õ'acũ me'rã añurõ niseti, cũ uaro weecu niwĩ. Cũ macũ Matusalén bajuãca be'rore Enoc trescientos cũ'marĩ catinemocu niwĩ. Ápẽã mũũã, numia põ'rãtinemocu niwĩ. ²³ Enoc trescientos sesenta y cinco cũ'marĩ caticu niwĩ. ²⁴ Cũ Õ'acũ dutise weegũ nitjãgũ, wẽrĩticu niwĩ. Ni'cã nũmũ bajudutia wa'acu niwĩ. Õ'acũ cũrẽ mia wa'acu niwĩ.

† Nod “sijabajaque'atise” nisĩ'rĩrõ wee'e.

†† 5.2 Mt 19.4; Mr 10.6

²⁵ Enoc macû Matusalén Lamec wămetigure macûticu niwî. Lamec bajuácaterore Matusalén ciento ochenta y siete cû'marî cŭocŭ niwî. ²⁶ Be'ro setecientos ochenta y siete cû'marî catinemocŭ niwî. Te cû'marîrê ɯmɯa, numia pō'rātinemocŭ niwî. ²⁷ Matusalén cû novcientos sesenta y nueve cû'marî cŭogŭ, wēricŭ niwî.

²⁸ Be'ro Matusalén macû Lamec ciento ochenta y dos cû'marî cŭogŭ, macûticu niwî. ²⁹ Cû macûrê Noé † wăme ð'ogŭ, a'tiro nicŭ niwî: "Õ'acŭ, 'Di'tapure peje ña'ase, tá, pota pī'rīrōsa'a", nicŭ niwî. Tojo weerā marî ba'asere a'marā, pūrō pi'etise me'rā di'tare da'ra'a. Ā'rī yŭ'ɯ macû me'rā marî soose bocarāsa'a", nicŭ niwî Lamec. ³⁰ Noé bajuáca be'rore Lamec quinientos noventa y cinco cû'marî catinemocŭ niwî. Te cû'marîrê āpērā ɯmɯa, numia pō'rātinemocŭ niwî. Lamec setecientos setenta y siete cû'marî cŭogŭ, wēricŭ niwî.

³² Be'ro cû macû Noé quinientos cû'marî cŭōca be'ro, cû pō'rā Sē, Cā, Jafet bajuacārā niwā.

Masā a'ti ɯmɯocjārā na ña'arō weeseti'que ni'i

6 Titare masā a'ti di'tapure pājārā waro masāputicārā niwā. Na pō'rā numia añubutiārā numia nicārā niwā. ² Õ'acŭ yarā nimi'cārā na numiarē ī'arā, "Añubutiārā numia nima", ni ī'acārā niwā. Tojo weerā nanɯcŭ no'o na ɯagore, na tŭ'sagore nɯmotiċcārā niwā. ³ Õ'acŭ pe'e a'tiro nicŭ niwî: "Yŭ'ɯ masārē a'ti nucŭcāpŭ catinu'cŭcā weesome. Na boacjārā dia'cŭ nima. Ciento veinte cû'marîta catirāsama", nicŭ niwî Õ'acŭ.

⁴ Titare Õ'acŭ yarā nimi'cārā, na masā pō'rā numia me'rā nɯmotiċā, na pō'rā pacarā waro, tutuarā nicārā niwā. Be'ropŭ quē'rārē na pārāmerā nituriarā pacarā nicārā niwā. Dŭporocjārā narē ucŭrā, "Nipe'tirā āpērā masā yŭ'rŭoro tutuarā, tŭ'omasīrā nima", nicārā niwā.

⁵ Titare masā ña'abutiario weeseticārā niwā. Ña'arō weese dia'cŭrē wācŭcārā niwā. Õ'acŭ na tojo weeseticā ī'agŭ, narē ne tŭ'saticŭ niwî. "Yŭ'ɯ masārē weeticā, añubopā", ni wācŭcŭ niwî. Tojo ni, pūrō bŭjawetise me'rā a'tiro nicŭ niwî: "Masā yŭ'ɯ weemi'cārārē cō'ape'ocŭti. Tojo nicā wa'icŭrā, nucŭcāpŭ nirā, wŭŭrā, nipe'tirārē cō'ape'ocŭti. Yŭ'ɯ pūrō bŭjaweti'i. Yŭ'ɯ narē weeticā, añubopā", nicŭ niwî.

⁸ Tojo nimigŭ, Noé cŭ añurō weesetisere ī'agŭ, cŭ me'rā pūrō e'caticŭ niwî.

Õ'acŭ Noeré yucŭsŭ pajipjŭ cŭ weeduti'que ni'i

⁹ A'te Noé ye queti ni'i.

Noé añugŭ nicŭ niwî. Õ'acŭ cŭ duti'caronojōta weeseticŭ niwî. Masā nipe'tirā wa'teropure cŭ dia'cŭ Õ'acŭ ɯaronojō nisetiċŭ niwî. ¹⁰ Noé i'tiarā pō'rāticŭ niwî. Sē, Cā, Jafet wămetiċārā niwā.

¹¹ Āpērā masā pe'e Õ'acŭ ī'acā pe'ema, ña'ase dia'cŭ weecārā niwā. A'mewējēse yŭ'rŭa wa'acaro niwŭ.

¹² Masā nipe'tirā ña'arō weesetirā dia'cŭ nicārā niwā.

† Hebreo ye me'rā "Noé" nīrō, "soose" nisī'rīrō weronojō bŭsŭsa'a.

Na tojo weesetisere ī'agŭ, ¹³ Õ'acŭ Noeré a'tiro nicŭ niwî: "Yŭ'ɯ nipe'tirā masārē cō'ape'ocŭti. Na basu ña'arō weecā, a'ti ɯmɯocpŭre a'mewējēse yŭ'rŭmajā wa'a'a. Tojo weegŭ masā, di'tare miope'ocŭti. ¹⁴ Tojo weegŭ mŭ'ɯ a'tiro weeya. Yucŭsŭ pajipjŭjo weeya. Yucŭgŭ añucjŭ cjasere mii, a'medo'oya. Tiwŭ po'peapŭre peje tucŭrī weeya. Aco sājārī nígŭ, bu'ire, po'peapŭ quē'rārē ope me'rā añurō bi'aya. ¹⁵ A'tocā'rō pajipjŭ weeya. Ciento treinta y cinco metro yoapjŭ nirōsa'a. E'saro pe'e veintidos metro, ape metro deco nirōsa'a. ɯ'mŭarō pe'ema trece metro, ape metro deco ɯ'mŭarjŭ nirōsa'a. ¹⁶ I'tia casatipjŭ weeya. Tiwŭ dŭposārīpŭre añurō mo'aña. To mo'a'caro docare bo'reyuse sājātjore dŭ'aya. Ni'cā metro deco dŭ'abaque'aya. Tojo nicā ni'cā sope sājātji sopere weeya. ¹⁷ Yŭ'ɯ a'ti di'tare miogŭtigŭ wee'e. Nipe'tirā a'ti di'tacjārā catise ɯorānojō mirī, wēripŭ'tia wa'arāsama. ¹⁸ Yŭ'ɯ mŭ'ɯ me'rā pūrīcārē añurō wee, apogŭti. Mŭ'ɯ, mŭ'ɯ nŭmo, mŭ'ɯ pō'rā ɯmɯa, na nŭmosānumia me'rā tiwŭpŭre sājāárāsama. ¹⁹ Tojo nicā, mŭ'ɯ tiwŭpŭre a'ticŭrā wa'icŭrārē miisāagŭsa'a. Nipe'tirā wa'icŭrā a'ti di'tapŭ nirānɯcŭ ni'cŭ ɯmɯ, ni'cō numio miisāagŭsa'a. Na, mŭsā me'rā nirāsama. Tojo weerā mŭ'ɯ me'rā wa'icŭrā yŭ'rŭwetirāsama. ²⁰ Mŭ'ɯ me'rā pŭarērā sājāárāsama. Wa'icŭrānɯcŭ, wŭŭrā, bŭarā, di'tapŭ sī'cōsijarā quē'rā sājāárāsama. Mŭ'ɯ weronojōta na quē'rā yŭ'rŭwetirāsama. ²¹ Tojo nicā mŭ'ɯ tiwŭpŭ nígŭ ba'atjere miaña. Na wa'icŭrā ba'atje quē'rārē miaña", nicŭ niwî Õ'acŭ.

²² Noé nipe'tisere Õ'acŭ weeduti'caronojōta weecŭ niwî.

A'ti di'tare Õ'acŭ mio'que ni'i

7 Be'ro Noeré Õ'acŭ a'tiro nicŭ niwî: "Nipe'tirā a'to-caterocjārā masā ña'arā nima. Mŭ'ɯ ni'cŭta yŭ'ɯ dutisere queoro weegŭ ni'i. Tojo weegŭ mŭ'ɯ acawerērā me'rā yucŭsŭpŭ sājāña. Wa'icŭrā yŭ'ure ɯjŭamorōpeojārē siete ɯmɯa, siete numia tiwŭpŭre miisāaña. Āpērā wa'icŭrā ba'atirānojō pe'ema nanɯcŭ ɯmɯ, numio miisāaña. ³ Mirīcŭa quē'rārē na ye curur-inɯcŭ siete ɯmɯa, siete numia miisāaña. Mŭ'ɯ tojo weecā, a'ti nucŭcāpŭre bajudutisome. ⁴ Siete nŭmŭrī be'ro acoro pejanŭ'cācā weegŭti. Cuarenta ɯmɯcori, cuarenta ñamirī †† pejarosa'a. Nipe'tirā catirā yŭ'ɯ weemi'cārārē miocō'ape'ocŭti", nicŭ niwî.

⁵ Noé nipe'tisere Õ'acŭ cŭ weeduti'caronojōta weecŭ niwî.

⁶ Titare di'ta mirīcaterore Noé seiscento cŭ'marî cŭocŭ niwî. ⁷ Dia mirīsere yŭ'rŭwetirāti nīrā, Noé, cŭ nŭmo, cŭ pō'rā ɯmɯa, na nŭmosānumia me'rā tiwŭ yucŭsŭjopŭre sājāacārā niwā. ⁸ Na wa'icŭrā nipe'tirā Õ'acŭrē ɯjŭamorōpeojā, ba'atirānojō, wŭŭrā, bŭarā, di'tapŭ sī'cōsijarā ⁹ Noé me'rā sājāacārā niwā. Õ'acŭ cŭ duti'caronojōta wa'icŭrā curarinɯcŭ ɯmɯ, numio sājāacārā niwā.

†† "Cuarenta ɯmɯcori, cuarenta ñamirī" hebreo ye me'rā cuarenta nŭmŭrī nīrō wee'e.

¹⁰ Ō'acū cū ní'caronojōta siete nūmērī be'ro acoro pejanū'cācaro niwū. ¹¹ Titare Noé seiscientos cū'marī cūori curare ma'ma cū'ma nū'cārī mujīpū be'ro cja mujīpū diecisiete nūmērī ejari cura pejanū'cācaro niwū. Dia pajiri maa po'peapū aco wijase peri pāripe'tia wa'acaro niwū. Aco ū'mūarōpū nise quē'rā pajibutiaro pejacaro niwū. ¹² Cuarenta ūmūcori, cuarenta űamirī a'ti di'tapūre pejacaro niwū. ¹³ Aco pejanū'cārī nūmērē Noé tiwūjopūre cū nūmo, cū pō'rā Sē, Cā, Jafet, na nūmosānumia sājāacārā niwā. ¹⁴ Na me'rā nipe'tirā wa'icūrā, ecarā, buarā, di'tapū sī'cōsijarā, mirīcūa, nipe'tirā wūarā, te curarinūcū sājāacārā niwā. ¹⁵ Na wa'icūrā pūarērā Noé me'rā tiwūpūre sājāacārā niwā. ¹⁶ Ō'acū Noerē duti'caronojōta na wa'icūrā curarinūcū ūmū, numio sājāacārā niwā. Be'ro na nipe'tirā sājāca be'ro Ō'acū sopere bi'acā'cū niwī.

¹⁷ Cuarenta nūmērī acoro pejacaro niwū. Siape'e me'rā di'ta mirīa wa'acaro niwū. Tojo weero tiwū yucūmū wā'cāpa'a wa'acaro niwū. ¹⁸ Aco a'ti di'tapūre mirīyū'rūa wa'acaro niwū. Tiwū acorū pa'sacusiacarō niwū. ¹⁹ Te aco nipe'tise ūrūpagū ū'mūasepagūre yū'rūmūjā wa'a'caro niwū. ²⁰ Te aco ūrūpagūre siete metros yū'rūmūjānemocarō niwū. ²¹ Tojo wa'acā, masā a'ti ūmūcorū nīmī'cārā mirīpe'tia wa'acārā niwā. Mirīcūa, wa'icūrā, ecarā, buarā, di'tapū sī'cōsijarā mirīpe'tia wa'acārā niwā. ²² Nipe'tirā di'tapū nirā, catise cūomi'cārā wērīpe'tia wa'acārā niwā. ²³ Noé, tojo nicā cū me'rā tiwūpū sājāa'cārā dia'cū yū'rūcārā niwā. Āpērā tiwūpū sājāati'cārāpūa masā, wa'icūrā, ecarā, mirīcūa, buarā, di'tapū sī'cōsijarā mirī, wērīpe'tia wa'acārā niwā.

²⁴ Te aco ciento cincuenta nūmērī di'tapūre wetiro marīrō nicaro niwū.

A'ti di'ta mirīdu'u'que ni'i

8 Na tiwūpū nirī cura, Ō'acū Noerē, wa'icūrā, cū me'rā nirārē wācūcū niwī. Tojo weegū te acore wetidijato nīgū, wī'rō wēcā weecū niwī. Cū tojo weese me'rā dia wetidijanū'cācaro niwū. ² Aco, dia pajiri maa po'peapū wijase peri bi'a wa'acaro niwū. Tojo nicā, ū'mūarōpū peja'que quē'rā pejadu'ucarō niwū. ³ Tojo weero dia pajiri maa wetidijaro weecaro niwū majā. Ciento cincuenta nūmērī aco pejanū'cāca be'ro dia wetidijacaro niwū. ⁴ Ti cū'marēta seis mujīpūri be'ro cja mujīpū diecisiete nirī nūmū tiwū yucūmūjō ūrūpagū Ararat wāmetisepagū bu'ipū wetiweepejacaro niwū. ⁵ Dia wetidijanu'cūcaro niwū. Nueve mujīpūri be'ro cja mujīpū nīmū'tārī nūmū nicā, ūrūpagū yapari bajuanū'cācaro niwū.

⁶ Cuarenta nūmērī be'rore Noé sope cū wēca sopere pāocū niwī. ⁷ Pāotojanū'cō, ni'cū yuca weronojō bajugū űīgū, cuervo wāmetīgūre ti soperū du'uwīrōcū niwī. Cū nipe'tiropū wūcusiācū niwī. Téé di'ta bajucāpū wūcusiātūocū niwī. ⁸ Be'ro, di'ta bajutojati nīgū, bujare du'uo'ócū niwī. ⁹ Buja pe'e ne cū ejapejacūre bocaticū niwī. Dia ne wetidijape'titicaro niwū yujupū. Tojo weegū buja Noé tiropū dajacā'cū ni-

wī. Noé cū omocārē sīowīrō, bujare űe'e, tiwūpūta apaturi miisōrōcā'cū niwī.

¹⁰ Cū siete nūmērī yucuecū niwī. Be'ro apaturi bujare du'uo'ócū niwī tja. ¹¹ Na'ique'ari cura buja cū ē'quēapū ni'cā pūrī olivo wāmeticū pūrī cūo'cū, Noé tiropū dajacū niwī. Tojo weegū Noé "Dia wetidijarota weesa'a", ni masīcū niwī. ¹² Tojo nimigū, siete nūmērī yucuenemocū niwī. Apaturi bujare o'ócū niwī tja. Ti nūmū wa'a'cūpūta buja ne dajaticū niwī majā.

¹³ Titare Noé seiscientos uno cū'marī cūogū nicā, dia aűurō wetipe'ticarō niwū majā. Ma'ma cū'ma nīmū'tārī nūmū nicā Noé tiwū yucūmūjō mo'a'carore pāacū niwī. Tore pāa, di'tare ī'acū niwī. Di'ta boporo weecaro niwū. ¹⁴ Ape mujīpū veintisiete nirī nūmū nicā, di'ta aűurō bopoa tojacaro niwū. ¹⁵ Tojo weegū Ō'acū Noerē a'tiropo nicū niwī: ¹⁶ "Mū'ū, mū'ū nūmo, mū'ū pō'rā, na nūmosānumia me'rā wijaaya. ¹⁷ Mū'ū me'rā ní'cārā wa'icūrā, mirīcūa, ecarā, buarā, di'tapū sī'cōsijarā, nipe'tirārē wīorēpe'ocā'ña. Mū'ū tojo weecā, na a'ti di'ta nipe'tiropū wa'arāsama. Na pājārā pō'rāti, a'ti di'tare tuuse'sanū'cārāsama", nicū niwī.

¹⁸ Cū tojo nicā tū'ogū, Noé Ō'acū duti'caronojōta weecū niwī. Noé, cū nūmo, cū pō'rā, na nūmosānumia tiwū yucūmūpū ní'cārā wijaacārā niwā majā. ¹⁹ Nipe'tirā wa'icūrā, buarā, di'tapū sī'cōsijarā, mirīcūa, tiwūpū ní'cārā wijaape'tia wa'acārā niwā. Te curarinūcū morērō marīrō wijaacārā niwā.

²⁰ Be'ro Noé Ō'acūrē wa'icūrārē ūjūamorōpeogūti nīgū, ni'cā mesā ūtā me'rā seeneocūcū niwī. Tore apope'otoja, Ō'acūrē ējōpeogū wa'icūrā, mirīcūa aűurānojōrē wējē ūjūamorōpeocū niwī. ²¹ Ō'acū Noé tojo weecā ī'agū, cū wa'icūrārē ūjūamorōpeocā ū'mū-tisere wījīgū, e'caticū niwī. Tojo weegū a'tiropo wācūcū niwī: "Ne apaturi di'tare űa'arō weesome. Masā na űa'arō weese bu'iri tojo weewū. Masā maata wī'marā nīrāpūta űa'arō weesere masītojasama. Nipe'tirā catise cūorārē ne apaturi yū'ū narē mio'caro weronojō weenemosome majā", nicū niwī Ō'acū.

²² Apeye a'tiropo nicū niwī:

"A'ti ūmūco nirī curare masā ote, te dūcare mii, ba'anū'cūrāsama.

A'ti nūcūcāpūre asise, yūmūase ninu'cūcā'rōsa'a.

Cū'ma, pu'ecū quē'rā ninu'cūcā'rōsa'a.

Ūmūcori, űamirī quē'rā ne pe'tisome.

Tojo ninu'cūcā'rosa'a téé a'ti ūmūco pe'ticāpū", nicū niwī Ō'acū.

Ō'acū Noé me'rā "A'tiropo weegūti" ni apo'que ni'i

9 Ō'acū Noerē, cū pō'rārē "Aűurō wa'ato" nīgū, a'tiropo nicū niwī: "Pājārā pō'rāti masāputiya. Nipe'tiropūre tuuse'sanū'cāña. ² Ni'cārōcā me'rā nipe'tirā wa'icūrā a'ti nūcūcācārā mūsarē uirāsama. Ū'mūarōpū wūarā, di'tapū sī'cōsijarā, buarā, dia pajiri maapū nirā nipe'tirā uirāsama. Mūsa na wiorā nīrāsa'a. ³ Todūporo mūsa otese, yucūdūca no'o nisenojōrē ba'aduti'caronojōta na quē'rārē mūsa ba'arāsa'a. ⁴ Wa'icū di'i ba'arā, dí me'rā ba'aticā'ña. A'tiropo ni'i. Te dīpūreta catise ni'i. ⁵ Tojo weegū no'o

ni'cũ masũrẽ wẽjẽgũnojõrẽ bu'iri da'redutigũti. No' o wa'icũ quẽ'rã, masũrẽ wẽjẽgũnojõrẽ wẽjẽdutigũti.

⁶ A'tiro ni'i.

Masã yu'ũ weronojõ bajurã weeno'cãrã nima.

Tojo weegu masãrẽ wẽjẽgũnojõ cũ quẽ'rã wẽjẽno'gũsami.

⁷ Mũsã pe'e pãjãrã põ'rãtiya.

A'ti nucũcã nipe'tiropũre tuuse'saya", nicũ niwĩ Õ'acũ.

⁸ Apeyere Õ'acũ Noerẽ, cũ põ'rãrẽ ninemocũ niwĩ:

⁹ "Ni'cãrõacã mũsã me'rã a'tiro apogũti. Mũsã pãrãmerã nituriarã quẽ'rãrẽ tojota weegũti. ¹⁰ Tojo nicã nipe'tirã wa'icũrã mũsã me'rã nirãrẽ apogũti. Na mũsã me'rã yucũsũpũ ní'cãrã mirĩcũa, wa'icũrã, ecarã, nũcũcjãrã nipe'tirã me'rã apogũti. ¹¹ Yu'ũ mũsã me'rã apo'que ne dũcayusome. A'tiro ni'i. Masãrẽ, wa'icũrãrẽ ne apaturi aco me'rã miosome. Ne a'ti di'tare tojo weenemosome. ¹² Yu'ũ mũsãrẽ, mũsã pãrãmerã nituriarãrẽ, wa'icũrãrẽ ne apaturi tojo weesome majã nisere ũogũ, a'tiro weegũti. ¹³ O'mecurariũ bu'edare cũugũti. Ti da me'rã yu'ũ a'ti nucũcãpũ nirã me'rã yu'ũ apo'quere ũogũsa'a. ¹⁴ Tojo weero yu'ũ acoro ñiacã weecã, bu'eda bajuarosa'a. ¹⁵ Ti dare ũagũ, mũsã me'rã, tojo nicã nipe'tirã a'ti nucũcãpũ nirã me'rã yu'ũ apo'quere wãcũgũsa'a. Ne apaturi aco me'rã mũsãrẽ miocõ'asome. ¹⁶ Ti da o'mecurariũ bajuacã, yu'ũ ũagũsa'a. ũagũ, yu'ũ nipe'tirã masã me'rã, a'ti nucũcãpũ nirã me'rã 'Yu'ũ apo'que ne pe'tisome' ní'quere wãcũgũti. ¹⁷ Ti da yu'ũ masã, wa'icũrã, nipe'tirã a'ti nucũcãpũ nirã me'rã yu'ũ apo'quere ũ'orĩ da nirõsa'a", nicũ niwĩ Õ'acũ Noerẽ.

Noé, cũ põ'rã me'rã niseti'que ni'i

¹⁸ Noé põ'rã cũ me'rã yucũsũpũ ní'cãrã a'ticũrã nicãrã niwã: Sẽ, Cã, tojo nicã Jafet. Cã, Canaã pacũ nicũ niwĩ. ¹⁹ Na i'tiarã Noé põ'rã nicãrã niwã. Na nipe'tirã a'ti nucũcãcjãrã ñecũsũmũa nicãrã niwã. Be'ro na pãrãmerã nituriarã nipe'tiropũ se'sa wa'acãrã niwã.

²⁰ Noé di'tare se'e apocũu, u'sere otecũ niwĩ. ²¹ Be'ro, u'sedũcaco me'rã vino da're, sũrĩcũ niwĩ. Tere sũrĩgũ, que'a wa'acũ niwĩ. Tojo que'agũ, cũ ya wi'i su'ti caseri me'rã wéeca wi'ipũ sãjãa, ejapeja, su'ti marĩgũ pesacũ niwĩ. ²² Cũ tojo pesari cura cũ macũ Cã sãjãa, ũ'acũ niwĩ. Cã, Canaã pacũ nicũ niwĩ. Cã, cũ pacũ Noerẽ su'ti marĩcã ũ'agũ, cũ ma'misũmũarẽ weregũ wa'acũ niwĩ. ²³ Cũ tojo werecã tũ'orã, Sẽ, Jafet ni'cã casero, su'ti caserojore paapeowã'cã, aperopũ ũ'a, dustisãjãa, mo'acãrã niwã. Na pacũ su'ti marĩgũ nicã ũ'asũrĩtirã, tojo weecãrã niwã.

²⁴ Be'ro Noé cũ que'ase pe'ticã, wã'cãcũ niwĩ.

Wã'cãgũ, cũ macũ dũ'sagũpũ cũrẽ tojo wee'quere masĩgũ, ²⁵ a'tiro nicũ niwĩ:

"Cã macũ Canaãrẽ ña'arõ wa'arosa'a.

Cũ ma'misũmũarẽ da'raco'tegũ nigũsami."

²⁶ Noé a'tiro ninemocũ niwĩ:

"Sẽ wiogũ Õ'acũrẽ 'Aũyũrũami', ni e'catipeoato.

Canaã Sẽrẽ da'raco'tegũ niato.

²⁷ Õ'acũ Jafere pajiri di'ta o'oato.

Cũ Sẽ me'rã aũrõ nisetiato.

Canaã pe'e cũrẽ da'raco'tegũ niato," nicũ niwĩ Noé.

²⁸ A'ti di'ta mirĩca be'ro Noé trescientos cincuenta cũ'marĩ catinemocũ niwĩ. ²⁹ Cũ novecientos cincuenta cũ'marĩ cõogũ, wẽrĩcũ niwĩ.

Noé põ'rã nituriarã ye cjase ni'i

10 A'te Sẽ, Cã, Jafet ye queti ni'i. A'ti di'ta mirĩca be'rore Noé põ'rã, Sẽ, Cã, Jafet na nũmosãnu-mia me'rã põ'rãticãrã niwã.

² Jafet põ'rã a'ticũrã nicãrã niwã: Nimũ'tãgũ Gomer wãmeticũ niwĩ. Cũ be'rocjãrã Magog, Madai, Javán, Tubal, Mesec nicãrã niwã. Nitõogũ Tiras wãmeticũ niwĩ.

³ Gomer, masã ma'mi põ'rã a'ticũrã nicãrã niwã: Cũ põ'rãtimũ'tã'cũ Askenaz wãmeticũ niwĩ. Cũ be'rocjũ Rifat nicũ niwĩ. Cũ be'rocjũ Togarma wãmeticũ niwĩ.

⁴ Jafet macũ decocjũ Javán wãmetigũ põ'rã a'ticũrã nicãrã niwã: Elisa, Tarsis, Quitim, Dodanim wãmetirã nicãrã niwã.

⁵ ã'rã nipe'tirã Jafet põ'rã cũ ya curuacjãrã nicãrã niwã. Na dia pajiri maa sumutocjãrã nicãrã niwã. Na ni-atje di'tapũ wa'astea wa'acãrã niwã. Te di'tapũ nirã, te curarinũcũ na ucũse me'rã nicãrã niwã.

⁶ Noé macũ dũ'sagũpũ Cã wãmetigũ põ'rã a'ticũrã nicãrã niwã: Nimũ'tãgũ Cus wãmeticũ niwĩ. Cũ be'rocjãrã Misraim, Fut, tojo nicã Canaã nicãrã niwã.

⁷ Cã macũ nimũ'tãgũ Cus a'ticũrã põ'rãticũ niwĩ: Se-ba, Havila, Sabta, Raama, tojo nicã Sabteca nicãrã niwã. Raama põ'rã Seba, Dedán wãmetirã nicãrã niwã.

⁸ Cus wãmetigũ Nimrod pacũ nicũ niwĩ. Cũ Nimrod nipe'tiropũre a'mewẽjẽtutuagũ wa'acũ niwĩ. ⁹ Õ'acũ ũ'orõpũre cũ wa'icũrã wẽjẽmu'sĩgũ nicũ niwĩ. Tojo weero wa'icũrã wẽjẽmu'sĩgũnojõrẽ a'tiro ucũwũase nicaro niwũ: "Õ'acũ ũ'orõpũre Nimrod weronojõ wa'icũrãrẽ wẽjẽmu'sĩgũ nimi", nicũcãrã niwã. ¹⁰ Cũ pe-je macãrĩ wiogũ nicũcũ niwĩ. Cũ ne waro duti'que macãrĩ a'ticũse macãrĩ nicaro niwũ: Babel, Erec, Acad, tojo nicã Calne nicaro niwũ. Te macãrĩ Sinar wãmetiri di'tapũ nicaro niwũ. ¹¹ Sinar wãmetiropũ ní'cũ Asiria wãmetiri di'tapũ wa'acũ niwĩ. Topũre Nínive, Rehobot Ir, Cala wãmetise macãrĩ da'recũ niwĩ. ¹² Tojo nicã Resén wãmetiri macãrẽ da'recũ niwĩ. Ti macã, Nínive, Cala wãmetise macãrĩ wa'teropũ tojacaro niwũ. Pajiri macã nicaro niwũ.

¹³ Cã macũ Misraim wãmetigũ a'ticũse cururi ñecũ nicũ niwĩ: ludeo masã, anameo masã, leabita masã, naftuita masã, ¹⁴ patruseo masã, casluhita masã, tojo nicã caftorita masã nicãrã niwã. Caftorita masã, filisteo masã ñecũsũmũa nicãrã niwã.

¹⁵ Cã macũ Canaã wãmetigũ Sidó pacũ nicũ niwĩ.

Sidó masã ma'mi nicũ niwĩ. Cũ docacjũ Het wãmeticũ niwĩ. ¹⁶ Canaã pãrãmerã nituriarã a'ticũrã nicãrã niwã: jebuseo masã, amorreo masã, gergeseo masã, ¹⁷ heveo masã, araceo masã, sineo masã, ¹⁸ arvadeo masã, zemareo masã, tojo nicã hamateo masã nicãrã niwã.

Be'ropũre nipe'tirã Canaã ye cururicjãrã nipe'tiro na ya di'tapũre se'sa wa'acãrã niwã. ¹⁹ Na ya di'ta Sidó

wāmetiri macā me'rā ninu'cācaro niwū. Téé Gerar wāmetiri macāpə, tojo nicā Gazapə nituocarō niwū. Mujjipū mujātiro pe'e na ya di'ta Sodoma, Gomorra, Adma, Zeboim, tojo nicā Lasapə nituocarō niwū. ²⁰ Ā'rā nipe'tirā Cā pō'rā, cū ya curuacjārā nicārā niwā. Na ye di'tapə nīrā, te cururinucū na ye ucūse me'rā niset-icārā niwā.

²¹ Apī Noé macū Sē quē'rā pō'rāticu niwī. Cū Jafet ma'mi nicu niwī. Sē nipe'tirā Heber pō'rā nituriarā űecū nicu niwī.

²² Sē pō'rā a'ticūrā nicārā niwā: Elam, Asur, Arfaxad, Lud, tojo nicā Aram nicārā niwā.

²³ Aram pō'rā a'ticūrā nicārā niwā: Uz, Hul, Geter, tojo nicā Mas wāmetirā nicārā niwā.

²⁴ Sē macū Arfaxad Sala pacu nicu niwī. Salata Heber pacu nicu niwī.

²⁵ Sala macū Heber wāmetigu puarā pō'rāticu niwī. Nimu'tāgū Peleg wāmeticu niwī. Peleg "dūcawatisē" nisi'rīrō wee'e. Cū nicateropre masā a'ti di'tacjārā dūcawatinu'cā wa'acārā niwā. Tojo weegū tojo wāmeticu niwī. Peleg acabiji Joctān wāmeticu niwī.

²⁶ Cū Joctān pājārā pō'rāticu niwī. A'tiro wāmeticārā niwā. Na masā ma'mi Almodad nicu niwī. Cū be'rore Selef, Hazar-mavet, Jera, ²⁷ Adoram, Uzal, Dicla,

²⁸ Obal, Abimael, Seba, ²⁹ Ofir, Havila, tojo nicā Jobab nicārā niwā. Ā'rā nipe'tirā Joctān pō'rā nicārā niwā.

³⁰ Na Joctān pō'rā na ya di'ta Mesa wāmetiro me'rā ninu'cācaro niwū. Téé Sefar wāmetiro, űrūpagu mujjipū mujātiro pe'e nirōpə nituocarō niwū.

³¹ Ā'rā nipe'tirā, Sē pō'rā, cū ya curuacjārā nicārā niwā. Na ye di'tapə nīrā, te cururinucū na ye ucūse me'rā nicārā niwā.

³² Noé pō'rā nanucū na pā'rāmerā nituriarā me'rā nicūcārā niwā. Te curarinucū na ya di'tapəre wa'acārā niwā. Tojo weerā a'ti di'ta mīrīca be'ro na nipe'tiropə wa'astea wa'acārā niwā.

Masā u'muarī wi'i na weesī'rīmi'que cjase ni'i

11 Noé pō'rā nituriarā nipe'tirā ni'cārōnojō ucūset-icārā niwā.

² Be'ro majā masā mujjipū mujātiro pe'e wa'a, Sinar wāmetiropə etacārā niwā. Ti di'tapəre añurī pa bocacārā niwā. Topə na niseti'cārā niwā.

³ Topə nīrā, ni'cā nəmə a'merī ucūcārā niwā: "Marī di'ta cujirire da'rērā. Be'ro te cujirire, añurō bətiato nīrā, pecame'epə űjūārā", nicārā niwā. Na da're'que cujiri me'rā wi'serire yeecārā niwā. űtāpaga me'rā weeticārā niwā. Tojo nicā ope me'rā yeemujācārā niwā. ⁴ Be'ro a'tiro nicārā niwā: "Má, pajiri macā weerā. Tojo nicā, ni'cā wi'i téé u'mūsepə ejari wi'i yeerā. Tojo weerā marī be'ropəre āpērārē añurō ucūno'rāsa'a. Marī tojo weerā a'ti macāpəre añurō nisetirāsa'a. Ne aperopə wa'astea wa'a weesome", nicārā nimiwā.

⁵ Na tojo weeri cura Ō'acū pe'e na tiropə dijati, na ya macā, tojo nicā na u'muarī wi'i na yeeri wi'ijore ī'agū ejacu niwī. ⁶ Na tojo weesere ī'agū, a'tiro nicu niwī: "Na ni'cā curuacjārā nima. Ni'cārōnojō ucūma. Tojo weerā a'tere da'ranu'cātojama. Na tojo da'ranu'cāse ne

nu'cāse ni'i. A'te be'ro no'o na weesī'rīsere weerāsama. ⁷ Tojo weerā na tiro niwā, na ucūse pe'ere dūcayurā. Tojo weecā, na a'merī ucūmasīti, a'merī tu'osome", nicu niwī Ō'acū.

⁸ Tojo weegū Ō'acū masā ucūse dūcayucu niwī. Na a'merī tu'otiyurā, ti macārē weedu'ucā'cārā niwā. Nipe'tiro a'ti di'tapə wa'astea wa'acā weecu niwī.

⁹ Titare ti macāpəre Ō'acū nipe'tirā masārē ucūsu'riacā weecu niwī. Tojo weero ti macā Babel wāmeticarō niwū. Ō'acū tojo weegū narē nipe'tiropə wa'acā weecu niwī.

Sē pā'rāmerā nituriarā ye cjase ni'i

¹⁰ A'te Sē ye queti ni'i. Pua cū'ma dia mīrīca be'ro Sē cien cū'marī cūocu niwī. Ticūse cū'marī cūocā, cū nūmo ni'cū wī'magū wuaco niwō. Cū Arfaxad wāmeticu niwī. ¹¹ Be'ro Sē cien cū'marī cūoca be'rore quinientos cū'marī catinemocu niwī. Te cū'marīrē űmua, numia pō'rātinemocu niwī.

¹² Cū pō'rātimu'tā'cu Arfaxad nūmoti, ni'cū pō'rāticu niwī. Cū macū bajuácaterore treinta y cinco cū'marī cūocu niwī. Cū macū Sala wāmeticu niwī. ¹³ Be'ro Arfaxad cuatrocientos tres cū'marī catinemocu niwī. Pājārā āpērā űmua, numia pō'rāticu niwī.

¹⁴ Cū macū Sala nūmoti niwī. Cū nūmo ni'cū pō'rātico niwō. Cū wī'magū bajuácaterore Sala treinta cū'marī cūocu niwī. Cū macū Heber wāmeticu niwī.

¹⁵ Be'ro Sala cuatrocientos tres cū'marī catinemocu niwī. Te cū'marīrē űmua, numia pō'rātinemocu niwī.

¹⁶ Sala macū Heber treinta y cuatro cū'marī cūocā, cū nūmo ni'cū wī'magūrē pō'rātico niwō. Cū Peleg wāmeticu niwī. ¹⁷ Peleg bajuáca be'rore Heber cuatrocientos treinta cū'marī catinemocu niwī. Te cū'marīrē űmua, numia pō'rātinemocu niwī.

¹⁸ Heber macū Peleg nūmoti niwī. Nūmoti, ni'cū wī'magū pō'rāticu niwī. Cū Reu wāmeticu niwī. Reu bajuácaterore Peleg treinta cū'marī cūocu niwī. ¹⁹ Te be'ro Peleg doscientos nueve cū'marī catinemocu niwī. Te cū'marīrē űmua, numia pō'rātinemocu niwī.

²⁰ Peleg macū Reu nūmoti, ni'cū pō'rāticu niwī. Cū Serug wāmeticu niwī. Cū bajuácaterore Reu treinta y dos cū'marī cūocu niwī. ²¹ Be'ro Reu doscientos siete cū'marī catinemocu niwī. Te cū'marīrē űmua, numia pō'rātinemocu niwī.

²² Reu macū Serug nūmoti, ni'cū macūticu niwī. Cū wī'magū Nacor wāmeticu niwī. Cū bajuácaterore Serug treinta cū'marī cūocu niwī. ²³ Cū bajuáca be'ro Serug doscientos cū'marī catinemocu niwī. Āpērā pājārā űmua, numia pō'rātinemocu niwī.

²⁴ Serug macū Nacor ni'cū macūticu niwī. Cū Taré wāmeticu niwī. Cū macū bajuácaterore Nacor veintinueve cū'marī cūocu niwī. ²⁵ Be'ro Taré bajuáca be'ro Nacor ciento diecinueve cū'marī catinemocu niwī. Te cū'marīrē űmua, numia pō'rātinemocu niwī.

²⁶ Nacor macū Taré setenta cū'marī cūocu, ni'cū Abrā wāmetigūre pō'rāticu niwī. Be'ro puarā pō'rātinemocu niwī. Nacor, Harā wāmeticārā niwā.

Taré pō'rā ye cjase ni'i

²⁷ A'te Taré ye queti ni'i. Taré i'tiarā ɯmɯa pō'rāticɯ niwī. Na Abrā, † Nacor, Hará nicārā niwā. Hará macū Lot nicɯ niwī. ²⁸ Hará cū pacɯ Taré dɯporo wēřicɯ niwī. Ur wāmetiri macāpɯ wēřicɯ niwī. Ti macā caldeo masā nirí di'tapɯ tojacaro niwū. Hará cū bajua, masā'caropɯ-ta wēřicɯ niwī.

²⁹ Abrā, tojo nicā Nacor nanɯcū nɯmoticārā niwā. Abrā nɯmo Sarai †† wāmetico niwō. Nacor nɯmo Milca nico niwō. Milca Hará mijī macō nico niwō. Apego Isca wāmetigore pō'rāticɯ niwī. ³⁰ Co Sarai Abrā nɯmo pō'rāmarīgōnojō nico niwō.

³¹ Be'ro majā Taré Ur wāmetiri macā caldeo masā nirí di'tapɯ ní'cɯ Canaá wāmetiri di'tapɯ wa'acɯ niwī. Topɯ wa'acā, cū macū Abrā, cū pārami Lot Hará mijī macū, tojo nicā Abrā nɯmo Sarai cū me'rā wa'acārā niwā. Canaá di'tapɯ wa'amirā, na Hará wāmetiri macāpɯ eta, topɯ nicārā niwā. ³² To Haráɯre Taré doscientos cinco cū'marí cɯogɯ, wēřia wa'acɯ niwī.

Ō'acū Abrārē pijj'que ni'i

12 Ni'cā nɯmɯ Ō'acū Abrārē pijjio weetjāgū, a'tiro nicɯ niwī: "Mɯ'ɯ ya di'tare, mɯ'ɯ acawererārē, mɯ'ɯ pacɯ ya wi'ire wijayá. Ape di'tapɯ mɯ'ɯ wa'agɯsa'a. Yɯ'ɯ mɯ'ɯrē ti di'tare ř'ogūti. ² Mɯ'ɯ pāramerā nituriarā pājārā masāputicā weeguti. Mɯ'ɯrē añurō weeguti. Nipe'tirā masā mɯ'ɯrē añurō wācūrāsama. Mɯ'ɯ me'rā āpērā quē'rārē añurō wa'arosa'a. ³ Masā mɯ'ɯrē añurō nirārē añurō wa'acā weeguti. No'o mɯ'ɯrē ña'arō wa'acā weerá pe'ere yɯ'ɯ narē ña'arō wa'acā weeguti. Mɯ'ɯ me'rā nipe'tirā a'ti turicjārārē añurō wa'acā weeguti", nicɯ niwī Ō'acū.

⁴ Tojo weegɯ Abrā Ō'acū duti'caronojōta Harārē wijawā'cācɯ niwī. Titare cū setenta y cinco cū'marí cɯocɯ niwī. Topɯ wija, Canaá di'tapɯ wa'acɯ niwī. ⁵ Cū wa'agɯ, a'ticɯrārē miacɯ niwī. Cū nɯmo Sarai, cū acabiji macū Lot, apeyenojō cū cɯo'que, tojo nicā cūrē Haráɯ da'raco'te'cārārē miacɯ niwī. Na wa'a, Canaá di'tare etacārā niwā. ⁶ Eta, Abrā Siquem wāmetiri macāpɯ yɯ'rɯwā'cācɯ niwī. Ti macā pɯ'to ni'cū yucɯgɯ pajicɯ More wāmeticɯ nicaro niwū. Tigɯ pɯ'to Abrā tojaque'acɯ niwū. Tocjārā tigɯ pɯ'to na ējōpeorānojōrē ējōpeoseticārā niwā. Ti di'tapɯre cananeo masā nicūcārā niwā. ⁷ Cū topɯ nicā, Ō'acū cūrē bajuacɯ niwī. Abrārē a'tiro nicɯ niwī: "A'ti di'ta yɯ'ɯ mɯ'ɯ pāramerā nituriarārē o'otaji di'ta ni'i", nicɯ niwī.

Cū tojo nicā tɯ'ogɯ, Abrā to cūrē bajua'caropɯta wa'icɯrārē ɯjɯamorōpeorore ni'cā mesā ɯtā me'rā seeneocūucɯ niwī. Ō'acūrē ējōpeogɯ, tojo weecɯ niwī. ⁸ Topɯ ní'cɯ, ɯrɯpagɯ nirō Betel wāmetiri macā mujjipū mujātiro pe'e wa'acɯ niwī. Topɯ na cārīatje wi'serire nɯ'cōcɯ niwī. Betel mujjipū sājārō pe'e tojacaro niwū. Ape macā Hai wāmetiri macā mujjipū mujātiro pe'e nicaro niwū. Topɯ quē'rārē wa'icɯrārē ɯjɯamorōpe-

† Abrā nirō, "pacɯ añurō ucū ējōpeono'gū" nisī'řrō wee'e. Gn 17.5 †† Sarai nirō, "wiogo docajō" nisī'řrō wee'e. Gn 17.15

ore ni'cā mesā ɯtā me'rā seeneocūucɯ niwī. Seeneocūutojanɯ'cō, Ō'acūrē e'catise o'ocɯ niwī. ⁹ Be'ro Abrā Betel pɯ'to ní'cɯ wijawā'cācɯ niwī. Cū sojaro marīrō wa'a, téé Neguev wāmetiropɯ etacɯ niwī.

Abrā cū Egiptopɯ ní'que ni'i

¹⁰ Abrā Neguepɯ nirí cura ba'ase marícaro niwū. Pūrō ɯjɯaboase wa'acā ř'agū, Abrā Egiptopɯ wa'a wa'acɯ niwī. "Topɯ ba'ase niaporo" nicā tɯ'otjāgū, wa'acɯ niwī. ¹¹ Be'ro Egipto di'tapɯ etarā, Abrā cū nɯmo Saraire a'tiro nicɯ niwī: "Yɯ'ɯ ř'acā, mɯ'ɯ numio añugō ni'i. ¹² Egiptocjārā mɯ'ɯrē ř'arā, 'A'tigo ā'ři nɯmo nimo', nirāsama. Mɯ'ɯrē ē'masī'řrā, yɯ'ɯre wējērāsama. Mɯ'ɯ me'rā nisī'řrā, mɯ'ɯrē wējēsoma. ¹³ Tojo weego mɯ'ɯ, 'Cū nɯmo ni'i', niticā'ña. Yɯ'ɯ cū acabijo ni'i, ñña. Mɯ'ɯ tojo weecā, mɯ'ɯrē ɯarā, yɯ'ɯre añurō weerāsama. Tojo nicā yɯ'ɯre wējēsoma", nicɯ niwī.

¹⁴ Cū ní'caronojō Abrā, Sarai Egiptopɯ etacā, tocjārā Saraire ř'arā, "Añugō nimo", ni ř'acārā niwā. ¹⁵ Ti macā wiogɯ faraó cū docajārā core ř'arā, faraóřē, "Co numio añubutiago niamo", ni werecārā niwā. Tojo weerā core faraó tiropɯ miacārā niwā.

¹⁶ "Sarai ma'mi nisami" ni wācūgū, faraó Abrārē añurō weecɯ niwī. Cūrē pājārā ecarā, ovejare, wecɯare, burroare, cameyoare tojo o'ocā'cɯ niwī. Tojo nicā da'raco'teri masā, ɯmɯarē, numiarē cūrē o'ocɯ niwī. ¹⁷ Saraire faraó tiropɯ mia'que bu'iri Ō'acū faraóřē, cū ya wi'icjārārē dutitícā weecɯ niwī. ¹⁸ Tojo wa'acā ř'agū, faraó Abrārē pijjio, cūrē nicɯ niwī: "¿De'ro weegɯ mɯ'ɯ tojo weeati yɯ'ɯre? ¿De'ro weegɯ 'A'tigo yɯ'ɯ nɯmo nimo', nitiati? ¹⁹ Yɯ'ɯ acabijo nimo', nimiarɯba. Tere tɯ'ogɯ, yɯ'ɯ core cāl'ró nɯmotimiasɯ. ¡Ma! A'tigo nimo. Core miaña. Mɯ'ɯ quē'rā wa'aya", nicɯ niwī. ²⁰ Faraó cū yarā surarare Abrārē, cū nɯmorē, tojo nicā nipe'tise cū cɯose me'rā Egiptopɯre wīorēdutigɯ o'ócɯ niwī.

Abrā Lot me'rā na dɯcawati'que ni'i

13 Abrā, cū nɯmo, nipe'tirā cū cɯose me'rā Egiptopɯ wijagɯ, na todɯporopɯ ní'caropɯta Neguev wāmetiropɯ dajacɯ niwī. Cū acabiji macū Lot na me'rā wa'acɯ niwī. ² Abrā peje waro cɯocɯ niwī. Cū uru, plata, tojo nicā pājārā ecarā cɯocɯ niwī. ³ Neguepɯ ní'cārā sojaro marīrō dajatojaa wa'acārā niwā téé Betel wāmetiri macāpɯ. Betere yɯ'rɯa, ne waro a'tigɯ cū cārī'caropɯre ejacɯ niwī. To Betel, Hai decopɯ nicaro niwū. ⁴ Todɯporopɯre Ō'acūrē e'catise o'oguti ní'gū, wa'icɯrārē ɯjɯamorōpeorore ni'cā mesā ɯtā me'rā seeneocūucɯ niwī. Topɯta Abrā Ō'acūrē apaturi e'catise o'ocɯ niwī tja.

⁵ Cū acabiji macū Lot quē'rā Abrā weronojōta peje cɯocɯ niwī. Pājārā ecarā oveja, wecɯa tojo nicā pājārā da'raco'terā cɯocɯ niwī. ⁶ Na nirō pajiro di'ta niticaró niwū. Tojo weero na pājārārē ba'ase ne ejatu'ajaticaro niwū. Na ni'cārō me'rā nímasī'cārā niwā majā. ⁷ Abrā yarā ecarā co'terā, Lot yarā ecarā co'terā me'rā a'me-

tu'ticücārā niwā. Apeyema tja, titare cananeo masā, to-
jo nicā ferezezo masā top̄re nicārā niwā. ⁸Tojo weeḡ
Abrā cū acabiji mac̄ Lot me'rā a'tiro ni uc̄uc̄ niwī:
“Marī ni'cū pō'rā ni'i. Tojo weerā marī cumuca marīrō
nirō̄a'a. Marī yarā ecarā co'terā quē'rā mejārōta
nirāsama. ⁹Tojo weerā marīrē d̄cawaarōa'a.
Nipe'tiro a'ti di'tare ī'aña. M̄'u t̄'sarore 'A'tota niḡti'
ni, beseya. M̄'u muj̄p̄ū m̄jātiro nirī di'ta pe'e wa'acā,
ȳ'u muj̄p̄ū sājārō nirī di'ta pe'ere wa'aḡti. M̄'u mu-
j̄p̄ū sājārō pe'e wa'acā p̄r̄cārē, ȳ'u muj̄p̄ū m̄jātiro
pe'e wa'aḡti”, nic̄ niwī Abrā.

¹⁰Cū tojo nicā t̄'oḡ, Lot nipe'tiro dia Jordā wāmetiri
maa sumoto nirī di'tare ī'ac̄ niwī. Téé Zoar wāmetiri
mac̄p̄ opa pa'tiro añurō acotiro nicā ī'ac̄ niwī. Añurī
di'ta Ō'ac̄ ne waro wéca wese weronojō nicaro niw̄.
Egipto di'ta weronojō bajume'r̄cā'caro niw̄. Ō'ac̄
Sodoma, Gomorrare ūj̄ac̄ō'atjo d̄poro añurō baju-
caro niw̄. ¹¹Lot ti di'ta añurī di'ta nicā ī'aḡ, nipe'tiro
Jordā sumoto nirī di'tare besec̄ niwī. Abrārē, “Muj̄p̄ū
m̄jātiro pe'e wa'aḡti”, nic̄ niwī. Na p̄arā ni'cārō
me'rā nimi'cārā a'merī d̄cawatia wa'acārā niwā.

¹²Abrā Canaáp̄ tojac̄ niwī. Lot pe'e mac̄r̄ p̄'to
añurī pa nirōp̄ tojac̄ niwī. Cū ye wi'seri su'ti caseri
me'rā wee'que wi'serire Sodoma p̄'top̄ n̄'cōc̄ ni-
wī. ¹³Ti mac̄c̄jārā masā ña'abutiārā Ō'ac̄ cū duti-
tisenojōrē weeseticārā niwā.

¹⁴Be'ro Lot wa'áca be'ro Ō'ac̄ Abrārē a'tiro nic̄ ni-
wī: “M̄'u nirō me'rā nipe'tirop̄re ī'aña. Muj̄p̄ū
m̄jātiro pe'e, muj̄p̄ū sājārō pe'e, diac̄j̄ pe'e, cūpe
pe'e añurō ī'aña. ¹⁵Nipe'tiro m̄'u ī'áca di'tare m̄'urē
o'oḡti. M̄'urē, m̄'u p̄r̄amerā nituriarārē o'oḡti.
M̄'sā ye di'ta ninu'cūrōsa'a. ¹⁶M̄'u p̄r̄amerā nituri-
arā p̄jārā waro nirāsama. Nuc̄pori queota basiotise
weronojō m̄'u p̄r̄amerā nituriarā quē'rārē ne
queop̄tēota basiotirāsama. ¹⁷Nipe'tiro a'ti di'tare si-
jawā'cāñarē. ¿No'oc̄ārō yoati, no'oc̄ārō e'sati? ni
ī'añarē. A'ti di'tare m̄'urē o'oḡ wee'e. Tojo weeḡ
nipe'tiro ī'aḡ wa'aya”, nic̄ niwī Ō'ac̄.

¹⁸Tojo weeḡ Abrā ni'cū mas̄ Mamre wāmetiḡ p̄'-
to wa'ac̄ niwī. Yuc̄ pacasepaḡ nirō tojaque'ac̄ ni-
wī. Top̄ cū ye wi'seri su'ti caseri me'rā wee'que
wi'serire n̄'cōc̄ niwī. To Hebrō wāmetiri mac̄ p̄'-
top̄ nicaro niw̄. Top̄ Ō'ac̄rē ējōpeoḡti níḡ,
wa'ic̄rārē ūj̄amorōpeorore ni'cā mesā ūtā me'rā
seeneoc̄uc̄ niwī.

Abrā Lore cū wēribo'c̄re ȳ'r̄ueticā wee'que ni'i

14 Titare Amrafel Sinar wāmetiri di'tare dutiḡ
nic̄ niwī. Tojo nicā Arioc wāmetiḡ Elasar
wāmetirop̄re dutic̄ niwī. Apī Quedorlaomer Elam
wāmetiri di'tare dutic̄ niwī. Apī wioḡ Tidal wāmetiḡ
Goim wāmetirop̄re dutiḡ nic̄ niwī. ²Ā'rā ba'paritirā
wiorā ape di'tac̄jārā me'rā a'mewējērā wa'acārā niwā.
Na me'rā a'mewējējā a'tic̄rā nicārā niwā: Bera
wāmetiḡ Sodomac̄jārā wioḡ, apī Birsā wāmetiḡ Go-
morrac̄jārā wioḡ, apī Sinab wāmetiḡ Admac̄jārā
wioḡ, apī Semeber wāmetiḡ Zeboic̄jārā wioḡ, tojo
nicā Bela wāmetirop̄re wioḡ nicārā niwā. Apepetore

Bela wāmetiri mac̄ Zoar pisuno'caro niw̄. ³Ā'rā
ni'cāmoc̄se mac̄r̄c̄jārā na yarā surarare Sidim
wāmetirop̄re neon̄'cōcārā niwā. Sidim diac̄j̄ca pa, di-
tara O'mab̄erotiri ditara sumutop̄ tojacaro niw̄.
⁴Top̄poro na yoacā doce cū'marī Quedorlaomer
wāmetiḡ Elāc̄jārā wioḡ dutise doca nicārā niwā.
Be'ro majā trece cū'marī wa'aboronojō cū dutisere
weenemosī'r̄tirā, cū me'rā a'mewējērātirā, na basu
apocārā niwā.

⁵Ape cū'ma Quedorlaomer cū me'rā nirā wiorā As-
tarot Karnaim wāmetirop̄re wa'acārā niwā. Top̄re
wa'a, refaíta masārē a'mewējē wapata'acārā niwā.
Be'ro, Ham wāmetirop̄re zuzita masārē a'mewējē wa-
pata'acārā niwā. Tojo nicā emita masā quē'rārē Save-
quiriataim wāmetirop̄re a'mewējē wapata'acārā ni-
wā. ⁶Be'ro horeo masārē ūr̄paḡ Seir wāmetic̄j̄p̄
wējēsirutuwā'cācārā niwā téé El-pārān wāmetiri pap̄.
Ti pa yuc̄ marīrōp̄ tojacaro niw̄.

⁷Be'ro totā Quedorlaomer, tojo nicā cū me'rā
wa'a'cārā majāmitojaticārā niwā. Tojatirā, En-mispat
wāmetirop̄re etacārā niwā. Apepetore En-mispat Cades
pisuno'caro niw̄. Tojo weerā, nipe'tirā na no'o boca-
jarārē amaleca masā na nirōp̄ wējēc̄ō'ape'owā'cācārā
niwā. Mejārōta amorreo masā quē'rārē wējēcārā niwā.
Amorreo masā Hazon-tamar wāmetirop̄re nicārā ni-
wā.

⁸Be'ro na tojo weesere t̄'orā, āpērā ni'cāmoc̄rā
wiorā Sodomac̄j̄, Gomorrac̄j̄, Admac̄j̄, Zeboic̄j̄,
Belac̄j̄ na yarā surara me'rā Sidim wāmetiri pap̄
wa'acārā niwā. ⁹Top̄ na ba'paritirā wiorā me'rā
a'mewējērātirā wa'acārā niwā. Na me'rā a'mewējējā
pe'e, a'tic̄rā nicārā niwā: Quedorlaomer Elam wāme-
tiroc̄j̄, Tidal Goim wāmetirop̄re, Amrafel Sinar wāme-
tiroc̄j̄, tojo nicā Arioc, Elasar wāmetirop̄re. ¹⁰Top̄ na
a'mewējēatjop̄ Sidim wāmetiri pap̄re ope coperi pe-
je nicaro niw̄. P̄arā wiorā Sodomac̄j̄, Gomorrac̄j̄
a'mewējērōp̄re omadu'timirā, te coperip̄ b̄r̄sāj̄di-
jacārā niwā. Na me'rāc̄jārā āpērā wiorā pe'e ūr̄-
paḡp̄ du'tia wa'acārā niwā.

¹¹Tojo weerā na du'tisteaca be'ro Quedorlaomer
quē'rā nipe'tise Sodoma, Gomorrac̄j̄ nimi'que ba'ase,
apeyenojō wapab̄j̄se nimi'quere miicārā niwā. ¹²Lot
Abrā acabiji mac̄rē Sodomap̄re nise bu'iri ñe'e, cū ye
nipe'tise me'rā miacārā niwā.

¹³Ni'cū na a'mewējē'carop̄re ni'cū Abrā tirop̄
omadu'tiwā'cāc̄ niwī. Abrā hebreo mas̄ † nic̄ niwī.
Abrārē Lore na mia'quere werec̄ niwī. Abrā nirō p̄'to
ni'cū Mamre wāmetiḡ amorreo mas̄ nic̄ niwī. Cū
nirō yuc̄ pacasepaḡ nirō nicaro niw̄. Mamre acabi-
jirā Escol, tojo nicā Aner nicārā niwā. Na quē'rā Abrā
me'rā añurō nisetiārā niwā.

¹⁴Abrā cū acabiji mac̄rē “Ñe'e, mia wa'ama” nisere
t̄'oḡ, cū tiro masā'cārā, cūrē da'raco'terārē
neoc̄uc̄ niwī. Tojo weet̄j̄aḡ, Lore mia'cārārē siru-
tuc̄ niwī. Abrā me'rā wa'a'cārā trescientos dieciocho
m̄'na nicārā niwā. Na sirutuwā'cā, téé Dan wāme-
tirop̄re wiorārē bocaec̄jārā niwā. ¹⁵Narē bocaec̄j̄,

† *Ī'aña glosariop̄re "hebreo masā".*

wiorã ne masĩtiri cura ñamipux Abrã cõ masã me'rã a'mewějẽnãcãcãrã niwã. Na wiorã tojo weecã ĩ'arã, du'tia wa'acãrã niwã. Abrã quẽ'rã narẽ sirutuwã'cãcãrã niwã téẽ Hoba wãmetiropux. Ti macã Damasco wãmetiri macã yu'rũropux tojacarõ niwũ. ¹⁶ Narẽ sirutu, nipe'tise na mia'quere ẽ'mape'ocã'cãrã niwã. A'tiro wee, Abrã Lot cõ acabiji macũrẽ, cõ ye nipe'tise me'rã wijata'acux niwĩ. Tojo nicã numia, ãpẽrã na mia'cãrãrẽ wijata'acux niwĩ.

Ni'cũ pa'i Melquisedec wãmetigux Abrãrẽ, "Mũ'urẽ añurõ wa'ato" ní'que ni'i

¹⁷ Abrã Quedorlaomer quẽ'rãrẽ a'mewějẽ wapata'aca be'ro dajatojaacux niwĩ. Cõ dajari cura Save wãmetiri papux Sodomaçjũ wiogux cõrẽ põtẽrĩgũ ejacux niwĩ. Save wãmetiri pa, wiogux ya pa nisĩ'rĩrõ weecaro niwũ. ¹⁸ Apĩ Melquisedec, Salem wãmetiri macãcãjũ wiogux nicux niwĩ. Tojo nicã cõ pa'i Õ'acũ nipe'tirã bu'ipux nigũrẽ ẽjõpeocux nicux niwĩ. Cõ pã, tojo nicã u'seducaco vinorẽ miiti, ¹⁹ Abrãrẽ o'ogux, a'tiro nicux niwĩ:

—Õ'acũ nipe'tirã bu'ipux nigũ, u'mũse, a'ti di'tare wee'cux mũ'urẽ añurõ weeato.

²⁰ Õ'acũ nipe'tirã bu'ipux nigũrẽ 'Añu'u', nĩrã.

Mũ'urẽ ĩ'atu'ti'cãrãrẽ a'mewějẽ wapata'acã weecux ni'ami."

Cõ tojo nĩca be'ro Abrã cõ a'mewějẽ wapata'a'quere diez mesãrĩ dũcawaacũcux niwĩ. Ni'cã mesãrẽ Melquisedere o'ocux niwĩ. ²¹ Tojo wéeca be'ro Sodomaçjũ wiogux Abrãrẽ nicux niwĩ:

—Mũ'ux wijata'a'que mũ'ux yeta tojato. Masã dia'cũrẽ yu'ũre wiaya. Ape'quema mũ'ux miaña.

²² Abrã pe'e Melquisedere yu'ticux niwĩ:

—Õ'acũ nipe'tirã bu'ipux nigũ u'mũsere, a'ti di'tare wee'cũre cõ tũ'oropux mũ'ux ye cjasere ucũtojarux: ²³ "Ne cã'rõ mũ'ux ye apeyenojõ me'rã tojasome. Ne ni'cã yuta da, ne ni'cã da sapatu dũ'teri danojõrẽ miasome. Yu'ux miacãma, be'ropũre mũ'ux yu'ũre a'tiro nibosa'a, 'Yu'ux cõrẽ niyerubũcux wa'acã weewũ', nibosa'a. ²⁴ Tojo weegux yu'ux pe'e ne apeyenojõ mũ'ux yere miasome. Yu'ux me'rã wa'a'cãrã na ba'a'quema dũcayuya. Tojo nicã, yu'ũre ba'pati'cãrã pũrĩcã Aner, Escol, Mamre na uasere miarãsama", nicux niwĩ Abrã.

Õ'acũ Abrã me'rã "A'tiro weegũti" ni apo'que ni'i

15 Be'ro nipe'tise tojo wa'áca be'ro Õ'acũ quẽ'erõpux Abrãrẽ a'tiro ni ucũcux niwĩ:

—Abrã, uiticã'ña. Yu'ux mũ'urẽ co'tegũti. Mũ'urẽ peje añuse o'ogũti, nicux niwĩ.

² Cõ tojo nicã tũ'ogux, Abrã pe'e cõrẽ yu'ticux niwĩ:

—Õ'acũ, yu'ux wiogux, ñhe'e me'rã yu'ũre añurõ weebosari? Mũ'ux masĩ'i; yu'ux põ'rã marĩ'i. Tojo weecã, yu'ux cõose Eliezer Damascocjũ cõosirutugũsami. ³ Mũ'ux yu'ũre põ'rã o'otise bu'iri yu'ũre da'raco'tegũre yé ní'que tojarosa'a, nicux niwĩ Abrã.

⁴ Õ'acũ cõrẽ yu'ticux niwĩ:

—Cõ mũ'ux yere ñe'esome. Mũ'ux macũ diãcãjũ mũ'ux yere ñe'egũsami.

⁵ Cõ tojo nitojanũ'cõ, Abrãrẽ wijaaropux pijiwijaacux niwĩ. Cõrẽ nicux niwĩ:

—Û'mũarõpux ĩ'amorõña. Mũ'ux põtẽorõ ñocõarẽ ba'paqueoaya. Na ñocõa pãjãrã weronojõ mũ'ux pãrãmerã nituriarã nirãsama, nicux niwĩ Õ'acũ.

⁶ Abrã Õ'acũrẽ ẽjõpeocux niwĩ. Tojo weegux Õ'acũ cõrẽ "Añugũ, bu'iri marĩgũ nimi", nicux niwĩ. ⁷ Cõ tojo ẽjõpeocã ĩ'agũ, cõrẽ a'tiro nicux niwĩ:

—Yu'ux mũ'ux wiogux ni'i. Yu'ũta mũ'ux Ur caldeo masã ya macãpux nimi'cũre miwijawux. A'ti di'ta mũ'ux ya di'ta niato nigũ, tojo weewux.

⁸ Cõ tojo nicã tũ'ogux, Abrã cõrẽ sãrĩtiña'cux niwĩ:

—Õ'acũ, yu'ux wiogux, ñde'ro wee a'ti di'ta ya di'ta nirõsa'a nisere masĩbosari? nicux niwĩ Abrã.

⁹ Cõ tojo nicã tũ'ogux, Õ'acũ a'tiro nicux niwĩ:

—Yu'ũre ni'cõ wecũo, ni'cõ cabra, ni'cũ oveja uũmũ miitia. Nanũcũ ĩ'tiarẽ cũ'marĩ cõorã niato. Tojo nicã ni'cũ buja, apĩ buja wĩ'magũacãrẽ miitia, nicux niwĩ Õ'acũ.

¹⁰ Abrã nipe'tirã Õ'acũ miitiduti'cãrãrẽ miiticux niwĩ.

Miiti, nanũcũrẽ deco me'rã dũtesurecux niwĩ. Te sirinũcũ ĩ'apõtẽorõ peobũrocux niwĩ. Na bujama ne dũtesureticux niwĩ. ¹¹ Cõ tojo wéeca be'ro yuca wa'icũ di'ire ba'asĩ'rĩrã, te di'i bu'ipux ejapejamũjãcãrã niwã. Na tojo weecã, Abrã narẽ nũrũmũjãcux niwĩ.

¹² Nũrũcũmĩ, mujĩpũ sãjãrĩ cura Abrã cãrĩyũ'rũa wa'acux niwĩ. Maata pũrõ na'itĩ'a wa'acaro niwũ. Tojo na'itĩ'a'cã ĩ'agũ, uise me'rã tũ'oña'cux niwĩ. ¹³ Tojo wa'acã, Õ'acũ cõrẽ a'tiro nicux niwĩ:

—Mũ'ux pãrãmerã nituriarãrẽ wa'atjere masĩcã uasa'a. Na ãpẽrã ya di'tapux nirãsama. Topux na nicã, toçjãrã narẽ da'raco'terã cõorãsama. Topũre ña'arõ weepeno'rãsama. Na cuatrocientos cũ'marĩ pi'e'tirãsama. ¹⁴ Narẽ tojo weemicã, yu'ux toçjãrã narẽ da'radutiperãrẽ bu'iri da'regũti. Be'ro na tojo pi'eti'cãrã nimirã, ti di'tapux nimi'cãrã wijarãsama. Peje apeque me'rã wijarãsama. ¹⁵ Mũ'ux pũrĩcã bũcux waro wa'agũ, añurõ soose me'rã wẽrĩgũsa'a. ¹⁶ Ba'paritise curari mũ'ux pãrãmerã nituriarã masãbajuaca be'ro a'ti di'tapũre dajatojatirãsama. Maata a'tisome. A'to-caterore a'ti di'tacjãrã amorreo masã ña'arõ weeseti-ma. Be'ropũre nemorõ ña'arõ weesetirãsama. Tojo wa'ari cura, mũ'ux pãrãmerã nituriarã tojatirãsama tja. Tojati, amorreo masãrẽ cõ'awĩrõrãsama, nicux niwĩ Õ'acũ.

¹⁷ Be'ro ñamipux ni'cãrũ o'me bue ẽjũtjũ, tojo nicã ẽjũrĩ tuturo wa'icũrã dũtesure'cãrã wa'teropux yu'rũacaro niwũ. ¹⁸ Ti nũmũrẽta, Õ'acũ Abrã me'rã cõ "Mũ'urẽ a'tiro weegũti" ní'quere apocux niwĩ. Abrãrẽ a'tiro nicux niwĩ:

—A'ti di'tare mũ'ux pãrãmerã nituriarãrẽ o'ogũti. Egipto cja dia me'rã nũ'cã, téẽ dia pajiri maa Éufrates wãmetiri maapux nitũorosa'a. ¹⁹ A'tiro nicã a'ti di'tacjãrã a'ticũrã nima: ceneo masã, cenezeo masã, cad-moneo masã, ²⁰ hitita masã, ferezeo masã, refaíta masã, ²¹ amorreo masã, cananeo masã, gergeseo masã, jebuseo masã nima, nicux niwĩ Õ'acũ.

Agar macũ Ismae ye cjase ni'i

16 Abrã nũmo Sarai ne põ'rã marĩco niwõ. Tojo nimigõta, ni'cõ core da'racõ'tego Egiptocjõ, Agar wãmetigore cõoco niwõ. ² Tojo weego Sarai co marãpũ Abrãrẽ a'tiro nico niwõ:

—Õ'acũ yũ're ne põ'rã marĩcã weemi. Tojo weego Agar yũ're da'racõ'tego me'rã mũ'ũ nicã ɥasa'a. Apetero weego mũ'ũ co me'rã põ'rãticã, yũ'ũ põ'rã weronõjõ tojarãsama, nico niwõ Sarai.

Co tojo nicã tũ'ogũ, Abrã "Jau", nicũ niwĩ. ³ Tojo weego cũ nũmo Sarai core da'racõ'tego Agare cũ nũmo weronõjõ niato nĩgõ, co marãpũ Abrãrẽ o'oco niwõ. Titare Abrã diez cũ'marĩ Canaápũ nĩgũ weecũ niwĩ.

⁴ Tojo wee Abrã Agar me'rã nicũ niwĩ. Cũ me'rã ni, co nijĩpaco niwã'cãtico niwõ. Tojo wee majã, siape'e me'rã co nijĩpaco nisere masĩgõ, co wiogore tojo ï'acõ'aco niwõ. ⁵ Co tojo weecã ï'agõ, Sarai Abrãrẽ a'tiro nico niwõ:

—Agar yũ're ï'acõ'ase mũ'ũ ye bu'iri ni'i. Yũ'ũ basuta yũ're da'racõ'tegore mũ'ũ nũmo weronõjõ cõoato nĩgõ, mũ'ũrẽ o'owũ. Ni'cãrõacã co nijĩpaco nitĩjãgõ, "Yũ'ũ co nemorõ wapati'ĩ", nisamo. Õ'acũ "¿Noa pe'e bu'iri cõtiti?" ni beseato, nico niwõ Sarai.

⁶ Abrã core yũ'ticũ niwĩ:

—Mũ'ũrẽ da'racõ'tego mũ'ũ yago nimo. Mũ'ũ ɥaronõjõ weeya core.

Tojo weego Sarai Agare ña'arõ weenũ'cãco niwõ. Co tojo weecã ï'agõ, Agar du'tia wa'aco niwõ. ⁷ Co tojo du'tiwã'cãrĩ cura Õ'acũ cũ basuta nimigũ, cũrẽ weroco'tegũ weronõjõ upũsãjãnũ'cã, † core yucũ marĩrõpũ bajuacũ niwĩ. Core bocaaja'caro ni'cã pe aco waari pe ma'a sumuto nicaro niwũ. Ti ma'a co wa'aca ma'a Shur wãmetiro wa'ari ma'a nicaro niwũ. ⁸ Core topũ bocaajagũ, a'tiro ni sãrĩtiña'cũ niwĩ:

—Agar, Saraire da'racõ'tego, ¿no'opũ ní'co a'tiati mũ'ũ? Tojo nicã ¿no'opũ wa'ago weeti? Cũ tojo nicã tũ'ogo, cũrẽ yũ'tico niwõ:

—Yũ'ũ wiogo Saraire du'tigo wee'e, nico niwõ.

⁹ Co tojo nicã tũ'ogũ, a'tiro nicũ niwĩ:

—Majãmitojaaya tja mũ'ũ wiogo Sarai tiropũ. Nipe'tise co weedutisere añurõ yũ'tiya, nicũ niwĩ.

¹⁰ Õ'acũ cũ basuta nimigũ cũrẽ weroco'tegũ weronõjõ upũsãjãnũ'cã, apeye core ninemocũ niwĩ tja:

"Yũ'ũ mũ'ũrẽ pãjãrã põ'rãticã weegũti.

Ne ni'cũ na pãjãrãrẽ queo põtẽosome.

¹¹ Mũ'ũ ni'cãrõacãrẽ nijĩpaco ni'i.

Mũ'ũ wĩ'magũ ɥãgosa'a.

Cũrẽ Ismae †† wãme õ'ogõsa'a.

Õ'acũ mũ'ũ pi'etisere ï'ami.

Tojo weego mũ'ũ macũrẽ tojo wãme õ'ogõsa'a.

¹² Mũ'ũ macũ ni'cũ burro nũcũcjũ weronõjõ yucũ marĩrõpũ sijabaque'atigũsami.

Nipe'tirã me'rã a'mewẽjẽsetigũsami.

Na pe'e quẽ'rã cũ me'rã mejãrõta nisetirãsama.

Nipe'tirã cũ acawererãrẽ ï'atu'tiri masũ nigũsami", ni werecũ niwĩ.

¹³ Tojo weego majã Agar Õ'acũ me'rã ucũ weetĩjãgõ, a'tiro cũrẽ wãme õ'oco niwõ: "Õ'acũ yũ're ï'agũ nimi". Tojo nĩgõ, a'tiro nisĩ'rĩgõ weeco niwõ: "Õ'acũ yũ're ï'a'cũre ï'apũ. Tojo weemigõ, cati'ĩ yujupũ". ¹⁴ Tojo weero ti aco wijari pe "Catinu'cũgũ, yũ're ï'agũ ya pe" wãmeyeno'caro niwũ. Ti pe Cades, Bered wãmetise macãrĩ wa'tero nicaro niwũ.

¹⁵ Be'ro Agar Abrãrẽ cũ macũrẽ põ'rãtibosaco niwõ. Cũ wĩ'magũrẽ Ismae wãme õ'ocũ niwĩ. ¹⁶ Ismae bajuá-caterore Abrã ochenta y seis cũ'marĩ cõocũ niwĩ.

Õ'acũ Abrã me'rã "A'tiro weegũti" ni aponemo'que ni'i

17 Abrã noventa y nueve cũ'marĩ cõori cura Õ'acũ cũrẽ apaturi bajuacũ niwĩ. A'tiro nicũ niwĩ:

—Yũ'ũ Õ'acũ, tutuayũ'rũnũ'cãgũ ni'i. Yũ'ũ ï'orõpũre añurõ bu'iri marĩgũ niña. ² Yũ'ũ mũ'ũ me'rã "A'tiro weegũti" ni ucũ'quere ï'ogũti. Mũ'ũ pãrãmerã nituriarã pãjãrã waro nicã weegũti, nicũ niwĩ Õ'acũ.

³ Cũ tojo nicã tũ'ogũ, Abrã paamu'rĩque'acũ niwĩ.

Õ'acũ cũrẽ ninemocũ niwĩ:

⁴ —Yũ'ũ mũ'ũ me'rã apogũ, a'tiro weegũti. Mũ'ũ peje di'tacjãrã ñecũ tojagũsa'a. ⁵ Abrã wãmetisome majã.

Yũ'ũ nĩrõnojo'ta mũ'ũrẽ peje di'tacjãrã ñecũ tojacã weegũsa'a. Tojo weegũ ni'cãcã me'rã Abrahã wãmetigũsa'a. ⁶ Yũ'ũ mũ'ũ pãrãmerã nituriarãrẽ pãjãrã weegũti. Na peje macãrĩcãrã nirãsama. Tojo nicã ni'cãrẽrã mũ'ũ pãrãmerã nituriarã di'ta dutirã wiorã nirãsama. ⁷ Mũ'ũ me'rã "A'tiro weegũti" nise ne pe'tisome. Yũ'ũ mũ'ũrẽ ní'caronõjõta mũ'ũ pãrãmerã quẽ'rãrẽ añurõ weegũti. Mũ'ũ wiogũ, tojo nicã mũ'ũ pãrãmerã nituriarã wiogũ nigũti. Mũ'ũ, tojo nicã na quẽ'rã yũ're ãjõpeorãsama. ⁸ Nipe'tise a'ti di'ta, mũ'ũ ni'cãrõacã nirõrẽ mũ'ũrẽ o'ogũsa'a. Na quẽ'rãrẽ o'ogũsa'a. Mũsã niatji di'ta ninu'cũcã'rõsa'a. Na wiogũ nigũti, nicũ niwĩ Õ'acũ.

⁹ Apeyere ninemocũ niwĩ tja:

—Mũ'ũ pe'ema, a'tiro weecã ɥa'a. Tojo nicã mũ'ũ põ'rã, mũ'ũ pãrãmerã nituriarã yũ'ũ weedutisere weerãsama. ¹⁰ Yũ'ũ mũ'ũ me'rã, tojo nicã mũ'ũ pãrãmerã nituriarã me'rã apo'que a'tiro ni'i. Mũsã tiropũ nĩrã ɥmũa nipe'tirã õ'rẽcjũ yapa caserore yejecõ'ano'cãrã niato. ¹¹ Mũsã õ'rẽcjũ yapa caserore yejecõ'ano'que me'rã yũ'ũ mũsã me'rã "A'tiro weegũti" ni apo'quere ï'ono'o. ¹² Ni'cãcã me'rã nipe'tirã wĩ'marã ɥmũa ocho nũmũrĩ bajuáca be'ro õ'rẽcjũ yapa caserore yejecõ'ano'rãsama. No'o wĩ'magũ mũ'ũ ya wi'ipũ bajuacũ, tojo nicã apesecjũ cũ duu'cũ quẽ'rã mejãrõta weeno'gũsami. ¹³ Mũ'ũ ya wi'i bajuacãrã, tojo nicã mũ'ũ duu'cãrã quẽ'rã na õ'rẽcjũ yapa caserore yejecõ'ano'rãsama. Tojo weese me'rã yũ'ũ mũsã me'rã "A'tiro weegũti" ni apo'que ï'ono'rõsa'a. ¹⁴ No'o ni'cũ yejecõ'ano'ña marĩgũnojo mũsã wa'teropũre cõ'ano'gũsami. Mũsã me'rã nímasisome majã. Cũ yũ'ũ ucũ'quere ãjõpeotigũ nimi. Tojo weegũ cõ'ano'gũsami.

† Pecasã ye me'rã "el ángel del Señor" nĩrõ, "Õ'acũ cũ basuta nimigũ, cũrẽ weroco'tegũ weronõjõ upũsãjãnũ'cãpũ", nisĩ'rĩrõ wee'e. Jesucristo cũ a'ti turipũ bajuáca be'ro Õ'acũ cũrẽ weroco'tegũ weronõjõ upũsãjãnũ'cãbajuanemotipũ majã. †† "Ismae" nĩrõ, "Õ'acũ tũ'omi" nisĩ'rĩrõ wee'e.

¹⁵ Õ'acũ tere nitojanu'cõ, Abrahãrẽ a'te quẽ'rãrẽ nicu niwĩ:

—Mũ'u nũmo Sarai pe'e, Sarai wãmetisome majã. Co Sara wãmetigosamo. ¹⁶ Core añurõ weegũsa'a. Co me'rã mũ'u macũrẽ o'oguti. Co peje macãrĩcjãrã ñecõ nigõsamo. Co pãrãmerã nituriarã di'ta dutirã wiorã nirãsama, nicu niwĩ Õ'acũ.

¹⁷ Cũ tojo nisere tũ'ogũ, Abrahã paamu'rĩque'acu niwĩ. Õ'acũ ucũsere wãcũgũ, buji, cũ basu a'tiro ni wãcũcu niwĩ: “¿Ni'cũ cien cũ'marĩ cũogũpũ põ'rãtibosari? ¿Sara quẽ'rã noventa cũ'marĩ cũomigõ, wĩ'magũrẽ wũamasĩbosari?” ¹⁸ Tojo weegũ Õ'acũrẽ nicu niwĩ:

—Ismae mũ'u “Añurõ wa'ato” nise me'rã niato. Mũ'u cũrẽ añurõ weecã ña'a, nicu niwĩ.

¹⁹ Õ'acũ cũrẽ a'tiro ni yũ'ticu niwĩ:

—Tojota ni'i, nĩrõ pe'e. Mũ'u nũmo Sara ni'cũ wĩ'magũrẽ wũabosagosamo. Mũ'u cũrẽ Isaa † wãmeyegũsa'a. Cũ me'rã yũ'u “A'tiro weeguti” ni apo'quere añurõ weeguti. Cũ me'rãta, cũ põ'rã nituriarãrẽ mejãrõta añurõ weenu'cũgũti. ²⁰ Ismae pe'ere, cũ ye cjasere, mũ'u ni'quere tũ'oapũ. Cũ quẽ'rãrẽ añurõ wa'acã weeguti. Pãjãrã põ'rãticã weeguti. Cũ pãrãmerã nituriarã pãjãrã nirãsama. Cũ doce wiorã pacũ nigũsami. Yũ'u cũ me'rã pajibutiari curua weeguti. ²¹ Yũ'u “Mũsã me'rã tojo weeguti” ní'que pe'ema Isaa, Sara macũ me'rã apoguti. Cũ ape cũ'ma a'tocateronojõta bajuagũsami, nicu niwĩ Õ'acũ. ²² Cũ Abrahã me'rã ucũtojanu'cõ, wa'a wa'acu niwĩ.

²³ Ti nũmũta Abrahã cũ macũ Ismaere cũ õ'rẽcũ ya pa caserore yejecõ'acu niwĩ. Tojo nicã, nipe'tirã cũrẽ da'raco'terã, cũ ya wi'ipũ bajua'cãrã, ãpẽrã cũ du'cãrã, nipe'tirã mũu cũ me'rã nirãrẽ Õ'acũ cũrẽ duti'caronojõta weecu niwĩ. ²⁴ Titare Abrahã noventa y nueve cũ'marĩ cũocu niwĩ. ²⁵ Cũ macũ Ismae trece cũ'marĩ cũocu niwĩ. ²⁶ Abrahã cũ macũ me'rã ti nũmũta yejecõ'ano'cãrã niwã. ²⁷ Nipe'tirã mũu cũ ya wi'ipũ bajua'cãrã, tojo nicã apesecjãrã cũ duu'cãrã mejãrõta weeno'cãrã niwã.

Õ'acũ Abrahãrẽ “Mũ'u ni'cũ macũtigũsa'a” ní'que ni'i

18 Ni'cã nũmũ Õ'acũ Abrahãrẽ yucũpagũ pacasepagũ nirõ, Mamre wãmetiropũ bajuacu niwĩ. Dajaritero nicã mũpũ asiri cura Abrahã cũ ya wi'i su'ti caseri me'rã wéeca wi'i sope pũ'topũ dujicu niwĩ. ² To dujigũ, ñ'áoo, i'tiarã mũu cũ diacjũ nu'cũrãrẽ ñ'acu niwĩ. Narẽ ñ'a, sojaro me'rã wã'cãnu'cã, narẽ põtẽrĩgũ wa'acu niwĩ. Na tiro eta, di'tapũ paamu'rĩque'acu niwĩ.

³ Narẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Wiogũ, yũ'ũre yũ'rũaticã'ña; co'teniña yujupũ.

⁴ Mũsã dũ'pocãrĩrẽ coecã, yũ'u aco miitudutigũti. Be'ro mũsã yucũ docapũ soorã wa'arãsa'a. ⁵ Mũsãrẽ da'raco'tegũ tiro a'tiapũ. Tojo weegũ mũsã ba'atjere miigũ wa'agũti. Mũsã tere ba'ãca be'ro wãcũtutua, yũ'ũwã'cãrãsa'a, nicu niwĩ Abrahã.

Na “Jau”, ni yũ'ticãrã niwã.

⁶ Na tojo nicã tũ'ogũ, Abrahã cũ ya wi'ipũ sãjãa, cũ nũmo Sarare nicu niwĩ:

—Quero, veinte kilo harina añuse miitjãgõ, pá weebaque'oya.

⁷ Core tojo nitojanu'cõ, Abrahã wecuã nirõpũ omawã'cã, ni'cũ wecu wĩ'magũ añugũrẽ ñ'abese weetjãgũ, cũrẽ da'raco'tegũre wẽjẽdutigũ o'ocu niwĩ. Tojo weegũ maata cũrẽ wẽjẽ, na ba'atjere do'acu niwĩ.

⁸ Tu'ajanu'cõ, Abrahã narẽ wecu di'ire, wecu õpẽco, tojo nicã te õpẽco bũ'a'quere ecacu niwĩ. Na yucũpagũ doca ba'ari cura narẽ ñ'anu'cũ co'tecu niwĩ.

⁹ Sijari masã ba'atu'ajanu'cõ, Abrahãrẽ sãrĩtiña'cãrã niwã:

—Mũ'u nũmo Sara, ¿no'opũ niati?

—Wi'ipũ niamo, nicu niwĩ.

¹⁰ Cũ tojo yũ'ticã tũ'ogũ, ni'cũ na me'rãcjũ Abrahãrẽ nicu niwĩ:

—Ape cũ'ma mũsãrẽ ñ'agũ a'tigũti tja. Yũ'u tocã'rõ a'ticã, mũ'u nũmo ni'cũ wĩ'magũ põ'rãtigõsamo.

Sara cũ tojo ucũrĩ cura wi'i sãjãrõ Abrahã sã'ema ejanu'cã, na tojo ni ucũsere tũ'ope'ocã'co niwõ.

¹¹ Abrahã, Sara bũcũrã waro nicãrã niwã. Sara co be'ti ñ'ase pe'ti'copũ nico niwõ. ¹² Tojo weego Sara bujidi'ocũ põtẽotico niwõ. A'tiro ni wãcũco niwõ: “¿De'ro weerã ñsã bũcũrã nimirã, ñsã ñaripejase cũobosari?”

¹³ Õ'acũ pe'e Abrahãrẽ nicu niwĩ:

—¿De'ro weego Sara bujiti? ¿Bũcuo nimigõ, põ'rãtigõsa'a, ni ñjõpeoweti? ¹⁴ Mũsã tũ'õña'cã, ¿yũ'ũre apeyenojõ weemasĩtise nibosari? Ape cũ'ma mũsãrẽ ñ'agũ a'tigũti tja. Yũ'u tocã'rõ a'ticã, mũ'u nũmo wĩ'magũ põ'rãtigõsamo.

¹⁵ A'tere tũ'ogo, Sara uigo, a'tiro nico niwõ:

—Yũ'u bujigo mejãta weepũ.

Õ'acũ core yũ'ticu niwĩ:

—Yũ'u mas'ĩ; mũ'u bujiapũ, nicu niwĩ.

Sodoma cjasere Abrahã Õ'acũrẽ sãrĩ'que ni'i

¹⁶ Be'ro sijari masã wã'cãnu'cã, Sodoma wãmetiri macãpũ wa'acãrã niwã. Abrahã narẽ ñ'atũogũ wa'agũ, na me'rã wa'acu niwĩ. ¹⁷ Na tojo wa'ari cura Õ'acũ a'tiro wãcũcu niwĩ: “Abrahã pãrãmerã nituriarã pãjãrã waro, tutuarã nirãsama. Cũ me'rã nipe'tirã a'ti mũcocjãrãrẽ añurõ wa'acã weeguti. Tojo weegũ yũ'u Sodoma'cjãrãrẽ weeatjere cũrẽ wererũasa'a. ¹⁹ Yũ'u cũ põ'rãrẽ, cũ pãrãmerã nituriarãrẽ yũ'u bu'esere yũ'tidutigũ, tojo nicã añuse, diacjũ cjase weeato ní'gũ, cũrẽ besewũ. Na tojo weecã, nipe'tise yũ'u “Tojo weeguti” ní'que queoro wa'arosa'a”, ni wãcũcu niwĩ.

²⁰ Tojo weegũ Õ'acũ Abrahãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Sodoma, Gomorrãcjãrã na ña'arõ weesetisere tũ'oapũ. Na tojo weese ña'abutiase ni'i. ²¹ Tojo weegũ ni'cãrõacã yũ'u basuta topũ ñ'agũ wa'agũti. ¿Diacjũta yũ'u tũ'o'caronojõta ña'abutiario weerã weeti? Tere ña'tojagũpũ, añurõ mas'ĩgũsa'a majã, nicu niwĩ.

²² Be'ro pũarã Sodoma'pũ wa'acãrã niwã. Abrahã pe'e Õ'acũ tiropũ tojãnicu niwĩ. ²³ Cũ pũ'tocure wa'a, sãrĩtiña'cu niwĩ:

† “Isaa” nĩro, “Cũ bujimi” nĩrõrõ wee'e.

—¿Ña'arā me'rā añurā quē'rārē cō'agūsari?

²⁴ Apetero weerā ti macāpære cincuenta añurā ni-bosama. ¿Tojo nimicā, ti macārē cō'agūsari? Na cincuenta añurā nimicā, ¿de'ro weegux mux ti macācjārārē acobojotibosari? ²⁵ Bu'iritirā, bu'iri marīrā me'rā, narē ni'cārōnojō bu'iritirā weronjō wējēta basiowe'e. Tere weeticā'ña. Mux nipe'tirā a'ti turicjārārē besegux ¿queoro weetibosari? nicux niwī Abrahā. ²⁶ Tojo nicā tux'ogux, Ō'acū yu'ticux niwī:

—To pūrīcārē ti macā Sodomačjārārē cincuenta añurā bocaiejagux, nipe'tirā to nirārē acobojoguxti, nicux niwī Ō'acū. ²⁷ Abrahā ninemocux niwī tja:

—Mux Ō'acū ni'i. Yux pūrīcā masū mejō nigū ni'i. Tojo nimigū, no'o narō busuxma'agū weronjō mux'urē ucūma'asa'a. ²⁸ ¿Apetero weegux na cincuenta ní'cārā, cinco dijaro nicārē, na cinco ye bu'iri ti macācjārārē cō'agūsari tja?

Ō'acū a'tiro ni yu'ticux niwī:

—Na cuarenta y cinco añurā nicārē cō'asome.

²⁹ —¿Cuarenta añurā nicā warore, de'ro weeguxari? nicux niwī Abrahā.

—Na cuarenta nicā quē'rārē, ti macācjārārē cō'asome, nicux niwī Ō'acū.

³⁰ Abrahā pe'e sērītiña'nemocux niwī tja:

—Yux me'rā uaticā'ña. Mux'urē apaturi sērītiña'nemogūti. ¿De'ro weeguxari treinta añurārē bocaiejagux waro?

Ō'acū apaturi nicux niwī:

—Treinta añurārē bocaiejagux, ti macācjārārē acobojoguxti.

³¹ Abrahā sērītiña'nemosājācux niwī tja:

—Yux wiogux, uiro marīrō mux'urē ucūmiapuxba. Veinte añurā bocaiejagux, ¿de'ro weeguxari?

Ō'acū yu'ticux niwī tja:

—Na veinte añurā nicā quē'rārē ti macācjārārē cō'asome.

³² Abrahā sērītiña'tuocux niwī:

—Yux wiogux, yux me'rā uacuxpa. Mux'urē a'tota sērītiña'tuoguxti majā. Ne caribonemosome. ¿De'ro weeguxari mux, diez dia'cū añurārē bocaiejagux?

Ō'acū nicux niwī:

—Diez añurā nicā, ti macācjārārē cō'asome.

³³ Ō'acū Abrahā me'rā ucūtojanux'cō, wa'a wa'acux niwī. Abrahā quē'rā cū ya wi'ipux dajatojaa wa'acux niwī.

Ō'acū Sodoma, Gomorrare cū ūjūacō'a'que ni'i

19 Na'ique'ari cura, Ō'acūrē wereco'terā

Sodomapære etacārā niwā. Na topux etari cura Lot, Abrahā acabiji macū, macā sājārī sope tiro dujicux niwī. To cū dujiro nipe'tirā masā nerēwuxaro nicaro niwū. Na etacā ī'agū, wā'cānux'cā, paamu'rīque'a, ² narē nicux niwī:

—Yux muxsārē da'raco'tegux ni'i. Tojo weerā ya wi'ipux cārīrā a'tia. Topux muxsā dux'pocārīrē coerāsa'a. Be'ro ñamiña'cūrō muxsā wa'aropux yu'ruxwā'cārāsa'a.

Cū tojo nicā, yu'ticārā niwā:

—Niwe'e. A'to macā deco cārīrāsa'a.

³ Na tojo nimicā, Lot tutuaro me'rā, “Niwe'e; ya wi'i cārīrāsa'a,” nicux niwī. Cū tojo níca be'ro, na “Jax” ni, cū me'rā wa'acārā niwā. Cū ya wi'ipux sājāa, Lot narē ba'ase da'rebosacux niwī. Cū pá buxcuxase morēña marīsere weebosacux niwī. Na tere ba'acārā niwā.

⁴ Be'ro, na cārīatji duxporo nipe'tirā Sodomačjārā muxa, ma'mapjia, buxcuxā nipe'tirā Lot ya wi'i pux'tore suxtanux'cācārā niwā. ⁵ Na to suxtanux'cā, cūrē caricūcārā niwā:

—¿Muxa no'opux niti ñamipux mux tiro eta'cārā?

Narē o'owīrōña. Numia me'rā weewuxasenojōrē wees'rīsa'a na me'rā, nicārā niwā.

⁶ Na tojo nicā tux'ogux, Lot cū ya wi'i wijaa, na me'rā ucūgūtigux, sopere añurō bi'acā'cux niwī. ⁷ Narē nicux niwī:

—Yux me'rācjārā, narē tojo ña'arō weeticā'ña.

⁸ A'tiro pe'e weeya. Yux pō'rā, puxarā numia ne ni'cū mux me'rā nitirā numia nima yujupux. Narē wīorēgūti. Muxsā narē no'o wees'rīrō weeya. Á'rā muxa yux tiro eta'cārā pe'ema, narē ña'arō weeticā'ña. Na yux pi-jio'cārā nima. Narē añurō co'teguxti.

⁹ Cū tojo nicā tux'orā, a'tiro yu'ticārā niwā:

—Siape'e wa'aya. Mux aperocjū ni'i. Ūsā mux dutino'bo'cārā niwe'e. To pūrīcārē ni'cārōacā ūsā narē tojo wees'rīrō nemorō mux'urē ña'arō weerāti, nicārā niwā.

Na Lore pūrō tuuquenu'cōcārā niwā. Ti wi'i sopere tuupā'rēs'rīmicārā niwā. ¹⁰ Na tojo weenu'cārī cura sijari masā Lore ñe'e, wi'i po'peapux miisājā wa'acārā niwā. Tojo weetoja, na sopere añurō bi'acā'cārā niwā.

¹¹ Tojo weetojanux'cō, na nipe'tirā sope pux'topux ní'cārā muxarē, ma'mapjiare, buxcuxārē caperi bajuticā weecārā niwā. Caperi bajutirā, ti wi'ipux sājāas'rīrā, sopere a'masijarā, pōtēotia wa'acārā niwā. Ne bocaticārā niwā.

¹² Wi'i po'peapux sijari masā Lore sērītiña'cārā niwā:

—¿A'tore āpērā mux acawererā marīti? Nipe'tirā mux pō'rā muxa, numia, mux bujisumuxa, nipe'tirā mux acawererā a'ti macā nirārē apero yoaropux mi-aña. ¹³ A'ti macārē cō'ape'ocā'rāsa'a. Ō'acū a'ti macācjārā na peje ña'arō weesetise queti tux'oami. Tojo weegux ūsārē a'ti macārē cō'adutigux o'oámi, nicārā niwā.

¹⁴ Na tojo nicā tux'ogux, Lot cū bujisumuxa niajārē weregux wa'amicux niwī. Narē nicux niwī:

—Wā'cānux'cāña. A'ti macārē wijayā. Ō'acū a'ti macārē cō'agūtigux weemi, nicux niwī.

Cū bujisumuxa niajā cū tojo nisere, “Tojo nima'acū weemi,” ni wācūcārā niwā. ¹⁵ Cū na me'rā ucūrī cura bo'rearo weecaro niwū. Tojo weerā Ō'acūrē wereco'terā tutuaro me'rā cūrē nicārā niwā:

—¡Quero! Mux nuxmo, mux pō'rā numiarē sojaro me'rā aperopux miaña. Wa'aya ūsā a'ti macārē ūjūacō'acā, wērīs'rītirā, nicārā niwā.

¹⁶ Na tojo nimicā, Lot sojaticux niwī. Cū muxñarō wa'aticā ī'arā, na cū omocārē ñe'e, miacārā niwā. Ō'acū cūrē pajaña'gū, tojo weeduticux niwī. Lot nuxmo, cū pō'rā numia quē'rārē macā sumutopux miacārā ni-

wā. ¹⁷ Na macāp̄w wijáca be'ro ni'cū Ō'acūrē wereco'teḡw narē nic̄w niwī:

—¡Omaña catiś'írā! Ne majāmī'atōrōticā'ña. Wērīś'írītīrā, a'tore ne tojan̄w'cātīrāta, ūr̄p̄paḡw̄w wa'aya.

¹⁸ Lot pe'e narē nic̄w niwī:

—Ȳw'w wiorā, ūr̄ḡḡp̄r̄e wa'adutitīcā'ña. ¹⁹ M̄sā ȳw'wre añurō weetauap̄w. Ȳw'w wērībo'c̄wre m̄sā ȳw'w̄uop̄w. Ȳw'w ūr̄ḡḡp̄r̄e ejatibosa'a. To wa'ari curata macārē ūj̄ūase ȳw'wre ēm̄ejábosa'a. Tojo weeḡw ȳw'w ma'a deco wērībosa'a. ²⁰ Top̄w wa'aronojō o'oḡw, ni'cā macā p̄w'toacā nīrī macāp̄w wa'adutiya. Ti macā cā'macācā ni'i. Top̄w wa'aḡw, ȳw'w̄ḡḡsa'a, nic̄w niwī.

²¹ Cū tojo nicā t̄w'oḡw, Ō'acūrē wereco'teḡw cūrē nic̄w niwī:

—Jāw, m̄w'w ní'caronojōta weeḡwti. Si macā, m̄w'w ní'ca macārē ūj̄ūacō'asome. ²² ¡Quero, si macāp̄w omawā'cāñā! M̄w'w etaticāma, ne apeye macārīrē ūj̄ūacō'ano'ña marīrōsa'a. M̄w'w etāca be'rop̄w ūj̄ūacō'ano'rōsa'a, nic̄w niwī.

Ti macā cā'macācā niyuro, Zoar wāmetīcaro niw̄w.

²³ Lot Zoar̄w etacā, bo'rearo weecaro niw̄w. ²⁴ Cū top̄w etāca be'ro Ō'acū Sodoma, Gomorra bu'ip̄r̄e pecame'e, tojo nicā azufre acoro pejaro weronojō ūj̄ūdijaticā weec̄w niwī. ²⁵ Cū te macārīrē ūj̄ūacō'acā, to nīmī'que nipe'tise ūj̄ūpe'tia wa'acaro niw̄w. Ti macā nīmī'cārā wērīpe'tia wa'acārā niwā. Na otese nīmī'que quē'rā ūj̄ūpe'tia wa'acaro niw̄w. ²⁶ Tojo wa'ari cura Lot n̄mo cū be'ro sirutuco nīmīwō. Tojo sirutugo, majāmī'atōrōco niwō. Totā co moa tuturo dojon̄w'cā wa'aco niwō.

²⁷ Ape n̄m̄w te macārī ūj̄ūacō'aca be'ro Abrahā cū Ō'acū me'rā ucū'carop̄w wa'ac̄w niwī. ²⁸ Top̄w wa'aḡw, Sodoma, Gomorra ní'caro nipe'tiro ti pap̄r̄e ī'aquejoc̄w niwī. Yoarop̄w cū ī'acā, p̄ā na ūj̄ūarō o'me m̄j̄ārō weronojō o'mepu'sumorōcaro niw̄w. ²⁹ Ti pa'tirop̄w nise macārī Lot ní'carore ūj̄ūacō'aḡw, Ō'acū Abrahārē wācūc̄w niwī. Tojo weeḡw te macārī ūj̄ūacō'ase d̄wporo wērīrī nīḡw, Lore apesep̄w miac̄w niwī.

Moabita masā, tojo nicā amonita masā masāba-juan̄w'cā'que ni'i

³⁰ Be'ro Lot uiḡw, Zoar̄wre tojanemosī'rītīc̄w niwī. Tojo weeḡw cū pō'rā p̄arā numia me'rā ūr̄p̄paḡw̄w wa'ac̄w niwī. Top̄w wa'a, na i'tiarā ni'cā ūtā tutip̄w nisetīcūcārā niwā. ³¹ Ni'cā n̄m̄w masā ma'mio co acabijore nico niwō:

—Marī pac̄w b̄w̄c̄w nīmī majā. Marī nīrōp̄r̄e marīrē n̄motīḡw̄nojō ne ni'cū marīmi. Tojo weero nipe'tirā masā weew̄asenojōrē weeta basiowe'e. ³² Tojo weerā marī pac̄wre que'acā weerā. Cū que'áca be'ro cū me'rā cājīrā. Tojo weerā marī cū me'rā pō'rātīrāsa'a.

³³ Ti ñami na pac̄wre que'ato nīrā, ū'sed̄w̄caco vino tīacārā niwā. Be'ro masā ma'mio cū me'rā cājīco niwō. Cū pe'e co tojo weesere ne t̄w'ōñā'tic̄w niwī. Co dijaacā quē'rārē, ne t̄w'ōñā'tic̄w niwī. ³⁴ Ape n̄m̄w masā ma'mio co acabijore nico niwō:

—Ñamica'a ñami ȳw'w marī pac̄w me'rā cājīap̄w. A'ti ñami quē'rārē cūrē que'acā weerā. Tojo weego m̄w'w cū me'rā cājīgō wa'apa. Tojo weerā marīn̄w̄cū pō'rātīrāsa'a.

³⁵ Na ní'caronojōta weecārā niwā. Na pac̄wre que'adutirā, ū'sed̄w̄caco vino tīacārā niwā tja. D̄w'sago co pac̄w me'rā cājīco niwō. Lot pe'e ne t̄w'ōñā'tic̄w niwī. Co dijaacā quē'rārē, ne t̄w'ōñā'tic̄w niwī. ³⁶ Na tojo weetjīrā, Lot pō'rā numia na pac̄w me'rā p̄arāp̄wta pō'rātīcārā niwā. ³⁷ Be'ro masā ma'mio ni'cū wī'maḡw̄ w̄waco niwō. Cūrē Moab wāmeyeco niwō. Cū moabita masā ñec̄w nic̄w niwī. ³⁸ D̄w'sago quē'rā mac̄tīco niwō. Cūrē Ben-ammi wāmeyeco niwō. Cū amonita masā ñec̄w nic̄w niwī.

Abrahā, tojo nicā Abimelec ye cjase ni'i

20 Abrahā cū ní'caro cō'awā'cāḡw, Neguev wāmetī-tirop̄w wa'ac̄w niwī. Cū Cades, tojo nicā Shur wa'terop̄w tojac̄w niwī. Tita cū Gerar wāmetiri macāp̄w wa'ac̄w niwī. ² Cū top̄w nīḡw, cū n̄mo Sarare "Ȳw'w acabijo nimo", ni werec̄w niwī. Cū tojo nicā t̄w'o, Geracjū wioḡw Abimelec Sarare n̄motīḡwti nīḡw, mi-idutīḡw o'ó̄c̄w niwī. ³ Ti ñami Ō'acū Abimelere quē'erōp̄w a'tiro nic̄w niwī: "M̄w'w wērīḡḡsa'a. M̄w'w mi-idutīḡw o'o'co marāp̄wtigo nimo".

⁴ Abimelec pe'e Sara me'rā ne nitic̄w niwī yujup̄w. Tojo weeḡw Ō'acūrē ȳw'tic̄w niwī: "Ȳw'w wioḡw, ȳw'w ña'arō weetīcā, ζȳw'wre, tojo nicā a'ti macācjārā quē'rārē wējēḡsari? ⁵ Abrahā basuta ȳw'wre, 'Co ȳw'w acabijo nimo', niāmi. Co quē'rā, 'Ȳw'w ma'mi nīmī', niāmo. Tojo weeḡw 'Marāp̄w moogō nimo', ni wācūḡw, tojo weeas̄w. Ne ña'arō weetiap̄w", nic̄w niwī.

⁶ Cū tojo nisere t̄w'o, Ō'acū Abimelere quē'erōp̄w ȳw'tic̄w niwī: "Ȳw'w masī'i. M̄w'w añurō wācūse me'rā tojo weep̄w. Tojo weeḡw m̄w'w co me'rā cājīś'írīcā cā'mota'ap̄w. M̄w'w co me'rā nīḡw, ȳw'wre ña'arō wēḡw weronojō weeboap̄ā. ⁷ Ni'cārōacā p̄rīcārē co marāp̄wre wiaya tja. Cū Ō'acū ye queti werem̄w'tārī masū nīmī. M̄w'w'rē wērītīcā'to nīḡw, m̄w'w ye cjasere sērībosaḡsami. M̄w'w cū n̄morē wiatīḡw p̄rīcā, m̄w'w, m̄w'w yarā nipe'tirā me'rā wērīḡḡsa'a", nic̄w niwī.

⁸ Ape n̄m̄w bo'reacāp̄w Abimelec wā'cā, cūrē da'ra-co'terārē pijio, cū quē'erōp̄w ī'a'quere werec̄w niwī. Tere t̄w'orā, pūrō uicārā niwā. ⁹ Narē wérēca be'ro Abrahārē pijio, a'tiro nic̄w niwī:

—¿De'ro weeati m̄w'w ūsārē? ¿Ñe'enojō ȳw'w m̄w'w'rē ña'arō wee'que wapa to cā'rōjo ȳw'wre, tojo nicā yarārē ña'abutiario tojacā weemiati? M̄w'w ȳw'wre tojo wee'que ne ni'cū tojo weeya marīsere weep̄w.

¹⁰ ¿De'ro weeḡw tojo weeati? ¿Ñe'enojōrē wācūḡw, tojo weeati? ni sērītīñā'c̄w niwī.

¹¹ Abrahā cūrē ȳw'tic̄w niwī:

—Ȳw'w a'tiro wācūcāti. "A'top̄w Ō'acūrē ne ējōpeotisama", nicāti. Ȳw'w, "Ȳw'w n̄mo nimo" nicārē, "Ȳw'wre wējēbosama", ni wācūas̄w. ¹² Diacjūta ni'i. Co ȳw'w acabijota nimo. Ȳw'w pac̄w macō nimo. Paco pe'e apego nimo. Tojo weeḡw core n̄motiw̄w. ¹³ Ȳw'w pac̄w tirop̄w ní'c̄w Ō'acū dutiro me'rā wijaḡw, core a'tiro ni-

wū: “No'o marí wa'aro etago, ãpērārē, 'Yuh ma'mi ni-mí, niña”, niwū.

¹⁴ Na tojo ucúca be'ro, Abimelec Abrahārē oveja, wecua o'ocx niwí. Tojo nicã da'racoterã umua, numia o'ocx niwí. Abrahārē cū nemo Sarare wiacx niwí.

¹⁵ Abimelec Abrahārē nicx niwí:

—A'ti di'ta ya di'ta ni'i. No'o m'uh t'usaro m'uh ni-atjore beseya.

¹⁶ Sarare a'tiro nicx niwí:

—M'uh ma'mirē mil niyeru cujiri wapabujuse cujirire o'oarx. Te me'rã m'uh me'rã nirã m'urē ne mejēcã wãcúsome. Tojo weego na i'orõp bu'iri marígõ to-jagosa'a, nicx niwí.

¹⁷ Abimelec tojo nica be'ro, Abrahã Õ'acũrē sērĩ-bosacx niwí. Abimelec Sarare mia'que bu'iri cū n-morē, narē da'racoterã numiarē, nipe'tirã cū ya wi'i nirārē Õ'acũ põ'rãtimasãticã weecx niwí. Abrahã narē sērĩbosãca be'ro Õ'acũ narē yu'rucx niwí. Tojo weerã na põ'rãtimasãcãrã niwã tja.

Abrahã macũ Isaa baja'que ni'i

21 Õ'acũ cū ní'caronojõta Sarare añurõ weecx niwí. Cũ, “M'uh wí'magũ cõgosa'a”, ní'que queoro wa'acã weecx niwí. ² Tojo weego nijipaco tojaco niwõ. Be'ro Abrahã cū bxcx waro nimicã, wí'magũrē wãbosaco niwõ. Õ'acũ cũrē “Ape cũ'ma m̄sarē i'agũ a'tigũti tja; yu'x tocã'rõ a'ticã, m'uh nemo ni'cũ wí'magũ põ'rãtigõsamo” ní'quere queoro wa'acã weecx niwí. ³ Sara Abrahārē põ'rãtibosa'cure, Isaa wãme õ'ocx niwí. ⁴ Be'ro Õ'acũ cũrē duti'caronojõta wí'magũ cū ocho n̄mũrĩ baja'ca be'ro Abrahã cū õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'acx niwí. ⁵ Cũ macũ Isaa baja'caterore Abrahã cien cũ'marĩ cõcõc niwí. ⁶ Tojo weego Sara a'tiro wãcũco niwõ: “Õ'acũ yu'ure e'cati, bujicã weemi. Tojo weerã ‘Sara wí'magũ wãapo’ nise quetire t'orã, nipe'tirã yu'ure e'catitaturãsama. ⁷ ¿Noa Abrahārē, ‘Sara wí'magũ wãbosagosamo’ nibopari? Ne ni'cũ tojo nitimicã, cū bxcx waro nigũrē yu'x ni'cũ wí'magũ põ'rãtibosawũ”, ni wãcũco niwõ.

Agar, Ismae Abrahã ya wi'i ními'cãrãrē cõ'awĩrõ'que ni'i

⁸ Isaa bxcua, cũ mi'rĩdu'uri n̄mũrē Abrahã pajiri bosen̄mũ weecx niwí. ⁹ Tojo weeri curare Sara Agar macũ Abrahārē wãbosacx Isaare bujicã'cã i'aco niwõ. ¹⁰ Tojo weego co Abrahã tiro wa'a, a'tiro nico niwõ:

—Sico da'racotego macũ m'uh wérĩca be'ro, m'uh ye ní'quere ne ñe'esome. Yu'x macũ Isaa pe'e ñe'egũsami. Tojo weegũ da'racotegore, co macũ me'rãta cõ'awĩrõcã'ña, nico niwõ.

¹¹ Co tojo nicã t'ogũ, Abrahã cũ macũ Ismaere ma'ígũ, pũrõ b̄jaweticx niwí. ¹² Õ'acũ pe'e cũrē nicx niwí: “Narē sõ'owaro wãcũque'titicã'ña. Sara duti'caronojõta weeya. Isaa me'rã m'uh pãrãmerã nituriarãsama. ¹³ Da'racotego macũ pe'ere a'tiro weegũti. Cũ quẽ'rãrē, pãjãrã cũ pãrãmerã nituriacã weegũsa'a.

M'uh macũ niyucã, pajiri di'tacjãrã nirãsama”, nicx niwí Õ'acũ.

¹⁴ Ape n̄mũ ñamiña'cũrõ Abrahã Agare pá, aco ajuro wa'icx casero me'rã wéca ajurore co sē'emarũ miiõ'ocx niwí. Core, co macũ me'rã we'riti, narē wa'aduticx niwí. Co wa'a, no'o ñaro yucx marĩrõ, masã marĩrõp Beerseba wãmetiropx sijabaque'atico niwõ. ¹⁵ Aco pe'ticã i'agõ, co macũrē yucxsti docarũ cũuco niwõ. ¹⁶ “Cũ wérĩcã i'asĩ'rĩtisa'a” nígõ, yoacureropx wa'a, dujico niwõ. Co topũ dujiri cura cũ utinũ'cãcũ niwí.

¹⁷ Õ'acũ co macũ uticã t'ocx niwí. Cũ tojo weecã t'ogũ, cũ basuta nimigũ, cũrē wereco'tegũ weronojõ up̄sãjãñcã, † m̄m̄sepx ucũdijocx niwí: “¿Agar, de'ro wa'ati? Uiticã'ña. Õ'acũ m'uh macũ uticã t̄omi.

¹⁸ Wã'cãñcã'ña. M'uh macũrē wejewã'cõñcã'cõñcã. Cũ me'rã pajiri di'tacjãrã wa'acã weegũti”, nicx niwí.

¹⁹ Tojo nica be'ro Õ'acũ Agare ni'cã pe aco wijari pe i'abocacã weecx niwí. Co wa'icx casero me'rã wéca ajuropx aco poseye, co macũrē t̄aco niwõ. ²⁰ Õ'acũ co macũrē añurõ weetamucx niwí. Cũ bxcua, yucx marĩrõ, masã marĩrõp nicã'cũ niwí. Topũ nígũ, b̄ncatjẽ me'rã b̄nemũsigũ wa'acx niwí. ²¹ Cũ yucx marĩrõ, masã marĩrõp Parãn wãmetiropx nirĩ cura, cũ paco, Egip̄tocjõrē cũ nemo niacjore bocabosaco niwõ.

Abrahã Abimelec me'rã na apo'que ni'i

²² Titare Abimelec Abrahã me'rã ucũgũ wa'acx niwí. Tojo nicã cũ yarã surara wiogũ Ficol wãmetigũ me'rã wa'acx niwí. Cũ Abrahārē nicx niwí:

—Nipe'tise m'uh weesere Õ'acũ m'urē weetamusami. ²³ Tojo weegũ Õ'acũ t'oropx m'uh a'tiro weecã ñasa'a. Yu'ure, yu'x põ'rãrē, yu'x pãrãmerãrē ne mejēcã weeticã'ña. Yu'x m'urē wé'caronojõta yu'ure añurõ weeya. M'uh apesecjũ nimigũ, ñsã ya di'tarx ni'i. A'ti di'tacjãrã quẽ'rãrē añurõ weeya. “Õ'acũ wãme me'rã tojota weegũti” niña, nicx niwí Abimelec.

²⁴ Abrahã a'tiro ni yu'ticx niwí:

—Õ'acũ t'oropx m'uh tojo ní'caronojõta añurõ weegũti.

²⁵ Tojo nica be'ro Abrahã Abimelere a'tiro nicx niwí:

—M'urē da'racoterã yu'x aco waari pere ã'macãrã niama. ²⁶ Abimelec pe'e cũ tojo nicã t'ogũ, cũrē nicx niwí:

—Ne masĩtiasx, noa tojo weero weepã. M'uh yu'ure ne weretiapx. Ni'cãcãp̄ta ne t'ogũ wee'e, nicx niwí Abimelec.

²⁷ Tojo nica be'ro Abrahã ovejare, wecũare mii, Abimelere o'ocx niwí. Cũ tojo o'õca be'ro, ti n̄mũta “A'tiro weerãti”, ni a'merĩ apocãrã niwã. ²⁸ Na tojo wéca be'ro Abrahã siete oveja numia wí'marãrē apesepx oveja marĩrõp cũucx niwí. ²⁹ Abimelec cũ tojo weecã i'agũ, sērĩtiña'cũ niwí:

—¿De'ro weegũ m'uh ã'rã siete ovejare apesepx cũuati?

³⁰ Abrahã cũrē yu'ticx niwí:

† Ìaña Gn 16.7 docarx oja'quere.

—Ā'rā siete ovejare miiña. Narē miigū, “A'ti pe aco waari pe Abrahā se'ēca pe ni'i”, ni ṭ'agūsa'a.

³¹ Na p̄arā “A'tiro weerāti” ni apo'caro nitjārō, na nirōp̄ Beerseba wāme ð'ono'caro niwū.

³² Na a'merī apōca be'ro Beerseba wāmetirop̄ ni'cārā Abimelec, Ficol filisteo ya di'tap̄ dajatojaacārā niwā. ³³ Beersebap̄ Abrahā ni'cāgū yuc̄ḡu tamarisco wāmeticj̄u otec̄u niwī. Top̄ Ō'acū catinu'cūgūrē sērīc̄u niwī. ³⁴ Abrahā yoacā filisteo ya di'tap̄u nic̄u niwī.

Abrahārē Ō'acū “¿Diacjūta yu'ure ējōpeomiti?” cū ni'que ni'i

22 Yoāca be'rop̄ Ō'acū Abrahārē “¿Diacjūta yu'ure ējōpeomiti?” nīgū, cūrē pisuc̄u niwī.

—¡Abrahā! nic̄u niwī.

Cū tojo pisucā t̄'oḡu, Abrahā, “A'to ni'i”, ni yu'tic̄u niwī.

² Cū yu'tica be'ro Ō'acū cūrē nic̄u niwī:

—M̄'u macū, ni'cū nigūrē, m̄'u up̄tu ma'igū Isaare aperop̄u Moriah wāmetiri di'tap̄u miaña. Top̄u etaḡu, ūrūgū, m̄'urē ṭ'ocj̄u m̄jāña. Tiḡu bu'ip̄u cūrē wa'ic̄ure wējē ūjūamorōpeoḡu weronojō weeya, nic̄u niwī.

³ Ape n̄m̄u bo'reque'ari cura, Abrahā wā'cān̄'cā, cū burro bu'ip̄u dujiri caserore peoc̄u niwī. Tojo weetu'a-jan̄'cō, peca, cū ūjūamorōpeoatjere paawa'ac̄u niwī. Cū macū, tojo nicā cūrē da'raco'terā p̄arā me'rā tēe Ō'acū cūrē were'carop̄u wa'ac̄u niwī. ⁴ I'tia n̄m̄u be'ro Abrahā Ō'acū cūrē wa'aduti'carore yoarop̄u ṭ'ac̄u niwī.

⁵ Tojo weeḡu cūrē da'raco'terārē nic̄u niwī:

—M̄sā burro me'rā a'to tojayá. Yu'u, yu'u macū me'rā sō'op̄u Ō'acūrē e'catipeorā wa'arā wee'e. Tojo weetoja, m̄sā tiro tojatirāsa'a tja.

⁶ Abrahā Ō'acūrē wa'ic̄u ūjūamorōpeoatje pecare Isaare miadutic̄u niwī. Cū pe'e pecame'e, tojo nicā di'p̄jī miac̄u niwī. Na p̄arā ni'cārō me'rā wa'acārā niwā. ⁷ To be'roacā Isaa cū pac̄ure nic̄u niwī:

—¡Pac̄u!

—¿Ñe'enojō uati, macū? ni yu'tic̄u niwī.

Isaa cūrē sērītiña'c̄u niwī:

—Marī peca, tojo nicā pecame'e c̄uo'o. ¿Oveja wī'magū marī ūjūamorōpeoac̄j̄u no'op̄u niti?

⁸ Abrahā cūrē yu'tic̄u niwī:

—Macū, Ō'acū marīrē ni'cū oveja wī'magūrē o'oḡusami, nic̄u niwī.

Tojo ni, na p̄arā sijawā'cācārā niwā.

⁹ Ō'acū Abrahārē were'carop̄ure etarā, Abrahā wa'ic̄urārē ūjūamorōpeoatjore ni'cā mesā ūtā me'rā seeneocūuc̄u niwī. Tu'ajan̄'cō, pecare to bu'ip̄u seep̄eoc̄u niwī. Seepeotoja, cū macūrē d̄'te, peca bu'ip̄u peoc̄u niwī. ¹⁰ Seepeotoja, cū macūrē wējēḡūti nīgū, di'p̄jīrē miic̄u niwī. ¹¹ Cū tojo weeri cura Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'teḡu weronojō up̄sājān̄'cā, † u'm̄usep̄u cūrē pisudijoc̄u niwī:

—¡Abrahā!

Abrahā cūrē yu'tic̄u niwī:

—A'tota ni'i, nic̄u niwī.

¹² —M̄'u macūrē ne mejcā weeticā'ña. Ni'cārōacā yu'u masī'i. M̄'u yu'ure, “Yu'u macū ni'cū nigūrē m̄'urē o'osome”, ne nitiap̄u. Tojo weeḡu yu'u masī'i m̄'u yu'ure wiopesase me'rā ṭ'a'a, nic̄u niwī.

¹³ Cū tojo nicā, Abrahā ṭ'aoo, ni'cū oveja ūm̄u ni'cā yuc̄sti wa'terop̄u cū capesa'rip̄u su'rinu'cūgūrē ṭ'ac̄u niwī. Tojo wee cūrē ñe'e, wējē Ō'acūrē e'catise o'oḡu, ūjūamorōpeoc̄u niwī. Cū macūrē wējēbo'c̄u oveja pe'ere wējēc̄u niwī. ¹⁴ Be'ro Abrahā tojo wee'carore a'tiro wāme ð'oc̄u niwī: “Ō'acū marīrē d̄'sasenojōrē o'omi”. Tojo weero ni'cārōacā quē'rārē “Tiḡu Ō'acū yaḡu ūrūgūrē marīrē d̄'sasenojōrē o'oḡusami”, ni-no'o.

¹⁵ Apaturi Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'teḡu weronojō up̄sājān̄'cā, u'm̄usep̄u Abrahārē pisudijoc̄u niwī tja. ¹⁶ A'tiro nic̄u niwī:

—Ō'acū a'tiro niami: “A'te m̄'u wee'quere masī'i. Yu'ure, Yu'u macū ni'cū nigūrē m̄'urē o'osome”, ne nitiap̄u. Tojo weeḡu yu'u basu yu'u wāme me'rā m̄'urē añurō wa'acā weeḡu. ¹⁷ M̄'urē peje añuse weeḡu. M̄'u p̄āmerā nituriarārē ñoc̄o weronojō, tojo nicā pajiri maa sumuto nucūpori weronojō p̄jārā wa'acā weeḡu. Apeyema narē ṭ'atu'tirārē docaque'acā weerāsama. ¹⁸ M̄'u yu'ure añurō ējōpeose wapa m̄'u p̄āmerā me'rā nipe'tirā a'ti ūm̄cocjārā añurō weeno'rāsama”, nic̄u niwī Ō'acū.

¹⁹ Be'ro Abrahā cūrē da'raco'terā tirop̄u dajatojaac̄u niwī. Nipe'tirā ni'cārō me'rā Beerseba wāmetirop̄u wa'acārā niwā. Top̄u Abrahā niseti'cūc̄u niwī.

Nacor pō'rā ye cjase ni'i

²⁰ Yoāca be'rop̄u Abrahā cū acabiji Nacor ye quetire t̄'oc̄u niwī. Nacor n̄mo Milca wī'marārē cūrē pō'rātibosaco niwō. ²¹ Uz wāmetiḡu bajuam̄'tā'c̄u niwī. Cū be'rore cū acabiji Buz bajuac̄u niwī. Buz be'rore Ke-muel, Aram pac̄u nic̄u niwī. ²² Be'ro a'tic̄urā bajuanemocārā niwā: Quesed, Hazo, Pildas, Jidlaf, Betuel. ²³ Ā'rī Betuel Rebeca pac̄u nic̄u niwī. Ā'rā ochore Abrahā acabiji Nacor, Milca me'rā pō'rāticārā niwā.

²⁴ Āpērā Nacor n̄mo Milca pe'su Reúma pō'rā Teba, Gaham, Tahas, Maaca nicārā niwā.

Sara wērī'que ni'i

23 Sara ciento veintisiete cū'marī catico niwō.

² Tic̄use cū'marī c̄oḡo, Quiriat-arba wāmetirop̄u Canaá di'ta nirī mac̄p̄u wērīco niwō. Quiriat-arba, apetero Hebró pisuno'caro niwū. Abrahā Sara wērīcā ṭ'agū, uti, d̄jasewā'ac̄u niwī. ³ Tojo uti, co wērī'co tirop̄u ni'c̄u wija, hitita masā nirōp̄u na me'rā uc̄ḡū wa'ac̄u niwī. A'tiro nic̄u niwī:

⁴ —Yu'u m̄sā wa'terop̄ure apesecj̄u nimicā, ni'cā ūtā tuti yu'u n̄morē yaatji tutire duaya.

⁵ Cū tojo nicā t̄'orā, hitita masā cūrē yu'ticārā niwā:

⁶ —Ūsārē t̄'onīña yujup̄u. M̄'u ūsā wa'terore ni'cū Ō'acū bese'c̄u, wioḡu macū weronojō ni'i. Tojo weeḡu m̄'u n̄morē ūsā ye ūtā tutiri wa'tero añurī tutip̄u

† Ṭ'aña Gn 16.7 docap̄u oja'quere.

yaaya. Ne ni'cū ūsā wa'teropu nigū, “Ya tuti ni'i, yaaticā'ña”, nisome.

⁷ Tojo weegu Abrahā wā'cānu'cā, hitita masārē paa-mu'rique'a, ⁸ narē nicu niwī:

—To pūrīcārē māsā yu'u nūmorē a'to yaacā ūarā, Efrō, Zohar macūrē a'tiro ni sērībosaya. ⁹ Ni'cā ūtā tuti Macpela wāmetiri tuti cū ya di'ta nitūoro nirī tutire yu'ure duato. Yu'u ti tuti wapatiro ejatuaro wapayeguti. Yu'u tore duugu, māsā wa'teropu yaari tuti cūogusa'a.

¹⁰ Efrō hitita masū na wa'teropu dujicu niwī. Tojo weegu nipe'tirā cū acawerērā tū'oropu, tojo nicā nipe'tirā macā sājārī sope tiro yu'rūarā tū'oro a'tiro nicu niwī:

¹¹ —Niwe'e, yu'u wiogu. Añurō tū'oya. Yu'u mū'urē ti di'tare, tojo nicā ti di'tapu nirī tutire wapamarīrō o'oguti. Yu'u acawerērā tū'oropu mū'urē ti di'tare o'o'o. Mū'u nūmorē yaaya majā.

¹² Abrahā pe'e apaturi tocjārā masārē paa-mu'rique'acu niwī tja. ¹³ Tojo wee, masā to nirā tū'oro Efrōrē nicu niwī:

—Yu'ure tū'oya. Ti di'ta wapa queoro wapayeguti. Mū'u “Jau”, nicā, topu yu'u nūmorē yaaguti majā.

¹⁴ Cū tojo nicā, Efrō yu'ticu niwī tja:

¹⁵ —Wiogu, yu'ure tū'oya. Ti di'ta cuatrocientos niyeru kujiri wapati'i. Ti di'ta wapisere ucūnemoticārā. Mū'u nūmorē yaagu wa'aya, nicu niwī.

¹⁶ Abrahā, “Jau” ni, Efrō hitita masā ī'orōpu tocārō wapati'i nī'carore cuatrocientos niyeru kujirire wapayecu niwī. Tocjārā duari masā wapayecaronojōta wapayecu niwī. ¹⁷ Tojo weero nipe'tise Efrō dua'que di'ta Abrahā ye tojacaro niwū. Ūtātuti, yucupagu nipe'tise cū ye tojacaro niwū. Ti di'ta Macpela wāmeticaro niwū. Mamre mujīpū mujātiro pe'e tojacaro niwū. Hiti-ta masā, tojo nicā nipe'tirā ti macā sājārī sopere yu'rūarā ī'orōpu wapayecu niwī.

¹⁹ Be'ro Abrahā cū nūmo Sarare ūtā tutipū yaacu niwī. Ti tuti Macpela wāmetiropu Mamre mujīpū mujātiro pe'e nicaro niwū. Totā tja apetero Hebrō wāmeticaro niwū. Canaā wāmetiri di'tapu tojacaro niwū. ²⁰ Tojo weero ti di'ta, ūtā tuti topu nirī tuti, hitita masā Abrahā cū acawerērārē yaatjore duacārā niwā.

Abrahā Isaa nūmo niacjore a'mabosa'que ni'i

24 Abrahā būcu waro nicu niwī. Nipe'tise cū weesetise me'rā Ō'acū cūrē añurō wa'acā weecu niwī. ² Ni'cā nūmu cūrē da'raco'tegu āpērā yu'rūoro būcu nigūrē pijicu niwī. Cū nipe'tise Abrahā cūosere ī'anūgū nicu niwī. Abrahā cūrē nicu niwī:

—Mū'u omocārē ya ūsō docapu cūña. ³ Ō'acū marī wiogu ū'mūse, di'ta wee'cu wāme me'rā mū'u “A'tiro weeguti” nicā ūasa'a. Ne yu'u macū Isaare a'to Canaā yu'u nirī di'tacjō me'rā nūmotiā weeticā'ña. ⁴ Tojo weetigu, ya di'tapu wa'a, yu'u acawerērā numia wa'teropure cū nūmo niacjore besegu wa'aya.

⁵ Cūrē da'raco'tegu yu'ticu niwī:

—Co numio yu'u me'rā a'tisī'rīticā, ¿de'ro weegusari? ¿Tojo weecāma, yu'u mū'u macūrē mū'u wijawā'cātica di'tapure miagūsari?

⁶ Abrahā cūrē yu'ticu niwī:

—Niwe'e. Topu yu'u macūrē miaticā'ña. ⁷ Yu'u wiogu Ō'acū ū'mūsecjū, yu'u pacu ya wi'i nī'cure, tojo nicā yu'u acawerērā ya di'tapu nī'cure miwīorēwī. Miiwīorē, a'ti di'tare “Mū'u pārāmerā nituriarārē o'oguti”, niwī. Cūta mū'u dūporo cūrē wereco'tegure o'oyugusami. Tojo weegu mū'u yu'u macū nūmo niacjo tocjōrē boca, miitigusa'a. ⁸ Co numio mū'u me'rā a'tisī'rīticā, yu'u mū'urē “Tojo weegusa'a” nī'que tojo tojacārōsa'a. Mejō yu'u macūrē topu ne miaticā'ña, nicu niwī.

⁹ Tojo wee cūrē da'raco'tegu cū ya omocārē cū wiogu Abrahā ūsō docapu ūapeocu niwī. Be'ro “Ō'acū tū'oropu diacjūta weeguti mū'u duti'quere”, nicu niwī.

¹⁰ Be'ro cū wiogu yarā cameyoa diez, tojo nicā apeye peje añuse Abrahā cū o'oatjere miicu niwī. Tere mii, Nacor wāmetiri macā, Mesopotamia di'tapu wa'acu niwī. ¹¹ Abrahārē da'raco'tegu ti macā sumuto ejari cura, na'ique'aro weecaro niwū. Ti horata numia aco waarā wa'acārā niwā. Cū pe'e cameyoare aco waari pe tiro soodutigū cūcu niwī.

¹² Tojo weetoja, Ō'acūrē a'tiro sērīcu niwī: “Ō'acū, yu'u wiogu Abrahā ējōpeogu, nī'cācārē yu'ure añurō wa'acā weeya. Yu'u wioгурe mū'u ma'isere ī'oña. ¹³ A'to aco waari pe tiro tojánigūti yujupu. A'tocjārā numia aco waarā a'ticā, ¹⁴ yu'u nī'cōrē a'tiro nigūti: ‘Acoture miidijoya. Sī'rīgūtigū wee'e.’ Co ‘Sī'rīña. Mū'u yarā cameyoa quē'rārē tīagōti,’ tojo yu'tigo cōta mū'u be-se'co mū'urē da'raco'tegu Isaa nūmo niacjo nigōsamo. Mū'u tojo weecā ī'agū, ‘Diacjūta yu'u wiogu Abrahārē añurō weemi’, nigūsa'a”, nicu niwī.

¹⁵ Cū Ō'acūrē sērītu'ajaticāta, nī'cō numio acotu wūawā'cātigore ī'acu niwī. Co Rebeca, Betuel macō nico niwō. Betuel Milca, Nacor macū nicu niwī. Nacor Abrahā acabiji nicu niwī. ¹⁶ Rebeca añugō nico niwō. Ne ni'cū ūmu me'rā niña'tico niwō. Aco waari pepu bu'a, acore waamii, majāgō weeco niwō. ¹⁷ Co majācā ī'agū, Abrahārē da'raco'tegu pe'e omasirutuwā'cā, core ēmūeja, nicu niwī:

—Mū'u yu'ure pajaña'cureya. Aco mū'u waa'quere cārō tīaña.

¹⁸ —Jau, sī'rīgū a'tia, nico niwō.

Tojo wee, acoture miidijo, cūrē tīaco niwō. ¹⁹ Cū sī'rī-tojāca be'ro, Rebeca cūrē nico niwō:

—Mū'u yarā cameyoa quē'rārē miibosago wa'agoti. Na sī'rīsī'rīrō pōtēorō sī'rīrāsama, nico niwō.

²⁰ Nipe'tirā cameyoa sī'rīato nīgō, pejetiri acore waa, ūmūñarō me'rā na sī'rīrī co'ropu piosāamūjāco niwō.

²¹ Co tojo weesere ī'agū, Abrahārē da'raco'tegu “Yu'u a'topu a'ticā, Ō'acū cū ‘A'tiro weeguti’ nī'quere ¿diacjūta weegusari?”, ni tū'oña'gū, tojo ī'acā'cu niwī.

²² Cameyoa sī'rītu'ajaca be'ro, Abrahārē da'raco'tegu ē'quēa yoosari be'to, uru me'rā wēeca be'to, seis gramo nūcūrī be'tore mii, ē'quēapu yoocu niwī. Tojo nicā pua be'to omocā tuusāse uru me'rā wee'que

be'torire, cien gramo nemorō nēcūsere o'ocū niwī.

²³ O'otojanu'cō, core nicu niwī:

—¿Noa macō niti m'u'u? ¿M'u'u pacu ya wi'ipure cārīrō niati y'u'umasā me'rā cārīatjo?

²⁴ Co yu'tico niwō:

—Yu'u Betuel macō ni'i. Cū Milca, Nacor macū nimi.

²⁵ Ūsā ya wi'ipure mūsā cārīatjo niaru. Tojo nicā cameyoa na ba'ase tá peje niaru.

²⁶ Tojo nicā tu'ogū, Abrahārē da'racō'tegū ejaque'a, Ō'acūrē e'catipeocu niwī. ²⁷ A'tiro nicu niwī: "Ō'acū, Abrahā yu'u wioḡū ējōpeogū, m'u'u aḡuyu'ra'a. Yu'u wioḡūre aḡurō wéégū, m'u'u 'A'tiro weegūti' ní'quere queoro weearu. Yu'u quē'rārē cū acawererā ya wi'ipū miitariu", nicu niwī.

²⁸ Be'ro Rebeca nipe'tise core wa'a'quere werego wa'ago, co paco ya wi'ipū omawā'cāco niwō. ²⁹ Co ma'mi Labán wāmeticu niwī. Co tojo nicā tu'ogū, Abrahārē da'racō'tegūre a'magū wa'agū, aco waari pe tiro omawā'cācu niwī. ³⁰ Cū acabijo ē'quēaru yoosari be'to, omocā tuusāase be'tori miiejacā ūatojacu niwī. Tojo nicā, Abrahārē da'racō'tegū core were'quere tu'ope'ocā'cu niwī. Tojo weegū Labán cūrē a'magū wa'acu niwī. Aco pe tiropūta, cū yarā cameyoa me'rā nigūrē bocaējacu niwī. ³¹ Labán cūrē a'tiro nicu niwī:

—A'tia, Ō'acū aḡurō weeno'gū. ¿De'ro weegū m'u'u a'to wiaropū nu'cūti? M'u'u cārīatjo, tojo nicā cameyoa niatjo apobosatojaru, nicu niwī.

³² Tojo weegū Abrahārē da'racō'tegū wi'ipū sājāacu niwī. Topū Labán cameyoa na o'ma'quere miidijo, narē ba'ase ecacu niwī. Tojo wéca be'ro Abrahārē da'racō'tegū, cū me'rācārārē dū'pocārī coeato níḡū, aco miacu niwī.

³³ Na ba'ase etiri cura, Abrahārē da'racō'tegū a'tiro nicu niwī:

—Yu'u mūsārē nigūti ní'quere weretimigū, ba'ati-sa'a.

—To pūrīcārē ucūmū'taña, nicu niwī Labán.

³⁴ Abrahārē da'racō'tegū narē nicu niwī:

—Yu'u Abrahārē da'racō'tegū ni'i. ³⁵ Ō'acū yu'u wioḡū Abrahārē aḡurō weeami. Peje cuogū wa'acā weeami. Cūrē oveja, wecu, uru, niyeru plata wāmetise, da'racō'terā ūmū, numia, cameyoa, tojo nicā burroa o'owī. ³⁶ Apeyema cū nūmo Sara bucuo nimigō, ní'cū pō'rātiwō. Yu'u wioḡū cū macūrē nipe'tise cū cuosere o'owī. ³⁷ Yu'u wioḡū yu'ure, cū macūrē ne ní'cō ti di'ta Canaá cū nirōcjo me'rā omocā dū'tedutiti-wī. Tere níḡū, yu'ure cū dutisere Ō'acū wāme me'rā "Diacjūta m'u'u dutiro weegūti", ni yu'tidutiwī. ³⁸ Cū yu'ure ninemowī: "Yu'u pacu acawererā tiropū wa'a, to nirā numia wa'terore ní'cō cū nūmo niacjore a'maña", niwī. ³⁹ Yu'u pe'e yu'u wioḡūre niwū: "Yu'u wioḡū, co numio yu'u me'rā a'tisī'rīticā warore, ¿de'ro weegūsari?" ⁴⁰ Cū yu'ure yu'tiwī: "Yu'u Ō'acū ūaronojō nisetigū ni'i. M'u'u wa'aro aḡurō wa'ato níḡū, m'u'u me'rā Ō'acū cūrē wereco'tegūre o'ógūsamī. Tojo weegū yu'u pacu acawererā pō'rā numia wa'terore ní'cō yu'u macū nūmo niacjore bocagūsa'a. ⁴¹ Na yu'u

acawererā core o'osī'rīticāma, m'u'u 'Tojo weegūti' ní'que tojo tojacā'rōsa'a", niwī yu'ure.

⁴² »Ni'cācā aco waari pe tiropū ejaḡū, Ō'acū, yu'u wioḡū Abrahā ējōpeogūre sērīaru: "M'u'u ūaro yu'u a'topū a'tisere aḡurō wa'acā weebosaya. ⁴³ M'u'u a'tiro weecā ūasa'a. Ní'cārōacā yu'u aco waari pe tiro ní'cu-ra a'tiro wa'ato. Ní'cō numio aco waago a'ticā, yu'u a'tiro nigūsa'a: 'M'u'u aco waasere cārō tīacureya.'

⁴⁴ Co yu'ure 'Sī'rīña, m'u'u yarā cameyoa quē'rārē tīagōti, níḡō, cōta m'u'u bese'co yu'u wioḡū macū nūmo niacjo nigōsamo", ni sērīwū. ⁴⁵ Yu'u Ō'acūrē sērī-tu'ajatimigū, Rebeca aco co waatjūre wūawā'cātigore ūaru. Aco waari pepū bu'a, acore waamiamo. Core niaru: "M'u'u aco waa'quere yu'ure cārō tīaña", niaru.

⁴⁶ Tojo weego acotūre miidijo, yu'ure niamo: "Jaḡ, sī'rīña. M'u'u yarā cameyoa quē'rārē tīagōti." Yu'ure aco tīa, yarā cameyoa quē'rārē tīamo.

⁴⁷ »Be'ro core sērītiña'aru: "¿Noa macō niti m'u'u?" Co yu'ure yu'tiamo: "Yu'u Betuel macō ni'i. Cū Nacor, Milca macū nimi", niamo. Be'ro ē'quēa yoosari be'tore ē'quēaru yoosaru. Tojo nicā pūa be'to omocā tuusāase be'torire tuusāaru.

⁴⁸ Tojo weetoja, yu'u ejaque'a, Ō'acūrē, Abrahā yu'u wioḡū ējōpeogūre e'catise o'oaru. Cū yu'u wioḡū acawererā tiropū wa'ari ma'arē queoro ūoami. Cū yu'u wioḡū Abrahā macū nūmo niacjore miidutigū, tojo weeami. ⁴⁹ Ní'cārōacāma majā, yu'u wioḡū ūasere aḡurō e'catise me'rā yu'tisī'rīrā, wereya. Tojo yu'tisī'rītirā quē'rā, wereya. Tojo weegū yu'u weeatjere masīgūsa'a, nicu niwī.

⁵⁰ Cū tojo nicā tu'orā, Labán, Betuel yu'ticārā niwā:

—A'te nipe'tise Ō'acū weese ni'i. Ūsā ne "Tojota wa'ato, tojo wa'aticā'to", nímasītisa'a. ⁵¹ A'tigo nimo Rebeca. Core miaña majā. Ō'acū ūaronojōta m'u'u wioḡū macū nūmo nigōsamo, nicārā niwā.

⁵² Abrahārē da'racō'tegū na tojo nicā tu'ogū, Ō'acūrē e'catipeogū ejaque'a, paamu'rīque'acu niwī. ⁵³ Ō'acūrē e'catise o'óca be'ro, apeyenojō uru, plata me'rā wee'quenojōrē, tojo nicā su'tire Rebecare o'ocu niwī. Tojo nicā co ma'mirē, co pacore apeyenojō wa-pabūjūsenojōrē o'ocu niwī. ⁵⁴ Be'ro cūrē ba'pati'cārā me'rā ba'a, sī'rī, topūta cārīcārā niwā.

Ape nūmū wā'cā, Abrahārē da'racō'tegū narē nicu niwī:

—Yu'u wioḡū ya wi'ipū dajatojaacā, mūsā macōrē o'oya majā.

⁵⁵ Tojo nicā tu'orā, Rebeca ma'mi, co paco a'tiro nicārā niwā:

—Co diez nūmūrī ūsā me'rā tojániato yujupū. Be'ro m'u'u me'rā wa'agosamo majā.

⁵⁶ Abrahārē da'racō'tegū pe'e a'tiro nicu niwī:

—Yu'u tojaacā, cā'mota'anemoticā'ña majā. Ō'acū yu'u a'ti'quere aḡurō wa'acā weetojami. Tojo weerā yu'u wioḡū ya wi'ipū dajatojaadutiya.

⁵⁷ Cū tojo nicā tu'orā, na yu'ticārā niwā:

—Jaḡ. Rebecare pijīña'rā marī, ¿de'ro ni yu'tigosari co?

⁵⁸ Tojo weerā Rebecare pijio, sērītiña'cārā niwā:

—¿Mux ā'ri umu me'ra wa'asir'isari?

—Uu, wa'agoti, ni yu'tico niwō.

⁵⁹ Co tojo nicā tu'orā, Rebecare, core masō'co quē'rārē o'ócārā niwā. Tojo nicā, Abrahārē da'ra-co'tegure, cūrē ba'pati'cārā me'ra wa'aduticārā niwā majā. ⁶⁰ Rebecare añurō wa'ato nīrā, a'tiro nicārā niwā:

“Numiō, Ō'acū mu'urē pājārā paco nicā weeato.

Mux pāramērā nituriarā narē ū'atu'tirā nise macārīcārā me'ra a'mewējē wapata'ato.”

⁶¹ Na core tojo nīca be'ro, Rebeca, core da'ra-co'terā numia me'ra cameyoa bu'ipx mājāpeja, Abrahārē da'ra-co'tegure sirutuwa'cācārā niwā. Tojo wee, Abrahārē da'ra-co'tegux Rebecare mia, to nī'cu wa'a wa'acu niwī.

⁶² Isaa pe'e aco waari pe, “Catinu'cūgū, yu'ure ū'agū ya pe” wāmetiropx nī'cu majāmitojaticx niwī. Cū pe'e Neguev wāmetiropx nisetīcū niwī. ⁶³ Na'ique'awā'cātiri cura sijagx wa'acu niwī. Tojo weegx cameyoa a'ticā ū'acu niwī. ⁶⁴ Rebeca quē'rā cūrē ū'aco niwō. Isaare ū'agōta, cameyo bu'ipx pesa'co dijaco niwō.

⁶⁵ Abrahārē da'ra-co'tegure sērītiña'co niwō:

—¿Noa niti sī'i marīrē pōtērīgū a'tigū? nico niwō.

—Yu'x wioğx nimi, nicx niwī. Tere tu'ogo, su'tiro casero me'ra co diapoare mo'aco niwō.

⁶⁶ Abrahārē da'ra-co'tegux Isaare nipe'tise cū wee'-quere werēcū niwī. ⁶⁷ Be'ro Isaa Rebecare cū paco Sara nīca wī'i, wa'icū caseri me'ra wēca wī'ipx mia wa'acu niwī. Tojo wee cū nūmo tojaco niwō. Isaa Rebecare pūrō ma'icū niwī. A'te me'ra cū paco wērī'quere wācū-tutuacū niwī.

Abrahā Cetura wāmetigo me'ra pō'rāti'que ni'i

25 Abrahā apego nūorēcū niwī. Co Cetura wāmeti-co niwō. ² Co me'ra a'tiro wāmetirārē pō'rāticū niwī. Zimram, Jocsán, Medán, Madiá, Isbac, Súa nicārā niwā. ³ Jocsán pō'rā Seba, Dedán nicārā niwā. Dedán pāramērā nituriarā asureo masā, letuseo masā, leumeo masā nicārā niwā. ⁴ Madiá pō'rā Efa, Efer, Hanoc, Abida, Elda nicārā niwā. Ā'rā nipe'tirā Cetura pō'rā nituriarā pājārā nicārā niwā. ⁵ Isaa Abrahā cū pacū cūo'que nipe'tisere cūosirutucū niwī. ⁶ Āpērā cū pō'rā, āpērā numia me'ra pō'rāti'cārā pe'ema cā'rō apeyenojōacārē o'ocū niwī. Abrahā cū catīcaterore cū macū Isaa tiropx niticā'to nīgū, narē apero mujīpū mājātiro nīrī di'tapx o'ócū niwī.

Abrahā cū wērīcā na yaa'que ni'i

⁷ Abrahā ciento setenta y cinco cū'marī caticū niwī. ⁸ Cū mu'ñu me'ra wērīcū niwī. Cū ñecūsumūa mejārā wērī'caronojōta cū quē'rā wērī'sirutudijacū niwī. ⁹ Cū pō'rā Isaa, Ismae Macpela nīrī tutipx cūrē yaarā wa'acārā niwā. To mujīpū mājātiro Mamre wāmetiropx tojasa'a. Ti tuti Efrō Zohar macū hitita masū ya di'tapx tojasa'a. ¹⁰ Ti di'tare Abrahā hitita masārē duucū niwī. Topx Abrahārē yaacārā niwā. Cū nūmo Sarare yaa'caro pū'topūta yaacārā niwā. ¹¹ Abrahā wērīca be'ro Ō'acū cū macū Isaare añurō wa'acā weecū niwī. Cū ni'cā aco

pe tiro nisetīcū niwī. Ti pere a'tiro pisucārā niwā: “Catinu'cūgū, yu'ure ū'agū ya pe” pisucārā niwā.

Ismae cū pō'rāti'que ni'i

¹² A'te Ismae, Abrahā macū ye queti ni'i. Cū Agar macū nicū niwī. Agar Egiptocjō, Abrahā nūmo Sarare da'ra-co'tego nico niwō. Ismae pō'rā a'ticūrā nicārā niwā. ¹³ Bajua'mū'tā'cu me'ra werēcūcāno'rōsa'a. Masā ma'mi Nebaiot wāmetīcū niwī. Be'rocjārā Cedar, Ad-beel, Mibsam, ¹⁴ Misma, Duma, Massa, ¹⁵ Hadar, Tema, Jetur, Nafis, Cedema wāmetīcārā niwā. ¹⁶ Na Ismae pō'rā doce nicārā niwā. Na wāme me'rāta na ye di'ta wāmerē na nīrōpūre masīno'caro niwū. Nanūcū curari na yarā masārē wejepeori masā nicārā niwā.

¹⁷ Ismae ciento treinta y siete cū'marī cūogū, wērīcū niwī. Tojo weegx cū ñecūsumūa mejārā wērī'caronojō-ta wērī'sirutudijacū niwī. ¹⁸ Cū pō'rā nituriarā pājārā Havila wāmetiro me'ra nū'cā, téé Shur wāmetiropx nisetīcārā niwā. To Egipto pōtēorō Asiria wa'aropx nisa'a. To nīrō nipe'tirā na acawerērā ūatimicā, nisetīcārā niwā.

Jacob, tojo nicā Esaú na bajua'que ni'i

¹⁹ A'te Isaa, Abrahā macū ye queti ni'i. ²⁰ Isaa cuarenta cū'marī cūogū, Rebecare nūmotīcū niwī. Co Betuel macō, Labán acabijo nico niwō. Na arameo masā Padan-arācārā nicārā niwā. ²¹ Rebeca ne pō'rā marīco niwō. Tojo weegx Isaa Ō'acūrē sērībosacū niwī. Ō'acū cū sērīserē tūocū niwī. Tojo weego co nijīpaco tojaco niwō. ²² Wī'marā pūarā paagapūre a'mequēsāñacārā niwā. Tojo weego co a'tiro wācūco niwō: “Na tojo weenu'cūcāma, yu'x mejō waro catima'a-bosa'a. Mejō pe'e wērīrōnūasa'a”, ni wācūco niwō. Tojo weego Ō'acūrē “¿De'ro weero tojo nimitito?” ni sērītiña'co niwō.

²³ Ō'acū core yu'ticū niwī:

“Mux paaga po'pearūre pūa di'ta, pūa macācārā sāñama.

Na bajuatji dūporo a'mequēsāñatojama.

Ni'cū apī nemorō tutuayū'ruagx nigūsamī.

Masā ma'mi cū acabiji dutisere yu'tigūsamī”, nicū ni-wī Ō'acū.

²⁴ Be'ro Rebeca wī'marārē wūari nūmū ejacaro niwū. Na pūarā sū'rua'cārā páapx nicārā niwā. ²⁵ Ne bajua'mū'tāgū poari sō'agū nicū niwī. Tojo nicā, cū up-ūpūre poaripijagx nicū niwī. Cūrē Esaú pisucārā niwā. ²⁶ Be'ro cū acabiji cū dū'podīapx ni'cā omocā me'ra ñe'etjīagū bajuacū niwī. Tojo weeyucā, cūrē Jacob pisucārā niwā. Isaa sesenta cū'marī cūori cura, Rebeca narē pō'rātico niwō.

Esaú cū masā ma'mi nisere dua'que ni'i

²⁷ Siape'e me'ra wī'marā būcūacārā niwā. Esaú cāpūpū sijasere tu'sa, wa'icūrā mu'sīgū nicū niwī. Jacob pe'e sō'owaro nitīcū niwī. Cū wī'ipx nisetīcā'cu ni-wī. ²⁸ Isaa wa'icūrā nūcūcārārē ba'atū'sayugū, cū

macû Esaú pe'ere ma'iyu'rũnũ'cãcũ niwĩ. Paco Rebeca pe'e Jacore ma'iyu'rũnũ'cãco niwõ.

²⁹ Ni'cã nũmũ Jacob cũ ba'ase do'ari cura Esaú nũcũrũ sijagũ eja'cũ ẽjũaboayũ'rũa'cũ dajacũ niwĩ.

³⁰ Tojo weegũ cũ acabijire nicũ niwĩ:

—Yũ'ũre pajaña'ña. Sise ba'ase sõ'ase mũ'ũ cũosere yũ'ũre o'ocureya. Yũ'ũ ẽjũaboa wẽrĩgũ weesa'a, nicũ niwĩ. (Tojo weerã ape wãme Esaúre EDOM pisusama.)

³¹ Jacob cũrẽ nicũ niwĩ:

—Tojo nígũ pũrĩcã, mũ'ũ masã ma'mi nisere yũ'ũre duamũ'tãña.

³² Tere tũ'ogũ, Esaú nicũ niwĩ:

—¿Mũ'ũ yũ'ũre ĩaweti? Yũ'ũ ẽjũaboa wẽrĩgũ weesa'a. Tojo weero yũ'ũ masã ma'mi nise yũ'ũma wapamarĩ'i, nicũ niwĩ.

³³ Jacob cũrẽ nicũ niwĩ:

—To pũrĩcãrẽ Õ'acũrẽ wãmepeo, “Tojota weegũti”, nibaque'oya, nicũ niwĩ.

Tere tũ'ogũ, Esaú “Õ'acũrẽ wãmepeo, diacjũta ni'ĩ”, nicũ niwĩ. Tojo weegũ cũ acabijire cũ masã ma'mi nisere duacũ niwĩ.

³⁴ Be'ro Jacob, Esaúre, pá, tojo nicã cũ ba'ase do'a'quere ecacũ niwĩ. Esaú ba'a, sí'rĩtojugũ, wã'cãnũ'cã, wa'a wa'acũ niwĩ. Cũ masã ma'mi nisere “Tojo nisa'a”, ni wãcũticũ niwĩ.

Isaa Gerar wãmetiropũ wa'a'que ni'ĩ

26 Abrahã cũ caticũcateropũ wa'a'caronojõta nipe'tiro ti di'tapũre ba'ase marĩcaro niwũ. Tojo weegũ Isaa Gerar wãmetiropũ wa'acũ niwĩ. Topũre filisteo masã wiogũ Abimelec nicũ niwĩ. ² Topũ Õ'acũ cũrẽ bajua, ucũcũ niwĩ. A'tiro nicũ niwĩ: “Egiptopũre wa'aticã'ña. Yũ'ũ mũ'ũrẽ tojadutirota tojapa. ³ Ni'cãrõacãrẽ a'ti di'tata toja, níni'ña yujupũ. Yũ'ũ mũ'ũ me'rã nigũti. Mũ'ũrẽ añurõ wa'acã weegũti. Mũ'ũrẽ, mũ'ũ pãrãmerã nituriarãrẽ a'ti di'tare o'ogũti. A'tiro wéegũ, mũ'ũ pacũ Abrahãrẽ yũ'ũ ‘Tojo weegũti’ ní'quere queoro wa'acã weegũti. ⁴ Mũ'ũ pãrãmerã nituriarã pãjãrã ñocõa weronojõ nicã weegũsa'a. Nipe'tise a'te di'tare o'ogũsa'a. Tojo nicã, nipe'tiri di'tacjãrã mũ'ũ pãrãmerã nituriarã me'rã añurõ wa'acã weeno'rõsa'a. ⁵ Abrahã yũ'ũ duti'quere, yũ'ũ ‘Tojo weeya’ ní'quere queoro yũ'tiwĩ. Tojo weegũ tojo weegũsa'a”, nicũ niwĩ Õ'acũ.

⁶ Tere tũ'ogũ, Isaa Gerapũ tojacũ niwĩ. ⁷ Topũ nirã masã Isaare Rebecare “A'tigo waro ¿noanojõ niti?” ni sãrĩtiña'cãrã niwã. Isaa, “Yũ'ũre co ye bu'iri wẽjẽbosama” ni uigũ, “Yũ'ũ acabijo nimo”, nicũ niwĩ. Co Rebeca añugõ niyucã, tojo nicũ niwĩ.

⁸ Topũ yoacã tojacũ niwĩ. Ni'cã nũmũ ti di'ta wiogũ Abimelec ventanapũ yu'u'ĩ'a'cũ niwĩ. Tojo weeri cura Isaa cũ nũmo Rebecare paasu'su e'caticã ĩ'acũ niwĩ.

⁹ Be'ro Isaare pijio, a'tiro nicũ niwĩ:

—Co mũ'ũ nũmo nimiapõ. ¿De'ro weegũ “Yũ'ũ acabijo nimo” nisoati?

—Apetero weerã yũ'ũre co ye bu'iri wẽjẽbosama, ni wãcũasũ, ni yũ'ticũ niwĩ Isaa.

¹⁰ Tere tũ'ogũ, Abimelec nicũ niwĩ:

—¿De'ro weegũ ẽsãrẽ tojo niati? “Cũ nũmo mejẽta nisamo”, ni wãcũgũ, ni'cũ a'ti macãcũ core nũmoti-boapĩ. Core tojo weecãma, mũ'ũ ẽsãrẽ Õ'acũrẽ yũ'rũnũ'cãcã weeboapã, nicũ niwĩ.

¹¹ Tojo weegũ Abimelec nipe'tirãrẽ ni'cã dutise cũucũ niwĩ. Te dutise a'tiro nicaro niwũ: “No'o ni'cũ Isaare o cũ nũmorẽ caribogũnojõ wẽjẽno'gũsami”, nicaro niwũ.

¹² Topũre Isaa otesere otecũ niwĩ. Õ'acũ cũrẽ añurõ wa'acã weecũ niwĩ. Tojo weero ti cũ'marẽ cũ ote'que peje waro dũcaticaro niwũ. ¹³ Siape'e me'rã cũ cũose bũcũanemocaro niwũ. Tojo weegũ cũ peje waro apeyenojõ cũogũ tojacũ niwĩ. ¹⁴ Pãjãrã waro oveja, wecũa cũocũ niwĩ. Cũrẽ da'raco'terã quẽ'rãrẽ pãjãrã waro cũocũ niwĩ. Tere ĩ'arã, filisteo masã cũrẽ ñocãrã niwã. ¹⁵ Todũporopũ cũ pacũ Abrahã caticãteropũrẽ cũrẽ da'raco'tecũ'cãrã aco pãri se'ecãrã niwã. Filisteo masã Isaare ñorã, te perire di'ta me'rã yaabi'acãrã niwã.

¹⁶ Be'ro cũ peje waro cũocã, ĩ'acũmĩ, Abimelec Isaare a'tiro nicũ niwĩ:

—Mũ'ũ a'tore wijayã. Peje waro ẽsã yũ'rũoro apeyenojõ cũoyũ'rũnũ'cã'a, nicũ niwĩ.

¹⁷ Tojo weegũ Isaa Gerapũ nimi'cũ wijacũ niwĩ. Wija, to opa pa'tiro nirõpũ wi'seriacã wee, tojacũ niwĩ.

¹⁸ Topũre cũ pacũ catigũ aco pãri se'e'que perire cũ wẽrĩca be'ro filisteo masã di'ta me'rã yaacãrã niwã. Isaa na yaa'que perire apaturi se'ecũ niwĩ. Cũ te perire se'eca be'ro cũ pacũ catigũ wãme õ'o'caronojõta õ'ocũ niwĩ.

¹⁹ Ni'cã nũmũ Isaare da'raco'teri masã opa pa'tiro nirõpũ aco pãri se'erã, pajiro o'mawĩrõrĩ pere bocacãrã niwã. ²⁰ Gerapũ nirã ovejare co'teri masã ti pere ãpẽrã Isaa yarã ovejare co'terã me'rã dũ'sasocãrã niwã. Na “Ûsã ya pe ni'ĩ”, nicãrã niwã. Isaa yarã ovejare co'terã pe'e quẽ'rã “Ûsã ya pe pe'e ni'ĩ”, ni a'merĩ dũ'sasoomũjãcãrã niwã. Tojo weegũ Isaa ti pere “cumuca pe” wãme õ'ocũ niwĩ. Na dũ'sasooyucã, tojo wãme õ'ocũ niwĩ. ²¹ Be'ro cũrẽ da'raco'terã ape pe se'ecãrã niwã. Ti pe quẽ'rãrẽ mejãrõta dũ'sasocãrã niwã. Tojo weegũ Isaa ti pere “a'merĩ ĩ'asĩ'rĩtiri pe” wãme õ'ocũ niwĩ.

²² Be'ro Isaa yoaropũ wa'a wa'acũ niwĩ. Topũre aco pãri ape pe se'ecũ niwĩ. Ti pema dũ'sasooticãrã niwã majã. Tojo weegũ ti pere “añurĩ pjoaca pe, cumuca marĩrĩ pe” wãme õ'ocũ niwĩ. A'tiro nicũ niwĩ: “Õ'acũ marĩrẽ ni'cãrõacãma añurĩ pjoa cũumi majã. Tojo weerã marĩ a'topũre añurõ niseti, da'rasetirãsa'a”, nicũ niwĩ.

²³ To ní'cũta Isaa Beersebarũ wa'acũ niwĩ. ²⁴ Topũ cũ etãca ñamirẽ Õ'acũ cũrẽ bajua, a'tiro nicũ niwĩ:

“Yũ'ũ, mũ'ũ pacũ Abrahã ẽjõpeogũ ni'ĩ.

Yũ'ũ mũ'ũ me'rã ni'ĩ.

Tojo weegũ uiticã'ña.

Yũ'ũre da'raco'tegũ Abrahãrẽ ma'ĩgũ, mũ'ũrẽ añurõ wa'acã weegũti.

Tojo nicã mũ'ũ pãrãmerãrẽ pãjãrã masãputicã weegũti”, nicũ niwĩ.

²⁵ Tere tų'ogų, Isaa ni'cārō wa'icūrārē ūjūamorōpe-orore ni'cā mesā ūtā me'rā seeneocūucų niwī. Topų Ō'acūrē e'catise o'ogų, tojo weecų niwī. Topų wi'seri nų'cō, nisetių niwī. Cūrē da'racō'terā ni'cā aco pé se'ecārā niwā.

Isaa, Abimelec na "A'tiro weerā" ni a'merī apo'que ni'i

²⁶ Ni'cā nųmų Abimelec Gerapų ní'cų Isaa tiropų ucūgų a'ticų niwī. Cūrē werecasagų Ahuzat, tojo nicā Ficol surara wiogų cūrē ba'paticārā niwā. ²⁷ Narē ĩ'agų, Isaa nicų niwī:

—¿De'ro weerā yų'ure ĩ'arā a'tiati? Yų'ure ųatiwų. Mųsā ya di'tapų nigūrē cō'awīrōwų.

²⁸ Na cūrē yų'ticārā niwā:

—Ūsā mų'urē ĩ'acā, Ō'acų mų'ų me'rā nimi. Tojo weerā "Mų'ų ūsārē űa'arō weeri nīrā, mų'ų me'rā Ō'acų tų'oropų a'merī aporōųa'a", ni wācūasų.

²⁹ Mų'urē ne cārō caribotių. Ūsā mų'urē cariboronōjō o'orā, aņurō wejepeowų. Aņurō me'rā mų'urē we'riti o'ówų. Ō'acų mų'urē ni'cārōacārē aņurō weetamugų weemi, nicārā niwā.

³⁰ Tojo weegų Isaa narē pajiri bosenųmų weepeocų niwī. Ti nųmųrē na ba'a, sĳ'ĳ' yapaticārā niwā. ³¹ Ape nųmų pe'e bo'reacā wā'cā, na Ō'acų wāme me'rā "A'tiro weerā" ni a'merī apocārā niwā. Be'ro Isaa narē we'riti, "Aņurō wa'aya", nicų niwī. Na ni'cārō me'rā to-jacārā niwā.

³² Na tojo weeri nųmųrēta Isaare da'racō'teri masā na se'eri pere "Aco bocapų" ni, cūrē queti wererā etacārā niwā. ³³ Isaa ti pere Seba wāme ō'ocų niwī. To-jo weero topų ni'cā macā ni'cārōacārē Beerseba wāmetisa'a.

³⁴ Esaú cuarenta cų'marĳ' cųogų, Judit wāmetigore nųmotių niwī. Co Beeri wāmetigų hitita masų macō nico niwō. Be'ro apego nųmotinemocų niwĳ' tja. Co Basemat wāmetico niwō. Co Elón wāmetigų hitita masų macō nico niwō. ³⁵ Ā'rā pųarā Esaú nųmosānų-mia Isaare, Rebecare pūrō waro bųjaweticā weecārā niwā.

Isaa cų pō'rārē Jacore, Esaúre "Aņurō wa'ato" ni, Ō'acūrē sērĳ'bosaque ni'i

27 Isaa bųcų waro ējāgų, cų caperi aņurō ĩ'aticų ni-wĳ'. Tojo weegų ni'cā nųmų cų macų masā ma'mi Esaúre pijio, a'tiro nicų niwĳ':

—ĳ'Macų!

Cų tojo nicā, Esaú "¿De'ro niti, pacų?", ni yų'ticų niwĳ'.

² —Mų'ų ĩ'acāta, yų'ų bųcų waro ni'i. Tojo weegų a'te nųmųĳ' no'o ni'cā nųmų yų'ų wērĳ'masĳ'i. ³ Mų'ų cārĳ'pų wa'a, mų'ų ya bųacatjē me'rā wa'icūrā bųegų wa'aya. ⁴ Tu'ajanų'cō, yų'ų tų'saronōjōta ba'ase ų'sųase do'a, yų'ure ecaya. Mų'ų tojo weecā, yų'ų wērĳ'ati dųporo mų'urē aņurō wa'ato nĳ'ų, Ō'acūrē sērĳ'bosagųti, nicų niwĳ'.

⁵ Rebeca pe'e Isaa Esaúre tojo nisere tų'oco niwō. To-jo tų'o'co niyugo, Esaú cārĳ'pų cų pacųre wa'icūrā

wējēbosagų wa'áca be'ro, ⁶ co macų Jacore a'tiro nico niwō:

—Mų'ų pacų, mų'ų ma'mi Esaúre a'tiro nicā tų'oapų. A'tiro niami: ⁷ "Macų, cārĳ'pų wa'aya. Wa'a, wa'icų wējē, ba'ase ų'sųase do'a, yų'ure ecaya. Mų'ų tojo weecā, mų'urē Ō'acų ĩ'orōpų 'Aņurō weeya', ni sērĳ'-bosagųti", niami. ⁸ Macų, yų'ų niatjere aņurō tų'o, tere weepa. ⁹ Mų'ų ni'cārōacā ecarā na ni'cārōpų wa'a, pųarā cabracārē miitia. Mų'ų pacų cų ba'atų'sasenojōta aņuse ba'ase do'abosagoti. ¹⁰ Mų'ų cūrē ecagų wa'agųsa'a. Mų'ų tojo weecā, mų'urē cų wērĳ'ati dųporo Ō'acūrē "Aņurō weeya", ni sērĳ'bosagųsami, nico niwō.

¹¹ Jacob pe'e cų pacore yų'ticų niwĳ':

—Yų'ų ma'mi nipe'tiro cų urųpų poaritigų nimi. Yų'ų pe'e moo'o. ¹² Yų'ų pacų yų'ure da'raņa'a, "Cų mejēta nimi", ni masĳ'gų, "Mų'ų yų'ure bujicā'gų wee'e", ni-bosami. Yų'ure "Aņurō wa'ato" ni sērĳ'bosaronōjō o'ogų, "űa'arō pe'e wa'abata'to mų'urē", nibosami, nicų niwĳ'.

¹³ Cų paco cūrē yų'tico niwō:

—Mų'urē ĩ'amasĳ'cāma, mų'urē "űa'arō wa'ato" nise yų'ų pe'ere tojato. Mų'ų pe'e yų'ų dutiro weeya. Sōjā cabracārē miigų wa'aya, nico niwō.

¹⁴ Tojo nicā tų'o, Jacob cabracārē miigų wa'a, pacore o'ocų niwĳ'. Tojo weego Isaa tų'sasenojōrēta ba'ase do'abosaco niwō. ¹⁵ Be'ro masā ma'mi Esaú ye su'ti aņuyų'rųnų'cāse co wi'ipų nųrō'quere mii, cų acabijji Jacore sāaco niwō. ¹⁶ Be'ro na cabra caseri me'rā cų omocārĳ'rē omaco niwō. Tojo nicā wāmųtare mo'aco ni-wō. ¹⁷ Tu'ajanų'cō, te ba'ase ų'sųase do'a'quere, pārē co macų Jacore o'oco niwō.

¹⁸ Tojo weegų Jacob cų pacų tiropų sājāa, a'tiro nicų niwĳ':

—ĳ'Pacų!

—Āa, a'to ni'i. ¿Ni'inojō pe'e niti mų'ų? ni sērĳ'tiņa'cų niwĳ' Isaa.

¹⁹ —Yų'ų masā ma'mi Esaú ni'i. Mų'ų yų'ure duti'-caronōjōta weepų. Wā'cānųjāņa. Yų'ų wa'icų wējē do'a'quere ba'aya. Ba'atoja, yų'ure Ō'acūrē "Aņurō weeya", ni sērĳ'bosaya, nicų niwĳ'.

²⁰ Isaa cūrē sērĳ'tiņa'cų niwĳ':

—Macų ¿de'ronōjō maata waro wa'icųre bocamiati?

—Mų'ų wiogų Ō'acų yų'ure maata bocacā weemi, nicų niwĳ'.

²¹ Isaa cūrē nicų niwĳ':

—A'tocure a'tia. ¿Diacjūta yų'ų macų Esaú niti mų'ų? nĳ'ų, mų'urē da'raņa'gųtigų wee'e.

²² Tojo weegų Jacob cų tiroacāpų wa'acų niwĳ'. Cūrē da'raņa'gų, cų pacų nicų niwĳ':

—Mejō mų'ų ucųse pe'e Jacob ucųse weronōjō nĳ'rō-coro. Tojo nimirō, omocārĳ' pe'e Esaú ye omocārĳ' nĳ'rō-coro. ²³ Esaú weronōjō omocārĳ' poaritiyucā, Isaa "Apĳ' nimi", ni masĳ'icų niwĳ'. Cų Ō'acūrē sērĳ'bosati dųporoacā, ²⁴ apaturi sērĳ'tiņa'apocų niwĳ' tja.

—¿Diacjūta Esaú niti mų'ų?

—Esaúta ni'i, ni yų'ticų niwĳ' Jacob.

²⁵ Tere tų'ogų, Isaa nicų niwĳ':

—Macû, ba'ase mû'x boca'quere o'oya majã. Ba'agutigû wee'e. Ô'acûrê "Yû'x macûrê añurõ wa'ato", ni sêrîbosacûgûti.

Jacob cû pacûre ba'ase eca, cûrê x'sedûcaco vinorê tîacû niwî. Cû tere ba'a, sî'rîcû niwî. ²⁶ Be'ro cû pacû Isaa cûrê nicû niwî:

—Macû, yû'x tiroacãpû a'ti, yû'xre mi'miña.

²⁷ Tojo weegû Jacob cû pû'toacãpû wa'a, cûrê mi'micû niwî. Isaa cû ye su'tire wîjîgû, cû ye niatjere Ô'acûrê a'tiro ni sêrîbosacû niwî:

"Á'rî yû'x macû cãpû cjase o'ori Ô'acû wee'que weronojõ añurõ x'mûtime'rîcã'mi.

²⁸ Ô'acû mû'xre x'mûarõ cjase aco pejasere o'oato.

Mû'x otesere di'tapûre añurõ pî'rî, dûcaticã weeato.

Peje trigo, tojo nicã x'sedûcaco vinorê o'oato.

²⁹ Pãjãrã masã mû'x dutise doca niato.

Peje di'tacjãrã mû'x dûporo ejaque'a, mû'xre êjõpeoato.

Mû'x ni'cû põ'rãpûreta dutigûsa'a.

Mû'x paco põ'rã mû'xre êjõpeorã paa-mu'rîque'ato.

Mû'xre 'Ña'arõ wa'ato' nirã nemorõ 'Ña'abutiario wa'ato', nino'rãsama.

Mû'xre 'Añurõ wa'ato' nirã pe'e 'Añurõta wa'ato' nino'rãsama", nicû niwî Isaa.

³⁰ Cû Jacore Ô'acûrê sêrîbosatu'ajãca be'roacã, cû wi-jaari cura Esaú wa'icûrã wêjêgû eja'cû dajacû niwî.

³¹ Daja, cû quê'rã ba'ase añurõ x'sûase do'a, cû pacûre ba'adutigû miacû niwî. A'tiro nicû niwî:

—Pacû, wã'cãnujãña. Yû'x wa'icû wêjê'cure ba'aya.

Ba'a, yû'xre ye niatjere Ô'acûrê sêrîbosaya.

³² Tere tû'ogû, Isaa sêrîtiña'cû niwî:

—¿Noanojõ niti mû'x?

—Yû'x Esaú ni'i. Masã ma'mi ni'i, ni yû'ticû niwî.

³³ Tere tû'ogû, cû pacû x'pûtx narãsãgû, a'tiro nicû niwî:

—¿To pûrîcãrê noa pe'e niapari, yû'xre wa'icû wêjê, do'a, mejêpû miiti'cû? Mû'x dajati dûporoacã yû'x ba'atojarû. Ba'a, cûrê Ô'acûrê sêrîbosatojarû. Tojo weegû cû Ô'acûrê sêrîbosano'cûpû nimi.

³⁴ Tere tû'ogû, Esaú x'pûtx bûjaweti ua, uticû niwî.

A'tiro caricûcû niwî:

—Pacû, yû'x quê'rãrê Ô'acûrê sêrîbosacureya, nicû niwî.

³⁵ Cû pacû cûrê yû'ticû niwî:

—Mû'x acabiji mû'x dûporo eja, yû'xre nisoopî. Cû mû'x ye nimi'quere Ô'acûrê yû'x sêrîbosabo'quere mi-atojami.

³⁶ Tere tû'ogû, Esaú cû pacûre nicû niwî tja:

—Tû'omasîrãta cûrê Jacob wãme õ'ocãrã niwû. Cû yû'xre pûatipû ña'arõ weetojami. Ne waro, yû'x masã ma'mi nisere yû'xre ê'mawî. Ni'cãrõacãrê tja mejãrõta Ô'acûrê mû'x sêrîbosase, ye níbo'quere ê'mapî. ¿Yû'xre ne cã'rõ apeyenojõ dû'satibutiati? nicû niwî.

³⁷ Isaa cûrê yû'ticû niwî:

—Yû'x Jacore mû'x wiogû wa'acã weeasû. Nipe'tirã cû acawererã cûrê da'raco'teri masã nirãsama. Peje ba'ase trigo, x'sedûcaco vino cûogûsa'a, niasû. Macû,

yû'x ni'cãrõacãma de'ro weemasîtisa'a majã, nicû niwî.

³⁸ Esaú cû pacûre ninemocû niwî:

—Pacû, ¿ni'cãtita Ô'acûrê añusere sêrîta basioti?

Yû'x quê'rãrê cûrê añusere sêrîbosaya, nicû niwî. Be'ro apaturi caricû, uticû niwî.

³⁹ Cû tojo nicã tû'ogû, Isaa cûrê nicû niwî:

"Mû'x di'ta añuse nitiropû nisetigûsa'a.

Û'mûarõ cjase aco pejase marîrõpû nigûsa'a.

⁴⁰ Mû'x, mû'x ya di'pji me'rã wãmoti, mejêcã wa'acã cã'mota'agûsa'a.

Mû'x acabijire da'raco'tegû nigûsa'a.

Be'ro mû'x tutuagû wa'agû, cû dutise doca nisome majã", nicû niwî.

Jacob Esaúre uiwã'cã'que ni'i

⁴¹ Tojo wa'ãca be'ro te me'rã Esaú cû acabijire t'asî'rîti, uanû'cãcû niwî. Cû pacû Jacob pe'ere Ô'acûrê sêrîbosa'que bu'iri tojo weecû niwî. "Yû'x pacû cû wêrîatjo cã'rõ dû'sa'a. Cû wêrîca be'ro yû'x acabijire wêjêgûti", ni wãcûcû niwî.

⁴² Esaú tojo weegûti nise quetire tû'ogo, Rebeca Jacore pijio, a'tiro nico niwõ:

—Mû'x ma'mi Esaú mû'xre a'megû, "Wêjêgûti", niapû. ⁴³ Tojo weegû, macû, yû'x dutiro weeya. Harãpû yû'x ma'mi Labán ya wi'ipû du'tiabaque'oya. ⁴⁴ Topû tojániña. Téé mû'x ma'mi cû uase pe'tíca be'ropû topûre nitûoya. ⁴⁵ Mû'x cûrê wee'quere acobojóca be'ro mû'xre "A'tia tja" ni, queti o'ógoti. Mûsãrê yû'x põ'rã pûarãrê ni'cã nûmûta wêrîcã ûawe'e, nico niwõ.

⁴⁶ Be'ro Rebeca co marãpû Isaare nico niwõ:

—Á'rã hitita masã numia Esaú nûmosãnumia me'rã yû'x caributiypûrûa wa'asa'a. Jacob cû a'ti di'ta Canaácjãrã ã'rã hitita masã numia weronojõ nigõrê cû nûmoticãma, mejõ wêrîa wa'asî'rîsa'a, nico niwõ.

28 Tere tû'ogû, Isaa Jacore pijio, cûrê "Ô'acû mû'xre añurõ weeato", nicû niwî. Tojo nicã, cûrê a'tiro weeduticû niwî:

—Mû'x a'ti di'ta Canaácjãrã numiarê ne nûmotiticã'ña. ² Mû'x ñecû tiro Betuel Padan-arãpû wa'aya. Topû mû'x pacopãnûmû Labán macõrê nûmotiya. ³ Ô'acû tutuayû'rûnû'cãgû mû'xre añurõ weeato. Pãjãrã mû'xre masãputi, pãrãmerãticã weeato. Cû tojo weecã, peje curaricjãrã nirãsama.

⁴ Abrahãrê Ô'acû "Añurõ weegûti" ní'quere mû'xre, mû'x pãrãmerãrê o'oato. A'ti di'ta mûsã ya di'ta waro tojato nígû, tojo ni'i. Ni'cãrõacãrê a'ti di'tapû ape di'tacjãrã weronojõ ni'i yujupû, nicû niwî.

⁵ Tojo wee Jacore Padan-arãpû o'ócã'cû niwî. Topûre Labán ya wi'ipû etacû niwî. Cû Betuel, arameo masû macû, tojo nicã Rebeca ma'mi nicû niwî. Rebeca, Jacob, Esaú paco nico niwõ.

Esaú cû nûmotinemo'que ni'i

⁶ Esaú, cû pacû Isaa, Ô'acûrê "Jacore añurõ weeya", ni sêrîbosacã, tojo nicã cûrê Padan-arãpû nûmotidutigû o'ócã tû'ocû niwî. Tojo nicã cûrê Ô'acûrê añurõ weedutigû, "A'tocjãrã Canaácjãrã numia me'rã

ne n̄motitcā'ña" nicā t̄'oc̄u niwī. ⁷ Apeyema Jacob cū pac̄s̄m̄ma weeduti'caronojōta Padan-arāp̄u wa'acā ī'ac̄u niwī. ⁸ Tojo weeḡu Esau cū pac̄s̄m̄ma Canaā di'tacjārā numiarē t̄'satisere masīc̄u niwī. ⁹ Tere masīḡū, Abrahā mac̄u Ismae tirop̄u ī'aḡū wa'ac̄u niwī. Top̄u cū mac̄o Mahalat wāmetigore n̄motic̄u niwī. Co Nebaiot acabijo nico niwō. Cū Esau āp̄ērā p̄arā numia Canaácjārā numiarē n̄motitojac̄u niwī.

Jacob Betep̄u cū quē'e'que ni'i

¹⁰ Jacob Beersebap̄u ní'c̄u wa'a, Harā wa'ari ma'ap̄u bu'ac̄u niwī. ¹¹ Wa'acūmī, ñamica'ap̄u niyucā, cū no'o na'itō'orō cārīc̄u niwī. Top̄u cārīḡūtīḡu, ni'cāgā ūtāgā top̄u cūñacjare miicūú, cū d̄p̄oare ēotuucūuoc̄u niwī. ¹² Top̄u a'tiro quē'ec̄u niwī. Ni'cārō m̄jārōjo nucūc̄ap̄u tēé u'm̄sepēu n̄m̄jān̄u'cācaro niwū. To m̄jārōp̄ure Ō'ac̄ūrē wereco'terā m̄jām̄jā, dijatim̄jācārā niwā. ¹³ Tojo nicā, Ō'ac̄ūrē cū p̄u'to nu'cūcā ī'ac̄u niwī. Cūrē a'tiro nic̄u niwī: "Ȳu' u m̄'u ñec̄u Abrahā, m̄'u pac̄u Isaa ējōpeoḡu Ō'ac̄ū ni'i. M̄'urē, m̄'u p̄ārāmerā nituriarārē a'te m̄'u cūñase di'tare o'oḡusa'a. ¹⁴ M̄'u p̄ārāmerā p̄ājārā waro nucūpori weronojō nirāsama. Nipe'tirop̄u se'san̄u'cārāsama. Mujīp̄ū cū m̄jātiro pe'e, cū sājārō pe'e, tojo nicā norte, tēé surp̄u nirāsama. Nipe'tirā a'ti turicjārārē m̄'u me'rā, tojo nicā m̄'u p̄ārāmerā nituriarā me'rā añurō wa'acā weeḡuti. ¹⁵ Ȳu' u m̄'u me'rā ni'i. M̄'urē, m̄'u no'o wa'aro co'teḡuti. A'ti di'tare m̄'urē apaturi da-jan̄u'cācā weeḡuti. Ȳu' u 'Tojo weeḡuti' ní'quere weet-imiḡū, ne cārō m̄'urē cō'awā'cāsoma", nic̄u niwī Ō'ac̄ū.

¹⁶ Jacob cū quē'ēca be'ro wā'cāḡū, a'tiro wācūc̄u niwī: "Diacj̄eta Ō'ac̄ū a'to nimi. Ȳu' u ne masītias̄u", nic̄u niwī.

¹⁷ Cū up̄et̄u ui, a'tiro wācūc̄u niwī: "A'to wiobutia'a. Ō'ac̄ū cū nirō waro ni'i. Cū ya wi'i ni'i. U'm̄se sājārī sope p̄u'to ni'i", nic̄u niwī.

¹⁸ Ape n̄m̄u pe'e maata wā'cā, ūtāgā cū d̄p̄oap̄u ēotuucūucagare añurō miin̄u'cōc̄u niwī. Tu'ajan̄u'cō, tigare Ō'ac̄ū yaga tojadutiḡu, u'sere piopeoc̄u niwī.

¹⁹ Ne warop̄ure tore ni'cā macā nicaro n̄m̄iwū. Ti macā Luz wāmeticarō niwū. Jacob pe'e mejēcā wāme d̄-cayuc̄u niwī. Betel wāme ō'oc̄u niwī.

²⁰ Top̄u Jacob Ō'ac̄ūrē "M̄'u me'rā a'tiro weeḡuti", ni ucūc̄u niwī: "Ō'ac̄ū ni'cārōacā ȳu' u wa'arore ba'pati, co'te, ȳu' u ba'ase, su'ti o'oḡu, ȳu' u wioḡu niḡusa'a.

²¹ Tojo nicā, ne cārō mejēcā wa'ati, apaturi ȳu' u ȳu' u pac̄u ya wi'ip̄ure majāmitojaacā wééḡu, tojo niḡusa'a.

²² M̄'u tojo weecā, a'tiga ūtāgā ȳu' u miin̄u'cōcaga Ō'ac̄ū ya wi'i nirōsa'a. M̄'u nipe'tisetiri ȳu' u apeyenojō diez o'ocā, m̄'urē ni'cārō o'oḡuti", nic̄u niwī.

Jacob cū Haráp̄u eta'que ni'i

29 Jacob wa'a, mujīp̄ū m̄jātirocjārā ya di'tap̄u etac̄u niwī.

² Top̄ure etaḡu, cārūp̄u i'tia curua oveja aco sī'rīrī pe tiro soocūñarārē ī'ac̄u niwī. Na ti pe cjase acore

sī'rīcārā niwā. Ti pe sope p̄u'top̄ure pajiri pe ūtāpejo me'rā bi'ano'caro niwū. ³ Nipe'tirā oveja top̄ure nerēn̄u'cāca be'ro oveja co'terā ti pere pāa, ovejare aco tīacārā niwā. Na sī'rīca be'ro oveja co'terā ti pere bi'acārā niwā tja.

⁴ Jacob oveja co'terārē sērītiña'c̄u niwī:

—¿Ne, no'ocjārā niti m̄sā?

—Ūsā Harácjārā ni'i, ni ȳu'ticārā niwā.

⁵ Narē sērītiña'nemoc̄u niwī tja:

—¿M̄sā Labārē Nacor p̄ārāmirē masīti?

—Masī'i, ni ȳu'ticārā niwā.

⁶ —¿Cū dutimarīati? ni sērītiña'nemoc̄u niwī.

—Ūu, duti marīami, ni ȳu'ticārā niwā. Be'ro Jacore ninemocārā niwā:

—Ī'aña. Sico Raquel, Labán mac̄o co yarā oveja me'rā a'timo, nicārā niwā.

⁷ Jacob narē a'tiro nic̄u niwī:

—U'm̄cjo waro ni'i yujup̄u. Ovejare bi'asōrōrō mejē-ta ni'i. ¿De'ro weerā m̄sā ovejare aco tīa, be'ro tá ba'adutirā, cārūp̄u mian̄u'cōweti?

⁸ Na cūrē ȳu'ticārā niwā:

—Tojo weemasītisa'a. Nipe'tirā oveja nerēpe'tiato yujup̄u. Na nerēpe'tica be'ro oveja co'terā ti pere bi'áca-ga ūtāgājore pāa, acore tīano'rōsa'a.

⁹ Jacob na me'rā ucūrī cura Raquel co pac̄u yarā oveja me'rā ejaco niwō. Co narē co'tego nico niwō. ¹⁰ Top̄u Raquere, Labán mac̄ōrē, cū pacopán̄m̄u Labán yarā oveja me'rā ejacā ī'aḡū, maata ūtāgājore pāoḡū

wa'ac̄u niwī. Pāotoja, narē aco tīac̄u niwī. ¹¹ Be'ro Raquere añudutiḡu mi'mic̄u niwī. Tojo weetoja, e'catiḡu, utic̄u niwī. ¹² Jacob, "Ȳu' u Rebeca mac̄ū ni'i, Labán páácj̄u ni'i", ni werec̄u niwī. Tere t̄'oḡo, co pac̄up̄ure omawā'cā, werego wa'aco niwō.

¹³ Labán, "Ȳu' u acabijo mac̄ū niap̄u" nisere t̄'oḡu, cūrē p̄ōtērīḡū wa'aḡu, omawā'cāc̄u niwī. Cūrē paab̄u'a, wa'suporop̄u mi'mic̄u niwī. Be'ro cū ya wi'ip̄u miac̄u niwī. Jacob nipe'tise cūrē wa'a'quere quetiwerepe'oc̄u niwī. ¹⁴ Labán cūrē nic̄u niwī: "Diacj̄eta m̄'u ȳu' u acawerego mac̄ū níḡū, ye dí warota ni'i", nic̄u niwī.

Jacob cū basucārā numiarē da'ra wapata'a'que ni'i

Jacob Labán tirop̄ure ni'cā mujīp̄ū tojac̄u niwī. ¹⁵ Ti mujīp̄ū be'ro Labán Jacore a'tiro nic̄u niwī:

—M̄'u, ȳu' u acawerego mac̄ū nise wapa tojowaro da'ra, weesome. ¿M̄'u no'ocārō wapayecā ñasari? nic̄u niwī.

¹⁶ Labán p̄arā numia p̄ō'rātic̄u niwī. Masā ma'mio Lea wāmetico niwō. D̄'sago pe'e Raquel wāmetico niwō. ¹⁷ Lea caperi añuse c̄uoc̄o niwō. Raquel pe'e añuḡo, añurō up̄t̄igo nico niwō. ¹⁸ Jacob Raquere t̄'sayuḡu, a'tiro nic̄u niwī:

—M̄'u mac̄o Raquere ñaḡu, siete cū'marī m̄'urē da'ratamuḡuti.

¹⁹ Labán cūrē ȳu'tic̄u niwī:

—Jāu, añurōsa'a. Aperocjārā pe'ere o'oronojō o'oḡu, m̄'urē numisoḡuti. Ȳu' u me'rā tojayá, nic̄u niwī.

²⁰ Tojo weeḡu Jacob Raquere wapata'aḡu, siete cū'marī da'rac̄u niwī. Cū Raquere ñaȳu'ñayucā, te cū-

marí ne yoabajuticaro niwũ. ²¹ Te siete cǔ'marí yu'rúca be'ro Jacob Labárē nicu niwĩ:

—Yu'x nũmo niacjore wiaya majã. Yu'x core nu-motigusa'a. Ticuse cǔ'marí da'raguti ní'que pe'tia wa'a'a. Core da'ra, wapata'atoja'a, nicu niwĩ.

²² Tojo weegu Labán nipe'tirã cǔ pũ'tocjãrãrē omocã dũ'teri bosenuxurē pijiocu niwĩ. ²³ Be'ro ñamipũ Labán masã ma'mio Lea pe'ere mia, Jacore o'ocũ niwĩ. Jacob co me'rã cãrĩcu niwĩ. ²⁴ Apeyema tja Leare Labán ni'cõ cǔrē da'raco'tegore weetamudutigũ o'ocũ niwĩ. Co Zilpa wãmetico niwõ. ²⁵ Ape nũmũ bo'reacã Jacob “Apego Lea me'rã pe'e cãrĩapã”, ni ñ'acu niwĩ. Tojo weegu Labárē sãrĩtiña'gũ wa'acu niwĩ.

—¿De'ro weegu yu'xre tojo weeati? Yu'x Raquere wapata'agutigũ mũx me'rã da'rawũ. ¿De'ro weegu yu'xre tojo weesoati? nicu niwĩ.

²⁶ Labán cǔrē yu'ticu niwĩ:

—A'ti di'taru a'tiro weesetisa'a. Dũ'sago pe'e masã ma'mio dũporo marãpũtitimo. ²⁷ Mũx omocã dũ'teri bosenuxurē nĩrĩ semana Leare me'rãta níni'ña yujupũ. Ti semana pe'tica be'ro co acabijore o'oguti. Mũx core da'ra wapayegu, siete cǔ'marí da'ranemogusa'a, nicu niwĩ.

²⁸ Jacob “Añurõsa'a”, nicu niwĩ. Lea omocã dũ'teri bosenuxurē nĩrĩ semana pe'tica be'ro Raquel quẽ'rãrē numisocu niwĩ. ²⁹ Labán cǔrē da'raco'tegore Raquere weetamudutigũ, co quẽ'rãrē Bilha wãmetigore o'ocũ niwĩ. ³⁰ Jacob Raquel me'rã quẽ'rãrē cãrĩcu niwĩ. Lea nemorõ co pe'ere ma'iyũrũnũ'cãcu niwĩ. Siete cǔ'marí Labán me'rã da'ranemocu niwĩ.

Jacob põ'rã ye cjase ni'i

³¹ Õ'acũ Jacob Leare ma'iticã ñ'agũ, core wĩ'marã põ'rãticã weecu niwĩ. Raquel pe'ema wĩ'marã bocamasitã weecu niwĩ yujupũ. ³² Lea nijipaco wa'a, wĩ'magũ põ'rãtico niwõ. Cǔrē Rubén wãme õ'oco niwõ. A'tiro nico niwõ: “Õ'acũ yu'x bũjaweticã ñ'agũ, wĩ'magũ o'oami. Tojo weegu ni'cãrõacãma yu'x marãpũ yu'xre ma'igũsami”, nico niwõ.

³³ Be'ro Lea apĩ põ'rãtico niwõ tja. Cǔrē Simeó wãme õ'oco niwõ. Tojo weego a'tiro nico niwõ: “Õ'acũ yu'x marãpũ yu'xre tojo ñ'acõ'acã ñ'ami. Tojo weegu apĩ yu'xre o'onemoami”, nico niwõ.

³⁴ Apĩ sũonemoco niwõ tja. Cǔrē Leví wãme õ'oco niwõ. “Yu'x marãpũre i'tiarã wĩ'marã o'otoja'a. Tojo weegu ni'cãrõacãma yu'x pe'ere nemorõ ma'igũsami”, nico niwõ.

³⁵ Lea apĩ wũanemoco niwõ tja. “Ni'cãrõacãma Õ'acũrē e'catipeogoti”, nico niwõ. Tojo weego cǔrē Judá wãme õ'oco niwõ. Ñ'arĩ be'ro põ'rãtidu'unico niwõ yujupũ.

30 Raquel yu'x Jacore põ'rãtibosatisa'a nígõ, co ma'miorē noco niwõ. Tojo tũ'oña'gõ, co marãpũre nico niwõ:

—Yu'xre põ'rãticã weeya. Mũx tojo weeticãma, wẽrã wa'agoti, nico niwõ.

² Tere tũ'ogũ, Jacob ua wa'a, core nicu niwĩ:

—¿To pũrĩcãrē yu'x Õ'acũ niti? Cũta mũ'xre wĩ'marã bocraticã weemi.

³ Be'ro cǔrē nico niwõ:

—A'tigo yu'xre da'raco'tego Bilhare miaña. Co me'rã ni, wĩ'magũrē põ'rãtiya. Co tojo põ'rãticã, yu'x quẽ'rã põ'rãti'co weronojõ sũogosa'a, nico niwõ.

⁴ Tojo weego Raquel core da'raco'tego Bilhare cǔ nu-mo weronojõ niato nígõ, co marãpũre o'oco niwõ. Jacob co me'rã cãrĩcu niwĩ. ⁵ Co nijipaco toja, ni'cũ wĩ'magũ Jacore wũabosaco niwõ. ⁶ Co tojo weecã ñ'agõ, Raquel nico niwõ: “Ñ'pẽrã ñ'orõpũ Õ'acũ yu'xre queoro wa'acã weemi. Cũ yu'x sãrĩsere tũ'ogũ, yu'xre wĩ'magũ o'oami. Tojo weegu ñ'arĩ wĩ'magũ Dan wãmetigũsami”, nico niwõ.

⁷ Be'ro apĩ Bilha põ'rãtinemoco niwõ. ⁸ Raquel a'tiro nico niwõ: “Yu'x ma'mio me'rã xurũtũ waro a'metu'ti-arũ. Añũ'u majã, yu'x core yu'xwẽtitojarũ”, nico niwõ. Tojo weego wĩ'magũrē Neftalí wãme õ'oco niwõ.

⁹ Lea pe'e “Yu'x põ'rã bocamasitisa'a majã” nígõ, core da'raco'tego Zilpare co marãpũ Jacore pe'suda're-co niwõ. ¹⁰ Co Zilpa Jacob me'rã wĩ'magũ põ'rãtico niwõ. ¹¹ Co tojo weecã ñ'agõ, Lea a'tiro nico niwõ: “Añũbutiario wa'a'a. Tojo weegu wĩ'magũ Gad wãmetigũsami”, nico niwõ.

¹² Be'ro Zilpa Jacore apĩ põ'rãtibosaco niwõ. ¹³ Tere ñ'agõ, Lea a'tiro nico niwõ: “E'catiyũ'rũasa'a. Numia ni'cãrõacãma yu'xre 'E'catiyũ'rũamo', nĩrãsama.” Tojo weego wĩ'magũ Aser wãme õ'oco niwõ.

¹⁴ Ni'cã nũmũ na trigo tũ'rẽrĩtero nicã, Rubén cãpũpũ wa'acu niwĩ. Topũ yucũdũca mandrãgora wãmetisere bocacu niwĩ. Boca, cǔ paco Leare miacu niwĩ. Tere mi-idajacã ñ'agõ, Raquel Leare nico niwõ:

—Yu'x quẽ'rãrē mũ'x macũ miiti'que yucũdũcare o'oya.

¹⁵ Lea pe'e core yu'tico niwõ:

—¿De'ro weego o'obosari? Mũx yu'xre ñ'abutiario weewũ. Yu'x marãpũre ã'mawũ. ¿Ni'cãrõacãrē yu'x macũ yucũdũca boca'quere ã'masĩ'rĩti tja?

Tere tũ'ogo, Raquel nico niwõ:

—To pũrĩcãrē a'tiro weegoti. Mũx macũ yucũdũca boca'quere mũ'x o'ocã, ni'cãcã ñ'amirē Jacob mũ'x me'rã cãrĩgũsami, nico niwõ.

¹⁶ Be'ro na'ique'ari cura Jacob cǔ cãpũpũ ní'cu dajari cura Lea cǔrē põ'tẽrĩgõ wa'a, a'tiro nico niwõ:

—Ni'cãcã ñ'amirē, mũ'x yu'x me'rã cãrĩgũsa'a. Yu'x macũ boca'que mandrãgora yucũdũca me'rã wapayearũ.

Tojo weegu ti ñ'amirē Jacob Lea me'rã cãrĩcu niwĩ.

¹⁷ Õ'acũ Lea sãrĩsere yu'ticu niwĩ. Tojo weego nijipaco wa'a, cǔ me'rã ni'cãmocũrã põ'rãtibosanemoco niwõ Jacore. ¹⁸ Tere ñ'agõ, Lea nico niwõ: “Yu'xre da'raco'tegore yu'x marãpũre o'owũ. Tojo wee'que wapa Õ'acũ ni'cãrõacãrē yu'xre añurõ weemi majã. Tojo weegu ñ'arĩ wĩ'magũ Isacar wãmetigũsami”, nico niwõ.

¹⁹ Be'ro Lea apĩ põ'rãtinemoco niwõ. Cũ me'rã seis põ'rãtico niwõ. ²⁰ A'tiro nico niwõ: “Õ'acũ yu'xre añũbutiase o'oami. Ni'cãrõacãrē yu'x marãpũ nemorõ ma'igũsami. Cǔrē yu'x seis mũna põ'rãtibosatoja'a. To-

jo weegu ã'rĩ wĩ'magũ Zabuló wãmetigũsami", nico niwõ.

²¹ Lea põ'rãtĩtũgõ, numiorẽ wũaco niwõ. Core Dina wãmeyeco niwõ.

²² Be'ro Ô'acũ Raquel quẽ'rãrẽ wãcũcũ niwĩ. Co sãrsere tũ'ogũ, core põ'rãticã weecũ niwĩ majã. ²³ Tojo weego co põ'rãtimũ'tãgũrẽ wũago, a'tiro nico niwõ: "Yũ'ũ põ'rãmarĩgõ nĩgõ bopoya'quere Ô'acũ pe'ticã weemi. ²⁴ Cũ yũ'ũre apĩ o'onemocã añuyũ'rũabosa'a", nico niwõ. Tojo weego cũrẽ José wãmeyeco niwõ.

Jacob, Labán na ecarã me'rã a'merĩ weesoomũjã'que ni'i

²⁵ Raquel Joseré wũaca be'ro Jacob mañecũ Labãrẽ nicũ niwĩ:

—Yũ'ũre ya di'tapũ dajatojaadutiya. ²⁶ Yũ'ũ nũ-mosãnumiarẽ mũ'ũrẽ da'rawapata'a'cãrã numiarẽ, tojo nicã yũ'ũ põ'rãrẽ o'oya. Mũ'ũ yũ'ũre yũ'tica be'ro wa'agũti. Yũ'ũ mũ'ũ me'rã ƿrũtũ da'rasere añurõ masĩsa'a.

²⁷ Labán cũrẽ yũ'ticũ niwĩ:

—Yũ'ũ nisetisere tũ'sagũ, yũ'ũ me'rã tojayã. Yũ'ũ tũ'oña'se me'rã a'tiro masĩ'i. Ô'acũ mũ'ũ me'rã yũ'ũre añurõ wa'acã weemi. ²⁸ ¿No'ocã'rõ wapata'asĩ'rĩsari mũ'ũ? Mũ'ũ wercã, yũ'ũ tocã'rõ wapayegũti, nicũ niwĩ.

²⁹ Jacob cũrẽ yũ'ticũ niwĩ:

—Mũ'ũ masĩsa'a. Yũ'ũ mũ'ũrẽ añurõ da'ratamuwũ. Mũ'ũ yarã wa'icũrãrẽ añurõ co'tebosawũ. ³⁰ Yũ'ũ etati dũporore mũ'ũ pejetirãcã cũocũ niwũ. Ni'cãrõacãma pãjãrã waro nima. Yũ'ũ etanũ'cã'caro me'rã Ô'acũ mũ'ũrẽ añurõ weemi. Ni'cãrõacã yũ'ũ nũmosãnumia, yũ'ũ põ'rã ye pe'ere da'rabosasĩ'rĩsa'a.

³¹ —¿No'ocã'rõ yũ'ũ wapayecã ƿati? ni sãrĩtiña'nemocũ niwĩ Labã.

Jacob a'tiro yũ'ticũ niwĩ:

—Ne wapayeticã'ña. Yũ'ũ mũ'ũrẽ "A'tiro weeya" nise ere "Jaũ" nicã, mũ'ũ yarã ovejare co'tebosagũti tja, nicũ niwĩ. ³² A'tiro weegũti. Ni'cãcã nipe'tirã mũ'ũ yarã ovejare ï'acusiaagũ wa'agũti. ï'acusia, oveja sereritirã, do'rorãrẽ, tojo nicã wĩ'marã ñirãcãrẽ dũcawaagũti. Nipe'tirã cabra sereritirã, do'rorãrẽ dũcawaacũgũti. Narẽta mũ'ũ yũ'ũre wapayegũsa'a. ³³ Tojo wéeca be'ro mũ'ũ yũ'ũ wapata'asere ï'agũ a'tigũ, "Queorota weepĩ, ne yajatiapĩ", nigũsa'a. Yarã oveja, cabra tiropũ do'rorã marĩcã, tojo nicã oveja ñirã marĩcãma, "Ã'rĩ yajagũ weepĩ", nigũsa'a, nicũ niwĩ.

³⁴ Labán cũrẽ yũ'ticũ niwĩ:

—Añurõsa'a. Mũ'ũ tojo nise tojota wa'ato, nicũ niwĩ.

³⁵ Ti nũmũta Labán pe'e cabra ƿmũa yũ'tũrãrẽ, do'rorãrẽ, tojo nicã cabra numia sereritirãrẽ, do'rorãrẽ, cã'rõ butise cũorãrẽ, nipe'tirã oveja wĩ'marã ñirãrẽ cũ põ'rãrẽ co'tedutigũ o'ócũ niwĩ. ³⁶ Be'ro topũ ní'cũ narẽ Jacob nirõpũ me'rã téé i'tia nũmũ wa'aropũ narẽ miacũ niwĩ.

Jacob pe'e Labán yarã oveja, cabra dũ'sa'cãrãrẽ co'tecũ niwĩ. ³⁷ Narẽ co'teri cura a'tiro weecũ niwĩ. Cũ álamo, almendro, castaño wãmetise ya'sase dũpũrĩre

dũtecũ niwĩ. Dũte, te dũpũrĩre butise dari pã'rẽcũ niwĩ. ³⁸ Be'ro te pã'rẽ'que dũpũrĩre ecarã na aco sĩ'rĩrĩ co'ro tiro diacjũ peocũ niwĩ. Topũta na amorĩ cura na sĩ'rĩrã a'tirã, te dũpũri tiro ƿmũa, numiarẽ ñe'ecãrã niwã. Tojo weerã wĩ'marã bajuarã, yũ'tũrã, do'rorã bajuacãrã niwã. ⁴⁰ Wĩ'marãrẽ mejẽcã cũucũ niwĩ. Æpẽrã pe'ere Labán yarã do'rorã, yũ'tũrã, ñirã põtẽorõ cũucũ niwĩ. A'tiro wee cũ yarã pãjãrã wa'acã weecũ niwĩ. Narẽ Labán yarã me'rã morẽticũ niwĩ. ⁴¹ Apeyema tja Jacob a'tiro weecũ niwĩ. Oveja numia tutuarã amorã, Jacob sõ'onĩ'que dũpũrĩre na sĩ'rĩrĩ co'ro tiropũ cũucũ niwĩ. Te dũpũri põtẽorõpũ a'merĩ ñe'eato nĩgũ, tojo weecũ niwĩ. ⁴² Tutuatirã mejãrã a'ticã pe'ema, te dũpũrĩre cũuticũ niwĩ. Tojo weerã na mejãrã Labán yarã tojacãrã niwã. Tutuarã pe'e Jacob yarã nicãrã niwã. ⁴³ A'tiro wee siape'e me'rã Jacob pãjãrã waro ecarã cũocũ niwĩ. Pãjãrã waro oveja, cabra, cameyoa, burroa cũocũ niwĩ. Cũrẽ da'racõ'terã numia, ƿmũa quẽ'rãrẽ cũocũ niwĩ.

Jacob Labãrẽ du'ti'que ni'i

31 Jacob Labán põ'rã cũrẽ ucjase quetire tũ'ocũ niwĩ. "Jacob marĩ pacũ ye ní'quere ã'mape'o, te me'rã cũ pe'e peje cũogũ tojami," nicãrã niwã. ² Apeye quẽ'rã Jacob Labán todũporopũ cũrẽ añurõ wee'caronõjõ weeticã tũ'oña'cũ niwĩ.

³ Tere ï'agũ, Ô'acũ Jacore nicũ niwĩ: "Mũ'ũ pacũsumũa ya di'tapũ tojaaya. Mũ'ũ acawererã tiropũ wa'aya. Yũ'ũ mũ'ũrẽ co'tegũti," nicũ niwĩ Ô'acũ.

⁴ Cũ tojo nicã tũ'ogũ, Jacob cũ nũmosãnumia Raquere, Leare cũ nirõ cãpũrũ cũ oveja, cabra co'terõpũ pi-jidutio'ocũ niwĩ. ⁵ Narẽ nicũ niwĩ:

—Yũ'ũ ï'acãta, mũsã pacũ yũ'ũre todũporopũ cũ wee'caronõjõ weetimi. Tojo weemicã, Ô'acũ, yũ'ũ pacũ ãjõpeogũ pe'e yũ'ũre añurõ co'temi. ⁶ Mũsã masĩsa'a, yũ'ũ mũsã pacũre nipe'tiro yũ'ũ tutuaro põtẽorõ añurõ warota da'rabosawũ. ⁷ Yũ'ũ tojo weemicã, cũ yũ'ũre nisoomũjãwĩ. Na'irõ yũ'ũ da'rãse wapare queoro wapayetimũjãwĩ. Tojo weemicã, Ô'acũ pe'e yũ'ũre ña'arõ weedutitigũ, cũrẽ cã'mota'ami. ⁸ Tojo weegu Labán cũ "Oveja, cabra do'rorã mũ'ũ yarã nirãsama" nicã, oveja, cabra numia do'rorãta põ'rãtiwã. Tojo nicã, cũ "Oveja, cabra yũ'tũrã mũ'ũ yarã nirãsama" nicã, tojo bajurãta põ'rãtiwã. ⁹ Tojo weegu Ô'acũ cũ yarã ecarã pe'ere ã'ma, yũ'ũre o'owĩ.

¹⁰ »Ni'cã nũmũ na wa'icũrã amorĩ cura a'tiro quẽ'ecãti. Cabra ƿmũa numiarẽ ñe'emũjãwã. Na ƿmũa yũ'tũrã, do'rorã, sereritirã niwã. ¹¹ Quẽ'erõpũ Ô'acũ cũ basuta nimigũ, cũrẽ werẽco'tegũ weronõjõ ƿpũsãjãnũ'cã † yũ'ũ wãmerẽ pisuwĩ. Yũ'ũ pe'e cũrẽ yũ'ti-wũ: "A'tota ni'i", niwũ. ¹² Tojo nicã tũ'ogũ, cũrẽ werẽco'tegũ weronõjõ nigũ yũ'ũre niwĩ: "Añurõ ï'aña.

Nipe'tirã ecarã ƿmũa numiarẽ ñe'erã, yũ'tũrã, do'rorã, sereritirã nima. Yũ'ũ Labán mũ'ũrẽ wee'quere ï'ape'ocã'pũ. ¹³ Yũ'ũ Ô'acũ, mũ'ũrẽ Beterũ bajua'cũ ni'i. Topũ mũ'ũ ãtãgãrẽ miinũ'cõ, ƿ'se wa're, yũ'ũre 'Tojo weegũti', ni ucũwũ. Ni'cãrõacã a'tore wijayã.

† Ì'aña Gn 16.7 docapũ oja'quere.

Mu'x bajuáca di'tapx dajaya", niwí, ni werecu niwí Jacob.

¹⁴ Tojo nicá tæ'orã, Raquel, Lea cûrê yu'ticãrã niwã: —Ûsã, Ûsã pacu tiroma be'ropure apeyenojõ ñe'eat-je ne moosa'a. ¹⁵ Tojo weronojõ o'ogû, Ûsãrê aper-ocjãrê weronojõ tojo ï'acõ'acã'mi. Ûsãpûreta mu'xre nûmotidutigû duasãjãwí. Nipe'tise Ûsãrê dua'que wapore cõ'astepe'ocã'mi. ¹⁶ Diacjûta ni'i. Ûsã pacure Ô'acû cû cûosere ê'ma'que Ûsã ye, Ûsã põ'rã ye ni'i. Ô'acû mu'xre ni'caronojõta weeya, nicãrã niwã.

Jacob Padan-arãpx ni'cû wija'que queti ni'i

¹⁷ Jacob cû pacu Isaa nirí di'ta Canaãpx dajatojaacu niwí. Tojo weegû cû põ'rãrê, cû nûmosãnumiarê cameyoa bu'ipû miipeocu niwí. Nipe'tise cû cûo'quere miacu niwí. Nipe'tirã ecarã cû da'ra'que wapa Padan-arãpx cû boca'quere miacu niwí.

¹⁹ Labán aperopû cû yarã ovejare poari seegû wa'ari cura, Raquel co pacu êjõpeose na queose yee'quere cû ya wi'ipû nisere yajaco niwõ. ²⁰ Jacob cû mañecû Labán arameo masûrê we'ritimigû, weesoo, du'ticu niwí. ²¹ Nipe'tise cû cûose me'rã du'tiwã'cãcû niwí. Éufrates wãmetiri maarê eja, pë'abaque'ocu niwí. Diacjû yu'rûmajã, Galaad bu'papijaro nirõpx wa'acu niwí.

Labán Jacore sirutu'que ni'i

²² I'tia nûmû be'ro Labán Jacob cû du'ti'quere masícû niwí. ²³ Tojo weegû Labán cû acawererã me'rã Jacore sirutugû wa'acu niwí. Siete nûmûrî be'ro Galaad bu'papijaro nirõpx êmûejacu niwí. ²⁴ Cû topû ejati ñamirê Ô'acû Labãrê, arameo masûrê quë'erõpx bajuacu niwí. Bajua, a'tiro nicû niwí: "Tu'oya, Jacore pûrîrõ ucûacu-pa", nicû niwí.

²⁵ Labán Jacore Galaad bu'papijaro cû cãrî'caropû êmûejacu niwí. Topûta Labán, cû acawererã me'rã tojaque'acu niwí. ²⁶ Be'ro Jacore ï'a, a'tiro ni sërîtiña'cû niwí:

—¿De'ro weeati mu'x? ¿De'ro weegû yu'xre weesooati? Mu'x yu'x põ'rã numiarê a'mewëjërã ñe'eno'cãrã numiarê weronojõ miitiapã. ²⁷ ¿De'ro weegû yu'xre weretimigû, weesoo, ï'atiro du'tiati? Yu'x queoro masígû pûrîcã, mu'xre añurõ we'ritiboapã. Bûapûtêrõ, to'atû me'rã bosenûmû weetûoboapã. ²⁸ Yu'x põ'rã numiarê, yu'x pãrãmerãrê ne cã'rõ mi'mitûotiasû. Mu'x ne tû'omasítibutiagû weronojõ weearã. ²⁹ Yu'x mûsãrê ña'arõ weesî'rîgû weecã'boapã. Mu'x pacu êjõpeogû Ô'acû pe'e yu'xre ñamipû ucûami. A'tiro niami: "Tu'oya, Jacore pûrîrõ ucûacu-pa", niami. ³⁰ Mu'x, mu'x pacu tiropû xpu'tû da-jasî'rî'cû niyugû, a'titojapã. Tojo nimigû, ¿de'ro weegû yu'x êjõpeorã na queose yee'quere yajati? nicû niwí.

³¹ Jacob cûrê yu'ticu niwí:

—Yu'x uiasû. Apetero weegû mu'x põ'rã numiarê tutuaro me'rã numita'abosami, niasû. ³² No'o mu'x êjõpeorã queose yee'quere cûogûnojõ wëñãto. A'to nirã marî acawererã ï'orõpx a'maña. Narê bocagû, mi-aña.

Jacob pe'e, "Raquel co pacu êjõpeose yee'quere yajapõ", ni masíticu niwí.

³³ Labán Jacob ya wi'i, su'ti casero me'rã wéeca wi'ipû a'magû, sãjãamû'tãcû niwí. Be'ro Lea ya wi'ipû sãjãacu niwí. To be'ro na pûarã numia narê da'raco'terã ye wi'seriãcãpx sãjãacu niwí. Cû êjõpeose queose yee'-quere ne bocaticû niwí. Lea ya wi'ipû ní'cû wijati, Raquel ya wi'ipû sãjãacu niwí. ³⁴ Co pe'e cû sãjãti dûporo te queosere míi, cameyo pesarã na dujiro docapû cûuco niwõ. Be'ro te bu'ipû mûjãpeja, dujidi'opesaco niwõ. Labán nipe'tiro ti wi'ipûre a'mape'ocu niwí. Ne bocaticû niwí. ³⁵ Raquel pe'e pacure nico niwõ:

—Pacu, mu'x tiro yu'x dijaticã uacûpa. Yu'x ni'cãcãrê be'tigo nisa'a, nico niwõ.

Labán nipe'tiropû cû êjõpeose queose yee'quere a'macu niwí. Ne bocaticû niwí.

³⁶ Cû bocaticã ï'agû, Jacob ua wa'acu niwí. Tojo weegû "Mejõ waro dioapã" nígû, Labãrê a'tiro nicû niwí:

—¿Ñe'enojõ mu'xre ña'arõ weeati? Mu'x yu'xre ña'abutiario wéeca be'ro weronojõ yu'xre sirutubutiapã. ³⁷ Nipe'tise yeacãrê añurõ ï'aweepe'obutiãcã'a. ¿Mu'x ya wi'i cjase apeyenojõacã bocati? Bocagû, a'to mu'x acawererã ï'orõ, tojo nicã yu'x acawererã ï'orõ bajurõpx peoya. Na noa pe'e diacjû ucûti ni, be-serãsama. ³⁸ Yu'x mu'x tiropûre veinte cû'marî da'rawû. Te cû'marîrê ne ni'cãti mu'x yarã oveja, cabra sîatíwã. Ne ni'cãti mu'x yarã ecarã oveja, cabra ûmûarê ba'atiwû. ³⁹ Ne ni'cãti wa'icûrã nûcûcãrã wëjêno'cãrãrê mu'x tiropû miidajatiwû. Yu'x basu tere wapayewû. Topû ûmûco, ñami ãpë'rã masã na mu'x yarãrê yajacãma, mu'x yu'xre wapaseewû. ⁴⁰ Úmûcjore yu'x asise poowû. Ñami pe'ere yûsûabû'a narãsãwû. Apeterore ne cãrîtiwû. ⁴¹ Mu'x ya wi'ipûre veinte cû'marî niwû. Mu'x põ'rã pûarã numiarê wapata'agû, catorce cû'marî mu'x dutiro doca da'rawû. Mu'x yarã ecarãrê co'tégû seis cû'marî da'rawû. Yu'x wapata'asere mu'x na'irõ dûcayumûjãwû. ⁴² Yu'x ñecû Abrahã wiogû Ô'acû yu'x me'rã niticãma, yu'x pacu Isaa wiopesase me'rã cû êjõpeogû Ô'acû yu'x me'rã niticãma, tojowarota mu'x yu'xre o'otõrõbopã. Ne moobutiagû dajabopã. Ô'acû yu'x pi'etisere ï'agû, yu'x da'ra'quere ï'agû, ñamipû mu'xre tutuaro me'rã ucûapí.

Jacob, Labán me'rã a'merî "A'tiro weerã" na ni apo'que ni'i

⁴³ Tere tû'ogû, Labán Jacore yu'ticu niwí:

—Yu'x põ'rã numia, yu'x põ'rãta nima. Yu'x pãrãmerã yu'x pãrãmerãta nima. Oveja quë'rã yarã ovejata nima. Nipe'tise a'to mu'x ï'ase ye dia'cû ni'i. Tojo nimicã, ni'cãrõacãrê yu'x põ'rã numiarê, yu'x pãrãmerãrê ¿de'ro weebosari yu'x? ⁴⁴ Tojo weerã marî pûarã a'merî "A'tiro weerã" ni aporã. Tere marî be'ropûre "Tojota ni apono'wû" nino'rõsa'a, nicû niwí.

⁴⁵ Tere tû'ogû, Jacob ni'cã ûtãgã mii, ni'cã tuturo weronojõ nû'cõcû niwí. ⁴⁶ Be'ro cû acawererãrê a'tiro nicû niwí:

—Ūtāperire seeneocūña.

Tojo weerā nipe'tirā ni'cā mesājo seeneocūucārā ni-wā. Na nipe'tirā ti mesā pē'topē ba'acārā niwā.

⁴⁷ Labán tore cū ye ucūse me'rā a'tiro wāme ō'ocē niwī "Jegar Sahaduta". Jacob pe'e cū ye me'rā "Galaad" † wāme ō'ocē niwī.

⁴⁸ Tojo weegē Labán nicē niwī:

—A'ti ūtāmesā me'rā marī ni'cācā apo'quere wācūno'rōsa'a. Tojo weero Galaad wāmeticarō niwū.

⁴⁹ Tojo nicā Mizpa wāmeticarō niwū. Labán a'tiro nicē niwī:

—Ō'acū marī a'merī ū'atiri curare marī puarārē ū'anurūato. ⁵⁰ Yē'ū pō'rā numiarē mē'ū ūā'arō weecā o āpērā numiarē mē'ū nēmotinemocā, apī marī a'merī aposere ū'atimicā, Ō'acū basuta marī weesere masīgūsamī.

⁵¹ Labán Jacore apeye ninemocē niwī tja:

—A'to ūtāmesā yē'ū seeneocūuca mesā, tojo nicā ūtāgā yē'ū miinū'cōcaga marī deco nisere ū'aña. ⁵² A'ti mesā, tojo nicā a'tigare ū'arā, marī puarā apo'quere wācūrāsa'a. Yē'ū mē'ūrē ūā'arō weesī'rīgū, a'ti mesārē, a'tigare yē'ūsome. Tojo nicā mē'ū quē'rā yē'ūre ūā'arō weesī'rīgū, yē'ūsome. ⁵³ Marī mejēcā weecā, Ō'acū Abrahā ējōpeogē, yē'ū ūecū Nacor ējōpeogē marī weesere queoro beseato, nicē niwī Labán.

Tere tē'ogē, Jacob Ō'acū cū pacē Isaa ējōpeogē wāme me'rā "Tojota wa'ato", nicē niwī. ⁵⁴ Be'ro ti bu'apē wa'icūre wējē, Ō'acūrē ējūamorōpeocē niwī. Tu'ajanū'cō, nipe'tirā cū acawererārē ba'adutigē pi-jiocē niwī. Nipe'tirā ba'acārā niwā. Ba'atoja, ti bu'apē cārīcārā niwā.

⁵⁵ Ape nēmū ūamicureacā Labán wā'cā, wa'agūtigē, cū pārāmerārē, cū pō'rā numiarē mi'mitūocē niwī. Be'ro "Mūsārē añurō wa'ato", ni sērībocē niwī. Tu'ajanū'cō, cū ya di'tapē majāmitojaacē niwī.

Jacob cū ma'mi Esaú me'rā a'merī bocaēja'que ni'i

32 Be'ro Jacob apaturi wa'acē niwī tja. Topē wa'ari cura Ō'acūrē wereco'terā cūrē pō'tērīrā a'ticārā niwā. ² Narē ū'agū, Jacob a'tiro nicē niwī: "Na Ō'acū yarā surara nima." Tojo weegē tore Mahanaim †† wāmeyecē niwī.

³ Jacob cū dūporo quetiwereri masārē Seir di'tapē o'ómū'tācē niwī. To Seir Edom wāmetiropē tojacaro niwū. Cū ma'mi Esaúre quetiweremū'tādutigē, narē o'óyucē niwī. ⁴ Narē a'te quetire weredutigē o'ócē niwī: "Yē'ū ma'mi Esaúre a'tiro ni wereapa: 'Mē'ū acabiji Jacob mē'ū dutiro doca nigū a'tiro weredutiami: "Yē'ū yoacā Labán me'rā niapē. ⁵ Ni'cārōacā wecū, burroa, oveja, da'raco'terā mē'ū, numia cū'o. Mē'ū yē'ū wioqē yē'ūre añurō wācūcā ūagē, a'te quetire o'ómū'tā'a" mē'ūrē niami, niapa", nicē niwī.

⁶ Cū quetiweredutigē o'ócārā dajarā, Jacore a'tiro nicārā niwā:

—Ūsā mē'ū ma'mi Esaú tiropē ejape. Ni'cārōacā mē'ūrē pō'tērīgū a'tiami. Cuatrocientos mē'ū me'rā a'tiami, nicārā niwā.

⁷ Te quetire tē'ogē, Jacob ūpētē uicē niwī. Pūrō wācūque'ticē niwī. Tojo weegē cū me'rā ni'cārārē pēa curua dūcawaacē niwī. Cū yarā oveja, wecū, cameyoa quē'rārē mejārōta weecē niwī. ⁸ A'tiro wācūcē niwī: "Esaú cū ni'cā curuacjārā me'rā a'mewējēgū sājācā, ape curuacjārā du'tiarāsama." ⁹ Be'ro Ō'acūrē a'tiro ūbue sērīcē niwī: "Ō'acū, yē'ū ūecū Abrahā ējōpeogē, tojo nicā yē'ū pacē Isaa ējōpeogē, mē'ū yē'ūre ya di'tapē, yē'ū acawererā tiropē dajadutiapē. 'Mē'ū acawererā tiropē dajacā, mē'ūrē añurō wa'acā weegūtī, niapē. ¹⁰ Mē'ū yē'ūre añurō pajaña'a, queoro weeapē. Yē'ū ūā'agū nimicā, tojo weeapē. Yē'ū a'ti maa dia Jordārē yē'ūrētērīpē'agū, yē'ū tuacjūacā dia'cū cūomi-wū. Ni'cārōacāma pēa curua masā cū'o. ¹¹ Yē'ūre pajaña'cureya. Yē'ū ma'mi Esaú yē'ūre ne mejēcā weecā weeticā'ña. Cū yē'ūre, numiarē, wī'marārē wējēbosami nīgū, u'i. ¹² Tojo nimicā, mē'ū yē'ūre 'Añurō mē'ūrē wa'acā weegūtī. Mē'ū pārāmerā nituriarā pājārā waro nucūpori pajiri maa cjase weronojō pājārā nirāsama. Ne narē queota basiosome', niwū", ni sērīcē niwī.

¹³ Ti ūamirē Jacob topēta cārīcē niwī. Cū cūose, cū mia'quere cū ma'mi Esaúre o'ogūtigē besecē niwī. ¹⁴ Doscientos cabra numia, veinte cabra mē'ū, doscientos oveja numia, veinte oveja mē'ū, ¹⁵ treinta cameyoa numia ne pō'rāti'cārārē na pō'rā wī'marā me'rāta, cuarenta wecū, diez wecū mē'ūrē, veinte burroa numiarē, diez burroa mē'ūrē besecē niwī. ¹⁶ Be'ro cūrē da'raco'terārē wiacē niwī. Narē wiagē, mejēcā dia'cū wa'icūrārē, nanūcū curaricjārārē wiacē niwī. Narē a'tiro nicē niwī:

—Mūsā yē'ū dūporo wa'ayuya. Na wa'icūrārē te curarinūcū yoacurero dūcawaa miaña, nicē niwī.

¹⁷ Ne waro cū o'ómū'tāgūrē a'tiro weeduticē niwī: —Yē'ū ma'mi Esaúre pō'tērīgū, cū sērītiña'cā, "¿Noa mē'ū wioqē niti, no'opē wa'ati, ā'rā wa'icūrā mē'ū miarā, noa yarā niti?" nicā, ¹⁸ a'tiro yē'tiya: "Yē'ū wioqē Jacob, mē'ūrē o'ócārā nima. Jacob, mē'ū dutise doca nigū mē'ūrē o'oāmi. Cū ūsā be'ro sirutusami," niña.

¹⁹ Cū o'ómū'tā'cū be'rocjū, tojo nicā nipe'tirā cū be'rocjārā quē'rārē mejārōta wereduticē niwī. ²⁰ Apeye quē'rārē a'tiro niduticē niwī: "Jacob mē'ū dutise doca nigū ūsā be'ro a'tisami, niapa", nicē niwī.

Jacob a'tiro wācūcē niwī: "Yē'ū dūporo apeyenojō o'ómū'tāse me'rā cū uase pe'ticā weegūtī. Be'ro yē'ū basu cūrē ū'acā, apetero weegē yē'ūre añurō pō'tērīgūsamī", ni wācūcē niwī. ²¹ Tojo wācū'cū niyugē, cū o'ootjere cū dūporo miayuduticē niwī. Cū pe'e topēta ti ūamirē tojánicē niwī.

Jacob Ō'acūrē wereco'tegē me'rā na a'merī ūadi'ocūupe'que ni'i

²² Tojo weegē ti ūamirēta ūamipē Jacob cārīatji dūporo wā'cānū'cā, cū nēmōsānumia puarārē, narē da'raco'terā numiarē, cū pō'rā mē'ū oncere ti maa Jacob wāmetiri maa ū'cūatiropē ūmupē'aduticē niwī.

† Galaad nírō "ūtāmesā" nīsī'rīrō wee'e. †† Mahanaim nírō, "pēa curua masā" nīsī'rīrō wee'e.

²³ Cũ nipe'tise cwose quẽ'rãrẽ pẽ'rõcũ niwĩ. ²⁴ Cũ ni'cũ-ta tojanu'cãrĩ cura, ni'cũ umu bajua, cũ me'rã a'merĩ ñadi'ocũupecãrã niwã. Téé bo'remujãticãpũ tojo weedu'ucãrã niwã. ²⁵ Cũ Jacob me'rã põtẽoti, Jacob usó ò'a a'mesũ'arore paaweesũ niwĩ. Tojo weero to a'mesũ'aro wetia wa'acaro niwũ. ²⁶ Be'ro umu cũ me'rã a'mequẽ'cũ Jacore nicũ niwĩ:

—Yũ'ure du'uya. Bo'rearopũ wee'e, nicũ niwĩ.

Jacob cũrẽ nicũ niwĩ:

—Mũ'ũ, yũ'ure “Añurõ wa'ato” niticãma, ne du'u-some.

²⁷ —To pũrĩcãrẽ ¿mũ'ũ de'ro wãmetiti? nicũ niwĩ.

—Yũ'ũ Jacob wãmeti'i, ni yũ'ticũ niwĩ. ²⁸ Tere tũ'ogũ, cũ me'rã a'mequẽ'cũ a'tiro nicũ niwĩ:

—Mũ'ũ Jacob wãmetisome majã. Ò'acũ me'rã, masã me'rã a'mequẽgũ, wapata'apũ. Tojo weegũ ni'cãrõacãrẽ majã Israe wãmetigusa'a, nicũ niwĩ.

²⁹ —Mũ'ũ quẽ'rã yũ'ure wereya. ¿De'ro wãmetiti mũ'ũ? ni sãrĩtiña'cũ niwĩ Jacob.

—Yũ'ũ wãmerẽ sãrĩtiña'ticã'ña, ni yũ'ticũ niwĩ.

Be'ro topũta Jacore “Mũ'ũrẽ añurõ wa'ato”, nicũ niwĩ.

³⁰ Jacob a'tiro nicũ niwĩ: “Yũ'ũ basuta Ò'acũrẽ bajuy-oropũ ñ'apũ. Tojo nimigũ, cati'i yujupũ.” Tojo weegũ to na a'merĩ ñadi'ocũupe'carore Jacob Peniel † wãme ò'ocũ niwĩ.

³¹ Jacob cũ Peniepure yũ'rũari curare mujĩpũ mujãtigupũ weecũ niwĩ. Cũrẽ usó a'mesũ'aropũ paano'ca be'ro niyucã, cũ opa cu'siro sijacu niwĩ. ³² Tojo weerã a'tocatero quẽ'rãrẽ Israe pãrãmerã nituriarã no'o nigũ wa'icũ usó ò'a a'mesũ'ari wadare ba'ati-sama. Jacore topũ páaca be'ro niyucã, tojo weesama.

Jacob Esaú me'rã na a'merĩ apo'que ni'i

33 Esaú cuatrocientos umu me'rã a'ticã ñ'agũ, Jacob a'tiro weecũ niwĩ. Lea, Raquel, pũarã narẽ da'racõ'terã numia me'rã nanucũ na põ'rãrẽ dũ-cawaacũ niwĩ. ² Narẽ da'racõ'terã numiarẽ na põ'rã me'rã na dũporo nũ'cõcũ niwĩ. Be'ro Leare co põ'rã me'rã nũ'cõcũ niwĩ. Nitũoropũ Raquere co macũ José me'rã nũ'cõcũ niwĩ. ³ Be'ro Jacob na dũporoacã u'mutãwã'cãcũ niwĩ. Esaúre põtẽrĩgũ wa'agũ, sietetiri cũ diapoare nucũcãpũ paamu'rĩque'acũ niwĩ. Téé cũ tiropũ ejagũ, tojo weedu'ucũ niwĩ. ⁴ Esaú pe'e cũrẽ põtẽrĩgũ, omawã'cãti, paabũ'a, mi'micũ niwĩ. Na pũarãpũta a'merĩ uticãrã niwã. ⁵ Tu'ajanũ'cõ, Esaú na numiarẽ, wĩ'marãrẽ ñ'a, a'tiro ni sãrĩtiña'cũ niwĩ:

—¿Ñ'ãrã waro noanojõ niti? ni sãrĩtiña'cũ niwĩ.

—Na, yũ'ũ põ'rã Ò'acũ yũ'ure, mũ'ũ dutise doca nigũrẽ o'o'cãrã nima, nicũ niwĩ Jacob.

⁶ Tojo nicã tũ'orã, cũrẽ da'racõ'terã numia na põ'rã me'rã, Esaú tiroacãpũ wa'a, cũrẽ wiopesase me'rã añudutirã, nucũcãpũ paamu'rĩque'acãrã niwã. ⁷ Be'ro Lea cũ tiroacãpũ a'ti, co quẽ'rã co põ'rã me'rã mejãrõ-ta weeco niwõ. Yapatigopũ Raquel co macũ José me'rã, mejãrõta weeco niwõ.

⁸ Esaú Jacore sãrĩtiña'cũ niwĩ:

† Hebreo ye me'rã Peniel nĩrõ, “Ò'acũ ya diapoã” nisĩ'rĩrõ wee'e. Apeterore Penuel ojanõ'caro niwũ.

—¿De'ro weegũsari mũ'ũ, wa'icũrã sõ'onicãrã yũ'ure põtẽrĩwã'cã'cãrã pãjãrã me'rã?

Jacob cũrẽ yũ'ticũ niwĩ:

—Mũ'ũ yũ'ure añurõ wãcũcã ñagũ, tojo weeasũ.

⁹ —Niwe'e, nijã. Yũ'ũ quẽ'rã pãjãrã cwoarũ. Na mũ'ũ yarã me'rãta tojayã, nicũ niwĩ Esaú.

¹⁰ Jacob cũ ma'mirẽ ninemocũ niwĩ:

—Yũ'ure añurõ wãcũgũ, yũ'ũ o'osere ñe'eña. Yũ'ũ mũ'ũrẽ ñ'agũ, Ò'acũrẽ ñ'agũ weronojõ ñ'a'a. Mũ'ũ yũ'ure añurõ põtẽrĩ ñe'etojarũ. ¹¹ Yũ'ũ mũ'ũrẽ miiti o'osere ñe'eña. Ò'acũ yũ'ure peje apeyenojõ cwoacã weeami. Ne apeyenojõ dũ'sawe'e.

Jacob cũ pejetiri tojo nicã tũ'ogũ, Esaú “Jau”, nicũ niwĩ. ¹² Be'ro Esaú nicũ niwĩ:

—Te'a. Yũ'ũ mũ'ũ dũporo u'mutãgũti, nicũ niwĩ.

¹³ Jacob pe'e cũrẽ yũ'ticũ niwĩ:

—Ma'mi, yũ'ũ ma'igũ, mũ'ũ masĩsa'a. Wĩ'marã marĩ weronojõ tutuatima. Oveja, wecsa, na põ'rãrẽ yũ'ũ wãcũsa'a. Na ni'cã nũmũta ñujũyũ'rũrã, wẽrĩpe'tia wa'abosama.

¹⁴ Mũ'ũ pe'e mũ'ũ dutise doca nigũ dũporo u'mutãwã'cãña. Mũ'ũ tojo weecã, añurõsa'a. Yũ'ũ pe'e wa'icũrã, yũ'ũ dũporo wa'arã na sijaro ejatuaro sa-jatiro wa'agũti. Tojo nicã wĩ'marã na sijaro ejatuaro wa'agũti. Téé Seipũ a'merĩ ñ'arã, nicũ niwĩ Jacob.

¹⁵ Esaú, “Jau, tojota weerã. Yũ'ũ me'rã a'ti'cãrã umuarẽ mũ'ũrẽ ba'paticã, pejetirã cũugũti”, nicũ niwĩ.

Jacob pe'e cũrẽ yũ'ticũ niwĩ:

—Añurõsa'a. Cũuticã'ña. Mũ'ũrẽ caribosĩ'rĩtisa'a, nicũ niwĩ.

¹⁶ Na tojo ni ucũca nũmũrẽta Esaú Seipũ dajatojaacũ niwĩ. ¹⁷ Jacob pe'e Sucot wãmetiropũ wa'acũ niwĩ. Topũ cũ niatji wi'ire weecũ niwĩ. Tojo nicã wa'icũrã ye wi'se-riacãrẽ paapeocũ niwĩ. Tojo weegũ tore Sucot wãmeyecũ niwĩ.

¹⁸ Jacob cũ Padan-arãpũ ni'cũ, cũ dajatojaticã, ne mejẽcã wa'aticaro niwũ. Canaãpũre añurõ dajacu niwĩ. Topũre Siquem wãmetiri macã põtẽorõ tojaque'acũ niwĩ. ¹⁹ Cien kujiri niyeru kujiri me'rã ni'cã di'ta duucũ niwĩ. Ti di'tare Hamor põ'rã duacãrã niwã. Cũ Siquem wãmetigũ pacũ nicũ niwĩ. Topũ Jacob cũ ya wi'i, su'ti caseri me'rã sãeopeocũ niwĩ. ²⁰ Tu'ajanũ'cõ, Ò'acũrẽ ãjõpeogũ wa'icũrãrẽ ãjũamorõpeorore ni'cã mesã ãtã me'rã seeneocũucũ niwĩ. Tore El-Elohe-Israe †† wãme ò'ocũ niwĩ.

Dina ye bu'iri co acawererã Siquẽcãrã umuarẽ wẽjẽ'que ni'i

34 Lea macõ Dina Jacore põ'rãtibosa'co, tocjãrã nu'miarẽ ñ'agõ wa'aco niwõ. ² Tojo weeri cura, Siquem, Hamor heveo masũ macũ core ñ'agũ, tutuaro me'rã ñe'e, ñ'a'arõ weecũ niwĩ. Cũ Hamor tocjãrãrẽ dutigũ nicũ niwĩ. ³ Tojo ñ'a'arõ wee'cũ nimigũ, core ñagũ, cũrẽ tũ'sacã weesĩ'rĩcũ niwĩ. ⁴ Tojo weegũ, cũ pacũ Hamor me'rã a'tiro ucũcũ niwĩ:

†† El-Elohe-Israe nĩrõ “Ò'acũ, Israe curuacãrã ãjõpeogũ, Ò'acũ-ta nimi” nisĩ'rĩrõ wee'e.

—Pacx, yu'ure a'tigore numisēribosagx wa'aya, nicu niwī.

⁵Jacob pe'e cū macōrē űa'arō wee'quere masītojacx nimiwī. Cū pō'rā pe'e cāpūpū na yarā ecarārē co'terā weecārā niwā. Tojo weegx téé na dajacāpū ne mejēcā nima'aticx niwī. ⁶Tojo weeri curare Hamor Siquem pacx Jacob me'rā ucūgū wa'acx niwī.

⁷Jacob pō'rā na cāpūpū ní'cārā dajarā, te quetire tū'orā, uayū'rua, a'tiro nicārā niwā: “Siquem Israe pō'rārē űa'abutiario bopoyoro weepā, co me'rā wūacājīgū. Tenojōrē ne weeno'űa marī'ī”, nicārā niwā.

⁸Tojo nimicā, Hamor pe'e na me'rā ucū, a'tiro nicu niwī:

—Yu'x macū Siquem mūsā acabijore tū'sayū'ruami. Core cūrē numisoya. ⁹Mūsā űsā acawererā weronojō tojarāsa'a. űsā mūsā pō'rā numiarē nūmoti, mūsā pe'e quē'rā űsā pō'rā numiarē nūmotirāsa'a. ¹⁰űsā me'rā a'topū tojayā. A'ti di'ta nipe'tiro mūsā ya di'ta tojarosa'a. Di'tare duutjārā, duase tucūrī pāaűa, nicu niwī.

¹¹Siquem pe'e quē'rā cū basu Dina pacx Jacore, co ma'misūmūarē a'tiro nicu niwī:

—Mūsā yu'ure core o'ocā űasa'a. Mūsā no'o sērīsere o'ogūti. ¹²No'ocārō mūsā sērīrō pō'tēorō sērīcā, o'ogūti. Mejō yu'ure core numisoya majā, nicu niwī.

¹³Cū Siquem tojo nimicā, na acabijo Dinarē űa'arō wee'que wapa Jacob pō'rā cūrē, cū pacx Hamorē nisoose me'rā yu'ticārā niwā. ¹⁴A'tiro nicārā niwā:

—űsā acabijore ō'rēcju yapa casero yejecō'ano'tigūre numisomasītisa'a. űsā tojo weerā bopoyoro weerā weebosa'a. ¹⁵Tojo weeno'cārā di-a'cūrē űsā numisorāti. Mūsā quē'rā űsā weronojō niűa. Nipe'tirā űmūa mūsā wa'teropū nirārē na ō'rēcju yapa caserore yejecō'aűa. ¹⁶Tojo wéeca be'ro pūrīcārē mūsā, űsā pō'rā numiarē nūmotirāsa'a. űsā quē'rā mūsā pō'rā numiarē nūmotirāsa'a. Marī ni'cārō me'rā nirāsa'a. Ni'cā macācjārāta nirāsa'a. ¹⁷Mūsā űsā tojo nisere yu'titicāma, űsā a'tore wija, űsā acabijore mi-arāsa'a, nicārā niwā.

¹⁸Tere tū'orā, Hamor, cū macū Siquem “Jau, aűurōsa'a”, nicārā niwā. ¹⁹Tojo weegx ne yoogoro marīrō Siquem cū ya ō'rēcju yapa caserore yejecō'ano'cū niwī. Jacob macōrē tū'sayū'ruatjīgū, tojo weecx niwī. Cū Siquērēta cū ni'cū pō'rārē āpērā yu'rūoro cūrē wiopesase me'rā ī'acārā niwā. ²⁰Tojo weerā Siquem cū pacx Hamor me'rā macā sājārī sope pū'topū wa'acārā niwā. Topū na apeyenojōrē duase tiropū masārē a'tiro werecārā niwā:

²¹—Sōjā masā marī me'rā maata ní'cārā weronojō nisetiama. Na a'topū nirāsama. A'topū apeyenojōrē duase wi'seri weerāsama. Di'ta pajiro nicā'a. Marī na pō'rā numiarē nūmotirāsa'a. Na pe'e quē'rā marī pō'rā numiarē nūmotirāsama. ²²Na marī me'rā nirāti, nírā, a'tiro weecā űama. Na weesetironojōta marī pō'rā űmūarē na ō'rēcju yapa caserore yejecō'acā űama. ²³Nipe'tise na cūose, nipe'tirā na yarā ecarā marī ye nirōsa'a. Marī “Tojota weerāti” nicā, na marī me'rā to-jarāsama.

²⁴Nipe'tirā űmūa ti macā sope pū'to nerērā Hamor, cū macū Siquem me'rā na tojo nisere “Aűurōsa'a, tojota weerāti”, nicārā niwā. Tojo weerā nipe'tirā űmūa na ō'rēcju yapa caserore yejecō'ano'cārā niwā. ²⁵I'tia nūmū be'ro na yejecō'ano'cārā pūrīno'rī cura Jacob pō'rā pūarā Simeó, Leví macāpū wa'acārā niwā. Na ye di'pūrī me'rā na ne wācūtiri cura nipe'tirā űmūarē wējēpe'ocā'cārā niwā. ²⁶Hamor, cū macū Siquem quē'rārē di'pūrī me'rāta wējēcārā niwā. Be'ro Dinarē Siquem ya wi'ipū ní'core miwijaacārā niwā. ²⁷Be'ro āpērā Jacob pō'rā sirutu, ejanemocārā niwā. Na wējēno'cārā cūűarō wa'teropū yu'rua, ti macāpū apeyenojōrē yajape'ocā'cārā niwā. Na acabijore űa'arō wee'que wapa a'merā, tojo weecārā niwā. ²⁸Oveja, wecūa, burroa, nipe'tise ti macāpū ní'quere, cāpūpū ní'quere yajacārā niwā. ²⁹Wi'seri po'pearū na cūo'quere yajape'ocā'cārā niwā. Wi'marārē, tojo nicā numi-arē űe'e, miacārā niwā.

³⁰Tere ī'agū, Jacob Simeó, Levíre a'tiro nicu niwī:

—Mūsā yu'ure űa'abutiario weepētīyepā.

Ni'cārōacāma a'topū nirā masā cananeo masā, ferezeo masā yu'ure ne ī'asī'rītīrāsama. Na yu'x me'rā a'mewējērātīrā nerērāsama. Yu'x pejetirācā masā cūo'o. Marīrē wējēpe'ocā'rāsama.

³¹Na pe'e cūrē yu'ticārā niwā:

—To pūrīcārē cū űsā acabijore űmūarē a'metārāwapa'tari masōrē weronojō cūobopari? nicārā niwā.

Ō'acū Jacore Betepū “Aűurō wa'ato” ní'que ni'ī

35 Ō'acū Jacore a'tiro nicu niwī: “Wā'cānū'cāűa. Betepū wa'a, topū tojaque'aya. Topū ni'cārō yu'ure ējōpeogū wa'icūrārē űjūamorōpeorore da'reapa. Mū'x ma'mi Esaúre uiwā'cācaterore yu'x topū mū'urē bajua'caropū wa'aya.” ²Tere tū'ogū, cū acawererārē, nipe'tirā cū me'rā nirārē a'tiro nicu niwī:

—Nipe'tise mūsā āpērānojō ējōpeorā queose yee'quere cō'acā'űa. Tojo nicā u'acoe, su'ti dūcayuya. ³Te'a, Betepū wa'arā. Topū Ō'acūrē ējōpeogū, ni'cārō cūrē wa'icūrārē űjūamorōpeorore ni'cā mesā űtā me'rā seeneocūgūti. Cūta yu'ure būjawetiri curare weetamuwī. No'o wa'aro yu'ure ba'pati'wā'cāwī, nicu niwī.

⁴Na āpērānojō ējōpeorā queose yee'que na cūo'quere, tojo nicā na o'meperi yosasere Jacore o'ocārā niwā. Jacob tere űe'e, ni'cāgū yucūgū encina wāmetīcūjo docapū tere yaacx niwī. Tigūjo Siquem pū'topū tojacaro niwū. ⁵Na topū ní'cārā wijawā'cārī cura Ō'acū to pū'topū nise macārīcārārē űpūtx uicā weecx niwī. Tojo weerā Jacob pō'rārē sirututicārā niwā.

⁶Jacob, cū me'rā wa'a'cārā, nipe'tirā Luz wāmetiri macāpū etacārā niwā. Ti macāta tja Betel wāmeticarō niwū. Canāa di'tapū tojacaro niwū. ⁷Topū ni'cārō Ō'acūrē ējōpeorā wa'icūrārē űjūamorōpeorore ni'cā mesā űtā me'rā seeneocūucx niwī. Tore Jacob cū ma'mirē du'ticaterore Ō'acū cūrē bajua'cū niwī. Tojo weegx tore El-betel wāme ō'ocx niwī. ⁸Topūta Rebecare co'te'co Débora wērīco niwō. Betel pū'toacā core

ni'cāgũ yucũgũ encina wāmeticũjo docapũ yaacārā ni-wā. Jacob tore “encina d̄jarigũ” pisucũ niwī.

⁹Jacob cũ Padan-arāpũ ní'cũ dajatojaticā, topũta Ō'acũ apaturi bajua, “Mũ'ũrē añurō weegũti”, nicũ ni-wī.

¹⁰“Mũ'ũ Jacob wāmeti'i.

Tojo wāmetisome majā.

Ni'cācā me'rā mũ'ũ wāme Israe † nirōsa'a”, nicũ niwī tja.

Cũ wāmerē d̄cayúca be'ro, ¹¹a'tiro nicũ niwī:

“Yũ'ũ Ō'acũ tutuayũ'rũgũ ni'i.

Mũ'ũ pājārā pō'rāti, pājārā pāramerātigũsa'a.

Mũ'ũ me'rā pājārā masāputirāsama.

Peje macārī wa'arosa'a.

Mũ'ũ pāramerā wa'tero nirā wiorā waro sājārāsama.

¹²Abrahā, Isaare yũ'ũ o'o'que di'tare mũ'ũ quē'rārē o'ogũti.

Mũ'ũ be'rore, mũ'ũ pāramerā nituriarārē o'ogũti”, nicũ niwī Ō'acũ.

¹³Ō'acũ topũ Jacob me'rā ucũtoja, wa'a wa'acũ niwī.

¹⁴Be'ro cūrē Ō'acũ ucũ'caropũ ni'cāgā ũtāgārē mii-wā'cōnũ'cōcũ niwī. Ō'acūrē ējōpeosere ũ'ogũ, tigare olivo ỹ'sere, tojo nicā ỹ'sedũcaco vinorē piopeocũ ni-wī. ¹⁵Tore Betel wāme ō'ocũ niwī.

Raquel co wēřĩ'que ni'i

¹⁶Be'ro Betepũ ní'cārā aperopũ wa'acārā niwā. Na Efrata wāmetiropũ etatjo d̄'sacaro niwũ yujupũ. Topũ Raquel wī'magũrē ñe'eco niwō. Ne maata wī'magũrē ñe'emasĩtico niwō. ¹⁷Co ỹpũtũ pũřise pi'etiri curare, pō'rātirārē co'teri masō a'tiro nico niwō: “Uiticā'ña. Wī'magũ bajuatõjami. Ỹmũ nimi tja”, nico niwō. ¹⁸Co tojo niřĩ cura, Raquel wēřĩgõpũ nico niwō. Co ejeripō'rā du'uatĩ d̄põroacā co macũrē Benoni pisuco niwō. Cũ pacũ Jacob pe'e cūrē Benjamí wāme ō'ocũ ni-wī.

¹⁹Tojo wee Raquel wēřĩa wa'aco niwō. Core Efrata wa'ari ma'apũ yaacārā niwā. Ni'cārōacāma to Belé wāmeti'i majā. ²⁰Jacob core yaa'caro bu'ĩpũre ni'cā ũtātuturo nũ'cōcũ niwī. Téé a'tocateropũ ti tuturore ũ'arā, “A'to Raquere yaapā”, ni ũ'asama.

²¹Be'ro Jacob yũ'rũa, Eder wāmetiro oveja co'terā na co'tedujiri wī'i yũ'rũropũ tojaque'acũ niwī. ²²Na topũ añurō apoque'a nisetiri cura Rubén cũ pacũ nũmo weronojō nigó Bilha me'rā w̄acājĩ, co me'rā nicũ niwī. Tere masĩgũ, cũ pacũ ỹpũtũ waro uacũ niwī.

Jacob pō'rā ye cjase ni'i

Jacob pō'rā doce nicārā niwā. ²³Cũ Lea me'rā a'ticũrā pō'rāticũ niwī: Rubén masā ma'mi nicũ niwī. Be'ro Simeó, Leví, Judá, Isacar, Zabuló nicārā niwā. ²⁴Cũ Raquel me'rā a'ticũrā pō'rāticũ niwī: José, Benjamí nicārā niwā. ²⁵Bilha Raquere da'raco'tego ní'co me'rā a'ticũrā pō'rāticũ niwī: Dan, Neftalí nicārā niwā. ²⁶Zilpa, Leare da'raco'tego ní'co me'rā a'ticũrā pō'rāticũ ni-

wī: Gad, Aser nicārā niwā. Ā'rā Jacob Padan-arāpũ nicā bajuacārā niwā.

Isaa cũ wēřĩ'que ni'i

²⁷Jacob cũ pacũ Isaare Mamre wāmetiropũ ũ'agũ wa'acũ niwī. Ti macārē āpērā Arba o Hebrō pisuma. Topũ tod̄põropũ Abrahā, Isaa niseticārā niwā. ²⁸Isaa ciento ochenta cũ'marĩ c̄ogũ, wēřĩcũ niwī. ²⁹Cũ ñecũsumarē sirutugũ, cũ quē'rā b̄cũ waro wa'a, wēřĩa wa'acũ niwī. Cũ wēřĩcā ũ'a, cũ pō'rā Esaú, Jacob cūrē yaacārā niwā.

Esaú pō'rā, cũ pāramerā nituriarā ye queti ni'i

36 A'ticũrā Esaú pō'rā, cũ pāramerā nituriarā nicārā niwā. Cūrēta tja Edom pisucārā niwā.

²Esaú Canaá di'tacjārā numiarē n̄moticũ niwī. Ni'cō Ada, Elón hitita masũ macō nico niwō. Apego Aholibama Aná macō, Zibeón heveo masũ pārameo nico niwō.

³Apego Basemat Ismae macō, Nebaiot acabijo nico niwō. ⁴Ada me'rā cũ pō'rāti'cũ Elifaz wāmeticũ niwī. Basemat macũ Reuel wāmeticũ niwī. ⁵Aholibama me'rā cũ pō'rāti'cārā Jeús, Jaalam, Coré nicārā niwā. Ā'rā cũ Canaá di'tapũ nicā bajuacārā niwā.

⁶Esaú cũ n̄mosānumia me'rā, cũ pō'rā ỹm̄a, numia nipe'tirā cũ me'rā nirārē piji, aperopũ macārī wa'acũ niwī. Cũ acabiji Jacob tiropũ ní'cũ yoaropũ wa'acũ niwī. Nipe'tirā cũ yarā wa'icũrārē, tojo nicā nipe'tise cũ Canaá di'tapũ boca'quere miape'ocũ niwī.

⁷Na cũ acabiji Jacob me'rā apeyenojō c̄oyũ'rũmajā wa'acārā niwā. Tojo weerā na ni'cārō me'rā nita basioticaró niwũ. Tojo nicā wa'icũrā na c̄orā pājārārē ba'ase ejatuaticaro niwũ. ⁸Tojo weegũ Esaú, apetero Edom na nigũ, Seir opa bu'papijaro nirõpũ macārī wa'acũ niwī.

⁹Esaú pāramerā nituriarā edomita masā Seir opa bu'papijaro nirõpũ niseticārā niwā. ¹⁰Esaú pō'rā ỹm̄a a'tiro wāmeticārā niwā: Ada, Esaú n̄mo Elifare pō'rāti-co niwō. Esaú n̄mo apego Basemat Reuere pō'rātico niwō. ¹¹Elifaz pō'rā ỹm̄a a'tiro wāmeticārā niwā: Temán, Omar, Zefo, Gatam, Cenaz nicārā niwā. ¹²Ā'rā, Esaú n̄mo Ada pāramerā nicārā niwā.

Elifaz apego cũ n̄mo nitigo me'rā pō'rāticũ niwī tja. Co Timna wāmetico niwō. Co me'rā Amalec wāmetigũre pō'rāticũ niwī. ¹³Reuel pō'rā a'ticũrā nicārā niwā: Nahat, Zera, Sama, Miza nicārā niwā. Na, apego Esaú n̄mo Basemat pāramerā nicārā niwā.

¹⁴Apego Aholibama Esaú n̄mo nico niwō tja. Co me'rā a'ticũrā pō'rāticũ niwī: Jeús, Jaalam, Coré nicārā niwā. Co Ana macō, Zibeón pārameo nico niwō.

¹⁵A'ticũrā Esaú pāramerā nituriarā wiorā nicārā niwā: Elifaz, Esaú macũ masā ma'mi pō'rā Temán, Omar, Zefo, Cenaz, ¹⁶Coré, Gatam, Amalec nicārā niwā. Na Elifaz pō'rā Edom di'tapũre wiorā nicārā niwā. Na nipe'tirā Ada pāramerā nituriarā nicārā niwā. ¹⁷Esaú pāramerā Reuel pō'rā Edom di'tapũre a'ticũrā wiorā nicārā niwā: Nahat, Zera, Sama, Miza nicārā niwā. Na Basemat Esaú n̄mo pāramerā nicārā niwā. ¹⁸Esaú n̄mo Aholibama pō'rā a'ticũrā wiorā nicārā niwā: Jeús,

† 35.10 Gn 32.28

Jaalam, Coré nicārā niwā. Aholibama Aná macō nico niwō. ¹⁹ Na nipe'tirā Esaú, Edom na nigú, pārāmerā nicārā niwā. Na te curaricjārā wiorā nicārā niwā.

²⁰ Seir pō'rā, horeo masū na nigú pō'rā a'ticūrā nicārā niwā: Lotán, Sobal, Zibeón, Aná, ²¹ Disón, Ezer, Disán nicārā niwā. Na horeo masā wiorā nicārā niwā. Edom di'tapure Seir pārāmerā nituriarā nicārā niwā.

²² Lotán pō'rā a'ticūrā nicārā niwā: Hori, Hemam nicārā niwā. Timna Lotán acabijo nico niwō. ²³ Sobal pō'rā a'ticūrā nicārā niwā: Alván, Manahat, Ebal, Sefo, Onam nicārā niwā. ²⁴ Zibeón pō'rā a'ticūrā nicārā niwā: Aja, Aná nicārā niwā. Anáta yucū marīōpore nígū, aco asibususe o'maburose perire bocacū niwī. Cū pacū Zibeón yarā burroare cū co'tecaterore tere bocacū niwī. ²⁵ Aná ni'cū macū Disón wāmetigore macūtice niwī. Tojo nicā ni'cō numio Aholibamarē macōticū niwī.

²⁶ Disón pō'rā a'ticūrā nicārā niwā: Hemdán, Esbán, Itrán, Querán nicārā niwā. ²⁷ Ezer pō'rā a'ticūrā nicārā niwā: Bilhán, Zaaván, Acán nicārā niwā. ²⁸ Disán pō'rā a'ticūrā nicārā niwā: Uz, Arán nicārā niwā.

²⁹ Horeo masā wiorā a'ticūrā nicārā niwā: Lotán, Sobal, Zibeón, Aná, ³⁰ Disón, Ezer, Disán nicārā niwā. Na horeo masā wiorā nicārā niwā. Na Seir di'tapure na ye curarinūcū wiorā nicārā niwā.

³¹ Israe curuacjārā wiogū dutigū waro cūoatji dūporore Edom di'tapure wiorā dutirā a'tiro wāmetirā nicārā niwā: ³² Bela, Beor macū Edom di'ta wiogū dutigū nicū niwī. Cū ya macā Dinaba wāmeticaro niwū. ³³ Bela wéríca be'rore cū dūcayuro Jobab, Zera macū duticū niwī. Cū Bosra wāmetiri macācjū nicū niwī.

³⁴ Jobab cū wéríca be'rore cū dūcayuro Husam wāmetigū duticū niwī. Cū Temán wāmetirocjū nicū niwī. ³⁵ Husam cū wéríca be'rore cū dūcayuro Hadad, Bedad macū duticū niwī. Cū madianita masārē Moab cja cāpūpū a'mewējē wapata'acū niwī. Cū ya macā Avit wāmeticaro niwū. ³⁶ Hadad cū wéríca be'rore cū dūcayuro Samla, Masreca macācjū duticū niwī. ³⁷ Samla cū wéríca be'rore cū dūcayuro Saúl duticū niwī. Cū Rehobot wāmetiri macācjū nicū niwī. Ti macā dia sumu-topū nicaro niwū. ³⁸ Saúl wéríca be'rore cū dūcayuro Baal-hanán, Acbor macū, duticū niwī. ³⁹ Baal-hanán wéríca be'rore cū dūcayuro Hadad, Pau wāmetiri macācjū duticū niwī. Hadad nūmo Mehetabel wāmetico niwō. Co Matred macō, Mezaab pārāmeo nico niwō.

⁴⁰ Esaú pō'rā wiorā te curarinūcū sū'ori niseti'cārā a'ticūrā nicārā niwā. Ni'cū pō'rā masā ma'mi me'rā nū'cācaro niwū. Na niseti'caropū, tojo nicā na ye curari wāmerē wereno'rōsa'a. Timna, Alva, Jetet, ⁴¹ Aholibama, Ela, Pinón, ⁴² Cenaz, Temán, Mibzar, ⁴³ Magdiel, Iram nicārā niwā. Esaú, apeterore Edom pisuno'gū nicū niwī. Na edomita masā wiorā nicārā niwā. Na, na nirōpore, na yarā masārē sū'ori duticārā niwā.

Ā'rí Esaú, Edom masā necū nicū niwī.

José quē'e'que ni'i

37 Jacob pe'e Canaá di'tapū tojacā'cū niwī. Ti di'tapūta cū pacū yoaticā nínicū niwī.

² A'te Jacob ni'cū pō'rā niseti'que queti ni'i.

José diecisiete cū'marī cūogū, cū ma'misūmūa me'rā oveja co'tegū weecū niwī. Na cū pacū nūmosānumia pe'su da're'cārā numia Bilha, Zilpa pō'rā nicārā niwā. José na da'raropū cū ma'misūmūa űa'arō weeseticā ĩ'agū, na pacūpore "űa'arō weeama", ni weredajamūjācū niwī.

³ Jacob José pe'ere āpērā cū pō'rā nemorō ma'iyū'rūnū'cācū niwī. Cū būcū waro nirī cura bajua'cū niyucā, tojo weecū niwī. Cūrē ma'iyū'rūgū, ni'cārō su'tiro cū sāñatjo añurō waro weecū niwī. ⁴ Cū ma'misūmūa cū pe'ere "Marī nemorō ma'iyū'rūnū'cā-mi" nírā, cūrē ĩ'asī'rti, uacārā niwā. Cūrē ne cārō añudutiticārā niwā.

⁵ Ni'cā űami José quē'ecū niwī. Tere cū ma'misūmūarē werecū niwī. Tere tū'orā, totā nemorō cū me'rā uacārā niwā. ⁶ A'tiro nicū niwī:

—Yū'ū quē'e'quere mūsārē weregūtigū wee'e. Tere tū'oia. ⁷ Marī nipe'tirāpūta cāpūpū niasū. Topūre trigore opa dotori dū'terā weesū. Ni'cā űo ya doto cjā űo wā'cānū'cā, diacjū ejanū'cā wa'asū. Mūsā ye űorī pe'e ya űo sumuto sū'tūanū'cāpū. Ya űorē ējōpeoro weronojō paamu'rīque'apū, nicū niwī.

⁸ Tere tū'orā, cū ma'misūmūa nicārā niwā:

—ĴTo pūrīcārē mū'ū űsā wiogū nigūsari? ĴMū'ū űsārē dutipegūsari?

Cū quē'e'quere werecā, "Tojo wa'apū" nicā tū'orā, nemorō ua, cū me'rā a'pepūrīcārā niwā.

⁹ Be'ro apaturi José quē'enemocū niwī. Te quē'rārē cū ma'misūmūarē werecū niwī:

—Tū'oia tja. Yū'ū apaturi quē'e'asū. A'tocaterore mūjīpū mūcōcjū, űamicjū, once űocōa yū'ure ējōpeorā paamu'rīque'ama.

¹⁰ Cū pacūre, cū ma'misūmūarē cū quē'e'quere werecū niwī. Tere tū'ogū, cū pacū pūrīrō me'rā cūrē yū'ticū niwī:

—ĴDe'ro nisī'rīrō weeti a'te mū'ū quē'e'que? ĴTo pūrīcārē, yū'ū, mū'ū paco, mū'ū ma'misūmūa mū'ūrē ējōpeorā paamu'rīque'arāsari? nicū niwī.

¹¹ Cū ma'misūmūa cūrē űoyū'rūacārā niwā. Cū pacū pe'e tere pūrō wācūnūcū niwī.

Joseré cū ma'misūmūa dua'que ni'i

¹² Ni'cā nūmū José ma'misūmūa Siquem wāmetiropū wa'acārā niwā. Na pacū Jacob yarā ovejare tá ecarā wa'arā weecārā niwā. ¹³ Be'ro Jacob cū macū Joseré nicū niwī:

—Mū'ū masīsa'a. Mū'ū ma'misūmūa Siquēpū ovejare tá eaco'terā weesama. Narē ĩ'agū wa'aya.

—Jau, wa'agūti, ni yū'ticū niwī.

¹⁴ Cū tojo nicā tū'ogū, Jacob nicū niwī:

—Añū'u. ĴMū'ū ma'misūmūa, tojo nicā oveja, Ĵde'ronojō nisetiti? Narē ĩ'agū wa'aya. ĩ'atoja, yū'ure quetiweregū tojatia, nicū niwī. Jacob Joseré o'ōgū, Hebrō wāmetiro ti pa'tiro nirō me'rā o'ōcū niwī.

José Siquēpū etagū, ¹⁵ cāpūpū wisia wa'acū niwī. Tojo weegū ni'cū masū cūrē bocaaja, sērītiñā'cū niwī:

—Ĵűe'enojōrē a'macusiagū weeti?

¹⁶ José cūrē yū'ticū niwī:

—Yuh ma'misumuarē a'macusiagu wee'e. ¿No'opu na yarā ovejare co'terā weesari? ¿Muh masiweti?

¹⁷ —Wa'atojama. A'to ní'cārā “Dotán tiropu wa'arā” nicā tū'oasū, ni yu'ticū niwī cūrē.

Tojo weegu José cū ma'misumuarē a'mawā'cā, Dotán sumutoru bocaėjacu niwī. ¹⁸ Na pe'e cūrē yoaropu a'ticā ī'acārā niwā. Na tiropu ejase dūporo, “Marī cūrē wējērā”, ni apoyucārā niwā.

¹⁹ —Ī'aña. Sī'i quē'ese būcu a'timimiba, nicārā niwā.

²⁰ —Te'a, cūrē wējērā. Wējetoja, coperu cūrē tuquesārā. “No'o ni'cū yai nūcūcū ba'agu ba'apī cūrē”, nírā marī pacure. Tojo weero cū quē'e'que ¿de'ro wa'aro wa'arosa'a? nicārā niwā.

²¹ Rubén na tojo nisere tū'ogu, cū acabijire yu'rūosī'rīgū, narē nicū niwī:

—Wējeticārā. ²² A'ti pe aco marī'pēpē tuquesāña. Ne cūrē mejēcā weeticārā. Rubén cū acabijire yu'rūo, cū pacūre wiasī'rīgū, tojo nicū niwī.

²³ José cū ma'misumua tiropu etacā, na cūrē ñe'ea, cū sāñarō su'tiro cū pacū o'o'carore tuweecārā niwā. ²⁴ Tuwee, topu nírē pe aco marī'pēpē tuquesācārā niwā.

²⁵ Tu'ajanū'cō, ba'arātirā ejanujācārā niwā. Na tojo weeri cura ismaelita masā † duari masā pājārā a'ticā ī'acārā niwā. Na Galaad wāmetiro me'rā, Egiptopu mirā, na yarā wa'icūrā cameyoa bu'ipū, u'mūtise pejere, tojo nicā wa'rese bālsamo wāmetisere, mirra wāmetisere miacārā niwā.

²⁶ Narē ī'agū, Judā cū ma'misumuarē, cū acabijirāre nicū niwī:

—Marī cūrē wējē, āpērārē ya'yiorā, ñe'enojō añuse bocabosari? ²⁷ Cūrē wējērōnojō o'orā, sōjā duari masā pe'ere duarā. Cū quē'rā marī acabijita nimi.

Judā cū tojo nisere tū'orā, “Jau, tojota weerā”, nicārā niwā.

²⁸ Tojo weerā ismaelita masā apeyenojō duari masā na tiropu yu'rūacā, José ma'misumua ti pepu sāña'cure miiwīrō, narē duacārā niwā. Cūrē veinte niyeru cujiri wapayecārā niwā. Tojo weerā Joseré Egiptopu miacārā niwā.

²⁹ Rubén na duari cura marī'cū niyugu, na tiropu daja, ti pepu Joseré marī'cā ī'agū, cū bñjawetisere ī'ogū, cū yaro su'tirore tū'rēcū niwī. ³⁰ Be'ro cū acabijirā tiropu wa'a, narē nicū niwī:

—Marī acabiji marī'amiba majā. ¿Ni'cārōacārē yu' de'ro weegusari? nicū niwī.

³¹ Be'ro ni'cū cabra wī'magūrē wējēcārā niwā. Wējetoja, José yaro su'tiro na tuwee'carore mii, cū ye dí me'rā tore tuuwa'ecārā niwā. ³² Tu'ajanū'cō, to su'tirore na pacūre mia, ī'ocārā niwā.

—Ūsā a'to su'tirore bocapū. Ī'aña. Apetero weero mu'cū macū yaro nírō nibosa'a, nicārā niwā.

³³ Jacob ti su'tirore ī'amasīgū, a'tiro nicū niwī:

—Ūcū. Yu'cū macū yarota ni'i. Ni'cū yai nūcūcū yu'cū macūrē ñe'e, cū'rī wējēste, ba'apī, nicū niwī.

³⁴ Tojo weegu Jacob cū bñjawetisere ī'ogū, cū su'tirore tū'rē, na weewarōnojōpuma su'ti

wāquisenojōrē sāñacu niwī. Cū macū wērī'quere yoacā uti, dñjasewā'acu niwī. ³⁵ Nipe'tirā cū pō'rā umua, nūmia cūrē “Tocā'rōta bñjaweti, utiya”, nicārā nimiwā. Cū pe'e na “Wācūtutuaya”, nimicā, ne uaticū niwī. Siape me'rā nemorō utinemosājācū niwī. A'tiro nicū niwī:

—Téé wērīgūpu bñjawetidu'ugūti, nicū niwī. Tojo weegu Jacob cū macū José bajuticā ī'agū, utinu'cūcā'cū niwī.

³⁶ Ismaelita masā Egiptopure etarā, Joseré Potifar wāmetigūre duaturiacārā niwā. Cū Egiptocjārā wiogu faraōrē da'ratamugū nicū niwī. Tojo nicā faraōrē co'terā surara wiogu nicū niwī.

Judá, Tamar wāmetigo ye queti ni'i

38 Joseré na duāca be'ro Judā cū ma'misumua, cū acabijirāre cō'awijacu niwī. Cō'awija, Adulam wāmetiri macāpu wa'acu niwī. Topu ti macācū Hira wāmetigu ya wī'ipu cājīcu niwī. ² Topu ni'cō numiorē Canā di'tacū Súa wāmetigu macōrē ī'acu niwī. Core nūmoticu niwī. Co me'rā nīca be'ro co nijīpaco ni, ni'cū wī'magū pō'rātico niwō. Cūrē Er wāme ō'oco niwō. ⁴ Be'ro apaturi nijīpaco wa'a, apī wī'magūrē pō'rātico niwō. Cūrē Onán wāme ō'ocu niwō. ⁵ Na be'rore apī pō'rātinemoco niwō tja. Cūrē Sela wāme ō'oco niwō. Cū Quezib wāmetiropu bajuacu niwī.

⁶ Be'ropu Judā cū macū masā ma'mi Er Tamar wāmetigore numiada'recu niwī. ⁷ Er cū ña'arō weesetisere Ō'acū ne tū'saticū niwī. Tojo weegu cū catiri umūcore ē'macā'cu niwī.

⁸ Cū wērīca be'ro Judā cū macū Onárē a'tiro nicū niwī:

—Macū, marīrē dutisere queoro wéégū, mu'cū ma'mi nūmo ní'core nūorēña. Tojo weegu mu'cū ma'mi mijīrē pō'rātibosaturiağusa'a. ††

⁹ Onán pe'e “Co me'rā yu'cū pō'rāticā, yu'cū pō'rā niti-bosama” ni, masīcu niwī. Tojo weegu nipe'tisetiri co me'rā nimigū, nijīpacoyoticū niwī. Tere tojo weegu, cū ma'mi pō'rā nituriarā wa'acā uasātigu, tojo weecu niwī. ¹⁰ Ō'acū Onán cū tojo weesere ī'agū, tere tū'saticū niwī. Tojo weegu cū quē'rārē wērīcā weecu niwī.

¹¹ Tojo wa'āca be'ro Judā cū macū nūmo ní'core nicū niwī:

—Mu'cū pacū ya wī'ipu wapewio tojánīña. Yu'cū macū Sela cū būcu nicāpu cūrē marāpūtiapa, nicū niwī. Tojo weego, Tamar co pacū ya wī'ipu dajaco niwō. Core tojo nimigū, Judā a'tiro wācūcu niwī: “Apetero weegu Sela quē'rā cū ma'misumua werōnojō wērībosami”, nicū niwī.

¹² Yoāca be'ro Judā nūmo Súa macō wērīa wa'aco niwō. Cū dñjari pe'tīca be'ro Judā Timnat wāmetiri macāpu wa'acu niwī. Ti macāpu cū yarā oveja poarire seecārā niwā. Cū me'rācū Hira Adulācū cūrē ba'paticū niwī.

¹³ Tamar, co mañecū “Timnat macāpu cū yarā oveja poarire seegu wa'apū” nicā tū'ogo, a'tiro weeco niwō.

¹⁴ Co wapewio sāñarī su'tirore tuweeco niwō. Tuwee, na ī'amasītīcā'to nīgō, ni'cā casero me'rā co diapoare

† Ismaelita masā madianita masā nicārā niwā.

†† 38.8 Rt 4.5; Mr 12.19-22

mo'aco niwō. Tu'ajanu'cō, Enaim macā sājārī sope pu'-to dujico niwō. Ti macā Timnat wa'ari ma'a tiropu nicaro niwū. Tamar, “Sela bu'cu'pu niaru” nisere tu'ogo, tojo weeco niwō. Sela bu'cu'pu nimicā, Judá core Selare numiada'reticu niwī.

¹⁵ Judá core ī'agū, “U'muarē a'metārāwapata'ari masō nisamo”, ni wācūcu niwī. Co diapoare mo'a, ī'ata basi-otico niwō. ¹⁶ Cū macū nūmo nī'co nisamo, ni masītigu, ma'aru nī'cu co tiro ojanu'cā, core a'tiro nicu niwī:

—Y'u'u, m'u'u me'rā nisī'rīsa'a, nicu niwī.

Co pe'e “¿Nē'enojō y'u'are wapayegusari?” nico niwō.

¹⁷ —Y'u'u ecarā cuōrārē nī'cū cabracārē m'u'arē o'oguti, nicu niwī.

—Añu'u to pūrīcārē. M'u'u cūrē o'oati dūporo apeyenojō cūña yujuru, nico niwō.

¹⁸ —¿Nē'enojōrē y'u' cūucā uati? ni sērītiña'cu niwī.

—M'u'u wāmerē ñacūurōrē ti da bu'sari da me'rā, tojo nicā m'u'u tuacju m'u'u cuocjere cūña, nico niwō.

Judá core tere o'otoja, co me'rā nicu niwī. Tojo wee co nijpaco tojaco niwō. ¹⁹ Cū me'rā nīca be'ro topu nī'co Tamar wa'aco niwō. Wa'a, co diapoā omāca caserore tuweeco niwō. Tu'ajanu'cō, co wapewio su'tiro co tuwee'carore sāñaco niwō tja.

²⁰ Be'ro Judá cū nī'caronojō cū me'rācju Adulācju me'rā cabracārē o'ōcu niwī. Cū co me'rā topu cūu'quere wiatōrōdutigu, tojo weecu niwī. Cū me'rācju pe'e core ne bocaticu niwī. ²¹ Tojo weegu tocjārā masārē sērītiña'cu niwī:

—Mūsā ī'acā sō'onico Enāicjō, mūsā ējōpeori wi'icjō u'muarē a'metārāwapata'ari masō, ¿no'opu nisari? Na pe'e “A'toma ne nī'cō conojō marīmo a'ti macāma”, nicārā niwā.

²² Tere tu'ogu, Judá tiropu cū majāmitojaacu niwī. Cūrē nicu niwī:

—Ne bocatiasu. Tocjārā marīcā “Conojō a'toma ne marīmo”, niama, nicu niwī.

²³ Judá cūrē yu'ticu niwī:

—Tocjārā marīrē bujiticā'to, nīrā, y'u'u cūu'que me'rā-ta tojacā'to. Y'u'u cabracārē o'omiaru, o'ogu pe'e; m'u'u bocatiarā, nicu niwī Judá.

²⁴ I'tiarā mūjīpū be'ro āpērā Judāre a'tiro quetiwererā etacārā niwā:

—M'u'u macū nūmo āpērā u'muarē a'metārā, nijpa-coyoja wa'aco niama, nicārā niwā.

Judá tere tu'ogu, “Core miiwīrō, ūjūacō'acā'rā wa'aya”, ni caricūcu niwī.

²⁵ Core miiwīrōrī curare co pe'e cū wapaye cūu'quere o'o, co mañecūrē a'tiro queti o'ōco niwō: “A'te noa cūu'que nīrō nisasa'a. A'te wiogeta y'u'are nijpaco-yowī. Ī'arē m'u'u. ¿Noa yaro a'to wāme ñacūurō, a'ti da me'rā, tojo nicā a'tigu tuacju niti?”

²⁶ Judá cū yere ī'amasīgū, a'tiro nicu niwī:

—Co pe'e y'u'u y'u'uro añurō weearō. Y'u'u pe'e, y'u'u macū Sela me'rā numiada'reticu, ña'arō weepā, nicu niwī. Tojo weegu Judá core ne apaturi a'metārānemocu niwī majā.

²⁷ Tamar co wī'magū wu'ari nūmu ejačā, pu'arā su'rūa'cārā bajuacārā niwā. ²⁸ Na bajuari curare nī'cū

omocā sīowīrōcu niwī. Tojo weego pō'rātīrārē co'teri masō nī'cā da sō'arī da me'rā, omocāpu dū'teō'oco niwō. A'tiro nico niwō: “Ā'rī bajuamū'tāmi”, nico niwō.

²⁹ Co tojo nīrī curata cū omocārē wejequesōrōcu niwī. Cū tojo weecāta, cū acabiji pe'e bajuamū'tācu niwī. Tojo weego pō'rātīrārē co'tego cūrē a'tiro nico niwō:

“¿De'ro weegu m'u'u ma'mi pe'ere bajuamū'tācā weetiatī?” Tojo weerā cūrē Fares wāmeyecārā niwā. ³⁰ Be'ro apī omocāpu sō'arī da dū'teō'ocu pe'e bajuacu niwī. Cūrē Zara † wāme o'ocārā niwā.

José ye queti, tojo nicā Potifar nūmo ye queti nī'

39 José Egītopu miano'cu niwī. Cūrē topu miāca be'ro cūrē mia'cārā ismaelita masā Potifar wāmetigūre duaturiacārā niwā. Cū Egītopcū wiogeta faraōrē da'ratamugū, tojo nicā cūrē co'terā surara wiogeta nicu niwī.

² Ō'acū José me'rā ni, cūrē weetamucu niwī. Tojo weegu cū wiogeta Potifar, Egītopcū ya wi'ipū nīrī cura nipe'tise cūrē añurō dia'cū wa'acaro niwū. ³ Potifata Ō'acū Joseré weetamusere, tojo nicā cūrē añurō wa'asere ī'acu niwī. ⁴ Tojo weegu Joseré añurō wācūcu niwī. Tojo wācūgū cūrē, cū ya wi'i wiogeta, cūrē weeta-muacju warore sōrōcu niwī. Nipe'tise cū yere su'ori ī'anūrdutigu sōrōcu niwī. ⁵ Cūrē wiogeta sōrōca nūmu me'rāta Ō'acū Potifare añurō wa'acā weenu'cūcu niwī. Cū ya wi'i cjase cū cuosere, tojo nicā cū cāpūpu cuosere “Añurō wa'ato”, nicu niwī Ō'acū. ⁶ José tere co'tegu niyucā, Potifar ne cārō wācūque'titicu niwī. Ba'aritero ejačā dia'cūrē ba'agu wa'amūjācu niwī.

José tutuagu, añurō bajugu nicu niwī. ⁷ Be'ro cū wiogeta Potifar nūmo cūrē pūrō ī'aco niwō. Joseré tu'sa-go, nī'cā nūmu cūrē, “Y'u'u me'rā nīgū a'tia”, nico niwō.

⁸ José co tojo nisere tu'satigu, core a'tiro nicu niwī:

—Ī'aña. Y'u'u wiogeta m'u'u marāpu, nipe'tise mūsā cuosere y'u'are ī'anūrdutigu cūuami. Y'u'u a'topu nīrī curare cū ne apeyenojō wācūque'titimi. ⁹ A'ti wi'ipūre ne apī y'u'u nemorō nīgū marīmi. Y'u'u wiogeta y'u'are, y'u'u sērīsere o'otīcā weetimi. No'o nipe'tisere o'omi. M'u'u pūrīcārē basiowe'e. M'u'u y'u'u wiogeta nūmo nī'i. Tojo weegu y'u'u to cārōjo ña'arō weemasītisa'a. Ō'acūrē y'u'rūnu'cāmasītisa'a, nicu niwī.

¹⁰ Co cūrē nipe'tise nūmūrī “Ba'pati, y'u'u me'rā nīgū a'tia”, nimicā, ne wa'aticu niwī. ¹¹ Nī'cā nūmu José cū wiogeta ya wi'ipū cū da'rasenojōrē weegu wa'acu niwī. Titare āpērā ti wi'ipū da'raco'terā topu marīcārā niwā. ¹² Potifar nūmo cū yaro su'tiro bu'icjārōrē tūawee, “Y'u'u me'rā nīgū a'tia”, nico niwō.

José pe'e su'tiro bu'icjārō moogū ti wi'ipū nī'cu omawijaacu niwī. Co pe'e cū yaro su'tiro me'rā to-janu'cāco niwō. ¹³ Cū bu'icjārōrē topu cō'a omawijaacā ī'agō, ¹⁴ to da'raco'terāre pijio, a'tiro nico niwō:

—Ī'aña. Y'u'u marāpu hebreo masū cū miiti'cu marīrē ña'arō bujicā'mi. Cū y'u'u me'rā nisī'rīgū, a'ti wi'ipūre sājāticu niami. Y'u'u pe'e u'pu'cu caricūaru. ¹⁵ Y'u'u tutu-aro pōtēorō caricūcā tu'ogu, cū yaro su'tiro bu'icjārōrē cō'a, omawijaami, nico niwō.

† Apeterore Zarare Zerah ojano'caro niwū. Jos 7.1

¹⁶ Co marāp̄ wi'ip̄ dajari cura to su'tiroke c̄oco ni-wō. ¹⁷ Cūrē mejārōta wereco niwō tja:

—Hebreo mas̄ m̄'u da'raco'teḡ miiti'c̄u, ya tuc̄ip̄ sājāa, ȳ'ure ña'arō weesī'riḡ weeami. ¹⁸ Ȳ'u tutuaro pōtēorō caricūcā, c̄u yaro su'tiro bu'icjārō a'to doquecū, omawijaa wa'ami.

¹⁹ Potifar c̄u n̄mo "M̄'urē da'raco'teḡ tojo weeamī", nicā t̄'oḡ, uay'r̄uac̄u niwī. ²⁰ Tojo weeḡ Joseré ñe'eduti, bu'iri da'reri wi'ip̄ sōrōduti niwī. Ti wi'ip̄-ta bu'iriwi'ia wioḡ faraōrē ȳ'r̄n̄cā'cārā dujicārā niwā. ²¹ Tojo weemicā, Ō'ac̄u pe'e c̄u ma'isere i'oḡ, José me'rā ninu'cūc̄u niwī. Cūrē weetamuḡ, top̄ bu'iri wi' wioḡre añurō wācūcā weec̄u niwī. ²² Tojo weeḡ José top̄ nipe'tirā bu'iri c̄orārē i'an̄r̄, narē co'teḡ to-jac̄u niwī. Tojo nicā, nipe'tise ti wi'ip̄ weesere s̄'ori duti niwī. ²³ Ō'ac̄u José me'rā nīḡ, nipe'tise añurō dia'c̄u wa'acā weec̄u niwī. Tojo weeḡ surara top̄ co'terā wioḡ c̄u Joseré c̄u'quere wācūque'titic̄u niwī.

José p̄arā quē'e'quere were'que ni'i

40 Tojo wa'aca be'ro Egiptocj̄ wioḡre u'sed̄caco vino t̄aco'terā wioḡ, tojo nicā ap̄ p̄a weerā wioḡ na faraōrē t̄'saticā weecārā niwā. ² Faraō narē, u'sed̄caco t̄aco'terā wioḡ, tojo nicā p̄a weerā wioḡ me'rā uay'r̄uac̄u niwī. ³ Tojo weeḡ cūrē co'terā surara wioḡ ya wi'ip̄ narē bu'iri da'ruduti o'óc̄u niwī. Top̄ta José quē'rā bu'iri da'reno'c̄u dujic̄u niwī. ⁴ Ti wi'ip̄ co'terā wioḡ Joseré "Ā'rārē co'teya", nic̄u niwī. Na top̄re yoacā bu'iri dujicārā niwā.

⁵ Ni'cā ñami u'sed̄caco t̄aco'teḡ, p̄rē weeco'teḡ nan̄c̄u mejēcā bajuse quē'ecārā niwā. Na p̄aro quē'e'quen̄c̄u mejēcā dia'c̄u nisī'r̄rō weecaro niw̄. ⁶ Bo'reacā José narē i'awā'c̄ḡ ejaḡ, na b̄-jawetirārē bocaec̄u niwī. ⁷ Narē a'tiro nic̄u niwī:

—¿De'ro weerā ni'cācārē tocā'rō b̄jawetirā waro ni-ti?

⁸ Na ȳ'ticārā niwā:

—Ūsā p̄arā mejēcā bajuse quē'e'as̄. A'top̄re ne ni'c̄p̄ta ūsā quē'e'quere "Tojo nisī'r̄rō weepā" niḡnojōrē bocatisa'a, nicārā niwā.

Na tojo nicā t̄'oḡ, José a'tiro nic̄u niwī:

—Ō'ac̄u ni'c̄ta a'tenōjōrē weremas̄sami. Ȳ'ure wereya m̄sā quē'e'quere, nic̄u niwī.

⁹ Tojo weeḡ u'sed̄caco t̄aco'teḡ c̄u quē'e'quere Joseré a'tiro werec̄u niwī:

—Quē'erōp̄re ni'cā da u'sedare ȳ'u diacj̄ pe'e i'as̄. ¹⁰ Ti da i'tia d̄p̄ c̄oap̄. Te d̄p̄ri p̄r̄i o'oritia wa'ap̄. Te tō'or̄ u'se b̄c̄amaj̄m̄j̄. ¹¹ Top̄re faraō sī'r̄r̄ pare c̄oas̄. Ū'se tō'or̄rē mī, ti pap̄ bipesās̄. Tu'ajan̄cō, ti pare faraōp̄re o'oas̄, nic̄u niwī.

¹² José cūrē nic̄u niwī:

—M̄'u quē'e'que a'tiro nisī'r̄rō wee'e. Te i'tia d̄p̄, i'tia n̄m̄ nisī'r̄rō wee'e. ¹³ I'tia n̄m̄ be'ro faraō m̄'urē beseḡsami. Besetoja, m̄'urē acobojo, m̄'u da'ra'quere da'radutiḡsami tja. Tod̄poro m̄'u wee'caronōjōta faraōrē u'sed̄caco t̄aco'teḡsa'a.

¹⁴ M̄'urē a'tiro wa'acā, ȳ'ure wācūapa. Ȳ'u a'to

bu'iri da'reri wi'ip̄ niḡrē miiw̄rōdutiḡ, faraōrē uc̄u-bosaya. Sajatiro ȳ'ure wācūcureapa. ¹⁵ Ȳ'ure hebreo masā ya di'tap̄ tutuaro me'rā ñe'e, miitiwā. Ña'arō weetimiḡ, mejō waro bu'iri da'reri wi'ip̄ dujisa'a, nic̄u niwī José.

¹⁶ P̄a weeri masā wioḡ José c̄u queoro wereme'r̄cā i'aḡ, c̄u quē'rā a'tiro nic̄u niwī:

—Ȳ'ua, quē'erōp̄re i'tia bati p̄a butisere tuu-peoas̄. ¹⁷ Bu'ip̄ pesam̄'tārī bati faraō yere peje p̄a mejēcā bajuse i'pitisenōjō posetiap̄. Tojo nimicā, mir̄c̄a pe'e ȳ'u d̄poa bu'iacā pesari bati pe'ere ba'arā dijatiama.

¹⁸ Tere t̄'oḡ, José cūrē nic̄u niwī:

—M̄'u quē'e'que a'tiro nisī'r̄rō wee'e. Te i'tia bati i'tia n̄m̄ ni'i. ¹⁹ I'tia n̄m̄ be'ro faraō m̄'urē ni'c̄ḡ yuc̄ḡp̄ d̄'teyoodutiḡsami. M̄'u wér̄ca be'ro mir̄c̄a m̄'u ye di'ire ba'arāsama, nic̄u niwī.

²⁰ I'tia n̄m̄ be'ro José a'tere wér̄ca be'ro faraō c̄u bajuaca n̄m̄ bosen̄m̄jo weec̄u niwī. Nipe'tirā cūrē da'ratamurā me'rā tojo weec̄u niwī. Nipe'tirā c̄u pijio'cārā i'orō wa'tero faraō bu'iri da'reri wi'ip̄ nirā u'sed̄caco vino t̄aco'terā wioḡre, p̄a weerā wioḡre pijiw̄rōduti niwī. ²¹ U'sed̄caco vino t̄aco'te'c̄ma mejārōta cūrē da'rase c̄uc̄u niwī. C̄u tod̄poro wee'caronōjōta faraōrē u'sed̄caco vino t̄aḡ sājāac̄u niwī tja. ²² P̄a weerā wioḡ pe'ema yuc̄ḡp̄ d̄'teyooduti niwī. José cūrē ni'caronōjōta wa'acaro niw̄. ²³ Tojo wa'amicā, u'sed̄caco vino t̄aco'teḡ Joseré ne wācūtic̄u niwī.

José faraōrē c̄u quē'e'quere were'que ni'i

41 José na p̄arā quē'e'quere wér̄ca be'ro p̄a c̄u'ma ȳ'r̄uac̄u niw̄. Ni'cā n̄m̄ faraō a'tiro quē'ec̄u niwī: Dia Nilo wāmetiri maa sumutop̄ nu'cūc̄u niwī. ² C̄u tojo weeri cura ti maap̄re siete wec̄a añurā, di'itirā wijapa'acārā niwā. Ti maa sumutop̄ aco tirop̄ t̄are ba'an̄cūcārā niwā. ³ Be'ro ti maap̄ta tja āp̄rā siete wec̄a ña'arā mejārā, di'i marirā wijapa'acārā niwā. Āp̄rā u'm̄tāwija'cārā tiro n̄'c̄ajacārā niwā. ⁴ Ā'rā wec̄a ña'arā mejārā, di'i marirā āp̄rā añurā siete wec̄a pacarā di'itirā pe'ere ba'ape'ocārā niwā. Tere quē'eḡta, faraō wā'c̄c̄u niwī. ⁵ Be'ro cār̄a wa'ac̄u niwī tja. Apeye quē'enemoc̄u niwī. C̄u i'acā, siete trigo pō'rārī añubutias̄ peritise ni'cā ñop̄reta p̄r̄w̄j̄acaro niw̄. ⁶ Be'ro tja siete ña'ase trigo pō'rārī mejā, ñai bopoa'que mejā p̄r̄w̄bajuacaro niw̄. Wī'rō muj̄p̄ m̄j̄tiro cjase u'p̄t̄ asibusu wētu-uwā'cātise me'rā tojo wa'acaro niw̄. ⁷ A'te siete ña'ase bopoa'que pō'rārī mejā apeye siete añuse trigo peritise pō'rār̄rē ba'ape'ocā'caro niw̄. Tojo wa'acā, faraō wā'cā, "Quē'ese niap̄", nic̄u niwī.

⁸ Ape n̄m̄ ñamiña'cūrō wācūque'tiȳ'r̄uac̄u niwī. Tojo weeḡ nipe'tirā n̄bocari masārē, t̄'omas̄r̄ masā Egiptop̄ nirārē pijio, c̄u quē'e'quere werec̄u niwī. Ne ni'c̄u pe'eta "Tojo nisī'r̄rō wee'e" ni, weremas̄ticārā niwā.

⁹ Na weremas̄ticā i'aḡ, faraōrē u'sed̄caco vino t̄aco'teḡ a'tiro nic̄u niwī:

—Ni'cārōacāpūta yu'u queoro weeti'quere wācūsa'a majā. ¹⁰ Wiogū, ti nēmūpū mū'u pā weeri masā wiogū me'rā, tojo nicā yu'u me'rā uācaterore, ūsā p̄arāp̄ureta surara wiogū ya wi'ipū ūsārē bu'iri da'regū sōrōwū. ¹¹ Ni'cā űami pā weeri masā wiogū quē'ecu niwī. Yu'u quē'rā mejēcā bajuse quē'ewū. ūsā quē'e'quenēcū mejēcā dia'cū nisi'rīrō weecaro niwū. ¹² Titare ni'cū hebreo masū ma'muacā ūsā me'rā niwī. Cū mū'urē co'terā surara wiogūre da'raco'tegū niwī. ūsā quē'e'quere cūrē werewū. Cū pe'e ūsārē "Tojo nisi'rīrō weepā", ni werewī. ¹³ Te cū ní'caronojōta queoro wa'awū. Yu'u apaturi yu'u da'rāse cūo'quere da'rawū tja. Apī dū'teyoo wējēno'wī, nicū niwī.

¹⁴ Tere tū'ogū, faraō "Joseré pijigū wa'aya", nicū niwī. Tojo weerā maata cūrē bu'iri da'reri wi'ipū ní'cure piji-wijaacārā niwā. José pe'e ūseca poarire wūjawee, su'tiurore dūcayū, faraō tūropū wa'acū niwī.

¹⁵ Topū ejacā, faraō cūrē nicū niwī:

—Yu'u quē'e'quere ne ni'cūnojo "Tojo nisi'rīrō wee'e" ni, weremasīgūrē bocatiasū. Mū'urē "Cū pe'e quē'e-sere weremasīarū" nisere tū'o'o.

¹⁶ José faraōrē yu'ticū niwī:

—A'tere yu'u mejēta weremasīsa'a. Wiogū, a'tere Ō'acū pe'e mū'urē añurō wa'adutigū, mū'u quē'e'quere "Tojo nisi'rīrō wee'e" ni weregūsamī, nicū niwī.

¹⁷ Faraō Joseré "A'tiro quē'easū", nicū niwī:

—Dia Nilo sumutopū nu'cūasū. ¹⁸ Ti maapūre siete wecūa añurā pacarā, di'tirā wijapa'ama. Na ti maa sumutopū tá nirōpū ba'anū'cūama. ¹⁹ Na be'ro tja siete wecūa űa'arā mejārā, di'i marīrā wijapa'ama. Ne ni'cāti tojo bajurā wecūa a'to Egiptopūre ī'atigū nicāti. ²⁰ Ā'rā wecūa űa'arā mejārā, di'i marīrā siete añurā, pacarā di'itirā pe'ere ba'acā'ma. ²¹ Na ba'a'cārā nimirā, "Na ba'apā", nita basiotiama. Mejārōta űa'arā mejārā, di'i marīrā nicā'ma. Tere quē'egū, yu'u wā'cāpū. ²² Be'ro apaturi apeye quē'enemoapū tja. Siete trigo pō'rārī añubutiase peritise ni'cā űopūreta pī'rīwijiatiapū. ²³ Te be'ro tja siete pō'rārī trigo űa'ase, te peri marīse pō'rārī űai bopoa'que mejā pī'rīwijiatiapū. Wī'rō mujīpū mūjātiro cjase ūpūtu asibusu wēetuuwā'cātise me'rā tojo wa'apū. ²⁴ A'te siete pō'rārī űa'ase mejā, apeye añuse trigo peritise pō'rārī pe'ere ba'ape'ocā'pū. Yu'u a'tere űibocari masārē weremiapū. Ne ni'cūnojo pe'eta "Tojo nisi'rīrō wee'e" ni weremasītiamā, nicū niwī faraō.

²⁵ Tere tū'ogū, José faraōrē yu'ticū niwī:

—Wiogū, p̄aropūta mū'u quē'e'que ni'cārōnojo nisi'rīrō wee'e. Ō'acū cū weeatjere mū'urē wereyugū weepā. ²⁶ A'tiro ni'i: Siete wecūa añurā siete cū'marī ni'i. Siete trigo pō'rārī añuse pō'rārī quē'rā siete cū'marī ni'i. Te p̄aropūta ni'cārōnojo quē'ese niapā. ²⁷ Siete wecūa űa'arā, di'i marīrā mejārā, na añurā be'ro bajua'cārā quē'rā siete cū'marīta ni'i. Tojo nicā, siete trigo pō'rārī űa'ase bopoa'que mejā quē'rā, mejārōta ni'i. Siete cū'marī ba'ase marīrōsa'a. ²⁸ Yu'u mū'urē ní'caronojōta ni'i. Wiogū, Ō'acū cū weeatjere mū'urē wereyugū weepā. ²⁹ Siete cū'marī nipe'tiro Egiptopūre ba'ase niyu'rūarosa'a. ³⁰ Be'ro siete cū'marīta tja ne

ba'ase marīrōsa'a. Tojo weero te cū'marī peje ba'ase nimi'que acobocono'rōsa'a. Nipe'tiro Egiptopūre ba'ase pe'tibutiarosa'a. ³¹ Ba'ase marībutiarosa'a. Tojo weerā "Siete cū'marī Egiptopūre ba'ase peje nimiwū" ni, ne ni'cūnojo p̄uta wācūsome. ³² Wiogū, mū'u a'tere p̄atipūta mejārōta quē'eapā. Ō'acū "A'tere tojo weegūti", nitojapī. Tojo weegū cū ní'caronojōta a'tere maata weegūsamī.

³³ »Tojo weegū, wiogū, a'tiro weecā añubosa'a. Ni'cū masū tū'omasīse cūogū "A'tiro weegūa'a" nigūnojo rē a'mañā. Cū a'ti di'ta Egiptopūre sū'ori ī'anurūgūsamī. ³⁴ Wiogū, mū'urē a'tiroūa'a. Āpērā wiorā mū'u doca nirārē sōrōrōūa'a. Na nipe'tiro Egipto di'tapū wa'ato. Wa'a, trigo perire ni'cāmocūse pi'seri seeneocūu, ni'cā pi'ire be'ropū na ba'atjere nūrōdutiā o'oato. Te siete cū'marī ba'ase peje nirī curare tojo seeneoato. ³⁵ Te ba'ase peje nise cū'marīrē mū'u wiogū dutiro me'rā na neoato. Te perire neo, macārī na ba'ase nūrōse wi'seripū na be'ropū ba'atjere nūrōato. Nūrō, surara tere ī'anurūato. ³⁶ Na tojo weecā, siete cū'marī ba'ase marīatje cū'marīrē na nūrō'que nirōsa'a. A'ti di'ta Egiptopūre ba'ase pe'tisome. Tojo weerā masā ne ūjūaboa wērīsosome, nicū niwī José faraōrē.

Faraō Joseré cū docacjū wiogū sōrō'que ni'i

³⁷ Tere tū'orā, faraō, tojo nicā cūrē da'ratamurā "Cū 'tojo weeya' nise añu ni'i", nicārā niwā. ³⁸ Tojo weegū faraō a'tiro nicū niwī:

—¿Marī apī ā'rī weronojo nigūrē bocarāsariba tja? Cū Ō'acū wācūsece cūomi, nicū niwī.

³⁹ Be'ro Joseré faraō nicū niwī:

—Mū'u weronojo apī añurō tū'omasīgū, masīse cūogū marīmi. Ō'acū mū'urē a'te masīsere o'oapī. ⁴⁰ Ya wi'ire dutigūsa'a. Nipe'tirā yarā masā mū'u dutisere yū'tirāsama. Yu'u ni'cūta mū'u nemorō nigūsa'a. Wiogū waro nitjāgū, tojo nigūsa'a. ⁴¹ Yu'u mū'urē nipe'tiro Egipto wiogū sōrōgūti.

⁴² Tojo nīgūta, faraō cū omopica tuusārī be'tore tuwee, Joseré sāacū niwī. Ti be'to cū wiogū wāme cūori be'to nicaro niwū. Be'ro āpērārē cūrē añuse su'ti, lino wāmetise me'rā wee'que su'tire sāaduticū niwī. Tojo nicā, ni'cā da uru me'rā wēeca da, būsari dare cūrē būocū niwī. ⁴³ Tu'ajanū'cō, tūrūpū cabayua me'rā wejejpū cū yawū be'ro sirutupjere sājāduticū niwī. Ti-wū dūporo surara masārē "Ejaque'aya", ni caricūduticū niwī. Tojo wee Joseré wiogū sōrōcū niwī. Cū nipe'tiro Egipto di'tapūre dutigū sājācū niwī.

⁴⁴ Be'ro faraō Joseré nicū niwī:

—Yu'u faraō, wiogū waro ni'i. Tojo nimicā, masā mū'u dutiro marīcā, ne apeyenojōcā weemasītisama, nicū niwī.

⁴⁵ Faraō Joseré cū wāmerē dūcayucū niwī. Egiptocjārā wāme ō'ogū, Zafnat-panea wāmeyecū niwī. Cū Joseré Asenat wāmetigore numiada'recū niwī. Co, Potifera wāmetigū pa'i, On wāmetiri macācū macō nico niwō. Tojo wee José Egipto wiogū sājācū niwī. ⁴⁶ José faraō me'rā da'ranū'cāgū, treinta cū'marī cūocū niwī.

Be'ro José faraó ï'orõp̄ wija, nipe'tiro Egipto di'tap̄re ï'acusian̄c̄ac̄ niwĩ. ⁴⁷ Te siete c̄marĩrē Egipto di'tap̄re, to cjase otese añubutiaro p̄ĩrĩ d̄caticaro niwũ. ⁴⁸ Tojo weeḡ José nipe'tirop̄ trigore seeneoc̄ niwĩ. C̄ c̄p̄p̄ seeneo'quere nipe'tise pacase mac̄ĩr̄p̄ n̄rõc̄ũuc̄ niwĩ. ⁴⁹ Ba'ase peje waro niȳ'r̄majãcaro niwũ. Tojo weeḡ tere nuc̄pori pajiri maa cjase weronjõ seemesãc̄ũuc̄ niwĩ. "Tic̄se ni'ĩ", ni queota basiotiaro niwũ. Tojo weeḡ ba'paque-onemot̄ic̄ niwĩ.

⁵⁰ Siete c̄marĩ ñj̄aboase wa'ati d̄porore José c̄ n̄mo Asenat me'rã p̄arã p̄rãtic̄ niwĩ. ⁵¹ Masã ma'mirē Manasēs wãme õ'oc̄ niwĩ. "Õ'ac̄ ȳ'ure nipe'tise ȳ'p̄ pi'et̄isere acobojocã weemi. Tojo nicã nipe'tirã ȳ'p̄ acawererãrē acobojocã weemi" nígũ, tojo wãme õ'oc̄ niwĩ. ⁵² Be'roc̄j̄rē Efraĩ wãme õ'oc̄ niwĩ. "Õ'ac̄ Egipto ȳ'p̄ pi'eti'carop̄ p̄rãticã weemi" nígũ, tojo wãme õ'oc̄ niwĩ.

⁵³ Titare Egiptop̄re te siete c̄marĩ peje ba'ase n̄i'que pe'tia wa'acaro niwũ. ⁵⁴ José n̄'caronjõta siete c̄marĩ ba'ase marĩatje c̄marĩ n̄c̄rõtiro weecaro niwũ. Nipe'tise di'tap̄re ba'ase marĩcaro niwũ. Egipto di'ta pe'ema ba'ase nicaro niwũ. ⁵⁵ Be'ro Egiptoc̄j̄rã quẽ'rãrē ba'ase pe'tia wa'acaro niwũ. Tojo weerã faraó tirop̄ ba'ase s̄rĩrã wa'acãrã niwã. Tojo weeḡ faraó nipe'tirã Egipto di'tac̄j̄rãrē a'tiro nic̄ niwĩ: "José tiro wa'aya. C̄ m̄sãrē dutironjõta weeya."

⁵⁶ Nipe'tiro Egiptop̄ ñj̄aboase se'sa wa'acã, José c̄ trigo n̄rõc̄ũ'que wi'serire pãoduti, tere duac̄ niwĩ. Siap̄e me'rã nemorõ ba'ase marĩcaro niwũ.

⁵⁷ Nipe'tirop̄ ba'ase ne marĩcaro niwũ. Tojo weerã nipe'tise di'tac̄j̄rã Egiptop̄ José tiro ba'ase duurã a'ticãrã niwã.

José ma'mis̄m̄na na Egiptop̄ ba'ase duurã wa'a'que ni'ĩ

42 Jacob, Egiptop̄ "Trigo niaporo" nisere t̄'oc̄ niwĩ. Tojo weeḡ c̄ p̄rãrē nic̄ niwĩ:

—¿De'ro weerã m̄sã a'merĩ ï'ac̄ũñabajaque'ati?

² Æp̄rã ȳ'ure "Egiptop̄re trigo niaporo", ni wereama. Marĩ ñj̄aboa, w̄rĩrĩ nĩrã, top̄ marĩ ba'atje trigore durã wa'aya.

³ Tojo weerã José ma'mis̄m̄na diez Egiptop̄re trigo duurã wa'acãrã niwã. ⁴ José acabiji waro Benjamí pe'ema Jacob c̄rē mejẽcã wa'ari nígũ, o'ót̄ic̄ niwĩ. ⁵ Æp̄rã Canaã di'tac̄j̄rã quẽ'rã na me'rã ba'ase duurã wa'acãrã niwã. Nipe'tiro Canaã di'tap̄re ba'ase marĩcaro niwũ.

⁶ José Egipto di'tap̄re dutiḡ nic̄ niwĩ. C̄ta nipe'tirop̄ masãrē top̄ etarãrē trigo duaḡ nic̄ niwĩ. C̄ ma'mis̄m̄na c̄ tirop̄ etarã, añudutirã ejan̄cã, nuc̄cãp̄ paamu'rĩque'acãrã niwã. ⁷ José c̄ ma'mis̄m̄narē maata ï'amasĩcã'c̄ niwĩ. Masĩmigũ, ï'amasĩtiḡ weronjõ weec̄ niwĩ. Tojo weeḡ narē p̄rĩrõ s̄rĩtĩña'c̄ niwĩ:

—¿M̄sã no'oc̄j̄rãp̄ a'tiati?

—Ûsã Canaã di'tap̄ a'tiap̄. Trigo duurã a'tiap̄, nicãrã niwã.

⁸ José c̄ ma'mis̄m̄narē ï'amasĩc̄ niwĩ. Na pe'e c̄rē ï'amasĩcãrã niwã. ⁹ Be'ro d̄porop̄ c̄ narē quẽ'e'quere wãc̄bocaḡ, a'tiro nic̄ niwĩ:

—M̄sã ï'adu'tiri masã nisa'a. A'ti di'tare diap̄e sãjãata añuti nĩrã, ï'arã a'tiapã.

¹⁰ —Niwe'e. Ûsã m̄'p̄ dutise doca nĩrã trigo dia'c̄rē duurã a'tiap̄. ¹¹ Ûsã nipe'tirãp̄ta ni'c̄ p̄rã, diac̄j̄ weeri masã ni'ĩ. ï'adu'tiri masã mejẽta ni'ĩ.

¹² José narē nic̄ niwĩ:

—Niwe'e. M̄sã a'ti di'tare no'o pe'e sãjãata basiosari nĩrã, ï'adu'tirã a'tiapã, nic̄ niwĩ.

¹³ Na pe'e ȳ'ticãrã niwã tja:

—Ûsã m̄'p̄ dutise doca nĩrã ni'c̄ p̄rãta doce ni'ĩ. Ûsã Canaã di'tac̄j̄rã ni'ĩ. Ûsã acabiji ni'c̄ta Ûsã pac̄ me'rã tojami. Apĩ pe'e d̄porop̄ w̄rĩrã wa'ac̄ niwĩ, ni ȳ'ticãrã niwã.

¹⁴ Tojo nisere t̄'oḡ, José narē ninemoc̄ niwĩ tja:

—Ȳ'p̄ n̄'caronjõta m̄sã a'ti di'tare ï'adu'tiri masã ni'ĩ. ¹⁵ M̄sãrē faraó wãme me'rã a'tiro weeḡti. M̄sã acabiji nit̄oḡ a'top̄re a'titicãma, m̄sã a'tore wijasome. ¹⁶ No'o ni'c̄ m̄sã wa'terop̄ nígũ c̄rē miiḡ wa'ato. Æp̄rã pe'e a'to bu'iri da'reri wi'ip̄ tojarãsama. Tojo weese me'rã "Diac̄j̄ta uc̄apã", ni masĩno'rõsa'a. Miititicãma, diac̄j̄ta faraó wãme me'rã "ï'adu'tiri masãta niapã", nino'rõsa'a, nic̄ niwĩ.

¹⁷ José narē bu'iri da'reri wi'ip̄ ï'tia n̄m̄ narē c̄ũuc̄ niwĩ. ¹⁸ ï'tia n̄m̄ be'ro José narē a'tiro nic̄ niwĩ:

—Ȳ'p̄ Õ'ac̄rē wiopesase me'rã ï'a'a. M̄sã a'tiro w̄erã, catirãsa'a. ¹⁹ M̄sã diac̄j̄ta "Mejẽcã weetiri masã ni'ĩ" nĩrã, ni'c̄rē a'top̄ c̄ũña. M̄sã Æp̄rãp̄a dajatojaaya. M̄sã p̄rã, n̄mosãnumia ñj̄aboaticã'to nĩrã, narē trigore miaña. ²⁰ M̄sã, "Ûsã mejẽcã weeri masã niwe'e" nĩrã, m̄sã acabiji nit̄oḡp̄re miitiapa. Tojo weerã, m̄sã ȳ'r̄wetirãsa'a, nic̄ niwĩ.

—Jap̄, tojota weerãti, nicãrã niwã. ²¹ Be'ro na basu a'merĩ uc̄cãrã niwã:

—Diac̄j̄ta ni'ĩ. Marĩ acabijire ña'abutiario wee'que wapa marĩrē tojo wa'a'a. C̄ "Ȳ'ure pajaña'cureya; tojo weeticã'ña" n̄micã, t̄'otiw̄. C̄ ña'abutiario ȳ'r̄micã, tojo ï'acã'wũ. Te bu'iri marĩ ni'cãrõacãrē pi'etirã wee'e, nicãrã niwã.

²² Rubén narē nic̄ niwĩ:

—Ȳ'p̄ p̄rĩcã marĩ acabijire "Ña'arõ weeticã'ña", n̄m̄iw̄. M̄sã pe'e ȳ'ure t̄'otiw̄. Ni'cãrõacãrē majã c̄ w̄rĩ'que wapa marĩ wapaseeno'rãsa'a, nic̄ niwĩ.

²³ Na, "José marĩ uc̄sere t̄'osami", ni masĩticãrã niwã. José pe'ere na uc̄sere apĩ pe'e "A'tiro nisĩ'rĩrã weeama", ni wereturiac̄ niwĩ.

²⁴ José na tirop̄ n̄'c̄ apesep̄ wa'a, utic̄ niwĩ. Be'ro wãc̄tutua, na tirop̄ ejaḡ, uc̄c̄ niwĩ. Nipe'tirã ï'orõp̄ Simeórē mejẽcã pijioduti, d̄tedutic̄ niwĩ.

²⁵ Be'ro c̄rē da'raco'terãrē na ye ajurip̄ trigore poseyeduc̄ niwĩ. Na wapaye'que niyeru quẽ'rãrē te ajuri po'peap̄ c̄udutic̄ niwĩ. Tojo nicã, ba'ase na ma'ap̄ ba'atojaatjere o'odutic̄ niwĩ. José duti'caronjõta weecãrã niwã. ²⁶ Be'ro na yarã burroa bu'ip̄, te trigore miipeo, tore wijawã'cãcãrã niwã.

²⁷ Be'ro na cārīatjorɸ etarā, ni'cū cū yagɸ burrore trigo ecagɸtigɸ, cū ya ajurore pāacɸ niwī. Ti ajurore pāa, trigo bu'ipɸ nipe'tise niyeru cū wapaye'quere sãñacā ĩ'acɸ niwī. ²⁸ Tere ĩ'agũ, cū ma'misɸmɸa, cū acabijirārē nicɸ niwī:

—Ī'arā a'tia. A'ti ajuroɸ ye niyeru nipe'ticā'a. Cū tojo nicā tɸ'orā, nipe'tirā ɸcɸape'tia wa'acārā niwā. Uirā, narāsārāta, a'merī ucūcārā niwā:

—¿Marīrē Ō'acū de'ronojō weebutiamiapari? nicārā niwā.

²⁹ Na Canaá di'tapɸ na pacɸ Jacob tiropɸ dajarā, nipe'tise narē Egiptopɸ wa'a'quere wrecārā niwā.

³⁰ A'tiro nicārā niwā:

—Ti di'ta wiogɸ dutigɸ pūrīcā ɸsārē tutuabutiario ucūami. ɸsārē, “Mɸsā a'ti di'tare ĩ'adu'tirā a'tirā weepā”, niami. ³¹ ɸsā pe'e cūrē “ɸsā diacjɸ weeri masā ni'i; ĩ'adu'tiri masā mejēta ni'i. ³² Ni'cū pō'rā doce waro ni'i. Ni'cū wērīa wa'acɸ niwī. Nitɸogɸɸa Canaáɸ ɸsā pacɸ me'rā tojami”, niapɸ.

³³ »Tere tɸ'ogɸ, ti di'ta dutigɸ ɸsārē niami: “To pūrīcārē diacjɸta nimitito nigɸ, a'tore ni'cū tojato. Āpērāɸ cārō trigo mɸsā ye wi'sericjārā ba'aro ejaturo miaña. ³⁴ Apaturi a'tirā, mɸsā acabiji nitɸogɸre mitia. Mɸsā tojo weecā, yɸ'ɸ 'Diacjɸta añurā nima', nigɸsa'a. Mɸsā tojo weecā, apī a'to toja'cɸre wiagɸsa'a. Be'ro mɸsā a'ti di'tapɸre ne cā'mota'aro marīrō sjarāsa'a”, niami, nicārā niwā na pacɸre.

³⁵ Na ye trigo ajurire po'ocūurā, José ma'misɸmɸa na wapaye'que niyeru sãñape'ticā ĩ'acārā niwā. Te niyerure ĩ'arā, ɸcɸayɸ'rɸa wa'acārā niwā. Na pacɸ Jacob quē'rā ɸcɸacɸ niwī. ³⁶ Tere ĩ'agũ, Jacob cū pō'rārē nicɸ niwī:

—Mɸsā yɸ'ɸre pō'rā marī'cɸ weronojō tojacā we'e. José marī me'rā marīmi. Simeó quē'rā marīmi. Ni'cārōacārē “Benjamīrē miarāti”, ni'i tja. Mɸsā tojo weese yɸ'ɸre ña'arō wa'a'a, nicɸ niwī.

³⁷ Tere tɸ'ogɸ, Rubén cū pacɸre nicɸ niwī:

—Benjamīrē yɸ'ɸ sɸ'ori miagɸti. Mia, mɸ'ɸ tiropɸ miidaja, wiagɸti. Yɸ'ɸ wiaticāma, yɸ'ɸ pō'rā pɸarārē wējēapa, nicɸ niwī.

³⁸ Jacob cūrē yɸ'ticɸ niwī:

—Yɸ'ɸ macɸ mɸsā me'rā ne wa'asome. José mɸsā acabiji wērīatojacɸ niwī. Ā'rí ni'cūta yɸ'ɸre dɸ'sami majā. Cūrē ma'apɸ mejēcā ña'arō wa'acā, yɸ'ɸ bɸcɸ mijī bɸjawetise me'rā wērīgɸsa'a. Tojo wa'acā, mɸsā bu'iritirāsa'a, nicɸ niwī Jacob.

Benjamīrē Egiptopɸ mia'que ni'i

43 Canaá na nirī di'tapɸ ɸjɸaboase nemorō wa'acaro niwē. ² Na Egiptopɸ trigore duurā eja'que pe'ticā ĩ'agũ, Jacob cū pō'rārē nicɸ niwī:

—Apaturi trigo marī ba'atjere cārō duunemorā wa'aya tja.

³ Cūrē Judá yɸ'ticɸ niwī:

—Sō'onícɸ Egipto dutigɸ ɸsārē tɸ'ota basiorota niwī: “Mɸsā acabiji nitɸogɸɸre miititicā, mɸsārē ñe'emosome majā”, niwī. ⁴ Tojo weerā mɸ'ɸ ɸsā me'rā Benjamīrē wa'aduticā, trigore duurā wa'arāsa'a.

⁵ Mɸ'ɸ cūrē o'óticāma, wa'asome. Sō'onícɸ wiogɸ ɸsārē queoro niwī: “Mɸsā acabiji nitɸogɸɸre miititicā, mɸsārē ñe'emosome”, niwī.

⁶ Tere tɸ'ogɸ, Jacob nicɸ niwī:

—Mɸsā yɸ'ɸre ¿de'ro weerā tocā'rō ña'arō weeati? ¿De'ro weerā cūrē “ɸsā acabiji nitɸogɸɸre niami”, ni wereri?

⁷ Na cūrē yɸ'ticārā niwā:

—ɸsārē, ɸsā ye cjasere añurō sērītiña'nɸrɸwī. Marī ni'cū pō'rā nise cjasere añurō sērītiña'wī: “¿Mɸsā pacɸ catiati yujupɸ? ¿Apī mɸsā acabiji marīati?” ni sērītiña'wī. ɸsā cū sērītiña'se dia'cūrē yɸ'tiwɸ. ¿ɸsā de'ro weerā ɸsā acabijire miitidutigɸsami, ni masī-bosɸ?

⁸ Be'ro Judá cū pacɸ Jacore nicɸ niwī:

—Mɸ'ɸ macɸ Benjamīrē o'óya. Yɸ'ɸ cūrē ĩ'anɸrɸgɸti. Mɸ'ɸ “Jau” nicā, maata wa'abaque'orāti. Tojo weerā marī, ɸsā pō'rā ɸjɸaboa wērīsome. ⁹ Yɸ'ɸ basu cūrē co'tegɸti. Cū mɸ'ɸ macūrē mejēcā wa'acāma, a'topɸ cū dajaticā, yɸ'ɸre “Mɸ'ɸ bu'iriti'i” niapa. Téé yɸ'ɸ catiro pō'teorō tojo bu'iritigɸsa'a. ¹⁰ ɸsā a'topɸre tocā'rō yoogotirā, pɸati Egiptopɸre wa'amajā, majāmi-tojatiboapā, nicɸ niwī Judá.

¹¹ Cū tojo níca be'ro na pacɸ Jacob narē yɸ'ticɸ niwī:

—Mɸsā nírōnojōta ne mejēcā weeta basiotirocoro. Tojo weerā a'tiro weeya. Mɸsā ye ajuripɸ apeyenojō cūrē o'ootjere miisāña. A'ti di'tapɸ añuse nisenojōrē cārō miaña. Wa'rese bálamo wāmetise, nɸcɸjārā mumia yere, ɸ'mɸtise, ba'ase morēsenojōrē miaña. Tojo nicā mirrare, nudes, almendras miaña. ¹² Niyeru quē'rārē pɸati mɸsā todɸporopɸ mia'caro nemorō miaña. Mɸsā basuta cūrē mɸsā ye ajuripɸ boca'quere wiaya. Apetero weegɸ wisigɸ weepī. ¹³ Ā'rí mɸsā acabiji me'rā maata Egipto dutigɸ tiropɸ wa'aya. ¹⁴ Ō'acū tutuayɸ'rɸnɸ'cāgɸ mɸsārē weetamuato. Cū mɸsārē pajaña'cā weeato. Cū tojo weecā, mɸsā ma'mi Simeórē du'uwīrōgɸsami. Tojo nicā, ā'rí Benjamí quē'rārē mɸsā me'rā dajacā weegɸsami. Yɸ'ɸ pe'e pō'rā marīgɸ weronojō tojagɸ, tojo tojacɸti, nicɸ niwī Jacob.

¹⁵ Tojo weerā Jacob pō'rā na o'ootjere poseye, niyerure na todɸporo mia'que pɸati nemorō, na acabiji Benjamí me'rā, sojaro Egiptopɸ wa'acārā niwā. Topɸ etarā, José tiropɸ wa'acārā niwā. ¹⁶ Na etacā, Benjamí na me'rā nicā ĩ'agũ, cū ya wi'i co'tegɸ wiogɸre nicɸ niwī:

—Ā'rārē ya wi'ipɸ miaña. Wecɸre wējē, ba'ase do'ayuya. Dajaritero nicā yɸ'ɸ me'rā ba'arāsama, nicɸ niwī José.

¹⁷ Ti wi'i dutigɸ José duti'caronojōta weecɸ niwī. Cū basuta narē pijiwā'cācɸ niwī. ¹⁸ Na pe'e José ya wi'ipɸ cū miacā, ɸcɸayɸ'rɸacārā niwā. A'merī a'tiro ucūcārā niwā:

—Marīrē tojo weeta'sagɸ weemi. Sō'oní'que niyeru marī ye ajuripɸ sãña'que wapa nitɸ'sa'a. Marīrē topɸ marī yarā wa'icɸrā me'rā ñe'e, da'raco'teri masā sōrō, dutipegɸtigɸ weesami, nicārā niwā.

¹⁹ Tojo weerā na wi'i sope pu'topu ejarā, a'tiro weecārā niwā. Ti wi'i co'tegu wiogu tiroacāpu wa'a, ucūcārā niwā. ²⁰ A'tiro nicārā niwā:

—Wiogu, sō'onícaterore ūsā a'topu trigo duurā ejawu. ²¹ Titare ūsā dajatojaarā cārīrātīrā, ūsā yarā ecarārē ba'ase ecarātīrā, ūsā ye ajurire pāawū. Te ajuripu ūsā niyeru wapaye'que sāñape'ticā'wū. Te niyerure wiarātīrā, miitiapu. ²² Tojo nicā, apeye ūsā du-
uatje niyerure miitinemoapu. Niyeru ūsā ye ajuripu sāñā'quema noa sārō sāapā, masītisa'a, nicārā niwā.

²³ Ti wi'i co'tegu yu'ticu niwī:

—Wācūtutuaya. Uiticā'ña. Ō'acū mūsā, tojo nicā mūsā pacu ējōpeogu mūsā ye ajuripu sāaboapī. Mūsā yu'ure wapaye'quema yu'u ñe'ewū, nicu niwī. Be'ro Simeórē na tiropu miiejacu niwī. ²⁴ Na nipe'tirāpūreta José ya wi'ipu pijisājāacu niwī. Topu du'pocārīrē co-edutigu, acore o'ocu niwī. Na yarā wa'icrā quē'rārē ecabosacu niwī. ²⁵ Ti wi'ipu nīrā, Joseré na o'otjere apoyucārā niwā. “Dajaritero nicā José a'topu a'tigusa-mi” nīrā, tojo weecārā niwā. “José ya wi'ipu ba'arāsa'a” nisere tu'otojacārā niwā.

²⁶ José wi'ipu ejacā, na mia'quere cūrē o'ocārā niwā. Tu'ajan'cō, cūrē ējōpeorā, paamu'rīque'acārā niwā.

²⁷ José narē nicu niwī:

—¿Añuti mūsā? ¿Mūsā pacu bucu quē'rā añuati? ¿Cū catiati yujupu?

²⁸ —Ūsā pacu mu'urē da'raco'tegu weronojō nigū duti marīami. Catiami yujupu, ni yu'ticārā niwā. Be'ro apaturi cūrē ējōpeose ī'orā, paamu'rīque'acārā niwā.

²⁹ Topu narē majāmī'āmigū, Benjamírē ī'acu niwī. Na ni'cō pō'rāta nicārā niwā. Tojo weegu a'tiro nicu niwī:

—¿Ā'rīta niti mūsā acabiji nituogupu mūsā were'cu? Be'ro Benjamírē: “Ō'acū mu'urē añurō weeato”, nicu niwī.

³⁰ José cū acabijire ī'a e'catiyu'rūagu, utisī'rīcu niwī. Tojo wee pōtēoti, sojaro me'rā cū ya tucūpu sājāa, uputu uticu niwī. ³¹ Be'ro wācūtutua, cū utidu'uca be'ro diapoare coe, cū ya tucūpu nī'cu wijaa, “Ba'ase etiya majā”, nicu niwī.

³² Cū tojo nicā, ba'ase etirā Joseré cū ya mesapu ba'ase peocārā niwā. Cū ma'misumuarē, cū acabijire ape mesapu ba'ase peocārā niwā. Egiptocjārā José me'rā ba'amī'cārā pe'ere ape mesapu ba'ase peocārā niwā. Egiptocjārā hebreo masā me'rā ba'adutino'ña marīcārā niwā. ³³ José cū ma'misumuarē dujuduticu niwī. Masā ma'mirē dujum'tāduticu niwī. Téé nituogupure yapaticu niwī. Cū tojo weecā ī'a ucuarā, a'merī ī'apōtēocārā niwā. ³⁴ José cū ya mesapu nisere narē ecaduticu niwī. Benjamíma āpērā nemorō ba'ase ōrēsāpeoduticu niwī. José cū ma'misumua me'rā ni'cārō me'rā sī'rī, ba'a, uputu ecaticārā niwā.

José sī'rīrī pa ye queti ni'i

44 Na ba'āca be'ro José cū ya wi'i cjase dutigure nicu niwī:

—Ā'rā ye ajuripu trigore na miarō pōtēorō poseyeya. Tojo nicā, na ye ajurīncū na niyeru wapaye'quere sāña. ² Tojo wéca be'ro, na acabiji nituogu ya

ajuropu yu'u sī'rīrī pa, plata me'rā wéca pare, niyeru cū trigo wapaye'que me'rā sāña, nicu niwī. Ti wi'i dutigu José cū nī'caronojōta weecu niwī.

³ Ape nūmu bo'remujātiri cura José narē, “Mūsā yarā burroa me'rā wa'arāsa'a majā”, nicu niwī. ⁴ Na ti macā pu'to nīrī curata José cū ya wi'i wiogure a'tiro nicu niwī:

—Sō'onícārā umuarē sirutugu wa'aya. Narē ēmugū, a'tiro niña: “Yu'u wiogu mūsārē añurō weeami. ¿De'ro weerā cū tojo wéca be'ro nimicā, mūsā pe'e ña'arō weeati? ⁵ ¿De'ro weerā cū sī'rīrī pa, plata me'rā wéca pare yajati? Yu'u wiogu ti pa me'rā sī'rīgū niami. Tojo nicā, ti pa me'rā apeyenojō quē'esere ‘Tojo nisī'rīrō wee'e' nigū niami. Mūsā ña'abutiario weecārā niapu,” niña narē, nicu niwī José.

⁶ Narē ēmūejagu, cū niduti'caronojōta nicu niwī. ⁷ Na cūrē yu'ticārā niwā:

—¿De'ro weegu ūsārē tojo ucūti? Ūsā a'tenojō pacama ne weemasīwe'e. ⁸ Ūsā sō'onícatero niyeru ūsā ye ajuripu bocācatero marīcārē, tere wiarā a'tiwu.

Ni'cārōacāma plata, uru me'rā wee'quema mu'u wiogu ya wi'i cjasere yajamasītisa'a. ⁹ No'o ti pare cū ya ajuropu cuogunojō wēriato. Ūsā āpērā pe'e cūrē da'raco'terā tojarāsa'a.

¹⁰ Tere tu'ogu, wi'i wiogu nicu niwī:

—Añurōsa'a. Mūsā nī'caronojōta wa'arosa'a. Mejō ti pare cuogu se'saro da'raco'tegu tojagūsami. Āpērāpu bu'iri moorāsama.

¹¹ Nanucū sojaro me'rā na ye ajurire dijan'cā, te ajurire pāacārā niwā. ¹² Tojo weegu wi'i dutigu na ye ajuripure a'macu niwī. Masā ma'mi ya ajurore a'man'cā, téé nituogu ya ajuropu yapaticu niwī. Ti pare Benjamí ya ajuropu bocacu niwī. ¹³ Na, na bujawetisere ī'orā, na ye su'tire wejetū'rēcārā niwā. Be'ro na ye ajurire burroa bu'ipu miipeo, macāpu majāmītojaacārā niwā.

¹⁴ Judá cū ma'misumua, cū acabijirā me'rā ejari curare José cū ya wi'iputa nicu niwī yujupu. Cūrē pajaña'to nīrā, paamu'rīque'acārā niwā. ¹⁵ José narē nicu niwī:

—¿De'ro weemiati mūsā? Mūsā yu'ure, “Masīse cuogunojō, masā ya'yioropu weesere nībocase me'rā masīgū nibosami”, ¿ni wācūtiati? nicu niwī.

¹⁶ Judá cūrē yu'ticu niwī:

—Wiogu, ūsā de'ro nīmasītisa'a. ¿De'ro wee ūsā bu'iri marīsere ī'omasībosari? Ō'acū ūsā ña'arō wee'que wapare, ūsārē bu'iri da'regutigu weetū'sami. Ni'cārōacā majā ti pa cu'ocu me'rā mu'urē da'raco'terā ni'i, nicu niwī.

¹⁷ José pe'e narē nicu niwī:

—Niwe'e. Yu'u tojo weemasītisa'a. Cū ti pare cuogu dia'cū tojagūsami. Āpērāpu wācūque'tiro marīrō mūsā pacu tiropu tojaaya.

Judá Benjamírē ucūbosa'que ni'i

¹⁸ Tere tu'ogu, Judá José tiroacāpu wa'a, ucūcu niwī:

—Wiogu, yu'u ī'acā, mu'u faraō weronojō ni'i. Tojo nimigū, yu'u me'rā uacupa. Cārō āpērā tu'otioropu mu'u me'rā ucūsī'rīsa'a. ¹⁹ Mu'u ūsārē sērītiña'wū:

“¿Məsä pacu niti? ¿Acabijirä cəoti?” niwü. ²⁰ “Üsā cəo'o, cü bəcu nimi”, ni yə'tiwü. “Ni'cü ma'mu nitəogəpə acabijiti'i. Cü üsā pacu bəcu waro nicā bajua'cu nimi. Ni'cö pö'rā cü ni'cūta də'sami. Apī wērīa wa'acu niwī. Tojo weegü cürē ma'iyu'rəami”, niwü. ²¹ Mə'u cürē ĩ'asī'rigü, üsārē miitidutiwü. ²² “Cü, cü pacure du'uti-mi”, niwü. “Cü du'ucāma, cü pacu wērīa wa'abosami”, niwü. ²³ Mə'u pe'e üsārē “Cürē miititicāma, müsārē ne ĩ'enemosome majā”, niwü.

²⁴ »Be'ro üsā, üsā pacu tiropu dajarā, mə'u ní'quere werepe'ocā'wü. ²⁵ Be'ropu üsā pacu üsārē niwī: “Apaturi trigo marī ba'atjere cārō duunemorā wa'aya tja”, niwī. ²⁶ Üsā cürē a'tiro werewu: “Benjamírē miaticāma, üsārē ‘Ne ĩ'esome’, niami”, niwü. ²⁷ Yə'u pacu, mə'urē da'raco'tegü weronojō nigü a'tiro yə'tiwī: “Müsā masīsa'a. Yə'u nūmo yə'ure puarā uməarē pö'rätibosawō. ²⁸ Ni'cü yə'u me'rā ní'cu bajudutia wa'awī. ‘Apetero weegü ni'cü yai nəcücjü ba'agü, ba'asapī, nícāti. Ne cürē apaturi ĩ'anemotisa'a. ²⁹ Ā'ri dəsagure mia, mejēcā wa'acā, yə'u bəcu mijī bəjawetise me'rā wērīgüsa'a. Tojo wa'acā, müsā bu'iritirīsa'a”, niwī.

³⁰ »Yə'u pacu cü basu ma'irənojo'ta Benjamírē ma'iyu'rəami. Tojo weegü cü marīrō üsā dajacā, ³¹ cürē ĩ'atigü, wērīa wa'abosami. Tojo weerā üsā pacu bəcure dəjasewā'a, wērīcā weebosa'a. ³² Yə'u, yə'u pacure “Benjamírē su'ori wa'agüti. Cürē miidajtigü, yə'u catiro pötəorō bu'iritigüsa'a”, niwü. ³³ Tojo weegü yə'u pe'e cürē dəcayuro, mə'urē da'raco'tegü tojagüti. Cü pe'ema āpērā cü ma'misuməa me'rā cü pacu tiropu o'ótöröña. ³⁴ Cü wa'aticā, yə'u, yə'u pacu tiropu tojaa-masītisa'a. Yə'u pacure ĩ'abutiario bəjawetise tə'oña'cā ĩ'asī'ritisa'a, nicu niwī Judá.

José cü ma'misuməarē, “Müsā acabiji ni'i” ní'que ni'i

45 José utisī'rigü, ne pötəoticu niwī. Tojo weegü topu nirā cürē da'raco'terārē caricücu niwī:

—Nipe'tirā wijaape'tia wa'aya, nicu niwī. Be'ro José cü ma'misuməarē “Yə'u müsā acabiji ni'i” ni, werebajurēcā, ne ni'cü cürē da'raco'terā tojaticārā niwā.

² Be'ro José upətu uticu niwī. Egiptocjārā cü wijaaduti'cārā tə'ose'sacārā niwā. Te queti téé wioğü faraó ya wi'ipə se'sa wa'acaro niwü.

³ José cü ma'misuməarē nicu niwī:

—Yə'u José ni'i. ¿Yə'u pacu catiati yujupü?

Na pe'e ɯcəyɯ'rəa'cārā nitjārā, ne yə'timasīticārā niwā.

⁴ Be'ro José narē nicu niwī:

—Müsā yə'u tirocure a'tia. Na cü tiroacā ejacā, narē nicu niwī:

—Yə'u José ni'i. Məsā yə'ure Egiptopu dua'cu ni'i.

⁵ A'tere tə'orā, bəjawetiticā'ña. Məsā basu a'merī tu-ubəaticā'ña. Ö'acü müsā dəporo yə'ure o'öyüwī. Masārē yə'rəogütigü, tojo weewī. ⁶ A'ti di'ta Egiptopu bəjaboase pəa cü'ma wa'atoja'a. Ni'cāmocuse cü'marī də'sa'a yujupü. Te cü'marī otemicā, ne pī'rīsome, ne dəcatisome. ⁷ Ö'acü müsā dəporo yə'ure o'öyümə'tāwī. Məsā pāramerā nituriato nigü, tojo nicā

cü tutuase me'rā müsārē yə'rəwetiato nigü, tojo weewī. ⁸ Tojo weegü Ö'acüta a'topu yə'ure o'ówī. Məsā mejēta yə'ure o'ówü. Ö'acü yə'ure faraó're were-casari masü söröwī. Tojo nicā nipe'tise cü ya wi'i cjasere dutigü, nipe'tiro Egiptopu dutigü söröwī. ⁹ Maata tojaaya marī pacu tiropu. Cürē a'tere wererā wa'aya: “Mə'u macü José mə'urē a'tiro nidutiami: ‘Ö'acü yə'ure nipe'tiro Egipto wioğü söröwī. Maata yə'ure ĩ'agü a'tia. Yoogoticā'ña. ¹⁰ Mə'u a'topu Gosén wāmetiropu tojagüsa'a. Yə'u tiroacā nigüsa'a. Nipe'tise mə'u cəose, nipe'tirā mə'u pö'rā me'rā, mə'u pāramerā me'rā, mə'u yarā wa'icürā me'rā a'tia. ¹¹ A'topu mə'urē, mə'u pö'rārē, nipe'tirā mə'u me'rā nirārē ba'ase o'ogüti. Ne apeyenojō də'sasome. Bəjaboase cü'marī ni'cāmocuse cü'marī də'sa'a yujupü. Tojo a'ti-tirā pürīcā, mə'u, mə'u pö'rā, mə'u pāramerā, apeyenojō moorā tojarāsa'a, ni wereya yə'u pacure. ¹² Apeyema tja yə'u acabiji Benjamí, tojo nicā müsā basuta ‘Diacjü José tojo niami’, ni weremasī'i. ¹³ Marī pacure ‘Cü nipe'tiro Egiptopu dutigü niami’, tojo nicā nipe'tise müsā ĩ'a'quere cürē wereya. Maatacure yə'u pacure miirā wa'aya”, nicu niwī.

¹⁴ Cü tojo nitoja, cü acabiji Benjamírē paabə'agüta, uticu niwī. Benjamí quērā cü ma'mi Joseré paabə'a, uticu niwī. ¹⁵ Be'ro nipe'tirārē paabə'a, mi'mi, uticu niwī. A'tiro wéca be'ropu cü ma'misuməa cü me'rā ucücārā niwā.

¹⁶ Tojo wee faraó ya wi'ipure “José ma'misuməa etapārā” nise se'sa wa'acaro niwü. Te quetire tə'orā, faraó, cürē dutitamurā e'catiyu'rəacārā niwā. ¹⁷ Tojo weegü faraó Joseré a'tiro nicu niwī:

—Mə'u ma'misuməarē na yarā wa'icürā bu'ipə trigore miipeo, Canaápu dajatojaadutiya. ¹⁸ Tojaa, mə'u pacure, mə'u acawererārē miirā wa'ato. A'to Egiptopu di'ta añusere narē o'ogüti. Tojo nicā a'ti di'ta cjase otese dəcure ba'arāsama. ¹⁹ Narē a'tiro weedutiya. A'to cjase türüsepaure miadutiya. Tepawü me'rā na nūmosānumiarē, na pö'rārē, müsā pacure mi-itirāsama. ²⁰ Egipto cjase añubutiase na ye nirösa'a. Tojo weerā na topu miitidu'a'quere wācūque'titicā'to, ni wereduticu niwī faraó Joseré.

²¹ Tojo weerā Jacob pö'rā a'tiro weecārā niwā. Faraó cü o'oduti'caronojōta José türüsepaure o'ocu niwī. Tojo nicā, na ma'apü ba'atjere o'ocu niwī. ²² Nanəcü ma'ma su'ti o'ocu niwī. Benjamí cü acabiji waro pe'ema trescientos cujiri niyeru plata me'rā wee'que cujirire o'ocu niwī. Cü pe'ema ni'cāmocuse su'ti o'ocu niwī. ²³ Cü pacure diez burro mēa bu'ipə Egipto cjase añusere miipeo, o'ocu niwī. Āpērā burra numia ticürā-ta tja trigo, pā, cü pacu Egiptopu a'tigü, ma'apü ba'atjere miipeo, o'ocu niwī. ²⁴ José cü ma'misuməarē we'ritigü, a'tiro nicu niwī:

—Müsā, no'o ma'apü wa'arā, a'metu'tiwā'cāticā'ña, nicu niwī narē.

²⁵ Tojo weerā na Egiptopu ní'cārā wa'a, na pacu Jacob nirī di'ta Canaápu dajacārā niwā. ²⁶ Topu daja, na pacure “José catiami. Cü nipe'tiro Egiptopu dutiami”, ni werecārā niwā. Tere tə'ogü, tə'oəcəa wa'acu niwī.

Na weresere ějōpeoticu niwī. ²⁷ Nipe'tise José cū ní-quere werēcāpeta, cūrē miitidutigu o'ó'que tūrūsepa-were ĩ'agūpeta ějōpeocu niwī. Tojo weegu tere ĩ'agū, wācūtutuacu niwī. ²⁸ A'tiro nicu niwī:

—Yu'u ĩ'acā, diacjūta nitu'sa'a. To pūrīcārē yu'u macū José catisami yujupu. Yu'u wērīse dūporo cūrē ĩ'awe'ogu wa'agūti, nicu niwī Jacob.

Jacob Egiptopu cū macārfi wa'a'que ni'i

46 Tojo weegu Jacob cū cūose nipe'tise me'rā wa'acu niwī. Wa'a, Beerseba wāmetiri macāpu etacu niwī. Topu etagu, cū pacu Isaa ějōpeo'cu Ō'acūrē wa'icūrārē wējē ějūamorōpeocu niwī. ² Topu cū cārīca űamirē Ō'acū Jacore pisucu niwī:

—Jacob! nicu niwī.

Cū pe'e cūrē yu'ticu niwī:

—A'tota ni'i.

³ Ō'acū cūrē a'tiro nicu niwī:

—Yu'u Ō'acū, mu'u pacu ějōpeo'cu ni'i. Mu'u Egiptopu wa'agu, ne uiticā'ña. Topu yu'u mu'u pārāmerā nituriarārē pājārā masāputicā weegusa'a. ⁴ Mu'u me'rāta Egiptopu ba'patiwā'cāgūsa'a. Topu mu'u pārāmerā nituriarārē a'ti di'tapu miitigusa'a tja. Apeye quē'rārē mu'u wērīri cura José mu'u me'rāta nigūsamī, nicu niwī Ō'acū.

⁵ Be'ro cū Beersebaru ní'cu wijawā'cācu niwī. Jacob pō'rā na pacu, na pō'rārē, na nūmosānumiarē a'tiro weecārā niwā. Faraó cū a'tidutigū cū o'ó'quepawu tūrūseparu narē miisācārā niwā. ⁶ Na Egiptopu wa'arā, na yarā wecu, oveja, nipe'tise na Canaá di'tapu cū'quere miapē'ocā'cārā niwā. ⁷ Tojo nicā cū pō'rā, cū pō'rā numia, pārāmerā űmua, numia nipe'tirā cū me'rā wa'acārā niwā.

⁸ Jacob pō'rā, tojo nicā cū pārāmerā Egiptopu macārfi wa'a'cārā a'tiro wāmeticārā niwā:

Masā ma'mi Rubén nicu niwī. ⁹ Cū pō'rā Hanoc, Falú, Hezrón, Carmi nicārā niwā.

¹⁰ Be'rore Simeó pō'rā a'ticūrā nicārā niwā:

Jemuel, Jamín, Ohad, Jaquín, Zohar nicārā niwā. Tojo nicā Saúl, cananeojo macū nicu niwī.

¹¹ Be'rore Leví pō'rā Gersón, Coat, Merari nicārā niwā.

¹² Be'rore Judá pō'rā Er, Onán, Sela, Fares, Zara nicārā niwā. Er, Onán na pūrīcā Canaá di'tapu wērīa wa'acārā niwā. Fares pō'rā Hezrón, Hamul nicārā niwā.

¹³ Be'rore Isacar pō'rā Tola, Fúa, Job, Simrón nicārā niwā.

¹⁴ Be'rore Zabuló pō'rā Sere, Elón, Jahleel nicārā niwā.

¹⁵ Ā'rā Jacob Lea me'rā pō'rāti'cārā nicārā niwā. Na Padan-aram wāmetiropu nírā pō'rāticārā niwā. Tojo nicā Dinarē pō'rāticu niwī. Nipe'tirā Jacob pō'rā, cū pārāmerā nituriarā Lea me'rā pō'rāti'cārā treinta y tres űmua, numia nicārā niwā.

¹⁶ Be'rore Gad pō'rā Zifión, Hagui, Ezbón, Suni, Eri, Arodi, Areli nicārā niwā.

¹⁷ Be'rore Aser pō'rā Imna, Isúa, Isúi, Bería nicārā niwā. Na acabijo Sera nico niwō. Beriá pō'rā Heber, Malquiel nicārā niwā.

¹⁸ Ā'rārē Jacob Zilpa me'rā pō'rāticu niwī. Pō'rāti, pārāmerāticu niwī. Co Zilpa Labán macō Leare da'ra-co'tedutigū o'ono'co nico niwō. Co me'rā Jacob dieci-seis pō'rāti, pārāmerāticu niwī.

¹⁹ Jacob Raquel me'rā José, Benjamirē pō'rāticu niwī.

²⁰ José Asenat me'rā Manasés, Efrairē pō'rāticu niwī. Na pūarā Egiptopu bajuacārā niwā. Co Asenat pa'i Potifera, On wāmetiri macācū macō nico niwō.

²¹ Benjamí pō'rā Bela, Bequer, Asbel, Gera, Naamán, Ehi, Ros, Mupim, Hupim, Ard nicārā niwā.

²² Ā'rā Jacob, Raquel pārāmerā nituriarā catorce nicārā niwā.

²³ Be'rore Dan macū Husim ni'cūta nicu niwī.

²⁴ Neftalí pō'rā Jahzeel, Guni, Jezer, Silem nicārā niwā.

²⁵ Ā'rārē Jacob Bilha me'rā pō'rāticu niwī. Co Labán macō Raquere da'ra'co'tedutigū o'ono'co nico niwō. Nipe'tirā cū pō'rā, pārāmerā siete nicārā niwā.

²⁶ Tojo weerā Egiptopu wa'arā, Jacob pō'rā, cū pārāmerā waro sesenta y seis nicārā niwā. Na pō'rā nūmosānumiarē ba'paqueono'ña marīrā ticūrā nicārā niwā. ²⁷ José pūarā pō'rāticu niwī. Na Egiptopu bajuacārā niwā. Tojo weerā Egiptopu setenta Jacob acawererā nicārā niwā. †

²⁸ Jacob cū macū Judáre José tiropu o'ó'mū'tācu niwī. Cūrē o'ógū, Joseré "Yu'ure Gosépu pō'tērīgū a'tiatio", ni queti o'ócū niwī. Tojo weerā na Gosén etacā, ²⁹ José cū yawu tūrūpūre apoduti, topu cū pacu pō'tērīgū wa'acu niwī. Cūrē bocaeja, paabu'a, yocā uticu niwī.

³⁰ Jacob cū macū Joseré a'tiro nicu niwī:

—Yu'u basuta mu'urē ĩ'a'a. Mu'u cati'i yujupu. Tojo weegu yu'u ni'cārōcāma añurō wērīmas'ī, nicu niwī.

³¹ Be'ro José cū ma'misūmūarē, cū pacu acawererārē a'tiro nicu niwī:

—Yu'u faraó tiropu wa'agūti. "Yu'u ma'misūmūa, yu'u pacu acawererā, Canaá di'tapu ní'cārā yu'u me'rā macārfi a'tirā etatojama", ni quetiweregu wa'agūti.

³² "Na ovejare, wecuare co'terā nima. Na yarā oveja, wecu, nipe'tise na cūosenojōrē miitipe'ocārā niama," nigūti. ³³ Tojo weegu faraó mūsārē pijio, sērītiña'cā, "¿Mūsā ñe'enojōrē da'rati?" nicā, a'tiro yu'tiapa. ³⁴ "Ūsā wī'marā nírāpeta oveja co'tesere da'ranu'cāwū. Ūsā ñecūsumua da'ra'caranojōta tere da'radecoti'i," niña. Egiptocjārā oveja co'tesere tu'satisama. Mūsā tojo yu'ticā, mūsārē Gosén di'tapu cūugūsamī, nicu niwī José.

47 Be'ro José faraó tiropu queti miacu niwī. A'tiro nicu niwī:

—Yu'u pacu, yu'u ma'misūmūa Canaáru ní'cārā etatojama. Na Gosén di'tapu na yarā oveja, wecu, na cūose nipe'tise me'rā niama.

² Faraó tiropu ni'cāmocūrā cū ma'misūmūarē bese, miacu niwī. Narē ĩ'amasīatio nígū, tojo weecu niwī. ³ Na topu etacā, faraó cū ma'misūmūarē sērītiña'cu niwī. A'tiro nicu niwī:

—¿Mūsā ñe'enojōrē da'rati?

Na cūrē yu'ticārā niwā:

† 46.27 Ex 1.5

—Ūsā mʰu dutise doca nirá ovejare co'teri masā ni'i. Ūsā, ūsā ñecūs̄m̄ma da'raseti'quereta da'ra'a. ⁴ Canaá di'tap̄re ɛj̄aboase niyʰ'r̄ap̄. Ūsā yarā oveja na ba'ase tá ne maríap̄. Te ye bu'iri a'to Egiptop̄ macārī a'tirā weeap̄. Tojo weerā mʰ'urē a'tere sērī'i. Ūsārē Gosēp̄ di'ta o'oya. Ūsā top̄ nirāti, nicārā niwā.

⁵ Tere tʰ'oḡ, faraó Joseré nicu niwī:

—Mʰu ma'mis̄m̄ma, mʰu pacu mʰu tirop̄ macārī a'tiap̄. ⁶ Mʰu a'ti di'ta Egiptore dutiḡ ni'i. Tojo weeḡ Gosén añurī di'tare narē o'oya. Na ti di'tap̄ ni-ato. No'o mʰu ma'mis̄m̄ma na wec̄a co'teme'rīrā nicā, narē te co'tesere sōrōña. Yarā wec̄a quē'rārē co'teato, nicu niwī.

⁷ Be'ro José cū pacu Jacore faraó tirop̄ miac̄u niwī. Tojo weeḡ Jacob faraóre wiopesase me'rā añudutic̄u niwī. ⁸ Faraó cūrē sērītiña'c̄u niwī:

—¿Dic̄use cū'marī c̄oti mʰu?

⁹ —Ciento treinta cū'marī c̄o'o. Yʰu no'o niró wa'amujā, sijabaque'atise cū'marīrē pi'etise me'rā nisetiw̄. Tojo weemiḡ, yʰu ñecūs̄m̄ma na cati'que cū'marīrē ɛm̄ejatisa'a yujup̄, nicu niwī Jacob.

¹⁰ Tu'ajan̄'cō, Jacob faraóre "Ō'ac̄u mʰ'urē añurō weeato" ni, we'r̄iti wa'a wa'ac̄u niwī.

¹¹ José narē Egipto cjase di'ta añusere o'oc̄u niwī. Faraó duti'caronjōta weec̄u niwī. Tojo weerā cū pacu, cū ma'mis̄m̄ma Ramsés wāmetirop̄ di'ta o'o, cūuc̄u niwī. ¹² José cū pacure, cū ma'mis̄m̄marē, cū acabijire, nipe'tirā cū acawerārē ba'asere o'onu'cūcā'c̄u niwī. Nipe'tirā na pō'rā ba'atjo ejatuario o'oc̄u niwī.

José ba'ase marīse cū'marīrē duti'que ni'i

¹³ Egiptop̄re, tojo nicā Canaáp̄re ne ba'ase marīcaro niw̄. ɛj̄aboase siape'e me'rā nemorō wa'acaro niw̄. Tojo weerā masā wērīse p̄'to nicārā niwā.

¹⁴ Tere ī'aḡ, José a'tiro weec̄u niwī. Nipe'tirā Egiptocjārā, Canaácjārā trigo wapare na wapaye'quere ñe'e, faraó ya wi'ip̄ n̄rōc̄u niwī. ¹⁵ Be'ro nipe'tirā Egiptocjārā, tojo nicā Canaá di'tacjārā niyeru pe'ticā ī'arā, José tirop̄ wa'a, a'tiro nicārā niwā:

—Ūsā ba'ase duurā, niyeru pe'tique'a wa'ap̄. Ūsārē ba'ase o'oya. Mʰu o'oticā, mʰu ī'orōta wērīrāsa'a, nicārā niwā.

¹⁶ Na tojo nicā, José narē yʰ'tic̄u niwī:

—M̄sā niyeru moorā, m̄sā yarā wa'ic̄rārē miitia. Na me'rā m̄sārē trigore d̄cayuḡsa'a.

¹⁷ Tojo weerā Egiptocjārā na yarā cabayua, oveja, wec̄a, no'o na wa'ic̄rā c̄orānojōrē trigo d̄cayurātirā miacārā niwā. A'tiro wēerā ti cū'marē na wa'ic̄rā me'rā ba'ase d̄cayurā, ba'ase c̄ocārā niwā.

¹⁸ Ape cū'ma José tirop̄ a'ticārā niwā tja. A'tiro nicārā niwā:

—Wioḡ, mʰ'urē diacj̄ta wererāti. Ūsā niyeru moo'o majā. Tojo weerā ūsā yarā wa'ic̄rā, ūsā c̄o'cārā m̄sā yarā nima. Ūsā tojaque'a wa'asa'a majā. Tojo weerā ūsā up̄, ūsā ye di'ta dia'cū mʰ'urē wiamašī'i. ¹⁹ Mejō waro mʰu ī'orōp̄ wērībosa'a. Mʰu ūsārē, ūsā ye di'tare duuya. Te wapare trigore d̄cayuya. Tojo weerā ūsā, tojo nicā ūsā ye di'ta me'rā faraó dutise doca

nirāsa'a. Mejō ūsārē otese capere o'oya. Te di'tare da'ra, ote ba'arāsa'a. Tojo weerā ūsā catirāsa'a. Tojo nicā, ūsā ye di'ta apeyenojō otese marīrī di'ta nisome.

²⁰ A'tiro wee José nipe'tise di'tare duu, wioḡ faraóp̄re wiac̄u niwī. Egiptocjārā ɛj̄aboayurā, nipe'tise na ye di'tare duacārā niwā. Tojo weero na di'ta du-a'que faraó ye di'ta tojacaro niw̄. ²¹ Te me'rā nipe'tirā Egiptocjārā faraóre da'raco'teri masā tojacārā niwā. ²² Pa'ia ye di'ta dia'cūrē José duutic̄u niwī. Narē faraó queoro na ba'aro ejatuario o'oc̄u niwī. Tojo weerā te di'tare duaticārā niwā.

²³ Be'ro José masārē nicu niwī:

—Ni'cārōacā me'rā m̄sā, tojo nicā m̄sā ye di'ta faraó ye toja'a. Yʰu cū ye niatjere duubosap̄. M̄sā oteatje cape a'te ni'i. Te me'rā m̄sā nimi'que di'tare oterā wa'aya. ²⁴ M̄sā ote d̄catisere ni'cāmoc̄use mesārī seeneoc̄u, faraóre ni'cā mesā cjase trigore o'oya. Apeye ba'paritise mesārī cjase, m̄sā oteatje cape, m̄sā pō'rā me'rā ba'atje, nipe'tirā m̄sā me'rā nirā na ba'atje nirōsa'a, nicu niwī.

²⁵ Tere tʰ'orā, na cūrē yʰ'ticārā niwā:

—Mʰu ūsārē yʰ'r̄uweticā weeap̄. Mʰu ūsārē añubutiaro wee'e. Tojo weerā ūsā faraóre da'raco'teri masā tojarāsa'a, nicārā niwā.

²⁶ José a'tiro dutise cūuc̄u niwī. Te dutise a'tiro nicaro niw̄: "M̄sā ote'que d̄ca ni'cāmoc̄use mesārī m̄sā see'que ni'cā mesā faraó ye nirōsa'a", nicaro niw̄. A'te dutise cū'que nidecotisa'a yujup̄. Pa'ia ye di'ta p̄rīcā faraó ye di'ta mejēta nicaro niw̄.

Jacob cū mac̄u Joseré "A'tiro weeya" ni weret̄o'que ni'i

²⁷ Be'ro Israe curuacjārā Egipto di'tap̄ macārī niseti'cārā niwā. Gosén wāmetirop̄ di'ta ñe'e, tojacārā niwā. Top̄re pājārā waro masāputicārā niwā. ²⁸ Jacob to Gosēp̄re diecisiete cū'marī nicu niwī. Nipe'tise cū catise cū'marī ciento cuarenta y siete cū'marī nicaro niw̄. ²⁹ Be'ro Jacob wērīḡtiḡ, cū mac̄u Joseré pi-jidutiḡ o'óc̄u niwī. Cū tiro etacā ī'aḡ, cūrē nicu niwī:

—Mac̄u, diacj̄ta yʰ'ure ma'iḡ, a'tiro weeya. Mʰu ya omocārē ya ɛsō docap̄ cūña. Diacj̄, mʰu pa-jaña'se me'rā yʰu "A'tiro weeya" nisere "Jaɛ, tojota weeḡti", niña. Yʰ'ure a'to Egiptop̄re yaaticā'ña.

³⁰ Yʰu wērīca be'ro yʰu ñecūs̄m̄ma masāperi nirōp̄ yʰ'ure yaaḡ wa'aya. Top̄ na tirop̄ sooḡ wa'aḡsa'a.

—Pacu, mʰu nírōnojōta weeḡti, nicu niwī José.

³¹ —"Ō'ac̄u wāme me'rā diacj̄ta tojo weeḡti" niña, ninemoc̄u niwī cū mac̄rē.

Tere tʰ'oḡ, José nicu niwī:

—Jaɛ, Ō'ac̄u wāme me'rā tojota weeḡti.

Cū tojo nica be'ro Jacob Ō'acūrē ɛj̄o'peoḡ, cū cūñarō yapap̄ ejaque'ac̄u niwī.

Jacob Efraí, Manasére Ō'acūrē sērībosa'que ni'i

48 Cā'rō yʰ'r̄uca be'ro José mac̄p̄ nigūrē "Mʰu pacu dutitiḡ weeamī", nicārā niwā. Tere tʰ'oḡ, Gosēp̄ nigūrē ī'aḡ wa'ac̄u niwī. Cū pō'rā p̄arārē

Manasés, Efraírē miacū niwī. ² Jacob cū macū “Etapu” nise quetire tū'ogū, wācūtutua, cū cūñarōpū ní'cū wā'cānujācū niwī. ³ Jacob cū macūrē nicū niwī:

—Ō'acū tutuayū'rūnū'cāgū Canaá di'ta Luz wāmetiri macāpū bajua, yū'ure “Añurō wa'ato”, ni ucūwī. ⁴ A'tiro niwī: “Mū'urē pājārā pō'rāticā weegūti. Mū'ū pāramērā nituriarā peje curaricjārā nirāsama. Tojo nicā, a'ti di'tare narē o'ogūti. Na ye di'ta ninu'cūrōsa'a”, niwī Ō'acū yū'ure, nicū niwī Joseré. ⁵ Be'ro Jacob a'tiro ninemocū niwī: “Mū'ū pō'rā Efraí, Manasés a'ti di'ta Egiptopū bajuacārā niwā. Yū'ū mū'ū tiro macārī a'tiatji dūporo bajuatojacārā niwā. Yū'ū pō'rā weronojō nirāsama. Na quē'rā Rubén, Simeó nírōnojōta yarā nirāsama. ⁶ Na be'ro bajuasiruturā mū'ū pō'rā nirāsama. Na Efraí, Manasés acabijirā niyurā, na di'ta ñe'eatje na ma'misūmūa me'rāta ñe'esiruturāsama. ⁷ Yū'ū Padan-arāpū ní'cū dajanū'cārī cura Canaá di'tapū mū'ū paco Raquel wērīta wa'awō. Ešā Efrata wāmetiro etati dūporoacā tojo wa'awō. Tojo weegū ma'a Efrata sumutorū core yaawū. Ni'cārōacāma to Belé wāmeti'i majā”, nicū niwī.

⁸ Be'ro Jacob José pō'rārē ū'aboca, sērītiña'cū niwī:

—¿Ā'rā waro noanojō niti?

⁹ José cūrē yū'ticū niwī:

—Yū'ū pō'rā nima. Ā'rārē Ō'acū yū'ū a'to Egiptopū nicā o'owī, nicū niwī.

Tere tū'ogū, cū pacū cūrē nicū niwī:

—Narē yū'ū tiroacāpū miitia. Ō'acūrē narē sērībosagūtigū wee'e, nicū niwī.

¹⁰ Jacob būcū waro nicū niwī. Tojo weegū añurō caperi ū'aejaticū niwī. José cū pō'rārē cū pacū tiroacāpū miiejacā, narē pōtērī, mi'mi, paabū'acū niwī. ¹¹ Be'ro Joseré nicū niwī:

—Mū'urē apaturi ū'agūsa'a, nitiasū. Tojo nimicā, Ō'acū yū'ure mū'ū pō'rā quē'rārē ū'adutigū cūuapī.

¹² José cū pō'rārē cū pacū usópū duji'cārārē miinū'cō, paamu'rīque'acū niwī. ¹³ Be'ro na pūarārē na omocārīpū ñe'e, Jacob tiro weje ejanū'cōcū niwī. Efraírē cūpe pe'e, Manasé diajū pe'e nū'cōcū niwī. ¹⁴ Cū tojo weemicā, Jacob cū ye omocārīrē síoo, mii dūcayunquejocā'cū niwī. Tojo weegū Efraí ya dūpoa bu'ipū diajūcamocārē ñapeocū niwī. Cū pe'e dū'sagūpū nicū niwī. Cūpecamocā pe'ere Manasés ya dūpoa bu'ipū ñapeocū niwī. Cū pe'e masā ma'mi nicū niwī.

¹⁵ Narē “Añurō wa'ato” ni, Ō'acūrē a'tiro ni sērībosacū niwī:

“Ō'acū, yū'ū ñecū Abrahā, yū'ū pacū Isaa mū'ū dutisere yū'ticārā niwā.

Ō'acū, yū'ū bajuáca nūmū me'rā yū'ure co'tenū'cā, a'tiro nicāpū quē'rārē co'tenu'cūcā'a.

¹⁶ Mū'urē wereco'tegū yū'ure ña'arō wa'abo'quere yū'rūweticā wee'cū ā'rārē añurō wa'acā weeato.

Mū'ū ā'rā yū'ū pāramērē be'ropūre na me'rā yū'ū wāmerē, yū'ū ñecū Abrahā wāmerē, yū'ū pacū Isaa wāmerē wācūcā weeya.

Ū'sārē acobojoticā'to.

Na pājārā pō'rāti masāputiatio.

A'ti di'tapūre pājārā waro niyū'rūoquejocā'to”, ni sērībosacū niwī.

¹⁷ José cū pacūre Efraí ya dūpoapūre diajūcamocā me'rā ñapeocā ū'agū, tū'saticū niwī. Tojo weegū Manasés ya dūpoa pe'ere diajūcamocārē ñapeodutigū, cū pacū ya omocārē miicū niwī. ¹⁸ A'tiro nicū niwī:

—Pacū, tojo niwe'e. Ā'rī pe'e masā ma'mi nimi. Tojo weegū diajūcamocārē cū dūpoapūre ñapeoya.

¹⁹ Cū pacū pe'e, “Macū, tere masī'i. Masā ma'mi quē'rā pājārā pāramērātigūsamī. Be'ro ni'cā di'ta pajiri di'tajo sājārāsama. Tojo nimicā, cū acabiji pe'e cū yū'rūoro niyū'rūnū'cāgūsamī. Cū pāramērā nituriarā pūrīcā pājārā waro masāputirāsama. Masāputi, peje curaricjārā nirāsama”, nicū niwī Jacob.

²⁰ Ti nūmūrēta Jacob narē Ō'acūrē añurō weedutigū, a'tiro sērībosacū niwī:

—Israe curuacjārā mūsā pūarā ye wāme me'rā āpērārē añurō wa'adutirā, Ō'acūrē a'tiro nirāsama: “Ō'acū Efraírē, Manasé añurō wee'caronojōta mūsā quē'rārē ‘Añurō weeato’, nirāsama”, nicū niwī.

A'tiro wéegū, Jacob Efraírē, Manasés yū'rūoro cū bu'ipū tojacā weecū niwī.

²¹ Cū Ō'acūrē sērībosacā be'ro Joseré nicū niwī:

—Yū'ū wērīgūtigū weesa'a. Ō'acū mūsā me'rā ninu'cūgūsamī. Mūsārē, mūsā ñecūsumūa ní'que di'tapū macārī dajanū'cācā weegūsamī. ²² Mū'urē, āpērā mū'ū ma'misūmūa yū'rūoro o'oyū'rūnū'cā'a. Mū'urē Siquem, yū'ū amorreo masā me'rā a'mewējē wapata'aca di'tare mū'urē o'ogūti, nicū niwī Jacob.

Jacob cū pō'rārē weretū'oque ni'i

49 Jacob nipe'tirā cū pō'rārē pijio, a'tiro nicū niwī: “Yū'ū tirocureacā a'tia. Mūsārē be'ropū wa'atjere weregūti wee'e:

² “Nipe'tirā yū'ū pō'rā tū'orā a'tia.

Mūsā pacū ucūserē tū'oya.

³ Mū'ū, Rubén, yū'ū pō'rātimū'tā'cū ni'i.

Yū'ū tutuase mū'ū me'rā dū'pocātīwū.

Mū'ū acabijirā yū'rūoro añurō wācūno'cū ni'i.

Tojo nicā, āpērā yū'rūoro tutuase cūoyū'rūnū'cāgū ni'i.

⁴ Tojo nimigū, nipe'tirā mū'ū acabijirā bu'ipū nisome majā.

Maa cā'mota'a'cā, aco mu'mu o'mayū'rūbūroro weronojō ni'i.

Yū'ure da'raco'tego me'rā a'metārācū niwū.

Yū'ū cārīpesarore ña'abutiario weecū niwū.

Bopoyoro weecū niwū.

⁵ Simeó, Leví, mūsā ni'cō pō'rā niyurā, ni'cārōnojō ña'arō weeseti'i.

Mūsā wāmo me'rā cumucapijarā ni'i.

⁶ Mūsā nerē, a'merī ucūrī curare mūsā me'rā ne nisī'rītisa'a.

Mūsā uayū'rūrā, pājārā masārē wējewū.

No'ū ñaro weema'arā, wecūa ye dū'pocārī ū'tacūuse wadarire dūtesurewū.

⁷ Mūsā uayū'rū'que wapa ña'arō wa'arosa'a.

Te bu'iri mūsā pārāmerā Israe di'tapure ape curu-
acjārā wa'teropu mūsārē wa'astecā weegūti.

Mūsā ye curari me'rā nisome majā.

⁸Judá, mē'uma mē'u ma'misumma, mē'u acabijirā
mē'urē añurō ucū, ējōpeorāsama.

Mē'urē ī'atu'tirārē docaque'acā weegusa'a.

Mē'u ma'misumma, mē'u acabijirā mē'urē ējōpeorā
paamu'rīque'arāsama.

⁹Judá, mē'u yu'u macū, mē'u ni'cū yai uamu macū
weronojō ni'i.

Wa'icure ñe'eba'a'cu pajigu yaijo weronojō paa-
mu'rīque'a, ejaque'amujā'a.

Ne ni'cū mē'urē caribomasītisami.

Mē'u ī'oduagu tutuayurūagu ni'i.

¹⁰Judá, mē'u dutisere ne ni'cū mē'urē ē'masome.

Téé nipe'tirocjārārē dutiacju a'ticāpu ninu'cūgūsa'a.

Mē'urē nipe'tise macārcjārā yu'tirāsama.

¹¹Judá cū yagu burrore u'sedaru dū'tenū'cōgūsamī.

Cū macū quē'rā añurō dapure dū'tenū'cōgūsamī.

Tojo weegu cū ye su'tire vino u'seducaco me'rā co-
ewéégū weronojō weegusami.

Te dari peje pī'rī dū'caticā ī'arā, tojo weerāsama.

¹²Judá caperi u'seducaco nemorō ñise ni'i.

Cū upicari ōpēco nemorō buti'i.

Cū pārāmerā nituriarā na otese, na ecarā nipe'tise
añurō wa'arosa'a, nígū, tojo nicu niwī.

¹³Zabuló, mē'u dia pajiri maa sumutopu nigūsa'a.

Topure pacase yucūsupawu pa'aejase petari nirōsa'a.

Téé Sidō macāpu mē'u ye nituorosa'a.

¹⁴Isacar, mē'u burro tutuagu pu ajuro o'mase ajuri
wa'teropu soocūñagū weronojō ni'i.

¹⁵Mē'u ya di'ta añurō ejerisājā soori di'ta nicā ī'agū,
añurō tu'sase me'rā āpērārē da'raco'te nigūsa'a.

Tojo nicā, ti di'ta añurī di'ta nicā ī'agū, tojo
weegusa'a.

¹⁶Dan, mē'u pūrīcā mē'u yarā masārē dutigusa'a.

Ni'cā curua Israe curuacjārārē dutigusa'a.

¹⁷Dan, mē'u ni'cū aña ma'a sumutopu cūñagū
weronojō mē'urē ī'atu'tirārē uicā weegusa'a.

Cabayu bu'ipu pesagure burūdijadutigu, cū dū'podi-
aru cū'rīgū weronojō weegusa'a.

¹⁸Ō'acū, yu'ure wiosere yu'rūoya, nicu niwī Jacob.

Be'ro cū pō'rārē nicu niwī tja:

¹⁹Gad, yajari masā mē'u tiropu sājāārāsama.

Be'ro mē'u pe'e narē wējē sirutugusa'a.

²⁰Aser, peje waro ba'ase cuogusami.

Tojo weegu wiorā ba'asenojōrē āpērārē ecagusami.

²¹Neftalí, ni'cō ñama añurā pō'rāti, ne cā'mota'aro
marīrō sijago weronojō nimi.

²²José, ni'cā da u'seda aco wijari pe tiropu pī'rī, peje
dūcati, te dūpuri añurō pī'rī, te tu'rūripu páápejaro
weronojō nimi.

²³Cūrē ī'atu'tirā buemujā, caribonu'cūcā'ma.

²⁴Jacob wioqu Ō'acū tutuayurūgu weetamuse me'rā
José pe'e omocārī tutuagu niyugu, cū buecatjērē
añurō tuatu, cuonu'cūgū weronojō nimi.

Ō'acūta ovejare co'tegu weronojō Israe curuacjārārē
co'teato.

²⁵Mē'u pacu Jacob ējōpeogu Ō'acū mē'urē weetamu-
ato.

Ō'acū tutuayurūgu'cāgū, nipe'tise mē'urē añurō
wa'acā weeato.

Nipe'tise añuse u'muse cjase me'rā mē'urē añurō
wa'acā weeato.

Tojo nicā nipe'tise aco ū'cūarōpu nise me'rā tojo
weeato.

Mē'u pārāmerā nituriarā pājārā masāputicā weeato.

Tojo nicā, mē'u ecarā quē'rā mejārōta pājārā

masāputiatio.

²⁶Yu'u ñecūsumma yu'ure sērībosa'que nemorō

mē'urē añurō sērībosa'a.

Te mē'urē sērībosase añuyurūgu'cā'a.

Téé ūrūpagu pe'ticāpu mē'urē sērībosa'que

nituorosa'a.

Mē'u, mē'u ma'misumma wa'terore Ō'acū beseno'cu
ni'i.

Nipe'tise a'te 'Añurō wa'ato' ni sērībosa'que

mē'urē ninu'cūcā'rōsa'a.

²⁷Benjamí ni'cū yai uagu weronojō nimi.

Ñamiña'cūrōrē wa'icure ñe'eba'a'cu weronojō nimi.

Ñamica'a pe'ere cū ba'adū'a'que di'ire āpērārē dū-

cawaagu weronojō nimi", nicu niwī Jacob.

²⁸Náta nima doce curaricjārā Jacob pō'rā nituriarā.

Tere Jacob cū pō'rārē nanucūrē añurō wa'ato nígū,

Ō'acūrē sērībosacu niwī.

Jacob cū wērī'que ni'i

²⁹Ni'cā nūmu Jacob cū pō'rārē "Yu'u wérīca be'ro
a'tiro weeapa" ni, dutise cūcu niwī. "Yu'u wērīatjo
cā'rō dū'sa'a. Yu'u wérīca be'ro yu'u ñecūsummarē
yáaca tutipūta sīosōrōcūuapa. Ti tuti Efró hitita masū
ya di'tapu nisa'a. ³⁰Canaá di'tapu ti tuti Macpela
wāmetiropu nisa'a. To Mamre wāmetiro diacjūpu to-
jasa'a. Abrahā ti tutire, ti di'ta me'rāta Efrórē duucā'cu
niwī. Tojo weero ti tuti nipe'tirā Abrahā acawererā ni-
turiarārē yaatji tuti nicaro niwū. ³¹Topu Abrahārē, cū
nūmo Sarare jaarā sīosōrōcūuocārā niwā. Tojo nicā
topūta Isaare, cū nūmo Rebecare yaacārā niwā. Yu'u
quē'rā yu'u nūmo Leare topūta yaawu. ³²Ti di'ta, ti tuti
hitita masārē duuno'caro niwū", nicu niwī.

³³Jacob cū pō'rārē a'tere wérīca be'ro apaturi ejape-
ja, wērīa wa'acu niwī.

50 Cū pacu wērīcā ī'agū, José cū pacu ya upure paa-
mu'rīpeja, utigūta, mi'micu niwī. ²Be'ro acoyeri
masā cū me'rā da'rarārē cū pacu Jacob ya upure boat-
icā'to nígū, u'se, tojo nicā boatiscore wa'reducicū ni-
wī. Na cū duti'caronojōta weecārā niwā. ³Te tojo
weese cuarenta nūmūcī cjase nicaro niwū. Egiptocjārā
masā setenta nūmūcī cū wērī'quere bujaweticārā ni-
wā.

⁴Ticuse nūmūcī yu'rūca be'ro José faraó ya wi'ipu
nirā me'rā ucūcu niwī. Narē a'tiro nicu niwī:

—Mūsā, yu'ure añurō ējōpeorā, faraórē a'tiro were-
bosarā wa'aya: ⁵"Joseré cū pacu cū wērīatji dūporo
Canaá di'tapu cū masāpe cū basu apóca tutipūre
yaadutiapu. Ō'acū wāme me'rā tojota weegūti", niduti-

ару. Tojo weegɥ José mɥ'ɥrē cɥ pacɥre 'Yaagɥ wa'ato', nidutiami. 'Yaatoja, majāmitojatigɥti', niami", niña, ni wereo'ocɥ niwī José.

⁶ Faraó cɥrē queti o'ócɥ niwī:

—Mɥ'ɥ pacɥre yaagɥ wa'aya. Cɥ weeduti'caronojōta weeya, nicɥ niwī.

⁷ Be'ro José cɥ pacɥre yaagɥ wa'acɥ niwī. Nipe'tirā wiorā faraó'rē da'ratamurī masā Egiptocjārā Joseré ba'pawā'cācārā niwā. ⁸ Tojo nicā, cɥ mijī acawererā waro, José acawererā, cɥ ma'misɥmɥa wa'acārā niwā. Goséɥma na pō'rā wī'marā, tojo nicā na ecarā se'saro tojacārā niwā. ⁹ Āpērā quē'rā surara cabayua wejese co'ri me'rā, tojo nicā āpērā cabayua me'rā Joseré ba'pawā'cācārā niwā. Tojo weerā masā pājārā waro nicārā niwā.

¹⁰ Na Goren-ha-atad wāmetiro na trigo sɥ'aweeroɥ etarā, wērī'cɥ mijīrē wācū, ɥɥtɥ caricū, uticārā niwā. To Jordā wāmetiri maa pɥ'to tojacaro niwā. Ni'cā semana José cɥ pacɥ mijīrē wācū, bɥjaweticɥ niwī. ¹¹ Ti di'tapɥ nirā cananeo masā na tojo weesere ĩ'arā, a'tiro nicārā niwā: "Egiptocjārā masā wērī'cārārē yaarā, paji-ro bɥjawetise me'rā tojo weesama." Tojo weerā na tojo wee'carore Abel-mizraim pisucārā niwā. Dia Jordā mujīpū mɥjātiro pe'e tojasa'a.

¹² Jacob pō'rā nipe'tise na pacɥ duti'caronojōta weecārā niwā. ¹³ Tojo weerā cɥ mijīrē Canaápɥ yaarā wa'arā miacārā niwā. Mia, Macpela wāmetiro nirī tutipɥ yaacārā niwā. Ti tutire Abrahā Efró hitita masūrē dúuca tuti nicaro niwā. Ti tutire Abrahā nipe'tirā ɥ'ɥ acawererārē yaatji tuti nirōsa'a nígɥ, duucɥ niwī. Ti di'ta Mamre wāmetiro diacjɥ pe'e tojasa'a. ¹⁴ José cɥ pacɥre yáaca be'ro, cɥ ma'misɥmɥa, nipe'tirā cɥrē ba'pati'cārā me'rā Egiptopɥ majāmitojaacɥ niwī.

José cɥ catitɥose nɥmɥrī cjase ni'i

¹⁵ Na pacɥ Jacob wérīca be'ro José ma'misɥmɥa a'tiro wācūcārā niwā: "Apetero weegɥ José marī me'rā uasami. Marīrē ĩ'asī'rītibosami. Marī cɥrē ña'arō wee'quere marīrē a'mebosami", ni wācūcārā niwā. ¹⁶ Tojo weerā José ma'misɥmɥa āpērā me'rā "Marī pacɥ

wērīatji dɥporo a'tiro niwī", ni queti o'ócārā niwā Josepɥre. ¹⁷ "Mɥ'ɥ ma'misɥmɥarē pajaña'cureapa. Na mɥ'ɥrē ña'arō wee'quere acobojoya," niwī marī pacɥ. "Tojo weegɥ mɥ'ɥ ɥsārē pajaña'a, acobojoya. ɥsā quē'rā mɥ'ɥ pacɥ ějōpeo'cɥre ějōpeorā ni'i", ni queti o'ócārā niwā.

Na tojo nicā tɥ'ogɥ, José ɥɥtɥ uticɥ niwī. ¹⁸ Cɥ utīca be'ro José ma'misɥmɥa cɥ tiropɥ ejacārā niwā. Cɥrē ĩ'arā, paamu'rīque'a, a'tiro nicārā niwā:

—ɥsā a'to ni'i. Mɥ'ɥrē da'rawā'ñaco'terā sājā'a.

¹⁹ José pe'e narē ɥ'ɥticɥ niwī:

—Ne uiticā'ña. ɥ'ɥ Ō'acɥ mejēta ni'i. ²⁰ Mɥsā ɥ'ɥre ña'arō weesī'rīcārā nimiwā. Ō'acɥ pe'e te ña'ase wa'abo'quere añurō wa'acā weecɥ niwī. Tojo weegɥ pājārā masārē ɥɥaboabo'cārārē ɥ'ɥrɥweticā weecɥ niwī. ²¹ Tojo weerā mɥsā uiticā'ña. ɥ'ɥ mɥsārē, mɥsā pō'rārē ba'ase o'ogɥti.

José narē ma'ise me'rā ucūcɥ niwī. Tojo weerā ne mejēcā wācūnemoticārā niwā majā.

José cɥ wērī'que ni'i

²² José nipe'tirā cɥ pacɥ acawererā pājārā me'rā Egiptopɥre niseticɥ niwī. Cɥ ciento diez cɥ'marī caticɥ niwī.

²³ Tojo weegɥ Efraí pō'rā cɥ pāramerā nituriarɥpɥre ĩ'acɥ niwī. Tojo nicā, Manasés macɥ Maquir pō'rā bajuacā, cɥ pō'rā weronojō tojacārā niwā.

²⁴ Be'ro José cɥ ma'misɥmɥarē nicɥ niwī:

—ɥ'ɥ wērīatjo cā'rō dɥ'sa'a. Ō'acɥ mɥsārē weeta-mugɥ a'tigɥsami. Cɥ Abrahārē, Isaare, Jacore "Canaá di'tare o'ogɥti" ní'caronojōta weegɥsami. A'ti di'tapɥ ní'cārārē topɥ miagɥsami. ²⁵ Diacjɥta Ō'acɥ mɥsārē weetamugɥ a'tigɥsami. Tojo wa'acā, ye ō'arī mejārē mɥsā miaña. "Ō'acɥ wāme me'rā tojota weerāti", niña, nicɥ niwī.

—Jaɥ, Ō'acɥ wāme me'rā mɥ'ɥ ní'caronojō weerāti, nicārā niwā.

²⁶ José ciento diez cɥ'marī cɥogɥ, Egiptopɥ wērīcɥ niwī. Cɥ ya ɥɥre boatiseco me'rā wa're, masāacaropɥ misāacārā niwā.

ÉXODO

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Génesis be'ro Éxodo wāmetiri pūrī ni'i. Éxodo nírō, “wijase” nisī'rīrō wee'e. Éxodo nūcārī curare Israe curuacjārā Egipto di'tapū nicārā niwā. Israe curuacjū Egiptopū wa'anūcā'cū José nicū niwī. Í'aña Génesis 37. Génesis wāmetiri pūrī yapa José wērī'quere weresa'a. Israe curuacjārā pājārā masāputi, Egiptopūre se'sa wa'acārā niwā. Be'ropū Egiptocjū wioḡū faraó na nino'gū Joseré masīti'cū sājācū niwī. Cū narē da'rawā'ñaco'terā wa'acā weecū niwī. Egiptocjārā narē ḡpētū da'raduticārā niwā. Israe curuacjārā pūrō pi'etirā, Ō'acū cū weetamusere sērīcārā niwā. Na tojo sērīcā tū'ogū, Ō'acū narē Moisére ti di'tare sū'ori miwījadutigū o'ócū niwī.

Ō'acū cū tutuase me'rā Moisé peje ĩ'a ḡcūasere wee'oca be'ro, Egiptocjū wioḡū Israe curuacjārārē Egiptopūre wijaduticū niwī. Be'ro na masā marīrō, yucū marīrōpū sījácaterore Ō'acū Moisé me'rā narē dutise cūucū niwī. Tojo nicā narē ni'cā wi'i wa'icūrā caseri me'rā wéeca wi'i, cūrē ējōpeori wi'ire weeduticū niwī. Ti wi'i po'peapū Ō'acū cū “Masā me'rā añurō weegūti” ní'quere cūori acaro nicaro niwū. Ti acaro po'peapū diez dutise ojano'que ūtā pīrī me'rā wee'que sāñacaro niwū.

A'ti pūrī Éxodore Moisé ojacū niwī.

Israe curuacjārā Egiptopū pi'eti'que ni'i

1 Israe curuacjārā Jacob pō'rā cū me'rā Egiptopū wa'a'cārā, a'ticūrā nicārā niwā. Nipe'tirā nanūcū na nūmosānumia, na pō'rārē miacārā niwā. ² A'ticūrā nicārā niwā: Rubén, Simeó, Leví, Judá, Isacar, Zabuló, Benjamí, Dan, Neftalí, Gad, Aser nicārā niwā. ⁵ Na nipe'tirā Jacob pō'rā, tojo nicā na pārāmerā nírā setenta nicārā niwā. José pe'e Egiptopū nitojacū niwī.

⁶ Be'ropū José, cū ma'misūmūa, cū acabiji, tojo nicā nipe'tirā na ya turicjārā quē'rā wērīa wa'acārā niwā. ⁷ Na Israe curuacjārā † pe'e pājārā waro pō'rāticārā niwā. Tojo weerā masāputiyū'rūa, pājārā waro wa'acārā niwā. Ti di'ta Egiptopūre se'sa wa'acārā niwā.

⁸ Be'ropūre Egiptore apī wioḡū sājācū niwī. Cū José ye cjasere masīticū niwī. Cūmasārē nicū niwī: ⁹ “Israe curuacjārā marī yū'rūoro pājārā waro nima. Tojo nicā marī yū'rūoro tutuarā nima. ¹⁰ Tojo weerā na pō'rātinemotīcā'to nírā, ¿de'ro weeroḡamitito? Marī cā'mota'aticāma, a'mewējēse wa'a, marīrē ĩ'atu'tirā me'rā a'mesū'a, marī me'rā a'mewējē, marī ya di'tare wijawā'cābosama”, nicū niwī.

¹¹ Tojo weerā faraó, Egiptocjārā wioḡū, tojo nicā āpērā wiorā Egiptocjārārē sū'ori da'rase dutiri masārē sōrōcārā niwā. Tutuaro me'rā Israe curuacjārārē da'radutipecārā niwā. Narē cū ba'ase nūrōatje macārīrē Pitón, Ramsés wāmetise macārīrē yeeduticārā niwā. ¹² Narē pūrō da'radutipemicā, nemorō masāputicārā niwā. Tojo weerā Egiptocjārā narē pūrō uicārā niwā.

¹³ Da'rase dutiri masā Israe curuacjārārē pajaña'rō marīrō da'radutipenemocārā niwā. ¹⁴ Na catiri ḡmū-

† Israe curuacjārā Jacob pārāmerā nituriarā nicārā niwā. Ō'acū Jacore cū wāme “Israe” dūcayucū niwī. Gn 32.28

core ña'abutiario pi'eticā weecārā niwā. Di'ta sa'beduti, te di'ta cujirire yeeduti, tojo nicā cāpū cjasere da'radutipecārā niwā. A'te nipe'tise na Israe curuacjārārē tojo weesere ne pajaña'ticārā niwā. ¹⁵ Apeyema tja faraó numia wī'marā bajuari cura co'terā numia Sifra, Fúa wāmetirārē a'tiro nicū niwī:

¹⁶ —Mūsā hebreo masā numia pō'rāticā co'terā, ḡmū, numio niti nírā, añurō ĩ'aña. Numio nicā, cūuñā. ḡmū pūrīcārē wējēcā'ña, nicū niwī.

¹⁷ Cū tojo nimicā, co'terā numia pe'e Ō'acūrē wiope-sase me'rā tū'oña'rā, wioḡū cū dutisere weeticārā niwā. Tojo weerā wī'marā ḡmūarē wējētīcārā niwā. ¹⁸ Na tojo wējētīcā tū'ogū, faraó na numiarē pijiocū niwī:

—¿De'ro weerā mūsā wī'marā ḡmūarē wējētīati? ni sērītiña'cū niwī.

¹⁹ Na faraórē yū'ticārā niwā:

—Hebreo masā numia Egiptocjārā numia weronojō nitima. Na tutuarā numia niyurā, ūsā etase dūporo wūatojacārā niama, ni yū'ticārā niwā.

²⁰ Na wī'marā ḡmūarē wējētīyucā, Israe curuacjārā pājārā waro masāputinemo, nemorō tutuarā wa'acārā niwā. Co'terā numia Ō'acūrē wiope-sase me'rā tū'oña'yucā, na quē'rārē pō'rāticā weecū niwī. ²² Be'ro faraó nipe'tirā Egiptocjārārē a'tiro duticū niwī: “Nipe'tirā hebreo masā ḡmūa bajuacā, dia Nilopū do-queñocō'acā'ña. Numia dia'cūrē dū'aya”, nicū niwī faraó.

Moisé cū baja'que ni'i

2 Faraó cū Israe curuacjārā pō'rā ḡmūarē wējēdu-tiri cura ni'cū ḡmū Leví ya curuacjū ti curuacjō me'rāta omocā dū'tecū niwī. ² Co nijīpaco wa'a, ḡmūrē pō'rātico niwō. Cū wī'magū añugū nicā ĩ'agō, i'tia mu-jípū cūrē nūocūoco nimiwō. ³ Co cūrē nūporōtēoti-

bosa'a majā nígō, ni'cā bati na su'áca batire mii, aco sājāri nígō, ope me'rā bi'aco niwō. Tojo weetu'a-janħ'cō, wī'magūrē ti batipħ sāaco niwō. Sāatoja, dia Nilo sumuto nise queri wa'teropħ po'obħroco niwō.

⁴ Po'obħrotoja, cū ma'miorē "¿De'ro wa'agħsari?" nígō, "Yoacureropħ tojanħ'cā ĩ'ao'oña", nico niwō.

⁵ To be'ro faraō macō diapħ u'ago bu'aco niwō. Core da'raco'terā numia ti maa sumuto sijabaque'ari cura, co pe'e ti batire te queri wa'teropħ pa'sacā ĩ'abocaco niwō. ĩ'a, ni'cō core da'raco'tegore piji, ti batire mi-itidutico niwō. ⁶ Ti batire pāo, wī'magū utigure ĩ'aco niwō. Cūrē ĩ'agō, pūrō pajaña'co niwō.

—Ā'ri wī'magū hebreo masā macū nisami, nico niwō.

⁷ Co tojo weecā ĩ'agō, cū ma'mio ĩ'awā'cā, faraō macōrē nico niwō:

—¿Ni'cō hebreo masō ā'ri wī'magūrē miomasōacjore yħ'ħ pijigo wa'acā ħasari? nico niwō.

⁸ —Ūħ, ni'cō pijigo wa'aya, nico niwō.

Co tojo nicā tħ'ogo, wī'magū pacore pijigo wa'aco niwō.

⁹ Be'ro cū paco etacā ĩ'agō, faraō macō core nico niwō:

—Ā'ri wī'magūrē mia, yħ'ħre masōbosaya. Yħ'ħ mħ'ħrē wapayegoti, nico niwō.

Tojo weego wī'magū paco cūrē mia, masōco niwō.

¹⁰ Cū bħcħcure nicāpħ, faraō macōrē wiaco niwō. Co pe'e co macū diácjūrē weronojō tojacā weeco niwō. Cūrē Moisé wāme ō'oco niwō. "Diapħ po'obħro'cħre miwħ" nígō, tojo wāme ō'oco niwō.

Moisé Egiptoħ ní'cħ du'tiwija'que ni'i

¹¹ Peje cū'marī be'ro Moisé bħcħpħ nígū, ni'cā nħmħ cū acawererārē ĩ'agū wa'acħ niwī. Topħ hebreo masārē ħpħtħ da'radutipecā ĩ'acħ niwī. Ni'cū Egiptojčjū cū acaweregħ hebreo masūrē paacā ĩ'acħ niwī. ¹² Cūrē tojo weecā ĩ'a, añurō ĩ'astepeo, "Āpērā marīma" ni, Egiptojčjūrē wējē, nucūporopħ yaacūcā'cħ niwī. ¹³ Ape nħmħ cū acawererā nirōpħ wa'acħ niwī tja. Pħarā hebreo masārē a'mequēcā ĩ'acħ niwī. Tojo wee, apīrē paagħre sērītiña'cħ niwī:

—¿De'ro weegħ mħ'ħ acaweregħre paati? nicħ niwī.

¹⁴ Cū pe'e yħ'ticħ niwī:

—¿Noa mħ'ħrē ħsārē beseacjħ, wiogħ sōrōati? ¿Mħ'ħ Egiptojčjūrē wējē'caro weronojō yħ'ħre wējēs'ri'sari? nicħ niwī.

Tere tħ'ogħ, Moisé pūrō uicħ niwī. "¿Acoel Yħ'ħ Egiptojčjūrē wējē'quere masītojarā", nicħ niwī.

¹⁵ Faraō cū Egiptojčjūrē wējē'quere tħ'ogħ, Moisére wējēs'ri'gū, cūrē ĩ'e'eduticħ nimiwī. Moisé pe'e faraōrē du'tigħ, Madiā wāmetiropħ nisetigħ wa'acħ niwī. Topħ etagħ, aco wijari pe na se'éca pe pħ'to ejanujācħ niwī.

¹⁶ Madiácjū pa'i, Reuel † wāmetigħ siete numia pō'rāticħ niwī. Ti nħmħrēta na numia ti pepħ aco waarā wa'acārā niwā. Na pacħ yarā ovejare tħarātirā, sī'rīse co'ripħ aco pio mu'muorā a'ticārā nimiwā.

¹⁷ Āpērā ħmħa oveja, cabra co'terā pe'e eta, na numi-

† Reuere apeterore Jetro pisucārā niwā. Ex 3.1; apetero pe'ere tja cūrē Hobab pisucārā niwā. Jue 4.11

arē cō'atōrōcā'cārā niwā. Na tojo weecā ĩ'agū, Moisé wā'cānħ'cā, na numiarē caribocā cā'mota'acħ niwī. Be'ro acore waamí, sī'rīse co'ripħ piosāa, na yarā ovejare tħacħ niwī.

¹⁸ Na numia pacħ tiropħ dajacā, narē sērītiña'cħ niwī: —¿De'ro weerā ni'cācārē maata dajati?

¹⁹ Na cūrē yħ'ticārā niwā:

—Ni'cū Egiptojčjū oveja cabra co'terārē cā'mota'a-bosami. Be'ro aco waamí, marī yarā ovejare tħami.

²⁰ Na tojo nicā tħ'ogħ, narē sērītiña'cħ niwī:

—¿No'opħ niati cū? ¿De'ro weerā cūrē cō'awā'cātiati? Cūrē ba'adutirā pijirā wa'aya, nicħ niwī.

²¹ Tojo wee Moisé Reuel ya wī'ipħ eja, ba'acħ niwī. Cū "Ūsā me'rā tojayá" nicā, "Jaħ" ni, na me'rā niseticħ niwī. Be'ro Reuel cū macō Séforare Moisére numisocħ niwī.

²² Be'ro co nijpaco wa'a, ni'cū macħtico niwō. Moisé cūrē Gersón † wāme ō'ocħ niwī. "Yħ'ħ āpērā ye di'tapħre aperocjū weronojō tħ'oña'a. Tojo weegħ cūrē Gersón wāme ō'o'o", nicħ niwī.

²³ Peje cū'marī be'ro Egiptojčjū wiogħ wērīa wa'acħ niwī. Tojo wērīmicā, Egiptojčjārā Israe curuacjārārē ħpħtħ da'radutipe, pi'eticā weenu'cūcā'cārā niwā. Tojo weerā na bħjawetiyħ'rħa, Ō'acūrē "Ūsārē weetamuña", ni sērī, caricūnu'cūcā'cārā niwā. Ō'acū na caricūse tħ'ocħ niwī. ²⁴ Tere tħ'ogħ, cū todħporopħ Abrahā, Isaa, Jacob me'rā apo'quere wācūcħ niwī. ²⁵ Tojo weegħ na pi'etisere ĩ'agū, pajaña'cħ niwī.

Ō'acū Moisére piji'que ni'i

3 Moisé cū mañecū Jetro † yarā ovejare co'tecūcħ niwī. Jetro Madiácjū pa'i nicħ niwī. Ni'cā nħmħ Moisé Jetro yarā ovejare masā marīrōpħ yħ'rħa, téé Ō'acū yagħ † ĩ'rūgū Horeb † wāmeticjħpħ miacħ niwī.

² Topħ ni'cū zarza wāmetiri siti ĩjūrī pō'rā decopħ Ō'acū cū basuta nimigū cūrē wereco'tegħ weronojō upħsājānħ'cā, †† cūrē bajuacħ niwī. Ti pecame'e ĩjūcaro niwū, ĩjūrō pe'e. Mejō ĩjūpe'tidijaticaro niwū.

³ Tere pūrō ĩ'agū, Moisé a'tiro wācūcħ niwī: "¿Ūe'enojō niti tojo wa'ase? ¿De'ro weero ti zarza ĩjūpe'tiweti? nígū, ĩ'agū wa'agħti," ni wācūcħ niwī.

⁴ Ō'acū Moisére ti me'erē ĩ'awā'cāticā ĩ'acħ niwī. Ti zarza siti decopħ nígū, cūrē pisucħ niwī:

—¿Moisé! nicħ niwī.

—A'topħ ni'i, ni yħ'ticħ niwī Moisé.

⁵ Tojo nitoja, Ō'acū cūrē nicħ niwī:

—Pħ'toacāpħ a'titicā'ña. Mħ'ħ ye sapatu caserire tuweeya. Mħ'ħ ħ'tacūrō añurō yħ'ħ nirō waro ni'i.

⁶ Yħ'ħ mħ'ħ ĩecūsmħa Abrahā, Isaa, Jacob ĩjōpeo'cħ Ō'acū ni'i, nicħ niwī.

Moisé Ō'acūrē ĩ'aui nicħ niwī. Tojo weegħ cū di-apoare mo'acħ niwī.

⁷ Be'ro Ō'acū ninemocħ niwī tja:

†† Hebreo ye me'rā Gersón "ape di'tacjūpħ weronojō tħ'oña'se" nisī'rīrō wee'e. Ex 18.3 † Jetrore apeterore Reuel pisucārā niwā. Ex 2.18 Apeterore Hobab pisucārā niwā. Jue 4.11 †† "Ō'acū yagħ ĩrūgū" nirō, "Ō'acū tigħpħ nimi" nisī'rīrō wee'e. †† ĩrūgū Horeb apeterore Sinaí wāmeticaro niwū. ††† ĩ'aña Gn 16.7 docapħ oja'quere.

—Yarā masā Israe curuacjārā na Egiptopu pi'etisere añurō ī'apū. Narē su'ori da'rase dutiri masā da'radutipesere caributirā caricūcā tū'oapū. Na pi'etisere añurō masī'i. ⁸ Tojo weegū narē yū'rūogū, dijatiapū. Egiptocjārā doca nirārē miiwīorēgūti. Ti di'tapū nirārē miiwija, añurī di'ta, pajiri di'tapū miagūti. Cabra ōpēco, mumiaco pajiro aco o'mabūroro weronojō nirī di'ta ni'i. Cananeo masā, hitita masā, amorreo masā, ferezeo masā, heveo masā, jebuseo masā na nirī di'ta ni'i. ⁹ Israe curuacjārā narē da'radutipesere "Caributia wa'asa'a" ni caricūserē tū'oapū. Tojo nicā, Egiptocjārā narē űa'arō weepēcā ī'apū. ¹⁰ Tojo weegū wa'abaque'oya. Yarā masā Israe curuacjārārē Egiptopūre miiwīōdutigū, faraō tiropū mū'urē o'ōgūtigu wee'e.

¹¹ Cū tojo nicā tū'ogū, Moisé Ō'acūrē nicū niwī:

—Yū'ū mejō nigū ni'i. Tojo weegū űde'ro weegū yū'ū faraō tiropū wa'a, Israe curuacjārā Egiptopū nirārē miiwīrōbosari? nicū niwī.

¹² Ō'acū cūrē a'tiro ni yū'ticū niwī:

—Yū'ū mū'ū me'rā nigūsa'a. Yarā masā Egiptopū nirārē miiwīrōca be'ro mūsā nipe'tirā a'tigu űrūgūpū yū'ūre e'catipeorāsa'a. Tojo wa'acā, "Diacjūta Ō'acū yū'ūre o'oāmi", ni masīgūsa'a.

¹³ Moisé pe'e Ō'acūrē a'tiro ni yū'tinemocū niwī:

—Yū'ū Egiptopū wa'a, Israe curuacjārārē "Ō'acū, marī űecūsumūa Abrahā, Isaa, Jacob wioğū mūsā tiropū yū'ūre o'oāmi" ni wercā, na yū'ūre "űDe'ro wāmetiti cū?" ni sērītiűa'bosama. To pūrīcārē, űnarē de'ro ni yū'tibosari?

¹⁴ Ō'acū cūrē yū'ticū niwī:

—Yū'ūta ni'i niwūagūta. Israe curuacjārārē weregū, "Yū'ūta ni'i" nigū mūsā tiropū yū'ūre o'oāmi, niűa.

¹⁵ Apeye Ō'acū Moisére nicū niwī tja:

—Israe curuacjārārē a'tiro ni wereya: "Ō'acū, mūsā űecūsumūa Abrahā, Isaa, Jacob wioğūta mūsā tiropū yū'ūre o'oāmi", ni wereya. A'te yū'ū wāme nin-u'cūcārōsa'a. Nipe'tirā be'rocjārāpū a'ti wāmerē yū'ūre pisunu'cūcārāsama. ¹⁶ Egiptopū wa'a weet-jīagū, Israe curuacjārā wiorārē neocūu, a'tiro niűa: "Ō'acū, mūsā űecūsumūa Abrahā, Isaa, Jacob wioğū, yū'ūre bajuami. Mūsā ye cjasere a'tiro niami: 'Narē añurō ī'anūűapū. Egiptocjārā narē űa'arō weepesere ī'apū', niami. ¹⁷ Apeye yū'ūre ninemoami: 'Egiptocjārā narē űa'arō weepesere yū'rūweticā weegūsa'a,' niami. Tojo wee mūsārē ti di'tapū miiwija, cananeo masā, hitita masā, amorreo masā, ferezeo masā, heveo masā, jebuseo masā nirī di'tapū miagūsamī. Ti di'ta añurī di'ta cabra ōpēco, mumiaco aco o'mabūroro weronojō nirī di'ta nisa'a", ni weredutiami, nicū niwī. ¹⁸ Mū'ū wiorārē tojo wercā, mū'ūrē yū'tirāsama. Tojo weegū Egiptocjū wioğū tiropū na me'rā wa'aya. Cūrē a'tiro ni wereya: "Ō'acū, hebreo masā wioğū, űsārē pōtēűgū ejami. Tojo weegū i'tia nūmū wa'aro űsārē yucū marīrō, masā marīrōpū du'uo'oya. Topū Ō'acū űsā wioğūre wa'icūrārē wējē űjūamorōpeorā wa'arāti", niűa. ¹⁹ Mūsā tojo nimicā, yū'ū tutuaro me'rā cūrē weel'oticā, Egiptocjū wioğū mūsārē du'uwīrōsome. ²⁰ Tojo weegū yū'ū tutuasere ī'ogū, peje ī'a űcūase

me'rā Egiptocjārārē bu'iri da'regūti. Tojo wēeca be'ro faraō mūsārē du'uwīrōgūsamī. ²¹ Apeyema, yū'ū Egiptocjārā mūsārē añurō wācūcā weegūti. Tojo weerā apeyenojō marīrā wa'asome. ²² Nipe'tirā Israe curuacjārā numia Egiptocjārā numia na ye wi'seri pū'to nirārē, tojo nicā āpērā numia na ya wi'ipū nirārē uru me'rā wee'que, plata me'rā wee'que, tojo nicā su'ti sērīrāsama. Te su'ti na pō'rā sāűatje nirōsa'a. Tojo wee Egiptocjārā cūose añusere miape'ocārāsama, nicū niwī Ō'acū.

4 Moisé Ō'acūrē yū'ticū niwī:

—Na yū'ū tojo nisere ējōpeosome. Tojo nicā yū'ū dutisere yū'tisome. Yū'tironojō o'orā, a'tiro pe'e nirāsama: "Ō'acū mū'ūrē bajuatiapī", nirāsama, nicū niwī Moisé.

² Ō'acū, "űMū'ū omocārūre űe'enojōrē cūoti?" ni sērītiűa'cū niwī.

"Yū'ū tuacjū ni'i", ni yū'ticū niwī.

³ —Tigūre nucūcārū doquecūoűa, nicū niwī Ō'acū.

Moisé tere tū'ogū, nucūcārū doquecūucū niwī. Cū tojo weecāta, tigū tuacjū aűa dojocarō niwū. Tojo wa'acā ī'agū, Moisé ui dustimajācū niwī. ⁴ Ō'acū pe'e cūrē nicū niwī:

—Omocārē sīoo, cū pīcōrōrē űe'eűa.

Moisé cū omocārē sīoo, aűa pīcōrōrē űe'ecū niwī. Cū tojo űe'ecāta, aűa nīmī'cū tuacjū dojocarō niwū tja.

⁵ —A'tere ī'arā, "Ō'acū na űecūsumūa Abrahā, Isaa, Jacob wioğū cūrē bajuapī", nirāsama, nicū niwī Ō'acū.

⁶ Be'ro Ō'acū ninemocū niwī:

—Ni'cārōacārē mū'ū ya omocārē mū'ū ya su'tiro doca cutiro tiropū sīosōrōűa, nicū niwī.

Cū tojo nicā, Moisé cū ya omocārē sīosōrōcū niwī.

Be'ro cū ya omocārē miiwīrō, ti omocārē cāmi boari omocā ī'acū niwī. ⁷ Tere ī'agū, Ō'acū nicū niwī:

—Apaturi mū'ū ya omocārē mū'ū ya su'tiro doca cutiro tiropū sīosōrōűa tja.

Ō'acū dutironojōta Moisé weecū niwī. Cū ya omocārē miiwīrōcāta, nipe'tiro cū upū weronojō añurī omocā tojocarō niwū. ⁸ Be'ro Ō'acū ninemocū niwī:

—Mū'ū nimū'tāse weel'ose me'rā ējōpeotirā, mū'ū dutisere weetirā, apetero weerā be'ro apaturi weel'ose me'rā ējōpeobosama. ⁹ Mū'ūrē a'te pūaro mū'ū weel'ose me'rā ējōpeoti, mū'ū dutisere weeticāma, a'tiro weeya. Diapū acore waamīí, nucūcārū piocūoűa. Mū'ū topū waamīí piocūse nucūcārū dí dojorosa'a, nicū niwī.

¹⁰ —Acoe, yū'ū wioğū. Yū'ū ucūme'rīgū niwe'e. Todūporopū, tojo nicā mū'ū ni'cārōacā yū'ū mū'ū me'rā ucūcā quē'rārē añurō ucūmasītisa'a. Nipe'tisetiri ucūgū, cu'cu nisa'a, nicū niwī Moisé.

¹¹ Ō'acū cūrē nicū niwī:

—űNoa masārē ucūmasīcā weeri? űNoa narē tū'oticā, ucūticā weeri? űNoa narē ī'amasīcā, o caperi bajuticā weeri? Yū'ūta tojo weewū. ¹² Tojo weegū mū'ū na masā tiropū wa'aya. Mū'ū narē ucūcā weetamugūti. Mū'ū narē ucūatjere yū'ū mū'ūrē weregūti.

¹³ Moisé ne wa'asī'űiticū niwī. Tojo weegū a'tiro nicū niwī:

—Acoe, yu'u wioḡu. Apĩrē wa'aduticureya, nicu niwĩ.

¹⁴ Tere tu'ogḡ, Ō'acũ Moisé me'rã ua wa'acu niwĩ. Tojo weegḡ cūrē nicu niwĩ:

—Mḡ'u ma'mi Aaró pe'e añuró ucũme'rĩḡũ nimi. Mḡ'u weronojō Leví ya curuacjũ nimi. Cũ mḡ'urē pōtē'rĩḡũ a'tisami. Mḡ'urē ĩ'agũ, ɸpḡḡ e'catigḡsami. ¹⁵ Cũ me'rã ucũña. Cũ masārē ucũatjere añuró wereya. Yu'u mḡsã ɸaḡārē ucũcã weegḡti. Mḡsārē, mḡsã weeatjere queoro weregḡti. ¹⁶ Mḡ'u Aaró'ē ucũḡũ, yu'u Ō'acũ cūrē ucũḡũ weronojō ucũḡḡsa'a. Aaró pe'e mḡ'u weresere masārē wereturiagḡsami. ¹⁷ A'tigḡ tu-acjḡre miaña. Tigḡ me'rã peje ĩ'a ɸcḡase wee'ogḡsa'a, nicu niwĩ Ō'acũ.

Moisé Egiptopḡ majãmitojaa'que ni'i

¹⁸ Moisé cũ mañecũ Jetro ya wi'ipḡ dajagḡ, cūrē nicu niwĩ:

—Yu'u apaturi Egipto di'tapḡ wa'acã yu'ure du'uo'oya. Topḡ yu'u acawererã waro nisama. Na catimiti níḡũ, narē ĩ'asĩ'rĩḡũcoro, nicu niwĩ.

—Jaḡ, añuró wa'aya, ni yu'ticḡ niwĩ Jetro.

¹⁹ Moisé cũ Madiã wãmetiropḡ nícatere Ō'acũ cūrē a'tiro nicu niwĩ:

—Egiptopḡ dajatojaaya. Mḡ'urē wējēsĩ'rĩmi'cãrã wē'rĩpe'tiatojama.

²⁰ Cũ tojo nicã tu'ogḡ, Moisé cũ nḡmorē, cũ pō'rãrē "Te'a" níḡũ, ni'cũ wĩ'magũ burro bu'ipḡ narē miipeo, Egiptopḡ sḡ'ori dajatojaacu niwĩ. Tojo nicã tuacjḡ, Ō'acũ cūrē miaduti'cure miacu niwĩ.

²¹ Be'ro Ō'acũ Moisére a'tiro nicu niwĩ:

—Yu'u mḡ'urē peje ĩ'a ɸcḡasere wee'omasĩcã weeapḡ. Tojo weegḡ mḡ'u Egiptopḡre etagḡ, faraó ĩ'orōpḡ te pejere wee'ũa. Yu'u pe'e faraó'ē mḡsārē yu'rḡnḡ'cãcã weegḡti. Tojo weegḡ Israe curuacjãrã du'uwĩrōsome. ²² Cũ tojo weecã, mḡ'u cūrē nigḡsa'a: "Ūsã wioḡ Ō'acũ a'tiro niami: 'Israe curuacjãrã yu'u macũ, masã ma'mi weronojō nima. ²³ Yu'ure e'-catipeorã wa'acã, narē du'uwĩrōña', mḡ'urē nitojami-apḡ. Mḡ'u pe'e narē du'uwĩrōtiapḡ. Tojo weegḡ mḡ'u macũ masã ma'mirē wējēḡsa'a", ni werecu niwĩ Ō'acũ.

*****

²⁷ Moisé ma'apḡ wa'ari curare Ō'acũ pe'e Aaró'ē a'tiro nicu niwĩ: "Masã marĩrō, yucḡ marĩrōpḡ wa'a, mḡ'u acabiji Moisére pōtē'rĩḡũ wa'aya." Tere tu'ogḡ, Aaró wa'a, Moisére Ō'acũ yagḡ ɸrḡḡpḡ † pōtē'rĩḡũ wa'acu niwĩ. Topḡ cūrē bocaejagḡ, pōtē'rĩ, añudutigḡ mi'micḡ niwĩ. ²⁸ Be'ro Moisé, Aaró'ē Ō'acũ cūrē were-duti'quere, tojo nicã peje cũ ĩ'a ɸcḡase ĩ'orãsa'a ní-quere werecu niwĩ. ²⁹ Tu'ajanḡ'cō, na ɸaḡāpḡta Israe curuacjãrã wiorãrē neocũurã wa'acãrã niwã. ³⁰ Na tiropḡ ejacã, Aaró nipe'tise Ō'acũ Moisére ní'quere werepe'ocã'cu niwĩ. Tojo nicã, masã ĩ'orōpḡre, ĩ'a ɸcḡase Ō'acũ narē wee'oduti'quere wee'ocu niwĩ.

³¹ Masã tere ĩ'arã, cũ ní'quere ējōpeocãrã niwã. Ō'acũ na pi'etisere ĩ'a, narē pajaña'cã tu'orã, cūrē e'-catipeorã, ejaque'acãrã niwã.

Moisé, Aaró faraó me'rã ucũ'que ni'i

5 Moisé, Aaró Israe curuacjãrã wiorã me'rã ucũca be'ro, faraó tiropḡ wa'a, cūrē a'tiro nicãrã niwã:

—Ō'acũ, Israe curuacjãrã wioḡḡ, mḡ'urē a'tiro were-dutiami: "Yarã masārē masã marĩrō, yucḡ marĩrōpḡ du'uo'oya. Na topḡ yu'ure e'catipeorã, bosenuḡ weepeerāsama", niami, nicãrã niwã.

² Tere tu'ogḡ, faraó pe'e a'tiro yu'ticḡ niwĩ:

—¿Noanojō niti mḡsã wioḡḡ nigḡ? ¿De'ro wee cũ dutisere tu'o, Israe curuacjãrãrē du'uwĩrōbosari? Mḡsã "Ūsã wioḡ Ō'acũ" mḡsã nigḡrē masĩtisa'a. Tojo nicã Israe curuacjãrãrē ne du'uwĩrōsome, nicu niwĩ.

³ Faraó tojo nicã tu'orã, Moisé, Aaró cūrē nicãrã niwã:

—Ō'acũ, hebreo masã wioḡḡ, ūsārē pōtē'rĩḡũ a'ticḡ niami. Tojo weerã ūsã masã marĩrō, yucḡ marĩrōpḡ wa'arãsa'a. I'tia nḡmḡ wa'ano'rōsa'a. Topḡ ūsã wioḡḡ Ō'acūrē wa'icurãrē wējē, ūjḡamorōpeorã wa'arãsa'a. Tojo weeticãma, duti pũrĩse me'rã ūsārē bu'iri da'reḡsami. Tojo weetigḡ, a'mewējēse me'rã wē'rĩcã weegḡsami, nicãrã niwã.

⁴ Tere tu'ogḡ, faraó pe'e a'tiro nicu niwĩ:

—Moisé, Aaró, ¿de'ro weerã masārē da'radu'ucã weeti? Da'rãrã wa'ato, nicu niwĩ.

⁵ Apeyere faraó nicu niwĩ:

—Ni'cãrōacãma Israe curuacjãrã a'ti di'tapḡre pãjãrã waro masãputima. ¿Na pãjãrãrē da'radu'ucã weesĩ'rĩrã weeti?

⁶ Na tojo níca nḡmḡrēta faraó sḡ'ori da'rãse dutiri masārē, tojo nicã Israe curuacjãrã narē dutiturãrãrē a'tiro duticḡ niwĩ:

⁷ —Mḡsã Israe curuacjãrãrē na wi'seri weerã yeese cujirire weedutirã, tábutire o'otĩcã'ña majã. Na basu wa'a weetjãrã tábutire miirã wa'ato. ⁸ Todḡporo na wi'seri weerã yee'que cujiri wee'carocã'rota weeato tja. Ne ni'cã cuji dḡoticã'to. Na nijĩsjarã bajurōma a'tiro caricũma: "Te'a, marĩ wioḡḡ Ō'acūrē e'catipeorã, wa'icurãrē wējē ūjḡamorōpeorã wa'arã", nima. ⁹ Narē nemorō tutuaro da'ranemocã weeya. Tojo weese me'rã narē niso weresere wãcũsome, nicãrã niwã.

¹⁰ Tojo weerã sḡ'ori da'rãse dutiri masã, tojo nicã Israe curuacjãrã narē dutiturãrã Israe curuacjãrã wiorã tiropḡ masārē weredutirã wa'acãrã niwã:

—Faraó mḡsārē ni'cãcã me'rã ne tábutire o'onemodutitiami. ¹¹ Ni'cãrōacãrē mḡsã basuta tere mḡsã no'o bocaro a'masjarã wa'arãsa'a. Tojo weemirã, todḡporo mḡsã yee'que cujirinḡcũta yeerãsa'a tja. Ne dḡosome, nicãrã niwã.

¹² Tere tu'orã, Israe curuacjãrã nipe'tiro Egiptopḡ tábutire a'marã wa'acãrã niwã. ¹³ Faraó sḡ'ori da'rãse dutiri masã, nipe'tise nḡmḡrĩ masārē na todḡporo o'o'que cujircã'rōta o'oduticãrã niwã. ¹⁴ Tojo nicã Egiptocjãrãta Israe curuacjãrã narē dutiturãrãrē paamḡjã, a'tiro nicãrã niwã:

—¿De'ro weerã mḡsã ñamica'a, ni'cãcã quē'rãrē todḡporopḡ mḡsã wee'carocã'rōta te cujirire weerã ēmḡejaweti? nicãrã niwã.

† 4.27 Ex 3.1

¹⁵ Israe curuacjārā narē dutiturarā pe'e faraó tirop̄ cūrē a'tiro ni wererā wa'acārā niwā:

—Wioḡ, ūsā m̄'urē da'raco'terārē ¿de'ro weeḡ to-jo ña'arō weeti? ¹⁶ M̄'urē yarā s̄'ori da'rase dutiri masā ūsārē tábutire o'otima. Tere o'otimirā, “Tic̄se cujiri weeya”, nima. Tojo nicā, ūsārē paama. ūsā mejēta bu'iriti'i. Wioḡ, m̄'urē yarā da'rase dutiri masā bu'iriti-ma, nicārā niwā.

¹⁷ Faraó pe'e narē ȳ'tic̄ niwī:

—M̄sā nij̄sijarā ni'i. Tojo weerā a'tiro ninu'cū'u: “Ūsā wioḡ Ō'acūrē wa'ic̄rārē wējē, ūj̄am̄or̄peorā wa'acā du'uo'oya”, ni'i. ¹⁸ Da'rārā wa'aya majā. M̄sārē tábuti o'otimicā, tod̄poro m̄sā yee'que cujiricā'rōta yeeya, nic̄ niwī.

¹⁹ Israe curuacjārā narē dutiturarā faraó “Tic̄se cujirita yeeya” nicā t̄'orā, diasaro t̄'oña'cārā niwā.

²⁰ Na faraó tirop̄ ní'cārā wijaarā, Moisére, Aarórē narē co'te'cārārē bocaecārā niwā. ²¹ Narē a'tiro nicārā niwā:

—Ō'ac̄ m̄sā weepetiye'quere ṽ'a, m̄sārē bu'iri da'reato. Faraó, tojo nicā āp̄erā cūrē s̄'ori da'rase dutiri masā ūsārē ña'arō ṽ'atu'tima. M̄sā basuta cūrē di'p̄j̄i o'o, ūsārē wējēdutirā weronjō weepā. Tojo weerā m̄sāta bu'iriti'i, nicārā niwā.

²² Na tojo nicā t̄'oḡ, Moisé Ō'acūrē a'tiro ni ṽubue, s̄'ir̄ic̄ niwī:

—Wioḡ, ¿de'ro weeḡ m̄'urē ã'rā masārē ña'arō weeti? ¿De'ro weedutiḡ ȳ'ure a'top̄ a'tidutiati?

²³ M̄'urē ye cjasere ȳ'urē faraó me'rā uc̄n̄'cāca n̄m̄ me'rā, c̄ m̄'urē yarā masārē nemorō ña'arō weenu'cūcā'mi. M̄'urē pe'e m̄'urē yarā masārē ne ȳ'r̄weticā weewe'e, nic̄ niwī.

6 Moisé Ō'acūrē s̄'ir̄ica be'ro Ō'ac̄ a'tiro ni ȳ'tic̄ niwī:

—Ni'cārōacā m̄'urē ȳ'urē faraórē weeatjere ṽ'aḡsa'a. Ȳ'urē tutuase me'rā narē wijacā weeḡti. Ȳ'urē tutu- asere ṽ'aḡ, Egiptop̄ nirārē wijadutiḡsami, nic̄ niwī Ō'ac̄.

² Ō'ac̄ apetero Moisére uc̄ḡ, a'tiro nic̄ niwī:

—Ȳ'urē Ō'ac̄, m̄sā wioḡ ni'i. ³ Abrahārē, Isaare, Jacore uc̄ḡ, “Ō'ac̄ tutuaȳ'r̄n̄'cāḡ ni'i”, ni werew̄. Tojo nimiḡ, ȳ'urē wāme waro pe'ere werebajur̄etiw̄. Ȳ'urēta ni'i Ō'ac̄ m̄sā wioḡ niw̄aḡta. ⁴ Apeyema tja, “M̄sā p̄r̄amerā nituriarārē Canā di'tare o'oḡti” ni, na me'rā apow̄. Na ti di'tare apesecjārē weronjō níni'wā yujur̄. ⁵ Ni'cārōacārē Israe curuacjārā pi'eticā ṽ'aḡ, Egiptocjārā narē ḡp̄t̄ da'raduticā ṽ'aḡ, ȳ'urē na ṽec̄s̄m̄a nituriarā me'rā apo'quere wāc̄ū'u. ⁶ Tojo weeḡ Israe curuacjārārē a'tiro ni wereya: “Ȳ'urē Ō'ac̄, m̄sā wioḡ, m̄sā Egiptocjārā dutise doca nirārē na tutuaro da'radutipesere wijata'aḡti. Ȳ'urē tu- tuaro me'rā, Egiptocjārārē bu'iri da're, m̄sārē ȳ'r̄weticā weeḡti. ⁷ M̄sā, yarā masā nirāsa'a. Ȳ'urē Ō'ac̄, m̄sā wioḡ niḡsa'a. Tojo weese me'rā m̄sā ȳ'urē Ō'ac̄, ūsā wioḡ nimi', nirāsa'a. 'C̄ta ūsārē Egiptocjārā dutise doca ní'cārārē wijacā weeami; na tu- tuaro me'rā da'radutipesere wijata'ami', nirāsa'a.

⁸ Ȳ'urē Abrahārē, Isaare, Jacore o'oḡti níca di'tap̄

m̄sārē miaḡsa'a. Te m̄sā ye di'ta nidojarosa'a. Ȳ'urē Ō'ac̄, m̄sā wioḡ ni'i”, nic̄ niwī.

⁹ Moisé a'tere Israe curuacjārārē wereturiac̄ niwī. ḡp̄t̄ Egiptocjārā narē da'radutipeyucā, b̄jaweti, wāc̄utuadu'ucārā niwā. Tojo weerā Moisé narē ní- quere ȳ'titicārā niwā. ¹⁰ Tere ṽ'aḡ, Ō'ac̄ Moisére nic̄ niwī:

¹¹ —Faraó tirop̄ wa'aya. Wa'a, cūrē Israe curu- acjārārē ti di'tap̄ nirārē wijadutiya.

¹² Moisé pe'e Ō'acūrē a'tiro ȳ'tic̄ niwī:

—Israe curuacjārā ȳ'ure ne cā'rō ȳ'titima. Nemorō faraó p̄r̄icā ȳ'titismi. Ȳ'urē uc̄ḡ ne me'r̄tisa'a, nic̄ niwī.

¹³ Tere t̄'oḡ, Ō'ac̄ Moisére, Aarórē Israe curu- acjārārē, tojo nicā faraórē a'tiro ni weredutiḡ o'óc̄ niwī tja:

—Ō'ac̄ Israe curuacjārā Egiptop̄ nirārē ūsārē mii- wijadutiya, ni wereya, nic̄ niwī.

Aaró, Moisé ṽec̄s̄m̄a ye curaricjārā wāme ni'i

¹⁴ Israe curuacjārā masā ma'mis̄m̄a ã'rā nicārā niwā:

Jacob mac̄ Rubén, masā ma'mi nic̄ niwī. C̄ p̄'rā Hanoc, Falú, Hezrón, Carmi nicārā niwā. ã'rā Rubén ya curuacjārā nicārā niwā.

¹⁵ Simeó p̄'rā a'tic̄rā nicārā niwā: Jemuel, Jamín, Ohad, Jaquín, Zohar, Saúl nicārā niwā. C̄ Saúl cana- neo di'tacjō mac̄ nic̄ niwī. ã'rā Simeó ya curuacjārā nicārā niwā.

¹⁶ Leví ciento treinta y siete c̄'marí catic̄ niwī. Masā ma'mi me'rā n̄'cā, téé nit̄oḡ me'rā c̄ p̄'rā a'tiro wāmeticārā niwā: Gersón, Coat, Merari. ¹⁷ Gersón p̄'rā a'tic̄rā nicārā niwā: Libni, Simeí. ¹⁸ Coat ciento treinta y tres c̄'marí catic̄ niwī. C̄ p̄'rā a'tic̄rā nicārā niwā: Amram, Izhar, Hebró, Uziel. ¹⁹ Merari p̄'rā a'tic̄rā nicārā niwā: Mahli, Musi nicārā niwā. ã'rā Leví ya curuacjārā masā ma'mi me'rā nin̄'cā, téé nit̄oḡ me'rā nicārā niwā.

²⁰ Amram c̄ wāmeo Jocabed me'rā n̄motic̄ niwī. Na Aaró, Moisére p̄'r̄aticārā niwā. Amram ciento treinta y siete c̄'marí catic̄ niwī.

²¹ Izhar p̄'rā a'tic̄rā nicārā niwā: Coré, Nefeg, Zicri.

²² Uziel p̄'rā a'tic̄rā nicārā niwā: Misael, Elzafán, Sitrí.

²³ Aaró Elisabet wāmetigore n̄motic̄ niwī. Co Ami- nadab mac̄ Naasón † acabijo nico niwō. Na a'tic̄rā p̄'r̄aticārā niwā: Nadab, Abihú, Eleazar, Itamar.

²⁴ Coré p̄'rā a'tic̄rā nicārā niwā: Asir, Elcana, Abi- asaf. Na Coré ya curuacjārā nicārā niwā.

²⁵ Ni'c̄ Aaró mac̄ Eleazar, Futiél wāmetiḡ mac̄ ni'c̄rē n̄motic̄ niwī. Co Finees wāmetiḡre p̄'r̄atico niwō. Leví ya curuacjārā masā ma'mi me'rā n̄'cā, téé nit̄oḡ me'rā nicārā niwā.

²⁶ Aaró, Moiséreta Ō'ac̄ Israe curuacjārārē Egipto di'tap̄ ní'cārārē s̄'ori miiwijadutic̄ niwī. Na ye curari me'rā tojo weedutic̄ niwī. ²⁷ Náta tja Israe curu-

† Naasón Aminadab mac̄ masā ma'mi nic̄ niwī. Num 1.7

acjārārē Egiptop̄re miiwijarāti nírā, faraó me'rā ucūcārā niwā.

Õ'acū Moisére, Aaróre piji'que ni'i

²⁸ Õ'acū Egiptop̄ Moisé me'rā cū ucūca n̄m̄urē, cūrē a'tiro nic̄ niwī:

—Ȳm̄ Ő'acū, m̄sā wioḡ ni'i. Nipe'tise ȳm̄ m̄'urē wereatjere faraó, Egiptocjārā wioḡwere wereapa.

³⁰ Moisé pe'e cūrē ȳ'tic̄ niwī:

—Wioḡ, ȳ'm̄a ȳ'm̄ ucūse ne, to wa'awe'e. Tojo weeḡ faraó ȳ'm̄ ucūse ne ȳ'titiḡsami, nic̄ niwī Moisé.

7 Moisé tojo nicā t̄'oḡ, Õ'acū cūrē nic̄ niwī:

—Ī'aña majā. M̄'m̄ faraóre ucūcā, ȳ'm̄ basu cūrē ucūḡ̄ weronojō t̄'oña'ḡsami. M̄'m̄ ma'mi Aaró pe'e m̄'urē ucūbosaḡsami. ² M̄'m̄ Aaróre nipe'tise ȳ'm̄ dutisere wereḡsa'a. Be'ro cū pe'e faraó̄p̄re Israe curuacjārārē ti di'tap̄ nírārē wijadutiḡ ucūḡ̄sami. ³ Ȳ'm̄ pe'e cūrē m̄sārē ȳ'r̄n̄cācā weeḡti. Peje apeyenojō ĩ'a m̄sasenojōre Egiptop̄re wee'om̄icā, faraó m̄sā s̄r̄sere ȳ'tisome. Egiptop̄re ȳ'm̄ tutuasere ĩ'oḡti. Queoro narē bu'iri da'reḡ, to Egiptop̄ nírā yarā masārē wijacā weeḡti. ⁵ Egiptop̄re ȳ'm̄ tutuasere ĩ'óca be'ro, tojo nicā Israe curuacjārārē miiwija be'ro, Egiptocjārā ȳ'm̄ wioḡ ni'i nisere masīrāsama, nic̄ niwī Õ'acū.

⁶ Moisé, Aaró Õ'acū cū duti'caronojōta queoro weecārā niwā. ⁷ Na faraó me'rā ucūcaterore Moisé ochenta cū'marī c̄oc̄ niwī. Aaró pe'e ochenta y tres cū'marī c̄oc̄ niwī.

Aaró cū tuacj̄ queti ni'i

⁸ Õ'acū Moisére, Aaróre nic̄ niwī:

⁹ —Faraó m̄sārē apeyenojō wee'oduticā, Aaró cū ya tuacj̄re mii, nucūcā̄p̄ faraó tiro doquecūudutiya. Cū tojo weecā, tiḡ tuacj̄ aña dojorosa'a, nic̄ niwī.

¹⁰ Moisé, Aaró, faraó tirop̄ cū me'rā ucūrā wa'acārā niwā. Õ'acū duti'caronojōta weecārā niwā. Aaró cū tuacj̄re faraó, tojo nicā cūrē da'raco'terā pōt̄eorōp̄ doquecūuc̄ niwī. Cū tojo weecāta, tiḡ tuacj̄ aña dojocarō niwū. ¹¹ Tojo weecā ĩ'aḡ, faraó pe'e cū yarā masīrī masārē, t̄'oña'rī masārē pijic̄ niwī. Na quē'rā na mas̄sere mejārōta weecārā niwā. ¹² Na ye tuasepaḡre nan̄c̄ doquecūucārā niwā. Terap̄n̄c̄ aña dojocarō niwū. Aaró yaḡ tuacj̄ pe'e masīrī masā, t̄'oña'rī masā yepaḡre ba'ape'ocā'caro niwū. ¹³ Tojo wa'amicā, faraó pe'e Õ'acūrē ȳ'r̄n̄cāc̄ niwī. Õ'acū "Tojo wa'arosa'a" ní'caronojōta ne ȳ'titic̄ niwī.

Õ'acū dí me'rā bu'iri da're'que ni'i

¹⁴ Moisé, Aaró faraó tirop̄ wijáaca be'ro Õ'acū Moisére a'tiro nic̄ niwī:

—Faraó ȳ'titi, ne Israe curuacjārārē wijacā weetimi.

¹⁵ ĩ'amiacā ĩ'amicure, cū diap̄ bu'ari cura cū me'rā ucūrā wa'aya. To dia sumutop̄ co'teapa. M̄'m̄ yaḡ tuacj̄ aña dojocā wee'c̄ me'rā wa'aya. ¹⁶ Top̄ faraóre a'tiro niña: "Õ'acū, hebreo masā wioḡ,

m̄'urē a'tiro nidutiḡ ȳ'ure o'oami: 'Yarā masārē yuc̄ marīrō, masā marīrōp̄ ȳ'ure e'catipeorā wa'acā, du'uo'oato', niami. M̄'m̄ pe'e ne 'Ja' niwe'e.

¹⁷ Tojo weeḡ Õ'acū a'tiro niami: 'Ni'cārōcā me'rā ȳ'm̄ wioḡ nisere masīḡsa'a', niami. Ȳ'm̄, Moisé, yaḡ tuacj̄ me'rā acore paapo'ocā, aco dí dojorosa'a.

¹⁸ Wa'i wērīrāsama. Te aco ūrīse dojorosa'a. Tere yabirā, Egiptocjārā ne sī'rīsome", Õ'acū Moisére tojo ni weredutic̄ niwī faraóre.

¹⁹ Õ'acū Moisére a'tiro ninemoc̄ niwī:

—Aaróre a'tiro niña: "Nipe'tise maarīrē, o'majā maarīacārē, tojo nicā ditararire, nipe'tise aco pose-tisenojō Egiptop̄ nisere m̄'m̄ yaḡ tuacj̄ me'rā s̄oo, wējētuoato. Tojo weecā, aco na yuc̄ co'rip̄ nise, ūtā me'rā wee'quepar̄p̄ nise dí dojorosa'a", nic̄ niwī.

²⁰ Moisé, Aaró Õ'acū duti'caronojōta weecārā niwā. Aaró cū yaḡ tuacj̄re diap̄ paapo'oc̄ niwī. Faraó, cū docacjārā ĩ'orōp̄ tojo weec̄ niwī. Tojo weecā, te aco dí dojocarō niwū. ²¹ Wa'i wērīcārā niwā. Aco ūrīse tojocarō niwū. Tojo weerā Egiptocjārā masā ne te acore sī'rīticārā niwā. Nipe'tiro Egipto cjase aco dí dojope'tia wa'acaro niwū.

²² Tojo wa'amicā, Egiptocjārā t̄'oña'rī masā na mas̄sere me'rā mejārōta weecārā niwā. Faraó Õ'acūrē ȳ'r̄n̄cā, Õ'acū cū ní'caronojōta Moisé, Aaró na nisere ne t̄'otic̄ niwī. ²³ Faraó t̄'oronojō o'oḡ, majāmi-tojaa, cū ya wi'ip̄ wa'a wa'ac̄ niwī. ²⁴ Nipe'tirā Egiptocjārā aco añuse na waatje perire dia sumutop̄ se'ecārā niwā. Dia cjase pe'e ne sī'rīse mejēta nicaro niwū.

Õ'acū oma me'rā bu'iri da're'que ni'i

²⁵ Õ'acū diare dí dojocā wéeca be'ro ni'cā semana ȳ'r̄caro niwū.

8 Titare Õ'acū Moisére nic̄ niwī:

—Faraó tirop̄ wa'a, cūrē a'tiro niña: "Õ'acū a'tiro niami: 'Yarā masārē du'uo'oya. Na ȳ'ure ējōpe-orā wa'ato. ² M̄'m̄ narē du'uwīrōticāma, oma me'rā nipe'tiro Egiptop̄re bu'iri da'reḡti. ³ Diap̄re oma ȳ'r̄majārāsama. Na m̄'m̄ wioḡ nírī wi'ip̄re sājāárāsama. M̄'m̄ cārīrī tucūp̄re, m̄'m̄ cārīp̄sarop̄re, m̄'m̄ docacjārā wiorā ye wi'serip̄re, nipe'tirā m̄'m̄ yarā masā nīrōp̄re sājāárāsama. M̄'m̄ pá ūj̄ase wi'serip̄re, tojo nicā pá tuumorēse co'rip̄re sājārāsama. ⁴ Na oma m̄'m̄ bu'ip̄ bu'pupejarāsama. M̄'m̄ docacjārā wiorā bu'ip̄, m̄'m̄ yarā masā bu'ip̄ bu'pupejarāsama", nic̄ niwī.

⁵ Õ'acū Moisére werenemoc̄ niwī:

—Aaróre cū yaḡ tuacj̄ me'rā nipe'tise maarīrē, maarīacā̄p̄re, ditararip̄re s̄oo, wējētuoato. Cū tojo weecā, oma tep̄ ní'cārā majāa, Egipto di'tap̄re mu'lua wa'arāsama.

⁶ Tere t̄'oḡ, Aaró Egipto di'tap̄ nise aco bu'ip̄ cū tuacj̄re s̄oo, wējētuooc̄ niwī. Cū tojo weecā, oma pājārā nipe'tiro ti di'tap̄re tuuse'sa wa'acārā niwā.

⁷ Tojo nimicā, t̄'oña'rī masā, masīrī masā quē'rā mejārōta weecārā niwā. Egipto di'tap̄re oma bajuacā

weecārā niwā. ⁸ Tere ɽ'agū, faraó Moisére, Aaróre pi-jidutio'ocū niwī. A'tiro nicū niwī:

—Mūsā wioḡū Ō'acūrē oma yu'ū, tojo nicā yarā masā tiro nirārē pe'ticā weedutiya. Mū'ū tojo weecā, mū'ū yarā masārē wa'icūrārē wējē, Ō'acūrē ūjūamorōpeodutigū du'uo'ogūti, nicū niwī.

⁹ Moisé faraóre yu'ticū niwī:

—¿De'ro nicā mū'ūrē, mū'ū docacjārā wiorārē, mū'ū yarā masārē sērīboscā ḡasari? Yu'ū sērīcā, oma mū'ūrē, mū'ū ya wi'ipūre marīrāsama. Diapū dia'cū to-jarāsama.

¹⁰ —Namiacāta sērībaque'oya, nicū niwī faraó.

Moisé pe'e cūrē yu'ticū niwī:

—Mū'ū nírōnojōta wa'arosa'a. Te me'rā ne apī Ō'acū ūsā wioḡū weronjō tutuagū marīmi nisere masīgūsa'a. ¹¹ Oma mū'ū wioḡū nírī wi'ipūreta pe'tirāsama. Pe'ti, diapū dia'cū tojarāsama. Mū'ūrē, mū'ū docacjārā wiorārē, mū'ū yarā masārē caribonemosome, nicū niwī.

¹² Tu'ajanū'cō Moisé, Aaró faraó ya wi'ipū nícārā wijaa wa'acārā niwā. Be'ro Moisé Ō'acūrē “Oma Faraóre o'ó'cārāre pe'ticā weeya” ni, sērīcū niwī. ¹³ Ō'acū Moisé cū sērī'caronjōta weecū niwī. Oma wi'seripū nícārā, wijaropū nícārā, cāpūpū nícārā wērīpe'tia wa'acārā niwā. ¹⁴ Masā na oma wērī'cārārē seeneocūcārā niwā. Nipe'tiropū űa'arō ūrīcaro niwū. ¹⁵ Oma pe'ticā ɽ'amigū, faraó na marīcā ɽ'agū, Ō'acūrē yu'rūnū'cāḡū, Moisé, Aaró na ucūserē ne tū'osī'rīticū niwī. Ō'acū cū nícaronjōta wa'acaro niwū.

Ō'acū moarā dími'rīrācā me'rā bu'iri da're'que ni'i

¹⁶ Ō'acū Moisére nicū niwī:

—Aaróre cū yagū tuacjūre sīoo, nucūcāpū di'ta-marārī nisere paacūudutiya. Tojo weecā, nipe'tiro Egip-topūre moarā dími'rīrācā pājārā bajarāsama, nicū niwī.

¹⁷ Cū duti'caronjōta weecārā niwā. Aaró cū tuacjūre sīoo, nucūcāpū paacūucū niwī. Cū tojo weecāta, nipe'tise di'tamarārī Egip-topūre moarā dími'rīrācā pājārā dojocārā niwā. Na masārē, wa'icūrārē nu'rīcārā niwā.

¹⁸ Masīrī masā, tū'oñarī masā quē'rā na wee'omasīse me'rā moarā dími'rīrācā pājārārē bajurēsī'rīcārā nimiwā. Pōtēoticārā niwā. Na moarā dími'rīrācā masārē, wa'icūrārē nu'rīcārā niwā.

¹⁹ Na tojo wee pōtēotirā, faraóre nicārā niwā:

—A'te Ō'acū cū tutuaro me'rā weese ni'i, nicārā niwā.

Tojo wa'amicā, faraó pe'e Ō'acūrē yu'rūnū'cāḡū, na ucūserē ne tū'oticū niwī. Ō'acū cū nícaronjōta weecū niwī.

Ō'acū nurūrūa me'rā bu'iri da're'que ni'i

²⁰ Be'ro Ō'acū Moisére nicū niwī:

—Faraó űamiacā űamicure diapū bu'agūsamī. Tojo weerā mūsā maata wā'cā, cūrē a'tiro nirā wa'apa: “Ō'acū a'tiro niami: ‘Yarā masārē yu'ūre e'catipeorā wa'acā du'uo'oya. ²¹ Mū'ū narē du'uo'oticāma, mū'ūrē,

mū'ū docacjārā wiorārē, mū'ū yarā masārē, mūsā ye wi'seripūre nurūrūarē o'ógūti. Egip-tojārā ye wi'seripū nurūrūa mu'mua wa'arāsama. Mejārōta nucūcāpū quē'rārē mu'murāsama. ²² Tojo wa'ari curare Gosén di'ta pe'ema, yarā masā na nirōrē ne nícū nurūrū marīgūsamī. Mū'ū faraó, te me'rā yu'ū Ō'acū, a'ti di'tapū nisere masīgūsa'a. ²³ A'tiro weecā, yarā masārē, mū'ū yarā me'rā dūcawaasere masīgūsa'a. A'te yu'ū tojo nise űamiacāta tojo wa'arosa'a, niami Ō'acū”, ni werēcū niwī Moisé.

²⁴ Cū nícaronjōta wa'acaro niwū. Faraó ya wi'ipūre, tojo nicā cū docacjārā wiorā ye wi'seripūre nurūrūa pājārā waro añurō na'itī'arō tuusājāacārā niwā.

Nipe'tiro Egip-tojārā na nirōpūre tojo wa'acaro niwū. Na nurūrūa pājārā niyu'rūarā, ti di'tare añurō mu'muyū'ūa, dojorēbutiacārā niwā.

²⁵ Tojo wa'acā, faraó Moisére, Aaróre pijidutio'ocū niwī. A'tiro nicū niwī:

—Ō'acūrē wa'icūrārē wējē, ūjūamorōpeorā wa'aya. Mejō a'ti di'tapūre wijaticā'ña.

²⁶ Moisé cūrē yu'ticū niwī:

—Ne queoro nitirocoro. ūsā wioḡū Ō'acūrē wa'icūrārē wējē ūjūamorōpeorā, Egip-tojārā pe'ema na wa'icūrā na ējōpeorā wiori nima. Tojo weerā na Egip-tojārā ūsā wa'icūrā na ējōpeorārē ūjūamorōpeocā ɽ'arā, ūsārē ūtāperi me'rā doquewējēbosama. ²⁷ ūsā i'tia nūmū wa'aro, yucū marīrō, masā marīrōpū wa'arāsa'a. Topū Ō'acū ūsā wioḡūre cū duti'caronjōta wa'icūrārē wējē, ūjūamorōpeorāsa'a, nicū niwī.

²⁸ Tere tū'ogū, faraó nicū niwī:

—To pūrīcārē masā marīrōpū wa'aya. Topū mūsā wioḡū Ō'acūrē wa'icūrārē wējē, ūjūamorōpeoya. Yoaropū waro wa'aticā'ña. Yu'ū quē'rārē sērībosapa, nicū niwī.

²⁹ Moisé cūrē yu'ticū niwī:

—Maata a'to nícū wijaagūta, Ō'acū yu'ū wioḡūre sērīgūti. Namiacāta nurūrūa mū'ū tiropūre, mū'ū docacjārā wiorā tiropūre, mū'ū yarā masā tiropūre marīrāsama. Mū'ū “A'tiro weegūti” ni weecā, tojo nicā Israe curuacjārārē, Ō'acū ūsā wioḡūre wa'icūrārē wējē ūjūamorōpeodutigū du'uo'ocā, tojo wa'arosa'a, nicū niwī Moisé.

³⁰ Moisé faraó ya wi'ipū nícū cū wijáaca be'roacāta Ō'acūrē sērīcū niwī. ³¹ Ō'acū Moisé cū sērī'caronjōta weecū niwī. Nurūrūa faraó tiropū, cū docacjārā wiorā tiropū, cū yarā masā tiropū nícārā wijaape'tia wa'acārā niwā. ³² Na pe'ticā ɽ'amigū, faraó Ō'acūrē yu'rūnū'cāḡū, Israe curuacjārārē du'uo'oticū niwī tja.

Ō'acū wa'icūrā ecarārē bu'iri da'reḡū wērīcā wee'que ni'i

9 Ō'acū Moisére a'tiro nicū niwī:

—Faraó tiropū wa'a, a'tiro niña: “Ō'acū, hebreo masā wioḡū, a'tiro niami: ‘Yarā masārē yu'ūre e'catipeorā wa'acā du'uo'oya. ² Mū'ū du'uo'oronjō o'ogū, narē du'uticā, ³ Ō'acū cū tutuasere ɽ'ogū, mū'ū yarā wa'icūrā cāpūpū nirārē bu'iri da'reḡūsamī. Narē

duti pūrīse waro wā'cārōsa'a. Cabayua, burroa, cameyoa, wecua, oveja wērīrāsama. ⁴ Ō'acū Egip-tocjārā yarā wa'icūrārē wērīcā weegūsami. Israe curu-acjārā yarā pe'ea ne ni'cū wērīsome' ", nicu niwī.

⁵ Ō'acū cū bu'iri da'reatji nūmūrē cūtojacu niwī. A'tiro niami:

—Ō'acū tere tojo weegūti, niami.

⁶ Ape nūmū cū tojo ní'quere weecu niwī. Nipe'tirā wa'icūrā Egip-tocjārā yarā wērīpe'tia wa'acārā niwā. Israe curuacjārā yarā pe'e ne ni'cū wērīticu niwī. ⁷ Faraó Israe curuacjārā yarā wa'icūrārē ī'adutigu o'ócū niwī. Na yarā ne ni'cū wa'icū wērīticu niwī. Tojo wa'acā ī'amigū, Ō'acūrē yū'rūnū'cāgū, Israe curuacjārārē ne du'uo'oticu niwī.

Ō'acū bipisepa me'rā bu'iri da're'que ni'i

⁸ Ō'acū Egip-tocjārā yarā wa'icūrārē bu'iri da'rēca be'ro Moisére, Aaróre nicu niwī:

—Pā na ĩjūarō cjase nujārē ni'cā omocā ejatuaro ōrēmīña. Moisé faraó ī'orō ũ'mūarōpū tere doquestemorōato. ⁹ Te nujā añuse marārī tojarosa'a. Nipe'tiro Egip-to dī'tapūre se'sa wa'arosa'a. Se'sa, masārē, wa'icūrārē bipisepa wa'acā weerosa'a, nicu niwī Ō'acū.

¹⁰ Tojo weerā Moisé, Aaró pā ĩjūarō cjase nujārē mii, faraó tiropū cū me'rā ucūrā wa'acārā niwā. Topū Moisé te nujārē doquestemorōcu niwī. Cū tojo weecā, masārē, wa'icūrārē na upū nipe'tiropū bipisepa wa'acaro niwū. ¹¹ Egip-tocjārā masārī masā, tū'ōñarī masā quē'rā āpērā weronojōta bipisepa wa'ano'cārā niwā. Tojo weerā Moisére ne pōtēoticārā niwā. ¹² Ō'acūta faraóre Moisére, Aaróre yū'rūnū'cācā weecu niwī. Tojo weegū Ō'acū Moisére ní'caronojōta Moisé, Aaró na ucūsere ne yū'titicu niwī.

Ō'acū yūsūase aco peri bũ'a'que peri paca me'rā bu'iri da're'que ni'i

¹³ Be'ro Ō'acū Moisére nicu niwī:

—Ō'acū ĩamicure wā'cā, faraóre a'tiro nigū wa'aya: "Ō'acū, hebreo masā wiogu, a'tiro niami: 'Yarā masārē yū'ure e'catipeorā wa'acā du'uo'oya.

¹⁴ Ni'cārōacāma mũ'ūrē, mũ'ū docacjārā wiorārē, mũ'ū yarā masārē ũpūtū waro bu'iri da'regūti. Te me'rā mũ'ū masīgūsa'a ne apī a'ti dī'tapūre yū'ū weronojō nigū marīmi. ¹⁵ Yū'ū tutuasere ī'ogū, ni'cāti me'rāta mũ'ūrē, mũ'ū yarā masārē bu'iri da're, wējēpe'otojabopā. A'ti dī'tapū nimi'cārā bajudutipe'tiatojabopā.

¹⁶ Mũ'ūrē yū'ū tutuasere ī'ato nīgū, wējētīwū. Tojo nicā masā nipe'tise dī'tacjārā yū'ure masīato nīgū, tojo weewū. ¹⁷ Tojo weemicā, mũ'ū pe'e yarā masārē cā'-'mota'agū, ne du'uo'owe'e. ¹⁸ Mũ'ūrē a'tiro weegūti. Ō'acū a'ti orata yūsūase aco peri bũ'a'que peri paca bũ'ūcā weegūti. Ne ni'cāti Egip-topūre tojo wa'ati'-'quere wa'acā weegūti. ¹⁹ Tojo weegū mũ'ū yarā wa'icūrārē mejēcā wa'ari nīgū, añurō nũrōña. Tojo nicā, nipe'tise mũ'ū cāpūpū cũosere nũrōpe'oya. Te yūsūase aco peri bũ'a'que peri paca bũ'ūpejaro,

masārē, wa'icūrārē wi'i po'peapū nitirārē wējēpe'orosa'a," nicu niwī Ō'acū.

²⁰ Ni'cārērā faraó docacjārā wiorā tere tū'oyurā, uicārā niwā. Tojo weerā narē da'rawā'ñaco'terārē, wa'icūrārē wi'i po'peapū cūcārā niwā. ²¹ Āpērā pe'e tere wiopesase me'rā tū'oticārā niwā. Tojo weerā narē da'rawā'ñaco'terārē, wa'icūrārē cāpūpū cūcārā niwā.

²² Be'ro Ō'acū Moisére nicu niwī:

—Mũ'ū ya omocārē ũ'mūarōpū sīomorōña. Mũ'ū tojo weecā, nipe'tiro Egip-topūre yūsūase aco peri bũ'a'que peri paca bũ'ūrosa'a. Te peri masārē, wa'icūrārē, yūcūpagūre, cāpūpū ote'quere nipe'tiro Egip-topū nisere bũ'ūpejarosa'a, nicu niwī.

²³ Moisé cū ya omocārē ũ'mūarōpū sīomorōcu niwī. Cū tojo weecā, Ō'acū bũ'ro paase, ya'base o'ócū niwī. Tojo nicā yūsūase aco peri bũ'a'que peri paca dī'tapūre bũ'ūcā weecu niwī. Nipe'tiro Egip-topūre te peri bũ'ū, tuuse'sanū'cācaro niwū. ²⁴ Bũ'ro ya'ba, yūsūase aco peri bũ'a'que peri paca ne tojanū'cārō marīrō bũ'ūnū'cūcaro niwū. Egip-topūre ne ni'cāti tocārō tutuaro bũ'ūticaro niwū. ²⁵ Te peri paca nipe'tiro Egip-topūre topū nisere mũtōdijocā'caro niwū. Masārē, wa'icūrārē, yūcūpagūre, otesere tojo weecaro niwū. Tojo nicā, topū nise nipe'tise yūcūpagūre do-quewi'redijocā'caro niwū. ²⁶ Tojo wa'amicā, Gosén dī'ta pe'ema Israe curuacjārā tirore ne ni'cā pe bũ'ūticaro niwū.

²⁷ Tojo wa'acā ī'agū, faraó Moisére, Aaróre pijiduto'ocū niwī. Narē a'tiro nicu niwī:

—Yū'ū ña'arō weepā. Yū'ūta bu'iriti'i. Tojo nicā yū'ū masā quē'rā bu'iritima. Ō'acū pūrīcā bu'iri moomi.

²⁸ ũpūtū waro bũ'ro paase, yūsūase aco peri bũ'a'que peri paca bũ'ūsere tū'ōña'toja'a. Pōtēotisa'a. Tojo weegū mũsārē du'uwīrōgūti majā. Mũsā Ō'acūrē ũsā ye cjasere sērībosaya. Yū'ū mũsārē du'uo'ogūti, nicu niwī faraó.

²⁹ Moisé cūrē yū'ticu niwī:

—Maata a'ti macāpūre wijagū, Ō'acūrē sērī ũbuegū, ya omocārē sīomorōgūti. Tojo weecā, aco bũ'a'que peri paca bũ'ūnemosome. Bũ'ro paanemosome. Te me'rā nipe'tiro a'ti nucūcā "Ō'acū ye ni'i" nisere masārāsa'a. ³⁰ Yū'ū pe'e mũ'ū weesetisere añurō masī'i. Mũ'ū, tojo nicā mũ'ū docacjārā wiorā, Ō'acū yū'ū wiogu ne wiopesase me'rā tū'ōña'we'e, nicu niwī Moisé.

³¹ Cebada pupiropū weecaro nimiwū. Lino pe'e o'oro weecaro nimiwū. Tojo weero na ote'quere añurō do-que mũtōcā'caro niwū. ³² Trigo, centenoa pūrīcā be'ropū pupisa'a. Tojo weero tea mejēcā wa'aticaro niwū.

³³ Moisé faraó tiropū ní'cu ti macāpū wijagū, cū ye omocārērē sīomorō, Ō'acūrē sērīcu niwī. Cū tojo weeri curata maata aco bũ'a'que peri paca bũ'ūdu'ucaro niwū. Tojo nicā acoro pejadu'ucaro niwū. Bũ'ro quē'rā paadu'ucu niwī. ³⁴ Tojo wa'acā ī'amigū, faraó Ō'acūrē yū'rūnū'cācu niwī. Cū docacjārā wiorā quē'rā mejārōta yū'rūnū'cārā niwā. ³⁵ Ō'acū Moisé me'rā todūporopū

ni'caronojōta faraó Israe curuacjārārē ne du'uo'oticu niwī.

Ō'acū mē'murīwi'ia me'rā bu'iri da're'que ni'i

10 Ō'acū Moisére nicu niwī:

—Faraó me'rā ucūgū wa'aya. Yū'uta cūrē, tojo nicā cū docacjārā wiorārē mē'urē yū'rūnū'cācā weearu. Narē yū'u tutuase, ūa ucūasenojōrē wee'ogūti nīgū, tojo weearu. ² Tojo nicā, mē'u pō'rārē, mē'u pā'rāmerārē yū'u Egiptocjārārē bu'iri da're'quere, ūa ucūase wee'ō'quere wereturiato nīgū, tojo weearu. Tojo weerā "Yū'u Ō'acū, mūsā wiogu ni'i" nisere masīrāsa'a, nicu niwī Ō'acū.

³ Cū tojo nīca be'ro Moisé, Aaró faraó me'rā ucūrā wa'acārā niwā:

—Ō'acū, hebreo masā wiogu mē'urē a'tiro nidutiami: "Yū'u weesere ū'amigū, yū'u dutiro ne weewe'e. Yarā masārē yū'ure e'catipeorā wa'acā du'uo'o'oya.

⁴ Mē'u du'uo'oticāma, ūamiacāta mē'murīwi'ia a'ti di'tare a'ticā weegūti. ⁵ Tojo weerā mē'murīwi'ia pājārā niyucā, di'ta ne bajusome. Aco bē'a'que peri paca bēru, doquewējē dē'a'quere ba'arāsama. Tojo nicā cārūpu yucūpagu nise pūrīrē ba'ape'ocā'rāsama.

⁶ Mē'u ya wi'ire, mē'u docacjārā wiorā ye wi'serire, nipe'tirā Egiptocjārā ye wi'serire mu'mua wa'arāsama. Mē'u ūecūsumma, mē'u pacūsumma na ninū'cā-caterore ū'ati'quere, tēe ni'cārōacārū quē'rārē mūsā ū'ati'quere ū'arāsa'a", nicu niwī.

Tojo nitojagūta, Moisé majāminū'cā, faraó ya wi'ire wijaa wa'acū niwī.

⁷ Tere tū'orā, faraó docacjārā wiorā cūrē a'tiro nicārā niwā:

—ŪDe'ro nicāpu marīrē ā'rī ūa'arō weedu'ugūsari? Ō'acū na wiogu e'catipeorā wa'acā, narē du'uo'ocā'ña. Cū marī ya di'tare dojorēpe'otojami. ŪMē'u tere ū'aweti? nicārā niwā.

⁸ Faraó Moisére, Aarórē pijiduticu niwī. Narē a'tiro nicu niwī:

—Ō'acū, mūsā wiogu e'catipeorā wa'aya. Wereya. ŪNoa wa'arāsari mūsā me'rā?

⁹ Moisé yū'ticu niwī:

—Ūsāpuma Ō'acū ya bosenu mē'pajiri bosenu mē'nirō wee'e. Tojo weerā wī'marā, ma'mapjia, bēcūrā ūsā me'rā wa'arāsama. Tojo nicā ūsā yarā ovejare, wecūare miarāsa'a.

¹⁰ Faraó cūrē yū'ticu niwī:

—Yū'ure mūsā nūmosānumia, wī'marā me'rā du'uo'ogūsamī, ni wācūmisa'a. Yū'u narē ne du'uo'o'some. Yū'u ū'acā pe'ema, mūsā ūa'arō wācūserē masīno'o. ¹¹ Niwe'e. Mūsā ūaro weesome. Diacjūta Ō'acūrē e'catipeosī'rīrā, ūma dia'cū wa'aya, nicu niwī faraó.

Tojo nitoja, faraó Moisére, Aarórē cū tiro nirārē cō'awīrōduticu niwī.

¹² Be'ro Ō'acū Moisére nicu niwī:

—Mē'murīwi'ia bajuato nīgū, Egipto di'tare mē'u omocārē sīoo, wējētuo'ya. Mē'u tojo weecā, nipe'tiropu se'sa wa'arāsama. Nipe'tise yū'ucūase aco peri bē'a'que

peri paca bēru, doquewējē dē'a'quere ba'ape'ocā'rāsama, nicu niwī.

¹³ Moisé Egiptopūre cū tuacjūre sīoo, wējētuo'cu niwī. Ō'acū ūmūco, ūami wī'rōrō mujīpū mējātiro pe'e me'rā wēeona'ia, wēeobo'reacā weecu niwī. Ape nūmū bo'reacā wī'rōrō wēeose me'rāta mē'murīwi'ia a'ticārā niwā. ¹⁴ Na ti di'tare nipe'tiropu tuuse'sanū'cā wa'acārā niwā. Todūporopu ne ni'cāti ticūrā pājārā mē'murīwi'ia marīcārā niwā. Be'ropu quē'rārē ū'ano'ña marīrāsama majā. ¹⁵ Pājārā niyucā, di'ta ne bajuticaro niwū. Cārūpu na ote'que dēca, tojo nicā yucūdēca aco bē'a'que peri bēru, doquewējē dē'a'quere nipe'tiro Egiptopūre ba'ape'ocā'cārā niwā.

¹⁶ Tojo wa'acā ū'agū, faraó sojaro me'rā Moisére, Aarórē pijiduti'jagū, a'tiro nicu niwī:

—Ō'acū mūsā wiogu, tojo nicā mūsārē ūa'arō weeasu. ¹⁷ Ni'cārōacā waroma yū'u ūa'arō wee'quere acobojoya. Ō'acūrē yū'ure sērībosaya ā'rā mē'murīwi'ia ūa'arō weerārē cō'abosacā, nicu niwī faraó.

¹⁸ Moisé ti wi'ipū nī'cu wijaa, faraó sērīduti'caronojō Ō'acūrē sērībosacu niwī. ¹⁹ Tojo weegu Ō'acū wī'rō mujīpū mējātiro pe'e a'ti'quere mujīpū sājārō pe'e dēcayucu niwī. Te wī'rō tutuaro me'rā mē'murīwi'iare Maa Sō'arī maapu wēequeñocā weecu niwī. Tojo weecā, Egiptopūre ne mē'murīwi'ia dē'saticārā niwā. ²⁰ Ō'acū pe'e faraórē Moisére yū'rūnū'cācā weecu niwī. Tojo weegu faraó Israe curuacjārārē du'uo'oticu niwī.

Ō'acū na'itī'ase me'rā bu'iri da're'que ni'i

²¹ Ō'acū mē'murīwi'ia me'rā bu'iri da'rēca be'ro Ō'acū Moisére nicu niwī:

—Nipe'tiro Egiptopūre na'itī'ato nīgū, ū'muarō pe'e mē'u ya omocārē sīomorōña. Ūpūtu na'itī'arō waro wa'ato, nicu niwī.

²² Moisé cū ya omocārē sīomorōca be'ro, i'tia nūmū Egiptopūre ūpūtu na'itī'acaro niwū. ²³ Tojo wa'ari curare ne ni'cū Egiptopū nirā a'merī ū'ati, ne aperopu wa'amasīticārā niwā. Tojo wa'amicā, Israe curuacjārā ye wi'seri pe'ea bo'reyu nicaro niwū.

²⁴ Tojo weegu faraó Moisére pijiduti, a'tiro nicu niwī:

—Ō'acū mūsā wiogu e'catipeorā wa'aya. Mūsā nūmosānumiarē, mūsā pō'rārē miaña. Mūsā yarā oveja, wecūa pe'ema a'to cūuña, nicu niwī.

²⁵ Moisé pe'e a'tiro yū'ticu niwī:

—Niwe'e. Ūsā yarā wa'icūrārē du'uo'o'ya. Náta Ō'acū ūsā wiogu e'catipeorā wējē, ūjūamorōpeojā nima. ²⁶ Tojo weerā ūsā yarā wa'icūrārē miape'ocā'rāsa'a. Ne ni'cūrē cūusī'rītisa'a. Ūsā Ō'acūrē ūjūamorōpeojārē beserātirā ūarāsa'a. Topu ejarā, ūsā Ō'acūrē ūjūamorōpeojārē ūamarānojōrē ūarā ūabosa'a, masītisa'a, nicu niwī.

²⁷ Ō'acū pe'e faraórē cūrē yū'rūnū'cācā weecu niwī. Tojo weegu faraó Israe curuacjārārē du'uo'oticu niwī.

²⁸ Apeyema faraó Moisére a'tiro nicu niwī:

—Wa'aya a'tore. Ne apaturi yū'u tiro a'titicā'ña. Apaturi yū'u tiro a'tigu, boa wa'agūsa'a.

²⁹ Cū tojo nicā tū'ogu, Moisé faraórē yū'ticu niwī:

—Añurõ wéég̃, tojo ni'i. Apaturi m̃'urẽ ĩ'anemo-some, nic̃ niwĩ Moisé.

Õ'acũ masã ma'misumua wẽrĩse me'rã bu'iri da're'que ni'i

11 Õ'acũ Moisére nic̃ niwĩ:

—Ni'cãti faraõrẽ, tojo nicã Egíptocjãrã masãrẽ bu'iri da'ret̃uog̃ut̃ig̃ wee'e majã. A'te be'ro faraõ m̃sãrẽ du'uo'og̃usami, du'uo'og̃ pe'e. Mejõ nipe'tise m̃sã ye me'rã cõ'awĩrõbutiag̃usami. ² Ni'cãrõacãrẽ Israe curuacjãrã m̃marẽ, numiarẽ Egíptocjãrã na p̃to nirãrẽ uru, plata me'rã wee'quere s̃ĩrdutiya, nic̃ niwĩ.

³ Õ'acũ Egíptocjãrãrẽ Israe curuacjãrãrẽ ĩ'a, e'caticã weec̃ niwĩ. Apeyema tja faraõ docacjãrã wiorã, tojo nicã ti di'tacjãrã Moisére wiopesase me'rã ĩ'acãrã niwã.

⁴ Moisé faraõrẽ nic̃ niwĩ:

—A'tiro niami Õ'acũ: “Ñami deco nicã nipe'tiro Egíptop̃re sijag̃usa'a. ⁵ Ỹ'u to sijari curare nipe'tirã Egíptocjãrã p̃rã masã ma'misumua faraõ macũ c̃rẽ wioğ̃ sãjãd̃ucayuaç̃ me'rã, téé c̃rẽ da'raco'tego tri-go ãr̃ũagõ macũ, tojo nicã wa'ic̃rã bajuam̃'tã'cãrã wẽrĩrãsama. ⁶ Tojo wa'acã, nipe'tiro Egíptop̃re caricũ utirãsama. Tod̃porop̃ ne ni'cãti tocã'rõ utitiwã.

Be'rop̃ quẽ'rãrẽ ne apaturi tocã'rõ utisome majã”, ni-ami. ⁷ Israe curuacjãrã wa'tero pe'ema ne ni'cũ mas̃rẽ, ne ni'cũ wa'ic̃re diayi tu'tisome. Tojo weese me'rã m̃sã Õ'acũ Egíptocjãrãrẽ, Israe curuacjãrãrẽ d̃ucawaasere mas̃rãsa'a. ⁸ Be'ro nipe'tirã m̃'u doca wiorã nirã ỹ'u tiro a'ti, ejaque'atjãrã, “Wa'ag̃usa'a nipe'tirã Israe curuacjãrã me'rã”, nirãsama. Na ỹ'ure tojo niticãma, ỹ'u wa'asome, nic̃ niwĩ Moisé.

Tojo nitoja, Moisé uase me'rã faraõ ya wi'ire wijaa wa'ac̃ niwĩ. ⁹ Be'ro Õ'acũ Moisére nic̃ niwĩ:

—Faraõ m̃sã s̃ĩrsere ỹ'tisome. Cũ o'óticãma, ỹ'u tutuasere wee'lonemono'rõsa'a Egípto di'tap̃re, nic̃ niwĩ Õ'acũ.

¹⁰ Moisé, Aarõ me'rã Õ'acũ ni'caronojõta faraõrẽ peje wee'lonemocãrã niwã. Õ'acũ pe'e faraõrẽ narẽ ỹ'ur̃ñ'cãcã weec̃ niwĩ. Tojo weeg̃ faraõ Israe curuacjãrãrẽ du'uo'otic̃ niwĩ.

Israe curuacjãrã Egíptop̃re na wija'que ni'i

12 Õ'acũ Moisére, Aarõrẽ Egíptop̃re nirãrẽ a'tiro ni werec̃ niwĩ:

² A'ti mujĩpũ m̃sãrẽ mejõ nirĩ mujĩpũ mejõta nirõsa'a. A'ti c̃'marẽ ne niñ'cãrĩ mujĩpũ nirõsa'a.

³ Nipe'tirã Israe curuacjãrãrẽ a'tiro ni wereya: A'ti mujĩpũ diez nirĩ ñm̃ nicã, ni'cã wi'icjãrã ni'cũ oveja wĩ'mag̃rẽ o cabracãrẽ ñe'e c̃uoyuya. ⁴ Ni'cã wi'icjãrã pejetirã nicã “Cũ wa'ic̃re ba'ape'otibosa'a” nirã, a'tiro weerãsa'a. M̃sã ya wi'i p̃to nirĩ wi'icjãrãrẽ pijio, s̃'ori ba'arãsa'a. M̃sã ba'aro ejatuario “Tic̃rã masã nima” ni, eti ba'arãsa'a. ⁵ Cũ wa'ic̃ ni'cã c̃'ma c̃uog̃, m̃m̃ ne duti moog̃, cãmi marĩg̃ niato. Cũ oveja wĩ'mag̃ o cabracã niato. ⁶ Cũ wa'ic̃re ñe'e, c̃uoyuya. Téé a'ti mujĩpũ catorce nirĩ ñm̃p̃ c̃uot̃orãsa'a. M̃sã

nipe'tirã Israe curuacjãrã, ni'cã wi'icjãrã ñamica'a

na'ique'ari cura wa'ic̃re wẽjẽrãsa'a. ⁷ Be'ro te díre míi, m̃sã wa'ic̃re ba'ari wi'i sope sumutorire wa'rerãsa'a.

⁸ Ñamip̃ te pecame'ep̃ p̃õ'que di'ire, tá s̃'ese me'rã morẽ'quere ba'arãsa'a. Tojo nicã pá b̃c̃use me'rã morẽti'quere ba'arãsa'a. ⁹ Ne cã'rõ catise di'ire, ne do'a'que di'ire ba'aticã'ña. Wa'ic̃ cũ d̃poa, cũ d̃'pocãrĩ, cũ u'tamisĩ nipe'tise me'rã pecame'ep̃ p̃õno'ato. ¹⁰ Tere ape ñm̃p̃ ba'arãti nirã, ne d̃'at-icã'ña. D̃'sacãma, mejõ ãj̃ape'ocã'ña. ¹¹ Su'ti, sapatu sãña, m̃sã tuacj̃re c̃u, sojaro me'rã ba'arãsa'a. Ỹ'u Õ'acũ Egíptop̃re ỹ'ur̃asere wãcũrĩ ñm̃ ni'i. ¹² Ti ñamita ỹ'u nipe'tiro Egíptop̃re ỹ'ur̃ag̃usa'a. Tojo ỹ'ur̃ag̃, nipe'tirã Egíptocjãrã masã ma'misumuarẽ wẽjẽg̃usa'a. Tojo nicã na yarã ecarã m̃ma ba-juam̃'tã'cãrãrẽ wẽjẽg̃usa'a. Nipe'tirã Egíptocjãrã ãj̃op̃eorãnojõrẽ bu'iri da'reg̃ti. Ỹ'u Õ'acũ, m̃sã wioğ̃ weretojap̃.

¹³ “M̃sã dí wa're'que wi'serire ĩ'ag̃ũ, “Israe curuacjãrã te wi'serip̃ nima”, ni mas̃g̃usa'a. Tojo weeg̃ Egíptocjãrãrẽ wẽjẽg̃ũ, te díre ĩ'ag̃ũ, diacj̃ ỹ'ur̃a wa'ag̃usa'a. Ne ni'cũ m̃sã wẽrĩsome. ¹⁴ A'ti ñm̃rẽ m̃sã wãcũsiruturãsa'a. Tere wãcũrã, ni'cã bosenñm̃ ỹ'u Õ'acũrẽ weep̃orãsa'a. M̃sã ti bosenñm̃rẽ weep̃orã, tojo weenu'cũcã'rãsa'a. Cũ'marĩñcũ m̃sã, m̃sã be'rocjãrã quẽ'rã ti bosenñm̃rẽ weenu'cũcã'rãsama. A'te dutisere m̃sãrẽ cũu. ¹⁵ Si-ete ñm̃rĩ pá b̃c̃use me'rã morẽti'quere ba'arãsa'a. Bosenñm̃ ñ'cãrĩ ñm̃ me'rã m̃sã ye wi'serip̃re pá b̃c̃ucã weesere ne c̃uoticã'ña. No'o te siete ñm̃rĩrẽ pá b̃c̃use me'rã morẽ'quere ba'arãnojõ Israe curuacjãrã me'rã nimi'cãrã cõ'awĩrõno'rãsama.

¹⁶ Bosenñm̃ ñ'cãrĩ ñm̃ m̃sã nerẽ, ỹ'ure e'catipeori ñm̃ nirõsa'a. Yapatiri ñm̃ quẽ'rãrẽ nerẽ, ỹ'ure e'catipeori ñm̃ nirõsa'a. Te ñm̃rĩrẽ ne da'raticã'ña. Ba'ase dia'c̃rẽ do'acã, añurõsa'a. ¹⁷ Pá b̃c̃use me'rã morẽti'quere ba'ari bosenñm̃rẽta m̃sãrẽ nipe'tirã Egíptop̃re ni'cãrãrẽ miwijağ̃usa'a. Tojo weerã m̃sã ti ñm̃rẽ bosenñm̃rẽ weep̃orãsa'a. Cũ'marĩñcũ m̃sã, m̃sã be'rocjãrã quẽ'rã ti bosenñm̃rẽ tojo weenu'cũcã'rãsa'a. M̃sãrẽ te dutisere cũu. ¹⁸ Nim̃'tãrĩ mujĩpũ pá b̃c̃use me'rã morẽti'quere ba'arãsa'a. Catorce nirĩ ñm̃ ñamica'a me'rã ba'añ'cã, téé veintiuno nirĩ ñm̃ ti mujĩp̃rẽta ñamica'ap̃ ba'at̃orãsa'a. ¹⁹ M̃sã ye wi'serip̃re siete ñm̃rĩ ne pá b̃c̃use me'rã morẽ'que marĩato. No'o ni'cũ pá b̃c̃use me'rã morẽ'quere ba'ag̃nojõ, Israe curuacj̃ waro, o ape macãc̃j̃ Israe curuacjãrã me'rã nisetig̃nojõ quẽ'rã cõ'awĩrõno'g̃usami. ²⁰ Tere wãcũrã, m̃sã pá b̃c̃use me'rã morẽ'quere ba'at-icã'ña. M̃sã no'o nirõ ti bosenñm̃ nicã, pá b̃c̃use me'rã morẽ'que marĩrõ ba'aya”, ni werec̃ niwĩ Õ'acũ.

²¹ Be'ro Moisé nipe'tirã Israe curuacjãrã wiorãrẽ pijidutio'oc̃ niwĩ. A'tiro nic̃ niwĩ: “Wa'aya. Wa'a, oveja wĩ'mag̃rẽ o cabracãrẽ ñe'e, m̃sã ya wi'icjãrãrẽ ecarãtirã miitia. Miiti, Õ'acũ Egíptop̃re ỹ'ur̃ari ñm̃rẽ ba'acj̃re wẽjẽña. ²² Díre ni'cã pajop̃ cũuña. Be'ro hisopo wãmetiri siti cja d̃p̃ mii, te díre yosoya. Be'ro sope nipe'tiro sumutorire wa'reya. Bo'reati d̃-

poro ne ni'cũ mʉsã ye wi'seripɛ ní'cārã wijaaticã'ña. Topɛta tojacã'ña. ²³ Ō'acũ Egiptocjārã masã ma'misɛmɛarẽ wẽjẽgũ wa'agɛ, wi'serire yɛ'rɛagɛ, sope sumutorire dí wa're'quere ɪ'agũ, ti wi'ire diacjũ yɛ'rɛagɛsami. Tojo weegɛ Ō'acũ cūrẽ wereco'tegɛ masãrẽ wẽjẽgũrẽ mʉsã ye wi'serire sãjãcã cá'mo-ta'agɛsami. ²⁴ A'te dutise cũu'quere mʉsã, mʉsã pãrãmerã nituriarã wiopesase me'rã cɛonu'cũrãsa'a. Mʉsã be'rocjārã quẽ'rãrẽ a'te dutise ninu'cũcã'rõsa'a. ²⁵ Ō'acũ cũ ní'caronojõta cũ mʉsãrẽ 'O'ogɛti' nica di'tapɛrẽ sãjãca be'ro a'ti bosɛmɛrẽ weenu'cũrãsa'a. ²⁶ Mʉsã põ'rã mʉsãrẽ '¿A'ti bosɛmɛ de'ro nisĩ'rĩrõ weeti?' ni sãrĩtiña'cã, ²⁷ mʉsã a'tiro yɛ'tiya: 'Ō'acũrẽ ẽjõpeorã, ã'rĩnojo ovejare a'ti bosɛmɛnojoõrẽ wẽjẽno'o. Ō'acũ Egiptocjārã masã ma'misɛmɛarẽ wẽjẽcaterore cũ Israe curuacjārã ye wi'seri pe'ere diacjũ yɛ'rɛacɛ niwĩ. A'tiro wéegɛ, marĩ acawererã Israe curuacjārãrẽ yɛ'rɛocɛ niwĩ, ni wereya", nicɛ niwĩ Moisé.

Tere tɛ'orã, Israe curuacjārã Ō'acũrẽ e'catipeorã, paamu'ɪ'que'acãrã niwã. ²⁸ Be'ro nipe'tise Ō'acũ Moisére, Aarõrẽ weeduti'caronojõta weecãrã niwã.

Egiptocjārã masã ma'misɛmɛa na wẽrĩ'que ni'i

²⁹ Ñami deco nicã, Ō'acũ nipe'tirã Egiptocjārã masã ma'misɛmɛarẽ wẽjẽcɛ niwĩ. Faraó ti di'ta wiogɛ macũ masã ma'mi me'rã wẽjẽnɛ'cã, téé bu'iri da'reri wi'ipɛ dujirã põ'rã masã ma'misɛmɛarẽ wẽjẽtɛocɛ niwĩ. Tojo nicã wa'icɛrã bajuamɛ'tã'cãrãrẽ wẽjẽcɛ niwĩ. ³⁰ Tojo wa'acã, faraó, tojo nicã nipe'tirã cũ docacjārã wiorã, nipe'tirã Egiptocjārã ti ñamirẽ wã'cãpe'tia wa'acãrã niwã. Nipe'tiro Egiptopɛrẽ bɛjawetirã uti, caricũcãrã niwã. Ne ni'cã wi'i masã ma'mi wẽrĩtiri wi'i dɛ'saticaro niwũ. ³¹ Ti ñamita faraó Moisére, Aarõrẽ pi-judutio'ocɛ niwĩ. Narẽ a'tiro nicɛ niwĩ:

—A'tore yarã masã me'rã ninemoticã'ña. Wijaya. Mʉsã, nipe'tirã Israe curuacjārã me'rã wa'aya. Mʉsã ní'caronojõta mʉsã wiogɛ Ō'acũrẽ e'catipeorã wa'aya. ³² Mʉsã ɛa'caronojõta mʉsã yarã ovejare, weɛare mi-aña. Yɛ'ɛre Ō'acũrẽ sãrĩbosapa, nicɛ niwĩ.

³³ Egiptocjārã Israe curuacjārãrẽ na ya di'tare sojaro me'rã wa'aduticãrã niwã. "Na maata wijaticãma, ɛsã quẽ'rã wẽrĩpe'tia wa'abosa'a", ni wãcũcãrã niwã. ³⁴ Tojo weerã Israe curuacjārã na pá weeatjere, bɛɛase marĩrõ miacãrã niwã. Te morẽse co'ripɛ na ye su'ti caseri me'rã oma weetjãrã wɛacãrã niwã. ³⁵ Tojo nicã Moisé cũ duti'caronojõta Egiptocjārãrẽ uru me'rã wee'quere, plata me'rã wee'quere, tojo nicã su'tire sãrĩcãrã niwã. ³⁶ Ō'acũ Egiptocjārãrẽ apeyenojõ tɛ'saro me'rã Israe curuacjārãrẽ o'ocã weecɛ niwĩ. A'tiro weerã Egiptocjārãrẽ na cɛomi'que wapatisenojõrẽ mi-ape'ocãrã niwã.

Israe curuacjārã na Egiptore wija'que ni'i

³⁷ Israe curuacjārã Ramsés wãmetiri macãpɛ ní'cãrã wija, Sucot wãmetiropɛ wa'acãrã niwã. ɛmɛa seiscientos mil wa'tero dɛ'pocã me'rã wa'acãrã niwã. Numia,

wĩ'marã ba'paqueoya marĩrõ nicãrã niwã. ³⁸ Na me'rã pãjãrã Israe curuacjārã nitirã, tojo nicã pãjãrã oveja, weɛa wa'acãrã niwã. ³⁹ Egiptocjārã Israe curuacjārãrẽ sojaro me'rã wa'aduticãrã niwã. Tojo weerã Israe curuacjārã na ba'atjere apoyuticãrã niwã. Na pá weeatje bɛɛase marĩrõ na Egiptopɛ miiti'que me'rã opa caseri wee, pũ'oba'acãrã niwã. †

⁴⁰ Na Israe curuacjārã cuatrocientos treinta cũ'marĩ Egiptopɛrẽ nicãrã niwã. ⁴¹ Ticɛse cũ'marĩ wa'ari nɛmɛrẽta Egiptopɛrẽ Ō'acũ yarã masã doce curari nirã wijape'ticãrã niwã. ⁴² Ti ñamirẽ Ō'acũ narẽ añurõ ɪ'anɛũ co'tecɛ niwĩ. Egiptopɛ nirãrẽ miwijagɛti ní'gũ, tojo weecɛ niwĩ. Tojo weerã cũ'marĩnɛcũ Israe curuacjārã Ō'acũ ti ñamirẽ narẽ co'te'quere wãcũrã, cãrĩti-bo'reasama.

*****

O'mecurua, pecame'e ẽjũrĩ põ'rã me'rã Ō'acũ ma'arẽ ɪ'o'que ni'i

¹⁷ Faraó Israe curuacjārãrẽ du'uwĩrõcaterore Ō'acũ narẽ filisteo masã nirĩ di'ta yɛ'rɛtẽrĩrĩ ma'apɛ miaticɛ niwĩ. Ti ma'a diacjũca ma'a nimicã, a'tiro wãcũcɛ niwĩ: "Filisteo masã na me'rã a'mewẽjẽs'ɪ'ricã, na uirã, a'mewẽjẽrõnojo o'orã, Egiptopɛ dajatojabosama", nicɛ niwĩ. ¹⁸ Tojo weegɛ Maa Sõ'arĩ maapɛ wa'adutigɛ, masã marĩrõ, yucɛ marĩrõ nirĩ ma'a pe'e be'-toawã'cãcã weecɛ niwĩ. Israe curuacjārã Egipto di'tare wijarã, surara a'mewẽjẽrã wa'arã weronojõ wi-jawã'cãcãrã niwã.

¹⁹ Moisé cũ José mijĩ ye õ'arĩ mejãrẽ miacɛ niwĩ. Todɛporopɛ José Israe curuacjārãrẽ tojo weeduticɛ niwĩ. Titare José narẽ nicɛ niwĩ:

"Ō'acũ mʉsãrẽ diacjũta weetamugũ a'tigɛsami. Te tojo wa'acã, ye õ'arĩ mejãrẽ mʉsã miaña. Ō'acũ wãme me'rã 'Tojota weerãti', niña", nicɛ niwĩ.

²⁰ Israe curuacjārã Sucore wija, téé Etam wãmetiro masã marĩrõ, yucɛ marĩrõ sumutopɛ tojaque'acãrã niwã. ²¹ Ō'acũ na dɛporo wa'ayucɛ niwĩ. ɛmɛcjure o'mepõ'rã me'rã narẽ ma'a sɛ'ori ɪ'ogũ, ba'paticɛ niwĩ. Ñami pe'ere ni'cã pecame'e ẽjũrĩ põ'rã me'rã, narẽ s'ĩ'oo, ba'paticɛ niwĩ. Cũ tojo weecã, ñami, ɛmɛco wa'amũjãcãrã niwã. ²² O'mepõ'rã pe'e ɛmɛcore na dɛporo ɛ'mɛtãcaro niwũ. Ñami pe'ema pecame'e ẽjũrĩ põ'rã ɛ'mɛtãcaro niwũ. Tojo dia'cũ wa'anu'cũcã'caro niwũ.

Israe curuacjārã Maa Sõ'arĩ maajore pẽ'a'que ni'i

14 Israe curuacjārã Etãpɛ nirĩ cura Ō'acũ Moisére a'tiro nicɛ niwĩ:

² "Israe curuacjārãrẽ majãmitojatidutiya. Narẽ Pi-hahiro wãmetiri macã põtẽorõ, Baal-zefón pɛ'topɛ tojaque'adutiya. To Migdol, Maa Sõ'arĩ maa wa'tero toja'a. Na topɛ maa sumutopɛ na ye wi'seriacãrẽ bɛa, tojaque'ato. ³ Na tojo weecã, faraó a'tiro wãcũgɛsami: 'Ñãrã Israe curuacjārã no'o apero wa'amasitima. Na masã marĩrõ, yucɛ marĩrõpɛ wisinu'cũbajaque'atima',

† Opa caseri wee, pũ'o, ẽjũperã weronojõ weeba'acãrã niwã.

nigüsamí. ⁴ Faraóré yu'ure yu'rũnu'cãcã weeguti. Tojo weegũ Israe curuacjãrãrẽ ñe'esĩ'rigũ, sirutugusami. Cũ tojo weecã, yu'x pe'e cürẽ, cũ yarã surarare docaque'acã weegũ, yu'x tutuasere i'ogũti. Nipe'tirã Egiptocjãrã tojo wa'acã i'arã, 'Yu'x wioogu ni'i nisere masĩrãsama", nicũ niwĩ Õ'acũ. Israe curuacjãrã cũ tojo duti'caronojõta weecãrã niwã.

⁵ Egiptocjũ wioogu na du'tiwija'que quetire tũ'ogu, cũ, cũ docacjãrã wiorã me'rã na wãcũ'quere mejẽcã dũcayu, a'tiro nicãrã niwã: "¿Marĩ de'ro weerã Israe curuacjãrãrẽ du'uo'omiapari? Na marĩrẽ da'raco'terã nimiamã", nicãrã niwã. ⁶ Maata faraó cũ a'mewẽjẽse cabayua wejesepawũ tũrũsepawũre apoduticũ niwĩ. Cũ yarã surara pãjãrã me'rã Israe curuacjãrãrẽ sirutucũ niwĩ. ⁷ To wa'agũ, seiscientopawũ, tũrũse añusepawũre miacũ niwĩ. Tojo nicã, nipe'tise Egipto cjase surara yepawũre miacũ niwĩ. Terapawũncũ ni'cũ surara wioogu wa'acũ niwĩ. ⁸ Õ'acũ faraóré cürẽ yu'rũnu'cãcã weecũ niwĩ. Tojo weegũ faraó Israe curuacjãrãrẽ sirutucũ niwĩ. Na pe'e wijarãpũta uiro marĩrõ wijatojacãrã niwã.

⁹ Egiptocjãrã yarã surara dũ'pocã me'rã wa'arã, cabayua pesarã me'rã, na ye a'mewẽjẽsepawũ me'rã Israe curuacjãrãrẽ siruturã wa'acãrã niwã. Narẽ Maa Sõ'arĩ maa sumutopũ tojaque'arãrẽ ãmũjãcãrã niwã. To Pi-hahiroto pũ'topũ Baal-zefõn põtẽorõpũ tojacãrã niwã.

¹⁰ Israe curuacjãrã faraó, tojo nicã Egiptocjãrã na pũ'to a'ticã i'arã, xũacãrã niwã. Tojo weerã Õ'acũrẽ weetamuse xũtũ sãrĩcãrã niwã. ¹¹ Moisére a'tiro nicãrã niwã:

—¿Egiptopũre masã wẽrĩcã yaase peri marĩrĩ? ¿Ûsãrẽ topũ ní'cãrãrẽ a'to masã marĩrõ, yucũ marĩrõpũ wẽrĩdutigũ miitiri? ¿De'ro weeacjũ Egiptopũ ní'cãrãrẽ a'topũ miitiri? ¹² Ûsã Egiptopũ ní'cãrãrẽ quẽ'rã mũ'urẽ a'tereta ucũmiwũ: "Ûsãrẽ cariboticã'ña. Ûsã Egiptocjãrãrẽ da'rawã'ñaco'tecã, tojo i'acã'ña," nimiwũ. Ni'cãrõacãma masã marĩrõ, yucũ marĩrõpũ Ûsã wẽrĩcã ña'a ni'i. Narẽ da'raco'terã ninu'cũcã nemorõ añubopã, nicãrã niwã.

¹³ Na tojo nicã, Moisé narẽ yu'ticũ niwĩ:

—Mũsã uiticã'ña. Totã tojaque'aya. Õ'acũ ni'cãcã mũsãrẽ yu'rũoatjere i'arãsa'a. Egiptocjãrã mũsã ni'cãcã i'arãrẽ ne apaturi i'anemosome. ¹⁴ Õ'acũ cũ basu mũsãrẽ a'mewẽjẽbosagũsami. Tojo weerã ne wãcũque'titicã'ña, nicũ niwĩ.

¹⁵ Be'ro Õ'acũ Moisére nicũ niwĩ:

—¿De'ro weegũ yu'ure weetamuse sãrĩgũ caricũti? Israe curuacjãrãrẽ pijio, wa'adutiya. ¹⁶ Mũ'x tuacjũre maajopũre sĩaña. Mũ'x tojo weecã, maa deco me'rã dũcawatirosa'a. Israe curuacjãrã aco marĩ, bopori ma'apũ pẽ'arãsama. ¹⁷ Yu'x pe'e Egiptocjãrãrẽ mũsãrẽ ña'arõ wãcũcã weeguti. Tojo weerã mũsãrẽ wẽjẽsĩ'rĩrã siruturãsama. Na tojo weecã, faraóré, cũ yarã surarare, cũ ye tũrũsepawũre, surara cabayua pesarãrẽ yu'x tutuayũ'rũasere i'ogũsa'a. ¹⁸ Yu'x faraóré, cũ ye tũrũsepawũre, surara cabayua pesarãrẽ do-

caque'acã wéeca be'ro Egiptocjãrã yu'ure "Diacjũta Õ'acũ wioogu nimi", ni masĩrãsama, nicũ niwĩ Õ'acũ.

¹⁹ Cũ tojo ni ucũrĩ curata Õ'acũ cũ basuta nimigũ, cürẽ wereco'tegũ weronojõ upũsãjãnu'cã † na siro pe'e sirutunũ'cãcũ niwĩ. Tojo nicã o'mepõ'rã na dũporo x'mũtãmi'caro quẽ'rã na siro pe'e tja sirutunũ'cãcaro niwũ. ²⁰ Tojo wee ti põ'rã Egiptocjãrã surara, Israe curuacjãrã decore ejanũ'cãcaro niwũ. Ñamipũ ti o'mepõ'rã Egiptocjãrãrẽ na'iatĩ'acã weecaro niwũ. Israe curuacjãrã pe'ema bo'reyucaro niwũ. Tojo weerã Egiptocjãrã ti ñamirẽ Israe curuacjãrãrẽ ne ãmũticãrã niwã.

²¹ Moisé cũ ya omocãrẽ maajopũre sĩaonu'cũcũ niwĩ. Cũ tojo weeri cura Õ'acũ mujĩpũ mũjãtiro pe'e cjase wĩ'rõrẽ xũtũ wẽetuucã weecũ niwĩ. Te wĩ'rõ nipe'tiro ti ñamirẽ wẽetuubo'reacaro niwũ. Tojo weero ti maajore pũaperi dũcawaticaro niwũ. A'tiro wee Õ'acũ ti maajore bopori ma'a wa'acã weecũ niwĩ. ²² Di'ta boposãjãrõpũ Israe curuacjãrã pẽ'acãrã niwã. Topũre pũa ta'tiajo aco dũcawaano'caro niwũ. Bu'i pe'e ape tũ'rũjo, siro pe'e ape tũ'rũjo nicaro niwũ.

²³ Faraó yarã surara, cũ ye tũrũsepawũ me'rã Israe curuacjãrã be'ro ti maajo decopũ narẽ sirututũocãrã niwã. ²⁴ Bo'reati dũporo Õ'acũ ãjũrĩ põ'rã, o'mecurupũ ní'gũ, Egiptocjãrã surarare i'adjiocũ niwĩ. Tojo i'adjotjãgũ, narẽ no'o xũro wa'ama'acã weecũ niwĩ. ²⁵ Tojo nicã na ye tũrũsepawũre tũrũsepa wetiwijacã weecũ niwĩ. Tojo weerã xũmũñarõ wa'amasĩticãrã niwã. Tere i'arã, Egiptocjãrã a'tiro nicãrã niwã:

—¿Te'a, Israe curuacjãrãrẽ tocã'rõta sirutudu'urã marĩ! Õ'acũ marĩrẽ i'atu'tigũ, narẽ a'mewẽjẽbosagu weemi, nicãrã niwã.

²⁶ Be'ro Õ'acũ Moisére nicũ niwĩ:

—Mũ'x ya omocãrẽ ti maajopũre sĩaña tja. Mũ'x tojo weecã, aco dũcawaanũ'cõmi'que Egiptocjãrã bu'ipũ paamio, na ye tũrũsepawũ, na surara cabayua bu'ipũ ní'cãrãrẽ miope'orosa'a, nicũ niwĩ.

²⁷ Tojo weegũ Moisé cũ ya omocãrẽ ti maajo bu'ipũ sĩaocũ niwĩ. Bo'reari cura mejãrõta ti maajo ní'caronojõta tojacaro niwũ. Na Egiptocjãrã du'tisĩ'rĩmirã, aco paamiono'cãrã niwã. Tojo wee Õ'acũ narẽ ti maapũ miodijocũ niwĩ. ²⁸ Tojo wa'acã, tũrũsepawũ, surara cabayua pesa'cãrã, nipe'tirã surara, ti maajopũ Israe curuacjãrãrẽ siruturã wa'ami'cãrã mirĩpe'tia wa'acãrã niwã. Ne ni'cũ faraó yarã yu'rũwetiticãrã niwã. ²⁹ Tojo wa'amicã, Israe curuacjãrã pe'e ti maajore di'ta boposãjãrõpũ pẽ'acãrã niwã. Aco pũa ta'tiajo dũcawaano'caropũ, ni'cãrõ bu'i pe'e, apero siro pe'e nirõrẽ pẽ'acãrã niwã.

³⁰ Ti nũmũ nicã, Õ'acũ Israe curuacjãrã Egiptocjãrã dutise doca ní'cãrãrẽ yu'rũweticã weecũ niwĩ. Israe curuacjãrã Egiptocjãrã wẽrĩ'cãrã mejãrãrẽ ti maa sumutopũ cũñacã i'acãrã niwã. ³¹ Israe curuacjãrã Õ'acũ cũ tutuayũ'rũase me'rã Egiptocjãrãrẽ tojo docaque'acã weecã i'arã, Õ'acũrẽ wiopesase me'rã i'a, cürẽ ãjõpeocãrã niwã. Moisé, Õ'acũ dutisere da'raco'tegũ quẽ'rãrẽ ãjõpeocãrã niwã.

† I'aña Gn 16.7 docapũ oja'quere.

Moisé Ō'acūrē basapeo'que ni'i

15 Ō'acū Egiptocjārārē maajopu miope'ocā ī'arā, Moisé, tojo nicā Israe curuacjārā a'te basasere cūrē basapeocārā niwā:
 "Ō'acū añubutiaro cū waparārē docaque'acā weewī. Cabayua pesa'cārārē pajiri maajopu doqueñojā, mirīdijacā weewī.
 Tere wācūgū, cūrē basapeoguti.
 2 Ō'acū yu'u wioḡu yu'ure tutuacā weemi. Cūrē wācūgū, basapeo'o.
 Cūta yu'ure ī'atu'ti'cārārē yu'ure yu'rūweticā weemi. Cū, yu'u ējōpeogū Ō'acū nimi.
 Cūrē basapeoguti.
 Cū yu'u pacu ējōpeo'cu nimi.
 Cūrē e'catipeoguti.
 3 Ō'acū a'mewējērī masū tutuagū weronojō nimi. Cūrē 'Mu'u wioḡuta ni'i', nino'o.
 4 Ō'acū, faraō ye tūrūsepawu, tojo nicā cū yarā surarare Maa Sō'arī maajopu mirīdijacā weewī.
 Cū yarā wiorā a'mewējētutuayurārā, Maa Sō'arī maajopu mirī boawā.
 5 Na dia po'pearu ūtāperi nēcūrō weronojō di'adijawā.
 Ti maa ū'cūarī maajo miidijawu.
 6 Ō'acū, yu'u wioḡu, mu'u ya omocā diacjūcamocā me'rā mu'urē ī'atu'tigūre wējēpe'owu.
 Ti omocā me'rāta mu'u tutuasere ī'ano'o.
 7 Mu'u tutuayurūase me'rā, mu'u me'rā a'mewējērārē mejō nirā tojacā weewu.
 Mu'u uase pecame'e ūjūrī pō'rā tá boposājāsere ūjūarō weronojō narē pe'owu.
 8 Mu'u ē'quēa me'rā ejerimiquejo, acore dūcawaa, pūaperi tuuneocūuwū.
 Te pā'cōrī paca pūaperi nu'cāejawu.
 Maa decopu bu'aro weronojō ne a'meña'ma'atiwu.
 9 Mu'urē ī'atu'tigū pe'e a'tiro wācūcu nimiwī: 'Narē sirutu, ēmūgūti.
 Yu'u na cūosere ē'ma, dūcawaaguti.
 Yu'u no'o miisī'rīrō miigūti.
 Ya di'pījore mii, narē wējēcō'agūti', nicu nimiwī.
 10 Mu'u pe'e putistegū weronojō weewu.
 Tojo weecā, ti maajo narē miocō'awū.
 Na ti maajo uputu wī'rō wēetuuri cura cōme nēcūrō weronojō di'adijawā.
 11 Wioḡu, ne ni'cū āpērā ējōpeogūnojo mu'urē ni'cārōwijimasītimi.
 Nipe'tirā yu'rūoro tutuayurūnu'cā'a.
 Ne ni'cū mu'u weronojō űa'ase moogū marīmi.
 Añuse, wiopesase weeī'ogū ni'i.
 Tojo weerā nipe'tirā masā mu'urē 'Añuyurūami', ni basapeoato.
 12 Mu'u ya diacjūcamocārē síocā, dia mu'urē ī'atu'tirārē miimādija wa'awu.
 *****
 18 Ō'acū, űsā wioḡu, mu'u dutise ninu'cūcā'rōsa'a", ni basapeocārā niwā.

María basa'que ni'i

19 Faraō ye a'mewējēse tūrūsepawu, cū yarā cabayuaru pesarā, tojo nicā surara, ti maajopure na sājānu'cāwā'cārī cura Ō'acū na bu'ipū aco būrupeja, mirīcā weecu niwī. Israe curuacjārā pe'e di'ta boporopu pē'a wa'acārā niwā. 20 Be'ro Aarō ma'mio María, Ō'acū yere weremū'tāgō, ni'cārō na basarā omocā me'rā paawuarore miico niwō. Nipe'tirā āpērā numia co be'ro siruturā quē'rā tonojō me'rā paarāta basacārā niwā. 21 Co pe'e narē sū'ori basaco niwō:
 "Ō'acūrē basapeoya.
 Cūrē ī'atu'ti'cārārē docaque'acā weewī.
 Dia pajiri maajopu, cabayuare, surara na bu'ipū pesa'cārārē mirīdijacā weewī", ni basaco niwō.

Aco sū'ese cjase queti ni'i

22 Moisé Israe curuacjārārē Maa Sō'arī maajopu ni'cārārē miijijāca be'ro aperopu sū'ori miacu niwī. Na masā marīrō, yucu marīrō Shur wāmetiropu wa'acārā niwā. Topure i'tia nūmu sijacārā niwā. Ne aco bocaticārā niwā. 23 Na Mara wāmetiropu etarā, to cjase acore ne sī'rīmasīticārā niwā. Te aco sū'ese niyucā, tojo weecārā niwā. Tojo weerā tore Mara † wāmeyecārā niwā.
 24 Aco añusenojō marīcā ī'arā, masā Moisére űa'arō ucūnu'cācārā niwā. Cūrē a'tiro ni sērītiña'cārā niwā: "¿Marī űe'enojōrē sī'rīrāsari?" nicārā niwā.
 25 Tere tu'ogū, Moisé Ō'acūrē weetamuse uputu sērīcu niwī. Cū pe'e ni'cā yucudupu ī'ocu niwī. Moisé ti dūpūre acopu doqueñocu niwī. Cū tojo weecāta, aco i'pitise wa'acaro niwū.
 Ō'acū narē "¿Yu'u dutiro weerāsari?" nígū, tojo weecu niwī. Toputa ni'cā dutiro na añurō weesetiātjere cūucu niwī. 26 A'tiro nicu niwī: "Yu'u Ō'acū, mūsā wioḡu ni'i. Mūsārē dutire yu'rūogu ni'i. Mūsā diacjūta yu'u dutisere yu'ticā, yu'u tu'sasenojōrē, yu'u dutise cūu'quere queoro weecā, yu'u Egiptocjārārē bu'iri da're'quenojōrē mūsārē ne cārō weesome", nicu niwī Ō'acū.
 27 Be'ro na yu'rūa, Elim wāmetiropu etacārā niwā. Topure doce aco wijase peri nicaro niwū. Tojo nicā sententa űorī nicaro niwū. Topure aco pū'toacā tojaque'acārā niwā.

Ō'acū ba'ase maná wāmetisere o'o'que ni'i

16 Nipe'tirā Israe curuacjārā Elim wāmetiropu wijawā'cā, Sin wāmetiro masā marīrō, yucu marīrōpu etacārā niwā. To Elim, Sinai decopu tojacaro niwū. Titare Egiptore na wijāca be'ro nimū'tārī mujīpū be'ro cja mujīpū quince nirī nūmu nicaro niwū. 2 Topu masā marīrō, yucu marīrōpūre na nipe'tirā Moisé, Aarōrē űa'arō űrūsānu'cācārā niwā. 3 A'tiro nicārā niwā:
 —Marīrē Ō'acū Egiptopu wērīcā weecā, añu nibopā. Topure marī ba'ase wa'icu di'i do'a'queparu wa'tero

† Hebreo ye me'rā Mara "sū'ese" nisi'rīrō wee'e.

dujimiwũ. Marí ba'así'rĩrõ ejatuario ba'a yapiwũ. Məsã pe'e ũsã nipe'tirãre masã marĩrõ, yucũ marĩrõpũ ɸjɸaboase me'rã wẽrĩdutarã, miitiwũ.

⁴ Na tojo ucũcã tũ'ogũ, Õ'acũ Moisére nicũ niwĩ:

—Yũ'ũ męsãrẽ ɸ'mũse cjase ba'ase acoro pejaro weronojõ dijaticã weegũti. Masã ɸmɸcorinɸcũ te ba'asere miirã wa'arãsama. Na ni'cã nɸmɸrẽ ba'atje ejatuario seerãsama. Te me'rã “¿Noanojõ yũ'ũ duti'quere queoro weeti, noa yũ'rɸnɸ'cãti?” nĩmasĩgũsa'a.

⁵ Ni'cãmocũse nɸmɸrĩ be'ro cja nɸmɸrẽ, na pũa nɸmɸ ba'atjere seero weronojõ weeato, nicũ niwĩ Õ'acũ.

⁶ Tojo weerã Moisé, Aarõ Israe curuacjãrãrẽ werecãrã niwã:

—Ni'cãcã na'ique'ari cura męsã marí wioɸũ Õ'acũta męsãrẽ Egiptopũ ni'cãrãrẽ miiwija'quere masĩrãsa'a.

⁷ Ñamiacã ñamicure pe'ere Õ'acũ cũ asistesere ĩ'arãsa'a. Męsã cũrẽ ũrũsãserẽ tũ'oami. ¿De'ro weerã ũsãrẽ ũrũsãti? ũsã mejõ nirã ni'i, nicãrã niwã.

⁸ Moisé apeye narẽ ninemocũ niwĩ:

—Ñamica'a nicã Õ'acũ męsã ba'atji di'irore o'ogũsa-mi. Bo'reacãma męsãrẽ peje ba'ase pá weronojõ niserẽ o'ogũsami. Męsã cũrẽ ña'arõ ucũ, ũrũsãserẽ tũ'oami. Męsã ũrũsãrã, ũsã mejõtare ña'arõ ucũrã weearũ. Õ'acũ pe'ere ña'arõ ucũrã weearũ. ũsã mejõ nirã ni'i.

⁹ Be'ro Moisé Aarõrẽ nicũ niwĩ:

—Nipe'tirã Israe curuacjãrãrẽ Õ'acũ ĩ'orõpũ a'tidutiya. Na ña'arõ ũrũsãserẽ tũ'oami, nicũ niwĩ Moisé.

¹⁰ Aarõ na me'rã ucũrĩ curata nipe'tirã Israe curuacjãrã masã marĩrõ, yucũ marĩrõpũ ĩ'aquejocãrã niwã. Wãcũña marĩrõ Õ'acũ asistesere o'mecurua po'peapũ bajucaro niwũ.

¹¹ Õ'acũ Moisére a'tiro nicũ niwĩ:

¹² —Israe curuacjãrã na ña'arõ ũrũsãserẽ tũ'oapũ. Narẽ a'tiro ni wereya: “Na'ique'ari cura męsã wa'icũ di'i ba'arãsa'a. Ñamiacã ñamicure pe'ere pá męsã ba'así'rĩrõ põtẽorõ ba'arãsa'a. Te me'rã męsã ‘Yũ'ũ męsã wioɸũ Õ'acũ ni'ĩ, nisere masĩrãsa'a”, niña, nicũ niwĩ.

¹³ Ti nɸmɸ ñamica'ata putuá weronojõ bajurã pãjãrã na tiropũ dijatacãrã niwã. Na nirõpũre mu'mua wa'acãrã niwã. Ape nɸmɸ ñamicure nucũcãpũre ñocõa ɸ'seco na nirõpũre cũñacaro niwũ.

¹⁴ Be'ro te ñocõa ɸ'seco bopõca be'ro, te di'a dia'cũ bũ'a bopõque'a'que masã marĩrõ, yucũ marĩrõpũre nucũcãpũ cũñacaro niwũ.

¹⁵ Na Israe curuacjãrã tere ne ĩ'a-masĩtirã, “¿Ñe'enojõ niti?”, ni a'merĩ sẽrĩtiña'cãrã niwã.

Moisé narẽ nicũ niwĩ:

—A'te męsã pá weeatje Õ'acũ cũ o'ose ni'i.

¹⁶ Õ'acũ męsãrẽ a'tiro weedutiami: “Męsãnɸcũ męsã ba'atjo ejatuario seeya. Męsã ye wi'seripũ nirãnɸcũ pũa kilo cã'rõ seeya”, niami, ni werecũ niwĩ Moisé.

¹⁷ Na cũ miiduti'caronojõta weecãrã niwã. Æpẽrã pajiro, Æpẽrã cã'rõacã seecãrã niwã.

¹⁸ Na see'quere queocã, peje see'cũre yũ'rɸoticaro niwũ. Pejeti see'cãrã quẽ'rãrẽ queoro ejacaro niwũ. Dũ'saticaro niwũ. Nanɸcũ na ba'aro ejatuario seecãrã niwã.

¹⁹ Be'ro Moisé narẽ nicũ niwĩ:

—Ne ni'cũ męsã ape nɸmɸ ba'atjere dũ'aticã'ña.

²⁰ Moisé tojo nimicã, Æpẽrã cũ ni'quere yũ'rɸnɸ'cãcãrã niwã. “Ape nɸmɸpũ ba'arãti” nĩrã, dũ'acãrã niwã. Te na dũ'a'que becoa boa wa'a, ũrĩa wa'acaro niwĩ. Tere ĩ'agũ, Moisé na me'rã ua wa'acũ niwĩ.

²¹ Be'ro ɸmɸcorinɸcũ ñamicurere nipe'tirã na ba'aro ejatuario seeneocãrã niwã. Mujĩpũ asiro me'rã te acoape'tiacaro niwũ.

²² Ni'cãmocũse nɸmɸrĩ be'ro cja nɸmɸrẽ pũa nɸmɸ ba'atjere weronojõ seeneocãrã niwã. Ba'paritise kilo ni'cũ ba'atjere seeneocãrã niwã. Na tojo weecã ĩ'arã, Israe curuacjãrãrẽ sũ'ori nisetiri masã Moisé tiropũ wa'a, cũrẽ werecãrã niwã.

²³ Na tere werecã tũ'ogũ, Moisé narẽ nicũ niwĩ:

—Õ'acũ a'tiro dutiami: “Ñamiacã męsã sooatji nɸmɸ nirõsa'a. Yũ'ũre wãcũ, e'catipeoatji nɸmɸ męsãrẽ cũu'u. Męsã ba'ase do'asenojõrẽ ni'cãcã do'awe'ocã'ña. Męsã ba'ase pũosenojõrẽ pũowe'ocã'ña. Męsãrẽ ba'ase dũ'sacã, ‘Ñamiacãpũ ba'arãti’ nĩrã dũ'aya”, niami Õ'acũ, nicũ niwĩ Moisé.

²⁴ Moisé narẽ duti'caronojõta na ba'adũ'a'quere ape nɸmɸ ba'atjere dũ'acãrã niwã. Te ba'ase ne dojoti, ne becoa bo'oticoaro niwũ.

²⁵ Be'ro Moisé narẽ nicũ niwĩ:

—Ni'cãcã męsãrẽ soodutiri nɸmɸ, Õ'acũrẽ e'catipeori nɸmɸ ni'i. Tojo weerã tere ba'aya. Męsã ni'cãcãrẽ cãpũpũre ne apeyenojõ ba'ase bocasome.

²⁶ Męsã seis nɸmɸrĩrẽ ba'ase seeneorãsa'a. Siete nɸmɸrĩ wa'ari cura sauru, Õ'acũ soodutĩca nɸmɸ ni'i. Ti nɸmɸma ba'ase seese marĩrõsa'a, nicũ niwĩ.

²⁷ Moisé tojo nimicã, ti nɸmɸrẽta ni'cãrẽrã ba'ase seerã wa'acãrã nimiwã. Ne bocaticãrã niwã.

²⁸ Na tojo weecã ĩ'agũ, Õ'acũ Moisére nicũ niwĩ:

—¿No'ocã'rõ yoacã męsã yũ'ũ dutise, yũ'ũ bu'ese cũu'quere yũ'rɸnɸ'cãrãsari? ²⁹ A'tere masĩña. Yũ'ũ, męsã wioɸũ, męsãrẽ soodutigũ, ni'cã nɸmɸ cũuapũ. Tojo weegũ seis nɸmɸ nirĩ nɸmɸrẽ pũa nɸmɸ ba'asere o'ogũti. Ape nɸmɸ pe'e męsãrẽ soodutiri nɸmɸ nicã, nipe'tirã męsã ye wi'seripũ tojayá. Ne wijaaticã'ña, nicũ niwĩ Õ'acũ.

³⁰ Tojo weerã siete nɸmɸ nirĩ nɸmɸrẽ soocãrã niwã.

³¹ Israe curuacjãrã na ba'ase seeneosere maná † wãme pisucãrã niwã. Te cilantro wãmetise cape weronojõ butise peri bajucaro niwũ. Pũ'arõ ɸsemerĩseacã mumiacõ me'rã wee'que weronojõ i'pitime'rĩcã'caro niwũ.

³² Moisé narẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—Õ'acũ a'tiro weedutiami: “Pũa kilo ejatuario see, nũrõña. Tere męsã pãrãmerã nituriarãpũre męsã masã marĩrõ, yucũ marĩrõpũ nĩcaterore yũ'ũ ba'ase o'o'quere ĩ'arãsama. Yũ'ũ męsãrẽ Egiptopũ miiwijacã o'o'quere ĩ'arãsama”, niami, nicũ niwĩ Moisé.

³³ Be'ro Moisé Aarõrẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—Ni'cãrũ miiti, tirũpũ pũa kilo manãrẽ miisãaña. †† Be'ro tere Õ'acũ ĩ'orõpũ cũuña. Tere męsã põ'rã, męsã pãrãmerã nituriarã ĩ'ato nĩgũ, nũrõbosaya.

† Maná nĩrõ, “¿Ñe'e niti?” nisĩ'rĩrõ wee'e. Jos 5.12 †† 16.33 Heb 9.4

³⁴ Õ'acũ Moisére tojo weeduti'caronojõta, Aaró Õ'acũ "Masã me'rã añurõ weegõtj" ní'quere cõori acaro d- poro tirure nørõdutigũ d- porocũ niwĩ.

³⁵ Israe curuacjãrã cuarenta cõ'marĩ manárẽ ba'acãrã niwã. Canaã di'ta sumuto etarãpũ tere ba'atucãrã niwã. Canaã na niatji di'ta nicaro niwũ.
*****

Õ'acũ ãtãgãpũ aco wijacã wee'que ni'i

17 Nipe'tirã Israe curuacjãrã masã marĩrõ, yucũ marĩrõ, Sin wãmetiropũ ní'cãrã wijawã'cãcãrã niwã. Õ'acũ cõ duti'caronojõta sajatiro wa'ame'ricã'cãrã niwã. Wa'a, Refidim wãmetiropũ tojaque'acãrã niwã. Topũre ne aco na sĩ'rĩse marĩcaro niwũ. ² Tojo weerã Moisére uase me'rã, "Ûsãrẽ aco sĩ'rĩse o'oya", nicãrã niwã.

Moisé pe'e "¿De'ro weerã yũ'ure tojo ucũti? ¿De'ro weerã '¿Õ'acũ ãsãrẽ aco o'omasĩweti?', ni wãcũti?" ni yũ'ticũ niwĩ narẽ.

³ Na masã pe'e aco wũoyũ'rũarã, Moisére tojo ãrũsãcãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

—¿De'ro weeacjũ ãsã Egiptopũ ní'cãrãrẽ miiwijari? ¿Mũ'ũ ãsãrẽ, ãsã põ'rãrẽ, ãsã yarã wa'icũrãrẽ acowũose me'rã wẽjẽgũti ní'gũ, miiwijari?

⁴ Moisé tere tũ'ogũ, Õ'acũrẽ ƣpũtũ sãrĩgũ, a'tiro nicũ niwĩ:

—¿Yũ'ũ de'ro weegũsari ã'rã masã me'rã? Cã'rõacã dũ'sa'a na ãtãperi me'rã yũ'ure doque wẽjẽatjo, nicũ niwĩ.

⁵ Tere tũ'ogũ, Õ'acũ cũrẽ yũ'ticũ niwĩ:

—Masã d- poro yũ'rũaya. Ní'cãrãrẽ wiorã Israe curuacjãrãrẽ sũ'ori nirãrẽ mũ'urẽ ba'patidutigũ pijiyaya. Tojo nicã tuacjũ, mũ'ũ dia Nilore paapo'o'cũre mii-wã'cãña. ⁶ Yũ'ũ mũ'ũ d- poro ƣrũgũ Horeb wãmeticjũ pũ'to ãtãgãpũ nu'cũgũti. Mũ'ũ tigare doteya. Mũ'ũ dotecã, masã sĩ'rĩcã, aco wijarosa'a, nicũ niwĩ Õ'acũ.

Moisé Israe curuacjãrã wiorã ã'orõpũ Õ'acũ weeduti'caronojõta dotecũ niwĩ. ⁷ Cũ tojo wee'caropũ Israe curuacjãrã na Moisé me'rã a'pepũrĩca be'ro niyucã, Meriba wãme õ'ocũ niwĩ. Tojo nicã toreta Masah wãme õ'ocũ niwĩ. Masã Õ'acũrẽ "¿Diacjũta Õ'acũ marĩ me'rã niti o niwetine?" níca be'ro niyucã, tojo wãme õ'ocũ niwĩ.

Amaleca masã me'rã a'mewẽjẽ'que ni'i

⁸ Surara amaleca masã wãmetiri curua Refidĩpũ Israe curuacjãrã me'rã a'mewẽjẽrã a'ticãrã niwã. ⁹ Tojo weegũ Moisé Josuére a'tiro nicũ niwĩ:

—Ní'cãrãrẽ ƣmũarẽ beseya. Bese, amaleca masã me'rã a'mewẽjẽgũ wa'aya. Yũ'ũ ñamiacãrẽ a'tigũ ƣrũgũ d- posãrĩpũ nigũti. Topũre tuacjũ Õ'acũ yũ'ure miaduti'cũ me'rã nu'cũgũti, nicũ niwĩ.

¹⁰ Josué Moisé duti'caronojõta weecũ niwĩ. Amaleca masã me'rã a'mewẽjẽgũ wa'acũ niwĩ. Cũ topũ na ƣmũa me'rã wa'ari cura Moisé, Aaró, apĩ Hur wãmetigũ, Moisére weetamugũ, tigũ ƣrũgũ bu'ipũ mũjãcãrã niwã. ¹¹ Moisé cõ omocãrĩ sĩomorõrĩ curare

Israe curuacjãrã tutuayũ'rũnũ'cãcãrã niwã. Cũ omocãrĩ dijocã pe'ema, amaleca masã pe'e na me'rã a'mewẽjẽrã tutuayũ'rũnũ'cãcãrã niwã. ¹² Moisé sĩomorõmigũ ñujũcã ã'arã, ní'cã ãtãgã mii, cũrẽ dujudutirã d- pocãrã niwã. Tu'ajanũ'cõ, Aaró, Hur cõ omocãrĩrẽ tuuñe'e nu'cũcãrã niwã. Ní'cũ ní'cã pã'rẽ, apĩ ape pã'rẽ pe'e nu'cũcãrã niwã. Na tojo weeyucã, Moisé ye omocãrĩ ne ñujũticaro niwũ. Téé mũjĩpũ sãjãcãpũ tigũ tuacjũ me'rã sĩomorõtũocũ niwĩ. ¹³ Tojo weegũ Josué surara amaleca masã me'rã a'mewẽjẽgũ, cũ ya di'pĩjjo me'rã wẽjẽpe'ocã'cũ niwĩ.

¹⁴ Be'ro Õ'acũ Moisére nicũ niwĩ:

—A'tere acobojocticã'to ní'gũ, ní'cã tũrũpũ ojaya. Josuére a'tiro ñña: "Nipe'tirã amaleca masãrẽ pe'ocã'gũsa'a. Tojo weerã ne ní'cũ a'ti ƣmũcõcjãrã narẽ wãcũsome." Tere Josuére wereturiacũ niwĩ.

¹⁵ Moisé ní'cãrõ Õ'acũrẽ ẽjõpeorã, wa'icũrãrẽ ẽjũamorõpeoatjore ní'cã mesã ãtã me'rã seeneocũucũ niwĩ. Tore a'tiro wãme õ'ocũ niwĩ: "Yũ'ũ wioğũ Õ'acũ yũ'ure wapata'acã weegũ nimi." ¹⁶ A'tiro ni ucũcũ niwĩ: "Yũ'ũ wioğũ Õ'acũ weetamuserere sãrĩrã, omocãrĩ cõ tiropũ sĩomorõno'wũ.

Õ'acũ amaleca masã me'rã a'mewẽjẽnu'cũcũsami. A'tocaterocjãrã me'rã téé be'rocjãrãpũ quẽ'rãrẽ tojo-ta a'mewẽjẽ yapatinu'cũgũsami", nicũ niwĩ Moisé.

Jetro Moisére ã'agũ eta'que ni'i

18 Jetro Madiãcjũ pa'i, Moisé mañecũ, nipe'tise Õ'acũ Moisére wee'quere tũ'ocũ niwĩ. Tojo nicã Õ'acũ yarã masã Israe curuacjãrãrẽ wee'quere tũ'ocũ niwĩ. Apeye quẽ'rãrẽ Õ'acũ na wioğũ narẽ Egiptopũ ní'cãrãrẽ miiwija'quere tũ'ocũ niwĩ. ² Moisé cõ nũmo Séforare co pacũ ya wi'ipũ o'óyutojacũ niwĩ. Jetro core, ³ tojo nicã co põ'rã pũarãrẽ ñe'ecũ niwĩ. Ní'cũ Gersón wãmeticũ niwĩ. Moisé a'tiro nitojacũ niwĩ: "Yũ'ũ ãpẽrã ye di'tapũre sijari masũ, aperocjũ weronojõ tũ'oña'a." [†] Tojo weegũ masã ma'mirẽ Gersón wãme õ'ocũ niwĩ. ⁴ Cũ acabiji pe'e Eliezer ^{††} wãmeticũ niwĩ. Moisé a'tiro ni ucũyutojacũ niwĩ: "Õ'acũ yũ'ũ pacũ ẽjõpeo'cũ yũ'ure weetamuwĩ. Faraó yũ'ure wẽjẽbo'cũre yũ'rũweticã weewĩ." Tojo weegũ dũ'sagũre tojo wãme õ'ocũ niwĩ.

⁵ Moisé, Israe curuacjãrã me'rã masã marĩrõ, yucũ marĩrõ Õ'acũ yagũ ƣrũgũ [‡] pũ'topũ tojaque'acũ niwĩ. Topũ Jetro, cõ macõ Moisé nũmo, põ'rã me'rã cõ tiropũ wa'acũ niwĩ. ⁶ Moisére a'tiro queti o'ómũ'tãcũ niwĩ:

—Yũ'ũ, mũ'ũ mañecũ, mũ'ũ nũmo me'rã, mũ'ũ põ'rã pũarã me'rã mũ'ũ tiropũ wa'agũti, nicũ niwĩ.

⁷ Cũ etacã, Moisé su'ti caseri me'rã wéeca wi'i po'-peapũ ní'cũ wijaa, cũ mañecãrẽ põtãrĩgũ wa'acũ niwĩ. Cũrẽ añudutigũ, paamu'rĩque'a, mi'micũ niwĩ. A'merĩ añudutĩca be'ro cũ ya wi'ipũ narẽ sũ'ori pijisãjãacũ niwĩ. ⁸ Topũ Moisé Õ'acũ faraõrẽ, Egiptocjãrãrẽ wee'quere werepe'ocũ niwĩ. Tojo nicã ma'apũ a'tirã, nipe'tise na pi'etiwã'cãti'quere werecũ niwĩ. "Õ'acũ, ãsãrẽ a'tiro wee yũ'rũowĩ", ni werecũ niwĩ.

[†] 18.3 Ex 2.22 ^{††} Hebreo ye me'rã Eliezer "Õ'acũ yũ'ure weetamugũ nimi" nisĩ'rĩrõ wee'e. [‡] Ìaña e Ex 3.1 docapũ oja'quere.

⁹Jetro Õ'acũ Israe curuacjārārē ma'i pajaña'gũ, Egip-tocjārā doca ní'cārārē yu'rūweticā wee'quere tũ'ogũ, e'catiyu'rūacũ niwĩ. ¹⁰A'tiro nicũ niwĩ:

—Õ'acũ añuyu'rūami, ni e'catipeoato. Cũta mūsārē faraõ, Egip-tocjārā na dutise doca ní'cārārē yu'rūweticā weepĩ. ¹¹Egip-tocjārā mūsārē ña'abutiario da'radu-tipecā, Õ'acũ mūsārē yu'rūweticā weepĩ. Tojo weegũ ni'cārōacā yu'ũ mas'ĩ. Õ'acũ nipe'tirā āpērā masā na ějōpeorānojō yu'rūoro tutuayũ'rūnũ'cāmi, nicũ niwĩ Jetro. ¹²Be'ro Jetro ni'cũ wa'icũre wējē, Õ'acũrē e'-catipeogũ ĩjũamorōpeocũ niwĩ. Tojo nicā apeye Õ'acũrē o'osenojōrē ĩjũamorōpeonemocũ niwĩ. Tojo wéeca be'ro Aarõ, nipe'tirā Israe curuacjārā wiorā Õ'acũ ĩ'orōpũ, Moisé mañecũ me'rā ba'arā wa'acārā niwā.

Moisé, a'tiro wee nisetiroña'a nirārē bese'que ni'i

¹³Na ba'áca be'ro ape nũmũ pe'e Moisé Israe curu-acjārā na ña'arõ ucũ, a'pepũrĩsere apogũ, cũ duji-wuaropũ dujicũ niwĩ. Tere na nipe'tirā cũ aposere ñarā, topũ nina'iacārā niwā. ¹⁴Cũ mañecũ nipe'tise Moisé masārē weebosa'quere ĩ'agũ, a'tiro nicũ niwĩ:

—¿Ñe'enojō weegũ weemiti mũ'ũ, ā'rā masā me'rā? ¿De'ro weegũ mũ'ũ se'saro tere weeti? Na pe'e mũ'ũ tiro tojo nu'cũna'ia wa'ama.

¹⁵Moisé cũrē yu'ticũ niwĩ:

—Na “¿Õ'acũ de'ro ñati?” ni, yu'ũre sērĩtiña'rā a'tia-ma. ¹⁶Na tiropũre mejēcā wa'acā, “¿Ûsā de'ronojō weerāsari?” nírā, “¿Noa pe'e queoro niti?” nírā, apodu-tirā, a'topũre etama. Yu'ũ pe'e narē Õ'acũ cũ dutise cũu'quere, cũ bu'esere narē wereturia'a, nicũ niwĩ.

¹⁷Tere tũ'ogũ, cũ mañecũ cũrē a'tiro ni werecasacũ niwĩ:

—Mũ'ũ tojo weese añuwe'e. ¹⁸Mũ'ũ tojo weegũ caributia wa'agũsa'a. Masā quē'rā mũ'ũ me'rā nírā caributia wa'arāsama. Tojo weese mũ'ũrē tutu-ayũ'rūa'a. Mũ'ũ ni'cũta tere põtēotisa'a. ¹⁹Yu'ũ mũ'ũrē “A'tiro weepa” ni weresere añurõ tũ'oapa. Mũ'ũ tojo weecā, Õ'acũ mũ'ũrē weetamugũsami. Mũ'ũ pe'e Õ'acũrũre masā a'pepũrĩsere ucũbosagũ nigũsa'a. ²⁰Õ'acũ cũ dutise cũu'quere, cũ bu'esere narē weregũsa'a. “A'tiro nisetiroña'a, a'te pe'ere weeya” ni, narē masícā weeya. ²¹Israe curuacjārā wa'teropũ ñmũ añurõ tũ'omasĩrānojōrē, Õ'acũrē wiopesase me'rā tũ'oña'rārē, tojo nicā queoro ucũ weesetirāno-jōrē, “No'o ñaro weese me'rā wapata'arāti” ni wācũtirānojōrē beseya. Narē besegũ, āpērārē mil masārē dutiajārē bese sōrōña. Āpērārē cien masārē dutiajārē beseya. Āpērārē cincuenta masārē dutiajārē beseya. Āpērārē diez masārē dutiajārē beseya. ²²Na nipe'tirā Israe curuacjārārē “A'tiro pe'e weeya”, ni dutinu'cũrāsama. Apeye na apomasĩtise diasase nicā-ma, mũ'ũ tiropũ aporā a'tirāsama. Mejō niseacāma, na basu aporāsama. Na a'tiro weecā, sō'owaro mũ'ũ pi'etisome. Na mũ'ũrē sũ'ori tere weetamurāsama. ²³A'te yu'ũ werecasacũ queoro wéégũ, Õ'acũ mũ'ũrē “A'tere tojota weeya” nicā, mũ'ũ te da'rasere põtēomasĩgũsa'a. Mũ'ũ tojo weecā, masā e'catise

me'rā na ye wi'seripũ dajatojaarāsama, ni werecasacũ niwĩ Jetro.

²⁴Moisére cũ mañecũ “Tojo weepa” ní'caronojōta tere queoro weecũ niwĩ. ²⁵Tojo weegũ Israe curu-acjārārē “Ā'rāta tũ'omasĩma”, ni besecũ niwĩ. Narē dutise cúúgũ, mil masārē, cien masārē, cincuenta masārē, diez masārē dutiajārē besecũ niwĩ. ²⁶Na “Tojo pe'e ña'a” ni, Israe curuacjārārē nipe'tiropũ ĩ'anũnu'cũcārā niwā. Na apomasĩtise diasasema Moisé tiropũ aporā wa'acārā niwā. Mejō niseacā pe'e-ma na basu a'merĩ apocārā niwā.

²⁷Be'ro Moisé cũ mañecũ me'rā a'merĩ we'riticārā ni-wā. Tu'ajanũ'cõ, Jetro cũ ya di'tapũ dajatojaacũ niwĩ.

Israe curuacjārā ĩrũgũ Sinaĩpũ na eta'que ni'i

19 Israe curuacjārā Refidĩpũ ní'cārā wija, masā marĩrõ, yucũ marĩrõ ĩrũgũ Sinaĩ pũ'topũ etacārā niwā. Eta, topũta tigũ ĩrũgũ põtēorõ tojaque'acārā ni-wā. Pũa mujĩpũ na Egip-topũre wijáca be'ro topũre etacārā niwā.

³Be'ro Moisé Õ'acũ me'rā ucũgũ wa'agũ, tigũpũ mũjācũ niwĩ. Õ'acũ tigũpũ ní'gũ, Moisére pisucũ niwĩ. A'tiro nicũ niwĩ:

—A'te yu'ũ ucũsereta Jacob pāramerā nituriarā, Israe curuacjārārē wereya: ⁴“Mūsā, yu'ũ Egip-tocjārārē wee'-quere ĩ'apũ. Yu'ũ ni'cũ á pacũ cũ põ'rārē cũ wũuse bu'ipũ wũubuegũ weronojō mūsārē ma'i col'tegũ, a'to yu'ũ nirõpũ miitiapũ. Mūsā yu'ũ tojo wee'quere mas'ĩ. ⁵Tojo weerā mūsā yu'ũ dutisere queoro yu'tirā, marĩ ni'cārõ me'rā apo'quere queoro wéerā, nipe'tirā āpērā masā yu'rūoro, yarā, yu'ũ tũ'sarā nirāsa'a. Nipe'tiropũ yarāta nima, nírā pe'e. ⁶Tojo nimirā, mūsā pe'e yu'ũ ñaro weeri masā, pa'ia ye cjasere da'rarā weronojō nirāsa'a. Apesecjārārē ye cjasere wereturiarāsa'a. Yarā, ya macācjārā añurā nirāsa'a. A'tere nipe'tirā Israe curuacjārārē wereya”, nicũ niwĩ Õ'acũ.

⁷Be'ro Moisé ĩrũgũpũ ní'cũ dijaa, nipe'tirā wiorārē pijio, Õ'acũ cũ wereduti'quenecũ werepe'ocũ niwĩ.

⁸Moisé tere werecā tũ'orā, Israe curuacjārā ni'cārõno-jō wācũseti, yu'ticārā niwā:

—Nipe'tise Õ'acũ ĩsārē weeduti'quere weerāti, nicārā niwā.

Na tojo ni yu'ticā tũ'ogũ, Moisé na ní'quere Õ'acũrē weregũ mũjācũ niwĩ.

⁹Moisé were'quere tũ'óca be'ro Õ'acũ cũrē nicũ niwĩ:

—Masā yu'ũ mũ'ũ me'rā ucũcā tũ'oato ní'gũ, o'mecu-rua po'peapũ mũ'ũ tiro dijatagũsa'a. Tojo weerā mũ'ũrē ějōpeonu'cũcā'rāsama, nicũ niwĩ.

Cũ tojo níca be'ro Moisé Õ'acũrē masā ní'quere werecũ niwĩ.

¹⁰Be'ro Õ'acũ cũrē nicũ niwĩ:

—Masā tiropũ wa'aya. Yu'ũre e'catipeoajā, ni'cācā, ñamiacā, apoyuato. Na ye su'tire coeyuato. ¹¹Ñamiacā yu'rũro apoyu'quepũ nitojato. Ti nũmũ yu'ũ, mūsā wioegũ, nipe'tirā ĩ'orõpũ ĩrũgũ Sinaĩpũ dijatagũsa'a. ¹²Tigũ ĩrũgũ dũ'pocā masā yu'rũaticā'to ní'gũ, cā'mo-ta'acũũña. Narē a'tiro wereya: “Tigũ ĩrũgũrē wiope-

sase me'rã ĩ'aña. Ne mǽjãticã'ña. Tigũ dũ'pocãrẽ ne cã'rõ Ʃ'tacũuticã'ña. No'o tigũre da'raña'gũnojo wẽrĩgũsami. ¹³ Tojo wee wẽrĩgũnojõrẽ ne ni'cũ cã'rõ omocã ñapeoma'aticã'ña. Ʃtãperi me'rã do-queuwẽjẽno'rõsa'a. Tojo weetirã, mejõ bũewẽjẽno'rõsa'a. No'o nigũ masũrẽ o wa'icũ quẽ'rãrẽ wẽjẽcã'no'rõsa'a. Masã oveja Ʃmũ capesa'ro me'rã di-a'cũ puticã tũ'orã, tigũ Ʃrũgũpũre mǽjãrãsama", ni wereya, nicũ niwĩ Ɔ'acũ.

¹⁴ Be'ro Moisé Ʃrũgũpũ ni'cũ dijaticũ niwĩ. Ɔ'acũrẽ e'-catipeoajã, masãrẽ apoyuduticũ niwĩ. Be'ro na ye su'tire coecãrã niwã. ¹⁵ Na su'tire coeca be'ro Moisé narẽ a'tiro werecũ niwĩ:

—Ñamiacã yũ'rũro apoyu'cãrãpũ nitojaya. Tojo nicã a'te nũmũrĩ mũsã nũmosãnumia me'rã ne wũacãĩticã'ña, ni werecũ niwĩ.

¹⁶ Pũa nũmũ be'ro bo'reque'ari cura bũpo paa, ya'bacũ niwĩ. Tigũ Ʃrũgũ bu'ĩpũre ni'cã o'mecurua tojanũ'cãcaro niwũ. Cibra capesa'ro me'rã Ʃpũtũ putise bũsũcaro niwũ. Nipe'tirã na su'ti caseri me'rã wee'que wi'seri nirõpũ te bũsũsere tũ'o uirã, narãsãcãrã niwã.

¹⁷ Be'ro Moisé Ɔ'acũrẽ põtẽrĩrã wa'ajã, narẽ sũ'ori mi-acũ niwĩ. Wa'a, tigũ Ʃrũgũ dũ'pocãpũ ejanũ'cãcãrã niwã. ¹⁸ Nipe'tiro tigũ Ʃrũgũ Sinaĩ wãmeticjũpũ o'mepu'-sunu'cũcaro niwũ. Ɔ'acũ pecame'e Ʃjũrĩ põ'rã me'rã dijatãca be'ro niyucã, tojo wa'acaro niwũ. Pã Ʃjũarõ weronojõ o'me buenu'cũcaro niwũ. Nipe'tiro tigũ Ʃrũgũ Ʃpũtũ waro narãsãcaro niwũ. ¹⁹ Oveja Ʃmũ capesa'ro putise siape'e me'rã nemorõ bũsũcaro niwũ. Tojo wa'ari cura Moisé Ɔ'acũ me'rã ucũmũjãcũ niwĩ. Cũ pe'e bũpo bũsũro weronojõ cũrẽ yũ'ticũ niwĩ.

²⁰ Ɔ'acũ Ʃrũgũ Sinaĩ dũposãrĩpũ dijati, ejanũ'cãcũ niwĩ. Be'ro Moisére cũ tiropũ mũjãtiduticũ niwĩ. Tere tũ'ogũ, Moisé mũjãcũ niwĩ. ²¹ Ɔ'acũ cũrẽ nicũ niwĩ:

—Dijaya. Masãrẽ wiopesase me'rã weregũ wa'aya: "Yũ'ũre ĩ'asĩ'rĩrã, a'tigũ Ʃrũgũ dũ'pocãpũ cã'mota'a'-carore ne yũ'rũticã'to. Yũ'rũrã pũrĩcã, pãjãrã wẽrĩrãsama. ²² Pa'iapũta, yũ'ũ tiropũ a'tirãnojo yũ'ũ ĩ'orõpũ ña'ase marĩrã nirãti nĩrã, apoyuato. Na tojo weeticã, narẽ bu'iri da'regũsa'a", ni wereya, nicũ niwĩ Ɔ'acũ.

²³ Moisé Ɔ'acũrẽ a'tiro ni yũ'ticũ niwĩ:

—Masã a'tigũ Ʃrũgũpũre ne mũjãtimasãtisama. Mũ'ũta narẽ "Tigũ dũ'pocãrẽ cã'mota'a'carore yũ'rũticã'to. Tigũ yũ'ũ nirõ ni'ĩ", ni weredutitojapũ. Tojo weerã a'tore ne yũ'rũtisama, nicũ niwĩ.

²⁴ Ɔ'acũ pe'e Moisére nicũ niwĩ:

—Dija, Aarõrẽ a'topũ miitia. Pa'ia, tojo nicã masã pũrĩcã a'topũ a'tisĩ'rĩrã, cã'mota'a'carore ne yũ'rũticã'to. Tojo weecãma, yũ'ũ narẽ bu'iri da'rebosa'a, nicũ niwĩ Ɔ'acũ.

²⁵ Tere tũ'ogũ, Moisé dijata, Ɔ'acũ cũ ni'quere Israe curuacjãrãrẽ wereturiacũ niwĩ.

Ɔ'acũ diez dutise cũu'que ni'ĩ

20 Ɔ'acũ Ʃrũgũpũ ucũgũ, nipe'tise a'te ucũsere ucũcũ niwĩ:

² "Yũ'ũ Ɔ'acũ, mũsã wiogũ ni'ĩ. Yũ'ũta mũsãrẽ Egip-topũre miiwijawũ. Topũre mũsã narẽ da'raco'terã niwũ.

³ "Yũ'ũ ni'cũrẽta ẽjõpeoya. Ne ãpẽrãnojoẽrẽ ẽjõpeoticã'ña.

⁴ "Ne queosere yee, ẽjõpeoticã'ña. Ʃ'mũarõ cjase queosere, ne docapũ a'ti di'tapũ nisere, maa pajiri maajopũ nise queose quẽ'rãrẽ yee ẽjõpeoticã'ña. ⁵ Ne narẽ ẽjõpeorã, paamu'rĩque'aticã'ña. Ne narẽ ñubuepeoticã'ña. Yũ'ũ Ɔ'acũ mũsã wiogũ ni'ĩ. Mũsã ãpẽrãrẽ ẽjõpeosirutucã, ne Ʃawe'e. Yũ'ũre ĩ'asĩ'rĩtirã tojo weema. Tojo weegũ na põ'rãrẽ, na pãrãmerãrẽ, na pãrãmerã nituriarãrẽ bu'iri da'regũsa'a. ⁶ Yũ'ũre mairã, yũ'ũ duti'quere queoro weerã pe'ema peje turiri be'rocjãrãrẽ ma'inu'cũgũsa'a.

⁷ "Yũ'ũ Ɔ'acũ, mũsã wiogũre wiopesase me'rã wãcũ-timirã, wãmepeoma'aticã'ña. Tojo ucũma'arãrẽ bu'iri da'regũsa'a.

⁸ "Mũsã soodutigũ cũuca nũmũ saurure wãcũña. Ya nũmũ, yũ'ũre ẽjõpeori nũmũ ni'ĩ. ⁹ Seis nũmũrĩta da'raya. Te nũmũrĩrẽ nipe'tise mũsã da'rase cũosere da'rawe'ocã'ña. ¹⁰ Siete nũmũ nirĩ nũmũ pe'ema, yũ'ũ mũsã wiogũre wãcũ, soodutigũ cũuca nũmũ ni'ĩ. Ti nũmũrẽ ne cã'rõ da'raticã'ña. Mũsã macũ, mũsã macõ, mũsãrẽ da'raco'tegũ o da'raco'tego, mũsã yarã wa'icũrã, ape di'tacjãrã mũsã tiropũ nirã ne da'raticã'to. ¹¹ Yũ'ũ Ɔ'acũ, mũsã wiogũ seis nũmũrĩta Ʃ'mũsere, di'tare, pacase maarĩrẽ, nipe'tise tepũ nisere weewũ. Tu'ajanũ'cõ, siete nũmũ nirĩ nũmũrẽ soowũ. Tojo weero ti nũmũ sauru, ya nũmũ ni'ĩ. Yũ'ũre ẽjõpeori nũmũ niato', ni soodutigũ cũuwũ.

¹² "Mũsã pacũre, mũsã pacore añũrõ wejepeoya. Yũ'ũ Ɔ'acũ, mũsã wiogũ mũsãrẽ o'ori di'tare yoacã catirãti nĩrã, tojo weeya.

¹³ "Masãrẽ wẽjẽcõ'aticã'ña.

¹⁴ "Mũsã nũmosãnumia nitirãrẽ, mũsã marãpũsũmũa nitirãrẽ a'metãrãticã'ña.

¹⁵ "Yajaticã'ña.

¹⁶ "Beseropũ ãpẽrãrẽ ña'arõ wa'adutirã, na ye cjasere nisooticã'ña.

¹⁷ "Ãpẽrã ya wi'ire ne Ʃoticã'ña. Cũ nũmorẽ, cũrẽ da'raco'tegũre, cũrẽ da'raco'tegore, cũ yagũ wecũre, cũ yagũ burrore, nipe'tise cũ cũosere Ʃoticã'ña" ni, dutise o'ocũ niwĩ Ɔ'acũ.

Israe curuacjãrã Ɔ'acũ wee'quere ĩ'arã na ui'que ni'ĩ

¹⁸ Israe curuacjãrã nipe'tirã bũpo paacã, oveja Ʃmũ capesa'ro bũsũcã tũ'orã, bũpo ya'bacã, Ʃrũgũ o'mepu'sunu'cũcã ĩ'arã, ui narãsãcãrã niwã. Tojo wee'cãrã niyurã, tigũ yoacureropũ tojacãrã niwã. ¹⁹ Tojo weerã Moisére a'tiro nicãrã niwã:

—Mũ'ũ Ʃsãrẽ ucũña. Mũ'ũ dutisere yũ'tirãti. Ɔ'acũ cũ basu Ʃsãrẽ ucũticã'to. Cũ Ʃsã me'rã ucũcã pũrĩcãrẽ, Ʃsã wẽrĩbosa'a, nicãrã niwã.

²⁰ Moisé narẽ yũ'ticũ niwĩ:

—Mũsã uiticã'ña. Ɔ'acũ marĩrẽ diacjũta yũ'ũre ẽjõpeomiti nigũ, a'tiami. Mũsã cũrẽ wiopesase me'rã

wăcŭcă ɰagɰ, cŭrē yɰ'rɰnɰ'că, ņa'arō weetică'to nígŭ, a'tiami.

²¹ Masă uiră, ɰrŭgŭ yoacureropɰ tojaque'acără niwă. Moisé pe'e Ō'acŭ nirō, o'mecurua na'ití'arí curua pɰ'topɰ ejanɰ'căcɰ niwí.
*****

Ō'acŭ Israe curuacjāră me'ră apo'que ni'i

24 Ō'acŭ dutise cŭu'quere wérēca be'ro Moisére nicɰ niwí:

—Aaró, cŭ pō'ră Nadab, Abihú, ăpēră setenta Israe curuacjāră wioră me'ră a'to yɰ'ɰ nirōpɰ mɰjătia. Mejō yoacurero tojato. Topɰ paamu'ríque'ato. ² Mɰ'ɰ se'saro yɰ'ɰ tiropɰre ejaya. Masă pe'e mɰ'ɰ me'ră ne pɰ'toacăpɰ mɰjătinemotică'to, nicɰ niwí.

³ Moisé masă tiropɰ wa'a, nipe'tise Ō'acŭ ní'quere, tojo nică cŭ duti'quere masărē weregɰ wa'acɰ niwí. Cŭ tojo werēcă tɰ'oră, nipe'tirăpɰta ni'cărōnojō wăcŭseti, yɰ'ticără niwă:

—Nipe'tise Ō'acŭ ɰsărē weeduti'quere weerăti, nicără niwă.

⁴ Tere tɰ'ogɰ, Moisé nipe'tise Ō'acŭ duti'quere ojađ'ocɰ niwí. Ape nɰmɰ pe'e ņamiņa'cŭrō wă'că, ni'cărō Ō'acŭrē ējōpeoră wa'icŭrărē

ɰjŭamorōpeoatjore ɰrŭgŭ dɰ'pocăpɰ ni'că mesă ɰtă me'ră seeneocŭucɰ niwí. Tojo nică docepaga ɰtăpaga te Israe curarinɰcŭrē ni'cărēpaga miinɰ'cōcɰ niwí.

⁵ Be'ro ni'cărēră ma'mapjia Israe curuacjārărē wa'icŭrărē wējēdutigɰ o'ócɰ niwí. Narē Ō'acŭrē e'catipeoră, wa'icŭrărē ɰjŭamorōpeoduticɰ niwí. Tojo nică, apeyema Ō'acŭ narē aņurō weeato níră, wecɰa ɰmɰarē wējē, ɰjŭamorōpeoduticɰ niwí. ⁶ Moisé deco me'ră díre mii, bapari pacapɰ piosăacɰ niwí. Apeye dɰ'sasere wa'icŭrărē ɰjŭamorōpeoropɰ piopeocɰ niwí. ⁷ Tu'ajanɰ'cō, Moisé “Ō'acŭ masă me'ră a'tiro apogɰti” ni ojăca turipɰre mii, masărē bu'eí'ocɰ niwí. Tere tɰ'oră, na pe'e a'tiro nicără niwă:

—Nipe'tise marí wiogɰ Ō'acŭ marírē weeduti'quere weerăti. Cŭ dutisere yɰ'tirăti, nicără niwă.

⁸ Be'ro Moisé díre mii, masăpɰre tere wēeste, a'tiro nicɰ niwí:

—A'te dí me'ră Ō'acŭ “Masă me'ră tojo weegɰti” ní'quere diacjăta cŭ duti'quenojōta weegɰsami, ni masíno'o, nicɰ niwí Moisé.

⁹ Tere tu'ajăca be'ro Moisé Aaró, Nadab, Abihú, tojo nică setenta Israe curuacjāră wioră me'ră ɰrŭgŭpɰ mɰjăcɰ niwí. ¹⁰ Topɰ na Ō'acŭ, Israe curuacjāră wiogɰre í'acără niwă. Cŭ ɰ'tacŭrōrē aņuse ya'sase peri zafiro wămetise peri asipa'acŭņacarō niwŭ. ɰ'mŭse weronojō ya'same'rícă'caro niwŭ. ¹¹ Ā'ră Israe curuacjāră wioră Ō'acŭrē í'amică, narē ne mejēcă wa'acă weeticɰ niwí. Na ni'cărō me'ră ba'a, sírí weecără niwă.

Moisé ɰrŭgŭ Sinaí wămeticjɰpɰ ní'que ni'i

¹² Ō'acŭ Moisére a'tiro nicɰ niwí:

—Yɰ'ɰ tiro ɰrŭgŭpɰ mɰjătinemoņa. Mɰjăti, topɰ yɰ'ɰre co'teya. Yɰ'ɰ ɰtă me'ră wee'que pjírírē mɰ'ɰrē

o'ogɰti. Te pjírírɰ yɰ'ɰ oja'que nipe'tise yɰ'ɰ weeduti'quere mɰ'ɰ Israe curuacjārărē weregɰsa'a.

¹³ Tere tɰ'ogɰ, Moisé, cŭrē weetamugŭ Josué me'ră ɰrŭgŭ Ō'acŭ nirōpɰ mɰjănemocɰ niwí. ¹⁴ Cŭ mɰjănemoati dɰporo wiorărē a'tiro nicɰ niwí:

—A'tota co'teya, téé ɰsă dijaticăpɰ. Aaró, tojo nică Hur măsă me'ră tojama. No'o măsărē mejēcă wa'acă, narē wereya, nicɰ niwí.

¹⁵ Tojo nica be'ro Moisé ɰrŭgŭpɰ mɰjăcɰ niwí. Tigure ni'că o'mecurua tuubi'acaro niwŭ. ¹⁶ Ō'acŭ cŭ aņurō asistese ɰrŭgŭ Sinaípɰ dijatacă, seis nɰmɰrírē omecurua tigure tuubi'acaro niwŭ. Ape nɰmɰ siete nɰmɰ nírí nɰmɰrē o'mecuruapɰta Ō'acŭ Moisére pijidijocɰ niwí.

¹⁷ Israe curuacjāră Ō'acŭ asistesere ɰrŭgŭ dɰposărípɰ pecame'e ɰjŭacō'arō weronojō í'acără niwă. ¹⁸ Moisé ti o'mecuruapɰ săjăa, tigɰ ɰrŭgŭpɰ mɰjănemocɰ niwí. Topɰre cuarenta ɰmɰcori, cuarenta ņamirí † tojacɰ niwí.

*****

*****

¹⁸ Ō'acŭ ɰrŭgŭ Sinaípɰ Moisé me'ră ucŭca be'ro cŭrē pɰa pji ɰtă me'ră wee'que pjírírē o'ocɰ niwí. Te pjírírɰ Ō'acŭ diez dutise cŭu'que nicaro niwŭ. Ō'acŭ basuta cŭ omopica me'ră tere ojacɰ niwí.

Wecɰ wí'magŭ queose uru me'ră yee'que ni'i

32 Be'ro Israe curuacjāră Moisé cŭ ɰrŭgŭpɰ mɰjăa'cŭre yoogocă í'ară, Aaró tiropɰ nerēcără niwă. Cŭrē a'tiro nicără niwă:

—Sō'onícɰ Moisé marírē Egiptopɰ ní'cărărē miiti'cɰ waro ɰde'ro wa'apari cŭrē? Marí ne masítisa'a. Tojo weegɰ ɰsă ējōpeoatje queosere yeebosaya. Marí dɰporo wɰamɰ'tărăsama. Na marí wa'atji ma'arē í'orăsama, nicără niwă. ††

² Aaró narē yɰ'ticɰ niwí:

—Măsă nɰmosănumia, măsă pō'ră ɰmɰa, măsă pō'ră numia o'meperi yosase uru me'ră wee'quere a'to yɰ'ɰ tiropɰ miitia, nicɰ niwí.

³ Cŭ tojo nică tɰ'oră, nipe'tirăpɰta na o'meperi yosase uru me'ră wee'quere tuweemii, Aaró tiropɰ miacără niwă. ⁴ Cŭ tere ņe'e, ɰjŭasapiocɰ niwí. Na wecɰ wí'magŭ queose wéeca co'ropɰ piosăcără niwă. Be'ro te bɰ'ăca be'ro wecɰ wí'magŭ queose weronojō bajugɰ wijacɰ niwí. Cŭrē í'ară, masă a'tiro nicără niwă:

—Israe curuacjāră, ă'rí marí ējōpeogɰ nimi. Cŭta marírē Egiptopɰ ní'cărărē sɰ'ori miiwijawí.

⁵ Na tojo weecă í'agŭ, Aaró wecɰ wí'magŭ queose pōtēorōpɰ wa'icŭrărē ɰjŭamorōpeorore ni'că mesă ɰtă me'ră seeneocŭucɰ niwí. Tu'ajanɰ'cō, masărē werecɰ niwí:

—ņamiacă marí wiogɰ Ō'acŭrē bosɰmɰ wee e'catipeorăsa'a, nicɰ niwí.

⁶ Ape nɰmɰ pe'e ņamiņa'cŭrō wă'că, wa'icŭrărē wējē ɰjŭamorōpeocără niwă. Tojo nică, apeyema Ō'acŭ narē aņurō weeato níră, wa'icŭrărē wējē, ɰjŭamorōpeocără niwă. Be'ro nipe'tiră masă ba'a, sírí, que'a, ejanujăcără niwă. Tu'ajanɰ'cō, wă'cănɰ'că, tɰ'o-

† Ī'aña Gn 7.4 docapɰ oja'quere. †† 32.1 Hch 7.40

masīti, bopoyase moorā basanu'cūsiacārā niwā. ⁷ Na tojo weecā ī'agū, Ō'acū Moisére nicu niwī:

—Wa'agusa'a. Dijaya. Mū'x, Egiptopu miiwija'cārā ña'abutiārā dojorā weema. ⁸ Na maata waro yu'x weeduti'quere du'ucā'ma. Ni'cū wecu wī'magū queosere uru me'rā ūjūasipio wīorēama. Cūrē e'catipeorā, ejaque'ama. Tojo nicā, wa'icūrārē wējē, cūrē ūjūamorōpeoama. A'tiro ni ucūama: “Israe curuacjārā, ā'rī marī ējōpeogu nimi. Cūta Egipto di'tapure marīrē su'ori miiwijawī”, niama, nicu niwī Ō'acū.

⁹ Ō'acū apeye Moisére ninemocu niwī:

—Yu'x sōjā masārē na nisetisere añurō masī'i. Yu'xre yu'rūnū'cāsepijārā nima. ¹⁰ Na me'rā uayū'rūmajā'a. Tojo weegu narē bu'iri da're bajuriopē'oguti. Yu'x tojo weecā, ne cā'mota'aticā'ña. Mū'x pārāmerā nituriarā me'rā pe'ema pājārā masāputicā weeguti.

¹¹ Ō'acū tojo nimicā, Moisé pe'e cū wioḡū Ō'acūrē a'te ucūse me'rā nijisijosī'rīcu niwī:

—Wioḡū, ¿de'ro weegu mū'x, mū'x yarā masā me'rā tocā'rō uati? Mū'x tutuayū'rūse me'rā narē Egiptopu miiwijawū. ¹² Mū'x narē bu'iri da'recāma, Egiptocjārā a'tiro ni wācūrāsama: “Ō'acū narē ūrūpaguḡū wējē, a'ti di'tapu nirārē bajurioguti nīgū, miiwijapī”, nibosama. Uaticā'ña majā. Mū'x yarā masārē ña'arō weesī'rīserē tocā'rōta du'uaya. ¹³ Mū'xre da'raco'terā Abrahārē, Isaare, Jacore nī'quere wācūña. Mū'x basuta mū'x wāme me'rā narē a'tiro nicūpā: “Mūsā pārāmerā nituriarārē ñocōa weronojō pājārā masāputicā weeguti. Tojo nicā, a'ti di'ta mūsārē o'oguti nī'que di'tare mūsā pārāmerā nituriarārē o'ogusa'a. Na ye di'ta ninu'cūcā'rōsa'a”, nicūpā.

¹⁴ Moisé tojo nicā tu'ogū, Ō'acū cū yarā masārē “Bu'iri da'reguti” nimi'quere du'ucu niwī. ¹⁵ Be'ro Moisé ūrūḡūpū nī'cu Ō'acū dutise pūa pā'rēpū ojano'que pījīrē miidjaticu niwī. ¹⁶ Ō'acūta te pījīrē weecu niwī. Cū basuta topū nī'quere ñacū, ojaō'ocu niwī.

¹⁷ Josué masā na caricūserē tu'ogū, Moisére a'tiro nicu niwī:

—Masā a'mewējērā caricūrō weronojō būsurocoro marī cārīse u'turi wa'teropure, nicu niwī.

¹⁸ Moisé pe'e cūrē a'tiro yu'ticu niwī:

—Na a'mewējē wapata'aca be'ro caricū e'catise mejēta nīrōcoro. Tojo nicā a'mewējē bajuriōrā bujawētirā basase mejēta nīrōcoro. Mejēcā basase tu'ogūcoro, nicu niwī.

¹⁹ Moisé na nirōpū etagū, wecu wī'magū na uru me'rā wīorē'cure ī'agū, na no'o ūaro basanu'cūcusi-asere ī'agū, uayū'rūacu niwī. Tojo weegu cū cūose pījīrē tigū ūrūḡū dū'pocāpū doquemūtōcūucu niwī.

²⁰ Te be'ro wecu wī'magū queose wīorē'cure mii, pecame'epū doquetīacu niwī. Be'ro cūrē añuse marārī doquemūtōcu niwī. Te marārīrē aco bu'ipū wēestepo'ocu niwī. Tojo weetoja, Israe curuacjārārē te acore sī'rīcā weecu niwī. ²¹ Moisé Aarōrē a'tiro nicu niwī:

—¿Ā'rā masā de'ro weemiati mū'xre? Mū'x narē ña'abutiario weecā weepā.

²² Aarō pe'e cūrē yu'ticu niwī:

—Yu'x acabiji, yu'x me'rā uatigūta. Mū'x masīmiba. Ā'rā masā ña'arō weesere weepoyū'rūama. ²³ Na yu'xre a'tiro niama: “Ni'cū ūsā ējōpeoacjū queose marīrē su'ori miacjūre weebosaya. Sō'onīcu Moisé marīrē Egiptopu su'ori miiwijati'cure de'ro wa'aro wa'apā. Masītisa'a”, niama. ²⁴ Na tojo nicā, narē yu'ti-apu: “No'o o'meperi yosase uru me'rā wee'quere cūorānojō tuweemii miitia”, niapu. Na yu'xre miiti, tere o'oama. Yu'x tere pecame'epū doquetīapu. Wācūña marīrō ā'rī wecu wī'magū queose wijamajāmi, nicu niwī Aarō.

²⁵ Moisé na no'o ūaro weesere ī'acu niwī. Tere ī'amigū, Aarō pe'e narē “Tojo weeticā'ña”, niticu niwī. Tojo weerā na ña'arō weesere ī'arā, narē ī'atu'tirā bujicā'cārā niwā. ²⁶ Tojo weecā ī'agū, Moisé na su'ti caseri me'rā wee'que wī'seri wa'tero sājāa, ejanū'cācu niwī. Narē a'tiro nicu niwī:

—“Ō'acū yarā ni'i” nirānojō yu'x tiro a'tia, nicu niwī.

Cū tojo nicā, nipe'tirā Levī ya curuacjārā Moisé tiropū nerēnū'cācārā niwā. ²⁷ Na tojo weecā ī'agū, Moisé narē nicu niwī:

—Ō'acū, Israe curuacjārā wioḡū, a'tiro nimi: “Mūsāncū di'pījīrē dū'teō'oña. Be'ro mūsā wī'seri nirōpū tojaaya. Tojaa, wī'serīncū mūsā acabijārē, mūsā ma'misūmūarē, mūsā me'rācārārē, mūsā ya wī'i pū'to nirārē wējēcā'ña”, ni wercu niwī Moisé.

²⁸ Levī ya curuacjārā Moisé tojo weeduti'quere queoro weecārā niwā. Ti nūmūrē i'tiati mil ūmūa wērīcārā niwā. ²⁹ Be'ro Moisé narē nicu niwī:

—Masā Ō'acūrē yu'rūnū'cācā, mūsā cū dutiro wéerā, mūsā pō'rārē, mūsā acabijārē, mūsā ma'misūmūapūreta na ña'arō wee'quere ī'arā, wējēcā'mota'apu. Tojo weegu ni'cācā Ō'acū mūsārē cū dutisere da'radutigū cūuami. A'tiro wee mūsārē añurō wa'acā weeami, nicu niwī.

³⁰ Ape nūmū pe'ere Moisé masārē a'tiro nicu niwī:

—Mūsā Ō'acū dutisere yu'rūnū'cārā, ña'abutiario weecārā niapu. Ni'cārōacārē Ō'acū tiropū mūjāḡuti. Apetero weegu mūsā yere cūrē sērībosacā, mūsārē acobojosami, nicu niwī.

³¹ Cū tojo nīca be'ro apaturi Moisé Ō'acū tiropū mūjāa, cūrē nicu niwī:

—Diajūta masā wecu wī'magū uru me'rā queose wīorē'cure e'catipeotjārā, ña'abutiario weecārā niama.

³² Ni'cārōacārē mū'xre ūpū sērī'i. Narē acobojoya. Acobojotigū pūrīcā, mū'x ya pūrī catirā wāme ojaō'ono'ca pūrīpū yu'x wāmerē coecā'ña, nicu niwī Moisé.

³³ Ō'acū pe'e cūrē yu'ticu niwī:

—Yu'x dutisere yu'rūnū'cā'cārā dia'cūrē ya pūrīpū ojaō'ono'cārā wāmerē coeguti. ³⁴ Ni'cārōacārē majā wa'aya. Masārē yu'x mū'xre “O'oguti” nīca di'tapu su'ori miaña. Yu'xre werēco'tegū mū'xre su'ori ī'o mi-agūsami. Tojo weemicā, yu'x bu'iri da'reri nūmū ejačā, na ña'arō wee'que wapare narē bu'iri da'reguti, nicu niwī Ō'acū.

³⁵ Be'ro Õ'acũ masārē bu'iri da'regu, duti ña'abutiase o'ócũ niwĩ. Aaró wecũ wĩ'magũ queose yee'cũre e'-catipeo'que bu'iri tojo weecũ niwĩ.

Õ'acũ őrũgũ Sinaípu wijaduti'que ni'i

33 Õ'acũ masārē bu'iri da'rēca be'ro Moisére a'tiro nicũ niwĩ:

—A'tore wijayá. Masã mũ'ũ Egiptopũ miiwija'cārã me'rã wa'agũsa'a. Yũ'ũ Abrahārē, Isaare, Jacore "O'ogũti" nĩca di'tapũ wa'aya. Ti di'tare na pãrãmerārē "O'ogũti" nitojawũ. ² Yũ'ũ wereco'tegũre mũsã dũporo o'ógũti. Yũ'ũ ti di'tapũ nirã cananeo masã, amorreo masã, hitita masã, ferezeo masã, heveo masã, jebuseo masārē cõ'awĩrõgũti. ³ Cabra õpēcõ, mumiacõ pajiro aco o'mabũroro weronojõ nirĩ di'tapũre wa'arã wee'e. Yũ'ũ pe'e mũsã me'rã wa'asome. Mũsã yũ'rũnũ'cãsepijārã ni'i. Yũ'ũ wa'agũ pũrĩcã mũsã ña'arõ weecã, bu'iri da're bajuriodijobosa'a, nicũ niwĩ Õ'acũ.

⁴ Masã te bũjawetise quetire tũ'orã, dũjasewã'arã weronojõ pũrõ bũjaweticārã niwã. Na ne ni'cũpũta bũsa, o'meperi yosaticārã niwã. ⁵ Õ'acũ Moisére a'tiro wereyutojacũ niwĩ:

—Israe curuacjārãre a'tiro ni wereya: "Mũsã yũ'rũnũ'cãsepijārã ni'i. Mũsã wa'teropũre mũsã me'rã yũ'ũ cã'rõ ba'patiquejogũ, mũsārē bu'iri da're bajuriobosa'a. Tojo weerã mũsã su'ti añusere, mũsã bũsasere, tojo nicã yosasere tuweemiicã'ña. Mũsã tere tuweemiica be'ro yũ'ũ mũsārē weeatjere wãcũgũsa'a", ni wereya, nicũ niwĩ Õ'acũ.

⁶ Tojo weerã Israe curuacjārã Horeb wãmeticjũ őrũgũpũ wijáca be'ro bũsanemoti, o'meperi yosanemoticārã niwã.

Õ'acũ me'rã bocaajari wi'i su'ti caseri me'rã wéeca wi'iacã cjase ni'i

⁷ Moisé Õ'acũ su'ti caseri me'rã wéeca wi'iacārē mia, masã na nirõ yoacureropũ cũucũ niwĩ. Ti wi'iacārē "Õ'acũ me'rã bocaajari wi'i ni'i", nicũ niwĩ. No'o ni'cũ Õ'acũrē cũ weeatjere sērĩtiña'sĩ'rĩgũnojo topũ wa'acũ niwĩ. Ti wi'iacã na masã nirõ yũ'rũro nicaro niwũ.

⁸ Moisé ti wi'iacãpũ wa'acã ĩ'arã, masã nipe'tirã na ye wi'seri sope pũ'topũ nu'cũcārã niwã. Téé ti wi'ipũ sãjãcãpũ cũrē ĩ'asirutudu'ucārã niwã. ⁹ Moisé ti wi'ipũ sãjãcãta, o'mepõ'rã dijati, ti wi'i sãjãrĩ soperũ ejanũ'cãcaro niwũ. Õ'acũ Moisé me'rã ucũrĩ cura tojo tojanũ'cãcaro niwũ. ¹⁰ Masã o'mepõ'rã ti wi'i soperũ ejanũ'cãcã ĩ'arã, nipe'tirã na ye wi'seri sope pũ'to paa-mu'rĩque'acārã niwã. Õ'acũrē e'catipeorã, tojo weecārã niwã.

¹¹ Õ'acũ Moisé me'rã a'merĩ ĩ'apõtẽo, ni'cũ, cũ me'rãcũrē ucũgũ weronojõ ucũcārã niwã. Na ucũca be'ro Moisé masã tiropũre dajatojaacũ niwĩ. Cũrē weetamuco'tegũ ma'mũ Josué, Nun macũ pe'e pũrĩcã ti wi'iacã po'peapũ toja, ninu'cũcã'cũ niwĩ.

Õ'acũ Moisére cũ asistesere ĩ'o'que ni'i

¹² Moisé Õ'acũrē a'tiro nicũ niwĩ:

—Mũ'ũ yũ'ũre "Ã'rã masārē sũ'ori miaña", niapũ. Tojo nimigũ, yũ'ũ me'rã wa'acjũre weretiapũ. Tojo nicã "Mũ'ũrē añurõ masĩ'i. Mũ'ũ weesere ĩ'agũ, e'cati'i", niapũ. ¹³ Diacjũta yũ'ũ me'rã e'catigũ pũrĩcã, mũ'ũ weeatjere yũ'ũre wereya. Mũ'ũ tojo weecã, mũ'ũrē masĩnemogũsa'a. Tojo nicã, mũ'ũ tũ'sasere weenu'cũgũsa'a. Wãcũña. Ã'rã masã, mũ'ũ yarã nima, nicũ niwĩ.

¹⁴ Moisé tojo nicã tũ'ogũ, Õ'acũ cũrē nicũ niwĩ:

—Yũ'ũ basuta mũsārē ba'patigũti. Ba'pati, mũ'ũrē soose o'ogũti, nicũ niwĩ.

¹⁵ Moisé pe'e cũrē yũ'ticũ niwĩ:

—Mũ'ũ basu ősãrē sũ'ori wa'atigũ pũrĩcã, ősãrē a'tore wijacã weeticã'ña. ¹⁶ Mũ'ũ ősã me'rã ba'pati-wã'cãticãma, apeye di'tacjārã masã "Õ'acũ Moisé me'rã, Israe curuacjārã me'rã e'catimi", ni masĩsome. ősã me'rã wa'acã pũrĩcãrē, "Õ'acũ Moisé, Israe curuacjārã me'rã dia'cũ nimi", ni masĩrãsama, nicũ niwĩ Moisé.

¹⁷ Õ'acũ Moisére apaturi ucũapocũ niwĩ:

—Mũ'ũrē añurõ masĩ'i. Mũ'ũ me'rã e'cati'i. Tojo weegũ mũ'ũ sērĩ'caronojõta weegũsa'a, nicũ niwĩ Õ'acũ.

¹⁸ Cũ tojo nicã tũ'ogũ, Moisé a'tiro ni sērĩnemocũ niwĩ:

—Mũ'ũ asistesere yũ'ũre ĩ'oña.

¹⁹ Õ'acũ cũrē yũ'ticũ niwĩ:

—Nipe'tise yũ'ũ asistesere mũ'ũ dũporo yũ'rũacã weegũti. Tojo yũ'rũacã, nipe'tise yũ'ũ añubutiase nisere ĩ'agũsa'a. Tojo nicã mũ'ũ ĩ'orõpũ yũ'ũ wãmerē weregũti. No'o yũ'ũ pajaña'sĩ'rĩgũrē pajaña'gũti. ²⁰ Tojo nimicã, ya diapoama ne ĩ'asome. Ne ni'cũ yũ'ũre ĩ'áca be'ro catisome majã.

²¹ Õ'acũ apeye quẽ'rãrē nicũ niwĩ:

—A'to yũ'ũ tiro õtãgãpũ nu'cũña. ²² Yũ'ũ asitese me'rã yũ'rũagũ, ni'cã cope tigapũ nirĩ coperpũ mũ'ũrē cũugũti. Yũ'ũre ĩ'arĩ nígũ, ya omocã me'rã mũ'ũ ya diapoare cã'mota'agũti. Téé yũ'ũ yũ'rũagũpũ cã'mota'atũogũti. Yũ'ũ sē'ema waroma ĩ'agũsa'a, ĩ'agũ pe'e. Yũ'ũ diapoa pe'ema, ne ĩ'ano'ña marĩrõsa'a, nicũ niwĩ Õ'acũ.

Apeye õtã pĩrĩ me'rã Õ'acũ dutisere oja'que ni'i

34 Õ'acũ Moisére cũ asistesere ĩ'óca be'ro cũrē nicũ niwĩ:

—Pũ pĩ ĩ'tã pĩrĩ mũ'ũ doquemũtõ'que pĩrĩ weronojõta da'reya. Ne waro oja'quereta ojagũti tja. ² Ñamicã ñamicurero őrũgũ Sinaípu mũjãgũtigũ apoyuya. Tigũ dũposãrĩpũ wa'a, yũ'ũ tiro ejaya. ³ Ne apĩ mũ'ũ me'rã mũjãticã'to. Ne tigũpũre ăpẽrã masã marĩato. Tojo nicã oveja, wecũa tigũ põtẽorõpũre ba'anu'cũticã'to.

⁴ Cũ ní'caronojõta Moisé todũporo õtã pĩrĩ ní'que weronojõ da'recũ niwĩ. Ape nũmũ pe'e ñamicurero

wā'cā, Ō'acū cū duti'caronojōta ūrūgū Sinaípe te pīīrē miimūjācū niwī. ⁵ To cū mājāejacā, Ō'acū o'me-curua me'rā dijati, Moisé tirope ejacū niwī. Cū wāmerē weregū, "Wioḡu ni'i", nicū niwī. ⁶ Moisé dūporo yu'rūagū, a'tiro nicū niwī:

—Yu'ū Ō'acū, mūsā wioḡu ni'i. Masārē pajaña'gū, añurō weesetigū ni'i. Uáyegū mejēta ni'i. Masārē yu'ū ma'iyu'rūserē ī'o'o. Yu'ū "Weegūti" ní'quere queoro wee'e. ⁷ Peje curari be'rocjārā quē'rārē ma'in-u'cūcūsa'a. Masā ña'arō weesere, yu'ūre yu'rūnū'cāsere acobojo'o. Yu'ū tojo weemicā, ña'arō weegūa ne bu'iri da'reno'ña marīgū tojatisami. Bu'iri da'reno'sami. Pacūsumūa ña'arō wee'que wapa na pō'rāpūre, na pāramēārūre, na pāramērā nituri-arāpūre, tojota bu'iri da're yapatino'rāsama, nicū niwī.

⁸ Cū tojo nicā tū'ogū, Moisé maata nucūcāpū paa-mu'ī'que'a, Ō'acūrē e'catipeocū niwī. ⁹ Cūrē e'-catipeogū, a'tiro ni sērīcū niwī:

—Wioḡu, diacjūta yu'ū weesere tū'sagū, ūsārē ba-patiya. Ā'rā masā yu'rūnū'cāsepijārā nima. Tojo nimicā, ūsā ña'asere, ūsā ña'arō weesere acobojoya. Ūsārē mū'ū yarā masā tojacā weeya, ni sērīcū niwī.

Ō'acū masā me'rā "A'tiro weegūti" ni apo'que ni'i

¹⁰ Ō'acū Moisé sērī'quere tū'óca be'ro a'tiro nicū niwī:

"Añurō tū'oya. Ni'cārōacārē yu'ū nipe'tirā mūsā Israe curuacjārā me'rā 'A'tiro weegūti' ni apo'quere cūugūti. Nipe'tirā masā ī'orōpū añubutiasere wee'ī'ogūsa'a. Te todūporopū ne ape di'tapū a'ti turipūre wee'ī'ono'ña marī'quere ī'ogūti. No'o nipe'tirā mūsā wa'tero nirā yu'ū mūsā wioḡu mūsārē añubutiaro weeatjere ī'arāsama.

¹¹ "Ni'cācā yu'ū mūsārē weeduti'quere weeya. Mūsā tojo weecā, yu'ū mūsā tiro nirā amorreo masārē, cananeo masārē, hitita masārē, ferezeo masārē, heveo masārē, jebuseo masārē cō'awīrōgūsa'a.

¹² "Mūsā sājāti di'tacjārā me'rā ne a'merī 'Tojo weerá', ni apoticā'ña. Mūsā tojo weecā pūrīcārē, mūsārē na ējōpeose queose yee'quere sirutucā weerāsama. ¹³ Tojo weronojō o'orā, a'tiro pe'e weeya. Na wa'icūrārē ūjūamorōpeosere paamūtōcā'ña. Apeye ūtāpaga na miinū'cō'que na ējōpeosere mūtōpe'ocā'ña. Tojo nicā Aserá wāmetigo na ējōpeose yee'que yucū me'rā wee'que tuturire dūtecō'acā'ña.

¹⁴ "Ne apī Ō'acū nitigūre ējōpeoticā'ña. Āpērārē ējōpeosirutucā ne ūawe'e. Yu'ū dia'cūrē ējōpeocā ūa'a.

¹⁵ "Ti di'tapū nirā me'rā ne a'merī 'Tojo weerá', ni apoticā'ña. Na āpērānojō Ō'acū nitirārē e'catipeorā, wa'icūrārē wējē ūjūamorōpeorā, mūsārē pijibosama. Mūsā quē'rā na wējē ūjūamorōpeo'quere na me'rā ba'atamubosa'a. ¹⁶ Apetero weerā na pō'rā numiarē mūsā pō'rā ūmūarē numisobosama. Numisoo, na pō'rā numia Ō'acū nitirārē ējōpeorā, mūsā pō'rā ūmūarē mejārōta narē ējōpeocā weebosama.

¹⁷ "Mūsā ne cārō Ō'acū nitirārē cōme me'rā ūjūasipio wīorē'quere ējōpeoticā'ña", nicū niwī Ō'acū.

*****

Ō'acū dutise cūu'quere Moisé oja'que ni'i

²⁷ Ō'acū Moisére cū dutise wérēca be'ro cūrē nicū niwī: "Yu'ū ucūsere ojaya. Te yu'ū mū'ū me'rā, Israe curuacjārā me'rā apo'que ni'i", nicū niwī.

²⁸ Moisé topūre Ō'acū me'rā cuarenta ūmūcori, cuarenta ñamirī † tojacū niwī. Ne ba'aro marīrō, sī'rīrō marīrō nicū niwī. Topū "Ō'acū masā me'rā tojo weegūti" ni apo'quere te ūtāpīrīpū oja'ocū niwī. Tetā diez Ō'acū dutise cūu'que nicaro niwū. ²⁹ Be'ro Moisé ūrūgū Sinaípe ní'cū pūa pīi te dutise oja'que pīīrē midijaticū niwī. Tigū ūrūgūpū ní'cū dijatagū, cū diapoa asistesere masīticū niwī. Cū, Ō'acū me'rā ucūca be'ro niyucā, tojo asistecaro niwū. ³⁰ Aarō, tojo nicā nipe'tirā Israe curuacjārā cū diapoa asistecā ī'arā, cūrē ui nicārā niwā. Tojo weerā cū pū'toacāpū wa'aticārā niwā. ³¹ Na tojo weecā ī'agū, Moisé pe'e narē pijineocū niwī. Tojo weerā Aarō, nipe'tirā wiorā cū tirope dajacārā niwā. Na dajacā ī'agū, na me'rā ucūcū niwī. ³² Be'ro nipe'tirāpūta Israe curuacjārā etabūrocārā niwā. Na etacā, Moisé Ō'acū ūrūgū Sinaípe dutise o'o'quereta narē werecū niwī.

³³ Na me'rā ucūpe'oca be'ro cū diapoapūre ni'cā su'ti casero ūsemerī casero me'rā mo'acū niwī. ³⁴ Moisé Ō'acū me'rā bocaajari wi'ipū cū me'rā ucūgū sājāgū, ti caserore tuweemūjācū niwī. Cū wijatagū, Ō'acū dutisere Israe curuacjārārē wereturiamūjācū niwī. ³⁵ Cū ti wi'ire wijatacā, Israe curuacjārā Moisé diapoa asistecā ī'acārā niwā. Tojo weegū ti casero me'rā diapoare mo'amūjācū niwī tja. Ō'acū me'rā ucūgū sājāgū, ti caserore tuweemūjācū niwī.

*****

Ō'acū wi'i, wa'icūrā caseri me'rā wéca wi'ire aponū'cō'que ni'i

A'te capítulori 25–30; 35–39 Ō'acū wi'i wa'icūrā caseri me'rā wéca wi'i cjasere were'e. A'ti capítulo cuarenta, Ō'acū "Tojo weeya", ni weeduti'quere were'e.

40 Moisé masārē Ō'acū dutisere wérēca be'ro Ō'acū cūrē a'tiro nicū niwī:

² "Nimū'tārī mujīpū, ninū'cārī nūmū nicā, ya wi'i, wa'icūrā caseri me'rā wéca wi'ire aponū'cō'ña. ³ Ti wi'ipū yu'ū 'Masā me'rā añurō weegūti' ní'quere cūori acarore cūña. Ti acaro po'peapū yu'ū diez dutise oja'que pīīrī sāñasa'a. Ti acaro dūporo ūsebūtiri caserore yoo cā'mota'aya. ⁴ Mesare, sī'ocū quē'rārē topū cūña. Ti mesapūre docēpaga pārē añurō aropeoya. †† Tigū sī'ocūpūre sī'osepagare sī'onū'cō'ña. ⁵ Ū'mūtise ūjūamorōpeoro uru me'rā wee'caro 'Masā me'rā añurō weegūti' ní'que cūori acaro pōtēorōpū peoya. Ti wi'i, ya wi'i ne sājānū'cārōrē ni'cā casero ūsebūtiri caserore yooya. ⁶ Tu'ajanū'cō, ti wi'i ne sājārō wa'icūrārē ūjūamorōpeorore cūña. ⁷ To be'ro bapa

† Ī'aña Gn 7.4 docapū oja'quere. †† Te pārē Ō'acū ī'orōpū peocārā niwā. Israe curarinūcū ni'cārē pá nicaro niwū. Pa'ia dia'cū te pārē ba'acārā niwā.

pajiri pare ya wi'i, tojo nicã wa'icũrãrẽ ãjũamorõpeoro, a'te p̃aro wa'tero, deco ti pare d̃poya. Ti pare aco pi-omu'muoña. ⁸ Ỹu'ũ m̃u'ũrẽ duti'caronojõta, ti wi'i sumutore apoya. Tu'ajanũ'cõ, su'tiro casero ãseb̃tiri caserore top̃u sãjãrõ cã'mota'atjore yooya.

⁹ Be'ro a'tiro weeya. Ye waro tojato nígũ, ã'se to wa'rew̃asenojõrẽ ti wi'ire wa'reya. Nipe'tise ti wi'ip̃u nisere wa'repe'ocã'ña. Tojo weecã, top̃u nise nipe'tise ye tojarosa'a. Ne ña'ase marĩrõ tojarosa'a. ¹⁰ Tojo nicã, te ã'sereta tja wa'icũrãrẽ ãjũamorõpeoro bu'ip̃u wa'reya. Top̃u de'ro nisere wa'repe'ocã'ña. M̃u'ũ tojo weeg̃u tore añurõ, ña'ase marĩrõ waro tojacã weeg̃usa'a. ¹¹ Be'ro te ã'se me'rã bapa pajiri pap̃ure wa'reya. Tojo nicã, to pesarõ d̃u'pocãrẽ wa'reg̃usa'a. Tere wa'reg̃u, ye waro tojacã weeg̃usa'a.

¹² Be'ro Aarõrẽ, cũ põ'rã ãm̃u'ũrẽ ya wi'i sope p̃u'-top̃u miaña. Top̃u narẽ ã'oya. ¹³ Aarõ pa'i cũ sãñarõno-jõrẽ sãñato. Be'ro cũrẽ 'Yé cjasere da'rag̃u' pa'i sãjã-dutig̃u, ã'sere piopeoya. ¹⁴ Tu'ajanũ'cõ, cũ põ'rãrẽ mi-iti, narẽ su'ti yoase paca su'a'quere sãña. ¹⁵ Na pac̃u Aarõrẽ wee'caronojõ nap̃ure ã'sere piopeoya. M̃u'ũ to-jo weecã, na quẽ'rã yarã pa'ia, yé cjasere da'rarã nirãsama. M̃u'ũ narẽ a'tiro ã'se piopeose me'rã na

pãrãmerã nituriarã pa'ia nisere ninu'cũcã'rãsama. Ne pe'tisome", nic̃u niwĩ Õ'acũ.

¹⁶ Õ'acũ duti'caronojõta Moisé nipe'tisere weepe'oc̃u niwĩ. ¹⁷ Tojo weerã na ni'cã cũ'ma Egiptop̃ure wijáca be'ro nim̃u'tãrĩ mujĩpũ, niñu'cãrĩ ãm̃u'ũrẽ Õ'acũ wi'ire apoñu'cõcãrã niwã.

*****

O'mecurua Õ'acũ wi'i bu'ip̃u ní'que ni'i

³⁴ Moisé Õ'acũ wi'ire apoñu'cõca be'ro, o'mecurua ti wi'ire tuubi'acaro niwũ. Õ'acũ cũ asistese ti wi'ip̃ure niỹu'r̃uacaro niwũ. ³⁵ Tojo weeg̃u Moisé ne sãjã-mas̃itic̃u niwĩ.

³⁶ O'mecurua ti wi'i bu'ip̃u ní'que m̃ujãáca be'ro Israe curuacjãrã na ye wi'serire pãámii, aperop̃u wa'am̃ujãcãrã niwã. ³⁷ O'mecurua m̃ujãaticãma, na ye wi'serire ne pãámiiticãrã niwã. Téé o'mecurua m̃ujãacãp̃u co'tem̃ujãcãrã niwã. ³⁸ Israe curuacjãrã no'o na wa'aro nipe'tirã ã'orõp̃u Õ'acũ ya o'mecurua, ãm̃u'core ti wi'i bu'ip̃u nim̃ujãcaro niwũ. Ñami pe'ema ti curua po'peap̃u pecame'e ãjũrĩ põ'rã nicaro niwũ.

JOSUÉ

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Moisé wérīca be'ro Ō'acū Josuére Israe curuacjārārē sū'ori nisetiacyere sōrōcū niwī. Josué cū ojāca pūrī p̄aro d̄ucawati'i. Nimū'tārō Israe curuacjārā na Canaá di'ta, Ō'acū narē o'ogūti níca di'tare sājāa, tocjārā me'rā a'mewējē, wapata'a, miiwapa'que ni'i. (Capítulos 1–12) Be'rocjārō na Israe curarinucū di'ta d̄ucawaa'que ni'i. (Capítulos 13–22) Nituroo Josué cū ucūtūo'que, cū masārē werecasatūo'que, tojo nicā cū wērī'que ni'i. (Capítulos 23–24)

Ō'acū Josuére Israe curuacjārā wioḡ sājācā wee'que ni'i

1 Be'ro Moisé, Ō'acū dutisere da'racō'te'cū wérīca be'ro, Ō'acū Josuére ucūcū niwī. Josué pe'e Nun wāmetigū macū, tojo nicā Moisére weetamuco'te'cū nicū niwī. Ō'acū cārē a'tiro ni ucūcū niwī:

² “Moisé yū'ū dutisere wee'cū wērīa wa'amī. Ni'cārōacāma mū'ū pe'e nipe'tirā Israe curuacjārārē dia Jordārē sū'ori pē'agūsa'a majā. Yū'ū mūsārē o'oaṭji di'tapū wa'arāsa'a. ³ Yū'ū Moisére 'A'tiro weegūti' ní'caronojōta mūsārē weegūsa'a. Yū'ū nipe'tiro mūsā di'ta sijatjo ejatuario o'ogūti. ⁴ Di'ta a'tocā'rō yoaro o'ogūti. Yucū marīrōpū, téé Líbano di'tapū nitūorosa'a. E'saro pe'e maa yoari maa Éufrates, nipe'tiro hitita masā ye di'ta me'rā ninū'cā, téé pajiri maa Mediterráneo nirōpū nitūorosa'a. ⁵ Ne āpērā mūsā me'rā a'mewējērā pōtēosome. Moisé me'rā ní'caronojōta mejārōta nigūsa'a mū'ū me'rā quērārē tja. Ne mū'ūrē cō'asome. ⁶ Tojo weegū wācūtutuaya, uiro marīrō nisetiya. Na ḡecūsumārē 'A'ti di'tare o'ogūti', niwū. Mū'ū narē sū'ori mia, na me'rā a'ti di'tare miiwapa etigūsa'a. ⁷ Tojo weegū yū'ū ní'caronojō wācūtutuanu'cūcā'ña. Tojo nicā nipe'tise Moisé mūsārē dutise cūu'quere weepe'ocā'ña. Tojo weegū nipe'tise mū'ū weesetise añurō wa'arosa'a. ⁸ Yū'ū dutise cūu'quere masārē bu'enu'cūcā'ña. Nāmīrīnucū, mū'ūcori quērārē wācūnū'cūcā'ña. Tere weecā, nipe'tise mū'ū weesetise queoro wa'arosa'a. ⁹ Yū'ū mū'ūrē a'tiro duti'apū. Ne mū'ūrē mejēcā wa'acā uiticā'ña. Wācūtutua nisetiya. Yū'ū Ō'acū, mū'ū wioḡ, mū'ū me'rā ninu'cūcūsa'a. Mū'ū no'o wa'aro mū'ū me'rā wa'agūsa'a", nicū niwī Ō'acū.

Josué Canaá di'tacjārā me'rā cū a'mewējēatjere apoyu'que ni'i

¹⁰ Be'ro majā Josué Israe curuacjārā wiorārē a'tiro weeduticū niwī: ¹¹ “Nipe'tiro masā cārīse u'turipū wa'a weetjārā, narē 'Ba'ase mūsā mīatjere apoyuya', nirā wa'aya. Marī i'tia nūmū be'ro dia Jordārē pē'arāsa'a.

Ō'acū o'oaṭji di'tare ḡe'erā wa'arāsa'a", ni werēcū niwī narē.

¹² Rubén ya curuacjārā, Gad ya curuacjārā, tojo nicā deco me'rā Manasés ya curuacjārā pe'ere Josué a'tiro ni ucūcū niwī:

¹³ —Wācūñā Moisé, Ō'acū hāro weeco'tegū, mūsārē duti'quere: Ō'acū mūsārē “Sooato” níḡū, a'ti di'ta, mūsā nirī di'tare o'ocū niwī. ¹⁴ Mūsā nūmosānumiārē, mūsā pō'rārē, mūsā yarā ecarārē a'to dia Jordā mujīpū mūjātiro pe'e cūcū'ña yujupū. Moisé mūsārē o'óca di'ta ni'i. Mūsā nipe'tirā mū'ū pūrīcā a'mewējētutuarā nirānojō mūsā wāmo me'rā pē'arāsa'a. Mūsā acawerārē a'mewējētamurā, na d̄uporo m'ū'ū'ña. ¹⁵ Téé Ō'acū mūsārē soose o'o'caronojōta na quērārē o'ocāpū, mūsā narē a'mewējētamudu'urāsa'a. Narē Ō'acū o'oaṭji di'tare ḡe'eca be'ropū, a'mewējētamutūorāsa'a. Tojo weetū'ajaca be'ropū mūsā ye di'ta dia a'ti pā'rē pe'e dajatojatirāsa'a. Moisé mūsārē cūu'que di'tare miiwapa, sājāque'arāsa'a majā, nicū niwī.

¹⁶ Cū tojo nicā tū'orā, na pe'e a'tiro ni yū'ticārā niwā:

—Nipe'tise mū'ū dutisere weerāti. No'o mū'ū wa'adutiro wa'arāti. ¹⁷ Ūsā Moisé duti'quere queoro yū'ti'caronojōta mū'ū quērārē yū'tirāti. Ūsā a'te di'a'cūrē hā'a. Ō'acū Moisé me'rā niwī. Mejārōta cū me'rā ní'caronojōta mū'ū me'rā quērārē nicā hāsā'a. ¹⁸ No'o mū'ūrē yū'rūnū'cāḡūnojō, mū'ū dutiro weetigūnojō wējēno'gūsamī. Mū'ū pe'e wācūtutua, nisetiya, nicārā niwā Josuére.

Josué Jericópū ṭ'adu'tiri masārē o'ó'que ni'i

2 Be'ro Josué p̄arā mū'ūre ya'yioropū Canaá di'tare, Jericópūre ṭ'adu'tirā wa'aduticū niwī. Tojo weerā na Sitīpū ní'cārā Jericópū wa'acārā niwā. Ti ḡamirē na ni'cō mū'ūre a'metārāwapata'ari masō Rahab wāmetigo ya wi'ipū sājāa, tojacā'cārā niwā. ² Jericócjū wioḡ “Ni'cācā ḡami Israe curuacjārā marī ya di'tare ṭ'adu'tirā a'tiapārā” nisere tū'obocacā'cū niwī. ³ Tojo weegū cū yarā surarare co ya wi'ipū o'ó'cū niwī. Ti wi'ipū wa'a weetjārā, core a'tiro nicārā niwā: “Na

мѣа мѣ'у ya wi'ipɯ nirārē cō'awīrōña. Na ſ'adu'tiri masā nima", nicārā niwā.

⁴ Rahab pe'e narē nɔtojaco niwō. Na sērītiña'cā, wiogɯ o'ó'cārārē a'tiro yu'tico niwō:

—Diacjūta ni'i. Məsā nírōnojōta a'ti wi'lita nimiyama. Na "Točjārā nima" nisere masītiasɯ.

⁵ Mujīpū sājārī cura, a'ti macā cja sopere bi'atji dɯporoacā wa'ama. Diapē'e wa'arā wa'apā. Quero wa'abaque'oya. Apetero weerā narē ēmɛjábosa'a, nico niwō.

⁶ Co ya wi'i bu'i opa sira nirōpɯ űocāpūrī pō'rā sī'o'que weronojō nise docapɯ narē nɔocūuco niwō.

⁷ Co tojo nicā tɔorā, surara maata ti wi'ipɯ wijaa, dia Jordá tiropɯ ſ'adu'tiri masārē a'marā wa'amicārā niwā.

Na wa'áca be'ro maata ti macā cja sopere bi'ano'caro niwē. ⁸ Israe curuacjārā cārīse dɯporo Rahab narē nɔo'caropɯ mɛjāa, narē nico niwō:

⁹ —Yu'ɯ masī'i. Ō'acū məsā Israe curuacjārārē a'ti di'tare o'otojaccɯ niwī. Cū a'ti di'tacjārārē məsārē uicā weecɯ niwī. Tojo weerā űsā nipe'tirā uibutiasa'a. ¹⁰ űsā tɔ'owɯ Ō'acū məsārē Egiptopɯ ní'cārārē miiwija'quere.

Maa sō'arī maarē acore məsārē pē'ato nígū, dɯcawaanɯ'cō, boposājācā weecɯ niwī. Tojo nicā, pɔarā amorreo masā wiorā maa Jordá a'ti pā'rē pe'e

nirá Og, tojo nicā Sehōrē wējēpe'ocārā niwē. ¹¹ Tojo weerā űsā pūrō uise me'rā məsārē ſ'a'a. Ō'acū, məsā wiogɯ nipe'tiro ɯ'mɔsepɯ, a'ti nucūcāpɔre wiogɯ nimi.

¹² Tojo weego məsārē sērī'i. Ō'acū wāme me'rā "Mɯ'ɯ acawererārē añurō weerāti", niña. Yu'ɯ məsārē añurō weetamu'caronojōta weeya. "Diacjūta tojo weerāti"

nirá, ¹³ yu'ɯ pacɯsumɔarē, yu'ɯ ma'misumɔarē, yu'ɯ acawererā numiarē yu'rɔweticā weeya, nico niwō.

¹⁴ Na core a'tiro ni yu'ticārā niwā: —Mɯ'ɯ nírōnojōta weerāti. Weeticāma, Ō'acū űsārē wējēato. Mɯ'ɯ pe'e marī ni'cārōacā ucūsere ne

āpērārē wereticā'ña. Tojo nicā, Ō'acū a'ti di'tare o'ocāpɔta, űsā mɯ'ɔrē añurō wiopesase me'rā, añurō pajaña'a, weetamurāsa'a, nicārā niwā.

¹⁵ Rahab ya wi'i, ti macā yeecā'mota'aca tɔ'rɔpɯ wā'ñacaro niwē. Tojo weego narē ventana soperɯ pūnɯ'mo da me'rā du'udijoco niwō. ¹⁶ Tojo weetoja, narē nico niwō:

—Məsārē a'marī masā bocari nírā, űrɔgɔpɯ wa'aya. No'o i'tia nɔmɔnojō tojayá. Téé məsārē a'marī masā macāpɯ dajatojatica be'ropɯ məsā acawererā tiro tojáyaya, nico niwō.

¹⁷ Co tojo nicā tɔ'orā, a'tiro ni yu'ticārā niwā: —Mɯ'ɯ űsārē "Yu'ɔre tojo weepa" ní'caronojōta weerāsa'a. ¹⁸ űsā a'ti di'tare sājāácārē, sō'arī da pūnɯ'mo da mɯ'ɯ űsārē du'udijoca dare ventana soperɯ

yoodijoya tja. Mɯ'ɯ ya wi'ipɯ mɯ'ɯ pacɯ, mɯ'ɯ paco, mɯ'ɯ ma'misumɔa, nipe'tirā mɯ'ɯ acawererārē neocūuña. ¹⁹ No'o ni'cū cū ɯaro wijaama'agūnojō cū basu cūrē wējēsere bu'iritigɯsami. űsā bu'iri moorāsa'a.

Ni'cū űsānojō mɯ'ɯ ya wi'ipɯ nirārē mejēcā weecā pūrīcārē, űsāta bu'iritirāsa'a. ²⁰ Mɯ'ɯ āpērārē werēcāma, marī ucū'que wapamarīrōsa'a, nicārā niwā Rahare.

²¹ —Jaɯ. Məsā nírōnojōta tojota weegosa'a, ni yu'tico niwō.

Be'ro tojo nitojanɯ'cō, wa'a wa'acārā niwā. Na wa'áca be'ro co na weeduti'caronojōta weeco niwō. Pūnɯ'mo da, sō'arī dare ventana soperɯ dɔ'teō'odijoco niwō.

²² Be'ro na pɔarā Israe curuacjārā ſ'adu'tiri masā űrɔgɔpɯ du'ticārā niwā. Topɔre i'tia nɔmɯ tojacārā niwā. Narē a'marā, surara pe'e nipe'tiropɯ a'macūmí, ne bocaticārā niwā. Tojo weerā Jericópɯ dajatojaa

wa'acārā niwā. ²³ Be'ro ſ'adu'tiri masā űrɔpɔgɔpɯ ní'cārā dijaa, maarē pē'aa, téé Josué tiropɯ dajacārā niwā tja. Topɯ daja, cūrē nipe'tise narē wa'a'quere werēcārā niwā. ²⁴ A'tiro ni werēcārā niwā: "Ō'acū marīrē 'Nipe'tise ti di'tare o'ogɔti', nitojami. Na masā ti di'tapɯ nirá marīrē pūrō uibutiarā weeama", ni quetiwerēcārā niwā.

Israe curuacjārā dia Jordárē pē'a'que ni'i

3 Ape nɔmɯ pe'e, bo'reque'ari cura Josué nipe'tirā Israe curuacjārā me'rā Sitim wāmetiropɯ ní'cārā dia Jordápɯ bu'atacārā niwā.

Na diare pē'ati dɔporo ti maa sumutopɯ tojaque'acārā niwā. ² I'tia nɔmɯ yu'rúca be'ro surara wiorā, nipe'tirā wa'teropɔre wa'a weetjārā, ³ a'tiro duticārā niwā: "Məsā pa'ia, Leví ya curuacjārā Ō'acū 'Masā me'rā añurō weegɔti' ní'quere

cɔori acarore na miacā ſ'arā, na siro sirutuya. ⁴ Tojo weerā məsā wa'arore masīrāsa'a. Məsā ne ni'cū a'ti ma'apɔre wa'aña'tisa'a. Ti acarore yoacurero, ni'cā kilómetronojō sirutuya. Pɔ'toacā tu'aticā'ña", ni werēcārā niwā.

⁵ Tere na wéréca be'ro Josué a'tiro nicɯ niwī tja: "Ñamiacā Ō'acū cū tutuasere ſ'arāsa'a. Tojo weerā məsā Ō'acū ſ'orōpɯ ña'ase marīrā niato nirá, məsā ye su'tire coe, tojo nicā məsā ya upɔre u'acoecā'ña", nicɯ niwī Josué. ⁶ Pa'ia pe'ema a'tiro nicɯ niwī: "Məsā pa'ia Ō'acū 'Masā me'rā añurō weegɔti' ní'quere cɔori acarore wɔa, masā nipe'tirā dɔporo maarē ɯ'mɔtāpē'arāsa'a."

Tojo weerā cū duti'caronojōta ti acarore wɔa, masā dɔporo ɯ'mɔtācārā niwā.

⁷ Be'ro Ō'acū Josuére a'tiro nicɯ niwī: "Ni'cācā me'rā nipe'tirā Israe curuacjārārē mɯ'ɔrē āpērā yu'rɔoro añurō ſ'acā weenɯ'cāgɔti. Tojo weerā Moisé me'rā ní'caronojōta yu'ɯ mɯ'ɯ me'rā nisere masīrāsama. ⁸ Pa'ia yu'ɯ 'Masā me'rā añurō weegɔti' cɔori acarore miarārē a'tiro ni werya: 'Məsā dia Jordá sumutore etarā, ti maapɔre ñumuwiya, tojanɯ'cāña'", nicɯ niwī Ō'acū.

⁹ Be'ro Josué masārē pijio, nicɯ niwī: "Tɔ'orā a'tia marīrē Ō'acū nisere. ¹⁰ A'tiro weemasīrāsa'a 'Ō'acū catigɯ marī me'rā ninu'cūmí' nisere. Tojo nicā a'ti di'tacjārā cananeo masā, hitita masā, heveo masā, fergezo masā, gergeseo masā, amorreo masā, jebuseo masārē cō'ape'owā'cāgɔsami. ¹¹ ſ'aña. Ō'acū, nipe'tise di'ta wiogɯ ya acarore məsā dɔporo dia Jordárē

pē'amɯ'tārōsa'a. ¹² Tojo weerā məsā Israe curuacjārā doce curari nirá, te curarinɔcū ni'cūrē beseya. ¹³ A'tiro wa'arosa'a. Na pa'ia Ō'acū nipe'tise di'ta wiogɯ ya ac-

arore miarã, na diapɸ ñumuwijacã, te aco dɸcawatia wa'arosa'a. Te aco nimi'que o'mabɸrosome. Pɸaperipɸta opa ditara weronojõ nicã'rõsa'a", ni weresɸ niwĩ.

¹⁴Tojo weerã Israe curuacjãrã dia Jordãrẽ pẽ'arã, na cãrĩ'que u'turire wijacãrã niwã. Pa'ia Õ'acũ "Masã me'rã añurõ weeguti" ní'quere cɸori acarore na dɸporo miamɸ'tãcãrã niwã. ¹⁵Titare masã otese dɸcatiri cura dia Jordã pajiro pu'eeja, mirĩa wa'acaro niwũ. Tojo nimicã, pa'ia ti acarore miarã, Jordãpɸ na dɸ'pocãrĩ ti maarẽ ɸ'tacũcãta, ¹⁶te aco bu'ipɸ bɸruti'que tojanɸ'cãcaro niwũ. Yoaropɸ ni'cã macã Adã wãmetiri macãpɸ opa ditara bi'a cã'mota'a'ro weronojõ wa'acaro niwũ. Adã Saretán wãmetiro pɸ'topɸ tojacarõ niwũ. Aco tosiropɸ toja'que pe'e O'mabɸrotiri ditarapɸ wetibɸrudijacarõ niwũ. Tojo wa'acã, na Israe curuacjãrã Jericõ põtõrõ pẽ'acãrã niwã majã. ¹⁷Na pẽ'arĩ cura pa'ia Õ'acũ ya acarore cɸorã pe'e dia deco bopropɸ nɸ'cãejacã'cãrã niwã. Téé nipe'tirã Israe curuacjãrã pẽ'ape'tica be'ropɸ pẽ'acãrã niwã. Nipe'tirã Israe curuacjãrã bopropɸ pẽ'acãrã niwã.

Ûtãpaga docepagare dia Jordã cjasere mii'que ni'i

4 Nipe'tirã dia Jordãrẽ pẽ'atãca be'ro Õ'acũ Josuére nicɸ niwĩ: ²"Israe curuacjãrãrẽ te doce curarinɸcũ ni'cũrẽ beseya. ³Narẽ wa'aduti weetjãgũ, pa'ia dia deco na nu'cũrõ tiropɸ docepaga Ûtãpagare miicũudutiya. Mɸsã ni'cãcã ñami cãrĩatjopɸ tepagare cũña."

⁴Tojo weegɸ Josué doce ɸmɸarẽ cũ bese'cãrãrẽ pijio, ⁵narẽ nicɸ niwĩ: "Mɸsã Jordã decopɸ, Õ'acũ mɸsã wiogɸ ya acaro tiropɸ wa'a, mɸsãnɸcũ Ûtãpaga ni'cãrẽpaga wɸarã wa'aya. Tojo weerã mɸsã docepaga cɸorãsa'a. ⁶Te tojo weesere mɸsã põ'rã masãbajuarãpɸ, 'A'tepaga ¿de'ro nisĩ'rĩrõ weeti?' nicã, mɸsã a'tiro ni yɸ'tirãsa'a: ⁷'Ûsã Õ'acũ ya acarore dia Jordãrẽ miipẽ'acã, ne aco marĩrĩ maa wa'awɸ. A'tepaga Israe curuacjãrã doce curari ti maa Jordãrẽ pẽ'awũ, nisĩ'rĩrõ wee'e, ni wereapa mɸsã põ'rãrẽ", nicɸ niwĩ.

⁸Tojo weerã na Josué cũ weeduti'quere queoro weecãrã niwã. Na Ûtãpaga docepaga Jordã decopɸ ní'quepagare miiwɸacãrã niwã. Israe curuacjãrã te curarinɸcũ ni'cũ ni'cãrẽpaga miacãrã niwã. Õ'acũ Josuére ní'caronojõta na cãrĩrõpɸ tepagare mia, cũucãrã niwã. ⁹Apeyere tja Josué ti maa decopɸ pa'ia na Õ'acũ ya acarore wɸanu'cũ'caropɸre apeyepaga docepaga cũucɸ niwĩ. Tepaga topɸ nidecoti'i yujupɸ.

¹⁰Téé nipe'tise Õ'acũ Josuére duti'quere weepe'óca be'ro, pa'ia ti maa decopɸ ti acarore wɸanu'cũcãrã niwã yujupɸ. Moisé Josuére weeduti'caronojõta queoro weecãrã niwã. Masã pe'e sojaro me'rã ti maarẽ pẽ'acãrã niwã. ¹¹Nipe'tirã masã na pẽ'aejanɸ'cãca be'ro pa'ia Õ'acũ "Masã me'rã tojo weeguti" ní'quere cɸori acaro me'rã pẽ'a, masã dɸporo nɸ'cãejacãrã niwã. ¹²ɸmɸa Rubén ya curuacjãrã, Gad ya curuacjãrã, tojo nicã deco me'rã Manasés ya curuacjãrã na wãmo me'rã ãpẽrã Israe curuacjãrã dɸporo pẽ'amɸ'tãcãrã niwã. Tojo weerã Moisé cũ duti'caronojõta weecãrã niwã. ¹³Pãjãrã cuarenta mil a'mewẽjẽrĩ masã añurõ wã-

motirã nɸ'cãejabɸrocãrã niwã. Jericõ opa pa'tiro nirõpɸ wa'a, a'mewẽjẽrãtirã apoyucãrã niwã. Ti acaro topɸ niyucã, Õ'acũ na me'rã nicɸ niwĩ.

¹⁴Na tojo weeri nɸmɸrẽta nipe'tirã Israe curuacjãrã ï'orõpɸ Õ'acũ Josuére ãpẽrã yɸ'rɸoro tojacã weecɸ niwĩ. Cũ catiri ɸmɸcore nipe'tirã masã Josuére wiopesase me'rã ï'acãrã niwã. Moisére wee'caronojõta cũ me'rã quẽ'rãrẽ mejãrõta weecãrã niwã.

¹⁵Tu'ajanɸ'cõ, Õ'acũ Josuére a'tiro nicɸ niwĩ: ¹⁶"Pa'ia, Õ'acũ masã me'rã 'Tojo weeguti' ní'quere cɸori acarore cɸorãrẽ ti maa Jordãpɸ nirãrẽ majãtidutiya."

¹⁷Tere tɸ'ogɸ, Josué pa'iare "Majãtia", nicɸ niwĩ. ¹⁸Na cũ dutironojõta pa'ia Õ'acũ ya acarore miimajãcãrã niwã. Nipe'tirã masã, pa'ia ti acaro me'rã pẽ'ãca be'ro ti maa ne waropɸ ní'caronojõta o'mabɸrocaro niwũ tja.

¹⁹ɸ'mɸtãrĩ mujĩpũrẽ, diez nɸmɸrĩ nirĩ nɸmɸrẽ, Israe curuacjãrã Jordãpɸ ní'cãrã majãa, Gilgal wãmetiropɸ cãrĩrã wa'acãrã niwã. Gilgal, Jericõ macã mujĩpũ mɸjãtiro pe'e nicaro niwũ. ²⁰Gilgapɸ Josué Ûtãpagare docepaga Jordãpɸ mii'quepagare cũucɸ niwĩ. ²¹Josué Israe curuacjãrãrẽ a'tiro nicɸ niwĩ: "Be'ropɸ mɸsã pãrãmerã nituriarã na pacɸsɸmɸarẽ '¿A'tepaga de'ro nisĩ'rĩrõ weeti?' nicã, ²²narẽ wereya: 'Israe curuacjãrã dia Jordãrẽ pẽ'arã, aco dɸcawaanɸ'cõ, bopori ma'apɸ pẽ'awã', nisĩ'rĩrõ wee'e. ²³Õ'acũ marĩ wiogɸ dia Jordãrẽ ma'a bopori ma'a weewĩ. Téé Ûsã pẽ'ape'tica be'ropɸ tojo weedu'uwĩ. Õ'acũ marĩ wiogɸ dɸporopɸ Maa sõ'arĩ maarẽ wee'caronojõta weewĩ. Ûsã ti maarẽ pẽ'ape'tica be'ropɸ tojo bopori ma'a weewĩ.

²⁴Nipe'tirocãrã Õ'acũ cũ tutuasere masãto nígũ, tojo nicã mɸsã Õ'acũ marĩ wiogɸre wiopesase me'rã wãcũnu'cũcã'to nígũ, tojo weewĩ", ni wereya, nicɸ niwĩ Josué.

Gilgapɸ na niseti'que ni'i

5 A'tiro wee Õ'acũ dia Jordãrẽ Israe curuacjãrãrẽ pẽ'ato nígũ, boposãjãcã weecɸ niwĩ. Tere tɸ'orã, nipe'tirã amorreo masã wiorã dia Jordã mujĩpũ sãjãrõ pe'e nirã pũrõ ui, ɸcɸacãrã niwã. Tojo nicã, mejãrõta cananeo masã wiorã dia Mediterrãneo sumutopɸ nirã uicãrã niwã. Tojo weerã "Na me'rã a'mewẽjẽrõɸa'a" ni, ne wãcũticãrã niwã.

²Titare Õ'acũ Josuére a'tiro nicɸ niwĩ: "Mɸsã Ûtãperi me'rã yejese pĩrĩrẽ da'reya. Tu'ajanɸ'cõ, mɸsã todɸporopɸ wee'caronojõta weeya tja. Mɸsã Israe curuacjãrã ɸmɸarẽ õ'rẽcɸ yapa caserore yejecõ'aña", nicɸ niwĩ.

³Tere tɸ'ogɸ, Josué cũ yejecõ'atje pĩrĩrẽ da'recɸ niwĩ. Te me'rã Israe curuacjãrã ɸmɸarẽ Aralot wãmetiro opa bu'pa nirõpɸ na õ'rẽcɸ yapa caserore yejecõ'acɸ niwĩ.

⁴Nipe'tirã ɸmɸa Egiptopɸ wija'cãrã, surara sãjãrĩ cũ'manojõ cɸorã yucɸ marĩrõpɸ wẽrĩpe'tia wa'acãrã niwã. ⁵Na nipe'tirãpɸta na õ'rẽcɸ yapa caserore yejecõ'ano'cãrã nicãrã niwã. Egiptopɸ wija'cãrã pũrĩcã yucɸ marĩrõpɸ bajua'cãrã yejecõ'ano'ña marĩcãrã niwã. ⁶Õ'acũ na ñecũsɸmɸarẽ "Mɸsã pãrãmerã nituriarãpɸre añuse di'tare o'oguti", nicɸ niwĩ. Te di'ta añuse di'ta nujãtu'que, apeye otese pĩ'rĩse di'ta

nirōsa'a. Tojo nimicā, ʘmʘa surara sājārī cū'manojō cʘorā Egiptopʘ wija'cārā pe'e Ō'acū dutisere queoro weeticārā niwā. Na tojo ʘa'arō weese bu'iri Ō'acū "Di-acjūta na te di'tare ʘ'asome", ni ucūcʘ niwī. Tojo weerā na yucʘ marīrōpʘ cuarenta cū'marī sijabaque'aticārā niwā. Téé na ʘmʘa wērīpe'ticāpʘ topʘre sijadu'ucārā niwā. ⁷ Na wērī'cārā pō'rārē Ō'acū narē pō'rāti, dʘ-cayu'cārārē ō'rēcʘ yapa caserore Josué yejecō'acʘ niwī. Na sijari curare yejecō'ano'ʘa marīcārā niwā. ⁸ Na nipe'tirā yejecō'ano'ca be'ro na wi'seriacāpʘ te cāmīrē sijorā, nicā'cārā niwā. ⁹ Be'ro Ō'acū Josuére a'tiro nicʘ niwī: "Ni'cācā me'rā Egiptocjārā dutise doca mʘsā bopoyoro ni'quere wijata'acā wee'e." Cū tojo wéeca be'ro niyucā, to Gilgal wāmetisa'a. † A'tiro nicāpʘ quē'rārē mejārōta wāmetisa'a.

Ō'acū masārē Egiptopʘ miiwija'quere wācūrī bosenʘmʘ ni'i

¹⁰ Israe curuacjārā Gilgapʘ que'ajácārā niwā. Nimʘ'tārī mujīrū pʘa semana be'ro opa pa'tiro nirō Jericó pōtēorōpʘ mujīrū sājārī cura Ō'acū yʘ'rʘari bosenʘmʘrē boseba'acārā niwā. ¹¹ Ape nʘmʘ pe'e Canaá di'ta cjase cebada ʘtē'que, tojo nicā pá bʘcʘase marīrō ba'acārā niwā. ¹² Ti nʘmʘ me'rā Ō'acū narē manárē †† tocā'rōta bʘrʘcā weetʘocʘ niwī. Ti cū'marē ti di'ta cjasere ba'acārā niwā majā.

Josué Ō'acū yarā surara wiogʘ me'rā ucū'que ni'i

¹³ Ni'cā nʘmʘ Josué Jericó pʘ'to nígʘ, cū diacjū ni'cū masū di'pʘjī ʘnosērī pʘjī me'rā síoejanʘ'cācā ʘ'acʘ niwī. Josué cū tiro wa'a, sérītiña'cʘ niwī:

—¿Mʘ'ʘ ʘsā me'rācʘjū niti? ¿Niwetine? ¿ʘsārē ʘ'atu'tirā me'rācʘjū niti? nicʘ niwī.

¹⁴ Cū yʘ'ticʘ niwī:

—Ne niwe'e. Yʘ'ʘ Ō'acū yarā surara wiogʘ mʘsā tiropʘ a'tiapʘ, nicʘ niwī.

Cū tojo nicā tʘ'ogʘ, Josué ējōpeose me'rā nucūcāpʘ paamu'rīque'acʘ niwī.

—Wiogʘ, yʘ'ʘ, mʘ'ʘrē da'raco'tegʘ, ¿de'ro weecā ʘasari? ni sérītiña'cʘ niwī.

¹⁵ Ō'acū yarā surara wiogʘ cūrē yʘ'ticʘ niwī:

—Mʘ'ʘ sapature tuweeya. Mʘ'ʘ nu'cūrō Ō'acū nirō ni'i, nicʘ niwī.

Cū tojo nicā tʘ'ogʘ, Josué cū duti'caronojōta cū sapature tuweecūcʘ niwī.

Israe curuacjārā Jericópʘ na sājāa'que ni'i

6 Jericócjārā Israe curuacjārārē pūrō uicārā niwā. Israe curuacjārā sājārī nírā, ti macā cjase soperire añurō bi'ape'ocā'cārā niwā. ‡ Tojo weerā ti macārē ne ni'cū sājāti, ne wijaticārā niwā. ² Na tojo weemicā, Ō'acū Josuére a'tiro ni werecʘ niwī: "Yʘ'ʘ mʘ'ʘrē Jericóre, tocjū wiogʘre, tojo nicā tocjārā surarare wiato-japʘ. ³ Tojo weerā mʘsā Israe curuacjārā surara ʘmʘa

wāmotirā a'tiro weerāsa'a. Mʘsā seis nʘmʘrī ti macārē sʘtʘarāsa'a. Ni'cā nʘmʘrē ni'cārētirita sʘtʘaya. ⁴ Ya acaró dʘporo siete pa'ia ʘ'mʘtārāsama. Nanʘcū oveja ʘmʘa na putise capesa'rire cʘorāsama. Seis nʘmʘrī pe'tica be'ro ape nʘmʘ pe'e ti macārē sietetiri sʘtʘarāsa'a majā. Mʘsā sʘtʘari cura pa'ia oveja ʘmʘa capesa'rire putirāsama. ⁵ Na ʘpʘtʘ puticā tʘ'orā, mʘsā caricūrō pōtēorō caricūña. Mʘsā tojo caricūcā, ti macā cjase ʘtā tʘ'rʘri se'tedija pe'tia wa'arosa'a. Tojo wa'ari cura mʘsā maata ti macāpʘ sājāārāsa'a."

⁶ Tojo wee Josué pa'iare pijio, a'tiro ni werecʘ niwī: "Mʘsā Ō'acū ya acarore miiwā'cāña. Siete pa'ia ti acaró dʘporo oveja ʘmʘa capesa'ri na putiatje me'rā wa'ayuato", nicʘ niwī. ⁷ Surara pe'ere a'tiro nicʘ niwī: "Wa'aya. Ti macārē be'toanʘ'cāña. Surara wāmotirā Ō'acū ya acaró dʘporo wa'amʘ'tāto", nicʘ niwī.

⁸ Nipe'tirā Josué duti'caronojōta weecārā niwā. Tojo weerā siete pa'ia ti acaró dʘporo capesa'rire putimʘ'tāwā'cācārā niwā. ⁹ A'mewējērī masā surara pe'e pa'ia dʘporo ʘ'mʘtācārā niwā. Ápērā surara ti acaró siro pe'e sirutucārā niwā. Du'ucūro marīrō pa'ia oveja capesa'rire putiwā'cācārā niwā. ¹⁰ Surara pe'ere Josué "Di'tamarīrō wa'aya. Yʘ'ʘ caricūduticāpʘ, mʘsā tutuaro pōtēorō caricūrāsa'a", nicʘ niwī. ¹¹ Josué pa'iare ti acaró me'rā macārē ni'cāti sʘtʘabaque'aduticʘ niwī. Tojo weetojanʘ'cō, na cārī'caropʘta daja, na'itō'o, cārīcārā niwā.

¹² Ape nʘmʘ ʘnamiña'cūrō Josué wā'cā, cū duti'caronojōta pa'iare, surarare mejārōta duticʘ niwī tja. Tojo weerā pa'ia Ō'acū ya acarore miiwā'cācārā niwā.

¹³ Na siete pa'ia ti acaró dʘporo sooro marīrō wa'a, na putisere putisʘtʘacārā niwā. A'mewējērī masā surara pe'e na dʘporo wa'acārā niwā. Ápērā surara ti acaró siro pe'e sirutucārā niwā. Na sʘtʘari cura pa'ia ne putidu'uticārā niwā. ¹⁴ Tojo weerā nimʘ'tārī nʘmʘ be'ro cja nʘmʘrē apaturi ti macārē sʘtʘanemocārā niwā. Tojo sʘtʘatojanʘ'cō, dajacārā niwā na cārī'caropʘre tja. Seis nʘmʘrī mejārōta weecārā niwā.

¹⁵ Be'ro ape nʘmʘ siete nʘmʘrī nirī nʘmʘrē, ʘnamiña'cūrō wā'cā, na wee'caronojōta ti macā Jericóre sʘtʘacārā niwā tja. Ti nʘmʘrē majā sietetiri sʘtʘacārā niwā. ¹⁶ Na sʘtʘatʘocā, pa'ia pūrō puticā tʘ'ogʘ, Josué masārē nicʘ niwī: "Pūrō caricūña. Ō'acū marīrē a'ti macārē o'otojami. ¹⁷ Ō'acū cū duti'caronojōta ti macā nipe'tise to nise me'rā cō'ano'rōsa'a. Rahab, ʘmʘa me'rā a'metārāwapata'ari masō, tojo nicā co ya wi'ipʘ nirā dia'cūrē yʘ'rʘono'rōsa'a. Cóta marī ʘ'adu'tirā o'o'cārārē nʘoco niwō. ¹⁸ Mʘsā Ō'acū cū cō'aduti'que to nisere ne miaticā'ña. Mʘsā tojo weecāma, mʘsā ye bu'iri Ō'acū Israe curuacjārārē ʘa'abutiario wa'acā weebosami. ¹⁹ Nipe'tise ti macā cjase uru, plata, bronce, cōme me'rā wee'quea Ō'acū ye dia'cū ni'i. Ō'acū ya wi'i cjase nʘrōrōpʘ miicūuno'rōsa'a", nicʘ niwī.

²⁰ Pa'ia capesa'ri me'rā puticārā niwā. Tojo bʘsʘcā tʘ'orā, masā ni'cārō me'rā ʘpʘtʘ caricūcārā niwā. Na tojo caricūcā, ti macā ʘtā tʘ'rʘ, na yee cā'mota'ami'que se'temadija wa'acaró niwā. Tojo wa'acā

† Hebreo ye me'rā Gilgal nirō "Tūrūmajāmidija'a", weronojō bʘsʘsa'a. †† 5.12 Ex 16.31 ‡ Titare macārī ʘtā me'rā sājā'risāa, yee'que tʘ'rʘri nícūcaro niwō.

Ī'arā, surara ti macārē diacjūta omasājā, miiwapa wa'acārā niwā. ²¹ Be'ro ti macācjārā ɛmɛarē, numiarē, ma'mapjiare, bɛɛrārē, na yarā ecarā me'rāta wējēcō'acā'cārā niwā. Nipe'tirārē wējēpe'ocārā niwā.

²² Josué pɛarā ɛmɛa todɛporo ti macārē Ī'adu'ti'cārārē nicɛ niwī: "Mɛsā ɛmɛa me'rā a'metārāwapata'ari masō ya wi'ipɛ wa'a, core, co acawererārē, na ye nipe'tise me'rā miiwīrōrā wa'aya. Mɛsā core 'Tojo weerāti' ní'caronojōta weeya", nicɛ niwī. ²³ Cū tojo nisere tɛ'o, Ī'adu'tiri masā Rahare, co pacɛɛmɛarē, co acawererārē miirā wa'acārā niwā. Narē Israe curuacjārā nirō yɛ'rɛropɛ cūucārā niwā. ²⁴ Be'ro narē miiwīrōca be'ro ti macā Jericōre ɛjūacō'acā'cārā niwā. Plata, uru, bronze, cōme me'rā wee'que pe'ere Ōacū wi'i cjasere nɛrōrōpɛ cūucārā niwā. ²⁵ Josué Rahab, co acawererā dia'cūrē wējēticeɛ niwī. Cōta Jericōre Ī'adu'tiri masā Josué o'ō'cārārē nɛoco niwō. Co narē weetamu'que me'rā yɛ'rɛwetico niwō. Tojo weerā Rahab, co acawererā Israe curuacjārā me'rā nisetidecotima yujupɛ.

²⁶ Be'ro Josué "Ne apaturi a'ti macārē weepoticā'to" nígɛ, a'tiro nicɛ niwī: "No'o ni'cū a'ti macārē weeposí'rigūnojořē Ō'acū cūrē ña'arō wa'acā weegɛsami. Cū ma'ma macā weenɛ'cārī cura cū macū masā ma'mi wēřīgɛsami. Ti macā yee'que tɛ'rɛri cjasere soperire ō'orī cura cū macū dɛ'sagɛ pe'e wēřīgɛsami tja", nicɛ niwī.

²⁷ Ō'acū Josué weetamunu'cūcɛ niwī. Tojo weerā ti di'tacjārā cū añurō weesetisere masīpe'tia wa'acārā niwā.

Acá Ō'acūrē yɛ'rɛnɛ'cā'que ni'i

7 Israe curuacjārā wa'teropɛre ni'cū Acá wāmetigɛ Jericó cjasere Ō'acū cū miadutiti'quere miacɛ niwī. Cū Judá ya curuacjū, Carmi macū, Zabdi pāřami, Zera pāřami nituriagɛ nicɛ niwī. Cū Ō'acū cō'aduti'quere mii'que bu'iri nipe'tirā Israe curuacjārā me'rā Ō'acū pūrō uacɛ niwī.

² Josué ni'cārērā surarare ape macā Hai wāmetiri macɛpɛ o'ócɛ niwī. Ti macā Betel mujīpɛ mɛjātiro pe'e, Bet-aven pɛ'topɛ tojacaro niwē. Narē o'ógɛ, "Ti macārē, tojo nicā to sumutopɛre Ī'adu'tirā wa'aya", nicɛ niwī. Tojo weerā na ti macārē Ī'adu'tirā wa'acārā niwā. ³ Dajarā, Josué werecārā niwā: "Haipɛre pejetirācā ɛmɛa niama. Tojo weerā nipe'tirā surara ti macācjārā me'rā a'mewējērā wa'aticā'to. Pɛati mil, o' i'tiati mil surara ticrāta wa'acā añurōsa'a. Na me'rā ti macācjārārē docaque'acā weerāsama. Tojo weegɛ nipe'tirā surarare o'óticā'ña", nicārā niwā.

⁴ Tojo weerā i'tiati mil surara dia'cū a'mewējērā wa'acārā niwā. Haicjārā pe'e narē docaque'acā weecārā niwā. Tojo nicā, narē ui, du'tiwā'cācā weecārā niwā. ⁵ Israe curuacjārārē omasirutu wējēcārā niwā. Treinta y seis surara wējēno'cārā niwā. Macā sājārī sope pɛ'to, téé di'ta se'te'caro Nitɛoropɛ narē sirutu wējēcā'cārā niwā. Tojo weerā Israe curuacjārā bɛjaweti, ui wācūtutuaticārā niwā.

⁶ Josué, cū bɛjawetisere ĩ'ogɛ, cū sāñase su'tire wejetū'rēcɛ niwī. Téé na'ique'ari curapɛ, Ō'acū ya acaro tiropɛ paamu'rīque'acɛ niwī. Bɛɛrā quē'rā mejārōta weecārā niwā. Tojo nicā na dɛpopapɛre di'tare ō'répeocārā niwā. ⁷ Tojo wee Josué Ō'acūrē nicɛ niwī: —Ō'acū, ¿de'ro weegɛ mɛ'ɛ ɛsārē dia Jordárē miipē'rōri? Mɛ'ɛ amorreo masā ɛsārē wējēcō'ato nígɛ, ¿tojo weerine? ɛsā ti maa ape pā'rēpɛ tojacā añuyɛ'rɛabopā. ⁸ Wiogɛ, Israe curuacjārā surara ɛsārē ĩ'atu'tirārē uirā, omamɛ'tāma. Na tojo weecā ĩ'agɛ, yɛ'ɛ ¿de'ro ni werebosari narē? ⁹ Cananeo masā, āpērā a'ti di'tacjārā ɛsārē tojo wa'a'quere tɛ'ope'ticā'rāsama. ɛsā nipe'tirārē wējērāsama. Ne ni'cū ɛsā wa'teropɛre tojasome. To pūrīcārē Ō'acū, nipe'tirā a'ti di'tacjārā mɛ'ɛrē ña'arō wācūrāsama, tojo nicā mɛ'ɛ wāmerē, nicɛ niwī Josué Ō'acūrē.

¹⁰ Cū tojo nisere tɛ'ogɛ, Ō'acū Josuére yɛ'ticɛ niwī: —Wā'cānɛ'cāña. ¿De'ro weegɛ mɛ'ɛ nucūcāpɛ paamu'rīque'ati? ¹¹ Israe curuacjārā yɛ'ɛ dutisere yɛ'rɛnɛ'cāma. Yɛ'ɛ mɛsārē "Weeticā'ña" ní'quere queoro weetiamā. Yɛ'ɛ Jericó cjasere, yɛ'ɛ miidutiti'quere miama. "Ña'a ni'i", ni masīmirā, yajama. Tere miitoja, na ye apeyenojō wa'teropɛ nɛoama. ¹² Tojo weerā Israe curuacjārā na tojo wee'que wapa narē ĩ'atu'tirārē pōtēosome. Narē pōtēonɛ'cā, a'mewējērōnojoř o'orā, mejō pe'e narē uiwā'cārāsama. Na basu bu'iri da'reno'rāsama. Mɛsā yɛ'ɛ "Miaticā'ña" ní'quere maata cō'aticāma, ne mɛsā me'rā ninemosome majā.

¹³ Masārē neocūu, narē weregɛ wa'aya: "Ō'acū mɛsārē a'tiro niama: 'Mɛsā Israe curuacjārā, yɛ'ɛ mɛsārē "Miaticā'ña" ní'que mɛsā wa'teropɛ ni'i. Mɛsā tere cō'ape'otiacāma, ne mɛsā me'rā a'mewējērārē docaque'acā weesome. Ñamiacārē yɛ'ɛ ĩ'orōpɛ nu'cūrāsā'a. Tojo weerā yɛ'ɛ ĩ'orōpɛ ña'ase marīrā nia-to nīrā, mɛsā ye su'tire coe, mɛsā ya upɛre u'a-coecā'ña. Apoyu'cārāpɛ nitojaya. ¹⁴ Yɛ'ɛ ĩ'orōpɛ nipe'tirā mɛsā ye curarinɛcū bajuyoropɛ ejanɛ'cāña. Yɛ'ɛ beseri cura nipe'tise nisirutuse curarire besewéeno'rōsa'a. Nisiruturi curua yɛ'ɛ beséca curua ni'cū pō'rā nise curari besewéeno'rōsa'a. Ni'cū pō'rā yɛ'ɛ beséca curua na ɛmɛarē beseno'rōsa'a. ¹⁵ Yɛ'ɛ "Miaticā'ña" ní'quere cɛogɛ cū acawererā me'rā, tojo nicā cū cɛose nipe'tise me'rā ɛjūacō'ano'gɛsami. Cū Israe curuacjārārē bopoyoro wee'que bu'iri, tojo nicā yɛ'ɛ "A'tiro weeya" ní'quere yɛ'rɛnɛ'cā'que bu'iri ɛjūacō'ano'gɛsami", nicɛ niwī Ō'acū Josuére.

Acārē bu'iri da're'que ni'i

¹⁶ Ape nɛmɛ ñamiña'cūrō Josué masārē te curarinɛcū wijatiduticɛ niwī. Tojo weeri curare Ō'acū Judá ya curuacjārārē ĩ'ocɛ niwī. ¹⁷ Be'ro Josué ti curuacjārārē nisirutuse curarire wijatiduticɛ niwī. Ō'acū Zera ya curuare ĩ'ocɛ niwī. Ti curua wa'terore Zabdi acawererārē besecɛ niwī. ¹⁸ Zabdi acawererā ɛmɛarē ĩ'obɛrocā, Acá wāmetigɛ beseno'cɛ niwī. Acá Carmi macū, Zabdi pāřami, Zera pāřami nituriagɛ, Judá ya curuacjū nicɛ niwī.

¹⁹ Tojo weegɛ Josué cūrē nicɛ niwī:

—Mə'x yə'x macə weronojō nigú ni'i. Ō'acū, Israe curuacjārā wioğre e'catipeoya. Mə'x wee'quere diacjū wereya, nicə niwī.

²⁰ Acá cūrē yə'ticə niwī:

—Diacjūta mə'xre were'e. Israe curuacjārā wioğ Ō'acūrē yə'rənə'cāwū. A'tiro weewə. ²¹ Jericó cjase marí mii'que wa'teropə ni'cārō su'tiro añubutiaro Babiloniacjārā wéeca su'tirote ĩ'awū. Tojo nicā plata cujiri doscientos cujiri, ni'cāğū uru me'rā wee'cure, ni'cā kilo deco nəcūcjure ɥaripeja, miicā'wū. Ya wi'i su'ti caseri me'rā wéeca wi'i po'pearə yaacā'wū. Niyeru apeye do-carə ni'i, nicə niwī.

²² Cū tojo nicā tə'ogə, Josué āpērārē Acá ya wi'ipə wa'aduticə niwī. Cū ya wi'ipə Acá míca su'tirote, niyerure, urugre bocacārā niwā. ²³ Tere mí, Josué, tojo nicā Israe curuacjārārē wiacārā niwā. Ō'acū “Masā me'rā añurō weeguti” ní'quere cəori acaro pōtēorōpə cūcārā niwā. ²⁴ Be'ro Josué, Israe curuacjārā me'rā Acá, Zera macūrē, niyeru cū yaja'quere, su'tirote, urure, cū pō'rā ɥmɥarē, numiarē, cū yarā ecarā weɥare, burroare, owejare, tojo nicā cū ya wi'i su'ti caseri me'rā wéeca wi'ire, nipe'tise cū cəosere na cārīrō yə'rəro Acor wāmetiro pa'tiropə miacārā niwā.

²⁵ Josué cūrē nicə niwī:

—¿De'ro weegə mə'x marīrē a'te bopoyoro bu'iri da'reatjere weeati? Ni'cārōacā Ō'acū mə'xre bu'iri da'regəsamí, nicə niwī.

Tojo nitoja, nipe'tirā Israe curuacjārā ɥtāperi me'rā cūrē, cū yarā ecarārē doquewējēcārā niwā. Be'ro narē ɥjūacō'acārā niwā. ²⁶ Na bu'ipə Josué ɥtā mesājo seep-eocə niwī. Te me'rā Ō'acū na me'rā ua'que pe'tia wa'acaro niwū. Tojo weero ti pa'tiro Acor wāmetidecota'a yujupə.

Israe curuacjārā Haicjārārē docaque'acā wee'que ni'i

⁸ Tojo wéeca be'ro Ō'acū Josuére a'tiro nicə niwī:

“Ne uiticā'ña. Wācūtutuaya. Mə'x yarā surara nipe'tirārē neocūu, Haicjārā me'rā a'mewējērā wa'aya tja. Yə'x Haicjārā wioğre, tojo nicā ti macācjārārē məsārē wapata'acā weetamugūti. Cū ya macā, na ya di'ta nimi'caro məsā ye tojarosa'a. ² Mə'x Jericócjū wioğre, ti macācjārārē wee'caronojōta Haicjārārē, na wioğ quē'rārē weegəsa'a tja. Ni'cārōacāma na cəose, na yarā ecarā məsā yarā tojarāsama. Məsā a'tiro weeya. Macā sē'ema pe'e ni'cā curua mə'x yarā surarare wa'adutiya”, nicə niwī.

³ Tojo weegə Josué treinta mil surara añurō a'mewējēmasīrānojōrē ñamipəre Haipəre o'ógə, ⁴ a'tiro nicə niwī: “Məsā añurō tə'oya. Macā sē'ema pe'e wa'a, bajutiropə ñña. Na me'rā a'mewējējā, tə'omasí co'teya. ⁵ Āpērā surara yə'x me'rā bajuyoro pe'e pi'arāsama. Haicjārā ɥsārē ĩ'arā, ɥsārē wējērātirā macəpə ní'cārā wijatirāsama. Na tojo weecā, ɥsā todəporopə wee'caronojōta ui omārāsa'a. ⁶ Na pe'e macəpə wija, ɥsārē siruturāsama. 'Todəporo wee'caronojō marīrē uiwā'cārā weema', nirāsama. ⁷ Na tojo weecā ĩ'arā, məsā macā sē'ema pe'e ní'cārā macəpə sājāña. Sājā, ti macācjārā nipe'tirārē wējēpe'ocā'ña.

Ō'acū məsā wioğə ti macārē məsā ya macā tojacā weegəsamí. ⁸ Be'ro Ō'acū duti'caronojōta ti macārē ɥjūacā'ña. Yə'x məsārē dutitoja'a”, nicə niwī Josué.

⁹ Tojo níca be'ro Josué narē Betel, Hai wa'teropə wa'a, tojaduticə niwī. Hai mujīpū sājārō pe'e tojacaro niwū. Josué pe'e cū yarā masā me'rā ti ñamirē mejārōpəta yə'rəocə niwī. ¹⁰ Ape nəmə ñamiña'cūrō cū məsārē ĩ'awā'cācə niwī. Be'ro Israe curuacjārā wiorā me'rā sə'ori Haipə a'mewējējū wa'acə niwī. ¹¹ Nipe'tirā surara cū me'rā nirā ti macā pōtēorōpə etacārā niwā. Eta, ti macā yə'rəropə tojaque'acārā niwā. To na nirō me'rā opa pa'tiro nidijacaro niwū. ¹² Josué ni'cāmocəsetiri mil surarare Betel, Hai wa'teropə mujīpū sājārō pe'e nəocūucə niwī. ¹³ A'tiro wee surarare pəa curua dəcawaacārā niwā. Ni'cā curua ti macā mujīpū sājārō pe'e tojacārā niwā. Ape curua ti macā yə'rəro pe'e tojacārā niwā. Ti ñamita Josué opa pa'tiro nidijaro decopə tojacə niwī.

¹⁴ Haicjū wioğə tojo wa'acā ĩ'agū, sojaro me'rā cū yarā surara me'rā ti macəpə ní'cārā wija, dia Jordá cja pa'tiropə Israe curuacjārā me'rā a'mewējējū wa'acə niwī. “Ape curua Israe curuacjārā ti macā sē'ema pe'e du'tiapā” ni, məšiticə niwī. ¹⁵ Josué, cū surara me'rā du'tirā weronojō weesoocārā niwā. Tojo weerā yucə marīrō nirī ma'a pe'e uiwā'cācārā niwā. ¹⁶ Tojo weerā nipe'tirā surara Haicjārā na wiorā dutisere tə'orā, Josuére siruturā, na ya macārē wijawā'cācārā niwā.

¹⁷ Nipe'tirā ɥmɥa Haicjārā, tojo nicā Betecjārā Israe curuacjārārē siruturā, wa'ape'tia wa'acārā niwā. Tojo weero ti macā co'tero marīrō tojacaro niwū.

¹⁸ Be'ro Ō'acū Josuére nicə niwī: “Mə'x ñosērī pji me'rā ti macārē síopuaya. Ti macārē mə'x ya macā tojacā weegəti.”

Tojo weegə surarare Josué ti pji me'rā síopuatjagū, “A'mewējērā wa'aya”, nicə niwī. ¹⁹ Cū tojo nicāta, surara na bajutiropə ní'cārā sojaro me'rā wijacārā niwā. Ti macəpə omasājā, pecame'e sī'ayoobaque'ocārā niwā.

²⁰ Haicjārā surara majāmiñatōrōrā, na ya macārē o'me məjāacā ĩ'acārā niwā. Israe curuacjārā uiwā'cāmi'cārā majāmitojati, na me'rā a'mewējērā a'ticārā niwā. Tojo weero ne aperopə narē du'tita basi-otico niwū. ²¹ Josué, nipe'tirā Israe curuacjārā ti macā sē'eməpə du'ti'cārā ti macārē ɥjūacō'acā ĩ'arā, majāmitojaa, Haicjārā me'rā a'mewējērā a'ticārā niwā. ²² Be'ro ti macārē sājāa'cārā wijaa, Haicjārārē cā'mota'aque'acārā niwā. Tojo weerā na Haicjārā Israe curuacjārā pəa curua decopə tojacārā niwā. Israe curuacjārā na nipe'tirārē wējēpe'ocā'cārā niwā. ²³ Haicjārā wioğə dia'cūrē wējētīcārā niwā. Cūrē ñe'e, Josué tiropə miacārā niwā.

²⁴ Israe curuacjārā na sirutu'cārārē wējēpe'oca be'ro na Haipə daja, də'sa'cārārē wējēpe'ocā'cārā niwā tja.

²⁵ Ti nəməre doce mil masā Haicjārā ɥmɥa, numia wēřīcārā niwā. ²⁶ Josué pe'e cū ñosērī pji rē síopuanu'cūcə niwī. Téé na nipe'tirā Haicjārārē wējēpe'oca be'ropə du'udijocə niwī. ²⁷ Be'ro Ō'acū Josuére weedu-

ti'caronojõta Israe curuacjãrã ti macã cjase apeyenojõ, tojo nicã na yarã ecarã me'rã tojacãrã niwã.

²⁸ Josué Haire ãjãacõ'acã, te ãjãamo'a'que, tojo nicã ti macã cjase ãtãperiacã dia'cũ tojacaro niwũ.

Ni'cãrõacãpũ quẽ'rãrẽ tojota bajudecotisa'a yujupũ.

²⁹ Haicjũ wioꝑũrẽ wẽjẽca be'ro yucũꝑũrẽ dũ'teyoocũ niwĩ téẽ ñamica'apũ. Na'ique'ari cura cũrẽ miidijoduti, cũ upũre macã sãjãarõpũ cõ'aduticũ niwĩ. Be'ro cũ bu'i ãtãperi me'rã seebi'acũuduticũ niwĩ. A'tocaterore ti ãtãmesã cũñasa'a yujupũ.

Josué Ebal ãrũgũ wãmeticjũrũ Moisé dutise cũu'quere bu'e'que ni'i

³⁰ Te be'ro Josué ãrũgũ Ebal wãmeticjũrũ Israe curuacjãrã wioꝑũ Õ'acũrẽ ãjõpeorãtirã, wa'icũrãrẽ ãjãamorõpeorore ni'cã mesã ãtã me'rã seeneocũucũ niwĩ. ³¹ Cũ Moisé, Õ'acũ dutisere weeco'tegũ, Israe curuacjãrãrẽ duti'caronojõta da'reducũ niwĩ. Moisé cũ dutise cũuca turi oja'caronojõta ãtãpaga páate, bopeno'ña marĩsepaga me'rã tojo weecãrã niwã. Tojo weerã topũ Israe curuacjãrã Õ'acũrẽ ãjõpeorã, wa'icũrãrẽ wẽjẽ ãjãamorõpeocãrã niwã. ³² Topũ Israe curuacjãrã ï'orõpũ tepagapũta tja Josué Õ'acũ Moisére dutise cũu'quere ojaõ'ocũ niwĩ. ³³ Nipe'tirã masã Israe curuacjãrã, Israe curuacjãrã nitirã na me'rã sjarã, nipe'tirã bũcũrã, narẽ sũ'ori nirĩ masã, tojo nicã beseri masã Õ'acũ ya acaro tiro pũaperi nũ'cãejacãrã niwã. Pa'ia Levĩ ya curuacjãrã ti acarore wãwã'cãrã masã pãjãrã diacjũ pe'e ejanũ'cãcãrã niwã. Õ'acũ narẽ "Añurõ wa'ato" nisere tũ'orãtirã, ãrũgũ Gerizim wãmeticjũ dũ'pocãpũ deco me'rã masã nũ'cãejacãrã niwã. Æpẽrã pe'e ãrũgũ Ebal wãmeticjũ dũ'pocãpũ nũ'cãejacãrã niwã. Moisé ne waro dutinũ'cã'caronojõta weecãrã niwã.

³⁴ Be'ro Josué nipe'tise Moisé cũ duti'quenũcũ bu'eñocũ niwĩ. "Añurõ wa'arosa'a" ní'quere, tojo nicã "Ña'arõ wa'arosa'a" ní'quere bu'ecũ niwĩ. ³⁵ Ne ni'cã uuro Moisé duti'quere Josué bu'eticã weeticũ niwĩ. Nipe'tirã Israe curuacjãrã topũ nerẽrãrẽ bu'eñope'ocã'cũ niwĩ. Dũ'aro marĩrõ numiarẽ, wĩ-marãrẽ, tojo nicã Israe curuacjãrã nitirã na me'rã nirã quẽ'rãrẽ bu'ecũ niwĩ.

Gabaõcjãrã Israe curuacjãrãrẽ niso'o'que ni'i

9 Nipe'tirã wiorã dia Jordã mujĩpũ sãjãrõpũ nirã Israe curuacjãrã na a'mewẽjẽ, wapata'a'quere tũ'ocãrã niwã. Na hitita masã, amorreo masã, cananeo masã, ferezeo masã, heveo masã, tojo nicã jebuseo masã nicãrã niwã. Ærũpagũrũ nirã, opa bu'pa nirõpũ nirã, maa pajiri maa Mediterrãneo sumutopũ nirã téẽ Líbanopũ nirã nicãrã niwã. ² Tojo weerã na Josué, Israe curuacjãrã me'rã a'mewẽjẽrã a'tirã, ni'cãrõ me'rã nerẽcãrã niwã.

³ Tojo weemicã, heveo masã Gabaõpũ nirã pe'e, Josué Jericõ, tojo nicã Haipũ wee'quere masĩcãrã niwã.

⁴ Tojo weerã Israe curuacjãrãrẽ a'tiro weesocãrã niwã. Ma'apũ wa'arã, na burro bu'ipũ ajuri mejã, tojo

nicã vino poseye'que ajuri mejãmejã, tũ'rũ'que mejã, sereõ'o'quere miacãrã niwã. ⁵ Tojo nicã su'ti mejã, sapatu caseri tũ'rũ'que, sereõ'o'quere sãñacãrã niwã. Ma'apũ wa'arã, pá boposãa'que, butiwija'quere miacãrã niwã. ⁶ Na Josué nirõ Gilgapũ ejarã, cũrẽ, tojo nicã Israe curuacjãrãrẽ a'tiro nicãrã niwã:

—Yoarocjãrãpũ a'ti'i. Tojo weerã mũsã ãsã me'rã "A'tiro weerãti", ni apoya, nicãrã niwã.

⁷ Israe curuacjãrã heveo masãrẽ yũ'ticãrã niwã:

—Apetero weerã mũsã ãsã pũ'toacãcjãrã nisa'a. Tojo nicãma, mũsã me'rã "A'tiro weerãti", nímasĩtisa'a.

⁸ Na pe'e Josuére nicãrã niwã:

—Ësã mũsãrẽ da'raco'terã nirãsa'a.

Josué pe'e narẽ sãrĩtiña'cũ niwĩ:

—¿Noanojõ niti mũsã? ¿No'ocjãrãpũ a'tiati? nicũ niwĩ.

⁹ —Ësã yoarocjãrãpũ a'ti'i. Ësã mũsã wioꝑũ Õ'acũ tuuasere tũ'oapũ. Nipe'tise cũ Egiptopũ wee'quere,

¹⁰ tojo nicã pũarã amorreo masã wiorãrẽ maa Jordã si pã'rẽ pe'e ní'cãrãrẽ cũ wee'quere tũ'oapũ. Na Sehón, Hesbón wioꝑũ, tojo nicã Og, Basán wioꝑũ nicãrã niwã.

Og Astaropũ macãticũ niwĩ. ¹¹ Tojo weerã ãsã wiorã, ãsã ya di'tacjãrã ãsãrẽ a'topũ a'tidutiama. "Mũsã ma'apũ ba'atjere mia, Israe curuacjãrã tiropũ wa'aya", ni o'oãma. "Mũsãrẽ da'raco'terã nirãsa'a. Tojo weerã

"A'tiro weerãti" ni apoya", ni dutio'oãma ãsãrẽ. ¹² Ësã mũsã tiropũ a'ticã, a'te pá asibususepaga niwũ.

Ni'cãrõacãma boposãa'que, butiwija'que mejã ni'i majã. ¹³ Tojo nicã a'te vino poseye'que ajuri ma'ma ajuri níni'wũ yujupũ. Ni'cãrõacãma tũ'rũ'que ni'i. Ma'a yoaro me'rã tojo wa'awũ ãsã ye su'ti, sapatu caseri quẽ'rã, nicãrã niwã.

¹⁴ Tere tũ'orã, Israe curuacjãrã, Õ'acũrẽ sãrĩtiña'timirã, Gabaõcjãrã pá na cõosere ba'aña'cãrã niwã.

¹⁵ Tojo weegũ Josué narẽ "Mũsãrẽ co'te, wẽjẽsome", ni apocũ niwĩ. Æpẽrã Israe curuacjãrã wiorã "Õ'acũ wãme me'rã tojota weerãti", nicãrã niwã.

¹⁶ I'tia nũmũ na apóca be'ro Israe curuacjãrã "Ã'rã marĩ tiropũ eta'cãrã marĩ nirõ pũ'tocjãrã niapãrã" nisere masĩcãrã niwã. ¹⁷ Tojo weerã na Gabaõcjãrã masãrẽ a'marã wa'acãrã niwã. I'tia nũmũ be'ro na ye macãrĩpũre ejaçãrã niwã. Te macãrĩ Gabaõ, Cafira, Beerot, tojo nicã Quiriat-jearim nicaro niwũ. ¹⁸ Te macãrĩ pũ'topũ nimirã, tocjãrãrẽ wẽjẽticãrã niwã. Na wiorã Õ'acũ, Israe curuacjãrã wioꝑũ wãme me'rã

"Narẽ wẽjẽsome" ni apo'cãrã niyurã, narẽ wẽjẽmasĩticãrã niwã.

Tojo weerã masã na wiorãrẽ ña'arõ ucũco'tecãrã niwã. ¹⁹ Wiorã pe'e narẽ yũ'ticãrã niwã:

—Ësã Õ'acũ, Israe curuacjãrã wioꝑũ wãme me'rã, "Narẽ wẽjẽsome", ni apotojapũ. Tojo weerã ni'cãrõacãma narẽ ne mejẽcã weemasĩtisa'a. ²⁰ Na catin-u'cũrãsama. Marĩ Õ'acũ me'rã "Tojo weerãti" ní'quere weeticãma, Õ'acũ marĩ me'rã uagũsami, nicãrã niwã.

²¹ Tojo weerã wiorã narẽ wẽjẽdutiãrã niwã. Mejõ Israe curuacjãrãrẽ peca paawa'aco'terã, tojo nicã aco waaco'terã nicãrã niwã majã. A'te me'rã na "A'tiro weerãti" ní'quere queoro weecãrã niwã.

²² Be'ro Josué Gabaócjārārē pijio, narē sērītiña'cū ni-wī:

—¿De'ro weerā mūsā ūsā pə'to nimirā, yoaropə a'ti-apə, nisooati? ²³ A'te me'rā mūsā Ō'acū űa'arō wa'arosa'a ní'que wapa tojarása'a. Tojo weerā mūsā Ō'acū wi'i cjasenojōrē peca paawa'aco'terā, aco waa-co'terā ninu'cūrāsa'a.

²⁴ Gabaócjārā Josuére yu'ticārā niwā:

—Ō'acū mə'u wiogə Moisére “A'ti di'tare o'ogəti, tojo nicā a'to nirārē cō'agūti” ní'quere tə'owə. Tojo weerā “Na marīrē wējēbosama” ni uirā, tojo weepə. ²⁵ Ūsā mə'u yarā ni'i. Mə'u no'o ūsārē weesī'rīrōnojō weeya, nicārā niwā.

²⁶ Tojo weegə Josué Israe curuacjārārē “Ā'rā Gabaócjārārē wējētīcā'ña”, nicə niwī. ²⁷ Tojo nimigū, ti nəməta Gabaócjārārē Israe curuacjārārē peca paawa'aco'terā, aco waaco'terā tojacā weecə niwī. Tojo nicā, Ō'acū wi'i na űubuepeoro cjasere Ō'acū cū beseno'atjopə quē'rārē tojota weeduticə niwī. A'to-cateropəre Gabaó masā te da'rasere cədecotisama yujupə.

Israe curuacjārā amorreo masārē docaque'acā wee'que ni'i

10 Wiogə Jerusalécjū Adonisedec wāmetigə Israe curuacjārā Haicjārārē docaque'acā wee'quere tə'ocə niwī. Cū “Jericóre, ti macā wiogəre wee'caronojōta Haicjārārē, na wiogəre weepə” nisere tə'ocə niwī. Tojo nicā Gabaócjārā Israe curuacjārā me'rā na ucū a'merī apo'quere tə'ocə niwī. ² Tere tə'ogə, pūrō uicə niwī. Gabaó, wiorā nirī macā, Hai nemorō pajiri macā nicaro niwū. Na Gabaócjārā məua a'mewējētutuarā nicārā niwā. ³ Tojo weegə Adonisedec ba'paritise macāricjārā wiorārē queti o'ócə niwī. Na Hoham Hebrócjū, Piream Jarmucjū, Jafía Laquicjū, tojo nicā Debir Eglóccjū nicārā niwā. ⁴ Narē a'tiro nío'ocə niwī: “Gabaócjārā Josué, tojo nicā Israe curuacjārā me'rā apocārā niama. Tojo weerā mūsā, mūsā yarā surara me'rā yu'əre Gabaócjārā me'rā a'mewējēcā weeta-murā a'tia”, nicə niwī. ⁵ Tojo weerā na ni'cāmocə rā amorreo masā wiorā nerē, na yarā surara me'rā Gabaócjārā me'rā a'mewējērā wa'acārā niwā. Na wiorā Jerusalécjū, Hebrócjū, Jarmucjū, Laquicjū, tojo nicā Eglóccjū nicārā niwā.

⁶ Na tojo weecā ī'arā, Gabaócjārā Josué Gilgapə nigūrē queti o'ócārā niwā: “Ūsārē, mūsārē da'ra-co'terārē cō'awā'cāticā'ña. Quero, ūsārē weetamurā a'tia. Ūsārē yu'rəorā a'tia. Nipe'tirā wiorā amorreo masā ūrəpagəcjārā ūsā me'rā a'mewējērātīrā nerēcārā niama”, ni queti o'ócārā niwā. ⁷ Tere tə'ogə, Josué nipe'tirā cū yarā surara tutuarā me'rā Gilgapə wijaa, Gabaópə wa'acārā niwā. ⁸ Ō'acū cūrē a'tiro nicə niwī: “Narē uiticā'ña. Yu'ə mūsārē a'mewējēbosa, wap-ata'acā weegəti. Ne ni'cū na me'rā nigū mə'urē pōtəo-masītisami”, nicə niwī.

⁹ Namipə Josué Gilgapə wija, wa'abo'rea, amorreo masā ne masītiri cura na me'rā a'mewējēnə'cācə niwī.

¹⁰ Ō'acū Israe curuacjārārē narē mənacā weecə niwī.

Tojo weegə Josué Gabaópəre pājārā amorreo masārē wējēcə niwī. Narē Bet-horón wāmetiri ma'apə sirutu, téé yoaro apeye macāripə Azeca, Maceda wāmetise macāripə wējēsirutuwā'cācə niwī. ¹¹ Apeyema tja na Bet-horón bu'ari ma'apə uiwā'cārī cura Ō'acū a'tiro weecə niwī. Acoro pejaro weronojō narē yəuəase aco peri bu'a'que peri paca bəuəcā weecə niwī. Cū tojo wee'que me'rā pājārā amorreo masā wērīcārā niwā. Israe curuacjārā surara narē wējē'caro nemorō pājārā wērīcārā niwā.

¹² Ō'acū Israe curuacjārā amorreo masārē docaque-'acā wééca nəmərē Josué Ō'acūrē masā ī'orōpə nicə niwī:

“Mujīpū, Gabaó bu'ipə tojanə'cāña.

Mujīpū űamicjū pe'e, Ajalón cja pa'tiro bu'ipə to-janə'cāña”.

¹³ Cū tojo nicā, mujīpū mənəocjū, űamicjū téé narē ī'atu'tirārē wējēcō'áca be'ropə tojanə'cātəocārā niwā.

A'tere Justo wāmetiri turipə ojano'wū. Tojo weegə mujīpū mənəocjū m'əse decorə tojanə'cācə niwī. Ni'cā nəmə ejatuaro ne sājāticə niwī. ¹⁴ Todəporopə ti nəmə weronojō Ō'acū masūrē cū tojo sērīsere yu'tica nəmə weronojō wa'aticaro niwū. Be'ropə quē'rārē tojo wa'aticaro niwū. Ti nəmərēta Ō'acū cū tutuaro me'rā Israe curuacjārārē a'mewējētamucə niwī.

¹⁵ Be'ro Josué na cārīrō Gilgapə nipe'tirā Israe curu-acjārā me'rā dajatojaacə niwī. ¹⁶ Na ni'cāmocəse macāricjārā wiorā, ūtā tutipə Maceda nirī tutipə du'ticārā niwā. ¹⁷ Be'ro āpērā na ni'cāmocə rā wiorā Macedapə nirī tutipə du'ti'cārārē boca, Josuére werēcārā niwā. ¹⁸ Josué tere tə'ogə, a'tiro dutío'ocə ni-wī: “Ti tuti sājārī sopere ūtāpaga paca me'rā tūrūwā'cā, tuubi'aya. Tojo nicā, ti tutire masārē co'te-dutiya. ¹⁹ Mūsā pe'e a'tore ne tojatīcā'ña. Mūsārē ī'atu'tirārē sirutuya. Narē na ya macāpə dajacā weet-icā'ña. Ō'acū marī wiogə narē docaque'acā weetoja-mi”, nicə niwī.

²⁰ Tojo weerā Josué, Israe curuacjārā pājārā amorreo masārē wējēcārā niwā. Pejetirā na wējēdu'a'cārā na ye macāripə dajacārā niwā. ²¹ Nipe'tirā Israe curuacjārā surara pe'e narē sirutu'cārā Josué cū nirō Macedapə cāmi marīrā dajape'ticārā niwā. Topə nise macāricjārā ne cārōacā Israe curuacjārārē űa'arō ucūtīcārā niwā.

²² Be'ro Josué a'tiro nicə niwī: “Ūtā tuti ne sājāarōpə pāo weetjārā, na ni'cāmocə rā wiorārē miiwīrō, yu'ə tiropə miitia”, nicə niwī. ²³ Tojo weerā ni'cāmocə rā wiorā Jerusalécjū, Hebrócjū, Jarmucjū, Laquicjū, tojo nicā Eglóccjūrē miiwīrōcārā niwā. ²⁴ Na wiorārē Josué tiropə miiejāca be'ro nipe'tirā Israe curuacjārā mənəre pijiocə niwī. Surara wiorā cū me'rā a'mewējēta-mu'cārārē a'tiro duticə niwī: “Mūsā ā'rā wiorā wāmətare m'tacūurā a'tia.” Cū tojo nicā tə'orā, cū du-tironojōta weecārā niwā.

²⁵ Be'ro Josué surara wiorārē nicə niwī: “Wācūtutu-aya. Uiro marīrō nisetiya. Mūsā narē wee'caronojōta Ō'acū weegəsamī nipe'tirā mūsārē ī'atu'tirārē”, nicə niwī.

²⁶ Cũ tojo nitoja, wiorārē wējēcɥ nimi. Be'ro cũ yarā surarare na up̄re yucɥpagɥ ni'cāmocɥsepagɥɥ dɥ'teyooduticɥ niwī. Topɥ yosana'itō'ocārā niwā.
²⁷ Be'ro na'ique'ari cura narē miidijoduti, na du'tíca tu-tipɥ cō'aduticɥ niwī. Ti tuti sājārōrē ɥtā pacasepaga me'rā bi'acārā niwā. Tepaga topɥ nidecoti'i yujupɥ.

Apeye macārīcjārārē Josué a'mewējēgũ, cũ docaque-'acā wee'que ni'i

²⁸ Narē wējēca nɥmɥrēta Josué Maceda wiogɥ, nipe'tirā ti macāpɥ nirārē wējēpe'ocā'cɥ niwī. Ne ni'cũ tocjūrē caticā weeticɥ niwī. Cũ Jericōcjũ wiogɥre wee'caronojōta Maceda wiogɥ quē'rārē weecɥ niwī.
²⁹ Maceda macāpɥ ni'cārā Josué, tojo nicā nipe'tirā Israe curuacjārā Libna wāmetiri macāpɥ wa'acārā niwā. Topɥ wa'a, a'mewējērā wa'acārā niwā. ³⁰ Ō'acũ Israe curuacjārārē ti macācjũ wiogɥre, cũ yarā masārē na dutise doca cũucɥ niwī. Tocjārā nipe'tirā masārē Josué, cũ yarā surara me'rā wējēcō'ape'ocā'cɥ niwī. Ne ni'cũ yɥ'rɥwetiticɥ niwī. Libna macācjũ wiogɥ Jericōcjũ wiogɥre wa'a'caronojōta wa'acaro niwũ.
 *****

⁴⁰ Tojo weetjāgũ, Josué nipe'tiro ti di'tare ñe'epe'ocā'cɥ niwī. Tere ñe'egũ, ɥrɥpagɥ peje, Neguey yucɥ marībocureropɥ, tojo nicā opa pa'tirojo nirō, opa bu'pa nirōpɥ ñe'ecɥ niwī. Topɥ nirā nipe'tirā wiorārē docaque'acā weecɥ niwī. Ne ni'cũ wiogɥ catigɥ to-jaticɥ niwī. Nipe'tirā masā wējēno'cārā niwā. A'tere Ō'acũ, Israe curuacjārā wiogɥ, cũ weeduti'caronojōta weecɥ niwī. ⁴¹ Titare Josué nipe'tirārē nipe'tiropɥ docaque'acā weecɥ niwī. Cades-barnea wāmetiro me'rā nɥ'cā, téé Gazapɥ yapaticɥ niwī. Apero quē'rārē Gosén wāmetiro me'rā nɥ'cā, téé Gabaōpɥ yapaticɥ niwī.
⁴² Ō'acũ Israe curuacjārā wiogɥ cũ yarā masārē ma'ígũ, a'mewējēbosacɥ niwī. Tojo weeyucā, Josué cũ a'mewējēse me'rāta na nipe'tirā wiorā pājārārē, tojo nicā te di'tare miiwapacā weecɥ niwī. ⁴³ Be'ro Josué cũ yarā surara me'rā Gilgal na ní'caropɥ dajatojaacɥ niwī.

Josué Hasocjũ wiogɥ Jabírē, āpērā wiorā cũ me'rācjārārē docaque'acā wee'que ni'i

11 “Tojo wa'aporo” nise quetire tɥ'ogɥ, Jabín Hasor macā wiogɥ a'tiro weecɥ niwī. Jobab wāmetigɥ Madón macā wiogɥre, tojo nicā Simrón, Acsaf macārīcjārā wiorārē pijiocɥ niwī. ² Apeyema wiorā ɥrɥpagɥ norterpɥ nirārē pijiocɥ niwī. Tojo nicā, ditara Cineret † siropɥ nirārē pijiocɥ niwī. Āpērāma opa pa'tiro nídijaro nirā Dor mujjipũ sājārōcjārārē pijiocɥ niwī. ³ Āpērā mujjipũ mɥjātiro pe'ecjārā cananeo masārē, mujjipũ sājārō pe'ecjārā cananeo masārē, amorreo masārē, hitita masārē, ferezeo masārē, jebuseo ɥrɥpagɥ niwī masārē, heveo masā ɥrɥgũ Hermón wāmeticjɥ nídijaro Mizrapɥ nirārē pijiocɥ niwī. ⁴ Tojo weerā na wiorā na yarā surara me'rā a'mewējērā wa'acārā niwā. Na yarā cabayua pājārārē, na a'mewējēse cabayua wejesepawɥ me'rā wa'acārā ni-

† Apepero ditara Cineret “Galilea” pisuno'caro niwũ.

wā. Na pājārā waro nitjārā, nucūpori maa sumuto cjase weronojō nicārā niwā. ⁵ Be'ro na Israe curuacjārā me'rā a'mewējērā wa'arātirā, “A'tiro weerā” ni, a'merī apocārā niwā. Tu'ajanɥ'cō, ni'cā curuajota aco nirō Merom tiropɥ que'aejacārā niwā.

⁶ Na tojo weecā j'agũ, Ō'acũ pe'e Josuére “Narē ne uiticā'ña. Ńamiacā a'ti orata na pājārārē mɥsā wējēpe'ocā weeguti. Mɥsā pe'e na yarā cabayua dɥ'pocārī ɥ'tacũuse wadarire dɥtesureapa. Tojo nicā na tūrũsepawɥ a'mewējēsepawɥ cabayua na wejesere ɥjũapa”, nicɥ niwī.

⁷ Tojo wee Josué, cũ yarā surara me'rā wa'a weetjāgũ, narē j'atu'tirā masīno'ña marírō, aco nirō Merōpɥ na me'rā a'mewējēnɥ'cācɥ niwī. ⁸ Ōacũ pe'e Israe curuacjārārē narē miiwapa wa'acā weecɥ niwī. Na narē téé Sidō macājopɥ, tojo nicā Misrefot-maim, apero opa pa'tiro Mizpa mujjipũ mɥjātiropɥ narē sirutɥocārā niwā. Ne ni'cũ catiticɥ niwī. ⁹ Ō'acũ cũ duti'caronojōta Josué queoro weecɥ niwī. Tere weéegɥ, cūrē j'atu'tirā yarā cabayuare na dɥ'pocārī ɥ'tacũuse wadarire dɥtecɥ niwī. Tojo nicā na tūrũsepawɥ a'mewējēsepawɥre ɥjũacɥ niwī.

¹⁰ A'mewējēgũ eta'cɥ cũ dajaca be'ro Josué Hasor macārē miiwapacɥ niwī. Titare cũ ya di'pjijo me'rā ti macācjũ wiogɥre wējēcɥ niwī. Ti macā Hasota apeye macārī nemorō nirī macā nicaro niwũ. ¹¹ Israe curuacjārā nipe'tirā ti macāpɥ nirārē wējēpe'ocārā niwā. Ti macā Hasore mɥtōdijope'o, ɥjũacō'acārā niwā. ¹² Josué topɥ nise macārī nipe'tise macārīrē na wiorā me'rāpɥta miiwapacɥ niwī. Wiorārē di'pjijo me'rā wējēcō'ape'ocɥ niwī. Nipe'tirārē, nipe'tisere mɥtōdijope'ocɥ niwī. Cũ tojo weese me'rā Josué Moisé, Ō'acũ dutisere weeco'tegɥ, cũ duti'quere queoro weeme'ricā'cɥ niwī. ¹³ Israe curuacjārā opa bu'papɥ nise macārīma ɥjũaticārā niwā. Hasor dia'cūrē ɥjũacārā niwā. ¹⁴ Te macārīpɥ nirārē di'pjijo me'rā wējēcō'acārā niwā. Ne ni'cũ catigɥ tojaticɥ niwī. Te macārī cjase, na yarā ecarā, na ye apeyenojō nimi'que Israe curuacjārārē tojacaro niwũ. ¹⁵ Ō'acũ Moisére duti'caronojōta Moisé pe'e quē'rā Josuére dutituriacɥ niwī. Ā'rī Josué pūrīcā Ō'acũ cũ Moisére duti'que weeturiagɥ, te cũ dutise cũu'quere ne cā'rō we'oticeɥ niwī. Nipe'tisere añurōpɥ weedutipe'ocɥ niwī.

¹⁶ Josué a'ticɥse di'tare miiwapacɥ niwī. Nipe'tiro ɥrɥpagɥ nirōrē miiwapacɥ niwī. Nipe'tiro Neguere, tojo nicā nipe'tiro Gosérē, nipe'tiro opa pa'tiro nirōrē, nipe'tiro Arabáre, tojo nicā Israe nipe'tiro ɥrɥpagɥ tiropɥ to opa pa'tiro nirōrē ñe'epe'ocɥ niwī.
 *****

²³ Todɥporopɥ Ō'acũ Moisére duti'caronojōta Josué nipe'tiro Canaá di'tapɥ peje macārīrē miiwapacɥ niwī. Tu'ajanɥ'cō, Josué ti di'tare Israe curaricjārārē dɥcawaacɥ niwī. Nanɥcũ na ye di'ta tojato nígũ, tojo weecɥ niwī. Be'ro ti di'tapɥre ne a'mewējēse marīcaro niwũ majā.

**Moisé dia Jordá mujĩpũ mujãtiro pe'ecjãrã wiorãrẽ do-
caque'acã wee'que ni'i**

12 Moisé caticatero Israe curuacjãrã puarã wiorã dia Jordá mujĩpũ mujãtiro pe'ecjãrãrẽ docaque'acã weetojacãrã niwã. Na ye di'ta nimi'quere miwapa-
pacãrã niwã. Te di'ta dia Arnón wãmetiri maa me'rã nũ'cã, tojo nicã nipe'tiro dia Jordá sumuto nirĩ pa'tiro, téé ãrũgũ Hermón wãmeticjũpũ nitũocarõ niwũ.
² Ni'cũ wiogũ Sehón amorreo masã wiogũ nicũ niwĩ. Cũ Hesbón wãmetiri macãpũ niseticũ niwĩ. Cũ dutiro Aroer wãmetiri macã me'rã nũ'cã, téé dia Arnón sumuto nicarõ niwũ. Tojo nicã, ti pa'tiro deco me'rã nũ'cã, dia Jaboc me'rãpũ nitũocarõ niwũ. Dia Jaboc ape di'ta amonita masã ya di'ta sãjãrõpũ nicarõ niwũ. Tojo nicã Galaad di'ta deconojõ cũ dutiri di'ta nicarõ niwũ.
³ Apeyema tja mujĩpũ mujãtiro dia Jordá pa'tirotore duticũ niwĩ. Cineret † wãmetiri ditara me'rã dutinũ'cã, téé o'mabũrotiri ditara me'rãpũ duti yapatitũocũ niwĩ. Toõ Bet-jesimot mujĩpũ sãjãrõ pe'e toja, sur pe'e téé Pisga wãmeticjũ ãrũgũ dũ'pocãpũ dutitũocũ niwĩ.
⁴ Apĩ pe'e Og wãmetigũ Basán wãmetiro dutigũ nicũ niwĩ. Cũ refaĩta masũ †† pejetirã dũ'sagũ me'rãcũ ni-no'gũ nicũ niwĩ. Cũ Astarot, tojo nicã Edrei wãmetise macãrĩpũ niseticũ niwĩ. ⁵ Og téé nortepũ Hermón wãmeticjũ ãrũgũpũ dutitũocũ niwĩ. Cũ Salca macãrẽ, nipe'tiro Basán wãmetirotore duticũ niwĩ. Téé ape di'ta na ta'a'carõ Gesur wãmetirotore, tojo nicã Maaca wãmetirotore, apero Galaad di'ta decopũ Sehón, Hesbón macã wiogũ cũ dutiropũre dutitũocũ niwĩ.
⁶ Moisé, tojo nicã Israe curuacjãrã ã'rã wiorã puarãrẽ a'mewẽjẽ docaque'acã weecãrã niwã. Be'ro Moisé te di'tare Rubén ya curuacjãrãrẽ, Gad ya curuacjãrãrẽ, tojo nicã Manasés ya curuacjãrã deco me'rã nirãrẽ na ye niatje di'tare dũcawaacũ niwĩ.

**Josué dia Jordá mujĩpũ sãjãrõ pe'ecjãrã wiorãrẽ do-
caque'acã wee'que ni'i**

⁷ A'ticũrã wiorãrẽ Josué Israe curuacjãrã me'rã dia Jordá mujĩpũ sãjãrõ pe'ecjãrã, to Baal-gad Líbano wãmetiri pa'tiropũ Halac wãmeticjũ ãrũgũpũ, tigũ Seipũ ã'mũatu'ajanũ'cõsa'a. Josué ã'rã wiorã ye di'ta nimi'quere a'mewẽjẽ, wapata'a, Israe curuacjãrãrẽ te curarinũcũrẽ te di'tare dũcawaacũ niwĩ. Te di'ta na ye waro tojanu'cũcã'carõ niwũ. ⁸ ãrũpagũ pijaro pe'e, opapa nirõ pe'ema, tojo nicã Jordá pa'tiro pe'ema, opa tũ'rũri nídjase co'ari, yucũ marĩrõ, masã marĩrõ Neguev cjase ã'rã masã ye di'ta nicarõ nimiwũ: Hitita masã, amorreo masã, cananeo masã, ferezeo masã, heveo masã, tojo nicã jebuseo masã ye di'ta nicarõ nimiwũ.

⁹ Wiorã a'mewẽjẽrã docaque'a'cãrã a'ticũrã nicãrã niwã: Jericó wiogũ, apĩ Hai, Betel macã pũ'to wiogũ, ¹⁰ apĩ Jerusalé wiogũ, apĩ Hebrõ wiogũ, ¹¹ apĩ Jarmut wiogũ, apĩ Laquis wiogũ, ¹² apĩ Eglón wiogũ, apĩ Gezer

† Ì'ãña Jos 11.2 docapũ oja'quere. †† Refaĩta masã ni'cã curua masã pacãrã waro nicãrã niwã.

wiogũ, ¹³ apĩ Debir wiogũ, apĩ Geder wiogũ, ¹⁴ apĩ Hor-
ma wiogũ, apĩ Arad wiogũ, ¹⁵ apĩ Libna wiogũ, apĩ Adu-
lam wiogũ, ¹⁶ apĩ Maceda wiogũ, apĩ Betel wiogũ, ¹⁷ apĩ
Tapúa wiogũ, apĩ Hefer wiogũ, ¹⁸ apĩ Afec wiogũ, apĩ
Sarón wiogũ, ¹⁹ apĩ Madón wiogũ, apĩ Hazor wiogũ,
²⁰ apĩ Simron-merón wiogũ, apĩ Acsaf wiogũ, ²¹ apĩ
Taanac wiogũ, apĩ Meguido wiogũ, ²² apĩ Cedec wiogũ,
apĩ Jocneam wiogũ, ãrũgũ Carmelo dũ'pocãpũ nigũ,
²³ apĩ Dor wiogũ, Dor majãrõcũ, apĩ Goim wiogũ, Gil-
gal wãmetiri macãcũ, ²⁴ apĩ Tirsa wiogũ nicãrã niwã.
Na wiorã nipe'tirã níã treinta y uno nicãrã niwã.

**Josué Canaã di'tare Israe doce curaricjãrãrẽ dũ-
cawaa'que ni'i**

13 Josué bũcũ waro ãjãcã, Õ'acũ cũrẽ a'tiro nicũ ni-
wĩ: "Mũ'ũ bũcũ waro ni'i. A'ti di'tare mũsã
ñe'eatje peje dũ'sa'a yujupũ.
*****

⁶ Israe curuacjãrã na ã'orõpũta sidonio masãrẽ
cõ'awĩrõgũti. Tojo nicã, nipe'tirã masã to ãrũgũpũ
nirãrẽ Líbano me'rã nũ'cã, téé Misrefot-maipũ
cõ'awĩrõgũti. Mũ'ũ pe'e te di'ta na wa'awe'o'quere Is-
rae curuacjãrãrẽ miwapa, dũcawaaya. Yũ'ũ mũ'ũrẽ
duti'caronõjõta weeya. ⁷ Tojo weegũ nueve curari, tojo
nicã Manasés ya curuacjãrã deco me'rã nirãrẽ nipe'tise
di'tare dũcawaawe'o'ya", nicũ niwĩ Õ'acũ.

**Josué Jordá mujĩpũ mujãtiro pe'ecjãrãrẽ di'ta dũ-
cawaa'que ni'i**

⁸ Moisé Rubén ya curuacjãrãrẽ, Gad ya curuacjãrãrẽ,
tojo nicã Manasés ya curuacjãrã deco me'rã nirãrẽ na
niatje di'tare o'otojacũ niwĩ. Te di'ta dia Jordá mujĩpũ
mujãtiro pe'e nicarõ niwũ.
*****

¹⁴ Moisé Leví ya curuacjãrã pe'ema di'tare o'oticũ ni-
wĩ. Mejõ Õ'acũ Moisére ní'caronõjõta "Leví ya curu-
acjãrã ye niatje masã yũ'ũre ñubuepeorã, wa'icũrãrẽ
wẽjẽ ãjũamorõpeose cjase nirõsa'a", nicũ niwĩ.
*****

**Josué dia Jordá mujĩpũ sãjãrõ pe'e cjase di'tare dũ-
cawaa'que ni'i**

14 Te di'tata Canaã di'ta cjase nicarõ niwũ. Pa'i
Eleazar, Josué, Nun macũ, tojo nicã nipe'tise cu-
raricjãrã wiorã te di'tare dũcawaacãrã niwã. Na Israe
curuacjãrãrẽ dũcawaáca be'ro na ye di'ta tojacarõ ni-
wũ. ² Õ'acũ Moisére di'tare dũcawaaduti'caronõjõta
níbocase me'rã te nueve curaricjãrãrẽ, ape deco me'rã
nirĩ curua quẽ'rãrẽ te di'tare dũcawaacãrã niwã.
³ Moisé te di'tare mujĩpũ mujãtiro dia Jordãpũ na pũa
curuacjãrã Rubén, Gad, tojo nicã Manasés deco me'rã
nirĩ curuacjãrãrẽ o'otojacũ nimiwĩ. Tojo wéeca be'ro
nimicã, José yarã pe'e pũa curuapũ dũcawaticãrã niwã.
Na Manasés ya curua, tojo nicã Efraí ya curua nicãrã
niwã. Pa'ia Leví ya curua pe'ema di'tare o'oticãrã niwã.
Mejõ macãrĩrẽ, cã'rõ di'ta nisenojõacãrẽ wa'icũrã na tá
ba'anu'cũatjo nirõ ejatuaro o'ocãrã niwã. ⁵ Õ'acũ

Moisére duti'caronojōta Israe curuacjārā Canaá di'tare dɛcawaacārā niwā.

Caleb ya di'ta cjase ni'i

⁶ Judá ya curuacjārā ɛmɛa Gilgapɛ Josué me'rā ucūrā wa'acārā niwā. Caleb, cenezeo masū, Jefone macū, Josuére a'tiro nicɛ niwī: "Cades-barneapɛ Ō'acū Moisére ní'quere wācūña. Cū marí p̄arā ye cjasere niwī.

⁷ Moisé yɛ'ɛ ti macāpɛ ní'cɛre Canaá di'tare ĩ'acusiagɛ o'ócaterore cuarenta cū'marí cɛowɛ. ĩ'adajagɛ, ya'yioro marírō diacjū nise me'rā yɛ'ɛ ĩ'a'quere cūrē werewɛ. ⁸ Yɛ'ɛ me'rā wa'a'cārā pe'e masārē uisāwā. Yɛ'ɛ pūrīcā nipe'tise yɛ'ɛ wācū, ějōpeose me'rā Ō'acū ɛaro weewɛ. ⁹ Tojo weegɛ Moisé Ō'acū tɛ'oropɛ yɛ'ɛre a'tiro niwī: 'Mɛ'ɛ Ō'acū dutiro queoro weenu'cūwɛ. Tojo weegɛ Canaá di'tapɛ mɛ'ɛ ɛ'tacūusija'caro ejatuaro mɛ'ɛ ye nirōsa'a. Tojo nicā mɛ'ɛ p̄arāmerā nituriarā ye di'ta nirōsa'a', niwī.

¹⁰ Ō'acū Moisére tojo ní'que cuarenta y cinco cū'marí yɛ'rɛtojawɛ. Israe curuacjārā marí yucɛ marírōpɛ sijá-caterore tojo niwī. Cū ní'caronojōta te cū'marírē yɛ'ɛre catise o'owī. Ni'cārōacā ochenta y cinco cū'marí cɛo'o. ¹¹ Tojo nimigū, Moisé yɛ'ɛre a'ti di'tare ĩ'adu'tidutigɛ o'ócatero weronojō tutua ni'i yujupɛ. Titare yɛ'ɛ a'mewējētutua'caro weronojō mejārōta tɛ'oña'a. ¹² Tojo weegɛ ni'cārōacā opa bu'papijaro nirōrē, Ō'acū yɛ'ɛre o'ogɛti ní'que di'tare o'oya. Tita me'rā tocjārā ye cjasere mɛ'ɛ tɛ'owɛ. Masā pacarā Anac p̄arāmerā nituriarā topɛ niwā. Tojo nicā, na ye macārī pacase macārī, añurō bi'a cā'mota'a'que macārī niwū. Tojo nimicā, Ō'acū cū weetamurō me'rā, cū ní'caronojō narē na ye macārírē nɛrɛwírōgūti", nicɛ niwī.

¹³ Tojo weegɛ, Josué Caleb, Jefone macūrē "Añurō wa'ato" ni, Ō'acūrē sērībosacɛ niwī. Be'ro Hebrō macārē cūrē, cū p̄arāmerā nituriarārē o'ocɛ niwī. ¹⁴ Ti nɛmɛ me'rā ti macā Hebrō Caleb, cū p̄arāmerā ya macā, a'tiro nicā quē'rārē nidecoti'i yujupɛ. Cū Ō'acū Israe curuacjārā wiogɛ dutisere queoro weeme'rī'cɛ niyucā, tojo niwū. ¹⁵ Dɛporo cjase wāme Hebrō Quiriat-arba wāmeticarō nimiwū. Arba āpērā Anac pajigɛjo p̄arāmerā nituriarā yɛ'rɛoro niyɛ'rɛnɛ'cācɛ niwī.

A'te be'rore ti di'tapɛre ne a'mewējēse marícaro niwū majā.

Josué Judá ya curuacjārārē di'ta o'o'que ni'i

15 Níbocase me'rā Judá ya di'ta sur nibɛrɛaropɛ boca'que Edom di'ta nitɛoropɛ, téé yucɛ marírō, masā marírō Zin wāmetiropɛ nitɛocarō niwū.

*****

Caleb Hebrō, tojo nicā Debir macārírē cū miiwapa'que ni'i

¹³ Ō'acū cū "Tojo weeya" ní'caronojōta Josué Caleb, Jefone macūrē ni'cā di'ta Judá ya curuacjārārē opa bu'papijaro ní'carore o'ocɛ niwī. Cū o'o'que di'ta Quiriat-arba nicaro niwū. Be'ro ti macārē Hebrō pisucārā niwā. Ti macā Anac pajigɛ, ɛ'mɛagɛjo p̄arāmerā nituriarā

niyɛ'rɛnɛ'cārī macā nicaro niwū. ¹⁴ Hebrō macāpɛ ní'cārārē Caleb i'tiarā Anac p̄arāmerā nituriarārē aperopɛ cō'aō'ocɛ niwī. Na a'ticɛrā nicārā niwā: Sesai, Ahimán, tojo nicā Talmai nicārā niwā. ¹⁵ Topɛ ní'cɛta majāa, Debir macācjārā me'rā a'mewējēgū wa'acɛ niwī. Ti macāta todɛporopɛre Quiriat-sefer wāmeticarō nimiwū. ¹⁶ Caleb a'tiro nicɛ niwī: "No'o ni'cū ɛmɛ Quiriat-sefer macārē a'mewējē miiwapagɛre yɛ'ɛ macō Ac sare numisogɛti", nicɛ niwī.

¹⁷ Tere cū tojo nicā tɛ'ogɛ, Otoniel, Cenaz macū, Caleb acabiji macū Quiriat-sefer macārē a'mewējē, miwapa wa'acɛ niwī. Tu'ajanɛ'cō, Caleb cū macō Ac sare Otonierē numisocɛ niwī. ¹⁸ Co cū tiropɛ etacā, Otoniel core "Di'ta marí oteatjere sērīña", nicɛ niwī. Co pe'e "Jax", ni yɛ'tico niwō. Acsa burro bu'ipɛ pesa'co dijacā, co pacɛ Caleb core sērītiña'cɛ niwī:

—Macō, ¿ñe'enojōrē mɛ'ɛ ɛati?

¹⁹ —Pacɛ, mɛ'ɛ yɛ'ɛre weetamuña. Neguev yucɛ marírōpɛ yɛ'ɛre di'ta o'otojarɛ. Ni'cārōacāma majā aco wijase peri nise di'tare o'oya, nico niwō.

Tojo weetjagū, Caleb cū macōrē ɛ'mɛase bu'papɛre, tojo nicā bu'aro aco wijase di'ta nirōpɛre o'ocɛ niwī.

*****

⁶³ Judá ya curuacjārā nituriarā pe'e Jerusalépe nirá jebuseo masārē cō'awírōmasiticārā niwā. Tojo weerā na ni'cārōacāpɛ quē'rārē Judá p̄arāmerā nituriarā me'rā nidecotisama yujupɛ.

*****

Josué Manasés ya curuacjārārē, tojo nicā Efraí ya curuacjārārē di'ta o'o'que ni'i

⁴ José p̄arāmerā nituriarā Manasés ya curuacjārā, tojo nicā Efraí ya curuacjārā narē o'o'que di'tare ñe'ecārā niwā.

*****

¹⁰ Efraí ya curuacjārā pe'e Gezer macāpɛ nirá cananeo masārē cō'awírōticārā niwā. Tojo weemirā, narē ɛrɛtɛ waro tutuaro da'rase dutipecārā niwā.

Ni'cārōacā quē'rārē na tiropɛta nidecotima yujupɛ.

*****

José p̄arāmerā nituriarā na di'ta ñe'e'que ni'i

¹⁴ José p̄arāmerā nituriarā Manasés ya curuacjārā, tojo nicā Efraí ya curuacjārā Josuére a'tiro nicārā niwā:

—¿De'ro weegɛ ɛsārē ɛsā ye niatjere ni'cā di'tacāta o'oati? ɛsārē ejatuatɛ'sawe'e. Ō'acū ɛsārē añurō wéegɛ, pājārā masāputicā weemi, nicārā niwā.

¹⁵ Na tojo nicā tɛ'ogɛ, Josué narē yɛ'ticɛ niwī: —Mɛsā pājārā ni'i nírā, mɛsārē o'óca di'ta Efraí, bu'papijaro nirō ejatuaticā, ferezeo masā, tojo nicā refaíta masā ya di'ta yucɛpagɛ pejepagɛ nirōpɛ wa'aya. Wa'a, tere paa, ote, topɛ nisetiya, nicɛ niwī. ¹⁶ Na cūrē yɛ'ticārā niwā:

—Diacjūta ni'i. A'te bu'papijaro nirō ɛsārē ejatuatisa'a. Mejō cananeo masā opa pa'tiro nirōpɛ nirá pe'e pejepawɛ cabayua wejesepawɛ cōme me'rā wee'quepawɛre cɛoma. Bet-seápe nirá, to sumuto

nise nirá, tojo nicá Jezreel opa pa'tiro nirá quē'rā mejārōta c̄oma, nicārā niwā.

¹⁷ Na tojo nicá t̄'oḡ, Josué José p̄rāmerā nituriarā Efraí, Manasés ya curuacjārārē nic̄ niwī:

—Diacjūta m̄sā p̄jārā, tutuarā ni'i. Tojo weerā ni'cā di'ta dia'c̄ c̄omasītisa'a. ¹⁸ Opa bu'papijaro, yuc̄-paḡ peje niró quē'rā m̄sā ye nirōsa'a. M̄sā tepaḡre paacō'a, no'ocā'rō m̄sā paacō'arō pōtēorō te m̄sā ye di'ta nirōsa'a. Sōjā cananeo masā, cōme me'rā wee'quepaw̄re c̄omicā, na tutuamicā, narē n̄r̄stewīrōmasīrāsa'a, nic̄ niwī Josué.

Israe curuacjārā di'ta ñe'eti'cārārē d̄cawaa'que ni'i

18 Israe curuacjārā ti di'tacjārārē docaque'acā wéeca be'rore nipe'tirā Silo macāp̄ nerēcārā niwā. Top̄ta Ō'acū wi'i, wa'ic̄urā caseri me'rā wéeca wi'ire apo, nerēw̄acārā niwā. Ti wi'i Ō'acūrē na ējōpeo, ucūrī wi'i nicaro niw̄. ² Titare siete curari na di'ta o'o, d̄cawaasere ñe'eticārā niwā yujup̄.

³ Tojo weeḡ Josué Israe curuacjārārē nic̄ niwī: “¿No'ocā'rō yoacā te di'tare m̄sā ñe'erātirā co'terāsari? Te di'ta Ō'acū m̄sā ñec̄s̄m̄ma ējōpeoḡ m̄sārē o'o'que ni'i. ⁴ Te curarin̄c̄ i'tiarā m̄ma bese, o'óya. Ȳm̄ narē na ye di'ta 'To nit̄o'o', ni ī'abese-dutiḡ, o'óḡutiḡ wee'e. Na ī'áca be'ro 'Tocā'rō ūsā ye di'ta nit̄op̄, ni ojarāsama. Tu'ajan̄c̄ō, dajatojatirā, ⁵ siete di'ta d̄cawaan̄'c̄ōato. Judá ya curuacjārā ye di'ta sur pe'e tojarosa'a. José ya curuacjārā nituriarā ye di'ta pe'e norte pe'e tojarosa'a. ⁶ M̄sā siete di'tare d̄cawáca be'ro ȳ're te oja'quere miitia. Be'ro ȳ'm̄ marī wiōḡ Ō'acū ī'orōp̄ bese, n̄bocase me'rā m̄sārē 'Top̄ tojarāsa'a, ni cūuḡsa'a. ⁷ 'Leví ya curuacjārā p̄rīcā ne cā'rō di'ta ñe'esome' nisere masīto-jasama. Te ñe'erōnojō o'orā, náma Ō'acū ye cjasere da'ratje nirōsa'a. Tojo nicā Gad, Rubén, deco me'rā nirá Manasés ya curuacjārā p̄rīcā na ye di'ta niatjere ñe'etojacārā niwā. Na ye di'ta Jordá mujīp̄ m̄jātiro ape p̄'rē pe'e ni'i. Moisé Ō'acū h̄aro weeco'teḡ te di'tare narē o'otojac̄ niwī”, nic̄ niwī.

⁸ Na m̄ma te di'tare añurō ī'abese, “To niap̄” ni, na aporā wa'arātirā weeri cura Josué pe'e a'tiro weedutic̄ niwī: “Nipe'tiro a'ti di'tare ī'asijabi'arā wa'a, 'A'tiro bajuri di'ta ni'i, ni ojarā wa'aya. Tu'ajan̄c̄ō, ȳ'm̄ tirop̄ tojatia. Be'ro a'ti macā Silop̄ Ō'acūrē ‘¿De'ro wee a'ti di'tare n̄bocase me'rā d̄cawaaḡsari?', ni sērīḡtī”, nic̄ niwī.

⁹ Tojo weerā na m̄ma Josué cū weeduti'caranojōta queoro weecārā niwā. Na Silop̄ dajarā, ti di'tare na “To niap̄” ni, na oja apo'quere miidajacārā niwā. Macārīn̄c̄rē “To niap̄”, nicārā niwā. Te na d̄cawaa'-quere siete curari cjasere na oja'quere miidajacārā niwā. ¹⁰ Top̄re Josué Ō'acū ī'orōp̄re “¿Noarē te di'ta tojarosari?” ni, n̄bocase me'rā d̄cawaac̄ niwī. Tojo weeḡ Israe curuacjārārē na di'ta niatjere nan̄c̄ o'o, d̄cawaan̄'c̄ō niwī.

Josué Benjamí ya curuacjārārē di'ta o'o, d̄cawaa'que ni'i

¹¹ D̄cawaan̄'c̄ō, Benjamí ya curuacjārā na nise curarin̄c̄rē o'on̄'c̄c̄ niwī. Ō'acū “A'ti di'ta narē o'oya”, ni ī'óca be'ro na niatje di'tare o'oc̄ niwī. Te di'ta Judá ya curuacjārā wa'tero, tojo nicā José ya curuacjārā wa'tero tojacaro niw̄.

*****

Simeó, Zabuló, Isacar, Aser, Neftalí, Dan na ye curarin̄c̄rē di'ta o'o, d̄cawaa'que ni'i

19 Benjamí ya curuacjārā be'rore Simeó ya curuacjārā na niatje di'tare o'oc̄ niwī. Te curarin̄c̄ o'ono'cārā niwā. Te di'ta Judá ya di'ta wa'terop̄ tojacaro niw̄.

*****

¹⁰ Na p̄a curuacjārā be'rore Zabuló ya curuacjārā, na niatje di'tare o'oc̄ niwī. Ti di'ta téé Sarid wāmetiri macāp̄ nit̄ocaro niw̄.

*****

¹⁷ Na i'tia curua be'rore Isacar ya curuacjārārē, na niatje di'tare o'oc̄ niwī.

*****

²⁴ Te ba'paritise curaricjārā be'rore Aser ya curuacjārārē, na niatje di'tare o'oc̄ niwī.

*****

³² Ni'cāmoc̄se curaricjārā be'rore Neftalí ya curuacjārārē, na niatje di'tare o'oc̄ niwī.

*****

⁴⁰ Seis curaricjārā be'rore Dan ya curuacjārārē, na niatje di'tare o'oc̄ niwī.

*****

Josué ya di'ta cjase ni'i

⁴⁹ Be'ro te di'tare etíca be'ro, Israe curuacjārā Ō'acū duti'caranojōta Josuére cū niatji macārē o'ocārā niwā. Ti macā cū sērīca macā Timnat-sera, Efraí ya di'ta opa bu'papijarop̄ nicaro niw̄. Top̄ ti macārē apaturi apo, nisetic̄ niwī.

⁵¹ A'tiro wee pa'i Eleazar, Josué, tojo nicā nipe'tise curaricjārā wiorā te di'tare d̄cawaan̄'c̄ōcārā niwā. Silop̄ Ō'acū wi'i, su'ti caseri me'rā wéeca wi'i sope p̄'top̄ “Ō'acū, ¿noanojōrē ti di'ta tojarosari?” n̄bocaca be'rop̄ eticārā niwā. Tojo weero na eti'que queoro d̄cawaan̄'c̄ōno'caro niw̄.

Wācūña marīrō apī masūrē wējéca be'ro cū du'ti nisetiatje macārī cjase ni'i

20 Ō'acū Josuére a'tiro nic̄ niwī: ² “M̄m̄ Israe curuacjārārē m̄sā du'ti nisetiatje macārīrē bese-dutiya. Ȳm̄ Moisére weeduti'caranojōta weeya. ³ Tojo weeyucā, no'o wācūña marīrō apīrē wējēḡnojō te macārīp̄ du'tiwā'cāmasīsami. Tojo weeḡ wējēno'c̄ acawereḡ waro c̄rē wējēa'merī nīḡ, top̄ du'ti, nicā'masīsami. ⁴ Tojo wee mas̄ te macārīp̄ du'ti-aḡnojō ne sājārī sopep̄ etaḡ, tocjārā b̄c̄rārē 'Tojo

weeasú, ni weregusami. Tojo wéeca be'ro búcərã 'A'to tojayá, nirásama. Tojo nicã, cū nisetiatji wi'ire cūurásama. ⁵ Wējē'cure wējēa'merĩ masū cūrē ti macāpə sirutucāma, na búcərã cūrē nəo cəorásama. Cū uase, wācūña marĩrō 'Tojo weearə' ni wérēca be'ro niyucã, tojo wa'arosa'a. ⁶ Na weresāno'cū ti macāpə du'ti, nicã'bosami téé nipe'tirã ti macācjārã masã nerē besēca be'ro yə'rəwetigəsamı. Tojo nicã pa'ia wioğə cū wēricāpə topə nituogəsamı. A'tiro wa'áca be'ro cū, cū ya wi'ipə, cū ya macã, cū uiwijaca macāpə da-jagəsamı tja", nicə niwĩ.

⁷ Ō'acū Josuére tojo nicã tərōrã, na du'ti niatje macārĩ Galileapə nirĩ macã Quedes wāmetiri macārē besecārã niwã. Ti macã Neftalí ye di'ta őrūpagə pijaropə tojacaro niwū. Ape macã Siquem Efraí ye di'ta őrūpagə pijaropə tojacaro niwū. Nitəori macāpəa majã Quiriatarba nicaro niwū. Ti macārēta tja na Hebrō pisusama. Judã ye di'ta őrūpagə pijaropə tojacaro niwū. ⁸ Mujĩpū mājãtiro dia Jordã siaquiji pe'ema i'tia macã na du'ti niatje macārĩrē besecārã niwã. Nimə'tārĩ macã Beser nicaro niwū. Ti macã Rubén ye di'ta opa bu'pa, yucə marĩrōpə tojacaro niwū. Ape macã Ramot, Galaad na nino'rōpə, Gad ye di'tapə tojacaro niwū. Nitəori macāpəa Golán nicaro niwū. Basán na nino'rōpə Manasés ya curuacjārã nirōpə tojacaro niwū. ⁹ Tojo weerã nipe'tirã Israe curuacjārã, tojo nicã apesecjārã na me'rã nirã no'o wācūña marĩrō wējēgūnojō te macārĩpə du'tita basiocaro niwū. Na te macārĩcjārã pājãrã nerē beseatji dəporo tojo weeta basiocaro niwū. Tojo weeticāma, cūrē wējēa'mebosama nírã, tojo weeno'caro niwū.

Leví ya curuacjārã ye macārĩ cjase ni'i

21 Leví ya curuacjārã wiorã Silopə pa'ia wioğə Eleazar, Josué, āpērã Israe curuacjārã wiorã me'rã ucūrã wa'acārã niwã. Silo Canaá di'tapə nicaro niwū. Topə Leví ya curuacjārã wiorã narē a'tiro nicārã niwã: "Ō'acū Moisé me'rã ũsārē ũsã niatje macārĩrē o'oduticə niwĩ. Tojo nicã, di'ta te macārĩ sumutopə ũsã wa'icūrãrē eca nisetiatjere o'oduticə niwĩ", nicārã niwã. ³ Tojo nicã tərōrã, Ō'acū cū duti'caronojōta Israe curuacjārã na ye di'ta cəo'quere Leví ya curuacjārãrē queoro o'ocārã niwã. Tere o'orã, macārĩ, tojo nicã cāpūpə na wa'icūrãrē eca nisetiatjere o'ocārã niwã. *****

⁴¹ Tojo weerã Israe curuacjārã ye di'tapəre Leví ya curuacjārã cuarenta y ocho macārĩ, tojo nicã na cāpūpə wa'icūrãrē eca nisetiajere ñe'ecārã niwã. ⁴² Te macārĩ nipe'tisepəreta tja sumutopə wa'icūrã na eca nisetiatje di'ta nibajaque'acaro niwū.

⁴³ Ō'acū nipe'tise na ñecūsəməarē "A'tiro o'oguti" ní'que di'tare queoro o'ocə niwĩ. Tojo weerã na te di'tare ñe'e, topə nisetiçãrã niwã. ⁴⁴ Tere wéégə, nipe'tise Ō'acū cū "Weeguti" ní'quere queorota weecə niwĩ. Nipe'tiro ti di'tapə narē soose o'ocə niwĩ. Ō'acū weeta-murō me'rã Israe curuacjārã narē ĩ'atu'tirãrē docaque-acã weecə niwĩ. Tojo weerã Israe curuacjārãrē ne mejēcã weemasĩcārã niwã. ⁴⁵ Ō'acū nipe'tise cū

"Weeguti" ní'quere queorota weecə niwĩ. Ne ni'cārō weecə'a weeticə niwĩ; weepe'ocã'cə niwĩ.

Rubén, Gad ye curaricjārã, Manasés ye curaricjārã deco me'rã nirã dia Jordã ape pã'rēpə na dajatojaa'que ni'i

22 Be'ro ti di'tare etipe'otoja, Josué Rubén ya curuacjārãrē, Gad ya curuacjārãrē, tojo nicã Manasés ya curuacjārã deco me'rã nirãrē piji, narē ² nicə niwĩ: "Məsã nipe'tise Moisé, Ō'acū dutisere da'raco'tegə cū duti'quere queoro weearə. Tojo nicã nipe'tise yə'ə məsārē weeduti'quere weearə. ³ Ne ni'cāti məsã acawerərã Israe curuacjārãrē cō'awã'cã weetiapə. Narē weetamunu'cūcã'pə. Ni'cārōacã quē'rãrē na me'rã ninu'cū'u yujupə. Tojo nicã nipe'tise Ō'acū, məsã wioğə cū dutisere añurō weepe'oaəpə. ⁴ Ni'cārōacãma Ō'acū cū 'Tojo weeguti' ní'quere queoro weeamı. Tojo weegə məsã acawerərãrē soocã weeamı. Tojo weerã məsã ye di'ta Moisé, Ō'acū dutisere da'raco'tegə, məsārē o'o'que di'ta, Jordã ape pã'rēpə niseəpə dajatojaaya majã. ⁵ A'te dia'cū məsã weecã əasa'a. Moisé cū duti'quere queoro weeya. Ō'acū marĩ wioğəre ma'i nisetiya. Cūrē sirutu, cū dutisere queoro weeya. Nipe'tise məsã ējōpeose me'rã, məsã wācūse me'rã cū əaro weenu'cūcã'ña", nicə niwĩ Josué.

⁶ Narē werepe'otoja, "Ō'acū məsārē añurō weeato" ni, "Məsã ye wi'seripə dajatojaaya", nicə niwĩ.

*****

⁹ Cū tojo nıca be'ro Rubén ya curuacjārã, Gad ya curuacjārã, Manasés ya curuacjārã deco me'rã nirã āpērã Israe curuacjārã Silopə nirã, Canaá di'tapəre a'merĩ du'u, dəcawati, na ya di'ta Galaad, dia Jordã apese pã'rēpə pē'ape'tia wa'acārã niwã. Dəporopə te di'ta Ō'acū Moisé me'rã "Məsārē o'oguti" ní'que di'ta nicaro niwū.

*****

Josué masārē cū werecasatəo'que ni'i

23 Peje cū'marĩ Ō'acū Israe curuacjārãrē narē ĩ'atu'tirã me'rã a'mewējē, soo nisetica be'ro yə'rəcaro niwū. Titare Josué bəcə ējāgū, ² nipe'tirã Israe curuacjārã bəcərãrē, wiorãrē, beseri masārē pijonə'cō, narē werecasatəocə niwĩ. A'tiro nicə niwĩ:

"Yə'ə bəcə waro ējã'a. ³ Məsã nipe'tise Ō'acū a'ti di'tacjārã məsārē ĩ'atu'tirã wee'quere ĩ'apã. Cūta məsã ye niatjere a'mewējētamuwĩ. ⁴ Yə'ə məsã nipe'tirãrē to di'ta nıbocase me'rã nipe'tise curarire Ō'acū ĩ'orōpə dəcawaawə. Yə'ə məsã te di'tare a'mewējē wapata'a'quere dəcawaawə. Tojo nicã apeye di'ta a'mewējē wapata'ano'ña marĩ'que quē'rãrē dəcawaawə. Mujĩpū mājãtiro dia Jordã me'rã nə'cã, téé mujĩpū sājãrō maa-jo Mediterráneo me'rãpə dəcawaatəowə. ⁵ Ō'acū masã te di'tapə nirãrē cō'awĩrōgəsamı. Məsã pe'e te di'tare miiwaparãsa'a. Ō'acū məsã wioğə cū 'Tojo weeguti' ní'caronojōta weegəsamı.

6 "Tojo weerā wācūtutuaya. Nipe'tise Moisé oja'-
 quere, cū dutise cū'quere queoro weeme'ricā'ña.
 7 Məsā āpērā masā, cō'awīrōno'ña marīrā a'ti di'tapū
 dū'sarā me'rā ne a'mesū'aticā'ña. Na ējōpeorārē
 Ō'acū nitirārē ne cā'rōacā ējōpeo, ejaque'aticā'ña. Na
 wāmerē pisu, wāmepeoticā'ña. 8 Ō'acū ni'cūrēta cū
 Һaro wee, ējōpeonu'cūcā'ña. Məsā ni'cārōacā werono-
 jōta tojota añurō weeyapaticā'ña. 9 Ō'acū peje curar-
 icjārārē na tutuamicā, məsā i'orōpū cō'awīrōwī. A'to-
 cateropū quē'rārē ne ni'cā curua məsārē
 a'mewējēpōtēowe'e. 10 Ō'acū cū ni'caronojōta məsārē
 a'mewējētamuwī. Tojo weegū cū weetamuse me'rā
 məsā me'rācjū ni'cū mil masārē nūrūstemasīsami.
 11 Tojo weerā məsā tū'omasīña. Ō'acū məsā wioğure
 queoro ma'inu'cūcā'ña. 12 Məsā Ō'acū dutisere
 yu'rūnū'cā, na məsā wa'teropū dū'sarā me'rā
 a'mesū'a, nūmoticā pūrīcā, 13 Ō'acū marī wioğū narē
 cō'anemosome majā. Na dū'sarā məsārē ña'arō
 wa'acā weerāsama. A'ti di'ta añurī di'ta Ō'acū marīrē
 o'óca di'tare ē'magūsami. A'ti di'tapūre ninemosome
 majā.

14 "Masā nipe'tirā wēriwūaronojō cā'rōacā be'ro yu'Һ
 wēriğūsa'a. Məsā ējōpeose me'rā, məsā wācūse me'rā
 Ō'acū cū queoro wee'quere añurō masī'i. Ne ni'cārō
 Ō'acū marī wioğū cū 'Añurō weegūtī' ni'quere weeticā
 weetiwi. Nipe'tisere weepe'ocā'wī. 15 Məsā cūrē
 yu'rūnū'cācā pūrīcā, cū məsārē añurō wee'caro
 weronojō mejārōta peje ña'ase məsārē wa'acā
 weegūsami. Ne ni'cū a'ti di'ta añurī di'ta, marīrē o'óca
 di'tapū tojasome. 16 Məsā Ō'acū marī wioğū me'rā
 apo'quere yu'rūnū'cācā, āpērānojōrē ejaque'a
 ējōpeocā, Ō'acū məsā me'rā uagūsami. A'ti di'ta añurī
 di'ta marīrē o'óca di'tapū ninemosome majā", nicū ni-
 wī Josué.

Josué cū weretūo'que ni'i

24 Be'ro Josué Siquēpū nipe'tise curari Israe curu-
 acjārārē neocū niwī. Būcūrārē, wiorārē, beseri
 masārē, masārē sū'ori nirārē pijineocū niwī. Na Ō'acū
 i'orōpū nerēcārā niwā. 2 Tu'ajanū'cō, Josué narē nicū
 niwī:

—Ō'acū marī Israe curuacjārā wioğū a'tiro nimi: "Dū-
 poropūre məsā ñecūsūmūa Taré, tojo nicā cū pō'rā
 Abrahā, Nacor dia Éufrates wāmetiri maa yu'rūropū
 nisetiwā. Topū nīrā, āpērānojōrē ējōpeosetiwā. 3 Məsā
 ñecū Abrahā ti maa yu'rūropū ni'cūre, mia weetjāgū,
 nipe'tiro a'to Canaā di'tapū sū'ori sijawū. Cūrē pājārā
 masāputicā weewū. Cū ne waro pō'rātigūre Isaare
 o'owū. 4 Cū Isaare tja cū pō'rā pūarā Jacob, Esaúre
 o'owū. Esaúre di'ta opa bu'papijaro Seir wāmetiri
 di'tare cūuwū. Jacob pe'e cū pō'rā me'rā Egiptopū
 bu'awā.

5 "Be'ro Moisére, Aarōrē to Egiptopūta o'ówū. Yu'Һ
 tutuaro me'rā wee'quere tocjārā Egiptocjārārē ña'arō
 wa'acā weewū. Tu'ajanū'cō, məsārē topū ni'cārārē mii-
 wijawū. 6 Məsā ñecūsūmūa Egiptopū wijacā, Egip-
 tocjārā na yarā cabayua me'rā, na cabayua wejesepa-
 wū me'rā narē wējēsī'rīrā sirutuwā. Téé Maa sō'arī

maa tiropū sirututūowā. 7 Məsā ñecūsūmūa yu'Һ weet-
 amusere Һarā, yu'Һre sērīwā. Na tojo weecā, yu'Һ Egip-
 tocjārārē cā'mota'adutigū, Israe curuacjārā, Egip-
 tocjārā decopū na'itī'asere cūuwū. Tojo weerā Egip-
 tocjārā narē i'abocatiwā. Tojo nicā, Egiptocjārā maarē
 pē'arī curare, narē mirīcā weewū. Məsā basu yu'Һ
 Egiptocjārārē wee'quere i'amiwūba.

"Məsā Egiptopū wijāca be'ro peje cū'marī yucū
 marīrōpūre nicā'wū. 8 Be'ro məsārē amorreo masā ya
 di'ta, dia Jordā mujīpū mējātiropū miipē'atiwū. Topū
 məsā me'rā a'mewējēmiwā. Yu'Һ pe'e məsārē narē
 docaque'acā weewū. Tojo weerā na ye di'ta nimi'quere
 məsā miiwapawū. 9 Be'ro Balac, Zipor, moabita masā
 wioğū macū, məsā me'rā a'mewējēsī'rīmiwī. Balac apī
 Balaā, Beor macūrē məsārē dojadutigū pijidutiwī.

10 Yu'Һ pe'e Egiptā məsārē dojasī'rīcā, cā'mota'awū.
 Məsārē dojaronojō o'ogū, 'Narē añurō wa'ato' ni,
 yu'Һre sērīwī. Tojo wee məsārē yu'rūwetaticā weewū.

11 "Be'ro məsā dia Jordārē pē'awū. Pē'aa, Jericōpū
 etawū. Ti macācjārā məsā me'rā a'mewējēmiwā. Tojo
 nicā, āpērā ti di'tacjārā amorreo, ferezeo, cananeo, hi-
 tita, gergeseo, heveo, jebuseo masā mejārōta məsā
 me'rā a'mewējēwā. Yu'Һ məsārē nipe'tirārē docaque-
 'acā weewū. 12 Sōjā amorreo masā wiorā pūarārē məsā
 di'pājīrī, būacatjē me'rā docaque'acā weetiwi. Yu'Һ
 pe'e narē uise da'rewū. Tojo weerā məsā na tiropū
 etati dūporo uiwā'cātojawā. 13 Məsā di'tare da'ratim-
 icā, āpērā na da'ra'que di'tapūre məsārē o'owū. Tojo
 nicā macārī məsā da're'que mejētare o'owū. Məsā te
 macārīpū niseti, Һ'se weseri, tojo nicā olivo weseri
 məsā oteti'que dūcare ba'a'a", ni wercū niwī Ō'acū.

14 Be'ro Josué a'tiro ninemocū niwī:

—Tere wācūrā, wiopesase me'rā, diacjū nise me'rā,
 Ō'acūrē ējōpeo, cū dutiro weeya. Ō'acū nitirārē marī
 ñecūsūmūa dia Éufrates yu'rūropū, tojo nicā Egiptopū
 ējōpeo'cārārē ējōpeodu'u, cō'acā'ña. Ō'acū dia'cūrē
 ējōpeoya. 15 Məsā Ō'acūrē ējōpeo sirututū'satirā
 pūrīcā, məsā basu ējōpeojārē beseya. Marī
 ñecūsūmūa Éufrates yu'rūropū ējōpeo'cārārē, o
 amorreo masā, a'ti di'tapū nīrā na ējōpeorārē
 ējōpeosī'rīrā, narē beseya. Yu'Һ pūrīcā, ya wi'icjārā
 quē'rā Ō'acūrē ējōpeo, cū dutiro weerāsa'a, nicū niwī
 Josué.

16 Cū tojo nicā tū'orā, masā a'tiro ni yu'ticārā niwā:

—Ūsā Ō'acūrē ējōpeodu'usome. Āpērā Ō'acū nitirā
 pe'ema ne ējōpeosirutusome. 17 Marī wioğū Ō'acū cū-
 ta marīrē, marī ñecūsūmūa Egiptopū ña'arō
 yu'rū'cārārē miiwijawī. Cūta tja cū tutuaro me'rā añuse
 cū tutuasere weē'owī. Nipe'tiro ūsā ma'apū a'ti'quere,
 peje macārīcjārā wa'teropū yu'rū'quere mejēcā wa'ari
 nīgū, co'tewī. 18 Cū marī wa'acā, nipe'tise
 macārīcjārārē cō'awīrōcā'wī. Amorreo masā, a'ti di-
 tacjārāpūreta tojo weewī. Ūsā quē'rā mū'Һ weronojōta
 Ō'acūrē ējōpeo, cū dutiro weerāsa'a. Cūta marī wioğū
 nimi, nicārā niwā.

19 Na tojo nicā tū'ogū, Josué a'tiro nicū niwī:

—Məsā Ō'acūrē añurō ējōpeo, sirutupōtēosome. Cū
 añugū waro, ña'ase moogū nimi. Cū dia'cūrē marī

ējōpeocā ɥami. Āpērānojōrē ējōpeocā, doesami. Mūsā cūrē ɥ'rɥnɥ'cācā, mūsā ņa'arō weesere nɥ'cāsomi.
²⁰ Mūsā Ō'acūrē ējōpeodu'u, āpērārē ējōpeocā, cūta mūsārē ņa'arō wa'acā weegɥsami. Mūsārē añurō wée'cɥ nimigū, mūsārē cō'ape'ogɥsami, nicɥ niwī Josué.

²¹ Masā Josuére a'tiro ni ɥ'ticārā niwā:

—Mɥ'ɥ tojo nírōnojō wa'asome. Ūsā Ō'acūrē ējōpeo, cū dutiro weerāti, nicārā niwā.

²² Na tojo nisere tɥ'ogɥ, Josué nicɥ niwī:

—Mūsā basu nipe'tirā tɥ'oropɥ “Ō'acūrē ējōpeo sirurāti”, niapɥ.

Masā “Tojota niapɥ”, nicārā niwā.

²³ Josué narē a'tiro ninemocɥ niwī:

—To pūrīcārē āpērānojō mūsā ējōpeo yee'quere mūsā wa'teropɥ ɥosere cō'ape'ocā'ña. Ō'acūrē marī Israe curuacjārā wioɥre nipe'tise mūsā añuse wācūse me'rā ējōpeoya.

²⁴ Masā Josuére a'tiro ɥ'ticārā niwā tja:

—Ūsā Ō'acūrē marī wioɥre ējōpeo, sirurāti. Cū dutiro weerāti, nicārā niwā.

²⁵ Ti nɥmɥta topɥ Siquēpɥ Josué masā me'rā “A'tiro weegɥti”, ni apocɥ niwī. Narē na weesetiatjere, narē dutiatjere cūucɥ niwī. ²⁶ Tere Ō'acūrē dutise ɥori turipɥ ojaō'ocɥ niwī. Tere ojatoja, ni'cāgā ūtāgā pajicjare mii, ɥucɥ encina wāmeticjɥ dɥ'pocā Ō'acūrē “Masā me'rā tojo weegɥti” ni'quere ɥori acaro tioropɥ nɥ'cōcɥ niwī.

²⁷ Nipe'tirā masārē a'tiro nicɥ niwī:

—A'tiga ūtāgā nipe'tise Ō'acūrē marīre ucū'quere tɥ'ope'o'caro weronjō a'topɥ toja'a. Tojo weerā mūsā

Ō'acūrē dutisere ɥ'rɥnɥ'cā, mūsā queoro weetisere ī'ono'rōsa'a, nicɥ niwī.

²⁸ Tojo nitoja, Josué masārē, na ye di'tapɥ nanɥcūrē dajatojaaduticɥ niwī.

Josué cū wērī'que ni'i

²⁹ Cā'rōacā be'ro Josué, Nun macūrē, Ō'acūrē dutisere da'racō'tegɥ, ciento diez cūrē marī ɥogɥ, wērīa wa'acɥ niwī. ³⁰ Cūrē ya di'ta Timnat-sera wāmetiri macāpɥ cūrē yaacārā niwā. Ti macā bu'papijaro Efraí, ūrīgū Gaas wāmeticjɥ ɥ'rɥropɥ nicaro niwū.

³¹ Josué catiri curare, Israe curuacjārā Ō'acūrē ējōpeo, cū dutiro weecārā niwā. Cūrē wērīca be'ro bɥcūrā nipe'tise Ō'acūrē Israe curuacjārārē añurō wee'quere masārē catiro pōtēorō tojota Ō'acūrē ējōpeo, cū dutiro añurō weesirutucārā niwā.

Israe curuacjārā José mijī ō'arīre yaa'que ni'i

³² José mijī cūrē ō'arī nimi'quere Siquēpɥ yaacārā niwā. Te ō'arī Egiptopɥ Israe curuacjārā na miiti'que nicaro niwū. Di'ta José pacɥ mijī Jacob cūrē duu'que di'ta nicaro niwū. Ti di'ta cien kujiri plata wāmetise kujiri Hamor pō'rā ɥmɥarē duucɥ niwī. Hamor, Siquem pacɥ nicɥ niwī. Be'ro ti di'ta José pārāmerā nituriarā ya di'ta tojaturiacaro niwū.

Eleazar cūrē wērī'que ni'i

³³ Be'ro pa'i Eleazar, Aarō macūrē wērīa wa'acɥ niwī. Cūrē wērīcā, cūrē macūrē Finees ya di'tapɥ yaacārā niwā. To Efraí ya di'ta opa bu'papijaropɥ nicaro niwū.

JUECES

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Josué, tojo nicā b̄uc̄urā cū nícaterocjārā wéríca be'ro Israe curuacjārā Ō'acūrē ējōpeodu'u, na ɱaro weeseticārā niwā. Titare Canaá di'tacjārā Israe curuacjārā yere yaja, ña'arō weecārā niwā. Be'ro Israe curuacjārā ɱp̄tɱ pi'eti, b̄ɱjaweti, Ō'acūrē acobojose s̄erícārā niwā. Tojo weecā ĩ'agū, Ō'acū narē ɱɱ'ɱodutigɱ, sɱ'ori nisetiri masārē cūucɱ niwī. Sɱ'ori nisetiri masū catiri cura añurō nisetiucārā niwā. Cū wéríca be'ro masā Ō'acūrē siru-tudu'u, no'o ɱaro ējōpeoseticūcārā niwā. Na tojo weecā ĩ'agū, Ō'acū na me'rā ua, narē ĩ'atu'tirā dutise doca wa'acā weecɱ niwī. Be'ro Israe curuacjārā ɱp̄tɱ pi'eti, b̄ɱjaweti, Ō'acūrē acobojose s̄erícārā niwā. Na tojo weecā ĩ'agū, Ō'acū narē ni'cū sɱ'ori nisetiri masūrē o'ócɱ niwī tja. Sɱ'ori nisetiri masū narē ĩ'atu'tiri masā doca nirārē a'mewējē wijata'acɱ niwī. Be'ro tja todɱporo na ña'arō weeseti'caronjōta weenu'cūcā'cārā niwā. Sɱ'ori nisetiri masā wa'terop̄re nibutia'cārā Débora, Barac, Gedeō, Sansón nicārā niwā. Āp̄erā sɱ'ori nisetiri masā quē'rā nicārā niwā.

Judá ya curuacjārā, tojo nicā Simeó ya curuacjārā cananeo masā me'rā a'mewējē'que ni'i

1 Josué wéríca be'ro Israe curuacjārā Ō'acūrē a'tiro ni s̄erítina'cārā niwā:

—¿Īsā wa'tero nirā Israe curuacjārā dinojō curuacjārā cananeo masā me'rā a'mewējē'rā wa'amɱ'tārāsari?

² Ō'acū narē a'tiro ni ɱɱ'ticɱ niwī:

—Judá ya curuacjārā wa'amɱ'tārāsama. ɱɱ'ɱ a'ti di'tare narē o'otojapɱ, nicɱ niwī.

³ Cū tojo nicā tɱ'orā, Judá ya curuacjārā ɱɱɱa na ma'misɱɱa Simeó ya curuacjārāre pijineocārā niwā. Narē a'tiro nicārā niwā: “Te'a, ĩsā ya di'ta niatjopɱ wa'arā. Cananeo masārē a'mewējētaturā a'tia. Be'ro ĩsā quē'rā m̄sā ya di'ta niatjore m̄sā me'rā a'mewējētaturā wa'arāsa'a”, nicārā niwā. Na tojo nicā tɱ'orā, Simeó ya curuacjārā, “Jaɱ, cananeo masārē m̄sā me'rā a'mewējētaturā wa'arāsa'a”, nicārā niwā.

⁴ Tojo weerā Judá ya curuacjārā na acawererā Simeó ya curuacjārā me'rā cananeo masārē, tojo nicā ferezeo masā me'rā a'mewējē, na ye di'ta nimi'quere ē'macārā niwā. Ō'acū cū tutuaro me'rā tojo weecārā niwā. Bezep̄re diez mil ɱɱɱarē wējēcārā niwā.

*****

¹⁹ Ō'acū Judá ya curuacjārā me'rā nicɱ niwī. Tojo weerā na di'ta opa bu'papijaro nirārē cō'awīrō, ē'macārā niwā. Tojo weemirā, opa pa'tiro nirā pe'eere cō'awīrōmasíticārā niwā. Na cabayua wejesepawɱ cōme me'rā wee'quepawɱ c̄ocā ĩ'arā, tojo weemasíticārā niwā. ²⁰ Moisé Calere ní'caronjōta Hebrō wāmetirote o'ocārā niwā. Cale i'tiarā Anac pō'rārē cō'awīrōcā'cɱ niwī. ²¹ Benjamí ya curuacjārā pe'e jebuseo masā, Jerusaléɱ nirārē cō'awīrōmasíticārā niwā. Tojo weerā jebuseo masā, tojo nicā Benjamí ya cu-

ruacjārā a'tocaterore ni'cārō me'rā topɱ nidecotima yujupɱ.

José p̄rāmerā nituriarā Betecjārā me'rā a'mewējē, do- caque'acā wee'que ni'i

²² José p̄rāmerā nituriarā Betecjārā me'rā a'mewējē'rātirā, majācārā niwā. Na tojo weecā, Ō'acū narē weetamucɱ niwī. ²³ Na ĩ'adu'tiri masārē Betep̄re o'ócārā niwā. Todɱporopɱ ti macā Luz wāmeticarō niwū. ²⁴ Na ĩ'adu'tiri masā ti macāc̄jū ni'cū wijaticā ĩ'arā, cūrē nicārā niwā: “¿Īsā macārē no'o pe'e sājācā añubosari? Ī'oña. Mɱ'ɱ tojo ĩ'ocā, mɱ'ɱrē añurō co'terāti”, nicārā niwā. ²⁵ Tojo weegɱ cū macā sājārōrē ĩ'ocɱ niwī. Be'ro ti macārē sājāa, nipe'tirā topɱ nirārē wējēpe'ocā'cārā niwā. Ti macā sājārōrē ĩ'ocɱma, tojo nicā cū acawererārē wējētacārā niwā. ²⁶ Be'ro ti macā sājārōrē ĩ'ocɱ hitita masā ya di'tapɱ wa'a, topɱ ni'cā macā p̄acɱ niwī. Ti macārē Luz wāme o'ocɱ niwī. Tojota wāmetidecotisa'a yujupɱ.

*****

Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegɱ weronjō up̄sājāɱ'cā Boquĩɱ bajua'que ni'i

2 Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegɱ weronjō up̄sājāɱ'cā † Gilgapɱ ní'cɱ majāa, Boquĩɱ ejacɱ niwī. Israe curuacjārāre a'tiro nicɱ niwī: “ɱɱ'ɱ m̄sārē Egiptopɱ ní'cārārē miiwijawɱ. A'ti di'ta, m̄sā ñec̄sɱɱarē o'oḡti ní'que di'tapɱ miitiwɱ. ɱɱ'ɱ narē a'tiro niwū: ‘ɱɱ'ɱ m̄sā me'rā “A'tiro weeḡti” ní'quere weedu'usome. ² M̄sā quē'rā a'ti di'tacjārā me'rā apo nisetisome. Na ējōpeose mesārīrē ĩtā me'rā seeneocū'que mesārīrē paastedijorāsa'a, nimiwū. M̄sā pe'e ɱɱ'ɱ tojo ní'quere weetiwɱ. ¿De'ro weerā m̄sā tojo weetiri? ³ Tojo weegɱ ni'cārōacārē m̄sārē were'e. ɱɱ'ɱ a'ti di'tacjārārē cō'awīrōnemo-

† Ī'aña Gn 16.7 docapɱ oja'quere.

some. Na m̄sārē cariborāsama. Tojo nicā, na ějōpeose me'rā m̄sārē ña'arō wa'acā weerāsama", nicu niwī Ō'acū.

⁴ Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegū weronojō up̄sājān'cā narē tojo ni ucūca be'ro, Israe curuacjārā nipe'tirā up̄tū uti, caricūcārā niwā. ⁵ Tojo weerā to na utirore Boquim † wāme ō'ocārā niwā. Tojo wee wa'icūrārē wējē, Ō'acūrē ūjūamorōpeocārā niwā. *****

¹⁰ Josué cū nícaterocjārāpū wērīpe'tia wa'acārā niwā. Na be'rocjārā Ō'acūrē, tojo nicā cū Israe curuacjārārē añurō wee'quere masīticārā niwā.

Israe curuacjārā na Ō'acūrē ějōpeodu'u'que ni'i

¹¹ Na no'o nirā Baal wāmetirā queosere ějōpeocārā niwā. Ō'acū ĩ'orōp̄re na tojo weese ña'a nicaro niwū.

¹² Na ñecūsūm̄a Egiptopū ní'cārārē wīorē'cū pe'ema ějōpeodu'ucārā niwā. Na ye macārī p̄'tocjārā ějōpeorānojōrē sirutu, ějōpeosirutucārā niwā. Na tojo weecā ĩ'agū, Ō'acū pūrō uacū niwī. ¹³ Cūrē ějōpeodu'u, āpērānojō Baal queose, tojo nicā Astarté queose yee'quere ějōpeocārā niwā. ¹⁴ Tojo wee Ō'acū na me'rā uagū, yajari masā na ote'quere, na ye nimi'quere yajape'ocā weecū niwī. Tojo nicā, narē ĩ'atu'tirā na tiro nirārē na me'rā a'mewējē, pōtēoticā weecū niwī. ¹⁵ Cū narē ní'caronojō nipe'tisetiri na a'mewējēsetirinūcū Ō'acū narē ña'arō wa'acā weecū niwī. Tojo weerā na pūrō pi'eticārā niwā.

¹⁶ Na tojo pi'eticā ĩ'agū, Ō'acū narē sū'ori nisetiri masārē cūunū'cācū niwī. Na me'rā Israe curuacjārārē ña'arō wee yajarārē yū'rūweticā weecū niwī. ¹⁷ Cū tojo weemicā, sū'ori nisetiri masārē tū'oticārā niwā. Āpērānojō Ō'acū nitirā pe'ere ějōpeoseticārā niwā. Na ñecūsūm̄a pe'e Ō'acū dutisere añurō weecārā niwā. Na, na weronojō weeticārā niwā. Maata Ō'acūrē ějōpeodu'ucā'cārā niwā. ¹⁸ Israe curuacjārārē ĩ'atu'tirā narē ña'arō wee, pūrō pi'eticā weecārā niwā. Na uti caricūserē tū'ogū, Ō'acū narē pajaña'cū niwī. Tojo weegū masārē sū'ori nisetiacjūre cūúgū, cūrē weetamucū niwī. Cū catiro ejatuario masārē narē ĩ'atu'tirārē yū'rūweticā weecū niwī. ¹⁹ Sū'ori nisetiri masū wérīca be'ro masā apaturi ña'arō weedoacārā niwā. Na pacūsūm̄a yū'rūoro ña'arō weeseti, āpērānojō Ō'acū nitirānojōrē ějōpeoseticārā niwā. Na ña'arō weesetisere ne du'uti, na wācūserē dūcayusī'riticārā niwā.

²⁰ Na tojo weecā ĩ'agū, Ō'acū Israe curuacjārā me'rā pūrō uacū niwī. A'tiro nicū niwī: "Ā'rā na ñecūsūm̄a me'rā yū'ū A'tiro weeya' ní'quere yū'rūnū'cāma. Yū'ū dutisere ne tū'osī'ritima. ²¹ Tojo weegū Josué cū wérīse dūporo masā cō'awīrōti'cārārē cō'awīrōsome. ²² Na ñecūsūm̄a yū'ūre ějōpeo'caronojōta ějōpeorāsari ní'gū, apeye macārīcārārē cō'asome yujupū", nicū niwī. ²³ Tojo weegū Ō'acū maata Josuére te macārīcārārē nū'p̄e'ocā weeticū niwī. Narē totā tojacā weecū niwī.

Israe curuacjārā Canaá di'tap̄re cō'awīrōno'ti'cārā queti ni'i

3 Israe curuacjārā Canaá di'tacjārā me'rā a'mewējēcaterore pājārā Israe curuacjārā pārāmerā bajuatīcārā niwā yujupū. Na yū'ūre ějōpeorāsari ní'gū, āpērā ti di'tacjārārē Ō'acū cō'awīrōticū niwī. ² Ma'mapjia a'mewējēmasītirārē a'mewējēmasīto ní'gū, Canaácjārārē topū tojacā weecū niwī. ³ Ā'rā top̄re tojacārā niwā: Ni'cāmocūrā filisteo masā wiorā, nipe'tirā cananeo masā, sidonio masā, heveo masā ūrūpagū Líbano di'tap̄u nirā Canaápū tojacārā niwā. Heveo masā ūrūgū Baal-hermón wāmetīcū me'rā téé Hamat sājārōpū me'rā niseticārā niwā. ⁴ Ō'acū "¿Israe curuacjārā na ñecūsūm̄arē Moisé me'rā yū'ū dutise cūu'quere yū'tirāsari?" ní'gū, Canaácjārārē ti di'tap̄u tojacā weecū niwī.

⁵ Israe curuacjārā ā'rā masā wa'teropū macārīticārā niwā. Cananeo masā, hitita masā, amorreo masā, ferzeo masā, heveo masā, jebuseo masā tiropū niseticārā niwā. ⁶ Israe curuacjārā pō'rā sō'onī'que macārīcārā pō'rā me'rā púaperi numiso, niseticārā niwā. Tojo weerā tocjārā ějōpeorā, Ō'acū nitirānojōrē ějōpeo niseticārā niwā.

Otoniel Israe curuacjārārē Mesopotamia wioğ̄re yū'rūweticā wee'que ni'i

⁷ Israe curuacjārā Ō'acūrē wācūti, Baal, tojo nicā Astarté wāmetirā na queose yee'quere ějōpeocārā niwā. Tojo weerā Ō'acū ĩ'orōp̄re ña'arō weecārā niwā. ⁸ Na tojo weecā ĩ'agū, Ō'acū na me'rā ua, Cusán-risataim, Mesopotamia di'ta wioğ̄re wiacū niwī. Ocho cū'marī Cusán-risataim dutiro docapū nicārā niwā. ⁹ Be'ro na Ō'acū weetamusere up̄tū sērīcā tū'ogū, narē yū'rūoa-to ní'gū, Otoniel, Cenaz macū, Caleb acabijire ō'ócū niwī. ¹⁰ Espiritu Santu Otoniep̄re sājāa, Israe curuacjārārē sū'ori nisetiri masū sājācū niwī. Cū Cusán-risataim yarā masā me'rā a'mewējēgū wa'acū niwī. Ō'acū Otoniere Cusán-risatāirē wapata'acā weecū niwī. ¹¹ Be'ro cuarenta cū'marī ti di'tap̄re a'mewējēse marīcaro niwū. Téé Otoniel, Cenaz macū cū wérīcāp̄ soose nicaro niwū.

Aod Israe curuacjārārē moabita masārē yū'rūweticā wee'que ni'i

¹² Otoniel wérīca be'ro Israe curuacjārā apaturi Ō'acū ĩ'orōp̄re ña'arō weeseticārā niwā. Tojo weegū Ō'acū Moab di'ta wioğ̄u Egló wāmetīḡre Israe curuacjārā nemorō tutuagū wa'acā weecū niwī. ¹³ Cū Egló amonita masārē, tojo nicā amaleca masārē a'mewējētamudutīgū sērīcū niwī. Tojo weerā na Israe curuacjārā me'rā a'mewējē, Jericó opa ñorī nirī macārē wapata'acārā niwā. ¹⁴ Dieciocho cū'marī Israe curuacjārā Egló dutiro doca nicārā niwā.

¹⁵ Ticūse cū'marī be'ro Israe curuacjārā Ō'acūrē cū weetamusere up̄tū sērīcārā niwā tja. Na tojo weecā, Ō'acū narē yū'rūoacū cūpecamocā me'rā

† Hebreo ye me'rā Boquim ní'ro, "utirā" nisī'rīrō wee'le.

a'mewējēgūrē Aod wāmetigūre o'ócū niwī. Cū Gera macū, Benjamí ya curuacjū nicū niwī. Ni'cā nūmū Israe curuacjārā cūrē na wapaseese me'rā Eglórpū o'ócārā niwā. ¹⁶ Aod di'pji pūaperi osoyojaca pji, ni'cā metro deco yoari pjiṛē da'recū niwī. Ti pjiṛē cū yaro su'tiro doca, diacjūca ṁsó pe'e dū'teō'ocū niwī. ¹⁷ Be'ro Israe curuacjārārē wapaseesere Eglóṛē wiagū wa'acū niwī. Egló di'ibujūgū nicū niwī. ¹⁸ Te na wapasee'quere Eglóṛē wiáca be'ro cū me'rā ba'pati'cārā me'rā majāmitojaacū niwī. ¹⁹ Gilgal tiro ti macācjārā ējōpeorā yee'que pū'topū eja, Aod majāmitojaati, Egló tiropūre a'titicū niwī tja. Cūrē a'tiro nicū niwī:

—Wiogū, āpērā tū'otiro, mū'ūrē quetire werēgū a'ti-
arū.

Cū tojo nicā tū'ogū, wiogū cū docacjārārē, tojo nicā cūrē da'raco'terārē “Ucūtirāta wijaaaya”, nicū niwī.

²⁰ Na wijáca be'ro Aod Egló cū ya wi'i bu'i opa sira niró ti'aya marí tucūpū dujigū pū'to eja, cūrē nicū niwī:

—Queti yū'ū mū'ūrē miitise Ō'acū mū'ūrē were-
dutise ni'i.

Tere tū'ogū, wiogū dujiri cūmurōpū ní'cū wā'cānū'cācū niwī. ²¹ Aod di'pji diacjūca ṁsórpū dū'teō'oca pjiṛē cūpecamocā me'rā wejewīrō, wiogūre paagarū ṁosēwējēcū niwī.

*****

²³ Be'ro Aod ti tucū sopere sawi me'rā bi'a, ventana sopere wijaaacū niwī.

*****

²⁵ Be'ropū wiogūre da'raco'terā yoacā ī'acūmí, cū bajuticā ī'arā, wācūque'ti, “¿De'ro wa'apari marí wiogūre?” ní'rā, sawire mii, sopere pāocārā niwā. Ti tucūpū sājāa, na wiogūre Aod wējēcū'cūre bocaecjārā niwā.

²⁶ Na wiogūre co'teri cura Aod pe'e du'tiwā'cā wa'acū niwī. Tocjārā ējōpeose ūtā me'rā yee'que Gilgal cjasere yū'rūa, Seirat wāmetiropū du'tia wa'acū niwī. ²⁷ Cū Israe curuacjārā ya di'tapūre eja, Efraí curuacjārā di'ta opa bu'papijaropū surarare pijineogū, coronetare puticū niwī. Be'ro Israe curuacjārā opa bu'papijaropū ní'cārā cū me'rā sirutubu'acārā niwā.

²⁸ Aod narē a'tiro nicū niwī: “Te'a, yū'ūre sirutuya. Ō'acū maríṛē ī'atu'tirā moabita masārē docaque'acā weegūsamí”, nicū niwī.

Tojo weerā cūrē sirutubu'a, dia Jordá ū'cūatiropū Moab di'ta wa'arore cā'mota'anū'cāejacārā niwā. Tojo weerā ne ni'cū yū'rūpē'acā weeticārā niwā. Titare diez mil moabita masā surara tutuarārē wējēpe'ocā'cārā niwā. ³⁰ To be'ro ochenta cū'marí ti di'tapūre a'mewējēse marícaro niwū. Soose nicaro niwū.

Israe curuacjārārē Samgar filisteo masārē yū'rūweticā wee'que ni'i

³¹ Aod be'ro Samgar wāmetigū, Anat macū, Israe curuacjārārē sū'ori nisetiri masū sājācū niwī. Cū yucūgū osoyojacjū, wecūa nūgūcū me'rā seiscientos filisteo masārē ṁosēwējēcū niwī. Cū quē'rā Israe curuacjārārē yū'rūocū niwī.

Débora, tojo nicā Barac, na Sísarare docaque'acā wee'que ni'i

⁴ Aod wéríca be'ro Ō'acū ī'orōpūre Israe curuacjārā apaturi ṁa'arō weeseticārā niwā. ² Tojo weegū Ō'acū narē Jabín, cananeo masā wiogū dutise doca tojacā weecū niwī. Jabín Hasor wāmetiri macāpū masārē sū'ori dutigū nicū niwī. Cū yarā surara wiogū Sísara wāmetigū nicū niwī. Cū Haroset-goīpū macāticū niwī. ³ Jabín novecientos cabayua wejesepawū, cōme me'rā wee'quepawūre cūocū niwī. Veinte cū'marí Israe curuacjārārē ṁa'abutiaro dutipecū niwī. Tojo weerā Israe curuacjārā Ō'acūrē cū weetamusere ṁpūtu sērícārā niwā.

⁴ Titare Débora wāmetigo Ō'acū yere weremū'tāgō Israe curuacjārārē na a'pepūṛisere apo, sū'ori añurō nisetiri masō nico niwō. Co Lapidot nūmo nico niwō.

⁵ Co, masārē besego, ni'cā ṁo docapū dujisetico niwō. Tiño “Débora ya ṁo” wāmeticarō niwū. Ūṛūpagū Efraí wāmetiri di'ta, Ramá, Betel decopū tojacaro niwū. Israe curuacjārā na a'pepūṛisere apodutirā, co tiropū wa'acārā niwā.

⁶ Ni'cā nūmū Débora Barac wāmetigūre pijidutico niwō. Cū Abinoam macū, Quedes wāmetiri macācjū nicū niwī. Quedes Neftalí ya curua nirí macā nicaro niwū. Cūrē a'tiro nico niwō:

—Ō'acū, Israe curuacjārā wiogū, mū'ūrē a'tiro dutimi: “Ūṛūgū Tabopū wa'aya. Topū mū'ū me'rā diez mil ṁmūa Neftalí, tojo nicā Zabuló ye curaricjārārē miaña. ⁷ Sísara, Jabín yarā surara wiogū, cū yepawū, cū yarā surara me'rā mū'ū me'rā a'mewējēato ní'gū, dia Cisórpū wa'acā weegūti. Topū cūrē docaque'acā weegūti”, mū'ūrē a'tiro ni weredutiami Ō'acū, nico niwō.

⁸ Barac Déborare a'tiro yū'ticū niwī:

—Mū'ū yū'ūre ba'paticā, wa'agūti. Mū'ū wa'aticāma, wa'asome, nicū niwī.

⁹ —Añurōsa'a; mū'ū me'rā wa'agoti, nico niwō Débora. “Mejō mū'ū tojo ní'que bu'iri, masā ‘Mū'ū me'rā Ō'acū Sísarare docaque'acā weepū’ nisome. Numio me'rā pūrícā Ō'acū Sísarare docaque'acā weepū’ nirāsama, nico niwō.

To be'ro Débora Barac me'rā Quedespū wa'aco niwō. ¹⁰ Topū Barac Zabuló, Neftalí ya curuacjārā ṁmūarē pijineocū niwī. Diez mil surara cū me'rā a'mewējētamurā wa'acārā niwā. Débora quē'rā cūrē ba'patico niwō.

¹¹ Cedés pū'topū, yucūgū pajicjū encina wāmeticjū Zaanaípū nicaro niwū. Topū Heber, quenita masū cū ya wi'i su'ti caseri me'rā wéeca wi'i nicaro niwū. Cū āpērā quenita masā me'rā ní'cū wijawā'cācū niwī. Na quenita masā Hobab, Moisé mañecū pāṛāmerā niturārā nicārā niwā.

¹² Sísara pe'e “Barac ūṛūgū Tabor wāmeticjūre mūjāpū” nicā tū'ogū, ¹³ cū novecientos tūrūsepawū, cōme me'rā wee'quepawūre, tojo nicā nipe'tirā surarare neocūucū niwī. Neo, Haroset-goīpū ní'cārā wija, Cisón wāmetiri maarpū wa'acārā niwā.

¹⁴ Cū tojo weecā ĩ'agō, Débora Barare a'tiro ni wereco niwō:

—Wa'aya. Ni'cācā Ō'acū marī wioḡu m̄'urē Sísarare wiaḡsami. Marī wioḡu m̄sā d̄uporo u'm̄t̄atojacu ni-ami, nico niwō. Co tojo nicā, Barac cū yarā surara diez mil ʔm̄a ʔr̄ḡu Taboru nī'cārā Sísara yarā surara me'rā a'mewējērā wa'arā dijaacārā niwā. ¹⁵ Barac yarā surara Sísara yarā me'rā a'mewējērā dijáaticā, Ō'acū Sísara yarā surarare ʔc̄acā weecu niwī. Sísara pe'e cū yawu t̄ur̄p̄u c̄ome me'rā wéecaw̄p̄u s̄āñ'a'cu dijaa, omadu'tia wa'acu niwī. ¹⁶ Cū tojo weeri cura Barac yarā surarare, na yepaw̄re téé Haroset-goim wāmetirop̄u narē wējēsirutucu niwī. Nipe'tirā Sísara yarā surara wēri'pe'tia wa'acārā niwā. Ne ni'cū ʔ'r̄w̄etiticu niwī.

¹⁷ Sísara pe'e Jael, Heber ceneo mas̄u ʔmo ya wi'i, su'ti caseri me'rā wéeca wi'ip̄u du'ticu niwī. Heber, cū acawererā, Sísara wioḡu Jabín, Hasor macā wioḡu me'rā añurō a'mes̄'acu niwī. Tojo weegu Sísara ti wi'ip̄u ejacu niwī. ¹⁸ Cū etacā ĩ'agō, Jael cūrē nico niwō: —Sājātia, ʔ'ʔ wioḡu. Ne uiticā'ña.

Co tojo nicā, Sísara ti wi'ip̄u sājāacu niwī. Sājāa, cū ejaque'acā, omacāj̄rō me'rā cūrē omaco niwō.

¹⁹ —Acow̄osa'a. ʔ'ʔre aco cārōacā t̄ña, nicu niwī.

Tojo weego cabra ḡp̄cōrē cabra casero me'rā poseyēca ajurore p̄ao, cūrē t̄iaco niwō. T̄iatoja, cūrē omaco niwō tja.

²⁰ Sísara core a'tiro weeduticu niwī:

—Sopeu nu'cūña. Āp̄rā ʔ'r̄arā, m̄'ʔ tiro “Āp̄rā marīti?” ni s̄r̄t̄iña'cā, “Marīma” niña, nicu niwī.

²¹ Sísara, ʔp̄t̄u ŋj̄j̄'cu niyugu, cār̄i'ʔ'racu niwī. Cū tojo weecā ĩ'agō, Jael, Heber ʔmo b̄s̄uro mar̄rō ti wi'i cjase ni'cāḡu yuc̄gu ti wi'ire t̄apuan'cō'c̄ure m̄i, cū diapoare di'tap̄u paabi'pe wējēco niwō. Tojo wee w̄r̄ia wa'acu niwī.

²² Be'ro Barac Sísarare a'maḡu etacā, Jael co ya wi'ip̄u ni'co wijaa, cūrē p̄t̄er̄igō wa'aco niwō.

—Sājātia. M̄'ʔ a'maḡurē ĩ'oḡoti, nico niwō.

Co tojo nicā, Barac ti wi'ire sājāacu niwī. Ti wi'ip̄u Sísara w̄r̄i'c̄p̄u cūñacu niwī. Ti wi'ire t̄apuan'cō'c̄u me'rā cū diapoare paabi'peȳ'r̄t̄er̄ino'c̄ure ĩ'acu niwī.

²³ Ti ʔm̄ur̄eta Ō'acū Jabín, cananeo masā wioḡure docaque'acā weecu niwī. ²⁴ Israe curuacjārā Jabírē, cananeo masā wioḡu me'rā a'mewējērā, nemorō tutuarā wa'acārā niwā. Tojo wee siape'e me'rā narē wējēpe'obutiacārā niwā.

Débora, Barac na Ō'acūrē basapeo'que ni'i

5 Ti ʔm̄ur̄eta Débora, tojo nicā Barac, Abinoam macū Sísara, cū yarā surarare docaque'acā wee'quere basapeocārā niwā.

*****

³¹ Ō'acūrē basapeorā, a'tiro ni basacārā niwā: “Ō'acū, nipe'tirā m̄'urē ĩ'atu'tirā Sísara weronjō w̄ri'pe'tia wa'ato.

M̄'urē mairā pe'e tutuarā ninu'cūcā'to. Muḡp̄u ʔm̄cocj̄u asistero weronjō niato”, ni basacārā niwā.

Be'ro ti di'tap̄re Israe curuacjārā nirḡp̄re cuarenta cū'marī a'mewējēse marīcaro niwē.

Ō'acū Gedeórē piji'que ni'i

6 Be'rop̄u tja Israe curuacjārā apaturi Ō'acū ĩ'orḡp̄u ña'arō weecārā niwā. Tojo weegu Ō'acū narē siete cū'marī madianita masā dutise doca tojacā weecu niwī. ² Siape'e me'rā madianita masā narē ña'arō da'radutipecārā niwā. Tojo weerā Israe curuacjārā narē uirā, ʔr̄p̄aḡu, ʔt̄a tutirip̄u du'tise na nisetise u'turire weecārā niwā. ³ Na otese p̄r̄isetirin̄cū, madianita masā, amaleca masā, āp̄rā muḡp̄u m̄j̄atiro pe'ecjārā Israe curuacjārā nirḡp̄u sājāa, top̄u ejaque'acārā niwā. Nipe'tiro na ote'quere no'o ʔaro du'aste cō'acā'cārā niwā. Téé Gaza tirop̄u tojo weetocārā niwā. Israe curuacjārā na ba'abo'quere, tojo nicā na yarā ecarā ovejare, wec̄are, burroare, ne apeyenojō d̄'aticārā niwā. ⁵ Ti di'ta cjasere dojorērā a'tirā, na yarā cameyoa pājārā me'rā, na ye wi'seri su'ti me'rā wee'que wi'seri peje me'rā a'ticārā niwā. M̄'m̄r̄wi'ia pājārā otesere ba'ape'orā a'tirā weronjō a'ticārā niwā. Na pājārā niyucā, ba'paqueota basioticarō niwē. ⁶ Madianita masā tojo weecā, Israe curuacjārā ʔp̄t̄u pi'eticārā niwā. Tojo weerā Ō'acūrē cū weetamusere ʔp̄t̄u s̄er̄icārā niwā.

⁷ Israe curuacjārā Ō'acūrē “Madianita masārē ʔ'r̄w̄eticā weeya”, ni s̄er̄icā, ⁸ Ō'acū narē ni'cū cū yere werem̄'tārī mas̄rē o'óc̄u niwī. Narē a'tiro nicu niwī: “Ō'acū Israe curuacjārā wioḡu m̄sārē a'tiro niami: ʔ'ʔ m̄sā Egiptop̄u nī'cārārē miwijawu. Top̄re m̄sā narē da'racō'terā nimiwū. ⁹ M̄sā Egiptocjārā dutise doca nī'cārārē ʔ'r̄w̄eticā weewu. Tojo nicā nipe'tirā m̄sārē ña'arō wee'cārārē tojo weewu. Na ye di'ta nimi'quere cō'aḡ'o, m̄sārē o'owu. ¹⁰ M̄sārē a'tiro nimiwū: “ʔ'ʔ Ō'acū, m̄sā wioḡu ni'i. M̄sā amorreo masā ya di'tap̄u ni'i. Na ēj̄peorārē ne ēj̄peoticā'ña,” nimiwū. ʔ'ʔ tojo nimicā, m̄sā pe'e ʔ'ʔ tojo dutisere ne ʔ'titiw̄”, ni werecu niwī Ō'acū yere werem̄'tārī mas̄.

¹¹ Be'ro Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronjō ʔp̄sājāñ'cā † a'ti, Ofra nirḡp̄u yucu pajic̄u docap̄u dujicu niwī. Tiḡu Joás wāmetigu yaḡu nicaro niwū. Joás Abiézer wāmetiri curuacj̄u nicu niwī. Top̄u cū macū Gedeó trigore doque, s̄'aweegu weecu niwī. Madianita masā ĩ'aticā'to níḡu, na vino wéerā ʔ'sepaga ʔ'tat̄iarḡp̄u tere s̄'aweegu weecu niwī.

¹² Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronjō ʔp̄sājāñ'cā Gedeórē bajua, a'tiro nicu niwī:

—Gedeó, Ō'acū m̄'ʔ me'rā nimi. M̄'ʔ a'mewējētutuagu ni'i.

¹³ Gedeó cūrē ʔ'ticu niwī:

—Ō'acū ʔsā me'rā nimicā, ¿de'ro weero a'te ña'ase ʔsārē tojo wa'ati? ʔsā ñec̄s̄m̄a Ō'acū tutuaro me'rā cū wee'quere werecārā niwā. Na “Ō'acū ʔsā Egiptop̄u nī'cārārē miwijawu”, nicārā niwā. ʔsā pe'e cū tutuasere ĩ'awe'e. Ō'acū ʔsārē cō'awā'cāwī. ʔsārē m̄dianita masā dutise doca nicā weewī, nicu niwī Gedeó.

† ĩ'aña Gn 16.7 docap̄u oja'quere.

¹⁴ Õ'acü cürë majämī'a, a'tiro nicu niwī:

—Mü'ü tutuase me'rā Israe curuacjārārë madianita masā dutise doca nirārë yu'rūogü wa'aya. Yu'üta mü'ürë wa'adutigu wee'e, nicu niwī.

¹⁵ Gedeó cürë yu'ticu niwī:

—Wiogu, ¿de'ro wee yu'ü Israe curuacjārārë yu'rūogüsari? Ya curua Manasés pāramērā nituriase curari yapatiri curuacjārā nima. Yu'ü quē'rā ni'cü pō'rā dū'saguru ni'i.

¹⁶ Õ'acü cürë yu'ticu niwī:

—Yu'ü mü'ü me'rā nigüti. Mü'ü nipe'tirā madianita masārë ni'cü masürë wējégü weronojō weegusa'a.

¹⁷ Cü tojo nicā tū'ogü, Gedeó nicu niwī:

—Yu'üre ni'cārōacā e'catise me'rā ť'agü, “Diacjüta yu'ü Õ'acü ni'i” nigüa, mü'ü tutuase me'rā apeyenojō wee'ōña. ¹⁸ A'tota yucueya yujuru. Yu'ü mü'ürë ëjōpeosere ť'ogü, apeyenojō o'os'ť'isa'a, nicu niwī.

Õ'acü cürë “Jaü, mü'ürë yucuegüti”, nicu niwī.

¹⁹ Cü tojo nicā, Gedeó wa'a, ni'cü cabracārë wējë, do'a, tojo nicā pá bñcuse me'rā morëti'quere apocu niwī. Tu'ajanü'cō, di'irore pi'ipü miisāa, tecore sñtñwññ piosāacu niwī. Te nipe'tisere cü yucu doca duijüere mia, o'ocu niwī.

²⁰ Õ'acü basuta nimigü, cürë weroco'tegü weronojō upusājāñü'cā, cürë nicu niwī:

—Di'iro, pá bñcuse morëti'quere ütägā bu'ipü cüña. Tecore piostepeoya, nicu niwī. Cü dutironojōta Gedeó weecu niwī.

²¹ Õ'acü cü basuta nimigü, cürë weroco'tegü weronojō upusājāñü'cā cü tuacjü yapa me'rā s'oo, di'irore, tojo nicā pärë ñapeocu niwī. Tojo weecāta, pecame'e ütägāpü üjññe'emajā wa'acaro niwü. Ti me'e di'irore, pärë üjññape'ocā'caro niwü. Tojo weetoja, Õ'acürë weroco'tegü bajudutia wa'acu niwī. ²² Tojo wa'acā ť'agü, Gedeó Õ'acü cü basuta nimigü, cürë weroco'tegü weronojō upusājāñü'cāsere masñcu niwī. Be'ro ücña, caricücu niwī:

—¡Acoe, yu'ü wiogu! Mü'ü basuta nimigü, mü'ürë weroco'tegü weronojō upusājāñü'cā'cüre bajuyoropü ť'a'a, nicu niwī.

²³ Õ'acü cürë yu'ticu niwī:

—Ne uiticā'ña. Mü'ü wññsome. Wäcūque'tiro marñō niña, nicu niwī.

²⁴ Be'ro Gedeó topü Õ'acürë ëjōpeogü wa'icürärë üjññamorōpeorore ni'cā mesā ütā me'rā seeneocücu niwī. Ti mesārë “Õ'acü wäcūque'tiro marñō, añurō tñ'ōña'se o'ogü nimi”, ni wāmepeocu niwī. A'ti mesā Ofra, Abiézer ya curuacjārā ya macāpü nidecotisa'a yujuru.

²⁵ Ti ñamita Õ'acü Gedeó'rë a'tiro nicu niwī:

—Ni'cü wecu ümü mü'ü pacu yarā wa'teropü nigü, siete cü'ma cñogüre ñe'egü wa'aya. Baare wa'icürärë üjññamorōpeoro, mü'ü pacu yarore paamütōdijogü wa'aya. Tojo nicā, to pñ'to nirñ tuturo Astarté queose nirñ tuturore paacō'aña. ²⁶ Tere cō'atoja, Õ'acü mü'ü wiogüre ni'cārō wa'icürärë üjññamorōpeoatjore ni'cā mesā ütā me'rā seeneocüña tja. Mñsā du'tiro nirñ bu'a dñposāññ seeneocüña. Tu'ajanü'cō, wecüre

wējë, topü peca, mñsā paacō'aca tuturo me'rā Õ'acürë üjññamorōpeoya, nicu niwī.

²⁷ Be'ro Gedeó diez ümü, cürë da'raco'terā me'rā Õ'acü cürë weeduti'caronojōta weecu niwī. Cü acawer-erärë, ti macācjārārë uiyugü, ümüco üjññamorōpeos'ññiticu niwī. Tojo weegü ñamipü üjññamorōpeocu niwī.

²⁸ Ape ümü bo'reacā ti macācjārā wā'cā, Baare ëjōpeorore paamütōdijocarore, tojo nicā Astarté ëjōpeori tuturo paacō'aca tuturore ť'acārā niwā. Apeyema tja, apero, ma'ma üjññamorōpeoropü wecu üjññacüre ť'acārā niwā.

²⁹ Na a'merñ sñññña'cārā niwā: “¿Noanojō tojo weepari?” nicārā niwā.

Na a'merñ sñññña'ca be'ro tñ'omasñcārā niwā: “Gedeó, Joás macü tojo weepñ”, nicārā niwā.

³⁰ Be'ro ti macācjārā ümü Joäre a'tiro nicārā niwā:

—Mü'ü macürë üsärë o'oya. Cü Baare wa'icürärë üjññamorōpeorore, tojo nicā to pñ'to nirñ tuturo Astarté ëjōpeori tuturore paacō'acu niami. Tojo weese wapa wējñno'gñsami, nicārā niwā.

³¹ Joás, Gedeó pacu pe'e narë yu'ticu niwī:

—¿Mñsā Baare a'mewējñbosarñsari? ¿Cürë yu'rñorñsari? No'o cürë a'mewējñbosagü bo'reati dñporo wñññato. “Diacjüta Baal wiogu waro nimi” nigü, cü basu a'mewējñato. Na paamütōdijocarō cü yarota nicaro niapü, nicu niwī.

³² Ti ümü me'rā masā Gedeó'rë “Jerubaal” pisunü'cācārā niwā. Gedeóta Baare ëjōpeorore paamütōdijocu niwī. Tojo weerā “Baal basu a'mewējñato” nñrā, tojo nicārā niwā.

³³ To be'ro nipe'tirā madianita masā, amaleca masā, tojo nicā äpärä mujñpü müjñtiro pe'ecjārä nerë, dia Jordärë pñ'acārā niwā. Añurñ pa Jezreel wāmetiropü ejaque'a, cññcārā niwā. ³⁴ Na tojo weecā, Espñritu Santu Gedeó'püre sñññacu niwī. Sñññ, Gedeó Abiézer ya curuacjārārë cürë sirutudutigu, oveja capesa'rore puticu niwī. ³⁵ Äpärä queti wererärë nipe'tiro Manasés ya curuacjārārë nerëdutigu o'öcu niwī. Tojo nicā Aser ya curuacjārā, Zaboló ya curuacjārā, Neftalí ya curuacjārā cü me'rā a'mewējñtamurā wa'ajärë pijiduticu niwī. Tojo weerā nipe'tirā cü me'rā nerëcārā niwā.

³⁶ Gedeó Õ'acürë a'tiro nicu niwī: “Mü'ü yu'ü me'rā Israe curuacjārārë yu'rñogusa'a ni'caronojōta diacjü wéegü, a'tiro wee'ñobosaya. ³⁷ Oveja casero añurō poaritiri casero trigo su'tiweeropü di'tapü cñugñti. Bo'reacā ñocōa ü'seco ti caseropü dia'cü nicā ť'agü, mü'ü yu'üre ni'caronojōta yu'ü me'rā Israe curuacjārārë yu'rñosere masñgñsa'a”, nicu niwī. ³⁸ Tojota wa'acaro niwü. Ape ümü Gedeó wā'cā, poari añurō pñuca caserore bocacu niwī. Ti caserore bipecā, ni'cā pa mu'murō aco wijacaro niwü.

³⁹ Be'ro Gedeó Õ'acürë nicu niwī tja: “Yu'ü me'rā uaticā'ña. Ni'cñti mü'ü wee'ñosere sñññnemogñti. Ni'cārōacāma bo'reacā di'tapü dia'cü ñocōa ü'seco niato. Oveja poari pe'e añurō bopori casero niato”, nicu niwī. ⁴⁰ Ti ñamirë Õ'acü mejärōta weecu niwī tja. Oveja

poari dia'cũ aco marĩcaro niwũ. Di'ta nipe'tiropure ñocõa u'seco acoticaro niwũ.

Gedeó madianita masãrẽ docaque'acã wee'que ni'i

7 Ape nũmũ bo'reacã Gedeó, na Jerubaal pisuno'gũ, nipe'tirã umũa cũ me'rã nirã wã'cã, aco wijari pe Harod wãmetiri pepũ wa'acãrã niwã. Madianita masã to yu'rũro e'sari pa őrũgũ More wãmet-icjũ pũ'topũ nerẽcãrã niwã.

² Ő'acũ Gedeó'rẽ a'tiro nicũ niwĩ: "Mũ'ũ me'rã nirã pãjãrã nima. Na pãjãrã me'rã yu'ũ madianita masãrẽ docaque'acã weecã, na 'ũsã tutuase me'rã yu'rũwũ", nibosama. ³ Tojo weegũ narẽ a'tiro niña: 'No'o ui narãsarãnojõrẽ, mũsã ye wi'seripũ dajatojaaya', niña", nicũ niwĩ Ő'acũ.

Cũ tojo nicã, veintidos mil umũa na ye wi'seripũ dajatojaacãrã niwã. Diez mil umũa dũ'sacãrã niwã. ⁴ Ő'acũ ninemocũ niwĩ: "Na pãjãrã nima yujupũ. Tojo weegũ acore sĩ'rĩdutigũ, narẽ aco wijari pepũ miibu'aya. Topũ yu'ũ beseña'gũti. 'Á'rĩ mũ'ũ me'rã wa'agũsami' nino'gũ wa'agũsami. Apĩ 'Á'rĩ wa'atisami' nino'gũ wa'asome", nicũ niwĩ.

⁵ Tojo weegũ Gedeó narẽ acore sĩ'rĩdutigũ, ti pepũ pi-jibu'acũ niwĩ. Ő'acũ cũrẽ a'tiro nicũ niwĩ: "A'tiro dũ-cawaaya narẽ. Na omocãrĩ me'rã aco waamĩ, diayia weronojõ ne'rẽ, sĩ'rĩrãrẽ mejẽcã cũũña. 'Ápẽrã ejaque'a, mu'rĩpa'a sĩ'rĩrãrẽ mejẽcã cũũña", nicũ niwĩ.

⁶ Omocã me'rã diayia weronojõ ne'rẽ, sĩ'rĩrã trescientos nicãrã niwã. 'Ápẽrã dũ'sarã pe'e ejaque'a, mu'rĩpa'a sĩ'rĩcãrã niwã. ⁷ Na tojo weecã, Ő'acũ Gedeó'rẽ nicũ niwĩ: "Á'rã trescientos umũa me'rã mũsãrẽ yu'rũogũsa'a. Na me'rã madianita masãrẽ docaque'acã weegũti. 'Ápẽrã pe'e na ye wi'seripũ tojaarãsama", nicũ niwĩ.

⁸ Tojo weegũ Gedeó narẽ su'ti caseri me'rã wee'que wi'seripũ dajatojaaduticũ niwĩ. Trescientos umũa cũ me'rã tojacãrã niwã. 'Ápẽrã na wa'ase dũporo na ba'abo'quere, na ye sũtũparũ, na putise oveja umũa capesa'rire cũucãrã niwã. Madianita masã na cãrĩrõ Gedeó bu'aropũ opa pa'tiro pajiri papũ nicãrã niwã.

⁹ Ti ñamita Ő'acũ Gedeó'rẽ a'tiro nicũ niwĩ: "Wã'cãũ'cãña. Madianita masã me'rã a'mewẽjẽgũ bu'aya. Narẽ mũ'ũrẽ wiagũtigũ wee'e. ¹⁰ Mũ'ũ uigũ, mũ'ũrẽ da'raco'tegũ Fura me'rã na nirõpũ bu'aya. ¹¹ Topũ na ucũsere tũ'ogũ wa'aya. Tojo wéeca be'ro wãcũtutuase me'rã a'mewẽjẽgũsa'a", nicũ niwĩ.

Tojo weegũ Gedeó cũrẽ da'raco'tegũ Fura me'rã madianita masã nerẽrõ sumutopũ bu'a wa'acãrã niwã.

¹² Madianita masã, amaleca masã, 'ápẽrã mujĩpũ mũjãtiro pe'ecjãrã pajiri papũ mũ'mũrĩwi'ia pãjãrã weronojõ nerẽcãrã niwã. Na yarã cameyoa maa pajiri maa sumutopũ nucũpori weronojõ pãjãrã waro nicãrã niwã. ¹³ Gedeó bu'a etacã, ni'cũ madianita masũ cũ quẽ'esere apĩ cũ me'rãcũjũrẽ weregũ weecũ niwĩ. A'tiro nicũ niwĩ:

—A'tiro quẽ'easũ. Ni'cãgã pã cebada me'rã wéecaga marĩ nirõpũ tũrũmaacãtiasũ. Tiga ni'cã wi'i su'ti caseri me'rã wéeca wi'ipũ doquewãarõta, ti wi'ire do-questemajã wa'apũ, nicũ niwĩ.

¹⁴ Cũ tojo werecã tũ'ogũ, cũ me'rãcũjũ a'tiro ni yu'ticũ niwĩ:

—Mũ'ũ tojo quẽ'ese Gedeó, Joás macũ, Israe curu-acjũ, cũ ya di'pĩ, a'mewẽjẽrĩ pĩ nisĩ'rĩrõ wee'e. Ő'acũ marĩ madianita masã, nipe'tirã a'topũ nerẽrãrẽ, tojo nicã nipe'tise marĩ cũosere Gedeó'rẽ wiagũsami, nicũ niwĩ.

¹⁵ Gedeó cũ quẽ'esere tũ'ogũ, ejaque'a, Ő'acũrẽ 'ẽjõpeocũ niwĩ. Be'ro Israe curuacjãrã nerẽrõpũ daja, narẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—Wã'cãũ'cãña. Ő'acũ sõjã madianita masã surarare marĩrẽ wiagũsami, nicũ niwĩ.

¹⁶ Cũ tojo nica be'ro cũ yarã trescientos umũarẽ i'tia curua dũcawaacũ niwĩ. Nanũcũrẽ putiatje capesa'rire o'ro, tojo nicã sũtũparũ ope pecame'e na s'ã'que pose-tiseparure o'ocũ niwĩ. ¹⁷ Be'ro narẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—Yu'ũre i'aña. Na nerẽrõ ape pã'rẽpũ yu'ũ etacã, yu'ũ weronojõta weeya. ¹⁸ Yu'ũ, nipe'tirã yu'ũ me'rã nirã 'ũsã capesa'rire puticã, mũsã sumutopũ nu'cũrã ni'cãrõnojõ putibũroya. Putitoja, "Ő'acũrẽ, tojo nicã Gedeó'rẽ a'mewẽjẽbosarã", ni caricũña, nicũ niwĩ.

¹⁹ Ñami deco nicã, madianita masã surara co'terã dũ-cayũca be'ro Gedeó cien surara cũ me'rã nirã madianita masã surara nerẽrõ ape pã'rẽpũ etacãrã niwã. Topũ eta, na ye putise capesa'rire puti, sũtũparũ na cũosep-arure bopecãrã niwã. ²⁰ Na i'tia curua ni'cãrõ me'rã puticãrã niwã. Tojo nicã na ye sũtũparure bopecãrã niwã. Cũpecamocã me'rã na s'ã'a'quere s'iomorõ, diacjũ-camocã me'rã capesa'rire cũocãrã niwã. Ni'cãrõ me'rã "Ő'acũrẽ, Gedeó'rẽ a'mewẽjẽbosarã", ni caricũcãrã niwã. ²¹ Israe curuacjãrã madianita masã surara nerẽrõpũ tojo nu'cũbe'toacãrã niwã. Madianita masã narẽ uirã, no'o ñaro caricũ, du'tiwã'cãcãrã niwã. ²² Trescientos capesa'ri bũsũcã, Ő'acũ na madianita masãrẽ na basu a'merĩ a'mewẽjẽcã weecũ niwĩ. Na surara yu'rũweti'cãrã yoaropũ Bet-sita wãmetiri macã, Zerera wa'ari ma'apũ, téé Abel-mehola nitũoro Tabat wãmetiri macã pũ'topũ omadu'ticãrã niwã.

²³ Tojo wa'ãca be'ro Israe curuacjãrã Neftalí, Aser, nipe'tirã Manasés ya curuacjãrãrẽ pijicãrã niwã. Tojo weerã na quẽ'rã madianita masã surarare sirutucãrã niwã. ²⁴ Gedeó quetiwereco'terãrẽ weredutigũ, Efraĩpũ opa bu'pa nirõpũ o'ócũ niwĩ. A'tiro ni queti o'ócũ niwĩ: "Madianita masã me'rã a'mewẽjẽrã a'tia. Dia Jordã pẽ'arĩ maa 'ũ'cũatiropũ Bet-bara wãmetiropũ na dũporo nitojaya. Na pẽ'arĩ nĩrã, cã'mota'aya", nicũ niwĩ. Tojo weerã Efraĩ ya curuacjãrã surara Gedeó duti'quere weecãrã niwã. ²⁵ Apeyema tja madianita masã surara wiorã Oreb, Zeeb wãmetirãrẽ ñe'ecãrã niwã. Orere ni'cãgã 'ũtãgãpũ wẽjẽcãrã niwã. Tiga a'to-caterore "Oreb yaga" wãmetisa'a. Zeere cũ 'ũ'se biper-opũ wẽjẽcãrã niwã. 'Ápẽrã madianita masã surarare sirutũca be'ro Oreb, Zeeb na dũpopare Gedeó'rẽ, dia Jordã ape pã'rẽpũ nigũ tiropũ o'orã wa'arã miacãrã niwã.

*****

Gedeó cū ya camisare uru me'rā wee'que ni'i

²² Be'ro Israe curuacjārā Gedeórē a'tiro nicārā niwā:
—Mū'u ūsārē madianita masā doca ní'cārārē
yū'rūowu. Tojo weegu ūsā wiogu sājāña. Mū'u pō'rā,
mū'u pāramērā mū'u be'ro dutisirutuato, nicārā nimi-
wā.

²³ Gedeó pe'e narē yū'ticu niwī:

—Niwe'e. Yū'u, tojo nicā yū'u macū mūsā wiogu ni-
some. Ō'acū pe'e mūsā wiogu nigūsami, nicū niwī.

²⁴ Narē a'tiro ninemocu niwī:

—A'tiro pe'e sērī'i. Mūsānucū mūsā madianita
masārē ē'ma'quere omopica tuusāase be'torire o'oya,
nicū niwī. Titare ismaelita masā † yucū marīrōcārā na
omopica tuusāase be'torire uru me'rā weecārā niwā.

²⁵ Na "Jaū, mū'ūrē e'catise me'rā o'orāti", nicārā niwā.
Tojo nīca be'ro ni'cā su'ticasero nucūcāpū sēeocūu, na
suraranucū omopica tuusāase be'tori na boca'quere ti
casero bu'ipū peocārā niwā.

*****

²⁷ Te uru me'rā Gedeó ni'cārō camisa, omocārī
marīrō weecu niwī. To camisare cū ya macā Ofrapū
cūucu niwī. Be'ro nipe'tirā Israe curuacjārā Ō'acūrē
ējōpeoronojō o'orā, to camisa pe'ere ējōpeocārā niwā.
Tojo weerā Gedeó, tojo nicā cū acawererā űa'arō yap-
aticārā niwā.

²⁸ Tojo weese me'rā Israe curuacjārā madianita
masārē docaque'acā weecārā niwā. Na ne apaturi tu-
tuarā wa'anemoticārā niwā majā. Tojo weerā Gedeó
catiri curare cuarenta cū'marī Israe curuacjārā soose
me'rā nicārā niwā.

Gedeó cū wērī'que ni'i

²⁹ Madianita masārē docaque'acā wéeca be'ro
Gedeó, "Jerubaal" na nino'gū, cū ya macāpū nisetigu
wa'acu niwī. ³⁰ Cū pājārā nūmosānumia cūoyugu, se-
tenta űmūa pō'rāticū niwī. ³¹ Apego Siquēcjō, cū cūo'-
co, cū nūmo nitigo me'rā, ni'cū pō'rāticū niwī. Cūrē
Abimelec wāme ō'ocu niwī.

³² Gedeó būcu ējāyū'rūgu, wērīcu niwī. Cū pacū Joáre
yáaca tutipū cūrē sīosōrōcūuocārā niwā. Ti tuti Ofra,
Abiézer ya curua ya macāpū nicaro niwū.

³³ Gedeó wérīca be'ro maata Israe curuacjārā apaturi
Ō'acūrē ējōpeodu'u, Baal pe'ere ējōpeocārā niwā tja.
Ni'cū Baal-berit wāmetigūre ējōpeocārā niwā. ³⁴ Ō'acū
nipe'tirā Israe curuacjārārē ī'atu'ti'cārārē docaque'acā
weecu niwī. Tojo weemicā, Ō'acū na wiogu ní'cūre
acoboja wa'acārā niwā. ³⁵ Tojo nicā, Gedeó, Jerubaal na
nino'gū, Israe curuacjārārē peje añuse weemicā, na
pe'e cū acawererārē añurō pajaña'ticārā niwā.

Abimelec ye cjase ni'i

9 Gedeó †† wérīca be'ro Abimelec Siquēpū cū paco
acawererārē ī'agū wa'acu niwī. Narē, nipe'tirā cū
paco ya curuacjārārē a'tiro nicū niwī:

† *Ī'aña Gn 37.25-28 docapū oja'quere.* †† *Gedeórē apeterore
"Jerubaal" pisucārā niwā.*

² —Mūsā a'ti macā Siquēcjārārē sērītiña'ña:

¿Dise pe'ere mūsā nemorō űasari? ¿Setenta űmūa
Jerubaal pō'rā űmūa mūsārē duticā űasari? ¿O, ni'cūta
mūsārē wiogu duticā űasari? Wācūña. Yū'u pe'e mūsā
acaweregu waro ni'i, nicū niwī Abimelec.

³ Cū paco acawererā Siquēcjārārē Abimelec ye
cjasere ucūbosacārā niwā. Na tojo nicā tū'orā,
Siquēcjārā Abimelere "Marī acaweregu nimi. Tojo
weerā cūrē siruturāsa'a", nicārā niwā. ⁴ Cūrē setenta
niyeru cujiri plata me'rā wee'que cujirire Baal-berire
ējōpeori wi'i cjasere o'ocārā niwā. Te niyeru me'rā
űmūa űa'arārē wapaye, sirutuduticū niwī. ⁵ Be'ro cū
pacū ya wi'i Ofrapū wa'acu niwī. Topū ni'cāgā űtāgā
bu'ipū cū acawererā setenta Gedeó pō'rārē wējēcā'cū
niwī. Gedeórēta Jerubaal pisucārā niwā. Jotam,
dū'sagupū dia'cū, āpērā ī'atirōpū du'ti, yū'rūcu niwī.

⁶ Be'ro nipe'tirā Siquēcjārā, tojo nicā Bet-milocjārā
yucū pajicū encina wāmeticū pū'to, űtā me'rā wéeca
tuturo na ējōpeori tuturo pū'to nerēcārā niwā. Topū
Abimelere wiogu sōrōcārā niwā.

⁷ Na tojo weecā tū'ogu, Jotam űrūgū Gerizim bu'ipū
mūjāa, tocjārārē űpūcū caricūcu niwī:

"Mūsā Siquēcjārā, Ō'acū mūsārē tū'ocā űarā, yū'ure
tū'oya.

*****

¹⁶ "Mūsārē sērītiña'gūti. ¿Mūsā Abimelere wiogu
sōrōrā, queoro weeati? ¿Mūsā Gedeó, cū pō'rārē que-
oro weeati? ¿Cū mūsārē añurō wee'caronojōta weeati?"

¹⁷ Yū'u pacū cū catiri űmūcore ma'itimigū, mūsārē
a'mewējēbosawī. Madianita masā doca nīrārē
yū'rūowu, tojo weecu niwī. ¹⁸ Mūsā pe'e ni'cācā yū'u
pacū acawererā, cū pō'rā setentare ni'cāgā űtāgā
bu'ipū narē wējē, yū'rūnū'cācārā niapū. Apeyema tja
mūsā Abimelec, yū'u pacūre da'raco'tego macūrē
Siquērē wiogu sōrōcārā niapū. Cū mūsā acaweregu
niyucā, tojo weecārā niapū. ¹⁹ Mūsā ni'cācā Gedeó, cū
acawererārē queoro, diacjū nise me'rā wéerā, Abim-
elec me'rā e'catiya. Cū quē'rā mūsā me'rā e'catiato.

²⁰ Mūsā queoro weeticā pūrīcārē, pecame'e
Abimelepūre wijaa, mūsā Siquēcjārā, tojo nicā Bet-
milocjārārē űjūape'ocā'to. Mejārōta pecame'e
mūsāpūre wijaa, Abimelere űjūacō'acā'to", nicū niwī
Jotam.

²¹ Tojo nitoja, Jotam Beer wāmetirōpū du'tia wa'acu
niwī. Cū ma'mi Abimelere uigu, topū niseticu niwī.

²² Abimelec Israe curuacjārārē i'tia cū'ma duticū niwī.

²³ Be'ro Ō'acū Abimelere, Siquēcjārā me'rā na basu
a'metu'ticā weecu niwī. Tojo weerā Siquēcjārā
Abimelere yū'rūnū'cācārā niwā. ²⁴ Ō'acū Abimelec
Gedeó pō'rā űmūa setentare wējē'que wapa tojo
weecu niwī. Tojo nicā Siquēcjārā Abimelec cū
ma'misūmūarē wējētamu'que wapa na quē'rārē bu'iri
da'recu niwī.

*****

⁴⁵ Be'ropūre Abimelec Siquēpū ti macācārā me'rā
a'mewējē, wapata'acu niwī. Tocjārārē wējēpe'ocu niwī.
Be'ro ti macā cjasere cō'ape'ocā'cū niwī. Tojo wéeca

be'ro topure ne apeyenojō pī'rīnemoticā'to nīgū, moarē doquestecūucx niwī.

⁴⁶ Āpērā Migdal-Siquēcjārā ti macā ʘ'muarī wi'i, na me'rā a'mewējērā a'tirārē co'tedujati wi'ipx nicārā niwā. Abimelec Siquēcjārārē wējēcā tʘ'orā, na ējōpeogʘ El-berit ējōpeori wi'ipx du'tisājāacārā niwā. Ti wi'i ũtā tʘ'rʘ yeecā'mota'aca wi'i nicaro niwū. ⁴⁷ Abimelec na topx nerēcā tʘ'ogʘ, cū, cū yarā masā me'rā ũrūgū Salmón wāmeticjʘpʘ wa'acx niwī. Cōmea me'rā yucʘdʘpʘrīre dʘte, wʘacx niwī. Cū yarā masārē "Quero, yʘ'ʘ weronojō weeya", nicx niwī. ⁴⁹ Nipe'tirā yucʘdʘpʘrīre dʘte, Siquēcjārā na du'tiri wi'ipx Abimelere sirutucārā niwā. Topx nipe'tise dʘpʘrīre seecūu, pecame'e wījācārā niwā. Nipe'tirā ti wi'ipʘre nīrā mil ʘmʘa, numia ũjūpe'tia wa'acārā niwā.

⁵⁰ Tojo wéeca be'ro Abimelec Tebes wāmetiri macāpʘ wa'a, tocjārā me'rā a'mewējē, narē docaque'acā weecx niwī. ⁵¹ Ti macā po'peapʘ ʘ'muarī wi'i, surara na co'tedujiri wi'i nicaro niwū. Ti wi'ipx nipe'tirā ʘmʘa, numia du'tisājāacārā niwā. Ti wi'i sopere bi'a, ti wi'i bu'ipx mʘjācārā niwā. ⁵² Abimelec ti wi'i sopere eja, tore tuupā'rē, ũjūagūtīgʘ weecx niwī. ⁵³ Cū tojo weegʘti nīrī cura ni'cō numio ti wi'i bu'ipx nigō co tri-go tuumʘtōcjare cū dʘpoapʘ doquepeoco niwō. Co tojo weecā, cū dʘpoa pe'toro bata wa'acaro niwū.

⁵⁴ Maata cū wāmorē miaco'tegʘre piji, cūrē nicx niwī: "Mʘ'ʘ ya pji miiwīrō, yʘ'ʘre ũosēwējēcā'ña. 'Numio cūrē wējēcā'mo' nicā ʘatīgʘ, 'Tojo weeya'", nicx niwī. Tojo weegʘ cūrē da'raco'tegʘ cūrē ũosēwējēcx niwī. Tojo wee Abimelec wērīa wa'acx niwī. ⁵⁵ Cū wērīcā ũ'arā, Israe curuacjārā na ye wi'seripx dajatojaacārā niwā.

⁵⁶ Tojo weegʘ Abimelec cū acawererā setentare wējégʘ, cū pacʘre ña'arō wee'que wapare Ő'acū wa-paseecx niwī. ⁵⁷ Tojo nicā Ő'acū Siquēcjārā ʘmʘarē na ña'arō wee'que wapare tojo weecx niwī. Tojo wee Jotam, Gedeó macʘ Siquēcjārārē "Ña'arō wa'arosa'a" ní'que narē queoro wa'acaro niwū.

Tola ye cjase ni'i

10 Abimelec wérīca be'ro Isacar ya curuacjū Tola wāmetīgʘ, Fúa macū, Dodo pārāmi, Israe curuacjārārē narē ũ'atu'tirārē yʘ'rʘocx niwī. Cū Samir wāmetiri macā Efraí bu'papijaropʘ macārīticx niwī. ² Veintitrés cū'marī Israe curuacjārārē dūticx niwī. Be'ro wērīa wa'a, Samipʘ yaano'cʘ niwī.

Jair ye cjase ni'i

³ Tola be'ro Jair Galaad wāmetirocjū veintidos cū'marī Israe curuacjārārē dūticx niwī. ⁴ Cū treinta ʘmʘa pō'rātīcʘ niwī. Nanʘcū na yarā burroare pesacārā niwā. Na treinta macārī Galaare dūticārā niwā. ⁵ Jair wérīca be'ro Camón wāmetiri macāpʘ cūrē yaacārā niwā.

Amonita masā Israe curuacjārārē da'radutipe'que ni'i

⁶ Israe curuacjārā apaturi Ő'acū ũ'orōpʘ ña'arō weeseticārā niwā. Na Baal, tojo nicā Astartére ējōpeocārā niwā. Tojo nicā Siria di'tacjārā na ējōpe-orārē, Sidócjārā, moabita masā, amonita masā, filisteo masā na ējōpeorānojōrē ējōpeocārā niwā. Ő'acū pe'ere ējōpeodu'u, cū weeduti'quere weeticārā niwā. ⁷ Tojo weegʘ Ő'acū na me'rā ua, filisteo masā, amonita masā doca wa'acā weecx niwī. ⁸ Tojo wa'ari cū'ma me'rā dieciocho cū'marī Israe curuacjārārē ña'arō dū-tipe da'raduticārā niwā. Nipe'tirā Israe curuacjārā dia Jordá mujīpū mʘjātiro pe'ecjārā Galaad di'tapʘ nīrārē tojo weecārā niwā. Ti di'ta amorreo masā ya di'ta nicaro niwū. ⁹ Tojo nicā amonita masā Judácjārā, Benjamícjārā, Efraícjārā me'rā a'mewējērātīrā, dia Jordápʘ pē'aticārā niwā. Tojo weerā Israe curuacjārā pūrō wioro tʘ'oña'cārā niwā. ¹⁰ Tojo wa'acā, Israe curuacjārā Ő'acū cū weetamusere sērīcārā niwā: "Ő'acū, mʘ'ʘrē ējōpeodu'u, Baal pe'ere ējōpeosiruturā, mʘ'ʘrē yʘ'rʘnʘ'cāpʘ", nicārā niwā.

¹¹ Ő'acū narē yʘ'ticx niwī: "Dʘporopʘ Egiptocjārā, amorreo masā, amonita masā, filisteo masā, ¹² Sidócjārā, amaleca masā, tojo nicā madianita masā mʘsārē ña'arō weecā, mʘsā yʘ'ʘre weetamusere sērīcā, yʘ'ʘ mʘsārē yʘ'rʘowʘ. ¹³ Yʘ'ʘ tojo weemicā, āpērānojōrē ējōpeorātīrā, yʘ'ʘre ējōpeodu'ucā'wū. Tojo weegʘ mʘsārē yʘ'rʘonemosome majā. ¹⁴ Na mʘsā ējōpeorā, mʘsā bese'cārārē na weetamusere sērīrā wa'aya. Mʘsārē mejēcā wa'acā, náta mʘsārē yʘ'rʘoa-to", nicx niwī Ő'acū.

¹⁵ Cū tojo nicā tʘ'orā, Israe curuacjārā Ő'acūrē a'tiro nicārā niwā: "ũsā mʘ'ʘrē yʘ'rʘnʘ'cāpʘ. No'o mʘ'ʘ ũsārē weesī'rīrōnojō weeya. Mejō ni'cārōacā waroma ũsārē yʘ'rʘoya", nicārā niwā. ¹⁶ Na tojo níca be'ro ape di'tacjārā na ējōpeorānojō na wa'teropʘ nīrārē cō'a, Ő'acūrē apaturi ējōpeocārā niwā tja. Na tojo weecā ũ'agū, Ő'acū na pi'etisere ũ'anemosī'rītīcʘ niwī.

¹⁷ Be'ro amonita masā Israe curuacjārā me'rā a'mewējērātīrā, nerē, Galaapʘ cārīcārā niwā. Israe curuacjārā pe'e nerēque'a, Mizpapʘ cārīrā wa'acārā niwā. ¹⁸ Galaacjārā wiorā a'merī ucūcārā niwā: "No'o amonita masārē sʘ'ori ʘ'mētā, a'mewējégʘnojō, cūta nipe'tirā Galaacjārā wiogʘ sājāgʘsami", nicārā niwā.

Jefté ye cjase ni'i

11 Jefté, Galaad di'tacjū, a'mewējētutuagʘ nicx niwī. Cū pacʘ Galaad nicx niwī. Cū paco pe'e ʘmʘa me'rā a'metārāsijari masō nico niwō. ² Galaad nʘmo quērā ʘmʘarē pō'rātīco niwō. Na bʘcʘarā, Jeftére na ya wi'ipx nimi'cʘre cō'awīrōcārā niwā. Cūrē a'tiro nicārā niwā: "Mʘ'ʘ apego macū ni'i. Tojo weegʘ marī pacʘ cū wérīca be'ro cūuatjere ñe'esome", nicārā niwā. ³ Na tojo nicā, Jefté cū acawererārē du'tīgʘ, ap-ero Tob wāmetiropʘ macārī wa'acx niwī. Topx ʘmʘa no'o ʘaro weema'arārē, na tʘ'omasīrō marīrō weese-tirārē neocūucx niwī. Cū me'rā ba'patisijacārā niwā.

⁴ Be'rop̄ amonita masā Israe curuacjārā me'rā a'mewējēcārā niwā. ⁵ Na tojo weeri cura Galaad wiorā Jefté Tob wāmetirop̄ nigūrē pijirā wa'acārā niwā.

⁶ —A'tia. Marī amonita masā me'rā a'mewējērā wa'acā, m̄'ū ūsā wioḡū nicā ḡasa'a, nicārā niwā.

⁷ Jefté narē nic̄ niwī:

—M̄sā ȳ'ūre ī'asī'rīti, ȳ'ū pac̄ ya wi'ip̄ ni'c̄ure cō'awīrōcā'wū. ¿De'ro weerā ni'cārōacārē m̄sārē mejēcā wa'acā, ȳ'ū tirop̄ a'tiati? nic̄ niwī.

⁸ Galaacjārā b̄c̄rā cūrē nicārā niwā:

—Tojo wee'cārā nimirā, ni'cārōacārē m̄'ūrē a'marā a'tiap̄. M̄'ū ūsā me'rā a'ti, amonita masā me'rā a'mewējēcā ḡa'a. Tojo nicā, m̄'ū nipe'tirā Galaacjārā wioḡū sājācā ḡa'a, nicārā niwā.

⁹ Jefté narē ȳ'tic̄ niwī:

—M̄sā ȳ'ūre amonita masā me'rā a'mewējēato nírā miacā, tojo nicā Ō'ac̄ ȳ'ūre narē docaque'acā weecā, diacj̄ta m̄sā wioḡū niḡti, nic̄ niwī.

¹⁰ Cū tojo nicā t̄'orā, Galaacjārā b̄c̄rā cūrē ȳ'ticārā niwā:

—Ō'ac̄ marī uc̄sere t̄'oḡ weemi. Nirōta m̄'ū nírōnojōta weerāti, nicārā niwā.

¹¹ Tojo weeḡ Jefté Galaacjārā b̄c̄rā me'rā wa'ac̄ niwī. Nipe'tirā masā cūrē na wioḡū sōrōcārā niwā. Jefté nipe'tise cū narē ní'quere apaturi Mizpap̄ Ō'ac̄ t̄'orop̄ nic̄ niwī t̄ja.

¹² Be'ro Jefté queti wererārē amonita masā wioḡū tiro o'óc̄ niwī. Cūrē a'tiro ni sērītiña'dutic̄ niwī: “¿Ñe'e bu'iri m̄'ū ūsā ya di'tap̄ sājāti, ūsā me'rā a'mewējēsī'rīti?” ni queti o'óc̄ niwī.

¹³ Amonita masā wioḡū Jefté cū quetiweredutiḡ o'ó'cārārē ȳ'tic̄ niwī: “Israe curuacjārā Egiptop̄ ní'cārā wiarā, dia Arnón me'rā n̄'cā, téé Jaboc, Jordá wāmetise maarī wa'tero nise di'tare ē'macārā niwā. Tojo weerā a'mewējēse marīrō te di'tare ȳ'ūre wiaya”, nic̄ niwī.

¹⁴ Tere t̄'oḡ, Jefté āpērā queti wererārē amonita masā wioḡūre o'óc̄ niwī t̄ja. ¹⁵ A'te quetire cūrē werenemodutic̄ niwī: “Jefté m̄'ūrē a'tiro ni wereduti-ami: ‘Israe curuacjārā moabita masā ye di'ta, tojo nicā amonita masā ye di'tare ē'maticārā niwā. ¹⁶ Na Egiptop̄ ní'cārā wiarā, yuc̄ marīrōp̄ wa'a, ȳ'r̄acārā niwā. Téé Maa sō'arī maajop̄ ȳ'r̄pē'a wa'a, be'ro Cadesp̄ ejačārā niwā. ¹⁷ Top̄ nírā, Israe curuacjārā edomita masā wioḡūre queti wererārē o'ócārā niwā. Cūrē a'tiro nicārā niwā: “Ūsā m̄sā ya di'tap̄ ȳ'r̄tērīwā'cācā, 'Añurōsa'a' niña”. Edomita masā wioḡū pe'e narē ȳ'r̄tērīcā ḡatic̄ niwī. Moabita masā wioḡū quē'rārē mejārōta sērīcārā niwā. Cū quē'rā cū ya di'tare narē ȳ'r̄tērīcā ḡatic̄ niwī. Tojo weerā Israe curuacjārā Cadesp̄ tojacārā niwā.

¹⁸ “Be'ro na yuc̄ marīrōp̄ ȳ'r̄tērī, Edom, Moab di'ta sumuto ȳ'r̄a, Moab di'ta mujīpū mujātiro pe'e eja, dia Arnón ape pā'rē pe'e tojaque'acārā niwā. Dia Arnón me'rā Moab di'ta n̄'cācaro niwā. Tojo weerā Moab di'ta pe'ere sājātīcārā niwā.

¹⁹ “Be'ro t̄ja Israe curuacjārā queti wererārē Sehón, amorreo masā wioḡū, Hesbón wāmetiri macācj̄

tirop̄ o'ócārā niwā. Cūrē “Ūsā ya di'tap̄ wa'acā, m̄'ū ya di'tap̄ ȳ'r̄tērīwā'cādutiya”, ni sērīcārā niwā. ²⁰ Sehón pe'e Israe curuacjārā tojo nisere ējōpeotic̄ niwī. Tojo weeḡ narē cū ya di'tap̄ ȳ'r̄tērīcā cā'mota'ac̄ niwī. Cū yarā surarare neoc̄u, Jahas tirop̄ tojaque'acā weec̄ niwī. Tojo wee Israe curuacjārā me'rā a'mewējēcārā niwā. ²¹ Be'ro Ō'ac̄, Israe curuacjārā wioḡū, narē Sehórē, cū yarārē docaque'acā weec̄ niwī. Nipe'tise amorreo masā ya di'tare na ya di'ta tojacā weecārā niwā. ²² Dia Arnón me'rā n̄'cā, téé dia Jaboc na ye di'ta tojacaro niwā. Tojo nicā, yuc̄ marīrō me'rā téé dia Jordāp̄ nit̄ocaro niwā. ²³ ¿Ni'cārōacārē Ō'ac̄ amorreo masārē cō'awīrō'que di'tare, Israe curuacjārārē o'o'que di'tare ūsārē cō'asī'rīti?

*****

²⁷ Ȳ'ū m̄'ūrē ña'arō weetiap̄. M̄'ū pe'e ūsā me'rā a'mewējēḡū a'tiḡ, ȳ'ūre ña'arō weeḡ wee'e. Ō'ac̄, nipe'tirārē beseḡ ¿noa ye di'ta nisari? níḡū, Israe curuacjārārē, amorreo masārē queoro beseḡsami”, nic̄ niwī Jefté.

²⁸ Cū tojo nimicā, amonita masā wioḡū Jefté ní'quere t̄'osī'rītic̄ niwī.

²⁹ Be'ro Espiritu Santu Jeftére sājāac̄ niwī. Cū tutu-aro me'rā Jefté Galaacjārā ya di'ta, tojo nicā Manasés ya curuacjārā ya di'tare ȳ'r̄tērīc̄ niwī. Amonita masā ya di'tare sājāḡū, Mizpa Galaad nírī macā me'rā ȳ'r̄ac̄ niwī.

*****

³² Jefté amonita masā me'rā a'mewējēḡū wa'ac̄ niwī. Ō'ac̄ Jeftére narē docaque'acā weec̄ niwī. ³³ Jefté pājārā cūrē ī'atu'tirā me'rā a'mewējēc̄ niwī. Veinte macārīcārārē Aroer me'rā, téé Minit, Abel-keramimp̄ docaque'acā weec̄ niwī. Tojo weerā Israe curuacjārā amonita masārē na doca tojacā weecārā niwā.

*****

*****

⁷ Jefté seis cū'marī Israe curuacjārā wioḡū nic̄ niwī. Cū wérīca be'ro Galaap̄, cū bajuáca macāp̄ cūrē yaacārā niwā.

*****

Sansón baja'que ni'i

13 Apaturi Israe curuacjārā Ō'ac̄ ī'orōp̄ ña'arō weecārā niwā. Na tojo weecā ī'aḡ, Ō'ac̄ narē filisteo masārē wiac̄ niwī. Tojo weerā cuarenta cū-marī na dutise doca nicārā niwā.

² Ni'cū ḡm̄ Manoa wāmetiḡ Dan ya curuacj̄ nic̄ niwī. Zoracj̄ nic̄ niwī. Manoa n̄mo pō'rāmarīgō nico niwō. ³ Ō'ac̄ cū basuta nimiḡ, cūrē wereco'teḡ weronjō up̄sājān̄'cā † co tiro eta, a'tiro nic̄ niwī: “M̄'ū pō'rāmarīgō ni'i. Ni'cārōacārē nijīpaco wa'a, ni'cū pō'rātīgosa'a. ⁴ Ne vino, si'bio'quere sī'rīticā'ña. Tojo nicā Moisé ba'adutiti'quenojōrē ba'aticā'ña.

⁵ M̄'ū pō'rātiacj̄ ne poari seeno'ña marīḡsami. Cū bajuatī d̄poro Ō'ac̄ yaḡ, Nazareo mas̄ † cūuno'yū-

† *Īaña Gn 16.7 docap̄ oja'quere.* †† *Nazareo masā nírō, “Ō'ac̄ yarā cūuno'cārā nima”, nisī'rīrō wee'e. Na Nazareo masā nírī curare vinorē, si'bio'quere ne sī'rīticārā niwā. Na ye poarire seeticārā*

tojagusami. Cũ Israe curuacjãrã filisteo masãrẽ da'ra-co'te'cãrãrẽ yu'ræweticã weenu'cãgũsami", nicu niwĩ.

6 Cũ tojo nica be'ro Manoa nũmo marãpu tiropu wa'a, a'tiro ni wereco niwõ: "Õ'acũ o'õ'cu yu'u tiro etami. Õ'acũ cũ basuta nimigũ, cũrẽ wereco'tegũ weronojõ upusãjãnu'cã'cu bajuami. '¿No'ocjũ niti mu'u?' ni sãrĩtiña'tiasu. Cũ quẽ'rã cũ wãmerẽ weretiami. 7 A'tiro niami: 'Mu'u nijĩpaco wa'a, ni'cũ põ'rãtigosa'a. Ni'cãcã me'rã ne vinorẽ, si'bio'quere sã'rĩticã'ña. Moisé ba'aduti'quenojõrẽ ba'aticã'ña. Cũ wĩ'magũ ne bajuacu tée wẽrigũpu Õ'acũ yagu nazarero masũ nigũsami, 'niami", ni wereco niwõ.

8 Co tojo nicã tu'ogu, Manoa Õ'acũrẽ a'tiro ni sãrĩcu niwĩ: "Õ'acũ, mu'u usãrẽ o'õ'cuere apaturi usã tiropu o'õya tja. Cũ wĩ'magũ bajuacjũre de'ro wee masõrãsari, ni weregu a'tiato", nicu niwĩ.

9 Õ'acũ cũ sãrĩsere tu'o, Manoa nũmo cãpũpu nigõrẽ cũ basuta nimigũ, cũrẽ wereco'tegũ weronojõ upusãjãnu'cã, apaturi core bajuacu niwĩ. Co marãpu Manoa pe'e co me'rã marĩcu niwĩ. 10 Cũ bajuacã ã'agõ, sojaro me'rã co marãpuere werego wa'aco niwõ:

—Cãrũ yu'u ã'acu apaturi bajuami tja, nico niwõ.

11 Co tojo nicã tu'ogu, Manoa wã'cãnu'cã, cũ nũmorẽ sirutuwã'cã, cũ tiropu ejacu niwĩ.

—¿Mu'uta niti yu'u nũmo me'rã ucũ'cu? ni sãrĩtiña'cu niwĩ.

—Õu, cũta ni'i, nicu niwĩ.

12 Cũ tojo nicã tu'ogu, Manoa cũrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Mu'u were'que queoro wa'acã, ¿usã de'ro wee wĩ'magũrẽ masõrãsari? ¿De'ro weerãsari cũ me'rã? ni sãrĩtiña'cu niwĩ.

13 Õ'acũ cũ basuta nimigũ, cũrẽ wereco'tegũ weronojõ upusãjãnu'cã, cũrẽ a'tiro yu'ticu niwĩ:

—Mu'u nũmo nipe'tise yu'u core were'quere weeato.

14 Ne cã'rõ u'seducaco, tojo nicã vino, si'bio'quere sã'rĩticã'to. Te u'sepaganojõ me'rã wee'que quẽ'rãrẽ ba'aticã'to. Tojo nicã Moisé ba'aduti'quenojõrẽ ba'aticã'to. Nipe'tise yu'u core duti'quere weeato, nicu niwĩ.

15 Be'ro Manoa cũrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Mu'u usã me'rã tojãniña yujuru. Mu'u ba'acã, ni'cũ cabracãrẽ wẽjẽ, do'arãtirã wee'e.

16 Cũ pe'e Manoarẽ yu'ticu niwĩ:

—Mũsã yu'ure tojadutimicã, mũsã ba'asere ba'asome. Mejõ pe'e Õ'acũrẽ cabracãrẽ wẽjẽ ãjũamorõpeoya. Manoa cũ "Õ'acũ cũ basuta nimigũ, cũrẽ wereco'tegũ weronojõ upusãjãnu'cãmi", ni masĩticu niwĩ.

17 Be'ro Manoa cũrẽ nicu niwĩ:

—¿De'ro wãmetiti mu'u? Mu'u usãrẽ were'que queoro wa'acã ã'arã, ãpẽrã tu'oropu mu'urẽ "Diacjũta wereap", nirãsa'a, nicu niwĩ.

18 Cũ pe'e Manoarẽ yu'ticu niwĩ:

—¿De'ro weegu yu'u wãmerẽ masĩsĩ'rĩti? Yu'u werecãma, mũsã tu'omarã wa'abosa'a, nicu niwĩ.

19 Be'ro Manoa cabracãrẽ wẽjẽ, tojo nicã otese dũca perire míi, ãtã bu'ipũ ãjũamorõpeo, Õ'acũrẽ e'-catipeocu niwĩ. Manoa, cũ nũmo na ã'arĩ cura Õ'acũ na ã'ati'quenojõrẽ ã'ocu niwĩ. 20 Pecame'e o'me mũjãarĩ cura Õ'acũ cũ basuta nimigũ, cũrẽ wereco'tegũ weronojõ upusãjãnu'cã, o'me wa'teropu mũjãa wa'acu niwĩ. Tojo weecã ã'arã, Manoa, cũ nũmo di'tapu paa-mu'rĩque'acãrã niwã. 21 Cũ narẽ apaturi bajuaticã, Manoa "Õ'acũ cũ basuta nimigũ, cũrẽ wereco'tegũ weronojõ upusãjãnu'cãpĩ", ni masĩcu niwĩ.

22 Tojo weegu cũ nũmorẽ nicu niwĩ:

—Marĩ Õ'acũrẽ ã'apu. Tojo weerã marĩ wẽrĩrãsa'a, nicu niwĩ.

23 Cũ nũmo pe'e nico niwõ:

—Õ'acũ marĩrẽ wẽjẽsĩ'rĩgũ, a'te marĩ ãjũamorõpeo'-quere, tojo nicã otese dũca peri marĩ o'o'quere ñe'etibopĩ. A'tere ã'otibopĩ. Tojo nicã, marĩrẽ a'tere weretibopĩ, nico niwõ.

24 Be'ro Manoa nũmo wĩ'magũrẽ põ'rãtigo, cũrẽ Sansón wãmeyeco niwõ. Wĩ'magũ bũcũacã, Õ'acũ cũrẽ aũurõ weecu niwĩ. 25 Siape'e me'rã bũcũa, ni'cã nũmu Sansón Dan ya curuacjãrã ya di'tapu nirĩ cura Espĩritu Santu cũpuere sãjãnu'cãcu niwĩ. Zora, Estaol wãmetise macãrĩ wa'teropu tojo wa'acaro niwũ.

Sansón cũ omocã dũ'te'que ni'i

14 Ni'cã nũmu Sansón Timnat wãmetiri macãpu bu'acu niwĩ. Topu ni'cõ numio filisteo masõrẽ ã'acu niwĩ. 2 Be'ro wĩ'ipũ dajagu, cũ pacũsumuarẽ werecu niwĩ:

—Timnapu ni'cõ filisteo masõrẽ ã'apu. Yu'ure numisẽrĩbosarã wa'aya, nicu niwĩ.

3 Cũ pacũsumua cũrẽ yu'ticãrã niwã:

—¿De'ro weegu mu'u sõjã filisteo masã, Õ'acũrẽ ãjõpeotirã wa'teropure mu'u nũmo niacjore a'mati? ¿Marĩ Israe curuacjãrã wa'teropure mu'u basucãrã numia mu'u me'rã omocã dũ'te'acjo marĩti? nicãrã niwã.

Sansón pe'e pacũsumuarẽ yu'ticu niwĩ:

—Core miirã wa'aya. Yu'u tu'sago niamo, nicu niwĩ.

4 Õ'acũ filisteo masãrẽ cõ'agũti nígũ, tojo weecu niwĩ. Cũ pacũsumua "A'te Õ'acũ cũ cũu'que nisa'a", ni masĩticãrã niwã. Titapure filisteo masã Israe curuacjãrãrẽ duticãrã niwã. 5 Be'ro Sansón cũ pacũsumua me'rã Timnapu bu'acãrã niwã. Na Timnat u'se wesepu ejari cura, wãcũña marĩrõ yai wĩ'magũ Sansón tiropu "Jii" pi'aticu niwĩ. 6 Espĩritu Santu Sansõpuere sãjãa, tutuase cũrẽ o'ocu niwĩ. Tojo weegu cũ omocãrĩ me'rã dia'cũ yaire wẽjẽgũ, tũasurecã'cu niwĩ. Cabra wĩ'magũrẽ tũasurero weronojõ tojo weecu niwĩ. Tojo weemigũ, cũ pacũsumuarẽ cũ wee'quere wereticu niwĩ. 7 Be'ro numio tiropu bu'a, co me'rã ucũcu niwĩ. Core tu'sayũ'rucu niwĩ.

8 Be'ro co me'rã omocã dũ'tegũtigu bu'agu, yai cũ wẽjẽ'cũre ma'a ojaropu ã'agũ wa'acu niwĩ. Cũ upũmejãrõrẽ mumia yeebi'aque'a, na te co me'rã sãñacã ã'acu niwĩ. 9 Tere míi, ne'rẽbu'acu niwĩ. Cũ pacũsumuarẽ bocaegagu, narẽ ecacu niwĩ. Na quẽ'rã tere ne'rẽcãrã niwã. "Topu miapũ" ni wereticu niwĩ.

niwã. Tojo nicã wẽrĩ'cãrã upu tiropu wa'aticãrã niwã. Nazareo masã sãjãrã, apeterore yoaticã tojo niseticũcãrã niwã. Apetero pe'ere na catiro põtõorõ tojo sãjã, yapaticãrã niwã.

¹⁰ Be'ro cū pacu cū macū nūmo niacjore ĩ'agū bu'acu niwī. Topu Sansón bosenūmu weepeocu niwī. Na ma'mapjia omocā dū'teatji dūporo weewaranojō weecu niwī. ¹¹ Filisteo masā cū ejacā ĩ'arā, cūrē ba'pati-ajārē treinta ūmua o'ocārā niwā.

¹² Sansón narē nicu niwī:

—Mūsārē nībocapesere werema. Siete nūmūrī bosenūmu nise nūmūrī queoro mūsā nībocacā, yu'u mūsānucū ni'cārō su'tiro lino me'rā wéeca su'tiro, tojo nicā bosenūmu sāñawhase su'tinojōrē o'ogūti. ¹³ Mūsā nībocatirā pūrīcā, yu'ure treinta su'ti lino me'rā wee'que su'ti, tojo nicā ticuse bosenūmu sāñawhase su'tinojōrē o'orāsa'a, nicu niwī.

Cū tojo nicā tū'orā, “Jaŋ, mū'u nībocasere ūsārē wereya”, nicārā niwā.

¹⁴ Be'ro narē werecu niwī:

“Ba'ayari'cūpūre ba'ase wijasa'a. Tutuagūre i'pitise wijasa'a”, nicu niwī. Itia nūmu na nībocamasīticārā niwā.

¹⁵ Ba'paritise wa'ari nūmūrē Sansón nūmo niacjore a'tiro nicārā niwā:

—Mū'u marāpū niacjūre te nībocasere weredutiya. Mū'u wereticā, mū'urē, mū'u pacu acawererārē ūjūape'ocā'rāsa'a. ¿Ūsā yere yajasī'rīgō, ūsārē pijiatī? nicārā niwā.

¹⁶ Na tojo nicā tū'ogo, Sansón nūmo cū tiropu wa'a, utigota, cūrē nico niwō:

—Mū'u yu'ure hawe'e. Ne yu'ure ma'iwe'e. Yu'u acawererārē nībocasere sērītiña'cu niapu. Yu'u pe'ere weretiapu, nico niwō.

Sansón core yu'ticu niwī:

—Te nībocasere yu'u pacusūmua marīcārē weretiapu. ¿De'ro weegu mū'u pe'ema werebosari? nicu niwī.

¹⁷ Cū wereti'que bu'iri ti semanarē utipe'ocā'co niwō. Nitūori nūmūrē tū'omī, caributi, core werecu niwī. Tere tū'ogo, co acawererārē wereturiaco niwō.

¹⁸ Bosenūmu nitūori nūmu mujīpū sājārī cura, ti macācjārā ūmua Sansōrē nicārā niwā:

“Mumiaco nemorō i'pitise apeyerua ba'ase marī'i. Yai yu'rūoro tutuagu marīmi”, nicārā niwā.

Na tojo nicā tū'ogu, Sansón narē yu'ticu niwī:

“Yago wecu me'rā di'ta se'emorecūuwā'cātirā, nībocasere masītibopā”, † nicu niwī.

¹⁹ Maata Espiritu Santu tutuaro me'rā cūpūre sājāacu niwī. Tojo weegu Sansón Ascalón wāmetiri macāpū bu'acu niwī. Tocjārā ūmua treintare wējē, na su'ti sāñā'quere ē'macu niwī. Tere cū nībocasere were'cārārē o'ocu niwī. Na me'rā pūrō uagu, cū pacu ya wi'ipū dajacu niwī. ²⁰ Tere ĩ'agū, Sansón mañecū nī'cu cū macōrē na omocā dū'tecā co'te'cu pe'ere nūmisocu niwī.

Sansón filisteo masā me'rā a'mewējē'que ni'i

15 Yoáca be'ro trigo būcūatu'ajari cura Sansón cū nūmorē ĩ'agū wa'agu, ni'cū cabracārē miacu ni-

† “Yu'u nūmorē sērītiña'nurūtīrā pūrīcā, nībocasere masītibopā”, nisī'rīgū, tojo nicu niwī.

wī. Topu ejaqu, a'tiro ni wācūcu niwī: “Yu'u nūmo ya tucūpū sājāagūti”, nicu niwī. Co pacu pe'e cūrē sājāadutiticu niwī.

² A'tiro nicu niwī:

—Yu'u a'tiro wācūwū. Yu'u macōrē ne hatisami, niwīwū. Tojo weegu mū'u me'rācjūrē core o'owu. Co acabijo co yu'rūoro añugō nimo. Co pe'ere miaña, nicu niwī.

³ Sansón cūrē yu'ticu niwī:

—Ni'cārōacā pūrīcārē filisteo masārē ña'arō wéegu, bu'iri moogūsa'a.

⁴ Tojo weegu cū trescientos zorra, diayia weronojō bajurārē ñe'e, pūarērā na ye pīcōrīrē dū'tecūcu niwī. Te cū dū'te'caropu ope tīarī ō'ocu niwī. ⁵ Te tīarīrē sī'ayoo, filisteo masā na otese cūropu zorrare du'uo'ocu niwī. Nipe'tise trigo na tū'rēcūu'que mesārī,

ū'se weseri, olivo weseri ūjūñe'epe'tia wa'acaro niwū. ⁶ Filisteo masā tere ĩ'arā, “¿Noa tojo weepari?” ni, a'merī sērītiña'cārā niwā. “Sansón, Timnacjū buji tojo weecu niami. Cū nūmorē cū me'rācjūrē o'o'que bu'iri tojo weecu niami”, ni werenocārā niwā. Tere tū'orā, filisteo masā core, co pacūre ūjūacō'acārā niwā.

⁷ Be'ro Sansón narē nicu niwī:

—Mūsā tojo wee'que wapa yu'u mūsā me'rā tojo a'pēpūrīnu'cūgūsa'a. Téé mūsārē a'méca be'ropu añugūsa'a, nicu niwī. ⁸ Ūpūtu uatjīagū, na me'rā a'mewējē, pājārārē wējēcu niwī. Tojo weetu'ajanu'cō, ūtāgā Etam wāmeticja nīrī tutipū bu'a, topu niseticu niwī.

Sansón burro hūséca ō'a me'rā a'mewējēgū wa'a'que ni'i

⁹ Be'ro filisteo masā Judā di'tapū majāa, topu nerēcārā niwā. Téé Lehi pū'topū tuustenu'cācārā niwā.

¹⁰ Judācjārā narē sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ro weerā ūsā me'rā a'mewējērā a'tiatī?

Na yu'ticārā niwā:

—Ūsā Sansōrē ñe'erā a'tirā weepū. Ūsārē cū ña'arō wee'caronojōta cūrē a'merāti, nicārā niwā.

¹¹ Tere tū'orā, i'tiatī mil ūmua Judācjārā ūtāgā Etam wāmeticja nīrī tutipū bu'acārā niwā. Sansōrē a'tiro nicārā niwā:

—¿Mū'u masīweti? Filisteo masā marīrē dutirā, marī nemorō tutuarā nima. ¿De'ro weegu ūsārē tojo weeati?

Narē yu'ticu niwī:

—Na yu'ure wee'caronojōta yu'u quē'rā mejārōta weepū.

¹² Cū tojo nicā tū'orā, cūrē a'tiro nicārā niwā:

—Filisteo masārē wiarātīrā, mū'urē dū'terā a'tirā weepū.

Sansón narē yu'ticu niwī:

—Ō'acū wāme me'rā wāmepeo, “Mū'urē wējēsome”, niña, nicu niwī.

¹³ Cū tojo nicā tū'orā, “Jaŋ”, nicārā niwā. “Mejō mū'urē dū'te, filisteo masārē wiarāti. Mū'urē wējēsome”, nicārā niwā. Tojo weerā pua da pūñu'mo dari,

ma'ma dari me'rã cÿrë dÿ'tecãrã niwã. Dÿ'te, cÿrë ùtã tutipÿ ní'cÿre miiwijaacãrã niwã.

¹⁴ Cÿ Lehipÿ ejari curare filisteo masã cÿrë ï'arã, pÿrõ e'catise me'rã caricÿwã'cãticãrã niwã. Na tojo weecã, Espiritu Santu tutuaro me'rã cÿpÿre sãjãacÿ niwĩ. Cÿpÿre sãjãcã, cÿrë dÿ'te'que dari lino ùjÿ'que ca'bise dari weronojõ wa'acaro niwÿ. Tojo weero te dari surustedijacaro niwÿ. ¹⁵ Be'ro burro ùsëca õ'a, bopoticureri õ'arë boca, ti õ'a me'rã mil ùmÿarë wëjëcÿ niwĩ.

¹⁶ Be'ro Sansón nicÿ niwĩ:
 "Burro ùsëca õ'a me'rã wëjë, narë pÿa mesã see-neocÿuarÿ.
 Burro ùsëca õ'a me'rã mil ùmÿarë wëjëcã'pÿ", nicÿ niwĩ.

¹⁷ Cÿ tojo níca be'ro ti õ'arë cõ'acã'cÿ niwĩ. Cÿ a'mewëjë'carore Ramat-lehi † wãmeyecãrã niwã.

¹⁸ Cÿ a'mewëjëca be'ro pÿrõ acowÿocÿ niwĩ. Tojo weegÿ Õ'acÿrë ùpÿtÿ sër'icÿ niwĩ: "Yÿ'ÿ mÿ'ÿrë da'ra-co'tegÿ ni'i. Mÿ'ÿ yÿ'ÿre filisteo masã me'rã a'mewëjëcã, narë docaque'acã weearÿ. ¿Ní'cãrõacã-ma acowÿose me'rã wër'igÿsari? ¿Tojo nicã ã'rã mÿ'ÿrë ëjõpeotirã tiropÿ wër'igÿsari?" nicÿ niwĩ.

¹⁹ Cÿ tojo nicã tÿ'ogÿ, Õ'acÿ ní'cã cope aco wijacã weecÿ niwĩ. Ti pe wijasepÿre Sansón aco s'ĩ'ricÿ niwĩ. S'ĩ'r'itoja, mejãrõta tutuagÿ wa'acÿ niwĩ tja. Tojo weero aco wijari pe En-hacore wãmeyeno'caro niwÿ. Topÿ Lehipÿ aco wijari pe nidecoti'i yujupÿ.

²⁰ Filisteo masã na duticaterore Sansón veinte cÿ'-mar' Israe curuacãrãrë sÿ'ori niseticÿ niwĩ.

Sansón Gaza wãmetiri macãpÿ weeseti'que ni'i

16 Ní'cã nÿmÿ Sansón Gaza wãmetiri macãpÿ wa'acÿ niwĩ. Topÿ ejagÿ, ní'cõ numio ùmÿarë a'metãrãwapata'ari masõrë ï'acÿ niwĩ. Be'ro co ya wi'ipÿ co me'rã cãr'igÿ sãjãacÿ niwĩ. ² Gazacãrã "Sansón ti macãpÿ niapÿ" nicã tÿ'ocãrã niwã. Tojo weerã ti macã sãjãr' sope pÿ'to cã'mota'anÿ'cãeja, co'te-bo'reacãrã niwã. "Bo'reacã cÿrë wëjërãti" ní'rã, ti ñamirë ne cÿrë cariboticãrã niwã.

³ Sansón pe'e ñami deco wã'cã, ti macã cja sopere te botari me'rãta du'uamí, tere wÿa, ùrÿgÿ Hebró wãmetiri macã põtëorõ nicÿ bu'ipÿ miacÿ niwĩ.

Sansón, Dalila ye queti ni'i

⁴ Be'ropÿ cÿ ní'cõ numio Dalila wãmetigore ùacÿ niwĩ. Co e'sari pa ùrÿpagÿ deco ní'ri pa Sorec wãmetiri pa'tiropÿ nico niwõ. ⁵ Tere mas'ãrã, filisteo masã wiorã co tiropÿ wa'acãrã niwã. Core a'tiro nicãrã niwã:

—Sansórë "¿De'ro wee tocã'rõ tutuati?" ní'gõ, weesoose me'rã cÿrë weredutiya. Tojo wee ùsã cÿrë dÿ'te, tutuaticã weemas'ãrãsa'a. Mÿ'ÿ tojo weecã, ùsãncÿ mÿ'ÿrë niyeru pajiro o'orãti, nicãrã niwã.

⁶ Tojo weego Dalila Sansórë a'tiro nico niwõ:
 —Wereya yÿ'ÿre. ¿De'ro weegÿ mÿ'ÿ tocã'rõ tutuase cÿoti? Mÿ'ÿ tutuase moogÿ wa'acã, ¿ñe'e me'rã mÿ'ÿrë dÿ'tebosari? ni sër'itiña'co niwõ.

† Ramat-lehi ní'rõ, "Burro ùsëca õ'a bu'pa" nis'ĩ'r'õ wee'e.

⁷ Sansón core yÿ'ticÿ niwĩ:

—Siete dari bÿacatjë nise dari, bopotise dari me'rã yÿ'ÿre dÿ'tecã, yÿ'ÿ tutuase pe'tirosa'a. Mejõ nigÿ weronojõ tojagÿsa'a, nicÿ niwĩ.

⁸ Cÿ tojo nicã tÿ'orã, filisteo masã wiorã siete dari bopotise darire core miiticãrã niwã. Te dari me'rã Dalila Sansórë dÿ'teco niwõ. ⁹ Filisteo masã wiorã ti tucÿ bajutiropÿ nicãrã niwã. Sansórë dÿ'tetoja, cÿrë a'tiro caricÿco niwõ:

—¿Sansón, filisteo masã mÿ'ÿrë ñe'erã a'titojama! nico niwõ.

Co tojo nicã tÿ'ogÿ, Sansón te darire yuta dare ùjÿa-surerõ weronojõ surecã'cÿ niwĩ. Tojo weerã filisteo masã de'ro wee cÿ tutuati nisere mas'iticãrã niwã.

¹⁰ Tojo wa'acã, Dalila Sansórë a'tiro nico niwõ:

—Yÿ'ÿre bujicã'pã. Tojo nicã, yÿ'ÿre nisoopÿ. Wereya. ¿Ñe'enojõ da me'rã mÿ'ÿrë dÿ'tebosari, mÿ'ÿ sureticã? nico niwõ.

¹¹ Sansón core yÿ'ticÿ niwĩ:

—Pÿnÿ'mo dari ma'ma dari, dÿ'teno'ña mar'ise dari me'rã yÿ'ÿre añurõ dÿ'tecã, mejõ nigÿ weronojõ tutu-atigÿ tojagÿsa'a, nicÿ niwĩ.

¹² Cÿ tojo nicã tÿ'ogo, Dalila ma'ma darire mii, cÿrë dÿ'teco niwõ. Dÿ'tetoja, cÿrë caricÿco niwõ:

—¿Sansón, filisteo masã mÿ'ÿrë ñe'erã a'titojama! Filisteo masã ti tucÿ bajutiropÿ nico'tecãrã niwã. Co tojo nicã tÿ'ogÿ, Sansón yuta darire weronojõ te darire wejesurecÿ niwĩ.

¹³ Be'ro Dalila Sansórë a'tiro nico niwõ:

—Mÿ'ÿ yÿ'ÿre bujicã'a, nisoodecoti'i yujupÿ. ¿De'ro weecã mÿ'ÿ tutuatigÿ tojagÿsari? Wereya, nico niwõ.

Cÿ yÿ'ticÿ niwĩ:

—Su'ti su'awÿaropÿ yuta paasu'aro weronojõ ye poarire seepa'ta'que siete darire paasu'atjãgõ, dÿ'tecÿu'ña. Mÿ'ÿ tojo weecã, yÿ'ÿ tutuatigÿ, mejõ nigÿ weronojõ tojagÿsa'a, nicÿ niwĩ. ¹⁴ Tojo weego cÿ cãr'ĩ cura Dalila cÿ poarire siete dari seepa'ta'quere su'ti su'aropÿ su'a a'mesÿ'ocÿu'co niwõ. Tojo weetu'a-ja, tuturire di'tapÿ paabi'anÿ'cõ, co su'a'que darire dÿ'te'ne'ecÿu'co niwõ.

Be'ro apaturi Sansórë caricÿco niwõ:

—¿Sansón, filisteo masã mÿ'ÿrë ñe'erã a'titojama! nico niwõ. Cÿ cãr'icÿ nimigÿ, wã'cã, cÿrë seepa'ta'que dari dÿ'tecÿu'que tuturire wejedu'acÿ niwĩ.

¹⁵ Cÿ tojo weecã, co nico niwõ:

—Mÿ'ÿ yÿ'ÿre ëjõpeotigÿ, ¿de'ro weegÿ "Mÿ'ÿrë ma'i'i", nimiti? I'tiati yÿ'ÿre bujicã'gÿ weearÿ. A'tiro wee tutua'a nisere ne werewe'e, nico niwõ.

¹⁶ Peje nÿmÿr' cÿrë tojo cariboco niwõ. ¹⁷ Tojo weegÿ caributicÿmí, core queoro werepe'ocã'cÿ niwĩ:

—Yÿ'ÿ bajuase dÿporo "Õ'acÿ yagÿ nazareo cÿuno'yutojagÿsami" nino'cÿ ni'i. Nazareo nitjãgÿ, ye poari ne ní'cãti seeno'ña mar'ĩ. Ye poarire seecõ'acã-ma, yÿ'ÿ tutuase pe'tirosa'a. Mejõ nigÿ weronojõ tutu-atigÿ tojagÿsa'a, nicÿ niwĩ.

¹⁸ Dalila "Queoro werepe'ocã'mi" ni mas'igõ, filisteo masã wiorãrë queti o'óco niwõ. Tere tÿ'orã, filisteo masã wiorã na "Mÿ'ÿrë o'orãti" ní'que niyeru me'rã co

ya wi'ipɥ ejacārã niwã. ¹⁹ Sansón cū nɥmo ya ɥsó bu'ipɥ dɥpoa peo, cãrĩɥ'rɥacɥ niwĩ. Cū cãrĩɥ'rɥcã ĩ'agō, ni'cūrē cū poarire siete seepa'ta'que darire see-dutigo pijico niwō. ²⁰ Cū seetojaca be'ro caricūco niwō: —ĪSansón, filisteo masã mɥ'urē ñe'erã a'titojama! nico niwō.

Sansón wã'cã, “Todɥporo wee'caronojō wa'arosa'a”, ni wãcūcɥ nimiwĩ. Ō'acū cūrē wijaacã, ne masĩticɥ niwĩ.

²¹ Be'ro filisteo masã cūrē ñe'e, cū caperire ore-weecã'cārã niwã. Tojo weetoja, Gaza wãmetiri macãpɥ cūrē miibu'acārã niwã. Cōme dari me'rã dɥ'tetjārã, bu'iri da'reri wi'ipɥ trigore ãrɥaduticārã niwã. ²² Sia-pe'e me'rã cū poari pĩ'rĩwijanɥ'cãcaro niwũ tja.

Sansón cū wěrĩ'que ni'i

²³ Be'ro filisteo masã wiorã na ějōpeogɥ Dagórē ějōpeori wi'ipɥ nerēcārã niwã. Na cūrē wa'icɥrãrē wějē ějũamorōpeorãtirã, tojo nicã bosenuɥ weeporãtirã, tojo weecārã niwã. A'tiro basacārã niwã:

“Marĩ ějōpeogɥ marĩrē ĩ'atu'tigɥ Sansórē marĩrē wiacɥ niami”.

²⁴ Masã ti wi'ipɥ nirã quē'rã na ějōpeogɥ Dagórē a'tiro ni basapeocārã niwã:

“Marĩ ějōpeogɥ marĩrē ĩ'atu'tigɥ Sansórē marĩrē wiacɥ niami.

Cū marĩ ye trigo weserire ějũa'cɥ, pãjãrã marĩ acawererãrē wějē'cɥre wiacɥ niami.”

²⁵ Na pũrō e'catitjārã, a'tiro caricūcārã niwã: “Sansórē marĩ wa'teropɥ miitia, cūrē bujicã'rã”, nicārã niwã. Tojo weerã cū bu'iri da'reri wi'ipɥ ní'cɥre na

nerērōpɥ miiejacārã niwã. Na tojo weecã ĩ'arã, masã cūrē bujicã'cārã niwã. Ti wi'i na ějōpeogɥ Dagórē ějōpeori wi'i cjase tuuñe'ese tuturi deco cūrē nu'cūdu-ticārã niwã. ²⁶ Tojo wéeca be'ro Sansón ma'mɥ cūrē tũawã'cãgũrē a'tiro nicɥ niwĩ:

—Yɥ'ure a'ti wi'i tuuñe'ese tuturi wa'tero nɥ'cōña, te tuturipɥ ñatuuwã'cãcã, nicɥ niwĩ.

²⁷ Ti wi'ipɥre ɥmɥa, numia mu'muyɥ'rɥacārã niwã.

Nipe'tirã filisteo masã wiorã topɥ nicārã niwã. Tojo nicã ti wi'i bu'i opa sira nirōpɥ i'tiati mil masã Sansórē bujicã'cã ĩ'adijocārã niwã. ²⁸ Tojo wa'ari cura Sansón Ō'acūrē a'tiro sērĩcɥ niwĩ: “Yɥ'ure wãcũña. Ni'cãti yɥ'ure tutuase o'onemoña tja. Ye caperire filisteo masã orewee'que wapa a'megũtigɥ wee'e”, nicɥ niwĩ.

²⁹ Sansón tojo sērĩtoja, ti wi'i deco tuuñe'ese tuturi pɥa tuturo wa'teropɥ diacjũcamocã me'rã ni'cã tuturopɥ, cūpecamocã me'rã ape tuturopɥ ñatuunɥ'cãejacɥ niwĩ. ³⁰ Tojo weetoja, a'tiro caricūcɥ niwĩ: “ĪFilisteo masã me'rã yɥ'ure wěrĩcã weeya!” nicɥ niwĩ.

Be'ro nipe'tise cū tutuase me'rã te tuturire tuunuadi-jocɥ niwĩ. Cū tojo weecã, ti wi'i wiorã, tojo nicã nipe'tirã ti wi'ipɥ ní'cārã bu'ipɥ doquepejaco niwũ. Tojo weerã wěrĩpe'tia wa'acārã niwã. Tojo wee Sansón cū wěrĩrĩ nɥmɥrē cū catiri ɥmɥcore wějē'caro yɥ'rɥoro filisteo masãrē wějēnemocɥ niwĩ.

³¹ Be'ro cū acabijirã, nipe'tirã cū pacɥ acawererã cū upɥre miirã wa'acārã niwã. Cū pacɥ Manoarē yáaca tutipɥ Zora Estaol decopɥ cūrē yaacārã niwã. Sansón veinte cū'marĩ Israe curuacjãrãrē sɥ'ori nisetiɥ niwĩ. *****

RUT

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

A'ti pūrī “Rut” Israe curuacjārārē sū'ori nisetiri masā nícūcaterore wa'a'que cjase ni'i. Titare Israe curuacjārā ape di'tacjārā me'rā a'mewējēse yu'rūacarō niwā. A'te Rut cjase tojo wa'ari curare Israe curuacjārā, moabita masā me'rā añurō nisetiārā niwā.

Noemí, co marāpū, co pō'rā ūmūa Israe curuacjārā nicārā niwā. Judá di'tapūre ba'ase marīcā ī'arā, Moab di'tapū wa'acārā niwā. Be'ro co pō'rā ūmūa tocjārā numia Rut, Orfa wāmetirārē ūmotiārā niwā. Na marāpūsumūa wēríca be'ro Noemí co ya macā Belēpū dajatojaaco niwō. Rut co mañecōrē ma'igō, co me'rā ba'pati wā'cāco niwō. Topū eja, co mañecōrē weetamuco niwō. Co Belēpū da'ra nisetiārā niwō. Be'ro Ō'acū Noemí acaweregū diacjū, peje cūogū Booz wāmetigūre Rure marāpūticā weecū niwī. Na pārāmi macūpū wiogū Davi nicū niwī. Be'ropūta na pārāmi nituriagūpū Jesucristo nimi majā.

Elimelec ni'cū pō'rā ye cjase ni'i

1 Israe curuacjārārē wiorā sū'ori nisetiri masā narē wejepeocaterore ti di'tapūre acoro pejatiyucā, ūpūtu ūjūaboase nicaro niwā. Tojo weegū titare ni'cū Belēcjū Judá ya curuacjū Elimelec wāmetigū “Marī Moab di'tapū yoaticā nisetirā wa'arā”, nicū niwī. Cū ūmo Noemí, cū pō'rā ūmūa Mahlón, Quelión me'rā wa'acū niwī. Na efrateo masā Belēcjārā nicārā niwā. Moapū eta, topū nisetiārā niwā.

³ Topū na niri cura Elimelec, Noemí marāpū, wēríwe'o wa'acū niwī. Co ni'cōta co pō'rā pūarā me'rā tojaco niwō. ⁴ Be'ro na pūarāpūta moabita masā numiarē ūmotiārā niwā. Ni'cō Orfa, apego Rut wāmetiārā niwā. Topūre diez cū'marī nisetica be'ro ⁵ Mahlón, Quelión na quē'rā wēría wa'acārā niwā. Tojo weego Noemí wapewio, pō'rāmarīgō ni'cōta tojaco niwō.

Noemí, Rut na Belēpū wa'a'que ni'i

⁶ Be'ro Noemí Moapū niri curare Ō'acū cū yarā masā Israe curuacjārārē weetamusere tū'oco niwō. Narē weetamugū, na otese añurō pī'rī dūcaticā weequere tū'oco niwō. ⁷ Tere tū'oco niyugo, “Apaturi Judá di'tapū dajatojaagoti tja”, ni wācūco niwō. Tojo weego co pō'rā ūmosānumia ni'cārā me'rā na ni'caropū wija, Judá tiro wa'ari ma'apū wa'arā weecārā niwā.

⁸ Ma'apū wa'ago, Noemí na numiarē a'tiro nico niwō: —Mūsā pacosānumia tiropū dajatojaaya. Mūsā yū'ure, yū'ū pō'rā ūmūarē añurō wee'caronojōta Ō'acū mūsārē añurō weeato. ⁹ Tojo nicā, cū mūsārē tocjārārē apaturi marāpūti, e'cati nime'ricā weeato, nico niwō.

Tojo nitojanū'cō, Noemí narē we'eritigo, mi'mico niwō. Na pe'e ūpūtu utiārā niwā. ¹⁰ Utirā, a'tiro nicārā niwā:

—Niwe'e. Ūsā quē'rā mū'ū me'rāta mū'ū ya di'tapū dajatojaarāti, nicārā niwā.

¹¹ Noemí pe'e narē ninemoco niwō tja:

—Yū'ū pō'rā ūmosānumia ni'cārā, mūsā ye wi'seripū tojaarāsa'a. ¿De'ro weejā yū'ū me'rā wa'asī'rīti? Yū'ū mūsārē ūorēdutigo, pō'rātinemosome. ¹² Wa'arāsa'a. Mūsā ye wi'seripū dajatojaaya. Yū'ū būcūo ni'i. Apaturi marāpūtimasītisa'a. Ni'cācā űami yū'ū marāpūti, ūmūarē pō'rāticāma, ¹³ ¿na būcūari curare yoacā co'tebosari? ¿Āpērārē ūorētimirā, narē co'tebosari? Niwe'e, yū'ū pō'rā ūmosānumia, a'tenojōrē tojo weeticā'rōūa'a. Ō'acū yū'ūre ūpūtu pi'eticā weeami. Mūsā pi'eticā ī'agō, nemorō űa'arō tū'oűa'bosa'a.

¹⁴ Tere tū'orā, apaturi pūrō utiārā niwā. Be'ro Orfa co mañecōrē we'eritigo, core mi'mico niwō. Tojo weet-oja, dajatojaa wa'aco niwō. Rut pe'e wa'asī'rītigo, co mañecō me'rā tojaco niwō. ¹⁵ Co tojo weecā ī'agō, Noemí core a'tiro nico niwō:

—Ī'aűa. Mū'ū pe'su ni'co co acawererā tiro, co ējōpe-orā tiropū dajatojaago weemo. Co me'rāta mū'ū quē'rā dajatojaagosa'a.

¹⁶ Rut pe'e a'tiro ni yū'tico niwō:

—Yū'ūre “Tojaagosa'a”, niticā'űa. Yū'ūre mū'ū me'rā wa'adutiya. Mū'ū no'o wa'aro wa'agoti. Mū'ū no'o macārītiro mejārōta macārītigosa'a. Mū'ūmasā, yarā masā nirāsama. Mū'ū wiogū Ō'acū yū'ū wiogū nigūsamī. ¹⁷ No'o mū'ū wēri yaano'rō, yū'ū quē'rā wēriḡōti. Topūta yū'ū quē'rārē yaarāsama. Yū'ū “Tojo weegoti” ni'quere weeticāma, Ō'acū yū'ūre bu'iri da'reato. Wēriḡōpū mū'ūre cō'agōti, nico niwō Rut.

¹⁸ Co tojo ba'pati yapatī'rīcā ī'agō, Noemí core “Yū'ū me'rā wa'aticā'űa” ninemotico niwō majā.

¹⁹ Tojo weerā na pūarāpūta wa'a, téé Belēpū etacārā niwā. Belēpū sājācā, nipe'tirā ti macācjārā numia ī'amarā, a'merī sērītiűa'cārā niwā:

—¿Sico Noemí mejēta nitiba? nicārā niwā.

²⁰ Co pe'e: “Yū'ūre Noemí † pisuticā'űa majā. Yū'ūre Mara † pisuya majā. Ō'acū tutuayū'rūnū'cāḡū yū'ūre űa'arō tojacā weeami. ²¹ A'ti macārē wijago, peje

сuomiwũ. Ni'cãrõacãma ne apeyenojõacã moogõ
Õ'acũ yu'ure miitojãtiami. Õ'acũ tutuayurũnũ'cãgũ
'Bu'iri сuomo' nigũ, yu'ure pi'eticã weeami. Tojo weerã
yu'ure Noemí pisuticã'ña", nico niwõ.

²² A'tiro wee Noemí Moarũ ní'co co macũ nũmo ní'co
Rut, moabita masõ me'rã dajaco niwõ. Na Belẽpũ etã-
caterore masã na ote'que cebadare tũ'rẽnũ'cãrĩ cura
nicaro niwũ.

Rut Booz ya wesepũ da'ra'que ni'i

2 Noemí co marãpũ Elimelec ní'cũ mijĩ Booz
wãmetigũre acaweregũtico niwõ. Cũ peje сuogũ,
añugũ nino'gũwioro nicũ niwĩ.

² Ni'cã nũmũ Rut Noemíre a'tiro nico niwõ:

—Yu'ure cãpũpũ na ote'caropũ wa'acã weeya.

Apetero weegũ ni'cũ te põ'rãrĩ dũteri masũ yu'ure
añurõ wéégũ, cũ be'ro cebada dũtestedijosere "Mũ'ũ
seesirutucã añurõsa'a", nibosami.

Co mañecõ pe'e: "Jau, yu'ũ macũ nũmo ní'co,
wa'agosa'a", ni yu'tico niwõ.

³ Tojo weego Rut na dũteropũ wa'a, cebada dũterã
be'ro te põ'rãrĩre seesirutugo wa'aco niwõ. Core añurõ
wa'acaro niwũ. To ote'caro Booz, Elimelec ya curuacjũ
yaro nicaro niwũ. ⁴ Co tojo da'rari cura Booz, Belẽpũ
ní'cũ ejacũ niwĩ. Cebada da'rarãrẽ añuduticũ niwĩ:

—Õ'acũ mũsã me'rã niato, nicũ niwĩ.

Na pe'e quẽ'rã "Õ'acũ mũ'urẽ añurõ weeato", ni
yu'ticãrã niwã.

⁵ Be'ro Booz, Rure ï'agũ, cũ yarã da'rarã wioğũre
sẽrĩtiña'cũ niwĩ:

—¿Sico nu'mio noa acawerego niti? nicũ niwĩ.

⁶ Da'rari masã wioğũ cũrẽ yu'ticũ niwĩ:

—Co moabita masõ nimo. Ti di'tapũ ní'co Noemí
me'rã a'tico niamo, nicũ niwĩ. ⁷ Co yu'ure, "¿Yu'ũ ceba-
da dũterã be'ro na dũtestedijosere seesirutucã
añusari?" ni sãrĩamo. Co bo'reacã a'ti'co da'rana'iamo.
Ni'cãrõacãpũta soori u'tupũ cã'rõ soogo a'tiamo, ni
yu'ticũ niwĩ.

⁸ Tere tũ'ogũ, Booz Rure a'tiro nicũ niwĩ:

—Acawerego, yu'ũ ucũsere añurõ tũ'oya. Æpẽrã na
ote'que nirõpũ otese dũca põ'rãrĩre seego wa'aticã'ña.
Yu'ure da'raco'terã numia me'rã tojayã. ⁹ No'o dũterã
na da'rarore ï'agõ, numiarẽ sirutuya. Yu'ure da'ra-
co'terã nũmarẽ mũ'urẽ "Cariboticã'ña", nitojarũ. Mũ'ũ
acowũogo, te sĩ'rĩsepaa dujise tiro wa'a, na aco waa'-
quere sĩ'rĩña, nicũ niwĩ.

¹⁰ Tere tũ'ogo, Rut co ãjõpeosere ï'ogõ, paa-
mu'rĩque'aco niwõ. Be'ro Boore sãrĩtiña'co niwõ:

—¿De'ro weegũ yu'ũ aperocjõ nimicã, yu'ure tocã'rõ
añurõ weeti?

¹¹ Core yu'ticũ niwĩ:

—Mũ'ũ marãpũ wẽrĩca be'ro mũ'ũ mañecõrẽ añurõ
weesetisere tũ'ope'ocã'pũ. Tojo nicã mũ'ũ
pacũsmũarẽ, mũ'ũ ya di'tare du'ucũu, a'to mũ'ũ
todũporo masĩti'cãrã tiropũ, macãrĩ a'tico niapũ.

¹² Õ'acũ mũ'ũ tojo wee'quere wapayeatõ. Mũ'ũ Õ'acũ,

† Noemí "e'catigo" nisĩ'rĩrõ wee'e. †† Mara "bũjawetigo,
tũ'satigo" nisĩ'rĩrõ wee'e.

Israe curuacjãrã ãjõpeogũ cũ co'tesere a'magõ a'tiapã.
Cũta mũ'urẽ añurõ weeato, nicũ niwĩ.

¹³ Cũrẽ yu'tico niwõ:

—Mũ'ũ yu'ure añurõ weearũ. Mũ'ũ ucũse yu'ure
wãcũtutuacã wee'e. Mũ'urẽ da'raco'terã numia
weronojõ nitimicã, yu'ure añurõ ma'ise me'rã ucũ'u.

¹⁴ Ba'aritero ejacã, Booz Rure pijicũ niwĩ: "A'to a'tia.
Pãrẽ cã'rõ míi, na yosoba'asere yosoba'aya."

Rut da'rari masã tiropũ ejanujãco niwõ. Booz core
cebada peri pũ'o'que perire ba'adutigũ o'ocũ niwĩ. Co
tere ba'a, co ba'asĩ'rĩrõ põ'tõorõ ba'aco niwõ. Ba'ase
core o'o'que dũ'sacã'caro niwũ. ¹⁵ Be'ro co apaturi ce-
bada perire seego wa'ãca be'ro Booz cũrẽ da'raco'teri
masãrẽ a'tiro duticũ niwĩ:

—Co cebada dotori wa'teropũ te põ'rãrĩrẽ seecã
quẽ'rãrẽ, ne core cã'mota'aticã'ña. ¹⁶ Mejõ pe'e apeye
no'o mũsã ñe'ese dotoripũreta core seedutirã, cũuña.
Core ne tu'titicã'ña, nicũ niwĩ.

¹⁷ Tojo weego Rut, Booz ya cãpũpũ cebadare
seena'itõ'oque'a wa'aco niwõ. Be'ro co see'quere su'ti-
weeco niwõ. Te veinte kilo wa'tero nũcũcaro niwũ.

¹⁸ Be'ro co su'tiwee'que perire wũa, macãpũ dajatojaa-
co niwõ. Tere co mañecõrẽ ï'oco niwõ. Tojo nicã, co
ba'adũ'a'quere Noemíre o'oco niwõ.

¹⁹ Noemí core sãrĩtiña'co niwõ:

—¿Ni'cãcãrẽ no'opũ da'rati? ¿No'opũ te pejere ticũse
seati? Mũ'urẽ tojo weetamu'cũre añurõ wa'ato, nico
niwõ.

Rut co mañecõrẽ wereco niwõ:

—Yu'ũ Booz wãmetigũ me'rã da'rapũ, nico niwõ.

²⁰ Noemí core yu'tico niwõ:

—Õ'acũ cũrẽ añurõ weeato. Õ'acũ todũporo
wẽrĩ'cãrãrẽ pajaña'caronojõta ni'cãrõacã catirã me'rã
quẽ'rãrẽ añurõ pajaña'a weetamunu'cũapĩ. Booz marĩ
acaweregũ waro nimi. Tojo weegũ marĩrẽ añurõ
co'temasĩmi.

²¹ Rut pe'e apeye werenemoco niwõ:

—Cũ yu'ure cũrẽ da'raco'terã numia me'rã da'raduti-
ami. Téé cebadare seepe'ocãpũ da'radu'udutiami.

²² Co tojo nicã tũ'ogo, Noemí Rure a'tiro yu'tico niwõ:

—Cũrẽ da'raco'terã numia me'rã mũ'urẽ tojacã añu
nitũ'sa'a. Æpẽrã ye weseripũ seego wa'aticã'ña. Æpẽrã
mũ'urẽ caribobosama, nico niwõ.

²³ Tojo wee Rut, Boore da'raco'terã numia me'rã te
põ'rãrĩrẽ seego wa'aco niwõ tja. Téé trigo põ'rãrĩrẽ, to-
jo nicã cebada põ'rãrĩrẽ tũ'rẽpe'ocãpũ da'ratũoco ni-
wõ. Co topũ da'rãse nũmũrĩrẽ co mañecõ me'rã niseti-
co niwõ.

Booz cũ weetamu'que ni'i

3 Ni'cã nũmũ Noemí Rure a'tiro nico niwõ:

—Ni'cũ mũ'ũ marãpũ niacjũre a'mabosagoti. Cũ
mũ'urẽ añurõ e'cati niseticã weegũsami. ² Mũ'ũ
masĩsa'a. Booz marĩ acaweregũ nimi. Mũ'ũ cũrẽ da'ra-
co'terã numia me'rã da'raco niapũ. Ni'cãcã ñami
cãpũpũ cũ trigo, cebada perire su'tiweegũ wa'agũsa-
mi.

³ Mə'u a'tiro weeya. U'aya. Mə'u upəre ɛ'mətise me'rā wa're, mə'u yaro su'tiro añurō niyurənu'cārōrē sāñaña. Tu'ajanə'cō, cū su'tiweeropə wa'aya. Mejō cū ba'a, s'í'í tu'ajati dəporo mə'urē ĩ'acā weeticā'ña. ⁴ Cū no'o cārīatjore añurō ĩ'awe'oya. Be'ro cū tiro wa'a, cū də'pocārī oma'carore pāaña. † Topə cūñaña. Be'ro cū basu mə'u weeatjere weregəsamí, nico niwō.

⁵ Rut core yə'tico niwō:

—Nipe'tise mə'u ní'caronojōta weegoti, nico niwō.

⁶ Tojo weego Rut na su'tiweeropə wa'a, nipe'tise co mañecō duti'caronojōta weeco niwō.

⁷ Booz ba'a, s'í'í, añurō e'catigə nicə niwī. Tojo wéeca be'ro na su'tiwéeca mesā tiro cārīgū ejaque'acə niwī. Be'ro Rut di'tamarīrōacā wa'a, cū də'pocārī omāca caserore pāa, topə ejaque'a, cūñaco niwō. ⁸ Nami deco ɛɛamajā wā'cā, majāmique'amigū, ni'cō numio cū də'pocārī tiro cūñacā ĩ'amarīacə niwī.

⁹ Booz core “¿Noa nití mə'u?” ni sērītiña'cə niwī.

—Yə'u Rut, mejō nigō ni'i. Mə'u yə'u acaweregə diácjū, yə'ure co'tegənojō ni'i. Tojo weego mə'u yə'ure nūmoticā ɛasa'a, nico niwō.

¹⁰ Booz core yə'ticə niwī:

—Ō'acū mə'urē añurō weeato. Mə'u marāpə mijí wérīca be'rore mə'u mañecōrē añurō weesetiapə. Mə'u ni'cārōacā yə'ure sērīse pe'e mə'u mañecōrē weese nemorō añu'u. Mə'u apí yə'u nemorō ma'murē a'maboapā. No'o peje cəogənojōrē o pajasecəogənojōrē a'maboapā. Tojo weetiapā. ¹¹ Ne uiticā'ña. Nipe'tirā yá macācjārā mə'u numio queoro weesetisere masīpe'titojama. Tojo weegə yə'u nipe'tise mə'u sērīsere weeguti. ¹² Diacjūta yə'u mə'u acaweregə waro, mə'urē co'tegənojō ni'i, nígū pe'e. Tojo nimicā, apí yə'u nemorō mə'u acaweregə waro nimi. ¹³ A'ti ñamirē a'topəta tojáníña. Namiacā cū mə'u acaweregə nisetisere queoro weecā, añurōsa'a. Cū mə'urē nūmotigəsamí. Cū weeticāma, Ō'acū tə'oropə “Yə'u mə'urē nūmotiguti”, nigūti. Ni'cārōacārē a'topəta cārībo'retō'oña.

¹⁴ Tojo weego ti ñamirē Rut Booz də'pocārī tiropə cārīco niwō. Booz a'tiro ucūtojacə niwī: “Numio a'to cebada su'tiweeropə a'ticā, ne ni'cū masīticā'to”. Tojo weego ape nūmə pe'ere ñamiña'cūrō bo'reque'ati dəporo wā'cāco niwō.

¹⁵ Booz core a'tiro nicə niwī:

—Mə'u bu'icjārō su'tiro sāñarōrē tuwee, añurō sēeo cəoya. Co ti caserore tojo cəonu'cūrī cura Booz pe'e veinte kilos cebadare ō'résāacə niwī. Be'ro core wəadutigə miipeocə niwī. Co te me'rā macāpə pi'aco niwō.

¹⁶ Rut co mañecō tiropə etacā, core a'tiro sērītiña'co niwō:

—¿Yə'u macū nūmo ní'co, mə'urē añurō wa'amiatito?

Rut core nipe'tise Booz añurō weetamu'quere wereco niwō. ¹⁷ Apeye quē'rārē werenemoco niwō:

—A'te peje cebada yə'ure o'oami. Yə'ure a'tiro niami: “Mə'u mañecō tiropəre apeyenojō moogō dajaticā'ña”, niami, ni wereco niwō.

¹⁸ Tere tə'ogo, Noemí core nico niwō:

—Co'teniña yujupə. De'ro wa'aro wa'arosa'a. Cū ni'cācārē tere apotu'ajanə'cōgūpə, soogəsamí, nico niwō.

Booz Rure nūmotique ni'i

4 Be'ro Booz ti macā sājārī sope pə'topə wa'a, dujicə niwī. Topə masā nerēwəacārā niwā. Cū topə dujiri curare Booz Rure “Apí mūsā acaweregə waro mūsārē co'teacjə nisami” ní'cə yə'rəacə niwī.

Booz cūrē ĩ'agū, “A'to dujigə a'tia”, nicə niwī. Cū tojo nicā tə'ogə, cū tiro wa'a, ejanujācə niwī. ² Be'ro Booz diez bəcərā wiorārē, ti macācjārārē pijio, dujuduticə niwī. Na dujica be'ro Booz cū acaweregəre a'tiro nicə niwī:

³ —Noemí Moab di'tapə ní'co dajamo. Co marí acaweregə Elimelec mijí ya di'ta níca di'tare duasī'rīgō weeamo. ⁴ Tere masīdutigə, mə'urē were'e. Mə'u ti di'tare duasī'rīgū, ā'rā bəcərā, āpērā a'to dujirā tə'oro “Duuguti”, niña. Mə'uta Elimelec acaweregə waro ni'i. Tojo weegə ti di'tare duumasī'i. Mə'u duasī'rītigə, yə'ure wereya. Mə'u ti di'tare duumə'tāmasī'i. Mə'u be'rocjū yə'uta ni'i, nicə niwī Booz.

Tojo nicā tə'ogə, Booz acaweregə pe'e: “Ti di'tare duuguti”, ni yə'ticə niwī.

⁵ Booz cūrē apeyere werecasanə'cōcə niwī:

—Mə'u Noemí ya di'tare dúugə pūrīcā, Rut quē'rārē nūmotigəsa'a. Co moabita masō wapewio nimo. Mə'u tojo weecā, co me'rā mūsā macūtigəre, ti di'ta wérī'cə mijí Mahlórē wāmepeosirutuno'rōsa'a.

⁶ Tere tə'ogə, Booz acaweregə yə'ticə niwī:

—Tojo nicāma, ti di'tare duumasītisa'a. Be'ropə yə'u pō'rārē cūuatje to wa'atibosa'a. Mə'u duasī'rīgū, duuya. Yə'u duumasītisa'a, nicə niwī.

⁷ Titapəre Israe curuacjārā tiropəre a'tiro weesetise nicaro niwū. Ni'cū di'tare duagə o o'oyə'rəogə, di'ta cəogə cū ya sapatore tuwee, apí duugəre o'oturi-amujācə niwī. Na duusere, duasere ĩ'orā, tojo weecārā niwā. ⁸ Na weeseti'caronojōta wéégə, Booz acaweregə cū ya sapatore tuwee, Boore o'ocə niwī. Be'ro cūrē nicə niwī:

—Mə'u pe'e duuya.

⁹ Cū tojo nicā tə'ogə, bəcərārē, āpērā topə dujirārē Booz a'tiro nicə niwī:

—Mūsā tə'oro ni'cācā yə'u Noemirē co marāpə mijí Elimelec, cū pō'rā Quelión, Mahlón ye di'tare duugə wee'e. ¹⁰ Tojo nicā Rut moabita masō, Mahlón mijí nūmo ní'co quē'rārē nūmotigəti. Tojo weecā, co marāpə wérī'cə mijí wāme ninu'cūcā'rōsa'a. Cū wāmerē cū acawerērā wa'teropəre, tojo nicā ti macāpəre ne acobojosome. Ni'cācā mūsā ɛsā tojo wee'quere ĩ'apə. Be'ropəre “Tojota queoro weewā”, nímasīrāsa'a, nicə niwī.

¹¹ Bəcərā, nipe'tirā āpērā topə nírā a'tiro yə'ticārā niwā:

† Cū də'pocārī oma'carore pāagō, cū co'tesere sērīgō weeco niwō.

—Ū, ūsā mūsā wee'quere queorota tū'opu. Ō'acū mū'u nūmo mū'u ya wi'ipū miisājāacjore pājārā pō'rāticā weeato. Raquel, tojo nicā Lea weronojō niato. Marī Israe curuacjārā na numia pārāmerā nisirutudijatirā ni'i.

Efratapūre tocjārārē wiopesase me'rā ī'ano'gū niña. Belēpūre masū bajuyoagu niña. ¹² Ō'acū mū'urē co me'rā pājārā pō'rāticā weeato. Mū'u pō'rā pājārā waro masāputiatio. Tamar, Judā na macū Fares wa'a'caronojō wa'ato.

¹³ Booz cū ní'caronojōta, Rure cū ya wi'ipū miaa, core nūmotiç niwī. Be'ro co me'rā nicā, Ō'acū core nijīpaco wa'acā weecū niwī. Tojo wee ni'cū pō'rātico niwō. ¹⁴ Tojo wa'acā ī'arā, Belēcjārā numia Noemírē a'tiro nicārā niwā:

—Ō'acūrē "Añuyurūami", ni e'catipeorā. Ni'cācā mū'urē pārāmiticā weeamī. Cūrē mū'urē co'tedutigu o'oami. Israe curuacjārā cūrē añurō ucūyurūhū'cāto. ¹⁵ Cū mū'u pārāmi mū'urē wācūtutuacā weegūsami. Mū'u bñçno nīrī curare mū'urē co'tegūsami. Mū'u macū nūmo ní'co cūrē pō'rātiamo. Co mū'urē urētū

waro ma'imo. Mū'u siete pō'rātibo'caro nemorō wapatimo, nicārā niwā.

¹⁶ Be'ro Noemí wī'magūrē wūamii, cūrē ī'anurū, co'te masōco niwō. ¹⁷ Numia co ya wi'i pū'tocjārā a'tiro nicārā niwā:

—Ni'cārōacārē Noemí ni'cū wī'magū pārāmitimo, nicārā niwā.

Cūrē Obed wāme ō'ocārā niwā. Be'ropūre cū Isaí pacū nicū niwī. Isaí pe'e Davi pacū nicū niwī.

Davi ñecūsūmūa wāme ni'i

¹⁸ A'ticūrā Fares pārāmerā nisirutudijarā nicārā niwā: Fares Hezrón pacū nicū niwī.

¹⁹ Hezrón Ram pacū nicū niwī. Ram Aminadab pacū nicū niwī.

²⁰ Aminadab Naasón pacū nicū niwī. Nahasón Salmón pacū nicū niwī.

²¹ Salmón Booz pacū nicū niwī. Booz Obed pacū nicū niwī.

²² Obed Isaí pacū nicū niwī. Isaí Davi pacū nicū niwī.

ESTER

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Ester wāmetiri pūrī Persia di'tapx core wa'a'quere, co weeseticū'quere were'e. Ti di'ta wiogx waro Asuero wāmetigx cū nūmorē cō'āca be'ro Ester core dūcayuco niwō.

Tojo wa'āca be'ro co mūgū Mardoqueo p̄arā surara wiorā Asuerore wējēsī'rīcā tū'ogx, Estere werēcx niwī. Co pe'e wiogx p̄are wereturiaco niwō. Mardoqueo, Ester judío masā nicārā niwā. Tojo wa'āca be'ro Asuero Amārē cū docacjū wiogx sōrōcū niwī. Amán judío masārē wējēsī'rīcūcū niwī. Tojo weegx cū wiogx dutiro me'rā nipe'tirā judío masā Persiapx nirārē wējēatjere apocx niwī. Mardoqueo tere tū'ogx, Estere "Te cjasere wiogx me'rā ucūbosago wa'aya", nicx niwī. Wiogx me'rā co ucūca be'ro, co acawererā judío masārē yū'rūweticā weeco niwō. Tojo weegx wiogx judío masārē wējērōnojō o'ogx, Amán pe'ere wējēduticx niwī.

A'tiro wee judío masā yū'rūweticūcārā niwā.

Ester nirī pūrī dasea ye me'rā quetiwerero weronjō ojano'caro niwū. Nipe'tise versiculi o'ano'ña marīcaro niwū. "Apeye yū'rūoro ni'i" nise pe'e pejeti ucūse xseri me'rā ojano'caro niwū.

Wiogx Asuero cū bosēnūmū wee'que ni'i

(Est 1.1-22)

A'te queti wiogx Asuero wāmetigx peje waro ciento veintisiete di'ta cū dutise cūori cura tojo wa'acaro niwū. Te di'ta India wāmetiropx me'rā nūcā, téé Etiopía wāmetiropx nitūocarō niwū. Cū pe'e Susa wāmetiri macāp̄x nibutiācū niwī. Tojo weerā surara ti macārē añurō co'temūjācārā niwā.

Asuero i'tia cū'ma cū wiogx sājāca be'ro cū me'rā da'rarārē, cūrē weetamurārē, nipe'tirā wiorārē da'rata-murārē bosēnūmū sū'ori weepeocx niwī. Tojo nicā Persiacjārā surara wiorārē, Medocjārā surara wiorārē, nipe'tiro cū dutise di'tacjārā wiorārē sū'ori tojo weecx niwī. Na topx nise nūmūrīrē cū wiogx cūosere añubutiase nipe'tisere ī'ocx niwī narē. Ti bosēnūmū wéérā, seis mujīpūrī bosēnūmūticārā niwā. Ti bosēnūmū yapare wiogx Asuero cū wiogx nirī wī'i wijaaropx ni'cā semana bosēnūmū sū'ori weenemopeocx niwī. Nipe'tirā Susa wāmetiri macāp̄x nirā wiorā, tojo nicā mejō nirāp̄ta ti bosēnūmūrē pijiono'cārā niwā.

Wiogx nūmo Vasti pe'e quē'rā wiogx Asuero ya wī'ip̄x na pijio'cārā nūmosānumiarē sū'ori ba'aco niwō.

Siete nūmūrī wiogx bosēnūmū nirī nūmū majā wiogx x'sedūcaco vino sī'rītjagū e'caticx niwī. Tojo weeri curare siete nūmū cūrē da'ratamurā cū "Añurō weema" ni, cū ī'arārē pijicx niwī. Na Mehumán, Bizta, Harbona, Bigta, Abagta, Zetar, Carcas wāmeticārā niwā. Narē a'tiro nicx niwī:

"Yū'x nūmo, wiogo Vastire yū'x tiropx pijiwā'cātia. Co wiogo dūpoap̄x pesari be'tore pesawā'cātiato", nicx niwī. Co añugō wiogo nisere masā, tojo nicā wiorā ī'amarīato nígū, core pijiocx niwī. Diacjūta co añugō nico niwō. Co pe'e wiogx sō'oni'cārā cū "Añurō weerā

nima" ni, cū pijidutigx o'ó'cārā pijicā, wa'asī'rītico niwō. Tojo weegx wiogx p̄p̄tū waro uacx niwī.

Cū uayū'rūmajāgū, añurō masīrārē "¿De'ro weegx sari yū'x co me'rā?" ni sērītiña'cū niwī.

Na wiorānojō dutise masībutiarā pe'e wiogxeresācārā niwā. "Apego numio a'maña. Mū'x tojo weecā, Vasti mejēta wiogo nigōsamo. Apego nigōsamo. Tojo weese me'rā dia'cū numia nipe'tiro mū'x dutiri di'tacjārā na marāp̄sūmūarē wiopesase me'rā yū'tirāsama", nicārā niwā. Na tojo nisere wiogx tū'sayū'rūacx niwī majā.

Estere wiogo sōrō'que ni'i

(Est 2.1-11,17-20)

Tojo weegx cūrē da'raco'terārē pājārā numia añurā numiarē a'madutigx o'ócū niwī. Narē bocatoja, Vastire dūcayucjō, ma'ma wiogo wa'acjore besegūtigx, cū wiogx nirī wī'ip̄x narē miitiduticx niwī.

Susa wāmetiri macāp̄x ni'cū judío masū † Mardoqueo wāmetigx nicx niwī. Cū Jair macū, Simeí, tojo nicā Cis pārāmi nituriagx, Benjamí ya curuacjū nicx niwī. Cū āpērā pājārā me'rā Babilonia wiogx Nabucodonosore Jerusalēp̄x ní'cū cō'awīrōno'cū niwī. Jecónias, Judá di'ta wiogx me'rā cō'awīrōno'cū niwī. Cū Mardoqueo, cū pacx ma'mi macō Hadasa wāmetigore pacx, paco wérīca be'ro masōcū niwī. Co apetero Ester pisuno'co, numio añugō waro nico niwō. Tojo weerā wiogx Asuerore da'raco'terā cū ya wī'ip̄x āpērā numia pājārā me'rā core miacārā niwā. Core Hegai, wiogx ya wī'ire numiarē co'tegūp̄are wiacārā niwā.

Wiogxeresācārā, numiarē sū'ori co'tegū, Hegai Estere tū'sayū'rūacx niwī. Tojo weegx core añurō weecx niwī. Cū co judío masō nisere masīticx niwī. Mardoqueo core ne āpērārē tere wereduticx niwī.

† +Í'aña glosariopx "judío masā".

Nipe'tise n̄m̄m̄r̄i Mardoqueo wioḡm̄ ya wi'i numia na niró p̄ōt̄ēor̄ōp̄m̄ Estere “¿De'ro wa'amiti?”, ni mas̄is̄i' r̄iḡū, i' abajaque'am̄j̄āc̄m̄ niw̄i.

Ni'cā c̄m̄a ȳ'r̄uca be'rop̄m̄ Estere majā wioḡm̄ tirop̄m̄ ni'cā ñami c̄m̄ me'rā cār̄ir̄ō nicaro niw̄ū. Wioḡm̄ āp̄ērā numia ȳ'r̄uoro Estere t̄s̄aȳ'r̄m̄maj̄āḡū, wioḡo pesari be'tore co d̄p̄oap̄m̄ peoc̄m̄ niw̄i. Tojo wee Vasti d̄c̄ayuro core wioḡo s̄ōr̄ōc̄m̄ niw̄i. Be'ro core pajiri bos̄en̄m̄m̄ weepeoḡm̄, s̄m̄'ori ba'ac̄m̄ niw̄i. Ti bos̄en̄m̄m̄ nicārē nipe'tirā c̄m̄ me'rā da'rarārē, c̄ūrē weetamurārē pijioḡm̄ niw̄i. Nipe'tise di'ta c̄m̄ dutiro doca nise di'tacjārārē “Bos̄en̄m̄m̄ wa'arotiro wee'e”, nio'oc̄m̄ niw̄i. Wiorā na weew̄aronoj̄ōta narē peje apeyenoj̄ō o'oc̄m̄ niw̄i. Titare wioḡm̄ core, “Judío mas̄ō nimo” ni, mas̄it̄ic̄m̄ niw̄i.

Mardoqueo surara na wioḡm̄re w̄j̄ēs̄i'r̄isere t̄u'oboc'a'que ni'i (Est 2.21-23)

Ni'cā n̄m̄m̄ Mardoqueo wioḡm̄re co'terā p̄arā surara wiorā, Bigtán, Teres w̄āmetirārē, na “Wioḡm̄re w̄j̄ērā” ni aposere t̄u'oc̄m̄ niw̄i. Tojo weeḡm̄ c̄m̄ Ester̄p̄re wer̄ec̄m̄ niw̄i. Co pe'e quē'rā Mardoqueo c̄m̄ ní'quere wioḡm̄p̄re weretur̄iaco niw̄ō. Wioḡm̄ tere t̄u'oḡm̄, na tojo wees̄i'r̄isere bes̄ec̄m̄ niw̄i. Beseboca, “Wioḡo Ester ní'que diacj̄ūta niapā”, nic̄m̄ niw̄i. Be'ro na p̄arā surara wiorārē yuc̄ḡm̄p̄m̄ d̄t̄eyoodutic̄m̄ niw̄i. Te tojo wa'asere, ni'cā p̄ūr̄i c̄m̄ wioḡm̄ s̄āj̄ān̄c̄ācatero wee'quere ojaō'or̄i p̄ūr̄ip̄m̄ ojaō'odutic̄m̄ niw̄i.

Amán c̄m̄ judío masārē w̄j̄ēs̄i'r̄imi'que ni'i (Est 3.1-15)

Be'ro wioḡm̄ ni'c̄ū c̄m̄ me'rā da'raḡm̄, Amán w̄āmetiḡm̄ me'rā e'catiȳ'r̄uac̄m̄ niw̄i. C̄m̄ Hamedata mac̄ū, Agag p̄ārāmi nituriaḡm̄p̄m̄ nic̄m̄ niw̄i. Tojo weeḡm̄ c̄ūrē āp̄ērā da'rarā bu'ip̄m̄ da'r̄ase c̄ūuc̄m̄ niw̄i. Tojo nicā, wioḡm̄ nipe'tirārē Amārē ēj̄ōpeose i'orā, paamu'r̄ique'adutic̄m̄ niw̄i. Te dutisere nipe'tirā wiorā c̄m̄ ya wi'ip̄m̄ nirā queoro weecārā niwā.

Mardoqueo dia'c̄ū c̄ūrē i'aḡū, paamu'r̄ique'atic̄m̄ niw̄i. Amán c̄ūrē wiopesase me'rā paamu'r̄ique'aticā i'aḡū, uaȳ'r̄uac̄m̄ niw̄i. C̄m̄ Mardoqueore “Ti curuacj̄ū n̄imi” ni, t̄u'otojac̄m̄ niw̄i. Tojo weeḡm̄ “C̄m̄ se'sarore bu'iri da'reesome”, nic̄m̄ niw̄i. Tojo weeronoj̄ō o'oḡm̄, “¿De'ro wee nipe'tirā judío masā Asuero c̄m̄ dutise di'tap̄m̄ nirārē pe'oroḡam̄tito?”, ni w̄āc̄ūc̄m̄ niw̄i.

Tojo weeḡm̄ judío masārē w̄j̄ēat̄ji n̄m̄m̄r̄ē bes̄edutic̄m̄ niw̄i. Na tojo weebocāca n̄m̄m̄ nit̄uori muj̄ip̄ū trece nicā nicaro niw̄ū.

Be'ro Amán wioḡm̄ tirop̄m̄ i'aḡū wa'ac̄m̄ niw̄i. C̄ūrē a'tiro nic̄m̄ niw̄i:

—Nipe'tise m̄m̄'ū dutise di'tap̄re ni'cā curuacjārā āp̄ērā wa'terop̄re mej̄ēcā wees̄etirā, m̄m̄'ū dutisere weetima. Tojo weeḡm̄ narē w̄j̄ēc̄ō'arōḡa'a, nic̄m̄ niw̄i Amán.

C̄ū tojo nicā t̄u'oḡm̄, wioḡm̄ c̄ūrē ȳ'tic̄m̄ niw̄i:

—M̄m̄'ū de'ro wees̄i'r̄ir̄ō weeya. Ni'cā dutiro “Narē tojo wee w̄j̄ērāt̄i” nisere ojaya, nic̄m̄ niw̄i. Be'ro Amán,

judío masārē i'atu'tiri mas̄ūrē c̄ū wioḡm̄ omopica tu-us̄ār̄i be'tore te dutise oja'quere ñac̄ūdutiḡm̄ o'oc̄m̄ niw̄i.

Tojo weeḡm̄ Amán, wioḡm̄ Asuero c̄ū dutise macār̄icjārārē nipe'tis̄ep̄re papera ojaō'odutic̄m̄ niw̄i. Ti p̄ūr̄ip̄re nipe'tirāp̄re “Ni'cā n̄m̄m̄ta judío masārē w̄j̄ēpe'ocā'ña. Nipe'tirā w̄i'marā, ma'mapjia, b̄c̄m̄rā, numiarē w̄j̄ēpe'ocā'ña. Na ye ní'quere miwapaya”, ni ojano'caro niw̄ū. Narē w̄j̄ēat̄ji n̄m̄m̄ pe'e nit̄uori muj̄ip̄ū trece nicā nicaro niw̄ū.

Mardoqueo Estere weetamuse s̄ēr̄i'que ni'i (Est 4.1-17)

Mardoqueo nipe'tise tojo wa'asere mas̄iḡū, c̄ū b̄-jawetisere i'oḡū, c̄ū ye su'tire t̄ū'r̄ēc̄m̄ niw̄i. Tojo nicā su'ti w̄āqūisenoj̄ōrē s̄āña, c̄ū d̄p̄oap̄re nujārē ōr̄ēpeoc̄m̄ niw̄i. Tojo nicā, p̄p̄t̄m̄ ña'arō t̄u'oña'ḡū, d̄-jasewā'a, nipe'tiri mac̄p̄m̄ caric̄ūsiyac̄m̄ niw̄i. Téē wioḡm̄ ya wi'i s̄āj̄āarō tirop̄m̄ caric̄ūejac̄m̄ niw̄i. Tojo su'ti s̄āñarānoj̄ōrē ne top̄re s̄āj̄āadutic̄m̄ niw̄ā. Tojo nicā, apeye macār̄ip̄m̄ wioḡm̄ c̄ū judío masārē w̄j̄ēduti'ose etacaro niw̄ū. Tojo weerā judío masā te macār̄ip̄m̄ nirā ña'abutiario t̄u'oña'cārā niw̄ā. Na b̄jawetisere i'orā, be'ticārā niw̄ā. Uti, p̄p̄t̄m̄ caric̄ūcārā niw̄ā. P̄āj̄ārā nujā bu'ip̄m̄ c̄ūña, tojo nicā su'ti w̄āqūisenoj̄ōrē s̄āñacārā niw̄ā.

Be'ro ni'cārērā da'raco'terā Ester̄p̄re “Mardoqueo su'ti w̄āqūisenoj̄ōrē s̄āña weet̄j̄aḡū, p̄p̄t̄m̄ waro b̄-jawetiḡm̄, caric̄ū utiḡm̄ weeami,” ni wer̄ecārā niw̄ā. Tojo nicā t̄u'ogo, co ni'c̄ū core da'raco'teḡm̄ Hatac w̄āmetiḡm̄re “¿De'ro wa'amiaparito?” ni s̄ēr̄itiña'dutigo o'óco niw̄ō. C̄ū wa'a, Mardoqueore s̄ēr̄itiña'c̄m̄ niw̄i.

Mardoqueo Hat̄are, wioḡm̄ judío masārē w̄j̄ēduti'ose c̄ū c̄ū'quere wer̄ec̄m̄ niw̄i. Tojo nicā, narē wioḡm̄ w̄j̄ēduti'ose oja'quere i'adutiḡm̄, wioḡop̄re ni'cā p̄ūr̄i te oja'quere o'óco niw̄i. “M̄m̄'ū wioḡm̄p̄re mar̄i acawer̄erā judío masārē 'W̄j̄ēt̄icā'ña”, ni s̄ēr̄ibosaya”, ni queti o'óco niw̄i. Hatac wioḡo tirop̄m̄ eta, Mardoqueo c̄ū ní'quere wer̄ep̄oc̄m̄ niw̄i.

Co apatur̄i Hat̄are Mardoqueo tirop̄m̄ “Wioḡm̄ nirōp̄m̄ ne ni'c̄ū s̄āj̄āata basiowe'e. C̄ū pijic̄āp̄m̄ dia'c̄ū s̄āj̄āata basio'o”, ni wer̄edutigo o'óco niw̄ō. “Tojowaro s̄āj̄ācāma, c̄ū w̄j̄ēc̄ūsam̄i. C̄ū wioḡm̄ c̄m̄oc̄j̄m̄ uru me'rā da're'c̄m̄ me'rā s̄i'opuacā dia'c̄ūrē ȳ'r̄uwetino'rōsa'a”, nico niw̄ō. Ni'cā muj̄ip̄ū ȳ'r̄uocar̄o niw̄ū, c̄ū core ne pijio'tiro.

Be'ro Hatac wa'a, Mardoqueore co ní'quere wer̄etur̄iac̄m̄ niw̄i. Mardoqueo co tojo nisere t̄u'oḡm̄, core a'tiro ni queti o'óco niw̄i: “M̄m̄'ū, 'Wioḡm̄ ya wi'ip̄m̄ nise me'rā dia'c̄ū ni'c̄ōta judío mas̄ō ȳ'r̄ḡgosa'a”, ni w̄āc̄ūt̄icā'ña. M̄m̄'ū ni'cārōacā wioḡm̄re s̄ēr̄it̄igo, tojowaro t̄u'oña'ḡō, āp̄ērā pe'e judío masārē ȳ'r̄uor̄āsama. M̄m̄'ū, m̄m̄'ū pac̄m̄ acawer̄erā w̄ēr̄ipe'tia wa'arāsa'a. M̄m̄'ū ni'cārōacārē a'tiro wa'asenoj̄ōrē weetamucjota wioḡo s̄āj̄āp̄ā,” ni wer̄edutic̄m̄ niw̄i. Be'ro Hatac co tirop̄m̄ wa'a, Mardoqueo c̄ū ní'quere core wer̄ec̄m̄ niw̄i.

Tojo nicā tʰ'ogʷ, co a'tiro Mardoqueore yʰ'tio'oco ni-wō: “Mʰ'ʰ wa'a weetjāgʷ, nipe'tirā judío masā Susa macāpʰ nīrārē nerēdutigʷ wa'aya. Ye niatjere yʰ'ʰre be'tibosato. Ńami, ʰmʰco i'tia nʰmʰ, ne ba'ati, sī'rītīcā'to. Yʰ'ʰ quē'rā, yʰ'ʰre da'raco'terā numia me'rā mejārōta weerāsa'a. Tu'ajanʰ'cō, wioḡʷ tiropʰ ī'agō wa'agoti. Yʰ'ʰre pijitīmicā wa'ago, wiorā dutisere yʰ'rʰnʰ'cāgō weebosa'a. Yʰ'ʰre wējēsī'rīrā, wējēato”, nico niwō.

Be'ro da'raco'tegʷ Mardoqueo tiropʰ te quetire weregʷ etacʰ niwī. Tere tʰ'ogʷ, Mardoqueo nipe'tise Ester co duti'caronojōta weecʰ niwī.

Ester wioḡʷ Asuerore co ucū'que ni'i

(Est 5.1-8)

I'tia nʰmʰ na be'tīca be'ro Ester wioḡʷ sãñase su'tire sãña, wioḡʷ nīrī tucū pōtēorōpʰ wa'aco niwō. Wioḡʷ core ī'agʷ, cʰ duticjʰ uru me'rā da're'cʰ me'rā sīop-uocʰ niwī. Cʰ tojo weecā ī'agō, cʰ nīrī tucūpʰ sãjāaco niwō.

Be'ro wioḡʷ core sērītiña'cʰ niwī:

—¿Wioḡʷ Ester, yʰ'ʰ mʰ'ʰrē de'ro weecā ʰati? Mʰ'ʰ yʰ'ʰre deco me'rā yʰ'ʰ dutisere sērīcā, mʰ'ʰrē o'o-masī'i, nicʰ niwī.

Co cʰrē yʰ'tico niwō:

—Wioḡʷ, mʰ'ʰrē añucā, ni'cācā yʰ'ʰ mʰ'ʰrē ba'ase do'aduti'quere Amán me'rā ba'agʷ a'ticā ʰasa'a, nico niwō.

Tojo nicā tʰ'ogʷ, wioḡʷ Amārē pijiduticʰ niwī. Be'ro na pʰarāpʰta co tiropʰ ba'arā wa'acārā niwā. Na ba'adujiri cura wioḡʷ Estere a'tiro nicʰ niwī:

—Mʰ'ʰ ʰasere sērīña. Mʰ'ʰ deco me'rā yʰ'ʰ dutisere sērīcā, mʰ'ʰrē o'omasī'i, nicʰ niwī.

Ester cʰrē yʰ'tico niwō:

—A'te dia'cʰrē mʰ'ʰrē sērīgōti. Wioḡʷ, mʰ'ʰ yʰ'ʰre ma'īgʷ, yʰ'ʰ sērīserē o'osī'rīgʷ, a'tiro weeya. Ńamiacā Amán me'rā ba'patitjāgʷ, yʰ'ʰ ba'ase do'adutisere apaturi ba'agʷ a'tia. Mʰ'ʰ ba'agʷ ejacā, yʰ'ʰ ʰasere mʰ'ʰrē sērīgōti, ni yʰ'tico niwō.

Amán Mardoqueore cʰ ī'atu'ti'que ni'i

(Est 5.9-14)

Na ba'áca be'ro Amán cʰ ya wi'ipʰ tojāágʷ, Mardoqueore bocaajacʰ niwī. Mardoqueo cʰ weewʰaronojōpʰma cʰrē ī'agʷ, ne wā'cānʰ'cāti, cʰrē wioḡʷsase me'rā ī'aticʰ niwī. Tere ī'agʷ, Amán uayʰ'ʰacʰ niwī. Tojo uamīgʷ, ne mejēcā weetigʷta, cʰ ya wi'ipʰ tojaa wa'acʰ niwī. Topʰ tojatagʷ, cʰ nʰmorē, tojo nicā cʰ me'rācʰjārāpʰre pijineocʰ niwī. Nipe'tise cʰ niyeru cʰosere, cʰ pō'rā ʰmʰarē, cʰrē wioḡʷ añubutiasē da'rase cūu'quere werēcʰ niwī. A'tiro ninemocʰ niwī narē:

—Apeyema wioḡʷ Ester yʰ'ʰ se'sarore wioḡʷ me'rā ba'adutigo pijiamo. Tojo weego Ńamiacā quē'rārē apaturi ba'adutigo pijiamo. Tojo nimicā, judío masʰ Mardoqueo wioḡʷ ya wi'i sope pʰ'to cʰ dujicā, tʰ'satisa'a. Tojo weero wioḡʷ co yʰ'ʰre ba'adutigo pijise yʰ'ʰre ne wapamarī'i, nicʰ niwī.

Tojo nicā tʰ'orā, cʰ nʰmo, cʰ me'rācʰjārā cʰrē “A'tiro pe'e weeya”, nicārā niwā:

—Ni'cāgʷ masārē na dʰ'teyoo wējēacjʰre nʰ'cōdu-tiya. Tigʰre veintidós metros ʰ'mʰacjʰ nʰ'cōdutiya. Ńamiacā Ńamiña'cʰrō wioḡʷre, “Mardoqueore topʰ dʰ'teyoodutiya”, ni sērīña. Tojo weegʷ mʰ'ʰ ne wācūque'tiro marīrō wioḡʷ me'rā ba'agʷ wa'agʷsa'a, nicārā niwā cʰrē.

Na tojo nisere tʰ'ogʷ, Amán tʰ'sayʰ'ʰacʰ niwī. Tojo weegʷ na dʰ'teyoo wējēacjʰre nʰ'cōdutigʷ o'ócʰ niwī.

Mardoqueore añurō wa'a'que ni'i

(Est 6.1-14)

Ti Ńamirē wioḡʷ Asuero ne cārīmasīticʰ niwī. Tojo weegʷ ni'cʰ cʰrē da'raco'tegʰre na wioḡʷ cʰ sãjānʰ'cācateropʰ “Tojo wa'a'a”, ni ojaō'orī pūrīrē mii-wijatiduti, bu'eña'duticʰ niwī. Wioḡʷre tere bu'ewā'cāgʷ, Mardoqueo pʰarā surara wiorā, Bigtán, Teres wāmetirā, na wioḡʷre “Wējērāti” ni apoyu'quere cʰ were'quere bu'eejacʰ niwī.

Tere tʰ'ogʷ, wioḡʷ cʰrē da'raco'terārē “Mardoqueore yʰ'ʰre añurō wee'que wapare ¿ñe'enojōrē cʰrē o'ori?” ni sērītiña'cʰ niwī.

Cʰrē da'raco'terā pe'e “O'ono'ña marīwʰ”, nicārā niwā.

Na tojo nīrī cura Mardoqueore na “Wējērāti” ni nʰ'cō'cʰpʰ dʰ'teyoodutigʷti nīgʷ, Amán wioḡʷre sērīgʷ sãjāacʰ niwī. Amán ne ni'cā ʰsero ni wīorētīmicā, wioḡʷ cʰrē ī'a, a'tiro sērītiña'cʰ niwī:

—¿Mʰ'ʰ tʰ'oña'cā, yʰ'ʰre añurō wee'que wapa ñe'enojō yʰ'ʰ o'ocā añubosari?

Amán pe'e “Yʰ'ʰreta nīgʷ weesami; yʰ'ʰre apeyenojō añurō weesī'rīgʷ weesami” ni wācūgʷ, a'tiro nicʰ niwī:

—Yʰ'ʰ tʰ'oña'cā, cʰrē mʰ'ʰ wioḡʷ su'ti sãñasenojōrē sãñagʷsami. Tojo nicā, ni'cʰ mʰ'ʰ yagʷ cabayu mʰ'ʰ pesagʷnojō bu'ipʰ mʰjāpejagʷsami. Be'ro mʰ'ʰ me'rā da'ragʷ waro Susa macā decopʰ cabayure wejee, sʰ'ori a'tiro caricūsijagʷsami: “Wioḡʷ, masārē cʰ añurō weesī'rīgʷrē a'tiro añurō wee'omi,” nicʰ niwī Amán.

Tere tʰ'ogʷ, wioḡʷ nicʰ niwī:

—¿Mʰ'ʰ tojo wācūse añuyʰ'ʰa'a! Maata wa'a weetjāgʷ, nipe'tise mʰ'ʰ “Weegʷti” ní'quere Mardoqueo judío masārē tojo weegʷ wa'aya, nicʰ niwī.

Wioḡʷ tojo nīca be'ro maata Amán cʰrē ī'atu'tim-i'cʰre cʰ wioḡʷre “Tojo weeroña'a” ní'quere weecʰ niwī. Tojo weegʷ Mardoqueore wioḡʷ su'ti sãñasenojōrē sãa, ni'cʰ wioḡʷ yagʷ cabayu bu'ipʰ miipeo, macā decopʰ cʰrē sʰ'ori a'tiro ni caricūsijacʰ niwī: “Wioḡʷ masārē cʰ añurō weesī'rīgʷrē a'tiro añurō wee'omi,” ni caricūcʰ niwī.

Cʰ tere tu'ajāca be'ro Amán cʰ ya wi'ipʰ ʰpʰtʰ bʰ-jawetise me'rā bopoyagʷ tojaa wa'acʰ niwī. Topʰ tojatagʷ, cʰ nʰmorē, cʰ me'rācʰjārārē, cʰrē wa'a'quere werēcʰ niwī. Cʰ wioḡʷpʰre “Mardoqueore dʰ'teyoo wējēdutiroma'a” ni, ne cā'rō sērīma'aticʰ niwī.

Tere tɛ'orã, cɛ nɛmo, cɛ me'rãcjãrã a'tiro nicãrã ni-wã:

—Cɛ Mardoqueo judío masɛ nicãma, mɛ'ɛ cɛrɛ ne mejɛcã weemasísome. Cɛ pe'e mɛ'ɛrɛ mejɛcã wa'acã weegɛsami, nicãrã niwã.

Na tojo nirí cura wiogɛ Asuerore da'raco'teri masã Amárɛ Ester tiroɛ apaturi ba'adutirã pijirã etacãrã ni-wã.

Amárɛ na yucɛɛɛɛ dɛ'teyoo wɛjɛ'que ni'i (Est 7.1-10)

Tojo weegɛ wiogɛ, Amán me'rã Ester tiroɛ ba'arã wa'acãrã niwã. Wiogɛ na sírí, ba'ari cura wiogore “¿Mɛ'ɛ ñe'enojõrɛ sɛrísí'rímíati? Mɛ'ɛ yɛ'ɛ dutisere deco me'rã sɛrícã, o'ogɛti”, nicɛ niwí.

Co cɛrɛ a'tiro yɛ'tico niwõ:

—Yɛ'ɛrɛ, yɛ'ɛ acawererã judío masãrɛ wɛjɛticã'ña, ni sɛrígõti. Ɔsãrɛ í'atu'tigɛ nipe'tirãrɛ wɛjɛpe'ogɛtigɛ weemi. Ɔsãrɛ ãpɛrãpɛre da'rawã'ñaco'tedutirã duacãma, mɛ'ɛrɛ caribotiboapã, nico niwõ.

Tere tɛ'ogɛ, wiogɛ core sɛrítíña'cɛ niwí:

—¿Noanojõ a'te ña'ase pacare weebutiabosari?

Wiogo cɛrɛ yɛ'tico niwõ:

—A'to dujimi. Á'rí Amán nimi Ɔsãrɛ í'atu'ti “Wɛjɛcõ'agɛti” nigú, nico niwõ.

Co weresãsere tɛ'ogɛ, Amán uiyɛ'rɛ, bɛ'agɛ weronojõ tojacɛ niwí.

Wiogɛ Asuero pe'e ɛpɛtɛ uase me'rã wijaaropɛ na o'ori ote'caropɛ wijaa wa'acɛ niwí. Amán pe'e “Wiogɛ yɛ'ɛrɛ wɛjɛdutigɛsami”, ni wãcɛcɛ niwí. Tojo weegɛ Estere “Yɛ'ɛrɛ wɛjɛticã'to”, ni sɛrígɛ, co me'rã ti tucɛpɛ tojacɛ niwí.

Cɛ co me'rã ucúrí cura wiogɛ wijaaropɛ ní'cɛ apaturi sãjãejacɛ niwí tja. Amán co tiroɛ ejaque'acã í'agɛ, wiogɛ a'tiro ni caricɛcɛ niwí:

—¿Ya wí'i, yɛ'ɛ í'ogɛpɛ wiogo warore ña'arõ weesírí weeti mɛ'ɛ? Nicɛ niwí. Wiogɛ cɛ ucúca be'ro maata cɛrɛ da'raco'terã Amán diapoare mo'acãrã niwã. † Maata cɛrɛ da'raco'terã Amán cɛ “Mardoqueore dɛ'teyoo wɛjɛgɛti” ni apoyu'quere werɛcãrã niwã. Na tojo nicã tɛ'ogɛ, “Amán cɛ ñ'cõduti'cɛpɛta cɛrɛ dɛ'teyoo, wɛjɛrã wa'aya”, nicɛ niwí wiogɛ.

Tojo weerã Amárɛ cɛ Mardoqueore dɛ'teyoobo'cɛpɛ dɛ'teyoo wɛjɛcã'cãrã niwã. Te me'rã wiogɛ cɛ ɛpɛtɛ ua'que pe'tia wa'acaro niwɛ.

Wiogɛ judío masãrɛ apeye dutise oja'que ni'i (Est 8.1-13)

Ti nɛmɛta Ester Mardoqueore “Cɛ yɛ'ɛ ma'mi nimi”, nico niwõ. Tojo wee wiogɛ Amán cɛ da'rase cɛomi'quere Mardoqueore o'ocɛ niwí. Tojo nimicã, judío masãrɛ wɛjɛdutise nicã'caro niwɛ yujupɛ. Tojo weego, be'ro Ester apaturi wiogɛ tiroɛpɛ wa'aco niwõ. Co wiogɛ tiroɛpɛ ejacã, cɛ yagɛ tuacɛpɛ uru me'rã da're'cɛre síoɛpɛcɛ niwí tja. Co wiogɛrɛ “Amán cɛ

† Persia di'tapɛre bu'iritirãrɛ na wɛjɛacɛrɛ na diapoare mo'acúcãrã niwã. Tojo nicã, wiogɛrɛ apaturi í'anemosome ní'rã, tojo weecúcãrã niwã.

dutise cɛu'quere weeticã'to. Tojo weecãma, judío masãrɛ wɛjɛpe'ocã'bosama”, ni sɛrícõ niwõ.

Co tojo nicã tɛ'ogɛ, core werɛcɛ niwí:

—Te dutisere yɛ'ɛ omopica tuusãarí be'to me'rã yɛ'ɛ wãmerɛ ñacúuno'wɛ. Tojo weegɛ tere “Weeticã'ña”, ni cã'motata basiowe'e, nicɛ niwí. Tojo nimigɛ, mɛ'ɛ, Mardoqueo me'rã apeye dutise ojaya, nicɛ niwí. Na cɛ ní'caronojõta weecãrã niwã. Na oja'que judío masãrɛ “Mɛsã quɛ'rã na ‘Wɛjɛrãti’ cúuca nɛmɛrɛ mɛsãrɛ wɛjɛsírí'rãnojõrɛ wɛjɛa'meña” nisere ojacãrã niwã. Te dutise nipe'tirã na ucúse me'rã nipe'tiro wiogɛ Asuero cɛ dutise di'tapɛre, te macãrípɛre oja o'õno'caro niwɛ. Nipe'tise macãrípɛ te púrírɛ o'ócãrã niwã. Nitɛori mujpú trece nicã wiogɛ dutise na judío masãrɛ wɛjɛatje nicaro nimiwɛ.

Judío masã na a'mewɛjɛ wapata'a'que ni'i (Est 9.1-10)

Ti nɛmɛ nicã, judío masãrɛ waparãtirã “Narɛ wɛjɛcõ'arãti” ni, na co'teri nɛmɛ nicaro nimiwɛ. Na wãcú'caronojõ ne wa'aticaro niwɛ. Judío masã pe'e narɛ wɛjɛ yɛ'rɛoquɛjocã'cãrã niwã. Nipe'tiro Asuero wiogɛ cɛ dutise di'tapɛre judío masã na nise macãrípɛre narɛ wɛjɛsírí'rãnojõ me'rã a'mewɛjɛrãti ní'rã, nerɛcãrã niwã. Ne ãpɛrã na me'rã a'mewɛjɛsírí'ríticãrã niwã. Judío masãrɛ na uise nipe'tiroɛ se'sape'tia wa'acaro niwɛ. Nipe'tirã, te di'ta, te macãrícjãrã wiorã, wiorãrɛ weetamurãnojõ Mardoqueore uirã, judío masã pe'ere weetamucãrã niwã. Cɛ wiogɛ ya wí'ipɛre cɛ quɛ'rã wiogɛ niyucã, cɛ “Tojo weepɛ” nise nipe'tiro ti di'ta nise macãrípɛre se'sa wa'acaro niwɛ. Tojo weegɛ Mardoqueo ɛmɛcorinɛcɛ nemorõ tutuagɛ wa'acɛ niwí.

Judío masã di'pjírí paca me'rã narɛ waparãti'cãrãrɛ wɛjɛpe'ocãrã niwã. Nipe'tirãpɛreta pe'obutiacãrã niwã. Na de'ro weesírí'rõ narɛ weecãrã niwã. Judío masã Susa, wiogɛ nirí macãpɛ nirã narɛ waparãti'cãrãrɛ quinientos wa'tero masãrɛ wɛjɛcãrã niwã. Tojo nicã diez Amán põ'rã ní'cãrãrɛ wɛjɛcãrã niwã. Na cɛo'que pe'ema ñe'eticãrã niwã. Na a'tiro wãmeticãrã niwã: Parsandata, Dalfón, Aspata, Porata, Adalía, Aridata, Parmasta, Arisai, Aridai, Vaizata nicãrã niwã. Amán, Hamedata macɛ, judío masãrɛ í'atu'tiri masɛ nicɛ niwí.

Purim wãmetiri bosɛnɛmɛrɛ cɛu'que ni'i (Est 9.20-23,26)

Na a'mewɛjɛca be'ro ní'cã nɛmɛ bosɛnɛmɛ cúucãrã niwã. Mardoqueo cɛ oja'quenojõrɛta narɛ cɛ-marínɛcɛ ti mujpúnojojõrɛta catorce, quince nicã bosɛnɛmɛtiduticɛ niwí. Tojo weese me'rã narɛ waparãtimí'cãrãrɛ yɛ'rɛweti'quere wãcúsirutucãrã niwã. Tojo weerã na te nɛmɛrírɛ e'catise me'rã bosɛnɛmɛrɛ paca ba'ase me'rã weecãrã niwã. ãpɛrãrɛ na basu a'merí apeyenojõ o'ocãrã niwã. Pajasesɛorã quɛ'rãrɛ weetamurã, apeyenojõ o'ocãrã niwã. A'ti bosɛnɛmɛ weesere cɛ'marínɛcɛ judío masã tojo weeset-

inu'cũcã'cãrã niwã. Mardoqueo cẽ oja'quereta weecãrã niwã.

Ti bosenãmẽrẽ Purim pisucãrã niwã.

Mardoqueo wiogũ dutise doca wa'a'que ni'i
(Est 10.3)

Persiapẽre Mardoqueo wiogũ mejõ nigũ mejẽta wa'acũ niwã. Wiogũ Asuero se'saro Mardoqueo

nemorõ wiogũ waro nicũ niwã. Na nipe'tirãpẽta cẽrẽ wiopesase me'rã ĩ'acãrã niwã. Mardoqueo nipe'tirã judío masãrẽ upũtũ weetamucũ niwã.

JONÁS

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

A'ti pūrī Joná, Israe curuacjū, Ō'acū yere weremū'tārī masū ye cjasere were'e. Ō'acū cūrē ape di'tapū Nínive wāmetiri macāpū cū bu'iri da'reatje cjasere weredutigū o'ómicū niwī. Cū pe'e wa'asī'rítigū, aperopū du'tiamicū niwī. Cū du'tiari cura Jonárē wa'iwū pajigūjo ba'acū niwī. Wa'iwū cūrē e'ocūuca be'ro Joná Nínivepū a'tiro ni weregū wa'acū niwī: "Mūsārē cuarenta nūmūrī be'ro Ō'acū bu'iri da'regūsamī", nicū niwī. Be'ro Ō'acū na űa'arō wee'quere būjaweti, dūcayucā ī'agū, acobojocū niwī. Joná pe'e cū tojo weecā ī'agū, ua wa'acū niwī. Cū tojo uacā ī'agū, Ō'acū "Masārē pajaña'rōma'a" nisere werecū niwī.

A'ti pūrī Ō'acū masā na űa'arō wee'quere acobojose sērīcā, pajaña'sami nisere were'e.

Joná Ō'acūrē du'tia'que queti ni'i

1 Ni'cā nūmū Ō'acū Joná Amitai macūrē a'tiro nicū niwī: 2 "Pajiri macā Nínivepū wa'a weetī'agū, a'tiro weregū wa'aya. Na űa'arō weesetise yū'upūre eja'a. Tojo weegū yū'ū narē bu'iri da'regūti", nicū niwī.

3 Joná pe'e Ō'acūrē yū'tironojō o'ogū, Ō'acūrē du'tigū, Jope nirī petapū bu'acū niwī. Topū yucūsu Tar-sis wāmetiri macāpū wa'apjūre bocaecacū niwī. Cū ti macāpū wa'agūti nīgū, topū wa'ase wapare wapayecū niwī. Wapayetoja, tiwūpū mūjāsājācū niwī. 4 Cū tojo weecā, Ō'acū ti maajo decopū upūtu wī'rō wēe, būpo paacā weecū niwī. Tojo wa'acā, tiwūpū nirā "Yucūsu batarotiro wee'e", nicārā niwā. 5 Tiwūre da'racō'terā upūtu uirā, nanūcū na ējōpeorānojōrē "Weetamuña", ni sērīcārā niwā. Be'ro tiwū nūcūtipjū tojato nīrā, na miase nūcūserē ti maajopū doqueño'ocārā niwā. Joná pe'e tojo wa'ari curare na apeyenojō nūrōrī tucūpū dijaa, cārīyū'rūque'a wa'acū niwī. 6 Cū tojo weecā ī'agū, tiwūre dutigū cū tiropū dijaa, cūrē nicū niwī:

—Mū'ū wūjabūcū, ¿de'ro weegū cārīsāñati? Wā'cāña. Mū'ū ējōpeogūre sērīña. Ape'tero weegū cū marīrē ī'a, yū'rūogūsamī, nicū niwī.

7 Tojo wa'ari curare tiwūpū da'rarā na basu a'merī ucūcārā niwā:

—¿Marīrē noa ye bu'iri tojo wa'amitito? nīrā, marī ējōpeorārē besedutirā, mejō nībocarā, nicārā niwā. Na tojo weecā, Joná bu'iritigū wijacū niwī. 8 Tojo wa'acā ī'arā, cūrē nicārā niwā:

—Ūsārē wereya. ¿De'ro weero marīrē tojo űa'arō wa'amitito? ¿Mū'ū űe'enojōrē da'rati? ¿No'opū nī'cū a'tiati? ¿Di di'tacjū niti? ¿Di curuacjū o űamūnojō masū niti mū'ū? ni sērītiña'cārā niwā.

9 Joná narē yū'ticū niwī:

—Yū'ū hebreo masū ni'i. Ō'acū ű'mūsecjū, dia pajiri maa, di'tare wee'cūre ējōpe'o.

10 Joná tiwū da'rarārē "Ō'acūrē du'tigū wee'e", ni werecū niwī. Cū tojo nisere tū'orā, upūtu uicārā niwā.

Siape'e me'rā wī'rō upūtu wēe, pā'cōrī pacase wā'cācā ī'arā, cūrē sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ro weegū mū'ū tojo weeati? Ūsā a'ti maajore di'tamarīacā űarā, ¿mū'ūrē de'ro weerāsari? nicārā niwā.

12 Cū narē yū'ticū niwī:

—Yū'ūre dia pajiri maapū doqueñoña. Mūsā tojo weecā, maa di'tamarīarōsa'a. Ye bu'irita wī'rō wēe, būpo upūtu paami, nicū niwī.

13 Cū tojo nimicā, tiwūre na tutuaro pōtēorō sumu-topū wa'arā, wajanūjāmicārā niwā. Ne pōtēoticārā niwā. Dia siape'e me'rā nemorō pā'cōrī wā'cācaro niwū.

14 Tojo wa'acā ī'arā, Ō'acūrē upūtu sērīcārā niwā: "Ō'acū, űsārē ā'rī ye bu'iri wērīcā weeticā'ña. Cū bu'iri moocāma, űsārē 'Na bu'iritima', niticā'ña. Ō'acū, mū'ū weesī'rīrō weeya", nicārā niwā.

15 Tojo nitoja, Jonárē maapū doqueñocārā niwā. Na tojo wēeca be'ro pā'cōrī di'tamarīa wa'acaro niwū.

16 Tojo weecā ī'arā, tiwū da'rarā Ō'acūrē wiopesase me'rā tū'oña'cārā niwā. Tojo weerā cūrē wa'icūre wējē, ējūamorōpeocārā niwā. Tojo weetoja, "Mū'ū me'rā a'tiro weerāti" ni, apocārā niwā.

17 Ō'acū pe'e na tojo weeri cura ni'cū wa'iwū pajigū Jonárē ba'adutigū o'ócū niwī. Joná cū po'peapūre űmūco, űami i'tia nūmū sāñacū niwī.

Joná Ō'acūrē sērī'que ni'i

2 Joná cū wa'iwū po'peapū sāñágū, Ō'acū cū wiogūre a'tiro ni sērīcū niwī:

2 "Ō'acū, yū'ū űa'arō tū'oña'gū, mū'ūrē upūtu sērīapū.

Mū'ū yū'ū sērīserē yū'tiapū.

Yū'ū wērīse pū'to nīgū, mū'ūrē upūtu sērīapū.

Mū'ū yū'ū sērīserē tū'oapū.

3 Yū'ūre maa ű'cūabutiaropū doqueñoapū.

Aco pō'rārī yū'ūre ű'maqueō'oapū.

Pā'cōrī paca mū'ū o'ó'que yū'ūre paaqueō'omūjāpū.

4 Tojo wa'acā, mū'ū yū'ūre cō'awā'cāsere tū'oña'pū.

'Mə'x ya wi'i, mə'xre' ējōpeori wi'i, űa'ase marĩĩ wi'i, Jerusalē cja wi'ire i'asome majã', ni wãcũasə.

⁵ Yə'x aco po'pearə nīgū, wēřĩmiasə.

Dia pajiri maa po'pearə niarə.

Ti maa cjase áburi yə'x dəpoarəre su'riwã'aməjãpə.

⁶ Yə'x ə'cũabutiariopə dijatasə.

'Ne wã'cãsome', ni wãcũmiasə.

Ō'acũ mə'x pe'e, yə'x wiogə, yə'x wēřĩbo'cure yə'xuoarə.

⁷ Yə'x catiri əməco pe'tirotiro wee'e' nīgū, mə'xre' wãcũarə.

Yə'x sēřĩse mə'xəre mə'x ya wi'i, űa'ase marĩĩ wi'ĩpə ejarə.

⁸ Āpērã masã na ējōpeorã yee'quere ējōpeosiruturãnojō, mə'x narē ma'isere masĩtisama.

⁹ Yə'x pũřĩcã mə'xre' e'catise o'ogə, wa'icəřãrē wējē ĩjũamorođpeogəti.

Mə'xre' Yə'x tojo weegəti' nĩ'quere weegəti.

Ō'acũ, mə'x ni'cũta masãrē yə'xogə ni'ĩ", nicə niwĩ Jonã.

¹⁰ Cũ tojo nĩca be'ro Ō'acũ wa'iwũpəre sãña'cure nucũporopə e'ocũcã weecə niwĩ.

Nínivecjãrã na bəjaweti dəcayuyə'que ni'i

3 Be'ro Ō'acũ apaturi tja Jonãrē Nínivecjãrãrē a'tiro weredutigə o'ócə niwĩ: ² "Níniverə wa'aya. Yə'x mə'xre' weredutisere tocjãrãrē werəgə wa'aya", nicə niwĩ.

³ Tojo weegə Jonã Níniverə werəgə wa'acə niwĩ. Ō'acũ duti'caronojōta weecə niwĩ majã. Ti macã pajibutiari macã nicaro niwũ. Ti macãrē nipe'tiropə yə'xəsi'řĩgə, i'tia nəmə pe'ori macã nicaro niwũ.

⁴ Jonã ti macãpə ne etari nəmərē pəpə bəsəro ucũcusiaccə niwĩ: "'Cuarenta nəmərĩ be'ro a'ti macã Nínive pe'odijono'rōsa'a', nimi Ō'acũ", nicə niwĩ.

⁵ Cũ tojo nicã tə'orã, ti macãcjãrã nipe'tirã bəcərã, wĩ'marã Ō'acũ cũ tojo nisere ējōpeocãrã niwã. Tojo weerã "Be'tiroə'a" ni, na bəjawetisere i'orã, su'ti wãquĩsenojōrē sãñacãrã niwã. ⁶ Nínivecjũ wiogə te quetire tə'ogə, cũ wiogə dujiri cũmurōpə duji'cə wã'cãnə'cãcə niwĩ. Wã'cãnə'cã, cũ wiogə su'ti sãña'quere tuweecə niwĩ. Tuwee, su'ti wãquĩsenojōrē sãña, nucũcãpə ejanujãcə niwĩ.

⁷ Be'ro wiogə, tojo nicã cũ docacjãrã wiorã dutise ojacãrã niwã. Nipe'tirã ti macãcjãrãrē tere masĩcã weecãrã niwã.

Te na oja'que a'tiro nicaro niwũ: "Ne ni'cũ ba'aticã'ña. Tojo nicã, ne məsã yarã wecəare, məsã yarã ovejare ba'ase ecati, aco na sĩ'řĩsere řĩaticã'ña. ⁸ Tojo

weronojō o'orã, nipe'tirã məsã ecarã me'rãta məsã bəjawetisere i'orã, su'ti wãquĩsenojōrē sãñaña. Məsã wãcũrō pōtēorō Ō'acũrē weetamuse pəpə sēřĩña. Məsã basu űa'arō weesetisere du'uya. Məsã cumuca weesere du'uya. ⁹ Apetero weegə Ō'acũ marĩrē pajaña'a, cũ uasere du'ubosami. Tojo weecã, marĩ wēřĩsome", ni ojacãrã niwã.

¹⁰ Ō'acũ na űa'arō weesere du'ucã i'agə, cũ bu'iri da'regəti nimi'quere weeticə niwĩ.

4 Ō'acũ Nínivecjãrãrē bu'iri da'reticã, Jonã tə'sati, ua wa'acə niwĩ. ² Tojo weegə Ō'acũrē űubue, a'tiro ni ucũcə niwĩ:

—Ō'acũ, yã di'tapə nĩcaterore "A'tirota wa'arosa'a", nimiwũ. Tojo weegə "Sojaro me'rã Tarsis wãmetiri macãpə du'tiagəti", nimiwũ. Yə'x mas'ĩ, mə'x ma'ise cəogə, masãrē aňurō pajaña'a. Ne uaməñawe'e. Mə'x pajaña'yə'xəatjãgə, "Bu'iri da'regəti" nĩ'cə nimigə, ne weewe'e. ³ Tojo weegə Ō'acũ, yə'xre wēřĩcã weeya. Yə'x wēřĩcã, nemorō aňurōsa'a, nicə niwĩ.

⁴ Ō'acũ cãrē yə'ticə niwĩ:

—¿Mə'x a'tiro uacã, mə'xre' aňu niti? nicə niwĩ.

⁵ Jonã ti macãpə nĩ'cə wija, ti macã yə'xəropə mujĩpũ məjãtiro pe'e wa'acə niwĩ. Topə nĩ'cã wi'iacã bəa, weetjãgə, acoroadujicə niwĩ. "Ō'acũ ti macãrē ¿de'ro weegəsari?" ni, co'tedujigə weecə niwĩ.

⁶ Cũ to dujiri cura Ō'acũ Jonã tiropə ni'cã da pĩ'řĩcã weecə niwĩ. Ti da cũ dəpoare cã'mota'adutigə, aňurō tə'oňa'dutigə, tojo weecə niwĩ. Jonã ti da cã'mota'acã, ti da me'rã pəpə e'caticə niwĩ. ⁷ Ape nəmə bo'reacã pe'e Ō'acũ ti dare wãquĩni'marãwãrē ba'acã weecə niwĩ. Tojo wee ti da űaia wa'acaro niwũ. ⁸ Mujĩpũ cũ asimjãticã, Ō'acũ wĩ'rō mujĩpũ məjãtiro pe'e asi wētuumjãticã weecə niwĩ. Jonã cũ dəpoa diacjũ asiquepeoycã, "Yə'x tə'omasise pe'tia wa'asa'a", ni tə'oňa'cə niwĩ. "Wēřĩa wa'arəsa'a. Yə'x wēřĩcã, nemorō aňurōsa'a", nicə niwĩ.

⁹ Ō'acũ pe'e cũ tojo nisere tə'ogə, a'tiro nicə niwĩ:

—¿Mə'x ti da űaise me'rã a'tiro uacã, aňu niti?

—Yə'xma aňu ni'i. Mejō yə'x uase yə'xəmajãsa'a, ni yə'ticə niwĩ Jonã.

¹⁰ Tojo nicã tə'ogə, Ō'acũ cãrē nicə niwĩ:

—Mə'x ti dare otetipã. Ti dare bəcəacã weetipã. Ti da se'saro ni'cã űami bəcəa, ape űami űaidija wa'apã. Tojo weemicã, mə'x ti dare ma'iapã. ¹¹ Yə'x pũřĩcã tjãgəta Nínivecjãrãrē pajaña'a. Ti macã pajiri macãrē ciento veinte mil yə'xəoro wĩ'marã bu'iri marĩrã nima. Wa'icəřã quē'rã pãjãrã nima. Ti macãcjãrã pãjãrãrē pajaña'rōəa'a, nicə niwĩ Ō'acũ.

SAN MATEO

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Ā'rī romano masā wiogure wapaseebosari masū nicu niwī. Cūrē Jesú Capernaupu nigūrē cū bu'esere siru-tudutigu pijicu niwī.

A'te añuse quetire ojagu, cū tē'oña'rōnojō, cū ojasī'rīrōnojō ojacu niwī. Cū queoro nē'cā'que me'rā ojanu'cā, tē'ota basioro, queoro ojayapada'reocu niwī.

Ō'acū dūporocjārāpūre “Ni'cū masārē yu'rūoacjūre o'óguti”, nicu niwī. A'ti pūrī me'rā cū tojo ní'quere “Diacjūta weepī”, ni masīno'o.

Tojo weegu Mateo a'tiro ojarī. Ne waro dūporocjārāpūre ojanu'cāmujātīpī. Be'ro Jesú cū bajua'quere ojarī. Jesú treinta cū'marī būcūari cura Juā wāmeyeri masū ye cjasere ucūpī. Jesú wāmeyeno'sere, be'ro Galileapū werecu-sia'quere, cū masārē yu'rūomujā'quere téé Jerusalépu wērīgū wa'atūo'quere ojarī. Be'ro Jesú masāca be'ro cū bu'erā cūrē sirutu'cārārē “Nipe'tiro a'ti mūcōpu bu'ecusiarā wa'aya” cū ní'quere ojayapatīpī.

A'ti pūrī Jesú masārē bu'eme'rīyū'rūapī nisere, Ō'acū cū dutise cūu'quere a'tiro nisī'rīrō wee'e, ni werepī. Tojo nicā Jesú wiogū sājātjere werepī, ni ojanu'o.

Jesucristo ñecūsumua na nituriamujāti'que ni'i

(Lc 3.23-38)

1 A'ti pūrī Jesucristo ñecūsumua wāme me'rā ojanu'cāno'o. Jesucristo Ō'acū macū masū baja'cu Abrahā judío masū nimu'tā'cu pārāmi nituriagu nicu niwī. Tojo nicā dūporocjūpu judío masā wiogū Davi pārāmi nituriagu nicu niwī.

² Abrahā Isaa pacu nicu niwī. Isaa quē'rā Jacob pacu nicu niwī. Jacob Judá, tojo nicā cū ma'misūmua, cū acabijirā pacu nicu niwī. ³ Judá Fares, Zara sū'rūa'cārā pacu nicu niwī. Na paco Tamar wāmetico niwō. Fares Esrom pacu nicu niwī. Esrom Aram pacu nicu niwī.

⁴ Aram Aminadab pacu nicu niwī. Aminadab Naasón pacu nicu niwī. Naasón Salmón pacu nicu niwī.

⁵ Salmón Booz pacu nicu niwī. Booz paco Rahab wāmetico niwō. Booz Obed pacu nicu niwī. Cū paco Rut wāmetico niwō. Obed Isaí pacu nicu niwī. ⁶ Isaí judío masā wiogū Davi pacu nicu niwī. Davi Urías nūmo ní'co me'rā Salomórē pō'rāticu niwī.

⁷ Salomó Roboam pacu nicu niwī. Roboam Abías pacu nicu niwī. Abías Asa pacu nicu niwī. ⁸ Asa Josafat pacu nicu niwī. Josafat Joram pacu nicu niwī. Joram Uzías pacu nicu niwī. ⁹ Uzías Jotam pacu nicu niwī. Jotam Acáz pacu nicu niwī. Acáz Ezequías pacu nicu niwī. ¹⁰ Ezequías Manasés pacu nicu niwī. Manasés Amón pacu nicu niwī. Amón Josías pacu nicu niwī. ¹¹ Josías Jeconías, tojo nicā cū acabijirā pacu nicu niwī. Titapūre Babilonia wāmetiri di'tacjārā Israe curuacjārārē ñe'e, na ya di'ta Babiloniapū miamujācārā niwā.

¹² Tojo wa'āca be'ro āpērā bajuacārā niwā. Jeconías Salatiel pacu nicu niwī. Salatiel Zorobabel pacu nicu niwī. ¹³ Zorobabel Abiud pacu nicu niwī. Abiud Eliaquim pacu nicu niwī. Eliaquim Azor pacu nicu niwī. ¹⁴ Azor

Sadoc pacu nicu niwī. Sadoc Aquim pacu nicu niwī. Aquim Eliud pacu nicu niwī. ¹⁵ Eliud Eleazar pacu nicu niwī. Eleazar Matán pacu nicu niwī. Matán Jacob pacu nicu niwī. ¹⁶ Jacob José pacu nicu niwī. José María marāpu nicu niwī. Co Jesú masārē yu'rūoacjū Cristo na nigū paco nico niwō.

¹⁷ Tojo weero Abrahā me'rā dū'pocāti, téé Davi wiogū nirī curapū catorce turiricjārā wa'acārā niwā. Be'ro Davi me'rā ticūseta tja nicaro niwū. Israe curuacjārārē Babilonia di'tapū na miacateropū nitūocarō niwū. Be'ro Israe curuacjārārē Babiloniapū miāca be'rore tja ticūseta nicaro niwū. Téé Cristo cū bajuari curapū nitūocarō niwū.

Jesucristo bajua'que ni'i

(Lc 2.1-7)

¹⁸ Jesucristo bajua'que a'tiro wa'acaro niwū. María cū paco José me'rā omocā dū'tegotigo weeco niwō. Na ní'cārō me'rā nise dūporo co nijīpaco nitojaco niwō. Espiritu Santu cū tutuaro me'rā core tojo wa'acā weecu niwī. ¹⁹ José co marāpu niacjū añurō ējōpeori masū nicu niwī. Co nijīpaco nisere masīmīgū, core ma'i cō'asī'rītīgū, “Wiorāpūre weresāwe'e”, nicu niwī. A'tiro pe'e wācūcu niwī. “Ya'yioropū core du'ugūti”, nicu nimiwī. ²⁰ Cū tojo wācūrī cura cūrē quē'erōpū ni'cū Ō'acūrē wereco'tegu m'ūsecjū a'tiro nicu niwī:

—José, Davi pārāmi nituriagu, Mariare ña'arō wācūtīcā'ña. Espiritu Santu cū tutuaro me'rā co upūpu sājānu'cā, core nijīpaco wa'acā weecu niwī. Tojo weegu bopoyaro marīrō core mū'ū nūmotiya. ²¹ Co wī'magūrē wūagosamo. Cū, cū yarā masārē na ña'arō wee'quere yu'rūoacjū nigūsamī. Tojo weegu Jesú wāmeyeya, ni werecu niwī Ō'acūrē wereco'tegu. Jesú nīrō, “Masārē yu'rūogū” nisī'rīrō wee'e.

²² Toduporopu cū ye queti weremutārī masū me'rā Ō'acū cū ucū'quere queoro wa'adutigū tojo weecu niwī. ²³ A'tiro ni ojaduticū niwī:

Ni'cō numio umu me'rā nitimigō, nijīpaco ni, be'ro pō'rātigosamo.

Cū Emanuel wāmetigūsamī, ni ojano'caro niwū.

Emanuel "Ō'acū marī me'rā nīmī", nisī'rīrō weecaro niwū.

²⁴ Be'ro José wā'cāgū, Ō'acūrē wereco'tegū duti'quere weecu niwī. Mariare cū ya wi'ipū nūmotigūti nīgū miacū niwī. ²⁵ Tojo weemigū, co macū wūati dūporo co me'rā niticū niwī. Co macū bajuāca be'ro cūrē Jesū wāmeyecu niwī.

Masīrī masā na Jesure ī'arā wa'a'que ni'i

2 Herode Judea di'ta wiogū nirī cura Jesū Belé wāmetiri macāpū bajuacu niwī. Cū bajuāca be'ro umu masīrī masā mujīpū mujātiro pe'ecjārā Jerusalēpū etacārā niwā. ² Topū etarā, sērītiña'cārā niwā:

—Judío masā wiogū niacū wī'magū ḡno'opū bajuapari? Ūsā ya macā mujīpū mujātiro pe'e dūporopū ḡocōawū ūsā ī'ati'cūre ī'awū. Cūrē ī'arā, "Wiogū niacū bajuatojapī", niwū. Tojo weerā cūrē ējōpeorā a'tiapū, nicārā niwā.

³ Herode na tojo nisere tū'ogū, mejēcā pejaro tū'oña'cū niwī. Jerusalēcjārā quē'rā nipe'tirā mejārōta tū'oña'cārā niwā. ⁴ Tojo weegū pa'ia wiorārē pijiocū niwī. Tojo nicā āpērā masārē Moisé duti'quere bu'eri masārē pijiocū niwī. Narē sērītiña'cū niwī:

—Cristo Ō'acū bese'cū ḡno'opū bajuagūsari? nicū niwī. ⁵ Cū tojo nicā, na yū'ticārā niwā:

—A'ti di'ta Judea Belé wāmetiri macāpū bajuagūsamī. Dūporocjūpū Ō'acū ye queti weremutārī masū cū bajuatjere a'tiro ni ojacū niwī:

⁶ Belé, Judea di'tapū nirī macā mejō nirī macā mejēta ni'i.

Ti di'ta nise macārī wa'teropūre ti macācjū ni'cū wiogū wijagūsamī.

Yarā masā Israe curuacjārārē co'teacū nigūsamī, ni ojano'caro niwū, ni werecārā niwā Herodere.

⁷ Na tojo nīca be'ro Herode ya'yioropū masīrī masārē cū tiropū pijiocū niwī. Narē sērītiña'gū, a'tiro nicū niwī:

—ḡDe'ro nicā waro ḡocōawū bajuabutiamirī cū? nicū niwī. ⁸ "Tita bajuawī" tojo nīca be'ro narē Belēpū wa'adutigū a'tiro nicū niwī:

—Topū wī'magūrē añurō sērītiña'baque'aya. Cūrē bocarā, yū'ure wereya. Yū'ū quē'rā cūrē ējōpeogū wa'agūti wee'e, nisoocū niwī narē.

⁹ Narē tojo ni wérēca be'ro masīrī masā Belēpū yū'ūacārā niwā. Topū yū'ūarā, ḡocōawū na ya macāpū ī'awā'cāti'cūta tja na dūporo u'mūtāwā'cācū niwī. Be'ro wī'magū nirō bu'ipū ejagū, ḡocōawū tojanū'cācū niwī majā. ¹⁰ Masīrī masā ḡocōawūrē ī'arā, pūrō e'caticārā niwā. ¹¹ Ti wi'ipū sājāejārā, wī'magūrē cū paco María me'rā nigūrē ī'acārā niwā. Cūrē ī'arā ējōpeorā, ejaque'acārā niwā. Be'ro na mia'que acarire pāa, cūrē uru, u'mūtise inciensore, tojo nicā apeye

u'mūtiseta tja mirra wāmetisere o'ocārā niwā. ¹² Be'ro narē quē'erōpū Ō'acū "Herode tiropū majāmitojaat-icā'ña", nicū niwī. Tojo weerā na ya di'tapū tojaarā, ape ma'apū majāmitojaacārā niwā.

Herodere Egiptopū José quē'rā na du'tia'que ni'i

¹³ Masīrī masā tojāāca be'ro Joseré Ō'acūrē wereco'tegū u'mūsecjū quē'erōpū bajua, a'tiro nicū niwī:

—Wā'cāña. Wī'magū cū paco me'rā Egiptopū du'ti-aya. Topū tojānīña. Yū'ū "Tocā'rōta tojatia" nīca be'ropū tojatia tja. Herode wī'magūrē wējēsī'rīgū a'-magūsamī, nicū niwī.

¹⁴ Cū tojo nicā tū'ogū, José wā'cā, wī'magūrē paco me'rā ḡamita Egiptopū sū'ori miacū niwī. ¹⁵ Topūre Herode catiro pō'tēorō tojānīcārā niwā. A'te Ō'acū ye queti weremutārī masū cū oja'que queoro wa'adutiro tojo wa'acaro niwū. Tere a'tiro ni ojamū'tācū niwī: "Yū'ū macū Egiptopū nigūrē pijiwijawū", tojo nicū niwī Ō'acū", ni ojano'wū.

Herode umu wī'marārē wējēduti'que ni'i

¹⁶ Herode masīrī masārē, yū'ūre bujicā'pā nīgū, uayū'rūmajācū niwī. Tojo uagū, nipe'tirā umu wī'marārē Belēpū, tojo nicā ti macā sumutopū nirārē pūa cū'ma cūorārē, na dūjaro cūorārē wējēduticū niwī. Na masīrī masā cūrē were'caro ejatuario tocā'rōta būcūasami nīgū, umu wī'marā ticūse cū'marī cūorārē wējēduticū niwī. ¹⁷ Cū tojo weedutisere Jeremía Ō'acū ye queti weremutārī masū cū oja'que queoro wa'acaro niwū. A'tiro ojacū niwī:

¹⁸ Ramā wāmetiri macāpūre masā būjaweti, uti car-icūcā tū'ono'rōsa'a.

Raquel pārāmerā nituriarānumiapū Israe curuacjārā nūmosānumia na pō'rārē pūrō dūjasewā'a, utirāsama.

Na pō'rārē wējēcā ī'arā būjaweticā, āpērā wācūtutuse o'omasītirāsama, ni ojano'wū.

¹⁹ Herode wérīca be'ro quē'erōpū ni'cū Ō'acūrē wereco'tegū José Egiptopū nigūrē nicū niwī:

²⁰ —Wā'cāña. Wī'magūrē cū paco me'rā Israe curuacjārā nirī di'tapū sū'ori dajatojaaya. Wī'magūrē wējēsī'rī'cārā boape'tia wa'ama, nicū niwī.

²¹ Tojo nicā tū'ogū, José wā'cā, wī'magūrē cū paco me'rā Israe curuacjārā nirī di'tapū sū'ori miacū niwī.

²² Be'ro "Herode macū Arquelao cū pacūre Judea di'ta wiogū dūcayuarū" nicā tū'ogū, uicū niwī. Tojo weegū topūre wa'asī'rīticū niwī. Ō'acūrē quē'erōpū werenocū niyugū, Galilea wāmetiri di'ta pe'e yū'ūacū niwī.

²³ Topūre etarā, Nazare wāmetiri macāpū tojaque'acārā niwā. Na topū wa'acā, Ō'acū ye queti weremutārī masā na oja'que queoro wa'acaro niwū. "Masā cūrē 'Nazarecjū nīmī' nirāsama", ni ojano'wū.

Juā masārē wāmeyeri masū bu'e'que ni'i

(Mr 1.1-8; Lc 3.1-9,15-17; Jn 1.19-28)

3 Jesū cū Nazarepū nirī cura Juā masārē wāmeyeri masū Judea di'tapū yucū marīrō, masā marīrōpū

wa'acɨ niwĩ. Topɨ masã cǔ tiropɨ ejarãrẽ bu'ecɨ niwĩ.

² A'tiro ni werecɨ niwĩ:

—Cã'rõacã be'ro Õ'acǔ bese'cɨ pãjãrã masã wioɨ sãjãgǔsami. Tojo weerã mǔsã ña'arõ wee'quere bɨ-jaweti, du'uya. Mǔsã wãcǔsere dɨcayuya, nicɨ niwĩ.

³ Juã ye cjasere Õ'acǔ ye queti weremɨ'tãrĩ masǔ Isaía a'tiro ojacɨ niwĩ:

Ni'cǔ yucɨ marĩrõ, masã marĩrõpɨ a'tiro car-icũnu'cǔbajaque'atigǔsami:

“Marĩ wioɨ a'tiatji ma'arẽ apoyuya.

Diacjɨca ma'a añurĩ ma'a quẽ'rãrõ weronojõ weeyuya”, ni ojacɨ niwĩ.

Marĩ wioɨ a'tiati dɨporo mǔsã nisetisere apoyuya, mǔsã wãcǔsere dɨcayuya níɨ, tojo nicɨ niwĩ.

⁴ Juã ya su'tiro cameyo poari me'rã na su'a'caro nicaro niwũ. Wa'icurã casero me'rã ejeritucɨ niwĩ. Pa-jasesurõã na ba'asetisere poreroa, nɨcǔ cjase mumia yere ba'acɨ niwĩ.

⁵ Pãjãrã Jerusalécjãrã, ãpẽrã ti di'ta Judeapɨ nirã cǔ tiropɨ cǔ bu'esere tɨ'orã wa'acãrã niwã. Tojo nicã dia Jordã wãmetiri maa pɨ'tocjãrã tɨ'orã wa'acãrã niwã.

⁶ Na ña'arõ wee'quere wereyɨ'rɨca be'ro narẽ wãmeyecɨ niwĩ.

⁷ Tojo weeri cura pãjãrã fariseo masã, ãpẽrã saduceo masã wãmeyeduticãrã niwã. Na ña'arõ wee'quere bɨ-jaweti dɨcayusĩ'ríticã ï'agǔ, a'tiro nicɨ niwĩ:

—Mǔsã weeta'sari curuacjãrã aña weronojõ ni'i. Aña nɨcǔ ãjǔcã, uiwã'cãsama. Mǔsã aña weronojõ bu'iri da'resere ui'i. Tojo uirã, mǔsã ña'arõ wee'quere bɨ-jaweti dɨcayusĩ'rítimirã, wãmeyedutirã a'tiapɨ. ⁸ Mǔsã, diacjɨta ãsã ña'arõ wee'quere bɨjaweti dɨcayuarɨ nirã, mǔsã weesetise me'rã ï'oña. ⁹ Mǔsã a'tiro wãcǔticã'ña: “Õsã Abrahã pãrãmerã ni'i. Tojo weerã Õ'acǔ tiropɨ wa'arãsa'a”, ni wãcǔticã'ña. Mǔsã wãcǔsere dɨcayuticã, Abrahã pãrãmerã nise wapa-marĩ'i. Õ'acǔ ɨagɨ, a'te ɨtãperi me'rã Abrahã pãrãmerã wa'acã weemasĩmi. Cǔ tojo weecãma, na pe'e Õ'acǔ ɨaro weebosama. ¹⁰ Marĩ yucɨpagɨ ote'quepagɨ weronojõ ni'i. Õ'acǔ mǔsãrẽ yucɨpagɨ dɨca marĩsepagɨre besecõ'arõ weronojõ weegǔsami. Yucɨ añurõ dɨcatiticjɨre paacõ'a, ɨjǔacõ'acã'no'sa'a. Tere wee'caro weronojõ mǔsã wãcǔsere dɨcayuticã, añurõ weeseticã, Õ'acǔ mǔsãrẽ cõmea me'rã paacõ'agǔ weronojõ bu'iri da'regǔsami. ¹¹ Yɨ'ɨ mǔsãrẽ na ña'arõ wee'quere bɨjaweti, du'uama níɨ, aco me'rã wãmeye'e. Yɨ'ɨ be'ro apĩ yɨ'ɨ nemorõ tutu-agɨ a'tigǔsami. Cǔ añugǔ waro nimi. Yɨ'ɨ pe'e mejõ níɨ tɨ'oña'a. Ne cǔrẽ ni'cãrõwijimasĩtisa'a. Cǔ pũrĩcã Espiritu Santure mǔsãrẽ o'ógǔsami. Cǔrẽ masã me'rã ninu'cǔcã weegǔsami. Ña'arõrẽ ɨjǔaweero weronojõ mǔsãrẽ añurõ tojato níɨ, ña'arõ wee'quere cõ'agǔsami. ¹² Yɨ'ɨ be'ro a'tigɨ ni'cǔ trigo su'tiweeri masǔ weronojõ nimi. Cǔ te su'tire mejẽcã sɨ'awee, cõ'asami. Te trigo peri quẽ'rãrẽ mejẽcã mii, te nɨrõrĩ wi'ipɨ nɨrõsami. Te su'tire pecame'epɨ ɨjǔacõ'asami. A'te weronojõ cǔ, cǔ yarã warore bese, cǔ tiropɨ miagǔsami. ãpẽrãrẽ pecame'epɨ cõ'abajuriogǔsami. Ti me'e ne pe'tisome, ni werecɨ niwĩ Juã.

Juã Jesure wãmeye'que ni'i

(Mr 1.9-11; Lc 3.21-22)

¹³ Juã wãmeyerĩ curare Jesú Galileapɨ ní'cɨ Jordã wãmetiri maapɨ wa'acɨ niwĩ. Topɨre wa'agɨ, Juãrẽ wãmeyedutigɨ wa'agɨ weecɨ niwĩ. ¹⁴ Topɨ cǔ etacã, Juã cǔrẽ wãmeyesĩ'ríticɨ nimiwĩ.

—Yɨ'ɨ pe'e mɨ'ɨrẽ wãmeyedutironojõ o'ogɨ, ¿mɨ'ɨ pe'e yɨ'ɨrẽ wãmeyedutigɨ a'titi? nicɨ niwĩ Jesure.

¹⁵ Cǔ tojo nicã tɨ'ogɨ, Jesú “Wãmeyeya. Nipe'tise Õ'acǔ marĩrẽ weeduti'caronojõta weeroña'a.

Añucã'rõsa'a”, nicɨ niwĩ. Cǔ tojo nicã tɨ'ogɨ, Juã “Jaɨ” ni, cǔrẽ wãmeyecɨ niwĩ. ¹⁶ Cǔrẽ wãmeyeca be'ro cǔ majãnɨ'cãcãta, ɨ'mɨse pãrĩcaro niwũ. Jesú Espiritu Santu buja weronojõ bajugɨ cǔpɨre dijatacã ejape-jagɨre ï'acɨ niwĩ.

¹⁷ Tojo wa'acã, ɨ'mɨsepɨ cǔ pacɨ Õ'acǔ ucũdijocɨ niwĩ.

—Ã'ĩ yɨ'ɨ macǔ ɨpɨtɨ yɨ'ɨ ma'igǔ nimi. Cǔ me'rã pũrõ e'cati'i, nicɨ niwĩ.

Jesure wãtĩ Õ'acǔrẽ yɨ'rɨnɨ'cãcã weesĩ'rĩmi'que ni'i

(Mr 1.12-13; Lc 4.1-13)

4 Jesú wãmeyeno'ca be'ro Espiritu Santu cǔrẽ yucɨ marĩrõ, masã marĩrõpɨ sɨ'ori miacɨ niwĩ. Wãtĩ Jesure cǔ pacɨre yɨ'rɨnɨ'cãdutigɨ niquesãcɨ nimiwĩ.

² Topɨre Jesú cuarenta nɨmɨrĩ, cuarenta ñamirĩ ne cã'rõ ba'aticɨ niwĩ. Be'ro ɨjaboayɨ'rɨacɨ niwĩ. ³ Jesú tojo ɨjaboacã ï'agǔ, wãtĩ cǔ pɨ'to wa'acɨ niwĩ. Cǔrẽ a'tiro nicɨ niwĩ:

—Mɨ'ɨ diacjɨta Õ'acǔ macǔ ni'i níɨ, a'te ɨtãperire pá dojorẽ ba'aya, nicɨ niwĩ. ⁴ Cǔ tojo nicã, Jesú a'tiro yɨ'ticɨ niwĩ:

—Õ'acǔ ye queti ojãca pũrĩpɨ a'tiro ojano'o: “Masã ba'ase me'rã dia'cǔ catimasĩtisama. Na añurõ nisĩ'rĩrã, nipe'tise Õ'acǔ ucǔsere yɨ'ti ẽjõpeosama”, niwũ, nicɨ niwĩ.

⁵ Be'ro wãtĩ cǔrẽ Jerusalépe “Õ'acǔ ya macã”, na ni-no'ca macãpɨ miacɨ niwĩ. Topɨre Õ'acǔ wi'i dɨ-posãrĩpɨ sɨ'ori miimɨjãcɨ niwĩ. ⁶ Jesure nicɨ niwĩ tja:

—Mɨ'ɨ diacjɨta Õ'acǔ macǔ ni'i níɨ, a'topɨ bu'pudijaya. Õ'acǔ ye queti ojãca pũrĩpɨ a'tiro ni ojano'o:

Õ'acǔ cǔrẽ wereco'terã me'rã mɨ'ɨrẽ co'tedutigǔsami.

Mɨ'ɨrẽ ɨtãgãpɨ doquepejari níã, mɨ'ɨrẽ tu-uñe'erãsama, ni ojano'caro niwũ, nicɨ niwĩ wãtĩ.

⁷ Tojo nisere Jesú cǔrẽ yɨ'ticɨ niwĩ:

—Õ'acǔ ye queti ojãca pũrĩpɨ a'te quẽ'rã ojano'caro niwũ: “Mɨ'ɨ wioɨ Õ'acǔ cǔ ucũ'quere ne ni'cãti ¿di-acjɨta nimititi? níã, cǔrẽ wee'odutiticã'ña”, ni ojano'wũ, nicɨ niwĩ Jesú.

⁸ Be'ro wãtĩ ɨrũgǔ ɨ'mɨacjɨpɨ miacɨ niwĩ tja. Topɨre nipe'tise a'ti di'ta cjase macãrĩrẽ, tojo nicã te macãrĩ cɨosere ï'ope'ocã'cɨ niwĩ. ⁹ ï'ogǔ, cǔrẽ nicɨ niwĩ:

—Nipe'tise a'te mɨ'ɨrẽ ï'o'quere o'ogɨti mɨ'ɨ yɨ'ɨre ejaque'a ẽjõpeocã, nicɨ niwĩ.

¹⁰ Tojo nicã tɨ'ogɨ, Jesú cǔrẽ nicɨ niwĩ:

—Wa'aya, wātī. Ō'acū ye queti o'jáca pūrīpɸ a'tiro ojano'o: "Ō'acū mɸ'ɸ wioɸ ni'cūrēta ējōpeoya. Cū ni'cūrēta yɸ'tiroɸa'a", niwū, nicɸ niwī.

¹¹ Tojo nicā tɸ'ogɸ, wātī wa'a wa'acɸ niwī. Be'ro Ō'acūrē wereco'terā ɸ'mūsecjārā Jesure weetamurā, ba'ase ecarā a'ticārā niwā.

Jesú ne waro cū Galileapɸ bu'enɸcā'que ni'i

(Mr 1.14-15; Lc 4.14-15)

¹² Be'ro Jesú "Juā wāmeyeri masūrē bu'iri da'reri wi'ipɸ niapɸ" nisere tɸ'ocɸ niwī. Tere tɸ'ogɸ, Galilea di'tapɸ wa'acɸ niwī. ¹³ Topɸre cū ya macā Nazarepɸre tojaque'aticɸ niwī. Ape macā Capernau pe'e tojaque'acɸ niwī. Ti macā ditara sumuto Zaboló, tojo nicā Nef-talí wāmetiro wa'teropɸ nicaro niwū. ¹⁴ A'te Isaía Ō'acū ye queti weremɸ'tārī masū cū oja'que queoro wa'adu-tiro tojo wa'acaro niwū. ¹⁵ A'tiro ojacɸ niwī:

Zaboló, tojo nicā Neftalí wāmetise di'ta Galilea wāme-tiri ditara pɸ'topɸ ni'i.

Jordá wāmetiri maa ape pā'rēpɸ ni'i.

Topɸ Galilea di'tapɸ judío masā nitirā nisama.

¹⁶ Točjārā masā na'itī'arōpɸ nirā weronojō Ō'acūrē masītisama.

Tojo nimirā, añurō bo'reyusere ī'arā weronojō narē yɸ'rɸoacjɸre ī'arāsama.

Na Ō'acū yere masītimirā tere werēcā, tɸ'orāsama.

Na bu'iri da're bajuriono'bo'cārā nimirā, masābajua-ma, ni ojano'wū.

¹⁷ Titare topɸ Jesú masārē ne waro bu'ewā'cōcɸ niwī. Narē "Mūsā ña'arō weesetisere bɸjaweti, du'uyā. Mūsā wācūsere dɸcayuyā. Cā'rōacā be'ro Ō'acū cū wioɸ ni-mi nisere masārē masīcā weegɸsami", ni bu'ecɸ niwī.

Jesú ba'paritirā wa'i wējērī masārē piji'que ni'i

(Mr 1.16-20; Lc 5.1-11)

¹⁸ Be'ro Jesú Galilea wāmetiri ditara sumutopɸ si-jabaque'acɸ niwī. Topɸ wa'a, ni'cū pō'rā pɸarā ɸmɸarē bocaajacɸ niwī. Ni'cū Simó, apetero Pedro pisuno'gū nicɸ niwī. Apī cū acabiji André nicɸ niwī. Na wa'i wējērī masā nicārā niwā. Tojo weerā na wejecɸre ditarapɸ doqueñorā weecārā niwā. ¹⁹ Na tojo weecā ī'agū, Jesú narē nicɸ niwī:

—Te'a yɸ'ɸ me'rā. Mūsā ni'cārōacārē wa'i wējērī masā ni'i. Be'ropɸre majā wa'i wējērā weronojō masārē yé quetire wererāsa'a. Tojo weecā, pājārā ējōpeorāsama, nicɸ niwī.

²⁰ Cū tojo nicā tɸ'orā, maata na wa'i wējēse cɸo'-quere du'ucūpe'o, cū me'rā sirutuwā'cācārā niwā.

²¹ Cārō yɸ'rɸaa, āpērā cū acabiji me'rā nirārē tja ī'acɸ niwī. Na Zebedeo pō'rā Santiago, Juā nicārā niwā. Na, na pacɸ me'rā yucɸsɸpɸ wejecɸpagɸre dero aporā sāñacārā niwā. Jesú na quē'rārē "Te'a", nicɸ niwī. ²² Cū tojo nicā tɸ'orā, na yawɸ yucɸsɸre, tojo nicā na pacɸre totā cō'acū, Jesú me'rā sirutuwā'cācārā niwā.

Jesú pājārā masārē bu'e'que ni'i

(Lc 6.17-19)

²³ Jesú nipe'tiro Galilea di'tapɸ judío masā nerēwɸase wi'seripɸ bu'ecusiaccɸ niwī. Cū añuse queti Ō'acū yere, cū wioɸ nimi nisere bu'ecɸ niwī. No'o na de'ro nise dutitisere yɸ'rɸowā'cācɸ niwī. ²⁴ Cū tojo weese quetire nipe'tiro Siria di'tacjārā masīpe'ticārā niwā. Tojo weerā de'ro nise pi'etirārē cū tiropɸ miacārā niwā. Do'atirārē, wātī sājāno'cārārē, no'o ñama wērīse cɸorārē, tojo nicā sijamasītirārē cū tiro miaa, yɸ'rɸoduticārā niwā. Nipe'tirārē yɸ'rɸocɸ niwī. ²⁵ Cū tojo weecā tɸ'orā, pājārā Galilea di'tacjārā, Decápoli wāmetise macārīcjārā sirutucārā niwā. Tojo nicā Jerusalécjārā, Judea di'tacjārā, Jordá wāmetiri maa siaquijicjārāpɸ sirutucārā niwā.

Jesú ɸrɸgɸpɸ masārē bu'e'que ni'i

5 Jesú pājārā sirutucā ī'agū, ɸrɸgɸpɸ mɸjāa, ejanu-jācɸ niwī. Tojo weecā, cū bu'erā cū sumuto nerēnujācārā niwā. ² Be'ro Jesú narē a'tiro bu'enɸcā'cācɸ niwī:

A'tiro weerānojō e'catima nise ni'i

(Lc 6.20-23)

³ "Ō'acū weetamurō me'rā dia'cū cū ɸaro weemasī'ī' nirānojō e'catirāsama. Tojo nirānojō Ō'acū wioɸ nirōpɸ sājāárāsama.

⁴ "Bɸjawetirānojō e'catima. Ō'acū narēta weeta-mugɸsami. Narē wācūtutuacā weegɸsami.

⁵ "No'o 'Yɸ'ɸ basu āpērā yɸ'rɸoro ni'ī' nitirānojō e'-catisama. Tojo weerā na Ō'acū 'O'ogɸtī' nī'que di'tare ñe'erāsama.

⁶ "Ō'acū ye, diacjū nisere masīsī'rīrā, ɸjaboa, acowɸo'cārā weronojō nisama. Tojo ɸjaboa, acowɸorā weronojō masīsī'rīrārē Ō'acū e'catise o'ogɸsami. Na Ō'acū yere masīca be'ro ba'a, sī'rītuurā weronojō nisama.

⁷ "Āpērārē pajaña'rā e'catima. Ō'acū quē'rā narē pa-jaña'gɸsami.

⁸ "No'o ña'ase moorānojō e'catima. Náta Ō'acūrē ī'arāsama.

⁹ "No'o a'mequēse marīrō ninu'cūsī'rīrānojō e'cati-ma. Ō'acū narē 'Yɸ'ɸ pō'rā nima', nigɸsami.

¹⁰ "No'o Ō'acū ɸaro weecā ña'arō weesirutuno'rānojō e'catima. Náta Ō'acū wioɸ nirōpɸ wa'arāsama.

¹¹ "Yɸ'ɸre ējōpeose bu'iri mūsārē āpērā ña'arō bu-jicā'a, pi'etise o'orāsama. No'o nise nisoo, ni-ma'arāsama mūsārē. Na tojo weecā, e'catiya. ¹² Dɸ-porocjārāpɸ Ō'acū ye quetire weremɸ'tārī masārē mejārōta weecārā niwā. Mūsā ɸ'mūsepɸre pajibutiario e'catise bocarāsa'a. Tojo weerā e'catiya", nicɸ niwī Jesú.

A'ti ɯmɯcɔpɯre Jesure ɛjɔpeorã moa, sɿ'ose weronojɔ nima nise ni'i
(Mr 9.50; Lc 14.34-35)

¹³ Jesús a'tiro bu'enemocɯ niwĩ:

"Marĩ ba'arã, ɯ'suato nírã moarẽ sã'a. Mɯsã moa weronojɔ ni'i a'ti nucũcãpɯre. Mɯsã añurɔ nisetiã ĩ'arã, ãpẽrã quẽ'rã ĩ'acũu, ɯ'ɯre ɛjɔpeorãsama. Mɯsã tojo weeticãma, moa ocatiro weronojɔ nirãsa'a. Moa ocaticã, ɯ'suatisa'a. Te tojo nicã, cõ'acã'no'o. ¿Apaturi de'ro wee moa ocaã weebosari tja?"

¹⁴ "Mɯsã ɯ'ɯre ɛjɔpeorã sɿ'ose weronojɔ ni'i masãrẽ. Tojo weerã mɯsã ãpẽrã ɯ'ɯre masĩtirãrẽ masĩcã wee'e. Ni'cã macã ɯ'rũgũpɯ nirĩ macã bajutiropɯ niticã weetisa'a. ¹⁵ Masã sɿ'ocjare apeyenojɔ docapɯ sɿ'ótisama. Tojo weronojɔ o'orã, nipe'tirã ti wi'ipɯ nirãrẽ bajurato nírã ɯ'mɯarɔpɯ peosama. ¹⁶ A'te weronojɔ bajuyoropɯ ɯ'ɯ ɯaronojɔ añurɔ weesetiya. Mɯsã añurɔ weecã ĩ'arã, ãpẽrã quẽ'rã marĩ pacɯ ɯ'mɯsepɯ nigũrẽ 'Añuyɯ'rũgɯ nimi', ni e'catirãsama.

Jesú Moisé duti'que cjasere ucũ'que ni'i

¹⁷ "A'tiro wãcũticã'ña ɯ'ɯre. 'Jesú Moisé duti'quere, tojo nicã Õ'acũ ye quetire weremũ'tãrĩ masã na wereyu'quere cõ'agũ a'tigɯ weepĩ, niticã'ña. Tere cõ'agũ mejẽta a'tiwɯ. Tere queoro weepe'ogɯ a'tigɯ weewɯ. ¹⁸ Diacjũ mɯsãrẽ weregũti. ɯ'mɯse, a'ti turi nirĩ curare Õ'acũ ne cã'rɔacã te dutisere cõ'asome. Nipe'tise cũ 'A'tiro weegũti' ní'quere queoro weegũsami. ¹⁹ Tojo weegɯ no'o cã'rɔacã te dutisere ɯ'rũnũ'cãgũnojɔ mejɔ nigũ waro nigũsami Õ'acũ wioɯ nirɔpɯre. Tojo nicã ãpẽrãrẽ ɯ'rũnũ'cãcã weegũnojɔ mejãrɔta nigũsami. Apĩ Moisé dutisere weegũ pe'e, tojo nicã ãpẽrãrẽ tere weedutigɯ pe'e wioɯ weronojɔ nigũsami Õ'acũ wioɯ nirɔpɯre. ²⁰ Mɯsãrẽ a'tiro weregũti. Moisé duti'quere bu'eri masã, tojo nicã fariseo masã ɯ'rũoro Õ'acũ dutise pe'ere añurɔ weeyɯ'rũnũ'cãtirã, Õ'acũ tiropɯ wa'a'some", nicɯ niwĩ.

Jesú uase cjasere masãrẽ were'que ni'i
(Lc 12.57-59)

²¹ Jesús a'tiro werenemocɯ niwĩ: "Mɯsã tɯ'opã mɯsã ñecũsɯmɯarẽ duti'quere: 'Masãrẽ wẽjẽcõ'aticã'ña. No'o apĩrẽ wẽjẽcõ'agũnojɔ tenojɔ besegɯ tiropɯ beseno'o, bu'iri da'reno'gũsami', niwũ. ²² ɯ'ɯ pe'e a'tiro weregũti. No'o cũ acaweregɯ me'rã uagũnojɔ bu'iri da'reno'gũsami. No'o cũ acaweregɯre 'Mɯ'ɯ wapa-marĩ' ni bujicã'gũnojɔ wiorã tiropɯ beseno'gũsami. No'o cũ acaweregɯre 'Wa'icɯ weronojɔ tɯ'omasĩse moobutia'a' nigũnojɔrẽ Õ'acũ pecame'epɯ bu'iri da're, cõ'atawio ni'i.

²³ "Tojo weegɯ Õ'acũ wi'ipɯ no'o Õ'acũrẽ ɛjɔpeoacjɯ apeyenojɔ o'ogũtigɯ, 'ɯ'ɯ acaweregɯre ña'arɔ weecãti' ni wãcũbocagɯ, a'tiro weerɯna'a. ²⁴ Cũ o'ootjere du'upeo, cũrẽ acoboJose sãrĩmũ'tãgũ wa'arɯna'a. Be'ro 'Õ'acũrẽ o'ogũti' ní'quere o'oroɯna'a.

²⁵ "Apeye quẽ'rãrẽ weregũti. Ni'cũ mɯsãrẽ weresãsĩ'rĩgũ besewɯaropɯ miasĩ'rĩcã, maata topɯ wa'ase dɯporo apowe'ocã'ña. Tojo weecã, mɯsãrẽ beseri masũrẽ o'otibosami. Tojo weeticãma, beseri masũ surarapɯre o'o, bu'iri da'reri wi'ipɯ sɔrɔbosami. ²⁶ Diacjũta mɯsãrẽ weregũti. Bu'iri da'reri wi'ipɯ sãjãa wapape'otica, ne du'uwĩrɔsome", ni werecɯ niwĩ Jesús.

Jesú "Mɯsã nɯmosãnumia, mɯsã marãpɯsɯmɯa nitirãrẽ a'metãrãticã'ña" nise ni'i

²⁷ Jesús a'tiro werenemocɯ niwĩ: "Apeyere todɯporopɯ duti'quere tɯ'opã. 'Mɯsã nɯmosãnumia nitirãrẽ, mɯsã marãpɯsɯmɯa nitirãrẽ a'metãrãticã'ña', niwũ. ²⁸ ɯ'ɯ pe'e a'tiro weregũti. No'o numiorẽ ña'arɔ weesĩ'rĩ ɯaripejase me'rã ĩ'agũnojɔ cũ po'peapɯ co me'rã ña'arɔ weetojasami.

²⁹ "Tojo weerã mɯsã caperi me'rã ña'arɔ weesĩ'rĩrã, tigare orewee cõ'abo'caro weronojɔ maata ĩ'adu'ucã'ña. Ña'arɔ weedu'utirã, pecame'epɯ wa'arãsa'a. Mɯsã capeare cõ'arã, ti capea dia'cũrẽ bajuriorãsa'a. Nipe'tiro mɯsã upɯ pecame'epɯ wa'acã, ña'ayɯ'rusa'a. ³⁰ Mejãrɔta bu'iri bocari ní'gũ, diacjũcamocã me'rã ña'arɔ weesĩ'rĩgũ, weedu'ucã'ña. Tojo weecã, nipe'tiro upɯ pecame'epɯ bu'iri bocabo'caro bu'iri da'reno'some", nicɯ niwĩ Jesús.

Jesú, marãpɯtirã, nɯmotirã a'merĩ cõ'ase cjasere ucũ'que ni'i

(Mt 19.9; Mr 10.11-12; Lc 16.18)

³¹ Jesús ninemocɯ niwĩ: "Apeye todɯporocjãrãpɯre ní'quere tɯ'opã: 'No'o nɯmorẽ cõ'agũ, 'A'te ye bu'iri mɯ'ɯrẽ cõ'a'a' nirĩ pũrĩrẽ oja, core o'oroɯna'a', niwũ.

³² ɯ'ɯ pe'e a'tiro weregũti. Ni'cũ cũ nɯmorẽ co apĩ me'rã ña'arɔ nitimicã cõ'agũnojɔ core ɯmɯa me'rã ña'arɔ weeri masɔrẽ weronojɔ tojacã weesami. No'o marãpɯ cõ'ano'co me'rã nɯmotigũnojɔ quẽ'rã ña'arɔ cũ nɯmo nitigo me'rã a'metãrãgũ weronojɔ tojasami", nicɯ niwĩ Jesús.

Jesú "A'tiro weerãti" nise cjasere cũ bu'e'que ni'i

³³ Jesús a'tiro werenemocɯ niwĩ: "Apeyere todɯporocjãrãrẽ ní'quere tɯ'opã: 'Mɯsã 'Õ'acũ wãme me'rã weegũti' ní'caronojɔta nisooro marĩrɔ queoro weeya', niwũ. ³⁴ ɯ'ɯ pe'e a'tiro weregũti. Mɯsã ãpẽrãrẽ 'A'tiro weerãti' nírã, Õ'acũrẽ wãmepeoticã'ña. 'ɯ'mɯse me'rã weerãti', niticã'ña. Õ'acũ nirɔ topɯta ni'i. ³⁵ 'A'ti nucũcã me'rã ni'i', niticã'ña. Õ'acũ wéeca di'ta ni'i. Jerusalé quẽ'rã marĩ wioɯ Õ'acũ ya macã ni'i. Tojo weerã Jerusalé me'rã wãmepeoticã'ña. ³⁶ Tojo nicã 'Úsã ya dɯpoa me'rã ni'i', niticã'ña. Mɯsã tojo nise me'rã ni'cã podare ñiir da o butiri da dɯcayumasĩtisaa. ³⁷ 'A'tiro dia'cũ niña. Diacjũ nicã, wãmepeoro marĩrɔ 'Diacjũta ni'i', niña. Tojo niticã, 'Diacjũ niwe'e', niña. Mɯsã ninemopeosepɯa no'o wãtĩ wãcũse o'ose nibosa'a.

Jesú ãpẽrã mejẽcã weecã a'medutitise ni'i

(Lc 6.29-30)

³⁸ "Apeyere toduporocjãrãrẽ ní'quere tã'opã: 'Ni'cũ mũsãrẽ capea paatĩ'acã, mũsã quẽ'rã mejãrõta cũrẽ paatĩ'aa'meña', niwũ. Tojo nicã 'Upicare paape'ecã, mejãrõta cũrẽ paape'ea'meña', niwũ. ³⁹ Yũ'ũ pe'e mũsãrẽ a'tiro weregũti. Mũsãrẽ ña'arõ weecã, tojo tã'oña'cã'ña. A'meticã'ña. Tojo weronojõ o'ogũ, mũ'ũrẽ ni'cã pe'e pã'rẽ diapoarũ paacã, ape pã'rẽ dũ'sari pã'rẽ pe'ere majãminũ'cã, paadutiya tja. ⁴⁰ Ni'cũ beseri masã tiropũ mũ'ũrẽ weresã'cũ mũ'ũ ya camisare sãrĩbosami. Cũ tojo weecã, bu'icjãrõ mũ'ũ sãñarõ quẽ'rãrẽ tuweeo'oya. ⁴¹ Surara mũ'ũrẽ ni'cã kilómetro cũ yere miabosaya nicã, mũ'ũ pe'e cũ uacã, pũa kilómetro miabosaya. ⁴² No'o mũ'ũrẽ apeyenojõ sãrĩcã, o'oya. Apeyenojõ mũ'ũrẽ wasocã, 'Wasowe'e', niticã'ña", nicũ niwĩ Jesú.

Marĩrẽ ã'atu'tirãrẽ ma'idutise ni'i

(Lc 6.27-28,32-36)

⁴³ Jesú werenemocũ niwĩ: "Apeye toduporocjãrãrẽ ní'que quẽ'rãrẽ tã'opã: 'Mũsã me'rãcjũrẽ ma'i'ña. Mũsãrẽ ã'atu'tigũ pe'ere a'pepũrĩña', niwũ. ⁴⁴ Yũ'ũ pe'e mũsãrẽ weregũti. Mũsãrẽ ã'atu'tirãrẽ ma'i'ña. Mũsãrẽ ña'arõ ucũrãrẽ 'Añurõ wa'ato', niña. Mũsãrẽ ña'arõ weecã, ña'arõ bujicã'micã, na ye niatjere Õ'acũrẽ sãrĩbosaya. ⁴⁵ Tojo weerã marĩ pacũ u'mũsepũ nigũ põ'rã ni'i nisere ã'orãsa'a. Cũ añurã, ña'arã tiropũ mujĩpũrẽ bo'reyucã weemi. Mejãrõta añurõ weerã, ña'arõ weerã tiropũ aco pejacã weemi. ⁴⁶ Mũsãrẽ mairã dia'cũrẽ ma'ĩrã, ñe'enojõrẽ mũsã Õ'acũ o'oa'tjere bocabosã? Niyeru wapaseeri masã quẽ'rã tojota weema. Na ña'arã nimirã, na me'rãcjãrãrẽ ma'isama. ⁴⁷ Mũsã acawererã dia'cũrẽ añudutirã, ñe'enojõrẽ añuse weerã weebosã? Õ'acũrẽ ãjõpeotirã quẽ'rã tojota na acawererã dia'cũrẽ añudutisama. Tojo weerã nipe'tirãrẽ a'merĩ ma'i, añudutiya. ⁴⁸ Marĩ pacũ u'mũsepũ nigũ ña'ase moogũ nimi. Mũsã quẽ'rã cũ weronojõ ña'ase moorã ninu'cũcã'ña", ni werecũ niwĩ Jesú.

Añurõ weesetise cjasere Jesú bu'e'que ni'i

6 Jesú a'tiro werenemocũ niwĩ: "Mũsã weesere ãpẽrãrẽ ã'adutirã, na ã'orõpũ dia'cũ añurõ weeticã'ña. Mũsã tojo weecãma, marĩ pacũ u'mũsepũ nigũ ne cã'rõ añusere mũsãrẽ o'osome. ² Tojo weerã mũsã pajasecũorãrẽ weetamurã, nipe'tirãrẽ werestepe'oticã'ña. Weeta'sari masã na nerẽwũasepũ, tojo nicã macã decopũ na wee'quere werestepe'ocã'ma. Masãrẽ añurõ ucũdutiãrã tojo weesama. Mũsã na weronojõ weeticã'ña. Dia'cũ mũsãrẽ weregũti. Narẽ masã añurõ ucũse me'rã wapata'atojama. Tojo weerã na be'ropũre bocasome. ³ Mũsã pe'e pajasecũorãrẽ apeyenojõ o'orã, no'o mũ'ũ me'rãcjũ ã'tatiri cura o'oya. ⁴ Ya'yioro ãpẽrã na masĩtiro o'oya. Tojo weecã, marĩ

pacũ nipe'tise marĩ ya'yioro weesere ã'ape'ogũ, mũsãrẽ añusere o'ogũsami.

Jesú 'Õ'acũrẽ sãrĩrã, a'tiro ñubueya' nise ni'i

(Lc 11.2-4)

⁵ "Mũsã ñubuerã, weeta'sari masã weronojõ weeticã'ña. Na nerẽwũase wi'seripũ, tojo nicã masã pãjãrã yũ'rũaropũ nu'cũ, masã ã'ato nĩrã ñubuesama. Mũsãrẽ dia'cũ weregũti. Na ãpẽrã ã'ase me'rã wapata'atojama. Be'ropũre bocasome. ⁶ Mũsã yũ'ũrẽ ãjõpeorã, mũsã ya tucũpũ sãjãa, sopere bi'a, mũsã pacũ Õ'acũ mũsã me'rã nigũrẽ sãrĩ, ñubueya. Tojo weecã, marĩ pacũ no'o bajutiropũ weesere ã'ape'ogũ, mũsãrẽ añusere o'ogũsami.

⁷ "Õ'acũrẽ ñubuerã wãcũtimirã, pejetiri mejãrõta ñubuemũjãticã'ña. Õ'acũrẽ masĩtirã, ãsãrẽ peje ucũse me'rã tã'ogũsami nĩrã, tojo weesama. ⁸ Mũsã na weronojõ weeticã'ña. Marĩ pacũ mũsã uasenojõrẽ sãrĩatji dũporo masĩtojasami. ⁹ Tojo weerã mũsã a'tiro ñubueya:

"Pacũ, mũ'ũ u'mũsepũ ni'i.

Nipe'tirã mũ'ũrẽ wiopesase me'rã ãjõpeoato.

¹⁰ A'ti turipũre mũ'ũ bese'cũ maata wiogũ sãjãgũ a'tiatio.

U'mũsepũre mũ'ũ uaro dia'cũ weesama.

A'ti turicjãrã quẽ'rã mejãrõta weeato.

¹¹ U'sãrẽ u'mũcorinũcũ ba'ase o'oya.

¹² U'sã ña'arõ wee'quere acobojoja.

U'sã ãpẽrãrẽ acobojo'caro weronojõta u'sã quẽ'rãrẽ acobojoja.

¹³ U'sã ña'arõ weesĩ'rĩsere cã'mota'aya.

Tojo nicã ña'agũ u'sãrẽ niquesãcã, cã'mota'aya.

Mũ'ũ ni'cũta dutimasĩ'i.

Tutuayũ'rũgũ ni'i.

Mũ'ũ ni'cũrẽta masã ãjõpeorãsama.

Mũ'ũ ninu'cũcũsa'a', ni sãrĩña Õ'acũrẽ.

¹⁴ "Ãpẽrã mũsãrẽ ña'arõ wee'quere acobojocã, marĩ pacũ u'mũsepũ nigũ quẽ'rã mũsãrẽ acobojogũsami.

¹⁵ Tojo weeticãma, marĩ pacũ mũsã ña'arõ wee'quere acobojosome", nicũ niwĩ Jesú.

Jesú "Be'ti ñubuerã, a'tiro weeya" nise ni'i

¹⁶ Jesú narẽ bu'ennemocũ niwĩ: "Mũsã be'ti ñubuerã, weeta'sari masã weronojõ weeticã'ña. Na ãpẽrãrẽ añurõ wãcũduti, be'tima nidutirã bũjawetirã weronojõ weesoosama. Dia'cũ mũsãrẽ weregũti. Na masã añurõ wãcũse dia'cũrẽ wapata'atojasama. Be'ropũre bocasome. ¹⁷ Mũsã pe'e be'ti ñubuerã, mũsã weewũaronojõta weeya. Diapoa waacoe, wũjapoame'rĩcã'ña. ¹⁸ Tojo weecã, ãpẽrã mũsã be'tisere masĩsome. Marĩ pacũ dia'cũ marĩ ya'yioro weesere ã'ape'ogũ masĩgũsami. Cũ mũsãrẽ añusere o'ogũsami", nicũ niwĩ Jesú.

U'mũsepũ marĩ bocatjere wãcũnrũdutiãrẽ ni'i

(Lc 12.33-34)

¹⁹ Jesú bu'ennemocũ niwĩ: "Apeyenojõ a'ti turi cjasere peje seeneocũuticã'ña. Te butiwiji, boadija wa'asa'a.

Tere äpërãnojõ ba'abajuriadijocã'sama. Məsã neocũsere yajari masẽ sãjãa, yajape'ocũsami. ²⁰ Tojo weronjõ o'orã, ɛ'mɛse cjase pe'ere seeneocũuyuya. Õ'acũ ɛaronojõ weenu'cũcã'ña. Tojo weerã topɛre peje añuse ɛorãsa'a. Topɛre mɛsã seeneocũu'que mɛsã ɛuoatje ne butiwijisome. Äpërãnojõ ne ba'atirãsama. Yajari masã quẽ'rã Õ'acũ tiropɛ sãjãa, yajasome. ²¹ Marĩ ɛpɛtɛ ma'isere wãcũnɛrũsa'a. Tojo weerã a'ti turi cjase dia'cũrẽ wãcũnɛrũticã'ña. Õ'acũ ye pe'ere wãcũnɛrũña", nicɛ niwĩ Jesú.

Marĩ caperi s'ocja weronjõ ni'i nise ni'i
(Lc 11.34-36)

²² Jesú a'tiro werenemocɛ niwĩ: "Marĩ caperi s'omɛ'tãcja weronjõ ni'i. Marĩ caperi añucã, añurõ ï'amas'ï'i. ²³ Marĩ caperi ï'aejaticãma, añurõ ï'atisa'a. A'te weronjõ mɛsã Õ'acũrẽ ëjõpeo, cũ yere weecã, caperi añurõ weronjõ ni'i. Mɛsã a'ti turi cjase pe'ere wãcũnɛrũcãma, caperi ï'aejatirã weronjõ ni'i. Õ'acũ ɛaronojõ weetirã, na'it'ï'arõpɛ nirã, cũrẽ mas'itirã weronjõ ni'i.

Niyerure ma'irã, Õ'acũ pe'ere ma'itisa'a nise ni'i
(Lc 16.13)

²⁴ "Ni'cũ äpërãrẽ da'racõ'tegɛ pɛarã dutisere weemas'itisami. Ni'cũrẽ ma'igũ, ap'irẽ ma'itisami. Tojo nicã ni'cũ dutisere yɛ'tigɛ, ap'ï dutise pe'ere yɛ'titisa'mi. Ä'rã weronjõ niyeru, a'ti nucũcã cjasere ma'irã, Õ'acũ pe'ere ma'imas'itisa'a.

Õ'acũ cũ yarãrẽ co'tese ni'i
(Lc 12.22-31)

²⁵ "Mɛsãrẽ a'tiro wereguti: '¿Ñe'enojõ ba'arãsari? ¿Ñe'enojõ s'ï'rãrãsari? ¿Ñe'enojõ sãñarãsari?' ni wãcũque'titicã'ña. Marĩ catise ba'ase nemorõ wapati'i. Marĩ upɛ quẽ'rã su'ti nemorõ wapati'i. ²⁶ Mir'icãrẽ wãcũña. Na ba'as'ï'rãrã, otese capere ote, p'ï'rã dɛcaticã weetisama. Te dɛcati'quere ba'ase nɛrõse wi'seripɛ nɛrõtisama. Tojo weetimirã, ɛjaboatisama. Marĩ pacɛ ɛ'mɛsepɛ nigũ narẽ ba'ase o'osami. Mɛsã pe'ere mir'icã nemorõ ma'iyɛ'rɛnɛ'cãsamĩ. ²⁷ No'o mɛsã ɛpɛtɛ wãcũque'tirã, pajicurero bɛɛanemotisa'a. Mejõ waro wãcũque'tima'asa'a.

²⁸ "¿De'ro weerã mɛsã sãñatje su'tire wãcũque'titi? O'ori, nɛcũ cjasere wãcũña. Te no'o ɛaro p'ï'rãbajaque'atisa'a. Da'rati, su'atimirõ, su'ti añurõ sãñarõ weronjõ baju'u. ²⁹ Marĩ ñecũ wiogɛ Salomó añuse su'ti sãñacɛ niwĩ. Cũ tojo sãñamigũ, o'orire ni'cãrõwijiɛcɛ niwĩ. Te o'ori añubutiase ni'i. ³⁰ Ni'cã nɛmɛ catini'i, ape nɛmɛ ñaidija wa'asa'a. Be'ro pecame'epɛ ɛjãacõ'ano'sa'a. Yoaticã catimicã, Õ'acũta o'orire tojo añurõ bajume'r'icã weesami. Cũ o'orire añurõ co'tero nemorõ mɛsã pe'ere weesami. Mɛsã, mɛsã ëjõpeotise bu'iri wãcũque'ti'i. ³¹ Tojo weerã '¿Ñe'enojõrẽ ba'arãsari? ¿Ñe'enojõrẽ s'ï'rãrãsari? ¿Ñe'enojõrẽ sãñarãsari?' ni wãcũque'titicã'ña. ³² A'ti turicãrã Õ'acũrẽ ëjõpeotirã tere wãcũque'tisama. Marĩ pacɛ ɛ'mɛsepɛ nigũ mɛsã ɛasenojõrẽ mas'itojasami. ³³ Tojo

weerã Õ'acũ yere wãcũyɛ'rɛnɛ'cãña. Tojo nicã cũ dutisere weesirutuya. Tojo weecã, nipe'tise mɛsãrẽ dɛ'sasenojõrẽ o'obu'ipeogɛsamĩ. ³⁴ Tojo weerã '¿Ñami-acã de'ro wa'arosari?' ni wãcũque'titicã'ña. Ni'cãcãrẽ mɛsã ña'arõ yɛ'rɛatje nitoja'a. Tojo weerã ni'cãcã cjase dia'cũrẽ wãcũña. Ape nɛmɛ cjasere wãcũque'titicã'ña. ɛmɛcorinɛcũ Õ'acũ mɛsãrẽ weeta-mugũsamĩ", nicɛ niwĩ.

Äpërãrẽ "Mɛsã ña'arã ni'i" niticã'ña nise ni'i
(Lc 6.37-38,41-42)

7 Jesú ninemocɛ niwĩ:

"Mɛsã äpërãrẽ 'Na ña'arã nima', ni beseweticã'ña. Tojo weecã, Õ'acũ quẽ'rã mɛsãrẽ besesome. ² Mɛsã äpërãrẽ bese'caronjõta, tojo nicã mɛsã bese'caro ejatuario Õ'acũ mɛsã quẽ'rãrẽ besegɛsamĩ. ³ Mɛsã basu ña'arã nimirã, ¿de'ro weerã äpërã pe'ere 'Ña'arã nima', niti? Äpërãrẽ 'Mɛsã ña'arã ni'i' nise dɛporo mɛsã ye pe'ere ï'amɛ'tãña. ⁴ Mɛsã a'te weronjõ nibosa'a. Mɛsã acaweregɛre 'Mɛ'ɛ ya capeapɛ cã'po'caroacã ni'ï', nibosa'a. Mɛsã ya capeapɛ pajiri po'caro pe'ere ï'amɛ'tãtimirã, tojo nibosa'a. Mɛsã basu mɛsã ya capeapɛ pajiri po'caro ɛomirã, mɛsã acaweregɛ cã'rõacã ɛogɛ pe'ere 'Mɛ'ɛ ya capeapɛ nisere miicõ'arãti', ¿niti? ⁵ Mɛsã tojo wéerã, weeta'sari masã ni'i. Mɛsã ye caperipɛ nise pe'ere miicõ'amɛ'tãña yujupɛ. Tojo wéeca be'ro mɛsã acaweregɛ cã'rõacã caperipɛ nise pe'ere miicõ'amas'irãsa'a", ni queose o'ocɛ niwĩ Jesú.

6 Apeye ninemocɛ niwĩ tja:

"Õ'acũrẽ yabi bujicã'rãrẽ cũ ye queti añusere wereticã'ña. Narẽ wererã, diayiare añusere o'orã weronjõ weebosa'a. Diayia uamarã añuse o'omicã, majãmi'ã, cũ'rãsama. Mejãrõta Õ'acũrẽ ëjõpeos'ï'rãrãrẽ añuse cũ ye cjasere wereticã'ña. Narẽ wererã, yeseare ñaquẽ wapabɛjɛri dare doqueo'orã weronjõ weebosa'a. Yesea ti dare ɛ'tacũu, te perire no'o ɛaro weestecusiasama. Na weronjõ nirãrẽ mejõ waro Õ'acũrẽ yabi bujicã'rãrẽ añuse cũ ye cjasere werebosa'a.

Õ'acũrẽ sãr'ña nise ni'i
(Lc 11.9-13; 6.31)

⁷ "Õ'acũrẽ sãr'ña. Cũrẽ sãr'icã, o'ogɛsamĩ. Mɛsã sãr' a'manu'cũrã, bocarãsa'a. Mɛsã me'rãcã ya wi'ire sope pɛ'to pisunu'cũcã, cũ mɛsãrẽ pãosõrõrõ weronjõ weegɛsamĩ. ⁸ Õ'acũ cũrẽ sãr'ãrãrẽ o'osami. No'o a'magũnojõ bocagɛsamĩ. Sope pɛ'to pisugɛ weronjõ sãr'nu'cũgũrẽ o'ogɛsamĩ.

⁹ "Mɛsã põ'rã ba'ase sãr'icã, ne ni'cũ narẽ ɛtãpere o'otibosa'a. ¹⁰ Na wa'i sãr'icã quẽ'rãrẽ, añarẽ o'otibosa'a. ¹¹ Mɛsã ña'arã nimirã, mɛsã põ'rãrẽ añusere o'omas'ï'i. To pũr'icãrẽ marĩ pacɛ ɛ'mɛsepɛ nigũ cũrẽ sãr'ãrãrẽ nemorõ añusere o'ogɛsamĩ.

¹² "Mɛsãrẽ äpërã añurõ weeme'r'icã ɛasa'a. Mɛsã quẽ'rã tojota narẽ añurõ weeme'r'icã'ña. Moisé duti'que, tojo nicã Õ'acũ ye quetire weremɛ'tãr' masã oja'que tojo weeduti'i.

Ɔ'muse cja sope cã'sopeacã ni'i nise ni'i
(Lc 13.24)

¹³ Músã e'satiri sopepɛ, e'satiri ma'apɛ sãjãaña. Pecame'epɛ wa'atjo pe'e e'sari sope, tojo nicã ma'a quẽ'rã e'sari ma'ajo ni'i. Pãjãrã ti ma'apɛre wa'ama. ¹⁴ Ɔ'musepɛ wa'ari sope pe'e, ma'a e'satiri ma'acã ni'i. Pejetirãcã ti ma'apɛre wa'asama. Yɛ'ure ẽjõpeorã cã'-sopeacãpɛ, cã'ma'acãpɛ sãjãarã weronojõ nima.

Yucugɛre tigɛ dɛca me'rã Ɔ'amasĩno'o nise ni'i
(Lc 6.43-44)

¹⁵ Ɔ'pẽrã Ɔ'sã Ɔ'acũ ye quetire weremɛ'tãrĩ masã ni'i, nisoosama. Marĩ Ɔ'acã, na añurã bajumima. Oveja uatirã weronojõ bajuma. Na tojo bajumirã, na wãcũsepɛre yaiwa uamarã weronojõ músã ẽjõpeosere dojorẽsĩ'risama. Narẽ tojo weeri nĩrã, añurõ Ɔ'anurũña. ¹⁶ Músã narẽ na weese me'rã Ɔ'amasĩrãsa'a. Potagɛ ɛ'se dɛcatiwe'e. Wĩsõ quẽ'rã ne ojo dɛcatiwe'e. ¹⁷ Tojo weero añucjɛ yucugɛ añuse dia'cũ dɛcati'i. Ña'acjɛ quẽ'rã ña'asere dɛcati'i. ¹⁸ Ne ni'cãgũ yucugɛ añuse dɛcaticjɛ ña'ase dɛcatitisa'a. Ña'ase dɛcaticjɛ quẽ'rã añuse dɛcatitisa'a. ¹⁹ Añuse dɛca marĩcɛre paadijo, ẽjũacõ'acã'no'o. ²⁰ Tojo weerã músã nisoori masãrẽ na weese me'rã Ɔ'amasĩrãsa'a", nicɛ niwĩ Jesú.

Nipe'tirã Ɔ'acũ nirõpɛ wa'asome nise ni'i
(Lc 13.25-27)

²¹ Jesú narẽ werenemocɛ niwĩ:
"Nipe'tirãpɛta no'o yɛ'ure 'Wiogɛ' niwɛarãnojõ ɛ'muse yɛ'ur nirõpɛre sãjãasome. Yɛ'ur pacɛ ɛ'musepɛ nigũ cũ ɛaro weerã dia'cũ sãjãarãsama. ²² Yɛ'ur añurã, ña'arãrẽ beseatji nɛmɛ nicã, pãjãrã yɛ'ure a'tiro nirãsama: Ɔ'sã wiogɛ, mɛ'ur ye cjase masãrẽ bu'ewɛ, mɛ'ur wãme me'rã wãtĩarẽ cõ'awĩrõwũ. Tojo nicã mɛ'ur wãme me'rãta peje añuse wee'owũ', nirãsama. ²³ Na tojo nimicã, 'Músãrẽ ne masĩticãti. Músã ña'arõ wee'cãrã ni'i. Wa'arãsa'a", nigũsa'a narẽ", nicɛ niwĩ Jesú.

Pɛarã wi'i yeenu'cãse queose ni'i
(Mr 1.22; Lc 6.47-49)

²⁴ Jesú masãrẽ a'tiro werecɛ niwĩ:
"Yɛ'ur ucũsere tũ'õca be'ro yɛ'ur dutisere weegɛnojõ tũ'omasĩgũ, wi'i yee'cɛ weronojõ nisami. Cũ ẽ'cũarõpɛ se'esãjã, ẽtãpɛ tutuari wi'i yeemũjãti'cɛ weronojõ nisami. ²⁵ Be'ro acoro pejaa, dia pu'eejasa'a. Ti wi'i wĩ'rõ wẽecã, ẽtãgã bu'ipɛ wẽeca wi'i niyuro, ne se'te-dijatisa'a. ²⁶ Apĩ pe'e yɛ'ur ucũsere tũ'omigũ, yɛ'ur dutisere weetisami. Cũ tũ'omasĩtigɛ, nucũporo õjẽrõpɛ wi'i wee'cɛ weronojõ nisami. ²⁷ Be'ro acoro pejaa, dia pu'eejasa'a. Ti wi'i ɛpɛtɛ wĩ'rõ wẽecã, nucũporopɛ wẽeca wi'i niyuro, maata wẽecõ'ape'ocã'no'sa'a. Ña'abutiario wa'asa'a ti wi'i", nicɛ niwĩ Jesú. ²⁸ Be'ro Jesú bu'etu'ajaca be'ro masã cũ bu'esere Ɔ'amarĩarã, "Bu'eme'ĩyɛ'rɛami", nicãrã niwã. ²⁹ Cũ Moisé oja'quere bu'eri masã weronojõ bu'eticɛ niwĩ. Dutisere

cɛogɛ weronojõ narẽ bu'ecɛ niwĩ. Tojo weerã Ɔ'amarĩarãrã niwã.

Jesú cãmi boagɛre yɛ'urɛ'que ni'i
(Mr 1.40-45; Lc 5.12-16)

8 Jesú ẽrũgũpɛ ní'cɛ dijaticã, pãjãrã masã cũrẽ sirutucãrã niwã. ² Cũ ma'apɛ wa'ari cura ni'cũ cã-mi boagɛ Jesú tiropɛ wa'acɛ niwĩ. Cũ tiro ejaɛɛ, ejaque'a, a'tiro nicɛ niwĩ:

—Wiogɛ, mɛ'ur dutire yɛ'urɛogɛ ni'i. Yɛ'ure yɛ'urɛoya, nicɛ niwĩ.

³ Cũ tojo nicã tũ'ogɛ, Jesú cũrẽ ñapeo, nicɛ niwĩ:
—Jau. Mɛ'urẽ yɛ'urɛogɛti. Cãmi marĩgũ tojayã, nicɛ niwĩ.

Cũ tojo nicãta, cũ cãmi boase yatipe'tia wa'acaro niwũ. ⁴ Tojo wa'ãca be'ro Jesú cũrẽ nicɛ niwĩ:

—Ne ẽpẽrãrẽ wereticã'ña. Diaçjũta pa'li tiropɛ mɛ'ur ye cãmi yati'quere Ɔ'ogũ wa'aya. Cũ mɛ'urẽ "Mɛ'ur cãmi boasere pe'tia wa'a'a", nigũsami. Cũ tojo nĩca be'ro Moisé cũ Ɔ'acũrẽ e'catise o'oduti'quere o'oya. Mɛ'ur tojo wee yɛ'rũca be'ro masã me'rã nisetigũsa'a tja, nicɛ niwĩ.

Jesú surara wiogɛre da'raco'tegɛre yɛ'urɛ'que ni'i
(Lc 7.1-10)

⁵ Be'ro Jesú Capernaupɛ ejaçɛ niwĩ. Topɛ ni'cũ wiogɛ romano masũ Jesú pɛ'to a'ticɛ niwĩ. Cũrẽ weetamuse sẽrĩcɛ niwĩ.

⁶ —Wiogɛ, yɛ'ure da'raco'tegɛ pũrõ dutitigɛ, ya wi'ipɛ cũñami. Cũ sijamasĩtiami. Ɔ'pɛtɛ waro pũrĩno'a-mi, ni werecɛ niwĩ.

⁷ Cũ tojo nicã tũ'ogɛ, Jesú nicɛ niwĩ:
—Jau. Cũrẽ yɛ'urɛogɛ wa'agɛti, nicɛ niwĩ.

⁸ Surara wiogɛ cũrẽ yɛ'ticɛ niwĩ:

—Wiogɛ, ya wi'ipɛ mɛ'urẽ sãjãcã weemasĩtisa'a. Yɛ'ur mejõ nigũ ni'i. Mɛ'ur wa'atimigũ, mɛ'ur dutio'ose me'rã yɛ'ure da'raco'tegɛ yɛ'rũgũsami. ⁹ Yɛ'ur ẽpẽrã surara docapɛ ni'i. Na dutisere wee'e. Yɛ'ur quẽ'rã ẽpẽrã surarare dutituria'a. Yɛ'ur docaçjũrẽ "Wa'aya" nicã, cũ wa'asami. Apĩrẽ "A'tia" nicã, a'tisami. Yɛ'ure da'raco'tegɛre "A'tiro weeya" nicã, yɛ'ur duti'quere weesami. Tojo weegɛ mɛ'ur yɛ'ure da'raco'tegɛre yɛ'rũdudicã, yɛ'rũgũsami, nicɛ niwĩ.

¹⁰ Jesú surara tojo nisere tũ'ogɛ, tũ'omarĩa wa'acɛ niwĩ. Cũrẽ to siruturã pe'ere nicɛ niwĩ:

—Ɔ'rĩ romano masũ yɛ'ure añurõ ẽjõpeomi. Diaçjũ músãrẽ were'e. Ɔ'rĩ weronojõ ẽjõpeogɛ ne ni'cũ Israe curuacjũrẽ bocaçjaticãti. ¹¹ Músãrẽ weregɛti. Pãjãrã judío masã nitirã ẽ'rĩ weronojõ yɛ'ure ẽjõpeorãsama. Na nipe'tirocãrã judío masã nitimirã, Ɔ'acũ wiogɛ nirõpɛre nirãsama. Na quẽ'rã ɛ'musepɛre marĩ judío masã ñecũsumɛa Abrahã, Isaa, Jacob me'rã duji ba'arãsama. ¹² Ɔ'pẽrã judío masã nimirã, ẽjõpeotise bu'iri ɛ'musepɛre wa'abo'cãrã wa'asome. Na'itĩ'arõ aperopɛ Ɔ'acũ narẽ cõ'abajuriogũsami. Topɛ na pũrĩno'rã, upicari cũ'rĩdio, utirãsama, nicɛ niwĩ Jesú.

¹³ Tojo nĩca be'ro surara wiogɛre nicɛ niwĩ:

—Mə'x ya wi'ipə tojaagəsa'a. Mə'x əjōpeo'caronojō-ta wa'arosa'a, nicə niwī. Cūrē tojo niŕi curata da'ra-co'tegə cū dutire yə'rəcə niwī.

Pedro mañecōrē Jesú yə'rəo'que ni'i
(Mr 1.29-31; Lc 4.38-39)

¹⁴ Be'ro Jesú Pedro ya wi'ipə wa'acə niwī. Ti wi'ipə sājātəgə, Pedro mañecō ujaque əpətə dutitigo cūñagōrē bocaəjacə niwī. ¹⁵ Tojo weegə co omocārīrē ñe'ecə niwī. Cū tojo weeri curata maata ujaque surua wa'acaro niwī. Be'ro co wā'cəñə'cā, narē ba'ase etico niwō.

Jesú pājārā dutitirārē yə'rəo'que ni'i
(Mr 1.32-34; Lc 4.40-41)

¹⁶ Na'ique'ari cura masā pājārā wātī sājāno'cārārē Jesú pə'topə miacārā niwā. Cū ucūse me'rā wātīa napəre sājāa'cārārē cō'awīrōcə niwī. Tojo nicā nipe'tirā dutitirārē yə'rəocə niwī. ¹⁷ Jesú cū tojo weecā, də-porocjəpə İsaía Ō'acū ye queti weremə'tārī masū oja'-caronojōta wa'acaro niwī. A'tiro ni ojacə niwī: “Marī tutuatısere, marī dutire cū miiwapasami”, ni ojano'wū.

Jesú me'rā wa'asī'rīmi'cārā ye queti ni'i
(Lc 9.57-62)

¹⁸ Jesú pājārā cū sumutopə nerēñə'cācā ĩ'agū, cū bu'erārē a'tiro nicə niwī:

—Te'a ditara siaquijipə, nicə niwī. ¹⁹ Cū tojo nicā, ni'cū Moisé duti'quere bu'eri masū Jesú pə'to wa'a, ucūcə niwī:

—Masārē bu'egə, mə'x no'o wa'aro mə'x'rē sirutusi-jəgəti, nicə niwī. ²⁰ Jesú cūrē yə'ticə niwī:

—Wa'icərā cārīrī tuti cəosama. Mirīcūa quē'rā na pō'rātiri su'tiro cəosama. Yə'x pūrīcā Ō'acū macū masū weronojō upətigə ne cā'rō cārīpesaro, yaro diácjūrē moo'o, nicə niwī.

²¹ Apī Jesure əjōpeogə cūrē a'tiro nicə niwī:

—Wiogə, yə'x quē'rā mə'x'rē sirutugəti. Mejō yə'x pacə tiropə wa'agəti yujupə. Topə ni, be'ro yə'x pacə wérīca be'ro yaatojəgəpə mə'x me'rā wa'agəti, nicə niwī.

²² Jesú cūrē yə'ticə niwī:

—Yə'x me'rā wa'asī'rīgū, ni'cārōcā yə'x're sirutuya. Yə'x're əjōpeotirā wērī'cārā weronojō nima. Náta tja əpērā wērī'cārārē a'merī yaato, nicə niwī.

Jesú wī'rōrē, tojo nicā pā'cōrīrē di'tamarīacā wee'que ni'i
(Mr 4.35-41; Lc 8.22-25)

²³ Be'ro Jesú yucəsurə məjāsājācə niwī. Cū bu'erā cūrē ba'patiwā'cācārā niwā. ²⁴ Na ditarapə niŕi cura əpətə wī'rō a'ticarə niwī. Tojo weero na yucəsəre pacase pā'cōrī paaquesāaməjācarə niwī. Tojo wa'ari curare Jesú cārīa wa'acə niwī. ²⁵ Tojo weerā cū bu'erā cū siropə sājāgūrē wā'cōrā bə'x'acārā niwā. Cūrē “Wiogə, əsārē yə'rəoya. Marī mirīdijarā wee'e”, nicārā niwā.

²⁶ Cū wā'cā, narē yə'ticə niwī:

—¿De'ro weerā tocārō uiti? Məsā yə'x're cā'rōcā waro əjōpeose cəo'o, nicə niwī. Tojo nitoja, wā'cəñə'cā, wī'rōrē, pā'cōrīrē di'tamarīacā weecə niwī. Nipe'tise di'tamarīdijape'tia wa'acaro niwī. ²⁷ Tojo wa'acā ĩ'arā, cū bu'erā ĩ'amarīarā, a'tiro nicārā niwā: —¿Namənojō masū nimiticū ā'rī? Wī'rō, pā'cōrīpəta cūrē tə'omaatidojacā'a, nicārā niwā.

Jesú wātīa sājāno'cārārē cō'awīrō'que ni'i
(Mr 5.1-20; Lc 8.26-39)

²⁸ Jesú wī'rōrē yə'x'oca be'ro ape pā'rəpə pē'ajacārā niwā. To Gadara wāmetiropə nicaro niwī. Topə pəarā əməa wātīa sājāno'cārā masəperi wa'teropə ni'cārā Jesú tiro a'ticārā niwā. Na uarā waro niyucā, ne ni'cū ti ma'apəre yə'rəaticārā niwā. ²⁹ Na Jesure ĩ'arā, car-icūcārā niwā:

—Jesú, Ō'acū macū, ¿de'ro weegə əsārē caribogə a'titi? ¿Ō'acū cū bu'iri da'reatje dəporo əsārē bu'iri da'reyugə a'tiati? nicārā niwā.

³⁰ Na yə'rəro pājārā yesea to auba'a nu'cūcārā niwā.

³¹ Wātīa narē ĩ'arā, Jesure nicārā niwā:

—Mə'x əsārē cō'awīrōgū, sōjā yeseapəre sājāadutic-ureya, nicārā niwā.

³² Jesú “Tojota wa'ato”, nicə niwī. Cū tojo nicāta, na masəpəre nimi'cārā yeseapəre sājāacārā niwā. Yesea na wātīa sājāca be'ro opa tə'rəpə ni'cārā omamaati, ditarapə doqueñojā wa'acārā niwā. Topə mirīboape'tia wa'acārā niwā.

³³ Yesea co'terā tojo wa'acā ĩ'arā, əpətə əcəarā, macəpə omatojacārā niwā. Topə ejarā, nipe'tise wātīa sājāno'cārārē wa'a'quere werēcārā niwā. ³⁴ Tere tə'orā, macəcārā nipe'tirā Jesú tiropə wa'acārā niwā. Cūrē ĩ'arā, a'tiro nicārā niwā:

—A'tore wijawā'cāña. Apesepə wa'aya, nicārā niwā.

Jesú sijamasītigəre yə'rəo'que ni'i
(Mr 2.1-12; Lc 5.17-26)

9 Jesú wātīarē cō'awīrōca be'ro yucəsurə məjāsājā, cū ya macəpə məjāmipē'acə niwī tja. ² Topə əpērā ni'cū sijamasītigəre Jesú tiropə cū pesaro me'rā wəawā'cācārā niwā. Na “Jesú əsā me'rəcjūrē yə'rəogəsamī”, nicārā niwā. Na əjōpeocā ĩ'agū, Jesú si-jamasītigəre a'tiro nicə niwī:

—Wācūtutuaya. Mə'x ña'arō wee'quere acobojono'-toja'a, nicə niwī.

³ Cū tojo niŕi curare Moisé duti'quere bu'eri masā topə nicārā niwā. Na a'tiro wācūcārā niwā: “Á'rī cū tojo ucūse me'rā Ō'acūrē ña'arō ucūgū weemi. Cū Ō'acū weronojō tutuagə ni'i, ¿ni wācūsari? Á'rī marī weronojō upətigə masā ña'arō wee'quere acobojomasītisa-mī”, ni wācūcārā niwā. ⁴ Jesú na tojo wācūsere masīgū, narē nicə niwī:

—¿De'ro weerā məsā yə'x're ña'arō wācūti? ⁵ ¿De'ro nise pe'e diasatibutiati? ¿“Mə'x ña'arō wee'quere acobojono'toja'a” o “Wā'cəñə'cā, sijawā'cāña” nise pe'e diasaweti? “Mə'x ña'arō wee'quere acobojono'toja'a” nicā ĩ'atimirā, əjōpeoya marī'i. “Wā'cəñə'cā, si-jawā'cāña” nicā pe'ema, cū sijasere ĩ'atojarəpə “Diacjū-

ta ni'i", ni ějōpeo'o. ⁶ Tojo weegɥ yɥ'ɥ Ō'acũ macũ masũ weronojō ɥpɛtigɥ yɥ'ɥ tutuasere ĩ'ogũ, ā'ĩ sija-masĩtigũre yɥ'ɥogũti. Te me'rā mɛsā yɥ'ɥ masā ña'arō wee'quere acobojomasĩsere masĩrāsa'a, nicɥ niwĩ.

Be'ro sijamasĩtigũre a'tiro nicɥ niwĩ:

—Wā'cānɥ'cāña. Mɥ'ɥ cũña'carore tuutũrē, miuwɥa tojaagɥsa'a mɥ'ɥ ya wi'ipɥ, nicɥ niwĩ.

⁷ Cũ tojo nicā, sijamasĩtigɥ wā'cānɥ'cā, cũ ya wi'ipɥ tojaa wa'acɥ niwĩ. ⁸ Masā cũ tojo wa'asere ĩ'arā, ɥpɛtɥ ɥɥacārā niwā. Tojo weerā Ō'acũ ɥ'mɥseɥ niġũrē a'tiro nicārā niwā:

—Mɥ'ɥ tutuase masũpɥre o'o'que añuyɥ'rɥa'a, nicārā niwā.

Jesú Mateo a'ti pũrĩ oja'cɥre pijj'que ni'i

(Mr 2.13-17; Lc 5.27-32)

⁹ Jesú sijamasĩtigũre yɥ'ɥóca be'ro wa'agɥ, yɥ'ɥre ĩ'abocawĩ. Yɥ'ɥ romano masā wiogũre niyeru wapaseebosari wi'ipɥ da'ragɥ dujiwɥ. Yɥ'ɥre ĩ'agũ, "Yɥ'ɥ me'rā a'tia", niwĩ. Cũ tojo nicāta, cũ me'rā wa'awɥ.

¹⁰ Be'ro ya wi'ipɥ cũ bu'erā me'rā ba'agɥ wa'awĩ. Na ba'ari cura āpērā quē'rā pājārā niyeru wapaseeri masā, tojo nicā judío masā "Ña'arō weeri masā nima" nino'rā quē'rā ba'arā ejawā. ¹¹ Fariseo masā tojo weecā ĩ'arā, cũ bu'erārē sēřitiña'wā:

—¿De'ro weegɥ mɛsārē bu'egɥ niyeru wapaseeri masā, āpērā ña'arō weeri masā me'rā ba'ati? niwā.

¹² Na tojo nisere tɥ'ogɥ, Jesú a'tiro niwĩ:

—Duti moorā ocoyedutirā duturure a'matisama. Dutitirā pũřicā a'masama. ¹³ Ō'acũ ye queti ojáca pũřipɥ na oja'quere bu'erā wa'aya. Ō'acũ cũ ucũ'quere a'tiro ojacārā niwā: "Yɥ'ɥ āpērārē pajaña'duti'i. Wa'icɥrā ějġamorōpeosere ɥawe'e', nicɥ niwĩ Ō'acũ", ni ojano'wũ. Yɥ'ɥ "Añurā ni'i" nirārē a'magũ a'titiwɥ. Āpērā "Īsā ña'arā ni'i" nirā pe'ere a'magũ a'tiwɥ. Na ña'arō wee'quere bɥjaweti dɥcayudutigɥ a'tiwɥ, niwĩ Jesú.

"Mɥ'ɥ bu'erā ¿de'ro weerā be'tiweti?" Jesure ní'que ni'i

(Mr 2.18-22; Lc 5.33-39)

¹⁴ Be'ro Juā masārē wāmeyeri masũ bu'esere siruturi masā Jesú tiropɥ sēřitiña'rā etawā:

—¿De'ro weerā ĩ'sā weronojō, tojo nicā fariseo masā weronojō mɥ'ɥ bu'erā pe'e Ō'acũrē ñubuerā, be'tiweti? niwā.

¹⁵ Na tojo nicā, Jesú yɥ'tiwĩ:

—¿De'ro weeacɥ omocā dɥ'tegɥ na me'rā níġũ, cũ pijjio'cārārē bɥjaweti, be'tidutibosari? Be'ro cũrē āpērā aperopɥ miáca be'ro pũřicārē bɥjaweti, be'tirāsama. Jesú, yɥ'ɥ na me'rā ni'i yujupɥ; yɥ'ɥ na me'rā niticā pũřicārē, be'tirāsama níġũ, tojo niwĩ.

¹⁶ Apeye queose me'rā narē ninemowĩ. Tojo níġũ, ma'ma cũ bu'ese me'rā todɥporopɥ na weeseti'que a'mesɥ'amasĩtisa'a, níġũ weewĩ. A'tiro queose o'owĩ:

—Mejā su'tiro ma'ma casero coeya marĩř casero me'rā sereō'ota basiowe'e. Tojo weecāma, ma'ma casero coecā wejedu'o, mejā su'tirore maata we-

jetũ'rēsa'a. Nemorō pajiri pe tũ'rũnemosa'a. ¹⁷ Tojota wa'asa'a ma'ma vino mejā ajuro wa'icɥrā casero me'rā wéeca ajuropɥ poseyecā. Pā'mɥyɥ'rɥ, ti ajuro tũ'rũ, vino piostepe'tia wa'asa'a. Tojo wa'acā, vino bajudutia wa'asa'a. Ti ajuro quē'rā cō'a wa'asa'a. Tojo weero ma'ma vinorē ma'ma ajuropɥ poseyeno'o. A'tiro weecā vino, tojo nicā ti ajuro queoro tojame'řicā'sa'a, niwĩ Jesú. Dɥporopɥ weeseti'que me'rā Jesú cũ ni'cārōacā ma'ma bu'ese morēta basiowe'e níġũ, tojo niwĩ.

Jairo macōrē, tojo nicā dí mejā cɥogore Jesú yɥ'ɥo'que ni'i

(Mr 5.21-43; Lc 8.40-56)

¹⁸ Jesú Juā wāmeyeri masũ bu'erārē ucũřĩ curare ni'cũ judío masā nerēřĩ wi'i wiogɥ etawĩ. Jesú pɥ'to ejaque'a, niwĩ:

—Yɥ'ɥ macō ni'cārōacā wēřĩa wa'amo. Tojo wa'am-icā, ya wi'ipɥ wa'a, core ñapeocā, masāġōsamo tja, niwĩ.

¹⁹ Cũ tojo nicā tɥ'ogɥ, Jesú cũ me'rā wa'awĩ. Īsā cũ bu'erā quē'rā ba'patiawā'cāwũ.

²⁰ Ma'apɥ ĩ'sā wa'ari cura ni'cō numio doce cũ'marĩ dí mejārē dutitigo a'tico niwō. Co Jesú sē'emapɥ a'ti, cũ yaro su'tiro yapapɥ ñe'eña'co niwō. ²¹ A'tiro wācũco niwō: "Yɥ'ɥ cũ ya su'tirore da'raña'seacā me'rā yɥ'ɥ-gosa'a", nico niwō. ²² Co ñe'eña'cā tɥ'oña'ġũ, Jesú core majāmi'a, niwĩ:

—Wācũtutuaya. Mɥ'ɥ ějōpeotġagō, yɥ'ɥono'copɥ toja'a, niwĩ.

Cũ tojo nicāta, dí wijami'que bɥ'anɥ'cā pe'tia wa'acaro niwũ.

²³ Be'ro Jesú wiogɥ ya wi'ipɥ ejagɥ, na weewɥaronojōrɥma wēřĩ'core yaari cura basapeorārē bocaewawĩ. Tojo nicā masā quē'rā ɥpɛtɥ uticā ĩ'awĩ. ²⁴ Cũ ti wi'i po'peapɥ nirārē "Wijaaya. Co wēřĩtimo. Cārġō weemo", niwĩ.

Tere tɥ'orā, masā cũrē bujicā'wā. ²⁵ Jesú narē wi-jaadutiwĩ. Be'ro wēřĩ'co pesari tucũpɥ sājāa, co ya omocāpɥ ñe'ecɥ niwĩ. Tojo weecā, co wā'cānɥ'cāco niwō. ²⁶ Be'ro nipe'tiro ti di'tapɥre Jesú core masō'que queti se'sa wa'acaro niwũ.

Jesú pɥarā caperi ĩ'atirārē yɥ'ɥo'que ni'i

²⁷ Jesú wiogɥ ya wi'ipɥ ni'cɥ wijaari cura pɥarā caperi ĩ'atirā cũrē caricũsirutuwā.

—Davi pārāmi nituriagɥ, ĩ'sārē pajaña'cureya, ni caricũwā.

²⁸ Be'ro wi'ipɥ sājācā, caperi ĩ'atirā cũ pɥ'topɥ ejawā. Narē sēřitiña'wĩ:

—¿Yɥ'ɥ mɛsārē ĩ'acā weemasĩsere ějōpeoti? niwĩ.

—Ējōpeo'o, ni yɥ'tiwā.

²⁹ Na tojo nicā tɥ'ogɥ, Jesú na caperipɥ ñapeowĩ.

—Mɛsā ějōpeo'caronojō queoro wa'ato, niwĩ. ³⁰ Tojo nicāta, na ĩ'awā. Be'ro "Yɥ'ɥ mɛsārē tojo weesere āpērārē wereticā'ña", niwĩ.

³¹ Cũ tojo nimicā, na wijāca be'roacāta nipe'tiro ti di'tapɥ cũ narē yɥ'ɥo'quere werestepe'ocā'cārā niwā.

Ucūmasītigure Jesú ucūcā wee'que ni'i

³² Caperi bajuno'ti'cārā wijaari cura a'tiro wa'awu. Āpērā Jesú tiropu ni'cū ucūmasītigu wātī sājāno'cure miiejawā. ³³ Jesú cūrē ī'agū, wātī cūpūre nigūrē cō'awīrōwī. Tojo weecā, cū ucūmasīti'cu ucūnū'cāwī. Tocjārā tere u'pūtu ī'amarīatjārā, a'tiro niwā:

—Marī a'to Israe curuacjārā tiropūre tojo wa'acā, ne ni'cāti ī'atirā nicāti, niwā.

³⁴ Fariseo masā pe'e a'tiro niwā:

—Wātīa wioḡu tutuaro me'rā ā'rī wātīarē cō'awīrōsa-mi, niwā.

Jesú masārē pajaña'que ni'i

³⁵ Jesú nipe'tise macārīpu judío masā nerēse wi'ser-inūcū bu'ecusiagu wa'awī. Añuse queti Ō'acū masārē yu'rūose quetire werewī. Tojo nicā Ō'acū wioḡu nimi nise quetire weregū wa'awī. Dutitirārē de'ro na pūrīno'sere yu'rūowī. ³⁶ Masārē ī'agū, pūrō pajaña'wī. Na bujawetirā, wācūtutuaturā ovejare co'tegū moorā weronojō niwā. ³⁷ Tojo weegū Jesú ūsā cū bu'erārē ni-wī:

—Diacjūta ni'i. Marī otese peje pī'rī dūcati'i. Tere mirā pe'e marībocurema. ³⁸ Tojo weerā te otese wioḡure āpērā miitamuajārē sērīnemoña, niwī Jesú. A'te weronojō Ō'acū ye quetire masīrīrā, pājārā waro nima. Mejō te quetire wererā pe'e pejetirācā nima. Tojo weerā āpērā cū o'ónemocā, Ō'acūrē sērīña, niwī Jesú.

Jesú cū bu'erārē bese'que ni'i

(Mr 3.13-19; Lc 6.12-16)

10 Jesú masārē bu'éca be'ro ūsā cū bu'erā docere besewī. ūsārē masāpu nirá wātīarē cō'awīrō-masīsere o'owī. Tojo nicā nipe'tise duti yu'rūomasīsere o'owī.

² ūsā cū bese'cārā doce a'tiro wāmetiwu. Ne waro Simó niwī. Apetero cūrēta tja Pedro pisuwā. Be'ro cū acabiji André niwī. Cū be'ro Santiago, tojo nicā cū acabiji Juā, na pūarāpūta Zebedeo pō'rā niwā. ³ Apī Felipe, apī Bartolomé, apī Tomás niwā. Yu'hu Mateo romano masā wioḡure niyeru wapaseebosagu ní'cu quē'rā na me'rā niwū. Apī Santiago Alfeo macū niwī. Tojo nicā Tadeo niwī. ⁴ Apī Simó celote curuacjū niwī. Apī Juda Iscariote, be'ropu Jesure ī'atu'tirāpūre o'ocjū quē'rā niwī.

Jesú cū bese'cārārē bu'edutio'o'que ni'i

(Mr 6.7-13; Lc 9.1-6)

⁵ Cū beséca be'ro ūsā docere a'tiro niwī:

—Judío masā nitirā tiropu wa'aticā'ña. Tojo nicā Samaria di'tapu nise macārīpūre wa'aticā'ña. ⁶ Israe curuacjārā tiro pe'e wa'aya. Na Ō'acū cū dutisere siru-tutirā, oveja na wioḡure du'tiwija wisi'cārā weronojō nisama. ⁷ Narē wererā wa'aya. "Cā'rōacā be'ro Ō'acū bese'cu wioḡu sājāgūsamī", niña. ⁸ Dutitirārē yu'rūoya. Wērī'cārārē masōña. Cāmi boarārē yu'rūoya. Wātīa sājāno'cārārē cō'awīrōña. Yu'hu masārē weemasīsere

wapamarīrō o'o'o. Tojo weerā narē yu'rūorā, wa-paseeticā'ña.

⁹ »Mūsā wa'arā, ne niyeru miaticā'ña. ¹⁰ Ne ajuronojō miaticā'ña. Su'ti, tojo nicā sapatu mūsā sāñase me'rā dia'cū wa'aya. Tuacjū miaticā'ña. Da'rari masā na da'rase wapa wapata'aba'amasīma. Tojo weerā mūsā bu'erā wa'acā, mūsārē ba'ase weetamurāsama.

¹¹ »Macāpu etarā, "Ā'rīta añutū'samī" mūsā nigū tiro tojaque'aya. Mūsā to nirō ejatuaro cū ya wi'ipū niña.

¹² Cū ya wi'ipū sājāarā, ti wi'icjārārē pōtērī añudutiya.

¹³ Mūsārē ñe'ecā, "Mūsārē añurō wa'ato", niña. Mūsārē ñe'eticā, niticā'ña. ¹⁴ Mūsārē ñe'eti, mūsā bu'esere tū'osī'rīticā, ti wi'ipūre wijaarā, o ti macāpūre wijarā, ti macā cjase di'ta mūsārē wā'a'quere paastecō'aña. Tojo weerā mūsā a'ti macācjārā bu'iritima, ni ī'orāsa'a.

¹⁵ Diacjū mūsārē were'e. Ō'acū masārē beseatjī nūmū narē u'pūtu waro bu'iri da'reḡusamī. Todūporopū Sodoma, Gomorra wāmetise macārīcjārārē bu'iri da're'caro nemorō narē bu'iri da'reḡusamī, niwī Jesú.

Jesure ējōpeorārē ña'arō weeatje cjase ni'i

¹⁶ Cū apaturi ninemowī:

—Masīña. Yu'hu mūsārē wioro wa'teropu o'ógū wee'e. Ovejare yaiwa wa'teropu o'ógū weronojō o'ó'o. Tojo weerā mūsārē ña'arō weeri nirá, pūa capeatiya. Mūsārē ña'arō weemicā, añurō weeya narē. ¹⁷ Añurō ī'aña. Mūsārē ñe'e, judío masā wiorā tiropu mi-arāsama. Na nerēse wi'seripu mūsārē tārārāsama.

¹⁸ Tojo nicā yu'ure ējōpeose bu'iri to cjase di'ta wiorā tiropu miarāsama. Narē yé quetire wereya. Tojo nicā āpērā judío masā nitirārē wererāsa'a. ¹⁹ Mūsārē miacā, mūsā ucūatjere "¿De'ro wa'arosa? ¿De'ro nirāsari?" ni wācūque'titicā'ña. Mūsā ucūrī cura Ō'acū mūsā ucūatjere o'ogūsamī. ²⁰ Tojo weerā mūsā basu mejēta ucūrāsa'a. Espiritu Santu marī pacū o'ó'cu mūsārē ucūdutisere ucūrāsa'a.

²¹ »Masā yu'ure ējōpeocā ī'arā, na acawererā warore wia, wējēdutarāsama. Na pō'rā quē'rārē tojota weerāsama. Pō'rā quē'rā na pacūsumūarē mejārōta weerāsama. ²² Yé bu'iri nipe'tirā mūsārē ī'atu'tirāsama. No'o yu'ure ējōpeoyapatigūnojo yu'rūḡusamī. Cū yu'hu pacū tiropu catinu'cūcūsamī. ²³ Ni'cā macāpu mūsārē ña'arō weecā, ape macāpu du'tiya. Diacjūta mūsārē were'e. Nipe'tiro Israe curuacjārā nise macārīpu mūsā werecusiabi'ati dūporo yu'hu Ō'acū macū masū weronojō upūtigū apaturi a'tigūsa'a tja, niwī Jesú.

²⁴ »Ne ni'cū bu'egū, cūrē bu'egū yu'rūoro nímasītisami. Mejārōta da'raco'tegū quē'rā cū wioḡu yu'rūoro nímasītisami. ²⁵ Bu'egū, cūrē bu'egū weronojō nigūti, nirōña'a. Mejārōta da'raco'tegū cū wioḡu weronojō nigūti, nirōña'a. Bu'eri masū, wioḡu, na ña'arō yu'rūcā, bu'eno'gū, da'raco'tegū quē'rā ña'arō yu'rūsamā. Tojo weero yu'hu mūsārē bu'egūre "Beelzebú, wātīa wioḡu nimi" nicā, ¿de'ro weerā mūsā yu'hu bu'erārē tojo niti-bosaba? niwī Jesú.

Jesú “¿Noanojōrē uirohati?” ní'que ni'i
(Lc 12.2-7)

²⁶ Jesú a'tiro werenemowí:

—Músã yu'u me'rá ni'i. Tojo weerã músãrē hatirãrē uiticã'ña. Ne bajuyoropu weetise i'ano'ticã weesome. I'ano'rōsa'a. Ne i'atioropu wee'que quē'rã masino'ticã weesome. ²⁷ Yu'u músãrē tu'otioropu ní'quere ãpērã tu'oropu werestepe'ocã'ña. Masino'ña marí'quere masãrē masícã weeya. ²⁸ Músã upure wējēcō'arãrē uiticã'ña. Na upu dia'cūrē wējēcō'amasísama. Ō'acū pe'e upu, ejeripō'rãrē pecame'epu cō'abutiamasísami. Cū tojo weegú pūrícãrē uiya, niwí.

²⁹ Jesú queose me'rá cū pacu marírē malisere werenemowí:

—Puarã mirícūa o'majãrãcã cã'rōacã wapatísama. Na tojo wapatimicã, Ō'acū narē añurō co'tesami. Ne ni'cū mirícūacã yucupuru pesagu marí pacu “Tocã'rō wérīgūsami” niticã, wérítisami. ³⁰ Apeyema tja Ō'acū marí poarire “Ticuse ni'i”, ni masípe'ocã'sami. ³¹ Músã pãjãrã mirícūa yu'rōoro wapatísama. Tojo weerã músãrē ña'arō weesí'rírãrē uiticã'ña. Ō'acū músãrē añurō co'tegusami, niwí Jesú.

Masã tu'oropu Jesucristore ějōpeose ni'i
(Lc 12.8-9)

³² Jesú werenemowí:

—No'o masã tu'oropu yu'ure “Ějōpeo'o” ni werecã, yu'u quē'rã narē yu'u pacu u'musepu nigūrē añurō ucūgūsa'a. ³³ Ni'cū masãrē uigu, masã tu'oropu yu'ure “Ějōpeowe'e” nigūrē yu'u quē'rã cūrē yu'u pacu u'musepu nigūrē “Yagu mejēta nimi”, nigūsa'a, niwí Jesú.

Jesú ye bu'iri masã ducawatima nise ni'i
(Lc 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ Apaturi werenemowí:

—Músã yu'ure “Añurō nisetiãtjere miitigu weepí”, ni wãcūticã'ña. Yu'u tere miititiw. Yu'u a'tise wapa a'pepūrĩato nígu a'tiw. Āpērã yu'ure hatirã, yu'ure harã me'rá a'metu'tirãsama. ³⁵ Tojo weerã ni'cū cū pacu me'rá a'metu'tigusami. Apego quē'rã co paco me'rá mejãrōta weegosamo. Tojo nicã macū nūmo co mañecō me'rá a'metu'tirãsama. ³⁶ Tojo weerã ni'cã wi'icjãrã, yé bu'iri a'metu'tirãsama.

³⁷ »Yu'ure ma'irō nemorō músã pacusumua pe'ere ma'iyu'rũncãrã, yarã nímasítisa'a. Tojo nicã pacusumua quē'rã na pō'rãrē ma'iyu'rũncãrã, yarã nímasítisama. ³⁸ Apetero weegu ni'cū “Yu'u Jesure ějōpeogu, wérĩbosa'a” ni uigu, yu'ure ějōpeodu'usami. Tojo weegunojō yagu nímasítisami. ³⁹ Yu'ure ějōpeose me'rá ña'arō yu'rũsírĩtigu, yu'ure ějōpeodu'ugunojō pecame'epu bu'iri da're bajuriono'gūsami. Apí wējēsere uiti, yu'ure ějōpeonu'cūgūnojō pe'e yu'u me'rá catinu'cūgūsami, niwí Jesú.

Añurō wee'que wapa wapata'ase ni'i
(Mr 9.41)

⁴⁰ Jesú werenemowí:

—Músãrē e'catise me'rá ñe'erã, yu'ure ñe'erãta weema. Yu'ure ñe'erã quē'rã, yu'u pacu yu'ure o'ócure ñe'erãta weema. ⁴¹ Ni'cū Ō'acū wereduti'quere wereturiari masūrē cū Ō'acū o'ócū niyucã, ñe'egūrē a'tiro wa'arosa'a. Ō'acū cūrē o'osenojōrēta cūrē ñe'egū quē'rãrē o'ogusami. Ni'cū masū añugūrē ñe'egū, cū añugū niyucã, cūrē ñe'egūrē a'tiro wa'arosa'a. Ō'acū masū añugūrē o'ocaronojōta cūrē ñe'egū quē'rãrē o'ogusami. ⁴² Ni'cū apírē Jesucristore ějōpeogu nimi nígu, acowogure acotĩagū diacjũta añuse bocagusami, niwí Jesú.

Juã cū bu'erãrē Jesú tiropu o'ó'que ni'i
(Lc 7.18-35)

11 Jesú ũsã docere wérēca be'ro wa'a wa'awí. Galileapu nise macãrē bu'ecusiagu wa'awí. ² Juã masãrē wãmeyeri masū bu'iri da'reri wi'ipru nicu niwí. Topu nígu, Jesú masã wa'teropu weesere tu'ocu niwí. Tere tu'ogu, ãpērã cū bu'esere siruturãrē cū tiropu wa'aduticu niwí. ³ A'tiro narē sērĩtiña'duticu niwí:

—“¿Mũta niti ‘Masãrē yu'rũoacju a'tigusami’ ni-no'cu, o apĩpũre yucuerãsari yujupu?” ni sērĩtiña'ña, nicu niwí.

⁴ Jesú tiro etarã, Juã sērĩtiña'duti'quere sērĩtiña'wã. Na tojo nicã tu'ogu, Jesú narē yu'tiwí:

—Yu'u weecã i'asere, músã tu'osere Juãrē wererã wa'aya. ⁵ “Caperi i'atimi'cãrã ni'cãrōacãrē i'apãama. Si-jamasítimi'cãrã sijama. Cãmi boarã yatipe'tiano'ma. O'meperi tu'ot'i'cãrã tu'oma. Āpērã wérĩ'cãrã masãma. Pajasescũrã añuse masãrē yu'rũose quetire tu'oma. ⁶ Yu'ure ějōpeodu'utigunojō e'catigusami”, ni wererã wa'aya Juãrē, niwí Jesú.

⁷ Na wa'aca be'ro Jesú Juã ye cjasere masãrē weren'cãwí:

—Músã masã marírōpu Juãrē i'arã wa'apã. Topu wa'arã, uigunojōrē, wãcūtutuatigure i'arã wa'atipã. Cū tutuatigu tábuti wĩ'rō wēecũaro weronojō nitimi. ⁸ Tojo nicã añuse waro su'ti sãñagūrē masã marírōpu i'arã wa'atipã. Su'ti añuse sãñarãnojō wiorã ye wi'seripu nisama. ⁹ To pūrícãrē músã ni'cū Ō'acū ye queti weremũtãrĩ masūrē i'arã wa'arã weepã. Nirōta Juã ãpērã Ō'acū ye queti weremũtãrĩ masã nemorō niyu'rũncãmi. ¹⁰ Ō'acū Juãrē o'óyuatjere cū ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro ojano'wũ:

“Yu'u mũu ye quetire wereyuacjũre mũu dũporo o'óguti.

Cū mũu wa'atji ma'arē apoyugusami”, nicu niwí Ō'acū, ni ojano'caro niwũ.

Ma'a quē'rãyumũtãgũ weronojō mũu wa'ati dũporo masã wãcũsere bũjaweti dũcayudutigusami nígu, tojo nicu niwí.

¹¹ »Diacjũta músãrē wereguti. Todũporopu, a'tiro nicã quē'rãrē ne ni'cū Juã yu'rũoro nígu marĩmi. Tojo

nimicā, nipe'tirā Ō'acū wioḡu nirōpū nirā Juā yu'rūoro nima. Mejō nigūpna cū yu'rūoro nimi.

¹² »Juā bu'enū'cācateropu, téé a'tocateropu quē'rārē Ō'acū wioḡu nisere uatirā, cumuca weema. ¹³ Nipe'tirā Ō'acū ye quetire weremū'tārī masā na oja'que me'rā, tojo nicā Moisé cū dutise cūu'que me'rā Ō'acū wioḡu nimi nisere werenu'cūcārā niwā. Juā masārē wāmeyeri masūpūta weretuoḡu niwī. ¹⁴ Mūsā yu'ure ējōpeosi'rīcāma, a'tiro nigūti. Dūporocjūpū Ō'acū ye queti weremū'tārī masū a'tiro nicū niwī: "Masārē yu'rūoacjū a'tise dūporo Elía Ō'acū ye queti weremū'tārī masū weronojō nigū a'tigūsamī", ni ojanowū. Juā na tojo ojanocūta nimi. ¹⁵ O'meperi cūorānojō a'tere añurō tū'oya.

¹⁶ »Masā a'tocaterocjārā, yé quetire tū'osi'rītirā ā'rā weronojō nima. Wī'marā macā decopu apedujirā, na me'rācjarārē pijirā caricūbajaque'atirā weronojō nima. A'tiro caricūsama: ¹⁷ "Ūsā wēowū putimicā, basarā wijatiapū. Ūsā bñjawetise basacā quē'rārē, utitiapū." Na weronojō a'tocatero nirā no'o añurō, ña'arō weecā, mejārōta tū'satima. ¹⁸ Juā masārē wāmeyeri masū be'ti, vino sī'rītisami. Cū tojo weecā, mūsā "Wātī cūomi", nisa'a. ¹⁹ Be'ro yu'ū Ō'acū macū masū weronojō upūtigū quē'rārē ba'a, yu'ū vino sī'rīcā, mejārōta ña'arō ucū'u. "Ba'awārīgū, sī'rīwārīgū nimi. Niyeru wapaseeri masā, tojo nicā ña'arā me'rācju nimi", ni' yu'ure. Mūsā ni'cūpūreta ējōpeowe'e. Tojo ējōpeotimirā, yu'ū wee'io'quere ī'arā, "Ō'acū cūrē masīse o'opī" ni, masībosa'a, niwī Jesú.

Jesure ējōpeotise macārīcjarā ye queti ni'i (Lc 10.13-15)

²⁰ Be'ro Jesú cū tutuaro me'rā wee'ioyū'rūnū'cā'que macārīcjarārē a'tiro tu'tiwī. Na ña'arō wee'quere bñjaweti dūcayuticā, tojo weewī.

²¹ —Mūsā Corazī, tojo nicā Betsaida wāmetise macārīcjarārē ña'arō wa'arosa'a. Yu'ū wee'io'quere ī'amirā, dūcayuwe'e. Yu'ū āpērā judío masā nitirā tiropū Tiro, Sidō wāmetise macārīpū wee'io'cāma, dūporopū na ña'arō wee'quere bñjaweti dūcayutojabopā. Na bñjawetisere ī'orā, na weewūaronojōpūma su'tire wāquīsenojōrē sāña, nujārē na dūporopū ōrēstepeobopā. ²² Mūsārē were'e. Ō'acū masārē beseatji nūmū nicā, mūsā pe'ere Tiro, Sidōcjarā nemorō bu'iri da'reyū'rūnū'cāgūsamī.

²³ »Ni'cārōacāma Capernaucjarārē were'e. "Tojowaro u'mūsepū mejārāti", ni wācūticā'ña. Ō'acū mūsārē pecame'epū cō'abutiagūsamī. Sō'onīca macā Sodoma yu'ū mūsā tiropū wee'caronojō wee'io'cāma, ti macā ni'cārōacāpū quē'rārē ninu'cūbosa'a. ²⁴ Mūsārē nigūti. Ō'acū masārē beseatji nūmū nicā, Sodomacjarārē nemorō mūsā pe'ere Ō'acū bu'iri da'regūsamī, niwī Jesú.

Jesú "Yu'ū me'rā ejerisājāse cūoya" nise ni'i (Lc 10.21-22)

²⁵ Narē tojo nīca be'ro Jesú cū pacū Ō'acūrē a'tiro niwī:

—Pacū, mū'ū u'mūse, a'ti turi wioḡu ni'i.

"Masīyū'rūnū'cārā ni'i" nirārē mū'ū ye cjasere tū'o-masīcā weewe'e. Āpērā wī'marā weronojō maata tū'o ējōpeorā pe'ere tere masīcā wee'e. Mū'ū tojo weesere wācūgū, "Añu'u", ni e'catise o'o'o. ²⁶ Pacū, mū'ū u'caronojōta a'tere queoro wee'e, niwī.

²⁷ Be'ro Jesú masārē ninemowī:

—Yu'ū pacū nipe'tise weemasīse yu'ure o'owī. Cū ni'cūta yu'ū nisetisere masīpe'ocā'sami. Yu'ū quē'rā ni'cūta cū nisetisere masīpe'o'o. No'o yu'ū masīcā weeno'rā quē'rā cū nisetisere masīsama. ²⁸ Mūsā basu weetutuase me'rā Ō'acūrē e'caticā weesī'rī'i. Tojo weerā nūcūse wūarā, da'ra caributirā weronojō ni'i. Mūsā bu'iri tū'oña'rā, bñjawetirārē a'tiro nigūti. Mūsā tojo tū'oña'sere yu'ure wereya. Yu'ū mūsārē weeta-mugūti. Mūsā tojo weecā, yu'ū mūsārē ejerisājāse o'ogūti. ²⁹ Yu'ū dutisere wūarā, yu'ū uaronojō weeya. Mūsā tojo weecā, weetamugūti. Yu'ū da'radutipegū niwe'e. Yu'ū mūsārē pajaña'gū, mejō nigū weronojō wee'e. Mūsā bñjawetisere yu'ure werēcā, mūsārē e'catise dūcayugūti. ³⁰ Yu'ū weetamuyucā, yu'ū dutise upūtu waro mūsārē tutuawe'e. Masā apeyenojō ca'rasāsere o'marā weronojō tū'oña'rāsa'a, ni werewī Jesú.

Sauru nicā Jesú bu'erā trigore tū'rē'que ni'i (Mr 2.23-28; Lc 6.1-5)

12 Titare sauru nicā ūsā judío masā soowūari nūmū Jesú trigo wesepū yu'rūawī. Ūsā cū bu'erā ujaboarā, trigo na ote'quere tū'rē, te perire ba'awū.

² Fariseo masā ūsā tojo weecā ī'arā, Jesure niwā:

—Ī'aña. Mū'ū bu'erā ni'cācānojōrē weeditisere weema. Marī soowūari nūmūre da'radutiwe'e, niwā.

³ Na tojo nicā tū'ogū, Jesú niwī:

—Mūsā dūporocjū wioḡu Davi cū me'rācjarā me'rā ujaboarā wee'quere bu'epā. ⁴ Na a'tiro weecārā niwā. Ō'acū wī'ipū sājāa, pā "Ō'acū ye ni'i" ni'que narē ba'adutiti'quere ba'acārā niwā. Pa'ia dia'cūrē ba'ata basiocaro nimiū. ⁵ Apero Moisé duti'caropū quē'rārē bu'epā. Marī soowūari nūmū nicā pa'ia Ō'acū wī'ipū da'rasama. Cū ye cjasere da'rārā, sootisama. Na tojo sootirā, ña'arō weerā mejēta weema. ⁶ Mūsārē weregūti. A'tore yu'ū Ō'acū wī' yu'rūoro niyū'rūnū'cāgū ni'i. ⁷ Mūsā Ō'acū ye queti ojāca pūrīpū ni'quere tū'omasīwe'e. A'tiro ojanocarō niwū: "Yu'ū masārē a'merī pajaña'cā u'a. Wa'icūrā ūjūamorōpeo'caro nemorō te pe'ere uasāyū'rūnū'cā'a", ni ojanowū. Mūsā tere tū'omasīrā pūrīcā, masā mejēcā weetirārē "Ña'arō weema", nitibosa'a. ⁸ Yu'ū Ō'acū macū masū weronojō upūtigū soowūari nūmūre dutise nemorō dutimasī'i, niwī Jesú.

Jesú omocā bu'awia'cūre yu'rūo'que ni'i (Mr 3.1-6; Lc 6.6-11)

⁹ Jesú trigo wesepū nīca be'ro judío masā nerērī wī'ipū sājāawī. ¹⁰ Ti wī'io'pūpeapū ni'cū omocā bu'awia'cū nicū niwī. Fariseo masā ġde'ro wee Jesure weresārāsari? nīrā, cūrē sērītīña'wā:

—¿Marí soowhari nɛmɛrɛ dutitigɛre yɛ'rɛocǎ añuti? niwǎ.

¹¹ Na tojo nicǎ tɛ'ogɛ, narɛ yɛ'tiwí:

—Ni'inojǒta marí soowhari nɛmɛ nicǎ oveja copɛɛ bɛrɛsǎjǎcǎ, cǔrɛ wejewǎ'cǒgǔ wa'aticǎ weetisami.

¹² Ni'cǔ masǔ oveja nemorǒ wapatiyɛ'rɛnɛ'cǎmi. Tojo weero marí soowhari nɛmɛrɛ añuse weecǎ añu ni'i, niwí.

¹³ Cǔ tojo níca be'ro omocǎ bɛ'awia'cɛre niwí:

—Mɛ'ɛ omocǎrɛ s'íofɛ, niwí. Tojo nicǎ tɛ'ogɛ, s'íowí.

Cǔ tojo weecǎta, ape omocǎ weronojǒ añua wa'awɛ.

¹⁴ Cǔ tojo weecǎ í'arǎ, fariseo masǎ uawijaa wa'awǎ.

Tojo uawijaarǎ, “¿De'ro wee Jesure wɛjɛrǎsari?” ni apocǎrǎ niwǎ.

Dɛporocjǎrǎpɛ Ó'acǔ ye queti weremɛ'tǎrǐ masǎ Jesure ojaju'que ni'i

¹⁵ Jesú cǔrɛ wɛjɛs'írisere mas'ígǔ, omocǎ bɛ'awia'cɛre yɛ'rɛo'caropɛ ní'cɛ wijaawǎ'cǎwí. Cǔrɛ masǎ pǎjǎrǎ sirutuwǎ. Nipe'tirǎ dutitirǎrɛ yɛ'rɛowí. ¹⁶ Yɛ'rɛo, narɛ ne cǔ ye cjasere weredutitwí. ¹⁷ Jesú na pǎjǎrǎrɛ yɛ'rɛocǎ, Isaía Ó'acǔ ye queti weremɛ'tǎrǐ masǔ oja'que queoro wa'awɛ. A'tiro ojacɛ niwí:

¹⁸ Á'rí yɛ'ɛre da'raco'tegɛ, yɛ'ɛ bese'cɛ nimi.

Yɛ'ɛ ma'igǔ nimi.

Cǔ me'rǎ e'catí'i.

Yɛ'ɛ Espírítu cǔrɛ o'ogɛti.

Cǔ yɛ'ɛ nipe'tirǎ masǎrɛ añurǒ weesere werɛgɛsami.

¹⁹ Cǔ ne dɛ'saso, macǎ decopɛ caricúsijasome.

²⁰ No'o wǎcǔtutuatigɛnojǒ quɛ'rǎrɛ cǒ'asome.

Cǒ'arǒnojǒ o'ogɛ, wǎcǔtutuacǎ weegɛsami.

Éjǒpeotuatirǎrɛ tu'tisome.

Narɛ añurǒ weetamugǔsami.

Cǔ wiogɛ sǎjǎca be'ropɛ, cǔ ña'asere docaque'aca be'ropɛ tojo weedu'ugɛsami.

Cǔ queoro dutime'rí'cǔsami.

²¹ Tojo weerǎ nipe'tirocǎrǎ cǔ dutiatjere co'terǎsama, tojo ni ojano'wǎ.

Jesure “Wǎtí tutuaro me'rǎ wee'í'omi” ni ucja'que ni'i (Mr 3.20-30; Lc 11.14-23; 12.10)

²² Be'ro Jesú tiropɛ caperi bajutigɛ, ucǔtigɛ wǎtí sǎjǎno'cɛre miiejawǎ. Na cǔrɛ miiejacǎ í'agǔ, Jesú cǔrɛ yɛ'rɛowí. Tojo wééca be'ro í'a, ucǔwí. ²³ Wǎtí sǎjǎno'cɛ yɛ'rɛocǎ í'arǎ, nipe'tirǎ masǎ í'amarǎawǎ. Na a'merǐ sɛrǐtíña'wǎ:

—¿Á'rí dɛporocjǎrǎpɛ Davi pǎrǎmi “Na a'tiacjɛ niapɛ” ní'cɛ niti? niwǎ.

²⁴ Fariseo masǎ na tojo nicǎ tɛ'orǎ, a'tiro niwǎ:

—Á'rí wǎtía wiogɛ Beelzebú wǎmetigɛ tutuaro me'rǎ wǎtíarɛ cǒ'awírǒcǎ'sami, niwǎ.

²⁵ Jesú na tojo nisere mas'ígǔ, narɛ niwí:

—Ni'cǎ curuacǎrǎ a'merǐ dɛcawati a'mequɛrǎ, masǎpe'tia wa'asama. Tojo nicǎ ni'cǎ macǎcǎrǎ o ni'cǎ wi'icǎrǎ na quɛ'rǎ a'merǐ dɛcawati a'metu'tirǎ, pe'tidija wa'asama. ²⁶ Mejǎrǒta wǎtía wiogɛ cǔ yarǎ wǎtíarɛ cǒ'awírǒgǔ, cǔ basuta dɛcawatigɛ weesami. Tojo weegɛ cǔ de'ro wee tutuanemobosabe. ²⁷ Mɛsǎ yɛ'ɛre

“Cǔ wǎtí Beelzebú tutuaro me'rǎ wǎtíarɛ cǒ'awírǒmi”, ni'i. Tojo nicǎma, mɛsǎ bu'esere siruturǎ wǎtíarɛ cǒ'awírǒrǎ, ¿noa tutuaro me'rǎ cǒ'awírǒsari? Narɛ mɛsǎ “Ó'acǔ tutuaro me'rǎ wǎtíarɛ cǒ'awírǒma”, ni'i. Tojo weero mas'íno'o. Mɛsǎ yɛ'ɛre nise diacǔ niwe'e. ²⁸ Yɛ'ɛ wǎtíarɛ Espírítu Santu tutuaro me'rǎ pe'e cǒ'awírǒ'o. Te me'rǎ “Ó'acǔ wiogɛ nise mɛsǎ tiropɛre nitoja'a”, nino'o.

²⁹ »Queose me'rǎ mɛsǎrɛ werenemogǔti tja. Ni'cǔ tutuamɛ ya wi'ipɛre dɛ'tecǔutimigǔ, yajamas'íno'ña marǐ'i. Dɛ'téca be'ropɛ yajamas'ísami, niwí. Yɛ'ɛ wǎtí yɛ'rɛoro tutuayɛ'rɛnɛ'cǎ'a ní'gǔ, tojo niwí Jesú.

³⁰ Jesú ninemowí:

—Yɛ'ɛre ɛatirǎ yɛ'ɛre í'atu'tirǎ nima. Yɛ'ɛre seeneo-tamutigɛnojǒ doquestewǎ'cǎgǔ weronojǒ nimi. Yɛ'ɛre éjǒpeotirǎ masǎrɛ Ó'acǔrɛ éjǒpeocǎ weetamurǎ mejǎta weema.

³¹ »Tojo weegɛ mɛsǎrɛ diacǔ weregǔti. Ó'acǔ masǎ ña'arǒ weesere, ña'arǒ ucǔsere acobojogɛsami. Espírítu Santu ña'arǒ ucǔcǎ pǔrǐcǎrɛ, acobojosome.

³² Yɛ'ɛ Ó'acǔ macǔ masǔ weronojǒ upɛtigɛre ña'arǒ ucǔcǎ, Ó'acǔ acobojogɛsami. Espírítu Santu pe'ere ña'arǒ ucǔcǎ, Ó'acǔ acobojosome. Ni'cǎrǒcǎ, be'ropɛ quɛ'rǎrɛ mejǎrǒta acobojosome, niwí Jesú.

Yucɛgɛre tigɛ dɛca me'rǎ í'amas'íno'o nise ni'i (Lc 6.43-45)

³³ Jesú ninemowí:

—Yucɛgɛ añucjɛ nicǎ, tigɛ dɛca me'rǎ “Añucjɛ ni'í”, nino'o. Yucɛgɛ ña'acjɛ ní'ró, tigɛ dɛca me'rǎ “Ña'acjɛ ni'í”, ni í'amas'íno'o. Yucɛgɛre tigɛ dɛca me'rǎ í'amas'íno'o. ³⁴ Mɛsǎ añu weronojǒ pǔrǐrǎ ni'í. Ña'arǎ nitǐjarǎ, ¿de'ro wee añusere ucǔmas'íbosam? Marǐrɛ ña'ase púúturo, ña'asete marǐ ucǔse wija'a. Añuse nicǎ, añusete wija'a. ³⁵ Tojo weegɛ masǔ añugǔ añuse wǎcǔse cɛoyugɛ, añurǒta ucǔsami. Apí ña'agǔ pe'e cǔ wǎcǔse ña'ase niyucǎ, ña'arǒ ucǔsami. ³⁶ Mɛsǎrɛ weregǔti. Ó'acǔ masǎrɛ beseatji nɛmɛ nicǎ, mɛsǎ wǎcǔtimirǎ no'o ɛaro ucǔma'a'quenɛcǔ besɛgɛsami.

³⁷ Mɛsǎ añurǒ ucǔca be'ro nicǎ, Ó'acǔ mɛsǎrɛ “Añurǒ ucǔpǎ, bu'iri moo'o”, nigǔsami. Mɛsǎ ña'arǒ ucǔca be'roma “Bu'iri cɛo'o”, nigǔsami, niwí Jesú fariseo masǎrɛ.

Masǎ ña'arǎ Jesure wee'í'odutimi'que ni'i (Mr 8.12; Lc 11.29-32)

³⁸ Be'ro fariseo masǎ, ǎpɛrǎ Moisé oja'quere bu'eri masǎ Jesure a'tiro niwǎ:

—Masǎrɛ bu'egɛ, mɛ'ɛ añuse wee'í'ocǎ í'as'í'risa'a, niwǎ.

³⁹ Na tojo nicǎ tɛ'ogɛ, Jesú niwí:

—Mɛsǎ a'tocaterocǎrǎ ña'arǎ ni'í. Mɛsǎ wee'í'oña ní'rá, mɛsǎ éjǒpeotisere yɛ'ɛre í'o'o. Mɛsǎrɛ wee'í'osome. A'te dia'cǔrɛ weregǔti. Dɛporocjǎrǎpɛ Joná Ó'acǔ ye quetire weremɛ'tǎrǐ masǔ wa'a'caronojǒ dia'cǔrɛ í'ogǔti. ⁴⁰ Joná wa'iwǔ pajigɛjo paaga po'peapɛ i'tia ɛmɛco, i'tia ñami cǔpɛre sǎñacɛ niwí. Cǔ weronojǒta yɛ'ɛ Ó'acǔ macǔ masǔ weronojǒ upɛtigɛ quɛ'rǎ

yuhre yáaca be'ro i'tia umeco, i'tia ñami di'ta po'-peap cūñagūsa'a. ⁴¹ Joná Nínive wāmetiri macācjārārē Ō'acū ye quetire werēcā, na ña'arō wee'-quere bñjaweti, du'ucārā niwā. Yuh pe'ere Joná yuhuro nimicā, māsā ējōpeowe'e. Māsā na wee'-caronojō ña'arō wee'quere bñjawetiwe'e. Tojo weerā Ō'acū masārē beseatji nēm nicā, Nínivep ní'cārā a'-tocateropūcjārārē "Māsā Jesure ējōpeotirā, ña'arō weewh", nirāsama. ⁴² Apeye quē'rārē werēgūti. Dūporocjō mujīpū mñjātiro diacjū pe'e ní' di'tapw wioغو Israe curuacjārā wioغو Salomó masísere tū'ogo a'tico niwō. Yuh Salomó yuhuro masíyuh'gnh'cāmicā, māsā pe'e yuhre tū'osí'riwe'e. Tojo weego Ō'acū masārē beseatji nēm nicā, ti di'ta wioغو ní'co a'to-cateropūcjārārē "Māsā Jesure ējōpeotirā, ña'arō weewh", nigōsamo, niwī.

Wātī todūporopū cū ní'cūpūre majāmisājāase ni'i
(Lc 11.24-26)

⁴³ Jesú fariseo masārē ninemowī:

—Wātī masūpūre cō'awīrōno'ca be'ro aco marīrōpū sijabaque'atisami. Cū niatjore a'magū, tojo weesami. Cū nirō bocatigū, a'tiro wācūsami: ⁴⁴ "Yuh wi-jaa'cūpūre dajasājāagūti tja", nisami. Cūpūre dajasājāagū, wi'i o'aca wi'i, añurō apóca wi'i weronojō bocaejasami. ⁴⁵ Be'ro āpērā wātīa sietere cū yuhuro ña'arārē pijisami. Piji, be'ro todūporopū cū wi-jaa'cūpūre na nipe'tirā sājāasama. Tojo weegū masū cū todūporopū ní'caro nemorō ña'arō tojasami. Ā'rā quē'rā yuhre ējōpeotirā tojota ña'abutiaro wa'arāsama, niwī Jesú.

Jesú paco, tojo nicā cū acabijirā ye cjase ni'i
(Mr 3.31-35; Lc 8.19-21)

⁴⁶ Jesú masārē tojo ucūrī cura cū paco, cū acabijirā cū ní'ri'wī'ipū ejawā. Na sopepū tojanū'cā, cū me'rā ucūsí'riwā. ⁴⁷ Tojo weecā, to nigū ní'cū werewī Jesure:

—Mū'cū paco, mū'cū acabijirā sope pū'topū niama. Mū'cū me'rā ucūsí'riama, ni werewī.

⁴⁸ Cū tojo nicā tū'ogū, Jesú cūrē niwī:

—¿Noanojō niti yuh'cū paco, yuh'cū acabijirā? niwī.

⁴⁹ Be'ro ūsā cū bu'erārē ñupu'a, niwī:

—Ā'rārē yuh'cū paco, yuh'cū acawererā waro tū'oña'a.

⁵⁰ No'o Ō'acū hāro weerānojō náta yuh'cū acabiji, yuh'cū acabijo, yuh'cū paco weronojō nima, niwī.

Jesú oteri masū ye quetire queose me'rā were'que ni'i
(Mr 4.1-9; Lc 8.4-8)

13 Ti nēmūrēta tja Jesú wi'ipū ní'cū ditara sumutopū wa'awī. Wa'a, topū dujiwī. ² Masā pājārā waro cū tiropū nerēcā ī'agū, yucūspū mñjāsājāa, dujiwī. Masā pe'e ditara sumutopū nu'cūwā. ³ Be'ro Jesú queose me'rā narē bu'ewī:

—Ní'cū masū cū ya wesepū otegh wa'asami. ⁴ Cū otegh wēestewā'cācā, apeye otese cape ma'apū do-queque'asa'a. Mirīcūa a'ti, te perire ī'aboca, ba'ape'ocā'sama. ⁵ Apeye ūtāpaga cā'rōacā di'ta cūro bu'ipū doqueque'asa'a. Te di'ta cā'rōacā niyucā, asi-

busu maata marā, pī'rīsa'a. ⁶ Be'ro mujīpū asimujātiri cura di'ta boposājāyuh'ra wa'asa'a. Tojo weero nū'cōrī cūoti'caro nitjārō, maata ñaidija wa'asa'a. ⁷ Apeye otese cape pota wa'teropū bñrūque'asa'a. Pota pe'e tere pī'rīyuh'ra, wējēcā'sa'a. ⁸ Apeye otese cape di'ta añurōpū bñrūque'asa'a. Te añurō pī'rī, dūcatisa'a. Ní'cā ño cien peri dūcatisa'a. Ape ño sesenta peri, ape ño treinta peri dūcatisa'a. ⁹ O'meperi cūorānojō a'tere añurō tū'oya, niwī Jesú.

Jesure cū bu'erā "¿De'ro weegū queose me'rā bu'eti?" ní'que ni'i
(Mr 4.10-12; Lc 8.9-10)

¹⁰ Be'ro ūsā cū bu'erā cū pū'to wa'a, cūrē sērītiña'wū: —¿De'ro weegū masārē queose me'rā bu'eti? niwī.

¹¹ Jesú ūsārē yuh'tiwī:

—Ō'acū māsārē a'tiro weemi. Māsā āpērā todūporopū masíña marīmi'quere cū wioغو nisere masí'cā weemi. Āpērā yuhre ējōpeotirā pe'ere masí'cā weemi. ¹² Tojo weegū yuh'cū bu'esere ējōpeorārē narēta Ō'acū masíse o'onemogūsami. Na tū'omasíse cūoyuh'harāsama. Āpērā yuh'cū bu'esere ējōpeotirā pe'ere na cā'rōacā masími'quere tū'omasí'cā weegūsami. ¹³ Na yuh'cū weesere ī'amirā, ī'atirā weronojō nisama. Yuh'cū bu'esere tū'omirā, tū'omasí'cā. Tojo weegū queose me'rā narē were'e. ¹⁴ Isaía Ō'acū ye quetire weremū'tārī masū cū oja'caronojōta narē wa'a'a. A'tiro ojacū niwī:

Māsā Ō'acū ye cjasere teerā, ī'así'rísome.

Ō'acūrē ējōpeosí'rītirā, diacjū cjasere tū'osí'rísome.

Tojo ējōpeotitjārā, yuhre acobojose sērísome.

Tojo weerā māsārē werēcā, tū'orāsa'a, tū'orā pe'e.

Mejō ¿de'ro nirō weesari? ni tū'omasí'some.

Māsā añurō yuh'cū weesere ī'amirā, ī'amasí'some, ni ojacū niwī Isaía, niwī Jesú.

¹⁶ ūsā pe'ere niwī:

—Māsā pūrīcā yuhre ējōpeorā, e'cati'i. Yuh'cū weesere ī'arā, yuh'cū bu'esere tū'orā, ējōpeo'o. ¹⁷ Diacjū māsārē werēgūti. Pājārā Ō'acū ye queti weremū'tārī masā, tojo nicā dūporocjārā masā añurā ní'cārā ní'cārōacā yuh'cū māsārē weesere ī'así'rīcārā nimiwā. Yuh'cū māsārē weresere tū'osí'rīcārā nimiwā. Tojo weesí'rī'cārā nimirā, ī'ati, tū'otiyuh'rocā'cārā niwā, niwī Jesú.

Jesú oteri masū quetire "A'tiro nisí'rīrō wee'e" nise ni'i
(Mr 4.13-20; Lc 8.11-15)

¹⁸ Be'ro Jesú ūsārē a'tiro werenemowī:

—Oteri masū ye queti a'tiro nisí'rīrō wee'e. ¹⁹ Yuh'cū a'ti turipū wioغو nigūsa'a nisere tū'omirā, tere tū'omasí'tirā, a'tiro weronojō nisama. Otese cape ma'apū bñrūque'a'que weronojō nisama. Wātī a'ti, na tū'omi'quere ē'mape'ocā'sami. ²⁰ Āpērā ūtāpaga wa'teropū doqueque'a'que peri weronojō nisama. Yé quetire e'catise me'rā tū'osama. ²¹ Tojo tū'omirā, nū'cōrī marīrā weronojō nisama. Narē mejēcā wa'acā, o āpērā te quetire ējōpeose bu'iri narē tu'ticā, maata ējōpeodu'ucā'sama. ²² Āpērā otese cape pota wa'teropū bñrūque'a'que weronojō nisama. Yé quetire tū'oma,

tə'orã pe'e. A'ti ɯmɯco cjase pe'ere wãcũyɯ'rɯnɯ'cãsama. No'o de'ro nisere ɯaripe-jayɯ'rɯasama. Na tojo niseticã, a'te narẽ dojorẽcã'sa'a. Na tɯ'o'quere acobojo, dɯca marĩrã weronojõ nisama. ²³ Āpẽrã di'tapɯ añurõpɯ bɯrɯque'a'que peri weronojõ nima. Yé quetire tɯ'o, añurõ ẽjõpeo, yɯ'ɯ dutironojõ weesetirã, añurõ dɯcatirã weronojõ nima. Cien peri dɯcati'caro weronojõ añusere weesama. Āpẽrã sesenta peri, ãpẽrã treinta peri dɯcati'caro weronojõ añusere weesama, niwĩ Jesú.

Trigo wa'teropɯ apeye ña'ase cape pĩ'rĩbajua'que ni'i

²⁴ Jesú apeye queose me'rã ɯsãrẽ werenemowĩ:
—Õ'acũ wiogɯ nise a'tiro weronojõ ni'i. Ni'cũ masũ añuse capere cũ ya wesepɯ otesami. ²⁵ Be'ro nipe'tirã cá'rica be'ro te ote'cure ĩ'atu'tigɯ cũ ote'caropɯ wa'asami. Wa'a, trigo cape wa'teropɯ ña'ase capere otesami. ²⁶ Trigo pĩ'rĩmujã, te pupiri cura ña'ase cũ ote'que pe'e quẽ'rã pĩ'rĩbajuasa'a. ²⁷ Tere ĩ'arã, cũrẽ da'raco'terã na wiogɯpɯre wererã wa'asama: "Wiogɯ, marĩ ote'que añuse cape dia'cũ nimiwũto", nisama. "¿De'ro wee a'te ña'ase cape a'tipari?" nisama. ²⁸ Na wiogɯ narẽ yɯ'tisami: "Ni'cũ marĩrẽ ĩ'atu'tigɯ tojo weepĩ", nisami. Be'ro da'raco'terã na wiogɯre sãrĩtiña'sama tja: "¿Mɯ'ɯ ɯsã ña'asere cureweerã wa'acã ɯasari?" nisama. ²⁹ Cũ pe'e narẽ nisami: "Weeticã'ña. Mɯsã cureweerã, apeye trigore du'acõ'abosa'a. ³⁰ Totã trigo me'rã bɯcɯacã'to. Trigo bɯcɯatu'ajaca be'ropɯ da'rari masãrẽ o'ógɯti. Na ña'ase pĩ'rĩ'quere cureweemũ'tãrãsama. Curewee, tere opa dotori dɯ'te, ẽjũarãsama. Tu'ajanɯ'cõ, trigore na nɯrõwɯaropɯ nɯrõrãsama", nisami, niwĩ Jesú.

Jesú mostaza wãmetise cape me'rã queose o'o'que ni'i (Mr 4.30-32; Lc 13.18-19)

³¹ Jesú apeye queose me'rã werenemowĩ tja:
—Õ'acũ yarã pãjãrã sãjãrãsama nise otese mostaza cape weronojõ ni'i. Tere ni'cũ cũ ya wesepɯ otesami. ³² Mostaza cape cã'caperoacã waro ni'i. Tócacaperoacã nimirõ, bɯcɯaropɯ pajibutiacyɯ yucɯgɯ pĩ'rĩsa'a. Pajicyɯ waro wa'acã ĩ'arã, mirĩcũa a'ti, tigɯ dɯpɯripɯ na diepeoatje su'tire weesama, niwĩ. Õ'acũ wiogɯ nise cã'caperoacã weronojõ nɯ'cãsa'a. Be'ro pajicyɯ bɯcɯa'caro weronojõ nipe'tiropɯ cũ ye queti se'sa wa'arosa'a. Tojo nicã pãjãrã cũ yarã sãjãrãsama nígũ, tojo niwĩ.

Pã bɯcɯacã weese me'rã queose ni'i (Lc 13.20-21)

³³ Be'ro apeye queose me'rã werenemowĩ tja:
—Õ'acũ wiogɯ nise a'tiro weronojõ ni'i. Ni'cõ numio pã weegotigo pã weese harinarẽ i'tiapa queo, po'osãasamo. Te me'rã levadura pã bɯcɯacã weesere morẽsamo. Be'ro te nipe'tise bɯcɯa se'sape'tia wa'asa'a, niwĩ. Levadura harinarẽ bɯcɯacã wee'caro weronojõ Õ'acũ wiogɯ nise nipe'tiropɯ se'sarosa'a nígũ, tojo niwĩ.

Jesú masãrẽ queose me'rã bu'e'que ni'i (Mr 4.33-34)

³⁴ Jesú masãrẽ bu'égɯ, queose me'rã wereticã weeti-wĩ. ³⁵ Cũ tojo weecã, Õ'acũ ye quetire weremũ'tãrĩ masũ oja'que queoro wa'awɯ. Jesú masãrẽ wereatjere a'tiro ojano'wũ:

Queose me'rã masãrẽ weregɯsa'a.
Õ'acũ a'ti ɯmɯco weecãpɯ masĩno'ña marĩ'quere mɯsãrẽ were bajurẽgũti, ni ojano'wũ.

Jesú "Ña'ase cape trigo tiropɯ pĩ'rĩbajua'quere a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e" nise ni'i

³⁶ Be'ro Jesú masãrẽ we'eriti, wi'ipɯ sãjãawĩ. ɯsã cũ bu'erã cũrẽ sirutusãjãwũ. Topɯ cũrẽ sãrĩtiña'wũ:
—Mɯ'ɯ mejẽpɯ ña'ase cape trigo wa'teropɯ queose were'quere wereapoya. ¿De'ro nisĩ'rĩrõ weeati? niwũ.
³⁷ ɯsã tojo nicã tɯ'ogɯ, Jesú yɯ'tiwĩ:
—Añuse trigo capere ote'cɯ yɯ'ɯ Õ'acũ macũ masũ weronojõ upɯtigɯ ni'i. ³⁸ Ti wese pe'e a'ti turi nisĩ'rĩrõ wee'e. Añuse cape yɯ'ɯre ẽjõpeorã Õ'acũ põ'rã nima, nisĩ'rĩrõ wee'e. Ña'ase cape pĩ'rĩ'que pe'e wãtĩ yarã nima, nisĩ'rĩrõ wee'e. ³⁹ Ti wese ote'cure ĩ'atu'tigɯ ña'asere ote'cɯ wãtĩ nimi. Trigo bɯcɯatu'ajaca be'ro na tũ'rẽse a'ti ɯmɯco pe'tiatje ni'i, nisĩ'rĩrõ wee'e. Trigore tũ'rẽrĩ masã Õ'acũrẽ wereco'terã ɯ'mɯsecjãrã weronojõ nima. ⁴⁰ Ña'asere curewee ẽjũacõ'asama. Na tojo wee'caro weronojõ a'ti turi pe'ticãpɯre ña'arãrẽ cõ'arãsama. ⁴¹ Yɯ'ɯ Õ'acũ macũ masũ weronojõ upɯtigɯ yɯ'ɯre wereco'terãrẽ nipe'tiropɯ o'ógɯsa'a. "Nipe'tirã ña'arõ weerãrẽ, tojo nicã ãpẽrãrẽ ña'arõ weecã weerãrẽ neoña", nigũsa'a. ⁴² Narẽ pecame'epɯ cõ'arãsama. Topɯ na pũrĩno'rã, upicari cũ'rĩdio, utirãsama. ⁴³ Tojo wa'ari curare Õ'acũ ɯaro weerã pe'e a'tiro weerãsama. Cũ tiropɯ wa'arã, mujĩpũ ɯmɯcocjũ weronojõ asisterãsama. Topɯ ninu'cũcã'rãsama. O'meperi cɯorãnojõ a'tere añurõ tɯ'oya, niwĩ.

Di'tapɯ niyeru cuyuri yaacũu'que queose ni'i

⁴⁴ Jesú a'tiro werenemowĩ:
—Mɯsãrẽ Õ'acũ wiogɯ nisere werenemogũti. Cũ mɯsã wiogɯ nise nipe'tise yɯ'rɯoro añuyɯ'rɯnɯ'cã'a. Ni'cũ apeyenojõ wapabɯjɯsere ãpẽrã ya di'ta po'-peapɯ nɯo'quere boca'caro weronojõ ni'i. Tere bocãca be'ro mejãrõpɯta yaacũusami tja. Be'ro e'catise me'rã wa'a, nipe'tise cũ cɯosere duape'ocã'sami. Cũ dua'que wapa me'rã ti di'tare duumiicã'sami, niwĩ.

Jesú perla wãmetiri pe, wapabɯjuri pe me'rã queose o'o'que ni'i

⁴⁵ Apeye quẽ'rãrẽ Jesú werenemowĩ:
—Õ'acũ wiogɯ nise ni'cũ duari masũ añurõ asistese peri perla wãmetisere a'macusiario weronojõ ni'i. ⁴⁶ Cũ wapabɯjuri pe, ni'cã pere bocaiejagɯ, a'tiro weesami. Bocaieja, cũ cɯosere duape'ocã'sami. Cũ dua'que wapa me'rã ti pe wapabɯjuri pere duumiicã'sami. Õ'acũ

məsā wioḡu nicā, ti pe wapabujəri pere bocase weronojō ni'i.

Wejecu me'rā Jesú queose o'o'que ni'i

⁴⁷ »Be'ropu Ō'acū masārē beseatjere wereguti. Wa'i wējērī masā ni'cāḡū wejecujo dia pajiri maapu do-queñosama. Tigupure nirāncū wa'i su'riwā'sama. ⁴⁸ Tigu mu'muyurūcā ī'arā, wa'i wējērī masā dia sumu-topu wejemajāsama. Topu wa'ire besedujisama. Añurārē pi'ipu besesāsama. Ņa'arārē do-queñocā'sama. ⁴⁹ A'ti umuco pe'ticā, tojota wa'arosa'a. Ō'acūrē wereco'terā u'musecārā a'tirāsama. Añurā, ña'arārē ducawaanucōrāsama. ⁵⁰ Ņa'arārē pecame'epu cō'arāsama. Topu na pūrino'rā, upicari cūrīrdio, utirāsama, niwī Jesú.

Jesú cū bu'erārē be'ropu na weeatjere were'que ni'i

⁵¹ Be'ro Jesú ūsārē niwī:

—¿A'te yu'u ni'quere tu'oti mūsā? niwī.

Ūsā “Ūu, tu'o'o”, niwū.

⁵² Ūsā tojo nicā, cū niwī:

—Nipe'tirā Moisé oja'quere bu'erā yu'u wioḡu nigūsa'a nisere ējōpeorā, ni'cū wi'i cuogū weronojō nima. Cū, cū ya wi'icjārārē o'oacju, ti wi'ipu cū apeyenojō nuro'quere ma'marē, mejārē miiwīrōmasisami. Cū weronojō yé niatjere mejā, Ō'acū ye queti weremutārī masā na oja'quere weremasisama. Tojo nicā ma'ma, yu'u bu'ese quērārē weremasisama níḡū, tojo niwī ūsārē.

Jesú cū ya macā Nazarepu dajatojaa'que ni'i

(Mr 6.1-6; Lc 4.16-30)

⁵³ Jesú te queose wérēca be'ro to ní'cu Nazare cū masāca macāpu wa'awī. Topu judío masā na nerēwari wi'ipu bu'enucāwī. Topu nirā cū bu'esere tu'o, ī'amarīamujāwā. A'tiro niwā:

—¿No'opu bu'epari ā'rī tocā'rō masḡū? ¿De'ro wee a'te masā dutitirārē yurūosenojōrē weē'omasīti?

⁵⁵ Ā'rī ni'cū capiteru macū nimi. Cū a'ti macācjo María macū nimi. Cū acabijirā Santiago, José, Simó, Juda nima. ⁵⁶ Cū acabijirā numia quērā a'toputa nima. Tojo weegu ¿no'opu masīmpari cū a'tere? niwā.

⁵⁷ Cū tocju nise bu'iri cū weresere ējōpeosī'rītiwā.

Jesú pe'e narē niwī:

—Nipe'tirā ni'cū Ō'acū ye queti weremutārī masūrē tu'o ējōpeosama. Cū ya di'tacjārā, cū ya wi'icjārā dia'cū ējōpeotisama, niwī.

⁵⁸ Tojo weegu ti macāpūre na ējōpeoticā ī'agū, peje waro narē weē'otiwī.

Juā masārē wāmeyeri masūrē tojo wee wējēcārā niwā nise ni'i

(Mr 6.14-29; Lc 9.7-9)

14 Titare Herode Galilea di'tacjārārē dutigū Jesú wee'quere tu'ocu niwī. ² Tere tu'ogū, cū me'rā da'rarārē a'tiro nicū niwī:

—Cū Juā masārē wāmeyeri masū yu'u wējēduti'cu masā'cu níḡū nisami. Tojo weetigū mejēta, peje waro weē'otutuayurūapu, nicū niwī.

³ Cū Herodeta toduporopure Juārē ñe'eduticu niwī. Ņe'e, bu'iri da'reri wi'ipu dū'tecūuduticu niwī. A'te ye bu'iri tojo weecu niwī. Herode cū acabiji Felipe nūmo, Herodía wāmetigore Felipe cū catimicā, core ē'ma, nūmoticu niwī. ⁴ Cū tojo weesere tu'ogū, Juā Herode tiropu wa'a, a'tiro nicū niwī:

—Mu'u acabiji nūmorē nūmoticā, ña'a ni'i. Core cūoticā'ña, nicū niwī. Cū tojo ní'que bu'iri Herode cūrē bu'iri da'reri wi'ipu sōrōduticu niwī.

⁵ Cū Juārē wējēsī'rīcu niwī. Masā pe'e “Juā Ō'acū ye quetire weremutārī masū nimi”, nicārā niwā. Tojo weegu yu'u cūrē wējēcā, masā yu'u me'rā uabosama ni uigu, maata cūrē wējēticū niwī. ⁶ Be'ro Herode cū bajuāca nūmūrē bosenuwu weecu niwī. Titare Herodía macō cū piji'cārā tiropu basa'ogō wijaco niwō.

⁷ Herode co basa'ocā tu'sayurūacu niwī. Tojo weegu “Ne nisooro marīrō no'o mu'u hasenojōrē o'oguti”, nicū niwī. ⁸ Co pe'e co pacore “¿Ñe'enojōrē sērīgōsari-ba?” nico niwō. Co paco wérēca be'ro Herode tiropu wa'a, cūrē nico niwō:

—Juā masārē wāmeyeri masū dūpoare dūtesure, ni'cā papu miiti, yu'ure o'oya, nico niwō. ¿Diacjūta Juārē wējēḡsari? níḡō, tojo weedutico niwō.

⁹ Co tojo nicā tu'ogū, Herode bujaweticū niwī. Juārē wējēsī'rīticū nimiwī. Cū masā tu'oropu “Mu'u hasenojōrē o'oguti” ní'cu niyugu, masā yu'ure bujiri níḡū, co ní'caronojōta weecu niwī. ¹⁰ Tojo weegu Juā bu'iri da'reri wi'ipu nigūrē cū dūpoare dūtesureduticu niwī.

¹¹ Dūtesureca be'ro cū dūpoare bapapu sāa, Herodía macōrē o'ocārā niwā. Co pe'e quērā co pacopure o'oturiaco niwō.

¹² Be'ro Juā bu'esere sirutu'cārā cū upure miirā wa'a, yaacārā niwā. Be'ro Jesupure wererā wa'acārā niwā.

Jesú ni'cāmocūsetiri mil umuarē ba'ase eca'que ni'i

(Mr 6.30-44; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

¹³ Jesú Juārē wējē'que quetire tu'ogū, a'tiro weewī. Yucūsupu mujāsājāa, apero masā marīrōpu ūsā cū bu'erā me'rā wa'awī. Ūsā wa'asere tu'orā, tocjārā masā ma'apu cūrē sirutuwā'cācārā niwā. ¹⁴ Jesú ape pā'rēpu pē'ajagu, dijanucāwī. Be'ro masā pājārārē bo-caejapejawī. Narē ī'agū, pajaña'wī. Dutitirā na mi-a'cārārē yurūowī. ¹⁵ Ūsā cū bu'erā na'ique'ari cura cū pu'to wa'a, werewu:

—Na'ique'aropu wee'e. A'topu marī nirōpu masā marīma. Tojo weegu masārē macāpu wa'adutiya. Topu duuba'arā wa'ato, nimiwū.

¹⁶ Ūsā tojo nicā tu'ogū, “Wa'aticā'to. Mūsā narē ecaya”, niwī.

¹⁷ Ūsā cūrē niwū:

—Ni'cāmocūse pá, wa'i puarā dia'cū cu'o'o, niwū.

¹⁸ Be'ro “Te mūsā cūosere miitia”, niwī.

¹⁹ Cū tojo nicā, cū tiro miawū. Be'ro Jesú masārē tā bu'ipu dujudutiwī. Tu'ajanucō, te pá ni'cāmocūse pagare, na wa'i puarārē mii, u'muarōpu ī'amorō, cū pacu

Õ'acūrē e'catise o'owī. Be'ro p̄ārē d̄ucawaa, ūsārē o'owī. Ūsā pe'e masārē tere etiwū. ²⁰ Nipe'tirā ba'a yapiwā. Be'ro doce pi'seri na ba'adū'a'quere seene-owū. ²¹ Tere ba'arā numia, wī'marā ba'paqueono'ña marīrō ūm̄ua se'saro ni'cāmoc̄setiri mil niwā.

Jesú acop̄ sija'que ni'i

(Mr 6.45-52; Jn 6.16-21)

²² Jesú masārē ba'ase ecáca be'ro ūsā cū bu'erārē yuc̄s̄u me'rā ditarap̄ p̄ē'ayudutiwī. Cū pe'e top̄ masārē we'eritiḡu, tojacā'wī yujup̄. ²³ Be'ro masārē we'eritica be'ro ūr̄ūḡūp̄ cū se'saro űubueḡu m̄j̄āc̄u niwī. Top̄re űami ēj̄ācā, ni'cūta nic̄u niwī. ²⁴ Ūsā pe'e ditara decop̄ p̄ē'arā weew̄u. To ūsā ejacā, wī'rō ūp̄t̄u wēep̄ōtēowū. Tojo weero p̄ā'cōrī paca yuc̄s̄ure wēec̄aw̄u. ²⁵ Bo'rem̄j̄ātiri cura Jesú ūsā tirop̄ acop̄ sijawā'cātiwī. ²⁶ Ūsā cūrē ī'amasītiw̄u. Tojo weerā cū top̄ sijawā'cāticā ī'arā, ūp̄t̄u ūc̄aw̄u. Cūrē ī'arā, "Ab̄u, mas̄ū wērī'c̄u wātī nisami", ni caricūwī.

²⁷ Jesú ūsārē n̄c̄ūadutiḡu a'tiro niwī:

—Wācūtutuaya. Ȳu'x̄ ni'i. Ȳu'x̄re uiticā'ña, niwī.

²⁸ Be'ro Pedro Jesure niwī:

—Wioḡu, m̄'x̄ níḡū, ȳu'x̄re m̄'x̄ tiro acop̄ sijawā'cādutiya, niwī.

²⁹ Jesú cūrē niwī:

—To p̄ūrīcārē a'tia, niwī. Tojo weeḡu Pedro dija, Jesú tirop̄ wa'aḡu, sijawā'cāwī. ³⁰ Be'ro ūp̄t̄u wī'rō wēecā ī'aḡū, ūc̄ua wa'awī. Tojo weeḡu cū di'adijaḡu, caricūwī: —Wioḡu, űe'eḡū a'tia, ni caricūwī.

³¹ Be'ro maata Jesú cūrē űe'ewī. A'tiro niwī:

—¿M̄'x̄ cā'rōacā waro ēj̄ōpeose c̄otī? ¿De'ro weeḡu ȳu'x̄ tiro a'tisī'f̄imiḡū, ȳu'x̄re ēj̄ōpeotiatī? niwī.

³² Be'ro na yuc̄s̄ur̄u m̄j̄ā'sāj̄ārī cura wī'rō ȳu's̄ua wa'aw̄u. ³³ Tojo wa'acā ī'arā, ūsā tiw̄p̄ s̄āñarā Jesure ēj̄ōpeorā, ejaque'aw̄u. Cūrē niw̄ū:

—Nirōta m̄'x̄ Ō'acū mac̄ū ni'i, niw̄ū.

Jesú Genesarep̄ dutitirārē ȳu'r̄uo'que ni'i

(Mr 6.53-56)

³⁴ Be'ro ūsā Genesare wāmetirop̄ p̄ē'ajaw̄u.

³⁵ Tocjārā Jesure ī'amasīrā, top̄ cū ejase quetire nipe'tirop̄ werese'sabi'acārā niwā. Nipe'tirā dutitirārē ȳu'r̄uodutirā cū tirop̄ miiejawā.

³⁶ —M̄'x̄ quē'rā ūsārē m̄'x̄ yaro su'tiro sumutop̄ űe'eña'duticureya, niwā. Nipe'tirā tojo weerā ȳu'r̄uono'pe'ticā'wā.

Masārē űa'arā wa'acā weese ni'i

(Mr 7.1-23)

15 Be'ro fariseo masā Jesú tirop̄ ejawā. Tojo nicā Moisé oja'quere bu'eri masā quē'rā Jerusalēp̄ a'ti'cārā Jesú tirop̄ eja, sērītiña'wā:

² —¿De'ro weerā m̄'x̄ bu'erā marī űec̄ūsum̄ua weem̄j̄ātī'quere ȳu'r̄uñ'cāti? Ba'ase d̄poro marī űec̄ūsum̄ua weew̄ua'caronojō omocoetima, niwā.

³ Jesú narē ȳu'tiwī:

—Ȳu'x̄ quē'rā m̄sārē sērītiña'ḡūti. M̄sā űec̄ūsum̄ua weem̄j̄ātī'quere weesiruturā, ¿de'ro

weerā Ō'acū dutiro pe'ere ȳu'r̄uñ'cāti? ⁴ Ō'acū a'tiro dutic̄u niwī: "M̄sā pac̄u, m̄sā pacore ēj̄ōpeoya." Tojo nicā "No'o cū pac̄u, cū pacore űa'arō uc̄ūḡūnojō wērīa-to", nic̄u niwī. ⁵ M̄sā pe'e m̄sā pac̄ure o m̄sā pacore na apeyenojō sērīcā, weetamusī'rītirā, narē a'tiro nisa'a: "Nipe'tise ūsā c̄uose m̄sārē o'obo'quere Ō'acūrē o'otojap̄", nisa'a. ⁶ M̄sāta a'tiro nirānojōrē na pac̄u o na pacore weetamuta basiotisa'a nisere bu'e'e. A'tiro wēerā, Ō'acū dutisere tojowaro ī'acō'abuti-cā'a. M̄sā űec̄ūsum̄ua weem̄j̄ātī'quere weesī'rīrā, tojo wee'e. ⁷ Diacj̄ū wēerā weronojō weeta'sa'a. Isaía d̄porocj̄ūp̄ Ō'acū ye quetire werem̄'tārī mas̄ū m̄sārē diacj̄ūta nisapī. A'tiro ojac̄u niwī:

⁸ "Ā'rā masā ūsero me'rā dia'cū ȳu'x̄re ēj̄ōpeoma.

Na t̄u'oña'se waro pe'e no'op̄u nirō nisa'a.

⁹ Tojo weerā na ȳu'x̄re űubuepeose wapamarī'i.

Na bu'ese ȳu'x̄ dutise mejēta ni'i.

Masā dutise ni'i", nic̄u niwī Ō'acū, ni ojac̄u niwī Isaía, ni ȳu'tiwī Jesú fariseo masārē.

¹⁰ Narē tojo nica be'ro Jesú masārē pijio, niwī:

—Yé cjasere t̄u'omasīrāti nīrā, t̄u'oya. ¹¹ Marī ūsero me'rā ba'ase mejēta Ō'acū ī'orōp̄ marīrē űa'arō

wa'acā wee'e. Tojo weronojō o'oro, marīrē ūserop̄u wī-jatise pe'e űa'arō wa'acā wee'e, niwī.

¹² Tojo nica be'ro ūsā cū bu'erā cū p̄'to wa'a, cūrē niw̄ū:

—M̄'x̄ tojo nisere t̄u'orā, fariseo masā t̄u'satiama, niw̄ū.

¹³ Ūsā tojo nicā, Jesú queose me'rā ȳu'tiwī:

—Wese c̄uoḡu űa'ase, top̄ pī'rībajuasere du'acō'aḡū'sami. Ȳu'x̄ pac̄u ū'm̄sepeu niḡū nisoose me'rā bu'erārē mejārōta weeḡusami. Narē cō'abuti-aḡusami. ¹⁴ Tojo weerā narē tojo ī'acō'acā'ña. Na nisoose me'rā bu'erā, caperi ī'atirā āpērā caperi ī'atirārē wejem̄'tārā weronojō nima. Ni'cū ī'atiḡu apī

ī'atiḡure wejem̄'tāḡū, na p̄uarāp̄ta no'o nirī coper̄u b̄ur̄sāj̄āsama, niwī.

¹⁵ Be'ro Pedro Jesure niwī:

—Ūsārē wereya. M̄'x̄ ní'que ¿de'ro nisī'rīrō weesari? niwī.

¹⁶ Jesú cūrē niwī:

—¿M̄sā quē'rā a'tere t̄u'omasīweti yujup̄? ¹⁷ Nipe'tise marī ba'asōrōse paap̄u wa'a, be'ro ȳu'r̄uwijaa wa'asa'a. ¹⁸ Masā na uc̄ūse, ūserop̄u wijase pe'e wācūsepeu wadatiwijati'i. A'te p̄ūrīcā Ō'acū ī'orōp̄ masārē űa'arā wa'acā wee'e. ¹⁹ Marī wācūse űa'arō wācūsepeu d̄'pocātiwijati'i. Āpērārē wēj̄ēcō'ase, n̄mo nitigore a'metārāse, numio me'rā űa'arō weese, ya-jase, nisoose, ucjase a'te nipe'tise wācūsepeu d̄'pocātiwijatisa'a. ²⁰ A'te peje p̄ūrīcā Ō'acū ī'orōp̄re masārē űa'arā wa'acā weesa'a. Marī na weew̄uaseno-jōrē ba'ase d̄poro omocoetirā p̄ūrīcā, masārē űa'arā wa'acā weetisa'a, niwī.

Judío masō nitigo ape di'tacj̄ōp̄u Jesure ēj̄ōpeo'que ni'i

(Mr 7.24-30)

²¹ Be'ro Jesú Genesarep̄ ní'c̄u Tiro, Sidó wāmetise macārīp̄u wa'awī. Tocjārā judío masā nitiwā. ²² Top̄

eja, ni'cō numio topu nigó Canaácjō Jesú tiro caricūwā'cātiwō:

—Yuh'wioḡu, Davi dɛporocjū wioḡu pārami, yuh'ere pajaña'ña. Yuh' macō wātī sājāno'co nitjāgō, pūrō pi'etimo, niwō.

²³ Jesú core yuh'titiyuh'rucā'wī. Tojo weerā ūsā cū bu'erā cū p'eto wa'a, cūrē niwū:

—Marí siro ña'arō caricūwā'cātisamo. Core wa'adutiya, niwū.

²⁴ Be'ro Jesú core niwī:

—Ō'acū yuh'ere Israe curuacjārā oveja bajuduti'cārā weronojō nirā dia'cūrē a'madutiguh' o'owī, niwī.

²⁵ Cū tojo nimicā, co cūrē ějōpeogo, cū p'eto ejaque'awō. A'tiro niwō:

—Wioḡu, yuh'ere weetamuña, niwō.

²⁶ Jesú core yuh'tiwī:

—Wī'marā ba'asere ě'ma, diayiare doquecūucā, ña'a ni'i, niwī.

²⁷ Cū tojo nimicā, co pe'e cūrē niwō:

—Yuh'wioḡu, tojota ni'i, nīrō. Diayiaruḡa mesaruḡa na wiorā ba'astedijosere ba'asama. Tojo nīgō, yuh'judío masō nitimicā, judío masā na "Diayi weronojō nimo" nigōrē, judío masārē m'uh'weetamuduh'a'quere weeta-muña nīgō, tojo niwō.

²⁸ Co tojo nicā, Jesú niwī:

—Muh'pūrīcā ějōpeose cuoyuh'rua'a. Tojo weero m'uh' ní'caronojōta wa'ato, niwī.

Cū tojo nirī curata co macō wātī cō'awīrōno'copu to-jaco niwō.

Jesú pājārā dutitirārē yuh'ruo'que ni'i

²⁹ Jesú Tiro, Sidópu ní'cu wijawā'cāgū, Galilea wāmetiri ditara sumutopu yuh'ruawī. Be'ro ūrūḡupu mājāa, ejanujāwī. ³⁰ Pājārā masā cū dujiropu etawā. Na opa cō'ñerī sjarārē, caperi bajuno'tirārē, omocā, d'pocā dojoriwī'iare, ucūmasītirārē, no'o duti cɔrorānojōrē mi-iejawā. Jesú tiropu narē miiejacūuowā. Narē yuh'ruowī.

³¹ Tojo weecā, ucūmasītimi'cārā ucūwā. Omocārī, d'pocārī dojoriwī'ia yuh'ruono'wā. Opa cō'ñerī si-ja'cārā diacjū sijawā. Ī'atimi'cārā ĩ'awā. Tere ĩ'arā, masā ĩ'amarīawā. Be'ro Ō'acūrē "Marí Israe curuacjārā wioḡu tutuayuh'ruami", ni e'catise o'owā.

Jesú ba'paritisetiri mil umuarē eca'que ni'i

(Mr 8.1-10)

³² Be'ro Jesú ūsā cū bu'erārē pijio, niwī:

—Ā'rā masārē pajaña'a wa'asa'a. Na marí me'rā nīrō ĩ'tia nupu yuh'ru'uh'. Tojo weerā na ba'ase toja wa'asama. Na uja me'rā na ye wi'seripu tojaacā uati-sa'a. Na ba'atirā, ma'apu t'omasīse pe'tique'a wa'a-bosama, niwī.

³³ Cū tojo nicā, ūsā cūrē niwū:

—ĶDe'ro wee ūsā ba'ase bocabosari ā'rā pājārārē? A'tore masā marīma, niwū.

³⁴ Jesú ūsārē niwī:

—ĶDicūsepaga pā cɔoti? niwī.

Ūsā cūrē niwū:

—Sietepaga pā, tojo nicā wa'i pejetirācā cɔo'o, niwū.

³⁵ Ūsā tojo nīca be'ro masārē dujudutiwī. ³⁶ Be'ro pā sietepagare, tojo nicā wa'ire mii, cū pacu Ō'acūrē e'ca-tise o'owī. Tu'ajanu'cō, pārē dɛcawaa, ūsārē o'owī. Ūsā pe'e tere masārē etiwū. ³⁷ Nipe'tirā ba'a, yapiyuh'ruawā. Be'ro siete pi'seri na ba'aduh'a'quere seeneowū. ³⁸ Tere ba'arā numia, wī'marā ba'paqueono'ña marīrō umua se'saro ba'paritisetiri mil niwā. ³⁹ Be'ro Jesú masārē we'eriti, ūsā yucūsupu mājāsājāa, Magdala wāmetiropu pē'a wa'awu.

Jesure fariseo masā, tojo nicā saduceo masā Ō'acū tu-tuaro me'rā wee'odutimi'que ni'i

16 Ūsā Magdala wāmetiropu ejačā, fariseo masā, tojo nicā saduceo masā Jesure ĩ'arā etawā. Na Ķdiacjū Ō'acū o'ócɔta nimiti? nīrā, cūrē Ō'acū tutuaro me'rā wee'odutiwā. ² Jesú pe'e narē yuh'tiwī:

—Mujīpū sō'asājācā, mūsā "Añurō cū'marōsa'a", ni'i.

³ Bo'reacā ñiarī nupu nicā, "Aco pejarosa'a", ni'i. U'muarō cjasere ĩ'arā, tojo bajuri nupu nīrōsa'a nisere masī'i. Tojo nimirā, Ō'acū a'tocatero cū wee'ose pe'ere masīwe'e. ⁴ Mūsā a'tocaterocjārā ña'arā ni'i. Mūsā wee'ōña nīrā, mūsā yuh'ere ějōpeotisere ĩ'o'o. Mūsārē wee'osome. A'te dia'cūrē wereḡuti. Dɛporocjūpū Ō'acū ye quetire weremuh'tārī masū Jonārē wa'a'caronojō dia'cūrē ĩ'ogūti, niwī. Tojo nīca be'ro na tiropu ní'cu apesepu wa'awī.

Jesú queose o'o'que ni'i

(Mr 8.14-21)

⁵ Be'ro ūsā ape pā'rēpu pē'a wa'awu. Topu wa'arā, pā ūsā ba'atjere acobojocārā niwū. ⁶ Jesú ūsārē niwī: —Mūsā fariseo masā, saduceo masā na ye levadura pā bucuacā weesere t'omasīña, niwī.

⁷ Cū tojo nicā, ūsā cū nisere t'otirā, a'merī niwū:

—Marí pārē miititiasu. Tojo weeguh' marīrē tojo nisa-mi, nimiwū.

⁸ Jesú ūsā tojo nisere masīḡū, a'tiro niwī:

—Mūsā pā marí ba'atjere miititiasu nīrā, queoro wācūwe'e. Mūsā ějōpeose moobutia'a. ⁹ ĶMūsā t'omasīweti yujupu? ĶYuh'uh' ni'cāmocūsepaga pā me'rā ni'cāmocūsetiri mil umuarē eca'quere wācūweti? Peje pi'seri na ba'aduh'aquere seeneowū. ¹⁰ ĶCārū wee'que quē'rārē wācūweti? Sietepaga pā me'rā ba'paritisetiri mil masārē ecauw. Tita quē'rārē na ba'aduh'aquere pe-je pi'seri seeneowū. ¹¹ ĶDe'ro weerā mūsā t'omasī-tiati? Yuh'uh' fariseo masā, saduceo masā ye levadurare ucūḡū, pā mejētare nigū weepu, niwī.

¹² Cū tojo nicāpuḡa, ūsārē t'omasīse ejauw.

—Marīrē levadura pā bucuacā weese mejētare ucūḡū weepū; fariseo masā, saduceo masā na nisoose me'rā bu'ese pe'ere t'omasīato nīgū, tojo niapī, niwū.

Pedro Jesure "Muh' Ō'acū bese'cu ni'i" ní'que ni'i

(Mr 8.27-30; Lc 9.18-21)

¹³ Be'ro Jesú Cesarea Filipino wāmetiri macāpu wa'awī. Topu eja, ūsā cū bu'erārē sēritiña'wī:

—Masã yu'u Ô'acũ macũ masũ weronojõ upætigũre ¿de'ro ucũti? niwĩ.

¹⁴ Ūsã cũrẽ yu'tiwũ:

—Āpẽrã “Juã masãrẽ wãmeyeri masũ nimi”, nima. Āpẽrã “Dũporocjũpũ Ô'acũ ye quetire weremũ'tãrĩ masũ Elía nígũ nisasami”, nima. Āpẽrã “Jeremía nimi o apĩ Ô'acũ ye quetire weremũ'tãrĩ masũ nígũ nisasami”, nima mũ'ũrẽ, ni yu'tiwũ cũrẽ.

¹⁵ Ūsã tojo nicã, niwĩ:

—Mũsã waro, ¿de'ro wãcũti yu'ũre? ni sãrĩtiña'wĩ.

¹⁶ Cũ tojo nicã tũ'ogũ, Simó Pedro cũrẽ yu'tiwĩ:

—Mũ'ũ Ô'acũ bese'cũ Cristo ũsã yoacã yucue'cũ ni'i. Ô'acũ catinu'cũgũ macũ ni'i, niwĩ.

¹⁷ Jesũ cũrẽ niwĩ:

—Simó, Jonã macũ, mũ'ũ tojo ucũgũ, diacjũta ucũ'u. Ne ni'cũ masũ mũ'ũrẽ tere weretiapĩ. Yu'ũ pacũ u'mũsepũ nigũ mũ'ũrẽ tere masĩse o'opĩ. Tojo weegũ e'catiya. ¹⁸ Mũ'ũrẽ weregũti. Mũ'ũ wãme Pedro ũtãgã nisĩ'rĩrõ wee'e. Mũ'ũ weronojõ ějõpeorãrẽ ya curu-acjãrãrẽ wa'acã weegũti. Wãtĩ cũ yarã me'rã ya curu-acjãrãrẽ docaque'acã weesome. ¹⁹ Yu'ũ mũ'ũrẽ u'mũsepũ marĩ wiogũ nirõpũ cja sawire o'ogũti. Tojo weero a'ti nucũcãpũre mũ'ũ cã'mota'acã, u'mũsepũ quẽ'rãrẽ cã'mota'ano'rõsa'a. Mũ'ũ a'ti nucũcãpũre dũ'tecũucã, u'mũsepũ quẽ'rãrẽ dũ'tecũuno'rõsa'a. A'ti nucũcãpũre “Tojota weeato” nicã, u'mũsepũ quẽ'rãrẽ tojota wa'arosa'a, niwĩ Jesũ.

²⁰ Be'ro Jesũ ũsãrẽ niwĩ:

—Ne ãpẽrãrẽ “Cũ Ô'acũ bese'cũ Cristo nimi”, niticã'ña, niwĩ.

Jesũ cũ wẽrĩatjere were'que ni'i

(Mr 8.31-9.1; Lc 9.22-27)

²¹ Tita me'rã Jesũ ũsãrẽ a'tiro werenũ'cãwĩ:

—Yu'ũre Jerusalẽpũ wa'aro ni'i. Topũ judío masã bũcũrã, pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã yu'ũre upũtũ pi'eticã weerãsama. Yu'ũre wẽjẽrãsama. Tojo weemicã, i'tia nũmũ be'ro masãgũsa'a, niwĩ ũsãrẽ. ²² Cũ tojo nicã tũ'ogũ, Pedro Jesure yoacurero wejewã'cã, a'tiro tu'ticũ niwĩ:

—Yu'ũ wiogũ, ne mũ'ũ tojo nise wa'aticã'to. Ô'acũ tojo wa'acã cã'mota'ato, nicũ niwĩ.

²³ Be'ro Jesũ majãminũ'cã, cũrẽ nicũ niwĩ:

—Wãtĩ wa'aya. Mũ'ũ tojo nígũ, Ô'acũ yu'ũre dutisere cã'mota'asĩ'rĩgũ wee'e. Ô'acũ cũ ũsere wãcũwe'e. Masã na wãcũwãronojõ pe'e wãcũ'u, nicũ niwĩ.

²⁴ Be'ro Jesũ ũsã ãpẽrãrẽ niwĩ:

—No'o yu'ũre ějõpeosirutugũnojojõ cũ weesĩ'rĩrõnojojõ weeticã'to. Yu'ũ ũaro pe'e weeato. No'o yu'ũre sirutusĩ'rĩgũ, “Jesure ějõpeogũ, wẽrĩbosa'a” nitigũta sirutato. ²⁵ Yu'ũre ějõpeose me'rã ña'arõ yu'ũrũsĩ'rĩtigũ, yu'ũre ějõpeodu'ugũnojojõ pecame'epũ bu'iri da're bajuriono'gũsami. Apĩ wẽjẽsere uiti, yu'ũre ějõpeonu'cũgũnojojõ pe'e yu'ũ me'rã catinu'cũgũsami.

²⁶ »Ni'cũ a'ti turi cjase nipe'tisere wapata'a, cũ ejeripõ'rã pe'ere bajuriogũ, ¿ñe'enojõrẽ wapata'a-bosari? Cũ pecame'epũ wa'agũ, cũ ya ejeripõ'rãrẽ de'ro wee wapayewĩrõmasĩtisami. ²⁷ Yu'ũ Ô'acũ macũ

masũ weronojõ upætigũ a'tiro weegũti. Yu'ũ pacũ asis-tese me'rã, cũrẽ wereco'terã me'rã a'ti turipũre a'tigũti tja. Yu'ũ apaturi a'tigũ, nipe'tirãrẽ de'ro na wee'quenũcũrẽ wapayegũti. ²⁸ Diacjũ mũsãrẽ weregũti. Ni'cãrẽrã a'topũ nirã na wẽrĩse dũporo a'tere ĩ'arãsama. Yu'ũ Ô'acũ macũ masũ weronojõ up-ætigũ wiogũ sãjãcã ĩ'atimirã, wẽrĩsome, niwĩ.

Jesũ cũ bajuse dũcayuy'que ni'i

(Mr 9.2-13; Lc 9.28-36)

17 Jesũ “Yu'ũ wiogũ nisere ĩ'arãsa'a” nica be'ro ni'cã semana yu'ũrũwũ. Titare Pedro, Santiago, cũ acabiji Juãrẽ ũrũgũ u'mũacjũpũ miacũ niwĩ. Na se'saro wa'acãrã niwã. ² Topũ na ĩ'orõpũ cũ bajusere dũcayucũ niwĩ. Cũ diapoare mujĩpũ ũmũcocjũ weronojõ asistecũ niwĩ. Cũ ye su'ti añurõ bo'reyuse wa'acaro niwũ. ³ Tojo wa'ari cura maata Moisé, Elía dũporocjãrãpũ Jesũ me'rã ucũcã ĩ'acãrã niwã. ⁴ Tere ĩ'agũ, Pedro Jesure nicũ niwĩ:

—Yu'ũ wiogũ, marĩ a'topũ nicã añuyũ'rũa'a. Mũ'ũ ũacã, ũsã i'tia wi'iacã weerãti. Ni'cã wi'i mũ'ũ ya wi'i, ape wi'i Moisé ya wi'i, ape wi'i Elía ya wi'i weerãti, nicũ niwĩ.

⁵ Pedro tojo ucũrĩ cura ni'cã o'mecurua asisteri curua a'ti, narẽ tuubi'acã'caro niwũ. Ti curuapũre ni'cũ ucũcã tũ'ocãrã niwã:

—Ā'rĩ yu'ũ macũ, yu'ũ ma'igũ nimi. Cũ me'rã pũrõ e'cati'i. Cũ ucũsere tũ'o ějõpeoya, nicũ niwĩ Ô'acũ.

⁶ Tere tũ'orã, cũ bu'erã upũtũ ũcũarã, di'tapũ mu'rĩque'acãrã niwã. ⁷ Be'ro Jesũ na pũ'to wa'a, narẽ ñe'ẽña'a, nicũ niwĩ:

—Wã'cãũcã'cãña. Uiticã'ña, nicũ niwĩ.

⁸ Be'ro na ĩ'acã, ãpẽrã ne marĩcãrã niwã. Jesũ ni'cũta nicũ niwĩ.

⁹ Na tigũpũ ni'cãrã dijaticã, Jesũ narẽ nicũ niwĩ:

—Mũsã ni'cãrõacã ĩ'a'quere ne ãpẽrãrẽ wereticã'ña. Yu'ũ Ô'acũ macũ masũ weronojõ upætigũ wẽrĩ masãca be'ropũ wereya, nicũ niwĩ.

¹⁰ Cũ tojo nicã, cũ bu'erã sãrĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro weerã Moisé oja'quere bu'eri masã “Masãrẽ yu'ũroacjũ a'tise dũporo Elía a'timũ'tãgũsami” nisari?

¹¹ Jesũ narẽ yu'ticũ niwĩ:

—Mũsã nĩrõnojojõta Elía a'timũ'tãgũsami. Cũ nipe'tisere apomũ'tãgũsami. ¹² Yu'ũ pe'e a'tiro nigũti. Elía a'ti-tojacũ niwĩ. Cũrẽ masã ĩ'amasĩticãrã niwã. Na cũrẽ no'o ũaro weesĩ'rĩsere weecãrã niwã. Cũrẽ wee'-caronojojõta yu'ũ Ô'acũ macũ masũ weronojõ upætigũ quẽ'rãrẽ pi'eticã weerãsama, nicũ niwĩ.

¹³ Cũ tojo nicãpũ, cũ bu'erã tũ'omasĩcãrã niwã. “Cũ Elía a'titojacũ niwĩ nígũ, Juã masãrẽ wãmeyeri masũrẽ nigũ weesami”, nicãrã niwã.

Jesũ wĩ'magũrẽ wãtĩ sãjãno'cũre cõ'awĩrõ'que ni'i

(Mr 9.14-29; Lc 9.37-43)

¹⁴ Be'ro na ũrũgũpũ ni'cãrã masã wa'teropũ di-jatawã. Titare ni'cũ a'ti, Jesũ tiropũ ejaque'awĩ. Cũrẽ a'tiro niwĩ:

¹⁵ —Yuh'w wioḡu, yuh'w macūrē pajaña'ña. Cū wācūña marīrō wērīamujāmi. H̄p̄t̄u waro pi'etiyu'rūmajāmi. Pejetiri pecame'er̄u doqueque'a, diap̄u quē'rārē doqueñojāmujāmi. ¹⁶ Cūrē m̄u'w bu'erā tiroḡu miiejami-ar̄u. Na cūrē yu'rūomasītiama, niwī.

¹⁷ Be'ro Jesú masārē niwī:

—M̄sā ējōpeose moorā ña'arā ni'i. Yuh'w m̄sārē yoacā bu'emicā, ne t̄u'omasīwe'e yujup̄u. ¿No'ocā'rō yoacā m̄sā yu'ure ējōpeoticā wācūtutuaḡusari? Cū wī'magūrē yu'w tiro miitia, niwī.

¹⁸ Top̄u miiejacā, wātī wī'magūr̄u nī'cure cō'awīrōwī. Cū tojo weeri curata wī'magūr̄u yu'rūono'c̄p̄u tojawī.

¹⁹ Be'ro ūsā cū bu'erā āpērā t̄u'otiroḡu cūrē sērītiña'wū:

—¿De'ro weerā ūsā wātīrē cō'amasītiapari? niwū.

²⁰ Jesú ūsārē niwī:

—M̄sā yu'ure añurō ējōpeotise ye bu'iri cūrē cō'awīrōmasītiapā. Diacj̄u m̄sārē wereḡuti. M̄sā mostaza capeacā weronojō cā'rōacā ējōpeose c̄uorā, a'tiḡu ūr̄ūḡūrē “Aperop̄u wa'aya”, nīmasībosa'a. M̄sā tojo nicā, aperop̄u wa'arosa'a. M̄sā diacj̄uta ējōpeocāma, nipe'tisere weeta basiorosa'a. ²¹ Ā'rī wātī sāj̄ḡūnojōrē Ō'acūrē sērī, be'tise me'rā dia'cū cō'awīrōta basio'o, niwī.

Jesú cū wērīatjere apaturi werenemo'que ni'i

(Mr 9.30-32; Lc 9.43-45)

²² Be'ro ūsā Galileap̄u sija'ā wa'aw̄u. Top̄u Jesú ūsārē niwī:

—Yuh'w Ō'acū macū masū weronojō up̄t̄iḡure wiorāp̄ure o'orāsama. ²³ Yu'ure wējērāsama. Na tojo weemicā, i'tia n̄m̄u be'ro masāḡūsa'a tja, niwī. ūsā cū “Yu'ure wējērāsama” nicā t̄u'orā, pūrō b̄j̄awetiw̄u.

Ō'acū wi'i cjase niatjere na niyeru o'o'que ni'i

²⁴ Be'ro Jesú, ūsā cū bu'erā Capernau wāmetiri macāp̄u wa'aw̄u. ūsā top̄u ejari curare Ō'acū wi'i cjase niatjere niyeru wapaseeri masā Pedro tiroḡu wa'awā. A'tiro sērītiña'cārā niwā cūrē:

—¿M̄sārē bu'eḡu Ō'acū wi'i cjase niatjere niyeru wapayeweti? nicārā niwā.

²⁵ Pedro narē yu'tic̄u niwī:

—Wapayesami, nic̄u niwī.

Be'ro Pedro Jesú ni'wī ip̄u sāj̄āejawī. Cū Jesure sērītiña'ḡūti weeri cura Jesú pe'e cūrē ucūwe'ocā'wī:

—¿De'ro t̄u'oña'ti, Simó? ¿A'ti ūm̄cocjārā wiorā niyeru ūarā, na acawererārē sērīsari, o aperocjārāp̄ure sērīsarine? niwī.

²⁶ Pedro cūrē yu'tiwī:

—Aperocjārāp̄ure wapayeditisama, niwī.

Jesú cūrē niwī:

—To pūrīcārē na acawererārē sērītisama. Tojo weero yu'w Ō'acū macū niyucā, cū ya wi'i cjase niatjere niyeru sērīmasītisama. ²⁷ Tojo nimicā, narē mejēcā wācūduti'iḡu wapayeḡuti. M̄u'w ditarap̄u wējērī da mii, wa'i wējēḡu wa'aya. Ba'am̄t̄āḡūrē wejemorōña. Cū ūserop̄u niyeru cujire bocaḡusa'a. Ti cuji me'rā marī p̄arā yere wapayeḡu wa'aya, niwī Jesú.

Añurō weeyu'rūnu'cāḡū yere oja'que ni'i

(Mr 9.33-37; Lc 9.46-48)

18 Ō'acū wi'i cjase wapaseeri masārē Pedro wapayeḡu wa'acaterore ūsā Jesú tiroḡu wa'a, cūrē niwū:

—Ū'm̄seḡure ḡnoanojō ūsā m̄u'w besecū'cārā āpērā yu'rūoro niyu'rūnu'cāḡūsari? niwū.

² ūsā tojo nicā t̄u'oḡu, Jesú ni'cū wī'magūrē pijio, ūsā tiroḡu nu'cōwī. ³ ūsārē niwī:

—M̄sārē diacj̄u wereḡuti. Āpērā yu'rūoro niyu'rūnu'cāsī'rīsere du'ucā'ña. M̄sā tere wācūnu'cūrā, ā'rī weronojō nitirā, ū'm̄seḡu yu'w wioḡu niatjop̄u wa'asome. ⁴ A'tiro ni'i. No'o ā'rī wī'magūr̄u weronojō āpērā yu'rūoro nisere wācūtiḡūnojō cūta yu'w niatjop̄ure āpērā yu'rūoro niyu'rūnu'cāḡūsami. ⁵ Apeye quē'rārē wereḡuti. Yu'ure maigūnojō ni'cū ā'rī wī'magūrē ñe'eḡu weronojō weemi. Cūrē ñe'eḡu, yu'ureta ñe'eḡu weemi, niwī.

Āpērārē ña'arō weecā weeticā'ña nise ni'i

(Mr 9.42-48; Lc 17.1-2)

⁶ Jesú apeye ūsārē werenemowī:

—No'o yu'ure ējōpeoḡu wī'magūrē ña'arō weecā weeḡu ūp̄t̄u bu'iri da'reno'ḡūsami. Ūtāḡā pajicja cū wām̄tap̄u d̄u'teyoo, cūrē maa pajiri maap̄u doqueñocā, nemorō añubosa'a. Tojo weecā, cū maata wērīa wa'a, dojorēnemetibosami. ⁷ Masārē ña'arō weecā weese ña'abutia'a. Ña'arō weenu'cūcā'rāsama, wéerā pe'ea. Mejō tojo weeḡūnojō ūp̄t̄u waro bu'iri da'reno'ḡūsami.

⁸ »A'tiro weeya. M̄sā omocā, m̄sā d̄u'pocā me'rā ña'arō weesī'rīrā, d̄u'tecō'abo'caro weronojō ña'arō weedu'ucā'ña. M̄sā ni'cā omocā me'rā o ni'cā d̄u'pocā me'rā ū'm̄seḡu wa'acā, nemorō añu'u. P̄u omocā me'rā, p̄u d̄u'pocā me'rā pecame'er̄u wa'acā pe'ere, ña'ayur̄uabosa'a. ⁹ M̄sā caperi me'rā mejārōta ña'arō weesī'rīrā, m̄sā caperire orewee cō'abo'caro weronojō ña'asere ī'adu'ucā'ña. M̄sā ni'cā capea me'rā ū'm̄seḡu wa'acā, nemorō añu'u. M̄sā pecame'er̄u p̄u capea me'rā wa'acā pe'ere, ña'ayur̄uabosa'a.

Oveja bajuduti'c̄u queose ni'i

(Lc 15.3-7)

¹⁰ »Ā'rā wī'marānojōrē tojo ī'acō'aticā'ña. A'tiro ni'i. Ū'm̄seḡjārā Ō'acūrē wereco'terā ā'rā wī'marārē co'terā yu'w pac̄u ū'm̄seḡu nigū ī'orōḡu ninu'cūma.

¹¹ Masā Ō'acūrē wācūtirā oveja bajuduti'cārā weronojō nima. Yu'w Ō'acū macū masū weronojō up̄t̄iḡu narē yu'rūoḡu a'tiḡu weew̄u.

¹² »Yu'w weresere ḡde'ro t̄u'oña'ti? Ni'cū cien oveja c̄uoḡu ni'cū bajuduticā, āpērā d̄u'sarā noventa y nueve opa bu'pa na ba'arop̄u cūsami. Be'ro ap̄i bajuduti'c̄ure a'magūr̄u wa'asami. ¹³ Cūrē bocaḡu, pūrō e'catisami. Āpērā noventa y nueve bajudutiti'cārā nemorō cū me'rā e'catisami. ¹⁴ Mejārōta marī pac̄u

u'musepu nigú ne ni'cú ā'rā wī'marānojōrē pecame'epu wa'acā uatimi, niwī Jesú.

Marí acawererā marírē űa'arō weecā a'tiro weerua'a nise ni'i

¹⁵ Jesú werenemowí:

—M'u acaweregú m'u'rē űa'arō weecā, m'u se'saro cū tiropu weregú wa'aya. Cū űa'arō wee'quere masīcā weeya. Cū “Y'u űa'arō weepu” ni t'u'oña'cā, m'usā apaturi a'merī ucū, e'catirāsa'a tja. ¹⁶ Cū y'u'titicāma, ni'cū o p'uarāre pijio, cū tiropu wa'aya. Na t'u'oropu wereya cū m'u'rē űa'arō wee'quere. Tojo weero Ō'acū ye queti o'jáca pūrī ní'caronojōta p'uarā o i'tiarā t'u'oropu “Diacjūta ni'i”, ni masīno'rōsa'a. ¹⁷ Na quē'rārē y'u'titicā, nipe'tirā y'u're ējōpeorā na nerēōru wereya. Na quē'rārē y'u'titicā, y'u're ējōpeotigú o wiorārē niyeru wapaseebosari masūrē weronojō t'u'oña'ña.

¹⁸ »Diacjū m'usārē wereguti. No'o m'usā a'ti nucūcāpu d'u'tecūcā, u'musepu quē'rārē d'u'tecūuno'rōsa'a. A'ti nucūcāp'ure “Tojota weeato” nicā, u'musepu quē'rārē tojota wa'arosa'a, niwī. Cū tojo nígū, m'usā “Bu'iritimi” o “Bu'iri marími” nímasīrāsa'a nígū, tojo niwī.

¹⁹ Jesú ninemowí:

—Apeyere wereguti. P'uarā “Marí a'tenojōrē Ō'acūrē sērīrā” nicā, y'u' pacu u'musepu nigú m'usā sērīrōno-jōta weegusami. ²⁰ No'o p'uarā o i'tiarā y'u're ējōpeorā nerēcā, y'u' na wa'teropu nigūti, niwī.

Āpērā űa'arō weecā acoboJose cjase ni'i
(Lc 17.3)

²¹ Tojo nicā t'u'ogu, Pedro Jesú tiro wa'a, sērītiña'wī:

—Wioгу, y'u' acaweregú y'u're űa'arō weecā, ¿dicusetiri cūrē acobojogusari? ¿Sietetirip'uta cū űa'arō weesere acobojosari? niwī.

²² Jesú cūrē y'u'tiwī:

—“Ticusetiri acobojoya”, niwe'e. Tojo nírdnojō o'ogu, “Na űa'arō weesetisetirinucū acobojoya”, nigūti.

²³ »Tojo weegu m'usārē y'u' pacu cū acoboJose cjasere wereguti. Cū ni'cā di'ta wioгу weronojō nimi. Ti di'ta wioгу cūrē da'raco'terā na wapamoosere apogutigu pijiosami. ²⁴ Cū narē wapaseenū'cārī cura ni'cū pajiro waro wapamoogūrē miiwā'cāsama. ²⁵ Cū de'ro wee wapayeta basioticā i'agū, wioгу cūrē, cū n'morē, cū pō'rārē, nipe'tise cū c'osere āpērāp'ure duaturiadutisami. Cū wapamoosere wapayeduotigú tojo weesami. ²⁶ Tere i'agū, da'raco'tegú wioгу tiro ejaque'a, nisami: “Wioгу, y'u're pajaña'cureya. Y'u' wapayepe'ocūti”, nisami. ²⁷ Cū tojo nicā t'u'ogu, a'tiro weesami. Cūrē pajaña'gū, cū wapamoo'quere cō'a, cūrē du'ucā'sami. ²⁸ Tojo wéeca be'roacā wa'a, apí cū me'rācjū da'raco'tegure bocaejasami. Cū pe'e cūrē cā'rōacā wapamoosami. Be'ro cūrē wapayedutigu up'utu wām'utaru űe'esami. “M'u' wapamoosere wapayebaque'oya”, nisami.

²⁹ »Cū tojo nicā t'u'ogu, cū wee'caro weronojō cū d'uporo ejaque'a, nisami: “Y'u're pajaña'cureya. M'u'rē wapayepe'ocūti”, nisami. ³⁰ Apí pe'e ne uatिसami. Maa-

ta cūrē bu'iri da'reri wi'ipu miaa, sōrōdutisami. “Cū wapayepe'ocā'pu, du'uwīrōña”, nisami. ³¹ Be'ro āpērā da'raco'terā cū tojo weesere i'arā, ne t'u'satisama. Tojo weerā na wioгуp'ure tere werepe'ocā'sama. ³² Tere t'u'ogu, wioгу cūrē pijidutio'osami. Cūrē nisami: “Da'raco'tegú queoro weetigu ni'i. M'u' y'u're sērīcā, nipe'tise m'u' wapamoo'que pacare acobo-jope'ocā'pu. ³³ M'u' quē'rā y'u' m'u'rē pajaña'-caronojō m'u' me'rācjūrē pajaña'boapā”, nisami. ³⁴ Wioгу up'utu waro uagu, cūrē pūrō bu'iri da'resami. Bu'iri da'reri wi'ipu cūrē pi'eticā weedutisami. Téé nipe'tise cū wapamoosere wapayepe'otigú, topu ninu'cūgūsami, ni werewī Jesú.

³⁵ Be'ro Jesú tere wérēca be'ro niwī:

—Y'u' pacu u'musepu nigú m'usā acawererārē diacjū acobojoticā, tojota weegusami m'usārē, niwī.

Nemotirā, marāputirā a'merī cō'aticā'ña nise ni'i
(Mr 10.1-12; Lc 16.18)

19 Jesú āpērārē a'merī acobojosere ucūca be'ro űsā a'tiro weewu. Galilea di'taru ní'cārā űsā Judea di'taru Jordā wāmetiri maa mujpū m'jātiro ape pā'rēpu pē'awū. ² Topu wa'acā, pājārā masā Jesure sirutuwa. Narē dutitirārē y'u'r'owū. ³ Narē y'u'r'ocā i'arā, fariseo masā Jesure bu'iri bocasī'rīrā, cū tiro wa'a, sērītiña'wā:

—¿Ni'cū no'o mejō niseacā me'rā cū n'morē cō'a-masīsari? ¿Marírē dutise tojo niti? niwā.

⁴ Jesú narē y'u'tiwī:

—¿M'usā Ō'acū ye queti o'jáca pūrīrē bu'emirā, masīweti? Ō'acū nipe'tise cū ne waro weenū'cā-cateropu up'u, numio weecu niwī. ⁵ Tu'ajanū'cō, a'tiro nicu niwī: “Tojo weegu up'u cū pacure, cū pacore wija, cū n'mo me'rā nigūsami. Na p'uarā ni'cā up'u weronojō nirāsama”, nicu niwī Ō'acū. ⁶ Tojo weerā na p'uarā nitima. Ni'cā up'utu nima. Tojo weerā Ō'acū a'mesū'o'cārārē masā ducawaaticā'rōua'a, niwī Jesú.

⁷ Cū tojo nicā t'u'orā, fariseo masā sērītiña'wā tja:

—To pūrīcārē ¿de'ro weegu Moisé a'tiro nipari?

“Ni'cū cū n'morē cō'agū, 'A'te ye bu'iri m'u'rē cō'a'a' ní' pūrīrē o'ao'oro'ua'a”, ni ojacu niwī, niwā.

⁸ Jesú narē niwī:

—M'usā űecūs'um'ua ejeripō'rā b'utise ye bu'iri Moisé na n'mosānumiarē cō'acā, cā'mota'aticu niwī. Tojo nimicā, Ō'acū ne warop'uta “A'merī cō'aña”, niticu niwī. ⁹ Y'u' cū n'morē cō'agūrē a'tiro nigūti. Co apí me'rā űa'arō weetimicā, cō'agūnojō apegore n'motigu, cū n'mo nitigo me'rā a'metārāgū weronojō tojasami. No'o marāpu cō'ano'core n'orēgūnojō quē'rā mejārō-ta tja cū n'mo nitigore a'metārāgū weronojō nisami. Ō'acū core “Nimū'tā'cu n'mo nimo yujupu”, ni i'asami. Na tojo wéerā, Ō'acū cū dutisere y'u'r'up'utu'cārā weema, niwī.

¹⁰ Cū tojo nicā t'u'orā, űsā cū bu'erā niwī:

—Tojo nicā pūrīcārē marí n'motiticā, n'morō añusa'a, niwī.

¹¹ Jesú űsārē niwī:

—Nipe'tirā nūmo marīrā nīmasītisama. Ō'acū nūmo marīrā nīmasiāto nī'cārā dia'cū nīmasīsama. ¹² Āpērā a'te ye bu'iri nūmotitisama. Āpērārē dojoriwī'ia ba-jua'que bu'iri nūmotita basiotisa'a. Āpērārē nūmotidutitirā na upx cjasere yejecō'ano'cārā nisama. Tojo weerā na nūmotimasītisama. Āpērā Ō'acū ye cjase dia'cūrē weesī'rīrā nūmotitisama. “Tojo nūmo marīgū nigūti” nigūnojō nūmo marīgū tojato, niwī.

Jesú wī'marārē ñapeo sērībosa'que ni'i
(Mr 10.13-16; Lc 18.15-17)

¹³ Be'ro āpērā na pō'rārē Jesú tiropx miiejawā. Narē ñapeo, Ō'acūrē sērībosadutirā tojo weewā. Na tojo weecā, ūsā wī'marārē miiejarārē tu'tiwū:

—Cūrē caribotirāta, nimiwū. ¹⁴ Ūsā tojo nicā, Jesú ūsārē niwī:

—Wī'marārē yū'x tiro a'ticā du'uo'oya. Narē cā'mota'aticā'ña. Wī'marā marīnojōrē añurō ējōpeoma. Āpērā quē'rā wī'marā weronojō yū'xre ējōpeorā yū'x pacx wiogx nirōpx wa'arāsama, niwī.

¹⁵ Be'ro wī'marārē ñapeo, sērībosawī. Tu'ajanx'cō, ūsā apesepx wa'a wa'awx.

Ma'mx peje cūogx Jesú me'rā ucū'que ni'i
(Mr 10.17-31; Lc 18.18-30)

¹⁶ Be'ro ni'cū ma'mx Jesure ī'agū ejawī. Cūrē sērītiña'wī:

—Mx'x masārē bu'egx añugū ni'i. Yū'x catinu'cūacjx ŷñe'enojō añusere weegxari? niwī.

¹⁷ Jesú cūrē yū'tiwī:

—ŷDe'ro weegx yū'xre añuse cjasere sērītiña'ti? Ni'cūta añugū nimi. Cū Ō'acū nimi. Mx'x catinu'cū'cū'ī'rgū, Ō'acū dutise cūu'quere weeya, niwī.

¹⁸ Ma'mx yū'tiwī:

—ŷDisenojōrē weegxari?

Jesú cūrē niwī:

—Masārē wējēcō'aticā'ña. Apī nūmorē a'metārāticā'ña. Yajaticā'ña. Āpērā ye cjasere nisooticā'ña. ¹⁹ Mx'x pacxre, mx'x pacore ējōpeoya. Mx'x basu ma'irōnojōta āpērārē ma'īña, niwī.

²⁰ Ma'mx Jesure yū'tiwī:

—Yū'x wī'magūpxta a'tere queoro weemjātiwū. ŷÑe'enojō apeyenojō yū'x weenemogūxari? niwī.

²¹ Jesú cūrē niwī:

—Mx'x Ō'acū dutisere weepe'osī'rgū, nipe'tise mx'x cūosere duape'ocjū wa'aya. Duatoja, te dua'que wapore pajasesuorārē o'oya. Mx'x tojo weegx x'mūsepx peje añuse cūogxsa'a. Tojo weetojanx'cō, yū'xre sirutugx a'tia, niwī.

²² Cū tojo nicā tū'ogx, ma'mx peje cūogx ni'tjagū tere ma'iyx'rugx, bujawetise me'rā dajatojaawī.

²³ Cū wa'āca be'ro Jesú ūsārē niwī:

—Diacjū mūxārē weregūti. Peje cūogx Ō'acū wiogx nirōpx x'mūsepx wa'acā, diasa ni'i. ²⁴ Apaturi mūxārē nigūti tja. Cameyo wāmetigūjo awiga yuta da pī'osōrōrī pepx sājāa yū'x'rtē'īcā, diasa ni'i. Yū'x pacx wiogx nirōpx peje cūogx wa'acā pe'ema, totā nemorō diasa ni'i, niwī.

²⁵ Cū tojo nicā tū'orā, ūsā tū'omarīa wa'awx. Ūsā a'merī sērītiña'wū:

—To pūrīcārē ŷnoanojō pe'e Ō'acū tiropx wa'amasīrāsari? niwū.

²⁶ Jesú ūsārē ī'agūta ī'a, niwī:

—Masā na basu weetutuase me'rā yū'xmasītisama. Ō'acū pūrīcārē basio'o. Cūma ne apeyenojō weeta basiotise marī'i, niwī.

²⁷ Cū tojo nicā tū'ogx, Pedro niwī:

—Wiogx, ūsā pe'e mū'xre siruturā, nipe'tise ūsā cūomi'quere du'ucūupe'ocā'wū. Ūsā tojo wee'que wapore ŷŌ'acū ñe'enojōrē o'ogxari? niwī.

²⁸ Jesú ūsārē niwī tja:

—Diacjū mūxārē nigūti. Ō'acū a'ti turire ne waropx wee'caro weronojō apaturi weecā, yū'x Ō'acū macū wiogx sājāgūsa'a. Tojo yū'x weecā, mūxā quē'rā yū'xre dutitāmūxasa'a. Tojo nicā mūxā yū'xre ējōpeorā doce cururi Israe cururicjārārē dutirāsa'a. ²⁹ Āpērā nipe'tirā yū'xre ējōpeose bu'iri na ye wī'serire, na acawererārē, na pacxsumxarē, na pō'rārē, na ye dī'tare du'ucūuwā'cārā quē'rārē a'tiro wa'arosa'a. Peje waro na cō'awā'cā'que nemorō ñe'enorāsama. Tojo nicā Ō'acū me'rā catinu'cūrāsama. ³⁰ Tojo nimicā, pājārā ni'cārōacārē wiorā weronojō nirā be'ropxre mejō nirā nirāsama. Pājārā ni'cārōacārē mejō nirā pe'e quē'rā be'ropxre wiorā weronojō nirāsama, niwī.

Jesú x'se wese da'rari masā me'rā queose o'o'que ni'i

20 Jesú be'ropx cū o'otjere queose me'rā werenemowī:

—Ū'mūsepx yū'xre ējōpeorārē o'otje a'tiro weronojō ni'i. Ni'cū x'se wese cūose weronojō ni'i. Cū ñamiacācure x'se wī'reajārē a'masami. ² Narē bocagx, “Ni'cā nūmū wapayewxaronojō mūxārē wapayegūti”, nisami. Na yū'tica be'ro narē cū ya wesepx da'radutigx o'ócā'sami. ³ Be'ro nueve nicā āpērā da'rajārē a'manemogū wa'asami. Topx macā decopx da'rase moorā dujirārē bocaejasami. ⁴ Bocaeja, narē nisami: “Mūxā quē'rā ya wese x'se wesepx da'rarā wa'aya. Mūxārē queoro wapayegūti”, nisami. Cū tojo nicā tū'orā, na “Jax” ni, na quē'rā da'rarā wa'asama. ⁵ Be'ro dajaritero nicā, tojo nicā ñamica'a tres nicā mejārōta a'magū wa'a, narē o'ósami tja. ⁶ Be'ro tja cinco nicā macā decopx wa'asami. Topx āpērā da'rase moorā nibajaque'atirārē bocaejasami. Bocaejagx, nisami: “ŷDe'ro weerā mūxā da'rase ni'cārī dujina'iatī?” nisami. ⁷ Na yū'tisama: “Āpērā ūsārē ‘Da'rarā wa'aya’, nitiamā. Tojo weerā da'rawe'e”, nisama. Tojo nicā tū'ogx, wese wiogx narē nisami: “Mūxā quē'rā ya wesepx da'rarā wa'aya. Queoro wapayegūti”, nisami. Tojo weerā na quē'rā da'rarā wa'asama.

⁸ »Ūnamipx ti wese wiogx sū'ori da'ragūre pijio, nisami: “Da'rarārē pijīne, wapayeya. Be'ropx eja'cārārē wapayemū'tāña. Be'ro ñamiacācure da'ranx'cā'cārārē wapayetu'ajanx'cōña”, nisami. ⁹ Tojo weegx a'tiro weesami. Cinco nicāpx wesepx da'ranx'cā'cārārē pijiomū'tāsami. Ni'cā nūmū da'rase wapa wapayewxaronojō narē wapayesami. ¹⁰ Be'ro bo'reacā

da'ranu'cã'cãrã "Ûsã na nemorõ wapata'arãsa'a", nimisama. Tojo nimicã, na wãcũ'caronojõ wa'atisa'a. Na quẽ'rã mejãrõta wapata'asama. ¹¹ Tojo weerã ti wese wiogũ me'rã tũ'satirã, a'tiro nisama: ¹² "Ã'rã be'ropũ da'rarã eja'cãrã yoaticã ni'cã horata da'rama. Ûsã pũrĩcã yoacã asise poo, da'rana'itõ'oaũ. Tojo weemicã, ùsãrẽ wapaye'caronojõta na quẽ'rãrẽ wapayearũ", nisama. ¹³ Wiogũ pe'e ni'cũ tojo bũsũnu'cũgũrẽ a'tiro nisami: "Yũ'ũ me'rãcjũ, mũ'ũrẽ ña'arõ weegũ weewe'e. Mũ'ũ da'rãse dũporo 'Ni'cã nũmũ da'rawapata'awũaronojõ wapata'agũsa'a", ni-no'tojarũ. ¹⁴ Tojo weegũ mũ'ũ wapata'a'quere ñe'e, to-jaa wa'aya. Yũ'ũ ã'rĩ be'ropũ da'ragũ a'ti'cũre mũ'ũrẽ wapaye'caronojõ wapayegũti. ¹⁵ Yẽ niyeru niarũ. Tojo weegũ yũ'ũ ñaronojõ wapayemasĩ'i. ¿Yũ'ũ masãrẽ pajaña'cã uogũ weeti?" nisami.

¹⁶ »A'tiro ni'i. Yarã sãjãmũ'tã'cãrã, na be'ro ãjõpeo'cãrã quẽ'rãrẽ mejãrõta Õ'acũ añusere o'ogũsami. Tojo weerã nimũ'tã'cãrã "Ûsãrẽ o'onemogũsami", ni-masĩsome, niwĩ.

Jesú cũ wẽrĩatjere apaturi werenemo'que ni'i

(Mr 10.32-34; Lc 18.31-34)

¹⁷ Be'ro ùsã Jesú me'rã Jerusalé wa'ari ma'apũ wa'awũ. Ûsãrẽ, cũ bu'erã docere mejẽcã pijiwĩ. Ûsãrẽ niwĩ:

¹⁸ —Mũsã ï'a'a. Marĩ Jerusaléũ wa'arã wee'e. Topũ yũ'ũ Õ'acũ macũ masũ weronojõ upũtigũre a'tiro weerãsama. Pa'ia wiorãpũre, tojo nicã Moisé oja'quere bu'eri masãpũre o'orãsama. Na yũ'ũre wẽjẽdu-tirãsama. ¹⁹ Náta tja ape di'tacjãrã judío masã nitirã wiorãpũre wiaturiarãsama. Yũ'ũre bujicã'a, tãrã, curusarũ wẽjẽdutarãsama. Na tojo weemicã, yũ'ũ i'tia nũmũ be'ro masãgũsa'a, niwĩ Jesú.

Santiago, Juã paco Jesú me'rã ucũ'que ni'i

(Mr 10.35-45)

²⁰ Zebedeo nũmo co põ'rã Santiago, Juã me'rã Jesú tiropũ ejawõ. Jesure apeyenojõ sãrĩgõ, cũ pũ'topũ ejaque'awõ. ²¹ Jesú core niwĩ:

—¿Ñe'enojõrẽ yũ'ũ weecã ñasari? niwĩ.

Cũrẽ yũ'tiwõ:

—Mũ'ũ wiogũ sãjãgũ, ã'rã yũ'ũ põ'rã pũarãrẽ mũ'ũrẽ dutitamudutigũ sõrõapa. Ni'cũ mũ'ũ diacjũ pe'e, apĩ cũpe pe'e dũpoapa, niwõ.

²² Co tojo nicã tũ'ogũ, Jesú co põ'rãrẽ niwĩ:

—Mũsã yũ'ũre sãrĩsere tũ'omasĩwe'e. Yũ'ũ upũtũ pi'eti, wẽrĩgũsa'a. ¿Mũsã quẽ'rã yũ'ũ weronojõ pi'etimasĩti? niwĩ. Na yũ'tiwã:

—Ûũ. Pi'etimasĩ'i.

²³ Na tojo nicã, Jesú narẽ niwĩ:

—Diacjũta ni'i. Mũsã quẽ'rã pi'etirãsa'a. Tojo weemicã, diacjũ pe'e, cũpe pe'e mũsãrẽ dũpomasi'tisa'a. A'te yũ'ũ weese niwe'e. Yũ'ũ pacũ beseyu'cãrã pe'e topũre dujirãsama, niwĩ.

²⁴ Ûsã diez na tojo sãrĩcã tũ'orã, na me'rã ua wa'awũ.

²⁵ Tojo weecã ï'agũ, Jesú ùsãrẽ pijio, niwĩ:

—Mũsã masĩsa'a. A'ti nucũcãrẽ dutirã ti di'tare mi-wapa wa'asama. Na docacjãrã quẽ'rã mejãrõta dutipesama. ²⁶ Mũsã pũrĩcã na weronojõ weesome. Tojo weronojõ o'orã, mũsã wa'teropũ wiorã nisĩ'rĩrã, ãpẽrãrẽ da'raco'terã weronojõ niña. ²⁷ No'o ãpẽrã nemorõ nisĩ'rĩgũnojo ãpẽrãrẽ da'raco'teri masũ weronojõ niña. ²⁸ Yũ'ũ Õ'acũ macũ weronojõ weeya. Yũ'ũre ãpẽrã weetamuato nígũ mejẽta a'tiwũ. Yũ'ũ pe'e narẽ weetamugũ a'tiwũ. Tojo nicã ña'arõ wee'que wapare pãjãrãrẽ wẽrĩbosa, wapayewĩrõgũ a'tiwũ, niwĩ.

Jesú pũarã caperi bajutirãrẽ yũ'ũo'que ni'i

(Mr 10.46-52; Lc 18.35-43)

²⁹ Be'ro ùsã Jericó wãmetiri macãpũre wijawã'cãwũ. Titare pãjãrã masã Jesure sirutuwã. ³⁰ Ûsã wa'aro ti ma'a sumuto pũarã caperi bajuno'tirã dujiwã. Jesú yũ'ũasere tũ'oña'rã, caricũwã:

—Wiogũ, Davi pãrãmi nituriagũ, ùsãrẽ pajaña'ña, niwã.

³¹ Masã pe'e narẽ "Caricũticã'ña", nimiwã. Tojo nicãta, na pe'e nemorõ caricũnemowã:

—Wiogũ, Davi pãrãmi nituriagũ, ùsãrẽ pajaña'ña, niwã.

³² Na tojo nicã tũ'ogũ, Jesú tojanũ'cã, narẽ pijio sãrĩtiña'wĩ:

—¿De'ro yũ'ũ weecã ñasari? niwĩ.

³³ Na cũrẽ yũ'tiwã:

—Ûsãrẽ caperi bajucã weeya, niwã.

³⁴ Tojo nisere tũ'ogũ, Jesú narẽ pajaña'gũ, na caperire ñapeowĩ. Cũ tojo weeri cura na pũarãpũta caperi ï'awã. Be'ro na quẽ'rã Jesure sirutuwã'cãwã.

Jesú Jerusalé wãmetiri macãpũ sãjãa'que ni'i

(Mr 11.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

21 Ûsã Jerusaléũ ejase dũporo Betfagẽ ùrũgũ Olivõ wãmeticjũ bu'aropũ ejawũ. Topũ eja, Jesú pũarã ùsã me'rãcjãrãrẽ ti macãpũ o'ówĩ. ² Narẽ niwĩ:

—Si macã marĩ põtõorõ nirĩ macãpũ wa'arãsa'a. Topũ ni'cõ burra dũ'tenũ'cõ'core co macũ me'rã bo-caejarãsa'a. Narẽ pãa, miitia. ³ No'o ni'cũ mũsãrẽ mejẽcã nicã, a'tiro niña: "Marĩ wiogũ ñami. Maata wiano'rõsa'a tja", niña, niwĩ.

⁴ Dũporocjũ Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ cũ oja'caronojõta tojo wa'awũ. Cũ Õ'acũ ucũ'quere a'tiro ojacũ niwĩ:

⁵ Jerusalécjãrãrẽ a'tiro niña:

"Ï'aña. Mũsã wiogũ mũsã tiropũ a'timi.

Mejõ nígũ weronojõ burra macũ wĩ'magũ bu'ipũ pesawã'cãtimi", ni ojacũ niwĩ.

⁶ Be'ro Jesú cũ o'ó'cãrã ti macãpũ wa'a, cũ weeduti'caronojõta weecãrã niwã. ⁷ Burrore cũ paco me'rã mi-iticãrã niwã. Be'ro ùsã ye su'ti bu'icjasere na bu'ipũ pũtãpeowũ. Tu'ajanũ'cõ, Jesú wĩ'magũ bu'ipũ mũjãpejawĩ. ⁸ Topũre pãjãrã masã niwã. Na ãjõpeosere ï'orã, na ye su'ti bu'icjasere Jesú yũ'ũaropũ sãeocũuwã. ãpẽrã ma'a sumuto pũrĩ nise querire dũtecũuwã. ⁹ Masã cũ dũporo wa'arã, cũ be'rocjãrã quẽ'rã e'catise me'rã caricũwã:

—Dəporocjūpə wioḡə ní'cə Davi pāramirē e'catise o'orā. Añurō wa'ato ā'rī Ō'acū o'ó'cure. Ƨ'musecjarā cūrē "Añubutiāmi" ni, e'catise o'oato, ni caricūwā'cāwā.

¹⁰ Be'ro Jesú Jerusalépe sājācā, topə nirā Ƨcəape'tia wa'awā. Pājārā sērītiña'wā:

—¿Noa niti cū? niwā.

¹¹ Narē Jesú me'rā wa'arā yə'tiwā:

—Cū Jesú Ō'acū ye queti weremə'tārī masū Nazare macā Galilea di'tacjū nimi, niwā.

Jesú Ō'acū wi'ipə duarārē cō'awīrō'que ni'i

(Mr 11.15-19; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹² Be'ro Jesú Ō'acū wi'ipə sājāawī. Topəre wa'icūrā na Ō'acūrē Ƨjūamorōpeojā niwā. Nipe'tirā ti wi'i po'peapə narē duarārē, duarā quē'rārē ī'agū, cō'awīrōpe'ocā'wī. Na niyeru dəcayuri mesare, bujare na dua dujise quē'rārē tuuquecūpe'ocā'wī. Na queoro weetise bu'iri tojo weewī. ¹³ Be'ro narē niwī:

—Ō'acū ye queti ojāca pūrīpə a'tiro o'ano'wū: "Ya wi'i 'Nubueri wi'i ni'i, nino'ca wi'i ni'i." Məsā pe'e queoro weetiāpā. Yajarā ya wi'ire weronojō tojacā wee'e, ni tu'tiwī narē.

¹⁴ Ti wi'ipəre caperi bajuno'tirā, sijamasītirā cū tiropə a'tiwā. Na tojo weecā ī'agū, narē yə'rəowī. ¹⁵ Pa'ia wiorā, Moisé oja'quere bu'eri masā pe'e cū añuse wee'ocā ī'arā, tə'satiwā. Wī'marā ti wi'i po'peapə nirā a'tiro caricūwā:

—Dəporocjūpə wioḡə ní'cə Davi pāramirē e'catise o'orā, niwā. Tere tə'orā, pa'ia wiorā quē'rā ua wa'awā.

¹⁶ Tojo weerā Jesure a'tiro sērītiña'wā:

—¿Sōjā wī'marā na nisere tə'oti?

—Tə'o'o. Məsā Ō'acū ye queti ojāca pūrīpə ní'quere bu'epā. A'tiro ni'i:

"Ō'acū, mə'ə wī'marā, tojo nicā mi'rīrārē a'tiro weecā weepə.

Mə'ərē e'catise o'orā, queoro basapeome'rīcā weepə", ni'i, niwī Jesú.

¹⁷ Tojo níca be'ro pa'ia wiorārē, Moisé oja'quere bu'eri masārē cō'awā'cā, Betaniapə wa'a wa'awī. Topə Ƨsā cārīwū.

Jesú higuera wāmeticjə dəca marīcjəre ñaidijacā wee'que ni'i

(Mr 11.12-14,20-26)

¹⁸ Ape nəmə bo'reacā Jesú Jerusalépe majāmitojagə, Ƨjaboayə'rəna wa'awī. ¹⁹ Tojo weegə ma'a sumutopə nicjə higuera wāmeticjəre ī'agū, tigə tiro wa'a, tigə dəcare ī'ama'gū wa'awī. Ne dəca marīcaro niwū. Pūrī peje dia'cū niwū. Tojo dəca marīcā ī'agū, Jesú tigəre niwī:

—Ne apaturi dəcatinemosome, niwī. Cū tojo níca be'ro maata ñaidija wa'awə. ²⁰ Tojo wa'acā, Ƨsā cū bu'erā ī'amarārā, cūrē sērītiña'wū:

—¿De'ro weero tigə maata ñaidijati? niwū.

²¹ Jesú Ƨsārē yə'tiwī:

—Diacjū məsārē weregəti. Məsā Ƨjōpeose cəorā, diacjūta yə'tigəsami nīrā, yə'ə tigəre ñaicā wee'caro weronojō weemasīrāsa'a. A'te yə'ə tigə ñaicā wee'caro

yə'rəoro weemasīrāsa'a. A'tigə Ƨrūgūrē apero dia pa-jiri maapə wa'acā weemasīrāsa'a.

²² Məsā Ƨjōpeose cəorā, nipe'tise məsā ñubue sērīsere bocarāsa'a, niwī.

Jesure "¿Noa dutiro me'rā tojo weeti?" ní'que ni'i

(Mr 11.27-33; Lc 20.1-8)

²³ Be'ro Jesú Ō'acū wi'ipə sājāawī. Cū ti wi'ipə bu'eri cura pa'ia wiorā, Ƨpērā judío masā bəcərā cū tiropə a'tiwā. Cūrē bu'iri bocasī'rīrā, sērītiña'wā:

—¿De'ronojō dutise me'rā mə'ə weesere tojo weeti? ¿Noa mə'ərē tojo weedutigə dutise o'oati? niwā.

²⁴ Jesú narē yə'tiwī:

—Yə'ə quē'rā məsārē sērītiña'megūti. Məsā yə'ticā, yə'ə quē'rā məsārē "A'te dutiro me'rā wee'e", nigūti.

²⁵ ¿Noa Juārē wāmeyedutigə o'ópari? ¿Ō'acū tojo weedutiri? ¿O masā pe'e cūrē tojo weedutiri? niwī.

Be'ro na basu a'merī niwā:

—Marī "Ō'acū Juārē wāmeyedutiwī" nicā, cū marīrē "To pūrīcārē ¿de'ro weerā Juārē Ƨjōpeotiri?" nigūsamī.

²⁶ Marī "Ō'acū o'óticə niwī; masā cūrē o'ócarā niwā" nicā, masā marīrē tu'tibosama. Nipe'tirā masā "Juā Ō'acū ye queti weremə'tārī masū niwī", ni Ƨjōpeosama, niwā.

²⁷ Tojo weerā "Masītisa'a", niyə'rəocā'wā. Na tojo nicā tə'ogə, Jesú narē niwī:

—Yə'ə quē'rā "A'te dutiro me'rā wee'e", ni werewe'e, niwī narē.

Jesú ni'cū pō'rā pəarā queose me'rā narē were'que ni'i

²⁸ Be'ro Jesú narē queose me'rā werewī:

—Yə'ə ni'cārōcā weresere ¿de'ro tə'oña'rāsari məsā? Ni'cū pəarā Ƨməa pō'rātisami. Ni'cūrē a'tiro nisami: "Macū, ya wese Ƨ'se wesepə da'ragə wa'aya", nimisami. ²⁹ Cū tojo nicā tə'ogə, cū macū "Wa'awe'e", ni yə'tisami. Be'ro mejēcā wācū tja, da'ragə wa'asami.

³⁰ Be'ro cū pacə apī cū macū tiropə ī'agū wa'asami. Mejārōta cūrē "Da'ragə wa'aya", nisami. Cū macū yə'tisami: "Jaə, pacə, wa'agəti", nisami. Cū tojo ní'cə nimigū, wa'atisami, ni werewī Jesú pa'ia wiorā, Ƨpērā judío masā wiorārē. ³¹ Cū macū ¿ni'inojō pe'e cū Ƨaro weepari? ni sērītiña'wī narē.

Na a'tiro yə'tiwā:

—Cū dutimə'tā'cə queoro weepī, ni yə'tiwā.

Tere tə'ogə, Jesú narē niwī:

—Diacjū məsārē weregəti. "Ña'arā", məsā nirā, niyeru wapaseeri masā, tojo nicā Ƨməarē a'metārāwapa'tari masā numia məsā Ƨ'məsepə wa'atiri cura na pe'e wa'arāsama. ³² Juā masārē wāmeyeri masū Ō'acū Ƨaronojō a'tiro añurō nisetiroƧami nisere bu'ecā, məsā Ƨjōpeotiwə. Na məsā "Ña'arā waro nima" nirā pūrīcā cū weresere Ƨjōpeo, na wācūsere dəcayucārā niwā. Na tojo weecā ī'amirā, məsā pe'e dəcayuti, cū weresere Ƨjōpeoticārā niwū, niwī Jesú.

Da'raco'terā queoro weeti'que ni'i

(Mr 12.1-12; Lc 20.9-19)

³³ Jesú apaturi werewī:

—Apeye queose me'rã m̄sãrē werenemoḡuti. Tere t̄'oya. Ni'cũ pajiro di'ta c̄oḡu ɯ'se wese weesami. Ti wesere sã'rĩsãsami. Top̄ na ɯ'se bipesãati pere ɯ'tãgãp̄ se'esãjãsami. Tojo nicã ɯ'm̄uãrĩ wi'i na co'te-dujiati wi'ire weesami. Tojo wéeca be'ro aperop̄ wa'aḡu, ãp̄erãrē ti wesere co'tedutiḡu c̄uusami. Narē c̄u ya di'tare da'rase wapa “Tocã'rõ ȳ'ɯre ɯ'se wiapa”, nisami.

³⁴ »Be'ro ɯ'se d̄ucati'ri cura ãp̄erã c̄urē da'raco'terãrē top̄ o'ósami. Narē o'óḡu, “Ya di'ta da'rarãrē yé ɯ'sere s̄erĩrã wa'aya”, nisami. ³⁵ Top̄ ejacã, ti wese co'terã c̄u o'ócãrãrē ñe'esama. Ni'c̄urē paasama. Ap̄irē w̄j̄c̄õ'asama. Ap̄irē ɯ'tãperi me'rã doquesama. ³⁶ Na tojo weecã t̄'oḡu, ti wese wioḡu tod̄poro o'óm̄'ã'cãrãrē nemorõ o'ósami. Na ejacã ï'arã, ti wese co'terã na quẽ'rãrē mejãrõta weesama.

³⁷ »Be'ro o'ót̄oḡu'p̄a majã, c̄u mac̄urē o'ósami. A'tiro ni wãc̄um̄isami: “Ȳ'ɯ mac̄urē wiopesase me'rã ï'arãsama”, n̄im̄isami: “Ȳ'ɯ mac̄urē wiopesase me'rã ï'arãsama”, n̄im̄isami. ³⁸ C̄u mac̄urē ï'arã, ti wese co'terã na basu a'merĩ uc̄usama: “Ã'rĩta n̄im̄i be'rop̄ a'ti wesere ñe'eac̄u. Ma, c̄urē w̄j̄erã. Be'ro a'ti wese marĩ ya wese tojarosa'a”, nisama. ³⁹ Tojo n̄ica be'ro c̄u mac̄urē ñe'e, ti wese sumutop̄ miaa, c̄urē w̄j̄c̄õ'asama, ni werewĩ Jesú.

⁴⁰ C̄u wér̄eca be'ro Jesú wiorãrē s̄erĩtiña'wĩ:

—To p̄ur̄icãrē ti wese wioḡu a'tiḡu, ¿de'ro weeḡusari ti wese co'terãrē? niwĩ.

⁴¹ C̄urē ȳ'tiwã:

—Pajaña'rõ marĩrõ na ña'arãrē w̄j̄c̄õ'aḡusami. Be'ro c̄u ya wesere ãp̄erã pe'ere co'tedutiḡusami. Na pe'e ɯ'se d̄ucati'quere queoro c̄u ye nisere wiarãsama, niwã.

⁴² Na tojo nicã t̄'oḡu, Jesú niwĩ:

—M̄sã Õ'ac̄u ye queti ojãca p̄ur̄irē bu'epã. Ȳ'ɯre wa'atjere a'tiro ojano'w̄:

Ûtã p̄j̄rĩ me'rã wi'i yeeri masã ni'cã p̄j̄ na ɯtica p̄j̄rē cõ'arãsama.

Na cõ'ãca p̄j̄ me'rã ãp̄erã pe'e añurõ tutuari wi'i yeenu'cãm̄jãsama.

Õ'ac̄u marĩ wioḡu na cõ'ãca p̄j̄ me'rã tojo weesami.

C̄u tojo wee'que “Añubutia'a”, ni t̄'oña'no'o, ni ojano'w̄, niwĩ Jesú.

⁴³ Tojo weeḡu m̄sãrē wereḡuti. S̄ĩ'i wese wioḡu s̄õjã co'terãrē di'ta ã'ma'caro weronjõ Õ'ac̄u m̄sãrē weeḡusami. Õ'ac̄u m̄sã wioḡu nis̄'ĩr̄imiwĩ. Nipe'tise añuse c̄u wioḡu nirõp̄ nise m̄sã ye nibopã. M̄sã Õ'ac̄u ye quetire werem̄'tãrĩ masãrē, tojo nicã ȳ'ɯre ɯtise ye bu'iri Õ'ac̄u m̄sã c̄obõ'quere ã'maḡusami. ãp̄erã pe'ere o'oḡusami. Na ȳ'ɯre ãjõpeo, Õ'ac̄u ñaro weerãsama. ⁴⁴ Ûtãgã ȳ'ɯ werẽcagare a'tiro werẽḡuti. No'o tigap̄ b̄ur̄pejaḡu'nojõ m̄tõdijono'ḡusami. No'o tiga pe'e c̄u bu'ip̄ doquepejacãma, añuse po'cap̄ wa'aḡusami, niwĩ. Tojo n̄iḡu, c̄urē ɯtirã be'rop̄ bu'iri da'reno'rãsama n̄iḡu, tojo niwĩ.

⁴⁵ Pa'ia wiorã, ãp̄erã fariseo masã Jesú te queose me'rã werẽcã t̄'orã, “Marĩrē tojo n̄iḡu weesami”, niwã.

⁴⁶ Tojo weerã c̄urē bu'iri da'reri wi'ip̄ s̄õrõrãtirã ñe'es̄'ĩr̄imiwã. Na tojo wees̄'ĩr̄imirã, a'tiro wãc̄urãrã ni-

wã: “Masã c̄urē Õ'ac̄u ye queti werem̄'tãrĩ masũ ni-mi', nisama.” Tojo weerã marĩ c̄urē ñe'ecã, marĩrē ña'arõ weebosama n̄irã, weemas̄itiwã.

Wioḡu mac̄u omocã d̄'eteḡu masãrē neoc̄uduti'que queose ni'i
(Lc 14.15-24)

22 Jesú apaturi queose me'rã wiorãrē werenemowĩ t̄ja. A'tiro niwĩ:

² —Õ'ac̄u masãrē c̄u wioḡu nirõp̄ wa'acã weese a'tiro weronjõ ni'i. Ni'c̄u di'ta wioḡu c̄u mac̄u omocã d̄'etecã bosẽm̄m̄ weepeoro weronjõ ni'i. ³ C̄urē da'raco'terãrē nisami: “Ȳ'ɯ cãrũ were'cãrãrē pijirã wa'aya”, nisami. Be'ro na pe'e narē pijicã, “Wa'awe'e”, nisama. ⁴ Na tojo weecã ï'aḡu, ãp̄erãrē o'ósami t̄ja. Narē nisami: “Ȳ'ɯ pijicãrãrē wererã wa'aya. Ba'ase tu'ajano'toja'a. Yarã wec̄u, ãp̄erã ecarã di'iyõjacã wee'cãrãrē w̄j̄ẽduti'ojap̄. Nipe'tise apono'toja'a. Quero, bosẽm̄m̄ weepeorã a'tiato”, nisami. ⁵ Tojo weerã na quẽ'rã pijirã wa'amisama. Na quẽ'rãrē ȳ'ti-tiȳ'ɯcã'sama. “Wa'awe'e”, nicã'sama. Ap̄i c̄u pijino'c̄u c̄u ya wesep̄ wa'asami. Ap̄i c̄u da'rarop̄ wa'asami. ⁶ ãp̄erã, wioḡu o'ócãrãrē ñe'e, paa, w̄j̄c̄õ'acã'sama. ⁷ Na tojo weesere t̄'oḡu, wioḡu ɯp̄t̄ uasami. Tojo weeḡu narē w̄j̄c̄õ'acãrãrē c̄u yarã surarare w̄j̄ẽdutiḡu o'ósami. Tojo nicã na ya macãrē ɯj̄adutisami. ⁸ Be'ro ãp̄erã c̄urē da'raco'terãrē nisami: “Nipe'tise ȳ'ɯ mac̄urē bosẽm̄m̄ weepeoatjere apotojap̄. Tojo weemicã, ȳ'ɯ pijicãrã ña'arã nit̄jarã a'tita basiotiyucã, a'titicãrã niama. ⁹ Tojo weerã no'o m̄sã macã decop̄ bocaẽjarãrē pijiya”, nisami. ¹⁰ Be'ro c̄urē da'raco'terã macã decop̄ pijirã wa'asama. Nipe'tirã na bocaẽjarã añurã, ña'arãrē piji neoc̄u, wioḡu ya wi'ip̄ miasama. Na tojo weecã, top̄ na nerẽrĩ tucũ mu'mua wa'asa'a.

¹¹ »Be'ro wioḡu narē ï'aḡu, añudutiḡu wa'asami. Ni'c̄u na wa'terop̄ n̄iḡu na omocã d̄'etecã sãñaw̄arõnojõ sãñatiḡure ï'asami. ¹² Wioḡu c̄urē nisa-mi: “Acawereḡu, a'ti bosẽm̄m̄rē ¿de'ro wee su'ti omocã d̄'etecã sãñaw̄arõnojõ sãñatimiḡu sãjãtiati?” nisami. C̄u pe'e ȳ'titiȳ'ɯcã'sami. ¹³ Be'ro wioḡu ti bosẽm̄m̄ s̄'ori weerãrē nisami: “C̄urē ñe'e, d̄'pocãrĩ, omocãr̄ip̄ d̄'tebutuaya. Wijaaro na'it̄'arõp̄ cõ'acã'ña. Top̄ p̄ur̄ino'ḡu, upicari c̄u'r̄idio, utiḡusami”, nisami wioḡu. ¹⁴ A'te weronjõ ni'i Õ'ac̄u wioḡu nise. Õ'ac̄u pãjãrã masãrē pijimicã, pejetirãcã c̄u wioḡu nirõp̄ sãjãrãsama, niwĩ Jesú.

Weeta'sase me'rã Jesure bu'iri a'marã na s̄erĩtiña'que ni'i

(Mr 12.13-17; Lc 20.20-26)

¹⁵ C̄u tojo n̄ica be'ro fariseo masã wa'a wa'awã. Be'ro na Jesure bu'iri bocas̄'ĩr̄rã, “A'tiro weerã”, ni apoyucãrã niwã. ¹⁶ Tojo weerã na bu'esere siruturãrē, tojo nicã ãp̄erã Herode ya curuac̄jãrã me'rã Jesú tirop̄ o'ócãrã niwã. Na c̄u tirop̄ etarã, niwã:

—Masãrē bu'eḡu, ɯsã m̄'ɯ n̄isetisere mas̄'i. M̄'ɯ diac̄j̄ uc̄'u. Masã ȳ'ɯre ¿de'ro wãc̄urãrãrã? nirõ

marĩrõ diacjũ ucũ'u. Õ'acũ yere diacjũ were'e. Āpērã wiorã nima nirõ marĩrõ nipe'tirãrẽ ni'cãronojõ ĩ'a'a.

¹⁷ Tojo weerã mũ'ũrẽ apeyenojõ sērĩtiña'rã a'tiapũ. Romano masã wiogũre cũ niyeru wapaseesere wapayecã, marĩrẽ dutise ŷañuti, o ña'a nitine? Na Jesure bu'iri bocasĩ'rĩrã, tojo niwã. (Jesũ "Wapayeroũa'a" nicãma, judío masã "Õ'acũ ni'cũrẽta ějõpeoroũa'a; mũ'ũ tojo nise ña'a ni'i", nibocãrã niwã. "Wapayeticã'rõũa'a" nicã pe'e, "Romano masã wiogũre yũ'rũnũ'cãgũ wee'e", nibocãrã niwã.)

¹⁸ Tojo weegũ Jesũ na ña'arõ wãcũsere ĩ'agũ, a'tiro niwĩ:

—Mũsã tojo nĩrã, weeta'sari masã ni'i. ŷDe'ro weerã yũ'ũre mejẽcã yũ'tigũ, bu'iri bocagũsami nĩrã, sērĩtiña'ti? ¹⁹ Niyeru cuji romano masã wiogũre wapayeri cujinojõrẽ miitia, niwĩ. Cũ tojo nicã tũ'orã, ni'cã nũmũ da'rawapata'ari cujinojõrẽ miitiwã. ²⁰ Tojo weecã ĩ'agũ, Jesũ narẽ sērĩtiña'wĩ:

—ŷNoa queose, noa wãme wã'ñati a'ti cujipũre? niwĩ.

²¹ Cũ tojo nicã tũ'orã, na yũ'tiwã:

—César, romano masã wiogũ cũ queose, cũ wãme wã'ña'a, niwã.

Be'ro Jesũ narẽ niwĩ:

—To pũrĩcãrẽ romano masã wiogũ wapayedutisenojõrẽ cũrẽ o'oya. Õ'acũ ye pe'ema cũrẽ o'oya. Cũ weedutisere weeya, niwĩ.

²² Cũ tojo nicã tũ'orã, tũ'omarĩa, be'ro wa'a wa'awã.

Masã wérĩca be'ro masãsere Jesure sērĩtiña'que ni'i
(Mr 12.18-27; Lc 20.27-40)

²³ Jesure "ŷRomano masã wiogũre wapayeroũati?" níca nũmũrẽta āpērã pa'ia saduceo masã cũrẽ ĩ'arã etawã. Na "Wěrĩ'cãrãpũ masãsome", ni ějõpeoma. Tojo weerã Jesure masãse cjasere a'tiro niwã:

²⁴ —Masãrẽ bu'egũ, dũporopũ Moisé a'tiro duticũ niwĩ: "Ni'cũ nũmotigũ põ'rãtitimigũ wěrĩcũ, cũ acabiji cũ nũmo ní'core nũorẽato. Be'ro cũ co me'rã ne waro põ'rãtimũ'tãgũrẽ cũ ma'mi wěrĩ'cũre põ'rãtibosato", nicũ niwĩ Moisé. ²⁵ Tojota wa'a'a ŷsã wa'terore. Siete nũmũ ni'cũ põ'rã niwã. Masã ma'mi nũmoti, be'ro wěrĩa wa'acũ niwĩ. Põ'rã marĩyugũ, cũ nũmo ní'core cũ acabijire cũucũ niwĩ. ²⁶ Cũ quẽ'rã põ'rãtitimigũ wěrĩa wa'acũ niwĩ. Be'rocjũ quẽ'rãrẽ tojota wa'acaro niwũ. Tojo dia'cũ wa'aturiadijacaro niwũ téé nitũogũpũre.

²⁷ Na nipe'tirã be'ro co quẽ'rã wěrĩa wa'aco niwõ. ²⁸ Na siete co me'rã omocã dũ'tecãrã niwã. Tojo weero wěrĩ'cãrã masãcã, ŷni'í nũmo tojabutiagosari? ni sērĩtiña'wã.

²⁹ Tojo nicã tũ'ogũ, Jesũ narẽ yũ'tiwĩ:

—Mũsã wisiyũ'ũa'a. Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩ cjasere ne masĩwe'e. Õ'acũ cũ tutuase quẽ'rãrẽ masĩwe'e. ³⁰ Wěrĩ'cãrã na masãca be'ro nũmotisome. Põ'rã numia quẽ'rãrẽ numisosome. Õ'acũrẽ wereco'terã n'ũmũsepũ nirã weronojõ nirãsama. ³¹ Apeyenojõ wěrĩ'cãrã masãsere werenemogũti tja. Õ'acũ cũ ye queti ojãca pũrĩpũ mũsãrẽ ní'quere bu'epã. A'tiro nicũ niwĩ: ³² "Yũ'ũ Õ'acũ ni'i. Abrahã, Isaa, Jacob wiogũ ni'i", nicũ niwĩ. Cũ "Na wiogũ ni'i" ní'gũ, "Yũ'ũ tiropũ catima"

ní'gũ, tojo nicũ niwĩ. Õ'acũ catirã wiogũ nimi. Wěrĩba-juduti'cãrã marĩma, niwĩ Jesũ.

³³ Cũ bu'esere tũ'orã, masĩse me'rã yũ'ticã ĩ'arã, masã tũ'omarĩa wa'awã.

Moisé cũ dutise cũu'que, ni'cãrõ añuyũ'rũnũ'cãrõ ni'i nise ni'i
(Mr 12.28-34)

³⁴ Be'ro Jesũ saduceo masãrẽ di'tamarĩacã weesere fariseo masã tũ'ocãrã niwã. Tere tũ'o, nerẽcãrã niwã.

³⁵ Na me'rã ni'cũ Moisé oja'quere bu'eri masũ Jesure mejẽcã yũ'ticã ĩ'agũ, cũrẽ sērĩtiña'wĩ:

³⁶ —Masãrẽ bu'egũ, Moisé duti'que ŷdisenojõ waro apeye yũ'rũoro añuyũ'rũnũ'cãti? niwĩ.

³⁷ Jesũ cũrẽ a'tiro yũ'tiwĩ:

—A'tiro ni'i. "Õ'acũ marĩ wiogũre nipe'tise mũsã ějõpeose me'rã, mũsã wãcũse me'rã, mũsã tũ'oña'se me'rã ma'ĩña." ³⁸ A'te ni'i apeye yũ'rũoro niyũ'rũnũ'cãse. ³⁹ A'te be'rore tojocureta ni'i, nĩrõ. A'tiro ni'i. "Marĩ basu ma'irõnojo'ta āpērãrẽ ma'irõũa'a." ⁴⁰ A'te pũaro dutisere wээрã, nipe'tise Moisé cũ duti'quere, tojo nicã Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã na bu'e'quere yũ'tirãta wee'e, niwĩ Jesũ.

Jesũ masãrẽ "Cristo na ní'gũ ŷnoa macũ niti?" ni sērĩtiña'que ni'i
(Mr 12.35-37; Lc 20.41-44)

⁴¹ Fariseo masã na nerẽrĩ cura Jesũ narẽ sērĩtiña'wĩ:

⁴² —Mũsã Cristo Õ'acũ bese'cũre ŷde'ro tũ'oña'ti?

ŷNoa macũ niti cũ? niwĩ.

Cũrẽ yũ'tiwã:

—Dũporocjũpũ wiogũ Davi pãrãmi nituriagũ nimi, niwã.

⁴³ Na tojo nicã tũ'ogũ, Jesũ narẽ niwĩ:

—Cristo, Õ'acũ bese'cũ Davi pãrãmi nituriagũ nicã, to pũrĩcãrẽ ŷde'ro weegũ Davi Espĩritu Santu tutuaro me'rã ucũgũ, cũrẽ "Yũ'ũ wiogũ nimi", ni'pari? Marĩ, marĩ pãrãmirẽ "Yũ'ũ wiogũ nimi", niwe'e. Davi Õ'acũ bese'cũre ucũyugũ, a'tiro ojacũ niwĩ:

⁴⁴ Õ'acũ n'ũmũsepũ ní'gũ cũ macũrẽ, yũ'ũre yũ'rũoacjũre a'tiro nicũ niwĩ:

"Yũ'ũ tiro wiogũ dujiri cũmurõpũ dujigũsa'a.

Mũ'ũ topũ dujicã, mũ'ũrẽ ĩ'atu'timi'cãrãrẽ docaque'acã weegũti", nicũ niwĩ Õ'acũ, ni ojacũ niwĩ Davi.

⁴⁵ ŷDe'ro weegũ Õ'acũ bese'cũ Cristo Davi pãrãmi ní-masĩbosabe? Davi basuta cũrẽ "Yũ'ũ wiogũ nimi", nicũ niwĩ. Tojo weegũ cũ pãrãmi se'saro nirõnojo'õ o'ogũ, cũ wiogũ nicũ niwĩ, niwĩ Jesũ.

⁴⁶ Cũ tojo nisere tũ'orã, ne ni'cũ ni'cã nũsero yũ'ti-ma'atiwã. Tita me'rã be'ro majã uirã, ne sērĩtiña'nemotiwã.

Jesũ fariseo masãrẽ, tojo nicã Moisé oja'quere bu'eri masãrẽ tu'ti'que ni'i
(Mr 12.38-40; Lc 11.37-54; 20.45-47)

23 Be'ro Jesũ masãrẽ, tojo nicã ŷsã cũ bu'erãrẽ niwĩ:

² —Moisé oja'quere bu'eri masã, ãpërã fariseo masã Õ'acũ dutise Moisére cõu'quere wererã nima. ³ Tojo weerã na weresere tũ'o, tere weesirutuya. Na weesetise pe'ere ï'acũticã'ña. Na añurõ wereme'rĩma, wererã. Tojo weemirã, na nise pe'ere weetima. ⁴ Na duti-w̃aronojõ dutiyur̃uocã'sama. Masã tere põtëotisama. Na tojo wéerã, w̃apõtëoña marĩse ñcũsere dũ'tepeerã weronojõ weesama. Na masãre tere w̃apeorã weronojõ weesama. Na tere w̃adutirã, ne ãpërã tã'rĩrãre weetamutirã weronojõ weesama. Ne pajaña'ti, masãre ne cã'rõ weetamutisama. ⁵ Nipe'tise na weesere masãre añurõ ï'adutirã weeta'sasama. Masã narẽ "Õ'acũre añurõ ãjõpeosama" nicã tũ'osĩ'rĩrã, a'tiro weesama. Na diaopor̃, na omocãp̃ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩ cjasere pajiri casero me'rã oja'quere dũ'teõ'osama. Tojo nicã na ñubuecã ï'adutirã ãpërã yur̃uoro na ñubuew̃ari su'tiro sumutor̃ opa dari cuorojore sãñasama. ⁶ Boseñm̃ nicã wiorã na duji-w̃ase cũmuĩr̃p̃ dujisĩ'rĩsama. Na nerẽse wi'serip̃ quẽ'rãrẽ mejãrõta weesama. ⁷ Masã narẽ macã de-cop̃ wiopesase me'rã añuduticã ñasama. Narẽ, "Õ'sãrẽ bu'erã" pisucã ñasama.

⁸ »Mũsã pũrĩcã ãpërãrẽ "Mũsã õ'sãrẽ bu'erã ni'i", ni-no'ticã'ña. A'tiro ni'i. Mũsã ni'cũ põ'rãta ni'i. Yur̃u ni'cũta mũsãrẽ bu'egũ ni'i. ⁹ Mũsã ne ni'cũrẽ a'ti nucũcãp̃re "Õ'sã pacũ", niticã'ña. Mũsã ni'cũta pacũti'i. Cũ Õ'acũ ñ'mũsep̃ nimi. ¹⁰ Diacjũta mũsã pũrĩcã "Õ'sã wioğũ", ni pisuno'ticã'ña. Yur̃u Cristo Õ'acũ bese'cũ ni'cũta mũsã wioğũ ni'i. ¹¹ No'o ãpërãrẽ weet-amugũ, cũta nimi ãpërã yur̃uoro bu'ip̃ niyur̃uñũ'cãgũ. ¹² No'o "Yur̃u ãpërã yur̃uoro niyur̃uñũ'cã'a" ni tũ'oña'gũnojo Õ'acũ cũrẽ mejõ nigũacã waro tojacã weegũsami. No'o "Yur̃u ãpërã yur̃uoro ni'i" ni tũ'oña'tigũ pe'ere Õ'acũ ãpërã yur̃uoro tojacã weegũsami.

¹³ »Mũsã Moisé oja'quere bu'eri masã, tojo nicã fariseo masã weeta'sari masã ni'i. Masã yur̃uere ãjõpeosĩ'rĩrãrẽ cã'mota'a. Tojo wéerã, yur̃u pacũ wioğũ nirõp̃ wa'ari ma'arẽ narẽ bi'arã wee'e. Mũsã basuta yur̃uere ãjõpeowe'e. ãpërã quẽ'rãrẽ ãjõpeosĩ'rĩcã ñasãwe'e. Tojo weero ña'abutiario wa'arosa'a mũsãrẽ.

¹⁴ »Mũsã wapewia numia ye wi'serire ã'masa'a. Mũsã ña'arõ wee'quere wãcũdutiãrẽ yoacã ñubuecã'sa'a. Tojo weerã mũsã ãpërã nemorõ bu'iri bo-cayur̃uñũ'cãrãsa'a.

¹⁵ Jesús a'tiro ninemowĩ Moisé oja'quere bu'eri masãrẽ, tojo nicã fariseo masãrẽ:

—Mũsã ur̃p̃ waro weeta'sa'a. Mũsã ãjõpeosere no'o ni'cũ nigũacãrẽ mũsã weronojõ ãjõpeocã ñarã, nipe'tirop̃ sijabi'a'a. Be'ro tu'ajanũ'cõ, cũrẽ mũsã nemorõ ña'arõ pecame'ep̃ wa'ata basiocã weesa'a.

¹⁶ »Ña'arõ wa'arosa'a mũsãrẽ. Caperi bajutirãrẽ a'merĩ wejero weronojõ ni'i. A'tiro ni bu'e'e masãrẽ: "Ni'cũ 'A'tiro weegũti', nisami Õ'acũrẽ. 'Õ'acũ wi'i me'rã tojo weegũti' nica be'ro cũ ní'quere queoro weeticã, 'Bu'iri marĩ'i'", nisa'a. "Cũ 'Õ'acũ wi'i cjasere uru me'rã tojo weegũti' ní'quere queoro weeticã pũrĩcãrẽ, 'Ña'a ni'i'", nisa'a. ¹⁷ Mũsã tojo nĩrã, diacjũ wãcũwe'e. Tũ'o-

masĩwe'e. Uru Õ'acũ wi'ip̃ niyuro, Õ'acũ ï'orõp̃ añuse tojasa'a. Õ'acũ wi'i, ti wi'i cjasere uru nemorõ añuyur̃uñũ'cã'a. ¹⁸ Mũsã Õ'acũ dutiro weesĩ'rĩtirã, ucũme'rĩse me'rã weeta'sa'a. Masãrẽ a'tiro nisa'a: "Mũsã 'Õ'acũrẽ wa'icũrã ãjũamorõpeow̃arop̃ me'rã tojo weerãti' ní'quere weeticã, bu'iri marĩsa'a. Wa'icũ Õ'acũrẽ o'ose top̃ peo'que me'rã pũrĩcãrẽ wapatisa'a", ni'i. ¹⁹ Mũsã tũ'omasĩwe'e. Õ'acũrẽ o'ose nemorõ na wa'icũrã ãjũamorõpeow̃arop̃ pe'e wapati'i. Top̃ ãjũpesase me'rã na Õ'acũrẽ o'ose añuse tojasa'a. ²⁰ Tojo weerã mũsã "Õ'acũrẽ wa'icũrã ãjũamorõpeow̃arop̃ me'rã tojo weerãti" nĩrã, te se'sarore nĩrã weewe'e. "Top̃ peoatje quẽ'rãrẽ mejãrõta weerãti", nĩrã weesa'a. ²¹ Õ'acũ cũ ya wi'i, Õ'acũ wi'ip̃ nisami. Tojo weerã Õ'acũrẽ "Ti wi'i me'rã tojo weerãti" nĩrã, "Cũ me'rãta tojo weerãti", nĩrã wee'e. ²² Mejãrõta "Õ'mũse me'rã tojo weerãti" nĩrã, "Õ'acũ dujiro me'rãta, top̃ dujiğũ me'rãta" nĩrã wee'e.

²³ »Ña'arõ wa'arosa'a mũsã Moisé oja'quere bu'eri masãrẽ, tojo nicã fariseo masãrẽ. Mũsã weeta'sase-bũjũrã ni'i. Mũsã otese o'majãcã, menta, anís, comino wãmetise ba'ase sãamorẽsere seeneo, opa sũ'urĩ weesa'a. Diez sũ'urĩ cuorã, ni'cã sũ'ũ Õ'acũ wi'ip̃ mi-aa, Õ'acũrẽ wãmepeo, pa'ire o'osa'a. Mũsã tojo añurõ weemirã, Moisé oja'que apeye pacase pe'ere weewe'e. ãpërãrẽ queoro weesere, pajaña'sere, Õ'acũrẽ ãjõpeose pe'ere weewe'e. A'tiro pe'e weeya. Mũsã otesere cũrẽ o'odu'utimirã, a'te añuyur̃uñũ'cãsere weeya.

²⁴ »Mũsã basu diacjũ weewe'e. ãpërã quẽ'rãrẽ sũ'ori diacjũ weewe'e. Tojo weerã mũsã Õ'acũ ye cjasere bu'érã, caperi bajutirã a'merĩ sũ'ori tũawã'cãrã weronojõ ni'i. Moisé cũ oja'que, mejõ niseacã dutise pe'ere wãcũyur̃urã, apeye paca pe'ere weewe'e.

²⁵ »Mũsã weeta'sarã a'tiro wee'e. Bajuyorop̃ dia'cũ añurõ wee'e. Baparire bu'ip̃ dia'cũ añurõ coerã weronojõ weeta'sa'a. Ti pa po'peap̃re peje ña'ase mũsã ãpërã yere yaja'que, ãpërã yere ñaripe-jayur̃uñũ'cã'que ï'irĩ weronojõ wã'ñasa'a. Tojo weero ña'abutiario wa'arosa'a mũsãrẽ. ²⁶ Mũsã fariseo masã tũ'omasĩtirã, caperi bajuno'tirã weronojõ ni'i. Ne waro po'peap̃ cjasere mũsã wãcũsere dũcayum̃tã'ña. Be'ro bajuyorop̃ añurã, ña'ase moorã tojarãsa'a. Bapari po'peap̃ coem̃tã'caro weronojõ bu'ip̃ quẽ'rã ï'irĩ marĩrõ tojaro weronojõ weerãsa'a.

²⁷ »Mũsã Moisé oja'quere bu'eri masã, fariseo masã weeta'sari masã ni'i. Tojo weero ña'abutiario wa'arosa'a mũsãrẽ. Wẽrĩ'cãrã masãperi weronojõ ni'i. Bu'ip̃re añurõ bajudutirã bo're me'rã wa're'que cu-jirire ñũ'cõsa'a. Ti pe po'peap̃re wẽrĩ'cãrã õ'arĩ mejã, tojo nicã dicũse na up̃ ña'ase boa'que sãñasa'a. ²⁸ Mũsã a'tiro niseti'i. Masã ï'orõp̃re añurã weronojõ baju'u. Po'peap̃ pe'ere weeta'sasebũjũrã ni'i. Mũsãp̃re ña'ase niyur̃ua'a.

²⁹ »Mũsã Moisé oja'quere bu'eri masã, fariseo masã weeta'sasebũcũrã ni'i. Mũsã dũporocjãrã Õ'acũ ye queti werem̃tãrĩ masã masãperi bu'ip̃ añurõ bajudutirã yeenu'cõ'o. Tojo nicã ãpërã masã añurã

ni'cārārē masāperi bu'ip̄ mejārōta ma'masu'anu'cō'o.
³⁰ Tu'ajanu'cō, a'tiro ucūsa'a. "Ūsā ñecūsūm̄a Ō'acū
 ye queti weremū'tārī masārē wējēcārā niwā. Ūsā na
 catīcaterop̄re nīrā, narē wējēcā, wējētamutibopā",
 ni'i. ³¹ Mūsā a'tere tojo nīrā, "Ō'acū ye queti
 weremū'tārī masārē wējē'cārā pārāmerā nituriarā ni'i",
 nīrā wee'e. ³² Mūsā, mūsā ñecūsūm̄a weemūjāti'-
 caronojōta weyapaticā'ña, ni tu'tiwī.

³³ »Mūsā weeta'sari curuacjārā aña weronojō ni'i.
 Mūsā de'ro wee Ō'acū pecame'ep̄ bu'iri da'reatjere
 yu'rūwetimasīsome. ³⁴ Tojo weeḡ yu'x mūsā tirop̄re
 Ō'acū ye queti weremū'tārī masā, masīrī masārē,
 bu'eri masārē o'oḡti. Mūsā pe'e na ni'cārērārē wējē,
 āpērārē curusap̄ paabi'penū'cōrāsa'a. Āpērārē na
 nerēw̄hase wi'serip̄ paape, na no'o wa'ase macārīp̄
 sirutucusiarāsa'a. ³⁵ Tojo weero nipe'tirā masā añurārē
 wējē'que wapa mūsārē bu'iri wā'a'a. Mūsā ñecūsūm̄a
 añugū Abel me'rā ne waro wējē dū'pocātīcārā niwā.
 Téé Zacaríá Berequíá macū me'rā yapada'reocārā ni-
 wā. Cūrē na ñubuep̄ow̄uarop̄ Ō'acū wi'i decop̄
 wējēcārā niwā. ³⁶ Diacjū mūsārē wereḡti. Tojo
 wee'que wapare ni'cārōacā a'tocaterop̄ nīrārē bu'iri
 wa'arosa'a, niwī Jesú.

Jesú Jerusalérē ĩ'agū uti'que ni'i
 (Lc 13.34-35)

³⁷ Fariseo masārē tojo níca be'ro Jesú Jerusalécjārā,
 tojo nicā tod̄porop̄ ti macāp̄ ni'cārārē wācūgū,
 a'tiro niwī:

—Jerusalécjārā, mūsā Ō'acū ye queti weremū'tārī
 masārē wējēcō'a'a. Ō'acū o'ó'cārā cū ye quetiwereri
 masārē ūtāperi me'rā doquewējē'e. Mūsārē pejetiri
 yu'x ma'ígū, neocūsī'rīmiwū. Ni'cō cārē'quē co
 pō'rārē w̄hase docap̄ neocūsū'caro weronojō
 weesī'rīmiwū. Mūsā ģatiw̄. ³⁸ Tojo weero mūsā nim-
 i'que wi'seri masā marīrō tojarosa'a. ³⁹ A'tere tū'o-
 masīña. Yu'xre apaturi ĩ'anemosome majā. Be'ro yu'x
 a'ti turip̄ apaturi a'ticāp̄, mūsā "Ō'acū d̄porop̄
 'O'óḡti' ní'c̄ añubutiaḡ nīmī" nīrāp̄ ĩ'arāsa'a tja, ni-
 wī Jesú.

**Jesú "Ō'acū wi'i Jerusalé cja wi'i cō'ano'rōsa'a" ní'que
 ni'i**

(Mr 13.1-2; Lc 21.5-6)

24 Jesú Ō'acū wi'ip̄ ní'c̄ wijaa wa'awī. Cū wa'ari
 cura ūsā cū bu'erā cū tiro wa'a, niwū:

—Ī'aña a'ti wi'ire. Añubutiari wi'i, pajiri wi'i waro ni'i,
 nīmīwū. ² Ūsā tojo nicā, Jesú niwī:

—Mūsā a'te pejere ĩ'a'a, ĩ'arā. Diacjū mūsārē
 wereḡti. Nipe'tise a'ti wi'i cjase ne ni'cā ūtāgā apegā
 bu'ip̄ yeeturiamūjā'que tojasome. Nipe'tise mutōdi-
 jono'rōsa'a, niwī.

**A'ti ūm̄co pe'tise d̄poro Jesú "A'tiro wa'arosa'a"
 ní'que ni'i**

(Mr 13.3-23; Lc 21.7-24; 17.22-24)

³ Be'ro ūsā wa'a, ūrūgū Olivo wāmetīc̄p̄ ejaw̄.
 Jesú top̄ ejanujārī cura ūsā ya'yiorop̄ sērīña'wū:

—Ūsārē wereya. ¿De'ro nicā tojo wa'arosa'a?
 ¿Ñe'enojō me'rā ĩ'oḡsari m̄x apaturi a'tiatjere? Tojo
 nicā a'ti ūm̄co pe'tiatjō d̄poro ¿de'ro wee
 masīrāsari? ni sērīña'wū.

⁴ Jesú ūsārē yu'tiwī:

—Āpērā mūsārē nisoocā'to nīrā, añurō tū'o-
 masīyuya. ⁵ Pājārā a'tiro nisoorāsama. "Yu'x Ō'acū tu-
 tuaro me'rā wee'e; Ō'acū bese'c̄ Cristo ni'i",
 nīrāsama. Na tojo nisere tū'orā, pājārā siruturāsama.
⁶ Mūsā a'mewējēse quetire tū'o, "Top̄ tojo wa'aporo"
 nicā tū'orāsa'a. Tere tū'orā, ūcātīcā'ña. Te a'tirota
 wa'arosa'a. Tojo nimirō, a'ti ūm̄co pe'tiatjō
 d̄sarosa'a yujup̄. ⁷ Ni'cā curuacjārā ape curuacjārā
 me'rā a'mequērāsama. Tojo nicā ni'cā dī'tacjārā ape
 dī'tacjārā me'rā a'mewējērāsama. Peje apesep̄re
 ūjaboase nīrōsa'a. Aperop̄re peje dī'ta narāsāse
 nīrōsa'a. ⁸ A'te nipe'tise peje me'rā masā ne waro
 pi'etiwā'cōse ni'i. Numio co macūrē w̄hase d̄poroacā
 pūrīse nū'cārō weronojō nīrōsa'a.

⁹ »Tojo wa'acā, yu'xre ějōpeotirā mūsārē ña'arō
 weerāsama. Mūsārē ñe'e, wiorā tirop̄ miaa, bu'iri
 da'redūtīrāsama. Mūsārē wējērāsama. Yu'xre
 ějōpeose bu'iri nipe'tirocārā masā mūsārē
 ĩ'atu'tīrāsama. ¹⁰ Tojo wa'acā, pājārā yu'xre
 ějōpeomi'cārā ějōpeodu'urāsama. Na a'metu'ti, āpērā
 wiorāp̄re bu'iri da'redūtīrā o'orāsama. ¹¹ Pājārā
 "Ō'acū ye queti weremū'tārī masā ni'i", nisoorāsama.
 Pājārārē niso, ějōpeocā weerāsama. ¹² Ū'ase
 niyū'rūmajārōsa'a. Tojo wa'acā, pājārā a'merī
 ma'idu'urāsama. ¹³ Yu'xre ějōpeoyapatirā pūrīcā
 yu'rūwetīrāsama. Yu'x pacū tirop̄ catinu'cūrāsama.

¹⁴ Nipe'tiro a'ti dī'tap̄ Ō'acū masārē yu'rūose quetire
 werese'sabi'ano'rōsa'a. Na quērārē masīdūtiro
 wereno'rōsa'a. "Ū'arō wee'quere b̄jaweti d̄cayucā,
 Ō'acū ñe'eḡsami", ni wereno'rōsa'a. A'te nipe'tirop̄
 se'sāca be'ro a'ti ūm̄co pe'tirosa'a majā. ¹⁵ D̄-
 porocj̄p̄ Ō'acū ye queti weremū'tārī masū Danie
 wāmetīḡ a'ti ūm̄co pe'tiatjō d̄poro wa'atjere
 ojayuc̄ niwī. "Ū'agū, Ō'acū yabīḡnojō cū ya wi'i
 añurī wi'ip̄ sājātīḡnojō Jerusalé cja wi'ip̄ sājāḡsa-
 mi", ni ojayuc̄ niwī. Cū ti wi'ip̄ nu'cūcā ĩ'arā, mūsā
 a'ti pūrīrē bu'e, tū'omasīña. ¹⁶ Tojo wa'acā ĩ'arā, Ō'acū
 bu'iri da'reḡsami nīrā, Judeap̄ nīrā ūrūpaḡp̄ du'ti-
 aya. ¹⁷ Wi'i d̄posārī opa sirap̄ soo pesaḡnojō po'-
 peap̄ cjasere sājāa, d̄retimīḡ, diacjū du'tiaya.

¹⁸ No'o wesep̄ tō'oḡ quērā ne wi'ip̄ tojaa, d̄reḡ
 wa'aticā'ña. Sojaro me'rā du'tiaya. ¹⁹ Tojo wa'ase
 n̄m̄rī numia nijīpacosānumiarē, tojo nicā pō'rā
 mi'rīrā c̄orārē b̄jaweose n̄m̄rī nīrōsa'a. Na
 ūm̄ñarō wa'amasīsome. ²⁰ Mūsā Ō'acūrē sērīña:
 "Yu'xase n̄m̄rīrē, soow̄ari n̄m̄ ūsā judío masā
 yoarop̄ wa'atiri n̄m̄rē wa'aticā'to", niña. ²¹ Tojo
 wa'ase n̄m̄rīrē ūp̄t̄ waro pi'etise nīrōsa'a. Ō'acū
 a'ti turi wéca be'rore tocā'rō pi'etise marīcaro niwū.

Be'rop̄ quērārē tocā'rō waro pi'etise marīrōsa'a.
²² Ō'acū na pi'etise n̄m̄rīrē d̄oticāma, ne ni'cū
 yu'rūwetitibutiabosami. Ō'acū pe'e cū yarā, cū be-
 se'cārārē pajaña'gū, tojo wa'ase n̄m̄rīrē d̄oḡsami.

²³ »Āpērā mūsārē a'tiro nisoorāsama. “Jāa, ĩ'aña. Ō'acū bese'cū Cristo a'to nimi.” O apetero weerā “Sō'opu nimi”, nirāsama. Na tojo nicā, ējōpeoticā'ña. ²⁴ Pājārā nisoori masā a'tirāsama. A'tiro nirāsama: “Yū'ū Ō'acū bese'cū Cristo ni'i. Ō'acū ye quetire weremū'tārī masū ni'i”, nisoorāsama. Narē ējōpeocā weesī'rīrā, peje weel'ose ĩ'orāsama. Basiocāma, Ō'acū cū bese'cārāpūreta ējōpeodu'ucā weesī'rīrāsama. ²⁵ Mūsā basu masīña majā. Yū'ū mūsārē be'ropu wa'atjere wereyutoja'a. ²⁶ Tojo weerā āpērā mūsārē “Sō'opu yucu marīrōpu Cristo nisami, ĩ'arā wa'aya” nicā, wa'aticā'ña. Āpērā “A'ti tucūpu nimi, ĩ'arā a'tia” nicā, ējōpeoticā'ña. ²⁷ Yū'ū Ō'acū macū masū weronojō upūtigu a'tiri cura a'tiro nirōsa'a. Muĵīpū mĵātiro pe'e, cū sājārō pe'e quē'rārē bĵpo ya'baro weronojō nirōsa'a. Ya'yioropu a'tisome. ²⁸ Apīnoĵō wa'icū boacā, yuca maata masī, wĵjwā'cāsama. Tojo wa'acā ĩ'arā, “Apīnoĵō boapī”, ni masī'i. A'te weronojō yū'ū a'ticā, masā masīrāsama, niwī Jesú.

Ō'acū macū masū weronojō upūtigu ĵde'ro wee a'tigūsari? nise ni'i

(Mr 13.24-37; Lc 21.25-33; 17.26-30,34-36)

²⁹ Jesú a'tiro ninemowī:

—Te pi'etise nūmū'ī yū'rūca be'ro muĵīpū ūmūcocĵ na'itī'a wa'agūsami. Ūnamicĵū quē'rā bo'reyusome. Ūnocōa bĵrūdiĵarāsama. Nipe'tirā ū'mūarōpu nirā narāsācā weeno'rāsama. ³⁰ Tojo wa'acā, ū'mūsepū yū'ū Ō'acū macū masū weronojō upūtigu yū'ū a'tisere ĩ'arāsama. Nipe'tise macā'īcĵārā uirā, utirāsama. Yū'ū o'mecururipū tutuaro me'rā asistediĵaticā, ĩ'arāsama. ³¹ Yū'ū wereco'terā ū'mūsecĵārārē nipe'tiro a'ti di'tarū o'ōgūti. Yaro coroneta ūpūtu būsūcā, yū'ū bese'cārā nipe'tiro no'o nirōĵārārē neorāsama.

³² »Mūsārē otese higueraĵū wāmetiĵū me'rā queose o'ogūti. Tigū dĵpūripū pūrī ŵasāwĵicā, “Cū'ma wa'arotiro wee'e”, nisa'a. ³³ A'te weronojō yū'ū todūporo ni'que peje wa'acā ĩ'arā, “Cārōacā Jesú a'ti di'ta wioĵū sājātjo dĵ'sa'a”, niña. ³⁴ Diacĵū mūsārē weregūti. A'te peje tojo wa'ari cura nirā wē'risome. Tojo wa'asere ĩ'ape'ocārāsama. ³⁵ A'ti ūmūco, a'ti di'ta pe'tidiĵarosa'a. Yū'ū ucūse, yū'ū bu'ese pūrīcā nin-ucūcārōsa'a. Nipe'tise yū'ū ni'que queoro wa'arosa'a.

³⁶ »Yū'ū apaturi a'tiatjema ti nūmū nicā, ti hora nicā a'tigūsasa nisere ne masīno'ña marī'i. Ō'acūrē wereco'terā ū'mūsecĵārā, yū'ū Ō'acū macū quē'rā masīwe'e. Yū'ū pacū Ō'acū ni'cūta masīsami.

³⁷ »Yū'ū Ō'acū macū masū weronojō upūtigu a'tiri cura quē'rārē dĵporocĵpū Noé cū nīcateropū wee'caronojō weerāsama. ³⁸ Ō'acū a'ti turi miose dĵporo masā ba'a, sī'rī, omocā dĵ'te, na pō'rā numiarē numisocārā niwā. A'tere weetūocārā niwā téé Noé cū yucūsjopū sājārī curapū. ³⁹ Na, ne “Mejēcā wa'arosa'a”, ni wācūma'aticārā niwā. Be'ro acoro peĵaa, narē dia miorī curapū tū'omasīcārā niwā. Yū'ū Ō'acū macū masū weronojō upūtigu a'tiri cura quē'rārē masā mejārōta weerāsama. ⁴⁰ Yū'ū a'tiri cura ūmū pĵarā ni'cārō me'rā wesepe da'rārā, ni'cū yū'ūre

ējōpeoĵū miano'gūsami. Apī yū'ūre ējōpeotigu toĵagūsami. ⁴¹ Pĵarā numia ni'cārō me'rā ojoca ā'rūarā, ni'cō yū'ūre ējōpeoĵū miano'gūsamo. Apeĵo yū'ūre ējōpeotigo toĵagūsamo.

⁴² »Yū'ū mūsā wioĵū apaturi a'tiatjere mūsā masītsa'a. Tojo weerā aņūrō wācū, tū'omasīyuya. ⁴³ Apeye quē'rārē a'tiro masīña. Yajari masū ti hora nicā a'tigūsami nīgū, wi'i wioĵū cārītisami. Cūrē co'te, cū ya wi'ire yajari masū pāosājāacā, cā'mota'asami. ⁴⁴ Mūsā quē'rā ā'rī weronojō niña. Mūsā ne cārō wācūtibutiari cura yū'ū Ō'acū macū masū weronojō upūtigu a'tigūsasa, niwī.

Jesú pĵarā da'raco'terā me'rā queose o'o'que ni'i

(Lc 12.41-48)

⁴⁵ Jesú a'tiro ninemowī:

—ĵNoanoĵō pe'e yū'ū dutiro weenu'cūgū, tū'o-masīgū waro nisari? nīgū, queose me'rā weregūti. Wioĵū aperopū wa'agū, cū ya wi'ire co'tedutigū ni'cū cūrē da'raco'tegūre cūasami. “Āpērā da'raco'terārē no'o dĵ'sasenoĵōrē ba'ase ecaya”, nisami. ⁴⁶ Be'ro aperopū eja'cū dajasami. Cū dajacā, queoro da'ra bocaĵano'gū e'catisami. ⁴⁷ Diacĵū mūsārē weregūti. Cū queoro weese wapa wioĵū nipe'tise cū cūosere co'tedutigū sōrōgūsami. ⁴⁸ Cūrē da'raco'tegū ŵa'agū, “Yū'ū wioĵū maata dajasome” nigūnoĵō pūrīcā a'tiro weesami. ⁴⁹ Āpērā da'raco'terārē ŵa'arō paa pi'eticā weesami. Āpērā que'arā me'rā ba'a, sī'rīsami. ⁵⁰ Cū tojo weeri cura wioĵū wācūña marīrō cū co'tetiri cura dajasami. ⁵¹ Cū cūa'cūre duti'quere weeti'que wapa ūpūtu waro cūrē bu'iri da'regūsami. Āpērā ŵa'arā, weeta'sari masārē wa'a'caronojō bu'ipeĵasirutugūsami. Tojo wa'acā, cū pūrīno'gū, upicari cū'rīdio, utigūsami, niwī Jesú.

Diez nu'mia me'rā Jesú queose o'o'que ni'i

25 Jesú cū wioĵū nirōpu ĵnoanoĵō sājāarōsari? nīgū, a'te queose me'rā werewī:

—Yū'ū wioĵū nirōpūre sājāatje a'tiro weronojō ni'i. Diez nu'mia na me'rāĵō marāpu niacĵū a'ticā co'tesama. Nānūcū ū'se me'rā sī'osepare cūosama. ² Ni'cā-mocūrā nipe'tisere aņūrō apoyutisama. Āpērā ticūrāta tĵa aņūrō apoyu, co'tesama. ³ Apoyutirā numia na ye sī'osepare miarā, ū'se na piosāa dĵcayuatjere miatisama. ⁴ Apoyu'cārā numia pe'e poseye'quepapūre mi-asama. Tojo nicā borewaria me'rā ū'sere mi-anemosama. ⁵ Co marāpu niacĵū maata etatisami. Tojo weerā narē wĵja pūrīcā, cārīa wa'asama. ⁶ Be'ro ŵami deco ēĵācā, āpērā pe'e a'tiro caricūmū'tāsama: “Co marāpu niacĵū a'titoĵami. Pōtērīrā a'tia”, nisama. ⁷ Na tojo caricūcā, nipe'tirā numia wā'cāpe'tia wa'asama. Wā'cā, na ye sī'osepare apobūrosama. ⁸ ū'se mi-ati'cārā numia pe'e āpērā mia'cārārē a'tiro nisama: “Ūsā quē'rārē cārō sī'ose ū'se o'oya. Ūsā sī'osepa yatiro wee'e”, nisama. ⁹ ū'se mia'cārā numia pe'e narē yū'tisama: “Mūsārē o'osome. Ūsā mūsārē o'ocāma, ūsārē ejati, mūsā quē'rārē ejatibosa'a. Mūsā basu na ū'se duawĵaropū duurā wa'aya”, nisama. ¹⁰ Na ni'cā-

mocərã numia ɛ'se duurã wa'áca be'ro na me'rãcjõ marãpɛ niacjɛ etasami. Ápěrã apoyu'cãrã numia pe'e cǔ me'rã bosenɛmɛ weeri wi'ipɛ sãjãasama. Na sãjãáca be'ro ti wi'icjãrã soperɛ bi'acã'sama. ¹¹ Be'ropɛ ɛ'se duurã eja'cãrã numia soperɛ eta, “Wiogɛ, ɛsãrẽ pãoña”, nisama. ¹² Na tojo pisucã tɛ'ogɛ, na me'rãcjõ marãpɛ niacjɛ narẽ yɛ'tisami: “Diacjũta mɛsãrẽ ne masĩtisa'a”, nisami, ni werewĩ Jesú.

¹³ Jesú te queosere wéréca be'ro ɛsãrẽ niwĩ:
—A'te queose weronojõ yɛ'ɛ a'tiatji nɛmɛrẽ mɛsã masĩwe'e. Tojo weerã añurõ wãcũ apoyuya, niwĩ.

I'tiarã da'raco'terã me'rã Jesú queose o'o'que ni'i

¹⁴ Jesú ɛsãrẽ a'tiro werenemowĩ:
—Yɛ'ɛ a'ti turipɛ apaturi a'tigɛ, masãrẽ o'otje a'te queose weronojõ ni'i. Ni'cǔ masũ ape di'tapɛ wa'agɛ, cǔrẽ da'raco'terãrẽ pijiosami. Narẽ cǔ yere co'tedutigɛ cǔusami.

¹⁵ »Narẽ na da'ratjo põtëorõ cǔubɛrosami. Ni'cǔrẽ ni'cãmocɛsetiri mil niyeru cujiri wapabɛjɛse cujirire o'osami. Apĩrẽ pɛati mil cujiri o'osami. Apĩrẽ mil cujiri o'osami. O'otoja, wa'a wa'asami. ¹⁶ Cǔ wa'áca be'ro ni'cãmocɛsetiri mil cujiri o'ono'cɛ maata te niyeru me'rã da'ra, ticɛseta wapata'anemosami. ¹⁷ Pɛati mil cujiri cɛo'cɛ quẽ'rã mejãrõta apeye pɛati mil cujiri wapata'anemosami. ¹⁸ Mil cujiri ñe'e'cɛ pe'e cope se'e, cǔ wiogɛ da'radutimi'quere yaacã'sami.

¹⁹ »Be'ro, yoáca be'ropɛ na wiogɛ sijagɛ eja'cɛ da'jasami. Cǔrẽ da'raco'terãrẽ pijio, na da'ra'quere aposami. ²⁰ Ni'cãmocɛsetiri mil cujiri cɛo'cɛ ejamɛ'tãsamí. Apeye ticɛseta cǔ wapata'a'quere wiagɛ, cǔ wiogɛre nisami: “Yɛ'ɛ wiogɛ, yɛ'ɛre ni'cãmocɛsetiri mil cujiri o'owɛ. A'te cɛo'o. Te me'rã apeye ticɛseta mɛ'ɛrẽ wapata'abosawɛ”, nisami.

²¹ »Cǔ tojo nicã tɛ'ogɛ, wiogɛ nisami: “Mɛ'ɛ añurõ weepã. Yɛ'ɛ duti'caronojõta queoro weeme'ricã'pã. Yɛ'ɛ cã'rõacã cǔu'que me'rã añurõ weepã. Tojo weegɛ peje yɛ'ɛ cɛosere co'tedutigɛ sõrõgũti. A'tia. Yɛ'ɛ me'rã e'catitamuña”, nisami.

²² »Be'ro apĩ da'raco'tegɛ pɛati mil cujiri o'ono'cɛ ejasami. Wiogɛre a'tiro nisami: “Yɛ'ɛ wiogɛ, yɛ'ɛre pɛati mil cujiri o'owɛ. A'te cɛo'o. Te me'rã ticɛseta tja mɛ'ɛrẽ wapata'abosawɛ”, nisami.

²³ »Wiogɛ cǔrẽ nisami: “Mɛ'ɛ añurõ weepã. Yɛ'ɛ duti'caronojõta queoro weeme'ricã'pã. Yɛ'ɛ cã'rõacã cǔu'que me'rã añurõ weepã. Tojo weegɛ peje yɛ'ɛ cɛosere co'tedutigɛ sõrõgũti. A'tia. Yɛ'ɛ me'rã e'catitamuña”, nisami.

²⁴ »Be'ro majã mil cujiri o'ono'cɛ eja, cǔ wiogɛre a'tiro nisami: “Yɛ'ɛ wiogɛ, mɛ'ɛ tutuaro da'radutiri masũ nisere masĩwũ. Mɛ'ɛ da'ratimigũ, ãpěrã ye da'rãse wapa me'rã mɛ'ɛ wapata'a. ²⁵ Tojo weegɛ uigɛ, mɛ'ɛ ye niyerure di'ta po'peapɛ yaacũuwũ. A'te ni'i mɛ'ɛ yéta tja”, nisami.

²⁶ »Cǔ tojo nicã tɛ'ogɛ, wiogɛ a'tiro yɛ'tisami: “Yɛ'ɛ cǔu'que me'rã mɛ'ɛ ña'arõ weepã. Na'agũ, niĩsijagɛ ni'i. Mɛ'ɛ yɛ'ɛre a'tiro wãcũwũ. 'Da'ratimigũ, ãpěrã da'rãse wapa me'rã wapata'amí, niwũ. ²⁷ Mɛ'ɛ tojo

wãcũgũ, yé niyerure yaatimigũ, niyeru nɛrõrĩ wi'ipɛ bɛɛamɛjãdutigɛ cǔubopã. Tojo wééca be'ro yɛ'ɛ da'jagɛ, ti wi'ipɛ cǔñarõ mɛjã'que me'rã ñe'eboapã”, nisami.

²⁸ »Tojo níca be'ro ãpěrã topɛ nirãrẽ nisami: “Cǔ ye mil cujirire ã'ma, diez mil cɛogɛ pe'ere o'oya. ²⁹ A'tiro ni'i. No'o peje cɛogɛre nemorõ o'ono'rõsa'a. Cǔ peje cɛogɛrɛmɛsamí. Apĩ moogũ pe'ere cǔ cɛomi'queacãpɛreta ã'mape'ocã'no'gũsamí. ³⁰ Á'rĩ da'raco'tegɛ queoro weetigɛre ñe'e, na'itĩ'arõ wi'járõpɛ cõ'acã'ña. Topɛ pũrĩno'gũ, upicari cũ'rĩdio, utigɛsamí”, nisami na wiogɛ, niwĩ Jesú.

Jesú nipe'tise di'tacjãrãrẽ beseatje ni'i

³¹ Jesú ɛsãrẽ werenemowĩ:
—Be'ro yɛ'ɛ Õ'acũ macũ masũ weronojõ upɛtigɛ a'ti turicjãrãrẽ dutigɛ a'tigɛti. Yɛ'ɛre wereco'terã ɛ'mɛsecjãrã me'rã a'tigɛ, asistese me'rã a'tigɛti. Be'ro wiogɛ dujiri cǔmurõpɛ dujigɛsa'a. ³² Nipe'tise di'tacjãrã yɛ'ɛ dujiro tiropɛ nerërãasama. Tojo weegɛ yɛ'ɛre ãjõpeorãrẽ mejẽcã, ãpěrã yɛ'ɛre ãjõpeotirãrẽ mejẽcã dɛcawaanɛ'cõgũti. Ni'cǔ ecarã co'tegɛ ovejare mejẽcã, cabrare mejẽcã dɛcawaanɛ'cõgũ weronojõ weegɛti. ³³ Cǔ ovejare diacjũcamocã pe'e nɛ'cõsamí. Cabra pe'ere cǔpe pe'e nɛ'cõsamí. A'te weronojõ yɛ'ɛre ãjõpeorãrẽ diacjũ pe'e nɛ'cõgũti. Yɛ'ɛre ãjõpeotirã pe'ere cǔpe pe'e nɛ'cõgũti. ³⁴ Tojo wééca be'ro diacjũ pe'e nu'cũrãrẽ nigũti. “A'tia. Yɛ'ɛ pacɛ mɛsãrẽ añurõ weeamí. Ne waropɛ cǔ a'ti turire weenɛ'cãcateropɛ mɛsã niatjore apoyutojacɛ niwĩ. Tere ñe'erã a'tia majã. ³⁵ Yɛ'ɛ ɛjãboacã, yɛ'ɛre ecawɛ. Yɛ'ɛ acowɛocã, sĩ'rĩse tĩawũ. Yɛ'ɛ aperopɛ sijacã, yɛ'ɛre cãrĩrõ o'owɛ. ³⁶ Su'ti dɛ'sacã, yɛ'ɛre sãawũ. Dutiticã, yɛ'ɛre ã'acusiawɛ. Ápěrã yɛ'ɛre bu'iri da'reri wi'ipɛ sõrõcã, yɛ'ɛre ã'arã etawɛ”, nigũti. ³⁷ Tere tɛ'orã, diacjũ pe'e nu'cũrã, na ña'arõ wee'quere acobojono'cãrã a'tiro nirãasama: “Ûsã wiogɛ ¿de'ro nicã mɛ'ɛrẽ ɛjãboacã, ecarí? ¿De'ro nicã mɛ'ɛ acowɛocã, tĩarí? ³⁸ ¿De'ro nicã aperopɛ sijacã, mɛ'ɛrẽ cãrĩrõ o'ori o su'tinojõ dɛ'sacã, mɛ'ɛrẽ sãarí? ³⁹ ¿De'ro nicã mɛ'ɛrẽ dutitigɛre, o bu'iri da'reri wi'ipɛ nigũrẽ ã'arã etarí?” nirãasama.

⁴⁰ »Na tojo nicã, narẽ yɛ'tigɛti: “Mɛsãrẽ diacjũ werɛgɛti. Mɛsã yɛ'ɛre ãjõpeorãrẽ, no'o mejõ nirãpɛreta añurõ wéerã, yɛ'ɛreta weerã weewɛ.”

⁴¹ »Be'ro cǔpe pe'e nu'cũrãrẽ a'tiro nigũti: “Mɛsã Õ'acũ bu'iri da'reno'ajã ni'i. Tojo weerã a'tore niticã'ña. Pecame'e ɛjũnu'cũrĩ me'e tiropɛ wa'aya. Ti me'e wãtĩ wiogɛ, cǔ me'rã ɛ'mɛsepɛ cõ'adijo'cãrãrẽ apoyuca me'e ni'i. ⁴² Yɛ'ɛ ɛjãboacã, mɛsã yɛ'ɛre ecati-wɛ. Yɛ'ɛ acowɛocã, tĩatiwɛ. ⁴³ Yɛ'ɛ aperopɛ sijacã, yɛ'ɛre cãrĩse o'otiwɛ. Yɛ'ɛre su'ti dɛ'sacã, sãatiwɛ. Yɛ'ɛ dutiticã, yɛ'ɛ bu'iri da'reri wi'ipɛ nicã quẽ'rãrẽ, ã'arã wa'atiwɛ.”

⁴⁴ »Tere tɛ'orã, a'tiro nirãasama: “Wiogɛ, mɛ'ɛ ɛjãboacã, acowɛocã, aperopɛ sijacã, su'ti moocã, dutiticã, bu'iri da'reri wi'ipɛ nicã, ¿de'ro nicãnojõ ɛsã mɛ'ɛrẽ weetamutiri?” nirãasama.

⁴⁵ »Yuh narē yu'tiguti: "Diacjū mūsārē wereguti. Mūsā ā'rā mejō nirārē weetamutiwū. Narē weetamutirā, yu'ureta weetamutirā weewū", nigūti.

⁴⁶ »Be'ro narē bu'iri da're bajurioguti. Āpērā ña'arō wee'quere acobojo'cārā pe'e catinu'cūsere boca, u'mūsepu wa'arāsama, niwī Jesú.

Jesure ñe'erātirā na apoyu'que ni'i

(Mr 14.1-2; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

26 Jesú apaturi cū a'tiatjere wéréca be'ro ūsā cū bu'erārē niwī:

² —Mūsā mas'i, Pascua bosenuwū wa'atjo pua nuwū dū'sa'a. Ti bosenuwū nicā, yu'ū Ō'acū macū masū weronojō upūtigūre wiorāpūre o'o, curusapū paabi'pe wējērāsama, niwī.

³ Titare pa'ia wiorā, Moisé oja'quere bu'eri masā, judío masā būcūrā, Caifá pa'ia wiogū ya wi'i sope pū-topū nerēcārā niwā. ⁴ Topū na Jesure nisoose me'rā ñe'e, wējēatjere apoyucārā niwā. ⁵ Tere apomirā, a'tiro nicārā niwā:

—Bosenuwū nicā weeticārā. Masā cūrē ma'írā, no'o ūaro caricūma'a, marī tojo weesere dojorēbosama, nicārā niwā.

Ni'cō numio Jesure ma'iyu'rūgo u'mūtise piopeo'que ni'i

(Mr 14.3-9; Jn 12.1-8)

⁶ Na "Jesure wējērāti" ni apocaterore Jesú Betaniapū niwī. Simó cāmi boa, yu'rūcū ya wi'ipū niwī. ⁷ Topū cū nicā, ni'cō numio cū pū'to a'tiwō. Co u'mūticia acosticjare cūowō. Te u'mūtise wapabūjūse waro niwū. Co Jesú ba'adujigūre cū dūpoa bu'ipū u'mūtise piopeowō. ⁸ Co tojo weecā ĩ'arā, ūsā cū bu'erā ūpūtu uawū. ūsā basu a'merī niwū:

—¿De'ro weego tojo weeti? Mejō waro a'tere bajuriogū weemo. ⁹ Co tojo weetigo, āpērārē pajiro duwapata'aboapō. Te me'rā pajasecūorārē weetamuboapō, niwū. ¹⁰ Jesú ūsā tojo nisere masīgū, ūsārē niwī:

—¿De'ro weerā core cariborā weeti? A'tere yu'ure tojo wéego, añurō weego weemo. ¹¹ Pajasecūorā mūsā wa'teropū ninu'cūcārāsama. Yu'ū pūrīcārē mūsā wa'teropūre ninu'cūcā ĩ'asome. ¹² Co yu'ure tere piopeogo, yu'ū wérīca be'ro na yaatji dūporo wa'reatjere weronojō weeyugo weemo. ¹³ Diacjū mūsārē wereguti. Yu'ū masārē yu'rūose quetire no'o nirō werecusiarā, nipe'tiro a'ti di'tapūre a'tiro weerāsama. A'tigo co yu'ure wee'quere core wācūdutirā wererāsama, niwī Jesú.

Juda Jesure cūrē ĩ'atu'tirā tiropū o'o'que ni'i

(Mr 14.10-11; Lc 22.3-6)

¹⁴ Jesú numiorē tojo nīca be'ro ūsā Jesú bu'erā me'rācū nī'cū, Juda Iscariote na nigū a'tiro weewī. Pa'ia wiorā tiropū wa'atjīgū, ucūgū wa'acū niwī.

¹⁵ Narē a'tiro nicū niwī:

—Yu'ū Jesure mūsārē o'ocā, ¿no'ocārō niyeru yu'ure wapayerāsari? nicū niwī.

Tojo nicā tū'orā, na treinta niyeru cujirire o'ocārā niwā. ¹⁶ Na wapayéca be'ro cū "¿De'ro nicā Jesure wiorāpūre o'oroūamitito yu'ure?" ni wācūcū niwī.

Jesú cū bu'erā me'rā cū ba'atūo'que ni'i

(Mr 14.12-25; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1Co 11.23-26)

¹⁷ ūsā Jesú bu'erā na pā būcūase me'rā morēti'quere ba'ari bosenuwū ninū'cācā, cū tiro wa'a, sērītiña'wū:

—¿No'opū marī Pascua bosenuwū ba'atjore apoyucā ūasari? niwū.

¹⁸ Cū ūsārē niwī:

—Jerusalépu wa'aya. Topū ni'cū nisami. Cūrē a'tiro niña. "Ūsārē bu'egū a'tiro nidutiami: 'Yu'ū pi'etiatjo cārōacā dū'sa'a. Mū'ū ya wi'ipū yu'ū bu'erā me'rā ba'atūoguti', ni weredutiami Jesú", niña.

¹⁹ Tojo weerā Jesú o'ó'cārā cū duti'caronojōta weecārā niwā. Pascua nicā ūsā ba'atjere apoyucārā niwā.

²⁰ Na'ique'aca be'ro Jesú ūsā cū bu'erā doce me'rā ba'adujiwī. ²¹ ūsā ba'ari cura Jesú ūsārē niwī:

—Diacjūta mūsārē wereguti. Ni'cū mūsā wa'teropū nigū yu'ure wiorāpūre wējēdutigū o'ogūsamī, niwī.

²² Cū tojo nicā, ūsā ūpūtu būjawetiwū. Be'ro a'merī sērītiña'būrowū:

—Ūsā wiogū, yu'ūta nicā'sa'aba, niwū.

²³ Jesú ūsārē yu'tiwī:

—Yu'ū me'rā a'ti papū yosoba'agū cūta nigūsamī wiorāpūre o'oacjū. ²⁴ Yu'ū Ō'acū macū masū weronojō upūtigūre Ō'acū ye queti ojāca pūrī nī'caronojōta wa'arosa'a. Tojo wa'acā, yu'ure wiorāpūre o'ogūma ña'abutiario wa'arosa'a. Cū diacjūta bajuatiyū'rucā, nemorō añubopā, niwī.

²⁵ Tojo nīca be'roacā Juda Jesure wiorāpūre o'oacjū a'tiro niwī:

—Ūsārē bu'egū, yu'ūta nicā'sa'aba, niwī.

Jesú cūrē yu'tiwī:

—Mū'ūta ni'i, niwī.

²⁶ ūsā ba'ari cura Jesú pāgārē mii, cū pacū Ō'acūrē e'catise o'owī. Tu'ajanū'cō, pārē dūcawaa, ūsārē ecawī. Dūcawaagū, ūsārē niwī:

—Ba'aya. A'te yu'ū upū ni'i, niwī.

²⁷ Be'ro sī'rīrī pare mii, Ō'acūrē e'catise o'owī tja. Ti pare ūsārē tīgū, a'tiro niwī:

—Nipe'tirā a'ti pa cjasere sī'rīpe'ticā'ña. ²⁸ A'te yé dí ni'i. Masā ña'arō wee'quere wērī wapayebosagūsa'a. Ō'acū masārē apeye ma'ma "A'tiro weeguti" nī'quere cūugūsamī. Tojo weegū yu'ū wērīgū dí o'mabūrose me'rā pājārā masā ña'arō wee'quere acobojogūsamī. ²⁹ Mūsārē wereguti. A'te u'sedūcaco vino ni'cārōcā marī sī'rīrī weronojō weenemosome. Be'ro yu'ū pacū yu'ure wiogū sōrōcā, mūsā me'rā apaturi ma'ma vino sī'rīnemogūsa'a tja, niwī Jesú.

Jesú Pedore “M̄u'x̄ yu'ure 'Mas̄iwe'e' niḡusa'a” ní'que ni'i

(Mr 14.26-31; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)

³⁰ Ūsā ba'áca be'ro Ō'ac̄rē basapeotojanu'cō, ti wi'ire wijaa wa'awu. Wijaa, ūr̄ḡū Olivo wāmetic̄j̄u'p̄u wa'awu. ³¹ Top̄u wa'aḡu, Jesú ūsārē niwī:

—M̄sā nipe'tirā a'ti űami uirā, yu'ure cō'awā'cāpe'tia wa'arāsa'a. M̄sā tojo weeatje Ō'ac̄ū ye queti ojāca p̄ūr̄p̄u nírōnojōta wa'arosa'a. A'tiro ojano'wū: “Yu'x̄ oveja co'teḡure wējēno'cā weeḡusa'a. Tojo weecā, cū yarā oveja no'o űaro omastearāsama”, nic̄u niwī Ō'ac̄ū cū ye queti ojāca p̄ūr̄p̄u. ³² Yu'x̄ wēr̄'c̄p̄u masāca be'ro m̄sā d̄poro Galilea di'tar̄u wa'ayutojaḡusa'a, niwī.

³³ Cū tojo nicā t̄'oḡu, Pedro yu'tiwī:

—Āp̄rā m̄'urē cō'awā'cācā, yu'x̄ p̄ūr̄cā ne wa'asome, niwī.

³⁴ Tojo nisere t̄'oḡu, Jesú cūrē niwī:

—Diac̄j̄u m̄'urē wereḡti. Ni'cācā űamita cārē'quē uuati d̄poro i'tiati “Cūrē ne mas̄iwe'e”, niḡusa'a, niwī.

³⁵ Pedro cūrē yu'tiwī:

—Yu'x̄ p̄ūr̄cā na yu'ure wējēs̄'ricāma, “Cū me'rā boaḡti”, niḡusa'a. “Cūrē mas̄iwe'e”, nisome, niwī. Be'ro nipe'tirā ūsā cū bu'erā cū ní'caronojōta nib̄rowu.

Jesú Getsemaní wāmetirop̄u cū pac̄ure űubue'que ni'i

(Mr 14.32-42; Lc 22.39-46)

³⁶ Be'ro Jesú ūsā cū bu'erā me'rā masā na otero Getsemaní wāmetirop̄u etawu. Top̄u eta, ūsārē niwī:

—A'to duj̄niña yujur̄u. Sō'op̄u yu'x̄ pac̄ure sēr̄ḡū wa'aḡti, niwī.

³⁷ Top̄u wa'aḡu, Pedro, tojo nicā Zebedeo pō'rā p̄uarārē miawī. Cū űp̄t̄u waro b̄jaweti, wācūque'tic̄u niwī. ³⁸ Tojo weeḡu narē nic̄u niwī:

—Yu'ure wēr̄tawioro, b̄jawetise yu'r̄majāsa'a. M̄sā a'to tojayá. Yu'ure co'teya. Ne cār̄ticā'ña, nic̄u niwī.

³⁹ Cū tojo nica be'ro na yu'r̄ro yoacurero wa'a, di'tar̄u mu'r̄que'aejac̄u niwī. Top̄u Ō'ac̄rē sēr̄ḡū, a'tiro nic̄u niwī:

—Pac̄u, m̄'x̄ űacā, yu'ure a'te űa'arō yu'r̄atje wa'aticā'to. Yu'x̄ tojo nimicā, yu'x̄ űaro weeticā'ña. M̄'x̄ űaro pe'e wa'ato, ni sēr̄c̄u niwī.

⁴⁰ Be'ro cū bu'erā i'tiarā tirop̄u majāmitojac̄u niwī. Na cār̄'cār̄p̄ure bocaec̄u niwī. Pedore a'tiro nic̄u niwī:

—¿Ne cār̄'ōacā cār̄timirā, m̄sā t̄'s̄mas̄it̄sari?

⁴¹ Cār̄ticā'ña. Wāt̄i ūsārē niquesāt̄icā'to nírā, Ō'ac̄rē sēr̄ñā. M̄sā wāc̄usep̄u me'rāma yu'ure ējōpe-onu'cūs̄'rimisa'a. M̄sā se'saro tojo wees̄'rimirā, wāc̄ūtutumas̄it̄sa'a. Tojo weerā Ō'ac̄rē sēr̄ñā, nic̄u niwī.

⁴² Be'ro apaturi wa'a, cū pac̄ure sēr̄ñemoc̄u niwī tja:

—Pac̄u, űa'arō pi'etisere yu'ure cā'mota'as̄'rit̄iḡu, m̄'x̄ űaro weeya. Yu'x̄ űaro wa'aticā'to, nic̄u niwī.

⁴³ Be'ro apaturi na i'tiarā tirop̄u majāmitojac̄u niwī. Na cār̄'cār̄p̄ure bocaec̄u niwī tja. Narē w̄ja

p̄ūr̄ȳu'r̄uacaro niwī. ⁴⁴ Tojo weeḡu narē wā'cōtimiḡū, apaturi cū pac̄ure sēr̄ḡū wa'ac̄u niwī tja. Cū sēr̄'caronojōta sēr̄c̄u niwī tja. ⁴⁵ Be'ro na tirop̄u majāmitojaḡu, narē a'tiro nic̄u niwī:

—Ni'cār̄ōacāma sooya; cār̄ñā majā. Yu'x̄ Ō'ac̄ū mac̄ū mas̄ū weronojō up̄tiḡure masā űa'arāp̄ure o'oa'tje ejatoja'a. ⁴⁶ Wā'cān̄'cāñā. Te'a na tirop̄u wa'arā. Yu'ure o'oa'c̄u a'titojami, nic̄u niwī.

Jesure na űe'ewā'cā'que ni'i

(Mr 14.43-50; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

⁴⁷ Jesú uc̄r̄i cura Juda, ūsā Jesú bu'erā me'rā nimi'c̄u etawī. Pājārā masā di'p̄j̄r̄i, yuc̄paḡu c̄u'cārā cū me'rā a'tiwā. Na pa'ia wiorā, judío masā b̄c̄urā na o'ó'cārā niwā. ⁴⁸ Juda Jesure o'oa'c̄u a'tiro wereyutojac̄u niwī:

—Yu'x̄ wa'suporop̄u mi'miac̄u cūta niḡsami. Cūrē űe'eña, ni wereyuc̄u niwī.

⁴⁹ Cū narē ní'caronojōta weewī. Maata Jesú tirop̄u ejanu'cāḡū, “Yu'ure bu'eḡu”, niwī. Tojo níḡta, Jesure wa'suporop̄u mi'miwī.

⁵⁰ Tojo weecā ĩ'aḡū, Jesú cūrē niwī:

—Yu'x̄ me'rāc̄j̄ū, m̄'x̄ weeḡu a'tisere weeya. Tojo nica be'ro masā a'ti, Jesure űe'ewā'cā wa'awā.

⁵¹ Na cūrē űe'ewā'cār̄i cura ni'c̄u Jesú bu'eḡu cū ya di'p̄j̄r̄e wejewe, pa'ia wioḡure da'raco'teḡure o'mepero d̄tepā'rēcā'wī. ⁵² Cū tojo weecā ĩ'aḡū, Jesú cūrē niwī:

—Weeticā'ña. M̄'x̄ ya di'p̄j̄r̄e űr̄ōña. Di'p̄j̄ me'rā a'mequēr̄anojō di'p̄j̄ me'rāta wēr̄rāsama. ⁵³ ¿M̄'x̄ mas̄iweti? Yu'x̄, yu'x̄ pac̄ure sēr̄cāma, maata doce curi cūrē wereco'terārē yu'ure weetamudutiḡu o'ó-bosami. Yu'x̄ tojo weemas̄'i. ⁵⁴ Yu'x̄ tojo weecāma, Ō'ac̄ū ye queti ojāca p̄ūr̄p̄u ní'que wa'atibosa'a, niwī.

⁵⁵ Jesú cūrē űe'erā a'tirārē niwī:

—¿Yajari mas̄rē űe'erā a'tirā weronojō yu'ure di'p̄j̄r̄i, yuc̄paḡu me'rā űe'erā a'tiati? Nipe'tise űm̄ur̄i Ō'ac̄ū wi'ip̄u masārē bu'eduj̄iűu. Tojo weemicā, m̄sā yu'ure űe'etiűu. ⁵⁶ M̄sā ni'cār̄ōacā weese Ō'ac̄ū ye queti werem̄'tār̄i masā yu'ure oja'caronojōta wa'a'a, niwī Jesú.

Cūrē űe'ecā ĩ'a, ni'cūr̄ēta ūsā cū bu'erā pe'e cō'an̄'cōcā, du'tiwā'cāpe'tia wa'awu.

Jesure wiorā tirop̄u na mia'que ni'i

(Mr 14.53-65; Lc 22.54-55,63-71; Jn 18.12-14,19-24)

⁵⁷ Be'ro Jesure pa'ia wioḡu Caifá tirop̄u miacārā niwā. Top̄u Moisé oja'quere bu'eri masā, tojo nicā judío masā b̄c̄urā ner̄yutojacārā niwā. ⁵⁸ Pedro pe'e Jesure yoacurero sirutuc̄u niwī. Pa'ia wioḡu ya wi'i sope p̄-top̄u sirutut̄oc̄u niwī. Top̄u ti sār̄'r̄ōp̄u sājāa, surara p̄-toj̄u d̄ujic̄u niwī. ¿De'ro wa'abutiarosari? níḡū, tojo weec̄u niwī.

⁵⁹ Pa'ia wiorā, judío masā b̄c̄urā, nipe'tirā wiorā Jesure wējēs̄'ricārā niwā. Tojo weerā diac̄j̄u nitise me'rā cūrē weresāt̄jere a'macārā niwā. ⁶⁰ Pājārā na tiro wa'a, mejēcā nisoimirā, ne cūrē “Te ye bu'iri wējēr̄ōña'a” nisere bocaticārā niwā. Tojo weec̄ūmī,

be'ropu p̄arā nisoori masārē bocacārā niwā. ⁶¹ A'tiro nisoocārā niwā:

—Ā'ri masū a'tiro niwī: “A'ti wi'i Ō'acū wi'ire cō'ape'o-masī'i. I'tia n̄m̄ be'ro apaturi tu'ajan̄cōpe'omasī'i tja”, niwī, nicārā niwā.

⁶² Tojo nicā t̄'oḡu, pa'ia wioḡu wā'cān̄cā, Jesure nic̄u niwī:

—¿M̄'u ȳ'tiweti? ¿De'ro ni ȳ'tiḡsari na weres̄sere? nic̄u niwī.

⁶³ Jesú ȳ'titiȳ'r̄uocā'c̄u niwī. Tojo weecā, Caifá cūrē nic̄u niwī:

—Ō'acū catinu'cūḡū wāme me'rā m̄'urē diacj̄u ȳ'ticā ū'a. Wereya. ¿M̄'uta niti Ō'acū macū cū be-se'c̄u Cristo na nigū? nic̄u niwī.

⁶⁴ Jesú cūrē ȳ'tic̄u niwī:

—Cūta ni'i m̄'u n̄r̄ojoj̄ta. Apeye quē'rārē m̄sārē werenemoḡūti. Be'ro ȳ'u Ō'acū macū masū weronoj̄o up̄tiḡu Ō'acū tutuaȳ'r̄ḡu p̄'top̄ dujicā ī'arāsa'a. Tojo nicā ȳ'u o'mecururi bu'ip̄u apaturi dijaticā ī'arāsa'a, nic̄u niwī.

⁶⁵ Cū tojo nicā t̄'oḡu, Caifá pa'ia wioḡu uaḡu, cū basu cū ye su'tire wejet̄'r̄c̄u niwī. A'tiro nic̄u niwī:

—Ā'ri masū tojo ucūḡū, Ō'acūrē űa'abutiario nigū weemi. Āp̄rā masā cūrē weresārā űanemowe'e. M̄sā cū űa'arō n̄'quere t̄'otojap̄. ⁶⁶ ¿De'ro ni wācūti? nic̄u niwī.

Na ȳ'ticārā niwā:

—Cū bu'iritimi. W̄r̄f̄ato, nicārā niwā.

⁶⁷ Tojo nica be'ro cū diapoar̄u 'seco e'owa're, cūrē dotecārā niwā. Āp̄rā diapoar̄u paacārā niwā. ⁶⁸ Be'ro cūrē a'tiro ni bujipecārā niwā:

—M̄'u Ō'acū bese'c̄u Cristo ni'i n̄ḡū, n̄bocaya. ¿Noa m̄'urē paati? nicārā niwā.

Pedro Jesure “Masīwe'e” cū n̄'que ni'i

(Mr 14.66-72; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18,25-27)

⁶⁹ Na wi'i po'peap̄u tojo weeri cura Pedro wijaaro sope p̄'top̄ dujic̄u niwī. Cū top̄ dujicā, ni'cō ti wi'i da'raco'tego cū tirop̄u wa'a, “M̄'u Jesú Galileacj̄u me'rā sija'c̄uta ni'iba”, nico niwō.

⁷⁰ Co tojo nicā t̄'oḡu, Pedro nipe'tirā t̄'orop̄u nisooḡu, a'tiro ni ȳ'tic̄u niwī:

—M̄'u tojo ucūserē t̄'omas̄tisa'a, nic̄u niwī.

⁷¹ Tojo nitoja, s̄ā'r̄r̄o sope p̄'top̄ wijaac̄u niwī. To cū wijaacā, apeḡo cūrē ī'abocaco niwō tja. Top̄u n̄r̄r̄ē a'tiro nico niwō:

—Ā'ri quē'rā Jesú Nazarecj̄u me'rā sija'c̄uta nimi, nico niwō.

⁷² Mejārōta core nisooḡu, a'tiro ȳ'tic̄u niwī:

—Ō'acū me'rā diacj̄ta cūrē ne mas̄tibutiacā'sa'a, nic̄u niwī.

⁷³ Cā'rōacā be'ro masā top̄u n̄r̄ā Pedro tiro wa'a, cūrē nicārā niwā:

—M̄'u quē'rā Jesú bu'erā me'rā sija'c̄uta ni'i. M̄'u ucūsep̄ta t̄'ota basio ni'i, nicārā niwā.

⁷⁴ Na tojo nicā t̄'oḡu, cū narē nisoonep̄oc̄u niwī:

—Ȳ'u diacj̄ta ucūticā, Ō'acū ȳ'ure bu'iri da'reato. Ȳ'u m̄sā ucūḡrē ne mas̄tisa'a, nic̄u niwī.

Cū tojo nicūñarī cura cārē'quē uuc̄u niwī. ⁷⁵ Tojo wa'acā, Jesú cūrē ucū'quere wācūbocac̄u niwī. Jesú tod̄porop̄u a'tiro wereyuc̄u niwī: “Cārē'quē uuati d̄'poro m̄'u i'tiati ȳ'ure ‘Cūrē masīwe'e’, nigūsa'a.” Tere wācūboca wijaa, ūp̄t̄u utiwā'cā wa'ac̄u niwī.

Jesure romano masā wioḡu Pilato tirop̄u miieja'que ni'i

(Mr 15.1; Lc 23.1-2; Jn 18.28-32)

27 űamiac̄ure nipe'tirā pa'ia wiorā, tojo nicā judío masā b̄c̄urā nerēcārā niwā. Nerē, ni'cārōnoj̄o wācūseticārā niwā. “¿De'ro wee marī Jesure w̄j̄r̄sari?” ni apoyucārā niwā. ² Apotoja, Jesure cōme dari me'rā d̄'tetj̄arā, Poncio Pilato, Judea di'ta wioḡu tirop̄u miiejacārā niwā.

Juda cū w̄r̄'que ni'i

³ Be'ro Juda “Jesure w̄j̄r̄sama” nisere t̄'oc̄u niwī. Tere t̄'oḡu, p̄r̄o waro b̄j̄awetic̄u niwī. Tojo weeḡu na niyeru wapaye'que treinta cujirire pa'ia wiorārē, tojo nicā judío masā b̄c̄urārē wiacā'c̄u niwī. ⁴ Narē nic̄u niwī:

—Ȳ'u űa'abutiario weeas̄u. Masū ānuḡū, bu'iri marīḡrē w̄j̄d̄utiḡu wiorāp̄ure o'oas̄u, nic̄u niwī.

Na cūrē ȳ'ticārā niwā:

—M̄'u tojo weese űsā ye mej̄eta ni'i. M̄'u ye cjase nisa'a, nicārā niwā.

⁵ Na tojo nicā t̄'oḡu, Juda niyerure Ō'acū wi'ip̄u do-quewiacā'c̄u niwī. Be'ro wa'a, cū basu wām̄t̄ap̄u d̄'teyoja, w̄r̄ia wa'ac̄u niwī.

⁶ Pa'ia wiorā niyeru cujirire seeneorā, a'tiro nicārā niwā:

—A'te niyeru mas̄rē w̄j̄j̄ese wapa ni'i. Tojo weerā marī Ō'acū wi'i niyeru cūurī acarop̄u cūumas̄tisa'a. Mar̄rē dutise tojo weedutiwe'e, nicārā niwā.

⁷ Be'ro na basu a'merī ucū, a'tiro wācūcārā niwā:

—Marī a'te niyeru me'rā di'ta s̄t̄p̄ar̄u yeerātirā na di'i miirōrē duurā. Tojo weerā marī aperocj̄arā na w̄r̄icā yaatjo n̄r̄osa'a, ni apocārā niwā.

⁸ Masū w̄j̄j̄ese wapa me'rā duuca di'ta nicaro niwū. Tojo weero a'tocatero quē'rā ti di'ta “Dí cō'āca di'ta” wāmeti'i.

⁹ D̄'porocj̄p̄r̄ta Ō'acū ye queti werem̄'tārī masū Jeremía cū “A'tiro wa'arosa'a” n̄'que queoro wa'acaro niwū. Cū a'tiro ojac̄u niwī: “Israe curuacj̄arā ‘Treinta niyeru cujiri wapatimi’ n̄'caro weronoj̄ta te niyeru me'rā di'ta s̄t̄p̄ar̄u yeerātirā na di'i miirōrē du-urāsama. Ō'acū ȳ'ure ojaduti'caronoj̄ta weerāsama”, ni ojac̄u niwī Jeremía.

Jesú romano masā wioḡu Pilato tirop̄u n̄'que ni'i

(Mr 15.2-5; Lc 23.3-5; Jn 18.33-38)

¹¹ Be'ro Jesure Judea di'ta wioḡu Pilato tirop̄u mi-acārā niwā. Pilato cūrē s̄r̄itiña'c̄u niwī:

—¿M̄'uta niti judío masā wioḡu? nic̄u niwī.

Jesú cūrē ȳ'tic̄u niwī:

—M̄'u n̄r̄ojoj̄ta cūta ni'i, nic̄u niwī.

¹² Pa'ia wiorã, judío masã bęcürã weresãse pe'ema ne yu'titiyurhocã'cũ niwĩ. ¹³ Tojo weegũ Pilato cürẽ nicũ niwĩ:

—¿De'ro weegũ mæ'ũ na ucũse pejere yu'tiweti? nicũ niwĩ.

¹⁴ Jesú ne cã'rõ yu'titicũ niwĩ. Cũ yu'titicã ï'agũ, Pilato ï'amarĩa wa'acũ niwĩ.

Jesure wějẽduti'que ni'i

(Mr 15.6-20; Lc 23.13-25; Jn 18.38-19.16)

¹⁵ Cũ'marĩnecũ Pascua bosenũmũ nicã Judea di'ta wiogũ a'tiro weeseticũcũ niwĩ. Ni'cũ bu'iri da'reri wi'ipũ nigũrẽ masã na du'uwĩrõdutigũre du'uwĩrõcũcũ niwĩ. ¹⁶ Titare ni'cũ bu'iri da'reri wi'ipũ nigũ Barrabã wãmetigũ nicũ niwĩ. Nipe'tirã cũ ña'arõ wee'quere masĩcãrã niwã. ¹⁷ Pilato masã pãjãrã cũ tiropũ nerẽcã ï'agũ, narẽ sãrĩtiña'cũ niwĩ:

—¿Ni'irẽ yu'ũ du'uwĩrõcã ɥasari? ¿Barrabãre du'uwĩrõsari, o Jesú na Cristo pisuno'gũ pe'ere du'uwĩrõsari? nicũ niwĩ.

¹⁸ Jesure masã ma'icã ï'arã, wiorã Jesure ɥocãrã niwã. Cürẽ ɥorã, Pilatopũre wiacãrã niwã. Na tojo ɥosere Pilato masĩcũ niwĩ. Tojo weegũ Jesure du'uwĩrõsã'ĩrgũ, tere sãrĩtiña'cũ niwĩ.

¹⁹ Pilato masãrẽ besewaropũ dujicũ niwĩ. Cũ topũ dujicã, cũ nũmo a'tiro queti o'óco niwõ: “Cũ masũ bu'iri moogũrẽ mejẽcã weeticã'ña. Ñamipũ cürẽ tojo wa'atjere wiobutiaro quẽ'easũ”, ni queti o'óco niwõ.

²⁰ Pa'ia wiorã, tojo nicã judío masã bęcürã masãrẽ a'tiro niduticãrã niwã:

—Barrabã pe'ere du'uwĩrõdutiya. Jesú pe'ere wějẽdutiya, nicãrã niwã.

²¹ Be'ro Pilato masãrẽ sãrĩtiña'nemocũ niwĩ:

—Á'rã p̄arãrẽ ¿ni'ĩ pe'ere yu'ũ du'uwĩrõcã ɥasari? nicũ niwĩ.

Na a'tiro yu'ticãrã niwã:

—Barrabãre du'uwĩrõña, nicãrã niwã.

²² Na tojo nicã tæ'ogũ, Pilato nicũ niwĩ:

—To pũrĩcãrẽ Jesú na Cristo nigũrẽ ¿de'ro weegũsari?

Nipe'tirã yu'ticãrã niwã:

—Curusapũ paabi'pe wějẽña, nicãrã niwã.

²³ Tojo nicã tæ'ogũ, Pilato nicũ niwĩ:

—¿De'ro weegũ tojo weebosari? Á'rĩ ne cã'rõ ña'arõ weeticũ niwĩ.

Cũ tojo nimicã, masã pe'e caricũnemocãrã niwã:

—Curusapũ paabi'pe wějẽña, nicãrã niwã.

²⁴ Masã Pilato ucũsere tæ'os'ĩrĩticãrã niwã. Tojo tæ'oronojõ o'orã, mejõ pe'e cumuca wã'cõcãrã niwã. Na tojo weecã ï'agũ, Pilato aco miituduticũ niwĩ. Te me'rã masã ï'orõpũ omocoe, a'tiro nicũ niwĩ:

—Á'rĩ masũ bu'iri moogũrẽ wějẽcã, yu'ũ bu'iri moogũsa'a. Mũsã basu bu'iritirãsa'a, nicũ niwĩ.

²⁵ Cũ tojo nicã tæ'orã, masã nipe'tirã topũ nirã yu'ticãrã niwã:

—Cũ wẽrĩse wapa ɥsã põ'rã me'rã bu'iri cœorãti, nicãrã niwã.

²⁶ Tojo nicã tæ'ogũ, Pilato Barrabãre du'uwĩrõcũ niwĩ. Jesú pe'ere tãrãduticũ niwĩ. Be'ro curusapũ surarare paabi'pe wějẽduticũ niwĩ.

²⁷ Be'ro Pilato yarã surara cũ ya wi'ipũ Jesure miacãrã niwã. Topũ nipe'tirã surara nerẽnũ'cãtjĩrã, Jesure be'toanũ'cãcãrã niwã. ²⁸ Be'ro cũ yaro su'tiroke tuwee, su'tiro sõ'arõ wiorã sãñarõnojõrẽ sãacãrã niwã. ²⁹ Cũ dũpoapũ ni'cã be'to pota me'rã wéeca be'tore peocãrã niwã. Ni'cãgũ tuacjũ wiorã cœocjũnojõrẽ Jesure diacjũ-camocãpũ o'ocãrã niwã. Tojo weetoja, cũ pu'topũ ejaque'a, cürẽ bujicã'cãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

—E'catipeoya judío masã wiogũre, ni bujicã'cãrã niwã.

³⁰ Tojo nicã apeye ɥ'seco e'owa'recãrã niwã. Cũ tu-acjũre tãawee, dũpoapũ paamjãcãrã niwã. ³¹ Na tojo bujicã'ca be'ro cũ sãñarĩ su'tiro wiogũ ya su'tiroke tuweecãrã niwã. Be'ro cũ todũporo sãñaca su'tiroke sãacãrã niwã tja. Tu'ajanũ'cõ, cürẽ curusapũ wějẽrã wa'arã miacãrã niwã.

Jesure curusapũ paabi'pe wějẽ'que ni'i

(Mr 15.21-32; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)

³² Na Jesure wějẽrã wa'arã miarĩ cura ni'cũ masũ Simó Cirene wãmetiri macãcjũrẽ bocaewã. Cürẽ Jesú ya curusare wãadutiwã.

³³ Tojo weewã'cãrã, ni'cã bu'a Gólgota wãmetiropũ ejawã. Gólgota nĩrõ, “Masã boaweeca dũpoa” nĩrõ weesa'a. ³⁴ Topũ pũrĩse tæ'oña'ticã'to nĩrã, Jesure vino sũ'ese me'rã morẽ'quere tĩawã. Jesú cã'rõ sĩ'rĩña'cũmĩ, sĩ'rĩdu'ucã'wĩ.

³⁵ Jesure curusapũ paabi'peca be'ro surara cũ ye su'tire nĩbocape wapata'a'cãrãrẽ dũcawaawã. Na tojo weecã, dũporocjũpũ Ó'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ oja'que queoro wa'acaro niwũ. A'tiro ojano'caro niwũ Jesure wa'atjere: “Yé su'tire na basu nĩbocape, dũcawaawã”, nicaro niwũ. ³⁶ Be'ro curusa docapũ surara cürẽ co'terã ejanujãwã. ³⁷ Jesú dũpoa bu'ipũ ni'cã pjĩ me'rã “A'te ye bu'iri cürẽ wějẽ'e” nisere ojad'owã. A'tiro ojano'wũ: “Á'rĩ Jesú nimi. Cũ judío masã wiogũ nimi”, niwũ.

³⁸ Jesú me'rã ãpẽrã quẽ'rã p̄arã yajari masã curusapũ paabi'penũ'cõno'wã. Ni'cũ diacjũ pe'e, apĩrẽ cũpe pe'e nũ'cõwã. ³⁹ Jesú pu'to masã yu'rũarã, cürẽ bujicã'rã dũpoa yuremujãwã. ⁴⁰ Cürẽ a'tiro niwã:

—“Ó'acũ wi'ire cõ'agũti, i'tia nũmũ be'rota tu'ajato-jagũti”, nimiwũ mũ'ũ. Tojo ní'cũ mũ'ũ basuta yu'rũoya. Mũ'ũ Ó'acũ macũ ní'gũ, curusapũ wã'ñagũ dijatia, niwã.

⁴¹ Na weronojõta pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã, tojo nicã judío masã bęcürã cürẽ bujicã'wã. Na basu a'merĩ a'tiro ucũcãrã niwã:

⁴² —Ápẽrãmarĩcãrẽ yu'rũowĩ. Cũ basu pe'e yu'rũo-masĩtimi. “Israe curuacjãrã wiogũ ni'ĩ”, niwĩ. To pũrĩcãrẽ curusapũ wã'ñagũ dijatiato. Tojo weecã, marĩ cürẽ ãjõpeorãsa'a. ⁴³ Cũ “Ó'acũrẽ ãjõpeo'o”, niwĩ. Ó'acũ cürẽ ma'ĩgũ pũrĩcã, cürẽ yu'rũoato. Cũ marĩrẽ “Ó'acũ macũ ni'ĩ”, nitojamiwĩba, ni bujicã'wã.

⁴⁴ Yajari masã Jesú me'rã curusapɥ paabi'penɥ'cõ'cãrãpɥta bujicã'sãjãwã.

Jesú wẽrĩ'que ni'i

(Mr 15.33-41; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30; Heb 6.19-20; 10.19-20)

⁴⁵ Jesú curusapɥ wẽrĩ' cura dajaritero nicã nipe'tiropɥ na'itĩ'a wa'awɥ. Téé ñamica'a tres nicãpɥ na'itĩ'atɥowɥ. ⁴⁶ Jesú titata tres nicã ɥpɥtɥ caricũwĩ. Cũ arameo me'rã a'tiro niwĩ:

—Elí, Elí, ¿lama sabactani? niwĩ. A'tiro nígũ, tojo niwĩ: “Õ'acũ, Õ'acũ, ¿de'ro weegɥ yɥ'ɥre cõ'awã'cãti?” niwĩ.

⁴⁷ Æpẽrã ni'cãrẽã topɥ nirã tojo nisere tɥ'orã, a'tiro niwã:

—Ã'rĩ dɥporocjɥpɥ Õ'acũ ye queti weremɥ'tãrĩ masũ Elíare pisugɥ weesami, niwã.

⁴⁸ Tojo nicã, ni'cũ topɥ nigũ sojaro me'rã yosori si'tire miigũ wa'awĩ. Be'ro vino pi'ase me'rã morẽ'quere yosowĩ. Yosotoja, ni'cãgũ yucɥgɥpɥ dɥ'teõ'o, Jesure s'ĩrĩato nígũ sĩomorõwĩ. ⁴⁹ Cũ tojo weecã, Æpẽrã pe'e a'tiro niwã:

—Weetigɥta. Ì'anirã marĩ yujupɥ. Elía yɥ'ɥogɥ a'tigɥ a'tigɥsami cũrẽ.

⁵⁰ Be'ro Jesú apaturi ɥpɥtɥ caricũnemo, wẽrĩa wa'awĩ. ⁵¹ Cũ wẽrĩ' cura a'tiro wa'acaro niwũ. Õ'acũ wi'ipɥ pa'ia sãjãarõpɥ cã'mota'ayooca casero ɥ'mɥarõ pe'e tũ'rũdijati, deco me'rã tũ'rũyojacaro niwũ. Tojo nicã di'ta narãsãwũ. Ʋtãperi nimi'que bata wa'awɥ.

⁵² Ʋtã tutiri masãrẽ yaa'que pãrĩa wa'acaro niwũ. Tojo wa'acã, wẽrĩ'cãrãpɥta Õ'acũrẽ ẽjõpeo'cãrã masãwã.

⁵³ Jesú cũ masãca be'ro masãperipɥ ni'cãrã wijawã. Wijaa, Jerusalé Õ'acũrẽ ñubuepeori macãpɥ sãjãawã. Narẽ pãjãrã Ì'acãrã niwã.

⁵⁴ Surara wiogɥ cũ surara me'rã Jesure co'te'cãrã di'ta narãsãcã Ì'arã, nipe'tise to wa'asere Ì'arã, pũrõ ɥcɥa wa'awã. A'tiro niwã:

—Diacjũta ã'rĩ Õ'acũ macũta niapĩ, niwã.

⁵⁵ Pãjãrã numia Jesure yoaropɥ Ì'anucũwã. Na Galileapɥta Jesure weetamurã sirutunɥ'cãwã. ⁵⁶ Na wa'teropɥre ã'rã niwã: María Magdalena, tojo nicã María Santiago, José paco, apego Zebedeo ɥmo niwã.

Jesure na yaa'que ni'i

(Mr 15.42-47; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁵⁷ Na'ique'ari cura ni'cũ José wãmetigɥ peje cɥogɥ Arimatea wãmetiri macãcjũ etacɥ niwĩ. Cũ quẽ'rã Jesure ẽjõpeocɥ niwĩ. ⁵⁸ Pilato tiropɥ wa'a, Jesú ya upɥre sẽrĩcɥ niwĩ. Tojo weegɥ Pilato surarare “Jesú ya upɥre cũrẽ o'oya”, nicɥ niwĩ. ⁵⁹ Be'ro José Jesú ya upɥre miidijoo, su'tiro añurĩ, ù'ĩrĩ marĩrĩ casero me'rã omacɥ niwĩ. ⁶⁰ Omatoja, Ʋtã tuti ma'ma tutipɥ s'õsõrõcũuocɥ niwĩ. Ti tuti Joserẽ yaaboca tuti cũ se'edutica tuti nicaro nimiwũ. Be'ro Ʋtãgã pajicja me'rã ti tutire tuubi'acɥ niwĩ. Bi'atoja, wa'a wa'acɥ niwĩ. ⁶¹ Ti tuti põtẽorõpɥ María Magdalena, tojo nicã apego María Ì'adujicãrã niwã.

Surara Jesure yaa'caropɥ co'te'que ni'i

⁶² Ape ɥmɥ, sauru Ʋsã soowɥari ɥmɥ nicã pa'ia wiorã, tojo nicã fariseo masã Pilato tiropɥ wa'acãrã niwã. ⁶³ Topɥ etarã, Pilatore a'tiro nicãrã niwã:

—Wiogɥ, Ʋsã sõ'onícɥ catigɥpɥ nisoosepíagɥ ní'quere wãcũ'u. Cũ “Ì'tia ɥmɥ yɥ'ɥ wẽrĩ'ca be'ro masãgũti”, niwĩ. ⁶⁴ Tojo weegɥ mɥ'ɥ yarã surarare cũrẽ yaa'caropɥ co'tedutigɥ o'óya. Ì'tia ɥmɥ añurõ co'tedutiya. Tojo weeticã, cũ bu'erã ñamipɥ cũ ya upɥre yajãrã wa'abosama. Na yajãca be'ro masãrẽ a'tiro nirãsama. “Wẽrĩ'cɥpɥ nimigũ, masã wa'acɥ niami”, nibosama. Na a'tiro nicãma, a'te todɥporo niso'o'que nemorõ ña'abutiarosa'a, nicãrã niwã.

⁶⁵ Tere tɥ'ogɥ, Pilato narẽ nicɥ niwĩ:

—Ã'rã nima surara. Narẽ miaña. Ti masãpe mejẽcã wa'ari nĩrã, no'o mɥsã põtẽorõ co'tedutiya, nicɥ niwĩ.

⁶⁶ Tojo weerã na surarare Jesure yaa'caropɥ co'tedutirã cũucãrã niwã. Jesú bu'erã ti tutipɥ sãjãaticã'to nĩrã Ʋtãgã na bi'acaga bu'i ni'cã da pi'ra õ'ocãrã niwã. Na sãjãacã, Ì'amasĩrãti nĩrã, tojo weecãrã niwã.

Jesú cũ masã'que ni'i

(Mr 16.1-8; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

28 Sauru Ʋsã soowɥari ɥmɥ be'ro soorinɥmɥ nicã, ñamiacã ña'cũrõ bo'restedijatiri cura María Magdalena, apego María me'rã Jesure yaa'caropɥ Ì'arã wa'acãrã niwã. ² Wãcũña marĩrõ di'ta ɥpɥtɥ narãsãcaro niwũ. Tojo wa'ari cura ni'cũ Õ'acũrẽ wereco'tegɥ ɥ'mɥsecjũ dijaticɥ niwĩ. Cũ Jesure yaa'caropɥ etagɥ, na bi'ãca Ʋtãgãrẽ pãocɥ niwĩ. Pãotoja, tiga bu'ipɥ dujicɥ niwĩ. ³ Cũ bɥpo ya'baro weronojõ asistecɥ niwĩ. Cũ yaro su'tiro ɥpɥtɥ buticaro niwũ. ⁴ Surara cũrẽ Ì'arã, ɥpɥtɥ ui narãsã, wẽrĩ'cãrã weronojõ bɥrɥque'acãrã niwã.

⁵ Õ'acũrẽ wereco'tegɥ sõ'onícãrã numiarẽ a'tiro nicɥ niwĩ:

—Yɥ'ɥre uiticã'ña. Yɥ'ɥ mas'ĩ, mɥsã Jesú na curusapɥ paabi'pe wẽjẽ'cũre a'marã wee'e. ⁶ A'tore marĩmi. Cũ ní'caronojõta masãtojami. Cũrẽ cũu'carore Ì'arã a'tia, ni pijisãjãacɥ niwĩ. ⁷ Narẽ Ì'otoja, “Cũ bu'erãrẽ sojaro me'rã wererã wa'aya. A'tiro ni wereya narẽ: “Wẽrĩ'cɥpɥ nimigũ, masãtojacɥ niami. Galileapɥ mɥsã dɥporo wa'ayugɥsami. Topɥ cũrẽ Ì'arãsa'a”, ni wereya. A'tere mɥsãrẽ weregɥ a'tiapɥ”, nicɥ niwĩ Õ'acũrẽ wereco'tegɥ.

⁸ Cũ tojo nicã tɥ'orã, numia Jesure yaa'caropɥ ni'cãrã maata wa'a wa'acãrã niwã. Uimirã, e'catise me'rã wa'acãrã niwã. Jesú bu'erã ní'cãrãrẽ quetiwererã wa'arã omawã'cãcãrã niwã.

⁹ Na topɥ wa'ari cura Jesú narẽ bajua, añuduticɥ niwĩ. Tojo weecã, cũ pɥ'to wa'a ejaque'a, dɥ'pocãrĩpɥ ñe'e, ẽjõpeocãrã niwã. ¹⁰ Narẽ a'tiro nicɥ niwĩ:

—Yɥ'ɥre uiticã'ña. Yɥ'ɥ bu'erãrẽ Galileapɥ wa'adutirã wa'aya. Topɥ yɥ'ɥre Ì'arãsama, nicɥ niwĩ.

Surara na ɽ'a'quere āpērārē were'que ni'i

¹¹ Numia Jesú bu'erārē wererā wa'ari cura ni'cārērā surara Jesure yaa'caropu co'te'cārā macāpu pi'acārā niwā. Pa'ia wiorārē nipe'tise topu wa'a'quere werēcārā niwā. ¹² Na tojo nicā tɽ'orā, pa'ia wiorā, judío masā bucurā me'rā nerēcārā niwā. Na “¿De'ro weeroati?” ni apocārā niwā. Na ni'cārōnojō wācū, a'tiro weecārā niwā. Masārē nisoato nírā surarare pajiro niyeru wa-payecārā niwā. ¹³ A'tiro nicārā niwā:

—A'tiro niña masārē: “Ñamipū ũsā cárica be'ro Jesú bu'erā ejacārā niama. Eja, cū ya upure yajawā'cācārā niama”, niña, nicārā niwā surarare. ¹⁴ Apeye quē'rārē ninemocārā niwā:

—Pilato Judea di'ta wiogū a'tere masīcā, ũsā “Diacjū-ta tojo wa'acaro niapū”, nitamurāti. ũsā tojo nicā, mūsārē su'risome. Mūsārē bu'iri da'resome, nicārā niwā.

¹⁵ Tojo nicā tɽ'orā, surara niyeru ñe'ecārā niwā. Be'ro narē wereduti'caronjōta weecārā niwā. Na tojo nise

se'sa wa'acaro niwū. A'tocateropu quē'rārē judío masā surara na niso'o'quere ējōpeo ucūdecotima yujupū.

Jesú cū wērī masāca be'ro cū bu'erārē “A'tiro weeya” ní'que ni'i

(Mr 16.14-18; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)

¹⁶ Be'ro ũsā Jesú bu'erā once Galileapū wa'awū. Jesú cū wērīse dɽporo ũrūgūpu ũsārē wa'aduti'cɽpu wa'awū. ¹⁷ Topu Jesure ɽ'awū. Cūrē ɽ'a ejaque'a, ējōpe-owū. Tojo weemicā, ũsā ni'cārērā “¿Cúta nitiba?” ni wācūwū. ¹⁸ Be'ro Jesú ũsā pu'topu a'ti, a'tiro niwī:

—Ō'acū yɽ'ure wiogū sōrōtojami. Nipe'tiro ɽ'mɽe, a'ti di'tare dutimasī'i. ¹⁹ Tojo weerā nipe'tirocjārāpūre yé quetire wererā wa'aya. Narē mūsā weronjō yɽ'ɽ bu'erā sājācā weeya. Narē wāmeyērā, yɽ'ɽ pacɽ, yɽ'ɽ, Espíritu Santu wāme me'rā wāmeyeya. ²⁰ Nipe'tise yɽ'ɽ mūsārē duti'quere narē yɽ'ti bu'ecā weeya. Narē nipe'tise nɽmɽrī yɽ'ɽ mūsārē bu'e'quere wereya. A'tere masīña. Nipe'tise nɽmɽrī mūsā me'rā ninu'cūcūsa'a. Téé a'ti turi pe'ticāpu quē'rā mūsā me'rā ninu'cūcūsa'a, ni werewī Jesú.

SAN MARCOS

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Judío masū Jerusalécjū pua wāme cūocū niwī. Hebreo ye me'rā Juā nicārā niwā. Romano masā bujicā'se me'rā-ma Marco wāmeticū niwī.

Cū Jesucristore de'ro nicā ējōpeogū, ējōpeopī. Masīno'ña marī'i. Sō'onícatero Bernabé, Pablo ā'rīrēta Antioquiáparū miacārā niwā. Cū Bernabé basucū nicū niwī. Titare cū quē'rā na ne waro masārē Jesucristo ye quetire bu'enū'cācā, narē weetamucō'tegū wa'acū niwī. Be'ro Pablōre, Bernabére Jerusaléprū wa'agū, cō'atojaa wa'acū niwī. (Hch 13.5,13; 15.37-39) Tojo weecā, Pablo, Bernabé apaturi masārē bu'erā wa'abo'cārā na basu a'pepūrī dūcawatia wa'acārā niwā. Be'ro Marco nemorō ējōpeotutua, Pablōre weetamucū niwī tja. Be'ro a'ti pūrīrē ojacū niwī.

A'ti pūrīrē Jesucristo catiri ūmūco cjasere apeye pūrī ū'rūoro ojamū'tāca pūrī ni'i, nisama. A'ti pūrī apeye pūrī dūjaro yoa, pejeti ojano'o. Ti pūrī queoro ū'cāmūjāti'quere Mateo weronojō ojano'ña marī'i. Masā no'o nirā ucūwūaronojō ojano'caro niwū.

Marco judío masū nimigū, judío masā nitirā Cristore ējōpeorā pe'ere ojacū weronojō ojarī.

A'ti pūrī Jesū cū ucū'quere ūpūwū waro ucūwe'e. Cū weeseti'que pe'ere ucūyū'rūnū'cā'a.

Juā masārē wāmeyeri masū bu'e'que ni'i

(Mt 3.1-12; Lc 3.1-9,15-17; Jn 1.19-28)

1 Jesucristo Ō'acū macū ye, añuse queti a'tiro ū'cācaro niwū.

² Dūporocjūpū Isaía Ō'acū ye queti weremū'tārī masū Ō'acū ucū'quere ojacū niwī. Cū Jesucristo a'ti turipū a'tiatjere a'tiro ojayucū niwī:

Ū'ū' mū'ū ye quetire wereyuacjūre mū'ū dūporo o'ógūti.

Cū mū'ū wa'atji ma'arē apoyugūsamī.

Ma'a quē'rāyūmū'tāgū weronojō masā wācūsere bū-jaweti dūcayudutigūsamī.

³ Ni'cū yucū marīrō, masā marīrōpū a'tiro caricūnu'cūbajaque'atigūsamī:

“Marī wioğū a'tiatji ma'arē apoyuya.

Diacjūca ma'a añurī ma'a quē'rārō weronojō weeyuya”, ni ojacū niwī.

Marī wioğū a'tiati dūporo mū'sā nisetisere apoyuya, mū'sā wācūsere dūcayuya nígū, tojo nicū niwī.

⁴ Tojo weegū Juā wāmeyeri masūta nicū niwī Isaía tojo nino'cū. Cū yucū marīrō, masā marīrōpū wāmeyecūsiacū niwī. Cū masārē bu'égū, a'tiro nicū niwī:

—Mū'sā űa'arō weesetisere būjaweti dūcayū, wāmeyeno'ña. Tojo weerā mū'sā űa'arō wee'quere acobojono'rāsa'a, nicū niwī. ⁵ Pājārā ti di'ta Judeapū nirā, tojo nicā Jerusalécjārā cū bu'esere tū'orā wa'acārā niwā. Na űa'arō wee'quere wereyū'rūca be'ro Jordā wāmetiri maarpū narē wāmeyecū niwī.

⁶ Cū ye su'ti cameyo poari me'rā weeno'que nicaro niwū. Cū ejerituri da wa'icū casero da nicaro niwū. Cū pajasescūorā na ba'asetise poreroare, nūcū cjase mūmia yere ba'acū niwī. ⁷ Juā masārē a'tiro werēcū niwī:

—Ū'ū' be'ro apī ū'ū nemorō tutuagū a'tigūsamī. Cū añuyū'rūagū nimī. Ū'ū' pe'e mejō nigū waro tū'ōñā'a. Cū ye sapatūre tuweemasītigū weronojō cūrē ne cārō ni'cārōwijimasītisa'a. ⁸ Ū'ū' mū'sārē aco me'rā wāmeye'e. Cū pūrīcā Espīritu Santu me'rā wāmeyegūsamī. Cū tojo wéégū, Espīritu Santu mū'sāpūre dijatacā weegūsamī. Mū'sā me'rā ninu'cūcūsamī, nicū niwī Juā.

Juā Jesure wāmeye'que ni'i

(Mt 3.13-17; Lc 3.21-22)

⁹ Juā masārē wāmeyeri cura Jesū a'tiro weecū niwī. Nazare, Galilea di'ta niwī macāpū ní'cū wijawā'cā, Juā tiropū ejacū niwī. Juā cūrē Jordā wāmetiri maarpū wāmeyecū niwī. ¹⁰ Cū ti maarpū ní'cū majānū'cārī cura Jesū ū'mūse pā'rīcā ű'acū niwī. Espīritu Santu ni'cū buja weronojō bajugū cūpūre dijatacū niwī. ¹¹ Tojo wa'ari cura ni'cū ū'mūsepū a'tiro ucūdijocū niwī:

—Mū'ū ū'ū macū ūpūwū ma'igū ni'i. Mū'ū me'rā pūrō e'cati'i, nidijocū niwī Ō'acū.

Jesure wātī Ō'acūrē ū'rūnū'cācā weesī'rīmi'que ni'i

(Mt 4.1-11; Lc 4.1-13)

¹² Jesure wāmeyeca be'ro maata Espīritu Santu yucū marīrō, masā marīrōpū cūrē wa'aduticū niwī. ¹³ Jesū topūre cuarenta nūmūrī nicū niwī. Wa'icūrā uamarā wa'teropū nicū niwī.

Wātī Jesure cū pacūre ū'rūnū'cādutigū niqesācū nimīwī. Be'ro ū'mūsecjārā Ō'acūrē werēcō'terā Jesure cō'terā dijatacārā niwā.

Jesú ne waro Galileapɤ masārē bu'enɤ'cā'que ni'i
(Mt 4.12-17; Lc 4.14-15)

¹⁴ Be'ro Herode Juā masārē wāmeyeri masūrē bu'iri da'rieri wi'ipɤ sōrōdutiɤ niwī. Titare Jesú Galilea di'tapɤ añuse queti Ō'acū yere, cū wiogɤ nimi nisere bu'egɤ wa'acɤ niwī. ¹⁵ A'tiro nicɤ niwī:

—Ni'cārōacārē mɤsā todɤporopɤ yoacā co'te'cɤ eta-tojami. Cū cārōacā be'ro wiogɤ sājāgūsami. Tojo weerā mɤsā ña'arō weesetisere bujaweti, du'uya. Mɤsā wācūsere dɤcayuya. Ō'acū masārē yɤ'rɤogɤsami nisere ējōpeoya, ni bu'ecɤ niwī.

Jesú ba'paritirā wa'i wējērī masārē piji'que ni'i
(Mt 4.18-22; Lc 5.1-11)

¹⁶ Be'ro Jesú Galilea wāmetiri ditara sumutopɤ si-jabaque'acɤ niwī. Topɤ wa'agɤ, Simórē, apī cū acabiji Andrére bocaepɤ. Na wa'i wējērī masā nicārā niwā. Ditarapɤ na wejecɤre doqueñorā weecārā niwā. ¹⁷ Na tojo weecā ī'agū, Jesú nicɤ niwī:

—Te'a yɤ'ɤ me'rā. Mɤsā ni'cārōacārē wa'i wējērī masā ni'i. Be'rore majā wa'i wējērā weronojō masārē yé quetire wererāsa'a. Tojo werecā, pājārā ējōpe-orāsama, nicɤ niwī.

¹⁸ Cū tojo nicā tɤ'orā, maata na ye wejecɤpagɤre totā du'ucū, Jesú me'rā wa'acārā niwā.

¹⁹ Cārō yɤ'rɤa, pɤarā Zebedeo pō'rārē Santiago, cū acabiji Juārē ī'acɤ niwī tja. Na yucɤsɤpɤ wejecɤpagɤre dero aposañacārā niwā. ²⁰ Narē ī'agūta, Jesú na quē'rārē tja pijicɤ niwī. Cū tojo nicā tɤ'orā, na pacɤ Zebedeore, cūrē da'raco'terārē cō'awā'cācārā niwā. Cō'awā'cā, Jesú me'rā wa'acārā niwā.

Jesú wātī sājāno'cɤre cō'awīrō'que ni'i
(Lc 4.31-37)

²¹ Be'ro Capernau wāmetiri macāpɤ etacārā niwā. Saurure judío masā soowɤari nɤmɤ nicā Jesú na nerēwɤari wi'ipɤ sājāacɤ niwī. Sājāa, masā ti wi'ipɤ nirārē bu'enɤ'cācɤ niwī. ²² Cū Moisé oja'quere bu'eri masā weronojō bu'eticɤ niwī. Dutisere cɤogɤ weronojō narē bu'ecɤ niwī. Tojo weerā masā cū bu'esere tɤ'omarīa wa'acārā niwā. ²³ Ti wi'i na nerērī wi'ipɤ ni'cū masū wātī sājāno'cɤ nicɤ niwī. Cū a'tiro caricūcɤ niwī:

²⁴ —Mɤ'ɤ Jesú Nazarecjū, ūsārē cariboticā'ña. ¿Ūsārē bu'iri da're bajuriogɤ a'tigɤ weeti? Mɤ'ɤrē ī'amasī'i. Ō'acū o'ó'cɤ ña'ase moogū, añubutiagɤ ni'i, nicɤ niwī.

²⁵ Cū tojo nicā tɤ'ogɤ, Jesú wātī masūpɤre nigūrē tu'tigɤ, a'tiro nicɤ niwī:

—Di'tamarīaña. Cūpɤre nigū wijaaya, nicɤ niwī.

²⁶ Cū tojo nicā, wātī cūpɤre nigū masūrē bɤrɤque'a narāsācā weecɤ niwī. Ɔpɤtɤ waro caricū, wātī cūpɤre ní'cɤ wijaacɤ niwī. ²⁷ Nipe'tirā ti wi'ipɤ nirā ī'a-marīacārā niwā. Na basu a'merī sērītiña'mujācārā niwā:

—¿Ñe'enojō niti a'te tojo wa'ase? ¿Ma'ma bu'ese niti? Ā'rī masū wātīapɤreta cō'awīrōmasīsere cɤodojami. Na cū cō'awīrōcā, wijaama, nicārā niwā.

²⁸ Cū tojo wéeca be'ro yoaticāta Jesú ye quetire Galilea di'tacjārā tɤ'ose'sape'tia wa'acārā niwā.

Jesú Simó Pedro mañecōrē yɤ'rɤo'que ni'i
(Mt 8.14-15; Lc 4.38-39)

²⁹ Jesú na nerēwɤari wi'ipɤ wijáaca be'ro Simó, André me'rā na ya wi'ipɤ wa'acɤ niwī. Tojo nicā Santiago, Juā wa'acārā niwā. ³⁰ Topɤ Simó mañecō ujaque duitigo cājico niwō. Jesure maata “Co duitigo weeamo”, ni werecārā niwā. ³¹ Tojo nicā tɤ'ogɤ, Jesú co tiropɤ sājāacɤ niwī. Core omocāpɤ ñe'e wejewa'cōdɤpocɤ niwī. Cū tojo weeri curata ujaque surupe'tia wa'acaro niwū. Be'ro maata narē ba'ase ecaco niwō.

Jesú pājārā masā duitirārē yɤ'rɤo'que ni'i
(Mt 8.16-17; Lc 4.40-41)

³² Mujīpū sājāca be'ro ñamipɤ masā Jesú tiropɤ nipe'tirā duitirārē miacārā niwā. Wātīa sājāno'cārā quē'rārē miacārā niwā. ³³ Nipe'tirā ti macācjārā Jesú cū nirī wi'i sope pɤ'topɤ nerēcārā niwā. ³⁴ Nipe'tirā no'lo nise duti cɤorārē yɤ'rɤope'ocā'cɤ niwī. Pājārā wātīa sājāno'cārārē cō'awīrōcɤ niwī. Wātīa Jesú cū Ō'acū macū nisere masīcārā niwā. Tojo weegɤ narē ne cārō ucūdutiticɤ niwī. Tojo nirō me'rā ucūtīcārā niwā.

Jesú Galilea di'tapɤ cū ye quetire werecusia'que ni'i
(Lc 4.42-44)

³⁵ Ape nɤmɤ bo'rease dɤporo Jesú wā'cā, macā sumuto masā marīrōpɤ cū pacɤre ñubuegɤ wa'acɤ niwī. ³⁶ Be'ro Simó, āpērā cū me'rācārā me'rā Jesure a'marā wa'acārā niwā. ³⁷ Cūrē bocarā, a'tiro ni werecārā niwā:

—Nipe'tirā mɤ'ɤrē a'marā weeama.

³⁸ Cū narē yɤ'ticɤ niwī:

—Te'a apero pɤ'toacā nise macārīpɤ. Topɤ quē'rārē ye quetire weregɤ wa'agɤti. A'tere weegɤta yɤ'ɤ a'ti nucūcāpɤ a'ti'cɤ ni'i, nicɤ niwī.

³⁹ Tojo weegɤ Jesú nipe'tiro Galilea na nerēwɤase wi'seripɤ bu'ecusiabi'acɤ niwī. Tojo nicā wātīarē cō'awīrōmujācɤ niwī.

Jesú cāmi boagɤre yɤ'rɤo'que ni'i
(Mt 8.1-4; Lc 5.12-16)

⁴⁰ Jesú Galileapɤ nirī cura ni'cū masū cāmi boagɤ Jesú tiro wa'acɤ niwī. Cū tiro ejaɤe ejaque'a, a'tiro nicɤ niwī:

—Mɤ'ɤ dutire yɤ'rɤogɤ ni'i. Yɤ'ɤre yɤ'rɤoɤa, nicɤ niwī.

⁴¹ Jesú cūrē pajaña'gū, cūrē yɤ'rɤogɤ da'raña'a, a'tiro nicɤ niwī:

—Mɤ'ɤrē yɤ'rɤogɤti. Cāmi marīgū tojayá, nicɤ niwī.

⁴² Cū tojo nirī curata cū cāmi nimi'que yatipe'tia wa'acaro niwū. Cū a'ti upɤ tojacɤ niwī. ⁴³ Be'ro Jesú cūrē we'eritigɤ, tutuaro me'rā “A'tiro weeya”, nicɤ nimiwī.

⁴⁴ —Ne āpērārē wereticā'ña. Diacjūta pa'i tiropɤ mɤ'ɤ ye cāmi yati'quere ī'ogū wa'aya. Cū mɤ'ɤrē mɤ'ɤ cāmi boasere “Pe'tia wa'a'a”, nigūsami. Cū tojo níca

be'ro Moisé cū ñubuepeoduti'quere o'oya. Mə'x tojo weecā, nipe'tirā mə'x cāmi yatino'quere masīrāsama. Be'ro na me'rā nisetigusa'a tja, nicə niwī.

⁴⁵ Cū pe'e cū weeduti'caronojō weeticə niwī. Wa'a, nipe'tirāpəre cūrē wa'a'quere werēcusiaccə niwī. Tojo weegə Jesú masā ī'orō macārīpəre sājāamasīticə niwī. Te macārī sumuto, masā marīrōpə sijaccə niwī. Cū tojo weemicā, nipe'tirocārā masā a'ti, cūrē ī'acusiaccārā niwā.

Jesú sijamasītigūre yə'rəo'que ni'i

(Mt 9.1-8; Lc 5.17-26)

2 Pejeti nəmərī cāmi boagūre yə'rəo'ca be'ro Jesú apaturi Capernaupə wa'acə niwī tja. Cū topə nicā, ti macācārā wi'ipə nimi nise quetire tə'ocārā niwā.

² Tojo weerā maata masā pājārā Jesú nirī wi'ipə nerēcārā niwā. Ti wi'ire mu'muyə'rəacārā niwā. Mejārōta soperə quē'rārē mu'muyə'rəacārā niwā. Ne sājāata basioticarō niwū. Narē cū ye bu'esere werēcə niwī. ³ Tojo weeri cura Jesú tiro ni'cū sijamasītigūre ba'paritirā əməa wəawā'cācārā niwā. ⁴ Na masā pājārā nise bu'iri Jesú pə'toacāpə ejamasīticārā niwā. Tojo weerā wi'i bu'ipə məjāa, Jesú nirō bu'ipə ni'cā pe see-weecārā niwā. Ti pepə cū sijamasītigūre cū cūñarō me'rā du'udijocārā niwā. ⁵ Jesú na ɛpəttə ējōpeocā ī'agū, dutitigūre nicə niwī:

—Mə'x ña'arō wee'quere acobojono'toja'a, nicə niwī.

⁶ Cū tojo nicā tə'orā, topə dujirā Moisé oja'quere bu'eri masā a'tiro wācūcārā niwā: ⁷ “Á'rí tojo ucūticā'rōnə'a. Tojo nígū, Ō'acūrē ña'arō ucūgū weemi. ¿Cū Ō'acū weronojō tutuagə ni'í, ni wācūsari? Ō'acū ni'cūta ña'arō wee'quere acobojomasīmi. Á'rí marī weronojō upətigə masā ña'arō wee'quere acobojomasīmi”, ni wācūcārā niwā. ⁸ Jesú cū basu na wācūsere ī'amasīgū, a'tiro nicə niwī narē:

—¿De'ro weerā məsā yə'rəe ña'arō mejēcā wācūti? ⁹ ¿De'ro nise pe'e diasatibutiati? ¿“Mə'x ña'arō wee'quere acobojono'toja'a” o “Wā'cānə'cāñə, mə'x cūñə'caro me'rā sijawā'cāñə” nise pe'e diasaweti? “Mə'x ña'arō wee'quere acobojono'toja'a” nicā ī'atimigū, ējōpeoya marī'i. “Wā'cānə'cā sijawā'cāñə” nicā pe'ema, cū sijasere ī'atojagəpə “Diacjūta ni'í”, ni ējōpeono'o.

¹⁰ Tojo weegə yə'x Ō'acū macū masū weronojō upətigə yə'x tutuasere ī'ogū, ā'rí sijamasītigūre yə'rəogūti. Te me'rā məsā yə'x masā ña'arō wee'quere acobojomasīsere masīrāsa'a, nicə niwī.

Be'ro sijamasītigūre a'tiro nicə niwī:

¹¹ —Mə'x pe'ema a'tiro nigūti. Wā'cānə'cāñə. Mə'x cūñə'carore miwəa, mə'x ya wi'ipə tojaagusa'a, nicə niwī.

¹² Cū tojo nirī curata sijamasītigə wā'cānə'cācə niwī. Wā'cānə'cā, cū cūñə'carore miwəa, masā nipe'tirā ī'orōpə wa'a wa'acə niwī. Tojo weerā nipe'tirā ī'a-marīarā, a'tiro nicārā niwā:

—Marī pacə Ō'acū tutuayə'rəami. Ne ni'cāti ɛsā a'tiro weesere ī'atirā nicāti, nicārā niwā.

Jesú Levire piji'que ni'i

(Mt 9.9-13; Lc 5.27-32)

¹³ Jesú sijamasītigūre yə'rəo'ca be'ro apaturi Galilea ditara sumutopə wa'acə niwī tja. Nipe'tirā masā cū tiropə néréca be'ro narē bu'ecə niwī. ¹⁴ Ti ditarapə wa'agə, Leví, Alfeo macūrē ī'abocacə niwī. Cū romano wioğəre niyeru wapaseebosari masū nicə niwī. Tojo weegə cū da'rari tucūpə dujicə niwī. Jesú cūrē ī'agū, a'tiro nicə niwī:

—Te'a yə'x me'rā.

Tojo weegə Leví wā'cānə'cā, cū me'rā wa'acə niwī.

¹⁵ Be'ro Jesú Leví ya wi'ipə ba'agə wa'acə niwī. Topə pājārā wapaseeri masā, tojo nicā “Ña'arā nima” ni-no'rānojō nicārā niwā. Pājārā waro nanojō Jesure sirutucārā niwā. Tojo weerā na Jesú tiro cū bu'erā me'rā dujicārā niwā. ¹⁶ Na tojo weecā ī'arā, Moisé oja'quere bu'eri masā, āpērā fariseo masā Jesú na pājārā me'rā ba'acā ī'arā, cū bu'erārē a'tiro nicārā niwā:

—¿De'ro weegə məsā bu'egə wapaseeri masā me'rā, ña'arō weeri masā me'rā sī'rí, ba'ati? nicārā niwā.

¹⁷ Jesú na tojo nicā tə'ogə, a'tiro nicə niwī:

—Duti moorā ocoyeri masūrē a'matisama. Dutitirā pūrīcā ocoyegəre a'masama. “Añurā ni'í” nirārē a'magū a'titiwə. “Ña'arā ni'í” nirā pe'ere yə'rəogə a'tiwə, nicə niwī.

“Mə'x bu'erā ¿de'ro weerā be'tiweti?” Jesure ní'que ni'i

(Mt 9.14-17; Lc 5.33-39)

¹⁸ Ni'cā nəmə Juā masārē wāmeyeri masū bu'esere siruturi masā, tojo nicā fariseo masā Ō'acūrē ējōpeorā, be'ticārā niwā. Na tojo be'tiri cura ni'cārērā Jesú tiro wa'a, cūrē sērītiña'cārā niwā:

—Juā masārē wāmeyeri masū bu'esere siruturā, tojo nicā fariseo masā bu'esere siruturā Ō'acūrē ējōpeorā, be'tima. ¿De'ro weerā mə'x bu'erā pe'e be'tiweti? nicārā niwā.

¹⁹ Jesú narē yə'ticə niwī:

—¿De'ro weeacjə omocā də'tegə na me'rā nígū, cū pijio'cārārē bəjaweti, be'tidutibosari? ²⁰ Be'ro cūrē āpērā aperopə miáca be'ro pūrīcārē bəjaweti, be'tirāsama. Jesú, yə'x na me'rā ni'í yujupə; yə'x na me'rā niticā pūrīcārē be'tirāsama nígū, tojo nicə niwī.

²¹ Apeyere queose me'rā narē werenemocə niwī. Tojo nígū, ma'ma cū bu'ese me'rā todəporopə na weeseti'que a'mesə'amasītisa'a, nigū weecə niwī.

—Mejārō su'tiro ma'ma casero, coeya marī'i casero me'rā sereō'ota basiowe'e. Tojo weecāma, ma'ma casero coecā, wejedə'osa'a. Mejārō su'tiro pe'ere wejetū'rəsa'a. Nemorō pajiri pe tū'rūnemosə'a. ²² Tojota wa'asa'a marī ma'ma vino mejā ajuro wa'icūrā casero me'rā wéeca ajuropə poseyecā. Pā'məyə'rə, ti ajuro tū'rū, vino piostepe'tia wa'asa'a. Tojo wa'acā, vino bajudutia wa'asa'a. Ti ajuro quē'rā cō'a wa'asa'a. Tojo weerā ma'ma vinorē ma'ma ajuropə poseyeno'o, nicə niwī Jesú. Dəporopə weeseti'que me'rā Jesú cū

ni'cārōacā ma'ma bu'ese morēta basiowe'e nígū, tojo nicu niwī.

Sauru nicā Jesú bu'erā trigore tū'rē'que ni'i
(Mt 12.1-8; Lc 6.1-5)

²³ Ni'cā n̄m̄ judío masā na soow̄ari n̄m̄ nicā, Jesú cū bu'erā me'rā trigo wesep̄ yu'r̄uac̄u niwī. Cū bu'erā ti wesep̄ yu'r̄uarā, trigore tū'rē ba'acārā niwā. (Moisé cū duti'caronojōta na tojo weese yajase mejēta nicaro niwū.) ²⁴ Tojo weecā, fariseo masā ī'acārā niwā. Tojo weerā Jesure nicārā niwā:

—Ī'aña. ¿De'ro weerā marī soow̄ari n̄m̄rē da'radutitimicā, m̄'u bu'erā tojo weeti? nicārā niwā.

²⁵ Jesú narē yu'tic̄u niwī:

—M̄sā d̄poroc̄j̄ wioḡu Davi cū me'rāc̄jārā ujaboarā wee'quere bu'etojapā. ²⁶ Davi Abiatar cū pa'ia wioḡu ni' cura Ō'acū wi'ip̄ sājāa, p̄ "Ō'acū ye ni'i" ní'quere ba'ac̄u niwī. Cū me'rāc̄jārā quē'rārē d̄cawaac̄u niwī. Te marīrē dutise a'tiro ni'i. Pa'ia dia'cūrē te p̄ ba'ata basiomocarō niwū. Yu'bu bu'erā tere ba'arā, yu'r̄uac̄u cārā mejēta weema nígū, tojo nicu niwī.

²⁷ Jesú yu'tinemoc̄u niwī tja:

—Marī ye niatjere Ō'acū marī soow̄ari n̄m̄rē cūuc̄u niwī. Ti n̄m̄ mejēta marīrē dutimasī'i. ²⁸ Tojo weeḡu yu'bu Ō'acū macū masū weronojō up̄tiḡu soow̄ari n̄m̄ dutise nemorō dutimasī'i, nicu niwī Jesú.

Jesú omocā bu'awia'c̄ure yu'r̄uo'que ni'i
(Mt 12.9-14; Lc 6.6-11)

3 Jesú apaturi cū weew̄aronojōr̄ma judío masā na nerēri wi'ip̄ sājāac̄u niwī. Top̄ ni'cū omocā bu'awia'c̄u nicu niwī. ² Āpērā ¿marī soow̄ari n̄m̄rē cūrē yu'r̄uoḡsari? nírā, Jesure ī'aco'tecārā niwā. Jesú yu'r̄uoc̄ā, weresāta basiorosa'a nírā, tojo ī'acārā niwā.

³ Be'ro Jesú omocā bu'awiaḡure nicu niwī:

—A'tia, ā'rā nipe'tirā decop̄ ejanu'cāña. ⁴ Tu'ajanu'cō, to nírā āpērārē nicu niwī:

—¿Marī soow̄ari n̄m̄ nicā añusere weeroḡati o ña'ase pe'ere ḡati? ¿Yu'r̄uosere ḡati o wējēcō'ase pe'ere ḡati? nicu niwī. Na nipe'tirā di'tamarīpe'tia wa'acārā niwā. ⁵ Na yu'titicā ī'agū, ua wa'ac̄u niwī. Na t̄'osī'r̄iticā, b̄jawetise me'rā omocā bu'awiaḡure nicu niwī:

—M̄'u omocārē síoña, nicu niwī. Cū tojo nicā, omocārē síoḡu niwī. Síoḡu, cū omocārē yu'r̄uono'c̄ur̄u tojac̄u niwī. ⁶ Be'ro fariseo masā uawija wa'acārā niwā. Na Herode ya curuac̄jārā me'rā "¿De'ro wee marī Jesure wējērāsari?" ni wācūwā'cācārā niwā.

Ditara sumutop̄ pājārā masā nerē'que ni'i

⁷ Jesú na nerēw̄ari wi'ip̄ ní'cū cū bu'erā me'rā ditara sumutop̄ wa'ac̄u niwī. Pājārā Galilea di'tac̄jārā cūrē sirutu wā'cācārā niwā. ⁸ Cū peje añuse weecā t̄'orā, pājārā masā cū tirop̄ wa'acārā niwā. Judea di'tac̄jārā, Jerusaléc̄jārā, Idumea di'tac̄jārā, Jordā wāmetiri maa mujīp̄u m̄jātiro pe'ec̄jārā, Tiro, Sidó wāmetise

macārīc̄jārā na quē'rā Jesure ī'arā wa'acārā niwā. ⁹ Na pājārā nicā ī'agū, Jesú cū bu'erārē ni'cāw̄u yuc̄s̄u c̄oyudutic̄u niwī. Cūrē masā tuuti'abosama nígū, tojo weedutic̄u niwī. ¹⁰ Cū pājārārē yu'r̄uoc̄u niwī. Tojo weerā nipe'tirā dutitirā cūrē ñe'eña'sī'r̄irā, cū tirop̄ di'a'cū tuuwā'cācārā niwā. Cūrē ñe'ese me'rā yu'r̄urāsa'a ni wācūrā, tojo weecārā niwā. ¹¹ Wātīa sājāno'cārā Jesure ī'arā, cū p̄'to ejaque'am̄jācārā niwā. Ejaque'arā, a'tiro ni caricūcārā niwā:

—M̄'u Ō'acū macū ni'i, nicārā niwā.

¹² Jesú pe'e narē ne ucūdutitic̄u niwī. Cū Ō'acū macū nisere werebajurēri nígū, tojo weec̄u niwī.

Jesú cū bu'erārē bese'que ni'i
(Mt 10.1-4; Lc 6.12-16)

¹³ Be'ro Jesú ūr̄ḡur̄u m̄jāc̄u niwī. Top̄ cū bese'ī'r̄irārē beseac̄u pijioc̄u niwī. ¹⁴ Na cū tirop̄ ejacā, cū me'rā wa'ajā warore doce ḡm̄arē besec̄u niwī. Narē cū ye quetire weredutio'oc̄u niwī. ¹⁵ Wātīarē cō'awīrōsere o'oc̄u niwī. ¹⁶ Na a'ticūrā nicārā niwā: Simó, cūrēta Jesú pe'e Pedro wāme ō'oc̄u niwī. ¹⁷ Santiago, tojo nicā cū acabiji Juā na Zebedeo pō'rā nicārā niwā. Narē Boanerges wāme ō'oc̄u niwī. Tojo nígū, na ī'oduarā niyucā, "B̄po Pō'rā" nigū weec̄u niwī. ¹⁸ Āpērā André, Felipe, Bartolomé, Mateo, Tomás, Santiago Alfeo macū nicārā niwā. Tojo nicā Tadeo, Simó celote curuac̄j̄u nicārā niwā. ¹⁹ Apī Juda Iscariote be'rop̄ Jesure ī'atu'tirārē o'oc̄u nicu niwī.

Jesure "Wātī tutuaro me'rā wātīarē cō'awīrōmi" ni uc-ja'que ni'i

(Mt 12.22-32; Lc 11.14-23; 12.10)

Be'ro Jesú cū bu'erā me'rā ni'cā wi'ip̄ sājāac̄u niwī. ²⁰ Top̄re tja pājārā masā nerēcārā niwā. Tojo weerā ti wi'i mu'mucā, Jesú cū bu'erā me'rā ba'ata basioticaro niwū. ²¹ Tojo wa'asere Jesú acawererā t̄'ocārā niwā. Cūrē maatia wa'asami nírā, pijirā wa'acārā niwā.

²² Āpērā masā Jerusalépu a'ti'cārā Moisé oja'quere bu'eri masā a'tiro nicārā niwā:

—Ā'rī Beelzebú wātīa wioḡu sājāno'c̄u nimi. Cū tutuaro me'rā wātīarē cō'awīrōmi, nicārā niwā.

²³ Na tojo nicā t̄'oḡu, Jesú narē pijio, queose me'rā werec̄u niwī:

—Wātī cū basu cō'awīrōmasītisami. ²⁴ Ni'cā curuac̄jārā d̄cawatirā, na basu a'mequērā masāpe'tia wa'asama. ²⁵ Ni'cā wi'ic̄jārā d̄cawatirā, na quē'rā pe'tia wa'asama. ²⁶ Wātī cū yarā me'rā d̄cawatiḡu, cū quē'rā ninu'cūtisami. Te me'rā yapatidija wa'asami.

²⁷ »Ni'cū tutuaḡu ya wi'ip̄re cūrē d̄'tecūtutiḡu, cū yere yajamasītisami. D̄'tecūca be'rop̄u yajamasīsa-mi, nicu niwī. Jesú, yu'bu wātī yu'r̄uoro tutuaḡu ni'i nígū, tojo nicu niwī.

²⁸ Be'ro ninemoc̄u niwī:

—Diac̄j̄ta m̄sarē wereḡti. Ō'acū nipe'tise masā ña'arō weesere, ña'arō ucūsere acobojoḡsami. ²⁹ Espiritu Santure ña'arō ucūcā pe'ema, ne acobojotisami. Tojota acobojotiyu'r̄uoc̄sami. Bu'iritinu'cūḡsami, nicu niwī.

³⁰ A'tere na "Wātīrē c̄uomi" nise bu'iri tojo nic̄u niwī.

Jesú paco, tojo nic̄a c̄u acabijirã na c̄urē a'ma'que ni'i
(Mt 12.46-50; Lc 8.19-21)

³¹ C̄u tojo nirī cura Jesú paco, c̄u acabijirã etacãrã niwã. Na sope p̄'top̄u ejan̄u'cã, Jesure pijidutisõrõcãrã niwã. ³² Jesú p̄'to dujirã c̄urē nicãrã niwã:

—M̄'u'paco, m̄'u' acabijirã sope p̄'to m̄'u'rē a'-marã weepãrã, nicãrã niwã.

³³ C̄u narē nic̄u niwī:

—¿Noanojõ nisari ȳ'u'paco, ȳ'u' acabijirã? nic̄u niwī.

³⁴ C̄u sumuto dujirãrē ĩ'a, narē nic̄u niwī:

—Ã'rã pe'e ȳ'u'paco, ȳ'u' acabijirã weronojõ nima.

³⁵ A'tiro ni'i. No'o Ô'ac̄u h̄aro weerãnojõ náta ȳ'u' acabiji, ȳ'u' acabijo, ȳ'u'paco weronojõ nima, ni uc̄uc̄u niwī.

Jesú oteri mas̄u ye quetire queose me'rã were'que ni'i
(Mt 13.1-9; Lc 8.4-8)

4 Apaturi Jesú ditara sumutop̄u bu'ec̄u niwī. Pãjãrã masã c̄u p̄'top̄u nerẽcãrã niwã. Na pãjãrã niȳ'u'r̄cã ĩ'aḡu, Jesú yuc̄us̄p̄u m̄jãsãjãa, ejanujãc̄u niwī. Masã pe'e nuc̄uporop̄u tojacãrã niwã. ² Be'ro narē peje queose me'rã bu'ec̄u niwī. Narē a'tiro nic̄u niwī:

³ —Ni'c̄u mas̄u c̄u ya wesep̄u oteḡu wa'asami. ⁴ C̄u oteḡu w̄estewã'cãcã, ma'ap̄u apeye otese cape do-queque'asa'a. Mirĩc̄u a'ti, te perire ĩ'aboca, ba'ape'ocã'sama. ⁵ Apeye ãtãpaga cã'rõacã di'ta c̄oro bu'ip̄u doqueque'asa'a. Te di'ta cã'rõacã niyucã, asibusu maata marã, p̄'rĩsa'a. ⁶ Be'ro mujip̄u asim̄jãtiri cura di'ta boposãjãȳ'u'rua wa'asa'a. Tojo weero n̄'cõrĩ c̄oti'caro nitjãrõ, maata ñaidija wa'asa'a. ⁷ Apeye otese cape pota wa'terop̄u b̄ur̄que'asa'a. Pota pe'e tere p̄'rĩȳ'u'rua, w̄jẽcã'sa'a. Tojo weero ne d̄-catitimirõ, boadija wa'asa'a. ⁸ Apeye otese cape di'ta añurõp̄u b̄ur̄que'asa'a. Te p̄'rĩ, b̄uc̄am̄jã, peje d̄-catisa'a. Ni'cã ño treinta peri d̄catisa'a. Ape ño sesenta peri d̄catisa'a. Ape ño cien peri d̄catisa'a.

⁹ Be'ro narē nic̄u niwī:

—O'meperi c̄orãnojõ a'tere añurõ t̄'o'ya, nic̄u niwī.

**Jesure c̄u bu'erã "¿De'ro weeḡu queose me'rã bu'eti?"
ni'que ni'i**
(Mt 13.10-17; Lc 8.9-10)

¹⁰ Be'ro Jesú c̄u bu'erã doce, tojo nicã ãp̄rã c̄u p̄'to nirã me'rã se'saro tojaque'ac̄u niwī. C̄urē a'tiro s̄erĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro nisĩ'rĩrõ weeati sõ'onĩ'que m̄'u' queose me'rã bu'e'que? ni s̄erĩtiña'cãrã niwã.

¹¹ C̄u narē nic̄u niwī:

—Ô'ac̄u m̄sãrē ãp̄rã tod̄porop̄u masĩña marĩmi'-quere c̄u wioḡu nisere masĩcã weemi. Ȳ'u'ure ãjõpeotirãma queose me'rã wereno'o. ¹² Tojo weerã ȳ'u' weesere ĩ'amirã, ĩ'amasĩsome. Yé cjasere t̄'omirã, t̄'omasĩtirã tojarãsama. Na ña'arõ wee'-

quere du'u d̄cayutitjãrã, acoboJose s̄erĩsome, nic̄u niwī Jesú.

**Jesú c̄u queose o'o'quere "A'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e" ni
were'que ni'i**
(Mt 13.18-23; Lc 8.11-15)

¹³ Apeye narē ninemoc̄u niwī:

—¿M̄sã ȳ'u' queose o'o'quere t̄'oweti? To p̄rĩcãrã a'tere t̄'otirã, ¿de'ro wee apeyer̄e t̄'obosã?

¹⁴ Otese capere oteḡu, yé quetire wereḡu weronojõ

nisami. ¹⁵ Masã ãp̄rã ma'ap̄u otese cape b̄ur̄que'a'que weronojõ nisama. Na, yé quetire t̄'osama. Be'ro wãtĩ a'ti, na t̄'omi'quere ã'mape'ocã'sami. ¹⁶ ãp̄rã ãtãpaga wa'terop̄u doque-que'a'que peri weronojõ nisama. Yé quetire añurõ e'-catisa me'rã t̄'osama. ¹⁷ Na tojo t̄'omirã, n̄'cõrĩ marĩrã weronojõ nisama. Narē mejẽcã wa'acã, o ãp̄rã te quetire ãjõpeose bu'iri narē tu'ticã, maata ãjõpeo-du'ucã'sama. ¹⁸ ãp̄rã otese cape pota wa'tero doque-que'a'que weronojõ nisama. Yé quetire t̄'oma, t̄'orã pe'e. ¹⁹ A'ti ãm̄co cjase pe'ere wãc̄uȳ'u'ruoque-jocã'sama. No'o de'ro nisere h̄aripejaȳ'u'ruasama. Na tojo niseticã, a'te narē dojorẽcã'sa'a. Na t̄'o'quere acobojo, d̄ca marĩrã weronojõ tojasama. ²⁰ ãp̄rã pe'e yé quetire t̄'orã, añurõ ãjõpeosama. Na tojo weerã peje d̄catiro weronojõ nisama. Otese cape di'ta añurõ b̄ur̄que'a'que weronojõ nisama. ãp̄rã treinta peri d̄cati'caro weronojõ nisama. ãp̄rã sesenta peri, ãp̄rã cien peri d̄cati'caro weronojõ nib̄rosama, ni uc̄uc̄u niwī Jesú.

Jesú s̄'ocja me'rã queose o'o'que ni'i
(Lc 8.16-18)

²¹ Apeye queosere werenemoc̄u niwī:

—Masã s̄'ocjare acarõ docap̄u s̄'otisa'a. Tojo nicã na cãrĩrõ docap̄u s̄'od̄potisama. Tojo weronojõ o'orã, nipe'tirop̄u s̄'odutirã ã'm̄arõp̄u yoosama. ²² A'te weronojõ tod̄porop̄u masã masĩno'ña marĩ'quere masĩno'rõsa'a. Ya'yiorop̄u ni'que quẽ'rã bajarosa'a. O'meperi c̄orãnojõ a'tere añurõ t̄'o'ya, nic̄u niwī. Yé queti masĩno'ña marĩmi'que be'rop̄u s̄'ocja bo'reyuro weronojõ masĩpe'ticã'no'rõsa'a níḡu, tojo nic̄u niwī.

²⁴ A'tiro ninemoc̄u niwī tja:

—M̄sã t̄'osere añurõ t̄'o'ña'n̄r̄ũña. Yé quetire t̄'o' ãjõpeo'caronojõta Ô'ac̄u m̄sãrē t̄'omasĩsere o'oḡusami. Añurõ t̄'orãrē Ô'ac̄u nemorõ añuse o'oḡusami. ²⁵ Ȳ'u' bu'ese t̄'o' ãjõpeonemorãrē Ô'ac̄u masĩse o'onemoḡusami. ãp̄rã ȳ'u' bu'esere t̄'osĩ'rĩt̄butiarã pe'ere na masĩmi'quere ã'mape'ocã'no'rãsama, nic̄u niwī Jesú.

**Jesú otese cape b̄uc̄am̄jãse me'rã queose o'o'que
ni'i**

²⁶ Jesú apeye queose o'onemoc̄u niwī:

—Ȳ'u' bu'ese, Ô'ac̄u wioḡu nise ni'c̄u mas̄u otese capere otero weronojõ ni'i. ²⁷ Otetojan̄'cõ, c̄u ĩ'an̄r̄ũ-

timigũ, wa'a wa'asami. Be'ro ɯmɯcori, ñamirĩ yóacāta yu'rɯsa'a. Te nɯmɯrĩrē, te ñamirĩrē cū ote'que te ɯaro pĩ'rĩ bɯcɯasa'a. Cū tojo wa'asere masītisami. ²⁸ Cū ote'que ñ'anɯrũña marĩrō te di'tapɯre pĩ'rĩsa'a. Ne waro pĩ'rĩwĩjamɯtāsa'a. Be'ro pupi, be'ropɯta te peri dɯca o'osa'a majā. ²⁹ Te peri ñaica be'ro cū tere tũ'rēgũ wa'asami. Tere tũ'rērĩtero ejacā, tojo weesami, nicɯ niwĩ Jesú.

Jesú mostaza wāmetise cape me'rā queose o'o'que ni'i
(Mt 13.31-32; Lc 13.18-19)

³⁰ Jesú narē werenemocɯ niwĩ:

—Ō'acũ yarā pājārā sājārāsama nisere a'te queose me'rā weregɯti. ³¹ A'tiro ni'i. Ni'cā mostaza cape ote'que weronojō ni'i. Ti caperota cā'caperoacā waro ni'i. ³² Tócapeacā nimirō, otéca be'ro pĩ'rĩrōpɯa pajibu-tiacɯ yucɯgɯ pĩ'rĩsa'a. Pacase dɯpɯritisa'a. Mirĩcũa tigɯpɯ acoroápesasama. Ō'acũ wiogɯ nise oteri pe cā'peacā weronojō nɯ'cāsa'a. Be'ro pajicɯ bɯcɯa'caro weronojō nipe'tiropɯ cū ye queti se'sa wa'asa'a. Tojo nicā pājārā cū yarā sājārāsama nígũ, tojo werecɯ niwĩ.

Jesú masārē queose me'rā bu'e'que ni'i
(Mt 13.34-35)

³³ Jesú cū ye quetire bu'égɯ, peje queose me'rā bu'emujācɯ niwĩ. Na tɯ'omasĩrō ejatuaro bu'ecɯ niwĩ. ³⁴ Narē bu'égɯ, queose marĩrō wereticā weeticɯ niwĩ. Cū bu'erā pe'ere na se'saro nicā, nipe'tisere te queosere "A'tiro nisĩ'rĩrō wee'e", ni werepe'omujācɯ niwĩ.

Jesú wĩ'rōrē, tojo nicā pā'cōrĩrē yɯsɯodijo'que ni'i
(Mt 8.23-27; Lc 8.22-25)

³⁵ Jesú masārē otese me'rā queose wéréca nɯmɯrēta na'isājāri cura cū bu'erārē a'tiro nicɯ niwĩ:

—Te'a siaquiji ditara sumutorɯ, nicɯ niwĩ.

³⁶ Cū tojo nicā tɯ'orā, na yucɯsɯ sãñacawɯpɯ Jesure miipē'acārā niwā. Masā pe'e na ní'caropɯta tojacā'cārā niwā. Apeyɯpawɯ quē'rā na me'rā pē'acaro niwũ. ³⁷ Na pē'arĩ cura wĩ'rō ɯpɯtɯ a'ticaro niwũ. Pā'cōrĩ yucɯsɯpɯre paaquesāamujācaro niwũ. Tojo wa'acā, ti-wɯ mirĩdijaropɯ weecaro niwũ. ³⁸ Tojo wa'ari cura Jesú pe'e siropɯ cū dɯpoare apeyenojō me'rā ēotutjĩagũ cā'ĩsãñacɯ niwĩ. Tojo wa'acā ñ'arā, cū bu'erā cūrē wā'cōcārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—¿Ūsārē bu'egɯ, mɯ'ɯ ñ'aweti? Marĩ mirĩrāta wee'e-ba, nicārā niwā.

³⁹ Na tojo nicā tɯ'ogɯ, Jesú wā'cānɯ'cā, wĩ'rōrē yɯsɯocɯ niwĩ. Pā'cōrĩrē a'tiro nicɯ niwĩ:

—Di'tamarĩña, nicɯ niwĩ.

Cū tojo nicā, wĩ'rō di'tamarĩña wa'acaro niwũ. Nipe'tise yɯsɯodijape'tia wa'acaro niwũ. ⁴⁰ Be'ro Jesú cū bu'erārē nicɯ niwĩ:

—¿De'ro weerā tocā'rō uiatĩ? ¿Mɯsārē ējōpeose marĩbutiatĩ? nicɯ niwĩ.

⁴¹ Na ɯpɯtɯ waro ɯcɯa'cārā nitjĩarā, na basu a'merĩ ucũcārā niwā:

—¿Noanojō nisariba ā'rĩ? Cūrē wĩ'rō, pā'cōrĩpɯta tɯ'omaatidojacā'a, nicārā niwā.

Jesú wātĩa sājāno'cɯre cō'awĩrō'que ni'i
(Mt 8.28-34; Lc 8.26-39)

5 Jesú cū bu'erā me'rā Galilea cja ditarare pē'a, Gerasa wāmetiropɯ pē'ajacārā niwā. ² Jesú yucɯsɯpɯ ní'cɯ majānɯ'cārĩ cura ni'cū wātĩa sājāno'cɯ wē'rĩ'cārārē yaaropɯ ní'cɯ Jesú tiropɯ a'ticɯ niwĩ. ³ Cū masāperi wa'teropɯ ninu'cũcɯ niwĩ. Ne ni'cū cūrē dɯ'tecũumasītĩcārā niwā. Cōme dari me'rā quē'rārē ne basioticarō niwũ. ⁴ Pejetiri cōme dari me'rā cū omocārĩrē, cū dɯ'pocārĩpɯ dɯ'tecũumicārā niwā. Te darire wejesuremujācɯ niwĩ. Ne ni'cū pōtēoticārā niwā. ⁵ ɯmɯcori, ñamirĩrē cū ɯrũpagɯpɯ, masā boa'cārārē na yaa'caropɯ caricũsijamujācɯ niwĩ. ɯtāperi me'rā cū basuta cū ɯpɯre dotesija, cāmida'remujācɯ niwĩ. ⁶ Cū Jesure yoaropɯ ñ'agũta omawā'cāti, cū tiro ejaque'acɯ niwĩ. ⁷ Jesú cūrē a'tiro nicɯ niwĩ:

—Wātĩ ā'rĩpɯre sãñagũ wijaaya.

Cū tojo nicā tɯ'ogɯ, ɯpɯtɯ caricũse me'rā Jesure nicɯ niwĩ:

—Jesú Ō'acũ ɯ'mɯsepɯ nigũ macũ, ¿de'ro weegɯ yɯ'ɯre caribogɯ a'tiatĩ? Mɯ'ɯ pacɯ ñ'orōpɯ sē'rĩ'i. Yɯ'ɯre ña'abutiario pi'eticā weeticā'ña.

⁹ Be'ro Jesú cūrē sē'rĩtiña'cɯ niwĩ:

—¿De'ro wāmetiti? nicɯ niwĩ. Cū pe'e yɯ'ticɯ niwĩ:

—Legiōn wāmeti'i. Pājārā wātĩa ɯsā nicā'a nígũ, tojo nicɯ niwĩ.

¹⁰ Jesure ɯpɯtɯ waro "Ūsārē ape di'tapɯ cō'aō'oticā'ña", ni sē'ĩcārā niwā. Totā tojasĩ'rĩrā, tojo nicārā niwā. ¹¹ Tojo wa'ari cura titare ɯrũgũ pɯ'to pājārā yesea ba'a nu'cũcārā niwā. ¹² Narē ñ'arā, wātĩa a'tiro ni Jesure sē'ĩcārā niwā:

—Ūsārē yesea tiro o'óya. ɯsā napɯre sājāarāti, nicārā niwā.

¹³ Jesú "Tojota weeya", nicɯ niwĩ. Tojo weerā na masɯpɯre ní'cārā wijaa, yeseapɯre sājāacārā niwā. Topɯre pājārā yesea pɯati mil wa'tero nicārā niwā. Yesea wātĩa sājāáca be'ro opa tɯ'rɯpɯ omamaati, di-tarapɯ doqueñojā, mirĩpe'tia wa'acārā niwā.

¹⁴ Tojo wa'acā, yesea co'terā a'tiro weecārā niwā. Na ɯpɯtɯ ɯcɯarā macāpɯ, cāpũpɯ omawā'cā, weresterā wa'acārā niwā. Na werecā tɯ'orā, masā nipe'tirā ñ'arā wa'acārā niwā. ¹⁵ Jesú tiropɯ ejarā, wātĩ sājāno'cɯre ñ'acārā niwā. Cū su'ti sãña, añurō wācũse cɯogɯ dujicɯ niwĩ. Cūrē ñ'arā, uise me'rā nicārā niwā. ¹⁶ Jesú masārē wātĩarē cō'awĩrō'quere ñ'a'cārā nipe'tise cūrē wa'a'quere werecārā niwā. Tojo nicā yeseare wa'a'que quē'rārē werecārā niwā. ¹⁷ Tere tɯ'orā, masā tocjārā Jesure tutuaro me'rā "Mɯ'ɯ a'ti di'tapɯre niticā'ña, ap-eropɯ wa'aya", nicārā niwā.

¹⁸ Be'ro Jesú tojo nicā tɯ'ogɯ, yucɯsɯpɯ mujāsājācɯ niwĩ. Tojo weecā, wātĩ cɯomi'cɯ Jesure ɯpɯtɯ sē'ĩmicɯ niwĩ:

—Yɯ'ɯ quē'rā mɯ'ɯ me'rā wa'agɯti. ¹⁹ Jesú cūrē "Te'a", niticɯ niwĩ. A'tiro pe'e nicɯ niwĩ:

—Mə'x ya wi'ipə tojaagəsa'a. Tojaa, mə'x acawerərə nipe'tirārē nipe'tise yə'x mə'xre weequere werepe'ocā'ña. Tojo nicā yə'x mə'xre pajaña'gū weequere weregə wa'aya, nicə niwī.

²⁰ Tojo weegə cūrē wa'a'quere weregə wa'acə niwī. Decápoli wāmetise macārīpə nipe'tise Jesú cūrē weequere werecə niwī. Nipe'tirā cū weresere tə'orā, ɛcə wa'acārā niwā.

**Jairo macōrē, tojo nicā dí mejā cəogore Jesú
yə'rəo'que ni'i**
(Mt 9.18-26; Lc 8.40-56)

²¹ Jesú wātīarē cō'awīrōca be'ro ape pā'rēpə ní'cə pē'ajacə niwī tja. Pē'ata, ditara sumutopə nu'cūrī cura cū tiropə pājārā masā nerēcārā niwā. ²² Topəre ni'cū na nerēri wi'i wiogə Jairo wāmetigə etacə niwī. Jesure ī'agū, cū tiro ejaque'acə niwī. ²³ Cūrē yə'rəodutigə ɛpətə sērīcə niwī:

—Yə'x macō wērīgōpə weemo. Te'a yə'x me'rā. Mə'x core ñapeose me'rā yə'rəgosamo. Tojo weecā, masāgōsamo, nicə niwī.

²⁴ Jairo tojo nicā tə'ogə, Jesú cū me'rā wa'acə niwī. Topə wa'acā, pājārā masā cūrē siruturā tu-umaawā'cācārā niwā. ²⁵ Na masā pājārā wa'teropə ni'cō numio dí mejā dutitigo nico niwō. Co tere dutitiro doce cū'marī yə'rəcaro niwū. ²⁶ Duturu pājārā na ocoyemicā, pūrō waro pi'etico niwō. Co niyeru cəomi'quere narē wapayemigō, tojaque'a wa'aco niwō. Ne duti tə'otico niwū. Yə'rəronojō wa'ago, pūrō waro wa'aco niwō. ²⁷ Jesú masārē yə'rəosere tə'oco niwō. Tere tə'ogo, Jesú sē'ema masā wa'teropə ejanə'cā, cū yaro su'tirote da'raña'co niwō. ²⁸ “Yə'x cū ya su'tiro da'raña'se me'rāta yə'rəgosə'a” ni wācūgō, tojo weeco niwō. ²⁹ Co da'raña'se me'rā co duti maata bə'anə'cā wa'acaro niwū. Co basu maata tə'oña'co niwō. ³⁰ Maata Jesú “Yə'x tutuaro me'rā ni'cōrē yə'rəoasə”, ni tə'oña'cə niwī. Majāmī'a, masārē sērītiña'cə niwī:

—¿Noa, yáro su'tirote da'raña'ti?

³¹ Tere tə'orā, cū bu'erā cūrē yə'ticārā niwā:

—¿Mə'x ī'aweti? Masā pājārā tuuwā'cācā ī'amigū, “¿Noa, yáro su'tirote da'raña'ti?” ¿ni sērītiña'ti? nicārā niwā.

³² Na weremicā, Jesú ¿noa, yáro su'tirote da'raña'pari? ní'gū, nipe'tirārē ī'ama'cə niwī. ³³ Tojo weecā, cū yə'rəono'co uigo narāsāgōta, cū tiropə ejaque'aco niwō. Co cū yə'rəo'quere masīco niwō. Tojo weego cūrē diacjū wereco niwō.

³⁴ Jesú core nicə niwī:

—Mə'x ējōpeotī'agō, yə'rəono'copə toja'a. Duti marīgō e'catise me'rā tojaaya, nicə niwī.

³⁵ Jesú core ucūrī cura Jairo ya wi'icjārā na tiropə ejačārā niwā. Topə ejarā, Jairore a'tiro nicārā niwā:

—Mə'x macō wērīa wa'amo. Marīrē bu'egure tocā'rōta caribodu'uya, nicārā niwā.

³⁶ Jesú narē tə'ope'otimigūta, Jairore a'tiro nicə niwī:

—ɛcuatigūta. Tojo weronojō o'ogə, yə'xre ējōpeoya.

³⁷ Jesú cū me'rā pājārā wa'acā ɛaticə niwī. A'ticūrā diacjū pijicə niwī. Pedro, Santiago, cū acabiji Juārē pijicə

niwī. ³⁸ Jesú judío masā nerēri wi'i wiogə ya wi'ipə ejačə niwī. Topə ejačə, masā uti, dējariwā'a caricūcu-siarā pājārā ī'acə niwī. ³⁹ Ti wi'ipə sājāagū, to masā pājārā nirārē nicə niwī:

—¿De'ro weerā tocā'rō caricū, utiti? Wī'magō wērīti-mo. Cārīgō weemo, nicə niwī.

⁴⁰ Cū tojo nicā, ti wi'ipə ní'cārā mejō bujicā'cārā niwā. Be'ro Jesú nipe'tirārē wijaaduticə niwī. Na wijāaca be'ro wī'magō pacure, pacore, cū bu'erā i'tiarārē co pesari tucūpə pijisājāacə niwī. ⁴¹ Topə sājātagə, co omocārē ñe'e, arameo me'rā nicə niwī:

—Talita, cumi. Tojo ní'gū, “Wī'magō, wā'cānə'cāña” ní'gū, tojo nicə niwī.

⁴² Cū tojo ni'cū cura wī'magō doce cū'marī cəogo wā'cānə'cā, sijaco niwō. Co masācā ī'arā, na ɛcəyə'rəna wa'acārā niwā. ⁴³ Jesú tojo weequere tutuaro me'rā āpērārē ne wereduticə niwī. Be'ro “Wī'magōrē ba'ase ecaya”, nicə niwī.

Jesú cū ya macā Nazarepə dajatojaa'que ni'i
(Mt 13.53-58; Lc 4.16-30)

6 Jesú Capernaupə ní'cə cū ya macəpə tojaacā, cū bu'erā quē'rā wa'acārā niwā. ² Judío masā soowəari nəmə nicā, Jesú na nerēwəari wi'ipə bu'ecə niwī. Pājārā masā cū bu'esere tə'orā, tə'omarīacārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—¿No'opə bu'epari ā'rī a'te nipe'tise pejere? ¿Noa ā'rīrē tocā'rō masīsere o'opari? ¿A'te cū wee'ose quē'rārē no'opə bu'epari? ³ Ā'rī capiteru, María macə nimi. Santiago, José, Juda, Simó ma'mi nimi. Cū acabi-jirā numia quē'rā a'to marī wa'teropə nima, nicārā niwā. Tere wācūrā, cūrē ne ējōpeosī'rīticārā niwā. ⁴ Na tojo nicā tə'ogə, Jesú a'tiro nicə niwī:

—Nipe'tirā ni'cū Ō'acə ye queti weremə'tārī masūrē tə'o ējōpeosama. Cū ya di'tacjārā, cū acawerərə waro, cū ya wi'icjārā dia'cū cūrē ējōpeotisama, nicə niwī.

⁵ Ējōpeoti'que ye bu'iri Jesú topəre peje narē wee'omasīticə niwī. A'te dia'cūrē weecə niwī. Pejetirāta duti-tirārē omocā ñapeo yə'rəocə niwī. ⁶ Na ējōpeotica ī'agū, ɛcəyə'rəacə niwī.

Jesú cū bese'cārārē bu'edutio'o'que ni'i
(Mt 10.5-15; Lc 9.1-6)

Nazare ti macā pə'toacā nise macārīpə bu'ecusiacə niwī.

⁷ Na docere cū pə'topə pijigə, pə'rērā dia'cū o'ónə'cācə niwī. Narē wātīa sājāno'cārārē cō'awīrō-masīsere o'ocə niwī. ⁸ Ne apeyenojō miadutiticə niwī. Na tuacjə me'rā dia'cū wa'aduticə niwī. Ne pu'enojō, ajuronojō, niyeru miadutiticə niwī. ⁹ Na sapatu sāñase caseri me'rā dia'cū, tojo nicā su'ti na sāñase me'rā dia'cū wa'aduticə niwī. ¹⁰ A'tiro nicə niwī:

—Məsā wi'ipə sājāarā, ti macəpə məsā niatjo pōtēorō tojaque'aya. ¹¹ No'o məsārē aperopə ñe'eticā, məsā ucūsere tə'osī'rīticā, tore wijawā'cāña. Tore wijarā, ti macā cjase di'ta wā'a'quere paastecō'aña. Tojo weerā məsā “A'ti macācjārā bu'iritima”, ni ī'orāsa'a. Diacjūta nigūti. Ō'acū masārē beseatji nəmə nicā, ti

macācjarā mūsārē ñe'eti'cārārē a'tiro weegusami. Sodoma, Gomorraçjārārē bu'iri da're'caro nemorō narē da'regusami, nicu niwī Jesú.

¹² Cū tojo nica be'ro na wa'a wa'acārā niwā. Wa'a, masārē “Mūsā ña'arō wee'quere bəjaweti dəcayuya”, nicārā niwā. ¹³ Tojo nicā pājārā wātīa sājāno'cārārē cō'awīrōcārā niwā. Pājārā dutitirārē ɥ'se me'rā wa're, narē yɥ'rɥoməjācārā niwā.

Juā masārē wāmeyeri masūrē tojo wee wējēcārā niwā nise ni'i
(Mt 14.1-12; Lc 9.7-9)

¹⁴ Nipe'tiropɥ Jesú weesere tɥ'ose'sa wa'acārā niwā. Herode ti di'ta wiogɥ quē'rā tɥ'ocɥ niwī. Tere tɥ'ogɥ, a'tiro nicu niwī:

—Juā masārē wāmeyeri masū wējēno'cɥɥ nimigū, masāgū masāpī. Tojo weetigɥ mejēta cū peje waro wee'otutuayɥ'rɥami, nicu niwī.

¹⁵ Āpērā pe'e a'tiro nicārā niwā:

—Nitimi. Cū dɥporocjɥɥ Ō'acū ye quetire weremɥ'tārī masū Elía masāgū masāpī, nicārā niwā.

Tojo nicā tja āpērā a'tiro nicārā niwā:

—Dɥporocjārā Ō'acū ye quetire weremɥ'tārī masā weronojō nígū nisasami, nicārā niwā.

¹⁶ Na tojo nicā tɥ'ogɥ, Herode nicu niwī:

—Todɥporo yɥ'ɥ dɥpoa dɥtesureduti'cɥ Juā wāmeyeri masū niasami. Cūta ni'cārōacārē masāpī, nicu niwī.

¹⁷ Herode todɥporoɥ Herodía wāmetigo ye bu'iri Juārē bu'iri da'reri wi'ipɥ miaa, dɥ'tecūuduticɥ niwī. Herodía cū acabiji Felipe nɥmo nico niwō. Tojo nimicā, Herode pe'e cū acabiji catimicā, core ē'ma, nɥmoticɥ niwī. ¹⁸ Cū tojo weecā ĩ'agū, Juā wāmeyeri masū Herodere a'tiro nicu niwī:

—Mɥ'ɥ acabiji nɥmorē nɥmoticā, ña'a ni'i. Core cɥoticā'ña, nicu niwī.

¹⁹ Cū tojo nise bu'iri Herodía Juā me'rā a'pepūrīgō, cūrē wējēsī'rīco nimiwō. Tojo wācūmigō, wējēmasītico niwō. ²⁰ Herode pe'e Juārē añugū, bu'iri moogū nimi nígū, nɥcū'ase me'rā tɥ'oña'cɥ niwī. Tojo weegɥ co ña'arō weesī'rīsere weedititicɥ niwī. Juā ucūsere tɥ'o-

masītimitigū, añurō tɥ'sase me'rā tɥ'ocɥ niwī, tɥ'ogɥ pe'e. ²¹ Herodía Juārē ĩ'atu'tigo nitjāgō, Herode cū ba-juáca nɥmɥ bosenɥmɥ weeri cura Juārē co wējēsī'rī'quere bocaejajeco niwō. Ti nɥmɥrē Herode bosenɥmɥ wéégɥ, cū me'rā da'rarārē pijinerēcɥ niwī. Tojo nicā surara wiorārē, Galilea di'tacjārā wiorā nirānojōrē pijioɥ niwī. Pijio, narē sɥ'ori ba'acɥ niwī.

²² Na ba'aropɥ Herodía macō sājāa, basaĩ'oco niwō. Co basaĩ'osere Herode, āpērā cū me'rā ba'adujirā tɥ'sayɥ'rɥacārā niwā. Tojo weegɥ Herode nicu niwī core:

—No'o mɥ'ɥ ɥasenojōrē sērīcā, mɥ'urē o'ogɥti, nicu niwī.

²³ Tojo weegɥ masā ĩ'orōɥ “Nisooro marīrō no'o yɥ'ɥ dutiri di'ta deco me'rā mɥ'ɥ sērīcā, o'omasī'ĩ”, nicu niwī. ²⁴ Be'ro co paco tiro wa'a, sērītiña'co niwō:

—Ma'u, çñe'enojōrē sērīgōsari cūrē? nico niwō.

Co paco yɥ'tico niwō:

—Juā wāmeyeri masū ya dɥpoare dɥtesure miitidu-tiya, nico niwō.

²⁵ Be'ro maata Herode tiropɥ wa'a, cūrē nico niwō:

—Ni'cārōacāta bapapɥ Juā wāmeyeri masū ya dɥpoare dɥtesure misāa o'oya, nico niwō.

²⁶ Co tojo nicā tɥ'ogɥ, Herode bəjawetiɥ'rɥacɥ niwī.

Cū nipe'tirā to nerē'cārā tɥ'oropɥ “No'o mɥ'ɥ sērīsere o'ogɥti” nī'cɥ niyucā, de'ro weeta basioticarō niwū. Tojo weegɥ cū “O'owe'e”, nīmasīticɥ niwī. ²⁷ Be'ro maata ni'cū surarare Juā ya dɥpoare dɥtesure miitidutio'ocɥ niwī. ²⁸ Tojo weegɥ surara bu'iri da'reri wi'ipɥ wa'a, Juā ya dɥpoare dɥtesure, bapapɥ misāa miacɥ niwī. Be'ro cū Herode core o'ocɥ niwī. Co pe'e quē'rā co pacopɥre o'oturiaco niwō.

²⁹ Juārē tojo weese quetire tɥ'orā, cū bu'esere siru-tu'cārā cū upɥre mii, jaarā wa'acārā niwā.

Jesú ni'cāmocɥsetiri mil ɥmɥarē ba'ase eca'que ni'i
(Mt 14.13-21; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

³⁰ Jesú besecū'cārā na bu'ecusiaca be'ro Jesú tiropɥ dajacārā niwā. Daja, cū tiro nerēcārā niwā. Nipe'tise na wee'quere, masārē bu'e'quere werēcārā niwā. ³¹ Tu'a-janɥ'cōca be'ro Jesú narē “Te'a sijācatirā masā marīrōɥ”, nicu niwī.

Masā na tiropɥ na'irō wa'amɥjāyucā, na ba'anɥcūat-icārā niwā. ³² Tojo weegɥ Jesú, cū bu'erā me'rā na se'saro yucɥsɥɥ mɥjāsājāa, masā marīrōɥ wa'acārā niwā. ³³ Pājārā na wa'acā ĩ'acārā niwā. Tojo weerā Jesure ĩ'a'cārā, cū wa'aropɥ nipe'tise macārīcjarā omasirutuwā'cācārā niwā. Na dɥporo na pē'atātjore yucuetojacārā niwā. ³⁴ Be'ro Jesú yucɥsɥɥ sāña'cɥ du-jinɥ'cāgū, masā pājārārē ĩ'agū, pajaña'cɥ niwī. “Oveja co'tegɥ moorā weronojō nima”, ni tɥ'oña'cɥ niwī. Tojo weegɥ narē peje bu'enɥ'cācɥ niwī. ³⁵ Namica'apɥ cū bu'erā cū tiro eja, a'tiro nicārā niwā:

—Ñamica'apɥ ni'i. A'topɥre ne masā marīma. ³⁶ Tojo weegɥ masārē macārīpɥ no'o pɥ'to nise macārīpɥ to-jaadutiya. Topɥ duuba'arā wa'ato. Ba'ase mooma, nicārā niwā.

³⁷ Jesú narē yɥ'ticɥ niwī:

—Mūsā narē ba'ase ecaya.

Na pe'e cūrē yɥ'ticārā niwā:

—¿Ocho mɥjīpūrī cjarō da'rawapata'ase me'rā ɥsā pá duurā wa'arāsari ā'rārē ecajā? nicārā niwā.

³⁸ Jesú narē yɥ'ticɥ niwī:

—¿Mūsā dicɥse pá cɥoti? ĩ'arā wa'aya.

Na ĩ'atoja, cūrē werēcārā niwā:

—Ni'cāmocɥse pá, tojo nicā pɥarā wa'i niama, nicārā niwā.

³⁹ Be'ro ni'cārē cururi masārē tá bu'ipɥ dujuduticɥ niwī. ⁴⁰ Tojo weerā na ni'cārē cururire cien masā dujicārā niwā. Apeye cururire cincuenta masā dujibɥrocārā niwā. ⁴¹ Be'ro Jesú te ni'cāmocɥse pārē, na wa'i pɥarārē mii, ɥ'mɥarōɥ ĩ'amorō, cū pacɥ Ō'acūrē e'catise o'ocɥ niwī. Tu'ajanɥ'cō, pārē pe'este, cū bu'erārē masārē etidutigɥ o'ocɥ niwī. Wa'i quē'rārē mejārōta weecɥ niwī. ⁴² Nipe'tirā ba'a yapicārā niwā. ⁴³ Be'ro doce pi'seri na ba'adu'a'quere seeneocārā niwā.

44 Tere ba'a'cārā ɛmɛa se'saro ni'cāmocɛsetiri mil nicārā niwā.

Jesú acopɛ sija'que ni'i
(Mt 14.22-27; Jn 6.16-21)

45 Jesú masārē ba'ase ecāca be'ro maata cū bu'erārē dítarapɛ pē'ayuduticɛ niwī. Narē cū dɛporo Bet-saidapɛ ejayudutigɛ o'ócɛ niwī. Cū pe'e masārē we'er-itigɛ weecɛ niwī. 46 Narē we'eritica be'ro ɛrɛgɛpɛ ɱubuegɛ mɛjācɛ niwī. 47 Na'íca be'ro yucɛsɛ ditara de-copɛ nicaro niwī. Jesú pe'e majārōpɛre ni'cūta nicɛ niwī. 48 Wī'rō na pē'arōta wēepōtēocarō niwī. Tojo weegɛ Jesú na wajawā'cāmasītīcā ī'acɛ niwī.

Bo'remɛjātiri cura Jesú na tiropɛ wa'agɛ, acopɛ sijawā'cācɛ niwī. Cā'rō narē yɛ'rɛacɛ nimiwī. 49 Tojo wa'ari cura cū acopɛ sijawā'cātīcā ī'acārā niwā. Cɛrē ī'arā, masɛ wērī'cɛ wātī nisami nírā, caricūcārā niwā.

50 Na nipe'tirā cɛrē ī'arā, ɛcɛape'tia wa'acārā niwā. Tojo weegɛ Jesú maata narē a'tiro niquejocɛ niwī:

—Wācūtutuaya. Yɛ'ɛ ni'i. Uiticā'ña, nicɛ niwī.

51 Be'ro na sāñapɛpɛ mɛjāsājācɛ niwī. Cū mɛjāsājārī cura wī'rō di'tamarīa wa'acaro niwī. Tere ī'arā, ɛpɛtɛ ɛcɛa, ī'amarīacārā niwā. 52 Pā me'rā cū wee'io'quere na añurō waro tɛ'omasībutiatīcārā niwā yujupɛ. Tojo weerā ɛcɛayɛ'rɛacārā niwā.

Jesú Genesarepɛ dutitirārē yɛ'rɛo'que ni'i
(Mt 14.34-36)

53 Na ti dítarapɛre pē'a, Genesare wāmetiropɛ ejacārā niwā. Topɛ ejarā, na yawɛ yucɛsɛre dɛ'tepo'o, majācārā niwā. 54 Topɛ na majānɛ'cārī cura tocjārā maata Jesure ī'amasīcārā niwā. 55 Tojo weerā na nipe'tiropɛ omawā'cā, dutitirārē na cūñase me'rā Jesú no'o wa'aro miamɛjācārā niwā. 56 No'o cū wa'ari macāpɛ, sumutopɛ, cāpɛpɛ, no'o bajuyoro cū yɛ'rɛatjopɛ dutitirārē miaa, cūmɛjācārā niwā. Jesure a'tiro sērīcārā niwā:

—Mɛ'ɛ quē'rā ɛsārē cā'rō mɛ'ɛ yaro su'tiروه ñe'eña'duticureya, nicārā niwā. Nipe'tirā ñe'eña'cārā duti yɛ'rɛno'pe'tia wa'acārā niwā.

Masārē ña'arō wa'acā weese ni'i
(Mt 15.1-20)

7 Ni'cā nɛmɛ fariseo masā, tojo nicā ni'cārērā Moisé oja'quere bu'eri masā Jesú tiropɛ ejacārā niwā. Na Jerusaléɛpɛ ní'cārā wa'acārā niwā. 2 Jesú bu'erārē ni'cārērārē omocoetimirā ba'acā ī'acārā niwā. Ba'ase dɛporo na weewɛaronojō weeticārā niwā. Tojo weerā ña'arā weronojō ī'ano'cārā niwā. 3 Fariseo masā, nipe'tirā judío masā na ñecɛsumɛa weemɛjātī'quere a'tiro weesirutucārā niwā. Pejetiri omocoeca be'ropɛ dia'cū ba'acārā niwā. 4 Na ba'ase duurā eja'cārā quē'rā mejārōta weecārā niwā. Na ñecɛsumɛa wee'caronojō-ta weesirutucārā niwā. Na sī'rīse pare, piosāase pare, cōme me'rā wee'queparɛre, na soo dujisere co-emɛjācārā niwā. Na tojo weetirā, Ō'acū ī'orōpɛ ña'arā nibosa'a nírā, tojo weecārā niwā. 5 Tojo weerā Jesú bu'erā omocoeticā ī'arā, Jesure sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ro weerā mɛ'ɛ bu'erā marī ñecɛsumɛa weemɛjātī'quere weesirutuweti? Na omocoetimirā ba'arā, ña'arō weerā weema, nicārā niwā.

6 Jesú narē yɛ'ticɛ niwī:

—Diacjūta mɛsārē Isaía dɛporocjɛpɛ Ō'acū ye que-tire weremɛ'tārī masɛ a'tiro ni ojacɛ niwī:

“Á'rā masā ɛsero me'rā dia'cū yɛ'ɛre ējōpeoma. Na tɛ'oña'se waro pe'e no'opɛ nirō nisa'a.

7 Tojo weerā na yɛ'ɛre ɱubuepeose wapamarī'i. Na bu'ese yɛ'ɛ dutise mejēta ni'i.

Masā dutise ni'i", nicɛ niwī Ō'acū, ni ojacɛ niwī.

8 Mɛsā, masā na weemɛjātī'quere weesiruturātīrā, Ō'acū dutise pe'ere du'ucūu'u, ni yɛ'ticɛ niwī.

9 A'tiro ninemocɛ niwī:

—Mɛsā ñecɛsumɛa weemɛjātī'quere weesiruturā, me'rīse me'rā Ō'acū dutise pe'ere weewe'e. 10 Moisé a'tiro nicɛ niwī: “Mɛsā pacɛ, mɛsā pacore ējōpeoya. Narē ña'arō ucūgūnojōrē wējēcō'ato", nicɛ niwī.

11 Mɛsā pe'e masārē a'tiro weeduti'i. “Mɛsā pacɛre o mɛsā pacore na apeyenojō sērīcā, weetamusī'rītīrā, ‘Corbán ni'i, niña.” Tojo nírā, “Nipe'tise ɛsā cɛose mɛsārē weetamubo'quere Ō'acūrē o'o'quepɛ ni'i” nidutirā, tojo nisa'a. 12 Mɛsā tojo nírā, pacɛre, pacore “Ne weetamumasītisa'a”, nírā weesa'a. 13 A'tiro wācūrā, Ō'acū dutisere tojowaro ī'acō'abutiācā'a. Mɛsā ñecɛsumɛa weemɛjātī'quere wēérā, tojota pē'rīpejasirutu'u. Apeye peje na wee'quenojōrē weesirutubajaque'a'a, nicɛ niwī.

14 Narē tojo nica be'ro Jesú masārē pijio, nicɛ niwī:

—Yé cjasere tɛ'omasīrāti nírā, tɛ'orā a'tia. 15 Marī ɛsero me'rā ba'ase mejēta Ō'acū ī'orōpɛ marīrē ña'arō wa'acā wee'e. Tojo weronojō o'oro, marī ya ɛsero wijatise pe'e ña'arō wa'acā wee'e. 16 O'meperi cɛorānojō a'tere añurō tɛ'oya, nicɛ niwī.

17 Be'ro Jesú pājārā tiropɛ ní'cɛ wa'acɛ niwī. Wa'a, wi'ipɛ sājācɛ niwī. Be'ro topɛ cū queose were'quere cū bu'erā sērītiña'cārā niwā. 18 Jesú narē yɛ'ticɛ niwī:

—¿Mɛsā quē'rā a'tere tɛ'omasīweti? Nipe'tise marī ba'asōrōsenojō Ō'acū ī'orōpɛ marīrē ña'arō wa'acā weewe'e. 19 Te marī ba'asōrōse ejeripō'rāpɛ wa'atīsa'a. Paagapɛ ba'asōrōno'o. Be'ro yɛ'rɛwija wa'asa'a, nicɛ niwī.

Tojo ní'gɛ, nipe'tise ba'ase añuse ni'i ní'gɛ, tojo nicɛ niwī.

20 Jesú apeye werenemocɛ niwī:

—Masɛpɛre wijase pūrīcā cɛrē ña'arō wa'acā wee'e.

21 A'tiro ni'i. Marī ña'arō wācūse po'peapɛ dɛ'pocātīwi-jatīsa'a. Apī nɛmorē a'metārāsī'rīse, numiarē ña'arō weese, masārē wējēcō'ase ña'ase ni'i. 22 Tojo nicā ya-jase, apeyenojōrē ɛarīpejase, āpērārē ña'arō weese, āpērārē weesoose, marī ña'arō weesere du'utise wācūsepɛta wijatī'i. Apeye tja, ɛose, āpērārē ña'arō ucūse, āpērā yɛ'rɛoro tɛ'oña'se, marī no'o ɛaro weema'ase, te quē'rā wācūsepɛta wijatī'i. 23 A'te nipe'tise ña'ase po'peapɛ wijatī'i. Te pūrīcā Ō'acū ī'orōpɛ masārē ña'arō wa'acā wee'e, ni werɛcɛ niwī.

Judío masō nitigo ape di'tacjōpɤ Jesure ējōpeo'que ni'i (Mt 15.21-28)

²⁴ Jesú Genesarepɤ ní'cɤ Tiro, Sidó wāmetise macārípɤ wa'acɤ niwí. Topɤre āpērā masīcā'to nígɤ, ní'cā wí'ipɤ sājāacɤ niwí. Tojo weemigɤ, masīcā'no'cɤ niwí. ²⁵ Maata wātí sājāno'co paco Jesú topɤ niapɤ nistere masīco niwō. Co a'ti, cɤ weetamusere sērīgōtigo, Jesú tiropɤ cūrē ējōpeogo, ejaque'aco niwō. ²⁶ Co ape macācō Sirofeniciacō nico niwō. Be'ro Jesú tiropɤ eta, wātí co macōpɤre nigūrē cō'awīrōdutico niwō. ²⁷ Jesú core nicɤ niwí:

—Wí'marā pe'ere ecamɤ'tārōɤa'a. Marí na ba'amɤ'tātīmīcā, ba'asere ē'ma, diayiare doquecūcā ña'a ni'i, nicɤ niwí. A'tiro nígɤ, tojo nicɤ niwí. Judío masā pe'ere weetamumɤ'tārōɤa'a. Be'ropɤta judío masā nitirārē weetamurōɤa'a nígɤ, tojo nicɤ niwí.

²⁸ Co cūrē yɤ'tico niwō:

—Yɤ'ɤ wioɤɤ, tojota ni'i, níró. Diayiapɤta mesa doca dujirā pō'rā ba'acā bɤrɤdijasere ba'asama, nico niwō. Judío masā nitirā quē'rā cā'rō mɤ'ɤ añurō weesere ñe'emasīma nígō, tojo nico niwō.

²⁹ Co tojo nicā, Jesú yɤ'ticɤ niwí:

—Mɤ'ɤ añurō wācū'u. Wātí mɤ'ɤ macōpɤre ní'cɤre cō'awīrōtoja'a. Wa'agosa'a, nicɤ niwí.

³⁰ Be'ro co wí'ipɤ tojaa wa'aco niwō. Topɤ tojaatago, co macōrē co cūñarōpɤ pesacā ĩ'aco niwō. Wātí copɤre nimi'cɤ wijaatojacɤ niwí.

Jesú tɤ'otigɤre, ucūmasītigɤre yɤ'rɤo'que ni'i

³¹ Jesú Tiro wāmetiropɤ ní'cɤ wijawā'cācɤ niwí. Topɤ wijawā'cāgɤ, Sidó wāmetiropɤ, Decápoli nise macārípɤ yɤ'rɤacɤ niwí. To yɤ'rɤaa, Galilea cja ditara-pɤ ejacɤ niwí. ³² Topɤ ní'cɤ tɤ'otigɤre, añurō ucūwīrō-masītigɤre Jesú tiro miacārā niwā. Jesure “Cūrē ñapeo yɤ'rɤoɤa”, nicārā niwā. ³³ Tojo weegɤ Jesú cūrē apero, masā ĩ'atiropɤ miacɤ niwí. Topɤ cɤ ye omopicarire tɤ'otigɤ ye o'meperipɤ sīosōrōcɤ niwí. Be'ro ɤ'seco e'opeo, cɤ ya ñe'merōrē ñapeocɤ niwí. ³⁴ Be'ro ɤ'mɤsepɤ ĩ'amorō ejerisājā, arameo me'rā a'tiro nicɤ niwí:

—Efata. “Pārīña” nígɤ, tojo nicɤ niwí.

³⁵ Cɤ tojo nise me'rā cɤ ye o'meperi pārīa wa'acaro niwɤ. Cɤ ya ñe'merō ca'bia wa'a, añurō ucūmasīcɤ niwí. ³⁶ Tu'ajanɤ'cō, Jesú narē “Ne āpērārē wereticā'ña”, nicɤ nimiwí. Cɤ narē “Ne cā'rō weretibutiācā'ña” nimīcā, na nemorō werepāacārā niwā. ³⁷ Na ɤpɤtɤ ĩ'a-marīa, a'tiro nicārā niwā:

—Nipe'tisere añurō weemi. Masā tɤ'otirāpɤreta tɤ'ocā weesājāmi. Ucūtirāpɤreta ucūcā weesājāmi, nicārā niwā.

Jesú ba'paritisetiri mil ɤmɤarē eca'que ni'i

(Mt 15.32-39)

8 Jesú masārē yɤ'rɤocaterore pājārā masā cɤ tiropɤ nerēcārā niwā. Be'ro na ba'ase toja

wa'acārā niwā. Tojo wa'acā ĩ'agɤ, Jesú cɤ bu'erārē pi-jio, nicɤ niwí:

² —Yɤ'ɤ ā'rārē pajaña'a wa'asa'a. Na marí me'rā níró i'tia nɤmɤ yɤ'rɤɤ'ɤ. Tojo weerā na ba'ase toja wa'ama.

³ Na ye wí'seripɤ yɤ'ɤ tojaaduticā, ɤjaboarā ma'apɤ tɤ'omasīse pe'tique'a wa'abosama. Āpērā yoabu-tiaropɤ a'ti'cārā nima, nicɤ niwí Jesú.

⁴ Be'ro cɤ bu'erā Jesure yɤ'ticārā niwā:

—Marí a'to masā maríropɤre ¿de'ro wee ā'rā pājārārē ba'ase boca ecabosari? nicārā niwā.

⁵ Jesú narē sērītiña'cɤ niwí:

—¿Dicɤsepaga pá cɤoti?

Na yɤ'ticārā niwā:

—Sietepaga cɤo'o, ni yɤ'ticārā niwā.

⁶ Tojo níca be'ro Jesú masārē dujuditicɤ niwí. Cɤ tepagare mii, cɤ pacɤ Ō'acūrē e'catise o'ocɤ niwí. Be'ro, pe'ē, cɤ bu'erārē masārē etidutigɤ o'ocɤ niwí.

Na masāpɤre etituriācārā niwā. ⁷ Wa'i o'majārācārē pejetirācā cɤocārā niwā. Jesú na quē'rārē cɤ pacɤre e'catise o'otoja, mejārōta tja etidutigɤ niwí. ⁸ Nipe'tirā ba'a yapiyɤ'rɤacārā niwā. Be'ro siete pi'seri na ba'adɤ'a'quere seeneo, miisāacārā niwā. ⁹ Topɤ ba'a'cārā ba'paritisetiri mil wa'tero ɤmɤa nicārā niwā.

Be'ro narē na ye wí'seripɤ tojaadutigɤ, Jesú cɤ bu'erā me'rā yucɤsɤpɤ mɤjāsājāa, Dalmanuta wāmetiropɤ wa'a wa'acɤ niwí.

Jesure fariseo masā Ō'acɤ tutuaro me'rā wee'odutim-i'que ni'i

(Mt 16.1-4; Lc 12.54-56)

¹¹ Jesú cɤ bu'erā me'rā Dalmanutapɤ etacɤ niwí. Topɤ fariseo masā Jesure tutuaro me'rā ucūcārā niwā. ¿Diacjɤta Ō'acɤ macɤ nimiticɤ? nírá, cūrē Ō'acɤ tutuaro me'rā wee'oduticārā niwā. ¹² Jesú na tojo nisere caributi, tɤ'satigɤ, narē nicɤ niwí:

—Aa. ¿De'ro weerā a'tocaterocjārā wee'odutisari? Diacjɤta nigɤti. Ne cā'rō narē wee'osome, nicɤ niwí.

¹³ Be'ro narē cō'awā'cāgɤ, yucɤsɤpɤ apaturi mɤjāsājāa, ape pā'rēpɤ pē'a wa'acɤ niwí.

Jesú queose o'o'que ni'i

(Mt 16.5-12)

¹⁴ Ape pā'rēpɤ pē'arā, Jesú bu'erā na ba'atjere miaticārā niwā. Pá ni'cāgāta cɤocārā niwā. ¹⁵ Be'ro Jesú narē a'tiro nicɤ niwí:

—Fariseo masā, tojo nicā Herode na ye levadura pá bɤcɤacā weesere mɤsā tɤ'omasīña, nicɤ niwí.

¹⁶ Cɤ bu'erā cɤ nisere tɤ'otirā, na basu nicārā niwā:

—Marí pá moocā, tojo nisami, nicārā niwā.

¹⁷ Jesú na tojo nisere masīgɤ, a'tiro nicɤ niwí:

—¿De'ro weerā mɤsā “Ba'ase moo'o”, niti? ¿Mɤsā tɤ'omasīweti yujupɤ? Mɤsā ejeripō'rā bɤtiyɤ'rɤaa'a.

¹⁸ Mɤsā ye caperi me'rā ĩ'a'a. Mɤsā ye o'meperi me'rā tɤ'o'o. ¿Tojo weemirā, yɤ'ɤ todɤporopɤ wee'quere wācūtibutiati? ¹⁹ Todɤporopɤ ní'cāmocɤsetiri mil masārē ní'cāmocɤsepaga pá me'rā ecawɤ. ¿Dicɤse pi'seri na ba'adɤ'a'quere seeneorí? nicɤ niwí.

Cɤ bu'erā cūrē yɤ'ticārā niwā:

—Doce pi'seri seesāawū, ni yu'ticārā niwā.

²⁰ Jesú narē ninemocū niwī:

—Apeye quē'rā sietepaga pā me'rā ba'paritisetiri mil masārē ecawū. Tita quē'rārē ŷdicūse pi'seri see-neono'rī? nicū niwī.

Na cūrē yu'ticārā niwā:

—Siete pi'seri seeneono'wū, nicārā niwā.

²¹ Na tojo nīca be'ro Jesú narē nicū niwī:

—To pūrīcā tere masīmirā, ŷde'ro weerā tu'omasīweti yujupū? nicū niwī.

Jesú Betsaidapū caperi ī'atigūre yu'rūo'que ni'i

²² Jesú cū bu'erā me'rā ditarare pē'a, ape pā'rē Betsaida wāmetiri macāpū pē'ajacārā niwā. Topū na ejacā, Jesú tiro ni'cū caperi ī'atigūre miiejacārā niwā. Na Jesure a'tiro sērīcārā niwā:

—Ā'rīrē űapeo yu'rūoya, nicārā niwā. ²³ Tojo weegū Jesú caperi ī'atigū ya omocāpū űe'e, macā sumutopū tūawā'cācū niwī. Be'ro Jesú cū ye u'seco me'rā caperipū tuuwa'recū niwī. Tojo weetojanū'cō, Jesú omocārī me'rā cū ye caperire űapeocū niwī. Be'ro cūrē sērītiña'cū niwī:

—ŷMū'urē apejenojō bajumitito? nicū niwī. ²⁴ Cū, cū ye caperire ī'apāa, a'tiro nicū niwī:

—Masārē ī'a'a, ī'agū. Yucūpagū weronojō bajurā sijacā ī'a'a, nicū niwī.

²⁵ Cū tojo nicā tu'ogū, Jesú cū ye caperipū apaturi űapeonemocū niwī. Topūta cū aűurō waro ī'abutiaccū niwī. Nipe'tisere queoro ī'acū niwī. ²⁶ Be'ro Jesú cūrē cū ya wi'ipū o'ótōrōgū, a'tiro nicū niwī:

—Macāpū wa'aticā'ña. Ne ni'cū tocjūrē yu'ū mū'urē yu'rūo'quere wereticā'ña, nicū niwī.

Pedro Jesure "Mū'ū Ō'acū bese'cūta ni'i" nī'que ni'i (Mt 16.13-20; Lc 9.18-21)

²⁷ Be'ro Jesú cū bu'erā me'rā Cesarea Filipo wāmetiri macā pū'to nise macārīpū wa'acārā niwā. Na to wa'aropū cū bu'erārē sērītiña'cū niwī:

—ŷDe'ro masā ucūti yu'ure? nicū niwī.

²⁸ Na cūrē yu'ticārā niwā:

—Āpērā mū'urē "Juā wāmeyeri masū nimi", nima. Āpērā "Dūporocjūpū Ō'acū ye queti weremū'tārī masū Elía nimi", nima. Āpērā "No'o nigū Ō'acū ye queti weremū'tārī masū nīgū nisasami", nima, nicārā niwā.

²⁹ Be'ro Jesú narē sērītiña'nemocū niwī tja:

—ŷMūsā waro, yu'ure de'ro wācūti? nicū niwī. Cū tojo nicā, Pedro yu'ticū niwī:

—Mū'ū Ō'acū bese'cū Cristo ni'i, nicū niwī.

³⁰ Pedro tojo nī'quere Jesú ne āpērārē weredutiticū niwī.

Jesú cū wērīatjere were'que ni'i (Mt 16.21-28; Lc 9.22-27)

³¹ Tu'ajanū'cō, cū bu'erārē a'tiro ni bu'enū'cācū niwī:

—Yu'ū Ō'acū macū masū weronojō upūtīgū pūrō pi'etīgūsa'a. Tojo nicā judío masā bēcūrā, pa'ia wiorā, Moisé oja'quere bu'eri masā yu'ure űatirāsama. Yu'ure

wējērāsama. Na tojo weemicā, i'tia nūmū be'ro masāgūsa'a, nicū niwī. ³² Narē tu'ota basioro were-me'rīcā'cū niwī. Tere tu'ogū, Pedro aperopū Jesure piji-wā'cā, tu'ticū niwī. ³³ Be'ro Jesú majāmī'a, cū bu'erārē ī'a, Pedroro tu'ticū niwī:

—Wa'aya. Mū'ū wātī weronojō ucū'u. Mū'ū Ō'acū wācūserē masīwe'e. Masā na wācūwūaronojō wācū'u, nicū niwī.

³⁴ Be'ro Jesú cū bu'erārē, tojo nicā masārē pijio, werecū niwī:

—No'o yu'ure ējōpeosirutugūnojō cū weesī'rīrōnojō weeticā'to. Yu'ū űaro pe'e weeato. No'o yu'ure sirutusī'rīgū "Jesure ējōpeogū, wērībosū" nitīgūta sirutuatō. ³⁵ Yu'ure ējōpeose me'rā űa'arō yu'rūsi'rītīgū, yu'ure ējōpeodu'ugūnojō pecame'erū bajuriono'gūsamī. Apī wējēsere uiti, yu'ure ējōpeonu'cūgūnojō pe'e yu'ū me'rā catinu'cūgūsamī. ³⁶ Ni'cū a'ti turi cjase nipe'tisere wapata'a, cū ejeripō'rā pe'ere bajuriogū, ŷűe'enojōrē wapata'abosari? ³⁷ Pecame'erū wa'agū, cū ya ejeripō'rārē de'ro wee wapaywīrōmasītisami. ³⁸ A'ti turicjārā masā űa'arō weeri masā yu'ure ējōpeotirā nima. Na wa'teropū yu'ure, tojo nicā yé quetire bopoyasātīcā'ña. Mūsā bopoyasācā, yu'ū Ō'acū macū masū weronojō upūtīgū a'tiro weegūsa'a. A'ti turipūre yu'ū pacū asistese me'rā, cūrē werecoterā me'rā apaturi a'tīgū, yu'ū quē'rā mūsārē bopoyasāgūsa'a, nicū niwī.

9 Jesú masārē, tojo nicā cū bu'erārē bu'ēca be'ro apeye ninemocū niwī narē:

—Diacjū mūsārē weregūti. Ni'cārēā a'topū nirá yu'ū tutuaro me'rā wiogū sājāgū a'ticā ī'atimirā, wērīsome, nicū niwī.

Jesú cū bajuse dūcayū'que ni'i (Mt 17.1-13; Lc 9.28-36)

² Ni'cā semana be'ro Jesú űrīgū ű'mūacjūpū mūjācū niwī. Tīgūpūre wa'agū, Pedro, Santiago, Juā na se'sarore miacū niwī. Topū na ī'orōpū Jesú cū bajusere dūcayucū niwī. ³ Cū su'ti asistea wa'acaro niwū. Pūrō butise wa'acaro niwū. Ne a'topūre te butise weronojō masā su'ti coetima. ⁴ Tojo wa'ari cura Elía, Moisé bajuanū'cā, Jesú me'rā ucūcā ī'acārā niwā. ⁵ Tere ī'arā, cū bu'erā űcūayū'rūa wa'acārā niwā. Tojo weegū Pedro de'ro nīmasītīgū, ucūquejocū niwī. A'tiro nicū niwī:

—Wiogū, marī a'topū nicā aűuyū'rūa'a. I'tia wi'iacā weerā. Ni'cā wi'i mū'ū ya wi'i, ape wi'i Moisé ya wi'i, ape wi'i Elía ya wi'i weerā, nicū niwī Pedro.

⁷ Be'ro ni'cā curua o'mecurua dijati, narē tuubi'acā'caro niwū. Ti curuapū ni'cū a'tiro ucūcā tu'ocārā niwā:

—Ā'rī yu'ū macū upūtū yu'ū ma'īgū nimi. Cū ucūserē tu'o ējōpeoya, nicū niwī.

⁸ Be'ro ī'aquejocārā nimiwā. Ne āpērā marīcārā niwā. Jesú ni'cūta nu'cūcū niwī.

⁹ Na űrīgūpū nī'cārā dijarā, na topū ī'a'quere Jesú ne weredutiticū niwī.

—Be'ro yu'ū Ō'acū macū masū weronojō upūtīgū wērī masāca be'ropū wereya, nicū niwī. ¹⁰ Tojo weerā na se'saro tere tu'oña'cārā niwā. Na basu a'merī sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ro nisí'rírō weesari cū wéríca be'ropu masāse? nicārā niwā. ¹¹ Be'ro Jesure sērítina'cārā niwā:

—¿De'ro weerā Moisé oja'quere bu'eri masā “Masārē yu'rhuoacju a'tise dūporo Elía a'timū'tāgūsami”, ni bu'eti?

¹² Jesús narē yu'ticū niwī:

—Mūsā nírōnojōta Elía a'timū'tāgūsami. Cū nipe'tisere apomū'tāgūsami. Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu yu'w Ō'acū macū masū weronojō upūtigu ye cjasere a'tiro ni'i. “Cū pi'etigusami. Hano'tigusami”, ni'i. ¹³ Yu'w pe'e mūsārē nigūti. Elía a'titojacu niwī. Cūrē Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu ní'caronjōta queoro wa'acaro niwū. Masā cūrē no'o weesírísere weecārā niwā, nicu niwī.

Jesú wí'magūrē wātí sājāno'cūre cō'awírō'que ni'i
(Mt 17.14-21; Lc 9.37-43)

¹⁴ Na ūrūgūpu ní'cārā āpērā na me'rācjārā nirōpu di-jatarā, pājārā masā nicā í'acārā niwā. Āpērā quērā Moisé oja'quere bu'eri masā Jesús bu'erā me'rā upētū ucūcārā niwā. ¹⁵ Be'ro Jesús cū wācūña marīrō a'ticā í'arā, nipe'tirā í'amarīacārā niwā. Cū tiropu omawā'cā, añuduticārā niwā. ¹⁶ Jesús cū bu'erārē sērítina'cū niwī:

—¿Ñe'enojōrē tocā'rō ūrūsārā weeti na me'rā? nicu niwī.

¹⁷ Ni'cū na pājārā wa'teropu nigū yu'tiquejocū niwī:

—Ūsārē bu'egu, yu'w macū wātí sājāno'cūre miiti-apu. Yu'w macūrē ucūmasīticā weemi. ¹⁸ Cū no'o wa'aro wātí cūrē ñe'e paaquecūumujāmi. Cū tojo weecā, ɛseropu so'potu'u, cū upicarire cūrīrdiomujā-mi. Tojo wa'agu, bu'amujāmi. Yu'w mē'u bu'erārē “Wātírē cō'awírōña”, nitojamiapu. Na pōtēotiama, nicu niwī.

¹⁹ Jesús narē nicu niwī:

—Mūsā ne ējōpeose moobutia'a. Yu'w mūsārē yoacā bu'emicā, ne tū'omasīwe'e yujupu. ¿No'ocā'rō yoacā mūsā yu'ure ējōpeoticā wācūtutuagušari? Cū wí'-magūrē yu'w tiro miitia, nicu niwī.

²⁰ Cū tiropu miiejacā, wātí Jesure í'agū, wācūña marīrō wí'magūrē wéríacā weecu niwī. Cū doque-que'a, tūrūmaacusia, ɛseropu so'potu'uacu niwī. ²¹ Tojo wa'acā í'agū, Jesús wí'magū pacūre sērítina'cū niwī:

—¿No'ocātero yoati a'te cūrē tojo wa'aro? nicu niwī.

Cū pacu yu'ticū niwī:

—Wí'magūpu tojo dū'pocātiwī. ²² Pejetiri wātí cūrē wējēsírīgū, pecame'epu doqueque'a, diapū doqueño-jācā weemujāmi. Mū'urē basiocā, ūsārē pajaña'gū weetamuña, nicu niwī.

²³ Jesús cūrē nicu niwī:

—Mū'w ējōpeocāma, basiocā'a. No'o ējōpeorāma nipe'tise weeta basio'o, ni yu'ticū niwī.

²⁴ Tojo nicā tū'ogu, wí'magū pacū caricūquejocū niwī:

—Ējōpeo'o. Nemorō ējōpeonemocā weeya, nicu niwī.

²⁵ Jesús masā pājārā na tiropu omawā'cāticā í'agū, wātírē cō'awírōgū, a'tiro nicu niwī:

—Wātí ucūtīcā, tū'otīcā weegū, mū'urē wijaaduti'i. Ā'rí wí'magūpu ye nigū, wa'aya. Ne apaturi sājānemoticā'ña, nicu niwī.

²⁶ Cū tojo nicā, wātí caricūwijaagu, wí'magūrē apaturi wéríacā weecu niwī. Cū wijaagu, cūrē wérí'cu weronojō tojacā weecu niwī. Tojo weerā cūrē āpērā “Wéríca wa'ami”, nicārā nimiwā. ²⁷ Jesús pe'e cūrē omocāpu ñe'e wejewā'cōcu niwī. Tojo weecā, cū wā'cānu'cācu niwī.

²⁸ Be'ro Jesús wi'ipu sājācā, cū bu'erā āpērā tū'otiropu cūrē sērítina'cārā niwā:

—¿De'ro weerā ūsā wātírē cō'awírōmasītiapari? nicārā niwā.

²⁹ Cū narē nicu niwī:

—Cū wātí tojo sājāgūnojōrē Ō'acūrē sērí, be'tise me'rā dia'cū cō'awírōta basio'o, nicu niwī.

Jesú cū wéríatjere apaturi werenemo'que ni'i
(Mt 17.22-23; Lc 9.43-45)

³⁰ Na Cesarea Filipopu ní'cārā Galilea di'tapu yu'rhuacārā niwā tja. Na wa'asere Jesús ne āpērārē masīcā ɛaticū niwī. ³¹ Cū wéríatjere, āpērā cūrē wiorāpūre o'otjere cū bu'erārē bu'égu, tojo weecu niwī. A'tiro bu'ecu niwī:

—Yu'w Ō'acū macū masū weronojō upūtigu ye wiorāpūre o'orāsama. Be'ro yu'ure wējērāsama. Na tojo weemicā, i'tia nēmu be'ro masāgūsa'a tja, nicu niwī.

³² Na cū tojo nisere tū'omasīticārā niwā. Tū'omasī-timirā, uirā, sērítina'masīticārā niwā.

Añurō weeyu'rūnu'cāgū yere oja'que ni'i
(Mt 18.1-5; Lc 9.46-48)

³³ Be'ro Capernau wāmetiri macāpu etacārā niwā. Topūre na wi'ipu sājāejāca be'ro Jesús cū bu'erārē sērítina'cū niwī:

—¿Mūsā ma'a a'tirā, ñe'enojō ucū a'metu'tiwā'cātirā weeti?

³⁴ Na pe'e ma'apūre a'tiro ucūwā'cāticārā niwā. ¿Noa marí wa'teropūre āpērā yu'rhuoro niyu'rūnu'cāgūšari? nisere ucūcārā niwā. Tojo ucū'cārā nitjārā, ne yu'ti-tyu'rhuocā'cārā niwā. ³⁵ Jesús ejanujā, cū bu'erā docere pijio, nicu niwī:

—Mūsā āpērā yu'rhuoro ni'i nisí'rírā, a'tiro nirōu'a: “Nipe'tirā be'rocjūpu nisa'a”, nirōu'a. Apeye, nipe'tirārē weetamurōu'a, nicu niwī.

³⁶ Be'ro ni'cū wí'magūrē pijio, na wa'teropu nu'cōcu niwī. Cūrē wuamorō, nicu niwī:

³⁷ —Yu'ure maigūnojō ni'cū ā'rí wí'magūrē ñe'egū weronojō weemi. Cūrē ñe'egū, yu'ureta ñe'egū weemi. Yu'ure ñe'egū quērā yu'w dia'cūrē ñe'egū weetimi. Yu'ure o'ó'cu Ō'acū quērārē mejārōta ñe'egū weemi, nicu niwī.

Marírē í'atu'titigu marí me'rācjū nimi nise ni'i
(Mt 10.42; Lc 9.49-50)

³⁸ Be'ro Juā Jesure a'tiro nicu niwī:

—Ūsārē bu'egu, ni'cū mē'u wāmerē pisutjāgū wātīarē cō'awírōcā í'apu. Cū marí me'rācjū nitiami. Tojo weerā cūrē cā'mota'apu.

³⁹ Cū tojo nicā tū'ogu, Jesús a'tiro nicu niwī:

—Tojo weegure cã'mota'aticã'rõua'a. Ne ni'cũ yu'u wãmerẽ pisutjãgũ añurõ weel'o'cũ, be'ro yu'ure ña'arõ ucũmasĩtisami. ⁴⁰ A'tiro ni'i. Marĩrẽ ï'atu'titigũ marĩ me'rãcũ nimi. ⁴¹ Mũsãrẽ yu'u bu'erã niyucã, ãpẽrã weetamurãsama. Tojo weegũ diacjũ mũsãrẽ weregũti. No'o mũsãrẽ ni'cũ cã'rõacã aco tãgũnojõrẽ diacjũta Ô'acũ añuse o'ogũsami.

Ãpẽrãrẽ ña'arõ weecã weeticã'ña nise ni'i

(Mt 18.6-9; Lc 17.1-2)

⁴² »No'o yu'ure ãjõpeogũ wĩ'magũrẽ ña'arõ weecã weegũ ɸpũtũ bu'iri da'reno'gũsami. Cũrẽ ẽtãgã pajicja wãmũtarũ dũ'teyoo, dia pajiri maapũ doqueñocã, nemorõ añubosa'a. Tojo weecã, cũ maata wẽrĩa wa'a, dojorẽnemotibosami. Cũ dojorẽbo'que pe'tia wa'a-bosa'a. ⁴³ Mũsã ya omocã me'rã ña'arõ weesĩ'rĩrã, dũtecõ'abo'caro weronojõ ña'asere weedu'ucã'ña. Mũsã ni'cã omocã me'rã Ô'acũ tiropũ ejacã, nemorõ añu'u. Pecame'erũ pũa omocã me'rã wa'acã pe'ema, ña'ayũ'rũa'a. Mũsã ña'arõ weesĩ'rĩsere weeticã, nemorõ añubosa'a. Mũsã ña'arõ weesĩ'rĩsere wéerã pecame'erũ wa'acã, ña'a ni'i. Topũre pecame'e ne yatitisa'a. ⁴⁴ Becoa ne boatisama. Pecame'e quẽ'rã ẽjũnu'cũcã'sa'a. ⁴⁵ Tojo nicã mũsã ya dũ'pocã me'rã ña'arõ wéerã, dũtecõ'abo'caro weronojõ mejãrõta weeya tja. Mũsã pecame'erũ pũa dũ'pocã me'rã wa'acã, ña'ayũ'rũa'a. Opa cõ'ñerõ ɸ'mũserũ sãjãcã pe'ema, nemorõ añu'u. Capea me'rã quẽ'rã ña'arõ weesĩ'rĩrã, mejãrõta weeya. Mũsã capea orewee cõ'abo'caro weronojõ ña'asere ï'adu'ucã'ña. Mũsã pecame'erũ pũa capea me'rã wa'acã, ña'a ni'i. Tojo nicã ɸ'mũserũ ni'cã capea me'rã wa'acã, nemorõ añu'u. Mũsã ña'arõ weesĩ'rĩsere weeticã, nemorõ añu ni'i. Mũsã ña'arõ weesĩ'rĩsere wéerã pecame'erũ wa'acã, ña'a ni'i. Topũre becoa ne boatisama. Pecame'e quẽ'rã ne yatitisa'a.

⁴⁹ »Nipe'tise ba'asere pecame'e me'rã do'ano'o. A'te weronojõ a'ti di'tapũre nipe'tirã yu'ure ãjõpeorã pi'e-tise me'rã nemorõ wãcũtutanemorãsama. ⁵⁰ Moa ocaro ba'acã, añu ni'i. Ocase pe'tica be'ro apaturi ocacã weeta basiowe'e. Mũsã pũrĩcã moa ocaro weronojõ niña. A'mequẽse marĩrõ añurõ nisetibũroya, nicũ niwĩ.

Nũmotirã, marãpũtirã a'merĩ cõ'aticã'ña nise ni'i

(Mt 19.1-12; Lc 16.18)

10 Jesũ Capernaupũ ni'cũ Judea di'tapũ wa'a wa'acũ niwĩ. Topũ ni'cũ Jordã wãmetiri maarẽ, mujĩrũ mũjãtiro ape pã'rẽpũ pẽ'acũ niwĩ. Topũre apaturi masã nerẽcãrã niwã. Cũ weewũaronojõta narẽ bu'ecũ niwĩ. ² Fariseo masã cũ mejẽcã yu'ticã ɸarã, bu'iri bocasĩ'rĩrã sãrĩtiña'cãrã niwã:

—¿Ni'cũ cũ mũmorẽ cõ'ata basiosari? ¿Marĩrẽ dutise tojo niti? ³ Jesũ narẽ yu'ticũ niwĩ:

—¿Moisẽ de'ro dutipari?

⁴ Na yu'ticãrã niwã:

—Moisẽ ni'cũ mũmorẽ “A'te ye bu'iri mũ'urẽ cõ'a'a” nirĩ pũrĩrẽ core ojao'oduticũ niwĩ. “Tojo apõca be'ro cõ'ata basio'o”, nicũ niwĩ Moisé, nicãrã niwã.

⁵ Na tojo nica be'ro Jesũ nicũ niwĩ:

—Mũsã ñecũsumũa ejeripõ'rã bũtise ye bu'iri Moisé mũsã mũmosãnumiarẽ cõ'acã cã'mota'aticũ niwĩ.

⁶ Ô'acũ nipe'tise cũ ne waro weenũ'cãcateropũre ɸmũ, numio weecũ niwĩ. ⁷ “Tojo weegũ ɸmũ cũ pacũ, cũ pa-core cõ'awija, cũ mũmo me'rã nigũsami. ⁸ Na pũarã ni'cã upũ weronojõ nirãsama”, nicũ niwĩ Ô'acũ. Tojo weerã pũarã nitima. Ni'cã upũta nima. ⁹ A'te ye bu'iri Ô'acũ a'mesũ'o'cãrãrẽ masã ne dũcawaaticã'rõua'a, nicũ niwĩ Jesũ.

¹⁰ Be'ro wi'ipũ dajarã, Jesũ bu'erã cũrẽ apaturi sãrĩtiña'nemocãrã niwã te cjasereta tja. ¹¹ Narẽ a'tiro yu'ticũ niwĩ:

—Cũ mũmorẽ cõ'a, apegore mũmotigũnojõ cũ mũmotimũ'tã'core ña'arõ weegũ weesami. ¹² Mejãrõta numio co marãpũre cõ'a, apĩ me'rã marãpũtigo quẽ'rã co marãpũtimũ'tã'cũre ña'arõ weego weesamo. Te Ô'acũrẽ yu'rũnũ'cãseta ni'i, nicũ niwĩ.

Jesũ wĩ'marãrẽ ñapeo sãrĩbosa'que ni'i

(Mt 19.13-15; Lc 18.15-17)

¹³ Be'ro narẽ ñapeodutirã wĩ'marãrẽ Jesũ tiro mi-acãrã niwã. Na tojo weecã ï'arã, narẽ miarãrẽ cũ bu'erã tu'ticãrã niwã. ¹⁴ Na tojo weecã ï'agũ, Jesũ ua wa'acũ niwĩ. Narẽ nicũ niwĩ:

—Wĩ'marãrẽ yu'u tiro a'ticã du'uo'o'ya. Narẽ cã'mota'aticã'ña. Wĩ'marã marĩnojõrẽ añurõ ãjõpeoma. Æpẽrã quẽ'rã wĩ'marã weronojõ yu'ure ãjõpeorã yu'u pacũ wioũ nĩrõpũ wa'arãsama. ¹⁵ Diacjũ mũsãrẽ weregũti. Æ'rã weronojõ yu'ure ãjõpeotigũnojõ ne cã'rõ yu'u pacũ nĩrõpũ wa'asome, nicũ niwĩ.

¹⁶ Be'ro wĩ'marãrẽ wũamorõmũjã, narẽ ñapeo, cũ pacũre “Æ'rãrẽ añurõ weeya”, ni sãrĩbosacũ niwĩ.

Ma'mũ peje cũogũ Jesũ me'rã ucũ'que ni'i

(Mt 19.16-30; Lc 18.18-30)

¹⁷ Jesũ aperopũ wa'ari cura ni'cũ cũrẽ omasirutuwã'cãcũ niwĩ. Omasirutuwã'cã, ãjõpeogũ cũ dũporo ejaque'a, sãrĩtiña'cũ niwĩ:

—Mũ'ɸ masãrẽ bu'egũ añugũ ni'i. ¿Yu'ɸ ñe'enojõ weegũsari catise pe'tisere bocasĩ'rĩgũ? nicũ niwĩ.

¹⁸ Jesũ cũrẽ nicũ niwĩ:

—¿Yu'ɸre añugũ ni'i nígũ, diacjũta nigũ weeti? Ni'cũta Ô'acũ añugũ nimi. ¹⁹ Mũ'ɸ Ô'acũ dutise cũu'quere masĩsa'a. “Masãrẽ wẽjẽcõ'aticã'ña. Apĩ mũmorẽ a'metãrãticã'ña. Yajaticã'ña. Æpẽrã ye cjasere nisooticã'ña. Æpẽrã yere ɸarã, weeta'saticã'ña. Mũ'ɸ pacũ, mũ'ɸ pacore ãjõpeoya”, ni'i, nicũ niwĩ.

²⁰ Cũ tojo nicã tũ'ogũ, yu'ticũ niwĩ:

—Bu'egũ, yu'ɸ wĩ'magũpũta a'tere queoro weemũjãtiwũ, nicũ niwĩ.

²¹ Jesũ cũrẽ pajaña'se me'rã ï'a, nicũ niwĩ:

—Mũ'ɸrẽ apeyenojõacã dũ'sa'a. Mũ'ɸ cũosere du-ape'ocjũ wa'aya. Te dua'que wapare pajasescũorãrẽ dũ-

cawaaya. Tojo weegh u'musep peje añuse cwoğusa'a. Tu'ajanu'cō, yu'ure sirutuaya, nicu niwī.

²² Cū tojo nicā tu'ogh, tu'saticu niwī. Cū peje waro cwoyurhatjagū, cū cwoşere ma'iyu'rugh bujaweti, tojaa wa'acū niwī.

²³ Be'ro Jesú cū sumuto ĩ'aste, cū bu'erārē nicu niwī: —Peje cwoārē Ō'acū tiropu wa'acā diasabutia'a, nicu niwī.

²⁴ Tojo nicā tu'orā, cū bu'erā tu'omarīacārā niwā. Jesú narē ninemocu niwī tja:

—Yu'u pō'rā weronjo nirá, a'tiro ni'i. No'o na cwoşere ejōpeoyurhucācā, yu'u pacu nirō u'musep wa'ase diasabutia'a. ²⁵ Wa'icū cameyo wāmetigūjo awiga yuta da p'osōrōrī pepu sājāa yu'rūtērcā, di-asayurmajā wa'asa'a. U'musep yu'u pacu nirōpu peje cwoğy wa'acā pe'ema, totā nemorō diasaa'a, nicu niwī.

²⁶ A'tere tu'orā, uputu ĩ'amarīa, a'merī sērītiña'cārā niwā:

—To pūrīcārē ĩnoanojō pe'e Ō'acū tiropu wa'amasīrāsari? nicārā niwā.

²⁷ Jesú narē ĩ'agūta ĩ'a, nicu niwī:

—Masā na basu weetuuase me'rā yu'rūmasītisama. Ō'acū pūrīcārē basio'o. Cūma ne apeyenojō weeta basiotise marī'i, nicu niwī.

²⁸ Cū tojo nicā tu'ogh, Pedro nicu niwī:

—Wioğy, nipe'tise ũsā cwoşere du'ucūu, mu'urē sirutuwa.

²⁹ Jesú yu'ticu niwī:

—Diacjūta nigūti. No'o nigūnojō, yé bu'iri, tojo nicā masārē yu'ruose quetire werese bu'iri cū ya wi'i, cū acawererā, cū pacusumha, cū pō'rā, cū ye weseri du'ucūuwā'cā'cārānojōrē a'tiro wa'arosa'a. ³⁰ Na cō'awā'cā'que nemorō peje waro bocarāsama. A'ti umușopure nemorō wi'seri, acawererā, pacosānumia, pō'rā, weseri bocarāsama. Āpērā narē ũa'arō weemicā, tere bocarāsama. Be'ropu quē'rārē Ō'acū me'rā ninu'cūcā'rāsama. ³¹ Tojo nimicā, ni'cārōacārē wiorā weronjo nirá be'ropure mejō nirá nīrāsama. Pājārā mejō nirá quē'rā be'ropure wiorā weronjo nīrāsama, nicu niwī Jesú.

Jesú cū wērīatjere apaturi werenemo'que ni'i

(Mt 20.17-19; Lc 18.31-34)

³² Be'ro Jesú Jerusalé wa'ari ma'arpu cū bu'erā dūporo u'mūtāwā'cācū niwī. Na Jerusalépu Jesure wējēsī'rīrāsama nīrā, cū uiticā ĩ'arā, cū bu'erā ĩ'a-marīacārā niwā. Masā na be'ro siruturā quē'rā uicārā niwā. Be'ro Jesú cū bu'erā docere pijiocu niwī. Pijio, cūrē wa'atjere werecu niwī.

³³ —Mūsā masī'i. Marī Jerusalépu wa'arā wee'e. Topu yu'u Ō'acū macū masū weronjo upūtīgure a'tiro weerāsama. Pa'ia wiorā, tojo nicā Moisé oja'quere bu'eri masāpūre o'orāsama. Na yu'ure wējēdu-tirāsama. Náta tja ape di'tacjārā judío masā nītirā wiorārē wiaturiarāsama. ³⁴ Yu'ure bujicā'a, tārārāsama. U'seco e'opeo, yu'ure wējērāsama. Na tojo weemicā, ĩ'tia nūmu be'ro masāğūsa'a, nicu niwī.

Santiago, Juā Jesure na sērīmi'que ni'i

(Mt 20.20-28)

³⁵ Be'ro Santiago, Juā Zebedeo pō'rā Jesú tiro wa'a, cūrē nicārā niwā:

—Ūsārē bu'egh, ũsā sērīsere mu'u o'ocā ũasa'a.

³⁶ Na tojo nicā, sērītiña'cu niwī:

—ĶŅe'enojō yu'u weecā ũasari?

³⁷ Na yu'ticārā niwā:

—Mu'u wioğy sājāğū, ũsārē mu'urē dutitamuajā sōrōapa. Ni'cū mu'u diacjū pe'e, apī cūpe pe'e dūpoapa, nicārā niwā.

³⁸ Na tojo nicā tu'ogh, Jesú nicu niwī:

—Mūsā yu'ure sērīsere tu'omasīwe'e. Yu'u uputu pi'eti, wērīgūsa'a. ĶYu'u pi'eti wērīatjere weronjo mūsā quē'rā weemasīti?

³⁹ Na yu'ticārā niwā:

—Ūu. Pi'eti, wērīmasī'i, nicārā niwā.

Jesú narē nicu niwī:

—Diacjūta ni'i. Mūsā quē'rā yu'u weronjo pi'eti, wērīrāsaa'a. ⁴⁰ Tojo weemicā, diacjū pe'e, cūpe pe'e mūsārē dūpomasītisa'a. A'te yu'u weese niwe'e. Yu'u pacu cū beseyu'cārā pe'e topu dujirāsama, nicu niwī.

⁴¹ Be'ro diez āpērā Jesú bu'erā na tojo sērīcā tu'orā, Santiago, Juā me'rā ua wa'acārā niwā. ⁴² Tojo weecā ĩ'agū, Jesú pijio, narē nicu niwī:

—Mūsā masīsa'a. A'ti nucūcārē dutirā ti di'tare miiwapa wa'asama. Na docajārā quē'rā mejārōta dūtipesama. ⁴³ Mūsā pūrīcā na weronjo weesome. Tojo weronjo o'orā, mūsā wa'teropu wiorā nisī'rīrā, āpērārē da'raco'terā weronjo niña. ⁴⁴ No'o āpērā nemorō nisī'rīgūnojō nipe'tirārē da'raco'tegh weronjo tu'oña'ña. ⁴⁵ Yu'u weronjo weeya. Ō'acū macū masū weronjo upūtīgū nimigū, āpērā yu'ure weeta-muato nīgū mejēta a'tiwu. Yu'u pe'e narē weetamugū a'tiwu. Tojo nicā pājārā na ũa'arō wee'que wapare wērībosa wapayewīrōğū a'tiwu, nicu niwī.

Jesú Bartimeo wāmetigū caperi bajuno'tigūre yu'ruo'que ni'i

(Mt 20.29-34; Lc 18.35-43)

⁴⁶ Na Jerusalépu majārā, Jericópu etacārā niwā. Be'ro ti macāpu Jesú cū bu'erā me'rā yu'ruacu niwī. Pājārā masā cūrē sirutucārā niwā. Topu Bartimeo wāmetigū Timeo macū caperi bajuno'tigū ma'a sumutoru niyeru sērīdujicu niwī. ⁴⁷ "Jesú Nazarecū a'timi" nicā tu'ogh, Bartimeo caricūnu'cācū niwī:

—Jesú, Davi pārāmi nituriagū, yu'ure pajaña'ña, nicu niwī.

⁴⁸ Pājārā cūrē "Caricūticā'ña", ni tu'ticārā nimiwā. Cū pe'e tojo nimicā, nemopecā'cu niwī.

—Davi pārāmi nituriagū, yu'ure pajaña'ña, nicu niwī.

⁴⁹ Tojo nicā tu'ogh, Jesú tojanu'cā, a'tiro nicu niwī:

—Pijioya.

Na cūrē pijio, nicārā niwā:

—Quero wā'cānu'cābaque'oya. Mu'urē pijimi, nicārā niwā.

⁵⁰ Tojo weegx cū bu'icjārōrē to tuweecūu bu'pumajā, Jesú tiro wa'acx niwī. ⁵¹ Topx ejacā, Jesú cūrē sērītiña'cū niwī:

—¿De'ro yu'x weecā xasari?

—Masārē bu'egx, yu'xre caperi bajucā xasa'a, nicx niwī.

⁵² Jesú cūrē yu'ticx niwī:

—Mx'x yu'xre ējōpeoapx. Tojo weegx mx'x yu'xono'toja'a. Wa'agxsa'a, nicx niwī.

Tojo nirī curata cū caperi ī'acx niwī. Be'ro Jesure ma'apx sirutuwā'cācx niwī.

Jesú Jerusalé wāmetiri macāpx sājāa'que ni'i (Mt 21.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

11 Jesú cū bu'erā me'rā Jerusalépx ejatjo cārō dū'sacaro niwū. Betfagé, Betania wāmetise macārī xūrgū Olivo wāmeticjx pōtēorōpx ejacārā niwā. Topx cū bu'erā pūarārē a'tiro nicx niwī:

² —Si macā marī pōtēorō nirī macāpx wa'aya. Topx ejarā, ni'cū burro wī'magū dū'tenx'cō'cure boca-ejarāsa'a. Cū ne pesano'ña marīgū nigūsamī. Cūrē pāa miitia. ³ No'o mūsārē āpērā “¿De'ro weerā tojo weeti?” nicā, “Ūsā wioqū xami. Maata wiano'rōsa'a tja”, niña, nicx niwī.

⁴ Be'ro na wa'a, sope pū'to ma'a sumuto dū'tenx'cō'cure boca-ejacārā niwā. Boca-eja, cūrē pāacārā niwā.

⁵ Na tojo weeri cura topx nu'cūrā narē nicārā niwā:

—¿De'ro weerātirā cūrē pāati? nicārā niwā.

⁶ Na tojo nicā tū'orā, Jesú duti'caronojōta narē yu'ticārā niwā. Tojo weerā narē “Miaña”, nicārā niwā.

⁷ Be'ro Jesú tiro miaa, cū burro bu'ipx na ye su'ti bu'ic-jasere tuweepecārā niwā. Tojo wéca be'ro Jesú cū bu'ipx mājāpejacx niwī. ⁸ Cūrē ējōpeorā, pājārā cū yu'xaro ma'apx na ye su'ti bu'icjasere sēeocūcārā niwā. Āpērā pūrī nise querire dūtecūcārā niwā.

⁹ Cū dūporo wa'arā, cū be'rocjārā quē'rā a'tiro car-icūcārā niwā:

—Marī wioqūre e'catise o'orā. Ā'rī Ō'acū o'ó'cū añubutiami. ¹⁰ Cū wioqū sājātje añurō wa'ato. Marī ñecū Davi wioqū ní'caro weronojō añurō wa'ato. Nipe'tirā x'mūsecjārā cūrē “Añubutiami” ni e'catise o'oato, nicārā niwā.

¹¹ Be'ro Jesú Jerusalépx sājāejagū, Ō'acū wi'ipx wa'acx niwī. Topx nipe'tise ti wi'i cjasere ī'ape'o, Beta-niapx cū bu'erā me'rā wa'a wa'acx niwī. Ūamica'apx niyucā, tojo weecx niwī.

Jesú higuera wāmeticjx dūca marīcjare ñaidijaduti'que ni'i (Mt 21.18-19)

¹² Ape nūmū bo'reacā Betaniapx ní'cārā Jerusalépx wa'acā, Jesú xjaboayū'xūacx niwī. ¹³ Yoaropx ma'a sumuto higuera wāmeticjx ni'cāgū añurō pūrīticjare ī'acx niwī. Be'ro tigū tiro dūcatisa'aba ní'gū, ī'agū wa'acx niwī. Pūrī peje dia'cū nicaro niwū. Dūcatiritero niticarō niwū. ¹⁴ Dūca marīcā ī'agū, Jesú tigūre nicx niwī:

—Ne āpērā a'tigū dūcare ba'anemosome majā, nicx niwī.

Cū tojo nicā, cū bu'erā tū'ocārā niwā.

Jesú Ō'acū wi'ipx duarārē cō'awīrō'que ni'i (Mt 21.12-17; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹⁵ Be'ro Jerusalépx ejacārā niwā. Jesú Ō'acū wi'ipx sājāejagū, Ō'acūrē xjūamorōpeoatjere duarārē, tere duarārē cō'awīrōcx niwī. Na niyeru dūcayuri mesare, na bujare duadujisere cō'agū, tuuquecūupe'ocā'cū niwī. ¹⁶ Ne apeyenojō duasenojōrē ti wi'ipx mii, yu'xū'tērīwījadutiticx niwī. ¹⁷ Narē bu'égū, a'tiro nicx niwī:

—Ō'acū ye queti ojāca pūrīpx a'tiro ojano'wū: “Ya wi'i 'Nipe'tirocjārā ñubueri wi'i ni'i, nino'ca wi'i ni'i.” Mūsā pe'e queoro weewe'e. Yajarā ya wi'ire weronojō tojacā weepx mūsā, nicx niwī.

¹⁸ Pa'ia wiorā, āpērā Moisé oja'quere bu'eri masā cū tojo nisere tū'ocārā niwā. Be'ro na tū'o, “¿De'ro wee marī ā'rīrē wējērāsari?” ni, bu'iri a'manx'cācārā niwā. Cū bu'esere nipe'tirā tū'omarīamūjācā ī'arā, cūrē uicārā niwā. ¹⁹ Be'ro na'ique'ari cura Jesú ti macārē ní'cū wijawā'cā, wa'a wa'acx niwī tja.

Higuera wāmeticjx ñaidija'que ni'i (Mt 21.20-22)

²⁰ Ape nūmū bo'reacā tja Jerusalépx wa'arā, higuera-gūre nū'cō'rīpūta ñai'cure ī'acārā niwā. ²¹ Tojo weegū Pedro Jesú “A'tigū dūcare ba'anemosome majā” ní'quere wācūgū, Jesure nicx niwī:

—Ūsārē bu'egū, ī'aña. Sicx mx'x ñaiduti'cū ñaia wa'apā, nicx niwī.

²² Jesú narē nicx niwī:

—Ō'acūrē ējōpeoya. ²³ Dia-cjū mūsārē weregūti. No'o a'tigū xūrgūrē “Dia pajiri maapx doqueñorāti” nicā, queoro wa'arosa'a. Mūsā dia-cjūta ējōpeocā, “Ūsā nise dia-cjūta wa'arosa'a” nicā, tojo wa'arosa'a. ²⁴ Tojo weegū mūsārē nigūti. Nipe'tise mūsā Ō'acūrē sērīcā, “Ūsārē dia-cjūta o'ogūsamī” ni ējōpeocā, tojo wa'arosa'a. ²⁵ Mūsā Ō'acūrē sērīrātirā, āpērā me'rā apeyenojō a'metu'ti'que cūorā, narē acobojomū'tāña yujupū. Tojo weecā, marī pacx x'mūsepū nigū quē'rā mūsā ña'arō wee'quere acobojogūsamī. ²⁶ Āpērārē acobojoticāma, marī pacx x'mūsepū nigū quē'rā mūsā ña'arō wee'quere acobojosome, nicx niwī.

Jesure “¿Noa dutiro me'rā tojo weeti?” ní'que ni'i (Mt 21.23-27; Lc 20.1-8)

²⁷ Be'ro apaturi Jerusalépx ejacārā niwā. Jesú Ō'acū wi'ipx nirī cura a'tiro wa'acaro niwū. Pa'ia wiorā, Moisé oja'quere bu'eri masā, āpērā judío masā būcūrā Jesú tiropx wa'acārā niwā. ²⁸ Jesure sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ronojō dutise me'rā mx'x weesere tojo weeti? ¿Noa mx'xre tojo weedutigū dutise o'ori? nicārā niwā.

²⁹ Jesú narē yu'ticx niwī:

—Yu'x quē'rā mūsārē sērītiña'megūti. Mūsā yu'xre yu'ticā, mūsārē “A'te dutiro me'rā wee'e”, nigūti.

³⁰ ¿Noa Juārē wāmeyedutigū o'ópari? ¿Ō'acū o masā o'ópari cūrē? Yə'tiya, nicū niwī.

³¹ Cū tojo nicā tū'orā, na basu a'merī ucūcārā niwā:

—Marī “Ō'acū o'ócu niwī” nicā, cū marīrē “To pūrīcārē ¿de'ro weerā Juārē ējōpeotiri?” nigūsami.

³² Marī “Ō'acū o'óticū niwī; masā cūrē o'ócārā niwā” nicā, masā marīrē tu'tirāsama, nicārā niwā.

Masā Juārē “Ō'acū ye queti weremū'tārī masū niwī”, ni ējōpeocārā niwā. Tojo weerā wiorā masārē uinīcārā niwā. ³³ Tojo weerā na yə'ticārā niwā:

—Masītisa'a, niyū'rūocā'cārā niwā. Tere tū'ogū, Jesú narē nicū niwī:

—Yə'ū quē'rā mūsārē “A'te dutiro me'rā wee'e”, ni werewe'e, nicū niwī.

Da'racō'terā queoro weeti'que ni'i

(Mt 21.33-46; Lc 20.9-19)

12 Be'ro Jesú pa'ia wiorārē, Moisé oja'quere bu'eri masārē, judío masā wiorārē queose me'rā werēcū niwī:

—Ni'cū cū ya di'tapū ə'se ote, sā'rīsānū'cōsami. Topū na ə'se bipesāati pere ətāgāpū se'esājāsami. Tojo nicā ə'muarī wi'i na co'tedujiati wi'ire weesami.

»Be'ro aperopū sijagū wa'agū, āpērārē ti wesere co'tedutigū cūusami. Narē cū ya di'tare da'rase wapa “Tocā'rō yə'ure ə'se wiapa”, niwā'cāsami. ² Be'ro ə'se dūcatiriterore ti wese wiogū aperopū nisami. Topū nīgū, ni'cū cūrē da'racō'tegūre o'ósami. Cūrē o'ógū, “Ya di'ta da'rarārē yé ə'sere sērīgū wa'aya”, nisami.

³ Cū topū ejacā, ti wese da'rarā cūrē űe'e, paa, ne cā'rō o'otimirā, o'ótōrsama. ⁴ Be'ro apī cūrē da'racō'tegūre o'ósami tja. Cūma dūpoarū cāmida're, űa'arō bujicā'a, o'ótōrsama. ⁵ Ti wese wiogū apīrē o'ónemosami tja. Ā'rīma diacjūta wējēcā'sama. Be'ro pājārā o'ónemosami. Āpērārē paasama. Āpērārē wējēcā'sama.

⁶ »Cū macū ɸpūtu ma'igū dia'cū dū'sasami. Be'ropū cūrē o'ósami. A'tiro wācūmisami: “Yə'ū macūrē wiope-sase me'rā ű'arāsama”, nimisami. ⁷ Wiogū macū na tiropū etacā, ti wese da'rari masā a'tiro nisama: “Ā'rīta nimi be'ropū a'ti wesere űe'eacjū. Ma. Cūrē wējērā. Be'ro a'ti wese marī ya wese tojarosa'a”, ni wācūsama.

⁸ Be'ro cūrē űe'e, wējēcā'sama. Tu'ajanū'cō, ti wese sumutopū cū upūre cō'asama, nicū niwī Jesú.

⁹ Be'ro Jesú narē ninemocū niwī:

—To pūrīcārē ti wese wiogū narē ¿de'ro weegūsari? A'tiro weegūsami. Cū a'ti, cū ya di'ta da'rarārē wējēcō'ape'o, āpērārē ti di'tare o'ogūsami.

¹⁰ »Mūsā Ō'acū ye queti ojāca pūrīrē bu'epā. Yə'ure wa'atjere a'tiro ojano'wū:

Ētā pjīrī me'rā wi'i yeeri masā ni'cā pjī na ɸatica pjīrē cō'arāsama.

Na cō'āca pjī me'rā āpērā pe'e ni'cā wi'i tutuari wi'i yeenu'cāmujāsama.

¹¹ Ō'acū marī wiogū na cō'āca pjī me'rā tojo weesami. Cū tojo wee'que “Añubutia'a”, ni tū'oña'no'o, ni ojano'wū, nicū niwī Jesú.

¹² Wiorā te queose me'rā cū ucūcā, “Ēsārēta ucūgū weesami”, nicārā niwā. Tojo weerā cūrē űe'esī'rīmicārā

niwā. Masārē ui nicārā niwā. Tojo weerā űe'emasīti, wa'a wa'acārā niwā.

Weeta'sase me'rā Jesure bu'iri a'marā na sērītiña'que ni'i

(Mt 22.15-22; Lc 20.20-26)

¹³ Be'ro wiorā fariseo masārē, tojo nicā Herode ya cu-ruacjārārē Jesú tiropū o'ócārā niwā. Na Jesure mejēcā yə'ticā ɸarā, bu'iri bocasī'rīrā, tojo weecārā niwā.

¹⁴ Be'ro na o'ócārā Jesú tiropū ejarā, a'tiro nicārā niwā:

—Masārē bu'egū, mū'ɸ nisetisere masī'i. Masā yə'ure “¿De'ro wācūrāsari?” nirō marīrō diacjū ucū'u. Ō'acū yere diacjū were'e. Āpērā “Wiorā nima” nirō marīrō nipe'tirārē ni'cārōnojō ű'a'a. Mū'ɸrē apeyenojō sērītiña'sī'rīsa'a. Romano masā wiogūre cū niyeru wapasesere wapayecā, marīrē dutise ¿añuti o űa'a nī-tine? ni sērītiña'cārā niwā.

¹⁵ Jesú pe'e na weeta'sase me'rā sērītiña'cā ű'agū, a'tiro nicū niwī:

—¿De'ro weerā yə'ure mejēcā yə'tigū, bu'iri bocagūsami nisī'rīrā, sērītiña'ti? Niyeru kujire miitia, nicū niwī.

¹⁶ Tojo weerā ti kujire miiticārā niwā. Tere ű'agū, Jesú sērītiña'cū niwī:

—¿Noa queose, noa wāme wā'ñati? nicū niwī.

Na yə'ticārā niwā:

—César, romano masā wiogū queose, cū wāme wā'ña'a, nicārā niwā.

¹⁷ Na tojo nicā tū'ogū, Jesú narē nicū niwī:

—To pūrīcārē César, romano wiogū wapayedutiseno-jōrē cūrē o'oya. Ō'acū ye pe'ema cūrē o'oya. Cū wee-dutisere weeya, nicū niwī.

Cū tojo yə'ticā tū'orā, tū'omarīa wa'acārā niwā.

Masā wérīca be'ro masāsere Jesure sērītiña'que ni'i

(Mt 22.23-33; Lc 20.27-40)

¹⁸ Be'ro āpērā pa'ia saduceo masā Jesú tiro wa'acārā niwā. Na “Wērī'cārā masāsoma”, ni ējōpeosama. Tojo weerā Jesure a'tiro nicārā niwā:

¹⁹ —Masārē bu'egū, Moisé a'tiro dutise cūucū niwī: “Ni'cū nūmotigū pō'rātītimigū wērīcā, cū acabiji cū nūmo ní'core nūorēato. Be'ro cū co me'rā ne waro pō'rā-timū'tāgūrē cū ma'mi wērī'cure pō'rātībosato”, nicū ni-wī. ²⁰ Ni'cū pō'rā sietere tojota wa'acaro niwū. Masā ma'mi nūmoti, pō'rātītimigū wērīa wa'acū niwī. ²¹ Cū be'rocjū cū ma'mi nūmorē nūorēcū niwī. Cū quē'rā pō'rātītimigū wērīa wa'acū niwī. Be'rocjū quē'rārē tojo-ta wa'acaro niwū. ²² Tojo dia'cū te nitūogupūre tojo wa'aturiadijacaro niwū. Be'ro na nūmo ní'co quē'rā wērīa wa'aco niwō. ²³ Na sietere core nūmotīcārā niwā. To pūrīcārē wērī'cārā masācā, ¿ni'í nūmo tojabuti-agosari? nicārā niwā.

²⁴ Tojo nicā tū'ogū, Jesú narē yə'ticū niwī:

—Mūsā wisiyū'rūa'a. Ō'acū ye queti ojāca pūrī cjasere ne masīwe'e. Ō'acū cū tutuase quē'rārē masīwe'e. ²⁵ Wērī'cārā na masāca be'ro nūmotisoma. Pō'rā numia quē'rārē numisosoma. Ō'acūrē were-co'terā ɸmūsepū nīrā weronojō nīrāsama. ²⁶ Apeyeno-

jō māsārē wērī'cārā masāsere werenemogūti. Mūsā Moisé o'jaca pūrīrē bu'epā. Ō'acū cūrē ni'cā yucāsiti ūjūrī sitipū a'tiro ucūcū niwī: "Yū'ū Ō'acū ni'i. Mū'ū űecūsūmūa Abrahā, Isaa, Jacob wiogū ni'i", nicū niwī. ²⁷ Cū, "Na wiogū ni'i" nīgū, "Yū'ū tiropū catima", nigū weecū niwī. Ō'acū catirā wiogū nimi. Wērībajuduti'cārā marīma. Tojo weerā mūsā, "Wērī'cārā masāsoma" nīrā, wisiyū'rūa'a, nicū niwī Jesú.

Moisé dutise cūu'que ni'cārō añuyū'rūnū'cārō ni'i nise ni'i
(Mt 22.34-40)

²⁸ Apī quē'rā topū Moisé oja'quere bu'eri masū Jesú tiro nicū niwī. Jesure saduceo masā me'rā űpūtu ucūcā tū'ocū niwī. Tojo weegū Jesú añurō yū'time'ricā ī'agū, cūrē sērītiña'cū niwī:

—Moisé cū duti'que ¿diseñojō waro apeye yū'rūoro añuyū'rūnū'cāti? nicū niwī.

²⁹ Jesú cūrē yū'ticū niwī:

—Apeye dutise yū'rūoro a'te nemorō añuyū'rūnū'cā'a. A'tiro ni'i: "Tū'oya, Israe curuacjārā. Ō'acū marī wiogū ni'cūta wiogū waro nimi. ³⁰ Tojo weerā Ō'acū marī wiogūre nipe'tise mūsā ējōpeose me'rā, mūsā wācūse me'rā, mūsā tū'oña'se me'rā, tojo nicā mūsā tutuase me'rā ma'iña." A'te ni'i apeye yū'rūoro niyū'rūnū'cāse. ³¹ A'te be'rore tojocureta ni'i, nīrō. A'te ni'i. "Marī basu ma'irōnojōta āpērārē ma'irōna'a." Apeyerūa a'te nemorō marīsa'a, nicū niwī Jesú.

³² Cū tojo nicā tū'ogū, Moisé oja'quere bu'eri masū a'tiro nicū niwī:

—Masārē bu'egū, mū'ū diacjū waro ucū'u. Tojota ni'i mū'ū nise. Ō'acū ni'cūta nisami. Apī cū yū'rūoro nigūpūa marīsamī. ³³ Ō'acūrē marī ējōpeose me'rā, marī tū'oña'se me'rā, marī wācūse me'rā, marī tutuase me'rā ma'ise apeye nemorō niyū'rūnū'cā'a. Tojo nicā marī basu ma'irōnojōta āpērārē ma'ise añu ni'i. Nipe'tise marī wa'icūrā ūjūamorōpeose nemorō wapati'i. Tojo nicā nipe'tise űubuepeoropū ūjūamorōpe-orāti nise nemorō wapati'i, nicū niwī.

³⁴ Jesú cū weesooro marīrō añurō ucūme'ricā ī'agū, cūrē nicū niwī:

—Cā'rōacā dū'sa'a mū'ū Ō'acūrē añurō ējōpeo yū'rūtē'iatjo, nicū niwī.

A'te be'rore ne ni'cū Jesure sērītiña'ma'aticū niwī.

Jesú masārē "Cristo na nigū ¿noa macū niti?" ni sērītiña'que ni'i

(Mt 22.41-46; Lc 20.41-44)

³⁵ Jesú Ō'acū wi'ipū bu'égū, masārē a'tiro nicū niwī:

—¿De'ro weerā Moisé oja'quere bu'eri masā Cristo Ō'acū bese'cūre "Davi pārāmi nimi" nisari? ³⁶ Davita Espiritu Santu cū masīse o'oro me'rā a'tiro ni ojacū niwī: Ō'acū ű'mūserū nigū cū macūrē, yū'ūre yū'rūoacjūre a'tiro nicū niwī:

"Yū'ū tiro wiogū dūjiri cūmurōpū dūjigūsa'a.

Mū'ū to dūjicā, mū'ūrē ī'atu'ti'cārārē docaque'acā weegūti", nicū niwī Ō'acū, ni ojacū niwī Davi.

³⁷ Davi basuta Ō'acū bese'cū Cristore "Yū'ū wiogū ni-mi", nicū niwī. Tojo weegū cū pārāmi se'saro nīrōnojō o'ogū, cū wiogū nicū niwī, nicū niwī Jesú.

—Masā pājārā topūre nīrā tū'saropūta Jesú weresere tū'otū'sacārā niwā.

Moisé oja'quere bu'eri masārē "Na tojo weema" nise ni'i

(Mt 23.1-36; Lc 11.37-54; 20.45-47)

³⁸ Jesú masārē bu'égū, a'tiro nicū niwī:

—Mūsā Moisé oja'quere bu'eri masārē tū'omasīña. Mūsārē ī'ato nīrā, su'ti yoase paca me'rā sāña, űubue-sijatū'sama. Tojo nicā macā decopū wiopesase me'rā añuduticā űasama. ³⁹ Na nerēse wi'seripū wiorā na dū-jiwūase cūmurīpū dūjisī'risama. Bosenūmū weeropū quē'rārē mejārōta nisī'risama. ⁴⁰ Wapewia numia ye wi'serire ē'masama. Na űa'arō wee'quere wācūdutitirā yoacā űubue'tasasama. Nāta āpērā yū'rūoro bu'iri da'reyū'rūnū'cāno'ajā nima, nicū niwī Jesú.

Ni'cō wapewio pajasecūogo Ō'acūrē o'o'que ni'i

(Lc 21.1-4)

⁴¹ Jesú Ō'acū wi'ipū nīgū, masā niyeru o'orā sāawūase acari pōtēorō dūjicū niwī. Masā te acaripū niyeru sāacā, ī'adujibajaque'acū niwī. Pājārā pajiro niyeru cūorārē pajiro sāacā ī'acū niwī. ⁴² Na te acaripū sāarī cura ni'cō wapewio pajasecūogo ejaco niwō. Co pūa cuji niyeru wapamarīse cujiri ni'cā acaropū sāaco niwō. ⁴³ Co tojo wéeca be'ro Jesú cū bu'erārē pijio, narē nicū niwī:

—Diacjū mūsārē werēgūti. Ō'acū ī'orōpū a'tigo wapewio pajasecūogo nipe'tirā yū'rūoro o'oyū'rūnū'cāmo. ⁴⁴ Āpērā pe'e narē dū'sasere o'oa-ma. Co pe'e pajasecūogo nimigō, co cūomi'que, co ba'acatibo'queacārē o'ope'ocā'mo, nicū niwī.

Jesú "Ō'acū wi'i, Jerusalé cja wi'i cō'ano'rōsa'a" ní'que ni'i

(Mt 24.1-2; Lc 21.5-6)

13 Jesú Ō'acū wi'ipū wijaari cura ni'cū cū bu'egū a'tiro nicū niwī:

—Ūsārē bu'egū, a'ti wi'i na ūtāpaga me'rā yee'que pacare ī'aña. Ti wi'i añubutiari wi'ijo ni'i, nicū niwī.

² Jesú cūrē yū'ticū niwī:

—Mū'ū a'ti wi'i yéeca wi'ire ī'amisa'a. Be'ro ne ni'cāgā ūtāgā apega bu'ipū yeeturiamūjā'que toja-some. Nipe'tise mū'tōdijono'rōsa'a, nicū niwī.

A'ti űmūco pe'tise dūporo Jesú "A'tiro wa'arosa'a" ní'que ni'i

(Mt 24.3-28; Lc 21.7-24; 17.22-24)

³ Be'ro Jesú cū bu'erā me'rā ūrūgū Olivo Ō'acū wi'i pōtēorō nicjūpū wa'acārā niwā. Jesú topū dūjiri cura Pedro, Santiago, Juā, André āpērā tū'otioropū cūrē sērītiña'cārā niwā:

⁴ —Wereya ūsārē. ¿De'ro nicā mū'ū "Ō'acū wi'i cjase ūtāpagare mū'tōdijono'rōsa'a" ní'que wa'arosari?

¿Ñe'enojō me'rā ī'ogūsari a'te tojo wa'atjere? nicārā niwā.

⁵ Jesús narē yu'ticu niwī:

—Āpērā mūsārē nisoori nīrā, tū'omasīña. ⁶ Pājārā a'tiro nisoorāsama: “Yu'ū Ō'acū tutuaro me'rā wee'e; Ō'acū bese'cū Cristo ni'ī”, nīrāsama. Na tojo nisere tū'orā, pājārā siruturāsama.

⁷ »Mūsā a'mewējēse quetire tū'orā, “Topū tojo wa'aporo” nicā tū'orāsa'a. Tere tū'orā, ucūaticā'ña. Te a'tirota wa'arosa'a. Tojo nimirō, a'ti umūco pe'tiatjo dū'sarosa'a yujupū. ⁸ Ni'cā curuacjārā ape curuacjārā me'rā a'mequērāsama. Tojo nicā ni'cā di'tacjārā ape di'tacjārā me'rā a'mewējērāsama. Pūrō apesepūre di'ta narāsāse wa'arosa'a. Hjaboase wa'arosa'a. A'te nipe'tise peje me'rā masā ne waro pi'etiwā'cōse ni'ī. Numio co macūrē wūase dūporo pūrīse nū'cārō weronojō nīrōsa'a.

⁹ »Mūsārē ñe'e, wiorā tiropū miarāsama. Mūsā nerēse wi'seripūre paaperāsama. Mūsā yu'ure ējōpeose wapa wiorā wa'teropū miano'rāsa'a. Tojo weecā, yé cjasere wererāsa'a. Tojo weerā mūsā basu añurō wācūtū'oña'ña. ¹⁰ A'ti umūco pe'tiatji dūporo nipe'tirocjarārē Ō'acū masārē yu'rūose quetire werese'sabi'ano'rōsa'a. ¹¹ Mūsārē wiorā tiropū miacā, wācūque'titirāta wa'aya. “¿Ūsā de'ro ucūrāsariba topūre?” ni wācūtīcā'ña. Ō'acū mūsārē wācūse o'osere topūre ucūña. Mūsā mejēta ucūrāsa'a. Espīritu Santu ucūgūsami. ¹² Ni'cū pō'rā wiorāpūre a'merī weresā, wējēcā weerāsama. Na pacūsumūa quē'rā na pō'rārē wiorāpūre weresārāsama. Na pō'rā quē'rā mejārōta na pacūsumūarē yu'rūnū'cā, wērīcā weerāsama.

¹³ Nipe'tirocjarā masā mūsārē yu'ure ējōpeose bu'iri ī'atu'tirāsama. Yu'ure ējōpeoyapatirā pūrīcā yu'rūwetirāsama. Yu'ū pacū tiropū catinu'cūrāsama.

¹⁴ »Dūporocjūpū Ō'acū ye queti weremū'tārī masū Danie wāmetigū a'ti umūco pe'tiatji dūporo wa'atjere ojayucū niwī. “Ña'agū Ō'acū yabigūnojo cū ya wi'ipū sājātīgūnojo Jerusalé cja wi'ī añurī wi'ipūre sājāa, nu'cūgūsami. Tojo weegū cū sājāase me'rā ti wi'ī ña'ase marīrī wi'ire dojorēgūsami”, ni ojayucū niwī. Cūrē ti wi'ipū nicā ī'arā, mūsā a'ti pūrīrē bu'e tū'omasīña. Tojo wa'acā ī'arā, Ō'acū bu'iri da'regūsami nīrā, Judeapū nīrā ūrūpagūpū du'tiaya. ¹⁵ Tojo wa'ari nūmūrē wi'ī dūposārī opa sirapū soo pesagūnojo pō'peapū cjasere sājāa dūretimigū, diacjūta wa'a wa'aya. ¹⁶ Wesepū tō'ogū quē'rā ne wi'ipū tojaa, dūregū wa'aticā'ña. ¹⁷ Tojo wa'ase nūmūrī numia nijīpacosānumiarē, pō'rā mi'rīrā cūorārē bujaweose nūmūrī nīrōsa'a. Na umūñarō wa'amasīsome. ¹⁸ “Yūsmūase nūmūrīrē tojo wa'aticā'to” ni, Ō'acūrē sērīña. ¹⁹ Tojo wa'ase nūmūrī pi'etise nūmūrī nīrōsa'a. Ō'acū a'ti turire wéeca be'rore tocā'rō pi'etise marīcaro niwū. Be'ropū quē'rārē tocā'rō waro pi'etise marīrōsa'a. ²⁰ Ō'acū pi'etise nūmūrīrē dūoticāma, ne ni'cū yu'rūwetitibutibosami. Ō'acū pe'e cū yarā, cū bese'cārārē wéégū, tojo wa'ase nūmūrīrē dūogūsami.

²¹ »Tojo wa'ari curare āpērā mūsārē nisoorāsama: “Jāa, ī'aña. Ō'acū bese'cū Cristo a'to nimi. Topū nīmī”,

nīrāsama. Na tojo nicā, ējōpeoticā'ña. ²² Pājārā nisoori masā a'tirāsama. A'tiro nīrāsama: “Yu'ū Ō'acū bese'cū Cristo ni'ī. Ō'acū ye quetire weremū'tārī masā ni'ī”, nisoorāsama. Peje wee'ose weerāsama narē ējōpeoato nīrā. Basiocāma, Ō'acū cū bese'cārāpūreta ējōpeodu'ucā weesī'rīrāsama. Tojo weerā narē ne ējōpeoticā'ña. ²³ Mūsā tojo wa'asere añurō tū'omasīña. Te niatjeta mūsārē wereyutoja'a, nicū niwī Jesús.

Ō'acū macū masū weronojō upētigū ¿de'ro wee a'tigūsari? nise ni'ī

(Mt 24.29-35,42-44; Lc 21.25-36)

²⁴ Jesús a'tiro ni werenemocū niwī:

—Te pi'etise nūmūrī yu'rūca be'ro mujīpū umūcocjū na'itī'a wa'agūsami. Nāmicjū quē'rā bo'reyusome. ²⁵ Nōcōa būrdijarāsama. Nipe'tirā ū'mūarōpū nīrā narāsācā weeno'rāsama. ²⁶ Tojo wa'ari cura nipe'tirā yu'ū Ō'acū macū masū weronojō upētigū o'mecururipū tutuaro me'rā asistedijaticā ī'arāsama. ²⁷ Be'ro yu'ure weroco'terārē o'ogūti. Na neorāsama yu'ū bese'cārā nipe'tiro no'o nīrōcjarārē.

²⁸ »Mūsārē otecjū hīgueragū wāmeticjū me'rā queose o'ogūti. Tigū dūpūripū pūrī ñasāwijisājācā, “Cū'ma wa'arotiro wee'e”, nisa'a. ²⁹ A'te weronojō yu'ū todūporo nī'que peje wa'acā ī'arā, “Cā'rōacā Jesús a'ti di'ta wioğū sājātjo dū'sasa'a”, niña. ³⁰ Diacjū mūsārē weregūti. A'te peje tojo wa'ari curare nīrā wērīsome. Tojo wa'asere ī'ape'ocā'rāsama. ³¹ A'ti umūco, a'ti di'ta pe'tidijarosa'a. Yu'ū ucūse, yu'ū bu'ese pūrīcā ninu'cūcā'rōsa'a. Nipe'tise yu'ū nī'que queoro wa'arosa'a.

³² »Yu'ū apaturi a'tiatjema ti nūmū nicā, ti hora nicā a'tigūsa'a nisere ne masīno'ña marī'ī. Ō'acūrē wereco'terā ū'mūsecjārā, yu'ū Ō'acū macū quē'rā masīwe'e. Yu'ū pacū Ō'acū ni'cūta masīsami.

³³ »Tojo weerā mūsā añurō wācū, tū'omasīyuya. “¿De'ro nicā a'tigūsari?” ni ñubue, co'tenu'cūcā'ña. Yu'ū a'tiatjere mūsā ne masīwe'e. ³⁴ Mūsārē queose me'rā weregūti. Ni'cū masū yoaropū sijagū wa'asami. Cū wa'ase dūporo cūrē da'raco'terārē cū ya wi'ire “Co'teapa”, nisami. Nānūcūrē na da'ratjere cūsami. Sope co'tegūre “Sopere co'teya”, nisami. ³⁵ Na weronojō mūsā niña. Nāmarīcā na wioğū dajatjere ne masītisama. Na'ique'ari cura, ñami deco, cārē'quē uuri cura, o bo'reacā nīgū nibosami. Mūsā quē'rā na weronojō masītimirā, yu'ure co'teya. ³⁶ Yu'ū wācūña marīrō a'ti, mūsārē cārīrārē weronojō bocaejapejasī'rītisa'a. ³⁷ Yu'ū mūsārē nisere nipe'tirārē nigūti. Añurō wācū, co'teyuya, ni werecū niwī Jesús.

Jesure ñe'erātīrā na apoyu'que ni'ī

(Mt 26.1-5; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

14 Pūa nūmū Pascua bosenu'mū, pā būsmūase me'rā na morēti'quere ba'ari bosenu'mū dū'sacaro niwū. Ti bosenu'mū judío masā na ñecūsūmūa Egiptopū nī'cārā wijawā'cā'quere wācūrī bosenu'mū nīcaro niwū. Pa'ia wiorā, Moisé oja'quere bu'eri masā ¿de'ro wee Jesure ñe'e wējērāsari? nīrā,

weesoomer'rise me'rã na weeatjere apoyucãrã niwã.

² Tojo nírã, a'tiro nicãrã niwã:

—Bosenum̃ nicã weeticã'rã. Masã cürẽ ma'írã, no'o ñaro caricũma'a, marĩ tojo weesere dojorẽbosama, nicãrã niwã.

Ni'cõ numio Jesure ma'iyu'rũgo u'mũtise piopeo'que ni'i

(Mt 26.6-13; Jn 12.1-8)

³ Na “Jesure wějẽrãti” ni apocaterore Jesú Betaniap̃ nicu niwĩ. Simó cãmi boa, yu'rũ'cu ya wi'ip̃u nicu niwĩ. Jesú cũ ba'adujiri cura ni'cõ numio u'mũticia cũogo ejaco niwõ. Tiga acosticia u'mũtise nardo wãmetise wapabũsere poseticaro niwũ. Ti ñacõrẽ pe'equejo, Jesú dũpoa bu'ip̃u u'mũtisere piopeoco niwõ. ⁴ Æpẽrã top̃u nírã co tojo weecã ï'arã, uayũ'rũacãrã niwã. Tojo weerã a'tiro a'merĩ ucũcãrã niwã:

—¿De'ro weego co a'te u'mũtise wapabũsere mejõ waro tojo weecõ'ati? ⁵ A'te ni'cã cũ'ma da'rase wapa wapata'aro weronojõ duago, bocano'boapã. Te me'rã pajasesuorãrẽ weetamuboapõ, nicãrã niwã. Co tojo weesere tũ'satirã, pũrõ tu'ticãrã niwã.

⁶ Jesú pe'e narẽ nicu niwĩ:

—Cariboticã'ña. ¿De'ro weerã core cariboti? A'tere yu'ũre tojo wéego, añurõ weego weemo. ⁷ Pajasesuorã mũsã wa'terop̃u ninu'cũcã'rãsama. Mũsã no'o ñaritero narẽ añurõ weetamumasĩ'i. Yu'ũma mũsã wa'terop̃u ninu'cũcã'rãsome. ⁸ A'tigo yu'ũre co weesĩ'rĩrõ põtõorõ añurõ weemo. Co yu'ũre piopeogo u'mũtisere apoyu, na yaarã u'mũtise wa'reatjo weronojõ yu'ũre weeyumo. ⁹ Diacjũ mũsãrẽ weregũti. A'ti di'tap̃ure no'o nirõ yu'ũ masãrẽ yu'rũose quetire werecusiarã, a'tigo co yu'ũre wee'quere wãcũdutirã wererãsama, nicu niwĩ.

Juda wiorãp̃ure Jesure o'oatje cjase ni'i

(Mt 26.14-16; Lc 22.3-6)

¹⁰ Jesú numiorẽ tojo nica be'ro Jesú bu'erã doce me'rãcũ ni'cu Juda Iscariote a'tiro weecu niwĩ. Pa'ia wiorã tirop̃u wa'a, Jesure cũ o'oatje cjasere na me'rã ucũgũ wa'acu niwĩ. ¹¹ Cũ tojo nisere tũ'orã, up̃tũ e'catirã, “Mũ'ũrẽ niyeru wapayerãti”, nicãrã niwã Judare. “¿De'ro nicã yu'ũre Jesure wiorãp̃ure o'oroũamitito?” ni wãcũcu niwĩ Juda.

Jesú cũ bu'erã me'rã ba'atũo'que ni'i

(Mt 26.17-29; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1Co 11.23-26)

¹² Masã pá bũcũase me'rã morẽti'quere ba'ari bosenum̃u ninũ'cãcaro niwũ. Ti num̃u nicã, ni'cũ oveja wĩ'magũ na Pascua bosenum̃u ba'acjũre wějẽsama. Titare Jesú bu'erã cürẽ sãrĩtiña'cãrã niwã:

—¿No'op̃u marĩ Pascua bosenum̃u ba'atjore apoyucã ñasari? nicãrã niwã.

¹³ Tojo nicã tũ'ogũ, pũarã cũ bu'erãrẽ o'ócũ niwĩ. A'tiro narẽ werecu niwĩ:

—Jerusalẽp̃u wa'aya. Top̃u ni'cũ masũ acoga tuu-peogũre bocaẽjapejarãsa'a. Cũ no'o wa'aro sirutuya.

¹⁴ Cũ sãjãarõ ti wi'i wiogũre niña: “Ûsãrẽ bu'egũ a'tiro

niami: ‘¿No'op̃u nisari yu'ũ bu'erã me'rã Pascua bosenum̃u ba'atji tucũ?’ niami”, niña. ¹⁵ Mũsã tojo nicã, u'mũarõca tucũ apoyũca tucũjop̃u mũsãrẽ ï'ogũsami. Top̃u marĩ ba'atjere apoyuya, nio'ocũ niwĩ Jesú.

¹⁶ Be'ro cũ bu'erã wa'a, Jerusalẽp̃u etacãrã niwã.

Top̃u etarã, Jesú cũ ní'caronojõta nipe'tisere bocacãrã niwã. Top̃u na ba'atjere apoyucãrã niwã.

¹⁷ Na'ique'aca be'ro Jesú cũ bu'erã doce me'rã ti wi'ip̃ure etacu niwĩ. ¹⁸ Na ba'ari cura Jesú cũ bu'erãrẽ nicu niwĩ:

—Diacjũ mũsãrẽ weregũti. Mũsã me'rãcũ ni'cũ marĩ me'rã ba'adujigũ wiorãp̃ure yu'ũre wějẽdutigũ o'ogũsami, nicu niwĩ.

¹⁹ Cũ tojo nicã tũ'orã, up̃tũ bũjaweticãrã niwã.

Nãnu'cũ a'merĩ sãrĩtiña'cãrã niwã:

—Yu'ũta nicã'sa'aba, nicãrã niwã.

²⁰ Jesú narẽ yu'ticu niwĩ:

—Ni'cũ mũsã doce me'rãcũ yu'ũ me'rã a'ti pap̃u yosoba'agũ nimi. ²¹ Yu'ũ Õ'acũ macũ masũ weronojõ up̃tũgũre Õ'acũ ye queti o'jáca pũrĩ ní'caronojõta wa'arosa'a. Tojo wa'acã, yu'ũre wiorãp̃ure o'ogũma ña'abutiario wa'arosa'a. Cũ diacjũta bajuatiyũ'rũocã, nemorõ añubopã, nicu niwĩ.

²² Jesú cũ bu'erã me'rã ba'ari cura pãgãrẽ mii, cũ pacũ Õ'acũrẽ e'catise o'ocũ niwĩ. Tu'ajanũ'cõ, tigare dũcawaa, narẽ o'ogũ, a'tiro nicu niwĩ:

—Ba'aya. A'te yu'ũ up̃u ni'i, nicu niwĩ.

²³ Be'ro sĩ'rĩrĩ pare mii, Õ'acũrẽ e'catise o'ocũ niwĩ tja. Tu'ajanũ'cõ, cũ bu'erãrẽ tĩacu niwĩ. Nipe'tirã ti pa cjasere sĩ'rĩpe'ticã'cãrã niwã. ²⁴ Narẽ tĩagũ, nicu niwĩ:

—A'te yé dí ni'i. Masã ña'arõ wee'quere wẽrĩ wapayebosagũsa'a. Õ'acũ masãrẽ apeye ma'ma “A'tiro weegũti” ní'quere cũugũsami. Yu'ũ wẽrĩgũ, dí o'mabũrose me'rã pãjãrã añurõ weeno'rãsama. ²⁵ Diacjũ mũsãrẽ weregũti. A'te u'sedũcaco vino marĩ ní'cãrõacã sĩ'rĩrõ weronojõ weenemosome. Be'ro yu'ũ pacũ yu'ũre wiogũ sõrõcãp̃u, mũsã me'rã apaturi ma'lma vino sĩ'rĩnemogũsa'a tja, nicu niwĩ Jesú.

Jesú Pedore “Mũ'ũ yu'ũre ‘Masĩwe'e' nigũsa'a” ní'que ni'i

(Mt 26.30-35; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)

²⁶ Jesú cũ bu'erã me'rã ba'ãca be'ro Õ'acũrẽ basapeotoja, ti wi'ire wijaa wa'acãrã niwã. Wijaa, ñrũgũ Olivo wãmeticjũp̃u wa'acãrã niwã. ²⁷ Top̃u wa'agũ, Jesú narẽ nicu niwĩ:

—Mũsã nipe'tirã a'ti ñami uirã, yu'ũre cõ'awã'cãpe'tia wa'arãsa'a. Mũsã tojo weeatje Õ'acũ ye queti o'jáca pũrĩp̃u ní'rõnojo'ta wa'arosa'a. A'tiro ojano'wũ: “Yu'ũ oveja co'tegũre wějẽno'cã weegũsa'a. Tojo weecã, cũ yarã oveja no'o ñaro omastearãsama”, niwũ. ²⁸ Be'ro yu'ũ wẽrĩ'cũp̃u masãca be'ro mũsã dũporo Galilea di'tap̃u wa'ayutojagũsa'a, nicu niwĩ.

²⁹ Cũ tojo nicã tũ'ogũ, Pedro yu'ticu niwĩ:

—Æpẽrã mũ'ũrẽ cõ'awã'cãcã, yu'ũ pũrĩcã ne wa'asome, nicu niwĩ.

³⁰ Tojo nisere tũ'ogũ, Jesú nicu niwĩ:

—Diacjũ mæ'urẽ weregũti. Ni'cãcã ñami pœati cãrẽ'quẽ uuati dœporo yæ'ure i'tiati "Cũrẽ masiwe'e", nigũsa'a, nicœ niwĩ.

³¹ Tojo nicã tæ'omigũ, Pedro ninemocœ niwĩ:

—Yæ'æ pũrĩcã na yæ'ure wẽjẽsĩ'rĩcãma, "Cũ me'rã boagũti", nigũsa'a. "Cũrẽ masiwe'e" nisome, nicœ niwĩ. Be'ro nipe'tirã cœ bu'erã Pedro ní'caronjõta nibœrocãrã niwã.

Jesú Getsemaní wãmetiropœ cœ pacœre ñubue'que ni'i
(Mt 26.36-46; Lc 22.39-46)

³² Olivo wãmeticjœ ũrũgũrœ wa'arã, tigœ dœ'pocã Getsemaní wãmetiropœ etacãrã niwã. Topœ Jesú cœ bu'erãrẽ a'tiro nicœ niwĩ:

—Yæ'æ ñubuegœ wa'ari cura a'topœ dujĩniña yujupœ, nicœ niwĩ.

³³ Topœ ñubuegœ wa'agœ, Pedro, Santiago, Juãrẽ miacœ niwĩ. Cœ ũrœtœ waro ejeripõ'rãrœ wãcũque'ti, bœjaweticœ niwĩ. ³⁴ Narẽ nicœ niwĩ:

—Yæ'ure wẽrĩtawioro, bœjawetise yæ'rœmajãsa'a. Mœsã a'to tojayã. Ne cãrĩticã'ña, nicœ niwĩ narẽ.

³⁵ Tojo níca be'ro yoacurero na yæ'rœro wa'a, di'tapœ paamu'rĩque'agœ, cœ pacœre sãrĩgũ, a'tiro nicœ niwĩ:

—Pacœ, mæ'urẽ nipe'tise basio'o. Mæ'æ ũacã, yæ'ure a'te ña'arõ yæ'rœatje wa'aticã'to. Yæ'æ tojo nimicã, yæ'æ ũaro weeticã'ña. Mæ'æ ũaro pe'e wa'ato, nicœ niwĩ.

³⁷ Be'ro cœ bu'erã tiropœ majãmitojacœ niwĩ. Narẽ cãrĩ'cãrãpœre bocaejacœ niwĩ. Pedroe nicœ niwĩ:

—Simó, ¿mæ'æ cãrĩgũ weeti? ¿Ne cã'rõacã cãrĩtimigũ, tæ'sœmasĩtisari? ³⁸ Cãrĩticã'ña. Wãtĩ mœsãrẽ niqesãticã'to nĩrã, Ô'acũrẽ sãrĩña. Mœsã wãcũsepœ me'rãma yæ'ure ëjõpeonu'cũsĩ'rĩmisa'a. Mœsã se'saro tojo weesĩ'rĩmirã, wãcũtutuamasĩtisa'a. Tojo weerã Ô'acũrẽ sãrĩña, nicœ niwĩ.

³⁹ Tojo níca be'ro majãmitojagœ, cœ pacœre sãrĩ'caronjõta sãrĩcœ niwĩ tja. ⁴⁰ Sãrĩca be'ro cœ bu'erã tiropœ majãmitojagœ, cãrĩ'cãrãpœre bocaejacœ niwĩ tja. Narẽ wœja pũrĩyœ'rœacarœ niwũ. Tojo weerã cũrẽ de'ro wee yæ'timasiticãrã niwã. ⁴¹ Be'ro apaturi Jesú cœ pacœre sãrĩtœogœ wa'acœ niwĩ. Tojatagœ, cœ bu'erãrẽ nicœ niwĩ:

—Ni'cãrõacãma sooya, cãrĩña majã. Tocã'rõta ni'i. Ni'cãrõacãrẽ yæ'æ Ô'acœ macœ masũ weronjõ upœtigœre masã ña'arãpœre o'oa'tje etatoja'a.

⁴² Wã'cãñœ'cãña. Te'a, na tiropœ wa'arã. Yæ'ure o'oa'cjœ a'titojami, nicœ niwĩ Jesú.

Jesure ñe'ewã'cã'que ni'i
(Mt 26.47-56; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

⁴³ Jesú cœ bu'erãrẽ ucũrĩ cura na me'rãcãjœ ní'cœ Juda etacœ niwĩ. Cœ me'rã pãjãrã masã di'pĩrĩ cœorã yucœpagœ me'rã a'ticãrã niwã. Na pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã, judío masã bœcœrã o'õno'cãrã nicãrã niwã. ⁴⁴ Juda Jesure wiari masũ narẽ a'tiro niyutojacœ niwĩ:

—Yæ'æ wa'suporopœ mi'miacjœ cœta nigũsami. Cũrẽ ñe'e, añurõ dœ'te miapa, nicœ niwĩ.

⁴⁵ Juda Jesú tiropœ etagœ, a'tiro nicœ niwĩ:

—Yæ'ure bu'egœ. Tojo nígũta, cũrẽ mi'micœ niwĩ.

⁴⁶ Tojo weecã ĩ'arã, Jesure ñe'ewã'cã wa'acãrã niwã.

⁴⁷ Cũrẽ ñe'erĩ cura ni'cœ topœ nu'cũgũ cœ ya di'pĩrẽ wejewe, pa'ia wiogœre da'raco'tegœre o'mepero dœtepã'rẽcã'cœ niwĩ. ⁴⁸ Jesú masãrẽ nicœ niwĩ:

—¿Yajari masũrẽ ñe'erã a'tirã weronjõ yæ'ure di'pĩrĩ, yucœpagœ me'rã ñe'erã a'tiati? ⁴⁹ Nipe'tise nœmœrĩ yæ'æ Ô'acœ wi'i mœsã wa'teropœ bu'edujiwœ. Titare mœsã yæ'ure ñe'etiweœ. A'te mœsã ni'cãrõacã weese todœporopœ Ô'acœ ye queti o'jáca pũrĩpœ nĩrõno-jõta wa'a'a, nicœ niwĩ.

⁵⁰ Jesure ñe'ecã ĩ'arã, cœ bu'erã ni'cũrẽta cõ'anœ'cõ, du'tiwa'cãpe'tia wa'acãrã niwã.

Ni'cœ ma'mœ du'tiwã'cã'que ni'i

⁵¹ Jesure ñe'ewã'cãcã, ni'cœ ma'mœ cœ cãrĩgũ omãca casero me'rã omatjãgũ sirutucœ niwĩ. Be'ro ãpẽrã cũrẽ ñe'ecãrã niwã. ⁵² Tojo weecã, cœ oma'carore cõ'acã'cœ niwĩ. Cõ'a, su'ti marĩgũ omawã'cã wa'acœ niwĩ.

Jesure wiorã tiropœ mia'que ni'i
(Mt 26.57-68; Lc 22.54-55,63-71; Jn 18.12-14,19-24)

⁵³ Jesure ñe'e, pa'ia wiogœ tiropœ miacãrã niwã. Topœ nipe'tirã pa'ia wiorã, judío masã bœcœrã, Moisé oja'quere bu'eri masã nerẽcãrã niwã. ⁵⁴ Pedro pe'e Jesure yoacurero pa'ia wiogœ ya wi'i sope pœ'topœ sirutœocœ niwĩ. Topœ surara pœ'to ejanujã, na me'rã pecame'e sõ'madujicœ niwĩ.

⁵⁵ Pa'ia wiorã, tojo nicã nipe'tirã wiorã "¿De'ro wee Jesure weresãrõœamitito?" nicãrã niwã. Cũrẽ wẽjẽsĩ'rĩrã, tojo nicãrã niwã. Cũrẽ wẽjẽsĩ'rĩmirã, bu'iri ne bocaticãrã niwã. ⁵⁶ Pãjãrã cũrẽ weresã, nisoocãrã niwã. Ni'cãrõno-jõ weresãtiyucã, basioticaro niwũ.

⁵⁷ ãpẽrã wã'cãñœ'cã, nisoose me'rã weresãcãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

⁵⁸ —Ã'rĩrẽ a'tiro nicã tæ'owœ: "Yæ'æ a'ti wi'i Ô'acœ wi'ire masã wéeca wi'ire cõ'adijope'ogœti. Be'ro i'tia nœmœ be'ro ape wi'i tu'ajanœ'cõgũti. Ti wi'i masã wéeca wi'i mejẽta nirõsa'a", niwĩ, nicãrã niwã.

⁵⁹ Tojo nimirã, na nisere ni'cãrõno-jõ wãcũticãrã niwã.

⁶⁰ Na tojo nicã tæ'ogœ, pa'ia wiogœ na wa'teropœ wã'cãñœ'cã, Jesure sãrĩtiña'cœ niwĩ:

—¿Mæ'urẽ tojo nisere yæ'tiweti? ¿De'ro ni yæ'tigœsari na weresãsere? nicœ niwĩ.

⁶¹ Jesú yæ'titiyœ'rœocã'cœ niwĩ. Cœ yæ'titicã ĩ'agũ, pa'ia wiogœ apaturi sãrĩtiña'nemocœ niwĩ:

—¿Mæ'æta niti Ô'acœ bese'cœ Cristo, Ô'acœ añugũ macœ na nigũ? ni sãrĩtiña'cœ niwĩ.

⁶² Jesú cũrẽ yæ'ticœ niwĩ:

—Cœta ni'i. Mœsã yæ'æ Ô'acœ macœ masũ weronjõ upœtigœ Ô'acœ pœ'topœ dujicã ĩ'arãsa'a. Cœ ũ'mœsepœ nigũ tutuayœ'rœami. Yæ'æ o'mecururipœ dijaticã ĩ'arãsa'a, nicœ niwĩ.

⁶³ Tojo nicã tæ'ogœ, pa'ia wiogœ uasere ĩ'ogũ, cœ basu cœ ye su'tire wejetũ'rẽcœ niwĩ. A'tiro nicœ niwĩ:

—Ãpẽrã cũrẽ weresãrã œanemowe'e. ⁶⁴ Mœsã Ô'acũrẽ ña'arõ cœ ní'quere tæ'oapœ. ¿De'ro tæ'oña'ti mœsã? nicœ niwĩ.

Nipe'tirā topu nirá "Cūrē wējērōña'a", nicārā niwā.

⁶⁵ Na tojo nicā tū'orā, āpērā a'tiro weecārā niwā.

Cūrē u'seco e'opeocārā niwā. Cū caperire bi'apecārā niwā. Cūrē paamujārā, a'tiro nicārā niwā:

—Níboçaya. ¿Noa mū'urē paati? nicārā niwā.

Surara quē'rā diapoarū Jesure paacārā niwā.

Pedro Jesure "Masīwe'e" ní'que ni'i

(Mt 26.69-75; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Jesure wi'i po'pearū ñe'esājāca be'ro Pedro sope pū'topū tojacū niwī. Cū tojo weeri cura ni'cō pa'ia wioğure da'raco'tego etaco niwō. ⁶⁷ Cū pecame'e sō'-madujigūre ī'agōta ī'a, cūrē nico niwō:

—Mū'ū Jesús Nazarecū me'rā sija'cūta ni'iba, nico niwō.

⁶⁸ Pedro core nisoogū, a'tiro ni yū'ticū niwī:

—Cūrē masītisa'a. Ñe'enojōrē ucūgō ucūsa'a. Tū'o-masītisa'a, nicū niwī.

Cū sā'rīrō sope pū'topū topū wijaanū'cācā, cārē'quē uucū niwī. ⁶⁹ Pa'ia wioğure da'raco'tego apaturi cūrē ī'agō, topū nīrārē a'tiro nico niwō:

—Ā'rī quē'rā na me'rā sija'cūta nimi, nico niwō.

⁷⁰ Cū apaturi nisoocū niwī tja. Be'roacāta topū nīrā Pedrorē a'tiro nicārā niwā:

—Mū'ū quē'rā Jesús bu'erā me'rā sija'cūta ni'i. Mū'ū Galileacū ni'i. Mū'ū ucūse quē'rā na ucūwəronojō bəṣsa'a, nicārā niwā.

⁷¹ Na tojo nicā tū'ogū, Pedro nisooneemocū niwī tja:

—Yū'ū diacūta ucūtīcā, Ō'acū yū'ure bu'iri da'reato. Yū'ū mūsā ucūgūrē ne masītisa'a, nicū niwī.

⁷² Cū tojo nicūñarī cura cārē'quē apaturi uucū niwī tja. Tojo weecā, Pedro Jesús todəporopū ní'quere wācūbocacū niwī. Jesús a'tiro nicū niwī: "Cārē'quē pūati uuse dəporo mū'ū yū'ure i'tiati 'Cūrē masīwe'e', nigūsa'a", nicū niwī. Tere wācūgū, pūatū uticū niwī.

Jesure romano masā wioğū Pilato sērītiña'que ni'i

(Mt 27.1-2,11-14; Lc 23.1-5; Jn 18.28-38)

15 Bo'reacā pa'ia wiorā nerēcārā niwā. Judío masā būcārā, Moisé oja'quere bu'eri masā quē'rā nerēcārā niwā. Ā'rā nipe'tirā wiorā nerēque'a, "Jesure ¿de'ro weerāsari marīa?" ni ucūcārā niwā. Ucūtoja, Jesure dū'tetjārā, Pilato tiropū miiejacārā niwā. ² Pilato Jesure sērītiña'cū niwī:

—¿Mū'ūta niti judío masā wioğū? nicū niwī.

Jesū yū'ticū niwī:

—Mū'ū nīrōnojōta cūta ni'i, nicū niwī.

³ Pa'ia wiorā Pilatorē peje weresācārā niwā. ⁴ Tojo nicā tū'ogū, Pilato apaturi Jesure sērītiña'nemocū niwī tja:

—¿Mū'ūrē na tojo nisere yū'tiweti? ¿Dicūse peje mū'ūrē weresārā weeti? nicū niwī.

⁵ Jesús ne yū'tiyū'rucā'cū niwī. Tojo weegū Pilato ī'amarīacū niwī.

Jesure wējēduti'que ni'i

(Mt 27.15-31; Lc 23.13-25; Jn 18.38-19.16)

⁶ Cū'marīnūcū Pascua bosenūmū nicā Pilato a'tiro weeseticū niwī. Ni'cū bu'iri da'reri wi'ipū nigūrē masā na du'uwīrōdutigūre du'uwīrōmujācūcū niwī. ⁷ Titare ni'cū bu'iri da'reri wi'ipū Barrabā wāmetigū wiorārē yū'rūnū'cā, narē cō'asī'rī, cū me'rācārā masārē wējē'cārā me'rā dujicū niwī. ⁸ Masā Pilato tiropū wa'a, "Mū'ū bosenūmū nicā weewəronojō weeya", nicārā niwā. ⁹ Pilato narē yū'ticū niwī:

—¿Mūsā judío masā wioğure yū'ū du'uwīrōcā ṣasari? nicū niwī.

¹⁰ Pilato pa'ia wiorā ṣose ye bu'iri Jesure cūpūre wia'quere masīcū niwī. ¹¹ Pa'ia wiorā Barrabā pe'ere du'uwīrōduti'rā masārē no'o ṣaro car-icūsitenu'cōcā'cārā niwā. ¹² Tojo nicā tū'ogū, Pilato narē sērītiña'cū niwī:

—Mūsā judío masā wioğū nigū me'rā pe'ere ¿de'ro weecā ṣasari? nicū niwī.

¹³ Tojo nicā nipe'tirā caricūmajācārā niwā:

—Cūrē curusapū paabi'pe wējēña, nicārā niwā.

¹⁴ Pilato narē nicū niwī:

—¿De'ro weegū tojo weebosari? Ā'rī ne cā'rō ña'arō weeticū niami, nicū niwī.

Cū tojo nimicā, masā caricūnemocārā niwā:

—Curusapū paabi'pe wējēña, nicārā niwā.

¹⁵ Tojo nicā tū'ogū, Pilato masā me'rā añurō to-jasī'rīgū, Barrabāre du'uwīrōcū niwī. Be'ro Jesure surarare tārādutitoja, curusapū paabi'pe wējēduti'cū niwī.

¹⁶ Tojo weerā na Pilato ya wi'i po'pea nīrī tucūjopū cūrē miacārā niwā. Topū nipe'tise cururi surara nerēcārā niwā. ¹⁷ Na Jesure ni'cārō su'tiro pūatū sō'arō, wiorā sāñarōnojōrē sāacārā niwā. Tojo nicā ni'cā be'to pota me'rā wéca be'tore cū dəporəre peocārā niwā. ¹⁸ Be'ro cūrē caricūcārā niwā:

—E'catipeoya judío masā wioğure, ni caricūcārā niwā.

¹⁹ Ni'cāgū yucūgū me'rā dəporəre paamujācārā niwā. U'seco e'opeo, cūrē bujicārā, ejaque'apecārā niwā. ²⁰ Na cūrē a'tiro bujicā'ca be'ro wioğū sāñarī su'tirote tuweecārā niwā. Be'ro cū sāñamū'tā'carore sāacārā niwā tja. Tu'ajanū'cō, cūrē curusapū wējērā wa'arā miacārā niwā.

Jesure curusapū paabi'pe wējē'que ni'i

(Mt 27.32-44; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)

²¹ Jesure wējērā wa'arā na miarī cura ni'cū masū Simó Cirene wāmetiri macācū cāpūpū ní'cū tojaticū niwī. Cū pūarā Alejandro, Rufo pacū nicū niwī. Jesús curusa wəwā'cārōpū cū yū'gacā ī'arā, curusare cūrē wəaduti'cārā niwā.

²² Jesure ni'cā bu'a Gólgota wāmetiropū miacārā niwā. Gólgota nīrō, "Masā boaweeca dəpoa" nīrō weesa'a. ²³ Topū pūrīse tū'oña'ticā'to nīrā, vino mirra wāmetise me'rā morē'quere tīacārā nimiwā. Jesús sī'rīticū niwī. ²⁴ Be'ro cūrē curusapū paabi'pe wējēcārā

niwã. Surara cû ye su'tire dɛcawaarã, níbocape wap-ata'acãrã niwã. ¿Ñe'enojõrẽ bocarãsari? nírá, tojo weecãrã niwã.

²⁵ Jesure curusapɛ paabi'penɛ'cõcatero, ñamiña'cũrõ nueve nicã nicaro niwũ. ²⁶ A'te ye bu'iri cûrẽ wějẽ'e nírá, curusapɛ ni ojaõ'oca pji a'tiro ojanõ'caro niwũ: "Á'rĩ judío masã wiogɛ nimi", nicaro niwũ. ²⁷ Jesús me'rã ãpẽrã pɛarã yajari masã curusapɛ paabi'penɛ'cõno'cãrã niwã. Ni'cũ diacjũ pe'e, apĩrẽ cũpe pe'e nɛ'cõcãrã niwã. ²⁸ Tojo weecã, Õ'acũ ye que-tire ojãca pũrĩpɛ oja'que queoro wa'acaro niwũ. A'tiro ojanõ'caro niwũ: "Cũ quẽ'rã ña'arã wa'teropɛre morẽ-su'utamucɛ niwĩ", niwũ.

²⁹ Masã Jesús pɛ'to yɛ'rɛarã, cûrẽ bujicã'rã, dɛpoa yuremɛjãcãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

—Jũ. Mɛ'ɛ pũrĩcã "Õ'acũ wi'ire cõ'agũti", nimirũña. "T'ia nɛmɛ be'ro wepe'ogũti", niwũ. Tojo ní'cɛ mɛ'ɛ basuta yɛ'rɛoɔya. Topɛ curusapɛ wã'ñagũ dijatia, ni bujicã'cãrã niwã.

³¹ Na weronõjõta pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã bujicã'cãrã niwã. Na basu a'merĩ a'tiro nicãrã niwã:

—Cũ ãpẽrãmarĩcãrẽ yɛ'rɛowĩ. Cũ basu pe'e yɛ'rɛo-masĩtimi. ³² Õ'acũ bese'cɛ Cristo Israe curuacjãrã wiogɛ ní'gũ, curusapɛ dijatiatõ. Cũ dijaticã pũrĩcãrẽ, ãjõpẽorãti, nicãrã niwã.

Yajari masã Jesús me'rã curusapɛ paabi'penɛ'cõ'cãrãpɛta bujicã'sãjãcãrã niwã.

Jesús wẽrĩ'que ni'i

(Mt 27.45-56; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30; Heb 6.19-20; 10.19-20)

³³ Jesús curusapɛ wẽrĩ'cura dajaritero nicã nipe'tiro ti di'tapɛ na'itĩ'a wa'acaro niwũ. Téé ñamica'a tres nicãpɛ na'itĩ'atɛocaro niwũ. ³⁴ Tita ti horata Jesús ɛpɛtɛ caricũcɛ niwĩ. Arameo ye me'rã a'tiro nicɛ niwĩ:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? A'tiro ní'gũ, "Õ'acũ, Õ'acũ, ¿de'ro weegɛ yɛ'ɛre cõ'awã'cãti?" ní'gũ, tojo nicɛ niwĩ.

³⁵ ãpẽrã ni'cãrãrã topɛ nírá tojo nisere tɛ'orã, a'tiro nicãrã niwã:

—Tɛ'oya sĩ'i ucũsere. Dɛporocjũpɛ Õ'acũ ye queti weremɛ'tãrĩ masũ Elíare pisugɛ weesami, nicãrã niwã.

³⁶ Cũ caricũcã tɛ'ogɛ, ni'cũ omawã'cã, ni'cã sĩ'ti vino pi'ase me'rã morẽ'quere yosocɛ niwĩ. Yosotoja, ni'cãgũ yucɛgɛpɛ dɛ'teõ'o, Jesure sĩomorõ tĩagũ, a'tiro nicɛ niwĩ:

—Ĩ'anirã marĩ yujupɛ. Elía yɛ'rɛogɛ a'tigɛ a'tigɛsami cûrẽ.

³⁷ Be'ro Jesús ɛpɛtɛ caricũ, wẽrĩa wa'acɛ niwĩ. ³⁸ Cũ wẽrĩ'cura a'tiro wa'acaro niwũ. Õ'acũ wi'ipɛ pa'ia sãjãarõpɛ cã'mota'ayosari casero ɛ'mɛarõ pe'e tũ'rũdijati, pɛa casero dɛcawatiyojacaro niwũ.

³⁹ Surara wiogɛ romano Jesús doca nu'cũgũ cũ caricũcã tĩagũ, cũ de'ro wee wẽrĩcã tĩagũ, a'tiro nicɛ niwũ:

—Diacjũta ã'rĩ Õ'acũ macũ niapĩ, nicɛ niwĩ.

⁴⁰ Numia yoaropɛ Jesure tĩ'anucũcãrã niwã. Na wa'teropɛ ã'rã numia nicãrã niwã: María Magdalena, apego María José, Santiago nitɛogɛ na ní'gũ paco, tojo

nicã Salomé nicãrã niwã. ⁴¹ ã'rã numia Jesure Galileapɛ nicã sirutu'cãrã, cûrẽ weetamu'cãrã nicãrã niwã. Tojo nicã ãpẽrã numia pãjãrã Jesús Jerusalẽpɛ wa'acã siru-tu'cãrã topɛ tĩ'anucũcãrã niwã.

Jesure na yaa'que ni'i

(Mt 27.57-61; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁴² Jesús wẽrĩca nɛmɛ judío masã soatji nɛmɛ dɛporo nicaro niwũ. Tojo weerã na ba'atjere apoyurã weecãrã niwã. Na'ique'ari cura José, Arimatea wãmetiri macãcũ etacɛ niwĩ. Judío masã wiorã me'rãcũ wiogɛ nicɛ niwĩ. Joséta Jesure "Õ'acũ bese'cɛ nimi", ni ãjõpẽocɛ niwĩ. Tojo nicã cũ wiogɛ sãjãtje quẽ'rãrẽ co'tecɛ niwĩ. Tojo weegɛ uiro marĩrõ wãcũtutuario me'rã Pilato tiropɛ sãjãacɛ niwĩ. Sãjãa, Jesús ya upɛre sẽrĩcɛ niwĩ. ⁴⁴ Pilato ti upɛre sẽrĩcã tɛ'ogɛ, cũ wẽrĩato-ja'quere masĩgũ, tɛ'omarĩa wa'acɛ niwĩ. Be'ro surara wiogɛre ¿diacjũta wẽrĩapari? ní'gũ, sẽrĩtiña'cɛ pijiocɛ niwĩ. ⁴⁵ Surara wiogɛ "Diacjũta niapɛ" nicã tɛ'ogɛ, Pila-to Jesús ya upɛre Joseré o'oduticɛ niwĩ. ⁴⁶ Tojo weegɛ José cûrẽ omãtji casero añurĩ caserore duucɛ niwĩ. Be'ro Jesús ya upɛre miidijoo, ti casero me'rã omãcɛ niwĩ. Tu'ajanɛ'cõ, ni'cã tuti ẽtãgãpɛ se'ẽca tutipɛ sĩosõrõcũuocɛ niwĩ. Be'ro ti pere ẽtãgãjo me'rã tuu-bi'acɛ niwĩ. ⁴⁷ María Magdalena, apego María pɛarã José, Santiago paco Jesure yaa'carore tĩ'acãrã niwã.

Jesús cũ wẽrĩ'cɛpɛ masã'que ni'i

(Mt 28.1-10; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

16 Sauru na soowɛari nɛmɛ yɛ'rũca be'ro María Magdalena, apego María Santiago paco, tojo nicã apego Salomé ɛ'mɛtise duucãrã niwã. Te me'rã Jesure cũ upɛre piopeorã wa'arã weecãrã nimirã.

² Mujĩpũ mɛjãtiri cura ma'ma semana sãjãnɛ'cãrĩ nɛmɛ soorinɛmɛ nicã Jesure yaa'caropɛ wa'acãrã niwã. ³ Na topɛ wa'arã, a'merĩ sẽrĩtiña'cãrã niwã:

—¿Noa marĩrẽ tiga ẽtãgãrẽ tuupãobosarõsari? nicãrã niwã.

⁴ Topɛ ejarã, tiga ẽtãgãjo ti tutire bi'acaga aperopɛ cũñacã tĩ'acãrã niwã. ⁵ Tojo weerã ti tutipɛ diacjũ sãjãa wa'acãrã niwã. Topɛ diacjũ pe'e ni'cũ ma'mɛ bujicã tĩ'acãrã niwã. Cũ yoaro su'tiro butiro sãñacã tĩ'arã, ɛpɛtɛ ɛɛacãrã niwã. ⁶ Cũ narẽ nicɛ niwĩ:

—Yɛ'ɛre uiticã'ña. Mũsã Jesús Nazarecjũrẽ na curusapɛ paabi'pe wějẽ'cɛre a'marã wee'e. Cũ masãtojami. A'tore marĩmi. Cûrẽ na cũu'carore tĩ'arã a'tia.

⁷ Be'ro cũ bu'erãrẽ, tojo nicã Pedrorẽ wererã wa'aya. "Cũ mũsã dɛporo Galileapɛ wa'ayugɛsami. Cũ mũsãrẽ todɛporopɛ ní'caronõjõta topɛ cûrẽ tĩ'arãsa'a", ni wererã wa'aya, nicɛ niwĩ.

⁸ Cũ tojo nicã tɛ'orã, numia Jesure yaa'caropɛ ní'cãrã ɛcɛa narãsarãta, omawã'cã wa'acãrã niwã. ɛpɛtɛ tĩ'a ɛcɛa'cãrã nitĩjarã, na tĩ'a'quere, na tɛ'o'quere ãpẽrãrẽ wereticãrã niwã.

Jesú Maríá Magdalenarē bajuamə'tā'que ni'i

(Jn 20.11-18)

⁹ Jesú bo'reacā soorinəmə nicā wēřĩ'cəpə masācə niwĩ. Titare Maríá Magdalenarē bajuamə'tācə niwĩ. Coreta todəporopəre Jesú siete wātĩa cəogore cō'awĩrōcə niwĩ. ¹⁰ Cū core bajuáca be'ro cū me'rā sija'cārārē, cū wēřĩ'quere dɥjasewā'a utirārē weregə wa'aco niwō.

¹¹ “Jesú catiami, yə'ə cūrē ř'apə” nicā tə'orā, ějōpeoticārā niwā.

Jesú pəarā cū bu'esere sirutu'cārārē bajua'que ni'i

(Lc 24.13-35)

¹² Jesú Maríá Magdalenarē bajuáca be'ro āpērā pəarā cūrē ějōpeorārē bajuacə niwĩ tja. Na cāpūpə sijařārē cū apĩ weronjō bajugə bajuacə niwĩ. ¹³ Be'ro cūrē ř'a-masĩca be'ro āpērā cū bu'erā ní'cārārē wererā wa'acārā niwā. Na quē'rārē ějōpeoticārā niwā.

Jesú cū bu'erārē “A'tiro weeya” nise ni'i

(Mt 28.16-20; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)

¹⁴ Maríá Magdalenarē, tojo nicā āpērārē bajuáca be'ro Jesú cū bu'erā oncere bajuacə niwĩ. Na ba'adujiri

cura bajuacə niwĩ. Na “Cū masācə niami” nisere ějōpeoticārā niwā. Na ějōpeotise bu'iri narē tu'ticə niwĩ. ¹⁵ Be'ro a'tiro nicə niwĩ:

—Nipe'tiropə nipe'tirārē yə'ə masārē yə'rəogəti nisere quetiwererā wa'aya. ¹⁶ No'o yə'əre ějōpeo, wāmeyeno'gū yə'rəono'gūsami. Yə'əre ějōpeotigə pūrĩcā bu'iri da'reno'gūsami. ¹⁷ ějōpeorā na ějōpeosere ř'orā, a'tiro weemasĩrāsama. Yə'ə tutuaro me'rā wātĩa masārē sājāa'cārārē cō'awĩrōmasĩrāsama. Apemasā ye, na ucūmasĩti'quere ucūmasĩrāsama. ¹⁸ Na añarē ř'e'ecā, tojo nicā nímá sĩ'řĩcā, ne mejēcā wa'asome. Dutitirārē omocā řapeocā, yə'rərāsama, nicə niwĩ Jesú.

Jesú ə'məsepə mɥjāabutia'que ni'i

(Lc 24.50-53)

¹⁹ Be'ro marĩ wiogə Jesú cū bu'erārē wérēca be'ro Ő'acū ə'məsepə cūrē miimɥjāa wa'acə niwĩ. Topəre cū pacə tiropə diacjū pe'e ejanujācə niwĩ. ²⁰ Tojo wa'áca be'ro cū bu'erā nipe'tiropə cū yə'rəose quetire weresterā wa'acārā niwā. Na werēcā, Jesú cū basuta narē weetamucə niwĩ. Na weresere diacjūta ni'i nígū, añuse na weeř'omɥjācā weecə niwĩ.

SAN LUCAS

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Ā'rī ni'cūta āpērā Jesucristo ye quetire oja'cārā wa'teropure judío masū nitigū nicū niwī. Cū Pablo me'rācjū waro nígū, cū me'rā tojota da'rayapaticā'cū niwī. Cū Jesucristo ējōpeonū'cā'quema de'ro nicā, no'opū ējōpeogū ējōpeonū'cāpī. Masīno'ña marī'i. Añurō weeri masū, tojo nicā ocoyeri masū nicū niwī. Cū Siria di'tapū nirī macā Antioquíapū bajuačū niwī.

A'ti pūrī nipe'tirāpūreta Jesús yū'rūogū a'ticū niwī nisere ojano'caro niwū. Israe curuacjārā se'sarore yū'rūogū a'ticū niwī, ni ojano'ña marī'caro niwū.

Āpērā Jesucristo ye quetire oja'cārā nemorō Jesús cū catiri ūmūcore, cū weeseti'quere ojayū'rūnū'cācū niwī. Tere ojase dūporo queoro ojasī'rīgū, a'tiro weecū niwī. Āpērā Jesús ye quetire werēcā ī'abesetojagūpū, tojo nicā nipe'tise Jesús weeseti'quere besenū'cōpe'otojagūpū ojacū niwī.

A'ti pūrīrē Teófilo wāmetigū, judío masū nitigūre ojacū niwī.

Luca zde'ro weegū a'ti pūrīrē ojapari? nise ni'i

1 Pājārā masā ūsā wa'teropū wa'a'quere Jesús ye quetire ojasī'rīcārā niwā. 2 Ūsārē bu'e'caronojōta ojacārā niwā. Jesús ne waro weenū'cā'quere ī'a'cārā, cū ye quetire weretamu'cārā wereturiacārā niwā. Tereta āpērā ojacārā niwā. 3 Yū'ū quē'rā ne waro nū'cā'que me'rā nipe'tise Jesús ye quetire ī'abesepe'ocā'a. Tojo weetojagūpū, yū'ū a'tere queoro ojame'rīcā'sī'rīsa'a. A'tiro weecā, añusī'rī nígū, wiogū Teófilo, mū'ūrē oja'a. Mū'ūrē āpērā bu'e'que diacjūta ni'i nidutigū ojagūti.

Ō'acūrē werēcō'tegū m'ūmūsecjū Juā wāmeyeri masū cū bajuatjere wereyū'que ni'i

5 A'te me'rā mū'ūrē werenū'cāgūti. Herode Judea di'ta wiogū nīcaterore ni'cū pa'i Zacarīa wāmetigū nicū niwī. Cū Abías wāmetigū ya curuacjū pa'i nicū niwī. Cū nūmo Isabe wāmetico niwō. Co quē'rā dūporocjūpū pa'i Aarō pārameo nituriago nico niwō. 6 Na pūarāpūta Ō'acū ī'orōpūre añurā nicārā niwā. Ō'acū duti'quere, tojo nicā Moisé duti'quere queoro weecārā niwā. Tojo weerā masā narē "Ña'arā nima", nīmasīticārā niwā. 7 Isabe pō'rā bocamasītico niwō. Tojo weerā na pō'rā-marīcārā niwā. Tojo nicā na pūarāpūta būcūrā waro nicārā niwā.

8 Ni'cā nūmū Zacarīa ya curuacjārārē Ō'acū ī'orōpū Ō'acū wi'ipū da'rase nicaro niwū. 9 Na pa'ia weewūaronojōpūma nībocaca be'ro Zacarīare Ō'acū Nibutiari Tucū tiro ū'mūtise ējūamorōduti'rā sōrōcārā niwā. 10 Cū ū'mūtise ējūapeori cura nipe'tirā masā soperū ūbuerā weecārā niwā. 11 Cū tojo weeri cura ni'cū Ō'acūrē werēcō'tegū m'ūmūsecjū cū ējūamorōpeoro diacjū pe'e bajuačū niwī. 12 Cūrē ī'agū, Zacarīa de'ro wéemasīticū niwī. Ūcūayū'rūacū niwī. 13 Cū tojo weecā ī'agū, Ō'acūrē werēcō'tegū cūrē nicū niwī:

—Yū'ūre uiticā'ña. Ō'acū mū'ū ūbuesere tū'oami. Mū'ū nūmo Isabe ni'cū pō'rātigosamo. Cūrē Juā wāmeyeya. 14 Mū'ū cū me'rā pūrō e'catigūsa'a. Āpērā quē'rā cū bajuačā, pājārā e'catirāsama. 15 Mū'ū macū Ō'acū ī'orōpūre mejō nigū mejēta nigūsamī. Ne vīnorē, si'bio'quere sī'rīsome. Cū bajuačē dūporo Espīritu Santure cūoyū'rūatojagūsamī. 16 Pājārā Israe curuacjārā Ō'acū na wiogūre ējōpeodu'u'cārārē ējōpeocā weegūsamī tja. 17 Cū marī wiogū dūporo weremū'tāsī-jagūsamī. Dūporocjūpū Ō'acū ye cjasere weremū'tārī masū Elīamarīcā Espīritu Santu tutuasere cūoyū'rūacū niwī. Cū weronojō cū quē'rā cūoyū'rūagūsamī. A'tiro weegūsamī. Pacūsmūarē na pō'rā me'rā cumuca marīrō niseticā weegūsamī. Tojo nicā yū'rūnū'cārī masārē wiorā dutisere yū'ticā weegūsamī. A'tiro wee masārē marī wiogūre ūe'edutigū bu'eyugūsamī, nicū niwī Ō'acūrē werēcō'tegū.

18 Cū tojo nicā, Zacarīa sērīti'ña'cū niwī:

—Zde'ro wee yū'ū a'tere "Diacjūta ni'i" nīmasībosau? Yū'ū būcū waro ni'i. Yū'ū nūmo quē'rā būcūo waro nūmo, nicū niwī.

19 Ō'acūrē werēcō'tegū cūrē yū'ticū niwī:

—Yū'ū Ō'acūrē da'raco'tegū Gabrie wāmeti'i. Yū'ū Ō'acū ī'orōpū ni'i. Cū mū'ū me'rā ucūdutigū, a'te queti añūserē werēdutigū o'oāmi. 20 Ni'cārōacārē mū'ū ējōpeoti'que bu'iri ucūmasītigū tojagūsa'a. Téé mū'ū macū bajuatiro pōtēorō ne cārō ucūsome. Ō'acū cū ūaro pōtēorō tojo wa'arosa'a, nicū niwī.

21 Cū tojo weeri cura sope pū'tocjārā pe'e co'terā weecārā niwā. Na Zacarīa bajuticā, cū yoogocā ī'arā, "Zde'ro wa'apariba cūrē?" nicārā niwā. 22 Zacarīa na tiropū wijaatagū, ucūmasīticū niwī. "Topūta Ō'acū apeyenojō cūrē ī'oapī", nicārā niwā. Cū ucūmasīti'jīgū ucūrōnojō o'ogū, omocārī me'rā narē weequēocū niwī.

23 Cū Ō'acū wi'ipū da'rase nūmūrī pe'tīca be'ro cū ya wi'ipū dajatojaacū niwī. 24 Be'ro, cū nūmo Isabe nijīpaco tojaco niwō. Ni'cāmocūse mujīpūrī co ne wijatico ni-

wō. ²⁵ Co a'tiro wācūco niwō: “Ō'acū yu'x pō'rāmarīgō nī'core weetamuami. Masā tojowaro ī'acō'adutitigū yu'xre añurō weemi”, nico niwō.

Maríare Ō'acūrē wereco'tegū x'mūsecjū Jesú bajuat-jere wereyu'que ni'i

²⁶ Seis mujīpūrī Isabe nijīpaco nirō yu'rūcaro niwū. Ticuse mujīpūrī be'ro Ō'acū cūrē wereco'tegū Gabriere a'tiro weecu niwī. Galilea di'ta nirī macā Nazarepū o'ócū niwī tja. ²⁷ Cūrē ni'cō numio Maríare, ne apī xmu me'rā niña'ti'core quetiweredigū o'ócū niwī. Co ni'cū Davi pārami nituriagū José wāmetigū me'rā omocā dū'tegotigo weeco niwō. ²⁸ Ō'acūrē wereco'tegū co nirōpū sājāa, añudutigū a'tiro nicū niwī:

—María, mū'xre añudutise miiti'i. Ō'acū mū'xre añurō wéégū pajaña'mi. Cū marī wioğū mū'x me'rā ni-mi. Nipe'tirā numia yu'rūoro mū'xre añurō weeyu'rūnū'cāgū'sami, nicū niwī.

²⁹ Cū tojo nicā tū'ogo, tū'omarīa wa'aco niwō.

—¿De'ro weegū yu'xre tojo añudutiti? nico niwō.

³⁰ Be'ro Ō'acūrē wereco'tegū a'tiro nicū niwī:

—María, yu'xre uiticā'ña. Ō'acū ī'orōpūre mū'x añuse bocapū. Mū'x me'rā e'catisami. ³¹ Ni'cārōacārē mū'x nijīpaco tojagō'sa'a. Ni'cū pō'rātigosa'a. Cūrē Jesú wāme ō'oña. ³² Cū mejō nigū mejēta nigū'sami. “Ō'acū x'mūsecjū macū nimi”, nino'gū'sami. Cū ñecū Davire wee'caronojō Ō'acū wioğū sōrōgū'sami. ³³ Tojo weegū Israe curuacjārē dutinu'cūcū'sami. Cū dutise ne pe'tisome. Wioğū ninu'cūcū'sami, nicū niwī.

³⁴ Cū tojo nicā tū'ogo, María Ō'acūrē wereco'tegūre sērītiña'co niwō:

—¿De'ro wee a'te tojo wa'abosari? Yu'x ne ni'cū xmu me'rā niwe'e, nico niwō.

³⁵ Ō'acūrē wereco'tegū core yu'ticū niwī:

—Espíritu Santu mū'xre dijatagū'sami. Ō'acū x'mūsecjū cū tutuase mū'xre o'mecurua weronojō dijati, tuubi'arosa'a. Tojo weegū mū'x macū Ō'acū yagū añugū waro tojagū'sami. Cū “Ō'acū macū nimi”, nino'gū'sami. ³⁶ Mū'x basuco Isabe quē'rā bxcū waro nimigō, ni'cū macū wāgosamo. Co na “Pō'rā marīmo” nino'co co nijīpaco nirō seis mujīpūrī yu'rūtoja'a.

³⁷ Ō'acūrē nipe'tise weeta basio'o, nicū niwī.

³⁸ Cū tojo nicā tū'ogo, María yu'tico niwō:

—Yu'x Ō'acūrē da'rawā'ñaco'tego ni'i. Ō'acū mū'x nī'caronojōta yu'xre weeto, nico niwō.

Co tojo nitu'ajaca be'ro Ō'acūrē wereco'tegū wa'a wa'acū niwī.

María Isabere ī'agō wa'a'que ni'i

³⁹ Ō'acūrē wereco'tegū wérēca be'ro María yoogoro marīō a'tiro weeco niwō. Te nūmū'rita co basuco Isabere opa bu'pa nirī macā Judea di'tapū ī'agō wa'aco niwō. ⁴⁰ Topū ejago, Zacaría ya wi'ipū sājāaco niwō. Sājāagō, Isabere añudutico niwō. ⁴¹ Co añuduticāta, Isabe macū paa po'peapū sājāgū a'meña'cū niwī. Isabe Espiritu Santure cūoyū'xago tojaco niwō. ⁴² Tojo weego co xpu'tu tutuaro me'rā ucūco niwō:

—Nipe'tirā numia yu'rūoro Ō'acū mū'xre añurō weeyu'rūnū'cāmi. Mū'x macū quē'rārē añurō weemi. ⁴³ Mū'x yu'x wioğū paco yu'xre ī'agō a'ticā, añubutiaro wa'a'a. ⁴⁴ Mū'x añudutisere tū'ocāta, yu'x macū paa po'peapū sājāgū e'catise me'rā a'meña'mi. ⁴⁵ Ō'acū marī wioğū mū'xre “Tojo weegūti” nī'que queoro wa'arosa'a. Mū'x cū tojo nī'quere tū'o ējōpeo'co e'cati'i, nico niwō Isabe.

⁴⁶ Be'ro María a'tiro nico niwō:

Yu'x ejeripō'rāpū Ō'acū yu'x wioğūre e'catise o'o'o.

⁴⁷ Ō'acū yu'xre yu'rūogū me'rā e'cati'i.

⁴⁸ Yu'x mejō nigōrē Ō'acū a'tiro weecu niami.

Cūrē da'rawā'ñaco'tegore wācūcū niami.

A'tiro nicā me'rā nipe'tirā yu'xre “Ō'acū añurō weea-mi core”, nirāsama.

⁴⁹ Ō'acū tutuayū'xagū yu'xre añubutiasē waro weea-mi.

Cū añuyū'xagū, ña'ase moogū nimi.

⁵⁰ Nipe'tirā cūrē wiopesase me'rā tū'oña'rārē pa-jaña'nu'cūcū'sami.

⁵¹ Cū tutuaro me'rā peje añuse weemi.

Āpērā yu'rūoro ni'i ni tū'oña'rārē docaque'acā weemi.

⁵² Wiorā nimi'cārārē mejō nirā tojacā weemi.

Mejō nirā pe'ere wiorā weronojō morōmi.

⁵³ Xjaboarārē peje waro añuse o'omi.

Peje cūomi'cārārē ne ñe'enojō marīrā tojacā weemi.

⁵⁴ Israe curuacjārā cūrē da'raco'terārē weetamumi.

Ne cārō narē pajaña'ticā weetimi.

⁵⁵ Cū marī ñecūsumxarē “Tojo weegūti” nī'caronojōta weemi.

Abrahārē, tojo nicā cū pāramērā nituriarārē pa-jaña'nu'cūcū'sami, nico niwō María.

⁵⁶ María Isabe tiropū i'tia mujīpū tojánico niwō. Be'ro co ya wi'ipū dajatojaaco niwō.

Juā masārē wāmeyeri masū bajua'que ni'i

⁵⁷ Be'ro Isabe co macūrē wuariteronojō ejacaro niwū.

Titare co macū bajuacu niwī. ⁵⁸ Cū bajuaca be'ro co acawerērā, āpērā co ya wi'i pu'to nirā core e'catita-murā wa'acārā niwā. Ō'acū core añubutiasē weecā ī'arā, tojo weecārā niwā. ⁵⁹ Ni'cā semana cū bajuaca be'ro Moisé duti'caronojōta weecārā niwā. Cū ō'rēcū yapa caserore yejecō'adutirā wa'acārā niwā. Masā cūrē cū pacū wāme weronojō Zacaría wāmeyē'ricārā nimi-wā. ⁶⁰ Na tojo weesī'rimicā, cū paco narē nico niwō:

—Niwe'e. Cū Juā wāmetigū'sami, nico niwō.

⁶¹ Masā pe'e “¿De'ro weegū? Mū'x acawerērā Juā wāmetirā marīma”, nicārā niwā.

⁶² Be'ro Zacaría “¿Mū'x de'ro wāme ō'osī'risari?” nīrā, weequeose me'rā sērītiña'cārā niwā. ⁶³ Na tojo nicā, ni'cā pjī sērīcū niwī. Ti pjīpū cū “Juā wāmetigū'sami”, ni ojacu niwī. Nipe'tirā cū tojo weesere ī'arā, xcuape'tia wa'acārā niwā. ⁶⁴ Cū ojāca be'ro maata Zacaría apaturi ucūnū'cācū niwī tja. Tojo nicā Ō'acūrē e'catise o'ocū niwī. ⁶⁵ Zacaría tojo weese me'rā nipe'tirā cū pu'to nīrā xcuape'tia wa'acārā niwā. Nipe'tirā to x'mūase bu'papū nīrā Judeacjārā tojo wa'a'quere werestewā'cācārā niwā. ⁶⁶ Nipe'tirā na tojo

wereturiasere masĩrã, pũrõ wãcũcãrã niwã. Cũ Õ'acũ tutuaro me'rã bajuacã ĩ'arã, a'merĩ sërĩtiña'mujãcãrã niwã:

—¿Cũ wĩ'magũ bũcũ ãjãgũ, de'ro nigũnojõ nigũsari? nicãrã niwã.

Zacaría Õ'acũrẽ basapeo'que ni'i

⁶⁷ Wĩ'magũ pacũ Zacaría Espĩritu Santure cõoyũ'rũacũ niwĩ. Tojo weegũ Õ'acũ ucũdutisere a'tiro ucũcũ niwĩ:

⁶⁸ Marĩ wiogũ Õ'acũ Israe curuacjãrã wiogũre añurõ ucũrã.

Marĩ tiro, cũ yarã tiropũ a'timi.

Marĩrẽ weetamugũ, añurõ yũ'rũcã weegũsami.

⁶⁹ Cũ marĩrẽ yũ'rũoacjũ tutuayũ'rũagũre o'ógũsami. Cũrẽ Davi pãrãmerã nituriarã wa'teropũ nigũrẽ o'ógũsami.

Davi Õ'acũrẽ da'rawã'ñaco'tegũ nicũ niwĩ.

⁷⁰ A'tere ne waropũta cũ ye queti weremũ'tãrĩ masã ña'ase moorã me'rã Õ'acũ "Tojo weegũti", nicũ niwĩ.

⁷¹ Nipe'tirã marĩrẽ waparãtirãrẽ, marĩrẽ ĩ'atu'tirãrẽ yũ'rũweticã weegũsami.

⁷² Tojo nicã marĩ ñecũsumũarẽ "Mũsãrẽ pajaña'gũti. Yũ'ũ "Tojo weegũti" ní'que añusere ne acobojosome", nicũ niwĩ.

⁷³ A'tere Õ'acũ cũ basuta marĩ ñecũ Abrahãrẽ "Tojo weegũti", nicũ niwĩ.

⁷⁴ Marĩrẽ ĩ'atu'tirãrẽ yũ'rũcã weegũsami.

Tojo nicã uiro marĩrõ marĩrẽ cũ dutiro weecã weegũsami.

⁷⁵ Nipe'tiro marĩ catiro põtõorõ añurã, cũ yarã cũ ñaro weecã weegũsami, nicũ niwĩ Zacaría.

⁷⁶ Mũ'ũ, yũ'ũ macũacã, marĩ wiogũ a'tiatjĩ ma'arẽ apoyumũ'tãgũ nigũsa'a.

Tojo weegũ "Õ'acũ ẽ'mũsecjũ ye quetire weremũ'tãrĩ masũ nimi", nino'gũsa'a.

⁷⁷ Mũ'ũ Õ'acũ yarãrẽ a'tiro nigũsa'a:

"Mũsã ña'arõ wee'quere acobojoje sërĩcã, mũsãrẽ acobojojũsami.

A'tiro wéégũ, mũsã pecame'epũ wa'abo'cãrãrẽ yũ'rũogũsami", nigũsa'a.

⁷⁸ Õ'acũ marĩ wiogũ marĩrẽ ma'i pajaña'tjãgũ, cũ macũ marĩrẽ yũ'rũoacjũre o'ógũsami.

⁷⁹ Cũ na'itĩ'arõpũ nirãrẽ sĩ'orõ weronojõ marĩ cũrẽ masĩtirã, pecame'epũ wa'abo'cãrãrẽ cũrẽ masĩcã weegũsami.

Tojo wee marĩ ña'arõ wee'quere acobojojũ, marĩrẽ cũ me'rã añurõ niseticã weegũsami, nicũ niwĩ Zacaría.

⁸⁰ Wĩ'magũ bũcũ, siape me'rã Õ'acũrẽ nemorõ ãjõpeowã'cãcũ niwĩ. Yucũ marĩrõ, masã marĩrõpũ nibajaque'aticũ niwĩ. Téé Israe curuacjãrãrẽ bu'enũ'cã-cateropũ topũ nitũocũ niwĩ.

Jesú cũ bajua'que ni'i

(Mt 1.18-25)

2 Jesú cũ bajuase dũporo nipe'tirã romano masã wiogũ Augusto wãmetigũ nipe'tirã masãrẽ ba'paqueogũtigũ, na wãmerẽ ojaõ'oduticũ niwĩ. ² Cirenio,

Siria di'ta wiogũ nĩcatero ne waro ojaõ'ose nũ'cãcaro niwũ. ³ Nipe'tirãrẽ na ñecũsumũa bajua'que macãrĩpũ ojaõ'ogũ wa'aduticũ niwĩ.

⁴ Tojo weegũ José Nazare Galilea di'ta nirĩ macãpũ ní'cũ wijawã'cãcũ niwĩ. Belé Judea di'ta nirĩ macãpũ wa'acũ niwĩ. Topũ cũ ñecũ Davi bajuacũ niwĩ. Cũ Davi pãrãmi niyugũ, topũ ojaõ'odutigũ wa'acũ niwĩ. ⁵ Cũ, cũ omocã dũ'teacjo María me'rã Belẽpũ ojaõ'odutigũ wa'acũ niwĩ. Co wĩ'magũ cõogo nico niwõ. ⁶ Na Belẽpũ nirĩ cura María co wĩ'magũ ñe'erĩtero ejacaro niwũ. ⁷ Topũre na cãrĩrĩ wi'ipũ wa'acãrã niwã. Topũ co ne waro wĩ'magũ wũaco niwõ. Cũrẽ su'ti caseri me'rã oma, ecarã na ba'ari co'ropũ cũuco niwõ.

Õ'acũrẽ wereco'terã ẽ'mũsecjãrã oveja co'terãrẽ Jesú bajuasere were'que ni'i

⁸ Belé sumutopũ oveja co'terã nicãrã niwã. Na, na yarã ovejare co'terã, cãpũpũ nibo'reamujãcãrã niwã.

⁹ Wãcũña marĩrõ narẽ ni'cũ Õ'acũrẽ wereco'tegũ ẽ'mũsecjũ bajuacũ niwĩ. Õ'acũ cũ asistese na tiropũ añurõ bo'reyuse'sa wa'acaro niwũ. Tojo wa'acã ĩ'arã, ẽcũayũ'rũacãrã niwã. ¹⁰ Õ'acũrẽ wereco'tegũ narẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—Yũ'ũre uiticã'ña. Mũsãrẽ añuse quetire miitigũ wee'e. Te quetire tũ'orã, nipe'tirã e'catirãsama.

¹¹ Ni'cãcã ñami Davi ya macã Belẽpũ mũsãrẽ yũ'rũoacjũ bajuami. Cũ Õ'acũ bese'cũ Cristo marĩ wiogũ nimi. ¹² Cũ wĩ'magũrẽ su'ti caseri me'rã oma'cũre bocaejarãsa'a. Wa'icũrã nirĩ wi'ipũ cũñagũrẽ ĩ'arãsa'a. Mũsã a'tere ĩ'arã, "Diacjũta wereap", nirãsa'a, nicũ niwĩ Õ'acũrẽ wereco'tegũ.

¹³ Cũ tojo níca be'roacã cũ tiropũ pãjãrã Õ'acũrẽ wereco'terã ẽ'mũsecjãrã bajuanemocãrã niwã. Na Õ'acũrẽ ãjõpeorã, a'tiro e'cati basapeocãrã niwã:

¹⁴ Õ'acũ ẽ'mũsecjũrẽ e'catipeorã.

Nipe'tirã cũrẽ "Añubutiami", ni basapeoato.

A'ti di'ta pe'ere cũ añurõ weeno'cãrã ejerisãjãse cõoato, nicãrã niwã.

¹⁵ Be'ro Õ'acũrẽ wereco'terã ẽ'mũsepũ mujãca be'ro oveja co'terã na basu a'merĩ ucũcãrã niwã:

—Te'a quero Belẽpũ. Tojo wa'a'quere, Õ'acũ marĩrẽ wereduti'quere ĩ'arã marĩ, nicãrã niwã.

¹⁶ Tojo weerã sojaro me'rã macãpũ pi'acãrã niwã. Topũ pi'atarã, María, Joseré bocaejacãrã niwã. Wĩ'magũ quẽ'rãrẽ ecarã ba'ari co'ropũ cũñagũrẽ ĩ'acãrã niwã. ¹⁷ Cũrẽ ĩ'ãca be'ro Õ'acũrẽ wereco'tegũ wĩ'magũ ye quetire narẽ ní'quere werestecãrã niwã. ¹⁸ Nipe'tirã na weresere tũ'orã, tũ'o ẽcũamujãcãrã niwã. ¹⁹ María pe'e oveja co'terã tojo nisere co se'saro wãcũ tũ'oña'cã'co niwõ. Ʋpũtũ tere wãcũnũrũco niwõ.

²⁰ Oveja co'terã Õ'acũrẽ wereco'tegũ narẽ ní'caronojõ-ta queoro wa'acã ĩ'arã, Õ'acũrẽ "Añuyũ'rũami", ni e'catitojacãrã niwã.

Jesure na Õ'acũ wi'ipũ mia'que ni'i

²¹ Ni'cã semana Jesú bajuáca be'ro na weewaronojõ weecãrã niwã. Jesure cũ ò'rěcjũ yapa caserore yejecõ'acãrã niwã. Titareta cũrẽ Jesú wãme ò'ocãrã niwã. Ti wãmerẽta Õ'acũrẽ wereco'tegũ María co nijĩpa-co nise dũporo ò'oduticũ niwĩ. Tojo weerã tojo wãmeyecãrã niwã.

²² Wĩ'magũ co wũáca be'ro ticuse nũmũrĩ yũ'rúca be'ro na weewaronojõrũma weecãrã niwã. Moisé dutise a'tiro nicaro niwũ. Numia wĩ'magũ wũáca be'ro ticuse nũmũrĩ be'ro apaturi na ní'caronojõta tojato tja níro tojo duticaro niwũ. Titare wĩ'magũrẽ Jerusalépx miacãrã niwã. Topx Õ'acũ wi'ipũ miisãjãa, Õ'acũrẽ "Mũ'ũ yagũ nimi", ni ĩ'orã wa'acãrã niwã. ²³ Õ'acũ dutise tojo niyucã, tere tojo weecãrã niwã. A'tiro nicaro niwũ: "Nipe'tirã bajuamũ'tãrã ỹmũa Õ'acũ yarã sãjãcã weeno'rãsama", niwũ. ²⁴ Be'ro María, tojo nicã José Õ'acũ duti'caronojõta weecãrã niwã tja. A'tiro nicaro niwũ: "Õ'acũrẽ ějõpeorã, pũarẽrã buja weronojõ bajurãrẽ o'oya. Na marĩcã buja pũarã o'oya", nicaro niwũ.

²⁵ Titare ni'cũ Jerusaléjũ Simeó wãmetigũ nicũ niwĩ. Cũ añugũ waro Õ'acũrẽ ějõpeoyũ'rũgũ nicũ niwĩ. Israe curuacjãrãrẽ yũ'rũoacjũre yucuegũ weecũ niwĩ. Espĩritu Santu Simeó me'rã ninu'cũcũ niwĩ. ²⁶ Espĩritu Santu cũrẽ a'tiro wereyutojacũ niwĩ:

—Cristo Õ'acũ bese'cũre ĩ'atimigũ, mũ'ũ wẽrĩsome, nicũ niwĩ. ²⁷ Õ'acũ wi'ipũ Jesure miáca nũmũrẽ Espĩritu Santu Simeórẽ ti wi'ipũ wa'aduticũ niwĩ. Be'ro Jesure cũ pacũsumũa Moisé duti'caronojõta wéerã, Õ'acũ wi'ipũ miacãrã niwã. ²⁸ Wĩ'magũrẽ ĩ'agũ, Simeó mii-wũacũ niwĩ. Miiwũa, Õ'acũrẽ e'catipeogũ, a'tiro nicũ niwĩ:

²⁹ Wiogũ, mũ'ũ "A'tiro weegũti" ní'quere queoro weearũ.

Tojo weegũ ni'cãrõacãrẽ yũ'ũ mũ'ũrẽ da'raco'tegũ e'catise me'rã wẽrĩmasĩ'i.

³⁰ Masãrẽ yũ'rũoacjũre ĩ'atoja'a.

³¹ Mũ'ũ nipe'tirã masã ĩ'orõpũ cũrẽ masĩdutigũ tojo weewũ.

³² Cũta judío masã nitirãrẽ mũ'ũrẽ ějõpeodutigũ s'ĩogũ weronojõ weegũsami.

Tojo nicã nipe'tirã mũ'ũ yarã Israe curuacjãrã "Õ'acũ añurõ weeamĩ", nino'rãsama, nicũ niwĩ Simeó.

³³ Simeó wĩ'magũrẽ tojo nicã tũ'orã, José, tojo nicã Jesú paco tũ'omarĩa wa'acãrã niwã. ³⁴ Be'ro Simeó narẽ "Õ'acũ mũsãrẽ añurõ weeato", nicũ niwĩ. María, Jesú pacore a'tiro nicũ niwĩ:

—Õ'acũ ã'rĩ wĩ'magũrẽ a'tiro weedutigũ beseapĩ. Cũrẽ ỹatirã Israe curuacjãrã cõ'adijono'rãsama. Cũrẽ ỹarã pe'e morõpeono'rãsama. Cũ Õ'acũ ye cjasere ĩ'omũ'tãgũ nigũsami. Pãjãrã cũrẽ teerãsama. ³⁵ Tojo weese me'rã nipe'tirã wãcũsere bajuyoropũ masĩno'rõsa'a. Mũ'ũ pe'ere te di'pĩ me'rã ñosẽrõ weronojõ pũrĩse tũ'oña'gõsa'a, nicũ niwĩ Mariare.

³⁶ Apego Õ'acũ wi'ipũre Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masõ nico niwõ. Co Ana wãmetico niwõ. Fanuel macõ Aser curuacjõ nico niwõ. Bũcũo waro nico niwõ. Ne

waropũre nu'mio waro omocã dũ'teco niwõ. Co omocã dũ'teca be'ro siete cũ'marĩ co marãpũ me'rã nico niwõ. Ticuse cũ'marĩ be'ro co marãpũ wẽrĩa wa'acũ niwĩ. ³⁷ Jesure na Õ'acũ wi'ipũ miacaterore co wapewio ochenta y cuatro cũ'marĩ cũoco niwõ. Co Õ'acũ wi'ipũre ne wijatico niwõ. Topx Õ'acũrẽ ějõpeogo, ñamirĩ, ỹmũcori be'ti, ñbuenu'cũcã'co niwõ. ³⁸ Simeó Mariare, Joserẽ ucũrĩ cura Ana na tiropx wa'aco niwõ. Jesure ĩ'agõ, Õ'acũrẽ e'catise o'oco niwõ. Be'ro nipe'tirã Jerusaléjãrã masãrẽ yũ'rũoacjũre co'terãrẽ Jesú ye cjasere wereco niwõ.

María, José, Jesú na ya macã Nazarepx dajatojaa'que ni'i

³⁹ Nipe'tise Õ'acũ duti'quere weetu'ajaca be'ro María, José, Jesú na ya macã Nazare, Galilea di'tapũ dajatojaacãrã niwã. ⁴⁰ Wĩ'magũ siape me'rã bũcũa, nemorõ tutuagũ, masĩnemogũ wa'acũ niwĩ. Õ'acũ cũrẽ añurõ weecũ niwĩ.

Jesú Õ'acũ wi'ipũ wiorã me'rã ucũ'que ni'i

⁴¹ Jesú pacũsumũa nipe'tise cũ'marĩ Pascua bosenuũ nicã Jerusalépx bosenuũmũrĩ wa'awũacãrã niwã. ⁴² Tojo weerã Jesú doce cũ'marĩ cũocã, na weewaronojõrũma wa'acãrã niwã tja. Jesú titare ne waro bosenuũ wa'agũ weecũ niwĩ. ⁴³ Bosenuũ yũ'rúca be'ro José, María na ya macãpũ dajatojaacãrã niwã. Titare Jesú pe'e cũ paco María, José masĩrõ marĩrõ Jerusalépx tojacã'cũ niwĩ. ⁴⁴ Na Jesure "Ãpẽrã marĩ me'rãcãrã me'rã wa'ayusami", nicãrã nimiwã. Tojo weerã na wãcũque'tiro marĩrõ ni'cã nũmũ ma'apũre wa'acãrã niwã. Be'ropũ na acawererã, na ĩ'amasĩrã wa'tero cũrẽ a'macãrã nimiwã. ⁴⁵ Ne bocaticãrã niwã. Tojo weerã cũrẽ a'marã, Jerusalépx majãmitojacãrã niwã.

⁴⁶ ĩ'tia nũmũ na Jerusalépx wijãca be'ro Õ'acũ wi'ipũ cũrẽ bocacãrã niwã. Cũ Moisé oja'quere bu'eri masã wa'teropũ dujicũ niwĩ. Na ucũsere tũ'o, cũ quẽ'rã narẽ sẽrĩtiña'mũjãcũ niwĩ. ⁴⁷ Nipe'tirã cũ masĩsere ĩ'arã, cũ yũ'time'rĩsere tũ'orã, ĩ'amarĩamũjãcãrã niwã. ⁴⁸ Cũ Õ'acũ wi'ipũ dujicã ĩ'arã, cũ pacũsumũa ĩ'amarĩacãrã niwã. Cũ paco cũrẽ nico niwõ:

—Macũ ¿de'ro weegũ ỹsãrẽ tojo weeati? Mũ'ũ pacũ, yũ'ũ ỹpũtũ mũ'ũrẽ a'marũ. ỹpũtũ wãcũque'tiapũ, nico niwõ.

⁴⁹ Co tojo nicã tũ'ogũ, Jesú nicũ niwĩ:

—¿De'ro weerã yũ'ũre a'mati? ¿Mũsã yũ'ũ pacũ ye cjasere weeroña'a nisere masĩtiati? nicũ niwĩ.

⁵⁰ Cũ pacũsumũa Jesú tojo nisere tũ'omasĩticãrã niwã.

⁵¹ Be'ro na me'rã Nazarepx dajatojaacũ niwĩ. Cũ todũporopũ wee'caronojõta na dutisere añurõ yũ'tinu'cũcũ niwĩ. Cũ paco nipe'tise Jerusalépx tojo wa'a'quere wãcũnũrũco niwõ. ⁵² Jesú siape me'rã bũcũa, masĩnemowã'cãcũ niwĩ. Õ'acũ cũrẽ "Añugũ nimi", ni ĩ'acũ niwĩ. Masã quẽ'rã nipe'tirã cũrẽ añurõ wãcũcãrã niwã.

Juã masãrē wãmeyeri masũ bu'e'que ni'i
(Mt 3.1-12; Mr 1.1-8; Jn 1.19-28)

3 Quince cũ'marĩ Tiberio wãmetigũ nipe'tirã romano masã wiogũ nirĩ cura a'ticũrã cũ docacjãrã wiorã nicãrã niwã. Poncio Pilato Judea di'ta wiogũ nicũ niwĩ. Herode Galilea di'ta wiogũ nicũ niwĩ. Herode acabiji Felipe Iturea, Traconite wãmetise di'ta wiogũ nicũ niwĩ. Lisaniã wãmetigũ Abilinia di'ta wiogũ nicũ niwĩ. ² Anás, tojo nicã Caifã pa'ia wiorã nicãrã niwã. Ti-ta na wiorã nirĩ cura Ō'acũ Zacaríã macũ Juãrē masã marĩrõ, yucũ marĩrõrũ ucũcũ niwĩ. ³ Be'ro Juã nipe'tiro dia Jordã wãmetiri maa wa'terorũ yũ'rũwã'cãcũ niwĩ. Masãrē a'tiro bu'ecũ niwĩ:

—Mũsã ña'arõ weeseti'quere bũjaweti dũcayũ, wãmeyeno'ña. Tojo weerã mũsã ña'arõ wee'quere acobocono'rãsa'a, nicũ niwĩ. ⁴ Dũporocjũrũ Ō'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ Isaíã oja'caronojõta Juã que-oro weeseticũ niwĩ. A'tiro ojayuno'caro niwũ:

Ni'cũ yucũ marĩrõ, masã marĩrõrũ a'tiro car-icũnu'cũbajaque'atigũsami:

“Marĩ wiogũ a'tiatji ma'arē apoyuya.

Diacjũca ma'a añurĩ ma'a quẽ'rãrõ weronojõ weeyuya.”

(Marĩ wiogũ a'tiati dũporo mũsã nisetisere apoyuya, mũsã wãcũsere dũcayuya nígũ, tojo nicũ niwĩ.)

⁵ Nipe'tise di'ta tũ'rũri yaa, ni'cãrõwijino'rõsa'a. Nipe'tise ãrũpagũ, opa bu'pa diacjũca pa weeno'rõsa'a.

Ma'arĩ diacjũ nitise ma'arĩ diacjũnũ'cõno'rõsa'a.

Ma'arĩ coperibũjũse yaamu'muono'rõsa'a.

(Mũsã ña'arõ weeseti'quere dũcayũ, apoya nígũ, tojo nicũ niwĩ.)

⁶ Mũsã tojo weecã, Ō'acũ masãrē yũ'rũosere nipe'tirã ĩ'arãsama, ni ojacũ niwĩ Isaíã.

⁷ Masã Juã tiropũ wãmeyedutirã wa'acãrã niwã. Na tojo weecã, narē a'tiro nicũ niwĩ:

—Mũsã weeta'sari curuacjãrã añã weronojõ ni'i. Añã nũcũ ãjũcã, uiwã'cãsama. Mũsã añã weronojõ bu'iri da'resere ui'i. Tojo uirã, mũsã ña'arõ wee'quere bũ-jaweti dũcayusĩ'rĩtimirã, wãmeyedutirã a'tiãrũ. ⁸ Mũsã diacjũta mũsã ña'arõ wee'quere bũjaweti dũcayuarũ nĩrã, mũsã weesetise me'rã ĩ'oña. A'tiro wãcũticã'ña: “Ūsã Abrahã pãrãmerã ni'i. Tojo weerã Ō'acũ tiropũ wa'arãsa'a”, ni wãcũticã'ña. Mũsã wãcũsere dũcayuticã, Abrahã pãrãmerã nise wapamarĩ'i. Ō'acũ ãagũ, a'te ãtãperi me'rã Abrahã pãrãmerã wa'acã weemasĩ-mi. Cũ tojo weecãma, na pe'e Ō'acũ ãaro weebosama.

⁹ Marĩ yucũpagũ ote'quepagũ weronojõ ni'i. Ō'acũ mũsãrē yucũpagũ dũca marĩsepagũre besecõ'arõ weronojõ weegũsami. Yucũ añũrõ dũcatiticjũre paacõ'a, ãjũacõ'acã'no'sa'a. Tere wee'caro weronojõ mũsã wãcũsere dũcayuticã, añũrõ weeseticã, Ō'acũ mũsãrē cõmea me'rã paacõ'agũ weronojõ bu'iri da'regũsami, nicũ niwĩ Juã.

¹⁰ Cũ tojo nicã tũ'orã, masã cũrē sãrĩtiña'cãrã niwã:

—To pũrĩcãrē ĩde'ro weerãsari? nicãrã niwã.

¹¹ Juã narē yũ'ticũ niwĩ:

—No'o pũaro su'tiro cũogũnojõ apĩ moogũrē ni'cãrõ o'oya. Ba'ase cũogũnojõ ba'ase moogũ me'rã dũ-cawaa ba'aya, nicũ niwĩ.

¹² Āpẽrã quẽ'rã romano masã wiorãrē niyeru wapaseebosari masã Juã tiropũ wãmeyedutirã wa'acãrã niwã. Cũrē sãrĩtiña'cãrã niwã:

—Ūsãrē bu'egũ, ĩũsã de'ro weerãsari? nicãrã niwã.

¹³ Juã narē yũ'ticũ niwĩ:

—Romano masã na wapaseeduti'caro nemorõ wapaseeticã'ña. Na dutiro ejatuario wapaseeya, nicũ niwĩ.

¹⁴ Āpẽrã surara quẽ'rã cũrē sãrĩtiña'cãrã niwã:

—Ūsã waro, ĩde'ro weerãsari? nicãrã niwã.

Juã narē yũ'ticũ niwĩ:

—Ne ãpẽrã cũosere ě'maticã'ña. Na o'oticã, tutuaro me'rã narē uise o'o, ña'arõ weeticã'ña. Tere ãarã, na weeti'quepũreta weresãdojaticã'ña. Mũsã wapata'ase me'rã dia'cũ e'catiya, nicũ niwĩ.

¹⁵ Masã Juã bu'esere tũ'orã, ãrũtũ wãcũcãrã niwã.

—Apetero weegũ Juã Ō'acũ bese'cũ Cristo marĩ yoacã yucue'cũ nisami, ni wãcũcãrã nimiwã. ¹⁶ Na tojo nisere masĩgũ, Juã nipe'tirãrē a'tiro nicũ niwĩ:

—Yũ'ũ mũsãrē na ña'arõ wee'quere bũjaweti, du'ua-ma nígũ, aco me'rã wãmeye'e. Yũ'ũ be'ro apĩ yũ'ũ nemorõ tutuagũ a'tigũsami. Cũ añũgũ waro nimi. Yũ'ũ pe'e mejõ nígũ tũ'oña'a. Cũ ye sapature tuweemasĩtigũ weronojõ cũrē ne ni'cãrõwijimasĩtisa'a. Cũ pũrĩcã Espĩritu Santure mũsãrē o'ógũsami. Cũrē masã me'rã ninu'cũcã weegũsami. Ña'arõrē ějũaweero weronojõ mũsãrē añũrõ tojato nígũ ña'arõ wee'quere cõ'agũsami. ¹⁷ Yũ'ũ be'ro a'tigũ ni'cũ trigo su'tiweeri masũ weronojõ nimi. Cũ te su'tire mejẽcã sũ'awee, cõ'asami. Te trigo peri quẽ'rãrē mejẽcã mii, te nũrõrĩ wi'ipũ nũrõsami. Te su'tire pecame'epũ ějũacõ'asami. A'te weronojõ cũ, cũ yarã warore bese, cũ tiropũ miagũsami. Āpẽrãrē pecame'epũ cõ'abajuri-ogũsami. Ti me'e ne pe'tisome, nicũ niwĩ Juã.

¹⁸ Tojo weesenõjõ me'rã peje apeye were-casanemocũ niwĩ. Tenõjõ me'rã Juã Ō'acũ ye añuse quetire masãrē werecũ niwĩ. ¹⁹ Apeyema tja Herode ti di'ta Galilea wiogũre tu'ticũ niwĩ. Herode cũ acabiji Felipe nũmo Herodía wãmetigore ě'ma, nũmoticũ niwĩ. Tojo nicã apeye peje ña'ase weenemo'que bu'iri tu'ticũ niwĩ. ²⁰ Herode Juã cũ were'quere tũ'oronojõ nígũ, mejõ ña'arõ weenemocũ niwĩ. Juãrē bu'iri da'reri wi'ipũ sõrõduticũ niwĩ.

Juã Jesure wãmeye'que ni'i

(Mt 3.13-17; Mr 1.9-11)

²¹ Juãrē bu'iri da'reri wi'ipũ sõrõatji dũporo Juã pãjãrã masãrē wãmeyecũ niwĩ. Be'ro Jesũ quẽ'rãrē wãmeyecũ niwĩ. Cũrē wãmeyegũ ñubueri cura ã'mũse pãrĩcaro niwũ. ²² Tojo wa'acã, Jesũ bu'ipũ Espĩritu Santu buja weronojõ bajugũ cũpũre dijatacũ niwĩ. ã'mũsepũ cũ pacũ Ō'acũ ucũdijogũ, a'tiro nicũ niwĩ:

—Mũ'ũ yũ'ũ macũ yũ'ũ ãrũtũ ma'igũ ni'i. Mũ'ũ me'rã pũrõ e'catii, nicũ niwĩ.

Jesú ñecũsumœa na nituriamujãti'que ni'i

(Mt 1.1-17)

²³ Jesú treinta cẽ'marĩ wa'tero cœogũ, bu'enũ'cãcũ niwĩ. Masã cẽrẽ "José macũ nimi", nicãrã nimiwã. José Elĩ macũ nicũ niwĩ. ²⁴ Elĩ Matat macũ nicũ niwĩ. Matat Levĩ macũ nicũ niwĩ. Levĩ Melqui macũ nicũ niwĩ. Melqui Jana macũ nicũ niwĩ. Jana José macũ nicũ niwĩ. ²⁵ José Matatĩas macũ nicũ niwĩ. Matatĩas Amós macũ nicũ niwĩ. Amós Nahúm macũ nicũ niwĩ. Nahúm Esli macũ nicũ niwĩ. Esli Nagai macũ nicũ niwĩ. ²⁶ Nagai Maat macũ nicũ niwĩ. Maat Matatĩas macũ nicũ niwĩ. Matatĩas Semei macũ nicũ niwĩ. Semei Josec macũ nicũ niwĩ. Josec Judã macũ nicũ niwĩ. ²⁷ Judã Joanãn macũ nicũ niwĩ. Joanãn Resa macũ nicũ niwĩ. Resa Zorobabel macũ nicũ niwĩ. Cẽ Salatiel macũ nicũ niwĩ. Salatiel Neri macũ nicũ niwĩ. ²⁸ Neri Melqui macũ nicũ niwĩ. Melqui Adi macũ nicũ niwĩ. Adi Cosam macũ nicũ niwĩ. Cosam Elmadam macũ nicũ niwĩ. Cẽ Er macũ nicũ niwĩ. ²⁹ Er Josuẽ macũ nicũ niwĩ. Josuẽ Eliezer macũ nicũ niwĩ. Eliezer Jorim macũ nicũ niwĩ. Jorim Matat macũ nicũ niwĩ. ³⁰ Matat Levĩ macũ nicũ niwĩ. Levĩ Simeo macũ nicũ niwĩ. Simeo Judã macũ nicũ niwĩ. Judã José macũ nicũ niwĩ. José Jonam macũ nicũ niwĩ. Jonam Eli-aquim macũ nicũ niwĩ. ³¹ Cẽ Melea macũ nicũ niwĩ. Melea Mena macũ nicũ niwĩ. Mena Matata macũ nicũ niwĩ. Matata Natãn macũ nicũ niwĩ. ³² Natãn Davĩ macũ nicũ niwĩ. Davĩ Isai macũ nicũ niwĩ. Isai Obed macũ nicũ niwĩ. Obed Booz macũ nicũ niwĩ. Booz Sala macũ nicũ niwĩ. Sala Naasón macũ nicũ niwĩ. ³³ Naasón Aminadab macũ nicũ niwĩ. Cẽ Admin macũ nicũ niwĩ. Admin Arni macũ nicũ niwĩ. Arni Esrom macũ nicũ niwĩ. Esrom Fares macũ nicũ niwĩ. Fares Judã macũ nicũ niwĩ. ³⁴ Judã Jacob macũ nicũ niwĩ. Jacob Isaa macũ nicũ niwĩ. Isaa Abrahã macũ nicũ niwĩ. Abrahã Tarẽ macũ nicũ niwĩ. Tarẽ Nacor macũ nicũ niwĩ. ³⁵ Nacor Serug macũ nicũ niwĩ. Serug Ragau macũ nicũ niwĩ. Ragau Peleg macũ nicũ niwĩ. Peleg Heber macũ nicũ niwĩ. Heber Sala macũ nicũ niwĩ. ³⁶ Sala Cainãn macũ nicũ niwĩ. Cainãn Arfaxad macũ nicũ niwĩ. Arfaxad Sẽ macũ nicũ niwĩ. Sẽ Noẽ macũ nicũ niwĩ. Noẽ Lamec macũ nicũ niwĩ. ³⁷ Lamec Matusalén macũ nicũ niwĩ. Matusalén Enoc macũ nicũ niwĩ. Enoc Jared macũ nicũ niwĩ. Jared Mahalaleel macũ nicũ niwĩ. Cẽ Cainãn macũ nicũ niwĩ. ³⁸ Cainãn Enós macũ nicũ niwĩ. Enós Set macũ nicũ niwĩ. Set Adã macũ nicũ niwĩ. Adã Õ'acũ cẽ ne waro wee dũ'pócãti'cũ nicũ niwĩ. Tojo weegũ cẽ Õ'acũ macũ nicũ niwĩ.

Jesure wãtĩ Õ'acũrẽ yũ'rũnũ'cãcã weesĩ'rĩmi'que ni'i

(Mt 4.1-11; Mr 1.12-13)

4 Juã Jesure wãmeyeca be'ro Jesú Espĩritu Santure cœoyũ'rũacũ niwĩ. Cẽrẽ dia Jordã wãmetiri maapũ ní'cũre Espĩritu Santu maata yucũ marĩrõ, masã marĩrõrũ miacũ niwĩ. ² Topũre cuarenta nũmũrĩ nicũ niwĩ. Wãtĩ Jesure cẽ pacũre yũ'rũnũ'cãdutigũ niqesãcũ nimiwĩ. Cẽ topũ nise nũmũrĩrẽ Jesú ne cã'rõ

ba'aticũ niwĩ. Tojo weegũ ẽjaboacũ niwĩ. ³ Tojo wa'ari curare wãtĩ cẽrẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—Mũ'ũ diacjũta Õ'acũ macũ ni'i nígũ, a'te ẽtãperire pã dojorẽ ba'aya, nicũ niwĩ.

⁴ Jesú cẽrẽ yũ'ticũ niwĩ:

—Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩrũ a'tiro ojano'o: "Masã ba'ase me'rã dia'cũ catimasĩtisama", ni ojano'wũ, nicũ niwĩ.

⁵ Be'ro wãtĩ Jesure ẽ'mũacjũ ẽrũgũrũ miacũ niwĩ tja. Topũ nipe'tisere ni'cãtita a'ti nucũcã cjase macãrĩ pejere i'ope'ocã'cũ niwĩ. ⁶ I'otoja, wãtĩ a'tiro nicũ niwĩ:

—Yũ'ũ mũ'ũrẽ a'te macãrĩ wioğũ, te macãrĩrũ nise nipe'tise wioğũ sõrõgũti. A'te nipe'tise yẽ ni'i. Tojo weegũ yũ'ũ no'o o'osĩ'rĩgũrẽ o'ogũti. ⁷ Mũ'ũ yũ'ũre ejaque'a ẽjõpeocã, nipe'tise mũ'ũ ye tojarosa'a, nicũ niwĩ wãtĩ.

⁸ Jesú a'tiro yũ'ticũ niwĩ:

—Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩrũ a'tiro ojano'o: "Õ'acũ mũ'ũ wioğũ ni'cũrẽta ẽjõpeoya. Cũ se'sarore, cũ dutise dia'cũrẽ weeco'teya", niwũ, nicũ niwĩ Jesú.

⁹ Be'ro wãtĩ Jesure Jerusalẽrũ miaa, Õ'acũ wi'i dũ-posãrĩrũ miimujãcũ niwĩ. Topũ cẽrẽ a'tiro nicũ niwĩ tja:

—Mũ'ũ diacjũta Õ'acũ macũ ni'i nígũ, a'topũ me'rãta nucũcãrũ bu'pudijaya. ¹⁰ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩrũ mũ'ũrẽ a'tiro ojano'o:

Õ'acũ cẽrẽ wereco'terãrẽ mũ'ũrẽ co'tedutigũ o'ógũsami.

¹¹ Mũ'ũrẽ ẽtãgãrũ doquepejari nĩrã, mũ'ũrẽ tu-ũñe'erãsama, ni ojano'caro niwũ, nicũ niwĩ wãtĩ.

¹² Jesú cẽrẽ yũ'ticũ niwĩ:

—Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩrũre a'te quẽ'rã ojano'caro niwũ: "Mũ'ũ wioğũ Õ'acũ cẽ ucũ'quere ne ni'cãti ẽdiacjũta nimitito? nĩrã, cẽrẽ wee'i'odutiticã'ña", ni ojano'wũ, nicũ niwĩ Jesú.

¹³ A'tiro wéegũ, wãtĩ apeye de'ro mejẽcã Jesure weenemomasĩticũ niwĩ. Weenemomasĩti, yoaticã cẽrẽ cõ'awã'cãnicũ niwĩ.

Jesú ne waro cẽ Galileapũ bu'enũ'cã'que ni'i

(Mt 4.12-17; Mr 1.14-15)

¹⁴ Jesú masã marĩrõrũ ní'cũ Espĩritu Santure cœoyũ'rũagũ, Galileapũre dajacũ niwĩ. Æpẽrã cũ ye quetire nipe'tiro Galilea wa'terocjãrã ucũse'sa wa'acãrã niwã. ¹⁵ Jesú macãrĩnũcũ na nerẽwũasẽrũ bu'ecũ niwĩ. Nipe'tirã cẽrẽ e'cati, "Añuyũ'rũami", nicãrã niwã.

Jesú cũ ya macã Nazarepũ dajatojaa'que ni'i

(Mt 13.53-58; Mr 6.1-6)

¹⁶ Be'ro Jesú Nazare cũ masãca macãrũ dajatojaacũ niwĩ. Judío masã na soowũari nũmũ cẽ weewũaronõ-jõrũma na nerẽwũari wi'ipũ sãjãacũ niwĩ. Topũ wã'cãnũ'cã, Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩrẽ bu'eĩ'ocũ niwĩ.

¹⁷ Cẽrẽ Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ Isaiã ojãca pũrĩrẽ bu'edutirã o'ocãrã niwã. Cũ ti pũrĩrẽ pão, a'tiro oja'quere bocacũ niwĩ. A'tiro nicaro niwũ:

¹⁸ Espĩritu Santu yũ'ũrũre nimi.

Cũ añuse quetire pajasec̄orārē yu'ure weredutiḡu cūuwī.

Bujawetirārē wācūtutuacā weedutiḡu o'ówī.

Āpērārē dutise doca niwāñarārē yu'r̄uweticā weedutiḡu o'ówī.

Caperi ĩ'atirārē ĩ'acā weedutiḡu o'ówī.

Āpērārē dutipe, ña'arō weepeno'rārē wijata'adutiḡu o'ówī.

¹⁹ Ō'acū masārē yu'r̄uoritero etatoja'a nisere weredutiḡu o'ówī, ni ojac̄u niwī Isafā, ni bu'ec̄u niwī Jesú.

²⁰ Be'ro, Jesú cū bu'eca be'ro ti pūrīrē tuutūrētoja, ti wi'i co'teḡure wiac̄u niwī. Wia, narē bu'eḡutiḡu ejanujāc̄u niwī. Nipe'tirā ti wi'ip̄u nirá cūrē ne ĩ'adu'uticārā niwā. ²¹ Cū narē a'tiro ucūñu'cāc̄u niwī:

—Ni'cācā me'rā m̄sā t̄u'orop̄u bu'e'ī'o'que queoro wa'a'a, nic̄u niwī.

²² Nipe'tirā Jesure añurō ucūcārā niwā. Cū ucūserē t̄u'orā, te añuse niyucā, t̄u'omarīa wa'acārā niwā. Na basu a'merī sērīñā'cārā niwā:

—Ĵ'ārī José macū mejēta niti? nicārā niwā.

²³ Na tojo nisere masīḡū, Jesú narē nic̄u niwī:

—Apetero weerā a'te masā na ucūñu'asenojōrē yu'ure nirá nisa'a: "Ocoyeri masū m̄u' basu pe'e ocoye yu'r̄uoya", nisa'a. Tojo nicā "M̄u' Capernaup̄u wee'ī'o'quere ūsā t̄u'ow̄u. Te ūsā t̄u'o'quere a'to m̄u' ya macā warop̄u quē'rārē wee'ī'oña", nirá nisa'a, nic̄u niwī.

²⁴ Be'ro narē ninemoc̄u niwī:

—Diac̄ū m̄sārē werēḡuti. Ne ni'cū Ō'acū ye queti werem̄'tārī masūrē cū ya macācārā waro añurō pōtērītisama. ²⁵ M̄sārē a'tere diac̄ū masīcā ūasa'a. Ō'acū ye queti werem̄'tārī masū Elía cū nícaterop̄ure Israe di'tap̄ure pājārā wapewia numia nicārā niwā. Titare ĩ'tia cū'ma ape cū'ma deco acoro pejaticaro niw̄. Tojo weerā nipe'tirā ti di'tac̄jārā ūp̄u' ujaboacārā niwā. ²⁶ Tojo nimicā, ne ni'cō Israe curuac̄jō wapewiore weetamudutiḡu Ō'acū o'ótic̄u niwī. Ape di'tac̄jō Sarepta wāmetiro Sidó p̄u'to nigó pe'ere weetamudutiḡu o'óc̄u niwī. ²⁷ Apeye quē'rā Eliseo Ō'acū ye queti werem̄'tārī masū nícaterop̄ure a'te weronojōta wa'acaro niw̄. Israe di'tap̄ure pājārā cāmi boarā nicārā niwā. Tojo nimicā, Eliseo ne ni'cū ti di'tac̄jūrē yu'r̄uotic̄u niwī. Naamán aperoc̄jū Siria di'tac̄jū pe'ere yu'r̄uoc̄u niwī. Ō'acū Israe curuac̄jārārē weetamutiḡu, Israe curuac̄jārā nitirā pe'ere weetamuc̄u niwī, nic̄u niwī.

²⁸ Ti wi'ip̄u nerē'cārā pājārā Jesú a'tiro nisere t̄u'orā, uayur̄uacārā niwā. ²⁹ Be'ro nipe'tirā to nirá wā'cāñu'cā, Jesure macā sumutop̄u cō'aō'ocārā niwā. Na niri macāc̄jū ūr̄ūḡū d̄u'posārīp̄u cūrē tuuquedi-jorātirā miimujācārā niwā. ³⁰ Na tojo weesī'rīmicā, Jesú na wa'tero wa'a, yu'r̄uwā'cā wa'ac̄u niwī.

Jesú wātī sājāno'cure cō'awīrō'que ni'i

(Mr 1.21-28)

³¹ Be'ro Jesú Capernaup̄u wa'ac̄u niwī. Ti macā Galilea di'tap̄u nicaro niw̄. Top̄u masārē na soow̄ari

n̄um̄rē bu'ec̄u niwī. ³² Dutisere c̄uoḡu weronojō bu'ecā ĩ'arā, t̄u'omarīamujācārā niwā.

³³ Na nérēca wi'ip̄ure ni'cū wātī sājāno'c̄u nic̄u niwī. A'tiro ūp̄u' caricūc̄u niwī:

³⁴ —Jesú Nazarecjū, ūsārē cariboticā'ña. Ĵ'ūsārē bu'iri da're bajurioḡu a'tiḡu weeti? M̄u'urē ĩ'amasī'i. Ō'acū o'óc̄u ña'ase mooḡū, añubutiaḡu ni'i, nic̄u niwī.

³⁵ Cū tojo nicā t̄u'oḡu, Jesú wātī masūp̄u nigūrē tu'tiḡu, a'tiro nic̄u niwī:

—Di'tamarīaña. Ā'rīp̄ure nigū wijaaya, nic̄u niwī.

Cū tojo nicā, wātī na ĩ'orōp̄u tuuquēcūu, cūp̄ure ní'c̄u wijaac̄u niwī. Ne cūrē mejēcā cāmida'rema'arō marīrō wijaac̄u niwī. ³⁶ Tojo wa'asere ĩ'arā, nipe'tirā ūc̄uacārā niwā. Na basu a'merī a'tiro ucūcārā niwā:

—Ā'rī dutise c̄uose Ĵ'ñe'enojō nimitito? Cū tutuaro me'rā wātīarē cō'awīrōmasīmi. Cū narē cō'awīrōcā, na wijaama, nicārā niwā.

³⁷ Tojo weero nipe'tiro Galileap̄u Jesú ye cjase se'sa wa'acaro niw̄.

Jesú Simó Pedro mañecōrē yu'r̄u'o'que queti ni'i

(Mt 8.14-15; Mr 1.29-31)

³⁸ Jesú na nerēw̄arop̄u ní'c̄u wijaawac̄u niwī. Wijáaca be'ro Simó ya wi'ip̄u wa'ac̄u niwī. Cū mañecō ūp̄u' ujaque dutitico niwō. Tojo weerā Jesure "Yu'r̄uoya", ni sērīcārā niwā. ³⁹ Jesú co p̄u'to ejanu'cā mu'rī'a, ujaquere surudutic̄u niwī. Cū tojo weecā, ujaque surupe'tia wa'acaro niw̄. Tojo wéeca be'ro maata co wā'cāñu'cā, narē ba'ase etigo wa'aco niwō.

Jesú pājārā masā dutitirārē yu'r̄u'o'que ni'i

(Mt 8.16-17; Mr 1.32-34)

⁴⁰ Mujīp̄u sājārī cura nipe'tirā no'o nise duti c̄uorārē Jesú tirop̄u miacārā niwā. Jesú na dutitirāñucūrē omocā ñapeoḡu, nipe'tirārē yu'r̄uoc̄u niwī. ⁴¹ Na dutitirā wa'terop̄ure wātīa masāp̄ure sājāa'cārā quē'rārē cō'awīrōc̄u niwī. Na wijaarā, a'tiro caricūwijaacārā niwā:

—M̄u' Ō'acū macū ni'i, nicārā niwā.

Wātīa Cristo Ō'acū bese'c̄u nimi nisere masīcārā niwā. Tojo weeḡu Jesú narē tu'tiḡu, ucūdutitic̄u niwī.

Jesú Galilea di'tap̄u cū ye quetire werecusia'que ni'i

(Mr 1.35-39)

⁴² Bo'reque'ari cura Jesú macā sumuto masā marīrōp̄u wa'ac̄u niwī. Cū tojo weecā, masā cūrē a'ma, cū nirōp̄u sirutuejacārā niwā. Cūrē aperop̄u wa'adutiticārā nimiwā. ⁴³ Jesú narē nic̄u niwī:

—Yu' apeye macārīp̄u quē'rārē añuse queti, Ō'acū a'ti nucūcāc̄jārārē wioḡu nigūsami nisere wererona'a. Ō'acū na ña'arō wee'quere bujaweti d̄ucayucā, cū yarā sājācā weeḡusami. A'te niatjereta yu'p̄u pac̄u yu'ure o'ówī, nic̄u niwī.

⁴⁴ Tojo weeḡu Jesú na nerēw̄ase wi'seri Galilea di'ta nise macārīp̄ure werecusiacc̄u niwī.

Jesú cū tutuaro me'rā wa'i pājārā wējēcā wee'que ni'i
(Mt 4.18-22; Mr 1.16-20)

5 Ni'cā nēmē Jesú Genesare wāmetiri ditara sumu-
topē nicē niwī. Cū topē nirī cura pājārā masā
etacārā niwā. Cū Ō'acū ye queti weresere tē'osī'rīrā, cū
pē'to pājārā tuuwā'cācārā niwā. ² Ditara sumuto nucū-
poropē pēawē masā marīsepawē pa'sacā ī'acē niwī.
Wa'i wējērā eja'cārā tepawēre topē po'o, na ye we-
jecapagēre coerā wa'arā majānē'cācārā niwā. ³ Jesú
tepawēre ī'agū, Simó yawwēpē mājāsājācē niwī. Simórē
"Sō'ocurepē wajawīrō'ña", nicē niwī. Cū tojo níca be'ro
Jesú tiwēpē ejanujā, masā sumutopē nu'cūrārē
bu'enē'cācē niwī. ⁴ Narē bu'éca be'ro Simórē a'tiro
nicē niwī:

—Yucēsēre decocurepē wajawijaya. Topē mē'x ya
wejecēre doqueñoña, nicē niwī.

⁵ Simó cūrē yē'ticē niwī:

—Masārē bu'egē, ēsā pi'eti, űamipēre wējēbo'reami-
apē. Ne wējētiasē. Mē'x dutigēta dutitoja'a. Tojo
weegē wejecēre doqueñoñti, nicē niwī.

⁶ Na tigēre doqueño'ca be'ro pājārā waro wa'i
sājāno'cārā niwā. Tojo weero tigē wejecē tē'rūrōpē
weecaro niwē. ⁷ Tere ī'arā, na me'rācārā apewē
yucēsēpē nirārē weetamudutirā bēarijicārā niwā. Na,
na tiropē eta, narē weetamucārā niwā. Tepawē
pēawēpēta wa'i me'rā cārō mirīdijawe'socarō niwē.
⁸ A'tiro wa'acā ī'agū, Simó Pedro Jesú tiro ejaque'a,
cūrē nicē niwī:

—Yē'x wioğē, yē'x űa'arō weesebēcē ni'i. Tojo
weegē mē'x aűugū, űa'ase moogū yē'x tiro niticā'ña,
nicē niwī.

⁹ Wa'i pājārārē ī'amarātājagū, tojo nicē niwī. Tojo
nicā āpērā cū me'rā ní'cārā quē'rā mejārōta ī'a-
marīacārā niwā. ¹⁰ Apewēpē ní'cārā Zebedeo pō'rā
Santiago, Juā Simó me'rācārā na quē'rā ī'amarīacārā
niwā. Be'ro Jesú Simórē nicē niwī:

—Uiticā'ña. Ni'cācā me'rā mē'x wa'i wējēmu'sīgū
weronojō masārē ye quetire werēgusa'a. Were, pājārā
yē'xre ējōpeocā weegusa'a, nicē niwī.

¹¹ Be'ro na yucēsēpawēre sumutopē wajanējācārā
niwā. Nipe'tise na cūomi'quere topēta cūcā, Jesú
me'rā wa'a wa'acārā niwā.

Jesú cāmi boagēre yē'x'ro'que ni'i

(Mt 8.1-4; Mr 1.40-45)

¹² Jesú ni'cā macā Galilea di'ta nirī cura ni'cū nipe'tiro
upwēpē cāmi boagē cū tiro wa'acē niwī. Cūrē ī'agū, cū
pē'to di'tapē paamu'rī'que'a, a'tiro nicē niwī:

—Wioğē, mē'x dutire yē'x'roğē ni'i. Yē'xre yē'x'roğya,
nicē niwī.

¹³ Tojo nicā tē'ogē, Jesú cūrē yē'x'roğē űapeo, a'tiro
nicē niwī:

—Yē'x'roğēti. Cāmi marīgūpē tojayā, nicē niwī.

Cū tojo nicāta, cū cāmi nimi'que yatipe'tia wa'acaro
niwē. ¹⁴ Tu'ajanē'cō, Jesú cūrē a'tiro nicē niwī:

—A'tere āpērārē wereticā'ña. A'tiro pe'e weeya. Di-
acjūta pa'i tiropē mē'x ye cāmi yati'quere ī'ogū

wa'aya. Cū mē'x'rē ī'āca be'ro mē'x cāmi boasere "Pe-
tia wa'a'a", nigūsami. Cū tojo níca be'ro Moisé cū
Ō'acūrē e'catise o'oduti'quere o'oya. Mē'x tojo wee
yē'rūca be'ro masā me'rā nisetigusa'a tja, nicē niwī.

¹⁵ Jesú ye cjase pe'e siape me'rā nemorō masīno'caro
niwē. Tojo weerā pājārā masā cū ucūserē tē'orātirā
nerēcārā niwā. Tojo nicā na dutire yē'rūocā űarā, cū
tiro nerēcārā niwā. ¹⁶ Na tojo weemējāmicā, Jesú pe'e
masā marīsepē wa'acē niwī. Tepē cū pacē Ō'acūrē
ñubuemējācē niwī.

Jesú sijamasītigēre yē'x'ro'que ni'i

(Mt 9.1-8; Mr 2.1-12)

¹⁷ Ni'cā nēmē Jesú masārē bu'egē weecē niwī. Titare
masā wa'teropēre ni'cārērā fariseo masā, āpērā Moisé
oja'quere bu'eri masā dujicārā niwā. Ni'cārērā Galilea
di'tapē nise macārīcjārā nicārā niwā. Āpērā Judea di-
tapē nise macārīcjārā nicārā niwā. Tojo nicā āpērā
Jerusalécjārā nicārā niwā. Na to nirī cura Jesú dutitirārē
yē'rūogē, Ō'acū tutuase me'rā yē'rūocē niwī. ¹⁸ Jesú
masārē bu'eri cura āpērā masā ni'cū sijamasītigēre cū
cūñarō me'rā wēaejacārā niwā. Na wi'ipē miisājāa,
Jesú tiropē cūsi'rīcārā nimiwā. ¹⁹ Tojo weesī'rīmīrā,
masā pājārā waro niyucā, ne wēasājāamasītīcārā niwā.
Tojo weerā wi'i dēposārīpē mējāa, ni'cā pe seewecārā
niwā. Ti pepē cū cūñarō me'rā cūrē Jesú tiropē, masā
wa'teropē du'udijocārā niwā. ²⁰ Jesú na ējōpeocā ī'agū,
dutigēre a'tiro nicē niwī:

—Mē'x űa'arō wee'quere acobojo'no'toja'a, nicē ni-
wī.

²¹ Cū tojo nicā tē'orā, Moisé oja'quere bu'eri masā,
fariseo masā a'tiro wācūcārā niwā: "Ā'rī cū tojo ucūse
me'rā Ō'acūrē űa'arō ucūgū weemi. ¿Noa niti cū tojo
weegū? Cū Ō'acū weronojō tutuagē ni'i, ¿ni wācūsari?
Marī weronojō upētigē masā űa'arō wee'quere acobo-
jomasītisami. Ō'acū ni'cūta űa'arō wee'quere acobojo-
masīmi", nicārā niwā.

²² Jesú na wācūserē ī'amasīgū, a'tiro nicē niwī:

—¿De'ro weerā mēsā yē'xre mejēcā wācūma'ati?

²³ ¿De'ro nise pe'e diasatibutiati? ¿"Mē'x űa'arō wee'-
quere acobojo'no'toja'a" nicā, o "Wā'cānē'cā, si-
jawā'cāña" nise pe'e diasawetine? "Mē'x űa'arō wee'-
quere acobojo'no'toja'a" nicā ī'atimīrā, ējōpeoya marī'i.
"Wā'cānē'cā, sijawā'cāña" nicā pe'ema, cū sijasere ī'a-
tojarāpē "Diacjūta ni'i", ni ējōpeono'o, nicē niwī. ²⁴ Tojo
weegē yē'x Ō'acū macū masū weronojō upētigē yē'x
tutuasere ī'ogū, ā'rī sijamasītigēre yē'rūogēti. Te
me'rā mēsā yē'x masā űa'arō wee'quere acobojo-
masīsere masīrāsa'a, nicē niwī.

Tojo weegē sijamasītigēre a'tiro nicē niwī:

—Mē'x pe'ema a'tiro nigūti. Wā'cānē'cāña. Mē'x
cūñarōrē miiwēa, mē'x ya wi'ipē tojaagusa'a, nicē ni-
wī.

²⁵ Cū tojo nicāta, na nipe'tirā ī'orōpē sijamasīti'cū
wā'cānē'cācē niwī. Wā'cānē'cā, cū cūñā'carore mii-
wēa, Ō'acūrē e'catise o'ogūta, cū ya wi'ipē tojaa
wa'acē niwī. ²⁶ Nipe'tirā tojo wa'asere ī'amarāa,

Ō'acūrē e'catise o'ocārā niwā. Ī'amarīarā, a'tiro nicārā niwā:

—Ni'cācāma ne ĩ'awūaya marīserē ĩ'asū, nicārā niwā.

Jesú Levíre piji'que ni'i

(Mt 9.9-13; Mr 2.13-17)

²⁷ Jesú sijamasītigūre yu'rúoca be'ro wi'ipū ní'cū wi-jaacū niwī. Wijaa, ni'cū romano masā wioḡūre niyeru wapaseebosari masūrē ĩ'abocacū niwī. Cū Leví wāmet-icū niwī. Cū da'rawūaropū dujicū niwī. Jesú cūrē ĩ'agū, "Te'a, yu'ū me'rā a'tia", nicū niwī.

²⁸ Cū tojo nicā tū'ogū, Leví wā'cānū'cā, nipe'tise cū da'ra'quere du'ucūpeo, Jesú me'rā wa'acū niwī.

²⁹ Be'ro Leví cū ya wi'ipū Jesure pajiri bosenuḡū weepeocū niwī. Leví me'rācārā pājārā wapaseeri masā nicārā niwā. Tojo nicā āpērā quē'rā pājārā masā na me'rā ba'arā ninemocārā niwā. ³⁰ Na tojo weecā, fariseo masā, Moisé oja'quere bu'eri masā narē ĩ'anu'cūco'tecārā niwā. Tojo weerā Jesú bu'erārē uc-jacārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—¿De'ro weerā mūsā niyeru wapaseeri masā me'rā, ña'arō weeri masā me'rā sī'rī, ba'ati? nicārā niwā.

³¹ Jesú na tojo nisere tū'ogū, a'tiro nicū niwī:

—Duti moorā ocoyedutirā, duturure a'matisama. Dutitirā pūrīcā a'masama. ³² "Añurā ni'i" nirārē a'magū a'titiwū. Āpērā "Ūsā ña'arā ni'i" nirá pe'ere a'magū a'tiwū. Na ña'arō wee'quere bujaweti dūcayudutigū a'tiwū, nicū niwī.

"Mū'ū bu'erā ¿de'ro weerā be'tiweti?" Jesure ní'que ni'i

(Mt 9.14-17; Mr 2.18-22)

³³ Be'ro Jesure sērītiña'nemocārā niwā:

—Juā masārē wāmeyeri masū bu'esere siruturā, tojo nicā ūsā fariseo masā bu'esere siruturā Ō'acūrē ējōpe-orā be'ti ñubuesama. ¿De'ro weerā mū'ū bu'erā pe'e be'titimirā, sī'rī ba'ati? nicārā niwā.

³⁴ Jesú narē yu'ticū niwī:

—¿De'ro weeacū omocā dū'tegū na me'rā níḡū, cū pijio'cārārē bujaweti, be'tidutibosari? ³⁵ Be'ro cūrē āpērā aperopū miáca be'ro pūrīcārē bujaweti, be'tirāsama. Jesú, yu'ū na me'rā ni'i yujupū; yu'ū na me'rā niticā pūrīcārē, be'tirāsama níḡū, tojo nicū niwī.

³⁶ Narē queose me'rā werenemocū niwī:

—Ne ni'cū ma'marō su'tirote tū'rē, mejārō su'tiropū sereō'otisami. Tojo weegū ma'marō su'tirote bajuri-ogū weesami. Tojo nicā ma'marō su'tirote mejā su'tiropū sereō'ocā, ña'arō baju'u. ³⁷ Tojota wa'asa'a ma'ma vino mejā ajuri wa'icūrā caseri me'rā wee'que ajuripū poseyecā. A'tiro weecāma, vino pā'mūyū'rū, te ajurire tū'rēcā'sa'a. Tojo wa'acā, vino piostepe'tia wa'asa'a. Tojo weero vino cō'awa'a, te ajuri quē'rā cō'a wa'asa'a. ³⁸ Tojo weero ma'ma vinorē ma'ma ajuripū poseyegū'a. ³⁹ Ne ni'cū vino mejārē sī'rīpo'cū ma'marē sī'rīsī'rītisami. Cū a'tiro nisami: "Yu'ū sī'rīmū'tā'que mejā pe'e, nemorō añuapū", nisami. Mūsā todūporopū weeseti'quere mūsā weepo'quere ma'ma yu'ū bu'ese pe'ere dūcayusī'rīwe'e níḡū, tojo nicū niwī.

Judío masā na soowūari nūmū sauru nicā Jesú bu'erā trigore tū'rē'que ni'i

(Mt 12.1-8; Mr 2.23-28)

6 Ni'cā nūmū judío masā na soowūari nūmū nicā, Jesú trigo wesepū yu'rūacā, cū bu'erā trigore we-jetū'rē, sā'quēwee, te perire ba'acārā niwā. ² Fariseo masā na tojo weecā ĩ'arā, narē sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ro weerā marī soowūari nūmūrē da'radutitim-icā, mūsā tojo weeti? nicārā niwā.

³ Jesú narē yu'ticū niwī:

—Mūsā dūporocjū wioḡū Davi cū me'rācārā me'rā ūjaboarā na wee'quere bu'epā. ⁴ Na a'tiro weecārā niwā. Ō'acū wi'ipū sājāa, pā "Ō'acū ye ni'i" ní'quere, narē ba'adutiti'quere ba'acārā niwā. Cū me'rācārā quē'rārē dūcawaacū niwī. Pa'ia dia'cūrē te pā ba'ata basiocaro nimiwū. Yu'ū bu'erā tere ba'arā, yu'rūnū'cārā mejēta weema níḡū, tojo nicū niwī.

⁵ Narē ninemocū niwī Jesú:

—Yu'ū Ō'acū macū masū weronojō upētigū soowūari nūmū dutise nemorō dutimasī'i, nicū niwī.

Jesú omocā bu'awia'cūre yu'rūo'que ni'i

(Mt 12.9-14; Mr 3.1-6)

⁶ Jesú ape nūmū na soowūari nūmū nicā, judío masā nerērī wi'ipū sājāa, narē bu'ecū niwī. Topū ni'cū omocā diacjūcamocā bu'awia'cū nicū niwī. ⁷ Moisé duti'quere bu'eri masā, tojo nicā fariseo masā Jesure ĩ'aco'tecārā niwā. Na, ¿marī soowūari nūmūrē yu'rūogūsarī cū? nírā, tojo weecārā niwā. Cū yu'rūocā, weresāta ba-siorosa'a nírā, tojo ĩ'acārā niwā. ⁸ Jesú na wācūsere ĩ'a-masīḡū, omocā bu'awia'cūre a'tiro nicū niwī:

—Wā'cānū'cā, wijatia masā decopū, nicū niwī.

Cū tojo nicā, omocā bu'awia'cū wā'cānū'cā, wijaticū niwī. ⁹ Cū tojo weecā, Jesú fariseo masā mejēcā wācūrārē a'tiro nicū niwī:

—Mūsārē apeyenojō sērītiña'se cū'o. Marī soowūari nūmū nicā ¿añusere weeroḡati o ña'ase pe'ere weeroḡati? ¿Yu'rūosere ūati o wējēcō'ase pe'ere ūati? nicū niwī.

¹⁰ Be'ro Jesú nipe'tirā to nirārē ĩ'atoja, omocā bu'aw-ia'cūre nicū niwī:

—Mū'ū ya omocārē sīoña.

Cū tojo nicā tū'ogū, sīocū niwī. Maata yu'rūono'ca omocā tojacaro niwū. ¹¹ Cū tojo weecā ĩ'arā, fariseo masā, Moisé oja'quere bu'eri masā uayū'rūa wa'acārā niwā. Tojo weerā "Marī ¿de'ro weerāsari ā'rīrē?" ni a'merī sērītiña'cārā niwā.

Jesú cū bu'erā docere bese'que ni'i

(Mt 10.1-4; Mr 3.13-19)

¹² Jesú te nūmūrīrē ūrūḡūpū cū pacūre ñubueḡū wa'acū niwī. Topūre ti ñamirē ñubuebo'reacū niwī.

¹³ Bo'reque'aca be'ro cū bu'esere siruturā pājārārē pijiocū niwī. Pijio, na wa'tero nirá docere besecū niwī. Narē "Yé quetire werecusiarī masā yu'ū besecū'cārā nírāsa'a", nicū niwī. ¹⁴ A'ticūrā nicārā niwā: Simó, be'ro Jesú cūrē Pedro pisucū niwī. Apī cū acabiji André nicū

niwī. Tojo nicā Santiago, Juā, Felipe, Bartolomé nicārā niwā. ¹⁵ Āpērā Mateo, Tomás, Santiago Alfeo macčū, apī Simó wāmetigū celote curuacjū nicārā niwā. ¹⁶ Apī Juda Santiago acabiji nicū niwī. Tojo nicā Juda Iscariote, be'ropū Jesure cūrē ī'atu'tirārē o'oacjū quē'rā nicū niwī.

Jesú pājārā masārē bu'e'que ni'i

(Mt 4.23-25)

¹⁷ Jesú ūrūgūpū nī'cū cū besecū'cārā me'rā tigu dū'pocāpū dijacū niwī. Topū dijagū, ni'cā pa añurī pa-pū tojaque'acū niwī. Topū pājārā cū bu'esere siruturā nicārā niwā. Āpērā masā quē'rā pājārā Judea di'tacjārā, Jerusalécjārā, pajiri maa sumuto nise macārī Sidó, Tirocjārā nicārā niwā. Na nipe'tirā Jesú bu'esere tū'orā wa'acārā niwā. Tojo nicā na ye dutire yū'rūodutirā wa'acārā niwā. ¹⁸ Āpērā wātīa sājāno'cārā quē'rā wa'acārā niwā. Jesú na quē'rārē yū'rūocū niwī. ¹⁹ Cū tu-tuaro me'rā nipe'tirā duitirārē yū'rūocū niwī. Tojo weerā nipe'tirā cūrē ñe'eña'sī'ricārā niwā.

E'catise queti, e'catiya marīse queti ni'i

(Mt 5.1-12)

²⁰ Jesú ūrūgūpū dijāca be'ro cū bu'erārē ī'a, nicū niwī: —Mūsā pajasecūorā Ō'acū wiogū nirōpū wa'arāsa'a. Tojo weerā e'catiya.

²¹ »No'o ni'cārōacārē ūjaboarānojō be'ropūre yapirāsa'a. Tojo weerā e'catiya.

»No'o ni'cārōacārē utirānojō be'ropūre bujirāsa'a. Tojo weerā e'catiya.

²² »Mūsā yū'ū Ō'acū macū masū weronojō upūtigūre ējōpeocā, masā a'tiro weerāsama. Mūsārē ī'atu'tirāsama. Na me'rā nimi'cārārē cō'awīrōmūjārāsama. Mūsārē bujicā'a, yabirāsama. Mūsārē “Ña'arā nima”, nirāsama. Narē tojo weeno'rā e'catiya. ²³ Mūsā ū'mūsepū pajibutiaro e'catise bo-carāsa'a. Tojo weerā na tojo weeri curare ūpūtū waro e'catiyū'rūnū'cāña. Dūporocjārāpū quē'rā Ō'acū ye quetire weremū'tārī masārē mūsā ñecūsumūa mejārō-ta weecārā niwā.

²⁴ »Mūsā peje cūorā pe'e a'ti turi cjase dia'cūrē wācūnū'ū, e'catitoja'a. Tojo weero mūsārē ña'a nirōsa'a.

²⁵ »Mūsā ni'cārōacā ba'a yapirānojō e'catitoja'a. Tojo weero mūsārē ña'a ni'i. Be'ropūre ūjaboarāsa'a.

»Mūsā ni'cārōacārē e'cati bujirānojōrē ña'a ni'i. Be'ropūre bujawetirā utirāsa'a.

²⁶ »A'ti ūmūcocjārā añurō ucūno'rārē ña'arō wa'arosa'a. Dūporopū “Ō'acū ye queti wererā ni'i” nisoori masārē mūsā ñecūsumūa mejārōta añurō di-a'cū narē ucūcārā niwā.

Marīrē ī'atu'tirārē ma'idutise ni'i

(Mt 5.38-48; 7.12)

²⁷ »No'o ye cjasere tū'osī'rīrānojōrē a'tiro nigūti. Mūsārē ī'atu'tirārē ma'iña. Mūsārē ña'arō weerārē añurō weeya. ²⁸ Mūsārē ña'arō ucūrārē “Narē añurō wa'ato”, niña. Mūsārē ña'arō tu'ti, bujicārārē na ye ni-

atjere sērībosaya. ²⁹ Ni'cū mū'ūrē ni'cā pā'rē diapoapū paacā, ape pā'rē dū'sari pā'rē pe'ere majāminū'cā, paadutiya tja. No'o ni'cū mū'ū yaro su'tiro bu'icjārōrē ē'macā, mū'ū ya camisa quē'rārē tuweeo'oya.

³⁰ Nipe'tirā mūsārē sērīrārē o'oya. No'o mūsā yere mi-acā, “Wiapa”, niticā'ña. ³¹ Mūsārē āpērā añurō weeme'ricā ūasa'a. Mūsā quē'rā tojota narē añurō weeme'ricā'ña.

³² »Mūsārē mairā dia'cūrē ma'irā, ĵñe'enojō añuse wéerā weebosau? Ña'arā quē'rā tojota na me'rācjarārē ma'isama. ³³ Mūsārē añurō weerā dia'cūrē añurō wéerā, ĵñe'enojō pe'ere añuse weebosau? Ña'arā quē'rā narē añurō weerā dia'cūrē mejārōta añurō weesama. ³⁴ Mūsā āpērārē apeyenojō wasorā, “Na wiarāsama” nirā dia'cūrē o'ocā, wapamarīsa'a. Ña'arā quē'rā mejārōta āpērā ña'arārē na wiarāsama nīrā, wasosama. ³⁵ Mūsā yū'ūre ējōpeorā pe'e mūsārē ī'atu'tirārē ma'iña. Narē añurō weeya. Na apeyenojō wasocā, wasose wapa “Apeyenojō dūcayurāsama” nirō marīrō narē wasoya. Tojo weecā, Ō'acū mūsārē peje añuse o'ogūsamī. Cū ū'mūsepū nigū pō'rā nirāsa'a. Cūmarīcā queoro weetirārē, tojo nicā ña'arō weeri masārē pajaña'yugū, añurō weesami. ³⁶ Tojo weerā marī pacū pajaña'rōnojō mūsā quē'rā nipe'tirārē pajaña'ña.

Āpērārē “Mūsā ña'arā ni'i” niticā'ña nise ni'i

(Mt 7.1-5)

³⁷ »Mūsā āpērārē “Na ña'arā nima”, ni ī'abeseticā'ña. Tojo weecā, Ō'acū quē'rā mūsārē besosome. Tojo nicā āpērārē “Ña'abutia'a, bu'iri da'reroña'a”, niticā'ña. Tojo weecā, Ō'acū quē'rā mūsārē tojo nisome. Āpērārē acobojoya. Ō'acū quē'rā mejārōta mūsārē acobojogūsamī. ³⁸ Āpērā apeyenojō moorārē o'oya. Tojo weecā, Ō'acū quē'rā mūsārē o'ogūsamī. Mūsārē ni'cā ajuro ñadioca ajuro, añurō mu'muyū'rūri ajuro weronojō o'ogūsamī. Mūsā āpērārē o'o'caronojōta Ō'acū mūsārē o'ogūsamī, nicū niwī Jesú.

³⁹ Jesú cū bu'erārē a'te queose o'ocū niwī:

—Ni'cū ī'atigū apī ī'atigūre tūawā'cāmasītisami. Na pūarāpūta no'o nirī coperū būrusājābosama. ⁴⁰ Ni'cū bu'egū cūrē bu'egū nemorō masīyū'rūnū'cātisami. Cū bu'etu'ajaca be'ropū cū quē'rā cūrē ni'cārōwijigūsamī.

⁴¹ »Mūsā basū ña'arā nimirā, ĵde'ro weerā mūsā acaweregūre “Ña'agū nimi”, niti? Āpērārē “Mūsā ña'arā ni'i” nise dūporo marī ye pe'ere ī'amū'tārōña'a.

⁴² Mūsā a'te weronojō nibosa'a. Mūsā acaweregūre “Mū'ū ya capeapū cā'po'caroacā ni'i”, nibosa'a. Mūsā ya capeapū pajiri po'caro ī'atimirā, mūsā acaweregūre “Capeapū niseacārē miicō'arātī”, nīmasītisa'a. Mūsā tojo wéerā, weeta'sari masā ni'i. Mūsā ye caperipū nise miicō'amū'tāña. Tojo wéeca be'ropū mūsā acaweregūre cārōacā caperipū nise pe'ere miicō'amasīrāsa'a, ni queose o'ocū niwī Jesú.

Yucūgūre tigu dūca me'rā ī'amasīno'sa'a nise ni'i

(Mt 7.17-20; 12.34-35)

⁴³ Jesú a'tiro werenemocū niwī:

—Ne ni'cāgū yucəgə añuse dɛcatijə űa'ase dɛcatitisa'a. űa'ase dɛcatijə quē'rā añuse dɛcatitisa'a.

⁴⁴ Nipe'tise yucəpagə te dɛca me'rā ĩ'amasĩno'sa'a. Potagə ne higuera wāmetise dɛcatitisa'a. Pota cəose quē'rā ne ɛ'se dɛcatitisa'a. ⁴⁵ Masū añugū añuse wācūse cəoyugə, añurōta ucūsami. Apĩ űa'agū pe'e cū wācūse űa'ase niyucā, űa'arō ucūsami. Marĩrē űa'ase púuturo, űa'asetā marĩ ucūse wija'a. Añuse nicā, añusetā wija'a.

Mejēcā dia'cū wi'seri yeenə'cāse queose ni'i

(Mt 7.24-27)

⁴⁶ »¿De'ro weerā yə'ure “Yə'u wiogə” nimirā, yə'u dutiro weeweti? ⁴⁷ No'o yə'u tiropə a'ti, yə'u ucūsere tə'o, be'ro yə'u dutiro queoro weegū a'tiro weronojō nimi.

⁴⁸ Ni'cū wi'i weegətigə, di'tapə se'esājā, ɛ'tāgārē bocasami. Be'ro tiga bu'ipə yeenə'cāmujāsami. Be'ro dia pu'eejacā, ti wi'ipə aco o'mapōtēocā, a'meña'tisa'a. Ti wi'i ɛ'tāgārə yeenə'cāca wi'i niyuro, tojo wa'asa'a.

⁴⁹ Apĩ yə'u bu'e'quere tə'omigū, tere queoro weetigə, a'tiro weronojō nimi. Wi'i weegətigə, ne po'peapə yeenə'cāmujātiro marĩrō weesami. Be'ro dia pu'eejacā, ti wi'ire aco o'mapōtēo, o'mapĩ'aburocā'sa'a. Ti wi'i ne cā'rō dɛ'sanə'cātisa'a, nicə niwĩ Jesú.

Jesú surara wiogəre da'raco'tegəre yə'rəo'que ni'i

(Mt 8.5-13)

7 Jesú ɛ'rūgəpə masārē bu'eca be'ro Capernaupə pi'acə niwĩ. ² Topə ni'cū surara wiogə romano masū nicə niwĩ. Cūrē da'raco'tegə cū ma'iyə'rəpə'cāgū ɛ'pətu dutitigə wērise pə'to nicə niwĩ. ³ Surara wiogə Jesú ye quetire tə'ogə, ni'cārērā judío masā bəcə'rārē cū tiropə o'ócə niwĩ. Cūrē da'raco'tegəre yə'rəogə a'tidutigə tojo weecə niwĩ. ⁴ Na Jesú tiropə etarā, tutuaro me'rā cūrē weetamuse sēricārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—Ā'rĩ surara wiogəre weetamurōɛa'a. ⁵ Cū a'ti di'tacjārā judío masārē añurō ma'imi. Cūta cū ye niyeru me'rā ɛ'sā nerēwəari wi'ire yeedutiwĩ. Tojo weerā cūrē weetamurōɛa'a, nicārā niwā.

⁶ Tere tə'ogə, Jesú na me'rā wa'acə niwĩ. Wi'ipə ejase dɛporoacā surara wiogə ăpērā cū me'rācārārē tja Jesure weredutigə o'ócə niwĩ. A'tiro niduticə niwĩ:

—Wiogə, mə'urē caribosĩ'rĩtiami. Cū “Yə'u mejō nigū nisa'a”, niami. Tojo weegə cū “Ya wi'ipə sājācā weemasĩtisa'a”, niami. ⁷ Te ye bu'iri ne cū basu quē'rā mə'urē a'magū a'titiami. A'tiro pe'e niami. “Mejō mə'u wa'atimigū, mə'u dutio'ose me'rā cūrē da'raco'tegə yə'rəogəsamĩ”, niami. ⁸ Cū “Āpērā surara dutiro docapə ni'i”, niami. “Yə'u quē'rā ăpērā surarare dutituria'a. Yə'u ni'cūrē o'ócā, cū wa'asami. Apĩrē yə'u 'A'tia' nicā, a'tisami”, niami. Cūrē da'raco'tegəre “A'tiro weeya' nicā, weesami”, niami, nicārā niwā Jesure.

⁹ Jesú cū tojo ní'quere tə'ogə, tə'omarā wa'acə niwĩ. Be'ro majāmĩ'a, cūrē siruturārē a'tiro nicə niwĩ:

—Ā'rĩ surara wiogə Israe curuacjū mejēta yə'ure añurō ăjōpeomi. Diacjū məsārē nigūti. Ne ni'cū Israe

curuacjārā wa'teropəre ă'rĩ weronojō ăjōpeose cəogəre ĩ'aticāti, nicə niwĩ.

¹⁰ Be'ro surara wiogə o'ócārā wi'ipə dajatojaacārā niwā. Na tojatarā, surarare da'raco'tegəre yə'rə'cəpəre ĩ'acārā niwā.

Jesú wapewio macūrē masō'que ni'i

¹¹ Jesú surara wiogəre da'raco'tegəre yə'rəo'ca be'ro Naĩn wāmetiri macāpə wa'acə niwĩ. Cū bu'erā, tojo nicā ăpērā pājārā masā cū me'rā wa'acārā niwā. ¹² Ti macā pə'to cū ejari cura ni'cā puti masāputi yaarā wa'arā wəawā'cācārā niwā. Wē'rĩ'cə, wapewio macū ni'cū waro nigū nicə niwĩ. Pājārā ti macācārā core ba'paticārā niwā. ¹³ Core ĩ'agū, Jesú pajaña'cə niwĩ. A'tiro nicə niwĩ:

—Utitigota, nicə niwĩ.

¹⁴ Jesú cūrē masōgū, ti acarore da'rapeocə niwĩ. Cū tojo weecā, ti acarore wəawā'cārā tojanə'cācārā niwā. Wē'rĩ'cəre a'tiro nicə niwĩ:

—Yə'u mə'urē duti'i. Wā'cānujāña, nicə niwĩ.

¹⁵ Cū tojo níca be'ro wē'rĩ'cə wā'cānujā, ucūnə'cācə niwĩ. Masōtoja, Jesú cū pacore wiacə niwĩ. ¹⁶ A'tere ĩ'arā, nipe'tirā masā ɛ'cəacārā niwā. Tojo weerā Ō'acūrē e'catipeorā, a'tiro nicārā niwā:

—Ni'cū Ō'acū ye queti weremə'tārĩ masū tutuayə'rəgə marĩ wa'teropəre bajuami, nicārā niwā.

Apeye quē'rārē ninemocārā niwā:

—Ō'acū cū yarārē weetamugū a'tigə weepĩ, nicārā niwā.

¹⁷ Nipe'tiro Judea di'tapəre, to sumutopəre cūrē masō'que se'sa wa'acaro niwū.

Juā masārē wāmeyeri masū Jesú tiropə o'óc'que ni'i

(Mt 11.2-19)

¹⁸ Juā masārē wāmeyeri masū bu'iri da'reri wi'ipə nicə niwĩ. Titare cū bu'esere siruturā Jesú ye quetire cūrē wercārā niwā. Tere tə'ogə, pəarā cū bu'ese siruturārē pijiocə niwĩ. ¹⁹ A'tiro nicə niwĩ:

—Jesú tiropə wa'aya. “¿Mə'uta niti 'Masārē yə'rəo'cə a'tigəsamĩ' nino'cə o apĩpəre yucuerāsari yujupə?” ni sēritiña'ña, nicə niwĩ. ²⁰ Be'ro na Jesú tiropə eja, cūrē nicārā niwā:

—Juā masārē wāmeyeri masū mə'urē sēritiña'dutiami. “¿Diacjūta mə'u 'Masārē yə'rəo'cə a'tigəsamĩ' ní'cəta niti? o ăpĩpəre yucuerāsari yujupə?” niami, nicārā niwā.

²¹ Na ejari curare Jesú pājārā dutitirārē yə'rəogə weecə niwĩ. Cāmi boarārē, wā'tia sājāno'cārārē cō'awĩrōgū, caperi bajuno'tirārē yə'rəogə weecə niwĩ. ²² Jesú, Juā o'ócārā sēritiña'cā, a'tiro yə'ticə niwĩ:

—Məsā yə'u weecā ĩ'asere, məsā tə'osere Juārē wererā wa'aya. “Caperi ĩ'atimi'cārā ni'cārōacārē ĩ'ama. Si-jamasĩtimi'cārā sijama. Cāmi boarā yatipe'tiano'ma. O'meperi tə'oti'cārā quē'rā tə'oma. Wē'rĩ'cārā masāma. Pajasecəorā masārē yə'rəose queti, añuse quetire tə'oma. ²³ Yə'ure ăjōpeodu'utigənojō e'catigəsamĩ”, ni wererā wa'aya Juārē, nicə niwĩ Jesú.

²⁴ Juá o'ó'cārā wa'áca be'ro Jesú Juá ye cjasere masārē werēcū niwī. A'tiro nicū niwī:

—Mūsā masā marīrōp̄ Juārē ī'arā wa'apā. Top̄ wa'arā, uiḡnojō, wācūtutuatiḡnojōrē ī'arā wa'atipā. Cū tutuatiḡ tābuti wī'rō wēēc̄aro weronjō nitimi.

²⁵ Tojo nicā añuse waro su'ti sāñagūrē masā marīrōp̄ ī'arā wa'atipā. Su'ti añuse sāñarānojō, ma'masu'awee nisetirānojō wiorā ye wi'serip̄ nisama. ²⁶ To pūrīcārē mūsā top̄ cūrē ī'arā wa'arā, ni'cū Ō'acū ye queti werem̄'tārī masūrē ī'arā wa'arā weepā. Mūsārē nigūti. Diacjūta cū Ō'acū ye queti werem̄'tārī masū nimi. Totā Juá āpērā Ō'acū ye queti werem̄'tārī masā nemorō niyur̄'run̄'cāmi. ²⁷ Ō'acū Juārē o'óyuatjere cū ye queti ojāca pūrīp̄ a'tiro ojanow̄:

“Ȳm̄' m̄' ye quetire wereyuacj̄re m̄' d̄poro o'óḡti.

Cū m̄' wa'atji ma'arē apoyuḡsami.

Ma'a quē'rāyum̄'tāḡū weronjō m̄' wa'ati d̄poro masā wācūsere b̄jaweti d̄cayudutiḡsami”, nicū niwī Ō'acū, ni ojanow̄ niwī.

²⁸ Mūsārē wereḡti. Nipe'tirā Ō'acū ye queti werem̄'tārī masā wa'terop̄re ne ni'cū Juá masārē wāmeyeri masū yur̄'oro nigū marīcū niwī. Tojo nimicā, nipe'tirā Ō'acū wioḡ nirōp̄ nirā Juá yur̄'oro nima. Mejō nigūp̄ra cū yur̄'oro nimi, nicū niwī Jesú.

²⁹ Cū tojo nisere t̄'orā, nipe'tirā masā, tojo nicā niyeru wapaseeri masā Juá cū wāmeyeno'cārā a'tiro nicārā niwā:

—Ō'acū diacjūta weemi, nicārā niwā.

³⁰ Fariseo masā, tojo nicā Moisé oja'quere bu'eri masā pe'e Juá wāmeyeno'ña marī'cārā nitj̄arā, Ō'acū narē weesī'r̄isere ḡaticārā niwā.

³¹ Tojo weeḡ Jesú narē nicū niwī:

—Masā a'tocaterocj̄rā, yé quetire t̄'osī'r̄itirā ā'rā weronjō weesetima. ³² Wī'marā macā decop̄ apedujirā, na me'rācj̄rārē pijirā caricūbajaque'atirā weronjō nima. A'tiro caricūsama: “Ūsā wēow̄ putimicā, basarā wijatiap̄. Ūsā b̄jawetise basacā quē'rārē, utitiap̄.” Na weronjō a'tocatero nirā no'o añurō, ña'arō weecā, mejārōta t̄'satima. ³³ Juá masārē wāmeyeri masū be'ti, vino sī'r̄itisami. Cū tojo weecā, mūsā “Wātī c̄omi”, nisa'a. ³⁴ Be'ro yur̄' Ō'acū macū masū weronjō up̄tiḡ quē'rārē ba'a, yur̄' vino sī'r̄icā, mejārōta ña'arō ucū'u. “Ba'awārīḡ, sī'r̄iwārīḡ nimi”, ni'i. “Niyeru wapaseeri masā me'rācj̄, tojo nicā ña'arā me'rācj̄ nimi”, ni'i. Ne ni'cūp̄reta ējōpeowe'e. ³⁵ Tojo ējōpeotimirā, yur̄' wee'quere ī'arā, Ō'acū yur̄' masīse o'osere masīno'o, nicū niwī Jesú.

Jesú fariseo masū Simó wāmetiḡ ya wi'ip̄ ní'que ni'i

³⁶ Ni'cū fariseo masū Jesure cū ya wi'ip̄ ba'adutiḡ pijiacū niwī. Tojo weeḡ Jesú wa'acū niwī. ³⁷ Na ba'ari cura ti macācjō numio ña'arō weeri masō Jesú tiro wa'aco niwō. Co Jesú fariseo masū ya wi'ip̄ ba'aḡ wa'ap̄ nisere t̄'ogo, ḡm̄ticja acosticjare cū tirop̄ miaco niwō. ³⁸ Co utigota, cū sē'ema pe'e ejan̄'cāco niwō. Co ya'coco co uticā, cū ye d̄'pocārīp̄ doquepejacaro niwū. Be'ro te ya'coco co poan̄'mo me'rā tu-

ucoeco niwō. Be'ro te d̄'pocārīrē mi'mi, co ḡm̄tise mia'quere d̄'pocārīp̄ piopeoco niwō. ³⁹ Co tojo weecā ī'aḡ, Jesure ba'aduti'c̄ fariseo masū a'tiro wācūcū niwī:

—Ā'rī Ō'acū ye queti werem̄'tārī masū nigū pūrīcā, “¿Noanojō yur̄' ñe'eña'gō weeti? ¿Ñamonojō masō niti co?” ni masīboapī. “Co numio ña'arō weeri masō nimo”, ni masīboapī, nicū niwī. ⁴⁰ Tojo wācūsere ī'aḡ, Jesú fariseo masūrē nicū niwī:

—Simó, m̄'arē apeyenojō nisī'r̄isa'a.

Fariseo yur̄'ticū niwī:

—Masārē bu'eḡ, niña'rē m̄' m̄', nicū niwī.

⁴¹ Jesú cūrē nicū niwī:

—P̄arā ḡm̄ niyeru wasori masūrē wapamoosama. Ni'cū quinientos n̄m̄rī da'rase wapa weronjō wapamoosami. Apī pe'e cincuenta n̄m̄rī da'rase wapa weronjō wapamoosami. ⁴² Cū na p̄arāp̄ de'ro wee wapayemasīcā ī'aḡ, na wapamoosere tojo acobojobajuriop̄'ocā'sami. A'te cjasere m̄'arē sērīña'ḡti. ¿Ni'inojō pe'e niyeru wasori masūrē ma'iyur̄'run̄'cāsari? nicū niwī.

⁴³ Simó cūrē yur̄'ticū niwī:

—Yur̄' a'tiro t̄'oña'sa'a. Pajiro wapamoo'cū pe'e ma'iyur̄'run̄'cāsami, nicū niwī.

Jesú cūrē nicū niwī:

—M̄' queoro yur̄'ti'i.

⁴⁴ Be'ro Jesú numiorē ī'a, Simórē nicū niwī:

—M̄' a'tigo numiorē ī'a'a. Yur̄' m̄' ya wi'ip̄ sāj̄tacā, yé d̄'pocārīrē coedutiḡ yur̄' aco o'otiap̄. A'tigo pe'e m̄' weeti'quere weeamo. Co ya'coco me'rā yé d̄'pocārīrē coeamo. Be'ro co poari me'rā tuucoeamo. ⁴⁵ M̄' yur̄' añudutiḡ, mi'mitiap̄. Co pe'e yur̄' sāj̄ajac̄p̄ta, yé d̄'pocārīrē mi'mimo. Mi'midu'utimo yujup̄.

⁴⁶ »M̄' yur̄' d̄'pocārīrē ḡ'se, marī piopeosenojōrē piopeotiap̄. Co pe'e yé d̄'pocārīp̄re ḡm̄tisere piopeoamo. ⁴⁷ Tojo weeḡ a'tiro nigūti. Co peje ña'arō wee'quere acobojono'mo. Tojo weego yur̄' tojo weese me'rā co up̄t̄ ma'isere ī'omo. Cā'rō na wee'quere acobojorā, cā'rō ma'isere ī'ono'o. Nemorō waro ña'arō wee'quere acobojorā, up̄t̄ ma'isere ī'ono'o, nicū niwī.

⁴⁸ Be'ro numiorē a'tiro nicū niwī:

—M̄' ña'arō wee'quere acobojono'pe'ocā'a, nicū niwī.

⁴⁹ Āpērā ba'adutirā pijino'cārā top̄ dujirā na basu a'merī a'tiro ucūcārā niwā:

—¿Noanojō nisari ā'rī ña'arō wee'quep̄reta acobojosāj̄adojaḡ? nicārā niwā.

⁵⁰ Na tojo nimicā, Jesú pe'e numiorē a'tiro nicū niwī:

—M̄' yur̄' ējōpeotj̄agō, ña'arō wee'quere acobojono'ap̄. Wācūque'tiro marīrō wa'agosa'a, nicū niwī.

Jesú weresijari cura numia cūrē weetamu'que ni'i

8 Jesú ña'arō wee'core acobojoca be'ro nipe'tise macārīp̄ nipe'tirop̄ sijabi'acū niwī. Tocj̄rārē cū ye cjasere bu'e werēcusiaḡ weecū niwī. Tojo nicā

Õ'acũ wioꝑu nigũsami nisere werecu niwĩ. Cũ bu'erã doce cũ me'rã ba'patisijacãrã niwã. ² Æpẽrã quẽ'rã numia na me'rã ba'patisijacãrã niwã. Na Jesũ todũporo wãtĩa cõ'awĩrõno'cãrã numia, duti yu'rũono'cãrã numia nicãrã niwã. Ni'cõ na wa'tero María, na "Magdalena" nigõ, siete wãtĩa cõ'awĩrõno'co nico niwõ. ³ Tojo nicã apego Juana, Cuza wãmetigũ nũmo nico niwõ. Co marãpu Herode yere da'raco'teri masũ nicũ niwĩ. Susana wãmetigo quẽ'rã nico niwõ. Æpẽrã pãjãrã numia Jesure na cõose me'rã weetamucãrã niwã.

Jesũ oteri masũ ye quetire queose me'rã were'que ni'i
(Mt 13.1-9; Mr 4.1-9)

⁴ Pãjãrã masã peje macãrĩcãrã Jesũ tiropũ ï'arã wa'acãrã niwã. Na pãjãrã nerẽcã ï'agũ, Jesũ queose me'rã narẽ bu'ecũ niwĩ. A'tiro nicũ niwĩ:

⁵ —Ni'cũ masũ cũ ya wesepũ otegũ wa'asami. Cũ otegũ, wẽestewã'cãcã, ma'apũ apeye otese cape do-queque'asa'a. Ti ma'apũ yu'rũarã, tere Æpẽrã u'-tacũuwã'cãsama. Be'ro mirĩcũa a'ti, te perire ï'aboca, ba'ape'ocã'sama. ⁶ Apeye ãtãpaga wa'teropũ doque-que'asa'a. Te peri pĩ'rĩ, aco marĩyucã, ñaidija wa'asa'a. ⁷ Apeye otese cape pota wa'teropũ burũque'asa'a. Pota pe'e tere pĩ'rĩyũ'rũa, wẽjẽcã'sa'a. ⁸ Apeye otese cape di'ta añurõpu burũque'asa'a. Te añurõ pĩ'rĩ, dũcatisa'a. Ni'cã ño cien peri dũcatisa'a, nicũ niwĩ.

To be'ro Jesũ urũtuaro me'rã narẽ nicũ niwĩ:

—O'meperi cõorãnojõ a'tere añurõ tũ'oya, nicũ niwĩ.

Jesure cũ bu'erã "¿De'ro weegũ queose me'rã bu'eti?" ni'que ni'i
(Mt 13.10-17; Mr 4.10-12)

⁹ Be'ro cũ bu'erã "¿De'ro nisĩ'rĩrõ weeti mũ'u queose were'que?" ni sãrĩtiña'cãrã niwã. ¹⁰ Narẽ yu'ticũ niwĩ:

—Õ'acũ mũsãrẽ a'tiro weemi. Æpẽrã todũporopũ masĩña marĩmi'que cũ wioꝑu nisere mũsãrẽ masĩcã weemi. Yu'ũre ãjõpeotirãma queose me'rã wereno'o. Tojo weerã yu'ũ weesere ï'amirã, ï'amasĩsome. Yé cjasere tũ'omirã, tũ'omasĩtirã tojarãsama.

Jesũ oteri masũ ye quetire "A'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e" ni were'que ni'i
(Mt 13.18-23; Mr 4.13-20)

¹¹ »Yu'ũ queose were'que a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Otese cape Õ'acũ ye queti weronõjõ ni'i. ¹² Ma'apũ burũque'a'que a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Masã, yé quetire tũ'oma. Be'ro na tũ'o'quere wãtĩ a'ti, tere ã'mape'ocã'sami. Napũ tere ãjõpeo, Õ'acũ narẽ yu'rũweticã weeri níꝑũ, tojo weesami. ¹³ Apeye otese cape ãtãpaga wa'teropũ burũque'a'que a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Na, yé quetire añurõ e'catise me'rã tũ'osama. Tojo weemirã, mũ'cõrĩ marĩrã weronõjõ añurõ ãjõpeotĩsama. Yoaticã añurõ ãjõpeocũmĩ, be'ro narẽ Æpẽrã ña'arõ weecã ï'arã, ãjõpeodu'ucã'sama. ¹⁴ Apeye pota wa'teropũ burũque'a'que a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Yé quetire tũ'oma, tũ'orã pe'e. Mejõ siape me'rã a'ti mũcõo cjasere wãcũque'tiyũ'rũasama. Peje cõosĩ'rĩsama. A'ti mũcõpu e'catisere urũtuaro wãcũsama. Tojo weero a'te

nipe'tise narẽ dojorẽcã'sa'a. A'tiro weérã, na dũca marĩrã weronõjõ tojama. ¹⁵ Apeye otese cape di'ta añurõpu burũque'a'que pe'e a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Na, yé quetire añurõ tũ'osĩ'rĩrõ põtẽorõ tũ'oma. Tere tũ'o, Õ'acũ haronõjõ queoro weeme'ricã'ma. Añurõ ãjõpeonu'cũrã peje dũcatirã weronõjõ nima, nicũ niwĩ.

Jesũ sĩ'ocja me'rã queose o'o'que ni'i
(Mr 4.21-25)

¹⁶ Jesũ cũ bu'erãrẽ a'tiro werenemocũ niwĩ:

—Ne ni'cũ sĩ'ocjare sĩ'otoja, apeyenõjõ me'rã mo'atisami. Tojo weetigũ, cũ cãrĩrõ docapũ cũutisami. A'tiro pe'e weesami. Nipe'tirã topũ sãjãarã ï'ato níꝑũ, u'mũarõpu dũ'teyoosami. ¹⁷ A'tiro ni'i. Todũporopũ masã masĩno'ña marĩ'quere masĩno'rõsa'a. Ya'yioropũ ní'que quẽ'rã bajarosa'a. Jesũ, yé queti masĩno'ña marĩmi'que be'ropũre sĩ'ocja bo'reyuro weronõjõ masĩpe'ticã'no'rõsa'a níꝑũ, tojo nicũ niwĩ.

¹⁸ »A'tere tũ'orã, añurõ tũ'oya. Yu'ũ bu'ese tũ'o ãjõpeorãrẽ Õ'acũ masĩse o'onemogũsami. Æpẽrã yu'ũ bu'esere tũ'osĩ'rĩtibutiarã pe'ere na masĩmi'quere ã'mape'ocũsami, nicũ niwĩ Jesũ.

Jesũ paco, tojo nicã cũ acabijirã cjase ni'i
(Mt 12.46-50; Mr 3.31-35)

¹⁹ Be'ro Jesũ paco, cũ acabijirã cũrẽ a'marã a'ticãrã niwã. Na masã mu'muyũ'rũcã ï'arã, wi'ipũ sãjãamasĩticãrã niwã. ²⁰ Topũ níꝑũ Jesure werecu niwĩ:

—Mũ'u paco, mũ'u acabijirã sope pu'to niama. Mũ'urẽ ï'asĩ'rĩrãpãrã, nicũ niwĩ.

²¹ Tere tũ'ogũ, Jesũ nicũ niwĩ:

—No'o Õ'acũ ye quetire tũ'o, tere queoro weerãnojõ nãta yu'ũ paco, yu'ũ acabijirã weronõjõ nima, nicũ niwĩ.

Jesũ wĩ'rõrẽ, tojo nicã pã'cõrĩrẽ di'tamarĩacã wee'que ni'i
(Mt 8.23-27; Mr 4.35-41)

²² Ni'cã nũmũ Jesũ cũ bu'erã me'rã yucũsũpu mũjãsãjãgũ, a'tiro nicũ niwĩ:

—Te'a siaquiji ditara sumutopũ, nicũ niwĩ.

Cũ tojo nicã tũ'orã, wa'acãrã niwã. ²³ Na pẽ'arĩ cura Jesũ cãrĩa wa'acũ niwĩ. Wãcũña marĩrõ wĩ'rõ urũtu wẽetuuwã'cãticaro niwũ. Tojo wa'acã, pã'cõrĩ yucũsũpu paaquesãamũjãcaro niwũ. Tiwũ mirĩdi-jatawio nicaro niwũ. ²⁴ Tojo wa'acã ï'arã, Jesure wã'cõrã burũacãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

—Ûsãrẽ bu'egũ, marĩ mirĩrãtirã wee'e, nicãrã niwã.

Na tojo nicã tũ'ogũ, Jesũ wã'cã, te wĩ'rõrẽ, pã'cõrĩrẽ yũsũocũ niwĩ. Nipe'tise di'tamarĩdijape'tia wa'acaro niwũ. ²⁵ Tu'ajanũ'cõ, cũ bu'erãrẽ nicũ niwĩ:

—¿Mũsãrẽ ãjõpeose de'ro wa'amitito? nicũ niwĩ.

Na urũtu u'cũa'cãrã nitĩjarã ï'amarĩa, a'merĩ nicãrã niwã:

—¿Noanojõ nisariba ã'rĩ? Wĩ'rõ, pã'cõrĩpu'ta tũ'o-maatidojacã'a, nicãrã niwã.

Jesú Gerasa wāmetirocjū wātīa sājāno'cure
cō'awīrō'que ni'i
(Mt 8.28-34; Mr 5.1-20)

²⁶ Be'ro Jesú cū bu'erā me'rā pē'acū niwī. Pē'a, ape pā'rē Galilea pōtēorōpū Gerasa wāmetiropū pē'ajacārā niwā. ²⁷ Jesú yucūsupū ní'cū majānū'cārī cura ni'cū Gerasacjū cū tiro ejačū niwī. Yoacā waro ā'rī masū wātīa sājāno'cū cū nirītero yū'rūcaro niwū. Ne su'ti marī, ne wi'ipū niticū niwī. Masāperi wa'teropū niba-jaque'aticū niwī. ²⁸ Jesú cūrē ī'agū, wātī masūpūre sājāgūrē "Wijaaya", nicū niwī. Cū cō'awīrōcā ī'agū, Jesú tiropū ejaque'a, upūtu caricūcū niwī:

—Jesú, Ō'acū ū'mūserū nigū macū, ¿de'ro weegū yū'ure caribogū a'titi? Yū'ure űa'abutiario pi'eticā weeticā'ña, ni tutuaro me'rā sērīcū niwī.

Pejetiri wātī masūrē űe'ea, bū'ūque'amūjācā weecū niwī. Masā cūrē aperopū wa'aticā'to nīrā, omocārī, dū'pocārīpū cōme dari me'rā dū'tecūmūjācārā nīmīwā. Tojo weemicā, cū wejesuremūjācū niwī. Wātī cūrē masā marīrōpū sū'ori mīamūjācū niwī. ³⁰ Jesú cūrē sērītiña'cū niwī:

—¿De'ro wāmetiti?

Cū yū'ticū niwī:

—Legiōn wāmeti'i, nicū niwī. Pājārā wātīa űsā nicā'a nīgū, tojo nicū niwī. ³¹ Wātīa Jesure a'tiro nicārā niwā:

—Ūsārē ī'abajudutidijari pejopū bu'iri da're bajurī-oticā'ña ni, upūtu sērīcārā niwā. ³² Titare űrūgūpū pājārā yesea ba'a nu'cūcārā niwā. Narē ī'arā, wātīa Jesure "Nāpūre sājāarāti" ni, tutuaro me'rā sērīcārā niwā. Jesú narē "Tojota weeya", nicū niwī. ³³ Tojo weerā na masūpūre ní'cārā wijaa, yeseapūre sājāacārā niwā. Yesea na wātīa sājāāca be'ro opa tū'rūpū omamaati, ditarapū doqueñojā, mirīpe'tia wa'acārā niwā.

³⁴ Tojo wa'asere ī'arā, yeseare co'terā a'tiro weecārā niwā. Na upūtu űcūarā macāpū, cāpūpū omawā'cā, weresterā wa'acārā niwā. ³⁵ Te quietire tū'orā, masā tojo wa'asere ī'arā wa'acārā niwā. Na Jesú tiropū ejarā, wātīa sājāno'cure Jesú pū'toacā dujicā ī'acārā niwā. Cū su'ti sājā, añurō wācūse cūogū dujicū niwī. Na cūrē ī'arā, uise me'rā ī'acārā niwā. ³⁶ Āpērā topū ī'arā ejarārē Jesú wātīa sājāno'cure cō'awīrōcā ī'a'cārā "A'tiro wee wātīarē cō'awīrōami", ni wrecārā niwā.

³⁷ Jesú a'tiro weecā ī'arā, nipe'tirā masā Gerasapū nīrā Jesure tutuaro me'rā "Mū'ū aperopū wa'aya", nicārā niwā. Na upūtu waro uicārā niwā. Tojo weerā Jesure tojo nicārā niwā. Tere tū'ogū, Jesú yucūsupū mūjāsājāa, wa'a wa'acū niwī. ³⁸ Wātīa cūomi'cū Jesure "Yū'ū quē'rā mū'ū me'rā wa'agūti" nīgū, upūtu sērīcū nīmīwī. Jesú pe'e cūrē nicū niwī:

³⁹ —Mū'ū ya wi'ipū tojaa, nipe'tise Ō'acū mū'ūrē wee'quere werepe'ocū wa'aya, nicū niwī.

Tojo weegū cū nipe'tiro cū ya macācjārārē Jesú cūrē wee'quere wrecusiagū wa'acū niwī.

Jairo macōrē, tojo nicā dí mejā cūogore Jesú
yū'ruo'que ni'i
(Mt 9.18-26; Mr 5.21-43)

⁴⁰ Be'ro Jesú ditara ape pā'rēpū ní'cū pē'atāca be'ro masā e'catise me'rā cūrē pōtērīcārā niwā. Nipe'tirā cūrē yucue'cārā nitjārā, tojo weecārā niwā. ⁴¹ Titare ni'cū sū'ori nerēwūari wi'i wiogū Jairo wāmetigū Jesú tiro etacū niwī. Cū Jesú tiro ejaque'a, Jesure "Yū'ūre pa-jaña'cureya. Ya wi'ipū te'a", nicū niwī. ⁴² Cū macō ni'cō nīgō doce cū'marī cūogo wērīse pū'topū nico niwō. "Ja" ni, Jesú to wa'ari cura pājārā masā sirutucārā nitjārā, cūrē añurō tuutī'awā'cācārā niwā. ⁴³ Na tojo weerā wa'tero ni'cō numio doce cū'marī dí mejā dutitigo nico niwō. Co ocoyedutise wapa nipe'tise niyeru tojaque'a wa'aco niwō. Ne ni'cū core ocoyeyū'rūoticū niwī. ⁴⁴ Tojo weego co Jesú sē'ema wa'a, cū su'tiro yapapū űe'eña'co niwō. Co űe'erī curata co dí wijami'que bū'anū'cā wa'acaro niwū. ⁴⁵ Tojo wa'ari cura Jesú sērītiña'cū niwī:

—¿Noa yū'ūre űe'eti? nicū niwī.

Nipe'tirāpūta "Ne ni'cū űe'etimi", nicārā niwā. Tojo weegū Pedro, tojo nicā cū me'rācjārā Jesure nicārā niwā:

—Ūsārē bu'egū, masā mū'ūrē nipe'tiro do-quewāwā'cā, tuuquejoma. Tojo wa'acā masīmīgū, mū'ū ¿de'ro weegū "¿Noa yū'ūre űe'eti?" niti? nicārā niwā.

⁴⁶ Na tojo nicā tū'ogū, Jesú nicū niwī:

—Ni'cō yū'ūre űe'ecā tū'oña'pū. Core yū'ū tutuaro me'rā yū'rūcā weeasū, nicū niwī.

⁴⁷ Cū tojo nicā tū'ogo, cū masītojami, yū'ūta weeasū nīgō, narāsāgōta Jesú pū'to a'ti, ejaque'aco niwō. Co nipe'tirā tū'oropū werepe'ocā'co niwō. A'te ye bu'iri cū yaro su'tirore űe'easū nīgō, tojo nicā "Yū'ū űe'ecāta, yū'rūono'copū tojasū", ni wereco niwō. ⁴⁸ Co tojo nicā tū'ogū, Jesú core nicū niwī:

—Mū'ū ējōpeotjāgō, yū'rūono'copū toja'a. Duti marīgō e'catise me'rā tojaaya, nicū niwī.

⁴⁹ Jesú core ucūrī cura ni'cū Jairo nerēwūari wi'i wiogū ya wi'icjū ejačū niwī. Jairore nicū niwī:

—Mū'ū macō wērīatojamo. Marīrē bu'egūre caribonemotigūta majā, nicū niwī.

⁵⁰ Jesú tojo nicā tū'ogū, Jairore nicū niwī:

—Uitigūta. Yū'ūre ējōpeoya. Mū'ū tojo weecā, mū'ū macō masōno'gōsamo, nicū niwī.

⁵¹ Ti wi'ipūre etagū, co pesari tucūpūre ne āpērārē sājāadutiticū niwī. Pedro, Santiago, Juā, tojo nicā co pacūsumūa dia'cūrē sājāaduticū niwī. ⁵² Nipe'tirā ti wi'ipū nīrā upūtu utirā, dūjasewā'arārē Jesú nicū niwī: —Utiticā'ña. Co wērītimo. Cārīgō weemo, nicū niwī.

⁵³ Masā co wērī'quere masīcārā niwā. Tojo weerā cū tojo nicā tū'orā, cūrē bujicā'cārā niwā. ⁵⁴ Jesú pe'e ucūgūta, co ya omocārē űe'e, nicū niwī:

—Wī'magō, wā'cānū'cāña, nicū niwī.

⁵⁵ Cū tojo nīrī curata wērī'co masā, wā'cānū'cāco niwō. Jesú co pacūsumūarē "Ba'ase ecaya", nicū niwī.

⁵⁶ Cū tojo weesere ī'arā, co pacūsumūa upūtu

ĩ'auñacārã niwã. Jesú core masõ'quere ne ãpērãrẽ wereduticũ niwĩ.

Jesú cũ bese'cãrãrẽ weredutio'o'que ni'i

(Mt 10.5-15; Mr 6.7-13)

9 Jesú cũ bu'erã docere neocũucũ niwĩ. Be'ro narẽ cũ tutuasere o'ocũ niwĩ. Wãtĩa no'o nirãrẽ cõ'awĩrõmasĩsere o'ocũ niwĩ. Tojo nicã duti yu'rũomasĩsere o'ocũ niwĩ. ² Narẽ Õ'acũ wiogũ nimi nisere wereduticũ niwĩ. Dutitirãrẽ yu'rũoduticũ niwĩ. ³ A'tiro nio'ocũ niwĩ:

—Wa'arã, ne apeyenojõ miaticã'ña. Tuacũ, ajuronojõ, ba'ase pu'e, niyeru ne miaticã'ña. Mũsã sãñase me'rã dia'cũ wa'aya. Ne apeye mianemoticã'ña.

⁴ Mũsã no'o nirĩ wi'i ejarã, mũsã to nirõ põtõorõ to-jaque'aya. ⁵ No'o ãpērã mũsãrẽ ñe'eticã, ti macãpũre wijarã, ti macã cjase di'ta wã'a'quere paastecõ'aña. To-jo weerã mũsã "A'ti macãcjãrã bu'iritima" ni ĩ'orãsa'a, nicũ niwĩ.

⁶ Cũ tojo nica be'ro wa'a wa'acãrã niwã. Wa'a, nipe'tise macãrĩpũ Jesú masãrẽ yu'rũose quetire werecusi-acãrã niwã. Tojo nicã dutitirãrẽ yu'rũocãrã niwã.

Herode Jesú weesere tũ'o'que ni'i

(Mt 14.1-12; Mr 6.14-29)

⁷ Galilea di'ta wiogũ Herode nipe'tise Jesú wee'quere tũ'ocũ niwĩ. Tere tũ'ogũ, Herode de'ro wéemasĩticũ niwĩ. Æpērã "Cũ Juã wãmeyeri masũ wẽrĩ'cũpũ masãcũ nimi", nicãrã niwã. ⁸ Æpērã "Dũporocjũpũ Õ'acũ ye quetire weremũ'tãrĩ masũ Elía bajuapĩ", nicãrã niwã. Æpērã "Apetero weegũ ni'cũ todũporocjũ Õ'acũ ye quetire weremũ'tãrĩ masũ masã'cũ nígũ nisamigũ", nicãrã niwã. ⁹ Herode pe'e a'tiro nicũ niwĩ:

—Yu'ũta Juã ya dũpoare dũtesuredutiwũ. To pũrĩcãrẽ ħnoanojõ nisari tocã'rõ na ucũno'gũ? Cũrẽ ĩ'asĩ'rĩmisa'a, nicũ niwĩ.

Jesú ni'cãmocũsetiri mil umũarẽ ba'ase eca'que ni'i

(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Jn 6.1-14)

¹⁰ Be'ro Jesú besecũũ'cãrã na bu'ecusiaca be'ro cũ tiro daja, na weecusia'quere werecãrã niwã. Be'ro narẽ Jesú masã marĩrõpũ Betsaida wãmetiri macã pũ'topũ sũ'ori wa'acũ niwĩ. ¹¹ Masã pe'e na wa'ase quetire tũ'ocã'cãrã niwã. Tojo weerã tere tũ'orã, narẽ sirutuwã'cãcãrã niwã. Jesú narẽ añuduti, Õ'acũ wiogũ nimi nisere were, dutitirãrẽ yu'rũocũ niwĩ.

¹² Be'ro ñamica'apũ nicã ĩ'arã, cũ bu'erã doce cũ tiro wa'a, cũrẽ ucũcãrã niwã:

—Masãrẽ "Tocã'rõta ni'i", niña. Macãrĩpũ, no'o pũ'to nise macãrĩpũ ba'ase, cãrĩrõ a'magũ wa'adutiya. A'to marĩ nirõpũre ne apeyenojõ marĩbutiacã'a, nicãrã niwã.

¹³ Jesú pe'e nicũ niwĩ:

—Mũsã narẽ ba'ase ecaya.

Na cũrẽ nicãrã niwã:

—Ûsã ni'cãmocũsepagata pã, tojo nicã wa'i pũarãta cũ'o. Masãrẽ ne a'teacã se'satisa'a. ħÛsãrẽ ã'rã pãjãrã ye niatjere ba'ase duudutigũ weeti? nicãrã niwã.

¹⁴ Na pãjãrã, umũa se'saro ni'cãmocũsetiri mil wa'tero nicãrã niwã. Jesú narẽ nicũ niwĩ:

—Masãrẽ te cururinẽcũ cincuenta dujudutiya, nicũ niwĩ.

¹⁵ Na cũ duti'caronojõta wee, dujipe'ticã'cãrã niwã.

¹⁶ Be'ro Jesú te ni'cãmocũse pãrẽ, na wa'i pũarãrẽ mii, umũarõpũ ĩ'amorõ, cũ pacũ Õ'acũrẽ na ye niatjere e'catise o'ocũ niwĩ. Tu'ajanũ'cõ, cũ pe'esteca be'ro cũ bu'erãrẽ masãrẽ etidutigũ o'ocũ niwĩ. ¹⁷ Nipe'tirã ba'a, yapicãrã niwã. Be'ro doce pi'seri na ba'adũ'a'quere seeneocãrã niwã.

Pedro Jesure "Mũ'ũ Õ'acũ o'ó'cũta ni'i" ní'que ni'i

(Mt 16.13-19; Mr 8.27-29)

¹⁸ Ni'cãti Jesú cũ se'saro ñubuegũ weecũ niwĩ. Titare cũ bu'erã quẽ'rã cũ me'rã nicãrã niwã. Narẽ sãrĩtiña'cũ niwĩ:

—Masã ħde'ro ni ucũti yu'ũre? nicũ niwĩ.

¹⁹ Na cũrẽ yu'ticãrã niwã:

—Æpērã mũ'ũrẽ "Juã wãmeyeri masũ nimi", nima. Æpērã mũ'ũrẽ "Dũporocjũpũ Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ Elía nimi", nima. Æpērã "No'o nígũ dũporocjũpũ Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ masã'cũ nígũ nisasami", nima, nicãrã niwã.

²⁰ Be'ro narẽ sãrĩtiña'cũ niwĩ tja:

—ħMũsã waro, de'ro wãcũti yu'ũre? nicũ niwĩ. Pedro cũrẽ nicũ niwĩ:

—Mũ'ũ Õ'acũ bese'cũ Cristo ni'i, nicũ niwĩ.

Jesú cũ wẽrĩatjere were'que ni'i

(Mt 16.20-28; Mr 8.30-9.1)

²¹ Jesú narẽ ne cã'rõ ãpērãpũre cũ Õ'acũ bese'cũ nisere wereduticũ niwĩ. ²² Be'ro narẽ nicũ niwĩ:

—Yu'ũ Õ'acũ macũ masũ weronojõ upũtigũ pũrõ pi'etigũsa'a. Judío masã bũcũrã, pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã yu'ũre ĩ'atu'tirãsama. Yu'ũre wẽjẽrãsama. Na tojo weemicã, i'tia nũmũ be'ro masãgũsa'a, nicũ niwĩ.

²³ Be'ro nipe'tirã masãrẽ nicũ niwĩ:

—No'o yu'ũre sirutusĩ'rĩgũnojõ nipe'tise nũmũrĩ sirutuato. Cũ weesĩ'rĩrõnojo weeticã'to. Yu'ũ haro pe'e weeato. No'o yu'ũre sirutusĩ'rĩgũ, "Jesure ějõpeogũ, wẽrĩbosa'a" nitigũta sirutuato. ²⁴ Yu'ũre ějõpeose me'rã ña'arõ yu'rũsĩ'rĩtigũ, yu'ũre ějõpeodu'ugũnojo pecame'epũ bu'iri da're bajuriono'gũsami. Apĩ wẽjẽsere uiti, yu'ũre ějõpeonu'cũgũnojo yu'ũ me'rã catinu'cũgũsami. ²⁵ Ni'cũ a'ti turi cjase nipe'tisere wapata'agũ, cũ ejeripõ'rã pe'ere bajuriogũ, ħñe'enojõrẽ wapata'abosari? ²⁶ Yu'ũre, tojo nicã ye quetire bopoyasãticã'ña. Mũsã bopoyasãcã, yu'ũ Õ'acũ macũ masũ weronojõ upũtigũ a'tiro weegũsa'a. Apaturi a'ti turipũre a'tigũ, yu'ũ pacũ asistese me'rã, cũrẽ wereco'terã me'rã yu'ũ quẽ'rã mũsãrẽ bopoyasãgũsa'a. Yu'ũ tutuase me'rã a'tigũ, tojo weegũsa'a. ²⁷ Diacũ mũsãrẽ weregũti. Ni'cãrẽ a'topũ nirã yu'ũ wiogũ sãjãcã ĩ'atimirã wẽrĩsome, nicũ niwĩ.

Jesú cū bajusere ducayuy'que ni'i
(Mt 17.1-8; Mr 9.2-8)

²⁸ Ni'cā semana Jesú “Yuh wioḡ sājācā ī'arāsa'a” ní-ca be'ro ūrūḡp̄r̄p̄ űubueḡ m̄jāḡḡ, Pedro, Santiago, Juārē miac̄ niwī. ²⁹ Top̄ cū űubueḡ, cū bajusere ducayua wa'ac̄ niwī. Cū ye su'ti añurō butise, asistese wa'ac̄ niwī. ³⁰ Tojo wa'acā, p̄arā űm̄a bajua, cū me'rā ucūcārā niwā. Na d̄porocjār̄p̄ Moisé, Elía nicārā niwā. ³¹ Na asistese me'rā nírā, Jesú cū Jerusalēp̄ wēřatjere ucūcārā niwā. ³² Pedro quē'rā p̄p̄t̄ w̄ja c̄o'cārā nimirā, wā'cācārā niwā. Wā'cā, Jesú cū asistesere, tojo nicā cū me'rā nírārē ī'acārā niwā. ³³ Na Jesú tiro ní'cārā wa'ari cura Pedro Jesure nic̄ niwī:

—Wioḡ, marí a'top̄ nicā añuy'r̄a'a. I'tia wi'iacā weerā. Ni'cā wi'i m̄h̄ ya wi'i, ape wi'i Moisé ya wi'i, ape wi'i Elía ya wi'i weerā, nic̄ niwī.

Pedro cū tojo nisere t̄'oña'timiḡ, de'ro nímas̄tiḡ, tojo nic̄ niwī. ³⁴ Cū tojo ucūrī cura ni'cā o'mecurua dijati, tuubi'acā'caro niwī. Na ti o'mecurua po'peap̄ nírā, űc̄a wa'acārā niwā. ³⁵ Be'ro ti curuap̄ ni'cū a'tiro ucūcā t̄'ocārā niwā:

—Ā'ī' yuh mac̄ yuh bese'c̄ nimi. Cū ucūserē t̄'o ējōpeoya, nic̄ niwī.

³⁶ Tojo níca be'ro Jesú ni'cūta tojan̄'cāc̄ niwī. Moisé, Elía marīcārā niwā majā. Cū bu'erā na ī'a'quere tojota t̄'oña'yuh'rocā'cārā niwā. Ne cārō āpērārē wereticārā niwā.

Jesú wī'maḡ wātī sājāno'c̄re cō'awīrō'que ni'i
(Mt 17.14-21; Mr 9.14-29)

³⁷ Ape n̄m̄ pe'e ūrūḡp̄r̄p̄ ní'cārā dijatacā, pājārā Jesure pōtēřicārā niwā. ³⁸ Ni'cū na wa'terop̄ niḡ p̄p̄t̄ Jesure ucūquejoc̄ niwī:

—Ūsārē bu'eḡ, yuh mac̄ ni'cū niḡrē pa-jaña'cureya. Ī'aḡ a'tia. ³⁹ Wātī cūrē sājā'a'c̄ űe'ea, caricū, wēřam̄jācā weemi. Tojo nicā űserop̄ so'potu'umi. Cūrē űa'abutiario wéeḡ, pi'eticā weey'r̄hami. Ne du'usī'řitimi. ⁴⁰ M̄h̄ bu'erārē “Wātīrē cō'awīrōña”, ni-tojamiap̄. Ne pōtēotiamā, nic̄ niwī.

⁴¹ Jesú yuh'tic̄ niwī:

—M̄sā ējōpeose moorā űa'arā ni'i. Yuh m̄sārē yoacā bu'emicā, ne t̄'omasīwe'e yujup̄. ĩ'No'ocā'rō yoacā m̄sā yuh're ējōpeoticā wācūtutuaḡsari? M̄h̄ mac̄rē yuh'tiro miitia, nic̄ niwī.

⁴² Wī'maḡ cū tiro wa'acā, wātī cūrē nucūcāp̄ do-queque'acā weec̄ niwī. Apaturi wācūña marīrō cūrē wēřacā weec̄ niwī tja. Cū tojo weecā, Jesú wātīrē cō'awīrō, yuh'roc̄ niwī. Tu'ajan̄'cō, cū pac̄re wiac̄ niwī. ⁴³ Nipe'tirā to nírā Ū'ac̄ tutuasere ī'amarīacārā niwā.

Jesú cū wēřatjere apaturi werenemo'que ni'i
(Mt 17.22-23; Mr 9.30-32)

Na Jesú wee'ō'quere ī'amarīarī cura cū bu'erārē nic̄ niwī:

⁴⁴ —Yuh ni'cārōacā nisere añurō t̄'o'oya. Acobo-joticā'ña. Yuh Ū'ac̄ mac̄ mas̄ weronojō up̄tiḡre wiorāp̄re o'orāsama, nic̄ niwī.

⁴⁵ Cū tojo nisere cū bu'erā pe'e ne t̄'omasīticārā niwā. Ū'ac̄ narē tojo mas̄tabasioticā weec̄ niwī. Na cū ní'quere “ĬDe'ro nisī'řrō weeti?” ni sēřitīña'ui nicārā niwā.

Añurō weey'r̄p̄cāḡ̄ ye cjase ni'i
(Mt 18.1-5; Mr 9.33-37)

⁴⁶ Be'ro Jesú bu'erā na basu ĩ'noa marí wa'terop̄ niḡ āpērā yuh'roo niyuh'r̄p̄cāḡ̄sari? nírā, p̄p̄t̄ d̄'sasocārā niwā. ⁴⁷ Jesú na tojo wācūserē ī'a-masīcā'c̄ niwī. Tojo weeḡ ni'cū wī'maḡrē cū p̄'to wejeon̄'cō, ⁴⁸ narē nic̄ niwī:

—Yuh're maiḡnojō ni'cū ā'ī' wī'maḡrē űe'eḡ weronojō weemi. Cūrē űe'eḡ, yuh'reta űe'eḡ weemi. Yuh're űe'eḡ, yuh're o'ó'c̄ Ū'ac̄ quē'rārē űe'eḡta weemi. No'o m̄sā wa'terop̄re “Āpērā yuh'roo ni'” ni wācūtiḡ cūta nimi āpērā yuh'roo niḡ, nic̄ niwī Jesú.

Marīrē ī'atu'titiḡ marí me'rāc̄j̄ nimi nise ni'i
(Mr 9.38-40)

⁴⁹ Be'ro Juā Jesure a'tiro nic̄ niwī:

—Ūsārē bu'eḡ, ni'cū m̄h̄ wāmerē pisutjāḡ̄, wātīrē cō'awīrōcā ī'aw̄. Cū marí me'rāc̄j̄ nitiami. Tojo weerā cūrē cā'mota'aw̄, nic̄ niwī.

⁵⁰ Cū tojo nicā t̄'oḡ, Jesú a'tiro nic̄ niwī:

—Tojo weeḡre cā'mota'aticā'rōña'a. Marīrē ī'atu'titiḡ marí me'rāc̄j̄ nimi, nic̄ niwī Jesú.

Jesú Santiagore, Juārē tu'ti'que ni'i

⁵¹ Jesú wēřī, cū ű'm̄sep̄ m̄jāti d̄poro uiro marīrō wācūtutuario me'rā “Jerusalēp̄ wa'aḡti”, nic̄ niwī.

⁵² Cū d̄poro āpērārē o'óyuc̄ niwī. Na ni'cā macā Samaria di'ta nírī macāp̄ Jesú cū cārīatjore a'mayurā wa'acārā niwā. ⁵³ Ti macā Samariacjārā judío masā me'rā a'pepūrīrā nitjārā, Jesú o'ó'cārārē űe'esī'řitīcārā niwā. Na, Jerusalēp̄ Jesú wa'aḡsami nírā, tojo weecārā niwā. ⁵⁴ Samariacjārā tojo weesere ī'arā, Jesú bu'erā Santiago, Juā a'tiro nicārā niwā:

—Ūsā wioḡ, narē bu'iri da'rerā, ĩ'pecame'erē ű'm̄sep̄ dijatiduticā űati? ĩ'D̄porocj̄ Ū'ac̄ ye queti werem̄'tārī mas̄ Elía wee'caronojō weer̄űati? nicārā niwā.

⁵⁵ Tere t̄'oḡ, Jesú narē ī'a, tutuario me'rā tu'tiḡ, a'tiro nic̄ niwī:

—M̄sā tojo wācūse Espiritu Santu o'ose mejēta ni'i. ⁵⁶ Yuh Ū'ac̄ mac̄ mas̄ weronojō up̄tiḡ masārē bu'iri da're bajurioḡ a'titiw̄. Narē yuh'roḡ a'tiḡ weew̄, nic̄ niwī.

Be'ro na ape macāp̄ yuh'r̄a wa'acārā niwā.

Jesú me'rā wa'asī'řimi'cārā ye queti ni'i
(Mt 8.19-22)

⁵⁷ Na ape macāp̄ yuh'r̄ari cura ni'cū mas̄ Jesure nic̄ niwī:

—Yu'x mæ'u no'o wa'aro sirutugæti, nicæ niwĩ.

⁵⁸ Jesú cūrē yu'ticæ niwĩ:

—Wa'icūrā na cārĩrĩ tuti cœoma. Mirĩcūa quē'rā na pō'rātiri su'tiro cœoma. Yu'x pūrĩcā Ō'acū macū masū weronojō upætigæ ne cār'ō cārĩpesaro, yaro diácjūrē moo'o, nicæ niwĩ.

⁵⁹ Apĩ pe'ere Jesú a'tiro nicæ niwĩ:

—Te'a yu'x me'rā, nicæ niwĩ.

Cū yu'ticæ niwĩ:

—Wiogæ, yu'x pacæ tiropæ wa'agæti yujupæ. Topæ ni, be'ro yu'x pacæ wē'fca be'ro yaatojagupæ mæ'u me'rā wa'agæti, nicæ niwĩ.

⁶⁰ Jesú cūrē yu'ticæ niwĩ:

—Yu'xre ējōpeotirā wē'rĩ'cārā weronojō nima. Náta wē'rĩ'cārāre yaato. Mæ'u pūrĩcā yu'xre sirutuya. Sirutu, Ō'acū wiogæ nigūsami nisere weregæ a'tia, nicæ niwĩ.

⁶¹ Be'ro Jesure apĩ nicæ niwĩ:

—Wiogæ, mæ'u me'rā wa'agæti. Yu'x mæ'u me'rā wa'ati dæporo ya wi'icjārārē we'eritĩ'rĩsa'a yujupæ, nicæ niwĩ.

⁶² Jesú cūrē nicæ niwĩ:

—Di'ta se'ecūgū, opanærē wa'ari nígū, sē'ema pe'e ĩ'atōrōtisami. Ā'rĩ weronojō Ō'acūrē ējōpeo'cæpæa toæporo cū weeseti'quere wācūnærūtisami. Wācūnærūgūa Ō'acū ye cjasere queoro weemasĩtisami, nicæ niwĩ.

Jesú setenta y dos masārē cū ye quetire weredutigæ o'ó'que ni'i

10 Be'ro Jesú setenta y dos āpērā æmæarē pi-jinemocæ niwĩ. Narē pæarērā dia'cū nipe'tise cū wa'atje macārĩpæ cū dæporo o'ó'yucæ niwĩ.

² Narē a'tiro nicæ niwĩ:

—Diacjū masārē weregæti. Marĩ otese peje pĩ'rĩ dæ-cati'i. Tere miirā pe'e marĩbocurema. Tojo weerā mæsā te otese wiogære āpērā miitamudutirā sērĩnemoña, nicæ niwĩ. A'te weronojō Ō'acū ye quetire masĩs'ĩrĩrā pājārā waro nima. Te quetire wererā pe'e pejetirācā nima. Tojo weerā āpērā cū o'ónemocā Ō'acūrē sērĩña.

³ Mæsā wa'aya. Yu'x mæsārē wiose wa'teropæ o'ógæ wee'e. Oveja wĩ'marārē yaiwa wa'teropæ o'ógæ weronojō o'ó'o. ⁴ Mæsā wa'arā, ajuri miaticā'ña. Niyeru sārĩ ajuro quē'rārē miaticā'ña. Sapatu ape pa'a miaticā'ña. Ma'apæ wa'arā, āpērārē añudutirā, yoacā ucūtĩcā'ña. Diacjū wa'aya. ⁵ Mæsā wi'ipæ sājāarā, ti wi'icjārārē añudutirā, a'tiro nimæ'tāña: "Mæsā a'ti wi'icjārārē añurō wa'ato", niña. ⁶ Ti wi'icjārā cumuca marĩrō nicā, mæsā añudutise "Añurō wa'ato" nise na ye tojarosa'a. Tojo niticāma, mæsā tojo nise mæsārēta tojarosa'a tja. ⁷ Mæsā ni'cā wi'ipæ ejarā, ti wi'ipæta tojayá. Na ba'asenojōrē, na sĩ'rĩsenojōrē, mæsā quē'rā ba'asirutuya. Da'rari masā na da'rase wapa wap-ata'aba'amasĩma. Tojo weerā mæsā bu'erā wa'acā, mæsārē ba'ase weetamurāsama. Apeye wi'seripæ wa'amujā, cārĩbajaque'atiticā'ña. ⁸ Mæsā ni'cā macāpæ etacā, ti macācjārā añurō ñe'eme'ricā, no'o na ecasere ba'aya. ⁹ Ti macāpæ dutitirārē yu'ræoya. Narē a'tiro wereya: "Ō'acū cū wiogæ nise mæsā tiropæ a'tiatje cār'ō

dæ'sa'a." ¹⁰ Ni'cā macāpæ mæsā etacā, tocjārā añurō pōtērĩticāma, macā decopæ wa'aya. A'tiro niña: ¹¹ "A'ti macā cjasere ũsā dæ'pocārĩpæ di'ta wā'a'quepæreta paastecō'arāti. A'ti macācjārā bu'iritisere ĩ'orā, tojo weerātĩ", niña. Narē a'tiro ninemoña. "Mæsā a'tere masĩña. Ō'acū cū wiogæ nise mæsā tiropæ a'tiatje cār'ō dæ'sa'a", niña. ¹² Jesú a'tiro ninemocæ niwĩ:

—Mæsārē weregæti. Ō'acū masārē beseatji næmæ nicā, ti macācjārā mæsārē æati'cārārē a'tiro weegæsa-mi. Sodomacjārārē bu'iri da're'caro nemorō da'reno'rāsama, nicæ niwĩ Jesú.

Jesure ējōpeotise macārĩcjārā ye queti ni'i (Mt 11.20-24)

¹³ Be'ro Jesú apeye macārĩcjārārē a'tiro nicæ niwĩ:

—Mæsā Corazĩ, tojo nicā Betsaida wāmetise macārĩcjārārē ña'abutiario wa'arosa'a mæsārē. Yu'x wee'ĩ'o'quere ĩ'amirā, dæcayuwe'e. Yu'x āpērā judío masā nitirā nirōpæ Tiro, Sidó wāmetise macārĩpæ wee'ĩ'ocāma, dæporopæ na ña'arō wee'quere bæjaweti dæcayutojabopā. Na bæjawetisere ĩ'orā, na weewæaronojōpæma su'ti wāquĩsenojōrē sāña, nujārē na dæpoapæ ōrēstepeobopā. ¹⁴ Ō'acū masārē beseatji næmæ nicā, Tiro, Sidó'cjārā nemorō mæsā pe'ere bu'iri da'reyæ'ræñæ'cāgūsami. ¹⁵ Ni'cārōacāma Caper-naucjārārē were'e. "Tojowaro æ'mæsepæ mujārāti", ni wācūtĩcā'ña. Ō'acū mæsārē pecame'epæ cō'abuti-agūsami, nicæ niwĩ.

¹⁶ Be'ro cū bu'erārē a'tiro werenemocæ niwĩ:

—Mæsā bu'esere tæ'orā, yu'xretæ tæ'oma. Mæsārē æatirā, mejārōta yu'xre æatima. Tojo yu'xre æatirā, yu'xre o'ó'cæpæ Ō'acū quē'rārē æatima, nicæ niwĩ Jesú.

Jesú cū o'ó'yucārā setenta y dos na daja'que ni'i

¹⁷ Be'ro Jesú setenta y dos cū o'ó'yucārā e'catise me'rā tojaticārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—Ũsā wiogæ, wātĩapæta mæ'u dutiro, mæ'u wāme me'rā ũsā cō'awĩrōmujācā, yu'tiama, nicārā niwā.

¹⁸ Jesú narē nicæ niwĩ:

—Mæsā nĩrōnojōta ni'i. Wātĩrē æ'mæsepæ ní'cæ bæpo ya'baro weronojō docaque'a dijacā ĩ'awū. ¹⁹ Yu'x mæsārē tutuasere o'owæ. Mæsā añapære æ'tapeomicā, cutipapære æ'tapeomicā, na cū'ricā, toacā pūrĩno'tisere o'owæ. Nipe'tise wātĩ cū tutuasere docaque'adutigæ o'owæ. Ne cār'ō mæsā ña'arō weeno'some. ²⁰ "Wātĩa ũsārē yu'tiama" nise dia'cūrē e'catiticā'ña. A'te pe'ere e'catiya. æ'mæsepæ Ō'acū yarā catinu'cūse cæorā na wāmerē ojaō'orĩ turipæ mæsā wāmerē ojaō'ocā, e'catiya, nicæ niwĩ.

Jesú ye queti, cū pacæ Ō'acū ye queti ni'i (Mt 11.25-27; 13.16-17)

²¹ Jesú cū bu'erārē ucūrĩ cura Espĩritu Santu cūrē e'catise o'oyæ'ræacæ niwĩ. Titare cū pacære a'tiro nicæ niwĩ:

—Pacæ, mæ'u æ'mæse, a'ti turi wiogæ ni'i. "Ũsā masĩyæ'ræñæ'cārā ni'ĩ" nirārē mæ'u ye cjasere masĩcā

weeticu niwũ. Āpērā wī'marā weronojō maata tæ'o ějōpeorā pe'ere tere masīcā weecu niwũ. Mæ'u tojo weesere wācūgū, mæ'urē e'catise o'o'o. A'tere mæ'u hæ'caronojōta queoro wee'e, nicu niwī cū pacure.

²² Be'ro masārē ninemocu niwī tja:

—Yæ'u pacu nipe'tise weemasīse yæ'ure o'owī. Cū ni'cūta yæ'u nisetisere masīpe'ocā'sami. Yæ'u quē'rā ni'cūta cū nisetisere masīpe'o'o. No'o yæ'u masīcā weeno'rā quē'rā cū nisetisere masīsama, nicu niwī Jesú.

²³ Be'ro cū bu'erārē ī'a, na se'sarore nicu niwī:

—Yæ'ure mūsā, mūsā ye caperi me'rā ī'a'a. ²⁴ Mūsārē a'tiro weregūti. Pājārā dæporocjārāpæ Ō'acū ye queti weremū'tārī masā, tojo nicā wiorā mūsā ni'cārōacā ī'asere ī'asī'rīcārā nimiwā. Ne ī'aticārā niwā. Yæ'u mūsārē weresere tæ'osī'rīcārā nimiwā. Ne ni'cāti tæ'oticārā niwā, nicu niwī.

Jesú Samariacjū me'rā queose o'o'que ni'i

²⁵ Be'ro ni'cū Moisé oja'quere bu'eri masū Jesú cū ucūsere tæ'ogū, wā'cānū'cā, Jesú me'rā ucūgū wa'acū niwī. Cūrē mejēcā yæ'ticā hægu, a'tiro sērītiña'cū niwī:

—Masārē bu'egū, yæ'u Ō'acū me'rā catinu'cūsi'rīgū, ĵde'ro weegūsari? nicu niwī.

²⁶ Jesú cūrē yæ'ticu niwī:

—ĵMoisé ye queti ojāca pūrīpæ de'ro ojano'tito? Mæ'u tere bu'égū, ĵde'ro tæ'oti? nicu niwī.

²⁷ Moisé oja'quere bu'eri masū cūrē yæ'ticu niwī:

—A'tiro ojano'o: “Ō'acū marī wioğure nipe'tise mæ'u ějōpeose me'rā, mæ'u wācūse me'rā, mæ'u tutuase me'rā, mæ'u tæ'oña'se me'rā ma'īña. Mæ'u basu ma'irōnojo'ta āpērārē ma'irōña'a”, ni'i, nicu niwī.

²⁸ Tere tæ'ogū, Jesú cūrē nicu niwī:

—Mæ'u queoro waro yæ'ti'i. Mæ'u a'tere wéégū, Ō'acū me'rā catinu'cūgūsa'a, nicu niwī.

²⁹ Moisé oja'quere bu'egū pe'e cūrē añurō wācūcā hægu, Jesure a'tiro nicu niwī tja:

—ĵNoanojō niti āpērārē ma'irōña'a nirānojo'ō? nicu niwī.

³⁰ Jesú cūrē queose me'rā yæ'ticu niwī:

—Ni'cū hæmu Jerusalécjū ma'a Jericó wa'ari ma'apæ bu'acū niwī. Topæ cū wa'ari cura yajari masā cūrē ñe'e, cū cæosere yajape'ocā'cārā niwā. Su'ti cū sāña'quepæ quē'rārē tuweemiicā'cārā niwā. Cūrē hæpæ paawējécūu, wa'a wa'acārā niwā. ³¹ Tojo wa'ari cura ni'cū pa'i cū bu'aca ma'apæta bu'acū niwī. Cūrē ī'agū, ī'atigū weronojō diacjū yæ'ræbu'a wa'acū niwī. ³² Cū be'ro tja apī Levī ya curuacjū cū cūñarōpæta cū quē'rā ejacū niwī. Cūrē ī'agū, cū quē'rā ape pā'rē pe'e pē'a, ī'ayæ'ræbu'a wa'acū niwī. ³³ Na be'ro apī tja Samariacjū judío masā na yabigū ti ma'apæta bu'acū niwī. Cū cūrē ī'agū, pūrō pajaña'cū niwī. ³⁴ Tojo weegū cū, cū tiro wa'a, cū cāmīrē ocoyegū, hæ'sere, tojo nicā vino me'rā cū ye cāmīpæ piopeocū niwī. Tu'ajanæ'cō, su'ti caseri me'rā dæ'recū niwī. Be'ro cū yagū burro bu'ipæ cūrē miipeocū niwī. Miipeo, ni'cā wi'i sijari masā cārīrī wi'ipæ miaa, cūrē co'tedutigū cūucū niwī. ³⁵ Ape hæmæ pe'e tja Samariacjū co'tedutigū pæ hæmæ da'rase wa-

pa weronojō niyeru ti wi'i co'tegure o'ocū niwī. Cūrē a'tiro nicu niwī: “Ā'rīrē co'teya. Yæ'u mæ'urē o'o'que nemorō nicā, dajatojagū mæ'urē wapayep'e'ogūti”, nicu niwī. ³⁶ A'tere wérēca be'ro Jesú Moisé oja'quere bu'egure a'tiro nicu niwī:

—Mæ'u ī'acā, ĵni'inojō pe'e na i'tiarā wa'terore yajari masā na ña'arō wee'cure pajaña'pari? nicu niwī.

³⁷ Moisé oja'quere bu'eri masū yæ'ticu niwī:

—Cūrē pajaña'a weetamu'cū añurō weepī, nicu niwī. Jesú cūrē nicu niwī:

—Mæ'u quē'rā āpērārē ā'rī weronojō weegū wa'aya, nicu niwī.

Jesú Marta, María ya wi'ipæ cū ní'que ni'i

³⁸ Jesú cū wa'aro yæ'ræagū, ni'cā macāpæ ejacū niwī. Ti macāpæ ni'cō Marta wāmetigo co ya wi'ipæ cūrē pōtērī, cārīse o'oco niwō. ³⁹ Co ni'cō María wāmetigore acabijotico niwō. Cōta Jesú ucūsere tæ'ogo, cū dæ'pocārī tiroacāpæ dujico niwō. ⁴⁰ Co tojo weeri cura Marta pe'e co da'rasere wācūque'tiyæ'ræaco niwō. Tojo weego co Jesú tiro wa'a, cūrē nico niwō:

—Yæ'u wioğū, a'tigo yæ'u acabijo yæ'ure weeta-musere ne wācūtimo. ĵMæ'u ne mejēcā tæ'oña'weti co tojo weesere? Core yæ'ure weetamudutiya, nico niwō.

⁴¹ Jesú core yæ'ticu niwī:

—Marta, mæ'u weesere hæpæ waro wācūque'ti'i.

⁴² María pe'e yæ'u ucūsere tæ'ogo, añuse warore weego weemo. Co tæ'o ějōpeo'quere ne āpērā ě'ma-masītisama. Tenojō pe'ere weerōña'a, nicu niwī.

Jesú “Ō'acūrē sērīrā, a'tiro ñubueya” nise ni'i

(Mt 6.9-15; 7.7-11)

11 Ni'cā hæmæ Jesú aperopæ ñubuegū weecu niwī. Cū ñubuetu'ajaca be'ro ni'cū cū bu'egū Jesure nicu niwī:

—Īsā wioğū, Juā masārē wāmeyeri masū cū bu'erārē Ō'acūrē ñubuesere bu'ecu niwī. Mæ'u quē'rā ĩsārē bu'eya, nicu niwī.

² Jesú yæ'ticu niwī:

—Ō'acūrē ñubuerā, a'tiro niña:

“Pacū, mæ'u hæ'mæsepæ ni'i.

Nipe'tirā mæ'urē wiopesase me'rā ějōpeoato.

A'ti turipære mæ'u bese'cū maata wioğū sājāgū a'tia-to.

Ī'mæsepære mæ'u hæro dia'cū weesama.

Na weronojō a'ti turicjārā quē'rā mejārōta weeato.

³ Īsārē hæmæcorinæcū ba'ase o'oya.

⁴ Īsā ña'arō wee'quere acobojoya.

Īsā āpērārē acobojo'caro weronojōta ĩsā quē'rārē acobojoya.

Īsā ña'arō weesī'rīsere cā'mota'aya.

Tojo nicā ña'agū ĩsārē niquesāsī'rīcā, cā'mota'aya”, nicu niwī.

⁵ Jesú apeye ninemocu niwī:

—No'o mūsā wa'teropære ni'cū cū me'rācūcū cæobosami. Cū ñami deco mūsā ya wi'ipæ wa'a, a'tiro nibosami: “Yæ'u me'rācūcū, i'tiaga pā yæ'ure wasoya. ⁶ Yæ'u me'rācūcū apī aperopæ sijagū eja'cū yā wi'ipæ ejami. Ne

cūrē apeyenojō cā'rō ecase moosa'a", nisami. ⁷ Cū apetero weegm mē'urē wi'i po'pearu a'tiro yē'tiwīrō-bosami: "Yē'ure wā'cōtigūta. Sope pē'to añurō waro bi'acā'no'arū. Yē'u pō'rā yē'u me'rā cārīrā pesama. Yē'u mē'urē wā'cā apeyenojō o'ogm wa'amasītisa'a", nisami. ⁸ Mūsārē weregūti. Cū, cū me'rācjū nimicā, wā'cā, cūrē apeyenojō o'ogm wa'atisami. A'tiro pe'e weesami. Cūrē sērīnu'cūcā ī'agū, caribonemotīcā'to nīgū, nipe'tise cū hasere o'osami. Cū, cū me'rācjū nise ye bu'iri mejēta tojo weesami. ⁹ Tojo weegm mūsārē weregūti. Ō'acūrē sērīña. Cūrē sērīcā, o'ogmami. Mūsā sērī a'manu'cūrā, bocarāsa'a. Mūsā me'rācjū ya wi'ire sope pē'to pisunu'cūcā cū mūsārē pāosōrōrō weronojō weegmami. ¹⁰ Ō'acū cūrē sērīrārē o'osami. No'o a'magūnojō bocagmami. Sope pē'to pisugm weronojō sērīnu'cūgūrē o'ogmami.

¹¹ »Mūsā pō'rā ba'ase sērīcā, ne ni'cū ūtāpere o'otibosa'a. Wa'i sērīcā quē'rārē, añarē o'otibosa'a. ¹² Tojo nicā cārē'quē die sērīcā, cutipare o'otibosa'a. ¹³ Mūsā ña'arā nimirā, mūsā pō'rārē añusere o'omasī'i. To pūrīcārē marī pacm m'umūsepū nīgū, nemorō añuse o'ogmami. Cūrē sērīrārē Espīritu Santure o'ogmami, nicm niwī.

Jesure "Wātī tutuaro me'rā weeī'omi" ni na ucja'que ni'i

(Mt 12.22-30; Mr 3.20-27)

¹⁴ Ni'cū masū wātī sājāno'cū ucūmasītīgū tojacm niwī.

Jesú cūrē cō'awīrōgū weecm niwī. Cūrē cō'awīrōcā, ucūmasītīmī'cū ucūcm niwī. Tere ī'arā, masā ī'a-marīacārā niwā. ¹⁵ Ni'cārērā a'tiro nicārā niwā:

—Ā'īrī Jesú wātīa wiogm Beelzebú wāmetīgū tutuaro me'rā wātīrē cō'awīrōmī, nicārā niwā.

¹⁶ Āpērā pe'e ŷdiacjūta Jesú tutuamīticū? nīrā, cūrē m'umūse cjasere weeī'oduticārā nīmiwā. ¹⁷ Cū na tojo wācūsere masīgū, narē nicm niwī:

—Ni'cā curuacjārā a'merī dūcawati, a'mequērā, masāpe'tia wa'asama. Ni'cā wi'icjārā dūcawatīrā, na quē'rā pe'tidijasama. ¹⁸ A'te weronojō wātīa wiogm cū basu dūcawatīgū, cū de'ro wee tutuanemotīsami majā. Mūsārē a'tere ucūgūti. Mūsā yē'ure "Wātī Beelzebú tutuaro me'rā wātīarē cō'awīrōmī", nīmī'i. ¹⁹ To pūrīcārē yē'u tojo weecāma, mūsā bu'esere siruturā wātīarē cō'awīrōrā, ŷnoa tutuaro me'rā cō'awīrōsari? Narē mūsā "Ō'acū tutuaro me'rā wātīarē cō'awīrōma", nī'i. Tojo weero masīno'o. Mūsā yē'ure nise diacjū niwe'e. ²⁰ Yē'u Ō'acū dutiro me'rā pe'e wātīarē cō'awīrō'o. A'te me'rā "Ō'acū wiogm nise mūsā tiropere nitoja'a", nino'o, nicm niwī.

²¹ Jesú narē a'tiro ninemocm niwī:

—Ni'cū mūm tutuamū nipe'tise wāmotīgū cū ya wi'ire co'tecā, cū yere mejēcā weetisama. ²² No'o cū nemorō tutuagm a'ti, cūrē wapata'agm, cū wāmotīmī'quere ē'mape'ocā'sami. Tojo weegm cū wāmo marīgū mejō nīgū tojacā'sami. Ē'ma'cū cū me'rācjārārē tere dūcawaasami. Jesú, yē'u wātī yē'rūoro tutuaym'rūmū'cā'a nīgū, tojo nicm niwī.

Jesú a'tiro ninemocm niwī:

²³ —Yē'ure hatīrā yē'ure ī'atu'tīrā nīma. Yē'ure see-neotamutīgūnojō doquestewā'cāgū weronojō nīmī. Yē'ure ējōpeotīrā masārē Ō'acūrē ējōpeocā weeta-murā mejēta weema nīgū, tojo nicm niwī.

Wātī todūporopm cū nī'cūpūre majāmisājāase ni'i

(Mt 12.43-45)

²⁴ Jesú masārē a'tiro ninemocm niwī:

—Wātī masūpūre cō'awīrōno'ca be'ro aco marīrōpū sijabaque'atisami. Cū niatjore a'magū, tojo weesami. Cū nirō bocatīgū, a'tiro wācūsamī: "Yē'u wijaa'cūpūre dajasājāagūti tja", nisami. ²⁵ Cūpūre dajasājāagū, wi'i o'aca wi'i, añurō apōca wi'i weronojō bocaejasami. ²⁶ Be'ro āpērā wātīa sietere cū yē'rūoro ña'arārē pijisami. Piji, be'ro todūporopm cū wijaa'cūpūre na nipe'tīrā sājāasama. Tojo weegm masū cū todūporopm nī'caro nemorō ña'arō tojasami, nicm niwī Jesú.

Jesú "E'catise waro a'tiro ni'i" nī'que ni'i

²⁷ Jesú ucūrī cura ni'cō numio masā pājārā wa'teropm nīgō caricūquejoco niwō:

—Mē'urē pō'rātī masō'co añurō waro e'-catiyē'rūsamō, nīco niwō.

²⁸ Jesú core nicm niwī:

—Yē'u pe'e a'tiro nīgūti. Ō'acū cū ucūsere tē'o, cū dutisere weerā pe'e pūrīcā añurō waro co nemorō e'-catisama, nicm niwī.

Masā ña'arā Jesure weeī'odutīmī'que ni'i

(Mt 12.38-42; Mr 8.12)

²⁹ Jesú tiro pājārā masā nerēwā'cācārā niwā. Na tojo weecā, cū ucūcm niwī:

—Masā a'tocaterocjārā ña'aym'rūama. Na ña'arā nīrā, weeī'ose dia'cūrē mūama. Na tere mamicā, a'te di-a'cūrē weregūti. Jonā dūporocjūpū wa'a'quenojō di-a'cūrē ī'ogūti. ³⁰ Jonā Nīnivecjārārē queose o'ogm weecm niwī. Te weronojō yē'u Ō'acū macū masū weronojō upūtīgū quē'rā a'tocateropm nīārē queose o'o'o. ³¹ Dūporocjō mūjīpū mūjātīro diacjū pe'e nīrī di'ta wiogm Israe curuacjārā wiogm Salomó masīsere tē'ogo a'tico niwō. Yē'u Salomó yē'rūoro masīyū'rūmū'cāmicā, mūsā pe'e yē'ure tē'osī'rīwe'e. Tojo weego Ō'acū masārē beseatjī mūmū nicā, ti di'ta wiogm nī'co a'tocaterocjārārē "Mūsā Jesure ējōpeotīrā, ña'arō weewm", nīgōsamō. ³² Apeye quē'rārē weregūti. Jonā Nīnive wāmetīri macācjārārē Ō'acū ye quetire werecā, na ña'arō wee'quere būjaweti, du'ucārā niwā. Yē'u pe'ere Jonā yē'rūoro nīmicā, mūsā ējōpeowe'e. Mūsā na wee'caronojō ña'arō wee'quere būjaweti-we'e. Tojo weerā Ō'acū masārē beseatjī mūmū nicā, Nīnivepū nī'cārā a'tocaterocjārārē "Mūsā Jesure ējōpeotīrā, ña'arō weewm", nīrāsama, nicm niwī Jesú.

Marī caperi sī'ocja weronojō ni'i nise ni'i

(Mt 5.15; 6.22-23)

³³ Jesú masārē a'tiro werenemocm niwī:

—Masā sī'ocjare sī'óca be'ro bajutiropx, acaronojō docapx sī'otisama. Tojo weronojō o'orā, topx sājāe-jarāncū ī'ato nírā, ʉ'muarōpx sī'opeosama. ³⁴ Marí caperi sī'omx'tācja weronojō ni'i. Marí caperi añucā, añurō ī'amasī'i. Marí caperi ī'aejaticāma, añurō ī'atisa'a. A'te weronojō mūsā Ō'acūrē ējōpeo, cū yere wéerā, caperi añurō weronojō ni'i. Mūsā a'ti turi cjase pe'ere wācūnrūcāma, caperi ī'aejatirā weronojō ni'i. Ō'acū ʉaro weetirā, na'itī'arōpx nírā, cūrē masītirā weronojō ni'i. ³⁵ Mūsā ējōpeosere sī'ose weronojō cʉo'o. Tere na'itī'arōpx weronojō űa'arō weese me'rā dojorētīcā'ña. ³⁶ Tojo weerā mūsā Ō'acūrē ējōpeo, űa'ase marīrō cū ʉaro wéerā, cū ye cjasere añurō tʉ'o-masīrāsa'a, nicx niwī Jesú.

Jesú fariseo masārē, tojo nicā Moisé oja'quere bu'eri masārē tu'ti'que ni'i

(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 20.45-47)

³⁷ Jesú weretu'ajaca be'ro ni'cū fariseo masū cū ya wi'ipx ba'adutīgx pijiacx niwī. Tojo weegx Jesú sājāa, ba'acjx mesapx ejanujācx niwī. ³⁸ Be'ro fariseo na weewaronojō ba'ase dʉporo Jesú cū omocoeticā ī'agū, ī'amarīacx niwī. ³⁹ Tere masīgū, Jesú cūrē nicx niwī:

—Mūsā fariseo masā bajuyoropx dia'cū añurō weeta'sa'a. Baparire bu'ipx dia'cū coerā weronojō ni'i. Ti pa po'peapʉre peje űa'ase mūsā āpērā yere yaja'que, āpērā yere ʉaripejayʉ'rūnʉ'cā'que űi'irī weronojō wā'ña'a. ⁴⁰ Mūsā tʉ'omasīwe'e. Ō'acū bu'icjasere wee'cʉta po'peapx cjasepx quē'rārē weecx niwī.

⁴¹ Mūsā cʉosere āpērārē pajaña'rā, o'oya. Tojo weerā baparire po'peapx coerā weronojō weerāsa'a. Be'ro bu'ipx, po'peapx quē'rārē űi'irī marīrā weronojō añurā tojarāsa'a.

⁴² »Mūsā fariseo masārē űa'arō wa'arosa'a. Mūsā otese o'majācā menta, ruda wāmetise, nipe'tise opa dari dʉcatisenojōacārē seeneo, opa sū'ʉrī weesa'a. Diez sū'ʉrī cʉorā, ni'cā sū'ʉ Ō'acū wi'ipx miaa, Ō'acūrē wāmepeo, pa'ire o'osa'a. Tojo weemirā, añurō weese, Ō'acūrē ma'ise pe'ere weewe'e. A'tiro pe'e weeya. Mūsā otesere cūrē o'odu'utimirā, a'te añuyʉ'rūnʉ'cāsere weeya.

⁴³ »Mūsā fariseo masārē űa'arō wa'arosa'a. Mūsā nerēwʉase wi'seripʉre wiorā na dujiwʉase cūmurīpx dujīsī'rī'i. No'o mūsā wa'aro wiopesase me'rā añudu-ticā ʉa'a.

⁴⁴ »Mūsā Moisé oja'quere bu'eri masā, tojo nicā fariseo masā, weeta'sari masā ni'i. űa'arō wa'arosa'a mūsārē. Masāperi na yaa'que bajutise weronojō ni'i. Āpērā a'ti, masītimirā, te peri bu'i ʉ'tacūuwā'cāsama. A'te weronojō mūsā po'peapʉre űa'arā ni'i. Āpērā mūsā űa'arō weesere masītisama, nicx niwī.

⁴⁵ Cū tojo nicā tʉ'ogʉ, ni'cū Moisé oja'quere bu'eri masū a'tiro nicx niwī:

—Masārē bu'egx, mʉ'ʉ a'tiro nígū, ʉsā quē'rārē tu'tīgʉ wee'e, nicx niwī.

⁴⁶ Jesú cūrē nicx niwī:

—Mūsā quē'rārē űa'arō wa'arosa'a. Āpērārē weep-ōtēoña marisere dutiyʉ'rʉocā'sa'a. Tere dutimirā, mūsā pe'e ne weewe'e.

⁴⁷ »űa'abutiario wa'arosa'a mūsārē. Mūsā dʉporocjārā Ō'acū ye queti weremʉ'tārī masā masāperi bu'ipx yeeapox'cō'o. Narēta mūsā űecʉsʉmʉapx wējēmʉjāticārā niwā. ⁴⁸ Mūsā Ō'acū ye quetire weremʉ'tārī masā na ní'quere weewe'e. Yʉ'ʉ quē'rārē ējōpeowe'e. Mūsā a'tiro weese me'rā mūsā űecʉsʉmʉa wee'quere bu'ipejatamusere masīno'o. Na Ō'acū ye queti weremʉ'tārī masārē wējēcō'acārā niwā. Mūsā pe'e na ye masāperire yeeapox'cō'o.

⁴⁹ »Tojo weegx Ō'acū yʉ'ʉ pacx dʉporopx masīse me'rā a'tiro nicx niwī: "Yé queti weremʉ'tārī masārē, tojo nicā yé queti bu'eri masārē o'ógʉti. Ni'cārērārē wējēcō'a, āpērārē űa'arō weesī'rīrā, no'o na wa'aro sirutucusiarāsama", nicx niwī Ō'acū. ⁵⁰ Tojo weegx nipe'tirā Ō'acū ye queti weremʉ'tārī masārē wējē'que wapa Ō'acū a'tiro weegʉsami. A'tocaterocjārā masārē bu'iri wapaseegʉsami. ⁵¹ A'ti turi weenʉ'cācaterore mūsā űecʉsʉmʉa Abere wējēmʉ'tācārā niwā. Be'ro téé Zacaría na űubuepeowʉaro pōtēorōpx wējē'que me'rā yapatī'i. Tojo weegx mūsārē nigūti. Tojo wee'que wapare a'tocateropx nirārē bu'iri wa'arosa'a.

⁵² »Mūsā Moisé oja'quere bu'eri masā Ō'acū yere masī'i. Tere masīmirā, āpērārē masīcā weewe'e. Mūsā basuta yʉ'ʉre ējōpeowe'e. Āpērā quē'rārē ējōpeosī'rīcā ʉasāwe'e. Tojo weero űa'arō wa'arosa'a mūsārē, nicx niwī Jesú.

⁵³ Jesú a'tere níca be'ro Moisé oja'quere bu'eri masā, tojo nicā fariseo masā cū me'rā uayʉ'rʉacārā niwā. Tojo weerā cūrē peje sērītiña'wā'cōcārā niwā. ⁵⁴ Cū mejēcā nicā, cūrē weresārāti nírā, tojo weecārā niwā.

Jesú "Fariseo masā nisoose me'rā bu'esere tʉ'o-masīña" ní'que ni'i

(Mt 16.6; 10.26-27; Mr 8.15)

12 Jesú masārē bu'eri cura pājārā waro masā nerēcārā niwā. Na pājārā waro nitjārā, a'merī ʉ'tatī'a, doquewāmʉjācārā niwā. Jesú ne waro cū bu'erā dia'cūrē weremʉ'tācx niwī yujupx. A'tiro nicx niwī:

—Mūsā fariseo masā na ye levadura pá bʉcʉacā weesere tʉ'omasīña. Levadura nígū, na nisoose me'rā bu'esere tʉ'omasīña nigū wee'e, nicx niwī. ² Ne bajuyoropx weetise ī'ano'ticā weesome. Ī'ano'rōsa'a. Ne ī'atiropx wee'que quē'rā masīno'ticā weesome. ³ Tojo weerā mūsā űamipx weronojō wee'que āpērā tʉ'otiropx ní'que a'tiro weeno'rōsa'a. ʉmʉcopx weronojō nipe'tirā tʉ'oropx wereno'rōsa'a. Apeye mūsā wi'i po'peapx ya'yioropx ní'que quē'rā wi'i bu'ipx caricūrō weronojō ʉpʉtʉ bʉsʉcā weeno'rōsa'a, nicx niwī.

Jesú "¿Noanojōrē uiroʉati?" nise ni'i

(Mt 10.28-31)

⁴ Jesú cū bu'erārē a'tiro werecx niwī:

—Məsä yu'u me'racjārärē a'tiro weregüti. A'ti upære wējécō'arärē uiticā'ña. Wējéca be'ro na mejécā weemasītisama. ⁵ Məsārē "Ä'rī pe'ere uiya", nigüti. Ö'acü marī wérīca be'ro pecame'epu cō'abutiamasīsa-mi. Cü tojo weegü pürīcārē uiya.

⁶ »Ni'cāmocurā mirīcūa o'majārācā cā'rōacā waro wapatima. Tojo nimicā, Ö'acü pe'e ne ni'cürē masīticā weetisami. ⁷ Tojo nicā məsā poaripureta "Ticuse ni'i", ni masīpe'ocā'sami. Tojo weerā masārē uiticā'ña. Ö'acü i'orōpu pājārā mirīcūa nemorō məsā wapati'i. Ö'acü məsārē añurō co'tegusami.

Äpērā i'orōpu "Jesucristore ėjōpeo'o" nise ni'i

(Mt 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸ »Məsārē weregüti. No'o masā i'orōpu yu'ure "Ėjōpeo'o" ni werēcā, yu'u quē'rā Ö'acürē wereco'terā u'müsecjārā i'orōpu narē añurō ucügüsa'a. ⁹ Ni'cū masārē uigu, masā i'orōpu yu'ure "Ėjōpeowe'e" nigürē yu'u quē'rā Ö'acürē wereco'terā i'orōpu narē "Yagu mejēta nimi", nigüti.

¹⁰ »Yu'u Ö'acü macü masü weronojō upätigüre ña'arō ucücā, Ö'acü acobojogusami. Espiritu Santu pe'ere ña'arō ucücā, Ö'acü acobojosome.

¹¹ »Äpērā məsārē weresārā, nerēwüase wi'seripü, be-seri masā tiropu, wiorā tiropu miabosama. Na tojo weecā, məsā ucüatjere "¿De'ro yu'tirāsari? ¿De'ro nirāsari?" ni wācūque'titicā'ña. ¹² Məsā ucürī cura Espiritu Santu məsā yu'tiatjere weregusami, nicu niwī Jesús.

Peje apeyenojō cüogu ye queti ni'i

¹³ Jesús bu'eri cura ni'cū masā wa'teropu nigü a'tiro nicu niwī:

—Masārē bu'egü, yu'u pacu wérīgü, apeyenojō üsārē cüucu niwī. Tere yu'u ma'mirē, yé nisere ducawaadutiya, nicu niwī.

¹⁴ Jesús cürē nicu niwī:

—¿Mü'u de'ro wācūti? Yu'u pacu yu'ure məsārē besedutigü, məsārē apeyenojō ducawaadutigü söörpī, ¿ni wācūmiti? nicu niwī.

¹⁵ Apeye ninemocu niwī:

—Məsā nipe'tise haripejasenojörē tū'omasī, wācūña. Marī catise peje apeyenojō cüose mejēta ni'i, nicu niwī.

¹⁶ Cü tojo nīca be'ro a'tiro queose me'rā werecu niwī:

—Ni'cū peje cüori masü nicu niwī. Cü otēca be'ro peje waro ducaticaro niwü. ¹⁷ Te peje nicā i'agü, a'tiro wācūcu niwī: "¿De'ro weegusari yu'u te peje me'rā? Tere yu'u no'opu nürörō moo'o", nicu niwī. ¹⁸ Be'ro wācūapocu niwī tja: "A'beya. A'tiro weegüti. Yu'u ba'ase nürörī wi'ire cō'ape'o, nemorō pajiri wi'i nū'cōgüti. Topu nipe'tise otese ducare no'o yu'u cüosere nürögüti", nisami. ¹⁹ "Tu'ajan'cō, yu'u basu a'tiro nigüti: 'Peje cü'marī cjase niatjere nürō'que cüo'o. Tojo weegü yu'u haro soo, ba'a, sī'rī e'catigüti'", nisami. ²⁰ Ö'acü pe'e tojo weecā i'agü, a'tiro nicu niwī: "Mü'u tū'omasīwe'e. Ni'cācā ñamita mü'u wérīgüsa'a. To pürīcārē mü'u nürō'que peje ¿noa ye tojarosari?" nicu niwī Ö'acü. ²¹ Tojota wa'arosa'a peje cüogu

Ö'acürē wācūtigü, cü ye dia'cū mineocūgürē. Cü Ö'acü i'orörē pajasescögu waro nisami, nicu niwī Jesús.

Ö'acü cü yarärē co'tese ni'i

(Mt 6.25-34)

²² Be'ro Jesús cü bu'erärē nicu niwī:

—Məsārē nigüti. ¿Ñe'enojō ba'arāsari? ¿Ñe'enojō sāñarāsari? ni wācūque'titicā'ña. ²³ Marī catise ba'ase nemorō wapati'i. Marī upu quē'rā su'ti nemorō wapati'i. ²⁴ Mirīcürē wācūña. Na ba'asī'rīrā, otese capere ote, pī'rī ducaticā weetisama. Ba'ase nüröse wi'seri, na ecarā nüröse wi'seri quē'rärē moosama. Tojo nimicā, Ö'acü narē ba'ase o'osami. Məsā pe'e totā mirīcūa nemorō wapatiyu'rüncā'a. ²⁵ No'o məsā uputu wācūque'tirā, pajicurero bücuanemomasītisa'a.

²⁶ A'tiro ni'i. Teacāmarīcārē məsā wācūque'tise me'rā ne cā'rōacā bücuanemowe'e. Tojo nicāma apeyema ba'ase, sī'rīse, su'tire tjarāta bocamasītisa'a.

²⁷ »O'ori, nücü cjasere wācūña. Te no'o haro pī'rība-jaque'atisa'a. Da'rati, su'atimirō, su'ti añurō sāñarō weronojō baju'u. Marī ñecü wiogu Salomó añuse su'ti sāñacu niwī. Cü tojo sāñamigü, o'orire ni'cārōwijiticü niwī. Te o'ori añubutiase ni'i. ²⁸ Ni'cācārē cā'rō catīni'i, ñamiacā ñaidija wa'asa'a. Be'ro pecame'epu ėjüacō'ano'sa'a. Tojo nimicā, Ö'acüta o'orire añurō bajume'rīcā weesami. Cü o'orire añurō co'tero nemorō məsā pe'ere weesami. Məsā, məsā ėjōpeotise bu'iri wācūque'ti'i. ²⁹ Tojo weerā məsā ba'atjere, məsā sī'rīatjere wācūque'ti, wācünürüsijaticā'ña. ³⁰ A'ti turicjārā Ö'acürē ėjōpeotirā tere wācūque'tisama. Marī pacu u'müsepu nigü məsā hasenojörē masītojasami. ³¹ Tojo weerā Ö'acü yere wācüyü'rüncā'ña. Tojo weecā, nipe'tise məsārē ducasenojörē o'obu'ipeogusami.

U'müsepu marī bocatjere wācünürüditise ni'i

(Mt 6.19-21)

³² »Məsā yu'u bu'erā, yarā oveja weronojō ni'i. Məsā pejetirācā nimirā, uiticā'ña. Marī pacu cü wiogu nürōpu məsā wa'acā hasami. ³³ Məsā cüosere dua, äpērā moorärē o'oya. A'ti turi cjase boadijatjere wācūticā'ña. U'müse cjase boadijatje pe'ere wācūña. Topu məsā añuse cüoatje ne pe'tisome. Ne yajari masā sājāa yajosome. Äpērānojō quē'rā ba'abajuriosome. ³⁴ Marī uputu ma'isere wācünürüsa'a. Tojo weerā a'ti turi cjase dia'cürē wācünürüticā'ña. Ö'acü ye pe'ere wācünürüña.

Jesü "Məsā apoyu'cārāpu niña" nise ni'i

³⁵ »Məsā sī'osepare sī'oyooro weronojō apoyu'cārāpu nitojaya. ³⁶ Da'raco'teri masā na wiogu omocā dū'teri bosenuwu wa'aca be'ro cü datatjere co'te'caro weronojō weeya. Cü sope pu'topu pisucā, maata päosörörāti nīrā, co'tesama. Məsā quē'rā na weronojō weeya. ³⁷ Da'raco'terā na wiogu datatjere queoro co'tesama. Cü dajari cura queoro bocae-jano'rānojō e'catisama. Diacü məsārē weregüti. Narē

tojo bocaejagɥ, wiogɥ basuta ba'ase etiacɥ dujiduti-sami. Be'ro narē etiburosami. ³⁸ Ŋami deco o bo'reari cura tɥ'subo'rearā bocaejano'rā e'catisama. ³⁹ Apeyere a'tiro masīña. Wi'i wiogɥ ti hora nicā yajari masū a'tigɥsami nígū, cārītibosami. Yajari masū cū ya wi'ire pāosājāasere cā'mota'abosami. ⁴⁰ Mɥsā quē'rā ā'rī weronojō apoyu niña. Mɥsā ne cār'ō wācūtibutiari cura yɥ'ɥ Ō'acū macū masū weronojō upɥtigɥ a'tigɥsa'a, nicɥ niwī.

Jesú pɥarā da'raco'terā me'rā queose o'o'que ni'i
(Mt 24.45-51)

⁴¹ Jesú bu'eri cura Pedro sērītiña'cɥ niwī:
—Ūsā wiogɥ, ¿mɥ'ɥ a'te queosere ūsā dia'cūrē o'ogɥ weeati, o nipe'tirā ye niti? ni sērītiña'cɥ niwī.
⁴² Jesú nicɥ niwī:
—¿Noanojō yɥ'ɥ dutiro weeme'rīgū, tɥ'omasīgū waro nisari? nígū, queose me'rā weregɥti. Wiogɥ aperopɥ wa'agɥ, cū ya wi'ire co'tedutigɥ ni'cū cūrē da'ra-co'tegɥre cūasami. “Āpērā da'raco'terārē no'o dɥ'sasenojōrē ba'ase ecaya”, nisami. ⁴³ Be'ro aperopɥ eja'cɥ dajasami. Cū dajacā, queoro da'ra bocaejano'gū e'catisami. ⁴⁴ Diacjū mɥsārē weregɥti. Cū queoro weese wapa wiogɥ nipe'tise cū cɥosere co'tedutigɥ sōrōgūsamī. ⁴⁵ “Yɥ'ɥ wiogɥ maata dajasome” nigūnojo pūrīcā a'tiro weesami. Āpērā da'raco'terā ɥmɥarē, numiarē ña'arō paa pi'eticā weesami. Cū wiogɥ maata bajutigɥsami nígū, ba'a, sī'rī, que'asami. ⁴⁶ Cū tojo weeri cura wiogɥ wācūña marīrō cū co'tetiri cura dajasami. Cū cūuwā'cā'cɥre duti'quere weeti'que wapa ɥpɥtɥ bu'iri da'regɥsami. Cū quē'rā wiogɥ ña'arā, cū dutigere weeti'cārārē cō'abutia'quere bu'ipejata-mugɥsami.
⁴⁷ »Da'raco'tegɥ cū wiogɥ ɥasere queoro masīsami. Tojo masīmīgū, cū dutisere queoro weeyúti, yɥ'rɥnɥ'cāgū ɥpɥtɥ tārāno'gūsamī. ⁴⁸ Apī da'raco'tegɥ wiogɥ ɥasere masīsami. Tojo masītīmīgū ña'ase, bu'iri da'reno'sere wéégɥ, sajatirocare tārāno'gūsamī. Peje masīse o'ono'cɥ nemorō wapaseeno'gūsamī. Tojo nicā “Añubutiario weegɥsami” nino'cɥ nemorō “Tojo weerɥa'a” nino'gūsamī, nicɥ niwī Jesú.

Jesú “Yé bu'iri masā dɥcawatima” nise ni'i
(Mt 10.34-36)

⁴⁹ Jesú a'tiro ninemocɥ niwī:
—Yɥ'ɥ pecame'e wījāwā'cōgū weronojō masā ña'arō weesere cō'agū a'tiwɥ. Ti me'e ɥjñnu'cūrō weronojō ni'cārōacārē ña'asere yɥ'rɥwetī'cārāpɥ nicā weeto-jasī'rīmisa'a. ⁵⁰ Yɥ'ɥ pi'etinígūsa'a yujupɥ. Yɥ'ɥ pi'etiatjere wācūgū, ña'arō ejeripō'rātī'i. Pi'etitojagɥpɥ, ejerisājāgūsa'a. ⁵¹ Mɥsā tɥ'oña'cā, ¿yɥ'ɥ a'ti di'tapɥre añurō nisetiatiere miitigɥ weepari? Niwe'e. Yɥ'ɥre ējōpeose bu'iri masārē dɥcawatime miitigɥ wee'e. ⁵² Ni'cācā me'rā ni'cāmocɥrā ni'cā wi'icjārā a'merī dɥ-cawatinɥ'cārāsama. I'tiarā pɥarā me'rā a'pepūrīrāsama. Pɥarā i'tiarā me'rā a'pepūrīrāsama. ⁵³ Pacɥ cū macū me'rā a'pepūrīgūsamī. Cū macū quē'rā cū pacɥ me'rā mejārōta weegɥsami. Paco macō

me'rā a'pepūrīgōsamo. Co macō quē'rā paco me'rā mejārōta weegosamo. Mañecō co macū nɥmo me'rā a'pepūrīgōsamo. Co macū nɥmo mañecō me'rā mejārōta weegosamo. Yɥ'ɥre ējōpeose bu'iri tojo weerāsama, nicɥ niwī Jesú.

Ūmɥco bajusere ucūse queti ni'i
(Mt 16.1-4; Mr 8.11-13)

⁵⁴ Jesú masārē apeye quē'rārē nicɥ niwī:
—Mujīpū mujātiro pe'e ñiamujāticā, “Acoro pe-jarotiro wee'e”, nisa'a. Mɥsā ni'caronojōta pejas'a. ⁵⁵ Mɥsā mujīpū ɥpɥtɥ asimujāticā, “Ni'cācā cū'-marōsa'a”, nisa'a. Mɥsā ni'caronojōta cū'masa'a. ⁵⁶ Mɥsā weeta'sari masā ni'i. A'ti nucūcā cjase, ɥ'mɥarō cjasemarīcārē “Tojo ni'i”, nímasī'i. Tojo nimirā, ¿de'ro weerā a'tocatero yɥ'ɥ wee'ose pe'ere “Tojo nisī'rīrō wee'e”, nímasīweti? nicɥ niwī.

A'metu'ti'cārā añurō apoyā nise ni'i
(Mt 5.25-26)

⁵⁷ Jesú masārē a'tiro ninemocɥ niwī:
—¿De'ro weerā mɥsā basu queoro besemasīweti?
⁵⁸ Ni'cū mɥ'ɥrē weresāsī'rīcā, wiorā tiropɥ cū me'rā wa'aya. Topɥ ejase dɥporo ma'apɥ cū me'rā apowe'ocā'ña. Tojo weecā, mɥ'ɥrē cū beseri masūrē o'otibosami. Tojo weeticāma, beseri masū surarare pi-jio, bu'iri da'reri wi'ipɥ mɥ'ɥrē sōrōdutibosami. ⁵⁹ Mɥ'ɥrē weregɥti. Bu'iri da'reri wi'ipɥ sājāa wapayepetotīcā, mɥ'ɥrē ne du'uwīrōsome. A'te weronojō mɥsā ña'arō weesere Ō'acū me'rā apowe'ocā'ña nígū, tojo nicɥ niwī.

Jesú “Mɥsā nisetisere dɥcayuya” ni'que ni'i

13 Jesú masārē bu'eri cura āpērā masā cū tiropɥ ejacārā niwā. Eja, Pilato ni'cārērā Galilea di-tacjārārē cū wējēduti'quere werēcārā niwā. Na “Galileacjārārē wējēca be'ro na ye díre wa'icɥrā Ō'acūrē ɥjñamorōpeorā ye dí me'rā morēsū'uduticɥ niwī”, ni werēcārā niwā. ² Jesú tere tɥ'ogɥ, narē a'tiro nicɥ niwī:
—Mɥsā ¿de'ro wācūti? ¿Galileacjārā āpērā yɥ'rɥoro ña'abutiārā niyɥ'rɥnɥ'cāpari? “Te ye bu'iri tojo wa'apā”, ¿ni wācūmiti? ³ Niwe'e. Mɥsārē weregɥti. Mɥsā quē'rā ña'arō wee'quere bujaweti dɥcayutirā, wērīrāsa'a. ⁴ Apeyere Siloé wāmetiri macāpɥ na yéeca tuturo nu'rīdjacā, sō'onīcārā dieciocho wērīcārā niwā. ¿Na quē'rārē a'tiro wācūmiti? “Nipe'tirā Jerusalépe nirá yɥ'rɥoro ña'abutiārā waro nipā”, ¿nimiti? ⁵ Niwe'e. Mɥsā quē'rā ña'arō wee'quere bujaweti dɥcayutirā, mejārōta wērīrāsa'a, nicɥ niwī Jesú.

Jesú higuera wāmeticjɥ dɥca marīcɥ me'rā queose o'o'que ni'i

⁶ Jesú masārē wérēca be'ro a'tiro queose o'ocɥ niwī:
—Ni'cū masū cū ya di'tapɥ ni'cāgū higuera wāmet-icjɥre otetjāgū cɥocɥ niwī. Be'ro ¿dɥcatisari? nígū, ī'agū wa'acɥ niwī. Ne dɥca marīcaro niwū. ⁷ Tigɥre

Ī'agū, ti di'ta co'tegure a'tiro nicu niwī: "Ī'aña. Y'u'u a'tigū ducare ba'asī'rīgū, a'magū a'tiro i'tia cū'ma wa'a'a. Ne ni'cāti bocatisa'a. Tojo weegū tigūre paacō'acā'ña. Tigū mejō waro apeyenojō weebo'-carore cā'mota'anucū'u", nicu niwī. ⁸ Cū tojo nicā tū'ogū, ti di'ta co'tegū a'tiro yu'ticu niwī: "Yu'u wiogū, a'ti cū'ma dia'cū dū'anū'cōniña yujupū. Yu'u tigū sumuto di'ta añurō se'ecūu, nujātuña'gūti wee'e. ⁹ A'tiro weecā, apetero weero ducatibosa'a. Ducatitica'ma, paacō'adutiya", nicu niwī, ni werecu niwī Jesú. Tere tojo nígū, masā na ducayucā co'ténigūti yujupū, maata bu'iri da'reesome nígū, tojo nicu niwī.

Jesú na soowari nūmū nicā opa mutīrō nigōrē yu'rūo'que ni'i

¹⁰ Ni'cā nūmū judío masā na soowari nūmū nicā Jesú na nerēwari wi'ipū bu'egū weecu niwī. ¹¹ Ti wi'ipū ni'cō numio dieciocho cū'marī dutitigo, opa mutīrō nigō nico niwō. Wātī core tojo wa'acā weecu niwī. Co ne cā'rō diacjū nu'cūmasitico niwō. ¹² Jesú core ĩ'agū pijio, a'tiro nicu niwī:

—Mū'u dutire yu'rūono'toja'a, nicu niwī.

¹³ Tojo nígūta, Jesú core ñapeocu niwī. Cū tojo weeri curata co diacjūnū'cāco niwō. Be'ro "Ō'acū añubutiagu nimi" ni, e'catise o'oco niwō. ¹⁴ Jesú na soowari nūmū core yu'rūocā ĩ'agū, ti wi'i na nerēwari wi'i wiogū uayū'rūacu niwī. Be'ro masārē nicu niwī:

—Ni'cā semanarē da'rase nūmūrī seis nūmūrī ni'i. Te nūmūrīnojōrē mūsā yu'rūodutirā a'tiroa'a. Ni'cācā soowari nūmūrē yu'rūodutirā a'titicā'rōha'a, nicu niwī.

¹⁵ Cū tojo nisere tū'ogū, Jesú cūrē yu'ticu niwī:

—Mūsā weeta'sasebucūrā ni'i. Ź'No'o mūsā yagū wecure o mūsā burrore dū'tenū'cō'cure aco tīarā wa'arā pāa, miatisari? ¹⁶ A'tigore Abrahā pārameo nīturiagore wātī dutida'recu niwī. Core dieciocho cū'marī sijamasitica weecu niwī. To pūrīcārē mūsā tū'oña'cā, Źsoowari nūmūrē core yu'rūoticā'rōhamiaparī? Soowari nūmū pūrīcārē tjāgūta core nemorō yu'rūorōha'a, nicu niwī.

¹⁷ Jesú cū a'tiro nisere tū'orā, nipe'tirā cū me'rā a'pēpūrīmi'cārā bopoyape'tia wa'acārā niwā. Āpērā pe'e Jesú cū weē'ose pacare ĩ'arā, e'caticārā niwā.

Jesú mostaza caperoacā me'rā queose o'o'que ni'i (Mt 13.31-32; Mr 4.30-32)

¹⁸ Be'ro Jesú nicu niwī:

—Ō'acū yarā pājārā sājārāsama nisere a'te queose me'rā werēgūti. ¹⁹ A'tiro ni'i. Ni'cū cū ya wesepū ni'cā pe mostaza caperoacārē ote'caro weronojō ni'i. Tigū būcaropūa pajicū waro wa'asa'a. Tojo weerā mirīcūa tigūpū na diepeoatje su'tire weesama. Ō'acū wiogū nise cā'caperoacā weronojō nū'cāsa'a. Be'ro pajicū būca'caro weronojō nipe'tiropū cū ye queti se'sa wa'arosa'a. Tojo nicā pājārā cū yarā sājārāsama nígū, tojo werecu niwī.

Pā būcūacā weese me'rā queose o'o'que ni'i (Mt 13.33)

²⁰ Jesú werenemocu niwī tja:

—Ō'acū cū wiogū nisere Ź'ñe'enojō queose me'rā marī "Tojo nirō wee'e" nīmasīsari? ²¹ Te levadura pā būcūacā weese weronojō ni'i. Tere ni'cō numio pā weegotigo harinarē i'tiapa queo, po'osāsamo. Te me'rā levadura pā būcūacā weesere morēsamo. Be'ro co levadura morē'que nipe'tiropū būca, se'sape'tia wa'asa'a, nicu niwī. Levadura harinarē būcūacā wee'caro weronojō Ō'acū wiogū nise nipe'tiropū se'sarosa'a nígū, tojo werecu niwī.

Ū'mūse cja sope cā'sopeacā ni'i nise ni'i (Mt 7.13-14,21-23)

²² Jesú Jerusalépu wa'agū, to nise macārīpūre bu'eyū'rūwā'cācu niwī. ²³ Topū ni'cū Jesure sērītiña'cu niwī:

—Ź'Ūsā wiogū, Ō'acū wiogū nirōpū wa'ajā pejetirācā nisari?

Jesú cūrē yu'ticu niwī:

²⁴ —Pājārā ū'mūsepū sājāsī'rīrāsama, sājārā pe'e. Sājāsī'rīmirā, wa'asome. Mūsā pūrīcā sope, cā'sopeacāpū ūpūta sājāsī'rīña, nicu niwī. ²⁵ Apeye queose me'rā narē werecu niwī:

—Wi'i wiogū wā'cānū'cā, sopere bi'acā'sami. Be'ro mūsā pe'e sopepū pisurā, a'tiro nirāsa'a: "Wiogū, pāosōrōgū a'tia", nirāsa'a. Cū pe'e mūsārē yu'tigūsa-mi: "Mūsārē masītisa'a. No'ocjārā nīrā nisasa'a", nigūsamī. ²⁶ Be'ro mūsā cūrē a'tiro ninu'cūbajaque'arāsa'a: "Marī ni'cārō me'rā ba'awū. Ni'cārō me'rā sī'rīwū. Mū'u ūsā ya macāpūre bu'esijawū", nirāsa'a. ²⁷ Cū pe'e mūsārē yu'tigūsamī: "Yu'u mūsārē 'Masītisa'a, nitojamiapūba. Mūsā ña'arō wee'cārā ni'i.

Wa'arāsa'a", nigūsamī. Mūsā yu'ure ējōpeoticā, ā'rārē wee'caro weronojō mūsārē wa'arosa'a. ²⁸ Dūporocjārāpū Abrahā, Isaa, Jacob, nipe'tirā Ō'acū ye quetire weremū'tārī masā Ō'acū wiogū nirōpū nirārē ĩ'arā, mūsā pūrīno'rā, upicari cū'rīdio, utirāsa'a. Mūsā pe'e wijāāropū cō'awīrōno'rāsa'a. ²⁹ Nipe'tiropū Ō'acū cū wiogū nirōpū nirāsama. Muĵīpū mūjātirocjārā, muĵīpū sājārōcjārā, sumutoricjārā nirāsama. Topū cū me'rā e'cati ba'adujīrāsama.

³⁰ A'tiro nicārē ni'cārērā mejō nīrā topūre wiorā weronojō nirāsama. Ni'cārōacā ni'cārērā wiorā nīrānojō pe'e topūre mejō nīrā tojarāsama, nicu niwī Jesú.

Jesú Jerusalére ĩ'agū cū uti'que ni'i (Mt 23.37-39)

³¹ Jesú masārē bu'eri cura ni'cārērā fariseo masā cū tiropū etarā, a'tiro nicārā niwā:

—A'tore mū'u niticā'ña. Herode mū'urē wējēsī'rīami. Tojaagūsa'a, nicārā niwā.

³² Jesú narē yu'ticu niwī:

—A'tiro nīrā wa'aya Herode me'rīsebūcūre: "Jesú a'tiro nidutiāmī" niña. "Ni'cācā, ñamiacā wātīarē cō'awīrōmūjā, dutitīrārē yu'rūogūti yujupū. Be'ro

ñamiacã yu'ruro yu'u da'rasere queoro pe'ogusa'a', ni-ami", niña. ³³ Yu'u weesere yu'u wa'aro weeguti. Ni'cãcã, ñamiacã, ñamiacã yu'ruro weeguti. Ne ni'cũ Õ'acũ ye quetire weremutãrĩ masũ apero Jerusalé nitiropu wërĩta basiowe'e. Jerusalépu wërĩgũ wa'aguti nígũ, tojo nicu niwĩ.

³⁴ Fariseo masãre tojo nica be'ro Jesú Jerusalécjãrãrẽ, tojo nicã toduporopu ti macãpu ní'cãrãrẽ wãcũgũ, a'tiro nicu niwĩ:

—Jerusalécjãrã, masã Õ'acũ ye queti weremutãrĩ masãrẽ wějẽcõ'a'a. Õ'acũ o'ó'cãrã cũ ye quetiwereri masãrẽ ütãperi me'rã doquewějẽ'e. Masãrẽ pejetiri yu'u ma'ígũ, neocũus'ĩrĩmiwũ. Ni'cõ cãrẽ'quẽ co põ'rãrẽ wũse docapu neocũu'caro weronojõ wees'ĩrĩmiwũ. Masã natiwũ. ³⁵ Tojo weero masã nim-i'que wi'seri masã marĩrõ tojarosa'a. Masã a'tere tu'o-masĩña. Yu'ure apaturi ĩ'anemosome majã. Be'ro yu'u a'ti turĩpu apaturi a'ticãpu, masã "Õ'acũ duporopu 'O'óguti' ní'cũ añubutiagu nimi" ní'ãrãpũ ĩ'arãsa'a tja, nicu niwĩ Jesú.

Jesú upu doquedupogure yu'rũo'que ni'i

14 Ni'cã nũmu na soowari nũmu nicã Jesú ni'cũ fariseo wioqu ya wi'ipũ ba'agũ wa'acũ niwĩ. Æpẽrã fariseo masã Jesure ¿mejëcã weeweti? ní'ã, ĩ'adu'ticãrã niwã. ² Na ba'aro tiropu ni'cũ cũ upũpu doquedupose cuogu Jesú põtẽorõpu nicu niwĩ. ³ Cãrẽ ĩ'agũ, Jesú Moisé oja'quere bu'eri masãrẽ, tojo nicã fariseo masãrẽ sãrĩtiña'cu niwĩ:

—¿Moisé duti'que "Soowari nũmu nicãrẽ duitirãrẽ yu'rũorũa'a" niti o niweti? nicu niwĩ.

⁴ Na ne yu'tima'aticãrã niwã. Tojo weegũ Jesú duitigũre ñapeo, yu'rũocu niwĩ. Tu'ajanu'cõ, "Wa'agusa'a", nicu niwĩ. ⁵ Fariseo masã pe'ere a'tiro nicu niwĩ:

—Masã macũ o masã yagu wecu copẽpu bũrsãjã-bosami. Na bũrsãjãcã, soowari nũmu nimicã, ¿masã maata miiwĩrõrã wa'atibosari? nicu niwĩ.

⁶ Cũ tojo nisere ne yu'titiyu'rũocã'cãrã niwã.

Jesú ba'adutirã pijiosere were'que ni'i

⁷ Fariseo cũ ya wi'ipũ ba'adutirã pijio'cãrãrẽ Jesú ĩ'acũ niwĩ. Na dujise añuse u'mutãsepũ bese dujicãrã niwã. Tere ĩ'agũ, Jesú narẽ a'tiro werecasacu niwĩ:

⁸ —Ni'cũ masãrẽ omocã du'teri bosenu'murẽ pijicã, u'mutãse dujisepu dujiwe'otica'ña. Apetero weegũ apĩ masã nemorõ wioqu pijino'cu etabosami. ⁹ Masã puarãpure pijio'cu a'tiro nibosami: "Ã'rĩrẽ a'to dujiro o'oya. Mũ'u pe'e siropu dujigu wa'aya", nibosami. Tojo weegũ mũ'u siroca cũmurõpu dujigu wa'agu, bopoyoro yu'rũbosaa. ¹⁰ Mũ'urẽ ba'aduticã, a'tiro pe'e weeya. Siroca cũmurõpu dujiya. Mũ'u tojo weecã ĩ'agũ, mũ'urẽ ba'aduti'cu a'tiro nigũsami: "Yu'u me'rãcũ, a'to u'mutãcurerõpu a'tia", nigũsami. Cũ tojo weecã, nipe'tirã Æpẽrã pijicãrã wiopesase me'rã mũ'urẽ ĩ'arãsama. ¹¹ A'tiro ni'i. "Æpẽrã yu'rũoro niyu'rũnu'cã'a" ni tu'oña'gũnojo mejõ nigũ weeno'gũsami. "Yu'u

Æpẽrã yu'rũoro ni'i" ni tu'oña'tigu pe'ere Õ'acũ Æpẽrã yu'rũoro tojacã weegusami, nicu niwĩ.

¹² Cũ a'tere ucũca be'ro Jesú ba'adutigu pijio'cu fariseo masãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Mũ'u ba'adutigu, ã'rãnojo'rẽ pijioticã'ña. Mũ'u me'rãcãrãrẽ, mũ'u ma'misũmũarẽ, mũ'u acabijirãrẽ, mũ'u acawererãrẽ, mũ'u pu'tocjãrã peje cuorãrẽ pijioticã'ña. Mũ'u narẽ pijiocã, na quẽ'rã mũ'urẽ ba'adutirã pijia'mebosama. Tojo weese me'rã na ba'a'quere mũ'urẽ eca a'mesama. ¹³ Mũ'u bosenu'mu weepo, Æpẽrãrẽ pijioqu, a'tiro pe'e weeya. Apeyenojõ moorãrẽ, dojoriwi'iare, sijamasĩtirãrẽ, ĩ'atirãrẽ pijioya. ¹⁴ Tere wéegũ, mũ'u e'catiyu'rũagusa'a. Na pũ'ĩcã mũ'urẽ eca a'memasĩtisama. Tojo weese me'rã mũ'u añurã wërĩ'cãrã na masãrĩ nũmurẽ añuse waro bocagusa'a, nicu niwĩ.

Ba'ase me'rã Jesú queose were'que ni'i (Mt 22.1-10)

¹⁵ Jesú cũ queose o'o'quere tu'ogu, ni'cũ topu ba'adujigu a'tiro nicu niwĩ:

—Õ'acũ wioqu nirõpu ba'adujirã pũrõ e'catirãsama.

¹⁶ Tere tu'ogu, Jesú cãrẽ queose me'rã nicu niwĩ:

—Ni'cũ masã bõseba'agutigu, pãjãrã masãrẽ pijidutio'osami. ¹⁷ Nipe'tise apoyũca be'ro cãrẽ da'ra-co'tegure a'tiro nio'osami: "Nipe'tirã yu'u were-o'ocãrãrẽ pijigu wa'aya. Apope'otojano'apu. 'Te'a', niña", nisami. ¹⁸ Nipe'tirãpu "Basiowe'e", nisama. Pijimũ'tãno'cu a'tiro nisami: "Di'ta ni'cãrõacã duutu'ajanu'cõ'o. Ti di'tare ĩ'agũ wa'agu wee'e. Werya cãrẽ. 'A'timasĩtiami,' niña", nisami. ¹⁹ Be'rocjũ a'tiro nisami: "Diez wecu yu'u duu'cãrãrẽ ¿no'ocã'rõ añumiti? ní'gũ, beseña'gũ wa'agu wee'e. Tojo weegũ wa'amasĩtisa'a", nisami. ²⁰ Apĩ tja a'tiro nisami: "Ni'cãrõacã omocã du'tetu'ajanu'cõapu. Tojo weegũ wa'amasĩtisa'a", nisami. ²¹ Da'raco'tegu tojaa, wioqupu nipe'tise na tojo ní'quere werepe'ocã'sami. Tere tu'ogu, wioqu uayu'rũagu, a'tiro nisami: "Quero wa'abaque'oya. Macã decoru, no'o na nirõpu pajasecuorãrẽ, dojoriwi'iare, sijamasĩtirãrẽ, ĩ'atirãrẽ pijiwã'cãtia", nisami. ²² Cũ pijigu eja'ca be'ro da'raco'tegu wioqure a'tiro nisami: "Mũ'u duti'caronojõta weepu. Wi'i pe'e mu'umuwe'e yujupu", nisami. ²³ Tere tu'ogu, wioqu cãrẽ nisami tja: "Wa'agusa'a ma'arĩpu. No'o mũ'u bocaerãrẽ tutuaro me'rã pijiwã'cãtia. Tojo weecã, wi'i mu'umurõsa'a", nisami. ²⁴ A'te me'rã masãrẽ a'tiro wereguti. Ne ni'cũ yu'u pijimũ'tãmi'cãrã na ba'abo'quere cã'rõ ba'aña'some, nicu niwĩ Jesú.

Jesure sirutus'ĩrã, a'tiro weerũa'a nise ni'i (Mt 10.37-38)

²⁵ Jesú bu'esijari curare pãjãrã masã cãrẽ sirutucãrã niwã. Tojo weegũ narẽ majãmĩ'a, a'tiro nicu niwĩ:

²⁶ —Yu'u bu'esere siruturã, a'tiro weerũa'a. Masã pacũsumũ, masã pacosãnumia, masã nũmosãnumia, masã põ'rã, masã acawererã nemorõ yu'u pe'ere ma'iyu'rũnu'cãrõũa'a. No'o masã catiri mũ'uco nemorõ yu'u pe'ere ma'iyu'rũnu'cãrõũa'a. Masã tojo

weetirã, yu'u bu'erã nımasıtisa'a. ²⁷ Apetero weegu ni'cũ "Yu'u Jesure eđopeogu, wẽrĩbosa'a" ni uigu, yu'ure eđopeodu'usami. Tojo weegu nojõ yu'u bu'egu nımasıtisami. ²⁸ No'o mısã wa'teropu nigũ u'muarĩ wi' co'tedujıati wi'ire yeenu'cõsĩ'rigũ, a'tiro weesami. ¿Wi'ire tu'ajanu'cõgũsari? nigũ, ¿ñe'enojõ me'rã yu'u pe'ogusari? nigũ, ti wi'i weese dũporo besemu'tãsami. ²⁹ Tojo weeticãma, cũ cã'rõ yeenu'cã pe'omasıtıcã, tere ĩ'arã nıpe'tırã bujıcã'sama. ³⁰ A'tiro nisama: "Cũ yeenu'cãmiapĩ, yeegu; ne pe'omasıtımi", nisama. ³¹ Apeye quẽ'rãrẽ a'tiro weeno'bosa'a. Ni'cã di'ta wıogu ape di'tacjũ me'rã a'mewẽjẽgũti nigũ, a'tiro weemu'tãsami. Cũ surara diez mil cõosami. Apĩ ape di'tacjũ pe'e veinte mil surara cõosami. ¿Yu'ure na me'rã a'mewẽjẽta basıosari? nigũ, ĩ'abesemu'tãsami. ³² Basioticãma, apĩ wıogu yoaropu nigũrẽ a'mewẽjẽticã'rã nigũ, queti o'õsami. ³³ A'te weronojõ mısã quẽ'rã yu'ure siru-tusĩ'rĩrã, ĩ'abesemu'tãña. Nıpe'tise mısã cõosere, nısetisere du'usĩ'rĩtirã, yu'u bu'erã nımasıtisa'a.

Jesú moa ocadu'use me'rã queose o'o'que ni'i (Mt 5.13; Mr 9.50)

³⁴ »Moa ocaro ba'acã, añu ni'i. Ocase pe'tıca be'ro apaturi ocacã weeta basiowe'e. ³⁵ Moa ocaticã, ne añutisa'a. Di'tapũre, tojo nicã nujãtuati mesãpu cũucã quẽ'rãrẽ, wapamarısa'a. Tojo cõ'abajurıono'sa'a. Mısã moa ocadu'use weronojõ niticã'ña. O'meperi cõorãno-jõ a'tere añurõ tũ'oya, nicu niwĩ.

Oveja bajuduti'cu queose ni'i (Mt 18.10-14)

15 Pãjãrã romano masã wıoguere niyeru wapaseebosari masã, tojo nicã ña'arõ weeri masã Jesú ucũsere tũ'orã nerẽcãrã niwã. ² Narẽ fariseo masã, Moısẽ oja'quere bu'eri masã ña'arõ wãcũcãrã niwã. Tojo weerã Jesú tiro wa'acã ĩ'arã, ucjacãrã niwã. —Ã'rı masã ña'arãrẽ ñe'e, na me'rã ba'ami, nicãrã niwã.

³ Na tojo nicã tũ'ogu, Jesú narẽ a'tiro queose o'ocu niwĩ:

⁴ —Mısã cien oveja cõorã, ni'cũ bajudutıcã, noventa y nuevere cãpũpu bi'acũusa'a. Bi'acũutoja, apĩ bajuduti'cũre a'marã wa'asa'a. Bocarãpu, a'madu'usa'a. ⁵ Boca, cũrẽ e'catıgu, cũrẽ miıwũasa'a. ⁶ Wi'ıpu dajarã, mısã me'rãcjãrãrẽ, mısã ya wi'i pu'tocjãrãrẽ neocũu, narẽ nısa'a: "Yagu oveja bajuduti'cũre bocapu. E'catıturã a'tia", nısa'a. ⁷ Mısãrẽ diacjũta weregũti. A'te weronojõ ni'cũ ña'arõ weesebũcu cũ nısetisere dũcayucã, u'mũsepũre e'catıse niyu'rũasa'a. Noventa y nueve añurã nıtoja'cãrã yu'rũoro ña'agũ dũcayucũ pe'ere e'catıse ni'i, nicu niwĩ.

Niyeru cuji, bajudutıca cujıre o'ama'que ni'i

⁸ Apeye Jesú a'te queose werenemocu niwĩ:

—Ni'cõ numio diez cujıri niyeru cõosamo. Core ni'cã cujı wapabũjũri cujı bajudutıbosa'a. Ti cujıre a'magõ, sĩ'ocjare sĩ'oyoo, wi'ıpu añurõ o'ama'samo. Téé

bocagopu, a'madu'usamo. ⁹ Be'ro co me'rãcjãrãrẽ, co pu'to nırãrẽ neocũu, a'tiro nisamo: "Yu'ure e'catıturã. Nıyeru cuji bajudutıca cujıre bocapu", nisamo. ¹⁰ A'tigo wee'caro weronojõ ni'cũ cũ ña'arõ wee'quere bũjaweti dũcayucã, Õ'acũrẽ wereco'terã u'mũsecjãrã e'catıyu'rũmajãsama, nicu niwĩ Jesú.

Jesú puarã põ'rãtıgu ye cjasere queose o'o'que ni'i

¹¹ Jesú queose me'rã bu'enemocu niwĩ:

—Ni'cũ masũ puarã põ'rãtıcu niwĩ. ¹² Dũ'sagu pe'e cũ pacũre a'tiro nicu niwĩ: "Pacu, yé tojatjere mũ'u wẽrĩgũ cũuatjere o'owe'oya", nicu niwĩ. Cũ tojo nicã tũ'ogu, cũ cõose di'tare na puarãpuere dũcawaacu niwĩ. ¹³ Pejeti nũmũrĩacã cũrẽ o'õca be'ro dũ'sagu pe'e cũ ya di'tare duacã'cu niwĩ. Cũ dua'que wapa niyeru me'rã ape di'ta yoaropu wa'acu niwĩ. Topu te niyerure cũ no'o haro ña'arõ wee bajurıope'ocã'cu niwĩ. ¹⁴ Cũ bajurıope'oca be'ro ti di'tapũre ba'ase pe'tıyu'rũa wa'acaro niwũ. Titare cũ pũrõ ujaboagu, pi'eticu niwĩ. ¹⁵ Tojo weegu ti di'tacjũrẽ da'rãse sẽrĩma'gũ wa'acu niwĩ. Cũrẽ yesea co'tesere sõrõcu niwĩ. ¹⁶ Cũ yapısĩ'rigũ, yesea na ba'asepuereba'asĩ'rĩdojacu niwĩ. Ne ni'cũ cũrẽ ba'ase o'otıcãrã niwã. ¹⁷ Be'ro cũrẽ a'tiro wãcũse ejacaro niwũ: "Yu'u pacu ya wi'ıpuere cũrẽ da'raco'terã pãjãrã nimicã, ba'ase dũ'sano'wã. Yu'u pe'e a'topũre ujaboa, wẽrĩgũ weesa'a. ¹⁸ Yu'u pacu tiropu yu'ure to-jaarũasa'a. Topu tojatagu, cũrẽ a'tiro nigũti: "Pacu, Õ'acũ me'rã ña'arõ weeasu. Mũ'u me'rã quẽ'rãrẽ tojota weeasu. ¹⁹ Yu'u ña'agũ nısa'a. Mũ'u macũ weronojõ nımasıtısa'a majã. Ni'cũ mũ'urẽ da'raco'tegũre weronojõ yu'ure cõoya', nigũti", ni wãcũcu niwĩ. ²⁰ A'tere wãcũca be'ro cũ pacu ya wi'ıpu dajatojacu niwĩ.

»Cũ topu tojaejacã, cũ pacu yoaropũta ĩ'agũ, pũrõ pajaña'cu niwĩ. Be'ro cũrẽ põtẽrĩgũ omawã'cã, na weesetiwaropũma cũrẽ paabũ'a, mi'mıcu niwĩ. ²¹ Tojo weeri cura cũ pacũre nicu niwĩ: "Pacu, Õ'acũ me'rã ña'arõ weeasu. Mũ'u me'rã quẽ'rãrẽ tojota ña'arõ weeasu. Yu'u ña'agũ nısa'a. Mũ'u macũ weronojõ nımasıtısa'a majã", nicu niwĩ. ²² Cũ tojo nicã tũ'ogu, pacu cũrẽ da'raco'terãrẽ a'tiro nicu niwĩ: "Quero, su'ti añuse warore miiti, cũrẽ sãaña. Tojo nicã ni'cã be'to omopıca tuusãarĩ be'tore, sapatu quẽ'rãrẽ sãaña. ²³ Wecu wĩmagũ ba'a di'ıyojaduti'cũre miiti, wẽjẽña. Cũrẽ ba'a, yu'u macũrẽ bosenu'mu weeporã. ²⁴ Ã'rı apaturi 'Yu'u macũ wẽrĩa wa'asami' nı'cu dajami. Cũ yoaro wa'a bajuduti'cũre marĩ apaturi ĩ'a'a", nicu niwĩ. Be'ro bosenu'mu nũ'cãcãrã niwã.

²⁵ »Na tojo weeri cura masã ma'mı cãpũpu nicu niwĩ. Cũ dajatojatıgu wi'ı pu'topu ejagu, u'pu'ũ basase bũsũcã tũ'ocu niwĩ. ²⁶ Tere tũ'ogu, ni'cũ cũ pacũre da'raco'tegũre pijıo, sẽrĩtıña'cu niwĩ: "¿De'ro wa'ati wi'ıpuere?" nicu niwĩ. ²⁷ Cũ pacũre da'raco'tegũ yu'tıcu niwĩ: "Mũ'u acabıjı tojatami. Cũ dutımarıgũ tojatami. Tojo weegu mũ'u pacu wecu wĩ'magũ ba'a di'ıyojaduti'cũre wẽjẽduti'ami", nicu niwĩ. ²⁸ Tere tũ'ogu, masã ma'mı uayu'rũgu, sãjãasĩ'rĩtıcu niwĩ. Tojo weegu cũ pacu cũrẽ pijıgu wa'acu niwĩ. ²⁹ Cũ pacũre a'tiro nicu

niwí: “Pacx, peje cǔ'marí mǔ'urē ne ni'cāti yǔ'rǔnǔ'cārō maríro da'rawǎ'ñawǔ. Yǔ'x tojo weemicǎ, ne cǎ'rō ni'cǔ marí ecagǔre, wapamaríǧǔacǎnoǧōrē yǔ'x me'rǎcǧǎrǎ me'rǎ bosenuǧǔ weedutigǔ o'oma'atiwǔ. ³⁰ Ni'cārōacǎrē a'tiro wee'e. Ā'rí mǔ'x macǔ numia ña'arǎ numia me'rǎ mǔ'x o'o'que niyerure bajurio sijacx niwí. Cǔ pe'ema wecx wí'magǔ ba'a di'iyojaduti'cǎre wējēeca'a”, nicx niwí. ³¹ Tere tǔ'ogǔ, cǔ pacx cǔrē yǔ'ticǔ niwí: “Macǔ, mǔ'x yǔ'x me'rǎ ninu'cǔcǎ'a. Nipe'tise yǔ'x cǔose mǔ'x ye dia'cǔ ni'i. ³² Marí mǔ'x acabijire bosenuǧǔ weepo e'caticǎ, añu ni'i. A'tiro ni'i. ‘Cǔ wēřa wa'asami’ ní'cǔ apaturi tojатаmi. Cǔ bajuduti'cǎre marí apaturi ř'a'a. Tojo weerǎ marí bosenuǧǔ wee, e'catiroǧǎ'a”, nicx niwí, ni werecx niwí Jesú.

Peje cǔogǔre da'raco'tegǔ queoro weeti'que ni'i

16 Jesú cǔ bu'esere siruturǎrē apeye werenemocǔ niwí:

—Ni'cǔ masǔ niyerubǔcǔ āpērǎ da'raco'terǎrē dutigǔ sǔrǔocǔ niwí. Da'raco'terǎ niyerubǔcǔ tiropǔ wa'a, a'tiro weresǎcǎrǎ niwǎ: “Mǔ'x wiogǔ sǔrǔ'cǔ mǔ'x ye niyerure ña'arǔ wee bajuriogǔ weemi”, nicǎrǎ niwǎ. ² Tojo weegǔ niyerubǔcǔ cǔrē pijio, a'tiro nicx niwí: “Mǔ'urē weresǎ'que ħdiacǧǔta niti? Mǔ'x da'rase cjase oǧǎ'orí pǔřířē yǔ'ure ř'ona. Mǔ'x āpērǎ da'raco'terǎ wiogǔ ninemosome majǎ”, nicx niwí. ³ Cǔ tojo nicǎ tǔ'ogǔ, a'tiro wǎcǔcǔ niwí: “Yǔ'x wiogǔ yǔ'ure cǔ'awířǔmi. Tojo weegǔ ħde'ro weegǔsari? Yǔ'x da'ratutuawe'e. Āpērǎrē niyeru sēříduǧigǔ, bopoya nisa'a. ⁴ To pǔřířǎ yǔ'ure ñe'eato níǧǔ, a'tiro weegǔti”, nicx niwí. ⁵ Tojo weegǔ cǔ, cǔ wiogǔre wapamoorǎrē ni'cǎrērǎ nǎnǔcǔrē pijiocǔ niwí. Nimǔ'tǎǧǔrē a'tiro sēříříña'cǔ niwí: “Mǔ'x yǔ'x wiogǔre ħno'ocǎ'rǔ wapamooti?” ⁶ Cǔ cǔrē yǔ'ticǔ niwí: “Yǔ'x cien tuturi ǔ'se tuturi wapamoo'o.” Tere tǔ'ogǔ, da'rarǎ wiogǔ ni'cǎ papera pǔřířǎcǧǔ oǧǧǔ, cǔrē a'tiro nicx niwí: “Ma, mǔ'x wapamoorí pǔří ni'i. Cincuenta ǔ'se tuturi wapa wapayebaque'oya”, nicx niwí. ⁷ Be'ro tǧa apířē sēříříña'cǔ niwí: “Mǔ'x waro ħno'ocǎ'rǔ wapamooti?” Cǔ cǔrē yǔ'ticǔ niwí: “Cien ajuri trigo ajuri wapamoo'o”, nicx niwí. Tojo weegǔ a'tiro nicx niwí: “Ma, mǔ'x wapamoorí pǔří a'ti pǔří ni'i. Ochenta ajuri dia'cǔ wapayeya”, nicx niwí. ⁸ Tojo weecǎ ř'agǔ, niyerubǔcǔ da'raco'terǎ wiogǔ ña'agǔrē cǔ weeme'řisere masǧǔ, “Mǔ'x me'řiyǔ'řǧarǔ”, nicx niwí. A'ti ǔmǔcocǧǎrǎ Ō'acǔrē ēǧǔpeotirǎ na cǔosere āpērǎ na weronoǧǔ nirá me'rǎ me'řiyǔ'řǧama. Ō'acǔrē ēǧǔpeorǎ yǔ'řoro me'říma, nicx niwí Jesú.

⁹ Jesú narē a'tiro werecasacx niwí:

—Mǔsǎ a'ti nucǔcǧǔ mǔsǎ cǔosere pajasesǔorǎrē añurǔ o'owe'oya. Tojo weerǎ mǔsǎ me'rǎcǧǎrǎ bocarǎsa'a. Be'ro mǔsǎ cǔose pe'tíca be'ro mǔsǎ āpērǎrē weetamu'que ǔ'mǔserǔ niyutojarosa'a. Mǔsǎ weetamu'cǎrǎ ǔ'mǔserǔ nirá topǔre mǔsǎrē pǔtēřířǎsama.

¹⁰ »Cǎ'rǔ na cǔose me'rǎ añurǔ wéerǎ, peje cǔose me'rǎ quē'rǎrē tojota weebosama. Āpērǎ na cǎ'rǔ cǔose me'rǎ queoro weetirǎ, na peje cǔose me'rǎ

quē'rǎrē queoro weetibosama. ¹¹ Mǔsǎ a'ti nucǔcǎ cjase me'rǎ queoro weeticǎ, Ō'acǔ mǔsǎrē añuse, ǔ'mǔse cjasere o'osome. ¹² Mǔsǎ āpērǎ ye cjasere queoro weewe'e. Tojo weerǎ mǔsǎ, mǔsǎ ye nibo'quere ñe'esome.

¹³ »Ne ni'cǔ pǔarǎrē da'raco'temasítisami. Ni'cǔrē ma'ǧǔ, apířē ma'itisami. Tojo nicǎ ni'cǔ dutisere yǔ'tigǔ, apí ye pe'ere yǔ'rǔnǔ'cǎsami. Ā'rǎ weronoǧǔ mǔsǎ niyerure ma'írǎ, Ō'acǔ pe'ere ma'imasítisa'a, nicx niwí.

¹⁴ Jesú tojo nisere fariseo masǎ tǔ'ocǎrǎ niwǎ. Na niyeru ǔaripejasebǔcǔrǎ nitǧǎrǎ, cǔ ucǔsere tǔ'orǎ, buǧicǎ'cǎrǎ niwǎ. ¹⁵ Tojo weecǎ ř'agǔ, Jesú narē nicx niwí:

—Mǔsǎ masǎ ř'orǔpǔ dia'cǔrē “Añurǎ nima” nicǎ ǔa'a. Ō'acǔ pe'e po'peapǔ mǔsǎ weesetisere ř'ape'ocǎ'mi. Masǎ ř'orǔpǔ “Añuyǔ'řǧa'a” nisenoǧǔrē Ō'acǔ tǔ'satisami, nicx niwí Jesú.

Ō'acǔ dutise, cǔ wiogǔ nise pe'tisome nise ni'i

¹⁶ Jesú a'tiro ninemocǔ niwí:

—Juǎ masǎrē wǎmeyeri masǔ nícateropǔ Moisé cǔ duti'quere, tojo nicǎ Ō'acǔ ye queti weremǔ'tǎří masǎ na oǧa'quere bu'etǔocǎrǎ niwǎ. Tita me'rǎ ma'ma queti ǔ'cǎcaro niwǔ. A'tiro nicaro niwǔ. Ō'acǔrē ēǧǔpeose me'rǎ dia'cǔ cǔ wiogǔ nírǔpǔ wa'ano'rǔsa'a, nicaro niwǔ. Nipe'tirǎ topǔre ǔpǔtǔ sǎǧǎasíříma.

¹⁷ »Ō'acǔ Moisére cǔu'que queoro wa'arosa'a. Cǔ ye queti weremǔ'tǎří masǎ na oǧa'que quē'rǎ queoro wa'arosa'a. ǔ'mǔse, a'ti di'ta pe'timicǎ, Ō'acǔ cǔ ní'caronoǧǔ queoro wa'arosa'a, nicx niwí Jesú.

Marǎpǔtirǎ, nǔmotirǎ cǔ'ase cjasere Jesú ucǔ'que ni'i

(Mt 19.1-12; Mr 10.1-12)

¹⁸ Apeyere ninemocǔ niwí:

—Ni'cǔ cǔ nǔmorē cǔ'a, apegore nǔmotigǔnoǧǔ ña'arí masǔ weronoǧǔ tojasami. No'o marǧpǔ cǔ'ano'co me'rǎ nǔmotigǔ quē'rǎ cǔ nǔmo nitigo me'rǎ a'metǎřǧǔ weronoǧǔ tojasami.

Jesú peje cǔogǔ ye quetire, tojo nicǎ pajasesǔogǔ Lázaro wǎmetigǔ ye quetire were'que ni'i

¹⁹ Jesú fariseo masǎrē a'tiro queose o'ocǔ niwí:

—Ni'cǔ masǔ peje cǔogǔ a'tiro weecx niwí. Añuse su'ti sǎña, ma'masu'a, nipe'tise nǔmǔří bosenuǧǔrē weecx niwí. Te bosenuǧǔrē de'ro nise nipe'tise me'rǎ añurǔ weemǧǎcǔ niwí. ²⁰ Titare ni'cǔ pajasesǔogǔ waro Lázaro wǎmetigǔ cǔ ya wí'i sope pǔ'topǔ duǧimǧǎcǔ niwí. Cǔ upǔ nipe'tiro cǎmi boacx niwí. ²¹ Cǔ peje cǔogǔ ba'aste'quere yapisířǧǔ seeba'acx niwí. Cǔ ye cǎmirē diayiapǔta wa'a, ne'rēcǎrǎ niwǎ. ²² Ni'cǎ nǔmǔ wēřa wa'acx niwí. Cǔ wēřířǎ, Ō'acǔrē wereco'terǎ ǔ'mǔsecǧǎrǎ Abrahǎ nírǔ añurǔpǔ cǔrē miacǎrǎ niwǎ. Be'ro peje cǔo'cǔ quē'rǎ wēřa wa'acx niwí. Cǔrē yaacǎrǎ niwǎ. ²³ Peje cǔogǔ ña'arǎ Ō'acǔ cǔ bu'iri da'reno'cǎrǎ tiropǔ wa'acx niwí. Topǔ cǔ ř'amorǧǔ, Abrahǎrē yoaropǔ ř'acx niwí. Lázaro cǔ

me'rã nicu niwĩ. ²⁴ Cũrẽ ĩ'agũ, a'tiro caricũcu niwĩ: "Abrahã, yũ're pajaña'cureya. Yũ'ũ tiropũ Lázaro o'óya. A'ti, cũ ya omopica me'rã acopũ yoso, yũ'ũ ñe'merõ yapare yũsũasãjãcã weeato. Yũ'ũ a'ti me'e pecame'erũre ỹpũtu waro pi'etigũ weesa'a", nicu niwĩ. ²⁵ Abrahã cũrẽ yũ'ticu niwĩ: "Mũ'ũ wãcũña. Mũ'ũ catigũ, añubutiaro nisetiwũ. Ā'ĩ Lázaro pe'ema ña'abutiaro wa'awũ. Ni'cãrõacãrẽ cũ a'topũ ejerisãjãse bocami. Mũ'ũ pe'e pi'etigũ wee'e. ²⁶ Apeyema tja a'tiro ni'i. Ūsãrẽ mũsã tiropũ wa'ata basiowe'e. Decore pajiri copejo ni'i. Tojo weerã mũsã a'to a'tisĩ'rĩrã, ūsã pe'e quẽ'rã topũ wa'asĩ'rĩcã, basiowe'e", nicu niwĩ. ²⁷ Cũ tojo nicã tũ'ogũ, peje cũogũ a'tiro nicu niwĩ Abrahãrẽ: "To pũrĩcãrẽ a'tere weebosaya. Lázaro yũ'ũ pacũ ya wi'ipũ o'óya. ²⁸ Topũre yũ'ũ ni'cãmocũrã acabijirãti'i. Topũ wa'a, cũ narẽ ucũgũsami. Tojo weecã, na tũ'o, na quẽ'rã a'to yũ'ũ pi'etiropũre a'tisome", nicu niwĩ. ²⁹ Abrahã cũrẽ nicu niwĩ: "Na Moisé oja'quere, Ō'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã oja'quere cũosama. Tere bu'e ějõpeoato", nicu niwĩ. ³⁰ Peje cũogũ yũ'ticu niwĩ: "Abrahã, tojota ni'i, nĩrõ. Wẽrĩ'cũpũ wa'a werecã, ña'arõ na nisetisere dũcayubosama", nicu niwĩ. ³¹ Abrahã cũrẽ nicu niwĩ: "Moisé cũ ní'quere, Ō'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã na ní'quere ějõpeotirã, wẽrĩ'cũpũ masãa, weregũ wa'acã quẽ'rãrẽ, ějõpeotisama", nicu niwĩ.

Āpẽrãrẽ ña'arõ weecã weeticã'ña nise ni'i
(Mt 18.6-7,21-22; Mr 9.42)

17 Jesú cũ bu'erãrẽ a'tiro nicu niwĩ:
—Āpẽrãrẽ ña'arõ weecã weese ninu'cũrõsa'a, nĩrõ pe'e. Tojo ninu'cũmirõ, ña'arõ weecã weegũno-jõrẽ ña'abutiaro wa'arosa'a. ² A'tiro weecã, cũrẽ nemorõ añubosa'a. Ūtãgã pajicja cũ wãmũtarũ dũ'teyoo, cũrẽ dia pajiri maapũ doqueñocã, nemorõ añubosa'a. Tojo weecã, cũ maata wẽrĩa wa'a, yũ'ũre ějõpe-orãnojõacãrẽ dojorẽnemotibosami. ³ A'tere añurõ tũ'oña'ña.
»Mũ'ũ acaweregũ mũ'ũrẽ ña'arõ weecã, cũ tojo weesere wereya. Cũ "Tojota weeasũ" ni bũjaweti dũcayucã, cũrẽ acobojoya. ⁴ Cũ sietetiri ni'cã mũmũ mũ'ũrẽ ña'arõ weecã, ticũsetirita tja mũ'ũrẽ acobojose sẽrĩgũ a'ticã, acobojoya, nicu niwĩ.

"Ějõpeose cũorã, a'tiro weeta basio'o" Jesú cũ ní'que ni'i

⁵ Jesú bu'erã cũrẽ a'tiro sẽrĩcãrã niwã:
—Ūsãrẽ ějõpeose o'onemoña, nicãrã niwã.
⁶ Na tojo nicã tũ'ogũ, marĩ wiogũ a'tiro yũ'ticu niwĩ:
—Mostaza pe cã'caperoacã ni'i. Tojo nimirõ, yucũ pajicũ pĩ'rĩsa'a. A'tiro weronojõ ějõpeose cã'rõacã nimicã, a'tigũ yucũgũre a'tiro nimasĩbosa'a: "A'tore aupĩawã'cã, dia pajiri maa decopũ pĩ'rĩrõ wa'aya", nimasĩsa'a. Mũsã ějõpeocãma, tigũ mũsã dutironojõta weebosa'a, nicu niwĩ.

Āpẽrãrẽ weetamurã, a'tiro pe'e weerũa'a nise ni'i

⁷ Jesú apeye quẽ'rãrẽ a'tiro queose o'onemocũ niwĩ:
—No'o mũsã wa'teropũ nigũ da'raco'tegũre cũosa-mi. Da'raco'tegũ oteacũ cũ di'ta se'ecũuca be'ro o wecũare co'téca be'ro wi'ipũ dajasami. Cũ dajacã, mũsã ne a'tiro nitibosa'a: "Sãjãtia. Ba'agũ a'tia", niti-bosa'a. ⁸ A'tiro pe'e nisa'a: "Ba'asere apoya. Yũ'ũ ba'ari cura yũ'ũ mũsenojõrẽ miitiacũ apoyubaque'oya. Yũ'ũre ecãca be'ropũ ba'a, sĩ'rĩapa mũ'ũa", nibosa'a. ⁹ Mũ'ũrẽ da'raco'tegũ weetamu'que wapa "Mũ'ũ añurõ weeapũ" ĩ'cũrẽ nisari? Nitisa'a. ¹⁰ A'te weronojõ mũsã quẽ'rã weeya. Nipe'tise Ō'acũ duti'quere weetu'ajarã, a'tiro niña: "Ūsã da'raco'terã mejõ nĩrã ni'i. Ō'acũ ūsãrẽ cũu'que dia'cũrẽ weeapũ", niña, nicu niwĩ Jesú.

Jesú diez cãmi boarãrẽ yũ'rũo'que ni'i

¹¹ Jesú Jerusalẽpũ wa'agũ, Samaria, tojo nicã Galilea wãmetise wa'teropũ yũ'rũacũ niwĩ. ¹² To wa'tero ni'cã macãpũ cũ ejari cura mũmũ diez cãmi boarã cũrẽ põtẽrĩcãrã niwã. Moisé duti'que cãmi boarãrẽ ãpẽrã wa'teropũ nidutiticaro niwũ. Tojo weerã yoaropũ tojanũ'cã, ¹³ Jesure caricũcãrã niwã:

—Jesú, masãrẽ bu'egũ, ūsãrẽ pajaña'cureya, nicãrã niwã.

¹⁴ Jesú narẽ ĩ'abocagũ, a'tiro nicu niwĩ:

—Mũsã pa'ia tiropũ mũsã upũre ĩ'orã wa'aya, nicu niwĩ.

Na ma'apũ wa'ari cura narẽ cãmi yatipe'tia wa'acaro niwũ. ¹⁵ Ni'cũ topũ yatino'cã ĩ'agũ, Jesú tiro majãmitojaticũ niwĩ. Ō'acũrẽ pũrõ e'catise o'ocũ niwĩ. ¹⁶ Jesú tiro etagũ, cũrẽ e'catise o'ogũ, di'tapũ paamu'rĩque'acũ niwĩ. Cũ tojo weegũ Samariacũ niwĩ. ¹⁷ Jesú cũ ni'cũrẽta ĩ'agũ, a'tiro nicu niwĩ:

—Yũ'ũ diez cãmi boarãrẽ yũ'rũoapũ. Āpẽrã waro ĩ'no'o wa'ati? ¹⁸ Ā'ĩ ni'cũ judío masũ nitigũ dia'cũ Ō'acũrẽ e'catise o'ogũ, yũ'ũ tiropũ tojatiapĩ, nicu niwĩ.

¹⁹ Tu'ajanũ'cõ, Samariacũrẽ nicu niwĩ:

—Mũ'ũ ějõpeotĩagũ, yũ'rũono'apũ. Wã'cãnũ'cãña. Mũ'ũ ya wi'ipũ tojaagũsa'a, nicu niwĩ.

Jesucristo a'ti turipũ wiogũ niatje a'tiro wa'arosa'a nise ni'i

(Mt 24.23-28,36-41)

²⁰ Fariseo masã Jesure a'tiro sẽrĩtiña'cãrã niwã:

—Ō'acũ bese'cũ ĩ'de'ro nicã a'ti turi wiogũ sãjãgũsari? nicãrã niwã.

Narẽ yũ'ticu niwĩ:

—Bajuyoropũ ĩ'ose mejẽta ni'i. ²¹ A'tiro nino'ña marĩrõsa'a. "A'topũ ni'i. Sõ'opũ ni'i", nino'ña marĩrõsa'a. Ō'acũ bese'cũ wiogũ nigũ mũsã wa'teropũ nitojami, nicu niwĩ.

²² Be'ro Jesú cũ bu'erãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Mũsã be'ro a'tiro nĩrãsa'a. "Ūsã Ō'acũ macũ masũ weronojõ upũtigũ a'tiatje mũmũrĩrẽ ĩ'asĩ'rĩmirã, ne nĩrãsa'a. No'o ni'cã mũmũnojõrẽ yũ'ũre ĩ'asĩ'rĩmirã, ne

ĩ'asome. ²³ Āpērā mūsārē "Jesú a'titojami. A'to nimi, sō'o nimi", nirāsama. Na tojo nicā, narē sirututicā'ña. ²⁴ Y'ux Ō'acū macū masū weronojō upētigū a'tiri n'ux m'ujipū m'jātiro pe'e, cū sājāarō pe'e quē'rā b'uro ya'bab'aro weronojō nirōsa'a. ²⁵ Y'ux tojo weese d'uporo up'etū pi'etinígūsa'a. A'tocaterocjārā y'uxre uasome. ²⁶ Y'ux Ō'acū macū masū weronojō upētigū a'tiri cura d'uporocj'urū Noé, cū nícateropū wee'caro weronojō weerāsama. ²⁷ Titap'ure na ba'a, s'ĩ'rĩ, omocā d'ux'te, na pō'rā numiarē numisocārā niwā. Tere Noé cū yuc's'ujopū sājāarĩ curapū weet'ocārā niwā. Be'ro dia mirĩ, narē miope'ocā'caro niwū. ²⁸ Lot nícatero quē'rārē mejārōta weecārā niwā. Ba'a, s'ĩ'rĩ, duum'ujā, duam'ujā, otesere ote, wi'serire weecārā niwā. ²⁹ Lot Sodomarē wijaca n'uxrē acoro weronojō ti macāc'jārārē pecame'e, tojo nicā asise peri b'ux'upejac'aro niwū. Narē wējēpe'ocā'caro niwū. ³⁰ Y'ux Ō'acū macū masū weronojō upētigū a'tiri curare mejārōta weerāsama.

³¹ »Ti n'ux nicā ni'cū wi'i d'uposārĩ opa sirapū soo pesag'ujōjō po'pearū cjasere sājāa d'uretimigū, diacjū wa'ato. Apĩ no'o wesepū tō'ogū cū ya wi'ipū majām'ito-jaticā'to. ³² Lot n'uxo n'icore wācūña. Cómari'cā macāpū majām'ĩ'atōrōmigō, moa tuturo dojon'cāco niwō. ³³ Y'uxre ējōpeose me'rā ña'arō y'ux'rs'ĩ'rītigū, y'uxre ējōpeodu'ug'ujōjō pecame'erū bu'iri da're b'urionog'ūsami. Apĩ wējēsere uiti, y'uxre ējōpe-onu'cūg'ujōjō y'ux me'rā catinu'cūg'ūsami.

³⁴ »Mūsārē wereg'uti. Tojo wa'atji ñami nicā, p'uarā ni'cā camapū pesarā, ni'cū y'uxre ējōpeogū mi-ano'g'ūsami. Apĩ y'uxre ējōpeotigū tojag'ūsami. ³⁵ P'uarā numia ni'cārō me'rā ojoca ā'r'uarā, ni'cō y'uxre ējōpeogo miano'g'ūsamo. Apego y'uxre ējōpeotigo to-jag'ūsamo. ³⁶ P'uarā ni'cārō me'rā wesepū nirā ni'cū y'uxre ējōpeogū miano'g'ūsami. Apĩ y'uxre ējōpeotigū tojag'ūsami.

³⁷ Jesú tojo nisere t'urā, cū bu'erā s'ĩ'r'ĩña'cārā niwā: —Īsā wiogū, ħno'opū wa'arosari a'te? nicārā niwā. Cū y'ux'ticū niwĩ:

—Ap'inojō wa'icū boacā, yuca maata masĩ, w'ij'iwā'cāsama. Tojo wa'acā ĩ'arā, "Ap'inojō boapĩ", ni mas'ĩ. A'te weronojō y'ux a'ticā, masā mas'ĩrāsama, nicū niwĩ.

Jesú wapewio me'rā queose o'o'que ni'i

18 Jesú cū bu'erārē a'tiro weeya nígū, queose me'rā werecū niwĩ. Narē du'ucūurō marĩrō, b'ux jawetiro marĩrō ñubuenū'cūdutigū a'te queosere o'ocū niwĩ.

² A'tiro nicū niwĩ:

—Ni'cā macāpū ni'cū beseri masū uamū Ō'acūrē ējōpeotigū, āpērārē ne wācūma'atigū nisami. ³ Ti macāp'ureta tja ni'cō numio wapewio nisamo. Co beseri masū tiropū besedutigo wa'am'ujāmisamo. Core ĩ'atu'tigūre bu'iri da'redutigo tojo weesamo. ⁴ Yoacā pejetiri beseri masū core weetamus'ĩ'rītisami. Be'ro a'tiro wācūsami: "Y'ux Ō'acūrē ējōpeowe'e, ējōpeogū. Ne āpērā quē'rārē 'Na nima', ni ējōpeowe'e. ⁵ Tojo nim-

icā, a'tigo wapewio y'uxre na'irō caribomo nígū, core weetamug'uti. Y'ux co caribocā uanemotisa'a majā. Y'ux core pōtēotibosa'a majā", nisami, nicū niwĩ Jesú.

⁶ Be'ro tja marĩ wiogū Jesú werenemocū niwĩ:

—Beseri masū ña'agū wee'quere wācūña. Cū ña'agū nimigū, wapewio weetamuduti'quere weesami. ⁷ Tojo nicāma, ħŌ'acū to pūr'icārē cū bese'cārārē ñamirĩ, u'uxcori cūrē s'ĩ'r'ĩnu'cūrārē weetamutisari? ħNa s'ĩ'r'ĩ- quere yoogosari? ⁸ Mūsārē wereg'uti. Ne yoogoro marĩrō na s'ĩ'r'sere y'ux'tisami. Cū tojo y'ux'timicā, y'ux Ō'acū macū masū weronojō upētigū a'ti turipū apaturi a'tiri curare ħmasā ējōpeose c'urāsari yujupū? nicū niwĩ.

Jesú fariseo masū me'rā, tojo nicā niyeru wapaseebosari masū me'rā queose o'o'que ni'i

⁹ Jesú "A'tiro ni'i" nirānojōrē mas'ĩdutigū apeye queose me'rā werenemocū niwĩ. Na "Āpērā y'ux'r'uro ĩsā añurā ni'i", nisama. Tojo "Añurā ni'i" nírā, āpērārē tojo ĩ'acō'asama. Nanojōrē mas'ĩdutigū a'te queosere o'ocū niwĩ. A'tiro nicū niwĩ:

¹⁰ —P'uarā u'ux Ō'acū wi'ipū ñubuerā sājāacārā niwā. Ni'cū fariseo masū nicū niwĩ. Apĩ pe'e romano masā wiogūre niyeru wapaseebosari masū nicū niwĩ.

¹¹ Fariseo masū nu'cū ĩ'amorō, Ō'acūrē ñubuegū, a'tiro nicū niwĩ: "Ō'acū, y'ux āpērā weronojō ña'agū niwe'e. Tojo weegū m'ux'rē e'catise o'o'o. Na yajari masā, ña'arĩ masā n'uxmotimirā āpērā numia me'rā a'metārābajaque'atirā weronojō niwe'e. Ne cārō s'ĩ' romano masā wiogūre niyeru wapaseebosari masū weronojō niwe'e. ¹² Y'ux ni'cā semanarē p'ua n'ux ba'atimigū, be'ti ñubuenū'cū'u. Y'ux cien apeyenojō wapata'agū, diez y'ux wapata'asere m'ux'rē o'o'o", nicū niwĩ. ¹³ Wapaseeri masū pe'e ne sājāarōpū to-jan'cā, ñubuecū niwĩ. Ne cārō u'm'uarōpū ĩ'amorō-ma'aticū niwĩ. Cū weronojō o'ogū, y'ux bu'iritisa'a nígū, cū cutiروه paacū niwĩ. A'tiro nicū niwĩ: "Ō'acū, y'ux ña'agū nisa'a. Y'uxre pajaña'ña", nicū niwĩ.

¹⁴ Te queosere wér'eca be'ro Jesú a'tiro nicū niwĩ:

—Mūsārē wereg'uti. Wapaseeri masū Ō'acū me'rā añurō apotojag'urū cū ya wi'ipū dajatojaacū niwĩ. Fariseo masū pe'e tojo weeticū niwĩ. A'tiro ni'i. Cū basu, "Y'ux āpērā y'ux'r'uro ni'i" ni t'ux'oña'g'ujōjō Ō'acū cūrē mejō nigū tojacā weeg'ūsami. No'o "Y'ux āpērā y'ux'r'uro ni'i" ni t'ux'oña'tigū pe'ere Ō'acū āpērā y'ux'r'uro tojacā weeg'ūsami, nicū niwĩ.

Jesú w'ĩ'marārē ñapeo s'ĩ'r'ibosa'que ni'i

(Mt 19.13-15; Mr 10.13-16)

¹⁵ Apeye quē'rārē masā w'ĩ'marārē Jesú tiropū ñapeo-dutirā miacārā niwā. Tojo weecā ĩ'arā, narē miarārē Jesú bu'erā tu'ticārā niwā. ¹⁶ Na tojo nicā ĩ'agū, Jesú cū bu'erārē pijiocū niwĩ:

—W'ĩ'marārē y'ux tiro a'ticā du'uo'oya. Narē cār'mo-ta'aticā'ña. W'ĩ'marā mar'inojōrē añurō ējōpeoma. Āpērā quē'rā w'ĩ'marā weronojō y'uxre ējōpeorā y'ux pacū wiogū nirōpū wa'arāsama. ¹⁷ Mūsārē diacjūta

nigūti. Ā'rā weronojō yu'ure ējōpeotigunojō ne cā'rō yu'x pacx nirōpux wa'asome, nicx niwī.

Ma'mu peje cūogux Jesú me'rā ucū'que ni'i

(Mt 19.16-30; Mr 10.17-31)

¹⁸ Be'ro ni'cū judío masā wioğux Jesure sērītiña'cux niwī:

—Mux masārē bu'egux aņugū ni'i. ĶYu'x ñe'enojō weegxsari catinu'cūatjere bocasī'rīgū? nicx niwī.

¹⁹ Jesú cūrē nicx niwī:

—ĶDe'ro weegux yu'ure “Aņugū ni'i,” niti? ĶMux tojo nisere tū'omasīti? Ni'cūta aņugū nimi. Cū Ō'acū nimi.

²⁰ Mux Ō'acū dutise cūu'quere masīsa'a. “Apī nūmorē a'metārāticā'ña. Masārē wējēcō'aticā'ña. Yajaticā'ña. Āpērā ye cjasere nisooticā'ña. Mux pacx, mux pacore ējōpeoya”, ni'i, nicx niwī.

²¹ Cū tojo nicā tū'ogux, Jesure nicx niwī:

—Yu'x wī'magūpux a'tere queoro weemūjātiwux.

²² Cū tojo nicā tū'ogux, Jesú nicx niwī:

—Muxrē apeyenojōacā dū'sa'a yujupux. Mux cūosere duape'ocjū wa'aya. Te dua'que wapare pajasecūorārē o'oya. Tojo weegux mux x'mūsepure peje aņuse cūogūsa'a. Tu'ajanx'cō, yu'ure sirutuaya, nicx niwī.

²³ Cū tojo nicā tū'ogux, peje cūogux nitjāgū cū cūosere ma'iyu'rūğux, bujawetiyy'rūacx niwī. ²⁴ Tojo weecā ī'agū, Jesú nicx niwī:

—Peje cūorārē Ō'acū wioğux nirōpux x'mūsepux wa'acā, diasā ni'i. ²⁵ Wa'icx cameyo wāmetigux awiga yuta da pī'osōrōrī pepux sājāa yu'rūērīcā, diasā ni'i. Yu'x pacx wioğux nirōpux peje cūorā wa'acā pe'ema, totā nemorō diasā'a, nicx niwī.

²⁶ Cū tojo nisere tū'orā, masā a'tiro nicārā niwā:

—To pūrīcārē Ķnoanojō pe'e Ō'acū tiropux wa'amasīrāsari?

²⁷ Jesú narē nicx niwī:

—Masā na basu weetuuase me'rā yu'rūmasītisama. Ō'acū pūrīcārē basio'o. Cūma ne apeyenojō weeta basiotise marī'i.

²⁸ Cū tojo nicā tū'ogux, Pedro nicx niwī:

—Wioğux, ūsā pūrīcā ūsā cūosere du'ucūu, muxrē sirutuwx.

²⁹ Tojo nicā tū'ogux, Jesú yu'ticx niwī:

—Diacjūta nigūti. No'o nigūnojo, yé quetire werese bu'iri cū ya wi'ire, cū pacxsumxarē, cū acawererārē, cū nūmorē, cū pō'rārē du'ucūu wā'cāğūnojo'rē a'tiro wa'arosa'a. ³⁰ A'ti nūcūcāpux cū cūo'que nemorō bocanemogūsamī. Be'ropux quē'rārē Ō'acū me'rā ninu'cūğūsamī, nicx niwī.

Jesú cū wērīatjere apaturi werenemo'que ni'i

(Mt 20.17-19; Mr 10.32-34)

³¹ Jesú cū bu'erā docere na se'sarore pijio, narē nicx niwī:

—Ni'cārōacā marī Jerusalēpux wa'arā wee'e. Topux nipe'tise Ō'acū ye queti ojamx'tārī masā na yu'x Ō'acū macū masū weronojō upūtigūre ojayu'que wa'arosa'a.

³² Na yu'ure ape di'tacjārā wiorārē o'o, yabi bujicā'a,

ñā'arō ucū, x'seco e'opeorāsama. ³³ Yu'ure tārā, be'ro wējērāsama. Na tojo weemicā, i'tia nūmū be'ro masāğūsa'a, nicx niwī.

³⁴ Cū bu'erā a'tiro nisere ne tū'omasītīcārā niwā.

Ō'acū narē tere tū'omasītīcā weeticx niwī. Tojo weerā cū tojo nisere tū'omasītīcārā niwā.

Jesú ni'cū caperi bajuno'tigux Jericócjūrē yu'rūo'que ni'i

(Mt 20.29-34; Mr 10.46-52)

³⁵ Jesú Jericó pū'to nirī cura ni'cū caperi bajuno'tigux ma'a sumutopux niyeru sērīdujicx niwī. ³⁶ Cū pājārā masā wa'acā tū'oña'ğū, to nirārē “ĶDe'ro wa'ati?” ni sērītiña'cux niwī.

³⁷ Na yu'ticārā niwā:

—Jesú Nazarecjū yu'rūagux weemi, nicārā niwā.

³⁸ Na tojo nicā tū'ogux, caricūmajācux niwī:

—Jesú, Davi pārāmi nituriagux, yu'ure pajaña'ña, nicx niwī.

³⁹ Tojo nicā tū'orā, cū pū'to yu'rūarā “Caricūtīcā'ña”, ni tu'ticārā nimiwā. Na tojo nicāta, cū pe'e nemopeocā'cux niwī:

—Davi pārāmi nituriagux, yu'ure pajaña'ña, nicx niwī.

⁴⁰ Tojo nicā tū'ogux, Jesú tojanx'cā, āpērārē cū tiropux miitiduticx niwī. Cū pū'to ejačā, cūrē sērītiña'cux niwī.

⁴¹ —ĶDe'ro yu'x weecā ūsari? nicx niwī.

Caperi bajuno'tigux yu'ticx niwī:

—Wioğux, yu'ure caperi bajucā ūsa'a.

⁴² Jesú cūrē nicx niwī:

—Jax. Ī'agūsa'a. Mux yu'ure ējōpeoapux. Tojo weegux yu'rūono'toja'a, nicx niwī.

⁴³ Cū tojo nirī curata cū caperire ī'acx niwī. Be'ro Jesure sirutu, Ō'acūrē e'catise o'ocx niwī. Nipe'tirā cūrē tojo wa'acā ī'a'cārā quē'rā Ō'acūrē e'catise o'ocārā niwā.

Jesú Zaqueore ī'aboca'que ni'i

19 Jesú caperi ī'atigūre yu'rūoca be'ro Jericópux sājāa yu'rūwā'cācux niwī. ² Topux ni'cū peje cūogux nicx niwī. Cū Zaqueo wāmetigux romano masā wioğux wapaseebosari masā wioğux nicx niwī. ³ Cū Jesure ī'asī'rīcux nimiwī. Cū x'mūatigūacā nitjāgū, pājārā masā niyucā, ī'aticx niwī. ⁴ Tojo weegux Jesure ī'asī'rīgū, cū yu'rūatjopux omawā'cācux niwī. Omawā'cā, ni'cū yucx sicómoro wāmeticjūpux mūjāpejacx niwī. ⁵ Jesú cū docapux yu'rūagux, cūrē ī'amorō, a'tiro nicx niwī:

—Zaqueo, quero dijatibaque'oaya. Ni'cācārē mux ya wi'ipux tojánigūti, nicx niwī.

⁶ Tojo weegux Zaqueo sojaro me'rā dijati, Jesure e'catise me'rā pōtērīgū wa'acx niwī. ⁷ Jesú tojo weesere ī'arā, nipe'tirā a'tiro ucjacārā niwā:

—Jesú ni'cū ñā'arō weesebūcux ya wi'ipux wa'ami, nicārā niwā. ⁸ Be'ro cū ya wi'ipux Zaqueo wā'cāñx'cā, marī wioğux a'tiro nicx niwī:

—Yu'x wioğux, tū'oya. Pajasecūorārē yu'x cūosere deco me'rā dūcawaagūti. No'o yu'x āpērārē nisoose me'rā yajāca be'ro nicā, ba'paritisetiri narē yu'x yaja'que nemorō wiagūti, nicx niwī.

⁹ Jesú tere tū'ogux, cūrē a'tiro nicx niwī:

—Ni'cācā me'rā m̄'u, m̄'u ya wi'icjārā űa'arō wee'quere yu'r̄ono'o. M̄'u quē'rā āpērā yu'ure ējōpeorā weronojōta Abrahā pārāmerā nituriagu ni'i. ¹⁰ Y'u' Ō'acū macū masū weronojō up̄atigu bajuduti'cārā m̄'u weronojō nirārē a'ma, yu'r̄oogu a'tigu weewu, nicu niwī.

Jesú masārē niyeru cujiri me'rā queose o'o'que ni'i
(Mt 25.14-30)

¹¹ Jesú Zaqueore ucūcā, masā t̄'ocārā niwā. Cū Jerusalē pu'topu nicā ű'arā, “Maata Jesú wiogu sājāgūsami”, wācūcārā niwiwā. ¹² Na tojo wācūserē masīgū, ni'cā queose me'rā narē werecu niwī. A'tiro nicu niwī:

—Ni'cū masū cū wiogu sājāti d̄uporo yoaro ape di'tapu wa'a wa'asami. Cūrē wiogu sōrōca be'ropu dajatojasami tja. ¹³ Cū wa'ase d̄uporo diez cūrē da'ra-co'terārē pijiosami. Narē nān̄cū niyeru pajiro wapatiri cujire o'osami. Ti cujire o'ogu, a'tiro nisami: “Téé yu' dajari curapu a'ti cuji me'rā apeyenojō duu, dua wapata'aya”, nisami. ¹⁴ Wiogu sājācju ya di'tacjārā waro pe'e cūrē h̄atisama. Tojo weerā āpērā masārē a'tiro nidutio'osama. “Cūrē űsā wiogu sājārōh̄atisa'a”, nisama. ¹⁵ Na tojo nimicā, wiogu sōrōno'sami. Be'ro cū ya di'tapu dajatojatasami. Topu tojatagu, cū niyeru cujiri o'o'cārārē pijiosami. “¿Niyeru no'ocārō wapata'apari nān̄cū?” ni masī'ri'gū tojo weesami. ¹⁶ Cū tiropu etamū'tāgū, a'tiro nisami: “Wiogu, m̄'u o'ōca cuji nemorō apeye diez cujiri wapata'anemoapu”, nisami. ¹⁷ Wiogu cūrē yu'tisami: “Añurō weepā. M̄'u da'ra-co'tegu añugū ni'i. Yu' cārōcā cūu'que me'rā m̄'u queoro weepā. Tojo weegu m̄'urē diez macārī wiogu sōrōgūti”, nisami. ¹⁸ Be'ro apī cū tiropu wa'asami tja: “Wiogu, m̄'u niyeru o'ōca cuji me'rā apeye ni'cā-moc̄se cujiri wapata'anemoapu”, nisami. ¹⁹ Cū quē'rārē a'tiro yu'tisami: “M̄'urē ni'cāmoc̄se macārī wiogu sōrōgūti”, nisami. ²⁰ Be'ro apī a'ti, cūrē nisami: “Wiogu, m̄'u ya niyeru cuji a'ti cuji ni'i. Su'tiro casero me'rā oma n̄rōcā'wū. ²¹ M̄'u tutuaro da'radutiri masū niwū. Tojo weegu m̄'urē uiwu. Āpērā na da'rase me'rā wapata'awu. M̄'u otetimigū, d̄ucatio'wū”, nisami. ²² Tere t̄'ogu, wiogu cūrē nisami: “M̄'u da'ra-co'teri masū queoro weetiwu. M̄'u ucūse me'rā m̄'u űa'arō wee'quere beseno'toja'a. M̄'u yu' da'rase tuuasere masīapā. Yu' āpērā da'rase wapa wapata'asere, yu' otetimigū d̄ucatio'sere masīapā. ²³ Masīmigū, to p̄rīcārē ¿de'ro weegu yé niyeru niyeru n̄rō'ri' wi'ipu b̄nc̄anemodutigū cūtiati? Yu' m̄'u cūcū, dajagu, ti wi'ipu cūñarō m̄jā'que me'rā űe'boapā”, nisami. ²⁴ Be'ro topu nirārē a'tiro nisami: “Ni'cā cuji c̄oḡure ē'ma, apī diez c̄oḡu pe'ere o'oya”, nisami. ²⁵ Cū tojo nicā, na a'tiro nisama: “Wiogu, cū diez cujiri c̄otojami”, nisama. ²⁶ Tere t̄'ogu, wiogu “M̄sārē weregūti. No'o peje c̄oḡure nemorō o'ono'rōsa'a. Apī moogū pe'ere cū c̄omi'queac̄p̄ureta ē'mape'ocā'no'gūsami”, nisami. ²⁷ “Apeyema yu'ure wiogu sājācā h̄ati'cārārē a'topu miitia. Miiti, yu' ű'orōpu wējēñā”, nisami, ni queose werecu niwī Jesú.

Tere nígū, u'm̄sepu m̄jāca be'ro apaturi a'tigu, masārē besegusa'a nígū, tojo nicu niwī.

Jesú Jerusalēpu sājāa'que ni'i
(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Jn 12.12-19)

²⁸ Jesú queose me'rā masārē wérēca be'ro Jerusalēpu wa'acu niwī. ²⁹ Topu wa'agu, Betfagé, Betania wāmetise macārīpu ejase d̄uporo cū bu'erā p̄arārē a'tiro ni o'ōcu niwī. Te macārī űr̄gū Olivo wāmeticju tiropu nicaro niwū.

³⁰ Cū bu'erārē nicu niwī:

—Si macā marī p̄tēorō nirī macāpu wa'aya. Topu ejarā, m̄sā ni'cū burro wī'magū d̄'tenū'cō'c̄ure bo-caejarāsa'a. Cū ne ni'cāti pesano'ña marīgū nigūsami. Cūrē pāa, miitia. ³¹ No'o ni'cū m̄sārē “¿De'ro weerā p̄āti?” nicā, “űsā wiogu h̄ami”, niña, nicu niwī.

³² Na cū duti'caronojōta weecārā niwā. Topu ejarā, cū ni'caronojōta wa'acaro niwū. ³³ Na cū burrore p̄arī cura cū wiorā narē sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ro weerā cūrē p̄āti? nicārā niwā.

³⁴ Na yu'ticārā niwā:

—űsā wiogu h̄ami, nicārā niwā.

³⁵ Be'ro cūrē Jesú tiro miacārā niwā. Burro bu'ip̄ere na ye su'ti bu'icjasere tuweepeocārā niwā. Tojo wéca be'ro Jesure cū bu'ip̄e miipeocārā niwā. ³⁶ Jesú cū pesawā'cārī cura masā cūrē ējōpeorā, na ye su'ti bu'icjasere ma'apu sēeocūcārā niwā. ³⁷ Jesú űr̄gū Olivo wāmeticju tiropu dijari cura a'tiro weecārā niwā. Nipe'tirā cū bu'esere siruturā, e'catise me'rā caricūñ'cācārā niwā. Jesú wee'ocā ű'a'quere wācūrā, Ō'acūrē e'catipeorā, caricūcārā niwā. ³⁸ A'tiro nicārā niwā:

—Ō'acū o'ócu marī wioḡure añurō wa'ato.

U'm̄sepu e'catise niyu'r̄uato. Nipe'tirā Ō'acūrē “Añubutiami” ni e'catise o'oato, nicārā niwā.

³⁹ Na caricūcā t̄'orā, ni'cārērā fariseo masā topu nirā Jesure a'tiro nicārā niwā:

—Masārē bu'egu, ā'rā m̄'urē siruturārē di'tamarī-dutiya, nicārā niwā.

⁴⁰ Na tojo nicā, Jesú yu'ticu niwī:

—Na di'tamarīcāma, Ō'acū yu'ure e'catise o'odutigū a'te űtāperire caricūcā weebosami, nicu niwī.

⁴¹ Jesú Jerusalē tiropu ejagu, ti macārē ű'agū, uticu niwī. ⁴² A'tiro nicu niwī:

—Jerusalécjārā, Ō'acū m̄sārē yu'r̄osī'rīmiami.

Cārō ni'cācārē cū yu'r̄osere t̄'omasīcā, añuboapā. M̄sā pe'e yu'ure h̄awe'e. Tojo weerā yu'r̄ono'some. M̄sā yu'r̄ono'bo'quere du'utoja'a. ⁴³ Be'ro pi'etise n̄m̄urī a'tirosa'a. Te n̄m̄urīrē m̄sārē ű'atu'tirā a'ti macācjārārē wijadutitirā ni'cā sārīrōjo weebiato'orāsama. Na be'toanū'cā, nipe'tise p̄'rērīpu cā'mo-ta'arāsama. ⁴⁴ Nipe'tise m̄sā yere cō'adijope'orāsama. M̄sārē, m̄sā pō'rārē wējēpe'orāsama. A'ti macā cjase wi'seri m̄tōdijono'rōsa'a. Yu' Ō'acū macū m̄sārē yu'r̄oogu a'ticā h̄atiwu. Te ye bul'iri tojo wa'arosa'a, nicu niwī Jesú.

Jesú Ō'acū wi'ipɸ duarārē cō'awīrō'que ni'i
(Mt 21.12-17; Mr 11.15-19; Jn 2.13-22)

⁴⁵ Jesú Jerusaléɸ ejaɸ, Ō'acū wi'ipɸ sājāacɸ niwī. Topɸ Ō'acūrē ŷjūamorōpeoatjere duarārē cō'awīrōcɸ niwī. ⁴⁶ Narē cō'awīrōgū, a'tiro nicɸ niwī:

—Ō'acū ye queti ojáca pūrīpɸ a'tiro ojanowū: “Ya wi'i 'Nubueri wi'i ni'i, nino'ca wi'i ni'i.” Məsā pe'e queoro weetiapā. Yajarā ya wi'ire weronojō tojacā weepā, nicɸ niwī Jesú.

⁴⁷ Nipe'tise nɸmɸrī Jesú masārē Ō'acū wi'ipɸ bu'ecɸ niwī. Cū tojo weecā, pa'ia wiorā, āpērā Moisé oja'quere bu'eri masā, ti macā wiorā quē'rā “Cūrē ¿de'ro wee wējērōuati?” nicārā niwā. ⁴⁸ Masā Jesú weresere tɸ'otɸ'sayɸ'rɸacārā niwā. Tojo weerā wiorā pe'e cūrē de'ro weemasīticārā niwā. Masā ŷsā me'rā uabosama nīrā, wējēmasīticārā niwā.

Jesure “¿Noa dutiro me'rā weesetiti?” nī'que ni'i
(Mt 21.23-27; Mr 11.27-33)

20 Ape nɸmɸ Jesú Ō'acū wi'ipɸ masārē bu'éɸ, cū masārē yɸ'rɸose quetire weresɸ niwī. Topɸ pa'ia wiorā, āpērā Moisé oja'quere bu'eri masā, judío masā bɸcūrā me'rā Jesú tiro wa'acārā niwā. ² Cūrē sērītiña'cārā niwā:

—Wereya. ¿De'ronojō dutise me'rā mɸ'ɸ weesere tojo weeti? ¿Noa mɸ'ɸrē tojo weedutigɸ dutise o'otati? nicārā niwā.

³ Tojo nicā tɸ'ogɸ, Jesú narē nicɸ niwī:

—Yɸ'ɸ quē'rā mɸsārē sērītiña'megūti. Yɸ'tiapa.

⁴ ¿Noa Juārē wāmeyedutigɸ o'ópari? ¿Ō'acū o masā o'ópari? nicɸ niwī.

⁵ Cū tojo nicā tɸ'orā, na se'saro a'merī ucūcārā niwā:

—¿De'ro marī yɸ'tirāsari? Marī “Ō'acū o'ócɸ niwī” nicāma, “To pūrīcārē ¿de'ro weerā Juārē ējōpeotiri?” nigūsamī. ⁶ Marī “Masā cūrē o'ócārā niwā” nicā quē'rārē, nipe'tirā masā marīrē ŷtāperi me'rā doquewējērāsama. Na a'tiro ējōpeoma. “Juā Ō'acū ye quetire weremɸ'tārī masū niwī”, ni ējōpeoma, nicārā niwā.

⁷ Tojo weerā a'tiro yɸ'ticārā niwā:

—Masītisa'a. Noa Juārē wāmeyedutigɸ o'óro o'ópā, nicārā niwā. ⁸ Tojo nicā tɸ'ogɸ, Jesú narē nicɸ niwī:

—Yɸ'ɸ quē'rā mɸsārē “A'te dutiro me'rā a'tere tojo wee'e”, ni werewe'e, nicɸ niwī.

Da'racoterā queoro weeti'que ni'i
(Mt 21.33-44; Mr 12.1-11)

⁹ Be'ro Jesú masārē a'tiro queose o'ocɸ niwī:

—Ni'cū masū cū ya di'tapɸ ɸ'se otesami. Tu'ajanɸ'cō, āpērārē ti wesere co'tedutigɸ cūusami. Narē cū ya di'tare da'rasede wapa “Tocārō yɸ'ɸre ɸ'se wiapa”, niwā'cāsami. Be'ro ape di'tapɸ yoacā nigū wa'asami.

¹⁰ ɸ'se dɸcatiritero nīrī cura ni'cū cūrē da'racoterā ɸ'se nīrōpɸ'adutigɸ o'ósami. Cūrē o'ógɸ, “Yé di'ta da'rarārē yé ɸ'sere sērīgū wa'aya”, nisami. Cū topɸ ejacā, ti wese da'rarā cūrē ñe'e, paasama. Ne cārō o'otimirā, cūrē o'ótōrōsama. ¹¹ Be'ro ti wese wiogɸ apī

cūrē da'racoterā ɸ'se o'ósami tja. Cū quē'rārē ña'arō bujicā'a, ɸpɸtɸ paa, ñe'enojō marīgū tojatacā weesama. ¹² Be'ro ti wese wiogɸ apīrē o'ónemosami tja. Da'racoterā cū quē'rārē mejārōta weesama. Cūrē cāmida're, ti wese sumutopɸ cō'acā'sama.

¹³ »Be'ro majā ti wese wiogɸ “¿De'ro weegɸsari yɸ'ɸ?” nisami. “Yɸ'ɸ macū ɸpɸtɸ maigūrē o'ógɸti. Apetero weerā cūrē wiopesase me'rā ī'abosama”, nimisami. ¹⁴ Wiogɸ macū topɸ etacā ī'arā, na a'merī nisama: “Ā'rīta nīmī be'ropɸ a'ti wesere ñe'eacɸ. Ma, cūrē wējērā. Be'ro a'ti wese marī ya wese tojarosa'a”, nisama. ¹⁵ Tojo weerā cūrē ñe'e, ti wese sumutopɸ mi-aa, cūrē wējēcō'asama, ni weresɸ niwī Jesú.

Be'ro Jesú masārē sērītiña'cɸ niwī:

—To pūrīcārē ti wese wiogɸ ¿de'ro weegɸsari narē?

¹⁶ A'tiro weegɸsami. Cū a'ti, cū ye di'ta da'rarārē wējēcō'ape'ogɸsami. Be'ro āpērārē ti di'tare o'ogɸsami, nicɸ niwī.

Jesú tojo nicā tɸ'orā, a'tiro nicārā niwā:

—Ō'acū tojo wa'asere cā'mota'ato, nicārā niwā.

¹⁷ Be'ro Jesú narē ī'a, nicɸ niwī:

—To pūrīcārē ¿de'ro nisī'rīrō weeti Ō'acū ye queti ojáca pūrīpɸ nise? A'tiro ni'i:

ŷtā pjīrī me'rā wi'i yeeri masā ni'cā pjī na ɸatica pjīrē cō'arāsama.

Na cō'áca pjī me'rā āpērā pe'e añurō tutuari wi'i yeenɸ'cāmujāsama, niwū.

¹⁸ No'o tiga bu'ipɸ bɸrɸpejagɸnojō mɸtōdijono'gūsamī. No'o tiga pe'e cū bu'ipɸ doquepejacāma, añuse po'capɸ wa'agɸsami, nicɸ niwī. Tojo nīgū, cūrē ɸatirā be'ropɸ bu'iri da'reno'rāsama nīgū, tojo nicɸ niwī.

Jesure bu'iri bocasī'rīrā weesoose me'rā na sērītiña'que ni'i

(Mt 21.45-46; 22.15-22; Mr 12.13-17)

¹⁹ Pa'ia wiorā, āpērā Moisé oja'quere bu'eri masā cū tojo nīrī curata Jesure ñe'esī'rīcārā nīmīwā. Te queose me'rā Jesú ŷsārēta ucūgū weesami nīrā, tɸ'omasīcārā niwā. Tojo weerā cūrē ñe'esī'rīmīrā, masārē uirā, weemasīticārā niwā. ²⁰ Āpērā ī'adu'tiri masārē nisoodutio'ocārā niwā. Na Jesure mejēcā nicā tɸ'osī'rīcārā niwā. “Te me'rā 'Bu'iri cɸomi' ni, wiogɸpɸre weresāta basiorosa'a”, nicārā niwā. Wiogɸ Jesure bu'iri da'reri wi'ipɸ sōrōcā ɸarā, tojo weecārā nīmīwā. Añurā, diacjū ucūrā weronojō nisoo'cārā niwā. ²¹ Tojo weerā Jesú tiro wa'a, sērītiña'cārā niwā:

—Masārē bu'egɸ, mɸ'ɸ diacjū ucūsere ŷsā masī'i.

Masārē diacjū cjasere bu'e'e. Āpērā “Wiorā nīma” nīrō marīrō nipe'tirārē ni'cārōnojō ī'a'a. Ō'acū ye cjasere diacjū bu'eme'rīcā'a. ²² ŷsārē wereya. Romano masā wiogɸre cū niyeru wapaseesere wapayecā, marīrē dutise ¿añuti, o ña'a nitine? ni sērītiña'cārā niwā.

²³ Jesú pe'e na ña'arō weesī'rīse me'rā sērītiña'cā ī'a-masīcā'cɸ niwī. Tojo weegɸ a'tiro nicɸ niwī:

²⁴ —Ni'cā cuji niyeru cuji miitia. ¿Noa queose, noa wāme wā'ñati? nicɸ niwī.

Na a'tiro yɸ'ticārā niwā:

—César, romano masã wiogux queose, cux wãme wã'ña'a, nicãrã niwã.

²⁵ Tojo nicã tux'ogux, Jesú narẽ yux'ticux niwĩ:

—To pũricãrẽ romano masã wiogux wapayedutisenojõrẽ cũrẽ o'oya. Õ'acũ ye pe'ema cũrẽ o'oya. Cũ weedutisere weeya, nicux niwĩ.

²⁶ Jesure masã tux'oropux mejẽcã ucũcã weemasĩticãrã niwã. Cũ pe'e cũ ucũse me'rã, cũ yux'tise me'rã mejõ ï'amarĩamujãcã weecux niwĩ. Masã cũ tojo weecã, di'tamarĩamujãcãrã niwã.

Masã wẽrĩca be'ro masãsere Jesure sẽrĩtiña'que ni'i
(Mt 22.23-33; Mr 12.18-27)

²⁷ Be'ro ãpẽrã pa'ia saduceo masã Jesú tiro wa'acãrã niwã. Na "Wẽrĩcãrã masãsome", ni ãjõpeosama. Tojo weerã Jesure a'tiro nicãrã niwã:

²⁸ —Masãrẽ bu'egux, Moisé a'tiro dutise cũucux niwĩ: "Ni'cũ nuxmotigux põ'rãtitimigũ wẽrĩcã, cũ acabiji cũ nuxmo ni'core nuxorẽato. Be'ro cũ co me'rã ne waro põ'rãtimux'tãgũrẽ cũ ma'mi wẽrĩcure põ'rãtibosato", nicux niwĩ Moisé. ²⁹ Ni'cũ põ'rã sietere tojota wa'acaro niwũ. Masã ma'mi nuxmoti, põ'rãtitimigũ wẽrĩa wa'acux niwĩ. ³⁰ Be'rocjũ quẽ'rã co wapewiore nuxorẽcux niwĩ. Cũ quẽ'rã põ'rã marĩgũ mejãrõta boadijãcux niwĩ. ³¹ Tojo wa'acã ï'agũ, na be'rocjũ nuxorẽcux niwĩ tja. Cũ quẽ'rã põ'rãtitimigũ wẽrĩa wa'acux niwĩ. Nipe'tirã cũ be'rocjãrã quẽ'rã tojo dia'cũ nuxorẽ, põ'rãtitimirã wẽrĩdijape'tia wa'acãrã niwã. ³² Be'ro majã na nuxmo quẽ'rã wẽrĩa wa'aco niwõ. ³³ To pũricãrẽ wẽrĩcãrã masãcã, ¿ni'ĩ nuxmo waro tojabutiagosari? Na nipe'tirãpuxta core nuxmoticãrã niwã, nicãrã niwã.

³⁴ Na tojo nicã tux'ogux, Jesú narẽ yux'ticux niwĩ:

—A'ti uxuxcoruxre uxuxa, numia nuxmoti, marãpuxtima. Ape turipux tojo weesetimita. ³⁵ Ña'arõ wee'quere acobojono'cãrã, wẽrĩca be'ro masã'cãrã ux'muxsepux nuxmoti, marãpuxtisome. ³⁶ Na wẽrĩca be'ro masã'cãrã nitjãrã, Õ'acũ põ'rã nima. Tojo nicã Õ'acũrẽ wereco'terã ux'muxsepux nirã weronojõ nirãsama. Tojo weerã wẽrĩsome majã. ³⁷ Moisépuxta a'te cjasere ojãcux niwĩ. Õ'acũ yucuxsiti, ãjũrĩ sitipux cũrẽ wẽrĩcãrã masãsere ï'ocux niwĩ. Topuxre Õ'acũ a'tiro nicux niwĩ: "Yux'ux Õ'acũ ni'ĩ. Mux'ux ñecũsumuxa Abrahã, Isaa, Jacob wiogux ni'ĩ", nicux niwĩ. Tojo nĩgũ, "Na yux'ux tiropux catima" nĩgũ, tojo nicux niwĩ. ³⁸ Õ'acũ catirã wiogux nimi. Wẽrĩbajuduti'cãrã marĩma. Cũma nipe'tirã catinu'cũpe'ticã'ma, nicux niwĩ.

³⁹ Cũ tojo nicã tux'orã, ni'cãrẽrã Moisé oja'quere bu'eri masã Jesure a'tiro nicãrã niwã:

—Masãrẽ bu'egux, mux'ux diãcjũ waro ucũ'u, nicãrã niwã.

⁴⁰ Be'ro cũrẽ apeye sẽrĩtiña'sĩ'rĩrã, ui nicãrã niwã.

Jesú masãrẽ "Cristo na nĩgũ ¿noa macũ niti?" ni sẽrĩtiña'que ni'i

(Mt 22.41-46; Mr 12.35-37)

⁴¹ Jesú masãrẽ nicux niwĩ:

—¿De'ro weerãtirã masã Cristo Õ'acũ bese'cure "Davi pãrãmi nimi", niti? ⁴² Davita Salmo wãmetiri pũrĩpux a'tiro ojãcux niwĩ:

Õ'acũ ux'muxsepux nĩgũ cũ macũrẽ, yux'ure yux'ruxoãcjure a'tiro nicux niwĩ:

"Yux'ux tiro wiogux dujiri cũmurõpux dujiguxsa'a.

⁴³ Mux'ux to dujicã, mux'urẽ ï'atu'timi'cãrãrẽ docaque'acã weeguti", nicux niwĩ Õ'acũ, ni ojãcux niwĩ Davi.

⁴⁴ Davi basuta Õ'acũ bese'cux Cristore "Yux'ux wiogux nimi", nicux niwĩ. Tojo weegux cũ pãrãmi se'saro nirõnojõ o'ogux, cũ wiogux nicux niwĩ, nicux niwĩ Jesú.

Jesú Moisé oja'quere bu'eri masãrẽ tu'ti'que ni'i
(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 11.37-54)

⁴⁵ Nipe'tirã masã tux'oropux Jesú cũ bu'erãrẽ a'tiro ni werẽcux niwĩ:

⁴⁶ —Muxã Moisé oja'quere bu'eri masãrẽ tux'omasĩña. Masã ï'ato nĩrã su'ti yoase paca me'rã sãña, ñubuesijatux'sama. Tojo nicã macã decopux wiopesase me'rã añuduticã uxasama. Na nerẽse wi'seripux wiorã na dujiwuxase cũmurĩpux dujisĩ'rĩsama. Na ba'awuxaropux quẽ'rãrẽ mejãrõta nisĩ'rĩsama. ⁴⁷ Wapewia numia ye wi'serire ã'masama. Na ña'arõ wee'quere wãcũdutipãrã yoacã ñubuetã'sasama. Nãta ãpẽrã yux'ruxoro bu'iri da'reyux'ruxux'cãno'rãsama, nicux niwĩ Jesú.

Wapewio pajasecuxogõ Õ'acũrẽ o'o'que ni'i
(Mr 12.41-44)

21 Jesú Õ'acũ wi'ipux nĩgũ, niyeru o'orã sãawuxase acaripux pajiro niyeru cuxorãrẽ sãacã ï'acux niwĩ.

² Tojo nicã ni'cõ wapewio pajasecuxogore ni'cã acaropux puxa cuji niyeru wapamarĩse cujirire sãacã ï'acux niwĩ.

³ Tere ï'agũ, Jesú a'tiro nicux niwĩ:

—Diãcjũta muxãrẽ wereguti. Õ'acũ ï'orõpux a'tigo wapewio pajasecuxogõ nipe'tirã yux'ruxoro o'oyux'ruxux'cãmo. ⁴ ãpẽrã pe'e narẽ dux'sasere o'oma. Co pe'e pajasecuxogõ nimigõ, co cuxomi'que, co ba'acatibõ'queacãrẽ o'ope'ocã'mo, nicux niwĩ.

Jesú "Õ'acũ wi'i cõ'ano'rõsa'a" ni'que ni'i
(Mt 24.1-2; Mr 13.1-2)

⁵ Ni'cãrẽrã cũ bu'erã Jesure Õ'acũ wi'i cjasere ucũcãrã niwã.

—A'ti wi'i ãtãpaga paca añuse me'rã wẽeca wi'i añubutiari wi'i ni'ĩ, nicãrã niwã. Tojo nicã ti wi'ipux cjase ma'masux'ase masã o'o'quere ucũcãrã niwã.

Jesú tojo nisere tux'ogux, a'tiro nicux niwĩ:

⁶ —Muxã a'to ï'ase muxtõdijono'rõsa'a. Ne ni'cã ãtãgã apegã bu'ipux yeeturiamujã'que tojasome, nicux niwĩ.

A'ti uxuxco pe'tise duxporo Jesú a'tiro wa'arõsa'a ni'que ni'i

(Mt 24.3-28; Mr 13.3-23)

⁷ Be'ro cũrẽ sẽrĩtiña'cãrã niwã:

—Ûsãrẽ bu'egux, ¿de'ro nicã mux'ux ni'que wa'arõsari? ¿Ñe'enojõ me'rã ï'ogũsari a'te tojo wa'atjere? nicãrã niwã.

⁸ Jesú narẽ yux'ticux niwĩ:

—ãpẽrã muxãrẽ nisoori nĩrã, tux'omasĩña. Pãjãrã "Yux'ux Õ'acũ tutuaro me'rã wee'e; Õ'acũ bese'cux Cristo ni'ĩ", nirãsama. Tojo nicã "Jesucristo cũ a'tiatji nuxmux ni-

toja'a", nirāsama. Na tojo nicā, tæ'oticā'ña. ⁹ Məsā a'mewējēse quetire tæ'orā, ɥcɥaticā'ña. A'teta wa'amɥ'tārōsa'a. Tojo nimirō, a'ti ɥmɥco pe'tiatjo dɥ'sa'a yujupɥ.

¹⁰ Be'ro narē ninemocɥ niwī:

—Ni'cā curuacjārā ape curuacjārā me'rā a'me-quērāsama. Tojo nicā ni'cā di'tacjārā ape di'tacjārā me'rā a'mewējērāsama. ¹¹ Peje apesepɥre ɥpɥtɥ di'ta narāsāse wa'arosa'a. Tojo nicā ɥjaboase, dutitise wa'arosa'a. ɥ'mɥsepɥre wiōse paca bajuarosa'a.

¹² »A'te tojo wa'ase dɥporo āpērā mɥsārē bu'iri ñe'erāsama. Ña'arō weerāsama. Mɥsārē mɥsā nerēse wi'seripɥ beserāsama. Bese, bu'iri sōrōrāsama. Yɥ'ɥre ējōpeose bu'iri wiorā tiropɥ mɥsārē miarāsama. ¹³ Na tojo weecā mɥsā, yé cjasere wererāsa'a. ¹⁴ »Wiorārē a'tiro nirāti", ni wācūque'tiyuticā'ña. ¹⁵ Yɥ'ɥ pe'e mɥsārē ucūmasīatjere o'oguti. Mɥsārē ĩ'atu'tirā ne ni'cū pōtēosome. Na "Tojo niwe'e", ni ye'sumasīsome. ¹⁶ Mɥsā pacɥɥmɥarɥta mɥsārē wiorāpɥre weresārāsama. Mɥsā ni'cū pō'rā nimirā, mɥsā acawerērā quērā, mɥsā me'rācjārā mejārōta weerāsama. Mɥsā ni'cārērārē wējērāsama. ¹⁷ Yɥ'ɥre ējōpeose bu'iri nipe'tirocjārā mɥsārē ĩ'atu'tirāsama. ¹⁸ Tojo weemicā, mɥsārē ne mejēcā wa'ama'asome. ¹⁹ Yɥ'ɥre ējōpeodu'utirā, yɥ'rɥwetirāsa'a. Yɥ'ɥ pacɥ tiropɥ catinucūrāsaa'a.

²⁰ »Mɥsā Jerusalérē surara ti macā sumuto be'toanɥ'cācā ĩ'arā, masīña. "Ti macā maata cō'ano'rōsa'a", niña. ²¹ Tojo wa'acā ĩ'arā, Judea di'tapɥ nirā ɥrɥpɥgɥpɥ du'tiaya. Macāpɥ nirā aperopɥ wa'aya. No'o weseripɥ nirā macāpɥre majāmitojatiticā'ña. ²² Te nɥmɥrī Ō'acū ye queti o'jáca pūrīpɥ ní'caronōjōta wa'arosa'a. Bu'iri da'rese nɥmɥrī nirōsa'a. ²³ Tojo wa'ase nɥmɥrī numia nijīpacosānumiārē, tojo nicā pō'rā mi'rīrā cɥorārē bɥjaweose nɥmɥrī nirōsa'a. Na ɥmɥñarō wa'amasīsome. A'ti di'tapɥre ɥpɥtɥ pi'e-tise nirōsa'a. Ō'acū masārē ɥpɥtɥ waro bu'iri da'regɥsami. ²⁴ Āpērā a'mewējērōpɥ wējēno'rāsama. Āpērārē nipe'tiro di'tapɥ bu'iri ñe'e miarāsama. Ape di'tacjārā judío masā nitirā Jerusalérē mɥtōdijorāsama. Mɥtōdijo, ti macā wiorā sājārāsama. Ō'acū judío masā nitirārē "Tocā'rō tojo weerāsama" ní'caro ejatuario tojo weerāsama, nicɥ niwī Jesú.

Ō'acū macū masū weronōjō upɥtigɥ ɥde'ro wee a'tigɥsari? nise ni'i

(Mt 24.29-35,42-44; Mr 13.24-37)

²⁵ Jesú cū bu'erārē a'tiro ninemocɥ niwī:

—A'ti ɥmɥco pe'tiati dɥporo mɥjīpū ɥmɥcocjūrē, ñamicjūrē, ñocōarē peje mejēcā bajuse wa'arosa'a. A'ti di'tapɥre nipe'tise di'tacjārā dia pajiri maa bɥsɥse, pā'cōrīrē tæ'orā, ɥñe'enojō nisari? nīrā, ɥcɥarāsama.

²⁶ Masā a'ti di'tapɥre wa'atjere wācūrā, ɥpɥtɥ uirā, tæ'omasīse pe'tirāsama. Nipe'tirā ɥ'mɥarōpɥ nirā narāsācā weeno'rāsama. ²⁷ Tojo wa'ari cura yɥ'ɥ Ō'acū macū masū weronōjō upɥtigɥ o'mecururipɥ tutuario me'rā asistedijaticā, masā ĩ'arāsama. ²⁸ Te peje wa'anɥ'cārī curare wācūtutua e'catiya. ɥ'mɥarōpɥ

ĩ'amorōrā weronōjō co'teya. Maata mɥsā yɥ'rɥono'rāsa'a, nicɥ niwī Jesú.

²⁹ Apeye queose o'onemocɥ niwī tja:

—Otese higueraɥ wāmeticjɥ o no'o nicjɥ yɥcɥgɥ pūrī ñasāwījicā, "Cū'ma dɥporo ni'i", nisa'a. ³¹ A'te weronōjō yɥ'ɥ todɥporo ní'que peje wa'acā, "Cā'rōacā Jesú a'ti di'ta wiogɥ sājātjo dɥ'sasa'a", nirāsa'a.

³² »Diacjū mɥsārē wereguti. A'te peje tojo wa'ari curare nīrā wērīsome. Tojo wa'asere ĩ'ape'ocā'rāsama. ³³ A'ti ɥmɥco, a'ti di'ta pe'tidijarosa'a. Yɥ'ɥ ucūse, yɥ'ɥ bu'ese pūrīcā ninucūcā'rōsa'a. Nipe'tise yɥ'ɥ ní'que queoro wa'arosa'a.

³⁴ »Yɥ'ɥ a'tiatji nɥmɥrē mɥsā ne masītisa'a. Tojo weerā mɥsā basu añurō co'teya. Ña'arō weesere weepori nīrā, weeticā'ña. Que'aticā'ña. A'ti ɥmɥco cjasere wācūque'titicā'ña. Tojo weerā mɥsā wācūña marīrō yɥ'ɥ a'tiati nɥmɥ nicā, ña'arā bocaejapejanosome. ³⁵ Wa'icɥrārē wācūña marīrō sārīsāa bi'anɥ'cōrō weronōjō mɥsārē wa'aticā'to. Ti nɥmɥrē nipe'tirā nipe'tirocjārā tō'orāsama. Tojo weerā tæ'o-masīña. ³⁶ Mɥsā añurō apoyuya. Te pi'etiatje ɥsārē yɥ'rɥweticā weeya nīrā, ñubuenucūcā'ña. Tojo nicā yɥ'ɥ Ō'acū macū tiropɥ uiro marīrō pōtēfajā ñubueya, nicɥ niwī Jesú.

³⁷ Jesú ɥmɥcorinɥcū Ō'acū wi'ipɥ bu'emɥjācɥ niwī. Ñami ējācā pe'ere ɥrɥgɥ Olivo wāmeticjɥpɥ ni-bo'reamɥjācɥ niwī. ³⁸ Masā nipe'tirā Ō'acū wi'ipɥ bo'reacācure cū bu'esere tæ'orā wa'amɥjācārā niwā.

Jesure ñe'erātirā na apoyu'que ni'i

(Mt 26.1-5,14-16; Mr 14.1-2,10-11; Jn 11.45-53)

22 Cā'rō Pascua bosenuɥ wa'atjo dɥ'sacaro niwī. Ti bosenuɥrē pá bɥcɥase me'rā morēti'quere ba'acārā niwā. Ti bosenuɥ judío masā na ñecɥsɥmɥa Egiptopɥ ní'cārā wija'quere wācūrī bosenuɥ nicaro niwī. ² Titare pa'ia wiorā, Moisé oja'quere bu'eri masā "ɥDe'ro wee Jesure wējērōɥamitito?" nicārā niwā. Tojo nimirā, masārē ui nicārā niwā.

³ Na tojo ní'caterore Juda na "Iscariote" nino'gɥpɥre wātī sājāacɥ niwī. Cū doce Jesú bu'erā me'rācjū nicɥ nīmīwī. ⁴ Juda pa'ia wiorā, tojo nicā Ō'acū wi'i co'terā wiorā tiropɥ wa'acɥ niwī. Na tiropɥ ejaɥ, Jesure o'oatje cjasere ucūcɥ niwī. ⁵ Cū tojo nisere tæ'orā, ɥpɥtɥ e'caticārā niwā.

—Mɥ'ɥ tojo weecā, niyeru wapayerāti, nicārā niwā.

⁶ Cū "Jaɥ, cūrē mɥsārē ĩ'oguti", nicɥ niwī. Be'ro, "ɥDe'ro nicā yɥ'ɥre Jesure wiorāpɥre masā marīrī cura o'oroɥamitito?" ni wācūcɥ niwī.

Jesú cū bu'erā me'rā cū ba'atɥo'que ni'i

(Mt 26.17-29; Mr 14.12-25; Jn 13.21-30; 1Co 11.23-26)

⁷ Be'ro masā na pá bɥcɥase me'rā morēti'quere ba'ari bosenuɥ nicaro niwī. Ti nɥmɥ nicā, ni'cū oveja wī'magūrē na Pascua bosenuɥ ba'acjere wējēsama. ⁸ Titare Jesú Pedro, Juārē a'tiro ni o'ócɥ niwī:

—Marī Pascua bosenuɥ ba'atjere apoyurā wa'aya, nicɥ niwī.

⁹ Na cūrē sērītiña'cārā niwā:

—¿No'opx ūsā apoyucā ūsari? nicārā niwā.

¹⁰ Jesú narē nicx niwī:

—Mūsā macāpux wa'aya. Topx sājāarā, ni'cū masū acoga tuupeogux bocaepajarāsa'a. Cūrē sirutu, cū no'o wa'aro sājāña. ¹¹ Ti wi'i wioğux niña: “Ūsārē bu'egx a'tiro niami: ‘¿No'opx nisari yu'x bu'erā me'rā Pascua bosenmex ba'atji tucū?’ niami”, niña. ¹² Mūsā tojo nicā, ū'mxarōca tucū apoyuca tucūjopux i'ogūsa-mi. Topx marī ba'atjere apoyuya, nicx niwī.

¹³ Be'ro Pedro, Juā macāpux wa'acārā niwā. Jesú narē ni'caronojōta nipe'tisere bocacārā niwā. Topx na ba'atjere apoyucārā niwā.

¹⁴ Be'ro Jesú cū besecū'cārā me'rā ba'arātirā ejanu-jācārā niwā. ¹⁵ Na dujipe'tica be'ro Jesú narē nicx niwī:

—Yu'x mūsā me'rā a'te Pascua ba'asere yu'x wērīse dūporo ūpux ba'atūosī'rī'i. ¹⁶ Mūsārē ni'cārōcā a'tiro nigūti. Ne apaturi a'tiro weenemosome. Weegusa'a tja nipe'tise yu'x wioğux sājātu'ajaca be'ropx, nicx niwī.

¹⁷ Tojo nīca be'ro sī'rīrī pare mii, cū pacx Ō'acūrē e'catise o'ocx niwī. Be'ro cū bu'erārē a'tiro nicx niwī:

—Sī'rīña. A'merī dūcawaa, sī'rīña. ¹⁸ Mūsārē nigūti. A'te ū'sedūcaco vino ni'cārōcā marī sī'rīrā weronojō weenemosome. Be'ro yu'x pacx yu'xre wioğux sōrōca be'ro mūsā me'rā apaturi ma'ma vinorē sī'rīnemogūsa'a tja, nicx niwī.

¹⁹ Be'ro pāgārē mii, Ō'acūrē e'catise o'ocx niwī. Tu'ajanx'cō, dūcawaa, cū bu'erārē o'ogx, a'tiro nicx niwī:

—A'te yu'x upx ni'i. Mūsā ye niatjere wērībosagūti. A'tiro yu'x ni'cārōcā wee'caronojō weenu'cūcā'ña. Tere wéerā, yu'x mūsārē wērībosasere wācūña, nicx niwī.

²⁰ Na ba'āca be'ro sī'rīrī pa me'rā quē'rārē mejārōta weecx niwī. Cū bu'erārē ūagū, a'tiro nicx niwī:

—A'ti pa, yé dí me'rā Ō'acū masārē apeye ma'ma “A'tiro weegūti” ní'quere cūugūsamī. Yu'x wērīgū, dí o'mabūrose me'rā mūsā ña'arō wee'quere wērī wāpayebosagūti.

²¹ »Tojo nimicā, yu'xre wiorāpux o'oacjx yu'x me'rā a'to dujimi. ²² Cū yu'x Ō'acū macū masū weronojō up-ūtigux o'ocā, Ō'acū ye queti o'jáca pūrīpux nīrōnojōta wa'aro wee'e. Tojo wa'amirō, yu'xre wiorāpux o'ogx ma ña'abutiario wa'arosa'a, nicx niwī.

²³ Tojo nicā tū'orā, cū bu'erā na basu a'merī sērītiña'cārā niwā:

—¿Noa nisariba cūrē wiorāpux tojo weeacjx? nicārā niwā.

Jesú bu'erā “¿Ni'inojō āpērā yu'rūoro niyurūnū'cāgūsari?” ní'que ni'i

²⁴ Be'ro Jesú bu'erā ūpux a'merī ucūcārā niwā:

—Marī wa'terore ¿noa nīrōsariba marī yu'rūoro ni-acjx? nicārā niwā. ²⁵ Tere tū'ogx, Jesú narē a'tiro nicx niwī:

—A'ti nucūcārē dutirā ti di'tare miiwapa wa'asama. Ti di'tacjārā na dutino'rā pe'ere “Masārē weetamurā nima”, nisama. ²⁶ Mūsā na wiorā weronojō weeticā'ña. A'tiro pe'e weeya. Āpērā yu'rūoro niyurūnū'cāgū,

mejō nigū weronojō weeya. Āpērārē dutigū dutino'gū weronojō weeya. ²⁷ Mūsā tū'oña'cā, ¿ni'inojō pe'e apī yu'rūoro niyurūnū'cāsari? ¿Ba'adujigū o cūrē ba'ase ecagx pe'e? Ba'adujigū pe'e apī yu'rūoro niyurūnū'cā-mi. Yu'x pūrīcā mūsā wa'teropx nigū, mūsā dutino'gū weronojō ni'i.

²⁸ »Mūsā yu'x me'rā ninu'cūcā'wū. Yu'xre mejēcā wa'acā, mūsā quē'rā tū'oña'tamuwū. ²⁹ Tojo weegx yu'x quē'rā yu'x pacx yu'xre o'o'caronojōta mūsārē mūsā dutiatjere o'ogūti. ³⁰ A'tiro wéerā, mūsā yu'x wioğux nīrōpux ba'a, sī'rīdujirāsa'a. Tojo weerā āpērā doce cururi Israe cururicjārārē dutirāsa'a, nicx niwī.

Jesú Pedore “Mū'x yu'xre ‘Masīwe'e' nigūsa'a” ní'que ni'i

(Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Jn 13.36-38)

³¹ Marī wioğux Jesú cū bu'erārē a'tiro nicx niwī:

—Simó, tū'oya. Wātī mūsārē ¿no'ocā'rō wācūtutu-amitina? nigū, Ō'acūrē sērīcū niami. Ni'cū masū trigo perire sū'awee, te caserire cō'arō weronojō mūsā ējōpeosere du'uatō nigū dojoresī'rīmi. ³² Cū tojo weecā ū'agū, yu'x pe'e ējōpeodu'ubutiaticā'to nigū, Ō'acūrē mū'xre sērībosapx. Be'ro mū'x apaturi ējōpeogx tja, mū'x acawererā yu'xre ējōpeorārē wācūtutuacā weeya, nicx niwī.

³³ Cū tojo nicā tū'ogx, Pedro yu'ticx niwī:

—Yu'x wioğux, yu'x quē'rā mū'xre bu'iri da'reri wi'ipx miacā, wa'agūti. Mū'x wērīcā quē'rārē, wērīmasī'i, nicx niwī.

³⁴ Jesú cūrē nicx niwī:

—Pedro, mū'xre a'tiro nigūti. Ni'cācā ñami cārē'quē uuati dūporo i'tiati yu'xre “Cūrē masīwe'e,” nigūsa'a, nicx niwī.

Jesú wērīati dūporo cū bu'erārē were'que ni'i

³⁵ Be'ro Jesú a'tiro sērītiña'cū niwī:

—Mūsārē yu'x ajuri moorā, niyeru sārō moorā, sap-atu moorā o'ócatore ¿apeyenojō dū'sari? nicx niwī.

Na cūrē yu'ticārā niwā:

—Ne dū'satiwū, nicārā niwā.

³⁶ Be'ro narē nicx niwī:

—Ni'cārōcāma a'tiro weeya. No'o ajuro cūogx mi-aña. Niyeru sārō quē'rārē miaña. No'o di'pji moogū pūrīcā cū yaro su'tiro bu'icjārōrē dua, di'pji'ē duuya. ³⁷ Ō'acū ye queti o'jáca pūrīpux yu'xre ojayu'que queoro wa'arosa'a. A'tiro ojano'caro niwū: “Cū quē'rā ña'agū weronojō ña'arā wa'teropux ña'agū nīmī, nino'gūsa-mī”, niwū. Nipe'tise yu'xre oja'que queoro wa'arota wee'e, nicx niwī.

³⁸ Tojo nicā tū'orā, cū bu'erā cūrē nicārā niwā:

—Wioğux, ūsā pux di'pji'ē cū'o.

Cū narē yu'ticx niwī:

—Añurōsa'a, nicx niwī.

Jesú Getsemaní wămetiropu cū pacure ñubue'que ni'i
(Mt 26.36-46; Mr 14.32-42)

³⁹ Be'ro Jesú cū ba'adujica tucūpūre wijaa wa'acū ni-wī. Wijaa, cū weesetironojōpūma Olivo wămeticjū ũrūgūpū wa'acū niwī. Cū bu'erā cūrē sirutucārā niwā.

⁴⁰ Topu etagu, cū bu'erārē nicū niwī:

—Wātī mūsārē niquesāticā'to nírā Ō'acūrē sērīña, nicū niwī.

⁴¹ Be'ro Jesú na dūporo yoacureropu wa'acū niwī. Topu ñubuegūtigū ejaque'acū niwī. ⁴² Ñubuegū, a'tiro nicū niwī:

—Pacu, mū'u hacā, yū'ure a'te ña'arō yū'rūatje wa'aticā'to. Yū'u tojo nimicā, yū'u haro weeticā'ña. Mū'u haro pe'e wa'ato, nicū niwī.

⁴³ Be'ro ni'cū Ō'acūrē wereco'tegū u'mūsecjū cū tiropu bajuaacū niwī. Bajua, cūrē wăcūtutuacā weecū niwī. ⁴⁴ Cū ña'arō ejeripō'rātigū nemorō tutuaro ñubuemajācū niwī. Cū asituuase pacase díperi paca weronojō acosurudijacaro niwī.

⁴⁵ Cū ñubueca be'ro wā'cāñu'cā, cū bu'erā tiropu wa'acū niwī. Na bəjaweti'cārā niyucā, cārī'cārāpūre bocaejacū niwī. ⁴⁶ Narē nicū niwī:

—¿De'ro weerā tocārō cārīti? Wā'cāñu'cāña. Wātī mūsārē niquesāticā'to nírā Ō'acūrē sērīña, nicū niwī.

Jesure ñe'ewā'cā'que ni'i
(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Jn 18.2-11)

⁴⁷ Jesú cū bu'erārē ucūrī cura pājārā masā cū tiropu etacārā niwā. Juda Jesú bu'erā doce me'rācjū ní'cū na dūporo u'mūtāwā'cācū niwī. Jesú tirocure wa'a, cūrē mi'micū niwī. ⁴⁸ Jesú cū tojo weecā, nicū niwī:

—¿Juda, mū'u mi'mise me'rā yū'u Ō'acū macū masū weronojō upūtigūre yū'ure ī'atu'tirārē ī'ogū weeti? nicū niwī.

⁴⁹ Jesú bu'erā cūrē ñe'eatjere masīrā, sērītiña'cārā niwā:

—Ūsā wiogū, ¿di'pji'ī me'rā narē cā'mota'arāsari? nicārā niwā.

⁵⁰ Tojo níca be'ro ni'cū Jesú bu'egū pa'ia wiogūre da'raco'tegūre diacjūca o'meperore dūtepā'rēcū niwī.

⁵¹ Tojo weecā ī'agū, Jesú nicū niwī:

—Weeticā'ña. Tocārōta weeya, nicū niwī.

Be'ro Jesú dūte'caropūre ñapeo, yū'rūocū niwī.

⁵² Tu'ajanu'cō, pa'ia wiorārē, Ō'acū wi'ipū co'terārē, tojo nicā judío masā bēcūrārē cūrē ñe'erā wa'arārē a'tiro nicū niwī:

—¿Mūsā yajari masūrē ñe'erā a'tirā weronojō yū'ure di'pji'ī, yucūpagū me'rā ñe'erā a'titi? ⁵³ Nipe'tise nūmū'ī yū'u Ō'acū wi'ipū mūsā me'rā bu'edujiwū. Tojo weemicā, mūsā yū'ure ñe'etiwū. Ni'cārōacā mūsā yū'ure ña'arō weesere weeritero eja'a. Wātī na'itī'arōpū nigū mūsārē cū haro weedutimi. Tojo weero tojo wa'a'a, nicū niwī Jesú.

Pedro Jesure "Masīwe'e" ní'que ni'i
(Mt 26.57-58,69-75; Mr 14.53-54,66-72; Jn 18.12-18,25-27)

⁵⁴ Be'ro Jesure ñe'e, pa'ia wiogū ya wi'ipū miacārā niwā. Pedro yoacurero cūrē sirutucū niwī. ⁵⁵ Jesure na miarī wi'i sope pū'topū pecame'e wījācārā niwā. Ti me'e sumutopū sō'madujibūrocārā niwā. Pedro quē'rā na wa'teropū sō'madujicū niwī. ⁵⁶ Tojo weeri cura ni'cō ti wi'i da'raco'tego Pedro topū sō'madujicā ī'agō, upū'u ī'anu'cūbajaque'aco niwō. A'tiro nico niwō: —Ā'ī quē'rā sī'i me'rā sija'cūta nimi, nico niwō.

⁵⁷ Pedro core nisoogū, a'tiro nicū niwī:

—Cūrē masītisa'a, nicū niwī.

⁵⁸ Be'roacā tja apī cūrē ī'a, a'tiro nicū niwī:

—Mū'u quē'rā Jesú me'rācjū ni'i, nicū niwī.

Pedro cūrē nisoocū niwī tja:

—Niwe'e. Yū'u cūrē ne masītisa'a, nicū niwī.

⁵⁹ Be'ro ni'cā hora be'ro apī tu'tibocurese me'rā cūrē nicū niwī:

—Nirōta ā'ī quē'rā Jesú me'rā niwī. Cū quē'rā Galileacjūta nimiba, nicū niwī.

⁶⁰ Tojo nicā tū'ogū, Pedro nicū niwī:

—Ñe'enojōrē ucūgū ucūsa'a. Tū'otisa'a, nicū niwī.

Pedro ucūpe'otimicā, cū ucūrī cura cārē'quē uucū niwī. ⁶¹ Tojo weecā, Jesú cūrē majāmī'abūrocū niwī.

Topūta Pedro Jesú cūrē ní'quere wăcūcū niwī. Jesú cūrē a'tiro nicū niwī: "Ni'cācā ñami cārē'quē uuati dūporo mū'u ī'tiati yū'ure 'Cūrē masīwe'e', nigūsa'a", nicū niwī. ⁶² Tere wăcūboca wijaa, Pedro upū'u utiwā'cā wa'acū niwī.

Jesure na bujicā'pe'que ni'i
(Mt 26.67-68; Mr 14.65)

⁶³ Surara Jesure co'teri masā cūrē ña'arō bujicā'a, paacārā niwā. ⁶⁴ Cūrē paa, caperire dū'tebi'apecārā niwā. Tojo wee, cūrē nicārā niwā:

—Níbocaya. ¿Noa mū'urē paati? nicārā niwā.

⁶⁵ Peje apeye ninemo, cūrē bujicā'cārā niwā.

Jesure wiorā tiropu na mia'que ni'i
(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Jn 18.19-24)

⁶⁶ Ape nūmū bo'reacā judío masā bēcūrā, pa'ia wiorā, Moisé oja'quere bu'eri masā nerēcārā niwā. Be'ro Jesure na tiropu miacārā niwā. Cūrē sērītiña'cārā niwā:

⁶⁷ —Wereya. ¿Mū'u Ō'acū bese'cū Cristota niti? nicārā niwā.

Cū narē yū'ticū niwī:

—Yū'u mūsārē "Cūta ni'i" nicā, ējōpeosome. ⁶⁸ Yū'u mūsārē apeyenojō sērītiña'cā, ne yū'tima'asome.

⁶⁹ Be'rocure yū'u Ō'acū macū masū weronojō upūtigū Ō'acū tutuayū'rūgū pū'topū dujigūsa'a, nicū niwī.

⁷⁰ Tojo nicā tū'orā, nipe'tirā sērītiña'cārā niwā:

—¿To pūrīcārē mū'u Ō'acū macū niti? nicārā niwā.

Jesú narē yū'ticū niwī:

—Mūsā nírōnojōta cūta ni'i, nicū niwī.

⁷¹ Cū tojo nicā tū'orā, na a'tiro nicārā niwā:

—Āpērā cūrē weresārā a'manemorō ɥatisa'a. Marī basuta cū ucūserē tū'otoja'a, nicārā niwā.

Jesú romano masā wioḡu Pilato tiropu ní'que ní'i
(Mt 27.1-2,11-14; Mr 15.1-5; Jn 18.28-38)

23 Be'ro nipe'tirā wiorā wā'cānɥ'cā, Jesure Pilato tiropu miacārā niwā. ² Topu ejarā weresārā, a'tiro nicārā niwā:

—Ā'rī ũsā yarā masārē dojorēḡū weemi. A'tiro nimi. “Romano masā wioḡu warore marī wapayewɥaseno-jōrē wapayeticā'rōɥa'a”, nimi. Apeye quē'rārē “Yɥ'ɥ Ō'acū bese'cɥ Cristo ní'i”, nimujāmi. Tojo níḡū, “Wioḡu ní'i” nisī'rīḡū, tojo nimi, nicārā niwā.

³ Tere tū'ogɥ, Pilato Jesure sērītiña'cɥ niwī:

—¿Mɥ'ɥta niti judío masā wioḡu? nicɥ niwī.

Jesú cūrē yɥ'ticɥ niwī:

—Mɥ'ɥ nírdnojōta cūta ní'i, nicɥ niwī.

⁴ Tojo nicā tū'ogɥ, Pilato pa'ia wiorārē, masā topu nirá nipe'tirārē nicɥ niwī:

—Ne cārō ā'rīrē bu'iri bocatisa'a, nicɥ niwī.

⁵ Na pe'e tojo nimicā, tutuaro me'rā ninemocārā niwā:

—Cū nipe'tirā Judeacjārārē cū bu'ese me'rā dojorē-cusiagɥ weemi. Ne waro Galileapɥ tojo weenɥ'cācɥ niwī. Ni'cārōacārē a'ti macāpɥ nimi majā, nicārā niwā.

Jesure Herode tiropu mia'que ní'i

⁶ Pilato “Jesú Galileacjū niapɥ” nicā tū'ogɥ, āpērārē “¿Nirōta cū Galileacjū niti?” ni sērītiña'cɥ niwī. ⁷ Na “Cūta nimi”, nicārā niwā. Tere tū'ogɥ, Herode tiropu cūrē o'ócɥ niwī. Herode Galilea di'ta wioḡu nicɥ niwī. Titare cū quē'rā Jerusaléputa nicɥ niwī. ⁸ Herode todɥporopɥ Jesú Ō'acū tutuaro me'rā wee'omi nisere tū'ocɥ niwī. Tere tū'ogɥ, yoacā Jesure ī'asī'rīcɥ nimiwī. Cū wee'ocā ī'asī'rīcɥ niwī. Tojo weegɥ Jesure ī'agū, pūrō e'caticɥ niwī. ⁹ Jesure peje sērītiña'cɥ nimiwī. Cū pe'e ne cārō yɥ'titicɥ niwī. ¹⁰ Cū Herode tiropɥre nicā, pa'ia wiorā, Moisé oja'quere bu'eri masā nicārā niwā. Na ɥpɥtɥ tutuaro me'rā Jesure weresārā weecārā niwā. ¹¹ Be'ro Herode cū yarā surara me'rā Jesure yabi bujicā'cārā niwā. Cūrē bujicā'rātirā, wiorā sāñase su'ti añusere sāapecārā niwā. Tojo weetoja, Herode Pilato tiropu o'ócɥ niwī tja. ¹² Titare Pilato Herode me'rā todɥporopɥre a'merī ī'atimi'cārā na a'mesɥ'acārā niwā.

Pilato Jesure wējēduti'que ní'i
(Mt 27.15-26; Mr 15.6-15; Jn 18.39-19.16)

¹³ Be'ro Pilato pa'ia wiorārē, judío masā wiorārē, nipe'tirā masārē neocūcɥ niwī. ¹⁴ Narē a'tiro nicɥ niwī:

—Mɥsā ā'rīrē “Masārē dojorēcusiagɥ weemi”, ní'i. Tojo nírā, yɥ'ɥ tiropu miiticārā niapɥ. Yɥ'ɥ mɥsā ī'orōpɥta cūrē sērītiña'mi'i. Mɥsā ī'acāta mɥsā weresāsere ne cārō bu'iri bocatisa'a. ¹⁵ Herode quē'rā bocaticɥ niami. Tojo weegɥ apaturi cūrē yɥ'ɥ tiro o'ócɥ niami tja. Mɥsā masī'i, cūrē wējērōɥa'a nisere

bu'iri moomi. ¹⁶ Tojo weegɥ cūrē tārādutitoja, du'uwīrōḡūti, nicɥ niwī Pilato.

¹⁷ Pilato Pascua bosenɥmɥnɥcūrē masā e'caticā ɥagɥ, ni'cū bu'iri da'reri wi'ipɥ nigūrē du'uwīrōmujācɥ niwī. ¹⁸ Tojo weerā nipe'tirā ni'cārō me'rā caricūcārā niwā:

—Jesure wējēcō'aña. Barrabá pe'ere du'uwīrōña, nicārā niwā.

¹⁹ Cū Barrabá Jerusalécjārā wiorārē yɥ'rɥnɥ'cā, narē cō'asī'rīcɥ niwī. Te bu'iri, tojo nicā cū masārē wējē'que bu'iri bi'adɥpono'cɥ niwī. ²⁰ Pilato Jesú pe'ere du'uwīrōsī'rīcɥ nimiwī. Tojo weegɥ masārē apaturi ucūnemocɥ niwī tja. ²¹ Cū tojo nicā tū'orā, nemorō caricūcārā niwā:

—Curusapɥ cūrē paabi'pe wējēña, nicārā niwā.

²² Be'ro i'tiati niboro Pilato ninemocɥ niwī:

—¿De'ro weegɥ tojo weebosari? Ā'rī ne cārō ña'arō weeticɥ niami. Ne cūrē wējērōɥa'a nisere bu'iri bocatisa'a. Cūrē tārādutitoja, du'uwīrōḡūti, nicɥ nimiwī.

²³ Tojo nicā tū'orā, masā du'ucūurō marīrō ɥpɥtɥ caricūrā, cūrē curusapɥ paabi'pe wējēduti'cārā niwā. Na tojo weeyurā, na ɥa'quere bocacārā niwā. ²⁴ Tojo weegɥ Pilato na dutisere weecɥ niwī. ²⁵ Masā du'uwīrōdutiḡɥre bu'iri da'reri wi'ipɥ ní'cɥre du'uwīrōcɥ niwī. Cū wiorārē macāpɥ yɥ'rɥnɥ'cātjāḡū, masārē wējētjāḡū, ti wi'ipɥ dujicɥ niwī. Jesú pe'ema na ɥa'caronojōta narē wiacā'cɥ niwī. Mɥsā ɥaro weeya níḡū, tojo weecɥ niwī.

Jesure curusapɥ paabi'pe wējē'que ní'i
(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Jn 19.17-27)

²⁶ Jesure curusapɥ wējērā wa'arā na miarī cura ní'cū masū Simó wāmetigɥ Cirene wāmetiri macācjū cāpūpɥ ní'cɥ tojatigɥ weecɥ niwī. Cūrē Jesú ya curusare cū be'ro ɥasirutuduti'cārā niwā.

²⁷ Jesure pājārā masā sirutucārā niwā. Numia bɥjawetirā, uti caricūsirutucārā niwā. ²⁸ Jesú narē majāmī'a, a'tiro nicɥ niwī:

—Jerusalécjārā numia, yɥ'ɥre utiticā'ña. Mɥsā basu, tojo nicā mɥsā pō'rā ye niatje pe'ere utiya. ²⁹ Be'ro mɥsā ña'abutiario yɥ'rɥrāsa'a. Te nɥmɥrīrē mɥsā a'tiro nírāsa'a: “Pō'rā marīcā, añuyɥ'rɥa'a. Ne ní'cāti pō'rātīña'tirā, ne ní'cāti mi'oña'tirā e'catisama”, nírāsa'a. ³⁰ Titare tojo wa'acā, masā wērīsī'rīrā, a'tiro nírāsama: “Ūrūpagɥ ũsā bu'ipɥ bɥrɥpeja, wējēña.” Opa bu'pare a'tiro nírāsama: “Ūsārē ña'arō weesere cā'mota'aya”, nírāsama. ³¹ Yɥ'ɥ masū añugū, bu'iri moogūrē ña'arō weecā, bu'iri cɥorā ña'arā pe'ema totā nemorō ña'arō weerāsama, nicɥ niwī Jesú.

³² Āpērārē pɥarā ña'arō weeri masārē Jesú me'rā wējērātirā miacārā niwā. ³³ Be'ro “Masā boaweeca dɥpoa” wāmetiropɥ ejacārā niwā. Topu Jesure curusapɥ paabi'penɥ'cōcārā niwā. Tojo nicā pɥarā ña'arō weeri masārē ní'cū diacjū pe'e, apírē cūpe pe'e nɥ'cōcārā niwā. ³⁴ Jesú cū pacɥ Ō'acūrē na curusapɥ paabi'penɥ'cōca be'ro a'tiro nicɥ niwī:

—Pacɥ, ā'rārē acobojoya. Na yɥ'ɥre tojo weesere tū'omasītima, nicɥ niwī.

Surara cū ye su'ti nimi'quere níbocape wap-ata'a'cārārē dɛcawaacārā niwā. ³⁵ Masā topɛ ɾ'anu'cūcārā niwā. Wiorāpɛta bujicā'sājārā, Jesure a'tiro nicārā niwā:

—Āpērāmarīcārē yɛ'rɛowī. Diacjūta Ō'acū bese'cɛ Cristo ni'i nígū, ni'cārōacā cū basu yɛ'rɛoato, nicārā niwā.

³⁶ Surara quē'rā cū pɛ'to wa'a, bujicā'cārā niwā. Cūrē vino pi'ase me'rā morē'quere ɾiārā, ³⁷ a'tiro nicārā niwā:

—Mɛ'ɛ judío masā wioɣɛ ni'i nígū, mɛ'ɛ basuta yɛ'rɛoaya, nicārā niwā.

³⁸ Cū dɛpoa bu'ipɛ ni'cā pī ō'ocārā niwā. A'tiro ojano'caro niwɛ: "Ā'ɾī judío masā wioɣɛ nimi", nicaro niwɛ.

³⁹ Ni'cū masū ña'arō wee'cɛ Jesú me'rā curusapɛ wā'ñagū Jesure tu'ticɛ niwī. A'tiro nicɛ niwī:

—¿Mɛ'ɛ Ō'acū bese'cɛ Cristo niweti? Mɛ'ɛ basu yɛ'rɛoaya. Ūsā quē'rārē yɛ'rɛoaya, nicɛ niwī.

⁴⁰ Tojo nicā tɛ'ogɛ, apī topɛ cū me'rā wā'ñagū cū me'rācūrē tu'tigɛ, a'tiro nicɛ niwī:

—¿Mɛ'ɛ Ō'acūrē uiweti tojo nígū? Marī ni'cārōnojō curusapɛ wējēdutinō'cārā ni'i. ⁴¹ Marī pūrīcā queoro marī ña'arō wee'quere pi'eti wapayerā wee'e. Cū pūrīcā ne ña'arō weeticɛ nimiwī, nicɛ niwī.

⁴² Be'ro Jesure nicɛ niwī:

—Jesú, mɛ'ɛ wioɣɛ sājāgū, yɛ'ɛre wācūapa, nicɛ niwī.

⁴³ Jesú cūrē yɛ'ticɛ niwī:

—Mɛ'ɛrē diacjūta nigūti. Ni'cācāta yɛ'ɛ me'rā yɛ'ɛ wa'atjo yɛ'ɛ pacɛ tiro Paraíso wāmetiropɛ nigūsa'a, nicɛ niwī Jesú.

Jesú cū wēɾī'que ni'i

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Jn 19.28-30; Heb 6.19-20; 10.19-20)

⁴⁴ Jesú curusapɛ wēɾī' cura dajaritero nicā mujīpū ɛmɛcocjū asiticɛ niwī. Nipe'tiro ti di'tapɛ na'itī'a wa'acaro niwɛ. Téé ñamica'a tres nicāpɛ na'itī'atɛo-caro niwɛ. Tojo wa'ari cura Ō'acū wi'ipɛ pa'ia sājāarōpɛ cā'mota'ayooca casero deco me'rā tū'rūyo-jacaro niwɛ. ⁴⁶ Be'ro Jesú caricūcɛ niwī:

—Pacɛ, ya ejeripō'rārē mɛ'ɛrē wia'a, nicɛ niwī.

Tojo nitojagɛta, wēɾīa wa'acɛ niwī.

⁴⁷ Surara wioɣɛ romano masū a'te tojo wa'acā ɾ'agū, Ō'acūrē añurō wācūgū, a'tiro nicɛ niwī:

—Diacjūta ā'ɾī ne bu'iri moogū nimiapī, nicɛ niwī.

⁴⁸ Nipe'tirā topɛ nirā Jesú wēɾīcā ɾ'arā, na ye wi'seripɛ tojaarā, pūrō bɛjawetirā, na cutiروه paawā'cācārā niwā. ⁴⁹ Nipe'tirā Jesú me'rācūrā pe'e, tojo nicā numia Galileapɛ cūrē sirutu'cārā yoaropɛ tojo wa'asere ɾ'anu'cūbajaque'acārā niwā.

Jesure na yaa'que ni'i

(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Jn 19.38-42)

⁵⁰ Topɛre ni'cū Judea di'tacjū Arimatea wāmetiri macācū José wāmetigɛ nicɛ niwī. Cū añugū queoro weeri masū nicɛ niwī. Ō'acū bese'cɛ wioɣɛ sājātjere co'tecɛ niwī. Cū quē'rā judío masā wiorā me'rācūrē

wioɣɛ nicɛ niwī. Tojo nimigū, cū me'rācūrā Jesure wējēsere tɛ'saticɛ niwī. ⁵² Jesú wēɾīca be'ro Pilato tiro Jesú ya upɛre sēɾīgū wa'acɛ niwī. ⁵³ Cūrē sēɾitoja, curusapɛ nigūrē miidijoo, su'tiro añurī casero me'rā omacɛ niwī. Tu'ajanɛ'cō, ni'cā tuti ɛtāgāpɛ na se'éca tutipɛ, ne ni'cūrē yaano'ña marī' tutipɛ cūuocɛ niwī. ⁵⁴ Cū tojo weeri nɛmɛ na soose dɛporo apoyuri nɛmɛ nicaro niwɛ. Na sooatjo cā'rōacā dɛ'sacaro niwɛ.

⁵⁵ Numia Jesure Galileapɛ sirutunɛ'cā'cārā Joserē sirutu'wā'cācārā niwā. Sirutu'wā'cā, Jesure yáaca tutire ɾ'acārā niwā. "José ¿de'ro wee Jesú upɛre cūumiticū?" ni ɾ'acārā niwā. ⁵⁶ Na ɾ'áca be'ro wi'seripɛ dajarā, ɛ'mɛtise cū upɛre wa'reatjere apoyucārā niwā. Tu'ajanɛ'cō, Moisé duti'caronójota sauru na soowɛari nɛmɛrē soocārā niwā.

Jesú cū masā'que ni'i

(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Jn 20.1-10)

24 Ma'ma semana sājānɛ'cārī nɛmɛ soorinɛmɛ nicā numia apaturi Jesure yaa'caropɛ bo'reacā waro wa'acārā niwā. Na ɛ'mɛtise na apo'quere miarā weecārā niwā. ² Na topɛ ejarā, ti tuti bi'acaga ɛtāgājore aperopɛ cūñacā ɾ'acārā niwā. ³ Tere ɾ'arā, diacjū sājāacārā niwā. Topɛ sājāejarā, ne marī wioɣɛ Jesú ya upɛre bocaticārā niwā. ⁴ Tojo weerā "¿De'ro wa'apari cūrē?" ni wācūcārā niwā. Na tojo wācūrī cura wācūña marīrō pɛarā ɛmɛa su'ti asitese sājā'cārā na tiropɛ bajuanɛ'cācārā niwā. ⁵ Na ɛpɛtɛ ɛcɛa, di'tapɛ paamu'ɾique'acārā niwā. Na tojo weecā, ɛmɛa narē nicārā niwā:

—¿De'ro weerā mɛsā boa'cārā nirōnojōpɛre catigɛre a'mati? ⁶ A'tore marīmi. Cū masātojami. Mɛsārē Galileapɛ nígū cū ucū'quere wācūña. ⁷ A'tiro niwī: "Yɛ'ɛ Ō'acū macū masū weronójō upɛtigɛ masā ña'arāpɛre o'ono'gūsa'a. Na curusapɛ yɛ'ɛre wējērāsama. I'tia nɛmɛ be'ro masāgūsa'a", nimiwība, ni werēcārā niwā.

⁸ Na tojo nicāpɛta, Jesú cū ucū'quere wācūbocacārā niwā. ⁹ Na masāpɛpɛ ni'cārā tojatarā, Jesú bu'erā oncere nipe'tise na ɾ'a'quere werēcārā niwā. Tojo nicā āpērā Jesure ējōpɛorā nipe'tirārē werēcārā niwā.

¹⁰ Jesú bese'cū'cārārē queti mia'cārā a'ticɛrā numia nicārā niwā: María Magdalena, Juana, apego María Santiago paco, tojo nicā āpērā numia nicārā niwā.

¹¹ Na tojo weremicā, Jesú bese'cū'cārā na weresere ējōpɛoticārā niwā. Na nima'asere weronójō tɛ'ocārā niwā.

¹² Na tojo weemicā, Pedro pe'e masāpɛpɛ ɾ'agū wa'agɛ, omawā'cācɛ niwī. Ti tutipɛ ejaɣɛ, mu'ɾique'a, Jesure oma'que caserire sumutopɛ tuupe'epeo'que di-a'cūrē ɾ'acɛ niwī. Be'ro tojo wa'a'quere ɾ'amarīa, ¿de'ro wa'apariba? nígū, cū ya wi'ipɛ tojaa wa'acɛ niwī.

Emaús wāmetiri macā wa'ari ma'apɛ Jesú pɛarārē baja'que ni'i

(Mr 16.12-13)

¹³ Jesú cū masāca nɛmɛrēta pɛarā cūrē ējōpɛorā na ya macā Emaús wāmetiri macāpɛ ma'apɛ wa'arā

weecārā niwā. Jerusalērē wijawā'cācā, Emaúpe ejatjo pua hora wa'aro nicaro niwū. ¹⁴ Na topu wa'arā, nipe'tise Jesure wa'a'quere ucūwā'cācārā niwā. ¹⁵ Tere ucūrī cura Jesú na tirope eja, na me'rā sijawā'cācū niwī.

¹⁶ Cūrē ī'amirā, ī'amasīcārā niwā. Ō'acū narē ī'amasīcā cā'mota'acū niwī. ¹⁷ Jesú narē sērītiña'cū niwī: —¿Mūsā ñe'enojōrē ucūwā'cārā weeti? nicū niwī. Cū tojo nicā, na pūrō bñawetirā, tojanu'cācārā niwā.

¹⁸ Ni'cū Cleofas wāmetigū yu'ticū niwī:

—Nipe'tirā a'te nūmūrī Jerusalēpu wa'a'quere masīpe'ticā'sama. ¿Mū'u ni'cūta ti macāpu cājīmīgū, tojo wa'asere masītico'teati? nicū niwī.

¹⁹ Cū tojo nicā, Jesú narē nicū niwī:

—¿De'ro wa'ati? nicū niwī.

Cūrē nicārā niwā:

—Jesú Nazarecjūrē wa'a'quere ucūrā weepu. Cū Ō'acū ye queti weremū'tārī masū niwī. Cū Ō'acū ī'orōpu, masā ī'orōpūre cū weese, cū ucūse me'rā tu-tuayū'gūamiwī. ²⁰ Pa'ia wiorā, tojo nicā marī wiorā cūrē romano masārē curusapor paabi'pe wējēdūtirā o'owā. ²¹ Cūrē “Romano masā dutisere cō'agū, Israe curu-acjārā wioḡu sājāḡūsami”, ni wācūmiwū. Apeyema cūrē wējēca be'ro i'tia nūmū wa'a'a. ²² Ni'cārērā numia ūsā me'rācjārā na werese me'rā ūsārē mūcācā weema. Ni'cācā bo'reacā cūrē yaa'caropu eja'cārā niama. ²³ Na cū upūre bocaticārā niama. Ūsārē a'tiro niama. “Ūsā quē'ese weronojō Ō'acūrē wereco'terā m'mūsecjārārē ī'aru. ‘Jesú catimi’, niama”, ni quetiwereama ūsārē. ²⁴ Na tojo wérēca be'ro āpērā ūsā me'rācjārā cūrē yaa'caropu ī'arā eja'cārā niama. Na numia ní'caronojōta ī'acārā niama. Jesú pe'ema ī'aticārā niama, nicārā niwā.

²⁵ Tojo nisere tū'ogū, Jesú narē nicū niwī:

—Mūsā tū'omasīwe'e. ¿No'ocā'rō yoacā mūsā Ō'acū ye queti weremū'tārī masā oja'quere ējōpeotirā ninu'cūrāsari? ²⁶ “Ō'acū bese'cū Cristo cū wioḡu sājāse dūporo pi'etigūsamī”, ni oja'cārā niwā, nicū niwī.

²⁷ Be'ro nipe'tise Ō'acū ye queti oja'cā pūrīpu cū ye cjase ucūsere werēcū niwī. Moisé cū oja'que me'rā werenu'cācū niwī. Téé Ō'acū ye queti weremū'tārī masā na oja'que me'rā yapatida'reocu niwī.

²⁸ Be'ro na wa'aro Emaúpu eja'cā, Jesú ti macāpu yu'rūagūtīgū weronojō weecu niwī. ²⁹ Cū tojo weecā ī'arā, cūrē na me'rā tojaduticārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—Ūsā me'rā tojayā. Na'ique'a wa'aro wee'e. Ūnami ējārō wee'e, nicārā niwā.

Tojo weegū na me'rā tojagū, wi'ipū sājāacu niwī.

³⁰ Be'ro na me'rā ba'adujīgū pāḡārē mii, Ō'acūrē e'catise o'ocu niwī. Tu'ajanu'cō, dūcawaa, narē o'ocu niwī.

³¹ Cū tojo weecā ī'arā, na “Jesúta nimi”, ni ī'amasīcārā niwā. Na tojo ī'amasīcāta, cū bajudutia wa'acu niwī.

³² Cū bajudutica be'ro na a'merī nicārā niwā:

—Marī ma'apu a'tirā, cū Ō'acū ye queti oja'cā pūrī cjasere bu'ecā, añurō waro tū'oña'su, nicārā niwā.

³³ Tojo nírāta, maata Jerusalēpu majāmitojaa wa'acārā niwā. Topu tojatarā, Jesú cū bu'erā oncere,

āpērā na me'rācjārā me'rā nerē'cārārē bocaejacārā niwā. ³⁴ Topu nerē'cārā narē a'tiro nicārā niwā:

—Nirōta marī wioḡu Jesú wērī'cūpu nimigū, masācū niama. Simó Pedro cūrē ī'acu niama, nicārā niwā.

³⁵ Be'ro na pūarā Emaús wa'ari ma'apu wa'a'quere, tojo nicā Jesú cū pā dūcawacā, de'ro wee na ī'amasī'quere werēcārā niwā.

Jesú cū bu'erārē bajua'que ni'i

(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Jn 20.19-23)

³⁶ Na ma'apu ī'a'quere wereri cura Jesú na decopu bajuacu niwī. Narē añudutīgū, a'tiro nicū niwī:

—Mūsārē mūsā ye ejeripō'rārīpu ejerisājāse niato, nicū niwī.

³⁷ Cūrē ī'amarīa, upūtu uicārā niwā. Na “Wērī'cū wātī nisami”, nicārā nimiwā. ³⁸ Cū narē nicū niwī:

—¿De'ro weerā yu'ure uiti? Mūsā ¿de'ro weerā diacjū wācūweti? ³⁹ Ī'aña yu'u omocārī, yu'u dū'pocārīrē.

Yu'uta ni'i. Yu'ure ñe'eña'rā a'tia. Wērī'cū wātī mūsā yu'ure ni'cārōacā ī'arō weronojō upūtītimi, nicū niwī.

⁴⁰ Tojo níca be'ro cū omocārīrē, cū dū'pocārīrē, na paabi'pe'que cāmīrē ī'ocu niwī. ⁴¹ Na e'cati ī'amariātjārā, ējōpeoticārā niwā yujupu. Tojo weegū narē nicū niwī:

—¿A'tore ba'ase marīti? nicū niwī.

⁴² Cū tojo nicā tū'orā, wa'i sūsō'cure cūrē o'ocārā niwā. ⁴³ Tere ñe'e, na ī'orōpu ba'acu niwī. ⁴⁴ Be'ro narē nicū niwī:

—A'te yu'ure wa'a'quere todūporo mūsā me'rā níḡū, weremiwū: “Nipe'tise Moisé yu'ure oja'que, Ō'acū ye queti weremū'tārī masā na oja'que queoro wa'arosa'a”, nimiwū. “Tojo nicā Salmo wāmetiri pūrīpu na oja'caronojōta yu'ure wa'arosa'a”, niwū, nicū niwī.

⁴⁵ Be'ro tere narē Ō'acū ye queti oja'cā pūrī cjasere tū'omasīcā weecu niwī. ⁴⁶ Narē Jesú a'tiro nicū niwī:

—Yu'ure a'tiro ojano'wū: “Cristo Ō'acū bese'cū wērīḡūsami. I'tia nūmū cū wérīca be'ro masāḡūsami.

⁴⁷ Cū ye queti masārē wērībosasere nipe'tirocjārārē wereno'rōsa'a. Jerusalēpu me'rā weredū'pocātino'rōsa'a. A'tiro nírāsama: ‘Mūsā ña'arō wee'quere bñaweti dūcayucā, Ō'acū acobojogūsamī”, ni ojano'wū.

⁴⁸ »Mūsāta tojo wa'a'quere ī'atjārā, “Jesure diacjūta wa'awū”, nīmasī'i. ⁴⁹ Yu'u pacū mūsārē “Espíritu Santu o'ógūti”, niwī. Cū ní'caronojōta yu'u mūsārē o'ógūti. Espíritu Santu mūsāpūre dijatagū, m'mūse cjasere tutuasere o'ogūsamī. Tojo weerā Jerusalēpu cū dijaticā, yucueniña yujupu, nicū niwī.

Jesú m'mūsepu mūjāa'que ni'i

(Mr 16.19-20)

⁵⁰ Be'ro Jesú Jerusalé sumuto Betaniapu narē miacu niwī. Topu eja, cū omocārī sīomorō, narē “Yu'u pacū mūsārē añurō weeato”, nicū niwī. ⁵¹ Tojo níḡūta, yoacurero mūjāa, m'mūsepu miimūjāa wa'ano'cu niwī.

⁵² Te be'ro cūrē e'catipeorātīrā, ejaque'acārā niwā.

Be'ro pūrō e'catise me'rā Jerusalēpūre tojaacārā niwā.

⁵³ Na Ō'acūrē e'catise o'orā, Ō'acū wi'ipū wa'anucūcā'cārā niwā.

Teófilo, mæ'urě tocã'rõta oja'a.

Luca

SAN JUAN

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Ā'rīta judío masū Zebedeo macū, Santiago acabiji nicu niwī. Cū paco Salomé wāmetico niwō. Co Jesú paco María ma'mio nico niwō. Tojo weegu Jesú Juā basucu nicu niwī. Ne waropare Juā wa'i wējērī masū nicu niwī. Ā'rīta Jesú besecū'cārā wa'terore cū ɸɸɸ ma'igū waro nicu niwī. Cū, cū ma'mi Santiago me'rā tojo wa'abosa'a nirō marīrō ī'oduarā niyucā, Jesú narē Boanerges pisucu niwī. Tojo nígū, “Buro Pō'rā” weronojō pūrīrō ucū'u nígū, tojo nicu niwī. Juā Jesú me'rā sijagu cū bu'egu nicu niwī. Juāta Pedro me'rā Jesú masāca be'ro cūrē s'osōrōcūuo-caperu o'mawā'cācaterore Pedro dɸoro ti pɸare ejam'ācū niwī.

A'ti pūrī judío masā nitirārē oja'caro weronojō ojano'caro niwū. Tojo nicā Jesú bu'esere sirutu'cārā cū yere na da'ra'quere añurō waro ojano'butiacaro niwū. A'ti pūrī ējōpeose cjasere, ma'ise cjasere ucūyɸrɸɸcā'a. A'ti pūrī Jesure ējōpeodutiro cū weeseti'caronojōta, cū ucū'caronojōta ojano'o.

Ō'acū macū masū weronojō upɸtigu cū a'ti'que ni'i

1 Ne waropeta a'ti turi weese dɸoro Ō'acū macū cū me'rā nitojacu niwī. Ō'acū nisetisere ī'oacju cū quē'rā Ō'acūta nicu niwī. **2** Ne waropu Ō'acū me'rā ni dɸ'pocātitojacu niwī. **3** Ō'acū cū macū me'rā nipe'tisere weecu niwī. Nipe'tise cū me'rā weeno'que ni'i. **4** Ō'acū macū catise pe'titise o'ogu nimi. Tojo nicā a'ti turicjārārē s'ī'ose weronojō nimi. Cū añusere, diacjū cjasere ī'omi. **5** Cū a'ti turicjārā na'itī'arōpɸ weronojō nirārē añusere cū pacu ye cjasere ī'ogu a'tigu weecu niwī. Na'itī'ase s'ī'osere cā'mota'amasītisa'a. A'te weronojō ña'ase cūrē pōtēotico niwū.

6 Ō'acū cū macū a'tise dɸoro ɸɸ ni'cūrē o'óm'ācū niwī. Cū yɸ weronojō Juā wāmetiwī. **7** Juā Ō'acū macū a'ti turicjārārē s'ī'oweegu a'tiatjere ucūm'āgū niwī. Nipe'tirā Ō'acū macūrē ējōpeoato nígū tojo weewī. **8** Cū a'ti turicjārārē s'ī'oweegu waro ni-tiwī. Tojo weronojō o'ogu, s'ī'oweegu a'tiacju ye cjasere werem'ā'rī masū a'ticu niwī. **9** Titare s'ī'ogū waro Jesu-cristo a'ti turipare bajuatojacu niwī. Cūta nipe'tirārē Ō'acū ye cjasere ī'ocu niwī.

10 Maatapeta Ō'acū cū me'rā a'ti di'tare weecu niwī. Cū a'topɸ nicā, cū wéca di'tacjārā nimirā, cūrē ī'a-masītīcārā niwā. **11** Cū ya di'tapɸ a'ticu niwī. Tocjārā cū ya di'tacjārā pe'e cūrē ñe'etiwā. **12** Ni'cārērā cūrē ñe'e ējōpeowā. Nipe'tirā cūrē ējōpeorārē Ō'acū pō'rā sājācā weewī. **13** Ō'acū pō'rā nise pacusɸma pō'rātise weronojō niwe'e. Cū macūrē ējōpeose me'rā pe'e cū pō'rā nino'o.

14 Ō'acū macū Ō'acū nisetisere ī'ogu, a'ti turipare a'ticu niwī. Masū ējātīagū, ūsā me'rā niwī. Masārē ma'iyɸrɸwī. Nipe'tise cū ucū'que, tojo nicā cū wee'que diacjū niwū. Cū Ō'acū weronojō tutuayɸrɸ, añuyɸrɸ niwī. Cū tojo weesetisere ī'awū. Cū Ō'acū macū ni'cūta nimi. Tojo weegu cū pacu weronojō nimi.

15 Juā Ō'acū macū ye quetire weregu, a'tiro niwī:

—Ā'rīta nimi yɸ mēsārē ucū'cu. A'tiro nimiwūba: “Be'ropɸ ni'cū a'tigɸsami. Cū yɸ bajuase dɸoropɸ nitojacu niwī. Tojo weegu cū yɸ nemorō nimi”, niwī Juā.

16 Marī nipe'tirā cū añuse o'osere ñe'eticā weewe'e. Nipe'tirā ñe'enu'cūcā'a. **17** Ō'acū dutise Moisé me'rā o'ono'caro niwū. Jesucristo me'rā pe'e Ō'acū marīrē ma'isere masīno'o. Tojo nicā diacjū cjasere masīno'o. **18** Ne ni'cū Ō'acūrē ī'aticu niwī. Cū macū ni'cūta cū me'rā ninu'cūgū cū pacure marīrē masīcā weewī.

Juā masārē wāmeyerī masū Jesucristo ye cjasere were'que ni'i

(Mt 3.3,11-12; Mr 1.2-3,7-8; Lc 3.4-6,15-17)

19 Jerusalécjārā judío masā wiorā, pa'iare Juā tiropɸ sērītiña'dutirā o'ócārā niwā. Tojo nicā Levī ya curu-acjārārē o'ócārā niwā. Na cū tiropɸ etarā, “¿Ñamɸnojō waro nibutiamiti mɸ'ɸ?” niwā cūrē.

20 Cū narē diacjū yɸ'tiwī:

—Yɸ Ō'acū bese'cu Cristo mejēta ni'i.

21 Na cūrē apaturi sērītiña'wā:

—¿To pūrīcārē ñamɸnojō niti? ¿Mɸ'ɸ todɸporocjū Ō'acū ye queti werem'ā'rī masū Elía mejēta niti?

Juā narē yɸ'tiwī:

—Niwe'e.

Na cūrē apaturi sērītiña'nemowā tja:

—¿Mɸ'ɸ sō'onícū Ō'acū yere werem'ā'rī masū, masā na “A'tiacju niapɸ” na ní'cu mejēta niti?

Juā narē “Niwe'e”, niwī.

22 Cū tojo nicā tɸ'orā, cūrē “¿To pūrīcārē ñamɸnojō niti mɸ'ɸ? Ūsā queoro mɸ'ɸ yɸ'tisere miasī'rīsa'a ūsārē o'ócārā tiropɸ. ¿Mɸ'ɸ basu de'ro tɸ'oña'ti mɸ'ɸ?” ni sērītiña'wā.

23 Juā narē yɸ'tiwī:

—Dɸporocjū Ō'acū ye queti werem'ā'rī masū Isaía wāmetigu ní'caronojōta “Ni'cū yucu marīrō, masā

marĩrõp̄ caricũnu'cũbajaque'atigũsami" nino'cũ ni'i. Isaía a'tiro nicũ niwĩ:

Marĩ wioꝝ a'tiatji ma'arẽ apoyuya.

Diacj̄ca ma'a, añurĩ ma'a quẽ'rãrõ weronojõ weeyuya, ni ojacũ niwĩ.

Marĩ wioꝝ a'tiati dũporo m̄sã nisetisere apoyuya, m̄sã wãcũsere d̄cayuya nĩgũ, tojo nicũ niwĩ.

²⁴ Juãrẽ s̄rĩtiña'cãrã, fariseo masã o'ó'cãrã c̄rẽ s̄rĩtiña'nemowã tja:

—To pũrĩcãrẽ m̄'ũ Õ'acũ bese'cũ Cristo, o Elía o s̄o'onicũ Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ nitimigũ, ¿de'ro weegũ wãmeyeti?

²⁶ Juã narẽ niwĩ:

—Yũ'ũ aco me'rã wãmeye'e. Apĩ ni'cũ m̄sã wa'terop̄re m̄sã ï'amasĩtigũ nimi. ²⁷ Cũ yũ'ũ be'ro weremũ'cãgũsami. Be'rop̄ weremũ'cã'cũ nimigũ, yũ'ũ nemorõ niyũ'rũnũ'cãmi. Yũ'ũ pe'e mejõ nigũ waro ni'i. Cũ ye sapatore tuweemasĩtigũ weronojõ c̄rẽ ne ni'cãrõwĩjimasĩtisa'a, niwĩ Juã.

²⁸ A'te Betania wãmetiro Jordã wãmetiri maa siaquij̄p̄ tojo wa'awũ. Top̄ Juã masãrẽ wãmeyewĩ.

Õ'acũ cũ bese'cũ masãrẽ yũ'rũoatje ni'i

²⁹ Tojo wa'áca be'ro ape nũmũ pe'e Juã Jesú a'ticã ï'awĩ. C̄rẽ ï'agũ, a'tiro niwĩ:

—Ï'aña, ã'rĩ nimi Õ'acũ o'ógũ. Cũ oveja wĩ'magũ na wẽjẽ ãjũamorõpeogũ weronojõ nimi. Cũ wẽrĩse me'rã a'ti turicjãrã ña'arõ wee'quere acobojogũsami. ³⁰ Yũ'ũ m̄sãrẽ todũporop̄re a'tiro ucũgũ, ã'rĩrẽta ucũwũ. A'tiro niwĩ:

—Be'rop̄ ni'cũ a'tigũsami. Cũ yũ'ũ bajuase d̄porop̄ nitojacũ niwĩ. Tojo weegũ cũ yũ'ũ nemorõ nimi. ³¹ Yũ'ũmaricã c̄rẽ masĩticãti. Masĩtimigũ, Israe curuacjãrã c̄rẽ masĩato nĩgũ narẽ aco me'rã wãmeyegũ a'tiwũ, niwĩ Juã.

³² Juã ninemowĩ tja:

—Cãrũ Espĩritu Santu buja weronojõ bajugũ dijati, ã'rĩ Jesú bu'ip̄ ejapejami. ³³ Ne waro c̄rẽ ne ï'amasĩtiwũ. Todũporop̄ Õ'acũ yũ'ũre aco me'rã wãmeyedutigũ, a'tiro niwĩ: "Mũ'ũ Espĩritu Santu dijati, ni'cũp̄re ejapejacã ï'agũsa'a. Cũ masãrẽ Espĩritu Santure o'oacj̄ nigũsami", niwĩ Õ'acũ. ³⁴ A'te tojo wa'acã, yũ'ũ c̄rẽ ï'amasĩwũ. Tojo weegũ m̄sãrẽ were'e. Cũta nimi Õ'acũ macũ, ni werewĩ Juã.

Ne waro Jesú bu'erã ninũ'cã'que ni'i

³⁵ Tojo wa'áca be'ro ape nũmũ Juã cũ wãmeyewũarop̄ta niwĩ tja. Ûsã p̄arã, yũ'ũ, tojo nicã André Juã bu'erã niwũ. ³⁶ Titare Jesú Ûsã p̄'ũto yũ'rũacã ï'agũ, Juã a'tiro niwĩ:

—Ï'aña, ã'rĩ nimi Õ'acũ o'ógũ. Oveja wĩ'magũ weronojõ nimi.

³⁷ Cũ tojo nisere tũ'orã, Ûsã Juãrẽ sirutumi'cãrã Jesú pe'ere sirutunũ'cãwũ. ³⁸ Ûsã tojo weecã, Jesú Ûsãrẽ majãmi'awĩ.

—¿Ñe'enojõrẽ ãti? niwĩ.

Ûsã c̄rẽ yũ'tiwũ:

—Rabbĩ ¿no'op̄ niati m̄'ũ? niwũ. Rabbĩ, Ûsã ye me'rã nĩrõ, "Ûsãrẽ bu'egũ" nisĩ'rĩrõ wee'e.

³⁹ Cũ Ûsãrẽ niwĩ:

—Te'a. Ï'arã a'tia, niwĩ.

Ûsã cũ me'rã wa'awũ. Ñamica'ap̄ niyucã, cũ me'rã nina'ia wa'awũ.

⁴⁰ André, yũ'ũ me'rã Jesure sirutugũ, Simó Pedro acabiji niwĩ. ⁴¹ Cũ, cũ ma'mi Simórẽ maata a'magũ wa'awĩ. C̄rẽ nicũ niwĩ:

—Mesías masãrẽ yũ'rũoacj̄, Õ'acũ o'óguti ní'cũre bocaep̄, nicũ niwĩ. Mesías, Cristo Õ'acũ bese'cũ nisĩ'rĩrõ wee'e.

⁴² André Simórẽ Jesú tirop̄ pijiejawĩ. C̄rẽ ï'agũ, Jesú a'tiro niwĩ:

—Mũ'ũ Simó ni'i, Joná macũ. Be'ro m̄'ũ Cefas wãmetigũsa'a, niwĩ. Cefas, Ûsã ye me'rã nĩrõ, Pedro "Ûtãgã" nisĩ'rĩrõ wee'e.

Jesú Felipere, Natanaerẽ piji'que ni'i

⁴³ Be'ro cja nũmũ Jesú Galileap̄ wa'asĩ'rĩwĩ. Cũ top̄ wa'ase d̄poro Felipe wãmetigũre bocaep̄, niwĩ:

—Te'a yũ'ũ me'rã.

⁴⁴ Felipe Betsaida wãmetiri macãcj̄ niwĩ. Pedro quẽ'rã, André cũ acabiji me'rã ti macãcjãrãta niwã.

⁴⁵ Felipe Jesú "Te'a" nicã tũ'ogũ, Natanaerẽ pijigũ wa'awĩ. Cũ tirop̄ ejagũ, c̄rẽ nicũ niwĩ:

—Ûsã Õ'acũ bese'cũ, Moisé cũ ya pũrĩp̄ oja'cũre bocaep̄. Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã quẽ'rã c̄rẽta ojacãrã niwã. Na oja'cũ Jesú Nazarecj̄ José macũ na nino'gũ niami.

⁴⁶ Natanae c̄rẽ nicũ niwĩ:

—¿Mũ'ũ tũ'oña'cã, Nazarep̄re añurã nibosari?

Felipe c̄rẽ yũ'ticũ niwĩ:

—Te'a ï'arã marĩ.

⁴⁷ Jesú Natanae a'ticã ï'agũ, c̄rẽ niwĩ:

—Ã'rĩ nimi Israe curuacj̄ waro. Õ'acũ ñaro queoro weegũ nimi. Ne nisoose moomi.

⁴⁸ Jesú tojo nicã tũ'ogũ, Natanae c̄rẽ s̄rĩtiña'wĩ:

—¿De'ro wee m̄'ũ yũ'ũre masĩti?

Jesú Natanaerẽ yũ'tiwĩ:

—Yũ'ũ m̄'ũrẽ Felipe pijise d̄poro ï'atojap̄. Mũ'ũ yucũ higuera wãmeticj̄ docap̄ niap̄.

⁴⁹ Natanae c̄rẽ niwĩ:

—Ûsãrẽ bu'egũ, m̄'ũ Õ'acũ macũ Israe curuacjãrã wioꝝ ni'i.

⁵⁰ Jesú c̄rẽ niwĩ:

—¿Mũ'ũ "Higueragũ docap̄ niap̄" niseacãrẽ tũ'ogũ, yũ'ũre ãjõpeoti? Be'rop̄re m̄'ũ a'te nemorõ añuse waro ï'agũsa'a, niwĩ.

⁵¹ Jesú ninemowĩ:

—Nirõta ni'i. Be'rop̄ m̄sã ã'mũse pãrĩcã ï'arãsa'a. Yũ'ũ Õ'acũ macũ masũ weronojõ up̄tigũ ni'i. Õ'acũrẽ wereco'terã ã'mũsecjãrã yũ'ũ tirop̄ dijati, m̄jãamũjãcã ï'arãsa'a, niwĩ Jesú.

Jesú cǔ tutuaro me'rǎ ĩ'onu'cǎ'que ni'i

2 I'tia nɛmɛ Felipere, Natanaerǎ Jesú pijica be'ro Galileapɛre Caná wǎmetiri macǎpɛ ni'cǔ omocǎ dɛ'tewĩ. Cǔrǎ bosenɛmɛ weepeowǎ. Jesú paco topɛ nico niwǔ. ² Ūsǎ quǎ'rǎrǎ Jesú me'rǎ pijiwǎ. ³ Na bosenɛmɛ weeri cura vino na s'ĩ'rísere tojaque'a wa'awǎ. Tojo weego Jesú paco co macǔrǎ niwǔ:

—Macǔ, vino pe'tia wa'apɛ.

⁴ Cǔ core yɛ'tiwĩ:

—¿De'ro weeacjo yɛ'ɛre wereti? Yɛ'ɛ pacɛ cǔu'que ejawe'e yɛ'ɛre yujupɛ, niwĩ.

⁵ Tojo nimicǎ, co pe'e ti wi'i tǎco'terǎrǎ niwǔ:

—Nipe'tise cǔ dutisenɛcǔ queoro weeya.

⁶ Topɛ seisparɛ ũtǎ me'rǎ wee'queparɛ niwǔ. Judío masǎ ña'asere coerǎ aco poseyeseeparɛ niwǔ. Ni'cǎrǎrǎ aco cincuenta o setenta litro sǎjǎseparɛ niwǔ. ⁷ Jesú ti wi'i tǎco'terǎrǎ niwĩ:

—A'teparɛpɛ acore piosǎña.

Na cǔ dutironojǔta weewǎ. Teparɛre añurǔ piosǎmu'muǔ'owǎ. ⁸ Tojo wéeca be'ro Jesú narǎ niwĩ:

—Cǎ'rǔ bosenɛmɛ sɛ'ori weegú tiropɛ waamii, miña, niwĩ.

Na "Jaɛ" ni, miawǎ.

⁹ Ti bosenɛmɛ sɛ'ori weegú Jesú weesere masíticɛ niwĩ. Topɛ tǎco'terǎ dia'cǔ aco ní'quere cǔ vino dɛ-cayu'quere masíwǎ. Ti bosenɛmɛ sɛ'ori weegú tere s'ĩ'rǎña'gǔ, omocǎ dɛ'te'cɛre pijio, niwĩ:

¹⁰ —Ne waro vino tǎrǎ, añusere tǎmɛ'tásama. Pajiro s'ĩ'rǎca be'ropɛ mejǔ nisema tǎabu'ipeosama. Mɛ'ɛ añuse vino pe'ere be'ropɛ tǎadutiapǎ.

¹¹ Jesú a'tere Galilea wǎmetiro Caná wǎmetiri macǎpɛ weewĩ. A'te ne waro cǔ tutuaro me'rǎ wee'lonu'cǎ'que ni'i. Tere ĩ'arǎ, ũsǎ cǔ bu'erǎ cǔrǎ ějǔpeowɛ.

¹² Tojo wa'áca be'ro Jesú Capernau wǎmetiri macǎpɛ wa'awĩ. Cǔ paco, cǔ acabijirǎ cǔ me'rǎ wa'awǎ. Ūsǎ cǔ bu'erǎ quǎ'rǎ wa'awɛ. Ti macǎpɛre ũsǎ pejeti nɛmɛrǎ niwǔ.

Jesú Ő'acǔ wi'ipɛ nirǎrǎ cǔ'awĩrǔ'que ni'i

(Mt 21.12-13; Mr 11.15-18; Lc 19.45-46)

¹³ Judío masǎ bosenɛmɛ Pascua wǎmetiri bosenɛmɛ dɛporo niwǔ. Ti bosenɛmɛ na ñecǔsɛmɛna Egiptopɛ ní'cǎrǎ wija'quere wǎcǔrǎ bosenɛmɛ niwǔ. Ti bosenɛmɛ dɛporoacǎ Jesú Jerusaléɛ wa'awĩ. ¹⁴ Topɛ etagɛ, Ő'acǔ wi'ipɛ wa'awĩ. Ti wi'ipɛre wa'icɛrǎ duarǎrǎ ĩ'awĩ. Na weɛɛare, ovejare, tojo nicǎ bujare duawǎ. Na wǎjǎ, Ő'acǔrǎ ějǔamorǔpeojǎ niwǎ. Āpǎrǎ quǎ'rǎ apeye di'ta cjasere niyeru dɛcayuri masǎ topɛ dujiwǎ. ¹⁵ Na tojo weecǎ ĩ'agǔ, Jesú tǎrǎrǎ dare apowĩ. Ti da me'rǎ wa'icɛrǎ duarǎrǎ, na yarǎ ovejare, weɛɛare tǎrǎnɛrǔwĩrǔpe'ocǎ'wĩ. Niyeru dɛcayuri masǎ pe'ere niyerure órǎstedijowĩ. Na ye mesarire tuuquecǔ-pe'ocǎ'wĩ. ¹⁶ Buja duarǎrǎ niwĩ:

—Ā'rǎrǎ miwijaaya. Yɛ'ɛ pacɛ ya wi'ire duari wi'i weeticǎ'ña.

¹⁷ Cǔ tojo weecǎ ĩ'arǎ, todɛporocǔ Davi cǔ oja'quere ũsǎ wǎcǔwǔ. Cǔ a'tiro ojacɛ niwĩ:

Ő'acǔ, mɛ'ɛ ya wi'ire ma'iyɛ'rɛmajǎ'a.

Na mɛ'ɛ ya wi'ire ña'arǔ weecǎ ĩ'agǔ, pǔrǔ bujaweti'i, ni ojacɛ niwĩ.

¹⁸ Judío masǎ wiorǎ cǔ cǔ'awĩrǔcǎ ĩ'arǎ, Jesure sǎrǎtiña'wǎ:

—¿Noanojǔ dutiro me'rǎ mɛ'ɛ duari masǎrǎ cǔ'awĩrǔomasíti? Mɛ'ɛ tojo weemasísere wee'ose me'rǎ ĩ'oña ũsǎrǎ.

¹⁹ Jesú narǎ yɛ'tiwĩ:

—A'ti wi'ire cǔ'acǎ'ña. I'tia nɛmɛ be'ro yɛ'ɛ apoguti tja.

²⁰ Wiorǎ cǔrǎ niwǎ:

—Basiowe'e. A'ti wi'ire wéerǎ, cuarenta y seis cǔ-marĩ yoogowǎ. ¿Mɛ'ɛ pe'e i'tia nɛmɛ be'ro tu'ajanɛ'cǔgǔsari tja? niwǎ.

²¹ Jesú ti wi'ire ucǔgǔ, cǔ ya upɛre ucǔgǔ weewĩ.

²² Ūsǎ cǔ ucǔ'quere cǔ wǎrǎ masǎca be'ropɛ tɛ'o-masíwǔ. Tere wǎcǔrǎ, cǔ ucǔ'quere "Diacǔta nip'ĩ", ni ějǔpeowɛ. Tojo nicǎ Ő'acǔ ye queti ojǎca pǔrǎrǎ cǔrǎ oja'que quǎ'rǎrǎ ějǔpeowɛ.

Jesú masǎ wǎcǔsere ĩ'ape'ocǎ'sami nise ni'i

²³ Pǎjǎrǎ Jerusaléɛ Pascua bosenɛmɛrǎ nerǎwǎ. Na Jesú tutuaro me'rǎ wee'osere ĩ'awǎ. Tere ĩ'arǎ, Ő'acǔ o'ó'cɛ nimi nírǎ, cǔrǎ ějǔpeowǎ. ²⁴ Jesú pe'e narǎ ĩ'a-masípe'ogɛ, ne āpǎrǎ werero marĩrǔ cǔ basu masǎ na wǎcǔsere masípe'ocǎ'wĩ. Tojo weegɛ cǔ "Yɛ'ɛre ějǔpeoma", nitiwĩ.

Nicodemo Jesú me'rǎ ucǔ'que ni'i

3 Ni'cǔ fariseo masǔ Nicodemo wǎmetigɛ niwĩ. Cǔ āpǎrǎ judío masǎ wiorǎ me'rǎ niwĩ. ² Ni'cǎ ñami Nicodemo Jesú tiropɛ ĩ'agǔ etawĩ. Jesure ucǔwĩ:

—Ūsǎrǎ bu'egɛ, Ő'acǔ mɛ'ɛ me'rǎ nimi. Tojo weegɛ cǔ tutuaro o'oro me'rǎ mɛ'ɛ wee'omasí'i. Mɛ'ɛ wee'io'quere ĩ'arǎ, ũsǎ a'tiro masí'i. Ő'acǔ ũsǎrǎ bu'e-dutigɛ mɛ'ɛrǎ o'ópĩ.

³ Jesú cǔrǎ niwĩ:

—Mɛ'ɛrǎ nirǔta nigǔti. Ne ni'cǔ ne waropɛ cǔ bajuanɛ'cǎ'caro weronojǔ bajuapopotigɛ, ne Ő'acǔ tiropɛ wa'amasítisami.

⁴ Nicodemo cǔrǎ sǎrǎtiña'wĩ:

—¿De'ro basiobosari marĩ bɛsǎca be'ro apaturi ma-jǎmisǎjǎa, marĩ paco ya paapɛ bajuacǎ tja? Marĩ pa-copɛre apaturi bajuamasítisa'a.

⁵ Jesú cǔrǎ yɛ'tiwĩ:

—Mɛ'ɛrǎ diacǔta nigǔti. Ne aco me'rǎ wǎmeyeno'tigɛ, tojo nicǎ Espíritu Santu dɛ-cayuno'tigɛ, Ő'acǔ tiropɛ sǎjǎamasítisami. ⁶ Masǎ pǔ'rǎ masǎta nima. Náta tja Espíritu Santu me'rǎ bajuaporǎ, Ő'acǔ pǔ'rǎ wa'asama. ⁷ Yɛ'ɛ "Nipe'tirǎ ne waropɛ bajuanɛ'cǎ'caro weronojǔ apaturi bajuapopotɛ'a" nisere tɛ'ogɛ, tɛ'omarǎticǎ'ña. ⁸ Espíritu Santu me'rǎ dɛcayusere ucǔgǔ wee'e. Espíritu Santu wĩ'rǔ weronojǔ nimi. Wĩ'rǔ no'o ɛaro bɛsɛ wǎetu-

uwã'cãsa'a. Mas'ino'ña mar'i, ¿no'opx cjase a'ti'apari? "Topx wa'aro wee'e", nino'ña mar'i. Te weronojõ Espiritu Santu masãrẽ apaturi bajuaapocã weese i'ano'ña mar'i, niwĩ Jesú.

⁹ Nicodemo sãrĩtiña'wĩ tja:

—¿De'ro wee Espiritu Santu me'rã bajuata basiosari?

¹⁰ Jesú cãrẽ yu'tiwĩ:

—¿Mux Israe curuacjãrãrẽ Ô'acũ ye cjasere bu'egũ nimigũ, a'tere masiweti? ¹¹ Muxurẽ diacjũta nigũti. Ũsã masĩsere, ũsã i'a'quere mũsãrẽ werewũ. Mũsã ějõpeowe'e. ¹² A'ti nucũcã cjasere yu'x ucũcã marĩcãrẽ, mũsã ějõpeowe'e. Ũ'mũse cjasere yu'x werecãma, nemorõta yu'xre ějõpeotibosa'a.

¹³ »Ne ni'cũ masũ u'mũsepũre wa'aña'dijati'cũ marĩmi. Yu'x ni'cũta u'mũsepũ ni'cũ dijatiwũ. Yu'x Ô'acũ macũ masũ weronojõ upũtigũ u'mũsecjũ ni'i. Tojo weegũ yu'x u'mũse cjasere mas'i.

¹⁴ »Dũporopx yucũ marĩrõ, masã marĩrõpũ Moisé aña queose na wee'cũre u'mũarõ yucũgũpũ yoocũ niwĩ. Moisé aña'rẽ wee'caronojõta masã yu'xre u'mũarõpũ yoorãsama. ¹⁵ Nipe'tirã yu'xre ějõpeorã, pecame'epũ wa'asome. Ô'acũ me'rã catinu'cũrãsama, niwĩ Jesú.

Ô'acũ cũ macũ ni'cũ nigũrẽ o'ó'que ni'i

¹⁶ Ô'acũ a'ti nucũcãcãrãrẽ upũtũ ma'ígũ, cũ macũ ni'cũ nigũrẽ o'ó'cũ niwĩ. Te me'rã nipe'tirã cũ macũrẽ ějõpeorã, pecame'epũ wa'asome. Na cũ me'rã catinu'cũcã'rãsama. ¹⁷ Ô'acũ a'ti turicjãrãrẽ bu'iri da'regũti nígũ mejẽta cũ macũrẽ o'ó'cũ niwĩ. Narẽ yu'rũogũ pe'e tojo weecũ niwĩ.

¹⁸ Ô'acũ cũ macũrẽ ějõpeorãrẽ bu'iri da'reesome. Cũ macũ ni'cũ nigũrẽ ějõpeoticã pũrĩcãrẽ, bu'iri da'regũsami. ¹⁹ A'tiro ni'i. Jesucristo s'i'ose weronojõ ni'mi. Cũ Ô'acũ yere i'ogũ a'tiwĩ. Cũ a'ticã, a'ti nucũcãcãrã cũrẽ uaticãrã niwã. Cũrẽ uaronojõ o'orã, ña'arõ weese pe'ere uaripejayurã, na'it'i'arõpũ nirã weronojõ nicãrã niwã. ²⁰ Nipe'tirã ña'arõ weerã Ô'acũ macũrẽ uatima. Na ña'arõ weesere bajurẽcã uatirã, cũ pũ'to nis'i'rĩtima. ²¹ Añurõ weerã pe'e cũ pũ'to sirutuma. Na tojo weecã, nipe'tise na weesere "Ô'acũ uaronojõ weema", bajuyoropx ni mas'ino'o.

Juã wãmeyeri masũ Jesú yere ucũ'que ni'i

²² Jesú Nicodemorẽ ucũca be'ro Judea wãmetiropũ ũsãrẽ cũ bu'erãrẽ sũ'ori wa'awĩ. Topũre masãrẽ wãmeyerã, yoacurecãpũta niwũ. ²³ Juã wãmeyeri masũ cũrẽ bu'iri da'reri wi'ipũ sõrõatji dũporo cũ quẽ'rã wãmeyegũ weewĩ Enõn wãmetiri macãpũ. Enõn Salim wãmetiro pũ'to niwũ. Topũre dia pajiri maa niwũ. Masã cũ tiropũ wãmeyedutirã wa'awã.

²⁵ Cũ tojo weeri cura ni'cã nũmũ Juã bu'esere siruturã ni'cũ judío masũ me'rã dũ'sasowã'cõcãrã niwã. Judío masã coewãsenojõ me'rã dũ'sasocãrã niwã.

²⁶ Tojo wa'ãca be'ro cũ bu'erã Juãrẽ nicãrã niwã:

—Ũsãrẽ bu'egũ, sõ'onícatero Jordã siaquijipũ mũ'x me'rã ni'cũ, ũsãrẽ mũ'x were'cũ ni'cãrõacãrẽ cũ wãmeyegũ weeami. Nipe'tirã cũrẽ siruturã weema.

²⁷ Juã narẽ yu'ticũ niwĩ:

—Ô'acũ dutíticã, masã cũrẽ sirututibosama. ²⁸ Mũsã yu'x were'quere tũ'otojawũ. Yu'x "Ô'acũ bese'cũ mejẽta ni'i", niwũ. Yu'x cũ dũporo o'óyũmũ'tã'cũ ni'i.

²⁹ A'tiro pe'e ni'i. Ni'cũ omocã dũ'tecã, cũ nũmo cũ yago se'saro nisamo. Cũ me'rãcũ cũ dũ'tecã i'agũ, e'catitamusami. Jesú ã'rĩ omocã dũ'te'cũ weronojõ nimi. Masã cũrẽ siruturã cũ nũmo weronojõ nima. Tojo weegũ yu'x cũ me'rãcũ masã cũrẽ sirutucã i'agũ, e'catitamu'u. ³⁰ Masã i'orõpũ cũ siape me'rã yu'x bu'ipũ wa'agũsami. Yu'x pe'e mejõ nigũ tojagũsa'a, nicũ niwĩ Juã cũ bu'erãrẽ.

Ô'acũ macũ u'mũsecjũpũ a'ti'que ni'i

³¹ Juã cũ bu'erãrẽ ninemocũ niwĩ tja:

—Jesú u'mũsepũ a'ti'cũ nipe'tirã yu'rũoro nimi. A'ti di'tacjũ a'to cjasere ucũsami. Ũ'mũsepũ a'ti'cũ pe'e nipe'tirã yu'rũoro nimi. ³² Cũ u'mũsepũ i'a'quere, cũ tũ'o'quere ucũsami. Ne ni'cũ cũ ucũsere ějõpeotisami. ³³ Tojo nimicã, no'o ni'cãrẽã cũrẽ ějõpeoma. Na cũrẽ ějõpeorã, "Ô'acũ diacjũta ucũmi", ni i'oma. ³⁴ Ô'acũ Jesucristore Espiritu Santure cũoyũ'rũmajãcã weecũ niwĩ. Tojo weegũ cũ pacũ yere ucũmi. ³⁵ Ô'acũ cũ macũrẽ ma'ígũ, nipe'tisere, nipe'tirãrẽ dutimasĩsere o'ocũ niwĩ. ³⁶ Cũ macũrẽ ějõpeorãnojõ catinu'cũsere cũoma. Cũrẽ ějõpeosi'rĩtirã pe'e Ô'acũ tiropũ wa'asome. Ô'acũrẽ upũtũ bu'iri da'reno'rãsama.

Jesú Samariacjõ me'rã ucũ'que ni'i

4 Pãjãrã masã Jesure sirutuwa. Juã wãmeyeri masũ yu'rũoro ũsã Jesú bu'erã pe'e masãrẽ wãmeyewũ. Jesú cũ basu narẽ wãmeyetiwi. A'te, pãjãrã masã sirutuse, wãmeyese quetire fariseo masã tũ'ocãrã niwã. Te quetire tũ'oapã nígũ, Jesú Judeapũ ni'cũ Galileapũ wa'awĩ.

⁴ Topx wa'agũ, cũ Samaria di'tapũ yu'rũwã'cãwĩ. ⁵ Ti di'tapũre Sicar wãmetiri macãpũ etawĩ. Ti macã pũ'to dũporocjũ Jacob cũ macũ Joserẽ o'óca di'ta niwũ.

⁶ Topx aco waari pe Jacob cũ wéca pe niwũ. Jesú to yu'rũagũ, caributia wa'awĩ. Tojo weegũ dajaritero nicã ti pe sumutorũ soogũ ejanujãwĩ.

⁷ Cũ topx dujiri cura ũsã ba'ase duurã wa'arã macãpũ pi'awũ. Ũsã topx nirĩ cura ni'cõ numio Samariacjõ ti pepũre aco waago etaco niwõ. Jesú core nicũ niwĩ:

—Yu'xre aco tĩaña.

⁹ Co cũrẽ yu'tico niwõ:

—¿De'ro weegũ mũ'x judío masũ nimigũ, yu'x Samariacjõrẽ aco sãrĩti? nico niwõ. Titapũre judío masã Samaria di'tacjãrã me'rã ne a'mesũ'aticũcãrã niwã. Te ye bu'iri cũrẽ tojo nico niwõ.

¹⁰ Jesú nicũ niwĩ:

—Mũ'x Ô'acũ masãrẽ o'osere masĩtisa'a. Yu'x quẽ'rãrẽ masĩtisa'a. Mũ'x masĩgõ pũrĩcã, yu'xre

sērīboapā. Mɛ'ɥ sērīcā, ɥ'ɥ pe'e aco catise o'ose warore o'oboapā.

¹¹ Co ninemoco niwō tja:

—ǂŊe'e me'rā mɛ'ɥ acore waamiibosari? A'ti pe ǂ'cūa ni'i. ǂNo'opɥ mɛ'ɥ aco catise o'osere bocabosari? ¹² Marī ŋecū Jacob a'ti pe cjasere sī'rīcɥ niwī. Cū pō'rā, cū yarā ecarā quē'rā sī'rīcārā niwā. Cū marīrē a'ti pere cūcɥ niwī. ǂMɛ'ɥ pe'e cū nemorō niti?

¹³ Cū core ɥ'ticɥ niwī:

—Nipe'tirā a'ti pe cjase acore sī'rīrā, apaturi acowuorāsama. ¹⁴ ɥ'ɥ o'ose pe'ere sī'rīrā, ne acowuosome. Napɛre na ye ejeripō'rārīpɥ aco o'maburonu'cūrō weronojō nirōsa'a. Na catinu'cūcārāsama.

¹⁵ Co cūrē nico niwō:

—To pūrīcārē ɥ'ɥre te acore o'oya. Mɛ'ɥ ɥ'ɥre o'ocā, ɥ'ɥ acowuosome. Tojo nicā a'ti pepɛre aco waasī'rīgō ī'anucūsome, nico niwō.

¹⁶ Jesú core nicɥ niwī:

—Mɛ'ɥ marāpɛre pijigo wa'aya.

¹⁷ Co cūrē ɥ'tico niwō:

—ɥ'ɥ marāpɛ marīgō ni'i.

Jesú core nicɥ niwī:

—Mɛ'ɥ “Marāpɛ moo'o” nígō, diacjūta ɥ'tiapɥ.

¹⁸ Mɛ'ɥ ni'cāmocurā ɥmɥa me'rā marāpɛtiña'co nimiwū. Ni'cārōacā mɛ'ɥ cuogɥ mɛ'ɥ marāpɛ diacjū nitimi. Mɛ'ɥ ucūse diacjūta ni'i.

¹⁹ Tojo nicā tɥ'ogo, Jesure nico niwō:

—Mɛ'ɥ Ō'acū ye queti weremɥ'tārī masū nisa'a.

²⁰ Ūsā ŋecūsumɥa Samariacjārā sicɥ ǂrūgūpɥ Ō'acūrē ǂjōpeocārā niwā. Mɛsā judío masā pe'e “Jerusalépɥ Ō'acūrē ǂjōpeorɥa'a”, ni wācū'u, nico niwō.

²¹ Jesú core nicɥ niwī:

—ɥ'ɥ ucūse tɥ'oya. Cārōacā dɥ'sa'a sicɥ ǂrūgūpɥ wa'atimirā, Jerusalépɥ wa'atimirā mɛsā Ō'acūrē ǂjōpeoatjo. ²² Mɛsā Samariacjārā mɛsā ǂjōpeosere añurō tɥ'omasītisa'a. Ūsā pūrīcā Ūsā ǂjōpeosere masī'i. A'tiro ni'i. Masārē ɥ'rɥoacjɥ judío masū nigūsamī. ²³ ǂjōpeoritero etarosa'a. A'tiro nicārē nitoja'a. Masā Ō'acūrē diacjūta ǂjōpeorā na ye ejeripō'rārīpɥ ǂjōpeorāsama. Ō'acū cūrē ǂjōpeorārē tojo ǂjōpeocā ɥsamī. ²⁴ Ō'acū bajutigɥ nimi. Cūrē ǂjōpeorā ejeripō'rārīpɥ diacjūta ǂjōpeorɥa'a.

²⁵ Co cūrē nico niwō:

—ɥ'ɥ masī'i. Mesías, Ō'acū cū bese'cɥ Cristo, a'tigɥsamī. Cū a'tigɥ, marīrē nipe'tisere weregɥsamī, nico niwō.

²⁶ Tojo nicā tɥ'ogɥ, core nibajūrēcɥ niwī:

—ɥ'ɥ mɛ'ɥ me'rā ucūgū Ō'acū bese'cɥta ni'i.

²⁷ Na a'tiro nirī cura Ūsā ba'ase duurā eja'cārā Jesú tiropɥre etawɥ. Ūsā Jesú numio me'rā ucūcā ī'arā, ī'amaría wa'acāti. Ne ni'cūpɥta cūrē “ǂŊe'enojōrē ɥago weeati? o ǂŋe'enojō cjasere ucūrā weeati?” ni sērītiña'ma'atiwɥ.

²⁸ Ūsā na tiropɥ etacā ī'agō, co aco waatjɛre topɥta dɥpocā, macāpɥ wa'a wa'awō. Topɥre etago, masārē wereco niwō:

²⁹ —Mɛsā quē'rā ī'arā a'tia. Sō'o, ni'cū ɥmɥ niami. Cū ɥ'ɥ de'ro wee'quere masīpe'ocā'mi. Cū Ō'acū bese'cɥta niapība, nico niwō.

³⁰ Be'ro co tojo werecā tɥ'orā, na Jesú tiropɥ ī'arā a'ticārā niwā. ³¹ Na a'tiri cura Ūsā Jesure ba'ase ecarā weemiwū.

³² Cū Ūsārē niwī:

—ɥ'ɥ ba'ase cuosere mɛsā masītisa'a.

³³ Tojo nicā tɥ'orā, Ūsā cū bu'erā “ǂĀpērā cūrē ba'ase ecatojapari?” ni a'merī sērītiña'wū.

³⁴ Jesú Ūsārē niwī:

—Ō'acū ɥ'ɥre o'ówī. ɥ'ɥ cū ɥaro weegɥ wee'e. Cū weeduti'quere weepe'ogɥ, ɥ'ɥ ba'agɥ weronojō tɥ'oña'a. ³⁵ Mɛsā a'tiro ni wācū'u: “Ba'paritise mujīpūrī dɥ'sa'a otese dɥcatiatjo.” ɥ'ɥ pe'e ī'acāma, pupi ŋairōpɥ wee'e. Jesú a'tiro ucūgū, masārē ucūgū weewī. Na cū ucūse ǂjōpeoatjo cārō dɥ'sa'a nígū, tojo niwī. ³⁶ Ote'quere tɥ'rērī masū cū da'ra'que wapa wapeyeno'samī. Ā'rī da'ragɥ weronojō masārē ǂjōpeocā weegū quē'rārē ɥ'ɥ wapyegɥsa'a. ǂjōpeorā, na catinu'cūcārāsama. Ne waro weremɥ'tā'cɥ, apī werenemoturiawā'cāgū na weresere ǂjōpeocā ī'arā, na pɥarāpɥta e'catirāsama. ³⁷ Masā ucūwɥaronojōpɥma a'tiro ni'i: “Ni'cū ne waro otesamī. Be'ro te dɥcare miirī masū apī nisamī tja.” ³⁸ Mɛsā ɥ'ɥ bu'erā te weronojō ni'i. Āpērā Ō'acū ye cjasere weremɥ'tācārā niwā. Ni'cārōacārē ɥ'ɥ mɛsārē na weremɥ'tā'quere werenemodutigɥ o'ó'o. Mɛsā werese me'rā narē yarā wa'acā weerāsa'a, niwī Jesú.

³⁹ Samariacjō co ya macācjārārē a'tiro nico niwō:

—Sō'onīcɥ nipe'tise ɥ'ɥ wee'quere masīpe'ocā'mi. Co tojo nicā tɥ'orā, pājārā cūrē ǂjōpeowā. ⁴⁰ Tojo weerā Jesú tiropɥ a'ti, cūrē na tiropɥ tojadutiwā. Cū na tiropɥre pɥa nɥmɥ tojaque'awī. ⁴¹ Be'ro Jesú cū weresere tɥ'orā, pājārā ǂjōpeonemowā. ⁴² Be'ro numiorē niwā:

—Ūsā mɛ'ɥ were'que me'rā dia'cū cūrē ǂjōpeowe'e. Ūsā basu cū ucūse tɥ'oapɥ. Tojo weerā cūrē ǂjōpeo'o. Ūsā masī'i. Diacjūta niapā. Cū Ō'acū bese'cɥ a'ti turicjārā masārē ɥ'rɥogɥ nimi, niwā core.

Jesú wiogɥ docacjū macūrē ɥ'rɥo'que ni'i

⁴³ Pɥa nɥmɥ Samariacjārā me'rā níca be'ro Jesú Galilea di'tapɥ wa'awī. ⁴⁴ Todɥporo a'tiro niwī Jesú:

—Ō'acū ye queti weremɥ'tārī masūrē cū ya di'tacjārā ǂjōpeotisama. ⁴⁵ Tojo nimicā, cū ya di'ta Galileapɥ etacā, masā tocjārā pe'e cūrē añurō ŋe'ewā. Na quē'rā Jerusalépɥ judío masā bosenuɥ Pascua ī'arā eja'cārā niwā. Topɥ Jesú cū wee'quere ī'acārā niwā. Tojo weerā cūrē ǂjōpeowā.

⁴⁶ Jesú Galileapɥ eja'gɥ, Canápɥ aco ní'quere cū vino wéca macāpɥ apaturi dajawī. Ti macāpɥre ni'cū Galilea di'ta wiogɥ docacjū niwī. Cū, cū macū dutitigɥre Capernaupɥ cuocɥ niwī. ⁴⁷ Cū, Jesú Judeapɥ ní'cū Galileapɥ etapɥ nise quetire tɥ'ogɥ, Jesú tiropɥ a'ticɥ niwī.

—ɥ'ɥ macūrē ɥ'rɥogɥ a'tia. Cū wērīse pɥ'toacāpɥ niami, niwī.

48 Jesú cūrē niwī:

—Məsā yu'x wee'otocāma, ējōpeowe'e.

49 Cū dutitigx pacx pe'e Jesure niwī:

—Wiogx, pajaña'ña. Te'a quero yu'x macū wērīse dūporo.

50 Jesú cūrē niwī:

—Mx'x ya wi'ipx tojaagusa'a. Mx'x macū catisami, niwī. Cū Jesú tojo nisere tū'ogx, cū ya wi'ipx tojaa wa'awī. 51 Cū dajagx ti weeri cura cūrē da'racoterā ma'apx pōtērī, cūrē werēcārā niwā:

—Mx'x macū catiami.

52 Na werēcā, “¿De'ro nicā cū añunx'cāti?” ni sērītiña'cū niwī. Na “Ñamica'a dajaritero be'ro ujaque suruno'ami”, nicārā niwā.

53 Na werēcā, cū “Jesú yu'xre ti horata ‘Mx'x macū catisami’, niami”, nicx niwī. Tojo weerā nipe'tirā cū, cū ya wi'icjārā Jesure ējōpeocārā niwā.

54 Ti di'ta Galileapxre aco ni'quere vino cū ducayuca be'ro wiogx macūrē yu'xogx, Jesú pxati cū tutuase me'rā wee'ogū weewī. Judea di'tapx ni'cx dajagx, tere weewī.

Jesú sijamasitigxre yu'xoc'que ni'i

5 Wiogx docacjū macūrē yu'xoc'a be'ro Jesú Jerusalēpx judío masā bosenxmx i'agū majāmito-jaa'wī tja. 2 Jerusalērē sārīsāaca sārīrōpxre ni'cā sope Oveja wāmetiri sope niwū. Ti sope px'to na u'arātirā apóca pe niwū. Ti pe hebreo ye me'rā Betsaida wāmetiwū. Ti pe sumutopxre ni'cāmocuse tucūrī ti'aya marīse tucūrī niwū. 3 Te tucūrīpx pājārā dutitirā nucūcāpx cūñawā. Caperi bajuno'tirā, opa cō'ñerī si-jarā, tojo nicā sijamasitirā niwā. Ti ditarapxre wācūña marīrō ni'cārētiri Ō'acūrē werēcotegx x'mūsecjū di-jatamjāpx. Dijata, acore a'meña'cā weemjāpx. Cū tojo wéeca be'ro ti pepx doqueñojām'x'tāgū yu'xono'px. Tojo weerā na cū yu'xosere co'terā, topx cūñacārā niwā. 5 Topxre ni'cū dutitigx niwī. Treinta y ocho cū'marī wa'acaro niwū cū dutitwā'cōca be'ro. 6 Jesú ti ditara tiropx yu'xagx, topx cūñagūrē i'awī. Cū yoacā dutitcā i'agū, cūrē sērītiña'wī:

—¿Mx'x yu'xono'sī'rīsari? niwī.

7 Cū Jesure yu'tiwī:

—Wiogx, yu'xre ne weetamugū marīmi. Nipe'tisetiri aco a'meña'ri cura yu'x ti pepx sājāasī'ricā, āpērā yu'x dūporo sājāamx'tāmjāwā.

8 Jesú cūrē niwī:

—Wā'cānx'cāña. Mx'x cūñarōrē tuutūrē, wa'agusa'a.

9 Cū tojo ni'ri cura yu'xono'cxpx tojawī. To be'ro wā'cānx'cā, cū cūñarōrē tuutūrē, sijanx'cāwī. Cūrē yu'xoc'a nūmx sauru niwū. 10 Tojo weerā yu'xono'cx cū cūñacarore o'macā i'arā, judío masā wiorā cūrē nicārā niwā:

—¿De'ro weegx ti mx'x ni'cācā marī soodutīca nūmx sauru nimicā, mx'x cūñarōrē o'masijati? Marīrē tojo weedutiwe'e.

11 Cū narē yu'ticx niwī:

—Yu'xre yu'xoc'cx “Mx'x cūñarōrē tuutūrē, o'-mawā'cāgūsa'a”, niami.

12 Na cūrē nicārā niwā:

—¿Noanojō mx'xre tojo weedutiati?

13 Cū Jesure masitcū niwī. Jesú sijamasitigxre yu'xoc'a be'ro pājārā masā wa'teropx morēsu'uwā'cāwī. Tojo weegx cūrē i'amasitcū niwī. 14 Be'ro Jesú Ō'acū wi'ipx cūrē bocaejagx, niwī:

—Añurō weepa. Mx'x yu'xono'cxpx ni'i. Apaturi ña'arō weenemoacpx. Mx'x ña'arō weenemogū, nemorō ña'arō yu'xogusa'a, niwī.

15 Jesú tojo nicā tū'ogx, judío masā wiorārē werēgx wa'acx niwī:

—Yu'xre yu'xoc'cx Jesú wāmeticū niami.

16 Cū tojo nicā tū'orā, judío masā wiorā Jesú cū sauru nicā masārē yu'xoc'que quetire masicārā niwā. Tojo weerā cū me'rā a'pepūrīnx'cā, cūrē wējēs'rīcārā niwā.

17 Jesú narē niwī:

—Yu'x pacx da'ranu'cūcā'mi. Yu'x quē'rā da'ranu'cūcā'a, niwī Jesú.

18 Sauru nicā da'radutitixere Jesú yu'xox'cāse bu'iri wiorā cūrē wējēs'rīwā. Be'ro cū Ō'acūrē “Yu'x pacx ni-mi” nisere tū'orā, nemorō cūrē wējēs'rīwā. “Cū tojo nīgū, Ō'acūrē ni'cārōwījigx weemi”, niwā.

Jesucristo cū ye quetire werese ni'i

19 Jesú narē niwī:

—Diacjū mxsārē werēgūti. Yu'x Ō'acū macū yu'x se'saro apeyenojō weemasīwe'e. Yu'x pacx weesere i'a'a. Te dia'cūrē wee'e. A'tiro ni'i. Nipe'tise yu'x pacx weesere yu'x quē'rā tere wee'e. 20 Yu'xre ma'igū, yu'x pacx nipe'tise cū weesetixere i'omi. Ni'cārōacā sija-masitigxre yu'xoc'que nemorō be'ropxre weegxami. Məsā tere i'amarīarāsa'a. 21 Yu'x pacx masā wērī'cārārē masōmi. Cū weronojō yu'x quē'rā yu'x masōs'rīrārē masōgūsa'a. 22 Yu'x pacx masā weesetixere besetimi. Yu'x pe'ere masārē “Añurō weema” o “Ña'arō weema” ni, besedutiwī. Nipe'tirā yu'x pacxre añurō ucūma. Yu'x quē'rārē añurō ucūato nīgū yu'xre masārē besedutimi. Yu'xre añurō ucūtirā, yu'xre o'óc'x quē'rārē añurō ucūtima.

24 »Diacjūta nigūti. Yu'x nisere tū'orā, yu'xre o'óc'xre ējōpeorā catinu'cūxere cūoma. Na bu'iri da'reno'-some. Na pecame'epx wa'abo'cārā yu'xwetitojama.

25 Diacjūta nigūti tja. Cārōacā dū'sa'a Ō'acūrē moorā yu'xre ējōpeoatjo. Na ējōpeoritero nitoja'a. Yu'x ucūxere tū'o, tere weerā catinu'cūcārāsama. 26 Yu'x pacxta masārē catinu'cūxere o'omasīmi. Cūta masārē catinu'cūcā weedutigx yu'xre o'ómi. 27 Ō'acū yu'xre masārē besedutixere cūuwī. Yu'x cū macū masā weronojō upxigx nitjāgū, masārē besē'e. 28 Məsā a'tere tū'orā, xuatīcā'ña. Ni'cā nūmx nipe'tirā wērī'cārā yu'x ucūxere tū'orāsama. 29 Tere tū'orā, masāperipx ni'cārā masāpe'tiarāsama. Añurō weeseti'cārā catinu'cūajā masārāsama. Ña'arō wee'cārā pe'e bu'iri da're bajuriono'ajā masārāsama, niwī Jesú.

Jesucristo "A'te ye bu'iri yu'u Ō'acū macū ni'i" nise ni'i

³⁰ Jesús wiorārē ninemowī tja:

—Yu'u basu, yu'u se'saro masārē besemasītisa'a. Yu'u pacu haro, cū dutironojō yu'u bese'e. Yu'u haro weesī'rīsere weewe'e. Yu'u pacu yu'ure o'ócū haro wee'e. Tojo weegu yu'u besese queoro ni'i. ³¹ Yu'u basu yu'u weesere añurō ucūcā, "Mu'u ucūse wapa-marī'i", nibosa'a. ³² Apī nimi yu'u ucūsere "Añu ni'i" nigū. Cū tojo nigū yu'u pacu Ō'acūta nimi. Cū yu'ure "Mu'u weese añu ni'i" nise pūrīcā, wapati'i. ³³ Mūsā Juā wāmeyeri masūpūre yé cjasere sērītiña'dutirā o'ócārā niwū. Cū queoro yu'ticū niwī. ³⁴ Yu'u, yé cjasere masā añurō ucūato nisere a'magū mejēta wee'e. Mūsā yu'rūcā hasā'a. Tojo weegu a'tiro ucū'u. ³⁵ Juā sī'omū'tāgū weronojō niwī. Sī'ócjamarīcā ūjūrō, añurō bo'reyusa'a. Te bo'reyuse weronojō yé quetire añurō ī'owī. Mūsā cū ucūsere tū'orā, yoaticā tere e'catiwū. ³⁶ Yu'u weeī'o'que Juā ucū'que nemorō wapati'i. Yu'u pacu weeduti'que ni'i. Tojo weese me'rā yu'u pacu di-acjūta yu'ure o'ówī nisere ī'o'o. ³⁷ Tojo nicā yé cjasere yu'u pacu, yu'ure o'ócū añurō ucūmi. Mūsā Ō'acū ucūsere tū'owe'e. Cū bajusere ī'awe'e. ³⁸ Tojo nicā yu'ure cū o'ócūre ējōpeowe'e. Tojo weero cū ucūse mūsārē sājāwe'e. ³⁹ Mūsā catinu'cūsere bocarāsa'a nīrā, Ō'acū ye queti o'jáca pūrīrē wiopesase me'rā bu'enu'cūcā'a. Mūsā ti pūrī cjasere bu'érā, yé quetireta bu'e'e. ⁴⁰ Mūsā catinu'cūsere hamirā, yu'ure ējōpeosī'rīwe'e.

⁴¹ »Masā yu'ure añurō ucūcā hawe'e. ⁴² Yu'u mūsārē ī'amasi'i. Mūsā Ō'acūrē ma'iwe'e. ⁴³ Yu'u, yu'u pacu haro a'topūre a'tiwū. Tojo weemicā, mūsā yu'ure hawe'e. Apī cū haro a'tigu pe'ere mūsā harāsa'a. ⁴⁴ Mūsā basuta mūsā weesere a'merī "Añu'u", nicūñā'a. Ō'acū ni'cū nigū "Añu'u" nise pe'ere a'mawe'e. Tojo weecūñarā, ¿de'ro wee mūsā yu'ure ējōpeobosa? ⁴⁵ Mūsā "Cū pacūpūre weresāgūsami", ni wācūtīcā'ña. Mūsā ējōpeo'cū Moiséta mūsārē weresāgūsami. Mūsā a'tiro wācū'u: "Moisé duti'quere queoro wee'e. Tojo weerā h'mūsepu wa'arāsa'a", ni wācū'u. ⁴⁶ Mūsā cū oja'quere ējōpeorā pūrīcā, yu'u quē'rārē ējōpeobosa'a. Moisé cū oja'que, yé quetita niwū. ⁴⁷ Cū yu'ure oja'quere ējōpeotirā, ¿de'ro wee mūsā yu'u ucūsere ējōpeobosa? niwī Jesús.

Jesú ni'cāmocūsetiri mil hūmarē eca'que ni'i
(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Lc 9.10-17)

6 Jerusalēpu sijamasītigūre yu'rūoca be'ro Jesús Galileapū dajatojaawī tja. Topū nigū, Galilea cja ditara ape pā'rēpu pē'awī. Ti ditarata Tiberia wāmetiwū. ² Masā cū weeī'ose me'rā dutitirārē yu'rūocā ī'arā, pājārā sirutuwā. ³ Ūsā ape pā'rēpu pē'atarā, ūrūgūpu mūjāa, dujiwū. ⁴ Titare judío masā bosēhūpu wa'atjo Pascua cā'rōacā dū'sawū. ⁵ Jesús pājārā masā cūrē sirutucā ī'agū, Felipere niwī:
—¿No'opū marī na pājārārē ecātjere ba'ase duurā wa'arāsari?

⁶ Felipere ¿de'ro yu'tigūsari? nigū, tojo sērītiña'wī. Jesús pe'e cū weeatjere masīyutojacū niwī. ⁷ Felipe cūrē yu'tiwī:

—Ocho mujīpūrī da'rase wapa narē marī pá duu ecačā, ne ba'abocatisama.

⁸ Cū tojo nicā tū'ogū, ūsā me'rācjū André, Simó Pedro acabiji Jesure niwī:

⁹ —A'tore ni'cū wī'magū nimi. Cū ni'cāmocūse pá cebada me'rā wee'quepagare cūomi. Tojo nicā wa'i pūarā cūomi. A'te ba'ase ā'rā pājārārē ne se'sasome, niwī.

¹⁰ Cū tojo nicā tū'ogū, Jesús niwī:

—Narē nipe'tirārē dujidutiya. Na dujiro añurō tatiwū. Tojo weerā nipe'tirā dujiwā. Ni'cāmocūsetiri mil hūma niwā. ¹¹ Be'ro Jesús pā'rē mii, Ō'acūrē e'catise o'owī.

Tu'ajanū'cō, ūsārē o'owī. Be'ro ūsā masā nipe'tirārē dūcawaawū. Mejārōta wa'i me'rā quē'rārē weewī. Ūsā na ba'asī'rīrō ejatuarō narē etiwū. ¹² Na ba'a yapīca be'ro Jesús ūsārē niwī:

—Na ba'adū'ase cō'orī nigū, tere seesāañā, niwī.

¹³ Ni'cāmocūsepaga pá nimi'que ūsā ba'adū'a'quere seesāacāpūma, doce pi'seri mu'muse pi'seri wijawū.

¹⁴ Masā Jesús tojo weecā ī'arā, cūrē niwā:

—Ō'acū ye queti weremū'tārī masū a'tiacū niapū' nī'cū ā'rīta nitū'sami.

¹⁵ Na cūrē hūpūtu tutuarō me'rā miaa, wiogū sōrōsī'rīmiwā. Cū pe'e na tojo weesī'rīsere ī'agū, cū se'saro nisī'rīgū ūrūgūpu mūjāa wa'awī.

Jesú acopū sijawā'cā'que ni'i
(Mt 14.22-27; Mr 6.45-52)

¹⁶ Be'ro na'ique'awā'cātiri cura ūsā ditarapū bu'awū.

¹⁷ Bu'ata, Capernaupū wa'arā yucūsupū mūjāsājāa, ti ditarare pē'anū'cāwū. Na'inūcūaca be'ropū niwū. Jesús titare bajutiwī yujupū. ¹⁸ Ūsā pē'arī cura wī'rō hūpūtu wēetuuwā'cātiwū. Tojo wa'acā, pā'cōrī pacase wā'cāwū. ¹⁹ Ūsā yoaro ni'cāmocūse kilómetro wa'aca be'ro Jesús ūsā tiropu a'tigu, acopū sijawā'cātiwī. Cūrē ī'arā, hūpūtu hūcawū. ²⁰ Cū ūsārē niwī:

—Yu'u ni'i. Uiticā'ña, niwī.

²¹ Ūsā cūrē mūjāsājādutiwū. Cū sājāca be'ro ūsā wa'aro ape pā'rēpu maata ejabaque'owū.

Masā ditara sumutopū cō'o'cārā Jesure a'mase ni'i

²² Ape nūmū masā ape pā'rēpu toja'cārā nitūopū me'rā ūsā pē'a'quere masīcārā niwā. Tojo nicā "Jesú cū bu'erā me'rā wa'atiami", nicārā niwā. ²³ Na tojo nicūñarī cura apeye yucūsupawū etacarō niwū. Tepawū Jesús cū pacūre cū e'catise o'óca be'ro ūsā ba'a'caropū etacarō niwū. Te Tiberia cjasepawū nicarō niwū. ²⁴ Be'ro masā ape pā'rēpu toja'cārā Jesús, cū bu'erā marīcā ī'arā, a'tiro weecārā niwā. Te yucūsupawū mūjāsājāa, Capernaupū Jesure a'marā a'ticārā niwā.

Jesús masārē werese ni'i

²⁵ Na a'ti pā'rēp̄ pē'ajarā, Jesure bocaekarā, cūrē sērītiña'wā:

—¿Wioḡ, de'ro nicā m̄'p̄ pē'ajati a'top̄re?

²⁶ Jesús narē ȳ'tiwī:

—Diacjūta nigūti. M̄sā p̄ ba'a yapi'que ye bu'iri ȳ'ure a'ma'a. Ȳ'p̄ tutuaro me'rā wee'que pe'ere ¿de'ro nirō weati? ni t̄'omasītisa'a. ²⁷ M̄sā ba'ase di-a'cūrē wapata'asī'rīrā, da'raticā'ña. Te maata pe'tise ni'i. Apeye ba'asere a'maña. Te catinu'cūse o'ose ni'i. Tereta ȳ'p̄ Ō'acū macū masū weronojō up̄tiḡ m̄sārē o'oḡsa'a. Ō'acū ȳ'p̄ pac̄ ȳ'ure cū o'ó'c̄u nisere m̄sārē ī'otojawī.

²⁸ Na cūrē sērītiña'wā:

—¿De'ro weerāsari ūsā Ō'acū weeduti'quere añurō weeyapada'reosī'rīrā?

²⁹ Jesús narē ȳ'tiwī:

—Ō'acū m̄sārē weeduti'que a'tiro ni'i. Ȳ'ure cū o'ó'c̄ure ējōpeodutimi.

³⁰ Na cūrē sērītiña'wā:

—¿Ñe'enojō me'rā ī'oḡsari ūsā m̄'urē ējōpeocā? ¿De'ro bajuse weeḡsari? ³¹ Marī ñec̄s̄m̄a maná wāmetisere ba'acārā niwā. Ō'acū ye queti o'jáca pūr̄p̄ nīrōnojōta te ba'ase ū'm̄se cjasere cū o'oque nicaro niw̄, niwā Jesure.

³² Cū narē ȳ'tiwī:

—Diacjūta nigūti. Moisé ū'm̄se cjase ba'asere o'ot̄ic̄ niwī narē. Ȳ'p̄ pac̄ pe'e o'oc̄u niwī. Cūta masārē ba'ase ū'm̄se cjase, diacjū cjasere o'omi.

³³ Ba'ase ū'm̄se cjase ū'm̄sep̄ dijati'que ni'i. Masārē catinu'cūcā wee'e.

³⁴ Na cūrē niwā:

—Wioḡ, te ba'asere ūsārē o'onu'cūcā'ña.

³⁵ Jesús narē niwī:

—Ȳ'ūta ba'ase ū'm̄se cjase ni'i. Catinu'cūcā wee'e. Ȳ'ure ējōpeosirutuḡ ne ūjaboasome. Ne acow̄osome. A'tiro ni'i. Ba'a yapiḡ ūjaboatimi. Sī'rī yapiḡ acow̄otimi. A'te weronojō ȳ'ure ējōpeorā yapirā weronojō añurō t̄'oña'nu'cūrāsama. ³⁶ Ȳ'p̄ tod̄poro nī'caronojōta ȳ'ure ī'amirā, m̄sā ējōpeowe'e.

³⁷ Nipe'tirā ȳ'p̄ pac̄ o'ocārā ȳ'ure ējōpeosama. Ȳ'ure na ējōpeocā, narē ñe'eticā weesome.

³⁸ ū'm̄sep̄ nī'c̄u ȳ'p̄ ūaro weeḡ a'titiw̄. Ȳ'ure o'ó'c̄u dutiro pe'ere weeḡ a'tiw̄. ³⁹ Cū a'tiro ūami. Cū ȳ'ure o'ocārāre bajuriocā ūatimi. Na pecame'ep̄ wa'acā ūatimi. Be'rop̄ a'ti ūm̄co pe'ticā, ȳ'p̄ narē masōcā ūasami. ⁴⁰ Ȳ'ure o'ó'c̄u a'tiro weecā ūami. "Nipe'tirā ȳ'ure ējōpeorā catinu'cūcārāsama", nimi. Ȳ'p̄ a'ti ūm̄co pe'ticā, narē masōḡsa'a, niwī Jesús.

⁴¹ Jesús "Ȳ'p̄ ū'm̄sep̄ dijati'c̄u ba'ase weronojō nigū ni'i" nicā t̄'orā, judío masā wiorā cū me'rā ua wa'awā.

⁴² A'tiro niwā:

—¿Ā'rī tojo ucūḡ, Jesús, José macū mejēta niti? Cū pac̄re, cū pacore marī masī'i. ¿De'ro weeḡ cū "ū'm̄sep̄ nī'c̄u dijatiw̄", niti?

⁴³ Na tojo nicā t̄'oḡ, Jesús niwī:

—Ȳ'ure ucjaticā'ña. ⁴⁴ Ne ni'cū na ūaro ȳ'ure sirutumasītisama. Ȳ'ure o'ó'c̄u ȳ'p̄ pac̄ na ȳ'ure ējōpeocā ūasāmi. Cū ūasā'cārā dia'cū sirutumāsīsama. Ȳ'ure siruturārē a'ti ūm̄co pe'ticā, masōḡsa'a.

⁴⁵ Ō'acū ye queti werem̄'tārī masā a'tiro ojacārā niwā: "Ō'acū nipe'tirārē bu'eḡsami." Tojo weerā nipe'tirā ȳ'p̄ pac̄ weresere t̄'o ējōpeorā ȳ'ure siruturāsama.

⁴⁶ »Ne ni'cū masū Ō'acū ȳ'p̄ pac̄re ī'atimi. Ȳ'p̄ cū me'rā nī'c̄u dia'cū ī'awū. ⁴⁷ Diacjūta nigūti. Ȳ'ure ējōpeoḡ catinu'cūḡsami. ⁴⁸ Ȳ'p̄ ū'm̄se cjase ba'ase ni'i. Catinu'cūsere o'oo. ⁴⁹ M̄sā ñec̄s̄m̄a yuc̄ marīrō, masā marīrōp̄ manārē ba'acārā niwā. Tere ba'a'cārā nimirā, wērīa wa'acārā niwā. ⁵⁰ Ȳ'p̄ pe'e ba'ase ū'm̄se cjase pe'ere ucū'u. Tere ba'arā, catinu'cūcārāsama. ⁵¹ Te ba'ase ū'm̄sep̄ dijati'c̄u ȳ'ūta ni'i. Tere ba'arā, catinu'cūcārāsama. Ȳ'p̄ ba'ase o'ose ȳ'p̄ up̄ ni'i. Ȳ'p̄ up̄re a'ti ūm̄cocjārārē catinu'cū-dutiḡ o'oḡti, niwī Jesús.

⁵² Cū tojo nicā t̄'orā, judío masā wiorā a'merī ucūwā:

—¿De'ro wee marīrē ā'rī cū up̄re ba'adutibosari?

⁵³ Jesús narē niwī:

—Diacjūta nigūti. M̄sā ȳ'p̄ Ō'acū macū masū weronojō up̄tiḡ yé up̄re ba'atirā, yé díre sī'rītīrā, catinu'cūsoma. ⁵⁴ Ȳ'p̄ up̄re ba'arā, yé díre sī'rīrā pe'e catinu'cūcārāsama. Na wérīca be'ro a'ti turi pe'ticā, narē masōḡsa'a. ⁵⁵ Yé up̄ ba'ase waro ni'i. Yé dí sī'rīse waro ni'i. ⁵⁶ Yé up̄re ba'aḡ, yé díre sī'rīḡ ȳ'p̄ me'rā nimi. Ȳ'p̄ quērā cū me'rā ni'i. ⁵⁷ Ȳ'p̄ pac̄ catinu'cūḡ ȳ'ure o'owī. Ȳ'p̄ cū me'rā cati'i. Tojo weeḡ ȳ'p̄ up̄ ba'aḡre catinu'cūcā weeḡti. ⁵⁸ Ȳ'p̄ ū'm̄sep̄ cjase ba'ase dijati'quere ucū'u. A'te ba'ase maná m̄sā ñec̄s̄m̄a ba'a'que weronojō niwe'e. Na tere ba'amirā, wērīa wa'acārā niwā. Yé up̄re ba'arā pūrīcā catinu'cūcārāsama, niwī Jesús.

⁵⁹ Jesús narē a'tere Capernaup̄ judío masā nerērī wi'ip̄ bu'ewī.

Masā Jesure sirutudu'u'que ni'i

⁶⁰ Jesure siruturi masā cū bu'esere t̄'orā, a'tiro niwā: —Cū werese diasaȳ'ra'a. ¿Noa tere t̄'omasīpōtēobosah?

⁶¹ Tojo ucūsere t̄'oḡ, Jesús narē niwī:

—¿M̄sā ȳ'p̄ tojo ucūsere t̄'satisfari? ⁶² ¿De'ro wa'abosari ȳ'p̄ Ō'acū macū masū weronojō up̄tiḡ apaturi tod̄poro ȳ'p̄ nī'carop̄ m̄jāacā tja? M̄sā tere ī'arā, ¿de'ro t̄'oña'bosari? ⁶³ Espiritu Santu catisere o'omi. Marī up̄ marīrē catise o'owe'e. Ȳ'p̄ ba'ase, sī'rīserere ucūḡ, po'peap̄ ejeripō'rā cjasere ucūḡ wee'e. Ȳ'p̄ ucūsere ējōpeorā catinu'cūcārāsama.

⁶⁴ Āpērā m̄sā tirop̄re ȳ'p̄ weremicā, ȳ'ure ējōpeoti-ma yujup̄, niwī Jesús.

Jesús cūrē ējōpeotiajārē ne warop̄ta masītojac̄u niwī. Tojo nicā cūrē āpērārē wējēdutiḡ o'oacj̄ quērārē masītojawī.

⁶⁵ Jesús masārē niwī:

—Tojo weegh yu'x mäsärē mejēp x ní'caronojōta ne ni'cū cū xaro yu'xre sirutumasītisami. Yu'x pacx u'ono'rā dia'cū sirutumasīsama, niwī Jesú.

⁶⁶ Tita pājārā cūrē sirutumi'cārā sirutudu'ucā'wā.

⁶⁷ Na tojo weecā ī'agū, Jesú ūsā cū bu'erārē sērītiña'wī:

—¿Mūsā quē'rā wa'asī'rīsari?

⁶⁸ Simó Pedro cūrē yu'tiwī:

—Wiogh, ¿noa pe'ere sirutubosari? Mx'x ucūse catinu'cūse o'o'o. ¿Ūsā no'opx wa'abosax? ⁶⁹ Ūsā mx'urē ējōpeotoja'a. Ūsā masī'i, mx'x aňugū Ō'acū bese'cūta ni'i.

⁷⁰ Jesú ūsārē niwī:

—Yu'x mūsā docere besewx. Yu'x tojo wéeca be'ro nimicā, ni'cū mūsā me'rācjū wātī yagx nimi.

⁷¹ Jesú tojo nigū, Juda Iscariotere, Simó macūrē nigū weewī. Juda ūsā me'rācjū nimiwī. Tojo nimigū, be'ropure Jesure ī'atu'tirāpūre o'owī.

Jesure cū acabijirā Judea di'tapx majāmitojaduti'que ni'i

7 Jesú masārē bu'ēca be'ro Galileapx ī'acusiwī. Cū judío masā wējērī nigū, Judea di'tapure wa'asī'rītiwī. ² Titare judío masā ñecūsūmūa wi'seriacā na wee'quere wācūsiruturātirā weewā. Tojo weerā ti bosēūmūa niatji dūporoacā Jesú acabijirā cūrē niwā:

³ —A'topure tojaque'aticā'ña. Mx'x bu'esere siruturā tiro Judeapx tojaagūsa'a. Topx napure weeī'ogū wa'aya. ⁴ Masā mx'urē masīcā hax, ya'yioropx weeī'oticā'rōña'a. Mx'x tere weeī'ogū, nipe'tirā ī'orōp weeī'ogū wa'aya, niwā.

⁵ Cū acabijirāpūta cūrē ējōpeotiwā. ⁶ Jesú narē niwī:

—Yu'x no'o xaro wa'amasītisa'a. Yu'x pacx yu'xre cūu'que ejawe'e yujupx. Mūsā pūrīcārē wiowe'e; no'o xaro wa'amasī'i. ⁷ A'ti xūcojārā ña'arō weerā mūsārē ī'atu'titima. Na ña'arō niseti'quere werecā, yu'xre ī'atu'tima. ⁸ Mūsā bosēūmūrē ī'arā wa'aya. Yu'x pacx yu'xre cūu'caro ejawe'e. Tojo weegh ni'cārōacāma yu'x wa'awe'e, niwī Jesú. ⁹ Tojo nīca be'ro Galileapūta tojacā'wī.

Jesú wi'seriacā weeri bosēūmūrē ī'agū wa'a'que ni'i

¹⁰ Cū acabijirā Jerusalēpū bosēūmū ī'arā wa'awā. Be'ropx Jesú quē'rā cū acabijirārē sirutuwā'cāwī. Topure ne etagx, masā'otiwī. Cūrē masīcā xatiwī. ¹¹ Ti bosēūmū nicā, judío masā wiorā Jesure a'marā, "Sō'onīcū waro ¿no'opx nisari?" nicārā niwā.

¹² Jesure pājārā masā a'tiro nicārā niwā. Āpērā "Aňugū nimi", nicārā niwā. Āpērā pe'e "Nitimi, masārē nisoogū ña'agū nimi", nicārā niwā.

¹³ Judío masā wiorārē uirā, nipe'tirā tū'oropx Jesú ye cjasere ucūtiwā.

¹⁴ Jerusalēpū bosēūmū decótiari cura Jesú Ō'acū wi'ipx sājāa, masārē bu'ewī. ¹⁵ Cū bu'esere tū'orā, judío masā wiorā tū'omarāwā.

—Ā'rī bu'etimigū, ¿de'ro weegh tocā'rō masīti? niwā.

¹⁶ Jesú narē niwī:

—Yu'x bu'ese, yé mejēta ni'i. Yu'x pacx, yu'xre o'ócū ye ni'i. ¹⁷ No'o Ō'acū xaro weesī'rīgūnojo yu'x ucūse "Diacjūta ni'i", ni masīgūsamī. "Ō'acū dutiro bu'emi. Cū xaro bu'etimi", nigūsamī. ¹⁸ Ni'cū cū xaro ucūma'agū "Cū aňurō ucūme'rīmi" nicā tū'osī'rīsamī. Apī Ō'acū xaro weregū pe'e masā "Ō'acūrē aňuyū'rūami" nicā xasami. Cū pūrīcā nisooti, diacjū ucūsamī.

¹⁹ »Mūsārē Ō'acū duti'quere Moisé o'ocū niwī. Tojo weemicā, mūsā ne ni'cū te dutisere weewe'e. ¿De'ro weerā mūsā yu'xre wējēsī'rīti? ni sērītiña'wī.

²⁰ Masā cūrē niwā:

—¿Noa mx'urē wējēsī'rīti? Mx'x wātī sājāno'cū nisa'a.

²¹ Jesú narē niwī:

—Sijamasītigūre sauru nicā yu'rūocā ī'axūatjārā, yu'xre wējēsī'rīti. ²² ¿De'ro weerā mūsā xūati? Moisé mūsārē a'tiro duticū niwī: "Mūsā pō'rā xūarē ni'cā semana bajuáca be'ro na ō'rēcū yapa caserore yejecō'aña", nicū niwī. Cū tojo dutise dūporo mūsā ñecūsūmūa maata tojo weemūjtitojacārā niwā. Apetero na sauru nicā bajuabosama. Na bajuáca be'ro ni'cā semana queoro sauruta nibosa'a tja. ²³ Mūsā Moisé duti'quere queoro weesī'rīrā, sauru nimicā, na ō'rēcū yapa caserore yejecō'asa'a. Tojo weemirā, yu'x sauru nicā ni'cūrē yu'rūocā ī'arā, ¿yu'x me'rā tū'-saweti? ²⁴ Bu'icjase bajuyoropx cjase dia'cūrē ī'abeseticā'ña. Queoro ī'atojarāpū beseya, niwī Jesú.

Jesú cū x'mūsepū a'ti'quere ucū'que ni'i

²⁵ Jesú masārē bu'eri cura āpērā Jerusalécjārā niwā:

—¿Ā'rīta niti na wējēsī'rī wapagū? ²⁶ Cū nipe'tirā ī'orōp bu'egū weemi. Na cūrē ne mejēcā nitiamā. ¿Apetero weerā wiorā ā'rī Ō'acū macū cū bese'cū nimi nisere ējōpeosari? ²⁷ Ā'rī Ō'acū bese'cū nitisami. Cū ya macārē marī masī'i. Ō'acū bese'cū nicā pūrīcārē, marī cū a'ti'caropure masītiboapā, niwā.

²⁸ Jesú cū bu'eri cura na tojo ni ucūcā tū'ogū, tutuaro narē niwī:

—Mūsā yu'xre masī'i, nimiba. Tojo nicā yu'x a'ti'caropure masīsa'a. Yu'x xaro me'rā a'titiwū. Yu'xre o'ócū diacjū weegū nimi. Mūsā cūrē masīwe'e. ²⁹ Yu'x cū tiropx ni'cū ni'i. Tojo weegh cūrē masī'i, niwī Jesú.

³⁰ Cū tojo nicā tū'orā, cūrē bu'iri da'reri wi'ipx mi-asī'rīmiwā. Ō'acū cūu'que ejatijucā, cūrē miatiwā.

³¹ Masā pājārā cūrē ējōpeowā. A'tiro niwā:

—¿To pūrīcārē Ō'acū bese'cū Cristo a'tigū, ā'rī weeī'o'que nemorō weegūxari? niwā.

Jesure bu'iri da'reri wi'ipx miasī'rīmi'que ni'i

³² Fariseo masā "Ā'rī Ō'acū bese'cū nimi" nisere tū'ocārā niwā. Tojo weerā pa'ia wiorā me'rā Ō'acū wi' co'terā surarare Jesure ñe'edutirā o'ócārā niwā. ³³ Jesú pe'e masārē a'tiro niwī:

—Yu'x mūsā me'rā yoaticā nigūsa'a. Be'ro yu'xre o'ócū tiropx wa'agūti. ³⁴ Yu'xre a'masiruturā, mūsā bocasome. Yu'x wa'aropure wa'amasīsosome.

³⁵ Judío masā wiorā a'merī sērītiña'wā:

—Ā'ri yu'ure bocasome nígũ, ¿no'opu wa'agũsari? ¿Cũ judío masã griego masã tiropu wa'astea'cãrãre bu'esijagu wa'agũsari? ¿Griego masã quẽ'rãre bu'egũsari? ³⁶ Cũ tojo ní'que ¿de'ro nisĩ'rĩrõ weepari? ni a'merĩ sãrĩtiña'wã.

Acowuose cjasere Jesú were'que ni'i

³⁷ Jesú bosenuu na weeyapatiri nuuu warore wã'cãnu'cã, tutuaro me'rã niwĩ:

—Acowuorã, yu'u tiropu a'ti, sĩ'rĩrã a'tia. ³⁸ Tojo weerã yu'ure ãjõpeocã, mũsã ye ejeripõ'rãrĩpu Espĩritu Santu nigũsami. Cũ dia aco o'mabũronu'cũrõ weronojõ nigũsami. Ō'acũ ye queti ojãca pũrĩpu ní'caronojõta nirõsa'a, niwĩ Jesú.

³⁹ Cũ aco o'mabũronu'cũsere ucũgũ, Espĩritu Santure ucũgũ weewĩ. Cũta Jesure ãjõpeorãpũre sãjãacju nigũsami ní'gũ, tojo niwĩ. Titare Espĩritu Santu cũ a'tise dũporo niwũ. Jesú cũ wẽrĩ masãmũjãatiyucã, Espĩritu Santu a'titiwĩ yujupu.

Masã na ducawatise ni'i

⁴⁰ Āpẽrã Jesú ucũ'quere tu'orã, a'tiro niwã:
—Diacjũta ni'i. Ā'ri "Ō'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ a'tiacju niaru" na ní'cũta nimi.

⁴¹ Āpẽrã a'tiro niwã:
—Ā'ri Ō'acũ bese'cu Cristo nimi, niwã.
Āpẽrã pe'e "Ō'acũ bese'cu de'ro Galileacju nibosabe. ⁴² Ō'acũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro niwũ: 'Ō'acũ bese'cu Davi weronojõ Belẽcju nigũsami. Cũ pãrãmi nĩturiagupu nigũsami', ni ojano'wũ", niwã.

⁴³ Jesure masã ni'cãronojõ wãcũtiwã. Tojo weerã ducawatia wa'awã. ⁴⁴ Āpẽrã cũrẽ bu'iri da'reri wi'ipũ mi-asĩ'rĩwã. Tojo weesĩ'rĩmirã, weetiwã.

Judío masã wiorã Jesure ãjõpeoti'que ni'i

⁴⁵ Ō'acũ wi'i co'terã surara Jesure ñe'edutirã o'óno'cãrã a'tiro weewã. Na o'ó'cãrã tiro fariseo masã, tojo nicã pa'ia wiorã tiropu majãmitojaawã. Topu na etacã, wiorã narẽ sãrĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro weerã Jesure ñe'e miititiati? nicãrã niwã.

⁴⁶ Surara narẽ yu'ticãrã niwã:

—Ne ni'cũ cũ weronojõ ucũcã, tu'otirã nicãti.

⁴⁷ Fariseo masã narẽ nicãrã niwã:

—¿Mũsã quẽ'rã cũ bu'e'quere tu'orã, ãjõpeoti? ¿Nisoono'ati? ⁴⁸ Añurõ tu'omasĩña. Ne ni'cũ wioqu, ne ni'cũ fariseo masũ cũrẽ ãjõpeotima. ⁴⁹ Sõjã pãjãrã cũ weresere ãjõpeorã, Ō'acũ Moisére dutise cũu'quere masĩbutiama. Ō'acũ narẽ bu'iri da'regũsami, nicãrã niwã surarare.

⁵⁰ Nicodemo ñamipũ Jesure ĩ'agũ eja'cu fariseo masũ nicu niwĩ. Cũ me'rãcãrã wiorãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

⁵¹ —Marĩrẽ dutise a'tiro ni'i: "Ni'cũ cũ ña'arõ wee'quere ĩ'atojarãpu, bu'iri da'reru'a", ni'i, nicu niwĩ.

⁵² Na cũrẽ niwã:

—¿Mũu quẽ'rã Galileacju niti? Ō'acũ ye queti ojãca pũrĩpu bu'eya. Ne ni'cũ Ō'acũ ye quetire weremu'tãrĩ masũ Galileacju nitimi, nicãrã niwã.

Ña'arõ weegore weresã'que ni'i

⁵³ Nipe'tirã masã Jerusalẽpu bosenuu eja'cãrã na ye wi'seripu dajatojaawã.

8 Jesú pe'e ãrũgũ Olivo wãmeticjũpu wa'awĩ.

² Be'ro ape nuuu bo'reacã Ō'acũ wi'ipũ wa'awĩ tja. Masã nipe'tirã cũ tiropu nerẽwã'cãtiwã. Cũ ejanujã, narẽ bu'ewĩ. ³ Cũ bu'eri cura Moisé duti'quere bu'eri masã, tojo nicã fariseo masã Jesú tiropu etawã. Na ni'cõ numio apĩ co marãpu nitigũ me'rã ña'arõ weemigõ tõ'o'core masã ĩ'orõpu miiejawã.

⁴ Na Jesure niwã:

—Wioqu, a'tigo co marãpu nitigũ me'rã ña'arõ weegore bocaepũ. ⁵ Moisé tojo weegonojõrẽ ãtãperi me'rã doquewẽjẽduti'cu niwĩ. ¿Mũu waro de'ro niti?

⁶ ¿De'ro yu'tigũsari? nĩrã, cũrẽ tojo sãrĩtiña'wã. Na a'tiro wãcũwã: "Cũ mejẽcã yu'ticã, wiorãrẽ weresãrãsa'a", ni wãcũwã. Na sãrĩtiña'cã tu'ogũ, mu'rĩque'a, cũ omopica me'rã nucũcãpu ojawĩ. ⁷ Na cũrẽ sãrĩtiña'du'uticã ĩ'agũ, cũ wã'cãnu'cã, narẽ niwĩ:

—Mũsã wa'terõpu no'o nigũ ne ni'cãti ña'arõ weetigũ, ãtãgã mii, core doquenu'cãña.

⁸ Be'ro mu'rĩque'a, ojanemowĩ tja. ⁹ Cũ tojo nicã tu'orã, na bu'iritirã tu'oña'wã. Tojo weerã siape me'rã nipe'tirã uiwijape'tia wa'awã. Bũcũrã waro wĩjamũ'tãwã. Be'ro ãpẽrã quẽ'rã sirutuwiawã. Jesú ni'cũta co numio me'rã cõ'onujãwĩ. ¹⁰ Cũ wã'cãnu'cã, co ni'cõrẽta ĩ'agũ, niwĩ:

—Mũu'ũrẽ weresãrã waro ¿no'o wa'ati? Mũu'ũrẽ "ũtã me'rã doquewẽjẽrõu'a", ¿nititiati?

¹¹ Co cũrẽ niwõ:

—Nitiamã.

Jesú core niwĩ:

—Yu'u quẽ'rã mũu'ũrẽ "Bu'iri da'reru'a", niwe'e. Wa'agosa'a. Apaturi ña'arõ weenemotĩcã'ña, niwĩ.

Jesú sĩ'ose weronojõ cũ nise ni'i

¹² Ni'cãti Jesú masãrẽ bu'ẽgu, a'tiro niwĩ:

—Yu'u a'ti nucũcãcãrãrẽ sĩ'ose weronojõ ni'i. Yu'ure siruturã na'ĩtĩ'arõpu nĩrã weronojõ nitima. Yu'u na me'rã ninu'cũ'u. Na de'ro weeatjere ĩ'o'o. Tojo weerã añurõ nisetimasĩma.

¹³ Cũ tojo nicã tu'orã, fariseo masã Jesure niwã:

—Mũu basu mũu weesere ucũcã, mũu ucũse wapamarĩ'i.

¹⁴ Jesú narẽ niwĩ:

—Yu'u basu mũu weesere ucũmicã, yu'u ucũse wapati'i. Yu'u ní'carõpu yu'u dajatojaatjere masĩ'i. Mũsã pũrĩcã yu'u ní'carõ yu'u dajatojaatjõpũre masĩwe'e.

¹⁵ Mũsã a'ti mũucocjãrã wãcũse me'rã bese'e. Yu'u pũrĩcã yu'u se'saro ne ni'cũrẽ besewe'e. ¹⁶ Yu'u besegu, queoro besebosa'a. Yu'u haro besewe'e. Yu'u pacu, yu'ure o'ó'cu me'rã bese'e. ¹⁷ Mũsãrẽ dutise na oja'que a'tiro ni'i: "Puarã masã ni'cãronojõ na ĩ'a'quere weresãcã, ãjõpeorõu'a." ¹⁸ Yu'u werese quẽ'rã tojata ni'i. Yu'u, yu'u pacu yu'ure o'ó'cu me'rã yé cjasere añurõ ucũ'u. Tojo weero yu'u ucũse queoro ni'i.

¹⁹ Na Jesure sērītiña'wā:

—To pūrīcārē ħmɛ'ɥ pacɥ no'opɥ nisari?

Jesú narē yɛ'tiwī:

—Mɛsā yɛ'ɥre masīwe'e. Yɛ'ɥ pacɥ quē'rārē masīti-sa'a. Yɛ'ɥre masīrā, cɥ quē'rārē masīboapā, niwī.

²⁰ Jesú tojo ucūgɥ, Ō'acɥ wi'ipɥ niwī. Masā niyeru o'orā na sāase acari tiroɥ niwī. Cɥ topɥ nicā, cɥ pacɥ cūrē cūu'que ejatiyucā, ne ni'cɥ cūrē bu'iri da'reri wi'ipɥ miatiwā.

Jesú “Yɛ'ɥ wa'atjopɥre mɛsā wa'asome” ní'que ni'i

²¹ Jesú judío masā wiorārē niwī:

—Yɛ'ɥ wa'agɥ wee'e. Yɛ'ɥ wa'áca be'ro mɛsā yɛ'ɥre a'marāsa'a. Mɛsā acobojo'ña marīrā wērīrāsa'a.

Yɛ'ɥ wa'atjopɥre mɛsā wa'amasísome.

²² Na a'merī sērītiña'wā:

—¿Cɥ basu wējē, wērīgɥsari? ¿Tojo weerā cɥ wa'atjopɥre marī wa'amasītisari?

²³ Jesú narē niwī:

—Mɛsā a'ti nucūcācjārā ni'i. Yɛ'ɥ ɥ'mɛsecjɥ ni'i.

²⁴ Tojo weegɥ mɛsārē todɥporo “Acobojo'ña marīrā wērīrāsa'a”, niapɥ. Mɛsā yɛ'ɥre “Cɥta nimi”, ni ējōpe-owe'e. Tojo weerā mɛsā acobojo'ña marīrā wērīrāsa'a.

²⁵ Na Jesure sērītiña'wā:

—¿Noanojō niti mɛ'ɥ?

Jesú narē niwī:

—Ne waropɥ mɛsārē weretojamiwɥ. ²⁶ Yɛ'ɥ peje waro mɛsārē werese cɥo'o. Tojo nicā mɛsārē bu'iri da'reatje quē'rārē cɥo'o. Yɛ'ɥre o'ó'cɥ diacjɥ ucūmi. Cɥ ucū'quere, yɛ'ɥ tɥ'o'quere mɛsārē a'ti nucūcācjārārē wereturia'a, niwī Jesú.

²⁷ Jesú tojo ucūgɥ, cɥ pacɥ Ō'acɥrēta ucūgɥ weemi-wī. Masā pe'e cɥ tojo ucūsere tɥ'omasītiwā. ²⁸ Tojo weegɥ Jesú narē niwī:

—Mɛsā yɛ'ɥre ɥ'mɛarōɥ tuumorōnɥ'cōrāɥ, yɛ'ɥ Ō'acɥ bese'cɥ nisere masīrāsa'a. “Cɥ ɥaro weetipī”, nirāsa'a. Yɛ'ɥ pacɥ yɛ'ɥre were'que se'sarore mɛsārē were'e. ²⁹ Yɛ'ɥre o'ó'cɥ yɛ'ɥ me'rā nimi. Yɛ'ɥ cɥ tɥ'sase dia'cūrē wee'e. Tojo weegɥ yɛ'ɥre ne cō'awā'cātimi.

³⁰ Jesú tojo nicā tɥ'orā, pājārā cūrē ējōpeowā.

Ō'acɥ pō'rā ye queti, apeye ña'arō weenu'cūrā ye queti ni'i

³¹ Jesú judío masā cūrē ējōpeorārē a'tiro niwī:

—Mɛsā yɛ'ɥ bu'esere yɛ'tirā, yarā waro nirāsa'a.

³² Diacjɥcūrē masīrāsa'a. Cūrē masīrā, mɛsā ña'arō weesere dutigɥ doca nisome.

³³ Na cūrē niwā:

—¿De'ro weegɥ mɛ'ɥ “Ña'arō weesere dutigɥ doca nisome”, niti? Ūsā Abrahā pārāmerā nituriarā ni'i. Ūsā apī dutise doca nititojawɥ.

³⁴ Jesú narē niwī:

—Diacjɥta nigɥti. Nipe'tirā ña'arō weerā na ña'arō weesere du'umasītirā, te doca niwā'ñasama. ³⁵ Ni'cɥ āpērārē da'raco'tegɥ cɥ wiogɥ ya wi'icjɥ waro nitimi.

Ti wi'i wiogɥ macɥ pe'e ti wi'icjɥ waro nimi. ³⁶ Yɛ'ɥ Ō'acɥ macɥ mɛsā ña'arō weese doca nimi'cārārē yɛ'rɥweticā weegɥ a'tiwɥ. Tojo wéeca be'ro diacjɥta mɛsā yɛ'rɥono'cārā nirāsa'a. ³⁷ Yɛ'ɥ mɛsā Abrahā pārāmerā nituriarā nisere masītoja'a. Tojo nimirā, mɛsā yɛ'ɥ ucūsere ējōpeosī'rītisa'a. Tojo weerā yɛ'ɥre wējēsī'rīsa'a. ³⁸ Yɛ'ɥ pacɥ yɛ'ɥre ī'o'quere mɛsārē were'e. Mɛsā pūrīcā mɛsā pacɥ duti'quere weesa'a.

³⁹ Na cūrē niwā:

—Ūsā ñecɥ Abrahā nimi.

Jesú narē niwī:

—Mɛsā Abrahā pārāmerā waro ni'i nírā, cɥ wee'caro weronojō weebosa'a. ⁴⁰ Diacjɥ cjase yɛ'ɥ pacɥ bu'e'quere weremicā, yɛ'ɥre wējēsī'rī'i. Abrahā ne tojo weeticɥ niwī. ⁴¹ Mɛsā pe'e mɛsā pacɥ weesenojōrē weesa'a, niwī Jesú.

Cɥ tojo nicā tɥ'orā, na niwā:

—Ūsā, pacɥ marīrā, tojo boca'cārā weronojō niwe'e. Ō'acɥ ni'cɥta ūsā pacɥ nimi.

⁴² Jesú narē niwī:

—Mɛsā diacjɥta Ō'acɥ ūsā pacɥ nimi nírā, yɛ'ɥre ɥa-bosa'a. Yɛ'ɥ cɥ me'rā ní'cɥta a'tiwɥ. Yɛ'ɥ ɥaro a'titiwɥ. Ō'acɥta yɛ'ɥre o'ó'wī. ⁴³ ¿De'ro weerā mɛsā yɛ'ɥ ucūsere tɥ'omasīweti? A'tiro ni'i. Mɛsā yɛ'ɥ ucūsere tɥ'o ējōpeosī'rīwe'e. Tojo weerā tojo wee'e. ⁴⁴ Mɛsā pacɥ wātī nimi. Mɛsā cɥ yarā ni'i. Tojo weerā cɥ ɥaro weesī'rī'i. Cɥ ne waropɥta masārē wējēcō'agɥ nitojacɥ niwī. Cɥ ne cā'rōcā diacjɥ cjasere weetimi. Ne ni'cāti diacjɥ ucūtisami. Cɥ nisoogɥ nimi. Tojo weegɥ nisoose me'rāta ucūsami. Cɥ nisoosepijatjagɥ, nisoose wiogɥ nimi. ⁴⁵ Mɛsā pe'e yɛ'ɥ diacjɥ ucūse ye bu'iri yɛ'ɥre ējōpeowe'e. ⁴⁶ ¿Noanojō yɛ'ɥre “Mɛ'ɥ ña'a ni'i”, ni-bosari? Yɛ'ɥ diacjɥ ucūmicā, ¿de'ro weerā yɛ'ɥre ējōpeoweti? ⁴⁷ Ō'acɥ pō'rā cɥ ucūsere tɥ'o yɛ'tima. Mɛsā cɥ yarā mejēta ni'i. Tojo weerā yɛ'ɥ ucūsere tɥ'o ējōpeosī'rīwe'e, niwī Jesú.

Abrahā dɥporo Cristo nitoja'que ni'i

⁴⁸ Jesú tojo nicā tɥ'orā, judío masā cūrē niwā:

—Ūsā mɛ'ɥrē Samariacjɥ, wātī sājāno'cɥ ni'i nírā, diacjɥta ni'i.

⁴⁹ Jesú narē niwī:

—Yɛ'ɥ wātī sājāno'cɥ niwe'e. Yɛ'ɥ weese me'rā yɛ'ɥ pacɥre masā añurō ucūcā wee'e. Mɛsā pe'e yɛ'ɥ weesere ī'arā, “Ña'arō weegɥ weemi”, ni'i. ⁵⁰ Yɛ'ɥ, yé cjasere masā añurō ucūato nisere a'magɥ mejēta wee'e. Ni'cɥ nimi yɛ'ɥre añurō ucūgɥ. Cɥta besegɥsami. ⁵¹ Diacjɥta nigɥti. Yɛ'ɥ ucūsere tɥ'o ējōpeogɥ wērīsome.

⁵² Na Jesure niwā:

—Mɛ'ɥ “Yɛ'ɥ ucūsere tɥ'o ējōpeogɥ wērīsome” nise bu'iri ūsā añurō masī'i. Mɛ'ɥ wātī sājāno'cɥ ni'i. Todɥporocjārā nipe'tirā Ō'acɥ ye queti weremɥ'tārī masā, tojo nicā Abrahā wērīpe'tidija wa'acārā niwā. ⁵³ ¿Mɛ'ɥ ūsā ñecɥ Abrahā yɛ'rɥoro niti? Cɥ, Ō'acɥ ye queti weremɥ'tārā quē'rā wērīa wa'acārā niwā. Mɛ'ɥ waro ¿ñamɥnojō niti tojo ni ucūgɥ?

⁵⁴ Jesú narē niwī:

—Yuh, yuh basu, ni'cũta añurõ ucũme'rĩse wapa-marĩ'i. "Ûsã pacũ Õ'acũ nimi" mũsã nigũta yuhre añurõ ucũmi. ⁵⁵ Mũsã cũrẽ masĩtisa'a. Yuh pũrĩcã masĩ'i. Yuh cũrẽ masĩwe'e nigũ, mũsã weronõjõ nisoosepijagũ nibosa'a. Diacũta ni'i. Yuh cũrẽ masĩ'i. Cũ dutisere wee'e. ⁵⁶ Mũsã ñecũ Abrahã yuh a'ti nucũcãpũ a'tiatjere ãjõpeogũ, e'catiyucũ niwĩ.

⁵⁷ Na cũrẽ niwã:

—Mũh cincuenta cũ'marĩ cõtutigũ, ¿Abrahãrẽ ï'arĩ?
⁵⁸ Jesũ narẽ niwĩ:

—Diacũta nigũti. Abrahã bajuase dũporopũ yuh ni-tojawũ.

⁵⁹ Cũ tojo nicã tũ'orã, na ãtãperi me'rã do-quewẽjẽsĩ'ĩmiwã. Cũ pe'e narẽ du'ticã'wĩ. Be'ro ti wi'i Õ'acũ wi'ipũ ni'cũ na wa'teropũ wijaa wa'awĩ.

Jesũ caperi ï'atigũ bajua'cũre yuh'ũo'que ni'i

9 Jesũ cũ yuh'ũaro ni'cũ mũmũ caperi ï'atigũre ï'awĩ. Cũ wĩ'magũpũta caperi ï'atigũ bajuacũ niwĩ.

² Cũrẽ ï'arã, ãsã Jesure sãrĩtiña'wũ:

—Ûsãrẽ bu'egũ, ¿de'ro weegũ ã'rĩ caperi ï'atigũ bajuapari? ¿Noa ye bu'iri nipari? ¿Cũ pacũsumũa ye bu'iri o cũ ye bu'iri?

³ Jesũ ãsãrẽ niwĩ:

—Cũ ña'arõ wee'que ye bu'iri niwe'e. Cũ pacũsumũa quẽ'rã bu'iri mooma. Cũ me'rã Õ'acũ añurõ weesere ï'osĩ'rĩgũ, cũrẽ tojo bajugũ bajuacã weecũ niwĩ.

⁴ Ni'cãrõacã Õ'acũ yuhre o'ó'cũ cũu'quere weerũa'a nirĩtero ni'i. Ñamipũ marĩ da'ramasĩtiro weronõjõ be'ropũ cũ cũu'quere weeta basiotisa'a. ⁵ Yuh a'ti mũmũcorũ nirĩ cura masãrẽ sĩ'ose weronõjõ ni'i. Yuh narẽ Õ'acũ yere masĩcã wee'e, niwĩ.

⁶ Jesũ tojo nĩca be'ro nucũcãpũ h'secore e'ocũuwĩ. Be'ro tere di'ta morẽsu'uro ó'rémi, caperipũ tu-ua'rewĩ. ⁷ Be'ro cũrẽ niwĩ:

—Siloé wãmetiro na yéca ditarapũ mũh caperire tuucoegũ wa'aya, niwĩ. Siloé "o'ó'cũ" nisĩ'rĩrõ weesa'a.

Be'ro cũ topũ wa'a, cũ caperire tuucoecũ niwĩ. Cũ majãmitojatigũ, añurõ ï'acũ niwĩ. ⁸ Cũ ya wi'i pũ'tocjãrã, todũporo cũ caperi ï'atigũ nicã ï'a'cãrã a'tiro nicãrã niwã:

—¿Ã'rĩ todũporopũ niyeru sãrĩduji'cũta nimiba?

⁹ Ni'cãrãrã "Cũta nimi", nicãrã niwã.

—Ãpẽrã pe'e "Nitimi. Apĩ cũ weronõjõ bajugũ nimi", nicãrã niwã.

Cũ pe'e "Yuhũta ni'i", nicũ niwĩ.

¹⁰ Na cũrẽ sãrĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro weegũ mũh ni'cãrõacãrẽ añurõ ï'ati?

¹¹ Narẽ yuh'ticũ niwĩ:

—Sõ'onĩcũ Jesũ wãmetigũ di'ta acotise me'rã yuh caperire tuuwa're, Siloé ditarapũ yuhre coedutiami. Topũ wa'a, yuh coéca be'ro ï'anũ'cãpũ.

¹² Cũrẽ ninemocãrã niwã tja:

—¿No'opũ niati cũ?

—Masĩtisa'a. No'opũ nígũ nisami, nicũ niwĩ.

Fariseo masã caperi ï'atigũ yuh'ũono'cũre sãrĩtiña'que ni'i

¹³ Be'ro caperi bajuno'ti'cũre fariseo masã tiropũ mi-acãrã niwã. ¹⁴ Jesũ cũrẽ yuh'ũoca mũmũ sauru nicaro niwũ. ¹⁵ Jesũ caperi ï'acã wee'cũre fariseo masã sãrĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro weegũ mũh añurõ ï'ati?

Cũ narẽ yuh'ticũ niwĩ:

—Ni'cũ yuh' caperire di'ta acotise me'rã tuuwa'reami. Yuh coéca be'ro añurõ ï'anũ'cãpũ.

¹⁶ Ni'cãrãrã cũrẽ a'tiro nicãrã niwã:

—Marĩrẽ soodutĩca mũmũrẽ a'tiro weegũno'õ Õ'acũ o'ó'cũ nitimi. Cũ marĩrẽ soodutĩca mũmũrẽ ãjõpeotisa-mi.

—Ãpẽrã pe'e a'tiro nicãrã niwã:

—Cũ ña'arõ weegũno'õ nígũ pũrĩcã, a'te añusere wee'õmasĩtiboapĩ, nicãrã niwã. Na mejẽcã dia'cũ wãcũcãrã niwã. ¹⁷ Be'ro na caperi bajuno'ti'cũre sãrĩtiña'cãrã niwã:

—Mũh waro ¿de'ro niti mũh'ũrẽ ï'acã wee'cũre?

Cũ yuh'ticũ niwĩ:

—Yuhũa, Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ nimi, ni'i.

¹⁸ Judío masã wiorã todũporopũ cũ caperi ï'ati'quere ãjõpeosĩ'rĩticãrã niwã. ¹⁹ Tojo weerã cũ pacũsumũarẽ pijio, sãrĩtiña'cãrã niwã:

—¿Ã'rĩ mũsã macũ niti? ¿Cũ wĩ'magũpũta caperi ï'atigũ bajuari? ¿De'ro weegũ cũ ni'cãrõacãrẽ ï'ati?

²⁰ Cũ pacũsumũa narẽ yuh'ticãrã niwã:

—Ûh, ãsã macũta nimi. Cũ caperi ï'atigũ bajuawĩ. A'te dia'cũrẽ ãsã masĩ'i. ²¹ Cũ ni'cãrõacã ï'asema masĩtisa'a. Cũrẽ ï'acã wee'cũ quẽ'rãrẽ masĩtisa'a. Cũ basu yuh'timasĩmi. Cũ wĩ'magũ mejẽta nimi. Cũrẽ sãrĩtiña'ña, nicãrã niwã.

²² Cũ pacũsumũa uirã, tojo nicãrã niwã. Judío masã wiorã todũporopũ a'tiro nicãrã niwã: "No'õ Jesure Õ'acũ cũ o'ó'cũ nimi' nigũno'õrẽ Õ'acũ wi'ipũta cõ'awĩrõno'rõsa'a. Cũ marĩ me'rã nisetinemosome", nicãrã niwã. ²³ Tojo weerã marĩrẽ cõ'arĩ ni uirã, "Cũ wĩ'magũ mejẽta nimi. Cũrẽ sãrĩtiña'ña", nicãrã niwã.

²⁴ Judío masã wiorã caperi bajuno'ti'cũre apaturi pijicãrã niwã tja. Cũrẽ "Õ'acũ tũ'oropũre diacũ ucũña. Ûsã masĩ'i, mũh'ũrẽ yuh'ũo'cũ ña'agũ nimi", nicãrã niwã.

²⁵ Cũ narẽ nicũ niwĩ:

—Cũ ña'agũ o añugũ nígũ nisami; cũrẽ yuh' masĩtisa'a. A'te dia'cũrẽ masĩ'i. Todũporopũre yuh' caperi bajuno'ti'cũre yuh'ũoami. Ni'cãrõacãrẽ ï'a'a.

²⁶ Cũrẽ sãrĩtiña'nemocãrã niwã tja:

—¿Noa mũh'ũrẽ tojo weeati? ¿De'ro wee mũh'ũrẽ ï'acã weeati?

²⁷ Cũ narẽ yuh'ticũ niwĩ:

—Mũsãrẽ weretõjapũ. Yuh'ũre ãjõpeowe'e. ¿De'ro weerã mũsã sãrĩtiña'nemoti tja? ¿Cũrẽ sirutusĩ'rĩti?

²⁸ Cũ tojo yuh'ticã tũ'orã, cũrẽ tu'ticãrã niwã:

—Mũh'ũrẽ cũrẽ sirutuya. Ûsã pũrĩcã Moisé dutisere siruturãti. ²⁹ Ûsã masĩ'i, Õ'acũ Moisére ucũcũ niwĩ. Cũ pe'ema "Tocjũpũ nimi", niña marĩ'i.

³⁰ Cũ narē nicu niwī:

—A'yóne. ¿Məsä yu'ure caperi i'acä wee'cure masiweti? ³¹ Marī añurō masī'i, Ō'acü ña'arärē na sērísere yu'tisami. Cürē ějōpeorā, cü haro weerā dia'cürē yu'tisami. ³² Ne ni'cāti "Ni'cü wī'magüp̄ta caperi i'atigü bajua'cure i'acä weeparu" nicä tu'ono'ña marī'i. ³³ Cũ Ō'acü o'óti'cu nígü, yu'ure caperi i'acä weetiboapī.

³⁴ Na cürē nicārā niwā:

—¿Mü'u ne warop̄ta ña'agü bajua'cu mijī üsärē weresī'rīti? Cũ na me'rā nisetimi'cure na me'rā ninemoduticārā niwā.

Jesú masārē "Caperi bajuno'tirā weronojō nima" nise ni'i

³⁵ Jesú caperi bajuno'ti'cure na cō'awīrō'quere tu'owī. Tojo weegu cürē bocaiejagu, niwī:

—¿Mü'u Ō'acü macü masü weronojō up̄tigure ějōpeoti?

³⁶ Cũ Jesure yu'tiwī:

—Wiogu, ¿noanojō niti cü? Yu'u cürē ějōpeosī'rīsa'a. Wereya.

³⁷ Jesú cürē niwī:

—Mü'u i'atoja'a. Yu'u mü'u me'rā ucügüta ni'i.

³⁸ Cũ tojo nicä tu'ogu, Jesú tiro ejaque'a, cürē niwī:

—Wiogu, mü'urē ějōpeo'o.

³⁹ Be'ro Jesú niwī:

—Yu'u a'ti turip̄re queoro besegu a'tiwü. Masä na ña'arō weesere masītima. Ō'acü masārē yu'rūomi nise quē'rārē masītima. Tojo weerā caperi bajuno'tirā weronojō nima. A'tere masīdutigü, ějōpeocā hagu a'tiwü. Āpērā "Ō'acü ye quetire masī'i", ni wācūsama. Náta caperi i'atirā weronojō dojosama, niwī Jesú.

⁴⁰ Tojo nicä tu'orā, ni'cārērā fariseo masä cü tirop̄ nirá a'tiro niwā:

—¿Üsā quē'rā caperi bajuno'tirā weronojōta niti?

⁴¹ Jesú narē yu'tiwī:

—Caperi bajuno'tirā weronojō nirá pūrīcā, müsä bu'iri moobosa'a. Məsä "Caperi bajuno'o", nimiba. Tojo weerā bu'iritirā ni'i, niwī Jesú.

Jesú oveja co'tegü me'rā queose o'o'que ni'i

10 Jesú masārē bu'égü, a'tiro queose werewī:

—Diacjüta müsärē nigüti. Ni'cü masü oveja co'tegü na sä'rīsāca soper̄re queoro säjāasami. Āpērā ovejare yajasī'rīrā pe'e sope marīrōp̄ säjāasama. ³ Sopere co'tegü oveja co'tegure pāosörōsami. Cü säjācā, oveja cü ucüsere tu'omasīsama. Cü na ovejanücürē na wāmerē pisusami. Cü tojo weecā, cü tirop̄ sirutuwijaasama. ⁴ Narē pijiwījaatojagu, na dūporo u'mütāwā'cāsami. Cü ucüsere tu'omasīrā, cü be'ro sirutuque'asama. ⁵ Ap̄r̄re na i'amasītigure sirututisama. Cü ucüsere tu'omasītirā, no'o haro du'tistea wa'asama, niwī Jesú.

⁶ Fariseo masä a'te cü queose o'osere tu'omasītiwā.

Jesú oveja co'teme'rīgü weronojō nime nise ni'i

⁷ Na tu'oticā i'agü, Jesú narē ninemowī tja:

—Diacjüta nigüti. Yu'u oveja säjāarī sope weronojō ni'i. ⁸ Oveja sopere säjāarā weronojō yu'ure sirutu ějōpeorā yu'rūono'rāsama. Oveja weronojō uiro marīrō nīmasīrāsama. Na hasere bocarāsama. Āpērā yu'u dūporo a'ti'cārā ña'arā, ovejare yajari masä weronojō nicārā niwā. Tojo weerā oveja pe'e na ucüsere tu'omasītirā, narē sirututicārā niwā.

¹⁰ »Ovejare yajari masä narē yaja, wējēsī'rīsama. Yu'u pūrīcā narē catisere o'ogu a'tiwü. E'catiyu'rūmajāto nígü, narē tojo weewü.

¹¹ »Yu'u ovejare añurō co'teme'rīgü weronojō yu'ure ějōpeorārē añurō co'te'e. Añurō co'tegü cü yarā ovejare a'tiro weesami. Narē mejēcā wa'acā cā'mota'agu wērīmasīsami. ¹² Ap̄ pe'e cü da'rase wapa wapata'ase dia'cürē wācūsami. Cü narē co'tegü waro nitigü yai a'ticā, totā cō'anü'cō, wa'a wa'asami. Cü yarā nitiyucā, tojo weesami. Yai a'ti, narē ñe'e, nūrūstepe'ocā'sami. ¹³ Cü wapata'ase dia'cürē wācügü, tojo weesami. Cü yarā nitiyucā, ovejare wācūnrūtisami.

¹⁴ »Yu'u oveja añurō co'teme'rīgü weronojō ni'i. A'tiro ni'i. Yu'u pacü yu'ure masīmi. Yu'u quē'rā cürē masī'i. Te weronojō yu'u quē'rā yarā ovejare masī'i. Na quē'rā yu'ure masīma. Yu'u na ye niatjere wērī, narē yu'rūoguti. ¹⁶ Āpērā quē'rā judío masä nitimirā, yarā nima. Na quē'rā neono'o, yu'ure ějōpeosiruturāsama. Nipe'tirā yu'ure ějōpeorā ni'cā curua nirāsama. Yu'u ni'cūta narē co'tegü nigüsa'a.

¹⁷ »Yu'u pacü yu'ure ma'imi. Yu'u masārē wērī yu'rūoatje wapa tojo weemi. Ne ni'cü yu'ure wērīcā weemasītisami; yu'u haro me'rā wērīgüti. Yu'u wērīmasī'i. Be'ro masāmasī'i tja. Yu'u pacü yu'ure a'tirota weedutiwī, niwī Jesú.

¹⁹ Judío masä cü tojo nicä tu'orā, cürē ni'cārōnojō wācütiwā.

²⁰ Ni'cārērā cürē niwā:

—¿De'ro weerā müsä cürē tu'oti? Maatigü weemi. Wātī säjāno'cu nime, niwā.

²¹ Āpērā pe'e "Wātī säjāno'cu tojo ucütibosami. Wātī säjāno'cu caperi i'atigure i'acä weemasītisami", niwā.

Judío masä Jesure uati'que ni'i

²² Pu'ecu niri cura Jerusalépu judío masä bosenuu weepeorā weewā. Dūporocjārā Ō'acü wi'ire bosenuu weepeo'quere wācūsiruturi nuu niwü. ²³ Ti bosenuurē Jesú Ō'acü wi'ip̄ wa'awī. ²⁴ Cü Salomó wāmetiri tucūp̄ säjāa yu'rūtērī cura judío masä wiorā cürē añurō be'toanu'cā wa'awā. Cürē sērīña'wā:

—Mü'u Ō'acü o'ó'cu ni'i nisere ne diacjü werewe'e. ¿De'ro nicä mü'u üsärē queoro weregusari? Mü'u Ō'acü bese'cu ni'i nígü, diacjüta üsärē wereya.

²⁵ Jesú narē niwī:

—Weremiwü. Yu'ure ějōpeotiwü. Yu'u wee'ose yu'u pacü dutise me'rā yu'u Ō'acü bese'cu nisere müsärē

ĩ'o'o. ²⁶ Yũ'u m̄sārē tod̄eporo ní'caronojōta yarā oveja niwe'e. Tojo weerā yũ'ure ējōpeowe'e. ²⁷ Yarā oveja yũ'ure ĩ'amasīma. Yũ'u quē'rā narē ĩ'amasī'i. Na yũ'ure ējōpeosirutuma. ²⁸ Narē catinu'cūsere o'o'o. Na pecame'ep̄ wa'asome. Yũ'u narē co'tenu'cūcūti. Ne ni'cū, yarārē yũ'ure ē'mamasīsome. ²⁹ Narē yũ'u pac̄u o'oc̄u niwī. Cū nipe'tirā nemorō tutuaḡu nimi. Tojo weeḡu ne ni'cū yũ'u pac̄u c̄uorārē cūrē ē'mamasīsome. ³⁰ Yũ'u pac̄u me'rā ūsā ni'cūp̄ta ni'i, niwī Jesú.

³¹ Cū tojo nicā t̄u'orā, judío masā ūtāperi me'rā cūrē doquewējēsī'rīmiwā. ³² Jesú narē niwī:
—Yũ'u pac̄u tutuase me'rā m̄sā ĩ'orōp̄ peje añuse wee'ow̄. ĩ'Ne'enojō weese ye bu'iri yũ'ure doquewējēsī'rīti?

³³ Na Jesure niwā:

—Mũ'u añurō weese ye bu'iri wējēsosome. Ō'acūrē m̄'u ña'arō ucūse ye bu'iri wējēsī'rīsa'a. Mũ'u ɱm̄u nimigū, Ō'acū weronojō nisī'rī'i. Te ye bu'iri m̄'urē wējērāti, niwā.

³⁴ Jesú narē niwī:

—M̄sā dutise wa'terop̄re Ō'acū ní'quere a'tiro ojano'caro niwū: "M̄sā Ō'acū weronojō ni'i." ³⁵ Marī masī'i. Ō'acū ye queti o'jáca pūrī cjasere "Tojo ni-ma'acārō wee'e", nita basiowe'e. Ō'acū cū dutise o'o'cārārē a'tiro nic̄u niwī: "M̄sā Ō'acū weronojō ni'i", nic̄u niwī. ³⁶ Ō'acū yũ'ure besetj̄agū, a'ti turip̄re o'ówī. Tojo nimicā, "Yũ'u Ō'acū mac̄u ni'i" ní'que bu'iri m̄sā pe'e yũ'ure "Ō'acūrē ña'arō ucūami", niap̄. Tojo niwe'e. ³⁷ Yũ'u pac̄u duti'caronojō weeticāma, yũ'ure ējōpeoticā'ña. ³⁸ Cū duti'caronojō weecā pūrīcārē, yũ'ure ējōpeotimīrā, yũ'u wee'osere ējōpeoya. M̄sā tere ējōpeorā, yũ'u pac̄u yũ'ur̄re nimi nisere masīr̄sa'a. Tojo nicā yũ'u, cū me'rā ni'cūta ni'i nisere masīr̄sa'a, niwī Jesú.

³⁹ Na cūrē bu'iri da'reri wi'ip̄u miasī'rīmiwā tja. Cū pe'e narē du'tiwā'cā wa'awī.

⁴⁰ Be'ro Jesú Jordá siaquijip̄u pē'awī. Top̄re Juā wāmeyeri masū wāmeyecū'carop̄u tojaque'awī.

⁴¹ Pājārā Jesure ĩ'arā etarā, a'tiro niwā:

—Juā wāmeyeri masū ucūgū, ne cārō wee'otimigū, ā'rī cjasere diacj̄ta ucūcūwī, niwā.

⁴² Top̄re pājārā Jesure ējōpeowā.

Lázaro cū wērī'que ni'i

11 Jesú Jordá siaquijip̄u nirī cura Lázaro wāmetiḡu cū ya macā Betaniap̄u dutitiḡu weec̄u niwī. Cū ma'miosānumia María, Marta na quē'rā ti macāp̄ta nicārā niwā. ² Co Maríata niwō Jesure cū d̄'pocārīp̄u ɱ'm̄tise piopeo, co poari me'rā tuucoe'co. ³ Lázaro ma'miosānumia cū pūrō nicā ĩ'arā, āpērā me'rā Jesure queti o'ócārā niwā:

—Wioḡu, m̄'u me'rācj̄u ɱp̄tu waro nimi, ni o'ócārā niwā.

⁴ Jesú te quetire t̄'oḡu, niwī:

—Cū dutitiḡu wērīyapatidijasome. Cū tojo wērīse me'rā Ō'acū tutuasere ĩ'ano'rōsa'a. Yũ'u Ō'acū mac̄u quē'rārē masā a'tiro nirāsama: "Cū tutuaḡu nimi", nirāsama, niwī.

⁵ Jesú narē ma'imigū, maata wa'atiwī. ⁶ Te quetire t̄'óca be'ro p̄a n̄m̄u top̄re tojaque'anemowī tja.

⁷ Be'ro cū ūsārē niwī:

—Te'a Judeap̄u tja.

⁸ ūsā cūrē niwū:

—Ūsārē bu'eḡu, sō'onícatero tocjārā judío masā ūtāperi me'rā m̄'urē doquewējēsī'rīmiwā. ĩ'Mũ'u top̄u wa'asī'rīsari tja?

⁹ Jesú yũ'u pac̄u da'rase cūu'quere queoro pe'oḡusa'a; tojo weerā yũ'ure wējēsosome yujup̄u níḡū, queose me'rā a'tiro werewī:

—Ni'cā ɱm̄core doce horari bo'reyu'u. Marī ɱm̄-cop̄u sijarā, b̄ur̄que'atisa'a. A'ti ɱm̄co bo'reyucā, tojo weesa'a. ¹⁰ Na'itī'arōp̄u sijarā pūrīcā, na wa'aro bap̄jutise ye bu'iri p̄'atu, b̄ur̄que'asama. Na sī'ose marīse ye bu'iri tojo wa'asama.

¹¹ Be'ro Jesú ūsārē niwī:

—Marī me'rācj̄u Lázaro cārīa wa'ap̄u. Yũ'u cūrē wā'cōgū wa'aḡusa'a.

¹² ūsā cūrē niwū:

—Wioḡu, cū cārīcā, añu nisa'a. Cū cārīca be'ro soo, yũ'ur̄ḡsami.

¹³ Jesú Lázaro cārīa wa'ap̄u níḡū, wērīa wa'ap̄u nisī'rīgū weec̄u nimiwī. ūsā pe'e cārīse warore wācūcāti. ¹⁴ ūsā t̄'oticā, Jesú ūsārē diacj̄u werewī:

—Lázaro wērīa wa'ap̄u. ¹⁵ Marī top̄u niticā, añu'u.

Yũ'u e'cati'i; añu nirōsa'a m̄sārē. Totā m̄sā nemorō ējōpeorāsa'a. Te'a marī cūrē ĩ'arā, niwī.

¹⁶ Tomás "S̄'ur̄a'c̄u" na nino'gū ūsārē niwī:

—Marī quē'rā te'a. Jesure na wējēcā, cū me'rāta wērīrā wa'arā, niwī.

Jesú wērī'cārārē masō, catise o'ose ni'i

¹⁷ Jesú Lázaro ya macāp̄u etaḡu, cūrē ūtā tutip̄u sīosōrōcūu'quere t̄'owī. Cūrē tojo wēeca be'ro ba'paritise n̄m̄urī yũ'ur̄caro niwū. ¹⁸ Lázaro ya macā Betania Jerusalé p̄'toacā niwū. P̄a kilómetro, ape kilómetro deco yoaro niwū. ¹⁹ Tojo weerā Jerusalécjārā pājārā Marta, Maríare ĩ'awācūtutuato nírā na tirop̄u wa'acārā niwā. ²⁰ Marta Jesú etasere t̄'ogo, cūrē pōtērīgō ejawō. María pe'e wi'ip̄u tojaco niwō. ²¹ Marta Jesú tiro etago, cūrē niwō:

—Wioḡu, m̄'u a'top̄u nicā, yũ'u acabiji wērītiboapī.

²² Yũ'u masī'i, Ō'acū nipe'tise m̄'u sērīsere o'osami, niwō.

²³ Jesú core niwī:

—Mũ'u acabiji masāḡsami.

²⁴ Co cūrē niwō:

—Yũ'u masī'i, a'ti ɱm̄co pe'ticā, nipe'tirā wērī'cārā masārī curap̄u masāḡsami.

²⁵ Jesú core niwī:

—Yũ'u wērī'cārārē masō, catise o'oḡu ni'i. Yũ'ure ējōpeoḡu wērī'c̄up̄u nimigū, catiḡsami tja.

²⁶ Ni'cārōacārē catirā yũ'ure ējōpeorā wērīrā, wērīdojasome. ĩ'Mũ'u a'tere ējōpeoti?

²⁷ Co cūrē niwō:

—Wioꝝ, mɛ'urē ējōpeo'o. Mɛ'ɥ Ō'acū bese'cɥ Cristo, Ō'acū macū ni'i. Mɛ'ɥ "Ni'cū masū a'tiacjɥ niapɥ" ni'cɥ ni'i, niwō.

Lázaro masāpe pɛ'to Jesú cū uti'que ni'i

²⁸ Marta Jesú me'rā ucūca be'ro co acabijo Mariare pijigo wa'awō. Core āpērā tɛ'otiroꝝ a'tiro nico niwō:

—Marīrē bu'egɥ etatojami. Mɛ'urē pijidutiami.

²⁹ Co tojo nicā tɛ'ogo, cū tiroꝝ maata a'tico niwō.

³⁰ Jesú Martare pōtērī'caroꝝta niwī. Macāꝝre pi'atiwī yujurɥ. ³¹ María co ya wi'ipɛre sojaro me'rā wijaatico niwō. Tojo weecā ī'arā, judío masā topo sijarā eja'cārā core sirutucārā niwā. "Co acabiji masāꝝre utigo wa'ago weesamo", ni wācūcārā nimiwā.

³² Co pe'e Jesú tiro etago, cū ye dɛ'pocārī' tiroꝝ paa-mu'ī'que'awō. Cūrē niwō:

—Wioꝝ, mɛ'ɥ a'topo nicā, yɛ'ɥ acabiji wērītiboapī.

³³ Jesú co uticā ī'agū, core sirutu'cārā uticā ī'agū, ɥꝝtɥ bɛjaweti, pajaña'wī. ³⁴ Narē sērītiña'wī:

—¿No'opo cūrē sīosōrōcūurī? niwī.

Na cūrē "Te'a ī'arā", niwā.

³⁵ Topɥ wa'agɥ, Jesú quē'rā utiwī.

³⁶ Cū uticā ī'arā, ni'cārēā judío masā niwā:

—Ī'aña. ¿ɥꝝtɥta cūrē ma'ipari? niwā.

³⁷ Āpērā a'tiro niwā:

—¿Ā'ī' caperi ī'atigɛre yɛ'rɥo'cɥ Lázaro wērīcā weetibopari? niwā.

Jesú Lázaro wērī'cɥꝝre masō'que ni'i

³⁸ Jesú pūrō bɛjawetise me'rā Lázaro masāꝝre wa'awī. Ti masāpe ɛtā tuti niwū. Ti tuti sope pɛ'to ɛtāgājo me'rā cā'mota'ano'wū.

³⁹ Jesú narē niwī:

—Tuupāoña.

Marta cūrē niwō:

—Wioꝝ, ɥrī nisami. Cū wērīca be'ro ba'paritise nɥmɥrī yɛ'rɥ'ɥ.

⁴⁰ Jesú core niwī:

—Mɛ'urē weremiapɥ. "Yɛ'ɥre ējōpeogo, Ō'acū tutu-asere ī'agōsa'a", nimiapɥ, niwī.

⁴¹ Be'ro na ti tutire pāowā. Jesú ɥ'mɥꝝꝝpɥ ī'amorō, Ō'acūrē niwī:

—Pacɥ, yɛ'ɥ sērī'quere mɛ'ɥ tɛ'otojapɥ. Añu'u.

⁴² Yɛ'ɥ masī'i, mɛ'ɥ yɛ'ɥre tɛ'onu'cūcā'a. Ā'rā a'topo nu'cūrā ye bu'iri sērī'i. Mɛ'ɥ yɛ'ɥre o'ó'quere masīato níꝝ, tojo wee'e.

⁴³ Cū tojo níca be'ro pūrō caricūwī:

—Lázaro, wijaatia, niwī.

⁴⁴ Tojo nicāta, cū wijaatiwī. Cū ye omocārī, cū ye dɛ'pocārīrē su'ti me'rā dɛ'reno'cɥ niwī. Cū diapo quē'rā su'ti casero me'rā omano'caro niwū. Tojo weegɥ Jesú narē niwī:

—Cūrē pāa, du'uo'oya.

Judío masā wiorā Jesure wējēsī'rī'que ni'i

(Mt 26.1-5; Mr 14.1-2; Lc 22.1-2)

⁴⁵ Pājārā judío masā María me'rā ba'patiwā'cāti'cārā cū tojo weesere ī'arā, Jesure ējōpeowā. ⁴⁶ Āpērā pe'e ējōpeoronojō nírā, cū tojo wee'quere fariseo masāꝝre weresārā wa'awā. ⁴⁷ Tojo weerā fariseo masā, tojo nicā pa'ia wiorā nerēcārā niwā. Na pa'ia wioꝝ cū me'rācārā nirōꝝ nerēcārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—¿De'ro weerāsari marī? Jesú peje añuse weeī'ogū weemi. ⁴⁸ Marī cūrē cā'mota'aticā, nipe'tirā cūrē ējōpe-orāsama. Romano masā wiorā a'tirāsama. A'ti, marī wiorā nise, Ō'acū wi'i quē'rārē cō'arāsama.

⁴⁹ Ni'cū na me'rācārā Caifá wāmetigɥ ti cū'marē pa'ia wioꝝ nicɥ niwī. Cū narē nicɥ niwī:

—Mɛsā ne tɛ'omasīwe'e. ⁵⁰ Nipe'tirā masā marī ya di'tacjārā wērīcā, ña'a nibosa'a. A'tiro weecā, añusa'a. Ni'cū nipe'tirā ye bu'iri wērībosacā, marīrē añurōsa'a, niwī.

⁵¹ Caifá cū basu wācūse me'rā tojo niticɥ niwī. Ti cū'ma cū pa'ia wioꝝ nicā, Ō'acū cūrē tojo wācūse o'ocɥ niwī. Tojo níꝝ, Judea di'tacjārārē Jesú wērībosagɥsami níꝝ, tojo nicɥ niwī. ⁵² Jesú ti di'tacjārā dia'cūrē wērībosaticɥ niwī. Nipe'tirā Ō'acū pō'rā cūrē ējōpeoajārē no'o aꝝe di'tapɥ nírā quē'rārē wērībosacɥ niwī. Ni'cā curua weesī'rīgū tojo weecɥ niwī. ⁵³ Ti nɥmɥta na nerē ucūca nɥmɥ me'rā na Jesure wējēatjere wācūyucārā niwā.

⁵⁴ Na wējēsī'rīse ye bu'iri Jesú judío masā ī'orōꝝ si-jatiwī. Judeapɥ ni'cɥ wijawā'cāwī. Ni'cā macā Efraī wāmetiri macā yucɥ marīrō pɛ'to nírī macāꝝre wa'awī. Ti macāꝝre ɥsā tojapɥ.

⁵⁵ Titare Pascua judío masā bosenɥmɥ wa'atjo cā'rōacā dɛ'sawɥ. Pājārā masā Jerusaléꝝre wa'acārā niwā. Na ti bosenɥmɥ dɛꝝporo na ña'arō wee'quere co-eyurā wa'acārā niwā. ⁵⁶ Jesure ī'asī'rīrā a'macusiacārā niwā. Ō'acū wi'ipɥ nírā, a'merī sērītiña'cārā niwā:

—Mɛsā tɛ'oña'cā, ¿apetero weegɥ cū a'tigɥsari?

⁵⁷ Fariseo masā, pa'ia wiorā masārē a'tiro duticārā niwā:

—Mɛsā Jesú topo niapɥ nisere masīrā, ɥsārē wereya. Na werēcā, bu'iri da'reri wi'ipɥ Jesure miarāti nírā, tojo nicārā niwā.

Jesure María ɥ'mɛtise pioꝝe'que ni'i

(Mt 26.6-13; Mr 14.3-9)

12 Pascua bosenɥmɥ wa'atjo seis nɥmɥrī dɛ'sawɥ. Titare Jesú Efraīꝝre ni'cɥ Betania wāmetiri macāꝝre wa'awī. Todɛꝝporo ti macāꝝre Jesú Lázaro masōwī. ² Toꝝjārā Jesure bosenɥmɥ weepowā. Marta ba'asere etiwō. Na pājārā wa'terore Lázaro quē'rā Jesú me'rā ba'adujiwī. ³ ɥsā ba'ari cura María pajicja ɥ'mɛticia nardo wāmetise warabɛjɥsere poseticjare Jesú tiro miitiwō. Miiti, cū dɛ'pocārīꝝre pioꝝeowō. Be'ro co poari me'rā tuucoewō. Ti wi'i nipe'tiroꝝ ɥ'mɛtise'sa wa'awɥ.

⁴ Co tojo weecã ï'agũ, Juda Iscariote ũsã me'rãcũ be'ropũ Jesure ï'atu'tirãrẽ o'oacũ a'tiro niwĩ:

⁵ —¿De'ro weego a'te u'mutisere duatiati? Tere dua-go, ni'cã cũ'ma da'rãse wapa weronojõ wap-ata'aboapã. Te niyerure pajasecũorãrẽ o'oboapã, niwĩ.

⁶ Cũ pajasecũorãrẽ ma'igũ mejẽta, tojo niwĩ. Yajase-bũcũ niwĩ. Cũ ũsã niyerure co'tegũ niwĩ. Ti ajuropũ ũsã niyeru sãa'quere yajamũjãcũwĩ. ⁷ Jesũ cũrẽ niwĩ:

—Co ũaro weeato. Co yũ're yaatjere wãcũgõ, tojo weeamo. ⁸ Mũsã pajasecũorãrẽ o'onu'cũmasĩrãsa'a. Be'ropũ yũ'ũ pũrĩcãrẽ o'omasĩsome. Yũ'ũ a'to nido-jacũ niwe'e, niwĩ Jesũ.

Judío masã wiorã Lázaro wějẽsĩ'rĩ'que ni'i

⁹ Pãjãrã judío masã Jesũ Betaniapũ nise quetire tũ'ocãrã niwã. Tojo weerã Jesure, cũ masõ'cũ Lázaro quẽ'rãrẽ ï'arã a'ticãrã niwã. ¹⁰ Lázaro masõse ye bu'iri pãjãrã judío masã Jesure ëjõpeowã. Cũrẽ ëjõpe-orã, pa'ia wiorã dutise doca nimi'cãrã dũcawatia wa'awã. Na tojo weese ye bu'iri pa'ia wiorã Jesure na wějẽsĩ'rĩrõnojõta Lázaro quẽ'rãrẽ wějẽsĩ'rĩwã.

Jesũ Jerusalẽpũ pi'a'que ni'i

(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Lc 19.28-40)

¹² Pascua judío masã bosenũmũrẽ ï'arã wa'arã pãjãrã masã Jerusalẽpũre wa'acãrã niwã. Na etãca nũmũ ape nũmũ pe'e Jesũ wa'atje quetire masĩcãrã niwã. ¹³ Tojo weerã pũrĩ opa querire dũte, cũrẽ põtẽrĩrã a'ticãrã niwã. Na a'tiro caricũwã'cãtiwã:

—Marĩ wiogũre e'catise o'orã. Ærĩ Õ'acũ o'ó'cũre añurõ wa'ato. Cũ marĩ Israe curuacjãrã wiogũ nimi, niwã.

¹⁴ Jesũ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ nĩrõnojõta bur-rore ï'agũ, cũ bu'irũ mũjãpejawĩ. Zacarĩa todũporocjũ Õ'acũ ye quetire weremũ'tãrĩ masũ a'tiro ojacũ niwĩ:

¹⁵ Mũsã Jerusalẽcãrã, uiticã'ña.

Ï'aña, mũsã wiogũ burro bu'irũ pesawã'cãtimi, ni ojacũ niwĩ.

¹⁶ A'te oja'quere ũsã cũ bu'erã ne waro "Jesũ ye queti nisa'a", niticãti. Be'ro u'mũse cũ mũjãaca be'ropũ ũsã masĩwũ. "Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ nĩ'caronojõta cũrẽ queoro wa'awũ", niwũ.

¹⁷ Jesũ Lázaro masõgũ, cũ pijiwĩrõcã ï'a'cãrã ãpẽrãrẽ wereturiacãrã niwã. ¹⁸ Tojo weerã cũ wee'ĩ'o'-quere ëjõpeorã, Jesure põtẽrĩrã a'ticãrã niwã. ¹⁹ Fariseo masã pe'e tojo weecã ï'arã, a'merĩ nicãrã niwã:

—¿Ï'ati mũsã? Nipe'tirã cũ me'rã wa'arã weema. ¿Marĩ de'ro weebosã? niwã.

Griego masã Jesure ï'asĩ'rĩ'que ni'i

²⁰ Jerusalẽpũ Pascua bosenũmũ nicã, Õ'acũrẽ ëjõpe-orã nerẽ'cãrã wa'terore ni'cãrãrã griego masã niwã.

²¹ Na Jesure ï'asĩ'rĩrã Felipe tiro a'tiwã. Felipe Betsaida Galilea di'tapũ ni'rĩ macãcũ niwĩ. Na cũrẽ a'tiro niwã:

—Jesure ï'asĩ'rĩsa'a.

²² Na tojo nicã tũ'ogũ, Felipe Andrére weregũ wa'awĩ. Be'ro pũarãpũ wa'a, Jesure wererã wa'awã. ²³ Na griego masã ï'asĩ'rĩsere tũ'ogũ, Jesũ niwĩ:

—Yũ'ũ Õ'acũ macũ masũ weronojõ upẽtigũ wẽrĩ masãmũjãatjo cã'rõ dũ'sa'a. ²⁴ Diacjũta nigũti. Ni'cũ otese capere otetibosami. Te oteticã, mejãrõta to-jasa'a. Te peri otecã pũrĩcãrẽ, di'tapũ boa wa'asa'a. Be'ro pĩrĩ, pupi, peje dũcatisa'a. Te peri weronojõ yũ'ũ wẽrĩgũsa'a. Yũ'ũ wẽrĩse me'rã pãjãrã Õ'acũ põ'rã wa'arãsama. ²⁵ No'o a'ti ũmũcopũre cũ catiri ũmũcore ma'iyũ'rũgũ pecame'epũ bu'iri da're bajuriono'gũsa-mi. No'o cũ catiri ũmũcore ma'itigũ pe'e u'mũsepũ catinu'cũgũsami. ²⁶ Yũ'ũ dutisere weesĩ'rĩgũ, yũ're sirutuato. Cũ yũ'ũ niatjopũre yũ'ũ me'rã nigũsami. Yũ'ũ dutisere weesirutugũnojõrẽ yũ'ũ pacũ añurõ weegũsami, niwĩ Jesũ.

Jesũ cũ wẽrĩatjere ucũ'que ni'i

²⁷ Jesũ niwĩ:

—Ni'cãrõcã yũ'ũ pũrõ bũjaweti'i. ¿De'ro nigũsari? "Pacũ, yũ're ña'arõ wa'atjere yũ'rũoya" ¿nigũsari? Ni-some. Yũ'ũ tereta pi'eti, wẽrĩgũ a'tiwũ. ²⁸ Pacũ, mũ'ũ tutuasere ï'oña, niwĩ Jesũ. Cũ tojo nĩca be'ro ni'cũ u'mũsepũ ucũdijosere tũ'owũ. A'tiro niwĩ:

—Yũ'ũ tutuasere ï'otojawũ. Ï'onemogũti tja, niwĩ.

²⁹ Masã topũ nirã cũ ucũ'quere tũ'orã, "Bũpo bũsũami", niwã. Æpẽrã "Õ'acũrẽ wereco'tegũ u'mũsecjũ Jesure ucũami", niwã.

³⁰ Jesũ narẽ niwĩ:

—Yũ're tũ'odutigũ mejẽta ucũami. Mũsã pe'ere tũ'odutigũ ucũami. ³¹ Ni'cãrõcãrẽ Õ'acũ a'ti turicjãrãrẽ bese, bu'iri da'regũsami. Tojo nicã a'ti turicjãrãrẽ dutigũ wãtĩ cõ'awĩrõno'gũsami. ³² Apeye quẽ'rãrẽ yũ're na u'mũarõpũ tuumorõnũ'cõcã, nipe'tirãrẽ yũ'ũ tiropũ a'ticã weegũti, niwĩ Jesũ.

³³ Tojo nigũ, yũ'ũ curusapũ wẽrĩgũsa'a nigũ, tojo ni-wĩ. ³⁴ Masã tere tũ'orã, a'tiro niwã:

—Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ na bu'e'ĩ'ocã, a'tiro tũ'ono'wũ: "Õ'acũ bese'cũ Cristo catinu'cũcũsami." ¿De'ro weeacjũ mũ'ũ pe'e tja "Õ'acũ macũ masũ weronojõ upẽtigũ u'mũarõpũ tuumorõnũ'cõno'gũsa-mi", niti? Õ'acũ macũ masũ weronojõ upẽtigũ ¿noano-jõ niti? ni sẽrĩña'wã.

³⁵ Jesũ narẽ niwĩ:

—Yũ'ũ a'ti nucũcãcãrãrẽ sĩ'ose weronojõ ni'i. Yũ'ũ masãrẽ Õ'acũ yere añurõ masĩcã we'e. Yoaticã mũsã me'rã nigũsa'a. Yũ'ũ a'topũ ni'rĩ curare mũsã yũ'ũ bu'esere ëjõpeoya. Tojo weerã mũsã wãcũña marĩrõ na'itĩ'arõpũ sjarã weronojõ wa'asome. Yũ're ëjõpeotirã na'itĩ'arõpũ nirã weronojõ nima. Na weesere "A'tiro pe'e ũa'a", nĩmasĩtisama. ³⁶ Yũ'ũ sĩ'ose weronojõ nigũ mũsã tiropũ ni'i. Yũ'ũ mũsã tiropũ ni'rĩ curare yũ're ëjõpeoya. Tojo weerã mũsã quẽ'rã sĩ'orĩ masã weronojõ nirãsa'a. Õ'acũ yere añurõ masĩrãsa'a. Æpẽrã quẽ'rãrẽ masĩcã weerãsa'a, niwĩ Jesũ.

Jesũ narẽ tojo nĩca be'ro du'tiwã'cã wa'awĩ.

Judío masã wiorã Jesure ãjõpeotise ni'i

³⁷ Jesú peje wee'omicã, judío masã wiorã cãrẽ ãjõpeotiwã. ³⁸ Na ãjõpeoticã, Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ Isaía oja'caronojõta queoro wa'awũ.

Cũ a'tiro ojacũ niwĩ:

Ni'cãnojoõpũta ãsã weresere tũ'otimi. Ô'acũ tutuase me'rã wee'ocã ã'amirã, ne ãjõpeotima, ni ojacũ niwĩ Isaía.

³⁹ Na ne ãjõpeomasĩti'que quẽ'rãrẽ Isaía aperopũ Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpũre a'tiro ojacũ niwĩ:

⁴⁰ Ô'acũ narẽ caperi bajutirã weronojõ weecũ niwĩ.

Cũ yere tũ'omasĩticã weecũ niwĩ.

Tojo weerã añurõ cũ weesere ã'amirã, ã'amasĩticãrã niwã.

Cũ bu'esere tũ'omirã, tũ'omasĩticãrã niwã.

Cũ bu'esere ãjõpeorã, na ãa'arõ wee'quere du'u, acobojose sãrĩbopã.

Cũ narẽ yũ'rũobopĩ, nicũ niwĩ Isaía.

⁴¹ Isaía Jesú tutuasere, cũ asistesere ã'agũ, cũ ye cjasere tojo ucũcũ niwĩ.

⁴² Pãjãrã judío masã Jesure ãjõpeowã. Ni'cãrãrã wiorã waropũta ãjõpeowã. Fariseo masãrẽ uirã, bajuyoropũ Jesure ãjõpeosere ucũtiwã. ãsãrẽ judío masã na nerẽrĩ wi'ipũ nirãrẽ cõ'awĩrõrĩ nĩrã, tojo weewã. ⁴³ Wiorã Jesure ãjõpeomirã, masã pe'ere Ô'acũ nemorõ añurõ wãcũcã ãawã.

Jesú masãrẽ besese cjasere ucũ'que ni'i

⁴⁴ Jesú nipe'tirã tũ'oato nĩgũ, tutuaro ucũwĩ:

—Yũ'ũre ãjõpeogũ yũ'ũ se'sarore ãjõpeotimi. Yũ'ũ pacũ yũ'ũre o'ó'cũ quẽ'rãrẽ ãjõpeomi. ⁴⁵ Yũ'ũre ã'agũ, yũ'ũre o'ó'cũ quẽ'rãrẽ ã'ami. ⁴⁶ Yũ'ũ s'ĩ'ose weronojõ ni'i. A'ti nucũcãpũre yũ'ũre ãjõpeorã na'itĩ'arõpũ tojat-icã'to nĩgũ a'tiwũ. Na yũ'ũ bu'esere masĩrãsama. Masĩrã, añurõ weerãsama. ⁴⁷ Yũ'ũ bu'esere tũ'omirã, tere weetirã, bu'iri cũorãsama. Yũ'ũ narẽ bu'iri da're-some. Yũ'ũ bu'iri da'regũ a'titiwũ. Narẽ yũ'rũogũ a'ti-wũ. ⁴⁸ Yũ'ũre ãatirãnojoõ, yũ'ũ bu'e'quere weetirãnojoõ Ô'acãrẽ bu'iri da'reno'ajãpũ nitojama. Yũ'ũ bu'e'quere weetise bu'iri na a'ti ãmũco pe'ticã, bu'iri da'reno'rãsama. ⁴⁹ Yũ'ũ se'saro yũ'ũ ãaro bu'ewe'e. Yũ'ũ pacũ yũ'ũre o'ó'cũ "Tojo ni bu'eya" nĩrõ bu'e'e. ⁵⁰ Yũ'ũ mas'ĩ, yũ'ũ pacũ dutisere ãjõpeorã catin-u'cũcã'rãsama. Tojo weegũ cũ bu'eduti'caronojõta masãrẽ bu'e'e, niwĩ Jesú.

Jesú cũ bu'erã ye dũ'pocãrĩrẽ coe'que ni'i

13 Judío masã bosenuũ Pascua wa'atjo ni'cã nũmũ dũ'sawũ. Jesú cũ a'ti turipũ nĩ'cũ maata cũ pacũ tiropũ wa'atjere masĩtojawĩ. Cũ, cũ yarã a'ti nucũcãjãrãrẽ ma'linu'cũcã'wĩ. Cũ wẽrĩse me'rã cũ ãpũtũ ma'isere ã'owĩ.

² Juda Iscariote, Simó macũrẽ wãtĩ a'tiro wãcũse o'ocũ niwĩ. Jesure ã'atu'tirãpũre o'oduticũ niwĩ. Jesú pe'e pũrĩcã cũ Ô'acũ tiropũ nĩ'cũ a'tiwũ nisere masĩwĩ. Tojo nicã topũ cũ dajatojaatjere, cũ pacũ cãrẽ wiogũ

sõrõatje quẽ'rãrẽ masĩwĩ. A'tiro weégũ, ãsã ba'adujiri cura Jesú wã'cãñ'cã, cũ su'ti bu'icjãrõrẽ tuweecũwĩ. Be'ro marĩ ejerituwãaropũ tuucoeri caserore dũ'teõ'owĩ. ⁵ Tu'ajanũ'cõ, acore bapapũ piosãawĩ. Te me'rã ãsã ye dũ'pocãrĩrẽ coenu'cãwĩ. Be'ro ti casero me'rã bopowĩ.

⁶ Cũ Simó Pedro ye dũ'pocãrĩrẽ coenu'cãrĩ cura Pe-dro cãrẽ niwĩ:

—Wiogũ, ¿yé dũ'pocãrĩrẽ coegũsari?

⁷ Jesú cãrẽ niwĩ:

—Ni'cãrõacã yũ'ũ weesere mũ'ũ tũ'omasĩtisa'a. Be'ropũ masĩgũsa'a.

⁸ Pedro cãrẽ niwĩ:

—Yé dũ'pocãrĩrẽ mũ'ũ ne coesome.

Jesú cãrẽ niwĩ:

—Yũ'ũ coeticã, mũ'ũ yũ'ũ me'rãcũ nisome.

⁹ Simó Pedro cãrẽ niwĩ:

—To pũrĩcãrẽ yé dũ'pocãrĩrẽ coegũ, yé omocãrĩ, ya dũpoa quẽ'rãrẽ coeya.

¹⁰ Jesú pe'e cãrẽ niwĩ:

—Marĩ u'ãca be'ro apaturi u'aapoya marĩsa'a. Sijãca be'ro dũ'pocãrĩ dia'cãrẽ tuucoeno'sa'a. Mũsã ã'irĩ marĩrã weronojõ ni'i. Tojo nimicã, ni'cũ mũsã wa'teropũre ãa'agũ ã'irĩtigũ weronojõ nimi, niwĩ Jesú.

¹¹ Jesú cãrẽ ã'atu'tirãpũre o'oacjũre masĩtojawĩ. Tojo weegũ tojo niwĩ.

¹² ãsã ye dũ'pocãrĩrẽ coeca be'ro cũ bu'icjãrõ su'tirore sãña, ejanujãwĩ tja. ãsãrẽ niwĩ:

—¿Mũsã yũ'ũ weesere tũ'omasĩti? ¹³ Mũsã yũ'ũre "Wiogũ, ãsãrẽ bu'egũ" ni pisu'u. Tojota ni'i mũsã nĩrõnojoõta. ¹⁴ Yũ'ũ mũsã wiogũ, mũsãrẽ bu'egũ nimigũ, mũsã ye dũ'pocãrĩrẽ coepũ. Tojo weerã mũsã quẽ'rã mejãrõta weeya. ¹⁵ Mũsãrẽ yũ'ũ wee'quere ã'acũu, weesirutuato nĩgũ a'te queosere wee'õapũ. A'merĩ añurõ weeya. ¹⁶ Mũsãrẽ diacjũ weregũti. Ne ni'cũ da'raco'tegũ "Yũ'ũ wiogũ yũ'rũoro ni'ĩ", nĩmasĩti-sami. Ni'cũ o'õno'cũ quẽ'rã cãrẽ o'ó'cũ yũ'rũoro nitisa-mi. ¹⁷ Mũsã yũ'ũ dũ'pocãrĩ coesere masĩrã, a'te yũ'ũ wee'quere wéerã, e'catirãsa'a.

¹⁸ »Yũ'ũ mũsã nipe'tirãpũre ucũgũ weewe'e. Yũ'ũ be-se'cãrãrẽ mas'ĩ. Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ nĩrõnojoõ-ta queoro wa'arosa'a. A'tiro ojano'wũ: "Yũ'ũ me'rã ba'adujimigũ, yũ'ũre a'pepũrĩmi", ni ojano'caro niwũ. ¹⁹ Yũ'ũ mũsãrẽ wereyugũ wee'e. Tojo weerã yũ'ũ nĩ'que queoro wa'acã, a'tiro nĩrãsa'a: "Diacjũta Ô'acũ o'ó'cũ nĩrĩ", nĩrãsa'a. ²⁰ Mũsãrẽ queoro weregũti. Yũ'ũ o'ó'cãrã weresere tũ'o ãjõpeorã, yũ'ũ quẽ'rãrẽ ãjõpe-orãta weesama. Yũ'ũre ãjõpeorã, yũ'ũre o'ó'cũ quẽ'rãrẽ ãjõpeosama, niwĩ Jesú.

Jesú "Yũ'ũre ã'atu'tirãpũre Juda o'ogũsami" nise ni'i
(Mt 26.20-25; Mr 14.17-21; Lc 22.21-23)

²¹ Jesú ãsãrẽ wérecã be'ro ãpũtũ bũjawetiwĩ. Tũ'ota basiorota werewĩ:

—Diacjũta nigũti. Ni'cũ mũsã wa'teropũ yũ'ũre ã'atu'tirãrẽ o'ogũsami, niwĩ.

²² Cũ tojo nicã tũ'orã, ãsã ¿noarẽ tojo nigũ weeti? nĩrã, mejõ a'merĩ ã'adujicã'wũ. ²³ Yũ'ũ Juã Jesú ma'ĩ-

no'gũ cû pæ'to dujiwæ. ²⁴ Tojo weegæ Simó Pedro Jesure sêrîtiña'dutigæ sîopuawî. ²⁵ Yæ'æ cû pæ'toacã mu'rîwã, cûrê sêrîtiña'wû:

—Wiogæ, ¿noanojô niti cû?

²⁶ Jesú yæ'ure niwî:

—Yæ'æ pá yosóo'ono'gũ nigûsami. Cû tojo níca be'ro Simó macû Juda Iscariotere yosóo'owî. ²⁷ Cû tojo wééca be'ro wãtî Judare sãjãacæ niwî. Jesú cûrê niwî:

—Mæ'æ weeatjere weebaque'oya.

²⁸ Ûsã nipe'tirã topæ ba'adujirã, cû tojo nisere tæ'o-masîticãti. ²⁹ Ni'cãrêrã a'tiro wãcûwû: “Juda cû niyerure co'tegæ niyucã, Jesú cûrê apeyenojô bosenuæ cjasere duudutigæ weepî, o pajasecæorãrê niyeru o'odutigæ o'odutiapî”, niwû. ³⁰ Juda cû pãrê ñe'éca be'ro ñsã tiropæ ní'cæ wijaa wa'awî. Cû wijaari cura ñamipæ niwû.

A'merî ma'idutise ni'i

³¹ Juda wa'áca be'ro Jesú ñsãrê niwî:

—Ni'cãrôacã yæ'æ Õ'acû macû masû weronojô up-tigæpære yæ'æ tutuasere î'ono'rôsa'a. Õ'acû tutuase quẽ'rã yæ'æ me'rãta î'ono'rôsa'a. ³² Yæ'æ Õ'acû tutuasere î'ocã, cû quẽ'rã yæ'æ tutuasere maata î'ogûsami. ³³ Yæ'æ me'rãcãrã, cã'rô mûsã me'rã nitûogûsa'a. Mûsã yæ'ure a'marãsa'a. Yæ'æ judío masãrê todæporopære ní'caronojôta mûsãrê ni'cãrôacã nigûti. Yæ'æ wa'atjopære mûsã wa'amasîtisa'a. ³⁴ Mûsãrê apeye ma'ma dutise cûugûti. Yæ'æ mûsãrê ma'irônojôta a'merî ma'iña. ³⁵ Mûsã a'merî ma'icã, ãpêrã nipe'tirã mûsãrê yæ'æ bu'erã nisere masîrãsama, niwî Jesú.

Jesú Pedore “Mæ'æ yæ'ure ‘Masîwe'e’ nigûsa'a” ní'que ni'i

(Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Lc 22.31-34)

³⁶ Simó Pedro cûrê sêrîtiña'wî:

—Wiogæ, ¿no'opæ wa'agæsari?

Jesú cûrê niwî:

—Ni'cãrôacã yæ'æ wa'atjopære mæ'æ wa'amasîtisa'a. Be'ropæ yæ'ure sirutugûsa'a.

³⁷ Pedro cûrê niwî tja:

—Wiogæ, ¿de'ro weeacjæ yæ'æ mæ'æ me'rã maata wa'amasîtisari? Yæ'æ quẽ'rã mæ'æ me'rãta wêrîmasî'i.

³⁸ Jesú cûrê niwî:

—¿Nirôta yæ'æ me'rã wêrîmasîti? Mæ'ærê diacjûta nigûti. Cãrê'quẽ cû uuati dæporo yæ'ure i'tiati “Cûrê masîwe'e”, nigûsa'a, niwî Jesú.

Jesú “Yæ'ure êjôpeorã yæ'rãrãsa'a” ní'que ni'i

14 Jesú ñsãrê a'tiro niwî:

—Mûsã æpætu waro wãcûque'titicã'ña. Õ'acûrê êjôpeoya. Tojo nicã yæ'æ quẽ'rãrê êjôpeoya. ² Yæ'æ pacæ tiropæ mûsã niatje wi'seri peje ni'i. Te marîcãma, mûsãrê wereboarpã. Topæ mûsã niatjore apoyugæ wa'agæ wee'e. ³ Mûsã niatjore apóca be'ro mûsãrê mi-igû a'tigûti. Topære mûsã quẽ'rã ninu'cûcã'rãsa'a. ⁴ Mûsã yæ'æ wa'atjore masîsa'a. Yæ'æ wa'ari ma'a quẽ'rãrê masîsa'a, niwî Jesú.

⁵ Tomás cûrê niwî:

—Wiogæ, mæ'æ wa'atjore masîtisa'a. ¿Ûsã de'ro wee masîbosæ mæ'æ wa'ari ma'arê?

⁶ Jesú cûrê niwî:

—Yæ'æ, yæ'æ pacæ tiropæ wa'ari ma'a weronojô ni'i. Yæ'æ masãrê topæ wa'acã weegû ni'i. Yæ'æ masãrê diacjû cjasere masîcã wee'e. Narê catinu'cûcã weegû ni'i. Yæ'ure êjôpeorã dia'cû yæ'æ pacæ tiropæ wa'arãsama. ⁷ Mûsã yæ'ure masîrã, yæ'æ pacæ quẽ'rãrê masîbosæ'a. Ni'cãrôacã me'rã cûrê masî'i. Mûsã yæ'ure î'arã, cûrê î'arã weronojô ni'i, niwî Jesú.

⁸ Felipe Jesure niwî:

—Wiogæ, mæ'æ pacære î'oña ñsãrê. Cûrê î'ase me'rã dia'cû ñsãrê ejatuarosa'a.

⁹ Jesú cûrê niwî:

—Felipe, yæ'æ mûsã me'rã yoacã niwû. ¿Yæ'ure î'a-masîweti yujupæ? Yæ'ure î'agû yæ'æ pacæ quẽ'rãrê masîmi. ¿De'ro weegæ yæ'ure “Mæ'æ pacære î'oña”, niati? ¹⁰ ¿Yæ'æ, yæ'æ pacæ me'rã pæarã nimicã, ni'cûpæta ni'i nisere êjôpeoweti? ¿Cû yæ'æpære nimi nise quẽ'rãrê êjôpeoweti? Yæ'æ ucûsere yæ'æ se'saro ucûwe'e. Yæ'æ pacæ yæ'æpære nigûta cû ñaro ucûmi. Yæ'æ weese quẽ'rãrê yæ'æ se'saro weewe'e. Cûta cû ñaro weecã weemi. ¹¹ Yæ'æ, yæ'æ pacæ me'rã ni'cûta ni'i nisere, cû yæ'æpære nisere êjôpeoya. Tere êjôpeotirã pûrîcã, yæ'æ weese pe'ere î'a êjôpeocureya. ¹² Mûsãrê diacjûta weregûti. Yæ'ure êjôpeorã yæ'æ wee'caronojôta yæ'æ wee'quere weesiruturãsama. Totã yæ'æ pacæ tiropæ yæ'æ wa'acãma, a'te nemorô weerãsama. ¹³ Mûsã yæ'ure êjôpeocã, nipe'tise mûsã sêrîsere o'ogûsa'a. Te me'rã yæ'æ pacæ tutuasere masîato ní'gû tojo weegûsa'a. ¹⁴ Yæ'ure êjôpeorã, no'o mûsã sêrîsere yæ'tigûti.

Jesú “Espîritu Santure o'ógûti” ní'que ni'i

¹⁵ »Mûsã yæ'ure ma'írã, yæ'æ dutisere weerãsa'a.

¹⁶ Mûsãrê yæ'æ pacære Espîritu Santure sêrîbosagæti. Cû mûsãrê weetamuse me'rã wãcûtutuanu'cûcã weegûsami. Mûsã me'rã ninu'cûgûsami. ¹⁷ Espîritu Santu mûsãrê queoro bu'egûsami. Æpêrã a'ti nucûcãcãrã yæ'ure êjôpeotirã cûrê masîtirãsama. Tojo weerã cûrê moorãsama. Mûsã pûrîcã cûrê masî'i. Cû mûsã me'rã, mûsãpære ninu'cûgûsami. ¹⁸ Yæ'æ mûsãrê cõ'awã'cãsome. Mûsã me'rã nigû a'tigûti tja.

¹⁹ Cã'rôacã be'ro masã yæ'ure î'asome. Mûsã pûrîcã î'arãsa'a. Yæ'æ catinu'cûcã'a. Tojo weerã mûsã quẽ'rã catinu'cûcã'rãsa'a. ²⁰ Yæ'æ pacæ mûsãrê Espîritu Santure o'ógûsami. Tojo wééca be'ro yæ'æ pacæ me'rã yæ'æ nisere masîrãsa'a. Tojo nicã mûsã yæ'æ me'rã nisere, yæ'æ mûsãpære nisere masîrãsa'a. ²¹ Yæ'æ dutisere weegû diacjûta yæ'ure ma'isere î'osami. Yæ'ure maigûrê yæ'æ pacæ quẽ'rã ma'igûsami. Yæ'æ quẽ'rã ma'igûsa'a. Cûrê yæ'æ nisetisere î'ogûsa'a, niwî Jesú.

²² Apî Juda, Iscariote mejêta Jesure niwî:

—¿Wiogæ, de'ro weegæ mæ'æ nisetisere ñsã dia'cûrê î'ogûsari? ¿De'ro weegæ a'ti turicjãrã mæ'ærê êjôpeotirã quẽ'rãrê î'oweti?

²³ Jesú cûrê niwî:

—Yuh'ere ma'igũ yuh' dutisere weemi. Yuh' pacu cürē ma'igũsami. Ūsā p̄arāp̄ta cū me'rā nirāsa'a.

²⁴ Yuh'ere ma'itigũ pe'e yuh' ucūserē weetimi. Yuh' ucūse yé mejēta ni'i. Yuh' pacu yuh'ere o'ó'cū cū were-dutise ni'i.

²⁵ »Yuh' mūsā me'rā nígũ, a'te nipe'tisere were'e.

²⁶ Yuh' sērīcā, yuh' pacu Espiritu Santure mūsārē o'ógusami. Cū mūsārē weetamu, wācūtutuanu'cūcā weegusami. Nipe'tise mūsārē bu'egusami. Nipe'tise yuh' mūsārē bu'e'quere apaturi wācūcā weegusami.

²⁷ »Yuh' ni'cārōacā mūsārē we'erit'i. Mūsā ye ejeripō'rārīp̄ ejerisājāse niato. Yuh' ejerisājāse me'rā mūsārē ejerisājācā weeguti. Yuh' ejerisājācā weese a'ti nucūcā cjase weronojō niwe'e. Tojo weerā "Yuh' wa'agũ wee'e" nisere tū'orā, b̄jajaweti, wācūque'titicā'ña. ²⁸ Mūsā "Yuh' pacu tiropu wa'agũ wee'e" nicā tū'otojap̄. "Be'ro yuh' mūsā me'rā nigũ a'tiguti tja" nicā quē'rārē tū'orap̄. Yuh' pacu yuh' yuh'ruoro nimi. Mūsā yuh'ere cū tiropu wa'ase quetire tū'orap̄. Tere tū'orā, diacjūta ējōpeorā p̄rīcā, e'cati-boapā. ²⁹ Yuh' mūsārē wereyugũ wereyugũ weep̄. Tojo weerā yuh' mūsārē wereyugũ quere queoro wa'acā, "Diacjūta nipī", nirāsa'a. ³⁰ Wātī a'ti nucūcācjārārē dutigũ a'titojami. Tojo weegũ yuh' yoaticā mūsā me'rā ucūgũti. Cū yuh'ere ne cā'rō dutimasītimi. ³¹ Tojo wa'arota weesasa'a. Yuh' pacu cū weeduti'quere weeguti. Yuh' tojo weecā, a'ti nucūcācjārā yuh' pacure yuh' ma'isere masīrāsama. Te'a wa'arā. Wā'cānũ'cāña, niwī ūsārē.

Jesú u'segũ me'rā masārē queose were'que ni'i

15 Jesú queose me'rā ūsārē a'tiro niwī:

—Yuh' u'segũ weronojō ni'i. Yuh' pacu tigũre co'tegũ nimi. ² Yuh'ere ējōpeorā tigũ cjase d̄p̄rī nima. Ō'acū u'segũre ī'anũgũ weronojō niyugũ, d̄ca marīse d̄p̄rīre d̄tecō'asami. Apeye d̄catise d̄p̄rīre añurō d̄catiatio nígũ d̄teweenemosami. ³ Mūsā d̄catise d̄p̄rī weronojō ni'i. Yuh' bu'e'quere ējōpeo, yuh'ti'i. Tojo weegũ yuh' pacu mūsā ña'arō wee'quere cō'atojawī. Mūsā acobojoño'cārāp̄ nitoja'a. ⁴ Yuh' mūsārēre ninu'cūgũsa'a. Mūsā quē'rā yuh' me'rācjārā ninu'cūcā'ña. Ni'cā d̄p̄r yucũgũp̄ a'mes'atimirō d̄catitisa'a. A'te weronojō mūsā yuh' me'rā ninu'cūtirā, ne añurō weemasīsime.

⁵ »Yuh' ní'caronojōta yuh' u'segũ weronojō ni'i. Mūsā tigũ d̄p̄rī ni'i. Yuh' me'rā ninu'cūgũ, yuh' quē'rā c̄p̄rē nicā, cū añurō weemasīsami. Mūsā yuh' me'rā ninu'cūtirā, ne añurō weemasītisa'a. ⁶ Yuh' me'rā ninu'cūtigũ d̄tecō'a'que d̄p̄rī weronojō nimi. Te ñai'que d̄p̄rīre see, pecame'ep̄ ūjūacō'ano'sa'a.

⁷ »Mūsā yuh' me'rā ninu'cūrā, yuh' bu'esere wācūrā, Ō'acūrē mūsā uasere sērīña. Cū yuh'tigũsami. ⁸ Mūsā añurō wéerā, Ō'acū añuyuh'gami nisere ī'orāsa'a. Tojo weerā diacjūta mūsā yuh' bu'erā nirāsa'a. ⁹ Yuh' pacu yuh'ere ma'irōnojōta yuh' quē'rā mūsārē ma'i'i. Yuh' me'rā ninu'cūña. Tojo weecā, mūsārē ma'inu'cūgũsa'a. ¹⁰ Yuh' pacu yuh'ere cū dutisere weecā, ma'imi. Yuh' quē'rā yuh' dutisere weecā, mūsārē ma'igũsa'a.

¹¹ »Yuh' e'catironojōta mūsārē e'catiatio nígũ tojo ucū'u. Tojo weerā mūsā e'catiyuh'uarāsa'a. ¹² Yuh' dutise a'tiro ni'i. Yuh' mūsārē ma'irōnojōta a'merī ma'iña. ¹³ Ni'cū cū me'rācjārārē wērībosagũ, narē ma'iyuh'ruasami. Wērībosase nemorō ma'ita basiowe'e. ¹⁴ Mūsā yuh' dutisere wéerā, yuh' me'rācjārā ni'i.

¹⁵ Yuh' mūsārē "Yuh'ere da'raco'terā nima", nisome. Da'raco'terā na wiogũ weesere masītisama. Mūsā yuh' me'rācjārā ni'i. Tojo weegũ yuh' pacu yuh'ere ní'quere werepe'ocā'a. ¹⁶ Mūsā yuh'ere besetiwũ. Yuh' pe'e mūsārē besewũ. Añurō weeato nígũ tojo weewũ. Mūsā añurō weese pe'tisome. Añurō weecā, mūsā yuh'ere ējōpeocā, no'o Ō'acūrē sērīsenojōrē o'ogusami. ¹⁷ A'te-ta ni'i yuh' mūsārē dutise. A'merī ma'iña, niwī.

Jesú "Yuh'ere ējōpeocā, āpērā mūsārē ī'atu'tirāsama" ní'que ni'i

¹⁸ Jesú ūsārē a'tiro ninemowī:

—A'ti nucūcācjārā yuh'ere ējōpeotirā mūsārē ī'atu'ticā, yuh'ere ī'atu'timũ'tā'quere wācūña. ¹⁹ Mūsā a'ti nucūcācjārā waro nicāma, na me'rācjārārē ma'irōnojōta mūsārē ma'ibosama. Yuh' mūsārē na wa'teropu nirārē besewũ. Mūsā a'ti nucūcācjārā weronojō niwe'e. Tojo weerā mūsārē ī'atu'tima. ²⁰ Yuh' mūsārē ní'quere wācūña. Ne ni'cū da'raco'tegũ "Yuh' wiogũ yuh'ruoro ni'i", nímasītisami. Yuh'ere ña'arō weema. Mūsā quē'rārē mejārōta ña'arō weerāsama. No'o yuh' bu'esere tū'orā, mūsārē tū'orāsama. ²¹ Mūsā yuh'ere sirutucā ī'arā, nipe'tise ña'asere mūsārē weerāsama. Yuh'ere o'ó'cure na masītise ye bu'iri tojo weerāsama.

²² »Yuh' a'ti di'tap̄re narē weregũ a'titicāma, bu'iri moobosama. Na ni'cārōacārē bu'iri c̄oma. "Ūsā bu'iri moo'o", nímasītisama. ²³ Yuh'ere ī'atu'tirā yuh' pacu quē'rārē ī'atu'tima. ²⁴ Ne ni'cū weetisere na tirop̄re peje wee'ōmiwũ. Yuh'ere masīdutigũ tojo weewũ. Yuh' wee'ōtica be'roma bu'iri moobosama. Na yuh' wee'quere ī'awā. Tere ī'amirā, yuh'ere ī'atu'tiwā. Yuh' pacu quē'rārē ī'atu'tiwā. ²⁵ Ō'acū ye queti ojāca p̄rīp̄ nīrōnojōta queoro wa'aro wee'e. A'tiro ni'i: "Bu'iri moomicā, yuh'ere ī'atu'tiwā", ni ojanowũ.

²⁶ »Espiritu Santu diacjū ucūgũ, mūsārē weetamugũ a'tigũsami. Ūsā yuh' pacu me'rā cürē o'órāsa'a. Cū a'tigũ, queoro yé cjasere mūsārē weregũsami. ²⁷ Mūsā quē'rā yé cjasere wererāsa'a. Mūsā ne warop̄ta yuh' me'rā nitojawũ. Tojo weerā wererāsa'a, niwī Jesú.

16 Jesú ūsārē ninemowī tja:

—Yé bu'iri āpērā mūsārē ña'arō weerāsama nisere were'e. Yuh'ere ējōpeodu'uticā'to nígũ tojo were'e. ² Mūsārē judío masā nerēw̄ase wi'serip̄ nim-i'cārārē cō'awīrōrāsama. No'o mūsārē wējēcō'aca be'ro a'tiro nirāsama. "Marī Ō'acū uaro weerā wee'e", nirāsama. ³ Na yuh' pacure, yuh'ere masīti'que ye bu'iri mūsārē ña'arō weerāsama. ⁴ Yuh'ere wereyugũ wee'e. Tojo weerā queoro te wa'acā, mūsā "Tojota niwī", nirāsa'a.

Espíritu Santu ye cjase ni'i

»Yuh' m̄sã me'rã nígũ, ne waropure maata a'tere weretiwh. ⁵ Ni'cãrõacã yuh'ure o'ócũ tiropũ wa'agũ wee'e. Yuh' tojo nicã tũ'orã, ne ni'cũ yuh'ure "¿No'opũ wa'ati?" ni s̄rĩtiña'we'e. Mejõ b̄jajewiwioriticã'a. ⁷ Yuh' m̄sãrẽ diacjũta nigũti. Yuh' wa'acã, m̄sãrẽ añu nirõsa'a. Yuh' m̄sãrẽ Espiritu Santure o'ógũsa'a. Yuh' wa'aticãma, cũ m̄sãrẽ weetamugũ, m̄sã me'rã nigũ a'titibosami.

⁸ »Espiritu Santu yuh'ure ãjõpeotirãrẽ a'tiro masĩcã weegũsami. "Ûsã ña'arã ni'i", ni tũ'oña'cã weegũsami. Apeye, yuh' diacjũ weegũ ni'i nisere ï'ogũsami. Yuh' pacũ tiropũ wa'ase me'rã tere ï'ogũsami. Yuh' topũ wa'acã, yuh'ure ï'asome. Tojo nicã yuh'ure ãjõpeotirãrẽ Õ'acũ bu'iri da'reatjere ï'ogũsami. A'tiro masĩrãsama: "Wãtĩ, a'ti nucũcãcãrãrẽ dutigũ Õ'acũrẽ bu'iri da'reno'acjũ nitojami", nirãsama.

¹² »Yuh' m̄sãrẽ peje werese c̄uomi'i. Ni'cãrõacãrẽ m̄sã tũ'omasĩtibosa'a. Tojo weegũ werewe'e. ¹³ Espiritu Santu a'tigũ, nipe'tisere queoro weregũsami. Cũ diacjũ ucũgũ nimi. Cũ se'saro ucũsome. Õ'acũ ucũsere, cũ tũ'o'quere wereturiagũsami. Be'ropũ wa'atje quẽ'rãrẽ m̄sãrẽ wereyugũsami. ¹⁴ Espiritu Santu yuh'ure añurõ ucũgũsami. Yé cjasere m̄sãrẽ masĩcã weegũsami. ¹⁵ Nipe'tise yuh' pacũ c̄uose yé ni'i. Tojo weegũ Espiritu Santu m̄sãrẽ yé quetire weregũsami.

B̄jajewitimi'cãrã e'catirãsama nise ni'i

¹⁶ »Cã'rõacã be'ro m̄sã yuh'ure ï'anemosome. Be'ro ï'arãsa'a tja. Yuh' pacũ tiropũ wa'ase ye bu'iri tojo wa'anirõsa'a, niwĩ Jesú.

Cũ tojo nicã tũ'orã, ãsã ni'cãrẽrã a'merĩ ucũwũ:
—¿De'ro nisĩ'rĩrõ weesari cũ tojo nise? ¹⁸ "Cã'rõacã be'ro" cũ nise ¿de'ro nisĩ'rĩrõ weesari? Ñe'enojõrẽ ucũgũ ucũsamigũ, masĩtisa'a, niwũ.

¹⁹ Jesú ãsã tojo nisere masĩgũ, ãsãrẽ niwĩ:
—Yuh' "Cã'rõacã be'ro ï'asome, be'ro ï'arãsa'a tja" ní'quere ¿a'merĩ s̄rĩtiña'rã weeti? ²⁰ M̄sãrẽ diacjũta weregũti. M̄sã uti, pũrõ b̄jajewitirãsa'a. A'ti turicjãrã pe'e e'catirãsama. M̄sã b̄jajewitimi'cãrã be'ro e'catirãsa'a. ²¹ A'tiro wa'ase weronojõ nirõsa'a. Ni'cõ nijpaco co wĩ'magũ w̄hase d̄poroacã pũrĩse tũ'oña'samo. Co w̄háca be'ro co pũrĩse tũ'oña'quere wãcũtisamo. Co macũ bajuase pe'ere ï'agõ e'catigo, tojo weesamo. ²² Co weronojõ m̄sã ni'cãrõacã pi'eti'i. Be'ro yuh' m̄sãrẽ ï'agũ a'tigũti tja. Yuh' tojo weecã ï'arã, m̄sã e'catiyuh'uarãsa'a. Æpẽrã m̄sãrẽ b̄jajewiticã weemasĩtirãsama.

²³ »M̄sã tojo e'catiri n̄m̄urẽ m̄sã tũ'otisere ne s̄rĩtiña'some majã. Diacjũta m̄sãrẽ nigũti. M̄sã yuh'ure ãjõpeocã ï'agũ, nipe'tise m̄sã s̄rĩsere yuh' pacũ yuh'tigũsami. ²⁴ Tod̄poropũ yuh' tutuase me'rã yuh' pacũre ne s̄rĩtiwh. Ni'cãrõacãrẽ m̄sã yuh'ure ãjõpeotjãrã s̄rĩña. M̄sã tojo weecã, cũ yuh'tigũsami. Cũ yuh'ticã, m̄sã e'catiyuh'uarãsa'a.

Jesú masãrẽ "A'tiro weegũti" ní'que ni'i

²⁵ »Yuh' m̄sãrẽ queose me'rã wereapũ. Be'ro queose marĩrõ diacjũta yuh' pacũ ye quetire weregũsa'a. ²⁶ Espiritu Santu a'tica be'ro m̄sã yuh'ure ãjõpeotjãrã, yuh' pacũre s̄rĩrãsa'a. Yuh' tojo ní'gũ, "Yuh' pacũre m̄sãrẽ s̄rĩbosagũti", nigũ mejãta wee'e. M̄sã basu s̄rĩrãsa'a. ²⁷ Cũta m̄sãrẽ ma'imí. A'tiro ni'i. M̄sã yuh'ure ma'ĩi. Tojo nicã m̄sã yuh'ure "Õ'acũ tiropũ ní'cũ a'tipĩ", ni ãjõpeo'o. Tojo weegũ Õ'acũ m̄sãrẽ ma'imí. ²⁸ Yuh' pacũ me'rã ní'cũ yuh' a'ti nucũcãpũre a'tiwh. Ni'cãrõacã yuh' a'topũ ní'cũ yuh' pacũ tiropũ dajatojaagũti tja.

²⁹ Cũ tojo nicã tũ'orã, ãsã cũrẽ niwũ:
—Ni'cãrõacãrẽ m̄h' queose me'rã werewe'e. Diacjũ ucũcã'a. ³⁰ Ni'cãrõacã ãsã masĩ'i. M̄h' nipe'tisere masĩpe'ocã'a. No'o s̄rĩtiña'se d̄poro masĩtoja'a. Tojo weerã m̄h' Õ'acũ tiropũ ní'cũ a'tipã nisere masĩ'i.

³¹ Jesú ãsãrẽ niwĩ:
—¿M̄sã ãjõpeoti majã? ³² Tojo ãjõpeomirã, maata no'o m̄sã wa'asĩ'rĩrõ du'tistearãsa'a. Yuh' ni'cũta to-jagũsa'a. Ni'cũta niwe'e, ní'gũ pe'e. Yuh' pacũ yuh' me'rã nimi. ³³ Yuh'ure ãjõpeorã ejerisãjãse c̄uoato ní'gũ a'te nipe'tisere m̄sãrẽ wereapũ. A'ti nucũcãcãrã m̄sãrẽ pi'eticã weerãsama. Na tojo weemicã, wãcũtu-tuaya. Yuh' a'ti nucũcãcãrã na ña'arõ weesere do-caque'acã weetojawũ. Tojo weerã yuh'ure ãjõpeorã wãcũtutuaya.

Jesú cũ bu'erã ye niatjere cũ pacũre s̄rĩbosa'que ni'i

17 Jesú tojo níca be'ro ï'amorõ, a'tiro niwĩ:
—Pacũ, m̄h' yuh'ure cũu'que eja'a. Yuh' m̄h' macũ nisere masãrẽ ï'oña. M̄h' tojo weecã, yuh' masãrẽ m̄h' tutuasere, m̄h' añuyuh'rũsere ï'ogũsa'a. ² M̄h' yuh'ure masã nipe'tirã wiogũ s̄rõwũ. Nipe'tirã m̄h' o'o'cãrãrẽ catinu'cũcã weedutigũ yuh'ure s̄rõwũ. ³ Masã m̄h' Õ'acũ ní'cũ nigũrẽ, tojo nicã yuh'ure m̄h' o'ócũre ãjõpeorã catinu'cũcã'rãsama.

⁴ »Yuh' a'ti nucũcãpũre m̄h' tutuasere, m̄h' añuyuh'rũsere masãrẽ ï'owũ. M̄h' yuh'ure cũu'quere weepe'ocã'wũ. ⁵ Pacũ, a'ti nucũcã weese d̄poro yuh' m̄h' me'rã niwũ. M̄h' me'rã ní'gũ, m̄h' weronojõ nisetiwh. Ni'cãrõacãrẽ m̄h' tiropũ wa'agũ wee'e. Yuh'ure mejãrõta weeya tja.

⁶ »M̄h' ã'rãrẽ a'ti nucũcãpũ nirã wa'terore besewũ. Yuh'ure narẽ o'ogũti ní'gũ, tojo weecũ niwũ. M̄h' nise-tisere narẽ masĩcã weewũ. Na m̄h' yarã nimi'cãrãrẽ yuh'ure wiawũ. Na m̄h' dutisere weewã. ⁷ Ni'cãrõacã na masĩma, nipe'tise yuh' c̄uose m̄h' o'o'que ni'i, nima. ⁸ Narẽ nipe'tise m̄h' wereduti'quere werewũ. Na tere tũ'orã, ãjõpeowã. Na diacjũta yuh' m̄h' tiropũ a'ti'quere ãjõpeowã. Tojo nicã m̄h' yuh'ure o'ócũre ãjõpeowã.

⁹ »Yuh' na ye niatjere m̄h'urẽ s̄rĩ'i. Æpẽrã yuh'ure ãjõpeotirã yema s̄rĩwe'e. Yuh'ure m̄h' o'o'cãrã m̄h' yarã nima. Tojo weegũ m̄h'urẽ s̄rĩ'i. ¹⁰ Nipe'tirã m̄h' yarã, yarã nima. Yarã quẽ'rã m̄h' yarã nima. Na

yá'ure éjõpeo, yá'u tutuagá nisere masãrê masícã weema.

¹¹ »Yá'u a'ti nucũcãpá tojaque'asome. Yá'u bu'erã pũrĩcã tojarásama. Yá'u mæ'u tiropá wa'agá wee'e. Pacá, añuyá'rægá, mæ'u tutuase me'rã mæ'u yá'ure o'o'cãrãrê añurõ co'teya. Mæ'u tojo weecã, marĩ nĩrõnojõta na ni'cãrõ me'rã nirásama. ¹² A'ti nucũcãpãre yá'ure mæ'u o'o'cãrã me'rã nígũ, mæ'u tu-tuase o'o'que me'rã narê co'tewá. Ne ni'cũ bajurioti-wá. Ni'cũ dia'cũ todæporopá bajuduti'cá weronojõ ní'cãre bajuriowá. Mæ'u ye queti o'jáca pũrĩpá nĩrõno-jõta na oja'que queoro wa'aro wee'e.

¹³ »Ni'cãrõacã yá'u mæ'u tiropá wa'agá wee'e. Yá'u a'ti nucũcãpá nígũ, mæ'u ye quetire werewá. Tere tæ'orã, na yá'u weronojõ e'catiato nígũ werewá.

¹⁴ Mæ'u wereduti'quere narê wereturiawá. Na yá'ure éjõpeotjãrã, yá'u weronojõ nima. A'ti æmæcocjãrã weronojõ wãcũtima. Tojo weerã na quẽ'rãrê masã ï'atu'tima. ¹⁵ »Narê, a'ti nucũcãpá nirãrê mæ'u tiropá miaña", nígũ mejëta wee'e. Wãtĩ pe'ere cã'mota'aya nígũ, tojo ni'i. ¹⁶ Yá'u a'ti æmæcocjã niwe'e. Na quẽ'rã yá'ure éjõpeorã a'ti æmæcocjãrã weronojõ wãcũsetiti-ma. ¹⁷ Mæ'u ye queti diacjã waro ni'i. Te me'rã narê mæ'u ñaro weejã añurã wa'acã weeya. ¹⁸ Yá'ure mæ'u ye quetire a'ti nucũcãcãrãrê weredutigá o'ówá. Yá'u quẽ'rã yá'u bu'erãrê a'ti nucũcãcãrãrê weredutigá o'ó'o. ¹⁹ Mæ'u ñaronojõ na ye niatjere wẽrĩbosaguti. A'tiro yá'u weecã, na quẽ'rã mæ'u ñaronojõ diacjãta weerásama.

²⁰ »Yá'u na dia'cũrê sãrĩbosawe'e. Be'ropá na bu'e-sere tæ'o éjõpeojã quẽ'rãrê sãrĩbosa'a. ²¹ Na marĩ me'rã ni'cãrõ me'rã niato nígũ tojo wee'e. Pacá, yá'u mæ'u me'rã nĩrõnojõ, mæ'u yá'u me'rã nĩrõnojõ na quẽ'rã niato. Tojo wa'acã ï'arã, a'ti nucũcãcãrã yá'ure mæ'u o'ó'quere éjõpeorásama. ²² Yá'ure mæ'u tutuase, añuyá'ræsere o'owá. Yá'u quẽ'rã yarãrê o'oturiawá. Narê ni'cãrõ me'rã marĩ weronojõ niato nígũ tojo weewá. ²³ Yá'u napãre ni'i. Mæ'u pe'e yá'urãre ni'i. Tojo weerã na ni'cãrõ me'rã nirásama. Tojo wa'acã ï'arã, a'ti nucũcãcãrã mæ'u yá'ure o'ó'quere masĩrásama. Apeyere, mæ'u yá'ure ma'irõnojõta "Marĩrê ma'imĩ", nirásama.

²⁴ »A'ti turi weese dæporo mæ'u yá'ure ma'iwã. Tojo weegá mæ'u nisetisere yá'ure o'owá. Pacá, mæ'u o'o'cãrãrê yá'u me'rã nicã ñasa'a. Narê yá'u tutuasere ï'adutigá tojo wee'e. ²⁵ Pacá, mæ'u queoro wee'e. A'ti nucũcãcãrã yá'ure éjõpeotirã mæ'urê masĩtima. Yá'u mæ'urê masĩ'i. ã'rã yá'u bu'erã mæ'u yá'ure o'ó'quere masĩma. ²⁶ Mæ'u nisetisere narê masícã weewá. Tojo masícã weenu'cũcũti. Mæ'u yá'ure ma'irõnojõta na quẽ'rãrê a'merĩ ma'idutigá tojo wee'e. Tojo nicã yá'u na me'rã ninu'cũgũti nígũ, tojo wee'e, niwĩ Jesú.

Jesure surara na ñe'ewã'cã'que ni'i

(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Lc 22.47-53)

18 Jesú cã pacãre sãrĩca be'ro ñsã Jerusalãpãre wi-jawá. Wija, Cedrón wãmetiri maarê pẽ'awã. Ti maa siaquijipá na olivo ote'caro niwã. Ñsã topá

wa'awá. ² Juda Jesure ï'atu'tirãrê o'ori masũ quẽ'rã te olivo nirõrê masĩwĩ. Jesú todæporo pejetiri ñsãrê sã'ori sijawĩ. Tojo weegá masĩwĩ. ³ Ñsã topá nĩrĩ cura ni'cã cu-rua surara me'rã Juda etawĩ. ãpẽrã quẽ'rã ni'cãrãrê Õ'acũ wi'i co'terã surara niwã. Pa'ia wiorã, fariseo masã o'ó'no'cãrã niwã. Na añurõ wãmotiwã. Sĩ'ose tu-turi, sĩ'osepa me'rã a'tiwã. ⁴ Jesú cãrê wa'atjere masĩ-tojacá niwĩ. Tojo weegá "¿Noarê a'mati?" niwĩ.

⁵ Cãrê yá'tiwã:

—Jesú Nazarecjãrê a'ma'a, niwã. Jesú narê niwĩ:

—Yá'uta ni'i.

Juda Jesure ï'atu'tirãrê o'ori masũ na me'rã niwĩ.

⁶ Jesú "Yá'uta ni'i" nicã tæ'orã, na uirã, dústi bã'ræque'awã. ⁷ Jesú apaturi sãrĩtĩña'wĩ tja:

—¿Noarê a'mati?

Cãrê yá'tiwã:

—Jesú Nazarecjãrê a'ma'a, niwã.

⁸ Jesú narê niwĩ:

—Mæsãrê weretoja'a, yá'uta ni'i. To pũrĩcã yá'ure a'-marã, ã'rã yá'u bu'erãrê du'uo'oya.

⁹ Jesú cã ucũ'que queoro wa'ato nígũ tojo niwĩ. Cã ní'que a'tiro niwũ: "Yá'u pacá o'o'cãrãrê ne ni'cũ baju-riotiwá", niwũ. ¹⁰ Cã tojo níca be'ro Simó Pedro cã ya di'pãrê wejeweewĩ. Wejewe, pa'ia wioğãre da'ra-co'tegá Malco wãmetigãre diacjãca o'meperore dætepã'rẽwĩ. ¹¹ Cã tojo weecã ï'agũ, Jesú Pedrore niwĩ:

—Mæ'u ya di'pãrê ñarõña. Yá'u pacá pi'etiduti'-caronojõta pi'etigãti, niwĩ Jesú.

Jesure Anás ya wi'ipá mia'que ni'i

(Mt 26.57-58; Mr 14.53-54; Lc 22.54)

¹² Surara, tojo nicã na wioğá, ãpẽrã pa'ia wiorã na o'ó'cãrã Jesure dæ'te, Anás wãmetigã ya wi'ipá miawã. Cã Caifá mañecũ niwĩ. Caifá titare pa'ia wioğá niwĩ.

¹⁴ Cũta todæporopãre judío masãrê "Ni'cũ nipe'tirã ye niatje wẽrĩbosacã, marĩrê añurõsa'a" ní'cã niwĩ.

Pedro Jesure "Masĩwe'e" ní'que ni'i

(Mt 26.69-70; Mr 14.66-68; Lc 22.55-57)

¹⁵ Na Jesure miacã, yá'u Juã, tojo nicã Simó Pedro, ñsã pãarã narê sirutuwã'cãwũ. Pa'ia wioğá yá'ure ï'a-masĩwĩ. Tojo weegá yá'u Jesú me'rã wioğá ya wi'i po'-peapá sãjãawũ. ¹⁶ Pedro pe'e sopepá tojanã'cãwũ. Cã tojo weecã ï'agũ, yá'u sope co'tego me'rã ucũ, cãrê pi-jisõrõwũ. ¹⁷ Be'ropá co Pedrore sãrĩtĩña'wõ:

—¿Mæ'u sĩ'i me'rãcã mejëta niti?

Pedro core niwĩ:

—Niwe'e, niwĩ.

¹⁸ Pũrõ yãswãwá. Tojo weerã ti wi'i da'raco'terã, tojo nicã surara pecame'e wĩjãwã. Na ti me'e sumutopá sõ'manu'cũbãrowã. Pedro quẽ'rã na me'rã sõ'magũ wa'awĩ.

Pa'ia wioğá Jesure sãrĩtĩña'que ni'i

(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Lc 22.66-71)

¹⁹ Pa'ia wioğá Anás Jesure sãrĩtĩña'cã niwĩ:

—¿Noanojõ niti mæ'u bu'erã? ¿Ñe'enojõrê mæ'u bu'eti narê? nicã niwĩ. ²⁰ Jesú cãrê yá'ticã niwĩ:

—Yuh'u nipe'tirā tū'oropu bu'ewu. Judío masā nerēse wi'seripu, tojo nicā Ō'acū wi'i judío masā nerēwuaropu bu'ewu. Ya'yioropu bu'etiwi. ²¹ ¿De'ro weegu yu'ure sērītiña'ti? Āpērā yu'ure tū'o'cārārē sērītiña'ña. Na masāsama. Na mē'urē wererāsama, nicu niwī Jesú.

²² Jesú tojo nicā tū'ogu, ni'cū Ō'acū wi'i co'tegū surara Jesú ya diapoare paacu niwī. Cūrē nicu niwī: —¿De'ro weegu tojo yu'titi pa'ia wiogūre?

²³ Jesú cūrē nicu niwī:

—Yuh'u ña'arō nica be'ro “Te bu'iri paaru. Te ña'a ni'i”, niña. Añurō nica be'roma ¿de'ro weeacū yu'ure paati? nicu niwī Jesú.

²⁴ Be'ro Anás Jesure dū'teno'cure tja pa'ia wiogū Caifá tiropu o'ówi.

Pedro nisoone mo'que ni'i
(Mt 26.71-75; Mr 14.69-72; Lc 22.58-62)

²⁵ Tojo weeri cura Pedro pecame'e sumuto sō'-manu'cūwī. Topu nirā cūrē sērītiña'wā:

—¿Muh'u s'i me'rācū mejēta niti?

Pedro narē niwī:

—Niwe'e.

²⁶ Be'ro ni'cū pa'ia wiogūre da'raco'tegū, Pedro cū o'mepero dū'tepā'rē'cu acaweregū Pedore niwī:

—Yuh'u mejēpu mē'urē olivo ote'caropu cū me'rā nicā ĩ'aru.

²⁷ Pedro apaturi nisoowī. Tojo nica be'ro cārē'quē uuwī.

Jesure Pilato romano masā wiogū tiropu na mia'que ni'i

(Mt 27.1-2,11-14; Mr 15.1-5; Lc 23.1-5)

²⁸ Be'ro Jesure Caifá ya wi'ipū ní'cure Pilato ya wi'ipū miawā. Bo'rearopu weewu. Judío masā wiorā ti wi'ipūre sājāatiwā. Ti wi'ipūre sājāarā, Pascua bosenumū ba'awuasere ba'atibopā. Pilato judío masū nitimi nise bu'iri na bu'iritirā tū'oña'bopā. Tojo weerā cū ya wi'ire sājāatiwā. ²⁹ Na sājāaticā ĩ'agū, Pilato na me'rā ucūgū wijaatiwī. Narē niwī:

—¿Mūsā ā'rīrē ñe'enojō weresārā weeti?

³⁰ Na cūrē niwā:

—Cū ña'arō weeticāma, mē'u tiro cūrē miititiboapā.

³¹ Na tojo yu'ticā tū'ogu, Pilato niwī:

—Cūrē miaña. Mūsārē dutironojōta mūsā basu beserā wa'aya.

Judío masā wiorā cūrē niwā:

—Ūsā judío masā ne ni'cū masūrē “Wējēña” nimasīti-sa'a, niwā.

³² Titapūre romano masā wiogū masā ña'arārē na wējēdutiārē curusapu paabi'pecūcārā niwā. Tojo weero Jesú todūporo ní'que queoro wa'awu. Cū “Yu'ure u'muarōpu tuumorōnu'cōrāsama”, niwī. ³³ Pilato Jesure piji, cū ya wi'ipū majāmisājāawī. Jesure sērītiña'cu niwī:

—¿Muh'uta niti judío masā wiogū?

³⁴ Jesú yu'ticu niwī:

—¿Muh'u basu mē'u wācūrō me'rā sērītiña'ti? o ¿āpērā mē'urē wereati?

³⁵ Pilato cūrē nicu niwī:

—¿De'ro weegu yu'ur masībosau? Yuh'u judío masū mejēta ni'i. A'topūre mē'u ya di'tacjārā judío masā, tojo nicā pa'ia wiorā mē'urē miitiama. ¿De'ro weeati mē'u?

³⁶ Jesú nicu niwī:

—Yuh'u a'ti nucūcācū wiogū niwe'e. Yuh'u tojo nicāma, judío masā wiorārē o'odutitirā yu'ure siruturā a'me-quēboapā. Yuh'u apesecjū wiogū ni'i.

³⁷ Cū tojo nicā tū'ogu, Pilato nicu niwī:

—¿To pūrīcārē mē'u wiogū niti?

Jesú cūrē nicu niwī:

—Muh'u nírōnojōta yu'ur wiogū ni'i. Yuh'u diacjū cjasere weregu a'topu a'ti, bajuawu. Nipe'tirā diacjū cjasere harā, yuh'u ucūserē tū'oma.

³⁸ Pilato cūrē nicu niwī:

—¿Ñe'enojō nírō nisasa'a diacjū cjase? nicu niwī.

“Jesure wējērdūa'a” ní'que ni'i
(Mt 27.15-31; Mr 15.6-20; Lc 23.13-25)

Pilato Jesure sērītiña'ca be'ro judío masā wiorā me'rā ucūgū wijaaticu niwī tja. Narē niwī:

—Yuh'u cūrē ne bu'iri bocatiasu. ³⁹ Mūsā weewuase a'tiro ni'i. Pascua bosenumū nicā bu'iri da'reri wi'ipū nigūrē yu'ure du'uwīrōduti'sa'a. ¿Mūsā cūrē judío masā wiogūre du'uwīrōcā hasari?

⁴⁰ Cū tojo nicā tū'orā, na pūrō caricūwā:

—Cūrē ne du'uwīrōticā'ña. Barrabá pe'ere du'uwīrōña, niwā. Barrabá ña'arō weeri masū niwī.

19 Masā “Barrabáre du'uwīrōña” ni caricūcā tū'ogu, Pilato Jesure tārādutiwī. ² Surara ni'cā

be'to pota me'rā wéca be'tore cū dū'poarūre peocārā niwā. Apero, ni'cārō su'tiro wiogū sājāarōnojō sō'a ñi-bocurerore sājācārā niwā. ³ Be'ro cū pu'to wa'a, cūrē bujicārā, a'tiro nicārā niwā:

—Judío masā wiogūre añurō wa'ato. Tojo nírāta, cū diapoare paamūjācārā niwā.

⁴ Pilato pu'peapu ní'cu wijaatiwī tja. Masārē niwī:

—Yuh'u cūrē ne cā'rōcā bu'iri bocatiasu. Tojo weegu mūsā tiropu pijiwijaatigūti. Mūsā ĩ'arāsa'a, niwī.

⁵ Be'ro Jesú wijaatiwī. Cū pota be'tore pesawī. Wiogū su'tiro surara o'o'carore sājāwijaatiwī. Cū wijaatāca be'ro Pilato masārē a'tiro niwī:

—Ī'aña. Ā'rī nimi.

⁶ Pa'ia wiorā, āpērā Ō'acū wi'i co'terā surara cūrē ĩ'arā, pūrō caricūwā:

—Cūrē curusapu paabi'pe wējēña, ni caricūwā.

Pilato narē niwī:

—Mūsā basu cūrē curusapu paabi'pe wējērā wa'aya. Yuh'u cūrē ne cā'rōcā bu'iri bocatiasa'a, niwī.

⁷ Judío masā wiorā cūrē niwā:

—Cū “Yu'ur Ō'acū macū ni'i”, niwī. Ūsārē duti'que tojo ucūgūnojōrē wējēduti'i, niwā.

⁸ Pilato cū “Ō'acū macū ni'i” nisere tū'ogu, nemorō uiwī. ⁹ Be'ro Jesure pijisājāa, cūrē sērītiña'cu niwī tja:

—¿No'ocjū niti mē'u?

Jesú cūrē ne yu'titicu niwī.

¹⁰ Cū yu'titicā ĩ'agū, Pilato cūrē nicu niwī:

—¿De'ro weegh yu'ure yu'tiweti? ¿Mh'u masiweti? Yu'x mh'urē du'uwirōgū, du'uwirōmasī'i. Wējēdutigū quē'rā, wējēdutimasī'i, nicu niwī.

¹¹ Jesú cūrē nicu niwī:

—Ō'acū mh'urē cā'mota'acā, mh'u tojo weemasīti-boapā. Tojo weegh yu'ure mh'u tiropu o'o'cu mh'u nemorō bu'iritimi, nicu niwī.

¹² Cū tojo nicā tū'ogu, Pilato Jesure “¿De'ro wee cūrē yu'x du'uwirōgūsariba?” nicu niwī. Cū tojo weesī'ricā ī'arā, judío masā wiorā pūrō caricūwā:

—Mh'u cūrē du'uwirōgū, romano masā wioogu me'rācjū nisome. No'o ni'cū “Yu'x judío masā wioogu waro ni'ī” nigūnojō romano masā wioogure yu'rūnū'cāgū weemi. Cū me'rācjū nitimi, ni caricūwā.

¹³ Na tojo nicā tū'ogu, Pilato Jesure na ūtā me'rā yéé-ca rapu pijiwiijaadutiwī. Hebreo ye me'rā Gabata wāmetiwū. Topu Pilato masāre besewhawī. Tojo weegh cū topu dujiwī. ¹⁴ Titare ni'cā nūmū dū'sawu Pascua bosenūmū wa'atji dūporo. Dajaritero wa'tero niwū. Pilato topu dujigū, judío masā wiorārē niwī:

—Mh'sā wioogure ī'aña.

¹⁵ Na caricūnemowā:

—Cūrē wējēña. Curusapū paabi'pe wējēña, niwā.

Pilato niwī:

—Yu'x mh'sā wioogure curusapū paabi'pe wējē-dutigūsamī, ¿ni wācūmiti?

Pa'ia wiorā cūrē niwā:

—Ūsā wioogu ni'cūta romano masā wioogu waro nimi.

¹⁶ Na tojo nicā tū'ogu, Pilato surarare Jesure curusapū wējēdutigū o'owī. Be'ro na cūrē miawā.

Na curusapū paabi'pe'que ni'ī

(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Lc 23.26-43)

¹⁷ Jesú na “Masā boaweeca dūpoa” nirōpūre wa'agu, curusare wūhawā'cāwī. Hebreo ye me'rā Gólgota wāmetiwū. ¹⁸ Topu cūrē curusapū paabi'pewā. Āpērā pūarā quē'rārē tojota weewā. Jesure na deco nū'cōwā. Āpērā pe'e, ni'cūrē diacjū pe'e, apīrē cūpe pe'e nū'cōwā. ¹⁹ Pilato Jesú dūpoa bu'ī curusapū cū oja'quere ō'odutiwī. A'tiro ojano'wū: “Jesú Nazarecjū judío masā wioogu nimi.” ²⁰ Te oja'que hebreo ye, griego ye, latín ye me'rā niwū. Jesure paabi'pe'caro macā pū'to niwū. Tojo weerā pājārā judío masā tere bu'ewā. ²¹ Pilato oja'quere bu'erā, pa'ia wiorā cūrē nicārā niwā:

—Mh'u “Judío masā wioogu nimi”, ni ojatiboapā. A'tiro pe'e ojaboapā. “Cū Judío masā wioogu ni'ī, niami”, ni-boapā.

²² Pilato narē niwī:

—Yu'x ojasī'rī'caronojō ojatojapū. Dūcayusome majā.

²³ Be'ro ba'paritirā surara Jesure paabi'pe'cārā cū ye su'tire seeneowā. Seeneo, nānūcū dūcawaawā. Cū ya su'tiro docacjārō deroa'mesū'oya marīwū. ²⁴ Tojo weerā surara a'merī niwā:

—A'tore tū'rētīcārā. Mejō nībocaperā. ¿Noa a'tore wapata'arosarito? niwā.

Na tojo weecā, Ō'acū ye queti ojāca pūrīpū oja'que queoro wa'awū. A'tiro ojano'caro niwū: “Yé su'tire dū-

cawaawā. Tere nībocaperā wapata'awā.” A'te ní-caronojōta surara weewā.

²⁵ Jesú ya curusa pū'to a'ticūrā numia niwā. Cū paco, cū mēgō María Cleofas nūmo, tojo nicā María Magdalena niwā. ²⁶ Jesú cū pacore, tojo nicā yu'x Juā cū upūtu ma'ino'gū co tiro nu'cūcā ī'agū, core niwī:

—Ma'u, ā'rī mh'u macū nimi.

²⁷ Be'ro yu'ure niwī:

—Yu'x pacore mh'u paco weronojō cūoya. Toó tojamo mh'u paco, niwī Jesú.

To be'ro core ya wi'ipū miitojaawū.

Jesú wērī'que ni'ī

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Lc 23.44-49)

²⁸ Jesú cū pacore co'tedutica be'ro “Nipe'tise yu'ure weeduti'quere tu'aja'a”, niwī. Ō'acū ye queti ojāca pūrīpū oja'que wa'ato nígū Jesú a'tiro niwī:

—Acowūosa'a.

²⁹ Topu ni'cārū vino pi'ase poseyetjū dujiwū. Tojo weerā surara ni'cā si'tia mii űamiowā. űamio, hisopo wāmetiri siti dūpūpū ti si'tiare dū're'ō sīomorōwā Jesú tiropū. ³⁰ Cū tere sī'rīwī. Be'ro niwī:

—Nipe'tise tu'ajatoja'a.

Cū tojo níca be'ro cū dūpoa paamu'rīyoja, wērīa wa'awī.

Jesure na űosē'que ni'ī

³¹ Jesú cū wērīcaterore ni'cā nūmū Pascua bosenūmū wa'atjo dū'sawū. Ti bosenūmū sauru judío masārē soodutīca nūmū bosenūmūjo waro nícaro niwū. Ti nūmūrē wērī'cārā curusapū nicā judío masā wiorā űaticārā niwā. Tojo weerā na Pilato tiropū wa'a, cū yarā surarare narē maata wērīato nírá na ye űecārīrē paanu'adutīcārā niwā. Be'ro na upūre miidijoo, aperopū miadutīcārā niwā. ³² Tojo weerā surara ni'cūrē paanu'amū'tāwā. Be'ro apī quē'rārē tojota weewā. ³³ Jesúma wērī'cūpūre ī'awā. Tojo weerā cūma paanu'atiwā.

³⁴ Mejō dia'cū ni'cū surara Jesure paatipa'mapū űosēwī. Cū tojo weecā, dí aco me'rā o'mabūrowū.

³⁵ Yu'x a'tere ī'awū. Diacjūta ni'ī. Mh'sā quē'rā a'tere ējōpeoato nígū mh'sārē were'e. ³⁶ A'te Ō'acū ye queti ojāca pūrīpū nírdōnojōta wa'ato nírdō tojo wa'awū. A'tiro ojano'wū: “Cū ye ō'arī ne ni'cā ō'a paanu'aña marīrōsa'a.” ³⁷ Apero Ō'acū ye queti oja'caro quē'rārē a'tiro niwū: “Na cāmida're'cūpūre ī'arāsama”, ni ojano'wū.

Jesure na sīosōrōcūuo'que ni'ī

(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Lc 23.50-56)

³⁸ Jesú wērīca be'ro José Arimatea wāmetiri macācjū Pilatore Jesú ya upūre sērīcū niwī. José Jesure ējōpeogu niwī. Cū judío masā wiorārē uigu, ya'yioropū ējōpeo niseticā'cu niwī. Pilato “Jau, Jesú ya upūre mi-aña”, nicā tū'ogu, cū ya upūre miidijowī. ³⁹ Nicodemo todūporo űamipū Jesú me'rā ucūgū eja'cu quē'rā peje treinta kilos ű'mūtisere miiejawī. Te ű'mūtise a'te ni-

wũ. Mirra áloe me'rã morë'que niwũ. ⁴⁰ Na puarã José, Nicodemo su'tiro añurĩ casero ɥ'mɔtise wa're'que caseri me'rã Jesú ya upɛre omawã. Judío masã wërĩ'cãrãrë yaarã weewɛaronojõta weewã. ⁴¹ Jesure paabi'pe'caro pɛ'to otese ote'caro niwũ. Te ote'caro deco ni'cã masãpe na ɥ'tãgãpɛ se'ëca tuti niwũ. Ti pe ne ni'cãti wërĩ'cãrãrë s'iosõrõcũuno'ña marĩwũ. ⁴² Topɛ Jesure miaa, ti pepɛ s'iosõrõcũuowã. Na tojo weeri cura mujĩpũ sãjãrĩ curapɛ niwũ. Judío masã na da'radutitica nɛmɛ sãjãrõpɛ weewɛ. Tojo weerã ti pe pɛ'toacã niyucã, topɛ s'iosõrõcũuowã.

Jesú cũ masã'que ni'i

(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Lc 24.1-12)

20 Soorinɛmɛ nicã bo'rease dɛporo María Magdalena Jesú masãpepɛ wa'aco niwõ. Ti pere bi'acaga ɥ'tãgã apesepɛ cũñacã ï'aco niwõ. ² Tojo weego ɥ'sã tiropɛ omatojatico niwõ. ɥ'sãrë niwõ:
—Marĩ wioɣɛre apesepɛ miacãrã niama. ¿No'opɛ miarã miasapã?

³ Co tojo nicã tɛ'orã ɥ'sã, Simó Pedro, yɛ'ɛ cürë yaa'caropɛ wa'awɛ. ⁴ ɥ'sã topɛ wa'arã, yɛ'ɛ Pedro nemorõ omamɛñawũ. Tojo weegɛ yɛ'ɛ cũ dɛporo ejawɛ. ⁵ Topɛ eja, ti pepɛ mu'rĩ'asõrõwũ. Topɛ cürë oma'que caseri pesawɛ. ⁶ Be'ropɛ Pedro bɛaejawĩ. Cũa diacjũ sãjãa wa'awĩ. Cũ quë'rã te su'tire ï'awĩ. ⁷ Apero Jesure na diapoapɛ na omãca casero quë'rã niwũ. Apeye me'rã nitiwɛ. Aperoɛ tuupe'eca casero pesawɛ. ⁸ Yɛ'ɛ quë'rã ti tutipɛre sãjãawũ. Nipe'tise te caserire ï'agũ, ẽjõpeowɛ. ⁹ ɥ'sã Õ'acũ ye queti ojãca pürĩ cjasere Jesú wërĩ'cɛpɛ masãgũsami nisere titare masĩtiwɛ. ¹⁰ ɥ'sã ti pere ï'aca be'ro ɥ'sã ya wi'ipɛ daja-tojaawɛ.

Jesú María Magdalenarë bajua'que ni'i

(Mr 16.9-11)

¹¹ María Magdalena pe'e ti pe sumutorɛ utigo tojaque'awõ. Co utigota, ti pepɛ yu'ui'asõrõco niwõ. ¹² Tojo ï'asõrõgõ, pɛarã su'ti butise sãñarã Õ'acürë wereco'terãrë ï'aco niwõ. Na Jesure cũu'caropɛ dujicãrã niwã. Ni'cũ cũ dɛpoa ni'caropɛ, apĩ cũ dɛ'pocãrĩ ni'caro pe'e dujicãrã niwã. ¹³ Na core sërĩtiña'cãrã niwã:
—¿De'ro weego mɛ'ɛ utiti?
Narë nico niwõ:
—Yɛ'ɛ wioɣɛre mia wa'apã. ¿No'opɛ miarã miasapã?

¹⁴ Co tojo nica be'ro apero pe'e majãmi'aco niwõ. Tojo weemigõ, Jesú co tiro nu'cũcã ï'aco niwõ. “Jesúta nimi”, ni ï'amasĩtico niwõ. ¹⁵ Jesú core sërĩtiña'cɛ niwĩ:
—¿De'ro weego mɛ'ɛ utigo weeti? ¿Noarë a'mati? nica niwĩ.

“Ã'rĩ ote'quere co'tegɛ nisami” ni wãcũgõ, a'tiro nico niwõ:

—Mɛ'ɛ cürë mia'cɛ, wereya. ¿No'opɛ cũuati? Yɛ'ɛ cürë miagõti, nico niwõ.
¹⁶ Jesú core “María”, nica niwĩ.
Co majãmi'aquejo, nico niwõ:
—Rabboni.

Hebreo ye me'rã “Yɛ'ɛre bu'egɛ” nis'ĩrĩrõ wee'e.

¹⁷ Jesú core nica niwĩ:

—Du'uya yɛ'ɛre. Yɛ'ɛ pacɛ tiropɛ mujãatiapɛ yu-jupɛ. Yɛ'ɛre ẽjõpeorãrë werego wa'aya. “A'tiro niami”, niña. “Cũ, cũ pacɛ Õ'acũ tiropɛ ‘Wa'agɛ wee'e’, niami.” “‘Õ'acũ yɛ'ɛ pacɛ, tojo nica mɛsã pacɛ nimi.’ Apeye quë'rãrë ‘Yɛ'ɛ wioɣɛ nimi. Tojo nica mɛsã wioɣɛ nimi’, niami”, niña, nica niwĩ.

¹⁸ Cũ tojo nica tɛ'ogo, María Magdalena ɥ'sã cũ bu'erãrë werego etawõ. Co cürë ï'a'quere, cũ core ni'quere werewõ.

Jesú cũ bu'erãrë bajua'que ni'i

(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Lc 24.36-49)

¹⁹ Tojo wa'áca nɛmɛ soorinɛmɛ niwũ. Ti nɛmɛ ñamipɛ ɥ'sã cũ bu'erã ni'cãrã nerëwũ. ɥ'sã judío masã wiorãrë uirã, añurõ bi'asãjã wa'awɛ. ɥ'sã topɛ ni'ĩ cura Jesú ɥ'sã decopɛ bajuawĩ. ɥ'sãrë añudutiwĩ:

—Mɛsã ejeripõ'rãrĩpɛ ejerisãjãse niato, niwĩ.

²⁰ Cũ tojo nica be'ro cürë paabi'pe'quere, cürë ñosë'carore ï'owĩ. ɥ'sã cürë ï'arã, pürõ e'catiawɛ. ²¹ Cũ ɥ'sãrë ninemowĩ tja:

—Mɛsã e'catise me'rã niña. Yɛ'ɛ pacɛ o'ó'caronojõta yɛ'ɛ quë'rã yé quetire weredutigɛ mɛsãrë o'ó'o.

²² Be'ro cũ ɥ'sãrë putipeo, niwĩ:

—Mɛsã Espiritu Santure cɛoya. ²³ Mɛsã ăpërã na ña'arõ wee'quere acobojocã, na bu'iri marĩrã tojarãsama. Mɛsã narë acobojoticã, na acobojono'tirãsama, niwĩ Jesú.

Jesú Tomarë bajuase ni'i

²⁴ Tomás ɥ'sã me'rãcũ Jesú bu'egɛ “Sɛ'rɛa'cɛ” na ni-no'gũ Jesú ɥ'sã tiropɛ bajuácatore marĩwĩ. ²⁵ Be'ro cũ dajacã, ɥ'sã cürë niwũ:

—Marĩ wioɣɛre ï'apɛ, niwũ.

Tomás pe'e ɥ'sãrë niwĩ:

—Yɛ'ɛ cũ omocãpɛ paabi'pe'que peripɛ s'iosõrõĩ'atimigũ, ẽjõpeosome. Tojo nica cürë ñosë'caropɛ ya omopicare s'iosõrõĩ'atigɛ, ẽjõpeosome. S'iosõrõĩ'atojagɛpɛ, ẽjõpeogɛti, niwĩ.

²⁶ Ni'cã semana Jesú ɥ'sãrë bajuáca be'ro ɥ'sã apaturi nerëwũ. Titare majã Tomás quë'rã ɥ'sã me'rã niwĩ. Ti wi'i cjase soperi bi'acã'no'wũ. Tojo nimicã, Jesú ɥ'sã decopɛ bajuawĩ. ɥ'sãrë añudutiwĩ:

—Mɛsã ejeripõ'rãrĩpɛ ejerisãjãse niato, niwĩ.

²⁷ Be'ro Tomarë niwĩ:

—Ï'aña yé omocãrĩrë. Mɛ'ɛ omopicare na yɛ'ɛre paabi'pe'que peripɛ s'iosõrõña. Yɛ'ɛre paatipa'mapɛ na ñosë'caropɛre mɛ'ɛ ya omopicare s'iosõrõña. ẽjõpeose moogũ niticã'ña. Yɛ'ɛre ẽjõpeoya.

²⁸ Cũ tojo nica tɛ'ogɛ, Tomás niwĩ:

—Jesú, yɛ'ɛ wioɣɛ, mɛ'ɛ Õ'acũ ni'i.

²⁹ Jesú cürë niwĩ:

—Tomás, mɛ'ɛ yɛ'ɛre ï'atojagɛpɛ, ẽjõpeo'o. Yɛ'ɛre ï'atimirã ẽjõpeocã pe'ere, nemorõ añu'u.

Jesure ějōpeodutigū a'ti pūrīrē oja'a nise ni'i

³⁰ Jesú ũsā ĩ'orōpū peje apeyenojō weeĩ'owĩ. Te nipe'tise yu'x a'ti pūrīrē ojawe'e. ³¹ Yu'x a'ti pūrīrē Jesú ni'cārē cū weeĩ'o'quere oja'a. Mūsārē Jesú Ő'acū be-se'cū cū macū nimi nisere ějōpeodutigū oja'a. Tojo nicā cūrē ějōpeorā catinu'cūato nīgū tojo wee'e.

Jesú apaturi cū bu'erārē bajua'que ni'i

21 Be'ro Jesú Tiberia wāmetiri ditara sumutopū ũsārē apaturi bajua'wĩ. A'tiro wa'awū. ² ũsā topūre nirā a'ticūrā niwū: Simó Pedro, Tomás "Sū'rūa'cū" na nīgū, tojo nicā Natanae Galilea di'tacjū Caná wāmetiri macācū. Āpērā quē'rā ũsā pūarā Zebedeo pō'rā niwū. Tojo nicā āpērā pūarā Jesú bu'erā ninemowā.

³ ũsā topū nirī cura Simó Pedro ũsārē niwĩ:

—Wa'i wējēgū wa'agūti.

ũsā cūrē niwū:

—ũsā quē'rā wa'arāti, niwū.

ũsā wa'a, yucūsupū mūjāsājāwū. Ti űnamirē wa'i wējēbo'reamiwū. Ne wējētīcāti.

⁴ Bo'reque'awā'cātiri cura Jesú ti ditara sumutopū bajua'wĩ. ũsā cūrē ĩ'amasītiwū. ⁵ Cū ũsārē niwĩ:

—¿Wējēati? niwĩ.

—Wējētiasū, niwū.

⁶ ũsā tojo nicā tū'ogū, ũsārē niwĩ:

—Diacjū pe'e doqueñoña mūsā wejecūre. Tojo weerā wējērāsa'a. Cū dutironojōta weewū. Pājārā waro wējēwū. Ne wejecūre wā'cōticāti. ⁷ Tojo wa'acā ĩ'agū, yu'x Jesú pūtu ma'ino'gū Pedore niwū:

—Marĩ wiogū nimi.

Yu'x tojo nicā tū'ogū, Simó Pedro su'tiro bu'icjārōrē wejesāñawĩ. Jesú tiropū wa'agū, doqueñojāwĩ.

⁸ ũsā pe'e yucūsupū me'rā sumutopū wa'ire we-jenūjāwū. ũsā cien metros yoaro decopū pa'sawū.

⁹ Topū mūjātarā, pecame'e cū wījāca me'erē ĩ'awū. Ti me'erū ni'cū wa'i pū'onū'cōno'wū. Pā quē'rā niwū.

¹⁰ Jesú ũsārē niwĩ:

—Wa'i mūsā wējē'cārārē miitia.

¹¹ Cū tojo nicā, Simó Pedro yucūsupū mūjāsājā, wa'ire wejemajāwĩ nucūporopū. Wa'i pacarā ciento cincuenta y tres sājāawā. Ticūrā pājārā sājāamicā, we-jecū tū'rūtīwū. ¹² Jesú ũsārē niwĩ:

—Ba'arā a'tia.

ũsā cūrē ĩ'amasīrā, ne ni'cūpūta "¿Noanojō niti mū'x?" ni sērītiña'ma'atiwū. ¹³ Jesú pārē ũsārē etiwĩ. Wa'i quē'rārē etiwĩ.

¹⁴ Jesú masāca be'ro pūati ũsārē bajuatōjawĩ. Ni'cārōacā me'rā ĩ'tiati wa'aro weewū.

Jesú Simó Pedro me'rā ucū'que ni'i

¹⁵ ũsā ba'āca be'ro Jesú Simó Pedore sērītiña'wĩ:

—¿Simó, Joná macū, mū'x ā'rā yu'rūoro yu'ure ma'iyū'rūnū'cāti?

Pedro cūrē niwĩ:

—ũ, wiogū, mū'x masī'i yu'x mū'urē ma'isere.

Jesú cūrē niwĩ:

—To pūrīcārē yu'ure ějōpeorārē co'teya. Narē bu'eya.

¹⁶ Apaturi Pedore sērītiña'nemowĩ:

—¿Simó, Joná macū, yu'ure ma'iti?

—ũ, mū'x masī'i yu'x mū'urē ma'isere.

Jesú niwĩ tja:

—To pūrīcārē yarārē bu'eya. Narē co'teya.

¹⁷ Apaturi ninemowĩ tja:

—¿Simó, Joná macū, yu'ure mū'x ma'iti?

Jesú ĩ'tiati cūrē sērītiña'cā ĩ'agū, Pedro pūrō bu-jawetiwĩ. Cūrē niwĩ:

—Wiogū, nipe'tisere mū'x masī'i. Masī'i yu'x mū'urē ma'isere.

Jesú cūrē niwĩ:

—To pūrīcārē narē bu'eya. Narē co'teya, niwĩ tja.

¹⁸ Mū'urē diacjūta nīgūti. Mū'x ma'mū nīgū, mū'x ũaro su'tirore sāña, mū'x no'o wa'asī'rīrō wa'acūwū. Be'ro mū'x būcū ějāgū, mū'x ye omocārīrē sīomorōgūsa'a. Apĩ mū'urē su'ti sāa, mū'x wa'asī'rītiro miagūsamī.

¹⁹ Jesú tojo nīgū, Pedro cū de'ro wa'a wērīatjere nīgū, tojo niwĩ. Cū wērīse me'rā masā Ő'acūrē añurō ucūrāsama nīgū, tojo niwĩ.

Be'ro Jesú cūrē niwĩ:

—Yu'ure ějōpeosirutunu'cūcā'ña.

Jesú Juārē ma'i'que ni'i

²⁰ Be'ro Pedro majāmī'agū, yu'x na be'ro sirutucā ĩ'awĩ. Yu'x Jesú ma'ino'gū niwū. Yu'xta todūporo ũsā ba'atūocatero "¿Noa mū'urē ĩ'atu'tirāpūre o'orosari?" ni sērītiña'wū. ²¹ Pedro yu'ure ĩ'agū, Jesure sērītiña'wĩ:

—Wiogū, ā'rī warore ¿de'ro wa'arosari?

²² Jesú cūrē niwĩ:

—Cū maata wērīcā, mū'x ye cjase mejēta ni'i. Cū yu'x apaturi a'tiri curapū catitūocā quē'rārē mū'x ye cjase mejēta ni'i. Wācūnūrtīgūta. Mū'x yu'ure sirutuya, niwĩ.

²³ Jesú tojo ní'quere tū'orā, cūrē ějōpeorā yu'ure "Cū ne wērīsome" nise se'sa wa'awū. Jesú yu'ure "Cū wērīsome", nitiwĩ. A'tiro pe'e niwĩ: "Yu'x apaturi a'tiri curapū catitūocā, mū'x ye cjase mejēta ni'i", niwĩ Pedore.

²⁴ Yu'x Juā ni'i. Yu'x ĩ'a'quere oja'a. Tojo weero "Diacjūta ni'i", ni masīno'o.

²⁵ Apeye Jesú weenemo'que peje ni'i. Yu'x tū'oña'cā, cū wee'quenūcū ojacāma, peje pūrī waro yu'rūoque-jocā'bosa'a.

HECHOS

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

A'ti pūrīrē Luca ojacu niwī. Cū Jesucristo besecúú'cārā na weeseti'quere ojacu niwī. A'ti pūrī Jesús cū bu'erārē “Tojo weeguti” ní'caronojōta Espíritu Santure o'ócū niwī nisere ojano'o. Tojo weerā cū bu'erā Espíritu Santure cūorā Jesucristo ye quetire uiro marīrō Jerusalépure, Judeapure, Samariapure, nipe'tiropure werecusiacārā niwā.

Luca a'ti pūrīrē ojase dūporo ni'cā pūrī Jesucristo catiri mūco cjase wereri pūrīrē ojatojacu niwī. Tojo weero a'ti pūrī Jesucristore ējōpeonū'cā'quere cū ojanemoca pūrī ni'i. Pedore, Pablora na weeseti'quere ojayurūnū'cāno'o.

Espíritu Santu a'tiatjere Jesús wereyu'que ni'i

1 Teófilo, mū'urē ni'cā pūrī todūporopure ojavu. Ti pūrīpūre nipe'tise Jesús masārē bu'e'quere, cū tuaro me'rā weē'o'quere werewu. Ne waro cū bu'enū'cā'quere, ² cū bu'e yapada'reo'quere werewu. Tojo nicā cū mūsepū mūjā'quere werewu. Jesús mūsepū mūjāse dūporo cū bu'erā cū besecúú'cārārē dutiro cūucū niwī na weeatjere. Espíritu Santu masīse o'oro me'rā tere duticū niwī. ³ Cū wērī masāca be'ro pejetiri Jesús bajuacu niwī. Cuarenta nūmūrī bajuacu niwī narē. Tojo weerā cūrē ī'arā, “Marī 'Wērīa wa'ami' ní'cū catimi”, nicārā niwā. Narē Ō'acū nipe'tirā masā wiogu nimi nise quetire werecu niwī.

⁴ Jesús na me'rā nígū, mūsepū mūjāti dūporo a'tiro nicū niwī:

—Mūsā Jerusalépū tojayā. Ne aperopū, ape macāpū wijaticā'ña. Yū'ū pacū mūsārē todūporopū ní'caronojōta Espíritu Santure o'ódijogūsamī. Tojo weerā mūsā cūrē topū yucueya. Yū'ū mūsārē tere weretojavu. ⁵ Juā mūsārē aco me'rā wāmeyecu niwī. Cū tojo weecā, mūsā ña'arō weeseti'quere du'u, būjaweti dūcayucā, masā mūsārē ī'amasīcārā niwā. Yū'ū pacū pūrīcā cārōacā be'ro mūsārē Espíritu Santure o'ódijogūsamī. Espíritu Santu mūsā me'rā ninu'cūcūsamī, nicū niwī Jesús.

Jesure cū pacū mūsepū miimūjā'que ni'i

⁶ Jesús cū bu'erā me'rā nerēcaterore cūrē sērītiña'cārā niwā:

—¿Jesús, ūsā wiogu, mū'ū romano masārē wiorā nise dūcayugūsarī? ¿Dūcayū, judío masārē wiorā sōrōgūsarī? Marī ñecū Davi, cū macū Salomó a'ti di'tacjārārē duticārā niwā. ¿Na duti'caro weronojō ni'cārōacārē judío masā tja apaturi dutirāsari? ni sērītiña'cārā niwā.

⁷ Na sērītiña'cā tū'ogū, a'tiro yū'ticū niwī:

—Ō'acū marī pacū dia'cū masīsamī. Cū “Tojota wa'ato” nicā, tojota wa'arosa'a. A'te mūsā ye cjase niwe'e.

⁸ Cārōacā be'ro marī pacū tutuasere o'ogūsamī mūsārē. Espíritu Santu mūsā me'rā nicā, wācūtutuase cūo, yé quetire masārē wererā wa'arāsa'a. Jerusalécjārārē, Judea di'tacjārārē, Samaria di'tacjārārē, nipe'tiro a'ti mūcopū nirārē wererā wa'arāsa'a, nicū niwī Jesús cū bu'erārē.

⁹ Tojo ni weretojaca be'ro cūrē cū pacū miimūjāa wa'acū niwī mūsepū. Cū mūjāacā, cū bu'erā cūrē ī'amorōsirutucārā niwā. Na ī'amorōsirutucā, o'mecurua cūrē tuubi'acā'caro niwū. Tojo weerā cūrē ī'anemoticārā niwā majā. ¹⁰ Jesure cū pacū miimūjāaca be'ro cū bu'erā cū mūjāa'caro pe'e dia'cū ī'amorōnu'cūcārā niwā. Ne ī'adu'uticārā niwā. Na to pe'e ī'amorōnu'cūrī cura wācūña marīrō na decopū Ō'acūrē wereco'terā pūarā su'ti butise sāñarā bajuacārā niwā.

—Mūsā Galileacjārā ¿de'ro weerā tocā'rō ī'amorōnu'cūti? Jesús ni'cārōacā mūsepū mūjāa'cūta a'ti nucūcāpūre apaturi a'tigūsamī tja. Mūsā cūrē mūjāacā ī'a'caronojōta a'tigūsamī, nicārā niwā Ō'acūrē wereco'terā.

Judare dūcayucjūre bese'que ni'i

¹² Jesure mūjāacā ī'a'cū ūrūgū Olivo wāmeticū nicaro niwū. Ō'acūrē wereco'terā narē Jesús apaturi a'tigūsamī tja nisere wérēca be'ro cūrē ī'atūo'cārā Jerusalépū dajatojaacārā niwā. Tigū ūrūgū ti macā pū'toacā nicaro niwū. ¹³ Jerusalépūre tojatarā, na cājīrī wi'ipū wa'acārā niwā. Ti wi'i casatiri wi'i nicaro niwū. Ni'cā tucū bu'ica tucūpū sājāa, dujicārā niwā. A'ticūrā nicārā niwā: Pedro, Santiago, Juā, André. Āpērā Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Santiago Alfeo macū, Simó celote cūruacjū, Juda Santiago acabijī nicārā niwā. Ā'rā nipe'tirā nicārā niwā ti tucūpū nerēsājātjārā dujirā. ¹⁴ Ti tucūpūre ñubuerā na'irō nerēnu'cūcā'cārā niwā. Āpērā na me'rā nerēcārā niwā. Jesús acabijirā, María Jesús paco, co me'rācārā numia nicārā niwā. Na topū nerē'cārā ni'cārōnojō wācūseticārā niwā.

¹⁵ Ni'cã nũmũ Jesure ějõpeorã neręcãrã niwã ti wi'ipũta tja. Ciento veinte wa'tero nicãrã niwã. Pedro na neręcĩ cura wã'cãnũcã, naręc werecũ niwĩ. A'tiro nicũ niwĩ:

¹⁶ —Dũporopũ marĩ ñecũ Davi Espĩritu Santu cũ masĩse o'oro me'rã Judare wa'atjere ojamũ'tãcũ niwĩ. Ő'acũ ojaduti'que diacjũta wa'apũ. Judata ĩ'owĩ Jesure ãpērãpũre. Tojo weerã na Jesure bu'iri da'rerãtirã ñe'e miawã. ¹⁷ Juda ũsã me'rãcjũta nimiwĩ. Jesũ cũ quę'rãre masãre bu'esere cũumiwĩ ũsãrẽ wee'caronojõta. ũsã doce nimiwũ cũ me'rã. ¹⁸ ũsã me'rã nimigũ, Jesure ĩ'owĩ wiorãpũre. Cũ Jesure wiorãrẽ ĩ'o'que wapa na cũrẽ niyerure wapayecãrã niwã. Be'ro naręc tere wiacã'cũ niwĩ cũ ña'arõ wee'que wapare. Niyeru cũ wia'que me'rã pa'ia wiorã di'ta cã'rõacã duucãrã niwã. Be'ro cũ basu pe'e bũñque'a, cũ paaga tũ'rũste, cũ ũ'-tamisĩ nimi'que wijaaacũ wa'acaro niwũ. Tojo wee wēřia wa'acũ niwĩ Juda. ¹⁹ Cũ tojo wa'asere nipe'tirã Jerusalęcjãrã tũ'ose'sacãrã niwã. “Tojo wee wēřia wa'apũ”, ni ucjacãrã niwã. Na te niyeru me'rã duu'que di'tare wãmeyecãrã niwã “Dĩ cõ'ãca di'ta.” Na ye me'rã nĩrõ, Acęldama tojo nĩrõ weesa'a.

²⁰ Pedro naręc werenemocũ niwĩ:

—Dũporopũ Salmo wãmetiri pũřĩrẽ oja'cũ a'tiro ojacũ niwĩ:

Cũ ya wi'i masã marĩřĩ wi'i tojato.

Tore ne ni'cũ niticã'to.

A'te quę'rãrẽ a'tiro ojacũ niwĩ:

Cũ da'rase nimi'que apĩpũre wa'ato, ni ojacũ niwĩ.

»Salmo pũřĩ ni oja'caronojõta tojo wa'apũ Judare.

²¹ »Tojo weerã Juda dũcayugũre beserũa'a. Marĩ be-seacjũ ũsã me'rã sija'cũre, Juã Jesure wãmeyecã ĩ'a'cũre beserũa'a. Nipe'tise Jesũ cũ wee'quere, téé cũ pacũ cũrẽ ũ'mũsepũ miimũjãcã ĩ'a'cũre beserũa'a. Cũ quę'rã ũsã weronojõta weregũ wa'agũsami Jesũ wēřĩ'cũpũ masã'quere, ni werecũ niwĩ Pedro.

²³ Cũ tojo nicã tũ'orã, ti tucũpũ nirã a'tiro wãmetirã pũarãrẽ besecãrã niwã. Ni'cũ Josę wãmeticũ niwĩ. Cũręta ãpērã Justo, ãpērã Barsabã pisucãrã niwã. Apĩ pe'e Matía wãmeticũ niwĩ. ²⁴ Tojo wee ti tucũpũ nirã Ő'acũrẽ a'tiro sęřĩcãrã niwã:

—Ő'acũ, nipe'tirã masã wãcũsere masĩ'i. Ni'cũ mũ'ũ besetojapũ Juda dũcayuaacjũre. Tojo weegũ ũsãrẽ ĩ'oña. ¿Ni'ĩ nisari? Juda mũ'ũ dutiro cũumi'quere du'ucã'mi ña'arõpũ wa'agũ cũ catigũ añurõ weeti'que bu'iri, ni sęřĩcãrã niwã.

²⁶ Na tojo ni Ő'acũrẽ sęřĩtoja, pũa pe ũtãpe Matía, Barsabã na wãmerẽ ojacãrã niwã. ¿Ni'ĩ Ő'acũ besecũ niti? nĩrã, pi'ipũ sãa, ni'cã pe mii ĩ'acãrã niwã. Matía wãme ojaõ'o'que nicaro niwũ.

—Jãa, ã'řĩ Matía Juda dũcayuaacjũ nigũsami. Cũ ãpērã once me'rã Jesucristo ye quetire weregũ wa'agũsami, nicãrã niwã ti pere mii ĩ'arã.

Espĩritu Santu dijata'que ni'ĩ

2 Cincuenta nũmũřĩ Pascua wa'ãca be'ro Pentecosté wãmetiri bosenũmũ wa'acaro niwũ. Ti bosenũmũ nicã Jesure ějõpeorã apaturi todũporo na

néréca wi'ipũta tja neręcãrã niwã. ² Ti wi'ipũ na néréca be'ro wãcũña marĩrõ wĩ'rõ ũpũtũ a'tiro weronojõ ũ'mũsepũ bũsũ dijaticaro niwũ. Ti wi'i bũsũse'sa wa'acaro niwũ. ³ Tojo wa'ari cura nãnecũ na dũpopa bu'ipũ pecame'e ũjũřĩ põ'rã ñe'merõ weronojõ bajuro pesacaro niwũ. ⁴ Espĩritu Santure cũoyũ'ruacãrã niwã. Tojo weerã tutuaro me'rã cũ dutisere añurõ weecãrã niwã. Cũ weetamurõ me'rã apemasã ye ucũsere ucũ-masĩtimi'cãrã ucũñ'cãcãrã niwã.

⁵ Pentecosté bosenũmũrẽ Jerusalępũre pãjãrã judío masã apeye di'tacjãrãpũ neręcãrã niwã. Na ějõpeo-setisere añurõ weeri masã nicãrã niwã. Espĩritu Santu tutuaro o'ono'cãrã ucũcã tũ'orã, ã'rã na tiropũ wa'acãrã niwã. Wa'a, na yere ucũcã tũ'orã, tũ'omarĩa wa'acãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

—Á'rã marĩ yere ucũrã a'ti di'ta Galileacjãrã nima. ¿De'ro weerã a'tocjãrã nimirã, marĩ yere añurõ ucũti? ni a'merĩ sęřĩtiña'cãrã niwã. ⁹ Marĩ apesecjãrã, Elãcjãrã, Mesopotamiacjãrã ni'ĩ. Ĥpērã Judeacjãrã, Capadociacjãrã, Pontocjãrã, Asiãcjãrã ni'ĩ. ¹⁰ Ĥpērã Frigiãcjãrã, Panfiliãcjãrã, Egipcjãrã, Libia di'ta Cirene wãmetiri macã pũ'tocjãrã ni'ĩ a'ti macãpũre. Romacjãrã bosenũmũ etama a'topũre. Na ni'cãrẽrã judío masã nima. Ĥpērã judío masã nitimirã, judío masã weronojõ ějõpeo-setirã na quę'rã a'topũre nima. ¹¹ Ĥpērã Cre-tacjãrã, Arabiacjãrã nima. Marĩ apesecjãrã dia'cũ nimirã, marĩ ye ucũse me'rã tũ'orã wee'e Ő'acũ cũ añuse wee'quere, nicãrã niwã. ¹² Nipe'tirã na yere ucũcã tũ'orã, tũ'omarĩa wa'acãrã niwã.

—¿De'ro weero tojo wa'ati? nicãrã niwã.

¹³ Ni'cãrẽrã Espĩritu Santu tutuaro o'ono'cãrãrẽ bu-jicã'cãrã niwã.

—Na que'arã weepã, tojo ni ucũrã, nicãrã niwã.

Pedro masãrẽ were'que ni'ĩ

¹⁴ Na tojo nicã tũ'ogũ, Pedro ti wi'ipũ nĩ'cũ wijaacũ ni-wĩ sopepũre. Cũ me'rãcjãrã Jesũ besecũũ'cãrã cũ siro-ta sirutuwijaacãrã niwã. Pedro nipe'tirã tũ'oato nĩgũ ũpũtũ tutuaro me'rã ucũcũ niwĩ:

—Yũ'ũ acawererã, tojo nicã nipe'tirã Jerusalępũ nise-tirã, yũ'ũre añurõ tũ'oya. Mũsã “Na que'arã weema”, ni wãcũapũ. ¹⁵ ũsã que'arã mejęta weepũ. Ni'cãrõacã ñamiãcãcũre nueve ni'ĩ. A'ti horare que'aya marĩ'ĩ.

¹⁶ Mũsã ni'cãrõacã tũ'osere dũporopũ Joel wãmetigũ Ő'acũ ye queti weremũ'tãřĩ masũ ojamũ'tãcũ niwĩ. A'tiro ni ojacũ niwĩ:

¹⁷ “A'ti turi pe'tise dũporo Espĩritu Santure nipe'tirãrẽ o'õgũti”, nicũ niwĩ Ő'acũ.

“Espĩritu Santure o'õca be'ro mũsã põ'rã ñmũa, nu-mia masãrẽ wererãsama ye quetire.

Bũcũrã, ma'mapjare na quę'erõpũ ĩ'ogũsa'a be'ropũ wa'atjere.

Yũ'ũ dutiro weerãrẽ Espĩritu Santure o'õgũsa'a.

Na quę'rã ye cjase quetire masãrẽ wererãsama.

¹⁹ A'ti di'tare, ũ'mũsepũre mejęcã bajuse ĩ'ogũsa'a.

Tojo wa'aro dí, pecame'e, o'me bajuarosa'a.

²⁰ ũmũco quę'rã na'itĩ'a wa'arosa'a.

Tojo wa'acã, muřĩpũ ñmũcocjũ bajutigũsami.

Mujīrū ñamicjū quē'rā sō'agū wa'agūsami.
Dí weronojō sō'agūsami.
Masārē yu'rūocū cū apaturi a'tiatji dūporo tojo
wa'arosa'a.

Cū a'tigū, wiopesase me'rā asistedijatigūsami.
Mejō nirī nūmū nisome.

²¹ No'o yu'ure 'Ŋa'arō wee'quere acobojoya' nicā,
narē acobojogūsa'a.

Narē pecame'erū wa'abo'cārārē yu'rūogūti", nicū ni-
wī Ō'acū, ni ojacū niwī Joel, ni werēcū niwī Pedro
Jerusalécjārā masārē.

²² Apeye narē Pedro a'tiro werenemocū niwī:

—Mūsā añurō tū'oya yu'ū ucūserē. Ō'acū marī pacū,
Jesus Nazarecjūrē o'ócū niwī. Cū me'rā cū tutuasere
ī'ocū niwī marīrē. A'tere marī tiorūre weē'owī. Tojo
weerā cū tojo wee'quere ī'atjārā, marī masī'i Jesu-
cristo Ō'acū o'ócūta nicū niwī nisere. Dūporopū marī
pacū Ō'acū "Yu'ū macūrē masā ña'arā wējērāsama", ni
masītojacū niwī. Tojo wa'atjere masīgū, "Tojota
wa'arosa'a", nicū niwī. Cūrē, marī pacū o'ócū nimicā,
mūsā ña'arārē curusapū paabi'pe wējēdutiwū. ²⁴ Marī
pacū tojo wa'āca be'ro Jesucristore cū wērī'cūpūre
masōcū niwī. Cū wērīdojaticū niwī. Masā wa'acū niwī.
²⁵ Dūporopū wioḡū Davi a'tiro ojamū'tācū niwī Jesús cū
ucūatjere:

Pacū, mū'urē ī'anū'cūcā'a.

Mū'ū yu'ū wioḡū, yu'ū me'rā ninu'cūcā'a.

Tojo weeḡū yu'ū uiwe'e.

²⁶ Yu'ū ejeripō'rāpūre pūrō e'catise me'rā ucū'u.

Yu'ūre cō'asome wērī'cārā nirōpū.

Yu'ū mū'ū macū ña'ase moogū upū ne boasome.

Yu'ū wérīca be'ro apaturi masāḡūsa'a tja.

Tere yu'ū masī'i.

Tojo weeḡū ne uise moogūsa'a.

Pūrō e'cati'i mū'urē ī'agū, ni ojacū niwī Davi.

²⁹ »Yu'ū acawerērā, mūsārē weresī'rīsa'a marī ñecū
Davi yere. Cū wērīcū niwī. Cū wērīcā, cūrē yaacārā ni-
wā. Cū ya masāpe a'ti macāta ni'i. Marī masī'i, cū basu
pe'e cū ye cjasere ojatipī. Apīpūre ojacū weepī. ³⁰ Davi
catigū, Ō'acū ye queti weremū'tārī masū nicū niwī.
Marī pacū Ō'acū cūrē a'tiro ni werēcū niwī: "Mū'ū pāra-
mi nituriagūpū mū'ū duti'caro weronojōta a'ti di'tare
dutigū nigūsami", nicū niwī. ³¹ Cūrē Ō'acū tojo ní'quere
Davi weremū'tācū niwī Jesús cū masātjere. "Cū
wērīḡūsami. Wērī, maata masāḡūsami. Āpērā
wērī'cārā weronojō wērīdojasome. Cū upū boasome",
ni ojacū niwī Davi. Davi a'tiro oja'cū nimigū, wērīa
wa'acū niwī. Cū ya upū boa wa'apā. A'tere tojo níḡū,
Jesus wa'atje pe'ere ojayugū weepī. Jesus cū pacū
wērī'cūpūre masōcū niwī. Marī ī'a'cārā nitjārā masī'i
cū masō'quere. ³³ Cū pacū cūrē m'ūsepū cū tiro
wioḡū dujiri cūmurōpū miimūjācū niwī. Ō'acū cū todū-
poropū ní'caronojōta cū macūrē marīrē Espiritu San-
ture o'óduticū niwī. Tojo weerā Espiritu Santu cū wee-
amuse me'rā mūsā ye ucūserē ūsā ucūapū. ³⁴ Davi
pe'e cū upū me'rā m'ūsepūre masāmūjāatipī. Tojo
weeḡū Jesús pe'ere wa'atjere ucūḡū weepī. Apeyere Je-
sucristore wa'atjere Davi a'tiro ojanemocū niwī tja:

Ō'acū m'ūsepū nigū cū macūrē, yu'ūre yu'rūocjūre
a'tiro nicū niwī:

"Yu'ū tiro wioḡū dujiri cūmurōpū dujigūsa'a.

Mū'ū to dujicā, mū'urē ī'atu'timi'cārārē narē ējōpeocā
weeḡūti."

Tojo nicū niwī yu'ūre yu'rūocjūre Ō'acū, ni ojacū ni-
wī.

Cū a'tiro ojacū, Jesus ucūḡū weepī.

³⁶ »Tojo weerā mūsā judío masā nipe'tirā masīña.

Jesus, mūsā curusapū paabi'pe'cūre Ō'acū cūrēta
marī wioḡū sōrōpī. Cū Ō'acū beseno'cūta nicā'niwī, ni
werēcū niwī Pedro.

³⁷ Cū tojo nicā tū'orā, "Ūsā bu'iri cūosa'a", ni
wācūcārā niwā. Tojo weerā Pedroe, āpērā Jesús cū
besecū'cārārē "¿Ūsā de'ro weerāsari?" ni sērīña'cārā
niwā.

³⁸ Na tojo nicā, Pedro narē yu'ticū niwī:

—Būjaweti dūcayuya mūsā ña'arō weeseti'quere. Je-
sucristore ējōpeo, wāmeyeno'ña. Mūsā a'tiro wéeca
be'ro Ō'acū acobojogūsami ña'arō weeseti'quere. Tojo
nicā Espiritu Santure o'ógūsami. Mūsā me'rā nin-
u'cūcūsami. ³⁹ Ō'acū todūporopū ní'caronojōta
mūsārē, mūsā pō'rā nituriarārē, aperocjārāpūre Es-
piritu Santure o'ógūsami. No'o nipe'tirā cū beserārē
o'ógūsami, ni werēcū niwī Pedro.

⁴⁰ Cū a'te dia'cū wereticū niwī. Narē añurō bosa,
werecasanemocū niwī:

—A'ti di'tacjārā Jesus wējē'cārā ña'arā nima. Na
ña'arō wee'que wapa Ō'acū bu'iri da'reḡūsami. Na
weronojō niticā'ña. Mūsā Ō'acūrē acoboJose sērīña.
Tojo weecā, Ō'acū bu'iri da'retigūsami, ni werēcū niwī
Pedro.

Jesusre ējōpeori masā na weeseti'que ni'i

⁴¹ Pedro tojo ni werēcā tū'orā, pājārā Jesucristore
ējōpeocārā niwā. Cūrē ējōpeocā ī'arā, be'ro Pedro
quē'rā narē wāmeyecārā niwā. Cū tojo ni wéeca
nūmūta i'tiati mil wa'tero masā ējōpeocārā niwā.

⁴² Āpērā todūporo Jesusre ējōpeo'cārā me'rā na'irō
nerēcārā niwā. Pedro quē'rā na weresere añurō
tū'otū'sacārā niwā. Na basu sū'ori ba'a, Ō'acūrē
ñubuenū'cūcā'cārā niwā.

⁴³ Jesús cū besecū'cārā cū wee'caronojōta masā duti-
tirārē yu'rūo, apeye peje weē'ocārā niwā. Na tojo
weesere ī'arā, masā nipe'tirā ī'amarīacārā niwā.

⁴⁴ Jesusre ējōpeorā a'merī añurō weetamucārā niwā.

Peje cūorā na ye apeyenojōrē dua, te wapare āpērā
moorārē dūcawaacārā niwā. Tojo weerā nipe'tirā
ni'cārōnojō cūobūrocārā niwā. ⁴⁶ Ūmūcorinūcū
nipe'tirā ñubuerā wa'acārā niwā Ō'acū wi'ipū. Na ye
wi'seripūre e'catise me'rā a'merī sū'ori ba'acārā niwā.

⁴⁷ Tojo Ō'acūrē e'catise o'onū'cūcā'cārā niwā. Āpērā
quē'rā narē añurō wācūcārā niwā. Ūmūcorinūcū Ō'acū
cūrē ējōpeotimi'cārārē ējōpeocā weecū niwī. Tojo
weerā siape me'rā Jesusre pājārā ējōpeonemocārā ni-
wā.

Pedro quē'rā sijamasītigüre sijacā wee'que ni'i

3 Ni'cā n̄m̄m̄ dajaritero be'ro tres nicā Pedro, Juā Ō'acū wi'i pajiri wi'ip̄m̄ ñubuerā wa'acārā niwā. Ti wi'ip̄m̄re m̄m̄corin̄cū ti horata Ō'acūrē masā ñubuenū'cūcā'cārā niwā. ² Top̄m̄ na wa'asetirin̄cū ni'cū masū wī'maḡp̄m̄ta dojoriwi'i sijamasītiḡm̄ ba-jua'c̄m̄ dujic̄m̄ niwī. Ō'acū wi'i sope p̄'to ne sājāarō masā cūrē miaa d̄m̄pom̄jācārā niwā. Ti sope wāmeti-caro niwū Añurī Sope. Nipe'tirā sājāarān̄cūrē niyeru sērīdujic̄m̄ niwī. ³ To na sājāacā ī'aḡm̄, Pedro, Juārē niyeru sērīc̄m̄ niwī. ⁴ Cū tojo sērīcā, na p̄uarāp̄m̄ta cūrē ī'acārā niwā. Pedro pe'e "Ī'aña ūsārē", nic̄m̄ niwī. ⁵ Cū tojo nicāta, cū narē pūrō ī'ac̄m̄ niwī. "Ȳm̄'re niyeru, apeyenojō o'orātirā weesama", ni wācūc̄m̄ nimi-wī.

⁶ Pedro cūrē nic̄m̄ niwī:

—Ȳm̄'niyeru moo'o. Moomiḡm̄ta, m̄m̄'rē apeyenojō añusere weetamuḡm̄ti. Jesucristo Nazarec̄m̄ tutuaro me'rā m̄m̄'rē sijacā weeḡm̄ti. ⁷ Tojo nīḡm̄ta, cū dujiḡm̄re diaj̄camocārē ñe'e, wejewā'cōn̄c̄c̄m̄ niwī. Cū wejewā'cōcāta, maata cū d̄m̄'pocārī añua wa'ac̄m̄ niwī.

⁸ Cū sijamasītiḡm̄ nī'c̄m̄ wā'cān̄c̄ḡm̄ta, bu'pumajā, sijan̄c̄c̄m̄ niwī. Tojo bu'puma sijaḡm̄ta, Ō'acū wi'ip̄m̄ na me'rā sājāac̄m̄ niwī. Ti wi'ip̄m̄ sājāejaḡm̄, e'catise o'oc̄m̄ niwī Ō'acūrē.

—Añu'u, Ō'acū. M̄m̄'ni'cārōacā ȳm̄'re sijacā wee'e, nic̄m̄ niwī.

⁹ Nipe'tirā Ō'acū wi'ip̄m̄ nīrā cūrē ī'amasīcā'cārā niwā.

—Sī'i sō'o bu'puma sijaḡm̄ Ō'acūrē e'catise o'oḡm̄ Añurī Soper̄m̄ niyeru sērīdujic̄m̄ta nimiba, nicārā niwā. Cūrē ī'amasī, be'ro ī'amarīa wa'acārā niwā.

Salomó wāmetiri tucūp̄m̄ Pedro masārē were'que ni'i

¹¹ Sijamasītiḡm̄ nī'c̄m̄ Pedro quē'rārē ne du'usī'ritic̄m̄ niwī. Masā cūrē ī'amarīa, Pedro quē'rā tirop̄m̄ omasājāacārā niwā. To na nerērō sope p̄'to ti'aya marī'ī tucū nicaro niwū. Ti tucū wāmeti-caro niwū Salomó tucū.

¹² Pedro masā cū tiro omasājāacā ī'aḡm̄, narē a'tiro nic̄m̄ niwī:

—¿De'ro weerā m̄sā tocā'rō ī'amarīati? ¿De'ro weerā m̄sā ūsārē pūrō ī'ati? M̄sā ūsārē "Na añurā nitjārā, na tutuaro me'rā sijacā weema", ¿niti? ¹³ Ūsā tutuaro mejēta niap̄m̄. Jesú cū tutuaro me'rā cū sija-masītiḡm̄ nī'c̄m̄ sijami. Marī ñec̄s̄m̄m̄a Abrahā, Isaa, Jacob, āpērā marī ñec̄s̄m̄m̄a na wioḡm̄ nī'c̄m̄ nimi Ō'acū m̄m̄sepe nīḡm̄. Cūta tja "Ȳm̄' macū añuȳ'r̄aḡm̄ nimi" ni, tutuasere ī'oami. Cū macūta ā'ī' sijamasītiḡm̄ nī'c̄m̄re sijacā weemi. Cūrēta m̄sā wiorārē o'ow̄m̄. Pilato ī'orō m̄sā cūrē ñatiw̄m̄. Cū "Cūrē du'uḡm̄ti wee'e" nimicā, m̄sā "Du'uticā'ña", niwū.

¹⁴ Jesú añuḡm̄ ña'ase mooḡm̄ nimiwī. Cū añuḡm̄ nimicā, m̄sā cūrē teew̄m̄. Jesure du'uwīrōdutiw̄m̄. Masū ña'aḡm̄ masārē wējēḡm̄ pe'ere du'udutiw̄m̄ Pilatore.

¹⁵ Jesú catise o'oḡm̄ pe'ere wējēdutiw̄m̄. Cū pac̄m̄ pūrīcā cū macūrē wērī'c̄p̄m̄re masōc̄m̄ niwī. Cū tojo wee'-

quere ūsā ī'awū. ¹⁶ Jesúta cū tutuaro me'rā ā'ī' sija-masītiḡm̄re sijacā weemi. M̄sā ī'amasīḡm̄ta nimi cū sija-masītiḡm̄ nī'c̄m̄. Ūsā Jesucristore ējōpeorā niyucā, cūrē ȳ'm̄oami m̄sā ī'orō. Ūsā mejēta cūrē ȳ'm̄oap̄m̄.

¹⁷ »Ȳm̄' acawererā, m̄sā Ō'acū macūta nimi, ni t̄'o-masītītjārā, Jesure wējēdutiw̄m̄. M̄sā wiorā quē'rā mejārōta weewā. ¹⁸ D̄m̄porop̄m̄ Ō'acū cū ye queti werem̄'tārī masā nipe'tirārē a'tiro weredutic̄m̄ niwī: "Cristo ȳ'm̄' bese'c̄m̄ pi'etiḡsami", nic̄m̄ niwī Ō'acū", ni wereturiacārā niwā. M̄sā Jesure wējēcā, na tojo oja'caronojōta wa'aw̄m̄. ¹⁹ M̄sā ña'arō weeseti'quere b̄-jawetiya. B̄jaweti d̄cayuya. Ō'acū ñaronojō weeya. Tojo weecā, Ō'acū m̄sā ña'arō wee'quere acobo-joḡsami. Acobojo, ejerisājācā weeḡsami. ²⁰ Cū bese'c̄m̄re o'óḡsami. Cū tojo weecā, a'ti turip̄m̄re apaturi a'tiḡsami tja. Cū a'tiac̄m̄ Jesucristo Ō'acū bese'c̄m̄ nimi. ²¹ D̄m̄porop̄m̄ Ō'acū ye queti werem̄'tārī masā a'tiro ni werēcārā niwā: "Ō'acū bese'c̄m̄ m̄m̄sepe to-jániḡsami yujup̄m̄. Be'ro Ō'acū a'ti turire d̄cayuḡsami cū ne warop̄m̄ wee'caronojōta. Cū tojo weeatj̄ d̄m̄poro a'ti turip̄m̄re cū macū Jesucristore o'óḡsami."

²² D̄m̄porop̄m̄ Moisé Ō'acū ye queti werem̄'tārī masū marī ñec̄s̄m̄m̄arē a'tiro nic̄m̄ niwī: "Be'rop̄m̄ marī wioḡm̄ Ō'acū nī'c̄m̄ cū ye queti wereac̄m̄re o'óḡsami. Cū ȳ'm̄'re o'ó'caro weronojōta cūrē o'óḡsami. Cū quē'rā marī acawereḡm̄ nīḡsami. M̄sā nipe'tise cū weresere t̄'orā, añurō tere ējōpeoya. ²³ Cū dutisere weesī'ritirānojo wērīrāsama. Ō'acū narē cō'aḡsami. Āpērā judío masā me'rā ne ninemosome majā", nic̄m̄ niwī Moisé. ²⁴ Nipe'tirā d̄m̄porocjārāp̄m̄ Ō'acū ye queti werem̄'tārī masā ni'cārōacā wa'asere ojam̄'tācārā niwā. "Be'rop̄m̄ tojo wa'arosa'a", ni ojacārā niwā. Ne waro Samue wāmetiḡm̄ tere ojam̄'tāc̄m̄ niwī. Cū be'rocjārā quē'rā mejārōta ojab̄rocārā niwā.

²⁵ »Tod̄m̄porop̄m̄ marī ñec̄m̄ Abrahārē Ō'acū a'tiro nic̄m̄ niwī: "M̄m̄' p̄rāmi nituriaḡm̄ me'rā nipe'tirā a'ti di-tacjārārē añurō weeḡm̄ti." Abrahārē Ō'acū tojo nī'quere āpērā Ō'acū ye queti werem̄'tārī masā marī ñec̄s̄m̄m̄arē wereturiacārā niwā. Ō'acū cū dia'cū mejētare nīḡm̄ weepī. Marī na p̄rāmerā nituriarā nīrā quē'rārē tojota nīḡm̄ weepī. ²⁶ Cū tojo nī'c̄m̄ta marīrē añurō wéeḡm̄, marī judío masārē cū macū wērī'c̄p̄m̄re masō, o'óm̄'tāc̄m̄ niwī. Marī ña'arō weesere cō'a, du'udutiw̄m̄ tojo weec̄m̄ niwī, nic̄m̄ niwī Pedro.

Pedro, Juā wiorā tirop̄m̄ na wa'a'que ni'i

4 Pedro quē'rā na masārē ucūrī cura pa'ia, apī Ō'acū wi'i co'terā surara wioḡm̄, āpērā saduceo masā na tirop̄m̄ wa'acārā niwā. ² Wa'a, Pedro, Juā me'rā na masārē bu'ese ye bu'iri pūrō uacārā niwā. Pedro pe'e a'tiro ni bu'ec̄m̄ niwī:

—Ō'acū cū macū Jesure wērī'c̄p̄m̄re masōc̄m̄ niwī. Tojo weerā marī masī'i. Marī quē'rā wérī'ca be'ro tojota masārāsa'a, ni werēc̄m̄ niwī Pedro.

Saduceo masā ne ējōpeoticārā niwā masā wérī'ca be'ro masāsere. Tojo weerā Pedro masārē tojo nicā t̄'orā, pūrō uacārā niwā. ³ Ua, Pedro, Juārē ñe'e, bu'iri

da'reri wi'ipɤ sōrōdutiċārā niwā. Narē ñe'ecā, ñami-ca'apɤ nicaro niwū. Tojo weerā ti ɤmɤcoreta pa'ia wiorāpɤre weresāmasīċārā niwā. Te ye bu'iri Pedro quē'rā ti ñamirē bu'iri da'reri wi'ipɤta dujicā'cārā niwā.

⁴ Āpērā Ō'acū wi'ipɤ na bu'esere tɤ'o'cārā pājārā Jesure ējōpeocārā niwā. Todɤporopɤ Jesure ējōpeomɤ'tā'cārā me'rā nīrā, ɤmɤ se'sarore ba'pauqueocā, ni'cāmocɤsetiri mil nicārā niwā.

⁵ Ape nɤmɤ judío masā wiorā, āpērā bɤcɤrā, tojo nicā Moisé oja'quere bu'eri masā Jerusalēpɤre nerēcārā niwā. ⁶ Na me'rā āpērā quē'rā Anás pa'ia wioɤ, apī Caifá, apī Juā, apī Alejandro, āpērā pa'ia wioɤ acawererā nerēcārā niwā. ⁷ Nerētoja, Pedro quē'rārē na tiroɤ pijiwā'cādutiċārā niwā. Na bu'iri da'reri wi'ipɤ ní'cārā na tiro etacā ĩ'arā, “¿Noa dutiro me'rā mɤsā ā'ĩ sijamasīti'cɤre sijacā weeati?” ni sērītiña'cārā niwā.

⁸ Na sērītiña'cā, Pedro Espíritu Santu tutuaro me'rā, cū weetamuse me'rā narē yɤ'ticɤ niwī:

—Mɤsā judío masā wiorā, tojo nicā bɤcɤrā, ¿de'ro weerā weresāti ɤsārē? ¿Mɤsā “¿De'ro wee cūrē sijacā weeati?” ni sērītiña'ti? ¹⁰ Yɤ'ɤ mɤsārē nipe'tirārē tere werēgɤti. Jesucristo Nazarecjɤ tutuaro me'rā ā'ĩ sijamasītimi'cɤ sijami. Mɤsā cūrē Jesure curusapɤ paabi'pewɤ. Cū pacɤ pūrīcā cū wērī'cɤpɤre masōcɤ niwī. Cū tutuaro me'rā ā'ĩ sijamasītigɤ ní'cɤ sijami.

¹¹ Dɤporopɤ Jesure Ō'acū ye queti oja'cɤ a'tiro ni ojamɤ'tācɤ niwī: “Masā ɤtā pji'ĩ me'rā wi'i yeeri masā ni'cā pji na ɤatica pji'rē cō'arāsama. Na cō'āca pji me'rā āpērā pe'e añuō tutuari wi'i weerāsama.” A'tiro nisī'rīrō wee'e te oja'que. Mɤsā Jesucristore ɤatiwɤ. Mɤsā cūrē ɤaticicā, cū pacɤ cū wērī masāca be'ro wioɤ sōrōcɤ niwī. ¹² A'ti turipɤre Jesucristo dia'cū nimi marīrē yɤ'rɤogɤ. Āpērāpɤ marīrē ne yɤ'rɤomasīti-sama, nicɤ niwī Pedro.

¹³ Cū tojo nicā tɤ'orā, wiorā tɤ'omarīa wa'acārā niwā. Na basu a'merī ucūcārā niwā:

—Ā'rā mejō nirā nima. Bu'e'cārā mejēta nima. Na bu'eti'cārā nimirā, añuō masīse, wācūtutuase me'rā ucūma. Na tojo weecā, marī narē ĩ'amasī'i. Ā'rā Jesú me'rā ní'cārā nima, nicārā niwā. ¹⁴ Na yɤ'rɤono'cɤ Pedro, Juā tiro nu'cūcā ĩ'atjīarā, wiorā ucūnemo-masīċārā niwā.

¹⁵ Be'ro Pedro quē'rārē wiorā nerērī tucūpɤ ní'cārārē aperopɤ wijaadutiċārā niwā yujupɤ. Na wijáca be'ro na se'saro a'merī ucūcārā niwā:

—¿De'ro weerāsari marī ā'rārē? Nipe'tirā Jerusalēcjārā na sijamasīti'cɤre yɤ'rɤocā tɤ'ope'ticā'sama. Tojo weerā “Yɤ'rɤotiama, tojo nima'acārā weema”, marī narē nīmasītisa'a. ¹⁷ Masā apercjārāpɤ tojo wa'a'quere tɤ'onemocā ɤatisa'a. Tojo weerā a'tiro nīrā narē: “Jesú ye quetire ne ucūnemoticā'ña majā” nīrā, nicārā niwā.

¹⁸ Ucūtojanɤ'cō, Pedro, Juārē pijisōrōcārā niwā tja. Na, na tiroɤ etacā, “Āpērāpɤre Jesú ye quetire mɤsā ne werenemoticā'ña” ni, dutiċārā niwā.

¹⁹ Na tojo nicā tɤ'orā, Pedro quē'rā yɤ'ticārā niwā:

—Īsā mɤsā dutiro wéerā, Ō'acū dutiro pe'ere weetibosa'a. ¿Noa dutiro weecā ɤasari Ō'acū? Mɤsā a'tere wācūña. Īsā ĩ'a'quere, ɤsā tɤ'o'quere weredu'umasīti-sa'a, ni yɤ'ticārā niwā.

²¹ Na tojo nicā tɤ'orā, wiorā pe'e tutuaro me'rā uise o'osī'rīrā, narē ninemocārā niwā:

—Wereticā'ña. Mɤsā Jesú ye quetire werenemocā, mɤsārē bu'iri da'rerāti, nicārā niwā. Narē maata bu'iri da'remasīti, du'uwīrōcā'cārā niwā. Masā Ō'acūrē narē yɤ'rɤo'quere e'catise o'ocā ĩ'arā, tojo weecārā niwā.

²² Na yɤ'rɤono'cɤ cuarenta cū'marī yɤ'rɤo cɤocɤ niwī.

Jesure ējōpeorā na Ō'acūrē weetamuse sērī'que ni'i

²³ Pedro, Juā topɤ ní'cārā wijaa, na me'rācjārā nirī wi'ipɤ wa'acārā niwā. Ti wi'ipɤ etarā, pa'ia wiorā, bɤcɤrā narē tojo ní'quere werēcārā niwā.

²⁴ Na tojo ni werēcā tɤ'orā, nipe'tirā ti wi'ipɤ nirā ni'cārōnojō wācūseti, Ō'acūrē sērīcārā niwā:

—Ō'acū, ɤsā wioɤ, mɤ'ɤ nipe'tise a'ti turi cjasere weecɤ niwū. ɤ'mɤse, maarī, nipe'tirā tepɤ nirārē weecɤ niwū. ²⁵ Dɤporopɤ Espíritu Santu wācūse o'oro me'rā ɤsā ñecū Davire mɤ'ɤ macū Jesure masā ña'arō weeatjere mɤ'ɤ weremɤ'tādutiċɤ niwū. Davi mɤ'ɤ dutisere weegú a'tiro nicɤ niwī:

Judío masā nitirā Ō'acū cū bese'cɤ me'rā ɤpɤtɤ uarāsama.

Judío masā quē'rā Ō'acū bese'cɤre ña'arō weesī'rīrāsama.

Tojo wācūmirā, ne pōtēosome.

²⁶ A'ti di'tacjārā wiorā a'merī nerērāsama Ō'acūrē yɤ'rɤɤ'cā, cūrē ña'arō weesī'rīrā.

Cū bese'cɤ quē'rārē tojota ña'arō weesī'rīrāsama. Mɤ'ɤ tojo ni weredutiċɤ niwū ɤsā ñecū Davire.

²⁷ »Cū tojo ni oja'caronjōta queoro wa'awɤ. A'ti macāpɤre mɤ'ɤ macū Jesú, mɤ'ɤ bese'cɤre wējērātirā Herode, Poncio Pilato, āpērā judío masā nitirā, judío masā me'rā a'merī nerēwā. ²⁸ Tojo weerā wējēcā'wā cūrē. Dɤporopɤ mɤ'ɤ macūrē wējēatjere masītojacɤ niwū. “Tojo wa'arosa'a”, nicɤ niwū. Mɤ'ɤ masī'quere yujupɤta ni'cārōacā weerā weema. ²⁹ Ō'acū, ɤsārē pa'ia wiorā mɤ'ɤ macū ye quetire weredutiċama. “Mɤsā werēcā, mɤsārē bu'iri da'rerāti”, niama. Na ɤsārē tojo ní'quere wācūña. Mɤ'ɤ dutiro weesī'rīsa'a. ɤsārē mɤ'ɤ tutuasere o'onemoña. ɤsā mɤ'ɤ tutuase o'ocā, mɤ'ɤ macū ye quetire ucūtutuarāsa'a. ³⁰ Mɤ'ɤ macū Jesú tutuaro me'rā ɤsārē masā duitirārē yɤ'rɤocā, apeye quē'rārē weeī'ocā weeya. Mɤ'ɤ tojo weecā, masā mɤ'ɤ tutuasere ĩ'arāsama, ni sērīcārā niwā Ō'acūrē.

³¹ Na tojo ni sērīca be'ro na nirī wi'i a'meña'caro niwū. Tojo wa'acā, ti wi'ipɤ nirā Espíritu Santure cɤoyɤ'rɤacārā niwā tja. Tojo weerā cū weetamuse me'rā Jesú ye quetire uiro marīrō werēcārā niwā.

Jesure ějōpeorā na c̄osere a'merī d̄ucawaa'que ni'i

³² Jesús besecúú'cārā tutuaro me'rā Jesús wērī'c̄p̄p̄ masā'quere werenu'cūcā'cārā niwā. Ō'acū narē pūrō weetamuc̄ niwī. Nipe'tirā Jesure ějōpeorā ni'cārōnojō wācūsetib̄rocārā niwā. Na c̄osere "Yé dia'cū ni'i", niticārā niwā. Tojo weerā na c̄osere a'merī d̄ucawaacārā niwā. ³⁴ Wi'seri, di'ta c̄orā duacārā niwā āpērāp̄p̄re. Na dua'que wapare ñe'e, apeyenojō moorārē d̄ucawaadutirā Jesús cū besecúú'cārārē o'ocārā niwā. Jesús besecúú'cārā tere ñe'e, apeyenojō moorārē d̄ucawaacārā niwā. Tojo weerā pajasec̄orā waro marīcārā niwā. Ni'cārōnojō c̄ob̄rocārā niwā.

³⁶ Ni'cū Jesure ějōpeoḡ José wāmetiḡp̄ nic̄ niwī. Leví ya curuac̄j̄ Chipre wāmetiri n̄c̄r̄ōc̄j̄p̄ nic̄ niwī. Jesús cū besecúú'cārā pe'e cūrē Bernabé pisucārā niwā. Bernabé griego ye me'rā "Masārē e'catise o'oḡp̄" nirō weesa'a. ³⁷ Cū di'ta cārōacā c̄oc̄ niwī. Ti di'tare āpērārē duac̄ niwī. Cū dua'que wapare nipe'tisep̄ta Jesús besecúú'cārārē o'ope'ocā'c̄ niwī.

—Marī me'rāc̄jārā apeyenojō moorārē d̄ucawaaya, nic̄ niwī.

Ananía, Safira na nisooc̄'que ni'i

5 Āpērā Jesure ějōpeorā Ananía wāmetiḡp̄, cū n̄mo Safira Bernabé cū wee'caronojō weeticārā niwā. Na quē'rā di'ta duacārā niwā āpērāp̄p̄re. ² Na dua'que wapare Jesús besecúú'cārārē o'oc̄ niwī. Nipe'tise cū niyeru ñe'e'quere o'ope'otic̄ niwī. Apeyere cū basu n̄r̄ōcā'c̄ niwī. Na tojo wee'quere na se'saro p̄arāta cū n̄mo me'rā masīcārā niwā. Pedore niyerure o'oḡp̄, "Tocā'rōta wapayeama", nisooc̄ niwī.

³ Te niyerure ñe'eḡp̄, Pedro cūrē nic̄ niwī:

—Te di'ta m̄'p̄ ye di'ta niw̄. Te m̄'p̄ dua'que wapa m̄'p̄ ye niyeruta niapā. M̄'p̄ no'o o'osī'r̄r̄o o'oboapā. M̄'p̄ ūsā dia'cūrē nisooḡp̄ weewe'e. Tocā'rōta niyeru wapayeama nīḡp̄, Espiritu Santure nisooḡp̄ wee'e. M̄'p̄ tojo nisoocā, wātī m̄'p̄rē sājāȳ'p̄arī m̄'p̄ wācūsep̄re, nic̄ niwī Pedro.

⁵ Tojo nicāta, Ananía b̄p̄que'a, wērīa wa'ac̄ niwī. Āpērā tojo wa'acā t̄'orā, p̄p̄t̄p̄ uicārā niwā.

⁶ Be'ro cū wērīca be'ro ma'map̄jia ti wi'ip̄p̄ sājāa, cūrē yaarā wa'arā, su'ti caseri me'rā oma, miiwijaacārā niwā.

⁷ I'tia hora cū wērīca be'ro na nirī wi'ip̄p̄ Safira cū n̄mo ní'co sājātaco niwō t̄ja. Co marāp̄p̄ wērī'quere masītico niwō.

⁸ Ti wi'ip̄p̄ sājātacā, Pedro core sērītiña'c̄ niwī:

—¿Nirōta m̄sārē tocā'rōta niyeru wapayeati m̄sā di'ta dua'que wapare? nic̄ niwī.

A'tiro ni ȳ'tico niwō:

—Tocā'rōta niyeru wapayeama, co marāp̄p̄ nisooc̄'caronojōta nico niwō.

⁹ Co tojo nicā, Pedro nic̄ niwī:

—M̄sā Espiritu Santu ī'orō nisoop̄p̄. Ō'acū ī'atisami ūsā tojo weecā, ¿ni wācūmiati? Ni'cārōacā m̄'p̄ marāp̄p̄re yaarā eja'cārā tojatarā weema. M̄'p̄ quē'rā

m̄'p̄ marāp̄p̄ wa'a'caronojōta wērīgōsa'a. M̄'p̄ quē'rārē yaarāsama m̄'p̄ marāp̄p̄re yaa'caro weronojōta, nic̄ niwī Pedro.

¹⁰ Cū tojo nicāta, co quē'rā b̄p̄que'a, wērīa wa'aco niwō. Co marāp̄p̄re yaarā eja'cārā tojatarā, co wērī'cop̄p̄re bocaecārā niwā. Náta t̄ja core miaa, yaarā wa'acārā niwā co marāp̄p̄ mijīrē yaa'carop̄ta t̄ja. Na nisooc̄'que ye bu'iri wērīcārā niwā.

¹¹ Be'ro Ananía, Safirare tojo wa'a'quere t̄'orā, nipe'tirā Jesure ějōpeorā, āpērā quē'rā p̄p̄t̄p̄ uicārā niwā.

Pedro quē'rā Ō'acū tutuaro me'rā na wee'ō'que ni'i

¹² Jesure ějōpeorā na'irō Salomó wāmetiri tucūp̄p̄ nerēnu'cūcā'cārā niwā. Āpērā Jesure ějōpeotirā na me'rā ba'pātiui nicārā niwā. Narē ba'pātiuimīrā, Jesure ějōpeorārē añurō wācūseticārā niwā. Āpērā n̄m̄p̄, n̄mia pājārā Jesure ějōpeonemocārā niwā.

Jesús besecúú'cārā masā wa'terop̄p̄re peje añuse wee'ōcārā niwā. Dutitirārē ȳ'r̄uo, peje apeyenojō weenemocārā niwā. Na tojo weecā ī'arā, pājārā dutitirārē na tiro na nerērī tucūp̄p̄ miacārā niwā. Masā ti tucūrē mu'muam̄jācārā niwā. Āpērārē tojo weerā ma'a tirop̄p̄ na cūñase me'rā cūcārā niwā. Pedro na tiro ȳ'r̄uaḡp̄, narē ñapeocā ģacārā niwā. Āpērā cū ñapeotimicā, "Cū wātīquecūurō me'rā ȳ'r̄urāsa'a", ni wācūcārā niwā. ¹⁶ Apeye macārī Jerusalé sumuto nise macārīc̄jārā quē'rā ȳ'r̄uodutirā dutitirārē Jerusalé p̄ miacārā niwā. Wātīa sājāno'cārā quē'rārē miacārā niwā. Jesús besecúú'cārā nipe'tirā masārē ȳ'r̄uocārā niwā.

Pedro quē'rā bu'iri da'reri wi'ip̄p̄ duji'cārā wijaa'que ni'i

¹⁷ Na tojo weecā t̄'orā, pa'ia wioḡp̄, cū me'rāc̄jārā saduceo masā Jesús besecúú'cārārē ģorā, pūrō uacārā niwā. ¹⁸ Tojo weerā Jesús besecúú'cārārē ñe'e, bu'iri da'reri wi'ip̄p̄ miaa, s̄r̄ōcārā niwā. ¹⁹ Wiorā narē tojo weemicā, ti ñamita Ō'acūrē wereco'teḡp̄ p̄m̄p̄sec̄j̄p̄ na nirī tucūp̄p̄ bajuac̄ niwī. Bajua, na wiorā bi'āca sopere p̄o, a'tiro nic̄ niwī:

—Wijaaya. ²⁰ Ō'acū wi'ip̄p̄ masārē wererā wa'aya. "M̄sā Jesure ějōpeorā, cū me'rā catinu'cūrāsa'a", ni wereya narē, nic̄ niwī Ō'acūrē wereco'teḡp̄.

²¹ Cū tojo níca be'ro na bu'iri da'reri wi'ip̄p̄ ní'cārā wijaa wa'acārā niwā. Ape n̄m̄p̄ bo'reacā Ō'acūrē wereco'teḡp̄ ní'caronojōta Ō'acū wi'ip̄p̄ wererā wa'acārā niwā. Na top̄p̄ wereri cura pa'ia wioḡp̄, tojo nicā cū me'rāc̄jārā nipe'tirā judío masā wiorārē nerēduticārā niwā. Na nerēp̄tica be'ro surarare "Narē pijirā wa'aya marī ñamica'a bi'ad̄p̄o'cārārē", nio'ocārā niwā. Na wijaa'quere masīticārā niwā.

²² Na tojo nicā t̄'orā, surara narē pijirā wa'acārā niwā na bi'ad̄p̄oca wi'ip̄p̄. Ti wi'ip̄p̄ sājāa, na níca tucūrē p̄o, ī'acārā nimiwā. Ne marīcārā niwā. Na marīcā ī'a, narē bocati, wiorāp̄p̄re wererā wa'acārā niwā. ²³ Wiorā tiro eja, "Ne marīama. Añurō bi'āca tucū nimiap̄p̄. Ti

sope co'terā quē'rā añurō co'temiamā. Na tojo weemicā, ūsā ti sopere pāo ī'acā, ne ni'cū marīami", ni werēcārā niwā surara wiorāp̄re.

²⁴ Na tojo ni werēcā t̄orā, pa'ia wiorā, Ō'acū wi'ip̄ co'terā surara wioḡ p̄rō wācūque'ticārā niwā.

—¿De'ro wa'apariba narē? nicārā niwā.

²⁵ Na wijaa'quere wācūrī cura ni'cū Ō'acū wi'ip̄ ni'cū pa'ia wiorā tirop̄ etaḡ, narē werēcū niwī:

—Sō'onīcārā bu'iri da'reri wi'ip̄ ni'cārā Ō'acū wi'ip̄ masārē bu'erā weeama, ni werēcū niwī.

²⁶ Cū werēcā t̄orā, surara wioḡ āpērā surara me'rā Jesú besecū'cārārē ñe'erā wa'acārā niwā. Narē ñe'erā, masā ūsārē ūtāperi me'rā narē ma'írā doqueri nírā, ne mejēcā weeticārā niwā. ²⁷ Be'ro narē wiorā decop̄ miaa, top̄ sājāejacā, pa'ia wioḡ narē nicū niwī:

²⁸ —Ūsā m̄sarē Jesú ye quetire bu'edutimiap̄. Tere "Bu'erā wa'aya", ne ni'tiap̄. Ūsā m̄sarē tojo dutimicā, nipe'tirop̄ Jerusalēp̄re m̄sā bu'ese we'sa wa'a'a. M̄sā masārē tojo ni bu'ecā, "Jesú na ye bu'irita wē'írī", ni wācūrāsama ūsārē. Na tojo ni wācūcā ñarā weesa'a, nicū niwī pa'ia wioḡ narē.

²⁹ Tojo nicāta, Pedro, āpērā cū me'rācjārā cūrē yu'ticārā niwā:

—Wiorā dutise yu'r̄oro Ō'acū ye pe'ere nemorō weeroña'a. Ūsā m̄sā dutiro wēérā, Ō'acū dutiro pe'ere weetibosa'a.

³⁰ »Ō'acū marī ñec̄sum̄a wioḡ Jesú wē'írīc̄p̄re, m̄sā curusap̄ paabi'pe wējēduti'c̄re masōc̄ niwī.

³¹ Masōtoja, ū'm̄ser̄ cū tiro wioḡ dujiri cūmurōp̄ miim̄jāc̄ niwī. Cūrē top̄ miim̄jāḡ, marīrē yu'r̄o'c̄re marī wioḡ niato ni, sōrōc̄ niwī. Tojo weeḡ marī judío masārē marī ña'arō weeseti'quere b̄jaweticā, marīrē acobojoḡsami. ³² Ūsā Ō'acū tojo wee'quere werēcusiari masā ni'i. Ūsā Espiritu Santure c̄oyurā, cū me'rā Ō'acū tutuasere wee'ioap̄ masārē. Nipe'tirā Ō'acū dutiro weerārē Espiritu Santure o'óḡsami, ni werēcārā niwā Pedro quē'rā.

³³ Cū tojo nicā t̄orā, wiorā pe'e ūp̄t̄ waro uacārā niwā.

—Ma. Ā'rārē wējērā marī, nicārā niwā.

Cū me'rācjārā wiorārē Gamalie were'que ni'i

³⁴ Ni'cū fariseo masū Gamalie wāmetiḡ wiorā me'rā na nerēōp̄ta nicū niwī. Moisé oja'quere masārē bu'eḡ nicū niwī. Masā cūrē "Añuḡ nimi", ni wācūcārā niwā. Wiorā Jesú besecū'cārārē na "Wējērā" nicā t̄oḡ, Gamalie wā'cāñ'cā, "Ā'rārē pijiwijaaniña yu-jup̄", nicū niwī. Āpērā wiorārē na t̄otiro apeyenojō werēḡti níḡ, tojo nicū niwī. ³⁵ Na wijáaca be'ro top̄ nirá wiorārē a'tiro nicū niwī:

—Añurō wācūña m̄sā narē wees'ír̄isere. ³⁶ Ti n̄m̄p̄re ni'cū Teuda wāmetiḡ "Yu'c̄ wioḡ ni'i", ni wācūc̄ nimitiwī. Cuatrocientos masā cū bu'esere sirutucārā niwā. Be'ro cūrē āpērā wējēcō'acā'cārā niwā. Cūrē wējēca be'ro cū me'rā nimiticārā no'o ñaro wa'astepe'tia wa'acārā niwā. Tojo wēeca be'ro cū bu'emique pe'tia wa'acaro niwā. ³⁷ Be'ro wioḡ masārē ba'paqueori cura apí Juda wāmetiḡ Galileacj̄

nicū niwī. Cū quē'rārē pājārā masā cū bu'esere sirutucārā nimitiwā. Be'ro cūrē tja āpērā wējēcō'acārā niwā. Cūrē wējēca be'ro cū yarā nimiticārā wa'astepe'tia wa'acārā niwā mejārōta tja. ³⁸ Yu'c̄ tojo weeḡ m̄sarē tojo wa'a'quere were'e. Sōjā pūrīcārē ña'arō weeticā'ña. Narē du'ucā'ña. Na bu'ese na wācūse me'rā bu'ecā, pe'tia wa'arosa'a Teuda, Judare wa'acaronojōta. ³⁹ Ō'acū dutiro me'rā na bu'ecā pūrīcārē, m̄sā ne pōtēosome. Tojo weerā m̄sā narē wējērā, Ō'acūrē yu'r̄ñ'cārā weebosa'a. Tojo weerā du'uya narē, ni werēcū niwī Gamalie wiorārē.

⁴⁰ Cū tojo nisere t̄orā, "Ja. Ā'rī marīrē diacj̄ta ucūmi", ni wācūcārā niwā. Be'ro Pedro quē'rārē pijiocārā niwā tja. Na top̄ sājāejacā ī'arā, wiorā surarare tārā-duticārā niwā. Tārātoja, "Jesú ye quetire ne apaturi werenemotica'ña", nicārā niwā. Nitoja, narē du'uwīrōcā'cārā niwā.

⁴¹ Na wiorā tirop̄ ni'cārā wijaa, a'merī ucūcārā niwā: —Ō'acū marīrē "Jesú ye quetire wereya" nicā, añu ni'i. Tojo weerā wiorā na tārāmicā, marī añurō e'catise me'rā ni'i, nicārā niwā.

⁴² Wiorā narē bu'edutimicā, Ō'acū wi'ip̄, wi'serip̄ Jesú nipe'tirārē yu'r̄oḡ nimi nisere bu'enu'cūcā'cārā niwā.

Jesú besecū'cārā narē weetamuajārē bese'que ni'i

6 Be'ro siape me'rā pājārā waro judío masā Jesure ējōpeocārā niwā. Na me'rā ape di'tacjārā griego ye ucūrā nicārā niwā. Ti di'tacjārā waro pe'e Judeacjārā hebreo yere ucūcārā niwā. Na pājārā Jesure ējōpe-onemorī cura náta tja d̄'sasocārā niwā ba'ase etise me'rā. Tojo weerā griego ye ucūrā hebreo ye ucūrārē a'tiro nicārā niwā:

—M̄sā ūm̄corin̄cū ba'ase etirā, m̄sā yarā wapewia numia pe'ere ba'ase pacase o'orā niap̄. Ūsā yarā numia pe'ere o'majācā o'orā niap̄, nicārā niwā.

² Na tere d̄'sasocā t̄orā, Jesú besecū'cārā nipe'tirā Jesure ējōpeorārē nerēduti'cārā niwā. Nerēto-jaca be'ro narē a'tiro ni werēcārā niwā:

—Ūsā ba'ase etirā, Jesú ye queti pe'ere weretibosa'a. Ūsā tere weredu'ucā, ña'a nibosa'a. ³ Tojo weerā ūm̄a ba'ase etiajārē m̄sā wa'tero nīrārē beseya. Siete beseya añurō masīrārē, Espiritu Santu dutiro weenu'cūrārē. Masā "Náta nima añurā" nino'rārē beseya. M̄sā bese'cārārē ba'ase etirā sōrōno'rōsa'a.

⁴ Tojo weerā ūsā pe'e ñubuenucū, Jesú ye quetire bu'enu'cūcā'rāsa'a, nicārā niwā.

⁵ Masā na tojo nicā t̄orā, "Añu'u majā", ni wācūcārā niwā. Tere wācūtoja, besecārā niwā Estebare. Cū añurō Ō'acūrē ējōpeoḡ, Espiritu Santu tutuasere c̄oyu'r̄ḡ nicū niwī. Āpērārē mejārōta cū weronojō nīrārē besecārā niwā. Na a'tiro wāmeticārā niwā: Felipe, Prócoro, Nicanor, Timón, Parmenas, Nicolás Antioquiacj̄. Cū judío masū nitimiḡ, na weronojō ējōpeosetiḡ nicū niwī. Ā'rārē besecārā niwā.

⁶ Narē besetoja, "Ā'rārē beseap̄" ni, Jesú cū besecū'cārā tirop̄ miacārā niwā. Narē na da'ratje

cjasere sōrōrā, na d̄wopare ñapeo, Ō'acūrē sērī-bosacārā niwā.

⁷ To be'ro nipe'tirop̄ Jesús ye queti se'sa wa'acaro ni-wū. Pājārā Jerusalécjārā cūrē ējōpeonemocārā niwā. Pa'ia quē'rā pājārā ējōpeocārā niwā.

Estebare weresā, wiorā tirop̄ cūrē mia'que ni'i

⁸ Estebare Ō'acū añurō weetamuc̄ niwī. Tojo weeḡ cū Ō'acū tutuaro me'rā pājārā dutitirārē yu'r̄uo, peje añuse wee'ōnemoc̄ niwī masā wa'terop̄re.

⁹ Cū tere weecā ī'arā, cūrē āpērā judío masā ī'atu'ticārā niwā. Cūrē ī'atu'tirā ni'cārē ni'cā wi'i judío masā nerērī wi'i Libertado wāmetiri curuacjārā nicārā niwā. Na āpērārē da'rawā'ñaco'terā wija'cārā nicārā niwā. Āpērā cūrē d̄u'sasowā'cōrā Cireneccjārā, Alejan-dríacjārā, Cilicia di'tacjārā, Asia di'tacjārā na me'rā nicārā niwā. ¹⁰ Cūrē na tojo weecā, Espiritu Santu cū ucūcā, Estebare peje masīse o'oc̄ niwī. Tojo weerā na cū me'rā ne ucū pōtēoticārā niwā.

¹¹ Be'ro na cū me'rā ucū pōtēoti, masā ī'atiropp̄ āpērā masārē niyeru wapaye, nisooodutio'ocārā niwā:

—“Esteba marī ñecū Moisé cū duti'quere ña'arō ucūami. Ō'acū quē'rārē ña'arō ucūami”, ni wereya masāp̄re, nicārā niwā.

¹² Na wapaye nisooodutio'o'cārā masāp̄re wa'a, werecārā niwā na ní'caronojōta. Tere werecā t̄'orā, masā pe'e queoro ējōpeocārā niwā. Tojo weerā nipe'tirā masā, āpērā judío masā b̄uc̄rā, Moisé oja'quere bu'eri masā Esteba me'rā pūrō uacārā niwā. Na uacā ī'arā, narē uarosājācā wee'cārā maata cūrē ñe'e, pa'ia wiorā tirop̄ miacārā niwā. ¹³ Na tirop̄ etarā, āpērā masārē mejārōta nisooodutio'ocārā niwā tja.

—Ā'ī Ō'acū wi'i pajiri wi'ire ña'arō ucūami. Moisé cū duti'que quē'rārē tojota niami. ¹⁴ Apeye “Jesú Nazarecj̄ ti wi'i Ō'acū wi'ire cō'agūsami”, niami. “Moisé marīrē weedutic̄ cū'que quē'rārē d̄u-cayuḡsami”, niami, nisoocārā niwā wiorārē.

¹⁵ Na tojo nicā t̄'orā, wiorā Estebare pūrō ī'acārā niwā. Na cūrē ī'acā, cū ya diapoasistea wa'acaro niwū. Ō'acūrē wereco'teḡ u'm̄secj̄ weronojō bajuri diapoasistea wa'acaro niwū.

Esteba wiorārē were'que ni'i

7 Estebare na ī'arī cura pa'ia wioḡ sērītiña'c̄ niwī:
—¿M̄'urē diacj̄ nise me'rāta weresāti? nic̄ ni-wī.

² Cū tojo nicā, Esteba yu'tic̄ niwī:

—Acawererā, yu'ure t̄'oya. Ō'acū añurō asisteḡ, nipe'tise masīȳ'ruaḡ marī ñecū Abrahārē ucūc̄ niwī Mesopotamia caldea masā nirōp̄. Harā wāmetiri macāp̄ wa'ase d̄woro cūrē ucūc̄ niwī. ³ A'tiro nic̄ niwī: “A'ti di'tare, m̄'ac̄ acawererārē wijayā. Wa'aya yu'urē di'ta wereatjop̄”, nic̄ niwī. ⁴ Tojo nicā t̄'oḡ, cū acawererā caldeo masā ye di'tap̄ ní'c̄ wi-ja, Harāp̄ macārī wa'ac̄ niwī. Top̄ ni, be'ro Abrahā pac̄ wērīa wa'ac̄ niwī. Cū pac̄ wērīca be'ro Ō'acū cūrē wijadutic̄ niwī tja, a'ti di'ta Judea marī nirōrē

a'tidutic̄. ⁵ Cū a'top̄ etacā, cūrē ne cā'rōacā di'ta o'otic̄ niwī yujup̄. O'otimiḡta, “Be'rop̄ m̄'ac̄ ye, m̄'ac̄ pārāmerā nituriarā ye di'ta nirōsa'a”, nic̄ niwī. Ō'acū tojo ní'caterore Abrahā ne ní'cū pō'rāmarīc̄ ni-wī. ⁶ Ō'acū cūrē apeye ninemoc̄ niwī tja: “M̄'ac̄ pārāmerā nituriarā ape di'tap̄ nirāsama yujup̄. Cua-trocientos cū marī ti di'tacjārā peorā nirāsama. Narē da'raduti, tārāperāsama. ⁷ Yu'urē narē tojo weecā, ti di'tacjārārē bu'iri da'regusa'a. Narē da'retoja, m̄'ac̄ pārāmerā nituriarā ti di'tap̄ ní'cārā wija, yu'ure a'top̄ ñubuepeorā a'tirāsama”, nic̄ niwī Ō'acū. ⁸ Cū tojo níca be'ro Abrahārē a'tiro weedutic̄ niwī: “Nipe'tirā u'm̄arē na ō'rēcj̄ yapa caserore yejecō'aña. M̄sā a'tiro wērē, yu'ure ī'orāsa'a m̄sā ējōpeosere”, nic̄ niwī Ō'acū. Tojo weeḡ Abrahā cū mac̄ Isaare ní'cā semana cū bajuáca be'ro cū ō'rēcj̄ yapa caserore yejecō'ac̄ niwī. Isaa quē'rā cū mac̄ Jacore tojota weec̄ niwī. Jacob mejārōta weec̄ niwī cū pō'rā do-cere. Ō'acū duti'caronojōta weecārā niwā, ni werec̄ niwī Esteba.

⁹ »Jacob pō'rā marī ñec̄sum̄a na acabiji Joserē uorā, āpērā masārē da'racō'teacj̄ niato ní'cā duacārā niwā. Ā'rā duu'cārāta tja āpērāp̄re Egiptocjārārē dua-turiacārā niwā. Na duáca be'ro cū pi'etisetirin̄c̄ Ō'acū cūrē weetamunu'cūcā'c̄ niwī. Cūrē weeta-muḡ, peje masīse o'oc̄ niwī. Faraó Egipto di'ta wioḡ cūrē t̄'saȳ'ruac̄ niwī. Tojo weeḡ cū docacj̄ wioḡ sōrōc̄ niwī. Apeyere faraó cū ya wi'i cjase da'rase wioḡ sōrōc̄ niwī.

¹¹ »José top̄ wioḡ ní' cura nipe'tiro Egiptop̄re ba'ase pe'tia wa'acaro niwū. Cū acawererā, marī ñec̄sum̄a nirōp̄ Canaáp̄ quē'rārē pe'tia wa'acaro niwū. Te pe'tica be'ro masā te di'tap̄ ní'cā u'p̄t̄ u'jaboacārā niwā. Marī ñec̄sum̄a Abrahā pārāmerā quē'rārē ne ba'ase marīcaro niwū. ¹² Be'ro Jacob “Egiptop̄ ba'ase duase niaporo” nicā t̄'oḡ, cū pō'rārē “Duurā wa'aya”, ní'oc̄ niwī. Cū tojo nicā t̄'orā, Egiptop̄re ne wa'arā weecārā niwā. Top̄ eta, ba'ase duu, na ya wi'ip̄ tja majāmitojati a'titicārā niwā. Be'ro na te ba'ase na duu'quere ba'ape'o, apaturi duurā wa'acārā niwā mejārōp̄ta tja. Titare majā na etacā, José “Yu'urē m̄sā acabiji ni'i m̄sā dua'c̄”, ni werec̄ niwī cū ma'mis̄um̄arē. Be'ro faraó quē'rā “Ā'rā José ma'mis̄um̄a niama” nicā t̄'oc̄ niwī. ¹⁴ To be'ro José cū ma'mis̄um̄a me'rā queti o'óc̄ niwī cū pac̄p̄re. “Marī pac̄, nipe'tirā marī acawererā macārī a'tiato a'top̄”, ní'oc̄ niwī narē. Cū acawererā pe'e setenta y cinco nicārā niwā. ¹⁵ Cū uocā t̄'oḡ, Jacob cū pō'rā me'rā José tirop̄ wa'arā, Egiptop̄re bu'acārā niwā. Top̄ ní'ḡta, na pac̄ Jacob wērīa wa'ac̄ niwī. Cū pō'rā marī ñec̄sum̄a cū weronojōta wērīpe'tidija wa'acārā niwā. ¹⁶ Be'rop̄ na ō'arīrē jaarā wa'arā Siquem wāme-tiri macāp̄ miacārā niwā. Abrahā cū Hamor pō'rārē ūtā tuti dúuca tutip̄ cū mijrē yaa'carop̄ta narē sīosōrōcūocārā niwā.

¹⁷ »Ō'acū tod̄wop̄rop̄ Abrahārē nic̄ niwī: “M̄'ac̄ pārāmerā nituriarāp̄ ape di'tap̄ ní'cārā a'ti di'ta Canaáp̄ tojatirāsama tja.” Cū tojo ní'que ejetji d̄-

poroacã Egiptopɯ nírã, marí ñecũsumɯa pãrãmerã pãjãrã masãputinemocãrã niwã. ¹⁸ Egiptopɯre na nicã, apí wioɯɯ sãjãcɯ niwí tja. Joseré dɯporopɯ wéríca be'ro niyucã, ne masíticɯ niwí. ¹⁹ Cũ marí ñecũsumɯa pãjãrã na masãputicã í'a, naré ña'abutiario weepɯcɯ niwí. Na põ'rã ne bajua'cãrã ɯmɯaré wéríato níɣũ aperopɯ cõ'adutimɯjãcɯ niwí. ²⁰ Cũ naré tojo dutiri cura Moisé bajuacɯ niwí. Cũ añubutiaguacã nicɯ niwí. Cũ pacɯsumɯa i'tiarã mujĩpũ na ya wi'ipɯre cũrê masõcãrã niwã. ²¹ Be'ro na cũrê wějěrí nírã, diapɯ po'ocãrã niwã. Na po'õca be'ro Faraõ macõ cũrê í'abocaco niwõ. Í'aboca, miimajãco niwõ co ya wi'ipɯ. Topɯ co macũrê weronojõ cũrê masõco niwõ. ²² Cũ ti wi'ipɯ bɯcɯ, nipe'tise Egiptocjãrã na bu'esere bu'ecɯ niwí. Cũ masíse me'rã ucũ, nipe'tisere añurõ weecɯ niwí.

²³ »Be'ro Moisé cuarenta cũ'marí cɯogɯ, cũ acawererã tioropɯ sijagɯ wa'acɯ niwí. ²⁴ Topɯ ejagɯ, ni'cũ Egiptocjã cũ acaweregure paacã í'acɯ niwí. Cũ tojo weecã í'agũ, cũrê a'megũ, Egiptocjãrã paawějěcã'cɯ niwí. ²⁵ Cũ basu Moisé pe'e a'tiro ni wãcũcɯ niwí: "Yɯ'ɯ me'rãta Õ'acũ yɯ'ɯ acawererãrê na a'ti di'tacjãrã pe-orã nisere wijacã weegɯsami. Yɯ'ɯre na a'tere masísama", ni wãcũcɯ nimiwí. Cũ acawererã pe'e cũ weronojõ wãcũticãrã niwã.

²⁶ »Ape nɯmɯ cũ na tioropɯ wa'acɯ niwí tja. Topɯ ejagɯ, ãpěrã pɯarã cũ acawererã a'mequẽcã í'acɯ niwí. Naré bosamigũ "Acawererã, tocã'rõta a'mequẽdu'uya. ¿De'ro weerã tocã'rõ a'mequẽti ni'cũ acawererã nimirã?" nicɯ niwí.

²⁷ »Cũ tojo nicã tɯ'ogɯ, apírê ɯpɯtɯ paa'cɯ pe'e Moisére tuuquɯn'cõcɯ niwí. "¿Noa mɯ'ɯrê ɯsã wioɯɯ 'Naré besegɯ wa'aya', nío'oati?" ²⁸ ¿Mɯ'ɯ yɯ'ɯre wějěsí'írísari tja ñamica'a mɯ'ɯ Egiptocjãrê wějě'caronojõta?" ni ye'sucɯ niwí.

²⁹ »Cũ tojo nicã tɯ'ogɯ, Moisé, ã'rã yɯ'ɯre tere masípe'titojasama níɣũ, uiwã'cã wa'acɯ niwí. Be'ro ape di'tapɯ Madiá wãmetioropɯ du'tiwã'cãcɯ niwí. Topɯ omocã dɯ'te, nicã'cɯ niwí. Pɯarã ɯmɯa põ'rãticɯ niwí.

³⁰ »Madiá di'tapɯre cuarenta cũ'marí nicɯ niwí. Cũ ticɯse cũ'marí níca be'ro ni'cã nɯmɯ yucɯ maríró ɯrũgũ Sinaí wãmeticjɯ tioropɯ í'awã'cãcɯ niwí. Topɯ wa'acã, ni'cã siti yucɯsiti ɯjũcã í'acɯ niwí. Ti pecame'e ɯjũrí põ'rã decopɯ Õ'acũrê wereco'tegɯ weronojõ bajugɯ bajuacɯ niwí. ³¹ Cũ ti siti ɯjũcã í'agũ, í'amaría wa'acɯ niwí. "¿De'ro weero tojo wa'amitito?" ni, pɯ'toacãcure í'agũ wa'acɯ niwí. Pɯ'toacã ejacã, Õ'acũ ti me'e wa'teropɯ nigũ cũrê ucũcɯ niwí: ³² "Yɯ'ɯ Õ'acũ ni'i. Mɯ'ɯ ñecũsumɯa Abrahã, Isaa, Jacob na wioɯɯ ni'i", nicɯ niwí. Tojo ucũcã tɯ'ogɯ, ɯpɯtɯ ui, narãscɯ niwí. Uigɯ, í'adu'ucã'cɯ niwí ti me'erê.

³³ »Be'ro cũrê ucũnemocɯ niwí tja: "Yɯ'ɯ a'tota ni'i mɯ'ɯ tirota. Tojo weegɯ mɯ'ɯ sãñase sapatore tuweeya. Mɯ'ɯ tere tuweegɯ, í'ogũsa'a yɯ'ɯre mɯ'ɯ ẽjõpeosere. ³⁴ Yarã masã Egiptopɯ nirãrê na ɯpɯtɯ pi'eticã í'apɯ. Na caricũcã tɯ'oapɯ. Tojo weegɯ mɯ'ɯrê Egiptopɯ o'ógutigɯ wee'e tja naré yɯ'ɯoacjɯ", ni werɯcɯ niwí Õ'acũ Moisére.

³⁵ »Á'í Moiséreta marí ñecũsumɯa teerã, a'tiro nicãrã niwã: "¿Noa mɯ'ɯrê ɯsã wioɯɯ, 'Naré besegɯ wa'aya', nío'oati?" nicãrã niwã. Marí ñecũsumɯa tojo nimicã, Õ'acũ pe'e Moisére naré yɯ'ɯoacjɯ, naré dutiacjɯ sõrõcɯ niwí. Pecame'e siti ɯjũ'caro bajua'cɯta Moisére yɯ'ɯotamucɯ niwí marí ñecũsumɯarê. ³⁶ Cũ Egiptopɯ níɣũ, pajiri maa Aco sõ'arí maapɯ níɣũ, Õ'acũ tutuaro me'rã peje wee'ocɯ niwí. Tojo weegɯ cũ acawererã Egiptopɯ ní'cãrãrê apeye di'tapɯ sɯ'ori miijiacɯ niwí. Cuarenta cũ'marí yucɯ maríró, masã marírópɯ na wa'acã, Õ'acũ tutuaro me'rã wee'õnu'cũcã'cɯ niwí. ³⁷ Moiséta marí ñecũsumɯarê a'tiro werɯcɯ niwí: "Õ'acũ be'ropɯ ni'cũ o'ógɯsami cũ ye queti werɯcãjɯre. Yɯ'ɯre o'ó'caro weronojõta cũrê o'ógɯsami. Cũ quẽ'rã marí acaweregɯ nigũsami", nicɯ niwí. ³⁸ Marí ñecũsumɯa na yucɯ marírópɯ nicã, Moisé na me'rã nicɯ niwí. Topɯ ɯrũgũ Sinaí wãmeticjɯrɯ Õ'acũrê werco'tegɯ bajua, cũrê were'quere naré wereturiacɯ niwí. Marí quẽ'rã cũ wereturia'querɯreta cɯ'o. Te tojo ninu'cũcã'rõsa'a. Ne pe'tisome.

³⁹ »Moisé tere weremicã, marí ñecũsumɯa ne ẽjõpeoticãrã niwã. Na cũ weresere tɯ'osí'írtirã, "Majãmitojaa wa'arãti Egiptopɯ tja", ni wãcũcãrã niwã.

⁴⁰ Tojo wãcũrã, Moisé apaturi cũ ɯrũgũpɯ mɯjãca be'ro cũ ma'mi Aarõrê a'tiro nicãrã niwã: "Sõ'onícɯ maríre Egiptopɯ ní'cãrãrê miiti'cɯ waro cuarenta nɯmɯrí yɯ'ɯr'ɯ cũ bajutiro. ¿De'ro wa'apari cũrê? Marí ne masítisa'a." Tojo weerã cũ ma'mi Aarõrê nicãrã niwã: "ɯsã ẽjõpeoatje queosere yeebosaya. Marí dɯporo wɯamɯ'tãrãsama. Na marí wa'atji ma'arê í'orãsama", nicãrã niwã. ⁴¹ Na tojo nicã tɯ'ogɯ, Aarõ na duti'caronojõta ni'cũ wecɯ wí'magũ queose da'recɯ niwí. Be'ro cũrê ẽjõpeorã, ecarãrê wějě ɯjũamorõ, ñubuepeocãrã niwã. Tojo nicã na yee'cɯreta bosɯnɯmɯ wee, e'catipeocãrã niwã. ⁴² Na tojo weecã í'agũ, Õ'acũ na ɯaro weeato níɣũ na me'rã ní'cɯ cõ'acã'cɯ niwí. Tojo weerã na no'o ɯaro ñocõarê, mujĩpũarê ẽjõpeocãrã niwã. Tojo na wee'quere Õ'acũ ye queti werɯm'tãrí masã a'tiro ni ojacãrã niwã:

Õ'acũ a'tiro nicɯ niwí:

"Mɯsã yɯ'ɯ pe'ere yucɯ marírópɯre cuarenta cũ'marí nírã, ne ecarãrê wějě ñubuepeotiɯɯ.

⁴³ Apí Moloc wãmetigɯ cũ queosere ẽjõpeorã su'ti caseri wi'i me'rã yoowã'cãwũ.

Apí Refán ñocõawũ mɯsã yee'cɯ quẽ'rãrê ẽjõpeorã tojota weewɯ.

Á'rãrê mɯsã basuta yee ẽjõpeowɯ.

Yɯ'ɯ pe'ere ne ẽjõpeotiɯɯ.

Mɯsã yɯ'ɯre ẽjõpeoti'que bu'iri ãpěrã masãrê mɯsãrê ñe'e miaduticã weegɯti yoaro Babilonia wãmetiri macã yɯ'rɯropɯ", nicɯ niwí Õ'acũ, ni ojacãrã niwã Õ'acũ ye queti wererã.

⁴⁴ Esteba wiorãrê werenemocɯ niwí apeye Õ'acũ wi'i cjasere:

—Marí ñecũsumɯa na yucɯ marírópɯ nírã, ni'cã wi'i Õ'acũrê ñubuepeori wi'i, cũ diez duti'quere ɯrõrí wi'ire cɯocãrã niwã. Ti wi'i wa'icũrã caseri me'rã na weéca wi'i nicaro niwũ. "Tojo bajuri wi'i weeya", Õ'acũ

cũ Moisére duti'caronojõta queoro weecãrã niwã. ⁴⁵ Na wéríca be'ro ãpêrã c̄noturia sirutucãrã niwã ti wi'ire tja. No'o na wa'aro miamujãcãrã niwã. Be'ro Josué Moisé wéríca be'ro a'ti di'ta Canaápx a'tigũ, narẽ ti wi'ire s̄'ori miiticũ niwĩ. Na a'topũ a'ticã, Ô'acũ a'ti di'tacjãrãrẽ judío masã nitirãrẽ cõ'aõ'omujãcũ niwĩ. Na wa'awe'o'quep̄re nicãrã niwã. Yoacã ti wi'ip̄x Ô'acũrẽ ãjõpeocãrã niwã téé Davi cũ wiogũ sãjãca be'rop̄x.

⁴⁶ Davi ape wi'i weesĩ'rĩmicũ niwĩ. Ô'acũ t̄'sayũ'rũano'gũ a'tiro nicũ niwĩ: "Mũ'ũ yũ'ũ ñecũ Jacob ãjõpeo'cũ ni'i. Mũ'ũrẽ añurĩ wi'i, pajiri wi'i weebosã'rĩsa'a m̄'ũ niatji wi'ire", nicũ niwĩ Ô'acũrẽ. Cũ tojo weesĩ'rĩ'cũ nimigũ, ti wi'ire weeticũ niwĩ. ⁴⁷ Cũ macũ Salomó pe'e weecũ niwĩ ti wi'ire. ⁴⁸ Ô'acũ tutuayũ'rũogũ ni'cã wi'i, masã wéeca wi'ip̄x dia'cũ nímasĩti-sami. Ô'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ d̄porocjũp̄x a'tiro ni ojacũ niwĩ Ô'acũ cũ ucũ'quere:

⁴⁹ "Yũ'ũ nipe'tirop̄x ni'i.

—Mũ'ũse, a'ti di'ta yũ'ũ wee'quere yũ'ũta duti'i. Tojo weegũ yũ'ũ masã wéeca wi'ip̄x dia'cũ nímasĩti-sa'a.

⁵⁰ Yũ'ũ basuta nipe'tise a'tere weewũ, nicũ niwĩ Ô'acũ", ni ojacũ niwĩ Ô'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ.

⁵¹ Be'ro Esteba narẽ nicũ niwĩ tja:

—Mũsã Ô'acũ dutisere yũ'rũnũ'cãyũ'rũa'a. Cũrẽ masĩtirã weronojõ cũ weresere ne t̄'osĩ'rĩwe'e. Mũsã ñecũsũmũa wee'caronojõta Espĩritu Santu dutisere weesĩ'rĩwe'e. ⁵² Na nipe'tirã Ô'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masãrẽ pi'etise o'ocãrã niwã. ãpêrãrẽ marĩrẽ yũ'rũogũ a'tiatjere weremũ'tãrãrẽ wẽjẽcã'cãrã niwã. Na tojo nino'cureta cũ a'ticã, mũsã ãpêrãrẽ wia, cũrẽ wẽjẽduti-wũ. ⁵³ Mũsãrẽ Ô'acũ cũrẽ wereco'terã me'rã cũ dutisere o'ócũ niwĩ. Tere o'óno'cãrã nimirã, mũsã yũ'rũnũ'cãyũ'rũa'a, ni tu'ticũ niwĩ narẽ Esteba.

Estebare ãtãperi me'rã doquewẽjẽ'que ni'i

⁵⁴ Cũ tojo nicã t̄'orã, wiorã ɸp̄t̄x uayũ'rũa wa'acãrã niwã. ⁵⁵ Esteba pe'e Espĩritu Santu c̄uoyũ'rũatjãgũ, ɸ'mũsep̄x ã'amorõ, Ô'acũ cũ añurõ asistegũre ã'acũ niwĩ. Jesú quẽ'rãrẽ ã'acũ niwĩ cũ pacũ diacjũ pe'e nu'cũgũrẽ.

⁵⁶ Cũ narẽ ã'agũ, "Jãa, ã'aña. ɸ'mũse pãrĩcã ã'a'a. Jesú, Ô'acũ macũ masũ weronojõ up̄tigũ cũ diacjũ pe'e nu'cũgũrẽ ã'a'a", nicũ niwĩ Esteba.

⁵⁷ Na cũ tojo nicã t̄'orã, ɸp̄t̄x caricũ t̄'osĩ'rĩtirã, o'meperi da'rabi'acãrã niwã. Cũ p̄'to ni'cãrõ me'rã omaeja, ñe'e, cũrẽ miacãrã niwã ti macã sumutor̄x. Cũrẽ doquewẽjẽrãti nĩrã, su'ti bu'icjase na sãña'quere tuwee, Saulo wãmetigũre co'tedutirã o'ocãrã niwã. Tere tuwee o'otojanũ'cõ, cũ Estebare ãtãperi me'rã doquẽcãrã niwã. ⁵⁹ Na tojo weecã, Ô'acũrẽ a'tiro ñubuecũ niwĩ:

—Jesú, yũ'ũ wiogũ, yũ'ũ wẽrĩgũti wee'e. Yũ'ũ ejeripõ'rãrẽ ñe'eña, nicũ niwĩ.

⁶⁰ Be'ro b̄rũque'a, pũrõ caricũrõ me'rã nicũ niwĩ tja:

—Wiogũ, acobojoya ã'rãrẽ yũ'ũre na tojo weesere. Cũ tojo nĩca be'ro wẽrĩa wa'acũ niwĩ.

Saulo Jesure ãjõpeorãrẽ ña'arõ weenũ'cã'que ni'i

8 Saulo na Estebare doquewẽjẽcã ã'agũ, "Añurõ wéerã, tojo weeama", ni wãcũcũ niwĩ. ãpêrã ɸmũa Ô'acũrẽ ãjõpeori masã Estebare yaacãrã niwã. Cũrẽ yaa, ɸp̄t̄x d̄ujasewã'acãrã niwã. Estebare na wẽjẽca n̄mũrẽta ãpêrã Jesure ãjõpeotirã Jesure ãjõpeorã Jerusalẽp̄x nĩrãrẽ ɸp̄t̄x ña'arõ weenũ'cãcãrã niwã. ³ Saulo ne ni'cũ Jesure ãjõpeogũ marĩato nĩgũ na ye wi'serip̄x wa'a, narẽ ñe'e, bu'iri da'reri wi'ip̄x mi-amujãcũ niwĩ. ɸmũa, numia nipe'tirãrẽ tojo weecũ niwĩ. Na tojo weecã ã'arã, Jesure ãjõpeorã no'o ɸaro du'tistea wa'acãrã niwã Judea di'tap̄x, ãpêrã Samaria di'tap̄x. Jesú cũ besecũú'cãrã se'saro tojacãrã niwã Jerusalẽp̄re.

Felipe Samariacjãrãrẽ bu'e'que ni'i

⁴ Nipe'tirã du'tistewã'cã'cãrã no'o na wa'aro Jesú ye quetire werewã'cãcãrã niwã. ⁵ Felipe quẽ'rã du'ti-wã'cã'cũta Samaria wãmetiri macãp̄x wa'acũ niwĩ. Top̄x eta, tocjãrã masãrẽ Jesú Ô'acũ besecũ nimi nisere werecũ niwĩ. ⁶ Apeye quẽ'rã Ô'acũ tutuaro me'rã narẽ añuse wee'ocũ niwĩ. Cũ a'tiro weecã ã'arã, nipe'tirã ti macãcãjãrã cũ weresere añurõ t̄'otũ'sacãrã niwã. ⁷ Pãjãrã masã wãtĩa sãjãno'cãrã masãp̄re nim-i'cãrã wãtĩarẽ cõ'awĩrõcã, ɸp̄t̄x caricũwijaacãrã niwã. ãpêrã pãjãrã sijamasĩtirãrẽ, opa cõ'ñerĩ sijarãrẽ yũ'rũocũ niwĩ. ⁸ Cũ tojo weecã ã'arã, ti macãcãjãrã pũrõ e'caticãrã niwã.

Simó yai weronojõ nigũ ye queti ni'i

⁹ Samariap̄re ni'cũ Simó wãmetigũ yoacã yai weronojõ nigũ nicũ niwĩ. Cũ tojo weesere Samariacjãrã ã'amarĩamujãcãrã niwã. Cũ basu pe'e "Yũ'ũ tutuayũ'rũagũ ni'i", nicũ nimiwĩ masãrẽ. ¹⁰ Nipe'tirã ti macãcãjãrã wiorã, no'o mejõ nĩrã cũ weesere ã'atũ'sayũ'rũacãrã niwã.

—Ã'rĩ Ô'acũ weronojõ tutuaro c̄uogũ nisami, nicãrã nimiwã. ¹¹ Tojo weerã yai yoacã siape me'rã pejetiri wee'õnemocã ã'ayurã, pãjãrã masã cũrẽ ãjõpe-onemocãrã niwã.

¹² Felipe Samariap̄re tocjãrãrẽ a'tiro ni werecũ niwĩ:

—Ô'acũ cũ dutiro weerã wiogũ nimi. Cũ macũ Jesú marĩrẽ yũ'rũogũ nimi, nicũ niwĩ narẽ. Cũ werecã t̄'orã, ti macãcãjãrã Jesure ãjõpeocãrã niwã. Cũrẽ ãjõpeocã ã'agũ, wãmeyecũ niwĩ ɸmũa, numiarẽ.

¹³ Simó "Yũ'ũ quẽ'rã Jesure ãjõpeo'o" nicã t̄'ogũ, Felipe cũ quẽ'rãrẽ wãmeyecũ niwĩ. Be'ro Felipe no'o wa'aro Simó sirutucũ niwĩ cũrẽ. Felipe Ô'acũ tutuaro me'rã wee'õcã ã'agũ, Simó ã'amarĩamujãcũ niwĩ.

¹⁴ Felipe Samariap̄x tojo weeri curareta Jerusalẽp̄x nĩrã Jesú cũ besecũú'cãrã queti t̄'ocãrã niwã Samariacjãrã na Jesure ãjõpeosere. Tere t̄'orã, na me'rãcãjãrãrẽ Pedro, Juãrẽ ã'adutirã o'ócãrã niwã. ¹⁵ Na top̄x eta, Jesure ãjõpeori masãrẽ Ô'acũrẽ s̄erĩbosacãrã niwã:

—Пач, ā'rā quē'rārē Espiritu Santure o'óya m'x macūrē ējōpeorārē, ni sērīcārā niwā. ¹⁶ Felipe cū wāmeyecaterore Espiritu Santure na moocārā niwā yu-jup. Jesure ējōpeose me'rā dia'cū wāmeyeno'cārā niwā. ¹⁷ Pedro, Juā Ō'acūrē sērītojarā, Jesure ējōpeorārē na d'pōpāp' napeocārā niwā. Narē napeori curata Espiritu Santu nāp're dijatacū niwī.

¹⁸ Pedro quē'rā na napeocā, Espiritu Santu dijatacā weesere Simó ī'acū niwī. Tere ī'agū, na Espiritu Santure dijatacā wee'quere duusī' rīgū, Pedro quē'rārē niyeru o'ocū nimiwī.

¹⁹ —Y'x're m'xā tutuaro c'osere o'oya. Y'x' quē'rā d'pōpāp' no'o napeorārē Espiritu Santure na c'ocā weegūti wee'e, nicū nimiwī.

²⁰ Cū tojo nicā t'ogū, Pedro cūrē nicū niwī:

—M'x Ō'acū tutuaro o'orore Espiritu Santu ūsā dijatacā weesere niyeru me'rā duugūti ūni wācūmiati? Niwe'e. M'x me'rāta niyeru boabata'to. Ō'acū m'x'urē bu'iri da'regūsamī. ²¹ M'x'urē ī'agū, "M'x' wācūse di-acjū niwe'e", ni ī'asami. Tojo weegū ūsā weronojō Jesú ye quetire masārē m'x' weremasī'tisa'a. ²² Y'x' masī'i. M'x' hōsebūcū, nā'ase weepoy' r'x'acū ni'i. Te m'x'urē du'uta basiotisa'a. Tojo weegū m'x' nā'arō wācūse b'j'awetiya. Ō'acūrē acobojose sērīña. Apetero weegū m'x' nā'arō wācū'quere acobojogū acobojobosami, nicū niwī Pedro.

²⁴ Cū tojo nicā t'ogū, Simó narē nicū niwī:

—Te m'xā nī'que y'x're wa'aticā'to nīrā, m'xā y'x're Ō'acūrē sērībosaya.

²⁵ Be'ro Pedro quē'rā ti macācjārārē Jesú cū weecā ī'a'quere, na t'ō'quere werēcārā niwā. Narē weretoja, Jerusalēp' tojaa wa'acārā niwā. Top' tojaarā, Jesú ye quetire peje macārī Samaria di'tacjārā na nise macārīrē weretojaacārā niwā.

Felipe Etiopíacjūrē were'que ni'i

²⁶ Be'ro Felipere ni'cū Ō'acūrē wereco'tegū bajua, a'tiro ni werēcū niwī:

—Jerusalé niwā'cārī ma'a, Gaza wāmetiri macā bu'ari ma'ap' wa'aya. Ti ma'a yucū marīrōp' niwā'cāsa'a, nicū niwī. ²⁷ Cū tojo nicā t'ogū, Felipe ti ma'ap' bu'acū niwī. Top' wa'agū, ni'cū Etiopía wāmetiri di-tacjūrē bocaajacū niwī. Ti di'ta dutigo Candace wāmetigo wiogo docajū, nipe'tise co ye niyerure co'teri masū nicū niwī. Jerusalēp' Ō'acūrē ējōpeogū eja'cū cū ya di'ta Etiopíap' dajatojaagū weecū niwī. Cū yaw' tūrūp' cabayua wejep' me'rā wa'acū niwī. D'pōpōcjūr' Ō'acū ye queti werem' tārī masū Isaia wāmetigū cū oja'quere bu'esāñacū niwī.

²⁹ Cū tojo weeri cura Espiritu Santu Felipere "Tiw' tirocureacāp' wa'aya", nicū niwī. ³⁰ Cū tojo nicā Felipe tiw' tiroacāp' omawā'cācū niwī. Cū tiro eja'gū, Etiopíacjū Isaia oja'quere bu'ecā t'ocū niwī. Tere bu'ecā t'ogū, "¿M'x' bu'esere t'oti?" ni sērīña'cū niwī. ³¹ Cū pe'e cūrē y'x'icū niwī:

—T'otisa'a. ¿Y'x're ne wereticā, de'ro wee y'x' masībosā? Te'a y'x' me'rā wa'aya. M'x'ājāgū a'tia

y'x're wereacjū, nicū niwī. Cū tojo nicā t'ogū, tiw'p' cū me'rā m'x'ājācū niwī. Be'ro wa'a wa'acārā niwā.

³² Etiopíacjū cū bu'esāña'que Ō'acū macūrē wa'atje nicaro niwū Isaia cū a'tiro oja'que:

Masā ovejare wējērātīrā, cūrē miasama na wējēw'arop'.

Ni'cū masū quē'rārē cū ne bu'iri moogū nimicā, tojo-ta weerāsama.

Oveja wī'magū, yuta weerātīrā na poari seecā, ne uti-tisami.

Cū masū quē'rā ye'sutigūsamī cūrē nā'arō weecā.

³³ Cū nā'agū nigūrē weronojō na cūrē yabi bu-jirāsama.

Ā'rī bu'iri moogū nimi nīgū, ne ni'cū cūrē ucūbosa-some.

Cū ya turicjārā dicūse nā'ase weerāsama cūrē.

Te pejere werepe'omasī'tisa'a.

Cū catiri ūmūco pe'tia wa'arosa'a a'ti di'tap're.

Etiopíacjū a'te oja'quere bu'egū weecū niwī.

³⁴ Cū tere bu'etojan'cō, Felipere sērīña'cū niwī:

—¿Isaia noarē oja'gū weepari? ¿Cū basu pe'e o apīp're oja'gū weepari tojo nīgū? ni sērīña'cū niwī.

³⁵ Cū tojo nicā, Felipe cū bu'e'quen'cūrē werēcū niwī:

—Te oja'que Jesucristore nisī'rīrō wee'e, nicū niwī.

Tere weretoja, be'ro Jesú ye quetire werenemōcū niwī

tja. ³⁶ Ma'ap' wa'arā, aco nirōp' etacārā niwā. Tere

ī'agū, Etiopíacjū Felipere "Jāa, sō'o aco ni'i. ¿Y'x're

m'x' wāmeyeta basiosari?" nicū niwī. ³⁷ "Basio'cā'sa'a

m'x' Jesucristore añurō ējōpeocāma", ni y'x'icū niwī

Felipe.

Etiopíacjū y'x'icū nimi:

—Y'x' ējōpeo'o, Jesucristo Ō'acū macū nimi, nicū niwī.

³⁸ Be'ro Etiopíacjū cabayuare tojan'cāduticū niwī. Tiw're tūrēcūtoja, na tiw'p' sāña'cārā aco nirōp' di-jacārā niwā. Top' nūmuwija, Felipe cūrē wāmeyecū niwī.

³⁹ Cūrē wāmeyeca be'ro na nūmun'jārī cura wācūña marīrō Felipere Espiritu Santu miiwā'cācū niwī apesep'. Etiopíacjū cūrē ne apaturi ī'anemoticū niwī.

Be'ro pūrō e'catise me'rā tojaa wa'acū niwī majā cū ya macāp'. ⁴⁰ Felipe Espiritu Santu cūrē miāca be'ro maata Azoto wāmetiri macāp' bajuan'cācū niwī. Top' ni, be'ro nipe'tise macārīp' werēcūsiagū wa'acū niwī Jesú ye quetire. Téé Cesarea wāmetiri macāp' wereejacū niwī.

Saulo nā'agū nī'cū cū d'cayū'que ni'i

9 Felipe cū bu'esijari curareta Saulo pe'e Jesure ējōpeorārē "Narē wējēpe'ocā'sī'rīmisa'a", nicū niwī. Cū nā'arō weesere ne du'uticū niwī. Tojo weegū wa'a, pa'ia wiogūre "Y'x're papera Damascop' wa'atje cjasere dutio'ori pūrīrē apobosaya. Ti pūrīrē judío masā nerēse wi'sericjārā wiorāp're wiagūti wee'e. Jesure ējōpeorārē ūm'x, numiarē no'o y'x' bocaejārārē nē'e, miitigūti a'ti macā Jerusalēp' bu'iri da'reri

wi'ipɸ", ni sɛr'icɸ niwĩ. Cũ tere sɛr'icɸ tɸ'ogɸ, ti pũrĩrɛ pa'ia wiogɸ cũrɛ apobosacɸ niwĩ.

³ Cũ ti pũrĩrɛ o'óca be'ro Saulo ɸpɛrɸ me'rɸ Damasco wa'ari ma'apɸ wa'a wa'acɸ niwĩ. Wa'a, Damascopɸ ejagɸti weeri cura wɸcũña marĩrɔ ɸ'mɸsepɸ ɸpɔ ya'baro weronojɔ cũ tiro asistedijati, aňurɔ bo'reyua wa'acaro niwũ. ⁴ Tojo wa'acɸ, cũ yagɸ cabayu bu'ipɸ pesami'cɸ nucũcɸpɸ ɸrɸdija wa'acɸ niwĩ. Topɸ cũ cũñařĩ cura ni'cũ cũrɛ ucũcɸ tɸ'ocɸ niwĩ. Cũrɛ a'tiro nicɸ niwĩ:

—Saulo, ¿de'ro weegɸ yɸ'ɸre ña'arɔ weegɸ weeti? ni sɛr'itiña'cɸ niwĩ.

⁵ Tere tɸ'o, Saulo pe'e "¿Noa niti mɸ'ɸ?" ni yɸ'ticɸ niwĩ.

—Yɸ'ɸ Jesú, mɸ'ɸ ña'arɔ wees'ĩrĩ wapagú ni'i. Mɸ'ɸ basu pe'e ña'arɔ weegɸ wee'e yɸ'ɸre tojo wees'ĩrĩgũ.

⁶ Wɸ'cɸñ'cɸña. Wa'aya macɸpɸ. Topɸ mɸ'ɸ ejacɸ, ni'cũ werɸsami mɸ'ɸ de'ro weeatjere, nicɸ niwĩ Jesú.

⁷ Saulo me'rɸ wa'a'cɸrɸ quɛ'rɸ na ɸpɸtɸ ɸcɸa, ucũ-mas'iticɸrɸ niwã. Cũ ucũsere tɸ'ocɸrɸ niwã, tɸ'orɸ pe'e, mejɔ Jesú pe'ere ĩ'aticɸrɸ niwã.

⁸ Be'ro Saulo wɸ'cɸñujɸ, cũ caperire ĩ'apɸacɸ nimiwĩ. Ne bajuno'ticɸ niwĩ. Tojo weerɸ cũ me'rɸ wa'a'cɸrɸ Damascopɸ cũrɛ tũawɸ'cɸcɸrɸ niwã. ⁹ Topɸ cũ etáca be'ro ĩ'tia nɸmɸ ne caperi ĩ'aticɸ niwĩ. Ne s'ĩr'iti, ne ba'aticɸ niwĩ.

¹⁰ Damascopɸre Jesure ɛjɔpeogɸ Ananía wɸmetigɸ nicɸ niwĩ. Saulore tojo wa'ari curare Ananía cãřitimigũ quɛ'ese weronojɔ Jesú cũ pɸ'to a'ticɸ ĩ'acɸ niwĩ. Cũrɛ "Ananía", pisucɸ niwĩ.

—¿De'ro niti, yɸ'ɸ wiogɸ? ni yɸ'ticɸ niwĩ Jesure.

¹¹ Cũ tojo nicɸ, Jesú cũrɛ nicɸ niwĩ:

—Diacũ wɸmetiri ma'apɸ wa'aya. Ti ma'a mɸ'ɸ wa'aro Juda ya wi'i nisa'a. Cũ ya wi'ipɸ sɸjɸa, ni'cũ Tarso wɸmetiri macɸcũ Saulo wɸmetigɸre sɛr'itiña'ña. Ni'cãrɔcɸ cũ yɸ'ɸre ñubuegɸ weemi. Yɸ'ɸ cũrɛ mejɸpɸ mɸ'ɸ ti wi'ipɸ sɸjɸasere ĩ'otojapɸ. Mɸ'ɸ ti wi'ipɸ sɸjɸa, cũ dɸpoare ñapeopɸ, apaturi cũrɛ caperi ĩ'adutigɸ tja. Quɛ'ese weronojɔ ĩ'oapɸ cũ quɛ'rɸrɛ mɸ'ɸrɛ weronojɔta, nicɸ niwĩ Jesú Ananíarɛ.

¹³ Cũ tojo nicɸ tɸ'ogɸ, "Yɸ'ɸ wiogɸ, pɸjɸrɸ masɸ quetiwereama cũ Jerusalɛpɸ nígũ mɸ'ɸrɛ ɛjɔpeorɸrɛ ña'arɔ wee'quere. ¹⁴ A'ti macɸ quɛ'rɸrɛ mɸ'ɸrɛ ɛjɔpeorɸrɛ ñe'egũ a'tigɸta weepɸ tja pa'ia wiorɸ na dutio'ori pũrĩ me'rɸ", nicɸ niwĩ Ananía. Te quetire tɸ'o'cɸ nitjɸagũ, Ananía ne wa'as'ĩr'iticɸ nimiwĩ.

¹⁵ Jesú cũrɛ nicɸ niwĩ:

—Wa'aya. Yɸ'ɸ cũrɛ yé quetire wereacɸ besetopɸ. Cũ ape di'tacjɸrɸpɸre judío masɸ nitirɸrɛ, na wiorɸrɛ, judío masɸ nirɸ quɛ'rɸrɛ yé quetire werecusiagɸsami.

¹⁶ Tere weregɸ, ɸpɸtɸ pi'etigɸsami. Yɸ'ɸ basu pe'e weregɸti cũrɛ, nicɸ niwĩ Jesú Ananíarɛ.

¹⁷ Cũ tojo níca be'ropɸta Ananía Juda ya wi'ipɸ wa'acɸ niwĩ. Topɸ eta, ti wi'ipɸ sɸjɸa, Saulore bocaejacɸ niwĩ. Cũ dɸpoapɸre ñapeo, "Saulo, mɸ'ɸrɛ yɸ'ɸ acaweregɸre weronojɔ ĩ'a'a. Jesú mɸ'ɸrɛ ma'apɸ a'ticɸ baja'cɸ yɸ'ɸre o'oami, apaturi mɸ'ɸ caperi ĩ'ato nígũ

tja. 'Espíritu Santu tutuasere cɸoato' nio'oami", ni werecɸ niwĩ Saulore.

¹⁸ Cũ tojo nirĩ cura maata cũ caperipɸ wa'i nɸtũrĩ weronojɔ bajuse wɸ'ña'que ɸrɸstedijacaro niwũ. Tojo wa'acɸ, aňurɔ ĩ'acɸ niwĩ todɸporopɸ cũ ĩ'a'caro weronojɔta tja. Be'ro cũrɛ wɸmeyecɸrɸ niwã. ¹⁹ Na tojo wéeca be'ropɸta ba'a, cũ tutuasere cɸocɸ niwĩ tja. Topɸre pejeti nɸmɸřacɸ Jesure ɛjɔpeorɸ me'rɸ Damascopɸre tojánicɸ niwĩ yujupɸ.

Saulo Damascocjɸrɸrɛ bu'e'que ni'i

²⁰ Damascopɸ nígũ, maata judío masɸ nerɛse wi'seripɸ Jesucristo Ő'acũ macũ nimi nisere werecusiagɸ wa'acɸ niwĩ.

²¹ Cũ tojo nicɸ tɸ'orɸ, nipe'tirɸ tɸ'omarɸa wa'acɸrɸ niwã.

A'tiro nicɸrɸ niwã:

—Ā'ĩrĩ Jerusalɛpɸ nígũ, Jesure ɛjɔpeorɸrɛ ña'arɔ weeseti'cɸta nimiba. A'ti macɸpɸ quɛ'rɸrɛ Jesure ɛjɔpeorɸrɛ ñe'egũ a'tigɸ weepɸ Jerusalɛpɸ narɛ mia, pa'ia wiorɸpɸre bu'iri da'reduciacɸ, nicɸrɸ niwã.

²² Saulo Jesucristo Ő'acũ bese'cɸ nimi nisere wɸcũtu-tuaro me'rɸ werecɸ niwĩ. Cũ tere weregɸ, queoro Ő'acũ ye queti weremɸ'tãrĩ masɸ oja'quere bu'e'ĩ'o, weremɸjãcɸ niwĩ. Tojo weerɸ Damascocjɸrɸ judío masɸ "Tojo nima'acɸ weemi", nímas'iticɸrɸ niwã.

Damascocjɸrɸ Saulore wɛjɛs'ĩr'imi'que ni'i

²³ Yoa wa'acaro niwũ cũ Jesú ye quetire bu'ecusiario. Be'ro judío masɸ Saulore wɛjɛs'ĩr'icɸrɸ nimiwã. ²⁴ Cũ pe'e tɸ'ocɸ'cɸ niwĩ cũrɛ wɛjɛs'ĩr'ise quetire. Na nipe'tise nɸmɸrĩ ñamirĩ, ɸmɸcori ti macɸ sumuto ɸtã cujiri me'rɸ wéeca sã'ĩr'ĩrɔ wijaaropɸ cũrɛ wɛjɛs'ĩr'ĩrɸ, co'temɸjãcũcɸrɸ niwã. ²⁵ Tojo weecɸ ĩ'arɸ, ni'cã ñami cũ Saulo bu'esere ɛjɔpeorɸ cũrɛ wɛjɛticɸ'to nĩrɸ, pi'ĩ me'rɸ ti sã'ĩr'ĩrɔ yɸ'rɸro o'odijocɸrɸ niwã.

Saulo Jerusalɛpɸ cũ dajatojaa'que ni'i

²⁶ Be'ro Saulo Damascopɸ ní'cɸ Jerusalɛpɸ dajatojaa wa'acɸ niwĩ. Topɸre etagɸ, ɸpɛrɸ Jesure ɛjɔpeorɸ me'rɸ ba'patis'ĩr'icɸ nimiwĩ. Na pe'e cũrɛ ui nicɸrɸ niwã.

—Cũ quɛ'rɸ Jesure ɛjɔpeogɸta nisami, ni ɛjɔpeoticɸrɸ niwã. ²⁷ Be'ro cũrɛ tojo weecɸ ĩ'agũ, Bernabé Saulore weetamugũ, Jesú cũ besecũ'cãrɸ tiropɸ pijiwã'cãcɸ niwĩ. Topɸ ejagɸ, Bernabé narɛ werecɸ niwĩ Damasco wa'ari ma'apɸ Saulo Jesure ĩ'a'quere. Cũrɛ ucũ'que quɛ'rɸrɛ werecɸ niwĩ. Apeye Damascopɸ Saulo Jesú ye quetire wɸcũtutuase me'rɸ bu'e'quere werecɸ niwĩ. ²⁸ Bernabé werecɸpɸta, Saulore "Jesure ɛjɔpeogɸta nimi", ni ɛjɔpeocɸrɸ niwã. Tojo weegɸ na me'rɸ tojacɸ'cɸ niwĩ. Be'ro Saulo Jerusalɛcɸjɸrɸrɛ bu'e-sijagɸ wa'acɸ niwĩ. ²⁹ Uise marĩrɔ wɸcũtutuase me'rɸ Jesú ye quetire werecɸ niwĩ. Tere weregɸ, ɸpɛrɸ judío masɸ nimirɸ, griego ye ucũrɸ me'rɸ ɸpɸtɸ a'metu'-timɸjãcɸ niwĩ. Cũ me'rɸ a'metu'ti'cãrɸ Saulore wɛjɛs'ĩr'icɸrɸ niwã. ³⁰ Na tojo wees'ĩr'icɸ ĩ'arɸ, ɸpɛrɸ

Jesure ějōpeorā cūrē miacārā niwā Cesarea wāmetiri macāp̄. Top̄ yuc̄s̄ me'rā cū ya macā Tarsop̄ o'ócārā niwā.

Jesure ějōpeori masā ejerisājā'que ni'i

³¹ Nipe'tirā Jesure ějōpeorā narē űa'arō weedu'ucā ĩ'arā, ejerisājācārā niwā. Tojo weerā siape me'rā nipe'tiro Judea, Galilea, Samariacjārā nemorō wācūtu-tuanemocārā niwā. Ő'acū cū dutisere añurō weenu'cūcā'cārā niwā. Espiritu Santu weetamurō me'rā pājārā āpērā Jesure ějōpeotimi'cārā ějōpe-onemocārā niwā.

Pedro Enearē yu'r̄uo'que ni'i

³² Pedro quē'rā nipe'tirop̄ Jesure ějōpeorā nise macārīp̄re ĩ'acusiḡ, Lida wāmetiri macāp̄ etac̄ niwī. ³³ Top̄ etaḡ, ni'cū Enea wāmetiḡre bocaeḡac̄ niwī. Cū ocho cū'marī cū ya wi'ip̄ sijamasītiḡ cūñac̄ niwī.

³⁴ Pedro cūrē nic̄ niwī:

—Enea, Jesucristo m̄'urē yu'r̄uoḡsami.

Wā'cān̄'cāña. M̄'u cūñarōrē tuutūrē, n̄rōña, nic̄ niwī. Cū tojo nicāta, maata Enea wā'cān̄'cāc̄ niwī.

³⁵ Nipe'tirā Lida, Sarō wāmetise macārīc̄jārā cūrē tojo weecā ĩ'arā, na quē'rā Jesure ějōpeocārā niwā.

Dorca co masā'que ni'i

³⁶ Ape macā Jope wāmetiri macāp̄ ni'cō numio Jesure ějōpeogo Tabita wāmetigo nico niwō. Griego ye me'rā pe'ema Dorca wāmetico niwō. Dorca n̄rō, "ña-ma" nis̄'ĩrō weesa'a. Co añurō weenu'cūcā'co niwō. Pajases̄orārē añurō weetamuco niwō. ³⁷ Pedro cū Lidap̄ n̄rī cura co pe'e Jopep̄ n̄gō, dutiti, wēřia wa'aco niwō. Co wēřica be'ro na weeseti'caronojōta āpērā co up̄re coecārā niwā. Core coetojan̄'cō, ni'cā tucū m̄'uarōca tucūp̄ peocārā niwā.

³⁸ Jope Lida p̄'toacā tojacaro niwū. Tojo weerā Pedro Lidap̄ nicā t̄'orā, m̄'ua p̄'arā Jopecjārā Jesure ějōpe-orārē pijidutirā o'ocārā niwā.

—Quero a'tiato, ni weredutio'ocārā niwā.

³⁹ Na Lidap̄ etacā, maata Pedro na me'rā Jopep̄re wa'ac̄ niwī. Dorca n̄rī wi'ip̄re ejarā, co wēřico pesari tucūp̄ cūrē pijim̄jācārā niwā. Cū ti tucūp̄ sājātacā, wapewia numia Pedro sumuto nerēn̄'cācārā niwā. Na utirāta, ĩ'ocārā niwā camisari, apeye su'ti co catigo narē derobosa'quere. ⁴⁰ Be'ro Pedro masā to n̄rā nipe'tirārē wijaadutic̄ niwī. Na wījāaca be'ro Pedro ejaque'a, Ő'acūrē űubuec̄ niwī. űubuetaja, wēřico'core ĩ'a, core nic̄ niwī:

—Tabita, wā'cān̄'cāña. Cū tojo nicāta, co caperire ĩ'apāaco niwō. Pedrorē ĩ'agōta, wā'cānujāco niwō.

⁴¹ Co ya omocāp̄ ñe'e, core wejewa'cōn̄'cōc̄ niwī. Be'ro wapewia numiarē, āpērā Jesure ějōpeorārē narē pijim̄jā, core wiac̄ niwī.

⁴² Nipe'tirā Jopecjārā t̄'ose'sacārā niwā tojo wee'quere. Tojo weerā pājārā Jesure ějōpeonemocārā niwā tja.

⁴³ Pedro peje n̄m̄urī tojac̄ niwī Jopep̄re. Ni'cū Simó wāmetiḡ wa'icūrā caseri apoḡ ya wi'ip̄ cājīc̄ niwī.

Cornelio Pedrorē cū pijidutio'o'que ni'i

10 Cesareap̄ ni'cū Cornelio wāmetiḡ cien surara Italiano wāmetiri curuacj̄ wioḡ nic̄ niwī. ² Cū añuḡ nic̄ niwī. Romano mas̄ nimiḡ, judío masā weronojō Ő'acūrē ějōpeoc̄ niwī. Cū ya wi'icjārā nipe'tirā Ő'acūrē ějōpeocārā niwā. Judío masā pajases̄orārē niyeru o'om̄jāc̄ niwī. Ő'acūrē űubuen̄'cūcā'c̄ niwī. ³ Ni'cā n̄m̄ űamica'a tres nicā cārītimiḡ quē'eḡ weronojō ni'cū Ő'acūrē wereco'teḡre ĩ'ac̄ niwī. Cū tiro sājāa, cūrē pisuc̄ niwī:

—Cornelio, nic̄ niwī.

⁴ Cū p̄p̄t̄ uise me'rā ĩ'an̄'cūbajaque'ac̄ niwī cūrē.

—¿De'ro niti? ni yu'tic̄ niwī.

Cū tojo nicā t̄'oḡ, Ő'acūrē wereco'teḡ cūrē nic̄ niwī:

—Ő'acū m̄'u űubuesere t̄'oami. M̄'u pajases̄orārē niyeru o'ose quē'rārē ĩ'ami. Cū m̄'u űubuesere yu'tiḡsami. ⁵ Ni'cārōacā Jopep̄ m̄'u m̄'uarē o'óya. Narē ni'cū Simó Pedro wāmetiḡre pijiḡ wa'adutiya. ⁶ Cū ap̄ Simó wāmetiḡ wa'icūrā caseri apoḡ ya wi'ip̄ cājīc̄ niwī. Ti wi'ip̄ pajiri maa sumutop̄ nisa'a, nic̄ niwī Ő'acūrē wereco'teḡ Corneliore.

⁷ Be'ro Ő'acūrē wereco'teḡ wa'a wa'ac̄ niwī. Cū wa'āca be'ro Cornelio cūrē da'raco'terā p̄arārē, tojo nicā ni'cū surara cūrē weetamuḡrē pijioc̄ niwī. Surara quē'rā Ő'acūrē ějōpeoḡta nic̄ niwī. ⁸ Nipe'tise Ő'acūrē wereco'teḡ ni'quere narē werec̄ niwī. To be'ro narē o'ócā'c̄ niwī Jopep̄.

Pedrorē Ő'acū queose ĩ'o'que ni'i

⁹ Na wa'āca be'ro ape n̄m̄ dajaritero nicā na Jopep̄ ejarātirā weeri cura Pedro pe'e cū n̄rī wi'i bu'i d̄p̄osārīp̄ űubueḡ m̄jāc̄ niwī. Ti wi'i d̄p̄osārī opa sira nicaro niwū. ¹⁰ Cū top̄ m̄jaoa, p̄rō ba'as̄'ĩr̄c̄ niwī. Ti wi'icjārā na ba'ase weeri cura cārītimiḡ quē'ese weronojō apeyenojō dijaticā ĩ'ac̄ niwī. ¹¹ M̄'use p̄r̄icā ĩ'ac̄ niwī. Top̄ ni'cārō su'tiro weronojō bajuri caserojo nucūcāp̄ dijaticaro niwū. Ba'paritise sumutori d̄'te'caro nicaro niwū. ¹² Ti casero po'peap̄re nipe'tirā wa'icūrā, p̄rōa, mir̄c̄a sāñacārā niwā.

¹³ Ő'acū cūrē nic̄ niwī:

—Pedro, ĩ'aña. Ā'rārē wējē ba'aya, nic̄ niwī.

¹⁴ Pedro pe'e cūrē yu'tic̄ niwī:

—¡Acoel! Ba'awe'e, yu'w̄ wioḡ. Āpērā wa'icūrā űsā judío masā ba'aya marīrānojō nima. Yu'w̄ ne ā'rānojōrē ba'atiḡ nicāti, nic̄ niwī.

¹⁵ Ő'acū cūrē ninemoc̄ niwī tja:

—Yu'w̄ ba'aduti'cārā añurā nima. "Ba'aya marīrānojō nima", niticā'ña, nic̄ niwī. ¹⁶ ĩ'tiati tojo ĩ'oc̄ niwī cūrē ti casero me'rā. Cū ĩ'osetirin̄c̄ "Ba'aya", nic̄ niwī. Be'ro ti caserore Ő'acū m̄'m̄sep̄ miim̄jāa wa'ac̄ niwī.

17 Pedro ti casero mɔjǎ́aca be'ro ɛpɛtɔ wǎcũque'ticu niwí.

—¿De'ro nisí'ríro weesari te yɛ'ɛ ɪ'a'que? ni wǎcũcu niwí. Tojo cɛ wǎcũrí cura Cornelio cɛ o'ó'cǎrǎ ɛmɛa Jopɛpɛre etacǎrǎ niwǎ. 18 Eta, “Simó wa'icɛrǎ caseri apogɛ ya wi'í ¿no'opɛ niti?” ni sɛrítina'cǎrǎ niwǎ tocǎrǎrɛ. Na pe'e na sɛrítina'cǎ, “Sǒ'opɛ nisa'a”, ni wereo'ocǎrǎ niwǎ. Tojo nicǎ tɛ'o, wa'acǎrǎ niwǎ Simó Pedro nirí wi'ipɛ. Topɛ eja, “¿Ne, a'tota niti Simó Pedro wǎmetigɛ?” ni sɛrítina'cǎrǎ niwǎ. Na tojo nirí cura Pedro cɛ ɪ'a'quere wǎcũque'tigɛ weecɛ niwí.

19 Cɛ tojo wǎcũcǎ, Espírítu Santu cǎrɛ nicɛ niwí:

—Mɛ'ɛrɛ sope pɛ'topɛ ɛmɛa i'tiarǎ a'marǎ weeama. 20 Quero, na tiroɛ dijabaque'oia. Na me'rǎ wa'aya. “Yɛ'ɛ na me'rǎ wa'acǎ, ɲa'a nibosa'a, na judío masǎ mejɛta nima”, ni wǎcũtigɛta wa'aya. Yɛ'ɛ narɛ o'óapɛ, nicɛ niwí Espírítu Santu.

21 Cɛ tojo nica be'ro Pedro dija, “¿Yɛ'ɛreta a'mati? ¿De'ro weerǎ a'tiati?” ni sɛrítina'cɛ niwí.

22 Cɛ tojo nicǎ, na yɛ'ticǎrǎ niwǎ:

—Cornelio wǎmetigɛ surara wiogɛ ɛsǎrɛ o'óami. Cɛ añugɛ, Ó'acɛrɛ ɛjǒpeogɛ niami. Cɛrɛ nipe'tirǎ judío masǎ añurǒ wǎcũrǎ niama. Ni'cɛ Ó'acɛrɛ wereco'tegɛ Corneliore a'tiro niapɛ: “Pedrore pijidutiya mɛ'ɛ ɛmɛarɛ”, niapɛ. Mɛ'ɛ weresere tɛ'odutigɛ weeapɛ. Tojo weerǎ ɛsǎ mɛ'ɛrɛ pijirǎ a'tirǎ weeapɛ, nicǎrǎ niwǎ.

23 Na tojo nicǎ tɛ'ogɛ, Pedro narɛ, “Sǎjǎtia. A'ti ɲamirɛ a'to cǎrǎɲa”, nicɛ niwí.

Ape nɛmɛ cɛ ye dure, wa'a wa'acǎrǎ niwǎ. Āpɛrǎ ti macǎcǎrǎ quɛ'rǎ Jesure ɛjǒpeorǎ Pedro me'rǎ wa'acǎrǎ niwǎ. 24 Ape nɛmɛ pe'e ejacǎrǎ niwǎ Cesarepɛre. Cornelio cɛ neocũ'cǎrǎ me'rǎ cɛ ya wi'ipɛ narɛ co'tecɛ niwí. Na a'ticɛrǎ nicǎrǎ niwǎ Pedrore co'terǎ: Cornelio acawererǎ, āpɛrǎ cɛ me'rǎcǎrǎ waro nicǎrǎ niwǎ. 25 Pedro topɛ etacǎ, Cornelio cǎrɛ pǒtɛrǎgɛ wijaatacɛ niwí soperɛ. Topɛ cǎrɛ ɛjǒpeogɛ ejaque'acɛ niwí.

26 Pedro cɛ tojo weecǎ ɪ'agɛ, “Wǎ'cǎnɛ'cǎɲa. Yɛ'ɛrɛ ɛjǒpeoticǎ'ɲa. Yɛ'ɛ quɛ'rǎ mɛ'ɛ weronjǒta ɛmɛ ni'í”, nicɛ niwí.

27 Wǎ'cǎnɛ'cǎca be'ro na utamurǎta sǎjǎacǎrǎ niwǎ cɛ ya wi'ipɛre.

Topɛ sǎjǎagɛ, Pedro pǎjǎrǎ masǎ nerɛyu'cǎrǎpɛre bocaejacɛ niwí.

Pedro Cornelio ya wi'ipɛ were'que ni'í

28 Be'ro narɛ nicɛ niwí topɛ nerɛ'cǎrǎrɛ:

—ɛsǎ judío masǎrɛ dutise, ɛsǎ ɛjǒpeose a'tiro ni'í. Mɛsǎ judío masǎ nitirǎ ye wi'seripɛre sǎjǎadutiwe'e. Ne mɛsǎrɛ ba'patidutiwe'e. Mɛsǎ tere añurǒ masǎsa'a. Ó'acɛ ni'cǎrǒacǎrɛ yɛ'ɛrɛ ɪ'oami. “Ne āpɛrǎrɛ ba'patiti weeticǎ'ɲa. ‘Na ɲa'arǎ nima’ ni yabiticǎ'ɲa”, niami.

29 Tojo weegɛ na yɛ'ɛrɛ pijiticǎ, maata a'tiapɛ.

“Wa'awe'e, judío masǎ mejɛta nima”, nitiapɛ. Mɛ'ɛ ¿de'ro weegɛti pijioati? Yɛ'ɛ masǎsǎ'ɲsa'a, ni sɛrítina'cɛ niwí Corneliore.

30 Cornelio cǎrɛ yɛ'ticɛ niwí:

—Ba'paritise nɛmɛrǎ yɛ'ɛ'ɛ a'ti horata tres nicǎ a'ti wi'ipɛ yɛ'ɛ be'ti ɲubueca be'ro. Wǎcũɲa marǎrǒ ni'cɛ ɛmɛ su'ti asistese sǎɲagɛ bajuawí yɛ'ɛ tiroɛpɛ.

31 Yɛ'ɛrɛ niwí: “Cornelio, Ó'acɛ mɛ'ɛ ɲubuesere tɛ'oa-mi. Mɛ'ɛ pajasecɛorǎrɛ niyeru o'ose quɛ'rǎrɛ ɪ'ami.

32 Jopɛpɛ mɛ'ɛ ɛmɛarɛ o'óya. Ni'cɛ Simó Pedro wǎmetigɛre pijigɛ wa'adutiya narɛ. Cɛ apɪ Simó wǎmetigɛ wa'icɛrǎ caseri apori masɛ ya wi'ipɛ pajiri maa sumutopɛ cǎjǎsami. Cɛ a'topɛ etagɛ, mɛ'ɛrɛ weregɛsami Ó'acɛ ye cjasere”, ni werewí yɛ'ɛrɛ. 33 Tojo weegɛ maata mɛ'ɛrɛ pijidutigɛ o'ówɛ. Mɛ'ɛ añurǒ wéegɛ a'tiapǎ. Marí nipe'tirǎpɛta Ó'acɛ ɪ'orǒpɛ ni'í. Nipe'tise mɛ'ɛrɛ Ó'acɛ weredutisere mɛ'ɛ ɛsǎrɛ werecǎ tɛ'osǎ'ɲsa'a, nicɛ niwí Cornelio Pedrore.

34 Cɛ tojo nica be'ro Pedro werɛcɛ niwí narɛ:

—Yɛ'ɛ ni'cǎrǒacǎ masǎ'í, Ó'acɛ nipe'tirǎrɛ ni'cǎrǒn-jǒ ma'isami. 35 Cɛ nipe'tise cururicǎrǎ cǎrɛ ɛjǒpeorǎrɛ, cɛ ɛaro weenu'cǎrǎrɛ añurǒ ɪ'asami. 36 Ó'acɛ añuse o'ócu niwí judío masǎrɛ Jesucristo me'rǎ ejerisǎjǎse bocarǎsama nisere. Jesucristo nipe'tirǎ masǎ wiogɛ ni-mi. 37 Mɛsǎ tɛ'opǎ nipe'tise judío masǎ na nirǒpɛ wa'a'quere. Juǎ masǎrɛ bu'e, wǎmeyemɛ'tǎca be'ropɛ Jesú bu'ɛnɛ'cǎwí Galilea di'tapɛre. 38 Jesú Nazarecǎrɛ wa'a'quere mɛsǎ masǎsa'a. Cɛ pacɛ Espírítu Santu me'rǎ cǎrɛ tutuasere o'ocɛ niwí. Cɛ me'rǎ nin-u'cũcǎ'cɛ niwí. Tojo weegɛ no'o cɛ wa'aro masǎ me'rǎ añurǒ weewí. Āpɛrǎ wǎtǎ dutiro weenu'cǎrǎrɛ wǎtǎrɛ cǒ'awǎrǒmɛjǎwí.

39 »Jerusalé nipe'tiroɛ judío masǎ nise macǎrǎpɛre ɛsǎ cɛ wee'quere ɪ'ape'ocǎ'wɛ. Āpɛrǎ cǎrɛ curusapɛ paabi'pe wɛjɛwǎ. 40 Ó'acɛ pe'e i'tia nɛmɛ be'ro cǎrɛ masǒcɛ niwí. Cǎrɛ masǒca be'ro ɛsǎ tiroɛpɛre apaturi bajuacǎ weewí. 41 Masǎ nipe'tirǎpɛre bajuatiwí. Ó'acɛ todɛporopɛ cɛ bese'cǎrǎ dia'cǎrɛ bajuawí. Cɛ masǎca be'ro cɛ me'rǎ sǎ'rí, ba'awɛ.

42 »ɛsǎrɛ cɛ ye quetire weredutiwí āpɛrǎrɛ. Cɛ pacɛ cǎrɛ nipe'tirǎ masǎ añurǎ, ɲa'arǎrɛ beseacɛ sǒrǒwí nisere weredutiwí ɛsǎrɛ Jesú.

43 »Nipe'tirǎ dɛporocǎrǎpɛ Ó'acɛ ye queti weremɛ'tǎrǎ masǎ Jesú yere a'tiro ni ojamɛ'tǎcǎrǎ niwǎ: “Cǎrɛ ɛjǒpeorǎrɛ nipe'tirǎ na ɲa'arǒ wee'quere acobojose sɛrǎcǎ, narɛ acobojogɛsami cɛ tutuaro me'rǎ”, nicǎrǎ niwǎ, nicɛ niwí Pedro Cornelio ya wi'ipɛ nerɛ'cǎrǎrɛ.

Judío masǎ nitirǎrɛ Espírítu Santu dijata'que ni'í

44 Pedro ucũrǎ curata cɛ weresere tɛ'orǎpɛre Espírítu Santu dijatacɛ niwí. 45 Tojo wa'áca be'ro āpɛrǎ ye ucũsere ucũmasǎtими'cǎrǎ ucũnɛ'cǎcǎrǎ niwǎ. Tojo nicǎ “Ó'acɛ, mɛ'ɛ añuyɛ'ɛrɛgɛ ni'í”, ni e'catise o'ocǎrǎ niwǎ. Na tojo ucũcǎ tɛ'orǎ, Pedro me'rǎ wa'a'cǎrǎ judío masǎ Jesure ɛjǒpeorǎ tɛ'omarǎ wa'acǎrǎ niwǎ.

—¡Aco! Ó'acɛ Espírítu Santure o'óami judío masǎ nitirǎ quɛ'rǎrɛ, nicǎrǎ niwǎ.

47 Pedro cɛ me'rǎ wa'a'cǎrǎrɛ nicɛ niwí:

—Ó'acɛ Espírítu Santure o'óami ā'rǎ quɛ'rǎrɛ marí judío masǎrɛ weronjǒta. Tojo weerǎ “Wǎmeyeticǎ'ɲa, Espírítu Santure mooma” ni, cǎ'mota'ata basiowe'e.

Na Jesucristore ějōpeoma. Tojo weerā narē wāmeyeroḡa'a, nicḡ niwī Pedro. Be'ro Cornelio quē'rā cūrē "A'topḡ tojaque'aniña yujupḡ pejeti nḡmūrī ūsā me'rā", nicārā niwā. Tojo weegḡ na me'rā tojánicḡ niwī.

Jesure ějōpeorārē Pedro Jerusalēpḡ cū were'que ni'i

11 Judeapḡ nirā Jesú besecúú'cārā, tojo nicā Jesure ějōpeorā topḡ nirā Cornelio quē'rā judío masā nitimirā na Jesure ějōpeosere tḡ'ocārā niwā. ² Tere tḡ'o'cārā niyurā, Pedro Jerusalēpḡ tojatacā, tocjārā judío masā Jesure ějōpeorā cūrē tu'ticārā niwā:

³ —Mḡ'ḡ judío masḡ nimigḡ, judío masā nitirā ya wi'ipḡ sājāapā. Na me'rā ba'apā. Te mḡ'ḡ tojo wee'que ḡa'a ni'i, nicārā niwā.

⁴ Na tojo nicā tḡ'ogḡ, narē nipe'tise tenḡcū cūrē topḡ wa'a'quere werepe'ocā'cḡ niwī:

⁵ —Ni'cāti Jopepḡ nígḡ, yḡ'ḡ ḡubueri cura quē'ese weronojō ḡ'mḡsepḡ apeyenojō dijaticā ĩ'awḡ. Ni'cārō su'tiro weronojō bajuri caserojo dijatiwḡ yḡ'ḡ tiropḡ. To ba'paritise sumutori dḡ'téca casero niwḡ. ⁶ Yḡ'ḡ ti casero pḡ'toacā wa'a, ḡḡe'enojō niti? nígḡ, ĩ'agḡ wa'awḡ. Nirānḡcḡ sāḡawā. Wa'icūrā, nḡcḡcjārā, ecarā, pīrōa, mirīcḡa sāḡawā.

⁷ »Yḡ'ḡ tojo ĩ'arī cura Ō'acḡ yḡ'ḡre ucūcā tḡ'owḡ: "Pedro, narē wējē ba'aya", niwī. ⁸ Yḡ'ḡ pe'e cūrē yḡ'tiwḡ: "Ba'awe'e, yḡ'ḡ wiogḡ. Āpērā wa'icūrā judío masā ba'aya marīrānojō nima. Ne ni'cāti nānojōrē ba'atigḡ nicāti", niwḡ cūrē. ⁹ Ō'acḡ yḡ'ḡre apaturi ucūdijowī tja: "Yḡ'ḡ ba'aduti'cārā añurā nima. 'Ba'aya marīrānojō nima', niticā'ña", niwī.

¹⁰ »I'tiati tojo wa'awḡ. Be'ro Ō'acḡ ti casero mi-imḡjāa wa'awī ḡ'mḡsepḡ. ¹¹ Tojo wa'ari curata i'tiarā ḡmḡa Cesareacjārā yḡ'ḡre pijiri masā yḡ'ḡ nirī wi'ipḡre ejacārā niwā.

¹² »Espíritu Santu yḡ'ḡre na me'rā wa'adutiwī. "Na judío masā nitima, yḡ'ḡ na me'rā wa'acā, ḡa'a nibosa'a", ni wācūnḡrūtigtḡa wa'aya", niwī. Ā'rā seis Jesure ějōpeorā Jopecjārā Cesareapḡ wa'arā, na quē'rā yḡ'ḡre ba'pātiwā'cāwā. Topḡ eja, ūsā Cornelio wāmetigḡ ya wi'ipḡ sājāawḡ. ¹³ ūsā topḡ sājāejacā, Cornelio ūsārē werewī: "Ni'cḡ Ō'acūrē wereco'tegḡ yā wi'ipḡ sājāticā ĩ'awḡ. Cḡ yḡ'ḡre ḡmḡa o'óya Jopepḡ. Ni'cḡ Simó Pedro wāmetigḡre pijigḡ wa'adutiya. ¹⁴ Cḡ mḡ'ḡ ya wi'ipḡ ejagḡ, Ō'acḡ yere mḡ'ḡrē weregḡsami. Tere ějōpeocā, mḡ'ḡ, mḡ'ḡ ya wi'icjārārē Ō'acḡ yḡ'rḡogḡsami', ni werewī yḡ'ḡre Ō'acūrē wereco'tegḡ", niwī Cornelio. ¹⁵ Yḡ'ḡ narē ucūnḡ'cārī curata ne waro marīrē dijata'caronojōta Espiritu Santu dijatawī napḡre. ¹⁶ Tojo wa'acā ĩ'agḡ, yḡ'ḡ Jesú marī wiogḡ cḡ ní'quere wācūwḡ: "Juā mḡsārē aco me'rā wāmeyecḡ niwī. Be'ro yḡ'ḡ pacḡ pūrīcā Espiritu Santure o'ógḡsami mḡsārē. Mḡsā me'rā ninu'cūcā'gḡsami" cḡ ní'quere wācūwḡ. ¹⁷ Tojo weegḡ yḡ'ḡ tojo wa'ari curapḡta wācūcāti majā. Ō'acḡ Espiritu Santure o'ócḡ niwī judío masā nitirārē marīrē o'ó'caronojōta na marī wiogḡ Jesucristore ějōpeocā. Tojo weegḡ yḡ'ḡ Ō'acūrē

yḡ'rḡnḡ'cāmasīticāti. Cūrē "Judío masā nitirā ya wi'ipḡ sājāawe'e", nímasīticāti, nicḡ niwī Pedro.

¹⁸ Tere cḡ tojo ni weretojaca be'ro judío masā di'tamarīpe'tia wa'acārā niwā.

—Ō'acḡ judío masā nitirā quē'rārē na ḡa'arō wee'quere bḡjaweticā ḡasami na ḡ'mḡsepḡ añurō e'catise bocato nígḡ, ni e'catise o'ocārā niwā Ō'acūrē.

Antioquiacjārā na weeseti'que ni'i

¹⁹ Estebare na wējēcaterore Jesure ějōpeorārē ḡa'arō weecārā niwā. Tojo weecā, na no'o ḡaro du'tistea wa'acārā niwā. Āpērā Feniciapḡ, āpērā Chipre nḡcūrōpḡ, āpērā Antioquíapḡ wa'acārā niwā. Na tepḡ etarā, judío masā dia'cūrē Jesú ye quetire werēcārā niwā. ²⁰ Ni'cārērā Antioquíapḡ du'tiwā'cā'cārā Chipre, Cirenecjārā nicārā niwā. Na pūrīcā judío masā nitirārē Jesú ye quetire werēcārā niwā.

—Jesú nipe'tirā wiogḡ nimi. Cūrē ějōpeocā, marī ḡa'arō wee'quere acobojogḡsami, ni werēcārā niwā. ²¹ Ō'acḡ na tojo wererārē añurō weetamucḡ niwī. Na werēcā tḡ'orā, pājārā tocjārā Jesure ějōpeocārā niwā. Na todḡporopḡ ějōpeomi'quere ějōpeodu'ucā'cārā niwā.

²² Jerusalécjārā Jesure ějōpeorā Antioquiacjārā cūrē ějōpeose quetire tḡ'ocārā niwā. Tere tḡ'o, Bernabére Antioquíapḡ ĩ'agḡ wa'aya ḡde'ro wa'amitito? nírā, o'ócārā niwā.

²³ Cḡ ti macāpḡ eja, ĩ'acḡ niwī narē Ō'acḡ weetamu'quere. Tere ĩ'agḡ, ḡpḡtḡ e'cati, narē werēcḡ niwī. A'tiro nicḡ niwī:

—Jesure mḡsā ne wācūdu'uticā'ña. Cḡ dutisere añurō weenu'cūcā'ña, ni werēcḡ niwī. ²⁴ Bernabé Espiritu Santure cḡoyḡ'rḡtjagḡ, añurō Ō'acūrē ějōpeonu'cūgḡ nicḡ niwī. Cḡ ti macācjārārē werēcā, pājārā masā Jesure ějōpeocārā niwā.

²⁵ Bernabé Antioquíapḡ ní'cḡ wa'a, Saulo Tarsopḡ nigūrē a'magḡ wa'acḡ niwī. ²⁶ Cūrē bocaēja, Antioquíapḡ miimajāmitojacḡ niwī. Na ti macāpḡre Jesure ějōpeorā me'rā ni'cā cḡ'ma nicārā niwā. Topḡre pājārā masārē bu'ecārā niwā. Titareta tocjārā Jesure ějōpeorārē "Cristiano, Jesucristo yarā nima", ni pisunḡ'cācārā niwā.

²⁷ Bernabé, Saulo Antioquíapḡ nirī cura Jerusalécjārā Ō'acḡ ye queti weremḡ'tārī masā na tiropḡ etacārā niwā. ²⁸ Na me'rā wa'a'cḡ ni'cḡ Agabo wāmetigḡ nicḡ niwī. Topḡ eja, Espiritu Santu tutuaro me'rā tocjārārē werēcḡ niwī.

—Nipe'tiropḡ ba'ase pe'tia wa'arosa'a, ni weryucḡ niwī narē. Cḡ tojo ní'que queoro wa'acaro niwḡ Claudio romano wiogḡ nise cḡ sājāca be'ropḡ.

²⁹ Cḡ tojo nicā tḡ'orā, Antioquiacjārā Jesure ějōpeorā a'tiro ni wācūcārā niwā: "Marī Judea di'tapḡ nirā Jesure ějōpeorārē niyeru o'orā marī cḡoro ejatuaro." ³⁰ Tojo weerā Saulo, Bernabé me'rā narē weetamurā niyeru neo, o'ócārā niwā.

—O'oya a'tere Jesure ějōpeorārē sḡ'ori nirāpḡre, ní'ocārā niwā.

Pedrore bu'iri da'reri wi'ipɸ ní'cure Ō'acūrē were-co'tegɸ pāowīrō'que ni'i

12 Antioquíapɸ Saulo, Bernabé na bu'ecusiari curare Herode Judea di'ta wiogɸ nicɸ niwī. Titareta Jerusalépure ña'arō weenɸ'cācɸ niwī ni'cārērā Jesure ējōpeorārē. ² Tojo weegɸ Juā ma'mi Santiagore di'pji pajiri pji me'rā wējēdutigɸ niwī. ³ Cū tojo wējēcā ī'arā, āpērā judío masā Jesure ējōpeotirā pūrō e'caticārā niwā. Cū tere masīgū, nemorō e'catirāsama majā nígū, Pedrore ñe'edutigɸ o'ócɸ niwī tja. Tojo wa'acaro niwū pá bɸcɸase me'rā morētica bosenɸmɸ nicā. Ti nɸmɸrē masā pá bɸcɸase me'rā na morēti'quere ba'acārā niwā. ⁴ Pedrore ñe'éca be'ro Herode bu'iri da'reri wi'ipɸ sōrōdutigɸ o'ócɸ niwī. Ti wi'ipɸre ba'paritise cururi surara cūrē dɸcayɸ, co'temɸjācārā niwā. Te cururinɸcū ba'paritirā surara nicārā niwā. Herode "Pascua bosenɸmɸ be'ro cūrē miiwīrōgūti masā wa'teropɸ. Na ī'orōpɸ cūrē wējēdutigūti", ni wācūcɸ nimiwī. ⁵ Tojo weerā surara Pedrore añurō co'temɸjācārā niwā. Cū bu'iri da'reri wi'ipɸ ni'ī cura Jesure ējōpeorā pe'e Ō'acūrē sērībosanu'cūcā'cārā niwā.

⁶ Pedrore Herode "Ñamiacā miiwīrōgūti" níca ñamirē cōme dari me'rā dɸ'teno'cɸ pɸarā surara decopɸ cārīcɸ niwī. Ni'cū surara diacjɸcamocā pe'e cōme dare cū ya omocāpɸ dɸ'teō'ocɸ niwī. Apī pe'e quē'rā cūpecamocā pe'ere mejārōta weecɸ niwī. Pedro mejēcā weecā tɸ'oña'rāti nírā, tojo weecārā niwā. Āpērā ti wi'i sope pɸ'topɸre co'tecārā niwā. ⁷ Be'ro wācūña marīrō ni'cū Ō'acūrē wereco'tegɸ Pedro ni'ī tucūpɸ bajuacɸ niwī. Cū tojo weecā, ti tucū añurō bo'reyuse'sa wa'acaro niwū. Cūrē wā'cōgū, tuucarēcɸ niwī.

—Quero. Wā'cānɸ'cāña, nicɸ niwī. Tojo nicāta, cōme dari Pedrore dɸ'temi'que surumajā wa'acaro niwū.

⁸ —Ejerituya. Mɸ'ɸ ye sapatore sāñaña, nicɸ niwī. Cū tojo nicā tɸ'o, ejeritu, cū ye sapatore sāñacɸ niwī. Tu'ajanɸ'cōcā ī'a, cūrē nicɸ niwī tja:

—Mɸ'ɸ yaro bu'icjārō asibusore sāñaña. Te'a yɸ'ɸre sirutuya. ⁹ Pedro cū tojo nicā tɸ'o, cū siro sirutuwijaacɸ niwī. "¿Diacjɸta nisari a'te Ō'acūrē were-co'tegɸ yɸ'ɸre miiwijaase? Apetero weegɸ quē'egū weesa'a", ni wācūcɸ niwī. Cū tojo wijaasere añurō masīticɸ niwī. ¹⁰ Surara na ne co'te dujirore yɸ'ɸacārā niwā. Be'ro apero quē'rārē tja yɸ'ɸaa, ti wi'i ne sājāarō cōmesope tiropɸre ejacārā niwā. Na topɸ ejacā, ti sope se'saro pārīa wa'acaro niwū. Be'ro na ti sopere yɸ'ɸwijaawā wa'acārā niwā. Yoacurero wa'a, Ō'acūrē wereco'tegɸ bajudutia wa'acɸ niwī. Pedro ni'cūta tojanɸ'cācɸ niwī majā.

¹¹ Be'ro cū bajuduticāpɸta añurō tɸ'omasīcɸ niwī.

—Diacjɸta niapā yɸ'ɸ ī'a'que. Nirōta Ō'acū yɸ'ɸre yɸ'ɸrudutigɸ, ni'cū cūrē wereco'tegɸre o'oapī Herode ña'arō weeticā'to nígū. Tojo nicā judío masā Jesure ējōpeotirā nipe'tise yɸ'ɸre ña'arō weesī'risere cā'mo-ta'agɸ o'oapī, nicɸ niwī Pedro.

¹² Cū tere wācūgūta, wa'acɸ niwī María Juā Marco wāmetigɸ paco ya wi'ipɸ. Ti wi'ipɸre Jesure ējōpeorā

Pedrore pājārā Ō'acūrē sērībosarā weecārā niwā. ¹³ Ti wi'i tiro ejagɸ, sope pɸ'to ūtā cujiri me'rā na weéca sā'rīrō tiropɸ ejanɸ'cā, pisucɸ niwī narē. Ti wi'icjārārē da'raco'tego Rode wāmetigo ti wi'i po'peapɸ nico niwō. Pedro pisucā tɸ'ogo, sopere wa'a, yu'uī'agō wa'aco niwō. ¹⁴ Pedro cū ucūserē tɸ'omasīgō, co'ɸpɸtɸ e'catigo, cūrē pāosōrōtimigōta omasājāa, to ñubue dujirāpɸre werēgo wa'aco niwō. Na tiro ejago, "Pedro sope pɸ'to niami", ni werēgo niwō. ¹⁵ Co tojo nicā tɸ'orā, "Mɸ'ɸ tojo nima'aco wee'e", nicārā niwā. Co pe'e "Diacjɸta ni'ī", nico nimiwō. Be'ro na "To pūrīcārē Pedrowātī niapī", nicārā niwā.

¹⁶ Na tojo nicūñarī cura Pedro sope pɸ'topɸre pisugɸ weecū weecɸ niwī. Be'ropɸta na sopere wa'a, ti sopere pāo ī'acārā niwā. Pedro topɸ ni'cūcā ī'arā, ɸpɸtɸ mɸ'ɸacārā niwā. ¹⁷ Be'ro narē omocā me'rā weequocɸ niwī tocārōta ucūña nígū. Be'ro bu'iri da'reri wi'ipɸ cū ní'cure Ō'acū cūrē miiwijaawā'quere werēcɸ niwī. Apeye tja narē werenemocɸ niwī:

—Wereya Santiagore, āpērā Jesure ējōpeorārē yɸ'ɸre tojo wa'a'quere, nicɸ niwī. Nitoja, cū ti wi'ipɸ ní'cɸ wijaawā, wa'a wa'acɸ niwī aperopɸ.

¹⁸ Bo'reque'aca be'ro bu'iri da'reri wi'i co'terā Pedro marīcā ī'arā, ɸpɸtɸ wācūque'ticārā niwā.

—¿De'ro wa'apariba Pedrore? ni, na basu a'merī sērītiña'cārā niwā. ¹⁹ Be'ro Herode Pedro marīcā tɸ'ogɸ, surarare "A'marā wa'aya", ní'ocɸ niwī. Na a'macārā nimiwā. Ne bocaticārā niwā. Be'ro Herode Pedrore co'terā nimi'cārārē ɸpɸtɸ sērītiña'cūmī, narē wējēcā'duticɸ niwī.

To be'ro Herode Judea di'tapɸre wijawā'cā, Cesarea wāmetiri macāpɸ nigū wa'acɸ niwī tja.

Herode cū wērī'que ni'i

²⁰ Herode ɸpɸtɸ uacɸ niwī Tiro, Sidó wāmetise macārīcārā me'rā. Herode ya di'ta cjase nicaro niwū te macārīcārā na ba'ase pe'e. Cū na me'rā uagɸ, tocjārārē ne ba'ase duaduticɸ niwī. Tojo weerā ba'ase apaturi duato tja nírā, tere Herode tiropɸ aporā wa'acārā niwā. Herode me'rā da'ragɸ Blasto wāmetigɸre ucūmɸ'tācārā niwā.

—Ūsārē ucūbosagɸ wa'aya Herode tiropɸ, nicārā niwā. Cū narē weetamusī'rigū, "Jaɸ", nicɸ niwī. ²¹ Tojo weegɸ Herode me'rā ucūgū wa'acɸ niwī. Be'ro Herode pe'e cū werēcā tɸ'ogɸ, ni'cā nɸmɸ na me'rā ucūatji nɸmɸrē besecɸ niwī. Ti nɸmɸ nicā Herode cū ye wiogɸ su'tire sāña, wiorā dujiri cūmurōpɸ dujicɸ niwī. Topɸ Tiro, Sidó'cārārē ucūpeocɸ niwī. ²² Cū ucūcā tɸ'orā, "Ā'rī a'to ucūgū, ɸmɸ dia'cū nitimi. Ō'acū nimi", ni caricūcārā niwā. ²³ Na tojo nicā tɸ'ogɸ, Herode "Yɸ'ɸ ɸmɸ ni'ī, Ō'acū ni'cūrēta ējōpeorōa'a", ne niticɸ niwī. Tojo weegɸ na caricūrī curata Ō'acūrē wereco'tegɸ Herodere dutida'recɸ niwī. Be'ro majā cū becoa ba'aweeno'o, wērīa wa'acɸ niwī.

²⁴ Te quetire tɸ'orā, pājārā Jesure ējōpeonemocārā niwā. Nipe'tiropɸ Jesú ye queti se'sa wa'acaro niwū.

²⁵ Be'ro Bernabé, Saulo Jerusalépu niyeru o'otojaca be'ro majámitojaacārā niwā tja Antioquíapure. Juā Marco wāmetigū quē'rā na me'rā wa'acū niwī.

Bernabé, Saulo na Jesú ye quetire apeye macārīpu weresijanū'cā'que ni'i

13 Antioquíapure Jesure ējōpeorā wa'terore Ō'acū ye quetire weremū'tārī masā, tojo nicā Ō'acū yere bu'erā a'ticrā nicārā niwā: Bernabé, apī Simó, cārēta tja “Nigū” pisucārā niwā. Apī Lucio Cirene wāmetiri macācjū, apī Manaé Herode Galilea wiogū tiro ni'cārō me'rā masā'cū, tojo nicā Saulo nicārā niwā. ² Ni'cāti na be'ti űubueri cura Espiritu Santu narē nicū niwī:

—Bernabé, Saulore du'uo'oya. Narē aperopū wa'adutigūti wee'e. Na apeye di'tapū quē'rārē bu'ecusiarā wa'arāsama. Narē yū'ū beseapū, nicū niwī.

³ Tojo nicā tū'o, be'ti űubueca be'ro na me'rācjārā Saulo, Bernabé na dūpopare űapeo, narē we'eriti, o'ócā'cārā niwā.

Chipre nūcūrōpu Bernabé, Saulo na wa'a were'que ni'i

⁴ Be'ro Bernabé, Saulo Espiritu Santu ni'caronōjōta Seleucia wāmetiri macāpu wa'arā, Antioquíapū ni'cārā wijawā'cācārā niwā. Tocjārā yucūsu me'rā wa'a ejacārā niwā Chipre nūcūrōrē ni'cā macā Salamina wāmetiri macāpu. Ti macāpu nīrā, judío masā na nerēse wi'seripū Jesú ye quetire werēcārā niwā. Juā Marco Antioquíapū ni'cū narē weetamucusiagu na me'rā wa'acū niwī. ⁶ Ti macāpu wijaa, nūcūrōpūre Jesú ye quetire werēcusiabi'acā'cārā niwā. Téé apese pā'rē Pafo wāmetiri macāpu wereejacārā niwā. Ti macāpūre ni'cū judío masū yai weronōjō nigūrē bocaiejacārā niwā. Cū wāmeticū niwī Barjesú. Griego ye me'rā pe'ema cūrē Elima pisucārā niwā. “Yū'ū Ō'acū ye queti werēgū ni'i”, nisoocū niwī ti macācjārārē. ⁷ Cū yai ti nūcūrō wiogū Sergio Paulo wāmetigū añurō tū'omasīse cūogū me'rācjū nicū niwī. Sergio Paulo Jesú ye quetire tū'osī'rīgū pijidutio'ocū niwī Bernabé, Saulore. Tojo weerā cū pū'topū wererā wa'acārā niwā. ⁸ Yai pe'e Sergio Paulo Jesure ējōpeoticā'to nīgū, na weresere cā'mota'asī'rīmīcū niwī. ⁹ Cū tojo weecā ī'agū, ne waropūre Saulo wāmeti'cū, Pablo wāme dūcayū'cū Espiritu Santure cūoyū'rūgū ī'acūña ī'a, ¹⁰ nicū niwī:

—Mū'ū wātī dutiro weegū ni'i. Mū'ū masārē añurō weesī'rīrārē cā'mota'a. Diacjū niwe'e. Weeta'sasebūcū ni'i. Ō'acū cū diacjū weresere “Tojo niwe'e”, ni ucūmaasoo'o. ¹¹ Mū'ūrē ni'cārōcā Ō'acū bu'iri da'regūsamī. Mū'ū caperi ī'atigū tojagūsa'a téé Ō'acū űaro pōtēorō, nicū niwī Pablo.

Cū tojo nicāta, cūrē na'itī'a wa'acaro niwū. Ne caperi ī'atigū tojacū niwī. Cūrē tojo wa'acā tū'oña'gū, cūrē tūawā'cācjūre a'macū niwī. ¹² Yaire tojo wa'acā ī'agū, Sergio Paulo Jesure ējōpeocū niwī. Pablo, Bernabé na Jesú ye quetire bu'eme'rīcā ī'amarīatjīgū, tojo ējōpeocū niwī.

Bernabé, Pablo Chiprepu ni'cārā Antioquíapū na were'que ni'i

¹³ Pablo, cū me'rācjārā Pafo pu ni'cārā wijapē'a, ni'cā maapu nūjā, ejacārā niwā Perge wāmetiri macāpūre. Ti macā Panfilia wāmetiri di'tapū nicaro niwū. Na Pergepu etacā, Juā Marco narē totā soocā, Jerusalépu majámitojaa wa'acū niwī. ¹⁴ Be'ro ti macāpu ni'cārā wa'acārā niwā ape macā Antioquíā wāmetiri macāpu tja. Ti macā Pisidia wāmetiri di'tapū tojacaro niwū. Sauru nicā judío masā na nerērī wi'ipū Pablo quē'rā tocjārā me'rā sājāanujā ducjārā niwā. ¹⁵ To be'ro ti wi'ī wiorā bu'ecārā niwā Moisé cū ojāca pūrī cjasere, be'ro tja Ō'acū ye queti weremū'tārī masā na oja'quere. Bu'etoja, ti wi'ī wiorā āpērā to dujīrārē “Sōjārē weredutirā wa'aya”, nío'ocārā niwā. Na pe'e wa'a, “Acawerērā, mū'sā wācūtutuasenojō queti cūorā, ni'cārōcā wereya űsārē”, nicārā niwā. ¹⁶ Na tojo nicā tū'ogū, Pablo wā'cānū'cā, narē omocā me'rā di'tamarīduticū niwī. Weetoja, narē werēcū niwī:

—Mū'sā judío masā, āpērā na weronōjō Ō'acūrē ējōpeorā yū'ū ucūserē tū'oya. ¹⁷ Ō'acū, űsā judío masā ējōpeogū, űsā űecūsumūarē besēcūcū niwī. Na āpērā ye di'ta Egiptopū nicā, narē pājārā masāputinemocā weecū niwī. Be'ro na ti di'tapū nīrārē cū tutuaro me'rā mīiwijacū niwī. ¹⁸ Cuarenta cū'marī yucū marīrō, masā marīrōpu nīrā űa'arō na cūrē yū'rūnū'cāmicā, na tojo weesere cū nū'cācū niwī. ¹⁹ Be'ro na ya di'ta waro Canaā di'tapū ejacā, ti di'tacjārārē siete cururire cō'aō'ocū niwī. Ti di'tare űsā űecūsumūarē o'ogūtigū, na macārī wa'awe'o'quere niato nīgū tojo weecū niwī. ²⁰ Be'ro tja na Canaā di'tapū nicā, Ō'acū narē sū'ori nisetiajārē sōrōcū niwī. Na cū sōrō'cārā masārē beseri masā nicārā niwā. Cuatrocientos cincuenta cū'marī na masārē beseri masā dūticārā niwā. Samue Ō'acū ye queti weremū'tārī masū cū nise nūmūrīpu dūtitūocārā niwā. ²¹ Samuereta masā sērīcārā niwā: “űsā ni'cū wiogū waro űasa'a.” Na tojo nicā tū'o, Samue Ō'acūrē sērīcū niwī. Ō'acū tojo weegū na wiogū waro niacjūre Saúl wāmetigūre sōrōcū niwī. Saúl Cis macū Benjamī ya curuacjū cuarenta cū'marī wiogū nicū niwī. ²² Saúl wiogū nisere Ō'acū cūrē wīrōca be'ro apī Davi wāmetigūre sōrōcū niwī tja. Ō'acū cūrē a'tiro nicū niwī: “Davi Isaí macū nipe'tise yū'ū tū'sasere weemi. Tojo weegū pūrō e'cati'i cū me'rā”, nicū niwī. ²³ Ō'acū űsā űecūsumūarē “Ni'cū Davi pārāmi nituriagūpu mū'sā judío masārē yū'rūogū a'tigūsamī”, ni werēcū niwī. Jesú wāmetigū Ō'acū tojo ni'cūta nīmī. ²⁴ Ne waropūre Jesú cū masārē bu'enū'cāse dūporopūre Juā masārē bu'eyucū niwī: “Mū'sā űa'arō wee'quere būjawetiya. Mū'sā nisetisere dūcayuya. Mū'sā tojo dūcayucā, yū'ū mū'sārē wāmeyegūsa'a”, nicū niwī. ²⁵ Juā cū bu'e-du'uatī dūporo narē nicū niwī: “Mū'sā yū'ūre ‘Masārē yū'rūoacjū nīmī’ űni wācūti? Yū'ū niwe'e. Yū'ū be'ro apī a'tigūsamī masārē yū'rūoacjū. Cū añugū waro nigūsamī. Yū'ū pe'e mejō nigū tū'oña'a. Cū ye sapature tuweemasītigū weronōjō cūrē ne ni'cārōwijimasīti-sa'a”, nicū niwī Juā.

²⁶ »Yh'u acawererā Abrahā pārāmerā nituriarā, nipe'tirā Ō'acūrē ējōpeorārē werēgūti. Ō'acū todh-
poropu "Masārē yu'rūogūti", nicu niwī. Tojo nīgū,
marīrē a'te quetire o'ócū niwī. ²⁷ Tojo weemicā,
Jerusalécjārā, na wiorā quē'rā "Jesú marīrē yu'rūoacju
nimi", ni ī'amasīticārā niwā. Na saurunhcū Ō'acū ye
queti weremū'tārī masā na oja'quere bu'emirā, ne
tū'omasīticārā niwā. Jesucristore wiorā wējēdutiā, dh-
poropu Ō'acū ye queti weremū'tārī masā na oja'que
queorota wa'acaro niwū. ²⁸ Jerusalécjārā Jesucristore
bu'iri bocatimirā, Pilatore "Wējēdutiya", nicārā niwā.
²⁹ Na Jesucristore wējērā, dhporopu Ō'acū ye queti
weremū'tārī masā na ojamū'tā'quenhcūta weecārā ni-
wā. Cū wēricā be'ro āpērā curusapu nī'cure miidijoo,
ūtā tutirpu cūrē yaarā sīosōrōcūucārā niwā. ³⁰ Ō'acū na
wējēmicā, cū macūrē wērī'cūpūre masōcū niwī. ³¹ Cū
masāca be'ro todhporo Galilea, Jerusalépu cū me'rā
ba'paticusia'cārārē peje nūmūhī bajuacu niwī. Ā'rāta cū
masācā ī'a'cārā cū ye quetire masārē wererā
weesama.

³² »Yh'u Bernabé me'rā mūsārē añuse quetire
werēgū a'tiapu. Dhporopu Ō'acū ūsā hēcūsumuarē
werēyugū, "Yh'u macū wērī'cūpūre masōgūsa'a", nicu
niwī. Narē tojo nimigū, na nícateropūre "Cū weegūti"
nī'quere weeticu niwī. Ūsā na pārāmerā nituriarāpūre,
āpērā a'tocateropu nirārē tere weeī'ocū niwī.

»Nimū'tārī pūrī be'ro cja Salmo Ō'acū cū macū
wērī'cūpūre masō'quere "Mū'u yu'u macū ni'i. Ni'cācā
me'rā yu'u mū'u pacu nisere ī'o'o", nicaro niwū. ³⁴ Ape
pūrī Isaía cū ojāca pūrīpu quē'rārē Ō'acū werēyucū ni-
wī cū macūrē wērī'cūpūre masōatjere, cū upu boado-
jatiatjere. "Nipe'tise yu'u Davire dhporopu Ō'ogūti' nī-
caronojōta mū'urē o'ogūsa'a", nicu niwī.

³⁵ »Apero Salmo Davi cū oja'caropūre tja a'tiro
ojano'caro niwū: "Mū'u, mū'u macūrē wērī'dojacā wee-
some", nicaro niwū.

³⁶ »Davi Ō'acū dutiro wéégū, cū nícaterocjārārē que-
oro dia'cū weecu niwī. Be'ro cū wēricā ī'a, cūrē yaacārā
niwā āpērā cū hēcūsumua mejārā yaa'caropūta. Cūrē
yáaca be'ro cū ya upu boa wa'apā. Ō'acū masō'cū Jesú
pūrīcārē cū upu boatipā. Tojo weerā marī masī'i. Jesú
pe'ere cū ya upu boadojatiatjere ojagū weepī Davi.

³⁸ Yh'u mūsārē weresere wācūña. Jesucristo me'rā
mūsā acobojose bocarāsa'a. No'o nipe'tirā cūrē ējōpe-
orārē ña'arō na wee'quere acobojope'ocūsami. Moisé
cū dutise me'rā pūrīcārē marī acobojose ne boca-
masītisa'a.

⁴⁰ »Dhporocjārāpū Ō'acū ye queti weremū'tārī masā
a'tiro ojacārā niwā:

Mūsā Ō'acūrē bujicārā, cūrē ējōpeotirā tū'oña'ña.

Mūsā catiri hūmūcore yu'u Ō'acū añuse weegūsa'a.

Mūsārē āpērā añurō weremicā, ne ējōpeosome.

Tojo weerā mūsā ējōpeoti'que wapa wērī'rāsa'a.

A'te na oja'quere añurō tū'oña'ña, mūsārē tojo wa'ari
nirā, ni werecu niwī Pablo Antioquíacjārārē.

⁴² Tere weretoja, na wijaari cura Pablo quē'rārē to
nerē'cārā a'tiro nicārā niwā:

—Ūsārē ape sauru nicā werenemoña tja te cjasere,
nicārā niwā. ⁴³ Ti wi'i nī'cārā na wijaasteari cura pājārā
judío masā, āpērā judío masā weronojō weesetirā na
weresere tū'otū'sarā, Pablo, Bernabé me'rā ba'pati-
wā'cācārā niwā. Narē Pablo quē'rā a'tiro nicārā niwā:

—Ō'acū cū añurō weesere wācūdu'uticā'ña. Cūrē
ējōpeonu'cūcā'ña, ni werēcārā niwā.

⁴⁴ Ape nūmū sauru nicā pājārā ti macā Antioquíacjārā
Ō'acū ye quetire tū'orātirā nerēcārā niwā tja. ⁴⁵ Na
pājārā nerēcā ī'arā, Pablo quē'rārē ti macācārā judío
masā hūpūtu doecārā niwā. Tojo weerā Pablo cū were-
sere "Mejēcā weremi. Diajū niwe'e", ni bujicā'cārā ni-
wā. ⁴⁶ Na tojo nicā tū'orā, Pablo quē'rā tutuaro me'rā
narē nicārā niwā:

—Mūsā judío masārē Jesú ye quetire
weremū'tārōna'a. Mūsārē tere weremicā, ne ējōpe-
owe'e. Tojo weerā "Ūsā catise pe'titiserē uatīsa'a", nirā
wee'e. Ūsā ni'cārōacārē āpērā judío masā nitirārē Jesú
ye quetire weremū'cārā wa'arāsa'a. ⁴⁷ A'tirota duticū ni-
wī Ō'acū cū ye ojano'ca pūrīpūre. A'tiro nicu niwī:

Yh'u mūsārē judío masā nitirārē yé cjase quetire
werecusiari masā cūugūti.

Mūsā me'rāta nipe'tiro a'ti turicjārāpū na yu'rūatjere
masīrāsama.

A'te cū nī'quereta Pablo quē'rā "Ō'acū ūsārē dutigū
weemi", nicārā niwā.

⁴⁸ Na tojo nicā tū'orā, "Ō'acū ye queti añubutia'a"
nirā, ti wi'i nirā judío masā nitirā hūpūtu e'caticārā niwā.
Topu nī'cārā Ō'acū "Yh'ure a'ticūrā ējōpeorāsama", ni-
no'cārānūcūta ticūrāta Jesure ējōpeocārā niwā.

⁴⁹ Tojo wee nipe'tiro Pisidia di'tapūre Jesú ye queti
se'sa wa'acaro niwū. ⁵⁰ Tojo weecā ī'arā, judío masā
Pablo quē'rārē cō'asī'rīcārā niwā. Tojo weerā ni'cārērā
niyeru pajiro cūorā numiarē, judío masā weesetiserē
añurō weenu'cūrārē uarosājācā weecārā niwā. Ūmūa
ti macā wiorā nirānojō quē'rārē tojota weecārā niwā.
Tojo weerā Pablo quē'rārē nūrūrā, pi'etise
o'onū'cācārā niwā. Ti macāpū na nirārē cō'aō'oto-
jarāpū, ña'arō weedu'ucārā niwā. ⁵¹ Pablo quē'rā An-
tioquíapūre na cō'awīrōcā wijarā, ti macā cjase di'tare
paastecō'acārā niwā. Tere tojo weerā mūsā Jesú ye
quetire teerā, a'ti macācārā bu'iri cūo'o nisī'rīrā, tojo
weecārā niwā. Be'ro ape macā Iconio wāmetiri
macāpū wa'a wa'acārā niwā tja. ⁵² Na wa'āca be'ro
nimicā, Jesure ējōpeorā Antioquíacjārā Espiritu San-
ture cūoyū'rūatjārā, hūpūtu e'catise me'rā tojacārā ni-
wā.

**Pablo, Bernabé Iconio wāmetiri macāpū na
weeseti'que ni'i**

14 Iconiopūre ejarā, na Antioquíapūre wee'carono-
jōta Pablo quē'rā judío masā nerērī wi'ipū
sājāanujā, dujicārā niwā. Topu quē'rārē Jesú ye quetire
werēcārā niwā. Na añurō weretū'sayucā, pājārā judío
masā, āpērā judío masā nitirā Jesure ējōpeocārā niwā.
² Judío masā Jesure ējōpeosī'rītirā judío masā nitirā
pe'ere uarosājācā weecārā niwā. Tojo weerā na
uorosājācā wee'cārā Jesure ējōpeorārē ña'arō

wācūcārā niwā. ³ Tojo weecā ĩ'arā, Pablo quē'rā narē werenemorātirā Iconiopure yoacā tojacārā niwā. Na ti macāpū nírā, “Jesú nipe'tirā masārē ma'ígū añurō weemi” nisere uputū wācūtutuario me'rā wrecārā niwā. Na a'tere wrecā ĩ'agū, Ō'acū diacjūta werema yé cjasere nígū, cū tutuario me'rā masārē wee'ocā weecu niwī. ⁴ Na wee'omicā, ti macācjārā mejēcārī dia'cū dū-cawaticārā niwā. Āpērā judío masā Jesure ējōpeotirā me'rā niseticārā niwā. Āpērā Pablo, Bernabé me'rā niseticārā niwā. ⁵ Pablo, Bernabére uatirā, wiorā me'rā nerē ucūcārā niwā. Na nerē, ni'cārōnojō wācūtojaca be'ro narē pi'etise o'o, ũtāperi me'rā doquerāti nírā, tojo weecārā niwā. ⁶ Pablo quē'rā na tojo wees'risere tū'orā, Licaonia wāmetiri di'tapū du'tiwā'cā wa'acārā niwā. Ti di'tapūre Litra, Derbe wāmetise macārī nicaro niwū. Terū nirārē, te macārī nirārē Jesú ye quetire bu'ecusiācārā niwā tja.

Pablo, Bernabé Litra, Derbe macārīpū na bu'ecusi- aque ni'i

⁸ Na Litrāpū nírā, ni'cū masū dojoriwi'i wī'magūpūta sijamasitigū bajua'cūre bocaecārā niwā. ⁹ Ti macāpūre Pablo masārē bu'ecū niwī. Cū bu'esere dojoriwi'i quē'rā tū'ocū niwī. Cū, “Ō'acū yū'ure añurō yū'rūomasīsami” ni wācūsere Pablo tū'oña'gū, tutuario me'rā cūrē ucūquejocū niwī:

—Wā'cānū'cāña, nicū niwī. Cū tojo nicāta bu'pumajā, sijamasitimi'cū sijanū'cācū niwī. ¹¹ Pablo tojo weecā ĩ'arā, tocjārā Licaonia ye me'rā uputū caricūcārā niwā:

—Marī ējōpeorā ũmūa weronojō bajurā dojotjārā, marī tiropū dijatama, nicārā niwā. ¹² Bernabére Zeus pisucārā niwā. Ti wāme na ējōpeorānojō wiogū wāme nicaro niwū. Pablo pe'ere cū uputū ucūgū niyucā, Hermes pisucārā niwā. Hermes na ējōpeorārē wercotegū nicū niwī. ¹³ Ti macā sumutopū Zeure űubuepeori wi'i nicaro niwū. Ti wi'icjū pa'i Pablo quē'rārē ējōpeogū, wecūa ũmūarē o'ori me'rā ma'masu'a'cārārē ti macā ne sājārōpū wejewā'cācū niwī. Pa'i, āpērā tocjārā Pablo quē'rārē ējōpeorā wecūare wējē űubuepeos'īrīmicārā niwā.

¹⁴ Na tojo wees'īrīcā tū'orā, Pablo, Bernabé na basu na ye su'tire tū'rēstecārā niwā. Mūsā tojo wees'īrīse űā'a ni'i nírā, tojo weecārā niwā. Be'ro caricū, na pājārā decopū wa'acārā niwā. Narē a'tiro nicārā niwā:

¹⁵ —¿Mūsā ũsārē de'ro weerātirā tojo weeti? ũsā quē'rā mūsā weronojōta ũmūa ni'i. Ō'acūa mejēta ni'i. Mūsārē añuse quetire wererā a'tiapū. Mūsā a'tiro weesetisere tocā'rōta weedu'uya. Mūsā ējōpeose ne wapamarī'i. Ō'acū catigū pe'ere ējōpeoya. Cū weecu niwī nipe'tise ũ'mūse, a'ti di'ta, maarī, nipe'tirā wa'icūrā, mirīcūa, wa'i, terū nirārē. ¹⁶ Ō'acū todūporopūre judío masā nitirā na āpērānojōrē ējōpeocā, tojo tū'oña'cā'cū niwī. Ne cā'mota'aticū niwī. ¹⁷ Na cūrē ējōpeotimicā, cū nisetsere nipe'tirā masārē ĩ'ocū niwī. Nipe'tirārē añurō wéégū, acoro pejase, otese quē'rārē dūcaticā weecu niwī. Ba'ase, tojo nicā e'catise o'ocū niwī, ni wrecārā niwā. ¹⁸ Na weremicā, uputū wecūare wējē, Pablo quē'rārē űubuepeos'īrīmicārā niwā.

Cā'rōacā waro dū'sacaro niwū na wējē űubuepeoatjo. Pablo quē'rā “Upūtu weeticā'ña” ni pūrīcā, weeticārā niwā.

¹⁹ Be'ro judío masā Antioquíacjārā, āpērā Iconiocjārā Litrāpūre etacārā niwā. Topū Pablo quē'rārē űā'arō wees'īrīrā sirutuejacārā niwā. Tocjārā masārē na weronojō wācūsetiro uacārā niwā. Na tojo weecā, tocjārā pe'e quē'rā uarosājā wa'acārā niwā. Tojo weerā Pablore ũtāperi me'rā doque, ti macā sumutopū cūrē cō'arā wa'arā wejewā'cācārā niwā. Cūrē “Wērīa wa'amī”, ni wācūcārā nimiwā. ²⁰ Pablore cō'a'caropū Jesure ējōpeorā cū cūñarō tiropū ĩ'aejanū'cācārā niwā. Cū na topū ejacāta, masā wa'acū niwī tja. Be'ro apaturi macāpū na me'rā pi'a wa'acū niwī. Ape űmū Bernabé me'rā Derbepeū wa'a wa'acārā niwā.

²¹ Na topū eta, Jesú ye quetire wrecārā niwā. Tere na wrecā, tocjārā masā pājārā Jesure ējōpeonemocārā niwā. Be'ro na majamitojaa wa'acārā niwā Litra, Iconio, Antioquía todūporo na a'ti'que macārīpūta tja. ²² Te macārīpūre tocjārā Jesure ējōpeorārē wācūtutuase o'ocārā niwā. Tojo nicā “Jesure ne wācūdu'uticā'ña. Peje pi'etise wa'arosa'a Jesure ējōpeorārē marī ũ'mūsepū wa'ati dūporo”, ni wereyū'rūwā'cā wa'acārā niwā. ²³ Jesure ējōpeorā na nerēse wi'serinūcū ni'cārērā narē sū'ori nisetiājārē be-sebūrocārā niwā. Na be'ti űubueca be'ro “Marī ējōpeogū Jesú weetamuato mūsārē”, ni sērībosa, cūuwā'cācārā niwā.

Pablo quē'rā Antioquíapū na majāmitojaa'que ni'i

²⁴ Be'ro Litra, Iconio, Antioquía wāmetise macārīpū ni'cārā yū'rūwā'cācārā niwā Pisidia di'tare. To yū'rūaa, Panfilia di'ta Perge wāmetiri macāpū ejacārā niwā. Ti macāpūre Jesú ye quetire wrecārā niwā. Be'ro Atalia wāmetiri macā petapū bu'ajacārā niwā tja. ²⁶ Topū na ne waro wijawā'cātica macā Antioquíapū dajarā, yucūsu me'rā wijawā'cācārā niwā. Ti macāpūta te macārīpū na wa'ase dūporo Jesure ējōpeorā “Mūsārē Ō'acū añurō co'teato”, ni sērībosa, o'ócārā niwā. Espiritu Santu narē bu'eduti'caronojōta tere bu'epe'otojanū'cō, dajacārā niwā.

²⁷ Ti macāpū na dajarā, Jesure ējōpeorārē neocūu, narē werepe'ocā'cārā niwā Ō'acū na me'rā weetamusija'quere. Tojo nicā “Judío masā nitirā quē'rā Jesure ējōpeorā weeama a'tiro nicārē”, ni quetiwrecārā niwā narē. ²⁸ Na yoacā Jesure ējōpeorā me'rā Antioquíapūre tojacārā niwā.

Judea di'tacjārā Antioquíapū wa'a'que ni'i

15 Pablo, Bernabé Antioquíapū nirī curare āpērā judío masā Judea di'tacjārā na tiropū wa'acārā niwā. Na ti macācjārā Jesure ējōpeorārē na judío masā weesetisere weeduticārā niwā.

—Mūsā Moisé duti'caro weeticā, mūsā ō'rēcū yapa caserore yejecō'aticā, Ō'acū mūsārē yū'rūosome, ni wrecārā niwā.

² Na tojo nicā tǝ'orā, Pablo, Bernabé na me'rā ʉpʉtʉ a'metu'ticārā niwā. Tojo weerā Antioquiacjārā Jerusalépu o'órātirā Pablo, Bernabé, āpērā tocjārārē neo, besecārā niwā. Narē a'tiro nío'ocārā niwā:

—Jerusalépu wa'aya. Jesú cǘ ne waro besecúú'cārā, tojo nicā Jesure ējōpeorārē sǘ'ori nirā tiro sērītiña'rā wa'aya. ¿Diacjǘta nimiapari to Judeacjārā marīrē were'que? nicārā niwā.

Topu wa'arā, Fenicia, Samaria wa'ase ma'arīpu yǘ'rʉacārā niwā. To yǘ'rʉarā, judío masā nitirā Jesure ējōpeosere wereyǘ'rʉamʉjācārā niwā. Te quetire tǝ'orā, Jesure ējōpeorā pūrō e'caticārā niwā.

Pablo, Bernabé Antioquiapu ní'cārā Jerusalécjārārē na wererā wa'a'que ni'i

⁴ Pablo, Bernabé, āpērā Antioquiacjārā Jerusalépu etacārā niwā. Topu na etāca be'ro Jesú cǘ ne waro besecúú'cārā, Jesure ējōpeorārē sǘ'ori nirā, nipe'tirā cǘrē ējōpeorā narē pōtērī, añuduticārā niwā. Be'ro Pablo quē'rā werēcārā niwā nipe'tiro na sija'caropu Ō'acǘ narē weetamu'quere. ⁵ Na tojo nicā tǝ'orā, Jesure ējōpeorā fariseo masā wā'cānǘ'cā, ucūcārā niwā:

—Marī judío masā weronojōta judío masā nitirā Jesure ējōpeorā quē'rārē weedutiroña'a. Na ō'rēcǘ yapa caserore yejecō'adutiroña'a. Nipe'tise Moisé cǘ duti'quere weedutiroña'a, nicārā niwā.

⁶ Tojo weerā Jesú cǘ besecúú'cārā, cǘrē ējōpeorārē sǘ'ori nirā nerē, ucūcārā niwā fariseo masā narē tojo ní'quere. ⁷ Topu na yoacā ucūca be'ro Pedro wā'cānǘ'cā, narē nicǘ niwī:

—Acawererā, Ō'acǘ sō'onícateropu judío masā nitirā quē'rārē cǘ ye quetire weredutigǘ yǘ'ure besewī. Na tere tǝ'o, cǘrē ējōpeoato níǘ besewī. Mǘsā nipe'tirā añurō masī'i a'tere. ⁸ Cǘta nipe'tise masā wācūsetisere ī'agǘ marīrē o'o'caronojōta na quē'rārē Espiritu Santure o'ówī. Tojo weerā marī na yǘ'rʉono'cārāpǘta nima nisere masī'i. ⁹ Ō'acǘ marīrē ma'irōnojōta na quē'rārē ma'imi. Ne dǘcawaatisami. Na Jesure ējōpeocā, na ña'arō weeseti'quere acobojocǘ niwī.

¹⁰ Tojo weerā marī judío masā nitirārē “Moisé cǘ duti'caro weeya”, niticārōña'a. Marī tere weeya nírā, “Ō'acǘ narē yǘ'rʉoticǘ niwī yujupǘ”, nírā weebosa'a. Marī, marī ñecǘsmǘarǘmarīcā Moisé cǘ duti'quere weep-ōtēoticārā niwā. Tjāsama nǘña. Tojo weerā narē tere weedutiticārōña'a. ¹¹ A'tiro pe'e ni'i. Marī wioǘ Jesucristo ma'itjāgǘ, marī wapayecā mejēta, marīrē ña'arō wee'quere acobojocǘ niwī. Marīrē yǘ'rʉo'caronojōta Jesucristo na judío masā nitirā quē'rārē yǘ'rʉocǘ niwī, nicǘ niwī Pedro.

¹² Cǘ tojo nicā tǝ'orā, nipe'tirā di'tamarīpe'tia wa'acārā niwā. Be'ro Pablo, Bernabé narē werēcārā niwā judío masā nitirā tiropu Ō'acǘ tutuaro me'rā na wee'ocusia'quere. ¹³ Nipe'tise narē wérēca be'ro Santiago ucūcǘ niwī:

—Acawererā, yǘ'ǘ mǘsārē werēcā tǝ'oya.

¹⁴ Ni'cārōacā Simó Pedro wereami Ō'acǘ judío masā nitirārē ne waro añurō weenǘ'cā'quere. Ō'acǘ cǘ yarā

niato níǘ, na quē'rārē besecǘ niwī. ¹⁵ Dǘporopu Ō'acǘ ye queti weremǘ'tārī masā judío masā nitirā quē'rā Jesure ējōpeoatjere queorota ojamǘ'tācārā niwā. A'tiro ojacārā niwā:

¹⁶ “Davi cǘ wioǘ nise pe'tia wa'acaro niwǘ.

Be'ropu cǘrē yǘ'ǘ wioǘ sōrō'caronojōta cǘ pǘrāmi nituriagǘpǘre sōrōgǘti.

¹⁷ Cǘrē tojo sōrōca be'ro āpērā judío masā nitirā

quē'rā, yǘ'ǘ besecārā yǘ'ure ējōpeorāsama.”

Dǘporopu marī wioǘ Ō'acǘ tojo ni wereyucǘ niwī.

A'tiro ni ojacārā niwā Ō'acǘ ye quetire weremǘ'tā'cārā.

¹⁹ »Tojo weegǘ yǘ'ǘ wācū'u. Judío masā nitirā Jesure ējōpeorārē peje dutise o'oticārōña'a. ²⁰ Mejō dia'cǘ ní'cā pūrī “A'ticǘse weeticārāña”, ni ojarā narē. “Wa'icǘ di'i, āpērānojōrē Ō'acǘ mejētare ējōpeorā na wējē ējǘamorō ñubuepeo'quere ba'aticārāña”, nírā. “Mǘsā mǘmosānumia nitirārē, mǘsā marāpǘsmǘna nitirārē a'metārāticārāña”, nírā. “Nipe'tirā wa'icǘrā wāmǘta ārǘasure'cārārē ba'aticārāña. Nipe'tirā dí miiña marīrārē ba'aticārāña. Wa'icǘrā ye díre ba'aticārāña.” Ticǘseta dutirā narē. ²¹ Dǘporopu saurunǘcǘ judío masā na nerēse wi'seripǘ Moisé cǘ duti'quere bu'enu'cūcā'ma. A'tere nipe'tise macārīpǘ bu'erā weema. Tojo weerā judío masā nitirā quē'rā masísama Moisé cǘ duti'quere, nicǘ niwī Santiago.

²² Be'ro Jesú cǘ besecúú'cārā, Jesure ējōpeorārē sǘ'ori nirā, nipe'tirā cǘrē ējōpeorā pǘarārē besecārā niwā. Ni'cǘ Juda wāmeticǘ niwī. Cǘrēta tja Barsabá pisucārā niwā. Apī pe'e Sila wāmeticǘ niwī. Ticǘrārē besecārā niwā Pablo quē'rā me'rā Antioquiapu ti pūrīrē miajārē. Na pǘarā Jesure ējōpeorā wa'teropǘre wiorābocure nicārā niwā.

Antioquiacjārā na su'ricūña'quere diacjǘ'que ni'i

²³ Jesú besecúú'cārā dutise ojāca pūrīrē Pablo quē'rā me'rā o'ócārā niwā. A'tiro ojano'caro niwǘ ti pūrīpǘre:

“Ūsā Jesú besecúú'cārā, cǘrē ējōpeorārē sǘ'ori nirā mǘsārē añuduti'i. A'ti pūrīrē mǘsārē ojao'o nipe'tirā Antioquiacjārārē, judío masā nitirā Jesure ējōpeorārē. Tojo nicā Siria, Cilicia di'tapǘ nirārē ojao'o. ²⁴ Āpērā ūsā me'rācjārā a'tocjārā, mǘsā tiropu wa'a, na wācūrō me'rā mǘsārē caribosijapārā. “Mǘsā ō'rēcǘ yapa caserore yejecō'aña, Moisé cǘ dutisere weeya' ni, mǘsārē weresu'riacūapārā. Ūsā dutiro marīrō tojo weepārā mǘsārē. ²⁵ Tojo weerā ūsā ni'cārōnojō wācūse me'rā pǘarā mǘarē mǘsā tiropu bese o'órā wee'e. Na ūsā mairā Bernabé, Pablo me'rā wa'arāsama. ²⁶ Bernabé, Pablreta Jesucristo marī wioǘ yere na bu'ecusiacā, wējēcārā nimiwā. ²⁷ Ūsā bese'cārā Juda, Sila a'ti pūrīpǘ nise nipe'tisere na basu mǘsārē bu'e, wererāsama. ²⁸ Ūsārē Espiritu Santu wācūse o'oyucā, peje mǘsārē dutisī'rītisa'a. A'ticǘseta mǘsārē dutirāti. ²⁹ Wa'icǘ di'i, āpērānojōrē Ō'acǘ mejētare ējōpeorā na wējē ējǘamorō ñubuepeo'quere ba'aticārāña. Nipe'tirā wa'icǘrā ye díre ba'aticārāña. Wa'icǘrā dí miiña marīrārē ba'aticārāña. Mǘsā nǘ-

mosānumia nitirārē, mēsā marāpūsūmēa nitirārē a'metārāticā'ña. Mēsā ūsā dutisere wéerā, añurō weerāsa'a. Tocā'rōta mēsārē oja'a", ni ojacārā niwā.

³⁰ Be'ro na o'óno'cārā we'eriti, Antioquíapē wa'a wa'acārā niwā. Topē ejarā, na dutise oja'ca pūrīrē tocjārā Jesure ējōpeorārē nerēduti, wiacārā niwā. ³¹ Tojo weecā, ti pūrīrē bu'érā, wācūque'timi'cārā na di-acjūnū'cōcā, ti macācjārā pūrō e'caticārā niwā. ³² Juda, Sila Ō'acū wereduti'quere wereturiari masā nitjārā, Antioquíacjārārē añurō werēcārā niwā. Tojo weerā narē nemorō wācūtutuase me'rā tojacā weecārā niwā. ³³ Na me'rā topēre cā'rō tojánicārā niwā yujupē. Be'ro tocjārārē we'ericā, tocjārā pe'e "Ō'acū me'rā wa'aya mēsārē o'ó'cārā tiropē", nío'ocārā niwā. ³⁴ Sila pe'e "Yū'ū pūrīcā a'topē tojagūti", nicū niwī. Tojo weegū topē tojacā'cū niwī.

³⁵ Pablo, Bernabé yoacā Antioquíapēre Jesure ējōpeorā me'rā tojacārā niwā. Tocjārārē pājārā āpērā me'rā Jesú ye quetire werēcārā niwā.

Pablo, Bernabé na a'merī dūcawati'que ni'i

³⁶ Be'ro Pablo Bernabére nicū niwī:

—Te'a apaturi tja todūporopē marī Jesú ye quetire bu'ecusia'que macārīpē. Tocjārārē ī'arā wa'arā ħde'ro nisetimiti na? nicū niwī.

Bernabé "Jaū", nicū niwī. ³⁷ Juā Marco wāmetigūre upētū miasī'rīmicū niwī. ³⁸ Juā Marco todūporopē na me'rā añurō bu'eyapada'reoticū niwī. Jerusalēpē wa'agū, Panfilia di'tapē narē cō'atojaa wa'acū niwī. Tojo weegū Pablo cūrē ne miasī'rīticū niwī. ³⁹ Be'ro na basu upētū a'metu'ti, a'merī dūcawatia wa'acārā niwā. Bernabé pe'e yucūsu me'rā Chipre nūcūrōpē Marcōre miacū niwī. ⁴⁰ Pablo pe'e cū me'rā wa'acjūre Silare besecū niwī. Tocjārā Jesure ējōpeorā "Ō'acū mēsārē co'teato", ni sērībosacārā niwā. Be'ro Pablo quē'rā narē we'eriti, wa'a wa'acārā niwā. ⁴¹ To wa'arā, Siria, Cilicia wāmetise di'tapēre yū'rūacārā niwā. Tepē Jesú ye quetire wererā, tocjārā Jesure ējōpeorārē wācūtutuase o'onemowā'cācārā niwā.

Timoteore Pablo, Sila na mia'que ni'i

16 Pablo, Sila Derbe, Listra wāmetise macārīpēre etacārā niwā. Listrapē ni'cū Jesure ējōpeogū Timoteo wāmetigūre bocaejacārā niwā. Cū paco judío masō Jesure ējōpeogo nico niwō. Pacū pe'ea griego masū nicū niwī. ² Jesure ējōpeorā Listra, Iconiocjārā Timoteore añurō wācūcārā niwā. "Añugū nimi", ni ī'acārā niwā. ³ Tojo weegū Pablo narē ba'patiato nīgū, cūrē miasī'rīcū niwī. Cūrē miasī'rīgū, cū ō'rēcjū yapa caserore yejecō'aduticū niwī. Cū tojo weeno'tigū judío masā cū bu'esere ējōpeotibosama nīgū, tojo weecū niwī. To nirá nipe'tirā judío masā Timoteo pacū griego masū nisere masīcārā niwā. Judío masā nitirā na pō'rārē ō'rēcjū yapa caserore yejecō'aticārā niwā. ⁴ Be'ro Timoteo Pablo quē'rā me'rā wa'acū niwī. Nipe'tise na yū'rūase macārīpēre Jesure ējōpeorārē wereyū'rūamūjācārā niwā. Jerusalēpē nirá Jesú cū

besecū'cārā, cūrē ējōpeorārē sū'ori nirá dutio'o'-quere werēcārā niwā. Nipe'tirārē "Na duti'quere weeya", nibūrocārā niwā. ⁵ Na tojo werēcā tū'orā, Jesure ējōpeorā siape me'rā wācūtutuanemocārā niwā. Ne Jesure ējōpeodu'uticārā niwā. Āpērā quē'rā Jesure ējōpeotimi'cārā ūmūcorinūcū pājārā cūrē ējōpeonemocārā niwā.

Pablōre Macedoniacjū weetamuse sērī'que ni'i

⁶ Pablo quē'rārē na Asiapē Jesú ye quetire bu'erā wa'abo'cārārē Espiritu Santu cā'mota'acū niwī. Tojo weerā na apero Frigia, Galacia tiro pe'e yū'rūacārā niwā. ⁷ Topē yū'rūaa, Misia na di'ta ta'a'caro sumutopē ejacārā niwā. Topē eja, na Bitinia wāmetiri di'tapē wa'asī'rīmicārā niwā tja. Topē wa'asī'rīrārē apaturi Espiritu Santu narē cā'mota'acū niwī. ⁸ Na to Misia yū'rūaa, wa'a, bu'acārā niwā Troa wāmetiri macāpē. ⁹ Topē na etāca ñami Pablo quē'ese weronōjō ni'cū Macedoniacjū cū tiro sērīnu'cūcā ī'acū niwī. A'tiro nicū niwī:

—A'tia a'to Macedoniapē. Ūsārē weetamugū a'tia, nicū niwī. ¹⁰ Be'ro cū quē'ese weronōjō ī'a'quere werēcā, maata ūsā ye dure wa'a wa'awū. Yū'ū Luca a'ti pūrīrē oja'cū quē'rā na me'rā wa'awū. Ūsā cū quē'ese weronōjō ī'a'quere a'tiro wācūwū: "Ō'acū marīrē Macedoniacjārārē cū ye quetire weredutigū weepī", ni wācūwū.

Pablo, Sila Filipopē Lidia wāmetigore na bocaeja'que ni'i

¹¹ Ūsā Troapē ní'cārā yucūsu me'rā pē'awū Samotracia wāmetiri nūcūrōpēre. Tocjārāta ape nūmū wa'anemowū ape macā Neápoli wāmetiri macāpē. ¹² Tóma majā ma'apē majāa, romano masā na wéeca macā Filipopēre etawū. Ti macāta ti di'ta Macedonia wa'terōpēre dutiri macā niwū. Topēre ūsā pejeti nūmūrī tojánīwū. ¹³ Sauru nicā Ō'acūrē ñubuepeorārē a'marā wa'awū. Tojo weerā macāpē ní'cārā dia sumuto na ñubuewūaropē wa'awū. Narē bocaeja, na tiro ejanujā, to numia nerē'cārārē Jesú ye quetire werewū. ¹⁴ Ni'cō topē ūsā weresere tū'o'co Lidia wāmetigo niwō. Co Tiatira wāmetiri macācjō, su'ti wapabūjūse sō'a ñibocuresere duago niwō. Judío masō nitimigō, Ō'acūrē ējōpeogo niwō. Pablo cū weresere ējōpeoato nīgū Ō'acū core tū'omasīse o'ocū niwī. ¹⁵ Be'ro core, co ya wi'icjārā nipe'tirārē wāmeyewū. Co ūsārē niwō: —Yū'ūre diacjūta Jesure ējōpeogo nimo nirá, ya wi'ipē cārīrā wa'aya, niwō. Co upētū tojaduticā tū'orā, co ya wi'ipē tojawū.

Pablōre, Silare bu'iri da'reri wi'ipē sōrō'que ni'i

¹⁶ Ni'cā nūmū ūsā Ō'acūrē ñubuepeowūaropē wa'arā, ejapejacāti ni'cō numio wātī sājāno'core. Co āpērārē da'raco'tego niwō. Wātī weetamuno'gō "Be'ro tojo wa'arosa'a", ni masīsere cūowō. Co masīsere āpērārē werese me'rā core cūorā pajiro niyeru wapata'awā. ¹⁷ Ūsārē ī'asirutu, caricūwō:

—Ā'rā Ō'acū ɱm̄sepɱ nigū dutisere weerā nima. M̄sārē wererā weema Jesure ējōpeorā yɱ'r̄rāsama nise quetire, ni caricūwō. ¹⁸ Co peje n̄m̄urī tojo nicusiawō. Be'ro Pablo caributi, majāmī'a, wātī cop̄re nigūrē niwī:

—Jesucristo tutuaro me'rā m̄'urē cop̄re nigūrē wijaaduti'i. Cū tojo nicāta, maata wijaa wa'acɱ niwī.

¹⁹ Cū wijáaca be'ro co masīmi'que pe'tia wa'awɱ. Tojo weerā core ɱo'cārā marī niyeru wapata'asome nīrā, ua wa'awā Pablo, Sila me'rā. Tojo weerā macā deco wiorā tirop̄re narē ñe'e miawā.

Be'ro wiorāp̄re co wiorā nimi'cārā weresāwā. A'tiro niwā:

—Ā'rā judío masā nima. A'ti macācjārārē caribosijarā weema. ²¹ Na bu'ese marī romano masārē dutise mejēta ni'i. Tojo weerā marī na weedutisere weet-icā'rōɱa'a, niwā wiorāp̄re.

²² Na topɱ nerē'cārā tojo nicā tɱ'orā, Pablo quē'rā me'rā ua wa'awā. Tojo weerā wiorā Pablo, Silare na ye su'tire tuweeduti, na yarā surarare tārādutiwā. ²³ Narē ɱp̄tɱ tārātoja, bu'iri da'reri wi'ipɱ sōrōwā. Be'ro ti wi'i co'tegɱre du'tiwijari nīrā, añurō bi'acā'dutiwā. ²⁴ Na tojo nicā tɱ'ogɱ, bu'iri da'reri wi'i co'tegɱ nit̄uoroca tucūpɱ sōrōcɱ niwī narē. P̄ɱa yucɱ t̄ia wa'teropɱ na dɱ'pocārīrē s̄iosōrōcūoduti, narē dɱ'tecūuocɱ niwī.

Ō'acū di'ta narāsācā wee'que ni'i

²⁵ Be'ro ñami deco Pablo, Sila Ō'acūrē ñubue, basapeocārā niwā. Na tojo weecā, ti wi'ipɱ nīrā bu'iri da'reno'cārā narē tɱ'ocārā niwā. ²⁶ Wācūña marīrō di'ta ɱp̄tɱ narāsācaro niwū. Na nīrī wi'i quē'rā a'meña'caro niwū. Tojo weero maata ti wi'i bi'ami'que soperi, nipe'tirā bu'iri da'reri wi'ipɱ nīrārē dɱ'tecūumi'que cōme dari p̄ārīstea wa'acaro niwū. ²⁷ Tojo wa'áca be'ro ti wi'i co'tegɱ wā'cācɱ niwī. Wā'cā, te soperi susupe'ticā ī'acɱ niwī. "Nipe'tirā du'tiwijaape'tia wa'apā", ni wācūcɱ nimiwī. Tojo weegɱ uigɱ, cū basu di'p̄jī mii wējēcā'cɱ nimiwī. ²⁸ Tojo weesī'rīcā, Pablo cūrē ɱp̄tɱ caricūquejocɱ niwī:

—M̄'ɱ basu wējētīcā'ña. Ūsā nipe'tirā a'topɱ nipe'ticā'a, nicɱ niwī.

²⁹ Pablo tojo nicā tɱ'ogɱ, āpērā surarare "Sī'ase miitia", nicɱ niwī. Na o'óca be'ro sī'oo, omasājāacɱ niwī Pablo, Sila na nīrī tucūpɱ. Uigɱ, ɱp̄tɱ narāsāgūta, na p̄'to ejaque'acɱ niwī. ³⁰ Be'ro wā'cānɱ'cā, narē pijj-wīrō, sērītiña'cɱ niwī:

—¿De'ro weegɱsari yɱ'ɱ Ō'acū yɱ'ɱre yɱ'r̄uato nígū?

³¹ Na pe'e a'tiro yɱ'ticārā niwā:

—M̄'ɱ marī wioɱ Jesure ējōpeogɱ, yɱ'r̄ugusa'a. M̄'ɱ ya wi'icjārā quē'rā m̄'ɱ weronojō ējōpeorāta, yɱ'r̄rāsama, nicārā niwā.

³² To be'ro cūrē, cū ya wi'icjārārē Jesús ye quetire bu'ecārā niwā. ³³ Surara bu'iri da'reri wi'i co'tegɱ Pablo quē'rārē ñami decota na tārā'que cāmīrē coecɱ niwī. Cū coéca be'ro Pablo quē'rā cūrē, cū ya wi'icjārārē wāmeyecārā niwā. ³⁴ Be'ro ti wi'i co'tegɱ cū ya wi'ipɱ

pijiwā'cā, narē sɱ'ori ba'acɱ niwī. Na Ō'acūrē ējōpeoca be'ro cū, cū acawererā ɱp̄tɱ e'caticārā niwā.

³⁵ Ape n̄m̄ bo'reacā ti macācjārā romano masā wiorā surarare ti wi'i co'tegɱp̄re wereduticārā niwā. A'tiro nío'ocārā niwā:

—"Na to p̄arā ɱm̄ɱa nīrārē du'uwīrōdutiama", ni wererā wa'aya, nicārā niwā.

³⁶ Surara topɱ eja, wiorā na wereduti'quere ti wi'i co'tegɱp̄re werēcārā niwā. Tere tɱ'otoja, cū pe'e quē'rā wereturiacɱ niwī Pablo, Silare tja.

—M̄sārē a'ti macācjārā wiorā "Du'uwīrōato", nicārā niama. Tojo weerā m̄sā wijaaya. Añurō e'catise me'rā wa'aya, nicɱ nimiwī ti wi'i co'tegɱ pe'e.

³⁷ Cū te quetire werēcā tɱ'ogɱ, Pablo surarare nicɱ niwī:

—A'ti macācjārā wiorā ɱsārē bu'iri bocatiama. Boca-timirā, masā tiropɱ miaa, tārā, a'ti wi'i bu'iri da'reri wi'ipɱ ɱsārē sōrōama. Ūsā romano masā nimicā, tojo weeama. Ni'cārōacārē ɱsārē masā ī'atiropɱ n̄uowīrōsī'rīsama. Basiowe'e. Na basuta a'titjārā, ɱsārē wīrōrā a'tiatio, nicɱ niwī surarare.

³⁸ Surara cū tojo ní'quere tɱ'orā, wiorāp̄re wererā wa'acārā niwā. Pablo quē'rā "Romano masā ni'i" niama nise quetire werēcā tɱ'orā, wiorā ɱcɱa wa'acārā niwā.

³⁹ Na ti wi'ipɱ wa'a, Pablo quē'rārē acoboJose sērīcārā niwā. Sērītoja, narē bu'iri da'reri wi'ipɱ ní'cārārē miiwija, "Ne a'ti macārē nīcā'ña, wijayá", nicārā niwā.

⁴⁰ Na tojo nicā tɱ'orā, Pablo, Sila bu'iri da'reri wi'ipɱ ní'cārā wijaawā'cā, Lidia ya wi'ipɱ wa'acārā niwā tja. Topɱ Jesure ējōpeorārē wācūtutuanemocā weecārā niwā. Be'ro ti macāpɱ ní'cārā wa'a wa'acārā niwā.

Tesalónicapɱ Pablo quē'rārē wa'a'que ni'i

17 Pablo, Sila Filipopɱ ní'cārā yɱ'r̄ɱacārā niwā Anfípoli, Apolonia wāmetise macārīrē. To yɱ'r̄ɱaa, etacārā niwā Tesalónica wāmetiri macāpɱ. Ti macāp̄re judío masā nerērī wi'i nicaro niwū. ² Pablo cū weesetironojōp̄ma ti wi'ipɱ sājāacɱ niwī. I'tia semana saurun̄cū Jesús ye quetire bu'ecɱ niwī. Dɱ-porocjārāpɱ Ō'acū ye queti werem̄'tārī masā na oja'quere bu'ecɱ niwī:

—Ō'acū bese'cɱ pi'eti, wērīḡsami. Wērī'cɱpɱ nimigū, masāḡsami", ni ojacārā niwā. Na tojo ni ojano'c̄reta m̄sārē ni'cārōacārē were'e. Jesúta nimi na tojo ní'cɱ Ō'acū cū bese'cɱ, ni werēcɱ niwī Pablo.

⁴ Tojo ni werēcā tɱ'orā, ni'cārērā judío masā ējōpeocārā niwā. Judío masā weronojō ējōpeosetirā quē'rā griego masā pājārā ējōpeocārā niwā. Wiorā weronojō nīrā numia pājārā ējōpeocārā niwā.

⁵ Āpērā judío masā Pablo cū weresere ējōpeotirānojō ɱp̄tɱ uocārā niwā Pablōre. Tojo weerā ɱm̄ɱa nijjīsi-jārārē, ña'arā nibajaque'atirārē macā decopɱ neo, o'ócārā niwā:

—Nipe'tiropɱ caricūste sijaya, nicārā niwā. Na tojo weecā, ti macācjārā nipe'tirā uarosājācārā niwā. Be'ro Pablo quē'rārē masā decopɱ miarātirā a'marā wa'acārā niwā. Na cājīca wi'i Jasó wāmetigɱ ya wi'ipɱ wa'acārā niwā. Topɱ eja, narē a'marā, ti wi'i sopere

weje pä'récã'cãrã niwã. ⁶ Ne bocaticãrã niwã. Bocati, ti wi'i nigũ Jasoré, ãpërã Jesure ëjõpeorãrê ñe'e miacãrã niwã wiorã tiropũ. Topũ ejarã, a'tiro caricũcãrã niwã:

—Aperocjãrã ɛmɛa marí ya macãpũ a'ticãrã niama. Nipe'tiro na sijaropũre dojorë sijarã weema. ⁷ Jasó narë cũ ya wi'ipũ cãjõ'ocũ niami. Na nipe'tise marí wioɣũ Romacjũ cũ dutisere yũ'rũnũ'cãrã weeama. Apĩ pe'ere “Wioɣũ waro nimi Jesú wãmetigũ” nirã weeama, ni caricũcãrã niwã.

⁸ Na tojo nicã tũ'orã, ti macãcãrã, ti macã wiorã nipe'tirã caricũstea wa'acãrã niwã. ⁹ Be'ro wiorã Jasoré, cũ me'rãcjãrãrê a'tiro nicãrã niwã:

—Mũsã ãsãrê niyeru wapayecã, mũsãrê du'uwĩrõrãti. Pablo, Sila na a'ti macãpũre wijãca be'ro mũsã ye niyerure wiarãti tja, nicãrã niwã. Tojo nicã tũ'orã, na wapayecãrã niwã. Na tojo wéeca be'ro narë du'ucã'cãrã niwã.

Pablo, Sila Bereapũ na bu'e'que ni'i

¹⁰ Ñamica'a, na'ique'ari curapũ ãpërã Jesure ëjõpeorã Tesalónicacjãrã Pablo, Silare Berea wãmetiri macãpũ wijaduticãrã niwã. Be'ro ti macãpũ eja, judío masã na nerẽrĩ wi'ipũ wa'acãrã niwã tja. ¹¹ Bereacjãrã pe'e Tesalónicacjãrã nemorõ Pablo weresere tũ'otu'sacãrã niwã. ¿Pablo marĩrê diacjũta bu'egũ weemiti? nířã, ɛmɛcorinũcũ Õ'acũ ye queti ojarã na oja'quere bu'enu'cũcã'cãrã niwã. ¹² Cũ diacjũta werecã ĩ'arã, judío masã pãjãrã ëjõpeocãrã niwã. ãpërã pãjãrã griego masã ɛmɛa ëjõpeocãrã niwã. Numia quẽ'rã griego numiata pajiro niyeru cũorã numia ëjõpeocãrã niwã. ¹³ Judío masã Tesalónicacjãrã Pablo Bereapũ Õ'acũ ye quetire bu'ecã tũ'ocãrã niwã. Tere tũ'orã, na Bereapũ wa'acãrã niwã masãrê uarosãjãcã weerã wa'arã tja. ¹⁴ Na uarosãjãcã ĩ'arã, maata Jesure ëjõpeorã Pablõre ãpërã me'rã dia pajiri maapũ o'ócã'cãrã niwã. Cũ me'rãcjãrã pe'e Sila, Timoteo ti macãpũta to-jacã'cãrã niwã. ¹⁵ Pablo cũrê ba'patiwã'cã'cãrã me'rã bũrũaa, Atena wãmetiri macãpũ ejaçãrã niwã. Topũ cũrê soocã, majãmitojati a'titicãrã niwã na ya macã Bereapũ tja. Na me'rãta Pablo queti o'ocũ niwĩ:

—Quero Sila, Timoteo a'tiatio a'topũ, nicũ niwĩ.

Pablo Atenapũ Jesú ye quetire were'que ni'i

¹⁶ Sila, Timoteore yucueɣũnojõ Pablo Atenapũ níɣũ, ti macãpũ ĩ'acusiãcũ niwĩ. Topũ peje na ëjõpeose queose yee'quere ĩ'acũ niwĩ. Tere ĩ'agũ, pũrõ bũjawet-icũ niwĩ. ¹⁷ Tojo weegũ Jesú ye quetire judío masã na nerẽrĩ wi'ipũ werecũ niwĩ. Judío masãrê, ãpërã na weronõjõ ëjõpeosetirãrê werecũ niwĩ. Tojo nicã ɛmɛcorinũcũ macã decorũ wa'amũjãcũ niwĩ. Topũ cũ bo-caejãrãrê Jesú ye quetire weremũjãcũ niwĩ. ¹⁸ Ni'cãrêrã epicúreo, estoico wãmetise cururicjãrãrê bu'erã Pablo me'rã ucũcãrã niwã. Cũ Jesú ye quetire, apeye quẽ'rãrê wẽrĩ'cãrãpũ masãsere werecũ niwĩ narë. Tojo weerã ni'cãrêrã na basu a'merĩ sãrĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro ni weresĩ'řĩɣũ weeti tocã'rõ ucũsepĩjagũ? ãpërã pe'e a'tiro nicãrã niwã:

—Ape di'tacjãrã na ëjõpeorãnojõrê ucũɣũ weesami, nicãrã niwã.

¹⁹ Be'ro cũrê pijiwã'cãcãrã niwã wiorã na ucũwũarõ Areópago wãmetiropũ. Topũ cũrê nicãrã niwã:

—Ûsã ma'ma cjase mũ'ɛ bu'esere tũ'osĩ'řĩsa'a.

²⁰ Ûsãrê mejëcã warota nicã'sa'a. Tere ne tũ'otirã nicãti. ¿De'ro nisĩ'řĩrõ weeti te mũ'ɛ bu'ese? Wereya, nicãrã niwã.

²¹ Ti macã Atenacjãrã, ãpërã topũ macãrĩ wa'a'cãrã na weesetise a'tiro nicarõ niwũ. Ma'ma queti dia'cũrê tũ'o, ucũnu'cũcã'sĩ'řĩcãrã niwã.

²² Na wereduticã tũ'ogũ, Pablo Areópagopũ wã'cãnũ'cã werecũ niwĩ Atenacjãrãrê:

—Yũ'ɛ ĩ'acã, mũsã ëjõpeorãnojõrê añurõ ëjõpeoseti'i. ²³ Yũ'ɛ a'ti macãpũ sijagũ, mũsã ëjõpeosere ĩ'arũ. Topũ ni'cãrõ mũsã ëjõpeorãnojõrê wa'icũrã wẽjê ãjũamorõpeoropũ a'tiro ojaõ'ono'carore bocaejapejasũ. “Õ'acũ masĩno'ña marĩɣũrê ëjõpeoro ni'i”, niarũ. Mũsã masĩtimirã ëjõpeo'cũre mũsãrê ni'cãrõacã weregũti.

²⁴ »Õ'acũ a'ti turi nipe'tisere wee'cũ ɛ'mũse, a'ti di'ta wioɣũ nimi. Tojo wioɣũ nitjãɣũ, ɛmɛa na wee'que wi'seripũ dia'cũ nímasĩtisami. ²⁵ Ne apeyenojõ dũ'satisa'a Õ'acũrê. Nipe'tirãrê catise, ejerimise, nipe'tisere o'osami. Ne marĩ da'rãse me'rã cũrê weetamuta basio-tisa'a. ²⁶ Õ'acũ ne waropũta ni'cũ masũ weecũ niwĩ. Cũ me'rãta nipe'tise cururicjãrãrê weecũ niwĩ. Narë nipe'tiro a'ti turipũre nibũroato níɣũ dũcawaacũ niwĩ. Õ'acũ cũ dutiro me'rã marĩ põtëorõ catiatjore, marĩ ni-atjore cũucũ niwĩ. ²⁷ Cũ wee'quere ĩ'arã, yũ'ɛre masĩ'řĩrã a'mato níɣũ tere weecũ niwĩ Õ'acũ. Cũrê a'-mato nimigũ, yoaropũ nitisami. Marĩ tiroacã nisami.

²⁸ »Õ'acũ weetamurõ me'rãta marĩ cati'i, da'ra'a. Ni'cãrêrã mũsã ya curuacjãrã papera ojari masã a'tiro ni ojacãrã niwã: “Marĩ quẽ'rã Õ'acũ wee'cãrã cũ põ'rã ni'i.”

²⁹ »Marĩ Õ'acũ põ'rã ni'i nířã, cũrê “Uru, plata wãme-tise me'rã yee'cũ nimi”, ni wãcũticã'rõũa'a. Tojo nicã “Ûtãgã me'rã queose wee'cũ nimi”, niticã'rõũa'a. “Masã na wãcũrõ me'rã yeeme'řĩ'cũ nimi Õ'acũ”, niticã'rõũa'a. ³⁰ Dũporocjãrãpũre na masĩtirã yee ëjõpeo'quere Õ'acũ tojo ĩ'acã'cũ niwĩ. A'tocaterore marĩ nipe'tirocãrãrê a'tiro ɛsasami. Marĩ ña'arõ weesetisere bũjaweti, du'udutisami. ³¹ Õ'acũ a'ti turi nipe'tirocãrãrê beseatji nũmũrê ĩ'acasanũ'cõcũ niwĩ. Ti nũmũ nicã, queoro nise me'rã beseɣũsami. Cũ bese'cũ Jesú me'rã tojo weegũsami. Õ'acũ cũrê ã'řĩta mũsãrê beseacũ nimi níɣũ, wẽrĩ'cũpũre masõcũ niwĩ, nicũ niwĩ Pablo.

³² Pablo “Ni'cũ masũ wẽrĩ'cũpũ masãcũ niwĩ” nicã tũ'orã, ãpërã ni'cãrêrã mejõ bujicã'cãrã niwã. ãpërã pe'e “Mũ'ɛ apetero tere ucũcã, tũ'onemosĩ'řĩsa'a tja”, nicãrã niwã.

³³ Be'ro Pablo na nerẽrõpũ ní'cũ wijaa wa'acũ niwĩ. ³⁴ Ni'cãrêrã cũrê sirutuwiãa, cũ weresere tũ'orã, Jesure ëjõpeocãrã niwã. Ni'cũ Dionisio wãmetigũ Areópagopũ ãpërã wiorã me'rã nerẽwũagũ nicũ niwĩ.

Apego Dámari wāmetigo, tojo nicā āpērā Jesure ějōpeocārā niwā.

Pablo Corintopu weeseti'que ni'i

18 Pablo Atenapu wéréca be'ro Corinto wāmetiri macāpu wa'acū niwī. ² Topu etagu, ni'cū judío masū Aquila wāmetigūre, cū nūmo Priscilare boca-
jacū niwī. Ne waropure Ponto wāmetiri di'tacjūpu nicū
nimiwī. Be'ro Italia di'tapu macārī wa'acū niwī. Cū
topu nīca be'ro tocjū romano masā wiogu Claudio
nipe'tirā judío masārē ti di'tapu nirārē wijaduticū niwī.
Cū tojo nicā tū'ogu, cū nūmo me'rā Corintopu wa'acū
niwī. Pablo cū Corintopu etase dūporoacā na quē'rā
ne etarāta nicārā niwā. Pablo topure etāca be'ro ni'cā
nūmū na tiropu sijagu wa'acū niwī. ³ Na quē'rā cū
weronojōta da'rasetirā nicārā niwā. Hsebutise su'ti
caseri paca me'rā āpērā sijarā wa'arā na miase
wi'serire da'rerā nicārā niwā. Te na da'raseticā ī'agū,
na tiro na me'rā da'ragu tojacā'cū niwī.

⁴ Saurunūcū judío masā na nerērī wi'ipu judío
masārē, judío masā nitirārē Jesú ye cjasere cūrē
ějōpeoato nígū weregu wa'amūjācū niwī.

⁵ Be'ro Sila, Timoteo Macedonia di'tapu ní'cārā Pablo
cū hono'cārā Corintopu etacārā niwā. Topu na etacā,
Pablo su'ti caseri me'rā wi'seri weemi'quere
da'radu'ucā'cū niwī. Cū nipe'tise nūmūri bu'ero bajuro
Jesú ye cjasere bu'ecū niwī. Cū judío masārē "Ō'acū be-
se'cū marī yoacā yucue'cū Jesú wāmetigu nimi", ni
bu'ecū niwī. ⁶ Na pe'e a'tere tū'osī'rīticārā niwā. Tojo
weerā cū weremicā, tocjārā cūrē tu'ti, cū weresere ye'-
sumūjācārā niwā. Na tojo weecā ī'agū, cū tū'satisere
ī'ogū, cū ye su'tire to cjase di'ta wā'a'quere
paasteī'ocū niwī. Narē a'tiro nicū niwī:

—Ō'acū mūsārē bu'iri da'recā, mūsā ye bu'iri
wa'arosa'a. Yé bu'iri nisome. Mūsārē yū'cū ye cjasere
weretojapu. Tojo weegu yū'cū ni'cācā me'rā judío masā
nitirārē Jesú ye cjasere bu'egu wa'agūti, nicū niwī.

⁷ Tojo nitojanū'cō, ti wi'ipu ní'cū wijaa, Ticio Justo ya
wi'ipu wa'a, nicā'cū niwī. Ti wi'i pe'e na nerērī wi'i pu'-
toacā nicaro niwū. Justo judío masū nitimigū, Ō'acūrē
ějōpeogu nicū niwī. ⁸ Apī na nerērī wi'i wiogu Crispo
wāmetigu cū quē'rā Jesure ějōpeocū niwī. Nipe'tirā cū
ya wi'icjārā Jesure ějōpeorā dia'cū nicārā niwā. Āpērā
quē'rā ti macācjārā Pablo cū were'quere tū'orā, pājārā
Jesure ějōpeocārā niwā. Na ějōpeotojacā ī'agū, Pablo
narē wāmeyecū niwī.

⁹ Ni'cā űami Pablo cārītimigū quē'ese weronojō Jesú
cūrē ucūcā tū'ocū niwī:

—A'ti macāpūre pājārā yū'ure ějōpeoajā nima. Tojo
weerā mū'urē āpērā ne mejēcā weeta basiosome. Yū'cū
mū'cū me'rā nigūti. Tojo weegu uiticā'űa. Yé cjasere ne
weredu'uticā'űa. Tojo werenu'cūcā'űa, nicū niwī Jesú
Pablore.

¹¹ Tojo weegu Pablo ni'cā cū'ma ape cū'ma deco
tocjārārē Ō'acū ye quetire bu'égū, Corintopu tojacū
niwī. ¹² Titareta ti di'ta Acaya wiogu Galío wāmetigu
sājācū niwī. Tojo cū wiogu nirī cura judío masā Pablore

űe'e, cū tiropu miacārā niwā. ¹³ Cūrē weresārā, a'tiro
nicārā niwā:

—Ā'rī mejēcā ějōpeodutimi. űsārē dutise mejētare
weedutigu weemi, nicārā niwā.

¹⁴ Pablo yū'tigūti weeri curata Galío ucūquejocū niwī
judío masā cūrē weresā'cārārē:

—Cū űa'arō wéeca be'ro nicā pūrīcārē, yū'cū
tū'oboapā. ¹⁵ Mūsā judío masā ye dutise niyucā, mūsā
basu apoya. Yū'cū pūrīcā tere ne besosome, nicū niwī.

¹⁶ Tojo nitojanū'cō, topu nirārē cū yarā surarare
cō'awīrōduticū niwī. ¹⁷ Na topu nirāta, maata Sóstenes
wāmetigūre wiogu ī'orōpu űe'ea, paacārā niwā. Na
paagu judío masā nerērī wi'i wiogu nicū niwī. Galío na
tojo weecā, tojo ī'arō bajuro ī'acā'cū niwī. Ne cā'mo-
ta'aticū niwī.

Pablo Corintopu ní'cū Antioquíapu dajatojaa'que, tojo nicā apaturi cū bu'esijanemo'que ni'i

¹⁸ Pablo peje nūmūri Corintopu tojacū niwī. Be'ro
tocjārā Jesure ějōpeorārē we'eriti, Priscila, Aquila
me'rā Siria di'tapu wa'a wa'acū niwī. Topu cū wa'ase
dūporo Corintopu ní'cū Cencrea wāmetiri macāpu
bu'acū niwī. Ti macāpūta yucūsu me'rā wa'ati dūporo
cū poarire seecō'aduticū niwī. Cū todūporopu Ō'acūrē
"A'tiro weegūti" ní'quere tu'aja'a nisī'rīgū tojo weecū
niwī.

¹⁹ Cūrē séeca be'ro na yucūsupu mūjāsājāa, dia pajiri
maare pē'a, ape pā'rē Éfeso wāmetiri macāpu etacārā
niwā. Topu eta, cū judío masā nerērī wi'ipu sājāa, Jesú
ye cjasere judío masā me'rā ucūcū niwī. Ni'cārērā ti
wi'i nirā cūrē yoacā tojaduticārā nimiwā. Cū pe'e to-
jasī'rīticū niwī.

—Yū'cū Jerusalépu wa'agu wee'e bosenu'cū yū'rūogu
wa'agu. Ō'acū cū űacā, apetero weegu a'tigūti tja, nicū
niwī narē. Priscila, Aquila pūrīcā ti macāpūta to-
jacā'cārā niwā. Pablo ni'cūta to ní'cū yucūsu me'rā
yū'rūacū niwī.

²² Yū'rūaa, etacū niwī Cesareapure. Topu eta,
yucūsupu ní'cū dijaa, Jerusalépu wa'agu ma'apu ma-
jācū niwī. Jerusalépu etagu, tocjārā Jesure ějōpe-
orārē añuduti, topu tojacā'cū niwī. Be'ro Antio-
quíapure yū'rūacū niwī tja. ²³ Topu cārō niquejo,
yū'rūa wa'acū niwī tja Galacia, Frigia di'ta nise
macārīpūre. Nipe'tirā Jesure ějōpeorārē nemorō wācū-
tutuase o'onemowā'cācū niwī.

Apolo wāmetigu cū masārē bu'e'que ni'i

²⁴ Pablo Galacia, Frigia di'tapu sijari curata apī judío
masū Jesure ějōpeogu Apolo wāmetigu Éfesopure
etacū niwī. Cū Alejandrīcū añurō ucūme'rīgū nicū ni-
wī. Ō'acū ye queti wererā na ojāca pūrī cjasere masīrī
masū nicū niwī. ²⁵ Todūporopure āpērā Jesú ye quetire
wecā tū'ocū niwī. Tojo weegu cū weretū'saro me'rā,
diacjū nise me'rā āpērārē Jesú ye quetire wereturiacū
niwī. Tojo weemigū, Juā cū masārē wāmeye'que di-
a'cūrē masīcū niwī. Espiritu Santu cū dijata'que pe'ere
masīcū niwī. ²⁶ Cū ne uiro marīrō wācūtutuario me'rā

judío masā na nerērī wi'ip̄u Jesú ye quetire werecu niwī. Be'ro Priscila, Aquila t̄'ocārā niwā cū weresere. Tere werecā t̄'orā, cūrē na ya wi'ip̄u miacārā niwā. Top̄u cūrē añurō Jesú ye quetire cū masītimi'quere diacj̄ñu'cōcārā niwā.

²⁷ Be'ro Apolo “Acayap̄u wa'asī'rīsa'a” nicā t̄'orā, Éfesocjārā Jesure ějōpeorā cūrē papera ojabosacārā niwā. Ti pūrīrē Acayacjārā Jesure ějōpeorāp̄ure ojao'ocārā niwā. A'tiro ni ojacārā niwā: “Añurō ñe'eña Apolo cū top̄u ejacā”, ni ojao'ocārā niwā. Ō'acū to Acayacjārārē narē ma'igū, cū macū Jesure ějōpeocā weecu niwī. Narēta Apolo cū bu'ese me'rā Acayap̄u ejagū, wācūtutuase o'onemocu niwī.

²⁸ Cū nipe'tirā ĩ'orōp̄u judío masārē cū wereme'rīse me'rā docaque'amj̄acā weecu niwī. Cū Ō'acū ye cjase ojāca pūrīp̄u bu'e, narē werecu niwī:

—Ō'acū cū bese'cū marī yoacā yucue'cū nimi Jesú, nicu niwī. Cū añurō diacj̄u bu'e wereme'rīcā, cūrē na mejēcā nímasīticārā niwā.

Pablo cū Éfesop̄u bu'e'que ni'i

19 Apolo Corintop̄u nirī cura Pablo pe'e ũ'muase bu'pare ȳ'r̄uaa, Éfesop̄ure ejacu niwī. Top̄u āpērā Jesure ějōpeorārē bocaejacu niwī. ² Narē sērītiña'cū niwī:

—¿Mūsā Jesure ějōpeorā, Espírītu Santure ñe'erī? nicu niwī.

Na ȳ'ticārā niwā:

—Ñe'etiwx̄. Ŭsā “Espírītu Santu nīp̄u” nicā t̄'otirā nicāti, nicārā niwā.

³ —¿To pūrīcārē mūsā wāmeyeno'rā, ñe'enojō me'rā wāmeyeno'rī? ni, narē sērītiña'nemocu niwī Pablo.

—Juā cū bu'e wāmeyeronojōta ũsārē wāmeyewā, nicārā niwā.

⁴ Pablo narē nicu niwī tja:

—Juā wāmeyecu niwī masā na ña'arō weeseti'quere bujaweti d̄ucayúca be'ro. Juā a'tiro nicu niwī: “Ȳ'ũ' be'ro ni'cū a'tiḡusami. Cūrē ějōpeoya”, nicu niwī. Cū tojo ni were'c̄ta nimi Jesú, nicu niwī Pablo.

⁵ Cū narē weretojaca be'ro na Jesure ějōpeocā ĩ'agū, wāmeyecu niwī. ⁶ Be'ro na d̄uopap̄ure cū ye omocārīrē ñapeocu niwī. Tojo weeri curata Espírītu Santu nap̄ure dijatacu niwī. Cū narē dijatacā, apemasā ye uc̄sere uc̄masītimi'cārā uc̄ñu'cācārā niwā. Ap̄eye quē'rārē Ō'acū cū weredutisere cū wācūse o'oro me'rā werecārā niwā. ⁷ Na nipe'tirā nīrā, doce wa'tero ũm̄a nicārā niwā.

⁸ Pablo ti macāp̄u nígū, i'tiarā mujīp̄u judío masā na nerērī wi'ip̄u wācūtutuario me'rā bu'esijagū wa'amj̄acū niwī. Ō'acū nipe'tirā wioḡu nimi nisere na Jesure ějōpeoato nígū pūrō werecu niwī.

⁹ Āpērā ni'cārērā ti wi'ip̄u nīrā cū weresere t̄'ot̄u'satīcārā niwā. Ne ějōpeoticārā niwā. Jesú ye cjasere masā na t̄'orop̄u ña'arō bujicā'cārā niwā. Tojo weegū Pablo na me'rā nimi'cū cō'awijaa wa'acu niwī. Nipe'tirā Jesure ějōpeorārē cū me'rā ti wi'ip̄u nīrārē pijijijaacu niwī. Be'ro cū ũm̄corin̄cū Tirano wāmetigū ya wi'i bu'eri wi'ip̄u masārē bu'ecu niwī. ¹⁰ P̄ua cū'ma

bu'enu'cūcā'cū niwī. Tojo weerā ti di'ta Asiaccjārā t̄'ope'ticā'cārā niwā Jesú ye quetire. Judío masā, āpērā judío masā nitirā quē'rā mejārōta t̄'ocārā niwā cū weresere.

¹¹ Pablo ti macāp̄u nicā, Ō'acū cū me'rāta peje añuse wee'omj̄acū niwī. ¹² Tojo weegū Pablo cū basu wa'aticā, āpērā cū ye su'ti bu'icjase tuweecū'que su'tire, cū ye nesurire miamj̄acārā niwā duitirā tiro, wātīa sājāno'cārā tirop̄u. Te me'rā duitimi'cārā ȳ'r̄uamj̄acārā niwā. Wātīa sājāno'cārārē cō'awīrōm̄j̄āno'cārā niwā.

¹³ Titareta āpērā masā wātīa cō'awīrō sijari masā Éfesop̄ure etacārā niwā. Na siete nicārā niwā. Esceva wāmetigū pō'rā ni'cū pō'rāta nicārā niwā. Cū ni'cū judío masā pa'ia wioḡu nicu niwī. Na Jesure ějōpeotimirā, Pablo weronojō na quē'rā Jesú wāmerē pisurā, wātīarē cō'awīrōsī'rīmicārā niwā. Tojo weerā wātīa sājāno'cārārē cō'awīrōrātīrā a'tiro nicārā niwā:

—Wātīa mūsā masāp̄ure nīrārē wijaaduti'i Jesú, Pablo weresijagū wāme me'rā.

¹⁵ Na tojo nicā, wātī narē ȳ'ticu niwī:

—Ȳ'ũ' Jesure masī'i. Pablo quē'rārē masī'i. Mūsā pūrīcārē masītisa'a. ¿Noanojō niti mūsā? nicu niwī.

¹⁶ Narē tojo níca be'ro masū wātī sājāno'cū na tirop̄u bu'puquepejacu niwī. Narē ũp̄u paacu niwī. Cāmi-da're, na ye su'tire paatū'rēpe'ocā'cū niwī. Ni'cā pe'e narē paacā'cū niwī. Na pe'e ne a'meticārā niwā. Na su'ti marīrā tojarāp̄u ti wi'ip̄u ní'cārā omawija wa'acārā niwā. ¹⁷ Ti macā Éfesop̄u nīrā judío masā, āpērā judío masā nitirā nipe'tirā t̄'ose'sa wa'acārā niwā tojo wa'asere. Tere t̄'oūc̄ua, Jesure wiopesase me'rā wācūseticārā niwā.

¹⁸ Tojo weerā pājārā masā Jesure ějōpeorā, masā na t̄'orop̄u wereȳ'r̄ucārā niwā na tod̄uorop̄u masārē dojorēseti'quere, na yai weronojō niseti'quere.

¹⁹ Pājārā tojo wee'cārā paperare na tenojō bu'e'que turirire masā na ĩ'orōp̄u ũj̄uacō'ape'ocārā niwā. Te turiri wapa na ba'paqueocā, cincuenta mil niyeru cujiri wapabuj̄use cujiri wapatiro wijacaro niwū. ²⁰ Tojo wee Jesure pājārā ějōpeonemocārā niwā. Cū ye queti nipe'tirop̄u se'sacaro niwū.

²¹ Be'ro Pablo wācūcu niwī: “Ȳ'ũ' Jerusalēp̄u to-jaaḡuti. Top̄u wa'agū, Macedonia, Acaya di'tap̄u ȳ'r̄uaḡuti. Jerusalērē cā'rō niquejo, ȳ'r̄uaḡuti tja Romarē ĩ'asijagū wa'agū”, nicu niwī. ²² Tojo weegū p̄uārā cūrē weetamurārē Timoteo, Erastore Macedoniap̄u o'óyumu'tācu niwī. Cū pe'e Asia di'tap̄u tojacā'cū niwī.

Éfesop̄u cumuca wa'a'que ni'i

²³ Titareta Pablo cū Éfesop̄u nicā, Jesure pājārā ějōpeose ye bu'iri pūrō cumuca wa'acaro niwū. ²⁴ Te cumucare wā'cōcu niwī ni'cū Demetrio wāmetigū. Cū asipa'ase plata wāmetisere da'rari masū nicu niwī. Te asipa'ase me'rā Artemisa wāmetigore na ějōpeose wi'seriacā queosere yee, duamj̄acū niwī. Artemisa na ějōpeogo na yee'co nico niwō. Te wi'seriacārē duarā Demetrio, āpērā cū me'rā da'raco'terā pajiro wap-

ata'amujăcără niwă. ²⁵ Be'ro pājāră Jesure ějōpeocă ĩ'agũ, cũ me'răcjără, ăpěră na weronojō da'rasetirărē neocũocũ niwĩ. Na néręca be'ro narē nicũ niwĩ:

—Mũsă aňurō masĩ'i. Marĩ a'te da'rasetise me'ră aňurō wapata'a nică'a. ²⁶ Mũsă quěră Pablo weresere tũ'oňa'ňa. "Marĩ ějōpeoră masă queose yee'cără catise cũoră mejęta nima. Ő'acũ weronojō nitima", ni weresijagũ weemi. Cũ tojo were'quere a'tocjără pājāră ějōpeoră weema. A'tocjără dia'cũ ějōpeosetiră weetima. Pājāră ějōpeoră weema. A'ti di'ta Asiadjără quěră cũ weresere ějōpeoma. ²⁷ Tojo weero marĩrē a'te wiopesabutia'a. Marĩ da'rasere masă ña'arō wăcũrăsama. Tere duutirăsama. Apeye quěrărē marĩ ějōpeono'gō aňubutiago ya wi'i mejō nirĩ wi'i tojacă'rōsa'a. A'tocaterore Asiadjără, nipe'tirocjără core ějōpeoma. Masă Pablo weresere ějōpeoră, siape me'ră core ějōpeodu'ucă'răsama, nicũ niwĩ Demetrio.

²⁸ Na cũ tojo nică tũ'oră, ępętu ua, caricũcără niwă:

—Artemisa ěfesocjără wiogo aňubutiago nimo.

²⁹ ăpěră quěră tere tũ'o, to niră waroa aňurō caricũse'sa wa'acără niwă. Tojo caricũrăta Gayo, Aristarco wămetirărē ñe'e, sojaro me'ră wejewă'căcără niwă pajiri wi'i ti macăcjără na neręrĩ wi'ipũ. Na Macedoniacjără Pablo me'ră sija'cără nicără niwă. ³⁰ Pablo quěră cũ basu masă pājāră tiropũ na me'ră ucũgũ wa'agũ wa'asĩ'rĩmicũ niwĩ. ăpěră Jesure ějōpeoră pe'e cърē wějębosama nıră, ne du'uo'oticără niwă. ³¹ ăpěră quěră Asiadjără wioră Pablo me'răcjără queti o'ócără niwă cърē:

—Masă pājāră wa'teropũ ne wa'atică'to, ni queti o'ócără niwă.

³² Na topũ neręră mejęcă dia'cũ no'o na ęaro caricũma'acă'cără niwă. Na ěde'ro weerătiră a'topũ marĩ neręti? nisere ne masĩticără niwă. ³³ Na pājāră ti wi'ipũ nirĩ curata masă ĩ'orōpũ judío masă na acaweregũ Alejandro wămetigũre tuuquenũ'cōcără niwă. To caricũrărē wereato nıră tojo weecără niwă. Cũ tocă'rōta di'tamarĩato nıgũ narē omocă me'ră weequeocũ niwĩ. Ősă judío masă bu'iri moo'o nisere weresĩ'rĩmicũ niwĩ. "Pablo cũ weresijase ũsă ye cjase mejęta ni'ĩ", nisĩ'rĩmicũ niwĩ. ³⁴ Na cърē judío masũ nimi ni ĩ'a-masĩră, ă'rĩ quěră Artemisare ějōpeotisami nıră, maata ni'cărō me'ră caricũmajăcără niwă:

—Artemisa ěfesocjără wiogo aňubutiago nimo. Pũa hora tere tojo caricũnu'cũcă'cără niwă.

³⁵ Be'ro ni'cũ ti macăcjără wiogupũ narē di'tamarĩcă weecũ niwĩ. Narē nicũ niwĩ:

—Marĩ a'ti macă ěfesocjără Artemisa aňubutiago ějōpeori wi'ire co'teră ni'i. Co queose ę'męsepũ dijati'quere co'teră ni'i. Nipe'tirocjără a'tere masĩsama.

³⁶ "Mũsă tere co'teră niwe'e", ne ni'cũ marĩrē nımasĩtisami. Tojo weeră mũsă uasere tocă'rōta du'uya. Diacjũ wăcũmũ'tătimiră, ña'arō weetică'ňa. ³⁷ ă'ră mũsă mi-iticără apeyenojōacă marĩ ějōpeose wi'seri cjasere ne yajaticără niama. Marĩ ějōpeogore yabiticără niama. Na weetimică, mũsă narē mejō waro miiticără niapũ.

³⁸ Demetrio, cũ me'ră da'rară ăpěră masărē weresăĩ'rĩră, marĩrē besewęaropũ weresără wa'ato.

Te niatjeta na'irō beseri masă beseră niama. ³⁹ No'o apeyenojō mũsă ęasere sęrĩsĩ'rĩră, wioră na a'ti macăcjărărē neręditică, mũsă ęasere ucũňa. ⁴⁰ Ni'căcă marĩ caricũ'quere romano masă wioră "Marĩrē yę'ręňũ'cără weesama", ni wăcũrăsama. Marĩ tojowarota caricũrō bajuro caricũma'acără weeapũ. Tojo weeră romano masă na weresăcă, marĩrē de'ro ni yę'tita basiotisa'a, nicũ niwĩ ěfesocjără wiogũ.

⁴¹ A'te ucũyapati, "Tocă'rōta ni'ĩ", nicũ niwĩ. Cũ "Mũsă ye wi'seripũ wa'aya" nică tũ'oră, wijaastepe'tia wa'acără niwă.

Pablo Macedonia di'tapũ, Grecia di'tapũ cũ sija'que ni'i

20 Cumuca pe'tica be'ro Pablo Jesure ějōpeorărē werecasanũ'cōgũti pijiocũ niwĩ. Cũ wéręca be'ro narē we'eriti, wa'a wa'acũ niwĩ Macedonia di'tapũ. ² To cjase macărĩpũ yę'ręagũ, tocjărărē cũ werese me'ră nemorō wăcũtutuase o'onemowă'căcũ niwĩ. Tojo weewă'că, ejacũ niwĩ Grecia di'tapũre. ³ Topũ i'tia mujĩpũ tocjără me'ră tojacũ niwĩ. Be'ro cũ Siriapũ yucũsũ me'ră wa'agũti weemigũ, queti tũ'ocũ niwĩ judío masă mũ'ęrē wějęrătiră weeama nise quetire. Tojo weegũ "Mejărō yę'ũ a'tica ma'a Macedoniapũta wa'agũti tja", ni wăcũcũ niwĩ. ⁴ Cũ wa'acă, cũ me'ră wa'acără niwă Bereacjũ Sópater wămetigũ, Tesalónicacjără pũară Segundo, Aristarco wămetiră. Tojo nică Derbecjũ Gayo wămetigũ wa'acũ niwĩ. Apĩ Timoteo, ăpěră Asiadjără pũară Tíquico, Trófimo wămetiră wa'acără niwă. Be'ro Filipopũre etawă. Yę'ũ quěră Luca Filipopũ ni'cũ wa'awũ tja na me'ră. ⁵ Na ũsă dęporo Filipopũ ni'cără wijawă'căwă. Ősărē Troapũ co'tecără niwă. ⁶ Pă bęcũase me'ră morętica ba'ari bosenuũ be'ro ũsă quěră Pablo me'ră narē sirutuũũ Filipopũ ni'cără. Tojo sirutuwă'cără, yucũsũ me'ră na wa'a'caropũta ũsă quěră wa'awũ. Wa'a, ni'cămocũse nũmũrĩ be'ro Troapũre ejawũ. Topũ ũsă me'răcjără ũsărē pōtęrĩwă. Topũre ni'că semana tojáníwũ.

Pablo Troapũ bęrędija węrĩ'cųpũre masō'que ni'i

⁷ Soorinũmũ ñamipũ pōtęrĩrătiră neręwũ. Pablo pōtęrĩse dęporo masărē bu'ewĩ. Cũ ape nũmũ wijagũti weeyugũ, narē yoacă bu'ewĩ. Téé ñami decorũ bu'edu'uwĩ. ⁸ Ősă i'tia casatiri wi'ĩ bu'ica tucũpũ neręwũ. Ti tucũpũre peje sĩ'osepa niwũ. Ni'cũ ma'mũ Eutico wămetigũ ventana soperũ dujiwĩ. Pablo yoacă ucũyucă, cърē wũja ejayę'ręacaró niwũ. Cũ cărĩyę'ręmajă wa'a, bęrędija wa'awĩ nucũcăpũ. Ti tucũpũ ni'cără cũ tiropũ dija, cũ węrĩ'cųpũre wejewă'cō dępowă. ¹⁰ Pablo quěră dijaa, mu'rĩque'a, cърē paabũ'a wejewă'cōwĩ. "Catimi yujupũ. Wăcũque'titică'ňa", niwĩ. ¹¹ Pablo cърē masōca be'ro ũsă apaturi mũjăwũ ti tucũpũta tja. Cũ ũsărē sę'ori pōtęrĩse o'o, ucũnemowĩ tja téé bo'reste dijaticăpũ. Be'ro weretojanũ'cō, wijaa wa'awĩ. ¹² Cũ wa'ăca be'ro Eutico węrĩ'cųpũ masă'cųre topũ nerę'cără cũ ya wi'ipũ miawă. Cũ masăcă, na pũrō e'catise me'ră tojajăwă.

**Pablo quē'rā Troap̄ nícārā Mileto wāmetiri macāp̄
wa'a'que ni'i**

¹³ Be'ro Pablo ūsārē Troap̄ nirārē diap̄ wa'ayuduti-wī Asó wāmetiri macāp̄. Tojo weerā top̄ wa'aw̄. Pablo cū wa'asī'rī'caronojōta ma'ap̄ wa'ac̄ niwī.
¹⁴ Ūsā cūrē Asó̄p̄ bocaēja, cū ūsā me'rā diap̄ wa'awī. Be'ro tja ūsā Mitilene wāmetiri macāp̄ wa'aw̄.
¹⁵ Top̄ eja, ape n̄m̄p̄ ȳ'r̄uaw̄ Quío wāmetiri n̄cūrō p̄'top̄. Top̄ cārī, ape n̄m̄p̄ ȳ'r̄uaw̄ tja. Ȳ'r̄uāa, ejaw̄ Samos wāmetiri n̄cūrōr̄p̄re. To ȳ'r̄uāa, ejaw̄ Trogilio wāmetiri macāp̄ tja. Top̄ cārīw̄. Ape n̄m̄p̄ wa'a, ejaw̄ Mileto wāmetiri macāp̄. ¹⁶ Asiap̄re yoacā nisī'r̄tiḡ, "Éfessore diacjū ȳ'r̄uārā", niwī Pablo. Cū sojaȳ'r̄uawī. Apetero weeḡ cūrē basiocāma, Pentecosté bosen̄m̄p̄ d̄p̄oro maata Jerusalēp̄re niyusī'r̄tojawī.

**Pablo Éfesocjārā Jesure ějōpeorārē s̄'ori nirārē
weret̄o'que ni'i**

¹⁷ Miletop̄ nígūta, Éfesocjārā Jesure ějōpeorārē s̄'ori nirārē Pablo queti o'owī:

—Top̄re wa'awe'e. A'top̄ ȳ'ure p̄tērī ucūrā a'tia, nío'owī.

¹⁸ Na etacā ĩ'a, narē niwī:

—M̄sā añurō masī'i ȳ'ur̄ m̄sā wa'terop̄re weeseti'quere. Ȳ'ur̄ ne waro Asiap̄ etaḡ weeseti'cā'quere, téé ȳ'ur̄ nit̄oḡp̄ weeyapada'reo'quere m̄sā añurō masīsa'a. ¹⁹ Ȳ'ur̄ marī wioḡ dutiro weeri masū nígū, "Ȳ'ur̄ masīrō me'rā ucū'u", ne nitiw̄. Masā Jesure ějōpeoticā uticāti. Ȳ'ur̄re judío masā na wējēsī'rī wapacā, ȳ'ur̄ pi'eticāti. ²⁰ Ȳ'ur̄ m̄sā nerēw̄arop̄, no'o m̄sā ye wi'serip̄ m̄sārē weeta-musenojōrē ya'yiotiw̄. Werepe'ocā'w̄. ²¹ Judío masārē, judío masā nitirā quē'rārē a'tiro werew̄: "M̄sā ña'arō weesetisere b̄jaweti d̄cayuya. Jesú marī wioḡre ějōpeoya", niw̄. ²² Ȳ'ur̄ ni'cārōacā Jerusalēp̄ wa'aḡ wee'e Espíritu Santu ȳ'ur̄re duti-caronojōta. Top̄ ȳ'ur̄re de'ro wa'aro wa'arosa'a. Masītisa'a. ²³ A'te dia'cūrē masī'i. Nipe'tise macārīp̄ ȳ'ur̄ wa'asetirin̄cū Espíritu Santu ȳ'ur̄re werewī: "Masā m̄'urē bu'iri da'reri wi'ip̄ s̄orō, m̄'urē pi'eticā weerāsama", ni weryuwī. ²⁴ Na ȳ'ur̄re "Tojo weerāsama" nimigū, wācūque'tiwe'e. Ȳ'ur̄ catiri n̄m̄-core ma'iwe'e. Marī wioḡ Jesú cū da'r̄ase cū'que p̄rīcārē pe'osī'r̄isa'a. Ō'acū masā nipe'tirārē ma'imi nise quetire weredutiwī ȳ'ur̄re.

²⁵ »Ȳ'ur̄ m̄sā tirop̄ nígū, Ō'acū nipe'tirā wioḡ nimi nise quetire weresijaw̄. Ni'cārōacārē "M̄sā ne ni'cū ȳ'ur̄re ĩ'anemosome majā", ni t̄'oñ'a'sa'a. ²⁶ Yé bu'iri nisome m̄sā n̄m̄sep̄ wa'aticā. Ȳ'ur̄ m̄sārē te niat-jereta werepe'ocā'w̄. Nipe'tise Ō'acū m̄sārē wereduti'quere ne cārōacā ya'yiotiw̄.

²⁸ »M̄sā basu pe'e co'teya. Éfesop̄ tojaarā, āpērā Espíritu Santu m̄sārē co'tedutino'cārā quē'rārē co'teya. Ō'acū macū wērīse me'rā na quē'rā marī weronojōta cū p̄'rā nima. Tojo weerā narē oveja

co'terā na yarā ovejare añurō co'terā weronojōta añurō co'teya. ²⁹ Ȳ'ur̄ wa'áca be'ro āpērā nisoori masā a'tirāsama. Yaiwa ovejare ba'a'caro weronojō m̄sā Jesure ějōpeomi'quere pe'ticā weesī'r̄rāsama. ³⁰ M̄sā tiro nirā quē'rā Jesure ějōpeorārē na bu'ese pe'ere sirutuato nirā nisoose wā'cārāsama. ³¹ Tojo weerā m̄sā na nisoori nirā, añurō co'teya. Wācūña. I'tia cū'-ma n̄m̄cori, ñamirī nipe'tirā m̄sā nirān̄cūrē utise me'rā bu'ew̄.

³² »Ni'cārōacārē majā m̄sārē co'teato nígū ȳ'ur̄ Ō'acūrē sērībosacūḡti. Cū ye cjase quetire t̄'orā, m̄sā masīr̄asa'a Ō'acū masārē ma'isere. Cū m̄sārē tutuacā weeḡusami. Ō'acū "Nipe'tirā ȳ'ur̄ bese'cārārē añuse o'oḡti", nic̄ niwī. Cū ni'caronojōta m̄sārē o'oḡusami. ³³ Ȳ'ur̄ ne n̄otiw̄ āpērā ye niyerure, na ye su'tire. ³⁴ M̄sā añurō masī'i. Ȳ'ur̄ basu da'r̄ase wapa me'rā nipe'tise ȳ'ur̄, ȳ'ur̄ me'rāc̄jārā nasenojōrē bocaw̄. ³⁵ Ȳ'ur̄ tojo wééḡ, āpērārē weetamusere m̄sārē ĩ'ow̄. Marī tojo da'ratjārāta, pajasec̄orārē weetamurōna'a. Wācūña Jesú marī wioḡ cū ní'quere. "Apeyenojō o'oḡ pe'e ñe'eḡ nemorō e'catisami", nic̄ niwī Jesú, ni weret̄owī Pablo Éfesocjārā Jesure ějōpeorārē s̄'ori nirārē.

³⁶ A'tere tojo nitojan̄cō, Pablo na nipe'tirā me'rā ejaque'a, ñubuewī. ³⁷ Ñubuetaja, na nipe'tirā utitjārā, p̄rō ma'ise me'rā cūrē paab̄'a, we'erit̄owā. ³⁸ Na "M̄sā ȳ'ur̄re ĩ'anemosome majā" nicā t̄'o'cārā nitjārā, p̄rō b̄jawetirā tojawā. Be'ro cūrē peta yuc̄s̄p̄ ba'pati tuusoowā.

Pablo Jerusalēp̄ wa'a'que ni'i

21 Éfesocjārā Jesure ějōpeorārē s̄'ori nirārē we'er-itit̄o, yuc̄s̄ a'medo'caw̄jop̄ m̄jāsājāa, wa'a wa'aw̄. Wa'a, diacjū p̄'a ejaw̄ Cos wāmetiri macāp̄. Top̄ cārī, ape n̄m̄p̄ ȳ'r̄uaw̄ Roda wāmetiri macāp̄. Ti macārē ȳ'r̄uāa, ejaw̄ Pátara wāmetiri macāp̄ tja. ² Top̄ta ūsā apew̄ me'rā Fenicia tiro wa'ap̄j̄p̄ m̄jāsājāa, wa'a wa'aw̄. ³ Wa'a, Chipre n̄cūrōrē ĩ'awā'cā, ti n̄cūrō cūpe pe'e tojaw̄. To ȳ'r̄uāa, Siria di'tap̄re etaw̄. Eta, Tiro wāmetiri macāp̄ majāw̄. Top̄ tiw̄ da'r̄arā apeque na duredi-jocā, ūsā quē'rā tiw̄p̄ s̄aña'cārā dijaaw̄. ⁴ Top̄ ūsā Jesure ějōpeorārē bocaėjaw̄. Na me'rā ni'cā semana toján̄w̄. Na Espíritu Santu masīse o'ono'cārā Pabl̄ore "M̄'ur̄ Jerusalēp̄ wa'aticā'ña m̄'urē wējērī", ni werewā. ⁵ Na tojo nimicā, ūsā "Tic̄se n̄m̄rī tojarāti" nica be'ro wa'a wa'aw̄ tja. Ūsārē nipe'tirā, na n̄-mosānumia, na p̄'rā ba'patit̄owā petap̄. Ūsā nipe'tirā nuc̄porop̄ ejaque'a, Ō'acūrē ñubuew̄. ⁶ Ñubuetaja we'eriti, ūsā yuc̄s̄p̄ m̄jāsājāw̄. Na pe'e quē'rā na ye wi'serip̄ tojaa wa'awā.

⁷ Ūsā Tiro wāmetiri macāp̄ ní'cārā ȳ'r̄uāa, etaw̄ tja Tolemaida wāmetiri macāp̄. Top̄ Jesure ějōpe-orārē añuduti, ni'cā n̄m̄p̄ na me'rā tojaw̄. ⁸ Ape n̄m̄p̄ ȳ'r̄uāa, etaw̄ tja Cesareap̄re. Top̄re eta, ūsā Felipe Ō'acū ye queti werecusiaḡ ya wi'ip̄ cārīw̄. Cū me'rā top̄ tojacā'w̄. Felipe tod̄p̄oro Jerusalēp̄re āpērā seis me'rā ba'ase etiaḡ na besecū'c̄ niwī.

⁹ Cū me'ra cū pō'ra numia ba'paritirā numia marāp̄sum̄ma moorā niwā. Na Ō'acū cū ucū'quere wereturiari masā niwā.

¹⁰ Ūsā pejeti n̄m̄m̄ī nīca be'ro ni'cū Judeacjū Agabo wāmetiḡm̄ etawī. Cū Ō'acū ucū'quere wereturiari masū niwī. ¹¹ Ūsā tiro eja, Pablo ya da ejerituri dare mii, cū basu cū ye omocārī, cū ye d̄'pocārīp̄m̄ d̄'tewī. D̄'te-toja, ūsārē niwī:

—Espiritu Santu a'tiro niami ȳ'ure: “M̄'ḥ a'ti da me'ra d̄'te'caro weronojō judío masā Jerusalēp̄m̄ a'ti da wioḡure d̄'terāsama. Na judío masā nitirārē o'orāsama cūrē ña'arō weedutirā”, niami Espiritu Santu, niwī Agabo.

¹² Cū tojo nicā t̄'orā, ūsā, āpērā Cesareacjārā Pablore “Ne Jerusalēp̄m̄ wa'aticā'ña”, nimiwū.

¹³ Cū pe'e ūsārē niwī:

—M̄sā ne utiticā'ña. Ȳ'ure tojo wéerā, ḥ̄p̄t̄m̄ b̄-jawetise o'orā wee'e. Na ȳ'ure d̄'tesī'ricā, ȳ'ḥ narē “D̄'teticā'ña”, nisome. Jerusalēp̄m̄ na ȳ'ure Jesú ye bu'iri wējēsī'ricā, ȳ'ḥ e'catise me'ra wērīḡūti, niwī Pablo.

¹⁴ Ūsā cūrē de'ro cā'mota'amasīti, Ō'acū cū de'ro ḥaro weeato nīrā tojo du'ucā'wū.

¹⁵ To be'ro ūsā, ūsā ye dure, Jerusalēp̄m̄ wa'a wa'aw̄m̄.

¹⁶ Āpērā pejetirā to Cesareacjārā, Jesure ējōpeorā ūsārē ba'patiwā'cāwā. Ni'cū na me'ra Mnasō wāmetiḡm̄ yoacā Jesure ējōpeosetiḡm̄ Chipre n̄cūrōcjū niwī. Ūsā cū ya wi'ip̄m̄ Jerusalēp̄m̄re cārīrā wa'aw̄m̄.

Pablo Jerusalēp̄m̄ Santiago, āpērā Jesure ējōpeorā s̄'ori nīrā me'ra ucū'que ni'i

¹⁷ Ūsā Jerusalēp̄m̄re etacā, ūsārē Jesure ējōpeorā e'catise me'ra pōtērīwā. ¹⁸ Ūsā etāca n̄m̄m̄ ape n̄m̄m̄ pe'e Pablo Santiagore ī'agū wa'aḡm̄, ūsā me'ra wa'awī. Top̄m̄re nipe'tirā Jesure ējōpeorārē s̄'ori nīrā cū me'ra niwā. ¹⁹ Pablo narē añudutitoja, judío masā nitirā tirop̄m̄ nipe'tise Ō'acū cū me'ra wee'quere ni'cārē ten̄cū wereb̄rowī.

²⁰ Narē tojo ni wérēca be'ro Ō'acūrē na e'catise o'owā. Be'ro Pablore niwā:

—M̄'ḥ añurō masīsa'a. Pājārā waro judío masā Jesure ējōpeorā nima. Na Moisé cū duti'quere nipe'tirārē pūrō weedutirā weema. ²¹ Āpērā masā a'tiro ni ucjama m̄'ḥrē. “M̄'ḥ judío masā nitirā ya di'tap̄m̄ nīḡū, judío masā top̄m̄ nīrārē Moisé duti'quere weedutitiaporo. Na pō'ra ō'rēc̄j̄m̄ yapa caserore yejecō'adutitiaporo. Tojo nicā marī judío masā weesetisenojō quē'rārē weedutitiaporo”, tojo ni ucjama āpērā m̄'ḥrē. ²² Na m̄'ḥ a'top̄m̄ ejaḡm̄ nise quietire t̄'orā, nerērāsama. To pūrīcārē ḡde'ro weesī'risari? ²³ M̄'ḥ a'tiro weecā, añubosa'a. Ḥm̄ma ba'paritirā nima a'tore. Na Ō'acūrē “Apeyenojō tojo weerāti”, nicārā niama. ²⁴ Na me'ra m̄'ḥ Ō'acū wi'ip̄m̄ wa'aya. Na Moisé duti'caronojōta weerā weema. Na ña'arō niseti'quere Ō'acū na me'ra añurō e'catidutirā d̄-cayurā weema. M̄'ḥ quē'ra na weronojōta weeya. Nipe'tise wa'icūrā na Ō'acūrē ūj̄am̄orōse wapare narē m̄'ḥ wapayebosaya. M̄'ḥ tojo wéēca be'ro na

poaire seecō'adutirāsama. Nipe'tirā judío masā m̄'ḥ tojo weecā, m̄'ḥrē queti “Tojo nima'acārā weeapā”, nīrāsama. “Cū quē'ra Moisé duti'quere añurō weegū nimi”, nīrāsama.

²⁵ »Ūsā sō'onīcaterop̄m̄ Jesure ējōpeorā judío masā nitirārē papera dutiri pūrī ojatojaw̄m̄ na weeatjere. Wa'icū di'i āpērānojōrē Ō'acū mejētare ējōpeorā na wējē ūj̄am̄orō ñubuepeo'quere ba'adutitiw̄m̄. Nipe'tirā wa'icūrā ye díre, wa'icūrā na wāḡm̄ta ār̄ūa-sure'cārānojōrē ba'adutitiw̄m̄. Āpērārē a'metārādutitiw̄m̄ na n̄mosānumia, na marāp̄sum̄ma nitirārē, ni ojao'ow̄m̄ judío masā nitirārē, niwā Jesure ējōpeorā s̄'ori nīrā Pablore.

²⁶ Pablo pe'e “Jaḡ”, niwī.

Tojo weeḡm̄ sō'onīcārā ba'paritirārē miaa, ape n̄m̄m̄ pe'e na ña'arō niseti'quere du'u d̄cayurā wa'arā Ō'acū wi'ip̄m̄ wa'awā. Ti wi'i Ō'acū wi'ip̄m̄ sājāa, Pablo pa'ire werēc̄m̄ niwī:

—Ni'cā semana d̄'sa'a ā'rā ña'arō niseti'quere du'u d̄cayuatjo. Nit̄'ori n̄m̄m̄rē na masān̄cū ovejare wējē o'orāsama Ō'acūrē, nic̄m̄ niwī Pablo.

Pablore Ō'acū wi'i po'peap̄m̄ nigūrē ñe'e wijaa'que ni'i

²⁷ Na ña'arō niseti'quere d̄cayū, na añurō tu'ajaboro āpērā judío masā Asiācārā Pablore cū Ō'acū wi'ip̄m̄ nicā ī'acārā niwā. Cūrē ī'arā, āpērā masā ti wi'ip̄m̄ nīrārē uarosājācā weecārā niwā. Na cūrē ñe'ea, caricūcārā niwā:

²⁸ —Ūsā acawerērā, ūsārē weetamurā a'tia. Ā'rīta nimi nipe'tiro marīrē ña'arō ucūse me'ra dojorēc̄usia'c̄m̄. Cū “Judío masā ña'a nima”, nicusiami. “Moisé cū duti'que wapamarī'i”, nimi. A'ti wi'i Ō'acū wi'i quē'rārē “Ña'a ni'i”, ni bu'ecusiaḡm̄ weeami. Apeyema t̄ja griego masārē a'ti wi'ip̄m̄re miisājātiapī. Judío masā nitirā griego masā a'ti wi'ip̄m̄re de'ro sājātita basiowe'e. Cū a'tiro wéēḡm̄, a'ti wi'i ña'ase marīrī wi'ire dojorēḡū weeapī, ni werēsācārā niwā.

²⁹ Na tod̄'poro Éfesocjū judío masū nitiḡm̄ Trófimo wāmetiḡm̄re Pablo me'ra nicā ī'acārā niwā macāp̄m̄. Tojo ī'a'cārā nit̄jārā, na “Cūrē Ō'acū wi'ip̄m̄ miisājāapī”, ni wācūcārā nimiwā.

³⁰ Na tojo nicā t̄'orā, ti macācārā nipe'tirā uarosājāwā. Tojo weerā sojaro me'ra na omasājāa, Pablo tirop̄m̄ eja, cūrē ñe'e, Ō'acū wi'ip̄m̄ nigūrē wejewijaawā te sope p̄'top̄m̄. Be'ro maata ti wi'i soperire añurō bi'acā'wā cū ti wi'ip̄m̄ du'ti sājārī nīrā. ³¹ Na Pablore wējērātirāp̄m̄ weemiwā. Na wējēsī'ricā cura āpērā masā surara wioḡp̄m̄re wererā wa'acārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—Nipe'tirā a'ti macā Jerusalēcārārē cumuca wa'aro weeap̄m̄, ni werēcārā niwā surara wioḡp̄m̄re. ³² Cū te quietire t̄'oḡm̄, cū yarā surarare nerēduti, āpērā cū me'rācārā wiorā quē'rārē neo, omawā'cāticārā niwā na tirop̄m̄. Be'ro na tojo a'ticā ī'arā, Pablore paami'cārā paadu'ucā'wā.

³³ Be'ro surara wioḡm̄ Pablo p̄'top̄m̄ wa'a, cū yarā surarare ñe'eduti, p̄ma da cōme dari me'ra d̄'tedutiwī.

Tojo weetojaca be'ro masārē “¿Noa niti ã'rĩ? ¿De'ro weeati?” ni sērĩtiña'wĩ.

³⁴ Cũ tojo nicã, masã pe'e apĩ mejēcã, ãpērã quẽ'rã mejēcã no'o ñaro caricũma'acã'wã. Tojo weegũ surara wioꝑũ pe'e ne diacjũ tũ'oejatiwĩ. Tojo tũ'oti, cũ yarã surarare miadutiwĩ na surara nirĩ wi'ipũ. ³⁵ Na topũ cũrẽ miacã, pãjãrã masã narẽ sirutu'wã. Sirutu, pũrõ caricũwã:

—Cũrẽ wějẽña, niwã. Tojo weerã surara na ya wi'i sope pu'to mujãrõtiro ejarã, masã “Cũrẽ wějẽña” nicã tũ'orã, surara Pablore miiwũamujãwã.

Pablo surara wioꝑũ me'rã cũ ucũ'que ni'i

³⁷ Ti wi'ipũ eja, cũrẽ o'osõrõrãtirã weeri cura Pablo surara wioꝑũ griego ye me'rã “Yũ'ũ mũ'ũ me'rã ucũsĩ'rĩsa'a”, nicũ niwĩ. Cũ ucũcã tũ'ogũ, surara wioꝑũ pe'e “¿Mũ'ũ griego yere masĩti? ³⁸ ¿To pũrĩcãrẽ cũũ sõ'onĩcũ Egiptocjũ masārẽ neocũu weetjãgũ, romano masã wiorã me'rã a'mewějẽ'cũ mejẽta niti? Pãjãrã wějẽrĩ masārẽ ba'paritisetiri mil ni'cãrãrẽ cũ yucũ marĩrõpũ miacũ niwĩ. ¿Mũ'ũ cũ mejẽta niti?” ni sērĩtiña'cũ niwĩ Pablore.

³⁹ Pablo cũrẽ yũ'ticũ niwĩ:

—Niwe'e. Yũ'ũ judío masũ, Tarso wãmetiri macãcũ ni'i. Tarso mejõ nirĩ macã mejẽta ni'i Cilicia di'tapũre. Yũ'ũ ã'rã masã me'rã ucũsĩ'rĩsa'a, nicũ niwĩ.

⁴⁰ Cũ tojo nicã tũ'ogũ, surara wioꝑũ “Jãũ. Ucũña”, ni yũ'ticũ niwĩ. Tojo weegũ Pablo mujãrõpũ nu'cũgũta, omocã me'rã masārẽ di'tamarĩdutiwĩ. Na di'tamarĩcã ĩ'a, Pablo masārẽ na ye hebreo ye me'rã ucũwĩ.

22 —Yũ'ũ acawererã, yũ'ũre tũ'oya. Yũ'ũ mũsãrẽ yé cjasere wereꝑti mũsã yũ'ũre “Bu'iri moomi” niato níꝑũ, niwĩ.

² Be'ro Pablo na ye hebreo me'rã ucũcã tũ'orã, nemorõ di'tamarĩawã. Pablo narẽ niwĩ:

³ —Yũ'ũ judío masũ ni'i. Cilicia di'tacjũ, ni'cã macã Tarso wãmetiri macãpũ bajuawũ. A'ti macã Jerusalẽpũ añurõ masãtu'ajan'cõwũ. Yũ'ũre bu'e'cũ Gamalie niwĩ. Moisé marĩ ñecũsũmũarẽ duti'quere nipe'tisere bu'epe'ocã'wũ. Mũsã a'tocaterore Ô'acũ cũ duti'quere weesetironojõta yũ'ũ quẽ'rã añurõ tojota weewũ.

⁴ Yũ'ũ todũporopũre Jesure ãjõpeorãrẽ ña'arõ weecũcãti. Ejeripõ'rã añucãti téé no'o ãpẽrãrẽ wějẽtu'ajan'cõgũpũ. Ɛmũa, numiarẽ ñe'e, narẽ bu'iri da'reri wi'ipũ sõrõmujãduti'cãti. ⁵ Pa'ia wioꝑũ, nipe'tirã judío masã wiorã “Tojota weewĩ cũ”, ni masĩsama. Náta yũ'ũre papera apobosatjãrã o'ówã Damascocjãrã judío masã marĩ acawererãrẽ. Yũ'ũ ti pũrĩ me'rã Damascocjãrã Jesure ãjõpeorãrẽ ñe'egũ wa'amiwũ. A'ti macã Jerusalẽpũ narẽ miiti, bu'iri da'reꝑti níꝑũ, tojo weemiwũ.

Pablo cũ dũcayuse quetire masārẽ were'que ni'i

⁶ »Damascopũ yũ'ũ ejagũti weeri cura dajaritero nicã wãcũña marĩrõ ñ'mũsepũ bũpo ya'baro weronojõ yũ'ũ tiro asistedijati bo'reyua wa'awũ. ⁷ Tojo wa'acã, yũ'ũ nucũcãpũ bũrũque'a wa'acãti. To be'roacã ni'cũ yũ'ũre

ucũcã tũ'owũ. “Saulo, ¿de'ro weegũ yũ'ũre ña'arõ weegũ weeti?” niwĩ.

⁸ »Tere tũ'o, yũ'ũ cũrẽ yũ'tiwũ: “¿Noa niti mũ'ũ?” niwũ.

»Cũ pe'e “Yũ'ũ Jesú, Nazarecjũ, mũ'ũ ña'arõ weesĩ'rĩ wapagũ ni'i”, niwĩ. ⁹ Yũ'ũ me'rã wa'a'cãrã quẽ'rã te asistesere ĩ'acãrã niwã. Tere ĩ'arã, Ʃcũa wa'acãrã niwã. Yũ'ũre cũ ucũ'que pe'ere tũ'oticãrã niwã. ¹⁰ Jesú tojo nicã tũ'o, “Yũ'ũ wioꝑũ ¿de'ro weegũsari?” ni sērĩtiña'wũ cũrẽ.

»Cũ yũ'ũre yũ'tiwĩ: “Wã'cãñũ'cãña. Wa'aya Damascopũ. Topũ mũ'ũrẽ ni'cũ wereꝑsami nipe'tise yũ'ũ mũ'ũrẽ weedutiãtjere”, ní'owĩ. ¹¹ Yũ'ũre cũ asiste'que ne caperi bajuticã weecãti. Tojo weerã yũ'ũ me'rãcãrã Damascopũ sũ'ori wa'arã, yũ'ũre tũawã'cãwã.

¹² »Ti macãpũre ni'cũ Ananía wãmetigũ, Moisé duti'quere weenu'cũrĩ masũ niwĩ. Nipe'tirã judío masã Damascopũ nirã cũrẽ “Añugũ nimi”, ni ĩ'awã. ¹³ Yũ'ũ ti macãpũ etãca be'roacã Ananía yũ'ũre ĩ'agũ ejawĩ. Cũ yũ'ũre niwĩ: “Saulo, mũ'ũ apaturi ĩ'agũsa'a tja.” Cũ tojo nirĩ curata yũ'ũ apaturi ĩ'acãti tja. Tojo wa'acã, cũrẽ ĩ'awũ yũ'ũ tiro nu'cũgũrẽ.

¹⁴ »Be'ro yũ'ũre niwĩ: “Ô'acũ marĩ ñecũsũmũa ãjõpeo'cũ dũporopũ mũ'ũrẽ besecũ niwĩ. Ô'acũ cũ ñaro mũ'ũrẽ masĩato ni, cũucũ niwĩ. Tojo nicã cũ macã Jesú ña'ase moogũrẽ ĩ'a, cũ ucũsere tũ'oato níꝑũ cũucũ niwĩ. ¹⁵ Nipe'tirãrẽ nipe'tiropũ mũ'ũ ĩ'a'quere, mũ'ũ tũ'o'quere Jesú ye quetire mũ'ũ werecusiãgũ wa'agũsa'a. ¹⁶ ¿Ñe'enojõ pe'e basioweti mũ'ũrẽ? Basio'o pũrĩcã. Wãmeyedutiya. Yũ'ũ Jesure ãjõpeo'o, yũ'ũ ña'arõ wee'quere acobojoya', ni sērĩña Ô'acũrẽ”, niwĩ yũ'ũre Ananía.

Pablo judío masã nitirã tiropũ Ô'acũ cũrẽ wa'aduti'quere were'que ni'i

¹⁷ »Tojo wa'aca be'ro yũ'ũ Damascopũ ni'cũ tojãtiwũ a'ti macã Jerusalẽpũ. Tojata, ñubueꝑũ wa'awũ Ô'acũ wi'ipũ. ¹⁸ Yũ'ũ ñubueri cura cãrĩtimigũ quẽ'ese weronojõ Jesure ĩ'acãti. Jesú yũ'ũre niwĩ: “Quero a'ti macã Jerusalẽrẽ wijayã. A'ti macãcãrã yé quetire mũ'ũ weresijacã, ne ãjõpeosome”, niwĩ.

¹⁹ »Yũ'ũ tere tũ'o, cũrẽ niwũ: “Yũ'ũ wioꝑũ, na añurõ masĩsama yé cjasere. Nipe'tise judío masã na nerẽse wi'serinũcũ mũ'ũrẽ ãjõpeorãrẽ a'masãjãa, narẽ ñe'e, bu'iri da'reri wi'ipũ cũu, paapecũuwũ. ²⁰ Esteba mũ'ũ ye queti were'cũre na wějẽrĩ curare yũ'ũ quẽ'rã topũta ĩ'anu'cũwũ. Na ye su'ti bu'icjasere co'tebosawũ. Añurõ wéerã, tojo weebata'ma', ni wãcũsetinu'cũwũ”, ni werewũ Jesure.

²¹ »Jesú yũ'ũre niwĩ: “Wa'aya. Yũ'ũ aperopũ yoaropũ o'ógũti wee'e mũ'ũrẽ judío masã nitirã tiropũ”, niwĩ.

²² A'tota Pablo ucũsere tũ'otõowã. Cũ “Yũ'ũre Judío masã nitirã tiropũ wa'aya' niwĩ” nicã tũ'orã, Ʃpũtũ caricũwã:

—Cũrẽ wějẽña, ni caricũwã. ²³ Caricũnemo, na uasere ĩ'orã, na ye su'ti bu'icjasere doqueomujã, di'ta marãrĩrẽ õrẽ wéestequemorõmujãwã.

Pablo surara tiropu weeseti'que ni'i

²⁴ Na tojo weecã ĩ'agũ, surara wiogũ Pablora o'osõrõcã'dutiwĩ na ya wi'i po'pearũ. Sõrõtojanũ'cõ, "¿De'ro weerã tocã'rõ caricũti?" ni masĩsĩ'rĩgũ Pablora tãrãgũtigũ dũ'teduticũ niwĩ. ²⁵ Na dũ'téca be'ro Pablo surara wiogũ to co'tegũre nicũ niwĩ:

—¿Mũsã romano masãrẽ bu'iri besemũ'tãtimirã, tãrãta basioti? Basiotisa'a. Romano masãrẽ dutise tojo weedutitisa'a, nicũ niwĩ.

²⁶ Cũ tojo nicã tũ'ogũ, surara cũrẽ dutibutiagũ pe'ere weregũ wa'acũ niwĩ:

—Mũ'ũ añurõ weepa sĩ'irẽ. Romano masũta niami cã, nicũ niwĩ cũ wiogũpũre.

²⁷ Cũ tojo nicã, surara wiogũ Pablo tiropũ wa'a, cũrẽ "¿Nirõta romano masũ niti?" ni sãrĩtiña'cũ niwĩ.

Pablo yũ'ticũ niwĩ:

—Ûũ, romano masũta ni'i, nicũ niwĩ. Cũ tojo nicã tũ'ogũ, ²⁸ surara wiogũ pe'e nicũ niwĩ:

—Yũ'ũ niyeru pajiro wapayewũ romano masũ nisere sãjãgũtigũ, nicũ niwĩ.

Pablo pe'e "Yũ'ũ pũrĩcã maata wĩ'magũpũta bajua'cũ niwũ romano masũ nisere", nicũ niwĩ.

²⁹ Cũ tojo nicã, cũrẽ tãrãbo'cãrã uiwijaa wa'acãrã niwã. Na surara wiogũ quẽ'rã "Romano masũrẽ dũ'tedutiasũ" nitjãgũ, uia wa'acũ niwĩ.

Pablo judío masã wiorã tiropũ cũ ní'que ni'i

³⁰ Surara wiogũ ape nũmũ pe'e ¿de'ro weerã cũrẽ weresãpari? ni masĩsĩ'rĩgũ, pa'ia wiorã, ãpẽrã nipe'tirã judío masã wiorãrẽ nerẽduticũ niwĩ. Tojo weegũ Pablora na dũ'te'que cõme darire pãa, na wiorã tiropũ pijiwã'cãcũ niwĩ.

23 Pablo wiorãrẽ ĩ'agũta ĩ'a, narẽ nicũ niwĩ:

—Nipe'tiro yũ'ũ catiro põtõorõ Õ'acũ cũ ĩ'orõpũ nipe'tise cũ ñaro weenu'cũcã'a. Tojo weegũ yũ'ũ wãcũque'tiro marĩrõ nicã'a, nicũ niwĩ.

² Cũ tojo nicã tũ'ogũ, Ananía pa'ia wiogũ Pablo tiro nu'cũrãrẽ cũ ucũsere tũ'osĩ'rĩtigũ, ñseropũ paaduticũ niwĩ.

³ Tojo weecã ĩ'agũ, Pablo Ananíarẽ nicũ niwĩ:

—Mũ'ũ weeta'sasepijagũ ni'i. Õ'acũ mũ'ũrẽ bu'iri da'regũsami. Mũ'ũ Moisé duti'que me'rã yũ'ũre queoro besegũ wee'e ¿nimiti? Mũ'ũ tojo weemigũta, ãpẽrãrẽ yũ'ũre paadutigũ, queoro weewe'e. Moisé cũ duti'quere yũ'ũrũcãgũ wee'e, nicũ niwĩ Pablo cũrẽ.

⁴ Cũrẽ tojo nicã, cũ tiro nu'cũrã pe'e Pablora nicãrã niwã:

—A'tiro ña'arõ ucũticã'rõña'a pa'ia wiogũ Õ'acũ bes'e'cũre, nicãrã niwã.

⁵ Tere tũ'ogũ, Pablo narẽ nicũ niwĩ:

—Acawererã, cũ pa'ia wiogũ nisere yũ'ũ masĩtiasũ. Masĩgũ pũrĩcã, tojo nitiboapã. Õ'acũ ojãca pũrĩpũ a'tiro ni ojano'caro niwũ: "Macã wiogũre ña'arõ ucũ'co'teticã'ña", niwũ, nicũ niwĩ Pablo.

⁶ Topũ nirã pũa curua nicãrã niwã. Saduceo masã, fariseo masã nicãrã niwã. Narẽ ĩ'agũ, ñpũtũ caricũbocure ucũcũ niwĩ:

—Acawererã, yũ'ũ quẽ'rã fariseo curuacjũta ni'i. Yũ'ũ pacũ quẽ'rã cũta nimi. Masã wẽrĩ'cãrã be'ropũ masãsere yũ'ũ ãjõpeo'o. Tereta yũ'ũre ni'cãrõacãrẽ beserã weema, nicũ niwĩ.

⁷ Cũ tojo nicã, maata fariseo masã saduceo masã me'rã na basu wẽrĩ'cãrãpũ masãse cjasere a'merĩ dũ'sasocãrã niwã. Tojo weerã na nerẽrĩ wi'ipũta ni'cãrõ me'rã nisetimi'cãrã a'merĩ dũcawatia wa'acãrã niwã.

⁸ Saduceo masã "Masã wẽrĩ'cãrãpũ masãsome.

Õ'acũrẽ wereco'terã, wãtĩa quẽ'rã marĩma", ni ãjõpeocãrã niwã. Fariseo masã pe'e a'tiro ãjõpeocãrã niwã: "Masã wẽrĩ'cãrãpũ masãrãsama. Õ'acũrẽ wereco'terã, wãtĩa quẽ'rã nima", ni ãjõpeocãrã niwã. A'te ãjõpeose me'rã dũ'sasocãrã niwã. ⁹ Na ñpũtũ caricũ, ni'cãrãrã Moisé duti'quere bu'eri masã fariseo curuacjãrã wã'cãñũ'cã, nicãrã niwã:

—Ã'rĩrẽ ne bu'iri ña'ase bocawe'e. Apetero weegũ Õ'acũrẽ wereco'tegũ ucũgũ ucũapĩ Damasco wa'ari ma'apũ. Tojo weerã marĩ Õ'acũrẽ yũ'rũñũ'cãbosa'a nĩrã, cũrẽ mejẽcã niticã'rã.

¹⁰ Na ñpũtũ caricũ dũ'sasocã ĩ'agũ, surara wiogũ Pablora wẽjẽrĩ ni uigũ, cũ yarã surarare nicũ niwĩ:

—Pablo tiropũ wa'a, cũrẽ pijiwã'cãña marĩ nirĩ wi'ipũ, nicũ niwĩ.

¹¹ Ape nũmũ ñamipũ Jesú Pablo tiropũ bajua, cũrẽ ucũcũ niwĩ:

—Mũ'ũ wãcũtutuaya. A'ti macãpũ yé quetire ucũ'caronõjõta Romapũ wa'agũ quẽ'rã, tojota ucũña, nicũ niwĩ.

Judío masã Pablora wẽjẽsĩ'rĩmi'que ni'i

¹² Cũ tojo níca ñami ape nũmũ ãpẽrã judío masã ya'yioropũ Pablora wẽjẽrã nĩrã, nerẽ apoyucãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

—Ni'cãcã me'rã Pablora wẽjẽtimirã, ne cã'rõacã ba'ati, sĩ'rĩti weerã. Cũrẽ wẽjẽtojarãpũ ba'a, sĩ'rĩrã.

Wẽjẽtimirã, ba'a, sĩ'rĩcãma, Õ'acũ marĩrẽ bu'iri da'reato, ni apoyucãrã niwã. ¹³ Tojo ucũrã cuarenta yũ'rũoro nicãrã niwã. ¹⁴ Na tojo ni ucũ apõca be'ro pa'ia wiorã, ãpẽrã judío masã bũcũrã tiropũ wa'a, narẽ nicãrã niwã:

—"Ûsã Pablora wẽjẽtimirã, ne ba'ati, sĩ'rĩti weerãti", ni apoyuapũ. "Ûsã cũrẽ wẽjẽtimirã ba'a, sĩ'rĩcãma, Õ'acũ ãsãrẽ bu'iri da'regũsami", niapũ. ¹⁵ Mũsã, mũsã me'rãcãrã wiorã me'rã queti o'óya surara wiogũpũre. Ñamiacã Pablora mũsã tiropũ miituditiya. "Ûsã cũ ye quetire dũ'pocãpũta añurõ masĩsĩ'rĩsa'a", ni queti o'óya, nisooodutio'ocãrã nimiwã.

—Cũ a'topũre etasome. Ûsã cũrẽ wẽjẽrãti nĩrã, ma'apũ yucuerãti, ni werẽcãrã niwã wiorãrẽ. Wiorã na tojo nicã tũ'orã, "Jaũ", nicãrã niwã.

¹⁶ Pablo páacjũ na tojo wẽjẽsĩ'rĩse quetire tũ'ogũ, surara na nirĩ wi'ipũ wa'a, Pablo tiropũ eja, werẽcũ niwĩ.

¹⁷ Pablo pe'e cū werecā tū'ogū, ni'cū surara wiogūre pijio, cūrē nicū niwī:

—Ā'rī ma'mūrē mū'ū wiogū tiropū pijiwā'cāña. Apeyenojō werese cūoarū, nicū niwī.

¹⁸ Cū tojo nicā, cūrē surara wiogū tiropū miaa, cūrē nicū niwī:

—Pablo marī bu'iri da'reri wi'ipū cūogū yū'ure pi-jitjāgū, ā'rīrē mū'ū tiropū o'oāmi. Apeyenojō werēgūtigū weearū mū'ūrē, nicū niwī.

¹⁹ Tojo weegū surara wiogū cūrē tūawā'cā, masā na tū'otiropū sērītiña'cū niwī:

—Ķ'Ne'enojō werese cūomiti mū'ū? nicū niwī.

²⁰ Ma'mū pe'e cūrē yū'ticū niwī:

—Judío masā wiorā Pablo yū'ū pacorānūmūrē ñami-acā na tiropū miadutirāsama mū'ūrē. "Ūsā cū ye cjasere dū'pocāpūta añurō masī'ī'īsa'a" ni-ta'sarāsama. ²¹ Na tojo nicā, ējōpeoticā'ña. Cuarenta yū'rūoro masā Pablore yucuerā ma'arū du'tin-u'cūrāsama. "Ni'cārōacārē ūsā Pablore wējētimirā, ne ba'ati, s'ī'īti weerāti. Cūrē wējētojarāpū ba'a, s'ī'īrāti", niama. "Wējētimirā, ūsā ba'a, s'ī'īcāma, Ō'acū ūsārē bu'iri da'regūsamī", niama. Añurō apope'otojacārā niama na weeatjere. Tojo weerā na ni'cārōacārē mū'ū "Jau" nise dia'cūrē yucuerā weeama, nicū niwī.

²² Cū tojo nīca be'ro surara wiogū pe'e cūrē we'eritigū, a'tiro nicū niwī:

—"Pablore wējēsī'īrise quetire werēgū ejapū surara wiogūpūre" ne āpērārē wereticā'ña, nīo'ocū niwī.

Surara wiogū Pablore Féli tiropū o'ó'que ni'í

²³ Pablo páácjū wa'áca be'ro surara wiogū cū docajārā pūarārē pijiocū niwī.

—Mū'sā yarā surarare were, apoyudutiya. Na ni'cācā ñami nueve nicā Cesareapū Pablore miarāsama. A'tiro wa'arāsama. Doscientos surara dū'pocā me'rā wa'ato. Setenta cabayua me'rā pesawā'cāto. Doscientos ñosēse pijī me'rā wa'ato. ²⁴ Pablo cū pesajā cabayua quē'rārē apoyudutiya. Ne apeyenojō mejēcā wa'aro marīrō Féli, Judea wiogū tiropū miaña, nicū niwī surara wiogū cū docajārārē.

²⁵ Be'ro narē cū tojo nīca be'ro papera ni'cā pūrī o'ao'ocū niwī Féli. A'tiro ni o'ano'caro niwū ti pūrīpūre:

²⁶ "Yū'ū Claudio Lisia, mū'ū Féli Judea di'ta wiogūre añuduti'í. ²⁷ Judío masā ā'rī Pablore ñe'e, wējēsī'īrīmicārā niama. Be'ro 'Cū romano masū nīmī' nicā tū'ogū, yū'ū, yarā surara me'rā wīorēgū ejawū na wējēbo'cūre. ²⁸ 'Ķ'Ne'enojō bu'iri cūrē weresāpari?' ni masī'ī'īgū, judío masā wiorā tiropū cūrē miawū. ²⁹ Na cūrē na ējōpeosetise ye bu'iri weresācārā niwā. Ne cūrē te ye bu'iri wējērōña'a, bu'iri da'reri wi'ipū quē'rā sōrōrōña'a nisenōjōrē bu'iri bocatisa'a. ³⁰ Āpērā judío masā cūrē wējērāti nise quetire tū'ogū, cūrē wējēbosama ni wācūgū, yū'ū mū'ū tiropūre ā'rīrē o'ó'o. 'Cūrē a'topū weresā'cārā mū'ū tiropūta wa'a, mū'ūrē weresārā wa'ato', niwū narē. Tocā'rōta ni'í", ni o'ao'ocū niwī surara wiogū Félipūre.

³¹ Surara cū duti'caronojōta ti ñami Pablore miacārā niwā Antípatri wāmetiri macāpū. ³² Topū cārī, ape nūmū pe'e surara dū'pocā me'rā wa'a'cārā totā majāmitojati a'titicārā niwā Jerusalépū na ya wi'ipūta tja. Cabayua me'rā wa'a'cārā dia'cū Pablo me'rā yū'rūacārā niwā Cesareapūre. ³³ Na Cesareapū eta, surara wiogū o'ao'oca pūrīrē wiacārā niwā Féli. Cū tiropūta Pablo quē'rārē cūcārā niwā. ³⁴ Féli ti pūrīrē bu'etojanū'cō, Pablore "Ķ'No'ocjūpū niti mū'ū?" ni sērītiña'cū niwī. Cū "Cilicia di'tacjū ni'í" nicā tū'ogū, ³⁵ Féli "Mū'ūrē weresā'cārā yū'ū tiropū etacā, mū'ū ye ucūserē tū'ogūti", nicū niwī.

Be'ro Pablore surarare co'tedutigū cūcū niwī Herode cū weedutica wi'ipū.

Pablore Féli tiropū weresā'que ni'í

24 Ni'cāmocūse nūmūrī yū'rūca be'ro pa'ia wiogū Ananía, āpērā judío masā būcūrā, apī masārē weresā'cārāre ucūbosagū Tértulo wāmetigū Cesareapūre wa'acārā niwā. Wa'a, Féli tiropū Pablore weresācārā niwā. ² Tojo weecā, Féli Pablore pijiocū niwī. Pablo na tiropū ejacā, Tértulo cūrē weresāwā'cōcū niwī. A'tiro nicū niwī:

—Ūsā wiogū, añu pūrīcā mū'ū dutise. Mū'ū masīse me'rā añurō dutimasī'i. Tojo weerā ūsā a'mequēse moo'io. Añupūrīrō nime'rīcā'a. Te mū'ū da'rase me'rā a'ti di'tacjārārē añurō weetamugū wee'e. ³ Tojo mū'ū weeyucā, mū'ūrē nipe'tirocjārāpū e'catise o'oma. ⁴ Mū'ūrē yū'ū yoacā ucūdojasī'īrītisa'a. Tojo weegū yū'ū cārō ucūquejosere tū'oya.

⁵ »Ā'rī caribosebūcū nīmī. Cū nipe'tiro a'ti turipūre judío masārē uarosājācā weesijagū weemi. Apeyema tja Jesú Nazarecjūrē ējōpeosetirā curuacjū wiogū nīmī. ⁶ Cū judío masā nitirārē pijisājāasī'ī'īgū, Ō'acū wi'ire dojorēsī'īrīmicū niwī. Ūsā judío masārē dutise tojo weedutiwe'e. Tojo weerā ūsā cūrē bu'iri ñe'ewū. Ūsā judío masārē besewaranojōta cūrē besesī'īrīmiwū. ⁷ Ūsā tojo weesī'ī'īcā, Claudio Lisia surara wiogū ūsā tiro a'ti, ūsārē tutuaro me'rā ē'mawā'cā wa'awī. ⁸ Ūsārē a'tiro niwī: "Mū'sā Pablore weresāsī'īrīrā, mū'sā a'ti di'ta wiogū Félipūre weresārā wa'aya. Féli, mū'ū basuta cūrē sērītiña'rē. Ūsā diacjū nise me'rāta cūrē weresārā wee'e", nicū niwī Tértulo Féli.

⁹ Judío masā topū nirā quē'rā "Tértulo diacjūta ucūmi", nicārā niwā.

Pablo Féli tiropū ucū'que ni'í

¹⁰ Be'ro Féli Pablore ucūdutigū omocā me'rā weequocū niwī. Tojo weegū Pablo ucūcū niwī:

—Mū'ū yoacā a'ti di'tapūre dutigū niyucā, yū'ū mū'ūrē masī'i. Tojo weegū yū'ū mū'ūrē e'catise me'rā werēgūti yé cjasere. ¹¹ Doce nūmūrīta yū'rū'ū Ō'acūrē ējōpeogū a'tigū yū'ū Jerusalépū etāca be'ro. Mū'ū basuta āpērārē yū'ū Ķ'diacjūta ucūmiti? nīgū, sērītiña'rēgū. ¹² Yū'ū ti macāpū nicā, āpērā me'rā Ō'acū wi'ipū, judío masā na nerēse wi'seripū, no'io macā decorū yū'ū dū'sasocā, āpērā masārē yū'ū

uamosājācā weecā, ne ni'cāti bocaejatiwā. ¹³ Ā'rā na weresā'que diacjūta "Te ye bu'iri ni'i", ni ū'ota basiowe'e.

¹⁴ »A'te pūrīcārē diacjūta weregūti. Yū'ū nēcūsūmūa na Ō'acūrē ējōpeoseti'caronojōta yū'ū quē'rā ējōpeo'o. Tojo weegū yū'ū Jesure ējōpeo'o. Ā'rā pe'e tereta "Jesure ējōpeose űa'a ni'i, diacjū niwe'e", nirā weema. Yū'ū quē'rā nipe'tise Moisé cū oja'que, Ō'acū ye queti weremū'tārī masā na oja'quere ējōpeo'o.

¹⁵ Masā añurā, űa'arā wērī'cārāpū masārāsama nise quē'rārē ā'rā weronojōta yucue'e. ¹⁶ Tojo weegū Ō'acū ū'orōpū yū'ū tutuaro pōtēorō añurō weesī'rīsa'a. Masā na ū'orōpū quē'rārē tojota weesī'rīsa'a.

¹⁷ »Yū'ū peje cū'marī be'ro apeye di'tarū bu'esija'cū Jerusalēpūre dajawū. Judío masā pajasescūorā nirārē niyeru o'ogū a'tiwū. Tojo nicā Ō'acūrē űubuepeogū apeyenojō o'ogū a'tiwū. ¹⁸ Yū'ū a'tere tojo weeri cura Asiaticārā judío masā etapejawū yū'ū Ō'acū wi'ipū nigūrē. Ūsā judío masā weesetironojōpūma yū'ū űa'arō niseti'quere dūcayucā ū'awā. Titare yū'ū me'rā pejetirācā masā niwā. Ne narē uamosājācā weetiwū.

¹⁹ Yū'ū Ō'acū wi'ipū nicā ū'a'cārā, na pūrīcā bu'iri cūomi nīrā, mū'ū tiro weresārā a'tiromā'a. ²⁰ Na a'titicāma, ā'rā mū'ū tiro nīrā cārū wiorā tiropū yū'ū nicā, na bu'iri boca'quere weresāto. ²¹ Yū'ū a'te pūrīcārē nicāti. Yū'ū űpūtu ucūtutuario me'rā narē niwū: "Masā wērī'cārāpū masārāsama' ni, yū'ū ējōpeose ye bu'iri mūsā ni'cācā yū'ūre beserā wee'e", niwū, nicū niwī Pablo Féliere.

²² Cū tojo nīca be'ro Féli Jesure ējōpeorā na weesetisere añurō masīgū niyugū, "Tocā'rōta tū'ogūti. Be'ro Lisia surara wiogū cū etacāpū, yū'ū mū'ūrē besegūti", nicū niwī.

²³ Tojo weegū Féli surarare co'teduticū niwī Pablōre tja.

—Añurō weeya cūrē. A'ti wi'ipū cū sijasi'rīcā, āpērā cū me'rācārā cūrē weetamusī'rīcā, cā'mota'aticā'űa, ni, duticū niwī Féli cū yagū surarare.

²⁴ Pejēti nūmūrī yū'ūca be'ro Féli, cū nūmo judío masō Drusila me'rā wa'acārā niwā tja Pablō nīrī wi'ipū. Topū etagū, surarare pijiduticū niwī Pablōre. Pablō cū tiropū etacā ū'agū, "Wereya Jesure ējōpeosenojō cjasere", nicū niwī. ²⁵ Pablō a'tere werēcū niwī cūrē:

—Ō'acū marīrē cū duti'quere añurō weesetiduticū niwī. Ō'acū "Mūsā basu űa'arō weesī'rīrā, weeticā'űa, wācūtutuaya", nicū niwī. Be'ropū besegūsamī Ō'acū marī weeseti'quere, nicū niwī.

Pablō cū a'tere nicā tū'ogū, Féli tū'omarīa wa'acū niwī. Tojo weegū Pablōre "Wijaagūsa'a. Apepero no'o apeyenojō weese móógū, mū'ūrē pijiogūti tja mū'ū ucūsere tū'oacjū", nicū niwī.

²⁶ Féli cūrē niyeru wapayecā űagū, pijio ucūmūjācū nīmīwī. Cū niyeru wapayēca be'ro bu'iripū nigūrē du'uwīrōgūti nīgū, tojo weecū nīmīwī. Pablō pe'e cūrē ne wapayeticū niwī.

²⁷ Be'ro pūa cū'ma be'ro Féli wiogū nisere wijacā'cū niwī. Cū dūcayuro sājācū niwī tja Porcio Festo wāmetigū. Féli cū wiogū nisere wijagū, judío masā

me'rā añurō tojasī'rīgū Pablōre bu'iri da'reri wi'ipūta cūucā'cū niwī.

Festo tiropū Pablō ucū'que ni'i

25 I'tia nūmū cū wiogū nise sājāca be'ro Festo Cesareapū nī'cū Jerusalēpū wa'acū niwī. ² Cū topū ejacā, pa'ia wiorā, āpērā judío masā wiorā apaturi Pablōre weresārā wa'acārā niwā cūpūre tja. Pablō pe'e Cesareapū nicū niwī. ³ Pablōre wējēatjere apoyotō-jacārā niwā. Tojo weerā Festore űpūtu tutuaro me'rā Pablōre miaduticārā niwā Jerusalēpū. "Festo cū Pablōre űócāma, cū ma'apū a'tigūreta wējēcō'arāti", nicārā nīmīwā. ⁴ Na tojo nicā, Festo pe'e "Cū Cesarea bu'iri da'reri wi'ipūta nitojami. Yū'ū basu maata tojaagūsa'a tja topūre. ⁵ No'o āpērā mūsā wiorā apeyenojō bu'iri cūomi nisere cūorā, yū'ū me'rāta wa'a weetjārā, weresārā wa'aya topūta", nicū niwī.

⁶ Be'ro Festo Jerusalēpūre ocho o diez nūmūrī ni, dajotojaa wa'acū niwī Cesareapūre. Cū dājāca nūmū ape nūmū pe'e masārē na besewūaropū wa'acū niwī. Topū eja, Pablōre pijiduticū niwī. ⁷ Pablō topū sājāejacā, Jerusalēcārā judío masā Festo me'rā wa'a'cārā Pablō pū'to wa'acārā niwā. Wa'a, cū weeti'quepūreta űa'abutiase weresācārā niwā. ¿Na weresā'que diacjū niti? ne basioticaro niwū.

⁸ Na tojo nīca be'ro Pablō pe'e "Judío masārē duti'quere űa'arō ucūtiwū. Ō'acū wi'ī pajiri wi'ire dojorētīwū. Romano masā wiogūre ne cā'rōacā yū'ūrūnū'cātiwū", nicū niwī.

⁹ Festo cū quē'rā tja judío masā me'rā añurō tojasī'rīgū, Pablōre "¿Mū'ū Jerusalēpū wa'asi'rīsari, yū'ū topū mū'ū ye cjasere besecā?" ni sērītiűa'cū niwī.

¹⁰ Pablō cūrē yū'ticū niwī:

—Yū'ū a'to besewūaropū romano masā wiogū tiropū ni'i. A'topūta yū'ūre beserūa'a. Yū'ū judío masārē ne cā'rōacā űa'arō weetiwū. Mū'ū a'tere añurō masīsa'a. ¹¹ Yū'ū űa'ase wee'que ye bu'iri "Cūrē wējērōūa'a" nicā pūrīcārē, ne "Yū'ūre wējētīcā'űa", nitibosa'a. Na yū'ūre weresā'que diacjū niticāma, ne ni'cū yū'ūre sōjā judío masāpūre bu'iri da'redutita basiowe'e. Tojo weegū diacjūta Romapū nigū, romano masā wiogū waropū yū'ūre besecā űasa'a, nicū niwī Pablō Festore.

¹² Be'ro Festo cū me'rācārā werecasari masā me'rā ucūtoja, Pablōre pijiocū niwī:

—Mū'ū romano masā wiogū waropūre beserūarū. To pūrīcārē mū'ū cū tiropūta besedutigū wa'agūsa'a, nicū niwī Festo.

Festo Agripare Pablō ye quetire were'que ni'i

¹³ Pejēti nūmūrī Festo Pablōre ucūca be'ro Judea di'ta wiogū waro Agripa wāmetigū cū ma'mio Berenice me'rā wa'acārā niwā Cesareapūre. Na Festore cū wiogū nise sājāca be'ro añudutirā wa'arā weecārā niwā. ¹⁴ Na topū peje nūmūrī niyucā, Festo Agripare werēcū niwī Pablō ye cjasere. A'tiro nicū niwī:

—A'to ni'cū masū nīami bu'iri da'reri wi'ipū Féli cū wiogū nise wijagū du'uwīrōti'cū. ¹⁵ Yū'ū Jerusalēpū

ejacã, pa'ia wiorã, ãpërã judío masã bũcũrã Pablore wějẽato nĩrã, yũ'ũpũre weresãwã. ¹⁶ Yũ'ũ narẽ yũ'tiwũ: "Ûsã romano masã a'tiro weeseti'i. Ne ãpërãrẽ wějẽ-dutiro marĩ'i cũrẽ weresã'cãrã, weresãno'cũ quẽ'rã beseropũ na basu a'merĩ diaçjũnũ'cõtica be'ro. Na weresãno'cũ narẽ yũ'tica be'ropũ beseno'o", niwũ narẽ. ¹⁷ Tojo weegũ na a'to etãca nũmũ ape nũmũ pe'e maata yoogoro marĩrõ yũ'ũ masãrẽ besewũaropũ wa'awũ. Topũ eja, Pablore pijiowũ. ¹⁸ "Yũ'ũre weresãrã, 'Ña'abutiase peje waro bu'iri cũomi', ni weresãrãsama", ni wãcũmiwũ. Ne marĩcaro niwũ. ¹⁹ Na ëjõpeosetise cjase dia'cũ nicaro niwũ. Apeye, ni'cũ masũ Jesũ wãmetigũ judío masã na "Wẽrĩa wa'awĩ" ni'cũre Pablo pe'e cũrẽta tja catimi nise queti dia'cũrẽ weresãwã. ²⁰ Yũ'ũ a'tenojõrẽ çde'ro weegũsari? ni-masĩti, Pablore sãrĩtiña'wũ. "¿Mũ'ũ Jerusalẽpũ wa'asĩ'rĩsari? ¿Topũ beserõnasari te cjasere?" niwũ. ²¹ Cũ pe'e "Jerusalẽpũre wa'asĩ'rĩtisa'a. Romano masã wiogũ waro Augusto tiro pe'e beseno'sĩ'rĩsa'a", niwũ. Tojo nicã tũ'ogũ, "Mũ'ũ a'tota tojánigũsa'a yujupũ bu'iri da'reri wi'ipũ. Yũ'ũ mũ'ũrẽ o'ota basiocã, mũ'ũ wa'agũsa'a", niwũ, ni quetiweresũ niwĩ Festo Agripare. ²² Cũ tojo nicã tũ'ogũ, Agripa "Yũ'ũ quẽ'rã cũ ucũcã tũ'osĩ'rĩsa'a", nicũ niwĩ. Festo pe'e "To pũrĩcãrẽ mũ'ũ ñamiacãta tũ'ogũsa'a", nicũ niwĩ. ²³ Ape nũmũ Agripa, cũ ma'mio Berenice na añuse wiorã su'ti sãñase me'rã na nerẽwũari tucũjopũ sãjãacãrã niwã. ãpërã surara wiorã, ti macãcjãrã wiorã quẽ'rã na me'rã sãjãacãrã niwã. Na nerẽtojaca be'ro Festo Pablore pijidutio'ocũ niwĩ.

²⁴ Pablo na tiropũ sãjãejacã, Festo to nirãrẽ nicũ niwĩ: —Wiogũ Agripa, ãpërã a'to dujirã, ã'rĩ Pablore mũsã ã'a. Pãjãrã judío masã Jerusalẽcjãrã, a'ti macãcjãrã cũrẽ weresãwã yũ'ũpũre. Na'irõ cũrẽ "Wějẽrõũa'a", ni caricũmũjãwã. ²⁵ Na tojo nimicã, yũ'ũ pe'e "Cũrẽ wějẽrõũa'a" na nise bu'irire bocaticãti. Cũ basu "Yũ'ũ Augusto tiropũ beseno'sĩ'rĩsa'a" nicã, "Cũrẽ topũta o'ógũti", niwũ. ²⁶ Yũ'ũ cũrẽ o'ógũ, "Ã'rĩ a'te bu'iri cũomi, tojo weecũ niwĩ", ne papera ni ojao'ota basiowe'e marĩ wiogũpũre. Tojo weegũ yũ'ũ mũsã tiropũ ã'rĩrẽ pijioarũ. Mũ'ũrẽ wéégũ pijioasũ ãsã wiogũ ã'rĩ me'rã ucũato nígũ. Mũ'ũ cũ me'rã ucũca be'ro Augustopũre "A'te bu'iri cũomi" ni ojao'ota basiorosa'a nígũ, cũrẽ pijioasũ. ²⁷ Ni'cũ bu'iriwi'ire o'ógũ, "A'te bu'iri cũomi" ni weretmigũ, o'óta basiowe'e marĩ wiogũpũre. Mejõ warota o'óro weronojõ tũ'oña'sa'a, nicũ niwĩ Festo Agripare.

Pablo Agripare cũ were'que ni'i

26 Be'ro Agripa Pablore ucũdutigũ niwĩ: —Ni'cãrõacã mũ'ũ yũ'tiya mũ'ũrẽ na weresã'quere, nicũ niwĩ. Tojo weegũ Pablo wiogũre añudutigũ, na weesetironojõta omocã me'rã weequẽ, cũrẽ ucũcũ niwĩ:

² —Wiogũ, mũ'ũ nipe'tise judío masã na weesetisere masĩsa'a. Apeye na ucũ a'metu'timũjãse quẽ'rãrẽ masĩsa'a. Tojo weegũ yũ'ũ añurõ e'catise me'rã

mũ'ũrẽ weregũti judío masã na yũ'ũre weresã'quere. Añurõ pajaña'se me'rã yũ'ũ ucũsere tũ'oya.

⁴ »Yũ'ũ wi'magũ nicãpũta judío masã nipe'tirã yũ'ũ niseti'quere masĩmũjãtiwã. Ya macã Tarsopũ nicã, Jerusalẽpũ yũ'ũ nicã masĩwã. A'tocateropũ quẽ'rãrẽ masĩsama yũ'ũ weesetisere. ⁵ Yũ'ũ ma'mũpũta fariseo curuacjũ ninũ'cãwũ. Na tere weresĩ'rĩrã, añurõ masĩsama. Nipe'tirã judío masã wa'teropũre ti curuata ni'i nipe'tise Moisé cũ duti'quere añurõ weeri curua. ⁶ Ni'cãrõacãrẽ Õ'acũ masã wẽrĩ'cãrãpũre masõgũsami nise yũ'ũ ëjõpeose ye bu'iri a'topũ besedutirã o'oãma. A'te masãse cjasere marĩ ñecũsumũarũreta Õ'acũ weretojacũ niwĩ. ⁷ Tereta yucuerã wee'e marĩ doce cururicjãrã. Tojo weerã mũncori, ñamirĩ cũrẽ ëjõpeorã ñubuenũ'cũcã'a. Yũ'ũ quẽ'rã wẽrĩ'cãrãpũ masãrãsama nisere yucuegũ wee'e. A'te ye bu'irita ni'cãrõacãrẽ judío masã yũ'ũre weresãrã weema. ⁸ To pũrĩcãrẽ çde'ro weerã mũsã pe'e Õ'acũ masã wẽrĩ'cãrãpũre masõsere ëjõpeoweti?

⁹ »Yũ'ũ quẽ'rã todũporopũ Jesũ Nazarecjũrẽ ëjõpeorãrẽ ña'arõ weesĩ'rĩrõ põtõorõ weecũmiwũ.

¹⁰ Jerusalẽpũ pa'ia wiorã na dutio'omũjãrõ me'rã Jesure ëjõpeorãrẽ ñe'e, bu'iri da'reri wi'ipũ mi-amũjãwũ. Narẽ wějẽcã, yũ'ũ quẽ'rã ne cã'mota'atiwũ.

¹¹ Pejetiri yũ'ũ judío masã na nerẽse wi'seripũ wa'a, Jesure ëjõpeodu'uatõ nígũ bu'iri da'recũwũ. Ʋpũtũ waro na me'rã uagũ, apeye di'tapũ narẽ bu'iri da'resĩ'rĩgũ sirutuwã'cãcũwũ.

¹² »"Bu'iri da'regũti tja" ni wãcũwã'cãgũ, pa'ia wiorã dutio'ori pũrĩ me'rã Damascopũ wa'amĩwũ. ¹³ Ti macã wa'ari ma'apũ wa'agũ, dajaritero nicã mujĩpũ asistero nemorõ mũmũsepũ asistedijati, añurõ bo'reyua wa'awũ. Yũ'ũ tiro, yũ'ũ me'rãcjãrã tiropũ asiste se'sa wa'awũ. ¹⁴ Tojo wa'acã, ãsã nucũcãpũ nipe'tirã bũrũque'a wa'awũ. Ni'cũ yũ'ũre hebreo ye me'rã ucũcã tũ'owũ: "Saulo, çde'ro weegũ yũ'ũre ña'arõ weeti? Tojo wéégũ, mũ'ũ basuta ña'arõ weegũ wee'e", niwĩ.

¹⁵ »Cũ tojo nicã, "¿Noa niti mũ'ũ?" niwũ cũrẽ.

»Cũ yũ'ũre yũ'tiwĩ: "Yũ'ũ Jesũ ni'i, mũ'ũ ña'arõ weesĩ'rĩ wapagũ. ¹⁶ Wã'cãnũ'cãña. Yũ'ũ mũ'ũrẽ yé cjasere weregũ wa'ato nígũ mũ'ũrẽ bajuapũ. Ni'cãcã mũ'ũ ã'a'quere, yũ'ũ mũ'ũrẽ be'ropũ ã'atjere weregũ wa'agũsa'a. ¹⁷ Judío masã, ãpërã judío masã nitirã mũ'ũrẽ wějẽsĩ'rĩcã, añurõ co'tegũti. Judío masã nitirã tiro na tũ'omasãto nígũ yé quetire mũ'ũrẽ weredutigũ o'ógũtigũ wee'e. Mũ'ũ werecã, ña'arõ weeseti'quere du'u, añuse pe'ere siruturãsama. Tojo weecã, na'itĩ'arõpũ ni'cãrã bo'reyuse pe'ere bocarãsama. Yũ'ũ na wiogũ nigũti. Wãtĩ pe'e na wiogũ ninemotĩcã'to nígũ tojo weegũti. Yũ'ũre ëjõpeocã, na ña'arõ weeseti'quere acobojogũti. Tojo weerã na quẽ'rã ãpërã yũ'ũre ëjõpeo'cãrã, yũ'ũ besẽ'cãrã me'rã nirãsama", niwĩ Jesũ yũ'ũre.

¹⁹ »Tojo weegũ Jesũ cũ mũmũsepũ ucũdijo'quere queoro weewũ. Yũ'ũrũnũ'cãtiwũ. ²⁰ Yũ'ũ ne waro Damascocjãrãrẽ Jesũ ye quetire werenu'cãwũ. Be'ro Jerusalẽcjãrãrẽ, nipe'tiro Judea di'tacjãrãrẽ, ãpërã judío

masã nitirã quẽ'rãrẽ a'tiro werewu. "Ña'arõ müsã weeseti'quere du'uuya. Ô'acũ cũ haro weeya", niwũ. Na tojo wéeca be'ro na dũcay'u'quere ãpẽrãrẽ ï'oato nígũ narẽ añurõ nisetidutiwũ. ²¹ A'te yu'u were'que ye bu'iri judío masã Ô'acũ wi'ipũ yu'u nigũrẽ ñe'e, wẽjẽsĩ'rĩmi-wã. ²² Na tojo weesĩ'rĩmicã, Ô'acũ pe'e yu'ure weeta-munu'cũcã'wĩ. Tojo weegũ yu'u a'tocaterore wiorãrẽ, ãpẽrã mejõ nirã quẽ'rãrẽ Ô'acũ ye quetire were'e. Dũporopũ Moisé, ãpẽrã Ô'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã "Be'ropũ tojo wa'arosa'a" na ní'caronojõ tereta yu'u were'e. ²³ Na a'tiro ni ojacãrã niwã: "Cristo Ô'acũ be-se'cũ pi'eti, wẽrĩgũsami. Wẽrĩtoja, cũta wẽrĩ'cũpũ masãmũ'tãgũsami. Tojo weegũ cũ yu'rũosere weregũsami judío masãrẽ, judío masã nitirãrẽ", ni ojacãrã niwã, ni werecu niwĩ Pablo.

²⁴ Cũ tojo nirĩ curata Festo caricũquejocũ niwĩ Pablore:

—Pablo, mũ'u maatigũ wee'e. Ʋpũtu mũ'u bu'ese ye bu'iri mũ'u tũ'omasĩtigũ dojo'o, nicũ niwĩ Festo.

²⁵ Cũ tojo nicã, Pablo yu'ticũ niwĩ: "Yu'u maatigũ mejẽta wee'e. Yu'u werese diacjũta ni'i. Wiopesase me'rã were'e", nicũ niwĩ.

²⁶ Be'ro Agripare werecu niwĩ tja:

—Mũ'u a'te cjasere añurõ masĩsa'a. Tojo weegũ yu'u mũ'urẽ uiro marĩrõ were'e. Nipe'tise yu'u mũ'urẽ were'quere añurõ masĩsa'a. A'te Jesú ye queti ya'yioropũ wa'atiwũ.

²⁷ »;To pũrĩcãrẽ mũ'u quẽ'rã, Agripa, Ô'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã na oja'quere ãjõpeoweti? Yu'u tũ'oña'cã, mũ'u ãjõpeosa'a, ni sẽrĩtiña'cũ niwĩ Pablo.

²⁸ Cũ tojo nicã, Agripa nicũ niwĩ:

—¿Pejetiacã ucũse me'rã mũ'u yu'ure Jesure ãjõpeocã weecã'sĩ'rĩti? ni yu'ticũ niwĩ.

²⁹ Pablo ninemocũ niwĩ tja:

—Peje ucũse, pejetiacã ucũse Ʋseri me'rã mũ'u, a'to nirã nipe'tirã yu'u weronojõ Jesure ãjõpeocã hasa'a, yu'u weronojõ bu'iri da'reri wi'ipũ nitimirã, nicũ niwĩ.

³⁰ Cũ tojo níca be'ro Agripa, Festo, Berenice, ãpẽrã na me'rã dujirã wã'cãnu'cã, ape tucũpũ Pablo ye cjasere ucũrã sãjãacãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

—Cũ pũrĩcã te ye bu'iri wẽjẽrõña'a nisere ne mooa-mi. Ne bu'iri da'reri wi'ipũ quẽ'rãrẽ cũuta basiotimi-apã, nicãrã niwã.

³² Agripa pe'e Festore nicũ niwĩ:

—Cũ basu pe'e "Augusto romano masã wiogũ yu'ure beseato" niticãma, marĩ cãrẽ du'uwĩrõcã'boapã, nicũ niwĩ.

Pablore Romapũ o'ó'que ni'i

27 Be'ro Festo Romapũ o'óta basiocã ï'agũ, Pablore, tojo nicã ãpẽrã bu'iri da'reri wi'ipũ nirãrẽ Julio surara wiogũre co'tedutiwĩ. Julio surara wiogũ Augusto wãmetiri curuacjũ niwĩ. Yu'u Luca quẽ'rã na me'rã wa'awũ. ² Ʋsã ni'cãwũ yucũsũ Adramitio wãmetiri macã cjãwũ Asia cjase petaripũ wa'apjũ me'rã mĩjãsjã wa'awũ. Apĩ Aristarco wãmetigũ Macedonia di'ta Tesalónica wãmetiri macãcjũ Ʋsã me'rã wa'awĩ.

³ Cesareapũ wija'cãrã ape nũmũ Ʋsã Sidõ wãmetiri macãpũre etawũ. Topũ Ʋsã etacã, Julio Pablore pa-jaña'gũ, a'tiro weewĩ. Tocjãrã cũ me'rãcjãrã cũ haseno-jõrẽ o'oato nígũ, na tiropũ sijadutigũ du'uo'owĩ. ⁴ Ʋsã ti macãpũ ní'cãrã wijawã'cã, Chipre nũcũrõrẽ diacjũ-camocã pe'e yu'rũawũ. Tia pe'e wĩ'rõ tutuatiwũ. ⁵ Ʋsã Cilicia, Panfilia wãmetise di'ta tiro ti maarẽta yu'rũtẽrĩ pẽ'a, Mira wãmetiri macãpũ Licia di'tapũre ejawũ. ⁶ Ti macãpũ apewũpũ mĩjãsjãrãtirã tiwũpũ sãña'cãrã di-jawũ. Be'ro surara wiogũ apewũ Alejandría cjãwũ Italiapũ wa'apjũre bocaewãwĩ. Ʋsã tiwũpũ mĩjãsjã, wa'a wa'awũ tja.

⁷ Wĩ'rõ Ʋsãrẽ Ʋpũtu wẽe cã'mota'ayucã, Ʋsã peje nũmũrĩ yoogowũ. Ʋsã Ʋpũtu pi'etĩca be'ropũ ejawũ Gnido wãmetiri macã põtẽorõpũre. Wĩ'rõ apero pe'e weose ye bu'iri diacjũ yu'rũamasĩti, apero pe'e ma-jãmĩawũ. Salmón peta tiro pe'e yu'rũaa, Creta nũcũrõrẽ cũpe pe'e bajaque'awũ. ⁸ Ʋsã sumutorpũ yu'rũaa, Ʋpũtu da'rayu'rũaa'cãrã caributirãpũ Añurĩ Peta wãmetiropũre ejawũ. Ti peta Lasea wãmetiri macã pũ'to niwũ.

⁹ Ʋsã Ʋpũtu yoogo'que ye bu'iri judío masã be'tiri bosenuũ yu'rũatojacaro niwũ. Tojo weero wĩ'rõ Ʋpũtu wa'a, pu'ecũ nũ'cãtjo cã'rõacã dũ'sawũ. Ʋsã yu'rũacã, Ʋpũtu waro wiopesa niwũ. ¹⁰ Tere masĩgũ, Pablo narẽ weremiwĩ:

—Marĩ yu'rũacã, wio nisa'a. A'tiwũ, tiwũ cjase apeque, marĩ quẽ'rãrẽ mirĩtawio nisa'a. Tojo weerã marĩ a'topũta tojánirã yujupũ, nimiwĩ.

¹¹ Cũ tojo nimicã, surara wiogũ Pablo ucũsere tũ'otiwĩ. Tiwũ wiogũ, tiwũ autugũre na ucũse pe'ere ãjõpeowĩ. ¹² Ti peta pe'e pu'ecũ nicã ña'a niporo. Tojo weerã tiwũpũ sãñarã pãjãrã ti nũcũrõ Cretare yu'rũaa wa'asĩ'rĩwã Fenice wãmetiri macãpũ. "Topũ apetero weerã pu'ecũ tõ'orãsa'a", niwã. Ti peta pe'ere Ʋpũtu wĩ'rõ wẽetiporo.

Pablo quẽ'rã pu'etõ'o'que ni'i

¹³ Tojo weerã sajatiro wĩ'rõ wẽetuuwã'cãticã, tiwũ da'rarã pe'e "Yu'rũarõña'a Fenicepũ", ni wãcũwã. Tojo wee Ʋsã Creta wãmetiri nũcũrõ sumutorpũ yu'rũawũ. ¹⁴ Ʋsã wijãca be'ro maata wĩ'rõ Ʋpũtu wẽewã'cãtiwũ Ʋsã pũ'to nũcũrõ tiro pe'e. Te wĩ'rõ Nordeste wãmetiwũ. ¹⁵ Tiwũre wĩ'rõ Ʋpũtu wẽecã'mota'awũ. Tojo wẽecã, wĩ'rõ wẽepõtẽorõ pe'e wa'ata basiotiwũ. Basiotĩcã ï'a, to wẽewã'cãrõ pe'eta Ʋsãrẽ sũ'ori miawũ. ¹⁶ Ʋsã ni'cã nũcũrõ Cauda wãmetiri nũcũrõacãpũre eja, yu'rũawũ wĩ'rõ Ʋpũtu wẽopũrĩtiro pe'e. Tiwũ siropũ ni'cãwũ yucũsũ cã'wũacã pajipjũ mirĩcã, na yu'rũapjũ dũ'tepono'wũ. Wĩ'rõ Ʋpũtu wẽecã, tiwũacãrẽ Ʋpũtu da'ratjãrãpũ pajipjũjopũ miisãawũ. ¹⁷ Tiwũre wejemorõpeotoja, pũnũ'mo dari me'rã wĩ'rõ me'rã batari nĩrã pajipjũta warũa, dũ'tewã. Be'ro na ui, Sirte wãmeti-ro nũcũporojopũ marĩrẽ wẽewã'cãrĩ nĩrã, na "Su'ti caseri wĩ'rõ miato" ni, dũ'teõ'o'que caserire pãacã'wã. Na pãaca be'ro wĩ'rõ wẽorõ pe'eta wa'awũ. ¹⁸ Ape nũmũ mejãrõta wĩ'rõ wẽecã ï'arã, a'tiro weewã. Tiwũpũ apeque sãñasere pa'sa tutuapjũ tojato nĩrã

cō'adhowā. ¹⁹ Ape n̄m̄m̄ ūsā basuta ni'cārē tiw̄m̄ cjase su'ti caserire, na d̄t̄e'que darire, na tuatu'que sē'rēr̄r̄ē doqueñonemow̄m̄ tja. ²⁰ Peje n̄m̄m̄r̄ī muj̄j̄p̄ū m̄m̄cōc̄j̄, ñocōa ne bajutiw̄ā. Tojo weerā ūsā no'o diácc̄j̄ wa'arāsari, nita basiotiw̄m̄. W̄ī'rō quē'rā tojo wēenu'cūcā'w̄m̄. Tojo wee "Ūsā ne ȳ'r̄some", ni wācūmiw̄m̄.

²¹ Peje n̄m̄m̄r̄ī ūsā ba'atiw̄m̄. Tojo weecā ī'a, Pablo na wa'terom̄ ní'c̄m̄ wā'cān̄cā, narē niw̄ī:

—M̄sārē sō'om̄ Cretam̄ ȳ'm̄ were'quere t̄u'ocā, añu niboapā. Marī tom̄ wijatirā, a'tiw̄m̄re dojorē, tiw̄m̄ cjasere bajuriotiboapā. ²² Ni'cārōacārē m̄sā uiticā'ña. Ne ni'c̄m̄ wē'r̄some. A'tiw̄m̄ dia'c̄m̄ bajudutirosa'a. ²³ Ȳ'm̄ Ō'acūrē ējōpeom̄ ni'ī. C̄m̄ ȳ'm̄ wioḡm̄ nimi. Ni'cācā ñami ni'c̄m̄ cūrē wereco'teḡm̄ ȳ'm̄ tirom̄ bajua-mi. ²⁴ A'tiro ni wereami: "Ne uiticā'ña. M̄m̄ Augusto wioḡm̄ tirom̄ beseno'ḡm̄ wa'aḡm̄sa'a. Ō'ac̄m̄ m̄m̄ sēr̄sere añurō t̄u'om̄i. Tojo weerā a'tiw̄m̄m̄ nirā ȳ'r̄m̄pe'ticā'rāsama. Ne ni'c̄m̄ wē'r̄some", niami. ²⁵ Tojo weerā m̄sā wācūtuutua. Ȳ'm̄ Ō'acūrē ējōpeo'o. C̄m̄ ní'que diac̄j̄ta wa'arosa'a. ²⁶ W̄ī'rō dia'c̄m̄ mar̄r̄ē n̄c̄r̄ōm̄ wēquepeorosa'a, niw̄ī Pablo.

²⁷ P̄na semana ūsā Cretare wijāca be'ro ejacāti pajiri maa Adriático wāmetiri maajop̄re. W̄ī'rō m̄m̄t̄m̄ wēocā'mota'ayucā, yoogocāti. Ñami deco nicā ti-w̄c̄jārā da'rarā, "Marī di'ta tirom̄ ejarā weet̄'sa'a", niwā. ²⁸ Tojo weerā na ¿no'ocā'rō ē'c̄m̄amiti? nírā, ni'cā da yuta da me'rā dijoo, queoña'wā. Na tojo weecā, treinta y seis metros ē'c̄m̄aw̄m̄. To be'rocā tja apaturi queoña'wā. Veintisiete metrota nicaro niw̄m̄ majā.

²⁹ Ñami niyucā, na ētāpagap̄m̄ doquew̄r̄ī nírā, a'tiro weewā. Ba'paritise cōme p̄j̄r̄ī pacare te yapurip̄m̄ yuta dari me'rā d̄t̄e'ō'quere doqueñowā. Auturo pe'e ti-w̄m̄re wejeñe'epo'ato nírā tojo weewā. Tojo weetojaca be'ro na "Maata bo'reacā m̄m̄isa'a", ni wācūque'tiwā.

³⁰ Ñamita tiw̄m̄re da'raco'teri masā du'tis̄'r̄īmiwā. Tojo wee na "Cōme p̄j̄r̄īr̄ē m̄m̄t̄ārō pe'e doqueñorātirā wee'e" nisoo, yuc̄m̄acārē miidijoo, tiw̄m̄ me'rā du'tis̄'r̄īmiwā. ³¹ Pablo na tojo wees̄'r̄īcā ī'aḡm̄, surara wioḡm̄re, āpērā surarare werewī:

—Ā'rā a'tiw̄m̄m̄ tojaticā, m̄sā ne ni'c̄m̄ catissime, niw̄ī.

³² C̄m̄ tojo nicā t̄u'orā, surara pe'e tiw̄m̄ yuc̄m̄acārē d̄t̄e'que darire d̄t̄esurequeñocā'wā.

³³ Bo'reque'ati d̄m̄poro Pablo tiw̄m̄m̄ nirārē ba'aduti-w̄ī:

—P̄na semana wa'a'a m̄sā cār̄īti, ba'atimirā m̄sā nirō. ³⁴ Tojo weeḡm̄ ȳ'm̄ m̄sā baan̄j̄ā tutuato nīḡm̄, m̄sārē ba'adutiḡm̄ti. Ne cār̄ōacā m̄sārē mejēcā wa'asome, niw̄ī.

³⁵ Tojo nitoja, Pablo p̄ārē mii, nipe'tirā ī'orōm̄ Ō'acūrē e'catise o'ow̄ī. Be'ro c̄m̄ basu tigare deco me'rā pe'ē, ba'awī. ³⁶ Na c̄m̄ tojo ba'acā ī'arā, na b̄m̄j̄awetimi'quere du'u, na quē'rā e'catise me'rā ba'awā. ³⁷ Ūsā ti-w̄m̄m̄ sāñarā nipe'tirā doscientos setenta y seis niw̄m̄.

³⁸ Na ba'as̄'r̄īr̄ō p̄ōt̄eorō na ba'āca be'ro tiw̄m̄m̄ sāñase trigo ajurire ti maap̄m̄ doqueño'ocā'wā. Yuc̄m̄ ca'rasāanemop̄m̄ tojato nírā tere cō'awā.

Yuc̄m̄ nuc̄porom̄ s̄m̄apeja'que ni'ī

³⁹ Bo'reque'aca be'ro tiw̄m̄ da'rari masā n̄c̄r̄ōr̄ē ī'abocawā. ¿No'om̄ niti? ni ī'amas̄tiwā. Na tojo ī'a-mas̄timirā, opatucū nuc̄poro nirōr̄ē ī'a, "Sō'o b̄m̄m̄jārā, apetero weero basiocāma, to majāarā", niwā. ⁴⁰ Tojo weerā tod̄m̄poro "Cōme p̄j̄r̄ī wejeñe'epo'ato" ni, na d̄t̄e' doqueño'que p̄j̄r̄īr̄ē d̄t̄esure dijowā. Apeye wajap̄j̄r̄ī pacare, autuse p̄j̄r̄ī d̄t̄e'que darire p̄āca'ran̄cōwā. Na tojo weetojaca be'ro m̄m̄t̄ārōm̄ nirī su'ti caserore w̄ī'rō ti caserom̄ ñe'e miato nírā we-jemorō yoowā. Tojo weero tiw̄m̄ nuc̄poro sumuto pe'e n̄j̄āw̄m̄. ⁴¹ N̄j̄ā, ē'c̄m̄atiro nuc̄poro opa bu'a nirōm̄ s̄m̄apeja wa'awm̄. Wajam̄t̄ārō pe'e nuc̄porom̄ opas̄io doquebi'peque'awm̄. Ne s̄iob̄rota basiotiw̄m̄. Tiw̄m̄ auturo pe'e p̄ā'cōr̄ī pacase paaquēocā, bata wa'awm̄.

⁴² Tojo wa'acā ī'a, surara tiw̄m̄m̄ bu'iri c̄m̄orā na ñe'e'cārārē ne ni'c̄m̄ doqueñojā baadu'titicā'to nírā wējēcā's̄ī'r̄īmiwā. ⁴³ Surara wioḡm̄ pe'e Pablore ȳ'r̄m̄os̄ī'r̄īḡm̄, narē cā'mota'awī. Be'ro baamas̄īr̄ē sumutom̄ baan̄j̄ā'm̄t̄adutiw̄ī. ⁴⁴ Āpērārē taboa p̄j̄r̄ī me'rā pa'san̄j̄adutiw̄ī. Te me'rā wa'atirā, tiw̄m̄ cjase bata'que p̄j̄r̄ī me'rā pa'san̄j̄adutiw̄ī. Tojo weet̄j̄r̄ā, ūsā nipe'tirā ȳ'r̄m̄pe'ticā'w̄m̄.

Pablo Malta n̄c̄r̄ōm̄ ní'que ni'ī

28 Ūsā nipe'tirā sumutom̄ n̄j̄āta, majān̄cāca be'ro ūsā mas̄iw̄m̄, ti n̄c̄r̄ō Malta wāmeticarō niw̄m̄. ² Tocjārā masā acoro pejacā yuc̄m̄acā ī'arā, ūsārē añurō pajaña'wā. Tojo weerā pecame'e w̄j̄ābosa, ūsārē sō'madutirā p̄jiowā. ³ Pablo quē'rā peca bo-posāse seeḡm̄ wa'a, mit̄awī. C̄m̄ tojo mit̄ar̄ī cura aña pecap̄m̄ ní'c̄m̄ asise uiwijatiḡm̄, Pablo ya omocāp̄m̄ cū'r̄ī doqueyojawī. Top̄m̄ta wā'ñacā'wī. ⁴ Ti n̄c̄r̄ōc̄jārā añā Pablo ya omocāp̄m̄ wā'ñacā ī'arā, na a'tiro niwā:

—Ā'r̄ī masā wējēr̄ī mas̄m̄ nisami. C̄m̄ dia pajiri maap̄m̄ ȳ'r̄m̄toja'c̄m̄ nimiḡm̄, c̄m̄ ña'arō wee'que wapa wē'r̄īḡm̄sami, niwā.

⁵ Pablo pe'e añarē pecame'ep̄m̄ wejestequet̄awī. Cūrē ne mejēcā wa'atiw̄m̄. ⁶ Na tocjārā pe'e "Maata cūrē bipia wa'arosa'a", n̄m̄iwā. "Bipiticāma, wācūña mar̄r̄ō b̄m̄m̄que'a, wē'r̄īa wa'aḡm̄sami", ni wācūmiwā. Na yoacā yuc̄m̄cūm̄ī, cūrē mejēcā wa'aticā ī'a, mejēcā wācūwā tja. "Ā'r̄ī m̄m̄ mejēta nisami. Marī ējōpeom̄ nīḡm̄ n̄sasami. Tojo weero cūrē añā cū'r̄īcā, ne mejēcā wa'awe'e", niwā.

⁷ Ūsārē tojo wa'a'caro ti n̄c̄r̄ō wioḡm̄ Publio wāmetiḡm̄ ya di'ta p̄m̄toacā niw̄m̄. C̄m̄ ūsārē c̄m̄ ya wi'ip̄m̄ cār̄īdutiḡm̄ p̄jiawī. I'tia n̄m̄m̄ ūsā c̄m̄ ya wi'ip̄m̄ nise n̄m̄m̄r̄īr̄ē ūsārē añurō weewī. ⁸ Titare Publio pac̄m̄ ujaque, yoja dutitiḡm̄ cāj̄wī. Pablo c̄m̄ cāj̄r̄ōm̄ sāj̄ā, Ō'acūrē sēr̄ibosa, c̄m̄ d̄m̄poap̄m̄re ñapeowī. Tojo wee cūrē ȳ'r̄m̄cā weewī. ⁹ C̄m̄ tojo weecā ī'arā, ti n̄c̄r̄ōm̄ nirā dutitirā na ye dutire ȳ'r̄m̄odutirā c̄m̄ tirom̄ a'tiwā. Nipe'tirā na ye dutire ȳ'r̄m̄ono'wā. ¹⁰ Ti n̄c̄r̄ōc̄jārā

ġsārē peje apeyenojō o'owā. Be'ropx ġsā yucxuxpux wa'arā, pu'etiatje quē'rārē o'owā.

¹¹ ġsā ti nxcūrōpuxre i'tia mujjipū niwū. Be'ro Alejandra wāmetiri macā cjāwū me'rā wa'awx tja. Tiwux topx pu'ecx tō'o nīnicaro niwū yujupx. Tiwux yucxuxē'quēapx āpērā masā ġjōpeosetirā Cástor, Pólux wāmetirā queose na paateō'o'que wā'ñawū.

¹² Maltapx ní'cārā wija, Siracusa wāmetiri macā cja petapx ejawx. Topx i'tia nuxx tojáníwū. ¹³ Be'ro Regio wāmetiri macāpux wa'arā, sumutopx nūjāwū. Topx eta, ni'cā nuxx be'ro ġsā wa'aro pe'eta wí'rō wēowū. Tojo weerā ape nuxx pe'e ejabaque'owx Puteoli wāmetiri macāpuxre. Topx eta, ġsā tiwuxpux sāña'cārā dijawx.

¹⁴ Topxre āpērā Jesure ġjōpeorārē bocaejawx. Na ġsārē "Ni'cā semana ġsā me'rā tojáníña", niwā. Tojo weerā ġsā ni'cā semana to ni, be'ro Romapx wa'arā ma'apx yu'ruxawx tja. ¹⁵ Ąpērā Romacjārā Jesure ġjōpeorā ġsā Romapx wa'ase quietire tū'otojacārā niwā. Tere tū'o, ġsārē pōtērīrā etawā ma'apx Foro de Apio wāmetiri macāpux. Ąpērā quē'rā aperopx sijari masā na cārīrōpux Tres Tabernas wāmetiropx ġsārē pōtērīwā.

Pablo narē ī'agū, Ō'acūrē e'catise o'o, cū basu quē'rā nemorō e'cati, wācūtutuase bocanemowī. ¹⁶ ġsā Romapx etāca be'ro surara wiogux Julio a'tiro weewī. Bu'iri cuxorā cū mia'cārārē tocjārā bu'iri cuxorārē co'terā wioguxpuxre wiawī. Pablo pe'ere ape wi'ipux ni'cū surara cūrē du'tiri nígū co'teacjux me'rā cūuwī.

Pablo Romapx ní'que ni'i

¹⁷ I'tia nuxx ġsā Romapx etāca be'ro Pablo ti macācjārā judío masā wiorārē pijowī. Be'ro cū tiropx na ejacā ī'a, narē a'tiro niwī:

—Yux acawererā, ne cār'roacā mejēcā weetiwx marī acawererārē. Ne marī ñecūsumuxpux weeseti'quere "Tojo niwe'e", nitiwx. Tojo weetimicā, marī acawererā Jerusalépx yuxre ñe'e, romano masā wiorāpuxre o'owā. ¹⁸ Na romano masā wiorā yuxre sērītiña'a, cūrē wējērōux'a nise bu'irire bocatitjārā, du'usī'rīmiwā.

¹⁹ Na judío masā pe'e pūrīcā yuxre ne du'uwīrōrō xatiwā. Tojo weegux yux "Wiogux Augusto Romacjūpuxa be-seato", niwū. Ne yux acawererārē weresāgū mejēta, yux uxaro me'rā a'tiapx. ²⁰ Yux tojo weetjāgū, mūxā me'rā ucūgūti nígū, diacjū masīato nígū mūxārē pijioapx. Marī judío masā yoacā yucue'cux a'titojacux niwī.

Cū Jesucristo wāmetimi. Yux cūrē ġjōpeose ye bu'iri a'te dari cōme dari me'rā dū'teno'cux ni'i, niwī Pablo.

²¹ Na cūrē niwā:

—ġsā ne ni'cā papera pūrī judío masā Judeacjārā na ojao'oca pūrīrē ñe'ewe'e. Mux ye cjasere tū'owe'e. To Judeacjārā a'topx sijarā etarā, ne ña'arō ucū weresāti-wā mū'urē. ²² ġsā a'te dia'cūrē masī'i. Nipe'tirocjārā "Jesure ġjōpeose ña'a ni'i", ni ucūma. Tojo weerā ġsā mū'ux ġjōpeosere tū'osī'rīsa'a, niwā.

²³ Tojo níca be'ro na ni'cā nuxx tere ucūatji nuxxre besewā. "Ti nuxx a'tirāti" ni, wa'a wa'awā. Ti nuxx nicā pājārā masā Pablo cājīrī wi'ipux etawā. Na nerēpe'tica be'ro bo'reacā bu'enu'cā'cux, téé ñamica'a bu'e na'itō'oa wa'awī. Ō'acū cū nipe'tirā wiogux nise quietire bu'ewī. Jesucristore ġjōpeoato nígū, Moisé cū oja'quere, Ō'acū ye quieti weremū'tārī masā na oja'quere narē pūrō ġjōpeocā uxagux bu'e'owī. ²⁴ Ni'cārērā cū bu'esere ġjōpeowā. Ąpērā ne ġjōpeotiwā. ²⁵ Na ni'cārōnojō wācūti, ni'cārērā topx duji'cārā wā'cānux'cāwijaari cura Pablo narē niwī:

—Espíritu Santu diacjūta ucūpī Ō'acū ye quieti weremū'tārī masū Isaiā me'rā ucūgū marī ñecūsumuxpuxre. A'tiro ni wereduticux niwī:

²⁶ Ąrā masārē a'tiro ni weregux wa'aya: "Mūxā Ō'acū ye cjasere teerā, ī'asī'rītirāsa'a. Ō'acūrē ġjōpeosī'rītirā, diacjū cjasere tū'osī'rītirāsa'a. Tojo ġjōpeotitjārā, yuxre acoboJose sērīsome. Tojo weerā mūxārē werēcā, tū'orāsa'a, tū'orā pe'e. Mejō de'ro nirō weesari, ni tū'omasīsome. Mūxā añurō yux weesere ī'amirā, ī'amasīsome", nicux niwī Ō'acū.

²⁸ »Tojo weerā mūxā tū'osī'rītise ye bu'iri Ō'acū masārē yuxruxose quietire ni'cācā me'rā judío masā nitirārē wereno'rōsa'a. Na pe'e añurō tū'otū'sarāsama, niwī.

²⁹ Pablo tere níca be'ro judío masā topx nirā na basu a'metu'tiwijaawā.

³⁰ Pux cū'ma Pablo ti wi'i na waso, wapayedutica wi'ipuxre surara cūrē co'tegux me'rā niwī. Nipe'tirā cūrē ī'asijarārē e'catise me'rā narē pōtērīwī. ³¹ Uiro marīrō, wācūtutuario me'rā masārē Ō'acū cū wiogux nisere, tojo nicā Jesucristo ye cjasere bu'enu'cūcā'wī. Ąpērā ne cā'mota'aro marīrō tojo weewī.

Teófilo, mū'urē tocā'rōta oja'a.

Luca

ROMANOS

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo a'ti pūrīrē Corintopu nígū, Romacjārā Jesucristore ějōpeorārē ojacu niwī. Cū ne waropure Jesucristore ějōpeoticu niwī. Tojo weegu cūrē ějōpeorārē űa'arō weesī'řīgū sirutucu niwī. Be'ro Ō'acū Pablōre ducayucā weecu niwī. Tojo wéeca be'ro cū Jesucristo ye quetire wereri masū sājācu niwī.

Pablo Romacjārā tiropu wa'asī'řīcu nimiwī. Cū a'ti pūrīrē ojacaterore wa'aticu niwī yujupu. I'tia cū'ma be'ro na tiropure wa'acu niwī.

Cū papera ojacu, a'tiro ojaseticu niwī. “Yū'cu Pablo mūsārē oja'a” nitojaca be'ro añudutiwacu niwī. Be'ro “Ō'acūrē mūsā ye cjasere e'catise o'o'o”, nicu niwī. Tojo nicā “A'tere masāgū, mūsārē a'ti pūrīrē oja'a,” nicu niwī. Be'roputa “Ō'acū ye añuse quetire a'tiro nirō wee'e”, ni ojacu niwī. Yaparuta majā añudutiwosere ojacu niwī. Pablo a'ti pūrīrē marī nipe'tirā bu'iritirā ni'i nisere ojacu niwī. Tojo nicā Ō'acū me'rā añurō nisī'řīrā, Jesucristore ějōpeose me'rā dia'cū tojo nita basio'o nisere ojacu niwī. Apeye, Romacjārārē ni'cārō me'rā nisetidutigū, narē “Añurō a'merī pajaña'ña, ejerisājāse me'rā niña,” ni ojacu niwī.

Pablo Romacjārā Jesure ějōpeorārē oja'que ni'i

1 Yū'cu Pablo mūsā Roma wāmetiri macācjārā Jesucristore ějōpeorārē oja'a. Jesucristo dutiro weewā'ñaco'tegu ni'i. Cū yū'ure Ō'acū masārē yū'uose quetire weredutigū besecúwī.

2 Dp̄poropu Ō'acū cū ye queti weremū'tārī masā me'rā “Yū'cu masārē yū'uosegūti”, ni wereyucu niwī. Tojo weerā te quetire tū'orā, Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu ojacārā niwā. **3** Na oja'que marī wiogu Jesucristo Ō'acū macū ye queti ni'i. Cū a'ti nucūcāp̄re marī weronojō up̄tigū bajuacu niwī. Masū nígū, dp̄porocjūpu wiogu Davi p̄rāmi nituriagupu nicu niwī. **4** Cū marī weronojō up̄timigū, Ō'acū macū niyugu, űa'ase moogū waro nicu niwī. Cū wérīca be'ro cū pacu Espiritu Santu tutuaro me'rā cūrē wērī'cūp̄re masōcu niwī. Tojo weese me'rā masārē yū'cu macū nimi nisere ř'ocu niwī. **5** Cū yū'cu Pablōre añurō wéegu, cū ye quetire weredutigū besewī. Nipe'tiropu masā Jesucristore ějōpeoato nígū tojo weewī. ějōpeotjārā, cū űaro weerāsama.

6 Mūsā Romacjārā quē'rā cū tojo nino'cārāta ni'i. Tojo weegu mūsārē Ō'acū mairārē a'ti pūrīrē oja'a. Ō'acū Jesucristo yarā sājādutigū mūsārē besecu niwī. Marī pacu Ō'acū, tojo nicā marī wiogu Jesucristo mūsārē añurō weeato. Mūsārē ejerisājācā weeato.

Pablo Romapu wa'asī'řīmi'que ni'i

8 A'tere mūsārē weremū'tāgūti. Nipe'tiropu mūsā Jesucristore ějōpeosere ucūse'sama. Tere tū'ogu, Jesucristo weetamuse me'rā Ō'acūrē e'catise o'o'o. **9** Yū'cu űubuesetirinūcū mūsā ye cjasere sērībosanu'cūcā'a. Yū'cu tojo weesere Ō'acū “Diacjūta tojo weemi”, nisami. Yū'cu añurō ejeripō'rātise me'rā cū űaro wee'e. Tere wéegu, añuse queti cū macū yere were'e. **10** Apeye quē'rārē Ō'acūrē a'tiro sērīnu'cūcā'a.

“Mū'cu űaro nicā, yū'ure Romapu wa'adutigū du'uo'oya. Ti macācjārā mū'urē ějōpeorārē ř'asī'řīsa'a”, ni sērī'i. Yoa wa'a'a yū'cu mūsā tiropu wa'asī'řīmi'caro. **11** Mūsārē nemorō wācūtutuacā masāgū, Espiritu Santu yū'ure masīse o'oro weronojō mūsārē o'oturiasī'řīsa'a. Tojo weegu topure wa'asī'řīsa'a. **12** Mūsārē a'tiro nigūti. Marī p̄aperi a'merī weetamurāsa'a. Mūsā yū'cu ějōpeocā ř'arā, nemorō wācūtutuarāsa'a. Yū'cu quē'rā mūsā ějōpeocā ř'agū, mejārōta weegusa'a.

13 Acawererā, mūsārē a'tere masīcā űasa'a. Pejetiri mūsā tiropu wa'asī'řīmi'i. Apesecjārāmarīcā judío masā nitirā yū'cu Jesucristo ye quetire werecā, ějōpeowā. Mūsā ya macācjārā quē'rārē Jesucristore ějōpeocā masāgū, weregu wa'asī'řīsa'a. Tojo weesī'řīmicā, basiowe'e yujupu. **14** Ō'acū cū ye quetire nipe'tirārē yū'ure weredutiwī. Yé uurārē, uutirā quē'rārē weredutiwī. Bu'e'cārārē, bu'eti'cārārē weredutiwī. **15** Tojo weegu mūsā ya macācjārā Jesucristore ějōpeotirārē cū ye quetire pūrō weresī'řīsa'a.

Jesucristo ye quetire tū'orā cūrē ějōpeose ni'i

16 Masā Jesucristo ye quetire tū'orā, cūrē ějōpeonū'cāsama. Yū'cu masī'i, Ō'acū cū tutuaro me'rā nipe'tirā Jesucristore ějōpeorārē pecame'epu wa'abo'cārārē yū'uoseami. Tojo weegu masārē te quetire ne bopoyasāwe'e. Ne waro cūrē ějōpeorā judío masā nirārē yū'uoseami. Judío masā nitirā cūrē ějōpeorā quē'rārē mejārōta yū'uoseami. **17** Te queti a'tiro ni'i. Ō'acū Jesucristore ějōpeorārē “Bu'iri marīrā, añurā nima”, ni ř'asami. Jesucristore ějōpeorā dia'cūrē tojo ř'asami. Te cjasere Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojano'wū:

Ō'acū cūrē ějōpeorārē “Añurā nima”, ni ř'asami. Cū me'rā ninu'cūrāsama, niwū.

Nipe'tirã masã bu'iritima nise ni'i

¹⁸ Õ'acũ Ʃ'muſepƩ nigũ masã ña'arõ weesetisere Ʃ'agũ, bu'iri da'resami. Ña'arõ weenu'cũrã diacjũ cjasere cã'mota'asama. Tojo weegƩ narẽ ƩpƩtƩ bu'iri da'resami. ¹⁹ Õ'acũ cũ nisetise masĩta basiosere masã aňurõ masĩsama. Õ'acũ cũ basu tere masĩcã weecƩ niwĩ. ²⁰ Marĩ Õ'acũ bajusere Ʃ'atimirã, cũ wee'que me'rã cũ tutuasere, cũ nisetisere masĩno'o. Cũ tutuase, cũ nisetise ninu'cũcã'rõsa'a. Ne waro cũ a'ti turire weenƩ'cãcateropƩta cũ Õ'acũ ni'i nisere masĩno'o. Tojo weerã masã "Mu'urẽ masĩtisa'a. Tojo weerã bu'iri moo'o", nĩmasĩtisama. ²¹ Cũ nisetisere masĩmirã, cũrẽ ẽjõpeotisama. Ne cũrẽ e'catise o'otisama. No'o Ʃaro wãcũma'a, siape me'rã nemorõ ña'arõ wãcũsãjãsama. ²² Na masĩƩu'rũa'a nimirã, tƩ'omasĩtirã dojosama. ²³ Tojo weerã Õ'acũ catinu'cũgũrẽ ẽjõpeotisama. Na apeyenojõ masã yee'que boadijatje pe'ere ẽjõpeosama. Masã queose, mirĩcũa queose, wa'icũrã queose, pĩrõa queosere yee, ẽjõpeosama. Ne waropƩta tere weemũjãti, ni'cãrõacã quẽ'rãrẽ mejãrõta weenu'cũma.

²⁴ Na tojo wee'que bu'iri Õ'acũ na ña'arõ weesĩ'rĩsere weeato nigũ cõ'awã'cãcƩ niwĩ. Na bopoyose ña'asere a'merĩ weecãrã niwã. Tere wéerã, na basu na upƩre dojorẽrã weecãrã niwã. ²⁵ Diacjũ cjasere ẽjõpeoboronojõ o'orã, mejõ nisoowioritima. Cũrẽ ẽjõpeoronojõ o'orã, cũ da're'que a'ti nucũcã cjase pe'ere ẽjõpeoma. Õ'acũ nipe'tise wee'cũre e'catipe-onu'cũcã'rõũa'a. Tojota weeno'ato.

²⁶ Õ'acũ bopoyose na Ʃaripejasere weeato nigũ narẽ cõ'awã'cãcƩ niwĩ. NumiapƩta Ʃmũa me'rã na weewƩasenojõrẽ na basu numia se'saro ña'arõ weesama. ²⁷ Ʃmũa quẽ'rã na basu ña'arõ a'merĩ weesama. Ʃmũa numia me'rã weewƩasenojõrẽ du'urã, Ʃmũa se'saro Ʃaripeja, ña'arõ weesama. Tojo weegƩ Õ'acũ narẽ ña'arõ weese wapa, bu'iri da'resami. Narẽ bu'iri da'regƩ, na upƩpƩre pi'eticã weesami.

²⁸ Cũ wee'quere Ʃ'amirã, Õ'acũrẽ ẽjõpeosĩ'rĩtisama. Tojo weegƩ na wãcũma'asere weeato nigũ cõ'awã'cãcƩ niwĩ. Cũ narẽ cõ'acã, totã na ña'arõ wee'quere nemopeosama. ²⁹ Nipe'tise ña'arõ weesere Ʃu'rũocã'sama. Pajaña'rõ marĩrõ ãpẽrãrẽ ña'arõ weesĩ'rĩsama. Apeyenojõ cƩomirã, cƩonemosãjãsi'rĩsama. A'te nipe'tise ña'asere weesama. Doesama. A'mewẽjẽsama. A'metu'tisama. Weesoosama. Ña'arõ weesĩ'rĩrõ bajuro ña'arõ weesama. Ucja, queti poosama. ³⁰ ãpẽrãrẽ ña'arõ weesĩ'rĩrã, diacjũ nitimicã, weresãsama. Õ'acũrẽ Ʃatisama. ãpẽrãrẽ Ʃ'amuisama. "Ʃu'Ʃ pe'e ãpẽrã Ʃu'rũoro niƩu'rũocã'a", nisama. Ña'asere weebocasama. Na paƩcũmũarẽ Ʃu'rũocã'sama. ³¹ TƩ'omasĩtisama. Na "Weerãti" ni'quere weetisama. A'metu'tica be'ro aposĩ'rĩtisama. Na acawererãpƩreta ma'itisama. ãpẽrãrẽ pajaña'tisama. ³² Õ'acũ tojo weerãrẽ queoro wéegƩ, "Pecame'eƩ cõ'abajuriogƩti", nicƩ niwĩ. Cũ tojo nĩca be'ro nimicã, ña'arõ weenu'cũsama. Tojo nicã

ãpẽrãrẽ ña'arõ weecã Ʃ'arã, "Aňurõ wéerã, tojo weema", nisãjãsama.

Õ'acũ ña'arõ weerãrẽ bu'iri da'regƩ, queoro weemi nise ni'i

² Mũsã ãpẽrãrẽ "Na ña'arã nima" ni, Ʃ'abeseticã'ña. Mũsã quẽ'rã na weronojõ ña'arõ weesetisa'a. Na bu'iritima nĩrã, Ʃsã quẽ'rã bu'iriti'i nĩrõnojõ wa'a'a mũsãrẽ. Mũsã ni'cãrõnojo bu'iri cƩo'o. ² Õ'acũ ña'arõ weerãrẽ bu'iri da'regƩ, queoro weegƩ weemi nisere masĩno'o. ³ Mũsã ãpẽrãrẽ "Ña'arõ weema" nimirã, na weronojõta wee'e. Tojo weerã "Õ'acũ Ʃsãrẽ bu'iri da'resome", niticã'ña. Da'regƩsami. ⁴ Ña'arõ weemicã, Õ'acũ mũsãrẽ pajaña'gũ, maata bu'iri da'retisami. Tojo weerã mũsã "Ʃsãrẽ bu'iri da'resome", nimisa'a. Tojo niwe'e. Mũsã ña'arõ weesere bujaweti dƩcayuwato nigũ aňurõ wee, maata bu'iri da'retisami.

⁵ Cũ tojo weemicã, mũsã ña'arõ weesere bujaweti dƩcayusĩ'rĩtisama. Mũsã siape me'rã ña'asere weenemorã, bu'iri da'resere seeneocũunemorã wee'e. Be'ro masãrẽ bu'iri da'reatji nƩmũ nicã, Õ'acũ uagƩ, mũsãrẽ queoro bese, ƩpƩtƩ bu'iri da'regƩsami. ⁶ Masã na wee'quenƩcũrẽ queoro wapayegƩsami. ⁷ Õ'acũ a'tiro weerãrẽ cũ tiropƩ catinu'cũatjere o'ogƩsami. "Cũ me'rã dƩcayuwato ninu'cũrãsa'a" nĩrãrẽ, tojo nicã cũ "Aňurõ weepƩ" nisere a'marãnojo rẽ o'ogƩsami. Tojo nicã ape upƩ boatiri upƩ su'tiwetisĩ'rĩrãrẽ tojo o'ogƩsami. Na catinu'cũsere Ʃarã, aňurõ weenu'cũrãsama.

⁸ ãpẽrã pe'e Õ'acũrẽ Ʃu'rũocã'rã, na Ʃaro weesetisama. Diacjũ cjasere Ʃatirã, ña'ase pe'ere weesirutusama. Õ'acũ ua, narẽ ƩpƩtƩ bu'iri da'regƩsami.

⁹ Nipe'tirã ña'arõ weesetirã pi'eti, ña'arõ tƩ'oña'rãsama. Judío masãrẽ ne waro tojo wa'amũ'tãrõsa'a. Judío masã nitirã quẽ'rãrẽ mejãrõta wa'arosa'a. ¹⁰ Aňurõ weesetirã pe'ere Õ'acũ aňurõ weegƩsami. Narẽ "Mũsã aňurõ weewƩ", nigũsami. Tojo nicã ejerisãjãcã weegƩsami. Ne waro judío masãrẽ tojo ejerisãjãcã weemũ'tãgũsami. Judío masã nitirã quẽ'rãrẽ mejãrõta weegƩsami. ¹¹ Õ'acũ judío masãrẽ, judío masã nitirãrẽ Ʃ'a dƩcawaanƩ'cõtisami.

¹² Judío masã nitirã Õ'acũ Moisére duti'quere masĩtisama. Na ña'arõ wee'quere te dutise me'rã mejõta Õ'acũ besegƩsami. Ña'arõ wee'que wapa me'rã pe'e narẽ pecame'eƩ cõ'abajurio besegƩsami. Judío masã pũrĩcã Õ'acũ Moisére duti'quere masĩsama. Tere masĩmirã, ña'arõ weesama. Tojo weegƩ Õ'acũ náma te dutise me'rã na Ʃu'rũocã'que wapare bu'iri da'regƩsami. ¹³ Moisé dutisere tƩ'ose me'rã dia'cũ Õ'acũ "Bu'iri marĩrã nima", nitisami. Cũ dutisere weerã pe'ere "Bu'iri marĩrã nima", nisami. ¹⁴ Judío masã nitirã Moisé dutisere moomirã, na aňurõ wéerã, Õ'acũ dutisere eta weerã weema. Na basu Moisé dutisere masĩrã weronojõ weesama. ¹⁵ Aňurõ weese me'rã na diacjũ wãcũsere Ʃ'osama. Moisé dutisere masĩrã weronojõ nima. Tojo weerã queoro weetĩca be'ro ña'arõ tƩ'oña'sama. Aňurõ wéeca be'ro bu'iri moorã tƩ'oña'sama. ¹⁶ Ʃu'Ʃ Jesucristo ye quetire wereronojõta a'tiro wa'arosa'a. Õ'acũ masãrẽ bu'iri da'reatji

nɯmɯ nicā, nipe'tirā wācūsere, āpērā ī'atiroɸ weesere besegɯsami. Jesucristo ña'arō wācūrārē, ña'arō weerārē bu'iri da'regɯsami. Añuse wācūrārē, añurō weerārē añurō weegɯsami.

Õ'acū Moisére dutise cūu'que ni'i

¹⁷ Mɯsā a'tiro wācūmisa'a: "Ūsā judío masā Ő'acū Moisére dutise cūu'quere ējōpeorā ni'i. Ő'acū yarā ni'i. Tojo weerā judío masā nitirā yɯ'rɯoro añuɯ'rɯnɯ'cā'a", nimisa'a. ¹⁸ Tojo nicā a'tiro ninemosa'a. "Ūsā Ő'acū ɯasenojōrē masī'i. Moisé duti'quere masīyurā, ūsā añuse dia'cūrē besemasī'i. ¹⁹ Caperi bajutirārē tūawā'cārā weronojō Ő'acū yere masītirārē bu'emasī'i. Na'itī'arōɸ nirārē sī'orā weronojō ña'arō weerārē añurō weeduti'i", nisa'a. ²⁰ "Moisé cū duti'quere cɯorā, diacjū cjasere queoro masī'i. Tojo weerā tɯ'omasītirārē, Ő'acū yere ne waro bu'ewā'cōrārē bu'emasī'i", nimisa'a. ²¹ Mɯsā "Āpērārē bu'emasī'i" nirātirā, mɯsā basu pe'e bu'emɯ'tārōɯa'a. Āpērārē "Yajaticā'ña" nimirā, āpērā yere yajasa'a. ²² Mɯsā, "Mɯsā nɯmosānumia, marāɸsɯmɯ nitirārē a'metārāticā'ña", nisa'a. Tojo nimirā, a'metārāsa'a. "Queose yee'quere ējōpeoticā'ña" nimirā, narē ējōpeose wi'seri cjasere yajasa'a. ²³ "Ūsā Moisé duti'quere cɯotjārā, āpērā yɯ'rɯoro ni'i", ni wācūmisa'a. Tojo nimirā, tere weetirā, cū duti'quere yɯ'rɯnɯ'cārā wee'e. Tojo weerā āpērārē Ő'acūrē bujicā'cā weerā wee'e. ²⁴ Ő'acū ye queti ojāca pūrīɸ mɯsā tojo weesere a'tiro ojano'wū: "Mɯsā Ő'acū duti'quere yɯ'rɯnɯ'cāse bu'iri judío masā nitirā Ő'acūrē ña'arō ucūsama", niwū.

²⁵ Mɯsā Ő'acū Moisére dutise cūu'quere weecā, mɯsā judío masā weesetise, ō'rēcɯ yapa caserore yejecō'ase wapati'i. Weeticāma, mɯsā judío masā nise wapamarī'i. Tojo weerā cū cūu'quere weetirā, judío masā nitirā weronojō tojacā'a. Ő'acū yarā weronojō nita'a. ²⁶ Judío masā nitirā ō'rēcɯ yapa caserore yejecō'ano'ña marīma. Na Ő'acū Moisére duti'quere wéerā, judío masā weronojō nisama. Ő'acū narē "Yarā nima", nisami. ²⁷ Mɯsā judío masā Ő'acū Moisére duti'quere cɯomi'i. Ő'rēcɯ yapa caserore yejecō'amirā, cū duti'quere weewe'e. Āpērā, judío masā nitirā ō'rēcɯ yapa caserore yejecō'atimirā, tojo nicā Ő'acū Moisére duti'quere masītimirā, cū dutisere weesama. Na tojo weecā, mɯsā bu'iri cɯosere masīno'o. ²⁸ Judío masū waro bu'ipɯ dia'cū weesetitimi. Cū upɯ dia'cūrē ō'rēcɯ yapa caserore yejecō'ase mejēta ni'i. ²⁹ Moisé dutisere yɯ'tigɯ mejēta Ő'acū yagɯ nimi. Espiritu Santure wācūse dɯcayuno'cɯ pe'e judío masū waro nimi. Cūta Ő'acū yagɯ nimi. Cūrē Ő'acū "Añugū nimi" ni ī'asami. Masā mejēta tojo ī'asama.

3 Yɯ'ɯ tojo nicā tɯ'orā, mɯsā "¿To pūrīcārē judío masā nise wapamarīsari? ¿Ő'rēcɯ yapa caserore yejecō'ase quē'rā wapamarīsari?" nisa'a. ² Wapatiyɯ'rɯa'a. Ne warore a'tiro ni'i. Ő'acū judío masārē cū ye quetire weedutigɯ, āpērārē weredutigɯ cūucɯ niwī. Tojo weero judío masā nise wapati'i. Mɯsārē a'tiro ninemogūti. ³ Āpērā judío masā Ő'acū ucūsere ējōpeo-

tisama. Na tojo ējōpeotimicā, Ő'acū narē cū "Tojo weegūti" ní'quere "Weewe'e", nitisami. ⁴ Ő'acū nipe'tise cū "Weegūti" ní'quere queoro weegɯsami. Marī nipe'tirā nisoosepjarā nimicā, Ő'acū cū ní'caronojōta queoro weegɯsami. Ő'acūrē cū ye queti ojāca pūrīɸ a'tiro ojano'wū:

Ő'acū, mɯ'ɯ ucūsere "Diacjūta ni'i", nino'o.

Mɯ'ɯrē nisoose marī'i.

Tojo weero mɯ'ɯrē āpērāɸne ne weresāta basiowe'e.

Na weresācāma, yɯ'rɯwetimɯjāgūsa'a, ni ojacɯ niwī dɯporocjɸɸ.

⁵ Tere tɯ'orā, āpērā a'tiro nima'asama. "Ūsā ña'arō weecā, Ő'acū añurō weesere nemorō ī'onorōsa'a." ¿To pūrīcārē "Ő'acū ūsā ña'arō weesere bu'iri da'regɯ, queoro weetimi", nirā weesari? ⁶ Tojo niwe'e. Na tojo nise queoro nicāma, Ő'acū ne ni'cūrē bu'iri da're-masītibosami.

⁷ Apeyema āpērā a'tiro ninemoma'asama. "Ūsā nisoocā, Ő'acū queoro ucūsere ī'onorōsa'a. Tojo weerā masā cūrē 'Añuɯ'rɯmami, diacjū ucūnu'cūgū ni-mi', nirāsama. Tojo nicāma, ¿de'ro weegɯ Ő'acū marīrē 'Mɯsā ña'arō weesebɯcūrā ni'i', nisari? Cū tojo nígū, queoro weetimi", nisama. Na tojo nise nima'ase ni'i.

⁸ Na "Ūsā ña'arō weecā, Ő'acū añurō weesere nemorō masīrāsama", nisama. Tojo weerā "Añuse wa'ato nírā ña'asere weerā", nisama. Āpērā yɯ'ɯre, yɯ'ɯ me'rācjarārē mejēcā wācūato nírā, "Pablo a'tere bu'e-mi", nisoosama. Na tojo nisoose wapa Ő'acū narē bu'iri da'regɯ, queoro weegɯsami.

Nipe'tirā bu'iritirā nima nise ni'i

⁹ ¿Marī judío masā āpērā yɯ'rɯoro añurā niyɯ'rɯnɯ'cāti? Niwe'e. Marī masītoja'a. Nipe'tirā judío masā, judío masā nitirā ña'arō weerā niyurā, ni'cārōnojō bu'iritirā dia'cū ni'i. ¹⁰ Ő'acū ye queti ojāca pūrīɸ marīrē a'tiro niwū:

Ne ni'cūnojōɸta añugū marīmi.

¹¹ Ne ni'cū Ő'acū ye cjasere tɯ'omasīgū marīmi.

Ne ni'cūɸta Ő'acūrē masīsrīgū, wācūnɯrētisami.

¹² Nipe'tirā Ő'acū yere du'urā, dojope'tia wa'asama.

Nipe'tirā ña'arō weema.

Ne ni'cūnojōɸta āpērārē añurō weegū marīmi.

¹³ Na ucūse masāpe susuripe weronojō ni'i.

Ti pe ūrīwijaasa'a.

Te ūrīwijaase weronojō masā ña'arō ucūsama.

Nisoonu'cūsama.

Aña ɯseroɸ nímá cɯogɯ weronojō pūrīrō ucūsama.

¹⁴ Āpērārē doja, ɸɸtɯ tu'tisama.

¹⁵ Na masārē wējēcō'asema ī'adu'ayɯ'rɯasama.

¹⁶ No'o na wa'aro masārē ña'arō weewā'cāsama.

Na yere dojorē, pajasecɯorā tojacā weesama.

¹⁷ Āpērārē ejerisājācā weesere moosama.

¹⁸ Ő'acūrē wiopesase me'rā ī'atisama.

Cūrē uitisama, ni ojano'wū.

¹⁹ Marī masī'i, Moisé cū dutisere ūsā judío masārē cūucɯ niwī. Ūsā te dutisere masīmirā, tere weetirā, bu'iritirā tojasa'a. Cū dutise cūu'que a'tiro ni'i.

Nipe'tirā judío masārē, judío masā nitirārē bu'iritirā ni-

ma, ni masĩdutirotjo ni'i. ²⁰ Ne ni'cũ Moisé duti'quere weepe'omasĩtisami. Tojo weegũ "Moisé dutisere weepe'ocã, 'Õ'acũ yũ're bu'iri marĩgũ nimi', nigũsami", ní-masĩtisami. Moisé duti'que marĩrẽ "Ña'arã ni'i", ni masĩdutirotjo cũuno'caro niwũ.

Jesucristore ějõpeose me'rã yũ'rũrãsa'a nise ni'i

²¹ Ni'cãrõacãrẽ majã Õ'acũ marĩrẽ bu'iri marĩrã nicã weese quetire ĩ'omi. Te quetire Moisé cũ duti'quere weetimirã, masĩno'o. Marĩrẽ Jesucristore ějõpeose me'rã Õ'acũ ĩ'orõpũre bu'iri marĩrã nita basio'o. Dũporopũ Moisé, tojo nicã Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã Õ'acũ tojo weeatjere cũ ye queti ojãca pũrĩpũ ojacãrã niwã. Õ'acũ nipe'tirã Jesucristore ějõpeorãrẽ "Bu'iri marĩrã, añurã nima", nisami. Ne dũcawaanũ'cõtisami. ²³ Marĩ nipe'tirã ña'arõ weerã ni'i. Ne ni'cũ Õ'acũ ĩ'arõnojõ weegũ marĩmi. ²⁴ Tojo nimicã, Õ'acũ marĩrẽ ma'ĩgũ, cũ macũrẽ o'ócũ niwĩ. Marĩ ña'arõ wee'quere wẽrĩ wapayedutigũ tojo weecũ niwĩ. Tojo weero marĩ wapayetimicã, a'tirotjo ni'i. Jesucristore ějõpeose me'rã Õ'acũ marĩrẽ "Bu'iri marĩrã, añurã nima", ni ĩ'asami. ²⁵ Cũ macũ Jesucristore marĩ ña'arõ wee'quere wẽrĩ wapayecã weecũ niwĩ. Cũ wẽrĩgũ dí o'mabũro'que me'rã marĩ cũrẽ ějõpeocã, acobojosami. Tere wéegũ, Õ'acũ queoro cũ weesere ĩ'osami. Dũporocjãrãrũre na ña'arõ weecã, Õ'acũ pajaña'gũ, bu'iri da'reticũ niwĩ. Tojo tũ'oña'cã'cũ niwĩ. ²⁶ A'tirotjo nicãrẽ Jesucristo marĩ ña'arõ wee'quere wẽrĩ wapayecã me'rã Õ'acũ cũ queoro weesere ĩ'osami. Mejãrõta tja cũ macũ Jesucristore ějõpeorãrẽ bu'iri marĩrã, añurã wa'acã weesami.

²⁷ Tojo weerã Õ'acũ ĩ'orõpũre marĩ basu "Añurã ni'i", nímasĩtisa'a. Moisé duti'quere wéerã mejẽta, añurã ni'i. Jesucristore ějõpeocã pe'e, Õ'acũ marĩrẽ "Añurã nima", ni ĩ'asami. ²⁸ Tojo weerã a'tirotjo nímasĩ'i. Marĩ Jesucristore ějõpeocã, Õ'acũ "Bu'iri marĩrã nima", ni ĩ'asami. Moisé duti'quere weecã mejẽta, tojo wa'a'a.

²⁹ Õ'acũ judío masã wiogũ se'saro nitimi. Judío masã nitirã quẽ'rãrẽ wiogũ nimi. ³⁰ Nipe'tirã ni'cũrẽta Õ'acũ'tima. Cũ judío masã Jesucristore ějõpeorãrẽ "Bu'iri marĩrã, añurã nima", nisami. Cũrẽ ějõpeorã judío masã nitirã quẽ'rãrẽ mejãrõta nisami. ³¹ ¿To pũrĩcãrẽ marĩ "Jesucristore ějõpeose me'rã Moisé duti'que pe'ere wapamarĩ'i", nirã weeti? Niwe'e. A'tirotjo pe'e wee'e. Marĩ "Jesucristore ějõpeose me'rã Õ'acũ Moisére duti'quere wapatirotjo wee'e", nino'o.

Abrahã Õ'acũrẽ ějõpeo'que ni'i

4 Ni'cãrõacã mũsãrẽ Abrahã marĩ ñecũ ye quetire weregũti. Mũsã masĩrõnojõta cũ judío masũ nimũ'tã'cũ nicũ niwĩ. ² Õ'acũ Abrahã weesere ĩ'agũ mejẽta, cũrẽ "Añugũ nimi", nicũ niwĩ. Tojo nicãma, Abrahã cũ añurõ wee'que wapa "Yũ'ũ añugũ ni'i", nímasĩbopĩ. Õ'acũ ĩ'orõpũ pe'ere tojo nita basiowe'e. ³ Cũ ějõpeocã pe'e, cũrẽ Õ'acũ "Bu'iri marĩmi", nicũ niwĩ. Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ a'tirotjo ojano'wũ: Abrahã Õ'acũrẽ ějõpeocũ niwĩ.

Tojo weegũ Õ'acũ cũrẽ "Añugũ, bu'iri marĩgũ nimi", nicũ niwĩ.

⁴ Queose me'rã mũsãrẽ weregũti. Ni'cũ apeyenojõ da'racã, cũrẽ wapayerã, tojo o'orã mejẽta weema. Cũ da'ra'que wapa wapayerã weema. ⁵ Õ'acũ pe'e tojo weetimi. Marĩ añurõ weese wapa mejẽta "Bu'iri marĩrã, añurã nima", nisami. Cũrẽ ějõpeocã pe'ere, tojo nisa-

mi. Masã ña'arõ weerãrẽ yũ'rũweticã weegũ nimi. ⁶ Dũporocjũpũ Davi quẽ'rã yũ'ũ ní'carõnojõta nicũ niwĩ. Õ'acũ masã weesere ĩ'atimigũ, cũrẽ ějõpeocã, "Añurã, bu'iri marĩrã nima", nisami. Tojo nino'rãnojõ e'catisama. ⁷ A'tirotjo ni ojacũ niwĩ te cjasere:

No'o Õ'acũrẽ yũ'rũnũ'cã'quere acobojono'cãrã e'catima.

Tojo nicã ña'arõ weesere cõ'ano'cãrã e'catima.

⁸ No'o Õ'acũ "A'ĩrĩ bu'iri marĩgũ nimi", nino'gũnojõ cũ quẽ'rã e'catimi, ni ojacũ niwĩ Davi.

⁹ Judío masã õ'rẽcũ yapa caserore yejecõ'a'cãrã dia'cũ e'catitisama. Yejecõ'ano'ña marĩrã judío masã nitirã quẽ'rã e'catisama. Marĩ Abrahã ye cjasere wãcũnemorã tja. Õ'acũ Abrahãrẽ cũrẽ ějõpeocã ĩ'agũ, "Añugũ, bu'iri marĩgũ nimi", nicũ niwĩ. ¹⁰ ¿De'ro nicã Õ'acũ Abrahãrẽ "Añugũ nimi", nĩpari? Cũ õ'rẽcũ yapa caserore yejecõ'ano'se dũporo Õ'acũ Abrahãrẽ "Añugũ, bu'iri marĩgũ nimi", nitojacũ niwĩ. ¹¹ Abrahã Õ'acũrẽ ějõpeoca be'ropũ cũ õ'rẽcũ yapa caserore yejecõ'acãrã niwã. Cũ yejecõ'ano'se me'rã Õ'acũ cũrẽ todũporopũ "Mũ'ũ añugũ, bu'iri marĩgũ ni'i" ní'quere masĩcũ niwĩ. A'tirotjo wéegũ, Abrahã nipe'tirã ějõpeorã ñecũ tojacũ niwĩ. Na ějõpeose me'rã Õ'acũ nipe'tirã cũrẽ ějõpeorãrẽ "Añurã nima", nicũ niwĩ. Na õ'rẽcũ yapa caserore yejecõ'acã mejẽta, tojo nicũ niwĩ.

¹² Mejãrõta judío masãrẽ Abrahã na ñecũ nimi. Na õ'rẽcũ yapa caserore yejecõ'acã mejẽta, na Abrahã werõnojõ ějõpeorãta cũ pãrãmerã nima. Abrahã-marĩcã cũ yejecõ'ano'se dũporo Õ'acũrẽ ějõpeotojacũ niwĩ.

Abrahã ějõpeose cũoyucã, Õ'acũ "Tojo weegũti" ní'que queoro wa'acaro niwũ

¹³ Õ'acũ Abrahãrẽ "Mũ'ũrẽ, mũ'ũ pãrãmerã nituriarãrẽ a'ti di'tare o'ogũti", nicũ niwĩ. Õ'acũ cũ dutisere wéeca be'ro mejẽta tojo nicũ niwĩ. Abrahã cũrẽ ějõpeocã pe'e, cũrẽ "Añugũ, bu'iri marĩgũ nimi", nicũ niwĩ. Tojo weegũ cũrẽ "A'ti di'tare o'ogũti", nicũ niwĩ.

¹⁴ Õ'acũ cũ dutise cũu'quere weerã dia'cũrẽ "Tojo weegũti" ní'quere o'ocãma, marĩ ějõpeose wapa-marĩbopã. Tojo nicã cũ Abrahãrẽ "Mũ'ũrẽ añuse o'ogũti" ní'que wapamarĩyapaticã'bopã. ¹⁵ Marĩ Õ'acũ Moisére dutise cũu'quere weepe'omasĩtisa'a. Tojo weegũ cũ dutisere masĩmirã yũ'rũnũ'cãcã, marĩrẽ bu'iri da'regũsami. Te dutise marĩcã pũrĩcãrẽ, te dutisere yũ'rũnũ'cãse marĩbopã.

¹⁶ Õ'acũrẽ ějõpeorã dia'cũrẽ Abrahãrẽ "Tojo weegũti" ní'quere o'ogũsami. Cũ marĩrẽ ma'itĩjagũ, marĩ basu weetutuacã mejẽta, tere o'osami. Moisé dutise cũu'quere weerã dia'cũrẽ o'osome. Nipe'tirã Abrahã werõnojõ ějõpeorãrẽ o'ogũsami. Abrahã nipe'tirã

ējōpeose c̄orā ñecū nimi. ¹⁷ Ō'acū ye queti ojāca pūrīp̄ a'tiro niwū Abrahārē: "M̄'urē peje cururicjārā ñecū sōrōwū", nic̄ niwī Ō'acū. Cū tojo nicā t̄'oḡ, Abrahā ējōpeoc̄ niwī. Abrahā Ō'acū ī'orōp̄re cūrē ējōpeoyuḡ, marī ñecū nic̄ niwī. Ō'acūta nipe'tisere weemasīpe'ocā'mi. Wērī'cārāp̄reta masōsami. Cū dutiro me'rā no'o marīsep̄reta weebajurēsami.

¹⁸ Ō'acū Abrahārē "M̄'p̄ p̄rāmerā nituriarā pājārā nirāsama" nīrī curare ne pō'rāmarīc̄ niwī. Pō'rā-marīmiḡ, Ō'acū cūrē nī'quere "Queoro weeḡsami", ni ējōpeoc̄ niwī. Tojo weeḡ Ō'acū nī'caronojōta peje cururicjārā ñecū wa'ac̄ niwī. ¹⁹ Abrahā cien cū'marī wa'tero c̄oc̄ niwī. Cū n̄mo Sara quē'rā b̄c̄uo waro nico niwō. Tojo nimicā, Abrahā "Ūsā pō'rātimasītisa'a, b̄c̄urā waro nī'i", nitic̄ niwī. Ō'acū cū nī'caronojō "Ūsārē pō'rāticā weeḡsami" nīḡ, cūrē ējōpeodu'u-tic̄ niwī. ²⁰ "Apetero weeḡ cū 'Weeḡtī' nī'quere weet-isami", nitic̄ niwī. Tojo weronojō o'oḡ, Ō'acūrē ējōpe-onemoc̄ niwī. Wācūtutua, cūrē nic̄ niwī: "Añuyū'r̄uami, tutuayū'r̄uḡ nimi", nic̄ niwī. ²¹ "Ō'acū yū'p̄re cū 'Weeḡtī' nisere weemasīpe'ocā'sami", ni ējōpeoc̄ niwī. ²² Cū tojo ējōpeocā ī'aḡ, Ō'acū Abrahārē, "Añuḡ, bu'iri marīḡ nimi", nic̄ niwī.

²³ Ō'acū tojo nī'quere Abrahā dia'cūrē Ō'acū ye queti ojāca pūrīp̄ ojano'ticaro niwū. ²⁴ Marī quē'rārē ojano'caro niwū. Marī Ō'acūrē ējōpeocā, Abrahārē nī'caronojōta marīrē "Añurā, bu'iri marīrā nima", nisami. Cūta marī wioḡ Jesú wērī'c̄p̄re masōc̄ niwī. ²⁵ Jesú marī ña'arō wee'que wapare wērīc̄ niwī. Cū wērīca be'ro Ō'acū marīrē bu'iri marīrā tojadutiḡ cūrē masōc̄ niwī.

Marī bu'iritirā niwe'e nise cjase ni'i

5 Marī bu'iri c̄omi'cārārē marī wioḡ Jesucristore ējōpeocā, Ō'acū "M̄sā añurā ni'i", ni ī'asami. Tojo weerā marī ña'arō wee'quere wērī wapayeyucā, Ō'acū me'rā wācūque'tiro marīrō añurō nicā'a. ² Jesucristore ējōpeocā, Ō'acū marīrē ma'īḡ, cū me'rā niato nīḡ yū'r̄uosami. Cū tirop̄ cū añuyū'r̄uḡ nisere bu'ipe-jatamurāsa'a. Marīrē "Añurō weew̄", niḡsami. Cū tojo weeḡsami nīrā, e'catise me'rā co'te'e.

³ Apeyema tja pi'etirā, e'catimasī'i. Marī pi'etirā, nemorō wācūtutuarāsa'a. ⁴ Marī wācūtutuacā, Ō'acū "M̄sā añurō weew̄", niḡsami. Tere masīrā, cū marīrē añurō weeatjere wācūrā, e'catiyutoja'a. ⁵ Ō'acū Espiritu Santure marī me'rā ninu'cūdutiḡ o'óc̄ niwī. Tojo weerā cū me'rā nīrā, Ō'acū marīrē ma'isere masīno'o. Tere masīrā, "Queorota marīrē 'Añurō weeḡtī' nī'quere weeḡsami", nino'o.

⁶ Ō'acū marīrē marī basu de'ro yū'r̄ta basioticā ī'ac̄ niwī. Tojo weeḡ cū besecatero ejacā, Jesucristo marī ña'arārē wērībosac̄ niwī. ⁷ Marī pūrīcā ne āpērārē wērībosasī'rītisa'a. No'o ni'cū queoro weeḡ nimicā, ne wērībosamasītisa'a. Apetero weeḡ ni'cū añuḡ warore wērībosaḡ, wērībosabosami. ⁸ Ō'acū pūrīcā marī ña'arā nimicā, cū ma'isere ī'oc̄ niwī. Tere ī'oḡ, Jesucristore marīrē wērībosacā weec̄ niwī. ⁹ Jesucristo marīrē wērībosase me'rā cū ye dí o'mab̄rose me'rā

Ō'acū cū ī'orōp̄re marīrē bu'iri marīrā tojacā weec̄ niwī. Tojo weeḡ cū Jesucristo me'rāta tja nemorō weetamuḡsami. Ō'acū masārē bu'iri da'reri n̄m̄ nicā, marīrē yū'r̄weticā weeḡsami. Marīrē bu'iri da'reesome. ¹⁰ Marī Ō'acūrē ñatirā nimicā, cū macūrē marīrē wērībosacā weec̄ niwī. Jesucristo wērīḡ dí o'mab̄rose me'rā Ō'acū marīrē cū me'rāc̄jārā sājācā weec̄ niwī. Tojo weerā marī nī'cārōacārē cū me'rāc̄jārā niyurā, a'tiro masī'i. Jesucristo wērī, cū masā'que me'rāma majā marī bu'iri da'reno'bo'cārārē yū'r̄cā weeḡsami. ¹¹ Apeyema tja marī wioḡ Jesucristo me'rā Ō'acū marīrē ma'isere wācūrā, e'catiyū'r̄u'a. Marī cū wērī'que me'rā Ō'acū yarā sājā'a.

Adá, tojo nicā Jesucristo queti ni'i

¹² Ni'cū m̄m̄ Adá wāmetiḡ me'rā ña'arō weese n̄'cācaro niwū. Te me'rā wērīse bajuan̄'cācaro niwū. Nipe'tirā masān̄c̄p̄re marī ña'arō weerā niyucā, pē'rīpejape'tia wa'acaro niwū. Tojo weero a'ti m̄m̄-cop̄re wērīse se'sape'tia wa'apā. ¹³ Masā Ō'acū Moisére dutise cūuatji d̄porop̄ ña'asere weetojacārā niwā. Na ña'arō weemicā, Ō'acū dutise marīyucā, cū narē "Yū'p̄ dutise cūu'quere yū'r̄n̄'cā'a", nitic̄ niwī. Narē bu'iri da'retic̄ niwī. ¹⁴ Tojo nimicā, Adá be'rocjārā téé Moisé nīcaterocjārāp̄ wērīcārā niwā. Na Adá Ō'acū duti'quere yū'r̄n̄'cā'caronojō weetimirā, ña'arō wee'que wapa wērīcārā niwā.

Adá d̄'pocātīc̄ niwī ña'arō weesere. Jesucristo pe'e a'ti turīp̄ a'tiḡ, añurō weesere cū quē'rā d̄'pocātīc̄ niwī.

¹⁵ Marī Adá yū'r̄n̄'cā'quere, Ō'acū marīrē ma'īḡ añurō wee'quere a'tiro nīmasī'i. Adá ni'cū cū yū'r̄n̄'cā'que bu'iri nipe'tirā wērīsirutuma. Ō'acū pe'e marīrē ma'īḡ, añubutiaro weemi. Marī wapayeticā, ni'cū m̄m̄ Jesucristo me'rāta tja nipe'tirārē añubutiaro weemi. Pecame'ep̄ wa'abo'cārārē cū me'rā catinu'cūcā weemi. ¹⁶ Ō'acū marīrē añurō wee'quere, ni'cū m̄m̄ Adá cū ña'arō wee'quere "A'tiro ni'", ninemomasī'i. Adá ni'cātīacā cū yū'r̄n̄'cā'que me'rā marī nipe'tirārē bu'iritirā tojacā weec̄ niwī. Ō'acū marīrē yū'r̄ose pe'e a'tiro ni'i. Marī pejetiri yū'r̄n̄'cāmicā, Ō'acū marīrē ma'īḡ, bu'iri marīrā, añurā tojacā weec̄ niwī. Marī wapayeticā, tojo weec̄ niwī. ¹⁷ Ni'cū yū'r̄n̄'cā'que me'rā wērīse se'sa wa'apā. Tojo weero Jesucristo wērī'que pe'e totā yū'r̄oquejo'o. Ō'acū marīrē pajaña'ḡ, wapayeticā, marīrē bu'iri marīrā tojacā weec̄ niwī. Jesucristo ni'cū me'rāta tja marīrē m̄m̄sep̄ catinu'cūatjere o'oc̄ niwī.

¹⁸ Ni'cātīacā Adá yū'r̄n̄'cā'que me'rā nipe'tirā bu'iri da'reno'ajā tojacārā niwā. Jesucristo queoro weéḡ, cū wērīse me'rā pe'e nipe'tirā bu'iri marīrā tojata basio'o. Tojo nicā catinu'cūsere bocata basio'o. ¹⁹ A'tiro ni'i. Ni'cū Ō'acūrē yū'r̄n̄'cā'que me'rā nipe'tirā cū be'rocjārā marī quē'rā ña'arā ni, bu'ipejasirutu'u. Mejārōta tja ni'cū Ō'acū dutisere yū'tiḡ Jesucristo me'rā nipe'tirā cūrē ējōpeorārē Ō'acū "Añurā, bu'iri marīrā nima", nisami.

²⁰ Õ'acũ Moisére dutise cúúgũ, marĩ ña'arã ni'i nisere masĩdutigũ cūucũ niwĩ. Cũ tojo weemicã, ña'arõ weenemopecãrã niwã. Õ'acũ pe'e ña'ase weenemocã, nemorõ pajaña'nemopeocũ niwĩ. ²¹ Ña'arõ wee'que wapa wẽrise nipe'tirãpũre se'sabi'acaro niwũ. Te se'sa'caro weronojõ Õ'acũ marĩrẽ ma'ígũ añurõ weese quẽ'rã se'sabi'acaro niwũ. Marĩ wiogũ Jesucristo wẽrise me'rã marĩrẽ añurã, bu'iri marĩrã tojacã weecũ niwĩ. Tojo nicã cũ me'rã catinu'cũatjere o'ocũ niwĩ.

Wẽrĩ'cãrã weronojõ nimi'cãrã Jesucristo me'rã yũ'rũono'o nise ni'i

6 Yũ'ũ ní'caronojõta ña'ase weenemocã, Õ'acũ nemorõ pajaña'nemopeosami. ¿To pũrĩcãrẽ marĩrẽ ma'ígũ pajaña'nemoato nĩrã ña'arõ weenu'cũrãsari? ² Tojo niwe'e. Jesucristo curusapũ wẽrĩcã, marĩ quẽ'rã cũ me'rã wẽrĩ'cãrã weronojõ wa'acãrã niwũ. Wẽrĩ'cãrã, catirã na wee'quere weetisama. ¿De'ro weerã marĩ todũporo ña'arõ wee'caronojõ weenu'cũbosau? ³ Mũsã masĩsa'a, marĩ Jesucristore ějõpeorã nitjãrã, wãmeyeno'o. Wãmeyeno'rã, cũ wẽrĩ'quere bu'ipejatamurã weronojõ ni'i nisere ĩ'o'o. ⁴ Jesucristo wẽrĩca be'ro yaano'cũ niwĩ. Marĩ wãmeyeno'rã, cũrẽ yaa'caro weronojõ marĩ ña'arõ weesere du'ucãrã niwũ. Marĩ pacũ cũ tutuase me'rã Jesucristore wẽrĩ'cũpũre masõcũ niwĩ. Cũrẽ masõ'caro weronojõ marĩ quẽ'rãrẽ ape upũ sãjãcã weecũ niwĩ.

⁵ Marĩ Jesucristo me'rã niyurã, cũ wẽrĩ'quere bu'ipejatamu'cãrã weronojõ ni'i. Mejãrõta cũ wẽrĩ'cũpũ masã'caro weronojõ marĩ quẽ'rã masãrãsa'a. ⁶ A'tiro masĩ'i. Marĩ todũporopũ ña'arõ niseti'quere Jesucristo wẽrise me'rã curusapũ paabi'pecõ'ano'rõ weronojõ wa'acaro niwũ. Marĩ ña'arõ wee'quere du'udutiro tojo wa'acaro niwũ. Tojo weerã ña'asere weeticã'rõua'a. Marĩrẽ te wejeñe'enũ'cõrõ weronojõ weewe'e majã. ⁷ Wẽrĩ'cũpũ cũ catigũ ña'arõ wee'quere weetimimiba majã. Tojo weerã marĩ quẽ'rã cũ weronojõ te ña'arõ weesere yũ'rũweti'cãrãpũ nĩrã, weeticã'rõua'a. ⁸ Marĩ Jesucristo me'rã wẽrĩbu'ipejatamu'cãrã niyurã, a'tiro masĩ'i. Cũ wẽrĩ masã'caro weronojõ marĩ quẽ'rã mejãrõta cũ me'rã cũ weronojõ masãrãsa'a. ⁹ Apeyere a'tiro masĩ'i. Jesucristo wẽrĩ'cũpũ masãcũ niwĩ. Cũ ne wẽrĩnemosome. Cũrẽ wẽrise ne põtẽosome majã. ¹⁰ Jesucristo masã ña'arõ wee'que wapare wẽrĩbosagũ, ni'cãtita wẽrĩcũ niwĩ. Ni'cãrõacãrẽ majã cũ masãca be'ro Õ'acũ me'rã añurõ ninu'cũmi. ¹¹ Te weronojõ marĩ Jesucristo me'rã wẽrĩ'cãrã weronojõ tũ'oña'rã. Cũ yarã niyucã, ña'arõ weese marĩrẽ dutimasĩtisa'a majã. Tereta marĩrẽ yũ'rũotojacũ niwĩ. Tojo weerã Õ'acũ ñarõnojojõ weesetirã. Ña'asere weeticã'rã.

¹² Marĩ upũ boatji upũre ña'ase weesĩ'rĩcã, cã'mo'ta'arã. Ti upũ ña'arõ ñaripejasere weeticã'rã. ¹³ Marĩ ĩ'ase, ucũse, wãcũse nipe'tise marĩ upũpũ nise me'rã ña'arõ weeticã'rã. Ña'asere weeronojõ o'orã, Õ'acũ ñaro weesetirã, marĩ upũpũ nisere cũpũre o'orã. Wẽrĩ masã'cãrã weronojõ añuse pe'ere weerã. ¹⁴ Moisé duti'que doca nĩrã, tere weetirã, bu'iri da'reno'rãsama. Marĩ cũ dutise doca niwe'e. Õ'acũ marĩrẽ bu'iri

da'reronojõ o'ogũ, marĩrẽ ma'ígũ, acobojoocũ niwĩ. Tojo weero ña'arõ weese marĩrẽ de'ro põtẽomasĩtisa'a.

Marĩ da'raco'terã weronojõ nise ni'i

¹⁵ "Marĩ Moisé dutise doca niwe'e. Õ'acũ marĩrẽ ma'ígũ, acobojoocũ niwĩ", ni'i. ¿To pũrĩcãrẽ marĩ ña'arõ weecã, añusari? Niwe'e. ¹⁶ Mũsã masĩsa'a, marĩ apĩ dutiro wéerã, cũrẽ da'rawã'ñaco'terã sãjãrã we'e. Cũ marĩ wiogũ tojagũ weesami. Te weronojõ marĩ ña'asere wéerã, ña'ase weewã'ñaco'terã weronojõ nisa'a. Ña'arõ weese wapa wẽrise bocarãsa'a. Marĩ Õ'acũ dutiro wéerã pũrĩcã, cũrẽ da'rawã'ñaco'terã weronojõ ni'i. Marĩ cũ dutisere wéerã, ña'ase weero marĩrõ nĩrãsa'a.

¹⁷ Todũporopũ mũsã ña'asere wéerã, da'rawã'ñaco'terã weronojõ nicãrã niwũ. Ni'cãrõacãrẽ ãpẽrã mũsãrẽ Jesucristo ye quetire werecã tũ'orã, añurõ ějõpeocãrã niwũ. Tojo weerã ña'arõ weesere yũ'rũono'tjãrã, añusere weewã'ñã'a. Mũsã tojo weecã wãcũgũ, yũ'ũ Õ'acũrẽ e'catise o'o'o. ¹⁹ Mũsãrẽ tũ'o'masĩcã ñagũ, masã na ucũwũasenojõ me'rã were'e. Mũsã todũporopũre ña'asere mũsã upũre wiapecãrã niwũ. Siape me'rã ña'arõ weedoacãrã niwũ. Ni'cãrõacã pe'ere añusere wiarã, Õ'acũrẽ mũsã upũre wiaya. Cũ me'rã nibutiarã, siape me'rã cũ ñaro dia'cũrẽ weeya.

²⁰ Mũsã todũporopũre ña'arõ weewã'ñãrã, ña'ase dutise doca nĩni'wũ yujupũ. Tojo weerã añurõ weerõasato nĩrõ marĩrõ nicã'wũ. ²¹ Mũsã ña'arõ wéerã, ¿ñe'enojõ añusere bocari? Todũporopũre mũsã ña'arõ wee'quere wãcũrã, ni'cãrõacãrẽ bopoyasa'a. Te ña'arõ wee'que wapare pecame'epũ bu'iri da'reno'bopã. ²² Ni'cãrõacãrẽ majã marĩ ña'arõ weesere yũ'rũweti'cãrãpũ ni'i. Ña'arõ weese doca niwe'e. Õ'acũ dutisere da'rawã'ñaco'terã ni'i. Te pũrĩcã añurõ yapatisa'a. Marĩ, marĩ wiogũ Õ'acũ me'rã ni'i. Siape me'rã cũ ñarõnojojõ wéerã, añuse, cũ tiropũ catinu'cũsere bocarãsa'a. ²³ Ña'arõ wee'que wapare pecame'epũ bu'iri da'reno'o, wẽrĩdojasere bocano'sa'a. Õ'acũ marĩrẽ wapamarĩrõ o'ose pe'e catinu'cũatjere bocatje ni'i. Marĩ wiogũ Jesucristo me'rã tere o'ogũsami.

Omocã dũ'tese cjase queose ni'i

7 Acawererã, mũsã Õ'acũ Moisére dutise cũu'quere masĩsa'a. Marĩ catiri ñũcõpũ dia'cũrẽ te duti'quere yũ'tisa'a. ² Queose me'rã mũsãrẽ weregũti. Marĩrẽ duti'que a'tiro ni'i. Ni'cõ omocã dũ'te'co co marãpũ catiro ejatuario cũ ñũmo nimo. Cũ wẽrĩca be'ro na dũ'te'que pe'tia wa'asa'a. Co marãpũ moogõ tojasamo tja. ³ Co marãpũ catimicã, apĩrẽ ñũorẽgõ, ña'arõ weego weesamo. Õ'acũ dutisere yũ'rũñũ'cãgõ weesamo. Co marãpũ wẽrĩca be'ro pũrĩcãrẽ apĩrẽ ñũorẽcã, ña'ase mejẽta ni'i. Õ'acũrẽ yũ'rũñũ'cãtisamo. ⁴ Co marãpũ wẽrĩ'caro weronojõ marĩrẽ ni'cãrõacãrẽ a'tiro wa'a'a. Todũporopũre Moisé duti'quere yũ'tini'wũ yujupũ. Jesucristo cũ wẽrĩcã, marĩ quẽ'rã

wērī'cārā weronojō wa'acārā niwū. Tojo weerā Jesu-cristo wērīse me'rā marī Moisé dutise doca ní'quere du'uno'wū. Ni'cārōacārē Jesucristo wērī masāse me'rā cū yarā ni'i. Marīrē Ō'acū ħaro weeato nīgū, cū yarā sājācā weecū niwī. ⁵ Todħporopħ marī tħ'sasenojō ña'asere ħaripejawħ. Moisé duti'quere marīrē cā'mo-ta'acā, weeya nírōnojō wa'awħ. Nipe'tise marī upħpħ nise me'rā marī ña'arō ħaripejasere weewħ. Te ña'asere wéérā, pecame'epħ bu'iri da'reno'o, yapatidi-jabopā. ⁶ Todħporopħ Moisé cū dutise doca níni'wū yu-jupħ. Ni'cārōacārē majā marī Jesucristo me'rā nírā, Moisé dutise doca niwe'e. Tere yħ'rħweti'cārāpħ ni'i. Tojo weerā marī Espíritu Santu me'rā ape upħ sājā'a. Cū weetamurō me'rā Ō'acū ħaro weesetimasī'i.

Añurō weesī'rīmigū, ña'ase bu'iri pōtēotisa'a nise ni'i

⁷ ¿To pūrīcārē "Moisé duti'que ña'a ni'i", nírāsari? Ni-we'e. Te dutise marīcāma, yħ'ħ ña'agū ni'i nisere masītibopā. Cū dutise a'tiro ni'i. "Āpērā yere ħoticā'ña", ni'i. Te marīcāma, yħ'ħ te ħosere "Ña'ase ni'i", ni masītibopā. ⁸ Te dutise "Weeticā'ña" nimicā, yħ'ħ pe'ere nipe'tise no'o ħaro ħaripejasere weeya nírōnojō wa'awħ. Dutise marīcāma, "Ña'ase ni'i", ni masīno'ña marībopā.

⁹ Dħporopħ yħ'ħ Moisé duti'quere sō'owaro masītigħ, wācūque'tiro marīrō nicā'miwū. "Añurō weegū ni'i", ni wācūmiwū. Be'ro te dutise masīca be'ro na'irō āpērā yere ħoya nírōnojō wa'awħ. Yħ'ħ ña'arō wéégħ, "Ña'agū ni'i", ni tħ'oña'wū. ¹⁰ Marī Ō'acū dutisere wéérā, añurō nicā'bosa'a. Yħ'ħ pe'e te dutise de'ro weepe'omasītigħ, bu'iritigħ tojawħ. Te dutise masārē Ō'acū me'rā añurō tojacā weeboronojō nírō, yħ'ħ pe'ere bu'iritigħ tojacā weewħ. ¹¹ Ña'ase yħ'ħpħre nírō, Ō'acū dutisere yħ'rħnħ'cācā weewħ. Te ña'ase yħ'ħre nisoowioritique'awħ. Tojo weegħ yħ'ħ te dutise niyucā, ña'arō wéégħ, bu'iritigħ tojawħ. Ō'acū me'rā a'pepūrīgū tojawħ.

¹² Ō'acū Moisére duti'que añuse warota ni'i. Diaçjū wereme'rīcā'a. Te dutise marī ye niatjere weetamu'u. ¹³ To pūrīcārē Ō'acū dutise añuse nimirō, ¿de'ro weero marīrē bu'iritirā tojacā weesari? Weetisa'a. Marī ña'ase wapa pe'e bu'iritirā tojasa'a. Tojo weero te dutise añuse me'rā ña'asere "Ña'aseta ni'i", ni masīno'o. Tojo weerā marī ña'arō wéérā, Ō'acūrē yħ'rħnħ'cārā wee'e nírā, marīrē cū bu'iri da'reatje quē'rārē masīwū.

¹⁴ Marī masī'i, Moisé cū duti'quere Espíritu Santu me'rā Ō'acūta cūucħ niwī. Tojo weero añuse dia'cū ni'i. Marī pe'e ña'arā ējānħ'cātījārā, ña'ase marīpħre nise doca ni'i. ¹⁵ Yħ'ħ, yħ'ħ weesī'rīsere weewe'e. Yħ'ħ ne weesī'rītise pe'ere wee'e. Yħ'ħ a'tere masītisa'a. De'ro weegħ tojo weesasa'a. ¹⁶ Yħ'ħ weesī'rītise pe'ere wéégħ, a'tiro masī'i. "Ō'acū dutise añuseta ni'i", ni'i. ¹⁷ Yħ'ħ mejēta ña'arō wee'e. Yħ'ħpħre ña'ase niyuro, yħ'ħre ña'arō weecā wee'e. ¹⁸ Yħ'ħ añurō weesī'rīmigū, weepōtēotisa'a. Tojo weegħ a'tiro masī'i. Yħ'ħpħre ne añuse marī'i. ¹⁹ Añuse yħ'ħ weesī'rīsere weeboronojō o'ogħ, ña'ase yħ'ħ weesī'rītise pe'ere wee'e. ²⁰ Yħ'ħ

weesī'rītisere wéégħ, yħ'ħ basu mejēta tojo wee'e. Yħ'ħpħre ña'ase nise pe'e yħ'ħre sħ'ori wee'e.

²¹ Tojo weero a'tiro wa'a'a yħ'ħre. Yħ'ħ añurō weesī'rīcā, ña'ase dia'cū wa'awioriti'i. Ña'ase pe'e ħ'mūtāque'a'a. ²² Yħ'ħ basu pe'e Ō'acū dutisere tħ'sayħ'rħami'i. ²³ Tojo nimicā, ña'ase yħ'ħ upħpħ nise pe'e ña'arō weeduti'i. Yħ'ħ wācūse me'rā añurō weesī'rī'i. Ña'arō wéégħ, añurō weebo'quere weetisa'a. Tojo weero ña'arō weese yħ'ħre wejeñe'ese weronojō ni'i. ²⁴ Ña'arō weesere du'umasītigħ, ña'abu-tiaro tħ'oña'sa'a. ¿Noa yħ'ħre te ña'asere, bu'iritigħ to-jacā weesere yħ'rħweticā weesari? Ō'acū ni'cūta marī wioğħ Jesucristo me'rā yħ'ħre yħ'rħweticā weegħsami. Tojo weegħ Ō'acūrē e'catise o'o'o. Yħ'ħ ucū'quere a'tiro neonħ'cō, weregūti. Yħ'ħ basu Ō'acū dutisere weesī'rīmi'i. Tojo weesī'rīmicā, ña'ase yħ'ħpħre nise pe'e yħ'ħre ña'arō sħ'ori wee'e.

Espíritu Santu weetamurō me'rā Ō'acū me'rā añurō ni-ta basio'o nise ni'i

8 Jesucristo marīrē ña'arō niseti'quere yħ'rħweticā weecū niwī. Tojo weerā ni'cārōacārē marī Jesu-cristo yarā bu'iri da'reno'some majā. Espíritu Santu marīrē Ō'acū me'rā añurō nicā weemi. Ni'cārōacārē Espíritu Santu dutisere wéérā, ña'arō weewe'e. Tojo weerā pecame'epħ wa'asome. ³ Marī ña'arō weerā niyucā, Moisé duti'que de'ro weepe'ota basiotipā. Moisé duti'que me'rā yħ'rħmasīwe'e. Ō'acū pe'e yħ'rħomasīmi. Cū marī ña'arō wee'quere wērī wa-payedutigħ cū macūrē o'ócħ niwī. Cū macū marī ña'arō weerā upħtiro weronojō upħticħ niwī. Ti upħ me'rā wērīgū, ña'asere cō'awapayepe'ocā'cħ niwī. ⁴ Tere cō'agū, marīrē Ō'acū dutiro weemasīato nīgū, tojo weecū niwī. Marī ħaro weesī'rīsere weewe'e majā. Ni'cārōacārē Espíritu Santu tutuaro me'rā cū ħaro weeseti'i.

⁵ Marī ħaro weesī'rīsere weesetirā, marī ħasenojō dia'cūrē wācūsa'a. Espíritu Santu me'rā nisetirā, cū ħasenojō pe'ere weesa'a. ⁶ Marī ħaronojō dia'cūrē weesetirā, pecame'epħ wa'arāsa'a. Espíritu Santu ħaronojō wéérā, marī ejeripō'rāpħ añurō tħ'oña'a. To-jo nicā Ō'acū me'rā añurō catinu'cūcā'rāsa'a. ⁷ Marī ħaronojō dia'cūrē weesetirā, Ō'acū me'rā a'pepūrīrā weesa'a. Cū dutiro ne weesī'rīti, ne weemasītisa'a. ⁸ Marī ħaro weesetirā, Ō'acūrē e'caticā weemasītisa'a.

⁹ Marī ħaro weesī'rīsere weetisa'a majā. Ni'cārōacārē Espíritu Santu marīpħre nimi. Tojo weerā cū tutuaro me'rā cū ħaronojō wee'e. Espíritu Santu marī me'rā niticā, cū ħaro weetisa'a. Jesucristo yarā nitisa'a. ¹⁰ Marī ña'arō weese wapa marī upħ boadijatji upħ ni'i. Tojo boadijatji upħ nimicā, Jesucristo marīpħre niyucā, Ō'acū marīrē "Añurā, bu'iri marīrā nima", ni ī'asami. Tojo weero marī upħ boamicā, marī ejeripō'rā ħ'mħsepeħ catinu'cūcā'rōsa'a. ¹¹ Ō'acū Jesucristo wērī'cħpħre masōcħ niwī. Cūta tja Espíritu Santu marīpħre nicā, marī upħ wérīca upħre masōğħsami. Espíritu Santu tutuaro me'rā tojo weegħsami.

¹² Tojo weerã acawererã, marí Espíritu Santure cʘorã, cǘ dutisere weerõa'a. Marí ʘaro weesí'risenojõ pe'ere weerõasato niwe'e. ¹³ Marí ʘaro weesetirã, pecame'epʘ bu'iri da're bajuriono'rãsa'a. Te ña'asere Espíritu Santu weetamurõ me'rã weedu'urã pǘricã, catinu'cǘrãsa'a.

¹⁴ Nipe'tirã Espíritu Santu wãcǘse o'osere weesirurãnojojõ Õ'acǘ põ'rã nima. ¹⁵ Õ'acǘ Espíritu Santure maríre o'ócʘ niwí. Tojo weerã ni'cãrõacãre da'raco'terã na wioǘre uirã weronojõ niwe'e. Maríre Õ'acǘ põ'rã sãjãcã weesami. Tojo weerã cǘ weetamurõ me'rã marí Õ'acǘre "Pacʘ", nímasí'i. ¹⁶ Espíritu Santu marí wãcǘsepʘ "Õ'acǘ põ'rã nitoja'a", ni tǘ'oña'cã weemi. ¹⁷ Marí Õ'acǘ põ'rã niyurã, cǘ "Yʘ'ʘ põ'rãre añuse o'ogʘti" ní'quere ñe'erãsa'a. Jesucristo cǘ pacʘ o'ootjere ñe'egʘsami. Marí quẽ'rã cǘ me'rã tere ñe'erãsa'a. Marí ni'cãrõacãre Jesucristo pi'etisere bu'ipejatamurã, be'ropʘ cǘ wioǘ nise quẽ'rãre bu'ipejatamurãsa'a.

Õ'acǘ maríre añurõ weeatje cjase ni'i

¹⁸ Marí a'ti nucǘcãpʘ pi'eti'i, pi'etirã. Be'ropʘ Õ'acǘ maríre ʘ'mʘsepʘ añusere o'ootjere wãcǘcãma, ni'cãrõacã marí pi'etise mejõ niseacã ni'i. ¹⁹ Be'ro ni'cã nʘmʘ Õ'acǘ "Ã'rã yʘ'ʘ põ'rã nima. Narẽ añuse o'ogʘti", nigʘsami. Nipe'tise cǘ wee'que ʘ'mʘarõ cjase, a'ti turi cjase cǘ tojo weeatjere masã apeyenojõre ʘpʘtʘ í'así'rĩrõ weronojõ co'tewapamo'o. ²⁰ Ne waropʘre Õ'acǘ wee'que añuse dia'cǘ nicaro nimiwǘ. Be'ro Adã Õ'acǘre yʘ'rʘnʘ'cã'que bu'iri a'ti turi cjase doja wa'acaro niwǘ. A'ti turi basu dojoticaro niwǘ. Õ'acǘ nírdõnojõta dojocarõ niwǘ. Tojo weerã wa'icurã, yucʘpʘgʘ, nipe'tise a'ti turi cjase boadijasa'a. Tojo boadijamicã, be'ropʘ añurõ apogʘsami tja. Õ'acǘ ni'cã nʘmʘ besecʘ niwí. Queoro ti nʘmʘ nicã, cǘ põ'rãre añurã waro wa'ato níǘ dʘcayugʘsami. Apeye cǘ wee'que quẽ'rãre dʘcayugʘsami. Tojo weecã, cǘ ne waropʘ wee'carõ weronojõ añurõ nírdõsa'a tja. Boadijosome majã. ²² Marí a'tiro masí'i. Ni'cãrõacãpʘta nipe'tise Õ'acǘ cǘ wee'que boadijasere pe'ticã ʘaro, pǘrisere tǘ'oña'rõ weronojõ tǘ'oña'a. Ni'cõ numio wí'magǘ wʘago pǘrise tǘ'oña'rõ weronojõ tǘ'oña'a. ²³ A'ti ʘmʘco se'saro tere tǘ'oña'we'e. Marí Espíritu Santure cʘorã wiori quẽ'rã pi'eti'i. Be'ropʘ maríre dʘcayuatjere ʘpʘtʘ waro ñe'esí'rĩrã, pǘrĩrõ tǘ'oña'rõ weronojõ yucue'e. Marí Espíritu Santure cʘocã, nipe'tise Õ'acǘ "O'ogʘti" ní'quere o'ogʘsami. Be'ro Õ'acǘ maríre, "Yʘ'ʘ põ'rã nima", nigʘsami. Tócatero nicã, maríre ma'ma upʘ, ña'ase weetiri upʘre o'ogʘsami. ²⁴ Marí Jesucristore ãjõpeocã, maríre yʘ'rʘocʘ niwí. Cǘ maríre be'ropʘ weeatjere co'te ãjõpeo'o. Marí í'a'quepʘre de'ro weejã co'tenemobosã. Í'a'quepʘre co'teno'ña marí'i. ²⁵ Marí í'atise pǘricãre co'te ãjõpeorã, sojaro, caributiro maríre co'te'ricã'a.

²⁶ Marí añusere weetutuatiitjãrã, Õ'acǘre "¿De'ro sãrĩrdõasari?" nímasítisa'a. Tere í'agǘ, Espíritu Santu maríre weetamusami. Cǘ basu marí ye niatjere Õ'acǘre sãrĩbosasami. Cǘ tere sãrĩbosagʘ, masã ucǘta

basiotise ʘserinojõ me'rã sãrĩsami. ²⁷ Õ'acǘ ʘarõnojõta Espíritu Santu maríre, cǘ yarãre sãrĩbosasami. Tojo weegʘ Õ'acǘ nipe'tise marí wãcǘsere í'abesepe'ogʘ, Espíritu Santu maríre sãrĩbosasere masísami.

²⁸ Õ'acǘ maríre cǘ ʘaro weeato níǘ besecʘ niwí. Tojo weerã marí a'tiro masí'i. Marí cǘre mairãre weetamunu'cǘcã'sami. Nemorõ cǘ weronojõ wa'acã ʘagʘ nipe'tise maríre wa'asere añurõ yapaticã weesami.

²⁹ Õ'acǘ ne waropʘre í'abesenʘ'cõtojagʘpʘ "Ã'rã yʘ'ʘ põ'rã nírdõsama", nicʘ niwí. Cǘ macǘ weronojõ nisetiato níǘ tojo weecʘ niwí. Tojo nicã cǘ macǘre "Nipe'tirã cǘre ãjõpeorã masã ma'mi niato", nicʘ niwí. ³⁰ Dʘporopʘ Õ'acǘ maríre cǘ yarã niato níǘ beseyutojacʘ niwí. Besetoja, cǘ põ'rã sãjãcã weecʘ niwí. Be'ro "Bu'iri maríre, añurã nima", nicʘ niwí. Marí tojo nino'rãre ʘ'mʘsepʘ cǘ weronojõ niseticã weegʘsami.

³¹ Marí tere masí'rã, ¿ñe'enojõ ninemobosari? Õ'acǘ maríre weetamuyucã, ãpẽrã maríre ña'arõ weemicã, wãcǘque'tiwe'e. Maríre na ña'arõ weedojamásítisama.

³² Õ'acǘ cǘ macǘ waromarícãre o'ócʘ niwí. Ne "O'osome" nitigʘta, marí nipe'tirã ye niatjere wẽrĩbosadutigʘ tojo o'ócʘ niwí. Apeyepʘma tjãsami majã. De'ro weeacʘ cǘ macǘ Jesucristore maríre o'ócʘ nimigǘ, apeye nipe'tisere o'otibosabe. O'ogʘsami. ³³ Õ'acǘ cǘ besecãrãre ne ni'cǘnojõpʘta masã besewaropʘ weresãrõ weronojõ "Ã'rã ña'arã nima", nita basiowe'e. Õ'acǘ cǘ basuta "Ã'rã bu'iri maríma" nigʘsamigʘ. ³⁴ Ne ni'cǘ "Ã'rãre bu'iri da'rerõa'a", nímasítisami. A'tiro ni'i. Jesucristota maríre wẽrĩbosacʘ niwí. Wẽrĩtoja, masãcʘ niwí. Ni'cãrõacã cǘ pacʘ diacjǘ pe'e wioǘ dujiri cǘmurõpʘ marí ye niatjere sãrĩbosagʘ weesami. Tojo weegʘ ne ni'cǘ marí Õ'acǘ besecãrãre "Bu'iri da'rerõa'a", nímasítisami. ³⁵ Jesucristo maríre ma'isere ne ni'cǘnojõ cã'mota'amasítimi. Marí pi'eticã, marí diasaro tǘ'oña'cã, ãpẽrã ña'arõ weequenʘ'cõcã, Jesucristo ma'inu'cǘcã'sami. Tojo nicã ba'ase moocã, su'ti moocã, wiose wa'tero nicã, ãpẽrã maríre wẽjẽcã, Jesucristo maríre ma'inu'cǘsami.

³⁶ Õ'acǘ ye queti ojãca pǘrĩpʘ nírdõnojõta Õ'acǘ yarãre a'tiro ni'i:

Mʘ'ʘre ãjõpeose bu'iri ʘmʘcorinʘcǘ ãpẽrã ʘsãre wẽjẽtawioro ni'i.

Ovejare wẽjẽrãtirã aperopʘ miarã weronojõ ʘsãre weema, tojo ni ojano'carõ niwǘ.

³⁷ Marí ña'arõ yʘ'rʘrã, Jesucristo maríre ma'igǘ weetamuse me'rã nipe'tise ña'asere docaque'acã weemasísa'a. Tojo nicã cǘ weetamuse me'rã nemorõ wãcǘtutuanemomasí'i.

³⁸ Yʘ'ʘ a'tere "Diacjǘta nírdõ wee'e", ni'i. Õ'acǘ maríre ma'isere ne apeyenojõ cã'mota'amasítisa'a. Wẽrise, catise cã'mota'amasítisa'a. Tojo nicã Õ'acǘre wereco'terã ʘ'mʘsecjãrã, wãtía, na wiorã Õ'acǘ maríre ma'isere cã'mota'amasítisama. Apeye quẽ'rã ni'cãrõacã nise, be'ropʘ niatje ne cã'mota'amasíwe'e.

³⁹ Tojo nicã ʘ'mʘarõpʘ cjase, ʘ'cǘarõpʘ cjase, Õ'acǘ wee'quenojõ quẽ'rã ne Õ'acǘ maríre ma'isere cã'mota'amasíwe'e. Õ'acǘ marí wioǘ Jesucristo yarã niyucã, maríre ma'inu'cǘsami.

Israe curuacjārã ye queti ni'i

9 Yuh acawererã Israe curuacjārã Jesure ãjõpeotica, ña'abutiario ejeripõ'rãtigucoro. Ya curuacjārã Jesucristore ãjõpeocã hag, na pecame'erp bu'iri da'reno'bo'quere ducayus'rigũ, yuh pe'e wapayebosas'rim'i. Yuh tojo weeg Jesucristore ne ã'anemotibosa'a majã. Yuh Jesucristore ãjõpeotjãgũ, nisoowe'e. Diacjũ tere were'e. Espiritu Santu quẽ'rã yuh nisere "Diacjũta ni'i", nisami. 4 Israe curuacjārã Israe wãmetigũ pãrãmerã nituriarãpũ nima. Õ'acũ yuh põ'rã niato nígũ narẽ besecũ niwĩ. Cũ na me'rã nígũ, cũ tutuasere, cũ asistesere narẽ ã'ocũ niwĩ. "Yuh mũsã wioгы ni'i. Mũsã, yã curuacjārã ni'i", nicũ niwĩ. Narẽ añurõ nisetimasãto nígũ cũ dutisere Moisére cũucũ niwĩ. Narẽ Õ'acũ wi'ipũ cũrẽ ãjõpeosere cũucũ niwĩ. Õ'acũ narẽ "Mũsã pãrãmerã nituriarãrẽ añurõ weegũti", nicũ niwĩ. 5 Õsã ñecũsumũa Israe curuacjārã nimũ'tã'cãrã pãrãmerã nituriarãpũ ni'i. Abrahã, Isaa, Jacob, cũ põ'rã doce pãrãmerã nituriarãpũ ni'i. Jesucristo quẽ'rã masũ niyugũ, ti curuapũ bajuasirutugũ, Israe curuacjũ na acaweregũ nicũ niwĩ. Cũ Õ'acũ nimi. Nipe'tise yuh'ũoro nimi. Cũrẽ "Mũ'ũ añuyuh'ũagũ ni'i" ni, e'catise o'onu'cũcã'rõũa'a. Tojota weeroũa'a.

6 Õ'acũ Israe curuacjārãrẽ añurõ weemicã, pãjãrã cũrẽ ãjõpeotima. Na ãjõpeotica, "Õ'acũ Israe curuacjārãrẽ 'Añurõ weegũti' niquere weetimi", nigũ mejẽta wee'e. Õ'acũ cũ niquere queoro weemi. A'tiro ni'i. Nipe'tirã Israe pãrãmerã nituriarã Õ'acũ põ'rã nitima, nis'ĩrĩrõ wee'e. 7 Õ'acũ Abrahãrẽ "Mũ'ũ pãrãmerã nituriarãrẽ añuse o'ogũti", nicũ niwĩ. Cũ tojo niquere nipe'tirã Abrahã pãrãmerã nituriarã ñe'etisama. Õ'acũ Abrahãrẽ a'tiro nicũ niwĩ: "Isaa pãrãmerã nituriarã dia'cũ mũ'ũ pãrãmerã waro nirãsama." 8 A'tiro nis'ĩrĩrõ wee'e. Nipe'tirã Abrahã ya curuapũ bajuasiruturã, Õ'acũ põ'rã nitima. Õ'acũ cũ "Añuse weegũti" niquere ãjõpeorã, Õ'acũ põ'rã nima. Náta Abrahã pãrãmerã waro nima. 9 Õ'acũ Abrahãrẽ niquere a'tiro nicaro niwũ: "Ape cũ'ma a'tocateronojõ a'tigũti tja. Titare Sara macũtitojagosamo", nicũ niwũ.

10 A'te dia'cũ niwe'e. Apeye totã nemoquejo'o. Na macũ Isaa bũcũ, be'ro Rebecare nũmoticũ niwĩ. Be'ro co nijipaco nirĩ curare Õ'acũ co quẽ'rãrẽ ucũcũ niwĩ. Co põ'rã sũ'rũa'cãrã, Isaa ni'cũ põ'rãta nicãrã niwã. 11 Na bajua añuse, ña'asere weese dũporo Õ'acũ ni'cũrẽ besyutojacũ niwĩ. Tojo weese me'rã Õ'acũ cũ ñaro besesere ã'ocũ niwĩ. Cũ no'o beses'ĩrĩrãrẽ besesami. Na weesere ã'agũ mejẽta, besesami. Tojo weegũ Rebecare nicũ niwĩ: "Masã ma'mi cũ acabijire da'racotegũ sãjãgũsami." 13 A'te Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ nĩrõnojõta queoro ni'i. "Jacore besewũ. Esaũ pe'ere besetiwũ", nicũ niwĩ Õ'acũ.

14 To pũrĩcãrẽ marĩ çde'ro pe'e nirãsari? "Õ'acũ ni'cũrẽ apĩ yuh'ũoro besegũ, queoro weetimi", çnirãsari? Niwe'e. 15 A'tiro pe'e ni'i. Dũporopũ Õ'acũ Moisére a'tiro nicũ niwĩ: "No'o yuh pajaña's'ĩrĩgũrẽ pajaña'gũti", nicũ niwĩ. 16 Tojo weerã marĩ mas'ĩ. Õ'acũ basu cũ pajaña's'ĩrĩrãrẽ pajaña'sami. Masã pajaña'du-

ticã mejẽta pajaña'sami. Tojo nicã añurõ weese wapa mejẽta pajaña'sami. 17 Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ Õ'acũ cũ niquere a'tiro ojano'wũ. Dũporocjũpũ Egipto dutigũ wioгы faraõrẽ a'tiro nicũ niwĩ: "Yuh tutuasere mũ'ũ me'rã ã'ogũti nígũ, mũ'ũrẽ wioгы sõrõwũ. Nipe'tirocjārã yuh tutuagũ nisere mas'ĩdutigũ tojo weewũ", nicũ niwĩ Õ'acũ. 18 Tojo weegũ Õ'acũ no'o cũ pajaña's'ĩrĩrãrẽ pajaña'sami. No'o ejeripõ'rã bũtirãrẽ ejeripõ'rã bũticã weesami. Na ñaro nemorõ ña'arõ weeato nígũ tojo weesami.

19 Yuh tojo nisere tũ'orã, mũsã a'tiro nibosa'a: "Õ'acũ cũ basuta ejeripõ'rã bũticã weemigũ, çde'ro weegũ masãrẽ 'Bu'iritirã nima', nisari? Õ'acũ wees'ĩrĩsere cã'mota'ata basiowe'e", nibosa'a. 20 Niwe'e. Mũsã tojo bũsũrãnojõ masã ni'i. Õ'acũ mũsãrẽ wee'cũre ye'suticã'rõũa'a. Sũtũwũ yéecarũ tirũ yee'core "çDe'ro weeacjo yuh'ũre a'tiro bajutjũ yeeri?" nĩmas'ĩtisa'a. 21 Di'i yeeri masõ co ñaro yeemas'ĩsamo. No'o sũtũwũ añutjũ bosenuũ nicã co miwĩrõatjũre yeemas'ĩsamo. Apeyũ quẽ'rãrẽ mejõ nitjũ no'o ñaro co çũoatjũre yeemas'ĩsamo.

22 Masã ña'arõ weecã, Õ'acũ cũ bu'iri da'reatjere, cũ tutuasere narẽ mas'ĩcã ñacũ niwĩ. Tojo weegũ cũrẽ uarosãjãcã wee'cãrãrẽ, cũ bu'iri da're bajurioajãrẽ tojo ã'acã'cũ niwĩ yujupũ. 23 Marĩrẽ, cũ pajaña'rã pe'ere cũ añubutiario nisetisere, cũ tutuasere mas'ĩcã ñacũ niwĩ. Dũporopũ marĩrẽ cũ weronojõ añurã niato nígũ, tojo nicã cũ tutuasere çũoato nígũ beseyucũ niwĩ. 24 Tojo marĩrẽ besegũ, ni'cãrãrẽ judío masã wa'teropũ nirãrẽ, ãpẽrã judío masã nitirãrẽ besedũcawaanũ'cõcũ niwĩ. 25 Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ dũporocjũpũ Osea Õ'acũ ye quetire weremũ'tãrĩ masũ judío masã nitirã ye çjase Õ'acũ ucũ'quere a'tiro ojacũ niwĩ:

Yarã masã nitimi'cãrãrẽ "Yarã masã nima", nigũsa'a. Yuh ma'itimi'cãrãrẽ "Yuh mairã nima", nigũsa'a.

26 "Mũsã, yarã mejẽta ni'i" nino'ca di'tapũta tja narẽ "Õ'acũ catinu'cũgũ põ'rã nima", nino'rõsa'a, ni ojacũ niwĩ Osea.

27 Israe curuacjārã ye pe'ema Isaia a'tiro ojacũ niwĩ: Israe põ'rã nucũporo dia pajiri maa sumutorũ nise weronojõ pãjãrã nimirã, pejetirãcã yuh'ũono'rãsama.

28 Õ'acũ cũ nĩ'caronojõta cũ ucũ'quere queoro weegũsami.

Tere weéegũ, sojaro me'rã a'ti nucũcãcãjãrãrẽ bu'iri da'regũsami, nicũ niwĩ.

29 Cũ Isaiaata apeye ojamũ'tãcũ niwĩ tja:

Õ'acũ nipe'tise bu'ipũ nigũ marĩ pãrãmerãrẽ pejetirãcã dũ'aticãma, dũporocjãrãpũ Sodoma, Gomoracjãrãrẽ weronojõ pe'odijobopĩ.

Tojo weecã, marĩ ya curua marĩbosa'a majã, ni ojacũ niwĩ.

30 To pũrĩcãrẽ çde'ro nĩrõũati? A'tiro ni'i. Judío masã nitirã Õ'acũ me'rã na añurõ niatjere a'maticãrã niwã. Tere a'matimirã, Jesucristore ãjõpeose me'rã bocacãrã niwã. Na ãjõpeocã, Õ'acũ narẽ "Añurã, bu'iri marĩrã nima", ni ã'acũ niwĩ. 31 Judío masã pe'e Moisé dutise me'rã Õ'acũ me'rã añurõ nis'ĩrĩcãrã nimiwã. Tojo wãcũmirã, Moisé duti'quere weeticãrã niwã. Tojo

weerã Õ'acũ me'rã añurõ niticãrã niwã. ³² ¿De'ro weerã Õ'acũ me'rã añurõ nitipari? A'tiro ni'i. Jesucristore ãjõpeose me'rã mejõta Õ'acũ me'rã añurõ nisi'ricãrã nimiwã. Na basu weetutuase me'rã pe'e tojo nisi'ricãrã niwã. Tojo weerã Õ'acũ cõu'cũ Jesucristore ãjõpeotirã Õ'acũ tiropũ wa'asome. ³³ Tojo weero Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ oja'que queoro wa'acaro niwũ. A'tiro ojano'caro niwũ Õ'acũ macũrẽ:

Ni'cãgã ãtãgã dũpogũ weronojõ ni'cũrẽ Jerusalẽpũre dũpogũti.

Tigarũ ã'tayuria bũrũque'arã weronojõ yũ'ũ dũpo'cũre ãjõpeotirã, bu'iri da're bajuriono'rãsama.

Cũrẽ ãjõpeorã pe'e "Mejõ waro ãjõpeocãti", nisome, ni ojano'caro niwũ.

10 Acawerẽã, Israe curuacjãrãrẽ na yũ'rũono'cã pũrõ ãsã'a. ² Na Õ'acũ ãaro añurõ weesi'rĩmima. Tojo weesi'rĩmirã, añurõ tũ'omasĩnũ'cõpe'otima. ³ Õ'acũ marĩrẽ Jesucristore ãjõpeose me'rã "Añurã nima", nisa-mi. Cũ tojo nisere ãjõpeosi'rĩtirã, judío masã pe'e na basu weetutuase me'rã añurã nisi'rĩmisama. Tojo weerã Õ'acũ cũ "Weeya" ni'quere weetisama. ⁴ Dũporopũ Moisé oja'quepũ "Õ'acũ cũ bese'cũ masã ña'arõ wee'quere yũ'rũogũsami", ni ojano'caro niwũ. Jesucristota nipe'tise Moisé cũ duti'quere weetu'a-janũ'cõpe'ocũ niwĩ. Tojo weerã Jesucristore ãjõpeose me'rã dia'cũ Õ'acũ me'rã añurõ nita basio'o. Cũrẽ ãjõpeocã, Õ'acũ "Añurã, bu'iri marĩrã nima", ni ñ'asami.

⁵ Moisé dutise me'rãma Õ'acũ ñ'orõpũ bu'iri marĩrã nidutisere Moisé a'tiro ojacũ niwĩ: "Nipe'tise te duti'quere weepe'ogũ Õ'acũ me'rã ninu'cũcũsami", nicũ niwĩ. ⁶ ãjõpeose me'rã pe'ere Õ'acũ ñ'orõpũ bu'iri marĩrã nidutise a'tiro ni'i. Marĩ Jesucristore ãjõpeocã, Õ'acũ marĩrẽ "Añurã, bu'iri marĩrã nima", ni ñ'asami. Moisé tere a'tiro ojacũ niwĩ: "Õ'acũ bese'cũre marĩrẽ yũ'rũo-dutirã ã'mũsepũ mũjãa, cũrẽ pijidijatiroũ'a'a, ni wãcũticã'ña. ⁷ Tojo nicã 'Wẽrĩ'cãrã nirõpũ ni'cũ dijaa, Õ'acũ bese'cũre pijimũjãatiroũ'a'a, ni wãcũticã'ña", nicũ niwĩ Moisé. Marĩ basu weetutuase me'rã tere weeta basiowe'e. Jesucristo ã'mũsepũ ni'cũ dijatit-ojacũ niwĩ. Tojo nicã, wẽrĩ'cãrã nirõpũ ni'cũ masãmũjãatitotjacũ niwĩ. ⁸ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ te cjasere a'tiro ni'i: "Õ'acũ ye queti tũ'ota basio'o. Tereta ucũ'u. Marĩ tere ãjõpeotoja'a", nicũ niwĩ Moisé. ãsã te queti Jesucristore ãjõpeoroũ'a'a nise quetireta were'e. ⁹ Marĩ a'tiro wéerã, yũ'rũrãsa'a. "Jesucristo marĩ wiogũ nimi" nĩrã, "Õ'acũ Jesucristo wẽrĩ'cũpũre masõcũ niwĩ" ni ãjõpeorã, yũ'rũrãsa'a. ¹⁰ Marĩ Jesucristore ãjõpeocã, Õ'acũ marĩrẽ "Añurã, bu'iri marĩrã nima", nimi. Marĩ cũrẽ ãjõpeosere ãpẽrãrẽ were'e. Te me'rã yũ'rũrãsa'a.

¹¹ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ a'tiro ojano'caro niwũ: "Ne ni'cũ cũrẽ ãjõpeogũ 'Mejõ warota cũrẽ ãjõpeocãti', nisome", nino'caro niwũ. ¹² Õ'acũ nipe'tirãrẽ ni'cãrõno-jõ ñ'asami. Judío masãrẽ, judío masã nitirãrẽ ne dũcawaanũ'cõse marĩ'i. Õ'acũ nipe'tirã wiogũ ni'cũta nimi. Nipe'tirã cũrẽ ãjõpeose me'rã sãrĩrãrẽ peje o'oyũ'rũo o'ogũsami. ¹³ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ

a'tiro ojano'wũ: "Nipe'tirã no'o Õ'acũrẽ na ña'arõ wee'quere acobojose sãrĩrãnojo yũ'rũono'rãsama. Narẽ bu'iri da'reesome", niwũ.

¹⁴ Tojo nimicã, Jesucristore ãjõpeotirã ¿de'ro wee acobojose sãrĩbosabaũ? Cũ ye quetire tũ'otimirã, ¿de'ro wee na ãjõpeobosabaũ? ¿Narẽ wererã marĩcã, de'ro na te quetire tũ'obosabaũ? ¹⁵ Õ'acũ weredutigũ o'óticã, ãpẽrãrẽ wererã wa'atibosama. Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ nĩrõnojoãta a'tiro ni'i: "ãpẽrã marĩrẽ ejerisãjãse queti, añuse quetire miiejacã, pũrõ e'cati'i", ni ojano'o.

¹⁶ A'te añuse quetire pãjãrã tũ'omirã, nipe'tirã Israe curuacjãrã ãjõpeotima. Isaía cũ oja'caronojoãta a'tiro ni'i: "Õ'acũ, ãsã wiogũ, ãsã weresere pejetirãcã ãjõpeoma", ni ojacũ niwĩ. ¹⁷ Jesucristo ye quetire werecã, masã tere tũ'oma. Te quetire tũ'óca be'ro ãjõpeoma.

¹⁸ Yũ'ũ mũsãrẽ sãrĩtiña'gũti: ¿Israe curuacjãrã tũ'omirĩba te quetire? Tũ'opã. Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ a'tiro ojano'wũ:

Na werese quetire nipe'tirocãrã tũ'obi'acã'sama.

Na werese a'ti ãmũco nipe'tiropũ bũsũse'sasa'a.

¹⁹ Mũsãrẽ sãrĩtiña'nemogũti tja. ¿Israe curuacjãrã añuse quetire tũ'omirã, tũ'omasĩwetine? Tũ'omasĩcãrã nimiwã. Yũ'ũ tere ninemogũ, Moisé cũ ni'quere weremũ'tãgũti. Õ'acũ ucũ'quere a'tiro nicũ niwĩ:

Yarã masã mejõtare yũ'rũogũti.

Tojo narẽ weecã, mũsã doerãsa'a.

No'o mũsã "Tũ'omasĩtima" nĩrãrẽ yũ'ũ yũ'rũocã, mũsã uarãsa'a, ni ojacũ niwĩ Moisé.

²⁰ Be'ro Isaía quẽ'rã Õ'acũ cũ ucũ'quere "To nibosau" nĩrõ marĩrõ ninemopeocũ niwĩ:

Ne a'mati'cãrã pe'e yũ'ũre bocaco'tecã'ma.

Yũ'ũ nisetisere yũ'ũre sãrĩtiña'ti'cãrã pe'ere ñ'owũ, tojo ni ojacũ niwĩ Isaía.

²¹ Israe curuacjãrã pe'ere Isaía Õ'acũ ucũ'quere a'tiro nicũ niwĩ: "ãmũcorita yóacã, narẽ põtẽrĩ ñe'egũti nĩgũ, omocãrĩ sãemiwũ. Na tũ'oti, yũ'rũnũ'cãsepjarãrẽ tojo weemiwũ", ni ojaturiacũ niwĩ Isaía.

Ni'cãrẽã Israe curuacjãrãrẽ Õ'acũ bese'que ni'i

11 Mũsãrẽ sãrĩtiña'nemogũti tja. ¿Õ'acũ Israe curuacjãrã yũ'rũnũ'cã'cãrãrẽ, yarã masã nisome majã nĩgũ, cõ'awã'cãpari? Cõ'awã'cãticũ niwĩ. Yũ'ũ quẽ'rã Israe curuacjũ ni'i. Abrahã pãrãmi nituriagũ Benjamĩ ya curuacjũ ni'i. ² Dũporopũ cũ yarã masã nia-to nĩgũ Õ'acũ Israe curuacjãrãrẽ besecũ niwĩ. Tojo weegũ narẽ cõ'aticũ niwĩ. Mũsã masĩsa'a Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ Elía cũ ni'quere. Cũ Õ'acũpũre "Israe curuacjãrã bu'iri cũoma", nicũ niwĩ. A'tiro nicũ niwĩ: ³ "Wiogũ, Israe curuacjãrã mũ'ũ ye queti weremũ'tãrĩ masãrẽ wẽjẽcãrã niwã. Mũ'ũrẽ ñubuepe-orã, wa'icũrã ãjũãamorõpeosere weestedijocãrã niwã. Yũ'ũ ni'cũta dũ'sa'a mũ'ũrẽ ãjõpeogũ. Yũ'ũ quẽ'rãrẽ wẽjẽsĩ'rĩrã, a'marã weema", nicũ niwĩ Elía. ⁴ Cũ tojo nicã tũ'ogũ, Õ'acũ cũrẽ yũ'ticũ niwĩ: "Na tojo weemicã, siete mil masã yarãrẽ dũ'apũ. Na Baal wãmetigũ queose yee'quere ne ãjõpeotima", nicũ niwĩ Õ'acũ. To-

jo weerä marí masí'i. Ó'acü cü yarä masärë cõ'awä'cätisami. ⁵ Ó'acü Elía nícatero masärë bese'-caro weronojõ ni'cārōacā quē'rārē pejetirācā Israe curuacjārārē besesami. Na weesere ṽ'agū mejēta, besecü niwī. Narē pajaña'gū besecü niwī. Na añurõ wéeca be'ro narē besegü, pajaña'gū mejēta weebopí. Na weetutua'que wapa nibopā.

⁷ A'tiro ni'i. Nipe'tirā Israe curuacjārā Ó'acü me'rā añurõ nisí'rímicārā niwā. Tojo nisí'rímirā, nipe'tirā cü me'rā añurõ niticārā niwā. Cü bese'cārā pūrícā cü me'rā añurõ nicārā niwā. Āpērā cūrē ejõpeotitjārā o'meperi marí'rā, tū'otirā weronojõ tojacārā niwā.

⁸ Tere ucūrõ, Ó'acü ye queti ojāca pūrípü a'tiro o'jano'wū: "Ó'acü cūrē ejõpeotirārē cü yere tū'o-masíticā weecü niwī. Narē caperi ṽ'atirā, tojo nicā o'meperi tū'otirā weronojõ wa'acā weecü niwī. Téé a'tiro nicāpü quē'rārē nidecoti'i yujupü", ni o'jano'wū.

⁹ Davi quē'rā Ó'acürē a'tiro ucücü niwī:

Israe curuacjārā na bosenümtü'í weewhase me'rā ña'arõ weema.

Na tojo weecā ṽ'agū, narē bu'iri da'reya.

¹⁰ Narē tū'omasítirā weronojõ, ṽ'atirā weronojõ wa'acā weeya.

Peje nēcūse wuarā, sūcūa wejenu'arõ weronojõ pi'et-icā weeya, nicü niwī Davi.

Judío masā nitirārē yu'rūo'que ni'i

¹¹ Apeye mūsārē ninemogūti tja. Judío masā Jesucristore ejõpeoticā, Ó'acü narē cõ'abutiaticü niwī. Na Ó'acürē yu'rūnū'cācā, judío masā nitirā pe'ere yu'rūogūti nígū, tojo weecü niwī. Ó'acü narē añurõ weesere ṽ'arā, judío masā ũsā quē'rā tojota ũasa'a, ni ṽ'acūudutigü tojo weecü niwī. ¹² Judío masā na Jesucristore ejõpeoticā, āpērā a'ti nucūcācārārē añurõ wa'acaro niwū. Judío masā Ó'acü "Yu'ü pō'rārē añuse o'ogūti" ní'quere ñe'eticārā niwā. Judío masā nitirā pe'e ñe'ecārā niwā. Judío masā quē'rā Jesucristore ejõpeocā, nipe'tirā a'ti nucūcācārārē añurõ wa'arosa'a.

¹³ Ni'cārōacāma judío masā nitirā se'sarore weregūti. Jesucristo yu'üre mūsā judío masā nitirārē cü ye queti weredutigü cūuwī. Tojo weero yu'ü ṽ'acā, yu'ü da'rase mejõ nise mejēta ni'i. ¹⁴ Apetero weegü yu'ü acawererā judío masārē doecā weebosa'a. Ó'acü mūsārē añurõ weesere ṽ'arā, na quē'rā Jesucristore ejõpeobosama. Ejõpeorā, yu'rūono'rāsama. ¹⁵ Ó'acü judío masā cūrē ejõpeotirārē cõ'acā, āpērā pe'e cü yarā sājācārā niwā. Judío masā pe'e cūrē ejõpeocā, añuyu'rūarosa'a. Masā wērí'cārāpü masōno'cārā weronojõ nirōsa'a.

¹⁶ Queose me'rā mūsārē weregūti. Pá wéeca be'ro ni'cāgā Ó'acürē o'ocā, nipe'ticjapü Ó'acü ye tojasa'a. Yucügü quē'rā tojota ni'i. Tigü nū'cōrī Ó'acü ye nicā, te dūpüri quē'rā Ó'acü ye ni'i. Marí ñecūsumüa Abrahā, Isaa, Jacob tigü nū'cōrī weronojõ Ó'acü yarā nima. Tojo weerä marí cü pāramērā nituriarā mejārōta "Ó'acü yarā nima", ni ṽ'ano'sama.

¹⁷ Ni'cārērā judío masā olivogü dūpūcārā waro weronojõ nima. Āpērā ni'cārērārē te dūpūrire dūtecō'a'caro weronojõ Ó'acü judío masārē cõ'acü niwī. Be'ro te dūpūri ní'caropü apegü olivo nēcūcū dūpūrire pī'rīwā'dutigü topü yeje dū'reō'osami. Tojo weero tigü casero wī'tāse me'rā nēcūcū añurõ pī'rīwā'rōsa'a. Tojo wee'caro weronojõ wa'acaro niwū mūsā judío masā nitirārē. Ó'acü mūsārē cü yarā sājācā weecü niwī. Mūsā judío masā niwe'e. Tojo nitimirā, nipe'tise Ó'acü Abrahā pāramērā nituriarārē "Añuse o'ogūti" ní'quere ñe'erāsa'a. ¹⁸ Tojo wa'a'a nírá, "Ūsā judío masā nemorõ añuyu'rūnū'cā'a", niticā'ña. Ó'acü masārē yu'rūose na me'rāta dū'pocáticaro niwū. Mūsā ñecü me'rā mejēta dū'pocáticaro niwū.

¹⁹ Mūsā a'tiro nibosa'a: "Ni'cārē ña'ase dūpūri dūtecō'ano'caro niwū. Apeye dūpūri yejedü-cayuno'rōtiro tojo weeno'caro niwū", nibosa'a. "Te weronojõ ũsā judío masā nitirārē Ó'acü yarā wa'ato nígū judío masā pe'ere cõ'acü niwī", nibosa'a. ²⁰ Tojota ní'i, nirõ. Na ejõpeotise ye bu'iri cõ'ano'cārā niwā. Mūsā quē'rā Ó'acürē ejõpeoticā, yu'rūono'ña marí'bobā. Mūsā ejõpeose me'rā dia'cū cü yarā sājācārā niwū. Tojo weerä "Ūsā judío masā yu'rūoro ní'i", ni wācūtīcā'ña. Ūsā quē'rārē cõ'arí nírá, Ó'acürē wiopesase me'rā tū'oña'ña. ²¹ Judío masā Ó'acü yarā nimū'tā'cārā nimiwā. Na ejõpeoticā, Ó'acü narē cõ'acü niwī. Cü judío masārē olivo nimū'tā'que dūpūrire dūtecō'a'caro weronojõ weecü niwī. Mūsā judío masā nitirā quē'rārē cūrē ejõpeoticā, tojota weegüsamí.

²² Ó'acü pajaña'sere, tojo nicā tutuaro me'rā cü bu'iri da'resere wācūña. Cūrē ejõpeotirārē bu'iri da'resami. Mūsā pūrícārē pajaña'gū, añurõ weesami. Mūsā cūrē ejõpeonu'cūcā, tojo weegüsamí. Mūsā weeticā, cü ña'ase dūpūri cõ'a'caro weronojõ mūsā quē'rārē cõ'agüsamí. ²³ Cõ'ano'cārā judío masā Jesucristore ejõpeocā, na quē'rārē añurõ weegüsamí. Narē apaturi tigüpüta tja mejā dūpūri yeje dū'reō'o'caro weronojõ weegüsamí. Cü yarā sājācā wéégü, tojo weegüsamí. Ó'acü tere weemasími. ²⁴ Mūsā judío masā nitirā nēcūpü nicü olivo weronojõ ni'i. Tojo nimicā, Ó'acü cü yarā sājācā weecü niwī. Judío masā pūrícā Ó'acü bese'mū'tā'cārā waro nima. Olivogü warore ote'cū weronojõ nima. Tojo weerä mūsā Ó'acü yarā sājācā, judío masārüa tjāsama.

Judío masārē yu'rūoatje ni'i

²⁵ Acawererā, todūporopü masíno'ña marí'quere masícā ũa'a. Ūsā judío masā yu'rūoro masíyū'rūnū'cā'a ní' ní' ní'gū, tojo ní'gūti. Pājārā judío masā Jesucristore ejõpeotini'ma yujupü. Na o'meperi tū'otirā weronojõ nima. Ó'acü "Judío masā nitirā ticurā ejõpeorāsama" ní'caronojōta na ejõpeoca be'ropü judío masā ejõpeorāsama. ²⁶ Tojo wa'acā, nipe'tirā judío masā yu'rūono'rāsama. Ó'acü ye queti ojāca pūrípü judío masā na yu'rūatjere a'tiro o'jano'wū: Masārē yu'rūoacü judío masü Jerusalé wāmetiri macāpūre etagüsamí. Jacob pāramērā na ña'asere cõ'agüsamí.

²⁷ "Narē ña'asere acobojočā, queoro wa'arosa'a y'x'x' tod'porop'x' ní'que", nic'x' niw'í Ō'ac'x', ni ojano'caro ni-w'x'.

²⁸ Jesucristore ējōpeotit'jārā, pājārā judío masā Ō'ac'x'rē ī'atu'tirā weronojō nima. M'x'sā judío masā ni-tirā pe'ere ējōpeodutig'x' tojo weemi. Tojo weemig'x', a'-tocatero nirā judío masārē Ō'ac'x' ma'isami. Ne warop'x' na ñec'x'sum'x'arē ma'ic'x' niyug'x', na quē'rārē ma'isa-mi. ²⁹ Ō'ac'x' cū "Añuse o'og'x'ti" ní'quere d'x'cayutisami. O'otojan'x'cō, ē'matisami. Tojo nicā cū bese'cārārē cō'abutiatisami. ³⁰ Tod'porop'x' m'x'sā quē'rā Ō'ac'x'rē y'x'r'x'x'cācārā niw'x'. A'tocatero Ō'ac'x' judío masā y'x'r'x'x'cācā ī'ag'x', m'x'sā pe'ere pajaña'mi. ³¹ Be'ro tojota wa'arosa'a judío masā quē'rārē. A'tiro nicā na Ō'ac'x'rē y'x'r'x'x'cāma. Be'ro Ō'ac'x' na quē'rārē pa-jaña'g'x'sami. Cū m'x'sārē pajaña'caronojō na quē'rārē pajaña'g'x'sami. ³² A'tiro ni'í. Nipe'tirā Ō'ac'x'rē y'x'r'x'x'cācā ī'ag'x', "Ni'cārōnojō bu'iritirā nima", nic'x' niw'í. Nipe'tirāp'x're pajaña'g'x'ti nig'x', tojo nic'x' niw'í.

³³ Ō'ac'x' marí ña'arā ní'cārārē pajaña'y'x'r'x'x'ami. Tutu-ay'x'r'x'x'ami. Nipe'tise mas'p'ocā'mi. Tojo weerā marí cū wāc'x'ūse, cū weesere mas'p'ōt'ēotisa'a. Cū de'ro weesere t'x'omas'p'ōt'ēotisa'a. ³⁴ Ō'ac'x' ye queti ojāca p'x'ir'x'x' a'tiro ojano'w'x' Ō'ac'x' mas'isere: "Ō'ac'x' marí wio'g'x' wāc'x'ūse ne ni'c'x' mas'itisami. Ne ni'c'x' cūrē 'A'tiro pe'e x'a'a', nímas'itisami. ³⁵ Ne ni'c'x' Ō'ac'x'rē apeyenojō o'o wapamoocā weeta basiowe'e", tojo ni ojano'caro niw'x'. ³⁶ Nipe'tise a'ti turi cjase, x'm'x'use cjase cū wee'que dia'c'x' ni'í. Cū tutuase me'rā nipe'tise ninu'c'x'u. Cū ye ni'í. Tojo weerā nipe'tirā Ō'ac'x'rē "Cū añu'y'x'r'x'ag'x', tutuay'x'r'x'ag'x' nimi", ninu'c'x'cārā. Tojota weerā.

Jesucristore ējōpeorārē weeduti'que ni'í

12 Acawererā, Ō'ac'x' marírē añurō pajaña'nu'c'x'ūmi. Tojo weerā Ō'ac'x'rē marí basu marí up'x', wāc'x'ūse, nipe'tise me'rā o'orā. M'x'x' yarā dia'c'x' ni'í nírā, Ō'ac'x'rē wiarā. Cū me'rā nibutiarā weronojō weerā. Ō'ac'x' marí me'rā e'caticā x'arā, tojo weerā. Marí a'tiro weese me'rā cūrē ējōpeosere diac'j'x' ī'orāsa'a. ² Marí a'ti x'm'x'coc'jārā na weew'x'asere ī'arā, na weronojō weeticārā. A'tiro pe'e weerā. Marí catiri x'm'x'core siape me'rā Ō'ac'x' marí wāc'x'ūse d'x'cayunu'c'x'cā'to. Cū marírē d'x'cayunu'c'x'cā, marí Ō'ac'x' x'asere "A'tiro ni'í", nímas'irāsa'a. Cū x'ase añuse dia'c'x' ni'í. Te ña'ase mar'ise ni'í. Marí cū x'aro weecā, e'catisami.

³ Ō'ac'x' añurō wéég'x', y'x'x're m'x'sārē cū ye quetire weredutig'x' cūw'í. Tojo weeg'x' m'x'sā nipe'tirārē nig'x'ti. Ne ni'c'x' marí weemas'isere "Weecā'amas'í" niticārōx'a'a. Marí weemas'isere queoro wāc'x'ūme'r'icārōx'a'a. Maríñ'c'x' a'tiro wāc'x'ūrā. "Jesucri-store ējōpeoca be'ro cū weemas'ise o'o'que pōt'ēorō weemas'í", nírā. ⁴ Queose me'rā wereg'x'ti. Marí up'x' ni'cā up'x' nimirō, peje d'x'cawatise c'x'o'o. Te nipe'tise ni'cārōnojō niwe'e. Mejēcā dia'c'x' ni'í. Marí caperi me'rā ī'a'a. Marí o'meperi me'rā t'x'o'o. D'x'pocārī me'rā sija'a. ⁵ Marí Jesucristore ējōpeorā tojota ni'í.

Pājārā nimirā, cū me'rā ni'cā up'x' weronojō ni'í. Marí nipe'tirā ni'cā up'x'x' a'mes'x'a'a.

⁶ Maríñ'c'x'rē mejēcārī dia'c'x' weemas'isere cūc'x' ni-w'í. Cū no'o o'os'ír'isere o'osami. Tojo weerā tere añurō weerā. Āpērārē Ō'ac'x' were'quere wereturiamas'isere o'osami. Cū tere cūcā, marí ējōpeoro e'jatuaro āpērārē wererā. ⁷ Āpērārē weetamumas'isere cūusami. Tojo cū weecā, āpērārē añurō weetamurā. Āpērārē cū ye cjasere bu'edutig'x' cūcā, narē añurō bu'erā. ⁸ Āpērārē wāc'x'ututuacā weemas'ig'x'nojō añurō weeya. Āpērārē niyeru o apeyenojō o'odutise c'x'og'x'nojō e'ca-tise me'rā o'oya. "Āpērārē niyeru o'op'x'" nirō marírō o'oya. No'o x'ori dutime'r'ig'x'nojō añurō weeya. No'o pajaña'sere c'x'og'x'nojō e'catise me'rā weetamuña.

Jesucristore ējōpeorā a'tiro weerōx'a'a nise ni'í

⁹ Āpērārē ma'ita'saticā'ña. Diac'j'x' ma'íña. Ña'asere yabiya. Āpērārē weetamuse añusenojō pe'ere siru-tuya. ¹⁰ Jesucristore ējōpeorā ni'c'x' pō'rā weronojō a'mer'í ma'íña. M'x'sā weese me'rā āpērā, āpērā pe'ere añurō wāc'x'udutirā tojo weeya. A'mer'í wio'pesase me'rā ī'aña.

¹¹ Ō'ac'x' x'aro wéérā, nij'isijaticā'ña. Marí wio'g'x' dutisere t'x'sase me'rā weeya.

¹² Ō'ac'x' añurō weeg'x'sami nírā, e'catiyuya. Mejēcā wa'acā pi'etirā, wāc'x'ututuaya. Du'uc'x'ūrō marírō Ō'ac'x'rē ñubuen'c'x'cā'ña.

¹³ Jesure ējōpeorārē apeyenojō d'x'sacā, m'x'sā c'x'osere d'x'cawaaya. M'x'sā tirop'x' etarārē añurō ñe'eña.

¹⁴ M'x'sārē ña'arō weerārē "Ō'ac'x' añurō weeato", ni sēr'ibosaya. "Ña'arō weeato", niticā'ña.

¹⁵ Āpērā e'catirārē e'catitamuña. Āpērā utirārē utita-muña.

¹⁶ Ni'cārōnojō, ni'cārō me'rā añurō nisetib'x'roya. "Y'x'x' āpērā y'x'r'x'oro ni'í", ni wāc'x'uticā'ña. Tojo werono-jō o'orā, mejō nirā me'rā ni'cārōnojō nisetiya. "Mas'ig'x' waro ni'í", niticā'ña.

¹⁷ M'x'sārē ña'arō weecā, narē a'meticā'ña. Nipe'tirā ī'orōp'x're "Añuse dia'c'x' weerōx'asato", ni wāc'x'ututuaya.

¹⁸ No'o m'x'sā weepōt'ēorō, nipe'tirā me'rā añurō nisetiya. Ejerisājāse me'rā nisetiya. ¹⁹ Acawererā y'x'x' mairā, m'x'sārē wereg'x'ti. M'x'sā basu a'mer'í wapat-icā'ña. Ō'ac'x' m'x'sārē ña'arō weerārē bu'iri da'reg'x'sa-mi. Cū ye queti ojāca p'x'ir'x'x' a'tiro ojano'caro niw'x': "Y'x'x' ni'í masārē bu'iri da'reag'x'x'. Na ña'arō wee'que wapare queoro bu'iri da'reg'x'sa'a", nic'x' niw'í marí wio'g'x'. ²⁰ Apeye ojanemono'w'x': "M'x'x'rē ī'atu'tig'x' x'jaboacā, cūrē ecaya. Cū acow'x'ocā, t'íña. M'x'x' cūrē tojo añurō weecā, cū ña'arō wee'quere bopoyag'x'sa-mi", ni ojano'w'x'. ²¹ Ña'asere m'x'sā di'óc'x'ūno'ticā'ña. A'tiro pe'e weeya. M'x'sā añurō weese me'rā pe'e ña'asere d'x'c'acā weeya.

13 Ō'ac'x' dia'c'x' a'ti nuc'x'cāc'jārā wiorā dutirārē sōrōmi. Cū cūu'cārā nima. Tojo weerā nipe'tirā añurō y'x'tiya narē. ² No'o cū wiorārē y'x'r'x'x'cāg'x', Ō'ac'x' duti'quere y'x'r'x'x'cāg'x'ta weemi. M'x'sā wa'tero nírā wiorā m'x'sārē duticā x'ami. Tojo weeg'x' narē

yurɨnɨ'cārārē Ō'acū bu'iri da'regɨsami. ³Wiorā añurō weerārē uise o'otima. Ŋa'arō weerā pe'ere uise o'osama. Uitirāta nisetis'irā, añurō weeya. Mɨsā tojo weecā, wiorā "Mɨsā añurō wee'e", nirāsama. ⁴Ō'acū mɨsā ye niatjere narē sōrōcɨ niwī. Tojo weerā ŋa'arō wéerā pūrīcā, uiya. Wiorā ŋa'arō weerārē bu'iri da'rerā, Ō'acū dutiro weerā weema. Ō'acū ŋa'arō weerārē bu'iri da'redutigɨ wiorārē cūucɨ niwī. ⁵Tojo weerā marī wiorā dutisere yɨ'tiroɨa'a. Bu'iri da'reri nírā di-a'cū, yɨ'titicā'rōɨa'a. Ō'acū marīrē wiorā duticā ɨami nírā pe'e, na dutisere queoro yɨ'time'ricā'rōɨa'a. ⁶Wiorā na da'rasere queoro wéerā, Ō'acūrē da'ra-co'terā weronojō nima. Tojo weerā na wapayedutisenojōrē wapayeya.

⁷Na wiorā dutisereta queoro weeya. Na wapayeduticā, wapayeya. Na wiorā nise bu'iri wiopesase me'rā narē ī'aña. Narē añurō wācūña.

⁸Āpērārē wapamooticā'ña. Maata wapayepe'ocā'ña. A'merī ma'ise pe'e pe'timasīta'a. Tojo weerā a'merī ma'inu'cūcā'ña. No'o āpērārē maigūnojō Ō'acū dutise cū'uquere queoro weegɨ weemi. ⁹Ō'acū a'tere dutise cūucɨ niwī. "Mɨsā ɨmosānumia nitirārē, marāpɨsɨmɨa nitirārē a'metārāticā'ña. Āpērārē wējēcō'aticā'ña. Yajaticā'ña. Āpērā yere ɨoticā'ña" ni, dutise cūucɨ niwī. A'te, tojo nicā nipe'tise apeye dutise cū'uquere ni'cārōpɨta neɨɨ'cōmasī'i. A'tiro ni'i. Mɨsā, mɨsā basu ma'irōnojōta mɨsā tiropɨ nirārē ma'īña, ni'i. ¹⁰Marī ma'ise cɨorā, marī tiropɨ nirārē ŋa'arō weesome. Tojo weerā narē ma'írā, Ō'acū dutise cū'uquere weepe'ocā'a.

¹¹A'tere ni'cārōacā marī catiriterore wācūrōɨa'a. Cārīrā weronojō niticā'rā. Jesú cū apaturi a'tiatjere añurō tɨ'oña'a, wācūɨrūrā. Marī Ō'acū tiropɨ wa'atjo cā'rōacā dɨ'sasa'a. Marī ne waro Jesucristore ějōpe-owā'cōrā, "ɨ'mɨsepɨ marī wa'atje dɨ'sayɨ'rɨa'a", nimiwɨ. Ni'cārōacārē marī masī'i. "Cā'rōacā dɨ'sa'a Jesucristo apaturi a'tiatje", ni'i. ¹²A'tiro nicārē ŋa'arō weese yɨ'rɨmajā wa'a'a. Ni'cārōacārē bo'remɨjātiro weronojō Jesucristo a'tiatjo cā'rō dɨ'sa'a. Tojo weerā marī ŋa'asere masā ŋamipɨ weewɨasenojōrē weedu'uroɨa'a. A'tiro pe'e weeroɨa'a. Añuse, ɨmɨco masā ī'orōpɨ weesenojō dia'cūrē weeroɨa'a. Marī Ō'acū yere wéerā, ŋa'arō weesere du'upe'ocā'rāsa'a. ¹³ɨmɨco, bajuyoropɨ weesetironojō weeroɨa'a. Bosɨmɨ nicā que'a, caricūtīcā'rā. Numia me'rā ŋa'arō weeticā'rā. Numia quē'rā, ɨmɨa me'rā ŋa'arō weeticā'ña. A'pepūrīse me'rā tɨ'oña'ticā'rā. Āpērā yere ɨoticā'rā. ¹⁴A'tiro pe'e weerā. Marī wiogɨ Jesucristo weetamuse me'rā cū weronojō añurō nisetirā. Cūrē nemorō masīnemorā. Marī ŋa'arō ɨaripejasere weesī'rīrā, "A'tiro weerāti", ni wācūtīcā'rā. Tere weedu'urā.

Ějōpeotutuarā, ějōpeotutuatirā cjase ni'i
(1Co 8.1-13)

14 Ni'cū Jesucristore ějōpeomigū, cū ějōpeotutuatigɨ mɨsā me'rā nisī'ricā, ūrūsātīrāta, cūrē ŋe'eña. Cūrē "A'tiro weecā ɨa'a" nitirāta, ŋe'eña. Cūrē "To ŋe'ebosɨ" nitirāta, ŋe'eña. ²Āpērā Jesucristore

ějōpeorā "Marī nipe'tise ba'acā, añu ni'i", nima. Āpērā pe'e Jesucristore ějōpeotutuatirā "Marī di'iro ba'arā, Ō'acūrē yɨ'rɨnɨ'cābosa'a", ni wācūsama. Tojo weerā otese dia'cūrē ba'asama. ³Nipe'tise ba'agɨ pe'e di'iro ba'atigɨre ī'acō'aticā'to. Di'iro ba'atigɨ pe'e quē'rā nipe'tise ba'agɨre "Mɨ'ɨ di'iro ba'acā, ŋa'a ni'i", niticā'to. Nipe'tise ba'agɨre Ō'acū yagɨ sājācā weetojacɨ niwī. ⁴Marī apīrē da'ra'co'tegɨre "Mɨ'ɨ ŋa'arō wee'e", nīmasīwe'e. Cū wiogɨ dia'cū tojo nīmasīsami. Marī Jesucristore ějōpeorā quē'rārē tojota ni'i. Āpērā Jesucristore ějōpeorārē "Ŋa'arō weema", nīmasīwe'e. Ō'acū na wiogɨ nimi. Cū ni'cūta narē "Añurō wee'e", o "Ŋa'arō wee'e", nīmasīsami. Marī wiogɨ cū yarārē ějōpeotutuatī weemasīmi.

⁵Apeye ninemogūti. Ni'cārē ɨmɨrī yɨ'rɨoro ape ɨmɨ Ō'acūrē ŋubuepeoroɨa'a", nisama. Āpērā pe'e "Nipe'tise ɨmɨrī ni'cārōnojō Ō'acū ye ni'i", nisama. Masāɨcū "Ō'acū yɨ'ɨ a'tiro weecā ɨasami", nirōɨa'a. ⁶Ni'cū, ni'cā ɨmɨrē "Ō'acū ya ɨmɨ waro ni'i" nigūnojō Ō'acūrē ějōpeoacɨ tojo nisami. Apī nipe'tise ɨmɨrīrē ni'cārōnojō wācūgū quē'rā Ō'acūrē ějōpeoacɨ tojo nisami. Nipe'tisere ba'agɨ quē'rā Ō'acūrē ějōpeoacɨ tojo weesami. Cū ba'asere e'catise o'osami. Apī di'irore ba'atigɨ quē'rā Ō'acūrē ějōpeogɨ ba'atisami. Cū, cū ba'asenojōrē Ō'acūrē e'catise o'osami.

⁷Marī catiri ɨmɨcore marī se'saro niwe'e. Wērīrā quē'rā marī se'saro nisome. Marī catirā, wērī'cārā Jesucristo yarā ni'i. ⁸Marī catiro pōtēorō Jesucristo ɨaronojō weesī'rī'i. Wērīrā quē'rā cū me'rā catirāti nírā, wērīrāsa'a. Tojo weerā catirā, wērī'cārā Jesucristo yarā ni'i. Cū marī wiogɨ marīrē sɨ'ori nigū nimi. ⁹A'tiro ni'i. Cristo wērīcɨ niwī. Wērītoja, masācɨ niwī. Nipe'tirā catirā, wērī'cārā wiogɨ nigūti nīgū, tojo weecɨ niwī.

¹⁰Tojo weerā ɨde'ro weerā mɨsā āpērā Jesucristore ějōpeorārē "Ŋa'arō weerā weema" niti? ɨDe'ro weerā narē tojo ī'acō'ati? Marī nipe'tirā Ō'acū masārē beseri ɨmɨ nicā, marī wee'quenɨcūrē beseno'rāsa'a. Tojo weerā Jesucristore ějōpeorā marī acawererārē "Tojo weema", niticā'rōɨa'a. ¹¹Ō'acū ye queti ojāca pūrīpɨ Ō'acū cū ni'quere a'tiro ojano'wɨ:

Yɨ'ɨ catigɨ ni'i.

Yɨ'ɨ ucūse diacjū warota ni'i.

Nipe'tirā yɨ'ɨre ejaque'arāsama.

Nipe'tirāpɨta yɨ'ɨre "Mɨ'ɨ Ō'acū añugū, tutuagɨ ni'i", nirāsama, ni ojano'wɨ.

¹²Te oja'quere tɨ'orā, marī masī'i, marīɨcū a'ti turipɨ marī wee'quere Ō'acūrē wererāsa'a.

Mɨsā acawererā Jesucristore ějōpeorārē na ějōpeosere dojorēticā'ña nise ni'i

¹³Marī, marī wee'quere Ō'acūrē wererāsa'a nírā, a'merī ucjaticā'rā. A'tiro pe'e ɨa'a. Ne apeyenojō na ějōpeosere dojorēcā weeticā'rā. Tojo nicā narē ŋa'arō weecā weeticā'rā. ¹⁴Yɨ'ɨ marī wiogɨ Jesure ějōpeotjagū, a'tiro masī'i. Nipe'tise yɨ'ɨ ba'ase añuse ni'i. Apī pe'ema "Apeyenojō yɨ'ɨ ba'ase ŋa'a ni'i" nicā, cūrē diacjūta ŋa'a nisa'a. ¹⁵Mɨ'ɨ āpērā na ba'aya

marísere ba'acá, apí ña'arõ tɔ'oña'bosami. Mɔ'ɔ tojo wéégɔ, cūrē ma'igũ mejēta wee'e. Cristo cū quē'rārē wērībosacɔ niwī. Tojo weegɔ mɔ'ɔ ba'ase me'rā apīrē ějōpeodu'ucā weeticā'ña. ¹⁶ Mɔ'ɔma mɔ'ɔ weese añu nibosa'a. Apí pe'ere ña'a nibosa'a. Tojo weese me'rā āpērārē ña'arõ wācūcā weeticā'ña. ¹⁷ Ō'acū marí wioɔɔ ye cjase ba'a, sī'rí weese mejēta ni'i. A'te pe'e nibuti-a'a. Ō'acū ɔaro weenu'cūse, tojo nicā āpērā me'rā añurõ nicā'se, a'merí e'caticā weese pe'e nibutia'a. Te Espírítu Santu weetamuse me'rā weeno'o. ¹⁸ A'tiro weegú Jesucristo ɔaronojõ weegɔ weemi. Ō'acū ĩ'orõpɔre "Añurõ weegɔ weemi", nino'sami. Tojo nicā masā quē'rā cūrē "Añurõta weegɔ weemi", nisama.

¹⁹ Tojo weerā ni'cārõ me'rā añurõ wejepeo ejerisājāsnojõrē a'marā. Marírē te ni'cārõ me'rā nise-tise Jesucristore nemorõ ějōpeorā, a'merí weeta-murāsa'a. ²⁰ Mɔ'sā ba'ase me'rā apí Jesucristore ějōpeosere dojorētīcā'ña. Nirõta nipe'tise ba'ase añu ni'i, añurõ pe'e. Mɔ'sā āpērā na ba'aya marísenojõrē ba'acā ĩ'arā, na quē'rā ba'abosama. "Tere ba'arā, ña'arõ wee'e" ni wācūmirā, mɔ'sārē ĩ'acūurā, tojo weebosama. Tojo wācūrā, tere ba'arā, ña'arõ weema. Tojo weerā mɔ'sā tere ba'arā, narē ña'arõ weecā weebosa'a. Mɔ'sā tojo weese ña'a ni'i. ²¹ Marí apí ějōpeotuatigɔre Jesucristore ějōpeodu'ucā weebosa'a nírā, a'tiro weerõa'a. Cū dí'iro ba'atisere ba'aticā'rõa'a. Vino cū sī'rītisere sī'rītīcā'rõa'a. No'o apeyenojõ cūrē Jesucristore ějōpeodu'ucā weesenõjõrē weeticā'rõa'a. ²² "Nipe'tise yɔ'ɔ weese añu ni'i" ni tɔ'oña'gũnojõ Ō'acū se'sarore wereya. Āpērā ějōpeose dojorētīgɔ, bu'iri marīgũ tɔ'oña'gũ e'catīgɔ nimi. ²³ Apí apeyenojõrē ba'agɔ, "To ba'abosam" ni tɔ'oña'ba'agɔ, bu'iri cɔomi. A'tiro ni'i. "Yɔ'ɔ ba'ase Ō'acū ĩ'orõpɔre añurõsa'a" nitimigũ ba'acā, ña'a ni'i. "Nipe'tise marí weese Ō'acū ĩ'orõpɔre queoro ni'i" ni tɔ'oña'timirā weese ña'a ni'i.

Marí ye dia'cūrē wācūtīcā'rõa'a nise ni'i

15 Marí ějōpeotutuarā āpērā ějōpeotutuatirārē weetamurõa'a. Marí tɔ'sase dia'cūrē weeticā'rõa'a. ² Āpērā ye niatjere wācūrõa'a. Narē nemorõ ějōpeotutuato nírā tojo weerõa'a. ³ Cristom-arīcā cū tɔ'sase dia'cūrē weeticɔ niwī. Ō'acū ye queti ojāca pūrīpɔ Cristo cū pacɔre ní'quere a'tiro ojano'wɔ: Nipe'tise mɔ'ɔrē ĩ'atu'tirā mɔ'ɔrē ña'arõ ucūrā, yɔ'ɔ pe'ere weequē'orā weema, ni ojano'caro niwɔ.

⁴ Nipe'tise todɔporopɔ Ō'acū ye queti oja'que marírē masídutiro ojano'caro niwɔ. Marí ña'arõ yɔ'rɔrā, te oja'quere bu'erā, nɔ'cāpo'o. Wācūtutuanemo'o. Tojo weerā Ō'acū cū weeatjere e'catise me'rā yucue'e.

⁵ Ō'acū marírē mejēcā wa'acā, wācūtutucā weesami. Marírē e'caticā weesami. Cū Jesucristo ɔaronojõ mɔ'sārē ni'cārõ me'rā nisetīcā weeato. ⁶ Tojo weerā mɔ'sā ni'cārõpɔta wācūsetirā, a'tiro weerāsa'a. Ō'acū, marí wioɔɔ Jesucristo pacɔre ni'cārõ me'rā "Mɔ'ɔ añuyɔ'rɔa'a", nírāsa'a.

Judío masā nitirārē Jesucristo ye quetire were'que ni'i

⁷ Marí Ō'acūrē ni'cārõ me'rā ějōpeorā nitjīarā, āpērārē ñe'erõa'a. Jesucristomarīcā marírē ñe'ecɔ ni-wī. Tojo weerā Ō'acūrē "Añubutiami" nidutirā, marí quē'rā āpērārē ñe'erõa'a. ⁸ Yɔ'ɔ ucūgũ, "Ō'acū marí ñecūsɔmɔarē cū 'Weegɔti' ní'quere queoro weegɔ weemi", nigũ wee'e. Jesucristota judío masārē weeta-mugũ a'ticɔ niwī ní'gũ, tojo ni'i. Cū tojo weese me'rā Ō'acū cū diajɔ nisere ĩ'ocɔ niwī. ⁹ Tojo nicā judío masā nitirā "Ō'acū ɔsārē pajaña'gũ, añuyɔ'rɔami" nidutigɔ Jesucristo a'ticɔ niwī. Ō'acū ye queti ojāca pūrīpɔ Ō'acū bese'cɔ Cristo cū pacɔre ucū'quere a'tiro ojano'wɔ:

Judío masā nitirā wa'teropɔ mɔ'ɔrē e'catipeogɔti.

Ō'acū masīyɔ'rɔagɔ nimi ní'gũ, basapeogɔti.

¹⁰ Aperopɔ quē'rārē a'tiro ojano'wɔ:

Judío masā nitirā, Ō'acū yarā judío masā me'rā e'catiya.

¹¹ Aperopɔ quē'rārē ninemowɔ:

Nipe'tirā judío masā nitirā Ō'acūrē e'catipeorā, "Mɔ'ɔ añuyɔ'rɔagɔ ni'i", niña.

Nipe'tirocjārāpɔta Ō'acū añubutiasere e'catipeoya, ni ojano'wɔ.

¹² Isaía quē'rā a'tiro ojacɔ niwī:

Isaí pārami nituriagɔ bajuagɔsami.

Cū judío masā nitirā wioɔɔ niacjɔ nigũsami.

Na cūrē "Ō'acū yɔ'rɔogɔ nimi", ni ějōpeorāsama, ni ojano'wɔ.

¹³ Ō'acū marírē cū añurõ weeatjere e'catiyusere o'ogɔ nimi. Mɔ'sārē cūrē ějōpeorārē e'catise, ejerisājāse o'oato. Tojo weerā mɔ'sā Espírítu Santu weetamurõ me'rā ɔpɔtɔ e'catiyurāsa'a.

¹⁴ Yɔ'ɔ acawererā, mɔ'sārē a'tiro tɔ'oña'a. Mɔ'sā āpērārē añurõ weesa'a. Jesucristo yere añurõ masīsa'a. A'merí werecasamasīsa'a. ¹⁵ Mɔ'sā tojo weemicā, a'ti pūrīpɔre mɔ'sārē tutuaro me'rā oja'a. Mɔ'sā tɔ'o'quere acobojotīcā'to ní'gũ tojo wee'e. Ō'acū yɔ'ɔrē añurõ wéégɔ, Jesucristo yere mɔ'sārē bu'e-dutigɔ cūuwī. ¹⁶ Tere weregɔ, judío masā nitirā na Jesucristore ějōpeocā ɔasā'a. Pa'ia wa'icɔrārē Ō'acūrē o'oro weronõjõta yɔ'ɔ judío masā nitirārē cūrē wasī'rīsa'a. Espírítu Santu narē Ō'acū yarā sājācā weegɔsami. Tojo weecā Ō'acū narē, "Yarā nima", ni ñe'egũsami.

¹⁷ Jesucristo weetamurõ me'rā Ō'acū cūu'quere añurõ wee'e. Tojo weegɔ yɔ'ɔ da'rasere añurõ tɔ'oña'a. ¹⁸ Jesucristo yɔ'ɔ me'rā wee'que dia'cūrē mɔ'sārē weregɔti. Mɔ'sā judío masā nitirārē ějōpeocā ɔasāgũ yɔ'ɔrē weetamuwī. Yɔ'ɔ bu'ese me'rā, tojo nicā yɔ'ɔ wee'quere ĩ'arā, mɔ'sā judío masā nitirārē ějōpeocā weewī. ¹⁹ Apeye quē'rārē Ō'acū tutuaro me'rā weesere wee'owɔ. Tojo nicā Espírítu Santu tutuase me'rā bu'ewɔ. A'tere wéégɔ, Jerusalé me'rā werenɔ'cāwɔ. Téé Ilírīco wāmetīropɔ Jesucristo masārē yɔ'ɔrē quetire weretɔogɔ ejawɔ. ²⁰ Āpērā bu'eno'ña marírõpɔre Jesucristo ye quetire weremu'sī werewɔ. Āpērā na were'quere werebu'ipeotiwɔ.

²¹ Yh'u tojo weese Ō'acū ye queti ojáca pūrīpə oja'-caronojōta wa'awh. A'tiro ojano'caro niwū:
Cū ye quetire ne ni'cāti masīti'cārā wereno'rāsama.
Cū yere na tū'oti'quere tū'omasīrāsama, ni ojano'wū.

Pablo Romapə wa'atje ni'i

²² Yh'u peje macārīpə bu'esijayugə, mūsā tiropə wa'amasītisa'a yujupə. ²³ Ni'cārōacārē te macārīpə bu'etoja'a. Peje cū'marī mūsā tiropə wa'asī'rī'cə nitjāgū, be'rocure topəre wa'agūti. ²⁴ Españaḡ wa'agūti. Topə wa'agə, mūsā tiro Romapə yə'rəagūti. Mūsārē ū'a, e'cati, cā'rō niquejogūti. Be'ro yə'ure Españaḡ wa'atjere weetamuapa. ²⁵ Ni'cārōacā Jerusalēpə wa'anīgūti yujupə. Jesucristore ējōpeorārē weetamugū niyeru miagū weegūti. ²⁶ Jesucristore ējōpeose cururicjārā Macedonia, tojo nicā Acaya di'tacjārā niyeru sērīneocārā niwā. Jerusalēpə nirā pajasecūorā Jesucristore ējōpeorārē o'orātīrā tojo weecārā niwā. Tojo weegə te niyerure Jerusalēpə o'ogə wa'agūti. ²⁷ Judío masā nitirā Macedonia, Acayapə nirā a'tiro wācūcārā niwā. Judío masā Jerusalēpə nirārē weetamurōḡa'a. Na tojo wācūse añu nicaro niwū. A'tiro ni'i. Judío masā, judío masā nitirā pe'ere Jesucristo ye quetire werewā'cōcārā niwā. Tojo nicā judío masā nitirā Jesucristore ējōpeocā, a'tiro wa'acaro niwū. Ō'acū judío masārē "O'ogūti" ni'que pe'ere űe'ecārā niwā. Tojo weerā judío masā nitirā, judío masā pajasecūorārē niyerure, na cūosere o'oroḡa'a. ²⁸ Yh'u te niyeru Jerusalēcjārārē o'otojagə, Españaḡ wa'agə, mūsārē ū'ayə'rəwā'cāgūti. ²⁹ Yh'u mūsā tiropə wa'agə, Jesucristo ye añusere mūsārē miiejagḡsa'a. ³⁰ Yh'u acawererā, mūsā Jesucristore ējōpeo'o. Es-piritu Santu marīrē a'merī mal'icā weemi. Tojo weegə mūsārē a'tiro weecā ḡasa'a. Yə'ure weetamurā, yé ni-atjere Ō'acūrē sērībosaya. ³¹ A'tiro sērībosaya yə'ure. Judeapə nirā Jesucristore ējōpeotirā yə'ure űa'arō weeticā'to. Tojo nicā Jesucristore ējōpeorā Jerusalēcjārā yə'ure miasere e'catise me'rā pōtērī űe'eato. ³² Tojo weecā, Ō'acū cū ḡacā, mūsā tiropə yə'ure e'catise me'rā etagḡsa'a. Topə soogḡsa'a. ³³ Ō'acū ejerisājāsere, añurō nicā'sere o'ogə mūsā nipe'tirā me'rā niato. Tojota weeato.

Romacjārəpəre añudutise o'o'que ni'i

16 Ni'cō Jesucristore ējōpeogo Febe wāmetigo mūsā tiropə wa'ago weemo. Co Jesucristore ējōpeorā Cenrea wāmetiri macācjārārē weetamugō nimo. ² Mūsā Jesucristore ējōpeorā e'catise me'rā core űe'eña. Marī Jesucristore ējōpeorārē añurō űe'erōḡa'a. Co pājārārē weetamuco niwō. Yh'u quē'rārē weeta-muwō. Tojo weerā core apeyenojō dū'sacā, o'oya. ³ Aquila, cū ḡemo Priscila añuato. Yh'u Jesucristo yere bu'ecā, na quē'rā yə'ure bu'etamuwā. ⁴ Āpērā yə'ure wējēsŕīcā, yə'ure weetamuwā. Na quē'rārē wējētawiomīcā, tojo weewā. Na tojo wee'quere yə'ure dia'cū e'catise o'owe'e. Nipe'tirā āpērā judío masā ni-

tirā Jesucristore ējōpeorā e'catise o'oma. ⁵ Jesucristore ējōpeorā Aquila ya wi'ipə nerēwəarā quē'rā añuato. Apī yə'ure ma'igū Epeneto añuato. Cūta Asiapəre āpērā dəporo Jesucristore ējōpeomə'tā'cə nimi. ⁶ María quē'rā añuato. Mūsā me'rā Ō'acū cjasere ḡpəḡḡ da'ramo. ⁷ Yh'u acawererā judío masā Andrónico, Junias añuato. Na quē'rā yə'ure me'rā bu'iri da'reri wi'ipə niwā. Na yə'ure dəporo Jesucristore ējōpeocārā niwā. Jesucristo besecū'cārā narē "Añurā nima", nisama.

⁸ Jesucristore ējōpeogə yə'ure ma'igū Ampliato añuato. ⁹ Urbano, űsārē Jesucristo ye quetire weretamugū añuato. Tojo nicā yə'ure ma'igū Estaquis añuato. ¹⁰ Apelles quē'rā añuato. Cū Jesucristore añurō ējōpeomi. Nipe'tise cū weesere ū'arā, "Jesucristore añurō ējōpeogə nimi", ni ū'a'a. Aristóbulo ya wi'icjārā quē'rā añuato. ¹¹ Apī yə'ure acaweregə, judío masū Herodión añuato. Tojo nicā Narciso ya wi'icjārā Jesucristore ējōpeorā añuato. ¹² Trifena, Trifosa na quē'rā añuato. Na numia marī wiogə Jesucristo yere pūrō da'rama. űsā ma'igō Pérsida quē'rā marī wiogə Jesucristo ye cjasere ḡpəḡḡ da'ramo. Co quē'rā añuato. ¹³ Rufo añuato. Nipe'tirā cūrē "Jesucristore añurō ējōpeomi", nima. Cū paco quē'rā añuato. Core yə'ure pacore weronojō ū'a'a. ¹⁴ Asíncrito, Flegonte, Hermes, Patrobas, Hermas, āpērā Jesucristore ējōpeorā na me'rā nirā añuato. ¹⁵ Filólogo, Julia, Nereo, tojo nicā cū acabijo Olimpas, nipe'tirā Ō'acū cū yarārē cūu'cārā na tiropə nirā añuato.

¹⁶ A'merī ma'ise me'rā añudutiya. Nipe'tirā Jesucristore ējōpeose cururicjārā mūsārē añudutima.

¹⁷ Yh'u acawererā, ni'cārērā mūsā tiropə nirā dū-cawaticā weesŕī'sama. Na tojo weeri nīrā, tū'omasīűa. Mūsārē ējōpeosere dojorēsama. Mūsārē bu'e'que mejētare weesama. Tojo weerā narē ba'patiticā'ña. Na bu'esere ne tū'oticā'ña. ¹⁸ Na marī wiogə Jesucristo ḡaro weerā mejēta weesama. Na no'o ḡaro weesŕī'rō weesama. Na añurō ḡsəro ucūme'rīse me'rā, diacjū ucūrā weronojō ucūsama. ḡpəḡḡ waro masītutuātīrārē weeta'sa ējōpeocā weesama. ¹⁹ Mūsā pūrīcā añurō Jesucristo ḡaro weesa'a. Nipe'tirā tojo nima mūsārē. Tojo weegə mūsā me'rā pūrō e'cati'i. Mūsārē añusere masīcā ḡasā'a. Ne űa'ase pe'ema masīdutigə ḡasāwe'e. ²⁰ Ō'acū āpērā me'rā añurō nicā'sere o'ogə nimi. Cā'rōacā be'ro cūta mūsārē wātīrē docaque'acā weegḡsami. Jesús marī wiogə mūsārē añurō weeato.

²¹ Timoteo yə'ure me'rā Jesucristo ye quetire werēcusi-atamugū mūsārē añudutimi. Yh'u acawererā judío masā Lucio, Jasó, Sosípater na quē'rā añudutima.

²² Yh'u a'ti pūrīrē Pablore ojabosagə, Tercio wāmeti'i. Yh'u Jesucristore ējōpeogə mūsārē añuduti'i.

²³ Gayo mūsārē añudutimi. Jesucristore ējōpeorā cū ya wi'ipə nerēwəama. Yh'u Pablo ti wi'ipə cājī'i. Erasto a'ti macā cjasere dutigə, narē niyeru co'tegə añudutimi. Tojo nicā apī Jesucristore ējōpeogə Cuarto añudutimi.

²⁴ Marī wiogə Jesucristo mūsā nipe'tirārē añurō weeato.

²⁵ Marí Õ'acürë e'catipeorã, "Añuyurumi", nírã. Marí wioḡ Jesucristo ye queti me'rã Õ'acü marírë nemorõ ëjõpeocã weemasími. Dëporopure nipe'tirã masãrë yuruse quetire masíno'ña marícaro niwü. A'to-caterore majã Õ'acü ye queti weremutãrã masã na oja'que me'rã masíno'o. Õ'acü catinu'cügü tojo were-duticü niwí. Yurü quë'rã Jesucristo ye quetire were'e.

Õ'acü nipe'tise cururicjãrãrë cürë ëjõpeo, cü haro weecã hasami.

²⁷ Õ'acü ni'cütã nimi. Cü ni'cütã nipe'tisere masípe'ocã'mi. Tojo weerã Jesucristo weetamurõ me'rã Õ'acürë "Tutuayurumi", ni ëjõpeonu'cücã'rã. Tojota weerã.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo

1 CORINTIOS

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo Jesucristore ējōpeorā Corintocjārārē ojacu niwī. Cū ojacaterore Éfesopu nicu niwī. Cūta Corintocjārārē ne waropure Jesucristo ye quetire were, cūrē ējōpeori curuacjārā sājācā weecu niwī.

Titare cū Jesucristo ye quetire bu'esijanū'cāca be'ro puati wa'aro weecaro niwū.

Topure judío masā nerēwuaropu bu'ecu niwī. Cūrē topu nigūrē cō'awīrōcā'cārā niwā. Titare Corintocjārā me'rā ni'cā cū'ma ape cū'ma deco tojacu niwī.

Be'ro Corintocjārārē cū bu'e'quere queoro weeticā tū'ogu, a'ti pūrīrē ojacu niwī. Cū ojawuaronojōta añudutinū'cācu niwī. Yapatigupua Judeacjārā pajasecuarārē weetamuse cjasere, cū basu de'ro weeatjere ucūyapaticu niwā.

Pablo Corintocjārārē oja'que ni'i

1 Yū'hu Pablo, Sóstenes me'rā mūsārē añuduti'i. Cū quē'rā Jesucristore ējōpeogu marī acaweregū nimi. Ō'acū cū uacaronojōta yū'ure Jesucristo ye quetire weredutigū besecū'ucu niwī. **2** Yū'hu a'ti pūrīrē mūsā Corintopu nirārē oja'a. Mūsā Jesucristore ējōpeorā Ō'acū ya curuacjārārē oja'a. Mūsā Jesucristo me'rā nīrā, Ō'acū yarā ni'i. Ō'acū mūsārē cū yarā niato nígū besecu niwī. Nipe'tirocjārā Jesucristore ējōpeorārē tojo besecu niwī. Jesucristo nipe'tirā cūrē ējōpeorā wioгу nimi. Tojo nicā marī wioгу nimi.

3 Ō'acū marī pacu, tojo nicā Jesucristo marī wioгу mūsārē añurō weeato. Mūsārē ejerisājācā weeato.

Ō'acū Jesucristore ējōpeorārē weetamuse ni'i

4 Mūsā Jesucristore ējōpeorā niyucā, Ō'acū mūsārē añurō weecu niwī. Cū tojo weesere ū'agū, cūrē e'catise o'onu'cū'u. **5** Mūsā Jesucristo yarā niyucā, Ō'acū mūsārē cū ye cjase nipe'tise añusere o'ocu niwī. Tere o'ogu, mūsārē cū yere añurō masīcā weecu niwī. Āpērārē mūsā cū ye quetire añurō wereturiacā weecu niwī. **6** Yū'hu "Cristo mūsārē añurō weegusami", niwū. Cū yarā sājācā, yū'hu nī'caronojōta wa'awu mūsārē.

7 Tojo weerā mūsā Ō'acū o'osere cūpe'ocā'a. Marī wioгу Jesucristo a'tiatjere yucueri curare Ō'acū mūsārē o'ose dū'sawe'e. **8** Cū tutuasere mūsārē o'onu'cūgūsami. Cūrē ējōpeocā weenu'cūgūsami. Téé a'ti mūco pe'ticāpu tojo weedu'ugūsami. Tojo weerā marī wioгу Jesucristo a'ticā, bu'iri marīrā nīrāsa'a. **9** Ō'acū cū nī'quere queoro weemi. Cūta mūsārē besecu niwī. Cū macū Jesucristo marī wioгу me'rā añurō nidutigū besecu niwī.

Pablo Corintocjārārē "A'merī dūcawatiticā'ña" nī'que ni'i

10 Acawererā, Jesucristo dutiro me'rā mūsārē a'tiro nigūti. Mūsā nī'cārōnojō wācūña. Mūsā ucūse me'rā

dūcawatiticā'ña. E'catise me'rā a'merī ucūña.

Nī'cārōnojō wācū nisetiya. **11** Yū'ure Cloé wāmetigo ya wi'icjārā mūsā a'merī ū'asī'ritise quetire werewā.

12 A'tiro werewā: "Masānūcū mejēcā dia'cū wācūsetiama", niwā. Mūsā a'tiro ucūaporo: "Ūsā Pablo ya curuacjārā ni'i." Āpērā "Apolo ya curuacjārā", "Pedro ya curuacjārā", tojo nicā "Cristo ya curuacjārā ni'i", niaporo. Tojo weerā no'o uaro wācūma'acā'poro. **13** Tojo wācūticā'rōua'a. Marī Cristore ējōpeorā ni'i. Tojo weerā ni'cā curuata ni'i. Marīrē dūcawaase marī'i. Yū'hu Cristo niwe'e. Mūsā ye niatjere curusapu wērībosatiwu. "Pablōre ējōpeorārē wāmeyeno'rōsa'a", nino'ña marīwū. **14** Ō'acūrē e'catise o'o'o. Crispo, tojo nicā Gayo dia'cūrē wāmeyegu, queorota weewu. **15** Pājārā mūsārē wāmeyecā, a'tiro nibopā: "Pablo cū wāme me'rā ūsārē wāmeyewī", nibopā. Tere nīrā, yū'ure ējōpeorā weebopā. No'opuacā tere weetiwu. **16** Estéfanos ya wi'icjārā quē'rārē wāmeyewu. Āpērāma wācūnemotisa'a. **17** Yū'ure Cristo wāmeyedutigū cūtiwī. Cū mūsārē yū'ruose queti pe'ere yū'ure weredutigū o'ówī. Tere weredutigū, masā añurō na wācūme'rīse paca me'rā wereditiwī. Yū'hu tojo werēcāma, Cristo curusapu wērīsere wācūtibopā. Masā yū'ruono'tibopā.

Ō'acū tutuasere, cū masīsere Cristo me'rā masīno'o nise ni'i

18 Jesucristo ye queti a'tiro ni'i. Cū marīrē yū'ruosī'rigū, curusapu wērīcu niwī. Tereta Jesucristore ējōpeotirā pecame'epu wa'ajā a'tiro nisama cū wērī'quere: "Tojo nima'acārō wee'e", nisama. Marī cū yū'ruono'cārā pe'ema Cristo curusapu wērī'que queti añuse ni'i. Te queti me'rā Ō'acū tutuasere ū'ano'o.

19 Ō'acū ye queti ojāca pūrīpūre a'tiro ojano'wū:

Āpērā "Ūsā masīrā ni'i", nīrāsama.

Na tojo ucūsere pe'ticā weegūti.

Na tū'omasīsere tuumajāminū'cōcūti, nicu niwī Ō'acū.

²⁰ Tojo weerã “Masĩpe'ocã'a” nirã mejõ nirã tojama. Tojo nicã ãpẽrãrẽ na wãcũsere bu'eri masã quẽ'rã mejãrõta tojama. A'ti ãmũco cjasere ucũme'rĩrã quẽ'rã mejãrõta tojama. A'te, a'ti ãmũco cjase na “Tũ'omasĩ'i” nisere Õ'acũ a'tiro weesami. Tere mejõ nise waro wa'acã weesami. ²¹ Õ'acũ nipe'tisere masĩmi. Tojo weegũ cũ a'ti turicjãrãrẽ na tũ'omasĩse me'rã cũrẽ masĩcã weeticũ niwĩ. A'tiro pe'e ãacũ niwĩ. Na Jesucristo ye quetire tũ'orã, na ãjõpeocã, “Narẽ yũ'rũoguti”, nicũ niwĩ. Cũrẽ ãjõpeotirã pe'e te quetire tũ'orã, “Tojo nima'acãrõ wee'e”, ni wãcũcãrã niwã.

²² Judío masã Õ'acũrẽ ãjõpeose dũporo a'tiro nisama: “Õ'acũ tutuaro me'rã wee'ocã ã'atojarãpũ di-a'cũ ãjõpeorãti”, nisama. Judío masã nitirã griego masã pe'e quẽ'rã a'ti turicjãrã na wãcũme'rĩsere ãjõpeoma. ²³ Ûsã pũrĩcã Cristo curusapũ wẽrĩ'cũ ye quetire were'e. Judío masã tere tũ'orã, tũ'satisama. Judío masã nitirã quẽ'rã te quetire tũ'orã, “Tojo nima'acãrã weema”, nisama. ²⁴ Marĩ Õ'acũ bese'cãrãrẽ no'o judío masãrẽ, judío masã nitirãrẽ Jesucristo ye queti ni'cãrõnojõ ni'i. Marĩ Cristo curusapũ wẽrĩse me'rã a'tiro masĩ'i: “Õ'acũ tutuagũ, masĩyũ'rũagũ nimi”, ni'i. ²⁵ A'ti ãmũcocjãrã Õ'acũ weesere tojo weema'asere weronojõ wãcũma. Niwe'e. Õ'acũ weese pe'eta masã masĩse nemorõ niyũ'rũnũ'cã'a. Apeye Õ'acũ wee'quere tutuatisere weronojõ ã'ama. Niwe'e. Cũ wee'que pe'eta masã weese yũ'rũoro tutuanemo'o.

²⁶ Acawererã, mũsãrẽ Õ'acũ beseatji dũporopũ niseti'quere wãcũña. Mũsã pejetirãcã a'ti turi cjasere masĩrã waro niwũ. Pejetirãcã wiorã niwũ. Pejetirãcã wiorã acawererã niwũ. ²⁷ Cũ a'ti turi cjase masĩrãrẽ bopoyadutigũ na “Tũ'omasĩtirã nima” nirãnojõrẽ besecũ niwĩ. Tojo nicã tutuarãrẽ bopoyadutigũ tutu-atirã pe'ere besecũ niwĩ. ²⁸ Cũ mejõ nirã masã yabi-no'rãrẽ besecũ niwĩ. Cũ tojo weecã, wiorã mejõ nirã tũ'oña'to nígũ tojo weecũ niwĩ. ²⁹ Tojo weegũ Õ'acũ ã'orõpũ ne ni'cũ “Yũ'ũ ãpẽrã yũ'rũoro masĩyũ'rũnũ'cã'a”, nímasĩtisami. ³⁰ Mũsãrẽ Õ'acũ basu-ta Jesucristo yarã sãjãcã weecũ niwĩ. Tojo nicã Cristo me'rãta marĩ masĩse cũo'o. Cũ me'rãta tja Õ'acũ marĩrẽ “Na añurã, yũ'rũono'cãrãpũ nima”, ni ã'asami. Marĩ cũ yarã ni'i. Tojo weegũ marĩ pecame'epũ wa'abo'cãrãrẽ yũ'rũweticã weecũ niwĩ. ³¹ Tojo weero Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ oja'caronojõta ni'i: “Ni'cũ ã'pẽrã yũ'rũoro niyũ'rũnũ'cã'a' nisĩ'rĩgũ, niticã'to. Tojo wãcũrõnojõ o'ogũ, marĩ wiogũ pe'ere 'Tutuayũ'rũgũ nimi, marĩrẽ añubutiario weecũ niwĩ, niato”, ni ojano'wũ.

Cristo curusapũ wẽrĩ'que queti ni'i

2 Yũ'ũ mũsã tiorpũ Õ'acũ ye quetire weregũ etagũ, a'tiro weewũ. Pacase ucũse di'apaca me'rã masã na masĩse me'rã weretiũ. ² Yũ'ũ mũsã tiorpũ nígũ, a'te dia'cũrẽ wãcũnũrũwũ: “Jesucristo ye queti, tojo nicã cũ curusapũ wẽrĩ'que dia'cũrẽ weregũti”, ni wãcũwũ. ³ Yũ'ũ mũsã tiorpũ nígũ, mejõ nígũ tũ'oña'wũ. Apetero yũ'ũ te quetire queoro wereti-bosa'a nígũ, narãscũcãti. ⁴ Yũ'ũ mũsãrẽ ãjõpeocã

ãagũ, masĩrã ucũwũase me'rã ucũtiwũ. Õ'acũ tutuase, cũ masĩse o'ose me'rã ãjõpeoato nígũ ucũwũ. Tere ucũgũ, Õ'acũ tutuaro me'rã, Espĩritu Santu me'rã pe'e ãjõpeocã weewũ. Mũsãrẽ masã wãcũwũaronojõ tũ'o ãjõpeocã ãtiwũ. Tojo weegũ tojo werewũ.

Õ'acũ cũrẽ masĩato nígũ Espĩritu Santure o'o'que ni'i

⁶ Tojo nimirã, apeterore ãsã a'tiro wee'e. Jesucristore añurõ ãjõpeorãma pacase masĩse paca me'rã were'e. Te masĩse paca a'ti turi cjase mejẽta ni'i. Tojo nicã wiorã a'ti turicjãrã ye mejẽta ni'i. Na masĩse maata pe'tirosa'a. ⁷ Ûsã a'tere ucũrã, Õ'acũ ye pe'ere ucũrã wee'e. Cũ masĩsere, masĩno'ña marĩmi'quere, masã ne waro tũ'oti'quere ucũ'u. A'ti turi weese dũporo Õ'acũ te ya'yio'quere “A'tiro weegũti”, ni wãcũyutojacũ niwĩ. Marĩrẽ yũ'rũoatjere, marĩ ã'mũsepũ ninu'cũatjere wãcũyucũ niwĩ. Tereta ucũ'u. ⁸ Ne ni'cũpũta a'ti turicjũ wiogũ a'tere tũ'omasĩticũ niwĩ. Tũ'omasĩrã pũrĩcã, Jesucristo marĩ wiogũ añuyũ'rũagũre curusapũ wẽjẽtibopã. ⁹ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũre a'tiro pe'e ojano'o:

Õ'acũ cũrẽ mairãrẽ añuse apoyucũ niwĩ.

Na ã'ati'que, na tũ'oti'que ni'i.

Na ne cã'rõ wãcũma'ati'que ni'i, ni ojano'o.

¹⁰ Te añuse marĩ masĩti'quere Õ'acũ Espĩritu Santu me'rã marĩrẽ masĩcã weemi. Espĩritu Santu nipe'tise diasayũ'rũnũ'cãsere Õ'acũ cũ weesere masĩpe'ocã'mi.

¹¹ Marĩ apĩ cũ wãcũsere masĩwe'e. Cũ se'saro cũ wãcũsere tũ'oña'sami. A'te weronojõ Espĩritu Santu se'saro Õ'acũ cũ wãcũsere masĩmi. ¹² Marĩ a'ti ãmũcocjãrã Jesucristore ãjõpeotirã weronojõ wãcũwe'e. Õ'acũ marĩrẽ Espĩritu Santure o'ocũ niwĩ. Tojo weerã cũ weronojõ wãcũse cũo'o. Cũ me'rã nipe'tise Õ'acũ marĩrẽ o'o'quere masĩ'i. ¹³ Ûsã a'tere ucũrã, Espĩritu Santu bu'e'que ãseri me'rã ucũ'u. Ûsã basu masĩmũjãti'que me'rã mejẽta ucũ'u. Tojo weerã ãsã Espĩritu Santure cũorã cũrẽ cũorãrẽta bu'e'e.

¹⁴ Espĩritu Santure moogũ a'tiro weesami. Õ'acũ ye cjasere, Espĩritu Santu bu'esere ãtisami. “Tojo nima'acãrõ wee'e”, nisami. Espĩritu Santu me'rã marĩ Õ'acũ yere masĩ'i. Tojo weegũ cũrẽ moogũ Õ'acũ yere “Tojo nirõ wee'e”, ni tũ'omasĩtisami. ¹⁵ Espĩritu Santure cũogũ pe'e nipe'tise bu'esere “¿Queoro niti?” ni bese-masĩpe'ocã'sami. A'tiro weegũre Espĩritu Santure moogũ pe'e cũ weesere besemasĩtisami. ¹⁶ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ a'tiro ojano'caro niwũ: “Ni'inojõta ne ni'cũ marĩ wiogũ wãcũsere masĩtisami. Ne Õ'acũrẽ ‘Tojo ã'a' ni, dutimasĩtisami”, ni ojano'wũ. Tojo nimicã, marĩ pe'e Cristo me'rã nírã, cũ wãcũsere masĩ'i.

Pablo “Ûsã Õ'acũrẽ da'raco'terã ni'i” nise ni'i

3 Acawererã, mũsã Espĩritu Santure añurõ yũ'tirã weronojõ nitiwũ. Tojo weegũ mũsãrẽ diasasere wereta basiotiwũ. A'tiro pe'e weewũ. Mũsãrẽ diasatise dia'cũrẽ werewũ. A'ti turicjãrã Espĩritu Santure moorã weronojõ niyucã, tojo weewũ. Mũsã Cristo ye cjasere añurõ ãjõpeotiwũ. Tojo weegũ mũsãrẽ wĩ'marãrẽ

ucūgū weronojō werewu. ² Wí'marā a'tiro weesama. Ōpērī du'utirā, ōpēcō dia'cū mi'rísama. Narē ba'asere ecatisama. Bu'ese ba'ase ecase weronojō ni'i, nisí'rírō wee'e. Wí'marārē ōpēcō mi'orō weronojō mūsārē a'tiro weewu. Mūsārē diasatise bu'icjasere bu'ewā'cōwū. Yu'u diasasere mūsārē bu'ecāma, pōtēoti wācūejatibopā. Mejārōta ni'cārōacārē yu'u pacase pacare bu'ecā, tu'otibosa'a. ³ Mūsā Jesucristore ējōpeotirā weronojō ni'i yujuru. Mūsā a'merī uo'o. A'merī ī'así'rīwe'e. Tojo weerā Jesucristore ējōpeotirā a'ti turicjārā weronojō wee'e. ⁴ Mūsā a'tiro ucū'u: "Yu'u Pablo ya curuacjū ni'i." Apī "Yu'u Apolo ya curuacjū ni'i", nisa'a. Tojo nírā, a'ti turicjārā weronojō ucūrā wee'e.

⁵ Yu'u, Apolo me'rā ūsā mejō nírā ni'i. Ō'acūrē da'rawā'ñaco'teri masā ni'i. Tojo weerā ūsārē "Na ya curuacjārā ni'i", niticā'ña. ūsā werese me'rā mūsā marí wioḡu Jesucristore ējōpeowu. ūsānucū Ō'acū weredu'ti'quere werewu. ⁶ Yu'u ne waro mūsārē werewā'cōwū. Ni'cū otese dūcare oteḡu weronojō weewu. Be'ro Apolo mūsārē bu'enemopeocu niwī. Otesere aco pio'cu weronojō weecu niwī. Ō'acū pe'e tere pī'rī būcūamjācā weecu niwī. Tere wééḡu, mūsārē nemorō ējōpeocā weecu niwī. Nemorō cū ūaro weecā weecu niwī. ⁷ Otese dūcare oteḡu, tojo nicā aco piogū mejō nírā nima. Ō'acū pūrīcā tere pī'rīcā weegū cū waro nimi. ⁸ Weremū'tā'cu, be'ro cūrē bu'esirutugū quē'rā ni'cārōnojō nima. Ō'acū nánucūrē queoro na wee'quere wapayegūsamī. ⁹ ūsā Ō'acū yarā ni'i. Cūrē ni'cārōnojō da'raco'te'e. Mūsā cū da'rari di'ta weronojō ni'i.

Tojo nicā wi'i cū yeewā'cārī wi'i weronojō ni'i. ¹⁰ Yu'u Ō'acū weetamuse me'rā mūsārē bu'éḡu, a'tiro weewu. Wi'i nu'cōme'rīrī masū weronojō mūsārē añurō bu'enū'cāwū. Āpērā mūsārē bu'enemorā, ti wi'ire weeturiamjārā weronojō weerā weema. Ti wi'ire yapada'reosí'rírā, añurō weeru'a. ¹¹ Ō'acū masārē yu'ruodutigū Jesucristore cūucū niwī. Cū ni'cūta masārē yu'ruogū nimi. Yu'u mūsārē te quetire bu'enū'cāwū. Ne apī, Ō'acū tojo cūunū'cā'que Jesucristo ye quetire dūcayumasītisami. ¹² Wi'ire wéerā, a'tiro weeno'o. Uru, platanojō me'rā, ūtāperi wapabūjuse me'rā yebu'ipeono'o. Āpērā yucu me'rā, pūrī me'rā, ārūpagū me'rā weemasīno'o. A'te weronojō ni'cū añuse warore mūsārē bu'ebosami. Apī mejō nise maata pe'tisere bu'ebosami. ¹³ A'ti ūmūco pe'ticā, Ō'acū nánucūrē na bu'e'quere bajuyoropū besegūsamī. Ni'cū urure pecame'epū besegū weronojō weegūsamī. ¿Na añurō o ña'arō pe'e bu'epari? níḡu, tojo weegūsamī. ¹⁴ Ni'cū āpērārē añurō bu'eturi-amjā'que ninu'cūcā'rōsa'a. Ni'cā wi'i ūtā wapabūjuse me'rā yéca wi'i ūjū'tiro weronojō ninu'cūrōsa'a. Ō'acū cū da'ra'quere wapayegūsamī. ¹⁵ Apī añurō bu'eturi-awā'cātigū pe'ere cū bu'e'que pe'tia wa'arosa'a. Pūrī me'rā wéca wi'i weronojō ūjū'dija wa'arosa'a. Cū ti wi'i ūjū'rī cura du'tiwijaa'cu weronojō nigūsamī. Cū ye nipe'tise ūjū'pe'tia wa'arosa'a. Cū ni'cūta pecame'epū wa'abo'cu yu'rūwetigūsamī.

¹⁶ ¿Mūsā masīweti? Mūsā Ō'acū wi'i weronojō ni'i. Es-pírītu Santu mūsāpūre nimi. ¹⁷ Mūsārē "Ō'acū wi'i weronojō ni'i" nírō, cū yarā waro ni'i, nisí'rírō wee'e. Tojo weegū Ō'acū cū yarārē dojorēcā weegūre pecame'epū bu'iri da'regūsamī.

¹⁸ Mūsā basu a'tiro wācūma'aticā'ña: "Yu'u a'ti ūmū-cocjārā wācūwūaro weronojō masīyū'rūa'a", niticā'ña. A'tiro pe'e niña. "Ne masītisa'a", niña. Tojo ucūgū pūrīcārē Ō'acū masīgū waro wa'acā weegūsamī. ¹⁹ A'ti ūmūcocjārā na "Tu'omasī'i" nise Ō'acū ī'orōpūre tojo weema'ase ni'i. Ō'acū ye queti ojāca pūrīpū a'tiro ni ojano'wū: "A'ti turicjārā na masīse me'rā 'Weerāti' nírārē Ō'acū na wācūsere tuumajāminū'cōcā'sami", ni ojano'wū. ²⁰ Aperopū quē'rārē Ō'acū ye queti ojāca pūrīpūre a'tiro ojanemono'wū: "Marí wioḡu a'ti ūmū-cocjārā wācūsere masīmi. Na masīsere ī'agū, 'Mejō nise ni'i, nisami", ni ojano'wū. ²¹ Tojo weerā mūsārē bu'egūre "Āpērā yu'rūoro nimi", niticā'ña. "Yu'u Pablo ya curuacjū ni'i", niticā'ña. Ō'acū mūsārē añurō wa'acā ḡu, a'tiro weecu niwī. Nipe'tisere o'ocu niwī.

²² Yu'ūre, Apolore, Pedrore mūsārē weetamudutigū o'ocu niwī. Tojo nicā a'ti turi cjasere, marí catisere o'ocu niwī. Apeye, wérīca be'ro catinu'cūatjere o'ocu niwī. Nipe'tise mūsā ye ni'i. ²³ Apeye quē'rārē mūsā Cristo yarā ni'i. Tojo nicā Cristo quē'rā Ō'acū yagū nimi.

Jesucristo ye quetire wererā na weeseti'que ni'i

4 ūsārē mūsā a'tiro wācūrōu'a. "Cristore da'rawā'ñaco'teri masā nima", nírōu'a. ūsā Ō'acū ye queti todūporocjārā masīti'quere wereco'terā ni'i. ² Marí da'rase cūorā, marí wioḡu duti'caronojōta queoro weerūa'a. Tojo weecā, marírē ējōpeosami. ³ Mūsā yu'ūre "Pablo Ō'acū cjasere añurō da'rami" nicā o niticā, sō'owaro wācūque'tiwe'e. Mejārōta wiorā na besewūaropū miacā quē'rārē, wācūque'tiwe'e. Yu'u basu waro quē'rā besewe'e. ⁴ Yu'u da'rasere ña'arō tu'oña'tisa'a. Tojo nimigū, "Te añu ni'i", nīmasītisa'a. Marí wioḡu dia'cū yu'u weesere besesami. ⁵ Tojo weerā āpērā wee'quere beseyuticā'ña. Marí wioḡūre yucueya. Cū a'tigū, nipe'tise masā masīti'que ya'yioropū ní'quere bajurégūsamī. Masā na wācūrōpū "A'tiro weegūti" ní'que quē'rārē ī'ogūsamī. Ti nūmū nicā Ō'acū nánucū añurō weeseti'quere "Queoro añurō weewu", nigūsamī.

⁶ Acawererā, añusere mūsārē ūsā'a. Tojo weegū Apolo, yu'u, ūsā ye cjase me'rā mūsārē queose o'opū. ūsā weronojō ni'cārō me'rā niato nírā tojo weepū. ūsā weesere ī'acūña. Tojo wéerā, mūsā Ō'acū ye queti ojāca pūrīpū nírōnojōta weerāsa'a. Ti pūrīpū dutītisenojōrē yu'ruoquejosome. Tojo nicā "ūsārē bu'egū pe'e masīyū'rūnū'cāmi mūsārē bu'egū yu'rūoro", nisome.

⁷ Mūsā āpērā nemorō añurā niwe'e. Masīyū'rūnū'cārā niwe'e. Nipe'tise mūsā cūose Ō'acū o'o'que dia'cū ni'i. Cū o'oca be'ro nimicā, to pūrīcārē ¿de'ro weerā mūsā basu boca'caro weronojō tu'oña'ti? ⁸ Mūsā a'tiro wācū'u: "Nipe'tisere cūope'ocā'a, ñe'eno-

jō dɛ'saw'e", nisa'a. Ɔsā topx nitiri cura mɛsā wiorā masiɣ'rɛnɛ'cārā weronojō tɛ'oña'sa'a. "Nipe'tisere masiɣ'e'ocā'a", nisa'a. Tojo nírā, Ɔsā pe'ere tojowaro i'acō'asa'a. Mɛsā diacjɛta wiorā nicā pūrīcārē, añuyɣ'rɛabosa'a. Ɔsā quē'rā mɛsā me'rā wiorā nita-mubosa'a. ⁹Yɛ'ɛ a'tiro pe'e tɛ'oña'a. Ō'acū Ɔsārē Jesu-cristo besecú'cārārē nipe'tirā docapɛ mejō nírā mejārā cū'caro weronojō tɛ'oña'a. Ɔsā wējēcō'ano'a-jā weronojō ni'i. Nipe'tirā, a'ti di'tacjārā, ɛ'mɛsecjārā Ɔsā pi'eticā i'asama. ¹⁰Cristo ye quetire werēcā, a'ti nucūcācjārā Ɔsārē "Tɛ'omasitirā nima", nisama. Mɛsā pe'e "Cristo ye quetire masiɣ'e'ocā'a", nisa'a. Ɔsā mɛsā i'acāta, tutuawe'e. Mɛsā pūrīcā "Ɔsā tutuarā ni'i", nisa'a. Masā Ɔsārē tojo i'acō'acā'ma. Mɛsā pe'ere wiopesase me'rā i'asama. ¹¹Ne waropɛta Ɔsā pi'et-inɛ'cāwɛ. Ni'cārōacā quē'rārē tojota yapaticā'a. Ɔjaboa'a, acowɛ'o'o, su'ti moo'o. Masā Ɔsārē tārāpema. Wi'i Ɔsā ya wi'i waro moo'o. ¹²Ɔsā ba'asī'risenojōrē, Ɔsā su'ti sāñasī'risenojōrē duusī'rīrā, a'tiro wee'e. Ɔsā basu ɛpɛtɛ da'ra pi'eti'i. Masā Ɔsārē ña'arō ucūcā, narē Ɔsā pe'e "Añurō wa'ato", ni sērībosa'a. Ɔsārē ña'arō weecā, tojo tɛ'oña'cā'a.

¹³Masā Ɔsārē ña'arō ucūcā, narē añurō me'rā apome'rīcā'a. A'ti ɛmɛco cjase na cō'a'que, na ɛatisere weronojō Ɔsārē i'ama. Ne waropɛ tojo yabinɛ'cā'cārā mejārōta yabinu'cūma tja. ¹⁴Mɛsārē bopoyadutigɛ mejēta oja'a. Mɛsārē yɛ'ɛ ma'igū, yɛ'ɛ pō'rārē weronojō queoro wācūcā ɛagɛ wereme'rīcā'a.

¹⁵Mɛsā pājārā diez mil Cristo ye quetire bu'erā cɛorā, cɛomasī'i. Tojo pājārā cɛota basiomicā, ni'cūta nisami mɛsārē weremɛ'tā'cɛ. Te Jesucristo masārē yɛ'rɛogɛ a'ticɛ niwī nise quetire yɛ'ɛta weremɛ'tāwɛ. Mɛsā te quetire tɛ'orā, cārē ējōpeonɛ'cāwɛ. Tojo weegɛ yɛ'ɛ mɛsā pacɛ weronojō ni'i. Mɛsā quē'rā yɛ'ɛ pō'rā weronojō ni'i. ¹⁶Tojo weegɛ mɛsārē a'tiro weecā ɛa'a. Yɛ'ɛ weesetisere i'acūu weesirutuya. ¹⁷Yɛ'ɛ tere ɛasāgɛ, Timoteore mɛsā tiropɛ o'ógɛ wee'e. Cārē ma'i'i. Cɛ yɛ'ɛ macɛ weronojō nimi. Marī wiogɛ yere queoro weenu'cūmi. Yɛ'ɛ Cristore ējōpeogɛ weesetisere cū mɛsārē weregɛsami. Yɛ'ɛ nipe'tirā Cristore ējōpeorārē, nipe'tiropɛ nirārē were'quenojōrēta weregɛsami. ¹⁸Ni'cārērā mɛsā a'tiro wācūsa'a: "Ɔsā āpērā nemorō añurō weeyɛ'rɛnɛ'cā'a", nisa'a. Tere nírā, "Pablo a'tisome", ni wācūsa'a.

¹⁹Yɛ'ɛ pe'e "Ō'acū ɛacā, maata mɛsā tiropɛ wa'agɛti", ni wācū'u. "Topɛ wa'agɛ, na tojo ni ucūrārē i'agɛti", ni'i. Te se'sarore i'asome. "'¿Na Ō'acū tutuase me'rā weetina? ni i'agɛti", ni'i. ²⁰Ō'acū wiogɛ nise a'tiro ni'i. Cɛ ɛaro, cɛ tutuaro me'rā weecā ɛami. Ucūse ɛseri me'rā dia'cū yɛ'ticā ɛatimi. ²¹¿Ñe'erē ɛasari mɛsā? ¿Yɛ'ɛ mɛsā tiropɛ wa'agɛ, ña'arō weese wapa mɛsārē tu'ticā ɛasari? ¿O añurō weese wapa pe'e ma'ise me'rā wereme'rīcā ɛasarine?

Ña'arō weegɛre cō'awīrōdutise ni'i

5 Mɛsā ye queti a'topɛ bɛsɛtɛ'o'o. Tere tɛ'ogɛ, tɛ'omariawɛ. A'tiro tɛ'o'o. Ni'cū mɛsā me'rācɛjɛ cɛ pacɛ ɛnorē'core ē'ma, ɛmɛotiapɛ. A'tiro weesere

Ō'acūrē ējōpeotirāpɛta ne weetima. Ña'ayɛ'rɛa'a. ²Mɛsā "Āpērā nemorō añurō weeyɛ'rɛnɛ'cā'a", ¿niti yujupɛ? Bɛjawetironojō o'orā, mɛsā bɛjawetitiwɛ. Bɛjawetirā pūrīcā, cūrē cō'abopā. Mɛsā me'rā nerēnemodutitibopā. ³Yɛ'ɛ a'topɛ nimigɛ, yɛ'ɛ wācūse me'rā mɛsā tiropɛ nigū weronojō tɛ'oña'a. Tojo weegɛ cū ña'arō weegɛre mɛsā me'rā nigūrē "Cō'arōɛa'a", nitoja'a. ⁴Marī wiogɛ Jesucristo dutiro me'rā mɛsārē nerēduti'i. Yɛ'ɛ quē'rā yɛ'ɛ wācūsepɛ mɛsā tiropɛ nitamugūti. Marī wiogɛ Jesú quē'rā cū tu-tuase me'rā mɛsā tiropɛ nigūsamī. ⁵Mɛsā tojo nerērā, pacɛ ɛnorē'core ɛmɛotigɛre cō'acā'ña. Wātī cɛ upɛre de'ro weesī'rīgɛ weeato nírā tojo du'ucā'ña. Tojo weecā, cɛ upɛ pi'etirosa'a. Tojo pi'etigɛ, cɛ ña'arō weesere du'ubosami. Cɛ tojo weéca be'ro marī wiogɛ Jesú a'ti turipɛ a'tigɛ, cārē yɛ'rɛogɛsami.

⁶Ña'arō weegú mɛsā wa'teropɛ nisami. Tojo weerā "Ɔsā pe'e āpērā yɛ'rɛoro añurō weeyɛ'rɛnɛ'cā'a", niticā'ña. Ña'arō weesere nipe'tirā pē'rīpejatawio ni'i. ¿Mɛsā a'tiro niwɛasere masīweti? "Pá weérā bɛcɛato nírā levadura wāmetisere morēsama. Na cārōacā moréca be'ro te nipe'tiropɛ se'sa wa'asa'a", nino'o. A'te weronojō masā na ña'arō weesere pē'rīpeja wa'asama. ⁷Tojo weerā pē'rīpejari nírā, te ña'ase do-jorēsere cō'acā'ña. Tere cō'arā, mɛsā añurā tojarásaa. Judío masā Pascua bosenɛmɛ dɛporo pá bɛcɛase me'rā morē'quere cō'asama. Ti bosenɛmɛrē morēña marīse dia'cūrē ba'asama. Te weronojō mɛsā a'tiro weerāsa'a. Ña'ase do-jorēsere cō'arā, pá morēña marīse weronojō tojarásaa. Añurā tojarásaa nitiroma, añurā nitoja'a. Cristo cɛ basuta marī ña'arō weesere cō'agɛ wējēno'tojacɛ niwī. Cɛ Pascua nicā oveja na wējē'cɛ weronojō nimi. ⁸Tojo weerā todɛporo ña'arō weeseti'quere du'uroɛa'a. Diacjɛ weesooro marīrō weesetiroɛa'a. Ña'arō weesetiro marīrō nirōɛa'a.

⁹Yɛ'ɛ todɛporo ojamɛ'tāca pūrīpɛ a'tiro ojawɛ. "Nuniarē a'metārābajaque'atirā me'rā ba'patiticā'ña", ni ojawɛ. ¹⁰Yɛ'ɛ tojo ojavɛ, "A'ti turicjārārē ba'patitibuti-acā'ña", nigū mejēta weewɛ. A'ti turipɛre no'o ɛaro weeri masā nima. A'metārārī masā, ɛaripejasebɛcɛrā, yajari masā, Ō'acū mejētare ējōpeoma'arī masā nima. Yɛ'ɛ tojo nibutiaca be'ro nicāma, mɛsā no'o wa'arā wa'abopā. ¹¹Yɛ'ɛ a'tiro pe'e niwɛ: "No'o 'Jesucristore ējōpeo'o' nimigɛ, ña'arō weegú me'rā ba'patiticā'ña. A'metārāgɛno-jōrē, ɛaripejagɛno-jōrē, no'o queose yee'quere ējōpeoma'agɛno-jōrē ba'patiticā'ña. Tojo nicā ña'arō tu'tisepijagɛre, que'asebɛcɛre, yajari masūrē ne ba'patiticā'ña. Ne cārō na 'Jesucristore ējōpeo'o' nimirā, ña'arō weerā me'rā ba'aticā'ña", niwɛ. ¹²Yɛ'ɛ Jesucristore ējōpeotirārē bu'iri da'rew'e. Ō'acū cɛ basu narē bu'iri da'regɛsami. Mɛsā pūrīcā mɛsā me'rā nirārē na ña'arō weecā, bu'iri da'reya. Ō'acū ye queti ojāca pūrī oja'caronojōta weeya. A'tiro ojano'wɛ: "Ni'cū mɛsā wa'tero nigū ña'arō weegɛre cō'awīrōña", niwɛ. Tojo weerā cūrē cō'acā'ña.

Jesucristore ějĵpeorãrẽ mejcã wa'acã, weresãtirãta a'merĩ apoya nise ni'i

6 Jesucristore ějĵpeorã na me'rãcjãrã me'rã uarãnojĵ a'tiro weesama. Beseri masã Jesucristore ějĵpeotirã tiropũ besedutirã wa'asama. Tojo weeticã'rõũa'a. Mũsã me'rãcjãrã Jesucristore ějĵpeorãrẽ besedutiroũa'a. ² Mũsã masĩsa'a. A'ti turi pe'tica be'ro Jesucristo yarã a'ti turicjãrãrẽ beserãsama. Mũsã a'ti turicjãrãrẽ beserãsama nĩrã, to pũrĩcãrẽ ĵde'ro weerã a'teacãrẽ besemasĩweti? ³ ĵMũsã masĩweti? A'ti mũncõ pe'ticã, marĩ Ő'acũrẽ wereco'terã ĵmũsepũ nimi'cãrã quẽ'rãrẽ beserãsa'a. Tojo beserãsa'a nĩrã, a'ti mũncõ cjase mũsã du'saso'quema tãsa'a. ⁴ A'ti mũncõ cjase mejĵ nise me'rã mũsã a'merĩ ua'a. Teacã me'rã uarã, a'tiro wee'e. Mũsã beseri masãrẽ "Mejĵ nĩrãnojĵ nima" nimirã, na tiropũ besedutirã wa'a'a. ⁵ A'tema mũsãrẽ bopoyato nĩgũ tojo ni'i. ĵMũsã wa'teropũre ne ni'cũ masĩgũnojĵ a'tere beseacjũ marĩbutiati?

⁶ Nicãma, cũrẽ besedutironojĵ o'orã, Jesucristore ějĵpeotirã tiro pe'e mũsã me'rãcjãrãrẽ weresãrã wa'a'a. Tojo weecã ĵaũu niti mũsãrẽ? ⁷ Mũsã basu a'merĩ uarã, tojo weema'acãrã wee'e. Mũsãrẽ ña'arõ weesere tojo tũ'oña'cã, nemorõ aũubosa'a. Narẽ weresãrõnojĵ o'orã, na yajasere ya'yiosãrã, tojo tũ'oña'cã'ña. ⁸ Mũsã basuta Jesucristore ějĵpeorã mũsã acawererãrẽ ña'arõ wee'e. Na yere yajasa'a. ⁹ ĵMũsã masĩweti? Ña'arõ weerã Ő'acũ tiropũ wa'asome. Mũsã wãcũma'aticã'ña. A'tiro wéerã, ĵmũsepũre wa'asome. Ma'mapjia no'o ĵaro a'metãrãbajaque'atirãnojĵ wa'asome. No'o queose yee'quere ějĵpeoma'arãnojĵ wa'asome. Nũmotirã, marãpũtirã ãpẽrãrẽ a'metãrãbajaque'atirãnojĵ wa'asome. No'o mũũa basu ña'arõ weerãnojĵ, numia basu ña'arõ weerãnojĵ ĵmũsepũ wa'asome. ¹⁰ Tojo nicã yajari masã, ĵaripejasebũcũrãnojĵ, que'asebũcũrã, tu'tisepiarã, weesoose me'rã yajari masã Ő'acũ tiropũ wa'asome. ¹¹ Todũporopũre mũsã ni'cãrẽrã a'tere tojota weeseticãrã niwũ. Ni'cãrõacãrẽ acobojo, dũcayuno'cãrãrũ ni'i. Ő'acũ yarã ni'i. Marĩ wioğũ Jesũ me'rã, tojo nicã Espĩritu Santu me'rã Ő'acũ mũsãrẽ "Aũurã nima", ni ĩ'asami.

Marĩ upũ Cristo ya upũ ni'i nise ni'i

¹² Masã a'tiro ucũũasama: "Marĩ weesĩ'rĩsere no'o ĵaro weemasĩ'i." Tojota ni'i, nĩrõ pe'e. Apeye marĩ weesĩ'rĩse marĩrẽ weetamutisa'a. Marĩ ĵaro weegũ wee'e nĩgũ, tere tojo weewã'ñaticã'rõũa'a. ¹³ Apeye na ucũũase diacjũ ni'i. A'tiro ni'i: "Ba'ase aũu ni'i paa-gare. Paaga pe'e ba'asãacjã ni'i." Ő'acũ pe'e a'te pũaropũre pe'ticã weegũsami. Apeye pe'e diacjũ niwe'e. Ő'acũ upũ wéegũ, a'metãrãbajaque'atiati upũre weeticũ niwĩ. Marĩ ya upũ Jesucristo ĵaro weeati upũ ni'i. Cũ ti upũ wioğũ nimi. ¹⁴ Ő'acũ cũ tutuaro me'rã marĩ wioğũ ya upũre masõcũ niwĩ. Cũrẽ masõ'caronojĵta marĩ upũre masõgũsami.

¹⁵ ĵMũsã masĩweti? Mũsã ya upũ, Cristo ya upũ me'rã a'mesũ'a'a. Marĩ tojo ni'i nĩrã, Cristo ya upũre a'tiro weeta basiowe'e. A'metãrãwapata'ari masõ ya upũ me'rã ti upũre a'mesũ'ota basiowe'e. ¹⁶ ĵMasĩweti? Ő'acũ ye queti o'jãca pũrĩpũ a'tiro ojano'wũ: "Ŭmũ, numio me'rã nĩgũ, na pũarã nimirã, ni'cã upũ weronojĵ tojasama", ni ojano'wũ. Tojo weerã mũsã ña'agõ me'rã nĩrã, ña'arã tojasa'a. Co me'rã ni'cã upũ dojorã weesa'a. ¹⁷ Ni'cũ Jesucristo marĩ wioğũ me'rã a'mesũ'agũ pe'ema, na pũarãpũta ni'cã upũ dojo, ni'cã wãcũse cũosama.

¹⁸ Ne ãpẽrãrẽ a'metãrãbajaque'atisere wãcũma'aticã'ña. Apeye marĩ ña'arõ weesere sõ'owaro marĩ upũ me'rã weetisa'a. Marĩ a'metãrãbajaque'atirã pe'e, marĩ upũ warore dojorẽrã wee'e. ¹⁹ ĵMũsã masĩweti? Marĩrẽ Ő'acũ Espĩritu Santure o'ócũ niwĩ. Marĩ ya upũ Espĩritu Santu ya wi'i ni'i. Tojo weerã marĩ upũ me'rã no'o ĵaro weemasĩwe'e. Jesucristo marĩrẽ ma'ĩgũ, cũ yarã niato nĩgũ wẽrĩ wapayecũ niwĩ. Tojo weerã marĩ upũ me'rã Ő'acũ cũ ĵaro pe'e weemasĩ'i. A'tiro weecã, ãpẽrã cũrẽ aũurõ wãcũrãsama.

Nũmotise cjase ni'i

7 Ni'cãrõacãrẽ mũsã sãrĩtiña'o'oca pũrĩrẽ yũ'tigũti. Nũmotiticã, marãpũtiticã aũucã'a, aũurõ pe'e.

² Tojo nimicã, topũre pãjãrã ãpẽrã no'o ĵaro a'metãrãbajaque'atisama. Tojo weerã mũũa nãnũcũ nũmotiroũa'a. Numia quẽ'rã nãnũcũ marãpũtiroũa'a. ³ Ŭmũ cũ mũmo me'rã aũurõ nisetiatio. Co quẽ'rã cũ me'rã mejãrõta nisetiatio. ⁴ Marãpũtigo a'tiro niticã'to: "Yũ'ũ ĵaro weegoti", niticã'to. Co marãpũ niyucã, "Cũ ĵaro weegoti", niato. Nũmotigũ quẽ'rã "Yũ'ũ ĵaro weegoti", niticã'to. Cũ mũmo niyucã, "Co ĵaro weegoti", niato. ⁵ Co a'tiro weeato. Co marãpũ co me'rã nisĩ'rĩcã, yũ'tiatio. Cũ quẽ'rã core yũ'tiatio. Ő'acũrẽ ñubuerãtirã, ticũse nũmũrĩ "Marĩ weewũaronojĵ weeticã'rã" ni apõca be'ro pũrĩcã tojo weeticã'to. Ñubuetu'ajaca be'ropũ todũporo niseti'caronojĵta marãpũ me'rã, mũmo me'rã niato tja. Tojo weeticã, wãcũtutuatĩcã, wãtĩ mũsãrẽ ña'arõ weedutibosami. ãpẽrã me'rã no'o ĵaro a'metãrãma'acã weebosami.

⁶ Yũ'ũ mũsãrẽ a'tere dutibutiase weronojĵ ucũgũ mejẽta wee'e. Mũsã tojo weesĩ'rĩcã, aũurõsa'a nĩgũ, tojo ni'i. ⁷ Yũ'ũ a'tiro wãcũ'u. Yũ'ũ mũsã nipe'tirãrẽ yũ'ũ weronojĵ mũmo marĩrã nicã ĵamisã'a. Ő'acũ pe'e masãnũcũrẽ na weepõtẽoatjere cũucũ niwĩ. ãpẽrãrẽ mũmo marĩdutigũ o marãpũ marĩdutigũ cũucũ niwĩ. ãpẽrã pe'ere nũmotidutigũ, marãpũtidutigũ cũucũ niwĩ.

⁸ Ni'cãrõacã mũsã mũmo marĩrãrẽ, marãpũ marĩrãrẽ, wapewia numiarẽ nigũti. Mũsã yũ'ũ weronojĵ nũmotiticã, marãpũtiticã, aũu ni'i. ⁹ Ŭmũa numia me'rã nisĩ'rĩrã nũ'cãtirãnojĵ nũmotiatio. Numia quẽ'rã mejãrõta marãpũtiatio. Na nũmoticã, marãpũticã, nemorõ aũu'u. Na numia me'rã, mũũa me'rã nisĩ'rĩrã, pi'etiticã'to.

¹⁰ Yuh marāpūtīrārē, nūmotīrārē a'tiro duti'i. A'te marī wioḡu dutise ni'i. Yuh tere wereturia'a. Numio co marāpūre cō'aticā'to. ¹¹ Cō'agō pūrīcā, apī me'rā nūorētīcā'to. Marāpū nīmī'cū me'rā apotigo, ni'cōta tojato. Hmū quē'rā mejārōta cū nūmorē ne cō'aticā'to. Cū quē'rā cū nūmo nī'co me'rā apotigū, mejārōta tojato.

¹² Āpērāma, yuh Jesucristo besecū'cū nīgū, yuh wācūse a'tiro nigūti. Te wācūse marī wioḡu yuh're bu'e'que mejēta ni'i. A'tiro nigūti. Ni'cārērā mūsā Jesucristore ējōpeotigore nūmotibosa'a. Co mū'cū me'rā ninu'cūsī'rīcā, cō'aticā'ña. ¹³ Mejārōta ējōpeotigūre marāpūtigo quē'rā mū'cū me'rā cū ninu'cūsī'rīcā, cō'aticā'ña. ¹⁴ Na mūsā me'rā nise ye bu'iri Ō'acū narē añurō weesami. Tojo weerā mūsā pō'rā Jesucristore ējōpeotirā pō'rā weronojō nitisama. Ō'acū mūsā pō'rārē añurō weesami. ¹⁵ No'o Jesucristore ējōpeotigū cū nūmorē cō'asī'rīgūnojo pe'e cō'ato. Jesucristore ējōpeotigo quē'rā co marāpūre cō'asī'rīgūnojo cō'ato. Ō'acū marī āpērā me'rā a'mequēse marīrō nisetīcā hami. Na cō'asī'rīcā, añurōsa'a. ¹⁶ Cō'ano'gō "Yuh're cō'aticā, yuh marāpūre Jesucristore ējōpeocā weemasībopā", nita basiowe'e. Cō'ano'gū quē'rā "Yuh're cō'aticā, yuh nūmorē Jesucristore ējōpeocā weemasībopā", nita basiowe'e.

¹⁷ Tojo nīmīcā, a'tere yuh nipe'tirocjārā, Jesucristore ējōpeori curuacjārārē duti'i. Mūsānūcū Ō'acū mūsārē ne waro beseri curare niseti'caronjōta a'tiro nicā quē'rārē nisetiroha'a. ¹⁸ Ō'acū ni'cūrē ō'rēcū yapa casero yejecō'ano'cūre besebosami. Cūrē besecā, mejārōta yejecō'ano'cū niato. No'o yejecō'ano'ti'cūre besecā quē'rārē, mejārōta yejecō'ano'ti'cū niato.

¹⁹ Yejecō'ano'cū, yejecō'ano'ti'cū nise wapamarī'i. Ō'acū dutisere weese pe'e wapatiyuh'rūnū'cā'a.

²⁰ Nipe'tirā Ō'acū besenū'cācatero nī'caronjōta ninu'cūcārōha'a. ²¹ Ō'acū da'raco'terārē besebosami. Tojo besecā, mūsā da'raco'tesere wācūque'titicā'ña.

Apetero mūsārē mūsā wiorā wijadutirāsama. Añu ni'i. Na tojo nicāta, wijabaque'oya. ²² Ō'acū marī wioḡu Jesucristore ējōpeodutigū mūsārē besecū niwī. Mūsārē besenū'cācaterore da'raco'terā nī'cārā niwū.

Ni'cārōacāma a'tiro ni'i. Tojo da'raco'terā nīmīrā, Jesucristo yarā nitjārā, da'raco'tesere wija'cārā weronojō ni'i. Cū ye cjasere da'ra'a. Āpērā quē'rā cū besenū'cārī curare da'raco'tetirā nicārā niwā. Ni'cārōacāma Jesucristore da'raco'terā weronojō nima. ²³ Ō'acū mūsārē ma'īgū, cū yarā niato nīgū Jesucristo wērīse me'rā wapayecū niwī. Tojo weerā masārē da'raco'terā weronojō niticā'ña. ²⁴ Ō'acū ne waro besenū'cācatero mūsā niseti'caronjōta niña tja. Cū yarā niña.

²⁵ Nūmo marīrā, marāpū marīrā pe'ema Jesucristo dutise marī'i. Tojo nīmīgū, no'o yuh basu wācūse cārō mūsārē werēgūti. Mūsā yuh're ējōpeomasī'i. Marī wioḡu yuh're pajaña'se bu'iri tojo weemasī'i. ²⁶ Yuh a'tiro wācū'u. A'tiro nicā peje pi'etise ni'i. Tojo weerā nūmo marīrā nī'cārā nūmotiticā'ña. ²⁷ No'o nūmotigū nī'cū core cō'aticā'ña. No'o nūmo marīgū nūmotisī'rīgū a'maticā'ña. ²⁸ Mūsā nūmotirā, Ō'acūrē

yuh'rūnū'cārā mejēta wee'e. No'o nūmio quē'rā marāpūtigo Ō'acūrē yuh'rūnū'cāgō mejēta weemo. Tojo nīmīrō, catiri hūmūcore peje pi'etise ni'i. Yuh na tojo pi'etisere hāsātīmīsa'a. Tojo weegū a'tere were'e.

²⁹ Acawererā, yuh mūsārē a'tiro nisī'rīsa'a. A'tiro nicā peje pi'etise ni'i. Nēmōrō ña'arō wa'atjo cārō dū'sa'a. Ni'cācā me'rā nūmotirā, nūmo marīrā weronojō tū'oña'ña. Mūsā nūmosānūmiarē wācūnūrōnojo o'orā, Ō'acū pe'ere wācūnūrōduti, tojo wa'a'a. ³⁰ Dūjasewā'a utiri masā būjawetidōjaticā'ña. No'o e'catirānojo e'catidōjaticā'ña. Mūsā apeque duusere mūsā ye warore weronojō tū'oña'ticā'ña. ³¹ A'ti hūmūco pe'tiwā'cārō wee'e. Tojo weerā a'ti turi cjasere hūpūh waro wācūticā'ña.

³² Mūsārē wācūque'tiro marīrō nicā ha'a. Nūmo marīgū marī wioḡu cjasere pūrō wācūnūhūsamī. Jesucristo hāsere weesī'rīsamī. ³³ Nūmotigū pe'e cū nūmo añurō nicā hāgū, a'ti hūmūco cjasere wācūnūhūsamī. Cū nūmo e'caticā hāsami. ³⁴ Cū marī wioḡu hase quē'rārē weesī'rīsamī. Tojo weegū cū weesī'rīse hūaro dūcawaanū'cōsamī. Numīa quē'rārē tojota ni'i. Marāpū marīgō marī wioḡu ye cjasere pūrō wācūnūhūsamō. Ō'acū hūaro dia'cū weesī'rīsamō. Co wācūsepe quē'rārē cū hūaro wācūsamō. Marāpūtigo pe'e co marāpū añurō nicā hāsamo. A'ti hūmūco cjasere pūrō wācūnūhūsamō. Co marāpū e'caticā weesī'rīsamō.

³⁵ Yuh mūsārē añurō wa'ato nīgū oja'a. Añurō nidutigū, marī wioḡu hūaro dia'cū weedutigū oja'a. Mūsārē nūmotisere, marāpūtisere cā'mota'agū mejēta, tojo ni'i.

³⁶ Ni'cū cū macō mu'ñucā'īgū, a'tiro nibosami: "Yuh macōrē añurō weetisa'a. Co marāpūtīcā, añubosa'a", nibosami. Tojo nigūnojo numisoato. Te tojo weese ne ña'arō weese niwe'e. ³⁷ Apī pe'e "Nūmisorohāsato", nitibosami. Cū tojo weesī'rīse cūrē añu nibosa'a. "Yuh macō marāpūtīsoma", nibosami. Cū tojo nicā, core añurō wa'arosa'a. ³⁸ A'tiro ni'i. Macōrē marāpūtīduti'cū añurō weegū weesami. Marāpūtīdūtīgū pe'e quē'rā totā añurō weeyuh'rūnū'cāsami. A'tiro ni'i. A'tocatero pi'etise peje ni'i. Tojo weero marāpūtīcā, nēmōrō añu ni'i.

³⁹ Marīrē dutise a'tiro ni'i. Marāpūtigo co marāpū catiri cura cū me'rā ninu'cūcā'to. Cū wērīca be'ro co no'o tū'sagūnojo me'rā marāpūtīato, ni'i. Co marāpū Jesucristore ējōpeogū niato. ⁴⁰ Yuh pe'e a'tiro wācū'u. Co apaturi marāpūtītīgo, nēmōrō e'catibosamo. Yuh quē'rā āpērā mūsārē bu'erā weronojō Espīritu Santure cūo'o. Tojo weegū tojo ucū'u.

Wa'icū di'i na queose yee'quere ējōpeorā ñubuepeo'quere ba'asama nise ni'i

8 Mūsā sērītīña'quere yuh'tīgūti. "¿Wa'icū di'i na queose yee'quere ējōpeorā ñubuepeo'quere ba'arohati?" nisere yuh'tīgūti. Mūsā "Na ējōpeose yee'quere wapamarī'i, tere masītoja'a", nisa'a. Tojota ni'i, nīrō. Tojo nīrā, a'tiro nīrā weesa'a: "Āpērā yuh'rūoro masīyuh'rūnū'cā'a", nima'acārā weesa'a. Marī āpērārē marīrā, a'tiro pe'e weesa'a. Nēmōrō narē Ō'acūrē

ējōpeocā weesa'a. ² No'o "Masīyurūagū ni'i" nigūnojo ne cārō masītibutiācā'sami. "A'tiro wee masīrōmasato", nitisami. ³ Ō'acū cūrē ma'igū pe'ema a'tiro nisami: "Yagū nimi. Cūrē masī'i", nisami.

⁴ Mūsā wa'icū di'i űubuepeo'quere ba'ase pe'e a'tiro ni'i. Mūsā nīrōnojo'ta na ējōpeose yee'que wapamarī'i. Āpērā Ō'acū weronojō nīrāpūa ne marīma. Cū ni'cūta nimi. ⁵ Āpērā cūrē ējōpeotirā pājārā āpērānojo'rē ējōpeosama. Ū'muarōpū nīrārē, a'ti nucūcāpū nīrārē ējōpeosama. Narē marī Ō'acūrē ējōpeoro weronojō tū'oña'sama. "Marī wiorā nima", nisama. ⁶ Marī pe'e masīno'o, Ō'acū marī pacū ni'cūta nimi. Cū nipe'tise a'ti turi cjasere bajurēcū niwī. Marī cū yarā cū dutiro weejā ni'i. Tojo nicā Jesucristo quē'rā ni'cūta wiogū nimi. Cū me'rā nipe'tise weeno'caro niwū. Marī quē'rārē cū yarā sājācā weecū niwī. Tojo weerā marī cū me'rā ninu'cūcārāsa'a.

⁷ Āpērā Jesucristore ējōpeorā, Ō'acū ni'cūta nisere aűuro waro masīyurūtērītisama. Na todūporopūre queose yee'quere ējōpeose bu'iri tojo nisama. Tojo weerā ni'cārōacārē űubuepeo'que di'ire ba'arā, a'tiro nisama: "Tere ba'arā, queose yee'quere ējōpeorā wee'e", nisama. Tojo weerā ējōpeotututirā ba'arā, bu'iritirā tū'oña'sama. Tojo tū'oña'mirā, tojo ba'acā'sama. Te me'rā na wācūse dojorēsama. ⁸ Marī ba'ase, marī ba'atise quē'rā marīrē Ō'acūrē nemorō ējōpeocā weewe'e. Marī ba'arā, nemorō aűurā wa'asome. Ba'atirā quē'rā, űa'abutarā wa'asome. ⁹ Tojo nimicā, aűurō weeya mūsā. Apetero mūsā no'o űaro ba'ama'arā, apī aűurō ējōpeotututigūre dojorē-bosa'a. ¹⁰ A'tiro ni'i. Mū'ū "Na ējōpeose yee'que wapamarī'i" ni masīmigū, na űubuepeo ba'awuaropū ba'agū wa'abosa'a. Apī ējōpeotututigū pe'e mū'ū tojo weesere űabosami. Mū'ū ba'acā ű'agū, "Queose yee'quere ējōpeogū weemi. Tojo weese űa'a ni'i", ni wācūbosami. Tojo wācūmigū, mū'ūrē ű'acūugū, cū quē'rā ba'acā'bosami. Tere ba'agū, "űa'arō weegū wee'e", nibosami. Cū tojo wācūse bu'iri mū'ū cūrē űa'arō weegū wee'e. Tojo weerā aűurō weeya. ¹¹ Mū'ū masīmigū ba'agū, ējōpeotututigū pe'ere dojorēgū wee'e. Cristo cū quē'rārē wērībosacū niwī. Mū'ū ba'ase me'rā mū'ū acaweregūre dojorē'e. ¹² Mū'ū ba'agū, Cristoreta űa'arō weegū wee'e. ¹³ Marī ba'ase me'rā marī acaweregū ējōpeotututigūre dojorēbosa'a. Tojo weeri nīrā, diacjūta ba'atīyū'rūocā'rōña'a.

Jesucristo ye quetiwereri masārē na bu'ese wapa wapata'aba'amasīsama nise ni'i

9 Yū'ū Jesucristo besecū'cū ni'i. Āpērā cū besecū'cārā weronojō weemasī'i. Yū'ū quē'rā marī wiogū Jesure ű'awū. Tojo nicā mūsārē marī wiogū quetire werewū. Mūsā tere tū'o ējōpeowū. Tojo weerā yū'ū Jesucristo besecū'cū nisere masī'i. ² Āpērā yū'ūre "Cū Jesucristo besecū'cū mejēta nimi", nīrā nisama. Mūsā pūrīcā tojo niticā'ña. Yū'ū mūsārē Jesucristore ējōpeocā weewū. Tojo nicā mūsā cūrē ējōpeorārē ni'cā curuata nerēque'acā weewū. Tojo weese me'rā yū'ū cū besecū'cū nisere masī'i.

³ Āpērā yū'ūre "Cū Jesucristo besecū'cū nitimi" nicā, narē a'tiro yū'tinu'cū'u. ⁴ Yū'ū Jesucristo besecū'cū ni'i. Tojo weegū yū'ū bu'ese wapa na ba'ase ecacā, sī'rīse tīacā, űe'emasī'i. ⁵ Apeye quē'rārē yū'ū āpērā Jesucristo besecū'cārā, tojo nicā cū acabijirā weronojō weemasī'i. Tojo nicā Pedro weronojō weemasī'i. Ni'cō numio Jesucristore ējōpeogore nūmoti, mīamasī'i.

⁶ ¿De'ro wācūti mūsā? Āpērā Jesucristo besecū'cārā cū ye quetire wererā, da'ratima. ¿Ūsā dia'cū Bernabē, yū'ū, Jesucristo ye quetire wererā ba'acatisī'rīrā da'radu'umasītisari? ⁷ Surara cū ba'asere cū basu wapayetisami. Cū wiorā cūrē ecasama. Ū'sere otegū te dūcare ba'asami. Oveja co'tegū quē'rā oveja ōpēcō me'rā wee'quere ba'asami. ⁸ Yū'ūre "Masā wācūse dia'cūrē weremi", niticā'ña. Ō'acū ye queti o'jāca pūrīpū Moisé Ō'acū duti'quere a'tiro nicū niwī: "Wecū trigo ārūagū, tuumajāmīstūasami. Cū ba'asī'rīgū, ba'ato. A'tiro weeticā'to. Trigore ba'ari nīrā, űseropū tuusāarī be'tore tuusāaticā'ña", nicū niwī. Ō'acū tere nīgū, wecū se'sarore wācūtīcū niwī. ¹⁰ Cū tere nīgū, űsā cū ye quetire wererārē queose o'osī'rīgū tojo nicū niwī. A'tiro ni'i. Di'tare se'ecūmū'tā'cū, apī trigore ārūagū na ote'que dūcare na pūarā dūcawaatjere wācūyurā, da'rasama. ¹¹ Ūsā mūsārē Jesucristo ye queti wererā oteri masā weronojō niwū. Oteri masū te otese dūcare miisami. Tojo weerā mūsā űsārē apeyenojō o'ocā, aűu ni'i. ¹² Mūsā āpērāmarīcārē tojo o'osa'a. Ūsā pūrīcārē tjāsa'a.

"Ūsārē o'oya", nīmasī'i. Tojo nimirā, "O'oya", ne niwe'e. Tojo nīrōnojo o'orā, su'tinojō, ba'asenojō moorā, tojo nū'cācā'wū. A'tiro wācūwū: "Marī sērīcā pe'ere, Cristo ye quetire űatibosama", ni wācūwū. Tojo weerā apeyenojō marīcā ű'arā, tojo nū'cācā'wū. ¹³ ¿Mūsā masīweti? Ō'acū wi'ipū da'rarā masā Ō'acūrē ējōpeorā ba'ase miiti cūu'quere ba'asama. Na wa'icūrārē wējē űjūamorōpeowuaropū da'rarā, te di'ire ba'asama. ¹⁴ A'te weronojō Jesucristo ye queti wererā quē'rārē "Na te da'rāse me'rā wapata'aba'ato", nicū niwī marī wiogū. ¹⁵ Tojo nimicā, yū'ū ne ni'cāti a'tere niticāti. Tojo nicā ni'cārōacā quē'rārē mūsārē apeyenojō o'odutigū mejēta tojo oja'a. Ūjaboa wērīmigū, mūsārē were'que wapa wapaseesome.

¹⁶ Yū'ū Jesucristo ye quetire weregū, tere werese bu'iri "Āpērā yū'rūoro aűuyū'rūnū'cā'a", niwe'e. Te yū'ū da'rāse ni'i. Yū'ū tere wereticā, űa'arō wa'abosa'a. ¹⁷ Tojo weegū yū'ū űaro me'rā weregū, wapata'abopā. Yū'ūre weredutisere weegū, Ō'acū cūu'quere weegū wee'e. Cū yū'ūre wapayegūsamī. ¹⁸ Yū'ū Jesucristo ye quetire weregū, wapata'aba'amasī'i. Tojo weeta basiomicā, "Wapayeya", niwe'e. Yū'ū wapata'ase a'tiro ni'i. Jesucristo masārē yū'rūomi nise quetire weregū, e'catī'i. Tere weregū, wapaseewe'e. Tereta yū'ū wapata'a.

¹⁹ Masārē yū'ū bu'esere tū'oato nīgū a'tiro wee'e. Ne ni'cūrē da'rawā'ñaco'tegū nitimīgū, nipe'tirārē da'rawā'ñaco'tegū weronojō tū'oña'a. Pājārā Cristo yarā sājācā űasāgū, tojo wee'e. ²⁰ Judío masā tiropū nīgū, na Jesure ējōpeocā űasāgū na weronojōta

niseti'i. A'tiro ni'i. Judío masã Moisé dutise doca nima. Õ'acũ yu'ure te dutise doca nidutitimi, nígũpna. Mejõ na Jesucristore ãjõpeocã hasãgũ yu'u quẽ'rã na weronojõ Moisé dutise doca weronojõ ni'i. ²¹ Judío masã nitirã quẽ'rãrẽ Moisé dutisere masitirã, na Jesucristore ãjõpeocã hasãgũ na weronojõ niseti'i. Tojo nisetimigũ, "Õ'acũ dutisere weetigũ ni'i", niwe'e. Cristore ãjõpeotĩagũ, Õ'acũ dutisereta wee'e.

²² Yu'u ãjõpeotutuatarã me'rã nígũ, na Jesucristore ãjõpeocã hasãgũ na weronojõta wee'e. "Masĩpe'ocã'a", niwe'e. Tojo weegũ nipe'tirãrẽ "¿Yu'u de'ro weecã na yu'rũsĩ'rimitina?" nígũ, na weewhasenojõrẽta weeseti'i. ²³ Jesucristo ye quetire weregũ, na tu'oato nígũ tojo wee'e. Cũ ye queti añuse ni'i. Yu'u nipe'tirã tere masicã ha'a. Jesucristo narẽ yu'rũose yu'u wapata'ase ni'i.

²⁴ A'tere queose me'rã were'e. Omawapata'ari masã nipe'tirã omasama. Nipe'tirã omamirã, ni'cũta wapata'asami. Mũsã tere masĩ'i. Mũsã quẽ'rã nipe'tirã wapata'asĩ'rĩrã, wapata'ari masũ weronojõ omaña. Mũsãrẽ Õ'acũ o'oatjere wapata'asĩ'rĩrã, cũ hãro weeya. ²⁵ Nipe'tirã na omati dũporo añurõ omabu'esama. Tojo weerã na queoro ba'asama. Na upũre dojorẽsere weetisama. Na pũrĩ me'rã wéeca be'tore wapata'asĩ'rĩrã, tojo weeyusama. Ti be'to maata boadija wa'asa'a. Marĩ quẽ'rã Õ'acũ uatĩsere, ña'asere du'urã, Õ'acũ yere wee'e. Cũ o'oatje wapata'asĩ'rĩrã, tojo wee'e. Cũ o'ose ne pe'tisome. ²⁶ Tojo weegũ yu'u omarĩ masũ weronojõ queoro wee'e. Wãcũtimigũ, tojo weema'awe'e. Yu'u weeatjere wãcũyu'u. ²⁷ Yu'u hãro dia'cũ weewe'e. Ña'arõ hãripejasere weewe'e. Wãcũtutua'a. Tojo weeticãma, Jesucristo ye quetire ãpẽrãrẽ werecã, Õ'acũ yu'ure "Añurõ weewu", nitibosami. Añuse yu'ure o'obo'quere o'otibosami.

Dũporocjãrã weronojõ weeticã'ña nise ni'i

10 Jesucristore ãjõpeorã, mũsãrẽ a'tere mũsã masicã hasa'a. Õ'acũ mũsã Israe curuacjãrã ñecũsmũna me'rã nicũ niwĩ. Cũ o'õca curua o'mecurua me'rã na dũporo u'mũtãcũ niwĩ. Nipe'tirã cũrẽ siruturã, pajiri maa aco sõ'arĩ maajo decopũ pẽ'acãrã niwã. ² Na o'mecuruare sirutu'cãrã ti maarẽ pẽ'a'cãrã nipe'tirã wãmeyeno'cãrã weronojõ tojacãrã niwã. Te me'rã na Moisé yarã sãjãcãrã niwã. ³ Na nipe'tirã Õ'acũ o'o'que u'mũse cjase manã wãmetisere ba'acãrã niwã. ⁴ Nipe'tirã aco Õ'acũ o'o'quere ãtãgãpũ ní'quere sĩ'rĩcãrã niwã. Cristo ãtãgã aco wijaacaga weronojõ ni mi. Cũ na nipe'tirãrẽ co'tegũ, nipe'tiropũ ba'pati-wã'cãcũ niwĩ. ⁵ Narẽ tojo weemigũ, Õ'acũ pãjãrãrẽ tũ'saticũ niwĩ. Cũrẽ yu'rũnũ'cãcã ã'agũ, tojo weecũ niwĩ. Te ye bu'iri na yucũ marĩrõpũ wa'arã, pãjãrã boabajaque'aticãrã niwã.

⁶ Narẽ tojo wa'a'que marĩrẽ queose weronojõ ni'i. Marĩrẽ na ña'arõ wee'caro weronojõ weedutitiro tojo wa'acaro niwũ. ⁷ Tojo weerã ãpẽrã na yee'quere ãjõpeoticã'ña. Todũporocjãrã weronojõ weeticã'ña. Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ wecũ queosere ãjõpeorã da're'quere a'tiro ojano'wũ: "Masã ba'a, sĩ'rĩcãrã niwã.

Tu'ajanũ'cõ, na no'o hãro bosenuũ nũ'cãcãrã niwã."

⁸ Marĩ na weronojõ no'o hãro a'metãrãbajaque'aticã'rã. Námaricã tojo wee'que wapa ni'cã nũmũ veintitrẽs mil wẽrĩcãrã niwã. ⁹ Na marĩ wiogũ Õ'acũrẽ ña'arõ ucũcãrã niwã. Õ'acũ marĩrẽ co'tetimi nĩrã, cũrẽ uacã weecãrã niwã. Marĩ na wee'caronojõ weeticã'rã majã. Námaricã tere wéerã, pãjãrã añã cũ'rĩwẽjẽno'cãrã niwã. ¹⁰ Tojo nicã mũsã Õ'acũ me'rã na wee'caronojõ tũ'satirã, niticã'ña. Na tojo weecã ã'agũ, Õ'acũrẽ wereco'tegũ u'mũsecjũ narẽ wẽjẽcõ'acũ niwĩ.

¹¹ Õ'acũ marĩrẽ masĩdutigũ narẽ tojo weecũ niwĩ. Marĩ a'tocaterocjãrãrẽ a'ti u'mũco dũjawã'cãrõ wee'e. Õ'acũ dũporocjãrãrẽ bu'iri da'recũ niwĩ. Te bu'iri da're'quere cũ ye queti ojãca pũrĩpũ ojaduticũ niwĩ. Marĩrẽ na weronojõ ña'arõ weedutitigũ tojo weecũ niwĩ. ¹² No'o "Yu'u pũrĩcã añurõ ãjõpeo'o, ña'arõ weesome" nigũnojõ tũ'omasĩña. Apetero weegũ mũ'u ña'arõ weebosa'a. ¹³ Apetero marĩ basu ña'arõ weesĩ'rĩsa'a. O apetero wãtĩ marĩrẽ ña'arõ weedutisami. Marĩ dia'cũ mejẽtare tojo wa'a'a. Nipe'tirãrẽ tojo wa'asa'a. Õ'acũ pe'e cũ "Weegũtĩ" ní'quere weeticã weetisami. Cũ marĩ ña'arõ weesĩ'rĩcã, nũ'cãto ní'gũ marĩrẽ weetamusami. Tojo weerã marĩ ña'arõ weebo'quere weewe'e.

¹⁴ Tojo weerã Jesucristore ãjõpeorã yu'u mairã, mũsã na yee'cãrãrẽ ñubuepeoropũ ne wa'aticã'ña. Tere ne cã'rõ ãjõpeoticã'ña. ¹⁵ Mũsãrẽ masãrẽ weronojõ ucũ'u. Mũsã basu yu'u ucũsere tũ'oña'ña. ¹⁶ Marĩ põtẽrĩrã, sĩ'rĩrĩ pa sĩ'rĩse dũporo Õ'acũrẽ e'catise o'o'o. Ti pare sĩ'rĩrã, Jesucristore bu'ipejatamu'u. Cũ marĩrẽ wẽrĩbosagũ, cũ dí o'mabũrocũ niwĩ. Tojo nicã pãgãrẽ dũcawaa ba'arã, ni'cã curua, ni'cã upũ wa'a'a. Tere ba'arã, Cristo curusapũ wẽrĩ'quere bu'ipejatamu'u. ¹⁷ Marĩ pãjãrã nimirã, ni'cãgã cjase pãrẽ ba'a'a. Tojo weerã marĩ ni'cã curua, ni'cã upũ weronojõ ni'i.

¹⁸ Israe curuacjãrãrẽ wãcũña. Na Õ'acũrẽ ãjõpeorã, wa'icũrãrẽ ãjũamorõpeosama. Te di'ire ba'asama. Tere ba'arã, na Õ'acũrẽ bu'ipejatamusama. ¹⁹ Mũsãrẽ a'tiro nigũti. Yu'u masã na yee'que pe'ema "Wapati'i", nigũ mejẽta wee'e. Wa'icũ di'i na yee'cãrãrẽ wẽjẽ ñubuepeo'que quẽ'rãrẽ a'tiro nigũti: "Apeye di'i weronojõ ni'i", nigũ mejẽta wee'e.

²⁰ Tojo nitimigũ, a'tiro ni'i. Õ'acũrẽ ãjõpeotirã na yee'cãrãrẽ wa'icũrã wẽjẽ ñubuepeorã, wãtĩarẽ ãjõpeorã weema. Õ'acũ mejẽtare ãjõpeoma. Na tojo weecã, mũsã na me'rã nerẽ ba'arã, wãtĩa me'rã bu'ipejatamurã wee'e. Mũsã tojo weecã hãwe'e. ²¹ Marĩ põtẽrĩrã, marĩ wiogũ ya pare sĩ'rĩ'i. Cũrẽ bu'ipejatamurã, cũ yere ba'a'a. Na yee'quere ñubuepeowũaropũ cjase pe'e na o'ose te sĩ'rĩse, te ba'ase wãtĩa ye ni'i. Tojo weerã mũsã marĩ wiogũre bu'ipejatamurã, cũ yere ba'arã, wãtĩa ye pe'ere ba'ata basiowe'e. Wãtĩa yere ba'arã, narẽ bu'ipejatamubosa'a. ²² Marĩ, wãtĩarẽ bu'ipejatamurã, marĩ wiogũ Õ'acũrẽ doecã weebosa'a. Cũ marĩ me'rã uacã, marĩ põtẽotisa'a. Cũ tutuagũ nimi.

Marí űaro dia'cũ wéerã, ãpêrãrê ma'itibosa'a nise ni'i

²³ Masã a'tiro ucũwahasama: "Marí weesí'risere no'o űaro weemasí'i." Tojota ni'i, níró. Apeye marí weesí'rise marí'rê weetamutisa'a. Marí űaro wéerã, ãpêrãrê Õ'acũrê nemorõ ãjõpeocã weetibosa'a. ²⁴ ãpêrãrê añurõ wa'acã űasãrõűa'a. Marí ye dia'cũrê wãcũnrũticã'rõűa'a.

²⁵ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ a'tiro ojano'wũ: "Nipe'tise a'ti turipũ nise marí wioꝑũ ye ni'i", ni ojano'wũ. Nipe'tise ba'ase Õ'acũ wee'que ni'i. Tojo niyucã, nipe'tisere ba'amasí'i. Tojo weerã ba'ase duawaropũ duasere no'o űaro duuba'aya. Mũsã bu'iritirã tũ'oña'rĩ nírá, "¿Na queose yee'cãrãrê ñubuepeo'que di'i niti?" ni sêrĩtiña'ticã'ña.

²⁷ Apetero weegũ ni'cũ Jesucristore ãjõpeotigũ mũsãrê cũ tiropũ ba'adutibosami. Mũsã cũ tiropũ wa'así'rĩrã, nipe'tise cũ ecasere ba'aya. Mũsã bu'iritirã tũ'oña'rĩ nírá, "¿A'te de'ro wee'que di'i niti?" ni sêrĩtiña'ticã'ña. ²⁸ Topũ nírfi cura ni'cũ Jesucristore ãjõpeogũ mũsãrê a'tiro nibosami: "A'te queose yee'cãrãrê na ñubuepeo'que di'i ni'i", nibosami. Cũ tojo nicã, te di'ire ba'aticã'ña. Cũ mũsã ba'acãma, mejêcã wãcũbosami. Tojo wãcũticã'to nírá tojo weeya. ²⁹ Tojo níꝑũ, cũ wãcũsere ucũꝑũ wee'e. Mũsã wãcũse mejêtare ucũ'u. Marí a'tiro nibosa'a: "Apí ña'arõ tũ'oña'se bu'iri ¿de'ro weeaꝑũ yũ'ũ weesí'risere dũcayubosã?" ³⁰ Yũ'ũ ba'asere Õ'acũrê e'catise o'ocã, ãpêrã yũ'ũ ba'asere mejêcã nímasítisama", nibosa'a. ³¹ A'tiro ni'i. Marí ba'ase, sí'rise me'rã añurõ weecãma, añu ni'i, añurõ. Mejõ a'tiro űa'a. Nipe'tise marí ãpêrãrê ãjõpeocã weecã, añu nisa'a. Tojo weecã, nipe'tirã Õ'acũrê e'catipeorãsama. ³² Mũsã weese me'rã nipe'tirã Õ'acũ yarãrê, judío masãrê, judío masã nitirãrê ña'arõ weecã weeticã'ña. ³³ Yũ'ũ weronjõ weeya. Nipe'tise yũ'ũ weese me'rã Õ'acũ yarãrê añurõ weesí'rĩ'i. Nipe'tirã Jesucristore ãjõpeocã űasãꝑũ na tũ'sasere weenu'cũsĩ'rĩ'i. Yé pe'ere añurõ weesí'rĩwe'e. ãpêrã ye pe'ere na yũ'rũcã űasãꝑũ wãcũnrũ'ũ.

11 Mũsã quẽ'rã yũ'ũ weronjõ weeya. Cristore yũ'ũ siruturonjõta yũ'ũre sirutuya.

Numia na ñubuewaropũ weewhase ni'i

² Yũ'ũre mũsã wãcũcã, yũ'ũ bu'e'quere queoro weecã tũ'ogũ, e'cati'i. ³ Apeyenojõ mũsãrê masícã űa'a. Cristo űmũanũcũrê na dũpoá nimi. Ŭmũ pe'e numio dũpoá nimi. Õ'acũ quẽ'rã Cristo dũpoá nimi. ⁴ Ŭmũ Õ'acũ wi'ipũ ñubuegũ, cũ dũpoarũ su'ti caserore pesatisami. Tojo nicã Õ'acũ wereduti'quere wereturiagũ, pesatisami. Pesagũ pũrĩcã, bopoyoro weegũ weebosami. Cũ tojo wééꝑũ, marí wioꝑũ Jesucristore wiopesase me'rã ãjõpeotibosami. ⁵ Numio pũrĩcã ñubuego, dũpoarũ su'ti caserore pesasamo. Tojo nicã Õ'acũ wereduti'quere wereturiago, mejãrõta weesamo. Co pesatigo, bopoyoro weego weebosamo. Ŭmũ weronjõ weebosamo. Co marãpũre, co wioꝑũre yũ'rũnũ'cãꝑũ weesamo. Poarire seecõ'a wũjaweenõ'co

weronjõ nibosamo. ⁶ Co pesaticã, diacjũta co poarire seecõ'a wũjaweepe'ocã'rõűa'a. Tojo weesí'rĩtigo, bopoyo ni'i níꝑũ, pesato. ⁷ Ŭmũ pe'e pesaticã'rõűa'a. Cũ Õ'acũ weronjõ wioꝑũ nimi. Ŭmũ Õ'acũ wioꝑũ nimi nisere í'omi. Numio pe'e űmũ wioꝑũ nimi nisere í'omo. Tojo weego co su'ti caserore pesarõűa'a. ⁸ Ne waropũ Õ'acũ űmũrê wééꝑũ, numio ya õ'a me'rã weeticũ niwĩ. Numio pe'ere űmũ ya õ'a me'rã weecũ niwĩ. ⁹ Õ'acũ numiorê űmũrê weetamudutigũ weecũ niwĩ. Ŭmũ pe'ema numiorê weetamuacjũ mejêtare weecũ niwĩ. ¹⁰ Tojo weerã numia mũsã nerẽwũaropũre nírá, su'ti caserore pesarõűa'a. Tojo weego co űmũa dutise doca nisere í'osamo. Apeye quẽ'rãrê Õ'acũrê wereco'terã ű'mũserũ nírá co tojo weesere í'asama. ¹¹ Tojo nimicã, marí Jesucristore ãjõpeorã a'merí weetamu'u. Ŭmũa numia weetamuse marí'rõ nímasítisama. Numia quẽ'rã űmũa weetamuse marí'rõ nímasítisama. ¹² Diacjũta ni'i. Õ'acũ numiorê űmũ ya õ'a me'rã weecũ niwĩ. A'te quẽ'rã diacjũ ni'i. Ŭmũa numiarũre bajuasama. Nipe'tirã Õ'acũ weeno'cãrã dia'cũ nima. Cũ narê de'ro wee nisetiãtjere weecũ niwĩ.

¹³ ¿Mũsã de'ro wãcũti? Numia na Õ'acũ wi'ipũ Õ'acũrê sêrĩrã, dũpoarũ su'ti casero pesaticã ¿añuti? Añuwe'e. ¹⁴ Nipe'tirã masĩno'o. Ŭmũ poanũ'mo yoacã, bopoyo ni'i. ¹⁵ Numia pe'e co poanũ'mo yoacã, añuyũ'rũa'a. Masĩno'o. Co dũpoare ma'masu'ago poanũ'morê o'masamo. Su'ti casero pesago weronjõ weesamo. ¹⁶ Yũ'ũ ucũsere "Tojo niwe'e" nigũnojõrê a'tiro nigũti. "Ŭsã, tojo nicã ãpêrã Jesucristore ãjõpeorã apeye weesetisenõjõpũma masĩnemoña marí'i", nigũti.

Miinerẽba'arã queoro weeti'que ni'i

¹⁷ Ni'cãrõacã mũsãrê apeye oja'a. Tere ojagũ, "Añurõ weerã wee'e", nigũ mejêta wee'e. Mũsã nerẽrã, añurõ weeboronjõ o'orã, mejõ pe'e dojorẽaporõ. ¹⁸ Mũsãrê a'tiro nimũ'tãꝑũti. Mũsã nerẽwũarã, dũcawatisa'a. Mũsã tojo weese quetire tũ'owũ. Yũ'ũ tũ'oña'cã, a'te queti diacjũta nisa'a. ¹⁹ Mũsã a'tiro ni wãcũsa'a: "Marí dũcawatiwiarõűa'a. Te me'rã ¿noa pe'e Jesucristo yarã warõ nitito? nisere í'orãsa'a", nisa'a.

²⁰ Mũsã dũcawatisa'e ye bu'iri miinerẽba'arã, marí wioꝑũ cũ bu'erã me'rã ba'atũo'carõ weronjõ queoro etiba'atisa'a. ²¹ Mũsã ba'ase miasere no'o űaro ba'anũ'cãsa'a. Pajiro ba'a, sí'rĩ, que'asa'a. ãpêrã pe'e ba'atirã űjaboasama. ²² ¿Mũsã wi'seri mooti? Te wi'seripũ ba'a, sí'rĩbosa'a. No'o űaro wéerã, mũsã nerẽwũasere wapamarí'i, nírá wee'e. Ba'ase moorãrê bopoyoro yũ'rũcã weerã wee'e. ¿De'ro nibosã mũsãrê? A'tere mũsãrê "Añurõ weerã wee'e", niwe'e.

Jesucristo cũ bu'erãrê sũ'ori ba'atũo'que ni'i

(Mt 26.26-29; Mr 14.22-25; Lc 22.14-20)

²³ Yũ'ũ mũsãrê bu'e'quere marí wioꝑũ yũ'ũre bu'ewĩ. A'tiro ni'i. Jesũ cũrê í'atu'tirãpũre o'eatji ñamita Jesũ pãrê mii, ²⁴ Õ'acũrê e'catise o'ocũ niwĩ. Tu'ajanũ'cõ, tigare cũ bu'erãrê dũcawaacũ niwĩ. Be'ro narê nicũ niwĩ: "A'te yũ'ũ upũ ni'i. Yũ'ũ mũsã ye niatjere wẽrĩ-

bosaguti. A'tiro yu'u ni'cārōacā wee'caronojō weenu'cūcā'ña. Tere wéerā, yu'u mūsārē wērībosasere wācūña", nicu niwī. ²⁵ Na ba'áca be'ro sī'rīrī pare mii, narē nicu niwī: "Mūsā ye niatjere yu'u wērīgūti. Yu'u wērīcā, yé dí o'maburorosa'a. Ō'acū dūporopu mūsā me'rā 'A'tiro apoguti', nicu niwī. Cū ní'caronojōta yé dí me'rā mūsā me'rā apogusami. Mūsā nipe'tisetiri ti pare sī'rīsetirinucū yu'ure wācūña", nicu niwī. ²⁶ A'tiro ni'i. Mūsā pāre ba'arā, ti pare sī'rīrā, marī wioḡu cū marīrē wērībosa'quere ī'onu'cūrā wee'e. Téé cū apaturī a'ticāpu mūsā tojo weenu'cūcā'rāsa'a.

Pōtērīse dūporo marī weesetisere wācūmū'tādutise ni'i

²⁷ Marī wioḡu Jesucristo pōtērīdutisere wiopesase marīrō pāre ba'ama'agūnojo, ti pare sī'rīma'agūnojo bu'iri cūomi. Cū wērīsere, cū ye díre mejō nise weronojō tū'oña'sami. ²⁸ A'tiro ni'i. Marī Jesucristo ējōpeorā nerēwuarā, ni'cā curua, ni'cā upu ni'i. Marī wioḡu ya upu ni'i. Marī tere queoro wācūtimirā, pāre ba'a, ti pare sī'rīcā, Ō'acū bu'iri da'resami. Tojo weerā nipe'tirā marī pōtērīati dūporo marī weesere žī'arō weecāti? nīrā, wācūmū'tārōua'a. Tojo wéeca be'ropu pāre ba'a, ti pare sī'rīmasī'i. ³⁰ Mūsā tojo weetise ye bu'iri pājārā dutiti, tutuatima. Ni'cārērā wērīatojama. ³¹ Marī pōtērīse dūporo wācūmū'tācāma, Ō'acū tojo bu'iri da'retibosami. ³² Marī wioḡu añurō weeato níḡū marīrē bu'iri da'rewē'osami. Cū marīrē, āpērā cūrē ējōpeotirā me'rā pecame'epu wa'acā uatimi. Tojo weeḡu űa'arō weesere du'udutigū marīrē bu'iri da'rewē'omi.

³³ Tojo weerā, acawererā, miinerēba'arā, a'tiro weeya. Ni'cārō me'rā ba'arātīrā, yucueya. ³⁴ No'o ujaboagūnojo cū ya wī'ipū ba'ato. Tojo weecā, Ō'acū mūsā añurō nerēcā ī'agū, bu'iri da'reesome. Apeyema mūsā tiropu wa'agū, apoguti.

Masānucū weemasīsere Espírītu Santu o'ose ni'i

12 Acawererā, Espírītu Santu mūsārē Ō'acū yere weemasīatjere o'omi. Mūsārē tere queoro masīcā űa'a.

² Mūsā masī'i, Jesucristo ējōpeose dūporo masā yee'quere no'o űaro ējōpeosirutucārā niwū. Na yee'que catise mejēta nicaro niwū. Ucūtīcaro niwū. ³ Mūsā masīcārā niwū. Te bu'iri a'tiro masīcā űa'a. Ne ni'cū Espírītu Santure cūogū Jesure a'tiro nímasītisami: "Pecame'epu wa'abata'to", nímasītisami. Tojo ucūḡū pūrīcā Espírītu Santu o'ose me'rā mejēta ucūsami. Apī "Jesú marī wioḡu nimi" níḡū, cū pūrīcā Espírītu Santure cūomi. Espírītu Santu moogū tojo nímasītībosami.

⁴ Marīrē Espírītu Santu cū weemasīse o'osere mejēcā dia'cū dūcawaasami. Tere Espírītu Santu ni'cūta o'omi. ⁵ Cū o'ose me'rā marī wioḡu Jesucristo marīrē mejēcā dia'cū da'radutisami. Tojo da'radutimigū, Jesucristo ni'cūta nimi. ⁶ Cū dutisere wéerā, mejēcārī dia'cū weesa'a. Ō'acū ni'cūta nipe'tirā marī weesere añurō wa'acā weesami. ⁷ Espírītu Santu cū o'ose me'rā

marīnucūrē cū marī me'rā nisere ī'osami. Cū o'ose me'rā marī nipe'tirā Jesucristo ējōpeori curuacjārārē a'merī añurō weemasī'i. ⁸ A'tiro ni'i. Āpērārē cū masīse o'ose me'rā ucūme'rīcā weesami. Āpērārē mejārōta cū me'rā Ō'acū ye queti o'jáca pūrīpu oja'quere tū'omasī, wereme'rīcā weesami. ⁹ Āpērārē cūta tja ējōpeoyu'rūnū'cāsere o'osami. Tojo nicā āpērā dutītirārē yu'rūomasīsere o'osami. ¹⁰ Āpērā cū tutuaro me'rā añuse weeī'omasīsama. Āpērārē Ō'acū were'quere wereturiamasīsere o'osami. Āpērārē "¿Noa wātī me'rā nisoo ucūti? ¿Noa Espírītu Santu me'rā dia'cū ucūti?" ni besemasīsere o'osami. Espírītu Santu āpērārē apemasā yere masītīmirā ucūcā weesami. Āpērā na ucūcā masītīmirā, wereturiamasīsama. ¹¹ Espírītu Santu cū űaro cū o'osī'rīsere marīnucūrē dūcawaasami. Marīrē mejēcārī dia'cū weesetiatjere dūcawaasami. Cū ni'cū nimigū, tojo weesami.

Marī pājārā nimirā, ni'cā curua, ni'cā upu ni'i nise ni'i

¹² Marī upu ni'cā upu nimirō, peje dūcawatī'i. Tojo dūcawatīmirō, ni'cā upu ni'i. Cristo quē'rā tojota nimi. Pājārā cūrē ējōpeoma. Na pājārā nimicā, cū upu weronojō ni'cā curua cū me'rā nima. ¹³ A'tiro ni'i. Marī cūrē ējōpeorā nipe'tirā judío masā, judío masā nitirā, āpērārē da'rawā'ñaco'teri masā, da'rawā'ñaco'tetirā Espírītu Santu ni'cū me'rāta wāmeyeno'wū. Tojo weerā ni'cā upu ni'i. Marī nipe'tirāpu Espírītu Santureta cūo'o.

¹⁴ Ni'cā upu peje dūcawatise cūocā'a. ¹⁵ Marī dū'pocā ucūrī dū'pocā nírō, a'tiro nibosa'a: "Omocā niwe'e. Tojo weeḡu marī upu cjase niwe'e." Tojo nise ye bu'iri dū'pocā upu niticā weewe'e. Topu wā'ña'a. ¹⁶ Marī o'mepero a'tiro ucūbosa'a: "Capea niwe'e. Tojo weeḡu marī upu cjase niwe'e." Tojo nise ye bu'iri o'mepero upu niticā weewe'e. Topu wā'ña'a. ¹⁷ Marī upu capeajo dia'cū nicā, žde'ro wee marī tū'obosa? Marī upu o'meperojo dia'cū nicā, žde'ro wee marī wījīña'-bosa? ¹⁸ Ō'acū marī upu wee'cū pe'ema cū űaro me'rā nipe'tisere queoro cūucū niwī. ¹⁹ Ni'cā upu peje dūcawatise cūo'o. Tojo nimirō, ni'cā upu ni'i. Peje dūcawatise móórō, ni'cā upu niwe'e. Marī Jesucristo ējōpeorā ni'cā upu ni'i.

²¹ Capea omocārē "Mū'urē uatīsa'a", nímasītīsa'a. Dūpoa quē'rā dū'pocārīrē "Uatīsa'a", nímasītīsa'a. ²² A'tiro pe'e ni'i. Marī upu cjase nipe'tisere űa'a. Marī upu apeye mejō nise ni'i. Tojo nimicā, te marīcā, catīmasītīsa'a. ²³ Marī apeye upu cjasere mejō nise tū'oña'a. Tojo weerā tere añurō bajuato nīrā añurō apo'o. Apeye quē'rārē masā ī'aticā'to ni, bopoyasārā, su'ti sāñacā'mota'a'a. ²⁴ Apeye nemorō añurō bajuse me'rā pe'ema tojo weewe'e. Ō'acū marī upu cjasere añurō apocū niwī. Ni'cā upu añurī upu niato níḡū tojo weecū niwī. Marī mejō nise tū'oña'senojōrē añurō wācūcā weecū niwī. Te weronojō marī mejō nigū tū'oña'gūrē marīrē añurō wācūcā weemi. ²⁵ Cū tojo wéegū, nipe'tise marī upu cjasere ni'cārōnojo a'merī weetamudutigū tojo cūucū niwī. ²⁶ Marī upu peje

ni'cārō pūrīno'cā, nipe'tirop̄ se'sa wa'a'a. No'o ni'cārō añurō wa'acā, nipe'tirop̄ añurō t̄'oña'a.

²⁷ Tojo nígū, a'tiro nigū wee'e. Marí Cristore ějōpeorā cū ya up̄ weronojō ni'i. Marín̄cū cū ya up̄c̄jārā ni'i.

²⁸ Ō'acū marí up̄ cjasere d̄cawaac̄ niwī. Cū tojo wee'caronojō Jesucristore ějōpeori curuacjārārē a'merí weetamuatjere cūuc̄ niwī. Ne waro Jesucristo besecúú'cārārē nipe'tirā bu'ip̄ besecúú'c̄ niwī. Na be'rocjārā Ō'acū wereduti'quere wereturiari masārē cūuc̄ niwī. Na be'rore Ō'acū ye quetire bu'eri masārē cūuc̄ niwī. Be'ro añuse, mejēcā bajusere wee'orí masārē cūuc̄ niwī. Na be'rore dutitirārē ȳ'r̄hori masārē, weetamurí masārē, tojo nicā dutiri masārē cūuc̄ niwī. Nipe'tirā be'ro apemasā yere masítimirá ucūrí masārē cūuc̄ niwī. ²⁹ Masíno'o. Marí nipe'tirārē mejārōta weedutiḡ cūutic̄ niwī. Marí nipe'tirā Jesucristo besecúú'cārā niwe'e. Nipe'tirā Ō'acū yere wereturiari masā niwe'e. Nipe'tirā Ō'acū ye quetire bu'eri masā niwe'e. Nipe'tirā añuse mejēcā bajusere wee'omasíwe'e. ³⁰ Nipe'tirā dutitirārē ȳ'r̄homasíwe'e. Nipe'tirā apemasā ye ucūsere ucūwe'e. Nipe'tirā na tojo ucūcā t̄'otimirā, wereturiamasíwe'e. ³¹ M̄sārē Espírítu Santu cū weemasíserē o'ocāma, añuȳ'r̄hasere beseȳ'r̄h̄ncāña. Ȳ'h̄ m̄sārē a'te nipe'tise nemorō añuȳ'r̄h̄ncāsere wereḡti.

Ma'ise apeyenojō ȳ'r̄h̄oro añuȳ'r̄h̄ncā'a nise ni'i

13 Marí apemasā ye ucūsere masítimirá, ucūmasí-bosa'a. Ō'acūrē wereco'terā h̄'m̄secjārā ye quē'rārē ucūmasí-bosa'a. Tojo weemasímirā āpērārē ma'itirā, to'at̄ o cōmepjírē no'o h̄aro paama'arā weronojō nibosa'a. ² Apeyere Ō'acū marírē were'quere añurō wereturiamasí-bosa'a. Tojo weemirā āpērārē ma'itirā, t̄'omasítirā weronojō nibosa'a. Tojo nicā nipe'tise masā masíña marí'quere masí-bosa'a. No'o nipe'tisere masípe'ocā'bosa'a. Tojo masímirā āpērārē ma'itirā, t̄'omasítirā weronojō nibosa'a. Marí ějōpeoȳ'r̄h̄ncārā pūrícā, ūr̄ḡḡrē aperop̄ wa'aduti-masí-bosa'a. Tojo weeta basiomicā a'merí ma'ise m̄óorā, mejō waro ucūma'acā'bosa'a. ³ Marí c̄ose nipe'tisere pajasec̄horārē o'obosa'a. Marí narē ma'itimirá o'orā, tojo o'oma'acārā weesa'a. Marí Ō'acū yere weecā, cūrē ějōpeotirā marírē ūj̄adutibosama. Cū yere weemirā āpērārē ma'iticā, Ō'acū marírē "Añurō weew̄", nitisami.

⁴ Marí āpērārē ma'írā, a'tiro wee'e. Āpērā marírē mejēcā weecā, na weesere h̄'cā'a. Nipe'tirārē añurō wee'e. Āpērārē h̄owe'e. M̄sā āpērārē ma'írā, a'tiro niwe'e: "M̄sā nemorō añuȳ'r̄h̄ncārā ni'i", niwe'e. "Āpērā ȳ'r̄h̄oro añurō weeȳ'r̄h̄ncārā ni'i", niwe'e. ⁵ Āpērārē ějōpeose me'rā ucū'u. Marí ye se'sarore wācūwe'e. Uam̄ñawe'e. Āpērā marírē mejēcā weecā, yoacā uanu'cūwe'e. ⁶ Āpērā ña'arō weecā ĩ'arā, e'catíwe'e. Na añurō weecā pe'e, e'catítamu'u. ⁷ Āpērā na ña'arō weesere ne cārō wereturiawe'e. Na weesere añuse dia'cūrē ějōpeo'o. "Be'rop̄ añurō weerāsama", ni wācū'u. Nipe'tise āpērā marírē ña'arō weecā, wācū-tutua'a.

⁸ Ma'ise pe'tisome. Ninu'cūcārōsa'a. Apeye Ō'acū marírē weemasíse o'ose pūrícā pe'tidijarosa'a. Be'rop̄ Ō'acū cū yere wereturiamasíse o'ose quē'rā pe'tidijarosa'a. Nipe'tise cū yere masípe'ocā'rāsa'a. Apemasā ye ucūsere masítimirá Ō'acū ucūmasíse o'ose quē'rā pe'tirosa'a. Nipe'tirā ucūse t̄'ope'ocā'no'rōsa'a. Āpērā ȳ'r̄h̄oro masíse o'o'que quē'rā pe'tirosa'a. Nipe'tisere masírāsa'a. ⁹ A'tiro ni'i. Marí s̄o'owaro nipe'tisere masípe'owe'e. Ō'acū ye quē'rārē ni'cārēta weremasí'i. ¹⁰ Be'rop̄ Jesucristo ap̄at̄uri a'ticā, masípe'ocā'rāsa'a. Marí masípe'ocāma, marí masími'que mejō nise tojarosa'a.

¹¹ Marí wí'marā nírā, na weew̄aronojō weew̄. B̄c̄rā wa'arā, wí'marā weesere du'ucā'w̄. Na wí'marā weese marírē wapamarí'i. ¹² Tojo weronojō a'to-catero marí añurō masíwe'e. Ēorō mejārōp̄ marí ĩ'ase weronojō ni'i. Queoro bajuwe'e. Be'ro bajuyorop̄ Ō'acūrē ĩ'arāsa'a. Ni'cārōacārē marí cārōacā masí'i. Be'ro cū marírē masírónojōta masípe'ocā'rāsa'a. ¹³ A'tiro nicārē ějōpeose, e'catiyuse, ma'ise ni'i. A'te i'tiaro pe'tisome. Ma'ise pe'e apeye nemorō añuȳ'r̄h̄ncā'a.

Āpērā ye ucūsere t̄'otimirā ucūrā, a'tiro weeroña'a nise ni'i

14 Āpērārē ma'isere wācūȳ'r̄h̄ncāña. Tojo nicā Ō'acū Espírítu Santu me'rā weetamumasíserē h̄aya. Āpērā yere masítimirá ucūmasíse Espírítu Santu o'ose ni'i. Ō'acū yere wereturiamasíse quē'rā cū o'ose-ta ni'i. Cū o'osere wereturiamasíserē h̄aripe-jaȳ'r̄h̄ncāña. ² No'o āpērā ye ucūsere masítimigū ucūḡñojō Ō'acū dia'cūrē ucūsami. Masārē ucūtisami. Cū ucūsere t̄'otisama. Espírítu Santu tutuaro me'rā masíno'ña marísere ucūsami. ³ Ō'acū yere wereturiase pe'e masārē ucūse ni'i. Tere wererā, marí āpērārē Ō'acūrē nemorō ějōpeocā wee'e. Na e'caticā, wācūtu-acā wee'e. ⁴ No'o āpērā yere masítimigū ucūḡñojō cū se'saro Ō'acūrē nemorō ějōpeowā'cāgū weesami. Ō'acū ye quetire wereturiaḡ pe'e āpērā Jesucristore ějōpeorā nerēw̄h̄ari curuacjārārē nemorō ějōpeocā weenemosami. ⁵ M̄sā āpērā yere masítimirá, nipe'tirā ucūmasí'cā h̄ami'i. Te ȳ'r̄h̄oro Ō'acū yere wereturiamasíse pe'ere h̄asāȳ'r̄h̄ncāmi'i. Wereturiamasí'gū pe'e ap̄ āpērā yere masítimigū ucūḡ nemorō wapati-mi. Ni'cū āpērā yere masítimigū, ucūsami. Be'ro cū ucū'quere "A'tiro nisí'r̄rō weep̄", ni wereturiacā, añu nisa'a. Tojo wereḡ, nipe'tirā Jesucristore ějōpeori curuacjārārē nemorō ějōpeocā weesami. ⁶ A'tiro ni'i. Ȳ'h̄ m̄sā tirop̄ wa'aḡ, āpērā yere ucūḡ, weetamuti-bosa'a. Ō'acū ȳ'h̄re masíse o'osere bu'éḡ pūrícā, weetamubosa'a. M̄sārē Ō'acū wereduti'quere wereturiaḡ quē'rā, weetamubosa'a. Tojo nicā m̄sārē ap̄eyere bu'enemogū, weetamubosa'a.

⁷ Ni'cā queose b̄s̄use cjasere o'oña'ḡti. Wēow̄ no'o h̄aro putima'acā, ñe'enojō basase nisari, nita basíowe'e. B̄h̄p̄t̄ērō no'o h̄aro b̄h̄p̄t̄ēcā, ñe'enojō basase nisari, nita basíowe'e. ⁸ Surara a'mewējērā wa'arā, na putipj̄re queoro putiticā, na yere apoyuti-

sama. ⁹ Marí quē'rā tojota nisa'a. Marí queoro ucūticā, de'ro nirō weesari, nita basiowe'e. Mejō waro ucūma'acā'bosa'a. ¹⁰ "A'ti nucūcāp̄re pejetiacā ucūse ni'i", nita basiowe'e. Nipe'tise te ucūsenūcū tū'ota basio'o. ¹¹ Yū'ū āpērā ucūserē tū'otigū, aperocjū weronojō ni'i. Yū'ū apīrē ucūcā, cū quē'rā tū'otigū, apesecjū weronojō nisami. ¹² Tojota ni'i mūsā quē'rārē. Mūsā Espiritu Santu tutuaro me'rā weemasīse o'osere ũa'a. Tere ũarā, a'tere ũaripejayū'rūnū'cāña. Jesucristore ējōpeori curuacjārārē nemorō añurō ējōpeocā weemasīse pe'ere ũaripejayū'rūnū'cāña.

¹³ Tojo weerā no'o āpērā yere masītimigū ucūgūnojo te ucūserē wereturiamasīacjū Ō'acūrē sērīato. ¹⁴ Marí āpērā ye ucūserē tū'otimirā űubuerā, Espiritu Santu weetamuse me'rā űubue'e. Tojo weemirā, "A'tiro nirā wee'e", nīmasītisa'a. Tojo weerā āpērārē weetamuti-bosa'a. ¹⁵ Marí űubuerā, a'te p̄arore weeroũa'a. Āpērā yere masītimirā ucūse Espiritu Santu o'ose me'rā űubueoũa'a. Tojo nicā marí wācūse me'rā űubueoũa'a. Apeye quē'rārē Ō'acūrē basapeorā, mejārōta p̄aro me'rā basapeoũa'a tja. Āpērā yere masītimirā ucūse me'rā, tojo nicā marí ucūse ũseri me'rā basaroũa'a. ¹⁶ Āpērā yere masītimirā ucūse me'rā dia'cū mū'ū Ō'acūrē e'catise o'ocā, apī mū'ū ucūserē tū'otibosami. Tū'otigū, "Tojota ni'i", nitamumasītisami. ¹⁷ Mū'ū e'catise o'ocā, añu ni'i, añurō pe'e. Cū pe'ere Ō'acūrē nemorō ējōpeocā weetisa'a. ¹⁸ Āpērā yere masītimigū ucūserē yū'ūta mūsā nipe'tirā nemorō ucūyū'rūnū'cā'a. Tojo weegū Ō'acūrē e'catise o'o'o. ¹⁹ Tojo nimigū, Jesucristore ējōpeorā nerēw̄arop̄ mūsā tū'otiserē ucūcā, yū'ū ucūse wapa-marīsa'a. Yoacā āpērā ye ucūse me'rā ucūmigū, mejō waro ucūbosa'a. Mūsā tū'otibosa'a. Cā'rōacā nimicā, masā tū'ota basiose me'rā ucūcā pe'ere, tetā mūsārē añu ni'i.

²⁰ Acawererā, Jesucristore ējōpeorārē mūsārē werēgūti. Wī'marā tū'omasītima. Na weronojō wācūticā'ña. Būcūrā weronojō wācūsetiya. Wī'marā ña'arō weesetitirā weronojō wācūña. ²¹ Ō'acū ye queti o'jáca pūrīp̄ a'tiro ojano'w̄: "Marí wiogū Ō'acū a'tiro nicū niwī: 'Ējōpeotise bu'iri yū'ū a'ti di'tacjārārē apemasā ye me'rā ucūgūti. Tojo weemicā, te me'rā quē'rārē ējōpeosome', nicū niwī." ²² Tojo weegū Ō'acū masārē apemasā ye me'rā werēgū, masā ējōpeotisere, cūrē yū'rūnū'cāsere ī'osami. Āpērā cūrē ējōpeorā pe'ere cū ye queti wererā me'rā yū'ūre ējōpeorā nima nisere ī'osami.

²³ Mūsā nipe'tirā nerēw̄arop̄ apemasā yere tū'o-masītimirā ucūcā, Jesucristore ējōpeotirā sājāa-bosama. Na sājāejarā, mūsā ucūserē masītirā, "Maatirā weema", nibosama. ²⁴ Mūsā nipe'tirā Ō'acū were'quere wereturiacā pe'ema, a'tiro weebosama. Jesucristore ējōpeotigū mūsā weesere ī'agū, "Yū'ū ña'agū nisa'a", ni tū'oña'bosami. ²⁵ Cū ña'arō wee'quere wācūejagūsamī. Tojo weegū Ō'acūrē ējōpeogū ejaque'agūsamī. "Ō'acū diacjūta na me'rā nīmī", nigūsamī.

Mūsā weesere wiopesase me'rā weeya nise ni'i

²⁶ Acawererā, mūsā weesetise a'tiro ni'i. Mūsā nerērā, āpērā Ō'acūrē basapeosama. Āpērā Ō'acū cjasere bu'esama. Āpērā Ō'acū masīcā wee'quere wereturiasama. Āpērā, āpērā ye ucūserē tū'otimirā, ucūsama. Na ucūserē āpērā o na basu wereturiasama. Te me'rā nipe'tirā Jesucristore ējōpeori curuacjārārē a'merī Ō'acūrē ējōpeonemocā weeya. ²⁷ Āpērā ye ucūserē tū'otimirā ucūrī masā p̄arā o i'tiarāta ucūato. Ni'cū ucūmū'tā, be'ro apī ucūato. Na ucūserē apī wereturiato. ²⁸ Mūsā nerēw̄arop̄ wereturiajū marīcā, ucūtiyū'rūocā'to. Na se'saro wācūsep̄ Ō'acūrē ucūato. ²⁹ Ō'acū weredutiserē wereturiarī masā quē'rā p̄arā o i'tiarāta wereato. Āpērā na weresere beseato. "¿Diacjūta niti?" niato. ³⁰ Ni'cū ucūrī cura Ō'acū apī top̄ dujigūre wereduticā, ucūmū'tā'cū di'tamarīato. ³¹ Mūsā nipe'tirā Ō'acū wereduti'quere wereturiamasī'i. Tojo weerā ni'cū weremū'tā, apī, apī wereturia-wā'cāña. Tojo weecā, nipe'tirā masīrāsama. Nipe'tirā wācūtutarāsama. ³² Mūsā Ō'acū weredutiserē wereturiarā, no'o ũaro ucūma'aticā'ña. Wācūyu, "A'teta masārē werēcā, añutū'sa'a", ni wereya. Āpērā ucūrī curare ucūticā'ña. ³³ Ō'acū queoro weecā ũami. No'o ũaro weesere ũatimi.

Nipe'tirā Jesucristore ējōpeorā nerērā, a'tiro weew̄ama. ³⁴ Mūsā nerērī curare numia ucūtiyū'rūocā'to. Narē ucūduticā'ña. Ucūrōnojo o'orā, Ō'acū ye queti o'jáca pūrīp̄ duti'caronojōta añurō yū'tiatio. ³⁵ Na tū'oti'quere masīrīrīrā, wī'ip̄ na marāp̄ũm̄arē sērītiña'to. Numia Jesucristore ējōpeorā nerēw̄arop̄ ucūcā, tū'sawe'e.

³⁶ Mūsārē masīrōũa'a. Ō'acū ye queti mūsā me'rā nū'cāticaro niwū. Mūsā se'saro tere ējōpeorā niwe'e. ³⁷ No'o "Yū'ū Ō'acū yere wereturiamasī'i, Espiritu Santu wācūse o'ose me'rā ucū'u" nigūnojo yū'ū ojasere "Marí wiogū dutise ni'i", nigūsamī. ³⁸ Yū'ū oja'quere ējōpeotigūre mūsā quē'rā cūrē ējōpeoticā'ña.

³⁹ Acawererā, Ō'acū yere wereturiamasīsere ũaya. Āpērārē apemasā yere tū'otimirā na ucūcā, cā'mota'aticā'ña. ⁴⁰ Nipe'tise mūsā weesere no'o ũaro weema'aticā'ña. Wiopesase me'rā weeya.

Jesucristo masā'que ni'i

15 Acawererā, yū'ū mūsārē tod̄p̄orop̄ bu'e'que Jesucristo masārē yū'rūose quetire ni'cārōacā wācūcā ũa'a. Mūsā tere tū'orā, ējōpeow̄. A'tiro nicā quē'rārē ējōpeonu'cū'u. ² Ō'acū te añuse queti me'rā mūsārē ējōpeonu'cūcā weegū weemi. Mūsārē te queti yū'ū were'quere ējōpeonu'cūcā, yū'rūogūsamī. Queoro mūsā ējōpeocā, tojo weegūsamī. Mūsā bu'ip̄ diacjū ējōpeorā, yū'rūono'some.

³ Yū'ūre bu'e'quere mūsārē wereturiaw̄. Te apeye yū'rūoro niyū'rūnū'cāse a'tiro niwū. Ō'acū ye queti o'jáca pūrīp̄ oja'caronojōta Cristo marí ña'arō wee'quere cō'asī'rīgū, wērībosacū niwī. ⁴ Cū wērīca be'ro cūrē yaacārā niwā. Be'ro Ō'acū ye queti o'jáca pūrīp̄ oja'-

caronojōta i'tia n̄m̄m̄ be'ro Ō'acū cūrē masōc̄m̄ niwī.

⁵ Tojo wéeca be'ro cū Pedore, āpērā cū besecūú'cārārē bajuac̄m̄ niwī. ⁶ Be'ro ni'cāti pājārā quinientos ȳ'r̄uoro cūrē ējōpeorārē bajuac̄m̄ niwī. Pājārā cūrē ī'a'cārā catisama yujup̄. Āpērā wērīato-jacārā niwā. ⁷ Be'ro Santiagore bajuac̄m̄ niwī. To be'ro nipe'tirā cū besecūú'cārārē bajuac̄m̄ niwī.

⁸ Be'ro nipe'tirā cūrē ī'áca be'rop̄m̄ ȳ'ure bajuawī. Na be'rocjū yapatiḡnac̄ap̄m̄ bajua'c̄m̄ weronojō nimigū, cūrē ējōpeosirutu'u. ⁹ Ȳ'm̄ nipe'tirā āpērā Jesucristo besecūú'cārā docap̄m̄ ni'i. Ȳ'ure ne cārō "Jesucristo besecūú'c̄m̄ nimi", niticārōma'a. Ȳ'm̄ Jesucristore ējōpeori curuacjārārē ña'arō wee'que bu'iri, tojo ni'i. ¹⁰ Tojo nimigū, Ō'acū ȳ'ure añurō weeyucā, Jesucristo besecūú'c̄m̄ ni'i. Ȳ'ure mejō waro añurō weeḡm̄ weeti-mi. Ȳ'm̄ nipe'tirā āpērā ȳ'r̄uoro da'ra'a. Ȳ'm̄ se'saro tojo weewe'e. Ō'acū ȳ'ure añurō wéeḡm̄, ȳ'm̄ me'rā ninu'cūmi. Ȳ'ure weetamumi. ¹¹ Ȳ'm̄ bu'ese, tojo nicā āpērā cū besecūú'cārā na bu'ese ni'cārōnojō ni'i. Jesucristo wērī masā'que queti ūsā bu'ese ni'i. A'tereta m̄sā ējōpeow̄m̄.

Wērī'cārā na masāmujāatje ni'i

¹² ūsā Cristo wērī masā'que quetire bu'ew̄m̄. Tere bu'emicā, ŷde'ro weerā m̄sā ni'cārērā "Wērī'cārā masātima", nisari? ¹³ "Wērī'cārā masātima" nicāma, Cristo quē'rā masātibopī. ¹⁴ Cū masāticāma, ūsā bu'ese wapamarībopā. M̄sā ējōpeose quē'rā wapamarībopā. ¹⁵ Ō'acū Cristore masōc̄m̄ niwī nise quetire werew̄m̄. M̄sā "Wērī'cārā masātima" nicā, ūsā te quetire wererā, nisoorā weebosa'a. Diacjūta wērī'cārā masāticāma, Ō'acū Cristore masōtibopī. ¹⁶ A'tiro ni'i. Wērī'cārā masāticāma, Cristo quē'rā masātibopī. ¹⁷ Cūrē masōticā, m̄sā ējōpeose wapamarībosa'a. Tod̄poro m̄sā ña'arō wee'quere mejārōta acobojono'tirā nibosa'a. ¹⁸ Jesucristore cū pac̄m̄ masōticāma, cūrē ējōpeorā wērīrā, cūrē ējōpeotirā weronojō pecame'ep̄m̄ wa'abosama. ¹⁹ "Wērī'cārā masāsoma" nise diacjū nicāma, marī "Masārāsama" nírā, marīta āpērā ȳ'r̄uoro pajases̄orā waro nibosa'a. Mejō waro ējōpeoma'abosa'a.

²⁰ "Wērī'cārā masātima" nise diacjū niwe'e. "Cristo masāc̄m̄ niwī" nise pe'e diacjū ni'i. Cristo āpērā nipe'tirā wērī'cārā d̄poro masām̄tāc̄m̄ niwī. Marī quē'rā wērī'cārāp̄m̄ masārāsa'a. ²¹ A'tiro ni'i. Ne warocjūp̄m̄ Adā ña'arō ween̄'cā'que bu'iri marī nipe'tirā wērīdijarāsa'a. Be'ro Cristo añurō weese bu'iri wērī'cārāp̄m̄ nimirā, masāmujāarāsa'a tja. ²² Marī nipe'tirā Adā pō'rā nise ye bu'iri wērīrāsa'a. Cristo yarā nírā pe'e marī cūrē ējōpeorā, catinu'cūrāsa'a. ²³ Marī masārā, queoro masārāsa'a. Cristo masām̄tātojac̄m̄ niwī. Be'ro cū apaturi a'ticā, marī cū yarā masārāsa'a. ²⁴ Tojo wa'acā, a'ti m̄c̄o pe'tia wa'arosa'a. Titare Cristo nipe'tirā wiorā tutuarārē, bajutirārē, bajurārē cō'ape'oc̄sami. Cū tojo weetu'ajaca be'ro cū pac̄ure cū nipe'tirā wioḡm̄ nisere wiaḡsami. ²⁵ Tojo wias̄e d̄poro Ō'acū Cristore ī'atu'tirārē docaque'acā weeḡsami. Tojo weeḡm̄ Cristo nipe'tirā bu'ip̄m̄ tojaḡsami.

²⁶ Cristore ī'atu'tirārē docaque'acā wéeca be'ro wērīse quē'rā marīrōsa'a. ²⁷ Ō'acū cū ye queti ojāca pūrīp̄m̄ nírōnojōta nipe'tisere, nipe'tirārē Cristo docap̄m̄ tojacā weec̄m̄ niwī. Tojo nírō, "Ō'acū Cristo docap̄m̄ nimi", nírō mejēta wee'e. Ō'acūta nipe'tisere, nipe'tirārē Cristo docap̄m̄ tojacā weec̄m̄ niwī. ²⁸ Ō'acū tojo tojacā wéeca be'ro Cristo Ō'acū mac̄ū, cū basu cū pac̄m̄ doca to-jaḡsami. Tojo weeḡm̄ Ō'acū nipe'tise, nipe'tirā wioḡm̄ niḡsami.

²⁹ Apeyere āpērā a'tiro weesama. Wērī'cārā ye wapa wāmeyebosadutisama. "Wērī'cārā masātisama" nicāma, tojo weeno'ña marībosa'a.

³⁰ Apeyere, ūsā bu'ese bu'iri nipe'tise n̄m̄m̄ āpērā ña'arō weesī'rīma. Tojo wiose wa'terop̄m̄ nimirā, wērī'cārā masātjere wācūrā, bu'enu'cū'u. ³¹ Diacjūta ȳ'm̄ m̄sā marī wioḡm̄ Jesucristore ējōpeose ye bu'iri e'cati'i. A'te quē'rā diacjūta ni'i. Nipe'tise n̄m̄m̄ "Masā ȳ'ure wējērāsama", ni t̄'oña'a. ³² Ȳ'm̄ Jesucristo ye quetire werese bu'iri Éfesocjārā ȳ'ure wa'ic̄rā yaiwa weronojō ña'arō weewā. "Wērī'cārā masāsoma" nicā, mejō waro na weesere pi'etibopā. "Wērī'cārā masāsoma" nise diacjū nicāma, marī quē'rā āpērā ucūw̄arōnojō ucūbosa'a. A'tiro nibosa'a: "Te'a ba'arā, te'a sī'rīrā. Maata wērīdojarāsa'a. Marī wērīati d̄poro weewe'orā", nibosa'a.

³³ Āpērā m̄sārē mejēcā ējōpeoduticā, ējōpeoticā'ña. Masā ucūw̄ase a'tiro ni'i: "Ña'arā me'rā ba'paticā, añurō weese dojosa'a." ³⁴ Tojo weerā t̄'omasīña. M̄sā tod̄poro ní'caronojō wiopesase me'rā queoro weeya tja. Ña'arō weeticā'ña. Ni'cārērā Ō'acūrē masīwe'e. M̄sārē bopoyadutiḡm̄ tojo ni'i.

Wērī'cārā masāmujāatjere werenemose ni'i

³⁵ Apetero ni'cū "Wērī'cārā masātima" nisere ējōpeoḡm̄, a'tiro sērītiña'bosami: "Wērī'cārā ŷde'ro wee masāta basiobosari? Na masārā, ŷde'ro bajuri up̄m̄ c̄orāsari?" ³⁶ Cū tojo sērītiña'ma'acā'bosami. Marī otese peri otecā, te peri pī'rīatj̄i d̄poro boadijasa'a. ³⁷ Marī pī'rīdutirā pī'rīmujā'c̄m̄ mejētare ote'e. Te peri pe'ere trigo o no'o otese nisere pī'rīdutirā ote'e. ³⁸ Be'ro Ō'acū cū ūa'caronojō pī'rīcā weesami. No'o de'ro bajuse d̄ca ní'que tenojōta tja pī'rīcā weesami. ³⁹ Nipe'tirā catisere c̄orā ni'cārōnojō bajurā nitima. Masā ye up̄m̄ wa'ic̄rā ya up̄m̄ weronojō bajuwe'e. Mirīc̄a ya up̄m̄ quē'rā mejēcā baju'u. Wa'i quē'rā mejēcā up̄tima. ⁴⁰ A'te d̄cawatiro weronojō ū'm̄secjārā quē'rā mejēcā up̄tima. A'ti di'tacjārā mejēcā up̄tima. ū'm̄sep̄m̄ nírā añubutiari up̄m̄ c̄oma. A'ti nucūcāp̄m̄ nírā quē'rā tojota c̄oma. ū'm̄secjārā, a'ti nucūcācjārā weronojō nitima. ⁴¹ Mu-jīpū m̄c̄ocjū ñamicjū weronojō, tojo nicā ñocōa weronojō bo'reyutimi. Ñocōa quē'rā ni'cārōnojō bo'reyutisama. ⁴² Ā'rā nipe'tirā weronojō wērī'cārā masācā, tojo wa'arosa'a. Wērī'cārārē yaacā, na up̄m̄ boarosa'a. Be'ro ape up̄m̄ pe'titiatj̄i up̄m̄ masōnō'rōsa'a. Masōca be'ro apaturi wērīnemosoma. ⁴³ Marī mejō nír̄ up̄m̄ yaa'a. Masārōp̄m̄ tja ape up̄m̄ añubutiari up̄m̄ nírōsa'a. Marī tutuatiri up̄m̄

yaacō'a'a. Masáca be'rop̄re ape up̄ tutuari up̄ nirōsa'a. ⁴⁴ Marí a'ti up̄re yaacō'a'a. Masáca be'ro ɛ'muse cja up̄ pe'titiatji up̄ nirōsa'a. Tojo weerā masíno'o. Marí a'ti up̄re ɛnorā, ape up̄ pe'titiatji up̄re ɛnorāsa'a.

⁴⁵ Ō'acū ye queti ojáca pūríp̄ a'tiro ojano'o: "Ō'acū cū weem̄'tā'cū Adārē catisere o'ocū niwī." Cū be'rocjū Jesucristo pe'e catise pe'titise warore o'oḡu nimi. ⁴⁶ A'ti up̄ cjase catise marí ɛnom̄'tāse ni'i. Apeye catise be'ro cjase ni'i. Te ɛ'muse cja up̄ cjase pe'titiatje ni'i.

⁴⁷ A'ti nucūcāp̄re masū nim̄'tā'cū di'ta me'rā yeeno'cū niwī. Cū be'rocjū Cristo ɛ'musecjū nimi. ⁴⁸ A'ti di'tacjārā ne warocjū di'ta me'rā weeno'cū weronojō up̄tima. Jesucristore ējōpeorā pe'e ɛ'musep̄ wa'ajā ɛ'musecjū weronojō up̄tima. ⁴⁹ Adá di'ta me'rā yeeno'cū niwī. Marí cū weronojō up̄ti'i. Mejārōta be'rop̄ ɛ'musecjū Cristo weronojō up̄tirāsa'a.

⁵⁰ Acawererā, a'tiro ni'i. Marírē a'ti up̄ me'rā ɛ'musep̄ wa'ata basiowe'e. Boadijatji up̄ ni'i. Ti up̄ ninu'cūmasítisa'a. ⁵¹ Apeye quē'rā tod̄poro masíno'ña marí'quere wereḡuti. Nipe'tirā wērisome. Jesucristo a'tiri cura Ō'acūrē wereco'teḡu ɛ'musecjū Ō'acū yaro coronetare putiḡusami. Tojo wa'acā, ɛm̄ñarō cārīwā'cāmājārā weronojō marí nipe'tirā Jesucristore ējōpeorā ape up̄ d̄cayurāsa'a. Wērī'cārā ape up̄ pe'titiatji up̄ me'rā masārāsama. Catirā quē'rā mejārōta d̄cayurāsama. ⁵³ Marí ya up̄ boaw̄ari up̄ pe'titiati up̄ wa'arosa'a. D̄cayū, catinu'cūcārōsa'a.

⁵⁴ Marí pe'titiati up̄ d̄cayucā, Ō'acū ye queti ojáca pūríp̄ nírōnojōta wa'arosa'a. A'tiro ni ojano'o: "Marí wērisere docaque'acā weetoja'a. Ne apaturi wērinemosome majā. Wērīrā pi'etisere t̄o'ña'some." ⁵⁶ Marí ña'arō weese bu'iri wērīrā masā ni'i. Te marí ña'arō weesere Ō'acū Moisére dutise cūu'que me'rā masíno'o. Ña'arō wéerā, marí pecame'ep̄ wa'abopā. ⁵⁷ Tere cā'mota'aḡu, Ō'acū pe'e a'tiro weecū niwī. Marí wioḡu Jesucristo me'rā pecame'ep̄ wa'abo'cārārē yu'r̄uocū niwī. Tojo weerā Ō'acūrē e'catise o'orā.

⁵⁸ Acawererā, a'tere wācūrā, ējōpeonu'cūcārā. Marí wioḡu yere siape me'rā nemorō weenemoña. Mūsā masí'i. Cū yere wéerā, tojowaro weebutiarā weewe'e. Wapati'i.

Corintocjārā Jerusalé̄p̄ ni'rārē niyeru o'orātirā sērīneose ni'i

16 Mūsā Jesucristore ējōpeorārē niyeru sērīneosema yu'ɛ Galaciacjārārē duti'caronojōta weeya. A'tiro niwū: ² "Soorin̄m̄rē nim̄'tārī n̄m̄ sema-narīn̄cū mūsā wapata'aro ejatuario apesep̄ n̄rōña." Mūsā tojo weeyurā, yu'ɛ etari curap̄ o'osī'rīrā da'rama'acūñasome. ³ Yu'ɛ mūsā tirop̄ etaḡu, mūsā beserārē Jerusalé̄p̄ o'óḡuti. Narē o'óḡu, yu'ɛ ojáca pūríp̄re "Ā'rā nima Corintocjārā bese'cārā", ni ojaḡuti. Na me'rā ti pūrīrē, tojo nicā niyerure Jerusalécjārā Jesucristore ējōpeorārē o'óḡuti. ⁴ "Yu'ɛre wa'arōña'a" nicāma, na yu'ɛ me'rā wa'arāsama.

Pablo Corintop̄ cū wa'atjere apoyuse ni'i

⁵ Yu'ɛ top̄ wa'aḡu, Macedonia di'tap̄ yu'r̄uaḡusa'a. To yu'r̄ua, mūsā tirop̄ etaḡusa'a. ⁶ Apetero weeḡu mūsā me'rā yoacā niḡusa'a. Nipe'tiro pu'ecū niḡu, nipe'ocūsa'a. Be'ro, mūsā apero no'o yu'ɛ wa'asī'rīḡu wa'atjere weetamumasīrāsa'a. ⁷ Yu'ɛ mūsārē mejō waro ī'ayur̄wā'cāsī'rītisa'a. Marí wioḡu Jesucristo ɛacā, mūsā tirop̄re yoacā tojasī'rīsa'a. ⁸ Pentecostē bosen̄m̄ nicā a'to Ēfesop̄ níninḡuti yujup̄. ⁹ A'tore peje da'rased ni'i. Pājārā marí wioḡu ye quetire t̄o'sī'rīma. Tere cā'mota'asī'rīrā quē'rā pājārā nima.

¹⁰ Timoteo mūsā tirop̄ etacā, cūrē weetamuña. Tojo weecā, cū wācūque'tiro marírō, b̄jawetiro marírō niḡusami. Cū yu'ɛ weronojō marí wioḡu yere da'rami. ¹¹ Tojo weerā mūsā cūrē mejō waro ī'acō'aticā'ña. Cū a'top̄ a'tiatjere weetamuña. Tojo weecā, cū e'catise me'rā yu'ɛ tirop̄ a'tiḡusami. Yu'ɛ āpērā Jesucristore ējōpeorā me'rā cūrē yucueḡu wee'e.

¹² Apoloma yu'ɛ up̄t̄u waro mūsā tirop̄ ī'aḡu wa'adutimiwū. Cūrē marí acawererā me'rā wa'adutimiwū. Cū ni'cārōacārē wa'asī'rītimi. Cūrē wa'ata basiocā, be'ro wa'aḡusami.

Pablo Corintocjārārē añudutit̄o'que ni'i

¹³ Mūsā añurō t̄o'omasíña. Ējōpeodu'uticā'ña. Ne uiro marírō niña. Tojo nírā, Ō'acū tutuase me'rā niña. ¹⁴ Āpērārē ma'inu'cūcārā.

¹⁵ Ni'cārōacārē, acawererā, a'tere mūsārē weresī'rīsa'a. Estéfan̄as ya wi'icjārāta niwā Acayap̄re āpērā d̄poro Jesucristore ējōpeom̄'tā'cārā. Na Jesucristore ējōpeorārē up̄t̄u waro weetamuma. ¹⁶ Na weronojō weesetirānojōrē na dutisere yu'tiya. Tojo nicā nipe'tirā Cristo yere da'rarā na dutisere weeya. ¹⁷ Mūsā me'rācjārā Estéfan̄as, Fortunato, Acaico a'top̄ ejačā, pūrō e'catiwe. Na mūsā yu'ɛre weetamubo'quere weema. ¹⁸ Yu'ɛre ejerisājācā weewā. Mūsā quē'rārē tojota weerāsama. Tojo weerārē "Añurō weerā weema", nirōña'a.

¹⁹ Asia di'tacjārā Jesucristore ējōpeori curuacjārā mūsārē añudutima. Aquila, Priscila, na ya wi'ip̄ nerēw̄arā quē'rā Jesucristore ējōpeorā nitjārā, pūrō añudutio'oma. ²⁰ Nipe'tirā Jesucristore ējōpeorā mūsārē añudutima. Mūsā e'catise me'rā a'merī añudutiya.

²¹ A'te nit̄ose darip̄re mūsārē añudutiḡu yu'ɛ basuta oja'a.

²² No'o marí wioḡu Jesucristore ma'itiḡure ña'arō wa'ato. "Ēsā wioḡu, quero a'tibaque'oya."

²³ Jesucristo marí wioḡu mūsārē añurō weeato.

²⁴ Marí nipe'tirā Jesucristo yarā ni'i. Tojo weeḡu mūsārē up̄t̄u ma'i'i. Tojota wa'ato.

Tocārōta oja'a.

Pablo

2 CORINTIOS

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo nimu'tārī pūrī Corintocjārārē ojāca be'ro Éfesopeta tojacā'cū niwī yujupū. Topū nīgū, Corintopere ña'arō wa'a'que quetire miiejacārā niwā. Tere tu'ogū, Pablo na tiropū maata wa'asī'rīcū niwī. Tojo wa'asī'rīmigū, wa'aticū niwī. Macedonia di'ta pe'e wa'acū niwī. Tojo weegū a'ti pūrīrē Macedonia di'tapū nīgū, ojacū niwī. Tito wāmetigū a'ti pūrīrē miacū niwī. Tojo nicā āpērā cūrē ba'pawā'cācārā niwā.

Pablo narē a'tere ojacū niwī. Jesucristo ye quetire werecusiagū cū ña'arō yu'rūesere ojacū niwī. Tojo nicā pajasecūorārē niyeru sērībosasere ojacū niwī. Apeye, cū bu'esere ī'atu'tirā ye cjasere ojacū niwī.

Pablo Corintocjārārē oja'que ni'i

¹ Yū'ū Pablo, Timoteo me'rā mūsārē añuduti'i. Ō'acū ñaronojōta Jesucristo yu'ūre cū ye quetire weredutigū cūucū niwī. Yū'ū a'ti pūrīrē mūsārē Ō'acū yarā Corintopū nirārē oja'a. Tojo nicā nipe'tirā Ō'acū yarā Acaya di'tapū nirārē oja'a.

² Mūsārē Ō'acū marī pacū, tojo nicā Jesucristo marī wiogū añurō weeato. Tojo nicā mūsārē ejerisājācā weeato.

Pablo cū pi'etise queti ni'i

³ Ō'acū marī wiogū Jesucristo pacūre e'catise o'orā. Cūta marīrē pajaña'mi. Marīrē wācūtutuacā weenu'cūmi. ⁴ Pi'etisetirinūcū Ō'acū marīrē wācūtutuacā weemi. Tojo weerā marī quē'rā pi'etirārē wācūtutuacā weemasī'i. Marīrē Ō'acū wācūtutuacā wee'caronojōta narē weemasī'i. ⁵ Jesucristo yere wererā, pi'etino'o. Cristo pūrō pi'eti'quere pi'etitamu'u. Cū me'rāta, cū weetamuse me'rā nemorō wācūtutua'a. ⁶ Ūsā pi'etirā, mūsārē wācūtutuacā ñarā, mūsā yu'rūweticā ñarā, tojo pi'eti'i. Ō'acū ūsārē wācūtutuasere o'omi. Tojo weerā ūsā quē'rā mūsārē wācūtutuacā wee'e. Ūsā pi'etironojō pi'etirāsa'a. Tojo wa'acā, Ō'acū mūsārē wācūtutuacā weegūsamī. ⁷ Ūsā weronojō pi'eticā, Ō'acū mūsārē wācūtutuacā weegūsamī. Tojo weerā ūsā mūsā añurō weeatjere masīyutoja'a.

⁸ Acawererā, ūsārē Asiapū wa'a'quere masīcā ñasa'a. Ūsā topūre upūtu waro pi'etiū. A'tiro wācūmiwū: "Ne pōtēosome. Wērīrāsa'a", nīmiwū. ⁹ Ūsārē wējēcō'arāsama", ni wācūmiwū. Ūsā ne tutuatiwū. Tojo wa'a'que añu niwū. Te me'rā a'tiro wācūwū. "Ūsā basu ne weetamumasītisa'a. Ō'acū ni'cūta ūsārē weetamumasīmi", ni wācūwū. Cūta wērī'cārāpūre masōgū nīmi. ¹⁰ Ō'acū ūsārē na wējēbo'cārārē yu'rūowī. Ni'cārōacārē yu'rūonu'cūcā'mi. Be'ropū quē'rārē ūsārē yu'rūonu'cūcūsamī", ni ējōpeo'o. ¹¹ Ō'acūrē mūsā ūsārē sērībosanu'cūcā, tojo weegūsamī. Pājārā ūsārē sērībosacā, Ō'acū añurō ūsārē weetamugūsamī. Cū tojo weecā ī'arā, pājārā e'catise o'orāsama.

Pablo Corintopū wa'asī'rīmi'que ni'i

¹² Apeyere ūsā pūrō e'cati'i. Ūsā a'ti nucūcāpūre weesooro marīrō añurō weesetiwū. Mūsā wa'teropū quē'rārē tojota weewū. Tojo weerā ūsā bu'iri marīrā añurō tu'oña'a. Ūsā basu ūsā masīse me'rā weetiwū. Ō'acū weetamuse me'rā weewū. ¹³ Mūsārē ojarā, tu'ota basiose dia'cūrē oja'a. Mūsā tere añurō masīcā ña'a. ¹⁴ Cā'rō masītoja'a, masīrā pe'e. Mūsā añurō masīpe'orā, marī wiogū Jesu apaturi a'ticā, "Ūsārē diacjūta nipā", nirāsa'a. Ūsā mūsārē "Añurō weesetima" nīrōnojojōta mūsā quē'rā ūsārē añurō wācūrāsa'a.

¹⁵ "Tojo añurō wa'arosa'a" ni wācūgū, Macedoniapū wa'agū, mūsā tiropū ī'amū'tāgū wa'asī'rīmiwū. "Be'ro ī'amajāmitojatigūti tja", nīmiwū. Pūati mūsā tiropū ī'agū wa'asī'rīmiwū. Mūsā e'caticā ñagū, tojo weesī'rīmiwū. "Yū'ū tojo weecā, Judea di'tapū wa'atjere weetamurāsama" ni wācūgū, tojo weesī'rīmiwū. ¹⁷ Yū'ū topū wa'aticā ī'arā, "Wiopesase marīrō weema'acā'pī", ŷniti? "Cū no'o ñaro weema'agūnojojō nīmi", ŷnisari? "Wa'agūti' nī'cū nīmigū, a'titiapī", ŷniti? "Na'irō dūcayumūjāsami", ŷni wācūti? ¹⁸ Niwe'e. Ō'acū ūsā weesere "Diacjūta nī'i", nisami. Tojo weerā ūsā ne ni'cāti no'o ñaro dūcayū, ucūma'awe'e. ¹⁹ Ūsā Jesucristo Ō'acū macū ucū'caronojōta ucū'u. Cū ne ni'cāti "Weegūti, weesome", niticū niwī. Nipe'tise cū "Weegūti" nī'caronojōta weemi. Ūsā i'tiarā, Silvano, Timoteo, yū'ū, cū ye quetire mūsārē bu'ewū. Nipe'tise cū ucūse diacjū ni'i. ²⁰ A'tiro ni'i. Ō'acū todūporopūre masārē "Añurō weegūti", nicū niwī. Nipe'tise cū tojo nī'que Jesucristo cū a'tise me'rā, cū wērī'que me'rā queoro wa'awū. Tojo wa'acā ī'arā, marī Ō'acūrē "Tojota nī'i", ni e'catipeo'o.

²¹ Ō'acūta marīrē Cristore ējōpeonu'cūcā weemi. Cūta marīrē cū yarā wa'adutigū besecū niwī. ²² Marīrē cū yarā wa'acā weecū niwī. Cū yarā ni'i nisere ī'osī'rīgū Espīritu Santure o'ócū niwī. Espīritu Santu marī me'rā nīgū, cūta Ō'acū marīrē yu'rūoatjere masīcā weemi.

²³ Yū'ū Corintopūre wa'asī'rīmigū, wa'atiwū. Ō'acū yū'ū tojo wee'quere masīsamī. Yū'ū mūsārē tu'tibosa'a

nígũ, ma'ígũ wa'atiwũ. ²⁴ Mũsã ějõpeosere "A'tiro pe'e ھا'a", nigũ mejëta wee'e. Mũsã añurõ ějõpeo'o. Mũsãrë añurõ e'catise me'rã nisetiato nígũ tojo weeta-musĩ'rĩ'i.

2 Yũ'ũ todũporopũre mũsãrë bũjaweticã weewũ. Tojo weegũ apaturi tja mũsãrë bũjaweticã weesĩ'rĩtigũ, wa'atiwũ. ² Yũ'ũ mũsãrë bũjaweticã weecã, ¿noa yũ'ũre e'caticã weebosari? Mũsã dia'cũ yũ'ũre tojo wee'e. Mũsã bũjaweticã, basiotibosa'a. ³ Tojo weegũ yũ'ũ mũsãrë ojawũ. Yũ'ũ topũ wa'acã, e'caticã weeboronojõ o'orã, yũ'ũre bũjaweticã weebopã. Yũ'ũ a'tiro tũ'oña'a. Yũ'ũ e'caticã, mũsã quẽ'rã e'caticapopã. ⁴ Yũ'ũ ojamũ'tãca pũrĩrë ojagũ, pũrõ wãcũque'ti, utiwũ. Mũsãrë bũjawetiato nígũ mejëta ojawũ. Yũ'ũ mũsãrë ma'iyũ'rũ'ũ. Mũsãrë tere masĩdutigũ ojawũ.

Ña'arõ wee'cũre acobojoduti'que ni'i

⁵ Ni'cũ ña'arõ weeri masũ marĩrë bũjaweticã weecu niwĩ. Yũ'ũ dia'cũrë tojo weetiwi. Mũsã quẽ'rã mejãrõta weeno'cãrã niwũ. Marĩ nipe'tirã tojo weeno'cãrã niwũ, weeno'rã pe'e. Yũ'ũ a'tere tojo ucũgũ, ɸpũtũ waro nibutiagũ mejëta wee'e. ⁶ Mũsã pãjãrã ña'arõ weeri masũrë bu'iri da'retoja'a. ⁷ Tojo weerã ni'cãrõacã mũsã cũrë acobojoya. Cũrë wãcũtutuacã weeya. Tojo weeticã, cũ bũjawetiũ'rũabosami. ⁸ Tojo weegũ mũsãrë cũrë ma'itudi'ti tja. ⁹ Yũ'ũ mũsãrë todũporopũre ojawũ. "¿Te yũ'ũ duti'quere queorota weemitina?" ni masĩrĩ'rigũ ojawũ. ¹⁰ Mũsã no'o ña'arõ weegũre acobojocã, yũ'ũ quẽ'rã cũrë acobojo'o. Yũ'ũre ña'arõ weetiwi. Mũsã pe'ere ña'arõ weewĩ. Yũ'ũre ña'arõ weetimidã, cũrë acobojo'o. Mũsãrë ma'ígũ, tojo wee'e. Jesucristo yũ'ũre "Cũrë diacjũta acobojomi", ni ñ'asami. ¹¹ Marĩ cũrë acobojoticã, wãtĩ cũrë ña'arõ bũjawetiũ'rũcã weebosami. Jesucristo yere du'ucã'bosami. Marĩ wãtĩ weewũasere añurõ masĩ'i.

Pablo Troapũ wãcũque'ti'que ni'i

¹² Yũ'ũ Troa wãmetiri macãpũ Cristo ye quetire bu'egũ etagũ, a'tiro bocaewũ. Jesucristo marĩ wiogũ pãjãrãrë cũ ye quetire tũ'osĩ'rĩcã weecũ niwĩ. ¹³ Tojo nimicã, yũ'ũ Tito marĩ acaweregũre bocatigũ, pũrõ wãcũque'tiwũ. Tojo weegũ narë we'eriti, wa'a wa'awũ Macedonia di'tapũ.

Jesucristo me'rã marĩ añurõ weemasĩ'i nise ni'i

¹⁴ Yũ'ũ wãcũque'timigũ, Õ'acũrë e'catise o'o'o. Cũ marĩrë añurõ weenu'cũcã weemi. Marĩ Cristo yarã nicã, tojo weemi. Marĩ Cristo ye queti werese me'rã masãrë cũrë masĩcã weemi. Cũrë masĩse ɸmũtise weronojõ nipe'tiropũ se'sa'a. ¹⁵ Marĩ Jesucristo ye quetire wererã, ɸmũtise weronojõ nisa'a. A'tiro ni'i. Masã Õ'acũrë e'catise o'ocã, ope weronojõ bajuse me'rã buemorõcã, tũ'sasami. A'tere weronojõ marĩ cũ ye quetire wererã ĩ'agũ, tũ'sasami. Te queti nipe'tirã cũ yũ'ũrũ'ũcãrãrë se'sa wa'a'a. Tojo nicã cũ yũ'ũrũ'ũono'ña marĩrã pecame'epũ wa'ajã quẽ'rã te ucũsere tũ'ose'sa wa'ama. ¹⁶ Yũ'ũrũ'ũono'tirã Jesucristo ye quetire wererãrë

ĩ'arã, cũrë ějõpeotirã "Pecame'epũ wa'arãsa'a" nĩrã weronojõ tũ'oña'sama. Õ'acũ yũ'ũrũ'ũono'cãrã pe'e Jesucristo ye quetire wererãrë ĩ'arã, cũrë ějõpeorã "Marĩ Jesucristo me'rã ninu'cũcã'rãsa'a", ni wãcũsama. Ne ni'cũ cũ se'saro te quetire weremasĩ'timi. Õ'acũ weeta-murõ me'rã pe'e weremasĩ'timi. ¹⁷ Pãjãrã a'tiro weema. Õ'acũ ye quetire wẽrẽrã, wapata'ase dia'cũrë wãcũma. Ƴsã na weronojõ weewe'e. Õ'acũ o'ó'cãrã Cristore da'racoterã ni'i. Tojo weerã Õ'acũ ĩ'orõpũre cũ ye quetire queoro were'e.

Õ'acũ "Masã wiogũ nigũti" niyu'que ni'i

3 Ƴsã "Õ'acũ ye quetire queoro were'e" nĩrã, Ƴsã basu añurõ ucũrã mejëta wee'e. Āpẽrã tojo weewũasama. Na basu añurõ ucũsama. Āpẽrãrë a'tiro nisama: "Ƴsãrë papera ojabosaya", nisama. "Ā'rã añurõ weerã nima", ni apobosadutisama. "Ƴsã tojo weecã, Āñurã nima", ni ĩ'arã'sama" nĩrã, tojo weedutisama. ¿Mũsã na weesetironojõ ɸati? Ƴsã mũsãrë "Āñurã ni'i, tojo weerã Ƴsãrë papera apobosaya", nĩrã mejëta wee'e. ² Mũsã Jesucristore ějõpeo'o. Tojo weese me'rã Ƴsã mũsãrë queoro bu'e'quere ĩ'o'o. Tojo weerã āpẽrã ojabosaca pũrĩrë ɸawe'e. Ƴsã mũsãrë "Ti pũrĩ weronojõ nima", ni ejeripõ'rãti'i. A'tiro ni'i. Nipe'tirã mũsãrë ĩ'arã, masĩsama. "Na narë diacjũta wererã", nisama. ³ Mũsãrë Cristo masãrë yũ'ũrũ'ũomi nisere werewũ. Tere ějõpeocã, Cristo mũsãrë añurõ weewĩ. Cũ mũsãrë tojo weesere āpẽrã quẽ'rãrë masĩcã ɸami. Tere masĩdutigũ, papera pũrĩrũ ojacũ me'rã ojaticũ niwĩ. Tojo nicã todũporopũ Õ'acũ catinu'cũgũ ɸtãpĩrũ oja'caronojõta weeticũ niwĩ. A'tiro pe'e weecũ niwĩ. Espĩritu Santu tutuaro me'rã mũsã wãcũsere dũcayucũ niwĩ. Te me'rã Cristo mũsãrë añurõ weesere ĩ'omi.

⁴ Ƴsã Õ'acũrë ějõpeorã, a'tiro nĩmasĩ'i. Ƴsã weresere tũ'o ějõpeo'quere "Diacjũta ni'i", nĩmasĩ'i. Cristo weeta-muse me'rã Ƴsã tojo nĩmasĩ'i. ⁵ "Ƴsã se'saro Õ'acũ yere weremasĩ'i", nĩrã mejëta wee'e. Nipe'tise Ƴsã weesere Õ'acũ weeta-muse me'rã pe'e wee'e. ⁶ Õ'acũta "Masã me'rã apogũti" nĩ'quere Ƴsãrë wererã weewĩ. Cũ nĩ'que a'tiro ni'i: "Yũ'ũ na wiogũ nigũti. Na pe'e yarã nĩrã'sama." Õ'acũ tojo nĩ'que Moisé dutise oja'quere yũ'tise weronojõ niwe'e. Espĩritu Santu masãrë Õ'acũ ɸaro weecã weemasĩ'timi. "Moisé dutise oja'quere yũ'tirãti", nĩ'cãrã pe'ere ne basiowe'e. Na bu'iritirã pecame'epũ wa'abopã. Espĩritu Santu pe'e marĩrë catinu'cũcã weemi. ⁷ Õ'acũ Moisére duti'quere ɸtãpĩrũ ojanocarõ niwũ. Te dutise marĩ yũ'ũrũ'ũcãse bu'iri wẽjẽcõ'adutise weronojõ nicarõ niwũ. Õ'acũ tere o'ogũ, ɸpũtũ asistese me'rã o'ocũ niwĩ. Tojo weero Moisé tere ojacã, cũ diapoasistecarõ niwũ. Israe curuacjãrã cũ asistecã ĩ'apõtẽomasĩticãrã niwã. Siape me'rã cũ asistese pe'tidijacarõ niwũ. ⁸ Te dutise asistese me'rã o'o'que nemorõ Espĩritu Santu cũ marĩrë bu'ese pe'e totã nemo'o. ⁹ A'tiro ni'i. Moisé dutise marĩrë "Bu'iri da'reno'rã'sama" nĩ'que añuyũ'rũacaro niwũ. Totã Õ'acũ marĩrë bu'iri mooma nise queti pe'e nemorõ añu'u. ¹⁰ Jesucristo yere marĩ ĩ'acasanũ'cõcãma, Moisé dutise "Añuyũ'rũ'a'a" na nĩ'que pe'e mejõ

nise tojac'a. ¹¹ Moisé cū dutise asistese me'rā a'ti'que pe'tiatje nicaro niwū. Jesucristo ye queti pe'e pe'titiatje ni'i. Tojo weero Moisé dutise nemorō, añuy'rũn'cā'a.

¹² Ūsā Jesucristo ye queti pe'titiatjere e'catiyutoja'a. Tojo weerā diacjēta were'e. Moisé cū diapoare asistese nidojatisere pe'tidijacā i'adutiticũ niwī. Tojo weegũ su'tiro casero me'rā mo'acũ niwī. Ūsā cū weronojō weewe'e. Tojo weerā Jesucristo ye quetire uiro marīrō bajuyoropũ were'e. ¹⁴ Moisé Ō'acũ duti'quere werēcā, Israe curuacjārā tũ'omasītīcārā niwā. A'tiro nicā quē'rārē mejārōta nima. Na Ō'acũ ye queti o'jáca pūrīrē bu'érā, tũ'otima. Cristore ějōpeorā dia'cũ todũporo oja'quere tũ'oma. ¹⁵ Ni'cārōacāpũ quē'rārē Israe curuacjārā Moisé oja'quere bu'érā, tũ'otima yujupũ. ¹⁶ Marī wiogũre ějōpeoca be'ro Ō'acũ ye cjasere tũ'ono'o. ¹⁷ Jesucristo marī wiogũ Espírītu Santu me'rā ni'cēta nimi. Tojo weerā marī Espírītu Santu me'rā nírā, pecame'erũ wa'abo'cārā yũ'rũono'cārā ni'i. ¹⁸ Marī Cristore ějōpeorā ni'i. Tojo weerā marī wiogũ añuy'rũagũ nimi nisere masī'i. Marī, marī catiri hũũco pōtēorō cū dia'cūrē wācũnu'cũ'u. Cūrē wācūrā, siape me'rā cū weronojō cū añurō weesere marī quē'rā weenemowā'cā'a. Marī wiogũ Espírītu Santu marīrē tojo weemi.

4 Ō'acũ ūsārē añurō wéégũ, Jesucristo ye quetire wereduticũ niwī. Tojo weerā wācūtutuaturā niwe'e. ² Bopoyoro weesere, tojo nicā masā i'atiropũ weesere yabi ni'i. Ō'acũ wereduti'quere nisoose me'rā werewe'e. Tere dũcayuro marīrō, queoro dia'cũ were'e. Ō'acũ i'rorōpũre tojo wee'e. Tojo weerā ūsā weresere "Diacjēta werema", nisama. ³ No'o Jesucristo ye quetire tũ'oti ějōpeotirānojo bu'iri da'reno'ajā nima. ⁴ Na ějōpeotise ye bu'iri a'ti turicjārā wiogũ wātī narē tũ'omasītīrā, caperi i'atirā weronojō dojojā weesami. Cũ, Cristo nipe'tirā bu'ipũ añubutiagũ nimi nisere ějōpeodutitigũ tojo weesami. Jesucristo masũ weronojō upūtīgũ nicũ niwī. Cũ Ō'acũ warota nimi. Tojo weegũ masārē Ō'acūrē masīcā weecũ niwī. ⁵ Ūsā Jesucristo ye quetire wererā, masā ūsārē añurō wācūdu-tirā mejēta were'e. "Marī wiogũ Jesucristo nimi, cūrēta ějōpeoroũa'a" nidutirā pe'e were'e. Ūsā a'tiro ni'i: "Jesucristo ūsārē cū ye quetire weredutise bu'iri mūsārē da'raco'terā weronojō ni'i." ⁶ A'tiro ni'i. Ō'acũ ne waropũ a'ti turi na'itī'arō ní'quere bo'reyucā weecũ niwī. Cũ tere wee'caronojō cūta tja marī ye ejeripō'rārīpũ bo'reyucā weecũ niwī. Cũ yere tũ'omasītīmi'cārārē tũ'omasīcā weecũ niwī. Tojo nicā marīrē Ō'acũ tutu-ayũ'rũagũ nimi nisere masīcā weecũ niwī. Jesucristore masīrā tere masīno'o.

Marī upũ pe'tidijati upũ ni'i nise ni'i

⁷ Marī ya upũ di'ta me'rā yee'queparũ weronojō ni'i. Pe'tiati upũ ni'i. Tojo upūtīmirā, Ō'acũ ye queti añubutiase quetire cũo'o. Tojo weero masīno'o. Ō'acũ cū tutuayũ'rũse me'rā te quetire masārē masīcā weemi. Marī ye tutuase me'rā mejēta wee'e. ⁸ Apetero pūrō pi'eti'i. Tojo pi'etīmirā, hũũtũ waro hũjawetiwe'e. Ūsā wācūque'tīmirā, hũũtũ waro "¿De'ro wa'abutiarosari-

ba?" niwe'e. ⁹ Masā ūsārē ña'arō weesī'rīmicā, Ō'acũ ūsārē ne cō'awā'cātīmi. Na ūsārē tuuquecũumirā, wējētīma. ¹⁰ No'o ūsā wa'aro Jesure wējē'caronojōta ūsā quē'rārē wējēsī'rīmīma. Masā ūsārē pi'eticā i'arā, Jesú catīnu'cūgũ ūsārē weetamusere masīma. ¹¹ Nipe'tise nũmũrī ūsā catiro pōtēorō Jesú ye quetire werese bu'iri wērītawīoro ni'i. Tojo weerā ūsā ya upũ boadijati upũ me'rā Jesucristo cū nisetisere masārē i'o'o. ¹² Ūsā pe'e wiose pũ'to nīmīrā, mūsārē catīnu'cūdurā Jesucristo ye quetire bu'enu'cũ'u.

¹³ Ō'acũ ye queti o'jáca pūrīpũ a'tiro ojano'wũ: "Yũ'ũ ějōpeowũ. Tojo weegũ Ō'acũ ye cjasere mūsārē ucūwũ." Tojota ni'i ūsā quē'rārē. Ō'acūrē ějōpeorā, cū yere ucū'u. ¹⁴ Marī masī'i, Ō'acũ, marī wiogũ Jesure masō'caronojōta marī quē'rārē masōgũsami. Marī cūrē ějōpeocā, tojo weegũsami. Ūsārē mūsā me'rā cū tīropũ miagũsami. ¹⁵ Ūsā mūsārē añurō wa'adutirā nipe'tisere pi'eti'i. Mūsā pājārārē siape me'rā Ō'acũ añurō weecā hārā, tojo wee'e. Be'ro pājārā a'tere i'arā, Ō'acūrē e'catise o'orāsama. Te me'rā cūrē "Añuy'rũagũ nimi" nírā, tojo weerāsama.

¹⁶ Tojo weerā ūsā pi'etīmirā, wācūtutuanu'cūcā'a. Mu'ñumirā, siape me'rā nemorō wācūtutuanemo'o.

¹⁷ A'tiro ni'i. Marī a'ti nucūcāpũ pi'etise maata pe'tiatje ni'i. Marī Jesucristore ějōpeorā pi'eti'que wapa nemorō añuse pe'titiatjere bocarāsa'a. ¹⁸ Marī a'ti nucūcā cjase pe'tiatjere sō'owaro wācũnũrūtīcā'rōũa'a. Bajutise h'ũũse cjase pe'ere wācũnũrũrōũa'a. Marī i'ase pe'tiatje ni'i. I'atise pe'e ninu'cūatje ni'i.

5 Marī masī'i, marī ya upũ wi'i weronojō boadijati upũre o'ogũsami. Ti upũ masā wéeca upũ niti-sa'a. ² Diacjēta ni'i. Marī a'tiro upūtīrā uti, caributi'i. Ma'ma upũ su'tiwetīsī'rīsa'a. ³ Marī ma'ma upũre cũorā, su'ti marīrā weronojō nisome. ⁴ Marī a'ti upũ me'rā caributi'i. Pūrō pi'eti'i. Marī ya upũre wērīato nigũ mejēta wee'e. Marī ma'ma su'ti sāñarō weronojō dũcayuato nígũ tojo ni'i. Ma'ma upũ pe'titiatji upũre cũorāsa'a. Ō'acũ me'rā catīnu'cūcā'rāsa'a. Mejā upũ boadijati upũ boabajudutia wa'arosa'a. ⁵ Ō'acūta marīrē a'tere apoyucũ niwī. Cũ marīrē weeatjere masīmũ'tādutīgũ Espírītu Santure o'óyũmũ'tācũ niwī.

⁶ Tere wācūrā, wācūtutuanu'cũ'u. Masīno'o, marī a'ti upũ me'rā nírā, marī wiogũ Ō'acũ tīropũ niwe'e. ⁷ Tojo weerā cūrē i'atīmirā, Jesucristore ějōpeo'o. Cūrē siru-tu'u. Be'ropũ wa'atje quē'rārē añurō masītīmirā, "Ō'acũ tīropũ wa'arāsa'a", ni'i. ⁸ Marī, marī ye niatjere e'catiyutoja'a. Tojo weerā marī "Marī wiogũ me'rā nia-jā, wērīse hũmīsa'a", ni'i. ⁹ Tojo nīmīrā, marī catirā o wērīca be'ro marī wiogũ h̄aro dia'cũ weenu'cūsī'rī'i. ¹⁰ A'tiro ni'i. Cristo cū beseatji nũmũ nicā, marī nipe'tīrārē besegũsami. Marī ni'cārērārē marī wee'quenũcũ queoro marī añurō o ña'arō wee'quere wapayegũsami.

Ō'acũ cū me'rā nidutīgũ h̄asāse ni'i

¹¹ Marī wiogũ Cristo marīrē beseatjere wācũ'u. Tere wācūrā, cūrē wiopesase me'rā ějōpeo'o. Masārē "A'tiro

weerona'a", ni were'e. Ō'acū ūsā weesere añurō masīmi. Mūsā quē'rārē tojota masīcā ūa'a. ¹² ūsā basu ūsā yere apaturi añurō ucūnemorā weewe'e. A'tiro pe'e wee'e. ūsārē añurō wācūdutirā, e'catiato nīrā tojo wee'e. Tojo weerā mūsā āpērā bu'icjase dia'cū bajuserē wācūrārē, ejeripō'rāp cjase wācūtirārē añurō yu'timasīrāsa'a. ¹³ Āpērā ūsārē "Maatirā weema", nisama. Na tojo nimicā, ūsā Ō'acū ūaro weerā wee'e. Apeterore "Queoro weema", nisama. Tere weērā, mūsā ye cjasere weerā wee'e. ¹⁴ Cristo marīrē ma'imi. Tojo weerā cū ye quetire were'e. Masīno'o, Cristo nipe'tirārē wērī dūcayucū niwī. Te me'rā masīno'o, nipe'tirā Cristo wērī dūcayuno'rā wērī'cārā weronojō tojapā. ¹⁵ Cristo nipe'tirārē wērībosacū niwī. Catinu'cūse cūorā na ūaro dia'cū weeticā'to nīgū tojo weecū niwī. Cū ūaro pe'ere weedutigū wērī masācū niwī. ¹⁶ Tojo weerā ūsā ne āpērārē a'ti ūmucocjārā weewāro weronojō ī'aweewe'e. Yū'ū todūporopore Cristore tojo weemiwū. "A'ti di'tacjū nīmī", ni wācūmiwū. Ni'cārōacārē tojo wācūno'ña marī'i majā. ¹⁷ Marī Cristo yarā wa'arā, apesu'tiro sājārā wee'e. Añuse dia'cū dūcayū'u. Todūporopū no'o ūaro weeseti'quere weenemowe'e majā.

¹⁸ Ō'acūta marīrē tojo weecū niwī. Marī Cristore ī'atu'tirā nicārā niwū. Cū pe'e cū wērīse me'rā marīrē cū me'rācārā sājācā weecū niwī. Nipe'tirārē tojo wa'acā ūagū, cū ye quetire weredutigū marīrē o'ócū niwī. ¹⁹ A'tiro ni'i. Ō'acū nipe'tirā a'ti turicjārārē cū me'rācārā sājācā ūami. Tojo weegū Cristore wērīdūtīcū niwī. Te me'rā masārē cū yarā sājācā weegū weemi. Jesucristo wērīse me'rā narē bu'iri marīrā ī'ami. Tere āpērā masīcā ūagū ūsārē weredutiwī.

²⁰ Tojo weerā ūsā Cristo dūcayurā ni'i. Cūrē, cū ye quetire werebosa'a. ūsā werese me'rā Ō'acū mūsārē "Yū'ū me'rācārā nīma", nisami. Tojo weerā mūsārē Cristo dutiro me'rā "Añurō Ō'acū me'rā niato", ni'i. ²¹ Cristo ne cārōacā ūa'arō weeticū niwī. Ō'acū pe'e marī ūa'arō weese bu'iri cūrē wērībosa dūcayudūtīcū niwī. Cūrē ūa'agūrē weronojō bu'iri da'recū niwī. Tojo weese me'rā Ō'acū marīrē Cristo yarā wa'acā weecū niwī. Tojo nicā cū ūaro cū weronojō añurō nidutigū tojo weecū niwī.

6 ūsā Ō'acū yere da'ratamurī masā ni'i. Tojo weeyurā, cū mūsārē añurō weesere wācūduti'i. Cū ūaronojōta añurō weeya.

² Ō'acū ye queti o'jāca pūrīpū cū ucū'quere a'tiro ni ojano'wū:

Yū'ū masārē añurō weeritero nicā, mū'ū sērīsere tū'owū.

Yū'ū yū'rūoritero nicā quē'rārē, mū'ūrē yū'rūowū, nicū niwī Ō'acū.

Tū'oya. Ni'cārōacā cū tojo weeritero ni'i. Ni'cārōacā cū yū'rūosī'rīsamī.

³ Āpērārē ūsā weresere mejēcā wācūdūtīrā ūsā ne cārō ūa'arō weewe'e. ⁴ A'tiro pe'e wee'e. Nipe'tise ūsā weese me'rā Ō'acūrē da'raco'tesere ī'o'o. Pi'etirā, tojo ī'o'o. ūsārē apeyenojō dū'sacā, tojo tū'oña'cā'a. Mejēcā wa'acā, ūcā'a. ⁵ ūsā a'tere pi'etiwū. Masā

ūsārē tārāwā. Bu'iri da'reri wi'ipū sōrōwā. Cumuca wa'acā, tū'oña'wū. ūpūtū da'ra, apeterore cārītiwū. ūjaboawū. ⁶ ūsā Ō'acūrē da'raco'tesere ī'orā, a'te quē'rārē wee'e. "Numiarē ūa'arō weesī'rīsa'a", niwe'e. Narē tojo ī'acā'a. Ō'acū ye cjase diacjū nisere masī'i. Āpērā queoro weetisere ūcā'a. Āpērārē pajaña'a. Āpērārē weesooro marīrō ma'ime'rīcā'a. Espīritu Santu ūsā me'rā nise bu'iri ūsā Ō'acūrē da'raco'tesere ī'ono'o. ⁷ Diacjūta were'e. Ō'acū cū tutuasere cū'o. Cū ūsārē añurā wa'acā weemi. Tojo weerā añurō weemasī'i. ūa'ase quē'rārē cā'mota'amasī'i. ⁸ Masā ūsārē a'tiro weema. Āpērā ūsārē añurō ucūma. Āpērā ūa'arō ucūma. Āpērā ūsārē nisoori masārē weronojō ī'ama. Āpērā pe'e "Diacjūta werema", ni ī'ama. ⁹ Āpērā ūsārē añurō ī'amasīma. Tojo nīmīrā, ī'amasīrā weronojō ī'ama. Apeterore ūsārē wējēsī'rīcā, tū'oña'a. Tojo nimicā, catinu'cū'u. ūsārē bu'iri da'reyū'rūoma. Wējētīma, wējērāpū. ¹⁰ ūsā būjawetīmīrā, e'catinu'cūcā'a. ūsā pajasecūorā nīmīrā, ūsā bu'ese me'rā āpērārē peje cūorā weronojō nicā wee'e. Ne apeyenojō moomīrā, cūope'orā weronojō ni'i. A'te nipe'tise me'rā nipe'tirārē ūsā Ō'acūrē da'raco'tesere ī'o'o.

¹¹ Acawererā, Corintocjārā, dū'aro marīrō mūsārē ūsā wācūserē werepe'ocā'a. Mūsārē pūrō ma'ī'i. ¹² Mūsārē ne mejēcā wācūwe'e. Mūsā pe'e ūsārē mejēcā tū'oña'sa'a. ¹³ Yū'ū ni'cū cū pō'rārē dutiro weronojō mūsārē dutīgūti. Yū'ū mūsārē diacjū ma'irōnojōta yū'ū quē'rārē ma'īna.

Ō'acū pō'rā ni'i nise ni'i

¹⁴ Jesucristore ējōpeotirā me'rā a'mesū'aticā'ña. Añuse, ūa'ase me'rā morēta basiotironojōta añurō weerā, ūa'arō weerā me'rā a'mesū'ata basiowe'e. Bo'reyuse na'itī'arōpū nitironojōta Jesucristore ūarā me'rā, ūatirā me'rā morēsū'uta basiowe'e. ¹⁵ Cristo quē'rā, wātīa wiogū me'rā ni'cārōnojō wācūse cūomasītīma. Ējōpeogū, ējōpeotīgū me'rā ne ni'cārōnojō "Tojo weerona'a", nīmasītīsama. ¹⁶ Ō'acū wi'i, tojo nicā ējōpeose queose yee'que me'rā ne ni'cārōnojō niwe'e. Mūsā pe'e Ō'acū wi'i cū nīrōpū weronojō ni'i. Cū catinu'cūgū nīmī. Cū a'tiro nicū niwī:

Yū'ū na tīropū ni, na me'rā ninu'cūgūsa'a.

Na wiogū nigūsa'a.

Na quē'rā yarā nīrāsama, nicū niwī.

¹⁷ Tojo weegū aperopū quē'rārē marī wiogū tutu-ayū'rūgū a'tiro ninemocū niwī:

"ūa'arā tīropū nīmī'cārā wijawā'cā wa'aya.

Nipe'tise ūa'arō weesere ne weeticā'ña.

Tojo weecā, yū'ū mūsārē ūe'egūti.

¹⁸ Yū'ū mūsā pacū nigūti.

Mūsā pe'e yū'ū pō'rā nīrāsa'a", nicū niwī, ni ojano'wū.

7 Acawererā yū'ū mairā, mūsārē nigūti. Ō'acū marīrē "Mūsā pacū nigūsa'a", nicū niwī. Tojo

weerā marī nipe'tise ūa'arō weesere, upūre dojorēsere, ejeripō'rārē dojorēsere cō'arā. Ō'acūrē wiopesase me'rā cūrē ējōpeorā, cū ūaro nipe'tisere queoro weerā.

Corintocjārā todɤporo ña'arō wee'cārā na dɤcay'u'que ni'i

² Ǫsārē ma'iña. Ne ni'cūrē mɤsārē ña'arō weetiwx. Tojo nicā ne āpērārē dojorētix. Mɤsārē ējōpeodutirā weesootix. ³ Yɤ'ɤ "Bu'iri cɤorā nima", nigū mejēta wee'e. Yɤ'ɤ todɤporo ni'caronojōta mɤsārē ma'i'i. Marī catirā, ni'cārō me'rā ni'i. Wērīrā quē'rā ni'cārō me'rā ninu'cūrāsā'a. ⁴ Yɤ'ɤ mɤsārē "Diacjūta weema, añuyɤ'rɤama", ni ejeripō'rāti'i. Mɤsārē wācūgū, wācūtutua'a. Pūrō pi'etimigū, e'catiyɤ'rɤa'a.

⁵ Macedoniapɤre ejāca be'ro Ǫsā ne cā'rō sootix. No'o Ǫsā wa'aro pūrō pi'etiwiā'cāwū. Āpērā Ǫsārē ña'arō weequenɤ'cōwā. Ǫsā bu'e'cārārē wācūgū, ɤpɤtɤ wācūque'ticāti. ⁶ Tojo weemicā, Ō'acū wācūtutuasere o'ogɤ Ǫsārē wācūtutuacā weewī. Titore Ǫsā tiropɤ etacā wéegɤ, Ǫsārē tojo weewī. ⁷ Cū etase me'rā dia'cū wācūtutuatiwx. Mɤsā cūrē wācūtutuacā wee'quere tɤ'orā, nemorō wācūtutuanemowū. Mɤsā yɤ'ɤre ī'asī'rīsere cū werewī. Apeye quē'rārē mɤsā bɤjawetisere werewī. Tojo nicā mɤsā yɤ'ɤre wācūnu'cūsere werewī. Tere tɤ'ogɤ, totā nemorō e'catinemowū.

⁸ Yɤ'ɤ ojāca pūrī me'rā mɤsārē bɤjaweticā weewɤ. Tojo bɤjaweticā weemigū, yɤ'ɤ ojacā, añu niwū. Ne waro yɤ'ɤ ojāca be'ro mɤsārē cā'rō yoaticā bɤjaweticā ī'agū, "Yɤ'ɤ ojaticā, añu nibopā", ni wācūmiwū.

⁹ Ni'cārōacāma yɤ'ɤ e'cati'i. Mɤsā bɤjawetise ye bu'iri mejēta ni'i. Mɤsā bɤjawetijārā, ña'arō weesere du'u, dɤcayua wa'aporo. Tojo weegɤ e'cati'i. Mɤsā ña'arō wee'que bu'iri Ō'acū ɤaronojōta bɤjawetiaporo. Tojo weerā "Ǫsā mɤsārē dojorērā mejēta weepā", ni'i.

¹⁰ Marī Ō'acū ɤaronojōta bɤjawetirā, ña'arō weesere du'u'u. Du'u, pecame'epɤ wa'abo'cārā yɤ'rɤono'rāsā'a. Tojo weerā añurō yɤ'rɤwetī'i. Āpērā pe'e na ña'arō wee'quere du'utirā, mejō waro bɤjawetima'asama. Tojo bɤjawetirā bu'iri cɤorā, pecame'epɤ wa'asama. ¹¹ Mɤsā Ō'acū ɤaronojō bɤjawetirā, a'tiro weeaporo. Mɤsā weesetisere wiopesase me'rā ī'aporo. Tojo wiopesase me'rā ī'arā, "Todɤporopɤre queoro weetiā; ni'cārōacārē queoro wee'e majā", niaporo. Mɤsā wee'quere wācūrā, bɤjawetiaporo. Tojo nicā tere wācūrā, uia wa'aporo. Be'ro yɤ'ɤre pūrō ī'asī'rīaporo. Ña'arō weegɤre queoro bu'iri da'reaporo. Nipe'tise tojo weese me'rā mɤsā bu'iri moosere ī'oaporo. ¹² Tojo weegɤ mɤsārē ojagɤ, ña'arō weegɤre weetamusī'rīgū ojatiwx. Ña'arō weeno'gū quē'rārē weetamugū ojatiwx. Mɤsā pe'ere weetamusī'rīgū ojawɤ. Mɤsā Ǫsā ɤaronojō añurō weesī'rī'i. Tojo weegɤ tere masīdutigɤ ojawɤ. Ō'acū tojo masīcā ɤami. ¹³ Nipe'tise mɤsā añurō wee'que me'rā Ǫsā e'cati, wācūtutuawɤ.

Tojo wācūtutuarā, Tito pūrō e'caticā ī'arā, totā nemorō e'catinemowū. Mɤsā nipe'tirāpɤta cū bɤjaweti'quere wācūtutuacā weecārā niwū. Tojo weegɤ e'catiwi. ¹⁴ Mɤsā ye cjasere yɤ'ɤ Titore na añuyɤ'rɤama nigū, nisoogɤ weronojō nitiwx. Nipe'tisere yɤ'ɤ mɤsārē were'quere diacjūta werewɤ. A'te weronojō Ǫsā Titore mɤsā ye cjasere were'que quē'rā diacjūta

niwū. ¹⁵ Mɤsā cūrē wiopesase me'rā ñe'ecārā niwū. Cū dutisere yɤ'ticārā niwū. Mɤsā tojo wee'quere wācūgū, mɤsārē nemorō ma'iyɤ'rɤami. ¹⁶ Yɤ'ɤ mɤsārē añurō weerāsama nigū, pūrō e'cati'i.

Marī cɤoro ejatuaro āpērārē o'odutise ni'i

8 Acawererā, Ǫsā a'tiro mɤsārē weresī'rīsā'a. Ō'acū Jesucristore ējōpeorā Macedoniapɤ nirārē añurō weewī. Cū āpērārē weetamucā weewī. Tere mɤsārē masīcā ɤa'a. ² A'tiro ni'i. Na ɤpɤtɤ pi'etirā, queoro weecārā niwā. Tojo pi'etimirā, pūrō e'catiwi. Na pajasecɤorā waro nimirā, peje cɤorā weronojō āpērārē añurō weetamuwā. ³ Na cɤoro pōtēorō na cɤosere o'owā. Na cɤose nemorō o'oyɤ'rɤomɤjāwā. Yɤ'ɤ narē tojo weecā ī'awū. Na ɤaro o'owā. ⁴ Ǫsārē pejetiri a'tiro niwā: "Ō'acū yarā pajasecɤorārē niyeru o'osī'rīsā'a", niwā. ⁵ Ǫsā wācū'caro nemorō weewā. Ne warore na Ō'acūrē ējōpeorā "Mɤ'ɤ yarā ni'i", niwā. Be'rore Ǫsārē "Mɤsā dutisere weerāti Ō'acū ɤaronojōta", niwā. ⁶ Na Macedoniacjārā tojo weecā ī'arā, Ǫsā Titore mɤsā tiropɤ wa'aduti'i. Cū todɤporopɤ mɤsā tiro Corintopɤ nigū, niyerure sērīneocɤ niwī. Tere sērītu'ajanɤ'cōdutiā cūrē o'orā wee'e. Tojo weerā mɤsā añurō nɤ'cā'quere queoro tu'ajanɤ'cōrāsā'a. ⁷ Mɤsā nipe'tisere añurō wee'e. Añurō ējōpeoseti'i. Ō'acū ye cjasere añurō masī'i. Añurō bu'eseti'i. E'catise me'rā añurō weesī'rī'i. Ǫsārē añurō ma'i'i. Mɤsā te nipe'tisere añurō weronojōta niyeru o'ose quē'rārē mejārōta weeya.

⁸ Mɤsārē dutibutiagɤ mejēta wee'e, weegɤpɤa. Mɤsā āpērā weesere ī'asa'a. Na añurō ma'ima. Mɤsā quē'rā na tojo weesere ī'arā, "Ǫsā quē'rā zdiacjūta ma'imiti Ǫsā?" nidutigɤ tojo ni'i. ⁹ A'tiro ni'i. Mɤsā masīsā'a, marī wiogɤ Jesucristo marīrē añurō weecɤ niwī. Cū peje cɤogɤ nimigū, marī ye niatjere pajaña'gū a'ti di'tapɤ a'tigɤ, pajasecɤogɤ weronojō wa'acɤ niwī. Marīrē añurō weesī'rīgū, tojo weecɤ niwī.

¹⁰ Mɤsā a'tiro weecā, añu nibosa'a nigū, yɤ'ɤ wācūsere mɤsārē nigūti. A'tiro ni'i. Si cū'ma me'rā mɤsā ape macācjārā dɤporo niyeru o'osere nɤ'cācārā niwū. Tere o'orā, e'catise me'rā o'ocārā niwū. ¹¹ Tojo weerā mɤsā ne waro weewā'cō'caronojōta weetu'ajaya. Mɤsā cɤoro ejatuaro o'oya. ¹² A'tiro ni'i. Marī diacjūta marī cɤoro ejatuaro o'osī'rīcā, Ō'acū e'catisami. Marī moocā, o'odutitisami.

¹³ Mɤsā āpērārē peje cɤodutiā o'oyɤ'rɤobosa'a. Tojo weerā moorā tojabosa'a. Tojo wa'acā ɤawe'e. ¹⁴ Mejō ni'cārōnojō cɤodutigɤ tojo ni'i. Ni'cārōacā mɤsā cɤose me'rā narē weetamumasī'i. Be'ropɤ na quē'rā na cɤose me'rā mɤsārē weetamurāsā'a. A'tiro wéerā, mɤsā ni'cārōnojō cɤorāsā'a. ¹⁵ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpɤ oja'caronojōta ni'i. A'tiro ojano'o: "Peje cɤomi'cɤ cɤoyɤ'rɤosome. Apī pejeti cɤogɤ quē'rā ñe'enojō dɤ'sano'some", ni ojano'wū.

Tito cū me'rācjārā me'rā Corintopx wa'atje ni'i

16 Yx'x mʊsā ye cjasere wācūque'ti'i. Yx'x wācūque'tiro weronojō Tito quē'rārē Ō'acū wācūque'ticā weecx niwī. Tojo weegx Ō'acūrē e'catise o'o'o. 17 Tito yx'x o'ócā, maata yx'tiwī. Ni'cārōacārē cū mʊsārē ī'asī'rī'cū nitjāgū, cū añurō tʊ'saro me'rā mʊsā tiropx wa'agʊsami. 18 Tito me'rā apī o'ónemorāsa'a. Cū marī acaweregʊ Jesucristore ējōpeogʊ nimi. Nipe'tirā Jesucristore ējōpeori curu-acjārā cūrē a'tiro ucūma: "Cū Jesucristo ye quetire wereme'rīyʊ'rʊami", nima. 19 Apeye quē'rārē, Jesucristore ējōpeose cururicjārā ūsārē ba'patidutirā cūrē besecārā niwā. Niyeru sērīneo'quere miacā, cū ūsā me'rā ba'patiwā'cāgʊsami. ūsā niyerure miarā, masā marī wioğʊre añurō ucūdutirā tojo wee'e. Tojo nicā ūsā e'catise me'rā weetamusī'rīsere ī'orā tojo wee'e. 20 ūsā a'tere tojo wéerā, masā ūsārē "Niyeru bajuriopā" nidutitirā tojo wee'e. 21 A'tere wéerā, ūsā marī wioğʊ ī'orōpʊre queoro weesī'rī'i. Tojo nicā masā ī'orōpʊ quē'rārē queoro weesī'rī'i.

22 Apī marī acaweregʊ quē'rārē na me'rā o'ónemo'o. Cū ʊpʊtʊ weetamusī'rīsere pejetiri ī'owī. Totā ni'cārōacārē mʊsārē na queoro weepārā nīgū, weetamusī'rīmi. 23 Titore āpērā sērītiña'cā, a'tiro niña: "Pablo me'rācjū cū me'rā da'ragʊ ūsārē weetamugū nimi", niña. Āpērā pʊarārē sērītiña'cā pe'ema, a'tiro niña: "Jesucristore ējōpeori curuacjārā na o'ó'cārā nima. Na, na weese me'rā Cristore añurō ucūcā weema", niña. 24 Mal'ise me'rā narē ñe'eña. Tojo weecā, āpērā mʊsā Tito quē'rārē mal'isere masīrāsama. ūsā āpērārē a'tiro nitojawx: "Corintocjārā masārē añurō ñe'ema", niwū. Mʊsā tojo weecā ī'arā, na ūsā ní'quere "Diacjūta nipā", nirāsama.

Niyeru sērīneose ni'i

9 Mʊsā Jesucristore ējōpeorārē niyeru o'osere ojanemowe'e. 2 Mʊsā o'osī'rīsere masītoja'a. Mʊsā tojo weesī'rīsere yx'x e'catise me'rā Macedoniacjārārē werewx. "Si cū'ma me'rā Corintocjārā Acaya di'tapx nirá niyeru sērīneonx'cāsī'rīwā", niwū narē. Tere tʊ'orā, pājārā Macedoniacjārā quē'rā e'catise me'rā niyeru neonx'cāwā. 3 Mʊsārē "Niyeru o'orāsama" nimigū, Titore cū me'rācjārā me'rā mʊsā tiropx o'ógʊti. Yx'x Macedoniacjārārē ní'que queoro wa'acā ʊa'a. Yx'x "Corintocjārā niyeru neonx'cāto-jawā" ní'caronojōta mʊsā o'ootjere cʊoyutojaya. 4 Apepero yx'x mʊsā tiropx wa'acā, Macedoniacjārā yx'x me'rā wa'abosama. ūsā topx etacā, mʊsā neoyuticā, yx'x ʊpʊtʊ bopoyasābosa'a. Yx'x "Na neonx'cāto-jawā" ní'que ye bu'iri tojo weebosa'a. Mʊsā quē'rā mejārōta bopoyabosa'a. 5 Tojo weegʊ yx'x a'tiro wācū'u. Yx'x mʊsā tiropx wa'ase dʊporo Tito quē'rārē wa'aduti'i. Na mʊsā "O'orāti" ni sērīneo'quere apoyurāsama. Na tojo weecā, ūsā ejase dʊporo cʊoyu-tojarāsa'a. Tojo weerā mʊsā wācūrō o'orāsa'a. Tojo

weetirā, ūsā ejarāpʊ "O'oroʊa'a" nicāma, mʊsā āpērā dutiro weerā weebosa'a.

6 Mʊsā a'tere wācūña. Marī cā'rōacā otecā, marī ote'que cā'rōacā pī'rī dʊcati'i. Peje otegʊnojō peje pī'rī dʊcatino'sami. Te weronojō marī pajasecʊorārē pajiro o'ocā, Ō'acū quē'rā marīrē o'o'caro ejatuaro o'osami. 7 Marīnʊcū tocā'rō o'ogʊti ni tʊ'oña'rō o'oroʊa'a. Marī o'osī'rītirā, o āpērā dutiro weronojō tʊ'oña'rā, o'oticā'rōʊa'a. Marī e'catise me'rā o'ocā, Ō'acū marīrē mal'sami. 8 Ō'acū nipe'tise añuse mʊsārē o'oyʊ'rʊo o'omasīmi. Cū tojo weecā, mʊsārē dʊ'sasenojōrē cʊope'orāsa'a. Tojo nicā no'o nisere āpērārē weeta-munu'cūrāsa'a. 9 Ō'acū ye queti ojāca pūrīpʊ oja'-caronojōta ni'i. A'tiro ojano'caro niwū:

Añugū pajasecʊorārē añurō o'omu'sī o'osami.

Tojo weero cū añurō weese ninu'cūcā'rōsa'a.

10 Ō'acū otese capere o'omi. Tojo nicā ba'ase quē'rārē o'omi. Cūta nipe'tise mʊsā cʊoatjere o'ogʊsami. Nipe'tisere nemorō cʊocā weegʊsami. Tojo weerā mʊsā āpērārē nemorō o'omasīrāsama. 11 Tojo weerā peje cʊorā, āpērārē o'omu'sī o'orāsa'a. ūsā quē'rā mʊsā o'osere pajasecʊorārē o'orāti. Mʊsā tojo o'ocā ī'arā, marī acawererā Ō'acūrē e'catise o'orāsama. 12 Mʊsā Ō'acū yarā pajasecʊorārē o'orā, narē weetamurā wee'e. Ō'acū quē'rārē e'catise o'ocā wee'e. 13 Mʊsā sērīneose o'orā, Cristore queoro ējōpeosere narē ī'o'o. Mʊsā cū dutisere yx'ticā ī'arā, Ō'acūrē e'-catipeorāsama. Mʊsā pajiro o'osere ī'arā, Ō'acūrē añurō wācūrāsama. Tojo nicā nipe'tirārē o'osere ī'arā, tojo weerāsama. 14 Na pe'e quē'rā mʊsārē mal'irā, Ō'acūrē sērībosarāsama. Ō'acū mʊsārē añurō weecā ī'arā, tojo weerāsama. 15 Ō'acū marīrē Jesucristore o'ogʊ, añubutiaro weegʊ weecx niwī. Tojo weerā cūrē e'catise o'orā.

Pablo "Jesucristo besecū'cʊ ni'i" nisere were'que ni'i

10 Yx'x Pablo mʊsārē apeyenojō weregʊti. Cristo tu'tiro marīrō cū añurō pajaña'se me'rā ucūrōnojōta mʊsārē ojasī'rīsa'a. Āpērā yx'ʊre a'tiro nisama: "Cū marī tiropx tutuatigʊ, pajasecʊogʊ weronojō ucūme'rīcā'mi", nisama. "Yoaropx papera o'ógʊ pe'e, tutuaro me'rā ojao'omi", nisama. 2 Yx'ʊre mʊsā tiropx wa'agʊ, tutuaro me'rā ucūcā weeticā'ña. Āpērā "Cū a'ti turicjū weronojō āpērā yx'rʊoro nisī'rīmi. Ō'acū dutiro me'rā mejēta ucūmi", nisama. Yx'x tojo wācūrānojōrē tutuaro me'rā ucūpōtēomasī'i. 3 ūsā a'ti turipx ni'i, nirá pe'e. Tojo nimirā, ūsā a'ti turicjārā weronojō weewe'e. 4 Surara a'mewējērā, narē ī'atu'tirārē docaque'acā weesami. Na weronojō ūsā quē'rā ña'asere docaque'acā weesī'rī'i. Tojo weesī'rīrā, a'ti turicjārā wāmotiro weronojō weewe'e. ūsā basu ūsā tutuaro ucūse me'rā, ūsā me'rīse me'rā ña'asere cō'awe'e. Tojo weronojō o'orā, ūsā Ō'acū tutuase me'rā pe'e cūrē ējōpeotirā na wācūsere cō'a'a. Na āpērā ējōpeobo'cārārē cā'mota'asere cō'a'a. Cū tutuase me'rā masā na masīyʊ'rʊa'a ni tʊ'oña'sere wapa-marīse dojocā wee'e. 5 Cū tutuase me'rā ūsā na "Niwē'e" nisere cō'a'a. Nipe'tise Ō'acūrē ējōpeoticā

weesere cō'a'a. Nipe'tirā Cristo ɛaronojō wācū, cūrē queoro ɛjōpeocā wee'e. Narē cū dutiro weeato nīrā tojo wee'e. ⁶ Məsā Jesucristo ɛaro añurō weeyu'rūtērica be'ro ɛsā a'tiro weemasī'i. Məsā queoro weeticā, yu'rɛnɛ'cārārē bu'iri da'remasī'i.

⁷ Məsā bu'icjase dia'cūrē ī'a'a. No'o "Jesucristo yagu ni'i" nigūnojō a'tiro masī'ɔna'a. Cū ucūrōnojōta ɛsā quē'rārē "Cristo yarā nima", nīrōna'a. ⁸ Marī wioɟu ɛsārē a'tiro weedutiwī. Məsārē "Añurō ɛjōpeocā weeya", niwī. Məsā ɛjōpeosere dojorēdutiwī. Tere ɛpɛtɛ ucūnu'cūsī'rīmigū, yu'ɛ ucūsere bopoyawe'e. ⁹ Yu'ɛ ojawɛase pūrī me'rā məsārē tɛ'oɛɛadutiɟu mejēta oja'a. ¹⁰ Āpērā yu'ɛre a'tiro nisama: "Cū ojase tutuabuti'a. Cū bajuyoropɛma tutuatɛ'satigɛ bajumi. Cū ucūse quē'rārē sō'owaro tɛ'saya marī'i", nisama. ¹¹ Yu'ɛre tojo nīrānojō a'tiro masī'ɔna'a: "Cū yoaropɛ nigū oja'caronojōta marī tīropɛ nigū quē'rā, mejārōta tutuaro ucūgɛsami", nīrōna'a.

¹² Yu'ɛ āpērā na basu añurō ucūrā me'rā ni'cārōwi-jisī'rītisa'a. A'tere ne cārō ucūma'asī'rītisa'a. Na tɛ'o-masītima. Na ɛaro a'tiro nisama: "Marī weronojō weerā añurā nima", nisama. Nipe'tirārē ī'abesesima. ¹³ Yu'ɛ āpērā ye da'rasere "Weeapɛ", niwe'e. Ō'acū yu'ɛre weredutiɟu cūu'caro ejatuarō wereme'rīcā'a. Cūta yu'ɛre məsā tīropɛ bu'egɛ wa'adutiwī. ¹⁴ Tojo nigū, nisoogɛ mejēta wee'e. Məsā tīropɛ ejagɛ, Ō'acū yu'ɛre cūu'quere weewɛ. Yu'ɛta məsārē añuse Cristo masārē yu'rɛomi nise quetire weremɛ'tāwɛ. Tojo weegɛ yu'ɛ wee'quere queoro ucū'u. ¹⁵ Yu'ɛ Ō'acū cūu'que nemorō da'rawe'e. Tojo weegɛ āpērā na da'rasere "Yu'ɛ da'rāse ni'i", niwe'e. Tojo nīrōnojō o'ogɛ, yu'ɛ da'ra'quepɛre da'rasī'rīgū, məsā tiro pe'e nemorō da'rasī'rī'i. Məsā ɛjōpeocā ī'agū, məsārē nemorō bu'emasī'i. ¹⁶ Məsā nemorō ɛjōpeoca be'ro məsā yu'rɛro nise macārīpɛ Jesucristo ye quetire werese'saguti. Cū ye quetire wereya marīse macārīpɛ wa'asī'rīsa'a. Āpērā na da'ra'quepɛre "Yu'ɛ da'rāse ni'i" nisī'rītigɛ, tojo weesī'rīsa'a.

¹⁷ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpɛ a'tiro ojano'wɛ: "Ni'cū Āpērā yu'rɛoro niyu'rɛnɛ'cā'a' nisī'rīgū, niticā'to. Tojo wācūrōnojō o'ogɛ, marī wioɟu pe'ere 'Tutuayɛ'rɛgɛ nimi, marīrē añubutiario weecɛ niwī, niato." ¹⁸ Ni'cū cū basu ucūgū, "Yu'ɛ añurō wee'e" nigūnojōrē "Cū añugū nimi", nita basiowe'e. Jesucristo marī wioɟu "Añugū ni-mi" nino'gū pe'e añugū nimi.

Pablo nisoori masārē nise ni'i

11 Ni'cārōacā yu'ɛ ucūma'agū weronojō ojaguti. No'o məsā nɛ'cāta basioro nɛ'cāna. Məsā tojo weecā ɛa'a. ² Ō'acū cū yarārē āpērānojōrē ɛjōpeocā, doesami. Cū doero weronojō yu'ɛ məsārē doe'e. Yu'ɛ Cristo yere werecā, məsā tɛ'orā, ɛjōpeowɛ. Məsā ni'cō numio marāpɛtiacjo weronojō ni'i. Cristo məsā marāpɛ niacjɛ weronojō nimi. Tojo weegɛ məsā cū ī'orōpɛre ña'ase marīrā nicā ɛa'a. ³ Tojo ɛamigū, məsārē a'tiro wa'acā uisa'a. Pīrō cū niqesāse me'rā Evare nisoō ɛjōpeocā weecɛ niwī. Məsā quē'rā co weronojō āpērā nisoosere ɛjōpeobosa'a. Məsā Cri-

store queoro ɛjōpeomi'quere du'ubosa'a. Tojo weegɛ uisa'a. ⁴ Məsā a'tiro wee'e. Āpērā məsārē mejēcā werecā, añurō tɛ'otɛ'sa'a. ɛsā Jesú yere werewɛ. Na pe'e te mejētare werema. Məsā ne waropɛre Espiritu Santure ñe'ewɛ. Ni'cārōacārē Espiritu Santu mejētare ñe'erā wee'e. Na Ō'acū masārē yu'rɛose mejētare werecā, añurō tɛ'o ɛjōpeo'o. ⁵ Na məsārē bu'erā Jesucristo besecū'cārā nemorō tɛ'oña'sama. Yu'ɛ pe'e na doca tɛ'oña'we'e. ⁶ Yu'ɛ ucūse ɛ'sɛawe'e, ɛ'sɛaro pe'e. Tojo nimicā, Ō'acū ye cjasere añurō masī'i. Yu'ɛ tojo masī'sere nipe'tise yu'ɛ weesetise me'rā ī'o'o.

⁷ Ne waro yu'ɛ Ō'acū masārē yu'rɛose quetire məsārē weregɛ, wapaseetiwɛ. ¿Məsā de'ro wācūti? Apetero weegɛ məsārē wapaseetiɟu, ¿ñā'arō weegɛ weepari? Yu'ɛ da'ra wapata'aba'awɛ. Məsārē añurō weesī'rīgū, tojo weewɛ. ⁸ Yu'ɛ məsā tīropɛ nīrī curare āpērā Jesucristo ɛjōpeose cururicjārā yu'ɛre niyeru o'owā. Yu'ɛ tere ñe'e, məsārē weetamusi'rīgū, na ye niyerure a'madɛogɛ weronojō tɛ'oña'wɛ. ⁹ Yu'ɛ məsā me'rā nigū, apeyenojō dɛ'sacā ī'agū, ne ni'cūrē caribotiɛ. Marī acawererā Macedoniacjārā yu'ɛre dɛ'sasenojōrē o'owā. Tojo weegɛ caribotiɛ. A'tirota weeyapatiguti. ¹⁰ Yu'ɛ diacjɛ nise Jesucristo ye quetire masī'i. Diacjɛta ni'i. Te diacjɛ nīrōnojōta yu'ɛ bu'ese wapa ne niyeru sērīsome. Ne ni'cū Acaya di'tacjɛ "Cū wapaseemi", nīmasītisami.

¹¹ Yu'ɛ məsārē ma'ise ye bu'iri tojo ucū'u. Yu'ɛ məsārē ma'iyu'rɛsere Ō'acū masī'sami.

¹² Yu'ɛ weewaronojō weenu'cūguti. Āpērā pe'e yu'ɛ weronojō weerā wee'e, nisama. Na bu'ese wapare wapaseesama. Yu'ɛ pe'e wapaseewe'e. Tojo weerā na "Cū weronojō wee'e", nīmasītisama. ¹³ A'tiro ni'i. Na "Cristo cū besecū'cārā ni'i" nīrā, tojo nima'acārā weema. Na weeta'sarā nima. Bu'i dia'cū Jesucristo cū besecū'cārā weronojō bajuma. ¹⁴ Tojo weese diasatisa'a. Wātīa wioɟu quē'rā tojota weemasīsami. Apetero cū ɛ'mɛsecjɛ Ō'acūrē weroco'tegɛ weronojō bajugɛ dojosami. ¹⁵ Tojo weerā cūrē da'raco'terā quē'rā cū weronojō weesama. Na añurā weronojō weesoosama. Na pūrīcā na wee'caronojōta bu'iri da'reno'rā, pecame'epɛ yapatidijārāsama.

Pablo Jesucristo besecū'cɛ cū pi'eti'que ni'i

¹⁶ Yu'ɛ a'te dɛporo oja'caronojō məsārē ojanemoguti. "Cū basu añurō ucūgū, maatigɛ weemi", niticā'ña. Məsā tojo wācūrā pūrīcā, "Cū maatigɛ weronojō ucūato", niña. Tojo weegɛ cārōacā yu'ɛ basu añurō ucūgūsa'a. ¹⁷ Yu'ɛ tojo ucūgū, marī wioɟu duti'caro mejēta ucūgū wee'e. Yu'ɛ basu añurō ucūme'rīgū, maatiri masū weronojō bɛsu'ɛ. ¹⁸ Pājārā no'o ɛaro na basu añurō ucūma. Na tojo weeyucā, yu'ɛ quē'rā yu'ɛ weesere añurō ucūguti. ¹⁹ Məsā masīyɛ'rɛarā nitjārā, maatiri masā na weesere añurō nɛ'cā'a. ²⁰ Məsā a'tiro wee'e. Āpērā məsārē dutipecā, nɛ'cāsa'a. No'o məsā yere miiwapacā, nɛ'cāsa'a. No'o tojo weetirā, məsārē mejō nīrā weecā, nɛ'cāsa'a. Tɛ'o-masītirārē weronojō ī'acō'acā, nɛ'cāsa'a. No'o məsārē diapoapɛ paacā quē'rārē, nɛ'cācā'sa'a. Tojo weese

nipe'tisere nɛ'cãpe'ocã'sa'a. ²¹ Na mɛsãrẽ tojo wéerã, ña'abutiario weerã weeama. Ɔsã pũrĩcã mɛsãrẽ teno-jõrẽ ne weemasĩtibosa'a.

Ɔpẽrã na weesere añurõ ucũcã, yɛ'ɛ quẽ'rã na weronojõ ucũma'asirutugɛti. Maatigɛ weronojõ weema'a'a. ²² Na "Hebreo masã ni'i", nisama. Yɛ'ɛ quẽ'rã cũta ni'i. Na Israe curuacjãrã nima. Yɛ'ɛ quẽ'rã cũta ni'i. Na Abrahã pãrãmerã nituriarã nima. Yɛ'ɛ quẽ'rã cũta ni'i. ²³ Na "Cristore da'racoterã ni'i", nima. Yɛ'ɛ pũrĩcã na nemorõ cũrẽ da'racotegɛ ni'i. Yɛ'ɛ tojo nígũ, ucũma'agũ weronojõ bɛsɛ'ɛ, bɛsɛgɛ pe'e. A'tiro ni'i. Yɛ'ɛ na nemorõ da'rayɛ'rɛnɛ'cãwũ. Yɛ'ɛre na nemorõ tãrãwã. Na nemorõ bu'iri da'reri wi'ipɛ pejetiri sõrõno'wũ. Pejetiri Jesucristore ãjõpeotirã yɛ'ɛre wẽjẽs'ĩrĩcã, wiose pɛ'to niwũ. ²⁴ Ni'cãmocɛsetiri judío nasã yɛ'ɛre wecɛ dari me'rã tãrãwã. Tetirinɛcũ treinta y nuevetiri tãrãwã. ²⁵ I'tiati yucɛragɛ me'rã yɛ'ɛre paawã. Ni'cãti ɛtãperi me'rã yɛ'ɛre doquewã. I'tiati ɛsã sijari cura yucɛɛjõ mirĩdijawɛ. Ni'cãti mirĩdijacaterore ni'cã ñami, ni'cã nɛmɛ ti maajopɛre pa's-abo'reawɛ. ²⁶ Yɛ'ɛ pejetiri sijawɛ. Mirĩtawioro sijawɛ. Wioro, yajari masã tiropɛ sijawɛ. Yɛ'ɛ acawererã judío masã tiropɛ, judío masã nitirã tiropɛ wiose wa'tero sijawɛ. Tojo nicã macãpɛre, masã marĩrõpɛre, dia pajiri maajopɛre wiose wa'tero sijawɛ. "Jesucristore ãjõpe-orã ni'i" nisoori masã wa'teropɛ quẽ'rãrẽ wiose wa'tero sijawɛ. ²⁷ Yɛ'ɛ da'ragɛ, pi'etiwɛ. Pejetiri cãrĩ-timɛjãwũ. Ɔjaboawɛ. Acowɛowɛ. Apeterore ba'atiyɛ'rɛomɛjãwũ. Yɛsɛabɛawɛ. Apeterore su'ti moowũ.

²⁸ Apeyema, a'tiro tɛ'oña'a. Ɔmɛcorinɛcũ yɛ'ɛ Jesucristore ãjõpeose cururicjãrã nipe'tiropɛ nirãrẽ wãcũque'ti'i. ²⁹ No'o tutuatigɛnojo nicã, yɛ'ɛ quẽ'rã cũ tutuatísere tɛ'oña'tamu'u. Ni'cũ Jesucristore ãjõpeogɛre ãpẽrã ña'arõ weeduticã, cũ ña'arõ weecã, yɛ'ɛ bopoyasã'a. Cũrẽ ña'arõ weecã weerã me'rã ua'a. ³⁰ Yɛ'ɛ pe'e "Ɔpẽrã yɛ'rɛoro ni'i" nirõnojo o'ogɛ, yɛ'ɛre wa'a'que me'rã tutuatigɛ ni'i nisere i'ogũti. ³¹ Ɔ'acũ, marĩ wioɛ Jesucristo pacɛ yɛ'ɛ ucũsere "Diacjũta ni'i", nímasĩsami. Cũrẽta "Añugũ nimi", ninu'cũrõɛa'a. ³² Yɛ'ɛ Damascopɛ nicã, a'tiro wa'awɛ. Ti di'ta wioɛ waro Aretas wãmetigɛ cũ docacjũ a'tiro weecɛ niwĩ. Yɛ'ɛre ñe'esĩ'rĩgũ, ti macã sumuto na yéeca sã'rĩrõ wi-jaase soperipɛre surarare cũucɛ niwĩ. ³³ Yɛ'ɛ me'rãcãrã pe'e yɛ'ɛre a'tiro weewã. Pi'i me'rã ti sã'rĩrõ ɛ'mɛarõ nirĩ sopeacãpɛ o'oyɛ'rɛodijowã. Tojo weegɛ yɛ'ɛ narẽ ñe'eotiwɛ.

Pablo quẽ'ese weronojõ i'a'que ni'i

12 Marĩ basu añurõ ucũcã, wapamarĩ'i. Tojo nimigũ, ucũgũti. Marĩ wioɛ quẽ'ese weronojõ yɛ'ɛre i'o'quere weregɛti. ² Jesucristore ãjõpeoca be'ro a'tiro wa'awɛ. Quẽ'ese weronojõ Ɔ'acũ yɛ'ɛre cũ tiropɛ miimɛjãwĩ. Tere yɛ'ɛ i'ãca be'ro catorce cũ'marĩ yɛ'rɛ'ɛ. Yɛ'ɛ upɛ me'rã o yɛ'ɛ ejeripõ'rã dia'cũ wa'agɛ, wa'apã. Masĩtisa'a. Ɔ'acũ dia'cũ masĩsami. ³ A'tere masĩ'i. Ɔ'acũ ɛ'mɛse Paraíso wãmetiropɛ yɛ'ɛre miiejãwĩ. Upɛ me'rã o ejeripõ'rã dia'cũ miagũ,

miapĩ. Masĩtisa'a. Ɔ'acũ ni'cũta tere masĩsami. Yɛ'ɛ topɛ nígũ, masã masĩtisere tɛ'owɛ. Cũ were'que masãrẽ weredutise mejẽta niwũ. ⁵ A'tiro wa'agɛnojo pũrĩcãrẽ "Ɔpẽrã yɛ'rɛoro nimi", nirõɛa'a. Yɛ'ɛ basu "A'tiro nigũnojo ni'i", nímasĩtisa'a. Yɛ'ɛ tutuatise dia'cũrẽ añurõ ucũgũti. ⁶ Tojo nimigũ, yɛ'ɛ basu añurõ ucũgũ, ucũma'agũ mejẽta weebosa'a. Diacjũta ucũ-bosa'a. A'tiro ni'i. Mɛsã yɛ'ɛre ãjõpeobosa'a. Tojo weeri nígũ, "Yɛ'ɛ ãpẽrã yɛ'rɛoro ni'i" nisere nisome. Yɛ'ɛ weetisepɛreta, yɛ'ɛ weretisepɛreta yɛ'rɛoquejõ-bosa'a.

⁷ Ɔ'acũ yɛ'ɛre i'o'que añubutiasse niwũ. Yɛ'ɛ tere wãcũgũ, yɛ'ɛ basu "Añuyɛ'rɛagɛ ni'i", nitawio ni'i. Tojo weegɛ Ɔ'acũ yɛ'ɛre tojo wãcũrĩ nígũ, a'tiro weewĩ. Wãtĩ yɛ'ɛ upɛre dutida'recã, tojo i'acã'cɛ niwĩ. Te duti yɛ'ɛre pota bu'bero weronojõ pũrĩ'i. ⁸ I'tiati yɛ'ɛ marĩ wioɛre "Te pũrĩse pe'tiati", sãrĩmiwũ. ⁹ Cũ pe'e yɛ'ɛre a'tiro niwĩ: "Yɛ'ɛ mɛ'ɛrẽ ma'i'i. Tojo weero mɛ'ɛrẽ apeyenojõ dɛ'sawe'e. Masã tutuatirã nicã, yɛ'ɛ tutuasere nemorõ i'ota basio'o", niwĩ marĩ wioɛ. Tojo weegɛ yɛ'ɛ tutuatigɛ, e'cati'i. Tojo tutuatigɛ, Cristo tutuasere yɛ'ɛre niato nígũ tojo wee'e. ¹⁰ Yɛ'ɛre ña'arõ ucũsere, yɛ'ɛre apeyenojõ dɛ'sasere e'cati'i. Tojo nicã ãjõpeose bu'iri ña'arõ weesere, mejẽcã wa'asere e'cati'i. A'tiro ni'i. Tutuatironojõ o'ogɛ, nemorõ tutuagɛ wa'a'a.

Corintocjãrã ãjõpeori curuacjãrãrẽ Pablo wãcũnɛr'ɛ'que ni'i

¹¹ Yɛ'ɛ, yɛ'ɛ basu añurõ ucũgũ, maatigɛ weronojõ wee'e. Mɛsã pe'eta yɛ'ɛre tojo ucũdutiã weronojõ wee'e. Mɛsã yɛ'ɛre añurõ ucũcã, añu nibopã. Ɔpẽrã mɛsãrẽ nisoose me'rã ãjõpeocã weerã doca niwe'e. Na a'tiro nisama: "Ɔsã Jesucristo besecũ'cãrã nemorõ ni'i", nisama. Yɛ'ɛ mejõ nigũ nimigũ, tojo bɛsɛsijãrã dijaro niwe'e. ¹² Yɛ'ɛ mɛsã tiropɛ pi'etimigũ, wãcũtutuatijãgũ, peje Ɔ'acũ tutuaro me'rã wee'owũ. Te me'rã diacjũta yɛ'ɛre Jesucristo besecũ'quere i'owũ. ¹³ Mɛsã Corintocjãrãrẽ ãpẽrã Jesucristore ãjõpeose cururicjãrã doca ãjõnɛ'cõtiwɛ. A'te dia'cũrẽ weeticãti. Mɛsãrẽ wapaseetiwɛ. Mɛsã tɛ'oña'cã, ¿yɛ'ɛ tojo weese ña'a niti? Ña'acãma, acobojoya.

¹⁴ Yɛ'ɛ mɛsã tiropɛ wa'atjere apoyugɛ wee'e. Ni'cãrõacã yɛ'ɛ wa'ase me'rã i'tiati wa'arosa'a. Mɛsãrẽ "Weetamuña", ni caribosome. Mɛsã cɛosere ã'ma-some. A'te dia'cũrẽ ɛ'a'a. Mɛsã Cristo duti'quere añurõ weecã ɛ'a'a. A'tiro ni'i. Pacɛsɛmɛa na põ'rãrẽ na ɛasere o'osama. Na põ'rã mejẽta na pacɛsɛmɛarẽ na ɛasere o'osama. A'tiro wéerã, mɛsã yɛ'ɛ põ'rã weronojõ ni'i. Tojo weerã yɛ'ɛre yɛ'ɛ ɛasere o'owe'e. ¹⁵ Yɛ'ɛ cɛose ejatuaro mɛsãrẽ weetamugũti. Nipe'tiro yɛ'ɛ weepõ'tõota basioro mɛsãrẽ añurõ wa'ato nígũ tojo weetamugũti. A'tiro tɛ'oña'a. Yɛ'ɛ mɛsãrẽ nemorõ ma'icã, mɛsã pe'e yɛ'ɛre dɛjaro ma'ibosa'a.

¹⁶ Ɔpẽrã yɛ'ɛ caribotísere masĩmirã, a'tiro nisama: "Cũ me'rĩse me'rã mɛsãrẽ ãjõpeocã weecɛ niwĩ", nisama. ¹⁷ ¿Yɛ'ɛ o'õ'cãrã mɛsãrẽ niso, mɛsã yere ã'marĩ? Ne apeyenojõ ã'maticãrã niwã. ¹⁸ Yɛ'ɛ Titore

məsã tiropɸ wa'adutiwɸ. Tojo nicã apĩ Jesucristore ějõpeogɸ marĩ acaweregɸre cɸ me'rã o'ówɸ. ¿Toɸɸre Tito nisoose me'rã məsã yere ě'marĩ? Məsã masĩsa'a. Tito yɸɸ weronojõ weemi. Məsãrẽ bu'égɸ, añuse dia'cũrẽ weesĩ'řĩcɸ niwĩ. Ne wapaseeticɸ niwĩ.

¹⁹ Apetero weerã məsã ɸsãrẽ "Añurõ wãcũdutiřã weema", nisa'a. Tojo niwe'e. A'tiro pe'e ni'i. ɸsã Ő'acũ ĩ'orõɸɸre Cristo dutiro me'rã ucũ'u. Yɸɸ mairã yɸɸ acawererã, məsãrẽ Ő'acũrẽ nemorõ ějõpe-onemodutigɸ tojo wee'e. ²⁰ Yɸɸ uisa'a. Apetero weerã yɸɸ məsã tiropɸ wa'acã, "Yɸɸ ɸaronojõ mejẽta weerã weebosama", nisa'a. Məsã quẽ'rãrẽ yɸɸre mejãrõta nibosa'a. Apeye quẽ'rãrẽ yɸɸ məsãrẽ "A'tiro weerã weebosama", nisa'a. "A'metu'tirã weebosama. ɸorã weebosama. Uarã weebosama. Na ye dia'cũrẽ wãcũrã weebosama. Āpẽrãrẽ ucja, ña'arõ ucũrã weebosama. Tojo nicã 'ɸsã ãpẽrã yɸ'ɸoro añuyɸ'ɸɸcã'a", nira weebosama. No'o ɸaro weema'acãrã weebosama", nisa'a. ²¹ Yɸɸ uisa'a. Məsã tiropɸ apaturi wa'acã, Ő'acũ yɸɸ wioɸɸ məsã ña'arõ wee'que bu'iri yɸɸre bopoyoro yɸ'ɸcã weebosami. Tojo nicã ña'arõ wee'cãrã acobojose sãřĩticã, pũrõ utibosa'a. Məsã ña'arõ weesere, ña'arõ wãcũsere, no'o məsã a'metãrãbajaque'atisere pũrõ bɸjawetibosa'a. Nipe'tise ña'ase ɸaripejase, məsã weewɸasenojõrẽ du'uticã, mejãrõta bɸjawetibosa'a.

Pablo weretɸose, cɸ we'erititɸose ni'i

13 Ni'cãrõacã yɸɸ məsã tiropɸ wa'ase me'rã ĩ'tiati wa'arosa'a. Ő'acũ ye queti oja'ca pũřĩɸɸre a'tiro ojano'wɸ: "Pɸarã o ĩ'tiarã ĩ'ãca be'ro marĩ ãpẽrã wee'quere ĩ'a'cãrã weresãmasĩno'o." ² Todɸporopɸ məsã tiro nĩgũ, ña'arõ weerãrẽ "Bu'iri da'regɸti", ni weretojawɸ. Tojo nicã nipe'tirãrẽ werewɸ. Ni'cãrõacã yoaropɸ nimigũ, werenemogũti tja. Yɸɸ apaturi məsã tiropɸ wa'agɸ, ña'arõ weerãrẽ pajaña'some majã. ³ Tojo weecã məsã masĩřãsa'a, Cristo yɸɸre wãcũse o'ose me'rã ucũ'u. Cristo məsãrẽ dutigɸ tutuaticã weetimi. Məsãrẽ cɸ tutuayɸ'ɸsere ĩ'omi. ⁴ Diacjũta ni'i. Cɸ curasɸ tutuatigɸ weronojõ paabi'peno'cɸ niwĩ. Tojo

nimigũ, ni'cãrõacãrẽ cɸ pacɸ tutuaro me'rã catimi. ɸsã quẽ'rã cɸ nĩ'caronojõta tutuatirã ni'i, nĩrã pe'e. Tojo nimirã, cɸ yarã niyurã, Ő'acũ tutuaro me'rã ninu'cũ'u. Tojo weerã məsãrẽ weetamumasĩ'i.

⁵ Məsã "¿Jesucristore ějõpeorãta nimiti ɸsã?" ni, məsã basu beseya. ¿ɸsã ějõpeose diacjũta nimitito? nĩrã, tojo wãcũña. ¿ɸsãɸɸre Jesucristo diacjũta nimiti? nĩrã, tɸ'oña'rẽ məsã. Apetero weerã cũrẽ ějõpeotirã, ějõpeotisa'a məsã. ⁶ ɸsã Jesucristore diacjũta ějõpeo'o. Cɸ yarã ni'i. Məsãrẽ tere masĩcã ɸa'a. ⁷ ɸsã məsãrẽ ña'arõ weeticã'to nĩrã Ő'acũrẽ sãřĩbosa'a. Cũrẽ sãřĩrã, ɸsãrẽ ějõpeodutiřã mejẽta sãřĩbosa'a. Məsã pe'e're queoro weedutiřã sãřĩbosa'a. No'o ɸsã queoro weemicãta, "Na queoro weetima" ɸsãrẽ nicã, añucã'rõsa'a. ⁸ A'tiro ni'i. Ő'acũ ye diacjũ cjaseta ni'i. Məsã tere queoro weecã ĩ'arã, "A'tiro pe'e weeya", nissime. ɸsã tereta ɸasã'a. ⁹ Məsã ɸsãrẽ ĩ'arã, "Na tutuatirã, dutimasĩtirã nima", ni'i. Məsã pe'e tutuarã nicã, añu ni'i. Tere ĩ'arã, ɸsã e'catirãsa'a. Məsãrẽ Ő'acũ nipe'tisere cɸ ɸaronojõ weecã ɸarã, sãřĩbosa'a. ¹⁰ Yɸɸ məsã tiropɸ wa'ase dɸporo a'ti pũřĩrẽ oja'a. Toɸɸ wa'agɸ, tutuaro me'rã məsãrẽ tu'tisĩ'řĩtisa'a. Marĩ wioɸɸ yɸɸ məsãrẽ dutimasĩsere o'ocɸ niwĩ. Tojo weegɸ yɸɸ məsãrẽ tu'timasĩ'i. Tojo weesĩ'řĩtisa'a. Jesucristo məsã ějõpeosere dojorẽdutigɸ mejẽta dutisere yɸɸre o'owĩ. Məsãrẽ nemorõ ějõpeocã ɸagɸ, tojo weewĩ.

¹¹ Acawererã, tocã'rõta ojagɸti. Añurõ niña. Yɸɸ məsãrẽ duti'quere queoro weeme'řĩcã'ña. A'merĩ wãcũtutuacã weeya. Ni'cãrõnojo niseti, a'mequẽrõ marĩrõ niña. Ő'acũ ejerisãjãcã weegũ, məsãrẽ ma'igũ məsã me'rã nigũsami. ¹² E'catise me'rã a'merĩ añudutiya. ¹³ Nipe'tirã Jesucristore ějõpeorã marĩ acawererã məsãrẽ añudutima.

¹⁴ Jesucristo marĩ wioɸɸ məsã nipe'tirãrẽ añurõ weeato. Ő'acũ məsãrẽ ma'igũ məsã me'rã niato. Tojo nicã Espĩritu Santu məsã me'rã niato.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo

GÁLATAS

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo Galacia di'tacjārārē a'ti pūrīrē ojacu niwī. Romacjārārē oja'caro weronojō narē ojacu niwī.

A'tere ojacu niwī. Masā mejēta yu'ure Jesucristo ye quetire bu'edutirā sōrōwā nisere ojacu niwī. "Jesucristo basu, marī pacu Ō'acū basu sōrōwā", ni ojacu niwī.

Apeyere, "Moisé duti'que me'rā marī bu'iri marīrā tojamasītisa'a", nicu niwī. "Jesucristore ējōpeose me'rā dia'cū añurā tojamasī'i", nicu niwī.

Pablo Jesucristore ējōpeorārē Galacia di'tapū nirārē oja'que ni'i

1 Yu'ū Pablo, yu'ū me'rācjārā me'rā mūsā Jesucristore ējōpeorārē Galacia di'tapū nirārē oja'a. Mūsārē añudutise o'o'o. Yu'ū Jesucristo besecū'ucu ni'i. Yu'ūre masā mejēta Ō'acū ye quetire weredutirā besewā. Na o'ócā mejēta tere were'e. Jesucristo, cū pacu Ō'acū na basu yu'ūre besewā. Ō'acūta Jesucristo wērī'cūpūre masōcu niwī.

³ Marī wioḡu Jesucristo, marī pacu Ō'acū añurō weeato mūsārē. E'catise, mūsārē ejerisājācā weeato.

⁴ Jesucristo cū basu cū haro me'rā marī űa'arō wee'quere wērībosacu niwī. A'ti űmūco cjase űa'ase doca ninemotičā'to nīgū tojo weecu niwī. A'tere wéégū, marī pacu Ō'acū duti'caronojōta weecu niwī. ⁵ Tojo weerā marī Ō'acūrē e'catise o'onu'cūcārā. Tojota weerūasa'a.

Jesucristore ējōpeose me'rā dia'cū yu'rūrāsa'a nise ni'i

⁶ Ō'acū mūsārē ma'ígū, besecu niwī. Jesucristo cū wērīse me'rā mūsārē yu'rūocu niwī. Cū tojo weemicā, mūsā pe'e maata waro cūrē ējōpeodu'urā wee'e. Apeye bu'ese pe'ere siruturā wee'e. Mūsā tojo weecā tū'ogu, űpūtu űcuasa'a. ⁷ Āpērā mūsā ne waro ējōpeo'quere dojorēsama. Mūsārē Jesucristo ye quetire weresu'riasama. Tere dūcayusī'rīsama. Jesucristore ējōpeose me'rā dia'cū marīrē yu'rūta basio'o. Apeye bu'esepūa basiotisa'a. ⁸ Ūsā mūsārē Ō'acū masārē yu'rūose quetire queoro werewū. Mūsārē Jesucristo ye quetire mejēcā weregūre Ō'acū űpūtu bu'iri da'reato. No'o yu'ūnojōrē, o apī űmūsecjū Ō'acūrē wereco'tegūre űsā mejēcā werecā, bu'iri da'reato. ⁹ Yu'ū todūporopū mūsā tiropū nīgū, a'tere weretojawū. Ni'cārōacārē apaturi ninemo'o tja. No'o űsā bu'e'que Jesucristo ye quetire mūsārē mejēcā weregūnojōrē Ō'acū bu'iri da'reato.

¹⁰ Yu'ū a'tere weregū, masā yu'ūre "Añubutiaro wereme'rīmi" niato nīgū mejēta were'e. Ō'acū pe'ere "Queoro bu'emī" nidutigū were'e. Yu'ū todūporopūre "Masā yu'ū me'rā e'catiato", ninu'cūwū. Tojo ninu'cūgū

pūrīcā, Jesucristo haro weetibosa'a. Cūrē da'raco'tegū mejēta nibosa'a.

Ō'acū Pablōre Jesucristo ye quetire weredutigū cūu'que ni'i

¹¹ Yu'ū queoro mūsārē masīcā űasa'a. Yu'ū bu'ese masā na wācūse mejēta ni'i. ¹² Yu'ūre tere ne ni'cū masū bu'etiwī. Jesucristo cū basu te bu'esere masīcā weewī.

¹³ Yu'ū todūporopū judío masā na ējōpeosetisere sirutugū weecū'quere mūsā tū'opā. Jesucristore ējōpeorārē űa'abutiaro weecūwū. Ne ni'cū Jesucristore ējōpeogu marīato nīgū na ējōpeosere pe'osī'rīmiwū.

¹⁴ Yu'ū ma'mū nīgū, judío masā na ējōpeosetisere añurō weewū. Āpērā yu'ū me'rācjārā yu'rūoro űsā űecūsumūa weesetimūjāti'quere weeyu'rūnū'cāwū.

¹⁵ Yu'ū Jesucristore ējōpeorārē űa'arō weewū. Tojo weemicā, yu'ū bajuase dūporopū Ō'acū beseyutojacu niwī. űpūtu ma'ígū, cū macū nidutigū besecu niwī.

¹⁶ Cū "Besegūti" ní'caronojōta queoro ni'cā nūmū cū macūrē yu'ūre ī'owī. Ī'o, yu'ūre judío masā nitirārē Jesucristo ye quetire weredutiwī. Cū tojo ī'ocā, āpērārē "¿Yu'ū de'ro weegūsari?" ni sērītiña'nemotiwū. ¹⁷ Apeye quē'rārē "Jesucristo yu'ū dūporo besecū'umū'tā'cārā tiro Jerusalēpū maata sērītiña'baque'ogu wa'agūti", nitiwū. Tojo weronojō o'ogu, diacjū wa'a wa'awū Arabia di'tapū. Be'ro topū ní'cu Damascopū majāmitojatiwū tja.

¹⁸ Yu'ū Jesucristore ējōpeoca be'ro i'tia cū'ma yu'rūwū. Ticūse cū'marī yu'rūca be'ro Jerusalēpū Pedroro ī'agū wa'awū. Topūre cū me'rā pūa semana dia'cū tojaque'ani'wū. ¹⁹ Jesucristo cū besecū'ū'cārā nipe'tirāpūre ī'atiwū. Pedro, apī Santiago marī wioḡu Jesucristo acabiji dia'cūrē ī'awū. ²⁰ Ō'acū tū'oropū mūsārē weregūti. A'te yu'ū weresere nisoogu mejēta wee'e.

²¹ Yu'ū Jerusalēpūre nīca be'ro Siria di'tapū, tojo nicā Cilicia di'tapū wa'awū. ²² Yu'ū Judea di'tapūre yoacā nitiwū. Tojo weerā āpērā Jesucristore ējōpeorā yu'ūre ī'amasītiwā. ²³ Yé quetipū dia'cūrē tū'ocārā niwā. "Sō'onīcatero marīrē űa'arō weesī'rīgū sirutu'cu ni'cārōacārē

'Jesucristore ějōpeoya', nicusiaguta weearþba. Todþ poropþre Jesucristore ějōpeosere pe'ocā'sī'rīmi'cūta niarþba", ni ucjacārā niwā. ²⁴ Yþ'þ Jesucristore ějōpeosere tþ'orā, Ō'acūrē e'catise o'ocārā niwā.

Pablo Jerusalēpþ Jesú cþ ne waro besecú'cārā me'rā ucū'que ni'i

2 Catorce cþ'marī Jerusalēpþ yþ'þ ejāca be'ro Bernabé me'rā apaturi ti macāpþ wa'awþ tja. Ūsā me'rācþþ Tito wāmetigþ quē'rārē miawþ. ² Ō'acū yþ'þre topþ wa'adutiwī. Tojo weegþ wa'awþ. Jerusalēpþre eta, Jesucristore ějōpeorā wiorā me'rā dia'cū nerē, ucūwþ. Judío masā nitirārē Jesucristo masārē yþ'rþomi nise queti, yþ'þ bu'e'quere narē werewþ. Yþ'þ ne waropþ bu'enþ'cā'quere, yþ'þ ni'cārōacā bu'esere ꝑde'ro nirāsari? nígþ, werewþ. Mþ'þ bu'ese wapamarī'i nirī nígþ, wereña'miwþ. ³ Na ne mejēcā nitiwā. Yþ'þ me'rācþþ Tito judío masþ mejēta niwī. Cþ tojo nimicā, ũsā judío masā weewþasenojōrē weedutiwā. "Cūrē ð'rēcþþ yapa caserore yejecō'arōþa'a", nitiwā.

⁴ Wiorā pe'e "Titore ð'rēcþþ yapa caserore yejecō'arōþa'a" nitimicā, āpērā tojo nico'terā pe'e "Cūrē yejecō'arōþa'a", niwā. Na Jesucristore ějōpeota'sarā, Jesucristore ějōpeorā me'rā a'mesþ'awā. Tojo nita'sa, ī'adu'tiri masā niwā. Na ũsā Jesucristore ějōpeorā weesetisere ī'awā. Ūsā cūrē ějōpeorā Moisé dutise doca niticā ī'awā. Tere ī'arā, ũsārē ũsā ñecþsumþarē dutimþjāti'quere weeduti'sī'rīmiwā tja. Moisé cþ duti'que doca cūsi'rīmiwā tja. ⁵ Na tojo dutimicā, ũsā ne cārōacā na dutisere "Weerþasato", nitiwþ. Mþsārē Jesucristore ějōpeose me'rā dia'cū yþ'rþrāsa'a nise quetire masīcā þa'a. Tojo weerā diačþþ cjase, Jesucristo yere wererāti nīrā, na weeduti'quere weetiwþ.

⁶ Wiorā yþ'þre mejēcā weredutiwā. "Marī ñecþsumþarē weeduti'quere weedutiya judío masā nitirārē", nitiwā. Ō'acū marī nipe'tirārē ni'cārōnojō ī'asami. Tere masīgþ, "Na wiorā nima" ni, þpþtþ waro wācūtiwþ. Ō'acū narē bese'caronojōta yþ'þ quē'rārē besewī. ⁷ Wiorā yþ'þre a'tiro niwā: "Mþ'þ quē'rā Ō'acū bese'cþ ni'i. Cþ mþ'þrē judío masā nitirārē Jesucristo ye quetire weredutiapī. Pedrose judío masārē wereduti'caronojōta mþ'þrē na pe'ere weredutiapī", niwā wiorā. ⁸ Ō'acū Pedrose judío masārē Jesucristo ye quetire weredutiwþ. Cþ Ō'acūta tja yþ'þ quē'rārē Jesucristo ye quetire judío masā nitirā tiro pe'ere weredutiwī. ⁹ Jerusalēpþre Santiago, Pedro, tojo nicā Juā na i'tiarā Jesucristore ějōpeorā wiorā niwā. Na yþ'þre "Judío masā nitirārē Ō'acū mþ'þrē ma'ígþ weredutiapī", niwā. Tojo weerā ũsā þharārē, yþ'þ, tojo nicā Bernabére "Marī ni'cārōnojō da'rarāsa'a", niwā. Na ũsārē "Jesucristo ye quetire judío masā nitirārē wererā wa'aya", niwā. "Ūsā pe'e judío masārē wererāti", niwā. ¹⁰ Ūsārē a'te dia'cūrē weedutiwā: "Pajaseþorārē weetamuña", niwā. A'teta niwþ yþ'þ añurō weegþti ni wācūyþ'rþþ'cā'que.

Pablo Antioquíapþ Pedrose tu'ti'que ni'i

¹¹ Be'ro Pedro Antioquíapþre etawī. Cþ ne waro ti macāpþre etāca be'roacā añurō weemiwī. Cþ topþre nígþ cþ queoro weeti'que wapa cþþreeta tu'tiwþ. Ne waro judío masā nitirā Jesucristore ějōpeorā me'rā ba'a, na me'rā ba'pati nicā'miwī. Cþ tojo wee nisetiri cura judío masā Jerusalēcārā Santiago cþ o'ó'cārā etawā. Pedro na etacā ī'agþ, judío masā nitirā me'rā weeseti'quere weedu'ucā'wī. Napþ yþ'þre tu'tibosama nígþ, tojo weewī. Topþ etarā judío masā weedutisere queoro weeri masā niwā. Tojo weerā judío masā nitirārē "Judío masārē dutisere weerþa'a", ni þþsusi-jawā. Tojo weegþ narē uigþ, Pedro judío masā nitirā me'rā ba'patidu'ucā'wī. Na me'rā ba'anemotiwī majā. ¹³ Āpērā judío masā cþ weesere ī'arā, cþ weronojō weeta'sawā. Judío masā nitirā me'rā ba'ami'cārā ba'atiwā. Na me'rā nisetitiwā. Bernabéþta tojo weenemoþeocā'wī.

¹⁴ Na Jesucristore ějōpeose me'rā dia'cū yþ'rþrāsa'a nisere masīmirā, queoro weetiwā. Tojo weegþ na weese queoro niticā ī'agþ, Pedrose nipe'tirā Jesucristore ějōpeorā ī'orōþþ tu'tiwþ. Cūrē a'tiro niwþ: "Mþ'þ judío masþ nimigþ, judío masā nitirā me'rā ba'agþ, na weronojō weesetigþ wee'e. Mþ'þ tojo weese añu ni'i, añurō pe'e. Mejō ni'cārōacārē na me'rā ba'ati, na me'rā nisetitigþ, 'Judío masā weronojō weeya', nígþ wee'e tja narē. Mþ'þ tojo weecā, 'Ūsā Moisé duti'quere weerþasa'a', ni wācūsama. Mþ'þ basu weetise judío masā nitirārē 'Weeya' nírōnojō wa'a'a. Mþ'þ tojo weese ña'a ni'i", niwþ.

Judío masā, judío masā nitirā ějōpeose me'rā dia'cū yþ'rþrāsama nise ni'i

¹⁵ Marī ne bajarāþta judío masā nitojacārā niwþ. Āpērā weronojō Moisé cþ duti'quere weeticā weewe'e. ¹⁶ Tojo nimirā, marī Moisé duti'quere wéerā, yþ'rþmasī'tisa'a. Jesucristore ějōpeose me'rā dia'cū yþ'rþwe-timasī'i. Marī Ō'acū me'rā añurō nisī'rīrā, Jesucristore ějōpeo'o. Moisé cþ duti'quere wéerā þūrīcā, ne ni'cū Ō'acū me'rā añurō nīmasī'tisami. ¹⁷ Marī "Jesucristo me'rā dia'cū yþ'rþrāsa'a" nicā, marī acawererā judío masā a'tiro nima marīrē: "Mþsā ña'a ni'i", nima. "Marī ñecþsumþarē duti'quere weetirā, judío masā nitirā weronojō mþsā ña'a ni'i", nima marīrē. To þūrīcārē tojo nīrā, "Jesucristo marīrē sþ'ori ña'arō weegþ weemi narē", nisama. Na tojo nise diačþþ niwe'e. Jesucristore tojo weese marī'i. ¹⁸ Mþsārē "Marī ñecþsumþa duti'que me'rā yþ'rþsome", ni weretojawþ. Ni'cārōacārē "Te me'rā yþ'rþrāsa'a, tere weeya" nígþ, yþ'þta bu'iritibosa'a. ¹⁹ Yþ'þ todþporopþre a'tiro wācūmiwþ. "Moisé cþ duti'que me'rā dia'cū Ō'acū me'rā añurō nita basiosa'a", nimiwþ. Tojo nimigþ, ne weepōtēoticāti. Be'ro yþ'þre Ō'acū cþ macþ Jesucristore ī'owī. Tojo weegþ ni'cārōacārē Jesucristore ějōpeogþ, Ō'acū me'rā wācūpi'etiro marīrō nicā'a. Marī ñecþsumþarē weeduti'quere wācūþrþwe'e majā. ²⁰ Jesucristo curusapþ

wérícu niwí. Yɥ'ɥ cūrē ējōpeogɥ, cū me'rā wérīgū weronojō wa'acɥ niwū. Tojo weegɥ yɥ'ɥ se'saro niwe'e. Ni'cārōacārē Jesucristo yɥ'ɥre sɥ'ori nimi. Yɥ'ɥ cū ɥaro, cū dutiro wee'e. Ō'acū macūrē ējōpeogɥ, wācūtutua'a. Cū yɥ'ɥre ma'ígū, ña'arō wee'quere wérī wapayebosacɥ niwí. ²¹ Yɥ'ɥ Jesucristo wérī'quere "Mejō warota nima'acā'a", niwe'e. Cū yɥ'ɥre ma'isere ne du'usī'rītisa'a. Moisé duti'que me'rā marī yɥ'rɥta basiocāma, Jesucristo mejō waro wérībopī.

Moisé dutise oja'que, Jesucristore ējōpeose cjase ni'i

3 Mɥsā Galaciājārā Jesucristore ējōpeodu'urā, tɥ'omasītibutiārā weronojō weerā wee'e. ¿Noa mɥsārē nisoosijamirīto mejēcā ējōpeodutirā? Ƴsā topɥre nírā, mɥsārē Jesucristo cū curusapɥ wérīsere queoro werewɥ. Mɥsā añurō Ƴsā weresere tɥ'owɥba. ² A'te dia'cūrē mɥsārē sērītiña'gūti. Mɥsā Moisé duti'quere wéérā, ¿Espíritu Santure ñe'erī? Ñe'etipā. Jesucristo ye quetire tɥ'orā cūrē ējōpeorā pe'e, ñe'epā. ³ Mɥsā Ō'acū pō'rā sājārā, Espiritu Santu tutuaro me'rā sājānɥ'cāwū. Ni'cārōacārē mɥsā tutuaro me'rā ējōpeoyapatirāti, ¿nimiti? Pōtēotisa'a. ¿Mɥsārē tɥ'omasīse pe'tia wa'ati? ⁴ Jesucristore ne waro ējōpeocā, āpērā mɥsārē ña'arō weecārā niwā. Ni'cārōacārē cūrē ējōpeodu'urā, "Mejō waro pi'etipā", ¿nirā weeti? Yɥ'ɥ tɥ'oña'cā, mejō waro pi'etipā. ⁵ Ō'acū mɥsārē Espiritu Santure o'ócɥ niwí. Cū tutuase me'rā mɥsā wa'teropɥre peje wee'omi. ¿De'ro weegɥ tojo weesari, mɥsā tɥ'oña'cā? Jesucristo ye quetire mɥsā tɥ'o ējōpeocā, tojo weesami. Moisé cū duti'quere weecāma, ne tojo weetibosami.

⁶ Marī ñecū Abrahā ye cjasere wācūrā. Cū pūrīcā Ō'acūrē ējōpeocɥ niwí. Tojo weegɥ Ō'acū cūrē "Añugū nimi", ni'acɥ niwí. ⁷ Mɥsā a'tere masīña. Abrahā weronojō Ō'acūrē ējōpeorā náta nima Abrahā pāramērā waro. ⁸ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpɥ judío masā nitirā na Ō'acūrē ējōpeoatjere ojayuno'caro niwū. Narē yɥ'rɥoatjere wereyugɥ, Ō'acū Abrahārē a'tiro nicɥ niwí: "Nipe'tirā a'ti di'tacjārā mɥ'ɥ weronojō ējōpeosiruturārē 'Añurā nima, bu'iri mooma', ni'agūti. Narē añurō weegūti", nicɥ niwí. ⁹ Abrahā Ō'acūrē ējōpeocɥ niwí. Tojo weegɥ Ō'acū cūrē añurō weecɥ niwí. A'tiro nicā quē'rārē nipe'tirā Jesucristore ējōpeorārē Ō'acū añurō weemi.

¹⁰ Āpērā pūrīcārē Ō'acū bu'iri da'resami. Na a'tiro wācūsama. "Moisé duti'quere wéérā, yɥ'rɥrāsa'a", nisama. Tojo wācūmirā, nipe'tise tere weepe'otisama. Ō'acū ye queti ojāca pūrīpɥre a'tiro niwū: "Nipe'tise Moisé duti'quere weepe'otigūnojō bu'iri da'reno'gūsami", niwū. Tojo weerā "Moisé duti'que me'rā yɥ'rɥrāsa'a", nimisama. Niwe'e. Ō'acū narē bu'iri da'regusami. ¹¹ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpɥre a'tiro ojano'wū: "Ō'acū cūrē ējōpeorārē 'Añurā nima', ni'asami. Cū me'rā ninu'cūrāsama", niwū. Tojo weerā marī masī'i. Moisé dutise me'rā ne ni'cū Ō'acū me'rā añurō nita basiowe'e. ¹² Moisé cū dutise pe'e tojo mejēta ni'i. A'tiro pe'e niwū. "Nipe'tise Moisé duti'quere weepe'ogɥ, Ō'acū me'rā catinu'cūcūsami. Tere

weepe'otigūre Ō'acū 'Bu'iri cɥomi', ni'agūsami", niwū. ¹³ Marī nipe'tise Moisé duti'quere weepōtēowe'e. Tojo weegɥ Ō'acū na weepe'otima nígū, "Bu'iri cɥoma", nicɥ niwí. Apero, Ō'acū ye queti ojāca pūrīpɥre a'tiro ojano'wū: "No'o na wérīca be'ro yucɥgɥpɥ dɥ'teyoono'cārā Ō'acū bu'iri da'reduti'cārā nima", ni ojano'caro niwū. Dɥporopɥre masā ña'arārē tojo weecūcārā niwā. Jesucristo quē'rā ña'agū, bu'iritigɥ weronojō marī bu'iri da'reno'bo'quere curusapɥ wérī wapayecɥ niwí. Tojo weegɥ cū marīrē yɥ'rɥcā weecɥ niwí. Marī ni'cārōacārē cūrē ējōpeorā, bu'iri marī'i. ¹⁴ Jesucristo marīrē bu'iri da'rebo'quere curusapɥ wérī wapayecɥ niwí. Tojo weecā, Ō'acū Abrahārē judío masā nitirā quē'rārē "Tojo weegūti" ní'que queorota wa'acaro niwū. Jesucristore ējōpeocā, narē Abrahārē weronojō "Añurā, bu'iri marīrā nima", ni'asami. Tojo weegɥ cū ní'caronojōta weesami. Nipe'tirā Jesucristore ējōpeorārē Espiritu Santure o'ósami.

Ō'acū Abrahārē, Moisére cū ucū'que ni'i

¹⁵ Ni'cārōacārē masā na weewɥasenojōrē mɥsārē ni'cā queose o'ogūti. Masā "A'tiro weerā" ni, wiorā tiro papera apoyusama. Be'ro na tere apóca be'ro ne ni'cū "Ti pūrīrē cō'acā'ña, a'tiro ojanemoña", nímāsītisami. ¹⁶ Ō'acū cū Abrahārē ní'que a'te weronojōta niwū. A'tiro nicɥ niwí: "A'ti turicjārārē mɥ'ɥ pārami nituriagɥpɥ me'rā añurō weegūti", nicɥ niwí. "Mɥ'ɥ pāramērā nituriarā pājārā me'rā añurō weegūti", niticɥ niwí. Mejō "Mɥ'ɥ pārami nituriagɥ ni'cū me'rā dia'cū weegūti", nicɥ niwí. Tojo nígū, Jesucristore ucūgū weecɥ niwí. ¹⁷ Yɥ'ɥ mɥsārē nise a'tiro nirō wee'e. Ō'acū Abrahārē nicɥ niwí: "Masā yɥ'ɥre ējōpeorā yɥ'rɥrāsama. Na yɥ'ɥ me'rā añurō nirāsama", nicɥ niwí. Be'ropɥ cuatrocientos treinta cū'marī be'ro Ō'acū cū dutisere Moisére cūucɥ niwí. Tere cúúgū, "Todɥporopɥ Abrahārē 'Yɥ'ɥ tojo weegūti' ní'que wapamarīrōsa'a", niticɥ niwí. ¹⁸ Marī Moisé cū oja'quere weecā, Ō'acū me'rā añurō nita basiocāma, Ō'acū Abrahārē todɥporopɥ ní'que wapamarībopā. Tojo niwe'e. Ō'acū Abrahārē ma'ígū, "Cū tojo weegūti" ní'quere queoro weecɥ niwí. "Nipe'tirā mɥ'ɥ weronojō ējōpeorārē yɥ'rɥogūti", nicɥ niwí.

¹⁹ To pūrīcārē ¿de'ro weegɥ Ō'acū Moisére sō'oní'que dutisere cūupari? A'tiro ni'i. Marīrē "Ña'arā ni'i, bu'iri cɥo'o" ni masīdutigɥ cūucɥ niwí. Ō'acū tere Abrahā pārami nituriagɥ Jesucristo a'tiri curapɥ cūutɥocɥ niwí. Jesucristo me'rā Ō'acū "A'ti turicjārārē añurō weegūti" ní'que queoro wa'awɥ. Te dutisere Ō'acū cūrē wereco'terā ɥ'mɥsecjārā me'rā Moisére weredutio'ocɥ niwí. Moisé pe'e quē'rā tere tɥ'ogɥ, wereturiacɥ niwí masāpɥre tja. ²⁰ Abrahā pe'ere Ō'acū añurō weeatjere āpērārē weredutio'otimigū, cū basuta werecɥ niwí. Tojo weero Ō'acū Abrahārē ní'que pe'e Moisére ní'que yɥ'rɥoro wapatiyɥ'rɥnɥ'cācaro niwū.

²¹ To pūrīcārē Abrahārē cū ní'que wapatiyɥ'rɥnɥ'cācā, ¿Moisére cū duti'que pe'e wapamarīpari? Niticaró niwū. Masā nipe'tise Moisé cū dutisere weeta basiocāma, marīrē Ō'acū me'rā añurō nita basio

nibopã. Basioticaro niwũ. ²² Ô'acũ ye queti ojaca pũrĩpũ a'tiro ojano'caro niwũ: "Nipe'tirã masã ña'arã nima. Bu'iritirã nima", niwũ. Tojo weero Ô'acũ Abrahãrẽ cũ dũporopũ ní'que wa'a'a. A'tiro nicũ niwĩ: "Mũ'ũ weronojõ ãjõpeosiraturãrẽ 'Añurã nima', ni ñ'agũti", nicũ niwĩ. Tojo weegũ Ô'acũ Jesucristore ãjõpeorãrẽ bu'iri da'reno'bo'quere yũ'rũosami.

²³ Marĩ Jesucristore ãjõpeose dũporo cũrẽ ãjõpeoat-jere co'terãnojo'ta Moisé cũ duti'que doca níni'cãrã niwũ. Moisé dutisere weepe'osĩ'rĩmirã, nipe'tisere weep-õ'teoticãrã niwũ. ²⁴ Moisé dutise me'rã Ô'acũ marĩrẽ "Ña'arã ni'i" ni masĩdutigũ cũucũ niwĩ. Tere masĩrã, marĩ "¿De'ro wee ña'arõ nisere du'urãsari?" niato nígũ cũucũ niwĩ. Be'ro Jesucristo a'ticã, marĩ a'tere masĩcãrã niwũ. "Cũrẽ ãjõpeorã, Ô'acũ me'rã añurõ ní-masĩsa'a", nicãrã niwũ.

²⁵ Ni'cãrõacãrẽ marĩ Jesucristore ãjõpeoritero ni'i. Tojo weerã Moisé dutise doca niwe'e majã.

²⁶ Marĩ nipe'tirã Jesucristore ãjõpeose me'rã Ô'acũ põ'rã ni'i. ²⁷ Jesucristore ãjõpeotjãrã, wãmeyeno'cãrã niwũ. Mũsã quẽ'rãrẽ cũ weronojõ niseticã weecũ niwĩ.

²⁸ Ô'acũ nipe'tirã cũ macũ Jesucristore ãjõpeorãrẽ yũ'rũosami. Judío masãrẽ, judío masã nitirãrẽ yũ'rũosami. Tojo nicã ãpẽrãrẽ da'rawã'ñaco'terãrẽ, da'raco'tetirãrẽ yũ'rũosami. Ʋmũarẽ, numiarẽ ni'cãrõnojo' yũ'rũosami. Marĩ nipe'tirãpũta Jesucristore ãjõpeorã dũcawatise moo'o. ²⁹ Marĩ Jesucristo yarã ni'i. Tojo weerã Abrahã pãrãmerã nituriarã waro ni'i. Ô'acũ Abrahãrẽ ní'caronojo'ta marĩrẽ weegũsami. Abrahã wee'caronojõ ãjõpeocã, marĩrẽ yũ'rũogũsami.

4 Mũsãrẽ queose me'rã werenemogũti. Wĩ'magũ cũ pacũ cũuatjere ñe'eacjũ masãtu'ajatimigũ, maata ñe'etisami. Nipe'tise cũ ye nimicã, da'raco'tegũ weronojõ nisami. ² Æpẽrã masã cũrẽ co'tesama. Cũ na dutise doca nisami. Cũ ye niatje quẽ'rãrẽ ñ'anũrũ-bosasama. Cũ pacũ cũ wẽrĩse dũporo ni'cã nũmũ tere wiatji nũmũrẽ besesami. "Ti nũmũ ejacã, nipe'tisere yũ'ũ macũrẽ wiaya", nisami. Tojo weerã ti nũmũ nicã, nipe'tisere cũrẽ wiape'ocã'sama. Tere wiãca be'ro cũ da'raco'tegũ weronojõ nitisami majã. ³ Marĩ quẽ'rã Jesucristore ãjõpeose dũporo marĩ ñecũsumũa weemjãti'quere wéerã, ã'rĩ weronojõ níni'cãrã niwũ yujurũ. Te dutise me'rã nírá, ãpẽrãrẽ da'rawã'ñaco'terã weronojõ nicãrã niwũ. ⁴ Tojo nimicã, Ô'acũ pe'e cũ queoca nũmũ nicã, queoro a'ti turipũre cũ macũrẽ o'ócũ niwĩ. Cũ Ô'acũ macũ nimigũ, ni'cõ numiopũre bajuacũ niwĩ. Cũ judío masũ nígũ, Moisé dutise doca nicũ niwĩ. ⁵ Moisé dutise doca nírárẽ yũ'rũweticã Ʋagũ, Ô'acũ cũ macũrẽ o'ócũ niwĩ. Narẽ yũ'rũogũ, Jesucristo curusapũ wẽrĩcũ niwĩ. Ô'acũ põ'rã wa'adutigũ marĩrẽ tojo weecũ niwĩ. ⁶ Ô'acũ marĩrẽ yũ'ũ põ'rã nitojama nígũ, marĩrẽ cũ macũ me'rã Espĩritu Santure o'ócũ niwĩ. Tojo weerã Ô'acũrẽ "Pacũ", pisumasĩ'i. ⁷ Marĩ Jesucristo yũ'rũono'cãrã niyurã, ãpẽrãrẽ da'raco'terã weronojõ niwe'e majã. Ni'cãrõacãrẽ Ô'acũ põ'rã nitoja'a. Tojo weerã nipe'tise cũ o'ootjere ñe'erãsa'a.

Pablo Galaciacrãrẽ na Jesucristore ãjõpeodu'usĩ'rĩcã tũ'ogũ cũ wãcũque'ti'que ni'i

⁸ Mũsã todũporopũre Ô'acũrẽ masĩticãrã niwũ. Æpẽrãnojo'rẽ ãjõpeocãrã niwũ. Narẽ Ô'acũrẽ weronojõ ñ'acãrã niwã. Narẽ ãjõpeorã, na dutise doca niwã'ñarã weronojõ nicãrã niwũ. Mũsã ãjõpeo'cãrã Ô'acũ mejẽta nicãrã niwã. ⁹ Ni'cãrõacãrẽ mũsã Ô'acũrẽ masĩ'i. Cũ pe'e mũsãrẽ masĩmũ'tãcũ niwĩ. Cũrẽ ãjõpeoca be'ro todũporopũ mũsã ãjõpeo'quere du'ucã'cãrã niwũ. Mũsã ãjõpeomũ'tã'que mejõ nise ni'i. Wapamarĩ'i. Ni'cãrõacãrẽ Moisé dutisere wéerã, mũsã ãjõpeomũ'tã'quere ãjõpeorã weronojõ weerã weesa'a. ¿Todũporopũ da'rawã'ñaco'te'cãrã weronojõ nisĩ'rĩsari tja? ¹⁰ Mũsã a'tiro wãcũmisa'a. "Judío masã weewũasenojo'rẽ ticũse bosenuũrĩ cũorã, yũ'rũrãsa'a", nimisa'a. Tere wãcũrã, soowũase nũmũrĩrẽ, ma'ma mujĩpũrẽ, no'o bosenuũrĩ nisenojõrẽ weesa'a. ¹¹ ¿Yũ'ũ mũsãrẽ mejõ waro bu'epari? nígũ, ña'arõ tũ'oña'sa'a.

¹² Acawererã, yũ'ũ mũsã a'tiro weecã Ʋasa'a. Mũsã judío masã nitirã Moisé dutisere weeticãrã niwũ. Yũ'ũ quẽ'rã mũsã weronojõ te dutisere weewe'e majã. Ni'cãrõacãrẽ masĩ'i. Jesucristore ãjõpeose me'rã dia'cũ marĩ yũ'rũrãsa'a. Tojo weegũ judío masũ nimigũ, Jesucristore ãjõpeogũ, Moisé dutisere du'ucã'wũ. Yũ'ũ weronojõ mũsã weecã Ʋasã'a. Yũ'ũ mũsãrẽ todũporopũ bu'ecã, yũ'ũre ne ña'arõ weetimiwũba. ¹³ Mũsã masĩsa'a. Yũ'ũ dutititjãgũ, mũsã tiropũre Jesucristo masãrẽ yũ'rũose quetire bu'ewũ. ¹⁴ Yũ'ũ dutiticã, mũsãrẽ diasã niwũ. Mũsã yũ'ũ dutiwĩ'i nimicã, yabitiwũ. A'tiro pe'e weewũ. Ni'cũ Ô'acũrẽ weroco'tegũ Ʋ'mũsepeũ nígũrẽ weronojõ põtẽrĩme'rĩcã'wũ. Jesucristore mũsã ñe'ebocaro weronojõ yũ'ũre añurõ weewũ.

¹⁵ Mũsã todũporopũ yũ'ũ me'rã e'catimi'que ¿de'ro wa'ari? Mũsã titare yũ'ũre ma'írã, mũsã weetamuta basioro weebopã. No'o mũsã ye caperipũta yũ'ũre tuwee o'osãjãbopã. ¹⁶ ¿Yũ'ũ diacjũ werese ye bu'iri yũ'ũre ñ'atu'tirã weeti? ¿Diacjũ nisere tũ'osĩ'rĩtisari?

¹⁷ Mũsãrẽ mejẽcã bu'esijari masã yũ'ũ weronojõ añusere Ʋasãrã mejẽta weesama. Mũsãrẽ na añurõ ucũta'sasama. Yũ'ũ me'rã pe'e e'catidutitirã tojo weesama. Tojo nicã na bu'ese pe'ere sirutuato nírá tojo weesama. ¹⁸ Æpẽrã mũsãrẽ weetamucã, añũ nisa'a. Añurõ weesĩ'rĩse me'rã weetamucãma, añũ nisa'a. Weetamurã wee'e nírá, tojo weetamunu'cũcã'to. Yũ'ũ topũ nicã dia'cũ weetamuta'saticã'to. ¹⁹ Yũ'ũ me'rã mũsã tũ'satimicã, yũ'ũ põ'rãrẽ weronojõ ma'ĩ'i. Mũsãrẽ wãcũgũ, pũrõ bũjaweti'i. Ni'cõ nijĩpaco co macũrẽ wãtjũ dũporoacã pũrĩse pi'etisamo. Co weronojo'ta yũ'ũ quẽ'rã mũsã Jesucristore ãjõpeocã Ʋasãgũ, pũrõ pi'eti'i. Mũsã Jesucristo weronojõ niseticã be'ropũ ejerisãjãgũti. ²⁰ Yũ'ũ mũsãrẽ werenemoacjũ mũsã tiropũ nicã'sĩ'rĩmisa'a. Yũ'ũ yoaropũ nígũ, de'ro weebosã.

Puarã numia Agar, Sara ye queti ni'i

²¹ Mūsã a'tiro wãcūmisa'a. "Moisé dutisere weérã, Õ'acū me'rã añurõ nicã'rãsa'a", nimisa'a. Tojo wãcūmirã, Moisé dutisere queoro masītisa'a. Queoro masīrã pūrīcã, mūsã wãcūrõnojõ wãcūtibopã. ²² Moisé cū basuta Abrahã yere a'tiro ojacu niwī. Abrahã puarã m̄m̄a pō'rãticu niwī. Ni'cūrē Agar wãmetigo cūrē da'raco'tego me'rã pō'rãticu niwī. Apīrē cū n̄modiãc̄j̄ Sara me'rã pō'rãticu niwī.

²³ Agar ãpērã numia weronjõta wī'magū boca, pō'rãtico niwõ. Sara pe'ema b̄c̄uo waro niyucã, wī'magū bocata basioticarõ niwū. Õ'acū weetamuse me'rã core wī'magū bocata basiocã weecu niwī. Cū Abrahãrē nicu niwī: "M̄u' n̄mo ni'cū pō'rãtigosamo", nicu niwī. Cū ni'caronjõta wī'magū pō'rãtico niwõ. ²⁴ A'tiro wee'que me'rã marī masī'i. Na puarã numia Õ'acū cū p̄aro dutise marīrē cū'que weronjõ ni'i. Agar ūr̄ḡu Sinaí wãmetic̄u queose weronjõ nimo. Tiḡu Õ'acū Moisére dutise cūucu niwī. Tiḡu Arabia di'tap̄u nisa'a. Agar macū cū paco da'raco'tego niyucã, cū quē'rã da'raco'teḡu nicu niwī. Ti curuap̄u bajuasirurã nipe'tirã da'raco'terã nima. ãpērã dutisere weewã'ñaco'tema. Apeyema tja a'tocatero Jerusal̄p̄re añurõ Moisé dutisere weerã nisama. Agar ti macārē queose weronjõ nimo. Nipe'tirã Moisé dutisere weerã Agar ya curuacjãrã weronjõ da'raco'terã nima. Tojo weerã na Moisé dutise doca nima.

²⁶ Sara pe'e a'tiro nimo. Jesucristore ãjõpeorã queose weronjõ nimo. Co Abrahã n̄modiãc̄j̄ nico niwõ. Cūrē da'raco'tego mejēta nico niwõ. Marī Jesucristore ãjõpeorã co weronjõ ni'i. Moisé cū dutise doca niwe'e. Tojo nicã co Jerusal̄ u'm̄sep̄u nirī macã queose weronjõ nimo. Ti macã marī Jesucristore ãjõpeorã niatji macã ni'i. ²⁷ Õ'acū ye queti ojãca pūrīp̄u Isaia cū oja'que a'tiro ni'i:

Numio, m̄u' pō'rã marīmigõ, e'catiya.

Wī'marã na wuarã pūrīse t̄u'oña'sere t̄u'oña'timigõ, e'catiya.

M̄u' pō'rãmarīmicã, be'rop̄re m̄u' pãrãmerã pãjãrã nirãsama.

Apego, marãp̄u me'rã nigõ nemorõ pãrãmerãtigosa'a, ni ojacu niwī.

A'te oja'que a'tiro nisī'rīrõ wee'e. Jesucristore ãjõpeorã Moisé dutisere weerã nemorõ pãjãrã nirãsama.

²⁸ Acawererã, marī Sara macū Isaa weronjõ ni'i. Õ'acū Abrahãrē ni'caronjõta Sara Isaare w̄aco niwõ. Marīrē Õ'acū cūrē ni'caronjõta cū pō'rã wa'acã weemi. ²⁹ D̄porop̄re Sara macū Espiritu Santu tutuaro me'rã bajuacu niwī. Da'raco'tego macū Ismae cūrē ī'atu'ticu niwī. A'tocatero quē'rãrē tojota ni'i. Moisé dutisere weeri masã marī Jesucristore ãjõpeorãrē ī'atu'tisama.

³⁰ Õ'acū ye queti ojãca pūrīp̄u Ismae, Isaa ye cjasere a'tiro ojano'caro niwū: "Da'raco'tego macū cū pacu c̄osere ñe'etisami. Cū n̄modiãc̄j̄ me'rã pō'rãticu pe'e ñe'eḡusami. Tojo weeḡu da'raco'tegore co macū me'rãta cõ'aõ'ocã'ña", ni ojano'caro niwū. ³¹ Tojo

weerã ȳu' acawererã, marī Jesucristore ãjõpeorã Sara pãrãmerã nituriarã ni'i. Da'raco'tego pãrãmerã mejēta ni'i. Sara macū cū pacu yere ñe'e'caro weronjõta marī Õ'acū cū pō'rãrē o'otjere ñe'erãsa'a.

Moisé dutise doca ninemoticã'ña nise ni'i

5 Jesucristo marīrē marī ñec̄us̄m̄ū weem̄j̄ati'que doca ni'cãrãrē ȳu'w̄ocu niwī.

Õ'acū pō'rã wa'adutiḡu marīrē ña'arõ wee'quere w̄rī wapayebosacu niwī. Marīrē tod̄porop̄re peje dutise nicaro niwū. Ni'cãrõacãrē Jesucristore ãjõpeorã majã titap̄u ni'caronjõ niwe'e. Nisoori masã m̄sãrē a'tiro nibosama. "Õ'acū me'rã añurõ nisī'rīrã, Moisé dutisere weeya", nibosama. Tojo nicã, t̄u'oticã'ña. Tere weet-icã'ña. Mūsã tere weérã, da'raco'terã weronjõ wa'arãsa'a tja.

² T̄u'oña'rē mūsã. Ȳu' m̄sãrē wereḡuti. Mūsã "Õ'r̄c̄ju yapa caserore yejecõ'ase me'rã Õ'acū ūsãrē ȳu'w̄oḡusami", niticã'ña. Mūsã tojo nicã, m̄sãrē Jesucristo w̄rībosa'que ne wapamarīrõsa'a. ³ M̄sãrē ninemoḡuti. Tojo wãcūsetirã pūrīcã nipe'tise Moisé cū dutisere weepe'ocã'ña. Ni'cãrē weemaacusiatcã'ña. ⁴ Mūsã Moisé dutise me'rã ȳu'r̄rãsa'a nīrã, Jesucristore du'urã wee'e. Cū ma'ise me'rã m̄sãrē añurõ weebo'quere bajuriorã wee'e. ⁵ ūsã mūsã weronjõ wãcūwe'e. Espiritu Santu weetamurõ me'rã a'tiro wãcū'u. Õ'acū marīrē "Jesucristore ãjõpeose me'rã añurã nima", niḡusami. Tojo niatjere ãjõpeose me'rã yucue'e. ⁶ Marī Jesucristo yarã ni'i. Õ'acū ī'or̄p̄re ò'r̄c̄ju yapa caserore yejecõ'ano'se, yejecõ'ano'tise wapamarī'i. Marī Jesucristore ãjõpeotj̄arã, ãpērãrē ma'i'i. Te pūrīcã wapat'i'i.

⁷ Mūsã Jesucristore ãjõpeoca be'ro cūrē añurõ sirurã weemiwū. ¿Noa m̄sãrē diac̄j̄ ãjõpeomi'quere weremaasoomitito? ⁸ A'tema Õ'acūrē dióticã'ña. Cū dojor̄etip̄i. Cūta m̄sãrē Jesucristore ãjõpeocã weecu niwī. ⁹ Masã na ucūw̄ase a'tiro ni'i: "Pã b̄c̄uacã weese cã'rõacã mor̄emicã, nipe'tiro pãp̄ se'sa wa'asa'a." Mejēcã weremaasooisjari masã a'te weronjõ nisama. Na bu'ese na pejetirãcã nimicã, pã b̄c̄uacã weese weronjõ b̄c̄uawã'cãrõ wee'e. Nipe'tirã Jesucristore ãjõpeorãrē dojor̄ewã'cãrã weema. ¹⁰ Na tojo weesere ȳu' wãcūque'tiwe'e. Mūsã quē'rã ȳu' weronjõ Jesucristore ãjõpeorã ni'i. Tojo weerã mūsã, ȳu' t̄u'oña'cã, ȳu' weronjõ weerãsa'a. M̄sãrē dojor̄esī'rīse wa'asome. Õ'acū m̄sãrē dojor̄esī'rīḡūnojõrē bu'iri da'reḡusami.

¹¹ Acawererã, ãpērã ȳu'ure a'tiro nisama: "Pablo masãrē Õ'acū me'rã añurõ nisī'rīrã, a'tiro weeya' nimi. Õ'r̄c̄ju yapa caserore yejecõ'aña nisere bu'ecusiaḡu weemi", nisama. Na tojo nima'acãrã weema. Ȳu' tojo nicãma, judío masã ȳu'ure ña'arõ weetibosama. Ȳu' Jesucristo curusap̄u w̄rīse me'rã ȳu'r̄rãsa'a nise di-a'cūrē were'e. Te ye bu'iri ȳu'ure ña'arõ weema.

¹² Mūsã Jesucristore ãjõpeorãrē dojor̄ecusiasama. M̄sãrē dojor̄erãrē a'tiro weecã ñasa'a. Na mūsã tirene ne ninemoticã'to.

¹³ Acawererã, Õ'acũ m̄sãrẽ Moisé dutise doca niato nígũ mejêta cūuc̄ niwĩ. M̄sã “Moisé dutise doca niwe'e” nimirã, “No'o ũsã ña'arõ ñaripejasere weerãti”, niticã'ña. A'tiro pe'e weeya. Æp̄ãrã ma'írã, weeta-muña. ¹⁴ Marĩ Moisé dutise nipe'tisere ni'cãrõp̄ta neon̄cõmasĩ'i. A'tiro ni'i: “Marĩ basu ma'irõnojõta ãp̄ãrã quẽ'rãrẽ ma'irõña'a”, ni'i. ¹⁵ M̄sã a'merĩ ma'iti, a'metu'ti, ucjarã p̄rĩcã, wa'ic̄rã a'mequẽrã weronojõ weerã we'e. M̄sã basuta d̄cawati, masãpe'tirã weerãsa'a. Tojo wa'ari nírã, t̄'omasĩ, niseti'a.

Espíritu Santu weedutisere weerõña'a nise ni'i

¹⁶ M̄sãrẽ a'tiro wereḡti. Espíritu Santu m̄sãrẽ weedutironojõta weenu'cũcã'ña. M̄sã tojo wéerã, ña'ase m̄sã ñaripejasere weesome. ¹⁷ Marĩ ña'arõ weesĩ'rĩse, marĩ ñaro weese ni'i. Espíritu Santu c̄ ñase mejêta ni'i. Te ni'cãrõnojõ niwe'e. Espíritu Santu c̄ weedutise añuse ni'i. Ña'arõ weesĩ'rĩ, ñaripejase niwe'e. A'te p̄ãperi a'mequẽ'e. Tojo weerã marĩ añurõ weesĩ'rĩmirã, weetisa'a. Espíritu Santu c̄ ñasere wéerã, ña'arõ ñaripejase pe'ere weewe'e. ¹⁸ Marĩrẽ Espíritu Santu s̄'ori añurõ weeseticã, “Moisé dutise me'rã marĩ ȳ'rãsa'a”, ni wãcũtisa'a majã.

¹⁹ No'o ña'arõ wee ñaripejasere maata masĩno'o. Tere wéerã, a'tiro weesama. Na ñamosãnumia, na marãp̄s̄m̄ña nitirãrẽ a'metãrãsama. Ña'ase bujicã'sama. Na nipe'tise ña'ase ñaripejasere ne bopoyase marĩrõ weesama. ²⁰ Õ'acũ mejêtare, ãp̄ãrãnojõrẽ ãjõpeosama. T̄'oña'rĩ masã yai weesenõjõrẽ weesama. Ī'atu'tisama. A'merĩ wapasama. Æp̄ãrãrẽ doesama. Sajatiro weemicã, uayesama. Na t̄'sase di-a'cũrẽ weecã'sama. Na ye se'sarore wãcũsama. Na ni'cãrõ me'rã a'merĩ nimi'cãrã d̄cawatisama. ²¹ H̄osepija nisama. Masãrẽ wẽjẽcõ'asama. Que'asama. Que'arã, ña'arõ weesere ȳ'rõquejocã'sama. Tojo nicã apeye peje a'te weronojõ weenemosama. M̄sãrẽ tod̄porop̄ ni'caronõjõta werenemoḡti tja. No'o tenõjõrẽ weesetiḡnojõ Õ'acũ wioḡ ni'õp̄ ñ'm̄sep̄ wa'asome.

²² Espíritu Santu pe'e marĩrẽ s̄'ori a'tiro weeseticã weesami. Æp̄ãrãrẽ ma'isa'a. E'catise c̄osa'a. Marĩ ya ejeripõ'rãp̄ añurõ t̄'oña'sa'a. Marĩrẽ ña'arõ weecã, uatisa'a. Æp̄ãrãrẽ pajaña'sa'a. Narẽ añurõ weesa'a. Queoro, diac̄j̄ weeme'rĩcã'sa'a. ²³ “Æp̄ãrã ȳ'rõoro ni'i”, ni t̄'oña'tisa'a. Ña'arõ weesere weesĩ'rĩmirã, weetisa'a. A'te Espíritu Santu me'rã weese añuse di-a'cũ ni'i. Tojo weero a'tere ne ni'cãrõ dutiro “Weeticã'ña” ni cã'mota'aro marĩ'i. ²⁴ Marĩ Jesucristo yarã nitĩjarã, ña'arõ ñaripeja niseti'quere du'ucã'a majã.

²⁵ Espíritu Santu marĩrẽ Õ'acũ me'rã ninu'cũcã weemi. Tojo weerã Espíritu Santu weedutironojõta weesetironõña'a. ²⁶ Marĩ “Æp̄ãrã ȳ'rõoro ni'i” nise me'rã narẽ uacã weeticã'rã. “Na ȳ'rõoro ni'i”, niticã'rã. A'merĩ noticã'rã.

Pablo a'merĩ weetamudutise ni'i

⁶ Acawererã, ni'cũ Jesucristore ãjõpeoḡ apetero ña'arõ weebosami. Cũ tojo weecã, Jesucristore añurõ ãjõpeorãnojõ c̄rẽ weetamuña. C̄rẽ “Ña'arõ weesere du'uya”, niña. Õ'acũrẽ acobojose s̄rĩdutiya. Tere weetamurã, pajaña'se me'rã weeya. M̄sã quẽ'rã ña'arõ weeri nírã, m̄sã yere wãcũnr̄ña. ² M̄sã ãp̄ãrãrẽ no'o mejẽcã wa'acã, a'merĩ weetamuña. Tojo weerã Jesucristo dutisere queoro weerãsa'a.

³ Apetero ni'cũ “Ȳ'ñ ãp̄ãrã ȳ'rõoro ni'i”, ni wãcũsami. Cũ ãp̄ãrã ȳ'rõoro nitimiḡ, mejõ waro wãcũma'acã'sami. Tojo nígũ, c̄ basuta nisooḡ weemi. ⁴ Marĩñc̄ ãñurõ weemiti ȳ'ñ? nígũ, marĩ weesere beserõña'a. Añurõ wéeca be'ro “Æp̄ãrã ȳ'rõoro añurõ weepã” nirõ marĩrõ marĩ ye pe'ere e'catironõña'a. ⁵ Marĩ ni'cãrãrã marĩ wee'quere Õ'acũrẽ ȳ'tirãsa'a. Tojo weerã marĩñc̄ c̄ c̄u'quere weerõña'a. ⁶ M̄sã Jesucristo ye queti bu'erãrẽ weetamuña. M̄sã c̄osere narẽ d̄cawaaya.

⁷ M̄sã a'tere masĩña. Õ'acũrẽ ña'arõ bujicã'a, c̄rẽ ña'arõ weedu'tita basiowe'e. “Õ'acũ ȳ'ñ ña'arõ weecã, bu'iri da'reesome”, ni wãcũticã'ña. M̄sãrẽ queose me'rã wereḡti. Marĩ otese d̄ca otecã, marĩ ote'quenõjõta p̄'rĩ d̄catisa'a. Marĩ weesetise quẽ'rã te weronõjõ ni'i. Marĩ weesetironõjõta mejãrõta tja bocarãsa'a. ⁸ Ni'cũ ña'arõ ñaripejasere weeḡnojõ ña'asere bocaḡsami. Õ'acũ c̄rẽ bu'iri da're bajurioḡsami. Apĩ Espíritu Santu ñaronõjõ weeḡ pe'e añusere bocaḡsami. Cũ Õ'acũ tirop̄ catinu'cũcũsami. ⁹ Tojo weerã añusere wéerã, marĩ caributiticã'rã. Marĩ caributiticã, Õ'acũ añusere queoro marĩrẽ o'oḡsami. ¹⁰ Tojo weerã nipe'tirãrẽ marĩ p̄tõorõ añurõ weerã. Jesucristore ãjõpeorã pe'ere añurõ weeȳ'r̄ñcã'rã.

Pablo weret̄o'que ni'i

¹¹ M̄sãrẽ añurõ ĩ'adutiḡ pacase ojaḡti. A'te nit̄ose darip̄re ȳ'ñ basuta oja'a. ¹² M̄sãrẽ õ'r̄c̄j̄ yapa caserore yejecõ'adutiri masã narẽ ãp̄ãrã añurõ wãcũcã ñarã, tojo weedutisama. Marĩ Jesucristo curusap̄ ȳ'rõose quetire bu'ecã, judío masã marĩrẽ tu'ti, ña'arõ weema. Na te pe'ere ñatirã, m̄sãrẽ tojo yejecõ'adutisama. ¹³ Na yejecõ'adutiri masãmarĩcã nipe'tise Moisé dutisere weepe'otima. Tojo weepe'otimirã, m̄sãrẽ yejecõ'adutima. Na a'tiro nisĩ'rĩrã, tojo weesama. “Ûsãta Galacia di'tacjãrãrẽ Moisé dutisere weecã weep̄” nisĩ'rĩrã, tojo dutisama. ¹⁴ Ȳ'ñ p̄rĩcã na weronõjõ niwe'e. Jesucristo marĩrẽ ȳ'rõoḡ curusap̄ w̄rĩ'que pe'ere were'e. Ȳ'ñre “Æp̄ãrã ȳ'rõoro nimi” niato nígũ mejêta were'e. Ȳ'ñ Jesucristo w̄rĩse me'rã a'ti turicjãrã na ñaripejasere du'ucã'w̄. Ȳ'ñ tere wãcũnr̄we'e majã. ¹⁵ Õ'acũ ĩ'orõp̄re õ'r̄c̄j̄ yapa caserore yejecõ'ano'se, yejecõ'ano'tise wapamarĩ'i. Marĩ Jesucristore ãjõpeose, tojo nicã marĩ ña'arõ weeseti'quere d̄cayuse p̄rĩcã wapati'i. ¹⁶ Nipe'tise ȳ'ñ bu'e'quere weesiruturãrẽ Õ'acũ na ye

ejeripõ'rãĩp̃ ejerisãjãcã weeato. Narẽ pajaña'to.
Nipe'tirã cũ yarãrẽ tojo weeato.

¹⁷ Ỹ'ũ Jesucristo ye quetire bu'ecã, na ỹ'ũre tãrã,
cãmidare'que wã'ña'a. Na tojo wee'que me'rã Jesucristo
ỹ'ũ da'raco'tesere ï'o'o. Tojo weerã ni'cãcã

me'rã ne ni'cũ ỹ'ũre caribonemoticã'to. Ỹ'ũ bu'esere
ucũ maasonemoticã'to.

¹⁸ Marĩ wioğ̃ Jesucristo m̃sã nipe'tirãrẽ añurõ
weeato. M̃sãrẽ ỹ'ũ acawererãrẽ weronjõ ma'i'i.
Tocã'rõta oja'a.
Pablo

EFESIOS

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo a'ti pūrīrē bu'iri da'reri wi'ip̄ nígū, ojac̄ niwī. Apetero weeḡ Romap̄ nígū, ojaḡ ojarī. A'ti pūrīrē Ō'acū cū weesī'rī'caronojōta cū ɰaritero nicā, nipe'tirārē, nipe'tisere Jesucristo doca tojacā weeḡusa-mi nisere ojac̄ niwī. Tojo nicā judío masā, judío masā nitirārē Jesucristo me'rā ni'cā up̄ta nima nisere ojac̄ niwī. M̄sā weesetisere ni'cā wi'icjārā Ō'acū ya curuacjārā weronojō weeroɰa'a nisere ojac̄ niwī. Ō'arō weesere cā'mota'arɰa'a nisere ojac̄ niwī.

Pablo Jesucristore ějōpeori curuacjārā Ēfesop̄ nirārē oja'que ni'i

1 Ȳɰ'ɰ Pablo Jesucristo besecū'c̄ ni'i. Cū ȳɰ'ɰre Ō'acū ɰa'caronojōta cū ye quetire wereditiḡ cūwī. M̄sā Ō'acū yarārē, Ēfesop̄ nirārē añuduti'i. M̄sā Jesucristore ějōpeonu'cū'u.

² M̄sārē Ō'acū marī pac̄, Jesucristo marī wioḡ añurō weeato. M̄sārē ejerisājācā weeato.

Cristo me'rā Ō'acū marīrē añurō wee'que ni'i

³ Ō'acū, marī wioḡ Jesucristo pac̄re e'catise o'orā. Cristo yarā niyucā, Ō'acū marīrē añurō weec̄ niwī. Marīrē ma'ígū, nipe'tise ɰ'm̄sep̄ ejeripō'rā cjase añusere o'oc̄ niwī.

⁴ A'ti turi weese d̄poro cū marīrē beseyotojac̄ niwī. Cristore ějōpeorā cū yarā sājārāsama ni wācūḡ, tojo besec̄ niwī. Marīrē cū ĩ'orōp̄re añurā, bu'iri moorā niato nígū tojo weec̄ niwī. ⁵ D̄porop̄ cū marīrē ma'ígū, cū pō'rā wa'arāsama, nitojac̄ niwī. Jesucristore ějōpeoato nígū marīrē tojo weec̄ niwī. Tere wéeḡ, cū weesī'rī'caronojōta weec̄ niwī. ⁶ Cū mac̄ cū ɰp̄t̄ ma'ígū me'rā marīrē añurō weec̄ niwī. Tojo weerā cū marīrē añurō wee'quere wācūrā, cūrē e'catipeonu'cū'u. ⁷ Ō'acū marīrē ɰp̄t̄ ma'ígū, cū mac̄rē o'oc̄ niwī. Cū curusap̄ wērīse me'rā, cū ye dī o'mab̄rose me'rā marī űa'arō wee'que wapare wapayec̄ niwī. Te me'rā Ō'acū marī űa'arō wee'quere acobojoc̄ niwī. Marīrē añurō wéeḡ, tojo weec̄ niwī. Cū marīrē añurō weesere masīato nígū masīsere, t̄'o-masīsere marīrē o'oȳ'r̄mājāc̄ niwī. ⁹ Marīrē cū weesī'rī'que, tod̄poro masīno'ña marī'quere masīcā weec̄ niwī. Cū Jesucristo wērīse me'rā cū yarārē “Añurō weetu'ajan̄'cōḡti” ní'quere masīcā weec̄ niwī. ¹⁰ A'ti ɰm̄co pe'ticā, nipe'tise Ō'acū “A'tiro wa'arosa'a” ní'caronojōta wa'arosa'a. Tojo wa'acā, cū ɰa'caronojōta weeḡsami. A'tiro weeḡsami. Cū nipe'tirā ɰ'm̄sep̄ nirā, a'ti nuc̄cāp̄ nirārē Cristore na d̄poá sōrōḡsami.

¹¹ Ō'acū marīrē Jesucristo me'rā ni'cārō me'rā nidutiḡ d̄porop̄ beseyuc̄ niwī. Marīrē cū “O'oḡti”

ní'quere ñe'edutiḡ tojo weec̄ niwī. A'te nipe'tise cū “Weeḡti” nise cū wācūȳ'quep̄ ni'i. Cū nipe'tise añut̄'sa'a nisere weesami. ¹² Cū a'tiro wéeḡ, ɰsā Cristore ějōpeom̄'tārārē añurō weecā ɰaḡ besec̄ niwī. ɰsā añurō weese me'rā masā cū Ō'acū nise pacare añurō wācūato nígū tojo besec̄ niwī. ¹³ Cristo curusap̄ wērī'que me'rā m̄sā quē'rā Ō'acū yarā wa'aw̄. M̄sā diacj̄ cjase Cristo ye quetire t̄'orā, cūrē ějōpeow̄. Cū ye queti a'tiro ni'i. Marī pecame'ep̄ wa'abo'cārārē ȳ'r̄weticā weec̄ niwī. Cūrē ějōpeocā, Ō'acū m̄sārē cū yarā tojacā weec̄ niwī. Yarā nima nisere ĩ'osī'rīḡ, m̄sārē Espiritu Santure o'óc̄ niwī. Espiritu Santu Ō'acū “M̄sārē o'óḡti” ní'c̄ta nimi. ¹⁴ Ō'acū Espiritu Santure marīrē o'otojac̄ niwī. Tojo weerā marī masī'i. Diacj̄ta nipe'tise cū “O'oḡti” ní'quere o'oḡsami. Cū o'oatjere yucuerā wee'e. Cū yarā nipe'tirā űa'arō weeseti nimi'cārārē ȳ'r̄wetipe'ticā weeḡsami. Tojo wéeca be'ro cū “O'oḡti” ní'quere o'oḡsami. Cū tojo weecā ĩ'arā, masā Ō'acūrē “Añubutiaḡ nimi”, nirāsama.

Pablo Ēfesocjārārē sērībosase ni'i

¹⁵ Ȳɰ'ɰ m̄sā añurō weesere masī'i. M̄sā marī wioḡ Jesure ějōpeo'o. Tojo nicā nipe'tirā Ō'acū yarārē ma'i'i. M̄sā tojo weecā wācūḡ, ȳɰ'ɰ Ō'acūrē sērībosasetir-in̄c̄ cūrē e'catise o'onu'cū'u. ¹⁷ Ō'acū, marī wioḡ Jesucristo pac̄ añubutiaḡ nimi. Cūrē m̄sā ye niatjere a'tiro sērībosa'a: “Ō'acū, Espiritu Santu t̄'omasīse o'oato narē. M̄ɰ'ɰ ye cjasere añurō ĩ'oato. Nemorō m̄ɰ'ɰ masīdutiḡ tojo weeato. ¹⁸ Ō'acū, na t̄'oñā'rōp̄ m̄ɰ'ɰ ye cjasere masīcā weeya. M̄ɰ'ɰ narē añurō weesī'rīḡ besec̄ niwī. Nipe'tirā m̄ɰ'ɰ yarārē añubutiasere o'oḡsa'a. A'tere narē añurō masīcā weeya. ¹⁹ M̄ɰ'ɰ tutuaȳ'r̄ḡ ni'i. M̄ɰ'ɰ tutuase ne pe'tisome. Te me'rā ɰsā Jesucristore ějōpeorārē d̄cayuḡ wee'e. M̄ɰ'ɰ tojo weesere narē masīcā weeya”, ni sērībosa'a. Ō'acū tutuase a'tiro ni'i. Cū, cū tutuase me'rā Cristo wērī'c̄p̄re masācā weec̄ niwī. Cū masām̄jācā be'ro cūrē cū tiro ɰ'm̄sep̄ wioḡ dujiri cūmurō diacj̄ pe'e d̄poc̄ niwī. Cū tutuase me'rāta cū ɰaronojō marīrē d̄cayuḡ weemi. ²¹ Ō'acū Cristore

a'tiro weecɥ niwĩ. Nipe'tirã a'ti nucũcãpɥ nirã, ɥ'mɥsepɥ nirã, na wiorãrẽ, no'o ãpẽrãrẽ dutirãnojõrẽ na bu'ipɥ tojacã weecɥ niwĩ. A'ti ɥmɥcopɥ, ape ɥmɥcopɥre tojota weenu'cũcũsami. ²² Õ'acũ nipe'tisere, nipe'tirãrẽ Cristo doca tojacã weecɥ niwĩ. Tojo nicã nipe'tirã Cristore ãjõpeose cururicjãrã dɥpoã sõrõcɥ niwĩ. ²³ Nipe'tirã cũrẽ ãjõpeose cururicjãrã ni'cã curua nima. Ti curuacjãrã cũ upɥ weronojõ nima. Tojo nicã Jesucristota nipe'tiropɥ nibi'acã'sami. Cũrẽ ãjõpeose cururicjãrã cũ ɥaro weemasĩma. Tojo weero narẽ añurõ weemasĩse dɥ'sawe'e.

Õ'acũ marĩrẽ ma'ígũ ɥɥ'rɥo'que ni'i

2 Todɥporopɥ Cristore ãjõpeose dɥporo mɥsã ña'arõ weecãrã niwũ. Mɥsã ña'arõ wee'que bu'iri Õ'acũ ɥ'orõpɥrẽ wẽrĩ'cãrã weronojõ nicãrã niwũ. ² Æpẽrã a'ti turicjãrã weronojõ ña'arõ weenu'cũcãrã niwũ. Wãtĩa wiogɥ ɥaronojõ weecãrã niwũ. Cũ a'ti turicjãrã Õ'acũrẽ ɥɥ'rɥnɥ'cãrãrẽ dutigɥ nimi. ³ Todɥporo marĩ nipe'tirã tojota ña'arõ weenu'cũwũ. Ña'arõ weesĩ'rĩsere ɥaripejawɥ. Marĩ no'o ɥaro weesĩ'rĩsenojõrẽ, ña'arõ wãcũsenojõrẽ weewɥ. Tojo weerã marĩ quẽ'rã Õ'acũrẽ bu'iri da'reno'bopã. Æpẽrãrẽ pecame'epɥ cõ'a, bu'iri da'rero weronojõ da'reno'bopã. ⁴ Cũ pe'e marĩrẽ ɥpɥtɥ ma'ígũ, pa-jaña'se cɥoɥ'rɥawĩ. ⁵ Marĩ ña'arõ wee'que bu'iri Õ'acũ marĩrẽ “Wẽrĩ'cãrã weronojõ nima”, ni ɥ'awĩ. Cristore ãjõpeoca be'ro marĩrẽ “Cristo me'rã ni'cãrõ me'rã nima”, ni ɥ'asami. Cũ Cristore masõ'caronojõta marĩ quẽ'rãrẽ catise pe'titisere o'ocɥ niwĩ. Tojo weegɥ Õ'acũ marĩrẽ pajaña'gũ, ña'arã nimi'cãrãrẽ ɥɥ'rɥocɥ niwĩ. ⁶ Õ'acũ Jesucristore masõcɥ niwĩ. Cũrẽ masõ'caronojõta marĩ Jesucristo yarãrẽ masãmɥjãa'cãrã weronojõ weecɥ niwĩ. Jesucristo ɥ'mɥsepɥ wiogɥ dɥjiri cũmurõ dɥjironojõta marĩrẽ cũ me'rãta tja ɥ'mɥsepɥ dɥjuyutojarã weronojõ nicã weecɥ niwĩ. Ña'arõ nisetise me'rã nisome majã. ⁷ Jesucristo cũ wẽrĩbosa'que me'rã marĩrẽ ma'isere, cũ añubutiaro weesere ɥ'ocɥ niwĩ. Be'ropɥ nipe'tirãrẽ tere masĩcã ɥagɥ tojo weecɥ niwĩ. ⁸ A'tiro ni'i. Marĩ Jesucristore ãjõpeorã Õ'acũ añurõ weese me'rã ɥɥ'rɥwɥ. Te marĩ basu wee'que mejẽta ni'i. Õ'acũ pe'e marĩrẽ ɥɥ'rɥowĩ. ⁹ Marĩ añurõ weesere ɥ'agũ mejẽta ɥɥ'rɥowĩ. Tojo weegɥ ne ni'cũ “Yɥ'ɥ añurõ wee'que wapa Õ'acũ ɥɥ'ɥre ɥɥ'rɥowĩ”, nita basiowe'e. ¹⁰ A'tiro ni'i. Marĩ cũ wee'cãrã ni'i. Jesucristo ya curuacjãrã nidutigɥ tojo weecɥ niwĩ. Dɥporopɥ marĩ añurõ weeatjere wãcũyutojacɥ niwĩ. Tere añurõ weedutigɥ marĩrẽ Jesucristo yarã wa'acã weecɥ niwĩ.

Marĩ Jesucristo me'rã añurõ nicã'a nise ni'i

¹¹ Mɥsã todɥporopɥ niseti'quere wãcũña. Mɥsã judío masã niwe'e. Tojo weerã judío masã õ'rẽcɥ yapa caserore yejecõ'arã, a'tiro nisama mɥsãrẽ: “Na yejecõ'ano'ña marĩrã nima.” Na basu pe'e “Ûsã yejecõ'ano'cãrã Õ'acũ yarã ni'i”, nimisama. Mɥsã pe'ere “Õ'acũ yarã nitima”, nisama. Tojo weese upɥpɥ

weese dia'cũ ni'i. Tojo weese masãrẽ Õ'acũ yarã wa'acã weewe'e. ¹² Titapɥre mɥsã ãjõpeose dɥporo Cristore moocãrã niwũ. Mɥsã Õ'acũ yarã Israe curuacjãrã me'rã niticãrã niwũ. Õ'acũ Israe curuacjãrãrẽ a'tiro nicɥ niwĩ: “Narẽ añurõ weegɥti. Na wiogɥ nigũti. Yarã nirãsama”, nicɥ niwĩ. Mɥsã pe'ere tojo niticɥ niwĩ. Mɥsã Õ'acũ ɥsãrẽ ɥɥ'rɥogɥsami nisere masĩticãrã niwũ. Õ'acũrẽ moocãrã niwũ. ¹³ Ni'cãrõacã pũrĩcãrẽ mɥsã Jesucristore ãjõpeorã ni'i. Tojo weerã todɥporopɥ cũrẽ masĩtimi'cãrã cũ yarã wa'acãrã niwũ. Cristo cũ wẽrĩse, cũ dí o'mabɥrose me'rã mɥsãrẽ cũ yarã wa'acã weecɥ niwĩ. ¹⁴ Cristo nimi marĩrẽ ejerisãjãsere o'ogɥ. Cũta marĩrẽ judío masãrẽ, judío masã nitirãrẽ ni'cã curuacjãrã wa'acã weecɥ niwĩ. Marĩ a'merĩ'asĩ'rĩtimi'quere du'ucã weecɥ niwĩ. ¹⁵ Cũ wẽrĩse me'rã Moisé duti'quere weérã, ne ni'cũ ɥɥ'rɥwetimasĩtimi nisere masĩcã weecɥ niwĩ. Tojo weegɥ Cristo pɥa curua nimi'cãrãrẽ cũrẽ ãjõpeocã ɥ'agũ, ni'cã curuata weecɥ niwĩ. Tojo weese me'rã marĩrẽ añurõ ni'cãrõ me'rã niseti'cãrãrẽ weecɥ niwĩ. ¹⁶ Cũ curusapɥ wẽrĩse me'rã marĩrẽ judío masãrẽ, judío masã nitirã me'rã a'merĩ marĩ pe'sutisere du'ucã weecɥ niwĩ. Cũ wẽrĩse me'rãta tja marĩ pɥa curua nimi'cãrãrẽ ni'cã curua weecɥ niwĩ. Tojo nicã te me'rãta Õ'acũ ɥ'orõpɥrẽ marĩrẽ añurã wa'acã weecɥ niwĩ.

¹⁷ Cristo a'ti nucũcãpɥ a'tigɥ, “Õ'acũ masã me'rã añurõ nisetisere apogɥ a'tiwɥ”, ni werecɥ niwĩ. Ûsã judío masã Õ'acũ yere masĩ'cãrãrẽ werecɥ niwĩ. Tojo nicã mɥsã quẽ'rã judío masã nitirã, Õ'acũ yere masĩti'cãrãrẽ te quetire werecɥ niwĩ. ¹⁸ A'tiro ni'i. Jesucristo wẽrĩse me'rã marĩ judío masã, judío masã nitirã nipe'tirã marĩ pacɥ Õ'acũrẽ sẽrĩmasĩ'i. Cũrẽ ãjõpeo, masĩta basio'o. Cũ tiropɥ wa'amasĩ'i. Espiritu Santu ni'cũ nigũ cũ weetamuse me'rã tojo weeta basio'o. ¹⁹ Tojo weerã mɥsã judío masã nitirã Õ'acũ ɥ'orõpɥrẽ apesecjãrã sijari masã weronojõ niwe'e. Õ'acũrẽ masĩtirã weronojõ niwe'e. A'tiro pe'e ni'i. Judío masã Cristore ãjõpeorã weronojõta Õ'acũ ya curuacjãrã ni'i. Nipe'tirã Cristore ãjõpeorã me'rã ni'cũ põ'rã, Õ'acũ põ'rã ni'i. ²⁰ Marĩ nipe'tirã Jesucristore ãjõpeorã ni'cã wi'i yéca wi'ijo weronojõ ni'i. Ti wi'i yeenɥ'cã'que a'tiro ni'i. Jesucristo besecú'cãrã, tojo nicã Õ'acũ wereduti'quere wereturari masã mɥsãrẽ ne waro bu'edɥ'pocãticãrã niwã. Tere tɥ'orã, ãjõpeocãrã niwũ. Na ne waro yeenɥ'cãcaga ɥtãgã weronojõ Jesucristo nimi. ²¹ Yeenɥ'cãcaga ɥtãgã me'rã nipe'tise ti wi'i cjase queoro ninu'cũcã'a. Nipe'tise apeye ɥtãpaga tiga yeenɥ'cãcaga ɥtãgã me'rã yee a'mesɥ'ono'o. Queoro tiga me'rã añurõ yeeturiamɥjãno'o. Tojo weronojõ Cristo marĩ cũrẽ ãjõpeocã, Æpẽrã todɥporo ãjõpeorã me'rã añurõ a'mesɥ'acã weemi. Æpẽrã cũrẽ ãjõpeowã'cãcã, cũta tja marĩ nipe'tirãrẽ ni'cã curua, pajiri curua wa'acã weemi. Æpẽrã marĩ nipe'tirãrẽ ɥ'arã, wiopesase me'rã “Õ'acũ ya curua ni'i”, nirãsama. ²² Mɥsã quẽ'rã judío masã nitirã Æpẽrã Jesucristore ãjõpeorã me'rã a'mesɥ'a, Õ'acũ ya curuacjãrã toja'a. Õ'acũ Espiritu Santu me'rã mɥsãpɥre nimi.

Pablo "Judío masã nitirãrê bu'edutigũ cūuno'wũ"
ní'que ni'i

3 Õ'acũ m̄sãrê ma'ígũ, añurõ weecũ niwĩ. Cũ tojo weesere wãcũgũ, cũrê e'catipeo'o. Yũ'ũ Pablo m̄sã judío masã nitirãrê Jesucristo ye quetire werese wapa, bu'iri da'reri wi'ipũ ni'i. ² M̄sã masĩsa'a, Õ'acũ m̄sãrê pajaña'gũ, añurõ weesĩ'rigũ, yũ'ũre a'tiro weredutiwĩ. Judío masã nitirã quẽ'rãrê yũ'rũomi nisere weredutiwĩ. ³ Õ'acũ todũporopũ masĩno'ña marĩ'que quetire yũ'ũre bajuyoropũ ĩ'owĩ. Tere "Judío masã nitirãrê añurõ weegũti" ní'quere yũ'ũre masĩcã weewĩ. Yũ'ũ m̄sãrê a'te dũporo pejetipawa ojatojapũ. ⁴ M̄sã tere bu'érã, yũ'ũre "Cristo ye queti, todũporo masĩno'ña marĩ'que quetire cũ masĩmi", nirãsa'a. ⁵ Dũporocjãrã Õ'acũ judío masã nitirãrê ñe'egũsami nisere masĩticãrã niwã. Ni'cãrõacã pũricãrê Espĩritu Santu me'rã cũ yarã, cũ besecũ'cãrãrê weremi. Tojo nicã tere cũ wereduti'quere wereturari masãrê weremi. ⁶ Te todũporo masĩno'ña marĩ'que queti a'tiro ni'i. Judío masã nitirã Jesucristore ãjõpeorã, judío masã weronojõ Õ'acũ põ'rã sãjãrãsama. Na quẽ'rã cũ o'ootjere ñe'erãsama. Na pũa curua nimi'cãrã ni'cã curua nirãsama. Õ'acũ "Judío masãrê Jesucristo me'rã añurõ weegũti", nicũ niwĩ. Cũ tojo ní'quere judío masã nitirã quẽ'rãrê weegũsami.

⁷ A'te quetire Õ'acũ yũ'ũre weredutigũ cũuwĩ. Yũ'ũ ña'agũ nimicã, yũ'ũre añurõ wéegũ, cũ tutuaro me'rã tojo cũuwĩ. ⁸ Yũ'ũta mejõ nigũ waro nipe'tirã Õ'acũrê ãjõpeorã docapũ tũ'oña'a. Tojo nimicã, yũ'ũre añurõ weesĩ'rigũ, a'tiro weecũ niwĩ. Judío masã nitirãrê cũ bese'cũ Cristo ye añuse quetire weredutiwĩ. Te queti a'tiro ni'i. Õ'acũ Jesucristo me'rã añubutiasere marĩrê weemi. Te añusere marĩ wãcũpõtẽowe'e. ⁹ Apeyere Õ'acũ nipe'tirã te queti todũporocjãrã masĩti'quere masĩato ní'gũ yũ'ũre o'ówĩ. Cũ nipe'tisere wee'cũ te quetire maata wereticũ niwĩ. Te queti cũ ne waro wãcũyu'que a'tiro ni'i. "Judío masã nitirã judío masã weronojõ Õ'acũ põ'rã nirãsama" ní'que ni'i. ¹⁰ Tojo weero ni'cãrõacãrê Jesucristore ãjõpeori curuacjãrã me'rã a'tiro wa'a'a. Na peje cururi nimi'cãrã ni'cã curua wa'acã ĩ'arã, ỹ'mũsecjãrã wiorã, tojo nicã wãtĩ yarã tutuarã a'tiro nisama: "Õ'acũ masĩyũ'rũami. Añubutiaro wãcũse cũomi", nisama. ¹¹ Ne waropũ Õ'acũ "Tojota peje cururicjãrãrê ni'cã curua wa'acã weeyap- atigũti", nicũ niwĩ. Cũ ní'caronojõta Jesucristo marĩ wiogũ me'rã queoro wa'acã weecũ niwĩ. ¹² Cristo me'rã marĩ Õ'acũrê masĩta basio'o. Jesucristore ãjõpeotjãrã, uiro marĩrõ "Marĩrê ñe'egũsami", ni'i. Cũrê sãrĩmasĩ'i. ¹³ Yũ'ũ m̄sãrê were'que bu'iri pi'eti'i. M̄sãrê a'tiro weecã ỹ'a'a. Yũ'ũ pi'etisere wãcũrã, bũjaweticã'ña. Pi'etigũ, Õ'acũ m̄sãrê añurõ wee'quere ãpẽrãrê wãcũcã wee'e.

Cristo masãrê ma'isere masĩato ní'gũ, Pablo sãrĩbosase
ni'i

¹⁴ Õ'acũ, marĩ wiogũ Jesucristo pacũre e'catipeo'o. M̄sã judío masã nitirãrê añurõ weesere wãcũgũ, tojo wee'e. ¹⁵ Õ'acũta pacũ nimũ'tã'cũ nimi. Cũ me'rã pacũ nise nũ'cã'a. Cũ nipe'tise cururicjãrã ỹ'mũsepũ nirã, a'ti nucũcãpũ nirã ni'cãrõ me'rã niseticã weecũ niwĩ. ¹⁶ Marĩ pacũre m̄sã ye niatjere sãrĩbosa'a. Cũ añubuti- agũ, tutuayũ'rũgũ nimi. Cũ Espĩritu Santu m̄sãrê wãcũtutuacã weegũsami. ¹⁷ M̄sã Cristore ãjõpeo, nemorõ cũ me'rã añurõ niato ní'gũ sãrĩbosa'a. Apeye- ma, m̄sã Cristore, tojo nicã ãpẽrãrê añurõ ma'icã ỹagũ sãrĩbosa'a. ¹⁸ M̄sã nipe'tirã Õ'acũ yarã me'rã Je- sucristo marĩrê ma'iyũ'rũnũ'cãsere masĩdutigũ sãrĩ- bosa'a. Cũ nipe'tirã masãrê ỹpũtũ waro ma'imi. Wiorã, mejõ nirã, nipe'tirãpũreta ma'inu'cũcã'mi. Cũ ma'ise ne pe'tisome. ¹⁹ M̄sãrê cũ ma'isere masĩdutigũ sãrĩ- bosa'a. Cũ ma'isere wãcũpõtẽomasĩtisa'a. Te, cũ ma'ise- ere masĩrã, cũ weronojõ añurã, ña'ase moorã nirãsa'a. Tojo weerã Õ'acũrê cũoyũ'rũarãsa'a.

²⁰ Nipe'tirã "Õ'acũrê añuyũ'rũami", niato. Cũ nipe'tise marĩ sãrĩse yũ'rũoro o'osami. Marĩ wãcũ'que nemorõ o'omasĩsami. Cũ tutuaro me'rã marĩrê tojo weemasĩsami. ²¹ Tojo weerã Õ'acũ marĩ Jesucristore ãjõpeori curuacjãrãrê añurõ weecã ĩ'arã, nipe'tirã Õ'acũrê e'catipeonu'cũcã'to. Tojo nicã Jesucristo masãpũre weesere ĩ'arã, tojota weeato. A'tocate- rocjãrã, be'rocjãrã quẽ'rã tojota Õ'acũrê e'catipeo- nu'cũcã'to.

Tojota wa'arosa'a.

Jesucristore ãjõpeorãrê ni'cãrõ me'rã nisetiduti'que ni'i

4 Yũ'ũ marĩ wiogũ ye quetire werese wapa, bu'iri da'reri wi'ipũ ni'i. Õ'acũ cũ tutuaro me'rã marĩrê añurõ weecũ niwĩ. Tere wãcũgũ, m̄sãrê a'tiro weecã ỹ'a'a. M̄sã Õ'acũ bese'cãrã weronojõta añurõ weesetiya. ² Ne ni'cũ "Ãpẽrã yũ'rũoro ni'i", ni wãcũticã'ña. Nitu'tiro marĩrõ queoro weeya. M̄sãrê ña'arõ, mejẽcã weecã, wãcũtutuaya. Ãpẽrãrê ma'ĩrã, queoro weeticã ĩ'arã, tojo tũ'oña'cã'ña. ³ Espĩritu Santu m̄sãrê ni'cãrõ me'rã niseticã weemi. M̄sã ni'cãrõ me'rã añurõ nisetirãti nirã, a'merĩ acobojoya. A'merĩ añurõ wejepeo, cumuca marĩrõ niña. ⁴ Marĩ ni'cã curu- acjãrã ni'i. Espĩritu Santu ni'cũ nigũ, marĩ nipe'tirãpũre nimi. Õ'acũ ỹ'mũsepũ wa'adutigũ marĩ nipe'tirãrê be- seyucũ niwĩ. ⁵ Marĩ wiogũ Jesucristo ni'cũta nimi. Marĩ nipe'tirã cũrê ni'cãrõnojõ ãjõpeo'o. Jesucristore siru- tuserẽ ĩ'orã, marĩ nipe'tirã wãmeyeno'o. ⁶ Õ'acũ marĩ pacũ ni'cũta nimi. Cũ marĩ nipe'tirã wiogũ nimi. Cũ, cũ yarã me'rã cũ ye cjasere weemi. Cũ yarã nipe'tirãpũre nimi.

⁷ Tojo nimicã, Cristo marĩrê, marĩnũcũrê Espĩritu San- tu me'rã weemasĩsere o'ocũ niwĩ. ⁸ Tojo weero Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ oja'caronojõta ni'i. A'tiro ojano'wũ:

Cũ ʘ'mʘsepʘ mʘjãase dʘporo cʘrē ʘ'atu'tirãrē do-
caque'acã weecʘ niwĩ.

Cũ mʘjãaca be'ro masãrē Espĩritu Santu me'rã
weemasĩsere o'ocʘ niwĩ.

⁹ Cũ ʘ'mʘsepʘ mʘjãasere ucũrã, cũ topʘ mʘjãati dʘ-
poro a'ti di'tapʘ dijaticʘ niwĩ yujupʘ, nirã wee'e. Dijati,
a'topʘ nicʘ niwĩ. ¹⁰ Cũta tja a'ti di'tapʘ ní'cʘ ʘ'mʘse
añubutiaropʘ Ô'acũ nirõpʘ mʘjãacʘ niwĩ. Tojo weegʘ
nipe'tiropʘ dutimasĩmi. ¹¹ Jesucristo cũ yarãrē,
nãnũcũrē Espĩritu Santu me'rã weemasĩsere o'ocʘ ni-
wĩ. Ni'cãrãrãrē besecũú, cũ ye queti wererã sãjãcã
weecʘ niwĩ. Āpẽrãrē Ô'acũ cũ ucũse tũ'o'quere were-
turiarã sãjãcã weecʘ niwĩ. Āpẽrãrē, cũ masãrē
pecame'epʘ wa'abo'cãrãrē yũ'rũwetise quetire were-
cusiarĩ masã sõrõcʘ niwĩ. Āpẽrãrē, Jesucristo e'jõpe-
orãrē sũ'ori bu'edutigʘ cũucʘ niwĩ. ¹² Tojo wee cũ
yarãrē cũ ye cjasere da'rato nĩgũ tojo weecʘ niwĩ. Cũ
ya curuacjãrãrē cũ ʘaro weenemoato nĩgũ tojo
weemasĩsere o'ocʘ niwĩ. ¹³ Tere wee, marĩ a'merĩ weet-
amurã, Ô'acũ macũrē nemorõ e'jõpeonemorãsa'a.
Cũrē añurõ masĩrãsa'a. Tojo nicã Ô'acũ ʘaronojõta
queoro weemasĩnemorãsa'a. Ô'acũ bese'cʘ Cristo
nipe'tisere añurõ niseticʘ niwĩ. Marĩ cũrē e'jõpeori cu-
ruacjãrã quẽ'rã cũ weronojõta niseticʘ niwĩ. ¹⁴ Tojo
weerã wĩ'marã weronojõ dũcayumjãrã nisome. Nipe'-
tisetiri ma'ma bu'esere tũ'orã, na'irõ dũcayumjã-
some. Nisoome'rĩrĩ masã marĩrē mejẽcã e'jõpeocã
weesome. ¹⁵ A'tiro pe'e bũcũrã weronojõ weerãsa'a.
Diacjũ a'merĩ ma'i, ucũrãsa'a. Siape me'rã diacjũ
cjasere e'jõpeotu'ajanũ'cõrãsa'a. Tojo nicã, ãpẽrãrē
wereyapada'reorãsa'a. Nipe'tise no'o marĩ weesere
Cristo me'rã nĩrã, cũ ʘaro weenemorãsa'a. Cũta nĩmi
cũrē e'jõpeori curuacjãrã dũpoã. ¹⁶ Tojo dũpoã nĩgũ,
marĩrē queoro a'mesũ'acã weemi. Marĩ upʘ peje dũ-
cawatimirõ, ni'cã upʘta ni'i. A'te weronojõ marĩ cũrē
e'jõpeorãrē ni'cã curuata cũ me'rã ni'cãrõ me'rã nicã
weemi. Marĩ e'jõpeorãnũcũ a'merĩ weetamurã, siape
me'rã weetamuwã'cã, a'merĩ ma'itu'ajanũ'cõrãsa'a.

Jesucristo me'rã ma'ma weesetisere boca'que ni'i

¹⁷ Marĩ wiogʘ dutiro me'rã mʘsãrē a'tiro weeduti'i.
Mʘsã Ô'acũrē masĩtirã weronojõ weeticã'ña. Todũ-
poropʘ weeseti'quenojõrē weeticã'ña. Ô'acũrē
masĩtirã no'o ʘaro wãcũ, weema'acã'sama. ¹⁸ Na tũ'o-
masĩtima. Na'itĩ'arõpʘ nirã weronojõ nima. Ô'acũ
masãrē añurõ weesere masĩtima. Ô'acũ yere
wãcũsĩ'rĩtirã, tũ'omasĩtirã weronojõ nima. Tojo weerã
Ô'acũ tiropʘ catinu'cũsome. ¹⁹ Na ña'arõ weesetisere
ne bopoyatima. Na no'o ʘaro ña'arõ weebajaque'ati-
ma. Na weetũ'sase, nipe'tise ña'asere weema. Na
weesere "¿Añumitito?" ni wãcũtima. ²⁰ Mʘsã pũrĩcãrē
Cristo Ô'acũ bese'cʘ tojo weesere weedutiticʘ niwĩ.
²¹ Mʘsã queorota cũ ye quetire tũ'orã, masĩsa'a. Cũrē
e'jõpeorã weesetisere Jesũ bu'e'quere masĩsa'a.
²² Mʘsã todũporopʘ weeseti'quema du'ucã'ña majã.
Mʘsã "Ña'arõ ʘaripejasere wéerã, e'catirãsa'a", ni
wãcũmipã. Niwe'e. Tojo weese mʘsãrē dojorẽpã.
²³ Mʘsã mejẽcã wãcũsere dũcayuroña'a. ²⁴ Ô'acũ

ʘaronojõta ma'ma weesetisere weeya. A'tiro wéerã,
ãpẽrãrē mʘsã queoro weerãsa'a. Tojo nicã Ô'acũ
ʘ'orõpũre añurã nirãsa'a.

²⁵ Tojo weerã a'merĩ nisoosere du'ucã'ña. Marĩ
nipe'tirã Jesucristo e'jõpeori curuacjãrã ni'i. Te ye
bu'iri a'merĩ diacjũ ucũrõña'a.

²⁶ Mʘsã uarã, ña'arõ weeticã'ña. Uana'iaticã'ña.

²⁷ Wãtĩ mʘsãrē uadojacã weesĩ'rĩsere cã'mota'aya.

²⁸ Todũporopʘ yajapo'cũ yajanemoticã'to majã. Ya-
jaronojõ o'ogʘ, da'rato. Tojo weegʘ cũ basu quẽ'rã
cũogʘsami. Cũ da'ra'que wapa me'rã pajasesũorã
quẽ'rãrē weetamumasĩgũsami.

²⁹ Ña'asere ucũticã'ña. A'tiro pe'e weeya. Añuse, no'o
masãrē weetamusenojõ pe'ere ucũña. Tojo wéerã,
mʘsã ucũse tũ'orãrē añurõ weerãsa'a. ³⁰ Nipe'tise
ña'arõ weesere weeticã'ña. Espĩritu Santure bũjawet-
icã weeticã'ña. Ô'acũ Espĩritu Santure o'ose me'rã
mʘsã "Ô'acũ yarã nima", nino'o. Tojo weerã mʘsã
masĩ'i, Jesucristo a'ticãpʘ Ô'acũ mʘsãrē añurõ
yũ'rũbutiagũsami.

³¹ Nipe'tise a'merĩ ña'arõ tũ'oña'sere, pũrĩrõ ucũsere,
uayũ'rũmajãsere, a'metu'tise, uarã caricũsere, tojo
nicã ãpẽrãrē ña'arõ ucũse quẽ'rãrē du'ucã'ña. Ne
ni'cũrē ʘ'atu'titicã'ña. ³² A'tiro pe'e weeya. A'merĩ añurõ
weetamu, pajaña'ña. Ô'acũ Cristo me'rã mʘsãrē
acobojo'caronojõta mʘsã quẽ'rã a'merĩ acobojoja.

"Ô'acũ põ'rãrē a'tiro niseticʘsa'a" nĩ'que ni'i

5 Mʘsã Ô'acũ põ'rã cũ mairã ni'i. Tojo weerã cũ
weronojõ weeya. ² Jesucristo marĩrē ma'i'carono-
jõta a'merĩ ma'inu'cũcã'ña. Cũ marĩrē ma'ĩgũ, wẽrĩ-
bosacʘ niwĩ. Cũ wẽrĩbosa'que judío masã oveja wĩ'-
magũrē wẽjẽ, Ô'acũrē ẽjũamorõpeo'caro weronojõ
ni'i. Ô'acũ na ẽjũamorõcã, tũ'sacʘ niwĩ. Te weronojõ
Jesucristo marĩrē wẽrĩbosa'quere tũ'sacʘ niwĩ.

³ Mʘsã Ô'acũ yarã nitoja'a. Tojo weerã mʘsã nũ-
mosãnumia nitirãrē, marãpũsumũa nitirãrē ne
a'metãrãbajaque'aticã'ña. Nipe'tise no'o ña'arõ
weesere, ña'arõ wãcũsere weeticã'ña. Tojo nicã ãpẽrã
yere ʘaripejaticã'ña. Ne cã'rõ ña'arõ weesere
wãcũticã'ña. ⁴ Ña'asere ucũ bujicã'ticã'ña. No'o ʘaro
ucũma'aticã'ña. Tojo weese queoro niwe'e. Tojo
weronojõ o'orã, a'tiro pe'e weeya. Ô'acũ añurõ
weesere a'merĩ ucũ, cũrē e'catise o'oya. ⁵ Mʘsã masĩ-
tojasa'a. No'o ʘaro a'metãrãbajaque'atirãnojõ Jesu-
cristo yarã nitima. Ô'acũ nirõpʘ wa'asome. Mejãrõta
tja ña'asere weegũ, tojo nicã a'ti ʘmũco cjase ʘaripe-
jayũ'rũnũ'cãgũ quẽ'rã cũ tiropʘ wa'asome. A'ti ʘmũco
cjase ʘaripejayũ'rũnũ'cãse Ô'acũ mejẽtare e'jõpeose
ni'i. ⁶ Tũ'omasĩña. Ô'acũ te ña'ase weerãrē cũrē
yũ'rũnũ'cãrãrē pecame'epʘ bu'iri da'regũsami. Na
ña'arõ weesere "Añuse ni'i", nibosama. Na tojo ucũ-
maasoosere ne e'jõpeoticã'ña. ⁷ Ô'acũrē
yũ'rũnũ'cãrãrē na ña'arõ weesere ne cã'rõ bu'ipejata-
miticã'ña.

⁸ Mʘsã todũporopũre ña'arõ weesetirã, na'itĩ'arõpʘ
weronojõ nicãrã niwũ. Ô'acũrē masĩticãrã niwũ.
Ni'cãrõacã pũrĩcãrē marĩ wiogʘ yarã nĩrã, bo'reyuropʘ

nírã weronojõ ni'i. Ô'acũ ye cjasere masĩ'i. Cũ yarã weronojõ weesetiya. ⁹ Marĩ bo'reyurophũ nírã, ãpẽrãrẽ añurõ wee'e. Tojo nicã weesoose marĩrõ Ô'acũ ãronojõ queoro wee'e. ¹⁰ Nipe'tise mũsã weesenojõrẽ "¿Marĩ wiogũ e'catigũsari?" ni wãcũña. ¹¹ Jesucristore ãjõpeotirã na'itĩ'arõphũ nírã weronojõ nisama. Na no'o ãaro weema'asama. Mũsã na weronojõ weeticã'ña. A'tiro pe'e weeya. Na weesere "Ña'ase Ô'acũ weedutitise ni'i" ni, bajuyorophũ ĩ'oña. ¹² Na ya'yiorophũ ña'arõ weesere marĩ ucũcã, bopoyo ni'i. ¹³ Bo'reyurophũre nipe'tise baju'u. Marĩ na ña'arõ wee'quere ña'a ni'i nírã, bajuyorophũ ĩ'o'o. Tojo weecã, na ña'arõ weesere masĩsama. Masĩrã, na quẽ'rã dũcayubosama. ¹⁴ Tojo weero Jesucristore ãjõpeotirãrẽ a'tiro ucũno'o:

Mũ'ũ cãrĩgũ, tũ'omasĩtigũ weronojõ ni'i.

Wã'cãña.

Ô'acũ ĩ'orõphũre wẽrĩ'cũ weronojõ ni'i.

Tojo nimigũ, masãña.

Tũ'omasĩña.

Cristo Ô'acũ bese'cũ mũsãrẽ bo'reyurophũ nirãrẽ weronojõ weegũsami, nino'o.

¹⁵ Tojo weerã mũsã weesere añurõ wãcũ-casanũ'cõña. Ô'acũ yere masĩtirã weronojõ niticã'ña. Cũ yere masĩrã weronojõ pe'e añurõ niña. ¹⁶ A'tiro nicã peje ña'ase ni'i. Tojo nimicã, a'tiro weeya. Nipe'tise mũsã weesetisetirinũcũ Ô'acũ ãaro weeya. ¹⁷ No'o ãaro weema'aticã'ña. "¿Ñe'enojõ pe'e Ô'acũ ãase niti?" ni wãcũña. ¹⁸ Que'aticã'ña. Tojo weese yapatidijase ni'i. E'catisĩ'rĩrã, Espĩritu Santure cũoyũ'rũmajã niña. ¹⁹ Ô'acũ ye basasere, Salmo wãmetiri pũrĩphũ oja'quenojõrẽ a'merĩ wereya. Marĩ wiogũre ãpũtũ e'-catipeose me'rã basapeoya. ²⁰ Marĩ wiogũ Jesucristore ãjõpeorã, nipe'tisere Ô'acũ marĩ pacũre e'catise o'onu'cũcã'ña.

Ni'cã wi'icjãrã Jesucristore ãjõpeorãrẽ dutise ni'i

²¹ Cristore mũsã ãjõpeose bu'iri wiopesase me'rã a'merĩ ĩ'aña.

²² Marãpũtirãnumia, marĩ wiogũre yũ'ti ãjõpeoronojõta mũsã marãpũsũmũarẽ yũ'ti ãjõpeoya. ²³ A'tiro ni'i. Cristo cũrẽ ãjõpeori curuacjãrã dũpoã nimi. Tojo weronojõ marãpũtigore co marãphũ co wiogũ weronojõ nimi. Apeye quẽ'rãrẽ Cristota cũ ya curuacjãrãrẽ yũ'rũogũ nimi. Marĩ cũ ya upũcãrã ni'i. ²⁴ Marĩ cũ ya curuacjãrã cũ dutise doca ni'i. A'te weronojõ marãpũtirãnumia quẽ'rã nipe'tise na marãpũsũmũa dutise doca nirõña'a.

²⁵ Cristo cũ ya curuacjãrãrẽ ma'ĩgũ, marĩ ye niatjere wẽrĩbosacũ niwĩ. Cũ ma'ĩ'caronojõta, ãmotirã, mũsã ãmosãnumiarẽ ma'ĩña. ²⁶ Jesucristo cũ ya curuacjãrãrẽ cũ yarã nidutigũ tojo wẽrĩbosacũ niwĩ. Cũ ye quetire ãjõpeocã, marĩ ña'arõ wee'quere cõ'a dũcayucã weemi. Aco me'rã ũ'ĩrĩtisere coero weronojõ weemi. ²⁷ Cũ, cũ ya curuacjãrãrẽ añubutiarã cũogũti nĩgũ, tojo weemi. De'ro nise ña'ase moorã, bu'iri marĩrã wa'acã weemi. ²⁸ Jesucristo cũ ya curuacjãrãrẽ ma'ĩ'caronojõta, mũsã ãmotirã, mũsã ãmosãnumiarẽ ma'ĩrõña'a. Mũsã basu ma'ĩrõnojoãta ma'ĩña. No'o

cũ ãmorẽ maigũnojoã cũ basu ma'ĩgũ weemi. ²⁹ A'tiro ni'i. Ne ni'cũ cũ upũre ma'iticã weetimi. A'tiro pe'e weemi. Añurõ ba'a, cũ upũre co'temi. Cristo cũ ya curuacjãrãrẽ tojota weemi. Marĩrẽ ma'ĩgũ, añurõ co'temi. ³⁰ Marĩ cũrẽ ãjõpeori curuacjãrã cũ ya upũ ni'i. ³¹ Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩphũ a'tiro ojano'wũ:

Tojo weegũ ãmotigũ cũ pacũsũmũa me'rã ní'cũ narẽ wijagũsami.

Wija, cũ ãmo me'rã nigũsami.

Ô'acũ ĩ'orõphũre na phãrã ni'cã upũ nirãsama, ni ojano'wũ.

³² Te tũ'ota basiotise paca ni'i. Tojo nimicã, yũ'ũ pe'e Cristo, tojo nicã cũrẽ ãjõpeori curuacjãrãrẽ na ni'cã upũ nima nisere ucũ'u. ³³ Tojo nimigũ, a'te quẽ'rãrẽ nigũti. ãmotirãñũcũ mũsã basu ma'ĩrõnojoãta mũsã ãmosãnumiarẽ ma'ĩña. Numia quẽ'rã, mũsã marãpũsũmũarẽ añurõ yũ'ti ãjõpeoya.

6 Wĩ'marã, ma'mapjia, Jesucristore ãjõpeorã mũsã pacũsũmũa dutisere añurõ yũ'tiya. Tojo weese añu ni'i. ² Dũporophũ Ô'acũ Moisére cũ dutisere cũucũ niwĩ. Ni'cãrõ dutisere a'tiro nicũ niwĩ: "Mũsã a'tere yũ'ticã, añurõ weegũti", nicũ niwĩ. A'tiro nicaro niwũ: "Mũsã pacũ, mũsã pacore ãjõpeoya. Mũsã tojo wẽerã, e'catirãsa'a. A'ti nucũcãpũre yoacã catirãsa'a", nicũ niwĩ.

⁴ Pacũsũmũa, mũsã põ'rãrẽ na'ĩrõ tu'titicã'ña. Na uacã weeticã'ña. A'tiro pe'e weeya. Queoro weesere bu'emasõña. Na ña'arõ weecã, "Tojo weeticã'ña", niña. Narẽ marĩ wiogũre ãjõpeocã, cũ ãronojõta weecã weeya.

⁵ Da'raco'teri masã, mũsã wiorã na dutisere yũ'tiya. Jesucristore da'raco'terã weronojõ añurõ weesooro marĩrõ wiopesase me'rã narẽ ãjõpeoya.

⁶ Na ĩ'orõphũre añurõ da'raya. Na ĩ'atirophũ quẽ'rãrẽ mejãrõta weeya. Mũsã wiorã ĩ'orõphũ dia'cũ añurõ da'rarã, nisoorã weebosa'a. Mũsã wiorã "Añurõ da'rami", ni wãcũdutarã weebosa'a. Tojo weeticã'ña. Jesucristore da'raco'terã weronojõ Ô'acũ ãronojõ añurõ tũ'sase me'rã da'raya. ⁷ E'catise me'rã Jesucristore da'rabosarã weronojõ tũ'oña'ña. Masã dia'cũrẽ da'rabosarã weronojõ tũ'oña'ticã'ña. ⁸ Mũsã masĩtoja'a, marĩ wiogũ marĩñũcũrẽ wapayegũsami. Da'raco'teri masã, da'raco'tetirãrẽ mejãrõta marĩ añuse wee'caro ejatuario wapayegũsami. Tojo weerã añurõ da'raya.

⁹ Dutiri masã, mũsã quẽ'rã mejãrõta mũsãrẽ da'raco'terãrẽ añurõ weeya. Narẽ ña'arõ tuunũrũticã'ña. Wãcũña, mũsã quẽ'rã na weronojõ ã'mũsepũre ni'cũ wiogũ cũ'o. Cũ pũrĩcã nipe'tirã masãrẽ ne dũcawaaro marĩrõ ni'cãrõnojoã ĩ'asami.

Ô'acũrẽ ãjõpeorã a'tiro weeroña'a nise ni'i

¹⁰ Ni'cãrõcãma a'tiro ojagũti. Acawererã, mũsã marĩ wiogũ me'rã ni'i. Tojo weerã cũ tutuayũ'rũse me'rã wãcũtutuaya. ¹¹ Wãtĩ mũsãrẽ nisoome'ĩcã, Ô'acũ weetamuse me'rã cã'mota'aya. A'tiro weronojõ ni'i. Ni'cũ surara a'mewẽjẽrõphũ wa'agũ, cũ upũre cã'mota'agũ cõmesapeare, cõmesu'tirore sãñasami. Tojo weronojõ Ô'acũ marĩrẽ tutuarã nidutigũ o'osere cũoya. Tere

cʰorã, wãtĩ ña'arõ weesere cã'mota'amasĩrãsa'a.
 12 Marĩ Õ'acũ ʰaro weesĩrĩrã, a'mequẽrã weronojõ ni'i.
 Masã me'rã a'mequẽrõ weronojõ niwe'e. Wãtĩa wiorã
 tutuarã me'rã a'mequẽ'e. Wãtĩa a'ti ʰmʰco cjase
 ña'arõ weesere dutirã nima. Na pãjãrã bajutirã masãrẽ
 wãcũsepʰ ña'arõ weedutirã niquẽsãsama. 13 Tojo
 weerã nipe'tise Õ'acũ m̄sãrẽ tutuarã nidutigʰ o'osere
 cʰoya. Tere cʰorã, nipe'tisetirinũcũ wãtĩ m̄sãrẽ ña'arõ
 weeduticã, tutuarãsa'a. M̄sã a'tiro wéeca be'ro wãcũ-
 tutuarã waro nirãsa'a. Tojo weerã surara
 a'mewẽjẽrõpʰ wa'agʰ, nipe'tise cõmesu'tire we-
 jesãña'caro weronojõ weerãsa'a. 14 Surara cũ yaro
 su'tiro bu'i ejeritusami. Be'ro cũ cutirore cã'mota'agʰ
 cõmesu'tirore sãñasami. A'te weronojõ m̄sã Õ'acũ
 o'ose me'rã tutuarã niña. Surara ejeritu'caro weronojõ
 Õ'acũ ye ucũse diacjũ cjasere añurõ tʰ'onũñña.
 Surara cũ cutirore cã'mota'asami. Cũ cã'mota'aro
 weronojõ m̄sã quẽ'rã a'tiro weeya. Wãtĩ ña'arõ
 weesere cã'mota'ajã, Õ'acũ weetamuse me'rã añurõ
 weeya. 15 Surara a'mewẽjẽgũ wa'ase dʰporo cũ
 dʰ'pocãrĩrẽ cã'mota'ato nígũ sapature sãñasami. Cũ
 weronojõ m̄sã quẽ'rã Jesucristo ye quetire wererãti
 nĩrã, wãcũyuya. A'te queti a'tiro ni'i. Jesucristo wẽrĩse
 me'rã Õ'acũ masãrẽ yʰ'rʰocʰ niwĩ. 16 Apeye quẽ'rãrẽ
 upʰre cã'mota'ari pa'marẽ cʰosami. Cũ me'rã
 a'mewẽjẽrã, na bʰesepagʰ pecame'e me'rã cʰosere ti
 pa'ma me'rã cã'mota'acjʰ tojo weesami. A'te werono-
 jõ wãtĩ m̄sãrẽ ña'arõ weesĩrĩsere cã'mota'arã
 Õ'acũrẽ ãjõpeoya. A'tiro niña: "Yʰ'ʰre añurõ yʰ'rʰwet-
 icã weegʰsami", ni ãjõpeoya. 17 Surara cũ dʰpoare cã'-
 mota'asĩrĩgũ cõmesapeare pesasami. Cũ weronojõ
 wãtĩ m̄sã wãcũsere dojrẽsĩrĩcã, "Õ'acũ

yʰ'rʰono'cãrã ni'i", niña. Apeye quẽ'rãrẽ surara
 a'mewẽjẽsĩrĩgũ pajiri pjĩ di'pjĩjore miasami. Cũ
 weronojõ m̄sã quẽ'rã Espĩritu Santu o'óca pjĩrẽ
 cʰoya. Ti pjĩ Õ'acũ ucũse nisĩrĩrõ wee'e. Cũ ucũse
 me'rã wãtĩrẽ cã'mota'amasĩ'i. Tojo nicã nipe'tise
 ña'asere cõ'amasĩ'i. 18 Nipe'tise ña'asere, wãtĩarẽ cã'-
 mota'arã Õ'acũrẽ sãrĩnu'cũcã'ña. Espĩritu Santu weet-
 amuse me'rã sãrĩña. Tʰ'omasĩse me'rã sãrĩdu'utirãta,
 nipe'tirã cũ yarãrẽ sãrĩbosanu'cũcã'ña. 19 Yʰ'ʰ quẽ'rãrẽ
 sãrĩbosaya. Yʰ'ʰ Õ'acũ yere weresetirinũcũ cũ ucũsere
 yʰ'ʰre o'oato. "Uiro marĩrõ Jesucristo ye quetire masã
 masĩno'ña marĩ'quere wereta basiocã weeato", ni sãrĩ-
 bosaya. 20 Õ'acũ yʰ'ʰre a'te quetire weredutigʰ o'ówĩ.
 Yʰ'ʰ cʰrẽ dʰcayugʰ weronojõ ni'i. A'te quetire werese
 bu'iri ni'cãrõacãrẽ yʰ'ʰ bu'iri da'reri wi'ipʰ ni'i. Topʰ
 nimigũ, yʰ'ʰre a'te quetire uiro marĩrõ wereato nĩrã,
 sãrĩbosaya.

Pablo añudutitʰo'que ni'i

21 Tĩquico marĩ acaweregʰ weronojõ nimi. Cũ yʰ'ʰ
 ma'igũ nipe'tise yé quetire m̄sãrẽ weregʰ wa'agʰsa-
 mi. Cũ marĩ wiogʰ ye cjasere weetamugũ nimi. 22 Tojo
 weegʰ ʰsã ye quetire weredutigʰ cʰrẽ m̄sã tiropʰ
 o'ó'o. Tojo o'ó'cã, wãcũtutuarãsama nígũ, tojo wee'e.

23 Õ'acũ marĩ pacʰ, tojo nicã marĩ wiogʰ Jesucristo
 a'tiro weeato. Nipe'tirã m̄sã Jesucristore ãjõpeorãrẽ
 ejerisãjãcã weeato. ãjõpeo, a'merĩ ma'inemocã
 weeato. 24 Õ'acũ nipe'tirã Jesucristore ma'inu'cũrãrẽ
 añurõ weeato.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo

FILIPENSES

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo Filipino wāmetiri macā Macedonia di'tap̄ ni'ī macāc̄jārārē ojac̄ niwī.

Tod̄porop̄re ti macāp̄ta Jesucristo ye quetire were, cūrē ējōpeori curuacjārā sājācā weec̄ niwī. Bu'iri da'reri wi'ip̄ nīgū, ojac̄ niwī.

Ti macāc̄jārā Jesucristore ējōpeorā cūrē niyeru weetamu'quere wācūgū, narē e'catise o'oc̄ niwī. Na te niyerure Epafrodito me'rā o'ocārā niwā. Cū papera miarī masū nic̄ niwī. Be'ro Pablo tirop̄ dutitia wa'ac̄ niwī. Tojo wa'acā, Pablo cūrē co'te, be'ro Filipino o'ótōrōc̄ niwī tja.

Pablo ti macāc̄jārārē ojac̄, ne cā'rō mejēcā ucūma'atic̄ niwī. E'catisere, na añurō ējōpeose pe'ere ucūy'r̄n̄cāc̄ niwī. “Mejō nirá ni'i nisere wācūña”, nic̄ niwī. Tojo nicā Jesucristore ējōpeorā queoro weeya nisere ojac̄ niwī.

Pablo Jesucristore ējōpeori curuacjārārē oja'que ni'i

1 Ȳ'p̄ Pablo, tojo nicā Timoteo Jesucristore da'ra-co'terā ni'i. Ūsā nipe'tirā m̄sārē Jesucristore ējōpeorā Filipino nirārē oja'a. Tojo nicā Jesucristore ējōpeori curuacjārā s̄'ori wejepeorā quē'rārē oja'a. Narē weetamuco'terā quē'rārē oja'a.

² Ō'acū marī pac̄, Jesucristo marī wioḡ m̄sārē añurō weeato. M̄sārē ejerisājācā weeato.

Jesucristore ējōpeorārē Pablo sērībosase ni'i

³ Ȳ'p̄ m̄sārē wācūsetirin̄cū ȳ'p̄ wioḡ Ō'acūrē e'catise o'o'o. M̄sā añurō weese bu'iri tojo wee'e. ⁴ Ne warop̄ m̄sā Jesucristo ye quetire t̄'orā, ȳ'p̄re weetamun̄cāwū. A'tiro nicā quē'rārē tojota weenu'cū'u.

Tojo weeḡ m̄sā nipe'tirā ye niatjere Ō'acūrē e'catise me'rā sērībosanu'cū'u. ⁶ Ō'acū m̄sārē añurō weesere ȳ'p̄ masīy'r̄ncāpu'ticā'a. Ō'acū m̄sārē añurō d̄-cayun̄cāc̄ niwī. A'tiro nicā quē'rārē d̄cayuḡ weemi. Téé Jesucristo a'tiri curap̄ tojo d̄cayuyapatiḡsami. ⁷ Ȳ'p̄ a'tiro wācū'u: “Ō'acū narē tojo d̄-cayunu'cūḡsami”, ni'i. Ȳ'p̄ tojo wācūse añu ni'i.

M̄sārē ma'iḡ, tojo b̄s̄'p̄. A'tiro ni'i. Ni'cārōacārē ȳ'p̄ bu'iri da'reri wi'ip̄ nicā, m̄sā ȳ'p̄re bu'ipejatamu'u. Wiorārē “Jesucristo masārē ȳ'p̄re nise queti diacjū ni'i” werecā quē'rārē, bu'ipejatamu'u. Tojo weerā Ō'acū ȳ'p̄re weetamuse m̄sā quē'rā bu'ipejatamu'u. ⁸ Ō'acū ȳ'p̄ m̄sārē p̄p̄t̄ ma'isere masīmi. Ȳ'p̄ m̄sārē ma'iḡ, Jesucristo cū pajaña'se me'rā ma'i'i. ⁹ M̄sārē “Nemorō a'merī ma'inemoato”, ni sērībosa'a. “Nipe'tisere añurō masīse me'rā t̄'o-casan̄cōpe'oato”, ni'i. ¹⁰ Tojo weerā m̄sā “A'tiro weerōa'a”, nīmasīrāsa'a. Ņa'arō weesere moorāsa'a. Jesucristo a'ticā, bu'iri marīrā bocaejano'rāsa'a. Añuse dia'cū wéerā bocaejano'rāsa'a. ¹¹ Jesucristota m̄sārē nipe'tisere añurō weecā weeḡsami. M̄sā tojo weecā

ī'arā, masā Ō'acūrē a'tiro wācūrāsama. “Añuy'r̄n̄ami, añuse weemi”, nirāsama.

Jesucristo nipe'tise ȳ'p̄re niy'r̄n̄cāmi nise ni'i

¹² Ȳ'p̄ bu'iri da'reri wi'ip̄ nimicā, Jesucristo masārē ȳ'p̄re nise queti nemorō se'sa wa'asa'a. Acawerērā, m̄sārē tere masīcā ū'a. ¹³ Ȳ'p̄ bu'iri da'reri wi'ip̄ nīgū, surarare Jesucristo masārē ȳ'p̄re nise were'e. Tojo weerā nipe'tirā surara, wioḡ ya wi'ip̄ co'terā a'tiro nima: “Cū Jesucristore sirutuse wa-pa, bu'iri da'reri wi'ip̄ nimi”, nima. Āpērā quē'rā masīpe'ticā'ma. ¹⁴ Ȳ'p̄ bu'iri da'reri wi'ip̄ niyucā, pājārā marī acawerērā wācūtutuama. Te ye bu'iri na marī wioḡre ējōpeonemorā, uiro marīrō Ō'acū ye quetire werema.

¹⁵ Āpērā pe'e ȳ'p̄re ūorā, Jesucristo yere werema. Na bu'ese pe'ere sirutudutirā tojo weema. Na, na ye cjasere wācūrā weema. Queoro wācūtimirā, Jesucristo yere werema. Ȳ'p̄ bu'iri da'reri wi'ip̄ nicā, cūrē b̄-jawetise doquepejato nīrā tojo weema.

Āpērā pe'e Jesucristo ye quetire añurō weesī'rīse me'rā werema. Ȳ'p̄re ma'írā, tojo weema. Na a'tiro masīma. “Cū Jesucristo ye quetire queoro ucūse bu'iri cū bu'iri da'reri wi'ip̄ nimi”, nima. ¹⁸ Āpērā ȳ'p̄re űa'arō weesī'rīcā, añurōsa'a. No'o ȳ'p̄re ma'írā, ma'i-tirā, Jesucristo yere wererā weema. Na tojo weesere t̄'oḡ, e'cati'i.

Tojo e'catinu'cūḡsa'a. ¹⁹ A'tiro ni'i. M̄sā sērīse me'rā, tojo nicā Espiritu Santu Jesucristo o'o'c̄ ȳ'p̄re weetamuse me'rā nipe'tise ȳ'p̄re wa'ase añurō yap-atirosa'a. A'tere masī'i. ²⁰ Ȳ'p̄ Jesucristo yere weretiḡ, bopoyabosa'a. A'tiro pe'e ūasa'a. Uiro marīrō wācūtutuase me'rā cū yere werenu'cūsī'rīsa'a. Ni'cārōacā quē'rārē ȳ'p̄ weenu'cūrōnojōta weesī'rīsa'a. Tojo weeḡ ȳ'p̄ bu'iri da'reri wi'ip̄ nī'c̄ wijaacā, o ȳ'p̄re wējēcā, a'tiro wa'acā ūasa'a. Nipe'tise ȳ'p̄re weese me'rā Jesucristore masā nemorō masīcā ūasa'a. Cū

añubutiasere siape me'rá masínemocá ñasa'a.

²¹ Nipe'tiro yu'u catiro pōtēorō Jesucristo ñaro weesí'risa'a. Yu'u pe'ema cū āpērā, apeyenojō yu'rñoro niyu'rññcāmi. Yu'u wēřigū, cū me'rá nigūsa'a. Cū me'rá nicā, añuyu'rñña'a. ²² Yu'u catigu, marí wioğy ye cjasere da'ramasí'i. Tojo weegy yu'u wēřicā, o caticā, añu nibosari nímāsītisa'a. ²³ A'te pñaro besecā, diasā ni'i. Wēřigū, Jesucristo me'rá nibosa'a. Tojo weegy "Wēřicā, añubosa'a", ni tu'oña'a. ²⁴ "Yu'u catigu pe'e, mūsārē nemorō weetamubosa'a", ni tu'oña'sa'a. ²⁵ Tojo weegy yu'u masí'i, mūsā me'rá nínigūti yujupñ. Mūsārē nemorō weetamugūti níğū, tojo weegūti. Tojo nicā mūsā ējōpeose me'rá nemorō e'catiato níğū tojo weegūti. ²⁶ Tojo weerā apaturi yu'u mūsā tiropñ nicā, Jesucristo yu'ñre co'tese wapa, nemorō cūrē e'catise o'orāsa'a.

²⁷ Nipe'tise mūsā weesetisere Jesucristo ye queti nírōnojōta weeya. Mūsā tojo weecā, mūsā tiro níğū, o yoaropñ níğū, mūsā añurō weesere tu'ogūti. Mūsārē ni'cārōnojō añurō ējōpeonu'cūcā ñasa'a. Tojo nicā wācūtutuase me'rá ni'cārōnojō Jesucristo ye quetire wereturiacā ñasa'a. ²⁸ Jesucristo ye quetire ñarā mūsārē ña'arō weecā, uiticā'ña. Tojo weerā na pecame'epñ wa'atjere masířsama. Mūsā pe'e quē'rā uitirā, mūsārē yu'rñono'atjere ř'orāsa'a. Ō'acūta mūsārē yu'rño, uiro maríř niseti'cā weemi. ²⁹ Ō'acū mūsārē ma'ígū, Cristore ējōpeodutiwí. Jesucristore ējōpeo'que bu'iri mūsārē ña'arō weerāsama. Te quē'rārē Ō'acū cūuwí. ³⁰ Jesucristore ējōpeose bu'iri marí ni'cārōnojō pi'eti'i. Todñporopñ mūsā ya macāpñ yu'ñre tārā, bu'iri da'reri wi'ipñ cūucā ř'awū. Ni'cārōacā quē'rārē mejārōta yu'ñre ña'arō weesere tu'osa'a.

Jesucristo wee'caronojō weedutise ni'i

2 Jesucristo mūsārē wācūtutua e'caticā weemi. Cū mūsārē ma'ígū, weetamumi. Espířitu Santu mūsā me'rá nimi. Tojo weerā mūsā ma'isere, pajaña'sere cñorā, a'tiro weeya. Añurō ni'cārō me'rá nisetiya. Ni'cārōnojō a'merí ma'íña. Espířitu Santu me'rá ni'cārōta wācūsetirā niña. Tojo weese me'rá yu'ñre e'catinemocā weerāsa'a. ³ Mūsā ye dia'cūrē ñasātīcā'ña. "Āpērā yu'rñoro ni'i", niticā'ña. Āpērā pe'ere "Añuyu'rññcāma", ni tu'oña'ña. ⁴ Mūsā ye cjase dia'cūrē "Añurō wa'ato", ni wācūtīcā'ña. Āpērā ye quē'rārē "Añurō wa'ato", ni wācūña. ⁵ Mūsā Jesucristo wācūseti'caronojōta wācūsetiya. Cū "Āpērā yu'rñoro añugū ni'i", niticñ niwí. ⁶ Cū Ō'acū nisetisere cñomigū, "Yu'u a'ti nucūcāpñ a'tigñ, Ō'acūrē ni'cārōwijisere ne du'usome", niticñ niwí. ⁷ A'tiro pe'e weecñ niwí. Cū ñaro me'rá cū wioğy nisere du'ucñ niwí. Du'u, a'ti nucūcāpñ a'tigñ, apīrē da'racō'tegñ weronojō wa'acñ niwí. A'ti upñ me'rá bajuacñ niwí. ⁸ Tojo weegñ masū weronojō bajuğñ, mejō níğū wa'acñ niwí. Masā "Cūrē curusapñ paabi'peya" nicā, cū pacñre yu'tigñ, yu'rññcātīcñ niwí. Cū curusapñ ña'arō wēřīmigū, cū pacñre yu'rññcātīcñ niwí. ⁹ Cū, cū pacñre yu'tise bu'iri Ō'acū nipe'tirā bu'ipñ sōrōcñ niwí. Cū wāmerē āpērā wāme yu'rñoro añurō wācū-

dutigñ, tojo weecñ niwí. ¹⁰ Tojo weerā nipe'tirā e'mñsepñ nirā, a'ti nucūcāpñ nirā, wēřī'cārā Jesú wāmerē tu'orā, ejaque'ape'tirāsama. ¹¹ Nipe'tirā "Jesucristo marí wioğy nimi", nirāsama. Na Ō'acūrē, "Añuyu'rññami", nirāsama.

Jesucristore ējōpeorā ña'arō weerārē añuse queose ř'orāsama nise ni'i

¹² Acawererā, yu'u mūsārē ma'í'i. Todñporopñ yu'u mūsā me'rá nícterore yu'u duti'quere yu'tiwñ. Ni'cārōacārē yu'u yoaropñ ni'i. Tjāsa'a majā. Totā nemorō yu'tiya. Ō'acū mūsārē yu'rñocñ niwí. Tere wiopesase me'rá wācūña. Tere wācūrā, "Āpērā yu'rñoro ni'i", nirō maríř nisetiya. Añurō niyapatiya. Ña'arō weeri nírā, tojo weeya. ¹³ A'tiro ni'i. Mūsārē Ō'acū añurō weesí'řicā weesami. Cū ñaronojō mūsārē añurō tu'ajanñ'cōcā weesami.

¹⁴ No'o nipe'tisere wēérā tu'satimirā, ūrūsāse me'rá weeticā'ña. ¹⁵ Tojo weerā Ō'acū pō'rá ña'ase marířā, bu'iri moorā nirāsa'a. Mūsā a'ti turicjārā nisoori masā ña'arō weesetirā wa'teropñ ni'i. Mūsā añurō wēérā, narē añurō, queoro weesere ř'orāsa'a. ¹⁶ Añuse catise pe'titise quetire wererāsa'a. Mūsā añurō weese me'rá yu'u mūsā tiropñ bu'esija'quere a'tiro níğūti. Jesucristo apaturi a'ticā, yu'u mejō waro narē bu'etipā níğū, e'catigūti. ¹⁷ Masā mūsārē ña'arō weemicā, mūsā Jesucristore ējōpeonu'cū'u. Mūsā ējōpeose Ō'acūrē añuse o'ose weronojō ni'i. Yu'u Jesucristo yere werese wapa yu'ñre wējēcā, Ō'acūrē añuse o'onemorō weronojō nírōsa'a. Tojo wa'acā, yu'u e'catigñsa'a. Mūsā quē'rārē e'caticā weegñsa'a. ¹⁸ Mūsā yu'ñre e'catitamurāsa'a.

Timoteo, Epafrodito ye cjase ni'i

¹⁹ Marí wioğy Jesú ñacā, maata Timoteore mūsā tiropñ o'ógūti. Mūsā ye quetire tu'ogñ, e'catigūti níğū, tojo weegūti. ²⁰ Timoteo dia'cū yu'u weronojō wācūmi. Cū yu'u weronojō mūsārē añurō wa'acā ñagñ, ñpññ wācūque'timi. ²¹ Āpērā na ye dia'cūrē añurō wa'acā ñasāsama. Jesucristo ye pe'ere tojo wācūtīsama. ²² Mūsā pūrīcā Timoteo queoro weesere masítojasa'a. Cū yu'u me'rá ni'cū cū pacñ me'rá da'ragñ weronojō Jesucristo ye quetire weretamugū weemi. ²³ Tojo weegñ yé cjasere añurō masíca be'ro cūrē mūsā tiropñ o'ógūti. ²⁴ Cūrē o'ósī'řīmigū, yu'u quē'rā Jesucristo marí wioğy o'ócā, maata mūsā tiropñ wa'agñsa'a. ²⁵ "Apetero weegñ Timoteo me'rá apí marí acaweregñ Epafroditore o'oroñasato", ni wācū'u. Epafrodito yu'u me'rá tutuaro Jesucristo yere weretamumi. Mūsā basu yu'ñre weetamudutirā cūrē o'ócārā niwū. ²⁶ Cū mūsārē pūrō ř'asī'řīmi. Cū dutitise quetire mūsā masíca tu'ogñ, pūrō bñjawetiwí. Tojo weegñ cūrē o'ógūti. ²⁷ Dia'jēta ni'i, pūrō waro wa'awí. Wēřise pñto niwí. Cū pūrō dutitīmicā, Ō'acū cūrē pajaña'wí. Cū se'sarore tojo weetiwí. Yu'u quē'rārē pajaña'wí. Epafrodito wēřīcāma, yu'u nemorō waro bñjaweti'yññabopā. Tojo wa'acā ñatigñ, Ō'acū cūrē yu'rñowí. ²⁸ Mūsā cūrē ř'arā, e'catiato tja níğū o'ó'o.

Məsā e'catise quetire tɘ'ogɘ, yɘ'ɘ quē'rā e'catigɘsa'a. ²⁹ E'catise me'rā cūrē ñe'eña. Jesucristore ējōpeogɘ marī acaweregɘ nimi. Nipe'tirā cū weronojō nirārē añurō weeya. ³⁰ Epafrodito Jesucristo yere da'ra-co'tetjāgū, wērīa wa'amīwī. Məsā yɘ'ɘre weetamuta basiotisere weetamusī'rīgū, tojo wa'awī. Tojo weerā cūrē añurō ñe'eña.

Pablo "A'tiro nisetiroɘa'a" ní'que ni'i

3 Acawererā, ni'cārōacārē məsā Jesucristo yarā nitjārā, e'catiya. Yɘ'ɘ todɘporo ní'quere apaturi ninemocā, yɘ'ɘre mejēcā niwe'e. Yɘ'ɘ ninemocā, añu ni'i məsārē. ² Ña'arō weerārē tɘ'omasīña. Na Ō'acū yarā niato nīrā nipe'tirārē ō'rēcɘ yapa caserore yejecō'adutima. ³ Marī pūrīcā tojo weetimirā, Jesucristore ējōpeotjārā, diacjū Ō'acū dutisere añurō weerā ni'i. A'tiro ni'i. Espírītu Santu weetamuse me'rā Ō'acūrē ñubuepeo'o. Tojo nicā Jesucristo marīpɘre niyucā, pūrō e'cati'i. "Masā weesetise bu'icjase me'rā yɘ'rūrāsā'a", niwe'e. ⁴ Yɘ'ɘ pūrīcā "Yɘ'ɘ weeseti'que ye bu'iri yɘ'rɘgɘsa'a", nīmasī'i. Yɘ'ɘ a'tere nipe'tirā nemorō nīmasī'i, nīgū pe'e. ⁵ A'tiro ni'i yɘ'ɘre. Ocho nɘmɘrī yɘ'ɘ bajuáca be'ro yɘ'ɘ ō'rēcɘ yapa caserore yejecō'acārā niwā. Yɘ'ɘ Israe curuacjū Benjamī ya curuacjū ni'i. Yɘ'ɘ hebreo masū ni'i. Yɘ'ɘ pacɘsɘmɘa quē'rā náta niwā. Yɘ'ɘ Moisé duti'quere ējōpeori masū niyugɘ, fariseo masū niwū. ⁶ Yɘ'ɘ tere ɘpɘtɘ waro ējōpeoyugɘ, Jesucristore ējōpeori curuacjārārē ña'arō weewɘ. Moisé duti'quema queoro weewɘ. Ne ni'cū yɘ'ɘre "Queoro weetiwī", nīmasītisami. ⁷ Todɘporopɘre "Yɘ'ɘ niseti'quere yɘ'ɘre añuyɘ'rɘa'a", nīmīwū. Ni'cārōacārē "Yɘ'ɘ Jesucristore ējōpeogɘ, nipe'tise todɘporo cjase wapamarī'i", ni tɘ'oña'a. ⁸ Apeyema, yɘ'ɘ wiogɘ Jesucristore masīse wapatiyɘ'rɘa'a. Apeyenojō yɘ'ɘ cɘobo'que nemorō wapati'i. Jesucristore ējōpeose bu'iri nipe'tise yɘ'ɘ weeseti'quere, niseti'quere marī ɘatisere cō'arā weronojō cō'awū. Jesucristo yɘ'ɘ wiogɘre cɘosī'rīgū, tojo weewɘ. ⁹ A'tiro ɘa'a. Jesucristore yɘ'ɘ me'rā nicā ɘa'a. Moisé duti'quere weese me'rā Ō'acū yɘ'ɘre "Añugū nimi", nīsome. Yɘ'ɘ Jesucristore ējōpeose me'rā pe'e Ō'acū yɘ'ɘre añurō ī'asami. Yɘ'ɘ ējōpeose bu'iri yɘ'ɘre queoro weecā weemi. ¹⁰ Yɘ'ɘ a'tiro dia'cū weesī'rī'i. Cristore añurō masī'rī'i. Ō'acū cū tutuaro me'rā yɘ'ɘre dɘcayunu'cūcā ɘa'a. Cū tutuase me'rā Cristore masōcɘ niwī. Cristo cū pacɘ yere wéégɘ, pi'eti, curusapɘ wērīcɘ niwī. Yɘ'ɘ quē'rā Ō'acū yere ɘpɘtɘ weesī'rī'i. Jesucristo yere wērīgūpɘ, weetɘosī'rī'i. ¹¹ Wērī'cārā masāmɘjāārāsama. Yɘ'ɘ quē'rā na weronojō mejārōta masāmɘjāsī'rīsa'a.

Marī añurō yɘ'rɘsī'rīrā, wācūtutuarɘa'a nise ni'i

¹² Yɘ'ɘ a'te nipe'tisere "Jesucristo weronojō weetu'a-janɘ'cōpe'otoja'a", nigū mejēta wee'e. Nipe'tisere queoro weewe'e yujupɘ. Tojo weetimicā, Jesucristo yɘ'ɘre cū yagɘ sājācā weetocɘ niwī. Tojo weegɘ cū weronojō nisī'rīgū, tutuaro me'rā cū yere wee'e. ¹³ Acawererā,

"Yɘ'ɘ nipe'tisere queoro weetoja'a", niwe'e. A'tiro pe'e wee'e. Todɘporo yɘ'ɘ wee'quere wācūwe'e. Be'ropɘ niatje pe'ere añurō weetu'ajasī'rīgū, wācūtutua'a.

¹⁴ Añurō tu'ajanɘ'cōsī'rī'i. Ō'acū ɘ'mɘsepɘ o'otajere ñe'esī'rīgū, nipe'tise cū yere tutuaro me'rā wee'e. Marī Jesucristore ējōpeorā niyucā, marīrē catise pe'titisere o'ogɘsami.

¹⁵ Nipe'tirā Jesucristore añurō ējōpeorā yɘ'ɘ ní'caronojōta wācūrōɘa'a. Məsā mejēcā wācūcā, Ō'acū məsārē diacjū wācūcā weegɘsami. ¹⁶ Marī Jesucristore ējōpeodɘ'pocāti'caronojōta queoro wācū, queoro tu'ajanɘ'cōrōɘa'a.

¹⁷ Acawererā, yɘ'ɘ weesere ī'acūu sirutuya. Āpērārē ɘsā weronojō weerārē na weese quē'rārē ī'acūña.

¹⁸ Todɘporopɘ pejetiri məsārē weretojawɘ. Utise me'rā ninemogūti tja. A'tiro ni'i. Pājārā na ña'arō weesetise me'rā Jesucristore ī'atu'tirā weronojō nima. Na cū curusapɘ wērī'quere yabirā weronojō weema.

¹⁹ Be'ropɘre pecame'epɘ yapatirāsama. Ō'acūrē ējōpeotima. Na ɘaripejase dia'cūrē ējōpeoma. Bopoyaronojō o'orā, na weese pe'ere "Añuyɘ'rɘa'a", niyɘ'rɘnɘ'cāma. A'ti nucūcā cjase dia'cūrē wācūma.

²⁰ Marī pūrīcā ɘ'mɘsepɘ wa'ari masā ni'i. Topɘ marī ya macā ni'i. Marī wiogɘ Jesucristo marīrē yɘ'rɘogɘ ɘ'mɘsepɘ nimi. Cū a'ti nucūcāpɘ apaturi a'tiatjere yucuerā wee'e. ²¹ Cū marī ya upɘ a'ti upɘmejārōrē dɘcayugɘsami. Cū ya upɘ weronojō añubutiari upɘ weegɘsami. Cū nipe'tisere cū doca tojacā weegɘsami. Cū tojo weemasīrōnojōta mejārōta cū tutuaro me'rā marī quē'rārē dɘcayugɘsami.

Jesucristo me'rā e'catinu'cūdutise ni'i

4 Jesucristo marīrē cū ya upɘ añubutiari upɘre weronojō weegɘsami. Tojo weerā acawererā yɘ'ɘ mairā, Jesucristore ne ējōpeodu'uticā'ña. Məsārē pūrō ma'i'i. Pūrō ī'asī'rī'i. Məsā yɘ'ɘre e'caticā wee'e. Məsā queoro weese me'rā yɘ'ɘ bu'e'quere ī'o'o.

² Apeyema, məsānumia Evodia, Síntique, marī wiogɘre ējōpeoyurā, a'merī məsā basu pe'sutiticā'ña. Ni'cārōnojō wācūña. ³ Sícigo, mɘ'ɘ yɘ'ɘ me'rā weretamugū waro ni'i. Na numiarē ni'cārōnojō wācūcā weeya. Ō'acū masārē yɘ'rɘomī nise quetire werēcā, na numia yɘ'ɘre weretamuwā. Na me'rā Clemente quē'rā niwī. Tojo nicā āpērā na me'rā yɘ'ɘre weretamuwā. Na Ō'acū ya pūrī catinu'cūse nirī pūrīpɘ ojaō'ono'cārā nitojasama.

⁴ Məsā Jesucristo yarā nitjārā, cū me'rā e'catinu'cūcā'ña. Apaturi ninemogūti. E'catidu'uticā'ña.

⁵ Məsā āpērārē pajaña'sere nipe'tirā masīato. Marī wiogɘ a'tiatjo cā'rōacā dɘ'sa'a.

⁶ No'o de'ro wa'asere wācūque'titicā'ña. A'tiro pe'e weeya. Nipe'tise məsārē no'o wa'asere Ō'acūrē sērīña. Cūrē sērīrā, e'catise o'oya. ⁷ Məsā tojo weecā, Ō'acū ejerisājācā weegɘsami. Cū tojo weese añubutiase ni'i. Masā na tɘ'opōtēotise ni'i. Məsā Jesucristo yarā niyucā, məsārē añurō ejeripō'rāticā weegɘsami. Tojo nicā məsā wācūsepɘre añurō tɘ'oña'nu'cūcā weegɘsami.

Añuse dia'cūrē wăcŭnrŭdutise ni'i

⁸ Acawereră, yu'u a'tiro ojatŭogŭti. Nipe'tise diacjŭ nisere wăcŭña. Nipe'tise a'teta wiopesa'a nisere wăcŭña. Queorota ni'u'sa'a nisere wăcŭña. Añuse warore wăcŭña. Añuse tŭ'sasere wăcŭña. Masă añurŭ ucŭno'sere wăcŭña. Nipe'tise añusere, e'catipeosenojŭrē wăcŭña.

⁹ Yu'u mŭsărē bu'egŭ ucŭcă tŭ'o'quere "A'tiro weerŭa'a" ní'quere weeya. Yu'u de'ro weecă ĩ'a'quere weeya. Tojo weecă, Ō'acŭ ejerisăjăsere o'ogŭ mŭsă me'ră nigŭsami.

Filipocjără Pablore niyeru weetamu'que ni'i

¹⁰ Mŭsă yu'ure apaturi weetamusere ĩ'agŭ, yu'u marĭ wiogŭ me'ră pŭrŭ e'cati'i. "Mŭsă yu'ure wăcŭtiwŭ", nigŭ mejĕta wee'e. Mŭsărē yu'ure weetamuta basiotiwŭ. ¹¹ "Apeyenojŭ yu'ure dŭ'sa'a", nigŭ mejĕta wee'e. No'o yu'u cŭose me'ră e'catimasĭ'i. ¹² Yu'u pajasecŭogŭ e'catise me'ră ní'masĭ'i. Peje cŭogŭ quĕ'ră ní'masĭ'i. Yu'ure no'o de'ro wa'acă, e'catise me'ră ní'masĭ'i. Yu'u yapigŭ, yapitigŭ quĕ'ră, e'catimasĭ'i. Peje cŭoyŭ'rŭmajăgŭ, e'catimasĭ'i. Mŭógŭ quĕ'ră, e'catimasĭ'i. ¹³ Jesucristo yu'ure tutuase o'ogŭ me'ră nipe'tisere nŭ'cămasĭ'i. ¹⁴ Tojo nimică, yu'u pi'etiri cura yu'ure weetamură, añurŭ weewŭ.

¹⁵ Mŭsă Filipocjără a'tiro masĭ'i. Yu'u Macedonia di'ta mŭsă tiropŭ niwŭ. Topŭ ní'gŭ, mŭsărē Jesucristo yere werenŭ'căwŭ. Be'ro apesepŭ wijawă'căwŭ. Filipopŭ ní'cŭ wijacă, mŭsă dia'cŭ yu'ure weetamură niyeru o'owŭ. Jesucristo ye quetire tŭ'o'que wapa e'catiră, tojo weewŭ. ¹⁶ Yu'u Macedoniapŭ ní'cŭ wijase dŭporo Tesalónicapŭ ní'nică, mŭsă pejetiri yu'ure niyeru o'owŭ. ¹⁷ Yu'u mŭsărē apeyenojŭ o'oro dia'cŭ ŭagŭ mejĕta wee'e. A'tiro ŭa'a. Ō'acŭ ĩ'orŭpŭre äpĕrărē apeyenojŭ o'oque me'ră mŭsă nemorŭ cŭocă ŭa'a. Mŭsă o'ocă, Ō'acŭ mŭsărē añurŭ weegŭsami. ¹⁸ Nipe'tise Epafrodito me'ră mŭsă o'oque ñe'etojawŭ. Tere ñe'egŭ, yu'u ŭase nemorŭ cŭo'o. Mŭsă o'oque Ō'acŭrē o'ose weronojŭ ni'i. Cŭ tojo weesere tŭ'sami. ¹⁹ Ō'acŭ yu'u wiogŭ nipe'tise mŭsărē dŭ'sasenojŭrē o'ogŭsami. Cŭ Jesucristo me'ră peje waro añubutiase cŭoyŭ'rŭnŭ'cămi. Cŭ cŭosenojŭrē mŭsărē o'ogŭsami. ²⁰ Marĭ pacŭ Ō'acŭrē e'catipeonu'cŭră. Tojota weeră.

Pablo añudutitŭo'que ni'i

²¹ Nipe'tiră Jesucristore ĕjŭpeoră añuato. Marĭ acawereră yu'u me'ră niră mŭsărē añudutima. ²² Nipe'tiră a'tocjără Jesucristo yară romano masă wiogŭ ya wi'ipŭ niră quĕ'ră añudutima.

²³ Marĭ wiogŭ Jesucristo mŭsărē añurŭ weeato. Tocă'rŭta oja'a. Pablo.

COLOSENSES

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo Colosa, Frigia di'tapū nirī macācārārē ojacū niwī. Cū ne ni'cāti na tiropūre wa'aticū niwī. Cū me'rācārā Jesucristo ye quetire were, cūrē ējōpeori curuacārā sājācā weecārā niwā. Ti curua Colosacārārē Epafras Jesucristo ye quetire bu'e, narē sū'ori nisetiū niwī.

A'ti pūrīrē Pablo bu'iri da'reri wi'ipū nīgū, ojacū niwī.

A'tere ojacū niwī. Na añurō weesere tū'ogū, Ō'acūrē e'catise o'osere ojacū niwī. Tojo nicā mejēcā bu'eri masārē tū'omasīña nisere ojacū niwī. Apeyere, Jesucristo yere mūsā tū'o'caronojōta queero weeya nisere ojacū niwī.

Pablo Colosacārā Jesucristore ējōpeorārē oja'que ni'i

1 Yū'ū marī acaweregū Timoteo me'rā mūsārē añuduti'i. Ō'acū ū'caronojōta yū'ūre Jesucristo cū ye quetire weredutiū cūuwī.

2 Mūsā Colosacārā Jesucristo yarā cūrē ējōpeonu'cūrārē oja'a. Mūsārē Ō'acū marī pacū añurō weeato. Ejerisājācā weeato.

Pablo Colosacārārē Ō'acūrē sērībosa'que ni'i

3 Ō'acū marī wiogū Jesucristo pacūre mūsārē sērībosasetirīnūcū e'catise o'o'o. **4** Mūsā ye quetire tū'owū. A'tiro ni'i. Mūsā Jesucristo masārē yū'ūomi nise diacjū cjasere tū'ocārā niwū. Tere tū'orā, mūsārē Ō'acū ū'mūsepū weeatjere e'catiyutojacārā niwū. Tojo weerā Jesucristore añurō ējōpeocārā niwū. Mūsā basu Ō'acū yarā nipe'tirārē añurō ma'isetiārā niwū. Ūsā tere tū'o'cārā ni'tjārā, Ō'acūrē e'catise o'o'o.

6 Āpērā quērā tojota te quetire tū'orā, mūsā weronojōta weerā weema. Nipe'tiropū wereturiawā'cārā weema. Mūsā Ō'acū masārē ma'isere tū'orā, "Diacjūta ni'i", nicārā niwū. **7** Ūsā ūpūtu ma'igū Epafras mūsārē te quetire werēcū niwī. Cū ūsārē da'ratamugū nimi. Ō'acū bese'cū Cristo ye cjasere mūsārē werēcū nimi.

8 Cūta mūsā ye quetire miiejawī. Mūsā Jesucristore ējōpeotjārā añurō ma'isetisere werewī.

9 Tojo weerā Epafras mūsā ye quetire wérēca nūmūta maata ūsā Ō'acūrē sērībosanū'cāwū. A'tiro nicā quērārē mūsārē tojo sērībosanu'cūcā'a. A'tiro sērībosa'a: "Ō'acū, Espiritu Santu tū'omasīse o'oato narē. Cū tojo o'ocā, na mū'ū duti'quere añurō tū'o-

masīrāsama". **10** Mū'ū yarā weronojōta weesetirāsama", ni sērībosa'a. Ō'acū mūsā tojo weecā ī'agū, e'catigūsa-mi. Mūsā cū ū'caronojōta añurō weerāsa'a. Cūrē masīnemorāsa'a. **11** Cū tutuayū'ūagū cū tutuasere mūsārē o'ogūsamī. Tojo weecā, mūsā e'catise me'rā nipe'tise mejēcā wa'asere wācūtutuarāsa'a. **12** Mūsā Ō'acūrē e'catise o'orāsa'a. Cū mūsā ū'a'arō wee'quere dūporopū acobojo, dūcayutojacū niwī. Tojo weerā mūsā cū tiropū āpērā cū yarā, cūrē ējōpeorā me'rā

nirāsa'a. **13** Marī pacū Ō'acū marīrē, wātī dutino'cārārē yū'ūocū niwī. Ō'acū macū wērīse me'rā na'itī'arōpū weronojō nī'cārārē yū'ūocū niwī. Marī ū'a'ase wee'-quere acobojocū niwī. Tojo weegū marīrē cū macū ūpūtu maigūrē o'ócū niwī. Marī wiogū niato nīgū tojo weecū niwī.

Ō'acū Jesucristo wērīse me'rā masārē yū'ūo'que ni'i

15 Ō'acūrē ī'ano'ña marī'i. Cū macū a'ti nucūcāpū a'tigū, cū nisetisere masārē bajuyoropū ī'ocū niwī. Jesucristo nipe'tise dūporo nitojacū niwī. **16** Ō'acū cū macū me'rā nipe'tisere ū'mūse, a'ti di'ta bajurā, bajutirārē weecū niwī. Apeye quērārē bajuse, bajutisere weecū niwī. Tojo nicā wiorārē ū'mūsepū nirā, a'ti nucūcāpū nirā, nipe'tirārē weecū niwī. Tere wéégū, "Yū'ū macū ye nirōsa'a", nicū niwī. **17** Cū macū ne waropūta nipe'tise cū bajurēse dūporo nitojacū niwī. Cū me'rāta cū bajurē'que ninu'cūcā'a. Queero dūcayuro marīrō ninu'cū'u. **18** Jesucristo marī dūpoā cūrē ējōpeorā wiogū nimi. Cūta marī cūrē ējōpeorārē catise o'ogū nimi. Marī nipe'tirā Jesucristore ējōpeorā ni'cā curua, ni'cā upū ni'i. Cū marī masā ma'mi nimi. Cū wérīca be'ro marī nipe'tirā dūporo masācū niwī. Tojo weegū nipe'tirā bu'ipū nimi. **19** Ō'acū a'tiro nicū niwī: "Yū'ū macū yū'ū weronojōta niato", nicū niwī. Tojo weero nipe'tise Ō'acū nisetise Jesucristopūreta ni'i.

20 Ō'acū cū macūrē wérīcā ūacū niwī. Nipe'tise, nipe'tirā, ū'mūse, a'ti nucūcā yū'ū me'rā apoato nīgū tojo weecū niwī. Cū macū curusapū wērīse me'rā apocū niwī.

21 Mūsā quērā ne waro Ō'acūrē masīticārā niwū. Mūsā ū'a'arō weeseti'que bu'iri Ō'acūrē ī'atu'ti, ū'a'arō wācūcārā niwū. **22** Mūsā tojo nisetimicā, Ō'acū ni'cārōacārē mūsā me'rā apocū niwī. Jesucristo marī weronojō ūpūtigū ti upū me'rāta cū pi'eti, wérīcū niwī. Cū wērīse me'rā Ō'acū yarā bu'iri marīrā tojacā weecū niwī. Cū pacūpūre mūsārē wiagūti nīgū, tojo weecū niwī. **23** Mūsā cū ye quetire ējōpeonu'cūcā, cū ūaro weenu'cūcā, tojo weegūsamī. Āpērā mūsārē mejēcā werēcā, cū ye quetire ne cō'aticā'ña. A'tere

nipe'tirocjārāpə tə'orā weema. Yə'u quē'rā a'te quetire weretamusijagəta ni'i.

Õ'acū Pablore Jesucristore ějōpeorārē weetamuduti'que ni'i

²⁴ Õ'acū yə'ure wereduti'quere weregə, apetero pūrō pi'eti'i. Tojo pi'etimidū, e'cati'i. Jesucristo cūrē ějōpeorā ye niatjere pi'etitojacə niwī. Tojo weegə yə'u quē'rā cūrē ějōpeorārē weetamusī'rigū pi'eti'i. ²⁵ Õ'acū yə'ure narē weetamudutiwī. Tojo weegə yə'u māsā Jesucristore ějōpeorārē a'tiro wee'e. Cū ye quetire añurō tə'omasīpe'oato nīgū māsārē weetamu'u. ²⁶ Māsā Colosacjārā, judío masā nitirā quē'rārē añubutiase queti ni'i. Jesucristo māsāpəreta nimi. Cū māsā me'rā niyucā, añuse māsā ɛ'məsepeɛ niatjere masī, e'catiyu-tojasa'a. Õ'acū maata judío masā nitirārē Jesucristo yə'ruogusami nisere wereticə niwī. Tojo weerā ne warocjārāpə a'tere masīticārā niwā. A'tocaterore Õ'acū Jesucristore ějōpeorārē masīcā weemi.

²⁸ Ūsā Jesucristo ye quetire were'e. Nipe'tirā masānəcūrē cū nisetisere masīduti'que were'e. Cū ɛ'uro weedutirā, cū me'rā ninu'cūduti'que were'e. ²⁹ A'tere weesī'rigū, Jesucristo cū tutuase o'ose me'rā yə'u masārē ɛ'pətə bu'e, narē Õ'acūrē sērībosā'a.

2 Yə'u ni'caronojōta māsā ye niatjere ɛ'pətə wācū, Õ'acūrē sērībosā'a. Tojo weegə māsārē a'tere masīato nīgū ojao'ogə wee'e. Nipe'tirā Laodiceacjārārē, tojo nicā yə'ure ī'atirārē mejārōta sērībosā'a. ² A'tiro sērī'i: "Õ'acū, narē wācūtutuase o'oya. Añurō sə'ori nisetiatio. A'merī ma'iatō. Na añurō mə'u ye cjasere tə'omasīpe'oato. Na tojo wéerā, mə'u macūrē añurō masīrāsama", ni sērībosā'a. Ne waropəre Õ'acū nipe'tise cū macū Jesucristo ye cjasere wereticə niwī. A'tocaterore majā cū yere weremi.

³ A'tiro ni'i. Jesucristopəreta nipe'tise masīse, tə'omasīse ni'i. Tojo weegə cū dia'cū añurō masīgū nimi. Cūrē ějōpeorā nipe'tise masīsere bocano'o. ⁴ Āpērā māsārē diacjū weronojō ucūmaasoobosama. Añurō tə'omasīña nīgū, tere were'e. ⁵ Yə'u aperopə nimigū, māsā wa'teropə nīgū weronojō tə'oña'a. Māsārē pūrō wācū'u. Yə'u māsā añurō niseti'cā tə'ogə, māsā Jesucristore ějōpeocā tə'ogə, ɛ'pətə e'cati'i.

⁶ Ne waropəre marī wiogə Jesucristore ějōpeocārā niwū. Titapəre māsā ějōpeo'caronojōta a'tiro nicā quē'rārē nipe'tise nəməri cūrē ějōpeonu'cūcā'ña.

⁷ Cūrē nemorō masīnemoña. Māsārē bu'e'caronojōta cūrē ějōpeonemoña. ɛ'məcorinəcū Õ'acūrē "Añu'u", ni e'catise o'oya.

Jesucristore ějōpeotirā ějōpeo'que ni'i

⁸ Āpērā māsārē wercā, añurō tə'omasīña. Na māsārē nisoose me'rā werebosama. Diacjū weronojō ucūsama. Niwe'e. Te ucūse me'rā masārē were, maa-soorā weema. Jesucristo ye mejēta ni'i. Na basu na wācūsere, dəporocjārāpə nisetimujāti'quere wererā weema. Tojo weerā narē ějōpeoticā'ña.

⁹ A'tiro pe'e ni'i. Jesucristopəre nipe'tise Õ'acū nise-tise ni'i. ¹⁰ Māsā quē'rā cəpəreta ni'i. Tojo weerā māsā Õ'acūrē cəoyə'ruatoja'a. Jesucristo nipe'tirā wiogə nimi. ɛ'məsecjārā, a'ti turicjārā, bajurā, bajutirā nipe'tirā wiorā cū doca nima.

¹¹ Māsā masīsa'a, Õ'acū yarā sājāsī'rīrā, judío masā weronojō ð'rəcjə yapa caserore yejecō'aticārā niwū. A'tiro pe'e wa'acaro niwū. Jesucristo basu māsā ña'arō weesetisere cō'acə niwī. Tojo weerā ð'rəcjə yapa caserore yejecō'a'cārā weronojō Õ'acū yarā tojacārā niwū. ¹² Jesucristo wērī yaano'cə niwī. Māsā quē'rā wāmeyeno'rā, ña'arō weeseti'quere du'urā, wērī yaano'cārā weronojō tojacārā niwū. Wērī'cārā, catirā na wee'quere weetimimaba. Tojo weerā māsā quē'rā todəporopə wee'quere weetisa'a. Jesucristo wērīca be'ro Õ'acū cūrē masōcə niwī. Cūrē masō'caronojōta māsā quē'rārē masōgū, apesu'tiro sājācā weecə niwī. Õ'acū cū tutuaro me'rā cū macū Jesucristore masō'quere māsā ějōpeoyucā, tojo weecə niwī. ¹³ Māsā judío masā nitirā ð'rəcjə yapa caserore yejecō'aticārā niwū. Tojo nicā ña'arō weecūcārā niwū. Ña'arō nisetitjārā, todəporopəre wērī'cārā weronojō nicārā niwū. A'tocaterore majā Õ'acū yarā ni'i. Cū māsārē catinu'cūcā weecə niwī. Māsārē ña'arō wee'quere acobojo'cə niwī. ¹⁴ Õ'acū cū duti'quere yə'ruəɛ'cācā, marīrē bu'iri da'rebopī. Te marī peje ña'ase cəomi'quere cū macū curusapə wērīse me'rā acobojo'cə niwī. ¹⁵ Jesucristo cū wērīse me'rā nipe'tirā ī'orōpə wātīrē docaque'acā weecə niwī.

"A'ti nūcūcā cjasere pūrō wācūtīcā'ña" ní'que ni'i

¹⁶ Māsā masīsa'a, judío masā ni'cārē apeye ba'asere ba'adutitísama. Tojo weerā āpērā māsā sī'rīsere, ba'asetisere judío masārē dutītisenojōrē na ucjacā, tə'otīcā'ña. Na peje bosənəməri cəosama. Ni'cā cū-marē, ma'ma mujīpūrē, tojo nicā semanarīnəcū na soowəase nəmərīrē cəosama. Na weronojōta ticəse bosənəməri weedutísama. "Māsā tojo weetirā, Õ'acū duti'quere weewe'e", nisama. Na tojo nicā, tə'otīcā'ña. ¹⁷ Õ'acū tere ne waropəre Jesucristore queose o'oyugə weecə niwī. Yə'u macū ye cjasere masīato nīgū tojo weecə niwī. Ni'cārōacārē Jesucristo a'titojacə niwī. Tojo weegə masārē a'tere todəporopə duti'quere Õ'acū sō'owaro weedutitimi majā.

¹⁸ Āpērā māsārē a'tiro nisoobosama: "Ūsā añurā ni'i. Õ'acū ūsārē añurō wācūato nīrā be'ti ñubue'e. Õ'acūrē wereco'terārē ñubuepeo'o. Ūsā cārītīmīrā quē'ese weronojō Õ'acū yere ī'a'a. Tojo wéerā, ūsā āpērā yə'ruoro Õ'acū ye cjasere añurō masī'i. Māsā quē'rā tojota weeya. Māsā a'tere weetirā, bu'iri cəorāsa'a", nibosama. Māsārē tojo nicā, ne ějōpeoticā'ña. "Masīrā waro ni'i ūsā", ni wācūsama. Tojo nima'acārā weema. A'te masā wācūse dia'cū ni'i. ¹⁹ Na Jesucristore sirututima. Marī pūrīcā Jesucristo ya curuacjārā ni'i. Cūta nimi marī dəpoá. Marīrē cū masīsere, tutuasere o'osami. Te me'rā marī ɛ'məcorinəcū Õ'acū ɛ'ronojō nemorō a'merī ma'i, weetamumasī'i.

²⁰ Məsārē todəporopəre məsā ñecūsəmə nise-timəjāti'quere peje dutise nicaro niwū. A'tocaterore todəporopə weeseti'quere Jesucristo cū wērīse me'rā yə'rəweticā weecə niwī. Yə'rəwetica be'ro nimicā, ζde'ro weerā məsā todəporopə weeseti'caronojōta niti tja? ²¹ Məsārē āpērā "A'tenojōrē ñe'eticā'ña, tenojōrē ba'aticā'ña", nibosama. ²² Na tojo nīrā, a'ti turi cjase maata pe'tisere ucūrā weema. Masā na wācūrō me'rā weedutise ni'i. ²³ Na dutise añubutiase weronojō būsə'ə. Bu'icjase dia'cū a'tiro nita'sasama: "Məsā quē'rā ūsā weronojōta añurō ējōpeorə'a. Ō'acū marīrē añurō wācūato nīrā be'tiroə'a. Marī upə quē'rā ña'a nisa'a. Tojo weerā marī basu marī upəre pi'etise o'oroə'a. Marī pi'etise o'oca be'ro marī ña'arō ɯaripejasere cō'ata basio'o", nimisama. Niwe'e. Na dutisere wéerā, marī mejārōta tojacā'sa'a tja.

3 Yə'ə məsārē todəporopə ní'caronojōta Jesucristo wērīcə niwī. Məsā cū wērīse me'rā todəporopə weeseti'quere du'ucārā niwū. Cūrē cū tutuase me'rā cū pacə masōcə niwī. Məsā quē'rārē cū macūrē ējōpeoyucā, cū tutuase me'rā məsārē catinu'cūcā weecə niwī. Tojo weerā a'ti turi cjasere wācūticā'ña. Ɖ'muse cjase pe'ere wācūña.

Məsā Ō'acūpəre Jesucristo me'rā ni'i. Jesucristo ɯ'məsepə Ō'acū me'rā wiogə dujiri cūmurōpə nimi. Tojo weerā məsā Jesucristo nīrō ɯ'məsepə cjasere añurō wācūnəŕəña. ⁴ Cūta marīrē sə'ori nimi. Sə'ori catimi. Marī cū me'rā ni'i. Tojo weerā cū a'ti nucūcāpəre apaturi a'ticā, marī quē'rā cū tutuase, cū asistese me'rā a'tirāsa'a.

Dəporopə weeseti'quere Pablo du'uduti'que ni'i

⁵ Məsā a'ti turi cjase ña'ase weesī'rīsere du'ucā'ña. Məsā, məsā nəmosānumia nitirārē a'metārāticā'ña. Məsā numia quē'rā, məsā marāpəsumə nitirārē a'metārāticā'ña. Ne āpērā me'rā "Ña'arō weesī'rīsa'a", niticā'ña. Ne āpērārē məsā wācūsepə "Narē wəacājī, na me'rā nisī'rīsa'a", ni wācūticā'ña. Āpērā na cəosere ɯoticā'ña. Məsā apeyenojōrē ɯorā, Ō'acū mejētare ējōpeorā weebosa'a. ⁶ Cūrē yə'rəŋə'cācā, a'tenojō weerārē Ō'acū ɯpətu bu'iri da'regəsamī. ⁷ Məsā todəporopəre tere weesetirā, ña'arā nicārā niwū. ⁸ A'tocaterore majā nipe'tisere məsā ña'arō weesere, uase, ī'atu'tise, āpērārē nitu'ti yabisere du'uya. Ña'asere ne wācū bujicā'ticā'ña. ⁹ Āpērārē nisooticā'ña. Məsā todəporopə weeseti'quere du'utojacārā niwū. Tojo weerā tere weeticā'ña majā. ¹⁰ A'tocaterore məsā apeye wācūse cəo'o. Ō'acū məsārē wee'cə cū weronojō nise-tiato nīgū məsārē dəcayunu'cūgū weemi. Nemorō cūrē masīato nīgū tojo weemi. ¹¹ Marī nipe'tirārē Jesucristo ī'orōpəre ne dəcawatise marī'i. Judío masā, judío masā nitirā, āpērā ð'rəcə yapa casero yejecō'ano'cārā, yejecō'ano'ña marīrārē dəcawatise marī'i. Tojo nicā apesecjārəpə, sumutoricjārā, da'raco'teri masā, da'raco'tetiri masā, ā'rā nipe'tirā me'rā dəcawatise marī'i. Cū nipe'tirā cūrē ējōpeorā wiogə nimi. Nipe'tirəpəre nimi.

¹² Ō'acū məsārē ma'imi. Cū məsārē cū yarā niato nīgū besecə niwī. Tojo weerā āpērārē pajaña'ña. Narē añurō e'catise me'rā weetamuña. Məsā "Āpērā yə'rəoro ni'i", ni wācūticā'ña. Məsārē mejēcā nicā, tojo tə'oña'ña. Wācūtutuaya. ¹³ Məsā basu āpērā me'rā a'metu'ti'cārā, āpērā mejēcā weecā tə'sati'quere narē acobojoya. Jesucristo məsārē acobojocə niwī. Tojo weerā məsā quē'rā āpērārē mejārōta acobojoya.

¹⁴ A'merī ma'īña. Məsā tojo ma'írā, nipe'tise yə'ə duti'quere weepe'ocā'rāsa'a. Añurō məsā basu sə'ori nise-tirāsa'a. ¹⁵ Ō'acū cū ɯaro weecā, məsā ye ejeripō'rārīpəre e'caticā weesami. Cū ɯaro weetirā, bə-jawetisa'a. Tojo weerā cū ɯaro weeya. Añurō sə'ori nisetiya. A'tere ɯasāgū, cū məsārē ni'cā curua, ni'cū pō'rā weecə niwī. Məsā cūrē e'catise o'onu'cūcā'ña.

¹⁶ Jesucristo ye quetire añurō wācūnəŕəña. Cū masīse o'ose me'rā āpērārē məsā basu a'merī bu'eya. Məsā ejeripō'rārīpə Ō'acūrē e'catise o'orā, basapeoya. ¹⁷ Məsā Jesucristo yarā ni'i. Tojo weerā nipe'tise məsā weesetise, ucūsetisere cū yarā weronojōta weeya. Jesucristo cū tutuase me'rā tere weeta basio'o. Cū pacəre e'catise o'onu'cūcā'ña.

Jesucristore ējōpeorārē weeduti'que ni'i

¹⁸ Marāpətirānumia, Jesucristo marī wiogəre ējōpeorā, a'tiro weeya. Məsā marāpəsuməarē na dutisere yə'ti ējōpeoya. ¹⁹ Məsā nəmotirāŋəmə pe'e, məsā nəmosānumiarē ma'īña. Na me'rā uaticā'ña. ²⁰ Wī'marā, ma'mapjia, nipe'tise məsā pacəsumə dutisere añurō yə'tiya. Ō'acū tojo weecā ɯasami. ²¹ Məsā pō'rārē na'irō tu'ti, uacā weeticā'ña. Məsā tojo weecā, na bə-jaweti, məsā dutisere weemasītisama.

²² Da'raco'teri masā, nipe'tise məsā wiorā a'ti nucūcācārā na dutisere yə'tiya. Na ī'orōpəre, na ī'atiorpəre añurō da'raya. Məsā wiorā ī'orōpə dia'cū añurō da'rarā, məsā wiogə "Añurō da'rama" ni wācūato, nīrā weebosa'a. Məsā tojo weeticā'ña. Ō'acūrē añurō ējōpeotjārā, weesoora marīrō da'raya. ²³ Məsā apeyenojō da'rarā, añurō tə'sase me'rā da'raya. Teese me'rā weeticā'ña. Masārē da'rabosamirā, Jesucristore da'rabosarā weronojō tə'oña'ña. ²⁴ Məsā cūrē da'raco'terā ni'i. Cūta məsārē ɯ'məsepə wapayegəsamī. Məsā tere masītoja'a. Tojo weerā añurō da'raya. ²⁵ Ña'arō wee'que wapare Ō'acū bu'iri da'regəsamī. Masā nipe'tirārē ni'cārōnojō bu'iri da'resamī. Ne ni'cū yə'rəwetitisami.

4 Dutiri masā, məsā quē'rā ɯ'məsepəre ni'cū wiogə cəo'o. Məsā tere masītoja'a. Tojo weerā Ō'acū ɯaronojōta məsārē da'raco'terārē añurō cəoya.

² Ō'acūrē añurō tə'ocasanə'cōtjārā, sērīnu'cūcā'ña. Cūrē "Añu'u", ni e'catise o'oya. ³ Məsā Ō'acūrē sērīrā, ūsā quē'rārē sērībosaya. "Pājārā Jesucristo ye quetire masītirārē tə'osī'rīcā weeato", ni sērībosaya. Cū ye queti dəporocjārəpə na masīno'ña marī'que añuse queti ni'i. A'te werese ye bu'irita yə'ə bu'iri da'reri wi'ipə dujisa'a. ⁴ Yə'əre Ō'acūrē sērībosaya. Yə'əre "Wisiro marīrō diacjū wereato", ni sērībosaya.

⁵ Āpērã Jesucristore ějõpeotirã me'rã añurõ nisetiya. Na me'rã m̄sã weesetisetirin̄cũ Ō'acũ ñaronojõta narẽ añurõ weeya. ⁶ Na me'rã ucũrã, añurõ tũ'saropũta tũ'otũ'sase me'rã ucũña. Āpērã m̄sãrẽ s̄rĩtiña'cã, añurõ diacjũ yũ'tiya.

Pablo me'rãcjãrã añudutise o'o'que ni'i

⁷ Tíquico yũ'ũ me'rãcjũ yũ'ũ ma'igũ a'tiro weegũsami. Yé quetire m̄sãrẽ weregũ wa'agũsami. Cũ yũ'ũ me'rã marĩ wioгũ Jesucristo yere da'racõ'tetamugũ ni-mi. Tojo nicã yũ'ũre bu'etamugũ ni-mi. ⁸ Yũ'ũ cũrẽ m̄sã tiropũ wa'adutigũti wee'e. Ūsã ye quetire tũ'orã, m̄sã wãcũtutua, e'catinemorãsa'a. ⁹ Onésimo m̄sã ya macã nícũ'cũ quẽ'rã cũ me'rã wa'agũsami. Cũ yũ'ũ ma'igũ, yũ'ũ me'rãcjũ a'tocaterore ũsãrẽ añurõ weetamugũ weemi. Na pũarã m̄sãrẽ wererãsama nipe'tise a'to Romapũ de'ro wa'a'quere.

¹⁰ Aristarco m̄sãrẽ añudutimi. Cũ quẽ'rã yũ'ũ me'rã bu'iri da'reri wi'ipũ ni-mi. Marco, Bernabé basucũ quẽ'rã m̄sãrẽ añudutimi. Marco m̄sã tiropũ sijacã, yũ'ũ m̄sãrẽ todũporo ní'caranojõta añurõ ñe'eapa. ¹¹ Apĩ Jesú na "Justo" pisuno'gũ m̄sãrẽ añudutimi. Ā'rã i'tiarã ãpērã judío masã Jesucristore ějõpeorã wa'terore na dia'cũ yũ'ũre da'ratamuma. Na Ō'acũ wioгũ nisere masãrẽ bu'erã weema. Na weetamuse

me'rã yũ'ũ wãcũtutua, e'catise c̄o'o. ¹² Epafras m̄sã me'rãcjũ añudutimi. Cũ Jesucristo ye cjasere da'ra-co'tegũ ni-mi. Cũ m̄sãrẽ upũtũ s̄rĩbosagũ weemi. Ō'acũrẽ añurõ sirutuato, cũ ñaro añurõ weenu'cũato nígũ, tojo s̄rĩbosami. ¹³ Yũ'ũ diacjũta were'e. Cũ m̄sãrẽ upũtũ s̄rĩbosacã ĩ'a'a. Āpērã quẽ'rãrẽ Laodiceacjãrãrẽ, tojo nicã Hierápolijãrãrẽ s̄rĩbosami. ¹⁴ Luca ocoyeri masũ ũsã upũtũ ma'igũ m̄sãrẽ añudutimi. Apĩ quẽ'rã Demas wãmetigũ añudutise o'omi.

Pablo añudutitũ'o'que ni'i

¹⁵ Laodiceacjãrã Jesucristore ějõpeorã añuato. Ninfa wãmetigo quẽ'rã añuato. Tojo nicã nipe'tirã co ya wi'ipũ Ō'acũrẽ ějõpeorã nerẽwũarã añuato. ¹⁶ M̄sã a'ti pũrĩrẽ bu'epe'oca be'ro Laodiceacjãrãpũre o'óya. Na quẽ'rã na nerẽwũaropũ bu'eĩ'oato. M̄sã quẽ'rã ape pũrĩ Laodiceacjãrãrẽ yũ'ũ ojãca pũrĩrẽ ñe'erã, m̄sã nerẽrõpũ bu'eya. ¹⁷ A'tiro niña Arquipore: "Marĩ wioгũ da'radutigũ cũu'quere añurõ da'ratu'ajaya."

¹⁸ A'te nitũose darire m̄sãrẽ añudutise o'ogũ, yũ'ũ basuta oja'a. Wãcũña yũ'ũ bu'iri da'reri wi'ipũ nisere. Ō'acũrẽ s̄rĩbosaya. Ō'acũ m̄sãrẽ añurõ weeato. Tocã'rõta oja'a.
Pablo

1 TESALONICENSES

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo Tesalónica, Macedonia di'tapɯ nīrī macācjārārē ojacɯ niwī. A'ti pūrīrē ojagɯ, Corintopɯ nicɯ niwī. Todɯ poropɯre cū basuta narē Jesucristo yere were, cūrē ējōpeori curuacjārā sājācā weecɯ niwī. Cū ējōpeocā wéeca be'ro Timoteo añuse quetití ejacā tɯ'ogɯ, maata narē a'ti pūrīrē ojacɯ niwī. Na añurō weesere tɯ'ogɯ, Ō'acūrē e'catise o'ocɯ niwī. Tojo nicā Jesucristore ējōpeosere weenemocā ɯasāgū ojacɯ niwī. Na cūrē sērītiña'quere ɯ'a'tigɯ ojacɯ niwī. Cū Jesucristo apaturi a'tiatjere ojacɯ niwī.

Pablo cū me'rācjārā me'rā Tesalónicacjārā Jesucristore ējōpeorārē oja'que ni'i

1 ɯɯ'ɯ Pablo, ɯɯ'ɯ me'rācjārā Silvano, Timoteo me'rā mɯsārē a'ti pūrīrē oja'a. Mɯsā Tesalónicacjārārē marī pacɯ Ō'acū, marī wiogɯ Jesucristo yarārē añudutise o'o'o. Ō'acū mɯsārē añurō weeato. Mɯsārē ejerisājācā weeato.

Pablo Tesalónicacjārā na añurō weesetisere tɯ'ogɯ Ō'acūrē sērībosaq'ue ni'i

² Mɯsārē ūsā ñubuesetirinɯcū marī pacɯ Ō'acūrē e'catise o'onu'cūcā'a. ³ Cūrē ñubuerā, a'tiro ni'i. "Ō'acū, Tesalónicacjārā mɯ'ɯ macū Jesucristore ējōpeorā añurō weesetisama. Na ma'isere ī'orā, āpērārē añurō weetamusama. Jesucristo cū apaturi a'tiatjere e'catise me'rā yucuerā weesama. Tojo weerā cūrē ējōpeodu'utisama", ni ñubue'e Ō'acūrē.

⁴ Ō'acū mɯsārē ma'imi. Cū, yarā niato nígū besecɯ niwī. ūsā a'tere masī'i. ⁵ Mɯsārē Jesú ye quetire wererā, ūsā ye ɯseri me'rā dia'cū weretiɯ. Espiritu Santu tutuase me'rā werewɯ. ūsā bu'ese diacjūta ni'i nírā, mɯsārē bu'ewɯ.

Mɯsā masīsa'a. ūsā topɯ nírā, mɯsārē ma'írā, añurō weesetiɯ. ⁶ Mɯsā ūsā wee'quere ī'acūurā, ūsā weronojōta weeseticārā niwū. Tere wéerā, Jesucristo weeseti'caronojōta weecārā niwū. Mɯsārē Espiritu Santu e'catise o'ocā, ɯpɯtɯ pi'etimirā, Jesucristo ye quetire ñe'ewū. ⁷ Tojo weerā mɯsā Jesure ējōpeosere ī'orā, añuse queose nipe'tirā āpērā Jesure ējōpeorārē o'ocārā niwū. Mɯsā ya di'ta Macedoniacjārārē, tojo nicā āpērā a'ti di'ta Acayacjārārē tojo weecārā niwū. ⁸ Mɯsā me'rāta marī wiogɯ Jesú ye queti nipe'tiropɯ se'sa wa'a'a. Macedonia, Acaya dia'cū mejētare se'saro weewe'e. Nipe'tiropɯ mɯsā Ō'acūrē ējōpeosere masīpe'titojama. Tojo weerā tere āpērārē werewe'e. ⁹ Mejō na pe'eta mɯsā weesetisere quetiwerema. ūsā mɯsā tiropɯ nicā, mɯsā ūsārē añurō wee'quere werema. Apeyema, mɯsā queose yee'cārārē ējōpeodu'u'quere werema. Tere du'u, ni'cārōacārē Ō'acū catigɯ diacjū nigū pe'ere ējōpeo, cū ɯaro weea-

poro. ¹⁰ Ō'acū cū macū Jesú ɯ'mɯsepɯ nigūrē, cū apaturi a'tiatjere e'catise me'rā yucuerā weeaporo. A'tere āpērā ūsārē quetiwerema mɯsā weesetisere. Ō'acū cū macū wērī'cɯpɯre masōcɯ niwī. Cū Jesúta nimi marī ɯpɯtɯ bu'iri bocabo'quere ɯ'ɯ'o'cɯ.

Pablo Tesalónicacjārā cū bu'e'quere quetiwerē'que ni'i

2 Acawererā, mɯsā a'tere añurō masīsa'a. ūsā Tesalónicacjārā sijarā, mejō warota bu'ecusiaticārā niwū. ūsā bu'esere tɯ'orā, mɯsā pājārā Jesure ējōpeowɯ. ² ūsā mɯsā tiropɯ wa'ase dɯporo ūsā Filipopɯ niwū. Topɯ nicā, tocjārā ūsārē tārā, ña'arō bujicā'wā. Mɯsā tere masīsa'a. Mɯsā ya macācjārā quē'rā ūsā weresere cā'mota'asī'rīmiwā. Na tojo weemicā, Ō'acū ūsārē añurō wācūtutuase o'owī. Tojo weerā cū ye quetire uiro marīrō werewɯ. ³ Mɯsārē Jesú ye quetire wererā, mejēcā pe'e weretiɯ. Ña'arō weesī'rírā, numiarē a'metārāsī'rírā, weeta'sase me'rā weretiɯ. ⁴ Ō'acū pe'e ī'abesetojagɯpɯ cū ye queti weresere cūgūtigɯ ūsārē besecɯ niwī. Masā ūsā me'rā e'catiato nírā mejēta cū ye quetire werewɯ. Ō'acū pe'ere e'catidutirā werewɯ. Ō'acū nimi nipe'tise marī wācūsere masīgū. ⁵ ūsā topɯ nírā, ne ni'cāti mɯsā yere ɯaripejarā, añurō ucūta'sa weretiɯ. Mɯsā a'tere masīsa'a. Ō'acū quē'rā diacjūta ūsā wācūsere masīsami.

⁶ ūsā Jesú o'ó'cārā ni'i. Tojo weerā "ūsārē wiorā weronojō ī'aña", nímasībopā. Tojo nita basiomicā, ne ni'cūrē nitiwɯ. A'tiro pe'e weewɯ. Ni'cō numio co macūrē co'te mi'o masōsamo. Co weronojō ūsā quē'rā mɯsā tiropɯ nírā, mɯsārē ma'írā, tojota weewɯ.

⁸ Mɯsārē ma'írā, Ō'acū ye queti dia'cūrē weretiɯ.

Nipe'tise ūsā pōtēorō weetamuta basiosere weeta-muwū. Mɯsārē ɯpɯtɯ ma'icāti.

⁹ ūsā topɯ nírā da'ra'quere mɯsā wācūsa'a. Mɯsārē Ō'acū ye quetire wererā, peje caribose o'osī'rītiwɯ. Tojo weerā ūsārē a'mácaticā'to nírā ūsā basu da'rawɯ. Ñamirī, ɯmɯcori yóacāta ūsā ba'atjere, ūsārē dɯ'sasenojōrē wapata'arā da'rawɯ.

¹⁰ ūsā weeseti'quere mɯsā ī'awū. Ō'acū quē'rā masīsami. Mɯsā Jesucristore ējōpeorā me'rā nírā, ūsā weesooro marīrō nisetiɯ. Mejēcā weetiɯ. Ō'acū

haronojō nisetiwu. Tojo weerā āpērā ūsārē “Na bu'iri cuoma” nirō marīrō nicā'wū. ¹¹ Ni'cū cū pō'rārē weronojōta ūsā quē'rā mūsānucūrē werewu. E'catise, wācūtutuasere mūsārē o'owu. Ō'acū pō'rā weronojōta nisetidutiwu. Mūsārē Ō'acū cū pō'rā niato nīgū besesami. Tojo nicā mūsārē cū me'rā cū asistese nirōpu ninu'cūdutisami.

¹³ Apeye mūsā ye cjasere weregūti. Ō'acū ye quetire werēcā, mūsā “Ō'acū ye ucūse ni'i” nīrā, maata ējōpeowu. “Masā na ucūse ējōpeobosau”, nitiwu. Mūsā tojo weesere wācūrā, Ō'acūrē e'catise o'onu'cūcā'a. ūsā mūsārē were'que Ō'acū ucūse warota niwū. Te queti me'rāta Ō'acū cū hāro weeato nīgū mūsārē siape me'rā dūcayunu'cūgū weemi.

¹⁴ Mūsā Jesucristore ējōpeocā, mūsā ya di'tacjārā mūsārē pi'etise o'ocārā niwā. Judea di'tapu quē'rārē na acawererā judio masā mūsārē wa'a'caronojōta Jesure ējōpeorārē weecārā niwā. ¹⁵ Judío masāta dūporocjārāpu quē'rārē Ō'acū ye queti weremū'tārī masārē wējēcārā niwā. Marī wiogū Jesure tojota weecārā niwā. ūsā quē'rārē mūsā ya macāpu nicā, ūsārē hatirā, cō'acā'wā. Tojo weegu Ō'acū na me'rā tū'satisami. Judío masā nipe'tirā Jesure ējōpeorā me'rā cumuca dia'cū hacā'ma. ¹⁶ Judío masā nitirārē Ō'acū yu'ruocā hatima. Tojo weerā narē Jesú ye quetire werēcā hasātirā, a'tiro weewā. ūsā narē weresere cā'mota'asī'rīmiwā. Na űa'arō weese siape me'rā nemorō wee'e. Tojo weerā na pajibutiaro bu'iri cuoma. Na yu'ruhu'cāpose bu'iri ni'cārōacāpūta na Ō'acū bu'iri da'resere bocarāsama.

Pablo quē'rā Tesalónicacjārārē ĩ'arā wa'asī'rīmi'que ni'i

¹⁷ ūsā mūsā tiropūre wijawā'cātica be'roacā maata mūsārē ĩ'asī'rīmicāti. ūsā upu topu nitimicā, mūsā tiropū dia'cū ejeripō'rātiwu. Topūre hu'pu'wa'asī'rīmiwū tja. ¹⁸ Pejetiri yu'hu Pablo basu pe'eta “Wa'agūti”, nimiwū. ūsā topu wa'asī'rīsetirinucū wātī ūsārē cā'mota'amūjāwī. ¹⁹ Mūsāta ni'i ūsārē e'catise o'orā. Tojo weerā mūsārē pūrō ĩ'asī'rīsa'a. Marī wiogū Jesú cū apaturi a'ti turipū a'ticā, cūrē wererāti mūsā ye quetire. A'tiro nirāti: “Ā'rāta nima ūsārē e'catise o'o'cārā. Narē mejō waro mū'hu ye quetire weretiwu. Na tere tū'orā, mū'hrē añurō ējōpeowā. Tojo weerā pūrō e'cati' na me'rā”, nirāti cūrē.

³ Mūsā ye quetire tū'osī'rīrā, pōtēoticāti. Tojo weerā mūsā tiropū Timoteore ĩ'adutirā o'ówu. “ūsā pe'e Atenapu tojarāti”, niwū. Timoteo ūsā me'rācjū Jesú ye quetire werecusiatamugū nimi. Cū mūsārē Jesure nemorō ējōpeocā weegūsamī nīrā, o'ówu. Tojo nicā wācūtutuanemosere wereato nīrā cūrē o'ówu. ³ Āpērā masā mūsā Jesure ējōpeocā ĩ'arā, ĩ'atu'ti, bujicā'sama. Na tojo weecā, Jesure ējōpeodu'uticā'to nīrā Timoteore weredutirā o'ówu. ūsā topu nīrā, mūsārē a'tere wereyutojawu. “Marī Jesure ējōpeorā, pi'etino'rōsa'a”, niwū. ūsā ni'caronojōta marī nipe'tirārē queoro wa'aro wee'e. Mūsā tere masīsa'a. ⁵ Mūsā Jesure ējōpeosere masī'rīgū pōtēoti, ¿de'ro wa'amiti narē? nīgū, mūsā ye quetire miitidutiḡu Timo-

teore o'ówu. “Apetero weegu mūsārē wātī Jesure ējōpeodu'ucā weecā'pī”, nicāti. ¿ūsā bu'e'que ne wapamarīpari? ni masī'rīgū cūrē o'ówu.

Tesalónicacjārā ye quetire Timoteo quetitī eja'que ni'i

⁶ Ni'cārōacārē Timoteo mūsā tiropū ni'cu dajatojami a'topūre. Cū mūsā yere añuse quetitī dajami. A'tiro nami: “Na Jesure ējōpeonu'cūcā'ma. Na basu añurō a'merī ma'isetiama. Marīrē ma'ise me'rā wācūnu'cūcā'ma. Marīrē pūrō ĩ'asī'rīama marī narē ĩ'asī'rīrōnojōta”, ni quetitī dajami. ⁷ Mūsā Jesure ējōpeose quetire tū'orā ūsā pi'etimirā, e'cati'i. ⁸ Marī wiogū Jesure ējōpeonu'cūcā tū'orā, yujupūta ūsā ejerisājāse cuo'o. ⁹ Tojo weerā mūsārē wācūrā, e'catiyu'ruasa'a. Ō'acūrē mūsā ye cjasere ūsā ¿de'ro wee e'catise o'opōtēobosau? Basiowe'e. ¹⁰ Namirī, hu'mucorita yóacā Ō'acūrē sērīnu'cūcā'a mūsā tiropū wa'asī'rīrā. Mūsārē Jesú yere wereyapada'reosī'rīsa'a.

¹¹ ūsā marī pacu Ō'acūrē, marī wiogū Jesure a'tiro sērī'i. “Tesalónicacjārā tiropū ūsārē o'óya. ¹² Nemorō na basu a'merī ma'iseticā weeya. Nipe'tirā āpērā quē'rārē ma'icā weeya. Narē ūsā ma'irōnojōta na quē'rā āpērārē ma'iato. ¹³ Ō'acū, mū'hrē ējōpeodu'uticā'to. Mū'hu hāro weeato. Narē wācūtutuacā weeya. Mū'hu narē tojo weecā, mū'hu ĩ'orōpu bu'iri marīrā nirāsama. Tojo weerā Jesú apaturi a'ti turipūre cū yarā me'rā a'ticā, bu'iri marīrā nirāsama.” A'tiro ni sērībosa'a mūsā ye cjasere marī pacu Ō'acūrē.

Pablo Jesure ējōpeorārē Ō'acū tū'saronojō weeduti'que ni'i

⁴ Apeye mūsā ye cjasere werenemosī'rīsa'a. Yu'hu basu dutise mejēta ni'i. Marī wiogū Jesú dutisere were'e. ūsā mūsārē duti'caronojōta Ō'acū tū'sasenojōrē weeya. Mūsā ni'cārōacārē Ō'acū duti'quere weerā wee'e. Siape me'rā nemorō weenemoña. ² ūsā were'quere mūsā masīsa'a. A'tere wererā, Jesú marī wiogū cū dutiro me'rā mūsārē werewu.

³ Ō'acū cū hāro weecā tū'sasami. Cū yarā weronojō weesetiya. Mūsā numosānumia, mūsā marāpūsumūa nitirārē a'metārāticā'ña. ⁴ Mūsānucū wiopesase me'rā űa'arō weē'orō marīrō omocā dū'te, hu'motiburoya. Mūsā tojo weecā ĩ'arā, āpērā “Añurō weema”, nirāsama. ⁵ Ō'acūrē masītirā numiarē űa'arō weesī'rīrā, hu'ripejasama. Mūsā na weronojō niticā'ña. Mejō wācūtutuaya. ⁶ Ne apī numorē a'metārāticā'ña. Mūsā apī numorē a'metārārā, co marāpūre űa'arō weerā weesa'a. Ō'acū a'te űa'ase weerārē bu'iri da'regūsamī. Todūporopu mūsārē weretojawu a'te hu'cū'ase quetire. ⁷ Ō'acū marīrē űa'asere weedutiticu niwī. Añuse pe'ere cūrē ējōpeorā weesetironojō weeduticu niwī. ⁸ No'o a'te bu'esere teerānojō ūsārē teerā mejēta weesama. Ō'acū pe'ere teerā weesama. Ō'acū marīrē cū hāro weedutigu Espiritu Santure o'ócū niwī. Tojo weerā cū hāro weetirā, “Ō'acū, mū'hrē hu'awe'e”, nīrā weesama.

⁹ Məsä a'merĩ ma'isetise pürĩcäre werewe'e. Ö'acü cü basu pe'e Espiritu Santu me'rä mäsäre a'merĩ ma'idutitocax niwĩ. ¹⁰ Məsä ya di'ta Macedoniacjāräre nipe'tirä Jesure ėjõpeoräre ma'isetirä, cü duti'caronojõ weerä wee'e. A'te pe'ema mäsäre weregüti. Jesure ėjõpeoräre nemorõ ma'inemoña. ¹¹ Añurõ cumuca marĩrõ nisetiya. Äpëräre queti pooticã'ña. Məsä ye nitisere, äpërä ye cjasere ucja wäcünürüticã'ña. Məsä ye pe'ere wäcũña. Məsä da'rase cõosere añurõ da'rasetiya. Nijĩsijaticã'ña. Todõporopure mäsä tiropx nĩrã, a'tere weretocax. ¹² Məsä tojo añurõ da'rará, äpërä a'mácano'ña marĩrãsa'a. Məsä basu da'rase me'rä catirãsa'a. Məsä tojo weecã ĩ'arã, Jesure ėjõpeotirä mäsäre añurõ wiopesase me'rä wäcürãsama.

Jesú apaturi a'ti turipx a'tiatje queti ni'i

¹³ Apeye tja weregüti. Wërĩ'cãrãp de'ro wa'arãsari nisere mäsäre werecasax cõsĩ'risa'a. A'tere masĩrã, Jesure ėjõpeorã na wërĩcã, pürõ bñjawetisome. A'tiro ni'i. Jesure ėjõpeorã wërĩrã, cü tiropx cü me'rã ninu'cücã'rãsama. Cüre ėjõpeotirã pürĩcã cü tiropx ne wa'asome. Tojo weerã Jesure ėjõpeotitjãrã, na me'rãcjãrã, na acawererã wërĩcã, pürõ bñjawetisama. Məsä pürĩcã Jesure ėjõpeo'o. Tojo weerã na weronojõ bñjawetitã'ña. ¹⁴ Marĩ a'tere ėjõpeo'o. Jesú wërĩ'cãp masãc niwĩ. Cü apaturi a'ti turipx a'ticã, cüre ėjõpeorã wërĩ'cãrã Ö'acü cü macüre masõ'caronojõta masõgũsami. Masõtoja, cü tiropx miagũsami.

¹⁵ Ni'cãrõacãrã marĩ wiogx Jesú were'quere mäsäre wereturiarã wee'e. Jesú a'ti turipx apaturi a'ticã, Jesure ėjõpeorã cüre põtë'rã wa'arãsama. Cüre põtë'rã, marĩ catirã äpërä wërĩ'cãrã dõporo x'mütãwã'cãsome. ¹⁶ A'tiro pe'e wa'arosa'a. Jesú cü ucüse dutise me'rã x'mõsepã a'tigũsami. Ö'acüre wereco'terã wiogx x'põtã ucüquejo, Ö'acü yaro putiro coronetare putigũsami. Tojo wa'acã, Jesure ėjõpeorã wërĩ'cãrã ape upx me'rã masãm'tãrãsama. ¹⁷ Na be'roacã marĩ Jesure ėjõpeorã quë'rã a'ti nucücãp catirã o'mecururipx na me'rã mñjãarãsa'a. Topx Jesure põtë'rãsa'a. Tojo wee cü me'rã ninu'cücã'rãsa'a.

¹⁸ Məsä a'tere äpëräre wereturiaya. Tojo weerã mäsä a'merĩ wäcütutuacã weerãsa'a.

5 Di nãm, no'ocátero nicã Jesú apaturi a'tigũsari nisema masĩno'ña marĩ'i. Tojo weerã mäsäre werewe'e. ² Queose me'rã mäsäre weregüti. Ni'cü yajari masü ñamipx wäcũña marĩrõ yajagx a'tisami. Cü weronojõta Jesú quë'rã marĩ ne wäcütiri cura a'tigũsami. Məsä cü wäcũña marĩrõ a'tiatjere masĩtojasã'a. ³ Jesure ėjõpeotirã cü apaturi a'tiatji dõporoacã a'tiro wäcürãsama. "Üsã uiro marĩrõ añurõ nicã'a", nĩrãsama. A'tiro na wäcücũñarĩ cura narë peje ña'ase wa'arosa'a. Ni'cõ nijĩpaco wäcũña marĩrõ wĩ'magũ wñatji dõporoacã pürĩse pi'etinã'cãsamo. Na quë'rã Jesure ėjõpeotirã tojota wäcũña marĩrõ x'põtã pi'etirãsama. Ne ni'cü y'ñwetisome. ⁴ Masã Jesure ėjõpeotirã na'itĩ'arõp nĩrã weronojõ nisama. Na cüre y'ññcã, cü ñaro weetisama. Məsä pürĩcã na

weronojõ niwe'e. Tojo weerã Jesú cü apaturi a'ti di'tapx a'ticã, ĩ'acũasome. Yajari masürë ĩ'amarĩarõ weronojõ wa'asome. ⁵ Məsä ña'ase weeseti'quere Jesú acobojotocax niwĩ. Tojo weerã bo'reyuro, x'mõcopx nĩrã weronojõ ni'i. Marĩ Jesú yarã ña'ase weeborãnojõ niwe'e. Jesure ėjõpeotirã pe'e ña'arõ weesetisama. Na'itĩ'arõ, ñamipx nĩrã weronojõ nisama. ⁶ Marĩ cãrĩrã weronojõ niticã'rã. Jesú apaturi a'tiatjere wäcütirã, cãrĩrã weronojõ nisama. Marĩ pe'e cü a'tiatjere añurõ tã'omasise me'rã wäcünürã. Ña'ase weesĩ'rĩrã, wäcütutuarã. ⁷ Ñamipx masã cãrĩma. Que'ari masã ñamipãta que'asama. ⁸ Marĩ pe'e Jesú yarã x'mõcopx nĩrã weronojõ ni'i. Tojo weerã marĩ weesere añurõ tã'oña'ñ'cõtojarãp weesetirã. Queose me'rã weregüti. Ni'cü surara a'mewëjërõp wa'agx, cü upre cã'mota'agx cõmesu'tirote sãñasami. Cü weronojõta marĩ wãtĩrë cã'mota'arã Ö'acüre ėjõpeonu'cücã'rã. Äpëräre marĩrã. Dõpoare cã'mota'arã cõmesapeare pesaro weronojõ Jesú cü apaturi a'tiatjere, marĩ cü me'rã ninu'cütatjere wäcünürã. Marĩ tojo weecã, wãtĩ marĩrë ña'arõ weemasĩtisami.

⁹ Ö'acü bu'iri bocato nĩgũ mejëta marĩrë besecx niwĩ. Mejõ marĩ bu'iri cõobo'cãrãrë marĩ wiogx Jesucristo me'rã y'ñõocx niwĩ. ¹⁰ Cü me'rã ninu'cücã'to nĩgũ marĩrë wërĩbosacx niwĩ. Tojo weerã cü apaturi a'ticã, cüre ėjõpeorã wërĩ'cãrã, marĩ catirã cü me'rã ninu'cücã'rãsa'a. ¹¹ Tere wäcürã, mäsä ni'cãrõacã weesetironojõta äpëräre a'merĩ weetamu, wäcütutuacã weeya.

Pablo Tesalõnicacjāräre cü werecasa'que ni'i

¹² Acawererã, mäsäre a'tiro weecã ñasa'a. Ö'acü ye queti wererãrë, cü besë'cãrãrë wiopesase me'rã ĩ'aña. Ö'acü narë cü ye quetire bu'edutigx, mäsäre werecasadutigx cüucx niwĩ. ¹³ Na mäsä de'ro wee nisetiati-jere wererã, x'põtã da'rama. Tojo weerã ma'ise me'rã narë wäcũña. A'merĩ a'pepürĩticã'ña. A'merĩ añurõ nisetiya.

¹⁴ Apeye mäsäre werenemorãti. Nijĩsijãrãrë da'radutiya. Wäcüque'tirãrë wäcütutuacã weeya. Ö'acü yere weetutuatiãrãrë weetamuña. Mäsäre mejëcã wa'acã, uayeticã'ña. Nã'cãña. ¹⁵ Mäsäre äpërã ña'arõ weecã, narë a'meticã'ña. A'tiro pe'e weeya. Məsä me'rãcjãrãrë, nipe'tirãrë añurõ weenu'cücã'ña.

¹⁶ E'catise me'rã ninu'cücã'ña. Bñjawetitã'ña.

¹⁷ Məsä no'o nĩrõ, no'o wa'aro Ö'acüre wäcü ñubuenu'cücã'ña. ¹⁸ Mäsäre ña'arõ, añurõ wa'acã quë'rãrë, Ö'acüre e'catise o'onu'cücã'ña. A'te nipe'tisere Ö'acü marĩ Jesucristore ėjõpeorãrë weecã ñasami.

¹⁹ Espiritu Santu mäsä wäcüsepeure werëcã, cã'mota'aticã'ña. Y'ñtiya cü dutisere. ²⁰ Ö'acü ye queti weresere tã'orã, yabi bujicã'ticã'ña. ²¹ A'tiro pe'e weeya. Na weresere wäcü, tã'ocasanã'cõpe'ocã'ña. Añuse nicã, tere weeya. ²² No'o ña'ase nisenojõrë weeticã'ña.

²³ Ö'acü ejerisãjãsere o'ogx mäsäre a'tiro weeato. Siape me'rã añurõ, ña'ase marĩrõ, cü ñaro dia'cü weecã weeato. Məsä ejeripõ'rãrĩrë, mäsä wäcüsere, nipe'tiro mäsä upre co'teato. Cü a'tiro weecã, marĩ

wiogɥ Jesucristo apaturi a'tigɥ, mɥsārē bu'iri marĩrã bocaejagɥsami. ²⁴ Ō'acɥ mɥsārē bese'cɥ nipe'tise cɥ "Weegɥti" ní'quere queoro weegɥsami. Tojo weegɥ ɥsã mɥsārē sēribosasere yɥ'tigɥsami. ²⁵ Acawererã, ɥsã quē'rārē Ō'acɥrē sēribosaya.

²⁶ Nipe'tirã tocjārã Jesure ějõpeorãrē ma'ise me'rã añudutiya.

²⁷ Marĩ wiogɥ Jesú cɥ dutiro me'rã a'ti pũrĩrē nipe'tirã Jesure ějõpeorãrē bu'eĩ'oduti'i.

²⁸ Jesucristo marĩ wiogɥ mɥsārē añurõ weeato.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo

2 TESALONICENSES

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo Tesalónicacjārārē Corintopu nígū, a'ti pūrīrē ojacu niwī. Ti macācjārā Jesucristo apaturi a'tiatjere queoro tū'omasīticā tū'ogu, narē wereapogu ojacu niwī. Na pe'e maata a'tigūsamī nírōnojō tū'ocārā niwā. Tojo weerā ni'cārērā cū a'tiatjere co'terā, na da'rami'quere da'radu'ucā'cārā niwā. Na āpērā o'ose me'rā ba'acaticā tū'ogu, narē ojacu niwī. Ti macācjārārē a'tiro weeya nígū, tojo wa'arosa'a nígū, ojacu niwī. Jesucristo apaturi a'tiatji dūporo ni'cū űa'agū nisoosebucu a'tigūsamī. Cū pājārārē nisoo, ējōpeocā weegūsamī nisere ojacu niwī.

Pablo cū me'rācjārā Tesalónicacjārārē oja'que ni'i

1 Yū'ū, yū'ū me'rācjārā Silvano, Timoteo me'rā mūsārē a'ti pūrīrē oja'a. Mūsā Tesalónicacjārārē marī pacu Ō'acū, marī wioogu Jesucristo yarārē añudutise o'o'o.

² Ō'acū marī pacu, tojo nicā Jesucristo marī wioogu mūsārē añurō weeato. Mūsārē ejerisājācā weeato.

Jesucristo apaturi a'ticā masārē beseatje ni'i

³ Yū'ū acawererā, űsā mūsā ye cjasere wācūrā, Ō'acūrē e'catise o'onu'cūcārāti. Mūsā Jesucristore ējōpeonemorā wee'e. Apeye quē'rārē mūsā a'merī ma'inemo'o. Tojo weerā Ō'acūrē e'catise o'onu'cūcārōna'a. ⁴ Mūsā ye cjasere no'o űsā wa'aro Jesucristore ējōpeorārē na nerēwuaropu a'tiro ni were'e. "Tesalónicacjārā āpērā narē űa'arō weemicā, ne ējōpeodu'utima. Narē mejēcā wa'acā quē'rārē, nu'cāma", ni e'catise me'rā were'e.

⁵ Ni'cārōacā mūsā Jesucristore ējōpeose bu'iri āpērā mūsārē tu'ti, űa'arō weesama. Na tojo weemicā, mūsā Ō'acūrē ējōpeonu'cūrā, cū queoro weesere űarāsa'a. Be'ro mūsā cū tiropu wa'arāsa'a. Mūsārē "Añurā nima, a'tiatio yū'ū tiropu", nigūsamī. ⁶ Ō'acū queoro weegūsamī. Mūsārē pi'eticā wee'cārārē pi'eticā weegūsamī. ⁷ Mūsā tu'u'cārā pe'ere soose o'ogūsamī. űsā quē'rārē mejārōta weegūsamī. Cū marī wioogu Jesú a'tiri nūmū nicā, tojo weegūsamī. Cū a'tigu, cūrē were-co'terā tutuarā me'rā ű'mūsepu dijatigūsamī. Pecame'e weronjō asistedijatigūsamī. ⁸ Ō'acūrē ējōpeotirārē, marī wioogu Jesú masārē yū'rūose quetire yū'rūnū'cārārē bu'iri da'regu a'tigūsamī. ⁹ Narē bu'iri da're bajurio, cō'adibutiagūsamī. Tojo weerā na ne cārōacā marī wioogu űatibutiārāsama. Tojo nicā cū tutuasere, cū asistesere űasome. ¹⁰ Cū a'tiri nūmūrē Jesure ējōpeorā a'tiro weerāsama. Cū asitese, cū tutuasere űarā, "Jesú añuyū'rūami", nirāsama. "Nipe'tirā bu'i wioogu nimi" ni űamarā, e'catirāsama. Mūsā quē'rā űsā were'quere ējōpeotjārā, na me'rā nirāsa'a.

¹¹ Tere wācūrā, marī ējōpeogu Ō'acūrē mūsārē sērī-bosanu'cū'u. A'tiro sērī'i. "Ō'acū, mū'ū pō'rā sājā-dutigū narē pijicu niwū. Tojo weegu narē mū'ū űaronojōta niseticā weeya. Na añurō weesī'rīma. Nipe'tise na weesī'rīsere mū'ū weetamurō me'rā weeato. Tojota mū'ūrē ējōpeo yapaticā'to", ni sērī-bosa'a. ¹² Mūsā a'tiro weecā, āpērā marī wioogu Jesure añurō wācūrāsama. Mūsā quē'rārē "Na añurā nima", ni űarāsama. Ō'acū, marī wioogu Jesucristo mūsārē ma'irā, tojo weecā weerāsama.

A'ti turi pe'tiwā'cātiri cura Jesure űatu'tigu a'tigūsamī nise ni'i

2 Yū'ū acawererā, ni'cārōacāma marī wioogu Jesucristo a'tiatjere, cū tiropu marīrē neonu'cō miatjere weregūti. ² Cārōacā me'rā mūsā weresu'ri-ano'ticā űa. Tojo nicā āpērā "Marī wioogu a'tiri nūmū ni-toja'a" mūsārē nicā, wācūque'titicā űa. A'tiro nibosama. "Āpērā Espiritu Santu yū'ūre tojo niami", nibosama. Āpērā "Apī weregu, tojo niami", nibosama. Āpērā "Pablo quē'rā tojo ojacārā niama", nibosama. A'tere tū'orā, wācūque'titicā űa. ³ Na űaronojō nisoono'ticā űa. Cū a'tiatji nūmū dūporo a'tiro wa'arosa'a. Masā űpētū waro Ō'acūrē yū'rūnū'cārāsama. Tojo weeri cura ni'cū űa'arō weeyū'rūnū'cāgū waro bajuagūsamī. Cū pecame'epu bu'iri da're bajuriono'acju nigūsamī. ⁴ Cū Ō'acūrē űatu'tigu, tojo nicā nipe'tise masā ējōpeosenojōrē űa'arō ucūacju nigūsamī. Cū dia'cūrē ējōpeocā űagūsamī. Ō'acū weronjō Ō'acū wi'ipū sājāanujā dujigūsamī. "Yū'ū Ō'acū ni'i", nita'sagūsamī. ⁵ Yū'ū mūsā tiropu nígū, tere werewū. ¿Mūsā tere wācūweti? ⁶ Mūsā cū űa'agū a'tiatjere cā'mota'agure masī'i. Ō'acū cū queoca nūmū dūporo űa'agū a'tisome. ⁷ Dicūse űa'ase cū weeatjere masīno'űa marī'i yujupū. Tojo masīno'űa marīmicā, űa'ase cū weesenojō nu'cā-toja'a. Cūrē cā'mota'agure miāca be'ro cū űa'arō weese masīno'rōsa'a. ⁸ Cū wa'acā, űa'arō weesebucu pe'e a'tigūsamī. Be'ro marī wioogu Jesú a'ti di'tapu apaturi a'tigu, cū tutuaro me'rā űa'agūrē wējēgūsamī. Cū

asistese me'ra a'tigu, curre cõ'abajuriogusami. ⁹ Cũ ña'agũ etáca be'ro wãtã wioꝝ weetamurõ me'ra peje weel'ota'sagusami. ¹⁰ Pecame'epu bu'iri da'reno'ajãrẽ no'o nise ña'ase põtẽorõ narẽ weeta'sagusami. O'acũ narẽ yu'rũosĩ'rĩmicã, na diacjũ cjasere ejõpeosĩ'rĩtirãsama. Tojo weerã pecame'epu wa'ado-jarãsama. ¹¹ Na ejõpeotise bu'iri O'acũ nemorõ narẽ nisoonemocã weegusami. Tojo weerã nisoono'o, ejõpeorãsama. ¹² O'acũ ye diacjũ cjasere ejõpeosĩ'rĩtirã, ña'arõ weesere tu'sayu'rũarãsama. Tojo weegu O'acũ narẽ bu'iri da're bajuriogusami.

O'acũ cũ bese'cãrãrẽ yu'rũocu niwĩ nise ni'i

¹³ Yu'ũ acawererã, Jesú marĩ wioꝝ mũsarẽ ma'imi. O'acũ ne waropu mũsarẽ yu'rũweticã wéegũ besecu niwĩ. Espiritu Santu tutuaro me'ra O'acũ yarã sãjãcã weecu niwĩ. Tojo nicã mũsã diacjũ cjasere ejõpeo-dutigũ tojo weecu niwĩ. Tojo weerã ãsã mũsã weesetisere wãcũrã, O'acũrẽ e'catise o'onu'cũcã'rãti. ¹⁴ ãsã mũsarẽ Jesucristo masãrẽ yu'rũose quetire werewũ. Te me'ra O'acũ mũsarẽ cũ põ'rã wa'acã weecu niwĩ. Marĩ wioꝝ Jesucristo nirõpu marĩrẽ cũ añubutiasere bu'ipejatamucã huꝝ, tojo weecu niwĩ. ¹⁵ Tojo weerã wãcũtutuano'cũcã'ña. ãsã mũsã tiropu bu'e'quere, tojo nicã ãsã toduporopu oja'o'quere wãcũnũñã.

¹⁶ Jesucristo marĩ wioꝝ basuta, tojo nicã marĩ pacu O'acũ marĩrẽ pajaña'rã, ma'icãrã niwã. Na marĩrẽ wãcũtutuacã weenu'cũsama. Marĩrẽ o'otjere e'catiyu-tojacã weesama. ¹⁷ Mũsarẽ wãcũtutuacã, ejõpe-onu'cũcã weeato. Nipe'tise mũsã ucũsere, mũsã weesere añurõ nisetiã weeato.

Pablo quẽ'rã sãrĩbosaduti'que ni'i

3 Acawererã, mũsarẽ a'tiro nituorãti. ãsã ye niatjere sãrĩbosaya. A'tiro sãrĩña. "Na marĩ wioꝝ ye quetire werẽcã, pãjãrã masã na weresere ejõpeoato", ni sãrĩbosaya. Tojo nicã mũsã wee'caronojõ "Narẽ tu'oato", ni sãrĩbosaya. ² Nipe'tirãputa Jesucristo yere ejõpeotima. Tojo weerã apeye quẽ'rãrẽ sãrĩbosaya. Masã ña'arã ãsarẽ ña'arõ weeticã'to nĩrã, sãrĩña.

³ Marĩ wioꝝ cũ "Weeguti" nĩ'quere weeticã weesome. Cũ mũsarẽ wãcũtutuacã weegusami. Wãtĩrẽ cã'mota'agusami. ⁴ ãsã weeduti'quere mũsã queoro

weerã wee'e. Tere O'acũ weetamuse me'ra añurõ weenu'cũrãsama, ni ejõpeo'o. ⁵ Jesucristo mũsarẽ O'acũ ma'imi nisere masĩcã weeato. Tojo nicã cũ wãcũtutua'caronojõ mũsarẽ wãcũtutuacã weeato.

Pablo "Da'rawapata'aya" nise ni'i

⁶ Yu'ũ acawererã, Jesucristo marĩ wioꝝ haronojõ mũsarẽ dutirãti. ãpẽrã Jesucristore ejõpeorã mũsã me'ra nĩrã nijĩsijasama. ãsã topu duti'quere weesirutisama. Na me'ra ba'pati, ne ninemoticã'ña. ⁷ Mũsã masĩsa'a. ãsã topu nĩrã wee'quere i'acũurõña'a. Topu nĩrã, tojo nibajaque'atitiwũ. ⁸ Ne ni'cũrẽ wapayetimĩrã, tojowaro ba'atiwũ. A'tiro pe'e weewũ. Mũsarẽ caribosĩ'rĩtirã, ñamĩrĩ, mũncori yóacãta da'rawũ. ⁹ "ãsã bu'ese wapa ãsarẽ ba'ase o'oya" nita basiomĩcã, ne weetiwũ. Mũsarẽ añuse queose o'osĩ'rĩrã, ãsã basu da'rawũ. ¹⁰ Mũsã me'ra nĩrã, a'tiro dutiwũ. "No'o da'rasĩ'rĩtigũnojõrẽ ne ba'ase ecaticã'ña", niwũ. ¹¹ ãsã mũsã ye quetire a'tiro tu'owũ. Ni'cãrẽrã mũsã wa'tero nĩrã nijĩsija niapãrã. Da'ratimĩrã, ãpẽrãrẽ ucjasijapãrã. ¹² Marĩ wioꝝ Jesucristo dutiro me'ra tojo weesetirãrẽ wererãti. ãpẽrãrẽ ucjaro marĩrõ na ba'atjere, narẽ du'sasenojõrẽ da'rawapata'ame'rĩcã'to.

¹³ Yu'ũ acawererã, mũsã pe'e caributiro marĩrõ añurõ weenu'cũcã'ña. ¹⁴ No'o ãsã a'ti pũrĩpu dutio'osere weetigũnojõrẽ "Cũ nimi", ni masĩña. Cũrẽ bopoyaro yu'rũato nĩrã ba'patitiã'ña. ¹⁵ Mũsã tojo ba'patitimĩrã, cũrẽ i'atu'tirã weronojõ tu'oña'ticã'ña. Mũsã acaweregũre weronojõ pe'e añurõ weeato nĩrã were-me'rĩcã'ña.

Pablo añudutitũo'que ni'i

¹⁶ Marĩ wioꝝ cũ basu marĩrẽ ejerisãjãse o'ogu a'tiro weeato. No'o de'ro mejẽcã wa'acã, mũsarẽ ejerisãjãse o'onu'cũcã'to. Marĩ wioꝝ mũsã nipe'tirã me'ra niato.

¹⁷ Yu'ũ Pablo basu a'te añudutisema oja'a. Yu'ũ nipe'tise pũrĩrẽ ojawharonojõta oja'a. Yu'ũ a'tiro dia'cũ papera o'ógũ oja'a. Tojo weerã mũsã "Cũta oja'ĩ", ni masĩrãsa'a. ¹⁸ Marĩ wioꝝ Jesucristo mũsã nipe'tirãrẽ añurõ weenu'cũcã'to.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo

1 TIMOTEO

A'ti pūrī a'tiro weero ojanopā nise ni'i

Timoteo Listra wāmetiri macāpū bajuacū niwī. Cū pacū griego masū nígū, judío masū mejēta nicū niwī. Cū paco pūrīcā judío masō nico niwō. Cū Pablōre queti miaco'tegū nicū niwī.

Pablo Éfesopū nígū, Timoteore a'ti pūrīrē ojacū niwī. Timoteore cū ējōpeosere wācūtutuacā weenemogū, Jesu-cristore ējōpeori curuacjārā tiropūre añurō nisetidutigū ojacū niwī.

A'tiro ojacū niwī. “Ō'acūrē sērīrā, a'tiro weeroḡa'a”, ni ojacū niwī. Tojo nicā mūsārē sū'ori nisetiacārē besesōrōrā, ā'rānojōrē sōrōrōḡa'a nisere ojacū niwī. Wapewia numiarē co'tesere, tojo nicā apeye ojanemocū niwī. Añurō wéérā bu'iri marīrā nisetisere ojacū niwī. Queoro bu'etirārē tū'omasīdutisere ojacū niwī.

Pablo Timoteore oja'que ni'i

1 Yū'ū Pablo Jesucristo besecú'cū ni'i. Ō'acū marīrē yū'rūogū nimi. Cūta Jesucristo ye quetire weredutigū o'ówī. Jesucristo marī wiogū quē'rā yū'ure o'ówī. Cūrēta marī yucuerā wee'e.

² Timoteo, mū'ūrē oja'a. Mū'ū Jesucristore ējōpeoyucā, yū'ū macū waro weronojō ni'i. Ō'acū marī pacū, tojo nicā Jesucristo marī wiogū mū'ūrē añurō weeato. Pajaña'to. Mū'ūrē ejerisājācā weeato.

Nisoosere cā'mota'aduti'que ni'i

³ Yū'ū Macedoniapū wa'ase dūporo mū'ūrē ti macā Éfesopū tojadutiwū. No'o mejēcā bu'erārē cā'mota'adutigū tojaque'adutiwū. Ni'cārōacārē mejārōta nigūti tja. ⁴ Tocjārārē wereturiama'asere, tojo nicā na ñecūsmūarē wāmepeonu'cūsere “Wācūma'aticā'ña”, niña. Masā tere wācūrā, mejō waro a'metu'ti-ma'asama. Marīrē Ō'acū weeduti'quere añurō weecā weewe'e. Marī cūrē ējōpeose me'rā pe'e Ō'acū weeduti'quere wee'e. Tojo weegū narē mejēcā bu'esere cā'mota'aya.

⁵ Mūsārē a'merī ma'icā ḡagū, tojo duti'i. Ña'ase marīrā, bu'iri marīrā tū'oña'rā, diacjū Ō'acūrē ējōpe-orā, queoro ma'irāsa'a. ⁶ Āpērā tere weetima. No'o ḡaro ucūma'ama. ⁷ Ō'acū ye cjase cū duti'quere bu'esī'rīmima. Tojo weemirā, na ucūsere tū'omasītima. Masībutiarā weronojō bu'ema.

⁸ Marī masī'i. Ō'acū Moisése dutise cūu'quere queoro masīcāma, añu ni'i. Te a'tiro ni'i. Masā Ō'acūrē yū'rūnū'cāsere masīdutigū cūucū niwī. ⁹ Ō'acū tere cúúgū, queoro weerārē cūuticū niwī. Cūrē yū'rūnū'cārārē, cū dutiro weetirārē cūucū niwī. Tojo nicā ña'abutiario weeri masārē, ña'arō weenu'cūrī masārē cūucū niwī. Ō'acūrē ējōpeotirārē, cū ye bu'ese cjasere ḡatirārē cūucū niwī. Apeyere, no'o pacūre, pacore wējēcō'arārē, nipe'tirā no'o wējēsebūcārārē cūucū niwī. ¹⁰ No'o āpērārē a'metārābajaque'atirārē, no'o ḡmūa se'saro numia me'rā weewūaronojō

weerānojōrē cūucū niwī. Numia quē'rārē na weronojō weewūarānojōrēta cūucū niwī. Tojo nicā masārē ñe'e, āpērāpūre duaturiarārē cūucū niwī. Nisoosebūcārārē, tojo nicā “Ō'acū me'rā diacjūta ni'i” nisoorānojōrē cūucū niwī. Tojo nicā nipe'tise añuse bu'esere cā'mota'arānojōrē Ō'acū cū dutisere cūucū niwī. ¹¹ A'te bu'ese, añubutiase Ō'acū yū'rūose queti nírōnojōta ni'i. Cū añuyū'rūgū yū'ure a'te quetire weredutiwī.

Pablo “Yū'ū ña'agū nimicā, Ō'acū yū'ure añurō weewī” ní'que ni'i

¹² Yū'ū marī wiogū Jesucristore e'catise o'o'o. Cū yū'ure añurō wācūgū, cū yarārē yū'ure weetamuduti-wī. Tojo weedutigū, yū'ure tutuasere o'owī. ¹³ Todūporopū yū'ū cūrē ña'arō ucūwū. Cū yarārē ña'abutiario weewū. Titapūre yū'ū Jesucristore ējōpeotitīgū, yū'ū weesere masītiwū. Tojo weegū Ō'acū yū'ure pajaña'wī. ¹⁴ Marī wiogū yū'ure ma'ígū, añubutiario weewī. Cū yū'ure Jesucristore añurō ējōpeocā weewī. Āpērārē ma'icā weewī.

¹⁵ A'te yū'ū ucūatje queoro waro ni'i. Nipe'tirā ējōpe-orōḡa'a. A'tiro ni'i. Jesucristo ña'arō weerārē yū'rūosī'rīgū a'ti nucūcāpūre a'ticū niwī. Yū'ūta nipe'tirā yū'rūoro ña'arō weeyū'rūnū'cā'cū ni'i. ¹⁶ Tojo nimicā, Ō'acū yū'ure pajaña'wī. Cū tojo weese me'rā Jesucristo ña'arō weerārē pajaña'sere yū'ure ī'omū'tāwī. Cū masārē pajaña'se ne pe'tisome. Yū'ure, ña'arō weeyū'rūnū'cā'cūre pajaña'caronojōta nipe'tirā cūrē ējōpeorārē pajaña'gūsami. Narē cū me'rā catinu'cūcā weegūsamī. ¹⁷ Tojo weerā Ō'acūrē “Añuyū'rūami”, ninu'cūrā. Cū wiogū ninu'cūgū nimi. Ne wērīsome. Ō'acū ni'cūta nimi. Cū bajutigū, masīyū'rūgū nīmī. Tojota nīmī.

¹⁸ Timoteo, mū'ū yū'ū macū weronojō ni'i. Yū'ū mū'ūrē weeduti'quere weeya. Todūporo marī acawerā mū'ūrē Ō'acū wereduti'quere werepā. Na were'caronojōta weeya. Tere wéégū, tutuaro me'rā du'ucūurō marīrō añurō weesere weenu'cūcā'ña. Tojo nicā queoro ējōpeo, bu'iri marīgū tū'oña'ña. Āpērā Je-

sucristore ějōpeorā queoro weemasĩmirā, weeticārā niwā. Tere weetirā, Jesucristore ějōpeodu'ucārā niwā. ²⁰ A'te tojo wa'awu Himeneorē, tojo nicā Alejandrorē. Tojo weegu ā'rā p̄arārē Ō'acūrē ña'arō ucūnemoticā'-to nīgū Jesucristore ějōpeorā me'rā ninemodutitiwū. Narē wātīa wioḡu de'ro weesĩ'rīrō weeato nīgū tojo weewu.

“Ō'acūrē sēřīrā, a'tiro weeroña'a” nique ni'i

2 Ne waro Jesucristore ějōpeorā a'tiro weecā ũa'a. Nipe'tirārē sēřībosarā. Ō'acū narē weetamuato nīrā sēřībosato. Ō'acūrē sēřīrā, “Añu'u”, niato. ² Wiorārē, nipe'tirā dutiri masārē sēřībosato. Marī tojo weerā a'mequēse marīrō nirāsa'a. Nipe'tise Ō'acū dutisere queoro weemasĩrāsa'a. Masā me'rā queoro nisetirāsa'a. ³ Marī āpērārē sēřībosarā, añurō weerā wee'e. Ō'acū marīrē yu'r̄uogū tojo weecā tu'sasami. ⁴ Ō'acū nipe'tirārē cū tiropu wa'acā ũasami. Nipe'tirārē cū ye, diacjū cjasere masīcā ũasami. ⁵ Ō'acū ni'cūta nīmi. Tojo nicā Jesucristo ni'cūta tja masārē Ō'acū me'rā apobosari masū nīmi. Cū masū weronojō up̄utigū nicū niwī. ⁶ Jesucristo nipe'tirā masārē yu'r̄uogū wēřībosacu niwī. Marī ña'arō wee'que wapare wapayegu tojo weecu niwī. A'te quetire “Tojo wa'arosa'a” nícatero ejacā, werebajurēno'caro niwū. ⁷ Cū ye quetire were-dutigū Cristo yu'r̄e sōrōwī. Cū besecū'cū niato nīgū judío masā nitirārē cū ye, diacjū cjasere bu'edutigū sōrōwī. Diacjūta ni'i. Nisoogu mejēta wee'e.

⁸ Tojo weegu nipe'tirocjārā ũmarē a'tiro weecā ũa'a. Na nerēw̄aropu Ō'acūrē sēřīcā ũa'a. Nūmorō sēřīrā, ña'arō weese moorā sēřīrōña'a. Uase, a'metu'tise moorā sēřīrōña'a. ⁹ Numia quē'rā a'tiro weecā ũa'a. Na su'tire añurō ĩ'at̄u'sarop̄ta sāñato. Ejatuario weeme'ricā'to. Na up̄re āpērā “Añurā nima” nidutirā peje ma'masu'ayur̄uoticā'to. ¹⁰ A'tiro pe'e weeato. Añurō bajusĩ'rīrā, Ō'acūrē ějōpeorā numia weew̄asenojōrē weeato. Bajuyorop̄re añurō weese me'rā “Añurā nima”, nino'ato. Āpērārē weetamu, añurō weeato. ¹¹ Jesucristore ějōpeorā nerē, na bu'eri curare numia di'tamarīrō t̄'oato. Ūrūsāma'a, ye'su-ticā'to. ¹² Ne numiarē masā decopu werenu'cūcā ũawe'e. Tojo nicā ũmarē ne dutiticā'to. Tojo weronojō o'orā, na numia di'tamarīato. ¹³ A'tiro ni'i. Ō'acū Adārē weem̄'tācu niwī. Cū be'ro Evare weecu niwī. ¹⁴ Apeye quē'rārē, Adā wātī nisoono'm̄'tācu mejēta nīmi. Numio pe'e nisoono'm̄'tāco niwō. Tojo weeno'co niyugo, Ō'acū duti'quere yu'r̄uñu'cāco niwō. ¹⁵ Tojo nimicā, Ō'acū numiarē yu'r̄uogūsamī. Na pō'rāticā, narē añurō yu'r̄ueticā weegu samī. Na cūrē ějōpeocā, masārē ma'icā, tojo weegu samī. Na queoro wācūyu, weeseticā, Ō'acū cū ũaro weenu'cūcā, yu'r̄ueticā weegu samī.

Jesucristore ějōpeori curuacjārā su'ori nirārē sōrōse ni'i

3 Masā a'tiro ucūw̄ase diacjūta ni'i: “No'o Jesucristore ějōpeori curuacjārā su'ori nigū, su'ori we-

jepeogu sājāsĩ'rīgūnojo añuse da'rasere weesĩ'rīgū weemi.” ² Tojo weesĩ'rīgūnojo a'tiro nirōña'a. Cūta “Ña'arō weemi” nino'ña marīgū nirōña'a. Ni'cōta n̄motigū nirōña'a. Cū wiopesase me'rā weesetigūnojo nirōña'a. Añurō wācūyu weesetigūnojo nirōña'a. Āpērā wiopesase me'rā ĩ'ano'gūnojo nirōña'a. Sijari masā cū ya wi'ip̄u wa'acā, añurō pōtēřīgūnojo nirōña'a. Āpērārē añurō bu'eme'řīgūnojo nirōña'a. ³ Tojo nicā que'agu, cumucabucu niticā'rōña'a. Tojo weronojō o'ogu, tu'tiro marīrō masārē queoro weegu nojo nirōña'a. A'mequēsere ũatigū, niyerure ũaripejatigūnojo nirōña'a. ⁴ Cū, cū ya wi'icjārārē añurō dutimasīgū nirōña'a. Cū pō'rārē añurō wiopesase me'rā yu'time'ricā weegū nirōña'a. ⁵ Cū, cū ya wi'icjārārē dutimasītigū, Ō'acūrē ějōpeori curuacjārā pe'ere totā nemorō co'tetibosami. ⁶ Jesucristore ne waropu ějōpeom̄jātī'cure su'ori wejepeogu sōrōña. Apetero weegu ni'cū ějōpeoca be'roacā sōrōno'cu pe'e “Yu'ñu āpērā yu'r̄uoro añuyur̄uñu'cā'a”, nibosami. Cū tojo nīgū, wātī weronojō wācūbosami. Tojo weegu Ō'acū wātīrē bu'iri da're'caro weronojō cūrē weebosami. ⁷ Apeye quē'rārē a'tiro nino'gūrē beseya. Jesucristore ějōpeotirā “Cūta añurō weemi” nino'gū niato. Tojo weeticāma, āpērā cūrē ña'arō wācūbosama. Cū ũaro wēégū, bopoyagu wātī ũaro weebosami.

“Weetamuco'terā a'tiro nisetiroña'a” nise ni'i

⁸ Jesucristore ějōpeori curuacjārā, Ō'acū ye queti wererārē weetamuco'terā quē'rā na wiorā weronojō nirōña'a. Āpērā ějōpeono'rānojo nirōña'a. Na ucūserē queoro weerānojo nirōña'a. Que'arā, ña'arō weese me'rā niyeru wapata'asĩ'rīrānojo niticā'rōña'a. ⁹ Marī ějōpeose Jesucristo ye queti Ō'acū ĩ'o'quere ějōpeonu'cūrā nirōña'a. Na bu'iri moorā t̄'oña'rā nirōña'a. ¹⁰ Narē sōrōati d̄poro na weesetisere añurō masīrōña'a. Na añurō weeseticā, bu'iri marīcā ĩ'arā, sōrōrōña'a. ¹¹ Numia quē'rā mejārōta āpērārē ějōpeono'rānojo nirōña'a. Uc̄jasepijarā niticā'rōña'a. N̄cū'ase me'rā weesetirā nirōña'a. Tojo nicā queoro weenu'cūrā nirōña'a. ¹² ũmu weetamuco'tegu ni'cōta n̄motiroña'a. Cū pō'rārē, cū ya wi'icjārārē añurō dutimasīrōña'a. ¹³ Na weetamuco'tesere añurō weecā, narē masā “Añurō weema”, nirāsama. Tojo nicā Jesucristore na ějōpeosere uiro marīrō añurō werenemorāsama.

Marī ějōpeose cjase ni'i

¹⁴ “Maata m̄u tiropu wa'aguti”, ni wācū'u. Tojo wācūmigū, apetero weegu maata wa'atibosa'a. Tojo weegu m̄urē Ō'acū pō'rā a'tiro nisetiroña'a nisere ojaguti. Ō'acū catinu'cūgū nīmi. Cū pō'rā Jesucristore ějōpeori curuacjārā nima. Nāta Ō'acū ye queti diacjū cjasere masārē masīcā weema. ¹⁶ Diacjūta ni'i. Marī ějōpeose tod̄poro masā masīti'que ni'i. Mejō nise niwe'e. Añuse waro ni'i. A'tiro ni'i:

Ō'acū macū masū weronojō up̄utigū a'ti nucūcāp̄re bajuacu niwī.

Espíritu Santu cūrē “Añugū waro nimi”, ni wereba-jurēcū niwī.

Ō'acūrē wereco'terā ũ'mūsepū nirá cūrē ĩ'acārā niwā. Cū ye queti a'ti nucūcāpūre werese'sano'o. A'ti nucūcāpūre masā cūrē ějōpeoma. Be'ro Ō'acū ũ'mūsepū cūrē miacū niwī.

“Diacjū cjasere ějōpeotirā a'tiro weesama” nise ni'i

4 Espiritu Santu bajuyoropū a'tiro nicū niwī: “A'ti ũmūco pe'tiati dūporo āpērā Jesucristore ějōpeomi'cārā ějōpeodu'urāsama. Wātīa nisoose me'rā bu'esere wererārē siruturāsama. Tojo nicā wātīa bu'esere siruturāsama.”² Weeta'sari masā nisoose me'rā bu'ecā, tū'orāsama. Weeta'sari masā te nisoosere masīmirā, ne bu'iritirā tū'oña'tima.³ Na a'tiro weesama. Masārē nūmotisī'rīcā, cā'mota'asama. Tojo nicā ni'cārē ba'asere ba'adutisama. Ō'acū pe'e a'te ba'asere weecū niwī. Jesucristore ějōpeorārē diacjū cjase masīrārē ba'adutigū tojo weecū niwī. Tere ba'arā, cūrē e'catise o'odutigū tojo weecū niwī.⁴ Nipe'tise Ō'acū wee'que añuse ni'i. Marī ne yabiticā'rōña'a. A'tiro pe'e weerōña'a. Cūrē e'catise o'orā, ba'arōña'a.⁵ A'tiro ni'i. Ō'acū tere “Añu ni'i”, nitojacū niwī. Tojo weerā marī cūrē e'catise o'ocā, cū te ba'asere añuse wa'acā weemi.

Pablo Timoteore weedutise ni'i

6 Mū'ū Ō'acū ye cjasere marī acawererārē bu'eya. Tere bu'égu, Jesucristore añurō da'raco'tegū nigūsa'a. Siape me'rā mū'ū Ō'acū ye cjasere bu'égu, nemorō ějōpeogūsa'a. Mū'ū añuse bu'esere sirutuse me'rā nemorō wācūtutuagū nigūsa'a.⁷ A'ti turi cjase were-ma'asere tū'otīcā'ña. Nemorō Ō'acū ũaro weenu'cūcā'ña.⁸ A'tiro ni'i. Marī da'rarā, nemorō tutu-arā wa'asa'a. Te añu ni'i. Marī Ō'acū ũaro weecā, totā nemorō añusa'a. A'ti ũmūcopūre, be'ro ũ'mūsepūre marīrē añurō wa'arosa'a.⁹ A'te diacjūta ni'i. Nipe'tirā a'tere ějōpeorōña'a.¹⁰ Tojo weerā marī Jesucristo ye cjasere wererā, pi'eti, ũpūtu da'ra'a. Ō'acū marīrē añurō weeatjere wācū, e'catiyutojarā, tojo wee'e. Cū catinu'cūgū nipe'tirārē yū'rūogū nimi. Cūrē ějōpeorā se'sarore yū'rūogūsamī.¹¹ A'tere āpērārē dutiya. Narē tere bu'eya.

12 Mū'ū ma'mū nise ye bu'iri āpērā mū'ū ucūserē ějōpeotibosama. Tojo weesere cā'mota'aya. A'tiro pe'e weeya. Jesucristore ějōpeorārē añuse queose ĩ'oña. Mū'ū ucūwūhase, mū'ū weesetise me'rā ĩ'oña. Tojo nicā āpērārē ma'ise, mū'ū Jesucristore ějōpeose me'rā ĩ'oña. Apeye quē'rārē añugū mū'ū nise me'rā ĩ'oña.¹³ Yū'ū topū etase dūporo nerērā, Ō'acū ye quetire bu'eĩ'onu'cūcā'ña. Marī acawererārē wācūtutuadutigū tojo weeya. Narē añurō bu'eya.¹⁴ Ō'acū mū'ūrē weemasīse o'o'quere weenu'cūcā'ña. Sō'onícatero Jesucristore ějōpeori curuacjārā sū'ori nirá mū'ūrē ũapeocaterore te weemasīserē Ō'acū o'owī.

15 Ō'acū o'o'quere wācūnūyū, añurō weenu'cūcā'ña. Tojo weecā, nipe'tirā mū'ū añurō weewā'cāsere

ĩ'arāsama.¹⁶ Apeye nigūti. Mū'ū bu'esere, tojo nicā mū'ū weesetisere añurō wācūña. Nipe'tisere queoro weenu'cūcā'ña. A'tere wéégū, mū'ū basu yū'rūwetigū weegūsa'a. Tojo nicā mū'ū weresere tū'orā quē'rā yū'rūwetirāsama.

Jesucristore ějōpeorārē “A'tiro weeya” nise ni'i

5 Timoteo, mū'ūrē dutigūti. Būcūrā ũmūarē tu'titicā'ña. Mū'ū, mū'ū pacūsumūarē ucūgū weronojō narē wereya. Ma'mapjia quē'rārē mū'ū acabijirārē ucūgū weronojō weeya.² Būcūrā numiarē mū'ū pacosānumiarē ucūgū weronojō narē wereme'rīcā'ña. Nu'miarē mū'ū acabijirārē weronojō ña'arō wācūrō marīrō wereya.

³ Wapewia numia weetamuno'ña marīrārē weeta-muña.⁴ Wapewio pō'rāticāma o pā'rāmerātīcāma, core na weetamuato. Ne waro na ya wi'icjārā me'rā añurō weewā'cōrōña'a. Tojo weerā pō'rā, pā'rāmerā, na pacūsumūa, na ũecūsumūa ma'i'que wapa ma'i a'merā weesama. Tojo weese añuse ni'i. Ō'acū tere tū'sasami.⁵ Apego wapewio waro ni'cō nigō pūrīcā Ō'acū weetamatjere yucuesamo. ũmūcorīnūcū, ũamīrīnūcū tojo sērīnu'cūsamo.⁶ Apego wapewio pe'e co ũasere weema'acā'samo. Co pecame'epū wa'acjo weronojō nitojasamo.⁷ A'te quē'rārē weedutiya. Tojo weeduticā, “Na bu'iri marīrā nima”, nino'rāsama.⁸ A'tiro ni'i. Ni'cū cū acawererārē añurō weetigū, marī ějōpeosere yabigū weronojō nisami. Cū ya wi'icjārā warore añurō weetigū pe'e, totā nemorō ña'arō weesami. Jesucristore ějōpeotigū nemorō ña'agū nisami.

⁹ Wapewia numiarē weetamurātīrā na wāmerē ni'cā pūrīpū ojaō'oña. A'tiro nirá numianojōrē ojaya: Būcūo waro sesenta cū'marī cūogore, ni'cūrēta marāpūtī'core ojaya.¹⁰ “Co añurō weemo” nino'gōnojo'rē ojaya. Co pō'rārē añurō masō'conojōrē masā co ya wi'ipū ejacā añurō ñe'egōnojo'rē ojaya. Tojo nicā mejō nisere da'ra-go āpērā Jesucristore ějōpeorārē weetamugōnojo'rē ojaō'oña. Pi'etīrārē weetamugōnojo'rē ojaya. No'o añuse apeyenojō weegore ojaya.

¹¹ Āpērā wapewia numia nu'miacure nisama. Nano-jōrē na wāmerē ojaticā'ña. Apetero na ũmūa me'rā nisī'rīrā, apaturi marāpūtībosama tja. Jesucristo pe'ere wācūdu'u, marāpūtīse pe'ere wācūyū'rūnū'cābosama.¹² Na “Jesucristo ye dia'cūrē weerāti” ní'quere weetīrā, bu'iritīrā nibosama.¹³ Apeye quē'rārē wi'serīpū dia'cū sījarā, nījīsījarā dojobosama. Te dia'cūrē weetībosama. Ucjabecūrā dojobosama. Nipe'tise de'ro wa'asere ucjarā, na ye nitisere ucūwūhano'ña marīserē ucjabosama.¹⁴ Tojo weegū wapewia numia nu'miacure nīrārē marāpūtīcā ũa'a. Na pō'rātīato. Wi'serīre co'teato. Na tojo weecā, marīrē ĩ'atu'tīgū “Na ña'arō weema”, nīmasītīsamī.¹⁵ A'tiro ni'i. Āpērā wapewia numia Jesucristore ějōpeomīrā, cūrē ějōpeodu'uma. Wātīa wiogūre siruturā, tojo weema.

¹⁶ Jesucristore ějōpeogū o ějōpeogo na acawerego wapewiore cūobosama. Core cūorā na weetamuato. Jesucristore ějōpeori curuacjārārē co'tedutīcā'to. Tojo

weecã, ãpẽrã wapewia numia co'teno'ña marĩrã pe'ere co'temasĩrãsama.

¹⁷ Jesucristore ãjõpeori curuacjãrãrẽ sũ'ori wejepeorãrẽ, añurõ weerãrẽ a'tiro nirõña'a. "Na añubutiario dutima", nirõña'a. Totã masãrẽ were bu'erã pe'ere nemorõ nirõña'a. ¹⁸ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ nirõnojõta a'tiro ni'i: "Wecũ trigore ãrũagũ, tuumã-jãmĩsũtuasami. Cũ ba'asĩrĩgũ, ba'ato. A'tiro weeticã'to. Trigore ba'ari nĩrã, cũ ãseropũ tuusãarĩ be'tore tuusãaticã'to." Aperopũre a'tiro ojanowũ: "Da'rari masũ cũ da'rase wapa wapata'aba'amasĩmi," ni ojanowũ. Tojo weerã sũ'ori nirãrẽ weetamurõña'a.

¹⁹ Apetero ni'cũ mũ'ũpũre a'tiro nibosami: "Õsãrẽ sũ'ori wejepeogũ ña'arõ weeamĩ", ni weresãbosami. Cũ tojo nicã, tũ'otĩcã'ña. Pũarã o i'tiarã ã'acãrã weresãcãpũ, tũ'oya. ²⁰ Ña'arõ weenu'cũrãrẽ nipe'tirã ã'orõpũ tu'tiya. Tojo weecã, ãpẽrã uirã, ña'arõ weesere. ²¹ Õ'acũ ã'orõpũre, Jesucristo marĩ wĩogũ ã'orõpũre mũ'ũrẽ a'tiro nigũti. Tojo nicã Õ'acũrẽ wereco'terã cũ besẽcãrã ã'orõpũ quẽ'rãrẽ mũ'ũrẽ nigũti: Sũ'ori wejepeorãrẽ ni'cãrõnojõ weeya. Mũ'ũ tũ'sarãnojõ dia'cũrẽ añurõ weeticã'ña. Nipe'tirãrẽ queoro weeya. ²² ã'abocurequejo, sũ'ori wejepeogũre sõrõticã'ña. Mũ'ũ ña'arõ weerãrẽ besegũ, na ña'arõ weesere bu'ipejatamubosa'a. Nipe'tise ña'arõ weesere cã'mota'aya.

²³ Mũ'ũ paapũ dutitise ye bu'iri aco dia'cũ sĩ'rĩticã'ña. Cã'rõacã vino quẽ'rãrẽ sĩ'rĩña.

²⁴ Ni'cãrẽrãrẽ na ña'arõ weesere beseatji dũporo maata na ña'arõ weesere masĩno'toja'a. ãpẽrã pe'ere na ña'arõ weese be'ropũ bajuarosa'a. ²⁵ Mejãrõta tja añurõ weese quẽ'rã maata masĩno'o. Apeye pe'e añurõ weese maata bajutise be'ropũ bajuarosa'a.

6 Jesucristore ãjõpeorã da'raco'teri masã na wiorãrẽ wiopesase me'rã ã'arõña'a. Na tojo weecã, Õ'acũrẽ, tojo nicã marĩ bu'esere ãpẽrã ña'arõ ucũsome. ² Na wiorã Jesucristore ãjõpeorã nicã, a'tiro weeticã'to. Na ãjõpeorã nise bu'iri narẽ wiopesase marĩrõ ã'aticã'to. A'tiro pe'e weeato. Nemorõ añurõ weeato. Na wiorã Jesucristore ãjõpeorã nima. Tojo weerã na acawererã na mairãrẽ weronojõ añurõ weeato. A'tere were, bu'eya narẽ.

Marĩ ãjõpeosere queoro weedutise ni'i

³ No'o mejẽcã bu'egũnojõ a'tiro nisami. Marĩ wĩogũ Jesucristo ye bu'esere "Tojo niwe'e", nisami. Tojo nicã marĩ ãjõpeose quẽ'rãrẽ "Tojo niwe'e", nisami. ⁴ Tojo nigũ masĩtimigũ, "ãpẽrã yũ'rũoro masĩyũ'rũnũ'cã'a", nisami. Cũ tojo nigũ tũ'omasĩtigũ nimi. Cũ na ucũsenũcũrẽ "Tojo niwe'e", nimũjãsamĩ. Te me'rã a'merĩ ãose, a'metu'tise, yabise, a'merĩ ãjõpeotise wã'cã'a. ⁵ Tojo nicã ãpẽrã mejõ warota a'metu'tise wã'cã'a. Ña'arõ wãcũrã, tojo weesama. Diacjũ cjasere ne masĩtisama. Tojo weerã me'rã a'mesũ'aticã'ña. Na "Õ'acũrẽ ãjõpeose me'rã wapata'arãsa'a", ni wãcũsama. ⁶ Tojota ni'i, nĩrõ. Diacjũta marĩ Õ'acũrẽ ãjõpeose me'rã peje apeyenojõ cũorã weronojõ ni'i. Marĩ cũoro ejatuario e'caticãma, tojota ni'i. ⁷ A'tiro ni'i.

Marĩ a'ti turĩpũre bajuarã, ne apeyenojõ me'rã bajuatiwũ. Wẽrĩrãpũ quẽ'rã ne apeyenojõ miasome. ⁸ Marĩ su'ti, ba'ase cũose me'rã e'catiroña'a. ⁹ ãpẽrã pe'e peje cũosĩ'rĩrã ãarĩpejarã no'o ãaro weema'asama. Siape me'rã nemorõ ãarĩpejadojasama. Te me'rã na dojo, bu'iri da'reno'rãsama. Pecame'epũ wa'arãsama.

¹⁰ A'tiro ni'i. Niyeru ãarĩpejase me'rã nipe'tise ña'ase dũ'pocãti'i. ãpẽrã Jesucristore ãjõpeomi'cãrã a'te ãarĩpejase me'rã na ãjõpeomi'quere du'ucã'sama. Tojo weerã ni'cãrõacãrẽ na catiri ãmũcore peje bũjawetise bocama.

Pablo Timoteore "Queoro weeya" nise ni'i

¹¹ Timoteo, mũ'ũ pũrĩcã Õ'acũ yagũ ãarĩpejasere ne weema'aticã'ña. A'tiro pe'e weeya. Añurõ weenu'cũcã'ña. Õ'acũrẽ sirutuya. Cũrẽ ãjõpeoya. Nipe'tirãrẽ ma'ña. Mejẽcã wa'acã, wãcũtutuaya. Tu'tiro marĩrõ ãpẽrãrẽ añurõ weeya. ¹² Mũ'ũ tutuario põtõorõ wãcũtutua, ãjõpeonu'cũcã'ña. Catise ã'mũserũ mũ'ũ Õ'acũ me'rã ninu'cũatjere wãcũnu'cũcã'ña. Õ'acũ catise pe'titiserẽ o'osĩ'rĩgũ mũ'ũrẽ besecũ niwĩ. Tojo weegũ tere wãcũyũ'rũnũ'cãcã, mũ'ũrẽ o'ogũsamĩ. Mũ'ũ pãjãrã tũ'oropũ Jesucristore ãjõpeosere queoro werewũ.

¹³ Õ'acũ nipe'tirãrẽ catise o'ogũ nimi. Cũ ã'orõpũ, tojo nicã Jesucristo ã'orõpũ quẽ'rãrẽ mũ'ũrẽ weeduti'i. Jesucristomarĩcã cũ catiri ãmũcore ma'itigũ, a'tiro weecũ niwĩ. Poncio Pilatore cũ nisetiserẽ añurõ werewũ niwĩ. Mũ'ũ quẽ'rã yũ'ũ dutise nipe'tiserẽ dũcayuro marĩrõ queoro wereya. "Cũ queoro weetimi", nino'ticã'ña. Marĩ wĩogũ Jesucristo a'tiri curapũ tojo weedu'uya. ¹⁵ Õ'acũ "Tojo weegũti" nĩcatero ejacã, nipe'tise cũ ni'quere queoro tu'ajanũ'cõgũsamĩ. Õ'acũ ni'cũta añuyũ'rũgũ, tutuayũ'rũgũ nimi. Nipe'tirã wiorã wĩogũ nimi. ¹⁶ Cũ ni'cũta catinu'cũmi. Cũ pũrõ asisteropũ nimi. Ne ni'cũ masũ cũ basu Õ'acũ nirõpũ wa'amasĩtimi. Ne ni'cũ cũrẽ ã'aticũ niwĩ. ã'ata basiowe'e. Õ'acũ ni'cũrẽta añurõ ucũyũ'rũnũ'cãrõña'a. "Cũ wĩogũ ninu'cũato", nirõña'a. Tojota niato.

¹⁷ No'o peje cũorãnojõrẽ a'tiro weedutiya. Na "ãpẽrã yũ'rũoro niyũ'rũnũ'cã'a", niticã'to. Na cũose me'rã "Añurõ wa'arosa'a", ni e'catiyuticã'to. Te queoro niwe'e. Pe'tidija wa'arosa'a. Tojo weronojõ o'orã, Õ'acũ pe'ere e'catise me'rã yucueato. Cũ catinu'cũgũ marĩrẽ e'caticã ãagũ, nipe'tise marĩ cũosere o'omi. ¹⁸ Peje cũorãrẽ añusere weedutiya. ãpẽrãrẽ añurõ weeato. Na cũosere o'oato. ¹⁹ Na tojo wẽerã, ape ãmũcopũre peje cũorã weronojõ niyutojarãsama. Na catinu'cũatjere bocarãsama.

Pablo Timoteore "Tojo weeya", nitũo'que ni'i

²⁰ Timoteo, Õ'acũ mũ'ũrẽ weredutigũ cũu'quere añurõ weeya. A'ti nucũcã cjase ucũse mejõ nisere tũ'otĩcã'ña. Tojo nicã mejẽcã no'o ãaro ucũma'ase quẽ'rãrẽ tũ'otĩcã'ña. ãpẽrã "Masĩrã waro ni'i" nĩrã peje mejẽcã wãcũse cũoma. ãpũtũ na ãaro ucũma'asama. Na masĩse nisoo ucũma'ase ni'i. Tojo weegũ narẽ

tɛ'otĩcã'ña. ²¹ Ni'cãrẽã a'tere weesiruturã, Jesucristore
ẽjõpeomi'quere du'ucã'cãã niwã.
Õ'acũ mɛ'urẽ añurõ weeato.

Tocã'rõta oja'a.
Pablo

2 TIMOTEO

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo Timoteore Romapū bu'iri da'reri wi'ipū nígū, ojacū niwī. Cū Timoteore ojamū'tāca pūrīrē a'tiro ojacū niwī: "Yū'ū bu'iri da'reri wi'ipū nise wapa nipe'tiropū Jesucristo ye queti se'saro wee'e", ni ojacū niwī. A'ti pūrīma ti pūrī weronojō ojaticū niwī. Asia di'tacjārā cūrē bu'iri da'reri wi'ipū nicā, bopoyasācārā niwā. Tojo weegū nipe'tirā cō'awā'cāno'caro weronojō tū'oña'cū niwī. Luca, tojo nicā Onesíforo ya wi'icjārā dia'cū cūrē wācūtutu-acā wéerā, bu'iri da'reri wi'ipū nigūrē bopoyasācārā niwā. Pablo "Ni'cūta nisa'a" ni tū'oña'gū, cū me'rācārā waro Timoteore, Marcore cū tiropū pijiocū niwī. Троарū cū cūu'que paperare, cū yaro asibusurore mi-itidutigūnojōta pijiocū niwī. Cū "Maata wērgūsa'a", ni wācūcū niwī. A'ti pūrī cū ojatūoca pūrī ni'i.

Pablo Timoteore oja'que ni'i

1 Yū'ū Pablo Jesucristo besecū'cū ni'i. Cū yū'ūre Ō'acū haronojōta cū ye quetire weredutigū o'owī. A'te queti a'tiro ni'i. Ō'acū "Jesucristore ējōpeorārē catinu'cūcā weegūti", nicū niwī. Cū ní'caronojōta yū'ūre tere weredutigū o'owī.

² Timoteo, mū'ūrē yū'ū maigūrē oja'a. Mū'ū Jesucristo ye quetire yū'ū werecā, añurō ējōpeowū. Tojo weegū mū'ū yū'ū macū weronojō ni'i. Ō'acū marī pacū, tojo nicā Jesucristo marī wioğū mū'ūrē añurō weeato. Pajaña'to. Mū'ūrē ejerisājācā weeato.

"Jesucristore ējōpeorā āpērārē a'tiro weero'ūa'a" nise ni'i

³ Yū'ū Ō'acūrē sērīsetirinūcū mū'ūrē wācū'u. Mū'ūrē wācūgū, űamipū, űmūcorū Ō'acūrē e'catise o'o'o. Cūrē yū'ū űecūsmūa ējōpeoseti'caronojōta ējōpeo'o. Yū'ū bu'iri moogū tū'oña'gū, cūrē ējōpeo'o. ⁴ Timoteo, mū'ūrē pūrō wācū'u. Yū'ū mū'ū tiropū ní'cū wijacā, mū'ū uti'quere wācūnu'cūcā'a. Mū'ūrē pūrō ī'asī'risa'a. Mū'ūrē ī'agū, e'catigūti nígū, tojo wācū'u. ⁵ Mū'ū Jesucristore queoro ējōpeosere yū'ū wācū'u. Mū'ū ní'cārōacā ējōpeosere mū'ū űecō Loida, tojo nicā mū'ū paco Eunice ējōpeomū'tāwā. Mū'ū quē'rā tereta ējōpeosirutugū wee'e.

⁶ Tojo weegū mū'ū a'tiro weecā űa'a. Ō'acū mū'ūrē weeduti'quere tutuaro me'rā weenu'cūcā'ña. Todūporo yū'ū mū'ūrē űapeocā, Ō'acū mū'ūrē añuse masīsere o'owī. Tere nemorō añurō weenu'cūcā'ña. ⁷ Ō'acū marīrē Espiritu Santure o'owī. Cūrē o'ogū, uidutigū mejēta o'owī. Tojo o'ogū, tutuase o'ogūre, ma'ise o'ogūre, queoro wācūse o'ogūre o'owī. ⁸ Tojo weegū marī wioğū ye quetire weregū, bopoyaticā'ña. Yū'ū quē'rārē Jesucristo ye queti bu'ese wapa, bu'iri da'reri wi'ipū yū'ū dujicā, bopoyasācā'ña. A'tiro pe'e weeya. Jesucristo ye quetire wereya. Tojo werese bu'iri mū'ū quē'rā űa'arō yū'ūrgūsa'a. Tojo wa'acā ī'agū, "Añurōsa'a", niña. Ō'acū mū'ūrē tutuaro o'oro pōtēorō

tojo weeya. ⁹ Ō'acū marīrē pecame'erū wa'abo'cārārē yū'ūrūweticā weewī. Cū añurō weecā űagū, cū űaro weedutigū marīrē besecū niwī. Marī añuse weesetisere ī'agū mejēta besecū niwī. Cū pe'e marīrē añurō weesī'rigū besecū niwī. A'tiro ni'i. Ō'acū marīrē ma'igū, Jesucristo marīrē yū'ūrgūoatjere wācūcū niwī. Tere a'ti turi weese dūporo wācūtojacū niwī. ¹⁰ A'to-cateroma marīrē yū'ūrgūogū, Jesucristo a'tise me'rā cū ma'isere ī'owī. Marī pecame'erū wa'abo'cārārē yū'ūrūweticā weewī. Tojo nicā a'tiro masīcā weewī. Marī cū yū'ūrose quetire tū'o ējōpeorā, catinu'cūrāsa'a nisere masīcā weewī.

¹¹ Ō'acū te quetire yū'ūre weredutiwī. Judío masā nitirārē bu'edutigū yū'ūre besecū'cū. ¹² Te quetire werese bu'iri yū'ū pūrō pi'eti'i. Tojo pi'etimigū, bopoyawe'e. Yū'ū Jesucristore masī'i. "Cū ní'quere queorota weegūsamī", ni'i. Cū tutuagū nimi. Yū'ūre te queti wereturiase cūu'quere añurō co'teyapada'reogūsamī. "Téé apaturi a'tigūpū, co'tenu'cūgūsamī", ni'i. Tojo weegū yū'ū ne bopoyawe'e.

¹³ Yū'ū mū'ūrē bu'e'quere queoro bu'ewā'cāña. Añurō ējōpeosetiya. A'merī ma'īña. Marī Jesucristo me'rā nírā, tojo weemasī'i. ¹⁴ Espiritu Santu marīpūre nimi. Cū weetamuse me'rā Ō'acū mū'ūrē weredutigū cūu'quere añurō bu'eya.

¹⁵ Mū'ū masītoja'a. Nipe'tirā Jesucristore ējōpeorā, Asiācārā yū'ūre cō'awijape'tia wa'awā. Na wa'tero ní'cārā quē'rā Figelo, tojo nicā Hermógenes mejārōta weewā. ¹⁶ Onesíforo pūrīcā tojo weetiwī. Ō'acū cūrē, cū ya wi'icjārārē pajaña'gūsamī. Pejetiri Onesíforo yū'ūre wācūtutuacā weewī. Apeye quē'rārē yū'ū bu'iri da'reri wi'ipū nimicā, yū'ūre bopoyasātiwī. ¹⁷ A'tiro pe'e weewī. Cū Romapū ejagū, yū'ūre űpūtu a'macū niwī. Téé bocagūpū, a'madu'uwī. ¹⁸ Marī wioğū masārē besatji űmū Onesíforore pajaña'to. Cū marīrē Éfesopū weetamu'quere mū'ū añurō masīsa'a.

Pablo Timoteore queoro weedutise ni'i

2 Timoteo, mɛ'u yu'u macũ weronojõ nigũrẽ a'tiro nigũti. Jesucristo mɛ'urẽ añurõ weemi. Tojo weegu cũ weetamuse me'rã cũrẽ ãjõpeonu'cũcã'ña.

2 Yu'u pãjãrã masã tɛ'oropu bu'e'quere wereturiaya. "Å'rãta yu'u bu'esere ãpẽrãrẽ queoro wereturi-atu'sama" ni, mɛ'u i'arãnojõrẽ wereya.

3 Mɛ'u Jesucristo ye quetire werese bu'iri mɛ'urẽ ña'arõ wa'arosa'a. Usãrẽ wa'a'caro weronojõ wa'arosa'a. Mɛ'urẽ tojo wa'acã, wãcũtutuaya. Surara weronojõ weeya. Cũrẽ mejẽcã wa'acã, wãcũtutasami.

4 Surara cũ wiogu dutise dia'cũrẽ weesami. Surara nitigu weronojõ weetisami. Tojo weegu mɛ'u cũ weronojõ weeya. Jesucristo ye dia'cũrẽ weeya. 5 Apĩ quẽ'rã omari masũ cũ wiorã dutisenojõrẽ queoro weetigu, wapata'atisami. Na cũrẽ o'obo'quere o'otisama. Tojo weegu añuse bocasĩ'rigũ, Jesucristo duti'quere queoro weeya. 6 Ni'cũ wesepu añurõ da'raguonojõ ti wese cjase ducatisa me'rã dua wapata'amasĩsami. Mɛ'u te weronojõ Õ'acũ ye cjasere añurõ bu'égũ, te wapa mɛ'u quẽ'rã wapata'amasĩ'i. 7 Yu'u weresere wãcũnũña. Mɛ'u tojo weecã, marĩ wiogu nipe'tisere mɛ'urẽ masĩcã weegusami.

8 Jesucristore wãcũña. Cũ wẽrĩ'cu nimigũ, masãcu ni-wĩ. Cũta dɛporocjũ wiogu Davi pãrãmi nituriagu nimi. Yu'u Jesucristo ye añuse quetire weregu, tereta werewu. 9 A'te queti werese bu'iri yu'u pi'etisa'a. Yu'u ña'arõ weegu weronojõ bu'iri da'reri wi'ipu ni'i. Õ'acũ ye queti pũrĩcã nipe'tiropu nibi'atoja'a. Yu'ure bu'iri da'reri wi'ipu bi'adpo'que weronojõ niwe'e. 10 Tojo weegu yu'u pi'etimigũ, wãcũtutua'a. Õ'acũ be-se'cãrãrẽ añurõ wa'ato nígũ tojo wee'e. Na quẽ'rã marĩ weronojõ Jesucristore ãjõpeorã, yu'rũono'rãsama. Añubutiasere bocarãsama. Catin-u'cũcã'rãsama. Tojo weegu nipe'tisere wãcũtutua'a.

11 A'tiro nise diacjũta ni'i:

Marĩ Jesucristore ãjõpeose bu'iri ãpẽrã wẽjẽbosama. Na tojo wẽjẽcã, marĩ Jesucristo me'rã u'musepu catin-u'cũrãsa'a.

12 Marĩ pi'etirã wãcũtutuarã, cũ wiogu nirõpu cũ me'rã wiorã nirãsa'a.

"Cũrẽ masĩtisa'a" nicã, cũ quẽ'rã marĩrẽ "Masĩwe'e", nigũsami.

13 Marĩ cũrẽ añurõ ãjõpeotimicã, cũ pe'e nipe'tise "A'tiro weegũti" ni'quere queoro weenu'cũsami. Õ'acũ ne ni'cãti nisoomasĩtisami.

Pablo Timoteore queoro bu'edutise ni'i

14 Mɛ'u bu'erãrẽ a'te dɛporo yu'u oja'quere wãcũdu-tiya. Åpẽrã ucũsetirinũcũ "Tojo mejẽta ni'i", nisama. Diacjũ marĩ wiogu tɛ'oropu na tojo nisetisere du'udu-tiya. Te ucũse wapamarĩ'i. Åpẽrã wãcũsere dojorẽma.

15 Mɛ'u pe'e Õ'acũ yere añurõ bu'eya. Tojo nicã cũ yere queoro weeya. Mɛ'u tojo weecã i'agũ, mɛ'urẽ "Añurõ weemi", nigũsami. Queoro wéégũ, mɛ'u da'rasere bopoyasome. Diacjũ cjasere Jesucristo ye quetire que-

oro wereturiaya. 16 A'ti turi cjase diacjũ nitisere na ucũcã, ucũtamuticã'ña. A'tiro ni'i. Tere ucũrã, nemorõ siape me'rã ña'arã wa'asama. 17 Na bu'ese marĩ upupu cãmi boase'saro weronojõ ãpẽrãrẽ pe'rĩpejawã'cãsa'a. Årã puarã Himeneo, Fileto te boase weronojõ masãrẽ bu'érã, dojorẽma. 18 Årã Õ'acũ ye quetire queoro bu'e-tima. A'tiro nima: "Masã wẽrĩ'cãrã masãtojacãrã niwã", nima. Na tojo nicã tɛ'orã, ãpẽrã "¿Usã de'ro ãjõpe-orãsariba?" ni wãcũma. 19 Õ'acũ cũ ucũse cũu'que pũrĩcã tutuari wi'i yeen'cõ'que weronojõ ni'i. Cũ ye queti ne dɛcayuwe'e. A'tiro ni'i. "Marĩ wiogu Jesucristo cũ yarãrẽ masĩsami." Tojo nicã "Nipe'tirã 'Jesucristo yarã ni'i', ni wãcũrã ña'arõ weesere du'uatõ."

20 A'te queosere weregũti. Ni'cũ peje cɛogũ ya wi'ipure peje bapari nisa'a. Uru me'rã wee'que pari, plata me'rã wee'que pari nisa'a. Tojo nicã apeye yucu me'rã wee'que pari, di'i me'rã yee'que pari nisa'a. Bosenũm nicã añuse parire na ba'awũaropu peosama. Apeye parire mejõ nirĩ nũmũ peosama. 21 Marĩ a'te weronojõ ña'asere weetirã, bosenũm nicã añuse pari peose weronojõ nirãsa'a. Marĩ wiogu yarã waro nirãsa'a. Cũ nipe'tise añurõ weedutisere queoro weerãsa'a.

22 Tojo weegu mɛ'u ma'mapjia na ɛaripejasenojõrẽ weeticã'ña. Queoro weeya. Jesucristore ãjõpeoya. Masã quẽ'rãrẽ ma'ña. Tojo nicã a'mequẽse marĩrõ niña. Nipe'tirã queoro weerã Õ'acũrẽ ãjõpeorã me'rã añurõ nicã'ña. 23 Åpẽrã tojo ucũma'acã, na me'rã ucũtamuticã'ña. Na tɛ'omasĩtima. Mɛ'u masĩ'i, na tojo ucũrã na ɛaro a'metu'tiyapatisama. 24 Mɛ'u marĩ wiogure da'raco'tegu ni'i. Ne a'metu'titicã'ña. A'tiro pe'e weeya. Nipe'tirã me'rã añurõ niña. Narẽ añurõ bu'e, na mɛ'urẽ ña'arõ wees'ĩrĩcã, tojo tɛ'oña'cã'ña.

25 Mɛ'u bu'esere tɛ'osĩ'rĩtirãrẽ añurõ pajaña'se me'rã narẽ "A'tiro pe'e añurõ weeya", niña. Õ'acũ na ña'arõ wee'quere dɛcayugusami nígũ, tojo niña. Na dɛcayurã, diacjũ cjasere ãjõpeorãsama. 26 Mɛ'u narẽ tere werecã, tɛ'omasĩrãsama. Tojo weerã wãtĩ yarã, cũ du-tiro weemi'cãrã yu'rũwetiwijarãsama.

"A'ti turi pe'tise dɛporo dicuse ña'ase wã'cãrõsa'a" ni'que ni'i

3 Mɛ'u a'tere tɛ'omasĩña. A'ti turi pe'tise dɛporo peje ña'ase wã'cãrõsa'a. A'tiro wa'arosa'a. 2 Masã na ye cjase dia'cũrẽ ɛarãsama. Niyerure ɛaripe-jarãsama. "Åpẽrã yu'rũoro añuyũ'rũnũ'cã'a", ni wãcũrãsama. Masĩbutiarã weronojõ ucũma'arãsama. Õ'acũrẽ ɛatirã, ña'arõ cũrẽ ucũrãsama. Na pacũsũmũarẽ yu'rũnũ'cãrãsama. Åpẽrã narẽ añurõ weemicã, "Usãrẽ añurõ weepu", ne nisome. Narẽ e'catise o'osome. Wiopesase me'rã Õ'acũrẽ ãjõpeosome. Marĩ ãjõpeosetisere mejõ nisere weronojõ wãcũrãsama. 3 Ne ãpẽrãrẽ ma'isome. Pajaña'se moorãsama. Ucjasepijarã nirãsama. Na no'o ɛaro ña'arõ wees'ĩrsere weerãsama. Åpẽrãrẽ ña'arõ pi'eticã weerãsama. Ne cã'rõ añusere ɛasome. 4 Na me'rãcjãrã nimi'cãrãrẽ ña'arõ weerãsama. No'o ɛaro weema'acã'rãsama. Na uputu "Åpẽrã yu'rũoro

añuyurũñũ'cã'a", ni wãcũrãsama. Õ'acũ pe'ere wãcũrõnojõ o'orã, e'cati nisetisenojõ dia'cũrẽ wãcũrãsama. ⁵ Õ'acũrẽ ãjõpeorã weronojõ weesoora'sama. Na weesetise me'rã pe'e Õ'acũ tutu-asere "Tojo niwe'e", nirãsama.

Nanojõ me'rã ne cã'rõ ba'patima'aticã'ña. ⁶ Na tojo weerãnojõ a'tiro weesama. Ucũme'rĩse me'rã wi'seripũ sãjãasama. Sãjãa, numia tiro todũporo ña'arõ wee'cãrã bu'iritirã, wãcũtutuatiãrẽ niso do-jorẽsama. Narẽ mejẽcã ãjõpeocã weesama. Na numia nipe'tise ña'arõ weesere ñaripejasama. ⁷ Nipe'tise bu'esere masĩs'ĩrĩmirã, ne diacjũ cjasere masĩtu'ajati-sama. ⁸ Numiarẽ nisoori masã pãarã Janes, Jambres weronojõ nima. Na dũporopũ Moisé nĩcateropũre na Egiptocjãrã tũ'oña'rĩ masã nicãrã niwã. Na Moisére ï'atu'ticãrã niwã. Diacjũ cjasere ne ñaticãrã niwã. Na weronojõ ã'rã quẽ'rã diacjũ cjasere ñatima. Ña'arõ wãcũpo'cãrã ne queoro ãjõpeomasĩtima. ⁹ Na ucũ-ma'ase maata pe'tirosa'a. Nipe'tirã na ucũcã tũ'orã, "Tojo nima'arã weema", nirãsama. Moisére ñati'cãrã Janes, Jambres weronojõ wa'arosa'a. Titapũre na nima'asere masã masĩcãrã niwã. Mejãrõta tja ã'rã quẽ'rãrẽ na nima'asere masĩrãsama.

Pablo Timoteore "A'tiro weeya" cũ nitũo'que ni'i

¹⁰ Mũ'ũ pũrĩcã yũ'ũ bu'ese nipe'tisere añurõ masĩ'i. Yũ'ũ weesetisere, yũ'ũ wees'ĩrĩsere masĩ'i. Tojo nicã yũ'ũ Õ'acũrẽ ãjõpeosere masĩ'i. Æpẽrã queoro weeticã, yũ'ũ tojo tũ'oña'sere mũ'ũ masĩ'i. Yũ'ũ ma'isetisere, mejẽcã wa'acã wãcũtutuasere mũ'ũ masĩ'i. ¹¹ Masã yũ'ũre ña'arõ weecã, pi'etiũ. Nipe'tise a'te macãrĩpũ wa'a'quere mũ'ũ masĩ'i. Antioquiarũ, Iconiorũ, Lis-trapũ yũ'ũ pi'eti'quere mũ'ũ masĩ'i. Pi'etisetirĩnũcũ marĩ wioğũ yũ'ũre yũ'rũweticã weewĩ. ¹² Diacjũta ni'i. Jesucristore ãjõpeorã nipe'tirãrẽ Õ'acũ ñaronojõ añurõ wees'ĩrĩrãrẽ ãpẽrã ña'arõ weerãsama. ¹³ Ña'arĩ masã, tojo nicã nisoori masã nemorõ ña'arõ weenemope-orãsama. Nisooneowã'cãrãsama. Nisoora' nimirã, na quẽ'rã nisoono'o, ãjõpeorãsama.

¹⁴ Mũ'ũ pũrĩcã mũ'ũrẽ bu'e'quere queoro ãjõpe-onu'cũcã'ña. Queoro weeya. Mũ'ũ tere "Diacjũta ni'ĩ", nisa'a. Mũ'ũ mũ'ũrẽ bu'e'cãrãrẽ masĩ'i. ¹⁵ Mũ'ũ wĩ-magũpũta Õ'acũ ye queti o'jãca pũrĩ cjasere masĩnũ'cãwũ. Tere bu'égũ, mũ'ũ Õ'acũ yere masĩwũ. Masĩ, Jesucristore ãjõpeose me'rã yũ'rũono'wũ. ¹⁶ Õ'acũ ye queti o'jãca pũrĩ cjasere ojadutigũ, cũ masĩse o'ose me'rã ojadutigũ niwĩ. Te oja'quere bu'érã, diacjũ nisere masĩno'o. Marĩ ña'arõ wee'que quẽ'rãrẽ "Ña'a ni'ĩ", nino'o. Marĩ ña'arõ wee'quere dũcayumãcã wee'e. Tere bu'érã, queoro weenu'cũmasĩ'i. ¹⁷ Õ'acũ cũ yarãrẽ nipe'tise añurõ weesere weemasĩato níğũ cũ ye cjasere ojadutigũ niwĩ.

4 Jesucristo nipe'tirã wioğũ tutuaro me'rã a'tigũsami. A'tigũ, masã catirãrẽ, wẽrĩ'cãrãrẽ besegũsami. Õ'acũ, tojo nicã Jesucristo tũ'oropũre mũ'ũrẽ a'tiro weeduti'i. ² Masãrẽ Õ'acũ ye quetire wereya. Nipe'tise-tiri masã tũ'osĩ'rĩcã, wereya. Na tũ'osĩ'rĩcã quẽ'rãrẽ, werenu'cũcã'ña. Mũ'ũ weresere tũ'orã, ãjõpeorãsama.

Na queoro weeticã, tu'tiya. "A'tiro weerõña'a", niña. Narẽ bu'égũ, queoro pajaña'se me'rã wereme'rĩcã'ña. ³ Be'ropũre masã añuse bu'esere ñatirãsama. Tojo weegũ a'tiro nicãrẽ queoro bu'ewe'oya. Be'ropũre a'tiro wa'arosa'a. Na, na ñaro weerãsama. Na tũ'otũ'sase dia'cũrẽ tũ'osĩ'rĩrãsama. Tojo weerã tere bu'eajã pãjãrãrẽ a'marãsama. ⁴ Na diacjũ cjasere tũ'o-some. Nipe'tise no'o werema'ase pe'ere tũ'orãsama. ⁵ Timoteo, mũ'ũ pũrĩcã queoro wãcũña. Mũ'ũ Jesu-cristo ye quetire werecã, masã mũ'ũrẽ ña'arõ weerãsama. Na tojo weecã, wãcũtutuaya. Jesucristo masãrẽ yũ'rũomi nise quetire du'ucũurõ marĩrõ werenu'cũcã'ña. Mũ'ũrẽ weeduti'quere weetu'a-janũ'cõña.

⁶ Yũ'ũ wẽrĩatjo cã'rõ dũ'sa'a. Yũ'ũre masã Õ'acũrẽ wa'icũrãrẽ ãjõamorõpeo'caro weronojõ wa'arotiro wee'e. Tojo weegũ mũ'ũrẽ tojo duti'i. ⁷ Yũ'ũ Jesucristo ye quetire weregũ, nipe'tise yũ'ũ tutuaro põtẽorõ weewũ. Nipe'tise Õ'acũ yũ'ũre duti'quere tu'ajatoja'a. Ne cũrẽ ãjõpeodu'uwe'e. ⁸ Ni'cãrõcãrẽ majã Õ'acũ yũ'ũre añurõ wee'que wapa o'oa'tje dũ'sa'a. Marĩ wioğũ Õ'acũ masãrẽ beseatji ñmũ nicã, yũ'ũre o'ogũsami. Cũ masãrẽ queoro besemi. Yũ'ũ dia'cũrẽ o'osome. Nipe'tirã cũrẽ ãjõpeorã cũ a'tiatjere ñarãrẽ o'ogũsami.

Pablo cũ ye cjasere were'que ni'i

⁹ Mũ'ũ põtẽorõ a'tita basioro yũ'ũ tiropũ maatacure ï'agũ a'tia. ¹⁰ A'tiro ni'i. Crescente wãmetigũ Galacia wãmetiropũ wa'awĩ. Tojo nicã Tito Dalmaciapũ wa'awĩ. Demas pũrĩcã a'ti turi cjasere nemorõ ma'iyũ'rũñũ'cãgũ, yũ'ũre cõ'awã'cã wa'awĩ. Cũ Tesalõnicapũ wa'awĩ. ¹¹ Luca dia'cũ yũ'ũ me'rã nimi. Marcore a'maña. Mũ'ũ me'rã a'tiato. Cũ yũ'ũre weeta-musere ña'a. ¹² Yũ'ũ Tíquicore Éfesopũ o'ówũ. ¹³ Mũ'ũ a'tigũ, yaro su'tiro asibusuro bu'icjãrõrẽ miitia. To Troa wãmetiri macã Carpo ya wi'ipũ nisa'a. Yé papera tũrũrĩrẽ miitia. Wa'icũrã caseri me'rã oja'que ye caserire acobojobutiãcã'ña.

¹⁴ Alejandro cõme me'rã da'rari masũ yũ'ũre ña'abu-tiaro weewĩ. Õ'acũ marĩ wioğũ cũ wee'caro eجاتuaro cũrẽ bu'iri da'regũsami. ¹⁵ Mũ'ũ pũrĩcã cũrẽ tũ'o-masĩña. Cũ marĩ bu'esere ne ñatiyũ'rũami.

¹⁶ Ne waro wiorã yũ'ũre sãrĩtiña'cã, ne ni'cũ yũ'ũre weeta-mutiwĩ. Nipe'tirã yũ'ũre cõ'awã'cã wa'awã. Õ'acũ na tojo wee'quere acobojobocã ña'a. ¹⁷ Õ'acũ pũrĩcã yũ'ũre weeta-muwĩ. Yũ'ũre tutuase o'owĩ. Tojo weegũ wiorãrẽ yũ'ũ a'tiro werewũ. Jesucristo masã ña'arõ niseti'quere yũ'rũomi nise quetire narẽ werepe'ocã'wũ. Nipe'tirã a'ti ñmũcõcãrã judío masã nitirã te quetire tũ'oato níğũ tojo werewũ. Apeye quẽ'rãrẽ Õ'acũ yũ'ũre a'tiro weewĩ. Yaiwa ba'ano'bo'cũre weronojõ wiose wa'teropũ nigũrẽ yũ'rũweticã weewĩ. ¹⁸ Tojo nicã nipe'tise yũ'ũre be'ropũ ña'arõ weeatjere yũ'rũweticã weegũsami. Æ'mũserũ cũ wioğũ nirõpũ yũ'ũre miagũsami. Masã Õ'acũrẽ añurõ ucũnu'cũato. Tojota wa'ato.

Pablo añudutitæ'que ni'i

¹⁹ Prisca, Aquila añuato. Tojo nicã Onesíforo ya wi'icjãrã quë'rã añuato. ²⁰ Erasto Corintopæ tojaque-'awĩ. Trófimoma dutitigære Miletopæ cõ'awã'cãtiwæ. ²¹ Mæ'æ põtëorõ a'tita basioro pu'ecæ dæporo a'tia. Eu-

bulo, Pudente, Lino, Claudia, nipe'tirã marĩ acawererã mæ'ærë añudutima.

²² Jesucristo marĩ wiogæ mæ'æ me'rã niato. Õ'acũ mæ'sã nipe'tirãrë añurõ weeato.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo

TITO

A'ti pūrī a'tiro weero ojanopā nise ni'i

Pablo Tito wāmetigūre ojacu niwī. Tito judío masū mejēta nicu niwī. Pablo Titoreta Creta nūcūrōpū Jesucristo ye quetire añurō bu'eyapatitu'ajadutigū cūucū niwī. Tojo nicā Jesucristore ējōpeori curuacjārā sājācā weedutigū cūucū niwī. A'ti pūrīrē cūrē bu'enemogū cū da'rasere masiāto nīgū wācūtutuacā weenemogū ojacu niwī.

Pablo Titore oja'que ni'i

1 Yū'ū Pablo Ō'acūrē da'raco'tegū Jesucristo besecū'cū ni'i. Cū, cū ye quetire weredutigū cūuwī. Ō'acū cū bese'cārārē añurō ējōpeocā hasāgū yū'ūre cūuwī. Tojo nicā narē Ō'acū ye, diacjū cjasere masīdutigū cūuwī. Queoro Ō'acū haronojō weedutigū tojo cūuwī. ² Apeyere, narē Ō'acū tioropū catinu'cūatjere e'catiyudutigū cūuwī. Ō'acū nisoootimi. Cū a'ti turi weese dūporo "Catise pe'titiatjere o'ogūti", nitojacu niwī. ³ Ni'cārōacārē cū "Tojo weegūti" nīcatero eja'a. Tojo weegū cū ye quetire weresijase me'rā "Cū tojo weegūti" nī'quere masārē masīcā weemi. Ō'acū marīrē yū'ūrogū cū dutiro me'rā yū'ūre te quetire weredutiwī. ⁴ Tito, mū'ū yū'ū macū weronojō ni'i. Marī ni'cārōno-jō ējōpeose cūo'o. Mū'ūrē a'ti pūrīrē oja'a. Ō'acū marī pacu, tojo nicā Jesucristo marī űa'arō wee'quere yū'ūrogū añurō weeato mū'ūrē. Pajaña'to. Mū'ūrē ejerisājācā weeato.

Pablo Titore bu'eduti'que ni'i

⁵ Mū'ūrē Creta wāmetiri nūcūrōpū cūuwā'cātiwū. Yū'ū weepe'oti'quere tu'ajanū'cōdutigū tojo weewū. Tojo nicā yū'ū nīrōnojo'ta torū nise macārīrē, te macārīnūcū Jesucristore ējōpeori curuacjārārē sū'ori wejepeojārē sōrōdutiwū. A'tiro niwū: ⁶ "Sū'ori wejepeorā a'tiro nisetirārē sōrōña. 'Náta űa'arā nima' nino'ña marīrānojo'rē sōrōña. Na ni'cārērā numiata nūmotiatio. Na pō'rā quē'rā Jesucristore ējōpeorāta niato. 'Na no'o haro űa'arō weema' nino'rā nīcā'to. Tojo nicā yū'ūnū'cāsepjarā nīcā'to", niwū. ⁷ Ni'cū Jesucristore ējōpeori curuacjārārē sū'ori wejepeogū Ō'acū ye cjasere co'tegū nimi. Tojo weegū "Cūta űa'agū nimi" nino'ña marīgūnojo' niato. Cū haro dia'cū dutigūnojo', uamū'agūnojo' nīcā'to. Tojo nicā que'agū, cumucabūcū no'o űa'arō weese me'rā niyeru wap-ata'asī'rīgūnojo' nīcā'to. ⁸ A'tiro pe'e niato. Sijari masā cū ya wi'irū wa'acā, añurō pōtērīgūnojo' niato. Añusere weegūnojo' niato. Tojo nicā añurō wācūyu weesetigūnojo', āpērārē queoro weegūnojo' niato. Ō'acū haro dia'cū weegū niato. Queoro weesetigūnojo' niato. ⁹ Ō'acū yere, diacjū cjase cūrē bu'e'quere weenu'cūcā'to. Tojo weegū āpērā quē'rārē Jesucristo

ye queti queoro bu'ese me'rā narē wācūtutuacā weemasīsamī. Āpērā pe'ere te bu'esere mejēcā ucūrārē queoro wācūcā weemasīsamī.

¹⁰ A'tiro ni'i. Pājārā Ō'acūrē yū'ūnū'cārā nima. Na no'o haro ucūma'a, masārē mejēcā ējōpeocā weema. Judío masāta tojo weeyū'ūnū'cāma. ¹¹ Na niyeru wap-ata'ama'asī'rīrā, no'o haro bu'ema'acā'sama. Na bu'ese me'rā pājārā ni'cū pō'rā ni'cā wi'icjārārē do-jorēpe'ocā'sama. Tojo weerārē na bu'esere cā'mo-ta'aya.

¹² Dūporopū ti nūcūrō Cretacjū ojari masū ti di-tacjārārē ojacu, a'tiro ojacu niwī: "A'to Cretacjārā nisoosepijarā nima. Wa'icūrā weronojō tū'omasītirā nima. Ba'awārīrā, teesepjarā nima." ¹³ Cū narē diacjūta ojacu niwī. Tojota nima. Tojo weegū tocjārā Jesucristore ējōpeorā űa'arō weesetirārē tu'tiya. Narē queoro ējōpeodutigū tojo weeya. ¹⁴ Judío masā no'o haro wācūboca werema'asere tū'otīcā'to nīgū añurō bu'eya. Tojo nicā no'o na dutima'asere tū'otīcā'to nīgū tojo weeya. Na Ō'acū yere, diacjū cjasere űatima.

¹⁵ Judío masā apeye ba'asere ba'adutisama. "Tere ba'arā, Ō'acū duti'quere yū'ūnū'cārā wee'e", nisama. Tojo niwe'e. Marī nipe'tirā bu'iri marīrā tū'oña'rā ba'acā, añu ni'i. Ō'acūrē yū'ūnū'cārā mejēta wee'e. Āpērā Jesucristore ējōpeotirā nipe'tisere űa'arō wācūsama. A'tiro ni'i. Na wācūsepūta, na tū'oña'sepūta űa'asājācā'sama. Tojo weerā na űa'arō weesere ne bujawetisama. ¹⁶ Na "Ō'acūrē masī'i", nimima, nīrā. Marī pe'e na weesetisere ī'arā, masī'i. "Na cūrē masīti-sama", nino'o. Na űa'ayū'rūarā, Ō'acū dutisere yū'ūnū'cārā, ne cārō añurō weemasītisama.

Queoro bu'edutise ni'i

2 Mū'ū bu'égū, Ō'acū ye cjasere diacjū nīrōnojo'ta bu'eya. ² A'tiro bu'eya. Būcūrā űmūa wiopesase me'rā weesetiato. Na wiopesase me'rā ī'ano'ato. Añurō wācūyu weesetirānojo' niato. Apeyere queoro ējōpeoato. A'merī ma'isetiatio. Mejēcā wa'acā, nū'cāpoato. ³ Būcūrā numiarē mejārōta bu'eya. Ō'acūrē ējōpeorā numia weewūasenojōrē weeato. Āpērārē űa'arō ucjaticā'to. Que'aticā'to. Nipe'tise na añuse weesetise me'rā āpērārē queose o'oato. ⁴ Būcūrānumia ne marāpūtīrānumiarē a'tiro weeato.

Na marāp̄s̄m̄uarē, na pō'rārē ma'icā weeato. ⁵ Tojo nicā narē añurō wācūyu weeseticā weeato. Ña'ase marīrō nicā weeato. B̄c̄r̄ānumia na añurō weese me'rā ne marāp̄tirānumiarē na ye wi'serip̄ añurō co'temasicā weeato. Ma'ise me'rā āp̄ērārē añurō weecā weeato. Na marāp̄s̄m̄uarē añurō yu'ticā weeato. Na tojo weecā ī'arā, ne ni'cū Ō'acū ye quetire "Tojo niwe'e", nīmasīsome.

⁶ Ma'map̄jiare mejārōta wereya. Narē añurō wācūyu weesetirā niato nīgū tojo weeya. ⁷ M̄u'x̄ basuta nipe'tise m̄u'x̄ weese me'rā nipe'tirārē añuse queose o'oya. Narē bu'éḡu, nipe'tisere nisooro marīrō wiopesase me'rā bu'eya. ⁸ Queoro ucūña. M̄u'x̄ tojo weecā, āp̄ērā ne "Tojo niwe'e", nisome. No'o m̄u'x̄ bu'esere ūatiḡunojō queoro m̄u'x̄ bu'ecā t̄u'oḡu, bopoyaḡusami. Marī bu'esere ne ña'arō ucūsome.

⁹ Da'raco'terārē a'tiro werecasaya: "Nipe'tise m̄s̄ā wiorā dutisere yu'tiya. Narē e'caticā weeya. Ye'su'ticā'ña", niña. ¹⁰ "M̄s̄ā wiorā yere yajaticā'ña. Tojo weronojō o'orā, añurō weese me'rā pe'e narē ējōpeocā weeya", niña. Tojo weese me'rā āp̄ērā Ō'acū marīrē yu'r̄uoḡu ye bu'esere "Añubutiase ni'i", ni ī'arāsama.

¹¹ A'tiro ni'i. Ō'acū marīrē ma'īḡu, nipe'tirā a'ti nucūcāc̄jārā na ña'arō weeseti'quere yu'r̄uos̄ī'īḡu, Jesucristore o'ócu niwī. ¹² Jesucristo marī wioḡu tutuayur̄uḡu, marīrē yu'r̄uoḡu nimi. Be'ro cū añurō asistese me'rā apaturi a'tiḡusami. A'tocatero cū a'tiatjere yucueri curare Ō'acū marīrē ña'asere, ña'arō ūaripejasere du'udutimi. Apeyenojōrē weeati d̄u'poro wācūyutojaca be'rop̄u weedutimi. Tojo nicā queoro weeseti, añurō ējōpeodutimi. ¹⁴ Jesucristo marī ña'arō weesere yu'r̄uweticā wééḡu, wēībosacu niwī. Cū marīrē cū yarā sājādutiḡu, ña'ase moorā niato nīgū tojo weecu niwī. Marīrē e'catise me'rā añurō weeseticā ūasami. Tojo weeḡu wēībosacu niwī.

¹⁵ A'tereta m̄u'x̄ narē bu'eya. Narē wācūtutu-anemocā weeya. Na ña'arō weesetisere narē masīcā weeya. M̄u'x̄ āp̄ērārē dutiḡu niyuḡu, tojo weeya. Ne ni'cū m̄u'x̄rē tojo ī'acō'aticā'to.

Jesucristore ējōpeorā weew̄hase ni'i

3 Tocjārā Cretacjārārē a'tiro weedutiya. "Wiorā dutisere yu'tiato. Nipe'tise añurō weesenojōrē weeato. ² Ne āp̄ērārē ña'arō ucjaticā'to. Āp̄ērā me'rā ūr̄ūsātirāta, narē añurō ucūato. Ma'ise me'rā nipe'tirārē añurō weeato", niña narē.

³ Tod̄u'porop̄ure marī quē'rā t̄u'omasītirā, Ō'acūrē yu'r̄uñu'cāsep̄ijarā niwū. Marī bajuduti'cārā weronojō

niwū. No'o ūaro nipe'tisere ūaripejaw̄u. Ña'arō weenu'cūwū. Nipe'tirārē ūow̄u. Āp̄ērā marīrē yabicā, marī quē'rā narē yabia'mewū. ⁴ Marī tojo weeseticā, Ō'acū cū añurō weesere, cū ma'isere ī'oḡu, marīrē yu'r̄uowī. Marī añurō weesere ī'aḡu mejēta yu'r̄uowī. Cū pajaña'ḡu, marīrē yu'r̄uowī. Apaturi marīrē wī'marā ne bajarārē weronojō weewī. Cū wēīse me'rā marī ña'arō wee'quere cō'aḡu yu'r̄uowī. Espiritu Santu marīrē añurā wa'adutiḡu d̄ucayuwī. ⁶ Jesucristo marīrē yu'r̄uoc̄u me'rā Ō'acū Espiritu Santu tutuasere marīrē o'oyu'r̄uñu'cāwī. ⁷ Ō'acū ma'īḡu cū añurō weese me'rā marī ña'arā nimi'cārārē añurā wa'acā weecu niwī. Tojo weerā marī catinu'cūatjere e'catise me'rā yucuerā, cū "O'oḡuti" ni'quere ñe'erāsa'a.

⁸ Te yu'x̄ ucū'que diacjū warota ni'i. M̄u'x̄ tere narē bu'enu'cūcā, ūp̄u'x̄ ūasā'a. M̄u'x̄ tojo weecā, Ō'acūrē ējōpeorā añuse dia'cūrē weerāsama. Tojo weese añuse ni'i. Nipe'tirārē añurō wa'acā weese ni'i. ⁹ Apeye, mejō waro ucū, a'metu'tima'asere cā'mota'aya. Judío masā na d̄u'pocāt̄im̄jāt̄i'que ucūma'asere cā'mota'aya. Tojo nicā Moisé duti'quere a'merī "Tojo niwe'e" ni ūr̄ūsāsere cā'mota'aya. Nipe'tise te wapa-marīse, na ucūma'ase ni'i.

¹⁰ Jesucristore ējōpeori curuacjārārē d̄ucawaticā weeḡunojōrē "Tojo weeticā'ña", niña. M̄u'x̄ ni'cāti o'p̄uati werēcūmī, m̄s̄ā me'rā nigūrē cō'awīrōña.

¹¹ "Ējōpeoḡu nimiḡu, dojoḡu weesami. Cū bu'iri da'reno'acj̄p̄u'ta nisami", ni masītoja'a.

Pablo āp̄ērārē weetamuduti'que ni'i

¹² Yu'x̄ Artemarē o Tíquicore m̄u'x̄ tirop̄u o'óbcā, m̄u'x̄ pe'e yu'x̄ tirop̄u d̄ucayuwā'cātia. M̄u'x̄ pōtēorō a'tita basioro yu'x̄re ī'aḡu a'tia. Yu'x̄ Nicópolip̄u nigūsa'a. Top̄u "Pu'ecu tō'oḡuti", niwū. ¹³ Nipe'tise m̄u'x̄ weetamuta basiosere Zenas, masārē ucūbosaḡure weetamuña. Apolo quē'rārē weetamuña. Narē d̄u'sasenojōrē o'oya. Na m̄u'x̄ tojo weecā, apesep̄u yu'r̄uaḡā, apeyenojōrē d̄u'sano'some. ¹⁴ Marī me'rāc̄jārā Jesucristore ējōpeorā quē'rā añuse dia'cū weeato. Āp̄ērārē apeyenojō moocā ī'arā, weetamuato. Tojo weerā na catiri ūm̄ucore mejō waro nisome.

Pablo añudutit̄u'que ni'i

¹⁵ Nipe'tirā yu'x̄ me'rā nirā m̄u'x̄rē añudutima. Marī me'rāc̄jārā Jesucristore ējōpeorā añuato. Ō'acū m̄s̄ā nipe'tirārē añurō weeato.

Tocā'rōta oja'a.

Pablo

FILEMÓN

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo Filemó wāmetigure ojacu niwī. Cū ne waro Romapū bu'iri da'reri wi'ipū wa'anū'cācaterore a'ti pūrīrē ojacu niwī. Filemó Colosacjū nicu niwī. Pablota cūrē Jesucristore ējōpeocā weecu niwī.

Filemó su'ti da'reri wi'i wioḡu nicu niwī. Tojo weegu da'raco'teri masā cūocu niwī. Cū, cū ya wi'ipū Jesucristore ējōpeorārē sū'ori nerēnu'cūcā'cu niwī.

Pablo Filemórē a'tiro nicu niwī: "Ni'cārōacārē Onésimo mū'u tiropū da'raco'temi'cu Jesucristore ējōpeomi. Cū mū'urē da'raco'tecaterore űa'arō weecu niwī. Cū mū'u tiropū ejacā, cūrē añurō weeya. Cū űa'arō wee'que wapa mū'u wapasecāma, yū'u cūrē wapayebosaguti", nicu niwī Pablo.

Pablo Filemórē oja'que ni'i

1 Yū'u Jesucristo yere werese wapa, bu'iri da'reri wi'ipū ni'i. Filemó, marī acaweregū Timoteo me'rā mū'urē oja'a. Mū'u űsā űpūtu ma'igū Jesucristo yere weretamugū ni'i. **2** Mū'u ya wi'ipū Jesucristore ējōpeori curuacjārā nerēwuarā quē'rārē oja'a. Marī acawerego Apia wāmetigure, tojo nicā Arquipo quē'rārē oja'a. Cū űsā weronojō Jesucristo yere weregu tutuaro me'rā da'ranu'cūsami.

3 Mūsārē Ō'acū marī pacu, Jesucristo marī wioḡu añurō weeato. Mūsārē ejerisājācā weeato.

Pablo Filemó ye cjasere ucū'que ni'i

4 Yū'u mū'urē "A'tiro weemi", nicā tū'owu. "Marī wioḡu Jesure ma'imi, cūrē ējōpeomi" nisere tū'owu. Tojo nicā "Jesure ējōpeorārē mejārōta ma'imi" nisere tū'owu. Tojo weegu Ō'acū yū'u wioḡure sērīgū, mū'urē sērībosasetirinūcū e'catise o'o'o. **6** Mū'u ējōpeosere āpērārē wereturiacā ḡagu sērībosa'a. Jesucristo marīrē añurō weesere masītu'ajato nigū sērībosa'a. **7** Acaweregū, mū'u Jesucristore ējōpeorārē wācūtutuacā weewu. Tojo weegu yū'u mū'u me'rā e'cati'i. Mū'u āpērārē ma'isere tū'ogū, wācūtutua'a.

Onésimo Filemórē da'rawā'ñaco'tegu ní'cure "Añurō űe'eña" ní'que ni'i

8 Filemó, mū'u añurō weeseti'i. Tojo weegu yū'u Jesucristo besecū'cu niyugū, mū'urē "A'tiro weerū'a", ni dutimasī'i. **9** Sō'owaro dutibutiasī'rītisa'a. Ma'ise me'rā pe'e mū'urē "Tojo weeya", nisī'rīsa'a. Yū'u būcu ējā wa'a'a. Jesucristo yere werese wapa, bu'iri da'reri wi'ipū ni'i. **10** Mū'urē Onésimo ye cjasere "A'tiro weeya", nisī'rīsa'a. A'topū bu'iri da'reri wi'ipū cū Jesucristore ējōpeonū'cāmi. Yū'u macū weronojō nimi.

11 Todūporopūre cū mū'urē da'raco'tegu queoro weeticu niwī. Ni'cārōacā pūrīcārē marī pūarārē mū'urē, tojo nicā yū'ure weetamumasīmi. **12** Mū'u tiropū cūrē yū'u űpūtu maigūrē o'ōgūti tja. Cūrē añurō

ñe'eña. **13** A'topū cūrē yū'u me'rā tojaque'acā űami'i. Yū'u Jesucristo yere werese wapa, bu'iri da'reri wi'ipū ni'i. Cū a'topū nirō ejatuaro mū'u yū'ure weetamubō'quere weetamubosami. **14** Mū'u dutiro pe'e yū'u weesī'rīsa'a. Mū'u "Jaū" nicāma, mū'u tojo nise yū'u dutibutiasē mejēta nirōsa'a. Mū'u űaronojō wa'arosa'a. **15** Apetero weero a'tiro wa'apā. Onésimo yoaticā aperopū wa'apī. Ni'cārōacārē mū'urē cūrē cūonu'cūdutiro tojo wa'aro wa'apā. **16** A'tocaterore mū'urē da'raco'tegu weronojō nisome. Mū'urē da'rawā'ñaco'tegu nemorō nigū'sami. Mū'u acaweregū mū'u ma'igū waro weronojō nigū'sami. Yū'u cūrē űpūtu ma'ī'i. Mū'u pūrīcā tjāsa'a. Cū mū'urē da'rawā'ñaco'tegu se'saro nisome. Jesucristore ējōpeogu, mū'u acaweregū weronojō nigū'sami.

17 Marī pūarā Jesucristore ējōpeorā ni'i. Tojo weegu yū'ure mū'u "Yū'u me'rācū'waro nimi", nímasī'i. Tojo weegu yū'ure ñe'egū weronojō Onésimorē ñe'eña.

18 Cū apeyenojō dojorēcāma, o wapamoocā, yū'ure tere wapaseeya. **19** Yū'u basuta a'tere oja'a. Wapayeguti. Tojo nimigū, mū'urē a'tiro nímasīsa'a. Yū'u Jesucristo ye quetire mū'urē ējōpeocā weewu. Tojo wee'que wapa mū'u yū'ure wapamoo'o. **20** Acaweregū, mū'u Jesucristore ējōpeogu niyugū, Onésimorē añurō ñe'ecā űa'a. Tojo weegu yū'ure wācūtutuacā weeya.

21 Yū'u mū'urē "Yū'tigū'sami", ni masītoja'a. Tojo weegu oja'a. Yū'u duti'que nemorō weegūsa'a.

22 Tojo nicā apeye quē'rārē nibaque'oguti. Yū'u cārīatjore apoyuya. Ō'acū mūsā sērīsere tū'ocā, mūsā tiropū wa'agūsa'a.

Pablo cū añudutitū'que ni'i

23 Epafras yū'u me'rācū'waro Jesucristo yere werese wapa, bu'iri da'reri wi'ipū nimi. Cū quē'rā mū'urē añudutise o'omi. **24** Yū'u me'rā da'rārā Marco, Aristarco, Demas, tojo nicā Luca añudutima.

25 Marī wioḡu Jesucristo mūsārē añurō weeato. Tocārōta oja'a. Pablo

HEBREOS

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

A'ti pūrīrē hebreo masārē (judío masārē) ojacu niwī. Cū oja'cure añurō waro masīno'ña marī'i.

A'ti pūrī Jesucristore ējōpeodu'use pū'to nirārē ojano'caro niwū.

A'tiro ojacu niwī. Cristo nipe'tirā bu'ipū nimi nisere ojacu niwī. Ɖ'mūsecjārā Ō'acūrē wereco'terā bu'i, Moisé, to-jo nicā cū dutise bu'i nimi nisere ojacu niwī. Tojo nicā Cristo pa'ia wiogu waro weronojō nīgū, Melquisedec weronojō nimi nisere ojacu niwī. "Tojo weerā Cristore ējōpeonu'cūcā'ña", ni ojacu niwī.

Ō'acū cū macū me'rā masārē ucūcu niwī nise ni'i

1 Dɛporopu Ō'acū marī ñecūsɔmɔa judío masārē pejetiri ucūcu niwī. Cū, cū ye queti weremɔ'tārī masārē mejēcānojō dia'cū werecu niwī. Āpērārē bajuy-oropu werecu niwī. Āpērārē quē'ese weronojō ĩ'ocū niwī. Āpērārē quē'erōpu werecu niwī. ² A'tocaterore a'ti ɔmɔco pe'tiatji dɛporo cū macū me'rā cū ye cjasere marīrē ucūmi. Ne waropɔta Ō'acū cū macū me'rā nipe'tise a'ti turi cjasere weecu niwī. Tere wéégɔ, nipe'tise cū macū ye tojadutigɔ tojo weecu niwī. ³ Cíta Ō'acū asistesere ɔogɔ nimi. Ō'acū tutuayɔ'rɔgɔ, añuyɔ'rɔgɔ nimi. Cū macū quē'rā cū weronojōta nimi. Cū ucūtutuase me'rā nipe'tise a'ti turi cjasere cū ne waropu weenɔ'cā'caro weronojōta ninu'cūcā weemi. Cū wē'rīse me'rā marī ña'arō wee'quere yɔ'rɔocū niwī. Tojo wéeca be'ro ɔ'mɔsepɔre Ō'acū tutuayɔ'rɔgɔ du-jiri cūmurōpu ejanujācɔ niwī.

Ō'acū macū Ō'acūrē wereco'terā ɔ'mūsecjārā nemorō nimi nise ni'i

⁴ Ō'acū cū macūrē cū wiogu nisere o'oturiacɔ niwī. Tojo weegɔ cū macū cūrē wereco'terā ɔ'mūsecjārā bu'ipū tojacu niwī. ⁵ Ō'acū cū macūrē a'tiro nicu niwī: Mɔ'ɔ yɔ'ɔ macū ni'i. Ni'cācā me'rā yɔ'ɔ mɔ'ɔ pacɔ ni'i nisere ĩ'o'o, nicu niwī. Cū, cūrē wereco'terārē tojo niticɔ niwī. Tojo nicā cū macū ye cjasere ucūgɔ, a'tiro nicu niwī: Yɔ'ɔ cū pacɔ nigūti.

Cū yɔ'ɔ macū nigūsami, nicu niwī. Cūrē wereco'terā pe'ere ne tojo niticɔ niwī. ⁶ A'tiro weecu niwī. Cū macū masā ma'mi ni'cū nigūrē a'ti nucūcāpu bajucā weecu niwī. Tojo wa'acā wéégɔ, Ō'acū a'tiro nicu niwī:

Nipe'tirā yɔ'ɔre wereco'terā yɔ'ɔ macūrē ejaque'a, ējōpeoato, nicu niwī.

⁷ Ō'acū cūrē wereco'terā pe'ema a'tiro nicu niwī:

Yɔ'ɔ, yɔ'ɔre wereco'terārē wī'rō weronojō upɔticā wee'e.

Narēta tja pecame'e weronojō upɔticā wee'e.

⁸ Cū macū pe'ere "A'tiro weegɔti", nicu niwī:

Mɔ'ɔ Ō'acū nise, wiogu nise ne pe'tisome.

Mɔ'ɔ masārē queoro dutigɔsa'a.

⁹ Mɔ'ɔ queoro weesere ma'i'i.

Āpērā ña'arō weese pe'ere yabi'i.

Tojo weegɔ yɔ'ɔ Ō'acū mɔ'ɔrē besegɔ, wiogu sōrōgɔ, ɔ'se me'rā wa'rewɔ.

Mɔ'ɔ me'rācārā bu'i tojacā weewɔ.

Masā mɔ'ɔrē "Añuyɔ'rɔgɔ nimi", nima.

¹⁰ Apero Ō'acū cū macūrē ucū'quere a'tiro ojano'wɔ:

Wiogu, ne waropɔre mɔ'ɔ basuta a'ti turire, ɔ'mɔsere bajurēwɔ.

¹¹ A'te mɔ'ɔ wee'que pe'tirosa'a.

Mɔ'ɔ pūrīcā pe'tisome.

Ninu'cūgɔsa'a.

Nipe'tise mɔ'ɔ wee'que su'ti weronojō boadijarosa'a.

¹² Mɔ'ɔ tere su'ti weronojō tuupe'egɔsa'a.

Nipe'tise te dɔcayuno'rōsa'a.

Mɔ'ɔ pūrīcā ne dɔcayuwe'e.

Mejārōta ninu'cū'u.

Mɔ'ɔ catiri ɔmɔco ne pe'tisome, nicu niwī Ō'acū cū macūrē.

¹³ Ō'acū a'te quē'rārē cū macūrē a'tiro nicu niwī:

Yɔ'ɔ tiro wiogu dujiri cūmurō diacjɔ pe'e dujigɔsa'a.

Mɔ'ɔrē ĩ'atu'ti'cārā mɔ'ɔ doca tojape'ticā weegɔti.

Yɔ'ɔ tojo weeri cura mɔ'ɔ dujigɔsa'a, nicu niwī.

Cūrē wereco'terā pe'ere ne ni'cūrē tojo niticɔ niwī.

¹⁴ Nipe'tirā Ō'acūrē wereco'terā bajutirā nima. Na cū dutisere weeco'terā nima. Na cū yɔ'ɔono'cārārē weetamudutigɔ o'ó'cārā nima.

Ō'acū masārē yɔ'ɔ'que quetire wācūnɔrūdutise ni'i

2 Ō'acū cū macūrē nipe'tirā wiogu wa'acā weecu niwī. Tojo weerā Jesucristo ye quetire marī tɔ'o'-quere nemorō wācūnɔrūrōna'a. Tere wācūtirā, mejēcā ējōpeobosa'a nírā, wācūnɔrūrōna'a. ² Dɛporopɔre Ō'acū cūrē wereco'terā ɔ'mūsecjārārē cū ye quetire wereduticɔ niwī. "Na were'que diacjɔ ni'i", nino'caro niwū. Tojo nimicā, masā pe'e na were'quere ējōpeoti, yɔ'ɔnɔ'cācārā niwā. Ō'acū nipe'tirā na dutisere weetirārē queoro bu'iri da'recɔ niwī. ³ Marī pūrīcā Ō'acū

masārē yu'rūose queti añubutiasere cəo'o. Tojo cəomirā, tere tojo ĩ'acō'arā, cū bu'iri da'resere ne yu'rūweticə. Ne warore Jesucristo marĩ wioɣu masārē yu'rūoguti nisere werenu'cācu niwĩ. Be'ro tja cū were'quere tu'orā, a'tiro wee'cārā niwā. Diacjūta ni'ĩ nĩrā, marĩrē wereturiacārā niwā. ⁴ Apeye quē'rārē Ō'acū a'tiro weecu niwĩ. Cū a'te quetire "Diacjūta ni'ĩ" nĩgū, peje wee'osere ĩ'amarĩase me'rā ĩ'ocū niwĩ. Tojo nicā Espĩritu Santu me'rā marĩrē a'tiro weecu niwĩ. Cū ɣaronojō peje mejēcārĩ dia'cū weemasĩsere o'ocū niwĩ.

Jesucristo marĩ weronjō upətigu nimi nise ni'ĩ

⁵ A'ti turi pe'tĩca be'ro ape turi nirōsa'a. Ti turipure Ō'acūrē wereco'terā ɣ'mūsecjārā dutise doca nisome. ⁶ A'tiro pe'e ni'ĩ. Ō'acū ye queti ojāca pūrĩpurre ni'cū a'tiro ojacu niwĩ:

Ō'acū, ĩde'ro weegu masārē wācūmiti mɣ'ɣ? Na boadijarārē ĩde'ro weeacɣu tocā'rō wācūque'timiti mɣ'ɣ?

⁷ Ō'acū, yoaticā masārē mɣ'ɣrē wereco'terā doca nicā weecu niwū.

Tojo weemigū, narē be'ropure wiorā sōrōcu niwū.

Narē wiorā sōrō, nipe'tirā narē "Añurā nima", ni wācūcā weecu niwū.

⁸ Nipe'tise mɣ'ɣ bajurē'quere masā dutiatio nĩgū cūucū niwū, ni ojacu niwĩ.

Ō'acū nipe'tisere masā dutise doca nicā weecu niwĩ.

Tojo weero ne apeyenojō na bu'ĩ niwe'e. Tojo nimicā, masā nipe'tisere sō'owaro dutitima yujupu. ⁹ Jesú pūrĩcārē tojo oja'caronjōta wa'acaro niwū. Ō'acū cūrē a'ti nucūcārē o'ógɣ, cūrē wereco'terā docapɣ cūunicu niwĩ. Ō'acū marĩrē pajaña'gū, nipe'tirārē wēřibosadutigu tojo cūucū niwĩ. Ni'cārōacārē cū wēřĩ pi'eti'que wapa Ō'acū cūrē wioɣu sōrōcu niwĩ.

Nipe'tirā cūrē "Añuyɣ'ɣɣu nimi" nidutigu tojo weecu niwĩ.

¹⁰ Nipe'tise Ō'acū ye ni'ĩ. Cū tutuaro me'rā ninu'cū'u. Nipe'tirā cū pō'rārē ɣ'mūsepu cū wioɣu nirōpu cū me'rā nicā ɣami. Tojo weegu cū queoro wees'ĩrĩgū, Jesucristo marĩrē yu'rūogure pi'eticā weecu niwĩ. ¹¹ Jesucristo marĩ ña'arō wee'quere cō'acu niwĩ. Marĩrē Ō'acū yarā tojacā weecu niwĩ. Marĩ Jesucristo me'rā ni'cū pō'rā ni'ĩ. Tojo weegu Ō'acū macū marĩrē "Yu'ɣ acawererā nima", nĩmasĩmi. Marĩrē ne bopoyasātimi.

¹² Ō'acū ye queti ojāca pūrĩpurre Jesucristo cū pacure ucūsere a'tiro ojano'wū:

Mɣ'ɣ ye cjasere, yu'ɣ acawererā mɣ'ɣrē ĩjōpeorārē werēguti.

Masā nerēwɣaropɣ "Ō'acū añuyɣ'ɣami", mɣ'ɣrē ni basapeoguti.

¹³ Aperopu quē'rārē a'tiro ojano'wū:

Yu'ɣ Ō'acūrē ĩjōpeoguti.

Aperopure ninemowū tja:

Ō'acū pō'rā cū yu'ɣre o'o'cārā me'rā a'to ni'ĩ, ni ojano'wū.

¹⁴ Marĩ wēřĩdijati upure cəo'o. Tojo weronjō Jesú quē'rā marĩ weronjō upəticu niwĩ. Cū marĩ weronjō upəticu, wēřĩcu niwĩ. Cū wēřĩse me'rā wāťĩ wēřĩse

o'ogure docaque'acā weecu niwĩ. ¹⁵ Cū wēřĩse me'rā wēřĩsere uirārē, te doca ninu'cūrārē yu'rūweticā weecu niwĩ. ¹⁶ A'tiro ni'ĩ. Jesucristo Ō'acūrē wereco'terā ɣ'mūsecjārārē weetamugū mejēta a'ticu niwĩ. Marĩ Abrahā pāramērā nituriarā Ō'acū yarā pe'ere weetamugū a'ticu niwĩ. ¹⁷ Jesucristo marĩ cū acawererā weronjō upəticu niwĩ. Marĩrē yu'rūosĩ'ĩrĩgū tojo weecu niwĩ. Cū wēřĩse me'rā marĩ ña'arō wee'quere cū pacure acobojoduticu niwĩ. Cū tojo weegu pa'ia wioɣu masā ña'arō wee'quere Ō'acūrē sēřĩbosagɣ weronjō weecu niwĩ. Marĩrē añurō weetamunu'cūsĩ'ĩrĩgū tojo weecu niwĩ. Nipe'tise marĩ weronjō weesetigu, marĩrē pajaña'gūti nĩgū, tojo upəticu niwĩ. ¹⁸ Peje mejēcā wa'acā, pi'eticu niwĩ. Tojo nicā wāťĩ cūrē nĩquesācu niwĩ. Tojo wa'asere wācūtutuacu niwĩ. Tojo weegu marĩrē mejēcā wa'acā, wāťĩ marĩrē ña'arō weeduticā, weetamumasĩmi.

Jesucristo Moisé yu'rūoro nimi nise ni'ĩ

³ Yu'ɣ acawererā, Jesucristore ĩjōpeorā Ō'acū beseno'cārā Jesucristore añurō wācūnɣñā. Cū Ō'acū yere weredutigu o'óno'cu nimi. Tojo nicā cū pa'ia wioɣu weronjō Ō'acūrē marĩ ye niatjere sēřĩbosagɣ weesami. ² Dɣporopu Moisé Ō'acū cū yere weedutigu cūu'quere queoro weecu niwĩ. Mejārōta Jesú quē'rā Ō'acū cūrē cūu'quere queoro weecu niwĩ. ³ Jesure Moisé yu'rūoro añurō wācūyu'rɣnɣ'cārōɣa'a. A'te weronjō ni'ĩ. Ni'cū wi'ire weesami. Ti wi'ĩ nemorō wi'ĩ wee'cu pe'e añurō ucūno'sami. Jesúta wi'ĩ wee'cu weronjō nimi. ⁴ Nipe'tise wi'serire masā weema. Ō'acū pe'e nipe'tisepureta wee'cu nimi. ⁵ Moisé Ō'acū yarārē co'tegɣ, queoro weecu niwĩ. Cū da'rase a'tiro nicaro niwū. Ō'acū were'quere weremɣ'tārĩ masū nicu niwĩ. ⁶ Ō'acū yarā ni'cā wi'ĩ weronjō nima. Ō'acū besen'cu Cristo ti wi'icjū wioɣu macū nimi. Cū queoro weenu'cūmi. Ti wi'icjārā marĩta ni'ĩ. Marĩ Ō'acūrē ĩjōpeodu'utirā, cū yarā nirāsa'a. Tojo nicā "Be'ropu cū o'oatjere marĩrē o'ogusami" ni ĩjōpeorā, cū yarā nirāsa'a.

Ō'acū me'rā nĩrā soo, e'catise ni'ĩ

⁷ Espĩritu Santu Ō'acū ye queti ojāca pūrĩpurre ni'cū caronjōta marĩ ĩjōpeodu'uticā'rōɣa'a. A'tiro ojano'wū:

A'tiro nicā mɣsā Ō'acū ucūsere tu'orā,

⁸ ne ejeripō'rā bɣtiticā'ñā.

Dɣporopu Ō'acūrē yu'rɣnɣ'cā'cārā weronjō niticā'ñā.

Na yucu marĩrō, masā marĩrōpu nĩcaterore Ō'acū dutisere ɣaticārā niwā.

ɣatirā, Ō'acūrē uacā weenu'cūcārā niwā.

⁹ Ō'acū a'tiro nicu niwĩ:

"Mɣsā ñecūsɣmɣa masā marĩrōpu nĩrā, yu'ɣre uacā weewā.

Cuarenta cū'marĩ yu'ɣ añurō weesere ĩ'amirā, tojo weewā.

¹⁰ Tojo weegu yu'ɣ na me'rā uacāti.

A'tiro niwũ: 'Məsã no'o ɰaro mejęcã dia'cũ wee'e. Yɰ'ɰ dutisere ne ɰawe'e.'
 11 Tojo weegɰ na me'rã uagɰ, 'Diacjũta a'tiro weegɰti' niwũ.
 'Yɰ'ɰ məsãrē o'oaťi di'tare ne ejasome.
 Yɰ'ɰ me'rã soo, e'catitamusome', niwũ narē", nicɰ niwĩ Ö'acũ.
 12 Yɰ'ɰ acawererã, tɰ'omasĩña. Ne ni'cũ ña'arõ wãcũ, ějõpeotigɰ niticã'ña. Ña'arõ wãcũrã, cũrē ějõpeotirã, məsã Ö'acũ catinu'cũgũrē cõ'arã weebosa'a. 13 A'tiro pe'e weeya. Ʋmɰcorinɰcũ a'merĩ wãcũtutuacã weeya. Nipe'tise məsã catiri ɰmɰcore, ña'arõ weeri nĩrã, a'merĩ weetamunu'cũcã'ña. Məsã ña'arõ wéérã, nemorõ ña'arõ weesãjãbosa'a. Ö'acũrē yɰ'rɰnɰ'cã-bosa'a. Tojo weerã a'merĩ wãcũtutuacã weeya. 14 Marĩ ne waro Jesucristore ějõpeo'caronojõ ějõpeonu'cũrã. Tojo wéérã, marĩ Ö'acũ bese'cɰ Cristo wiogɰ nirõpɰ cũ me'rã ninu'cũrãsa'a.
 15 Yɰ'ɰ ni'caronojõta a'tiro ojano'caro niwũ:
 Ni'cãcã məsã Ö'acũ ucũsere tɰ'orã, məsã ejeripõ'rã bɰtiticã'ña.
 Dɰporocjãrã Ö'acũrē yɰ'rɰnɰ'cã'cãrã weronojõ niticã'ña, nino'caro niwũ.
 16 Dɰporocjãrã Ö'acũ ucũsere tɰ'omirã, cũrē yɰ'rɰnɰ'cãcãrã niwã. Na nipe'tirã Egiptopɰ ni'cãrã Moisé miano'cãrã nicãrã niwã. Tojo miano'cãrã nimirã, Ö'acũrē yɰ'rɰnɰ'cãcãrã niwã. 17 Cuarenta cũ'marĩ Ö'acũ ña'arõ weerã me'rã uacɰ niwĩ. Na yucɰ marĩrõ, masã marĩrõpɰ boabajaque'aticãrã niwã. 18 Ö'acũ cũrē yɰ'rɰnɰ'cã'cãrãrē "A'tiro weegɰti" nicɰ niwĩ: "Yɰ'ɰ narē o'oaťi di'tare ne ejasome. Na yɰ'ɰ me'rã soo, e'catitamusome", nicɰ niwĩ. 19 Tojo weerã marĩ mas'ĩ. Na Ö'acũrē ějõpeotise ye bu'iri cũ o'oaťi di'tare eja-mas'iticãrã niwã. Cũ me'rã soo, e'catitamumas'iticãrã niwã.

4 Ö'acũ dɰporocjãrãrē "Soo, e'catitamurã a'tia", nicɰ niwĩ. A'tiro nicã marĩ quē'rãrē mejãrõta nigũ weemi. Apetero weerã ni'cãrãrã məsã tiropɰ nĩrã cũ me'rã soo, e'catitamutibosama. Tojo weerã nɰcũĩ'ase me'rã cũrē yɰ'tiroɰa'a. 2 Marĩ quē'rã dɰporocjãrã weronojõta masãrē yɰ'rɰose quetire wereno'cãrã ni'i. Námarĩcã mejõ waro te quetire tɰ'ocãrã niwã. Tere tɰ'omirã, ějõpeoticãrã niwã. 3 Marĩ tere ějõpeorã pũrĩcã, cũ me'rã soo, e'catitamurãsa'a. Ö'acũ a'ti turi weetu'ajanɰ'cõca be'ro soocɰ niwĩ. Dɰporopɰre "Soorãsama" ni'cɰ nimigũ, masã marĩrõpɰ sija'cãrãrē ucũgũ, a'tiro nicɰ niwĩ:
 Yɰ'ɰre ějõpeotise bu'iri na me'rã uagɰ, "Diacjũta yɰ'ɰ me'rã soo, e'catitamusome", niwũ, nicɰ niwĩ.
 4 Aperopɰ Ö'acũ ye queti ojãca pũrĩpɰ cũ a'ti turire weetɰoca nɰmɰ be'ro cja nɰmɰrē a'tiro ojano'caro niwũ:
 Ti nɰmɰ nicã, nipe'tise cũ wéeca be'ro saurure soocɰ niwĩ Ö'acũ.
 5 Apaturi mejãrõta a'tiro ojano'wũ tja:
 Yɰ'ɰ me'rã soo, e'catitamurã wa'asome, nicɰ niwĩ.
 6 Dɰporocjãrãpɰ Ö'acũ yɰ'rɰose quetire tɰ'omɰ'tã'cãrã, na yɰ'rɰnɰ'cã'que bu'iri cũ me'rã soo,

e'catitamurã wa'aticãrã niwã. Ąpērã pe'ere cũ me'rã soo, e'catitamurã wa'atjo dɰ'sa'a yujupɰ. 7 Dɰporocjãrãpɰ na soo, e'catitamurã wa'aticã ĩ'agũ, Ö'acũ marĩ pe'ere ape nɰmɰ besecũucɰ niwĩ. Cũ beséca nɰmɰ a'tocatero ni'i. Ö'acũ be'ropɰ Davi oja'que me'rã marĩrē a'tere masĩcã weemi. Tere Ö'acũ ye queti ojãca pũrĩpɰ a'tiro ojacɰ niwĩ:
 A'tocaterore məsã Ö'acũ ucũsere tɰ'orã, məsã ejeripõ'rã bɰtiticã'ña, nicɰ niwĩ.
 8 Todɰporopɰ Josué Israe curuacjãrãrē Canaã wãmetiropɰ sɰ'ori miacɰ niwĩ. Cũ narē topɰ miaa, narē soose o'otice niwĩ. Cũ o'õca be'ro nicãma, Ö'acũ be'ropɰre tere ucũnemotibopĩ. 9 Tojo weero masĩno'o. Añubutiase soose Ö'acũ a'ti di'ta wéeca be'ro soo'caronojõta marĩ cũ yarãrē "Soose dɰ'sa'a yujupɰ", nino'o. 10 Ö'acũrē añurõ ějõpeogɰ, cũ me'rã soo, e'catitamugũsami. Cũ da'rasetisere cũ me'rã ejerisãjãgũsami. Ö'acũmarĩcã cũ da'rãca be'ro soocɰ niwĩ. Tojo weegɰ Ö'acũ me'rã nigũ cũ me'rã soogɰsami. 11 Ö'acũ me'rã soorãti nĩrã, marĩ quē'rã wãcũtutuarõa'a. Dɰporocjãrãpɰ Ö'acũrē yɰ'rɰnɰ'cã'caro weronojõ weesirutiticã'rõa'a. Na ějõpeotise bu'iri cũ me'rã sooticãrã niwã.

12 Ö'acũ ye ucũse ninu'cũcã'a. Tutuayɰ'rɰa'a. Ñosērĩ pĩjo púaperi osoyojaca pĩ me'rã ñosērõ weronojõ ni'i. Ti pĩ nemorõ Ö'acũ ucũse pũrĩcã marĩ po'peapɰ, marĩ ejeripõ'rãpɰ, marĩ wãcũsepɰ, nipe'tiropɰ sãjãsa'a. Ö'acũ ucũsere tɰ'orã, marĩ po'peapɰ wãcũsere "Añu ni'i, o ña'a ni'i", ni besemasĩno'o. 13 Marĩ Ö'acũ wee'cãrã ni'i. Cũrē ne du'timasĩwe'e. Nipe'tise marĩ nisere, marĩ weesere cũ ĩ'amasĩmi. Cũta marĩ wee'quere "¿De'ro weerã tojo weeri?" ni besegɰsami.

Jesú pa'ia wiogɰ weronojõ nimi nise ni'i

14 Jesú Ö'acũ macũ pa'ia wiogɰ weronojõ marĩrē Ö'acũrē sērĩbosagɰ nimi. Cũ Ö'acũ pɰ'topɰ nimi. Tojo weerã marĩ cũrē ějõpeonu'cũcã'rõa'a. 15 Ö'acũrē marĩrē sērĩbosagɰ pa'ia wiogɰ weronojõ nimi. Cũ quē'rã marĩ weronojõ pi'eticɰ niwĩ. Tojo weegɰ marĩ tutuaticã, marĩrē pajaña'sami. Cũ nipe'tise ña'arõ wa'asere tɰ'oña'cɰ niwĩ. Tojo nicã wãtĩ marĩrē ña'asere weedutironojõta Jesú quē'rãrē ña'asere weeduticɰ niwĩ. Wãtĩ tojo weedutimicã, Jesú pe'e ne ni'cãti ña'arõ weeticɰ niwĩ. 16 Marĩrē cũ pajaña'yucã, uiro marĩrõ Ö'acũ cũ weetamusere sērĩmas'ĩ. Marĩrē añurõ weegɰsami. Marĩrē mejęcã wa'acã, cũrē weetamuse sērĩcã, pajaña'gũsami.

5 Pa'ia wiogɰre beserã, na wa'tero nigũrē besema. Cũ, masã ye cjase niatjere Ö'acũrē sērĩbosagɰ nimi. Masã ña'arõ wee'quere acobojose sērĩgũ, wa'icũrãrē wějē ĩjũamorõmi. 2 Pa'ia wiogɰ marĩ weronojõ nimi. Masũ nígũ, cũ quē'rã tutuatimi. Tojo weegɰ tutuatirãrē, tɰ'omasĩtirãrē, no'o ɰaro weebajaque'atirãrē pajaña'sami. 3 Cũ quē'rã cũ basu ña'arõ wee'que wapa ãpērãrē weebosaronojõta wa'icũrãrē wějē ĩjũamorõsami.

4 Ne ni'cũ pa'ia wiogɰ cũ basu bese sãjãmas'ĩsami. A'tiro pe'e weeno'sami. Ö'acũ basu bese sõrõsami. Cũ

Aarõrë wee'caronojõta weesami. ⁵ Õ'acũ bese'cũ Cristo quẽ'rãrẽ tojota wa'acaro niwũ. Cristo Õ'acũ tiropũ pa'ia wiogũ weronojõ wa'agũ, cũ basu beseticũ niwĩ. Õ'acũ pe'e cũrẽ bese sõrõcũ niwĩ. Yũ'ũ m̄sãrẽ a'te d̄poro oja'caronojõta a'tiro nicũ niwĩ:

Mũ'ũ yũ'ũ macũ ni'i.

Ni'cãcã me'rã yũ'ũ m̄'ũ pacũ ni'i nisere i'õ'o.

⁶ Aperopũ quẽ'rãrẽ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ cũ macũrẽ a'tiro nicũ niwĩ:

Mũ'ũ pa'i ninu'cũgũsa'a.

Melquisedec ni'caronojõta nigũsa'a, nicũ niwĩ.

⁷ Õ'acũ bese'cũ Cristo a'ti nucũcãpũ nĩgũ, cũrẽ ñubuecũ niwĩ. Cũrẽ sãrĩgũ, ʔpũtũ tutuaro me'rã, utise me'rã Õ'acũrẽ sãrĩcũ niwĩ. Cũrẽ wãrĩticã weemasĩbo'cũre tojo sãrĩcũ niwĩ. Cũ Õ'acũ ʔaro weesĩ'ricũ niwĩ. Cũ tojo weecã i'agũ, cũ sãrĩsere tũ'ocũ niwĩ. ⁸ Cristo Õ'acũ bese'cũ cũ macũ nimigũ, pi'eticũ niwĩ. Tojo pi'etigũ, Õ'acũ dutisere yũ'ticũ niwĩ. Te me'rã Õ'acũrẽ yũ'tisere añurõ masĩcũ niwĩ. ⁹ Cũ wãrĩgũ, nipe'tise cũ pacũ cũu'quere weecũ niwĩ. Tojo weegũ cũ masãrẽ yũ'rũogũ sãjãcũ niwĩ. Marĩ nipe'tirã cũrẽ ãjõpeo yũ'tirãrẽ yũ'rũo, catinu'cũcã weemi. ¹⁰ Õ'acũ Melquisedec pa'ia wiogũ warore weronojõ cũrẽ sõrõcũ niwĩ.

Ëjõpeodu'uri nĩrã, wãcũtutuaya nise ni'i

¹¹ Õ'acũ bese'cũ Cristo pa'ia wiogũ waro Melquisedec weronojõ nisere peje waro weresĩ'rĩsa'a. Tojo weresĩ'rĩmigũ, m̄sã tũ'omasĩti, tũ'osĩ'rĩtise ye bu'iri basiowe'e. ¹² M̄sã yoacã Jesucristore ãjõpeowũ. Ni'cãrõacãrẽ ãpãrãrẽ bu'erãpũ nitojabosa'a. Tojo nimirã, Õ'acũ yere mejõ niseacãrẽ apaturi wereapocã ʔa'a. M̄sã tutuatirã waro weronojõ wa'a'a tja. Tojo weerã diasatiseacãrẽ añurõ tũ'orãnojõ o'orã, tũ'otiyũ'rũocã'a. Ba'asere ba'arõnojõ o'orã, ni'cãrõacãrẽ wecũ õpãcõrẽ sĩ'rĩrã weronojõ ni'i yujupũ. ¹³ Wecũ õpãcõ dia'cũrẽ sĩ'rĩrã, wĩ'marã waro nima. M̄sã na wĩ'marã weronojõ diacjũ weesere Õ'acũ ye cjasere masĩwe'e. ¹⁴ Ba'ase bũtise pe'e bũcũrã ba'ase ni'i. Na diasasere masĩma. Añusere, ña'asere bese-pocãrãpũ nima.

6 Marĩ añurõ ãjõpeorã nisĩ'rĩrã, Cristo ye queti diasasere bu'erã. Marĩrẽ bu'emũ'tã'quere apaturi bu'eticã'rã majã. Bu'etowawũ tema. Marĩ bu'emũ'tã'que a'tiro niwũ. Marĩ ña'arõ wee'quere acobojose sãrĩdutiwũ. Tojo ña'arõ wee'que bu'iri pecame'erũ wa'abopã, niwũ. Marĩ wãcũse d̄cayuro'ũa'a nisere bu'ewũ. Tojo nicã Õ'acũrẽ ãjõpeo'ũa'a nisere bu'emũ'tãwũ. A'te ne waro bu'enũ'cã'quere weeticã'rã majã. ² Apeye quẽ'rãrẽ wãmeyesere, Espĩritu Santure ñapeorã c̄ocã weesere bu'emũ'tãwũ. Tojo nicã wãrĩ'cãrã masãrãsama, ña'arõ wee'cãrã pecame'erũ bu'iri da'reno'rãsama nisere bu'ewũ. ³ Ni'cãrõacã Õ'acũ cũ ʔacã, apeyere, diasasere bu'en-emobosa'a.

⁴ M̄sã apetero weerã Jesucristo quetire ãjõpeomirã, ãjõpeodu'ubosa'a. Õ'acũ masãrẽ catinu'cũsere o'ocũ niwĩ. Cũ o'omicã, na ãjõpeodu'ubosama. Tojo ãjõpeo-

du'urãnojõrẽ a'tiro ni'i. Na wãcũsere apaturi ne d̄cayumasĩtisama. Tojo nicã Espĩritu Santure c̄orãnojõ, no'o Õ'acũ ye queti añuse quetire masĩrãnojõ tere ãjõpeodu'urã, ne apaturi na wãcũsere d̄cayumasĩtisama. Õ'acũ tutuase o'osere masĩmirã Jesucristore ãjõpeodu'urã, ne apaturi acobojose sãrĩmasĩtisama. Cũrẽ ãjõpeodu'urã, na basu Õ'acũ macũrẽ apaturi curusapũ paabi'perã weronojõ weerã weema. Nipe'tirã i'orõpũ cũrẽ yabi bujicã'rã weema. ⁷ Õ'acũ masãrẽ añurõ weese a'tiro ni'i. Masã di'ta weronojõ nima. Õ'acũ narẽ añurõ weese acoro pejaro weronojõ ni'i. Nipe'tisetiri acoro pejasetirinũcũ di'tapũ si'bisãjã'a. Aco di'tapũre añurõ si'bisãjãca be'ro na otese añurõ pĩ'rĩ d̄caticã'a. Tojo d̄caticã, ti di'ta wiogũre añu ni'i. Õ'acũ "Añuse di'ta ni'i", nisami. Tojo weronojõ añurõ weerãrẽ e'catise me'rã narẽ i'asami. ⁸ Æpãrã pe'e ña'ase di'ta weronojõ nima. Ña'ase di'tapũre acoro pejamicã, pota, ña'ase dia'cũ bajuasa'a. Ti di'ta wapa-marĩ'i. Ti di'ta wiogũ tere i'agũ, "Ña'ase ni'i, ãjũacõ'arã", nisami. Cũ ni'caronojõ Õ'acũ quẽ'rã cũrẽ ãjõpeodu'urãrẽ mejãrõta nisami.

Marĩ ʔ'm̄sepeũ niatjere e'catiyurã ãjõpeodu'usome nise ni'i

⁹ Yũ'ũ mairã, ãjũacõ'asere ucũmigũ, yũ'ũ "Õ'acũ m̄sãrẽ ãjũacõ'agũsami", nigũ mejãta wee'e. M̄sã yũ'rũono'cãrãpũ ni'i. Tojo weerã añurõ wee'e. ¹⁰ Õ'acũ queoro weegũ nimi. Cũ m̄sã acawererã Jesucristore ãjõpeorãrẽ m̄sã añurõ wee'quere acobojosome. Narẽ m̄sã weetamusere acobojosome. M̄sã narẽ añurõ wãrã, Õ'acũrẽ ma'isere i'õ'o. ¹¹ M̄sã a'tiro weecã ʔpũtũ ʔa'a. Æpãrãrẽ weetamurã, m̄sãñũcũ e'catise me'rã añurõ weesĩ'rĩsere tojota weepaticã'ña. Tojo weero Õ'acũ "O'ogũti" ni'que queoro m̄sã wãcũ'caronojõta wa'arosa'a. ¹² M̄sã nijĩsijarã dojocã ʔatisa'a. Æpãrã Jesucristore ãjõpeorã weronojõ weeya. Na, narẽ ña'arõ wa'acã, wãcũtutuama. Ne Jesucristore ãjõpeodu'utima. Na tojo weecã i'agũ, Õ'acũ narẽ cũ "O'ogũti" ni'quere o'ogũsami. M̄sã quẽ'rã narẽ i'acũu, weesirutuya.

¹³ Masã "Diacjũta ni'i" nĩrã, na yũ'rũoro nigũ me'rã wãmepeorã weesama. Na tojo ni wãmepeocã, narẽ "Tojo niwe'e", nita basiotisa'a. Õ'acũ pũrĩcã Abrahãrẽ "Mũ'ũrẽ añurõ weegũti" nĩgũ, apĩ wãme me'rã wãmepeoticũ niwĩ. Ne ni'cũ Õ'acũ nemorõ niyũ'rũnũ'cãgũ marĩmi. Tojo weegũ "A'tiro weegũti" nĩgũ, cũ basu wãmepeocũ niwĩ. A'tiro nicũ niwĩ: "Diacjũta ni'i. Mũ'ũrẽ añubutiario weegũti. Mũ'ũ pãrãmerã pãjãrã nituriarãsama", nicũ niwĩ. Abrahã cũ tojo ni'quere sojaticũ niwĩ. Tojo weegũ Õ'acũ cũrẽ "Tojo weegũti" ni'quere ñe'ecũ niwĩ. ¹⁷ Õ'acũ "Masãrẽ Añurõ weegũti" ni'quere 'd̄cayusome'" nĩgũ, cũ basu wãmepeocũ niwĩ. Marĩrẽ cũ "'O'ogũti" ni'quere 'Ñe'erãsa'a'" ni masĩdutigũ, tojo weecũ niwĩ. ¹⁸ Tojo weero te pũaro cũ wãmepeose, cũ "Masãrẽ añurõ weegũti" ni'que ne d̄cayuta basiowe'e. Õ'acũ ne nisoomasĩtimi. Cũ diacjũ ucũse me'rã marĩrẽ cũ yũ'rũono'cãrãrẽ wãcũtutuacã weemi. Cũ marĩrẽ

“Añurõ weeguti” ní'caronojõta weegusami, nino'o.
19 Tere wácürã, marí ð'musepæ niatjere e'catise me'rã
co'teyurã, ëjõpeodu'usome. Marí co'teyuse nin-
u'cücã'rõsa'a. Dæcayusome. Jesú ð'muse Ö'acü nirõpæ
sãjãacæ niwí. Tojo weerã marí tojo tæ'oña'a. 20 A'tiro
ni'i. Judío masã pa'ia wioꝝ Ö'acü wi'i po'peapæ cü
Nibutiari Tucüpæ sãjãagü, a'tiro weesami. Þsebütiri
caserojore yæ'ræsãjãasami. Jesú cü wéríca be'ro
ð'musepæ sãjãagü, ti caserojore yæ'ræagæ weronojõ
weecæ niwí. Marí ð'musepæ wa'atji ma'arë pãobosagæ
weecæ niwí. Cü tojo weese me'rã pa'ia wioꝝ waro
weronojõ tojacæ niwí. Cü Melquisedec ní'caronojõta
pa'i ninu'cügþsami.

Jesú Melquisedec weronojõ pa'ia wioꝝ nise ni'i

7 Dæporocjü Melquisedec wãmetigæ Salem wãme-
tiri macã wioꝝ nicæ niwí. Cü pa'i niyugæ, Ö'acü
nipe'tirá bu'ipæ nigürë masãrë sëríbosacæ niwí. Cü ní-
caterore Abrahã äpërã wiorã me'rã a'mewëjẽcæ niwí.
Na me'rã a'mewëjẽgü ejagæ, cü yarã me'rã wap-
ata'adajacæ niwí. Cü tojo weedajacã, Melquisedec cürë
põtërígü ejacæ niwí. Cürë põtërígü, “Ö'acü mæ'urë
añurõ weeato”, nicæ niwí. 2 Cü tojo níca be'ro Abrahã
cü a'mequëgü wapata'a'quere diez mesãrí dæ-
cawaacüucæ niwí. Ni'cã mesãrë Melquisedere o'ocæ ni-
wí. Melquisedec wãme “Wioꝝ queoro weegü” nisí'ríró
wee'e. Cü Salem wãmetiri macãcþ nitjãgü,
“Ejerisãjãse wioꝝ” nicæ niwí. Salem “Ejerisãjãse”
nisí'ríró wee'e. 3 Melquisedec pacæsumæarë, cü
ñecþsumæarë ne masíno'ña marí'i. Cü bajua'quere, cü
wérí'que quë'rãrë ne masíno'ña marí'i. Tojo weegæ
Melquisedec Ö'acü macü Jesucristo pa'i ninu'cüacþ
weronojõ nicæ niwí.

4 Mæsã Melquisedere wácüña. Mejõ nigü mejëta nicæ
niwí. Marí ñecü Abrahã waromaríca cü wiorãrë
a'mewëjẽgü wapata'a'quere diez mesãrí cü see-
neocüu'quere cürë ni'cã mesãrë o'owapamocæ niwí.
5 Moisé duti'que pa'iare o'odutisere a'tiro ojano'wü:
“Leví pãrãmerã nituriarã pa'ia nirã dia'cürë cã'rõ wa-
paseeato”, niwü. Abrahã cü o'o'caronojõta masã na
cþosere o'odutiwæ. Na, na acawererã waro nimicã, to-
jo nicã Abrahã pãrãmerã nimirã, na o'osere ñe'ecãrã
niwã. 6 Melquisedec pürícã Leví pãrãmi nituriatimigü,
a'tiro weecæ niwí. Abrahã Ö'acü “Añurõ weeguti” ni-
no'cære cü cþosere o'ocã, ñe'ecæ niwí. Tere ñe'egü,
Abrahãrë “Ö'acü mæ'urë añurõ weeato”, ni sëríbosacæ
niwí. 7 A'te diacþta ni'i. “Ö'acü mæ'urë añurõ weeato”
nigü pe'e apí “Tojota weeato” ni, yæ'tigæ nemorõ wioꝝ
niyæ'ræncãmi. 8 A'tiro nicã pa'ia marí wa'tero nirã
äpërã o'osere ñe'erã marí weronojõ masã nima. Na
quë'rã wérísama. Abrahã o'o'quere ñe'e'cæ
Melquisedec pe'ema Ö'acü ye queti ojãca pürípæ catin-
u'cügþ weronojõ nigürë ojano'caro niwü. Cü catin-
u'cügþ weronojõ ucüno'mi. 9 Leví Abrahã pãrãmi nicæ
niwí. Cü pãrãmerã nituriarã quë'rã Abrahã pãrãmerã
nicãrã niwã. Leví, tojo nicã nipe'tirá cü pãrãmerã ni-
turiarã pa'ia nicãrã niwã. Na, masã o'osere ñe'ecãrã ni-
wã. Abrahã Melquisedere a'merí bocaëjacã, na quë'rã

marí'cãrã nimirã, Abrahã me'rã níã weronojõ nicãrã
niwã. Tojo weero a'tiro nita basio'o. Leví pãrãmerã ni-
turiarãpæ Abrahã Melquisedere o'ocã, na quë'rã cürë
o'obu'ipejatamu'cãrã weronojõ nicãrã niwã.

11 Israe curuacjãrã, pa'ia Leví ya curuacjãrã me'rã
Ö'acü dutisere ñe'ecãrã niwã. Na Leví ya curuacjãrã
Aarõ pãrãmerã nituriarã nicãrã niwã. Na pa'ia äpërã
Ö'acü dutisere siruturãrë añurã wa'acã weemasíticãrã
niwã. Weemasícã pürícãrë, Ö'acü apí pa'i sörõtibopí.
Apíre sörõgü, Aarõ ya curuacjãrë sörõticæ niwí.
Melquisedec weronojõ nigü pe'ere sörõcæ niwí. 12 Apí
pa'i sãjãcã, todæporo cjase dutise quë'rã dæcayusa'a.
13 Marí wioꝝ Jesucristore Ö'acü ye queti ojãca pürípæ
a'tiro nicæ niwí: “Mæ'æ pa'i Melquisedec ní'caronojõ
ninu'cügþsa'a”, nicæ niwí. Jesucristo pa'i niacþ nimigü,
Leví ya curuacþ niticæ niwí. Cü ya curuacþ ne ni'cþ
pa'i sãjãticæ niwí. 14 Masíno'o, marí wioꝝ Jesucristo
Judá ya curuacþ nicæ niwí. Moisé pa'iare ucügü, ne
ni'cãti “Judá ya curuacjãrã pa'ia nirãsama”, niticæ niwí.
15 Apí pa'i Melquisedec weronojõ nigü bajuse me'rã
a'tiro masíno'o. Jesucristo pa'i sãjãcã, Leví ya curu-
acjãrã pa'iare sörõduti'caronojõ wa'aticaro niwü. Cü
catinu'cügþ nise me'rã pe'e pa'i sãjãcæ niwí. 17 Ö'acü
Jesucristore a'tiro nicæ niwí:

Mæ'æ pa'i ninu'cüacþ ni'i.

Melquisedec ní'caronojõta nigþsa'a, nicæ niwí.

18 Ö'acü todæporo cü dutise cüumæ'tã'quere mejõ nise
tojacã weecæ niwí. Te masãrë añurõ nisetica weeticaro
niwü. 19 A'tiro ni'i. Moisé duti'quere yæ'tirá, masã
añurã wa'aticãrã niwã. Ni'cãrõacãma marí Jesucristore
ëjõpeorã, añurã toja'a. Ö'acürë masíta basio'o. Tojo
weerã añurõ e'catiyu'u.

20 Ö'acü cü macürë pa'i sörõgü, cü basuta “Diacþ
weeguti”, nicæ niwí. 21 Äpërã pa'ia pe'ere sörõgü, tojo
niticæ niwí. Ö'acü cü macürë sörõgü, cü basu
wãmepeo, sörõcæ niwí. Ö'acü cü ye queti ojãca
pürípære a'tiro ojano'wü:

“Yæ'æ basuta diacþ tojo weeguti” ní'que dæcayuno'ña
marírósa'a.

Mæ'æ pa'i ninu'cüacþ ni'i.

Melquisedec weronojõta nigþsa'a, nicæ niwí.

22 Cü tojo ní'quere a'te me'rã masíno'o. Jesú me'rã
Ö'acü “Masãrë añurõ weeguti” ní'quere diacþta nigü
weepí, nino'o. Cü Moisé me'rã “Masãrë añurõ weeguti”
nimæ'tã'que nemorõ a'te be'ro cjase pe'e
añuyæ'ræncã'a. 23 Pa'ia pãjãrã waro sãjãmþjãcãrã ni-
wã. Na wéríse bu'iri ninu'cümasíticãrã niwã. Na wéríca
be'ro äpërã dæcayumþjãcãrã niwã. 24 Jesú pürícã catin-
u'cücþsami. Cü pa'i nisere äpërãrë dæcayuturiasome.
25 Tojo weegæ Ö'acürë masísí'ríãrë yæ'ræwetidojacã
weemi. Cürë ëjõpeorãrë tojo weemi. Cü catinu'cügþ
marí ye niatjere Ö'acürë sëríbosanu'cümi.

26 Tojo weegæ Jesú pa'ia wioꝝ waro nimi. Cünojõrëta
marí æ'a. Cü ña'ase moogü, añubutiagæ, ña'arõ weet-
igæ nimi. Marí ña'arõ weerã weronojõ nitimi. Ö'acü
cürë nipe'tirá bu'ipæ cüucæ niwí. 27 Cü äpërã pa'ia
wiorã weronojõ nitimi. Pa'ia wiorã æmæcorinæcü na
ña'arõ wee'quere acobojosere sërírã, wa'icürãrë wëjë

ġġamorōsama. Be'ro āpērā yere mejārōta weebosasama. Jesucristo pe'e a'tiro weecū niwī. Cū ni'cātita na wa'icūrārē wējē ġġamorōpeo'caro weronojō wéégū, cū basu cū wērīse me'rā masā űa'arō wee'quere wērīwāpayepe'ocā'cū niwī. Cū nipe'tirā ye niatjere tojo weebosacū niwī. ²⁸ Moisé duti'que me'rā pa'ia wioğūre sōrōrā, a'tiro weeno'caro niwū. Cūrē sōrōrā, cū añurō weenu'cūtīmīcā, besesōrōno'caro niwū. Tojo wéeca be'ro Ō'acū pe'e diacjūta cū basu cū macūrē pa'ia wioğū waro sōrōcū niwī. Cū macū añugū ninu'cūğūrē tojo weecū niwī.

Jesú apobosari masū nimi nise ni'i

8 Nipe'tise ni'cārōacā yū'ū oja'que a'tiro ni'i. Jesucristo marī yagū pa'ia wioğū waro nimi. Cū ũ'mūsepū wioğū dujiri cūmurō Ō'acū tutuayū'rēğū tiro diacjū pe'e ejanujācū niwī. ² Cū ũ'mūsepū Ō'acū Nibutiari Tucūpūre pa'ia wioğū weronojō nisami. Ti wi' Ō'acū wéeca wi'i ni'i. Masā mejēta weecārā niwā. ³ A'ti di'tarūma pa'ia wiorārē wa'icūrārē wējē ġġamorōpeo-dutiro sōrōno'caro niwū. Tojo nicā apeyere o'odutirā sōrōno'cārā niwā. Tojo weegū Jesucristo quē'rā Ō'acūrē apeyenojō o'ocā, añutū'sa'a nīgū wērīgū, cūrē apeyenojō o'ogū weronojō weecū niwī. ⁴ Jesucristo a'ti nucūcāpūre tojadojagū, ne cārō pa'i nima'atibopī. Āpērā pa'ia Moisé duti'caronojōta Ō'acūrē apeyenojōrē o'orā nitojacārā niwā. Tojo weero basiotibopā. ⁵ A'ti nucūcāpū pa'ia Ō'acū cjasere da'rarā a'tiro weema. Na Ō'acū wi'i ũ'mūsepū nirī wi'i cjasere weronojō weerā weema. Marī masī'i. ũ'mūse cja wi'i pe'e ti wi'i waro ni'i. A'ti nucūcā cja wi'i pe'e ũ'mūse cja wi'i queose ni'i. Tojo weegū Ō'acū cū ya wi'i a'ti nucūcā cja wi'ire weedutīgū, Moisére a'tiro nicū niwī: "Añurō wācūña. Nipe'tise ya wi'i cjasere mū'urē ũ'rūğūpū ī'o'caronojōta weeya", nicū niwī. ⁶ A'tocateroma majā Jesú pa'ia wioğū waro Ō'acū tiropū marīrē sērībōsanu'cūğū nimi. Cū weese āpērā pa'ia ye nemorō añuyū'rūnū'cā'a. A'tiro ni'i. Ō'acū ne waro masā me'rā apogū, "Yū'ū duti'quere wéerā, yarā nirāsama", nicū niwī. Be'rore tja masā me'rā apogū, "Mūsā wioğū nigūti. Mūsārē yarā wa'acā weegūti. Mūsārē acobojogūti. Yū'ū me'rā catinu'cūrāsa'a", nicū niwī. Cū tojo nī'quere masīno'o. Cū nimū'tā'que nemorō be'ro cjasere pe'e añuyū'rūnū'cā'a. A'te be'ro cjasere Jesúta queoro wa'acā weecū niwī. Tojo weero āpērā pa'ia weese nemorō añuyū'rūnū'cā'a.

⁷ A'tiro ni'i. Ō'acū ne waro masā me'rā apo'que queoro wa'aticaro niwū. Queoro wa'acāma, masā me'rā apaturi aponemotibopī. ⁸ Ō'acū ne warocjārārē "Yū'ū duti'quere queoro weetima", nicū niwī. Narē cū ye queti ojāca pūrīpū a'tiro ojanowū:

Marī wioğū a'tiro nimi:

"Be'ropū yū'ū Israe curuacjārārē, tojo nicā Judā ya curuacjārārē apaturi añurō na me'rā weepogūti tja.

⁹ Todūporopū na űecūsūmūa me'rā weegūti ni apo'caronojō nisome.

Narē Egiptopū nī'cārārē yū'ū basu mīiwijawū.

Narē Añurō weegūti', nīmīwū.

Na pe'e yū'ū duti'quere weetiwā.

Tojo weegū narē cō'awā'cāwū", nicū niwī marī wioğū.

¹⁰ "Be'ropū Israe curuacjārā me'rā apaturi 'Añurō weegūti' nī'que a'tiro ni'i.

Yū'ū duti'quere narē wācūcā weegūti.

Tojo nicā narē yū'ū duti'quere ējōpeocā weegūti.

Tojo weegū yū'ū na wioğū nigūti.

Na quē'rā yarā nirāsama.

¹¹ Na ne ni'cūrē yū'ū Ō'acū nisere bu'esome.

Ne cū me'rācūrē, cū acaweregūre, 'Ō'acūrē masīña', nisome.

Nipe'tirā yū'ūre masīrāsama.

Wī'marā, tojo nicā būcūrā masīrāsama.

¹² Na űa'arō wee'quere acobojogūti.

Ne apaturi tere wācūnemosome", nicū niwī marī wioğū.

¹³ Ō'acū ne waropū "Masārē añurō weegūti", nicū nīmīwī. Be'ro, "Apaturi masā me'rā añurō weegūti", ni apocū niwī tja. Tojo weero cū nimū'tā'que pe'e pe'tia wa'acaro niwū. Nipe'tise mejāmejā ũano'ña marī'i. Te maata pe'tidijase ni'i.

ũ'mūsepū nirī wi'i Ō'acū wi'i cjasere, tojo nicā a'ti nucūcāpū nirī wi'i cjasere ni'i

9 Ni'cārōacāma a'tiro nigūti. Ō'acū ne waro "Masā me'rā añurō weegūti" nīcaterore cūrē űubuerā weewūadutisenojōrē cūucū niwī. Na űubueri wi'i a'ti nucūcā cja wi'i nicaro niwū. ² Ti wi'i wa'icūrā caseri me'rā wéeca wi'i nicaro niwū. Ne sājāarī tucū Añurī Tucū wāmetīcaro niwū. Topūre sī'ocjū nu'cūcaro niwū. Tojo nicā na Ō'acūrē o'orā pāre peoro nu'cūcaro niwū. ³ ũsebūtīri caserojo yū'rūropū ape tucū Ō'acū Nibutiari Tucū nicaro niwū. ⁴ Ti tucūpū ũ'mūtise ġġamorōpeowūaro uru me'rā wee'caro nicaro niwū. Tojo nicā Ō'acū "Masā me'rā añurō weegūti" nī'quere cūori acaro, uru casero me'rā omabi'aca acaro cūña'caro niwū. Ti acaro po'peapū nī'cārū uru me'rā weecarū nicaro niwū. Tirūpū ba'ase manā wāmetise sājāacaro niwū. Apeye quē'rārē tuacjū Aarō yagū űasāwījīcū nicaro niwū. Tojo nicā Ō'acū duti'quere oja'que pūrī ũtā pūrī sājāacaro niwū. ⁵ Ti acaro bu'ipūre Ō'acūrē werēco'terā ũ'mūsecjārā queose yee'que nu'cūcaro niwū. Na topū niyucā, Ō'acū topū nisere ī'ono'caro niwū. Ō'acūrē werēco'terā wūse docapū pa'ia wioğū Ō'acūrē masārē űa'arō wee'quere acobojodutīgū dí wēestepeocū niwī. Ni'cārōacārē nipe'tise ti wi'i cjasere werenemomasītisa'a.

⁶ Ō'acū wi'ire apōca be'ro pa'ia na da'rawūasere wéerā, nimū'tārī tucūpūre sājāanu'cūcā'cārā niwā.

⁷ Ape tucū pe'ere pa'ia wioğū waro dia'cū ni'cātita, nī'cā cū'marē sājāacū niwī. Topū sājāagū, wa'icūrā wējē'cārā ye díre mīisājāacū niwī. Cū basu űa'arō wee'que wapa, tojo nicā masā na űa'arō wee'que wape acobojose sērīgū tojo weecū niwī. ⁸ Tojo wee'que me'rā a'tocaterore Espírītu Santu a'tiro marīrē ī'omī.

Todūporopū pa'ia Ō'acū wi'ipū weewūasenojō nī'cārōacārē weenu'cūcāma, marī ũ'mūsepūre ne sājāamasītībosa'a. ⁹ A'te nipe'tise todūporo cjasere a'tiro

nicārē queose ni'i. Titap̄re Ō'acūrē o'ose, na wa'icūrārē ūjūamorōpeose masārē bu'iri marīrā t̄'oña'cā weemasīcaro niwū. ¹⁰ Te na weeseti'que a'tiro nicaro niwū. Sī'rīse, ba'ase, tojo nicā na Ō'acūrē űubuese d̄poro na űa'arō wee'quere coesetise nicaro niwū. Te dutise bu'icjase dia'cū nicaro niwū. Tojo weese téē Ō'acū tere d̄cayúca be'rop̄ añucaro niwū. ¹¹ Ō'acū bese'cū Cristo a'titojacū niwī. Ni'cārōacārē cū pe'e pa'ia wiogū waro nimi. Cū marīrē añusere mi-iticū niwī. Ni'cārōacārē cū pa'ia wiogū weew̄aseno-jōrē Ō'acū wi'i ű'm̄sep̄ ni'rī wi'ip̄ weegū weesami. ű'm̄sep̄ ni'rī wi'i, a'ti nucūcā cja wi'i nemorō, añubutiari wi'i nisa'a. Masā wéeca wi'i nitisa'a. ¹² Ō'acū bese'cū Cristo ű'm̄se cja wi'i Ō'acū Nibutiari Tucū warop̄re sājāacū niwī. Cū wa'icūrā, cabracā, wecū wī-marā ye díre miisājāaticū niwī. Tojo weronojō o'ogū, cū ye dí me'rā, cū wērīse me'rā sājāacū niwī. Te me'rā marī nipe'tirārē ni'cāti me'rāta wērībosacū niwī. Marīrē catinu'cūdutigū tojo weecū niwī. ¹³ D̄porocjār̄p̄ na wērī'cārārē da'raña'ca be'ro Ō'acū ī'orōp̄re űa'ase c̄orā weronojō tojacārā niwā. Tojo weerā wecū űm̄a ye díre, cbra ye díre, tojo nicā wecū wī'magō ūjūano'co ye nitī me'rā űa'ase c̄orā weronojō nirārē wēestepeocārā niwā. Narē Ō'acū ī'orōp̄re űa'ase moorā tojadutirā tojo weecārā niwā. Diacj̄ta ni'i, nīrō. Na, bu'ip̄ dia'cū añurā tojacārā niwā. ¹⁴ Wecū ye dí me'rā, cbra ye dí me'rā tojo weeta basiocā pūrīcārē, Cristo ye dí me'rāma t̄jā'a. Cristo Espíritu Santu ninu'cūgū weetamuse me'rā wa'icūrā ūjūamorōpeoronojō o'ogū, cū basu Ō'acūrē wiogū, wērīcū niwī. Cū curusap̄ wērīgū, űa'ase moogū nicū niwī. Cū ye dí me'rā marī bu'iritirā, űa'arō weeseti t̄'oña'quere pecame'ep̄ wa'abo'cārārē yu'r̄weticā weecū niwī. Cū Ō'acū catinu'cūgū yere weenu'cū-dutigū tojo weecū niwī.

¹⁵ Tojo weegū Jesucristo a'tiro weegū nimi. Be'rop̄re masārē apaturi Ō'acū "Yu'ū m̄sā wiogū nigūti. M̄sā, yarā nirāsa'a" ní'quere apobosagū nimi. Tod̄porocjār̄ pe'e Ō'acū nim̄'tāse cū duti'que doca nīrā, űa'arō wee, cū duti'quere yu'r̄n̄cācārā niwā. Jesucristo wērīse me'rā tere acobojono'cārā niwā. Tojo nicā Ō'acū bese'cārā cū "O'ogūti" ní'que catinu'cūserē űe'erāsama. ¹⁶ A'tiro weronojō ni'i. Ni'cū cū wērīse d̄poro cū acawereḡre "Yu'ū c̄ose m̄'ū ye tojarosa'a", nisami. Cū wērīcā ī'arā, wērī'cū ye ní'quere cūrē o'osama. ¹⁷ Cū wērīse d̄poro cū "O'ogūti" ní'quere űe'emasītisami. Cū wērīca be'rop̄ dia'cū űe'emasīsami. ¹⁸ Tojo weero Ō'acū "Masārē a'tiro weegūti" nim̄'tā'que quē'rārē tojota wa'acaro niwū. Wa'icūrārē wējē, na ye dí wēestese me'rā dia'cū Ō'acū "Tojo weegūti" ní'que wa'an̄'cācaro niwū. ¹⁹ Moisé a'tiro weecū niwī. Cū nipe'tise Ō'acū duti'quere nipe'tirā t̄'orop̄ bu'ecū niwī. Bu'etojan̄'cō, cū sō'arī casero oveja poari me'rā wéeca caserore miicū niwī. Tojo nicā yuc̄siti hisopo wāmetiri sitire pe'ecū niwī. Wecū macū wējēno'cū ye díre, cbra ye díre aco me'rā morēcū niwī. Be'ro sō'arī caserore ti siti d̄p̄p̄ d̄'teō'o, te díp̄ yosomiicū niwī. Be'ro Ō'acū ye duti'que ojāca pūrīrē,

tojo nicā masā nipe'tirārē wēestepeocū niwī. ²⁰ Cū tojo wéeca be'ro narē nicū niwī: "A'te dí me'rā Ō'acū masārē 'Tojo weegūti' ní'quere masīno'o", nicū niwī. ²¹ Apeyere, Moisé Ō'acū wi'ire a'tiro weecū niwī. Nipe'tise ti wi'i po'peap̄ Ō'acūrē ējōpeorā na c̄osere dí me'rā wēestepeocū niwī. ²² Titare Ō'acū dutise a'tiro nicaro niwū. Dí me'rā Ō'acū wi'ip̄ nisere cū ī'orōp̄ añuse tojadutiro wēestepeono'caro niwū. Wēestepeoya marīcā, Ō'acū masā űa'arō wee'quere acobojoticū niwī. Dí me'rā dia'cū Ō'acū masā űa'arō weesere acobojono'o.

Jesú cū wērīse me'rā masā űa'arō wee'quere yu'r̄ose ni'i

²³ D̄poro cjase Ō'acū wi'ip̄ weew̄asenojō ű'm̄se cjase queose nicaro niwū. Tere Ō'acū ī'orōp̄ añuse tojadutirā a'tiro weecārā niwā. Wa'icūrārē wējē, na ye dí me'rā wēestepeocārā niwā. D̄porocjārā na wee'que nemorō ű'm̄se cjase pe'e añuȳ'r̄n̄'cā'a. Tojo weero wa'icūrārē ūjūamorōpeo'que nemorō, añuse warore űa'a. Te Jesucristo wērīse ni'i. ²⁴ A'ti nucūcāp̄re Jesucristo masā wéeca wi'i Añurī Tucū wāmetiri tucūp̄re sājāaticū niwī. Ti wi'i ű'm̄se cja wi'i queose nicaro niwū. Cū ű'm̄se waro pe'ere sājāacū niwī. Ni'cārōacārē cū Ō'acū tirop̄ marīrē sērībosagū weesami. ²⁵ Tod̄porop̄ pa'ia wiogū judío masū Ō'acū Nibutiari Tucūp̄re ni'cārētiri cū'marīn̄cūrē wa'icūrā ye díre miisājāam̄jācū niwī. Te dí, cū ye dí niticaro niwū. Cristo pūrīcārē cū ye dí waro nicaro niwū. Cū wērīse me'rā ni'cātita ű'm̄se Ō'acū tirop̄ sājāacū niwī. ²⁶ Jesucristo pa'ia wiogū weronojō wéégū pūrīcā, a'ti di'ta d̄'pocāticāp̄ta wērīn̄'cā, a'tiro nicā quē'rārē wērīnu'cūcā'bosami. Tojo weronojō o'ogū, a'tocatero a'ti űm̄co pe'tiwā'cārī curare Cristo a'ti nucūcāp̄re bajuacū niwī. Cū ni'cātita nipe'tirā ye niatjere wērībosacū niwī. űa'arō wee'quere cō'agū, tojo weecū niwī. ²⁷ Marī quē'rā nipe'tirā ni'cāti me'rāta wērīdijarāsa'a. Wērīca be'ro Ō'acū marīrē beseḡsami. ²⁸ Cristo ni'cātita cū wērīse me'rā wa'icūrārē wējē ūjūamorōpeoro weronojō weecū niwī. Tojo weese me'rā masā nipe'tirā űa'arō wee'quere cō'acū niwī. Be'ro apaturi a'tiḡsami. Masā na űa'arō wee'quere cō'agū mejēta a'tiḡsami. Masā cūrē yucuerā pe'ere yu'r̄hogū a'tiḡ weeḡsami.

10 Moisé dutise Ō'acū masārē be'rop̄ añurō weeatje queose nicaro niwū. Tojo weero Moisé duti'que masārē Ō'acū me'rā añurō nīmasīcā weetīcaro niwū. Te a'tiro nicaro niwū. Na Ō'acū me'rā añurō nisī'rīrā, ni'cāti cū'marīn̄cū wa'icūrārē wējē ūjūamorōpeocārā niwā. Te narē Ō'acū ī'orōp̄ añurā waro tojacā weemasīcaro niwū. ² Te masārē añurā tojacā weemasīcāma, na wa'icūrārē ūjūamorōpeosere du'ucā'bopā. Na ni'cāti ūjūamorōpeose me'rāta na űa'arō wee'quere acobojono'cārāp̄ tojatojabopā. Na bu'iri marīrā t̄'oña'bopā. ³ A'tiro pe'e nicaro niwū. Na wa'icūrārē wējē ūjūamorōpeorā, na űa'arō wee'quere cū'marīn̄cū wācūrā, tojo weecārā niwā. ⁴ Wecū

мѡа ye dí, cabra ye dí ña'arõ wee'quere ne cõ'a-masĩtisa'a.

⁵ Tojo weegъ Jesucristo a'ti nucũcãpъre a'tigъ, Õ'acũrẽ a'tiro nicъ niwĩ:

Mъ'ъ masã ña'arõ wee'quere acobojosĩ'rĩgũ, wa'icũrãrẽ wẽjẽ ãjũamorõpeosere ɰawe'e.

Tojo nicã narẽ acobojosĩ'rĩgũ, apeyenojõ o'ocã ɰawe'e.

A'tiro wéégъ, mъ'ъ ni'cã upъ yъ'ure o'ocъ niwũ.

Masã ña'arõ wee'quere wẽrĩbosadutigъ tojo weecъ niwũ.

⁶ Mъ'ъ masã na ña'arõ weesere cõ'asĩ'rĩgũ, wa'icũrãrẽ ãjũamorõpeosere, tojo nicã apeyenojõ o'osere tũ'sawe'e.

⁷ Tojo tũ'satise bu'iri yъ'ъ a'tiro niwũ:

"Õ'acũ, mъ'ъ ɰaro weegъ a'tigъ wee'e.

Mъ'ъ ye queti ojãca pũrĩpъ yъ'ъ pi'etiatjere ojano'caronojõta weegũti", nicъ niwĩ Jesucristo.

⁸ Tojo weegъ Jesucristo nĩ'caronojõta a'tiro ni'i. Õ'acũ wa'icũrã ãjũamorõpeosere, cũrẽ apeyenojõ o'osere tũ'satisami. Tojo nicã masã ña'arõ wee'quere cõ'asĩ'rĩã ãjũamorõpeosere ɰatisami. Nipe'tise te tojo weese Moisé duti'caronojõ nicaro niwũ, nĩrõ. Tojo nimicã, Õ'acũ pe'e tojo weesere tũ'saticъ niwĩ. ⁹ Jesucristo Õ'acũrẽ "Mъ'ъ ɰaro weegъ a'tigъ wee'e", nicъ niwĩ. Tojo nígũ, wa'icũrã wẽjẽ ãjũamorõpeosere cõ'acъ niwĩ. Cũ wẽrĩse me'rã todъporopъ na weeseti'quere dъcayucъ niwĩ. ¹⁰ Jesucristo cũ wẽrĩse me'rã Õ'acũ ɰaro weecъ niwĩ. Tere wéégъ, cũ wa'icũrã wẽjẽ ãjũamorõpeosere weronojõ weegъ weecъ niwĩ. Cũ wẽrĩse me'rã Õ'acũ marĩrẽ cũ yarã tojacã weecъ niwĩ. Ni'cãtita cũ wẽrĩse me'rã marĩ nipe'tirãrẽ wẽrĩbosacъ niwĩ.

¹¹ Nipe'tirã judío masã pa'ia ɰmъcorinъcъ a'tiro weecãrã niwã. Nu'cũtĩjarã, wa'icũrãrẽ wẽjẽ ãjũamorõpeomъjãcãrã niwã. Na ãjũamorõpeonu'cũmicã, masã ña'arõ wee'quere ne cõ'amasĩticaro niwũ. ¹² Jesucristo pũrĩcã ni'cãti cũ wẽrĩse me'rãta masã ña'arõ wee'quere cõ'ape'ocъ niwĩ. Cũ tojo wéeca be'ro Õ'acũ tiro diacjũ pe'e ejanujãcъ niwĩ. ¹³ Topъ yucuegъ weesami. Õ'acũ nipe'tirã cũrẽ ĩ'atu'ti'cãrãrẽ do-caque'acã wéeca be'ropъ weedu'ugъsami. ¹⁴ Ni'cãti cũ wẽrĩse me'rãta Õ'acũ yarãrẽ añurã tojacã weecъ niwĩ. Na añurã ninu'cũrãsama. ¹⁵ Te diacjũta niyucã, Espĩritu Santu quẽ'rã marĩrẽ "Tojota ni'i", ni weremi. Cũ a'tiro werem'tãcъ niwĩ:

¹⁶ "Be'ropъ yъ'ъ na me'rã 'Apaturi añurõ weegũti' ní'que a'tiro ni'i", nicъ niwĩ Õ'acũ.

"Yъ'ъ duti'quere narẽ wãcũcã weegũti.

Tojo nicã narẽ yъ'ъ duti'quere ãjõpeocã weegũti."

¹⁷ Be'ro a'tiro ninemocъ niwĩ:

"Ne apaturi na ña'arõ wee'quere wãcũnemosome", nicъ niwĩ, ni werecъ niwĩ Espĩritu Santu.

¹⁸ Tojo weerã marĩ ña'arõ wee'quere acobojono'ca be'ro niyucã, apaturi marĩ ña'arõ wee'que bu'irire acobojodutirã wa'icũrãrẽ ãjũamorõpeosere ɰanemowe'e.

Jesucristo ye dí me'rã Õ'acũ tiro sãjãamasĩ'i nise ni'i
(Mt 27.51; Mr 15.38; Lc 23.45)

¹⁹ Todъporo pa'ia wiogъ dia'cũ Õ'acũ Nibutiari Tucũpъre sãjãamasĩcъ niwĩ. Ni'cãrõacãrẽ marĩ quẽ'rã acobojono'cãrãpъ nĩrã, uiro marĩrõ cũ sãjãa'caronojõ weemasĩ'i. Õ'acũpъre diacjũ uiro marĩrõ sẽrĩmasĩ'i. Jesucristo cũ wẽrĩ'que me'rã, cũ ye dí o'mabъro'que me'rã tojo weemasĩ'i. ²⁰ Todъporopъ ɰsebũtiri caserojo Õ'acũ Nibutiari Tucũpъre cã'mota'ayosacaro niwũ. Ti casero cã'mota'a'caro weronojõ Jesucristo wẽrĩse dъporo masã Õ'acũ Nibutiari Tucũpъre sãjãamasĩticãrã niwã. Ni'cãrõacãrẽ cũ wẽrĩse me'rã marĩ ti tucũpъre sãjãa'cãrã weronojõ cũ me'rã catinu'cũmasĩ'i. ²¹ Jesucristo pa'ia wiogъ waro ɰ'mъsepъ Õ'acũ wi'ipъ marĩrẽ sẽrĩbosagъ nimi. ²² Tojo weerã Õ'acũrẽ queoro wãcũse, añurõ ãjõpeose me'rã sẽrĩrã. "Tojo ãjõpeoma'acãrã weesa'a" nĩrõ marĩrõ sẽrĩrã. A'tiro ni'i. Cũ marĩ ña'arõ bu'iritirã tũ'oña'quere bu'iri marĩrã tojacã weecъ niwĩ. Marĩ ya upъ aco añuse me'rã ɰ'ono'caro weronojõ ni'i. Marĩ ña'arõ wee'quere cõ'ape'ono'cãrãpъ ni'i. ²³ Õ'acũ "Tojo weegũti" ní'quere weegъsami. Tojo weerã marĩ ãjõpeosetisere ãjõpeoronojõta ne dъcayuro marĩrõ ãjõpeonu'cũrã. Cũ o'oaťjere e'catise me'rã yucuerã, tojo weerã. ²⁴ Marĩ basu a'tiro wãcũrõɰa'a. "Ã'rãrẽ, ãpẽrãrẽ weetamuturiadutigъ, ¿de'ro weegъsari?" ni wãcũrõɰa'a. "Narẽ a'merĩ ma'idutigъ, añurõ weedutisĩ'rĩgũ tojo ɰasã'a", nĩrõɰa'a. ²⁵ Õ'acũrẽ ãjõpeorã nerẽɰaropъ ãpẽrã nerẽtisama. Na weesere sirututicã'rõɰa'a. Narẽ siruturonojõ o'orã, marĩ nerẽrã, a'merĩ wãcũtutuacã weeroɰa'a. Cã'rõ dъ'sa'a marĩ wiogъ a'tiatje. Tojo weerã tojo weeroɰa'a.

²⁶ A'tiro ni'i. Diacjũ cjasere masĩmirã, marĩ ña'arõ weesĩ'rĩrõ bajuro ña'arõ weenu'cũrã, acobojose boca-some. Jesucristo wẽrĩse me'rã dia'cũ acobojono'o. Marĩ ña'arõ weenu'cũrã, cũrẽ ɰatirã weronojõ ni'i. Tojo weerã ne acobojono'some. ²⁷ Marĩ ña'arõ weenu'cũcã, marĩrẽ a'tiro wa'arosa'a. Õ'acũ marĩrẽ besegъsami. Cũ besẽca be'ro pecame'epъ ãpẽrã cũrẽ ĩ'atu'ti'cãrã me'rã cõ'agъsami. Marĩrẽ "Bu'iri da'regũti" cũ ní'que tuunrũse dia'cũ toja'a. ²⁸ Todъporopъre no'o Moisé duti'quere yъ'rũnъ'cãgũrẽ p̄arã o ĩ'tiarã weresãca be'ro cũrẽ ne pajaña'ticãrã niwã. Cũrẽ wẽjẽcõ'acãrã niwã. ²⁹ Añurõ wãcũñã. Õ'acũ duti'que cũ Moisére cũu'quere yъ'rũnъ'cãgũ, bu'iri da'reno'cъ niwĩ. Ni'cãrõacãma Õ'acũ macũ cũrẽ wẽrĩbosa'quere ãjõpeodu'ugъre tãsami. ãjõpeotigъnojõ Õ'acũ macũ cũrẽ wẽrĩbosa'quere "Wapamarĩ'i", ni wãcũsami. Espĩritu Santu cũrẽ ma'isere yabisami. A'tiro ni'i. Jesucristo wẽrĩse me'rã Õ'acũ masãrẽ cũ "Weegũti" ní'quere queoro wa'acã weecъ niwĩ. Cũ wẽrĩse me'rã, cũ ye dí me'rã marĩ ña'arõ wee'quere cõ'acъ niwĩ. Tojo weegъ Õ'acũ cũ macũrẽ ɰatigъre ɰpъtъ bu'iri da'regъsami. ³⁰ Õ'acũ marĩ wiogъ ucũ'quere masĩ'i. A'tiro nicъ niwĩ: "Yъ'ъ bu'iri da'reacjъ ni'i. Na wee'que wapare yъ'ъ wapayegъsa'a." Apeye quẽ'rãrẽ nicъ niwĩ: "Marĩ wiogъ cũ yarãrẽ na ña'arõ weese wapare bu'iri da'regъsami."

³¹ Õ'acũ catinu'cũgũ nimi. Cũ bu'iri da'rese pũrõ wiose ni'i.

³² Mũsã ne waro ãjõpeoca be'ro wee'quere wãcũña. Titare mũsã Jesucristore ãjõpeose ye bu'iri pũrõ pi'eticãrã niwũ. Mũsãrẽ tojo wa'a'quere wãcũtutuacãrã niwũ. ³³ Ni'cãrẽrã masã i'orõpũ yabi bujicã'no'cãrã niwũ. Cãmidã'reno'cãrã niwũ. Apeterore ãpẽrã na pi'etisere tã'oña'tamucãrã niwũ. ³⁴ Mũsã bu'iri da'leri wi'ipũ nirãrẽ pajaña'cãrã niwũ. ãpẽrã mũsã yere e'macã, e'catise me'rã nũ'cãcãrã niwũ. Mũsã ẽ'mũsepũ cõoatje pe'ere "A'ti nucũcã cjase nemorõ, aũyũ'rũnũ'cãse ni'i", nicãrã niwũ. Te pe'tiatje ni'i nãrã, wãcũtutuacãrã niwũ. ³⁵ Tojo weerã ne ãjõpeodu'uticã'ña. ãjõpeonu'cũrã, aũuse warore ñe'erãsa'a. ³⁶ Mũsãrẽ wãcũtutuuarã nirõũa'a. Tojo wãcãrã, Õ'acũ ẽro wãcã be'ro cũ "O'ogũti" ni'quere mũsã ñe'erãsa'a. ³⁷ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ a'tiro ni ojano'caro niwũ:
"Maata waro a'tigũti" ni'cũ a'tigũsami.

Ne yoogosome.

³⁸ Yũ'ũ "Añurõ weerã nima" nino'rã pũrĩcã ãjõpeonu'cũrã, yũ'ũ me'rã ninu'cũrãsama.

ãpẽrã uirã, ãjõpeodu'urã pũrĩcãrẽ ne tã'sasome, ni ojano'wũ.

³⁹ Marĩ pe'e ui ãjõpeodu'urãnojõ niwe'e. Tojo weerã marĩ pecame'ẽpũ wa'asome. Marĩ cũrẽ ãjõpeorã, yũ'ũono'rãsa'a.

Õ'acũrẽ ãjõpeose cjase ni'i

11 Marĩ ãjõpeorã, a'tiro nĩmasĩ'i: "Õ'acũ marĩrẽ ni'quere diacjũta weegũsami", ni'i. Tere i'atimirã, i'arã weronojõ "Diacjũta ni'i", ni'i. ² Dũporopũ marĩ ñecũsũmũa Õ'acũrẽ ãjõpeocãrã niwã. Na a'tiro ni wãcũcãrã niwã: "Õ'acũ ni'caronojõta marĩrẽ weeta-mugũsami", nicãrã niwã. Tojo weegũ Õ'acũ narẽ "Añurã nima", nicũ niwĩ.

³ Marĩ Õ'acũrẽ ãjõpeorã, a'tiro masĩ'i. Cũ a'ti turi nipe'tisere bajurẽgũ, cũ dutiro me'rã bajurẽcũ niwĩ. Tojo weero a'ti turi cjase marĩ ni'cãrõacã i'ase ne waropũ marĩ'quere wee'que ni'i, nino'o.

⁴ Dũporocjũpũ Abel Õ'acũrẽ ãjõpeogũ, Õ'acũrẽ oveja wi'magũrẽ wẽjẽ ãjũamorõpeocũ niwĩ. Cũ, cũ ma'mi Caĩ o'o'que nemorõ añurõ o'ocũ niwĩ. Õ'acũ Abel ãjõpeosere i'agũ, cũ o'osere ñe'ecũ niwĩ. Cũrẽ "Añugũ nimi", nicũ niwĩ. Tojo weero Abel dũporopũ wãrĩca be'ro nimicã, a'tiro ni'i. Cũ Õ'acũrẽ ãjõpeo'que a'tiro nicãrẽ marĩrẽ bu'ese ni'i. Marĩ quẽ'rã cũ ãjõpeo'caronojõta Õ'acũrẽ ãjõpeoũa'a.

⁵ Enoc wãmetigũ quẽ'rã Õ'acũrẽ ãjõpeogũ nicũ niwĩ. Cũ wãrĩtomicã, Õ'acũ cũrẽ cũ tiropũ miacũ niwĩ. ãpẽrã cũrẽ a'macãrã nimirã. Ne bocaticãrã niwã. Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ a'tiro ojano'caro niwũ: "Õ'acũ Enorẽ e'catise me'rã i'acũ niwĩ. Tojo weegũ cũrẽ miacũ niwĩ", niwũ. ⁶ Marĩ Õ'acũrẽ ãjõpeotirã, cũrẽ e'caticã weemasĩtisa'a. A'tiro ni'i. Õ'acũrẽ ãjõpeosĩ'rigũ, "Diacjũta cũ nisami", nirõũa'a. Tojo nicã "Cũrẽ yũ'ũ ãjõpeocã, añurõ weegũsami", nirõũa'a.

⁷ Noẽ wãmetigũ quẽ'rã Õ'acũrẽ ãjõpeogũ, a'tiro weecũ niwĩ. A'ti turire bu'iri da'reatjere Õ'acũ cũrẽ

werecũ niwĩ. Noẽ "Tojo wa'arosa'a" ni masĩtimigũ, Õ'acũrẽ ãjõpeocũ niwĩ. Tojo weegũ Õ'acũrẽ yũ'tigũ, cũ acawererã me'rã dia mirĩcã yũ'rũsĩ'rigũ, yucũsũ pa-jipũjore da'recũ niwĩ. Tojo ãjõpeogũ, a'ti nucũcãcãrã Õ'acũ ucũsere ãjõpeotirãrẽ a'tiro i'ocũ niwĩ. Na pecame'ẽpũ wa'atjere i'ocũ niwĩ. Cũrẽ Õ'acũ "Añugũ nimi", nicũ niwĩ. Cũ ãjõpeoyucã, tojo nicũ niwĩ.

⁸ Abrahã quẽ'rã Õ'acũrẽ ãjõpeogũ, a'tiro weecũ niwĩ. Õ'acũ cũrẽ ape di'tapũ wa'aduticã, yũ'ticũ niwĩ. Õ'acũ cũrẽ o'oaťopũ wa'acũ niwĩ. Cũ ya macãrẽ wijawã'cãgũ, "Ti di'tapũ wa'agũsa'a" nirõ marĩrõ wa'acũ niwĩ.

⁹ Abrahã Õ'acũ cũrẽ "Ti di'tare mũ'ũrẽ o'ogũti" ni'quere ãjõpeocũ niwĩ. Ti di'tapũre etacũ niwĩ. Eta, cũ ãpẽrã ya di'tapũre nĩgũ, mejẽcã pejaro tã'oña'cũ niwĩ. Wa'icũrã caseri me'rã wãcã wi'ipũ cãjĩcũ niwĩ. Cũ macũ Isaa, tojo nicã cũ pãrãmi Jacob mejãrõta nisirutũrocãrã niwã. Õ'acũ na quẽ'rãrẽ "Mũsãrẽ a'ti di'tare o'ogũti", nicũ niwĩ. ¹⁰ Abrahã Õ'acũ ya macã pe'tiatitji macã ẽ'mũse pe'ere nisĩ'rigũ, tojo weecusiacũ niwĩ. Ti macã Õ'acũ wãcã macã ni'i.

¹¹ Apego quẽ'rã Õ'acũrẽ ãjõpeogo, Abrahã nũmo Sara a'tiro weeno'co niwõ. Co bũcũo waro põ'rã boca-ta basiotimicã, Õ'acũ core põ'rãticã weecũ niwĩ. Co ni'cũ põ'rãtico niwõ. Co a'tiro wãcũco niwõ: "Õ'acũ yũ'ũre 'Wi'magũ wũagosa'a" ni'quere queoro weegũsami", nico niwõ. Tojo weegũ Õ'acũ queoro weecũ niwĩ.

¹² Abrahã bũcũ waro nimigũ, macũticũ niwĩ. Macũti, be'ro pãjãrã waro pãrãmerã nituriarã cõocũ niwĩ. Na ñocõa, nucũpori weronojõ pãjãrã waro ba'paqueota basiotirã nicãrã niwã.

¹³ Æ'rã yũ'ũ ucũrã Õ'acũrẽ ãjõpeonu'cũcãrã niwã. Cũ "O'ogũti" nĩca di'tare ñe'etimirã, ãjõpeocãrã niwã. Ñe'etimirã, wãrĩca wa'acãrã niwã. Na ãjõpeose cõorã, cũ o'oaťjere ñe'e'cãrã weronojõ nicãrã niwã. "Cũ ni'caronojõta weegũsami" ni wãcũrã, e'caticãrã niwã. Na tojo wee'que me'rã "ẽ'mũsepũ wa'arãsa'a, a'ti nucũcãpũre sijari masã weronojõ ni'", nicãrã niwã.

¹⁴ Masĩno'o, tojo nãrã, ape di'ta na niatji di'ta warore a'marã weecãrã niwã. ¹⁵ Na ne waro wijawã'cã'caropũre wãcũrã pũrĩcã, dajabopã. ¹⁶ A'tiro pe'e weecãrã niwã. Ti di'ta nemorõ añurõ di'ta waro ẽ'mũse pe'ere nisĩ'ricãrã niwã. Tojo weegũ Õ'acũ na "ũsã wiogũ nimi" nicã, bopoyasãticũ niwĩ. Tojo bopoyasãtigũ, na ya macã na niatjo ẽ'mũsere apoyotojacũ niwĩ.

¹⁷ Abrahã Õ'acũrẽ ãjõpeogũ, a'tiro weecũ niwĩ. Õ'acũ ãdiacjũta yũ'ũre ãjõpeomiti? nĩgũ, cũ macũ Isaare wa'icũre wẽjẽ ãjũamorõpeowũaronojõ weeduticũ niwĩ. Abrahã cũ macũ ni'cũ nigũrẽ "Wẽjẽ ãjũamorõpeowe'e", niticũ niwĩ. ¹⁸ Todũporopũre Õ'acũ Abrahãrẽ a'tiro nicũ niwĩ: "Isaa mũ'ũ macũ me'rã pãjãrã pãrãmerã nituriarã cõogũsa'a", nicũ niwĩ. ¹⁹ Abrahã a'tiro wãcũcũ niwĩ: "Õ'acũ nipe'tirã wãrĩ'cãrãpũreta masõmasĩmi." Cũ macũrẽ "Wẽjẽgũti" weeri cura Õ'acũ cũrẽ "Wẽjẽticã'ña", nicũ niwĩ. Tojo weerã a'tiro nĩmasĩ'i: "Abrahã cũ macũrẽ wãrĩ'cũpũ masã'cũre weronojõ cõocũ niwĩ", nĩmasĩ'i.

²⁰ Isaa Õ'acũrẽ ãjõpeogũ, cũ põ'rã Jacore, Esaũre be'ropũ añurõ wa'atjere wereyucũ niwĩ. ²¹ Jacob

Õ'acürë ëjõpeogɯ, cǔ wërīse dɯporoacǎ cǔ pǎrãmerǎ José pǔ'rǎnɯcǔrë "Añurǔ wa'arosa'a", nicɯ niwī. Tojo ucǔgǔ, cǔ tuacɯpɯ ñatuunu'cǔgǔta, Õ'acürë ñubuecɯ niwī. ²² José Õ'acürë ëjõpeogɯ nicɯ niwī. Cǔ wërīgǔ, a'tiro wereyucɯ niwī: "Israe curuacjǎrǎ Egipto ní'cǎrǎ be'ropɯ wījarǎsama. Na wa'arǎ, yé ò'arīrë miato", nicɯ niwī.

²³ Moisé pacɯsɯmɯa Õ'acürë ëjõpeocǎrǎ niwǎ. Na macǔ bajuáca be'ro "Añugǔ waro nimi", nicǎrǎ niwǎ. Na i'tia mujǔpǔ ɯɔɔcǔcǎrǎ niwǎ. Cǔ bajuase dɯporo Egiptocjǎrǎ wiogɯ wī'marǎ ɯmɯarë Israe curuacjǎrǎrë wëjëdutiɯ niwī. Moisé pacɯsɯmɯa pe'e wiogɯ dutisere uitiǔjǎrǎ, na macǔrë ɯɔcǎrǎ niwǎ. ²⁴ Be'ro Egiptocjǎrǎ wiogɯ macǔ cǔrë masǔco niwǔ. Moisé bɯcɯ ëjǎgǔ, Õ'acürë ëjõpeocɯ niwī. Tojo weegɯ cǔ "Egiptocjǎrǎ wiogɯ pǎrǎmi nimi" nisere tǔ'osǔ'ríticɯ niwī. ²⁵ A'tiro pe'e weesǔ'rícɯ niwī. Õ'acǔ yarǎ Israe curuacjǎrǎ me'rǎ pe'e pi'etitamusǔ'rícɯ niwī. Õ'acürë ëjõpeotigɯ weronojǔ Egiptocjǎrǎ wiogɯ ya wi'ipɯ tojasǔ'ríticɯ niwī. Na ña'arǔ weesere bu'ipejatamusǔ'ríticɯ niwī. ²⁶ Na cǔrë yabicǎ, cǔ Cristo Õ'acǔ bes'e'cɯ pi'etiatje weronojǔ pi'eticɯ niwī. Tojo pi'etigɯ, "Nipe'tise Egiptopɯ nisere ɯoro nemorǔ añu ni'i", nicɯ niwī. Õ'acǔ cǔrë be'ropɯ o'omatjere wǎcǔgǔ, tojo nicɯ niwī.

²⁷ Ëjõpeose ɯogɯ, Moisé Egiptopɯ ní'cɯ wījacɯ niwī. Cǔ Egiptocjǎrǎ wiogɯ uasere uiro marǔrǔ wījacɯ niwī. Moisé Õ'acǔ bajutigɯre ĩ'agǔ weronojǔ cǔ "Weegǔti" nisere dɯcayuro marǔrǔ weenu'cǔcɯ niwī.

²⁸ Ëjõpeose ɯogɯ, Moisé Egiptopɯ wījawǎ'cǎgǔ, Pasca wǎmetiri bosenuɯmɯrë weewǎ'cǔcɯ niwī. A'tiro ni'i. Õ'acǔ cǔrë wereco'tegɯ ɯ'mɯsecǔrë nipe'tirǎ Egiptocjǎrǎ ɯmɯa masǎ ma'misɯmɯarë wëjëdutiɯ niwī. Tojo weegɯ Moisé a'tiro weecɯ niwī. Õ'acǔ duti'caronojǔta Israe curuacjǎrǎrë weedutiɯ niwī. Na pǔ'rǎ masǎ ma'misɯmɯarë wëjëticǎ'to ní'gǔ oveja wī'marǎrë wëjëduti, na ye dí me'rǎ sope sumuto wǎ'ñase pǔjǔrǎrë wa'redutiɯ niwī. Tojo weegɯ Õ'acürë wereco'tegɯ díre ĩ'agǔ, wëjëticɯ niwī. ²⁹ Õ'acürë ëjõpeotǔjǎrǎ, Israe curuacjǎrǎ dia pajiri maa, sǔ'arǔ maajore pë'acǎrǎ niwǎ. Ti maarë pë'arǎ, di'ta aco marǔrǔ pë'acǎrǎ niwǎ. Egiptocjǎrǎ na be'ro pë'asǔ'rǔmirǎ, mirǔpe'tia wa'acǎrǎ niwǎ.

³⁰ Apeye quë'rǎrë Israe curuacjǎrǎ Jericó wǎmetiri macǎ sumutore siete ɯmɯarǔ ɯtɯasijacǎrǎ niwǎ. Na Õ'acürë ëjõpeocǎ ti macǎ sumuto cja sǎ'rǔrǔ ãtǎ me'rǎ wéeca sǎ'rǔrǔo bɯrɯdijacaro niwǔ. ³¹ Tojo nicǎ ti macǎcǔ Rahab wǎmetigo ɯmɯa me'rǎ a'metǎrǎwapata'ari masǔ ëjõpeose ɯogɔ nico niwǔ. Co Israe curuacjǎrǎ ĩ'adu'tiri masǎrë añurǔ co'teco niwǔ. Tojo weego ãpë'rǎ ti macǎcǔrǎ Õ'acürë yɯ'rɯnɯ'cǎ'cǎrǎ me'rǎ wërítico niwǔ.

³² ¿Ñe'erë ninemogǔsari yɯ'ɯ? Nipe'tirǎ ye quetire wereta basiowe'e. Gedeó wee'quere, Barac wee'quere, Sansón wee'quere, Jefte wee'quere, Davi wee'quere, Samue wee'quere, tojo nicǎ ãpë'rǎ Õ'acǔ ye queti weremǔ'tǎrǔ masǎ wee'quere werepe'otisa'a. ³³ Na Õ'acürë ëjõpeorǎ ãpë'rǎ ye di'tacjǎrǎ me'rǎ a'mequërǎ, wījawapata'acǎrǎ niwǎ. Wiorǎ nirǎnojo masǎrë queoro duticǎrǎ niwǎ. Tojo weegɯ Õ'acǔ cǔ "Añurǔ weegǔti"

ní'quere narë añurǔ weecɯ niwī. Yaiwa nirǔpɯ bi'adɯpomicǎ, narë ba'aticǎrǎ niwǎ. ³⁴ Masǎrë bu'iri da'rerǎ, asipo ëjǔawɯaropɯ sǔrǔcǎ quë'rǎrë, ne ëjǔticǎrǎ niwǎ. ãpë'rǎ narë di'pǔjǔ me'rǎ wëjësǔ'rǔcǎ, yɯ'rɯweticǎ'cǎrǎ niwǎ. Tutuatimi'cǎrǎ, tutuarǎ wa'acǎrǎ niwǎ. Ape di'tacjǎrǎ me'rǎ a'mequërǎ narë wapata'arǎ, nemorǔ tutuayɯ'rɯarǎ wa'acǎrǎ niwǎ. Narë ĩ'atu'tirǎrë docaque'acǎ weecǎrǎ niwǎ.

³⁵ Ni'cǎrërǎ numia na acawererǎrë wërǔca be'ro masǔno'cǎrǎpɯre wiano'cǎrǎ niwǎ tja.

ãpë'rǎ pe'e Õ'acürë ëjõpeose ɯomirǎ, ɯpɯtɯ pi'eticǎrǎ niwǎ. Na pi'etise me'rǎ wëjëno'cǎrǎ niwǎ. Na ëjõpeodu'ucǎ, bu'iri da'reri wi'ipɯ nirǔrë du'uwǔrǔbopǎ. Na pe'e ɯ'mɯserɯ catinu'cǔsere ɯosǔ'rǔrǎ, ëjõpeodu'uticǎrǎ niwǎ. ³⁶ ãpë'rǎ quë'rǎ Õ'acürë ëjõpeorǎ yabi bujicǎ'no'cǎrǎ niwǎ. Na wecɯ casero me'rǎ wee'que dari me'rǎ tǎrǎno'cǎrǎ niwǎ. ãpë'rǎ cǔme dari me'rǎrǔpɯta dɯ'teno'cǎrǎ niwǎ. ãpë'rǎ bu'iri da'reri wi'ipɯ dɯpono'cǎrǎ niwǎ. ³⁷ ãpë'rǎ ǔtǎperi me'rǎ doquewëjëno'cǎrǎ niwǎ. ãpë'rǎ na ɯpɯ deco me'rǎ yejesureno'cǎrǎ niwǎ. ãpë'rǎ di'pǔjǔ me'rǎ dɯtewëjëno'cǎrǎ niwǎ. ãpë'rǎ su'ti marǔrǎ oveja caseri, cabra caseri me'rǎ dia'cǔ cǎ'mota'acǎrǎ, uicusiacǎrǎ niwǎ. Na pajaseɯorǎ, ña'arǔ weeno'cǎrǎ, cǎmida'reno'cǎrǎ nicǎrǎ niwǎ. ³⁸ Na masǎ marǔrǔpɯ, ɯrǔpagɯpɯ, ǔtǎ tutiripɯ, di'ta se'te'que tǔ'rǔripɯ nise coperipɯ sijabaque'aticǎrǎ niwǎ. Tere tojo weeno'rǎ añurǎ nicǎrǎ niwǎ. ãpë'rǎ pe'e ña'ayɯ'rɯacǎrǎ niwǎ. Ne cǎ'rǔ Õ'acürë ëjõpeorǎ me'rǎ nita basioticarɔ niwǔ narë. ³⁹ Õ'acǔ nipe'tirǎ cǔrë ëjõpeorǎrë "Añurǎ nima", ni ĩ'acɯ niwī. Ëjõpeorǎ nimirǎ, nipe'tise cǔ narë "Añurǔ weegǔti" ní'que pe'ere ĩ'aticǎrǎ niwǎ. ⁴⁰ Titare Õ'acǔ narë "Añurǔ weegǔti" ní'quere weeticɯ niwī. A'tiro pe'e wǎcǔcɯ niwī: "Be'rocjǎrǎ yɯ'ɯre ëjõpeorǎ me'rǎ ã'rǎ yarǎrë añurǎ wa'acǎ weegǔti", nicɯ niwī. Cǔ wǎcǔ'caronojǔta weemi. Tojo weero cǔ todɯporo wee'que nemorǔ cǔ ni'cǎrǔocǎ Jesucristo masǎrë yɯ'rɯose pe'e añuyɯ'rɯnɯ'cǎ'a.

Jesure ĩ'asirutu weedutise ni'i

12 Sǔ'onícǎrǎ yɯ'ɯ ucǔ'cǎrǎ pǎjǎrǎ Õ'acürë ëjõpeorǎ pi'etisere ɯɯ'cǎcǎrǎ niwǎ. Tojo ɯɯ'cǎrǎ, na cǔrë ëjõpeosere ĩ'ocǎrǎ niwǎ. Na wee'que marǔrë queose ni'i. Tojo weerǎ narë wǎcǔrǎ, Õ'acǔ marǔrë cǔu'quere wǎcǔtutuuase me'rǎ weeroɯa'a. Ni'cǔ omarǔ masǔ ɯcǔse cǔrë caribosenojǔrë miatisami. Marǔ quë'rǎ cǔ weronojǔ weeroɯa'a. Marǔ nipe'tise añurǔ weesǔ'rǔcǎ, dojorësere, marǔ ña'arǔ weewɯasere du'ucǎ'rǔɯa'a. ² Jesure wǎcǔnɯrǔrǔɯa'a. Cǔta marǔrë ne waro ëjõpeocǎ weewī. Cǔ marǔrë nemorǔ ëjõpeowǎ'cǎcǎ weemi. Cǔ curusa bopoyoropɯ pi'eticɯ niwī. Cǔ tojo bopoyoro wërísere bopoyoro marǔrǔ wërícɯ niwī. Cǔ pi'etǔca be'ro ɯpɯtɯ e'catiatjere wǎcǔgǔ, tojo weecɯ niwī. Masǎmǔjǎáca be'ro cǔ Õ'acǔ dujiri cǔmurǔ diacǔ pe'e ejanujǎcɯ niwī.

³ Mɯsǎ Jesú wee'quere wǎcǔñá. Ña'arǎ cǔrë pǔrǔ pi'eticǎ weecǎrǎ niwǎ. Tojo weerǎ mɯsǎ quë'rǎ pi'etirǎ, caributitirǎta cǔrë ëjõpeonu'cǔcǎ'ñá. ⁴ Mɯsǎ ña'arǔ

weesere cã'mota'arã, ne ni'cũ wẽrĩña'timi yujupũ.
 5 Ō'acũ m̃sãrẽ cũ põ'rãrẽ weronojõ werecasa'quere wãcũweti? Cũ ye queti ojãca pũrĩpũ a'tiro ni'i:
 "Yũ'ũ põ'rã, m̃sãrẽ añurõ weedutigũ bu'iri da're'e.
 Yũ'ũ tojo weesere tojo ï'acõ'aticã'ña.
 Yũ'ũ m̃sãrẽ tu'ticã, wãcũtutuaya.
 6 Yũ'ũ m̃sã wiogũ yũ'ũ mairãrẽ m̃sã ña'arõ weecã, tu'ti'i.

Nipe'tirã yũ'ũ põ'rãrẽ añurõ weedutigũ bu'iri da're'e", nicũ niwĩ Ō'acũ, ni ojano'wũ.
 7 Pi'etirã, Ō'acũ yere du'uticã'ña. Ō'acũ m̃sãrẽ cũ põ'rãrẽ bu'iri da'regũ weemi. Ne ni'cũ pacũ cũ macũ ña'arõ weesere bu'iri da'reticã weetisami. 8 Ō'acũ nipe'tirã cũ põ'rã ña'arõ weesere bu'iri da'remi. Tojo weeticã, m̃sã cũ põ'rã waro nitibosa'a. Pacũ marĩrã, tojo boca'cãrã weronojõ nibosa'a. 9 Apeye quẽ'rãrẽ marĩ wĩ'marã nicã, marĩ pacũsum̃ma marĩ ña'arõ weesere bu'iri da'recũwã. Na tojo weesere marĩ yũ'ti ãjõpeowũ. Tojo weerã marĩ pacũ ẽ'm̃sepeũ nigũ pe'e-ma tããrõña'a. Tojo yũ'ti ãjõpeorã, catinu'cũrãsa'a.
 10 Marĩ pacũsum̃ma a'ti nucũcãpũ nirã marĩ ña'arõ weesere bu'iri da'rewã. Na bu'iri da're'que marĩrẽ yoaticã niwũ. Na bu'iri da'resĩ'rĩrõnojo marĩrẽ bu'iri da'rewã. Ō'acũ pe'e marĩrẽ añurõ waro wa'adutigũ bu'iri da'remi. Marĩrẽ cũ weronojõ ña'ase moorã wa'adutigũ tojo weemi. 11 Diacjũta ni'i. Ō'acũ marĩrẽ bu'iri da'recã, ne tũ'sawe'e. Marĩrẽ pũrĩ'i. Tojo nimicã, marĩ cũ bu'iri da'rese me'rã añurõ wee'e. Be'ropũre marĩ ejeripõ'rãrĩpũ ejerisãjãse bocarãsa'a. Añurõ cũ ẽaronojõ queoro weeme'ricã'rãsa'a.

Ō'acũ ucũsere tojo ï'acõ'aticã'ña nise ni'i

12 M̃sã pi'etirã, wãcũtutuaya. 13 Ō'acũ ẽaro, diacjũ nisere weeya. Tojo weecã, ãpẽrã tutuatirã m̃sãrẽ ï'acũurã queoro weerãsama. Tutuanemorãsama. A'tiro wa'ase weronojõ ni'i. Tutuatiri dũ'pocã tutuari dũ'pocã wa'arosa'a. Ca'bidijanemosome.
 14 Nipe'tirã me'rã cumuca marĩrõ nisetiya. Ne ña'arõ weese marĩrõ niña. Ña'arõ wéerã, marĩ wiogũre ne ï'ata basiowe'e. 15 M̃sã tũ'omasĩña. Apetero m̃sã ña'arõ weese bu'iri Ō'acũ weetamusere ẽatirã weronojõ wa'abosa'a. Ne ni'cũ Ō'acũ añurõ weesere ẽatigũnojo marĩato. Tojo nicã m̃sã wãcũsepeũ ãpẽrãrẽ ẽose, a'pẽpũrĩse, nipe'tise ãpẽrãrẽ ña'arõ weese wã'cãcã weeticã'ña. Siape me'rã tojo weesere cã'mota'atirã, pãjãrãrẽ dojorẽbosa'a. 16 Ne ni'cũ cũ nũmo nitigo me'rã ña'arõ weeticã'to. Tojo nicã Ō'acũ yere mejõ nisere weronojõ wãcũticã'to. Esaú dũporocjũpũmarĩcã mejõ nisere weronojõ wãcũcũ niwĩ. Cũ masã ma'mi nisere ẽjaboagũ, cũ añuse ñe'ebo'quere ba'ase me'rã cũ acabijire dũcayucũ niwĩ. Tojo weegũ cũ ñe'ebo'quere bajuriocũ niwĩ. 17 M̃sã masĩsa'a. Esaú cũ pacũ "Mũ'ũrẽ añurõ wa'ato" nicã tũ'osĩ'rĩcũ nimiwĩ. Cũ pacũ pe'e "Basiowe'e, m̃ũ'ũ acabijire o'otojapũ", nicũ niwĩ. Cũ tojo nicã tũ'ogũ, pũrõ uticũ niwĩ. Tojo utimicã, cũ pacũ cũ acabijire o'o'que ne dũcayuta basioticarõ niwũ.

18 M̃sã Ō'acũrẽ ãjõpeorã dũporocjãrã Israe curu-ãcãrã weronojõ weewe'e. Na sõ'onícũ ẽrũgũ ï'ata basiocjũ, ñe'eña'ta basiocjũ pũ'to wa'acãrã niwã. Tigũ ẽpũtũ ẽjũcarõ niwũ. Topũre pũrõ na'itĩ'acaro niwũ. Bũpo paa, wĩ'rõ ẽpũtũ wa'acaro niwũ. 19 M̃sã titacjãrã weronojõ coroneta puticã bũsũsere tũ'owe'e. Ō'acũ ucũse bajuyoropũ quẽ'rãrẽ tũ'owe'e. Na pũrĩcã cũ ucũcã tũ'orã, uise me'rã "Tocã'rõta ucũato majã", nicãrã niwã. 20 Na Ō'acũ duti'quere uiyũ'rũarã, tojo nicãrã niwã. Cũ duti'que a'tiro nicaro niwũ: "No'o a'tigũ ẽrũgũpũre ẽ'tacũgũnojoãrẽ ẽtãperi me'rã do-quewẽjẽña. Tojo weetirã, ñosẽrĩ pji me'rã wẽjẽña. No'o wa'icũrã quẽ'rãrẽ mejãrõta weeya", nicũ niwĩ Ō'acũ.
 21 Tojo wa'a'que wiogũ'rũacaro niwũ. Moisé basuta a'tiro nicũ niwĩ: "Yũ'ũ uiyũ'rũagũ narãsa'a", nicũ niwĩ.

22 M̃sã pũrĩcã dũporocjãrã weronojõ niwe'e. M̃sã Jesucristore ãjõpeoyucã, Ō'acũ m̃sãrẽ cũ tiropũ wa'ata basiocã weecũ niwĩ. Cũrẽ sẽrĩmasĩcã weecũ niwĩ. Topũ Ō'acũ catinu'cũgũ ya macã, ẽ'm̃sepeũ nirĩ macã ni'i. Ti macã Jerusalé wãmetiri macã ni'i. Opa bu'a Siõn wãmetiri bu'apũ ni'i. Ti macãpũ Ō'acũrẽ wereco'terã pãjãrã waro nisama. 23 Na nerẽ, cũrẽ e'catipeosama. Ō'acũ põ'rã cũrẽ ãjõpeomũ'tã'cãrã quẽ'rã na wãmerẽ ẽ'm̃sepeũ ojaõ'ono'cãrã nima. Topũta Ō'acũ nipe'tirãrẽ besegũ nimi. Tojo nicã todũporopũ ejeripõ'rã añurã weeno'cãrã topũ nima. Marĩ quẽ'rã Ō'acũrẽ ãjõpeose me'rã na tiropũ wa'arãsa'a. 24 Marĩ Jesure ãjõpeo'o. Cũ Ō'acũ masãrẽ "Na wiogũ nigũti, na quẽ'rã yarã nirãsama" ní'quere apogũ nimi. Topũ cũ ye dí o'mabũrose me'rã marĩ acobocono'cãrã wa'a'a. A'tiro ni'i. Abel cũ dí o'mabũrocã, cũrẽ wẽjẽ'cũre bu'iri da'reno'carõ niwũ. Tojo weero Jesucristo ye dí, dũporocjũ Abel ye dí nemorõ wapati'i.

25 Tojo weerã añurõ tũ'omasĩña. Ō'acũrẽ m̃sãrẽ weregũre teeticã'ña. Todũporocjãrãrẽ Ō'acũ bajuyoropũ werecũ niwĩ. Na cũrẽ teecãrã niwã. Na tojo weecã, narẽ bu'iri da'recũ niwĩ. Marĩ pũrĩcãrẽ teecã, tãgũsami. Ō'acũ ẽ'm̃sepeũ nigũ marĩrẽ weremi. Cũrẽ teerã, ne yũ'rũwetisome. 26 Titapũre Ō'acũ cũ ẽpũtũ ucũcã, di'ta narãsa'carõ niwũ. A'tocaterore a'tiro nimi: "Ni'cãti di'ta narãsa'cã weenemogũti. Di'ta dia'cũrẽ narãsa'cã weesome. ẽ'm̃ũarõpũ nise quẽ'rãrẽ narãsa'cã weegũti", nimi Ō'acũ. 27 Cũ ni'cãti di'ta narãsa'cã weenemogũti ní'gũ, a'tiro nigũ weemi. Nipe'tise cũ wee'que bajuse mió'ota basiosere cõ'agũsami. Mió'ota basiotise ẽ'm̃ũse cjase dia'cũ tojarosa'a. 28 Ō'acũ cũ wiogũ nirõpũ tojarosa'a. Topũ marĩ nirãsa'a. A'te ne mió'ota basiowe'e. Tojo weerã Ō'acũrẽ a'tere e'catise o'orã. Cũrẽ e'catise o'orã, cũ tũ'sarõnojo añurõ weerã wee'e. Cũrẽ ãjõpeorã wiopẽsase me'rã weerã wee'e. 29 Marĩ wiogũ Ō'acũ nipe'tise ña'asere ẽjũacõ'arĩ me'e weronojõ nimi.

Ō'acũ cũ tũ'sasere weeya nise ni'i

13 M̃sã Jesucristore ãjõpeorã ni'cũ põ'rã weronojõ ni'i. A'merĩ ma'idu'uticã'ña. 2 M̃sã ya wi'ipũ etarãrẽ, sijari masãrẽ añurõ weeya. Tere acobo-

joticã'ña. Āpērã tojo weerã ʘ'mʘsecjãrã Ō'acūrẽ wereco'terã ejarãrẽ ñe'ecãrã niwã. "Ō'acūrẽ wereco'terã nima", ni masĩticãrã niwã.

³ Bu'iri da'reri wi'ipʘ nirãrẽ wãcũña. Na me'rã nírã weronojõ tʘ'oña'ña. Ña'arõ yʘ'rʘ, cãmida'reno'cãrã quẽ'rãrẽ wãcũña. Mʘsã quẽ'rã na weronojõ upʘti'i. Tojo weerã pi'etitamumasĩ'i.

⁴ Nipe'tirã nʘmotirã, marãpʘtirã a'merĩ wiopesase me'rã i'ña. Mʘsã nʘmosãnumia me'rã añurõ nisetiya. Numia na marãpʘsʘmʘa me'rã mejãrõta nisetiato. Nʘmo marĩrã, marãpʘ marĩrã no'o ʘaro a'metãrãbajaque'atirãrẽ Ō'acũ bu'iri da'regʘsami. Tojo nicã nʘmotirã, marãpʘtirã nimirã, ãpērãrẽ a'metãrãbajaque'atirãrẽ bu'iri da'regʘsami.

⁵ Niyerure ʘaripejayʘ'rʘnʘ'cãticã'ña. Mʘsã cʘose me'rã e'catiya. Ō'acũ a'tiro nicʘ niwĩ: "Ne mʘ'urẽ ni'cũta du'ucũusome. Ne cõ'awã'cãsome." ⁶ Tojo weerã diacjũta ẽjõpeose me'rã a'tiro nĩmasĩ'i:

Marĩ wiogʘ yʘ'ʘre weetamumi.

Ne ni'cũ yʘ'ʘre ña'arõ weesĩ'rĩsere uiwe'e, nĩmasĩ'i.

⁷ Mʘsãrẽ añurõ sʘ'ori wejepeo'cãrã Ō'acũ ye queti were'cãrãrẽ wãcũña. Na añurõ weeseti yapada'reo'quere wãcũña. Na weronojõ ẽjõpeo nisetiya.

⁸ Jesucristo ne dʘcayutimi. Todʘporopʘre niseti'caronojõta ni'cãrõacãrẽ, be'ropʘre mejãrõta ninu'cũgʘsami. ⁹ Tojo weerã ãpērã mʘsãrẽ mejẽcã werecã, ẽjõpeoticã'ña. Ō'acũ cũ pajaña'se me'rã marĩrẽ ejeripõ'rãrĩpʘ wãcũtutuacã weesami. Āpērã a'tiro dutisere cʘoma: "A'tere ba'arõa'a. A'te pe'ere ba'aticã'rõña'a", nima. Na dutisere yʘ'tiro nemorõ Ō'acũ marĩrẽ wãcũtutuacã weese pe'e añuyʘ'rʘnʘ'cã'a. Te dutisere yʘ'ticã, tojo nirãnojõrẽ wãcũtutuacã weewe'e.

¹⁰ Dʘporocjãrã pa'ia Ō'acũ wi'ipʘ da'rãrã apeye wa'icũrã ẽjõamorõpeo'quere ba'aticãrã niwã. Na ba'ati'caronojõta náta tja a'tiro nicãrẽ marĩ Jesucristo ẽjõpeorã me'rã bu'ipejamasĩtisama. ¹¹ A'tiro ni'i. Judío masũ pa'ia wiogʘ wa'icũrãrẽ wẽjẽcʘ niwĩ. Cũ Ō'acũ Nibutiari Tucũpʘ na ye díre miisãjãacʘ niwĩ. Masã ña'arõ wee'quere acobojodutigʘ tojo weecʘ niwĩ. Tojo weemigũ, na wa'icũrã upʘ pe'ere macã sumutopʘ ẽjõacõ'acʘ niwĩ. ¹² Tojo wee'caronojõ Jesús macã sumutopʘ pi'eti, wẽrĩcʘ niwĩ. Cũ ye dí me'rã marĩrẽ bu'iri marĩrã tojacã wéégʘ, tojo weecʘ niwĩ. ¹³ Cũ macã sumutopʘ wẽrĩse "Bopoyo ni'i", nino'caro niwũ. Cũ wẽrĩcã, judío masã wiorã cũrẽ tu'ti, yabicãrã niwã. Marĩ quẽ'rãrẽ cũrẽ sirutucã, ãpērã tu'ti, yabima. Marĩ cũrẽ

siruturoʘa'a. Na tojo weesere tojo tʘ'oña'rã. ¹⁴ A'ti nucũcãpʘre marĩ nirĩ macã ne nidojasome. Ape macã, be'ropʘ marĩ niatji macã ʘ'mʘse pe'ere a'ma'a. ¹⁵ Tojo weerã Jesucristo cũ weetamuse me'rã marĩ Ō'acūrẽ ẽjõpeorã, a'tiro weerã. Wa'icũrãrẽ wẽjẽ ẽjõamorõpeo'caro weronojõ wéerã, cũrẽ e'catise o'onu'cũrã. "Cũ marĩ wiogʘ nimi, añuyʘ'rʘami" nírã, tojo weerã. ¹⁶ Tojo nicã mʘsã añurõ weenu'cũcã'ña. Añurõ weesere acobojoticã'ña. Āpērãrẽ weetamurã, narẽ mʘsã cʘosere dʘcawaaya. Tojo weerã mʘsã Ō'acũpʘre o'orã weronojõ weerãsa'a. Cũ tojo weesere tʘ'sasami.

¹⁷ Mʘsãrẽ sʘ'ori wejepeorãrẽ yʘ'tiya. Na dutisere weeya. Na mejẽcã ẽjõpeori nírã, mʘsãrẽ i'anʘrũ, bu'enu'cũma. Na Ō'acūrẽ a'tiro nirãsama: "Ûsã narẽ bu'érã, queorota weewʘ", nirãsama. Tojo weerã na dutisere tʘ'saropʘta yʘ'tiya. Narẽ bujaweticã weeticã'ña. Mʘsã narẽ yʘ'rʘnʘ'cãcã, na mʘsãrẽ añurõ weetamumasĩtima.

¹⁸ Ûsãrẽ Ō'acūrẽ sẽrĩbosanu'cũcã'ña. Ûsã bu'iri marĩrã tʘ'oña'a. Nipe'tisere queoro weesĩ'rĩ'i. ¹⁹ A'tiro Ō'acūrẽ sẽrĩcã ʘa'a: "Maata Ō'acũ mʘsã tiropʘ yʘ'ʘre o'oato", ni sẽrĩña.

Añudutitʘose, tojo nicã Ō'acũ añurõ weeato nise ni'i

²⁰ Ō'acũ ejerisãjãse o'ogʘ marĩ wiogʘ Jesucristo wẽrĩ'cʘpʘre masõcʘ niwĩ. Jesucristo oveja co'tegʘ waro weronojõ marĩrẽ añurõ co'tegʘ nimi. Cũ wẽrĩse me'rã, cũ ye dí me'rã Ō'acũ masãrẽ "Na wiogʘ nigũti, na quẽ'rã yarã nirãsama" ní'quere queoro wa'acã weecʘ niwĩ. Ō'acũ masãrẽ "Tojo weegʘti" ní'que ninu'cũrõsa'a. ²¹ Ō'acũ mʘsãrẽ queoro niseticã weeato. Nipe'tisere añurõ weeseticã weeato. Tojo weecã, cũ ʘaro weemasĩrãsa'a. Jesucristo cũ tutuaro me'rã mʘsãrẽ tojo weegʘsami. Cristo e'catipeonu'cũrã. Tojota weerã.

²² Yʘ'ʘ acawererã, yʘ'ʘ mʘsãrẽ werecasasere nʘ'cãcureya. Yʘ'ʘ mʘsãrẽ yoatiri pũrĩ oja'a. ²³ Mʘsã a'tiro masĩcã ʘa'a. Marĩ acaweregʘ Timoteo bu'iri da'reri wi'ipʘ ní'cʘ du'uwĩrõno'tojami. Cũ maata yʘ'ʘ tiropʘ etacã, mʘsã tiropʘ wa'agʘ, cũrẽ miagũti.

²⁴ Nipe'tirã mʘsãrẽ sʘ'ori wejepeorã añuato. Nipe'tirã Jesucristo ẽjõpeorã quẽ'rã añuato. Italiacjãrã mʘsãrẽ añudutima.

²⁵ Ō'acũ mʘsã nipe'tirãrẽ añurõ weeato. Tojota weeato.

SANTIAGO

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

A'ti pūrīrē Jesucristore ějōpeorā Israe curuacjārā no'o ɥaro wa'astea'cārārē Santiago ojacɥ niwī. Cūta Jerusalécjārā Jesucristore ějōpeori curuacjārārē sɥ'ori nisetigɥ nicɥ niwī. Téé wērīgɥpɥ narē sɥ'ori nisetitɥocɥ niwī.

A'tiro ojacɥ niwī. Wācūtutuasere, űa'arō weeticā'ña nisere, ucjaticā'ña nisere ojacɥ niwī. Añurō weese me'rā ějōpeose wapati'i nisere ojacɥ niwī. Tojo nicā Ō'acūrē sērīnu'cūcā'ña nisere, pi'etirā wācūtutuaya nisere, were-casasere ojacɥ niwī.

No'o ɥaro du'tistewā'cā'cārārē oja'que ni'i

1 Yɥ'ɥ Santiago a'ti pūrī me'rā mɥsārē añudutise o'ó'o. Marī pacɥ Ō'acū, tojo nicā marī wioɥ Jesu-cristo dutisere da'rawā'ñaco'tegɥ ni'i. Mɥsā judío masā doce cururicjārā Jesucristore ějōpeorārē oja'a. Mɥsā apeye di'tapɥ du'tistewā'cā'cārārē oja'a.

Ějōpeo'cārāpɥ tojota ějōpeoyapaticā'ña nise ni'i

2 Yɥ'ɥ acawererā, yɥ'ɥ weresere tɥ'oya. Marīrē apetero wācūña marīrō peje űa'ase, mejēcā bajuse wa'abosa'a. Tojo wa'acā, e'catiya. ³ Ō'acū marīrē žyɥ'ɥre diacjūta ějōpeomitina? níɥū, mejēcā wa'acā weebosami. Tojo wa'amicā, marī cūrē ějōpeodu'utirā, siape me'rā nemorō wācūtutuanemorāsa'a. ⁴ Mɥsārē űa'ase wa'ari curare tojota wācūtutuayapaticā'ña. Tojo weerā siape me'rā Jesucristore ějōpeonemorāsa'a. Añurō ějōpeoyapatitu'ajarāsa'a. Ō'acū ɥaronojō nise-tirāsa'a. Tojo nicā mɥsārē ne cārōacā ějōpeose dɥ'sa-some.

⁵ No'o masīse moogūnojō Ō'acūrē sērīña. Cū o'ogɥsami. Cū "O'owe'e" nitigɥta, tu'tiro marīrō nipe'tirārē marī sērīse nemorō o'oyɥ'rɥnɥ'cāɥsami. ⁶ Tere sērīrā, ějōpeose me'rā sērīña. "žYɥ'ɥre o'ogɥsariba?" nitirāta, sērīña. Marī, apetero weegɥ yɥ'ɥre o'osome nírā, dia pajiri maa cjase pā'cōrī dɥ-cayumjārō weronojō ni'i. Témarīcā, wī'rō wēeocā, wa'amjā, dijamjāsa'a. ⁷ A'te weronojō tɥ'oña'gū, "Ō'acū yɥ'ɥre yɥ'tigɥsami", ni wācūtīcā'ña. Yɥ'tisome. ⁸ Ni'cā nɥmɥrē mejēcā, ape nɥmɥrē mejēcā wācūsami. Queoro ni'cādīacjū wācūtisami. Tojo wācūgūnojōrē Ō'acū o'otisami.

⁹ Pajaseɥogɥ Jesure ějōpeogɥ e'catiato. Ō'acū ĩ'orōpɥre mejō nigū nitisami. Cūrē wioɥ sōrōgɥsami. ¹⁰ No'o peje ɥogɥ quē'rā Jesure ějōpeogɥ e'catiato. Cū ějōpeose cū ɥose nemorō wapati'i. Cū ɥose o'ori űaidijaro weronojō pe'tidijarosa'a. ¹¹ Na masā peje ɥorānojō a'tiro wa'arāsama. Tá mujīpū ɥpɥtɥ asicā, űaia wa'asa'a. Tojo weero te o'ori añuse nimirō, űai, bɥɥdija wa'asa'a. A'te weronojō na peje ɥomi'que

pe'tidijarosa'a. Tojo weerā na da'rasede me'rāta wērīrāsama.

Marī űa'arō weesī'rīsere Ō'acū mejēta dutimi nise ni'i

¹² Jesucristore ějōpeogɥ cūrē űa'arō wa'amicā ějōpe-onu'cūgū, e'catisami. Cū wācūtutuaca be'ro Ō'acū cūrē "Queoro weemi", nisami. Tojo weegɥ cū me'rā ɥ'mɥsepɥ catinu'cūgūsami. Ō'acū "Yɥ'ɥre ějōpeorārē catinu'cūsere o'ogɥti" ní'caronjōta o'ogɥsami. ¹³ No'o űa'arō weesī'rīgūnojō "Ō'acū yɥ'ɥre tojo weedutimi", niticā'ña. Ō'acūrē ne űa'arō weesī'rīse marī'i. Tojo nicā ne ni'cūrē "űa'arō weeya", nitisami.

¹⁴ A'tiro pe'e ni'i. Marī basu űa'arō weesere wācūnɥrū'ɥ. Tojo tere wācūnɥrū'cā, marī űa'arō weesī'rīse wā'cā'a. A'te űa'arō weesī'rīse me'rā űa'ase wa'asa'a. Marī siape me'rā pūrō weepóca be'ro de'ro du'umasītisa'a. Te me'rā diacjūta wērīdojasere bocarāsa'a. Bu'iri da'rese bocarāsa'a.

¹⁶ Yɥ'ɥ acawererā, mɥsā diacjū wācūña. "Ō'acū yɥ'ɥre űa'arō weedutimi", niticā'ña.

¹⁷ Nipe'tise añuse marīrē o'ose "Ō'acū cū o'o'que ni'i", ni wācūña. Cū a'ti ɥmɥco sī'orā mujīpū, űocōarē wee'cɥ nimi. Na ɥjūmɥjā, yatidijamjāsama. Ō'acū pūrīcā na weronojō nitisami. Ne cārō dɥcayutisami. ɥmɥcorinɥcū marīrē añurō weenu'cūcā'sami. ¹⁸ Ō'acū marīrē cū ɥa'caronjōta cū ye queti diacjū nise me'rā cū pō'rā wa'acā weecɥ niwī. Tojo weerā cūrē ějōpeotjārā, cū pō'rā nimɥ'tā'cārā weronojō ni'i. Siape me'rā nemorō pājārā cūrē ějōpeonemorāsama.

Ō'acū quetire tɥ'o, cū dutironojōta weeya nise ni'i

¹⁹ Yɥ'ɥ acawererā, yɥ'ɥ ma'irā, mɥsārē a'tere wereɥti. Āpērā mɥsārē werecā, añurō tɥ'oya. Mɥsā na weresere tɥ'orā, queoro wācūtojarāpɥ ucūña. Uayeticā'ña. ²⁰ Marī uarā, Ō'acū ɥaro weetisa'a. ²¹ Tojo weerā nipe'tise mɥsā űa'arō wācūsere, űa'arō weese-tisere du'ucā'ña. Ō'acū ye queti marīrē cū cūu'quere queoro ějōpeoya. Te quetire tɥ'o ějōpeorā, mɥsā yɥ'rɥrāsa'a.

²² Məsä Ö'acü ye quetire tǝ'orä, tǝ'oro bajuro tǝ'otica'ña. Məsä tǝ'o'quere queoro weeya. Cü ye quetire tǝ'o'cärä nimirä tere weetirä, marí basu weesoora wee'e. ²³ Marí Ö'acü ye quetire tǝ'omirä tere weetirä, a'te weronojō ni'i. Ni'cü masü cü diapoare eorōpǝ i'asami. Cü i'áca be'ro aperopǝ wa'agǝ, cü bajusere acoboja wa'asami. Ö'acü ye quetire tǝ'omirä tere weetirä, marí quē'rä cü weronojō ni'i. Maata cü ye quetire acobojosa'a. ²⁵ Apí pe'e cü Ö'acü ye tǝ'o'quere wäcünü'cü, acobojotisami. Ö'acü dutironojō marí weenu'cücä, cü nipe'tise marí weese me'rä e'caticä weegǝsami. Ö'acü ye queti diacjǝta ni'i. Te me'rä marí ña'arō wee'quere yǝ'rǝweticä weecǝ niwí.

²⁶ Marí a'tiro nibosa'a: "Ö'acürē ējōpeo'o." Tojo nimirä, äpērärē ucja, ña'arō ucübosa'a. Te me'rä marí ucüserē "Diacjǝ niwe'e", ni masino'o. "Marí Ö'acürē ējōpeo'o" nimi'que ne wapamarisa'a. ²⁷ Marí cürē diacjǝ ējōpeorä, a'tiro weesetiroǝa'a. Paccǝsumǝa moorärē, wapewia numiarē narē mejēcä wa'acä, weetamurōǝa'a. Apeye quē'rärē a'ti ǝmǝco cjase ña'asere weeticä'rōǝa'a.

Masärē ni'cārōnojō weeya nise ni'i

2 Marí wiogǝ Jesucristo añuyǝ'rǝgǝre ējōpeorä, masärē ne dǝcawaaticä'rōǝa'a. ² Apetero Ö'acü wi'i mäsä nerǝwǝaropǝ pǝarä säjäabosama. Ni'cü peje cǝogǝ añuse su'ti säñagǝ omopica uru me'rä wéeca be'tore tuusäasami. Apí pajasescǝogǝ pe'e su'ti boase mejä säñasami. Məsä peje cǝogǝre añurō wéerä, "A'to añurōpǝ dujiya", nibosa'a. Apí pajasescǝogǝ pe'ere "Totä nu'cüña" o apetero weerä "Totä nucücäpǝ dujicä'ña", nicä'bosa'a. ⁴ Məsä tojo wéerä, narē ni'cārōnojō weetisa'a. "Peje cǝogǝ nemorō wapatimi", nisa'a. "Pajasescǝogǝ wapamarimi", nirä weesa'a. Tojo nirä, ña'arō wäcürä wee'e.

⁵ Yǝ'ǝ acawererä yǝ'ǝ mairä, yǝ'ǝre tǝ'o'ya. Ö'acü pajasescǝorärē pürō ma'isami. Cürē ējōpeodutigǝ narē besecǝ niwí. Na ējōpeocä, cü i'orōpǝre na ējōpeose pajiro wapati'i. Tojo nicä cü tiropǝ wa'ato nígǝ besecǝ niwí. Cü ni'caronojōta cürē mairä cü tiropǝ ninu'cürasama. ⁶ Ö'acü tojo beséca be'ro nimicä, mäsä pe'e pajasescǝorärē yabi bopoyasäsa'a. Peje cǝorärē añurō weeyǝ'rǝnǝ'cärä, queoro weetisa'a. Náta mäsärē ña'arō weema. Mäsärē weresärä, wiorä tiropǝ mäsärē ñe'ewä'cäsama. ⁷ Na Jesús marí ējōpeogǝre bujicä'sama.

⁸ Ö'acü marí wiogǝ cü ye queti ojäca pürǝpǝ a'tiro weeduticǝ niwí. "Məsä basu ma'irōnojōta äpērä quē'rärē ma'ña." Marí cü tojo duti'quere wéerä, añurō weerä wee'e. ⁹ Marí äpērärē ni'cārōnojō weetirä, Ö'acü duti'quere yǝ'rǝnǝ'cärä weesa'a. Tojo weerä bu'iri cǝosa'a. ¹⁰ Ni'cü Ö'acü duti'quere añurō weepe'omigǝ ni'cārō dutisere yǝ'rǝnǝ'cägǝ, bu'iri cǝosami. Nipe'tisere Ö'acü duti'quere yǝ'rǝnǝ'cägǝ weronojō weesami. ¹¹ Ö'acü a'tiro nicǝ niwí: "Məsä nǝmosänumia nitirärē a'metäräticä'ña." Apeye quē'rärē nicǝ niwí: "Äpērärē wējeticä'ña." Tojo weerä marí äpērä nǝmosänumiarē a'metärätimirä, no'o äpērärē wējērä, Ö'acü duti'quere

yǝ'rǝnǝ'cäräta wee'e. ¹² Cü dutise marírē pajaña'a, ma'iduti'i. Te dutise me'rä marírē besegǝsami. Tojo weerä äpērärē ma'iti, pajaña'tirä, bu'iritiräsa'a. Cü tojo beseatjere masírä, marí ucüserē, marí weesere añurō wäcüyuroǝa'a. ¹³ Marí äpērärē pajaña'ticä, cü beseri nǝnǝ nicä, marí quē'rärē pajaña'tisami. Marí narē pajaña'cä pürícärē, Ö'acü quē'rä marírē pajaña'gǝsami.

Añurō weese me'rä Jesucristore ējōpeosere i'o'o nise ni'i

¹⁴ Acawererä, marí "Jesucristore ējōpeo'o", nibosa'a. Tojo nimirä, äpērärē weetamuticä, "Marí ējōpeo'o" nise ǝseri wapamarí'i. Te "Marí ējōpeo'o" ní'que ǝseri me'rä dia'cü yǝ'rǝwetimasítisa'a.

¹⁵ Mäsärē queose me'rä weregǝti. Apetero Jesucristore ējōpeorä pajasescǝorä su'ti moorä, ba'ase moorä marí tiropǝ etasama. Ni'cü narē añurō weetimigǝ, nibosami. "Añurō wa'apa. Su'ti säñaña yǝsǝabǝari, tojo nicä pajiro ba'aya", nibosami. Cü narē na ǝsere o'otimigǝ tojo ucücä, wapamarí'i. ¹⁷ A'te weronojō ni'i "Jesucristore ējōpeo'o" nimirä, marí äpērärē weetamuticä. Marí cürē ējōpeo'o nise wapamarí'i.

¹⁸ Apetero weegǝ yǝ'ǝ ní'quere ējōpeotigǝnojō a'tiro nibosami. Ni'cü añusere weetimigǝ, "Jesucristore ējōpeo'o", nibosami. Apí "Añuse pe'ere wee'e", nibosami. Cü tojo nisere a'tiro weregǝti. Cü añurō weeticä, zde'ro wee marí cü "Jesucristore ējōpeomi" ni i'abosam? Añurō weecäma, cü Jesucristore ējōpeosere masíbosa'a. ¹⁹ Məsä "Ö'acü ni'cüta nimi", ni ējōpeo'o. Añu ni'i mäsä tojo nise. Wätia quē'rä mäsä weronojōta tere ējōpeosama. Na Ö'acürē uirä, naräsäsama. Na tojo ējōpeomirä, Ö'acü ǝaro weetisama. ²⁰ Məsä diacjǝ wäcüwe'e. Tǝ'omasítirä weronojō ni'i. Marí "Jesucristore ējōpeo'o" nimirä, äpērärē añurō wee'otirä, Jesucristore diacjǝ ējōpeotisa'a. ²¹ Dǝporocjǝ marí ñecü Abrahä ye cjasere weregǝti. Ö'acü Abrahärē zdiacjǝ yǝ'ǝre ējōpeomiticü? nígǝ, cü macü Isaare wējē ējǝamorōpeoduticǝ niwí. Abrahä Ö'acürē yǝ'ticǝ niwí. Tojo weegǝ cü macü Isaare, cürē wējē ñubuepeogǝti nígǝ, ǝtāmesä bu'ipǝ dǝ'tepeocǝ niwí. Cü tojo weecä i'agǝ, Ö'acü "Abrahä yǝ'ǝre añurō ējōpeomi. Cü añugǝ nimi", nicǝ niwí. ²² Məsä masí'i. Abrahä Ö'acürē ējōpeosere i'ogǝ, añurō weecǝ niwí. Cürē ējōpeogǝ, queoro weeyapaticǝ niwí. ²³ Cü añurō weecä, dǝporocjārǝpǝ Ö'acü ye queti weremǝ'tärí masä na oja'que queoro wa'acaro niwü. Na Abrahärē a'tiro ojacärä niwä: "Abrahä Ö'acürē ējōpeocǝ niwí. Tojo weegǝ Ö'acü cürē 'Añugǝ nimi', ni i'acǝ niwí", ni ojano'caro niwü. Abrahärē masä "Ö'acü me'räcǝti nimi", nicärä niwä. ²⁴ Cü tojo wee'quere wäcürä, marí a'tiro masí'i. Marí Ö'acürē ējōpeorä añurō weecä, Abrahärē weronojō marí quē'rärē "Añurä nima", ni i'asami. Marírē "Ö'acürē ējōpeo'o" ni ucüse ǝseri me'rä dia'cü "Añurä nima", nitisami.

²⁵ Apego dǝporocjōpǝ Rahab wämetigo ye cjasere weregǝti tja. Co judío masō nitigo ǝmǝarē a'metäräwapata'ari masō nico niwō. Tojo weese-timigō, Ö'acü yarä judío masärē weetamuco niwō. Na

Josué o'óno'cārā co ya macāpux ī'adu'tirā ejacārā niwā. Co ya macācārā narē wējērī nīgō, co ya wi'ipux narē nūoco niwō. Be'ro narē na du'titojaati ma'arē ī'oco niwō. Co tojo weecā ī'agū, Ō'acū core "Añugō nimo", ni ī'acū niwī.

²⁶ Marī ejeripō'rā du'úca be'ro marī upx catitisa'a majā. "Ō'acūrē ējōpeo'o" nimirā marī añurō weeticā, wérīca upx weronojō nisa'a.

Marī ucūrī ñe'merō cjase ni'i

3 Acawererā, mūsā masīsa'a. Ūsā bu'eri masā mūsā nemorō nūcū'ase me'rā beseno'rāsa'a. Ō'acū yere bu'eri masā añurō weeticā, Ō'acū āpērā yu'rūoro bu'iri da'regūsami. Tojo weerā mūsā wa'teropx nirá pejetirācā masārē bu'eri masā nīrōña'a.

² Marī nipe'tirā pejetiri ña'arō weesa'a. No'o ni'cū ne cā'rōacā ña'arō ucūtīgū, añugū waro nimi. Cū ña'arō ucūse ūserire cā'mota'amasīgū, cū ña'arō ūaripejasere cā'mota'amasīmi. ³ Queose me'rā mūsārē weregūti. Marī cabayure cōmebe'tore ūseropx tuusāarā, ti be'toacā me'rā cū pajīgū nimicā, marī wa'asī'rīrōpū cūrē wa'adutimasīsa'a. ⁴ Yucūsū pajipjū quē'rā tojota ni'i. Ti wū pajipjū nisa'a. Tojo nimicā, wī'rō ūpūwū wēetutuamīcā, tiwūre autumasīsama. Tiwūre auturi pjī cā'pjīacā nimicā, ti pjī me'rā na wa'asī'rīrō pe'e autuosama. ⁵ Tojota wa'asa'a marī ucūrī ñe'merō me'rā. Marī ucūrī ñe'merō cā'rōacā nimicā, pejeti ucūseacā me'rā pājārārē dojorēmasī'i. Pecame'e cā'me'eacā me'rā marī sī'ayōmicā, pajiro nūcū ūjūsa'a. ⁶ Marī ña'arō ucūse ūseri pecame'e weronojō ni'i. Ñe'merō cā'ñe'merōacā nimicā, ti ñe'merō me'rā peje ña'ase ucūmasīsa'a. No'o ūaro nipe'tise ña'ase wa'asa'a. Te ña'arō ucūse wātī me'rā dū'pocātisa'a. Nipe'tiro marī catiri ūmūco marī weesetisere dojorēsa'a.

⁷ Masā nipe'tirā wa'icūrārē, mirīcūrārē, pīrōarē, diacjārārē ī'anūxū, dutimasīsama. Tojo weerā narē ne waropūreta dutidū'pocātitojacārā niwā. ⁸ Marī ucūrī ñe'merō pūrīcārē ne ni'cū narē weronojō dutimasītisami. Ti ñe'merō dutita basiowe'e. Aña cū cūrīcā, cū nīmā o'oro weronojō marī ucūse masārē ña'arō weesa'a. ⁹ Marī ñe'merō me'rā Ō'acū marī pacūre e'catise o'osa'a. Ti ñe'merō me'rāta tja āpērārē ña'arō ucūsa'a. Marī Ō'acū weronojō bajurā cū wee'cārārē mejārōta ña'arō ucūsa'a. ¹⁰ Ti ñe'merōpūta tja Ō'acūrē e'catise o'o, āpērārē ña'arō ucūsa'a. Tojo weeticā'rōña'a. A'tiro weecā, ña'a ni'i. ¹¹ Ni'cā pe aco wijari pepūre añuse, ña'ase aco morēsū'u wijatisa'a. ¹² Yū'ū acawererā, ojoño naraña dūcatitisa'a. Ū'segū quē'rā ojo dūcatitisa'a. Aco wijari pe quē'rā tojota ni'i. Aco moatisewijari pepūre aco moa marīse marīsa'a. Marī quē'rā a'te weronojō nīrōña'a. Marī añuse dia'cūrē ucūrōña'a.

Tū'omasīse cjase ni'i

¹³ No'o mūsā wa'teropūre tū'omasīyū'rūagū nīgūno- jō añurō weesetiato. A'tiro wéégū, cū masīsere

āpērārē ī'ogūsami. Queoro wācūme'rīgū, "Āpērā nemorō masīyū'rūnū'cā'a" nīrō marīrō niato. ¹⁴ Mūsā āpērārē doerā, narē ūorā, na yū'rūoro nisī'rīsa'a nīrā, tojo nima'acārā wee'e. Tojo weerā mejō waro "Tū'o-masīyū'rūnū'cā'a", nisa'a. Mūsā tojo nise wapa-marīsa'a. ¹⁵ Mūsā tojo wācūse a'ti turi cjase, masā wācūse ni'i. Ō'acū mejēta mūsārē tojo wācūdutisami. Wātī wācūse o'osere mūsā wācūsetisa'a. ¹⁶ Mūsā āpērārē ūorā, na yū'rūoro nisī'rīcā, cumuca wā'cāsa'a. No'o ūaro nipe'tise ña'ase wa'asa'a.

¹⁷ Ō'acū cū tū'omasīse marīrē o'ose pe'e a'tiro ni'i. Marī cū tū'omasīsere cūrā, ña'ase marīrō añurō nisetisa'a. Uayetisa'a. Āpērā me'rā añurō tū'oña'a, nicā'sa'a. Āpērārē sō'o o'obosū nitirāta o'osa'a. Marī ūaro dia'cū weetisa'a. Āpērārē pajaña'sa'a. Nipe'tirārē ni'cārōnojō weesa'a. Weesooro marīrō weesetisa'a. ¹⁸ Āpērā me'rā añurō nisī'rīrā, cumuca marīrō nicā'sama. Tojo weerā āpērārē añurō niseticā weesama.

Ō'acūrē, a'ti ūmūco cjasere ni'cārō me'rā ma'ita basiowe'e nise ni'i

4 ¿Ñe'e me'rā marīrē a'mequēse, āpērā me'rā a'metu'tise wā'cāsari? A'tiro ni'i. Marī basū ña'arō weesī'rīrā, ūaripejase me'rā, ña'arō wācūnūxūse me'rā wā'cā'a. ² Mūsā a'ti turi cjasere ūaripejayū'rūnū'cāsa'a. Mūsā ūaripejasere bocatirā, wējēsa'a. Āpērā yere ī'arā, ūosa'a. Tere bocamasītirā, no'o ūaro a'metu'ti-ma'acā'sa'a. A'mequēsa'a. Ō'acūrē sērītise ye bu'iri mūsā ūasere bocatisa'a. ³ Apeterore cūrē sērīrā quē'rā, añurō wācūse me'rā sērītisa'a. Mūsā basū ūaripejasere ña'arō weerātirā sērīsa'a. Tojo weese ye bu'iri cū mūsārē o'otisami. ⁴ Tojo weerā mūsā ni'cō numio marāpūtigo nimigōta, apīrē tū'sago weronojō ni'i. Mūsā Ō'acū pō'rā nimirāta, a'ti di'ta cjasere wācūyū'rūnū'cāsa'a. Tojo weerā Ō'acūrē yabirā weronojō ni'i. No'o a'ti di'ta cjasere ūaripejayū'rūnū'cāgūnojō Ō'acū me'rā a'pepūrīgū weesami. ⁵ Ō'acū ye queti na ojāca pūrīpū diacjūta ojano'caro niwū. "Ō'acū marīrē Espīritu Santure o'ócū niwī. Tojo weegū āpērā yū'rūoro cūrē marī ma'icā ūasami", ni ojano'caro niwū. ⁶ Ō'acū marīrē pajaña'tjīagū, weetamusami. Cū ye queti ojāca pūrīpū a'tiro ojano'caro niwū tja: "Āpērā yū'rūoro ni'i nīrā me'rā Ō'acū a'pepūrī nisami. Āpērā 'Yū'ū mejō nigū ni'i, yū'ūre weetamuña' nīrā pe'ere weetamusami", ni ojano'caro niwū.

⁷ Tojo weerā Ō'acū dutisere añurō yū'tiya. Wātī mūsārē niquesācā, wācūtutuaya. Jesú cū tutuaro me'rā cūrē wa'adutiya. Mūsā tojo weecā, cū ui-wā'cāgūsami. ⁸ Ō'acūrē nemorō masīña. Cūrē nemorō masīcā, cū quē'rā mūsārē nemorō weetamugūsami. Mūsā ña'arō weesere du'uya. Mūsā Ō'acūrē, tojo nicā a'ti ūmūco cjasere ni'cārō me'rā ma'isī'rīrānojō, mūsā tojo wācūserē dūcayuya. ⁹ Mūsā ña'arō weesere wācūrā, būjaweti utiya. Mūsā ña'arō weese e'cati, būjironojō o'orā, bopoya, būjawetiya. ¹⁰ Marī wiogūre "Mū'ū ī'orōpūre yū'ū mejō nigū ni'i", niña. Mūsā tojo nicā, cū mūsārē wiorā wa'acā weegūsami.

Õ'acũ ni'cũta marĩrẽ besemasĩsami nise ni'i

¹¹ Yũ'ũ acawererã, a'merĩ ucjaticã'ña. Mũsã äpërãrẽ ucjarã, Õ'acũ a'merĩ ma'iduti'quere yũ'rũnũ'cãrã wee'e. Cũ dutisere yũ'rũnũ'cãrã, "Õ'acũ dutise ña'a ni'i", nirã weesa'a. Tojo weerã mũsã apeyenojõ wa'a'quere beseri masã weronojõ ni'i. ¹² Õ'acũ ni'cũta te dutisere cũucũ niwĩ. Cũ dia'cũ marĩ weesere besemasĩsami. Marĩrẽ yũ'rũomasĩsami. Bu'iri da'remasĩsami. Tojo weerã marĩ äpërãrẽ "Na ña'a nima", nĩmasĩti'sa'a.

"Marĩ be'ro weeatjere a'tiro weerãsa'a" niyuticã'rõũa'a nise ni'i

¹³ Yũ'ũ ucũsere tũ'oya. Mũsã ni'cãrẽrã a'tiro wãcũsa'a. "Ni'cãcã o ñamiacã ti macãpũ ni'cã cũ'ma pajiro da'ra wapata'agũ wa'agũti", nisa'a. ¹⁴ Tojo wãcũticã'ña. Marĩ be'ropũ wa'atjere masĩtisa'a. A'tiro ni'i. O'me bo'reacã dujise weronojõ marĩ catise ni'i. Té-marĩcã yoaticã ni, maata bajudutia wa'asa'a. Marĩ quẽ'rã yoaticã catirãsa'a. ¹⁵ Tojo weerã a'tiro pe'e wãcũrõũa'a. "Apetero Õ'acũ yũ'ũre catise cũunemocã, cũ ñacã, tere weegũti", nirõũa'a. ¹⁶ Ni'cãrõacãrẽ mũsã pe'e a'tiro wãcũ'u. "Be'ro ñsã weeatjere ñsã ñaro weemasĩ'i", ni wãcũ'u. Nipe'tise mũsã tojo wãcũse ña'a ni'i. ¹⁷ Marĩ añurõ weemasĩmirã tere weetirã, Õ'acũrẽ yũ'rũnũ'cãrã wee'e.

Peje cõorãrẽ wa'atjere wereyuse ni'i

5 Peje cõori masã, yũ'ũ ucũsere tũ'oya. Mũsã pũrõ pi'etirãsa'a. Tere wãcũrã, bũjawetiyuya. ² Mũsã peje cõomi'que boa wa'arosa'a. Mũsã cõose su'tire butua yeerãsama. ³ Niyeru, uru mũsã ma'ĩrã nũrõ'que ñ'tawiji boarosa'a. Tojo wa'acã ñ'arã, mũsã niyeru ma'ĩrã nũrõ'quere masĩno'rõsa'a. Mũsã niyeru ma'ise marĩrẽ pecame'e ñjũarõ weronojõ mũsãrẽ dojorẽsa'a. Mũsã niyerure ma'ise ye bu'iri äpërãrẽ weetamutisa'a. Te ye bu'iri Õ'acũ mũsãrẽ bu'iri da'regũsami. Õ'acũ bu'iri da'reatji dũporoacã mejõ waro pajiro niyeru nũrõmiapã. ⁴ Mũsãrẽ da'raco'terãrẽ queoro wapayeticãrã niwũ. Tojo weerã na tũ'satisama. Õ'acũ nipe'tisere masĩgũ na bũjawetisere ñ'asami. Masĩsami mũsã narẽ queoro wapayeti'quere. ⁵ Mũsã pe'e a'ti turipũre peje waro cõo'o. Nipe'tise mũsã ñasere cõoyũ'rũocã'sa'a. Mũsã a'tiro weronojõ ni'i. Wecũ na wẽjẽatji dũporore ba'a, di'iyojasami. Cũ weronojõ mũsã quẽ'rã peje cõose bu'iri, bu'iri da'reno'rãsa'a. ⁶ Mũsã äpërãrẽ bu'iri moomicã, narẽ bu'iri da'reri wi'ipũ sõrõcãrã niwũ. Narẽ wẽjẽduticãrã niwũ. Na pe'e mũsãrẽ "Weeticã'ña", nitutuaticãrã niwã.

Jesucristo cã apaturi a'tiatji dũporo wãcũtutuaduti'que ni'i

⁷ Acawererã, marĩ wiogũ Jesucristo a'ticãpũ wãcũtutuatuõya. Ni'cũ oteri masũ cũ ote'que dũcatiri cura

co'tesami. Cũ ote'quere aco peja doquesãarĩ cura soja-timigũ, co'tewapamosami. ⁸ Cã'rõacã dũ'sa'a Jesũ cũ a'tiatjo. Tojo weerã mũsã quẽ'rã oteri masũ weronojõ yucuewapamoña. Jesure ñjõpeodu'uticã'ña.

⁹ Acawererã, mũsã Õ'acũ bu'iri da'resere ñatirã, a'metu'titicã'ña. Õ'acũ marĩ nipe'tirãrẽ beseacũ a'tiatjo cã'rõacã dũ'sa'a. ¹⁰ Dũporocjãrã Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masãrẽ wãcũña. Na Õ'acũ ye quetire werecã, äpërã masã narẽ ña'arõ weecãrã niwã. Narẽ tojo weemicã, na pi'etisere wãcũtutua, nũ'cãcãrã niwã. Na wee'caro weronojõ marĩ quẽ'rã weerã. ¹¹ Äpërã narẽ ña'arõ weemicã, Õ'acũrẽ ñjõpeodu'uticãrã niwã. Tojo weerã marĩ na ñjõpeonu'cũsere wãcũrã, "Õ'acũ na me'rã e'catipĩ", ni tũ'oña'a. Apĩ dũporocjũpũ Job wãmetigũ ye queti quẽ'rãrẽ masĩ'i. Cũrẽ peje ña'ase wa'acaro niwũ. Tojo wa'amicã, cũ wãcũtutua, Õ'acũrẽ ñjõpeodu'uticũ niwĩ. Õ'acũ masãrẽ ma'ĩgũ, pũrõ pajaña'mi. Tojo weegũ Job cũ pi'etĩca be'ro Õ'acũ peje añuse cũrẽ o'ocũ niwĩ. Cũ todũporopũ cõo'que nemorõ o'ocũ niwĩ.

¹² Õ'acũ mũsãrẽ bu'iri da'reri nĩgũ, nũcũ'ase quetire weregũti. Nisooro marĩrõ ucũña. Apeyenojõrẽ wee'cũ "Weepũ", niña. Weeti'cũ "Weetiapũ", niña. Nemoticã'ña. Õ'acũpũre wãmepeoticã'ña. "Õ'acũ me'rã diacjũta ni'i", niticã'ña. Tojo weegũ Õ'acũ mũsãrẽ bu'iri da'reesome.

¹³ Marĩrẽ ña'arõ wa'acã, Õ'acũrẽ sãrĩrõũa'a. E'catirã, cũrẽ basapeorõũa'a. ¹⁴ No'o dutitigũ Jesure ñjõpeorãrẽ sũ'ori niãrẽ pijiatõ. Na cũ tiro etarã, Õ'acũrẽ sãrĩbosato. Ñ'se me'rã cũrẽ ñapeo, "Jesũ, ñ'rĩ mũ'ũrẽ ñjõpeogũre yũ'rũoyã", ni ñubueato. ¹⁵ ñjõpeose me'rã cũrẽ sãrĩbosacã, marĩ wiogũ cũrẽ yũ'rũogũsami. Dutiti'cũ yũ'rũgũsami. Cũ ña'arõ wéca be'ro nicã, Õ'acũ cũrẽ acobojogũsami. ¹⁶ Tojo weerã mũsã ña'arõ wee'quere a'merĩ wereyũ'rũya. Dutitirãrẽ yũ'rũodutirã, Õ'acũrẽ sãrĩbosaya. Ni'cũ añurõ weenu'cũgũ ñpũtũ ñjõpeose me'rã sãrĩcã, Õ'acũ yũ'titicã weetisami. ¹⁷ Dũporocjũpũ Elía Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ marĩ weronojõ nicũ niwĩ. Cũ Õ'acũrẽ acoro pejaticã'to nĩgũ, pũrõ sãrĩcũ niwĩ. Cũ sãrĩsere Õ'acũ yũ'ticũ niwĩ. Cũ yũ'ticã, i'tia cũ'ma ape cũ'ma deco aco ne pejaticaro niwũ. ¹⁸ Be'ro Õ'acũrẽ "Aco pejato tja", ni sãrĩcũ niwĩ. Cũ tojo sãrĩcã, acoro pejacaro niwũ. Tojo wa'acã, apaturi otese pĩ'rĩ dũcaticaro niwũ tja.

¹⁹ Acawererã, apeye mũsãrẽ weretũogũti. Apetero ni'cũ Jesure ñjõpeogũ ña'arõ weebosami. Cũ tojo weecã, apĩ cũrẽ weetamugũ, cũ todũporopũ ñjõpeo'caronojõta ñjõpeocã weesami tja. Cũ tojo weegũ cũrẽ bu'iri da'reno'bo'cũre yũ'rũcã weesami. Õ'acũ quẽ'rã cũ peje ña'ase wee'quere acobojosami.

Tocã'rõta oja'a.
Santiago.

1 PEDRO

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pedro Jonás macū Betsaidacjū wa'i wējērī masū nicū niwī. Cū nūmotigū nicū niwī. Ā'rīta Jesure "Mū'ū Ō'acū o'ó'cū, cū macū ni'i", nicū niwī. Jesure wējēcaterore i'tiati "Cūrē masīwe'e", nisoocū niwī. Ne waropeta Espiritu Santu dijataca be'ro Jesucristore ējōpeorārē sū'ori nisetigū nicū niwī. Be'ro romano masā wioḡū Nerón cūrē Romapū wējēcū niwī.

A'ti pūrīrē Pedro Jesucristore ējōpeorā Asia di'tapū du'tistewā'cā'cārārē ojacū niwī. Romapū nīgū, ojacū niwī. Jesucristore ējōpeorā pi'eticā ī'agū, āpērā narē űa'arō weecā wācūtutuadutigū ojacū niwī.

Jesure ējōpeorā wa'aste'cārārē Pedro oja'que ni'i

1 Yū'ūre Jesucristo cū ye quetire bu'edutigū besecūwī. A'ti pūrī me'rā mūsārē añudutise o'ó'o. Mūsā Ponto, Galacia, Capadocia, Asia, Bitinia wāmetise di'tapū Jesucristore ējōpeose bu'iri āpērā űa'arō weecā wa'astewā'cā'cārārē oja'a. ² Marī pacū Ō'acū dūporopū cū űa'caronōjōta marīrē cū pō'rā nia-to nīgū besetojacū niwī. Espiritu Santu me'rā marī űa'arā nī'cārārē dūcayucū niwī. Marīrē cū macū Jesucristo űaro weedutigū besecū niwī. Tojo nicā cū macū curusapū wērīgū dí o'mabūrose me'rā marī űa'arō wee'quere acobojogūti nīgū, besecū niwī.

Ō'acū mūsārē ejerisājāse, nipe'tise añusere o'onemoato.

³ Ō'acū, marī wioḡū Jesucristo pacūre e'catise o'orā. Cū marīrē pajaña'gū, cū pō'rā sājācā weecū niwī. Cū macū Jesucristo wērī'cūpūre masō'que me'rā marī todūporo űa'arō niseti'quere acobojocū niwī. Tere wéégū, marīrē apaturi bajuaapo'cārārē weronōjō weecū niwī. Ō'acū cū pō'rārē "Añubutiasere o'ogūti", nicū niwī. Cū o'oa'tjere marī e'catise me'rā yucuerā wee'e. Tere ű'mūsepū cūoyutojasami. Cū o'oa'tje a'ti nucūcāpūre weronōjō pe'ti, boasome. Nin-u'cūcā'rōsa'a. ⁵ Marī Ō'acūrē ējōpeoyucā, cū tutuaro me'rā marīrē co'tesami. Jesucristo apaturi a'ti nucūcāpūre a'tigū, nipe'tirā ī'orōpū "Ā'rā yū'ū yū'ū'cārā nima. Yū'ū me'rā ninu'cūrāsama", ni ī'ogūsamī.

⁶ A'ti nucūcāpūre nīrā, marī pi'etinīrā wee'e yujupū. Tojo pi'etimirā, ű'mūsepū Jesucristo marīrē o'oa'tjere wācūrā, e'catiyurā. ⁷ Marī Jesucristore ējōpeose uru besese weronōjō ni'i. Masā űuruta niti? nīrā, pecame'e bu'ipū asipopeosama. Sipipejaca be'ro űa'ase po'ca űjūpe'tidija wa'asa'a. Añuse uru dia'cū tojasa'a. A'te weronōjō marīrē ű Jesucristore diacjūta ējōpeomitina? nīrō, űa'arō wa'asa'a. Marī űa'arō yū'rūrā, te po'ca űjūpe'ti'caro weronōjō űa'asere weedu'usa'a. Tojo nicā Jesucristore ējōpeonemosa'a. Cūrē ējōpeodu'uticā ī'arā, masā diacjūta marīrē cūrē ējōpeoma, ni

ī'arāsama. Uru wapabūjū ni'i. Wapabūjūmirō, pe'tia wa'asa'a. Marī Jesucristore ējōpeose uru nemorō wap-ati'i. Te pūrīcā ne pe'titisa'a. Tojo weegū Jesucristo marīrē apaturi a'ti nucūcāpūre a'tigū, "Yū'ūre añurō ējōpeowū", nigūsamī.

⁸ Mūsā Jesucristore a'ti nucūcāpūre nicā ī'ati'cārā nimirā, cūrē ma'i'i. A'tiro nicārē cūrē ī'atimirā, ējōpeo'o. Mūsā cūrē ējōpeocā, mūsārē pecame'epū wa'abo'cārārē yū'rūcā weegūsamī. Tojo weerā mūsā Ō'acū tiropū wa'atjere wācūrā, pūrō e'cati'i. űDe'ro ni werenemobosū? Wereta basiowe'e.

¹⁰ Dūporopū Ō'acū ye queti weremū'tārī masā a'tiro nicārā niwā: "Ō'acū masā űa'arō wee'quere acobojo, narē yū'rūogūsamī", nicārā niwā. A'tere weremirā, na basu weresere tū'omasī'cārā niwā. Tojo weerā tere masī'ī'rīrā, űpūtu bu'e wācūnū'cārā niwā. ¹¹ Espiritu Santu weetamuse me'rā a'tiro wereyucārā niwā: "Masārē yū'rūoacjū pūrō pi'eti wērīgūsamī. Wērī'cūpū nimigū, masāgūsamī. Cū masāca be'ro ű'mūsepū mūjāa, cū pacū tiro wioḡū dūjiri cūmurō diacjū pe'e dūjigūsamī." Espiritu Santu tojo nisere tū'orā, Ō'acū ye queti weremū'tārī masā "űDe'ro nicā, noarē tojo wa'arosari?" nīrā, pūrō masī'ī'rīcārā niwā. ¹² Ō'acū na masī'ī'rīcā ī'agū, narē a'tiro werecū niwī: "A'te queti mūsā nīrī curare wa'asome yujupū. Be'rocjārāpū a'tere ī'arāsama", nicū niwī. Narē tere wereyugū, marī a'to-caterocjārā pe'ere weregū weecū niwī. Tojo weegū Ō'acū a'tocaterore a'tiro weemi majā. Espiritu Santu ű'mūsepū nigūrē cū ye queti wererā me'rā mūsārē weredutigū o'ó'cū niwī. Na Espiritu Santu tutuaro me'rā tere a'tiro werema. "Jesucristo a'titojacū niwī. Marīrē yū'rūo'cū nīmī", nima. Ō'acūrē wereco'terā ű'mūsecjārā quē'rā masārē yū'rūosere "űDe'ro waro niti?" ni masī'ī'rīsamā.

Ō'acū marīrē űa'ase marīrō nisetidutise ni'i

¹³ Ō'acū marīrē ma'īgū, űa'arō marī wee'quere acobojotajacū niwī. Tojo weerā mūsā weeatjere añurō wācūyuya. Mūsā űa'arō weesī'rīserē weeticā'űa. Wācū-tutuaya. Ō'acū añurō wéégū, marīrē Jesucristo apaturi

a'ti nucūcār̄ a'ticā cū o'ootjere pūrō wācūnērūña. Tere wācūrā, e'catise me'rā co'teya. ¹⁴ Wī'marā añurā na pacūsum̄a dutisere añurō yū'tisama. Na weronojōta mūsā quē'rā marī pacū Ō'acū dutisere añurō yū'tiya. Mūsā tod̄porop̄ Ō'acūrē masītirā, ña'arō ñaripejasere weecārā niwū. Ni'cārōacārē mūsā ña'arō ñaripejasere du'ucā'ña majā. ¹⁵ A'tiro pe'e weesetiya. Ō'acū marīrē bese'cū ña'ase moogū nimi. Tojo weerā marī ña'ase marīrā nirōña'a. ¹⁶ Ō'acū ye queti ojāca pūrīp̄ a'tiro ojano'caro niwū: "Yū'x añugū, ña'ase moogū ni'i. Tojo weerā mūsā quē'rā ña'ase marīrā nisetiya", nicū niwī Ō'acū.

¹⁷ Mūsā Ō'acūrē sērīrā, cūrē "Pacū" nisa'a. Cū nipe'tirārē ni'cārōnojō marī wee'quenūcūrē beseburogūsamī. Ne ni'cūrē d̄'asome. Tojo weerā mūsā a'ti ñm̄cop̄re catiro pōtēorō Ō'acūrē wiopesase me'rā t̄'oña'ña. ¹⁸ Mūsā ñecūsum̄a niseti'caronojō weesirutum̄jātī'que wapamarīcaro niwū. Te wapamarīserē cō'agū, Ō'acū yū'xocū niwī. Mūsā a'tiro masī'i. Cū marīrē bu'iri da'rebo'quere wapayewīrōgū, pe'tisenojō me'rā, uru, niyeru me'rā wapayeticū niwī. ¹⁹ A'tiro pe'e weecū niwī. Cū macū Jesucristo x̄p̄t̄u ma'igū cū wērīgū dí o'mab̄rose me'rā marīrē yū'xocū niwī. Ūsā judío masā ñecūsum̄ar̄na na ña'arō wee'que wapa Ō'acūrē acobojose sērīrā, a'tiro weecārā niwā. Oveja dojoriwi'i nitigūre, cāmi marīgūrē, nipe'tiro cū up̄ añugūrē wējē, Ō'acūrē ēj̄amorōcārā niwā. Cū, oveja añugū ni'caronojō Jesucristo añugū waro, ña'ase moogū nimi. Cū wērīgū dí o'mab̄rose me'rā marī ña'arō wee'quere yū'xocū niwī. ²⁰ Ō'acū a'ti turi weese d̄poro "Yū'x macū masārē yū'xocūsamī", ni besetojacū niwī. Tojo besemigū, maata o'óticū niwī. A'tocaterop̄ marī ye niatjere yū'xocūj̄re cūrē o'ócū niwī. ²¹ Jesucristo wērīse me'rā Ō'acūrē ēj̄opeono'o. Cū Jesucristore wērī'c̄p̄re masōcū niwī. Masō, x̄'m̄sepe cūrē miim̄jācū niwī. Top̄ cūrē wiogū sōrōcū niwī. Marīrē ēj̄opeodutigū tojo weecū niwī. Tojo nicā marī x̄'m̄sepe wa'atjere e'catise me'rā yucuedutigū tojo weecū niwī.

²² Mūsā diacj̄ nisere yū'tirā, Jesucristore ēj̄opeorā weecārā niwū. Cūrē ēj̄opeorā, mūsā ña'arō weeseti'quere du'ucārā niwū. Tojo weerā mūsā ni'cārōacārē bu'iri marīrā ni'i. Mūsā ni'cū pō'rā weronojō a'merī ma'i'i. A'merī ma'írā, bu'icj̄ase ucūse me'rā dia'cū ma'iticā'ña. Nipe'tise mūsā weese me'rā pe'e ma'i'ña. ²³ A'tiro ni'i. Ō'acū ucūse ninu'cūcā'rōsa'a. Marī tere ēj̄opeorā, cū pō'rā sājācārā niwū. Tojo weerā apaturi bajuaapo'cārā weronojō ni'i. Marī pacūsum̄a boadijasama. Marī apaturi bajuaaporā, na boadijaro weronojō wa'asome. Ō'acū pō'rā sājārā pe'e, cū me'rā catinu'cūcā'rāsa'a. ²⁴ Ō'acū ye queti ojāca pūrīp̄ a'tiro ojano'wū:

Tá ñai wērīpe'tia wa'asa'a.

Masā quē'rā tojota nipe'tirā wērīrāsama.

O'ori quē'rā añuse nimirō, boadijasa'a.

Masā quē'rā peje c̄orā, wiorā nimi'cārā wērīrāsama.

²⁵ Na c̄ose quē'rā pe'tirosa'a.

Ō'acū ucūse pūrīcā ne pe'tisome.

Ninu'cūcā'rōsa'a, ni ojano'wū.

Mūsārē te quetire āpērā werecārā niwā. Na wereseta añuse, ne pe'titise queti ni'i.

2 Mūsā Ō'acū pō'rā ni'i. Tojo weerā nipe'tise ña'asere du'ucā'ña. Āpērārē nisooticā'ña. Weesoiticā'ña. Āpērā yere ñoticā'ña. Ucjaticā'ña.

² Mūsā Ō'acū añugū nimi nisere masītojasasa'a. Tojo weerā wī'marā ne bajua'cārā na paco òpēcōrē x̄p̄t̄u mi'rīsī'rīrā weronojō weeya. Ō'acū ye añuse quetire x̄p̄t̄u t̄'sase me'rā t̄'osī'rīrā. Wī'marā na pacosānu-mia ye òpēcōrē mi'rīrā, ī'oduarā wa'asama. Ō'acū ucūse wī'magū paco òpēcō weronojō ni'i. Te diacj̄ wereme'rīcā'a. Marī tere wācūnu'cūrā, cūrē ēj̄opeotutuanemorāsa'a. Cūrē masīnemoato nígū marīrē yū'xocū niwī.

Wi'i yeerā ūtāgā yeenu'cācja weronojō Jesucristo nimi nise ni'i

⁴ Mūsā Jesucristore ēj̄opeo'o. Tojo weerā cū me'rā añurō nisetiya. Cū catigū, marīrē cū me'rā caticā weemi. Cū ninu'cūcūsamī. Āpērā cūrēta teecārā niwā. Na teemicā, cū pacū Ō'acū pe'e cūrē "Añuyx̄'rugū nimi", ni besecū niwī. Besetoja, cūrē wiogū sōrōcū niwī.

⁵ Mūsārē añurō masīdutigū queose me'rā weregūti. Ō'acū ūtāpaga me'rā ni'cā wi'i añurī wi'i yeegū weronojō weesami. ūtāgā añucja me'rā yeenu'cāsami. Tutuari wi'i niato nígū tojo weesami. Jesucristota cū ne waro wi'i yeenu'cācja ūtāgā weronojō nigū nimi.

Marīp̄na apeye na yeeturiam̄jāse weronojō ni'i. Marī nipe'tirā ni'cārō me'rā Ō'acū cū wéeca wi'i weronojō ni'i. Tojo weerā cū yarā waro nírā, Jesucristo weeta-muse me'rā pa'ia weronojō Ō'acū yere da'ramasī'i. Añurō wéerā, āpērā ye niatjere sērībosamasī'i. Tojo nicā Ō'acūrē e'catise o'omasī'i. Marī tojo weecā ī'agū, Ō'acū e'catisami. ⁶ D̄porocj̄ār̄p̄ quē'rā te cjase Ō'acū cū ucū'quere a'tiro ojacārā niwā:

Ni'cā wi'i, wi'i Jerusalép̄re yeegūti.

Ti wi'ire yéegū, ni'cāgā ūtāgā añucjare besegūti.

Tutuari wi'i wa'ato nígū tiga me'rā ñcāgūti.

Yū'x ūtāgārē ucūgū, yū'x macū pe'ere wāmepeogū wee'e.

Cūta nimi yū'x bese'cū.

Yū'x ī'acā, añuyx̄'rugū nimi.

Cūrē ēj̄opeorā pūrō e'catirāsama.

"Mejō warota ēj̄opeocāti", nisome, ni ojacārā niwā Ō'acū ye queti werem̄'tārī masā.

⁷ Mūsā Jesucristore ēj̄opeorā añurō e'catise me'rā cūrē t̄'oña'sa'a. Āpērā pe'e cūrē ēj̄opeotitj̄arā, mūsā weronojō t̄'oña'tisama. Mejō nigūrē weronojō t̄'oña'cā'sama. Āpērā Ō'acū ye queti werem̄'tārī masā a'tiro ojacārā niwā tja:

Masā ūtā me'rā wi'i yeerātirā ni'cāgārē ñati, cō'asama.

Na cō'acaga me'rā āpērā pe'e tutuari wi'i yeesama.

Tiga marīcā, wi'i yeeya marībopā.

A'te a'tiro nisī'rīrō wee'e. Wiorā judío masā tiga ūtāgārē weronojō Jesucristore ñatiwā. Na ñatimicā, cū pacū Ō'acū pe'e cūrē besecū niwī. Bese, cūrē wiogū

sõrõcũ niwĩ. Cũ marĩcārē, marĩ Õ'acũ põ'rã sãjãmasĩtibopã. ⁸ Apeye ojanemocārã niwã tja:

Õ'acũ cũ besecaga ẽtãgãpũ masã pũ'atuu, bũrũque'arãsama.

A'te a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Jesucristore Õ'acũ besecũ niwĩ. Tigarũ pũ'atuu, bũrũque'a'caro weronojõ Jesucristore ẽjõpeotirã bu'iri da'reno'rãsama. Todũporopũta maata Õ'acũ cũ macũrẽ ẽjõpeotirã tojo wa'arãsama, nitojacũ niwĩ.

⁹ Marĩ pũrĩcã na weronojõ niwe'e. Õ'acũ cũ yarã nia-to nĩgũ marĩrẽ besecũ niwĩ. Tojo weerã marĩ wioꝑũ yarã pa'ia weronojõ cũ yere da'rãrã ni'i. Õ'acũ marĩrẽ cũ ya curuacjãrã sãjãcã weecũ niwĩ. Ña'ase marĩrõ niseticã weecũ niwĩ. Dũporopũ Õ'acũ cũ yarã masã Israe curuacjãrãrẽ yũ'ũ were'que pejere weecũ niwĩ. Mũsã Jesucristore ẽjõpeorã ni'i. Tojo weegũ mũsãrẽ mejãrõta weemi. Õ'acũ marĩrẽ aňũrõ wee'quere ẽpẽrãrẽ weredutigũ tojo weemi. Õ'acũ aňũyũ'rũagũ marĩ ña'arõ wee'quere acobojomi. Acobojo, na'itĩ'arõpũ nĩ'cãrãrẽ marĩrẽ yũ'rũomi. Tojo weerã ni'cãrõacãrẽ cũ põ'rã bo'reyopũ nĩrã weronojõ ni'i. ¹⁰ Dũporopũ ni'cũ Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ a'tiro nicũ niwĩ: "Õ'acũ pãjãrã judío masã nitirãrẽ yũ'rũogũsami." Tojo weerã mũsã todũporopũre Õ'acũ põ'rã mejãta nĩni'wũ yujupũ. Ni'cãrõacãrẽ cũrẽ ẽjõpeoca be'ro cũ põ'rã ni'i majã. Õ'acũrẽ mũsã ẽjõpeose dũporo cũ mũsãrẽ ma'isere, cũ pajaña'sere masĩticãrã niwũ. Ni'cãrõpũta a'tere masĩ'i majã.

Pedro Jesucristore ẽjõpeorãrẽ "A'tiro weeya" nise ni'i

¹¹ Yũ'ũ mũsãrẽ pũrõ ma'isa'a. Ni'cãrõacã yũ'ũ wereatjere mũsã weecã ɦasa'a. Marĩ a'ti turipũre sijari masã ni'i. Marĩ niatjo waro ũ'mũsepũ ni'i. Topũ ninu'cũcã'rãsa'a. Tojo weerã marĩ ña'arõ weesĩ'rĩsere weeticã'rã. Marĩ ña'arõ weesĩ'rĩse aňũrõ weesĩ'rĩse me'rã a'mequẽse ni'i. Te ña'arõ weesĩ'rĩse aňũrõ weese pe'ere cã'mota'asĩ'rĩsa'a. Õ'acũ pe'e marĩrẽ aňũrõ weecã ɦasami. ¹² Mũsã Jesucristore ẽjõpeotirã wa'teropũ nisa'a. Cũrẽ ẽjõpeose bu'iri mũsãrẽ "Ña'arã nima", ni ucjasama. Mũsã na wa'teropũre aňũrõ nisetiya. Tojo weecã, na tojo ucjamirã, mũsã aňũrõ weesetisere ñ'arãsama. Tere ñ'arã, siape me'rã pãjãrã Jesucristore ẽjõpeorãsama. Tojo weerã cũ apaturi a'ticã, mũsã weronojõta na quẽ'rã Õ'acũrẽ "Mũ'ũ aňũgũ, tutuagũ ni'i", ni ẽjõpeorãsama.

¹³ Marĩ wioꝑũ Jesucristore ẽjõpeotĩjarã, a'tiro weerõɦa'a. A'ti di'tacjũ wioꝑũ waro, cũ docacjãrã wiorã, tojo nicã nipe'tirã a'ti nucũcãcãrã wiorã dutisere yũ'tiroɦa'a. Wioꝑũ waro cũ docacjãrãrẽ ña'arõ weerãrẽ bu'iri da'redutisami. "Aňũrõ weerã pe'ere 'Aňũrõ weepũ mũsã' niña", nisami. ¹⁵ Õ'acũ mũsã aňũrõ weecã ɦasami. Tojo weecã, ẽpẽrã mũsãrẽ ucjami'cãrã mejõ warota ucjama'acã'rãsama. Õ'acũ mũsã aňũrõ weese me'rã na ucjama'a'cãrã, tũ'o-masĩtirãrẽ di'tamarĩfacã weecã ɦasami.

¹⁶ Õ'acũ marĩrẽ yũ'rũotojacũ niwĩ. Tojo weerã yũ'rũono'cãrã weronojõ weesetirã. A'tiro wãcũticã'rã. "Yũ'ũ ẽpẽrã dutise doca niwe'e. Tojo weegũ yũ'ũ ɦaro

weegũti", niticã'rã. A'tiro pe'e weerã. Õ'acũrẽ ma'i, cũ ɦaro weerã. Ña'asere weeticã'rã. Da'racõ'terã na wioꝑũ dutisere aňũrõ yũ'tirã weronojõ marĩ quẽ'rã Õ'acũ dutisere yũ'tirã. ¹⁷ Dũcawaaro marĩrõ nipe'tirãrẽ ni'cãrõnojo ñ'arã. Jesucristore ẽjõpeorãrẽ ma'irã. Õ'acũrẽ nũcũ'ase me'rã ẽjõpeorã. A'ti di'tacjũ wioꝑũre wioꝑesase me'rã tũ'oña'rã.

Jesucristo pi'etigũ nũ'cã'caronojõ marĩrẽ nũ'cãdutise ni'i

¹⁸ Mũsã ni'cãrẽrã ẽpẽrãrẽ da'racõ'terã nisa'a. Mũsã wiorãrẽ ẽjõpeoya. Nipe'tirã na dutisere yũ'tiya. Mũsãrẽ aňũrõ weerã dia'cũrẽ yũ'titicã'ña. No'o ña'arõ weerã quẽ'rãrẽ yũ'tiya. ¹⁹ Apetero mũsã aňũrõ weemicã, mũsã wiorã bu'iri da'rebosama. Na tojo weecã, mũsã Õ'acũrẽ ẽjõpeosere ñ'orã, narẽ ye'suticã'ña. Tojo weecã, mũsãrẽ Õ'acũ "Aňũrõ weema", ni ñ'agũsami. ²⁰ Mũsã ña'arõ wéeca be'roma mũsãrẽ bu'iri da'rerã, queoro weerã weema. Mũsã na bu'iri da'resere nũ'cãrã, "Aňũrõ wéerã, nũ'cã'a", niticã'ña. Mũsã tojo nũ'cãse wapamarĩ'i. Mũsã ña'arõ wee'que wapa que-orota bu'iri da'rerã weesama. Mũsã aňũrõ wéeca be'ro na ña'arõ weecã, nũ'cãña. Tojo weese pe'ere Õ'acũ "Aňũrõ weema", ni ñ'agũsami. ²¹ Õ'acũ mũsã aňũrõ weemicã, mũsãrẽ ña'arõ weesere nũ'cãdutigũ cũucũ niwĩ. Jesucristomarĩcã marĩrẽ yũ'rũogũ, pi'eti, wẽrĩwĩ. Aňũrõ weemicã, cũrẽ ña'arõ weewã. Tojo weegũ marĩ quẽ'rãrẽ cũ wee'caronojõta weesirutucã ɦasami. ²² Cũ ne ni'cãti ña'arõ weetiwi. Nisootiwi. ²³ Cũrẽ ña'arõ bujicã'cãrãrẽ narẽ bujicã'a'metiwi. Cũ pi'etigũ, "Mũsãrẽ bu'iri da'regũti", nitiwi. Cũ pacũ pe'ere "Yũ'ũ pacũ cũ ɦaro, queoro ña'arõ weerãrẽ bu'iri da'regũsami", niwĩ. Tojo weegũ cũ ye niatjere cũ pacũpũre wiawĩ. ²⁴ Cũ basu marĩ ña'arõ wee'que wapare wapayegũ, curusapũ wẽrĩwĩ. Marĩ ña'arõ weesere du'udutigũ marĩrẽ wẽrĩbosawĩ. Tojo cũ weese me'rã a'tiro weewĩ. Marĩrẽ ña'asere sirutum'i'cãrãrẽ aňũse Õ'acũ ye pe'ere sirutucã weewĩ. Cũ marĩrẽ yũ'rũogũ, cãmi da'reno'o, ɦpũtũ pũrĩse tũ'oña'wĩ. Tojo cũ weese me'rã marĩ ña'arõ yũ'rũbo'cãrã yũ'rũono'wũ. ²⁵ Marĩ a'tiro nicũmiwũ. Oveja sã'rĩrõ po'peapũ ni'cãrã no'o ɦaro wi-jaawã'cãsama. Wijaawã'cã, ñ'anũrũticã, bajudutia wa'asama. Marĩ na weronojõ nicũmiwũ. Ni'cãrõacãrẽ Jesucristore ẽjõpeo'o. Tojo weerã ovejare co'tegũ bajuduti'cãrãrẽ a'ma, cũ narẽ boca'caro weronojõ ni'i. Jesucristo marĩrẽ ña'arõ weeri nĩgũ, marĩrẽ ñ'anũrũ, co'tegũ nimi.

Omocã dũ'te'cãrãrẽ dutise ni'i

3 Numia, marãpũsũmũatirã, aňũrõ tũ'oya yũ'ũ wereatjere. Mũsã marãpũsũmũa dutisere, na ɦaro weeya. Ni'cãrẽrã mũsã marãpũsũmũa Jesucristore ẽjõpeotisama. Cũ ye quetire ne tũ'osĩ'rĩtisama. Tojo weerã te quetire weretimirã, a'tiro pe'e weeya. Narẽ ẽjõpeoya. Na dutisere e'catise me'rã weeya. Mũsã tojo weecã, na quẽ'rã mũsã aňũrõ weesetisere ñ'acũu, Jesucristore ẽjõpeobosama. ³ ẽpẽrã, "Aňũrã nima", nidu-

tirã, mʉsã upʉre peje ma' masu'aticã'ña. Mʉsã upʉ ba-
juse dia'cũrẽ wãcũnũtĩcã'ña. ⁴ Mʉsã añurã nisi'rĩrã,
añurõ bajusi'rĩrã, a'tiro pe'e weesetiya. Mʉsã
marãpʉsumʉarẽ tʉ'saropʉta na dutisere ma'ise me'rã
weeya. Tu'tiro marĩrõ ãpẽrãrẽ queoro weeme'rĩcã'ña.
Ejeripõ'rã caributiro marĩrõ tʉ'oña'ña. A'te añurõ
weesetise pe'tisome. Mʉsã upʉre ma' masu'ase pũrĩcã
pe'tirosa'a. Mʉsã añurõ weeseticã, Õ'acũ mʉsã me'rã
e'catigʉsami. Mʉsã a'tiro weese cũ ï'orõpʉre añubuti-
ase waro ni'i. ⁵ Yʉ'u mʉsãrẽ nĩrõnojõta dʉporocjãrã
numia Õ'acũrẽ ãjõpeorã añurõ weeseticãrã niwã. Na
marãpʉsumʉa dutisere añurõ yʉ'ticãrã niwã. ⁶ Sara
dʉporocjõpʉ co marãpʉ Abrahã dutisere añurõ yʉ'tico
niwõ. Tojo weego Abrahãrẽ co wiogʉre weronojõ
tʉ'oña'co niwõ. Mʉsã quẽ'rã mʉsã marãpʉsumʉarẽ
añurõ weeya. Mʉsã nipe'tisere añurõ wéerã, tojo nicã
uiro marĩrõ nisetirã, Sara weronojõ nirãsa'a.

⁷ Ni'cãrõacãrẽ nʉmotirãrẽ weregʉti. Mʉ'u nʉmorẽ
añurõ weesetiya. Core ãjõpeoya. Co mʉ'u weronojõ tu-
tuatimo. Õ'acũ co quẽ'rãrẽ pajaña'gũ, mʉ'ũrẽ werono-
jõta yʉ'rʉocʉ niwĩ. Tojo weegʉ core añurõ co'teya.
A'tiro weecã, mʉsã Õ'acũrẽ ñubuese ne cã'mota'ata
basiosome.

A'merĩ añurõ nisetidutise ni'i

⁸ Ni'cãrõacãrẽ nipe'tirãpʉre weretʉogʉti. Ni'cãrõ
me'rã nisetibʉroya. ãpẽrãrẽ pajaña'ña. Ni'cũ põ'rã
weronojõ ma'isetiya. "ʉsã ãpẽrã yʉ'rʉoro ni'i", ni
wãcũtĩcã'ña. ⁹ ãpẽrã mʉsãrẽ ña'arõ weecã, narẽ a'met-
icã'ña. Mʉsãrẽ ña'arõ bujicã'cã, narẽ bujicã'a'met-
icã'ña. A'tiro pe'e weeya. Narẽ añurõ wa'ato nĩrã,
Õ'acũrẽ sãrĩbosaya. Õ'acũ marĩrẽ tojo weedutisami.
A'tiro weecã, Õ'acũ mʉsãrẽ añurõ weegʉsami. ¹⁰ Dʉ-
poropʉre ni'cũ Salmo wãmetiri pũrĩpʉre añurõ nisetis-
ere a'tiro ojacʉ niwĩ:

No'o mʉsã catiri ʉmʉcore e'catise me'rã nisi'rĩrã,
ña'arõ ucũtĩcã'ña.

Nisootirãta niña.

¹¹ No'o mʉsã ña'arõ weesi'rĩsere weeticã'ña.

Añuse pe'ere weeya.

ãpẽrã me'rã a'metu'titirãta ma'ise me'rã nisetiya.

¹² Añurõ weesetirãrẽ Õ'acũ co'tesami.

Na cũrẽ sãrĩsere yʉ'tisami.

Ña'arõ weerã me'rã pe'ere e'catitisami.

Narẽ bu'iri da'resami.

Tojo weerã mʉsã añurõ nisetiya ni, Salmo pũrĩpʉre
ojano'caro niwũ.

¹³ Mʉsã añuse dia'cũrẽ weeseticã, ¿noa mʉsãrẽ
ña'arõ weebosã? Weetisama. ¹⁴ Mʉsã añurõ
weemicã, ãpẽrã mʉsãrẽ ña'arõ weecãma, e'catiya.
Õ'acũ mʉsãrẽ añurõ weegʉsami. Tojo weerã na
mʉsãrẽ ña'arõ weesi'rĩcã, wãcũque'titicã'ña. Narẽ
uiticã'ña. ¹⁵ A'tiro pe'e wãcũña. "Jesucristo nipe'tirã
bu'ipʉ ʉsã wiogʉ nimi", ni ãjõpeoya. No'o mʉsãrẽ
ãpẽrã "¿De'ro weerã Jesucristore ãjõpeoti?" nibosama.
Na tojo nicã, mʉsã yʉ'tiatjere wãcũyutojaya. Narẽ
añurõ yʉ'time'rĩcã'ña. Pũrĩrõ yʉ'titicã'ña. ¹⁶ Mʉsã Jesu-
cristore ãjõpeose bu'iri ãpẽrã mʉsãrẽ ña'arõ uc-

jasama. Na ucja'que diacjũ niticã ï'arã, bopoyãsama.
Tojo weerã mʉsã añurõ nisetirã, Õ'acũ ï'orõpʉre bu'iri
marĩrã tʉ'oña'rãsa'a. ¹⁷ Õ'acũ cũ ʉacãma, marĩ añurõ
weemicã, ãpẽrã marĩrẽ ña'arõ weebosama. Tojo weese
añu ni'i. Marĩ ña'arõ weecã pe'ema, ãpẽrã marĩrẽ
ña'arõ weecã, marĩ ye bu'irita ni'i.

¹⁸ Jesucristomarĩcã añugũ nimigũ, pi'etiwi. Cũ bu'iri
moomigũ, marĩ ña'arõ wee'que wapare wẽrĩ wapaye-
bosawĩ. Marĩ bu'iri cʉorãrẽ wẽrĩbosagʉ, tojo weewĩ.
Marĩrẽ yʉ'rʉogʉ, ni'cãtita wẽrĩwĩ. Cũ tojo weese me'rã
cũ pacʉ tiropʉ marĩrẽ wa'ata basiocã weewĩ. Cũ bu'icã
upʉ waroma wẽrĩa wa'awĩ. Wẽrĩtoja, be'ro masãcʉ ni-
wĩ. Cũ ejeripõ'rã pũrĩcã wẽrĩticaro niwũ. ¹⁹ Cũ
ejeripõ'rã me'rã cũ upʉ masãpẽpʉ cũñaĩ cura a'tiro
weecʉ niwĩ. Dʉporopʉ Õ'acũ a'ti turi miocã, wẽrĩcãrã
na bi'adʉpono'caropʉ nirãrẽ ï'agũ wa'acʉ niwĩ. Topʉ
narẽ cũ wẽrĩ masãsere weregʉ ejacʉ niwĩ. Dia miõse
dʉporo Noé yoacã yucʉsʉjore a'medo'gʉ da'racʉ niwĩ.
Cũ tiwʉ weeri curare cũ nĩcaterocjãrãrẽ Õ'acũ narẽ
ãjõpeocã ʉacʉ nimiwĩ. Na pe'e ne ãjõpeoticãrã niwã.
Noé, cũ nʉmo, cũ põ'rã, na nʉmosãnumia dia'cũ
ãjõpeocãrã niwã. Tojo weerã na ochota tiwʉ me'rã
yʉ'rʉcãrã niwã. ²¹ Õ'acũ narẽ yʉ'rʉo'caro weronojõta
marĩ quẽ'rãrẽ Jesucristo wẽrĩ masãse me'rã Õ'acũ
yʉ'rʉocʉ niwĩ. Õ'acũ a'ti turire miogũ narẽ yʉ'rʉo'que
marĩrẽ wãmeyese weronojõ ni'i. Marĩrẽ wãmeyese
marĩ upʉre ï'rĩ coese mejẽta ni'i. A'tiro ni'i. Õ'acũ
ï'orõpʉre bu'iri marĩrã nisi'rĩrã, cũrẽ acobojose sãrĩse
ni'i. ²² Jesucristo masãca be'ro cũ pacʉ tiropʉ mʉjãacʉ
niwĩ. Ni'cãrõacãrẽ cũ wiogʉ dujiri cũmurõpʉ nisami.
Cũ nipe'tirã bu'ipʉ, wiogʉ nimi. Õ'acũrẽ wereco'terã,
nipe'tirã wiorã ʉ'mʉarõpʉ nĩrã yʉ'rʉoro nimi.

Dʉporopʉ ña'arõ weemi'cãrã ña'arõ weedu'use queti ni'i

⁴ Jesucristomarĩcã a'ti di'tapʉ nĩgũ, pũrõ pi'etiwi.
Marĩ quẽ'rã cũ pi'eti'caro weronojõta weerã. Pi'e-
tisere uiticã'rã. Marĩ pi'etirã, Jesucristo weetamuse
me'rã nemorõ wãcũtutuarãsa'a. Ña'asere
weesi'rĩtirãsa'a. ² Tojo weerã a'tiro nicã me'rã marĩ
catise nʉmʉrĩ ejatuaro marĩ ña'arõ weesi'rĩsere wee-
some majã. Õ'acũ cũ ʉaro pe'e weerãsa'a. ³ Mʉsã Jesu-
cristore ãjõpeotirã na weesetisenõjõrẽ weetojacãrã ni-
wũ. Ña'arõ mʉsã weesi'rĩsere weecãrã niwũ. Numia
me'rã ña'arõ weecãrã niwũ. Numia quẽ'rã ʉmʉa me'rã
mejãrõta ña'arõ weecãrã niwũ. Que'acãrã niwũ.
Bosenʉmʉ nicã que'a, caricũcãrã niwũ. Ña'arõ
weesere yʉ'rʉoquejocã'cãrã niwũ. Apeyere Õ'acũ
dutisere yʉ'rʉnʉ'cãrã, masã yee'quere ãjõpeocãrã ni-
wũ. ⁴ Ni'cãrõacãrẽ te pejere mʉsã weetisa'a majã.
Todʉporopʉ mʉsã me'rã ña'arõ weeseti'cãrãrẽ ba'-
patinemetisa'a. Mʉsãrẽ na pijicã, wa'atisa'a. Mʉsã tojo
weecã, "¿De'ro weerã tojo weeti?" nisama. Tere ï'arã,
mʉsãrẽ ï'atu'ti, ucjasama. ⁵ Na tojo weemicã, a'tere
masĩña. Õ'acũ mʉsãrẽ ucja tu'tirãrẽ "¿De'ro weerã
yʉ'u põ'rãrẽ tojo weeri?" ni sãrĩtiña'gũsami. Mʉsãrẽ to-
jo wee'cãrã na wee'quere beseno'rãsama. Õ'acũ
nipe'tirã wẽrĩ'cãrãrẽ, catirãrẽ marĩ weesenʉcũrẽ be-

segusami. Ne ni'cürë dɛ'asome. ⁶ Nipe'tirã masã wërdijape'tirãsama. Jesucristore ëjõpeo'cãrã pe'e na ye uɸ boamicã, Ô'acũ tiropɸ catinu'cũcã'rãsama. Tojo weerã narë a'ti turipɸ caticã, Jesucristo ye añuse que-tire wereno'caro niwũ.

⁷ A'ti turi pe'tiatjo cã'rõacã dɛ'sasa'a. Tojo weerã mɸsã weesere añurõ tɸ'oña'nɸ'cõ, weesetiya. Wãcũtu-tuaya. Mɸsã ña'arõ wees'ĩrĩsere nɸ'cãña. Tojo weerã mɸsã queoro ñubuerãsa'a. ⁸ Nipe'tise apeyenojõ yɸ'rɸoro a'tiro weeya. Diacjũ a'merĩ ma'ña. Ne a'merĩ ma'idu'uticã'ña. Marĩ ãpërãrë ma'ĩrã, marĩrë ña'arõ weesere maata acobojosa'a. ⁹ Æpërã mɸsã ye wi'seripɸ ejacã, e'catise me'rã narë ñe'eña. Uase marĩrõ narë a'mãca, cãrĩse o'oya. ¹⁰ Ô'acũ cũ tutuaro me'rã marĩ Jesucristore ëjõpeorãncürë de'ro marĩ weemasĩsere o'osami. Te o'ose me'rã cũ yere añurõ weemas'ĩi. Tere o'ogɸ, ni'cãrdõnojõ o'otisami. Cũ o'o'que põtëorõ ãpërãrë weetamudutigɸ o'osami. Marĩ ãpërãrë weeta-murã, cũ o'o'quere queoro weera wee'e. ¹¹ Ni'cãrëãrë a'tenojõrë o'osami. Pãjãrã wa'teropɸ cũ ye queti were-tuasere o'osami. A'tere wererã, cũ were'caro weronojõ wereya. Æpërã, weetamurãnojõ quë'rã Ô'acũ mɸsãrë tutuaro o'o'caro põtëorõ weetamuña. Tojo weecã, masã "Jesucristo cũ weetamurõ me'rã tojo weeamã" ni, e'catise o'orãsama Ô'acürë. Jesucristo tu-tuayɸ'rɸami. Cũ nipe'tirã bu'ipɸ, wiogɸ nimi. Tojo weerã marĩ cürë e'catise o'onu'cũcã'rã.

Jesucristore ëjõpeorãrë "Mejëcã wa'acã, wãcũtutuaya" nise ni'i

¹² Yɸ'ɸ mairã, apeyenojõ werenemogũti tja. Mɸsã Jesucristore ëjõpeose bu'iri ña'arõ yɸ'rɸã, "¿De'ro weero tojo wa'ati?" ni ï'amarĩaticã'ña. Te mɸsã pi'etis-ere wãcũtutuarã, diacjũta Jesucristore ëjõpeosere ï'ono'o. Tojo weerã mɸsã mejëcã wa'acã, ï'amarĩat-icã'ña. ¹³ Mejõ e'catiya. Ni'cãrdõacãrë mɸsã Jesucristo cũ pi'eti'caronojõta pi'etisiruturã wee'e. Tojo weerã cũ apaturi a'ticã, cũ asistesere, cũ tutuasere ï'arã, pũrõ e'-catirãsa'a. ¹⁴ Marĩ Jesucristore ëjõpeose bu'iri ãpërã marĩrë ña'arõ bujicã'sama. Na tojo weecã, marĩ a'tiro mas'ĩi. Espĩritu Santu tutuayɸ'rɸagɸ marĩpɸre nimi. Marĩ me'rã ninu'cũcũsami. Æpërã marĩrë ña'arõ weecã, weetamusami. Tojo weerã na ña'arõ bujicã'micã, e'-catino'sa'a. ¹⁵ Mɸsã a'tiro wãcũña. Wëjëcõ'arĩ masãrë, yajari masãrë Ô'acũ bu'iri da'regusami. Æpërã yere uc-ja wãcũnɸrãrã quë'rãrë tojota weegusami. No'o ña'arõ weerãrë bu'iri da'regusami. Mɸsã na weronojõ weet-icã'ña. Na, na ye bu'iri pi'etirãsama. ¹⁶ Apeterore mɸsã Jesucristore ëjõpeose bu'iri pi'etirãsa'a. Tojo pi'etirã, bopoyaticã'ña. A'tiro pe'e weeya. Ô'acürë e'catise o'orã, "Añu'u", niña. "Mɸ'ɸ ñsãrë Jesucristo yarã sãjãcã weeapɸ", ni wãcũtutuaya.

¹⁷ Ni'cãrdõacãrë Ô'acũ masãrë beseri nɸmɸ nɸ'cãto-ja'a. Cürë ëjõpeorã me'rã besenɸ'cãmi. Marĩ cürë ëjõpeorã me'rã nɸ'cãcã, ãpërã cürë ëjõpeotirã pe'ema de'ro wa'aro wa'arosa'a. Ô'acũ nãma ɸɸtɸ bu'iri da'regusami. ¹⁸ Dɸporopɸ Ô'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ te pi'etise cjasere a'tiro ojacɸ niwĩ:

Ô'acürë ëjõpeorã waromarĩcã ɸ'mɸsepɸ wa'ase dɸ-poro a'ti nucũcãpɸre pi'etinĩrãsama yujupɸ.

To pũrĩcãrë cürë ëjõpeotirã ña'arõ weerã pe'ere ¿de'ro wa'arosaɸ?

Narë ña'abutiario wa'arosa'a.

Ô'acũ narë bu'iri da'regusami, tojo nicɸ niwĩ Ô'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ.

¹⁹ Marĩ Ô'acũ ɸaronojõ pi'etirã pũrĩcã, a'tiro weegɸa'a. Añurõ weesere weenu'cũcã'rõa'a. Tojo nicã marĩ ye niatjere Ô'acũ marĩrë wee'cũre wiarõa'a. Nipe'tise cũ "Weeguti" nisere queoro weesami.

Jesucristore ëjõpeorã a'tiro weerɸa'a nise ni'i

5 Ni'cãrdõacãrë majã Jesucristore ëjõpeorã sɸ'ori nirãrë wereguti. Yɸ'ɸ quë'rã ãpërãrë sɸ'ori nigũta ni'i. Yɸ'ɸ Jesucristo pi'eticã ï'awũ. Cũ apaturi a'ti turipɸ a'ticã, Ô'acũ nipe'tirãpɸre Jesucristo asistesere, cũ tu-tuasere ï'ogũsami. Tere yɸ'ɸ quë'rã nipe'tirã cürë ëjõpeo'cãrã me'rã bu'ipejatamugũsa'a. ² Jesucristore ëjõpeorãrë sɸ'ori nirã, yɸ'ɸ wereatjere tɸ'oya. Ô'acũ cũ yarãrë co'tedutigɸ mɸsãrë cũucɸ niwĩ. Ovejare co'teri masũ cũ yarã ovejare añurõ co'tesami. Cũ weronojõta mɸsã quë'rã Ô'acũ yarãrë añurõ co'teya. Æpërã dutiro marĩrõ mɸsã ɸaro narë co'teya. Mɸsã tojo weecã, Ô'acũ ɸasami. Apeye quë'rãrë narë sɸ'ori wejepeorã, niyeru dia'cürë wapata'as'ĩrĩticã'ña. Mejõ pe'e e'catise me'rã co'teya. ³ Narë co'terã, ña'arõ dutipeticã'ña. Narë ï'acũudutirã pe'e, añurõ weesetiya. ⁴ Tojo weecã, Jesucristo nipe'tirã masãrë co'terã wiogɸ apaturi a'ti turipɸ a'tigɸ, mɸsãrë wapayegusami. "Añurõ co'tewɸ narë yɸ'ɸ co'tedutigɸ cũu'cãrãrë", nigũsami. Cũ mɸsãrë wapayese ninu'cũcã'rõsa'a. Cũ tiro, cũ asis-teropɸ catinu'cũatjere o'ogusami. Te ne pe'tisome.

⁵ Ma'mapjia, nu'mia, a'tiro weeya. Bɸcãrã mɸsãrë sɸ'ori wejepeorãrë ëjõpeo yɸ'tiya. Mɸsã "Nipe'tirãpɸta ãpërã yɸ'rɸoro ni'i" ni wãcũtirãta, a'merĩ weetamuña. Dɸporopɸ Ô'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ a'tiro ojacɸ niwĩ:

"Æpërã yɸ'rɸoro ni'i" nirã me'rã Ô'acũ a'pepũrĩ nisa-mi.

Æpërã "Yɸ'ɸ mejõ nigũ ni'i, yɸ'ɸre weetamuña" nirã pe'ere Ô'acũ weetamusami, ni ojacɸ niwĩ. ⁶ Ô'acũ tutuayɸ'rɸagɸ nimi nirã, cũ dutisere yɸ'tiya. To-jo weecã, Ô'acũ cũ ɸari nɸmɸ mɸsãrë ãpërã wiorã weronojõ añurõ wãcũcã weegusami. ⁷ Ô'acũ marĩrë ma'igũ, co'tesami. Tojo weerã nipe'tise marĩ wãcũque'-tisere, marĩrë no'o mejëcã wa'asere Ô'acũpɸre o'orã. Cũ marĩ tojo weesere ñe'egũsami.

⁸ Mɸsã weesere añurõ tɸ'oña'nɸ'cõtojarãpɸ weesetiya. Mɸsã ña'arõ wees'ĩrĩsere wãcũtutuaya. Añurõ tɸ'omasĩña. Wãtĩ marĩrë ï'atu'tigɸ nipe'tiropɸ a'masijasami. Marĩrë ña'arõ weecã ɸagɸ, tojo weesa-mi. Tojo weerã co'te ï'anɸũña. Ni'cũ yai ba'ase a'-magũ pi'etisijaro weronojõ marĩ Jesucristore ëjõpeosere pe'os'ĩrĩsami. ⁹ Wãtĩ dutisere weeticã'ña. Wãcũtutuaya. Jesucristore ëjõpeonu'cũcã'ña. Wãtĩ mɸsã dia'cürë ña'arõ weegɸ weetimi. Nipe'tirocjãrãpɸ Jesucristore ëjõpeorãrë tojo weegɸ weemi. Na quë'rã

m̄sã pi'etironojõta pi'etirã weema. Tojo weerã wãcũ-tutuaya. ¹⁰ Õ'acũ marĩrẽ ma'ígũ, no'o niro' weeta-munu'cũgũsami. Cũ macũ Jesucristo wẽrĩse me'rã marĩrẽ yu'r̄oc̄u niwĩ. Õ'acũta marĩrẽ cũ asisterop̄ cũ me'rã ninu'cũdutiḡu besec̄u niwĩ. Marĩ yoaticã a'ti nucũcãp̄re pi'etinĩrãsa'a yujup̄. Tojo wéeca be'ro Õ'acũ marĩ ña'arõ niseti'quere apon̄'cõ, wãcũtutuacã weeḡusami. Cũ tojo weecã, marĩ ne uisome. ¹¹ Tojo weerã c̄urẽ a'tiro nĩrã: "Õ'acũ, m̄'ũ nipe'tirã bu'ip̄, wioḡu ni'i. M̄'ũ tutuase ne pe'tisome. Ninu'cũcã'rõsa'a", nĩrã c̄urẽ.

Pedro añudutit̄u'que ni'i

¹² Silvano ojabosase me'rã yu'ũ m̄sãrẽ pejeti Ɂseriacã a'ti pũrĩp̄re oja'a. Cũ yu'ũre ba'patimi. Jesucristo

ẽjõpeoḡu añurõ weesetimi. Tojo weeḡu cũ queoro weecã ñ'agũ, c̄urẽ ẽjõpeo'o. M̄sãrẽ wãcũtutua, e'catidutiḡu a'ti pũrĩrẽ oja'a. Tojo nicã Õ'acũ ma'ise diacjũta ni'i nĩgũ, m̄sãrẽ oja'a. Cũ ma'isere masĩrã, Õ'acũrẽ ẽjõpeoyapaticã'ña.

¹³ A'ti macã Babiloniacjãrã Jesucristo ẽjõpeorã m̄sãrẽ añudutise o'óma. Õ'acũ ã'rã quẽ'rãrẽ m̄sãrẽ weronojõta besec̄u niwĩ. Apĩ quẽ'rã Marco yu'ũ macũ weronojõ nigũ m̄sãrẽ añudutimi. ¹⁴ M̄sã e'catise me'rã a'merĩ añudutiya. M̄sã nipe'tirãrẽ Jesucristo ẽjõpeorãrẽ Õ'acũ ejerisãjãse o'oato.

Tocã'rõta oja'a.

Pedro

2 PEDRO

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

A'ti pūrīrē Pedro Asia di'tapū du'tistewā'cā'cārārē ojacū niwī tja.

A'tiro ojacū niwī. Jesucristore ējōpeosere dojorērārē, "Tojo niwe'e" ni dūcayusī'rīrānojōrē tū'omasī'dutigū ojacū niwī.

Pedro Jesucristore ējōpeorārē oja'que ni'i

1 Yū'ū Simó Pedro Jesucristore da'rawā'ñaco'tegū cū besecū'cū mūsārē añuduti'i. Nipe'tirā ūsā weronojō ējōpeorārē a'ti pūrīrē oja'a. Marī Jesucristore ējōpeose añuse waro ni'i. Jesucristo marī wioḡū marīrē yū'rūogū cūrē ējōpeocā weecū niwī. Marīrē ni'cārōnojō cū yarā wa'acā weecū niwī. ² Ō'acū, tojo nicā marī wioḡū Jesure masīnemoña. Mūsā tojo weecā, na añuse, ejerisājāsere o'oyū'rūmajārāsama.

Jesucristore ējōpeorārē "A'tiro weerū'a" nise ni'i

³ Ō'acū cū macū Jesucristore marīrē masīcā weecū niwī. Cūrē masīrā, cū tutuaro me'rā marī cū ūaro añurō nisetimasīrāsa'a. Jesucristo añuyū'rūagū, nipe'tise añurō weegū marīrē cū yarā nidutigū pijicū niwī. ⁴ A'tiro weégū, cū tutuaro me'rā marīrē "Peje añurō weegūti", nicū niwī. Cū tojo ní'que añuse waro ni'i. Wapatiyū'rūa'a. Cū "A'tiro weegūti" nise me'rā marī cū weronojō nisetimasīrāsa'a. Tojo nicā mūsā a'ti turi cjase ña'ase ūaripejasere yū'rūwetirāsa'a. ⁵ Mūsā Jesucristore ējōpeotoja'a. Mūsā tutuaro pōtēorō a'tere weenemopeoya. Wācūtutua, añurō nisetiya. Tojo nise-tirā, Ō'acū yere tū'omasīnemoña. ⁶ Tū'omasīnemoñā, mūsā basu ña'arō weesī'rīrā, nū'cāña. Nū'cārā, mejēcā wa'acā, ējōpeodu'uticā'ña. ējōpeodu'utirā, Ō'acūrē queoro ējōpeo, cū ūaro weeya. ⁷ Cū ūaro wéerā, ni'cū pō'rā weronojō mūsā basu a'merī weetamuña. A'merī weetamurā, nipe'tirārē ma'ña.

⁸ Mūsā a'tere siape me'rā nemorō weeturiawā'cārā, marī wioḡū Jesucristore añurō masīrāsa'a. Cū ūaro weenemoñāsa'a. "Mejō waro cūrē ējōpeopā", nisome. ⁹ Mūsā tere tojo weetirā pe'e, caperi ī'aejatirā weronojō nisa'a. Ō'acū yere ne masītisa'a. Mūsā todūporopū ña'arō wee'quere Jesucristo acobojo'quere wācūtisa'a. ¹⁰ Yū'ū acawerērā, mūsā Ō'acū bese'cārā ni'i. Tojo weerā cū bese'cārā weronojō nipe'tise mūsā weep-ōtēorō añurō nisetiya. Mūsā tojo weerā Jesucristore ējōpeodu'usome. ¹¹ Mūsā añurō weenu'cūrā, marī wioḡū Jesucristo tiropū ejarāsa'a. Topū marīrē yū'rūogū me'rā añurō ninu'cūcā'rāsa'a.

¹² Yū'ū were'quere masītojasa'a. Tere masīrā, du'ucūurō marīrō mūsā tū'o'quere añurō weenu'cūrā

wee'e. Mūsā tere masīmicā, acobojori níḡū, werenu'cūcūti. ¹³ Cā'rōacā dū'sasa'a yū'ū wērīatjo. Marī wioḡū Jesucristo yū'ūre weretojami. Tojo weegū yū'ū catiro ejatuaro yū'ū ucū'quere wācūato níḡū were'e. Yū'ū tojo werecā, "Añu nirōsa'a" ni wācūḡū, tojo were'e. ¹⁵ Yū'ū wérīca be'ro yū'ū were'quere añurō wācūnu'cūcā'to níḡū yū'ū pōtēorō añurō weegūti.

Pedro Jesucristo ūrūḡūpū dūcayucā ī'a'que ni'i

¹⁶ Marī wioḡū Jesucristo apaturi a'ti turipū tutuaro me'rā cū a'tiatjere wereno'tojawū. Tere wererā, masā ña weewūaronojō wācūbajurē'que mejētare werewū. ūsā basu ūrūḡūpū Jesús cū tutuasere ī'awū. ¹⁷ Cū pacū Ō'acū cū tutuasere, cū asistesere ī'ocā ī'awū. Cū tojo weeri cura ū'mūsepū ucūḡū, a'tiro niwī: "Árī yū'ū macū yū'ū ma'igū nimi. Cū me'rā e'cati'i", niwī. ¹⁸ Cū tojo ucūdijosere ūsā tū'owū. Titare marī wioḡū me'rā ūrūḡūpū niwī. Cū tigūpū níḡūta asistewī.

¹⁹ Tojo wa'ase me'rā ūsā masīwū. "Dūporocjārāpū Ō'acū ye queti weremū'tārī masā diacjūta oja'pā Jesús ye cjasere", niwī. Na oja'que na'itī'arōpū sī'ocā bo'reyuse weronojō ni'i. Tere bu'e, wācūnū'ñā. Tojo weerā marī Ō'acū ūaro nisetimasīrāsa'a. Téé Jesucristo apaturi a'ticāpū tere bu'e, wācūnu'cūcā'ña. Bo'reamūjāticā ñocōawū mūjātaro weronojō Jesucristo a'ti nucūcāpū a'tigū, marī masītisere masīcā weegūsa-mi. ²⁰ A'te pūrīcārē añurō tū'omasīña. Ō'acū ye queti weremū'tārā na "Tojo wa'arosa'a" ni oja'quere marī basu wācūse me'rā "Tojo nisī'rīrō wee'e", nīmasītisa'a. Espíritu Santu cū weetamurō me'rā pe'e marī tere tū'omasīrāsa'a. ²¹ Ō'acū ye queti weremū'tārī masā-marīcā na oja'quere na wācūse me'rā dia'cū dū'pocātīcārā niwā. A'tiro pe'e weecārā niwā. Na Espíritu Santu ī'o, ojadutiro me'rā Ō'acū yere ojacārā niwā.

Nisoose me'rā bu'ese cjase ni'i

(Jud 4-12)

2 Dūporopūre Israe curuacjārā ni'cārērā "Ūsā Ō'acū ye queti weremū'tārā ni'i", nisoocārā niwā. Na tojo wee'caro weronojō mūsā tiropū nirā quē'rā mejārō-ta weesiruturāsama. Nisoose me'rā diacjū weronojō bu'erāsama. Tojo weerā mūsā ējōpeosere do-

gorjēāsama. Jesú na ña'arō wee'que bu'iri wēři wa-paye'cū pe'ere ʘasome. Na tojo weecā, Ō'acū wācūña marīrō narē bu'iri da'regʘsami. ² Na numiarē a'metārāsetisere pājārā Jesure ējōpeorā ĩ'acūūrāsama. Na tojo weecā ĩ'arā, Jesure ējōpeotirā pe'e Jesú ye, diacjū cjasere ña'arō ucūrāsama. ³ Niyerure ʘaripejarā, nisoose me'rā mʘsārē bu'erāsama. Na tojo weese wapa narē bu'iri da'reatje niyutojasa'a. Ne yu'rʘwetisome. Dʘporopʘ “Ō'acū narē bu'iri da'reno'rāsama”, nitojacū niwī.

⁴ Ō'acū dʘporopʘre ʘ'mʘsecjārā cūrē wereco'terā nimirāre na ña'arō weecā, bu'iri da'recū niwī. Tojo weegʘ narē bu'iri da'rero na'itī'ase tutiripʘ dʘ'tecūucō'acū niwī. Be'ro nipe'tirā masārē beseatji nʘmʘ nicā, narē bu'iri da're bajuriogʘsami. ⁵ Noé cū nícatero quē'rārē Ō'acū cūrē ējōpeoti'cārārē acobojticū niwī. Acobojotigʘ, nipe'tirā masā ña'arārē miocō'acū niwī. Noé, cū nʘmo, pō'rā ʘmʘa i'tiarā, na nʘmosānumia dia'cūrē yu'rʘocū niwī. Noé masā wācūserē dʘcayuduti, “Añurō weeya”, ni werecū nimirā. ⁶ Tojo nicā Ō'acū Sodoma, Gomorra wāmetise macārī'cārā quē'rārē bu'iri da'recū niwī. Bu'iri da'regʘ, ʘjū'que po'ca dia'cū cūñacā narē ʘjū'acō'abajuriocū niwī. Be'ropʘre ña'arō weerārē “Tojo wa'arosa'a” ni masīato nígū tojo weecū niwī. ⁷ Narē bu'iri da'regʘ, Lot añurō weegú dia'cūrē yu'rʘweticā weecū niwī. Lot Sodomacjū āpērā ti macācārā na ña'abutiase weecā ĩ'agū, caributicū niwī. ⁸ Cū añugū nicū niwī. Na ña'arā wa'teropʘ nígū, ʘmʘcorinucū na ña'abutiase weecā ĩ'agū, bʘjaweticū niwī. Tojo nicā na ña'arō ucūserē tʘ'ogʘ, bʘjawetinemopecū niwī. ⁹ Ō'acū narē tojo wee'quere wācūrā, a'tiro nímāsī'i. Ō'acū añurārē ña'arō wa'acā, yu'rʘweticā weemasī'sami. Ña'arā pe'ere cū bu'iri da'reatji nʘmʘ nicāpʘ bu'iri da'reacjū dʘ'tecūyutojasami.

¹⁰ Masā ña'ase na upʘ cjase ʘaripeja weerānojōrē Ō'acū bu'iri da'reyʘ'rʘnʘ'cāgʘsami. Tojo nicā Jesucristo cū wioḡ nisere na yu'rʘnʘ'cārānojōrē ʘpʘtʘ bu'iri da'regʘsami.

Sō'onícārā mʘsārē nisoosijari masā na ʘaro se'saro, no'o ʘaro weema'acusiasama. Uiro marīrō ʘ'mʘsepʘ nírā ape turicjārā tutuarārē bujicā'sama.

¹¹ ʘ'mʘsecjārā Ō'acūrē wereco'terā pe'e nisoori masā yu'rʘoro tutuayʘ'rʘnʘ'cārā nima. Tojo nimirā, ña'arā Ō'acūrē wereco'terā nimirāre Ō'acūpʘre weresā, bujicā'tisama.

¹² Nisoori masā wa'icūrā weronojō tʘ'omasītisama. Na tʘ'omasītisere no'o ʘaro ucūma'asama. Na tʘ'oña'rōbajuro tʘ'oña'sama. Wa'icūrā bajuáca be'ro ñe'e wējēcō'ano'ajā weronojō nisama. Na weronojō na quē'rā wēřidjarāsama. ¹³ Āpērārē na ña'arō wee'que wapa na quē'rā ña'arō weeno'rāsama. ʘmʘco, bajuyoropʘ no'o ʘaro ña'arō weebajaque'atitʘ'sasama. Mʘsā bosēnʘmʘrī weecā, na bopoyoro, ña'abutiario weerā weesama. Weeta'sase me'rā e'catisama.

¹⁴ Numiarē ña'arō wācūse me'rā dia'cū ĩ'asama. Na me'rā ña'arō weesī'risama. Ña'arō weesere caributitisa. Ējōpeotutuatirārē na weronojō ʘaripejacā

weesama. No'o na ĩ'asenʘcū ʘapo'cārā niyurā, ʘanemocā'sama. Na bu'iri da'reno'ajā nima. ¹⁵ Ō'acū ye, diacjū cjasere du'urā, diacjū nitise pe'ere sirutusama. Na dʘporocjūpʘ Balaā wāmetigʘ Beor macū weronojō weesama. Cū Balaā ña'arō weese me'rā niyeru wapata'asī'ricū niwī. ¹⁶ Cū tojo weecā ĩ'agō, cū yago burra cūrē tu'tico niwō. Burra ucūmasī'tico nimigō, Ō'acū cū weetamurō me'rā masā ucūrō weronojō Balaārē tu'tico niwō. Co tojo nise me'rā cū weema'asere du'ucā weeco niwō.

¹⁷ Nisoori masā aco wijase peri si'bique'a'caro weronojō nima. Te peri aco marīrō weronojō na ña'arārē añuse āpērārē weetamuse marīsa'a. O'mecururi wī'rō me'rā tuuwā'cārō weronojō nima. No'o ʘaro weenu'cūma. Na ni'cādiacjūta ucūtisama. Bu'iri da'reno'ajā nitojama. Tojo weerā na'itī'arōpʘ tojota ni bajudutirāsama. ¹⁸ Nisoori masā ucūse wapamarīsa'a. Masībutirā weronojō nisoose me'rā bu'esama. A'tiro nisama. “Marī no'o ʘaro marī weetʘ'saronojō weecā, añu ni'i,” nisama. Tere nírā, na ña'arō weewʘase me'rā, tojo nicā na ña'arō ʘaripejase me'rā āpērārē dojorēsama. Jesucristore ējōpeowā'cārārē, ña'arō weesere du'uwā'cārārē, apaturi na ña'arō wee'quere ʘaripejacā weesama tja. ¹⁹ Na a'tiro nisama: “Mʘsā āpērā dutise doca niwe'e. Tojo weerā mʘsā ʘaro weeya,” nimisama. Tojo nimirā, na basu ña'asere weedu'umasītirā, ña'ase dutise doca niwā'ñarā weronojō nisama. Nipe'tise marī ña'arō weesere du'umasītise te doca niwā'ñaco'tecā wee'e. ²⁰ Marī wioḡ Jesucristo marīrē yu'rʘogʘre ējōpeorā, a'ti turi cjase ña'asere yu'rʘwetiwʘ. Tojo wéeca be'ro nimirā, apaturi ña'asere weenemopeorānojō todʘporo ní'caro nemorō ña'arō tojasama. ²¹ Diacjūta narē Jesucristo yere, diacjū cjasere masītyʘ'rʘocā, añubopā. Na Jesucristore ējōpeoca be'ro añuse dutise, narē were'quere du'urā, ña'abutiario weerā weema. ²² Na apaturi ña'arō weenemopeorā, masā na ucūwʘasenojō weerā weema. Na a'tiro ucūwʘasama: “Diayi cū etoacō'aca be'ro apaturi cū etoa'quere ba'asami tja.” Apeye quē'rā ni'i: “Yesere u'óca be'ro apaturi mejārōta ũ'irī'bu'juropʘ sī'cōcūñasami tja.” Na Jesucristore ējōpeoca be'ro ña'arō wéerā tja, te weronojō nima.

Marī wioḡ apaturi a'tiatje ni'i

3 Yʘ'ʘ mairā, mʘsārē ni'cā pūrī ojatojawʘ. Todʘporoca pūrī, tojo nicā a'ti pūrī me'rā mʘsārē diacjū wācūato nígū oja'a. Mʘsā masī'quere wācūnu'cū-dutigʘ werecasa'a. ² Dʘporocjārāpʘ Ō'acū ye queti weremʘ'tārī masā añurā na oja'quere wācūña. Tojo nicā marī wioḡ, marīrē yu'rʘogʘ dutisere wācūña. Tere ʘsā Jesucristo besecū'cārā mʘsārē wereturiawʘ.

³ A'tere masīmʘ'tāña. A'ti ʘmʘco pe'tiati dʘporo masā Ō'acū yere bujicā'rāsama. No'o na ña'arō weesī'risere weerāsama. ⁴ A'tiro nírāsama: “Jesucristo cū 'A'tigū' nī'que ¿de'ro wa'amitito?” nírāsama. A'tiro ni bujicā'rāsama. “Marī ñecʘsʘmʘa wēřidjape'tiatojama. A'ti turi ne weenʘ'cā'caro weronojō mejārōta ninucūcā'a. Ne a'tisome”, ni wācūsama. ⁵ A'tiro wa'a'que

pe'ere wăcŭsĩ'ŕĩtisama. Dəporopə Ő'acŭ cŭ ucŭse me'ră ɯ'məse, a'ti turi bajurēcɯ niwĩ. Cŭ dutiro me'ră di'ta aco po'pearə ní'que bajuacaro niwŭ. Tojo nică aco me'ră a'ti turi cjase pĩ'ŕĩ, bɯcɯacaro niwŭ. ⁶ Aco me'răta tja Noé nícaterore Ő'acŭ a'ti turire miocō'acɯ niwĩ. Cŭ tojo wee'que me'ră "Ő'acŭ a'ti turire dɯcayutojacɯ niwĩ", ni masĩno'o. ⁷ A'tocatero niseɸə majă ɯ'məse nise, a'ti di'ta cjase pecame'e ɯjŭacō'ano'atje ni'i. Be'ro Ő'acŭ cŭ ucŭse me'răta ɯjŭape'ocă'gŭsami. Cŭ masărē beseatji nɯmɯ nică, ũa'arărē bu'iri da'regɯ ɯjŭacō'agŭsami.

⁸ Ȳɯ'ɯ mairă, a'tere wăcŭũa. Marĩ tɯ'oũa'că pe'ema, mil cŭ'marĩ yoabutia'a. Ő'acŭ pe'ere mil cŭ'marĩ ni'că nɯmɯ weronojō nisa'a. Ni'că nɯmɯ quē'ră cŭrē mejărōta mil cŭ'marĩ weronojō nisa'a. Ni'cărōnojō ŕ'asami. ⁹ Marĩ wiogɯ cŭ "Apaturi a'tigɯti" ní'quere masă a'tiro wăcŭsama: "Ȳoogoyɯ'ŕɯami", nisama. Na wăcŭse diacjŭ niwe'e. Masărē pajaũa'gŭ, maata a'titisi-sami yujurɯ. Ne ni'cŭrē pecame'epɯ wa'acă ɯatisami. Nipe'tiră na ũa'asere bɯjaweti dɯcayucă ɯasami. Tojo weegɯ a'titisi-sami yujurɯ.

¹⁰ Marĩ wiogɯ apaturi a'ti nucŭcăpɯ a'tiri nɯmɯ marĩ ne wăcŭtiri nɯmɯ nirōsa'a. Ni'cŭ yajari masŭ ũamipɯ wăcŭũa marĩrō yajagɯ a'tigɯ weronojō a'tigɯsami. Cŭ dijatiri nɯmɯ a'tiro wa'arosa'a. Pŭrō bɯsuse me'ră nipe'tise ɯ'mɯarōpɯ nise pe'tia wa'arosa'a. Nipe'tise ɯjŭpe'tidija wa'arosa'a. A'ti di'ta cjase pe'e quē'ră, ɯjŭbajudutirosa'a.

¹¹ "Nipe'tise ɯjŭpe'tidija wa'arosa'a" nisere tɯ'o, ũa'arō weesetisere du'u, Ő'acŭ ɯaro pe'e aũurō weenu'cŭră. ¹² Marĩ wiogɯ a'tiatjere e'catise me'ră cŭrē co'teră. Cŭrē maata a'tidutiră, marĩ aũurō weep-

ōtēota basioro aũurō weeră. Cŭ a'tiri nɯmɯ nică, nipe'tise ɯ'mɯarō cjase ɯjŭpe'tidijarosa'a. Nipe'tise a'ti di'ta cjase, ɯ'mɯarōpɯ cjase sipipe'tirosa'a. ¹³ Marĩ pe'e Ő'acŭ cŭ "Ape ma'ma ɯ'məse, ma'ma di'ta weegŭti" ní'quere co'te'e. Ti turipəre nipe'tiră aũuse dia'cŭrē weerăsama.

¹⁴ Tojo weeră Ȳɯ'ɯ mairă, cŭ a'tisere co'teră, nipe'tise mŭsă weepōtēorō aũurō weeya. A'tiro weecă, Jesú a'tigɯ, mŭsărē aũură, bu'iri mooră, aũurō ejeripō'rătirărē bocaejagɯsami. ¹⁵ Mŭsă a'tiro masĩũa. Marĩ wiogɯ marĩrē pajaũa'gŭ, marĩ Ȳɯ'ɯcă ɯasăgŭ co'tewapamosami. Tojo weegɯ maata a'titisi-sami. Marĩ acaweregɯ Pablo marĩ ma'igŭ quē'ră tojota mŭsărē ojacɯ niwĩ. Ő'acŭ cŭrē masĩse o'ose me'ră tojo ojacɯ niwĩ. ¹⁶ Nipe'tise cŭ oja'que pŭŕĩnɯcŭ Jesucristo apaturi a'tiatjere, tojo nică marĩrē ũa'arō weetică'to ní'gŭ ojasami. Apeye ni'cărē cŭ oja'que diasayɯ'ɯa'a. Masĩtiră, tojo nică ɛjōpeotututiră tere ăpērărē weresu'riacă'sama. Na apeye Ő'acŭ ya pŭŕĩpɯ oja'quere weresu'riaro weronojō weesama. Tojo weeră bu'iri da'reno'răsama.

¹⁷ Ȳɯ'ɯ mairă, Ȳɯ'ɯ mŭsărē na nisooră weeatjere wereyutojarɯ. Mŭsă tojo weeră masĩtoja'a. Na ũa'ară mŭsărē nisoori ní'ră, tɯ'omasĩũa. Tojo nică mŭsărē ɛjōpeotutuară ní'cărărē ɛjōpeodu'ucă weetică'to.

¹⁸ Marĩ wiogɯ Jesucristo marĩrē Ȳɯ'ɯogɯ pe'ere masĩnemoũa. Cŭ marĩrē ma'imi nisere masĩră, cŭrē nemorō ɛjōpeowă'căũa. Nipe'tiră ni'cărōacărē, be'ropɯ quē'rărē Jesucristore "Aũuyɯ'ɯami", nin-u'cŭcă'ră. Tojota nirōɯa'a.

Tocă'rōta oja'a.

Pedro

1 JUAN

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Ā'rī judío masū Zebedeo macū Santiago acabiji nicū niwī.

A'tere ojacū niwī. Jesucristore ējōpeorārē nisoose me'rā bu'erārē tū'omasīdutigū ojacū niwī. Tojo nicā Jesucristore ējōpeonu'cūdutigū, queoro weenu'cūdutigū ojacū niwī. Ma'ise pe'ere apeye yū'guro weenu'cūdutigū ojacū niwī.

Cūta ape pūrī Jesucristo catiri ūmūco cjasere ojacū niwī.

Jesucristo ye queti ni'i

1 Yū'ū mūsārē Jesucristo ye cjasere, cū nisetisere ojagū wee'e. A'tiro ni'i. A'ti turi weese dūporo cū, cū pacū me'rā nitojacū niwī. Be'ro a'ti turipure bajuacū niwī. Cū catinu'cūgū marīrē catinu'cūcā weegū nimi. Ūsā cūrē ī'awū. Cū ucūserē tū'owū. Ūsā basu warota cūrē ī'abutiawū. Cūrē añurō masīwū. Tojo weerā cūrē ī'a'quere mūsārē were'e. ³ Ūsā marī pacū Ō'acū me'rā, tojo nicā cū macū Jesucristo me'rā añurō nicā'a. Mūsā quē'rārē tojota ūsāsa'a. Tojo weerā ūsā ī'a'quere, tū'o'quere mūsārē were'e. ⁴ Mūsārē añurō e'catiato nīgū a'ti pūrīrē oja'a.

Ō'acū añugū nimi nise queti ni'i

⁵ Jesucristo ūsārē bu'e'quere mūsārē wereturia'a. Cū a'tiro niwī: "Ō'acū añugū nimi. Cūpure ne ūa'ase marī'i. Cū sī'ose weronojō nimi. Na'itī'ase weronojō nitimi", niwī. ⁶ Marī a'tiro nibosa'a: "Ō'acū me'rā añurō nicā'a", nibosa'a. Tojo nimirā ūa'arō wēerā, nisoorā weesa'a. Marī weesetise, marī ye ucūse ūseri me'rā tojo weesa'a. ⁷ Ō'acū añurō weemi. Marī Ō'acū weronojō añurō wēerā pūrīcā, āpērā me'rā añurō nisetimasī'i. Cū macū Jesucristo wērīse me'rā nipe'tise marī ūa'arō nisetisere dūcayunu'cūmi.

⁸ Marī ūa'ase ūomirā ūa'ase moo'o nīrā, marī basuta nisoorā wee'e. Marī wācūse diacjū niwe'e. ⁹ Ō'acū queoro weenu'cūgū marī ūa'arō wee'quere diacjū wereyū'rūcā, queorota marīrē acobojogūsamī. Nipe'tise marī ūa'arō weeseti'quere coepe'ocūsamī. ¹⁰ Ō'acū a'tiro nicū niwī: "Masā nipe'tirā ūa'arā nima", nicū niwī. "Marī ūa'arō weewe'e" nīrā, "Ō'acū nisoosepijagū nimi", nīrā weebosa'a. Cū ucūserē ējōpeotirā weronojō nibosa'a.

Ō'acū me'rā nīrā a'tiro weeya nise ni'i

2 Mūsā yū'ū pō'rā weronojō ni'i. ūa'ase weeticā'to nīgū, mūsārē a'tere oja'a. Marī ūa'arō weecāma, Jesucristo cū pacūpure marīrē ucūbosasami. "Narē acobojoya", nisami. Jesucristo ūa'ase moogū nimi. Tojo weegū cū marīrē sērībosamasīsamī. ² Jesucristo wērīse

me'rā marī ūa'arō wee'quere acobojose bocacārā niwū. Marī dia'cū acobojose bocamasītisa'a. Nipe'tirā a'ti turicjārā acobojose bocamasīsama.

³ Marī masī'i, Ō'acū dutisere wēerā, cūrē ī'awā'no'sa'a. ⁴ Marī a'tiro nibosa'a: "Ō'acūrē masī'i." Tojo nimirā cū dutisere weetirā, nisoosepijārā nibosa'a. ⁵ Cū dutiro wēerā, Ō'acūrē queorota ējōpeosa'a. Tojo weerā marī Ō'acū me'rā ni'i nisere masī'i. ⁶ "Marī Ō'acū me'rā ni'i" nīrā, Jesucristo weeseti'caronojōta weesiruturoūa'a.

A'merī ma'īna nise queti ni'i

⁷ Acawererā, yū'ū mūsārē ojase apeye ma'ma dutise mejēta ni'i. Todūporopū mūsā dutise cūo'quereta oja'a. A'te mūsā tū'o'quepū ni'i. ⁸ Tojo nimirō, yū'ū mūsārē ojase ma'ma dutise weronojō wa'a'a. A'merī ma'isere wāmepeogū wee'e. Todūporopū marī a'merī ma'itirā, ūa'arā niwū. Na'itī'arōpū nīrā weronojō niwū. Nī'cārōacārē a'te du'uno'rō wee'e. A'tocaterore marī a'merī ma'irā, bo'reyuropū nīrā weronojō ni'i. Te a'merī ma'isere Jesucristo me'rā masīno'o. Tojo nicā mūsā me'rā masīno'o.

⁹ Marī a'tiro nibosa'a: "Yū'ū pūrīcā añurō Ō'acū dutiro weenu'cūcā'a." Tojo nimagū āpērārē ma'itigū, todūporopū na'itī'arōpū nī'caro weronojōta nicā'sa'a tja. ¹⁰ Āpērārē ma'īgū, bo'reyuropū nīgū weronojō nimi. Ne cūrē cārōacā ūa'arō weese marī'i. ¹¹ Marī āpērārē ma'itirā, na'itī'arōpū nīrā weronojō nisetisa'a. Marī ūa'arō weese bu'iri caperi bajuno'tirā weronojō nisa'a. Tojo weerā "A'tiro pe'e ūa'a", nīmasītisa'a.

¹² Yū'ū mūsā nipe'tirārē ojagūti. Jesucristo cū wērīse wapa Ō'acū mūsā ūa'arō wee'quere acobojocū niwī. Mūsā Ō'acūrē masī'i. Būcūrā, mūsārē oja'a. Jesucristore ne waropū dū'pocāti'cūre ējōpeoyucā, oja'a. Ma'mapjia, mūsā wācūtutuarā ni'i. Ō'acū ye ucūserē tū'o' ējōpeo'o. Wātīrē docaque'acā weecārā niwū. Tojo weegū mūsārē oja'a.

¹⁵ A'ti ūmūco cjase Ō'acū ye mejēta ni'i. A'tere wācūnūrticā'ūa. ūa'arō wācūse, a'metārāsī'rīse, ūarīpejase, āpērā yū'ūguro nicā'gū nisī'rīse ūa'a ni'i. A'te nipe'tise a'ti ūmūco cjase ni'i. "Tere weerāti",

niticã'ña. No'o a'tere weesĩ'rigũnojo marĩ pacu Õ'acũrẽ ma'itisami. ¹⁷ A'ti turi pe'tiwã'cãrõ wee'e. Nipe'tise ña'arõ weesĩ'rĩ ɥaripejase quẽ'rã pe'tia wa'arosa'a. Õ'acũ dutiro weerã pũrĩcã ne pe'ti-tirãsama. Cũ tiropu ninu'cũcã'rãsama.

Nisoorã ye queti ni'i

¹⁸ Nisoori masã ye quetire wereguti. A'ti ɥmũco pe'tiro wee'e. A'ti turi pe'tise dɥporo ni'cũ Jesucristore ĩ'atu'tigu a'tigusami. Mũsã a'tere tɥ'otojacãrã niwũ. Pãjãrã cũ weronojo nirã nitojama. Tojo weerã marĩ a'ti turi maata pe'tiatjere masĩ'i. ¹⁹ Na cũrẽ ĩ'atu'tirã marĩ me'rãcjãrãta nicã'miwã. Be'ro, na Jesucristo ye quetire ẽjõpeotirã, marĩrẽ dɥcawatia wa'awã. Na marĩ me'rãcjãrã waro mejẽta ni'cãrã niwã. Marĩ me'rãcjãrã nĩrã pũrĩcã, marĩ me'rãta nibosama. Na tojo dɥcawaticã ĩ'arã, marĩ narẽ ĩ'amasĩ'i. Marĩ me'rãcjãrã mejẽta nicãrã niwã.

²⁰ Jesucristo mũsãrẽ Espĩritu Santure o'ócũ niwĩ. Tojo weerã mũsã diajũ cjase, Jesucristo ye quetire masĩpe'ticã'sa'a. ²¹ Cũ ye quetire masĩtirãrẽ ojagu weewe'e. Mũsã Jesucristo yere queoro masĩsa'a. Tojo weegu mũsãrẽ oja'a. Mũsã masĩ'i, cũ ye queti nisoose mejẽta ni'i.

²² Nisoosepijagu a'tiro nisami: "Jesú Õ'acũ bese'cu mejẽta nimi", nisami. Tojo bũsugũ cũrẽ ĩ'atu'tiri masũ nimi. Marĩ pacu Õ'acũrẽ, cũ macũ Jesucristore teesami. ²³ No'o cũ macũ Jesucristore ɥatirã, cũ pacu quẽ'rãrẽ moosama. Marĩ Jesucristore Õ'acũ bese'cu nimi nĩrã, Õ'acũ põ'rã ni'i. ²⁴ Tojo weerã mũsã ne waro tɥ'o'que Jesucristo ye quetire wãcũnũrũña. Mũsã cũ ye quetire ẽjõpeonu'cũrã, Õ'acũ me'rã, cũ macũ Jesucristo me'rã añurõ nicã'rãsa'a. ²⁵ Jesucristo marĩrẽ a'tiro nicũ niwĩ: "Catinu'cũatjere o'oguti", nicũ niwĩ.

²⁶ Mũsãrẽ nisoori masã ye quetire ojatojapu. ²⁷ Mũsã Espĩritu Santu Jesucristo o'ócũre cɥotoja'a. Cũ basu nipe'tisere nisooro marĩrõ mũsãrẽ bu'emi. "Ûsãrẽ ãpẽrã bu'eato", nitisa'a. Cũ bu'eronojõta Jesucristo me'rã añurõ nicã'ña.

²⁸ Ni'cãrõacã quẽ'rãrẽ cũ me'rã ninu'cũcã'ña. Marĩ tojo wéerã, cũ a'ti nucũcãpu a'ticã, cũrẽ põtẽrĩrã ĩ'auɥũsome. Bopoyasome. ²⁹ Mũsã Jesucristo añurõ weesere masĩtoja'a. Tojo weerã nipe'tirã añurõ weerã Õ'acũ põ'rã nima nisere masĩno'o.

Õ'acũ põ'rã weesetise ni'i

3 ĩ'arẽ mũsã Õ'acũ marĩ pacu marĩrẽ ma'isere. Marĩrẽ ma'ĩgũ, "Yɥ'ɥ põ'rã" ni ẽjõpeosami. Tojo nĩrõnojoõta marĩ cũ põ'rã ni'i. ãpẽrã a'ti turicjãrã Õ'acũrẽ masĩtitjãrã, marĩ cũrẽ ẽjõpeorã weesetisere masĩtisama. ² Acawerã, marĩ Õ'acũ põ'rã nitoja'a. Cũ põ'rã nimirã, be'ropu marĩ de'ro wa'atjere añurõ masĩno'ña marĩ'i yujupu. A'te dia'cũrẽ masĩ'i. Marĩ Jesucristo a'ticã, cũ bajusere ĩ'arãsa'a. Cũrẽ ĩ'arã, cũ weronojo wa'arãsa'a. ³ Jesucristore ne ña'ase marĩ'i. Marĩ quẽ'rã cũ weronojo añurã wa'arãsa'a niatjere

wãcũ'u. Tojo weerã marĩ ña'arõ weeseti'quere dɥcayuwã'cãrã wee'e.

⁴ Ña'arõ weesetise Õ'acũ duti'quere yɥ'rũnũ'cãse ni'i. Nipe'tirã ña'arõ weerã Õ'acũrẽ yɥ'rũnũ'cãrã weema. ⁵ Mũsã masĩtoja'a, marĩ ña'arõ wee'quere cõ'agũ Jesucristo a'ti nucũcãpu a'ticũ niwĩ. Ne cũrẽ cã'rõacã ña'ase marĩ'i. ⁶ Tojo weerã nipe'tirã cũ me'rã ninu'cũrã ña'arõ weesetisama. Ña'arõ weerã pe'e Jesucristore masĩtisama. ⁷ Mũsã tɥ'omasĩña. ãpẽrã mũsãrẽ maasoocã, ẽjõpeoticã'ña. Jesucristo añugũ nimi. Tojo weerã cũ weronojo nirã masã añurã nima. ⁸ Wãtĩ ne waropũta ña'agũ nimũjãti'cu nimi. Tojo weerã ña'arõ weesetirã cũ yarã nima. Jesucristo Õ'acũ macũ wãtĩ ña'arõ weesere cõ'agũ a'tigu a'ti turipũre a'ticũ niwĩ.

⁹ Õ'acũ cũ põ'rãrẽ cũ weronojo niseticã weecu niwĩ. Tojo weerã Õ'acũ põ'rã ña'asere weenu'cũtima. ¹⁰ Marĩ Õ'acũ põ'rãrẽ, wãtĩ yarãrẽ a'tiro ĩ'adɥcawaamasĩ'i. No'o ãpẽrãrẽ ma'itirã, ña'arõ weesetirãrẽ "Wãtĩ yarã nima", ni'i. ãpẽrãrẽ ma'ĩrã añurõ weesetirã pe'ere "Õ'acũ põ'rã nima", ni'i.

A'merĩ ma'idutise ni'i

¹¹ A'merĩ ma'ĩrõũa'a nise queti mũsã ne waro maata tɥ'o'que ni'i. ¹² Dɥporocjũpu Caĩ wãmetigu weronojo niticã'rã. Cũ wãtĩ yagu nĩgũ, cũ acabiji Abere wẽjẽcu niwĩ. ¿De'ro weegu cũrẽ wẽjẽpari? Caĩ cũ weesetise ña'ase nicaro niwũ. Cũ acabiji weese pe'e añuse nicaro niwũ. Te bu'iri cũrẽ ɥogu, wẽjẽcu niwĩ. ¹³ ãpẽrã mũsã añurõ weesetisere ĩ'ãuorã, ĩ'atu'tibosama. Na Caĩ cũ acabijire ɥo'caro weronojo weerã weesama. Na mũsãrẽ ĩ'atu'ticã, ɥcɥaticã'ña.

¹⁴ Marĩ ãpẽrãrẽ ma'ĩrã, Õ'acũ põ'rã ni'i nisere masĩ'i. Todɥporopũre Jesucristore masĩtitjãrã, ãpẽrãrẽ ma'itiwũ. Ni'cãrõacãrẽ cũrẽ ẽjõpeoyurã, a'merĩ ma'ĩ'i. ãpẽrãrẽ ma'itirã pũrĩcã, marĩ todɥporopũ ni'caronojõta nicã'bosa'a. Catinu'cũsere moobosa'a. ¹⁵ No'o ãpẽrãrẽ ĩ'atu'tigũnojo masãrẽ wẽjẽcõ'arĩ masũ weronojo nimi. Mũsã masĩ'i, ne ni'cũ masãrẽ wẽjẽcõ'arĩ masũ catinu'cũsere moosami. Mũsã cũ weronojo niticã'ña. ¹⁶ Jesucristo marĩ ye niatjere wẽrĩcu niwĩ. Tojo weerã marĩ a'merĩ ma'isere masĩ'i. No'o ãpẽrãrẽ ma'ĩrã, marĩ ya catiri ɥmũcore wãcũnũrũti-sa'a. Narẽ weetamurã, marĩ quẽ'rã wẽrĩmasĩ'i. ¹⁷ Marĩ apeyenojo cɥomirã, pajasecũorãrẽ o'otirã, ¿de'ro wee "Õ'acũrẽ ma'ĩ'i", nibosau? ¹⁸ Bu'i, marĩ ye ucũse ɥseri me'rã dia'cũ "Narẽ ma'ĩ'i", niticã'rõũa'a. Narẽ añurõ weetamurõũa'a. Te me'rã marĩ narẽ ma'isere ĩ'omasĩ'i.

Õ'acũrẽ ẽjõpeorã uiro marĩrõ nĩmasĩ'i nise ni'i

¹⁹ Apetero marĩ a'tiro wãcũsa'a: "Yɥ'ɥ ña'ayũ'rũagũ nisa'a." Tojo wãcũmirã, marĩ ãpẽrãrẽ ma'ĩrã, Õ'acũ me'rã uiro marĩrõ nĩmasĩ'i. Marĩ cũ põ'rã ni'i. Cũ marĩ wãcũsere masĩpe'ocã'sami. Cũ marĩ ña'arõ wee'quere acobojosami. ²¹ Marĩ ne bu'iri moosa'a ni tɥ'oña'rã, uise marĩrõ Õ'acũrẽ sẽrĩmasĩ'i. Cũ dutisere, cũ ɥasere weecã, Õ'acũ nipe'tise marĩ sẽrĩsere yɥ'tigusami. ²³ Cũ

duti'que a'te ni'i. Cũ macũ Jesucristore ějõpeodutimi. Tojo nicã cũ duti'caronojõta marĩrẽ a'merĩ ma'idutimi. ²⁴ Marĩ cũ duti'quere weérã, cũ me'rã añurõ nicã'a. Cũ quẽ'rã marĩ me'rã añurõ nicã'mi. Marĩrẽ Espĩritu Santure o'ocũ niwĩ. Tojo weerã cũ marĩ me'rã nisere masĩ'i.

Āpẽrã weresere ĩ'abesetojarãpũ weedutise ni'i

4 Acawererã, Ō'acũ yere wereri masã mũsã tiropũ bu'erã etacã, na weresere "¿Diacjũta Ō'acũ ye nimitito?" ni ĩ'aña. Āpẽrã Ō'acũ o'ó'cãrã nitima. Nipe'tirãpũre ějõpeoticã'ña. Na Espĩritu Santure moomirã, tojo nima'acã'bosama. A'ti mũncopũre no'o ẽaro nisoori masã nibi'acã'ma. "Ō'acũ yere wererã wee'e", ni bũsũsijama. ² Mũsã na diacjũ wererãrẽ a'tiro ĩ'abeseya. Na "Jesucristo a'ti upũ me'rã bajuacũ nimi", nisama. Tojo ějõpeorã, Espĩritu Santure cũorã nima. Narẽ ějõpeoya. ³ Āpẽrã tojo ějõpeotirã, Espĩritu Santure mooma. Mejõ cũrẽ pe'sutima. Mũsã Jesucristore ĩ'atu'tigũ cũ a'tiatjere tũ'otojapã. Na cũ weronojõ nirã a'ti di'tapũre nitojama.

⁴ Nisoori masã wãtĩ yarã nima. Ō'acũ wãtĩ nemorõ tutuami. Mũsã Ō'acũ yarã ni'i. Tojo weerã mũsã na ucũsere ějõpeoticãrã niwũ. ⁵ Nisoori masã a'ti turicjãrã a'ti mũncocjase dia'cũrẽ bu'esama. Na weronojõ nirã'ta na bu'esere tũ'osama. ⁶ Marĩ pũrĩcã Ō'acũ põ'rã ni'i. Cũ põ'rã nirã marĩ bu'esere tũ'osama. Cũ põ'rã nitirã tũ'otisama. Tojo weerã marĩ diacjũ cjase ějõpeorãrẽ, diacjũ nitisere ějõpeorãrẽ ĩ'abesemasĩ'i. "Ā'rãta nima diacjũ cjasere ějõpeorã", nĩmasĩ'i. "Na nima diacjũ cjasere ějõpeotirã", ni ĩ'adũcawaamasĩ'i.

Marĩrẽ a'merĩ ma'idutise ni'i

⁷ Acawererã, Ō'acũ masãrẽ ma'imi. Tojo weerã marĩ quẽ'rã a'merĩ ma'irõũa'a. A'merĩ mairãnojõ Ō'acũ põ'rã nima. Na Ō'acũrẽ masĩma. No'o ma'ise moorãnojõ Ō'acũrẽ ne masĩtima. ⁹ Cũ marĩrẽ ma'isere ĩ'ogũ, cũ macũ ni'cũ nigũrẽ a'ti turipũre o'ócũ niwĩ. Marĩ catinu'cũatjere weégũ tojo weecũ niwĩ. ¹⁰ Yũ'ũ ma'isere ucũgũ, marĩ Ō'acũrẽ ma'isere ucũgũ mejẽta wee'e. Cũ pe'e marĩrẽ ma'isere ucũgũ wee'e. Cũ marĩrẽ ma'ígũ, marĩ ña'arõ wee'quere acobojodutigũ cũ macũrẽ o'ócũ niwĩ. Cũ me'rã marĩ acobojose bo-ca'a.

¹¹ Acawererã, Ō'acũ marĩrẽ ma'i'caronojõta marĩ quẽ'rã ãpẽrãrẽ ma'irõũa'a. ¹² A'ti mũncopũre ne ni'cũ Ō'acũrẽ ĩ'a'cũ marĩmi. Marĩ cũrẽ ĩ'ati'cãrã nimirã, ãpẽrãrẽ ma'írã, cũ marĩpũre nisere masĩ'i. Cũ marĩrẽ ma'i'que ye bu'iri ãpẽrãrẽ queoro ma'ita basio'o. ¹³ Ō'acũ marĩrẽ Espĩritu Santure o'ocũ niwĩ. Tojo weerã marĩ Ō'acũ marĩpũre nisere masĩ'i. Marĩ quẽ'rã cãpũreta ni'i. ¹⁴ Ō'acũ macũrẽ ỹsã basuta ĩ'awũ. Cũrẽ a'ti turipũre marĩ ña'arõ wee nisetimi'cãrãrẽ yũ'rũwet-icã weedutigũ o'ócũ niwĩ. Tojo weerã mũsãrẽ a'tere were'e. ¹⁵ No'o nipe'tirã "Jesũ Ō'acũ macũ nimi" nirãnojõ Ō'acũ me'rã nima. Cũ quẽ'rã napũre nimi.

¹⁶ Ō'acũ marĩrẽ ma'isere masĩ'i. Cũ nipe'tirãrẽ ma'i-mi. No'o ãpẽrãrẽ maigũnojõ añurõ Ō'acũ me'rã nimi. Ō'acũ quẽ'rã cũ me'rã nimi. ¹⁷ Marĩ Ō'acũ me'rã nĩrã, queoro ma'imasĩ'i. Jesucristo a'ti turipũ nicã, cũ pacũ quẽ'rã cũ me'rã nicũ niwĩ. Cũ me'rã nĩ'caronojõta marĩ me'rã quẽ'rãrẽ Ō'acũ nimi. Tojo weerã marĩ a'ti turicjãrãrẽ beseatji mũmũ nicã, cũrẽ ne uisome.

¹⁸ A'merĩ mairã tirore uise marĩ'i. Uise cũorã tiro pe'ere ne a'merĩ ma'ise marĩ'i. Marĩ uise me'rã bu'iritirã weronojõ tũ'oña'a. No'o uigũnojõ a'merĩ ma'imasĩtimi. ¹⁹ Ō'acũ marĩrẽ ma'imũ'tãcũ niwĩ. Tojo weerã marĩ cũrẽ ma'ĩ'i. ²⁰ Marĩ Ō'acũrẽ ma'imĩrã, ãpẽrãrẽ ĩ'atu'tirã, nisoosebũcũrã ni'i. Masã marĩ ĩ'arã waromarĩcãrẽ ma'itirã, nemorõ Ō'acũ bajutigũ pũrĩcãrẽ ma'ita basio-tisa'a. ²¹ Jesucristo marĩrẽ a'tiro dutiwĩ: "Ō'acũrẽ ma'írã, ãpẽrã quẽ'rãrẽ ma'irõũa'a", niwĩ.

Ō'acũ põ'rã nĩrã, ña'asere weeticã'rõũa'a nise ni'i

5 Nipe'tirã "Jesũ Ō'acũ bese'cũ nimi" ni ějõpeorãno-jõ Ō'acũ põ'rã nima. Āpẽrãrẽ ma'írã, na põ'rã quẽ'rãrẽ ma'irõũa'a. ² Marĩ Ō'acũrẽ ma'ĩ, cũ duti'quere weérã, marĩ cũ põ'rãrẽ ma'ĩ'i nisere masĩno'o. ³ Ō'acũrẽ ma'írã, cũ duti'quere weerã wee'e. Cũ dutise diasawe'e, weeta basiopũrĩcã'sa'a. ⁴ Marĩ Ō'acũ põ'rã a'ti turi cjase ña'asere weewe'e. Jesucristore ějõpeose me'rã añurõ weeta basio'o. ⁵ Marĩ Jesucristore "Ō'acũ macũ nimi", ni ějõpeo'o. Te me'rã dia'cũ a'ti mũncocjase ña'asere cã'mota'amasĩsa'a.

Jesucristore "Ō'acũ macũ nimi" nise ni'i

⁶ Jesucristo Ō'acũ macũ nimi. Cũ a'ti turipũ nicã, Juã wãmeyeri masũ cũrẽ wãmeyewĩ. Cũrẽ wãmeyegũ, aco me'rã wãmeyewĩ. Be'ro cũ curusapũ wẽrĩwĩ. A'tiro weese me'rã cũ Ō'acũ macũ nisere ĩ'owĩ. Cũrẽ wãmeye'que me'rã dia'cũ ĩ'otiwĩ. Cũ wẽrĩse me'rã quẽ'rãrẽ ĩ'owĩ. Espĩritu Santu Jesucristo Ō'acũ macũ nisere ĩ'omi. Cũta diacjũ cjasere weregũ nimi. ⁷ A'te quetire na basuta ĩ'oma. Na ĩ'tiarã mũmũsepũ nima: pacũ, macũ, tojo nicã Espĩritu Santu. Ā'rã ĩ'tiarãpũ dũ-cawatimirã, ni'cũta nimi. ⁸ A'ti nucũcãpũre Espĩritu Santu werese me'rã Jesũ Ō'acũ macũ nimi nisere masĩ'i. Tojo nicã Jesũ cũ Ō'acũ macũ nisere cũ wãmeyeno'que me'rã, cũ wẽrĩ'que me'rã ĩ'ocũ niwĩ. ⁹ Masã na ĩ'a'quere werecãmarĩcãrẽ, marĩ ějõpeo'o. Ō'acũ cũ macũ yere werecã pũrĩcãrẽ, nemorõ ějõpeo-oroũa'a. Cũ masã ucũse nemorõ queoro weremĩ. ¹⁰ Ō'acũ marĩrẽ cũ macũ me'rã catinu'cũsere o'ocũ niwĩ. Tojo weerã cũ macũrẽ ějõpeorã cũ me'rã catinu'cũrãsama. Cũ macũrẽ ějõpeotirã ne cũ me'rã catinu'cũsome. Marĩ Jesucristo ye quetire diacjũta ni'ĩ nĩrã, cũrẽ ějõpeorã wee'e. Āpẽrã a'tere ějõpeotirãnojõ "Ō'acũ nisoogũ nimi", nĩrã weema.

Juã werecasa'que ni'i

¹³ Mũsã Ō'acũ macũrẽ ějõpeorãrẽ tere ojarũ. Mũsã catinu'cũrãsa'a nisere masĩato nĩgũ tojo ojarũ.

¹⁴ Marí masí'i, Õ'acũ cũ ɥaranojõ marí sērĩcã, marí sērĩsere tɥ'osami. "Marí sērĩsere tɥ'osami" ni masĩrã, cũrẽ uise marĩrõ sērĩmasĩ'i. ¹⁵ "Õ'acũ marí sērĩsere tɥ'osami" ni masĩrõnojõta "Cũ marí sērĩ'que quẽ'rãrẽ o'otojami", nino'o.

¹⁶ Apetero Jesucristore ẽjõpeogɥ ña'arõ weesami. Cũ tojo weecã ĩ'arã, Õ'acũrẽ sērĩbosaya. Marí sērĩbosacã, Õ'acũ yɥ'tigɥsami. Cũrẽ dɥcayugɥsami tja. Apeye pũrĩcã ña'abutiario weese ni'i. Téma "Sērĩbosaya" niña marĩ'i. Tere weerã Õ'acũ tiropɥ wa'asome. ¹⁷ Nipe'tise ña'ase Õ'acũrẽ yɥ'rɥnɥ'cãse ni'i. Yɥ'ɥ nírdõnojõta ap-eye ña'arõ weesere Õ'acũ acobojogɥsami. Apeye ña'abutiario weesere acobojosome.

¹⁸ Marí masí'i, Õ'acũ põ'rãrẽ Jesucristo añurõ co'tenu'cũcã'mi. Tojo weerã na ña'arõ weenu'cũti-

sama. Wãtĩ quẽ'rã Jesucristo co'teyucã, narẽ ña'arõ weemasĩtisami.

¹⁹ Marí Õ'acũ põ'rã nisere, tojo nicã wãtĩ nipe'tiro a'ti turicjãrã wiogɥ nimi nisere masĩ'i.

²⁰ Apeye quẽ'rãrẽ, Õ'acũ macũ cũ a'ti'quere masĩ'i. Cũ marĩrẽ Õ'acũ diacjũ nigũrẽ masĩdutigɥ tɥ'omasĩse o'ocɥ niwĩ. Marí Jesucristo me'rã nírdã, cũ pacɥ Õ'acũpɥreta ni'i. Jesucristo Õ'acũ nimi. Cũta catinu'cũgũ marí catinu'cũatjere o'omi. ²¹ Apeye, masã na queose yee ẽjõpeo'quenojõrẽ ẽjõpeoticã'ña. Õ'acũ se'sarore ẽjõpeoya. Nipe'tise apeyenojõ yɥ'rɥoro Õ'acũrẽ ma'iña.

Tojota weerɥasa'a.

Tocã'rõta oja'a.

Juã

2 JUAN

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Juā Jesucristore ējōpeorārē sū'ori nigū weronojō Ō'acū yarā cū bese'cārārē ojacu niwī. Queoro weesetisere, a'merī ma'isetisere ojacu niwī. Nisoose me'rā bu'eri masārē tū'omasīdutigu ojacu niwī.

A'merī ma'idutise ni'i

1 Yū'ū Jesucristore ējōpeorārē sū'ori nirī masū ni'i. Yū'ū mū'ūrē Ō'acū bese'core oja'a. Mū'ū pō'rā quē'rārē oja'a. Yū'ū mūsārē diacjūta ma'i'i. Yū'ū se'saro mūsārē ma'igū weewe'e. Nipe'tirā diacjū cjase Jesucristo ye quetire tū'o'cārā mūsārē ma'ima. **2** Cū ye quetire ūsā ye ejeripō'rārīpū cūo'o. Tojo weerā mūsārē pūrō ma'i'i. Te quetire cūonu'cūcā'rāsa'a. **3** Marī pacu Ō'acū, tojo nicā cū macū Jesucristo marī wiogū mūsārē a'tiro weeato. Añurō wee, mūsārē pajaña'a, ejerisājācā weeato. Tere wéégū, diacjū nise ma'ise me'rā weeato.

4 Ni'cārērā mū'ū pō'rārē bocaejawū. Narē diacjū Ō'acū duti'caronojōta weecā ī'awū. Tere ī'agū, pūrō e'cawū. **5** Ni'cārōcā mū'ūrē nigūti. Marī a'merī ma'irōūa'a. A'te apeye ma'ma dutise mejēta ni'i. Maa-ta marī cūo'que ni'i. **6** Marī a'merī ma'írā, Ō'acū dutisere weerā wee'e. Cū marīrē a'merī ma'iduticū niwī. A'te mūsā tū'otoja'quepū ni'i.

Nisoori masārē ējōpeoticā'ña nise ni'i

7 A'ti turipūre pājārā weremaasoosijari masā nima. Na, "Jesucristo masū marī weronojō upūtigū a'ticū niwī" nisere ējōpeotima. Náta Jesucristore ī'atu'tiri masā

nima. **8** Mūsā tū'omasīña. Na weresere ējōpeoticā'ña. Mūsā tere ējōpeorā, Ō'acū mūsārē o'obo'quere bajuri-orā weebosa'a. Na weresere tū'otirā pe'e, Ō'acū nipe'tise mūsārē o'oatjere bocarāsa'a. Cū mūsārē añurō weese wapa o'ogūsamī.

9 Jesucristo bu'e'que dia'cūrē bu'etigū, no'o cū ūaro, yū'ūworo weremorēsu'ugūnojō Ō'acūrē moomi. Jesucristo cū bu'e'que se'sarore weregū Ō'acū me'rā añurō nisami. Tojo nicā cū macū me'rā añurō nicā'mi. **10** Āpērā Jesucristo ye quetire mejēcā bu'eri masā mūsā ya wī'ipū etacā, narē sōrōticā'ña. Narē utamurā, "Ō'acū mūsārē añurō weeato", niticā'ña. **11** Mūsā narē tojo nírā, na me'rācjārā wa'arā weebosa'a. Mūsā na ña'arō weesere bu'ipejarā weebosa'a.

Juā cū ojatūo'que ni'i

12 Yū'ū peje waro nisī'rīse cūomi'i, cūogū pe'e. A'ti pūrīpūre ojasome. Yū'ū basuta topū wa'a, mūsā me'rā ucūgūti. Marī tojo wéérā, e'catirāsa'a.

13 Mū'ū acabijo pō'rā mū'ūrē añudutima. Co quē'rā Ō'acū bese'co nimo.

Tocā'rōta oja'a.

Juā

3 JUAN

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Juā a'ti pūrīrē Jesucristore ējōpeogμ Gayo wāmetigμre ojacμ niwī. Jesucristore ējōpeogμ, mμ'μ āpērārē añurō weesetiaporō nígū, cūrē ojacμ niwī. Demetrio wāmetigμ cū queoro weeseti'quere ojacμ niwī. Diótfrefes wāmetigμma cū ña'arō weesere ne tμ'saticμ niwī.

Gayo ye queti ni'i

1 Yμ'μ Jesucristore ējōpeorārē sμ'ori nirī masū ni'i. Gayo yμ'μ me'rācjū yμ'μ μpμtμ maigūrē, mμ'urē oja'a. Mμ'urē diacjūta ma'i'i.

² Yμ'μ mμ'urē Ō'acūrē sērībosagμ wee'e. "Nipe'tise mμ'μ ye cjase añurō wa'ato. Mμ'μ Ō'acūrē ējōpeose añurō wa'aronojōta wa'ato. Apeye quē'rā, duti mμ'urē wa'aticā'to", ni sērībosa'a Ō'acūrē. ³ Yμ'μ pūrō e'cati'i. Āpērā Jesure ējōpeorā mμ'μ ye quetire miiejawā. Mμ'μ añurō Ō'acū ñaro weenu'cūgū weeaporo. ⁴ Yμ'μ bu'e'cμ queoro weecā tμ'ogμ, e'catiyμ'rμasa'a. ¿De'ro wee yμ'μ mμ'urē nemorō e'catimasībosam?

⁵ Mμ'μ nipe'tirā āpērā mμ'μ tiropμ ejarārē añurō weesetigμ weeaporo. μpμtμ waro apesecjārā mμ'μ ī'a-masītirārē weetamuaporo. ⁶ Na ūsā nerēwμaropμ mμ'μ ye cjasere, āpērārē mμ'μ ma'isere werewā. Mμ'μ tiropμ ejarārē narē tojo weetamunu'cūcā'ña. Mμ'μ tojo weecā, na añurō Ō'acū ñaronojōta apesepμre yμ'rμa-masīrāsama. ⁷ Na Jesucristore ējōpeotirā weetamusere ñe'erō marīrō Jesucristo ye quetire werewā'cārā weema. ⁸ Tojo weerā Jesucristore ējōpeorā marī pe'e narē weetamurōña'a. Marī narē weetamurā, na me'rā da'rarā wee'e.

Diótfrefes wāmetigμ cū ña'arō wee'que ni'i

⁹ Yμ'μ mμsārē ni'cā pūrī ojawμ. Diótfrefes mμsā wioγμ nisī'rīgū weeapμ. Tojo weegμ ūsā duti'quere ña-

tiapμ. ¹⁰ Yμ'μ mμsā tiropμ wa'agμ, cūrē mμsā ī'orōpμ weregμti cū ūsārē ucja'quere, ūsārē nisoo'quere. A'te dia'cū nitiaporō. Āpērā Jesucristore ējōpeorā topμ ejacā, narē ñe'etiapμ. Āpērā narē añurō ñe'esī'rīrārē ñe'edutitiapμ. Narē ñe'ecāma, na me'rā ninemodutiti-acjμ niapμ.

¹¹ Ña'arā na weesere ī'acūuticā'ña. Añurō weerā pe'ere ī'acūuñā. Añurō weerā Ō'acū yarā nima. Ña'arō weerā Ō'acūrē masītisama.

Demetrio cū añurō weese ni'i

¹² Nipe'tirā Demetriore añurō ucūma. Ō'acū ñaronojōta queoro weeapμ. Ūsā quē'rā cūrē tojota ī'awū. Mμsā masī'i. Ūsā diacjūta ucū'u.

Juā cū añudutise ni'i

¹³ Yμ'μ peje waro ucūse cμomi'i, cμogμ pe'e. A'ti pūrīpμre ojasome. ¹⁴ Yμ'μ maata topμ wa'acā, marī a'merī utamurāsa'a.

¹⁵ Añurō wa'ato mμ'urē. A'tocjārā yμ'μ me'rācjārā mμ'urē añudutima. Nipe'tirā topμ nirā marī me'rācjārā añuato.

Tocā'rōta oja'a.

Juā

JUDAS

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

A'ti pūrīrē Juda, Santiago Jesucristore ějōpeorārē sū'ori wejepeogū acabiji nicū niwī. Queoro bu'ese Jesucristo ye queti na tū'o'quere du'usī'ricā tū'ogū ojacū niwī. Tojo nicā nisoose me'rā bu'erārē tū'omasīdutigū, Jesucristore ějōpeonu'cūdutigū ojacū niwī.

Juda Ō'acū yarārē ojase ni'i

1 Yū'ū Juda Jesucristore da'rawā'ñaco'tegū Santiago acabiji mūsārē añuduti'i. Marī pacū Ō'acū mūsārē cū pō'rā niato nígū besecū niwī. Cū mūsārē ma'imi. Jesucristo mūsārē ějōpeonu'cūcā'to nígū co'temi. A'ti pūrīrē mūsārē oja'a. ² Ō'acū mūsārē pajaña'se, ejerisājāse, ma'ise cūoyū'rūmajācā weeato.

Nisoose me'rā bu'ese cjase ni'i

³ Yū'ū mairā, Ō'acū marī Jesucristo yū'rūono'cārārē añurō weesere mūsārē pūrō ojasī'rīmiwū. Tojo weesī'rī'cū nimigū, ni'cārōacārē "A'te pe'ere ojacā añutū'sa'a" ni wācū'u majā. Āpērā nisoose me'rā bu'ecā, ějōpeoticā'ña. Ō'acū Jesucristore ějōpeodutigū cūu'que pe'ere wācūtutua, ějōpeonu'cūcā'ña. Cū tere ni'cāti me'rāta marī cū yarārē o'odojacū niwī. Nisoori masā me'rīse me'rā mūsā me'rā a'mesū'acārā niwā. Na Ō'acūrē mooma. A'tiro nisama: "Ō'acū marī ña'arō wee'quere acobojoyucā, no'o űaro marī upū űaripejasenojōrē weemasī'i", nisama. Ō'acū ma'ígū weese pe'ere dojorēsama. Jesucristo marī wioyū ni'cū nigūrē űatisama. Cūrē "Ō'acū macū mejēta nimi", nisama. Dūporopū Ō'acū ye queti ojacā pūrīpū na tojo weerārē "Bu'iri da'reno'rāsama", nitojano'caro niwū. Tojo weerā wācūtutuaya. Nisoori masā dutisere weeticā'ña. Narē a'tiro niña: "Ō'acū marīrē ějōpeodutise dia'cū queoro ni'i. Mūsā bu'ese pūrīcā diacjū niwe'e", niña narē.

⁵ Mūsā masī'querūre apaturī wācūdutigū mūsārē weregūti. Ō'acū cūrē yū'rūnū'cārārē bu'iri da'resami. Dūporopū Ō'acū űsā ñecūsumūra Israe curuacjārārē yū'rūocū niwī. Na Egiptopū pi'eti'cārārē aperopū miijacū niwī. Be'ro cū tojo weecā ī'amirā, āpērā cūrē ějōpeoticārā niwā. Tojo weegū narē bu'iri da're bajuriobutiacū niwī. ⁶ Apeye quē'rārē wācūña. Dūporopū āpērā ű'mūsecjārā Ō'acūrē wereco'terā nimi'cārā cūrē yū'rūnū'cācārā niwā. Ō'acū narē dutise cūumi'quere yū'rūnū'cārā, añurōpū nimi'cārā cō'owijaacārā niwā. Tojo weegū Ō'acū cūrē wereco'terā nimi'cārārē na'itī'arōpū cōme dari me'rā dū'tecūucō'acū niwī. Cū nipe'tirārē besatji nūmū nicā, narē bu'iri da'rebutiagūsamī. Narē pi'etinu'cūdutigū pecame'epū cō'abajuriogūsamī. ⁷ Sodoma, Gomorra, tojo nicā te pū'to

cjase macārī na ña'arō wee'que quē'rārē wācūña. Ō'acūrē wereco'terā nimi'cārā weronojō te macārīcārā quē'rā ña'arō weecārā niwā. Na nūmosānumia nitirārē a'metārācārā niwā. Apeye quē'rārē űmūra se'saro numia me'rā weewūhasenojōrē weecārā niwā. Numia quē'rā tojota weecārā niwā. Na ña'arō wee'que wapa Ō'acū bu'iri da'regū, narē űjūacō'acū niwī. Nipe'tirā ña'arā na weronojōta pecame'e pe'titiri me'epū bu'iri da'reno'rāsama nisere masīyudutigū narē tojo weecū niwī.

⁸ A'tiro nicā quē'rārē mūsā wa'teropū nirā na nisoori masā todūporocjārāpū weronojō ña'arō weema. Tū'o-masītirā weronojō na ña'arō weesī'rīsere no'o űaro weesama. Tere wēerā, na basu na upūre dojorēsama. Tojo nicā Ō'acū dutisere yū'rūnū'cāsama. Ape turicjārā ű'mūsepū nirā tutuarārē bujicā'sama. ⁹ ű'mūsecjārā Ō'acūrē wereco'terā wioyū Miguemarīcā tojo bujicā'ticū niwī. Dūporopū Moisé wēricā be'ro Migue wātī me'rā Moisé ya upūre dū'sasocārā niwā. Migue cū basu wātīrē ne cārō tu'ti bujicā'ticū niwī. A'tiro pe'e nicū niwī: "Ō'acū yū'ū wioyū mū'urē tu'tiato", nicū niwī.

¹⁰ Nisoori masā pūrīcā na tū'omasītisere no'o űaro ucūma'asama. A'ti turi cjase na no'o weerobajuro weese dia'cūrē masīsama. Wa'icūrā tū'omasītīrā weronojō nima. Na tū'oña'rōbajuro tū'oña'sama. Te me'rā na bu'iri da're bajuriono'rāsama.

¹¹ Ña'arō wa'arosa'a narē. Dūporocjūpū Caí cū acabiji Abere űogū cūrē wējē'caro weronojō ña'arō weema. Tojo nicā Balaā wāmetigū wee'caro weronojō weema. Cū niyeru űayū'rūagū, Ō'acū dutisere yū'rūnū'cācū niwī. Apī Coré wāmetigū wee'caro weronojō weema. Cū, wiorā Ō'acū cūu'cārārē yū'rūnū'cācū niwī. Cū tojo wee'que bu'iri Ō'acū cūrē bu'iri da'regū, wēricā weecū niwī. Na nisoori masārē Caí, Balaā, Coreré bu'iri da're'caronojōta Ō'acū narē bu'iri da'regūsamī. ¹² Nisoori masā, mūsā Jesucristore ějōpeorā nerē ba'ari curare bopoyoro weerā weesama. Mūsā me'rā sī'rī, ba'atamurā, na ye cjase dia'cūrē wācūrā, ña'arō weesama. Narē wiopesase marīsa'a. Āpērārē wācūtimirā, na basu ba'a yapisī'rīsama. Aco pejatimirō, acocurari wī'rō wēecā, tuuwā'cārō weronojō nisama. Te curari aco pejatiro weronojō masārē añuse ī'otisama. Yucūdūca dūcatiri cura apeyepagū dūca marīsepagū weronojō nico'tesama. Na Ō'acū yere bu'emirā, queoro weetirā,

dɛca marĩrã weronojõ nisama. Na, masã dɛca marĩcjɛre paacõ'ano'cɛ weronojõ nisama. Narẽ ne cã'rõ añurõ weese marĩsa'a. ¹³ Pã'cõrĩ maa pajiri maa cjase ña'ase sa'pori sumutorɸ paaqueõ'o'que weronojõ nima. Na ucũme'rĩmirã, ña'ase bopoyase dia'cũrẽ weenu'cũsama. Ñocõa bɛrɛbajudutidijarã weronojõ nima. Diacjũca ma'a cjasere du'urã, na'itĩ'arõɸ bu'iri da're bajuriono'rãsama.

¹⁴ Dɛporocjɸɸ Enoc wãmetigɸ Õ'acũ cũrẽ masĩse o'oro me'rã na nisoori masãrẽ bu'iri da'reatjere weremɸ'tãcɸ niwĩ. Marĩ ñecũ Adã pãrãmi nituriagɸɸ nicɸ niwĩ Enoc. Seis turiri be'rocjɸ nicɸ niwĩ. Cũ, be'ropɸ wa'atjere a'tiro nicɸ niwĩ: "Marĩ wiogɸ pãjãrã ɸ'mɸsecjãrã cũrẽ wereco'terã me'rã a'tigɸsami. ¹⁵ Nipe'tirã masãrẽ besegɸ a'tigɸsami. Ña'arã na ña'arõ wee'quere besepe'ocũsami. Tojo nicã dicɸse ña'arã cũrẽ ña'arõ ucũ'quere besegɸsami. Na tojo wee'que wapa, bu'iri da'regɸsami", ni ojayucɸ niwĩ Enoc. ¹⁶ Nisoori masã nipe'tisere tɸ'satisfama; "Ña'a ni'i", nisama. Na ɸaro dia'cũrẽ weesĩ'rĩsama. Masĩrã waro weronojõ ucũma'asama. Na yere ɸasãrã, ãpẽãrẽ añurõ ucũta'sasama.

Jesucristore ẽjõpeorãrẽ werecasa'que ni'i

¹⁷ Yɸ'ɸ mairã, marĩ wiogɸ Jesucristo besecũ'cãrã mɸsãrẽ todɛporoɸ ni'quere wãcũña. ¹⁸ Mɸsãrẽ a'tiro nicãrã niwã: "A'ti ɸmɸco pe'tiati dɛporo masã no'o ɸaro Õ'acũ yere bujicã'rãsama. Õ'acũrẽ ɸatirã, na ña'arõ ɸaripejasere weerãsama", nicãrã niwã. ¹⁹ Jesucristore ẽjõpeorãrẽ dɛcawaticã weesama. Na ña'ase ɸaripejase dia'cũrẽ weesama. Espĩritu Santure mooma.

²⁰ Mɸsã pũrĩcã yɸ'ɸ mairã, Jesucristore nemorõ ẽjõpeo, wãcũtutuawã'cãña. Mɸsã ẽjõpeose diacjũ nise ni'i. Õ'acũrẽ sãrĩrã, Espĩritu Santu mɸsãrẽ masĩse o'ose me'rã sãrĩña. ²¹ Õ'acũ mɸsãrẽ ma'isere wãcũnu'cũcã'ña. Acobojocticã'ña. Marĩ wiogɸ Jesucristo marĩrẽ pajaña'gũ, cũ me'rã catinu'cũsere o'ogɸsami. Cũ o'oatjere e'catise me'rã co'teyuya.

²² Æpẽã Jesucristo yere "¿Diacjũta nisariba?" nirãrẽ pajaña'ña. Narẽ añurõ ẽjõpeocã weeya. ²³ Æpẽã nisoori masã bu'esere siruturãrẽ diacjũnɸ'cõña. Wi'i ẽjũrĩ wi'i po'peapɸ nirãrẽ wejewijaarã weronojõ narẽ pecame'epɸ wa'abo'cãrãrẽ yɸ'rɸcã weeya. Æpẽã ña'ase weepoyɸ'rɸcãrãrẽ weetamusĩ'rĩrã, pajaña'ña. Mɸsãpɸ na ña'arõ weesere pẽ'rĩpejari nĩrã, ne cã'rõ na tojo weesere ɸaticã'ña.

Õ'acũrẽ e'catitɸose ni'i

²⁴ Õ'acũ tutuayɸ'rɸgɸ marĩ ña'arõ weeri nĩgũ, cã'mo-ta'amasĩsami. Tojo nicã cũ tutuase me'rã cũ tiro, cũ asisteroɸ marĩrẽ bu'iri marĩrã nidutigɸ miamasĩsami. Topɸre e'catiyɸ'rɸarãsa'a. Õ'acũ ni'cũ nigũ marĩ wiogɸ Jesucristo wẽrĩse me'rã marĩ pecame'epɸ wa'abo'cãrãrẽ yɸ'rɸocɸ niwĩ. Cũrẽ nipe'tirã "Añuyɸ'rɸami, nipe'tirã bu'ipɸ wiogɸ nimi", wiopesase me'rã ni ẽjõpeoato. "Nipe'tirã a'ti turicjãrãrẽ dutigɸ wiogɸ waro nimi", niato. "Ne waroɸ, a'tiro nicã, be'ropɸ quẽ'rãrẽ mejãrõta nimi", ninu'cũato. Tojota nirõɸa'a.

Tocã'rõta oja'a.

Juda

APOCALIPSIS

A'ti pūrī a'tiro weero ojanopā nise ni'i

A'ti pūrīrē Juā sō'oní'que pūrīrē oja'cūta ojacu niwī. Cū bu'iri da'rero Patmos wāmetiri nēcūrōpū nígū, ojacu niwī.

A'ti pūrī Ō'acū cū ھا'caronojōta be'ropure a'tiro weegusami nisere wereri pūrī ni'i.

Juā quē'egū weronojō cū ī'a'quere ojacu niwī.

Cū siete Jesucristore ējōpeose cururicjārā Asiapū nirārē ojacu niwī.

Jesucristo Juārē quē'ese weronojō ī'o'que ni'i

1 A'ti pūrī be'ropū wa'atjere Jesucristo wereri pūrī ni'i. Ō'acū Jesucristore "Cārōacā be'ro a'tiro wa'arosa'a", ni ī'ocū niwī. Cū Jesucristore ējōpeorārē tere masīdutigu tojo werecu niwī. Be'ro Jesucristo yu'u Juā wāmetigūre tere wereturiawī. Cū Ō'acūrē wereco'tegu u'musecū me'rā tojo weewī. Yu'uta Jesucristore da'rawā'ñaco'tegu ni'i. 2 Yu'u ī'a'que nipe'tisere weregūti. Yu'u tū'o'que quē'rārē weregūti. Ō'acū ucū'quere Jesucristo yu'ure añurō werewī.

3 A'ti pūrī oja'caronojō wa'atjo cārō dū'sa'a. No'o a'ti pūrīrē Jesucristore ējōpeorārē bu'egūnojo e'catise bocagūsamī. Tojo nicā a'ti pūrī Ō'acū o'o'quere bu'ecā tū'orā pe'e quē'rā e'catise bocarāsama. No'o na a'ti pūrīpū oja'quere diacū weerānojo e'catise bocarāsama.

Juā Jesucristore ējōpeose cururicjārārē oja'que ni'i

4 Yu'u mūsā Asiapū nirā siete Jesucristore ējōpeose cururicjārārē oja'a. Ō'acū mūsārē añurō weeato. Mūsārē añurō ejerisājācā weeato. Ō'acū ne waropūta nī'cū nimī. A'tiro nicā quē'rārē ninu'cūcā'mī. Be'ropū quē'rārē apaturi a'tigūsamī. Ō'acū wioḡū dūjiri cūmurō pū'to siete Ō'acūrē wereco'terā bajutirā nu'cūma. Na topū nu'cūrā Espīritu Santure nipe'tise tutuase cūogū nimī, nisī'rīrā weema. Na quē'rā mūsārē añurō weeato. 5 Tojo nicā Jesucristo mūsārē añurō weeato. Cū Ō'acū ye cjasere queoro weregū nimī. Cūta nipe'tirā wērī'cārā dūporo masām'tā'cū nimī. Cū nipe'tirā a'ti dī'tacjārā wiorārē dutimī. Marīrē ma'imī. Cū wērīgū, cū ye dī me'rā marī űa'arō wee'quere yu'rūowī. 6 Cū wērīse me'rā marī wiorā wa'apā. Tojo nicā Ō'acū yere da'rari masā sājāpā. Cū pacū dutisere da'rato nígū marīrē tojo weecu niwī. Cūrē añurō e'catipeorā. Tojo tutuagū ninu'cūgūsamī. Tojota niato.

7 Mūsā tū'o'ya. Ō'acū bese'cū Cristo o'mecururipū dijatigūsamī. Cū a'ticā, nipe'tirā ī'arāsama. Tojo nicā cūrē wējē'cārāpūta ī'asājārāsama. Nipe'tirā a'ti dī'tacjārā cū a'ticā ī'arā, utirāsama. Tojota wa'arosa'a.

8 Marī wioḡū Ō'acū tutuayū'rūnū'cāgū a'tiro nimī: "Yu'uta nimū'tāgū, nitūogūpū ni'i." Ō'acū ne waropūta nī'cū nimī. A'tiro nicā quē'rārē ninu'cūmī. Be'ropū quē'rārē apaturi a'tigūsamī.

Juā Jesucristore quē'ese weronojō ī'a'que ni'i

9 Yu'u Juā mūsā acaweregū weronojō ni'i. Mūsā weronojōta yu'u quē'rā pi'eti'i. Marī ni'cārōnojo Ō'acū pō'rā ni'i. Tojo nicā űa'arō wa'acā, Jesucristo marīrē wācūtutuasere o'omi. Yu'u Patmos wāmetiri nēcūrōpū bu'iri da'reri wī'ipū niwū. Ō'acū ye queti, Jesucristo ucū'quere werese ye bu'iri topū niwū. 10 A'tiro wa'awū yu'ure. Ni'cā soorinūmū Espīritu Santu tutuaro me'rā quē'ese weronojō ī'owī. Wācūña marīrō yu'u sē'ema pe'e tutuaro ucūcā tū'owū. Cū ucūse coroneta putiro weronojō būsūpū. 11 Cū yu'ure a'tiro niwī:

—Yu'uta nimū'tāgū, nitūogūpū ni'i. Nipe'tise mū'u ī'asere ni'cā pūrīpū ojaya. Mū'u oja'quere Asiapū nirā siete cururi Jesucristore ējōpeose cururicjārārē o'óya. Na a'ticūrā nima: Éfesocjārā, Esmirnacjārā, Pérgamocjārā, Tiatiracjārā, Sardicjārā, Filadelfiacjārā, tojo nicā Laodiceacjārārē o'óya, niwī.

12 Cū tojo ucūcā tū'ogū, yu'u ḡnoa niti? nígū, majāmī'awū. Sietepagū sī'ose uru me'rā wee'quepagūre ī'awū. 13 Tepagū wa'teropū ni'cū masūrē ī'awū. Cū su'tiro yoarojore sāñawī. Cū cutiropū uru me'rā wéeca dare dū'tewī.

14 Cū poari añurō butise poari niwū. Cū caperi pe'e pecame'e ējūrī pō'rā weronojō asiwū. 15 Cū dū'pocārī cōme asipa'acū pecame'epū ējūrō weronojō niwū. Cū ucūse peje maarī pu'eeja o'mabūrose weronojō būsūpū. 16 Cū diacūcamocāpū siete űocōarē cūowī. Cū ھرeropū ni'cā pījī wiori pījīrē cūowī. Ti pījī pēaperi osoyojaca pījī niwū. Cū diapoā ھرūcocjū mujīpū ھرūtu asis-tero weronojō niwū.

17 Cūrē ī'acūagū, wērīgū weronojō cū dū'pocārī tiro bū'rūque'acāti. Yu'u tojo wa'acā ī'agū, cū diacūcamocā me'rā űapeo, yu'ure niwī:

—Uiticā'ña. Yu'uta nimū'tāgū, nitūogūpū ni'i. 18 Catinu'cūgū ni'i. Todūporopūre wērīwū. Ni'cārōacārē catinu'cūcā'a. Yu'u masārē wērīdutimasī'i. Pecame'epū

wa'adutimasī'i. Āpērā quē'rārē "Pecame'epu wa'a-some", nīmasī'i. ¹⁹ Mə'x ɪ'a'quere, ni'cārōacā nisere ojaya. Be'ropu mə'x ɪ'atje quē'rārē ojaya. ²⁰ Apeyere masā todɔporopu masīno'ña marɪ'quere wereguti. Ā'rā siete ñocōa a'tiro nisɪ'rɪrā weema. Na yə'ure ɛjōpeose cururicjārā wiorā sɔ'ori nirā nima. Siete sɪ'ose uru me'rā wee'quepagu quē'rā a'tiro nisɪ'rɪrō wee'e. Te ticɔsepagu yə'ure ɛjōpeose cururicjārā nima, nisɪ'rɪrō wee'e, niwī.

Éfesocjārārē oja'que ni'i

2 Jesucristo a'tiro niwī:
 "Éfesocjārā, yə'ure ɛjōpeori curuacjārā wiogu sɔ'ori nigūrē a'tiro ni ojaya: 'Yə'x siete ñocōarē diacjū-camocāpu cɔ'o. Tojo nicā siete sɪ'ose uru me'rā wee'quepagu wa'teropu sija'a. ² Nipe'tise mɔsā weesere yə'x masɪ'i. Mɔsā da'rase, mɔsā wācūtutu-asere masɪ'i. Tojo nicā ña'arō weerārē mɔsā ɛatisere masɪ'i. Mɔsā basu āpērā na nisetisere ɪ'amasɪ'i. Na "Jesucristo besecú'cārā ni'i", nima. Tojo nimirā, nitima. Tojo weerā narē ɪ'arā, "Nisoorā nima", ni'i. Mɔsā na tojo weesere masɪ'i. ³ Yé cjasere da'rarā, mɔsā ɛpɔtɔ pi'etiwu. Mɔsā te pi'etisere ɛ'cāwū.
⁴ "Mɔsā añurō weemicā, apeyenojō mɔsārē weren-emosɪ'rɪ'i. A'tiro ni'i. Mɔsā ne waro ma'inɛ'cā'caro weronojō weewe'e. ⁵ Tojo weerā mɔsā ne waropu añurō wee'quere wācūña. Mɔsā ña'arō wee'quere bɔ-jawetiya. Ne waropu niseti'quereta weeya tja. Mɔsā dɔcayuticā, mɔsā ya curuacjāgū sɪ'ocjɔre cō'agūti. ⁶ Apeye mɔsā weese pe'e añu ni'i. Nicolaíta wāmetiri curuacjārā weesetisere mɔsā ne cā'rōacā ɛawe'e. Yə'x quē'rā tere ne ɛawe'e.
⁷ "Espíritu Santu Jesucristore ɛjōpeorārē ucūmi. O'meperi cɔorā cū ucūsere tɔ'oya. A'tiro ni'i. Yə'x pacɔ tiro añurō Paraíso wāmetiropu ni'cāgū yucɔgu ni'i. Añurō wee yə'rɔwetirā ɛjōpeodu'utirā tigɔ dɔcare ba'a, catinu'cūrāsama', ni ojaya", niwī.

Esmirnacjārārē oja'que ni'i

⁸ Apaturi Jesucristo ninemowɪ tja:
 "Esmirnacjārā, yə'ure ɛjōpeori curuacjārā wiogu sɔ'ori nigūrē quē'rārē a'tiro ojaya: 'Yə'xta nimɔ'tāgū, nitɔogɔpu ni'i. Yə'x wērɪ masā'cɔ ni'i. ⁹ Nipe'tise mɔsā weesere masɪ'i. Mɔsā pi'etise, pajasecɔosere masɪ'i. Tojo pajasecɔomirā, peje cɔorā weronojō ni'i. Apeyere masɪ'i. Āpērā "Judío masā ni'i", nima. Tojo nimirā, mɔsārē ña'arō ucūma. Na judío masā waro nitima. Na wātɪ ya curuacjārā nima. ¹⁰ Mɔsā pi'etiatjere uiticā'ña. Wātɪ ni'cārērā mɔsā ɛjōpeosere du'udutigɔ bu'iri da'reri wi'ipɔ sājācā weegɔsami. Mɔsā yoaticā diez nɔmɔrɪta pi'etirāsa'a. Tojo weemicā, téé wērɪrāpu tojota ɛjōpeoyapaticā'ña. Yə'x tiropu mɔsārē catinu'cūcā weeguti.
¹¹ "Espíritu Santu Jesucristore ɛjōpeorārē ucūmi. O'meperi cɔorā cū ucūsere tɔ'oya. A'tiro ni'i. Queoro wee yə'rɔwetirā ɛjōpeodu'utirā pecame'epu wa'a-some', ni ojaya", niwī.

Pérgamocjārārē oja'que ni'i

¹² Jesucristo ninemowɪ tja:
 "Pérgamocjārā, yə'ure ɛjōpeori curuacjārā wiogu sɔ'ori nigūrē quē'rārē a'tiro ojaya: 'Yə'x pɔaperi osoyojaca pɪ wiori pɪrē cɔogɔ ni'i. ¹³ Yə'x mɔsā nipe'tise weesere masɪ'ocā'a. Mɔsā ya macā Pérgamo quē'rārē masɪ'i. Ti macāpu wātɪa wiogu dutiro cɔosami. Topu nimirā, mɔsā yə'ure sirutunu'cū'u. Yə'ure ɛjōpeodu'uwe'e. Sō'onícatero mɔsā ya macā wātɪ nirōpɔre a'tiro wa'acaro niwū. Antipas wāmetigɔ Ō'acū ye cjasere queoro werecu niwī. Āpērā cārē mɔsā wa'teropu nigūrē wējēcō'acārā niwā. Tita quē'rārē mɔsā yə'ure ne ɛjōpeodu'utiwū.
¹⁴ "Apeye mɔsārē a'tiro werese cɔ'o. Dɔporopu ni'cū Balaā wāmetigɔ nicɔ niwī. Cū Balac wāmetigɔre a'tiro bu'ecu niwī: "Mə'x Israe curuacjārārē ña'arō weedutiya", nicɔ niwī. "Narē mɔsā ɛjōpeogɔre o'o'que di'ire ba'adutiya", nicɔ niwī. Cū tojo nicā tɔ'ogɔ, Balac na wējē ñubuepeo'que di'ire Israe curuacjārārē ba'aduticɔ niwī. Tojo nicā na ña'arō a'metārābajaque'aticā weecu niwī. A'tocatero mɔsā wa'tero ni'cārērā Balaā weeduti'quenojōrē sirutuma. ¹⁵ Apeye quē'rārē ni'cārērā yə'x yabisere a'tiro weema. Nicolaíta wāmetiri curuacjārā bu'esere sirutuma. Ne du'usɪ'rɪtima. ¹⁶ Tojo weerā nipe'tise mɔsā ña'arō weesere bɔ-jawetiya. Mɔsā dɔcayuticā, mɔsā tiropu wa'aguti. Ya pɪ wiori pɪ ɛseropu cɔori pɪ me'rā mɔsārē bu'iri da'reguti.
¹⁷ "Espíritu Santu yə'ure ɛjōpeorārē ucūmi. O'meperi cɔorā cū ucūsere tɔ'oya. Queoro wee yə'rɔwetigɔ ɛjōpeodu'utigɔre maná wāmetise ɛ'mɔse cjasere ecagɔsa'a. Tojo nicā cārē ɛtāpe butiri pere o'oguti. Ti pepu masīno'ña marɪ' wāmerē ojano'rōsa'a. Ne ni'cū te wāmerē masɪsome. Ti pere cɔogɔ dia'cū masɪgūsamɪ', ni ojaya", niwī.

Tiatiracjārārē oja'que ni'i

¹⁸ Jesucristo ninemowɪ tja:
 "Tiatiracjārā, yə'ure ɛjōpeori curuacjārā wiogu sɔ'ori nigūrē a'tiro ojaya: 'Yə'x Ō'acū macū caperire pecame'e ɛjūrɪ pō'rā weronojō cɔogɔ ni'i. Tojo nicā yə'x dɔ'pocārɪ cōme asipa'acjɔ weronojō ni'i. ¹⁹ Nipe'tise mɔsā weesere masɪ'ocā'a. Mɔsā ma'ise, ɛjōpeose, a'merɪ weetamuse, wācūtutuasere masɪ'i. Ni'cārōacārē mɔsā ne waro wee'caro nemorō añurō weerā wee'e. ²⁰ Tojo nimicā, apeye mɔsārē weresɪ'rɪ'i. A'tiro ni'i. Mɔsā sō'oníco Jezabere cō'awe'e. Co "Ō'acū wereduti'quere wereturiago wee'e", nimimo. Tojo nimigō, yə'ure da'raco'terārē nisoosere bu'emo. Narē ña'arō wee, no'o ɛaro a'metārābajaque'aticā weemo. Tojo nicā wa'icɔ di'ire, na yee'cɔre ɛjōpeose o'o'que di'ire ba'acā weemo. ²¹ Ti nɔmɔpu co ña'arō wee'quere bɔjaweti dɔcayudutimwū. Ne dɔcayusɪ'rɪtimo. Co ña'arō a'metārāsere du'usɪ'rɪtimo. ²² Tojo weegɔ co ña'arō weesere du'uticā ɪ'agū, core dutitcā weeguti. Co me'rā ña'arō wee a'metārārārē ɛpɔtɔ pi'eticā

weeguti. ²³ Co pō'rārē wēricā weeguti. Tojo weecā, nipe'tirā Jesucristore ējōpeose curucijārā a'tiro nirāsama: "Cū masā tū'oña'sere masīmi", nirāsama. "Na po'pearu wācūserē, ūsā quē'rārē masīpe'ocā'mi", nirāsama. "Marī nisetisere queoro wapeyegūsami", nirāsama. ²⁴ Āpērā mūsā Tiatirapu nirā Jezabel bu'esere sirututirā, wātīa wioḡu ye cjase ya'yiosere masītirānojō pe'ere a'tiro nigūti: "Mūsārē apeye dutinemosome. ²⁵ A'te dia'cūrē weeya. Mūsā queoro weesetisere ne du'uticā'ña. Téé yu'u a'tiri curapu weenu'cūcā'ña." ²⁶ Queoro yu'u haronojō wee yu'rūweti ējōpeodu'utirā, tojota weeyapaticā'ña. Tojo weerārē wiorā wa'acā weeguti. ²⁷ Yu'u pacu yu'ure nipe'tise macāricjārā wioḡu sōrōwī. Yu'u quē'rā narē mejārōta sōrōḡūti. Yarā a'tiro weerāsama. Ņa'arārē tutuaro me'rā dutirāsama. Cōmegū me'rā bapari di'i me'rā yee'queparure paamūtōrō weronojō narē weerāsama. ²⁸ Apeye quē'rārē yu'u haro weenu'cūḡūrē a'tiro weeguti. Narē su'ori nigū weronojō nigūsami. Ņocōawū bo'reque'ari cura mājātigū weronojō nigūsami. ²⁹ Espiritu Santu Jesucristore ējōpeorārē ucūmi. O'meperi suorā cū ucūserē tū'oya', ni ojaya", niwī.

Sardi wāmetiri macācjārārē oja'que ni'i

3 Jesucristo ninemowī tja:

"Sardicjārā, yu'ure ējōpeori curuacjārā wioḡu su'ori nigūrē a'tiro ojaya: 'Yu'u siete Ō'acūrē wereco'terā bajutirārē suorō. Na Espiritu Santure nipe'tise tutuase suorū nimi, nisī'rīrā weema. Tojo nicā ticūrāta tja űocōarē suorō. Nipe'tise mūsā weesere masīpe'ocā'a. Mūsā "Ō'acū yere añurō weema" nino'rā ni'i. Tojo nimirā, wēricārā weronojō ni'i. Cū yere ne weewe'e. ² Tū'omasīña. Mūsā añurō weese pe'tiro wee'e. Dū'saseacārē añurō weeya. Mūsā weesere a'tiro ī'a'a. Ō'acū ī'orōpūre mūsā queoro weewe'e. ³ Mūsārē bu'e'quere wācūña. Tereta sirutuya. Mūsā queoro weetisere bujawetiya. Tojo weeticā, yu'u yajari masū weronojō weeguti. Wācūña marīrō mūsā tiropu bu'iri da'reḡu wa'aguti.

⁴ "Tojo nimicā, ti macā Sardi mūsā wa'teropūre pejetirācā añurō weerā nima. Na űa'arō weesere ī'acūu sirututima. Su'ti ū'irītirā weronojō nitima. Añurō wee'cārā niyurā, yu'u me'rā nirāsama. Su'ti butise sāñārā weronojō bu'iri marīrā nirāsama. ⁵ Āpērā quē'rā añurō wee yu'rūweti ējōpeodu'utirānojō su'ti añurō butise sāano'rāsama. Catinu'cūse suorā na wāmerē ojaō'oca pūrīpu suorā na wāmerē ne coeno'some. Coeno'rōnojō o'orā, yu'u pacu ī'orōpūre yu'u "Narē masī'i", nigūti. Mejārōta cūrē wereco'terā ī'orōpu quē'rārē nigūti. ⁶ Espiritu Santu Jesucristore ējōpeorārē ucūmi. O'meperi suorā cū ucūserē tū'oya', ni ojaya", niwī.

Filadelfiacjārārē oja'que ni'i

⁷ Jesucristo ninemowī tja:

"Filadelfiacjārā, yu'ure ējōpeori curuacjārā wioḡu su'ori nigūrē a'tiro ojaya: 'Yu'u űa'ase moogū, diacjū

nigū ni'i. Yu'u dūporocjū wioḡu Davi ya sawire suorō. Yu'u ni'cūta masā Ō'acū tiropu wa'acā weemasī'i. Āpērā wa'aticā quē'rārē weemasī'i. Yu'u pāocā, ne apī bi'amasītimi. Bi'acā quē'rārē, ne apī pāomasītimi. Mūsārē a'tiro wereguti. ⁸ Nipe'tise mūsā weesere masīpe'ocā'a. Yu'u mūsārē peje yē cjasere wereatjere cūuwū. Tere weemasī'i. Ne ni'cū tere cā'mota'amasītimi. Mūsā tutuatirā ni'i. Tutuatimirā, yē bu'esere añurō yu'ti'i. Yē cjasere āpērārē ucūrā, "Cūrē masī'i", ni'i. ⁹ Āpērā a'tiro nisama: "Judío masā ni'i", nisama. Tojo nimirā, judío masā waro nitima. Nisoori masā wātīa wioḡu ya curuacjārā nima. A'tiro weeguti narē. Narē mūsā dūporo ejaque'acā weeguti. Yu'u tojo weecā, yu'u mūsārē ma'isere masīrāsama. ¹⁰ Mūsārē mejēcā wa'acā wācūtutuaduti'quere queoro weewu. Tojo weegū nipe'tirā a'ti turicjārā pi'etiri cura mūsārē co'teguti. Nipe'tirā a'ti turicjārārē suorō ējōpeomitina? nigū, narē pi'eticā weeguti.

¹¹ "Maata a'tiguti tja. Mūsā queoro weesetisere ne du'uticā'ña. Mūsā queoro weetirā, Ō'acū mūsārē o'oboca be'to, cū "O'oguti" nī'quere bajuriobosa'a. Āpērārē o'obosami. Tojo weerā queoro weenu'cūcā'ña. ¹² Añurō wee yu'rūweti ējōpeodu'utirārē yu'u pacu pu'to cūḡūti. Na cū ya wī'i cjase botari weronojō cū pu'to ninu'cūrāsama. Yu'u pacu wāmerē napūre ojaguti. Cū ya macā wāme quē'rārē ojaguti. Cū ya macā, ape ma'ma macā Jerusalē wāmeti'i. Ti macā u'mūse cja macā ni'i. A'ti nucūcāpu dijatirosa'a. Yu'u quē'rā narē yu'u wāme, ma'ma ape wāme ojaguti. ¹³ Espiritu Santu Jesucristore ējōpeorārē ucūmi. O'meperi suorā cū ucūserē tū'oya', ni ojaya", niwī.

Laodiceacjārārē oja'que ni'i

¹⁴ Jesucristo ninemowī tja:

"Laodiceacjārā, yu'ure ējōpeori curuacjārā wioḡu su'ori nigū quē'rārē a'tiro ojaya: 'Yu'u diacjū ucūḡū ni'i. Ō'acū ye quetire queoro werenu'cūḡū ni'i. Ō'acū yu'u me'rā nipe'tisere weecu niwī. ¹⁵ Nipe'tise mūsā weesere masīpe'ocā'a. Yarā nimirāta, bu'iacā waro ējōpeo'o. Mūsā ējōpeorā waro nicā, añubopā. Yu'ure ējōpeoticā, űa'a nibosa'a. Yu'ure bu'iacā ējōpeocāma, totā űa'ayurūa'a. ¹⁶ Mūsā tojo weesere yabiyurūa'a. ¹⁷ Mūsā a'tiro ucū'u: "Peje suorō. Nipe'tise añurō wa'a'a. Ne dū'sawe'e", ni'i. Mūsā ne tū'omasīwe'e. Pa-jasesuorā waro weronojō caperi bajuno'tirā, su'ti marīrā weronojō ni'i. ¹⁸ Tojo weegū mūsārē nigūti. Mūsā uru pecame'epu ējūa apo'que yu'u suorē űe'eña. Pi'etimirā yu'ure ējōpeorā, uru suorā weronojō ni'i. Tere suorā, mūsā peje suorā nirāsa'a. Apeye quē'rārē su'ti butise yu'u suorē sāñāña. Mūsā tere sāñacā, bopoyase pe'tia wa'arosa'a. Yu'rūono'cārā nirāsa'a. Tojo nicā caperi piose yu'u suorē űe'eña. Mūsā te pióca be'ro añurō ī'arāsa'a tja. Yē cjasere añurō masīrāsa'a. ¹⁹ Yu'u ma'irā nipe'tirārē tu'tibocure'e. Na űa'arō weesere du'udutigū tojo wee'e. Tojo weerā yē cjasere upūtu weesī'rīña. Mūsā űa'arō wee'quere bujaweti dūcayuya.

²⁰ "Tə'oya. Yə'u sājāasī'rīgū, ni'cū sope pə'to pisunu'cūgū weronojō ni'i. No'o yə'ure tə'ogū, cū me'rā nidutigū pāosōrōgūnojōrē a'tiro weegūti. Cū me'rā su'ori e'cati, ninu'cūgūti. Cū quē'rā yə'u me'rā mejārōta weegūsamī.

²¹ "Añurō wee yə'rəweti ējōpeodu'utirārē yə'u me'rā wioğū dujiri cūmurōpə dəpogūti. Yə'umarīcā, añurō wee yə'rəweti'cū yə'u pacū me'rā wioğū dujiri cūmurōpə ni'i. Tojota yə'u quē'rā narē mejārōta weegūti. ²² Espiritu Santu Jesucristore ējōpeorārē ucūmi. O'meperi cəorā cū ucūsere tə'oya', ni ojava", niwī.

Ų'mūsepə na Ő'acūrē ējōpeosere ű'a'que ni'i

4 Be'ro yə'u Juā Ų'mūsepə ű'amorōwū. Topə ni'cā sope susucā ű'awū. Sō'onīcatero coroneta putipjə puti'caro weronojō bəsu'cūta tja ucūwī. A'tiro niwī yə'ure:

—A'topə mūjātia. Be'ro wa'atjere mū'urē ű'ogūtigū wee'e, niwī.

² Cū tojo níca be'roacā maata Espiritu Santu tutuaro me'rā yə'ure Ų'mūsepəre miawī. Topə wioğū dujiri cūmurōrē ű'awū. Ti cūmurōpə dujigūre ű'awū. ³ Cū ű'tāpe pūrō asipa'ari pe weronojō bajugū niwī. Jasper o cornalina ű'tā sō'acja wa'teri pe weronojō asipa'awī. Ti cūmurō sumutore ni'cā da bu'eda nimajāmisəttəawə. Pūrō ya'sari da esmeralda wāmetiri pe weronojō asipa'awə. ⁴ Wioğū dujiri cūmurō tiorəpə veinticuatro wiorā dujise cūmurī niwū. Te dujise cūmurīpəre ticərāta tja wiorā bəcərā dujiwā. Na su'ti butisere sāñawā. Nánəcū na dəpopapəre uru me'rā wee'que be'torire pesawā. ⁵ Ő'acū wioğū dujiri cūmurōpəre bəpo ya'baro weronojō bajuwə. Tojo nicā bəpo paaro weronojō pūrō bəsuwə. Ti cūmurō tiro siete sī'ose tuturi nu'cūwū. Te tuturinəcūta tja Ő'acūrē wereco'terā bajutirā nima. Náta Espiritu Santure tutuase cəogū nimi, nisī'rīrā weema. ⁶ Apeye quē'rā ti cūmurō tiro dia pajiri maa weronojō bajuro acostiro niwū.

Ti cūmurō sumutorəpə āpērā ba'paritirā catirā weronojō bajurā nu'cūwā. Nipe'tiro na diapoarə, na sē'emapəre caperi cəobi'awā. ⁷ Nimə'tāgū yai pajigū sō'agū weronojō bajuwī. Cū be'rocjū wecə weronojō bajugū niwī. Cū be'rocjū masū weronojō diapoatigū niwī. Cū be'rocjū á pacū wəwā'cāgū weronojō bajugū niwī. ⁸ Nipe'tirā nánəcū seis wəwəse cəowā. Na wəwəse bu'i, na wəwəse docapə caperi weronojō bajuse peje cəowā. Na Ų'məcore, ű'amirē a'tiro bəsu'nu'cūwā:

Ő'acū marī wioğū añubutiagū, ű'a'ase moogū nimi. Tutuayə'rəgū nimi.

Cūta nimi ne waropəta ní'cə.

A'tiro nicā quē'rārē ninu'cūcā'mi.

Be'ropə quē'rārē apaturi a'tigūsamī, niwā.

⁹ Wioğū dujiri cūmurōpə dujigū, catinu'cūgūrē na ba'paritirā añurō ucū, e'catise o'owā. ¹⁰ Na tojo weesetirinəcū sō'onīcārā veinticuatro wiorā bəcərā cū dəporo ejaque'aməjāwā. Cū catinu'cūgūrē ű'buepeowā. Cū də'pocārī tiorəpə na ye uru me'rā wee'que be'torire cūwā. Tojo nicā na veinticuatro wiorā bəcərā a'tiro niwā:

¹¹ Ő'acū ű'sā wioğū, mə'u añubutiagū ni'i.

Mə'urē añurō ucūrōəa'a.

Mə'u nipe'tirā yə'rəoro añuyə'rəgū, tutuayə'rəpə'cāgū ni'i.

Mə'u nipe'tisere wee'cū ni'i.

Mə'u əaro me'rā nipe'tise ni'i.

Te mə'u əaro me'rāta nipe'tise weeno'caro niwū, niwā.

Oveja wī'magū papera tūrūrē pāamasīse ni'i

5 Ő'acū Ų'mūse wioğū dujiri cūmurōpə dujiwī. Cū ni'cā papera tūrūrē diacjəcamocāpə cəowī. Ti tūrūpəperi ojāca tūrū niwū. Sietetiri pi'rabi'aca tūrū niwū.

² Wioğū dujiri cūmurō pə'to ni'cū Ő'acūrē wereco'tegū tutuagūre ű'awū. Cū tutuaro me'rā a'tiro sērītiña'wī:

—ű'Noanojō a'ti tūrūrē pāomasīacjə añugū niti?

³ Ne ni'cū Ų'mūsepə nigū, a'ti nucūcāpə nigū, tojo nicā a'ti turi docapə nigū ti tūrūrē pāamasītiwī. Tojo nicā ne cā'rō ti tūrūrē pāa bu'eacjəre ű'ano'ña marīwū.

⁴ Yə'u Juā ne ni'cū ti tūrūrē pāamasīticā, te oja'quere bu'emasīticā ű'agū, pūrō utiwə. ⁵ Yə'u utiri cura ni'cū wioğū bəcə yə'ure niwī:

—Tocā'rōta utiya. Dəporocjū wioğū Davi pārāmi nituretiarəpə añurō wee yə'rəwetitojawī. Cū Judā ya curuacjū yai sō'agū tutuamə weronojō wioğū nimi. Cū a'ti tūrūrē pāamasīmi. Te pi'rabi'a'que quē'rārē pāamasīmi.

⁶ Cū tojo níca be'ro yə'u Cristo masāmūjāa'cəre ű'awū. Cū oveja wī'magū wējəno'cə weronojō bajuwī. Cū wioğū dujiri cūmurō pə'to catigū nu'cūwī.

Sō'onīcārā ba'paritirā catirā weronojō bajurā, tojo nicā wiorā bəcərā wa'teropə nu'cūwī. Cū siete capesa'ri cəogū niwī. Ticəseta tja caperi quē'rārē cəowī. Cū capesa'ri tutuase cəogū nimi, nisī'rīrō wee'e. Cū caperi pe'e a'tiro nisī'rīrō wee'e. Cū Espiritu Santure cəomi.

Tojo weegū nipe'tisere, nipe'tiorəpə nisere masīpe'ocā'mi, nirō wee'e. ⁷ Ő'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugū wioğū dujiri cūmurō pə'topə wa'awī. Topə wioğū diacjəcamocāpə cəóca tūrūrē miwī. ⁸ Cū tojo weecā ű'arā, na ba'paritirā catirā weronojō bajurā, tojo nicā veinticuatro wiorā bəcərā cū də'pocāpə ejaque'awā. Nánəcū bəpəttēse pacare cəowā. Nánəcū uru me'rā wee'que pari baparire cəowā. Te pari Ų'mətise ējūamorōsere poosetise pari niwū. Te Ų'mətise Ő'acūrē ējōpeorā na sērīse ni'i, nisī'rīrō wee'e. ⁹ Na Ő'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugūre apeye ma'ma basasere basapeowā. A'tiro niwā:

Mə'u añugū ni'i.

Mə'u a'ti tūrūrē miimasī'i.

A'te pi'rabi'a'quere pāamasī'i.

A'tiro ni'i.

Mə'u wējəno'cə niwū.

Mə'u wērīse me'rā, mə'u dí me'rā nipe'tirā masā Ő'acū yarā niato nigū wapayecə niwū.

Nipe'tise cururicjārārē, mejēcā ucūrārē, nipe'tiorəpə nirārē Ő'acū yarā wa'acā weecə niwū.

Tojo weegū mə'u a'ti tūrūrē miimasī'i.

¹⁰ Ő'acū yarārē wiorā sājācā weecə niwū.

Tojo nicā Ō'acū yere da'rari masā sōrōcū niwū.

Nipe'tirocǰārārē dutirāsama, ni basawā.

¹¹ Be'ro yu'u u'mūsepū nirā Ō'acūrē wereco'terā pājārārē ī'awū. Na ucūsere tū'owū. Na pājārā a'tiro weewā. Wiogū dujiri cūmurō sumuto, tojo nicā ba'paritirā catirā weronojō bajurā, āpērā wiorā bēcūrā sumuto nu'cūmajāmisūtawā. Pājārā waro niyu'rūoqejocā'wā. ¹² Tutuaro me'rā a'tiro niwā:

Oveja wī'magū na wējēno'cū añugū waro nimi.

Tojo weegū nipe'tirārē dutimasīmi.

Nipe'tisere cūomasīmi.

Nipe'tisere masīpe'omi.

Tutuagū nimi.

Nipe'tirā "Añuyū'rūami" nino'gū nimi.

Cū Ō'acū asistesere cūogū nimi.

Nipe'tirā cūrē ñubuepeoma, ni basawā.

¹³ Be'ro āpērā ucūse quē'rārē tū'owū. Na a'ticūrā niwā: Nipe'tirā Ō'acū wee'cārā u'mūsepū nirā, a'ti di'tarū nirā, di'ta po'pearū nirā niwā. Tojo nicā dia pajiri maapū nirā niwā. Na a'tiro basapeowā:

Wiogū dujiri cūmurōpū dujigūre nipe'tirā ñubuepeoato.

Nipe'tirā cūrē "Añuyū'rūami", niato.

"Asistesere, tutuase cūogū nimi", niato.

Tojo nicā Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugū quē'rārē tojota ñubuepeonu'cūcā'to, niwā.

¹⁴ Na tojo nicā tū'orā, sō'onícārā ba'paritirā catirā weronojō bajurā "Tojota wa'ato", niwā. Āpērā veinticuatro wiorā bēcūrā ejaque'a, cūrē catinu'cūgūrē ñubuepeowā.

Oveja wī'magū papera tūrūrē pāwā'cā'que ni'i

6 Be'ro Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugū ti tūrū pi'rabi'a'quere pāacā ī'awū. Cū pi'rabi'amū'tā'caro pāaca be'ro ni'cū sō'onícārā ba'paritirā catise cūrā nimū'tāgū yai pajigū sō'agū weronojō bajugū ucūsere tū'owū. Cū ucūse bēpo paase weronojō būsūwū. A'tiro niwī:

—A'tia.

² Cū tojo nica be'ro ni'cū cabayu butigūre ī'awū. Cū bu'ipū pesagū ni'cā bēacatjērē cūowī. Āpērā cūrē ni'cā be'to dēpoarū pesari be'tore peowā. Cū a'mewējē wapata'a'cū apaturi a'mewējē wapata'agūti weewī tja.

³ Be'ro Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugū apero pi'rabi'a'carore pāawī tja. Cū pāacā, apī catise cūogū wecū weronojō bajugū nimū'tāgū be'rocjū ucūwī tja:

—A'tia, niwī.

⁴ Be'ro apī cabayu sō'agū wijawī. Cū bu'i pesagūre a'ti turipū nirārē a'mewējēdutigū o'ówī.

—A'mequēse marīrō niticā'to, niwī. Masārē a'mewējēcā weewī. Cūrē pajiri pjijore o'owī.

⁵ Be'ro tja Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugū apero pi'rabi'a'carore pāawī. Cū tojo weecā, apī catise cūogū masū weronojō diapoatigū ucūwī:

—A'tia, niwī.

Be'ro apī cabayu ñigūrē ī'awū. Cū bu'ipū pesagū ni'cārō nēcūse queorore cūowī. ⁶ Catise cūrā weronojō bajurā wa'teropūre ni'cū ucūcā tū'owū. A'tiro niwī:

—Ba'ase a'tiro wapatirosa'a. Ni'cā kilo trigo peri ni'cā nūmū da'rawapata'ase weronojō wapatirosa'a. I'tia kilo cebada peri ni'cā nūmū da'rawapata'ase weronojō wapatirosa'a. U'se piritari ba'ase, tojo nicā u'sedūcaco vino pe'ticā weeticā'to, niwī.

⁷ Be'ro Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugū apero pi'rabi'a'carore pāawī. Cū pāacā, apī catise cūogū á pacū wūwā'cāgū weronojō bajugū ucūcā tū'owū:

—A'tia, niwī.

⁸ Be'ro apī cabayure ī'awū. Cū butiwijigū niwī. Cū bu'i pesagū Wērīse wāmetiwī. Cū be'ro apī wērī'cārā na nirōcǰūpū sirutuwā'cātiwī. Oveja wī'magū a'ti turicǰārārē cārōacā deco me'rā dūjaro wējēdutigū o'ówī. A'mewējēse me'rā, ujaboase me'rā, dutitise me'rā boadutigū o'ówī. Tojo nicā wa'icūrā, yaiwa me'rā masārē wējēdutigū o'ówī.

⁹ Be'ro Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugū apero pi'rabi'a'carore pāawī tja. Cū pāacā, na Ō'acūrē wa'icūrā ūjūamorō ñubuepeowūarore ī'awū. To docapū Ō'acūrē ējōpeorā wējēno'cārā ejeripō'rārī niwū. Na cūrē ējōpeose bu'iri, tojo nicā Jesucristo ye quietire werese bu'iri wējēno'cārā niwā. ¹⁰ Na tutuaro me'rā ucūwā. A'tiro niwā:

—Wiogū, añubutiagū, mū'u ña'ase moogū ni'i. Mū'u "Weegūti" ní'quere queoro wee'e. ¿De'ro nicā mū'u nucūcācǰārā ūsārē wējē'cārārē bu'iri da'rea'megūsari?

¹¹ Be'ro narē su'ti butisere o'owī. A'tiro niwī:

—Sooníña yujupū. Āpērā mūsā acawerērā Jesucristo yere wererā mūsā weronojō wējēno'rāsama. Mūsā soorāsa'a. Téé "Ticūrārē wējērāsama" ní'que wa'acāpū soorāsa'a, niwī.

¹² Be'ro Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugū apero pi'rabi'a'carore pāawī tja. Cū pāacā, di'ta pūrō narāsāwū. Mujīpū mūcocjū na'itī'a wa'awī.

Wērī'cārārē būjawetirā su'ti ñise sāñarō weronojō wa'awī. Mujīpū ñamicjū dí weronojō pūrō sō'awī.

¹³ Ñocōa quē'rā u'muarōpū ní'cārā nucūcāpū būrūdi-jawā. Na yucūdūca wī'mase weronojō wa'awā.

Yucūdūcamarīcā wī'rō pūrō wa'acā, būrūdija'a. Tojo weronojō wa'awā. ¹⁴ U'mūse marī paperare tūrērō weronojō bajudutia wa'awū. Nipe'tise ūrūpagū, opañopa apesepū wa'awū. ¹⁵ A'ti mūcocjārā wiorā ūtā tutiripū du'tiwā. Tojo nicā ūrūpagū cjase ūtāpaga pacase docapū du'tiwā. Āpērā quē'rā peje cūrā, surara wiorā, tutuarā, da'raco'terā, da'raco'tetirā du'tiwā. ¹⁶ Na ūrūgūrē, ūtāpagare niwā:

—Ūsā bu'i būrūpejaya. Wiogū dujiri cūmurōpū dujigū ūsārē bu'iri da'regū weemi. Ūsārē cā'mota'aya. Oveja wī'magū quē'rā ūsārē ūpūtū bu'iri da'regū weemi. Cā'mota'aya. ¹⁷ Masārē bu'iri da'reatji nūmū nitoja'a. ¿Noa pōtēobosari tere? ni caricūwā.

Israe ye cururicjārārē Ō'acū wāmerē űaacūu'que ni'i

7 Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugū te pi'rabi'a'quere pāacā ī'āca be'ro apeye ī'awū. Ba'paritirā Ō'acūrē wereco'terā a'ti nucūcāpūre ba'paritise sumutoripū nu'cūcā ī'awū. Nánūcū wī'rō na tiro ejasere cā'mota'awā. Tojo weero wī'rō di'tapūre, dia pajiri maapūre, yucūpagū bu'ipūre wēeotiū. ² Apī Ō'acūrē wereco'tegū quē'rārē ī'awū. Cū mujīpū mūjātiro pe'e a'tiwī. Cū Ō'acū catinu'cūgū wāme űaacūurōrē cūowī. Ā'rā ba'paritirā di'tare, dia pajiri maarē dojorēdutinō'cārā niwā. Cū narē caricūwī:

³ —Di'ta, maarē, yucūpagūre dojorētīcā'űa yujupū. Marī wioğūre da'raco'terārē na diapoapū cū wāmerē űaacūuca be'ropū dojorēűa, niwī.

⁴ Ciento cuarenta y cuatro mil masā Israe pārāmerā nituriase cururicjārā na diapoapū űaacūuno'wā. ⁵ Judā ya curuacjārā doce mil ojaűaacūuno'wā. Rubén ya curuacjārā doce mil űaacūuno'wā. Gad ya curuacjārā quē'rā doce mil űaacūuno'wā. ⁶ Āpērā Aser ya curuacjārā doce mil űaacūuno'wā. Neftalí ya curuacjārā doce mil űaacūuno'wā. Manasés ya curuacjārā doce mil űaacūuno'wā. ⁷ Tojo nicā Simeó ya curuacjārā doce mil űaacūuno'wā. Leví ya curuacjārā doce mil űaacūuno'wā. Isacar ya curuacjārā doce mil űaacūuno'wā. ⁸ Zabaló ya curuacjārā quē'rā doce mil űaacūuno'wā. José ya curuacjārā doce mil űaacūuno'wā. Benjamí ya curuacjārā quē'rā ticurāta doce mil űaacūuno'wā. Nipe'tirā na ye diapoaripūre űaacūuno'cārā dia'cū niwā.

Su'ti butise sāñarā pājārā Ō'acū pōtēorō nu'cūse queti ni'i

⁹ Israe ye cururicjārārē űaacūuno'ca be'ro a'tiro ī'awū. Pājārā masā nipe'tise cururicjārā, mejēcā ucūrā, nipe'tirocjārāpūre ī'awū. Na wioğū dujiri cūmurō pōtēorō, tojo nicā Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugū pōtēorō nu'cūwā. Pājārā waro niwā. Ne ba'paqueota basiotiwā. Na su'ti butisere sāña, pūrī opa querire cūowā. ¹⁰ Na caricūwā:

Ō'acū marī wioğū marīrē yū'rūogū nimi.

Cū wioğū dujiri cūmurōpū dujimi.

Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugū quē'rā marīrē yū'rūogū nimi, ni caricūwā.

¹¹ Nipe'tirā Ō'acūrē wereco'terā wioğū dujiri cūmurō sumutorū nu'cūmajāmisūtuawā. Tojo nicā sō'onícārā wiorā būcūrārē, āpērā catise cūorā weronojō bajurārē majāmisūtuawā. Na Ō'acūrē wereco'terā wioğū dujiri cūmurō tiro ejaque'a, Ō'acūrē űubuepeorā na diapoarire paamu'rīque'awā. ¹² A'tiro niwā:

A'tiro wa'ato marī wioğūre.

Nipe'tirā űubuepeoato.

“Asistegū, masīpe'ogū nimi”, niato.

Cūrē ējōpeoato.

Nipe'tirā “Añuyū'rūami”, niato.

Nipe'tirārē dutimi.

“Tutuayū'rūgū nimi”, niato.

A'te tojota ninu'cūato.

Tojota niato, ni ējōpeowā.

¹³ Ni'cū wioğū būcū yū'ūre sērītiña'wī:

—Ā'rā su'ti butise sāñarā űno'ocjārā niti? űNo'opū a'ti-
tiapari? niwī. ¹⁴ Yū'ū cūrē yū'tiwū:

—Wioğū, mū'ū masīsa'a.

Cū pe'e yū'ūre niwī:

—Ā'rā nucūcācjārā pūrō pi'eticaterore na quē'rā pi'eti'cārā nima. Na Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugū wērīse me'rā na ejeripō'rārīpū űa'ase moorā tojacārā niwā. ¹⁵ Tojo weerā na Ō'acū dujiri cūmurō tiro ninu'cūcā'ma. Cū ya wī'ipūre űmūcorinūcū, űamirīnūcū cū űaro weema. Wioğū dujiri cūmurōpū dujigū na me'rā nimi. Narē co'temi. ¹⁶ Na űjaboa, acowūonemosome. Narē mujīpū űmūcocjū űjūanemosome. Asise űaisere tū'oña'nemosome.

¹⁷ Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugū wioğū dujiri cūmurō pū'topū nigū ovejare co'tegū weronojō narē co'tegūsamī. Aco wījari pepū miagūsamī. Tere sī'rīrā, catinu'cūrāsama. Ō'acū nipe'tirā na ya'coco wījarārē tuucoegūsamī.

Papera tūrūrē na pi'rabi'atūo'que queti, tojo nicā uru me'rā weecaga űjūamorōpeocja queti ni'i

8 Be'ro Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugū na pi'rabi'atūo'carore pāawī. Cū pāacā, nipe'tiro ű'mūsepū di'tamarā wa'awū. Ni'cā hora deco tojo wa'awū. ² Be'ro siete Ō'acūrē wereco'terā cū pū'to nu'cūrārē ī'awū. Narē nánūcū putise coronetare o'owī. ³ Be'ro apī Ō'acūrē wereco'tegū a'tiwī. Cū ű'mūtise űjūamorōcja uru me'rā weecagare cūowī. Cū Ō'acūrē wa'icūrā űjūamorō űubuepeowūaro pū'topū ejanū'cāwī. Peje ű'mūtise cūrē űjūamorōpeoatjere o'owā. Nipe'tirā Ō'acū yarā cūrē sērī'que me'rā morē-su'u űjūamorōpeoatjere o'owā. Cū uru me'rā wee'caro ű'mūtise űjūamorōwūaropū wioğū dujiri cūmurō pōtēorōpū tere űjūamorōwī. ⁴ Cū űjūamorōse ű'mūtise o'me Ō'acū tiropū mūjāawū. Ō'acū yarā cūrē sērī'que me'rā morēsu'umūjāawū. ⁵ Be'ro Ō'acūrē wereco'tegū ű'mūtise űjūamorōwūaropū cjase pecame'e űjūamo'a'quere ű'mūtise űjūamorōcjapū űrēsāawī. Be'ro tiga cjasere a'ti nucūcāpūre po'odijowī. Cū tojo wéeca be'ro būpo paacā, űpūtu būsūserē tū'owū. Būpo ya'bacā ī'awū. Tojo nicā di'ta narāsāwū.

Ō'acūrē wereco'terā coroneta putiatje ni'i

⁶ Be'ro siete Ō'acūrē wereco'terā na coroneta putisere apoyuwā.

⁷ Nimū'tāgū putiwī. Cū putīca be'ro yūsuase peri a'ti nucūcāpūre būrūdijawū. Tojo nicā pecame'e dí me'rā morē'que būrūdijawū. Tojo wa'acā, di'ta cārō decobocure űjūwū. Yucūpagū quē'rā mejārōta decobocurepūta űjūwū. Nipe'tise tā űjūpe'tia wa'awū.

⁸ Cū be'rocjū putiwī. Cū putīca be'ro ni'cāgū űrūgū űjūcjū dia pajiri maajopū doqueño'owū. Ti maa decobocure dí maa wa'awū. ⁹ Dia pajiri maacjārā decobo-

cure wēriwā. Yucսսրաբա quē'rā ti maapս nise decobocure miri ԷյԷacō'ano'wū.

¹⁰ Be'ro, pսարā be'rocjū putiwī. Cū putica be'ro Դocōawū pajigս Է'mսարōcjū bսրսdijawī. Bսրսdijagս, s'i'orī tuturojo weronojō ԷյԷdijawī. Cū diapսre, o'majā maarīacāpսre decobocure doquebi'peque'awī.

¹¹ Դocōawū "Sū'egū" wāmetiwī. Aco a'ti nucūcā cjase cū doqueque'a'caro ejatuaro aco sū'ese wa'awս. Te acore s'i'rīrā, pājārā masā wēriwā.

¹² I'tiarā be'rocjū putiwī tja. Cū puticā, mujīpū Էmս-cocjū decobocure dojowī. Էmսcore decobocure bo'reyutiwī. Դamicjū tojota wa'awī. Դocōa quē'rā pājārā decobocure dojowā. Na decobocure Դamipսre ne bo'reyutiwā.

¹³ Be'ro Դ'awū tja. Ni'cū á pacս a'ti Էmսco decorս wսսcā Դ'awū. Tutuaro me'rā a'tiro niwī:

—Ápērā i'tiarā Ō'acūre wereco'terā puticā, Դa'abu-tiaro wa'arosa'a a'ti nucūcācjārārē, niwī.

9 Ba'paritirā be'rocjū putiwī. Cū puticā, ni'cū Դocōawū nucūcāpս bսրսdija'cսre Դ'awū. Cūre ni'cā sawi o'owā. Cope nibajudutidijari pe cja sawi niwū. ² Be'ro cū ti pere pāowī. Pāoca be'ro o'me pajiro wijawս. Ti pe cjase o'me mujīpūrē tuubi'acā'wū. Na'it'ī'a wa'awս. ³ Te o'me me'rā pājārā mս'mսrīwi'ia wսwijaawā. Nipe'tiropս wսսse'sa wa'awā. Na mս'mսrīwi'ia a'ti nucūcācjārā cutipa weronojō toawā. Na sipapսre cutipa weronojō toacja cսowā. ⁴ Narē táre, otesere, yucսpagսre dojorēdutigս mejēta weewī. Masā na diapopս Ō'acū wāme Դaacūuno'Դa marīrā dia'cūre toadutiwī. ⁵ Narē toawējēdutitiwī. Ni'cā-mocսse mujīpūrī narē pūrīcā weedutiwī. Na toase cutipa weronojō pūrīwū. ⁶ Tojo wa'ari curare masā Էpսtս wērisī'rīmiwā. Na wērisī'rīmicā, basiotiwս.

⁷ Mս'mսrīwi'ia cabayua a'mewējēse dսporo apoyu'cārā weronojō bajuwā. Na dսpopapս uru me'rā wee'que be'tori weronojō bajusere pesawā. Na diapoa masū diapoa weronojō bajuwս. ⁸ Na poarire numia weronojō poanս'motiwā. Na upicari yai upicari weronojō bajuwս. ⁹ Na upսre cā'mota'arā, cōmesu'ti weronojō bajusere cսowā. Na wսսcā, Էpսtս bսսwս. Masā a'mewējērā wa'arātirā, cabayua wejesepawս wa'aro weronojō bսսwս. ¹⁰ Na sipapս toase cսose me'rā ni'cāmocսse mujīpūrī masārē toawā.

¹¹ Mս'mսrīwi'ia wiogս nibajudutidijari pejo wiogս nimi. Cūta ti pere sawipāawī. Cū wāme hebreo ye me'rā Abadón wāmetimi. Griego ye me'rā Apolión wāmetiwī. Dojorērī masū nimi, nisī'rīrō wee'e.

¹² Nimս'tāse Դa'ase pe'ti'i. Pսaro dս'sa'a.

¹³ Ni'cāmocսrā be'rocjū putiwī. Cū puticā, ni'cū ucūcā tս'owս. Ō'acū nirōpս Ō'acūre Է'mսtise ԷյԷamorō Դubuepeowսaro uru me'rā wee'caro niwū. To bu'ipս ba'paritise capesa'ri niwū. Te wa'teropս Ō'acū ucūcā tս'owս. ¹⁴ Cū coroneta putigսre a'tiro niwī:

—Ba'paritirā Ō'acūre wereco'terā dս'tenս'cō'cārārē pāaņa. Na pajiri maajo Éufrates wāmetiri maa pս'to nima, niwī.

¹⁵ Cū tojo nica be'ro ā'rā pāano'wā. Na ba'paritirā Ō'acūre wereco'terā nipe'tirā a'ti turicjārārē decobo-

curepս wējērā wa'awā. Narēta Ō'acū a'tiro weecս niwī. "Ti hora, ti nսmս, ti mujīpū, ti cū'ma nicā, mսsā bu'iri da'rerāsa'a", ni besecūúcս niwī. Queoro cū ní'caronojō wa'awս. ¹⁶ Na me'rā pājārā surara cabayua me'rā niwā. Narē pājārā waro doscientos millones nima nisere tս'owս.

¹⁷ Cabayua, tojo nicā na bu'i pesarā a'tiro bajuwā. Na bu'i pesarā na cutirore cā'mota'asere sō'arō, ya'saro, ewսro cսowā. Cabayua na dսpopare yaijo weronojō dսpopatiwā. Na Էseropս pecame'e ԷյԷwijawս. O'me wijawս. Tojo nicā azufre wāmetise ope weronojō sipise ԷյԷwijawս. ¹⁸ Te i'tiaro pecame'e, o'me, azufre me'rā masārē decobocure wējēwā. ¹⁹ Cabayua na Էseri me'rā, na ye pīcōrī me'rā masārē wējēwā. Na ye pīcōrī yapari aņa dսpoa weronojō bajuwս. Te me'rā masārē dutida'rewā.

²⁰ Ápērā masā pecame'e, o'me, azufre me'rā wēritirā pe'e na Դa'arō weesere ne du'utiwā. Na wāřarē ԷյԷpeosere du'utiwā. Na ԷյԷpeose yee'que uru me'rā wee'que, plata me'rā wee'que, bronce me'rā wee'que, Էtāperi me'rā wee'que, yucսpagս me'rā wee'quere Դubuepeodu'utiwā. Te queose na ԷյԷpeose yee'que peje ne Դ'ati, ne tս'oti, ne sijawe'e. Tojo nimicā, ne Դubuepeodu'utiwā. ²¹ Tojo nicā masārē wējēcō'asere, na āpērārē dojorēsere du'utiwā. Apeyere, na no'o սaro a'metārābajaque'atisere, āpērā yere yajasere ne du'utiwā.

Ō'acūre wereco'tegս papera turiacā me'rā nu'cūse ni'i

10 Be'ro apī Ō'acūre wereco'tegս tutuagս Է'mսsepս ní'cսre dijaticā Դ'awū. Cū o'mecurua decorս dijatiwī. Cū dսpoa bu'i bu'eda niwū. Cū ya diapoa mujīpū Էmսcocjū weronojō asistewս. Cū Դecārī ԷյԷsébotari weronojō bajuwս. ² Cū omocāpս papera pāāca turiacārē cսowī. Cū diajčca dս'pocārē pajiri maajopս Է'tacūunu'cūwī. Cūpe pe'ere di'tapս Է'tacūunu'cūwī. ³ Cū topս nu'cūgս yaijo weronojō pūrō caricūwī. Cū caricūcā, siete bսpoa ucūwā. ⁴ Na ucūca be'ro na ucūsere ojanս'cāmiwū. Tojo weeri cura ni'cū Է'mսsepս nigū yս'սre niwī:

—Na bսpoa ucūsere āpērārē wereticā'Դa. Ojaticā'Դa tere, niwī.

⁵ Be'ro yս'ս dia pajiri maapս, di'tapս nu'cūcā Դ'a'cս cū ya diajčcamocārē sīomorōwī. ⁶ Cū a'tiro niwī:

—Ō'acū catinu'cūgս nimi. Է'mսse, di'ta, pacase maarī nipe'tirā tepս nirārē wee'cս nimi. Ō'acū wāme me'rā nigūti. Marī yucue'que pe'tia wa'a'a. Yucuen-emosome. ⁷ Ō'acūre wereco'tegս nitսogս putinս'cārī curare a'tiro wa'arosa'a. Ō'acū "Tojo weegսti" ní'que masīno'Դa marī'que wa'abaque'orosa'a. Cū, cū ye queti weremս'tārī masārē "A'tiro weegսti" ní'que queoro wa'arosa'a, niwī.

⁸ Cū tojo nica be'ro Է'mսsecjū yս'սre "Ojaticā'Դa" ní'cս a'tiro niwī:

—S'i, maajopս, di'tapս Է'tacūunu'cūgս tiropս wa'aya. Cū ya turi pāaca turiacārē miiԴa, niwī.

⁹ Cū tojo nicā tս'ogս, yս'ս cū tiropս wa'awս.

—Mæ'x ya turire o'oya, niwǎ. Yæ'x sǣrǣcǣ tæ'ogæ, a'tiro niwǎ:

—Miiña. Ti pǔrǣrǣ ba'aya. Mæ'x ba'acǣ, mumia mumi weronojǔ i'pitirosa'a. Mæ'x paagapæ pe'ere sǣ'ese do-jorosa'a, niwǎ.

¹⁰ Cǔ tojo nicǣ tæ'ogæ, yæ'x ti turiacǣrǣ miiwǎ. Mii, ba'awæ. Yæ'x ba'acǣ, mumi weronojǔ i'pitiwæ. Paagapæ pe'ere sǣ'e nicǣti. ¹¹ Be'ro Ō'acǣrǣ wereco'terǣ yæ'xre niwǎ:

—Ō'acǣ cǔ ucǔsere wereapogæ wa'aya tja. Cǔ peje macǣrǣcǣjǣrǣrǣ, peje di'tacǣjǣrǣrǣ, mejǣcǣrǣ ucǔrǣrǣ na ye cjasere weremi. Tere werægæ wa'aya. Tojo nicǣ wiorǣ quǣ'rǣrǣ “Ō'acǣ tojo niami”, ni wereya, niwǎ.

Pæarǣ Ō'acǣ ye cjasere wereri masǣ wee'que ni'i

11 Be'ro yæ'xre a'tiro weewǎ. Ārǣgǔ wi'i wǣerǣ queocjæ weronojǔ bajucjære o'owǎ. Ō'acǣ yæ'xre a'tiro niwǎ:

—Ō'acǣ wi'ire queogæ wa'aya. Na æ'mætise ĩjǣamorǔ ñubuepeowæaro quǣ'rǣrǣ queoya. Topæ ñubuerǣ quǣ'rǣrǣ ba'raqueoya. ² Ō'acǣ wi'i sumutoma queoticǣ'ña. Te aperocǣjǣrǣrǣ o'o'que di'ta ni'i. Na cuarenta y dos mujǣpǔrǣ Ō'acǣ ya macǣ Jerusalǣ di'tare dojorǣnu'cǔrǣsama, niwǎ.

³ Be'ro Ō'acǣ ninemowǎ tja:

—Pæarǣ yǣrǣ, yé cjasere wererǣrǣ o'ógæti. Na peje æmæcori, mil doscientos sesenta næmæwǣrǣ yé cjasere ucǔrǣsama. Na bæjawetisere ĩ'orǣ na weewærono-jǔrǣma su'ti wǣquǣsenojǔrǣ sǣña, ucǔrǣsama, niwǎ.

⁴ Ā'rǣ pæarǣ yucægæ olivo wǣmetisepagæ weronojǔ nima. Te pæagæ olivopagæ Ō'acǣrǣ da'raco'terǣ nima, nirǔ wee'e. Náta tja pæaga sǣ'osepa weronojǔ nima. A'ti nucǔcǣcǣjǣrǣ wiogæ Ō'acǣ ĩ'orǔrǣ sǣ'onu'cǔma.

⁵ Āpǣrǣ narǣ mejǣcǣ weesǣ'rǣcǣ, na æseropæ pecame'e ĩjǣwijasama. Narǣ ĩ'atu'tirǣrǣ ĩjǣacǔ'ape'ocǣ'sama. Tojo weerǣ nipe'tirǣ narǣ mejǣcǣ weesǣ'rǣrǣnojǔ wǣrǣsama. ⁶ Na Ō'acǣ ye cjase wereri curare acoro pe-jaticǣ weemasǣsama. Tojo nicǣ acore dí weronojǔ do-jocǣ weemasǣsama. Apeyere, masǣrǣ no'o nisenojǔ ña'arǔ wa'acǣ weemasǣsama. No'o na weesǣ'rǣrǣrǣ weemasǣsama. ⁷ Na, narǣ wereduti'quere weretu'ajaca be'ro ĩ'abajudutidijari pecjǣ ña'agǣ narǣ a'mewǣjǣgǣsami. Narǣ wapata'a, wǣjǣcǔ'agǣsami.

⁸ Na pæarǣ ye upære masǣ na sijaropæ pajiri macǣjoræ cǔurǣsama. Ti macǣjo Jesucristore na wǣjǣca macǣ ni'i. Ti macǣcǣjǣrǣ ña'arǣ nitǣrǣ, Sodomacǣjǣrǣ, Egipocǣjǣrǣ weronojǔ nima. ⁹ I'tia næmæ ape næmæ deco nipe'tise macǣrǣcǣjǣrǣ, nipe'tise cururicǣjǣrǣ na ye upære ĩ'arǣsama. Tojo nicǣ nipe'tirǣ mejǣcǣrǣ dia'cǣ ucǔrǣ, nipe'tise di'tacǣjǣrǣ na ye upære ĩ'arǣsama. Tere yaadutisome. ¹⁰ Na Ō'acǣ yere wererǣ pi'ecæoro masǣrǣ tæ'oña'cǣ weecǣrǣ niwǎ. Tojo weerǣ a'ti nucǔcǣrǣ nirǣ na wǣrǣ'quere ĩ'arǣ, e'catirǣsama. Na æpættæ e'catirǣ, a'merǣ apeyenojǔ o'orǣsama. ¹¹ I'tia næmæ ape næmæ deco be'ro Ō'acǣ narǣ masǔwǎ tja. Na wǣ'cǣnæ'cǣcǣ ĩ'arǣ, masǣ æpættæ æcæawǣ. ¹² Ni'cǣ æ'mæsepæ nigǣ narǣ tutuaro me'rǣ a'tiro niwǎ:

—Mǣjǣtia.

Cǔ tojo nicǣ tæ'orǣ, na o'mecurua me'rǣ mǣjǣawǣ. Na mǣjǣacǣ, narǣ ĩ'atu'ti'cǣrǣ ĩ'awǣ. ¹³ Na mǣjǣarǣ cura di'ta pǔrǔ narǣsǣwǣ. Ti macǣpære peje wi'seri bæwǣdi-jawæ. Pǣjǣrǣ siete miltiri masǣ wǣrǣwǣ. Āpǣrǣ dæ'sa'cǣrǣ æpættæ uirǣ, “Ō'acǣ æ'mæsepæ nigǣ tutu-ayæ'rænæ'cǣmi”, niwǎ.

¹⁴ Pæati ña'arǔ wa'atoja'a. Maata apero wa'abaque- 'orosa'a tja.

Ō'acǣrǣ wereco'tegæ cǔ putitæ'o'que ni'i

¹⁵ Ō'acǣrǣ wereco'tegæ nitæogæ putiwǎ. æ'mæsepæ nirǣ tutuaro me'rǣ na ucǔcǣ tæ'owæ. A'tiro niwǎ:

Ni'cǣrǔacǣrǣ Ō'acǣ marǣ wiogæ nipe'tirǣ a'ti nucǔcǣcǣjǣrǣ wiogæ sǣjǣmi.

Cǔ bese'cæ Cristo tojota sǣjǣmi.

Cǔ dutinu'cǔgǣsami, niwǎ.

¹⁶ Tojo wa'asere ĩ'arǣ, sǔ'onǣcǣrǣ veinticuatro wiorǣ bæwǣrǣ a'tiro weewǣ. Na wiorǣ dujise cǔmurǣ Ō'acǣ pǔtǣorǔpæ dujirǣ cǔ tiro ejaque'awǣ. Cǣrǣ ñubuepe-orǣ, na dæpopare paamu'rǣque'awǣ. ¹⁷ A'tiro niwǎ:

Ō'acǣ, ĩ'sǣ wiogæ tutuayæ'rænæ'cǣgǣ, mæ'xre e'catise o'o'o.

Mæ'x ne warocjǣ, be'rocjǣ, a'tiro nicǣ quǣ'rǣrǣ nin-ucǔgǣ ni'i.

Mæ'x tutuase me'rǣ ni'cǣrǔacǣ wiogæ sǣjǣnæ'cǣ'a.

Nipe'tirǣrǣ dutinæ'cǣ'a.

Tojo weerǣ mæ'xre e'catise o'o'o.

¹⁸ Nipe'tirǣ a'ti nucǔcǣcǣjǣrǣ mæ'xre ætirǣ uamiwǣ.

Mæ'x narǣ bu'iri da'reri næmæ eja'a.

Tojo nicǣ wǣrǣ'cǣrǣ quǣ'rǣrǣ bu'iri da'reritero ni'i.

Ni'cǣrǔacǣrǣ nipe'tirǣ mæ'x yarǣrǣ wapayegæsa'a.

Mæ'x ye cjasere wereturiari masǣrǣ wapayegæsa'a.

Wiopesase me'rǣ mæ'xre ĩjǔpeorǣ wiorǣrǣ, mejǔ nirǣrǣ wapayegæsa'a.

A'ti nucǔcǣcǣjǣrǣrǣ dojorǣrǣ quǣ'rǣrǣ cǔ'arǣ næmæ ni'i, niwǎ.

¹⁹ Na tojo nǣca be'ro Ō'acǣ wi'i æ'mæsepæ nirǣ wi'i sope pǣrǣwǣ. Ti wi'i po'peapære ni'cǣ acaro niwǣ. Ti acaro Ō'acǣ “A'tiro weegæti masǣ me'rǣ” ni, cǔ ojǣca pǣjǣrǣ cæori acaro niwǣ. Tojo wa'áca be'ro bæpo ya'bacǣ ĩ'awǣ. Bæpo paasere, tojo nicǣ mejǣcǣ bæwǣsere tæ'owæ. Di'ta pǔrǔ narǣsǣwǣ. Yæwæase aco peri bæ'a'que peri paca bæwǣwæ.

Numio ye queti, tojo nicǣ pǣrǔ weronojǔ bajugæ ye queti ni'i

12 Be'ro æ'mæarǔpæ mejǣcǣ bajuse paca bajuacǣ ĩ'awǣ. Ni'cǔ numiorǣ ĩ'awǣ. Co mujǣpǔ æmæ-cocjǣpæ omabi'a'caro weronojǔ assistewǔ. Mujǣpǔ ñam-icjǣ bu'ipæ nu'cǔwǔ. Co dæpoapære ni'cǣ be'to pesawǔ. Ti be'to doce ñocǔa cæowæ. ² Co nijǣpaco niwǔ. Co wættji dæporoacǣ pǣrǣno'gǔ æpættæ caricǔwǔ. ³ Be'ro æ'mæarǔpæ mejǣcǣ bajuse ĩ'awǣ tja. Ni'cǣ pǣrǔ werono-jǔ bajugæ sǔ'agǣjore ĩ'awǣ. Cǔ siete dæpopa cæowǣ. Diez capesa'ritigæ niwǣ. Dæpopanæcǣ pesase be'tori pesawǣ. ⁴ Cǔ pǣcǔrǔ me'rǣ decobocure æ'mæsepæ nirǣ ñocǔarǣ paastedijowǣ. Cǔ numio pǔ'rǣticǣ, maata

ba'ageti nígũ, co tiro nu'cũwĩ. ⁵ Co ni'cũ wĩ'magũ w̄awõ. Cũta nipe'tirocjárã wiogũ niacjũ niwĩ. Tutuaro me'rã masãrẽ narẽ dutiacjũ niwĩ. Cũ bajuáca be'ro maata Ô'acũ tiro cũ wiogũ dujiri cĩmurõpũ miano'wĩ. ⁶ Numio pe'e masã marĩrõpũ Ô'acũ apo'caropũ du'ti-wõ. Topũ core peje mil doscientos sesenta ñumũrĩ ba'ase eawã.

⁷ Be'ro ñ'mũarõpũ a'mewějẽse wa'awũ. Ô'acũrẽ wereco'tegũ Migue wãmetigũ ãpẽrã cũ yarã Ô'acũrẽ wereco'terã me'rã pĩrõjo me'rã a'mewějẽwĩ. Pĩrõ quẽ'rã cũ yarã me'rã a'mewějẽwĩ. ⁸ Pĩrõ wapata'a-masĩtiwĩ. Na ñ'mũserpũ no'o nirõ bocatiwã. ⁹ Ô'acũ pĩrõrẽ cõ'acã'wĩ. Cũta ne warocjũ pĩrõ nino'gũ nimi. Cũ wãtĩ nimi. Nipe'tirãrẽ a'ti nucũcãcjárãrẽ mejẽcã ějõpeocã weegũ nimi. Ô'acũ cũrẽ, cũ yarã me'rã nucũcãpũ cõ'adijowĩ.

¹⁰ Tojo wa'áca be'ro ni'cũ ñ'mũserpũ nigũ tutuaro me'rã ucũdijocã tũ'owũ. A'tiro niwĩ:

Marĩrẽ yũ'rũose nitoja'a.

Ô'acũ tutuasere, cũ marĩ wiogũ nise nitoja'a.

Cũ bese'cũ Jesucristo tutuase me'rã cũ wiogũ nise quẽ'rã nitoja'a.

Ô'acũ wãtĩrẽ ñ'mũserpũ ní'cũre a'ti nucũcãpũ cõ'adijowĩ.

Wãtĩ ñmũcorinũcũ, ñamirĩñũcũ a'tiro weewĩ.

Ô'acũpũre weresãgũ, marĩ acawererã Ô'acũ yarãrẽ "Ña'arõ tojo weema", ninu'cũwĩ.

¹¹ Ô'acũ yarã marĩ acawererã wãtĩrẽ docaque'acã weewã.

Na Ô'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronojõ bajugũ wẽrĩse me'rã, cũ ye dí o'mabũrose me'rã tojo weewã.

Na catiri ñmũcore ma'itirã, Ô'acũ ye quetire werese me'rã cũrẽ tojo weewã.

Ãpẽrã narẽ wějẽsĩ'ricã, na weredu'utiwã.

Wẽrĩsere uitiwã.

¹² Wãtĩrẽ cõ'ase ye bu'iri Ô'acũrẽ wereco'terã, nipe'tirã ñ'mũserpũ nirã, e'catiya.

Nucũcãpũ, dia pajiri maacjárãma ña'abutia'a.

Wãtĩ mũsã tiropũ uadijami.

Cã'rõacã yũ're dũ'sa'a bu'iri da'reatjo nígũ, tojo weemi, niwĩ.

¹³ Pĩrõjo nucũcãpũ cõ'acã ĩ'agũ, wĩ'magũ w̄a'core ñũrũwĩ. ¹⁴ Ô'acũ pe'e core á pacũ w̄ũse pacare o'owĩ. Te me'rã co pĩrõjore du'tigo, w̄ũwã'cãwõ. Co masã marĩrõpũ du'tiwõ. Topũ Ô'acũ i'tia cũ'ma ape cũ'ma deco core ba'ase eawĩ. ¹⁵ Be'ro pĩrõ diajo dojo, core miibũrũato nígũ cũ ñseropũ acore e'ocũuwĩ. Co nu-miorẽ o'mabũrodutigũ tojo weewĩ.

¹⁶ Cũ tojo weecã, di'ta core weetamuwũ. Pĩrõ cũ e'ocũuse diajo dojosere si'bisãjãcã weewũ. ¹⁷ Tojo wa'acã ĩ'agũ, pĩrõ numio me'rã uayũ'rũawĩ. Be'ro co pãrãmerã nituriarã me'rã a'mewějẽgũ wa'awĩ. Na Ô'acũ duti'quere weerã Jesucristo ye bu'esere ějõpe-onu'cũrã nima. ¹⁸ Pĩrõjo pajiri maa sumutopũ ejanũ'cãwĩ.

Puarã mejẽcã bajurã ye queti ni'i

13 Dia pajiri maa sumutopũre ni'cũ mejẽcã bajugũ wã'cãpa'awĩ tja. Cũ quẽ'rã siete dũpopa cõowĩ.

Apeyere diez capesa'ritiwĩ. Cũ capesa'rinũcũ pesase be'torire cõowĩ. Cũ dũpopapũre Ô'acũ yabise wãmerẽ ojaõ'ono'wũ. ² Cũ yai weronojõ do'rowĩ. Cũ bũco weronojõ dũ'pócãtigũ niwĩ. Cũ pajigũ yai weronojõ ñserotiwĩ. Pĩrõ cũrẽ cũ tutuasere o'owĩ. Cũrẽ ña'arã wiogũ dujiri cĩmurõpũ dũpowĩ. "Masã mũ'ũ dutisere yũ'tiatio", niwĩ. ³ Ni'cã dũpopapũre ña'arĩ cãmĩrõjo wã'ñarõ weronojõ bajuwũ. Yatica cãmĩrõ weronojõ ni-wũ. Ti cãmĩrõrẽ ĩ'arã, a'ti nucũcãcjárã wẽrĩ masã'cũre weronojõ cũrẽ ĩ'awã. Ʋpũtũ ĩ'amarĩa, cũrẽ sirutuwã.

⁴ Masã pĩrõ quẽ'rãrẽ ñubuepeowã. Cũ mejẽcã bajugũre masãrẽ dutimasĩsere o'ose bu'iri tojo weewã. Mejẽcã bajugũre ñubuepeorã, a'tiro niwã:

—Ne ã'rĩ weronojõ tutuayũ'rũgũ marĩmi. Ne ni'cũ cũ me'rã a'mewějẽmasĩtisami, ni ějõpeowã.

⁵ Pĩrõjo mejẽcã bajugũre a'tiro ucũcã weewĩ: "Nipe'tirã yũ'rũoro ni'i yũ'ũ", ni ucũcã weewĩ. Tojo nicã Ô'acũ yabisere ucũwĩ. Pĩrõ cũrẽ "Cuarenta y dos mu-jĩpũrĩ masãrẽ dutigũ wa'aya", niwĩ. ⁶ Cũ duti'caronojõta weewĩ. Ô'acũrẽ ña'arõ ucũ, cũ wãmerẽ, cũ nirõ ñ'mũserpũre ña'arõ ucũwĩ. Tojo nicã ñ'mũserpũ nirã quẽ'rãrẽ ña'arõ ucũwĩ. ⁷ Apeye quẽ'rãrẽ pĩrõ Ô'acũ yarã nucũcãpũ nirã me'rã cũrẽ a'mewějẽdutigũ o'ówĩ. Narẽ a'mewějẽ wapata'atojagũpũ du'uwĩ. Cũrẽ nipe'tise cururicjárãrẽ, nipe'tise di'tacjárãrẽ, nipe'tise macãrĩcjárãrẽ, mejẽcã ucũrãrẽ dutimasĩsere o'owĩ.

⁸ Nipe'tirã a'ti nucũcãcjárã mejẽcã bajugũre ñubuepe-owã. Na, na wãmerẽ Ô'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronojõ bajugũ wějẽno'cũ ya pũrĩpũre ojaõ'ono'ña marĩcãrã niwã. Ti pũrĩ a'ti di'ta weenũ'cãrĩ cura catise cõorãrẽ ojaõ'ono'ca pũrĩ nicaro niwũ.

⁹ O'meperi cõorã a'tere tũ'oya. ¹⁰ "Bu'iri da'reri wi'ipũ sõrõno'rãsama" nino'cãrã sãjãárãsama. "Di'pĩjo me'rã wějẽno'rãsama" nino'cãrã ti pĩ me'rãta wějẽno'rãsama. Tojo wa'ari curare Ô'acũ yarã wãcũtu-tuaya. Ô'acũrẽ ějõpeoya.

¹¹ Be'ro apĩ mejẽcã bajugũre ĩ'awũ tja. Cũ di'ta po'-peapũ ní'cũ mejãtiwĩ. Cũ oveja weronojõ pũaro cape-sa'ritiwĩ. Cũ ucũse pũrĩcã pĩrõjo weronojõ bũsũwũ.

¹² Cũ mejẽcã bajugũ yai weronojõ bajugũ dutisere cõowĩ. Cũ yai weronojõ bajugũ cãmĩrõjo yatino'-masã'cũre a'tiro weebosawĩ. Nipe'tirã a'ti nucũcãcjárãrẽ cũrẽ ñubuepeocã weewĩ. ¹³ Be'ro cũ ba-su pe'e mejẽcã bajuse paca weewĩ'owĩ. Masã ĩ'orõpũ pecame'e ñ'mũarõpũ ní'quere di'tapũ dijaticã weewĩ.

¹⁴ Cũrẽ tutuase o'o'que me'rã yai weronojõ bajugũre mejẽcã bajuse paca weewĩ'owĩ. Masãrẽ yai weronojõ ba-jugũre ějõpeodutigũ tojo weewĩ. Narẽ yai weronojõ bajugũ queosere yeedutiwĩ. Cũ yai weronojõ bajugũta di'pĩ me'rã cãmida'reno'cũ nimigũ, catiwĩ. ¹⁵ Oveja capesa'ri weronojõ cõogũ a'tiro weemasĩsere cõowĩ. Yai weronojõ bajugũ queose yee'quere caticã weemasĩsere cõowĩ. Te me'rã cũ queose yee'quere ucũdutiwĩ. Tojo nicã te yee'que queosere

ñubuepeotirārē wējēdutigu tojo weewī. ¹⁶ Apeyema nipe'tirārē a'tiro weedutiwī. Na diapoap̄re o na ya diacj̄camocāp̄re apeyenojō ojaō'odutiwī. Mejō nirārē, wiorārē, peje c̄worārē, pajasec̄worārē, āp̄ērārē da'ra-co'terārē, da'raco'tetirārē tojo weedutiwī. ¹⁷ Tojo ojaō'ono'ña marīrāma ne duudutiti, ne duadutitino'wā. Tojo nicā c̄ū wāmerē ojaō'ono'ña marīrā o c̄ū wāme weronojō bajusere moorā quē'rā mejārōta ne duudutiti, ne duadutitino'wā. ¹⁸ A'tere t̄u'omasīse c̄uoroña'a. No'o t̄u'omasīḡūnojo yai weronojō bajuḡu wāmerē masīta basio'o. C̄ū c̄uori wāme masā wāme ni'i. C̄ū wāme seiscientos sesenta y seis ni'i.

Ciento cuarenta y cuatro mil masā Ō'acūrē basapeo'que ni'i

14 Be'ro ȳ'ɥ Ō'ac̄ū mac̄ū oveja wī'maḡū weronojō bajuḡure ɥr̄ḡū Siōn wāmeticj̄p̄u nu'cūcā ī'aw̄. C̄ū me'rā p̄jārā ciento cuarenta y cuatro mil masā niwā. Na Ō'ac̄ū mac̄ū oveja wī'maḡū weronojō bajuḡu wāmerē, c̄ū pac̄u wāmerē na diapoap̄u ojaō'ono'cārā niwā. ² Be'ro ɥ'm̄sep̄u ɥp̄t̄u b̄s̄udijaticā t̄u'ow̄. Peje maarī pu'eeja o'mab̄rose weronojō b̄s̄udijatiw̄. B̄po p̄rō paaro weronojō b̄s̄uw̄. P̄jārā b̄ap̄t̄ēsere b̄ap̄t̄ērō weronojō b̄s̄uw̄. ³ Na ciento cuarenta y cuatro mil masā wioḡu dujiri c̄ūmurō p̄'top̄u niwā. Na s̄o'onicārā ba'paritirā catise c̄uorā weronojō bajurā ī'orōp̄u, tojo nicā wiorā b̄c̄urā ī'orōp̄u basawā. Apeye ma'ma basasere basapeowā. Na dia'c̄ū tere basamasīwā. Āp̄ērā na basasere ne basamasītiwā. Na a'ti nuc̄cāc̄jārā wa'terop̄u nirā Ō'ac̄ū ȳ'r̄ono'cārā niwā. ⁴ Na ne ni'cāti numia me'rā ña'arō weeticārā niwā. Na Ō'ac̄ū mac̄ū oveja wī'maḡū weronojō bajuḡure no'o c̄ū wa'aro sirutuwā. Na a'ti nuc̄cāc̄jārā wa'terop̄ure ȳ'r̄ono'cārā niwā. Na Ō'ac̄ūrē, Ō'ac̄ū mac̄ū oveja wī'maḡū weronojō bajuḡure ñubuepeo o'om̄'tā'cārā nicārā niwā. ⁵ Na wa'terore nisooḡu marīwī. Ō'ac̄ū ī'orōp̄ure bu'iri marīrā niwā.

I'tiarā Ō'acūrē wereco'terā na were'que ni'i

⁶ Be'ro apī Ō'ac̄ūrē wereco'teḡu ɥ'm̄arōp̄u w̄ncā ī'aw̄. C̄ū nipe'tirā a'ti nuc̄cāc̄jārārē pe'titise queti, Ō'ac̄ū masārē ȳ'r̄omi nise quetire wereḡu niwī. Nipe'tise di'tacj̄ārārē, nipe'tise cururicj̄ārārē wereḡu niwī. Tojo nicā mejēcā uc̄rārē, nipe'tise mac̄ā'c̄jārārē te quetire wereḡu niwī. ⁷ C̄ū tutuaro me'rā a'tiro niwī:

—Ō'ac̄ūrē wiopesase me'rā ējōpeoya. “C̄ū añubuti-aḡu nimi”, niña. C̄ū bu'iri da'reritero ejatoja'a. C̄ū ɥ'm̄sere, a'ti di'tare weec̄u niwī. Dia pajiri maa, nipe'tise no'o aco nise maarīcānojo'rē weec̄u niwī. C̄ūrē ñubuepeoya, niwī.

⁸ C̄ū be'ro apī Ō'ac̄ūrē wereco'teḡu a'tiwī. A'tiro niwī: —Babilonia wāmetiri mac̄a pe'tiwā'cārō wee'e. Pe'tiatoja'a. Na ña'arō ɥaripejaȳ'r̄n̄cārā, que'a maatirā weronojō nipe'tise di'tacj̄ārārē dojocā weewā. Narē ī'ac̄ū, āp̄ērā quē'rā na weronojō ña'arō weewā, niwī.

⁹ P̄arā Ō'ac̄ūrē wereco'terā be'ro apī bajuawī. Tutuaro me'rā a'tiro niwī:

—Yai weronojō bajuḡure, c̄ū queose yee'quere ñubuepeoḡūnojo'rē Ō'ac̄ū ɥp̄t̄u bu'iri da'reḡusami. Tojo nicā c̄ū ya diapoap̄u o c̄ū ya omocāp̄u yai weronojō bajuḡu wāmerē ojañac̄ūno'c̄ūnojo'rē mejārōta bu'iri da'reḡusami. Ō'ac̄ū c̄ū me'rā p̄rō uaḡu, tojo weeḡusami. Tutuaro me'rā d̄uro marīrō bu'iri da'reḡusami. Pecame'ep̄u ope weronojō bajuse sipise me'rā ɥp̄t̄u pi'eticā weeḡusami. Ō'ac̄ūrē wereco'terā ī'orōp̄u, tojo nicā Ō'ac̄ū mac̄ū oveja wī'maḡū weronojō bajuḡu ī'orōp̄u tojo weeḡusami. ¹¹ Narē ɥj̄ac̄ō'ase o'me tojo o'mepu'sunu'c̄ūrōsa'a. Ne pe'tisome. Yai weronojō bajuḡure, c̄ū queose yee'quere ñubuepeorānojo'o c̄ū wāmerē ojañac̄ūno'rānojo'o pi'etinu'c̄ūrāsama. ɥm̄core, ñamip̄ure ne soosome, niwī.

¹² Tojo weerā Ō'ac̄ū yarā, c̄ū dutisere wéerā, ña'arō wa'asere wāc̄ūtutuaya. Jesucristore ējōpeonu'c̄ūrā, tojota weeya.

¹³ Be'ro ni'c̄ū ɥ'm̄sep̄u niḡū uc̄cā t̄u'ow̄. Ȳ'ɥre niwī:

—A'tiro ojaya: “Ni'cācā me'rā marī wioḡure ējōpeorā wērīrā e'catirāsama.”

Espíritu Santu quē'rā “Tojota ni'i”, niwī. “Na catirā Ō'ac̄ū yere wererā, pi'etiwā. Na wérīca be'ro Ō'ac̄ū na añurō wee'quere wapayeḡusami. Tojo weerā na a'ti nuc̄cāp̄u pi'etisere du'u, añurō soorāsama”, niwī Espíritu Santu.

A'ti di'ta cjase otese cjase ni'i

¹⁴ Be'ro ȳ'ɥ o'me butiri curuare ī'aw̄. Ti curua bu'i ni'c̄ū mas̄ū weronojō up̄tiḡu dujiwī. C̄ū d̄poap̄u ni'cā be'to uru me'rā wéeca be'tore pesawī. Di'p̄j̄cawero osoyojari p̄j̄jore c̄uowī. ¹⁵ Apī Ō'ac̄ūrē wereco'teḡu Ō'ac̄ū wī'ip̄u ni'c̄ū wijaatiwī. C̄ū o'mecuruap̄u dujiḡure tutuaro me'rā caricūwī:

—M̄'ɥ ya p̄j̄ me'rā otesere tārāmiiña. A'ti di'ta cjase otese d̄ca miir̄teronojō nitoja'a. Te bopoasep̄u ni'i, niwī.

¹⁶ C̄ū tojo nicā t̄u'oḡu, o'mecuruap̄u dujiḡu c̄ū ya p̄j̄ me'rā a'ti turi cjase otesere tārāmiiwī. Te d̄care miiwī.

¹⁷ Be'ro apī Ō'ac̄ūrē wereco'teḡu ɥ'm̄sep̄u nirī wī' Ō'ac̄ū wī'ip̄u ni'c̄ū wijaatiwī. C̄ū quē'rā di'p̄j̄cawero osoyojari p̄j̄jore c̄uowī. ¹⁸ Be'ro apī Ō'ac̄ūrē wa'ic̄urā ɥj̄amorō ñubuepeow̄aro p̄'tocj̄ū wijaatiwī. C̄ū pecame'erē dutimasīsere c̄uowī. Ti me'e wioḡu niwī. C̄ū apī di'p̄j̄ osoyojari p̄j̄rē c̄uoḡure tutuaro me'rā niwī:

—M̄'ɥ ya p̄j̄ osoyojari p̄j̄ me'rā a'ti turi cjase ɥ'se t̄o'orīrē d̄temiiña. Te ñiatoja'a.

¹⁹ C̄ū tojo nicā t̄u'oḡu, c̄ū ya p̄j̄ me'rā a'ti turi cjase ɥ'sere d̄tewī. Tere mii, pajiri tuc̄j̄op̄u ɥ'seco na bipeat̄jojop̄u c̄ūuwī. Te bipesāase “Ō'ac̄ū ña'arārē ɥp̄t̄u bu'iri da'rese ni'i”, nisī'r̄rō wee'e. ²⁰ Te ɥ'sere mac̄a sumutop̄u bipewā. Na biperi curare dí pajiro na ɥ'se biperi wī'ip̄ure wijaw̄. Te dí ni'cā maa pajiri maajo wa'aw̄. Cabayua wām̄ta decor̄u dí pacare mirī't̄owā. Trescientos kilómetros yoari maa niwī.

Õ'acürē wereco'terā bu'iri da'retuoatje ni'i

15 Be'ro mejēcā bajuse i'amarīase pacare ɛ'mɛsɛpɛ i'awū. Õ'acürē wereco'terā sietere i'awū. Nánɛcūta tja a'ti nucūcācjārārē bu'iri da'retuoatjere cɔowā. Te bu'iri da'retuoase me'rā Õ'acū uase pe'tirosa'a.

² Apeye quē'rārē dia pajiri maarē i'awū. Ti maa acostiri maa pecame'e me'rā morēca maa weronojō bajuw. Ti maa sumutopere pājārā masā nu'cūwā. Na yai weronojō bajugure, tojo nicā cū queose yee'quere ñubuepeoti'cārā niwā. Tojo nicā cū wāmerē ojaō'ono'ña marī'cārā niwā. Na Õ'acū o'o'que bɛapūtēsere cɔowā. ³ Na Õ'acürē da'raco'tegɛ Moisé ye basasere basapeowā. Õ'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugɛ ye basase quē'rārē basapeowā. A'tiro niwā:

Õ'acū ɛsā wioɛɛ, mɛ'ɛ tutuayɛ'rɛɛ ni'i.
Nipe'tise mɛ'ɛ wee'que añubutiase paca ni'i.

Tere i'arā, ɛsā i'amarīa wa'a'a.

Mɛ'ɛ nipe'tise macārīcjārā wioɛɛ ni'i.

Mɛ'ɛ weesetise queoro ni'i.

Mɛ'ɛrē ne nisoose marī'i.

⁴ ¿Noanojō mɛ'ɛrē uitibosari?

¿Noa mɛ'ɛrē ñubuepeotibosari?

Mɛ'ɛ ni'cūta ña'ase moogū ni'i.

Nipe'tise macārīcjārā mɛ'ɛrē ñubuepeorāsama.

Mɛ'ɛ queoro wee'quere i'arā, na tojo weerāsama, ni basawā.

⁵ Be'ro Õ'acū wi'i, ɛ'mɛsɛpɛ nirī wi'ire sope pāricā i'awū. Ti wi'i po'pearɛ Õ'acū Nibutiari Tucūrē i'awū. Ti tucū po'pearɛ Õ'acū dutise oja'ca pīrē ñerōno'wū. ⁶ Ti tucūpɛ ni'cārā siete Õ'acürē wereco'terā, bu'iri da'retuoatjere cɔorā mii, wijaatiwā. Na butise ũ'irī marīse su'ti ɛpɛtɛ asistesere sāñawā. Na cutiropere nánɛcū uru me'rā wee'que darire cɔowā. ⁷ Be'ro ni'cū catise cɔorā me'rācjū a'tiro weewī. Cū Õ'acürē wereco'terā sietere nánɛcū bapari o'owī. Te uru me'rā wee'que pari niwū. Te pari Õ'acū cū bu'iri da'reatjere posetiwɛ. Õ'acū catinu'cūgū a'ti nucūcācjārārē ɛpɛtɛ bu'iri da'regɛsami. ⁸ Te pari narē o'óca be'ro Õ'acū Nibutiari Tucūpɛre a'tiro wa'awɛ. Ti tucūpɛre Õ'acū añuyɛ'rɛase, cū tutuayɛ'rɛase o'mepu'suse'sa wa'awɛ. Pūrō asistewɛ. Ne ni'cū ti tucūpɛre sājāata basiotiwɛ. Be'ro siete Õ'acürē wereco'terā na bu'iri da'rēca be'ropɛ sājāata basiowɛ.

Õ'acū bu'iri da'reatje ni'i

16 Be'ro Õ'acū wi'i ɛ'mɛse nirī wi'ipɛ nigūrē tutuaro me'rā ucūcā tɛ'owɛ. Cū siete Õ'acürē wereco'terārē a'tiro niwī:

—Mɛsā ye bapa cjase Õ'acū bu'iri da'reatjere nucūcāpɛ piodijorā wa'aya, niwī.

² Nimɛ'tāgū wa'a, cū ya pare di'tapɛ piodijowī. Tojo wéca be'ro masā yai weronojō bajugɛ wāmerē ojaō'ono'cārārē, cū queosere ñubuepeorārē a'tiro

wa'awɛ. Nipe'tirā ña'ase musūrītise cāmitirā dojowā. Pūrō pūrīno'wā.

³ Cū be'ro apī wa'a, cū ya pare dia pajiri maajopɛre pioñowī. Ti maa dí maajo dojowɛ. Wērī'cɛ ye dí weronojō bɛ'a'que niwū. Nipe'tirā ti maajopɛ nirā wērīpe'tia wa'awā.

⁴ Pɛarā be'rocjū cū ya pa cjasere nipe'tise no'o aco nise maarīacāpɛre pioñowī. Tojo weecā, te quē'rā dí maarī wa'awɛ. ⁵ Be'ro Õ'acürē wereco'tegɛ nipe'tiropɛ aco wioɛɛ a'tiro niwī:

—Wioɛɛ, mɛ'ɛ ña'ase moogū ni'i. Mɛ'ɛ ne warocjū, a'tiro nicā quē'rārē ninu'cū'u. Mɛ'ɛ narē a'tiro bu'iri da'regɛ, queoro weegɛ wee'e. ⁶ Na a'tiro weecārā niwā. Mɛ'ɛ yarā mɛ'ɛ ye cjase wererārē wējēcō'acārā niwā. Na ye dí o'mabɛrocā weecārā niwā. Tojo weegɛ mɛ'ɛ narē aco dí dojo'quere sī'rīdutigɛ, queoro weegɛ wee'e. Narē tojota ɛa'a, niwī.

⁷ Be'ro ni'cū Õ'acürē wa'icɛrā ɛjūamorō ñubuepeowɛaro tiropɛ ucūcā tɛ'owɛ. A'tiro niwī:

—Tojota ni'i. Õ'acū ɛsā wioɛɛ, mɛ'ɛ tutuayɛ'rɛa'a. Mɛ'ɛ nisooro marīrō queoro bu'iri da'regɛ wee'e, niwī.

⁸ Be'ro, i'tiarā be'rocjū cū ya pa cjasere mujīrū ɛmɛ-cocjū bu'irɛ piopeowī. Tojo wéca be'ro mujīrū ɛpɛtɛ asiwī. Te cū asise me'rā masārē ɛjūamasīwī. ⁹ Masā ɛpɛtɛ waro ɛjūano'wā. Tojo ɛjūano'mirā, ne na ña'arō wee'quere bɛjaweti, na wācūsere dɛcayutiwā. Õ'acürē "Añugū nimi", ne nitiwā. Cūrē añurō ucūrōnojō o'orā, cūrē ña'arō ucūwā. Õ'acū bu'iri da'remicā, tojo weewā.

¹⁰ Be'ro, ba'paritirā be'rocjū a'tiro weewī. Cū ya bapa cjasere yai weronojō bajugɛ dujiri cūmurōpɛre piodijowī. Nipe'tiro cū dutise nirōpɛ na'itī'a wa'awɛ. Masā pūrō pūrīse tɛ'oña'rā, ɛpɛtɛ biritu, cū'rīdiowā. ¹¹ Tojo pi'etimirā, na ña'arō weesere ne du'utiwā. Du'uronojō o'orā, na cāmi ɛpɛtɛ pūrīno'rā, Õ'acū ɛ'mɛsɛpɛ nigūrē ña'abutiario ucūwā.

¹² Be'ro tja ni'cāmocɛrā be'rocjū cū ya bapa cjasere pajiri maa Éufrates wāmetiri maajopɛre pioñowī. Ti maa si'bipe'tia wa'awɛ. Apeye di'tacjārā mujīrū mɛjātiro pe'e nirārē na wiorā a'tiatji ma'arē apoyuro weewɛ.

¹³ Be'ro, yɛ'ɛ sō'onícārārē i'awū. Pīrōjo weronojō bajugɛ, apī yai weronojō bajugɛ, tojo nicā oveja weronojō capesa'ritigɛ nisoose queti weremɛ'tārī masūrē i'awū. Na i'tiarā ye ɛseripɛ wātīa wijaawā. Wātīa ta'rocɛa weronojō bajurā niwā. ¹⁴ Ā'rā i'tiarā ɛseripɛ wijaa'cārā wātīa peje wee'osere weewā. Na a'ti nucūcācjārā wiorā nipe'tirārē a'mewējēdutirā neowā. Na a'mewējēatji ɛmɛ Õ'acū tutuayɛ'rɛagɛ ya ɛmɛ waro nirōsa'a.

¹⁵ Jesucristo a'tiro nicɛ niwī:

—Tɛ'omasīña. Wācūña marīrō yajari masū a'tise weronojō yɛ'ɛ a'tigɛti. Su'ti sāñágū weronojō yɛ'ɛ a'ti-atjere añurō wācūyugɛnojō e'catigɛsami. Tojo weegɛ su'ti marīgū cūrē i'aweecā, bopoyasome.

¹⁶ Na wātīa a'ti nucūcācjārā wiorārē hebreo ye me'rā Armagedón wāmetiropɛ neowā.

¹⁷ Be'ro, seis be'rocjū, cū ya bapa cjasere ɛ'mɛarōpɛ piodijowī. Te be'ro Õ'acū wi'i ɛ'mɛse nirī wi'i po'pearɛ

wiogų dujiri cūmurōpų dujigų tutuaro me'rā ucūwī. A'tiro niwī:

—Nipe'tise tu'ajanų'cōpe'ono'o. ¹⁸ Cū tojo nicā, bųpo ya'ba, ųpųtu paawī. Cū paacā, mejēcā bųsųmųjāwū. Di'ta ųpųtu narāsāwū. Masā a'ti nucūcāpų ninų'cā-catero, a'tiro nicārē di'ta tocārō ne narāsāwe'e. ųpųtu waro titare narāsāwū. ¹⁹ Pajiri macā i'tiaropų ye'ti, dųcawatinų'cāwū. A'ti turi cjase nipe'tiro cjase macārīpų se'tedijawų. Ō'acū bu'iri da'regūti nīgū, pajiri macā Babilonia wāmetiri macācjārārē wācūcų niwī. Na me'rā ųpųtu uagų, narē bu'iri da'rewī. ²⁰ Tojo wa'acā, nipe'tise ūrųpagų, opaņopa bajudutidijawų. ²¹ Tojo nicā masārē yųsųase aco peri bų'a'que peri paća bųrųpejajawų. Ni'cārē peri cuarenta kilos nųcūwū. Ō'acū te peri me'rā narē ųpųtu bu'iri da'recā ĩ'arā, űa'abutiaro cūrē ucūwā.

Ūmųa me'rā a'metārāwapata'ari masōrē bu'iri da'rese ni'i

17 Be'ro a'tiro ĩ'awū. Ni'cū sō'onícārā siete Ō'acūrē wereco'terā me'rācjūrē ĩ'awū. Cū sō'onique pari cųorā me'rācjū niwī. Yų'ų tiro a'tiwī. A'tiro niwī:

—Te'a, ūmųa me'rā a'metārāwapata'ari masōrē bu'iri da'resere ĩ'ogūti. Co pacase maarī bu'ipų dujimo. ² A'ti nucūcācjārā wiorā co me'rā a'metārābajaque'aticārā niwā. Co a'ti nucūcācjārārē ųaripejase me'rā que'a maatirā weronojō wa'acā weeco niwō, niwī.

³ Be'ro Espiritu Santu yų'ųre quē'ese weronojō ĩ'owī. Sō'onícų Ō'acūrē wereco'tegų masā marīōrų yų'ųre miawī. Topų ni'cōrē ĩ'awū. Co mejēcā bajugų sō'agū bu'ipų pesawō. Mejēcā bajugųre cų ya ųpų nipe'tiorųre peje űa'ase Ō'acū cų yabise wāme wā'űawū. Mejēcā bajugų siete dųpopa cųowī. Apeye quē'rārē, diez capesa'ritiwī. ⁴ Co numio sō'a űibocurerore, tojo nicā sō'arō warore sāűawō. Co ya su'tiro uru, ūtāperi wapabųjuse periacā me'rā, apeye butise perla wāmetise me'rā ma'masu'ano'wū. Co ni'cā pa uru me'rā wéca pa sa'wųre cųowō. Dicųse űa'ase ti papųre mu'muwū. Co ūmųa me'rā űa'arō a'metārābajaque'ati'que niwū. ⁵ Tojo nicā co diapoapųre mejēcā bajuri wāme ojaō'ono'wū. A'tiro niwū: "Babilonia pajiri macājo, nipe'tirā űa'arā numia ūmųarē a'metārāwapata'ari masā numia paco ni'i. Tojo nicā nipe'tirā űa'ayų'rųnų'cāse weerā paco ni'i", ni ojaō'ono'wū. ⁶ Be'ro a'tiro ĩ'awū. Co que'ago weewō. Ō'acū yarā Jesucristo ye quetire wererā wējēno'cārā ye dí me'rā tojo wa'awō. Core ĩ'agū, "¿De'ro weero tojo wa'amitito?" niwū. ⁷ Tojo wa'acā, Ō'acūrē wereco'tegų yų'ųre niwī:

—¿De'ro weegų mų'ų tocārō ųcųati? Sicore ya'yiosere mų'ųrē masícā weegūti. Tojo nicā mejēcā bajugų bu'ipų pesawā'cāsere weregūti. Cū siete dųpopatigų diez capesa'ritimi. ⁸ A'tiro ni'i. Mejēcā bajugų mų'ų ĩ'a'cų dųporopųre nimiwī. A'tiro nicā marīmi. Tojo nimigū, be'ropų ĩ'abajudutidijari pepų ní'cų mųjāatigųsami. Cū pecame'epų wa'adojase dųporo tojo weegųsami. A'ti turicjārā űa'arā mejēcā bajugųre ĩ'arā, ųcųarāsama. Na ne waropųta a'ti di'ta weenų'cārī cura na wāmerē catiri pūrīpų ojaō'ono'űa

marĩtjārā, tojo wa'arāsama. Cū dųporopų ní'cų a'tiro nicārē marīmi. Be'ropų a'tigųsami.

⁹ »No'o tų'omasĩrānojo a'tere masĩta basio'o. Cū siete dųpopa a'tiro nisĩ'rĩrō wee'e. Te panųcųta tja ūrųpagų co dujisepagų ni'i. ¹⁰ Tojo nicā te páta tja a'tiro nisĩ'rĩrō wee'e. Siete wiorā nima, nirō wee'e. Ni'cā-mocūrā wiorā pe'tidijatojacārā niwā. Ni'cārōacārē ni'cų masārē dutigų weemi. Apĩ a'titimi yujupų. Cū a'tigų, yoaticā nigųsami. ¹¹ Ne waropųre sō'agū mejēcā bajugų ní'cų a'tiro nicārē marīmi. Cųta ā'rā siete wiorā be'rocjų wiogų niacjų nigųsami. Cų na me'rācjų nimi. Be'ro pecame'epų wa'adojagųsami.

¹² »Mejēcā bajugų capesa'ri mų'ų ĩ'a'que a'tiro nisĩ'rĩrō wee'e. Diez wiorā nima, nirō wee'e. Na dutinų'cātima yujupų. Yoaticā, ni'cā horata dutitāsama. Mejēcā bajugų sō'agū quē'rā na me'rā dutitāmųsami. ¹³ Ā'rā diez wiorā ni'cārōnojo wācųse-tirāsama. Na mejēcā bajugųre na dutise cųosere o'orāsama. ¹⁴ Na Ō'acū macų oveja wĩ'magų weronojō bajugų me'rā a'mewējērāsama. Cū narē docaque'acā weegųsami. Cū nipe'tirā wiorā bu'ipų nimi. Tojo weegų narē tojo weegųsami. Ō'acū macų me'rācjārā Ō'acū bese'cārā nima. Ō'acū ųaro weenu'cūrā nima, niwī.

¹⁵ Be'ro Ō'acūrē wereco'tegų apaturi a'te quē'rārē niwī:

—Mų'ų ĩ'a'co numio sō'onico űa'agō pacase maarĩpų dujiamo. Co duji'que maarī a'tiro nisĩ'rĩrō wee'e. Te maarī paca masā pājārā nima, nisĩ'rĩrō wee'e. Peje macārĩcjārā, peje cururicjārā, mejēcā ucūrā, peje di-tacjārā nima, nirō wee'e. ¹⁶ Mejēcā bajugų sō'agū diez wiorā me'rā űa'agōrē ĩ'atu'tirāsama. Core cō'arāsama. Core su'ti marĩgō tojacā weerāsama. Core ba'arāsama. Be'ro ūjųacō'arāsama. ¹⁷ Ō'acū narē cų ųaronojō weecā weegųsami. Tojo weegų narē ni'cārōnojo wācųcā weegųsami. Na mejēcā bajugųre wiogų sō'rōrāsama. Téé Ō'acū "A'tiro wa'arosa'a" ní'caronojō-ta wa'āca be'ropų wiogų nitųogųsami. ¹⁸ Numio mų'ų ĩ'a'co sō'onica macā pajiri macā Babilonia ni'i. Ti macāpųta nipe'tirā a'ti nucūcācjārā wiorārē dutigų nigųsami, niwī.

Babilonia macārē bu'iri da're bajuriodijose ni'i

18 Be'ro, apĩ Ō'acūrē wereco'tegų ų'mųsepų ní'cų dijaticā ĩ'awū. Cū peje dutimasĩwī. Cū asistese me'rā a'ti ųmųcopųre aņurō asistequecūuwī. ² Tutuaro me'rā caricūwī:

—Babilonia pajiri macā pe'tiwā'cārō wee'e. Pe'tiatolja'a. Ni'cārōacārē wātĩa, āpērā bajutirā űa'arā na nirĩ macā dojo'o. Tojo nicā nipe'tirā mirĩcųa űa'arā yabiorā nirō dojo'o. ³ Ti macācjārā masā űa'arō ųaripejajų'rųnų'cā'cārā niwā. Tere nipe'tise di'tacjārā que'a maatirā weronojō weesirutuwā. A'ti nucūcācjārā wiorā na me'rā a'mesų'awā. Ti macācjārā ųaripejajų'rųma-jārā, peje waro apeque no'o nisere duuma'awā. Tojo weerā a'ti nucūcācjārā narē duawapata'ari masā niyerubųcųrā tojawā.

⁴ Be'ro apĩ ų'mųsepų nigų ucūcā tų'owų. A'tiro niwī:

—Məsä, yarä ni'i. A'ti macärë wijayä. Wijatirä, ti macäcjarä na ña'arö weesere bu'ipejatamubosa'a. Bu'iri da'reno'bosa'a. ⁵ A'tiro ni'i. Na ña'arö wee'que peje waro ni'i. Ɖ'məsepə tu'ataque'aro weronojō ni'i. Ō'acū na ña'arö wee'quere masīmi. ⁶ Ti macäcjarä äpärärë ña'arö weecärä niwä. Na äpärärë ña'arö wee'caronojōta na quë'rä mejärōta ña'arö weeno'ato. Äpärärë pi'eticä wee'caronojōta pəati nemorō pi'eticä weeato. Narë bu'iri da'reato. ⁷ Ti macäcjarä a'tiro nicärä niwä: "Äpärä yu'rəoro añuyu'rənu'cä'a", nicärä niwä. Tojo nicä na no'o əaro apeyenojörë duuma'arä pajiro niyeru cō'acä'cärä niwä. Na tojo wee'cärärë ɸpətɸ pūrīse pi'etino'cä weeato. Ti macäcjarä a'tiro wäcūsama. "Ōsā wiogo weronojō ni'i. Wapewio weronojō niwe'e. Ne bəjawetisome", ni wäcūsama. ⁸ Tojo nise bu'iri wäcūña marīrō ni'cä nəmɸta ña'ase ti macärë wa'arosa'a. Wērīse, pūrō pi'etise, ɸjaboase wa'arosa'a. Pecame'e me'rä ɸjūacō'ano'rōsa'a. Ō'acū tutuayu'rənu'cägū ti macäcjarärë bu'iri da'regəsamī, niwī ɸ'məsepə niğū.

⁹ A'ti nucūcäcjarä wiorä ti macäcjarä me'rä ña'arö a'mesə'a, no'o əaro ña'arö weema'acärä niwä. A'ti nucūcäcjarä wiorä ti macä ɸjū, o'mepu'sunu'cūcä ĩ'arä, pūrō utiräsama. ¹⁰ Tojo ɸjūrī curare wiorä, marī quë'rärë bu'iri da'reri nirá, yoaropə ĩ'anu'cūräsama. A'tiro niräsama:

—Babilonia macärë ña'abutiario wa'aro wee'e. Pajiri macä, tutuari macä nimiwū. Wäcūña marīrō bu'iri da're bajuriodijono'cä'a.

¹¹ A'ti nucūcäcjarä duawapata'ari masä quë'rä ti macärë utiräsama. "¿Noa marī yere duuräsariba?" ni wäcūräsama. Tere wäcūrä, pūrō dəjasewä'aräsama. ¹² Na miiti duase a'ticūse nicaro niwū. Uru me'rä wee'que, plata me'rä wee'que, ɸtäperi wapabəjuse peri, butise peri perla wämetise peri nicaro niwū. Tojo nicä su'ti añuse butise, su'ti asipa'ase, sō'a ñibocurese, sō'ase nicaro niwū. Apeye quë'rä nipe'tise yucɸ ɸ'mətise me'rä wee'que, acostise butise marfil wämetise me'rä wee'quere miiticärä niwä. Tojo nicä wapabəjuse yucɸ me'rä wee'que, cōme me'rä wee'que, bronce wämetise me'rä wee'que, mármol wämetise me'rä wee'quere miitiməjácärä niwä. ¹³ Apeye na miiti duase canela wämetise, ɸ'mətise, na ɸjūamorōpeosenojō, mirra wämetise, ɸ'sedɸcaco vino, ɸ'se piritari ba'ase, harina pá weese, tojo nicä trigo miitiməjácärä niwä. Äpärärë wa'icürä apeque o'marärë, ovejare, cabayuare, tūrūsepaɸ cabayua wejesere, masärë da'rawä'ñaco'teräpəreta miitidojacärä niwä. ¹⁴ Duari masä ti macä ɸjūca be'ro a'tiro niräsama:

—Yucɸɸca məsā ɸpətɸ ba'atɸ'sasenojō pe'tia wa'a'a. Nipe'tise məsā añuse cəosenojō pe'tidija wa'a'a. Ne bocanemosome.

¹⁵ Ti macäcjarärë duari masä añurō wapata'acärä nimiwä. Ti macäcjarä pi'eticä ĩ'arä, yoaropə tojacä'räsama. ɸpətɸ ui, utiräsama. ¹⁶ A'tiro ni caricūräsama:

—Añurī macä pajiri macä nimica macä ña'abutiario wa'acä'a. Ti macä ni'cō numio weronojō nimiwū. Añuse sō'a ñibocurerore, tojo nicä sō'arörë säñagō weronojō nimiwū. Co su'tiropə uru, ɸtäperi wapabəjuse peri, apeye peri perla wämetise peri me'rä ma'masu'a'caro weronojō nimiwū. ¹⁷ A'te nipe'tise peje wäcūña marīrō pe'tidija wa'a'a, niräsama.

Nipe'tirä yucɸɸjo auturä, tiwəpə wa'arä, tiwəpə da'rärä yoaropə uirä tojaräsama. Tojo nicä nipe'tirä dia pajiri maapə da'rärä mejärōta tojaräsama. ¹⁸ Ti macä ɸjūcä ĩ'arä, caricūräsama:

—A'ti macä weronojō añurī macä ape macä marī'i, niräsama.

¹⁹ Pūrō bəjawetirä na dəpopapə di'tare órēpeoräsama. Uti, dəjasewä'arä, caricūräsama:

—Añurī macä pajiri macä ña'abutiario wa'acä'a. Ti macä cjäse niyeru me'rä nipe'tirä yucɸɸpawə paca cəorä añurō wapata'amiwä. Wäcūña marīrō pe'tidijaca macä toja'a, niräsama.

²⁰ Ɖ'məsepə nirá pe'e ti macärë cō'acä, e'catiya. Məsä Jesucristo besecú'cärä, Ō'acū ye quetire wereturiari masä, nipe'tirä cū yarä e'catiya. Ti macäcjarä məsärë pi'eticä weewä. Te ye bu'iri Ō'acū narë bu'iri da'remi.

²¹ Be'ro ni'cū Ō'acürë wereco'tegɸ tutuagɸ ɸtägājore miimorōwī. Otese perire tō'odio äřəcäcəjo weronojō bajuwə. Tigare dia pajiri maapə doqueñogū, a'tiro niwī:

—Tigare doqueñorō weronojō Babilonia pajiri macäjo nimirō, doqueñono'rōsa'a. Ne apaturi ti macärë ĩ'anemosome. ²² Ti macä nipe'tiropə basase ne tə'ono'some. Bəpütēse bəsəse, wēopawə putise, coroneta putise bəsəsome. No'o nisere da'rärä ne marīräsama. Otese peri äřəcä bəsəse quë'rä ne tə'ono'some. ²³ Apeye quë'rä sī'osenojō marīrōsa'a. Na omocä də'tecä bosənɸmɸ weepeerä caricūse tə'ono'ña marīrōsa'a. Todəporore ti macäcjarä duu wapata'ari masä apeye di'tacjarä nemorō duume'rīrā nimiwä. Ti macäcjarä tə'oña'masīrā weronojō weeme'rīrā nipe'tiropəcärä ɸjōpeocä weewä.

²⁴ Ti macəpə Ō'acū ye quetire wereturiari masä, cürë ɸjōpeorä wējēno'cärä ye dí niwū. Tojo nicä nipe'tirä a'ti nucūcäcjarä wējēno'cärä ye dí niwū. Masärë wējē'que wapa ti macärë bu'iri da'reno'rōsa'a, niwī Ō'acürë wereco'tegɸ.

19 Babiloniarë bu'iri da'recä ĩ'áca be'ro a'tiro wa'awə. Yɸɸ Juä päjārä masä ɸ'məsepə nirá tutuaro me'rä ucūsere tə'owə. A'tiro e'catipeowä: Ō'acürë e'catipeorä.

Aleluya.

Ō'acū marī wiogɸ, marīrë yɸ'rəogɸ nimi.

Nipe'tirä bu'ipə nimi.

Tutuayu'rəgɸ nimi.

² A'tiro ni'i.

Cū nisooro marīrō queoro bu'iri da'remi.

Ti macärë bu'iri da'remi.

Ti macä ni'cō numio ɸməarë a'metärəwapata'ari masō weronojō niwū.

Ti macãcjãrã ña'arõ weerã nipe'tirãrẽ a'ti nucũcãcjãrãrẽ dojorẽwã.

Õ'acũ cũrẽ da'racõ'terãrẽ wẽjẽ'que wapa ti macãcjãrãrẽ bu'iri da'rea'mewĩ, ni basapeowã.

³ Apaturi niwã tja:

—Õ'acũrẽ e'catipeorã. Aleluya. Ti macãrẽ ãjũacõ'ase o'me tojo o'mepu'sunu'cũrõsa'a, niwã.

⁴ Veinticuatro wiorã bũcãrã, tojo nicã ba'paritirã catise cõorã weronojõ bajurã Õ'acũ wioꝑũ dujiri cũmurõpũ dujigũre ãjõpeorã ejaque'awã. A'tiro niwã:

—Tojota wa'ato. Õ'acũrẽ e'catipeorã. Aleluya, niwã.

⁵ Be'ro wioꝑũ dujiri cũmurõ pũ'to nigũ a'tiro niwĩ: Nipe'tirã Õ'acũ yere da'rarã cũ marĩ wioꝑũre añurõ ñubuepeoya. Nipe'tirã wiopesase me'rã cũrẽ ãjõpeorã, wiorã, mejõ nirã tojo weeya, niwĩ.

Õ'acũ masãrẽ dutigũ waro sãjãnũ'cãse ni'i

⁶ Be'ro yũ'ũ pãjãrã masã ucũcã tũ'owũ. Peje maarĩ pu'eeja o'mabũrose maarĩ weronojõ bũsũwã. Bũpo Ƴpũtũ paaro weronojõ bũsũwã. A'tiro niwã:

Marĩ Õ'acũrẽ e'catipeorã.

Aleluya.

Marĩ wioꝑũ tutuayũ'rũnũ'cãgũ ni'cãrõacãrẽ nipe'tirãrẽ dutigũ sãjãnũ'cãmi.

⁷ E'catirã.

Ejeripõ'rãrĩpũ e'catibutiarã tũ'oña'rã.

“Õ'acũ añuayũ'rũami”, nirã.

A'tiro ni'i.

Õ'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronojõ bajugũ cũrẽ ãjõpeorã me'rã ninũ'cãrĩ nũmũ ejatoja'a.

Cũrẽ ãjõpeorã cũ nũmo niacjo weronojõ nima.

Ni'cõ omocã dũ'tese dũporo añurõ ma'ma-su'ano'samo.

Co weronojõ na apoyu'cãrãpũ nima.

⁸ Na su'ti butise ã'irĩ marĩse, pũrõ asistesere sãano'cãrã nima, niwã.

Butise su'ti na catirã añurõ wee'que ni'i, nisĩ'rĩrõ wee'e.

⁹ Be'ro Õ'acũrẽ wereco'tegũ yũ'ũre niwĩ:

—A'tiro ojaya: “No'o Õ'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronojõ bajugũ omocã dũ'teri bosenũmũrẽ ã'aduti-no'rãnojõ e'catiya”, tojo ni ojadutiwĩ.

Cũ yũ'ũre niwĩ tja:

—A'te ucũse Õ'acũ ucũse waro ni'i.

¹⁰ Õ'acũrẽ wereco'tegũ tojo nicã tũ'ogũ, yũ'ũ cũ tiro ñubuepeogũ ejaque'awũ. Yũ'ũ tojo weecã ã'agũ, yũ'ũre niwĩ:

—Tojo weeticã'ña. Yũ'ũ quẽ'rã cũrẽ da'racõ'tegũta ni'i. Yũ'ũ mũ'ũ weronojõ nigũ ni'i. Tojo nicã mũ'ũ acawererã Jesũ yere werenu'cũrã weronojõ ni'i. Yũ'ũre ne ñubuepeoticã'ña. Õ'acũ pe'ere tojo weeya. A'tiro ni'i. Espĩritu Santu Õ'acũ ye weremũ'tãrãrẽ masĩcã weecũ niwĩ. Te masĩse me'rã werẽcãrã niwã. Mejãrõta Jesũ yere wererã quẽ'rã Espĩritu Santu masĩse o'ose me'rã werema, niwĩ.

Masũ cabayu butigũ bu'ipũ pesase queti ni'i

¹¹ Be'ro, Ƴ'mũse pãrĩcã ã'awũ. Topũ cabayu butigũ ba-juawĩ. Cũ bu'i pesagũ a'tiro wãmetiwĩ. Queoro Weenu'cũgũ, Diacjũcũ niwĩ. Cũ masãrẽ queoro be-segũ niwĩ. Tojo nicã a'mewẽjẽgũ queoro weegũ niwĩ. Tojo weegũ tojo wãmetiwĩ.

¹² Cũ caperi pecame'e ãjũrĩ põ'rã weronojõ asiwũ. Cũ dũpoapũre peje wiorã pesase be'torire pesawĩ. Cũrẽ ojaõ'ono'ca wãmerẽ cũ se'saro masĩwĩ. ¹³ Cũ ya su'tiro dí me'rã yoso'carore sãñawĩ. Cũ wãmetiwĩ Õ'acũ Ucũse. ¹⁴ Cũ yarã surara Ƴ'mũsecjãrã cũrẽ sirutuwã. Na su'ti butise ã'irĩ marĩsere sãñawã. Na cabayua butirã bu'ipũ pesawã.

¹⁵ Cũ Ƴseropũre di'pĩ osoyojari pĩrẽ cõowĩ. Ti pĩrĩ me'rã cũ a'ti turicjãrãrẽ cãmida'regũsami. Tutuaro me'rã dutigũsami. Na Ƴ'sere biperã tutuaro me'rã Ƴ'tabujuse weronojõ cũ a'ti turicjãrã ña'arõ weerãrẽ bu'iri da'regũsami. Õ'acũ tutuayũ'rũgũ na me'rã uayũ'rũami. Tojo weegũ cabayu bu'i pesagũ narẽ Ƴpũtũ waro bu'iri da'regũsami. ¹⁶ Cũ su'tiropũ, tojo nicã cũ Ƴsópũ a'tiro ojaõ'ono'wũ: “Nipe'tirã wiorã bu'ipũ wioꝑũ waro nimi”, ni ojaõ'ono'wũ.

¹⁷ Be'ro, ni'cũ Õ'acũrẽ wereco'tegũ mujĩpũ Ƴmũcocjũ bu'ipũ nu'cũgũrẽ ã'awũ. Cũ nipe'tirã mirĩcũa Ƴ'mũarõpũ wũrãrẽ tutuaro me'rã caricũwĩ:

—Nerẽña. Õ'acũ peje ba'asere apomi. ¹⁸ Wiorã ye di'ire ba'arãsa'a. Surara wiorãrẽ, surara tutuari masãrẽ, cabayua di'ire, na bu'i pesarã di'ire ba'arãsa'a. Nipe'tirã ye di'ire ba'arãsa'a. Da'racõ'teri masãrẽ, da'racõ'tetirãrẽ, wiorãrẽ, mejõ nirãrẽ nipe'tirãrẽ ba'arãsa'a, niwĩ.

¹⁹ Be'ro, sõ'agũ mejẽcã bajugũre ã'awũ. Tojo nicã nipe'tirã a'ti nucũcãcjãrã wiorãrẽ na yarã surara me'rã nerẽcã ã'awũ. Na nẽrẽca be'ro cabayu butigũ bu'i pesagũ me'rã, tojo nicã cũ yarã surara me'rã a'mewẽjẽrãtirã tojo weewã. ²⁰ Cabayu butigũ bu'i pesagũ mejẽcã bajugũre ñe'ewĩ. Apĩ yai weronojõ bajugũ, oveja capesa'ritigũ weronojõ bajugũre ñe'ewĩ. Cũta nisoose queti weremũ'tãrĩ masũ niwĩ. Cũta tja masã yai weronojõ bajugũre ãjõpeoato nigũ mejẽcã bajuse pacare wee'obosawĩ. Cũ wee'ose me'rã nipe'tirã yai weronojõ bajugũ wãme ojaõ'ono'cãrãrẽ a'tiro weewĩ. Narẽ niso, ãjõpeocã weewĩ. Yai weronojõ bajugũ queosere ñubuepeorã quẽ'rãrẽ mejãrõta niso, ãjõpeocã weewĩ. Be'ro, cabayu bu'i pesagũ pũarã mejẽcã bajurãrẽ ñe'ewĩ. Na pũarã catirãta pecame'e ditarajopũ doqueño'owã. Ti ditara azufre wãmetise ope weronojõ sipise me'rã ãjũwũ. ²¹ Æpẽrã na me'rãcjãrã pe'ere cabayu bu'ipũ pesagũ a'tiro weewĩ. Cũ ya pĩrĩ cũ Ƴseropũ cõõca pĩrĩ me'rã narẽ wẽjẽpe'ocã'wĩ. Nipe'tirã mirĩcũa na ye di'ire pajibutiaro ba'a yapicã'wã.

Mil cũ'marĩ wãtĩrẽ dũ'tecũuse ni'i

20 Apeye quẽ'rãrẽ ã'awũ. Ni'cũ Õ'acũrẽ wereco'tegũ Ƴ'mũsepũ ni'cũ dijatiwĩ. Cũ nibajudutidijari pe cja sawire cõowĩ. Tojo nicã cõme dajore cõowĩ.

² Cū pīrōjo weronojō bajugure dæ'tewī. Pīrō ne waro a'ti ɯmɛco da'rēca be'rocjū pīrō nino'cɯ nimi. Cū wātī nimi. Cūrē cōme da me'rā peje cū'marī, mil cū'marī dæ'tecūuwī. ³ Cūrē nibajudutidijari pepɯ tuuquedijowī. Be'ro ti pe sopere bi'acā'wī. Tu'ajanɯ'cō, pi'rabi'acā'wī. Mil cū'marī masārē nisoō ējōpeocā weeticā'to nīgū tojo weewī. Be'ro mil cū'marī yɯ'rūca be'ro yoaticā pāowīrōno'gūsami.

⁴ Be'ro, peje wiorā dujise cūmurīrē ī'awū. Te cū-murīpɯ dujirā a'ti nucūcācjārārē besemasīsere o'ono'cārā niwā. Āpērā quē'rārē ī'awū. Na Ō'acū ye queti, tojo nicā Jesú yere werese ye bu'iri na dɯpopare dætesurenō'cārā niwā. Na yai weronojō bajugɯ, cū queose yee'quere ne űubuepeoticārā niwā. Tojo nicā na diapoapɯ, na omocārīpɯ cū wāmerē ne ojaō'ono'ticārā niwā. Na wērī'cārāpɯ nimirā, masāwā. Na masāca be'ro Cristo me'rā mil cū'marī masārē duti-tamuwā. ⁵ Na masāse ne waro wērī'cārā masāmɯ'tā'que ni'i. Wērī'cārā masāmɯ'tā'cārā Ō'acū yarā űa'ase moorā nima. E'catima. Na apaturi wērī-some. Pecame'epɯ ne wa'asome. Na Ō'acū ye cjasere, Jesucristo ye cjasere da'rarā nirāsama. Na mil cū'marī Cristo me'rā āpērārē dutirāsama. Āpērā pe'e űa'arā wērī'cārā mil cū'marī yɯ'rūca be'ropɯ masārāsama.

⁷ Mil cū'marī yɯ'rūca be'ro wātī nibajudutidijari pepɯ dæ'tecū'cure pāowīrōrāsama. ⁸ Cū nipe'tiro a'ti nucūcācjārārē nisoosere ējōpeocā weegɯsami. Gog, Magog wāmetirā quē'rārē mejārōta weegɯsami. Na yarā surarare a'mequēdutigɯ neocūgɯsami. Na surara nucūpori pajiri maa dia sumuto cjase weronojō pājārā waro nirāsama. ⁹ Na nipe'tiro a'ti nucūcāpɯre se'sanɯ'cārāsama. Na Ō'acū yarā nirōpɯ, tojo nicā cū ya macā cū ma'irī macārē sɯtɯanɯ'cābi'arāsama. Ō'acū pe'e na tojo weecā ī'agū, narē űjūacō'adutigɯ pecame'e o'ódijogɯsami. Nipe'tirā űjūpe'tia wa'arāsama. ¹⁰ Wātī narē nisoō'cɯ pecame'e űjūrī ditara opɯ weronojō bajuse me'rā sipi űjūrōsa'a. Topɯ yai weronojō bajugɯ, apī nisoose queti weremɯ'tārī masū na pɯarā cō'adijono'wā. Topɯ ɯmɛcori, űamirīrē pi'etinu'cūrāsama. Ne wijasome.

Butiri cūmurōjopɯ dujigɯ masā weesere besese ni'i

¹¹ Be'ro, yɯ'ɯ wiogɯ dujiri cūmurō butiri cūmurōjore ī'awū. Topɯ dujigɯre ī'awū. Cū ī'orōpɯre a'ti di'ta, ɯ'mɯse bajudutidijape'tia wa'awɯ. Te no'opɯ nirō bo-catiwɯ. ¹² Be'ro, nipe'tirā wērī'cārā Ō'acū ī'orōpɯ nu'cūcā ī'awū. Na no'o nirā niwā. Wiorā, mejō nirā niwā. Na to nu'cūrī cura Ō'acū nipe'tise masā wee'que ojaō'o'que pūrīrē pāawī. Ape pūrī catinu'cūse cɯorā na wāmerē ojaō'ono'ca pūrīrē pāawī. Cū wērī'cārārē a'tiro weewī. Na wee'quenɯcūrē te pūrīpɯ ojaō'ono'caronojōta narē queoro bese, bu'iri da'rewī. ¹³ Dia pacase maarī pacapɯ wērī'cārā topɯ niwā. Di'tapɯ wērī'cārā quē'rā topɯ niwā. Nipe'tirā na wee'caronojōta nipe'tisere queoro bese, bu'iri da'reno'wā. ¹⁴ Ō'acū masā na wērīsere cō'ape'ocā'wī. Na wērī'cārā nirō quē'rārē cō'ape'ocā'wī. Pecame'ejopɯ bu'iri da'rese apaturi

wērīse weronojō ni'i. ¹⁵ Nipe'tirā na wāmerē catinu'cūse cɯorā ojaō'ono'ca pūrīpɯ ojaō'ono'űa marī'cārā pecame'ejopɯ cō'adijono'wā.

Ape ɯmɛco, ape di'ta dɯcayū'que ni'i

21 Be'ro, yɯ'ɯ ape ɯmɛcore, ape di'tare ī'awū. Todɯporo nimɯ'tā'que ɯ'mɯse, di'ta bajudutidijape'tia wa'awɯ. Dia pajiri maajo marīwū majā. ² Yɯ'ɯ Juā aűubutiari macā, ɯ'mɯse Ō'acū tiropɯ nirī macārē dijaticā ī'awū. Ti macā ape ma'ma macā Jerusalé niwū. Aűurō apōca macā niwū. Ni'cō numio omocā dæ'tego marāpɯre aűurō tɯ'sato nīgō ma'masu'ano'caro weronojō niwū. ³ Be'ro ni'cū ɯ'mɯsepɯ nigū tutuaro me'rā ucūcā tɯ'owɯ. A'tiro niwī:

—Tɯ'oya. Ō'acū masā me'rā nimi. Na me'rā ninu'cūgɯsami. Na cū yarā nirāsama. Cū basuta na me'rā ni, na wiogɯ nigɯsami. ⁴ Na ya'cocore tuucoegɯsami. Wērīse marīrōsa'a. Bɯjawetise, utise, pūrīse quē'rā marīrōsa'a majā. Nipe'tise todɯporo cjase pe'tia wa'arosa'a, niwī.

⁵ Ō'acū wiogɯ dujiri cūmurōpɯ dujigɯ a'tiro niwī:

—Tɯ'oya. Yɯ'ɯ nipe'tise apeyere ma'ma dia'cū dɯcayū'u, niwī.

Apeye ninemowī:

—Yɯ'ɯ ucūsere ojaya. Te diacjū nise ni'i. Yɯ'ɯ ní-caronojōta wa'arosa'a, niwī.

⁶ Be'ro a'tiro niwī:

—Nipe'tise tu'ajanɯ'cōpe'ono'o. Yɯ'ɯta nimɯ'tāgū, nitɯogɯpɯ ni'i. No'o yɯ'ɯre ɯpɯtɯ ɯarā acowɯorāno-jōrē yɯ'ɯ catinu'cūsere o'ogɯti. Narē wapaseesome. ⁷ No'o aűurō wee yɯ'rɯwetirā ējōpeodu'utirāno-jō nipe'tise yɯ'ɯ "O'ogɯti" ní'quere űe'erāsama. Yɯ'ɯ na wiogɯ nigūsa'a. Na yɯ'ɯ pō'rā nirāsama. ⁸ Āpērā pūrīcā uise bu'iri yɯ'ɯre ējōpeodu'urā pecame'epɯ wa'arāsama. Tojo nicā ējōpeotirā, űa'abutiasere weerā, wējēcō'arī masā topɯ wa'arāsama. Āpērā no'o ɯaro a'metārābajaque'atirā, yai weronojō tɯ'oűa'-masīrī masā pecame'epɯ wa'arāsama. Tojo nicā Ō'acū mejētare ējōpeorā, nipe'tirā nisoosepjarā pecame'epɯ wa'arāsama. Ti ditara ope weronojō bajuse sipi űjūsa'a. Te bu'iri da'rese apaturi wērīse weronojō ni'i.

Ma'ma macā Jerusalé cjase queti ni'i

⁹ Be'ro ni'cū sō'onícārā siete me'rācjūrē ī'awū. Náta, nánɯcū bu'iri da'retɯoatje posetise parire cɯowā. Ni'cū na me'rācjū a'tiro niwī:

—Te'a. Mɯ'ɯrē Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugɯ nɯmo niacjore ī'ogɯti, niwī. Cū nɯmo Jesucristo ējōpeorā nisī'rīrō wee'e.

¹⁰ Espíritu Santu quē'ese weronojō yɯ'ɯre ī'owī. Ni'cū Ō'acūrē wereco'tegɯ űrūgū pajicjɯ ɯ'mɯacjɯjopɯ yɯ'ɯre miawī. Topɯ yɯ'ɯre Ō'acū tiro nícamacājo dijatísere ī'owī. Ti macā Jerusalé űa'ase moorī macājo niwū. ¹¹ Ti macā Ō'acū asistese me'rā pūrō asistewɯ. űtāperi wapabɯjuse peri jasper wāmetise peri weronojō asiste, acostiwɯ. ¹² Ti macā sumuto pajiri sārīrō ɯ'mɯarī sārīrō niwū. Ti sārīrōpɯ doce soperi ni-

wě. Te soperinucū ni'cū Ō'acūrē wereco'tegū nu'cūwī. Te soperipære Israe ye cururicjārā wāmerē ojaō'ono'wū. Na doce cururi niwā. ¹³ Ti sārīrōpære mujīpū mejātiro pe'e i'tia sope niwū. Mujīpū sājārō pe'ere i'tia sope niwū. Cūpe pe'ere i'tia sope niwū. Diacjū pe'e quērārē i'tia sope niwū. ¹⁴ Ti macā cja sārīrōrē ūtāpaga paca me'rā tuuñe'eno'wū. Tepagā docepaga niwū. Tepagānucū Jesucristo besecū'cārā wāmerē ojaō'ono'wū.

¹⁵ Ō'acūrē wereco'tegū yu'ure ucūgū ni'cāgū ārūgū uru me'rā wee'cære cūowī. Tigū me'rā ti macārē, soperire, ti sārīrōrē queogūtigū weewī. ¹⁶ Ti macā ba'paritise pārērī mejārōta bajuwū. Ni'cārōnojō e'sa, ni'cārōnojō yoawū. Ō'acūrē wereco'tegū cū queocjū me'rā ti macārē queowī. Ti macā yoaro dos mil do-scientos kilómetros niwū. Ū'muarō, e'saro quērā mejārōta niwū. ¹⁷ Be'ro sārīrōrē queowī. Sesenta y cinco metros e'sawū. Masā queowuaronojō queowī.

¹⁸ Sārīrō ya'sasepaga jasper wāmetise me'rā wéeca sārīrō niwū. Ti macā uru waro me'rā wéeca macā niwū. Uru ēocujiri ū'irī marīse weronojō acostiwū. ¹⁹ Ūtāpaga ti sārīrōrē tuuñe'esepaga paca a'tiro weeno'wū. Nipe'tise ūtāperi wapabūjuse peri me'rā ma'masu'ano'wū. Nimū'tā cja ya'sase peri jasper wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. Be'ro cjā zafiro wāmetise ya'sase peri me'rā ma'masu'ano'wū. Be'ro cjā butibocurese ágata wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. Be'ro cjā ya'sase esmeralda wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. ²⁰ Apega sō'ase ónice wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. Be'ro cjā sō'abocurese cornalina wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. Be'ro cjā ewūbocure crisólito wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. Be'ro cjā ya'sase berilo wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. Be'ro cjā ewūbocure acostise topacio wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. Be'ro cjā ya'sabocurese crisoprasa wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. Be'ro cjā ya'sase jacinto wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. Nitūocjapūa sō'a űibocurese amatista wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū.

²¹ Doce soperi niwū. Te ni'cārē soperi ni'cāgā perlajo me'rā weeno'que soperi niwū. Macā decopū wa'ari ma'a uru me'rā wéeca ma'a niwū. Ūocujiri acostiro weronojō bajuwū.

²² Ti macāpære ne Ō'acū wi'ire ī'atiwū. A'tiro ni'i. Ō'acū marī wioğū tutuayū'rūagū topū nimi. Tojo nicā Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugū quērā topū nimi. Tojo weero Ō'acū wi'i marīwū. ²³ Ti macāpære mujīpū ūmūcocjū, űamicjū sī'osere ne a'masome. Ō'acū asistese me'rā añurō sī'onu'cū'u. Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugū cū ti macārē sī'ogū nimi. ²⁴ A'ti nucūcācjārā Ō'acū yu'rūono'cārā ti macā sī'ose me'rā sjarāsama. A'ti nucūcācjārā wiorā na wiorā ní'quere ti macāpū miarāsama. ²⁵ Topære űami marīrōsa'a. Tojo weero ti macā cjase soperi susunu'cūcārōsa'a. ²⁶ A'ti nucūcācjārā na añuse niseti'quere ti macāpū miarāsama. ²⁷ Topære ne ni'cāti űa'ase miisājāano'ña marīrōsa'a. űa'arō weerā, nisoosebucūrā topære ne sājāasome. Ō'acū macū ove-

ja wī'magū weronojō bajugū ya pūrī catinu'cūse cūorā na wāmerē ojaō'ono'cārā dia'cū sājāārāsama.

22 Be'ro Ō'acūrē wereco'tegū diare ī'owī. Ti maa ū'irī marīrī maa niwū. Te aco, catise warore o'owū. Pūrō acostiri maa niwū. Ō'acū, tojo nicā cū macū oveja wī'magū weronojō bajugū dujiri cūmurō docapū wijawū. ² Ti macā deco wa'ari ma'apū o'mabūrowū. Dia pūaperi sumuto yucū catise o'ose pī'rīwū. Ni'cā cū'marē docetiri dūcatiūwū. Mujīpūrīnucū dūcatiūwū. Tigū cjase pūrī masārē ocoyese niwū. ³ Topære "Masā űa'arō wee'que wapa narē űa'arō wa'arosa'a", niña marīrōsa'a. Ti macāpære Ō'acū, tojo nicā cū macū oveja wī'magū weronojō bajugū dujiri cūmurō nirōsa'a. Cū yarā cūrē űubuepeorāsama. ⁴ Bajuyoropū cūrē ī'arāsama. Na diapoapū cū wāmerē cūorāsama. ⁵ Topū űami marīrōsa'a. Topū nirá ne sī'osere űasome. Mujīpū bo'reyusere űasome. Ō'acū marī wioğū sī'ogūsamī. Na topū nirá Ō'acū me'rā dutitamu'cūrāsama.

Jesucristo maata a'tigūsamī nise queti ni'i

⁶ Be'ro Ō'acūrē wereco'tegū yu'ure niwī:

—A'te ucūse diacjū nise ni'i. Te ní'caronojōta wa'arosa'a. Marī wioğū Ō'acū cū wereduti'quere wereturiari masārē wācūse o'owī. Cūta cūrē wereco'tegūre o'ówī. Cū yarārē maata be'ropū wa'atjere ī'odutigū tojo weewī.

⁷ A'tiro niwī:

—Maata a'tigūti. A'ti turipū oja'quere ējōpeo yu'tigūnojō e'catigūsamī, niwī.

⁸ Yu'ū Juā a'te nipe'tisere ī'awū. Nipe'tisere tū'owū. Tere tū'o, ī'āca be'ro Ō'acūrē wereco'tegū yu'ure ī'o'cu tiro űubuepeogū ejaque'awū. ⁹ Cū pe'e tojo weecā ī'agū, niwī:

—Tojo weeticā'ña. Yu'ū quērā cūrē da'raco'tegūta ni'i. Yu'ū mū'ū weronojō nigū ni'i. Mū'ū acawererā Ō'acū wereduti'quere wereturiari masā weronojō ni'i. Tojo nicā yu'ū nipe'tirā a'ti pūrīpū oja'quere ējōpeo yu'tirā weronojō ni'i. Yu'ūre űubuepeoticā'ña. Ō'acū pe'ere űubuepeoya, niwī.

¹⁰ Cū yu'ūre ninemowī:

—A'ti pūrīpū "A'tiro wa'arosa'a" ni oja'que queoro wa'atje cārō dū'sa'a. Tojo weegū a'ti pūrīpū oja'quere Ō'acū ye quetire ya'yioropū cūoticā'ña. ¹¹ Cārō dū'sa'a. űa'agū mejārōta cū űaro weebata'to. űa'abutiase weegū quērā mejārōta weebata'to. Añugū pūrīcā añurō weenu'cūato. Tojo nicā Ō'acū űaro weenu'cūgū cūrē queoro weesiratuato, niwī.

¹² Be'ro Jesús a'tiro niwī:

—Tojota ni'i. Maata a'tigūsa'a. Yu'ū masārē o'ootjere cū'o. Nānucū na queoro wee'quere o'ogūti. ¹³ Yu'ūta nimū'tāgū, nitūogūpū ni'i.

¹⁴ »No'o su'tire coe'cārā weronojō añurā nisī'rīrā na űa'arō wee'quere du'urā, e'catirāsama. Na catise o'ocjū dūcare ba'amasīrāsama. Na a'ti macā añubutiari macāpū sājāamasīrāsama. ¹⁵ Āpērā pūrīcā űa'arō weeri masā ti macāpære sājāasome. űa'abutiario weerā, yai weronojō tū'oña'masīrī masā ti macāpære

sājāasome. Tojo nicā no'o ɥaro ņa'arō a'metārāba-
jaque'atirā, wējēcō'arī masā sājāasome. Āpērā Ō'acū
mejētare ņubuepeorānojō, tojo nicā nisoosere weet-
ɥ'sarānojō sājāasome.

¹⁶ »Yɥ'ɥ Jesú ni'i. Ō'acūrē wereco'tegɥ, yagɥ me'rā
a'ti pūrī cjase nipe'tirā yɥ'ɥre ējōpeose cururicjārārē
wereduti'i. Yɥ'ɥ dɥporocjū wiogɥ Davi pārāmi ni-
turiagɥ ni'i. Tojo nicā ņocōawū bo'reque'ari cura asis-
temujātigɥ weronjō nigū ni'i, niwī Jesú.

¹⁷ Cū tojo nīca be'ro Espiritu Santu, tojo nicā Jesucris-
store ējōpeorā a'tiro niwā:

—A'tibaque'oya, niwā.

No'o a'tere tɥ'orānojō quērā "A'tiatio", niatio.

No'o acowɥorā sī'rīsī'rīrānojō a'tiatio. Aco catise
warore o'osere sī'rīrā a'tiatio. Te ne wapamarīrōsa'a.

¹⁸ Nipe'tirā Ō'acū ye quetire a'ti pūrīpɥ oja'quere
tɥ'orārē a'tiro ni wereyugɥti. No'o a'ti pūrīpɥ oja'-
quere ojayɥ'rɥogɥnojōrē Ō'acū bu'iri da'regɥsami. A'ti
pūrīpɥ bu'iri da'resere oja'quenojōrēta cūrē weegɥsa-
mi. ¹⁹ No'o a'ti pūrīpɥ oja'quere dɥ'agɥnojōrē Ō'acū
a'tiro weegɥsami. Cū ojadɥ'a'caronjōta Ō'acū catin-
u'cūse cɥorā ojaō'ono'ca pūrīpɥre cū wāmerē co-
egɥsami. Cū yucɥ cjase catise o'ocjɥ dɥcare ba'asome.
Cū ti macā añurī macārē sājāasome. A'te quetire a'ti
pūrīpɥre ojano'o.

²⁰ Jesucristo a'tere weregɥ, a'tiro nimi:

—Tojota ni'i. Cā'rōacā dɥ'sa'a yɥ'ɥ dijatijatjo, nimi.

Tojota wa'arosa'a. Wiogɥ Jesú, quero a'tibaque'oya.

²¹ Marī wiogɥ Jesucristo mɥsā nipe'tirārē añurō
weeato. Tojota weeato.